

ილია აბულაძე

ძველი ქართული ენის
ლექსიკონი

:მეტნიერება:
1973

ლექსიკონში წარმოდგენილია 11 800-მდე სიტყვა ძველი ქართული ენის (V—XI სს.) 150-ზე მეტი ძეგლიდან. ყველა სიტყვა დოკუმენტირებულია სითანადო მასალით წყაროდან. ლექსიკონს უძღვის წინასიტყვაობა რედაქციისაგან და შემოკლებათა განმარტება. ეს ლექსიკონი დიდად საჭირო წიგნია ქართული ენის, ლიტერატურის, საქართველოს ისტორიის საკითხებზე მომუშავე ყველა სპეციალისტისათვის და ძვირფასი შენაძენია ქართული მეცნიერებისათვის.

ი. შატრაველი
რედაქტორები:

ც. ჯურაციძე

წინასიტყვაობა

ძველი ქართული ენის დოკუმენტირებული ლექსიკონი პროფესორ ილია აბულაძის ერთ-ერთი უკანასკნელი ნაშრომთაგანია, სწორედ ამ ლექსიკონის საბოლოო დახვეწაზე მუშაობის პროცესში მოუხსრო მას სიკვდილმა.

ძველი ქართული ენის ლექსიკონის უქონლობას თანაბრად გრძნობენ ენის, ლიტერატურის, ისტორიისა და არა ერთი სხვა დარგის სპეციალისტები. მიუხედავად ამისა, ამ ლექსიკონის დამუშავება დღემდე ვერ მოხერხდა.

სტლხან-საბა ორბელიანის „ლექსიკონი ქართული“ და ძველი ქართული მწერლობის ცალკეული ძეგლების გამოცემებზე დართული ლექსიკონები ქართული ენის შესწავლის თანამედროვე დონეზე მკვლევართა გაზრდილ მოთხოვნილებებს ყოველთვის ვერ აკმაყოფილებენ. ამდენად ძველი ქართული და ძველი სომხური ფილოლოგიის გამოჩენილი სპეციალისტის პროფ. ილია აბულაძის „ძველი ქართული ენის ლექსიკონი“, რომელსაც ავტორი თითქმის მთელი თავისი სიცოცხლის განმავლობაში მისთვის ჩვეული გულმოდგინებითა და სიყვარულით ადგენდა, დიდი შენაძენია ქართული მეცნიერებისათვის.

„ძველი ქართული ენის ლექსიკონში“ შეტანილია 11 800-მდე სიტყვა, ხოლო წყაროებად გამოყენებულია 150-ზე მეტი ძეგლი, უმთავრესად V—XI საუკუნეებისა, როგორც გამოქვეყნებული, ისე მხოლოდ ხელნაწერების სახით დაცული. ესენია: ძველი და ახალი აღთქმის ქართული თარგმანების ყველა არსებული რედაქცია, ქართული „მრავალთავეები“ (კრებულები, რომელთაც შემოგვინახეს უძველესი ორიგინალური და ნათარგმნი აგიოგრაფიული და ჰომილეტიკური ძეგლები) IX—XI სს. ყველა ხელნაწერის მიხედვით; ისეთი შესანიშნავი ძეგლები, როგორიცაა „შატბერდის კრებული“, „იოანესა და ეფთვიმის ცხოვრება“, თვითონ ილ. აბულაძის მიერ გამოცემული „ქართლის ცხოვრება“, „შუშანიკის წამება“, „მამათა სწავლანი“, „ლიმონარი“, „ბალაგარიანის“ რედაქციები, ბასილი კესარიელის „ექუსთამება“, „მამათა სწავლანი“, აპოკრიფული ძეგლები და სხვა მრავალი.

თავდაპირველად ეს ლექსიკონი პროფ. ილია აბულაძეს გამიზნული ჰქონდა როგორც ქართულ-სომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონი. ამ სახითვე შეადგინა მან ლექსიკონის პირველი ვარიანტი, რისთვისაც მოიპოვა უმდიდრესი მასალა V—XI საუკუნეების ქართულ-სომხური პარალელური ტექსტებისა და გაიშალა მისი მომზადება, რისთვისაც ავტორმა, ბუნებრივია, უკვე გამზადებულ ძველ ზრახვა პირველ რიგში მისი მომზადება, რისთვისაც ავტორმა, ბუნებრივია, უკვე გამზადებულ ძველ ქართულ-ძველ სომხურ სალექსიკონო მასალას მიმართა, გამოიყენა იგი და შეავსო იმ ძეგლთა მასალით, რომელთა ლექსიკონებიც თვითონვე ჰქონდა ადრე შედგენილი, ამას დაუმატა ძველი ქართული მწერლობის ისეთი ძეგლებიც, რომელთა ლექსიკაც მკითხველისათვის ნაკლებად იყო ცნობილი. ამის გამო,

¹ კ. ავგელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტს განზრახული აქვს ახლო მომავალში ამ ლექსიკონის გამოქვეყნება.

რომ ლექსიკონში სრული ასახვა ვერ პოვა ძველი ქართული მწერლობის ისეთმა მნიშვნელოვანმა დარგებმა, როგორიცაა ორიგინალური ავთოგრაფია, ფილოსოფიური წერლობა, საისტორიო მწერლობა.

ძველი ქართული ენის სრული ლექსიკონის შედგენა დიდი სამეცნიერო კოლექტივების საქმეა. წინამდებარე ლექსიკონი კი აგებულია ძველი ქართული მწერლობის მხოლოდ გარკვეული ძეგლების მასალაზე ავტორის სამეცნიერო ინტერესებისა და მიზნების გათვალისწინებით. ამიტომაც, რომ რედაქციამ მიზანშეწონილად მიიჩნია ამ დიდი და შესანიშნავი შრომისათვის ეწოდებინა „ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები)“.

ლექსიკონი გადაწერილია ილია აბულაძის კალიგრაფული ხელით 25 დავთარში (1502 გვერდზე), ტექნიკური რედაქციაც ძირითადად თვითონვე პქონდა გაკეთებული ავტორს. ლექსიკონში თანხმოდანებულია სახელების სახელობითი ბრუნვის ნიშანი გამოყოფილია; ჰმოვანდუქიანი სახელები ფუძის ფორმითაა წარმოდგენილი. ზმნები გატანილია საწყისზე; იშვიათ შემთხვევებში—ძირზე. ვნებითი გვარის მიმღეობები ძირითადად ზმნის პირიან ფორმებთანაა მიტანილი; თუ სიტყვა მხოლოდ ვნებითი გვარის მიმღეობის სახით შეხვედრია ავტორს, სიტყვაში გვაქვს კავებში აღდგენილი საწყისი (იხ. ამრიგება, აქმნა).

ერთი და იმავე ძირისაგან ნაწარმოები სიტყვების თავმოყრისა და მათი უკეთ დაძებნის მიზნით ლექსიკონში გამოყენებულია მითითებათა გარკვეული სისტემა. იგი ავტორს დამთავრებული არ პქონდა (გაკეთებული იყო ასო რ-მდე). მითითებები ავტორისეული პრინციპით გაკეთდა ბოლომდე, ოღონდ გამოცემისათვის, რამდენადმე გამარტივდა.

ლექსიკონში განსამარტავი სიტყვა შავი კორპუსითაა აწყობილი, ხოლო სიტყვის განმარტება—თეთრი კორპუსით. ავტორისეულ განმარტებას ხშირად თან ახლავს წყაროსეული განმარტება, ან განსამარტავი სიტყვის შესატყვისი, რომელიც ავტორისეული განმარტებისაგან გასარჩევად ტეხილ (« ») კავებშია ჩასმული; ციტატები წყაროებიდან აწყობილია თეთრი პეტიტით; წყაროები შავი პეტიტით; ციტატებში განსამარტავი სიტყვა დაშლით არის წარმოდგენილი. იმ შემთხვევაში, თუ ერთი და იმავე წყაროდან ციტატები რამდენიმე განსხვავებული რედაქციით არის მოტანილი, მაშინ პირველთან მითითებულია რედაქციის აღმნიშვნელი ლიტერა, ხოლო მეორესთან—ლიტერათან ერთად წყარო. მაგ.: „მიცემად საზრდელი მათი ეამსა თჳსსა“ DE,—„მიცემად როჭიკისა მათა ეამსა“ C, მთ. 24,45. ერთი წყაროდან მოტანილი მასალა მეორე წყაროს მასალისაგან გამოყოფილია წერტილ-მძიმით. მაგ.: „რაჲთამცა სართულსა ჩემსა ქუეშე შემოხუდ“ მთ. 8,8; „შჯობს ცხორებაჲ გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა“ O, ზირ. 29,29.

საჭირო შემთხვევაში საილუსტრაციო მასალას ავტორი ავსებს. ჩანართები ფრჩხილებშია ჩასმული.

ილია აბულაძის ლექსიკონის ღირსებას და მნიშვნელობას დიდად ზრდის განმარტებისათვის მოხმობილი დოკუმენტაცია წყაროს პარალელური რედაქციებიდან. ხშირად განსამარტავი სიტყვის მნიშვნელობა პარალელური რედაქციის სინონიმითაა დადგენილი. ლექსიკონში წარმოდგენილია მდიდარი მასალა ძველი ქართული სინონიმური ლექსიკონისათვის.

ვინაიდან განსამარტავი სიტყვის დოკუმენტაციისათვის ავტორი ჩვეულებრივ მასალას პირველი წყაროდან იმოწმებს (წყაროთა რიცხვი რიგ შემთხვევაში 10—15 დასახელებს აღწევს), ხოლო მათგან უმეტესად რამდენიმე რედაქციითაა წარმოდგენილი, ამიტომ განმარტების გვერდებში ხშირად თუ ორის ტეხილ კავებში ჩაწერილი რამდენიმე სიტყვა (იხ. მწესიერება, შინალობა, ნათესავი, ნათესავი და სხვ.). მათგან ზოგი განსამარტავი სიტყვის სინონიმია, ზოგი—შინალობა. განსამარტავ სიტყვებთან შინაარსობრივად მონათესავე ეს სიტყვები, სხვადასხვა კონტექსტში მოწოდებული, ხშირად საშუალებას აძლევს გამოვლინდეს სიტყვის შინაარსის ნიუანსები. მაგრამ ზოგჯერ ტეხილ კავებში ჩაწერილი სიტყვები შინაარსობრივად მეტ-ნაკლებად არის დაკავშირებული განმარტებულ სიტყვასთან.

მნიშვნელობას (იხ. მაგ.: ასის-თავი, რომლის ერთ-ერთ შესატყვისად წყაროდან მოტანილია მტარ-ვალი; ლობოზა—ტირილი; მამაკაცი—გმირი და სხვ.). ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს იმას, რომ ავტორი მათ განსამარტავი სიტყვის სინონიმად ან შესატყვისად მიიჩნევს. სხვადასხვა წყაროების რედაქციებიდან მოტანილი შესატყვისები განსამარტავი სიტყვის შინაარსთან სიხლოვის თვალსაზრისით ავტორს დიფერენცირებული არა აქვს. ის ცდილობს არ დაკარგოს პარალელურ ტექსტებში წარმოდგენილი არც ერთი ერთეული.

სიტყვათა მნიშვნელობის დადგენას ხელი შეუწყო სომხური პარალელური ტექსტების მომარჯვებამაც. ქართულ თარგმანთა პარალელური რედაქციებისა და ქართულ-სომხური თარგმანებიდან მოხერხებულად შერჩეული დოკუმენტაციის წყალობით ავტორისეულ ბევრ განმარტებას დამოუკიდებელი გამოკვლევის ღირებულება აქვს.

პროფ. ილია აბულაძეს ძირითადად დასრულებული ჰქონდა ქართულ ლექსიკონზე მუშაობა, მაგრამ მას რომ დასცლოდა, ამ დიდ შრომას, რომელსაც ის მრავალი წლის მანძილზე ამზადებდა, რა თქმა უნდა, არავრთხის დაუბრუნებოდა და ნებისთნე უნებლიე შეცდომებს გაასწორებდა. ტექსტის სწორებას რედაქცია დიდი სიფრთხილით ეკიდებოდა. გასწორდა მხოლოდ აშკარა შეცდომა და ლათსუსი.

ზოგი რამ ვერ გასწორდა: ვერ მოხერხდა იმ წყაროს მიგნება, რომელიც თვითონ ავტორს x-ით აქვს აღნიშნული. გარდა ამისა, გაუშეფრავი დარჩა შემდეგი წყაროები: ს. ს. (სიტყვებთან: ქართული, ქასტელი, კბილღრქენა და სხვ.); ბარლ., ბრ. (აღმოტყინება, ვერ-მიახლება, დამადნობელი); მარკ. (აღმოზრწყინ(ე)ება, აღსუბუქება).

ერთი და იგივე წყარო ავტორს ზოგჯერ სხვადასხვაგვარად აქვს შემოკლებული. გამოცემაში ჩვენ ამ მხრივ ერთგვაროვნობა ვერ დავიცავით, რადგან ეს ავტორისეულ ტექსტში დიდი ცვლილებების შეტანას მოითხოვდა.

განმარტებები ზოგჯერ იწვევს შენიშვნებს (იხ. განხერხული, რიჟურაჟუ, რორინება და სხვა).

არის შემთხვევები, როდესაც მოტანილია მხოლოდ განსამარტავი სიტყვა, განმარტება და წყარო კი მიწერილი არ არის (იხ. ავანდაგირი); ან პირიქით: მოტანილია წყარო, ციტატი კი არა; წყარო მითითებულია, გვერდი კი არა; წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის კი თავისუფალი ადგილია დატოვებული.

რიგ შემთხვევაში წყარო დაზუსტებას მოითხოვს (იხ. ალქატი, დამოცკვნება...)

არის შემთხვევები, როცა ერთი სიტყვა ორი ფონეტიკური ვარიანტითაა განსამარტავად გატანილი: დამოწმებულ წყაროში კი მხოლოდ ერთ-ერთი დასტურდება (იხ. ანგაპრი, ანგაპარი; ანგელოს-მთავარი, ანგელოს-მთავარი და სხვ.).

შემოწმდა ყველა ნაბეჭდი წყარო, ხოლო დამოწმებული ხელნაწერებიდან მხოლოდ დაბადების ტექსტები, რისთვისაც ვსარგებლობდით ხელნაწერთა ინსტიტუტის თანამშრომელთა ერთი ჯგუფის მიერ ყველა ხელნაწერის მიხედვით გამართული ტექსტებით. დანარჩენი ხელნაწერი წყაროებიდან ციტატების შემოწმება ტექნიკურად შეუძლებელი აღმოჩნდა.

ლედანს ბევრ ადგილას აკლდა წყაროთა რედაქციების ლიტერები. ამ თვალსაზრისითაც ღედანი შეესო, რამდენადაც შესაძლებელი იყო.

რაკი ქართული ბიბლიური ტექსტები ხელნაწერებში დამუშავებული არ არის, ამიტომ ტექსტებზე მითითებისათვის პროფ. ილ. აბულაძე სარგებლობდა 1805 წლის სომხური გამოცემით.

მცენარეთა, ცხოველთა და მინერალების სახელწოდებათა ლათინური შესატყვისები ავტორს მოჰყავს 1836 წლის სომხური განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით.

* * *

ლექსიკონი გამოსაცემად მომზადდა ილია აბულაძის სახელობის კაბინეტში ხელნაწერთა ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერი თანამშრომლების ც. ქურციკიძის, ლ. ათანელიშვილისა და ც. ჭანკიევის მიერ ც. ქურციკიძის ხელმძღვანელობით. ც. ქურციკიძესვე ეკუთვნის „შემოკლებათა განმარტება“. წყაროების შემოწმებაზე მუშაობდნენ ხელნაწერთა ინსტიტუტის ლაბორანტები ნ. ნატრაძე, მ. კვაჭაძე, ნ. იაშვილი.

რედაქცია დიდ მადლობას უხდის მეცნიერებათა აკადემიის სტამბის ასოთამშყობს ნ. ბეროშვილს, რომელმაც ლექსიკონი თავიდან ბოლომდე დიდ-გულისყურითა და მონდობით ააწყო.

შემოკლებათა განმარტება

აბდ.; **აბდია** იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ადამ.—საკითხავი ადამ და ევაჲსი სამოთხით გამოსლვისაჲ: ცილა ჭურციკიჲ, ადამის აპოკრიფული ცხოვრების ქართული ვერსია, ფილოლოგიური ძიებანი, I, თბ. 1964, გვ. 97—136.

ათ. აღექს.-ანტ. დ.; **ანტ. დ.**—ათანასე აღექსანდრიელი, გსენებაჲ წმიდისა ანტონისი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, 19r—36r.

ათ. მრთ.—ათონური მრავალთავი: ათონის ივერიის მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი.

აბბ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

აზოხ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ანან. ებრ.—საკითხავი ვნებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაგსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქმული ანანია ებრაელისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—70 ხელნაწერი, 304v—314v.

ანან.; **ანან. ებრ.**—საკითხავი ვნებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაგსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქმული ანანია ებრაელისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—71 ხელნაწერი, 21r—45v.

ანან.; **ანან. ებრ.**—საკითხავი ვნებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაგსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქმული ანანია ებრაელისაჲ, დასისაგან შჯულის მეცნიერისა: ივ. ჯავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილის სახ. კაბინეტმა, თბ., 1947, გვ. 193—199.

ანგ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ანდ.—ანდერძი.

ანდ.-ანატ.—წამებაჲ წმიდათა მოწამეთაჲ ანდრიანსი და ცოლისა მისისა ანატოლსი და მათ თანა მოწამეთაჲ, რომელნი ნიკომიდია ქალაქსა იწამნეს: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები: „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, VI. მარტულობაჲ ანდრიანსი და ანატოლსი, ძველი ქართული მწერლობის ოთხი ძეგლი, თბ., 1965, გვ. 171—236.

აბკ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

არეთ. წამ.—წამებაჲ წმიდისა არეთასი და კრებულისა მისისაჲ ნეგრა ქალაქსა ომერიტელთაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 719—766.

ატმ.—წამებაჲ წმიდისა ატომისი და ძისა მისისაჲ და მოყუასთა მისთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 95—113.

ანტ. დ. იხ. ათ. აღექს.-ანტ. დ.

არსტ.—წამებაჲ წმიდათა მღვდელთ-მოძღუართაჲ სომხითისათა არისტაკსი, ორთანსი, ოსკისი, გრიგორისი, დანიელისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 62—68.

ბაბ.—წამებაჲ წმიდისა ბაბილასი და სამთა ყრმათა მოწაფეთა მისთაჲ: კიმენი, ტ. I, კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 44—47.

ბალ.—ცხოვრებაჲ ნეტარისა იოლასაფისი, ძისა აბენეს ჰინდოთა მეფისაჲ, რომელი მოაქცია ნეტარმან შამამან ბალაჲვარ მოძღუარმან: ბალაჲვარიანის ქართული რედაქციები, გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1957.

ბარ.; **ბარუქ** იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ბახ. კეს.-ექუს. დდ.—ბასილი კესარიელი, ექუსთა დღეთაჲ: უძველესი რედაქციები ბასილი

კესარიელის „ექუსთა ღლეთაჲსა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა ავებულებისათჳს“ X—XIII სს-ის ხელნაწერთა მიხედვით გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, თბ., 1964. გვ. 29—135.

ბიბლია

ძველი აღთქმა:

G—გელათის ბიბლია, კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. A—1108 და Q—1152 ხელნაწერები.

I—იერუსალიმის ბიბლია, იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 7/11 ხელნაწერები.

M—მცხეთის ბიბლია, ხელნაწ. ინსტ. A—51 ხელნაწერი.

O—ოშკის ბიბლია, ათონის ივერიის მონასტრის ქართული კოლექციის N 1 ხელნაწერი.

pb.—ბაქარის ბიბლია, ქართული ბიბლიის 1743 წლის მოსკოვის გამოცემა.

დაბ.—წიგნი დაბადებისაჲ.

გამოსლ.—წიგნი გამოსლვათაჲ.

ღვთ.—წიგნი ღვთისაჲ.

რიცხ.—წიგნი რიცხუთაჲ.

II შგ.—წიგნი მეორე შჯულისა.

ისუ ნ.—წიგნი ისუ ნავესი.

მსჯ.—წიგნი მსჯულობა.

რუთ.—წიგნი რუთისი.

I მფ.—წიგნი პირველი მეფეთაჲ.

II მფ.—წიგნი მეორე მეფეთაჲ.

III მფ.—წიგნი მესამე მეფეთაჲ.

IV მფ.—წიგნი მეოთხე მეფეთაჲ.

I ნშტ.—წიგნი პირველი ნეშტთაჲ.

II ნშტ.—წიგნი მეორე ნეშტთაჲ.

I ეზრა.—წიგნი პირველი ეზრასი (წიგნი ეზრა ზორობაბელისი, არაკანონიკური).

II ეზრა.—წიგნი მეორე ეზრასი (კანონიკური ეზრა).

ნეემია.—წიგნი ნეემიასი.

III ეზრა.—წიგნი მესამე ეზრასი (=წიგნი ეზრა სუთიელი).

ტობ.—წიგნი ტობისი.

ივდ.—წიგნი ივდითისი.

ესთ.—წიგნი ესთერისი.

იოზ.—წიგნი იოზისი.

ფს.—ფსალმუნნი: ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, X—XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა მზეძალა შანიძემ, თბილისი, 1960.

იგ.; იგ. სოლ.—იგანნი სოლომონისნი.

ეკლ.; ეკლეს.—ეკლესიასტე.

სიბრძ. სოლ.—სიბრძნე სოლომონისი.

ქება.—ქებაჲ ქებათაჲ.

ზირ.—სიბრძნე ისუ ზირაქისი.

ეს.—წინაწარმეტყუელებაჲ ესაიასი.

იერემ.—წინაწარმეტყუელებაჲ იერემიასი.

გოდ.—იერემ.—გოდებაჲ იერემიასი.

ბარ.; ბარუქ.—წიგნი ბარუქისი.

ეზეკ.—წინაწარმეტყუელებაჲ ეზეკიელისი.

დან.—წინაწარმეტყუელებაჲ დანიელისი.

მალ.—წინაწარმეტყუელებაჲ მალაქიასი.

ზაქ.—წინაწარმეტყუელებაჲ ზაქარიასი.

ანგ.—წინაწარმეტყუელებამ ანგეასი.
 ხოფონ.—წინაწარმეტყუელებამ სოფონიასი.
 ამბ.—წინაწარმეტყუელებამ ამბაკუმისი.
 ნაუმ.—წინაწარმეტყუელებამ ნაუმისი.
 მიქ.—წინაწარმეტყუელებამ მიქიასი.
 იონა.—წინაწარმეტყუელებამ იონასი.
 აბდ; აბდია.—წინაწარმეტყუელებამ აბდიასი.
 ამოს.—წინაწარმეტყუელებამ ამოსისი.
 იოვ.; იოველ.—წინაწარმეტყუელებამ იოელისი.
 ოვსე, ოსე.—წინაწარმეტყუელებამ ოსესი.

ახალი აღთქმა:

ოთხთავი: ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით, გამოსცა აკაკი შანიძემ, თბ., 1945.

მთ.—სახარება მათწისი, გვ. 1—109.

მრ.—სახარება მარკოზისი, გვ. 110—178.

ლ.—სახარება ლუკასი, გვ. 179—293.

ი.—სახარება იოვანწისი, გვ. 294—380.

საქმე მოციქულთა: საქმე მოციქულთა, ძველი ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1950.

საქ. მოც.; ხ. მოც.—საქმე წმიდათა მოციქულთა.

კათოლიკე ეპისტოლენი: კათოლიკე ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები X—XIV საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა ქეთევან ლორთქიფანიძემ აკაკი შანიძის რედაქციით, თბ., 1956.

იაკ.—იაკობისი კათოლიკე, გვ. 011—016.

II პეტრე—პეტრესი სამოციქულო, გვ. 024—027.

I ი.; I. იოვ.—იოვანე მოციქულისა წიგნი კათოლიკე (პირველი), გვ. 028—033.

იუდა—იუდასი წიგნი, 036—037.

თავნი იაკ. ებ.; იაკობ ებ.—თავნი იაკობ მოციქულისა კათოლიკისანი, გვ. 37—39.

I პეტრე თავნი—პეტრე მოციქულისა პირველი წიგნი კათოლიკე, გვ. 54—66.

უწყ. II ებ. პეტრ.; II პეტრე (უწყ.)—უწყებამ მიზეზსა პეტრეს მეორისა კათოლიკისასა, გვ. 66—67.

უწყ. ებ. ი.; უწყ. ი. ებ.—უწყებამ მიზეზსა იოვანეს პირველისა კათოლიკისასა, გვ. 76—78.

I ებ. ი.—იოვანე მოციქულისა წიგნი კათოლიკე, გვ. 80—91.

III ი. (უწყ.)—უწყებამ მიზეზსა იოვანეს მესამისა კათოლიკისასა, გვ. 95.

III ი. თავნი—თავნი იოვანეს მესამისა კათოლიკისანი, გვ. 95.

III იოვ.—იოვანე მოციქულისა მესამე კათოლიკე, გვ. 96—97.

იუდა (უწყ.)—უწყებამ მიზეზსა იუდა მოციქულისა კათოლიკისასა, გვ. 98.

ეპ. იუდ. თავნი; იუდ. (თავნი)—თავნი იუდას კათოლიკისანი, გვ. 99.

ეპისტოლენი პავლესნი:

პრომ.—რომაელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

I კორ.—კორინთელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

II კორ.—კორინთელთა მიმართ... ეპისტოლე პავლესი.

გალ.; გალატ.—გალატელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

ეფეს.—ეფესელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

ფილპ.—ფილიპელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

კოლ.—კოლასელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

I თეს.—თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი პირველი.

II თეს.—თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი მეორე.

I ტიმ.—ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი პირველი.

II ტიმ.—ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი მეორე.

ტიტ.—ტიტეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

ფილიმ.—ფილიმონის მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

ჰებრ.—ებრაელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

გამოცხადება იოვანესი: იოვანეს გამოცხადება და მისი თარგმანება, ძველი ქართული ვერსია, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ი. იმნაი-შვილმა, ა. შანიძის რედაქციით. ძვ. ქართული ენის კათედრის შრომები, 7, თბ., 1961.

აპკ.—აპოკალიფსისი, გამოცხადება იოვანესი.

ბ. კეს.-მარხ.; ბას. კეს.-მარხ.—საკითხავნი წმიდათა მარხვათანი, თქუმული წმიდისა და ნეტარისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კაბადოკიელისაჲ, მარხვისათჳს დღესა აღებასა; კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, გვ. 51v—64r.

ბ. კეს.-ხბხტ.; ბ. კეს.-40 ხბხტ.; ბ. კეს.-40-თჳს; ბას. კეს.-ორმოც.; ბას. კეს.-40 ხბხტ.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კესარია კაბადოკიელისაჲ, ქსენებასა წმიდათა ორმოცთა მოწამეთასა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 115—123.

გაბ. იხ. ს. გაბ.-დაჯღ.

გაბ. იხ. ს. გაბ.-მოც. საგს.

გალ.; გალატ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

გამოხლ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

გამორ. ჭუარ.; ჭუარ.; ჭუართა გამორ.; ჭუარ. გამორ.; გამოცხ. ჭუართა; ჭუარ. გამოცხ.—გამორი-ნებაჲ ჭუარისაჲ, რომელი გამოუჩნდა კონსტანტინე მეფესა მდინარესა ზედა დანუბსა, რომლისა მიერცა მოიძია პატიოსანი ძელი ჭუარისაჲ წმიდასა ქალაქსა იერუსალემს: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 237—243.

განხ. ი.; განხ. იოან.—განსუენებაჲ იოვანესი, მოციქულისაჲ და მახარებელისაჲ; კიმენი, ტ. I, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 198—201.

გაფ.—წამებაჲ წმიდისა გიორგისი, რომელი აღწერა და თანა-დახუდა ყოველსა სიმკნესა მისსა მო-წაფელ წმიდისა გიორგისი ბასიქართოს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—1708 ხელ-ნაწერი, 75r—77v.

გიორგ.—წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა გიორგისი: ათონის მთის ქართულ ხელნა-წერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი, გვ. 257v—266r.

გოდ. იერემ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

გრ. ანძ.-შობ.; გრ. ნაზ.—საკითხავი, თქუმული წმიდისა გრიგოლი ანძიანძორველისა ეპის-კოპოსისაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა: ილია აბულაძე, „მრავალთავი“, ენიშვის მოამბე, ტ. XIV, 293—301.

გრ. ნაზ. იხ. გრ. ანძ.-შობ.

გრ. ნაზ.-ნათლდ.—თქუმული წმიდისა გრიგოლი ანძიანძორველ ეპისკოპოსისაჲ ნათლისღები-სათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა; კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—19 ხელნა-წერი, გვ. 360—369.

გრიგოლ ნოსელი, კაცისა აგებულებისათჳს; გრ. ნოხ.; გრ. ნოხ.-კაც. აგებ.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ნოსელ ეპისკოპოსისაჲ კაცისა შესაქმნისათჳს...: უძველესი რე-დაქციები ბასილი კესარიელის „ექუსთა ღღეთასა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა აგებუ-ლებისათჳს“, X—XIII სს.-ის ხელნაწერთა მიხედვით გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, თბ., 1964, 139—230.

დაბ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

დავ.; დ.დ.—წამება წმიდისა დავითისი, რომელი აღესრულა ღვინს ჭეშმარიტითა სარწმუნო-
ებითა ქრისტეს მიერ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—
X სს-ში. თბ., 1944, გვ. 124—132.

დან. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

დ.დ. იხ. დავ.

დიონ.—ცხოვრება დიონოსიოსისი ეპისკოპოსისა, რომელი იყო ძმ სოკრატისი და მთავარი ათე-
ნელთა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ.,
1944, გვ. 133—147.

ეზეკ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ე. კეს. საეკლ. უწყ.; საეკლ. უწყ.—საქსენებელსა წმიდისა სერგისა, თქმული წმიდისა ვესები
ეპისკოპოსისა ეამთა-მწერლისა სიეკლესიოზსაგან უწყებისა, ქება წმიდათა მოწამეთა: კ. კეკელიძის
სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, გვ. 1217—1222.

ეკლ. ეკლეს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I ეპ. ი. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ეპ. იუდ. თავნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ეპ. კპრ.-დფლ.—თქმული... ეპიფანე კპრელ მთავარეპისკოპოსისა საღმრთოთა გორცთა...
იქ ქსთა დაფლვისათჳს...: იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 4 ხელნაწერი, გვ.
92v—100v.

ეპ. კპრ.-ფხალ. თარგ.—ეპიფანე კპრელ ეპისკოპოსი, თარგმანება დავითის ფსალმუნებისა:
ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ.
148—175.

ეფეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ეს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ესთ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ვარ.—წამება წმიდისა ვარაზისი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნა-
წერი, გვ. 802—824.

ვრდ.—წამება წმიდისა ვარდანისი და ძმათა მისთა...: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური
ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 85—94.

ვაქ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ზ. ზ.—ზმნიზედა.

ზ. ს.—ზედსართავი სახელი.

ზირ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

თავნი იაკ. ეპ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

თვ.—ცხოვრება წმიდისა თეოდორესი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341
ხელნაწერი, გვ. 551—554.

თევდ.; თეოდ.—მარტავთა პირველსა კურიაკესა, დღესა შაბათსა, საქსენებელი წმიდისა და ღუაწ-
ლით შემოსილისა თვისი (თეოდორესი), ეგქაიტელ ახლად სტრატორად მოყვანებულისა, ცხოვრება და
სიძნე მისი: Материалы по грузинской агниологии, по рукописям X века, с предисловием из-
дан А. Хаханов, Москва, 1910, გვ. 1—9.

თევდრ.; თევდრ. Q—240—წამება წმიდისა გიორგისი (და თევდორესი): კ. კეკელიძის სახ. ხელ-
ნაწერთა ინსტიტუტის Q—240 ხელნაწერი, 1v—49v.

თქა.; თეკლა—წამება წმიდისა თეკლასი: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური
შტუდიები. „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, III: ენიკის მოაზზე, ტ. VIII, გვ. 91—124.

თეოდ. სტრ., საკ. წიგნ. II—გსენება წმიდისა თეოდორესი და წამება მისი: საკითხავი წიგნი ძველ
ქართულ ენაში, გამოსცა ი. იმნაიშვილმა, II, თბ., 1966, გვ. 41—45.

თეოდრ.—წამება წმიდისა თეოდორსი ევქსაიტელისაჲ...: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 554—559.

I თეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II თეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

თნდ.—თანდებულები.

თომა, თომა მოც.—წამება წმიდისა თომა მოციქულისაჲ პინდოეთს: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 14 20.

ი. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

I ი.; **I იოვ. იხ.** ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იაკ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იაკობ გვ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იგ.; **იგ. სოლ. იხ.** ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ი.-გ.—ცხოვრება ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანესი და ეფთჳმესი...: გიორგი მთაწმიდელი, ცხოვრება იოვანესი და ეფთჳმესი, გამოსაცემად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილმა; გიორგი მთაწმიდლის ენა იოვანეს და ეფთჳმეს ცხოვრების მიხედვით ა. შანიძისა, თბ., 1946.

იერემ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ივდ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ივლიან. წამ.—მარტვლობა წმიდისა ივლიანესი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 824—831.

იზბ. იზტ.—წამება წმიდისა იზიდბოზიდისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ჟრთიერათობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 114—123.

III ი. თავნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

III ი. (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ი. მოც. საქმენი და სწავლანი იოვანე მოციქულისა და ღმრთისმეტყუელისანი და პროხორე მოწაფისა მისისანი; ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 55 91.

იოზ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

იოვ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III იოვ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იონა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ი. იქრ.-სახუმლ.—საკითხავი თქუმული წმიდისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კესარია კაბადოქიელისაჲ ამისთჳს, მამაო, უკუეთუ ჯერ-არს, თანა-წარმგედინ სასუმელი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 40—49.

ი. იქრ.-პეტრე და ელია; იქრ.-პეტრე და ელია; პეტრე და ელია თთუესა იენისსა კდ პეტრე მოციქულისაჲ და თთუესა იენისსა ელია და ელისესი წინაწარმეტყუელთაჲ. . საკითხავი თქუმული იოვანე იქროპირისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 311—328.

იპ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკობ; იპოლიტე რომაელი-კურთხ. ისაჲ და იაკ.; კურთხ. იხ.-იაკ.—წმიდისა იპოლიტეს თქუმული კურთხევათა მათთჳს იაკობისთა, ვითარ-იგი ათორმეტნი ნახპეტნი აკურთხნა: R. Graffin, Patrologia Orientalis, t. XXVII, Fasc. 1 et 2, Paris, 1954, გვ. 3—115.

იპ. რომ.-კურთხ. მოხ.; იპ. რომ.-მოხ.; კურთხ. მოხ.; კურთხ. მოხესი—იპოლიტეს განმარტებაჲ კურთხევათა მათთჳს მოხესთა ათორმეტთა მიმართ ნათესავთა: R. Graffin, Patrologia Orientalis, t. XXVII, Fasc. 1 et 2, Paris 1954, გვ. 116—199.

იპ. რომ.-ქრონ.—იპოლიტე რომაელი, ქრონიკონი: ილია აბულაძე, იპოლიტე რომაელის ქრონიკონის ძველი ქართული ვერსია, საქართველოს სსრ მეცნ. აკად. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, III, თბ., 1961, გვ. 223—243.

იუდა იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იუდა (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იუდ. (თავნი) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ი. ურბ.; Bri.—ცხოვრება და განგება წმიდისა იოვანე ურბაელისა კათალიკოზისა: ბრიტანეთის ჰეზეუმის Add. 11281 ხელნაწერი, გვ. 274v—285v.

ისუ ნ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

იავშ.—იავშირი.

კ. იერ. აღდგომ; კ. იერ. აღდგ.—თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა კჳრილე მთავარეპისკოპოსისა იერუსალიმელისა აღდგომისათჳს მკუდრეთით უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოლ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 155—170.

კ. იერ. აღდგ; კირ. იერ.-აღდგომ.; კ. იერ. აღდგომ.—აღსებებისა ორშაბათსა ზატიქსა საკითხავი თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა კჳრილმ იერუსალიმელ მთავარეპისკოპოსისა მკუდრეთით აღდგომისათჳს უფლისა ჩუენისა და სულათჳს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—ფონდის N 144 ხელნაწერი, გვ. 113—131.

კ. იერ. მარტ.; კ. იერ. მარტულ.; კირ. იერ.-მარტულ.—თქმული კჳრილე მთავარეპისკოპოსისა იერუსალიმელისა, რაჟამს-იგი მოვიდა წმიდათა მოციქულთა ზედა სული წმიდა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოლ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 185—190.

კ. იერ.-ნათლდ.; კ. იერ.-ნათლისდ.—თქმული კჳრილსი ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოლ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 83—89.

კ. იერ.-სული წმ.—საკითხავი სულისა წმიდისა, თქმული კჳრილმ მთავარეპისკოპოსისა იერუსალიმისა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 230—260.

კ. იერ.-პოვ. სამშ.; პოვწ. სამშკ.—პოვნა წმიდათა სამშკუალთა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოლ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ. 1959, გვ. 243—244.

კ. იერ.-სინან.; კირ. იერ.-ხინან.—სწავლა კჳრილსი იერუსალიმელისა სინანულისათჳს კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, გვ. 64r—69r.

კოლ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

I კორ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II კორ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

კურთხ. ის.-იაკ. იხ. იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკობ.

კურთხ. მოს. იხ. იბ. რომ.-კურთხ. მოს.

ლ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ლევით. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ლიმ.—იოანე მოსნი, ლიმონარი, ტექსტი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1960 წ.

ლონგ. წამ.—წამება წმიდისა ლონგინესი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 432—446.

ლონგ.—წამებ ა წმიდისა ლონგინოზ ასისტავისა. კიმენი, ტ. 1, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 188—192.

მალ. იხ. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.

მამ. წამ. წამება წმიდისა მამაჲსი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H 341 ხელნაწერი, გვ. 392—416.

მატ. ქართლ.—მატიანე ქართლისა: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 211—232.

მდასლ. მოც. იხ. მიმოღასლ.

მთ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

მიმოდასლ.; მდასლ. მოც.; მიმოხლ. მოც.—მიმოდასლგა მოციქულთა: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 21—42; კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 260—305.

მიქ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

მრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

მრთ. A—უდაბნოს მრავალთავე: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი.

მრთ. B—სვანური მრავალთავე: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—19 ხელნაწერი.

მრთ. C—პარხლის მრავალთავე: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი.

მრთ. D—კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი.

მრთ. E—ათონური მრავალთავე: ათონის მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი.

მრთ. F—ათონის მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის № 11 ხელნაწერი.

მრთ. S—სინური მრავალთავე: სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 32/57 ხელნაწერები.

მხკ. წამება წმიდათა მოწამეთა შესუკავეთა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 22—61.

მ. სწ.—მამათა სწავლანი, X და XI ს.-თა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1955.

მხგ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

IV მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

მ. ცხ.—მამათა ცხოვრება: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1105 ხელნაწერი.

ნაუმ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნეემია იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნერს.; ნრს.—წამება წმიდისა ნერსის მთავარეპისკოპოსისა სომხეთისა და ზადისი ეპისკოპოსისა, მოწმისა მისისა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 69—79.

ნიკოლოზ. ცხ.—საკრველებანი წმიდისა ნიკოლაოს მთავარეპისკოპოსისანი: სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 11 ხელნაწერი, 143r—152r.

ნრს. იხ. ნერს.

I ნშტ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II ნშტ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნწლკ.—ნაწილაკი.

ოვსე იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ორმეოც.; სხსტ.—წამება წმიდათა ორმეოცთა, რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქსა: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები, „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, IV. მარტვლობა ორმეოცთა: ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, IV, თბ., 1962, გვ. 111—144.

ოხე იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ოსკ.—სიტყუანი წამებისათჳს წმიდისა ოსკისი და მოყუასთა მისთა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 9—21.

ოქრ.-გურიტ.—თქმული მისივე ოქროპირისა გურიტისათჳს და წმიდისა ეკლესიისათჳს: სინური მრავალთავე 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წვერებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 225—231.

ოქრ.-მარხ. და იონ.—თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანე ოქროპირისაჲ
მეტეხისათჳს და იონასათჳს: სინური მრავალთაჲ 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევ-
რთა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 100—111.

ოქრ.-პეტრე და ელია იხ. ი. ოქრ. პეტრე და ელია...
ოქრ.-უძლ. შვილ.; ოქრ. უძლ. შვ.; ოქრ.-უძღვ.—უძლ. შვილ.—თქმული წმიდისა იოვანე
—პეტროპოლისაჲ უძღვებისა მისთვის შვილისა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნა-
წერი, 511r—520v.

ოქრ.-ფერტა ბან.; ოქრ.-ფერტის ბან.—საკითხავნი წმიდისა ხუთშაბათისანი, თქმული წმიდისა
იოვანე მთავარეპისკოპოსისაჲ, კონსტანტინეპოლისაჲ, ოდეს-იგი აღდგა უფალი სერისა მისგან და იწყო-
ნაწაფეთა დაბანა ფერტთა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი,
95v—102v.

ბავ. თებ.; პავლე თებ.—ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა ამა პავლე ბერისაჲ:
კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, გვ. 316v—323v.

პატ. ათ.—პატერიკი ათონური იხ. Ath.—12.
პეტრე და ელია იხ. ი. ოქრ.-პეტრე და ელია...
პეტრე; პეტრე შოც.—წამებაჲ წმიდისა პეტრე მოციქულისაჲ პრემეს შინა უწინარეს რგისა დღისა
ქარლობისა: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედ-
ვით). ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქერციკიძემ, თბ., 1959,
გვ. 43—49.

I პეტრე თავნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.
II პეტრე იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.
II პეტრე (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.
პოვნ. სამსჯ. იხ. კ. იერ.-პოვ. სამშ.
პოვნ. სტეფ.—პოვნაჲ ნაწილთა სტეფანოსთა: Le Synaxaire géorgien. Redaction ancienne de
l'union arméno-géorgienne, publié et traduit par N. Marr, Paris, 1926, 657—670.
რიფს.—წამებაჲ წმიდისა რიფსიმესი და გაიანესი და მოყუასთა მისთა: ილ. აბულაძე, აგათანგე-
ლოსის „რიფსიმესანთა მარტილობის“ ძველი ქართული თარგმანი: ხელნაწერთა ინსტიტუტი, მოამბე,
თბ., 1960, გვ. 145—180.

რიცხ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.
რუთ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.
რუხთ.—შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი...
(ხ.); (საბა)—სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული. თხზულებანი, ტ. IV, ავტოგრაფ-
ული ნუსხების მიხედვით გამოსაცემად მოამზადა ილია აბულაძემ, თბ., 1965.

საეკლ. უწყ. იხ. ე. კეს.-საეკლ. უწყ.
საკ. წიგ.; საკითხ. წიგ.; საკ. წიგ. II; საკითხ. წიგნ. II—საკითხავი წიგნი ძველ ქართულ ენაში,
II, გამოსცა ი. იმნაიშვილმა, თბ., 1966.
საქ. შოც. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.
საქ. წყ.; სქ. წყ.; წყტ.; წყელ.—საქმენი წმიდათა წინაწარმეტყველთანი, ვინაჲ იყვნეს, ანუ
სადა მოსწყდეს, ანუ სადა დაეფლნეს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—691 ხელნაწე-
რი, გვ. 92—112.

ს. გაბ.-დაჯდ.; ს. გაბ.-დაჯდომ; გაბ.—შესხმისათჳს ყრმათაჲსა და დაჯდომისათჳს უფლისა
კაცუსა ზედა შესულისა მას მისსა იერუსალიმდ, თქმული სეპერიანოს გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ:
სინური მრავალთაჲ 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით,
წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, 132—140.

ს. გაბ.-მოც. საკ.; ს. გაბ.-საკითხ. შოც.—თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა
სპირიანე გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ მოციქულთა საკითხავი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტი-
ტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 316—320.

ს. გაბ; ს. გაბ.-მოც. საჯხ.; ს. გაბალ.-მოც. საჯხ.—თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუე-
ნი სპირიანე გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ, მოციქულთა საცსენებელი: ილია აბულაძე, ქართულ-

სომხური ფილოლოგიური შტუდიები. „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო V. სეპერიანე გაბა-
ლოვნი: მოციქულთა სატყუებელი, პ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, V, თბ.
1963, გვ. 85—102.

სიბრძ. სოფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ს. მოც. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

სნდ.—წამებაჲ წმიდისა დედოფლისა სანდუხტისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტე-
რატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ. 1944, გვ. 3—8.

სოფონ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

სპკ.—აღსრულებაჲ წმიდისა საპაქისი პართევისაჲ, ძისა დიდისა ნერსესი, რომელი იყო მეექვსე
ნათესავი წმიდისა გრიგოლისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთო-
ბა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 80—84.

I ტიმ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II ტიმ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ტიმ.-მავრ.—ლუაწლი წმიდისა ტიმოთესი და მავრასი, ცოლისა მისისაჲ: პ. კეკელიძის სახ. ხელ-
ნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 446—468.

ტიტ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ტობ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

უძლ. შვილ. იხ. თქრ.-უძლ. შვილ...

უწყ. ებ. ი.; უწყ. ი. ებ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

უწყ. II ებ. პეტრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფიზ.—მგეცთათჳს სახისა სიტყუაჲ წიგნთაჲნ თქუმული წმიდისა ბასილი ებისკოპოსისა კესარი-
ელისაჲ: Тексты и разыскания по армяно-грузинской филологии, кн. VI, СПб. 1904, გვ. 1—44.

ფილიმ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფილიმ. იხ. ფლმ.

ფლკტ.—წამებაჲ წმიდისა ფილეკტიმონისი; კიმენი, ტ. I, პროფ. პ. კეკელიძის რედაქტორობით,
ტფ. 1918, გვ. 133—160.

ფლმ.; ფლმნ.; ფილიმ.—წამებაჲ წმიდისა ფილემონ მენესტკსაჲ: ათონის ქართულ ხელნაწერთა
კოლექციის N 57 ხელნაწერი, 294v—302v.

ფლპ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფლპ. მოც.—წამებაჲ წმიდისა ფილიპე მოციქულისაჲ იუფრიმე ქალაქსა: ქართული ვერსიები
აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მო-
ამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ჭერციაძემ, თბ., 1959, გვ. 3—13.

ფოკა.—წამებაჲ წმიდისა მოწამისა ფოკასი: ათონის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57
ხელნაწერი, გვ. 339r—345v.

ფს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ქებ.; ქება იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ქ. ცხ.—ქართლის ცხოვრება: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი
და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევიდა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953,
გვ. 5—136.

ღთშ. შობ.; ღშობ.; ღშშობ.—თქუმული ღმრთისმშობლისა შობისათჳს: ივ. ჯავახიშვილი, სინის
მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის კაბი-
ნეტმა, თბ., 1947, გვ. 184—193.

შ.; შუშ.—წამებაჲ წმიდისა შუშანიკისი დედოფლისაჲ: იაკობ ცურტაველი, მარტყოზაჲ შუშანი-
კისი, ქართული და სომხური ტექსტები გამოსცა, გამოკვლევა, ვარიანტები, ლექსიკონი და საძიებლები
დაურთო ილ. აბულაძემ, თბ., 1938.

II შჯ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

წამ. იაკ.—წამებაჲ წმიდისა იაკობისი, რომელი იწამა ქუეყანასა სპარსეთისასა, ქალაქსა, რომელსა
ჰქუენ ბაღლა, სადად მეფისა მიერ უშჯულოება: პ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95
ხელნაწერი, გვ. 1183—1194.

ℒ (შემოკლებასთან „საქ. მოც.“) — „საქმე მოციქულთა“ — ს ℒ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ℒ (შემოკლებასთან „ფს.“) — ფსალმუნის ℒ რედაქცია; იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ℒ (შემოკლებასთან „ბას. კეს.-ეჭუს. დღ.“) — ბასილი დიდი, ეჭუსთა დღეთა, ტექსტი გაშოსცა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო მ. კახიძემ, თბ. 1947.

A იხ. მართ. A.

A (შემოკლებასთან „სბსტ.“) — „წამება წმიდათა ორმოცთაჲ, რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქ-სა“ — ს A რედაქცია; იხ. სბსტ.

B იხ. მართ. B.

B (შემოკლებასთან სბსტ.) — „წამება წმიდათა ორმოცთაჲს“ — ტექსტის B რედაქცია. იხ. სბსტ.

Brf. იხ. ა. ურპ.

C (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან) — აღიშის ოთხთავი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

C იხ. მართ. C.

D იხ. მართ. D.

D (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან) — ჯრუჟის ოთხთავი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

E (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან) — პარხლის ოთხთავი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

E იხ. მართ. E.

F იხ. მართ. F.

Frq. რიცხვ. Fr. რიცხვთა — (რიცხუთა); ილია აბულაძე, ქართული ბიბლიის ძველი ხელნაწერის რამდენიმე ფურცელი, უნივერსიტეტის შრომები, XVIII, 1941, თბ., გვ. 149—158.

I იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

M იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

O იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

pხ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

Q (დამოწმებებში პავლეს ეპისტოლეებიდან) — K—128.

S იხ. მართ. S.

წარტყ. იერუს.—თქემული ნეტარისა (...ტატი) მონაზონისაჲ, რომელი დაჰკდრებულ იყო ლავრასა წმიდისა საბაჲსა, რომელი თქუა წარტყუნისათჳს ქრისტეს ჭუარისა, რომელი-იგი არს ძელი ცხოვრებისა ჩუენისაჲ...: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 611—719.

წყაროსთ. ოთხთ. ანდ.; წერსთ. ოთხ.—წყაროსთავის ოთხთავის ანდერძი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q—907 ხელნაწერი.

წყტყ.; წყულ. იხ. საქ. წყყ.

ხანმტ. მართ.—ხანმეტი მრავალთაჲ: აკაკი შანიძე, ხანმეტი მრავალთაჲ, ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, VII, ტფ., 1926, გვ. 98—159.

ხარალ.—წამებაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მღვდელთმოწამისა ხარალამბესი...: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 124—146.

ხარიტ.; ხარიტ. წამ.—ცხოვრებაჲ და განგებაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ხარიტონისი, მოღუაწისაჲ და აღმსარებელისაჲ მართლისა სარწმუნოებისაჲ: ბრიტანეთის მეზეუმის Add.—11281 ხელნაწერი, გვ. 145r—162r.

ჯუანშ.—ჯუანშერი: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 139—199.

ზებრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ბროზ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ხელნაწერები

A—35, A—65, A—92, A—135, A—142, A—484, A—1335, A—1399—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. A ფონდის ხელნაწერები.

Ath—11, Ath—12, Ath—17—ათონის ივერიის მონასტრის ქართული კოლექციის ხელნაწერები (რ. ბლეიკის კატალოგის მიხედვით).

H—341, H—622, H—1660, H—1741, H—2251—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტ. H კოლექციის ხელნაწერები.

Ier.—36, Ier.—140, Ier.—156 — იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ქართული ხელნაწერები (რ. ბლეიკის კატალოგის მიხედვით).

K—176—ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მეზეუმის N 176 ხელნაწერი.

Q—1062—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q ფონდის N 1062 ხელნაწერი.

S—407, S—1141, S—1463—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის S ფონდის ხელნაწერები.

Sin.—6, Sin.—8, Sin.—11, Sin.—50, Sin.—68, Sin.—97—სინას მთის ეკატერინეს მონასტრის ქართული კოლექციის ხელნაწერები (ნ. მარისა და ივ. ჯავახიშვილის კატალოგების მიხედვით).

ლიტერატურა

Ⲡ (შემოკლებასთან „ფს.“)—ფსალმუნის Ⲡ რედაქცია; იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

Ⲡ (შემოკლებასთან „საქ. მოც.“)—„საქმე მოციქულთაჲს“ Ⲡ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⲡ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—სინას მთის ხელნაწერების ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⲡ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—Ⲡ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⲡ (შემოკლებასთან „ბალ.“)—ბალავარიანის Ⲡ რედაქცია; იხ. ბალ.

Ⲡ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—Ⲡ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ადამა, **ადამანტი**-ი, **ადამატი**-ი, **ანდამატია** «ადამანტი-ანი», adamas, antis, აღმასი: «და გელსა მისსა აღ-მ-ი-ა» ამოხ. 7,7; «გელთა მისთა ეპერა აღმანტი» ოქრ.-გურიტ. 328,24; «კაცი ერთი, მდგომარე ზღუდესა ზედა აღმანტისასა» ps.-კოლ. 1,3; «ესერა მდგომარე ზღუდესა ზედა აღმანტისასათა» O, ამოხ. 7,7; «ვითარცა ვაჭარა ვაჭარ მათი, ვითარცა აღმანტი, შეუპრევილი და მოუდრეველი» ოქრ.-15,6; «დაპმუსრენ მოქლონნი აღმანტისანი» ფლკტ. 168,26; «განტეხნი მოქლონნი და კლოტენი ანდამატისანი» მართ. F, 28v.

ადამანტი-ი, **ადამატი**-ი იხ. ადამა,

ადამანტიანი-ი, **ადამანტინე** «ადამანტი», ანდამანტისა: «და ესერა მდგომარე ზღუდესა ზედა აღმანტიანი-სათა» O, —კაცი ერთი, მდგომარე ზღუდესა ზედა აღმანტისასა» ps., ამოხ. 7,7; «ღმა აღმანტინესა ზედა ზღუდესა» ოქრ.-გურიტ. 328,24.

ადამიანი ადამიანი, ადამის ჩამომავალი: «წინაჲ ყო-ველთა აღმანტისათა...» მ. ცხ. 88v.

ადარ-ი «ივრიკა», ებრაელთა მეექვსე თვე—მარტი: «პირველსა მას დღესა თუესა ადარ და ნესასა, რომელ არს ივრიკა და ვარდობა, ჩუენება იხილა» O, —ცხ. 1,3.

ადგილ-გემა განმტკიცება, დამყარება, მოწყვრივება: «ელა მოსლავდ არს და აღგიდგოს ყოველი» C, მთ. 17,11. იხ. გემა.

ადგილი-ი «მოადგილი»: «განვიდეს იგი ურწყულთა აღ-გილითა» მთ. 12,12; «მიმოვიდნ აღგილითა აღგი-ლიდ» Sin.—27,28v; «დაქდა საყდართა ზედა, ურკებარაკსა შორის, აღგილსა მას განსაკითხავს» Sin.—11,2r; «მი-გდარა, რამეთუ ერი იყო აღგილსა მას» DE, —«მიპრიდა ამბოხისა მისგან მოადგილსა მას» C, მ. 5,12.

ადგილად -თუხ, გაბო: «არცა ერთისა მიწისა» ცემად მქლომისა აღგილად გინებისა I ტმ. 5,14.

ადგილი(იხ)-ბყრობა «დადგრობა», შედგომა, შეჩერე-ბა: «ადგილბყრობა შენ, სადა იყო, ორ დღე» C, —«და-ლა-დგრობა აღგილსა მას, სადაცა იყო, ორ დღე» DE, მ. 11,6. იხ. ბყრობა.

ადგილი(იხ)-ცემა დათმობა, მიწეება: «ნუთა სცემთ აღგილ ეშმაქსა» ეფთ. 4,27; «რამთა აღგილს ცეხ და განვიდეს მათგან» ბაჟ. 20,11. იხ. ცემა.

ადგილობანი-ი ადგილი; საცხოვრისი, სამყოფი: «უკუ-ეთუ დასხნენ ივინი, აღგილობანს ეცხისხენ» I, ეხ. 46,7; «კაცი აღმტეხნი აღგილობანი» O, მართ. 22, 25. იხ. იდგილი.

ადგინება იხ. აღდგინება.

ადგმა იხ. აღდგმა.

ადგომა იხ. აღდგომა.

ადვილი-ი არაძნელი, იოლი, «წრფელი»: «ყოველი სიტ-ყუა აღვილი განსაჯიან მათ» O, გამოხ. 12,26; «ძნელო-განი ყოველი აღვილი აღვარდისკენ» O, —«ყენენ ყოველ-ნი გულაძნელნი წაყდო» ps.-ცხ. 40,4. იხ. უადვილე.

ადვილი, **ადვილად** არაძნელად, იოლად, მსუბუქად: «ყოველი ძნელი აღვილი იქმნება» მ. ცხ. 46v; «ადვი-ლად იხილვის მყოფარეთა მისთაგან» O, ხიბრძ. ხოლ. 6,12; «რომელი სხუთა მძიმე უნდეს და ძნელ, იგი შენ ზედა აღვილი და მსუბუქ იყოს მოპოვნებად» მ. სწ. 148,4.

ადრე მალე, სწრაფად, მაშინვე, «მსთუად», «მეც-სეულად»: «განვიდ აღრე უბანთა» ლ. 14,21; «მალედ. აღრე მოვიდნ O, ეხ. 5,26; აღრე (მეცხეულად DE) მომძღუანის იგი აქა» მართ. 11,2; «მოვიდნ თქუენდა აღ-რე» I კორ. 4,13; «გარდავდეს აღრე გზისა მისგან» M, —«მისდრეს მსთუად გზისაგან» G, მსჯ. 2,17.

ადრე ზეალ: «რომელი დღეს არს და აღრე წარწყმდის» მსჯ. 4,4(1).

ადრე-ადრე მალე, სასწრაფოდ: «აღდგა აღრე-აღრე ე და განვიდა» მ. 11,21; «არა აღრე-აღრე გამოვიდნ მიერ» მ. ცხ. 88v. იხ. აღრე, უადრე, უადრეს.

ადრევე წინათვე: «აღრევე მოჰდა ესე» ვარ. 813.

ადრითგან აღრიდანვე: «წინასწარ აღრიითგან იცოდა იგი» სქ. წყ. 7.

ადრე მიღება აღრე აღსრულება; «მოსწრაფედ წარ-ტაცება»: «აღრე მიღებისათჳს შეილისა ხატი შეექმნა» O, —«მოსწრაფედ წარტაცებულისა შეილისა ხატი შეექმნა» ps., ხიბრძ. ხოლ. 14,16.

ადრე-ყოფა სწრაფა: «აღრე ყავ და შესუარე სიმი საწყაული სამინლო და ქვენ ჟურბეული» O, დაბ. 18,8. იხ. აღრე-აღრე.

აელგება ბრწყინვა: «გარდაიქცა თმად თეთრად აელგე-ბასა მის შინა» G, ლევტ. 12,25. იხ. ელვა.

აერ-ი, **აერ**-ი ამინდი; **აერი**; **ქარი**: «აერნი იცვალ-ნენ» III ეზრა 5,6; «ბნელისა წყალნი ღრუბელთა შინა ქაერ-ისათა» ps. 17,12; «აერნი გამობრწყინდებიან და შფრინ-ველთა შეიცვალეს ქმად მათი» Sin.—27,28v.

აეროვანი-ი «უსართულო»: «განზომა სიერე იგი ეზომათა მის აეროვნისა მისგან ბჭისა შინაგანისა უსართულოდ მიმართ» I, ეფთ. 40,19.

აგ-ი იხ. პავი.

აგაზ-ი, **აგაზა** felis pardus: «ვექმნე მათ, ვითარცა აგაზა და ვითარცა ვეფხი გზასა ზედა» I, ოქრ. 12,7; «აგაზნი მშვდ არს, ქვეა და ყურთა» ფიქ. XIX, 17.

აგაზაკი ყაჩაღი, მტაცებელი: «ვითარცა აგაზაკსა ზედა მოსრულ ხართ მიხვლითა და წითებითა» ლ. 25,52. იხ. აგაზაკობა, მოაგაზაკება, სააგაზაკო.

აგაზაკი-მოაგაზაკი-ი ყაჩაღთა, მძარცველთა უფროსი, მე-თაური: «განიყვანეს იგი მთად და ყვეს იგი აგაზაკი-მთავარ» მ. სწ. 221,22. იხ. მოაგარი.

აგაზაკობა, **აგაზაკება** ყაჩაღობა, ტაცება, ძარცვა: «ვიავაზავ და განვივლი ყოლგისა შინა და ვერ შემ-ლებელ ვარ განრომად» მ. სწ. 206,18. იხ. აგაზაკი.

აგაზანი «სიღვი», ქვაბი; აუზი; ემბაზი: «მოაბ, აგ-ზანი სასოებისა ჩემისა» C, —«სიღვი სასოებისა ჩემისა» I, ფხ. 107, 10; «დადგეს ჭურჭელსა ზედა აგაზანი-სასა» O, IV მუ. 18,17; «აგაზანი, რომელი სხუთთა წყევს და რტბის» მ. ცხ. 262r.

აგან-ი სოფელი: „მოიწიგნეს აგანსა თილს“ ნახ. 79,5.
აგანდგირ-ი საისტორიო წიგნი; თხრობა, ისტორიი, „ბატმთინი“: „გითარცა იტყუნ აგანდგირსა უწყებისასა“ (1); „გითარცა გუაუწყებს განგებასა სომხეთისასა წიგნი, რომელსა ეწოდების აგანდგირი, რომელ არს პატმთინი“ თვედრ. 552.

აგარ-ი (აგრი) ძალად, ნაძარცვი, „წარმონაღები“: „აღიჭრეს აგარი მისი“ ეზუკ. 29,19; „მოიღე თაგანდგირი აგართა ნატყუნადისა“ G.—„მოიღე მეთელი წარმონაღებისა მისი ნატყუნადისა“ pb. რაცხ. 81,36; „უაუუთუ აგრი ს-ყოფად მოხვალ შენ“ O. ეზუკ. 38,11. იხ. აგრობა, წარმოადგება.

აგაქ-ი კილო, ხმა: „ძლევად მოიღეს არა გმა-პამოდ გალო“ ბიძა, არცა ძლის-პარდა და აგაქთა გამობოთა“ მ. ცხ. 91 r.

აგთოლოფოს-ი მამრად: „არს მვეცი, რომელს იწოდების აგთოლოფოს“ ფიზ. III, 3.

აგლი-ი ფერფლი, ნაძარი: „შეიქმნა და დადნა ვითარცა ავლი“ შუშ. XIV, 3; „იგიცა ავლი იქმნა“ მ. ცხ. 440r.

აგლი-ი ანესტუ, სალამური: „გითარცა ავლი, თხროდეს გული ჩემი კაცთა ზედა“ pb.—„გითარცა ანესტუ, თხროდეს გული ჩემი კაცთა ზედა“ O. იერემ. 48,36.

აგლი-ი იხ. წილ-ავლა.

აგლინი-ი ჯეზო: „რომელი იღვა შორის ავლინსა, გინა ეზოსა“ მ. ცხ. 211v.

აგვანდა-შეწენა, დახმარება: „ანატოლე ავქანდა შექმნა წმიდისა ანდრეასის“ ანდ.—ანატ. 219,28.

აგრობა ტაცება: „ერსა ჩემსა ზედა უბრძანო ტყუენად და ავრობად“ I, ეხ. 10,6. იხ. აგარი.

აზაგერ-ი (აზაგრი) ხარი: „მოართუმიდეს მათ აქლემებთა და ჯორებითა და ვირებითა და აზაგერებთა საზრდელსა“ M, I 53ტ. 12,40.

აზარბეტ-ი იხ. აზარბეტ.

აზელა ფენით ტყენა, თელვა: „აზელე (თიფი) ბზითურთ და განაგმე ვითარცა ალიზი“ ხ. გაბაღ.—მოც. ხავს. 28,20. იხ. ზელა.

აზნა კეთილშობილი: „უაუუთუ აზნა იყოს, ვიპერა იგი ჩემდა ცოლად, და უაუუთუ შეველი იყოს, მისცე სასყიდელი მისი და იყოს იგი ჩემდა ხარკად“ Sin.—II, 78v. იხ. აზნება, სიზნე, უაზნო.

აზნაურ-ი თავისუფალი, აბრამონა; წარჩინებული წოდებისა ან გვარისა, დიდებული, „მდიდარი“, „მთავარი“: „კაცი ვინმე აზნაურის წარვიდოდა შორსა სოფელსა“ ლ. 19,12; „შეა უყო პური... აზნაურთა გალილუასათა“ DE.—„ტაძრობას პყოფდა... მთავართა თანა გალილიეისათა“ C, შრ. 6,21; „განარსნენ მსახურნი იგი დედანი აზნაურნი“ ხაქ. მოც. 13,50; „შეგავსად მისვე სიხისა აზნაურნი დიდ-დიდნი და ზეპური დედანი, აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვიდეს“ შუშ. IVII, 7. იხ. აზნა; სიზნაურე, უაზნაურეს.

აზნაურება თავისუფლება; კეთილშობილება, პატივი:

„აზნაურებითა მით, რომლითა ქრისტემან განგუაზნაურნა, მტკიცედ სდევით“ გაბაღ. 5,1; „მისგან აზნაურებასა და მხიარულებასა სულისასა განიზრახავნ“ შრთ. A, ანტ. დ. 21V; „აზნაურებისაგან განვვარდო ჩემისა“ მ. ცხ. 176r. იხ. აზნაური, განაზნაურება.

აზნება გვაროვნობა, ტომობა. „სირცხულულ ქმნის აზნება და აზნაურება იგი მისი“ Alh.—17, 325r. იხ. აზნა.

აზრაპეტ-ი, აზარპეტ-ი მნე ქვეყნისა ან სამეფო კარისა: „და ვითარცა ესა აზრაპეტსა სომხეთისასა ვმად იგი ამბოხისა მის“ ანტ. 116,5; „ბრინჯა აზრაპეტმან თქუა“ თვედრ. 354; „აზრაპეტისა ქუეშე ბრინჯაისა“ თვედრ. Q—240, 29.

ათ-ი 10: „მიეცი, რომელსა აქუს ათე ქანქარი“ მთ. 25, 28.

ათ წილ ათჯერ: „პოვნა აგანი ათ წილ უფროსს ყოველთა მსახრვალთა და მოგუთა“ O. დან. 1,24. იხ. ათი ათასი, ათეულე, განათეულება, მეათე, მეათელი, მოათესება, მოათეულება, ოთხამეათე, ოცდამათე, ოცდამეათე, სამეოცდამათე. ათი ათას-ი 10.000: „დაქდეს და განირაცხოს, თუ შესაძლებელ არს ათითა ათასითა შემოხუფად ოცითა ათასითა მომავალისა მის ზედა“ ლ. 14,81.

ათაბაგ-ი მთავარი; დიდი მამა, მეფის მამა: „მოაგედლევა სულტნისათა მიმავლი ათაბაგე რანისა აღსანდული“ მ. ცხ. 250, 10.

ათას-ი 1.000: „ათასნი ათასთანი ჰმსახურებდეს მას“ დან. 7,10. იხ. ასი; ათასეული, ათორმეტი ათასი, ათხათასი, ორათასი, ოცი ათასი, ხუთათასი.

ათას ოთხას-ი 1.400: M, II 53ტ. 1,14.

ათასეული-ი 1.000; ათასიანი; ათასისთავი: „მცირელი იგი იყოს ათასეული“ O. ეხ. 80,33; „იყენენ ვითარცა ათასეული იუდასა შორის“ O. ზაქ. 9,7. იხ. ორდა-ოცათასეული და ორასი.

ათასის-თავ-ი ათასის მეთაური: „ტაძრობას პყოფდა... ათასის-თავთა თანა“ C, შრ. 6,21; „დაადგინენ ოგნი მათ ზედა ათასის-თავად“ O. გამოსლ. 18,21. იხ. თავი.

ათასის-მთავარი-ი ათასეულის მეთაური: „ათასის-მთავარნი ისრაელისანი არიან“ G, რაცხ. 1,16. იხ. მთავარი. **ათას წილ** ათასჯერ: „გითარცა ვერე ხართ ათას წილ“ M, II 53. 1,11.

ათეზოგდ-ი ათეზორდინი: „ქარაგი იგი ქმნე ათეზოგდელ ზეზისაგან ძახილსა“ O. გამოსლ. 26,1. იხ. [ეზოელი]. **ათერი-ი**, ათირ-ი ეთერი: „რაგათა რა განაქურდოს ათერი მან ყოველივე და დაწუას“ ხახ. ექუშ. ლდ. 48,4; „ათერი ზეზნიერ არს“ აქვე 87,14.

ათერთმეტ-ი 11: „ათერთმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს“ მთ. 28,16. იხ. მეათერთმეტე.

ათეულ-ი $\frac{1}{10}$; 10: „ათეულსა შევწირავ ყოვლისაგან მონაგებისა ჩემისა“ ლ. 18,12; „დაცლებად მყოფისა მის ათეულსა აღავსე“ B, ხხტ. 189,25. იხ. ათი.

ათეულისა მოღება „მოათესება“: „მოათესეთ ბიტანისა“ C, შრ. 28,28. იხ. თავი.

ათქუესმეტე-ი იხ. მეთექუესმეტე.

ათორ-ი იხ. ათერი.

ათის-თავი-ი ათეულის მეთაური: „დაადგინენ ივინი მათ ზედა... ათი სთავად“ *ო. ვაშოსლ. 18,21*, იხ. თავი.

ათოსმეტე-ი 14: „დავითისთვან ვიდრე ტუყუებადმდე მა-ბილონისა ნათესავი ათოთხმეტე“ *მთ. 1,17*. იხ. მეთოთხმეტე.

ათორმეტე-ი 12: „წარიყვანა ათორმეტნი იგი“ *ლ. 18,21*; „იქმნა იგი ათორმეტნი წლის“ *ლ. შობ. 187,16*. იხ. ოცდაათორმეტე, სამეოცდაათორმეტე.

ათორმეტე-ი ათას-ი 12.000: *M. II ნშტ. 1,14*. იხ. ათასი.

ათრვამეტე-ი, ათურამეტე-ი 18: „რომელსა ათურამეტე იწყო დაეყო სნეულებასა შინა“ *ც. ე. 5,5*; „ათრვამეტე თა ზედა სილაჲს გოდოლი დაეცა“ *ლ. 18,2*. იხ. მეთრვამეტე, ოცდაათრვამეტე.

ათხამეტე-ი, ათსამეტე-ი, ათცამეტე-ი 13: „ქალაქნი ათსამეტენი და დაბანი მათნი“ *ც. — ქალაქები ათცამეტენი და დაბნები მათი“ M. იხუ 6. 19,8*; „ისმაჲლ, იქმნისა, ათცამეტე წლის“ *დაბ. 17,25*. — შდრ. ოცდაათცამეტე.

ათუალვა იხ. აღთუალვა.

ათურამეტე-ი იხ. ათრვამეტე.

ათჟს იხ. ღგმა.

ათშდმეტე-ი 17: *III მფ. 14,21*. იხ. მეთაშდმეტე.

ათცამეტე-ი იხ. ათსამეტე.

ათცხრამეტე-ი იხ. ოთხმეოცდაათცხრამეტე.

ათძალ-ი ათსიმანი: „ათძალითა მით საფსალმუნისაჲთა ჟგალობით მას“ *ფხ. 22,2*. იხ. ძალი.

ათხუთმეტე-ი, თხუთმეტე-ი 15: „იყო ბეთანია მახლობელ იერუსალიმსა ვითარ ათხუთმეტე ასპარეზ ოდენ“ *ც. ე. 11,18*; „მოკლი ამასას თავის თავითა ათხუთმეტე რჩეული“ *ქ. ცხ. 80,12*. იხ. მეთათხუთმეტე.

აქულდაშა აკლდამა, «დაბაჲ სისხლისაჲ» (სიტყვა-სიტყვით): „ეწოდათა დაბასა მას თჳსითა სიტყვითა მათითა აკელდაშა, ესე-იგი არს დაბაჲ სისხლისაჲ“ *საქ. 1,19*.

აკიდება იხ. აღკიდება.

აკრება შეკრება, მოგროვება: „აკრებნი ყრმამან მიც საისრელნი იგი“ *ო. I მფ. 20,28*. იხ. კრება.

აკუმ-ი ტაბლა ან დასაჯდომი: „დაჯდა აკუმსა ქამალ პურისა“ *Ier.—140,182v*.

აღ-ი ცეცხლის ანადენი (საბა): „ვამან უფლისამან გან-კუთოს აღი ცეცხლისაჲ“ *ფხ. 28,7*; „აღი პირისა მისისა-გან ვამოვალს“ *იოზ. 6,11*; „მევეცემან, რაჲმს ქმნის კე-ცის ჭურჭელი და შედგის იგი საცხოვრელსა... არცა დააკლის აღი, რაჲთა არა უმცხუარი დაიშუს“ *მ. ხფ. 200,25*; „გერ შემძლებელ არს დაშრეტად აღსა მას, რომელი ში-ნაგან შათსა ეგზეზინ ღვინისა მიერ“ *H—2251,228v*. იხ. მო-აღა.

აღმასტრ-ი «შიშითა, ჭიქის ჭურჭელი: „რომელსა აქუნდა აღმასტრ ი ნელსაცხებლისაჲ“ *DE, — რომელსა აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი“ C. მთ. 26,7*.

აღაგ-ი ბილიკი, გზა; კვალი: „წარგულ ჟვინთ აღაგნი მისნი“ *მა. 2,2*; „ეთომოდ არივდ აღაგნი მისნი და არა სი-ცნაურ“ *ო. იგ. ხოლ. 5,6*.

აღაგ-ი «ნატყუენავთ», ნამარცხი, ნადღული: „მოიდეს... ტუჲ და ნატყუენავთ აღაგთ ბანიკად“ *ც. რიცხ. 21, 12*; „გავგზავნენ ყოვლგნით ლაშქარნი, აღაგთ ავაღებინე“ *რუხთ. 455,1*; „თჳნიერ სიტყვარსა და აღაგთა ქალა-ქისა შინათასა“ *ც. — ნატყუენავთ, რომელ იყო ქალაქსა შინა“ M. იხუ 6. 8,27*.

აღელუჲა აღილუთა: „გალობს დაუცხრომელად აღე-ლუჲასა ოდენ“ *მ. ცხ. 91r*.

აღვსა სულნელ-საქმეველი: „მისცეს... აღვსა ასი ლიტ-რაჲ“ *ი.-ე. 22,5*.

აღიზ-ი უწყავი აგური: „მოიღე თავისა შენისა აღიზი... და გამოსწერო მას ქალაქი იერუსალიმში“ *ო. ეზეკ. 4,1*; „გა-ნავშე ვითარცა აღიზი“ *გაბაჲ. 26,21*; „აღიზი, რომელსა არა ეღვას ქუეშე საფუძველად ქეჲ პირსა მდინარისსა, ვერ დაიდგამს იგი ვერცა თუ დღე ერთ, ხოლო გამოცხადარი ცეცხლითა კვტი დაიდგამს უმეტეს ქვისა“ *მ. ცხ. 25,2v*; „აღიზი ერთი დაიდგის სასთუნალ“ *შუშ. XIV, 17*.

აღმურ-ი იხ. არმური.

ალო, ალოვე, ალოველ იხ. პალო.

აღქატი-ი ღარიბი, ღატაკი: „მარადს სიტყვითა ჰუფედრინ და ჰკუჲმ (მდიდარი ცოლი ქმარს), ვითარცა კუერთხოთა, და ეტყუნ: ჩემგან მიკურს, რომელ შენ ხახვსა აღქატსა ცოლ-ვეყავ“ *მ. ხფ. 416,20(1)*.

ამა, ამან, ამას და სხ. იხ. ესე.

ამაზონელი-ი ამორძალი: „ამაზონელიცა იგი მოსწყუ-დნეს“ *M. II ნშტ. 14,15*.

ამათგან-ი: „შეიმოს ვითარცა ერთი ამათგანი“ *მთ. 2,22*; „ნუ შეურაცხ-პყოფთ ერთსა კნინასა ამათგანსა“ *მთ. 13,10*.

ამაო, ამაო «ცული», ფუჭი, უჭმი, ტყუილი: „არაინ ურგებ და ამიო“ *ტიტ. 2,9*; „განაზრახვენ ამიოსა“ *I. ეზეკ. 11,2*; „ამიოსა იტყუღა კაცი მოყუისისა თჳსისათჳს“ *ფხ. 11,2*; „ყოველნი საქმენი ამის სოფლისანი ცუდ და ამიო არიან“ *მ. ხფ. 125,22*; „განაცრუჲა ღმერთმან ზრახვად მათი და ამიო ყო აღძრვად მათი“ *ი.-ე. 52,7*; „ამაოდ მსა-ხურებენ მე“ *DE, — ცუდად მსახურებენ მე“ C. მთ. 16,9*; „სიძულილით ამათოდ მომძულეს მე“ *ფხ. 24,19*. იხ. იმაოება.

ამაოება «ცული», უჭმოება, არარაობა: „არა მიხედნა ამიოებასა“ *ქ. — არა მიხედნა მან ცუდსა“ ჯ. ფხ. 29,5*; „რად გიყუარს ამიოებაჲ და ვაიებთ სიცრუესაჲ“ *ფხ. 4,8*; „ამიოებაჲ იმაოთა, ყოველივე იმაო“ *ო. ეკლ. 1,2*. იხ. იმაო.

ამაოას-მოქმედ-ი ფუჭად მოქმედი: *ფაქტ. 152,28*. იხ. მოქმედი.

ამართება იხ. აღმართება.

ამახ ზედა იხ. ესე.

ამაღლება (-ულ-ი) იხ. აღმაღლება.

ამბა იხ. აბბა.

ამბაჟ-ი იხ. პამბაჯი.

ამბარ-ი სულნელი ერთეგარი: „წარმოიღეს ხარკი...

მუშე-ლიტრა ათასი, ამბარ-ი—გზომე“ ქ. ცხ. 172,2.

ამბარ-ი საჰმელი, საჰმადი: „ამბარსა განუყოფელს
ველწილეთა“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაჟ და იაჟ. 114,2.

ამბორ-ი კოცნა: „ნუ მისცემ ამბორსა ყრმასა“ მ. ცხ.
174r.

ამბორის-ყოფა, პამბორის-ყოფა „მოკითხება, კოცნა:

„ამბორს-უყო მას“ DE, — „მოკითხება იგი“ C, მრ.

14,45; „მოკითხველით ურთიერთას ამბორის-ყოფითა
წმიდითა“ ზრომ. 18,18; „პამბორის-ყოფაჲ არა მომეც
მე“ ლ. 7,45. იხ. ყოფა.

ამბოროს-ი helleborus: „მწუანვილი იგი ამბოროსსი
საჰმელ არს - მწვერ-მარტილისა“ ხას. კეხ.-ეჟუს. ლდ.
67,32.

ამბოხ-ი, ანბოხ-ი „შფოთი, არეულობა, ჩოჩქოლი;
მასა, ზალხი: „უფროდეს ამბოხი ექნებოდა“ C, — „უფ-
როდესა შფოთი ექნებოდა“ DE, მთ. 27,24; „ამბოხი
ექნა სოფელსა მას იონთასა“ რიფს. 168,8; „ამბოხი
კველისაჲ შეიქმნა“ თეკლა 118,18; „იესუ მიპრიდა ამბო-
ხისა მისგან მოადგოდა მის“ C, ი. 5,12; „ვითარცა იხილა
პიტეასშმან ამბოხი იგი და ტირილი მამათაჲ და ღელა-
თაჲ“ მუშ. IX 17.

ამბოხის-აღდგინება აღეგეება, არეულობა: „ამბოხი
და ღელადაჲ და რისხეაჲ აღადგინა მის ზედა“ მრთ.
S, ოქრ.-შარხ. და იონ. 104,27; „აღიბრა ანბოხი და
სტკრითა და ბოტლითა... განიღეს... შემთხუფად მისსა“
H — 241,8. იხ. ამბოხება, ამბოხოანი, მეამბოხე.

ამბოხება არე-დარევა, აღშფოთება; „შფოთი, არე-
ულობა: „იხილო შემდგომად სამისა ღლისა ამბოხებაჲ“

O, III გზრა 5,4; „რადთა არა ამბოხება იყო“ C, — „რად-
თა არა შფოთი იყო“ DE, მთ. 26,6. იხ. ამბოხი.

ამბოხოანი-ი მღელვარე, შფოთიანი: „ანცვალად საყოფი-
სა მის მყუდროებასა და დაწინაურებულისა მიიქცე სამეფარ-
ბელთა მათ ამბოხოანთა და ურიდალ განსაყრბელთა“
მ. სჴ. 120,28. იხ. ამბოხი.

ამეთჳსა, ამეთჳსტონ-ი amethystus, პატრიოსან თვალი-
თაგანი: „ყოველი ქვაჲ პატრიოსანი შეგემოსა: სარდიონი...
და ამეთჳსტონი და ოქროქვაჲ“ O, გზრა 28,18; „სა-
ფუფელი... მეთორმეტე ამეთჳსოჲ“ აბკ. 21,20.

ამენ, ამშნ „მართლიად, ნამდვილად: „ამენ, ამენ
გიტჳს თქუნ“ DE, — „მართლად მართალსა გიტჳს
თქუნ“ C, ი. 1,51; „აღიდებაჲ უაწნისამდე, ამშნ“ მთ.
6,18.

ამენ-ი ნამდვილი: „და თქუეს ყოველთაჲ ამენი“ მსკ.
29,10. იხ. ამენ.

ამიაროს იხ. აღსაარება.

ამიერ აქედან; ამ: „აღდგით და წარედით ამიერ“ მრ.
14,42; „მოადგეს იგინი ამიერ და ამიერ“ მ. ცხ. 193v;
„განვიღეს იგი ამიერ სოფლით“ ი. 18,1; „ამიერ ქა-
მიოგან“ ფლკტ. 138,4. იხ. ამიერი.

ამიერ-ი აქაური; სააქოა: „ამიერსა ყოველსაჲ შე-
ურაცს-ჰყოფენ“ მ. ცხ. 164v; „ამიერმან მან ისრაელი-
სამან და აღუდგამან აღიზანეს“ I მუშ. 17,5. „ამიერსა-
ცა ამას დაიმკდრებენ და მერქესაჲცა“ მ. ცხ. 288r.
იხ. ამიერ.

ამიერთგან ამას იქით, ამის შემდეგ: „შერღრა მი-
ხილოთ მე ამიერთგან“ მთ. 23,39; „აღიძინეთ ამი-
ერთგან და განისუენეთ“ მთ. 26,45. იხ. ამიერი.

ამინატონ-ი ძესაჲ, ქვა-ამინატი: „არს ბუნებაჲ,
რთმელ არს ამინატონი—უბრძოლ“ მრთ. A. ხას. კეს.-
მარხ. 53v.

ამირა მთავარი: „მუხათგუერდს გამოიტყუეს ტფილელი
ამირა ჯაფარ და შეიპყრეს“ ქ. ცხ. 225,7 იხ. ამირათა-
ამირა.

ამირათა-ამირა მთავართა-მთავარი, ხალიფი: „არა ხარ
შენ მოციქული, არამედ ხარ შენ ამირათა-ამირა თად-
ლინ“ ქ. ცხ. 231,8. იხ. ამირა.

ამისი-ი: „ვისი ბრალი არს: ამისი ანუ მშობელთა თჳსთაჲ“
C, ი. 9,2. იხ. ამას (ესე), ამისგანი.

ამისა შემდგომად იხ. ესე.

ამის გამო იხ. ესე.

ამისგან იხ. ესე.

ამისგან-ი ამისი, აქაური: „რომელი ქუეყანისა ამისგანი
არს“ ი. 8,31. იხ. ამისი.

ამისგანად ამის გამო, ამისთვის: „ამისგანად ანგე-
ლოზი არა დადგინა მდლად“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და გლია
815; „ამისგანად არა ექამ, რამეთუ მოჰხუქთ სიტრუ-
კით“ H — 241,244. იხ. ამისგანი.

ამისაჲ ფისთა რელიც (რ): „აღმოუქმეს მათ ლესკე-
მაჲ ცხოხლთა აღიზნა, კართა და ამისიკითა“
Sin. — 11, 241r.

ამოქუბებულ-ი ამოგორებულ, ამოსერილი: „შენი
ვიყვენი სიშვეთა ზა ცოდვითაჲ ამოქუბებულ-
ნი“ Ath. — 11, 209r. იხ. აღმოქუბება.

ამორობითი ამბორი: „ამბორიკით განდობილ
ექნეს“ ps., — „განდეს მამორიკ“ O, ოგზ. 19,6. იხ.
რობა.

[ამოქმნა] ამოქალაქი, დასმე: „ამოქმნილ იყო ქეთა
ქუელად“ ქ. ცხ. 80,7.

ამოცულმა გაყრა: „ამოცულთა ვრცალი ნიჭურსა მისსა“
O, იონ 40,21. იხ. ცულა.

ამოწყუედა ამოშლი, ამოხოცვა: „და ჩუენი საესენებელი
ამოწყუელთს... კრულმა არა“ ი. — 54,4. იხ. წყუედა.
ამპარტავე-ი ამაცი, ზეიადი: „ამპარტავენი იყო თუო-
ლითა“ ფს. 109,5; „განაზინა ამპარტავენი გონებითა
გულთა მათთაჲთა“ ლ. 1,51; „ამპარტავენი შეჰმუს-
რავს... ხოლო მდებალთა მოსკის მადლი“ იაკობ. გზ. 4,8.

იხ. სიამპარტავენი.

ამპარტავე(ა)ნება, ამპარტავნობა, ანპარტავნობა ამა-
ყოზა, ზეობა, აღლაღ ქცევა: „რასა-მე ანპარტავ-
ნობნ მიწად იგი და ნაიარი“ O, ზირ. 10,8; „ნუ იამპარ-
ტავნებ წინაშე პირთა მეფისთა“ ps., — „ნუ ღაღად
ექცევთ წინაშე მეფისა“ O, იგ. სოფ. 25, 4. „ამპარ-

ტყაწეზახა უღმრთოთასა შეიწუჟინ გლახაჲი ფხ. 9,23;
„ამარტანებამან გულისა შენისამან აღამაღლა შენ“ O,
ახლ. 1,3. იხ. ამბარტანები.

ამბოლ-ი ზეთის ტურგელი: „ამბოლსა მას საზეთსა არა
შთავლეს“ მართ. 13. ოქრ.-მეტრე და ელია 823.

ამპურობელ-ი იხ. პელის-ამპურობელი.

ამრენაჲ-ი იხ. ამრენაჲი.

ამრენაჲ-ი, არმენაჲ-ი, ამრენაჲ-ი «არდაგი», ტილო,
სულარა: „შეგარგან იგი ამრენაჲსა წმიდასა“ DE.—
„შეგარგან იგი არდაგსა წმიდასა“ C, მთ. 27,59; „შოხთუ-
ნეს საინა არმენაჲსა სინდისანი“ აღამ. 182,24; „ამრენ-
ნაჲ სელისა... ემოსს წელთა მათა“ O, ეფე. 44,18.

[ამრინება] გაბრაზება, განძვინება: „რომელსა სდევდა
მლოჲ ამრინებელი“ ბაღ. 88,81.

ამრლუე: ამრლუე ქმნა გამრავლება: „ამრლუე იქმ-
ნეს და განძლიერდებოდა დიდად ფრიად“ O, გამოსლ. 1,7.

ამრლუევა იხ. აღმრლუევა.

ამხობა იხ. აღმხობა.

ამტკმება იხ. აღმტკმება.

ამულა რკინის საგემელი: „რაჲთა გუმენ იგინი ამულ-
დებითა“ Sin. 11,218.

ამქუმელ-ი იხ. აღმქუმელი.

ანაგებ-ი აგებულება: „აქუს კორცთა ბუნებითი აღმრება,
თან-აღრული ანაგებსა“ მ. ცხ. 129r. იხ. გება.

ანაზდა, ანაზდად, ანაზდაით «მცსულად», უმცრად,
მოულოდნელად, უმთხვევით: „და მოვიდა იისუ და
უოჯღო ერის... ანაზდა (მცსულად M) და დუსხა
მა ზედა“ G, იო. 5, 11,7; „უჯუჟუ მას უჯუჟ ანაზდად
და არა მტკრობით უქმნა“ pb., — „უჯუჟუ ანაზდაით,
არა მტკრობით უჯუჟირთს მას“ G, რიცხ. 25,22. იხ.
ანაზდაით.

ანაზდაით-ი უმცარი, მოულოდნელი: „უჯუჟუ იქმნის
რაჲჲ ანაზდაით“ მ. ცხ. 129r. იხ. ანაზდა.

ანბა იხ. აბბა.

ანბან-ი იხ. ამბოხი.

ანგაჲ-ი, ანგაჲ-ი ხარბი, გაუმადლარი: „თულო ან-
გაჲ-ი არა განძლის ნაწილითა“ O, ზირ. 14,2; „და იქმნ
უღსამართლეს უსამართლოება და უნგაჲრეს ანგაჲ-ი-
სა“ მას. კებ.-ეჭუბ. დღ. 99,12. იხ. ანგაჲება/ანგაჲრო-
ბა, მინგაჲება, მონგაჲება, ნანგაჲება, უნგაჲრესი.

ანგაჲრება, ანგაჲრობა ხარბობა, სიხარბე, გაუმადლ-
რობა: „მ. რომელი ანგაჲრებდეს ანგაჲრობასა ბო-
როტსა სახელისა თვისისა“ O, ამბ. 2,9; „ნუ იანგაჲრებ
შენ უოჯღსა შინა ფუფუნებასა“ O, ზირ. 37,82; „დაიდევნი
თაჲნი თქუენნი ყოვლისაგან ანგაჲრებისა“ ლ. 12,15; „რო-
ნული ანგაჲრებდეს ანგაჲრობასა ბოროტა“ O, ამბ.
2,9. იხ. ანგაჲრო.

ანგლოზ-ი მოციქული, მივლინებული, ღვთის მცნე-
ბათა მიმტანი, ღვთის მსახური: „ანგლოზი უფ-
ლისა ზეუებით გამოუჩნდა მას“ მთ. 1,20; „ანგლოზ-
ნი მოვიდეს და მსახურებდეს მას“ მთ. 4,11. იხ. მთავარ-
ანგლოზი.

ანგლოზებრ, ანგლოზებრივ ანგლოზისებურად:
„სახითა მძოვართათა ანგლოზებრ ცხომდებოდა“
მსკ. 33,5; „ანგლოზებრივ ამოპყრებოდა ბოწყინე-
ლებად“ მართ. A, კირ. იერ.-ხუდა 22. 186. იხ. ანგლოზი.

ანგლოზებრ-ი, ანგლოზებრივ-ი მსგავსი ანგლოზი-
სა: „იქცოდეს ანგლოზებრათა ცხომებითა“ ნრს.
78,8; „აღვირჩიეთ წესი ესე ანგლოზებრნი“ მ. სწ.
264,16; „ანგლოზებრივი სახმ გამოხსნა“ მ. ცხ. 45v.
ანგლოზებო, ანგლოზებრივ.

ანგლოზთ-მთავარ-ი, ანგლოზთ-მთავარ-ი მთავარან-
გლოზი: „თავადი უფალი მრძანებითა და ჳმითა ანგლო-
ზთ-მთავარისათა და საყვრითა ღმრთისათა გარ-
დამოვდეს ზეით“ I თეს. 4,18. იხ. მთავარი.

ანგლოზთ-მსგავს-ი ანგლოზისებრი: „ანგლოზთ-
მსგავსად ზრახვა წარმოიღო“ ფლკტ. 141,21. იხ.
მსგავსი.

ანგროვან-ი ცხვრის ფარი; შინაური პირუტყვი:
„ფოვლნი ბანანი ანგროვანთა ჩუენთანი წინაჲ შენსა
არიაჲ და იგმიე იგი“ O, ივდ. 2,8.

ანდამატია იხ. აღამა.

ანდერზობა, ანდერზობა, ანდერძობა «აღრიცხვა»,
«ახილვა»: „უბრძანა საულ ყოვლისა ვრსა (ყოვლისა ერის-
სა M) მოწოდება და ანდერძობა ყო (ანდერზო-
ბით და M) გალგალს“ O, — „და ბოძანა საულ მოწოდე-
ბად ყოვლისა ერისა და ახილვა ყო“ I, — „და შეკრიბა
ერი საულ და აღთიცხნა იგინი გალგალსა შინა“ pb.,
I მფ. 15,4; „ანდერზობა ყო“ O, — „აღრიცხა“ pb.,
IV მფ. 2,8. იხ. ანდერ-ყოფა.

ანდერ-ყოფა, ანდერ-ყოფა «ახილვის-ყოფა», «აღ-
რიცხვა», დათვლიერება, აღლუმი: „ანდერ-ყოფის მო-
მგებლისა თანა მისია“ G, — „აღრიცხენ მომგებლისა
თვისსა თანა“ pb., ლევტ. 26,50; „ანდერ-ყოფა დათ-
და აღიხილა ერი იგი თჳსი“ O, — „აღიხილა დათთ ერი
თჳსი“ I, — „აღიხილვა-ყოფა დათთ ერისა მის თჳსისა“ M,
II მფ. 18,1.

ანდერზობა იხ. ანდერზობა.

ანდერძ-ი, ანდერ-ი «წიგნი», დანაბარები; წინა ან
ბოლოსიტყვაობა გადამწერისა ან ავტორისა: „ან-
დერძი, დაწერილი მკუდართა შემდგომად, მტკიცე არს“
pb., — „წიგნი, დაწერილი შემდგომად მკუდართა, მტკიცე
არა“ ჰებრ. 9,17; „მოაბრთა მას ანდერძი მთავრისა ვის-
მე... რომელსაჲ სიმდიდრე დიდალი ფრიად დაეცემა მისდა“
მ. ცხ. 164r; „ეფთარცა წამებენ მის მიერ თარგმნილთა
წიგნთა შინა აღწერილნი ანდერძნი“ ი. ე. 15,10; „ნუმ-
ცა... რეგთაგან სწავლისა და მამათა ანდერზობა მწუხრე
და უსმ (არიან ბარნი თქუენნი)“ მ. სწ. 271,12.

ანდერძის-მწერალ-ი «წიგნის მწერალი»: „აფილრე ცოც-
ხალ-ლა არნ ანდერძის-მწერალი (წიგნის მწე-
რალი Q) იგი“ ჰებრ. 9,17. იხ. მწერალი.

ანდერძობა იხ. ანდერზობა.

ანდრიატი-ი გამოსახულება: „და სუეტსა მას ზედა ან-
დრიატი, სუეტო კეცისად მარბოლვანი“ H—341,282.

ანეული-ი ხნული, «თერძული»: «იანულებით თავთა თუთაღ ანეულანა» pb. — «თერძეთ თერძულეზა» O, იერემ. 4, 11. იხ. ანეულეზა.

ანეულეზა «თერძეა», ხენა: «იანეულეზათ თავთა თუთაღ ანეულანა» pb. — «თერძეთ თერძულეზა» O, იერემ. 4, 11. იხ. ანეული.

ანთანიშ-ი ებრაელთა მეშვიდე თვე — თორინი: «მოკრ-ბეს... თთუესა მას პნთანიშსა, რომელ არს თთუშ მე-შვდშ» O, III მც. 8, 21.

ანთება იხ. აღნთება.

ანთილიუს-ი «რომელ არიან მზის-ნაცვალნი», მზის მსგავსი, მზისებრ მანათობელი: «და კუალად, რომელ-ა-იგი პრქჳან ანთილიუს, რაჟამს შეერბის იგი სარბილსა ზელა მზისასა, არს სასწაულ საღმობათა პიერისათა» ზახ. კახ.-მჭუხ. დდ. 82, 25.

ანთიპატოს-ი პიტიანში: «იოფა... ანთიპატოსი, მო-მავალი გმისკობისა» H — 241, 598.

ანთიპატრიკ-ი მთავრის მოადგილე: «იყო ანთიპატ-რ იკო ქუეყანისა მის ელადისა» H — 241, 52.

ანთიპატროს-ი პატრიკიოსის მონაცვლე: «რომელი მის-ცეს ცოლად ანთიპატროსისა, ქართველთა წინამძღუ-არსა» შუშ. I 29.

ანთრაქ-ი «ანთრაქსი», თვალი პატრიოსანი, ძვირფასი ქვა — ცეცხლის ან ნაყვარცხლის ფერი: «უფოზეს არს სიბრძნე უფროსს ანთრაქთა პატრიოსანთა» O, ივ. ხოლ. 8, 11; «პირთ იგი ეტლის-თუალთა მათ, ვითარცა პირთ ქვისა ანთრაქისა» O, ეშეკ. 10, 9; «ბულის-სათქუმელ არიან იგინი უფროსს ოქროსა და ანთრაქისა პატრიოსანთა მრავლისა» ზახ. კახ.-მჭუხ. დდ. 121, 83.

ანთუპატ-ი «მთავრისა», უპატრიონისა შემდგომი, პი-ტიანში ნაცვალთ: «რომელი-იგი იყო მთავრისა შე-მდგომისა მის თანა სერგისა» T. — «რომელი-იგი იყო მთავრისა მის ანთუპატისა თანა სერგისა» T, ხაქ. მოც. 12, 7; «ეძიებს შემდგომსა მას უპატრიონისასა გა-რე-მოქცევად სარწმუნოებათა» T. — «ეძიებდა ვარდამცე-ვათ ანთუპატისასა სარწმუნოებისაგან» T, ხაქ. მოც. 12, 8.

ანკანაკება, ანკანაკობა შეამხანაგება, თანამონაწილე-ობა ნაღიში, «ქამა-სუმა», ფსონი: «ნუცალა ანკანა-კებ მის თანა ღწისა სუმად» O, ზირ. 9, 12; «ანკანა-კობს, ღწით მესულეობს» G. — «ქამს და სუამს და განცხრება მომთრეველთა თანა» M, II მც. 21, 20; «ნუ და-პყარღებით თავით თვსით ანკანაკებითა და ვასებითა» O, ზირ. 18, 22.

ანკრა ნავის სამართი, სიქე: «დღენთათ ნავი იგი სული-სა, უკუთუ დაუტოთ სიქე და ანკრად სიპართლისა» მ. ცხ. 294v.

ანპარტავნობა იხ. იმპარტავნება.

ანტაკრად «მგდომად», მოწინააღმდეგედ: «მგდომად (ანტაკრად T) წინააღმდეგით» ხაქ. მოც. 7, 51; «იყო იგი შენდა ანტაკრად» O, ზირ. 6, 12.

ანტეჟრისტე ანტიჟრისტე: «არა არს ქრისტე, ესე არს ანტეჟრისტე» I მოც. 2, 22.

ანტლია ტვირთი: «არს ნავი... ოდესმე ანტლია მისა მისგან შენაგანა და მისი მდებარე და დაინთქმის» მ. ცხ. 294v.

ანუ ან; თუ: «უინ არს დედა ჩემი, ანუ ვინ არიან ძმანი ჩემი» მთ. 12, 48; «ანუ კბოლის პირსა, ანუ ნაპრალსა კლდისასა, ანუ ოლგთა ზედა უშიშარ დიდგნისა და იქმ-ნიან ზღუდ თვათ» მრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 225, 8.

ანუ... ანუ ან... ან: «უკუთუ კულა ემპარეობიან კე-ლაისა ანუ მონაზონსა ანუ ერისაგანნი, იკონომოსმან მოცინს» ი. - გ. 44, 12.

ანუ არა განა არ: «ანუ არა სასანთლესა ზედა დადგინ» მრ. 4, 21; «ანუ არა-მე დიდ არს იგი, რომელმან ესე ყოვე-ლი შექმნა» O, I ვერა 4, 8.

ანძრულ-ი (ანძრული) სახვეველი, საგრაგნელი: «ცეცხლის-ფერსა ანძრულსა წარშვარგნიდეს მას» ხაქ. წყ. ი. თ.

ანჯმანი (ანჯმნისა) შეკრება, საჯარო: «ესე კულა კართა ზელა შეკრებასა, ანუ მონსტერსა შენა ანჯმანსა, ანუ სე-ნატთა შენა უბნობასა ურგებესა რაჟთურთით არაგინ იკად-რებდა ყოვლად» ი. - გ. 42, 18; «ანჯმნთა განიკითხვიდა მას» Ath. — 11, 146v. იხ. საანჯმნო.

აოჭრება იხ. აღოჭრება.

აპან-ი (აპნისა) იანვრის თვის ძველი ქართული სახე-ლი წარმართობის ხანისა: «თთუესა აპანისასა» მრთ. S. გამოცხ. ჭურთა 237, 8; «არს დააბამი ტანჯათა მათ წმიდისა შემწიისათა თთუესა აპანისასა, მერგვა თთუესა და ღღესა თთუზათსა» შუშ. XX 2.

აპარან-ი სასახლე, პალატი: «ასწრაფებდა... მოსლად აპარანთა მათ» ი. - გ. 116, 9.

აპაურ-ი ტაბიკების შესაკრავი: «განგებთნეთ აპაურნი მათნი» ფს. 2, 3; «აპაურთი მისთა არა შეება» O, ზირ. 28, 25.

აპეა გარსი: «აპეა ტენიამ არა შესაყრებელი აპერნო-ბელთა» გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 162, 22.

აპნის-ი «იანვარი»: «ათნუთმეტა. იანვარისასა, რომელ არს აპნისი» ფლკტ. 160, 14; «არს დააბამი ტანჯ-ვათა... თთუესა აპანისასა, მერგვა თთუესასა» შუშ. XX 2. **აპოთიკ-ი** საწყობი, ბელოვი: «აპოთიკა და მოსტანი და წიქლნი კვლრისა აპოთიკისი იყენს» ი. - გ. 42, 29.

აპოტ-ი ხმელი ხორცი; «ამში და მისთა: აპოთა გორ-ცი აპოტ-ი, აღიღო დანაჟი, იყო კრად და ჭმად» Sin. — 8, 257v.

აპრილ-ი «ივრია», წლის მეოთხე თვე: «აღესრულა მე-შვდესა აპრილის თთუესა, რომელ არს ივრიკა» ფლკტ. 160, 18.

აპრისამ-ი ერთგვარი სასაქმევე ზეთი, balsamum: «ზოგნი იყუშედეს აპრისამსა» თეგლა 117, 12.

აპურობა იხ. აღპურობა.

არ-ი მეშველი ზმნის ფლქე: «უინ ვარ მე. ძმ კაცისა» მთ. 15, 18; «ძმ თუ ხარ ღმრთისა» მთ. 4, 8; «შამა ჩუენი აბრაჰამი არს» ი. 8, 29; «ძმ ღმრთისა ვარ მე» მთ. 27, 48; «ძმ ღმრთისა ხარ შენ» მთ. 14, 28; «კეთილად სთქუთ, რამეთუ ვარ გე ვერე» ი. 12, 18. იხ. ხარ.

არ-ი სვლა: «უგამური ვიარეზოდე» მარკ. 251v; «ურ-გებად იარეზი» ლიშ. 38, 28; «არაბათეს იარეზთ ერის-კაცთა თანა» მ. ცხ. 171.

არა არ, არა: „იყავნ სიტყუაჲ თქუენი ჰე, ჰე, და არა, არა“ **მთ.** 5, 27; „ფურცელი მიაი არა დასცვის“ **ფს.** 1, 31 „მითა მისთაჲ არავე ჰრწმუნა“ **მთ.** 7, 5. „არა-მე უპირასა და აღმოიქუას იგი“ **მთ.** 12, 11; „არა-მეცა ეძლია ამას... ყოფად რაჲსიმე“ **მ.** 11, 37. „არა-მეცა მიგეცით შენ გემ“ **მ.** 12, 30.

არა არა: „არაჲ იქუს, რამეცა ქამეს“ **მთ.** 15, 32; „თუნი-ვარ თავისა არაჲ ეტყოდა მათ“ **მთ.** 18, 34; „ვორცნი არაჲდ სავმარ არიან“ **მ.** 6, 88.

არა-არს-ი არარსებული: „გამოიჩინა... არა-არსნი თე, რაჲთა არსნი იგი განაქარენს“ **I კორ.** 1, 28; „უწყსნ არა-არსსა მას, ვითარცა არსსა“ **პრომ.** 4, 17; „შეგიცვალე-ბეს არსთ არა-არსად“ **მ.** სწ. 146, 2; „ფუცვიდეს არა-არსთა მათ ღმერთთა“ **I, იერემ.** 5, 7. იხ. არსი.

არა-არსება არყოფი: „დაჰბადა კაცი არა-არსებნი სავ-გან არსად“ **გრ. ნოს.-კაც.** აგებ. 180, 11. იხ. არსება.

არა-განრუნილი-ი „განუბრწეული“, დიუზიანებული: „მოართუეს... შუდი ძარღუ ნელდი, რომელი არა-განრუ-ნილი იყო“ **M.**—„მოართუნეს... შუდნი ძარღუნი ნელდნი გა-ნუხრწნელნი“ **G, მსკ.** 16, 8. იხ. განრუნილი (განრ-უნი).

არა-გარდამაქცეველი-ი უცვალელებელი: „იქმნა მოძრავი არა-გარდამაქცეველი და უძრავი—შემცვალელებელი“ **გრ. ნოს.-კაც.** აგებ. 145, 9. იხ. გარდამაქცეველი.

არად-სავმარ-ი გამოსალადგარი: „მრავალნაშობი იგი სი-პრაქსი უღმერთთაჲ არად-სავმარ“ **ხიბრძ. სოლ.** 4, 8. **შღრ.** არა-სავმარი.

არა-ფრ-ი სხვა ხალხი: „ვბრქუა არა-ფრსა ჩემსა“ **O, იოან.** 2, 24. იხ. ფრი.

არაფინ „ვერცინი“, არვინ: „ალხილნეს თჳალინი მათნი და არაფინ იხილეს“ **მთ.** 17, 8; „არაფინს ეძლო დაყენებად მისა“ **მრ.** 5, 4; „არაფინ (ვერცინი C) განცხადებულად იტყოდა მისთვის“ **მ.** 7, 13. იხ. ვინ.

არაფინაჲ, არაფინათ არსიდან: „არაფინაჲ არს სხუთ ცხოვრებაჲ“ **საქ. მოც.** 4, 11; „შეში არაფინაჲ არს მა-თ“ **O, იოან.** 21, 9; „არაფინაჲთ იყო მისა სიტყუს-გებაჲ“ **O, I მფ.** 28, 6. იხ. ვინაჲ.

არაფინ-ი არვინი: „ჩუენდა არაფინსა ჭერ-არს მოკლად“ **მ.** 12, 22; „არაფინსა უნდა გამოცხადების“ **მრ.** 7, 24. იხ. ვინა.

არაფინ-ი წინდი, გირაო: „წარვიდა... რაჲთა ივიდოს პაჲ, და პოვა, რამეთუ სხუთა ესწრა და მიეცა არა-ფინი“ **მ. ცხ.** 262r.

არა-ი ცერცვი: „პოვა არა-ი მცირე ნელდი გზასა ზედა“ **მ. ცხ.** 168r.

არა-ი რაღაც საშენი მასალა: „ვითარცა-იგი ნაშენები... კუთა თლილითა და არა-იითა განგებით აღშენებულ არს“ **მ. სწ.** 146, 4.

არა-კუთილი-ი უკეთუარი; ცული: „მისცენ მათ ბრძინე-ბანი არა-კუთილინი“ **I, გზგ.** 20, 25. იხ. კეთილი.

არა-მართლ არა-წრფელიად: „განხრახნეს არა-მართლ“ **ხიბრძ. სოლ.** 2, 1 იხ. მართლ.

არა-მართლად „ნაკილიად“: „შემახველი არა-მართ-ლიად, ვერ განერეს მას“ **ფს.**—„რომელი აბრალდეს ნა-კილიად, იგი არა განერეს“ **O, აგ. სოლ.** 19, 5.

არამედ მეგრამ, ხოლო; და; გარდა, თუ არა: „არამედ ვიცი იგი და სიტყუათა მისთა ვიძარხოვ“ **მ.** 8, 55; „არა მო-ვედ დაქნად, არამედ აღსრულებად“ **მთ.** 5, 17; „არა-მედ რაჲსა გამოხუდით ზილად“ **მთ.** 11, 8; „არა-რაგინ იხილეს, არამედ იესუ ხოლო მათ თანა“ **მრ.** 9, 7; „და მე-ვის-მე მივხედო, არამედ მღაბალსა მას და მუდროსა“ **I, ებ.** 66, 2.

არა-მოკლებული-ი „მოკლებული“: „არამოკლებული (ტყუარი) ზაგებულისაგან“ **M.**—„მოკლებული ზაგე-ბული“ **O, ქება** 7, 2. იხ. მოკლებული.

არა-მოფასეობა არას-მქონეობა: „ჩემი იგი ღმერთი... დათმინისა და არამოფასეობისაჲ“ **ლონგ.** 189, 24. იხ. მოფასეობა.

არა-მოვსენება მოუხსენებლობა: „აქუს სისხლი... შფო-თი... კეთილთა არამოვსენებაჲ“ **O, ხიბრძ. სოლ.** 14, 26. იხ. მოვსენება.

არა-მოფ-ი არ-მცხოვრები: „იქმნა ჭეუყანაჲ თქუენი ოგერა უგზო და საწყვეელ არამოფოფთაგან მკვდრთაჲსა“ **O, იერემ.** 44, 22. იხ. მოფი.

არა-ნებით(ა), არა-ნესით „უწინააღმდეგოდ“, უნებურად: „წარვიდა საბურისა არა-ნებითა“ **ნრს.** 75, 4; „რომელმან მოკლას სულს არა-ნესით (უნებლით G)“ **M, ისუ ნ.** 20, 8. იხ. ნებით (ნესით).

არა-პატიოსანი-ი უბატო: „რომელი-იგი გუგონის არა-პა-ტიოსან გუამისად მია, ამის პატივსა უმეტესსა მივსცემ“ **I კორ.** 12, 28. იხ. პატიოსანი.

არა-უამ-ი უეამო, უღარი: „ნუთუჲე მოჰკლდე არა-უამ-სა შენსა“ **O, ეკლ.** 7, 18. იხ. უამი.

არა-არა არადერი: „არა-არაჲ არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს“ **ლ.** 12, 2; „არა-არაჲსაგან არსად ყოველნი დაბადებულნი გამოაჩინნეს“ **რადგ.** 108, 40; „არა-არად შე-პრაცნეს ყოველივე“ **გრად.** 88, 5. იხ. რა.

არასადა „არაოდეს“; არსად: „არასადა გიციოდე თქუენ“ **მთ.** 7, 23; „არასადა გიხილე მსგავს მისა ქმნულ-კეთილი“ **რადგ.** 176, 24. იხ. სადა.

არასადაჲთ არსიდან: „ნუგეშინის-საცემელი სხუაჲ არა-სადაჲთ აქუს ამის ტრაპეზისაგან კიდე“ **მ.-გ.** 27, 7. იხ. სადაჲთ.

არა-სარწმუნოება ურწმუნოება: „მოროტ არს არა-სარწმუნოებაჲ“ **მრთ. A, კორ.** იერ.-ხინან. 65. იხ. სარწმუნოება.

არა-სავმარ-ი გამოსალადგარი: „ვითარცა ბურჭერი არა-სავმარი (შეუბრუნე იქმნა)“ **O, იერემ.** 22, 28. **შღრ.** არა-სავმარი; იხ. სავმარი.

არა-ღირს-ი უღირსი: „რაჲთა განაჩინნეს ივინი უშჯულოჲსა და არა-ღირსისა და ბილწისა მის ჭარწილისაგან“ **რადგ.** 170, 2; „არა-ღირს ვარ მაგას“ **მუშ. II** 27. იხ. ღირსი.

არა-ყოფა არყოფი: „დაყენებასა წყმისასა არა-ყოფა-დ წყმისა“ **O, III მფ.** 8, 55; „იქმნენ ვითარცა არა-ყოფი-ლინი“ **O, აბდ.** 1, 16. იხ. ყოფა.

არა-მეწყალებული-ი შეუწყალებელი: „უწყად სახელი

მისი არა-შეწყალეულ¹ O. მსგ. 1,6. იხ. შეწყალე-
ბული (შეწყალეუბა).

არაცხა, არაცხვა იხ. აღრაცხა, აღრაცხვა.

არა-ძღვება აღმობაჲ, ტყვილი; უძღვურება, სენი,
აღადმყოფობა: „აჲ ესერა არა-ძღვებულ იქმნა სი-
რუეთ“ **ტ.**—აჲ ესერა ელმოდ სიერუე² **ქ.** მს. 7,15;
„განკურნებდა... ყოველთა არა-ძღვებათა ერისათა“ **მთ.**
4,28. იხ. ძღვება.

არაწმიდა ბილწი, უწმინდური, «ხაშმი»: „უბრძანა
სულსა მას არაწმიდასა“ **ლ.** 8,28; „არაწმი-
დანა ბაგენი მქონან“ **1.** მს. 6,5; „კაცი, რომელი არა-
წმიდა იყოს დინებისაგან მისისა ღამე“ **გ.**—იყოს თუ...
ხაშმი და უწოდდეს სასმელი მისი ღამე“ **მ.** II მკ. 28,
10; „უკუეთუ შეჟლი ყოვანსა არაწმიდა იტყვს“ **მართ.**
D, მქრ.-პეტრე და ელმა 819; „იგი იყო მეძავი, მემრუშე...
არაწმიდა“ **მ.** **ლ.** 280,20. იხ. წმიდა.

არაწმიდება «ბილწება», უწმინდურება; უწესოება; ნა-
ყროცება: „გულსაგან ცაცთასა გამოვლენ... არაწმი-
დებანი“ **DE**,—„გულსაგან... გამოვლენ... ბილწებანი“
C, **მს.** 7,22; „შინაგან სვესე არიან ძულებითა მკუდართათა
და ყოველთა არაწმიდებთა“ **მთ.** 23,27; „მადლსა
ღმრთთა ჩუენისასა გარდააქევენ არაწმიდებან“ **ოულა**
1,4; „ხოლო რომელი ჰმწყსიდეს არაწმიდებანსა, უპა-
ტივო ყოს მამად“ **O**, **აგ.** სოლ. 28,7. იხ. წმიდება.

არა-წრფელი-ი მრუდი, უწრფელი: „უწყოლოთა არა-
წრფელსა ზრახვისა მათსა ზედა მარჯუენითა თჳსითა პა-
ტივსა მიაწვეს“ **ეპ.** კჳრ.-ფსალ. თარგ. 172,22. იხ.
წრფელი.

არგან-ი (არგნისა) ჯონი, კვერთხი: „ნუ მოიგებთ... ნუცა
გამლნი, ნუცა არგანი“ **მთ.** 10,10; „არგანსა ნიგოზისსა
ცხელად მე“ **1.**—„არგანსა ნიგოზისსა ცხელად მე“ **O**, **იერემ.**
1,11. იხ. განარგნება.

არდაბა-ი «აღსამატებელი», ჯებირი, «გოდოლი»; გო-
დოლი ცალკე ან ზღუდზე ისრის სასროლად; სარკმ-
ლის ან კარის მოაჯირი: „უკუეთუ ზღუდე არს, აღვშენ-
ნეთ მას ზედა აღსამატებელნი“ **1.**—„უკუეთუ ზღუდე
იყო, უშენითმცა არდაბანი ეცხლისანი“ **O**, **ქება** 8,3;
„აღვაშენე არდაბანსა შენი იასპინითა“ **O**,—„აღვა-
შენე გოდოლნი შენი იასპინითა“ **ph**, **ეს.** 54,12; „აშენი
მას ზედა არდაბანგბი“ **1.** **ეზექ.** 4,2; „იხედავს სარკმ-
ლით გამო შინაგან არდაბანთა“ **O**, **ქება** 2,9; „გარბილთა
ზედა არდაბანისა ქალაქისათა განსულ“ **O**,—„გარე ქალა-
ქისა ჯგბირისა ზედა“ **ph**, **ზორ.** 9,20.

არდაბაგება «შინა-განცემა», ღლატი; „მამინ ცთენ მრა-
ვლნი და ურთიერთსა არდაბაგებდენ“ **C**,—„...ურთი-
ერთსა შინა-განცემდენ“ **DE**, **მთ.** 24,10. „დაეღვა აღ-
გილსა მას სახელი—ნაწილი არდაბაგებისა“ **O**, II მკ. 2,16.

არდაგ-ი «ამრენაკი», «სინდონი», «მწუარი», ტილო,
სულდარა: „შეგრაგნა იგი არდაგსა წმიდასა“ **C**,—„შეგრა-
გნა იგი ამრენაკსა წმიდასა“ **DE**, **მთ.** 27,59; „მოგვ
თქვენ ოცდაათი არდაგნი“ **M**,—„მოგვნი თქვენ ოცდაათნი
სინდონნი“ **G**, **მსგ.** 14,12; „მოიღო არდაგ და მო-
ირტყა იგი“ **DE**,—„აღიღო მწუარი ერთი, მოირტყა“ **C**,
ი, 18,4.

არე (არისა): «ზაფხული»; გაზაფხული; დრო, სეზონი:
„ახლოს არს ზაფხული“ **DE**,—„ახლოს არს არმ³ C, მთ.
24,52; „ვითარცა ღრუბელი ცუარისაჲ დღეთა არისათა“ **1.**
ეს. 18,4; „არა აქუს მას ჟამსა ნაყოფი არესა მას ზამთ-
რისაჲ“ **მართ.** F, 184r; „არცა თუ ერთმან მერცხალმან მო-
იყვანის არმ³ A—92, 696.

არე (არისა) ყანა, ველი, ადგილი: „ვიგნნეთ დღეს არე-
ნი და ვენაგნი და ზეთიხილოვანი“ **O**, **ნეემია** 5,11; „შეწეს
არმ³ ფი⁴, 4,3; „დაშთომილი მისგან განვიდის მით არით“
გარ. ნოს.-კაც. აგებ. 170,8. იხ. არეობა.

არება «ტანჯვა»: „ვიარებნი აღსა მას შინა“ **C**,—„ვიტან-
ჯებნი მე ალითა ამით“ **DE**, **ლ.** 16,24. იხ. საარება.

არეობა გარეთ ყოფნა, ღია ცის ქვეშ ყოფნა: „არას
გუავენებეს ჩუენ ...ვიღრებივი ვიყვენით ჩუენ არეობად“
M, I მკ. 25,15. იხ. არე.

არევე (არვისა) «ცხოვარი», ფარა: „მროწყულითგან ანუ
არვისაგან“ **ph**,—„სამროწყულითგან ანუ ცხოვართა-
გან“ **G**, **ლევიტ.** 22,21; „თმაჲ შენი ვითარცა არევე სა-
თად“ **O**, **ქება** 4,1; „მოდრისიჲ იყო არევე და მროწყული
ფარიად“ **O**, II მკ. 12,2; „მოდრისიჲ ზუარაქთა, არეოთ
მოცუენებულთა“ **A**—92,256. იხ. საარევე.

არზანი-ი ღირსი, ღირსეული, ჯეროვანი: „უკუეთუმცა
არა არზანიც ყოფილ იყო იგი იმას, არამცა ღმერთსა მი-
ეშუა მის ზედა ეშუაქა“ **ლამ.** 97,85; „და არზანიცად
დაჰბადა ღმერთმან განკუთნელებად ქუეყანისაჲ უწინა-
რეს“ **ხას.** კეს.-ექუს- **ლდ.** 60,31. იხ. უარზანივე, უარ-
ზანივები; ზღრ, არზანება.

არიელ-ი ძირი, საფუძველი; სამსხვერპლო (ვბრახული
ვერსიით): „არიელი ათორმეტ წყრთა სიგრძით“ **1.** **ეზექ.**
48,16; „არიელითგან ეიდრე ზემო რქათამდე წყრითთა
ერთ“ **O**, **ეზექ.** 48,16.

არიოთ-ი ერთგვარი ბალახი: „განვიდა ველიდ კრებად
არიოთისა“ **O**, IV მკ. 4,39.

არმარი-ი «ბატოპანი», სარკმელი: „მივიდებოცს ობოლთა
და ქურივთაჲ და აღვივების ბატოპანი (არმარი A—
1899,166r) **მ.** **ცხ.** 188 v.

არმენაკ-ი იხ. ამრენაკი.

არმენიერ-ი უცოდინარი: „არმენიერნი“ **G**,—
„რომელთა არა იცოდეს“ **M**, **მსგ.** 2,1. იხ. მენიერი.

არმურო-ი, არმულ-ი, აღმურო-ი «ნისლი», ბურუსი, ბინ-
დი; ალი, ბული; გრივალი: „მოსცა ღრუბელი და აღმუ-
რო“ **G**,—„მოვიღინა ღრუბელი და ნისლი“ **M**, **ახუ** 5,24,7;
„არმურო ნისლისაჲ დაეხუევის მით ზედა“ **მართ.** F, 230v;
„პრქელა უფალმან იობს არმუროთ გამოდი ღრუბლით“ **O**,
იობ 28, 1; „არმუროთ თუალთაჲ მოვივადოთ“ **A**—92,266;
„აღვიდოდა ალი ცეცხლისაჲ ქუეყანი, ვითარცა არმუროსა სა-
კუმელისაჲ“ **O**, **დაბ.** 19,28; „ილატყინა არმულ იგი საკუმ-
ლისაჲ ქრისტეანეთა ზედა“ **Sin**.—11,26r; „არმუროსა კუამ-
ლისაჲ“ **ხაქ.** **მოც.** 2,19; „ქარი ბორშეჲ მოვედინ და არმუ-
რო მან მოაბენ ნაშრომი ჩემი“ **A**—92, 239; „გარდამოვდა არ-
მულ ი ქარსაჲ ზღუასა მას ზედა“ **ლ.** 8,28; „ქეშადწულილი,
არმულისაგან აღდრული, მოკრბა მუნ“ **H**—241,4.

არმურო(ვ)ანი-ი ნისლიანი: „მივიდა დავით... მთასა მას
არმურო(ვ)ანსა“ **IO**, I მკ. 28,14. იხ. არმურო.

არნი-ი გარეული ცხვარი: „თხანი ველურნი და არნი იშობენ ტუბთა, რადთა ირა წარწყმდეს ნათეაჲ იგი მათი კორცის-მკამელთა მათ მიერ“ **ბახ. კებ.-ექვს. დღ. 180,28.**

არნი-ი არსებული, მყოფი: „უწყებ არი-არასა მას, ვითარცა არსაჲ“ **ბრომ. 4,17;** „რადთა არსნი იგი განაქარგნაჲ“ **I კორ. 1,28.** იხ. არა-არსი, ირა-არება, არსება, არსთა-განი.

არსება, არსობა არსებობა, ყოფნა; **ქმნილება:** „ხატი არსებისა მისისაჲ“ **მებრ. 1,2;** „რომლისა უფლებად მისი არსებისა მისისაჲ და მტკიცებულ არს“ **რიფს. 170,16;** „მისთა (სიმეტრეალისა) არსებისთა არა სიცოცხლეს“ **ცხოველთაჲ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 224,5;** „პური ე-ე ჩუენი არსობისაჲ მომცე ჩუენ დღეს“ **DE, მთ. 8,11.** „არა ჯერ-არს... თქუმაღ... არსობაჲ ბოროტისაჲ ღმრთისაგანეჲ არსთ“ **ბახ. კებ.-ექვს. დღ. 84,2.** იხ. არა-არსება, თანა-არსობა.

არსთაგან-ი ქმნილებიანი: „არაჲ არს არსთაგანი უღუწად და განუგებლად, რომელსა მათ შეერყუებია“ **ბახ. კებ.-ექვს. დღ. 181,6.** იხ. არსი.

არტოშანი-ი იხ. ატროშანი.

არქელაიკონ-ი პირველდიაკონი: „სტეფანე, სანატრელო, არქელაიკონჲ კეშმარიტო... რომელი შეიწირე... ჭრი-სტეფანეს“ **კებ. სტიფ. 712,15.**

არქიმანდრიტი-ი მონასტრის მამასახლისი, წინამძღუდ-ნი: „მკდომარე იყო... მონასტრისა წმიდისა მამისა ჩუენისა ანდრონის არქიმანდრიტისასა“ **მ. ცხ. 118r.**

არქე იხ. რქუმა.

არლა ჯერ არ; აღარ: „ერგასის წელ არღა არს შენ“ **ი. 8,57;** „არღა გერუნეო პირსა შენსა“ **ო. გამოსლ. 10,29.**

არლარა (ნაწ.) აღარ: „არლარა ვარ სოფელსა ამას“ **ი. 17,11;** „არღარე შეშეულ ვიბოენთ“ **მ. ცხ. 12v.**

არლარა არათერი: „არლარას შემძლებელ არს იგი“ **მთ. 5,12.**

არლარაგინ აღარაგინ: „არლარაგინ ივადრა კითხვად მისა“ **მრ. 12,24.**

არშაკებრ პართულად, არშაკული ენით: „გალიღველ თუენეს პეტრე და ანდრეა, სპარსლებრ და არშაკებრ იტყოდეს“ **მრთ. 5, კორ. ზერ.-მარტულ. 187,25.**

არცა არც: „სადა არცა მლიმან, არცა მკამელმან განჩუენეს, და სადა არცა მპარავთა დათბარონ და განიბარონ იგი“ **მთ. 8,20;** **არცა ვრთი** არცერთი: „არა მოკუდეს საცხოვართაგან ძეთა ისრაელისათაჲ არცა ერთი“ **ო. გამოსლ. 3,4.** **არცა თუ არც კი** „არცა თუ შესაძლებელ არს ყოვლითაჲ წარმოთქუმაჲ“ **ი.-გ. 52,5;** „არცა თუ ფოლსა ერთა ზედა უფალ იყო“ **ი.-გ. 21,8.**

არცარა არარა: „არცარად შერაცხილ არიან“ **I, ეს. 40,17.**

არცაღა არც: „არცაღა ისრაელსა შორის ესოდენი სარწმუნოებაჲ მამოვნიეს“ **მთ. 8,10;** „არცაღა მეფეთა თანა მიც შესაძოვარო, არცაღა სხუასა ვის ქუეყანასა ზედა“ **მ.-ი 15,20.**

არჩანება ღირსება: „მისცა ხუდრი მათ არჩანებაჲსა“ **მთ. 10,10.** **შლრ. არჩანება.**

არწივ-ი «ორბი», aquila: „ვითარცა არწივმან და-ფარის ბუდენი თქსნი“ **G, — „ვითარცა ორბმან რად და-ფარსა ბუდენი თქსნი“ M, II მჭ. 22,22;** „უსამართლო არს ნაშობთა აღზრდილთაჲს არწივი“ **ქ. — „ორბი ბოროტად ზრდინ შეილთა თუთაჲ“ ბახ. კებ.-ექვს. დღ. 116,24;** „თუ... მაგვისი არწივსა მფრინველსა“ **ამკ. 4,7.**

ახ-ი 100: „რომელსა თანა-ვღვა მისი ასა დრამკანი“ **მთ. 18,28;** „ყო ნავთი ასი წილი“ **ლ. 8,8;** „ას წლის სადამე იყო“ **ბრომ. 4,19;** „უკუეთუ ასისა წლისასა ესულს“ **ო. დაბ. 17,17.** იხ. ათაი, ას-აი, ასეული, ექუსასი, თხასი, ორასი, ცხრასი, ხუთასი.

ახაბია მეშველი, შემწყე: „უკუეთუ ვისმე იბოვის ასაბი და ერთი-მეორია მეშველი... ფაცხლად წყართის“ **ი.-გ. 26,17.**

ახაჟ-ი იხ. პასაჟი.

ახარვა, აღსარვა მოსარვა: „გავიდის... ვენაჲთა ასა რ-ვასა, გინა თუ აჯოჯასა, გინა თუ სათულებას“ **ი.-გ. 42,1;** „უენაჲ იგი... რომელი შემდგომად დასწმია და აღ-სარგისა და შეზღუდვისა... და ყოვლით კერძო შეკრძალ-ვისა უმე და ყვლოან იქმან“ **A — 22,208.** იხ. სარვა.

ახ-ახ-ი: „დასწდა... ას-ასა და ერგასის-ერგასისი“ **DE, — „ინაჲ იდგეს... ას-ასმან“ C, მრ. 6,40.** იხ. ასი.

ახაგდელი-ი იხ. ზარის-ახაგდელი.

ახერგასის-ი 150: „ახერგასისნი იგი ფხალმუნნი და-ისწავლან“ **შუშ. XII 2.**

ახერგასის და ხამ-ი 153: „გამოთრევდა ბაღესა მას ქუე-ყნად, სავსესა ღიღ-ღიღითა თეზითა, რომელი იყო ასერ-გასის და ხამ“ **ი. 21,11.**

ახეულ-ი 100: „მოაქუნდა (ნავთი) თედათეული, სამო-ცეული და ასეული“ **მრ. 4,8.**

ახი ათას-ი 100,000: „მისცა ის ათასი კაცი“ **ქ. ცხ. 26,4.**

ახის-თავ-ი ახის მეთაური, «მტარვალი»: „მოუწოდა ასის-თავსა მას“ **DE, — „მოუწოდა მტარვალსა მას“ C, მრ. 15,41;** „დაუღვიენ ივინი მათ ზედა... ასის-თა-ვად“ **ო. გამოსლ. 18,21.** იხ. თავი.

ახეცად ასწილად, ასჯერ: „რომელნი-იგი ასეცად უხეშთაჲ არიან ქუეყნიერთა იმათ“ **ბაჟ. 104,7.** იხ. -ქეცად.

ასლი-ი triticum dicoccum: „ახეცად და ასლი არა იტუმა (სტეკვა)“ **ო. გამოსლ. 9,22;** „თავით კერძო მისა ქუეზად ერთი ასლისაჲ და სტამნიჲ“ **წყალი“ O, III მჭ. 19,6;** „სთესის... ფეტვ და ასლი საზღვართა შენთა“ **I, ეს. 28,25.** იხ. ასლომა.

ასლომა: „მოსწყდეს ივინი ასლომათა დასაბამა, დღეთა მათ ქრთილის მესათა“ **O, II მჭ. 21,9.** იხ. ასლი.

ასო სხეული, ტანი; **სხეულის ნაწილი:** „ვითარცა თა-რ-ლა ცეხელ არს ასოსა კაცისასა“ **ო. ზორ. 19,12;** „არა დაშთეს კორცნი ის ოთხ ჩემთა ზედა“ **მარკ. 249v;** „ერთსა მას გუამსა მრავალ საოგებ აქუს“ **ბრომ. 12,4;** „რადამცა ასოჲ იგი ჩუენი ხაშში განვიტურნეთ“ **მრთ. F, 264v;** „გუამთა შინა ჩუენთა არა არს აწორებაჲ ასოთაჲ, არამედ რომელნიმე ღიღ არიან და რომელნიმე მცირე“ **A — 22,209.**

ასო ზგერის წიშანი: „გვემგელა მოძღვრებად თქვენ ასო-თა რათმე დასაბამისა სიტყუათა ღმრთისათა“ **ჰებრ.** 5,12; პირველი ასოჲ, რომელი ზის წიგნსა ამას შენა“ **მართ.** F, 232; „რცა თუ ერთათა ასოჲსა გამოსუმამან სახელთან ყვის მწიგნობარი“ **A—22,296.**

ასოდ-ასოდ «ასოეულად»; „განაგონ ასოდ-ასოდ“ **O.** — „ასოეულ ყონ იგი ასოეულად“ **G, ლევტ.** 1,6. **იხ.** განსათება.

ასოეულად, ასოეულად «ასოდ-ასოდ»: „გამოიარჩიელ მათ თავისა თვის დ ერთი და ასოეულად განყვდ“ **O, III მგ.** 18,28; „დაწვდნა ორნი ჭარნი და განყვნა ასო (ვ) ეულად“ **I, მგ.** 11,7.

ასოეულ-ყოფა «განგება», აქნა: „ასოეულ ყონ იგი ასოეულად“ **G, — განაგონ ასოდ-ასოდ“ O, ლევტ.** 1,6.

ასოეულად-ი ასოწაქრილი: „არა შევიდეს საჭურისი და ასოეულად იქნეს ელუიად უფლისა“ **G, II მგ.** 22,1. **იხ.** კუთილი.

ასომთავარი-ი მთავრული ასო: „და ყოველი ასომთავარი, ოქრომწიხითა დაწერილი“ **A — 494,815.** **იხ.** მთავარი.

ასომოღებულ-ი ასოდაკლებული: „უკუეთუ სამე დახუდეს ცალთელი, გინა ასომოღებულ“ **მ. ცხ.** 245v. **იხ.** მოღებული (მოღება).

ასპარეზ-ი «უტყვანი», მანძილი—195 ნაბიჯი; მოედანი, სტადიონი: „შორავს იერუსალმს ასამეოც ასპარეზ (უტყვან DE)“ **ლ. 24,12;** „კეთარცა მეფე შარა-ენდდადგმული ასპარეზსა“ **O, ქებ.** 7,5; „გინ-მე რბინ ასპარეზსა და არა მიიღოს ნიჭი ძლევისაჲ“ **ფილ. მოც.** 5,1; „მიწეღეს შევალს მორაქიანი ასპარეზსა შენა“ **მ. ცხ.** 42r.

ასპიდ-ი ფარი: „ნაწლენი მისნი—ასპიდნი რვაღისანი“ **O, იოზ** 41,6.

ასპიტ-ი, ასპიდ-ი გველი, იქედნე: „გამოვდნ ნაშობნი ასპიტთანი“ **O, ეს.** 14,29; „კუფრცხნი ასპიტთანი განტყვნეს“ **I, ეს.** 59,5; „გულს-წყრომაჲ მათი მგავს არს გულსა... ასპიტსა და იქედნესა გრუბა“ **ფს.** 57,6; „მისწერდეს ასპიტსა მის“ **ფილ. მოც.** 4,20.

ასრულ-ი **იხ.** აღსრული (აღსრუა).

ასხაშეოც-ი 160: „რომელი შორავს იერუსალმს ასსაშეოც უტყვან“ **ლ. 24,12.** **იხ.** საშეოც.

ასტამ-ი ცეცხლის ასაღებ-დასაღები, აქანდაზი: „და აღიღო ასტამი და უხეთქნა მათ თავსა და ჩაჰფლა“ **შუშ.** VI 15.

ასუბუტება **იხ.** აღსუბუტება.

ასულ-ი ქალიშვილი: „ასულნი ჩემი აწლა მოკუდა“ **მთ.** 9,18; „არა მისცნენ ასულნი მათნი ძეთა მათთა და არცა მოკუდარნენ ასულნი იგი მათნი ძეთა თვსთა“ **O, ნეშია** 18,25; „ერთი ასული ესუა“ **შუშ.** I,24.

ასურ-ი ასურელი: „დადაცა იგი იყო წარმართი, ასური, ფრეიელს ნათესავით“ **C, მრ.** 7,28.

ასურებრ ასურულად: „მეტყოლე მონათა შენთა ასურებრ და ნუ მტრუჲ ჰყოიებრ“ **O, IV მგ.** 18,28.

ასურებრი-ი ასურული (ენა): „მეწერა... წიგნი ასურებრი“ **O, II მრ.** 4,7; „არა იცოდება... ასურებრი ენა... ბერძელ იწყო კითხვად“ **Sin.—11,326r.**

ასქინო «სპინო», lentiscus: „სსუაჲ არს ასქინოჲსა გომიზი და სსუაჲ ბარსაბონისაჲ“ (**მღრ.** L; „სსუაჲ არს ცრემლი სპინოჲსაჲ და სსუაჲ არა გომიზი ვალსამოჲსაჲ“) **ბას.** კებ.-გქუს. **ლდ.** 74,7.

ასხმა **იხ.** აღვრ-ასხმა.

ატამ-ი persicum: „რამეთუ იყო ფსიცი, ბროწეული, თრუნჯი, ატამი, ვაზი და სსუაჲ ესეეთარი“ **II—241,46.**

ატაცებულ-ი **იხ.** აღტაცებული.

ატება **იხ.** აღტება.

ათიან-ი სამსჯავრო იდგილი: „დაჲდა ატიანსა ლა მოუწოდა“ **იზტ.** 117,27.

ათიანთ-მოძღუარი-ი სამაჯავროს მწერალი, მდივანი: „ესა რაჲ ესე ატიანთ-მოძღუარაჲ. ზე აღდა“ **იზტ.** 119,11. **იხ.** მოძღუარი.

ატრბანი **იხ.** ტრბან-.

ატროშანი-ი, ატროშანი-ი ცეცხლის თაყვანის-საცემელი ტაძარი: „უფარ-ყო ჰეშმარიტი ღმერთი და აღიარა ატროშანი“ **შუშ.** II 18.

ატყდომა **იხ.** აღტყდომა.

აუარებდით, აუვარო **იხ.** აღსაარება.

აუგ-ი ნაკლი; სასირცხო (საქმე): „ზრძენი, რომლისა განგებასა აუგჲ ერთის, იგი არა ბრძენი არს“ **მ. სწ.** 154, 80; „აუგ და ღუზპირ არს... მსოფლიოჲსა დღესა სერობის მისისა გლოვაჲ და მწუხარებაჲ და ტირილი“ **მ. სწ.** 167, 20; „განყარაჲ მანქანბათა მისთავან (სოფლისათა) და გიწუნეს აუგნი მისნი“ **ბალ.** 85,2. **იხ.** აუგანი, აუგანი.

აუგანი-ი, აუგანი-ი ნაკლულგანი, სასირცხო: „ლოცვაჲ ბიწიერი და აუგანი შეურაცხ არს წინაშე ღმრთისა“ **მ. სწ.** 167,1; „აუგანი ჰყოფს ესე ღათა“ **მ. ცხ.** 211r.

აუგებელ-ი შეუღვენილი: „უკუეთუ არს ღმრთეებასა შენ ნოეთებრებაჲ, ვითარ-მე არს იგი აუგებელ და შარტელ და განუწილებელ“ **გრ. ნოხ.-კაც.** აგებ. 199,21. **იხ.** აუგა (აღება).

აურაცხელ-ი **იხ.** აღურაცხელი.

აუწუთომელ-ი მიუღწეველი: „მეპყრობა ჩემი აუწუთომელ არს და ეწუთები“ **ბალ.** 85,22. **იხ.** აწუთომა, წუთომა.

აფთარ-ი hyena: „მურელი ნუ აფთარისაჲ არს საგვლრებული ჩემი ჩემდა“ **I, იერემ.** 12,9; „იყო მუნ აფთარი მახლობელად და აწოებდა შვილთა თვსთა“ **მ. ცხ.** 208v.

აფრა იალქანი: „აღიპყრეს აფრაჲ იგი მცირე ქართი კერძო“ **საქ. მოც.** 27,40; „დაუტყვნეს... აფრაჲ იგი უბო-კინი“ **ოქრ.-მარბ.** და **იონ.** 106,2; „იქმნა... ვითარცა აფრაჲ ნაფსაჲ“ **Q—240,142.**

აფრენა **იხ.** აღფრენა.

აფრენილი-ი **იხ.** აღფრენა.

აფროდიტი-ი ცთომილი ვარსკვლავი: **O, იოზ** 23,28.

აფსიდა თალი: „რომელმან ზეცია აფსიდამსაგან ექუსორთა გვენს თქუნ“ **Alh.—11,108r.**

აფსინდი-ი, აფსინთ-ი აბზინდა, artemisia absinthium: „მცირე აფსინდი დამწარებს ღიღას ჰურჭელსა თაფლსა“ **მ. ცხ.** 160v; „გარდაიქცა მესამედი წყალთაჲ აფსინთად“ **აკ.** 8,11.

აფუტო მართლაც: O, IV მგ. 10,9.

აქა აქ: „რამისთვის სდგათ თქვენ აქა დღე ყოველ უქმად?“
მ. 20,6; მომეც მე აქა“ მთ. 14,8. „აქვე მოიღო“ ნრს.
75,11.

აქა-აქა, აქა და იქი აქ და იქ; აქეთ-იქით: „აქა-იქი
კუთხეებოდა (საქედარი)“ ი. 11. 48,32; „მიიხილა აქა და
იქი და არავინ იხილა“ O, გამოსლ. 2,12.

აქა(ა) აქაური: „საქმეთათჳს აქათა“ მრთ. E; უოკა 340r.

აქამდე იხ. მოაქამდე.

აქამდე «მოაქამდე», აქამდე: „უწყეს გალილეაჲთ
კადრე აქამომდე“ DE, — „იწყა გალილეაჲთ და მოაქამ-
დე“ C, ლ. 28,6; „აქამომდე არარაჲ ვითხოვის“ ი.
18,24. იხ. მოაქამდე.

აქათე achates: „ყოველი ქვაჲ პატისანი შეგვმოსა...
ლაგრიონი და აქატე“ I, ეფე. 28,18.

აქლემი camelus: „ოთხენს ემოსა სამოსლად მისა სტევი-
ხან (თისიან C) აქლემისა“ მთ. 8,4; „წარიბა მონამან
პანათი აქლემი აქლემთაგან უფლისა თჳსისათა“
O, ლ. 24,10; „კურწი ნემსისაჲ შემძლებელ არს დატეხნად
აქლემისა“ A—82,478. იხ. მეაქლემე, სირაქლემი.

აქლემ-ვეფხი — **ααμυληπαρδαλις**: „ესე არიან საცხოვარნი,
რომელნი შეამწეთ ზუარაჲ ზრობათაგან... და აქლემ-
ვეფხი“ G, II მგ. 14,5. იხ. ვეფხი.

აქნა იხ. აღქმნა.

[აქნა] აქნა: „ასო-ასოდ აქმნდლი იღვა, ვითარცა ქორ-
ცი ზუნდაქართაჲ“ H—841,714.

აქო-ი, აქუ-ი «ეკალი», **rharnus cathartica**:
„აქო-იღნეს აქო-ი (აქუ-ი), რომელარს ეკალი“ M, II
მგ. 35,18.

აქუბი აქ: „აქუ-ი დასრულდა დავითისა ფსალმუნთა
თარგმანი“ A 125,428.

აქუმა იხ. აღქუმა.

აქუბი იხ. ქუბი.

აღა-ი პური, სადილი: „ყო აღა-ი დიდი“ ვარ. 818.

აღარ, ა-არ- იხ. აღსაარება.

აღაძევა წაქეზება, აგულისინება, აღძრვა; მიმსგავ-
სება: „აღუენმან მავან შურმან აღაძევა აძევა მრავალნი“
II კარ. 9,2; „პირმან ურცხვომან ენად აღაძევა ის“ O,
გ. სოდ. 25,24; „წარმოადგინებს ამას კუალად წიგნი ღმრთ-
ელისა აღაძევაჲს ურუენებს“ ბახ. კეხ.-ორმეც. 116,4;
„აღაძევაღმე ურთიერთას აღაძევაჲს სიყუარულსა და
გულთა საქმეთა“ მებრ. 10,24. იხ. ბაძევა.

[აღაძევა] აღუძრება: „აღაძევა იღვი იგი წყალთა ზედა
მრავალნი და ერთი“ ბახ. კეხ.-მესხ. დღ. 41,80. იხ.
ბეძევა.

აღაძევა ბეჭდის დასმა, ამოტვიფრვა, გამოსახვა;
მოწოდება: „აღაძევა და, ვითარმედ ღმერთი ჰეშმარიტ
ის“ ი. 3,38; „რომელმანცა-იგი აღაძევა დნა ჩუენ“ II
კარ. 1,28; „სულამან წმიდამან აღაძევა დნეს თქვენ და
სულა თქვენ“ მათ. S, კარ. იერ.-ნათლისდ. 84,18; „აღ-
აძევა და ჰე სულად მისა“ Sin.—11,80v, „რომელმან-იგი
თქმის აღაძევა ბეჭდითა“ მ. სწ. 258,10. იხ. ბეჭედი.

აღმა დაწყება(?): „აღმა მანან ძენი ისრაელისანი წარ-
მადე ვართურა მათით“ O, გამოსლ. 40,86. იხ. ბეა.

აღმორგება ატელება, აშლა; აღწვოთება: „მაჭირებს
მეცელი ჩემი და აღმავსო რაჲ იგი, აღაბორგებს ვორც-
თა ჩემითა“ მ. ცხ. 155r; „ქართული იგი ზნოანი აღმორგდა
და გარდაშობადი ებოჳანე და დაჰყუთა ქუეყანასა ზედა“
Sin—6,88v.

აღმორგებულ-ი აღგზნებული, აღტყინებული: „აღ-
მორგებულ იღვი იგი დამრითა“ H—841,888. იხ.
ბორგა.

[აღმორგება] კვამლის შეგროვება: „ვიდრე იმცხლი იგი
აღმორგებულ იღვი ატელებოდა“ Ath.—11,88r. იხ.
ბულქება.

აღება, აგება მომზადება, გამართვა; აკიდება ტვირ-
თისა, დატვირთვა; მიცემა; «განსაგზოება»: „აღ-
გნეს სანთელი იგი მათნი“ მთ. 25,7; „იგულე სანთელი
შენი და აღაგე იგი ზეთითა“ მ. ცხ. 290,28; „აღაგო ფა-
რათა ეტლები თჳსი“ O, გამოსლ. 14,6; „ჩამოპვადო ტვრთი,
ხოლო მამამან... აღუგო იგი სიცრითა“ მ. ცხ. 288v; „აღ-
პკილ და ჯორებსა თჳსსა და აღაგო იგი ურმებსა თჳსსა“
O, იფდ. 15,18; „აღუგო მათ სანთელი გზასა ზედა“ O,
ლაბ. 45,21; „წარსლგასა ჩუენსა აღუგო საგზოთა“ ხაქ.
მოც. 28,10; „აღებოთ აღაგო იგი ცხოვრათა შენთაგან“ M,
„საგზოთა განაგზავსო იგი ცხოვრათაგან შენთა“ G,
II მგ. 15,14. „ორი კაპართული, აღებულნი მის თანა, რამეთუ
იღვი მუნ ორას ჯეუზა პურის, გვმირ ერთ სეკე, ორას
ლეღს-კუერ და მარ ერთ ღზო“ O, II მგ. 16,1; „აქუნდა აქ-
ლემი, აგებულნი პურითა ტფილითა“ მ. ცხ. 199v. იხ. აგება.

აღება, აგება «შექმნა», შედგენა: „რომლოთ აღაგო
ღმერთმან კაცი ქუეყანასა ზედა“ G, — „ვიწით დღითგან
შექმნა ღმერთმან კაცი პირსა ზედა ქუეყანისასა“ M, II
მგ. 4,82; „ვერ ეგების, რაჲთაგა იყო მარტვისა შინა აგე-
ბული რამე“ ვარ. ნოხ.-კაც. აგებ. 162,1. იხ. გება.

აღზევა, აგზევა, აღზნება, აგზნება დანთება, აღტყი-
ნება, «მოთხევა», «მოგზნება»: „აღაგზნეს ციცილი
შორის ეზოსა“ ლ. 22,55; „არა აღაგზნებდა ყოველსა
რისხვას მისსა“ ელ.—„არა აგზნებდა ყოველსა ზედა რისხვ-
ისა მისა“ C, ფხ. 77,88; „აგზნებდენ საქურველსა მათსა“
ფარებსა და პორლებსა და მშვლდსა და ისარსა და
კუერთხებსა ჯელოსა და ლახურებსა“ O, ეფე. 39,9; „რო-
მელმან აღაგზნეს ბორთი, იგი წარწყმდეს“ O, იგ.
სოდ. 19,9; „აღაგზნეს (მოაგზნეს G) ციცილი მო-
ბისა ზედა“ M, რიცხ. 21,80. „აღაგზნებულნი, ვითარცა თორენ“
O, მაღ. 4,1; „დაიწყუნ აღისაგან აგზნებულნი“ O, ეხ.
3,24; „რაჲთა ტანჯენს იგინი... აღაგზნებულნი იგი ციცილი-
თა“ ანდ.-ანატ. 191,27; „საქურველნი აღაგზნეს მის-
გან“ ეხ.—„ნაბერწყალნი მოეთხეოდენ მისგან“ O, II
მგ. 22,9. იხ. გზევა.

აღმორგება აგორება: „აჭენეს, რაჲთაგა აღაგორგეს
იგი“ Sin.—11,189r. იხ. გორგება.

აღმორგება აგორება: „აღაგორგეს აღაგორგეს,
წარბედე გზასა შენა“ თეფრ. 558. იხ. გრილი.

აღუალ- «აღსლვა», მისვლა: „აღ-რე-გ-უ-აღ-გ ზემო
კერძო“ ლ. 14,10; „აღაგუალე მადნარად“ M.—„აღაგედ
მადნარად“ G, იხუ 5, 17,15. იხ. გულ-.

აღმა-ი «ბიცილიანი», «აღაგზნის აღაგზნისა ქუეყანასა...
მარტოვანსა“ ph.—„აღაგზნისა იგი ბიცილიანსა ქუეყანა-
სა... მარტოვანსა“ O, იერემ. 17,6.

178,18; „სახუვეველთა აღვიზარდე და ზრუნეთა“ O. სიბრძ. სოლ. 7,4; „გაშვე და აღვიზარდე და დავბერდი ცოდვასა შინა და ურუასა“ მ. სქ. 204,18.

აღზრდილი-ი **გაზრდილი**: „აღზრდილი (გან-ზრდელ C) ამის ქალქსა შინა (და აღზრდილ C) ფერტთა თანა გამაღვლესა“ სპქ. მოც. 22,3; „კაცი ცოდვათა შინა შობილა და აღზრდილი“ მ. ცხ. 107r. იხ. ზრდა; თანააღზრდა.

აღზრუნა **აღძვრა**, გაღიზიანება: „აღაზრუნეს და განაზრუნეს გულნი წარმართთანი მათა ზედა“ სპქ. მოც. 14,3; „აღაზრუნა მათ ზედა დაეთა“ O. II მც. 24,1; „როგორა აღაზრუნეს და მოავონებდეს საშუებელთა ამათს ამის სოფლისათა“ ზალ. 82,8. იხ. ზრუნა.

აღზუგება **აგამაღვება**, გაამაყება, გაამაზრტავნება: „ანუ მერად აღზუგავა და მერმე ქუეყანად დაჰყუთა“ L.—„ანუ მერად აღამაღლა და მერმე ქუეყანად დაჰყუთა“ C. ზალ. 88,6; „ამასცა ზედა ეჟალად აღლაღვების და აღზუგების უბადრუკი იგი“ მ. ცხ. 18r.

აღზუგებულ-ი **აგამაღლებული**, ამაყი: „ოყენე კაცნი... წარმდებ, აღზუგებულ“ ph.—„ოყენე კაცნი... წარმდებ, განლაღებულ“ II ტომო. 5,4. იხ. ზუიობა.

აღუაღვა, **ათუაღვა** **აღრიცხვა**, **დათვლა**; **დათვა-ლიერება**, **აღლოში**: „მწუხრი აეთუალი (ღვწიდა) და თუ... უმრავლეს იბოის, ეგამი პური“ Ath.—12, 227r; „აღ-რაცხეთ, აღთუაღეთ ყოველი ვარი“ II მც. 24,2. „რაცხ აღუაღვისა მის“ O. II ვზრა 1,2. „ეჟალად მისცეს თქრთა განად ათუაღული კე ლიტრაჲ“ მ.—გ. 22,22. იხ. თუაღვა.

აღუჟა იხ. **აღთქუმა**.

აღუქუფა **ათქუფვა**, **ამღვრება**, **არევა**, **ერთმანეთში გაქნა**: „არაღა აღთქუფეთს იგი ფერვმან კაცისამან“ O. ვზგ. 89,12. „რომელი ასუმიდეს მოყუასსა თუსსა აღ-თუთულისა მრდუსა“ O. აშ. 2,15. იხ. თქუფვა.

აღუქმა **დაპირება**, **აღთქმის დადება**, **აღიარება**, **აღოცხვა**: „მე აღგათქუამ თქუნე, ვითარცა მე აღ-მითქუა მამამან ჩემმან სასუთველი“ ლ. 22,29; „აღ-თქუეს მას მიცემად ვეცლი“ DE, მრ. 14,11; „აღ-თქუა იუთაჲმან აღთქუამა უფალსა“ G.—„აღოცხა იუ-თა ლეგვა უფლისა მიმართ“ M. მხ. 11,30. „რადთა აქო აღ-თქუელთა მათ ღმრთისათა“ ანდ.—ანატ. 213.

აღუქმა, **აღთქმა** **აწუქული**; **პირობა**; **ზავი**: „მოცსე-ნად აღთქუმა თვის წმიდამ“ C.—„მოცსენად შჯუ-ლისა წმიდისა მისისა“ DE, ლ. 1,72; „ესე არს სისხლი ჩემი აღთქუმისაჲ“ მთ. 26,28; „აღუქუეს აღთქუ-მასა ჩუთა“ O. ოხვ. 8,1; „აღუთქუა მათ აღთქუმად წმიდისა“ O. ვზგ. 87,26; „განამარადუნ აღთქუმანი უნა ჭეფილ მიმართ ქანაწელთა“ O. ვზგ. 15,29; „აღ-თქუა მათ სასუდელი თითოეულად დრაჰკანი დღესა შინა“ DE.—„აღთქუმა-ყო მოქმედთა მათ მიმართ თითოჲ ა-ტისა ღლისა“ C. მთ. 20,2; „აღთქმა დაიდუნეს მის მიმართ“ ph.—„აღ-თქუა დაიდუნეს მის თანა“ O. სიბრძ. სოლ. 1,16. წინა აღუქმასა ანდრძი: წიგნი აღთქუმისაჲ წინააღ-რამტკილად ღმრთისაგან“ გალატ. 2,17. იხ. აქუმა; აღთქუმელი, აღთქუმე.

აღთქუმის-ყოფა **აღთქუმა**, **შეპირება**, **პირობის დადება**: „აღთქუმა-ყო მოქმედთა მათ მიმართ თითოჲ სატირი ღლისა“ C.—„აღ-თქუმა მათ სასუდელი თითო-ეულად დრაჰკანი დღესა შინა“ DE, მთ. 20,2; „აღთქუმა-ეყო ჰურიათა მათგან“ მ. 2,22.

აღუზმვა **მოშხადება**, **გაწყობა**: „აღჰჰაზმვა იგი გან-სლვად საშუეოდ თუსად“ ზალ. 185,18; „აღ-თით-ღვდ აღ-ჰჰაზმავნ იგი მაღაცსა თუსა“ მ. ცხ. 202r. იხ. კაზმვა.

აღველობება **დაკოჭლება**: „აღვეცა იგი ღვრტთა ზედა მის ყრმისათა და აღაკველთა იგი“ O. II მც. 4,4. იხ. კველობა.

აღვეცა **აღსაბურველები**, **აკეცვა**: „აღჰჰავეცა ქუე-ქუეშინი (ქუეშინი I) განსაქიქებლად ტერვთა შენთა“ O.—„აღჰჰავეცა ბურველსა ჟუჟანა კერძონი შენნი განსაქი-ქებლად ქუსლთა შენთა“ ph., აერმ. 12,22.

აღვიდება, **აკიდება** **«აღება»**, **აღტვირთვა**, **მოკიდება**, **ზურგზე «აღდება»**: „რადთა აღვიდეთს ჭუარა მისი“ C.—„რადთა აღვიდეთს ჭუარა მისი“ DE, მთ. 27,22; „რო-მელ-იგი აღვიდოიან და დასვან ბქუთა თანა მის ტაძ-რისათა“ სპქ. მოც. 3,2. „აღვიდო და მოაქუნდა“ I. ეხ. 45,20; „მძლავრ მოიტაცებდეს და წარმართთა აჰკიდებ-დეს“ მრთ. A, ანტ. დ. 22v; „დაგდვა მას ზედა, მერმე შემოგივდ და აღგიკიდო შენ“ მ. ცხ. 272v; „ნუ აღვი-ძიდებთ ტვრისა“ I.—„ნუ აღვიდებთ ტვრთა“ O, აერმ. 17,31. იხ. კიდება.

აღვრვა **აკვრა**, **მიკვრა**: „მტუთრი, რომელი აღვრეჭრა ფერტთა ჩუენთა... განვიყრიო“ ლ. 10,11; „აღვრვა ქუე-ყანასა მუცელი ნუენი“ ფხ. 42,28. იხ. კრვა; ბირ(ის)-აღვრვა (-ულო).

აღვრთომა **აგარდნა**: „ნუუაჟე ნამუსრევი პილენძისაჲ მის აღჰკრთეს და ეცეს მას“ ფდკტ. 185,10. იხ. კრთომა.

აღვრძალვა **შევიწროება**, **შეჭირება**: „არამედ აღვი-კრძალავ გორცთა ჩემთა და დავიმონებ“ I კორ. 2,27. იხ. კრძალვა.

აღვუშინვა **აგება**, **კვნესა**, **გმინვა**: „არავინ აღვიქუ-შინა, არავინ ძეთა ისრაშლისათაჲ ვენთა თუსითა“ M.—„არა ევაჲ არცა ერთმან ძეთა ისრაშლისათაჲ ვენთა თუსი-თა“ G, იხუ 5. 10,21. იხ. კუშინვა.

აღლაღება **გაამაყება**, **ქედმაღლობა**, **მედიდურობა**: „აღილაღე გულითა შენითა“ IV მც. 14,10; „ამასცა ზედა ეჟალად აღლაღნებთ და აღზუგებების უბადრუკი იგი“ მ. ცხ. 18r. იხ. ლაღობა.

აღღვვა **გამოღვვა**, **დახარჯვა**: „აღღვაჲ გოვლად-ღა-საწუევი იგი“ M, I მც. 21,20. იხ. ღვვა.

აღღვსვა **წამხნვა**, **აღმხნუვა**, **აღვსვა**: „აღიღვს-ნეს ენანი მათნი ვითარცა გუელისანი“ ფხ. 123,4; „მერტეჲ აღიღვსა და გამოთალა მით“ I. ეხ. 44,12; „რომელი აღ-ღვსნაჲ ენაჲ მონაზონისაჲ გინებად“ მ. ცხ. 20v; „აღ-ღვ-ლესო, ვითარცა ელვაჲ“ ph.—„აღმხნო, ვითარცა ელ-ვაჲ“ G, II მც. 22,41. „მახვლი აღღვსულ იყო“ ბახ. აგს.—ორმოც. 117,2. იხ. ღვსვა.

აღლოშნა **აღოცხვა**, **ენის ასმა**: „აღლოშნეს შესაყრებელ-მან ამან ყოველნი გარემოდანი“ G. რაცხ. 22,4; „აღლოშ-ნიჲ თუაღნი მათნი“ ფიზ. XI 14. იხ. ლოშნა.

აღმავლებელი-ი ამნთებელი. იხ. გზება.

აღმადგინებელი-ი აღმადგენელი, აღმშენებელი: „გურ-
წამს აღმადგინებელი უფლისა ჩუენისაჲ“ მარტ. 4, 24;
„რომელი აღმადგინებელი ხარ მეუღლართაჲ“ ფლტ.
147, 27; „აღუადგინო... დამკვდრებულთა ზედა ქალღვრებათა
გულნი აღმადგინებელთაჲ“ იხ. — „განვალკო მკვდრ-
თა ზედა ქალღვრებელთაჲსა გული აღმშენებელთაჲ“
O, იერემ. 51, 1. იხ. აღდგინება.

აღმავალი-ი აღმშენებელი, ამავალი: „იხილეთ...
სხეულობანი ღმრთისანი, აღმავალნი და გარდამოშავალნი“
ი. 1, 61; „ამავალი, აღმავალი ცხენსა ზედა ხეღსა“ იხ. —
„ეცოი, აღმშენებელი ცხენსა ზედა ხეღსა“ O, ზაქ.
1, 8. იხ. აღსვლა.

აღმავსებელი-ი ამცხებელი: „მე მუდროებოა... სულისა
აღმავსებელი“ მ. ცხ. 81r. იხ. აღსება.

აღმამაღლებელი-ი ამამაღლებელი: „აღმამაღლებელი
თავისა ჩემისაჲ“ ეურთხ. მოხსენი 194, 2. იხ. აღმადგება.

აღმარქინებელი-ი ამარქინებელი, აღმომაცენებელი,
აღმზრდელი: „აღმარქინებელი ღმრთი“ I კორ.
3, 7; „მოქმდის მცნარეთათჳს და ხეთა, ვითარმედ იქუს მათ
ძალი აღმარქინებელი“ ბან. კიხ.-ეჭუხ. დღ. 28, 15.
იხ. აღმარქინება.

აღმაოვრებელი-ი დამატეველი, ამკლბი: „ესე არს...
პირველთაჲნე აღმაოვრებელი მონასტრისა ჩუენისაჲ“
მ. ცხ. 177r. იხ. აღმოვრება; თვერი.

აღმართ ზეგით: „აქცად-აქცადი მოუყისსა თჳსსა ზიდვიდა
აღმართ“ მ. ცხ. 287r. იხ. მართ-; პირ-აღმართ.

აღმართ-ი აქინება: „დავით აღვიდოდა აღმართსა მის
ზეთისხილისასა“ O, II მგ. 15, 26. იხ. მართ-.

აღმართება, ამართება აღდგინება, აღდგება, ამართ-
ება, აღზღოვება, ამადლება: „მესამესა დღესა აღ-
ვჰმართო ეგე (ტაძარი)“ C. — „მესამესა დღესა აღვად-
გინო ეგე“ DE, ი. 2, 19; „სწავლამან ზენმან აღმმართა
მე სრულად“ ფხ. 17, 26; „აჰმართეს მუნ კარავი წამები-
საჲ“ G. — „აღდგეს მუნ კარავი საწამებო“ M, ისუ 5.
18, 1; „აღმყოფილი იგი აღვჰმართო და აღვაშენო“ ხაქ.
მოც. 15, 18; „აღმართა და იწყო სლიად“ T. — „აღ-
ხლნა და იწყო სლიად“ J, ხაქ. მოც. 14, 10. „ესე დგას
დაცემად და აღმართებად“ C. — „ესე დგას დაცემად და აღ-
დგინებად“ DE, ლ. 2, 24; „რომელი აშენებდეს აღმართ-
ებად ტაძრისა ამის“ O, ანგ. 2, 9; „ხელი აღმართებულ იყო“
მართ. S. ბახ. კეს.-ორმოც. 117, 2; „ქალაქი იგი აღმართ-
ებულ იქნა მტკიცე შედრა“ მართ. - S. თქრ.-მარხ. ლა იონ.
108, 12. იხ. მართება.

აღმარულეველი-ი ამადლეველი: „აღმართულეველი
წყლისაჲ“ O, ოგხე 6, 8. იხ. აღრულევა.

აღმარულეველი-ი შემსრულეველი: „ვითარცა აღმარ-
ულეველი მჭელისაჲ მის წინამწარმეტყველი იგი
არს“ იხ. რომ.-ეურთხ. მოხ. 172, 4. იხ. აღსრულება.

აღმატება ამეტება: „უკუთუთ არა აღმეტოს სიმართ-
ლქ თქუენი უფროსს მწიგნობართა და ღირსიეველთა“ მთ.
6, 29.

აღმატებულ-ი ამადლებული: „საყდარ დიდების აღმა-
ტებულ, სიწმიდო ჩუენი“ O, — „საყდარ დიდების ამად-

ლებულ, სიწმიდო ჩუენი“ იხ. იერემ. 17, 12; „მჭდო-
მარე საყდართა ზედა მადლობა და აღმატებულთა“ I,
იხ. 6, 1. იხ. მატება; აღსამატებელი.

აღმადლება, ამადლება მადლობა მტყუა; აღდგენა; აღე-
ბა, აღდგება; გაამაყება; აღსვლა: „ნუ ცადმდე ამ-
მადლები“ მთ. 11, 22; „აღმამადლებ ზენ, ვითარცა
ორბი“ O, აბდ. 1, 4; „რომელმან აღმამადლეს თავი
თჳსი, დამდაბლებს“ მთ. 23, 12; „უკუთუთ ვინმე ამადლ-
ების თქუენ ზედა“ II კორ. 11, 20; „აღმადლდო გული
შენი“ O, ეჭმ. 29, 1; „სცორეთაგან აღმამადლი“ დავრი-
მილი“ O, I მგ. 2, 8; „ზღუდა იგი ცეცხლათა აღმამადლ-
და“ თქრ.-მარხ. ლა იონ. 104, 28; „აღმამადლეთ ამო-
ნუგეშისცემად“ I, იხ. 28, 29; „ვითარ აღმამადლეს
მათგან“ C. — „ვითარცა აღვიდეს“ DE, ლ. 2, 15; „ა-
დნისა შენისათჳს ნუ ამადლდები“ იხ. — „სიბრძნეა ნუ
აღჰყუები“ O, აგ. სოლ. 2, 5.

ამადლება ცად ასვლა (ქრისტესი): „შეჰყვდრა სული
მეუფესა ცათსა... ქრისტეს ამადლებითგან სმას თცდა
თრავმეტსა წელსა“ J, ცხ. 128, 4.

აღმადლებული-ი, ამადლებული-ი აღმატებული, გა-
ამაყებული: „სული აღმადლებული მოვიდოდა ჩრდი-
ლოთჲ“ I, ეჭმ. 1, 4; „სახლი იგი... აღმადლებულ იყავნ
წინაშე შენსა“ O, II მგ. 7, 26; „მოსრნეს ყოველნი აღმა-
ლებული ეცხლითა“ O, სოლონ. 1, 11; „საყდარ დიდების
აღმადლებულ სიწმიდო ჩუენი“ იხ. — „საყდარ დიდების
აღმატებულ, სიწმიდო ჩუენი“ O, იერემ. 17, 12. იხ.
აღმამადლებელი, აღსამადლებელი; მადლობა

აღმაშენებელი-ი მაშენებელი: „არა ყოველი აღმაშენ-
ებელი არს“ I კორ. 10, 22. იხ. აღშენება.

აღმანუვა აღლესება, გადამყრა: „აღმანუო, ვითარცა
ელვაჲ“ G. — „აღლესო, ვითარცა ელვაჲ“ იხ. II მგ.
22, 41; „დააყენე ენაჲ შენი ღრტყვისაგან და აღმანუე
იგი გალობად ღმრთისა“ მ. სწ. 290, 15; „რკინამან რკინაჲ
აღმანუეს“ O, იგ. სოლ. 27, 17; „აღმანუა სტრამი“
იხ. — „აღმანუა სტრამი“ გადამყრა სტამარა თჳსი“ O, ეხ.
44, 12. იხ. მანუვა.

აღმდგომი-ი იხ. წინა-აღმდგომი.

აღმცხებელი-ი ამცხებელი: „არა სუა (წყალი) გონჯო-
ბისათჳს აღმცხებელისა“ მ. ცხ. 226v. იხ. აღცხება.

აღმწადება მომზადება: „აღმწადეთ გამოსაზრდელი“
G, ისუ 5. 1, 11; „აღმწადე ყოველი მონაგები“ ვარ. 814.
იხ. მზადება; მზა.

აღმწადება აღმწოდება: „აღმწადებდეს გულთა
თქუენთა“ T. — „აღმწადებდეს სულთა თქუენთა“ J,
ხაქ. მოც. 14, 22. იხ. მზადება.

აღმზრდელი-ი (მზრებელი): „შეჰყუენეთ ხილი აღმზრ-
დელი ცა თქუენი“ იხ. — „შეჰყუენეთ მზრებელი თქუენი“
I, ბარ. 4, 2.

აღმთქუმელი-ი აღთქმის დაძვები: „ესე არს მჭული აღ-
მთქუმელისაჲ“ G, რიცხ. 7, 18. იხ. აღთქმა.

აღმკობა შეშეკობა, მორთვა: „აღმკობენ ახლითა ნა-
ბრდლებითა, ვითარცა ორბნი“ I, ეხ. 40, 21. „შეშეკობითა
სამკაულითა აღმკულ არს“ ფლტ. 124, 4; „ასულნი მართნი
განმთქუმებულ არიან და აღმკულ მსგავსად ტაძრისა“ ფხ.
140, 12. იხ. მკობა.

აღმშენებელი-ი ადრე ამღვარი, «აღმადგინებელი»: „განედიქო... მკვრთა ზედა ქალღველთასა გულნი აღმ-
მსთთხელთა“ **ი**, — „აღმადგინო... დამკვრებულთა
ზედა ქალღველთასა გულნი აღმადგინებელთა“ **ი** **პხ.**,
იერემ. 31,1. **იბ.** აღმსთთა.

ადამიკი იბ. ქუედიძე,

აღმოგურება იხ. აღმომგურებელი; ბგერა.

აღმოებრვა: «განტევება»; ამოწეება: აღმოებრა სუ-
ლი C.—განუტევა სული DE, მრ. 15, 37; აღმო-
ებრა სმ-გზის შ. ცხ. 327r, იხ. ბერვა.

აღმოჩენილება «გამოცემა», ამოზოყინება; «რომელთა
აღმოზოყინებენ წყალი» G, — რომელთა გამოცე-
მენ წყალი» O, ლეგატ. 11, 10; «ბიძი აღმოზოყი-
ნებს ჰეთფრებას» მ. სწ. 145, 25. იხ. ბოყინება.

აღმობრწყინებდა «აღმოვლმისა», «მოფენა», ამისგლი:
 «აღმოვრწყინე ბასა მზისასა» C.—«ეთიარცა მზელ აღ-
 მოვტდა» DE, მრ. 4, 6; «აღმოვრწყინდა მზე და შეკრ-
 ბეს» ზბ. 103, 22; «ისეკარდა აღმოვრწყინდა» მარკ. 250r.
 შესასთლელ ქვეყანათ აღმოვრწყინებულ» კურთხ. მის.
 176, 10. იხ. ბრწყინება.

აღმშორვა დაბურვა, «დაფარვა», დაბურვა: «აღმ-
შორეს თავა მათა» **0**,—«დაფარეს თავნი
მათნი» **ქბ.**, **ფერფ.** **14,4.** **იხ.** ბურვა.

ბიზნესგეგმა ამოგდება: „აღმთავრო ყრმაჲ იგი ცოცხ-
ლი“ **მ. შოტ.** 71,16; „აღ-რ-ე-უგდო მას (ბეჭედსა) თუ-
ბოჲ“ **მ. ცხ.** 212,8. **იხ.** გვ. 2.

ადგილმდებარეობა: „აღმოსავლეთი კერძი“ ლ-
14,10; „აღმოსავლეთი ნავსა იმის“ H-341,266. იხ.
გეოლოგ.

ხელმოწერა: «აღყვანება»: „შემდგომად ზატყობისა აღმთ-
გჯუბარისათვის“ **ტ.** — „შემდგომად ზატყობისა აღმთგ-
ნისათვის“ **ქ.** ხაქ. 803. 12, 4; „მე აღმთგჯუბარო ვეა
შენ“ **ო.** დაბ. 42, 37. იხ. გურა.

აღმოჩენება ამოსვლა: ადამიანები (1) წყალი
შენათან წყაროთა“ O, გვ. ხოდ. 5,16.

ადმიდინებულ-ი ამოსული, ამოდინებული: „ვეთს მას წყარო წყლისა აღმადინებულისაჲ“ C.—„ვემნეს მას შინა წყარო წყლის, რომელიც დიდ ძს ცხორებად“ DE, ა. 4, 14. იხ. დინება,

აღმოგად- აღმოგედ-/აღმოგოდ- იხ. აღმოსავლ.

ადმოვლენება ამოყუანა: „მზე შინა ზღმთა ვლინის
ბოლოთა ზედა და ქვეთა“ მთ. 5, 45. იხ. ვლინება.

აღმოცენება აცხება; ამოტეხი, «ამოწრელი»; „აღმოვა-
ცენ“ — და მთავართუ პურისა უფლისა“ **მ.** 2,8; „აღმოვაცენ-
ბედ უნებსა და მიველდით თჳსსა“ **მათ.** 5, 39.—**შარბ.** და
თან. 110,16; „შთაპყდით საწევნელსა აღმოცენებად ერგა-
ვისასა საწყალსა“ **მ.** ანგ. 2,18; „როგლისა მიერ აღმო-
ვცნო მთავარი წყალი“ **ქნ.** — „რომილითაჲმ მოსწრიდა
წყალი მთიარ“ **მ.** ქნ. 80,14. იხ. აღმოჩენებული; ცხება,

ამდინდელა ამდინდელა: „აღმოსავლეთის მასსაბლთათაგან“
 O. გუგუშ. 28, 12. აბ. ზედგა.

აღმოსტეჟმა ამოთქვა: „აღმოსტეჟი და იტყვიან სი-
რულს“ რს. 93,4. „აღმოსტეჟი გულმან ჩემმან სიტ-
ყულა ყოილი“ რს. 44,2 იხ. თქუმა.

აღმოთხრა ემოთხრა: „აღმოთხარეს თავისა მითისა ჭურღმულა ვერცხლოვანა“ I, აგრემ. 2, 18; „აღმოთხარეს კარსა წიხი ქუბაისისა საფლავი“ მ. ცხ. 182ვ; „აღმოთხარა ბა ქუეყანაჲ“ C,—„მოთხარა“ DE, მთ. 25, 18. იხ. თრა.

ადმოკითხვა: ადმოკითხვა, «წარკითხვა»: ბრძოლი ა ღ მ თ-
ი კ ი თ ხ ე დ ე ს, პ ს ც ხ ბ დ ი ნ « მ რ. 13, 14; » ე ს ზ ე ი ბ ა რ ი მ რ ა-
ვ ა ლ თ ა ა ღ მ ო კ ი თ ხ ე ს პ უ რ ი ა თ ა « D E, — » ი გ ე ფ ე ი ბ ა რ ი წ ა-
რ ი კ ი თ ხ ე ს პ უ რ ი ა თ ა მ რ ა ვ ა ლ თ ა « ი. 13, 20; » ა ღ მ ო კ ი-
თ ხ ა ი გ ე ღ ა ი ე ი თ ხ ა « ხ ა ქ. მ ო ც. 23, 24; » ა ღ მ ო კ ი თ ხ ე
წ ი ნ ე ი გ ე თ ქ ე უ ნ, ბ რ ძ ე ლ ი მ ო ს წ ე რ ე თ ხ ე მ ღ ა « O, I ე ზ რ ა 2, 30.
» წ მ ი ღ ა თ ა წ ე რ ი ლ თ ა ა დ მ ო კ ი თ ხ ე ა « მ. ცხ. 14 რ. » ე წ ე მ ზ ე ლ დ ა
ა ღ მ ო კ ი თ ხ ე ლ ყ ო ვ ე ლ თ ა მ ი ე რ კ ა ც ი თ ა I კ ო რ. 2. 2 ო ბ. კ ი თ ხ ა.

აღმოკოდა აღმოკუთება: „აღმოკოდა ეს მეფე-
თა“ **px.** — „აღმოკუთეს იგი ჯერდმული მეფეთა“
G, რიცხ. 21, 18. იხ. კოდა.

ადმოკრთომა ამოსვლა, ძვრბ: „სულნი ღათუ ადმო-
ჰკრთებოდიანი“ ოქრ.-გურიტ. 227,18; „გულისაგნი
ადმოჰკრთებოს სიმეურებალჲ“ ვრ. ნოს.-კაც. აგუბ.
163,29. იხ. კრთომა.

აღმოკუეთა (გამოკუეთა), აღმოკოდა, აღმოკდა,
ამოკრა, ამოკევთა, ამოთხრა: „რომელი-იგი აღმო-
კუეთა კლდესა შინა“ G.— „რომელი გამოგჳეთთა
კლდისაგან“ DE, მთ. 27, 60; „აღმოკუეთენს თულ-
ნი მისნი“ G.— „აღმოკადნეს თაღლი მისნი“ M. 8, 26.
16, 21; „აღმოკუეთეს იგი (ჯუღმუღი) მფეთა“ G.—
„აღმოუკოდეს იგი მფეთა“ ps., ჭყცხ. 21, 18; „გნარკჳ
თხარა და აღმოკუეთა“ ფხ. 7, 10; „აღმოკუეთა
მთხრებლი“ ფლტკ. 156, 2; „აღმოგჳეთენ გნანი
თქოენნი“ ანდ. ანტ. 195, 21. იხ. აღმოსაკუეთელი.

აღმომავალ-ი ამომავალი: „რამეს იხილოთ ღრუბელი ა-
მომავალი“ ლ. 12, 54. იხ. აღმოსვლა; სვლა.

აღმომავსებელი — ამეცხებელი: არაა ბიწი შეხუდების ვან-
ჯობისაგან აღმომავსებელია (წყალსა) — მ. ცხ. 2267.
იხ. აღმომავსება; ვსება.

აღმომგებრებელ-ი სამუსიკო იარაღზე დამკვრელი:
„მითხრობდა წმისიან აღმომგებრებელსა სამუდო
მორწყულთაჲსა“ G, №ჲ. 5, 11. იხ. აღმომგებრება; ბგერა.

აღმომდინარე იხ. ქეთილაძე-აღმომდინარე.

აღმოჩნდება (ქდა), ამოწვდა: „მეგობარსა ზედა მახ-
ლო-ლა თუ აღმოჩნდება“ O—, მოყუასსა ზედა უაღ-
თო იქა-ღო მახლო“ ph—, ზიარ. 22, 26.

აღმომორჩება აღმოცენება: „იწყეს თმამან თავისა მისსამან
აღმომორჩება“ G. მხ. 16, 22. იბ. მორჩება.

აღმომ(ფ)შენავი, აღმომ(ფ)შენველი-ი მშენვერი, მშენვერად, მშენვერად, სულთერი: არა დაშთა მას შინა ზღ მომშენავი G, — არა დაშთა მას შინა მშენვერი M, იხუ ნ. 11,11; არა წარმოსტყუნიო მათგან ყოველი აღმომშენელი G, — არა დაუტეო მას შინა ცოცხალი ერთიეა მშენვერად G, II, შკ. 20,19; აღმომმშენავი G, — მშენვერად M, იხუ ნ. 10,20; არა დაშთა მას შინა მშენვერი (აღმომმშენავი G) M, იხუ ნ. 11,11. იხ. მშენავი/მშენვერად; შდრ. მშენავი მშ.

აღმომცხადებელი-ი ამომგლეჯელი: „არა თუ აღმომ-
ცხადებელი ვართ გნებავთ, არამედ მბრძოლნი“ ოღენ“
მ. ცხ. 138r. იხ. აღმომცხადებელი

აღმომცხადებელი-ი აღმომცხადებელი: „ღმერთნი... ქუ-
ყანთ ნაყოფთა აღმომცხადებელნი“ მ. ცხ. 108, 4.
იხ. აღმომცხადებელი.

აღმომცხადებელი გამოცხადებული: „ყოველნი აღმომცხადებ-
ელი ქუყანათა ზღვსაგან არს“ მახ. კეს. ექვსი. დღ. 4r, 11.
იხ. მცხადებელი.

აღმომცხადებელი ამოგორება: „ნუღრა აღმომცხადებელი
მწერსა მის შინ ცოდვისა“ მ. ცხ. 168r; „ნუკუალად მწერ-
სა შინა აღმომცხადებელთათვის“ Ath. -11, 188r
იხ. მწერება.

აღმომცხადებელი მართებელი, წადები: „აღმომცხადებელი იგი
მეფესა სოლომონს ტაძრად უფლისა“ II წმტ. 4, 18. იხ.
რთუმი.

აღმომცხადებელი-ი სადაც ამოდის, ამოსვლა: „არცა აღმო-
სვალნი ზოგჯერისა განათობდეს შენ ღამე“ იხ. 80, 19. იხ.
აღმოსვლა.

აღმომცხადებელი-ი, **აღმომცხადებელი-ი**: „რომელი იხილეს აღ-
მოსვალნი“ მთ. 2, 9; „წარვედ ამიერ აღმოსვალ-
ად კერძო“ III წმტ. 17, 9; „მოვლენ კრებულად აღმოსვალ-
ად იგი მადასავალიდმდე“ ბარუქ 4, 37. „იყო რამ
ფორნი აღმოსვალნი“ ი. ე. 20, 19. „ყოველი აღ-
მოსვალნი აღმოსვალნი“ A—484, 824. იხ. აღ-
მოსვლა; შერ, მზის-აღმოსვალნი/მზის-აღმოსვალნი.

აღმომცხადებელი-ი ამომცხადებელი: „წარადეს თანა წერაჲ და
ეჩუა და ქვისა აღმოსვალნი“ Sin. -11, 242v.
იხ. აღმომცხადებელი.

აღმომცხადებელი აღმომცხადებელი, აღმომცხადებელი, ამოსვლა:
„აღმომცხადებელი იხილესა გილიადი“ დ. 2, 4; „აღმომცხადებ-
ელი ქუყანისა მისიან“ ოვხე 1, 11; „მეყსეულად აღმო-
სვალნი მისა მიერ წყლით“ DE, — „მეყსეულად ოღენ, ვი-
თარ აღმოვიდოდა იგი მიერ წყლით“ C, მრ. 1, 10; „აღმომ-
ცხადებელი და დაჰვალს მის“ ეკლეს. 1, 5; „იწყო თმამან
თავისა მისიანად აღმომცხადებელი“ G, მს. 16, 23; „იყო აღ-
მოსვალნი სულისა მისიანად“ დაბ. 85, 18.

აღმომცხადებელი-ი აღმომცხადებელი, ამოსვლი: „იყვნეს
ვინმე წარმართნიცა აღმოსვალნი მათგანი“ ი. 12, 20;
„აღმომცხადებელი და აღორძინებოდა“ DE, — „აღმომცხადებ-
ელი და აღორძინებოდა“ C მრ. 4, 8. იხ. ზღვა; აღ-
მომცხადებელი, აღმომცხადებელი.

აღმომცხადებელი ამოსვლა, გაზრდა: „ვიდრემდის აღმომცხადებ-
ლისა თმა და წუგრი“ I წმტ. 19, 5 იხ. სხმა.

აღმომცხადებელი გამოცხადება, გამოგლეჯა: „მეფე გეღმან
ჩემიან აღმომცხადებელს იგინი“ ამოს 9, 2.

აღმომცხადებელი-ი გამოცხადებელი: „მეგლეჯილი... მო-
კუთხოლი და აღმომცხადებელი არა შესწირთ იგი
უფალს“ ps., „მეგლეჯილი და გამოგლეჯილი და გამო-
ცხადებელი არა მოჰყარნეთ ესენი უფალს“ G, დევიტ
22, 24. იხ. ტაყბა.

აღმომცხადებელი განტეგება: „აღმომცხადებელი სული“ C, —
„განტეგება სული“ DE, მთ. 27, 50. იხ. ტეგება.

2. მგ. ქართული ენის ლექსიკონი

აღმომცხადებელი ამომგლეჯება: „პირით აღი ცაცხლისად
აღმომცხადებელი“ მ. ცხ. 228r. იხ. ტეგება.

აღმომცხადებელი ამომგლეჯა: „ტრადი სპეტაკი... აღმომცხადებ-
ელი პირით მისით“ მ. ცხ. 151r. იხ. ფრინვა.

აღმომცხადებელი ამომგლეჯა: „რამათ... მოგლოდის განსაც-
დელსა ვიდრე უკუანამცხადებელი აღმომცხადებელი“
მ. ცხ. 354v. იხ. ფრინვა.

აღმომცხადებელი ამომგლეჯა, ამომგლეჯა: „აღმომცხადებელი
მის თანა იღვლია“ მთ. 18, 29; „რამათ აღმომცხადებელი
საცხენებელი შენი გულისაგან ჩემისა“ მ. ცხ. 40r; „რამათ-
მცხადებელი ამის მონასტრისაგან აღმომცხადებელი“
ი. ე. 50, 22. იხ. ფრინვა; აღმომცხადებელი.

აღმომცხადებელი ამომგლეჯა: „გურამულებსა მის აღმომცხადებ-
ელსა, რომელ არა შენ აღმომცხადებელი“ II წმტ. 6, 11.
იხ. ქნა.

აღმომცხადებელი ამომგლეჯა: „რომელსა აღმომცხადებელი წაალი“
III წმტ. 18, 44. იხ. ქნა.

აღმომცხადებელი ამომგლეჯა: „არა-მე მეგლეჯად აღმომცხადებ-
ელსა“ დ. 14, 5. იხ. ქნა.

აღმომცხადებელი აღმომცხადებელი, ამომგლეჯა: „აღმო-
იღე იგი (თუალი)“ DE, — „აღმომცხადებელი“ C, მრ. 9, 47;
„აღმომცხადებელი მათ გული ქვასა... და მიესცე გული კორ-
ციელი“ ეზეკ. 11, 19; „გნება მისი კისრით აღმომცხადებელი“
რთხ. 176, 39. იხ. ლეგა.

აღმომცხადებელი აღმომცხადებელი, აყვანა, წყვანა: „აღმომცხადებ-
ელი ყრმა იგი იერუსალიმად“ DE—„აღმომცხადებელი იგი
იერუსალიმად“ C, დ. 2, 22; „აღმომცხადებელი იოსებ ქურდ-
მულისა მისიან“ დაბ. 87, 98. იხ. ყვანება; აღმომცხადებელი.

აღმომცხადებელი ამომგლეჯა: „იწუღდა და აღმომცხადებელი თელგ-
მისა“ მ. ცხ. 126v; „სისხლსა აღმომცხადებელი გუამით მი-
სით“ მ. ცხ. 124r. იხ. ყრა.

აღმომცხადებელი ახლად შობა, აღდგომა: „ვირქუ თავსა ჩემ-
სა: დღეს ახლად აღმომცხადებელი“ მ. ცხ. 445r; „კუალად
ღამე სიონ შინა მკუდრეთით აღმომცხადებელი“ ებ. კვარ. -დღეს.
22v. იხ. შობა.

აღმომცხადებელი დაცხება: „თუალნი სედეკიამსნი აღმო-
ცხადებელი“ იერემ. 52, 11. იხ. შრება.

აღმომცხადებელი აღმომცხადებელი, მოცემა: „აღმომცხადებელი გულ-
მან ჩემიან მრავალსაჲ სიტყუათა შემიანებოდა“ ფლკრ.
186, 3; „აღმომცხადებელი თქნი მშვიდობით“ ფოკა 345r.
იხ. ცემა.

აღმომცხადებელი, **აღმომცხადებელი** აღმომცხადებელი, ამოსვლა,
ამოცხადება, ამოდინება: „რამათ დაეთესი, აღმომცხადებ-
ელი“ C, — „იღეს დაეთესი, აღმომცხადებელი“ DE მრ. 4, 32;
„აღმომცხადებელი თვამ პირუტყუთა“ ფხ. 103, 14; „აღმო-
ცხადებელი თმა“ მარკ. 250r; „გამომცხადებელი და აღმომცხადებ-
ელი მისი გული მოგვარა“ ებ. 55, 10; „აღმომცხადებელი
ქუყანისა ურწყულსა ნაძვ“ ებ. 41, 19.

აღმომცხადებელი-ი აღმომცხადებელი, წარმომცხადებელი: „გა-
მომცხადებელი ნაყოფი აღმომცხადებელი და აღმომცხადებელი“
მრ. 4, 8; „მორხად აღმომცხადებელი, შეილო“ ფიზ. 2, 7;
„აღმომცხადებელი და აღმომცხადებელი (გამომცხადებელი
ნაყოფი)“ C, — „აღმომცხადებელი და აღმომცხადებელი (გა-
მომცხადებელი ნაყოფი)“ მრ. 4, 8. იხ. ცეგება.

აღმომცხადებელი ამომცხადებელი: „აღმომცხადებელი სავთ-
ნელსა საცხოვრთა შორის“ დევიტ. 11, 4; „კუალად მოვს

იგო... და ოდეს მოკმეხოს პირი ევალმან, აღმოცობნის იგი" მ. ცხ. 278r. იხ. ცოხნა.

[აღმოწევა] ამოწევა: „პატევი ქეჩნეთურთ მსგავს არს მახლსა, თაფლსა შინა აღმოწეხულსა“ A—85,16r. იხ. წევა.

აღმოწოდება ხელახლა წოდება: „დაღათუ განვმერ მარხ-ვითა ჯორცნი შთანზონისანი, ვარინ სტლი სიღრმეთაგან გნე-ბათაჲსა აღმოწოდებინ“ მ. ცხ. 120r. იხ. წოდება.

აღმოწოდა ამოერთმევა, ამოგლეჯა, ამოხდა: „აღმოწო-წუად ნეს ენანი მათნი“ რიფს. 177,20; „სასტყეებით აღ-მოსწოდეს სტლი მავისი“ მ. ცხ. 411v. იხ. წილა.

აღმოწევა ამოკორტნა (თვალთა): „უკუთუთ ვინმე აღ-მოწეწენის თუალნი მართუთა მათ მისთა, აქუს მათ სა-მკურნალოჲ“ ზას. კეს-ექუს დღ. 115,25. იხ. წევა.

აღმოკვრვა გვანთენება: „ეიდრემდის აღმოკვრდეს ცისკარი“ G—გადრე განთენება აღმდე ხვალსა“ O, მხ. 16,8. იხ. კვრვა.

აღმოხილვა ძებნა, ჩხრეკა: „აღმოხილეთ იგი გი-თარცა ქუაბი“ იერემ. 50,26. იხ. ხილვა.

[აღმოხეწვა] აღმოხეწვინი ამოკვართული: „აღმო-ხეწვინი ჟრცხნოდ სამოსლითა მათითა“ S—1141,502. იხ. ხეწვა.

აღმოხემა ამოთხრა, ამოღება: „აღმოხეხნეს მას თუალნი“ მიმოდახლ. 21,12. იხ. ხემა.

აღმოვდა აღმოვლება, აღმოვკურთა, ამოთხრა; აქდა, ამოწვდა: „აღმოიქადე იგი“ C—აღმოიღე იგი“ DE, მრ. 8,47; „აღმოჰქადნეს თუალნი მისნი“ M—აღმოჰქუთენეს თუალნი მისნი“ მხ. 16,21; „აღმო-იქადა მახლი თუნი“ C—„იქადა მახლი თუნი“ DE მთ. 26,51; „აღმოიქადე იგი და სცა მღელთ-მოძღუ-რისა მონასი“ C, მ. 18, 10; „დააგენ მახლი ქარქაშთა მათ-თა, რაგათ არა აღმოიქადოს ზრძილად“ მ. ხ. 66,14. „უზრძან... აღმოვდა თუალთა“ H—241,5; „იყვნეს თუალნი აღმოვდილ“ მრთ. C, სიკელ. უწყ. 1200. იხ. ვდა.

აღმოვლომა გვამოსლება; აღმოვრწყინება; აღმო-ცენება; ამოსვლა, ამოხდომა: „აღმოვტადა მე-ხუთე წილი ნათესავსა“ M—„გამოვიდა წილი მეხუთე ასირისსა“ G, იხ. 5. 12,24; „უთარცა მბმ აღმოვტდა“ DE,—„აღმოვტყინებთა სხისასა“ C, მრ. 4,6; „ოდეს დაეთესის, აღმოვტდოს“ DE,—„რაჲმს დაეთესის, აღმოვტდინოს“ C, მრ. 4,22; „უკუთუთ აღმოვტდეს თევზი გმელად“ მ. ხ. 188, 21. იხ. ვლომა.

აღმოვოცა აღმოვებრა: „აღმოვოცე სახელი შენი აღ-წეროლთ მათგან თანამდებთა“ ანდ-ანატ. 108,27. იხ. ვოცა.

აღმოვუარდნა ჩაცენა, ჩაყრა: „გბილი მკეელისა თუ-საჲ... აღმოვტუარდოს“ გაშოხლ. 21,27. იხ. ვუარდნა.

აღმოვჯღღება აღმოცენება: „აღმოვჯღღდენ მარ-ცუალნი იგი“ ფი. IV,24. იხ. ვჯღღ.

აღმრღევა, აზრღევა აღრღევა, ამღრევა; აშლა: „რაჲმს წყალი ესე აღმრღეს“ C—„რაჲმს წყალი ესე აღმრღეს“ DE, მ. 5,7; „აღმრღეს ჟეილთა ჟერითა შენთა“ ეჭ. 82,2; „გინ შეთადის ქეა წყალსა წმიდასა და ამრღეს“ იგი“ Sir.—27,56r; „აღმრღ-ღუ ბულის-თქმითა ტრფილებსაჲთა“ რიფს. 162,20.

აღმრღევა აღმრღვა: „რომელნი მთელოდეს წყლისა მის აღმრღევაჲსა“ C, —„რომელნი ელოდ წყლისა მის აღ-მრღევაჲსა“ DE, მ. 5,2. იხ. მრღევა.

აღმსარებელი ვინც აღიარებს: „აღმსარებელნი სამებისანი“ ბალ. 18,16. იხ. აღსარება.

აღმსოზი აღრე ამღვარი: „აღმსოზიანი ისლმან განთიად“ G—„აღმსოზიანი განთიად“ M, იხ. 5. 2,10. იხ. მსოზა.

აღმსოზა, ამსოზა აღრე ადგომა, ამსოზა; სწრაფ-ვა: „ყოველმან ერმან აღმსოზს მისა ტაძარსა მას შინა სმე-ნად სიტყუთა“ ლ. 21,28; „აღმსოზი მთესე განთიად“ გაშოხლ. 24,4; „აღმსოზეთი ხვალსაგან“ M—„მს-ოზეთი ხვალსა“ G, მხ. 12,9; „აღმსოზეთი ვენაგ-ბად“ O—„ვიმსოზეთი ვენაგთა შინა“ M, ქეხ. 7,11, „შენდამი აღმსოზთ“ C—„შენდამი აღმსოზთ“ J, ფხ. 62,2; „რომელთა ამსოზნი მისა, აღივსნენ ყო-ვლითა კეთილითა“ ზარ. 4,12; „იხილო კაცი, მრჩაზლად მეწიერი, აღმსოზეთი მისა“ მ. ხ. 12,22.

აღმსოზა აღდგომა მსოზადა: „აუღადა არს თქუნი ვეგ აღმსოზი“ J—„აუღადა არს თქუნი აგი აღდგო-მა მსოზად“ C, ფხ. 120,2. იხ. მსოზი; აღმსოზელი, აღსაშთბელი.

აღმსხლომი შემჯდომი: „აღმსხლომნი ოცდაათო-რ-მეტა სიყდართა“ G, მხ. 10,4. იხ. მაქდომი.

აღმტყემა, ამტყემა პირის დაღება, გაღება: „აღ-მტყემა პირი და შეხედვიდ მას“ I ეზრ. 4,12; „პირი იემტყემა და შეხედვიდა მას“ I ეზრ. 4,21. იხ. მტყემა.

აღმტრევილი დამტრევილი: „ბოლისა თანა მათისა პირველ-ნი აღმტრევილი“ რიფს. 8,2. იხ. ტრევი; [მტრევილი].

აღმურვა შემურვა: „თანა აქუნდა მური, არა რაჲთამე-აღმურნეს გორცნი უღლისანი“ მრთ. F, 24v. იხ. მურვა.

[აღმქიხება] არაგლეგობა: აღმქიხებულ არს ზურვი მისი ისლმანად“ ბალ. 21,2. მკისი, მქისე.

აღმქუმელი, ამქუმელი მეანი, ბებია, ჩვილის მიმ-ლები: „რაჲსა შემქმნებელსა მუჯლნი აღმქუმელთანი“ ლეკტ. 142,27; „მოილო ამქუმელმან მან“ დაბ. 28,28. იხ. ყრმის(ა)-აღმქუმელი.

აღმდე, აღმდებელი ვინც ტვირთულობს, ამქმელი: „მისცა იგი აღმდეთა კიდობნისთა“ G, H მხ. 21,9; „ჟერკნი მღელთანი ამდებელთანი კიდობნისა“ G,—„ჟერკნი მღელთანი, რთმელთა აღმდელთა კიდობანი იგი“ M, იხ. 5. 2,12, „აღადგეს... აღმდებელნი მახლისანი“ მხ.—„აღადგეს... მკდელნი მახლისა“ G, მხ. 20,2. იხ. აღმდე.

აღმდერა აკრთომა, შეძრვა, შეხტომა, შეთამაშება; გვანარება: „აღმდერნი ყრმანი მუცელსა მისსა“ C—„მკრთებოდა ყრმა იგი მუცელსა მისსა“ DE, ლ. 1,41; „აღმდერა (ქუყანამან) შეუნიერებთა თუსთა“ ზას. კეს-ექუს დღ. 65,6, —„თუთა მათ სამკაულთა ზედა განიხარა“ J, 51,18. იხ. მდერა.

აღმცირება შემსუბუქება; აღფხვრა: „აღმცირებ-დეს ნავსა მათ“ ხაქ. მრც. 27,28; „გვანადგება უღლი ესე ითენ ზედა და აწ შენ აღგვამცირებ“ III მხ. 12,4, „აღმცირა იგი სნეულება და სალმობა ჩუენი“ ფი. VI,88.

აღმცირებული-ი მჩატე, მსუბუქი: „სულს აღმცირებული აღრევისა ვერ დგან დამტყიცებულად“ **ხ. გახალ.-მოც. ხაჟს. 100, 27. იხ. მცირება.**

აღმძრველი-ი იხ. შფოთის-აღმძრველი.

აღმვედრება შესხდომა ცხენებზე: „აღმვედრენით მვედარნი“ **იერემ. 48, 4; „აღმვედრდენ მვედარნი მისნი“ ანბ. 1, 8, „მვედრებისა აღმვედრებაჲ“ ნაუმ 2, 2.**

აღმვედრებულ-ი აღმავალი: „აღმვედრებულ იყო კაპარულსა ზედა მისსა“ **რაცხ. 22, 22; „კაცი აღმვედრებულ-ი ცხენსა ზედა ხედსა“ ო. — „მამაცი აღმავალი ცხენსა ზედა ხედსა“ რხ. ზაქ. 1, 8. იხ. მვედარი.**

აღნადგინება-ი «ვახში», პროცენტი, სარგებელი: „მო-მცა-ველდა აღნადგინებითურთ ექმენ იგი“ **DE. — „მო-ველ მეღა ვახშითურთ ექმენ იგი“ ლ. 13, 23; „ვეცხლი თჳსი აღნადგინებად არა მოცეა“ ეზეკ. 16, 8. იხ. აღ-დგინება.**

აღნათქუმი-ი აღთქმული, შეპირებული: „აღვასრულა აღნათქუმი ჩემი“ **II მფ. 16, 7. „წლითი-წლად მოვი-ღის და აღნათქუმი აღნათქუმი იგი მსხუერპლბ-სა“ ქ. ცხ. 122, 5. იხ. აღთქმა.**

აღნთება, ანთება მოკიდება, სინათლის გამოცემა; აგზება: „არცა აღანთებან სანთელი“ **მთ. 5, 15; „თუთ ცეცხ-ლი აღანთის“ ჟიზ. I, 21; „აღანთან სანთლად წორცნი თჳსნი“ გრ. ანბ.-შობ. 239, 21; „აღენთენ წაჭშირი ესე“ Sin. — B, 215v. „იგი იყო სანთელი, რომელი აღნთებული ნათობდა“ ო. 5, 25; „... თხიერ ზეთისა, და იგიცა რომელ-ნი მკითხველნი იყენიან ანუ მწერალნი და წასაზიად ანუ სიწერლად აღნთებან“ ო. — 2, 40, 17. იხ. ნთება.**

აღორძინება «განმწესება», «განორძინება», «წარმა-ტება», ამოზრდა, გაზრდა; ასაკს მოწყენა: „აღორძინდა ყრმაჲ იგი“ **M. — „განმწესდა ყრმაჲ“ G, მსქ. 18, 24; „თელი იგი აღორძინდებან“ C. „თელი იგი აღმო-ქსივდნდების და განორძინდებინა“ DE, მრ. 4, 27; „აღორძინდებოდა სიბრძნითა და პასიითა“ C. — „წარე-მატებოდა სიბრძნითა და პასიითა“ DE, ლ. 2, 52; „აღორძინდებინს სარწმუნობაჲ ეგე თქუნი“ **II თბ. 1, 2; „რაჲმალაღორძინდებინა ლეკუნი“ ჟიზ. III, 22; „რაჲმალაღორძინდებან მართენი იგი, აღფრინდინა“ ჟიზ. XVI 21; „აღათრძინდა ყუაველი მისი“ ცხ. 31, 11, „რაჲმალაღორძინდა თეოდრ. 552. „წინამსწარ აღორძინე-ბისა იქცვის და ვალა“ ფაქტ. 158, 7. „აღორძინე-ბულ იყო და გამოელთა თავწარსმული იფქლისაჲ“ ლიშ. 42, 15.****

აღორძინებად-ი რომელიც უნდა აღორძინდეს, ე. ი. გაიზარდოს: „მ... მისი, აღორძინებადნი და წარ-მატებადნი“ **A 482, 212. იხ. აღმაორძინებელი, ორძი-ნება**

აღოცრება, აოცრება «მოოცრება», დაქცევა, დანგ-რევა, დარღვევა: „ყოველი სამეუფოა, გავთული თავა ზედა მისსა, აღოცრდას“ **მთ. 12, 25; „ქალიქი ესე აღო-ცრდეს მკვდრთაგან“ იერემ 26, 9; „დაჰქსნეს და აღაოცრეს ზღუდენი იერუსალმისაჲნი“ I ეზრა 1, 55. „ყო შემდომად... აღოცრებინა (მოოცრებისა ო) იერუ-სალმისაჲ“ გოდ იერემ. 1, 8. იხ. ოცრება; აღმაოცრე-ბელი; ოცერი.**

აღმარსვა — «დაყუენა», მოპარსვა, გაკრევა: „შეშულად წუ აღმარსუდ თათა მათთა ლევიტ. 21, 5; „აღ-მარსე თავი შენი და განადგე“ **იერემ. 7, 29; „არა აღ-მარს“ რხ. — „არცა დაიყუენ თაჳნი მათნი“ ო. იერემ. 16, 6 „მოთწოდა უფლმან... ტყუბასა და აღმარსვისა (პარსვისა ო)“ ეხ. 22, 12. იხ. პარსვა.**

აღპრობა, აპურობა აღმართვა, ამვერა, «განპურობა», იღება, გაშლა: „აღმპარნა გელნი თჳსნი და აკურთხნა იგინი“ **ლ. 24, 50; „აღღებყრენ გელნი ჩემნი“ II ეზრა 9, 5; „არაჲნი მათგანმან აღმპარას თაჳი“ ზაქ. 1, 21; „აღღებყრა მწყემსა არგანი ცემაღ მათთა“ ლიშ. შობ. 191, 10; „აღღებყრნა ნეტარმან ანატოლე ფერენი“ ანდ.-ანატ. 225, 6; „აღღებყრენ გელნი ტამარსა ამაჲ III მფ. 8, 28; „აღღებყრა მარჯუნს“ ფაქტ. მოც. 8, 32; „აღღი-პყრენ გელნი“ C. — „განგებყრენ გელნი შენი“ DE. ო. — 21, 18. „აპურობასა გელთა ჩემთაჲ ტაძარსა წმინდასა შენსა“ ფხ. 27, 2; „გელზე აპურობით ლოცვასა და ვედრებას შინი იყენს“ **მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 106, 5. იხ. პურობა; აღმაპურობელი, გელი-აპურობა.****

აღუდავილი-ი ხმის ამოღლება, აზმაურება: „მას ჟამსა აღუდავენს, რომელნი-იგი გარემოს დგეს“ **ფაქტ. 187, 27. იხ. უდავილი.**

აღრაცხა, არაცხა, აღრაცხვა, არაცხვა: აღრიცხვა; დათვალიერება, «ანდგე-ყოფა», «თან-აღრიცხვა»: „აღრაცხეს ყოველი ძეაღუბი ჩემი“ **ეხ. 12, 18; „აღ-რაცხენ ვარაუგლანი“ დამ. 15, 5; „შეპართავს და ერთბა-მად აპრაცხავს“ Ath. — 11, 147v. — „აღრაცხენ მო-მგებლისა თჳსისა თანა“ რხ. — „ანდგე-ყოფს მომგებელისა თანა მისისა“ G, ლევიტ. 25, 50; „აღრაცხი აქამ ყრმები იგი“ **III მფ. 20, 15; „არა აღრაცხენ ეჲ შორის ძეთა იარა-ელისათა“ რხ. — „არა თანა აღრიცხულ თქმენს ძეთა თანა ისრაელიათა“ G, რიცხ. 1, 47. „აღრაცხვა ყო ერისა“ მსქ. 82, 18. „შემდგომად აღრაცხისა მის, რომელნი-იგი აღრაცხნა დავით“ **II მსქ. 9, 17. „ყოველნი აღრაცხულნი ბანაკისაგან იუდაისაჲ“ რაცხ. 8, 2; „აღრაცხილ არაჲნი“ მთ. 10, 20. იხ. რაცხა/რაცხვა; (აღ)ურაცხელი.******

აღრბენა არბენა: „აღვირბინო და ევერო“ **IV მფ. 5, 20, „აღვირბინე და არქუ ჰაბუკსა იმას“ ზაქ. 2, 4. იხ. რბენა.**

აღრევა «თან-აღრევა», შერევა, არევე დარევა, მღელ-ვარება, არეულობა: „აღვირბინეთ მათ და იგინი თქუნი“ **M, „თან-აღვირბინეთ მათ და იგინი თქუნი“ G, იხუ 5, 23, 12; „ყოველი რომელი აღვირბინა იმას, ვერ იყოს ბრძენ“ იგ. ხოლ. 28, 1. „აღვირბინა მას შინა ქარსა და აღ-რევასა ზღუდისაჲ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 106, 10, „არა მკირედ რამე აღრევა იყო შორის სომეხთა“ რაცხ. 187, 27 „შამდენ ზგესა აღრეულსა ქრთილითა“ ეხ. 10, 24, „იხილე რკინაჲ აღრეულს კეცსა“ **დან. 2, 41; მართენი მათნი აღრეულად იქცეოდინა“ ეხ. 11, 7; „ხოლო: ამბო-ხებაჲ აღრეული, რომელთა არა იყინა შჭული“ C. ო. 7, 49; „აღრეულაჲ მას თანა გულმან ჟუტუა გული-ათქუნი“ რიცხ. 11, 4; „აზნაურნი იგი აღრეულად გლეხითურთ ეტრებოდეს“ რაცხ. 187, 27. იხ. რევა.****

აღრევა მოხრა: „ბრძანა თითოეულიაჲ მათთა მუცლისა

აღრთუება და გრგოლი რკინისაჲ უკუნ ღეშად H—841, 478. იხ. ღრეკა.

[აღრთუება] განწყობა: „ვითარცა ცმაღ ზნისა ცმა-შუენიერ-ისაჲ და აღრთულ ისაჲ“ გზეც. 88, 82. იხ. რთუება.

აღრთუება შეწირვაჲ, მირთმევა: „აღრთუნა მუნ ყოვ-ლად დისაწუენი უფალსა“ G, — შეწირა მუნ მრგულოდ დისაწუელი უფლისა“ M, ახუ ნ. 8, 81. იხ. რთუება.

აღრთება აღმართება, აზიდება: „ვითარცა აღრთუნა მუნ მგვრმელთა მათ წმიდას მის ზედა“ ფლტ. 159, 24; „დგეს გვრეთ აღრთუნულნი ტელნი მათნი“ ფლტ. 159, 25. იხ. რთება.

აღრისება გაფიცება, მრისხანება: „აღრისებდასა დღელთა მისთაჲ ძლიერებითა მელაჲსა შენისაჲთა დაყუ-ღებ“ B, ხხტ. 186, 21. იხ. რისება.

აღრიცხუვა ანდერძობა, დათვლა: „არა აღრიც-ხუა მთავრულსა მას, არამედ თუალთა მთავრულთა მათ“ H—2251, 295V; „აღრიცხნა იგინი (ერო) გაღვალასა შენა“ ps, — ანდერძობა ყო გაღვალს“ O, I მფ. 15, 4. „რომ-ლისა აღრიცხუად გვრვინ შემღებულ იყო“ აპ. 7, 8. „მოვიღონე აღრიცხუად ნაბიჯსა შენსა“ B, ცხ. 200V. იხ. რიცხება.

აღრღუევა აღძრვა, აღმარლუევა, აღელვება, აღშფო-თება: „ზღუდა იგი ძლიერთა ჭარბადან აღმარლულა“ C, — „ზღუდა იგი ჭარბადან დიდსა აღმძრვოდა“ DE, — 8, 18; „არამს წყალი ესე აღმარლულს“ DE, — „რა-ჟამს წყალი ესე აღმარლულს“ C, — 5, 7. „ვერ ვიკად-რე... გველგვანისა მის ერისა აღრღუევაჲ“ პოვნ. ზეტუ. 882, 17. „მძლავრებისა და აღრღუევათაჲ... მივედრინა უფალსა“ იმ. რომ. კურთხ. მოხ. 176, 8. იხ. რღუევა; აღმარლუევი.

აღრჩევა არჩევა: „შენ განსრწინაღსა საგმარსა აღრჩევე უფროსს მისსა შენისა“ მ. გ. 89, 25; „აღრჩევე უკეთესი და აღმარჩევე უღირსი“ B, ცხ. 547. იხ. რჩევა.

აღსაარება, აღსაარება მადლობა, კურთხევა; აღიარება, აღთქმა; რწმენა: „აღრუგებდა უფალსა“ DE, — „მმადლობდი უფალსა“ C, ჟ. 2, 28; „გვლესიასა შენა დიდ-სა აგოართო შენ“ ფხ. 31, 28; „რომელმან ამბარას მე, აღვიართო იგი მეცა“ მთ. 10, 22; „ნებითა ჩემითა აუფ-ართ მას“ ფხ. 27, 7; „აღიარებდს, ვითარმედ ცნობად აქუს ღმრთისაჲ“ ნაბრძ. ხოლ. 2, 18; „აღიარებდა უნებლ-ებით“ მზტ. 116, 11; „აუფრებდით უფალსა და აქებდით“ II ეზრა 3, 11. „მიეცით აღსაარებაჲ უფალსა ღმრთსა მამათა ჩუენთასა“ I ეზრა 8, 8; „ყოფით ვყოთ აღსაარე-ბაჲ ჩუენი, რომელი აღუთქმით დედოფალსა ცისასა“ იერემ. 44, 25. იხ. აღსაარებელი.

აღსაბურველები გახსნა, აღკეცა; გაშეშელება: „აბლ-საბურველნი ფერკითნი მისნი“ G, რუთ. 3, 4; 3, 7; „აღ-გესაბურველნი უკუან კვრარნი შენნი განსაქიჭებე-ლად ქუალთა შენთა“ ps, — „აღგეცეცნა მუდუემონი (ქუემონი I) განსაქიჭებელად ტერეთა შენთა“ O, იერემ. 12, 22.

აღსაგებელი-ი ტერეთი, მოწყობილობა: „თან-წარიდენ ყოველივე აღსაგებელი თვის, რომელ რაჲ იყოს“ II ეზრა 1, 4; „აქარაულნი ეგე აღსაგებელი თურთ (რაჲ არაინ?)“ O, — „აქარაულნი ეგე ტერეთთურთ...“ I, II მფ. 18, 2 იხ. აღგება 1.

აღსაგებელი-ი აღმზადება საგზლისა: „მოსრულნი აღ-საგებულნი და განგზადნენ“ G, — „მოგდეს და იმზადეს სსაგზალნი“ M, ახუ ნ. 9, 4. იხ. საგზლება.

აღსაგებელი-ი საუბურთი; აღმართი; მადლობა; კედელი: „ვითარცა მიიწია იგი აღსაგებელსა მას“ საქ. მოც. 21 25; „არა აღვლეთ აღსაგებელთა საკურთხეელისა ჩემისაჲ“ გამოხლ. 20, 26; „ქმნა მევემინ ძელითა ნაძვსაჲთა აღსა-ვალთა იგი სახლისაჲ“ II მზტ. 9, 11; „იქმნეს მათდა მო-ხარეჲ და მთასა ამოარვეელიასა აღსაგებელთაჲ აკარ-ვინისაჲთ, კლდითაჲთ აღმართ“ მხტ. 1, 26; „დავლეს იგი აღსაგებელსა მას სიფლავსა“ II მზტ. 22, 22; „განა-მტყიცა აღსაგებელი იგი ქალაქისა დავითისი“ II მზტ. 22, 5. იხ. სღვა; აღსღვა.

აღსაგებელი-ი საგზე: „აღსაგებელი ვარ ყოვლითა ყოვლითა“ ზაბ. 46, 8; „მივემზადნით... გაცსა... მადლითა საღმრთოთა აღსაგებელსა“ B, ცხ. 857. იხ. საგზე.

აღსაგებელი-ი სისავე, სისრული: „განსაგებელად აღსა-გებელსა მის ჟამთასა“ ეფუ. 1, 10. იხ. საგზება.

აღსამატებელი-ი დარდაბავი, ზღუდზე მოვლებული გოდლები: „უკუთუ ზღუდე არს, აღვამენეთ მას ზედა აღსამატებელნი ვეცლისანი“ M, — „უკუთუთა ზღუ-დე იყო, უმშენებთაჲ დარდაბავნი ვეცლისანი“ ქე. 8, 2. იხ. აღმატება.

აღსამადლებელი-ი ამამადლებელი: „მეჲ ჩემდა ხარ, აღ-სამადლებელი და თვეისა ჩემისა“ ფხ. 2, 4. იხ. აღმა-ლება, მადალი.

აღსამსთბოელი-ი დილა: „იყოს ჩემდა აღსამსთბოე-ლი“ IV მფ. 10, 15. იხ. აღმართა.

აღსაპყრობელი-ი ასაღებელი, მხარზე გასაღები კეტი: „აქრობანი იგი შეჟლისაჲ და აღსაპყრობელნი მისნი“ გამოხლ. 28, 25. იხ. აღპყრობა.

აღსარება იხ. აღსაარება.

აღსარვა იხ. ასარვა.

აღსასრული-ი მოსრულება; „უკუანაჲსენელია, კოხტე-ბა, ლეხტება, ბოლო: „აღვიღლა აღსასრული ქა-ლაქითაჲ მის ზეკად“ M, — „აღვიღა მოსრულეზაჲ ქა-ლასაჲ ვიღრე ცამდე“ G, მხტ. 20, 40; „არა უყოს ერმან მან ერსა შენსა აღსასრულთა დღეთა“ Fr, — „არა უყოს ერმან მან ერსა შენსა უკუანაჲსენელითა დღეთასა“ G, რიცხ. 24, 14; „აღსასრული ამის სიფლისაჲ“ მთ. 24, 2; „აღ-სასრული მითი სიკუდილი არს“ მათ. 6, 21; „ოვერ იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო აღსასრული-ი არა ვყო“ ps, — „უღამთა იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო კოხტეზა“ (ფხტ-ნება I) ხოლო არა ვყო“ O, იერემ. 4, 27. იხ. აღსრულება.

აღსატრველი-ი აღსაძვრელი: „იყვენ შენდა (ნესტუნი)... აღსატრველ ბანკათა“ რიცხ. 10, 2. იხ. აღტრვა.

აღსაფხურელი-ი: „არა გვუნე აღსაფხურელ“ ps, — „არა ვყო თქუენთს აღსაფხურელ“ I, იერემ. 5, 18.

აღსაღებელი-ი გასაყრელი ჭოხი ტერითის ასაღებელი: „დაპხურდინ მას ზედა საბურველნი... და განუხუნენ აღსა-ღებელნი“ რიცხ. 4, 4; „ქმნენ აღსაღებელნი ძელითა უღაბლელნი და შეპოსნენ იგინი თქროთა“ გამოხლ. 25, 13. იხ. აღება.

აღბაშენებელ-ი სასარგებლო: „სიტუაცია“ იტალიაში

აღბაშუარველებად — ჩხეხილული, აგანცხადებული, ღდა: „ხილვას“ ღმართასა მხილველი ძილსა შინა აღბა-შუარველებად — თუღლითა მისითა“ ნ, — აგანცხად-ბული არიან თუღლინ მისინა“ ქხ., — ზეხილულ აგანცხად-ბული მისინა“ M, რიცხ. 24, 16.

აღსაწყოთებელ-ი ამრევთ: „საფასე გღ... აღსაწყოთ-
თებელ-ი გონებისაჲ“ ზად. 86, 27. მხ. აღსაწყოთბა.

აღსაპრეტელ-ი დასაბატეხელი, წარსაბატეხელი;
გამოსასხნელი: წარააწყმედელად მიეცნენ და სახლი
მათი აღსაპრეტელად* ღან. 8, 96; ჩველი მათი აღსა-
პრეტელად* M, — ყოფიანი მათი წარსაბატეხელად*
O, ესე. 7, 4; საფასენი შენა აღსაპრეტელად მივსენ*
იფრმ. 15, 18. სხ. აღპრა.

აღსრულება, „ამბოღლებმა“, „აღვდრომა“, „აღვუალ-“, „შე-
სლვა“, ასვლა, წასვლა: „აღვდრომ ღირსიკა და ვიპყრა
სიმაღლე მისა“ M.—აღვდრომ ღირსიკა მისა და შებმა უყო
სიმაღლესა მისა“ ქვბ. 7,8; „აღვედ მღნარად“ C,—აღ-
ვედ მღნარად“ ახუ ნ. 7,15; „ერთარცა აღვიდეს“
DE.—„ერთარცა აღვიდეს მათგან“ C, ლ. 2,15; „აღვე-
დოდა იესუ იერუსალიმ“ მთ. 20,17; „აღვედენაჲ ეადღე,
შთავეღნან უფესრუღადმდე“ ფბ. 106,26; „აღვიდოდეს
და გარდამოვიდოდე“ ლბ. 28,12; „აღვედ ვიდრე თავად-
მდე მთისა მის“ მარტ. 248. „იიძოვა... აღსვლა ნავსა“
C, „აწყვედა... შესლვად ნავსა“ DE, მრ. 6,45, „აღს-
ვამ იგი მისი რამ-მე არა“ გფრ. 4,0. „არდა აღსრულ-
დასრულ C“ ვიარ მამისა ჩემისა“ ბ. 20,17; „მისვლითა აღ-
სრულ იყო თავსა მისსა“ მართ. C, წამ. ბატ. 84. ბნ. აღ-
სვლითა, აღსაჲდამ, სვლი.

აღსოვნა შესრება: „მე-ოუ-გერდნეს კაცო (ღერწმისა), ა ღ ეს-
ვის ჯვლას“ Sin. 18, 21; „ლომი - კელოზა ჭრეთაჲ, რა-
მეთუ ა ღ ეს ვა მას ჩნდჳ და შეუღბა წაღოა“ Sin. — 8, 267v;
„განაპო ადვოლი, სდა აღსომილ იყო ჩნდჳ“ Sin. — 8,
267v. იხ. სიბა.

აღსკრამი: „დღეისათვის, მოსწრება, მისხმება“: „აღვსმენი თი-
ნი ერთგუნი“ G, — „აღვსმენი ჯგერა ერთხმად“ ზმ., რთვ.
16,44; „აღვსმენი თქუნი“ G, — „მთავსმენი თქუნი“
ისლ. 5, 28. 29. იხ. ამაღა.

აღსკოლდა ემისერება, მოსპობდა: „ვიდრემდის აღიხრ-
ლა ყოველი ნათესავი, მოქმედნი ბოროტისანი“ **ც.**—ვიდ-
რემდის მოსპოვა ყოველი იგუ ნათესავი, რომელნი იქმენ
ძვრსა წინაჲს უღლიაჲ **ქბ.**, II ჟგ. 28.88. იხ. სპოლვა.

ადსრუდა-ი მხ. აღსლვა.

აღსრულება «აღესება», «გამსრულებია», «დასრულებია»,
შესრულებია, გათავება, კმნა: «ეთარცა აღესრულ-
ნეს დღენი რვანი» DE, — «ეთარცა აღესრულნა... სიტყუანი ესე»
C, — «ეთარცა დაასრულნა... სიტყუანი ესე» DE, ლ.
7,1. «ვიდრე აღსრულებადმდე ყოვლად მიაწვდისა»
pb, — «ვიდრე არა განსრულდეს წილწიდი სრული» G;
ლეიტე. 25, 30. «ეთარცა დაასრულებდა იოანე სება-
სთასა» ხაქ. მოც. 18, 25; აღგისრულენ უფალმან
ყოველივე თხოვად შინი» ფს. 18, 6; «პურნებასა აღესა-

რულებს დღეს და ხვალ" ღ. 13,22; "აღესრულეს
ცელითა მისითა" ღან. 11,16; "ყოველი დღენი აღ-
ვაპარულენ კაცთათვის" იერემ. 20,7; "შენსა ნებასა აღ-
ვაპარულეს", თომა მაც 17,41. "შემძღვებო აღბრ-
ლებად რამასა" ეხ. 8,8; "გოთარცა აღვაპარულნეს
დღენი რგანა" DE, — გოთარცა აღვესნეს დღენი რგანა"
C.ლ. 2,21. "შემდგომად აღბრულებიასა მათ დღეთაჲსა" ღან.
4,31. იხ. აღოსართლი, იფოსრულებელი; სრული.

აღსრულება „მოკუდილოა“, „სიკუდილოა“, „დასრულებულია“, გარდაცვალება, მოსობა; აღსრულე მთაა“ G.—მოკუდილ მთას“ M. II შვ. 82, 59; „საღა მატლი ზგი მათი არა აღსრულეების“ C.—საღა-ზგი მატლი მათი არა აღსრულეების DE, 88. 9, 48; „სიკუდილოთა აღსრულენი“ ზურგ. 11, 22; „მეხვლითა აღსრულეა“ 583, 77, 24; „ტანჯვითა აღსრულეო შენ“ ფლკტ. 140, 4. „ვიდრე აღსრულებადმდე პერდიქსა“ მთ. 2, 14; „არა ვიცი ღმრთე აღსრულეებისა ჰებესაჲ“ ლბ. 27, 2; „შემდგომად აღსრულეებისა ორთა ძეოა ძარნიშათასა“ G.—„შემდგომად სიკუდილოებისა ორთა მათ ყუთა ბრინისა“ pb, ლევიტ. 16, 1; „უაშსა მას აღსრულეებისა (იერუსოლა)“ რიფხ. 175, 85; ღაადგინოს სახელსა ზედა აღსრულეებისა“ G.—„ღაადგინოს ზეა სახელად ძმისა მის თუხისა მომეკუდრისა“ M. II შვ. 23, 6. „აღსრულებულნი კეთილთა მოვაცხებლეთ მია“ ფლკტ. 148, 22. იბ. აღმასრულებლო, აღსასრული; სრულება.

[აღსუარავა] შეგრევა: აღსუარული ექმნულია, შე-
სტარულია, შეგრეულია, მოზეულია. მსხუარაღი
აღსუარული ზეთითა და არა-აღსუარულია. G.—შეა-
წიარაჲ ქმნული ზეთითა, გინა უქმნელი ზეთითა. G.
დევანტ. 7,10; „ზეთითა და აღსუარულნი“ G.—„ზეთითა
შესუარულნი“ O, დევანტ. 2,4, „აღსუარული
ზეთითა ნახევრითა ღირაჲსითა“, G.—„შეგრეულია ზე-
თითა კერძითა შით გუჲრდისითა“ ps., რიცხ. 15,8. აბ.
[სუარავა].

აღსუბუქება, ასუბუქება შეძლებულება: მრავალი. ს. მამიაშვილი. აღსუბუქება, ასუბუქება: მრავალი. ს. მამიაშვილი. აღსუბუქება, ასუბუქება: მრავალი. ს. მამიაშვილი.

აღსუბა შესძა: „აღსუა იგი თუკას კარაულისა“ ლ. 10.
 84; „აღსუას იგი ცხენას“ ესთ. 8, 23; „აღსუან იგი სა-
 ნიორისა ძირთ-აოვრდისა“ I ეფრა 3 მ. 18. სუბა.

აღსწრათა ჩქარობა: „აღუცხწრათღო ხალხად“ - 9
27, 36, 16. სწრათა.

აღსწრება მისწრება, აჩქარება: ააღუ აწრო აღაღვიდ
ეგოსა III მფ. 12, 18. ახ. სწრება

აღსნდომა შეჯდომა, შესნდომა; „აღსნდომის
თქლათარმეტა სჯედათა“ M, — „აღსნდომის
თქლათარმეტა სჯედათა“ G, მს. 10, 4; „აღსნდომის
თქლათარმეტა სჯედათა“ მს. 14, 4. იხ. სნდომა.

აღსანიშნავია, მკვანა: „აღსანიშნავი თქმისა ზედა მთისასა“ G, — აღსანიშნავი თქმისა ზედა მთისასა“ M, მტ. 16, 8; „აღსანიშნავი თქმისა ზედა მთისასა“ ჟრთუხა ზედა“ გამოჩნდ 10 4. იწ. სწმ.

მეტაცვება ატაცება, მიტაცება: „**მეტაცვება** ესეუთნითი კაც-ვოდრე მესამედ ცაღმდე“ **II სტოკი: 12, 2**; „**მეტაცვება** გონებთა“ **მხო. A ატტ. დ. 10V**; „**მეტაცვება** იგო და აღსუეს საველარსა უბვოლსა“ **მ. ცხ. 177V**.

«აღტაცებული-ი, ატაცებული» აყვანილი; მოშრილი; «ფრთოვანი, მთვრალი» აღტაცებულია. «აღტაცებული»
ნახ. 78, 18; «აღფენიდან მათ წამად ფურცლისა აღტაცუ-
ბულისაჲს» G, ლევატ. 80, 88; «აღტაცებულ» არ-
ივან O, — ფრთოვან არს. pb. 86. ზალა 7, 10. იხ. ტა-
ციტა

აღბრებზე: მოხუცმა, გამოცემა, გამოღება; ჯალუ-
ტეცის - რტონი დონე, C, — მონიშნის რტონი დონე
დონე DE, შა. 4,82; აღბრება ჯალუტეცის C, — ჯალუტეცის
ჯალუტეცის DE, შა. 15,87, ჯალუტეცის ჯალუტეცის
აღბრება ჯალუტეცის შა. 117,17.

აღტევებულ-აღტევებულად პოხილ-ი (თუთნება,
მიშეებულად ნახარდი: შველი აღტევებულად
პოხილ-ი გამოვლეს უსწავლელად" *ო. — ძმ. თუთნება-
აღტევებულად* ეხს. ზეზ. მ. მ. ბ. ტევება,

აღტეხა, ატეხა... აღწვოთება, აღელვება; ზმოდა: „აღ-
ტეხეს ერთი იგი და ქალაქებანი იგი სიტყვათა მით“
ნაქ. ზოგ. 17,8, „აღეტეხა და ტირილეს რაფხ. 170,4.
„რომელიც დაეზინა ასურთა მათ ატეხახა შას მათას“
IV ზოგ. 7,16; „ყოფს აღტეხად მათ შორის“ - ეზეკ. 80,9,
იხ. ტეხა

აღტემა, ატემა ახსნა: „შევტა ჭაშვარანი ჭელითა თქსითა და ბეჭდით იგი ჭელთა მისთა ვერლარა ასტეხეს“ მ. სწ. 222, 223, იხ. ტეხა.

•**აღტეხილ-ი** ნიხ, **ღელვა-აღტეხილი**.

„მტკიცება“: „**სამშენებლო ოქციათა უზ-ღო-**
ბი, ცხ. სფ., იმ. ტყვეობა.

აღტრეა: ადრეა, დადრეა, გამართვა: „მოთქმით და
აღტრეანთ თქუნ“ II ზ. I. 7. „აღტრეაბა ბანა-
კისასა“ გ. 1. 1. 7. ბანკისასა“ პხ. 4. 15.
იხ. აღსატრეული; ტრეა.

«**აღტკბრთვა**» **აღტვირთულ-ი** **დატვირთული**, **აქიდებუ-**
ლი, **«დასმულია»**, **აქიდებული**: «მის თანა-ფრულული
ვირთაა **აღტკბრთულა**» **G**, — **მის თანა-ორნი** **იფრ** **კარ-**
ულნი **დასმულია** **M**, **მხ. 19, 10**. იხ. **ტკრთვა**.

აღტყულება, ატყულება, აღტყულება: «შე-
ტყუება», შეშფოთება; ანთება, დანთება, მო-
ღება: «ცეცხლბედი აღტყდა გული ჩემი» **ტ.** — აღტ-
ყინა გული ჩემი; **ქს.** **28, 31**; ანუ აღტყდებოდა **ც.** —
ანუ შეტყუვდებოდა **DE.** **მთ.** **24, 31**; «ცეცხლი
აღატყდა გული-წყარამისაგან ჩემისა» **II** **ქს.** **28, 32**; «ცეც-
ხლიაღშებულობა აღატყდებოდა» **ეს.** **10, 16**; «მაყულობა-
სა აღატყდებინ ცეცხლი და მაყუალი იგი იარა შეიწუებისა»
გამოსტ. **3, 2**; «გთარცა აღტყდებინ ღერწმონა» **ნაყ.**
ერცხალი ცეცხლისაჲ **ეს.** **5, 24**; «ოდეს აღადტყდა ცეც-
ხლი იგი, დასახსნ წყალი იგი» **პატ.** **ათ.** — **19, 189r.** იხ.
ცეცხლი»

პატრიონება «აღლები», «აღტყულობა», ანთება, წაგრძელება.
პატრიონი ცვეხლი ლამობრთა შინა^ს G.—აღლებ
 ცვეხლი ლამობრესა შინა^ს O, **მჭ.** 16, 5; **პატრიონი** გული
 ჩემი^ს F.—ცვეხლებ^ს აღტყუა გული ჩემი^ს C, **გბ.** 79.

21; პატარა ტყეების ქვეშ შორის - ცოდვა უთარცა ცეცხ-
ლი, 2. სფ. 60, 6; პატარა ტყეების იგი უთარცა ნაძვი
Sin.—59.18r.

აღტყენებულ-ი «**ღამწუთარი**»: - **ღიღი** კისხვაჲ უფლისა
აღტყენებულ არს ზედა“ **IV მც. 22, 18**; „**უცხელი**
აღტყენებულ არს გულის-წყრომისაგან ჩემისა“ **ფერმ. 15, 14**, „**იყუნენ წარმართნი აღტყენებულ**,“ **ვითარცა**
ეკალინ „**უანობრბა**“ **შინა** **px.** „**იყუნენ ნათესავნი ღამ**
წუთ არ, **ვითარცა ეკალინ**“ **ველისა ზედა**“ **0, ებ. 35, 12**.
იხ. ტყენება.

ადტყორცება. შესროლა, ასროლა; „რომელმან ადტყორცოა ქვაჲ აღმატო, თავსავე თჳსა ზედა დაშოტდეს“ ლ.რ. 27, 27. იხ. ტყორცება.

«**ბატყუბა** სიტყვის თქმა, ამიტყუბლებად:» მითარცა
«**ბატყუბა** ყრმად გვიჩვენებდა ხოლო დაუკრდა ყოველთა»
ფიქტ. 154, 16; «ქედრებზე ალბატყუბა ზეპირად» ღმრ.
შობ. 188, 15. იბ. ბატყუბა;

აღიკვეთა ტაშის შემოყვრა: აღიკვეთა ერმან
მან და აქვეყნა IV მუ. 11, 12; აღიკვეთა ენო
აქვეყნა: 19. 10, 2 იმ. ტაშაღა.

აღურაცხელ-ი, აღურაცხელ-ი ურიცხვი: „უმჯობეს, არს
ჩუენდა, რადგან ერთი ბრძოლაჲ მქუენდეს და არა მრ-
ვალი რაჲ აღურაცხელნი“ **მ. ცხ. 105r.** „აღურაცხელ-
თათჳს წყალობათა თჳთთა მისცენ მიზესა წყალობათაჲ“
მ. ცხ. 105r. იხ. აღურაცხელურცხვა.

აღუხრულებელ-ი უსრული: აღუხრულებელ-ი
თაფი (ა) მადისა: ზღაპრ. 150, 20. იხ. აღუხრულებელ-ი სრული.

აღუძრველ-ი უძრავი, უსუფოთველი: „აღუძრველ
სულთა“ ღვ. 186, 25; „აღუძრველ იქმნეს ბოროტ-
საგან“ მ. ცხ. 74 v. ძხ. აღუძრავი ძრავა,

აღუქმარავი-ი უამრავი, ურიცხვი; „აჰა ესერა ზიზარელმ
დიდძალი“ მთიწია ჭინჭელთაჲს აღურაცხელს და აღუქამ-
რავიჲ მ. ცხ. 2007. ივ. უამრავიჲ ჰამარი.

აღჯრ-ი იგივეა, ლაგამი: „ცხენსა აღჯრნი აღუხსნით
დამორჩილებად ჩუენსა“ (აქ. 1, 3; „პიმათა და აღჯრთა“
უძეინე ლაწონი. მათნი“ 1, 26; „აღჯრთა და
ტაჭანგათა სწული ჰუნესა შენაა კეთილად აღვად“ 8. 15.
147, 30

[აღვრედ-ი] იხ. თქრომალურედ.

აღურ-ხხმა, აღურ-ახხმა ლავრის დადებია: „არა აღურ-
ახხნეს ვნასა თჳსსა“ იაკ. 1, 28; „სავეთა მისთა აღურ-
ახხნე“ შრთ. D, ოქრ. პეტრე დე ელია 317. შემძლებელ
არს აღურ-ახხმაღ გულს-სიტყუათა თჳთა ძღერად
A-35, 116v; „შემძლებელ არს იგი აღურ-ახხმაღ ყოველ
თავე ჟუმასა მისსა“ იაკ. 3, 2; „ბოძანა აღურ-ახხმაღ პირ
თა მეთათა“ მტკ. 50, 13. იხ. ხხმა, ახხმა.

აღიჭრენა, აჭრენა «ფრთოვან-ყოფა»; „მეათე ძღვენი“
 ფრთხილ მე O, — მათ ფრთხილ ნიშნებს მე M, ჭეხა,
 6,4; „აღიჭრენა, აღიჭრენა“ იგი ფრთხილა ზღვა-ქართლას
 უნ. 17,11; „აღიჭრენა“ მან ვერ შეუძლებს „აჭრენა“ ნიშნულ-
 ლისა მან აერთას Sin. — 97, 40V.

აღფრენილ-ი, აფრენილ-ი გაფრენილი; გამოსულ-ი
 ლეიტალი; აუვის ქაბუი ა ღ ფ რ ე ნ ლ ჭ ლოთი; იგ. ჰოფ-
 7, 10; აუი-ი შენ ვითარცა მფრინველისა ა ფ რ ე ნ ლ ო ს ა
 მართუნი; სხ. 18, 2; იხ. ფრენა.

ალფრინება აფრინება: „სიხმართა აღაფრინნაჲნ უგუ-
ნურნი“ ზირ. 81 (84), 1.

ალფრინებულ-ი «მფრინვალე»: „უხილუ... ცუდი აღ-
ფრინებულ-ი“ ო... „აჲ მანგალი მფრინვალე“ ქხ.
ჯაქ. 5, 1. იხ. ფრინება.

ალფრქუევა, აღფრქუევა ბნევა, ფანტევა: „მტფერსა
ზე აღაფრქუევედეს (აღაფრქუევედეს) ჰაერთა
ზე“ ხაქ. მოც. 22, 28; „აღაფრქუევენ მოსე ცად (ხა-
ცარი) წინაშე ფარაოასა“ გამოსლ. 9, 8; „აღაფრქუევე-
და ცად (ცრემლთა)“ ფლკტ. 141, 8. იხ. ფრქუევა, ფქურევა.

ალფუენება აფუენება: „მსგავს არა სააუფუენელი ჟოშისა, რომ-
მელი მოიღო დედაქემან და შეპრთო იგი ფწილსა სამსა
საწყაულსა, ვიდრემდეს აღაფუენოს“ ლ. 18, 21; „მცო-
რემან ცომან ყოველივე შეაუარული აღაფუენის“
გალ. 5, 9. იხ. ფუენება.

აღფრქუევა იხ. ალფრქუევა.

აღფრურა აღფრემა; გლეჯა, მოთხრა, აღცდა,
აღება: „აღიფრურ ამიერ და შთავედ ზღუად“ DE, -

„აღიფრე და შთაფარი ზღუასა“ C, მთ. 21, 21; „ყოველი
ნერგი... ძირითურთ აღიფრურეს“ მთ. 15, 18; „აღიფრუ-
რეს მეფობაჲ იგი მისი“ დან. 11, 4; „სასტიკიადან ქარისა
ძირით აღიფრურის“ სიბრძ. ხოლ. 4, 4; „წყევამან დე-
ლისამან აღიფრურის (სახლი) სძირუქლითურთ“ ფლკტ
148, 24. იხ. ფურა; აღსაზრელი.

ა(ლ)ქაევა «რბრა», ბგერის გამოცემა, აღყივება:
„რამთა ყოველსა ესმოდა იგი და აღუქავენეს ეურნი
მისნი“ O, „რამთა ყოველსა, რომელსა ეპსნ იგი, აღუ-
ქავენეს ყურნი მისნი“ I, „ვიდრელა ყოველსა მსმენელსა
მათსა, აღუყიდენ ყურნი მისნი“ ქხ., იერემ. 19, 8;
„აქაედეს (თხრიდეს L) და შეძოწუნდეს წყალნი მათნი“
ფს. 46, 4.

აღქაფება აღიღება: „აღქაფნებოდა წყალი იგი, ვი-
თარცა სიმბაჲრე გვეისაჲ“ ეზეკ. 47, 5. იხ. ქაფება.

აღქნა, აქნა აშენება; ამართება: „ზღუდის-ზღუდე აღ-
ქნეს მას გარემო ქეთთა თლილითა“ O, „ზღუდის-ზღუდე
აქნეს მას გამოთლილითა ქეთთა გარემოსა“ I, იერემ. 52,
4; „აღუქნა მას ტაძარი მარტურსა“ ვარ. 817; „აღ-
ქნა თაჲსა თჳსისა მონასტერი და შეეყენა შინა“ Ath. 12,
186v. იხ. ქნა.

აღქუ- ქოშინი: „ცხენი ედგა კეთილი და სარბილი, მეუ-
თერ აღქუდა და მოკლა“ H—841, 208. იხ. ქუ-

აღქუმა, აქუმა აღება, აყვანა; მიკერა; წყევნა, მი-
წევნა: „მსაზრთა მათ აღიქუეს პატოხასანი ჟუარი“
იხტ. 118, 18; „ველთა ზედა აღიქუენ შენ“ მთ. 4, 6;
„აღიქუა ყრმაჲ იგი“ ვარ. 819; „უნაჲ ჩემი სასახა ჩემსა
აქუდა“ ფს. 21, 16; „აღიქუენ მას ყოველნი წყა-
ნი“ G, „წიწიწს მას წყევანი იგი“ M, II შჯ. 29, 20.
იხ. აღმქუელი/ამქუელი, ნათლით-აღქუმა; ქუმა.

აღქევა წამოღვრება: „აღ-თავის-იქედა იონათან ტაბ-
ლისა მისანი“ I შჯ. 20 24; „აღ-თავის-იქედა ლომან
ბან ჟუმან... შეიპყრა დაოჯ და გახეოქა“ თეკლ. 116, 8
იხ. ქევა.

აღლაღდება «ლოღდება», ხმობა: „აღლაღდება ა
მათსა დაეკენ თაჲთ თჳსით ზღუდენი ქლაქისანი“ იხუ
5, 6, 8. იხ. ლაღდება; ლაღღ.

აღლაღტ-ყოფა «ლოღალ-ყოფა», ხმობა: „აღლაღტ-
ყავნ ყოველმან ერმან თანად“ G, „აღლაღტყავნ ყო-
ველმან ერმან“ M, იხუ 5, 6, 8. იხ. ლაღღ-

აღღება, აღება «მოღება», «აღყიდება», «მოსპობა»;
აღება, წყევანა; აღფერება; წამოყოფა; ამოღება,
აწევა; ანოცა; გაღება: „არა აღიღეს მათ თანა ზეთი“
C, „არა მოიღეს მათ თანა ზეთი“ DE, მთ. 25, 8;
„რამთა აღიღოს ჟუარი მისი“ DE, „რამთა აღიღო-
რეს ჟუარი მისი“ C, მთ. 27, 22; „აღიღო ამორველთ
იგი ერისაგან თჳსისა“ M, „მოსპო ამორველი პირისაგან
ერისა თჳსისა“ G, შჯ. 11, 28; „აღიღეს ნეშტი ნამუარე-
ვისაჲ“ მთ. 14, 20; „ეპსოქოჲსთა... აღიღეს გუამო“ შუშ.
IV, 6; „აღიღო ძე თჳსი... და მთაწმიდის მოვიდა“ ი. ე.
17, 4; „აღიღოთ ქუეყანით აკესენებელი მისი“ იგ. ხოლ.
1, 12; „მოძულეთა შენთა აღიღეს თაჲთ მათი“ ფს. 82,
8; „აღიღეს ერთბაშად ემად ღმრთისა მიმართ“ ხაქ. მოც.
4, 24; „შენ აღმიღე და დამაჲუეთუ მე“ ფს. 101, 11.
„იზრახა აღებად შენდა“ ეხ. 51, 18; „აღიღო პირი
თჳსი“ მთ. 5, 2.

აღ(ღ)ება ვმისა «ლოღდება»: „აღიღეთ ემად უფლსა
მიმართ“ G, „ვღაღადებდით ჩუენ უფლისა მიმართ“
M, II შჯ. 26 7.

აღ(ღ)ებულ-ი, აღებულ-ი ღია, გაღებული, აღებული:
„პირი ჩუენი აღებულ არს თქუენთა მიმართ“ II კორ.
6 11. „არ-ლა ლოდი იგი აღებულ იქარისა მისგან საუ-
ლაგისასა“ ი. 20, 1. იხ. ღება; აღმღე, აღმღებელი, აღსა-
ღებელი, თაჲღებული.

აღყვანება «აღმოგურა», «აღმოყვანება», წყევანა, წა-
ყვანა: „შენ აღიღე ზატყიასა აღიყვანოს იგი“ L, „შე-
მდგომად ზატყობისათა აღმოგუროს იგი“ C, ხაქ.
მოც. 12, 4; „აღიყვანეს იგი იერუსალმელ“ C, „აღ-
მოგურანეს ყრმაჲ იგი იერუსალმელ“ DE, ლ. 2, 28; „აღ-
ყვანა... მათა მადლისა დრიად“ მთ. 4, 8; „აღიყვანა
მის თანა მალეწკრალი“ მ. ცხ. 20v. იხ. ყვანება.

აღყოლა «ამოღლება», ეყენა: „სიბრძნესა შენსა ნუ აღ-
ყევებ“ O, „სიბრძნისა შენისთჳს ნუ ამოღლები“
იგ. ხოლ. 2, 5. იხ. ყოლა.

აღყორვა ამოყარება, ღანძრვა: „აღყორო გზაჲ მიაი“
იგ. 2, 6; „აღიყორა პირი ქუაბიასა“ H—341, 800. იხ.
ყორვა.

აღყრა აყრა: „აღიყრა მრავლითა შიშითა და მიიქცა
ქეჲნად თჳსა“ S—1141, 514. იხ. ყრა.

აღყუაღება «ყუაღილი», აყვანება; გამოყრა, გამოღება;
«უხილეთ, თუ ყუაღიონ ვენანნი“ O, „უხილეთ, უაჲუ-
თუ აღყუაღნა ვენანნი“ M, ქმბ. 7, 13; „წინე ქეორიენი-
საჲ არს, წუფნიასა მიერ აღყუაღნა“ G, ლევტ. 12, 20.
იხ. ყუაღება.

აღყუაღლება აყვანება: „უთარ მადლი აღყუაღლ-
დების“ ეხ, ქმბ. ლავლ. 92 v; „აღყუაღლდა და
აღორენდა... და გარდაეფინეს რტინა“ H—341, 142. იხ.
ყუაღლება.

აღყუფდება «ლოღალ-ყოფა», ხმობა: „აღყუფელა
ყოველმან ერთბაშად ლაღდება ღიად და მღიარა“ G, „აღ-
ლაღტყოველმან ერმან... M, იხუ 5, 6, 30. იხ. ყუფლა.

აღშენება, აშენება, აღშენება, აშენება იგება, აღ-
მართვა; სიკეთით იტყება, დიასახლება, ჯიანგებულებმა,
გაშენება, დამტკიცება; ჯიანალება, შეძენა: რთ-
მელმან აღაშენა სახლი თჳსი მთ. 7,84; ანამი არს
დარღუფვისაჲ და ჟამი არს აღშენებისაჲ ეკლ. 8,8;
აშენ აღუშენეს მას ჯიანსაჲნგებულო სპ. 88,12;
აღღაშენო დარღუფული შენი ამბ. 8,11; აშენ-
იერებაჲ განაღდეს, ბოლო სიყუარული აღაშენებს I
კორ. 3,7; აღაშენებდა მათ და განამტკი-
ებდა მათ სიმდიდრესა მას ზედა გავ. ი. 200,4;
აღუშენებდნენ ეოველნი, რთმელნი იქმან უშუალოებასაჲ
მაღ. 8,16; აგორქუა იერუსალიმსა, ვინათმედ აღუშენენ
ქ. 44,28; შერქუა აღაშენოთ ვენათბო იერემ. 31,4;
ნუ აღუშენებთიო სახლისაგან საქაეტელისა მთ. 1,10;
არკითხ... აღშენებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ წ.—იკითხეთ...
განგებულებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ ქ. უს. 121,6; აყო-
ვლით... თქუენისა აღშენებისათჳს არს II კორ.
12,19. აგამთვლიდა... ფრად აღშენებულო 8. ცხ. 363; იყო
აღშენებულ ტაბარი ესე უბირალს (უბირატეს I) შირვ-
ლისა ჟამისა I ეზრა 8,14; ადაფუქნებულნი და აღშენ-
ებულნი მას ზედა ეკლ. 8,7; აწირვდეს აღშენ-
ებულნი ღმ. 88,18. იხ. შენება; აღაშენებელი, აღსა-
შენებელი.

აღწილა, აწილა არეულობა, აღძვრა: „აღაწილეს ქუთხილი და ელვანი“ მ. ცხ. 420r. „იყოს ერისა აწილად, მეთუთა დაუწყნარებლობად“ მ. ცხ. 53v. იხ. შალვა, შლა.

ადმურგება შეშურგება: „აღმურგეს დანა მის თჳს-
ნა“ **მხ. მკ. 62, 12**; „აღმურგე მტერმან, ვითარცა-იგი
ყოვლადგი ესურგების ყოველთავე მოღლაწეთა“ **მ. ცხ. 141 v.**
მხ. მტერი; „შურგება“ **შურგება** „შურგობა“.

აღმწოთება დღორეა, აღმზადება, არევა, შეწყვე-
თება: აღაშფოთებს ერსა“ DE, —აღორავს ერ-
სა“ ლ. 23,5; აღაშფოთებდეს სულთა თქვენთა“
ქ. —აღაშფოთებდეს გულთა თქვენთა“ ხაქ. მოც.
15,24; აღაშფოთებდეს ქალაქსა“ ხაქ. მოც. 17,5;
აღაშფოთენ გულნი ჩუენნი“ ი. მოც. 53,3.

აღმწვითებულ-ი «შეწვითებულნი», არეულნი: ჟრახსა
აღმწვითებულ ხართ DE, — ჟრახსა შეწვითებულ
ხართ C, შრ. 5, 39; ახვებად შენ, შეილო, აღმწვითებ-
ულად, ნუჟაჟე ღანსადილო რამად შეგმობხა? მ. ცხ.
817. იხ. აღმწვითებულის წყობები.

აღიენა, აჩენა გამოჩენა, ჩვენება: * აჩნდეს წყარონი
წყალთანი“ **ფხ. 17, 18**; * შეზარავ ღურად და ვითარცა აღ-
მჩინდა, დაფარწმუნე“ **მ. ცხ. 55v, 56**. ჩენა

პაჩიკულება ანუ ყუბა: ჯვითარება იხილა ნიკი იოდასაჲ, აღნიშნა მას ზედა ფრთად“ **ბაჲ. 85, 24**; „აღიქნა მუ-ღი და იწყეს ტირილად“ **ბაჲ. 86, 20**. იხ. **ჩიკულება**.

აღუდა „აბოკა“, „განლევა“, „აღუხურა“, ამოწყვედა, მოსპობდა: „მოგაგონო მათ ზედა მანჯლი, ვიდრემდის არა ბღჳტ ბღჳ, იგინი მის შინა“ **Q.**—„მოგაგონო მათ ზედა მანჯლი, ვიდრემდის ბღჳტ ბღჳ იგინი მის მიერ“ **px.**, იერემ. **9.18**; „ყოველნი, რომელნი კბთებდეს მათ, აღუ-ღიდღეს მათ“ **I.**—„ყოველნი მხოვენელი მათნი განკ-ლედედეს მათ“ იერემ. **60. 7.** „არა ვყო თქუენიჲს აღუ-და“ **I.**—„არა გჳჲნი აღსაფხურელ“ **px.**, იერემ. **5.18.** **იხ. ელა.**

პეტრე გაცრან: „მშეპქან ჭაჭოგოთხოზნა. ბქუნ“ აღცრალ,
გოთარცა თქქლი“ ღ. 22, 21. იბ. ცრა.

ადრეშია შერქობა: ადრეშია ფერვა მისხა ნაქუთი
 ლერწმისაჲ ღიბ. 5, 12. მხ. ცუმა.

აღცხარება გაცხარება: „აღცხარებათ ღმერთნი
(მეინაჟენი)“ Ath.—11: 18v. იხ. ცხარება.

აღცხრომა სწრაფად: „ნუ გულო აღგიცხრავ ბიჭო მის-
თანა მივოთუად პინაკა“ ზირ: 54, 17. იხ. ცხრომა.

აღმარცხუვა, აღმარცხუვა «გარდაართუვა», დართუვა;
ართმევა, აზნა, გაზნა; ააღმარცხუეს სართული DE.—

„გარდაბლვეს სართული“ გ. მ. 24; „აღმშარდვეს საბურველი თავის მისიად“ ფლტ. 146, 18; „აღმშარდვეს მუცის სამთავლი თუბი“ მ. ცხ. 170 რ. იხ. ქარცუფა, ქრცუფა.

[აღმახვან] შერთვა. აღმახილ-ი «მესათელი», დართუ-
ლი: „აღმახილი ძოწეთლი“ G.—„მესათელი მეწაჭული“
pხ, ლავიტ. 13, 48. იხ. ზახვა, ძახვა.

[illegible]

აღმარება «მფთოთი», «ონრბა», «არეულაობა», რყევბ: „აღმარება
ვბსათჲს რაბმე ქალაქსა შინა... შეეწეწულ იყო საპყრობილესა
შინა“ **С.** „მფთოთისა ყოფასა ქალაქსა შინა... შეგდებულ იყო
საპყრობილესა“ **DE. ღ. 33, 13**; „აღმარება ღელვითა მისთასა
შენ დაამწვდებ“ **ქ. - ოსრაბა ღელვითა მითად შენ დააცხრებ“ ღბ. 88, 10**; „არა არს
აღმარება ესე ზღუდსა ამის ჩუეელებათაებრ“ **ოქრ. მარბ. ღა 105. 105, 33.**

აღმძრუდი-იმედარი, აჯანყებულნი; შეწყვეთებულნი:
დამდაბლენ, უფალო, აღმძრუდი ესე დღეჲთა^ჲ. მცხ. 42, 3;
„რახეა აღმძრულ ხართჲ“, ფლქბ. 137, 32, რაჲ სული
ჩემი აღმძრულ ბრს“ C. ი. 12. 27. იხ. აღმძრევილი; ძრვა.
აღმძრევა იხ. აოძარკევა.

აღმუღება, აძულება თბულება, ძალის დაცანება:
„ნიმარმან მისან აღიძულა“ M_1 —აიძულა შას სი-
მარმან მისმან“ G , მტ, 197, იხ. ძულება.

აღწახოდა შეთქმულება, შესვლება: „ქვემო იგი დამიწაა
აღწახა ცეცხლმან მანამ“ III მც. 18, 18. იხ. წიგნა.

აღწებება «მეხეობა», მიწებება, მიკერა: „არა აღუწე-
ბოს ჭელსა შენსა არაოთხ შენაჩუენებესაგან“ *გ.* — „ნაჟიარა

შეგახებინ პელოთ შენთა კურტლისა მისგან მისისა II შჯ. 18, 17. იხ. წიგნები.

აღწერა მიწენა: „აღწერა ვიდრე ცადმდე“ შ. ცხ. 244v. იხ. წიგნები.

აღწერა წამოყენება: „არა თანა-წარტლე (დავრო-მილსა კარაულსა), არამედ აღწერა მის (ტურთისა) თანა“ გამოხლ. 22, 5. იხ. წიგნები.

აღწერა მოწერა, „განწიება“, წერა, დაწერა: „აღწერად იგი წინაშე ჩემსა“ M., — „მოწერად იგი წინაშე ჩემსა“ ისუ ნ. 18, 4; „რომელმანცა აღწერა ესე“ ი. 21, 24; „აღწერეთ სახელი ჩემი კაცთა მათ თანა“ ანდ. — ანტ. 200, 28; „მრავალი ბრალი აღწერა იესე შენთვის“ ულტ. 186, 12; „აღწერეთ ცხოვრებათ მათ“ მსკ. 41, 6. „წელი შეყვას აღწერად მოთხრობად“ DE., — „წელ-ყვეს ზე-გარდამო განწერებად თხრობისა“ C., ლ. 1, 1.

აღწერა სოფლის აღწერა ქვეყნის აღწერა: „პირველი სოფლისა-აღწერა იყო“ C., — „აღწერა პირველი იყო“ DE, ლ. 2, 2.

აღწერა აღწერა: „გითარმცე სოფელმან ამან და-იტი აღწერა ილი წიგნები“ DE., — „გარმცე სოფელმან ამან დაიტი დაწერა ილი წიგნები“ C., ი. 21, 25. იხ. წიგნები.

აღწერა წერტილის დასმა: „აღწერა ტოს რად, მუნ განსტენოს მკითხველმან“ A—92, 867. იხ. წიგნები.

აღწერა მიწოდება: „აღწერა და მას სამეფოდ“ ი. — გ. 41, 20. იხ. წიგნები.

აღწერა აწონა: „მეფედ და აღწერა ილი ცეცხლისად სა-სწორითა ერთითა“ III გზრა 4, 5; „გეცხლი უღლითა სას-წორისადა აღწერა ილი“ გს. 46, 6; „გონებასა თვისა აწწონდა“ შრთ. A, ანტ. დ. 20v.

აღწერა გონებასა მოწონა, გათვალისწინება: „აღწერა გონებასა შენსა ზნად იგი მისი“ M., — „მოწონე გზად“ G, II შჯ. 19, 8. „სასათლავთა აღწერა მისცა მათ“ I 586. 28, 15. იხ. წიგნები.

აღწერა მიწოდება, მიწენა: „რომელი აღწერა და-ბრდა ვიდრე დრუბლამდე“ შრთ. A, ანტ. დ. 27r. იხ. წიგნები.

აღწერა გაწერა, განსწავლა: „მეფე-გზრთა აღწერა რთი“ გაბად-მოციქ. ხაჯ. 98, 24; „მე აღწერა-ბრთე შენ სიმენსა მაგას“ ანდ. — ანტ. 222, 18. იხ. წიგნები.

აღწერა აწყვა: „გინ აღწერა პეფითა თვისთა წყალნი“ გს. 40, 12; „გვრცა აღწერა ქვზად ზღვსად“ იერემ. 36, 12. „პოეეს გვრცთ... გითარ-იგი აღწერად იყო“ Sin., — 11, 150v. იხ. წიგნები.

აღწერა დაკრეფა, დაგლეჯა: „მგნითა აღწერა ბარკალ-სხკლთა მისთა“ შრთ. A, ანტ. დ. 24. იხ. წიგნები.

აღწერა ბეჭედი: „მიწე ვითარცა მგელმან აღწერა დასთა ჩემთა“ H—241, 7.

აღწერა აკლება, დატაცება, მიტაცება; გაძარცვა: „აღწერა ესე ყოველთა იგი ქალაქი“ დაბ. 84, 27; „აღწერა ესე ავარი მისი“ (I) T., — „აღწერად უცხოთა ნაწილი მით“ უხ. 108, 11; „აღწერა სახლები“ ზაქ. 14, 2. „მი-ტაცად მათა სიკუდილსა და აღწერა ყოელისა ქუეყანისა“ ივდ. 2, 8; „იქმნა აღწერა ეკლესიასა“ შრთ. A, ანტ. დ. 22v. იხ. აღსკრები.

აღწერა „შეკრება“, აკრეფა, შეიკრება: „აღწერა ესე თქუენგანნი კაცი“ G., — „შეკრებით თქუ-ენგანნი კაცი“ ph., რიცხ. 21, 8. „სახე მბრძოლთა“ აღწერ-თლთა მიიღე“ მ. სწ. 279, 27. იხ. წიგნები.

აღწერა შეხედვა, თვალის აპყრობა: „აღწერა და ცად“ ხაქ. მოც. 7, 55; „აღწერა ცად“ ლონგ. 121, 17. იხ. წიგნები.

აღწერა, ახილვა „მომხილვა“; აღსკრება, გახილვა; შეხედვა; ხედვა; აღრიცხვა, დათვალიერება; გამო-ძიება: „აღწერა ესე“ M., — „მომხილვა ესე“ ისუ ნ. 8, 10; „აღწერა თუალნი მოხუცებულ-მან მის“ M., — „აღწერა თუალნი თვისნი“ G, მსკ. 19, 17; „აღწერა თუალნი ზეად“ ლ. 2, 16; „გარმანი აღწერა“ ლ. 7, 22; „აღწერა დმერთმან თუ-ალნი მისნი“ დაბ. 21, 9; „აღწერა ნათესავთა მათთა“ G, რიცხ. 1, 18; „აღწერა თუალნი თვისნი ბენიამენისთა“ M., — „აღწერა იქმნეს ქენი ბე-ნიამენისნი“ G, მსკ. 20, 15; „რომელნი აღწერა“ M., — „რომელნი აღწერა“ G, მსკ. 20, 15; „აღწერა მოსესხმან ყოველთა, რადე ედგას მას“ უხ. 108, 11; „აღწერა ესე უხუცესთა ვიდრე უმრ-წესისა“ დაბ. 44, 18. „ახილვა ესე (ერისა)“ I., — „ან-დერა ესე (ანდერა)“ M) ეს (ერისა)“ O., I 26. 15, 4. „აღწერა მათი რიცხუელად“ G, — „აღწერ-ვა იგი მათი და რიცხუ იგი მათი“ ph., რიცხ. 3, 22; „რომელი წარმოდგებადს ახილვასა მას თვით წლით-განი და უხუცესთა“, გამოხლ. 20, 14. „მოწოდეს მშო-ბელთა აღწერა მის“ ი. 3, 18; „იფუნდ“ უფალო, თუალნი შენნი ახილულ“ II 586. 6, 40. იხ. წიგნები.

აღწერა აღწერა: „ანდერა-ყოფა, ანდერა-ყოფა; მი-ხედვა; მოთვალიერება; აღრიცხვა: „აღწერა-ყოფა მათ ზედა“ იერემ. 44, 18. „ახილვა-ყოფა ესე“ I 26. 11, 8; „ყვეს ახილვა ყოველთა“ I 26, 8, 48; „ან-დერა-ყოფა დავით ვრთი“ O., — „ახილვა-ყოფა დავით ერისა თვისა“ II 26. 18, 1. იხ. წიგნები.

აღწერა აღწერა: „აღმართება“, წამოხტობა: „აღწერა და იყო სლვად“ ელ., — „აღწერა და იყო სლვად“ T, ხაქ. მოც. 14, 10. იხ. წიგნები.

აღწერა გახედვა: „აღწერა ჰილითა (ტორნი ესე ჩემნი) და დაჰყენ ყურესა ერთსა ეკლესიისა“ H—241, 286. იხ. წიგნები.

აღწერა, ახილვა „მომხილვა“; აგანხილვა, გაღება (გვერ-სი), აგანხილვა; აგანხილვა, აგანხილვა; აგანხილ-ვა; გახილვა; აღწერა, აღმართვა; აცლა, მოსპობა; აღმოფხვრა: „სულელთა მათ რა აღწერა (მოხილ-ვის DE) სანთელნი მათნი“ შო. 26, 8; „აღწერა ბეჭნი თქუენნი“ T., — „განაწერა ბეჭნი თქუენნი“ უხ. 28, 7; „აღწერა დმერთნი უცხონი“ G, — „აღწერ-თარგნით დმერთნი უცხონი“ ისუ ნ. 24, 14; „აღწერა იგი წილსა შენსა“ G, — „შთაგნენ ვეფი წილთა შენთა“ ph., რიცხ. 11, 12; „აღწერა ჩემნი თხუთა მის მთო-ასისა“ M., — „აღწერა ჩემნი თხუთა მის მთო-ასისა“ G, მსკ. 18, 8; „აღწერა თუალნი თვისნი“ G, მსკ. 19, 17; „აღ-წერა ესე კრპალნი და ზედა შეუდეს“ ანდ. 7, 8; „აღწერ-ნით კერპნი ვეფ უცხოთა“ დაბ. 25, 2; „აღწერ-

ბუნე თავნ თქუენი თქუენიან" ანდ-ანაბ. 194,10; „აღ-
ვინუნე ივინი ქუეყანიტ". იერემ. 12,14; „აღაბუნ
ნა თულნა თუსნი" G, — „აღაბუნნა თულნი მოხუცე-
ბულმან მან" M, მსჯ. 19,17. „იხილვებონ ცანი ახუშუ-
ლად და ღმერთან გამოცანადებულად" მ. ცხ. 34v. იხ. ხუმა.

აღდა, ავდა **მოკლდა**, ახდა, აღება, მოცილება: „თავსა
თქუენაა არა აღიჭადოთ ვარშაბავი" O, — „თავთა თქუენ-
თა კიდარი არა მოიჭადოთ" G, ლევტ. 19,6; „აღაჭად-
და შარავანდი თავსა მავისა და დაიდება თავთა თუსსა" I
ეფრა 4,30; „აღაჭადე გვრენი ევგ თავისავინ შენისა" **ფლტ.**
157,19; „აღაჭადე რიხეიჲ" ბალ. 75,32. იხ.
ააჭდული; ჳდა.

აღდომა, ავდომა **აღსლვა**, **აშესლვა**: „აღაჭადე
ფინიკაა იმას" O, — „აღვიღე ფინიკაა" M, ჳებ. 7,8; „ჳინ
აჭდა ზეცად და გარდამოჭდა?" იგ. სოლ. 80,4; „აღაჭდა
ნავა" C, „აშევიღა ნავა" DE, მრ. 8,10; „აჭდა კუ-
ამლი რისხვასა მისა" ფს. 17,9. იხ. ჳდომა.

აღვმომა **გახმომა**: „აღაჭმე თ ყოველი ნაყოფი მისი" **იერემ.**
50,27. იხ. ჳმომა.

აღვოცა, ავოცა **ამოსრულებო**, **ამოსრვა**, **ამოვოცა**,
აღსპობა, **ამოსპობა**, **ამოსპოლვა**, **აღცლია**,
აღვზერა, **აღება**, **ამოშლა**; **დალევა**: „აჭოცეს ივინი
და ყოველი მშუჳმინვიერი" M, — „მთაბარულეს აღმომ-
ფშენელი" G, იხუ 6. 10,28; „აღაჭოცეთ აღიჭოც-
ნეთ" G, — „მოსრვიო მოსრინეთ" M, II შჯ. 4,26;
„აღაჭოცენ ვგენი ერთბადალ" pb, — „აღაჭსნენ ივინი
ვრთვზის" რიცხ. 18,44; „აღაჭოცნა მიერ ჳალებ..." სამნი
იგო იენა" M, — „მოსპნა მუნით ნალებმან... სამნი ძენი"
G, იხუ 6. 15,14. „ყოველი იღუბთა აღაჭოცოს (მო-
იჭოცოს I)" O. ეფრა. 35,16, „რადთა აღაჭოცნენ ცოდ-
ვანი თქუენნი" ხაქ. მოც. 8,19, „აღაჭოცო იგი წიგნისა-
გან ჩემისა" გამოსლ. 32,22. „რომელთ-იგი უთქუამნ,
აღაჭოცა" **ფლტ.** 125,21; „მოუაღონ მათ ჳედა
მახვლა, ვიდრემდის აღაჭოცენ ივინი მის მიერ" pb, —
„მოუაღონ მათ ჳედა მახვლი, ვიდრემდია არა აღაჭად-
ნენ ივინი მას შინა" **იერემ.** 9,18. „ავოცად საყუდრე-
ლი ჩემი" C, — „მოსპოლვად ყუდრებაჲ ჩემი" ლ.
1,25; „აღაჭოცდი არს მძლავრი იგი" **კურთხ.** მოს.
186,20. იხ. ჳოცა.

აღვსენება **მოგონება**: „აღაჭსნენ ელ წინაჲ უფლისა
ცოდვამ მისა მათთაჲ" ფს. 108,14. იხ. ჳსენება.

აღვსნა, ავსნა **ახსნა**, **გაშევა**; **განმარტება**: „ჳოეს
კოც დაბმული კართი თანა უზანს ჳედა და აღაჭსნიღეს
მას" C, მრ. 11,4; „კაცად-კაცდმან თქუენმან არა აჭსნ-
ნისა ჳარი ანუ ვარი ბავთავან თუსთაჲ" ლ. 18,15;
„აღაჭსნიღა მას და განშმარტება ყოველსაჲ" ი.-ე 32,
21. „ჳეძიებ თითოეულისა სიტყვსა მოკლედ აღაჭსნაჲ" A—32,
456. იხ. ჳსნა.

აღჯდომა, ავჯდომა **შეჯდომა**: „აღაჭდა მას (ვირსა)" მთ.
21,7; „აღაჭდა კირაულსა თუსა" I მფ. 25,42; „აჭდა
იგი, და ყოველნი ლაშქარნი მის თანა ასხდე" Sin —8,275r.
იხ. ჳჯდომა.

აყაფ-ი **ხის აღვირი**: „აღაჭფო აყაფი პირსა მისსა" H—
341, 448.

აყირო **გოგრა**, **ხაბი**: „უბრაზა უფალმან ღმერთმან
აყიროსა" იონა 4,8, „აყიროდთა აღმოიღვა ღვთი
ლლიაჲ ქუეშე" მ. ცხ. 220r.
აშმნება **იხ. აღმშნება**.

აშლა **იხ. აღშლა**.

აჩენა **იხ. აღჩენა**.

აჩრდილ-ი **ჩირდილი**, **საგრილი**, **საფარველი**:
„აჩრდილსა მათათსა ჳედაჲ შენ კაცად" M, — „ჩრდილსა
მაათასა ჳხედჲ შენ ვითარცა კაცთა" G (I); „აჩრდილსა
მისასა ქუეშე მფრინველთაჲ ცისთა დადგრომად" C, — „საგ-
რილსა მისსა ქუეშე მფრინველნი ცისანი დადგრომად" მრ.
4,32; „შეშოდვიო აჩრდილსა ჩემსა" G, — „შესევლიო სა-
ფარველსა ჩემსა" მსჯ. 9,15; „აღაჩენი ჩემნი ვითარცა აჩრ-
დილნი წარვდე" ფს. 101,12; „აჩრდილთა არა იმყო-
ბების" A 92, 366. იხ. მიუაჩრდილველი.

აჩრდილ-ი **მაგალითი**: „რომელნი-იგი სახედ და აჩრდი-
ლად ჳმსახურებდეს ჳეკიასა მას" ჳებრ. 8,5.

აჩრდილის-მწერალი-ი **მომხატველი**: „ამოტუნა ჩუ-
ენ. . . არცა აჩრდილსა-მ წერალთა შრომამან უნაყო-
ფომაჲ" სიბრძ. სოლ. 15,4. იხ. მწერალი.

აჩუდმეტ-ი 17: „აჩაჭდმეტ წლის" ლაბ. 37,2.

აც **იხ. ჳება**.

აცხრაშეტ-ი 19.

აძულება **იხ. აღაძულება**.

აწ ეხლა: „აწ ვინ ჩუენდა უფალ არს?" ფს. 11,5; „უშუო-
ბეს იყო ჩემდა მაშინ, ვიდრე აწ" ოვხე 2,7; „აძაღე აწ"
მთ. 8,15.

აწ აბა: „იხილე აწ იატაკი (ევატაკი-var) და ცარ, ვისი
არს კუალი ესე" ლან. 13,18.

აწამომღე **აბამღე**: „აწამოღე ტუფილი ჳეშმარ-
ტებალ შეშერასა" Ath —17,263r.

აწ ესერა **ეხლა**: მთ. 16,32.

აწვი **ეხლავე**: „აწვი წმიდა ხართ" ი. 15,8; „რადთა
აწვივ მომცე ჳა" მრ. 6,25

აწვი **ესერა** **აი**: „აწვივს ესერა ცული ძირთა თანა ჳეჳა-
სა ჳეს" მთ. 3,10

აწინდელი **ი** **ეხლანდელი**: „აღაჭუჲ აჭუს აწინდ-
ელისა ცხოვრებისაჲ და მერმისა" I ტიმ. 4,8; „აწინდელ-
თა მეფეთა ვერ არწმუნონ" მართ. S, კირ. იერ.-აღდგომ.
161,81 იხ. აწ

აწ სამე **ეხლავე**: „აწ განაჲმე-აღოს ქუეყანამან
პირი თჳსი" **ფლტ.** 152,22

აწ უკუე **ამიერიდან**: **ეხლა**; **მამასადამე**: „აწ უკუე
ვიწყოთ და მივითხრათ" ლავ. 124,7.

აწ უკუე სამე **ეხლა** **კი**: „აწ უკუე მოსამე-გადეთ
მე და ჳედაჲ შენი" **კურთხ.** იხ-იყ. 6,8

აწ-ლა **ეხლანან**: „აწ-ლა აღესრულა" მთ. 2,18.

აწ-ლა **ესერა** **ეხლანან**: „აწ-ლა ესერა მოკულა"
მთ. 9,18.

აწ-ყა **ეხლა**: „არა ხოლო აწ-ყა იწყო უცხოთა სიმრავლე-
მან მოსლვად აქა, არამედ პირველითანვე" კ. იერ.-მარტვლ.
187,27.

აწცა **ეხლა**: „აწცა უწყი" ი. 11,22; „აწცა გმტვ
თქუენ" ხაქ. მოც. 5,38.

აწუთომა მიღწევა: „შეპყრობა ჩემი აწუთომელ არს და გწუთებნი“ **ბაღ.** 58, 82. **იხ.** წუთომა.

აწუთედა მოსაპოვებ: „ქართველთა შინა-განმცემელ ექმნეს და ასწუჭდნეს“ **ი. ე.** 54, 2; „მაცთურ არს განშორება სოფელსა... და უფროდ აწუთედა კაცობა“ **ბაღ.** 98, 85. **იხ.** წუთედა.

აჭურ-ი მელსაპეპონია(?) „გვამდით... აჭურსა და ნესუსა და პრასისა და ზახუსა და ნიორას“ **გ.** „გვამდით... ხილსა; ნესუსა, მელსაპეპონისა და პრასისა და ზახუსა და ნიორას“ **ქხ.** **რიცხ.** 11, 5.

აბ- აბლოს ყოფნა: „ყანობირი... აბან მკად“ **ი.** 4, 85; „რომელ აბს ქალაქსა ვითარ ით მილიონ“ **მ.** **ცხ.** 98, **იხ.** მიაბ-

აბალ-ი: „არცა შთასხიან ღვნი აბალი თხიერთა ძეგლთა“ **მთ.** 9, 17; „აბალი ძეგლსა თანა“ **ქეზ.** 7, 18. **იხ.** აბლად, განაბლად, განაბალეზი.

აბალ-ი, აბალთა (თთუე) ებრაელთა პირველი ბავ, ნისანი: „დღეს გამოხუალთ თქვენ თუ ესა აბალთა“ **გამოხლ.** 13, 4; „თთუეა შინა აბალთა გამოხუდ ეგვრით“ **გ.** **II** 8, 16, 1. **იხ.** უახლში.

აბალკარი აბალკარი: „მოვიდეს კაცსა... დღეს აბალკარი კაცსა“ **A—484, 824.** **იხ.** გვრიაკე.

აბალნათელდებულ-ი აბლად მონათლული: „განზარდ-ნის აბალნათელდებულნი იგი ყრმანი თქსნი“ **ოქრ.-გურბ.** 226, 18. **იხ.** ნათელდება(-ული).

აბალნერგ-ი აბლად დარგული, ნორჩი: „გითარცა აბალ-ნერგნი ზეთისხილისანი“ **ფხ.** 127, 8; „შვილი ჩემი აბალ-ნერგნი“ **კურთხ.** **ახ-იკ.** 100, 7; „ჩუენ აბალნერგ-თათუკ იზრუნე“ **პეტრე მოც.** 44, 85; „აბალნერგ იყ-ნეს წუთლა ვენა“ **ი. ე.** 42, 2. **იხ.** ნერგი

აბალსაზოზა სიახლე: „განწავლა შორის ჩუენსა და მათსა აბალსაზოზა მათთან“ **ბაღ.** 47, 87. **იხ.** საზოზა.

აბალსაძალ-ი პატარძალი: „ყრმა-ლა იყო და აბალსაძალ-ი“ **ანდ-ანატ.** 209, 5; „მრავალნი აბალსაძალნი მიცუენ-ნა და განაშორნა ქმართაგან მათთა“ **ფაღ.** **მოც.** 4, 87. **იხ.** საძალი.

აბალქალაქ-ი: „მეიწრაფეთ... ხვალისაგან აბალქა-ლაქად“ **ხაქ.** **მოც.** 16, 11. **იხ.** ქალაქი.

აბილვა **იხ.** ბილილვა.

აბილვის-ყოფა **იხ.** ბილილვის-ყოფა.

აბლად ეხლას: „შეთუ ვინმე-ერთთა ცოლი აბლად“ **გ.** **II** 8, 24, 5; „მოიღო პური თქსი აბლად-გამომცხარი“ **მ.** **ცხ.** 124, **იხ.** აბალი.

აბლადმოსრულ-ი აბალმოსრული: „თქვენ ვამეთ, შეი-ლო, რამეთუ აბლადმოსრულნი ხართ“ **მ.** **ცხ.** 114, **იხ.** მოსრული.

აბლადშობილ-ი აბალშობილი: „გითარ განუტეო აბლად-შობილი ესე“ **ფაღ.** 158, 82. **იხ.** შობილი (შობა).

აბლავს **იხ.** ხლებდა.

აბლება, აბლეა, ხლება აბლოს ყოფნა, თან ყოფნა: „რომელსა ეახლა ქალაქი ლასია“ **ხაქ.** **მოც.** 27, 8; „ეახ-ლოს დაწულუსა“ **გ.** „ეახოს მათ“ **M, II** 8, 21, 8; „ეა-რეთ ილოცვიდ“ **ღმრთისა მიმართ, ვითარმცა აბლავს და განაბლავს, და რამეთუ გუახლავს ქვეშაირად“** **მ.** **ცხ.** 291, 8; „გახლავს შენ საყრდელი ვეშაისა“ **თე.** 45, 8. **იხ.** ხლება; აბლო.

აბლის-პირით გუგუმელ-ი მთვარეული: „მოჭვრიდეს მას... განრღუეულთა და აბლის-პირით გუგუმელთა“ **მთ.** 4, 24.

აბლის-პირი მთვარეული: „ახლის-პირი აბს და ძვრ-ძვრად იგუემეზის“ **მთ.** 17, 15.

აბლო, აბლოს: „ახლო არსა“ **გ.** „ახლოს არს ზაფ-ხელი“ **მრ.** 12, 28; „ახლოს ხარ შენ“ **ფხ.** 118, 161.

აბლოს ყოფნა „ახლოს იყო ნავსა მას“ **DE, —, მო-ეახლა** ნავსა მას **გ.** **ი.** 8, 19. **იხ.** აბლება, აბლონდელი, დაბლება, ვერ მიახლება, მახლობელი, მახლობელობა, მახლობლით, მოახლება, შემოახლება.

აბლონდელ-ი გუგუმინდელი: „ახლონდელი ყრმად არს ჩუელი“ **ფაღ.** 154, 1. **იხ.** აბლო.

ახოან-ი, ახოვან-ი ძლიერი, მძლავრი; მამაცი; „შე-ტურვილი, მხედარი: „ოღესმე იაბარ მიემთხვის ჭაჭუსა განხეულსა და განწოხისა გუამა და მოაქუდინა ახოანი მბრძოლთაგანი“ **მ სწ.** 278, 29; „ვინმე დასცის ახოვანი თუნიერ ბრძოლისა“ **H—241, 802; „ბოროტიათუ ახოვან და კეთილისათუ—ჩუკან“** **მ სწ.** 288, 26; „აღესრულნეს ახო-ვანი და მენები იგი“ **იჭ.** 112, 12 (1); „გითარცა ახო-ვანი შეიჭურა“ **რიცხ.** 168, 34.

ახოვან-ყოფა გამტკიცება: „განაახლებს მათ და ახო-ვან-პყოფს“ **მ.** **ცხ.** 287, 7.

ახოვანად: „უშიშს მას, არა თუ რად ევნო, არამედ რამეთუ არა ახოვანად მოითმინა“ **მ.** **ცხ.** 47, 7.

ახოვნება სიმხნე, სიმამაცე: „სარტყელი (ახე არს) სიმ-ნისა და ახოვნება ისა“ **მ.** **ცხ.** 34, 1; „ვერ დათმო... ახოვნება აა გონება მისისა“ **მ.** **ცხ.** 176, 7.

ახოვნებისა მოღვაშ-ი თანამოღვაწე: „აღესრულა... ოცდა-ცამეტითა ახოვნებისა მის მოღვაშებითურთ“ **რიცხ.** 177, 29.

ახოვნებრ მამაცურად, მხნედ: „ასლუ ახოვნებრ მბრძოლსა მას ვშამსა“ **ანდ-ანატ.** 212, 27.

ახოვნეს-ი უძლიერესი: „ახოვანი გუამითა და ახო-ვნესა გონებითა“ **H—241, 110.**

ახორი ბოსელი: „შევაღს ახორსა მათსა და აღჰყნის კარაულსა მათა“ **მ.** **ცხ.** 107, 7.

ახს **იხ.** ახ-.

ახუმა **იხ.** აღხუმა.

აჯდა **იხ.** აღჯდა.

აჯდომა **იხ.** აღჯდომა.

აჯოცა **იხ.** აღჯოცა.

აჯსნა **იხ.** აღჯსნა.

აჯდომა **იხ.** აღჯდომა.

აჯოჯვა გადურჩენა: „გაგოდოს... გინა თუ ვენათა ასარვა-სა, გინა თუ აჯოჯვასა“ **ი. ე.** 42, 8. **იხ.** ჯოჯვა.

აპა **იხ.** აპა ანგელოზი უფლოსა“ **მთ.** 1, 20.

აპა ეგერა „აპა ესერა“, იი აგერ: „აპა ეგერა (აპა ესერა O) ჰრცხუნოლის“ **ი. ე.** 41, 11; „აპა ეგერა მთ-გეცნენ შენ კრულუბანი“ **ეფე.** 8, 25. **იხ.** ეგერა.

აპა ესერა „აპა ეგერა“, იი აგერ, იი აქ; ეხლა: „მუნ-ქუეს ოღენა: „აპა ესერა“ **მთ.** 2, 8; „აპა ესერა არა ძლებულ იშნა სიცრუეთი“ **ფხ.** 7, 15; „აპა ესერა“ **M, —, მუნქუეს ოღენ“** **O, ესთ.** 11, 8; „აპა ესერა მე აღვაღინე იგინი“ **იოც.** 2, 7; „აპა ესერა იხილო“ **ხნდ.** 5, 24; „აპა ესერა (აპა ეგერა I) ჰრცხუნოლის“ **ი. ე.** **O, 41, 11. იხ.** ესერა.

ბ-ან ქართული ანზნის მეორე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—2.

ბაბილო რტო, ნაყოფის მომცემი რტო ანუ რქა; მალოარი. ეპიკ. ზეზე აწეებულნი: „დაფარა მთანი გრილმან მისმან და ბაბილოთა მისთა—ნაქუნი ღმერთისანი“ **ფს. 79, 11**; „ყენა წიღენი და განართხა ბაბილონი თქნი“ **ეზეკ. 17, 8**; „მარადია იყოს ძრვად ჩუენი ზე აღმართე ვითარცა სახედ ბაბილონი მაღალად თავსა ზედა ზეთა მალალთასა“ **ბ. კეხ.-ეშუხ. დღ. 71, 11**.

ბაგა. ბოსელი ან „გომი“ არა ა(ღ)ჰქსნისა გარე ანუ ვირი ბაგათაგან? **დ. 14, 16**; „ხლდებოდეს ღიაყუღლი ბაგათა მათთა ზედა“ **ოფ. 1, 16**; „დაბნები (ყენა) ბაგად ყოელისათჳს საცხოვარისა და მაქებო—სამწყსოთა“ **II ნშტ. 23, 18**.

ბაგე ტუჩი, ღრუნჩი; ნაპირი; დაკო, ყიღეა: „ბაგეთა ხოლო მდიდრებს მე“ **მთ. 13, 8**; „ბაგენი მისნი ოდენ იძვრდეს“ **I მფ. 1, 12**; „ბაგელოთა განუტურობო ბაგე მისა“ **ოფ. 40, 21**; „პირსა აკოცენ ბაგეთა თუითა“ **მ. სწ. 146, 18**; „იყენენ ვითარცა ქვამა ბაგეთა ზედა ზღასა“ **ც. მწ. 7, 12**; „რომელ არს ბაგეთა თანა ნალუარევისა არწონისათა“ **ც. „რომელ არს კიდესა ნალუარევისა არწონისასა“ M. ისუ 5, 12, 9**; „მგიდებ ბაგესა თანა მისსა მრგულოვ მტკაველუ“ **ქხ. „გმილი გარემო ბაკთა მისთა მტკაველი ერთ“ O. ეზეკ. 48, 18**.

ბაგინი (ბომონი), (ტაძარი) (კერპთა): „ბაგინები მათი ღამეჯთ“ **M. „დაპყვივით ბომონნი მათნი“ C. II მწ. 12, 8**; რომელ ბაგინსაცა აზნა შევინებად **„C. „რომელ ტაძარსაცა აზნა შევინებად“ ე. სპ. მოც. 24, 8**; „უბრძანა... განდებად კართა მათ ბაგინისათა“ **ფლტ. 124, 1**.

ბაგინისმძარცველი—**ბაგინთა მძარცველი**—**კერპთა ტაძრის მძარცველი**: „მაცნი ესე არა ბაგინის მძარცველი არა, არა შემობარ არიან ღმრთიხა ჩუენთა“ **სპ. მოც. 19, 27**; „ბაგინთა მძარცველი და ეშმაკ და უსულო არიან“ **ფლკ. 242V. იხ. მძარცველი**.

ბაგის-ხაყოფელი—**საკიცხელი**, დასაციხავი: „ნაცილ არიან ქმნულნი ბაგის-საყოფელნი“ **O. „სამოგბ არიან საქმენი საკიცხელნი“ ქხ. იერმ. 51, 18. იხ. საყოფელი**.

ბაგის-ყოფა დაცინვა, ყიციხევა: „ბაგის-მყოფელნი მე“ **O. „მცოცხედე მე“ ქხ. იერმ. 25, 18. იხ. ყოფა**.

ბადე (სათარიმელი), კანკელი, სანადირო ბადე; ღობე: „გან-ოდენ-იგებდეს სათარიმელთა“ **C. „განაგებდეს ბადეთა“ მ. 1, 10**; „სდევით ბადე ეგ მარჯუენით კერპო ნავისა მის“ **DE. „სდევით-და მარჯულ კერპო ნავისა მავის სათარიმელი ეგ“ C. მ. 21, 6**; „გარდაგებულთ მათ ბადე ჩემი“ **ოფ. 7, 12**; „იყო... კანკელი (ბადე ქხ.) (და) მრთუფულნი სუეტის-თავსა ზედა გარემოსს“ **იერმ. 52, 12**; „გარე-მოვადგ შენ ბადე“ **ეზეკ. 22, 8**; „დასთხინა პეტრე ბადენი და მიიხუნა კლიტენი სასუფევლისა ცათაჲსანი“ **მ. სწ. 87, 8**; „მეკუნები ოქროჲსა ოთხასი ესა არათა მათ ბადეთა“ **II ნშტ. 4, 18**; „რომელნი სდებენ ბადესა“ **O. „შთაჰყრენი ბადეთანი“ ქხ. ენ. 19, 8**.

ბადე შობა: „ცოლო ვისე და შეილი არა შებადებ ის“ **H—241, 565. იხ. დაბადება (უღი), დაბადებულობა, დაბადებელი, დაუბადებელი**.

ბადენი ტილოს პერანგი: „პრქუეს ეაცსა მას, რომელსა ემოსა ბადენი“ **დან. 12, 6**.

ბადის-პირი (საბელი): „ბადის-პირთა განმართება ქუეყანასა მათსა“ **II მფ. 8, 2**; „ბადის-პირნი ცოდვისანი მომეხვნეს მე“ **„C. „ბადენი ცოდვილთანი მომეხვნეს მე“ ე. სწ. 118, 21. იხ. პირი**.

ბადის-სახე სარკმლისებრი რკინისა, მოაჯირი: **II ნშტ. 4, 12. იხ. სახე**.

ბავთი ცუდი ამბავი: „მოიწია ბავთი იგი საულისა“ **II მფ. 4, 4**; „ესმეს ბავთი და მოიქცეს“ **IV მფ. 19, 7. იხ. მებავეთ**.

ბავრუკი—**nitrum**: „გან-თუ-იბანო ბავრუკითა“ **იერმ. 2, 22**; „უითარცა მოვლოდეს გზასა, პოვა მცირე ბავრუკი“ **მ. ცხ. 164V. იხ. საბავრუკე**.

ბაზმაკი—**სანთელი**, სანთელი: „დაბურთა... ბაზმაკი მანი“ და მარჯუნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი **C. „მებურთი სანთელი მისნი და მოსაყელენი მისნი და განსაყოფი მისი“ ქხ. რიცხ. 4, 9**; „გლოვა ბაზმაკი არა აღნთებულა“ **„მეყსუღალ ღიესების იგი კუთებისაგან ქართაჲსა“ მ. ცხ. 164r. იხ. საბაზმაკე**.

ბაია, ბაჰა **palma palmulas**, ფინიკი: „განთილ და-ვალბო ბაჰასა და ვშურებო“ **მ. ცხ. 116v**; „დაიუღო მას ბაჰა და განუზადა მას საკეპი“ **მ. ცხ. 72r**; „უამა ბაჰაჲსაჲ სციდეს ნავთისა მათ ზეთისა“ **მ. ცხ. 198v**.

ბაიონი—**ბაჰიონი** ფინიკიანი ადგილი: „მივიდა ენმე ბერი... მცირესა მას ბაჰიონისა“ **მ. ცხ. 281r. იხ. ბაია, ბაჰა**.

ბაკი—**ეზო**, საჩენი: „სხუცა ცხოვარ არიან ჩემნი, რომელ არიან ამის ბაკისანი“ **C. „სხუნიცა ცხოვარნი მიდენ, რომელნი არა არიან ამის ეზოჲსანი“ DE. მ. 10, 16**; „გამოგიყენე შენ ბაკისაგან უყუანაგან სამწყსოთა“ **I. ნშტ. 12, 7**; „აღაწმნა ბაკი, რათა შევრიბნეს ცხოვარნი თქნი“ **Sin—11, 215v**; „მპარავნი იგი უბილაჲმან ძალმან ბაკსა მას არვისასა შეაკრან“ **მ. ცხ. 274r. იხ. ნაბაკეი**.

ბაკი (ბაგე), ნაპირი: „ბაკონი მისნი, ვითარცა ბაკი სასუმელისა“ **II ნშტ. 4, 5**; „გმილი გარემო ბაკთა მისთა მტკაველ ერთ“ **O. „გმილებ ბაგესა თანა მისსა მრგულოვ მტკაველუ“ ეზეკ. 42, 18**.

ბალანი ბეწვი, მატყლი: „დამიტევა ბალენი მისი და ბალნისა ჩოჲა... და მე შევიმოსე ესე ყოველი“ **მ. ცხ. 286v**.

ბალანტი (საქუფთე), ქისა: „რომელსა აქუნდეს ბალანტი, აღიდენ“ **C. „რომელსა აქუნდეს საქუფთე, აღიდენ“ DE. ლ. 22, 26**; „დმოთილი ვეცხლი ბალანტისაგან“ **H—241, 564**; „უნუარგაქუნ ბალანტი“ **ლ. 16, 4**. **ბალარჯი**—**უფუტარი პტერი, ხმიალი**: **IV მფ. 22, 8**.

ბალარჯობა ლეცომოება, აქალარჯობა, ებრაელთა ღლესასწაული, როცა ისინი სჯულისმებრ ბალარჯს ჰამენ: „პირველსა მას ბალარჯობასა“ *C.*—„პირველსა მას ღლესა უცო მთა მასასა“ *DE, მთ. 26, 17;* „უცეს... ღლესასწაული იგი გლარჯობასაჲ შედ ღლე“ *I. ეგრ 1, 19;* „განზადეს ზატივი იგი ბალარჯობისაჲ (უცო-მთა მთასაჲ *O*)“ *I. ეგრ 1, 10.* შდრ. ჯილარჯობა.

ბალაშ-ი ლალი: „ზედა ზის თუალს იაგუნდო... ბალ-ი-შე: ზე: და მარგალიტი“ *ე.გ.* *A—484, 215r.*

ბალდინჯ-ი ბალდინჯო: „ბლდუგო ქუბო იგი მისი სრუ-ლიად ქუეითან ზედმე ბალდინჯითა“ *მ. ცხ. 206r.*

ბანა (განბანა): „უკუეთუ არა მბანანაჲ; არა ჰამანა“ *DE, —* „უიღრე არა განი ბანანიჲ, არა ჰამანა“ *C. მრ. 7, 4;* „იხილა მან მიერ ერლოთ, ღელავადი ერთი მბანე ბოლა რაჲ სამოთხესა შინა თჳსსა“ *II მფ. 11, 2;* „უიოთარ უო ბანე-ბო ღე მბანოსა შინაჲ“ *მ. მოც. 85, 18.* „უერ შემძღებელ იყვნეს გულითად სრულ-ყოფად შემწირველთა მათ, გარნა... პირად-პირადთა ბანათა“ *ჰებრ. 9, 10.*

ბანაკ-ი (ერია, მხედრობა, რაზმი; გუნდი, ჯგუფი: „ჟან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ბანაკი“ *ქ.—* „გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ერია“ *ქ. ფს. 20, 2;* „შენი არს ესე ყოველი ბანაკები, რომელ შემემთხვაჲ“ *დაბ. 35, 8;* „ბანაკი იგი უცხოთესლთაჲ დაბანაკებულ იყო ღლესა მას გმირთასა“ *I მფ. 11, 15;* „აღიძრა ყოველი კრებულნი... ბანაკად—ბანაკად თითოეული“ *გამოსლ. 17, 1;* „ბანაკი ანგე-ლოზთა უფლისაჲ გარე-მოადგეს მოშენთა მისთა“ *ფს. 82, 8;* („განყო) ცხოვარს და ზროხად ორად ბანაკად“ *დაბ. 82, 7;* იხ. დაბანაკება (—ული), დამბანაკებელი, საბანაკე.

ბანდ-ი ნაჭერი: „იხილეს ქმაჲ ვინმე შიშეული, რომელსა ბანდი რამე მოესხა სარცხნელთა მისთა“ *მ. ცხ. 208r.*

ბანდაკ-ი (სფვრილი), გოლორი: „ზლუდით სარკუმელსა გარდაუტევს ბანდაკითა“ *ქ.—* „სარკუმლით ზლუდესა გარდაუტევს იგი სფვრიდითა“ *ქ. ხაქ. მოც. 3, 25.*

ბანგრეგეს ძენი ქუხილისანია: „დამადვა მათ სახელები ბანგრეგესსა“ რომელ არს ძენი ქუხილისასაჲ *მრ. 8, 17.*

ბანილ-ი დაბანილი; მონათლული: „ბანილსა მას არა უცეს ბანა“ *მ. 11, 10;* „ბანილი ხოლო იყვნეს სახელითა უფლისა იესუ ქრისტესითა“ *ხაქ. მოც. 8, 16.* იხ. განბანა (—ილი), დაბანა, მბანელი, მობანა, ნაბანი, საბანელი, უბანელი.

ბანჯარ-ი მწვანელი, ბალახი: „უიოთარცა ბანჯარი შე-მგნარი“ *იხ. 27, 27.*

ბაჲ იხ. ბაი.

ბაჲონ-ი იხ. ბაიონი.

ბაუ-ი გადასახადი, გამოსაღები: „იხილეს რაჲ მეზურე, მისცეს ბაუი მათ“ *მ. ცხ. 25r. იხ. შებაყე, ხაბაყე.*

ბარ-ი (ველოან-ი), (ღელეა, ვაყე: „ქუეყანაჲ მთაჲ და ბარი“ *M. —* „ქუეყანაჲ მთიანი და ველოანთა (არს)“ *G, II მფ. 11, 11;* „უერ შეუღეს დამკდრებად“ *მკვდრთა მათ ბარეჲთა“ M. —* „უერ შეუღეს მოსრულეებაჲ მკვდრ-თა ღელესითა“ *მხ. 1, 19.*

ბარაკიელ-ი (მონა), მსახური: „უიოთარცა ისმინე ბარ-

აკიელის (var. მონიხა) ამის შენისა მოსმით“ *კ. იერ. ჯუარ. გამორ. 241, 29.*

ბარბაროზ-ი, **ბარბაროზ-ი** უცხოთესლი, არაიელინი, ველური: „სადა-იგი არა არს წარმართ... ბარბაროზს“ *კოლ. 8, 11;* „უიოთარცა“ *იხილეს. ბარბაროზთა მათ“ ნნდ. 7, 6;* იყო... ბარბაროზთა მოსლვაჲ, ენის აწლიჲ“ *მ. ცხ. 22v;* „შემოგვლეს ჩვენ ბარბაროზნი და მოს-რეს ერისა ჩუენისაგან ურიცხვ სულს“ *ლიმ. 8, 1.*
ბარბაროზებრ-ი ბარბაროსული (ენა): „მოუგო მან ბარ-ბაროზებრითა ენითა“ *ქ. მრთ. C, მავ. თებ. 218.* იხ. ბარბაროზი.

ბარბაროზ-ი იხ. ბარბაროზი.

ბარე ბარემ, ბაშ; მინც: „უკუეთუ ვერ ძალ გიც სხვა მინჯობაჲ, ბარე ერთკერძო იგი ღაითმინეთ“ *მ. ცხ. 175r.* „ბარე სიტყუთ მომიცნას და ვანუტეო“ *მ. ცხ. 215r;* „ოღეს-ლა არა ინებე განყენებაჲ ჩემი შენ თანა... ბარე მი-ილე სამოსელი თავისა შენათჳს“ *ბაღ. 85, 84;* „უინამთვან მონათკერი ვერ წაგლეს, ბარეჲჲ ღიდი ეკლესიაჲ რაჲთ მიგლეს“ *ი. გ. 53, 10.*

ბარეში-ი იხ. ბარძიმი.

ბარკალ-ი (ბარკლისა) (თეძოჲ, ბარძაყი: „შეიზა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენია მისისასა“ *M. —* „შეირტყ იგი ქუეშეთ მოსახმელისა თეძოსა ზედა თჳსა მარჯუენისა“ *C. მხ. 8, 18;* „მოართუა ბარკალი კუთითურთ“ *I მფ. 9, 24;* „შეუბანს კადალ-კადალსა ჭრმა-ლი... და საბარკალი ბარკალსა თჳსსა“ *ნეფ. 4, 18;* „და-ვიღვა ჩათუტი თავსა ჩემსა... ჭრმალი დავიგრა ბარკალ-სა ჩემსა“ *ლიმ. 122, 12* იხ. საბარკალი, სხულობრკალი.

ბარკალსხელ-ი (სხელბარკალი, ბარძაყი: „არცა ბარკალსხელნი გმირისანი ხონდეს მას“ *ქ.—* „არცა სხელბარკალნი მამაკაცისანი სიწლიჲ“ *ქ. ფს. 146, 10.* იხ. სხელი.

ბარსაბონ-ი რილაჲ მონელეა: „აჲ ბარსაბონსა სომ-ხითისაჲ... რომელ იყო მფლობელ ქუეყანისა ჩუენისაჲ და აქუნდა ტელმწიფებაჲ დივანთა განგებასა ზედა“ *Sin.—11, 44r.*

ბარსაბონ-ი ბალზამი, balsamum: „სხუაჲ არს ასქინო-ლსა ზომიში და სხუაჲ ბარსაბონისაჲ“ *ხაქ. კეს. იქუხ. დდ 74, 3.*

ბარძიმი-ი, **ბარეში-ი** (სასუმელი ცეცხლისაჲ, სასმისი; ზიარების ჭურჭელი: „ბარძიმი იგი ვეცხლისაჲ შთო-უღეთ ჭაფასა მას უმრწემისა“ *დაბ. 44, 3.* „ბარძიმი გულსწყრომისა ჩემიაჲ“ *ფს. 51, 17;* „აბრტთა წმიდაჲ ბარძიმი საიდუმლოთაჲ მით საღმრთოთაჲ, და აზიარებდო ერსა“ *მ. ცხ. 24v;* „იქმს იოსებ სახეა მისრისასა ბარ-ეშითა მით, ესე იგი არს სასუმელი ვეცხლისაჲ, რომელი ვეყრა“ *ხაქით. წიგნ. 11 72, 1.*

ბარჯ-ი ორკაპა ჯოხი: „მღდი შენი ბარჯისათჳს და საჭივთა ეზადებეს დადებად“ *ქ. სვ. —182, 8.*

ბასრება, **ბასროზა** დაცინება, აციტება; აწუხება, აწუხარება-ყოფა, აგმობა: „დაასრულეს ბასროზაჲ იგი მის ზედა“ *C. —* „განკიცხეს იგი“ *DE, მრ. 16, 20;* „ჰბასროზდეს მას“ *DE, მთ. 27, 29;* „გუ ბასროზენ

მწვანელებული“ მრთ. D, კირ იერ. აღდგომ. 118; „ვეთარ-
ლა ეი ბასრეთი ეშეკთავან და ვერ ეაგრძნობთ“ მ. ცხ.
128; „სადა იყვნენ მაშინ, რომელნი-იგი ეთინიელ და პბას-
რო ბედ მოქმედთა ეფთილისათა“ მ. სწ. 94,18; „რაჲ ესრე
მბასრობ ჰქუ“ მხ., — „რამათჳ მწუნოთო ჩუენ“ I,
„რამათჳს შეუტრპაჲ-მყუენით ჩუენ“ M, II მფ. 12,48.
„აზრახეა ჩემი ბასრებაჲ“ Sin. 4,158r; „უგერა აწ
გემა ბასრთბაჲ იგი მისი“ C, „აჲ ესერა გემა გმო-
ბაჲ მაგისი“ DE, მთ. 26,65. იხ. განბასრება, მბასრობელი,
საბასრავი, საბასრობელი

ბატრუქაჟი — საკლავი, მსხვერპლი: „მოიცემოდა მათ ორი
კაცისა გუამი და ორი ბატრუქაჟი“ დან. 18 (14),31.

ბატრუ — «ფუცხუ», ხორცის ამოსაღები: „დასხნენ მას
ზედა ყოველი ჭურჭელნი... ააცხებურები და ბატრუ-
ბი“ G. — „საცეცხლური იგი და ფუცხუეები“ მხ., რიცხ.
4,14.

ბაყლი — ლავი, ჭუჭყი, მწვირი: „მოაღებინა... სხუა სა-
ყავლო ბაყლებს და კიდობნთა მათ შინა ჩადეა“ ლ.
ბაღ. 28,9; „იყო იგი მაშინ მოსილ ქუელითა და სამზა-
რეულობა ბაყლითა შებაღებულ და კუამლ-ნაჭირითა
შეღებულ“ მ. ცხ. 826r; „რომელმან შებღალოს და დასუ-
აროს ბაყლითა, ერთითა პატრუქითა განიპატივნენ ორნივე
იგი“ მ. ცხ. 229r

ბაყლიანი, **ბაყლიანი** — ჭუჭყიანი, მწვირიანი: „რაჲ
არს სამოსელი იგი ბაყლიანი, რომელი ემოსა მის“ მ.
სწ. 229, 10; „მოთილ არს იგი სამოსლითა ძონძითა და ბა-
ყლიანითა“ დან. 77,29. იხ. ბაყლი.

ბაჲა — შურეება, მოშურნეობა, მიმსგავსება, შესწო-
რება: „სხუა პბაჲაჲ ცოდვილთა“ მფ. ხოლ. 24,13; „სუ
პბაჲაჲ გზათა მათთა“ მფ. ხოლ. 2, 31; „რამთა მათ პბა-
ჲადეთ“ ვალ. 4,17; „რამთა მბაჲაჲადეთ ჩუენ“ II
თებ. 2,8; „პბაჲაჲცრდა იგი პირუტყუთა უგუენურთა და
მიმსგავსა მათ“ მხ. 48,18

ბაჲა — შური, ჯიბრი: „სიმწიარჲ სულსა არს, რომელ-
მან გარდარეულად სუას ბაჲაჲთა და გდობითა“ ზორ.
34(31), 88. იხ. აღბაჲეჲა, მიბაჲა, მობაჲა, მობაჲაობა.

ბაწარ — ღარი, საბელი: „ყოველნივე მახენი არიან და
საბრგენი და ბაწარნი სიგერაგეთა ჩემიანი, რომლთა შე-
უბრკმობ მავალთა გზასა მაა წრელთა“ მ. ცხ. 403v.

ბეგრა, **ბეგერა** — დიდი ხმა, «ოხრა», შრიალი, დგრი-
ლი: „დაიტყუდუნ გვლთა და ბეგრადი ჟერგითა“ ვზეგ.
25,6. ესმა გოთილიას ეშაჲ ბეგრისაჲ ერისაჲ მის“ IV მფ.
11,18; „აჲა ეგერა ბეგრადი ჟერგთა უფლია მისასათაჲ“
IV მფ. 8,32; „ბეგრადი განმკრთობელი და ზეღუეჲა
კლდითა“ მ, — „ოხრაჲ ფრიადო შთამოგორეებულთა ქვა-
თაჲ“ მხ., სიბრძ. ხოლ. 17,18; „ბეგრადი... მგდართაჲ“ შიქ
1,18; „ბეგრადი ეტლუბისაჲ“ შიქ 1,18; „ეტლუბისა ბეგ-
რადი“ ნაუშ 7,8. იხ. აღმომბეგრებელი, დაბეგრება.

ბღჳნვარე ნელი, **მინელეზული**: „სცხლი რაჲამს ედებინ
ბღჳნვარე ჳღ და არა აღატყინის იგი გარბან, არა დაშრტის“
გრ. ნოს. კავ. აგებ. 171,29.

[**ბეგეა**] ცვეთა, ფლეთა, ხევა: „იგჳნეს კაფი და დედაჲი.
შემოხლნი სამოსლითა ბეგეჳლითა“ ლ. ბაღ. 50,12. იხ.
განბეგეა, დაბეგეული.

ბეგარი — (ბეგრისა) ხარკი: „იხილეს მეზუერე, მოიცეს ბა-
ჯი... ზოლო მშაჲ იგი... შეწუნა ფრიად და იყო წინააღმდ-
გომად მათა და ეტყულა: „ყოველად იკადრებთა მოხდალ ბეგ-
რისაჲ“ მ. ცხ. 55r. იხ. მეზეგრე.

ბეღი — სვე: „განუმზადებლით ბედსა ტაბლასა და აღუ-
სით ეშეკასა საწღე“ მხ. 65,11, „ბედმან შენმან ლაიცვა
საპურობილუ“ — თომა მაც. 16,21; იხ. მნელ-ბეღი; ბეღი-
ანი, ბეღნიერა, ბეღნიერება.

ბეღელ — «ერდო»: „გიოთარცა თივაჲ ზელა ბეღელსა“ O. —
„გიოთარცა თივაჲ გშელი ჳრდოთა ზელა“ მხ., მხ. 27,27.

ბეღეჟი — განახლება (შენობისა): „მათ ალაგინ ბეღეჟი
სასახლისაჲ მის უფლისაჲ“ IV მფ. 12,5; „განაშლიერონ ბე-
ღეჟი სახლისა მის უფლისაჲ ზუროთა მათ“ IV მფ. 29,6.
ბეღიანი — ბედის მქონე: „ვინცა შეცხრამეტესა ღარაჲასა
ზედა იშვას, კაცი ბეღიანი იყოს და მისსა სიცოცხლესა
შეგან სამი ღათერაჲი შეემთხვოს“ A — 65, 208 იხ. ბეღი

ბეღით — უბრალოდ, ამოოდ, ფუტალ: „ესთენი განძი ბე-
ღით წაქდეს“ — მფ. 48,28

ბეღნიერი — ბედის მქონებელი: „იყო საწუთროსა ამას
ბეღნიერი და დიდებულ“ Sin. 11,44v.

ბეღნიერება — ბედის ქონება: „რეცა თუ ბეღნიერებაჲ-
სა იგი ჯამი ცხორებისაჲ ყოველთაჲან მოუღებეს“ H — 841,
797. იხ. ბეღი.

ბეგრი — 10.000; მრავალი: „თანამღები ბეგრისა ქან-
ქრისაჲ“ მთ. 18,14; „პოვეს ვეცხლი ზუთ ბეგრა“ ხაქ. მაც.
19,19; „ასნი თქუენნი სდგენიდენ ბეგრთა“ G, ლეოტ.
26,8; „ბეგრანი ღუაწლნი ღაითმინა“ მრთ. A, კ. იერ.-
ხული წმ. 166.

ბეგრეული — 10.000: „რომელთა ზელა შეგრებულ იყო ბეგ-
რეული ერი“ მთ. 18,1; „არა შემეშინოს მე ბეგრეული-
სა გან ერისა“ მხ. 2,7; „მეტერთა ჩუენთა ბეგრეულად
გუემ“ მხ., — „მეტერთა ჩუენთა ბეგრეულ სტანჳგელ“ O,
სიბრძ. ხოლ. 12,22.

ბეგრეულ — «ბეგრეულად», ათითასჯერ: „მეტერთა ჩუენთა
ბეგრეულ სტანჳგელ“ O. — „მეტერთა ჩუენთა ბეგრეულ-
ლად გუემ“ მხ., სიბრძ. ხოლ. 12,22; „თუ ბეგრეულ შე-
ცოდებულ იყო“ ოქრ.-მარხ. დამონ. 10,28; „თუალნი უფლი-
სანი ბეგრეულ უნათლეს არიან მხისა“ მ. ცხ. 40r.
იხ. წილ.

ბეგრეჟი — ათითასჯერ: „დალაკათუ ბეგრეჟი მოკუ-
დუ, არა გინეშორო მე ღმერთსა ჩემსა“ მ. ცხ. 311,2. იხ.
ჯერ

ბეჳა — ცხენის მიერ ფეხის ცემა მიწაზე და მიწის მო-
თხრა: „იბეჳს ველსა ზელა“ იოხ 39,21

ბელატი — უთმო: „კაცი იყოს... ბელატი“ A 65,263.

ბელეკონი — «ტერემინთა», «თერევენთი», pistacia
ferebinthus: „დამალნა ივინი იაკობ ქუეშე ბელე-
კონსა მაა“ დან. 85,4; „რომელ არს ბელეკონი ეფ-
რემისი“ M, — „ტერემინთაჲ ეფრემის ქალაქისაჲან“ G,
იხუ 5, 17,9; „იყვნეს ივინი ვითარცა ბელეკონნი ფურ-
ცელდაყრილნი“ მხ. 1,80; „გიოთარცა ბელეკონმან გან-
ვართხენ რტონი“ O, — „გიოთარცა თერევენთმან განვით-
ხენ რტონი“ მხ., ზორ. 24,22.

ბელეკონი ნაყოფი ბელეკონის ხისა—*pistacia terebinthus*-ისა: „შთაბრთო კაცს მას ძლუნენი... შტახი, ბელეკონი და ნიკოზი“ **ლ. 48, 11.**

ბელზებულო, **ბერზებულო** ეშმაკთ-მთავარი, სატანა: „ბელზებულოთა“ (ბერზებულოთა E) განსახსნე ეშმაკთა“ **ლ. 11, 16.**

ბელიარ— ეშმაკი, სატანა, ინტერპრეტე: „არაჲ შენუჲნი ბაჲ არს ქრისტესი ბელიარს თანაჲ“ **II კორ. 8, 15;** „მბრძოლი იგი წმიდათა და მოწირვე კაცთა ცხორებისაჲ ბელიარ“ **მ. ე. 46, 8.**

ბემონ— **ბმემონ**— იმბიონი: „დადგა ეზრა მღვდელი... ზედა ძელისა ბემონსა“ **I ეზრა 9, 48;** „დაჲ... ზედა ბემონსა ძელისა“ **ნეემ. 8, 4.**

ბეჟედ— ძვირფასი თვალის: „ზედა ზის... ბეჟედი მრთელ და სრული ყოველითა იერითა“ **A—484, 216r.**

ბერი— მოხუცებული; მონაზონი კაცი: „ვითარ გმლ-ეწიფების შობად კაცსა ბერსაჲ“ **მ. 8, 4;** „ერთი იყო ბერ და ერთი ჰაბუჲ“ **მ. ცხ. 286 v;** „ჰკითხა ძმამან ვინმე ბერსა... ჰქუა მას ბერმან“ **მ. ცხ. 286 v.** იხ. ბერობა, დაბერება, დედაბერება, სიბერე, უბერესი.

ბერვა «მებერვა», ჩაბერვა: „ჰბერო— თუ ნაკურც-ხალსა, აღაგნე ცეცხლი“ **ო. —უკუთუთ შეჰბერო ნა-ბერწყალსა ზედა აღეგნეს“ pb., ზირ. 28, 14;** „რომელნი ჰბერვდიეს ნესტუსა რქისასა“ **ნეემ. 4, 18;** „ჰბეროლ მას ქარმან“ **ფხ. 102, 16.** იხ. ბბერვა, აღბერვა, აღმო-ბერვა, გამობერვა, გამობერვითი, გამობერილი, განბერვან, დაბერვა, მბერვა, მობერვა, საბერველი, შებერვა, შთა-ბერვა.

ბერზებულო იხ. ბელზებულო.

ბერობა «მოხუცებულობა», უხუცესნი: „მოუწოდა ბე-რობასა ისრაელისასა“ **გ. —მოუწოდა... მოხუცე-ბულთა ისრაელისათა“ ო. ლევით. 9, 1;** „მოაღლინო ბე-რობამან ქალაქისა მისისამან“ **გ. —მოაღლინეთ ყოველითა მათ მოხუცებულთა შორის ქალაქისათა“ მ. II შჟ. 19, 12.** იხ. ბერი.

ბერტვა იხ. განბერტვა.

ბერძენი რომაელი: „ოთხთა იგი და ბერძენთა სიტყ-ლი ქეშმარიტად ვიცა“ **არიფ. 178, 20;** „მოვილენ ბერძენ-ნი და აღმოკონ ნათესავი ჩუენი“ **მ. 11, 48.** იხ. საბერძ-ნეთი.

ბერძელ ბერძნულად: „წერილ იყო ებრაელებს, ფრომი-ნებრ და ბერძელ“ **გ. მ. 19, 20;** „ბერძელ იცაჲ“ **საქ. მოც. 21, 27.**

ბერძული ბერძნული (ენა): „იყო წიგნი წერილი მას ზედა ბერძულითა“ **ლ. 25, 23;** „არა იცოდა სპასმეტმან ბერძული“ **H—441, 770.**

ბერწი— უმვილო; ელისაბეთ იყო ბერწი“ **ლ. 1, 7;** „იხა-რებდ ბერწი ევე, რომელ არა ჰმოზდ“ **გალატ. 4, 27;** **ეს. 44, 1;** „იყო ბერწი და არაოდეს ეშვა“ **მ. მოც. 79, 15;** „უკუთუთ ბერწი არს და არა შვის დღდაკაცმან შვილი, მწუ-ხარე ბრიელ ყოველი“ **მ. სწ. 110, 10.**

ბესინი— ზედაშე: „ვითარ-იგი გამოაკბადებს სეფისე-შია და ბესინი“ **Ath. 11; 235v.**

ბექი «მგარი»; «ბექთ-საშუალ-ი», ზურგი: „დასდგ-ან ბექთა ზედა კაცთასა“ **გ. —დასდგინა მჭარათა ზედა კაცთასა“ DE მო. 24, 4;** „აღიმატნა იგი ბექთა ზედა თქსა“ **მ. —აღიმატნა იგი ბექთ-საშუალ-სა ზედა თქსა“ G, II შჟ. 82, 11;** „მიყენ ბექნი შენნი და იტერთე იგი“ **ზირ. 6, 26;** „განმოირნა ტვრთა ბექნი“ **ფხ. 80, 7;** „ნა-რისუვეითი ტარითთა ჩემთაჲთა განტოვებოდეს ბექნი მათ-ნი“ **თბ. 21, 20.** იხ. ბექთ-საშუალი, საბექური.

ბექელი— „შეაღუთ ბექელი კელსა მისსა“ **ლ. 15, 21;** „რომელსა ეცუას ბექელი თქროსაჲ“ **იაკ. 2, 2;** „და-ჰბექდა ბექელითა თქსითა“ **III შჟ. 21, 8;** „წიგნი დაბექ-დულს სამეფოთა ბექელითა“ **მ. ცხ. 422r;** „აღბექდნა იგინი საუფლოთა მით ბექელითა“ **თბ. მოც. 14, 20.** იხ. აღბექდა, გამობექდა, დაბექდა, დაბექდენება, თქრო-ბექელი, საბექდავი, უბექდელი, შებექდა.

ბექთ-საშუალი «ბექი», შუა ზურგი: „აღიმატნა იგინი ბექთ-საშუალ-სა ზედა თქსა“ **გ. —აღიმატნა იგი ბექთა ზედა თქსა“ M, II შჟ. 82, 11;** „ბექთ-საშუ-ალითა მისითა გდარვიდეს შენ“ **ფხ. 80, 4.** იხ. სა-შუალი.

ბზა *bixus*: „აღმოვაყენო ქუეყანისა ურწყულსა... ბზა“ **ეს. 41, 19.**

ბზე: „ბზი იგი დაწულს“ **მთ. 8, 12;** „ლომი ვითარცა ქარი ბზესა ჰამდეს“ **ეს. 11, 7;** „აზილე (თიგა) ბზით ურთ და განაგმე ვითარცა აღიზი“ **ს. ვამაჲ-მოციქ. სან. 86, 20;** „სახლსა ბზისასა უკუთუთ ვინმე ცეცხლი შეიბოს, არა დაივოს“ **მ. სწ. 212, 19.** იხ. საბზელი.

ბზიკი *vespa*, «როტ-ი»: „არა შეპოთ... ბზიკი და მსგავსი მისი“ **ო. —როტა და მსგავსნი მისნი“ G, ლე-ვიტ. 11, 22;** „გამოპაღე ქუეყანამან ბზიკი“ **სიბრძ. სოლ. 19, 10;** „წარავლენით ბზიკი უწინარეს შენსა“ **გამოხლ. 23, 28.**

ბზინვა «ბრწყინვალეობა», აელვება: „უკუთუთ ბზინ-ვა თეთრი იყოს“ **გ. —უკუთუთ ბრწყინვალეობა იგი იყოს სპეტაკ“ pb., ლევით. 13, 2;** „უკუთუთ იყოს ვინმე გარ-სა... ბზინვისა ანუ აელვებისა“ **ლევით. 18, 2.** იხ. მბზინვარე.

ბივრიტი *beryllus*: „უბოვე თუალი იგი ბივრიტი“ **ქ. ცხ. 84, 12.**

ბილწი, **ბილწი** «ბიწიერი», «საძაგელი», «საძაგე-ლება», უწმინდური, «ბუგრიანი»: „შეგინებულნი და ბილწნი (ბიწურნი *var.*) იშუებენ სიყუარულსა შინა (საცუტრსა შინა *var.*) მათსა“ **II-პეტრე 2, 12;** „რაგამს იხილოთ ბილწი იგი მოტვრებისა“ **DE, —რაგამს იხილოთ საძაგელი იგი თვრებისა“ მარ. 12, 14;** „რომელი წინაშე კაც-თა მიდლოდ არს, ბილწი არს წინაშე ღმრთისა“ **გ. ლ. 16, 15;** „ბილწი მფრინველი არს“ **ფი. VI, 48;** „განაგდე კრებუ-ლითგან ბილწი“ **იგ. სოლ. 21, 10;** „ფიცებულსა და ლაღსა ბილწი პრეტან“ **იგ. სოლ. 21, 24;** „უკუთუთ შეეს მან მბილწი, დამთხველი სიხლსა“ **ო. —უკუთუთ შეეს მბილწი ბილწიანი, დამთხველი სიხლსა“ pb., —ეშვა. 18, 10;** „ბილწად და არაწმიდად შეგზოაცხო ყოველი კაცი“ **საქ. მოც. 10, 28;** „ბილწად სავსე თნლმ შეზავებული გულის-თქუმაჲ“ **ფი. XIV, 24.** იხ. სიბილწე, სიბილწება.

**ბილწება, ბილწვა, «არაწმიდება», უწმინდურება, «შე-
გინება», საბაგელები, ბიწი:** „შინაგან გულისაგან, გა-
მოვლენ... ბილწებანი (არაწმიდებანი DE)“ შრ. 7,22; „ნუშვა: იბოგების. თქუენ თანა წილდენება და ბილ-
წებაჲ“ I ეზრა 1,4; „ნუ იქმთ მავას საქმესა ბილწე-
ბისასა, რომელ მოვიძულე“ O.—ნუ იქმთ საქმესა შე-
გინებისა ამისასა, რომელი მოვიძულე“ ph., იერემ. 24,6.
„არა შესუარულ ხარ ბილწეობათა“ მარკ. 248r; „უქუ-
ეთუ გესროლის ისრითი ბილწეობისათა“ შეიჭურე შენ
უბიწობითა“ მ. სქ. 144,20.

ბილწებისა-ა «ნაბილწვარი»: „შესტოდეს მას ნაზობთა
მათ ბილწეობისათა“ M.—„შესტოდეს მას შეილთა ნა-
ბილწვარათა“ G, H წყ. 22,5. იხ. ბილწი, ნაბილწვარი,
შებილწება, შემბილწველი.

ბინი-ი ნაღვლო, ბინი-ი: „ვითარცა ჟეალჲნი ბინი-ი
დაიდის“ ზარ. 42,10.

ბირება «აღორცა»: მოხიბლვა, აგულიანება; მიმხრო-
ბა, ლაცოლიება: „ბიარა იგი გოთონიელ ცოლი თჳსი,
რადთა სიხოთს მამასა თჳსსა აგარაჲ“ M.—„აღორცა იგი
გოთონიელმან თხოოდ მამისაგან თჳსისა აგარაჲ“ G, ზეგ. 1,14; „მაშინ აბრანეს ვინმე კაცნი, რომელთა თქუეს“
საქ. მოც. 2,11. „ბირებითა ნახარათათათა იწებეს მო-
კლავა ღიდისა რატანესი“ არსტ. 68,25. „შევიძეო სატუ-
რი ამის გამო ენითა ბირებულისა მის ზალაპვარისითა“ ბაღ. 109,16. იხ. ბირება(-ული), მიბირება, მობირება.

ბირებულთა მიმხრობა: „რომელმან უთხრა იოდასაჲს
ბირებულთაჲ ნაქორისი“ ბაღ. 112,27.

ბირთუ გუნდა, გორგალი, ბურთი: „ბირთუნი და
შროშანნი (სასანთლისანი) მისგანვე იყვნენ“ გამოხლ. 24,51;
„ბირთუ გრთო თმაჲ სითუნლით დაუღვა“ I მტ. 19,12;
„ბირთუ ოქროსაჲ მძივსა სარდიონსა“ თ. ხოლ. 25,11;
„სკუმდით მავას კისერსა ბრძენისა“ ბირთუთა Sin.—
11,6r; „გუგუმერაინ ჩუენ, ვითარცა ყრმანი რამ ილწობოდ
ბირთუთა მიმოღვებით“ მ. სქ. 250,6.

ბირთჳს სახე გუნდისებრი: „შომრგულად არს (გრძლ-
ბი) ბირთჳს სახე ბირთა“ უი. XVII, 2.

ბირილიონ-ი იხ. ბურილიონი.

ბირქა წყლის სადგომი ორმო ან თბრილი: „ნეშტი
იგი ერისაჲ მის შეიპყრა და შეაყნა ბირქასა“ H—241,241.
ბისონ-ი, ბჳსონ-ი «ზეეზი», სუფთა ტილო: „იმოსებო-
და იგი ძოწუულითა და ბისონითა“ DE.—„იმოსებოდა ძო-
წუულითა და ზეეზითა“ C. ლ.—10,12; „შეჭმოსა სამოსელი
ბისონი“ დაბ. 41,42; „შეგარტე შენ ბისონი“ ეზეგ. 16,10; „ბჳსონი ევკრატო გრელბული“ გექმნეს შენ მარე-
ტულად ეზეგ. 27,7.

ბიც-ი მარილოვანი, მლაშე: „შექმნა ქუეყანაჲ ნაყოფი-
ერი ბიცოდ“ უხ. 100,24.

ბიცოვანი, ბიცოვანი «აღდაჭი», მლაშე, უნაყოფო:
„დაეშწნოს იგი ბიცოვანსა ქუეყანასა, მარილოვანსა“ O.—
დაეშწნოს აღდაჭისა ქუეყანასა... მარილოვანსა“ ph., იერემ. 17,6; „მარცხელნი არა დაეთენიან ქუეყანასა ბიცოვან-
სა“ გრ. ნოხ.—გავ.—აგვ. 220,12.

ბიწ-ი «ბრძელო», ლაქა; ზადი, ნაკლი: „ბიწ ბორბ
არს კაცისათჳს ცილისა სიტყუაჲ“ ზარ. 29,26; „ბიწი არა

არს შენ თანა“ ქება. 4,7; „ნუ შეამთხუე ბიწსა ღიღებუ-
ლებასა შენსა“ Q.—„ნუ სცემ ბრძელსა ღიღებასა ზედა
შენსა“ ph., ზარ. 29 (22), 24. იხ. განბიწება, უბიწო(ვ)ება,
უბიწოლ

ბიწიანობა ბიწი: „კითხულ იქმნა მამად ბიწიანო-
ბისათჳს, თუ რამ არს“ მ. ცხ. 128r, იხ. ბიწი.

ბიწიერ-ი «ბილწი», ლაქიანი, ზადიანი: „შეგინებულნი
და ბიწიერნი იშუებენ საყუარულსა შინა მათსა“ T.—
„შეგინებულნი და ბილწნი იშუებენ საცთურსა შინა მათ-
სა“ T. II მტრე 2,12; „რომელსა ედგას ეფრემ უბიწოჲ
საარგვსა თჳსსა და მან ბიწიერი შეწიროს ღმრთისა“ მ.
სქ. 167,24. იხ. ბიწი.

ბიჭ-ი «ნაბიჭი», ნამცეცი: „ტაბლასა ქუეშე ჰამედ ბიჭი-
საგან შეკლავსა“ DE.—„ტაბლასა ქუეშე ჰამედ ნაბიჭისა
ყრმათასა“ C, შრ. 7,25. იხ. ნაბიჭი, ნაბიჭევი.

ბიჭ-ი ნაბიჭი: „მეიღანი გზისანი ბიჭთა მათ ფერტაჲსა
მიერ ურთიერთას წინამოსწრობით დასდებენ, და რომელი-ღი
ფერტი წინა დადვიან, შეორესა ბიჭსა უკუანით მოაჭიოინ
და გუალოდ წინაჲ იგი უკუანა ევიან შეცვალბითა მით მე-
ორისაგათა, და ესრეთ მივლნან დასასრულსა გზისა მათისა-
სა“ H—2251, 214r. იხ. გარდაბიჭება.

ბიჭება ნაბიჭის გაღადგმა: „ბიჭებით გარდაბიჭიან“
I მტ. 5,5. იხ. ბიჭა.

ბეჴმა იხ. ბრეჴმა.

ბლარდნა ხეყვა: „მოიქსნა მონი იგი, რომელი ეზღარდ-
ნა წელთა მისთა“ ბაღ. 122,1. იხ. მობლარდნა, საბლარდ-
ნელი, წარბლარდნა.

ბმა «დამტკიცება; პყრობა; ღაბმა; რტყმა: „არა უზნ
მათ ძირ“ C.—„არა დამტკიცებულ არიედ ძირნი მისნი“
DE, შრ. 4,17; „მუნება (ცხენი)“ Q—240,164; „არა
ცულად გრმელ აბს“ სრამ. 12,4. იხ. აბმა, ალბმა, ბრ-
ლისაჲმა, გამობმა, ვანბმა, ღაბმა, ღამობმა, გლობმული, მიბ-
მა, შებმა, შემობმა, შთაბმა, შმთავლის-ბმა, ძორდაბმული,
წარბმა, წარმობმა.

ბმემონ-ი იხ. ბემონი.

ბნდუნა იხ. მზნდუნერე.

ბნევა გაფანტვა: „მზულს-სიტყუანი ჩემნი იბნევეიან“
მ. ცხ. 200 v. იხ. აბყრის-დამაბნეველი, განბნევა, განბნეუ-
ლება, განმანბნეველი, განმბნეველი, განსაბნეველი, გარდა-
ბნევა, დაბნევა, მიმოგანბნევა, მიმოდანბნევა, მობნევა, შებნე-
ვა, შთანბნევა.

ბნელი-ი ჟსინათლო: „რომელი სხდა ბნელსა“ შრ. 4,16;
„დადვა ბნელსა საფარველიდ მისა“ უხ. 17,12; „შევიღეს
საბლას მას ბნელსა“ თომა მოც. 10,3; „თავი თჳსი მისუ...
შესაყენებულთა ბნელთა“ არსტ. 62,14; „ბნელ იჴოს
თქუენდა მისნობისაგან“ შიქ. 2,3. იხ. დაბნელება (-ული),
დამაბნელებული, საბნელი, შებნელება.

ბობდან-ი ღადი, ღადირა: „ასული მისი გამოვიდოდო შე-
მთხუეად მისა ნობლ ნებითა და მნობრითა“ შქ. 11,24;
„მოიღო ბობდან და გამოიღო კრებულთა თანა მგმდერ-
თა“ იერემ. 21,4. იხ. მობობანარი.

ბოკელ-ი ნაზუქი, ზეთიანი პური: „სამინდოჲ შეაუა-
რული ზეთითა ბოკელთა თანა“ ლეჴბ. 7,12.

[ბოკლება] იხ. განბოკლება.

ბოლო უკანა, უკანასკნელი; კუდი: „იგი იყოს თავ შენ-
და, ხოლო შენ იყო მისი ბოლო“ II ზქ. 28,44; „იყვნენ
თავნი მათნი ჯამართ და ბოლო ექმი მათი შეშართ“ II
წმტ. 4,4; ამის წიგნისა ბოლოს ჩაეწერე“ A—115,428;
„ვერ მოიღონ ვართ ქვედი ბოლო ესა მისისა“ იოხ 40,
24; „თევზი... ღრუთა ბოლო ესა მისისაჲთა გინაგებნ სლვა-
სა თჳსსა“ ბ. კებ.-ექუს. დღ. 110, 26.

ბოლოთ კერძო უკანა მხარე: „ბოლოთ ქვერძო
ნავისა მის გარდასთხინეა ოთხნი კენი“ ხაქ. მოც. 27,29;
„დაადგო იგი მუკლსა მას შოდა ნავისასა ბოლოთ ქვერ-
ძო“ Sin.—6,162r.

ბომონ-ი «ბაგინი», კერძო ტაძარი; საკურთხეველი:
„დააქციენით ბომონნი მათნი“ G.—„ბაგინი ექმი მათი
დაამკუთ“ M, II ზქ. 12,8; „არაჲო დადგომილ იყო ბო-
მონსა მას შინა არტემისსა“ ი მოც. 60,9; „აღჰმართა
ბომონნი ბაღისა სახლსა შინა საძაგლეზისსა“ III ზქ.
10,83.

ბორბალი-ი (ბორბლისა) «ნიაქვარი», გრიგალი, ქარი-
შნალი; «მორგულ»: „იყო... ბორბალი ქარისა“ DE,—
„იყო ნიაქვარი ქარისა დიდისა“ C, შრ. 4,27; „იყო
ქროლოდ მის თანა ქარმან ბორბალმან“ ხაქ. მოც. 27,
14; „დამბრუნებელი ფერჭითა თჳსითა ბორბლისა“ pb.—
„ფერჭითა თჳსითა იქცევნ მორგულთა“ O, ზარ. 28,22.

ბორგა «ცემა», გაგიჟება, ჰკლავს შეშლა, შეცთობა:
„ეშმაკი არს მის თანა და ბორგისა“ C,—„ეშმაკულ არს და
ცბისა“ DE, ა. 10,20; „ნუ ჰბორგით თქუენცა სიბორგი-
ლისა მაგისისა მსგავსად“ ფლტ. 142,28; „არა ვბორგი,
მეფე!“ ანდ.—ანტ. 199,21. უწყნარყო მოძრაობა: „მღერად
და ბორგად აღიძრეს“ H—2551,279v. იხ. აღბორგება,
ბორგნული, განბორგება, სიბორგილი.

ბორგნული-ი «შეცთობილი», შეშლილი, გაცოფებუ-
ლი: „შეცთობილი მოვედ აქა... და ბორგნულმან მან
იყო კნობად“ შ. ცხ. 150r; „დამართ ისტუნ, ვითარცა
ბორგნულნი“ თეკლა 97,6. იხ. ბორგა.

[**ბორგება**] იხ. განბორგება.

ბორვალ-ი საცეცხური: „წარიდო ბორვალეზი იგიცა
ლა წილები იგი ოქროსაჲ“ IV ზქ. 25,15.

ბორკილ-ი «საქრველი», ფენის საკერელი; «ბრკოლა»,
ჯაჭვი: „შეკრეს იგი ბორკილითა რვალისაჲთა“ M,—
„შეკრეს იგი საკრველეთა რვალისაჲთა“ G, მხ. 18,
21; „განჰმზადენ ფერგნი შენნი ბორკილსა მისსა“ ზარ.
6,25; „შეკრა იგი ბორკილითა რვალისაჲთა“ იერემ
29,7; „დამაღბლენს ბორკილითა (ბრკოლითა C)
ფერგნი მისნი“ ელ. ფ. 104,18. იხ. ბორკილოსანი, დაბორკი-
ლება (-ული), შებორკილება, გულ(თ)ბორკილი.

ბორკილოსანი-ი ბორკილადებულნი, შეკრული:
„რომელი კრულ არა, სტევისა და ბორკილოსანი იგრძ-
ნობს“ შ. სწ. 276,17. იხ. ბორკილი.

ბორბანი-ი, ბურბანი-ი ფურთლებშირი, ხშირი ტყე,
დაბურთული: „არტონი ხისანი ბორბანნი“ G,—„არტო-
ნი ხისანი ბორბანნი“ pb.—, ლეჟბ. 22,40; „ამპირთნეს
ქველნი... ყოველსა ხესა ქუეშე ბორბანსა“ IV ზქ.
17,10; „ვითარცა მთლნარნი ბურბანნი“ Fr.—„ვი-
თარცა მთლნარნი ბორბანნი“ M, რიცხ. 24,6.

3. ძე-ქართ. ფენის ლექსიკონი

ბორტ-ი 1. «ძვრი»; «უკეთური», ცუდი, საძაგელი:
„რად ბორტ-ი უქმნიეს ამას“ DE,—„რად ძვრ უქმნიეს
ამას“ C, ლ. 22,22; „ბორტ-ი იგი ბორტად წარწყმდი-
ნეს“ DE,—„უკეთური იგი უკეთურადცა წარწყმდინეს“
C, შო. 21,41; „რომელი თავისა თჳსსათჳს ბორტ იყოს,
მან სსუასა ვითარ კეთილი უყოს“ ზარ. 14,5; „ნუ იქმ ბო-
რტსა, რადჲთ არა გეწიოს ძვრ“ ზარ. 7,1; „ბორ-
ტად ეშმაკულ არს“ შო. 15,22. 2. «უკეთურება»,
«მედგრობა»; «სიბორტე», «ძვრი»; სიადე, სი-
ცუდე: „იქმ ჩემდა მომართ ბორტსა და მბრძავ
მე“ M,—„ჰყოფ ჩემ თანა უკეთურებასა წყო-
ბის-ყოფითა ჩემ თანა“ G, მხ. 11,27; „არარას ბო-
რტსა ვბრძობუ კაცისა ამის თანა“ ხაქ. მოც. 28,9; „ყო-
ფით ვყო მათ თანა ბორტნი“ O.—„ეშყოფ მე მათ თანა
მედგრობასა“ G, მხ. 15,2; „მოწვეულ არს ბორ-
ტ-ი მათ ზელა“ M.—„მოწვეულ არს მათ ზელა სიბორ-
ტე“ G, მხ. 20,14; „მიიღე... ვერვან ბორტ-ი“
DE,—„მიიღე... ვერვან ძვრნი იგი“ C, ლ. 10,25; „არს
ბორტ-ი, რომელი ვიხილე მზესა ამას ქუეშე“ მელ.
8,1. იხ. თუღბორტი, სახელბორტი, სიბორტი, უბო-
რტესი.

ბორტება მელ. 8,8. იხ. განბორტება, თუღბორტი, სახელბორტი, სიბორტი.

ბორტის-დადება «დათარგუნვა», ბორტის-ყოფა:
„ზაქუისა მათისათჳს დასდევ ვითჳს ბორტ-ი“ ელ.—
„ზაქუისა მათისათჳს დასთარგუნენ იგინი“ ელ. ფ. 72,18.
იხ. დადება.

ბორტის-თქუმა «ძვრის-სიტყუა»; ძრბება: „რომელმან
ბორტ-ი თქუას მამისათჳს“ DE,—„რომელი ძვრს იტ-
ყოდეს მამისათჳს“ C, შრ. 7,10; „რომელმან ბორტ-ი
თქუას მამისათჳს, გინა დედისათჳს, სიკუდილით მოკუ-
დინ“ ვამოსლ.—21,18. იხ. თქუმა.

ბორტის-მეტყუელება ძვირის-თქმა, ცილის-წამება:
„ვის უღირს არა განრისხება შეწუხებასა ზელა მოყუსისა
და ბორტის-მეტყუელებასა“ შ. ცხ. 69v. იხ.
მეტყუელება.

ბორტის(ა)-მოქმედი-ი «ძვრის-მოქმედი», ავის ჩამდენი:
„უკეთუშეს არა იყო ბორტის-მოქმედი, არამცა
მიგვეით შენ გვე“ DE,—„არა თუმა ძვრის-მოქმედ
იყო კაცი იგი, არამცა მიგვეით იგი შენ“ C, ა. 18,20,
„ბორტის-მოქმედსა სულსა არა შევიდეს სიბრძნე“
სიბრძ. ხოლ. 1,4. იხ. მოქმედი.

ბორტის-მოძულე ავის მოძულე: „ბორტის-მო-
ძულე არს იგი“ შ. ცხ. 259v. იხ. მოძულე.

ბორტის-მყოფელი-ი მიკნებელი, ავის ჩამდენი: «ძვრი
ზიადო ბორტის-მყოფელსა შენსა“ შ. ცხ. 204v. იხ.
მყოფელი.

ბორტის(ა)-ყოფა «ძვრის(ა)-ყოფა», «განბორტება»,
«ჭირ(ე)ება», ბორტის-ქმნა, ვნება: „დაიბონ იგი და
ჭირ(ე)ება (ძვრს)-უყოფდენ“ ხაქ. მოც. 7,8; „ბო-
რტსა უყოფდენ ასურთა“ pb.— „განაბორტონ
ასურ“ G,—„აჭირონ ასურს“ Fr., რიცხ. 24,25; „ძლი-
ერმან ბორტ-ი მიყო მე“ M,—„ძლიერმან განაბო-
რტა მე“ G, რუთ 1,21; „ბორტსა უყოფს ერსა

შენსა“ გამოხლ. 5,28; „განვიზრანე ბოროტის-ყოფად თქუ-
ნდა“ ზაქ. 8,14; „არა შემძლებელ არს ეგე ბოროტისა“
ყოფად“ ფლკტ. 155,14. იხ. ყოფა.

ბოროტ(ის)-ჩენა უკეთურად, ცუდად მიჩნევა: „ბო-
როტ უჩნდა წინაშე ღმრთისა საქმე ესე“ დაბ. 38,10. იხ.
ჩენა.

ბოროტოან-ი ბადი, ბაღჩა: „შეგაგა მონაზონსა, რადთა
არა მოცალე იყოს... არცა წყაროებისათჳს კეთილად აღმო-
მდინარისა ანუ სამოთხეთათჳს და ბოროტოანთა და
ფერად-ფერადთათჳს მბალოა“ მ. ცხ. 79r

ბოროცოვან-ი ბორცვებიანი ადგილი: „იქცეოდა იგი
ბოროცოვანსა მას“ ლიშ. 119,28. იხ. ბორცუ.

ბორცუ გორაკი: „ბორცუნთა დამბაღდენ“ ლ. 1,5;
„შეკრბეს ლოდები და აღადგინეს ბორცუ“ დაბ. 31,46.
იხ. შებორცუებული.

ბორჯღელე-ი «მარჩბივი», თრკაბი: „შეფე გვისაჲ და-
მოჰქიდეს ძელსა ბორჯღელესა“ M, — „შეფე გვისაჲ და-
მოჰქიდეს ძელსა ზელა მარჩბივისა“ G, იხუ 5. 8,29

ბოსელი-ი სადგომი პირუტყვთა, გომი: „ბოსლები
ცხოვართაჲ უშენათ აჲს საცხოვართა ჩუენთა“ რიცხ. 32,16;
„გამოვიყვანე შენ ბოს ღოსა მისგან, სამწყსოთა მათგან
ცხოვართაჲსა“ I 572 17,7; „ცხოვარმან, რაჲმან მოეხ-
ლის ზამთარი, თრად ჭამის... და ზროხად... რაჲმან აგრძ-
ნის ბუნებით ჟამი გაზაფხულისაჲ, ყოველივე ევალდ მიმართ
იხედვედ ბოსსაჲთ გამო და პნებაჲს განსლვაჲ გარე“ ბ.
კიხ.-ქუხ. ლ. 127,4.

ბოსტან-ი (ბოსტნისა) ბადი, ყვავილნარი: „რომელ-იგი
არს მცველ ბოსტანსა მის სამეფოთაჲსა“ ნეფ. 2,8.
„შეიყვანა ბოსტანსა თჳსსა და დასხნა“ ანან. ებრ. 42r;
„შენ აღმოგზაჲყინდის მცხინვარებითა თჳსითა სამოთხეთა
ზელა და ბოსტანთა, ყუაველი იგი მათი დაჰქენეს“ მ.
სფ. 88,82; „აბოთიჲ და ბოსტანი და წისკლანი კვლარი-
სა საურავნი იყენეს“ მ.-გ. 48,29, „პოთა ბოსტანი თჳსი
კოლტისგან ღორთაჲსა განრყუნოლ და იავარ-ქმნილ“ მ. ცხ.
86r. იხ. მებოსტენი.

[ბოტ-ი] იხ. ვაცბოტი.

[ბოყინება] იხ. აღმობოყინება.

ბოცომკალი-ი წვრილი კალია: „განვიდეს ვითარცა ბო-
ცომკალი“ ნაუჲ 3,17. იხ. მკალი.

ბოძ-ი წილი; საჩუქარი: „მიიღებდეს ბოძსა კაცად-კაცი
მისგან“ დაბ. 48,24; „ნიჭითა და ბოძითა განგამდობრე“
H—841,694.

[ბოძება] ჩუქება: „მისცეს... ოქრობეჭედი განძისა ორაჲ
ორმეოცელა ოთხისა დრაჰნისაჲ, ღიმრშისა ბოძებულის
იოფენესა“ მ.-გ. 22,19. იხ. ბოძი; მიბოძება, ნაბოძვარი.

ბრალო-ი «ცოდება», «შეცოდება», დანაშაული; ბრალო-
დება: „რაჲ არს ბრალო ეგე, რომელ ბრალოელეთ წი-
ნაშე ისრაელისა“ G, — „რაჲ არს ცოდება ესე, რომელ
სცოდეთ წინაშე ღმრთისა“ M, იხუ 5. 22,16; „მოჰკუაროს
ბრალოსა მისისათჳს... ვერძი ბრალოსაჲ“ G, — „შეწი-
როს უფალსა შეცოდებოსა მისათჳს... ვერძი შეცოდე-
ბოსაჲ“ მხ. ლევტ. 19,21; „ბრალოსა მისთჳს შეწიროს
ღმრთისა ვერძი“ ლევტ. 8,6; „რომელსა თანა არცა ვრთსა
ბრალოსა ეპოვებ“ ანან. 199,11; „არას ეპოვებ ბრალოსა კაცი-
სა ამის თანა“ ლ. 28,4; „მძიმესა ბრალოსა დასდებდეს“

ხაქ. მოც. 25,7; „მრავალი ბრალო აღუწერიეს შენთჳს“
ფლკტ. 136,12. რომლისა ბრალოსათჳს რისთვის!
„რომლისა ბრალოსათჳს მიეცნეს მამანი ჩუენი
ბაბილონელთა მახლსაჲ“ იელ 3,18.

ბრალება, ბრალობა «ცთომია», «შეცოდება», დადანა-
შაულება, ბრაოდება; «ლალება»: „არა ბრალო ბრა-
ლოა შენაჩუენებისაჲ“ G, — „არა... ცთომით სცთა შე-
ნაჩუენებელისა მისგან“ M, იხუ 5. 22,20; „უუენ სცეს, ვის-
იგი უბრალოა“ G, — „მისცეს, ვის-იგი შესცოდა“ მხ.,
რიცხ. 5,7; „განკითხადმდე ნუა ბრალებ კაცსა“ ზირ.
11,7; „აბრალებდეს კაცი თუთ თავსა თჳსსა“ იოზ 88,
27; „აბრალებს მათ დმ ეტყეს“ ზებრა. 8,8; „აბრა-
ლებდელ ურთიერთას“ ხაქ. მოც. 19,23; „რომელი ბრა-
ლებდეს სხუათა, ჯერ-არს მისა, რადთა არა იყოს იგი
ბრალოელ“ მ. სფ. 272,20; „უუეთუ შეგებოხჳს შენ
საქმე სიძნეური, ნუა ბრალობ კაცთა“ მ. სფ. 158,26.
„იწყო ბრალობად მისა“ DE, — „იწყო მისა ლალებაჲ“ C,
მრ. 8,22; „უტეობთ ბრალობასა თავთა ჩუენთასა“ მ.
ცხ. 49r. იხ. მიბრალობელი, ნაბრალები, საბრალობელი, უბ-
რალობა.

ბრალოელ-ი «გარდამავალი», დამნაშავე, დამზარალე-
ბელი, ბრაოდებელი, განსაკითხავი: „ბრალოელ-
ლად შეგპრაცხენ ყოველნი ცოდვილნი ქუეყანისანი“ C, —
„გარდამავალად შეგპრაცხენ ყოველნი ცოდვილნი ქუე-
ყანისანი“ L, ფს. 118,119; „ბრალოელთა განუტევებდ
(განუტევებით O)“ I, დაბ. 18,43.

ბრალოელება «ცოდება», დანაშაულის ჩადენა: „რაჲ
არს ბრალო ეგე, რომელ ბრალოელეთ წინაშე ღმრ-
თისა“ G, — „რაჲ არს ცოდება ესე, რომელ სცოდეთ
წინაშე ღმრთისა“ M, იხუ 5. 22,16.

ბრალოელ-ყოფა დამნაშავედ მიჩნევა, დასჯა: „სისხლ-
სა მის უბრალოსა ბრალოელ-ყოფად ესა“ ფს. 98,21.
იხ. ყოფა.

ბრალის-მმა დანაშაულის ქონება, შეცოდება: „უაუჲ-
თუძცა ბრმა იყვენით, არამცა ბრალოება“ C, „უაჲჲ-
თუძცა ბრმანი იყვენით, ცოდვამცა არა გაქუნდა“ DE,
ი. 9,41. იხ. ბმა.

ბრალის-დადება ბრაოდება: „მტკუვრად გამოაჩინა, რო-
მელთა-იგი ბრალო დასდევს მას“ სიმარქ. სოფ. 10,14.
იხ. დადება.

ბრალის-ქმნა «ცოდება», დანაშაულის ჩადენა: „ბრა-
ლო ქმნას სულმან მან“ G, — „სცოდოს სულმან მან“
მხ., რიცხ. 5,7; „რომლისათჳს-იგი ბრალო ქმნა“ O, —
„რომლისათჳს ცოლა“ G, ლევტ. 5,15. იხ. ქმნა.

ბრალობა იხ. ბრალება.

ბრანგუ «დათუ», გარეული მძოველი ცხოველი, ნა-
ღირი, ferus: „ბრანგუმან მძევვარემან მოძოა
იგა“ ფს. 79,14; „მოჰსნა მე... ჯელისაგან ბრანგუსა“
მხ. ...-ქელთაგან დათუსათა“ I, 1 მფ. 17,27.

ბრატნა იხ. შებრატნა.

ბრაწ-ი styrax: „იკობ მოიღო ქუერთხი ბრაწისაჲ
და ნიგუზისაჲ“ დაბ. 30,87.

[ბრგუნვა] ბლუობა. ბრგუნ(ვ)ილ-ი ბლუ, ცუდად მოლაპარაკე, «ძლით მზრახველი»; «ენათა ბრგუნ-ვითა აღრე ისწაონ სიტყუა მშვლობისაჲ» **ეს. 22,4**; «განმარტოს ენაჲ ბრგუნვილ» **ო.** — «ცხად იყოს ენაჲ ძლითაჲ მზრახველი» **pb.**, **ეს. 25,6**. **იხ.** ბრკუ; ენაბრ-გუნვილი.

ბრდღუნა ღმუილი, ყვირილი, «ზახილი», ღრიალი, მრისხანება, გლეჯა: «ვითარცა ღმუი იბრდღუნენ-დეს» **G.**, **რაცხ. 22,24**; «მის ზედა იბრდღუნენდეს ღმუ-ნი» **G.** — «მის ზედა იზახდეს ღმუნი» **pb.**, **იერემ. 2,15**, **ღმ. 28,1**; «ცხილ-ღმუნით იბრდღუნენდეს მის ზედა» **H—24, 227**; «ხოლო მან განიწყო გული და იბრდღუნ-ენდა მისთვის» **შუშ. 14, 20**; «ვითარცა კაცის-მოძულე მგვრი, რაჲმს შეეყენის მახესა, იბრდღუნენ მახეთა მათ ზედა» **ბ. კებ.-ეჭუხ. დღ. 125,8**, «მეფისა თქუმაჲ მსგავს არს ბრდღუნასა ღმუისასა» **იგ. სოდ. 10,12**. **იხ.** მბრდღუნვარი, ნაბრდღუნე.

ბრიად მთლად: «ზრბად სპეტაკ არს» **ფი. VI, 5**.

ბრინვა «ძიება», ხელის ფათურით სიბრულო: «ვითარ-ცა თულთა ბრინვი, ვგრე ბრინვიდენ ივინი» **ეს. 50,10**.

ბრინჯ-ი *celtis australis* ან *celtis caucasica*, აკაკის ხე: «მუნ დგა ხმ შუენივრი ბრინჯისაჲ» **ქ. ცხ. 86,1**.

ბრკიადება ელვარება: «ბრკიადეუბაჲ მახლისაჲ» **ნა-უმ 2,8**. **შდრ.** ბრკინება (—ული)

[**ბრკინება**] ელვარება: «რაჲმს გამოიღიან ცეცხლისა მისა გან ამინათონი, ვითარცა წყლისაგან ბრკინე ბუღი» **მრთ. A, ბ. კებ.-მარხვ. 55,5**. **შდრ.** ბრკიადება.

ბრკოლა «ბრკომა», «ბორკილი», საფრხე, საკვრე-ლი: «იგსენ... ფერენი ჩემნი ბრკოლისაგან» **ქ. —იგ-აენ...** ფერენი ჩემნი ბრკოლისაგან **ქ. ფს. 55,14**; «დაბდაბონეს ბრკოლითა (ბორკილითა) ქ. ფერენი მისნი» **ფს. 104,18**; «კელობად იწყო ღვთა და ბრკოლად (ბრკომაღ) **M**» **ო. I მგ. 17,23**.

ბრკოლება ფერხება, ყენება: «უშმაბრკოლებთ მე, რამეთუ უფალმან წარმიმართა გზაჲ ჩემი» **დაბ. 24,50**; «მე-ბრკოლებენ წარმართთა მიმართ სიტყუად» **I თეს. 2,16**. **იხ.** ბრკოლა, დაბრკოლება, დამაბრკოლებელი, დასა-ბრკოლებელი, დაუბრკოლებელი, შებრკოლება.

ბრკომა «ბრკოლა», საფრხე: «იგ-აენ... ფერენი ჩემნი ბრკომისაგან (ბრკოლისაგან) **ქ. —ქ. ფს. 55,14**. **შდრ.** ბრკოლა.

ბრკუ ენაგაუმართავი, ბლუ: «უკუუთუ ბირველ ბრკუ არს ენითა, შიეცის მადლი აღებასა პირისასა» **ხალ. 74,21**. **იხ.** [ბრგუნვა] ბრგუნ(ვ)ილი.

ბრკუმა «ფერქისა, წარცემა», «დაბრკოლება», წა-ბორძიება, ხელის შეშლა, წაცთენა; მოტყუება: «უკუუთუ ვინმე ვილოდის დღისი, არა უბრკუმეს» **C.** — «უკუუთუ ვინმე ვილოდის დღესა, არა წარქსცეს ფერ-ქი» **DE.** **ი. 11,8**; «უბრკუმეს ღათუ მართალსა, არაჲ დაეცეს» **ფს. 86,24**; «უმჯობეს არს შენდა, რაჲთა გიბრკუ-

მეს ფერქთა და დაეცე ქუეყანასა, ვიდრე არა ბრკუმად ენისაჲ, რამეთუ რომელი დიეცის ქუეყანასა, წყლულუებაჲ შე-ამთხვის გუმასა, ხოლო რომელსა უბრკუმეს ენითა, მან წარწყმედის სულნი ვორცთა თანა საუკუნოდ» **ხალ. 9,6**; «მაშინ ებრკუმე მას და მყის წარვდა ყოველი მონაგები მისი» **ღმ. 77,13**; «ნეტარ არს კაცი, რომელსა არა უბრკუმე ენითა თჳსითა» **ო.** «ნეტარ არს კაცი, რომელი არა და ბრკოლდეს პირითა თჳსითა» **pb.**, **ზიარ. 14,1**; «უბრკუმის კაცმან ღმერთსა» **ხალ. 2,8**; «შეობს ბრკუმად ფერქითა, ვიდრეა არა ენითა» **ზიარ. 20,20**. **შდრ.** ბრკოლა, ბრკომა, შებრკუმობა.

ბრმა უსინათლო: «იწილა კაცი ერთი, ბრმაჲ შობითგა-ნი» **მ. 9,1**; «ბრმაჲ ვინმე ჯდა გზასა ზედა მთხოველად» **დ. 18,25**; «აღუბილენს ღმერთთა თულნი ბრმათაჲ» **ფლტ. 128,27**; «ვერ შემძლებელ არს ბრმაჲ გამოჩევიად ფერქისა ერთიერთისაგან» **მ. სწ. 122,28**.

ბრმოზა დაბრმავება: «და თუ გიბრმენ (თულნი)» **ფი. I, 22**; «ბრმო ქეცოს» **ქ. ცხ. 19,11**. **იხ.** დაბრ-მოზა, სიბრმე.

ბროლ-ი «კურასტანი», *crystallus*: «ვითარცა ხილვად ბროლისაჲ (ბლორისაჲ **O**) გარდამატებულ ფრთეთა მათთა ზედა კერძო» **ქ. იგ. 1,22**; «ქეა ბროლი, რომელ არს ფრიად ყინელუბისაგან წყლისა ქუეყანისასა» **ბ. კებ.-ეჭუხ. დღ. 44,1**; «ბქენი შენნი—ქვანი ბროლისანი» **ო.** — «ბქენი შენნი—ფორეულითა კურასტანითა» **I, ეს. 54,12**.

ბროწულ-ი *malum punicum*: «ვითარცა ნაქურციენ ბროწულისაჲ (ბროწეულისაჲ **O**) საკეთენი შე-ნი» **M.**, **ქებ. 2,6**; «გამოართუა ბერსა მალაჲ, რომელსა შინა იდგა ჩამიხი და ბროწეული» **მ. ცხ. 20,7**; «არცა ღვლუ-ნი... არცა ბროწეულინი, არცა წყალი არს სასუმლად» **რაცხ. 20,5**.

ბროწულ-ი, ბროწულ-ი, მრეწულ-ი *Punica grana- tum*: «ვითარცა ყუბილი ბროწეულისა წყალთა ზედა დახერგული» **ეჭუ. 19,10**; «ქდა... ხესა ქუეშე ბროწეულ-სა» **I მგ. 14,2**; «ქანელი, ბროწეულეგბი სუეტის-თავსა ზედა გარემოსს» **იერემ. 22,22**.

ბროწეულივან-ი ბროწეულებით დაფარული იდგილი: «ქუეყანასა... ეგნაგვანსა და ღვლევანსა და ბროწეულ-ოვანსა» **M.**, **II მგ. 8,8**.

ბრპენ-ი «ტყვვი», *plumbum*: «მოაკლა ბრპენი, ცუ-დად ჰედს ვეცხლის-შედეგო» **იერემ. 2,20**; «ბრპენისა ოღენ რაჲ-მე დამძიმისქ» **ო.** — «უფროხს ტყვვისა რაჲ მძიმე იყოფისქ» **pb.** **ზიარ. 22,17**; «მე დავამძიმენ ცოდვანი ჩემნი ჰმძიმეს ბრპენისა» **მ. სწ. 248,22**; «პპოვო ფიცარს ბრპენისაჲ» **მგ. 58,4**.

ბრუ: «ბრუჲ დავსწინ თავს» **A 92,270**. **იხ.** განბრუება.

ბრუტყეულება თავის ტკივილი, ბრუტ ხვევა: «ვითარ-ცა მთრეულობამან და ბრუტყეულებამან გინმე შე-იყრია» **ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,18**. **იხ.** ტყეულება

ბრუვლ-ი ბლავე, სუსტი: «(თუ) ბრუვლ თულთა სიბერისაგან თჳსისა» **III მგ. 14,4**. **იხ.** დაბრუვლება, სი-ბრუვლე.

ბრძამლ-ი *convolvulus*: «ვითარცა ბრძამლი მონუეუ-ლი, შეეზამოს» **ნაუმ 1,10**.

ბრძანება «განწყისება», «მივლინება»; «მიწესა», თქმა; დათქმა; შერისხვა; «ვითარცა უბრძანა უფალმან» *M.*—«ვითარცა განუწყისა უფალმან» *G.* ისუ 5. 24, 21; «მიბრძანე ჩუენ ღორებსა იმას, რაგათა მათა შევიდეთ» *DE.*—«მივუაღონენ ჩუენ ღორებსა იმას, რაგათა შევიდეთ მათა» *C.* 84. 5, 12; «ღრუბელთა უბრძანა და არა წყმონ» *ეს.* 5, 8; «აწ არა ვითარ უფალმან ჯიბრძანე, არამედ ვითარცა მეგობარი გვედრები შენ გედრებით» *მ.* სწ. 24, 8; «სადაცა-იგი უბრძანა მათ იესო» *მთ.* 23, 16; «სულთაცა არაწმიდათა უბრძანებეს» *მარ.* 1, 27; «უბრძანა ისო» *M.*—«მივუწყესა იოსუშმან» *G.* ისუ 5. 8, 28.

ბრძანება მცნება, სიტყვა, თქმული; საზღვარი: «დაასრულა იესო ბრძანებაჲ» *მთ.* 11, 1; «ბრძანებაჲ გამოვლი მფვისა მისგან» *რამხ.* 163, 10; «ვერ გარდაჰვლის ბრძანებასა მისსა» *I* ეზრა 4, 8; «ბრძანებაჲ სიტყვა უფლისაჲ ისრაელისა მიმართ» *მალ.* 1, 1, «ესე არს ბრძანებაჲ ეციას-მელეულისაჲ, რომელიცა შეივლტოდის ზუნ» *G.* II ზგ. 19, 4.

ბრძანებულ-ი ნაბრძანები: «ბრძანებულ ვართ მათლაცა შეურაცხ-ყოფად» *მ.* ცხ. 48 v. ის. მბრძანებელი, საბრძანებელი, უბრძანებელი.

ბრძენ-ი «გონიერი», «მეცნიერი», ქვეინი; მცოდნე: «სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და ბრძენი» *DE.*—«სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და გონიერი» *C.* მთ. 7, 24; «ბრძენთა და უკუთრთა თანამდებ ზარ» *მარ.* 1, 14; «არა განისწავლოს ეციი, რომელი არა იყოს ბრძენ» *ზორ.* 21, 13; «ყოველივე ბრძენი იქმნე შევნიერებით» *იგ.* სოლ. 12, 16; «ვითარცა ბრძენმაჲ მკურნალობან შეუხუა წყულთო იგი სულისაჲ» *მ.* ცხ. 261 v; «არაიგინ არიან თქუენებრ ბრძენ» *A.*—«არავინ არს თქუენებრ მეცნიერი» *B.* სხბტ. 127, 11-14. ის. ბრძნულეზა, სიბრძნე, უბრძნესი.

ბრძმელ-ი, ბრძმეთ-ი ქურა, «საგმელი», სადნობელი: «ბრძმელთა გამოთარღნიან პირნი მახლთანი წდობითა» *ზორ.* 24, 21; «ვითარცა გამოიცადების ბრძმელსა შინა ვეცლო და თქროჲ» *O.*—«ვითარცა გამოიცადების თქროჲ და ვეცლი საგმელსა შინა» *px.* იგ. სოლ. 17, 8; «ვითარცა გამოთარღნს ვეცლო შორის ბრძმეთთა» *ეზეკ.* 22, 22; «რომელნი გამოიყვანენ... შოგა ბრძმეთისა შინ-გან რკინისა განმადნობელისა» *III მფ.* 8, 51; «საზომით ჰბერაენ (ვეცხლის-მჭედელი) ბრძმელსა მას» *მ.* სწ. 309, 27.

ბრძნობა გონიერად თქმა; შეცნობა: «ნუთა ჰბრძნობ ჟმეტს, რაგათა არა მისდრეკ» *ეკლ.* 7, 17; «რაჲ უყო და-ვიწყებასა, რომელი ტუეუ მყოფს გონებაჲა ჩემსა და არა უტევებს ბრძნობად» *მ.* ცხ. 26 f. ის. განბრძნობა.

ბრძნულეზა ფილოსოფოსობა: «რომელსა უეუარდეს სწავლაჲ, უეუარს მას ბრძნულეზაჲ (მეცნიერებაჲ *O.*)» *px.* იგ. სოლ- 12, 1. ის. ბრძენი.

ბრძოლა «წყობის-ყოფა», «ბრძოლის-ყოფა», «განწყობა», «ლაღვა», «თანაბრძოლა»; შეჭიდება, შერკინება: «წარვიდა... ბრძოლად მათა» *M.*—«წარვიდა... წყობის-ყოფად მათლამი» *G.* მხტ. 11, 22; «რაგათაჲ ჰბრძოდეს მათ» *M.*—«რაგათა ბრძოლად უყონ მათ

G. ისუ 5. 22, 12; «ჰბრძოდა ძეო ეფრემისო» *M.*—«განწყობა ეფრემისა» *G.* მხტ. 12, 4. «ჰბრძოდეს ქანანელსა მას» *M.*—«წყობა-ყოფათ ქანანელისა მიმართ» *G.* მხტ. 1, 2. «ნუ მბრძოლი ებრძოდა» *G.*—«ლაღვით ნუ ჰლაღვიდამ» *M.* მხტ. 11, 25; «უფალო, ღმერთი თქუენი, იგი თავადი ჰბრძოდა თქუენ წილ» *M.*—«უფალო, ღმერთი ჩუენი ესე, გუეთანამბრძოლა ჩუენ» *G.* ისუ 5. 23, 10; «ივინი მბრძვანვლ მე» *ტ.* «ივინი მბრძოდეს მე» *ტ. ფხ.* 119, 7; «გბრძოდესან შენ და ვერ გძლონ» *იერემ.* 1, 19; «ჰბრძავენ ვეშაჰსა მას» *ფიზ.* XXIX, 9; «მეუე იგი ჰბრძოდა წმიდასა მას» *რამხ.* 172, 25.

ბრძოლა «წყობა», «ლაღვა», ომი, ჩხუბი: «ჰამბავნი ბრძოლათანი» *DE.*—«ჰამა წყობათაჲ» *G.* მთ 24, 8; «ბრძოლასა შევერით დიდსა» *A.*—«ღუთაწლასა შინა ვიყენით» *B.* სხბტ. 129, 20; «სადაცა არს ბრძოლაჲ, მუცა არს პატივი, და სადაცა ღუთაწლი — მუცა ეჯრუნი» *მ.* სწ. 12, 24; «ეჰამი არს ბრძოლი სადაცაჲ ივინი მბრძლობსა» *ეკლ.* 2, 8; «ვითარცა ერი... განწყობილი ბრძოლად» *იოვ.* 2, 5. «შედეგს თრნიეე ბრძოლად» *ესთ.* 1, 6. თავის-თავ ბრძოლა შერკინება: «სთხოვა თავის-თავ ბრძოლად» *ქ.* ცხ. 51, 6.

ბრძოლი-ი ნაბრძოლები, რომელსაც ებრძოდნენ: «წარვიდა ბერისა ვისამე ძმაჲ, ბრძოლილი სიძეთა» *მ.* ცხ. 167 v. ის. ჯულის-მბრძოლი, თანამბრძოლება/თანამბრძოლობა, მბრძოლი, მებრძოლი, საბრძოლი, ჟებრძოლი.

ბრძოლის-მოქმედ-ი «მბრძოლი»: «მოვიდა ითხუ და ყოველი ერი ბრძოლის-მოქმედი» *G.*—«მოვიდა ისო და ყოველი ერი მბრძოლი მათ ზელა» *M.* ისუ 5 11, 7. ის. მოქმედი.

ბრძოლის-ყოფა «ბრძოლის-ცემა», «ბრძოლა», შებრძოლება: «ბრძოლის-ყოფად მისიამი» *G.*—«ბრძოლად სცეს მას» *M.* მხტ. 1, 1; «ბრძოლად-ყოფეს თქუენლამი» *G.*—«გბრძოდეს თქუენ» *M.* ისუ 5. 24, 11; «ბრძოლის-ყოფად იუდასს მიმართ» *G.*—«ბრძოლად იუდასსა» *M.* მხტ. 10, 2. ის. ყოფა.

ბრძოლის-ცემა «ბრძოლის-ყოფა», შებრძოლება: «ბრძოლად-სცეს მას» *M.*—«ბრძოლის-ყოფად მისი-ლამი» *G.* მხტ. 1, 1; «ბრძოლად-სცემდა მონისა მას ღმერთისასა» *ლონგ.* 191, 29. ის. ცემა.

ბრძვლ-ი «ბიწი», «ნაბრძვლი/ნაბრძვრი», იარის ნაკება-ლევი: «ბრძვლი სპეტაჲი ტყავსა შინა» *G.* ლევიტ. 15, 18. «მცირედითა საკურნებელთა განკურნები, ვიდრემდის ყოლაღვე არა იმოსს შენ თანა ბრძვლი წელსულებსაჲ» *მ.* სწ. 108, 30; «ნუ სცემ ბრძვლსა დიდებებსა ზელა შენსა» *px.*—«ნუ შეამთხვევ ბიწსა დიდებულეზაჲა შენსა» *O.* *ზორ.* 20(22), 24; «უუეთუე იყოს... ბრძვლი ნიშნოვობისაჲ» *G.*—«უუეთუე იყოს... ნაბრძვლი ნიშნო» *px.* ლევიტ. 12, 2. ის. უბრძვლება, უბრძოლუი, უბრძვლება.

ბრწამლ-ი «მროწყული», *salix*: «შეჰამა მახლმან ბრწამლი შინი» *G.*—«შეჰამა მახლმან მროწყული შინი» *I.* *იერემ.* 46, 14; «(ვაოვე) ქორი ერთი ბრწამლი მიაულისა... იგი შეჰქენ (საყოფელად) ჩემსა» *ქ.* ცხ. 28, 1.

ბრწყალ-ი (ბრწყლისა) ჯვარელი დასადგამი ფეხსუზზე:

„მოსცეს... ორნი ბარკიმნი...“ და ფეხებში გოვწითურთ და
ბრწყინვით... 22, 23.

ბრწყინვა ელვარება, ნათება, ამოსვლა მნათობისა:
„ბრწყინვით სოფელს შინა ვითარცა მთებნი“ სსტ.
141, 20; „უფრო ბრწყინვითი ნათელი თქუნი წინაშე
კაცისა“ მთ. 2, 16. იხ. აღმობრწყინება, მობრწყინვალე,
(მ)ბრწყინვალეობა, გამობრწყინვება, განბრწყინება, მობრ-
წყინვალე.

ბრწყინვალე, მბრწყინვალე „ელვარე“, ნათელი: „ორ
კაც გამოჩნდეს სამოსლითა ბრწყინვალეთა“ C. — „ორ
კაც ზედა მოადვეს მათ სამოსლითა ელვართა“ DE. ლ.
24, 4; „მსგავს არიან ივინი ბრწყინვალეთა ვარსკუ-
ლათა კათასა“ ფლკტ. 148, 25; „იბოო მუნ წმიდითი და
ბრწყინვალეთა სამოსლითა“ ფლბ. მთ. 8, 8; „მკლავ-
ნი და წვენი მისნი, ვითარცა რვალი ბრწყინვალე“ ლან.
10, 6; „სამოსელი მისი იქმნა მბრწყინვალე“ DE. მრ.
9, 2; „შეი იგი იქმნის მბრწყინვალე“ მრთ. A. კარ.
იერ.-მარტულ. 185; „მცნებანი უფლისანი მბრწყინვალე
არიან“ ფს. 18, 9. იხ. უბრწყინვალესი, უმბრწყინვალესი.

ბრწყინვალედ „სრულიად“; ნათლად, წმინდად:
„მხედვითა ბრწყინვალედ ყოველთა“ DE. — „იხედვითა
სრულიად ყოველსა“ C. მრ. 8, 25; „იხარებდა მარადის
ბრწყინვალედ“ C. ლ. 18, 19.

ბრწყინვალეობა, მბრწყინვალეობა „ბზინვა“, ნათელი,
სინათლე, სხივი: „უკუთუ ად ილოზანა თესსა ეკის
ბრწყინვალეობა იგი და არა განეზოს“ ps. 111, 2; „უ-
ფრო აღვიღსა მისა ეგის ბზინვა იგი და არა განეფი-
ნოს“ G. ლევტ. 18, 22; „ბრწყინვალეობა მისი, ვითარცა
ნათელი“ ამაგ. 2, 4; „ბულისმის-მყოფელნი იგი გამობრ-
ყინდენ, ვითარცა ბრწყინვალეობა სამყაროებაჲ“ ლან.
12, 2; „გატავ ბრწყინვალეობისა მას მზის-თულისასა“
ფლკტ. 144, 20; „რავამს იხილეს მათ ბრწყინვალეობა
იგი ცეცხლისაჲ“ აგელა 116, 19.

ბრჭალი (ბრჭლისა) ქუსლი, ტერფი; თათი, მუჭი:
„აღილო ჩემ ზედა ბრჭალი მისი“ მ. 18, 18; „ბრელი მისი
მოსუფულ იყო ბრჭალსა ვსავისსა“ ლან. 25, 26; „დატა-
ნეს ივინი ბრჭალსა ჩემსაჲ“ მსკ. 5, 22; „ბრჭალით-
გან ფეხისაჲ ვიდრე თაჲდმდე“ II მფ. 14, 26; „რომელ-
სა უპირთა ყოველი მუქყანა ბრჭალითა“ მრთ. D. კ.
იერ.-აღდგომ. 114.

ბრჭალამდის-ი, ბრჭალამდის-ი გრძელი ტანსაცმელი
ფეხებამდის: „განეწესნეს მდღელნი იგი და ეცუა მათ ბრჭა-
ლამდისი (ბრჭლად მდისი I) ავი ნოვაგითა და ნეს-
ტელურთ“ O. I ეზრა 8, 69.

[ბრჭაუვლები] იხ. დაბრჭაუვლება.

ბტულ-ი ნაყოფი: „შენა შეკრებად აის ბტული ესე
ქლუვისაჲ“ ანდ. 210, 20.

ბუ იხ. ბუვი.

ბუგრიანი-ი „ბილწი“: „უკუთუ შეეს აჲ ბუგრიანი,
დამბეველი სისხლისა“ ps. — „უკუთუ შეეს მან მდ ბილწი,
დამბეველი სისხლისა“ O. ეზრა. 18, 10.

**ბუდე სათავსი ფრინველისა, ნადირისა, რკოსი, მარ-
ცვლისა, თვალისა, „გუამი“, სასწორისა და სხ.;**
„რომელი აღფრინდის ბუდეთაჲ“ აგ. სოლ. 22, 2;
„გურიტმან ბუდესა დასხნა მართლენი თჳსნი“ ოქ4.

ბურიტ. 225, 25. „ამოვიტაკო კელის-საპერტ(ელ)ი ჩემი ბუ-
დესაჲ მისისა (ბუდესაჲ მისისა O)“ G. ეზრა. 21, 8;
„ორბესა არცა საღურთ არს, არცა ბუდე“ ფს. 131, 22;
„იქმნან ელდესა შინა ბუდენი თჳსნი“ აგ. სოლ. 20, 26; „ვითა რქობ, რაჲმს გამოვარდის ბუდესაჲ“
ეს. 4, 13; „მოიღოს... საზრდელი და განუყვის იგი ღვრსა მას
და ქერქსა მისსა და იქვლსა და ბუდესა იქვლსისა“ და
ფს. 8. კეს-ექუს. დღ. 66, 24; „რუღანი მათნი წა-
მოსცვენ ბუდეთაჲ“ ზაქ. 14, 12; „შთაგრბეს... კო-
ველი ცოდვად ავბაჲსად მის ერთეგრბას მას ბუდესა
სასწორისასა და დასძლია ცალიერსა მას“ მ. სწ. 205, 21. იხ.
დაბუდება, მბუდებელი, ორბუდე

ბუფ-ი, ბუ Ulula; noctua: „ვიყვ მე, ვითარცა ბუფი
(ბუფი უნატარსა“ ლ. ფს. 101, 7; „მსგავს არიან თუღნი
ბუფისა ნათელთა მათთა, რომელთა-იგი მოუტალებიც
ამათსა ფილოსოფოსობისათჳს“ მ. კეს-ექუს. დღ. 118, 28.

ბუვილი-ი იხ. მბუვარი.

ბუზ-ი, ბუზუ-ი Bruchus, species locustarum: „არა
შეკმით ბუზი და მსგავსი მისი“ O. — „არა შეკმით ბუზი
და მსგავსი მისნი“ G. ლევტ. 11, 29; „ნეშტი იგი მკალი-
სა შეკამა ბუზმან“ იოვ. 1, 4; „მოკლა მკალი და ბუზი“
უხ. 104, 24.

**ბუკიოტ-ი „კოიტი“, ბუს მსგავსი ფრინველი, Chara-
drius:** „არა შეკმით... ბუკიოტი და მსგავსი მისი“ O. —
„არა შეკმით... კოიტი და მსგავსი მისნი“ G. ლევტ.
11, 29.

[ბულქუება] იხ. აღბულქუება (-ული).

**ბუმბერაზ-ი ძლიერი, ახოვანი, ბუმბერაზი, ორთა-
მბრძოლი:** „ყოველთა დღეთა მბრძოლიან ბუმბერაზნი“
ქ. ცხ. 58, 4; „ვახტანგ მეფემან მოკლა ბუმბერაზი თათ-
მეტი“ ქ. ცხ. 172, 5.

ბუნ-ი ტარი, წვერი: „ბუნი პორლისა მისისაჲ ექუსისი
სასწორი“ I მფ. 17, 7; „მყო ბუნი პორლისა თჳსისაჲ, და-
აწო გოლსა მას თაფლისასა“ I მფ. 14, 27; „ბუნი პორ-
ლისა მისისაჲ იყო ვითარცა ლელი ქალისაჲ“ II მფ. 21, 19.

ბუნ-ი ნამდვილი, მკვდრი: „წარვიდეს... ბუნსა თჳსსა
სამკვდრებელსა ახვებუროს სოფელსა“ სსკ. 80, 11.

ბუნაგ-ი „მონაგები“, „ვეანი“, საზღუელი: „უშენით...
ქალაქები ბუნაგები სი ჩუენისათჳს“ G. — „აღვაშენით...
ქალაქები მონაგებისა ჩუენისათჳს“ ps. რიცხ. 82, 16;
„უშენით თქუენ თქუენად ქალაქნი ბუნაგსა თქუენსა“
G. — „იშენეთ თქუენ ქალაქები ვანიისა თქუენისათჳს“ ps.
რიცხ. 82, 24. იხ. დაბუნაგება.

ბუნება ნატურა, თვება, აგებულება: „სიმართლე კირ-
იხიბისაჲ ბუნებათ არა, ბოლო სიმართლე შენი ნებითა შე-
ნითა არს“ მ. სწ. 148, 10; „სიყუარულსა ბუნებათ აქუა
ურცხნელობაჲ“ A—25, 164r, „ბუნებათ კაცნი ვართ“
მსკ. 25, 1; „ბუნებამან ჩუენებისამან გაიძულოს შენ
ლოცვად“ მ. სწ. 159, 26; „დუდავით ვარ უძლური ბუნე-
ბითა“ მ. ცხ. 254r; „არა იხილა ბუნებაჲ დედათაჲ
ყოლადე“ ლიმ. 120, 10.

ბუნება სამკვიდრებელი: „სოფელს... ჩუენი ესე არშაჲთა...
ბუნებაჲ ჩუენი არს“ რიფს. 176, 21.

ბუნებრივ დასაბამიდან: „პრონებლით მათ, რომელნი-იგი არა იყვნენ ბუნებრივად მდებარე“ **გალატ. 4,8.**

ბუნებრივ-ი ნამდვილი, მკვიდრი, ბუნებრივი: „ბუნებრივითა მათ რტოთა არა პრიდა“ **პრომ. 11,22**; „რომელი-იგი ბუნებრივითი ცოლი არს და შეიღწე, იგონება ესრევს მოვაქცინე შენა მჭულას“ **შოშ. I, 27**; „აქუსი ვორცთა ბუნებრივით აღმრება“ **მ. ცხ. 129**; „პირი (მართა ბრს) შორს ბუნებრივით მის ფერისაგან“ **H—2251, 282v. იხ. ბუნება.**

ბუნებრივ-ი ჩვეულებრივი: „ვიფუო სომდაბლითა ბუნებრივითა“ **მ. სწ. 169,89. იხ. ბუნება**

ბურღი სჯა: „ესმა ყრმასა მას ბურღნი და რამე შენავეთა, რომელსა-იგი თვსაგან განიზრახვიდეს“ **მ. ცხ. 52f.**

ბურვა ფარვა, ხურვა: „ერთი ოდენ ფსიათი აქუნდა, ნახევარი ეგო ქუეშეთ და ნახევარი ებურა ზედათ“ **მ. ცხ. 205f. იხ. აღმობურვა, აღსაბურველება, გარდაბურვა, გარდაბურელი, გარდასაბურველი, დაბურვა, დასაბურველი, დაბურველი, თავდაბურელი, თავდაბურველი, მობურვა, საბურველი.**

ბურთუ ბურთი, სფერო: „აღწერეს ხატოთვს ქუეყანისათა, ვითარმედ ბურთვს სახე არს იგი“ **ბ. კეხ-ეჭუხ. დღ. 123,20.**

ბურუნს-ი მაზარა, მოსასხამი: „იყიდა მუნ ბურუნსის ერთი, რაჟთა შეიმოსოს“ **ლიმ. 32,10.**

ბურთბან-ი იხ. ბორთბანი.

ბურჯი-ი ზოდიაკო: „რუმბისა ბურჯი ოტერიდისა სახლი არის“ **A 65, 285.**

[ბურკოვა] იხ. გამობურტოვა.

ბუშება, ბუშუყება იხ. დაბუშება, დაბუშუყება, შებუშება.

ბურილიონი, ბირილიონი Beryllus: „შეგმოა... ბურილიონი (ბირილიონი O) და თეჟიონი“ **ეზეკ. 28,18.**

ბუსონი იხ. ბისონი.

[ბაღვა] იხ. დაბალღვა, შებალღვა, შებალღვა.

ბღუარ-ი, ბღოარ-ი (სამხარე), სამხრეთი: „დღოფალი იგი ბღუარისაჲ“ **მთ. 12,42**; „წარდილო და ბღუარი შენ შექმენ“ **ფს. 88,18**; „ამან შემოკრიბნა წარმართნი აღმოსავლით და დასავლით, ჩრდილოთ და ბღუარით“ **მ. სწ. 211,4.**

ბღუარ-ი სამხრეთის ქარი: „აღადგინა ბღუარი ციხე“ **ფს. 77,28**; „ნებითა მისითა ქრინ ბღუარი“ **ო. ზარ. 48,16.**

ბღუარი-ი სამხრეთით, სამხრეთის მხრით: „ქალაქი ბღუარით-კუჩრონი დაიწვნეს“ **იერემ. 18, 18**; „აღამართეს ძელი იგი ბღუარი-ი კერძო“ **დ. დ. 180, 2.**

[ბღულემა] იხ. გამობღულემა.

ბღუნარი მოხრილი: „ნუ იქადინ ზურგითა ბღუნარი, ვითარცა ზურგმართალი“ **III მუ. 29,11. იხ. ბღუნა.**

ბღუნვა მოხრა: „ბღუნვით იყო სლუა მისი“ **ბაღ. 24, 2. იხ. მბღუნარი.**

ბძარვა გაბზარვა: „ვიდრელა სჯამენ-ცა მას (გულის-სიტყუანი) უწყალოდ და კბძარვენ“ **მ. ცხ. 78v. იხ. განბძარვა, დაბძარვა, მობძარვა.**

ბჭერა იხ. ბგერა.

ბჭე (კარი), მთავარი შესავალი, კარიბჭე: „დადგეს შეაგალთა მათ ბჭეთა ქალაქისათა“ **M.—დადგეს კარსა ზედა ქალაქისასა“ G, ისუ 5, 20,4**; „შევიდოდეთ იწროასა მას ბჭესა“ **მთ. 7,18**; „მიეხილეს იგინი ბჭეთა ქალაქისათა“ **ლ. 7,12**; „აღიკიდიან და დასჯან... ბჭეთა თანა მის ტაბრისათა“ **საქ. მოც. 2,2**; „დადგეს იგი ზღურბლთა ზედა მის ბჭისათა“ **H—241,685**; „დაშეთეს იგინი გარეშე ბჭეთა“ **მ. სწ. 59,3.**

ბჭე (მთავარი), (კრიტიკა), მსაჯული, მოსამართლე: „მისცეს პილატეს ბჭესა“ **C, —მისცეს იგი პილატეს მთავარსა“ DE, მთ. 27,2**; „მე დღეს მოცალე ქმნილ ვარ და ბჭე და კრიტიკა“ **მ. ცხ. 225f**; „უკუეთუ დიდი... საქმე აონ გინა სამფო, გინა ბჭი და, ეკლესიას დიუბნინა მძანი“ **ი-ე. 28,4. იხ. ბჭეთ-მწიგნობარი, ბჭობა.**

ბჭვრ-ი იხ. მჭვერი.

ბჭეთ-მწიგნობარ-ი მდივან-მწიგნობარი: „დავწერე... ბჭეთ-მწიგნობარმა გორდიანე შეფისამან“ **ფაქტ. 160,22. იხ. მწიგნობარი.**

ბჭით-ბჭედ კარიდან-კარამდე: „განზომა ეზოა იგი ბჭით-ბჭედ“ **O ეზეკ. 40,23.**

ბჭობა სჯა; გასამართლება: „რომელნი (მაჟულნი სიერუვისანი) ბჭობდეს შუპოვნებით და მიიღებდეს ქრთამსა და განამართლებდეს ერუთა“ **მ. სწ. 24,1** „ჰყო იგი ბჭობად საბჭოთა ერთ-კაცთასა“ **მ. ცხ. 20v**; „ნუკა მიიღებ ძღუენსა უსამართლოსა ზედა ბჭობა“ **ბაღ. 161,8. იხ. ბჭე, განბჭობა, საბჭო**

გან ქართული ანბნის მესამე ასო. რიცხვითი მნიშვნელობა—3.

გ ყოფნა, არსებობა, დგომა: „ვჭგიე სიყუარულსა ზედა მისსა“ **მ. 15,10**; „რომელი ბჭი იეს ცხირებად საუქუნოდ“ **ი. 6,27**; „მტკიცედ ეგენით სიყუარულსი მას ჩემსა“ **ი. 15,9.**

გაბჭობა იხ. განბჭობა.

გაგა (ყუარელი), კერტი: „მღელუმან გამოუტევა გაგაჲ (ყუარელი O)“ **M, ქება 2,18.**

გაგება იხ. განგება.

გაგა იხ. გვ-

გაგზავნა მივლინება: „გარე სოფელთა გაგზავნის“ **ი-ე. 42,20**; „ინება გაგზავნად მისთანა საგზარსა მისსა“ **მ. ცხ. 195v. იხ. გზავნა.**

გაგლეჯილი გაფანტული: „მოეკ ქორი, მოწყლული და გაგლეჯილი არწივისაგან“ **ქ. ცხ. 174,9.**

გაგონება იხ. განგონება.

გადიდება იხ. განდიდება.

გაერთება შეერთება: „გაერთნეს თანა ქართალებთა“ **ქ. ცხ. 29,7. იხ. ერთება.**

გავრისგება ერისკაცად განდგომის: „დღეგება სახმ მონა-
ზონებისა და გავრისგება“ შ. ცხ. 890r. იხ. გრისგანა.
გავა, გავიდა იხ. განსლავა.

გავალაგ-ი საჩრდილობლიანი სავარძელი ან საწოლი,
ტანტრევენი: „გავალაგნი ქმნა სილომინ მეფემან
ძელთაგან ლიხანისათა“ ქება 8,9; „მოიყვანა იგი მრავლი-
თა პატრონთა და გავალაგითა სავარძლობლითა“ Sin—11,
271v.

გავთიმა, გავთული იხ. განვთიმა, განვთოლა.

გავლა გადასვლა: „არცა გავლა გავლა ზოგათა“ შ.
ცხ. 55r. იხ. ვლა

გავლუბა იხ. განვლუბა.

გავრცობა იხ. განვრცობა.

გაზაგ-ი : „გაზაგთა ბრენი დადნობილი, მღუ-
ლარე სასტიკად, გარდასახიან“ მრთ. C, საგე უწყ. 1219

გაზარდელ-ი, გაზარინელ-ი მცოდნე, წინასწარ მცნო-
ბელი: „შემოიყვანენთ მოგუნი და ქალდეველნი და გაზა-
რელნი“ O,—თქვა შემოიყვანება მოგუთა და ქალდე-
ველთა და გაზარინელთა“ I, დან 5,7; „დაადგინა
იგი ულუქთა, მთგუთა, გაზარელთა და ქალდეველთა
ზედა“ დან. 5,11.

გაზაფხულ-ი : „უაზთაჲ ვიტყვთ, ვითარმედ არიან იგინი
განყოფილი წელიწადისანი—ზამთარი და გაზაფხული,
ზაფხული და არე“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 88,19; „თუენი
გაზაფხულის და სთულისა არისანი დაჲენის მცნე-
თას“ ქ ცხ. 26,9.

გაზეპირება ზეპირად წარმოთქმა: „გაიზეპირნა
ორნივე იგი დიდნი სიწინაწარმეტყუელნი“ შ. ცხ.
123r.

გაზრახება იხ. განზრახება.

გათრევა იხ. განტრევა.

გათუღვა გათვლა: „ორმოცნი დღენი გათუღვენ, და
ოღე აღეარულნენ... მოვედ ჩემდა“ შ. ცხ. 124r. იხ. თუ-
ღვა.

გათქუმა იხ. განტქუმა.

გათხობილ-ი გათხობილი: „შივილიან გველთა ქალწულისა,
გათხობილისა კაცისა, რომლისა სახელი იოანე“
Ath.—11, 12r. იხ. თხოვა (-ილი).

გაკანონება იხ. განკანონება.

გაკრება იხ. განკრება.

გაკრთობა იხ. განკრთობა.

გაკუთთა იხ. განკუთთა.

გალატოზ-ი კალატოზი: „მისცეს სასყიდელი გალა-
ტოზთა და ზურთთა და რთქიკი მათ“ ქ I გზრა 5,54;
„თჳნიერ მჭედელთა და ზურთთა და გალატოზთა... ამის
ესეფითარისა ვრცელისა ლავრისა დამკირვად უღონო არს“
ი. გ. 20,25.

გალევა იხ. განლევა.

გალიაკ-ი რკინის გალია მხეცთათვის: „გალიაკითა
მოვიდა იგი მეფისა“ ეფე. 18,9; „გამოვიდოდეს ყოველნი
იგი მჭედი თითოეულად გალიაკთა მათთაგან“ Sin.—
11, 256r.

გალობა «ფსალმუნება», «მაქებლობა», მღერა; კურ-
თხევა, მხიარულება: „იწყეს გალობად ფსალმუნთა
ამით“ B, —იწყეს ფსალმუნებად ფსალმუნთა ამის“ A,
სხტ. 126, 7-8; „გალობდეს ღმერთი და ბარაჲ“ M, —
„იმამებელთა ღმერთი და ბარაჲმან“ G, მსტ. 5,1;
„უგალობდით უფალსა გალობითა ახლითა“ ეს. 49,
10; „მოვედით, უგალობდეთ უფალსა“ ფს. 94,1.

გალობა კურთხევა; ქება, სიმღერა: „გალობა ის-
რაელმან გალობად ესე ჟღერდულსა ზედა“ რიცხ. 21,
17; „(გარდავაქიგნე) ყოველნი გალობანი თქუენნი
გოდებად“ ამოს 8,10; „აღივსო... გნაჲ ჩუენი გალობი-
თა“ ფს. 125,2.

გალობისა სიტყუა ქება, სიმღერა: „იტყოდი ს-
იგი გალობასა მას უფლისასა ქნარითა“ I მფ. 16,16.

გალობისა წართქუმა «გალობა», «მადლობა», კურთ-
ხევა: „გალობად წართქუეს და განვიდეს“ DE, —
„გალობით გამოვიდეს“ C, მთ. 26,20; „გალობად
წართქუეს და განვიდეს“ DE, —„მადლობდეს და
გამოვიდეს“ C, მრ. 14,26. იხ. მგლობელი, სგალობელი.

გამაგრება იხ. განმაგრება.

გამავალ-ი იხ. განმავალი.

გამართ იხ. გამომართ, განმართ.

გამართება იხ. განმართება.

გამართებით გასწვრივ, პირისპირ: „ზუნანის გამარ-
თებით“ ქ. ცხ. 182,14.

გამართოვება განცალკევება: „ესე საქმენი შუენიან მონა-
ნულსა, რაჲთა გამართოვდეს და უზრუნველ იქმნეს
ყოველისაგანვე საქმისა“ შ. ცხ. 99v. იხ. მართოვება.

გამარჯუებულ-ი მძლე; მარჯვე: „ამინ სუმბატ გამარჯ-
უებულნი შემოვიდა ქართლად“ ქ. ცხ. 51,18; „ეთიბდა გა-
მარჯუებულსა ეამსა“ C, —„ეთიბდა ეამსა მარჯუ-
ესა“ DE, მთ. 28,16. იხ. მარჯუება.

გამახუვა იხ. განმახუვა.

გამეშ-ი იხ. კამეშეში.

გამზრახ-ი იხ. განმზრახი.

გამო «-თეს», «მიერ», -ით, -იდან: „ამის გამო არა შე-
მოვიდა პურის ქიმიან“ I მფ. 20,25; „შენ გამო შემეშხვა
მე ყრი ესე“ ფლკტ. 182,24; „რომლისა გამო თომა
მოც. 18,6; „ამის გამო არა უც ნაწილ“ M, —„ამის თეს
არა არს... ნაწილი“ G, II მტ. 10,9; „აღამის გამო ყო-
ველნი მოწყდებიან“ I კორ. 15,22; „ამიამ გამო მოტყე-
ვად ცოდვითა თქუენთა გეხარების“ საქ. მოც. 18,28;
„ქმად იყო ღრუბლით გამო“ დ. 9,35; „მოკო გელი სარ-
კუბლით გამო“ ქება 5,4; „ქრისტე ზრახავს ჩუენ
მიერ... გვრეთვე ზრახავს ჩუენ გამო“ მ სწ. 104,11.

ამის გამო აქედან, ამიერიდან: „ამის გამო იქმნა
დევნულება“ ატომ. 97,6; „ამის გამო ცან ტყუელი
მიო“ შ. ცხ. 286r. იხ. შინაგამო, შინათგამო, წუერგამო.

გამო-ვე -ით: „ამით გამოვე“ იტრ.-მარხ. დაიონ. 108,15.

გამოცა -თვის: „ამის გამოცა მწრაფლი აღსასრული
მათ ზედა მოივლინა“ სიბრძ. ხოლ. 14,14; „რომელთა

გალიაკი — გაზრახი, სამკურნო; „გალიაკის ზედა აუ კახისა მს, ანა დაჲა უფლისა მს
გალიაკს... (შემაჲს ნება) — ზედა სამკურნალს ლექსკონის მიხედვით.

გამოცემა აღიესნეს ყოველნი დაბადებულნი" **ფლტ.** 143, 16.

გამოაქუნ იხ. გამოაქუნ.

გამოხერვა დახერვა: „შეიღიან... საგმილსა გამოხერვაღ იგი ცეცხლსა და გამოდნობად“ **ეფე.** 22, 20. იხ. ზერვა. გამოხერვათი, მოხერვა.

გამოხერვათი ჩამოსხმული, გამოძერწილი: „იქმნეს თავისა მათისა კბოა გამოხერვათი“ **ნეემ.** 9, 18.

გამოხერილი «გამოდნობილი», ჩამოსხმული: „შექმნა იგი კერპად გამოხერილი“ **M.** — „ქმნა იგი ქანდაკებული“ **გ.** 17, 4.

გამოხელება დახელება: „გამოჰხელებს კარი სახლი-სა“ **ანდ.-ანტ.** 285, 21. იხ. ბეჭედი.

გამობა «მოხება», გამოცემა: „შტანგი ესე მეწამული გამოაბა სარკუმელსა“ **M.** — „საბელო ძიწული ესე მოაბა სარკუმელსა“ **G.** იხ. **ნ.** 2, 18; „გამობაჲს ვენაჲსა კიც მისი“ **დაბ.** 48, 11; „გამობაჲს მას ქვაჲ და შთაბელო საშუალ ეფრატა“ **იერემ.** 51, 64; „ამათ ორთა ბენებათა შინა ყოველი შჯული და წინაღმარმეტყუელნი გამოაბენ“ **C.** — „ამათ ორთა მსებათა ყოველი შჯული და წინა-წარმეტყუელნი გამოაბედნულ არიან“ **DE.** მთ. 22, 40. იხ. ბმი.

გამობრწყინ(ვ)ება ამობრწყინება, ამოსვლა, გამოჩენება, გამოცემა: „ნათელი გამოხერყინდა მათ“ **მთ.** 4, 16; „გამობრწყინდა ნათელი დიდი ჩემ ზედა“ **ნაქ.** მოც. 22, 6; „გამობრწყინენ ელენი შენი“ **ფს.** 143, 6; „გამობრწყინდეს, ვითარცა ნათელი, სიმართლე შენი“ **ფს.** 86, 6.

გამობრწყინება გამოცხადება: „ნათელი გამოხერყინებდა წარმართთა“ **ლ.** 2, 32. იხ. ბრწყინება.

გამობრწყინ(ვ)ებულ-ი აელვებული; სხივი: „ვითარცა ელვადრაჲ, გამოხერყინებულ ცათა შინა, ქუეშე ცასა გამოხერყინდის“ **C.** **ლ.** 17, 24; „გამობრწყინებულ იარს ნათლისა ამის სამარადისისა“ **ხიბრძ.** სოლ. 7, 24.

გამობუტკოვა «გამოსვლა», გამოყვრტვა, კვირტის გაშლა: „ფურცელი გამობუტკოინ“ **C.** — „ფურცელი გამოთვალნ“ **DE.** მთ. 24, 22; „ბუტკოინ გამობუტკოინ“ **ქება** 1, 18. იხ. ბუტკოვა.

გამობუტკოვა «გამოტკევა», გამოტკევა: „გამობუტკოინ სიმტკიცემან მან ახლისამან“ **DE.** — „გამობუტკოინ დემუღმან მან სამოსლისა მისგან“ **C.** მთ. 9, 16. იხ. [ბუტკოვა].

გამოგდება «განგდება»; გამოცემა: „გამოგდება იგი მიერ საენაჲთ“ **DE.** — „განგდება იგი გარეშე საყრდენსა მას“ **C.** მთ. 12, 8; „გამოგდება იონა კმელად“ **იონა** 2, 11; „განგდება შენ გვგმლავანისა მისგან მშვედობისა და განსასუენებლისა ადგილისაგან“ **ანდ.-ანტ.** 287, 25; „ესე ადგილი ქართველთა თავისა რაჲთმე საქმიოთ გამოგდოს“ **ნ.-გ.** 64, 3.

გამოგდება გაგდება, გაძევებული: „ხელ-ედა თავსა თვსსა გამოგდებულად გონებისაგან მისისა“ **მართ.** A, ანტ. ლ. 214. იხ. გდება.

გამოგება «გამონადები», ბაგინი, კერპთა ტაძარი: „ჰყავ თავისა შენისა გამოგებაჲ, ვითარცა სავაჲროჲ, ყოველთა უბანთა“ **O.** — „უქმენ თავსა შენსა გამონადები ყოველთა ზედა უბანსა“ **px.** ეფე. 16, 24.

გამოგება «გამოსვლა» «გამოგება»: „ყოველი ღგი ქალაქი გამოგებვოდა იესუს“ **C.** — „ყოველი იგი ქალაქი გამოგებდა შემთხუევად იესუსსა“ **DE.** მთ. 8, 34; „გამოგებვოდა მას სამართლით კაცი“ **C.** — „მოგებვოდა მას საფლავებისაგან კაცი“ **DE.** მთ. 5, 2. იხ. გება.

გამოგება გამოხვევა: „გამოგება იგი (ლუგელი) სამოს-ლითა თვსითა“ **ლიმ.** 48, 15. „უბრძანეს მას გამოგება ლუგელისაჲ“ **ლიმ.** 48, 12. იხ. გვა.

გამოგება «გარე გამოხვევა»: „ლაზარე, აღდეგ და გამოგება“ **C.** — „ლაზარე, გამოგება გარე“ **DE.** მთ. 11, 48. იხ. გება.

გამოგება «გამოყვანება»: „გამოგება იესუ გარე“ **C.** — „გამოყვანა იესუ გარე“ **DE.** მთ. 10, 18. იხ. გება.

გამოგება გამოდგმა, გამოყენება: „გამოგება იესუ ნავი ქუეყანად“ **ლ.** 5, 11; „რაჲთმეა კმელად ვითარ-რაჲ გამოგება იესუ ნავი იგი“ **ოქრ.-მარხ.** და **იონ.** 107, 16. იხ. დგება.

[გამოგება] ამოტვიფრება, გამოსახება: „წერილი ღმრთიანად გამოგება ღმრთიანად მათ“ **გამოგება** 22, 18; „გამოგება იარს მკერდა ზედა გულთა მათთაჲსა“ **იერ.** 17, 1. იხ. დგება.

გამოგება გამოცემა: „ნავი დიქცა ზღუასა შინა... და მრავლითა შრომითა ძლით უძლო ქუეყანად გამოგება“ **მ. ცხ.** 218r. „ხოლო თქუენ ქუეყანად გამოგება მისცა კულად გნებაჲ წარწყმედაჲ“ **მ. ცხ.** 218r. იხ. დგება.

გამოგება „მძელი (საზრდელი) პირისაგან ახლისა გამოცემა“ **C.** **დეგაბ.** 26, 10. იხ. დგება.

გამოგება(ნა) გამოდგმა, გამოცემა; მოდგმა, მოცემა: „ჩუენ გამოგებაჲს I თეს. 2, 14; „გამოგებაჲს ნე შედგომად მათსა მახვლითა“ **იერემ.** 29, 18; „გამოცემაჲს მას ყრმაჲ იგი“ **მ. ცხ.** 424v. იხ. დგება.

გამოგება «დამოგება», გამოცემა, ამოცემა: „ქუეყანად, რომელსა გამოცემაჲს სძე და თავლი“ **M.** — „ქუეყანად, დამოგებაჲს სძე და თავლი“ **C.** II **2x.** 11, 9; „მდინარენი მუცლისა მათისაგან გამოდგომან წყალთა სხივითანი“ **იოვ.** 7, 28; „ნუქუე წყაროსაგან მისვე თულისაგან გამოდინ ტახალი და მწარე“ **იაკ.** 8, 11. იხ. დგება.

გამოგება «გამოცემა»: „ნუ კლდისა ამისგან გამოგებაჲს თქუენ წყალი“ **px.** — „ნუ კლდისა ამისგან გამოცემაჲს წყალი“ **C.** რაცხ. 20, 10; „წყალი გამოცემაჲს კლდისა მისგან და აუ მათ“ **ნეემ.** 9, 15; „შენ გამოცემაჲს წყარონი და მდინარენი“ **ფს.** 78, 15. იხ. დგება.

გამოგება დგება, ჩამოსხმა: „გამოგებაჲს ემცხო“ **II 5x.** 44, 14; „გამოგებაჲს იგინი, ვითარცა ოქროჲ და ვეცხო“ **მალ.** 8, 8; „რაჲთმე გამოგებაჲს ოქროჲ გინა ეცხო, საზომით კებრავნ ბრძედსა მას“ **მ. სწ.** 109, 26.

გამოგება «გამოქანდაკებული», «დასხმული»

«გამოდუქიანი», ჩამოსხმული: «იქმნეს თავთა თჳსთაღ
გამოდუქიანი» *გ.* — «იქმნეს თავისა მათისა კერაზ გა-
მოქანდაკებულ» *მ.* II *შ.* 9, 12; «უოველი კერანი,
გამოდუქიანი მათი, წარსწყმდილეთ» *გ.* — «უოველი
კერებო, დასხმულეზი მათი, წარსწყმდილეთ» *ქ.* *რცხ.*
III, 62; «ქმნა იგი ქანდაკებულად და გამოდუქიანად»
გ. — «ქმნა იგი კერპად გამოდუქიანად» *მ.* *მსჯ.* 17, 4,
«მერთინი გამოდუქიანი არა ჰქმნიეთ» *გ.* *ლევტ.*
10, 4. *იხ.* *დნობა.*

გამოდუქიანი-ი: გამოდუქიანი-ი ტეხილი-ი «განტეხილი»,
დაკოდილი: «გამოდუქიანი ტეხილი და შეჰყლე-
მული და გამოუყეთილი და გამონატყევი არა მოჰქარაწეთ
ესენი უფალსა» *გ.* — «განტეხილი და შეჰყლეული და
დამთობილი და მოუყეთილი და აღმოტაცებული არა შეჰწი-
რო იგი უფალსა» *ქ.* *ლევტ.* 22, 24. *იხ.* *დუერ.*

გამოგრთება ზეღის მიცემა, მიშველება: «პრომთა მათ-
განიცა გამოგუერთენ» *ქ.* *ცხ.* 31, 9. *იხ.* *ერთება.*

გამოვალს *იხ.* *გამოსლვა.*

გამოვარდობა დაეარდნა, გამოცემა, დაცემა: «მცავსა
ენებასა კულად გამოვგარდო ქუეყანად» *ო.* — «მცავს
ენებულისა ქუეყანისა დავეცე» *ქ.* *სიბრძ.* *სოლ.* 7, 3,
«ეთარკა რკოჲ, რაჲჲს გამოვარდის ბუღისაგან» *ეს.*
6, 18.

გამოვარცხნა გამოხილვა: «ტილთა გამოვარცხნი
თმათაგან თავისა შენისათა» *მ.* *სჯ.* 14, 25. *იხ.* *ვარცხნა.*

გამოვლა გამოარება: «გამოვლეს ზღუკარი, რომელსა
იჲ პრქან დარბანდი» *ქ.* *ცხ.* 15, 7. *იხ.* *ვლა, გამოვლელი.*

გამოვლინება «მევილინება», «განვლინება», «წარვლი-
ნება», «წარმოგზავნა», გაგზავნა, გაშვება: «გამო-
ვლინა უბირველეს ზუენსა ბოიკი» *მ.* *იხუ* 5, 24, 12; «გამო-
ვლინენ იგი სახლით მისით» *მ.* — «განვლინოს იგი
სახლისაგან თჳსისა» *გ.* II *შ.* 24, 1; «გამოვლინნა
იგინი» *გ.* — «წარავლინნა იგინი» *მ.* *იხუ* 5, 22, 6; «გა-
მოვლინეთ თქუენგან» *გ.* — «წარმოგზავნეთ მე»
მ. *მსჯ.* 11, 7; «გამოვლინენ ისარნი შენნი და განა-
ბნიენ იგინი» *ფხ.* 148, 6; «გამოვლინენ ჩუენ სოფ-
ლად» *განს.* *ი.* 200, 10. *იხ.* *ვლინება.*

გამოზიდვა «გამოთრევა», გამოწევა: «ვერ უძლებდეს
გამოზიდვად სიმრავლითა მით თევზათაჲ» *გ.* — «ვერ-
დარა ეძლო გამოთრევად მისა სიმრავლისაგან თევზათა-
ჲ» *DE.* *ი.* 21, 3; უკუეთუ გამოზიდვიდეთ დრტყი-
ლსა, გამოვდეს სისხლი» *გ.* *სოლ.* 80, 23; «უპკრა სამო-
სელსა მისსა პირითა მისითა და გამოზიდვიდა მას გა-
რე» *მ.* *ცხ.* 411r.

გამოზიდვა გადმოტვირთვა: «გაგიდის გინა თუ ნავისა
გამოზიდვასა, გინა თუ ნავი მოვიდოს ხუარბლითა»
ი. *ი.* 42, 1. *იხ.* *ზიდვა.*

გამოზრდა «განზრდა», გამოკვება, ჭმევა: «გამომ-
ზარდა მე უფალმან» *მ.* — «განზარდა მე უფალმან» *გ.*
იხუ 5, 14, 10; «ოდეს გიხილეთ შენ მშვიდრი და გამო-
გზარდეთ» *მთ.* 25, 27; «უდაბნოსა ზედა გამოგზარდ-
ნა: მანანა და მწვერ მარტლო მოგვა თქუენ საჰმლად»
ანან. *ეზრ.* 100, 21; «გამოზარდა ქუეყანამან კრძალუ-

ლებით» *ეს.* 84, 15; «ეთარ შეუძლო გამოზრდად და შემო-
სად ასულია შენისა» *მ.* *ცხ.* 132v.

გამოზრდილი-ი გამოკვებილი, აღზრდილი: «რომელი
მზრდელი არს მათი, იგი არა ზაყლულ არს მიეცემად სამო-
სელსაჲ გამოზრდილსა მას მისგან» *მ.* *სჯ.* 100, 28. *იხ.*
ზრდა.

გამოთავისუფლება გაათავისუფლება: «თავი თჳსი გა-
მოათავისუფლა კრებულისაგან» *სინ.* — 07, 48r. *იხ.*
თავისუფლება.

გამოთარგმანება «განმარტება», «თარგმანება», ახსნა:
«ეთარ-იგი გამოთარგმანებდა ჩუენ წიგნთა» *DE.* —
«ეთარ განგზმარტებდა ჩუენ წიგნებსა» *გ.* *ლ.* 24, 82;
«გამოგზმარტებდა ჩუენ იგავი ეგე» *მთ.* 15, 15; «ბარ-
აბა... რომელი გამოთარგმანების ძმე ნუგეშინს-
ცემისაჲ» *საქ.* *მოც.* 4, 86. «ესე არს გამოთარგმანებაჲ მავი-
თი» *დაბ.* 40, 12; «უწოდინ სახელი მათი ენმანულ, რომელ
არს გამოთარგმანებდით» *DE.* — «ახელი მისი ენმა-
ნულ, რომელ არს თარგმანებდით» *გ.* *მთ.* 1, 23. *იხ.*
თარგმანება.

გამოთლა გათლა; გამოსახვა, «გამოხატვა», გამოქან-
დაცემა: «გამოთალენ თავისა შენისა ორნი ფიცარნი
ქეიანი» *II შ.* 10, 1; «უუდ ილიდეს და გამოთალა მით»
ეს. 44, 12; «მეტელსა დედისასა გამოთალე გორცი»
ო. — «მეტელსა შინა დედასაჲ გამოთახატე გორცი» *ქ.*
სიბრძ. *სოლ.* 7, 2; «გამოთალენ იგინი» *ამბაკ.* — 2, 18.

გამოთლილი-ი «განთლილი»: «მოიხუენ ლოღნი გამო-
თლილი» *ქ.* — «მოიხუენ ქეიანი განთლილი» *გ.*
ლევტ. 14, 42. *იხ.* *თლა.*

გამოთრევა «გამოზიდვა», «მოთრევა»: «ვერდარა ეძლო
გამოთრევად მისა სიმრავლითაგან თევზათაჲ» *DE.* —
«ვერ უძლებდეს გამოზიდვად სიმრავლითა მით თევზათა-
ჲ» *გ.* *ი.* 21, 3; «გამოთრევად ზადესა მას, თევზი-
თა საცესა» *DE.* — «მოთრევა ზადე იგი თევზებთურთ»
გ. *ი.* 21, 9; «გამოთრევის იგი გარეშე ქალაქა მას»
საქ. *მოც.* 14, 18. *იხ.* *თრევა.*

გამოთუალვა გამოთევა: «ხოლო მას დღესა, რომელსა არა
შეჰმდებ. გამოთუალე წარსაგებელი მისი და მიეცე იგი
ძმასა გლაბასა» *მ.* *ცხ.* 117r. *იხ.* *თუალვა.*

გამოთქდომა «გამოშორება»; მოხეტქა, მოსკდომა:
«გამოთქდით საშუალისაგან შესაყრებელისა ამის» *გ.* —
«გამოთქდით შორის კრებულსა მგასა» *ქ.* *რცხ.*
16, 21; «გამოთქდით ლოდი მთრისა მანგან თხინერ ტე-
ლისა» *დაბ.* 2, 34. *იხ.* *თქდომა.*

გამოთქუმა თხრობა; განმარტება: «რომელი იყო წიად-
თა მამისათა, მან გამოთქუა» *ი.* 1, 18; «რომელი-იგი მან
გამოთქუა» *ოქრ-გურიტ.* — 161, 3. «ანუ არა ღმრთისა
მიერ არსა გამოთქუმა იგი მათი?» *დაბ.* 40, 8. «პირველთა
მათ წიგნთა შინა გამოთქუმილი» *იხ.* *რომ-კურთხ.* *მოხ.*
116, 1. *იხ.* *გამოთქუმილი; თქუმა.*

გამოთხევა გამოხსნა, ამოყრა: «საღრმისაგან უფსკრულთ-
სა გამოთხენა იგინი» *სიბრძ.* *სოლ.* 10, 19. *იხ.* *თხევა.*

გამოთხოვა «მოთხოვა», თხოვა: «გამოთხოვა გუა-
ნი იესუსაჲ» *DE.* — «მოჰსთხოვნა გორცნი იგი იესუსა-
სა» *გ.* *მთ.* 27, 68; «გამოთხოვეს ჯვარ ცუმაღ» *ლ.* 28,
28; «გამოთხოვენა მეფისაგან» *დაბ.* 2, 49. *იხ.* *თხოვა.*

გამოთხოვნები დამწვედობებზე: „დაყო მის თანა ბოთრმეტრ ოდენ წელიწადი, შემდგომად გამოთვთოვა ბერსა, რად-თა წარვიდეს“ მ. ცხ. 186v; „შემდგომად მრავალთა წელ-თა კულადა გამოთვთოვა, რადთაშენა ნახნა თავისა უფ-ლისწულნი“ მ.-გ. 41,18 იხ. თხოვნება.

გამოთხრა მოთხრა: „გამოთხრა ბერმან მცირედ ქვშად სასთუნდად მისა“ მ. ცხ. 880v.

გამოთხრა-ი მიწასა მიწისქვეშა: „იქმნეს... საყო-ფელნი გამოთხრა-ი მიწასა კბოლისასა“ ოსკ. 20, 8, იხ. თხრა.

გამოკაწება ისრიმად ქცევა: „კაწები ყუიანი, ყუიელსა შინა გამოკაწახნებინ“ ეხ. 18,5. იხ. კაწები.

გამოკიდება ჩამოკიდება: „იხილეს გელსა მისას, რომელ გამოკიდდა სკულა“ შიშოლად. შოც. 268.

გამოკიდებულ-ი გამობმა, დამოკიდებულ-ი: „ამათ ორთა მცნებათა ყოველი შჯული და წინაწარმეტყუელნი გა-მობადებულ არიან“ DE, — „ამათ ორთა მცნებათა შინა ყოველნი შჯულნი და წინაწარმეტყუელნი გამოაბენ“ C. მთ. 22,40; „ჩუენდა გამოკიდებულ არიან სულნი მათ-ნი“ იფდ. 8,21. იხ. კიდება.

გამოკითხვა გამოკრეფვა, გამოკრეფვა, ძებნა, გამოძიება: „ჟინ გამოკითხთ თესლი იაკობისი“ ph., — „ჟინ გამოკრეფთ თესლი იაკობისი“ G, რიცხ. 22,10; „გამოკითხო ფრიად“ M, — „გამოიძიო და გა-მოკრეფო ფრიად“ G, II შჯ. 18,14; „გამოკითხა საქმე ლავრისა“ მ.-გ. 48,15. იხ. გამოკრეფვა; კითხვა.

გამოკოდა გამოკეთა: „რომლიაგან გამოკოდადე-ნათ“ ეხ. 61,1.

გამოკოდილი-ი გამოკუეთილი, გამოთხრილი: „დადგა იგი საფლავსა გამოკოდილსა“ DE, — „დადგა იგი გა-მოკუეთილსა მას სამარესა“ C, მთ. 22,55; „გამოკო-დილსა კლდისასა დადებდა არს“ კ. იფრ-ადგ. 184,28 იხ. კოდა.

გამოკრება ეკლესია მენა, შეკრება; მოტანა: „გამო-კრება კრებულო“ M, „შეკრება იქმნა ყოველი შესა-კრებელი“ G, მსჯ. 20,1; „ხოლო ერთი იგი (ავაზაკი) გამო-კრება და ქურჭელსა“ მ. ცხ. 272r; „ადგეს მძისა ამის ქურჭელსა გამოკრებთ და ზვალე ჩემდა ჯერ-არს გამო-კრებად“ ლმ. 132,9.

გამოკრება ქურჭლისა (განქურჭლვა), დაცლა: „უბრ-ძანოს... გამოკრება და ქურჭლისა სახლისა მისგან“ ph., — „უბრძანოს... განქურჭლვა და სახლისა“ G, ლე-ვიტ. 14,24. იხ. კრება.

გამოკრვა გახვევა: „გამო-მე ვისი-ეკრას ცეცხლი წი-ალთა და არა დაწვას სამოსელი მისი“ იფ. სოლ. 8,27. იხ. კრვა.

[გამოკრვა] დაკრება: „მოიღეს... თხიერნი... გამო-კრულნი“ G, ოსკ. 5, 2, 4. იხ. კრვა.

გამოკრთომა გამოსვლა, გამოფარდნა, გამოცვივნა, ელვარება; შეკრთომა, შეშინება: „კაცნასა მისა გა-მოკრთებთ ნათელნი“ იოზ 41,8; „ნაბერწყალნი გამოკრთებთ ზღუდეს ვითარცა ელვარესა რეულსა“ ეფე. 1,7; „გამოკრთა სული იფა და შევარდა სიხარულით

ველთა მიქაელისთა“ მ. ცხ. 412r; „ელვანი იგი საშინელნი გამოკრთებთ ზღუდეს“ მ. სჯ. 124,10; „კაცნასა მისსა გამოკრთებთ ნათელნი“ O, — „ცხრ-დაცეხანი მისნი — ელვარებს ნათელი“ ph., იოზ 41,8. იხ. კრთომა.

გამოკრკვნა გამოკრთება: „გამოიძიო და გამოკრკვ-ნო ფრიად“ G, — „გამოკრთხო ფრიად“ M, II შჯ. 18,14. იხ. [კრკვნა].

გამოკრძალვა გამოხურვა, გამოკეტვა: „ყრმა იგი განძე-ლა და გამოკრძალა კარნი სენაკისა“ მ. ცხ. 278r. იხ. კრძალვა.

გამოკუთა აღმოკუთა, მოჭრა, გამოთხრა, გამო-თლა, მოწყვედა: „რომელი გამოკუთეთა კლდისაგან“ DE, — „რომელი აღმოკუთეთა კლდესა შინა“ C, მთ. 27, 60; „გამოკუთეთ შენ თავისა შენისა საფლავად“ ეხ. 22,16; „მთისაგან გამოკუთეთა ლოდი“ ლან. 2,45; „მთათა მისთა გამოკუთეთების საბილენი“ II შჯ. 2,8, „გამოკუთეთო ქვეზი“ ეხ. 9, 10; „გამოკუთეთოთ იგი თესლთაგან“ იფრ. 47,2.

გამოკუთილი-ი გამოკოდილი, გამოკუთილია, გა-მოთლილი: „დადგა იგი გამოკუთილსა მას სამა-რესა“ C, — „დადგა იგი საფლავსა გამოკოდილსა“ DE, მთ. 22,55; „გამოკუთილი და გამოწატევი არა მო-პგუარნეთ ესენი უფლსა“ G, — „მოკუთილი და აღმო-ტაცებული არა შესწირო იგი უფლსა“ ph., ლევიტ. 22,24; „გამოკუთილი იყო კლდისაგან“ შრ. 15,46. იხ. კუთა.

[გამოკუთრვა] გამოთლა: „სასიდალად... ქვათა გამოკუ-თრულთა“ IV შჯ. 12,12. იხ. კუთრვა; გამოკუთრეფლა.

გამოკუთნვა გამოკრეფვა, გამოკრეფვა: „გამოკრეფი-ენით მე და გამოკრეფთ თენით ბარნაბა და საველე საქმესა“ ხაქ. შოც. 13,2. იხ. კუთნვა.

გამოკულევა ძიება, გამოკითხვა; შემოწმება: „გამოიძიეს და გამოკულევის წინაწარმეტყუელთა“ I ეხ. პეტრ. 1,10; „გამოკულევი ქვეყანა“ G, — „მო-კულე ქვეყანა“ M, მსჯ. 18,2; „მოკული... რადთა გამო-კულეონ ჭაღა და განმოსტრონ ესე ქვეყანა“ I 58b. 10,2; „ნეტარ არიან, რომელნი გამოკულევენ წამება-თა მისთა“ მ. სჯ. 19,30, „ჟინ გამოკულეოს თელი იაკობისი“ G, — „ჟინ გამოკითხოს თესლი იაკობისი“ ph., რიცხ. 22,10. იხ. კულევა; გამოკულეველი.

გამოკრტვა კვირტის გამოღება: „იქმნა ქვეყანა სავე-ყუილოთაგან შეუნივარი, რომელნი გამოკრტვიდ პირველ ნაყოფისა“ მ. სჯ. 145,20. იხ. კრტვა.

გამომადინებელი-ი მადინებელი: „რომელი-იგი არს გა-მომადინებელი სძისა და თაფლისა“ ph., — „ქვეყანა, რომელი არს მადინებელი სძისა და თაფლისა“ G, რიცხ. 14,8. იხ. დინება; მადინებელი.

გამომავალი-ი ვინც გამოდის: „სამართლით გამომა-ვალნი“ მთ. 8,28; „გამომავალი და შეშავალთა არა იყოს მშვედობად ჭირისაგან“ ხაქ. 8,10. იხ. გამოსვლა.

გამომართ გარეთ: „გამომართ არა გამოწინდეს“ III შჯ. 8,8. იხ. მართ; შინაგამომართ.

გამომატება შერთვა: „რამეთუ გამოემატებოდა გა-რემოა სუბი მისგან ქვეშე კერძოსაგან“ ph., — „რამეთუ გა-მომატებულ იყო სუბი იგი მისგან ქვეშე კერძოსა-გან“ O, ეფე. 42,5. იხ. მატება.

გამომცხადებელი-ი გამომცხადებელი: „რომელი საიდუმლოთა გამოცხადებელი არს, ვაჟყა შენ, რომელი ყოფად არს“ **ღაწილ. 2,29.** იხ. გამოცხადება.

გამომეტყუელი-ი მკითხველი, ამხსნელი; სიზმრის ამხსნელი: „გამომეტყუელნი იგი იტყუდეს შრომასა“ **ჯაქ. 10,2;** „გამომეტყუელ არავინ არს მისა“ **დაბ. 40,8;** „მოუწოდა ყოველთავე მათ გამოეტყუელთა ეგვრისათა“ **დაბ. 41,8.** იხ. მეტყუელი.

გამომცნება «ცნობა», გაცნობა: „გამოძიე, გამოიკვლიე და გამოგვიცენი შენ“ **წიგ. 8,28;** „გამოგვიცენე მათ ქუეყანასა ეგვრისასა“ **ო.—ეფ. 1,12** მათ ქუეყანასა შინა ეგვრისასა“ **ქხ., ეფ. 20,5**

გამომეძიებელი-ი გამომკვლეველი, მეძიებელი, მჩხრეკელი: „სადა არს გამომეძიებელი იგი ამის სოფლისა“ **I კორ. 1,20;** „გამომეძიებელ ღმრთისა“ **უხ. 10,2;** „შთადიდეს გამომეძიებელნი“ **ც. მსჯ. 5,14;** „რომელნი გამომეძიებელნი არსთანი შემსლბელ არიან აღრიცხვად თესლთა მათთა“ **ბ. კეს.-ექმ. დღ. 28,7.** იხ. მეძიებელი, სიტყუს-გამომეძიებელი.

გამომწრდელი-ი მწრდელი, მკვებავი; მზრუნველი, აღმზრდელი: „აღივიწყე ღმერთი, გამომწრდელი შენი“ **M.—აღივიწყე ღმრთისა, მზრდელი სა შენისა“ II შჯ. 88,18;** „მშვირთა გამომწრდელი“ **ფლკტ. 147,29.** იხ. მზრდელი.

გამომთხრობელი-ი მთარგმნელი, განმმარტებელი: „იგი იყო გამომთხრობელ მამისათჳს დაფარულთა მათ ზრახვათა“ **ივ. რომ.-კურთხ. ისაქ.—იქ. 8,12.** იხ. გამოთხრობა.

გამომჟურჯელი-ი მთლელი: „მისცეს... გამომჟურჯელთა ქვისათა სასყიდელად ძელითა“ **IV მფ. 12,12.** იხ. გამოჟურჯა

გამომტყუფლვარე «დამწველი» (საბა), გამოწყარვი: „იყოს... ფაქლი გამომტყუფლვარე აღმოსხმით ვაცთა ზედა“ **გამოსლ. 9,9.** იხ. გამოტყუფლვა

გამომქანდაკებელი-ი გამომნატველი, გამომსახველი: „მისცეს... გამომქანდაკებელთა მათ“ **IV მფ. 12,12.** იხ. მქანდაკებელი.

გამომღებელი-ი ნაყოფისა გამომტანი ნაყოფისა: „ყოველი ხმ... არა გამომღებელი ნაყოფი ააკეთილსაჲ, მოიკეთოს“ **მთ. 7,10.** იხ. გამოღება; ნაყოფის-გამომღებელი

გამომყვანებელი-ი «რომელმან გამოიყვანა»: „გამომყვანებელი მათი ქუეყანით ეგვრით“ **G.—რომელმან გამოიყვანა ივინი ქუეყანით ეგვრით“ M., მსჯ. 2,12.** იხ. გამოყვანება.

გამომცდელი-ი განმხილველი, გამომკვლეველი; განმცდელი: „გამომცდელი თარგმელთაჲ და გულისაჲ“ **იერ. 11,20;** „წარმოუდგა მას გამომცდელი იგი და პრეტა“ **მთ. 4,8.** იხ. გამოცდა.

გამომცემელი-ი გამომდინარე: „მიეცე მათ, ქუეყანად, გამომცემელი სძისა და თაფლისაჲ“ **იერემ. 32,22.** იხ. მცემელი.

გამომცემელი-ი «განმცემელი»: „რომელი-იგი იყო გამოცემელი“ **C.—რომელი-იგი იყო განმცემელი“ DE, ლ. 3,16.** იხ. მცემელი.

გამომცენარე ნაყოფი: „ქუეყანამან დააყენოს გამოცენარე თჳსა“ **ანგ. 1,10.** იხ. მცენარე.

გამომცნება მცნება, ბრძანება: „მან გამოცნო და პრეტა“ **მ. ცხ. 882r.** იხ. მცნება.

გამომცხვარი-ი გამომწვარი: „აღიწი, რომელსა არა გდვას ქუეშე საფუძველად ქვად პიოსა მდინარისასა, ვერ დაიდგამ იგი ვერცა თუ დღე ერთი, ხოლო გამოცხვარი ცაცხლთა ქევი დაიდგამს უმეტეს ქვისა“ **მ. ცხ. 852v.**

გამომხატვარი-ი მხატვარი: „წარავლენსა ყოველთა მიმართ სიბრძნეებელთა მისთა გამომხატვარი“ **რიცხ. 168,6.** იხ. გამოხატვა.

გამონადება-ი «გამოგება», ბაგინი, კერპთა ტაძარი: „უქმენ თავსა შენსა გამონადები ყოველსა ზედა უბანსა“ **ქხ., —წყაუ თავისა შენისა გამოგებაჲ, ვითარცა საეჭროთა, ყოველთა უბანთა“ O, ეფ. 16,24.**

გამონადინები-ი «წუთი», განავალი: „მოირწყოს ქუეყანად გამონადინებთა შენთა“ **O.—მოირწყოს ქუეყანად წუთთაგან შენთა“ ქხ., ეფ. 82,6.** იხ. ნადინები.

გამონატაცები-ი «აღმოტაცებული», მოკვეთილი: „შექლეშო და გამოკუთილო და გამონატაცებდა არა მოკლუარნეთ ესენი უფალსა“ **G.—შეკუთილული... მოკუთილი და აღმოტაცებული არა შეწირთ იგი უფალსა“ ქხ., დიფტ. 22,24.** იხ. გამოტაცება.

გამონადები-ი მორჩი, ყლორტი: „აღწმისა იგი გამონადები არა მოკმედ არს ზეთი-ხილთა“ **ბ. კეს.-ექმ. დღ. 64,27.** იხ. გამოღება.

გამონაყოფი-ი წილი, ზეგდარი: „ყოველი ოქროდ გამონაყოფი, რომელი გამოუყვეს უფალსა“ **რიცხ. 31,58.** იხ. გამოყოფა.

გამონახეთქი-ი «მტევებარი»/«მტეობარი»: „გამონახეთქი ჩრდილოთ მოვიდა მის ზედა“ **ქხ.—მტევებარნი (მტეობარნი O) ჩრდილოთ მოვიდეს მის ზედა“ იერემ. 46,20.** იხ. გამონახეთქა.

გამონახვა გამოკვლევა: „ვითარ უაჟიქუ... კეთილად გამონახვასა ჩემსა საჭმეთა დაფარულთა“ **ბაღ. 100,2.** იხ. ნახვა.

გამონერწყვლა წამოგდება: „გამონერწყვლა იგი კუტასა მისგან“ **წყვლ. 2,94.** იხ. ნერწყვლა.

გამონქრევა «მიბერვა», გაქარვა: „გამონქრევი იგი მიერ“ **O.—მიბერვე მათ“ ქხ., ანგ. 1,9.**

გამონქრეული-ი «განდიწული»: „ქამდეს ბზესა აღრეულსა ქრთილითა გამონქრეულითა“ **O.—ქამდენ ბზესა აღქმინლსა ქრთილითა განდიწულითა“ G, ქხ. 80,24.** იხ. ნქრევა

გამოორბ(ი)ნება აღმოცენება, ამოსვლა: „დადგით მანდავე... ვიდრე გამოგორბნდეს თამა და წუფრი“ **II მფ. 10,6.** იხ. ორბნება.

გამოპარვა მოპარვა: „მოპარეთა (საფასქ) ვერ დათხარინ და ვერცა გამოპარიან“ **მთ. 6,20;** „ყოველივე სამღვლოდ მტრეული ექლესიისაჲ გამოპარა“ **მ. ცხ. 177r.** იხ. პარვა.

გამოპყრობა დაპყრობა, აღება: „გამოვიდა მეფე იგი სუბასტანისა ზედა დამაშეასა და გამოიპყრა იგი“ **IV**

მუ. 10,9: „იყო რაჟამს გაშლი პყრა იერუსალმში წელსა მეფობება“ იერემ. 29,1. მხ. ჰყარბო.

გამორბენა გაქცევა: „ჭირთა კარსა... და შეყვნილად გმადლაჲ თანა ბერისსა უაღონო ბნელ გარე“ **მ. ცხ. მმმრ.**
ნბ. რბენა.

[ဒွါဗိဇကတဒွာ] ဝဏ်. ဂုတဉ္ဇာ; တာဏ်-ဒွါဗိဇကတဒွာ.

გამორთუმა «გამორღება», - გამორთმევა, მორთმევა:
 «გამორთუთ მაგას კუარტრ იგი წინაა და შეიაცუთ მა-
 გას» C₂—გამორღეთ სამოსელს იგი ბირველი და ზუჭმო-
 სეთ მაპ¹ DE, 15, 22; გზავრ მღგართუენ მან ნა-
 ჭუთვეთ იგ² II შტ³ 24, 10; წყად მღგარევაა გამომარ-
 თუაჲ მე ძღუენი⁴ კ. ზერ⁵—ჯღგ. 158, 11. იხ. რთუმა.

გამორღუქვა გამონგრევა: „აღიღწე პუღს და ზამთარს-
ჯა კარს სენიკა თაჟსიან“ მ. ცხ. 3751. იბ. ზღუდვა.

**გამორჩევა «განრჩევა», «განჩინება», «გამოკუთვნა»,
«გამოყოფა», არჩევა, მჯობინება, გამოცალკევება,
განსხვავება:** გ ბ მ თ რ ჩ ი ა უღალმან ნათესავი იგი ღვე-
სი აღდგომად კიდობნისა“ M.—გ ბ ა ნ ა ჩ ი ს უღალმან ტომი
ლუვისი აღდგომად კიდობანი“ G, II ზქ. 10,8; გ ბ მ თ მ ი რ ჩ ი -
ენ ნ თ მე და გა მო მ ე კ უ თ ნ ე ნ ო ბ არ ა ნ ა ბა და საცლე საქ-
მესა“ ხაქ. მოც. 18,2; ესაშენ ქალაქნი გამოიყვენ თავისა
შენისად“ G.—სამი ქალაქი ვ ბ მ თ რ ჩ ი თ ს უღალმან თავისა
შენისა ქუეყანის მისგან“ M. II ზქ. 19,2; აბრა თუ თქუნ
გ ბ მ თ მ ი რ ჩ ი თ მე, არაჲდ მჭ გ ბ მ თ გ რ ჩ ი ნ ე დ თქუნ“
ე. 16,16; ერის რომელ გამოი რ ჩ ი ა მ ა ყ დ რ ე ბ უ ლ ა თ აზსა“
ფს. 32,12; როგორღა გ ბ მ თ რ ჩ ი თ ე პ ე მ მ ა რ ი ტ ბ ა ლ “
უღატაკ 141,24; გ ბ მ თ მ თ რ ჩ ი ა მე ღედის მუცლოთ ჩემით-
გან“ ჯალ. 1,16; გ ბ მ თ მ თ რ ჩ ი ე ს ოგ საუკუნესა მას ზე-
და ცხოვრებისა“ მალ. 17,14; ავერ შემძლებულ არა ბრმა
გ ბ მ თ რ ჩ ე ვ ა დ ფერებისა ერთგერთისაგან“ მ. სქ. 183,
28; აქედ გ ბ მ თ რ ჩ ა ბ ე ს, რაჲჲჲ კიდე თავისუფლად თჳსი
მონასტერი აღაშენონ“ ე.-ფ. 20,5. **გამორჩევიად** შირის
წმიდათა და შევრებულთა“ O.—გ ბ ა ნ ა რ ჩ ე ვ ა ლ შორის
წმიდათა და შევრებულითა“ G. **თეგრე**. 10,10.

გამორჩეულთა რჩეულოთ, სახელოვანი: ჟრომელნი გა-
მორჩეულ იყვნეს სახელით " I ნშტ. 16, 41, ანუ გა მორ-
ჩეულნი შესაერებელისანი, მთავარნი ტომთანი" რიცხ.
1, 16. იხ. რჩევა.

გამოცხადებულია: «განრცხა, გარეცხა, გამოგანა»: აგამოცხადებულია იგივე ადგილის წმიდასა "О. — განრცხას ადგილის წმიდასა" G, დეკტ. 4. 27; აგამოცხადებულა წყლითა (ჰურ, ჰერი) "О. — წყლითა განრცხან (ჰურჰერი)" G, დეკტ. 4. 28; აგამოცხადებულა ლუგისან მწინელოდ იგივე აგიდა და ასეულთა სიონისთად" ეს. 4. 4. იხ. რიცხა.

გამოსადინელო (წყალ)სადინელი, მილი, ძარღული, ხვრელი; წყაროს თავი: „დასხნა... ჭეშვანა წყურიელი გამოსადინელად წყალთა“ **ფხ. 106, 25**; „განაგმნეს გამოსადინელნი მათნი“ **ო.** „განაგმნეს ძარღუნი მისნი“ **ფხ., აფხე 12, 15**; „გამოსადინელნი იფი წყაროთანიც... დასწყდნენ განაგმნენ“ **მ. წყ. 124, 4**; „გამომდის ხოტრამ უჩინათაჲნი გამოსადინელთა“ **ბას. კეს-ეპუხ. დდ. #1, 12**, იხ. სადინელო.

გამოხვედ-ი გამოხასკლელი, გასაგალი, გზა: „დაჯო

გამოსაცემო წესის II მუდ. 82, 80, „საბრძნო
გამოსაცემოთა იქების“ ივ. ხოდ. 1, 20, „დადიენს გ-
მოსაცემოთა“ ზედა გზისათა“ გოდ. იერემ. 9, 21; „გ-
მოსაცემოთა მათნი დაჰწესეს“ ფოდ. 5, 17; „გამოსა-
ცემოთა მისთა“ ზედა დაყარვის“ მხტ. 6, 17. იხ. სავალი,
შესავლი და მოსავალი.

გაშთასავალ-ი შეშმოსავალი: „გამოვალს გაშმოსავალი“
ყოველთა წელთა იდ ლიტონჲს ა.-ი. 22,22.

გამოსაზრდელი-ი საზრდო, საგზალი, საქმელი: „აღ-
ზადეთ გა მოსაზრდელ“ იხუ ნ. 1,11; „რამთა მო-
რამე სცეს მათ მცირელ გა მოსაზრდელ“ მ. ცხ.
274r. იხ. საზრდელი

გამოსატყვებელ-ი ნაკადული: მხანქმეს გა მოსატყვე-
ბელნი წყალთანი: იოვ. 1,20. იხ. გამოტყვება.

გამოსაქანდაკებელი-ი გამოსასახველი, გამოსაწერელი:
„ანთრაკები გა მოსაქანდაკებელ და სამეართათეს და
საწვევითა“ **გამოსლ.** 35, 7. იბ. [საქანდაკებელი].

გამოსაქუთრისებმა სპეტირისად შექმნა: ჰარონი საჭურისნი,
 რომელნი ეაცთაგან გამოსაქუთრისნიცა და არონი
 აქუთრანი, რომელთა გამოსაქუთრისნიცა თანნი თქნნი
 ხსალთქუთრისთაქს ცათისა" 8თ. 10,12. იხ. საჭურისი.

გამოსახვა გამოხატვა: „მეცნიერებითა მოცალეობისათა გამოსახა იგი“ **სიბრძ.** **ხოლ 19,18;** „მაჟღელი გამოხატვისას ხელად ვორცთა სჲქმეთა“ **მ. ცხ. 26V,** „ამან პირველად გამოხატა სი პირის ზედა თუხსა სასწაულდ პატრონისა ჟორისად“ **მ. ცხ. 48V.** ი. სანაძე.

გამოსატყსარ-ი «სატყსარი», გამოსაყდელღი: „მოიღო...
სატყსარი ღამეტიტელღი ღამოსატყსარდ ღეტიტელღი“
ც. — მოიღო... სატყსარი ღმეტიტელღი მათ სატყსარდ ღე-
ტიტელღი მათ „**მ. რიკი, 3, 28**“ იხ. სატყსარი,

გამოსაცხნელი-ი «საქსარი», გამოსაწყიდელი: «გამოსა-
ცხნელ იყვნენ მარადის იგინი» G,—საქსარ მისა იყვნენ
რხ., ლექსი. 25, 31. იხ. საცხნელი.

გამოსლვა „გამოწოდმა“, „აღმოწოდმა“, „განსლვა“, „გამოქუენ-“, „გამოტუტკოვა“, გამოსვლა, ამოსვლა: „ეთარცა გამოვადეა ივინი ნაით“ DE, — „ეთარცა გამოვლა იგი მიერ ნაით“ C, მრ. 5, 9; „გამოვადეა წილი მეჭუთე ასირისსა“ G, — „ადმოუტდა მეჭუთე წილი ნათესავსა“ M, ისლ. E. 19, 24; „გამოვალნ ფურცელი“ DE, — „გამოვაქუნ ფურცელი“ C, მრ. 13, 28; „ფურცელი გამოვალნ“ DE, — „ფურცელი გამოტუტკოინ“ C, მთ. 24, 32; „გალობით გამოვადეს“ C, — „გალობა წართქუეს ღაგანვადეს“ DE, მთ. 26, 10; „ბარისა მისისაგან გამოვალნ სიმართლჳ“ იგ. ხოლ. 3, 16; „გამოვადეს ქუეყანა მზჳ“ ივლ. 14, 1; „ორნი ერნი მცულისა წესისაგან გამოვადეს“ ლახ. 25, 28. „უფალმან იცევს შესლვაჲ შენი ღაგამოსლვაჲ შენი“ ფს. 120, 8.

გამოხვევა სრულიად შესრულებულია: არა გამოვალს
სრულად სამართალი" ამბ. 1,4.

გამოსვლა შემთხვევად ღვაწივებდა, მიგებდა: „ყოველი იგი ქალაქი გამოცემა შემთხვევად იქნება“ DE, — ყოველი იგი ქალაქი გამოცემა გვალა იქნება. C. მთ. 8, 41; იგი ქალაქი გვალა იქნება. შემთხვევად იქნება II მთ. 8, 1. იქნება ითხილ იქნება გამოცემა იქნება იქნება. C. 8, 1. იქნება. მთ. 12, 1. იქნება.

გამოსატყუებები გათვთრება: „გამოერჩინენ და გამოსატყუებენ და გამოიჭრებენ მრავალნი“ **დან. 18, 10.**

გამოსარული იხ. გამოსლვა, მოსარული.

გამოსარული დასარულიება: „ვიღრმდებ გამოვსარულა ყოველი ვრი, გამომაგვლო ქალაქით“ **II მფ. 15, 24.** იხ. სრულიება.

გამოსუნება დასვენება: „წარვიდინ და გამოიხუტნიან“ **მ. ე. 35, 2.** იხ. სუნება.

გამოსუნა მოვლება: „არცა თუ ვრთისა ასოხსა გამოსუნმა მან სახელოან ყვის მწიგნობარი“ **A—32, 696.** იხ. სუნა.

გამოსხმა გამოყვანა, გამოშორება; ჩამოსხმა: „გამოსახა ყოველ მოღარდულ და მომსყიდვლები ტაძრისა მას შინა“ **C, მთ. 21, 12;** „ოდეს გამოგახსნენ თქვენ“ **ლ. 6, 22;** „მდრინელმან და-თუ-უტყენეს ქუერცხნი თქნი უღრმად, მართლეთა ვერ გამოიხსნამს“ **მ. ცხ. 197v;** „მკლავითა თჳსითა გამოიხსნის თიფა“ **წირ. 36, 38.** იხ. მოსხმა.

გამოტაცება მოტაცება, გამოგლეჯა: „გამოიტაცეს... გელთაგან მათა“ **წრს. 74, 80.** „გამოტაცებად გელისაგან უკეთურთაჲსა“ **ამბ. 2, 9.**

გამოტაცებული გამოღებული; მოწყვეტილი: „ვითარცა მუგუზი. გამოტაცებული ცეცხლისაგან“ **ჯაქ. 2, 2;** „გამოტაცებული სძულთაგან“ **ეს. 28, 9.** იხ. ტაცება; გამანატაცები.

გამოტევა გაშვება, გამოღება: „არა გამოუტევოს ერი ჩემი“ **გამოხლ. 4, 21;** „ლულუმნ გამოუტევა გაგად თჳსი“ **ქება 2, 18.** იხ. ტევა; გამოსატეველი.

გამოტკუელფვა, გამოტკუფვა დასკდომა, დაკოჭრება: „ფერგნი შენნი არა გამოტკუელფეს, ამა ორმოცი წელიწადი არს“ **G, —** „ფერგნი შენი არა გამოტკუფვა, ესე ორმოცი წელიწადი არს“ **M, II მფ. 8, 4.** იხ. ტკუელფვა, ტკუფვა; გამომტკუფლვარი.

გამოტორანტოსებულ-ი, გამოტურანტოსებულ-ი გამოჩარხული, წაჩნაგებული, გამოქანდაკებული: „30-ცხლი გამოტორანტოსებული“ (გამოტურანტოსებული **O, წაჩნაგებული p.b.)** არს“ **იერემ 10, 6;** „ოდგვიდა და მოაქუნდა ძელი იგი წაჩნაგებული გამოტორანტოსებული“ **ეს. 45, 20.** იხ. ტორანტოსი.

გამოტყნვა ტყნითურთ გამოწოვა, „გამოწოვა“: „სიბოხე მათი გამოტყნოს“ **G, „სიბოხე მათი ტყნითურთ გამოწოოს“ P.r., —** „სიბოხე მათი გამოწოოს“ **p.b., რიცხ. 24, 8.** იხ. ტყნა.

გამოტყუნვა «ივარ-ყოფა», გაძარცვა, ალაფობა; ტყუნვ წაყვანა: „არცა გელვის-წიფების... ჰურპერი მისი გამოტყუნვად“ **DE, „არცა უფლის ვინ... ჰურ-ქელი მისი იავარ-ყოფა“ C, 86, 3, 27;** „გამოტყუნვინეს ვეგბელნი იგი“ **გამოხლ. 12, 26,** „გამოტყუნვინეს დედათა, შეკრებულთა ცოდვითა“ **II ტამ. 8, 6.** იხ. ტყუნვა.

გამოუყვად-ი გამოუსვლელი: „ამას დაეყო სენაკსა შინა თჳსსა გამოუყვად საშეოკდათი წელი“ **ლიმ. 21, 7.** იხ. გამოყვად.

გამოუთქუმელ-ი მიუთხრობელი, უთქმელი: „მადლი ღმერთსა გამოუთქუმელთა მათ ნიჭთა მისთა ზედა“ **II კორ. 9, 15;** „იხარებდით სიხარულითა გამოუთქუმელთა დიდებულებითა“ **I ეპ. პეტრ. 1, 8;** „წარყვანენ მას სიხარულსა გამოუთქუმელსა“ **მ. ცხ. 86r.** იხ. გამოთქუმა.

გამოუთხველ-ი გამოუძიებელი: „რომელი წარყვების გამოუთხველთა“ **იოზ 54, 24.** იხ. გამოუთხვა.

გამოუკლევად-ი გამოუძიებელი: „ხარებად გამოუკლევადი იგი სიმდიდრე ქრისტესა“ **იფხ. 3, 8.** იხ. გამოკლევადი.

გამოუჩინებელ-ი ღვინო, უჩინარი: „გამოუჩინებელნი (უჩინონი **ქ.**) და დაფარულნი სიბრძნისა შენი-სანი გამოიბეჭდენ“ **ფს. 50, 8;** „განაწყენ გამოჩინებულნი და გამოუჩინებელნი დაბადებულნი“ **რაფს. 168, 39.** „თხრილ არიან ქუეში კერძო გამოუჩინებელად“ **მრთ. D, ოქრ.-მეტრე და ელია 824.**

გამოუცდელ-ი უმეცარი; გამოუწრთობელი, «მრღვე», უხალასო; გამოუსადეგარი: „ყოველსა გაბუტსა გამოუცდელსა მათ მივსცე ჭეუჭანად იგი“ **G, —** „ყოველთა გაბუტთა უმეცართა მათ მივსცე ჭეუჭანად იგი“ **p.b., რიცხ. 14, 28;** „ვეცხლ გამოუცდელ არს ბოროტთა და იერემ. 9, 30; „ღმერთი გამოუცდელ არს ბოროტთა და არაუის გამოსცდია“ **ებ. იაკ. 1, 18;** „ყოველისა მიმართ საქმისა ეთილისა გამოუცდელ“ **ტიტ. 1, 16;** „ვეცხლი თქუენი გამოუცდელი“ **p.b., —** „ვეცხლი თქუენი მრღვე არს“ **O, ეს. 1, 22.** იხ. გამოცდა.

გამოუძიებელ-ი გამოუკითხავი, გამოუკლევადი: „გამოუძიებელ არიან განკითხავნი მისნი“ **პრომ. 11, 32;** „მეჩიერებად სულელისაჲ — გამოუძიებელი სიტყუაჲ“ **წირ. 21, 31;** „არა დაუტეოთ ესეცა გამოუძიებელად“ **გრ. ნოს.-კაც-გ. 147, 81.** იხ. გამოძიება.

გამოუწურვებელ-ი ცეცხლში გაუვლელი: „იყვნეს... ბატონისა უბოროტის, ვიდრე ოქროს გამოუწურვებელი“ **ეს. 18, 12.** იხ. გამოწურვება.

გამოუფრდა ყიდვა; დაფასება, მოგება, ტარება ფუჭად: „უამაჲ გამოუფრდიდით“ **კოლ. 4, 6;** „გამოუფრდიდით ჟამთა, რამეთუ დენი ბოროტნი არიან“ **იფხ. 5, 16;** „უამაჲ თქუენ გამოუფრდიდით“ **დან. 2, 8.** იხ. ფრდა.

გამოუფრინა „ესმის ჯამა იგი, ერთბაშად გამოუფრინდით“ **შეოლი იგი მისნი Sin. — 87, 32r.** იხ. ფრინა.

გამოუფრთა გამოცლა: „ოდეს... გამოუფრთას შელოთა და ურეათა“ **მ. ცხ. 79r.** იხ. ფრთა.

გამოქანდაკება კვეთით გამოჩახება: „გამოქანდაკა ქეობანი ედელთა“ **II მფ. 2, 7.**

გამოქანდაკებული-ი «წაჩნაგებული», «წაწაჩნაგები», «კერპი», «გამოდნობილი», კვეთით გამოჩახული: „საქმელ გამოქანდაკებულთა და გამოდნობილთა“ **M, —** „ქმნად წაჩნაგებულთა და გამოდნობილთა“ **G, მსჯ. 17, 8;** „რომელნი ესავთ გამოქანდაკებულთა“ **O, —** „რომელნი ესავთ კერპთა“ **I, ეს. 42, 17;** „იქმნეს თავისა მათისა კერპი გამოქანდაკებულთა“ **M, —** „იქმნეს თავისა შენი-სა კერპთა გამოქანდაკებულთა“ **II მფ. 2, 7;** „იყოსა იგი გამოქანდაკებული რკინითა“ **წმცხ. 108-ი;** „იგი თანა-წარგდა გამოქანდაკებულთა მათ“ **ეს. —** „მან

თანა-წარვლნა ნაწახნაგეზინი G, მსჯ. 3,26. იხ. ქანდაკება.

გამოქარება გამონელები, გამონელება: „ლენა გამოქარდა ნაბალს“ I მთ. 25, 87; „ვითარცა პირველი საღებავი ზორფირისა არა გამოქარდებოდა“ II ცხ. 225r. იხ. ქარება/ქარება.

გამოქმნა ქმნა, კეთება; გამოკვეთა, გამოთლა: „შეხლი იგი უშუერადრე გამოქმნიეს ნელოვანთა მათ“ ფლტ. 150, 80; „მოიღო თიჯა და შეზლა და გამოქმნა დედაკადი“ II ცხ. 182v; „გამოქმნა იგი გამოწერით“ გამოსლ. 32, 3; „გამოქმნენ თავისა შენისა ფიცარნი ქვისანი“ გამოსლ. 84, 1. „ხატნი იგი, გამოქმნულნი ქვისანი, დამუსრნა“ ლინგ. წამ. 440. იხ. ქმნა.

გამოქსოვა დაღება: „გამოქსოვა მას (კრეტაბმელსა) ქერობინი“ II ნტ. 3, 14

გამოქსოილი-ი დმოქსოვილი: „ქუართი იგი... იყო უერველ, მიერვე გამოქსოილ ყოვლადე“ C, — „კუართი იგი (იყო) უერველ, ზეთ მოქსოვილ ყოვლად“ DE, ი. 10, 28. იხ. ქსოვა.

გამოქჟან-ი გამოტანა, გამოსლება, გამოლება: „რომელსა გამოქჟანდეს რქანი და ჭლავნი“ ფს. 88, 38; „ქუეყანა დაჟამირებული, რომელსა გამოქჟანდეს ეკალი და კურომსთავი“ ფლტ. 158, 22; „უზნათა ზედა გამოქჟანდეს უილურნი“ ხაქ. მოც. 5, 15; „გამოქჟანდეს ფურცელი“ C, — „გამოქჟანდეს ფურცელი“ DE, მრ. 18, 28. იხ. ქჟან-ი.

გამოქჟცვილი-ი „გელარძნილი“, „ღერძილი“, გაწმენდილი: „შეწირთს გამოქჟცვილი მსხურაბი განატება“ C, — „შეწირთს იგი, გელარძნილი იგი, მსხურაბი განატება“ O, ლევიტ. 8, 21; „ახალი ეტერი წინამოე გამოქჟცვილი (შეწირი)“ G, — „ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერძილი (შეწირი)“ O, ლევიტ. 2, 14.

გამოლება „დმოლება“, „გამორთება“, „გამოწოება“, „დაპყრობა“, მოცემა, მოტანა, გამოცილება, ჩამორთება, აღება, აღმოცენება: „ვითარცა გენაგმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით თვით“ C, — „ვითარცა-იგი ნასხლევსა ვერ გელწიფებინა ნაყოფისა მოღებად თავით თვით“ DE, ი. 15, 4; „გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი და შეჰმოსეთ მას“ DE, — „გამოიღეთ მისა კუართი იგი წინა და შთაკეთ მისა“ C, ლ. 15, 22; „გამოიღო მწყერ-მარცელი ზღუთ“ ph., — „გამოიღო მწყერ-მარცელი ზღუთ“ G, რიცხ. 11, 31; „გამოიღო იგი (გალა-ილი) G, — „დაიპყრა იგი“ ph, რიცხ. 32, 38; „გამოიღოს ბური ქუეყნით“ ფს. 103, 14; „გამოიღეთ ნაწლევი მაგისი“ ვარ. 811; „გამოიღო უფლებად მაგან“ ვარ. 98, 21; „წყვა გეთსა და გამოიღო იგი“ IV მთ. 12, 17; „რომელი-იგი გამოიღო კერას ბაბილონი“ I ეზრა 4, 57; „გამოიღეთ იგი, რათა წარვიდოთ იორდანელ დამარხვად მონასტრისა მას“ ლიმ. 4, 38. „აღიმღერა შეუხერებთა თვითა და გამოლებთა მრავალთა მცენარეთათა“ ზ. კეს-ეჟუს. დღ. 65, 6.

გამოლებული-ი ბყვანილი: „გამოლებული ასულისა მიერ ფარობისა, იზარდებოდა სანლა შენა სამეფოსა“ ი. რომ.-კურთხ. მოხ. 118, 9. იხ. ლება; გამომღებელი, გამოზღებელი, მწუხანს-გამოლება, ნაკრთა-გამოლება.

გამოლებით იხ. შინა-გამოლებით.

გამოლდება „გამობრულება“, გამოვლდება: „გამოლდის დგომლი მან სამოსლისა მისგან“ C, — „გამობრუდის სიმტკიცემან მან ახლისამან“ მთ. 9, 16; „გამოილდის სწორად თვსა ახალმან მან (სადგომლი) ძელი-საჲ მის და უმჯრეს განხეტილ იქმნის“ მრ. 2, 21. იხ. [ლდება].

გამოღრუება: „გამოღრუება შემოქმედმან ვითარცა სტარი (ორთავალთა ისარი)“ ზ. კეს-ეჟუს. დღ. 180, 4. იხ. [ღრუება].

გამოყენება გამოცილება, გამოშორება: „მას ქამსა გამოყენნა მოც სამნი ქალაქნი“ ეხ. 52, 11. იხ. ყენება.

გამოყვანება „განყვანება“, „გამოგურება“, გამოყვანა; გამოხსნა: „გამოყვანენ იგინი“ G, — „გამოგურენ იგინი“ M, მსჯ. 19, 24; „გამოყვანა იესუ გარე“ DE, — „გამოგურა იესუ გარე“ ი. 19, 18; „გამოყვანა ისრაელი შორის მისსა“ C, — „განყვანა ისრაელი შორის მისსა“ ფს. 135, 14; „გამოყვანა იგინი ბეთანიადმდე“ C, ლ. 24, 30; „უფლამან გამოყვანა საყრდნით“ ხაქ. მოც. 12, 17; „გამოგურვანა ჩუენ მძლეობისაგან“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 101, 4.

გამოყვანება გამოსავალი: „ყოთ გამოსავალი მას თანა გამოყვანებაჲცა“ I კორ. 10, 18. იხ. ყვანება; გამოყვანებელი.

გამოყვალა გამოცილება: „გამოყვალა მდიდარსა მას კუალდა ვიდრე კარადმდე“ II ცხ. 218v. იხ. ყალა.

გამოყვალა „გამორჩევა“, გამოშვება, გამოლება: „სამნი ქალაქნი გამოყვენ თავისა შენისად“ G, — „სამნი ქალაქნი გამოიწიონ უფლამან თავისა შენისა ქუეყნისა მისგან“ M, II მსჯ. 19, 2; „გამოყვალა თვსა წაღლთაგან“ გამოსლ. 4, 7. იხ. ყვალა; გამოწყაფი.

გამოყრა გამოცემა, „განბერტყა“: „უერთხითა გამოყრების ზულს-სარეველი“ O, — „უერთხითა განბერტყების სონიჟი“ ph., ეხ. 18, 27. იხ. ყრა.

გამოყრა „აღმასხება“, აღესება: „კაცმან ზურომან გამოყრა საქმარი თვსა“ O, — „აღმასხა ზურომან“ ph., ეხ. 44, 12. იხ. ყრა.

გამოყვადილება ყვადილის გამოლება: „გამოყვადილება ყუადილი და გამოიღო ნიგოზი“ G, რიცხ. 17, 8. იხ. [ყუადილება].

გამოყვადილება „აღყვადება“: „გამოყვადილება ყუადილი იგი თქუენი, ვითარცა შრომანი“ O, — „აღყვადილება ყუადილი, ვითარცა შრომანი“ ph, წარ. 38, 19. იხ. [ყუადილება].

გამოყვადილება „სატენი“: „შექმნა იგი გამოყვადილისა მიერ“ G, — „სატენი განგება იგი (ძელი)“ I, ეხ. 44, 18. იხ. [ყვადი].

გამოშობა შობა, წარმოშობა: „გამოშობს და აღმოცნობს და მოაკეს თვსა მთესვარსა“ I, ეხ. 55, 10. „ყვების-მე მუცელსა დედისა თვსისაჲ... შესღვალ და გამოშობად“ ი. 3, 4; „ესრელი იქმნის გამოშობა იგი ბოროტისა წარღვებითა კეთილისაჲთა“ ვარ. ნოხ.-კაც. აგებ. 167, 17; „უშჯობეს არს... მოცნებად გამოშობისა მისიჲ“ ფ. რომ.-კურთხ. მოხ. 116, 17. იხ. შობა.

გამოშო(ვ)რება „განშორება“, „გამოთქდობა“, „გამოცლა“, მოცილება, გაცლა: „გამოშორნეს სახ-

«გრძნობა», განმარტება, გამოშვლება, გაცნობა:
„გამოცხადეს მრავალთა“ DE,—**»ჩუენნეს მრავალთა“ C, მო 27,58; »არავალ უნდა გამოცხადების“ C,—**ბრა უნდა, რადგან იქნებ“ ბრ. 7,24; **»გამოცხადი თვეი თვის იესუ მოწოდეთა თვსთა“ C,—განუცხადი იესუ თავი თვის მოწოდეთა თვსთა“ ე. 21,1; »რომელნი გამოცხადის ვითარცა ნათელი, სწავლულთაჲ“ ზორ. 24,87, არა არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადინეს“ ლ. 8,17; »მანვე მეორედ გამოცხადინეს“ მ3. რომ.—კურთხე, მხვ. და იაკ. 8,11; »მინ-ვე გამოცხადოს ბერი შემოსილებსა მისისაჲ“ იოზ 11,4; **»გამომიცხადე მე, რომელსა ვილოცევდ შენგან“ დან. 9,28; »მეორესა ქერსა გამოცხადი იოსეფ ძმათა თვსთა“ საქ. მოც. 7,18.****

გამოცხადება გამოჩენა; ნათლისღება; საზე, აზრი:

„გამოცხადებად მათდა“ **ც.**—გამოცხადებად მათ ზედა“ **DE. ლ. 1,79;** „გამოცხადებად იესუ ქრისტეს-სა“ **I ებ. პეტრ. 1,18;** „გაღწეწყო შენ გამოცხადებად ივანთაჲ“ **III ეზრა 4,47.**

გამოცხადებით თამაშად: „გამოცხადებით იქა-ღაგების“ **ხ. გაბ.-დაჭდომ. 184,84. იხ. გამოცხადებელი, ცხადი.**

გამოცხობა გაცხელება, 'შეწვა': „ყოფილიყო, რომელიცა გამოცხეების ცეცხლითა... არა ჟამა“ **მ. ცხ. 120v;** „შეწილა ცომი, შედგა იგი (თევზი) მას შინა და გამოცხო“ **მ. ცხ. 124r.**

გამოცხობილი-ი 'შემცხვარი', გამოძეხვარი: „გამოცხობილი თორნიოა (შესაწირავი)“ **ო.—შემცხვარი თორნიოა (ძღუენი)“ G, ლევტ. 2,4. იხ. ცხობა; გამოცხვარი.**

გამოძეხა 'გამოძღა', გამოძეგება, გამოგდება: „შე-ქრისხნა და მესყუდლად გამოაძო იგი“ **მრ. 1,48;** „შეიძე-რეს და დაჰადეს მას წყლულებად და გამოაძეს იგი“ **ლ. 20,12;** „გამოშაძეთ მე სახლისაგან მაისი ჩემისა“ **M.—გამოშაძეთ სახლით მაისი ჩემისაჲთ“ G, მსჯ. 11,7. იხ. [ძეხა].**

გამოძეგუვა 'კუერთება', გამოცეხვა: „გედგინ... გა-მოძეგუდა იტქლსა კუერთიოთა საწნებელსა შინა“ **M.—გედგინ კუერთიგოდა იტქლელსა საწნებელსა შინა“ G, მსჯ. 6,11. იხ. [ძეგუვა].**

გამოძიება 'ამიღლა', კვლევა, ძიება, ძებნა, ჩხრეკა, ცილობა, გამოკითხვა: „გამოძიებით გამოძიოთ ს უფალმან ღმერთმან შენგან“ **ც.—ამიღლით მიგვადოთ ს უფალმან ღმერთმან შენგან“ M, II მჯ. 28,21;** „მარადის გამოძიებდეს წიგნებსა მას“ **ხაქ. მოც. 17,11;** „სიბრძნე ყოელისა წინა გამოძიოთ“ **ზარ. 39,1;** „გამოძიებდა დეს ურთიერთას“ **მრ. 9,10;** „გამოძიებით გამოძიოთ“ **ოც. 1,7;** „არასა გამოძიებთ ურთიერთას“ **მრ. 9,16;** „გამოწულილვით გამოძიებდა საქმეთი ჩუენთა“ **მ. სწ. 28,3.** „გერგინ შემღებულ არს კაცი უღმრთოთაგანი გამოძიებდა“ **ფოკა 241r;** „ვერ შესაძლებელ არს გამოძი-ებდა მეცნიერებისა მისისაჲ“ **ეხ. 48,28;** „გამოძიებდნენ გულისანი“ **მსჯ. 5,16;** „ვითარ იყო ჯდომად და გამოძი-ებდა არამცირელი“ **ხაქ. მოც. 15,2.** „არა არს გამოძი-ებდა საქმეთა მათთაჲ“ **ზარ. 2,18;** „გამოძიებდნისათჳს კუართისა უფლისა“ **ქ. ცხ. 28,5. იხ. ძიება; გამოძიებე-ლი, სიტყვა-გამოძიება.**

გამოწევა გამოსვლა: „უდაბნოსა შინა, რომელი გამოა-წევს საზღვრისაგან აღმორეველთაჲსა“ **G, რიცხ. 21,18. იხ. წევა.**

გამოწერა 'დაწერა', დახატვა, გამოსახვა: „გულოთ მათთა გამოწერნე იგინი“ **მებრ. 8,10;** „გამოწერ-ნე იგინი ჯონებათა მათთა“ **იერემ. 21,28;** „მოიღე თავისა შენისა აღიზი... და გამოწერო მას ქალაქი იერუსალემ-ში“ **ეზრ. 4,1;** „გამოწერე სახელი კუერთისა მისისა“ **px.—სახელი მისი დაწერე კუერთისა ზედა მისისა“ G, რიცხ. 17,2;** „გედგისიყო აღაწმინან უწინარქა ხატებისა, რომელი გამოწერდნენ მას შინა“ **H—223,58r;** „ტვღართა ნებო-სათა ცვალიან მსგავსებად და გამოწერნითან, ვითარცა პნებან“ **Alh. 11, 200v;** „გამოწერა კუართად დიდად

ქართა ზედა“ **ფდ. 2,88.** „მხატვართა მიამსგავსიან გამო-წერათ ხატთა მეფეთასა სახითა და შეგულებითა მათთა“ **ბ. კებ.-მქუხ. დღ. 149,8;** „გუელი მისცის მსგავსებასა გამო-წერისასა“ **ზირ. 28,28.**

გამოწერილი-ი გამოხატული: „გამოწერილ თავსა თჳსსა ქრისტე სიხითა ცხორებისაჲთა“ **აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 188,1;** „ბირად-ბირად გამოწერალ და აღმეულ არიან მშენებელი ესე“ **ფლკტ. 123,27;** „იხილნა... ხატნი გამო-წერილნი ხატებით“ **ო. ეზრ. 28,14;** „ვითარცა ხატი შე-უფეთად, გამოწერილი მუენიერად რჩეულითა მით მრავ-ლითა წამლითა“ **Sin.—97, 54v. იხ. მოწერა.**

გამოწილება 'გამოღება', გამოტანა: „გამოწიებად მწყერ-მარტილი ზღოთ“ **ც.—გამოწილი მწყერ-მარტილი ზღოთ“ px., რიცხ. 11,81. იხ. წიალი.**

გამოწმება 'განარგნება', გამოცეხვა, გამოსუფთავება, განბანა: „გამოწმიდა, რომელი-იგი შეეკრება“ **OM.—განარგნა, რომელი შეეკრება“ G, რუთ 9,17.** „უძილებად იგი მისი გამოწმობასა და გამოწმებასა საწუმლისასა“ **ზირ. 28,25;** „განარგნად მათ შიდა საქმე იგი ყოელი-დასა-წუმელთა და გამოწმებად მათ შინა“ **II ნშტ. 4,8.**

გამოწმედილი-ი სუფთა: „გამოწმედილთა მით აღწერილთა ზედა წაღებულ არს სიტყუასა ამას“ **ბ. კებ.-მქუხ. დღ. 29,28. იხ. წმედა.**

გამოწოვა 'გამოტყვება', მოსმა, წოვა, წველა, შე-სრუტვა: „სიბოხე მათი გამოტყნოს“ **ც.—სიბოხე მათი გამოწოოს“ px., რიცხ. 24,8;** „გამოწოონ სისხლი მათი, ვითარცა ღწოთ“ **ზაქ. 9,15;** „სარწმუნოვებით გამო-წოვენ ზეცისასა მას სულსა, ვითარცა სიესა“ **აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 178,14;** „რომელი გამოწოვენ მენებათა-გან უფლისათა“ **იქვე, 188,14;** „ვითარცა სახედ ცეცხლი სანთ-ლისაჲ, რომელი გამოწოუნ ჰატრუესა საზრდელსა მისსა“ **ბ. კებ.-მქუხ. დღ. 47,80. იხ. წოვა.**

გამოწუთობა 'დაწუთობა', წვეთება: „ძეღისაგან სისხლი გამოწუთეს (დაწუთეს)“ **ი. III ეზრა 6,5. იხ. წუ-თობა.**

გამოწმება წვიმად მოვლინება, წვემება: „წყალობად და მეცნიერებაჲ გონიერებისაჲ გამოწუჭმა მას“ **ზირ. 1,24;** „თავადმან გამოწუჭმოს მას სიტყუად იგი სიბრძ-ნისაჲ“ **ო.—მან უწუჭმოს სიტყუანი სიბრძნისა თჳსისანი“ px., ზირ. 29,9. იხ. წვემება.**

გამოწულილვა გამოკითხვა, გამოძიება: „მრწამს სიტ-ყუად შენი და არა გამოწულილვაჲ“ **მ. სწ. 22,9;** „მოვედ და გამოკითწულილვით, ოდეს იყო დასაბამი მარხუიად“ **ბ. კებ.-მარხ. 52v.** „ყოველითა გამოწულილვითა გამოძიებეს“ **მ. სწ. 128,29;** „სწავებენ... არა ხოლო უქმო-ბისა, არამედ სიჩუტრესა და გამოწულილვასა“ **I ტიმ. 5,13.**

გამოწულილვით ნამდვილად, დაწვრილებით, ზედ-მიწეწვით: „თჳთ გამოწულილვით იტოთ“ **I თეს. 5,2;** „გამოწმებდეს გამოწულილვით“ **ბ. კებ.-მქუხ. დღ. 214,28. იხ. წულილვა.**

გამოწურვა წურვა, გამოხდა, ქორგება: „მოგლე ყურ-ძენი იგი ჯელსა ჩემსა და გამოწურე სასუმელსა შინა“

გამოწერვითი

დაბ. 40, 11; „გამოწერა საწმისი იგი და გამოვლა (დასწრითა G) კუარი საწმისის მისგან და აღავსო ფილი წყლითა მითა M, მსჯ. 6, 28; „შენ გამოწერო ზეთი“ მიქ. 6, 15; „ერსა ქუიყანისა გამოწერა ვთ სიკრუდით“ ეზექ. 22, 29. „სამოსელი დაბალებული განტეხილი და გამოწერვითა განსტეხილის“ წარტყ. იერუხ. 33-662.

გამოწურვილი - გამოწდილი; შეჭირვებული: „აღსურელი ზეთითა გამოწურვილითა“ რიცხ. 28, 5; „უცხოვრო გამოწურვილი იგი“ სოფ. 2, 19. იხ. წერვა.

გამოწყვა გამოწურვა: „მიყო გელი თუნი ანგლოზმან მან წუთისა მს და წალისა ფერვისა და გამოწყო იგი“ მ. ცხ. 172. V. იხ. წყვა.

გამოწყობა ჯარის, გუნდის გაწყობა; შეტყობა: „ცით გამოწყვნეს ჯარსკულები“ მსჯ. 5, 20; „მისცა კუალად გამოწყვნეს“ მრ. 12, 4. იხ. წყობა.

გამოწყუება მოცილება, მოშორება: „არა გამოწყუეუტს თუალთა მისთა მისგან“ თეფლა 96, 7. იხ. წყუება. **გამოჭედა** გამოკვერვა, გამოსახვა: „ამდღეანი ოქროშეღელი ნებეირად გამოსტეღეს ხატისა სამეფოსა“ მ. ცხ. 481V. იხ. ჰედა.

გამოჭედლი - ჩამოსხმული; გამტყეხული: „წაშლი იყავნ იგი კაცი, რომელმან იქმნეს... კერპნი გამოქანდაკებულნი და გამოჭედლინი“ რხ., II მჯ. 27, 15; „ჩუენ გუაშუს ჯაჭუ-ჭურო სულისა სარწმუნებობისა მიერ გამოშვდლი“ მ. ცხ. 159. იხ. ჰედა.

გამოჭენება იძულება: „გამოვიდის მწრადლ გამოშენებოთა ბუნებისადა“ ბ. კეხ-ეჭუხ. დღ. 165, 1. იხ. კენება.

გამოჭეშმარიტება: „რომელსა გამოუჭეშმარიტებდა მათ წმიდა იგი მოწამელ“ H 241, 9.

გამოჭეშმარიტება გამოკვლევა, დაზუსტება: „ესეცა მნებაეს გამოჭეშმარიტებად“ მრთ. D. ს. გაბ. - მოც. სავს. 97, 4.

გამოჭეშმარიტებით დანამდვილებით: „გამოჭეშმარიტებით მათთჳს განვაჩინეთ სიტყუანი“ იმ. რომ. - კურთხ. მოს. 174, 8; „გამოჭეშმარიტებით მგეცისა მისთჳს“ დან. 7, 19. ახ. ჰეშმარიტება.

გამოჭეშა „იჭედნენ... გამოშეშენ ნაწლეუსა“ H-241, 788. იხ. ჰედა.

გამოჭრა კვეთა, თხრა: „სატეხითა შექმნა და გამოჭრა იგი“ ეს. 44, 12.

გამოჭრა ქანდაკებით გამოქანდაკება: „გამოჭრა მას ზედა ქანდაკებით დანაცის-კუდები და ჯაჭუები“ II 632. 3, 5. იხ. ჰედა.

გამოხადა **ხადა**, წოდება: „მიუვლინეს მას და გამო-ჰხადო დეს“ DE, „შევიდნეს ხადად მისა“ C, მრ. 8, 21; „გამოჰხადო დეს ლოტს“ დაბ. 19, 5. იხ. ხადა.

გამოხატვა დახატვა, გამოსახვა, მოხაზვა, **გვამოთლა**: „ვიდრემდე გამოხატოს ქრისტე თქუენ შორის“ გალატ. 4, 19; „გამოუხატო მათ სახლი“ ეზექ. 43, 11; „რომისა ერსთ უშუფრად გამოხატეთ აბოლონი“ ფლტ. 151, 4; „რომელნიმე დიუართა გამოჰხატენ“ მრთ. S, ბახ კეს.-40 ხსსტ. 116, 1.

4. ძვ. ჰართული ვნის ლექსიკონი

გამოხატვა ნახატი, სურათი; დახატვა: „გამოხატვა იგი სახლისა მის თხემსა ზედა მის მთისა“ ეზექ. 43, 11; „უშუენა მის ყოველი სუფევანი სოფლისა გამოხატეთა ეამისადა“ ლ. 4, 5. იხ. ხატვა; გამოხატვარი, მოხატული.

გამოხატული - დახატული, გამოსახული, გამოქანდაკებული: „იხილნა კაცი გამოხატულნი კედელსა, ხატნი გამოწერილნი ხატვით“ ეზექ. 23, 14; „გამოხატულსა ხუროებით განზრახვითა კაცთადა“ ხაქ. მოც. 17, 29; „გამოხატულთა თჳსთა კმონებდეს“ IV მფ. 17, 41.

არდა გამოხატული - გამოუსახელი, ჩაუსახელი: „მოურყუნენ ყრმა მისი არდა გამოხატული“ გამოსლ. 21, 22. იხ. ხატვა; გამოხატვარი, მოხატული.

გამოხვევა **მოხვევა**: „გამოჰხიოს იგი სამოსლისაგან“ G, „მოჰხიოს იგი სამოსლისაგან“ რხ., ლეფტ. 15, 55. იხ. ხევა.

[**გამოხეთქა**] იხ. ხეთქა; გამოხანთქი.

გამოხილვა გამოკვლევა, გამოძიება: „გამოვიხილო იერუსალჳში სანთლითა“ სოფ. 1, 12; „გამოხილვა“ IV მფ. 10, 28. იხ. ხილვა.

გამოხილდომა გამოხტომა, ლტოლვა: „გამოხილდნა ეშმაკი იგი მისგან“ მ. ცხ. 199. იხ. ხილდომა.

გამოხეწა კანის გაცლა, გათლა: „გამოხეწე იგი (კუერთხი) იაკობ, ნაქტრენი მისი ნედლი მოსძარცუა, და აჩნდა კუერთხთა მათ თერთ იგი, რომელი გამოეხეწეა ჰერესა“ დაბ. 20, 27. იხ. ხეწვა.

გამოხეშა გამოღება: „გამოიხეშენ ძუღანი მეფეთა იუდაისტანი“ იერემ. 8, 1; „ფერგნი მათნი გამოუხეშნა ძელისა მისგან“ ვარ. 804. იხ. ზუშა.

გამოვლა **გამოშება**, გამოღება, გამოყვანი, მოძარცვა: „გამოშედა დეთ სახლით მამისა ჩემისადა“ G, „გამოშედა მე სახლისაგან მამისა ჩემისა“ M, მსჯ. 11, 7; „მართუენა გამოიქადნის“ ფილ. XXI, 11; „გამოიქადნა ყოველმან ერმან საყურება ოქროსადა ყურთაგან მათთა“ გამოსლ. 22, 3. იხ. ჰედა.

გამოვლომა **გამოსლევა**, ამოსვლა, გამოცილება, ხედიობა: „ვითარ გამოვლომა იგი მიერ ნავით“ C, „ვითარ-ცა გამოვიდეს ივინი ნავით“ DE, მრ. 5, 2; „გამოუქადე წილი მატათას ზედა“ სავ. მოც. 1, 29; „ცხენი უმწყობა გამოვლომა ფიცილად“ ზირ. 80, 8; „გველი იგი არა გამოვლომა მისგან“ ეზექ. 24, 6; „არა გამოვლომა მას ზედა წილი“ ეზექ. 24, 6. იხ. ჰედა.

გამოვსნა **შველა**; **შეძენა**, **მოვსნა**, სანაცვლოს მიცემა: „გამოვსნეს იგი“ გამოსლ. 21, 3; „რათა შეჴლოსა ქუეშე მყოფნი გამოვსნეს“ გალატ. 4, 5; „გვერ გამოვსნეს რავდენითავე სავრითა მტერობისა მისგან“ იგ. ხოლ. 6, 85; „მედად განისყიდნით და არა ვეცხლისა მიერ გამოვსნენ“ რხ., „მედად განისყიდნით და არა ვეცხლითა მოვსნენ“ Q, ეს. 52, 8.

გამოვსნა განთავისუფლება: „მოწეწულ არს გამოვსნაჲ თქუენი“ ლ. 21, 28; „მოსცემა გამოვსნასა ცეცხლისა მისგან“ კ. იერ.-ნათლისდ. 26, 21; „საუკუნო გომოვსნაჲ“ ჰეზრ. 2, 12. იხ. ვსნა.

გამოკლებები დაკლებები, **გამოკლება**, გამოკლება: „არცა შეეძინოს, არცა გამოეკლება“ **ო.** — „არცა შეეკმატოს და არცა მოაკლდეს“ **ქხ.** **წიგ.** 42, 22; „გამოკლება სასყიდელისა მის“ **ხაქ.** **წიგ.** 5, 2; „გამოკლებების ძეგლთა ჩუენთა დღითი-დღედ სლგითა უღირსთათა ჩუენ ზედა“ **პოვნა** **ხტყ.** 84, 14. **იხ.** **ქუემა.**

გამოკურება **გამოკდება**, **გვანდება**, **გაწმენდა**, **ბრძმედ-ში** **გატარება**: „გამოკურებენ თირკმელნი ჩემნი და გული ჩემი“ **ქ.** — „გამოკლება გული ჩემი და თირკმელნი ჩემნი“ **ქ.** **წხ.** 25, 2; „სიტყუამან უფლისამან გამოკურება იგი“ **ქ.** — „სიტყუამან უფლისამან გაცადა იგი“ **ქ.** **წხ.** 104, 19; „გამოკურებენ ჩუენ, ვითარცა გამოკურების ვეცხი“ **ქხ.** 84, 10.

გამოკურებულ-ი **«რჩეული»**, **ბრძმედში** **გატარებული**: „ვითარცა ვეცხი გამოკურებულ-ი, რჩეული, გამოკდილი, განწმდილი მიწით შვდ წილად“ **ქ.** **წხ.** 11, 7. **იხ.** **ქუერება**; **გამოკურებულ-ი**.

გამოკურება **გამოხურება**: „გამოკურება კარი“ **IV მგ.** 4, 4. **იხ.** **ქუემა.**

[გამოკლება] **ქდომი**: „მეფე გამოკდომილ არს ბჭეთა ზედა“ **III მგ.** 19, 8. **იხ.** **ქდომი.**

გამოკდომილი-ი **«განკდომილი»**, **«უწმიდური»**, **წილდ-ეანი**: „ექმნა იერუსალმში, ვითარცა დედაკისა (გამოკდომილი-ი) განკდომილი“ **შორის მათსა** **I, გოდ.** **იერემ.** 1, 17; „რომელი დაწვეს დედაკისა თანა გამოკდომილი-ისა (უწმიდური-ისა **pb.**)“ **ქ.** **დევტ.** 20, 18; „არაწმიდებისაგან დედაკისა გამოკდომილისა ექმნა გზად (ეზოი **Q**) მათ“ **I, ეზე.** 36, 17. **იხ.** **ქდომი.**

გამოკდომილი-ი **იხ.** **მერცხლის-გამოკდომილი.**

-გან **ად.** **ნაწილად.** **იხ.** **ორგან.**

-გან **«თვს», «მიერ», «ძლითა»**: „რომლისათჳს ფუცამის-თჳს უსამართლოდ“ **ქ.** — „რომლისაგან ფუცა ნაცილად“ **ო.** **დევტ.** 6, 5; „გან, ვისგან მოვიდეს“ **DE.** — „გან მისა, რომლისა ძლით მოვიდეს“ **ქ.** **დ.** 17, 1; „დანეილ წინაჲსწარმეტყუელისაგან“ **ქ.** — „დანეილ წინაჲსწარმეტყუელისა მიერ“ **DE.** **მთ.** 24, 15.

გან-ი **მიზანი**, **საგანი**; **წერტილი**: „განმავსო მე, ვითარცა განი ისრითა“ **გოდ.** **იერემ.** 3, 12; „ვითარცა ისარი, განტარებული განსა“ **ხიბრძ.** **ხოლ.** 5, 12; „ვსდევ განსა მის ზეცისა ჩინებისა ღმრთისასა ქრისტე იესუსს მიერ“ **ფილპ.** 3, 14; „ემსგავსოს მოისარსა, რომელმან უფროჲს ზომისა არა მოჰხილნის მშუღლსა, ნუჲჲჲ გარდაავლოს განსა, და არცა უმცრო ზომისა, ნუჲჲჲ დააკლდეს და ვერ მიიწინეს... არამედ ზომით ვეის და მართლ. ყოელი მიიყვანის, რამთა განემარტოს მიმთხუევი განსა“ **ბაღაფ.** 184, 21-24.

განაწმურება **განთავისუფლება**, **აწმურად** **გახდომი**: „მცნებამან სულისამან განგააწმურა შენ“ **ფი.** **IV,** 35; „აწმურებითა მით, რომლითა ქრისტემან ჩუენ განგუაწმურა, მტკიცედ დგოი“ **გალატ.** 3, 1; „მადლი და მგებრებაჲ განგააწმურებს“ **იგ.** **ხოლ.** 25, 10. **იხ.** **აწმურება.**

განათეულება **მეთაულის მიცემა** **ან მიღება**: „ათეული განათეული ჯოჯოსა ნაშრომისა თელისა შენისა“ **II**

შქ. 14, 22. „ხოლო სრულ-ყო თუ განათეულებაჲ ყოველისა ათეულისა ნაშრომთა ქუეყანისათა“ **II შქ.** 26, 12. **იხ.** **ათეული.**

განათლება, **განათლება** **სინათლის მიცემა**, **განათება**, **ანათლის მიღება**, **მონათლება**: „ვითარცა-იგი სანთელი ელვითა განგანათლოს შენ“ **ლ.** 11, 36; „განმინათლო ბნელი ჩემი“ **II მგ.** 22, 29; „მიიღეთ ნათელი“ **ქ.** — „განათლდით“ **ქ.** **წხ.** 32, 6; „განგანათლოს შენ ქრისტემან“ **ფილპ.** 3, 14; „უფედრებოდეს იოვანეს, რამთა განგანათლნეს იგინი“ **ქ.** **მთ.** 77, 8; „რომელი განგანათლეს სოველსა კაცსა“ **ქ.** 1, 9.

განათლება **მონათლება**, **მოქცევა**: „მიზნის განათლებისა ჩუენისა“ **შუშ.** **ბ I,** 5.

განათლებული-ი **ნათელი**: „რამათჳს დაუტევებ განათლებულ-ი მჯღი“ **ქტ.** 120, 12; „სახარებისა განათლებითა განათლებულ-ი“ **ქ.** **გაბ.-მოციქ.** 90, 43. **იხ.** **ნათელი.**

[განაწმურება] **ნაგვერცხლად ქცევა**: „განაწმურე-ცხლად ჰგონიოდ“ **მართ.** **A, მახ.** **კეხ.-მარხ.** 53v. **იხ.** **ნაწმურებალი.**

განარგნება **«გამოწმება»**: „განარგნა, რომელი შეეკრიბა“ **ქ.** — „გამოწმიდა, რომელი-იგი შეეკრიბა“ **ქხ.** **ეზე.** 22, 14. **იხ.** **არგანი.**

განასოება **«განყოფა ისოდ-ისოდ»**: „განასოება იგი ძეგლთაგან მისთა ათორმეტ ისოდ“ **ქ.** — „განყოფი ისოდ-ისოდ ათორმეტად ნაწილად“ **ქ.** **მხ.** 19, 22. **იხ.** **ისოდ.**

განატეხ-ი **ნატეხი** **ბურისა**: „მსხუერბლი განატეხთა“ **დევტ.** 6, 21. **იხ.** **ტეხი**; **ნატეხი.**

განაყოფ-ი **წილი**: „მისცემდეს ნაწილსა და განაყოფსა შემახმელთა მათ“ **ნემშ.** 12, 46. **იხ.** **ყოფა**; **განყოფა**, **გამო-ნაყოფი.**

განაწილება **«განყოფა»**: „შენ განუწილო ერსა ამას ქუეყანაჲ“ **იხუ ნ.** 1, 6. **იხ.** **წილი.**

განაწილება **ხვედრი**: „იყოს ქუეყანაჲ ესე თქუენდა სამკდრებელ განაწილვით“ **იზე.** 47, 14. **იხ.** **წილი.**

განახვედრება **«განყოფა»**, **აქნა**, **გაბობა**: „წარაქუეთოს... თავი მისი საჯივლითაჲ და არა განახვედროს“ **ქ.** — „მოჰკუეთოს... თავი მისი ქელითაჲ და არა განყოფოს“ **ქ.** **დევტ.** 3, 8; „განახვედრა იგი შორის“ **დაბ.** 15, 10. **იხ.** **ნახვედრი.**

განახლება **«ცვალება»**, **აბლად ქცევა**: „განახლებნეს გორცნი მისნი, ვითარცა საგონლითა კედლი“ **იოზ** 32, 25; „სალმობანი ჩემნი განმობლდეს“ **ქხ.** 38, 5; „განახლებნეს ძლიერებითა“ **ქ.** — „იცივალთ ძალი“ **ქ.** **ეზ.** 40, 31; „განახლებდეს, ვითარცა ორბისა, სიებაჲჲ შენი“ **ფი.** **IX,** 1. „(აბოლონ)... მრავალთა აცთუნებს განახლებითა“ **ფლტ.** 124, 10; „შეიცვალენით განახლებითა მით გონებისა თქუენისათა“ **მრომ.** 12, 3. **იხ.** **ახალი**; **განახლებული.**

განახლება **ენკენობა**, **განახლების დღესასწაული**: „განახლებოთ შარავანდელობაჲ ეგე მაგისი“ **I მგ.** 11, 14; „განახლებისათჳს სახლისა“ **ქხ.** 39 (სათაური). **იხ.** **ახალი.**

განაწმობა-ი **აბოხტი**, **ხმელი ხორცი**: „განაწმობის თავთა თჳსთათჳს განაწმობნი გარემოჲს განაკისა“ **ქ.** **რიცხ** 11, 82. **იხ.** **განწმობა.**

განბანა «ბანა», «დაბანა»: «ვიდრე არა განბანოა, არა ჭაბიან» C.—უკუთუთ არა უბანოა, არა ჭაბიან DE, 24, 7, 4; განბანოს წყლითა G.—დაიბანოს წყლითა M. ლევიტ. 14, 8; განბანა იგი სითბო და ღუნთაჲ პაუღი მოც. 48, 8.

განბანა «განტყვა», «გარეცხვა»: განბანაჲ სასუმელთაჲ C.—განტყვაჲ სასუმელთაჲ DE, 24, 7, 4. განბანა იგი განწმდის M. A. ბახ. კეხ-მარხ. 51V; განბანილი გუამითა წყლითა წმდილთა ზებრ. 10, 22. იხ. ბანა.

განბასრება «გინება», «განეციება», «დაცინვა», «შეურაცხულება»: მათ განბასრეს იგი C.—ხოლო იგინი აგინებდეს მას ა. 9, 28; განბასრა იგი და შეჰმოსა სა-მოსელი სეტყით C.—განეციეს იგი და შეჰმოსეს მას სა-მოსელი ბრწყინვალე DE, ლ. 28, 11; განბასრე ზაქელე-ბაჲ შაქუერისაჲ მის ანდ.—ანატ. 214, 21; განბასრა შენ ქალწულმან IV მფ. 19, 21. განბასრებათჲ მთ-ილთ მან ბოროტო იგი პატიე M. ცნ. 289, 5. იხ. ბასრე-ბა/ბასრება.

განბეჭა «განცაფა», «გაცვეთა»: სამოსელნი შენნი არა განბეჭენს შენგან G.—სამოსელი შენი არა განცე-ფდა M, II მფ. 8, 4. იხ. [ზეჭა]

განბერვა «გაბერვა», «განწკრევა»: განბერვითეს ტყავი კოჭთა მათთაჲ და დაადგეს ნესტჲ და განბერნეს ცოც-ხლინი სამნივე რიუს. 177, 19; განბერვინ იგინი pb.—განბანქრიეთ იგი O. მალაქ. 1, 18. იხ. ბერვა.

განბერტყა «განყრა», «გამოყრა»: განბერტყენ G.—განვიყარე მტერნი ჩემი M, 84x. 16, 20; «ბრე» დი... განბერტყეს ჟრთვთა თვსთა M. ცხ. 458V; «კუ-ერთხითა განბერტყეხის სონიქი» pb.—უკუერთითა გამოიყარეხის გულის-სარეველი O. ეხ. 28, 27. იხ. ბერტყა.

განბზარვა იხ. განბძარვა.

განბწება «განწმედა»: განბწებოჲ წმდიანი სალო-საგან ჩემისა G.—განწმედი მე სახლისა ჩემისაგან ყო-ველნი მსხუერპლნი M, II მფ. 26, 18. იხ. ბწი.

განბწა «დაბმა», «გაყვანა», «გაზიდვა»: სამოსელსა მათსა განბწილდეს საბლუბითა ამოს 2, 5; განბწიანი იგი (დაკეული) ვარემუ ბანაკისა G. რიცხ. 19, 8; განბწიანი ძირი ქუე pb.—დაბიბენ ძირნი ქუე კერძო O. ეხ. 57, 51. იხ. ბმა.

განბწევა «განთესვა», «განქრევა», «განკრთობა», «გან-ვლინება», «გაფანტვა», «ნაყოფება», «გაშლა», «გაგდება», «დათხევა», «განყოფა»: განბწინენს თქუენ M.—განბთენენს უფალმან თქუენ ვრცელთა შორის წარმართ-თა G, II მფ. 4, 27; «რომელსა ზედა დადგეს, განბწ-ნოს (განაქრთოს DE) იგი C, მთ. 21, 44; «მდიდარნი განბწინა ცუდნი DE—მდიდარნი განავლინნა ცუდნი C, ლ. 1, 53; «ყოველი ბანაკი მათი განბწიდა M.—ყოველი ბანაკი განკრთო G, 84x. 8, 12; «არა განბწ-ნიენ მისგან ზილწებოთა M.—არა განკრთო მათგან არაწმიდებლ G, II მფ. 26, 14; «მგელმან წარტაცნის (ცხოვარნი) და განბწინის C, ა. 10, 12; განბწი-ნით შენგან წელი და ქალი იერემ. 51, 22; «შეიკრიბო,

სადაცა განბწინევიტ DE, მთ. 25, 24; განბწინა და მისცა გლახათა II კორ. 9, 9; შენ განბწინი ს-ცხოვრებელი თუნი M. C. თქრ.—უძღებ. 512; განბწი-ნით ყოველი არაწმიდა სიწმიდეთაგან II მფ. 28, 5; განბწინენს ყოველნი ნაწილენი მისნი ხაქ. მოც. 1, 18; «იავიბა და ნატყუნავი და სიზლიდრე მათი განბწიოს G.—იავიბი და ნატყუნავი და სათქმე განუყოს მათ O. დან. 11, 24.

განბწევა «განთესულება», «გაფანტვა», «გაშლა», «მ-ლილობა»: განბწეულ იყოს კლითგან ცისა ვიდ-რე კიდელმე ცისა M.—უკუთუთ იყოს განთესულ ზედა შენი კლითგან ცისათ ვიდრე კიდელმე ცისა G, II მფ. 26, 4; განთესენ იგინი განბწეუთ იერემ. 15, 7; «სას-ტიკი განბწევა იქნა» ვრდ. 98, 1.

განბწეული «განთესული», «გაფანტული»: კოხთავი საღმრთოთა წიგნთაჲ შეპყრებს გონებას განბწეულსა M. სფ. 74, 19; განბწეულნი იგი ვილოდენ მის მიერ O.—განთესულნი ვილოდენ მას ზედა pb. ეხ. 85, 8; «ეთიბრა ჰილენი განბწეული ურინო იქმნეს» უფატ. 185, 4; «არავინ იყოს შეპყრებელ განბწეულთა მათ იერემ. 49, 6. იხ. ბწევა; განბწეველი.

განბწეულება «გაფანტვა», «დასრულება», «მას განბწეუ-ლებიასა ცნან ესე ყოველი» დან. 12, 7. იხ. განბწევა (-ული).

განბოკლება «კეთროვნება»: განეშორა მას განბოკლე-ბა იგი C.—განეყრა მისგან კეთროვნება იგი DE, 24, 1, 42.

განბოკლებული «კეთროვანი», «განკეთრებული»: მოვიდა მისა განბოკლებული C.—მოუჭდა მას ერთი განკეთრებული DE, 24, 1, 40; შეეზიხნეს მას ათნი კინი განბოკლებული C.—მოგებდოდეს მას ათნი კეთროვანი კაცი DE, ლ. 17, 12; იხ. ბოკ-ლება.

განბორება «ქუეზე შეშლა», «სუთნა და წარმოსთხოვნი და განბორცნენ ბორისაგან მახლისა» იერემ. 25, 16.

განბორებული «შემცთარი», «რომელი-იგი განბორ-გებულ იქნა მდომალ აღდგომილ იყო ეკლესიათა» ხ. გაბ. მოც. ხაჭ. 98, 44. იხ. ბორება.

განბორება «კეთრის სნეულება», «კეთრი»: განბორც-ბისა საღმრთაჲ ექუენა შეშ. XI, 6. იხ. [ბორება].

განბოროტება «ბოროტის ყოფა», «ტანჯვა», «შეწუხება»: ძლიერმან განმაბოროტა მე G.—ძლიერმან ბორო-ტი მიყო მე M, რუთ. 1, 21; «რამათჲ განბოროტე მახურო შენი G.—რამათჲ ბოროტი უყავ მახურსა შენსა pb., რიცხ. 11, 11; «ნუ განბოროტე მახურ-სა» ზარ. 7, 22; «სამკადრებელი შენი განბოროტეს» ფხ. 98, 5.

განბოროტება «ძვრი», «ტანჯვა-წამება»: რამათა არა ეთილო განბოროტება ჩემი G.—რამათა არა ეთილო ძვრი ჩემი pb., რიცხ. 11, 15.

განბოროტებული «კეთროვანი»: შევიდეს განბო-როტებული იგი შიშლისაგან კარავსა ერთსა IV მფ. 7, 3. იხ. ბოროტება.

განმარტება გაოგნება: „ნუთუმე განპბარუნეა, მამაო!“
მ. ცხ. 111r. იხ. ბრუ.

განმარტობა «გონიერ ყოფა», განსწავლა: „მოხუცებულ-
თა მისთა განპბარტობად“ **ქ.**—„მოხუცებულნი რაჟთა
გონიერ-ყვენეს“ **ქ.** **ფს. 104,22;** „ნუ იხილოს უცები
იგი, ისწავებნ მას და განპბარტონ უმურველად“ **მ. სწ. 243,24;** „რომელმან დაიმარტოს მხილებამ იგი, განპბარტ-
დეს“ **ივ. ხოლ. 16,17.** „შემძლებელ არიან განმარტობად
შენდა“ **II ტიმ. 2,15.** იხ. ბრტობა.

განმარწყინება განათება, ელვარება: „განპბარწყინდა
პირი მისი“ **მთ. 17,2;** „განპბარწყინდა პირი მისი, ვი-
თარცა ლამპარი ცეცხლისაჲ“ **მ. ცხ. 182v;** „სახელ ელვარეთა
მნათობთა განპბარწყინდეს სოფელსა შინა“ **მ. ცხ. 21r.**
იხ. ბრწყინვა.

განმარტობა იხ. განმტობა.

განმარტვა, განმარტვა გაძობა, «განწეთქა», გახევა:
„ძალდითა და მფრინველთა განპბარტეს ჯორცნი მისნი“ **მ. ცხ. 168v;** „განპბარტ ვეშაბი იგი“ **გ.**—„განსთქდა
ვეშაბი იგი“ **ო. ლან. 18,28;** „რომელმან განპბარტოს პირ-
ფირი სამეფლთა... პატრიოთა განპბარტენეს“ **მ. ცხ. 220r;**
„მიუტევენით მაგას ორნი ლომნი, რაჟთა ბორბოტად განპბარ-
ტონ იგი“ **Sin.—11,176 v.** იხ. ბპარტა.

განმტობა, განმარტობა განსჯა, საქმის გარჩევა, განჩი-
ნება: „სამართლად განპტო ღმერთმან“ **მ. ცხ. 222v;**
„ვითარცა განპტარქე, ეგრეცა ვყოთ“ **ლიმ. 124,8;** „ფრი-
ადითა გამოძიებითა განპტო“ **ი. გ. 53,20;** „მსაჯულთა მსო-
ფლითა ოდეს განპტოან ვისთესმე სიყუდილი გინა გუ-
მამ...“ **მ. სწ. 182,28.**

განმტობილ-ი მისჯილი: „კერ განერტბის იგი პატრიისა
მისგან განპტობილისა მის ზედა“ **მ. სწ. 182,30.** იხ.
ბტობა.

განგარება შეშინება: „ლომთა განიქრთვენს იგინი“
ო.—„ლომთა განიგარტეს იგი“ **გ. იერემ. 50,17.** იხ. გარე.

განგდება «დაგდება», «გამოგდება», მიტოვება, გა-
ც-
ლა, გაძევება, «მორყენილი», გადაგდება: „ნუ გან-
მაგდეს მე“ **ქ.**—„ნუ დამაგდებ მე“ **ქ. ფს. 37,22;** „გა-
ნაგდეს იგი გარეშე საყურამენსა მას“ **გ.**—„გამოაგდეს
იგი მიერ საგენაჲთ“ **DE, მრ. 12,8;** „განაგდე იგი შენ-
გან“ **მთ. 5,29;** „განგადლოთ რუენგან უღელი მათი“
ფს. 2,8; „განაგდეან სიტუამ იგი ყურით“ **ფი. XXIV, 18.**
„მოივსენნა... დღენი... განგდებნა მისისანი“ **გოდ. იერემ. 1,7;**
„კეთილ უფროთს მისა განგდება“ **ქხ. ზირ. — „უმჯო-
ბეს არს მისსა მორყენილი“ ო. მკლ. 6,3.**

განგდება წილისა «წილ-გდება», «შთათხევა», წილის
ყრა: „განაგდეს სამოსელი მისი და განიგდეს წი-
ლი (წილ-გდეს C)“ **ლ. 28,24;** „განუგდო მათ წი-
ლი“ **გ.**—„შთათხენა... წილი“ **M, ისუ 6. 18,10.** „კუ-
ართსა ზედა ჩემსა განიგდეს წილი“ **ფს. 21,19.**

განგდებულ-ი «განძეხული», გაძევებული, მიგდ-
ებული: „განგდებულ იყო მზაჟური იგი“ **მართ. A, 1, 21v;**
„ესე განგდებულ სამ თვსა მდინარის კო-
დესა“ **იბ. რომ. — კურთხ. მის. 118,8;** „განგდებულ ი

შევიწყნარო“ **გ.**—„განძეხულნი იგი შევიწყალნე“ **ო. მკ. 4,8.** იხ. გდება; განსაგდებელი, წილის-განგდება.

განგება «ასიერულ ყოფა», აქნა: „განაგონ ასიერ-ასილ“
ო.—„ასიერულ ყონ იგი ასიერულ“ **გ. ლევტ. 1,8;**
„ასილ-ასილ განაგებდეს“ **როფს. 175,20.**

განგება, გაგება «განმრთელება», «წარმართება», გა-
მზადება, გამართვა, მართვა, მოწესრიგება, მორთვა,
განმგებლობა, გასწორება: „ვიღრემდის განგენეს“
M, — „ვიღრე არა განმრთელდეს“ გ. ისუ 6. 5,8; „გა-
ნაგებდეს ბაღთა ნაესა შინა“ **DE, მრ. 1,19;** „ითითა
ჩემთა განაგეს საქმელი“ **ფს. 151,2;** „რაჟთა განაგ-
ნეს ქემმარტებით გზანი შენნი“ **ო.**—„წარგმართოს ჭეშ-
მარტებით გზა შენი“ **ქხ. ზირ. 27,19;** „განაგნის სიტ-
ყუანი მისნი ხსკელსა“ **ფს. 111,5;** „განაგებდეს
სოფელსა სიწმიდით“ **სიბრძ. ხოლ. 2,2;** „ჩაეღო აფხა-
ზეთს... დაგაგნა საქმენი“ **ქ. ცხ. 247,6;** „აწ უკუეთუ
რაჟმე არს მას შინა ცთომილი, განაგე და მრული გან-
პბარტე და ნაკლული განასრულე“ **მ. სწ. (2);** „სართთა განეა-
გე სავენაჲმ“ **ფს. 5,2;** „აღეშენოს და განეგოს ქალაქი
სოთნისი“ **როფს. 11,27;** „ქრისტე... განაგებნს ცხორებას
ჩუენსა“ **მ. ცხ. 182v;** „თუთ, ვითარცა გნებავს, განაგე“
მ. ცხ. 252v; „გსცეთ და ვერ განგაგე“ **ლიმ. 180,17.**

განგება «განგებულება», განმართვა, განწყობა, ზრუნ-
ვა, მართვა; რიგი, წესი: „განგებაჲ (განგებუ-
ლებაჲ) სიღუმლომსაჲ მის დაფარულისაჲ“ **ეფეს. 2,9;**
„რომელმან მოგველნა შენ განგებად სულსა ყოვლისა“
ივდ. 11,5; „ესე ღმრთისა განგებითა შეემთხუევს“
მით. D, ოქრ.-პეტრე და ელია, 218; „რომელმან არა იცის
განგებაჲ სახლისა თვისაჲ, ვითარ უწყოდის ქალაქისა
განგებაჲ“ **მ. სწ. 82,15;** „კეთილ არს განგებაჲ გე“
მ. ცხ. 108v; „მისდა რწმუნებულ იყო განგებაჲ სახლ-
სა მამისაგან ჩემსა“ **მ. ცხ. 419v;** „საღმრთონი წესნი და
განგებანი დაესხნეს მონასტერსა“ **ი. გ. 2,22.**

განგება-ა სომხითისა-ა [წიგნი] «პატმოთინი»: „ვი-
თარცა გუაჲწყებს განგებასა სომხითისასა წიგ-
ნი, რომელსა ეწოდებოდა ივანდავთრი, რომელ არს
პატმოთინი“ **თქ. 552.**

განგებულ-ი «მომზადებული», «კეთილწყობებული»,
მოწესრიგებული: „განმზადებდ უფლიაჲ ერი განგებუ-
ლი“ **გ.**—„განმზადებდ უფალსა ერი მომზადებულ“
DE, ლ. 1,17; „ბჭეები არა განგებულ იყო“ **ნემშ. 6,1;**
„სკაბრნი გონიერთანი განგებულ... არიედ“ **ო.**—„სოფე-
გა მეციერისა კეთილწესებულ ექმნების“ **ქხ. ზირ. 10,1.**
იხ. განგებულება, განგებელი, განსაგებელი (ად), კეთი-
ლად-განგებულება.

განგებულება «სიწირფოება», «განგება», «განკითხვა»,
«აღშენება», სიმართლე, კეთილდღეობა: „შეჲწულ
არიან ქემმარტებით და განგებულებით (სიწირფო-
ებით)“ **ქ. ფს. 110,6;** „საქმერი ველთა მისთანი, სიმართლე
(ქემმარტებაჲ)“ **ქ.** და განგებულება (განკითხვაჲ)
ქ. ფს. 110,7; „იკითხეთ... განგებულებაჲ მოუთარ-
ეთთა შენთაჲ“ **ქ. — „იკითხე... აღშენებაჲ მოუთარეთა
შენთაჲ“ ქ. ფს. 121,6;** „განგებულებაჲ (განგებაჲ)
სიღუმლომსაჲ მის დაფარულისაჲ“ **ეფეს. 2,9;** „კუთუე გან-
გებულსა ჩემსა. არა შევიძრა მე უკუენსამდე“ **ფს. 29,7.** იხ. გება, განგება (—ული).

განგებულ-ყოფა მღერა; დავრა: „პირველმეტყველ-
ბულ-გო შენ, იერუსალმში“ **ფს. 138,6.**

განგებმა გამართვა, «შექმნა»: „საბჭოთა განგებმა
იგი (ქელი)“ **ო. „შექმნა იგი გამოყურების მიერ“ ps., ps. 44,18. იხ. გვ. 10.**

განგვა გავვა, გახვეტა: „განგავს სახლი შენი სკორი-
საგან“ **მ. სფ. 278,7. იხ. გვ. 10.**

[განგლესა] : „სადა იყოს მაშინ 'განგლესა' იგი შეუ-
ნერად განგლესილ ბი“ **მ. სფ. 94,10. იხ. გვ. 10.**

[განგლორწინა] გავლესა, **განგლორწინილი** - **«განგლორწი-
ლი»**, **«განგლორწინილი»**: „მიმგავსებულ ხარტ სამარეთა გან-
გლორწინილით“ **ც. „მიმგავსებულ ხარტ საფლავთა
განგლორწინილით“ DE, მთ. 28,27; „განგლორწინილი
წარნაქითა“ O, — „განგლესილი ბი წარნაქითა“ G,
იერ. 22,14. იხ. გვ. 10.**

განგლობა შეფარცხუფა, მხილება, დაცინვა, გაკიცხვა:
„განგლობა იგი გულსა შინა თესა“ **II მფ. 8,16; „გლახკან
გონიერმან განგლობს იგი“ იგ. სოლ. 28,11; „განგლობა-
და და შეფარცხუფა ქაღებასა მას მისსა“ დ. დ. 128,24.
იხ. გვ. 10.**

განგოზა «დმოკოდა», **«განსაბეტაკება»**, **«შელესვა»**:
„განგოზა იგინი საგოზოთა“ **G, — „დმოკოდა იგი
იგი“ M, — „განსაბეტაკება იგი თეთრი მიწით“ ps.,
II მფ. 27,4; „მიწა ახუა მთილი და განგოზონ სახლი
იგი“ ლევ. 14,42; „თივა შექმნეს, რაჟა განგოზონ
სენაკი“ მ. ცხ. 92r.**

განგოზილი - **«განგლორწინილი»**, **«დმოეტალეხული»**,
«შელესილი»: „მიმგავსებულ ხარტ საფლავთა განგო-
ზილით“ **DE, — „მიმგავსებულ ხარტ სამარეთა განგ-
ლორწინილით“ C, მთ. 28,27; „ცხორება... ვიდრე გან-
გოზილითა სიერეთა და სახლა შინა საზოგადოა“ ps., —
ყოფა... ვიდრე მობეტალეხულითა სიერეთა სახლთა
შინა ზოგადსა შეგინებულსა“ O, იგ. სოლ. 21,9. იხ. გვ. 10.**

განგონება, **გავონება** შეგნება, გულისხმიერება: **«გო-
ნება»**: „განგონე, მკაცო, დაწე დღად ჰმადლო“ **მ. ცხ. 44,2r.**
„გარდაქცეს გავონება მათი გულახმის-ყოფისაგან“
**ps., — „გარდაქცეა გონება მათი გულისხმის-ყოფისაგან“ O,
ps. 59,15; „მოგვსა შენ ღმერთმან განგონება და გულის-
გმის-ყოფა სიტყუითა“ მ. სფ. 20,10; „რაჟამს იკითხვოდე,
მოსწრათედ და გულს-მოდგინედ იკითხვდი განგონებით“
მ. სფ. 75,5. იხ. გვ. 10.**

[განგონება] გაკეთროვნება: „წარიყვანეს იგი განგონ-
ება ბუღისა ვისე თანა“ **მ. ცხ. 171v. იხ. გვ. 10.**

განგარგნა **«განარღუევა»**: „განგარგნა (განარღვი
O) იგი (თავი წიგნისა) წინაშე ჩემსა“ **Ge. 2,9. იხ.
გვ. 10.**

განგრილება გაცივება: **გამონელება**, **შენელება**: „გან-
მგრილოს ენა ჩემი წყლითა“ **ლ. 16,24; „ოდეს გან-
გრილდეს (ცეცხლი)“ მ. ცხ. 292r; „აუა მათგან და
განგრილო წყურთილი იგი“ მ. სფ. 74,21; „საბუღილი იგი
მესეულად განგრილდა“ Sin.-11,203r.**

განგრილებული - **«გაცივებული»**: „მეცის მკაცობა დიდი,
აღესებული ღვთისა განგრილებულითა“ **H — 2861,
288r. იხ. გვ. 10.**

[განგარუნება] ჭკუაზე შეცდომა, გაოგნება: „მრავალ-
გზის იქმნის იგი ჭრვეულ და განგარუნებულ“ **მ. ცხ. 100v; „გზილუ კაცო ერთი მდგომარე... განგარუნებ-
ბულად, არცა შინა შევიდოდა და არცა ზეუქუნ ვიდოდა“
ლიმ. 50, 28. იხ. [გარუნება].**

განგრძელება **გაგრძელება**, **განგრძობა**: „განგრძე-
ლებულ დღეს მისინა“ **ეკლ. 8,18; „განგრძელებულ
საბელნი შენნი“ ps. 54,2; „განგრძელებულ მათ შორის
ესეითარი სიქმე“ მ. ცხ. 14,2; „მას შინა სიტყუა გან-
გრძელებულია, არამედ შემოვლებულად-რე მნებას უწყე-
ბა თქუენი“ მ. სფ. 87,17; „ღმერთმან... განგრილებულ მსმ
შენი და დამტკიცენ მეფობა შენა“ **მ. ურბ. 277v.****

განგრძელებული - **«განგრძობილი»**: „მიზნით გან-
გრძელებულად თაყუანის-აცემედ“ **C, „მიზნით გან-
გრძობილად ილოცედ“ DE, მრ. 12,40. იხ. გვ. 10.**

განგრძობა **«გარძელ-ყოფა»**, **გაგრძელება**, **გაფართოება**,
გახანგრძლივება: „განგრძელიან ფესუები მათი“ **C, —
„გრძელი ფესვიან ფესუები სამოსლისა მათისა“ DE, მთ. 28,6;
„განგრძელი სიტყუა იგი ვიდრე შოვა დამემდე“ ხაქ. მთ. 20,7;
„დღეს მისინა არა განგრძენ“ **ps. 18,22; „განგრძელი
სიტყუანი ჩემი“ იგ. სოლ. 1,24; „არა
ფრად განგრძელია რისხუა იგი“ სიბრძნ. სოლ. 18,29,
„განგრძელი დღეს შენნი“ III მფ. 2,14.****

განგრძობა-ა **დღეთა-ა** **დღეგრძელობა**: „ცხორება გთხო-
ვა შენ და მიეცე მას განგრძობა და დღეთა“ **ფს. 20,
6; „მიმსკის... განგრძობა და დღეთა“ ზირ. 1,12.**

განგრძობილი - **«განგრძელებული»**: „მიზნით განგრ-
ძობილად ილოცედ“ **DE, — „მიზნით განგრძელებულ-
ად თაყუანის-სცემედ“ C, მრ. 12,40; „ბრძანა... გუგამა
მყოფარ განგრძობილად“ არსტ. 68,9. იხ. გვ. 10.**

განგულა - **გამოსვლა**: „განგულა, განგულა კაცი
ვე მოსახლე“ **II მფ. 18,7; „განგულა, განგულა,
სულა ჩემო, რაჟა გეშინი“ Sin.-11,859v. იხ. გვ. 10.**

განგულება გულის დადება, ფიქრი, ხედვა, **«ხილვა»**:
„განგულეთ, რამეთუ არა ჩემთვის ვშურ“ **O, — „იხი-
ლეთ, რამეთუ არა ჩემთვის მხოლოდ დავშურ“ ps. ზირ. 24,47.
„განგულად და ძიებად სიბრძნისა“ ეკლ. 7,26,
„უგომესი წინამწარი განგულა“ პეტრ. 11,40; „უამსა
რომელსაჲ განგულა“ ვარ. 828; „განგულა ნე-
ტართა მათ და განსაკრებელთა მონაზონთა ნათესავი“
ოქრ.-მარხ. და იონ. (?) იხ. გვ. 10.**

განგულმწყურალება **«განრისხება»**: „განგულმწყურა-
ლად რისხეთ უფალი“ **G, — „განრისხა გულს-წყურამთ
უფალი“ M, ისუ. 7,1. იხ. გვ. 10.**

განგუმერა, **განგურება** **«დაგუმერა»**, **დაჭრა**, **მოკვლა**,
ციმა: „განგუმერა თრხვე ისრაიელი კაცი“ **G, —
„დაგუმერა თრხვე იგი კაცი ისრაიელი“ Fr., რიცხ. 25,8,
„თუმა მაქნდა მანჯლო გელსა შინა ჩემსა, ეგერა
განგუმერემა შენ“ G, რიცხ. 22,29; „მისითაჲ პო-
რითა განგუმერა“ II მფ. 28,21; „ურთიერთისა განგუ-
მერა“ მ. ცხ. 184r. „განგუმერად და განგუმერად
შვილთა მისთა“ **ოვხ. 9,18; „ლახრითა განგუმერად
გუერდა მისსა შეიქნარა“ წარტყ. იერუს. 877.****

განუყოფილი - დამაწყვეტლებელი: „შეა იარს იგი (მბავ-
ლი) განმადღებულ მიცემიდ ჭელსა - გ ანუ მოყრელთა სდა“
გვ. 91, 11.

განგუშერილ-ი დატრიალი: ჟამად ღილაღებისაჲ ვკუთავან
განგუშერილთაჲსაჲ სოფ 1,10. იხ. გუშერა.

განდგინება «გარდაქცევა», «გარდაცვალება», განუ-
ნება, განდგომა; გადარჩენა. აგანადგინეს ყო-
ველნი მკვდრნი ქალაქისათვისა. G, — გარდაქ-
ცევს ყოველნი იგი მკვდრნი მის. ქალაქისანი. M, II №
12, 13; აგანადგინეს გული ერისა. G, — გარდაცვა-
ლეს გონება ერისა. M, იხუ ნ. 12, 8; აგანადგინეს ვერი
მრავალი შემდგომად მისა. ხაქ. მოც. II, 27; აგანადგინ-
ნა მისგან პეტრი მოც. 48, 24. «რომელსა» გულებოდა...

განდგინებად ნავერ იგიო საჭ. შიოც. შ. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839,

პანდომა, გადგომა აჯანყება; გაცლა, განუწორება, ჩამოცილება; შეფარება გულისა განდგენა და. 14, 4; „განდგა უფლისაგან თვისა“ II ნოტ. 15, 6; „განდგეს ჩემგან და არა ინებეს სმენად ჩემი“ ეშე. 20, 8; „განდგეს ერთ კერძად და ჰმედოდეს“ თომა მათ. 77, 21; „უპაჲს განსაცდელისა განდგოან“ ლ. 8, 18; „სცლაროსი გაგუადგა“ ა. - ე. 18, 9.

განდგომა «განდგომობა», ბაჟანუბა: ჩხანდგომით
 ვცოლეთ წინაშე უფლისა“ **M**,—განდგომით ვიბრძა-
 ლაულეთ წინაშე უფლისა“ **G**, **ახ. ნ. 22, 22**; „განდგო-
 მით განდგა უფლისაგან“ **II ნტ. 28, 18**.

განდგომილ-ი «განყენებული», აჯანყებული, გაყვანილ-
გამორებული: აღდგომილ-ი ზოგადი ზოგადი ზოგადი
G.—აღდგომილ-ი ზოგადი ზოგადი ზოგადი M.
იხ. 2, 14; «მომავალი» ზოგადი ზოგადი O.
იხ. 2, 14; «მომავალი» ზოგადი ზოგადი და ზოგადი
იხ. 2, 14; «მომავალი» ზოგადი ზოგადი და ზოგადი

განდგომილება განდგომა, აჯანყება: აბანდგომილუ-
ბას აქწავებ მოსყაგან მათ“ ხაჭ. მოც. II, 21; აბანდგომე-
ლენ შენ განდგომილუბამან შენთან“ იერიშე, II 19

განდგომილ-ყოფა «განდგომა», აკანკებება: ზომიერ-იგი
განდგომილ იყენებს მძლავრებითა მათითა. წიგნ. 18,8,
„განდგომილ-ყოფად მიჰქნდა უფლისაგან“ ცნობი-
ნდებილ უფლისაგან“ M, ისუ ნ. 22,16, იხ. ყოფა.

განდგომისა «განდგომისა» ზღაპრული გმირისა ჯიბრალა-
 ლაშის წინაშე უფლისა* G. — განდგომისა უკიდრეთ წინაშე
 უფლისა* M. იხილ. 22, 23. იხ. განდგომისა.

განდება გაცდებთ: „გაბრუ გან დეკან თგო“ ლ. 14, 85. ინ
დებთ.

განდევნა, დევნა, გაძევება, განვლება, «განქცა»:
«მსოფლად განდევნილი იყავი მისგან» იერემ. 49, 19;
«განდევნიეს სისწორით შათობი» ხექ., მთც. 18, 50;
«განდევნა ავი პერმანს შ. ცხ. 166»; «სიუპრულდ ვარე
განსდევნის შიმშა შ. ცხ. 278»; «განდევნი გრე-
ბელისაჲს წირჴჳჴედელჴს რხ — განქალა კრებულსაჲსა
ბიღჴში O. თვ. ბოლ. 22, 10.

განდევნილ-ი «განძეხული»: ზუგუთი იქმნეს ქუჩის დან
განდევნილ (განძეხულ ქმ.) G, ლევიტ. 22, 12, იმ. ლევან.

განდიდება, გადიდება - დიდად ქცევა; აღმატება; „განდიდებოდა სახელი უფლისა. იესუისი“ - სპ. მკც. 19, 17; „განდიდნა სოლომონ უფროისი კაცობა მეფეთა ქუეყნისათა სიმიდართათა“ III მკ. 10, 28; „განადიდო უფალმან წყალობად თუნი“ ლ. 1, 68; „ქაცი იგი მოსე განდიდნა ფრიად“ გამოცხ. 11, 8; „ძან განადიდო ჩემ ზედა შერთულნი“ ფხ. 40, 10; „განდიდნეს და განმდიდრნეს და განსუქნეს და განსტუნეს (განპოხნეს I)“ ო. იერემ, 5, 28; „თუ იქისი არა განდიდნეს“ 2. სფ. 240, 18, გადიდებალ- დიდად ქცეული; „ქოლაში გადიდებალ იყო“ ქ. ცხ. 14, 7. იხ. დიდი.

განდნობა დადნობა: „მტრე განდნენ ცოდვანი შენი“
 ზიკ. 3,17; „ბრძანა... განდნობად მას შინა ტყუილი“. Sin—
 11,136r. მხ. დნობა.

განდრევა „გარდადრევა“, განხრა, „მოდრევა“, „იშლა“, ატანყება, „განშორება“: „რად განდრევათ გონებას ძეთა ისრაჲლისათასა“ **pb.** — „რად განდრევათ გულუბა ძეთა ისრაჲლისათასა“ **G, რუბ. 28,7; რომელი განდრევაღეს გზათა თჳსთა, იგი საცნაურ იყოს“ მგ. ხოლ. 10,9; განუდრიკა გული ეშვაყმან ხარბის მის მსაყულისა“ ლოგ. 191,28; განდრიკებერი ესე“ ფლკ. 152,16; განდრიკა (განიშორა **pb.**) გული მისა“ **O, ზარ. 16,14; განდრიკეთ ძე იგი“ შინ ჩემი“ II ზგ. 2,3; ანუ განდრევა ხარბელსა მჭირისასა“ **pb.** — „არა მიხდრტოვებთა მჭირისა“ **G, II ზგ. 24,17.******

განდრეკა განდგომილებით. „განდრეკება“ იტყოდნენ
უფლისა მიმართ. იერემ. 28, 16. იხ. დრეკა.

განდრეკილება ავანსება, გულარბნილება; აქუსა
განდრეკილები ანუ ნუნის ვარიანტი იერქ. 18, 12;
ეკმა შენ შორის განდრეკილება უფროს დედათა
სიძვასა შედა. შენა. G. — გეკმა შენ გულარბნილება
უფროს დედათა სიძვას შენა. O. ექქ. 16, 84. ა. გან
დრეკა.

განედლება იყვანება, ამწვანება: ამჟღერათ: იგი ამჟღერათ: სი, რამელი განედლება: მხრე, მ. მ. განედლება: ხმ. იგი და ყო ნაყოფი: მ. ცხ. მხრე, იხ. ნდლობა.

သွေးကူးစနစ်၊ သွေးကူးစနစ်၊

განეხილეს იხ. განხილვა.

(განმარტება) გასწორდება: „განმარტებული“ განმარტებულ და გამარტებულ არიან“ № 21, 11-ის გამოცემა.

သက်တမ်းရှည် အကျိုးရှိစေရန်

მტკიცებით“ G. — ქვეყანაში არა ჯანსაღი ტ. სპეციალად“
 რბ., ჟღერს. 26, 28, იბ. უაპარა.

განმეღურება ვეღად გაცრია: „მეშინის, უკუფოთ გონჯე-
ღუბრდეს ყრმაჲ ესე“ ბაღ. 128, 14.

განგებულად-ი გელურად გამხდარი: „კუველინი“
განგებულად-ი გელურად გამხდარი: „კუველინი“
განგებულად-ი გელურად გამხდარი: „კუველინი“

განვითმა, გავითმა, განვლთაშა, გუანწყოთა, გუანმო-
რება, განვთქოლემა: ანაჲთაჲ მუჲფუბაჲ მუჲფუბასა გ ა ნ-
ვ ე თ ა * DE. — თუ მუჲფუბაჲ თუბას თუბას გ ა ნ ვ ე თ ა * C,
მ რ . 3, 5, 7: გ ა ნ ვ ე თ ა ს (გ ა ნ ვ ე თ ა რ ლ ა DE). ... დელა მათილი
ისი ცოლისაგან C. ლ. 12, 53: * გ ა ნ ვ ე თ ა რ ლ ა მათილი

ოცე 10,2; „იყო შფოთი სადღეველთაჲ და ფარსეველთაჲ და განცელთა სიმრავლჳ იგი“ ხაქ. მოც. 23,7; „მეფობაჲ შენი განცეთეს“ არეთ. წამ., 745.

განვთლადი «რეი განვეთის», განვთლილი: „ზოგელს სამეფოჲ გავთული თავსა ზედა მისა, ილოვრდის“ C.— „ყოველი მეფეჲ, რომელი განვეთის თავსა თავსა, მოვრდის“ მთ. 12,28. იხ. ვთბა.

განვლა «განსლვა», წარვლა, თანა-წარვლა, «განვლომა», წიად-სლვა; «განწუართა»: „შენაა თავსა განვლოს მახლმან“ C.— „თვთ შენსაჲ სულსა განვოდეს მახლი“ DE, ლ. 2,85; „ვითარცა განვლო დეს (განვლოდეს C) ქალაქებსა მას“ ხაქ. მოც. 16,4; „განვლეს (განვლოდეს ხ.) საშუალ ზღვსა უდაბნოდ მიმართ“ G, რიცხ. 22,8; „შენ განვლო იორდინსა დღეს“ G.— „წიად-სლვა შენ დღეს-დღე იორდინსა“ M, II შქ. 9,1; „განვლო (წიად-სლვა G) დღეს საზღვარი მოიხელთა“ M, II შქ. 2,18; „განვლოთ ქუეყანით შენით“ რიცხ. 21,22; „განვლოდეს ჩემგან“ G.— „განმწუართეთ ჩემგან“ O, ოცე 7,18. იხ. ვლა.

განვლება «დამშტულვა», გავლება: „განავლო ქუეყანად (მანად)“ G.— „დასცა (ყურბილსა), დამსტულა ქუეყანასა“ M, მხ. 4,21, „სენა მორთონი სარტელსა ზედა განავლო წყრთა ერთი“ ქ. ცხ. 51,6. იხ. ვლება.

განვლენა «განყვანება»: „განვლენებად იგი განვლენასა მას“ G.— „განვლენებად განყვანებასა მას“ ხაქ. ლევ. 16,10. იხ. ვლენა.

განვლთომა იხ. განვთომა.

განვლინება «განზნევა», წარვლინება, «განტეკება», «განსხმა», «გამოვლინება», «განტა», «განყენება», «განშორება», გაშვება, გავზაგნა: „განავლინა ცუდნი“ C.— „განავლინა ცუდნი“ DE, ლ. 1,28; „განავლინა ღმერთმან ერი“ G.— „წიად-სლვა იგი იყო“ M, მხ. 2,8; „განავლინეს იგი, ვითარცა აღმოვიდა განთიადი“ G.— „განუტეკეს იგი აღმოვლასა“ ოდენ ცისკრისას“ M, მხ. 18,26; „განავლინონ მანავლიანგან ჟოველი კეთარიანი“ G.— „განავლინეს გარეშე მანავსა ყოველი კეთარიანი“ ხაქ. რიცხ. 5,2; „განავლინონ იგი სახლისაგან თვისა“ G.— „გამოვლინეს იგი სახლით მისით“ M, II შქ. 24,1; „მღვდელმან არა განავლინოს იგი“ G.— „მღვდელმან მან განტადოს გარე“ ხაქ. ლევ. 12,11; „განავლინონ იგი გარე მღვდელმან მან“ ხაქ. — „განავლინონ მღვდელმან“ G, ლევ. 12,11; „განავლინეს იგი მღვდელმან ნიში იგი“ G.— „განავლინონ იგი მღვდელმან მან“ ხაქ. ლევ. 12,10; „განავლინონ ქეთამი იგი ცოცხალ ველად“ G, ლევ. 14,7; „განავლინეს იგი ტირილით“ ბარუქ 4,11.

განვლინებულ-ი გაშვებული: „მოსცეს განვლინებულნი ვიდრე სამკდრუბლისამდე“ მიქ. 1,14. იხ. ვლინება.

განვლთლად გაქცევა, გაცლა, თავის დაბრუნება, «გარემებება-ყოფა»: „რომელნი იყვნენ შუა მისა, განვლთლადელ“ ლ. 21,21; „განვლთლადელ ჩემგან“ ფხ. 20,12; „განვლთლად აღვიდის მთიანი“ ფლტ. 125,10; „ვერ განვლთლადის მხაქუარებასა გულის-თქმეთასა“ მ

ცხ. 112r; „განვლთლად ვითრთელნი გეფემს“ ხაქ. — „გარემებებაჲ ნეს ბერთიანელნი გეფემს“ O, II მფ. 4,2.

განვლთლადი-ი, განვლთლადი-ი გაქცეული, «მეოტი»: „ვერთა, ვითარმედ განვლთლადი არიან ყოველნი იგი პერობინი“ ხაქ. მოც. 16,27; „ვიდრე არა დაშთომდმდე მთვანი განვლთლადი ანუ განვლთლადი“ G.— „ვიდრემდის რამთუთით არა დაშთა მათი განვლთლადი და მეოტი“ M, მხ. 8,22. იხ. ვლთლადი, განვლთლადი.

განვრდომა დაცემა, დავარდნა, დამხოვა, გაგდნა, გამოვარდნა, «გარდამოვრდომა», «განცვენება»: „განვარდეს შუა მტერთა ჩემთა მიერ ცუდი“ ფხ. 7,8; „განვარდა მეფე ისრაელისაჲ“ ოცე 10,15; „განვარდესა სამხრის განვარდეს“ ხაქ. 2,4; „განვარდეს დავერდარა უძლენ დადგრომად“ ფხ. 25,12; „უკეთურებისათჳს აქმეთა მათთაჲს განვარდეს“ მიქ. 2,2; „განვარდა აღვილით თქით“ ოც 27,1; „განვარდეს სახლთაგან შეუბისა მათისათა“ G.— „განცვენს სახლთაგან საშუება ლისა მათისათა“ O, მიქ. 2,8; „ვითარ განვარდა ცისაგან მთიები“ G.— „ვითარ გარდა მთვარდა ზეით მთიები იგი“ O, ეხ. 14,12.

განვრდომა განდევნა: „განვრდომა იგი მათი—დაგება სოფლია“ მარმ. 11,16. „მადლისა მისგან განვრდომილ ხართ“ გალტ. 5,4; „დაწერე კაცი ესე განვრდომილად“ იერემ. 22,30. იხ. ვრდომა.

განვრცელება გავრცობა: „განვრცელებად ბაღ მამე ლამე“ ხაქ. — „გარდა ბაღ მამე იყო მამე იგი ლამე“ O, სიბრძ. სოლ. 17,20. იხ. ვრცობა.

განვრცობა, გავრცობა, განვრცობა «განფართოება»; «ლზინება»: „უკუთუ განავრცუნა ღმერთმან საზღვარი შენი“ G.— „უკუთუ განავრცუნეს შენ უფალმან ღმერთმან საზღვარი შენი“ M, II შქ. 12,20; „ნუცა განვრცუნეს ბავთა შენითა“ ოც. სოლ. 24,23; „რაჲმ განავრცე გული ჩემი“ ფხ. 118,22; „ჭირსა ჩემსა განვივრცე მე“ ლ. — „ჭირსა ჩემსა მილზინე“ C ფხ. 4,2.

განვრცობილ-ი განვრცობილი, გაფართოებული: „გული ჩემი განვრცობილ არს“ II კორინთ. 6,11. იხ. ვრცობა, ვრცობა.

განვცება გავცება, ავცება: „რაოდენა განავცეთ სოფელი განთესლებითა ქუეყანასა ზედა“ ფლტ. 142,17; „განავცნო ყოველნი ცის-ქედნი სულითა მეცნიერებისაჲთა“ რიცხ. 164,22. იხ. ვცება.

განზავება «განთენა»; «შერევა»: „ვერს ბრწყინვალეობა იგი და არა განეზავოს“ ხაქ. — „ვერს ბრწყინვალეობა განეზავოს“ G, ლევ. 12,23; „ვითარცა გუდისა ნაცემი განეზავოს“ ოც. სოლ. 22,22; „ღვინის-მოფარდულნი თქუნენი განეზავებენ ღვინისა წყლითა“ O.— „მანარი თქუნენი შერევენ ღვინისა წყლითა“ G, ეხ. 1,22. იხ. ზავება.

განზიდვა «განზიდვა, გაწევა»: „განზიდნა და გამოიყვანა სარკმელსა მას“ ქ. ცხ. 29,11. „განზიდვად სცეს ორთა ცენოსანთა“ ქ. ცხ. 212,8. „დაუტევნეს... საბელნი იგი განზიდულნი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,8. იხ. ზიდვა.

[განზმნა] განსწავლა, ცოდნა: განზმნულ-ი «მსწავლელო», სწავლული, მცოდნე; მოგზაური: «კაცმან განზმნულ მან გულსხმა-ყვის ყოველი» *ო.* — «კაცმან მსწავლელ მან უწყის მრავალი» *ქხ. ზირ. 31(34), 9.* „რომელი-იგი განზმნულ არს, განამრავლის მეცნიერება“ *ზირ. 31,10.* იხ. ზმნა.

განზოგება განახევრება; „ღამისა სახმ იგი მსწრაფლ განზოგებოდა“ *სიბრძ. სოლ. 18,14;* „კაცთა მოსისხლე-თა და მზაკუვართა ნუ განეზოგნენ დღენი მათნი“ *უხ. 54,24.* „განზოგებასა ოდენ მის დღესასწაულისასა აღ-ვიდოდა იესუ ტაძარსა მას“ *მ. 7,14;* „დასაბამი და დასას-რული და განზოგებაჲ ეამთაჲ“ *სიბრძ. სოლ. 7,18;* „განზოგებასა ოდენ დღეთა მისთა დაუტეონ იგი“ *იერემ. 17,11.* იხ. [ზოგება].

განზომა «მოხილვა», განზომა, გაყოფა; „თავთა თჳსთა განიზომენ“ *II კორ. 10,12;* „განზომა წინაშე ზღუ-დისა მის სიერცმ სწორად ლერწმისა მია“ *ეზეკ. 40,5;* „მტე-ყანად შენი საბლითა განიზომოს“ *ამოს 7,17.* „განზო-მად ქუეყანისა“ *M.* — „მოხილვად ქუეყანისა“ *გ. ისუ 6. 18,8;* „ამის განზომისა ებრ განჰმოზო სიერცმ ოცდასუთ ათასი“ *ეზეკ. 45,8.* იხ. [ზომა]; ქუეყანის-განზომა.

განზრახება, განზრახება დარიგება, რჩევა; „მოვედ და განგაზრახო შენ“ *გ.* — „მოვედ და გაზრახო შენ“ *Fr., რიცხ. 24,14;* „მე ესრე გაზრახებ“ *II მც. 17,11.* იხ. ზოახება.

განზრახვა «ზრახვა», უბნობა; ფიქრი, მიჩინება; „გან-იზრახვიდეს ურთიერთას“ *DE, — „ზრახვიდეს ურთიერთას“ C, ლ. 6,11;* „მე განვიზრახე ბოროტი“ *მეჩ. 2,8;* „განიზრახა მიტევად მუნ მაყდონიადთვე“ *საქ. მოც. 20,8;* „განიზრახე სიკუდილი“ *ზირ. 28,6.* „სულთთა თჳსთა არა ესრეთ განიზრახა“ *ეს. 10,7.*

განზრახვა «დაკვრება», გონება; გონიერება, აზ-რი; „განრლუეულნი ისონი განზრახვათანი ჭეშმარი-ტებითა ერთად შეამტყიცა“ *ეპ. კვარ.-აღვებ. 227,18,* „გულსივის... განზრახვაჲ გულისა შენისაჲ“ *ივდ. 11,6;* „ცუდ ექმნა და ამოა განზრახვაჲ მათი“ *მ. ცხ. 52V;* „იყო განზრახვისა მას მათსა ამისთჳს“ *DE, — „იყო და-კვრევაჲ მათსა მისთჳს“ C, ლ. 24,4.* იხ. ზრახვა; წინა-განზრახვა.

განზრახვის-მოღვაძე-ი თანამოაზრე; *მართ. A. ზას.-ქეს.-მარხ. 52V.* იხ. მოღვაძე.

განზრდა «გამოზრდა», გამოკვება; აღზრდა; „გან-იზარდა მე უფლმან, ღმერთმან ჩემმან“ *გ.* — „გამო-ზარდა მე უფლმან“ *M, ისუ 6. 14,10;* „განიზარდის კაცმან ღიაკუელი ზოხბათაჲ“ *ეს. 7,21;* „განიზარდ-ენით ივინი სწავლითა და მოძღუერებითა უფლისათა“ *იოხ. 6,4;* „კეთილად განზარდის შეილნი მამამან მართალ-მან“ *ფ. სოლ. 28,24.*

განზრდილი-ი «აღზრდილი»; „განიზრდილ (აღზრ-დილი *ლ*) ამას ქალაქსა შინა და აღზრდილ ფერტა თანა გა-მალეღოსთა“ *საქ. მოც. 22,3.* იხ. ზრდა.

განზრქომა «განსუქება», გასქელება, გამსხვილება; „ნუსალა განზრქნეს გული შენი“ *გ.* — „ნუუუე გან-სუქნეს და განიერცნეს“ *M, II მც. 11,16;* „განზრქა გუ-

ლი ერსაჲ ამის“ *მთ. 18,15;* „განზრქა (მხვლი) ცმელ-თაგან“ *ეს. 24,6.* იხ. ზრქელი.

განთავისუფლება «თავისუფალ ქმნა», თავის ხსნა; „ვითარ-ევე შენ იტყვ, ვითარმედ განთავისუფლდეთ“ *DE, — „ვითარ შენ იტყვ, ვითარმედ თავისუფალ იქმნეთ“ C, 8,37;* „ჭეშმარიტებაჲ განგათავისუფლნეს თქუ-ენ“ *მ. 8,32;* „განათავისუფლნა ივინი სარკისაგან“ *I ეზრა 4,49;* „გერსკაცობისა მისჲან ვინ განგათავი-სუფლა შენ“ *ლონგ. 189,11.* „განთავისუფლებაჲ ისრაელი-აჲ ფარაოგან ზღუთა მით და განთავისუფლებაჲ ცოდვითაგან განბანითა მით“ *ქ. იერ. 85,17.*

განთავისუფლებული-ი ხსნილი, გაშვებული, «თა-ვისუფალი»; „გამოწავლინი იგი შენგან განთავისუფ-ლდებულნი“ *M, — „განავლინი იგი თავისუფლად შენგან“ G, II მც. 15,12;* „განთავისუფლებულ არს იგი სჭუ-ლისა მისგან ქმრისა“ *მრომ. 7,2;* „განთავისუფლდებულ ხართ ცოდვისაგან“ *მრომ. 6,12;* „უფლისა მიერ განთავი-სუფლდებულ არს“ *I კორ. 7,22.* იხ. თავისუფლება, შდრ. განმათავიუფლებელი.

განთევა გათევა, თხიზლობა; „ამას ესევითარსა შინა მად-ლობასა და აღაპირებასა განათთა ყოლად ღამე იგი“ *მ. ცხ. 144r;* „ყოველთა ერთხმად განათიოდინ ღამე იგი უძილად“ *სემეონ. სად. 88v.* იხ. თევა.

განთეთრება გათეთრება, თეთრად გახდომა; „გან-თეთრდა ყანაჲ იგი“ *თომა მოც. 19,1.* „ვერ შემძლებელ ხარ ერთისა თმისა განთეთრებად, ანუ დაშვებად“ *მთ. 5, 26.*

განთეთრებულ-ი «სპეტაკი», თეთრად ქცეული; „იხილეთ ყანობირთ ეგე, რამეთუ განთეთრებულ არიან და ახან მკად“ *C, — „...სპეტაკ არიან და სამკალად აწვე“ DE, მ. 85,4.* იხ. თეთრი.

განთენება «აღმოქვრება», გათენება, დილის/ღლის დიდგომა; „ვიდრე განთენებად მდგ ზეალისა ეგებ-დეთ“ *M, — „ვიდრემდის აღმოქვრდეს ცისკარი“ G, მსჯ. 16,8;* „იყო პარასკევი და განთენებოდა შაფათად“ *C, ლ. 28,54;* „ოდეს განთენეს ცისკარი“ *ივდ. 14,2;* „ვითარცა განთენა“ *მთ. 27,1;* „ვითარცა განთენა დღე“ *ლ. 28, 66.* იხ. თენება.

განთესვა «განზნევა», «მიმოღათესე», გაფანტვა, და-თესვა; „განგთესნეს უფლმან თქუენ“ *გ.* „განგთ-ბნიდეს თქუენ“ *M, II მც. 4,27;* „განგთესნეს თქუენ წარმართთა შორის“ *გ.* — „მიმოღათესნ თქუენ წარ-მართთა შორის“ *pb., ლევიტ. 28,28;* „განგთესნეს ივინი ერსა შორის“ *საქ. 10,9.* „თესლი დიდად განთესო ყნო-ბირსა შენსა“ *II მც. 28,28;* „მოვიმიო, სადა არა განგთეს-ნი“ *ლ. 18,22.*

განთესულ-ი «მიმოგანზნეული», გაფანტული, «გან-ბნეული»; „ნუუუე განთესულთა მათ წარმართთა ეგულგბი მისლად“ *DE, — „ნუუუე მიმოგანზნე-ულთა მათ წარმართთა მივიდეს“ C, მ. 7,25;* „ივინი ის-რაელი, განთესული მათთა ზედა, ვითარცა ცხოვარი“ *II მც. 18,18;* „განთესულნი ვიდოდინ მას ზედა“ *pb., — „განბნეულნი იგი ვიდოდინ მის მიერ“ I, ეს. 38,8;* „კონკორდანსი, სახარების ქვემო კდლებე მათავსებული შესა-

ტყუილობა ანალოგიური აღვსივებისა მხარებლებთან: „გან-
თესულნი იბრძოდა დავიერენ ამისთვის, რამეთუ ზანდუი
მისვე მოსწავებეს“ A—184, 214. იხ. თესვა.

განთესულება «განბნევა»: „უკეთეს იყოს განთესუ-
ლებად შენი კიდითგან ცისადვიდრე კიდემდე ცისა“ G, —
„გან-ლა თუ-ბნეულ იყო შენ კიდითგან ცისა ვიდრე კიდემ-
დე ცისა“ M, 34, 4. იხ. თესვა.

განთიად-ი «განთიადისა», «ცისკარისა», «გაცისკრე-
ბული», «ხვალისაგან», «დღითი», «დილაზე», «დილი-
თი»: „მითუად განთიად“ C, — „ნიად განთიადისა“ DE, 24, 1, 2; „განთიად“ C, — „ცისკარისა“ DE, 24, 1, 2; „მოვიდა დღედაცო იგი განთიად“ M, „გამოვიდა დღედა-
ცოთი გაცისკრებულ“ G, 34, 2; „განთიად ვითარი აღმოვიდოდა ქალაქად“ C, — „გალისაგან მოვი-
დოდა იესუ ქალაქად“ DE, 30, 18; „ესმელ დღედა-
ცისა განთიად“ ph., — „ესმელ ვალაღებამ დღითი“ O, 10, 18; „განთიად ქამდეს-ლა და მჭუნრი განუყოფ-
დეს საზრდელსა“ ლაბ. 49, 27; „მე განვიდქო განთიად“
ფს. 107, 8; „ვითარცა თანა-წარავიდოდეს განთიად“ DE, —
„ვითარ თანა-წარავიდოდეს დილითი“ C, 34, 11, 20.

განთიად-ი «ცისკარი», დილა: „ვითარცა აღმოვიდა გან-
თიადი“ G, — „აღმოსლვასა თდენ ცისკარისა“ M, 34, 2; „იყენ იგინი, ვითარცა ღრუბელნი განთიად-
დისანი“ ოფს. 13, 2; „წვალთბად ჟუენი, ვითარცა ღრუ-
ბელი განთიადისა“ ოფს. 6, 4.

განთიად-განთიად დილაობით: „აგზებდეს მღვდელი
იგი შენსა განთიად-განთიად“ ლევტ. 6, 12.

განთიადითგან დილით: „აღდგინ განთიადითგან“
ეს. 5, 11.

განთიადისა «განთიად»: „ნიად განთიადისა“ DE, —
„მითუად განთიად“ C, 34, 16, 2.

განთილა გათლა, «მოთლა»: „განთილნოს კეთილსწავლუ-
ლებთა ყოველი ქერტი მისი“ ph., — „მოთლა სწავლულად
ნაჭერენი მისი“ O, 34, 2. იხ. 19, 11.

განთილილ-ი «გამოთილილი»: „მოიხუენ ქვანი განთი-
ლილი“ G, — „მოიხუენ ლადნი გამოთილილი“ ph.,
ლევტ. 14, 42. იხ. თლა.

განთივ(ლ)ა თოვლად/თოვლისფრად გახდომა: „განთი-
თივნეს იგინი სელმონს“ C, — „განთივლდენ იგინი
სელმონს“ J, ფს. 67, 15. იხ. თოვლი.

განთრევა, გათრევა წითრევა, გაზიდვა: „განთრი-
ნეს და განსთინეს იგინი გარე“ რიფს. 175, 42; „გარეშე
ქალაქსა გათრიეთ“ ვარ. 812. იხ. თრევა.

განთესება «განყოფა», «განჩინება»: „განთესნეთ
თქვენ ქალაქნი მათნი“ G, — „განთესნეთ თქვენ ქალაქნი“
ph., რიფს. 35, 11; „განთესნეთ ლევიტელნი შორის ძეთაგან
ისრაელისა“ G, — „განთესნეთ ლევიტელნი შორის ძეთაგან
ისრაელისა“ ph., რიფს. 3, 14.

განთესებულ-ი განცალკევებული, საკუთარი: „არა
იქნა განთესებულად რაიცა, ვიდრე ნეშადმდევ“
მ. ცხ. 167; „უცხო არს ყოვლადგე მონაზონთაგან ერებულ-
სა შორის განთესებულად რაფიკობა“ მ. ცხ. 164.
იხ. თესი, თესება, თესობა.

განთესულ-ყოფა «განყოფა», იქნა: „და ვერძი იგი გორც
განთესულ-ყო“ G, — „და ვერძი იგი განყო ასოდ-
ასოდ“ ph., ლევტ. 3, 20. იხ. ყოფა.

განთქმა, გათქმა «განცლა», თქმა, თბრობა, გასძე-
ნა, მოფენა: „განთქმას მას სახელი ბოროტი“ G, —
„სახელსა ბოროტსა განთქმდეს მას“ O, II 34, 22, 14;
„განთქმან სახელი თქუენი, ვითარცა ბოროტთა“ DE, —
„განცადონ სახელი თქუენი, ვითარცა ბოროტთა“ C, ლ.
6, 22; „სარწმუნოება იგი თქუენი განთქმდეს ყოველსა
ნოფელსა“ მარ. 1, 9; „ქმებულებად მისი განთქმას ყო-
ველმან ერმან“ ზარ. 89, 14; „მამბავი იგი. განთქმ-
მოდ“ რიფს. 167, 22.

განთქმულ-ი სახელგანთქმული, სახელოვანი, ქმე-
ლი: „რთმელ-იგი ვსრეთ განთქმულ იყო“ რიფს.
172, 8; „დიდა ქირსა შინა არიან განთქმულნი იგი
წმიდანი“ ვარ. 804; „სიმწიფთა განთქმულ იყო ლეწლსა
შინა“ რიფს. 176, 4. იხ. თქმა; განსათქმელი, სახელგანთ-
ქმელი.

განთხევა «დათხევა», «განყრა»: „ვითარცა სკორპი, გ-
ნთხენ (დასთხენ ph.) იგინი“ O, ეს. 30, 22; „გან-
სთხენ (განცხატენ ph.) ზემან ყოველნი ცოდენი
ჩემნი“ I, ეს. 38, 17; „ხოლო ვერცული იგი გარე განსთ-
ხიონ“ მთ. 18, 48; „განსთხიონ მონადევი იგი მტუ-
რი გარეგან ქალაქისა“ G, ლევტ. 14, 41. იხ. თხევა.

განთხევა დაწვნა: „განთხენა სამკაულად თმა თვისა
მისისად“ იფ. 10, 8; „არა გარეშეთა მით განთხეთა
თმისად და ოქროსა შესწიფთ“ I 36, 2. იხ. თხევა.

განთხევა მითხევა, დანიშვნა: „განთხევენ
თქვენ ერისა მამაკაცსა“ ფი. XXIII, 14.

განთხილი-ი «თხოვლი», «დაწინდ(ებ)ული», მით-
ხოვლი, დანიშნული: „მოიღონა გაბრიელ... ქალ-
წულისა, განთხოვლისა კაცისა“ C, — „მოიღონა გაბ-
რიელ... ქალწულისა, თხოვლისა ქმარსა“ DE, ლ. 1,
27; „იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და განთხოვო
იყოს“ M, — „უკეთეს იყოს ყრმი ქალწული, დაწინდული
ქმარიად“ G, II 34, 22, 23. იხ. თხოვა.

განთხრა ჩათხრა, გახსნა: „განთხარეს და შთაუტე-
ვეს ცხდარი იგი“ მარ. 2, 4. იხ. თხრა.

განირაობ იხ. განრთხება.

განიშტანება «განმხიარულება»: „ყოფილეს განთხრა
ტიონდა გული მათი“ G, — „ყოფილეს განმხიარულდა
გული მათი“ M, 34, 24. იხ. [ნიშტა].

განკაწმვა გაწყობა, წესრიგში მოყვანა: „განკაწმ-
ვა გული მისი მეგობრისა მის მიმართ თვისა“ მ. ცხ. 65;
„გზათა განკაწმვიდ დღე და ღაფავებდ“ Ath.—11,
66. „მოსწაღდა კაცსა მას განკაწმვა მისი და პრეტა ძესა
თესსა: წარვედ, შელო, და განწმიდე ყანობარი იგი“ მ. ცხ.
302V. იხ. კაწმვა.

განკანონება, გაკანონება დასჯა: „გრულობითა და შერუ-
ნებითა... განკანონა“ ი. ე. 26, 10; „მან მძიმედ განკა-
ნონის“ ი. ე. 25, 21. იხ. კანონი.

განკარგვა განახლება, შემოღება, დაწესება: „რომელი
იხილვა... კეთილად განკარგულებად, განკარგა ქუეყანასა
სომხთისა“ ნერს. 69, 18. იხ. [კარგვა].

განკაფა «დადნობა», «განბნება», «გაცვეთა», «გაღწევა», «დაძველება»; განდობა: «განკაფდენ იგინი სიყმილითა» **M.**—«დამდნარნი სიყმილითა» **G. II შპ. 28,5;** «განკაფდეს სული ჩემი ჩემ თანა» **O.**—«დადნეს სული ჩემი ჩუენ ზედა» **G. გოდ. აერ. 8,20;** «სამოსელი შენი არა განკაფდეს» **M.**—«სამოსელი შენი არა განიბნებეს» **G. II შპ. 8,4;** «განკაფა მე შურმან» **ფს. 118,189;** «ყოველივე გორციელი, ვითარცა სამოსელი, განკაფდეს» **ზარ. 14,18;** «საღმობის განკაფდეს იგინი სიყმილი» **ზარ. 27,82;** «ვიდრემის განკაფდეს მთვარე» **ფს. 73,7;** «განკაფდი ქუეყანასა უცხოთასა» **ზარ. 8,10;** «რად იგრე, რაგასტეს განიკაფებ?» **II შპ. 13,4;** «უკუეთუ დისნე-ულდეს ყრმა იგი, შიშითა განიკაფდნა მშობელნი» **მ. სფ. 116,9.**

განკაფულ-ი «დამდნარი», «დაბნეული», «გაცვეთილი», «გაღწეული», «გარჯილი»: «მოგცეს... თუალნი ნა-კლლევანი და სული განკაფულ» (დამდნარი **G.**) **M. II შპ. 28,65;** «საღმობის მათნი ძეგლნი, განკაფულნი იფრტა ზედა მათთა» **G.**—«საღმობის მათნი დაძველებულ და დაბნეულ იყვნეს ფერტა ზედა მათთა» **M. ისუ 5, 9, 9;** «განკაფულ არიან გულითა» **ფს. 88,10;** «მო-ველით ჰემდა მამურალნი ეგე და განკაფულნი» **ფლკტ. 148,28.** იხ. კაფა.

განკაცება კაცად განდობა: «განკაცნა რამ სიტყუად» **მ. ცხ. 46r.** «რომლისა თავ აღარულეზის» აქნა უფალი თქუენი იესუ ქრისტე **განკაცებითა** მით და სისხლთა დიბუ-ვითა **რიფს. 165,8.** იხ. კაცება.

განკეთება განდიდება, გაღამიზება: «არცაღა მათსა ვსაგებთ და ჩუენსა მის განკეთებთ» **ქ. აერ.—ადგ. 168,2;** «სოფელი იგი უშუერი განაშენა და განკეთა» **Ath.—11, 36r.** იხ. კეთება.

[განკეთება] იხ. კეთრი.

განკეთრებულ-ი «განბოკლებული», «კეთრით შეპყ-რობილი»: «მოუღა მის ერთი განკეთრებულნი» **DE.**—«მოვიდა მისა განბოკლებულნი» **C. მრ. 1,40.** იხ. კეთრი.

განკეთროვნება კეთრის შეყრა: «მარიამ განკეთროვნ-და, ვითარცა ღოვლი» **რიფს. 12,10.** «გამოვიდა პირისაგან მისისა **განკეთროვნებული**, ვითარცა ღოვლი» **IV შპ. 5,27;** «იყოცა ბერი განკეთროვნებულ» **მ. ცხ. 171r.** იხ. კეთროვანი, კეთროვნება.

განკერვა კერვა, გამართვა: «განკერვდეს ბადეთა მათთა» **მთ. 4,21;** «ვითარცა ვინ განკერვან კეცსა, ეგრე არს, რომელი ასწავებდეს უგუზურსა» **ზარ. 22,7.** იხ. კერვა.

განკიდება გაშორება, გაცლა: «ყოველთა თანა სიყუარუ-ლი გაქნდინ და ყოველთა განკეცადე» **მ. ცხ. 454v.** იხ. კიდება.

განკითხვა «დასჯა», «განსჯა», «განცლა», «კითხვა», «ძიება», «გამოკითხვა», «მოზღვევა», «სამართლის ქმნა»: «შეულისებრ თქუენისა განკითხეთ» **DE.**—«სგავსად შეულისა თქუენისა დასჯეთ» **C. მ. 18,81;** «განმცადე მე, უფალო, და განმცადე მე» **C.**—«გამოშცადე მე, უფა-ლო, და განმცადე მე» **ქ. ფს. 25,2;** «შესუეს იგი საპრო-ბილესა განშჯად (რამთა განკითხონ **px**)» **G. დეფტ.**

24,12; «წინაშე თქუენისა განკითხეთ და არარას ვპო-ვებ ამის თანა» **DE.**—«თქუენ წინაშე ვითხეთ და ბრალ-არიან გბოვ კაცისა მავთა თანა» **C. ლ. 28,14;** «ნუ განი-კითხავთ, რამთა არა განკითხეთ» **ლ. 8,27;** «ვინ ხარ, რომელი განკითხავ სხესა მონისა» **მრომ. 14,4;** «კაცი საქმეთა თუთა ზედა განკითხოს» **ზარ. 16,14;** «სასმე-ნელმან სიტყუანი განკითხონი» **იოზ 34,4;** «გან-კითხნა მცველნი იგი» **ხაქ. მოც. 12,9;** «ნუთუ შენგან განკითხოს იგი» **px,** «ნუ შენგან მოიზღოს იგი» **O.** იოზ 34,88.

განკითხვა «განჩივება», «განგებულება», განსჯა, განსამართლება, სამართალი, კითხვა გამოძიება, სას-ჯელი: «თუნიერ განკითხვისა არარას იქმნა ყოლად-ენ» **ი. ე. 46,81;** «განკითხვა წინამძღუდთ არს ცბორე-ბისა» **ი. ე. 46,82;** «წირულ არიან განკითხვანი შენი» **ფს. 118,157;** «სიმართლე და განკითხვა არს განმზადე-ბა» **საყდრისა შენისა» ქ.**—«სიმართლე და განგებუ-ლება ით აღმართებულ არს საყდარი შენი» **C. ფს. 88,15;** «ჰყოვ განკითხვასა მათ ზედა» **ფლკტ. 142,21;** «გან-კითხვასა ჩემსა ჰყოვდეს უფალი» **იოზ 31,14;** «დღესა მის განკითხვისასა» **ი. ე. 35,16;** «განკითხვად ერისა თუთისა» **C.**—«განჩივად ერისა თუთისა» **ქ. ფს. 48,4.** იხ. კითხვა.

განკიცება, განკიცხვა «განბასრება», «შეუტრაცხ-ვა», «დაცინვა»: «განკიცხეს იგი და შეპოსეს სამო-აელი მბრწყინალმ და მიუძღუნა იგი პილატეს» **DE.**—«გან-ბასრა იგი და შეპოსა სამოსელი სნეტაჲ და მიუძღუნა მუნვე პილატეს» **C. ლ. 28,11;** «განკიცხეს იგი» **C.** «შეუტრაცხეთ დეს მის» **DE. ლ. 16,14;** «განმცით-ხა მე» **მ. ცხ. 68v.** «განკიცხების უჩნდა მისგან განტევება» **სამთაჲ მათ მონაზონთა» ლიშ. 56,27.** იხ. კიცხვა, კიცხვა.

განკორდება ყამირად ქცევა: «უღებუბითა მისითა გან-კორდდა ყანობარი იგი» **მ. ცხ. 202v.** «ნუ უღაბნო ვეჭ-მენ ისრაელსა, ანუ ქუეყანა **განკორდებულ» G.**—«უღაბნო ნუ ვეჭმენ სახლსა ისრაელისასა, ანუ ქუეყანა და ყამირე-ბულ» **O.** აერემ. 2,21. იხ. კორდი.

განკრება, გაკრება 1. «გარდათხევა», «განსრევა», გატანა, გაღაყრა: «ქვები გაკრებეთ გზათაგან» **O.**—«ქვები გარდასთხეთ გზათაგან» **I.**—«ქვენი გზისაგან გა-ნასარიენით» **px,** **ფს. 68,10;** «ყოველთა იგი გაკრე-ბეს ქებათ» **მ. ცხ. 206v.**

2. «ეკლესიის-ყოფა», შეკრება, შეყრა: «განკრ-ბა ყოველი კრებული» **M.**—«ეკლესია ყოველმან შე-საკრებელმან» **G. ისუ 5, 18,1.** იხ. კრება.

განკრება ძარცვა, მიტაცება, მოპარვა: «მოვნა იფა-ზაკნი, რომელნი განკარგენ იდეს სენასა მისსა» **მ. ცხ. 278v;** «განკრებოდა (კაცი) ქურჭელსა მისსა» **მ. ცხ. 272v;** «მე ვარ, რომელმან განკარგებ სენაჲ შენი» **მ. ცხ. 68v.** «მაგავა ხარ შენ დაბასა განმუენებულსა წინა ერ-ძოჲ, ხოლო უკუნიანთა აფაზაკთაგან **განკრებულსა» მ. ცხ. 208r.** იხ. კრება.

განკრთობა იხ. განსაკრთობელი.

[განკრთოლვა] იხ. განსაკრთოლველად.

განკრთობა, ვაკრთობა «შესულება», «დაკრევაება»,

„უგონო ქმნა“, „განცთობა“, „განბნება“, „აღდგინება“, „განგარეება“, „შეცთობა“, „შეკრთობა“, „წმინება“, „გაკვირება“, „გაოცება“: „განკრთება იგინი უფალმან პირისაგან ძეთა ისრაელისაგან“ **ც.** — „შესული ბნა იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისაგან“ **მ.** **იხუ ნ. 10, 10.** „განკრთება“ და „განკრთება“ ერთნაირი „განკრთება“ **ი.** **გვ. 42, 14;** „განკრთება“ და „განკრთება“ **DE** — „იხილეთ... და დაუკრძალა“ **ც.** **მრ. 18, 5;** „განკრთებით გულითა ჩუენითა“ **ც.** — „უგონო გიქმნენით გულითა ჩუენითა“ **მ.** **იხუ ნ. 2, 11;** „განკრთების თაფლუქისათჳს“ **ც.** — „შესული თაფლუქისა მიერ“ **pb.** **გვ. 28, 7;** „განკრთების იგი და გარდაშორდა ზედაშეღობი იგი“ **Sin.** — **11, 29, 27;** „განკრთება მას სიხარულსაგან“ **მ.** **ცხ. 30, 17;** „ყოველი ბანაკი განკრთო“ **ც.** — „ყოველი ბანაკი მათი განკრთობა“ **მ.** **მხ. 8, 12;** „განკრთება“ ყოველი მეთოდ“ **ც.** — „აღვადგინე მეთოტი ყოველი“ **ც.** **გვ. 48, 14;** „ლომთა განკრთების იგინი“ **ც.** — „ლომთა განკრთების იგი“ **ც.** **გვ. 50, 17;** „ხუ განკრთებით“ **DE** — „ხუ გეშინის“ **ც.** **მრ. 26, 6,** „გამოვიდეს შეპყრობად მისა, რამეთუ იტყუდეს, ვითარმედ განკრთება (განკრთობილ არს **DE**)“ **მრ. 2, 21.**

განკრთობა შიში, შფოთი, შეძრწუნება: „იყო მათ ზედა განკრთობა“ **II მფ. 14, 14;** „განგდრიკობა“ შენდღესა მას განკრთობისაგან“ **მრ. 11, 26;** „განკრთობით განკრთენ“ **ეფ. 26, 16;** „მეფენი მათნი განკრთობით განკრთენ“ **ეფ. 27, 25.** იხ. კრთობა.

განკრთობილი — შეშლილი, სულელი; მოქნეული: „განბორტხეს ისრაელი, ვითარცა წინაშარმეტყუელი განკრთობილი“ **ოფ. 9, 7;** „განკრთობილი ერთი ყუერთხთა მათგანი მიიწია მეფისა მის“ **ფლტ. 188, 17.**

განკრძალვა, განკრძალვა „დამტკიცება“, მომზადება, გაფრთხილება, მსახურება, დაცვა, რიღება: „იგი უფროს განკრძალულ იყო“ **ც.** — „იგი დამტკიცებდა“ **ქ.** **საქ. მოც. 12, 15;** „წინადაწარ განკრძალულნი თქუნ“ **II კორ. 3, 5;** „წინადაწარ განკრძალულნი“ შენ კათალიკე ეკლესიას“ **მრ. A. კ. იერ. სული წმ. 162;** „რომელნი იგი განკრძალულნი და მისცეს... პური“ **იხ. რამ. კურთხ. იხ. იხ. 36, 3;** „განკრძალვით თაენი ჩუენნი ჰრულისაგან უღებდით“ **მ. ცხ. 280, 1;** „განკრძალვა“ ყოველი განკრძალვა **მ. ცხ. 160, 26;** „განკრძალვით უკეთე ბრძოლად მისა, რაჲთა გალოთ“ **მ. ცხ. 271, 24.**

განკრძალვა სიფრთხილი: „განკრძალვისათჳს მათისა სარწმუნოებასა ზედა“ **გვ. იხ. თაენი 2.**

განკრძალული — ნიადაგმყოფი, „განმზადებული“, ფრთხილად დაცული: „განკრძალულნი განმზადდნით ბრძოლად მათ“ **ც.** — „განმზადდნულნი დგეს ბრძოლად“ **pb.** **ნეშ. 4, 15;** „იფენს განკრძალულ ერთბამად ლოცვას“ **საქ. მოც. 1, 14;** „აღმოვიდოდეს განკრძალულ იფენს ტაძრისა მას შინა“ **საქ. მოც. 2, 46;** „მეკრთენი იგი თითოეულად კართა მათ იფენს განკრძალულ“ **I ეზრა 1, 16.**

განკრძალული — გულმოდგინე, მოსწრთე, მოწოდე; „განმზადებული“, მოღვაწე: „განკრძალული იგი ყოველი იყავ ვითარცა მოძღვარი თჳსი“ **დ. 6, 46;** „განკრძალულნი განმზადდნით ბრძოლად მათ“ **ც.** — „განმზადდნულნი დგეს ბრძოლად“ **pb.** **ნეშ. 4, 15;** „იყო ძმად ვინმე ყრთად განკრძალული“ **მ. ცხ. 170, 1;** „თჳსა მსახურებასა განკრძალულ იყო“ **ი. გ. 49, 27.**

განკრძალულად მტკიცედ; ფრთხილად; „გულთადად“: „განკრძალულად ძრისა იტყოდეს მისთჳს“ **დ. 28, 10;** „განკრძალულად უკეთე, ვითარ-ძი განკრძალულად ხელთ“ **ფგვ. 5, 15;** „რომლისათჳს განკრძალულად (გულთადად **ც**) გერბა მატყა, რაჲ მიეწერო უფლისა ჩემისა“ **საქ. მოც. 25, 28.** იხ. კრძალვა.

განკრძალული — ყოველი „განმზადებული“, ბეჯითობა: „იგინი განკრძალული იყვენეს და იტყოდეს“ **ც.** — „იგინი უფროს განმზადდნად იტყოდეს და იტყოდეს“ **DE**, **დ. 28, 5.** „ლოცვას განკრძალულ იყვენით“ **პრომ. 12, 12.** იხ. კრძალვა.

განკრძალვა კვართის გახდა; „ვითარცა ვინ განკრძალვა“ **იხ. რამ. კურთხ. 3, 20.** „განკრძალული მოხდოდა წინაშე მონათა და მკეველთა მათ შინა“ **II მფ. 6, 20.** იხ. კუართი.

განკრძალვა, გაკრძალვა „განკრძალვა“, „განკრძალვა“, „განკრძალვა“: „განკრძალვა“ **მრ. 24, 51;** „განკრძალვა“ ყრმაჲ ვეგ მოგარი ცოცხალი თრგან“ **III მფ. 2, 25.** „განკრძალვით ნეს ერისაგანთა სამელნი იგი ქრძალდისანი“ **საქ. მოც. 27, 22;** „განკრძალვით განკრძალვისა“ **ფ. 28, 7;** „ვითარცა წერაჲ, რომელმან განკრძალვისა კლდეს“ **იერ. 22, 29;** „განკრძალვისა მსხლი, ვითარ-იგი განკრძალვისა ნაჲ“ **მ. ცხ. 2, 26;** „განკრძალვა“ ჰყრისა მესხელად თუთ თავით თჳსით „შეიერთების“ **pb.** — „განკრძალვისა და მესხელად მუნვე შეიერთება“ **ც.** **საქ. 5, 12;** „განკრძალვისა იგინი ბეზეს“ **ც.** — „მოსტრანი იგინი ბეზეს“ **ც.** **მხ. 1, 4.**

განკრძალვა — განხეთქილება: „ყო უფალმან განკრძალვა ტომთა შორის ისრაელისათჳს“ **მ. მხ. 21, 15;** „მოიწიეს განკრძალვა და შეიერთება უკრძალვით“ **იხ. სოლ. 6, 15.**

განკრძალვა — განკრძალვა: „განკრძალვა“ **ნაჭერი; მოშორებული; ნორმა:** „ვითარ ძეს ორგან განკრძალვით მესხეს“ **ფლტ. 154, 87;** „შენუენებულ და განკრძალვით (არს) წესისაგან კრისტანეთისა“ **ი. გ. 24, 6;** „მისცეს მოწოდე და განკრძალვით შეუქმნეს თავისა კრისტანეთისაგან კრძალვა, კრძალვა ერთი ღმერთი თჳსა შინა და ყველი ერთი...“ **ი. გ. 41, 12.** იხ. კრძალვა.

განკრძალვით კრძალვა, კრძალვა; წინადაცვით: „განკრძალვით მათი არა იქმოდით სულსა ზედა კრძალვა შინა თქუნთ“ **ც.** **დუვიტ. 19, 28;** „ხედავდით განკრძალვით მას ურწმუნოთა“ **ფლტ. 2, 2.** იხ. განკრძალვა (-ილი).

განკრძალვა, განკრძალვა „განსაზღვრება“, გამოყოფა; დამკრძალვა, საკრძალვად გახდომა: „განკრძალვა, რომელ განკრძალვისა ძეთა ეფრემისათჳს“ **მ.** — „განკრძალვა, განსაზღვრება“ ძეთა ეფრემისათჳს“ **ც.** **იხუ ნ. 18, 9.** „აღ

ჟენერალ თქსა განკუთნებულა და მონად თქსა განკუთნებულა. **მ. სწ. 100, 11.**

განკუთნებული-ი, განკუთნებულ-ი «განსაზღვრებულ-ი», «განჩინებული»: «მეთა გელსონისა... ქალაქი განკუთნებულნი (განსაზღვრებულნი G) მკლველთათჳს O, **სხუ 5. 21, 27;** «მეთა ბარონ მღვდლისათა მისცა... ქებრონი და განკუთნებულნი (განჩინებულნი G) მისდამი O, **სხუ 5. 21, 18.** «თევზთა აქუს... ბუნებაჲ განკუთნებულ და საზრდელი განკუთნებულნი» **ბახ. კეხ-ეჭუს. დღ. 97, 11. იხ. კუთნება.**

განკუთნებულება თვისება: «სივმელე განკუთნებულე-ბაჲ არს (ქუყუნასაჲ)» **ბახ. კეხ-ეჭუს. დღ. 89, 26. იხ. განკუთნება (-ილი), კუთნება.**

განკურნება «ლზინება», «განცოცხლება», «განწყობა», «განმართლება»: «გვედრები შენ, განკურნე ესე» **G, —** «გვედრები, ულზინე ამას» **px., რიცხ. 12, 18;** «განკურნე სული ჩემი» **ქ., ულზინე სულსა ჩემსა» ლ. ფხ. 40, 5;** «განიკურნა კაცი იგი» **C, —** «განცოცხლო და კაცი იგი» **DE, ლ. 5, 9;** «განკურნებდა ყოველთა სნეულბათა» **მთ. 4, 23;** «განიკურნა ყრმაჲ იგი მისა» **მთ. 8, 18;** «განიკურნა სკრინგებულბა იგი» **px., —** «განმართებულბა არს სკრინგობაჲ» **G, ლეგით. 18, 27.** «როდენთა უცმბა განკურნებაჲ, განკურნებდა» **ლ. 9, 11.** «რომელნი განკურნებულ იყვნეს სულთაჲთა უკეთურთა და უძლეურბათა» **DE, ლ. 8, 2;** «არა ათნივე განიკურნენი თქ» **DE, —** «არა ესენი ათნი განწყობდნეს» **C, ლ. 17, 17. იხ. კურნება.**

განკვრება «დაკვრება», «მალ-», «დასულება», «განცუფრება», გაოცება, გაშტერება, გაშეშება, «მოგრაგენა»: «განკვრდებოდა მათ განკვრებიოთა დიდითა» **DE, —** «დაკვრდა მათ საკვრელოთა დიდითა» **C, მრ. 5, 42;** «განკვრდებოდა» **DE, —** «შეშალდა მოსულურებაჲ იგი მისა» **C, მრ. 5, 8;** «სიყვეთ სისვეტაჲსა მისისა განკვრეგებს თულთა» **px., —** «სიყვეთმან სისვეტაჲსა მისისამან მოაგრაგინოს თულთა» **O, ზარ. 42, 18;** «იხილეს იგი და განკვრდა» **DE, —** «ხედველ მის და დასულბიან» **C, ლ. 9, 48;** «განკვრდა ისაჲ განკვრებიოთა დიდითა ფრიალ» **დახ. 27, 28;** «განკვრდენ დიდებულსა მის ცხოვრებასა მისა» **O, —** «განცუფრდენ დიდებულისათჳს ცხოვრებისა» **px., სიბრძ. სოლ. 5, 28;** «გრანებდა განკვრეგებდა ნათესავსა მის სამართლეთისა» **საქ. მოც. 8, 8;** «შეფენი განკვრეგინს (ვარდმან) ფერისა და სურნელმისა მისისაჲ» **მ. სწ. 191, 12.**

განკვრება შიში, შეძრწუნება, საკვრელება, საოცრება, გაშტერება: «განკვრეგებამან შეიპყრა იგი» **ლ. 5, 9;** «იყო განკვრეგებაჲ მათ ყოველთა ზედა» **ლ. 4, 28;** «შეპყრენ განკვრეგებითა თიენი ძლიერთა» **ამბაჲ. 8, 12. იხ. კვრება.**

განკვრებულ-ი გაოცებული, განცვიფრებული, შეშტერებული: «ვიხილენ პაერნი განკვრეგებულნი და მზრინველნი დაუდებულნი» **ლ. შიბ. 191, 8;** «განკვრეგებულ ვარ მე თქუენთჳს» **ვალ. 4, 20;** «განკვრეგებულნი მამადლობდა ღმერთსა» **მ. ცხ. 171 v.**

განლაღება გაბაყება, გათამამება, გაკადნიერება:

«მეფე იგი განლაღდა და აღჴვა ამპარტყენებასა» **რიფხ. 148, 22;** «შეცნიერება განლაღებაჲ, სოლო სიყუარული აღაშენებს» **I კორ. 8, 1;** «განლაღდა იგი ვრსა შენსა ზედა» **ნეფ. 8, 10.**

განლაღება ამპარტყენება: «სულჴჴ იყვნენ თქუენ შორის... განლაღებანი, შფოთებანი» **II კორ. 12, 20.**

განლაღებულ-ი გაბაყებული; ამაყი, ზეპვი: «განლაღებულ არა და მამად ღმერთსა იტყუს» **სიბრძ. სოლ. 2, 16;** «განლაღებულნი ყოველთა ზედა» **II თეს. 2, 4. იხ. ლაღობა.**

განლაშტრება «განწყობა»: «რადენთა განილაშტრეს იერუსალიმს ზედა» **G, —** «რომელნი-იგი განწყობნეს იერუსალიმსა ზედა» **O, ეხ. 29, 8.**

განლევა, გაღევა გაცევათა, გამოლევა; დაქანცვა: «ცეცხლმან განლია იგი» **ეზეკ. 19, 12;** «ამოსელი, რომელი იგი მემოსა, განლია» **H—241, 14;** «დღითი-ღედელ განვილევი მწყუხარებითა» **მ. სწ. 268, 22;** «არა განილიო მცირედ-მცირედ ტანჯვითა» **ლინგ. 169, 21;** «მე ვეროვნად განვილიო დღე განეყფდეს» **II კორ. 12, 15;** «განილინეს გამოცხადებაჲ ამოსაძიებელისასა» **ფხ. 82, 7.** «ცეცხლთა განლეულნი იტანჯებოდეს» **სიბრძ. სოლ. 16, 18. იხ. ლევა.**

განლეწა «დალეწა»: «განკლეწო მათ, დაწულინეს ბორცუნი» **O, —** «დაკლეწნე მათი და დაწულინეს ბორცუნი» **I, ეხ. 41, 15.**

განლიგება გაშტერება, განცვიფრება: «მთაერობანი იცვლნენ და ველშიწიფებანი განლიგნენ» **მ. სწ. 124, 15.**

განლიგებულ-ი «განცუბრებული», გაოცებული, გაშტერებული; შეშტერებული: «თულ-უგონ და განლიგებულნი (განცუბრებულნი) ზედაჲს კაცსა ვისმე ერთსა» **თეფ. 96, 22;** «განლიგებულ არს ყოველთა გზათა მისთა» **ფიზ. XXXIII, 20;** «განლიგებულმან განცუბრებულ გვლი ჩემი აღმოყვანებდა მისა» **მ. ცხ. 422 v;** «როგვიდა იგი შორის შეინავეთა მათ, განლიგებულთა თულთა ათმთრავალითა მით ღვინსაჲთა» **Ath. -11, 182 v. იხ. ლიგება.**

განლტოლება (-ილი) იხ. განვლტოლება (-ილი).

განმაზოგებელ-ი ახლად მქცევი: «რომელ არს შემოქმედი და განმაზოგებელი და მაცხოვარი» **რიფხ. 168, 25. იხ. განაზლება.**

განმაზნველ-ი გამფანტველი: «(შეღლი)» **განმაზნველ-ი** სამწყსოთა ღმრთისათან» **ბახ. კეხ-ეჭუს. დღ. 85, 2. იხ. განზნება.**

განმაგრება, გამაგრება «განმტკიცება», «განძნელება», გაძლიერება: «განმაგრა გული შენი» **M, —** «განმტკიცე გული შენი» **G, მსქ. 19, 5;** «განმაგრა თ ზურგით კერძო» **მ. ცხ. 10, 12;** «რამეთუ განმაგრადეს თუ სიმგრაჲ ძალისა მისისა» **G, —** «თუ განძნელოს სიძალადე იგი სიმტკიცისა მისისა» **O, იერემ. 31, 58.** «ზღუდეთა მისთა ეგულების გამაგრებაჲ» **I ეზრა 2, 18. იხ. მაგარი.**

განმაგალ-ი, გამაგალ-ი მიმიგალი: «მტყოდა განმაგალსა მის მისა ერსა ნათლის-ღებად მისგან» **ლ. 3, 7;** «გამაგალთა ძმითა ქუთხიან მიზეზსა განსიღვისასა» **ი-გ. 24, 28. იხ. განსლევა, შინა-განმაგალი.**

განმაზოგებელ-ი გამანაწილებელი: «განზრახე ადგილისა

მისთვის, განმათავისუფლებელი და განმართლებელი ნოტიად-
სა. ზეპ. კეზ. ეფუხ. დღ. 47, 19. იხ. განმართება.

განმართვისუფლებელი-ი განმართვისუფლებელი, მხსნე-
ლი: „ტყუთა თანა განმართვისუფლებელი“ ეპ.
კპრ. [დაფლ.] 241. იხ. განმართვისუფლება.

განმართობელი-ი შემაძრწუნებელი: „გერად განმა-
კრთობელი, დაზულევად კლდედა“ სიბრძ. სოლ. 17, 18.
იხ. განკრთობა.

განმამაჰაცება «განორძნება», გაზრდა: „ვიდრემდე გან-
ორძნდენ“ M.—ვიდრემდის განმამაჰაცენენ“ G,
რუთ. 1, 18. იხ. მამაჰაცე.

განმამაჰაცებელი-ი გახალგაზრდავებული: „მოავოს იგი
განმამაჰაცებელი კაცთა შორის“ იოზ 23, 25. იხ.
განმამაჰაცება.

განმართლებელი-ი ვინც ამართლებს: „მოახლებულ არს
განმამართლებელი ჩემი“ ეპ. 50, 8. იხ. განმართლება.

განმამტკიცებელი-ი «დამამტკიცებელი»: „ეფრემ, გან-
მამტკიცებელი თავისა ჩემისა“ T.—ეფრემ, დამამ-
ტკიცებელი თავისა ჩემისა“ T. ფს. 107, 9. იხ. გან-
მტკიცება.

განმამწარებელი-ი გამამწარებელი: „მიგავლინო შენ სახ-
ლისა მის ისრაელისა, განმამწარებელია მათ ჩემთა“
ეფე. 2, 1. იხ. განმწარება.

განმანათლებელი-ი ვინც ანათ(ლ)ებს: „სანთელი განმა-
ნათლებელი არს ზედა სასანთელსა წმიდასა“ ზიარ. 26,
23; „შედავლებით, განმანათლებელი სკლისა“ მ.
ცხ. 80v. იხ. განათლება.

განმარგლა მარგლი: „მუშავან კეთილმან განმარგლის
ყანად თჳს ღუარძლისაგან“ მ. სფ. 272, 14. იხ. მარგლა.

განმართ, გამართ გარეთ, შორს: „არა თუ მოყუასა მას
თჳსა განმართ გაუტყვებდა“ მრთ. S. ი. ლქრ.—მარბ. და
იონ. 105, 8; „მართალთაგან ესე ყოველი განმართ განივლ-
ტინ“ ზიარ. 22, 15. იხ. მართ

განმართება, გამართება გასწორება, გამართება, განა-
ლება, წარმართება; გაშლა, «განმართება»: „განე-
მართნეს ალაგნი ქუეყანისა“ სიბრძ. სოლ. 9, 18; „მრუ-
დი განმართეთ“ ლიშ. 64, 28; „უკუეთუ განმართებით
განმართნეთ გზანი თქუენნი და სლვანი თქუენნი“
იერემ. 7, 5; „განმართენით გულნი, ორგულნი“
იკ. 4, 8; „ხატი შენი გარყუნელი განმართეთ“ ეპ.
კპრ.—დაფლ. 29v; „განმართნეს (განმართნეს
pb.) ფრთენი თჳსნი“ O, იერემ. 48, 40.

განმართება შენელება, შეკაზმვა: „უკუეთუ ზეთი
აკლდის (საქმელსა), კელარე დაიუბნის და ამცნის განმარ-
თება“ ე.ე. 57, 19.

განმართებულ-ი გაშლილი, გაბმული: „ვითარცა
მახშ, განმართებულ-ი ოლეუა ზედა“ იფხე 5, 1. იხ.
მართება.

განმართლება მართლად ქცევა; სამართლის ქმნა:
„უკუეთუ განმართლდეს უღლითა უჭეულთა იგი“ მქ. 6, 11; „რომელნი განმართლდებთ თავთა თჳსთა“ ლ. 16, 16; „განმართლონ მართალი და განკრთონ უღმრ-
თო“ II შფ. 26, 1; „ალიარენ ბრალნი შენნი და განმართ-

თლდე“ მ. სფ. 229, 18; „მდაბალი და გლაბიკი განმართ-
თლეთ“ ფხ. 31, 8.

განმართლება გამართლება; სამართალი; „მნებაჲს გან-
მართლდება შენი“ იოზ 23, 22; „პირით შენით განმარ-
თლებაჲ ჩემი გამოვედინ“ ფხ. 16, 2.

განმართლებული-ი მართალი; სწორი: „რადო... წიგნნი
განმართლებულ-ი იოვენენ“ იბ. რომ.—კურთხ. ისაჲ და იაკ.
5, 2. „აკო გონიერი განმართლებულად ვაღწ“ ფ. სოლ.
15, 21. იხ. მართლება.

განმარინებელი-ი დამხარწველი, გადამრჩენელი; გან-
მსმელი: „არავინ იყო განმარინებელ ვერძისა მის ჯე-
ლისაგან მისისა“ დან. 8, 7; „არავინ იყოს განმარინებულ
თქუენი“ II შფ. 28, 28. იხ. განრინება.

განმარისხებელი-ი «განმამტკიცებელი»: „და მოვიდოდინ შენ-
და შიშით ძენი იგი... განმარისხებულთა (განმამ-
ტკიცებულთა pb.) შენთან“ I ეპ. 40, 14. იხ. განრისხება.

განმართება «გამოთარგმანება»; «განმარტუვა»; «მი-
ყოფა», «განაყრობა», «გარდაყენა», «ცხად-ყოფა», ახს-
ნა; გატლა; გაშლა; «განმართება»; «განცხადება»: „უ-
თარ განგვმართებდა ჩუენ წიგნებსა“ C.—უთარ-იგი გა-
მოითარგმანებდა ჩუენ წიგნთა DE, ლ. 24, 22; „გან-
მმართონ სამოსელი წინაშე ბერობასა“ G.—განმმარ-
ცონ სამოსელი მისი და განიხილონ იგი“ O, II შფ. 22, 17;
„ველი მისი მარტენე მანისა მიმართ განმმართა“
G.—„ველი მარტენე მისი მიყო მანისა“ M, მხ. 5, 26;
„განმმართა სამოსელი თჳსნი“ G.—„განმმართა გულ-
ნი სამოსელნი თჳსნი“ M, მხ. 8, 25; „განმმართო
მხე ჩემი“ O.—„განმმართო მის ზედა ბადე ჩემი“
pb., ეფე. 17, 20; „განმმართოს ენაჲ ბრგუნელი“ O.—
„ცხად-იყოს ენა ძლით-მზრახველი“ pb., ეპ. 26, 6;
„განმმართებენ ყოველსა“ მრ. 4, 24; „განმმართის
და წარცილის მართლად უღაბნოდ“ ფიშ. XXXII, 5; „ყოველსა
კაცსა ნუ განმმართებ (განმმართებ pb.) გულსა
შენსა“ O, ზიარ. 8, 22; „განმმართებდეს ფერქთა მათთა“
ანდ.—ანატ. 226, 2; „განმმართნეს (განმმართნეს
O) ფრთენი თჳსნი“ I, იერემ. 48, 8.

განმართება თარგმანება, კომენტარი: „გამოვიგნის
კურთხევითა მათთჳს განმმართებასა“ იბ. რომ.—კურთხ.
ისაჲ და იაკ. 10, 1.

განმართებულ-ი, განმართული-ი «განაყრობილი», «მარ-
ტი(ვ)ობა», გაშლილი, გადამრჩენილი; წმინდა, ნათელი;
წრფელი: „ფრთენი მათნი განმმართებულ ზედა კერძო
ითხთაჲ მათ“ O.—„ფრთენი მათნი განმმართებულ ზედაჲთ
ითხთაჲ“ G, ეფე. 1, 11; „განმმართებულ-ი თა გუ-
ლითა გულს-ვიდვინე შე ესე ყოველი“ I ნშტ. 29, 17; „ოდეს
თჳალი შენი განმმართებულ არს, ყოველი გუამი შენი
ნათელ იყოს“ ლ. 11, 24; „თჳალი ჩუენნი განმმართულ
არიან და ქედნი ჩუენნი დაღრეკოლ არიან წინაშე მისსა“
ბაღ. 54, 24; „მიიღებდეს საზრდელსა მზიარულითა და გან-
მართებულ-ი გულთა“ სპქ. მოც. 2, 18; „განმარ-
ტებულ-ი თა გულითა ეძიებდით მას“ სიბრძ. სოლ. 1, 1;
„(მართობითა). განმართებულ-ი თა გულისაჲთა
გეშინოდენ ღმრთისა“ კოლ. 2, 22.

განმართობება მართლად ყოფნა: „ესე საქმენი შეუნიან

განმარტება გაწყობა: „განმარტებასა“ გულისა მათისასა ერნდა ურთი შენი“ **უხ. 9, 25.**

განმარტებულ-ი «მზა»; მოსალოდნელი; «განკრძალული»; „იყვნით განმარტებულ“ **DE.—მზა იყვნით“ C, მთ. 24, 44;** „განმარტებულნი“ დგენ ბრძოლად“ **px.—განკრძალულნი განმარტებით ბრძოლად მათა“ O, ნეემ. 4, 15;** „განმარტებულ გარ მე მისლვად თქვენდა“ **II კორ. 12, 14;** „და განმარტებულად გუაჰეს ზურია-გებად ყოვლისა ურჩებისა“ **II კორ. 10, 6;** „განმარტებულ არიან მისა ფრთენი, ვითარცა ორბისანი“ **ფ. ხოლ. 29, 5. იხ. მზადება, წინა-განმარტება.**

განმარტებულება «ჭურჭელი», აკაზმულობა, მოწყობილობა, საჭირო ნივთები; „წარმოტყუენეს... განმარტებულე მათი“ **მ, —და წარტყუენეს... ქუ რქელები მათი“ M, რიცხ. 31, 9;** „გვლუაწენ ჩუენ ყოვლითა განმარტებულე მათა“ **I ეფრა 8, 31;** „ყოველი განმარტებულე მათი მის თანა წარიდენ“ **II ეფრა 1, 4.**

განმარტებულ-ი მიწის-მზომელი: „არა არს მათ შორის განმარტებულო, რომელმანცა განუზომა სამკვდრებელი მათი“ **ზახ. კეს-ეშენ. დღ. 100, 21. იხ. განმარტება (-ული)**

განმარტა-ი, განმარტაგელ-ი, განმარტ-ი მრჩეველი: „განმარტებით იქმნების ბრძოლაჲ, ხოლო შეწყენაჲ—გულისაჲ განმარტაგელისაჲ“ **ფ. ხოლ. 24, 6;** „უკუეთუჲჲ კითხის რამე ვინ, ზოროტისა განმარტაგელ ექმნის“ **მ. სწ. 241, 5;** „არა ყოვლადე გეპოვოს ჩემებრი განმარტაგელ“ **მ. სწ. 157, 6;** „უბრძანა მვედართა, რამთა თავები დამქრან ყოველთა განმარტაგელთა“ **S—1141, 61R. იხ. განმარტაგელ; მართლ-განმარტაგელი.**

განმარტებელი-ი მსაჯული, გამომეძიებელი: „ყოველთა გულთა განმარტებელი არა ღმერთი“ **I ნშტ. 28, 8;** „ვინ არს განმარტებელი ჩემი“ **ეს. 50, 8;** „იყავ შენ მარადის შემასმენელ თავისა შენისა და განმარტებელ სულისა შენისა და მამხილებელ ცოდვთა შენთა“ **მ. სწ. 126, 29. იხ. განმარტება.**

განმარტებელი-ი «შემწუველი», გამცვეთელი: „ღმერთი შენი ცეცხლ განმარტებელ არს“ **G.—ღმერთი შენი ცეცხლ შემწუველ არს“ M, II შქ. 4, 24;** „არს იგი (კაც მტუ-ვარი) განმარტებელ სათნოებისა, ვითარცა ვესლი რეინიაჲ“ **მ. სწ. 241, 39. იხ. განმარტება.**

განმარტებელი-ი მესაქე, გამზიდველი: „პირი... ურნატ-სავსელ განმარტებელი“ **პოვნ. სტუფ. 27, 18.** „მოიქცევიან მცირისაგან საჭიარ, ვიდრეცა იგი მისლვად განმარტებელსა მას უნებნ“ **იაკ. 2, 4. იხ. განმარტება.**

განმარტებელი-ი «განმგებელი»: „ბრძენთა განმარტებელ“ **px.—ბრძენთა განმგებელი“ O, სიბრძ. ხოლ. 7, 15. იხ. განმარტება.**

განმარტებელი-ი მთარგმნელი, კომენტატორი: „წარმო-დგინ იწ საშუალო... ზეცისაჲ განმარტებელი“ **ფ. რომ-ეკურთხ. ისაჲ და იაკ. 6, 9;** „რამეთუ განმარტებულად შორის მათსა დგამ ექვე, 8, 14. იხ. განმარტება, ურნატ-განმარტებელი.

განმარტობა-ი «მსტოვარი», ჯანუში: „დამალნა განმარტ-

სტობაჲ (მსტობარი M), რომელნი მიავლინა იესუ-მან განმარტობად იერიქოსსა“ **მ. ისუ 6, 25. იხ. განმარტობა.**

განმარტავლწილება, განმარტვლება: „რამთა ცოცხალ იყვნეთ და განმარტავლწილნეთ“ **G.—რამთა სცხონდეთ და განმარტავლდეთ“ M, II შქ. 11, 8. იხ. წილ.**

განმარტვლება «განმარტავლწილება», მრავლად ქცევა, გადიდება, შემატება, განშირება, გამდიდრება: „რამთა სცხონდეთ და განმარტავლდეთ“ **M.—რამთა ცოცხალ იყვნეთ და განმარტავლწილნეთ“ G, II შქ. 11, 8,** „განმარტავლდეს შევეცი ქუეყანისაჲ შენ ზედა“ **გამხლ. 22, 29;** „განმარტვლებით განმარტავლო შენ“ **მეგრ. 8, 14;** „განმარტავლენ იგინი და არღარა შემცირდენ“ **უხ. 24, 24;** „ვირნი გულისა ჩემისანი განმარტავლდეს“ **უხ. 24, 17;** „განმარტავლად ცოდვა“ **II ნშტ. 28, 22;** „უგუნურმან განმარტავლენის სიტყუანი“ **ეკლ. 10, 14;** „წყლულებამან ზაყუეთმან განმარტავლენის ბრძენი“ **ზიარ. 27, 28;** „განმარტავლენ ტანჯუთა მაგათ“ **ანდ.-ანატ. 217, 8;** „განმარტავლდეს ოქროთა და ვეცხლითა“ **ივლ. 5, 8;** „განმარტვლებითა უწყლულებისათა განმარტეს სიყუარული მრავალთაჲ“ **მთ. 24, 12. იხ. მრავლება.**

განმარტვლი-ი რომელიც ითვლის: „პოვა კაცი... განმარტვლი წელთა მრავალთაჲ“ **სინ-27, 79v. იხ. მრავლება.**

განმარტვლება «განცოცხლება», «განკურნება», «განგება»; «გამოჯანსაღება»; «განცხოველება»: „უაჟუთუ იქმნეს ჯორცა ტყავისა მისისასა წუთხი და განმარტვლდეს“ **G.—უაჟუთუ იყოს ჯორცა ტყავისა მისისასა წყლულე-ბაჲ იგი რამე და განცოცხლდეს“ px., ლევტ. 18, 18;** „ვიდრე არა განმარტვლდეს“ **G.—ვიდრე მდის განგენეს“ M, ისუ 6, 5, 8;** „სინანული მაგეა არს უძლურსა ქუემდებარესა, რომელი განმარტვლდის სენისაგან“ **მ. სწ. 58, 12.** „განმარტვლდეს ჩუენ შემდგომად ორისა დღისა“ **G.—განმარტვლდეს შემდგომად ორისა დღისა“ O, ოცხე 8, 5.**

განმარტვლებული-ი «განკურნებული»: „განმარტვლებულ არს სურინგობაჲ“ **G.—განკურნა სურინგებულე-ბაჲ“ px., ლევტ. 18, 27. იხ. მრავლება.**

განმარტვლება განსრა; შეცვლა; «გარდაქცევა»: „პირი თუხი განმარტვლოს“ **O.—გარდააქცეოს პირი თუხი“ px, ზიარ. 27, 28;** „განმარტვლად პირი მისი“ **I მტ. 21, 18. იხ. მრავლება.**

განმარტვლელი-ი წამხდენი, გამფუჭებელი: „მიპყარე ზუენ მელეზი მცირე, განმარტვლელი ვენავთაჲ“ **ქება 2, 15;** „უზმეა მიგუტაცებს კრავსა სამწყსოთ შენით აღთქმულთა ამითაჲ განმარტვლელი, იგი მგელი“ **რიტხ. 164, 20. იხ. განმარტება.**

განმარტობა, განმარტურობა, განმარტვრობა: «განხილება», «მოხილება», «სტუანება», თვალთვლი, ჯამუშობა: „განმარტურეს ქუეყანაჲ“ **px.—განხილეს რამ ქუეყანაჲ“ G, რიცხ. 12, 26;** „მიავლინა... რამთა გამოიქლონ ქალაქი და განმარტრონ ესე ქუეყანაჲ“ **I ნშტ. 19, 2.** „წარავლინა მოსე განმარტობად იანუ-რისსა“ **G.—წარავლინა მოსე მოხილვად იეზერისა“ px., რიცხ. 31, 22;** „განმარტობად“ **G.—სტუანვად“**

მ, იხუ ნ. 6, 25; „წარავლინა... განმსტუერობად, სა-
და-იგი მეფე იყო ეთიოპელთა“ Sin.—11, 894r. იხ. მსტ(უ)-
რობა.

განმსტრობელი-ი მზვერავი, ჯამუში: „განმსტრო-
ბელთა მის ქუეყანისათა მოიბეს სამოსლები“ რიცხ. 14, 6.
იხ. განმსტრობა.

განმსყიდელი-ი „მოფარდული“, ვაქარი: „გამოსახა ყო-
ველი იგი განმსყიდელი და ყოველი, რომელი იყოლდა
ტაბარსა“ DE, — „გამოსახა ყოველი მოფარდული და მომ-
სყიდლები ტაბარსა მას შინა“ C, მთ. 21, 12; „იყოს გან-
მსყიდელი იგი, ვითარცა მომსყიდელი“ ეხ. 24, 2. იხ.
განსყიდა.

განმსჭულვა, განმსჭულვა „მემშუალვა“, მიკვრა;
დალურსმევა: „განმსჭულენ შიშითა შენითა ჯორცნი
იუშინ“ L, — „მემშუალენ შიშსა შენსა ჯორცნი
იუშინ“ C, ფხ. 118, 120; „განმსჭულენით მწუხარე-
ბითა, ვითარცა მუსრითა“ მ. სწ. 81, 8. იხ. მსჭულვა.

განმტკიცება „განმაგრება“, „განძლიერება“, „გამყა-
რება“: „განმტკიცე გული შენი“ G, — „განმაგრე
გული შენი“ M, მსჯ. 19, 5; „ყრმა განმტკიცებოდა“
DE, — „ყრმა იგი... განძლიერდებოდა“ C, ლ. 1, 80,
„რომელმან განმტკიცე კიცე ყოველი სიტყვა შენითა“ რიცხ.
164, 12; „მელაგმან ჩემმან განმტკიცე იგი“ ფხ. 88, 22,
„განმტკიცეს პირნი მათნი უფროსს ლოდისა“ იერემ.
5, 3; „განმტკიცოს სიტყუა ჩუენი გულსა შენა შენსა“
px, — „დასჯედონ სიტყუა ჩემი გულსა შენსა“ O, იგ.
ხოლ. 4, 4. „მე უფროსად განმტკიცებულ ვარ ქრისტეს მი-
მართ“ იტ. 122, 1. იხ. მტკიცება.

განმტყუნება გაცრუება: „განმტყუნე აღთქმად
იგი, რომელი აღმოიქმე“ მ. სწ. 126, 30. იხ. მტყუნება.

განმღებ-ი, განმღებელი-ი „რომელმან განაღოს“, გამ-
ლები, გამსნელი: „არა იყო განმღებ იკართა ქორი-
სათა“ G, — „არავინ იყო, რომელმანცა განახუნა ქარნი
მის ქორისანი“ M, მსჯ. 3, 25, „ყოველი განმღებელი ყო-
ლისა საშოფსა“ G, — „რომელმან განაღოს საშოფი“ px,
რიცხ. 18, 15. იხ. განღება.

განმყოფ-ი, განმყოფელი-ი გამანაწილებელი, მფშენე-
ლი, მომტეხი; „მომპოვნებელი“: „განმყოფი ნა-
ტყუნავთად“ G, მსჯ. 5, 30; „ვინ დამადგინა მე მსაჯუ-
ლად და განმყოფელად თქვენ ზედა“ ლ. 12, 14; „არა-
ვინ იყო განმყოფელ მათა“ გოდ. იერემ. 4, 4; „განმყოფ-
ელსა საცთურისათ“ A, — „მომპოვნებელსა საცთუ-
რისათ“ B, სხტ. 182, 28. იხ. განყოფა.

განმყოფელი-ი გამწოელი, გამრთხმელი, „მომპოვნე-
ბელი“ (?): „განმყოფელმან ფრთეთა თვათამან შე
იწყარანა ივინი“ G, — „განყენა ფრთენი თჯანი და შეი-
რამნა ივინი“ M, II შჯ. 82, 11; „განმყოფელი საცთუ-
რისათ“ B, — „მომპოვნებელი საცთურისათ“ A, სხტ.
182, 28. იხ. განყოფა

განმშუალვა იხ. განმსტუალვა, სამსტუალი, სამშ-
ტუალი.

განმცდელი-ი მატურთი, ავაზაქი: „ნუუქუ განგცადნა თქუ-
ენ განმცდელმან მან“ I თხ. 3, 5; „ძალი შენი, ჯაცისა
განმცდელისა“ ივხ. 6, 9. იხ. განცდა.

განმცემელი-ი „გამომცემელი“, გამცემი: „მამო გამცე-
მელი სი ჩემისა ჩემ თანა ტაბლასა ზედა“ ლ. 22, 21; „რო-
მელი-იგი იყო განმცემელი“ DE, — „რომელი-იგი იყო გა-
მომცემელი“ C, ლ. 6, 16. იხ. განცემა; შინა-განმცემელი.

განმცხრომელი-ი ამბაყი, ზვიადი; მომღვინი, მამხიარუ-
ლებელი; მოცეკვავე: „თუილი განმცხრომელ-
ნი დამდაბლენ“ ეხ. 5, 15; „ნუ წარსწემდ განმცხრომელ-
სა მაგას ქალიქისასა“ ფილიმ. 20, 25; „სარგებელ გეყოს იგი
უფროსს ზილვასა თატარისასა, მომღვრათა და განმცხ-
რომელთა“ მ. სწ. 51, 8; „სადა-მე იყენენ მაშინ მსუშელნი
ღვინისანი და განმცხრომელნი მრავლითა საზიოთითა და
კმითა ქნარისა და სტჯრისადთა“ მ. სწ. 15, 2; „შეიყვანა იგი
განმცხრომელთა ტაბლასა გინა მოსუშურთა შუებასა“
Sin.—11, 125v; „ნუმიცა ხართ წინაშე ღელათა მხიარულ და
განმცხრომელ გულთა, და წინაშე მამათა და ძმთა
თქვენთა მკუმნეარე პირითა და მწუხარე გულთა“ მ. სწ.
271, 10; „არასადა ყურად იხუენით კმანი ღელათა განმცხ-
რომელთანი“ მარკ. 248v. იხ. განცხრომა.

განმწარება, გამწარება „განრისხება“; მწარედ ქცევა:
„განმწარენ მე უფროსს თქუენსა“ G, — „განმწარდა
ჩემოვს უფროსს თქუენსა“ M, რუთ 1, 18; „განგამწარეს
შენ, უღალო“ ფხ. 5, 11; „ყერებითა მათითა განგამწა-
რეს მე“ M, — „განმარისხეს მე ყერებთა ზედა“ G,
II შჯ. 82, 21.

განმწარებელი-ი მწარე, განრისხებული: „იგი თავ-
დი განმწარებულ არს“ გოდ. იერემ. 1, 4; „განმწარე-
ბულ ხარ მობელთა შგათ მიმართ შენთა“ ფლტ. 140, 20.
იხ. მწარე.

განმწესებელი-ი წესრიგში მომყვანი; IV მფ. 29, 19. იხ.
განწესება.

განმწმედელი-ი ვინც წმენდს; „რამეთუ განმწმედელი
იგი და განმწმედელი იგი ერისაგან არიან ყოველი“ მებრ.
2, 11. იხ. განწმედა.

განმწესება „აღორძინება“, გაზრდა: „განმწესნა ყრმა“
G, — „აღორძინდა ყრმა იგი“ M, მსჯ. 18, 24; „გან-
მწესნა ყრმა იგი და იქნა ჭაბუკ“ მ. ცხ. 140r. იხ.
მწესი.

განმწყრალება : „განამწყრალა
იერემ და განარისხა“ px, — „გული განაწყო იერემ და
განარისხა“ O, ივხ. 12, 14. იხ. წყრალა.

განმხიარულება „განიშთიანება“, განხიარულება: „იყო
რაჟამს განმხიარულდა გული მათი“ M, — „იყო ღოდს
განიშთიანდა გული მათი“ G, მსჯ. 16, 24; „განმხი-
არულ მე ყოველთა ღლეთა ცხოვრებისა ჩემისათა“
ფლტ. 187, 4. „რაჟამს ეშმაკი განმხიარულებული ღლდა“
[ფლტ. 187, 1. იხ. მხიარულება.

განმხილება გამეცლავება, შერცხვენა: „არა უნდა განმ-
ხილება მისი“ მთ. 1, 19. იხ. მხილება.

განმწნობა გამხნეება, გამამაცება, გაძლიერება: „განმ-
წნდი ძალითა“ ნაუმ. 2, 1; „განმწნდით და იქმენით ძე
ძლიერების“ მ. ცხ. 28r; „განამწნო იგი და ნუგეზინს-
ხედა“ მ. ცხ. 148r; „განამწნო იოსებ“ მ. სწ. 207, 21.
იხ. მწნობა.

განმცრწელი-ი მომსპობი, გამანადგურებელი, წამხდენი:

გ. ეზეკ. 17,6; „განრთხმულობა ძელსა მას ზედა“
 112,17; „განგართხა შენ ქუეყანასა ზედა“ ეზეკ.
 32,4; „წელი განრთხმული ჩემდამთ“ ეზეკ. 2,9. იხ.
 რთხმბა.

განრთხმულობა გაქიმება: „ძარღუნი განრთხმულობო-
 სა მათისაგან დაფლობულიან“ H—2251, 285r. იხ. რთხმბა;
 განრთხმბა(-ული).

განრინება «ცხორება», «ცსნა», «ცხოვრება», გადარ-
 ჩენა, თავის დაბრწყევა: „რომელსა უნდეს სული თვისი
 განრინებად“ DE, „რომელსა უნდეს თავისა თვისისა
 ცხოვრებად“ C, 8r. 8,25; „განრინებ თავი შენი“ C,
 „ოცსენ თავი თვისი“ DE, 8r. 15,20; „სხუანი განარინ-
 ნა, განარინენ თავიცა თვისი“ C, „სხუანი აცხოვრ-
 ნა, აცხოვრენ თავიცა თვისი“ DE, ლ. 28,25; „განმა-
 რინე მე, უფალო, კაცსა უკეთურსა“ C, 7b. 18,9; „გან-
 მარინა მე ჭელთაგან პეროდესთა“ ს.ქ. მოც. 19,11. „უფრ
 ძალ-მიც განრინებად მთად კერძო“ დაბ. 18,19; „რო-
 მელთა ვერ უძლავს განრინებად მრბოლისაგან“ ებ. 46,2.

განრინებულ-ი «ცხოვრებულ-ი», «განრომილი», გა-
 დარჩენილი: „წარწყმდილს განრინებულ-ი ქალაქთ“
 Fr., „წარწყმდილს ცხოვრებულ-ი ქალაქისაგან“ G,
 რიცხ. 24,12; „განრინებულნი განერნეს ქალაქებსა“
 M., „განრომილნი შეივლტოდეს ქალაქთა ძნელთა“ G,
 ისუ 5. 10,20, „განრინებულნი საბრძისაგან ეშპიკისა“
 მსკ. 51,6.

განრის(უ)ვა «მორისვა», გაკრევა: „არა განპრისო
 პირმშოვ ცხოვართა შენთა“ G, „არცა მოპრისო ცხო-
 ვარი იგი პირმშოთა შენთა“ M, II 7x. 15,19. იხ. რის(უ)ვა.

განრისხება, გარისხება «გულმთაყუც/გულმწყყარა
 ქმნა»; «გულის-განწყობა», «რისხება», «განმწარება»,
 «განძვრება», გაწყვრომა, გაგულისება, აღშფოთება,
 «ზრუნვა»: „განუროსხნა მოცე ვლიზარს“ O, „გულ-
 მთაყუცე იქმნა მოცე ვლიზარს ზედა“ G, ლევტ. 10,16;
 „განრისხნა ბალავი ბალაძის ზედა“ Ph., „გულმწყ-
 რა იქმნა ბალავი ბალაძის ზედა“ G, რიცხ. 24,10; „ნუ ..
 განპრისხნები ჩუენთს, უფალო“ B, „სხუ.. მრისხნა
 ჩუენ, უფალო“ A, სხტ. 126,9; „განმარისხნე მე
 კერებთა ზედა“ G, „კერებთა მათითა განმამწარეს
 მე“ M, II 7x. 22,21; „განმარისხონ მე“ M, „გან-
 მძვრონ მე“ G, II 7x. 21,20; „რამათსა განრისხნე-
 ბი ვრსა შენსა ზედა გულის-წყვრომით“ გამოხლ. 22,11;
 „განრისხნა ნაბუქოდნოროსო ყოველსა მას ქუეყანასა
 ზედა ფრად“ ფვე. 1,11; „ესეგმლეანთა საქმითა გან-
 რისხებ შემოქმელსა“ შაბ. 44,20; „განრისხნა და აღ-
 ვიდა საგარეელთაგან თვსთა“ ფლტ. 149,4; „მამანი ნუ გა-
 ნარისხებთ შეილთა თქუენთა“ კოლ. 3,21; „განრისხ-
 ნა ფრად მეფე იგი“ ფლტ. 145,22; „განარისხებს
 საღმობასა სულთასა“ მართ. S, ოქრ.-შარბ. და იონ. 105,25;
 „განრისხნეს ორთა მათ ძმათაჲს“ DE, „გული გა-
 ნიწყეს ართა მათ ძმათაჲს“ C, შთ. 20,24; „რომელიცა
 განარისხებს სიტუისა, არა ცხონდეს“ Ph., „რომელი
 აზრ ზენდეს სიტუისა, იგი ვერ ცხონდეს“ O, იგ. ხოლ.
 19,7. „ნუ ისწრაფი სულითა შენითა განრისხებასა“ ეკლ.
 7,10. „განრისხებული აღადგინებდა კუნესასა დიდსა ქრისტე-

ანეთა ზედა“ ფლტ. 142,5; „აღძრა სულითა თვისითა ვითარცა
 განრისხებულ-ი“ ლ. 11,22 იხ. რისხება/რისხვა.

განრომა, გარომა გადარჩენა; თავის დაბრწყევა, ხსნა;
 «დავრდომა»: «მიგანრომა», დარჩომა: „არამცა განე-
 რა ყოველი გორციელი“ შთ. 24,22; „რამათა განერე ვი-
 თარცა ჭურციკი საფრგესა“ მართ. S, ოქრ.-გურიტ. 226,2;
 „არა განმერე ჯელთაგან ჩემთა“ შაბ. 44,21; „მართალი
 მწეცისაგან განერეს“ იგ. ხოლ. 11,8; „განერა ჭურ-
 ციკი, რომელსა იქმოდა თარისაგან, ჯელთა შინა მისთა“
 იერემ. 18,4; „რომლითა გაერეზოდო, იგი ზოლო
 დამიჭრე“ ბ.-ე. 44,8; „სიონდ განერენით“ I, „სიონდ
 მიგანერენით“ O, ზაქ. 3,7.

განრომილ-ი «განრინებულ-ი», თავდაბრწყეული:
 „ვიღრე არა დაშთომამდე მათგანი განრომილ-ი“ G,
 „ვიღრემდის რამდურთით არა დაშთა მათი განრინებუ-
 ლ-ი“ M, ისუ 5. 8,22. იხ. გა(ნ)არომელი.

განრლუევა «დაცსნა», დარღვევა: «განგრაგნვა», «გან-
 ხეთქა»: „მეყსეულად განრლუე იგი“ A, „მუნქუესვე
 დაცსნდეს გორცნი მისნი“ B, სხტ. 126,8; „განარლ-
 ვის მეგობრობაჲ“ ზირ. 22,25; „განრლუეს და
 იქმნეს ვითარცა არარაჲ“ ს.ქ. მოც. 5,20; „განარლვა იგი
 (თავი წიგნისა) წინაშე ჩემსა“ O, „განგრავნა იგი (თავი
 წიგნისა) წინაშე ჩემსა“ G, ეზეკ. 2,9; „არცა საბელნი მისნი
 არა განრლუენ“ G, „არცა საბელნი მისნი განსთქ-
 დენ“ O, ებ. 29,20.

განრლუეულ-ი «წარტსნილი», «დაცსნილი», დარღ-
 ვეული; დავარდნილი: „სამოსელნი მისნი იყუნენ გან-
 რლუეულ“ G, „კუართი მისი იყუნ წარტსნილ“ Ph.,
 ლევტ. 12,45; „განრლუეულნი ასონი განზრახვანთანი
 ქეშმარტებითა ერთად შეამტკინა“ ებ. კვპ. აღბ. 227,12;
 „მორაჲ ჩემი დაცემულ ირს სახლსა შინა ჩემსა განრლუე-
 ლ-ი“ DE, „ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაცსნი-
 ლ-ი“ C, შთ. 8,6. იხ. რლუევა.

განრყუნა «განზრწნა», «დაცსნა», «შეურაცხ-ყოფა»,
 წახლენა, გაფუჭება; «განხეთქა»: „განრყუნიან
 ჩემი ქუეყანასა“ M, „განზრწნიდეს ნაყოფთა მათთა“
 G, მსკ. 5,4; „რამათმცა განრყუნა მტერი იგი“ C, „რამ-
 თმცა დიქსნა მტერი იგი“ L, 7b. 8,8; „სიტუად უფლისაჲ
 განრყუნა“ G, „სიტუად უფლისაჲ შეურაცხყო“ M,
 რიცხ. 15,21; „განრყუნიან პირნი მათნი“ შთ. 8,16;
 „განრყუნით განრყუნა ყოველი ქუეყანაჲ“ იერემ. 12,11;
 „მეუფებაჲ მათი არა განრყუნეს“ დაბ. 7,14; („ხორშა-
 კი) ნაყოფსაჲ განრყუნეს სეთაჲ“ შ. ცხ. 2241; „გან-
 რყუნეს (განსთქდეს ს.) ეზონი ჩემნი“ O, იერემ.
 4,20. „განრყუნისაგან დამიცე მე“ თომა 17,22. „რომელი
 არა ბუნებასა მის განრყუნადსა ესმის“ პეტრე მოც. 47,
 12; „შეშოსა.. სამოსელი იგი.. განრყუნადი“ შ. სქ.
 217,27.

განრყუნილ-ი წარმავალი, გაფუჭებული, საძაგელი,
 მწიკვლიანი: „განვიშორე განრყუნილ იგი მატევი მე-
 ფობისაჲ“ ფლტ. 127,22; „მკურნალმან.. მოპყუეთის გორ-
 ცი დამალა და განრყუნილი“ შ. სქ. 12,2; „შთამბეს
 მე, განრყუნილი ესე, ქუეყანასა ზედა“ იქვე, 156,22;
 „შეწიროს განრყუნილი უფლისა“ შაბ. 1,14. იხ. რყუ-
 ნა, განსარყუნელი.

განსაკრებელი-ი განსაცვიფრებელი, სიოცარი: „ნათელი ბრწყინვალე განსაკრებელი“ **ატმ.** 110, 18; „განსაკრებელი ტაბატ“ **ვრდ.** 89, 15; „განსაკრებელი ოგი ხილვითა მქ თჳსი... წარმოადგინა“ **ატმ.** 107, 16. „წყარონი უხუდა აღმოსცენდეს განსაკრებელად“ **ნრს.** 74, 11, იხ. განკრებუა.

განსამრავლებელი-ი გამოსაღები (პროდუქტი): „განსამრავლებელად არა ავასნე მას საზრდელნი შენნი“ **ც.** ლევ. 25, 27, იხ. განმრავლება.

განსანათლებელი-ი სინათლის გამტარი: „და სარკულები ენკლელი განსანათლებელ გარემოსათა მათ“ **ო.** ეფე. 41, 16, იხ. განათლება.

განსარიგებელად გადასარიგებელი: „უოველთა თანა იბოვების სიგმარი რამე... განსარიგებელად თჳსად“ **გრ.** ნოხ.-კაც. აგებ. 152, 26, იხ. განრიგება.

განსარომელი-ი, გასარომელი-ი გადასარიგენი, თავის დასახრწვევი; სარჩო: „ღმერთსა მოუცემო ჩუენდა სამართლად, განსარომელად ყოვლისაგან ბოროტისა, თითოეულად წინა-აღსაღომელი: წინა-აღსაღომელად ბნელისა—ნათელი...“ **მ.** სწ. 144, 7; „ავიარათა მონასტრისათა... თავისა განსარომელსა სრულებით მისცემდინ მონასტრით“ **ი-ე.** 44, 30; „ჩუენი ყოველი განსარომელი ზღუთ შემოვალს“ **ი-ე.** 20, 24, იხ. გან(რ)ომა.

განსარუენელი-ი წასახდენი, განსრწნადი: „არცა კამადი, თა განსარუენელითა განმხიარულებულ“ **იხ.** რომ.-მოს. 196, 16; „დადგა საგენაჲ ჩემი განსარუენელად“ **იოვ.** 2, 7; „მოიენი იგინი განსარუენელად“ **ფდ.** 4, 1, იხ. განსრუენა.

განსახუენებელი-ი მოსასვენებელი; წნავთ-საყუდელი; დასადგომელი; სამარბი: „მოუძღუა მით განსახუენებელსა (წნავთ-საყუდელსა) ო) ნებისა მათისა“ **ფხ.** 106, 80; „ეძიებნ განსახუენებელსა“ **მთ.** 12, 48; „მოიკეც, სულთა ჩემო, განსახუენებელად შენდა“ **ფხ.** 114, 7; „ვაჲ არს მია, რომელსა დაწევბის სარეცელსა ზედა ლბილთა განსახუენებელად წარტა“ **მ.** სწ. 240, 24; „და მუნ აღუწმენს მას განსახუენებელი“ **სპ.** 82, 12.

განსახუენებელისა ცემა „დაწყნარება“: „ეოდრემდე განსახუენებელსა სცეს უფალმან“ **მ.** — „ეოდრემდის დააწყნარნეს უფალმან“ **ც.** II შჯ. 3, 20, იხ. განსუენება.

განსახუიდელო-ი სასუიდელო, გასამრცელო (როსკიობისათვის, «სასასუიდელო»: „ყოველნი განსახუიდელონი (სასასუიდელონი) G) მისნი დაწუნენ ცეცხლითა“ **ო.** მიქ. 1, 7, იხ. განსუიდელო.

განსატევებელი-ი «განტევებისა»; გაყრის, გაშვების (წიგნი): „დაუწერნ მას წიგნი განსატევებელი“ **მ.** — „დაუწეროს მას წიგნი განტევებისაჲ“ **ც.** II შჯ. 24, 1; „ეტონ მას განსატევებელსა წიგნი“ **მთ.** 5, 21, იხ. განტევება.

განსაქიქებელი-ი გამოსამქლავებელი, შესარცხვენი: „და მკაცრი ქუეჩეობნი განსაქიქებელად ტერფთა შენთა“ **ო.** იერემ. 15, 22, იხ. განქიქება.

განსაღებელი-ი გასაღები: „კლიტთა განსაღებელნი ესერა ჩემ თანა არიან“ **ლიმ.** 58, 22; „დაუტევა განსაღე-

ბელი კარისა მუნვე და ჟუღად-იქცა“ **მ.** ცხ. 2917, იხ. განღება.

განსაყოფელი-ი გასაყარი, ტიხარი, «განმასაზღვრებელი»: „მისწუთების (სიტუაჲ) იგი ეიდრე განსაყოფელად მდე საშუამწველისა და სულისა“ **პეტრ.** 4, 12; „განზომა სიგრძე იგი განსაყოფელისაჲ მის (განმასაზღვრებელისა, G)“ **ო.** ეფე. 41, 15; „უთარ შიიწინეს განსაყოფელსა გზათსა“ **ატმ.** 99, 8, იხ. განყოფა.

განსაცდელი-ი თათერაჲ, ხიფათი: „დასრულნა ყოველნი განსაცდელი ემამან“ **ლ.** 4, 12; „განპზადე თაჲ შენი ყოვლისათს განსაცდელისა“ **ზირ.** 2, 1; „რამათა... იესნეს იგინი განსაცდელთაჲ მისგან“ **რიფ.** 164, 7; „აუწყნეს განსაცდელინი იგი, მოწვენული მათ ზედა“ **ატმ.** 102, 9, იხ. განცდა.

განსაცუმელი-ი გასაყრელი: „იყვნენ გრკლნი იგი განსაცუმელად აღსაღებელთა მათ“ **გამოსლ.** 25, 26, იხ. განცუმა.

განსაცხრომელი-ი «სიხარული» ღელვა, მღელვარება; სა-მხიარულებელი, საღონი: „იყოს დაბნება... განსაცხრომელ კანჭართა“ **ო.** — „იყვნენ დაბნები... სიხარულ ვირთა ველურთა“ **ც.** ეს. 32, 14; „ყოველნი განსაცხრომელნი შენნი და ღელვანი შენნი მე ზედა-გარდამდეს“ **ფხ.** 41, 8; „ყოველნი განსაცხრომელი შენნი მთავლინენ ჩემ ზედა“ **ფხ.** 87, 8; „უმჯობეს არს კაცისაჲ მისლად სახლით განსაცხრომელით“ **საბლად გლავისა“ მ.** სწ. 51, 12; „არიოდ (ყოველნი) რომელნიმე შეუწერნი ზილად და განსაცხრომელად თუალთა“ **მ.** სწ. 88, 24, იხ. განცხრომა.

განსაწმედელი-ი გამწმენდი: „მომაჲ ჩუენ... მსგავსად განსაწმედელთა წამალთა და დამწველთა“ **მ.** ცხ. 484, იხ. განწმედა.

განსაწმედელი-ი საბონი, «მდელო»: „მომართეთ მე ზეთი და განსაწმედელი...“ **რამათა ეიბანთ“ დან.** 18, 17; „თუ... განსამრავლენ შენდა, განსაწმედელი, შეგინებულვე იყო“ **ო.** „უუეთეთ განსამრავლენ თათისა შენისა მდელონი, შეგინებულვე ხარ“ **ცხ.** იერემ. 2, 22, იხ. წმედა.

განსაწყობელი-ი ბრძოლის ველი: **მსქ.** 6, 26, იხ. განწყობა.

განსაჭრელი-ი ცოცხლად შესატყეო, დასაყუნი: „რამათა იყო... განსაჭრელად მფრინველთა“ **პოვ.** სტეფ. 660, 2, იხ. განჭოა.

განსაჯოც-ი «მისაყოფელი»: „შებურონ სათანადო იგი... და განსაჯოც მისი“ **ცხ.** — „დაბურონ ზაზმანი მისნი... და მისაყოფელნი მისნი“ **ც.** რიცხ. 4, 9, იხ. განჯოცა.

განსიქდა, განსიქდეს იხ. განსეტყა.

განსივება გასივება: „განსივება და განსიქდა შორის“ **საქ.** მოც. 1, 18; „შევიდეს წყალი ესე დაწყეული მუცელსა შენსა განსივებად მუცლისა“ **რიცხ.** 5, 22, იხ. სივება; წყლით-განსივებაჲ.

განსიძევა «სჯაჲ» შეკამათება: „განსიძევენს მის-დაბი ძლიერად“ **ც.** — „ესჯოდეს მას ფრიად“ **მ.** მსქ. 8, 1, იხ. სიძევა.

განსიძეა «სიძეაჲ», მრტუობა: „განსიძევენს შემდგომად ღმერთთა უცხოთა“ **ც.** — „განსიძევენს შემდგომად ღმერთთა უცხოთა“ **მ.** მსქ. 2, 17, იხ. სიძეა.

განსლვა «გამოსლვა», «განვლა», «მო- და მისლვა», «მისლვა», «განვლომა», «წარსლვა», «შესლვა»: «გა- ლობა წართქუეს და განვოდეს» DE, — «გალობთ გა- მოვოდეს» C, მთ. 26, 30; «თუ შენსა სულსა განვო- დეს მახვლი» DE, — «შენსა თავსა განვლთს მახვლამ» C, ლ. 3, 35; «უთარცა განვოდოდე სიგანა (განვოდო- დეს) ჟ» ქალაქებსა მას» სპ. მოც. 18, 4, «განვოდეთ (მოდამოდეთ C)» DE ლ. 2, 15; «რაჲმს განვოდოდე წყობად მდამისა» M, — «რაჲმს მიხვდოდე წყობად მდ- დამისა» G, სპ. 3, 1; «განვოდე, ასულო» M, — «წარვოდე, ასულო» G, რუთ. 2, 8; «განვოდეს იგი ურწყულთა ადგოლთ» მთ. 12, 43; «უაჲთუ არა ბრძოლით განვოდე (განვო- დე M) შემთხუვად შენდა» G, რიცხ. 20, 16; «შევიდა და განვოდოდა იერიჲთ» ლ. 13, 1; «უადვოლესა ზომთ საბლითა გურელსა ნებასაა განსლვაჲ» მთ. 19, 24; «პოვა, რამეთუ ვშაჲო განსრულ იყო» მრ. 7, 29; «მო- ნსტორი უწყსოდ გავა» ი. 2, 36, 5. იხ. სლვა: განს- ვალი.

განსლვა გარდაცვალებად: «დაჲმკარა მუნ შინა, ვიღრე ღვდ განსლვისა მისისა მძეგრ სიჭლით» ლიბ. 3, 18

განსლვა ამბის მოღებად: «განსლვა ესე ყოველსა შორის ქალაქსა» მ. ცხ. 207 v, იხ. სენა.

განსოლვა სოლების ჩასმა: «განსოლეს ზგი ალღებთა რკინასათა» H — 241, 427. იხ. სოლ.

განსპეტაქება «განგონა», «დამოკოდა»; გათეთრება, გაწმენდა: «განსპეტაქნეთ იგი თეთრითა მიწითა» ps., — «აღმოჰკოდნე იგი» M, — «განსპეტაქნე ივინი აგოზლთა» G, II შქ. 27, 4; «უფროჲ თოვლისა განსპე- ტაქნეს» ვოდ. იერემ. 4, 7; «უთარცა მატყლი განსპეტა- ქაჲ» ps. 1, 18; «ვერ გელეწიყიყების იგრეთ განსპეტა- ქებაჲ» DE, მრ. 9, 2.

განსპეტაქებულ-ი გათეთრებულ: «სისპეტაქე ბუნებაჲ შინა სხუაჲ არს და გუამი განსპეტაქებულ-ი სხუაჲ არს» მ. კეს. 1, 20. ლ. 30, 10. იხ. სპეტაქი.

განსრევა «გაქრება», «გარდათხევა», გადაყრა: «ქვანი გზისაჲ განსრევენით» ps., — «ქვები გაქრებთ გზათაჲ» O, — «ქვები გარდასთხიეთ გზათაჲ» I, ps. 83, 10. იხ. სრევა.

განსრულ-ი იხ. განსლვა.

განსრულება, განსრულება «აღსრულება», შესრულე- ბა; დამთავრება: «უიღრე არა განსრულდეს წელი- წადი სრული» G, — «ვიღრე იღსრულე ბადმდე ყოვლად მის წელიწადსა» ps., ლევტ. 25, 30. «შემდგომად განსრუ- ლებისა წიგნთაჲსა მომცნო, უთარმელ ამა ესერა განვი- სრულე» მ. ცხ. 83 v, «იყო ღე უაჲთ განსრულებულ» პეტრ. 7, 28; «თუთ ღორს იქმნა მიღებად განსრულე- ბულსა მის ღუაწლად სიშენით» სპ. 87, 1. იხ. სრუ- ლება.

განსტურობა იხ. განმსტრობა.

განსუნება, განსუნება «დაწყნარება», «დამშვიდება», «დაცხრომა», მოსვენება, დასვენება; დაყრდნობა; «თინა-ქცევა»: «განსუნენა მათ უფალმან» M, — «და-ა-

წყნარნა ივინი უფალმან» G, იხუ. 21, 44; «ოდეს გან- სუნენა უფალმან ისრაელსა» M, — «შემდგომად დამშვიდ- ბისა უფლისა მერ ისრაელსა» G, იხუ. 29, 1, «არა გა- ნისუნენა მცირედსა ყანსა ამაჲ შინა» M, — «არა დასცხ- რა ყანსა შინა მცირედსა» G, რუთ. 2, 7; «განისუნენეთ მცირედ» მრ. 4, 31; «განისუნენთ ყოველსა ქვენებაჲ სოფლებისა» ps. 7, 19; «რომელი განსუნენებჲს დამა- შურალთა» შუშ. II, 11; «განისუნენეს ყოველთა მფრინ- ველთა ცისათა» ეზეკ. 31, 18; «უფლები განისუნენებდე თიანთა თანა» ps. 11, 6; «ოდეს განისუნენებდა შენ ზედა, გასტყდი» ეზეკ. 29, 7; «ნუჲჲთე ვერ გაგისუნე- ნოთ» ე. 40, 22; «შეგობრის თანა გუფიცხელსა ნუ განისუნენებ» ps., — «შეგობარ მრისანსა ნუ თანა- ექცევი» O, იგ. სოლ. 22, 24; «პოოთ განსუნებაჲ» მთ. 11, 28; «არა ვბოვე განსუნენება» იერემ. 45, 3.

განსუნებულ-ი «დაცხრომილი»; მოსვენებული: «უ- თარცა ცხელარსა განსუნებულ არიან» იგ. რამ. 1, 4; «არს, ისაჲ და იაჲ 58, 11; «განსუნებულ არს მიმვდელი» ps., — «დაცხრომილ არს მიმვდელი» იგ. O, ps. 14, 3.

განსუქება «განსრქომა», გასუქება: «ნუჲჲთე განსუქ- ნე და განიცტნე» M, — «ნუჲჲთე განსრქნეს გული შენი» G, II შქ. 11, 16; «განსუქნა და განსუქა, განსრქა და დაუტეჲა ღმერთი» G, II შქ. 32, 16; «განდონეს და განმ- დონდეს და განსუქნეს და განსონეს» I, იერემ. 5, 28; «ნუ განსუქნებ გორცთა შენთა, რომელნი დადნობილ არიან მარხვით» (!) 248 r.

განსუქებულ-ი «ქამებლლი»: «ზუარაჲთა განსუქე- ბულნი ყოველნი» O, — «ზუარაჲნი ქამებულნი ყოველ- ნი» G, ეზეკ. 39, 18. იხ. სუქება.

განსქდა იხ. განხეთქა.

განსყიდა, განსყიდა, გაყიდა «განვაჭრა», გაყიდვა, «განფრდა»: «ნუჲჲთე (არა) განსყიპროთ დამტყიც- ბით» G, — «ქუეყანაჲ არა განსყილოთ სრულიად» ps., ლე- ვტ. 25, 23; «განსყიდეს სამოსელი თჳსი და იყიდეს მახვლი» ლ. 32, 35; «რელიდეს და განსყიდეს» ლ. 17, 28; «გა- ნისრება და განსყიდა ყოველი მონაგები» ვარ. 31, 6; «არცა განსყიდეს» ე. 29, 2; «შედალ განისყიდნით» G, — «შედალ განიფრდნით» O, ps. 52, 3. «დაყენა ღვინი ქალაქსა განსყიდაჲ ჳლო-საქმარსა თჳსისა» მ. ცხ. 17 v, «მათი საუბნარი განსყიდისათ ჳს არს და მოსყიდისა» მ. ცხ. 21 v; «მოაქუნდა სასყიდელი განსყიდულთაჲ მათ» სპ. მოც. 4, 24. იხ. სყიდა.

განსწავება, განსწავება სწავლება: «განსწავნა თჳნი სიტყუანი ზემინ» იგ. სოლ. 1, 26. იხ. სწავება.

განსწავლა, განსწავლა «სწავლა», დასწავა, ცემა, გვემა; გაწვრთნა, დარბევა, სწავლა, სწავლის მიღება: «გან- ვსწავლო ეგ და განუტეო» C, — «განსწავლო იგი და განუტეო» DE, ლ. 22, 16; «უფლისა მერ განვისწავ- ლებით» I კორ. 11, 32; «ნეტარ არა კაცი, რომელი გან- სწავლო შენ» ps. 98, 12; «რომელი განისწავლა ღმრთისა მერ განსაცდელითა აჲა, არა იტანოს იგი საუჲ- ნესა» მ. სწ. 45, 6; «არა განისწავლოს კაცი, რომელი არა იყოს ბრძენი» ზირ. 21, 18; «განსწავლენ შენ გან- დგომილობაჲ შენმან» იერემ. 2, 19, «სწავლით განმასწავ-

ლა მე უფალმან“ ფლკტ. 168,18; „ბერძნულად გაანსწავ-
ლა ყოვლითავე სწავლულებითა სრულებით“ ა.ე. 27,22.

განსწავლა დაჯერება: „პნებავენ დღობითა მით ქალაქითა
განსწავლა მია“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,28. „იუ-
ნენ ყოველნი განსწავლულ ღმრთისა მიერ“ ი. 6,45; „გან-
სწავლულნი წმიდათაგან კაცთა“ მსკ. 23,31 იხ. სწავლა.

განსწორება თანასწორობა. „განსწორებით თანასწო-
რად: „განიყავთ იგი განსწორებით“ ლომ. 14,26. „გან-
სწორებულ ურთიერთს“ გამოსლ. 87,17. იხ. სწორება.

განსხირვე გაკვრა: „განსხირვეს ჭუარსა მას ზედა ძე-
ლისას“ მ. სწ. 180,24. „უბრძინა ძელსა ზედა განსხირვედ
მათი“ H—341,479. იხ. სხირვე.

განსხლვა გასხლეხა: „არა განსხლას (ვენაქი)“ ეხ.
6,6; „განსხლას (ვენაქი) და ნანსხლევი იგი ცეცხლსა, დასხლს“
მ. სწ. 118,16. „ვენაქიან განსხლულმან ეამსა თჳსა უმრავ-
ლესნი რქანი და ნაყოფნი გამოიხუნის“ H—341,744. იხ.
სხლვა.

განსხმა, განსმა „განწდა“, „განვლინება“, განდევნა,
გაძეგება: „განასხნა უფალმან ამორრეველნი“ M, — „გან-
წდა უფალმან ამორრეველნი“ G, იხუ 5. 24,18; „პრებუ-
ლისაგან განგასხნენ თქუენ“ DE, — „კრებულთი მათით
განგვადნენ თქუენ“ C, ი. 10,2; „მრავალნი მძინი მო-
ნასტრიასაგან გაასხნა“ ა.ე. 38,21; „განასხნენ გარეშე
ბანაკაჲ“ ეხ., — „განაგლინონ ბანაკისაგან ყოველი კეთ-
რანი“ G, რიცხ. 5,2; „უშმაქთა განასხნენ მით“ მთ. 10,6.
„ეთარ გელეწიფების ეშმაქსა ეშმაქსა განსხმაჲ“ მრ. 5,28.
„რომლისაგან ეშმაქნი იგი განსხმულ იყვნენ“ ლ. 8,38. იხ.
სხმა; შდრ. მერცხლის-გამსხმელი.

განსხუაგებება „დაკლება“, აცდენა: „არა განსხუა-
გებულა მათგანი (სიტყუათაგანი)“ G, — „არა დააკლდა
სიტყუაჲ“ M, იხუ 5. 25,14. იხ. სხუაგებება.

განსხუობა „განძობება“, გასხვილება: „განსხუა, გან-
რქა, და დაუტევა ღმერთი“ II შქ. 32,3; „განსხუნეს
მეალი და განქაოდის კაბარი“ ეკლ. 12,5; „განდიდნეა
და განდიდრნეს და განსუქნეს და განსხუეს (გან-
ბონეს pb.)“ O, იერემ. 5,28; „განსხუეს ძირი მისი“
ბ. კეხ.-ეჭუს. დღ. 86,14. იხ. სხუობა.

განსჯა, განშჯა, გასჯა, განრჩა „განკითხვა“, გასამართ-
ლება: „შესუსეს იგი საპყრობილესა განშჯად (რამთა გა-
ნიკითხონ pb) იგი ბრძანებითა უფლისაჲთა“ G, ლევიტ
24,12; „განსჯადეთ ათორმეტთა ნათესავთა ისრაელისა-
თა“ C, მთ. 19,28; „მთავდმან განაჯოს სოფელი სიმართ-
ლით და ერო—სიწოდოებით“ ფ. 9,9; „მას საუკუნესა მწა-
რედ გაისჯებით“ ა.ე. 26,7. „რომელი მოვალს გა-
სჯად სოფლისა“ პავლე 22,2; „განსაჯნა იგინი სამართ-
ლით, ხოლო მათ უმსჯავროდ დასაჯეს იგი სიყდრილად“ მ.
სწ. 70,15. „მოშავალი განრჩად ცხოველთა და მკუდართა“
იგლიან. წამ. 831. „განშჯად ათორმეტთა ნათესავთა“ DE,
მთ. 19,28. იხ. სჯა.

განტყება, გატყება „აღმოტყეება“, „წარტყება“,
„დატყება“, „განვლინება“, „აღმობერვა“, „ტყეება“,
გამეგება: „განუტყეა სული“ DE, — „აღმოუტყეა სუ-
ლი“ C, მთ. 27,60; „უკუთუ განუტყენ უზმანი“ DE, —
„წარ-თუ-უტყენ იგინი უზით“ C, მრ. 6,8; „განუ-

ტყევს იგი აღმოსლვისა ოდენ ცისკრისასა“ M, — „განა-
ღინეს იგი, ეთარცა აღმოვიდა განთილი“ G, მსკ. 19,25;
„განუტყეა სული“ DE, — „აღმობერა სული“ C, მრ.
15,27; „განმეიტყეე“ M, „მეიტყეე მე“ G, მსკ. 18,
26; „განუტყეენ კაცნი ეგე“ ხაქ. მოც. 16,25. „გან-
ტყეებით განმეიტყეე მე“ II შქ. 11,22; „გინ განუტყე-
ვა კანკარი თავისუფლად“ იობ 29,5; „მთავრად ერსა გა-
ნუტყეა იგი“ ფს. 104,20; „რაჲმს შეიკრძალო იგი, ნუ
განუტყეობ მას“ ზარ. 6,28; „უკუთუ გაგეიტყენე“
ა.ე. 24,10.

განტყეება „განსატყეებელი“, გამეგება, „დატყეება“:
„უკუთუ ჯერ-არს კაცისა ცოლისა თჳსისა განტყეებაჲ“
DE, — „ჯერ თუ არს ჳმრისა ცოლისა დატყეებაჲ“ მრ.
10,2; „დაუწერთ მას წიგნი განტყეებისაჲ“ G, — „დაუ-
წერენ მას წიგნი განსატყეებელი“ M, II შქ. 24,1.
„მოვეც წიგნი განტყეებისაჲ წელთა მისთა“ იერემ. 3,8.
„რომელმან განტყეებულნი შეერთოს“ მთ. 5,22; „განტყე-
ბულ ხარ უძღუერებისაგან შენისა“ ლ. 12,12; „ქუთრავი და
განტყეებული არა მოიყვანონ თავისა თჳსისა ცოლად“
ერემ. 44,22. იხ. თუღანტყეებელი; ტყეება.

განტყება გატყება „შემუსრუა“, „დამუსრუა“, „შეფქვა“,
მტკრევა: „ლერწამი დაჩხერილი არა განტყებოა“ I, —
„ლერწამი განტყილი არა შემუსროს“ O, ეხ. 41,9; „რაჲ-
თა განუტყენენ წვენი მათნი“ DE, — „რაჲთა დ-
მუსრენენ წვენი მათნი“ C, ი. 19,31; „მოქლონი რკინი-
სანი განტყენა (შეფქვნა I)“ C ფს. 106,16; „ეთარ-იგი
განტყდა და შეიმუსრა ურთა ყოვლისა ქუეყანისაჲ იერემ.
60,23; „განტყდეს სარწუფი წყაროსა ზედა“ ეკლ. 12,8;
„განტყეს პური“ თეგ. 92,6; „განტყდებიდეთ ძულ-
ნი“ ბ. კეხ. 40-თჳს 119,5. „განტყება განტყისა წილ“
ლევიტ 24,20.

განტყილი „დაჩხერილი“, „გამოდუქიანი ტყი-
ლი“: „ლერწამი განტყილი (დაჩხერილი I) არა შე-
მუაროს (განტყოს I)“ O, ეხ. 42,8; „განტყილისა მას
არა შეუხვეთ“ ეგე. 34,4; „განტყილნი ეთარცა მტევი განტყ-
ილი“ ფლკტ. 138,13; „განტყილი და შეკლემული
და დაშობილი... არა შეაწიროს“ ეხ., — „გამოდუქიანი
ტყილი და შეკლემული... არა მოგუარნეთ“ G, ლევიტ.
22,24. იხ. ტყება; ზურგ-განტყილი.

განტყილება დამსხვრევა: „განტყილებაჲ მშკლ-
თაჲ“ ვრდ. 87,8. იხ. ტყა.

განტყირვა გატყირვა: „განწვალე საშუალ განტყირ-
ვით ურთიერთაჲ“ ფლკ. მოც. 284. იხ. ტყირვა.

განტოლება დასი, რიგი: „დაადგინნა სამართლისაგებრ მა-
თისა განტოლებაჲ იგი მდდელთაჲ“ II ნშტ. 8,14;
„დაადგინნა... მეყარენი განტოლებებისაგებრ მათისა
ბეით-ბჳედ“ II ნშტ. 8,14. იხ. ტოლება.

განტუება დაჩხვლეტა: „საგუმერელითა სისიუდნიოთა და
განტუეშპოს შენ“ ფი. XVII, 23. იხ. ტუება.

განტყნვა „დაქოლვა“, ჩაქოლვა: „ერთგზას ქვითა გან-
ვიტყნე“ II კორ. 11,28; „განტყნა იგი ყოველმან ის-
რაელმან“ M, — „დაქოლა იგი ქვეებითა ყოველმან ისრაელმან“
G, იხუ 5. 7,26. „და საქეს მისი ქვითა განტყნვაჲ“
ჭუარ. 240,18. „ქვითა განტყნული მოუღლა“ წყტყ. 14.
იხ. ტყნი.

განტუთბა, გატფობა გათბობა: „შემოსიან თვი სამოსლი-
თა და ვერ განტფის“ III მფ. 1,1; „ნარისუეთთა ტარიგ-
თა ზემთათა განტფებოდეს ზეჴნი მათნი“ **თბ** 81,20;
„შემოსეთ და არა განტფეთ“ ანგა 1,8; „განტფიან
იგი ფრთთა და სიათა“ ფი. XI,15; „განტფ ბრწყინვალე-
ბასა მას მზის-თულისასა“ ფლტ. 144,80. იხ. ტფილი, ტფობა.

განტყდებიელ, განტყდა.. იხ. განტება.

განტყორცება: I მფ. 20,86. „გითარცა ისარი განტყო-
რცებული განსა“ სიბრძ. სოლ. 5,12. იხ. ტყორცება.

განტყუვება გატყუება: „მოიქცეადგლიდაჲ შენდა, ვინაჲ-
ცა სიცრუეთ განგიტყუვა მტერმან“ მ. სწ. 108,16. იხ.
ტყუვება.

განუზომიელ-ი უზომო, უსაზღვრო: „განაზღოს შენ სო-
ფელსა დიდსა და განუზომიელსა“ ებ. 22,18; „მოპთი-
ნე... ზოწყალბაჲ შენი განუზომელი“ ფლბ. 7,24. იხ.
განზომა.

განუზრახველად განზრახვის გარეშე, მოუფიქრებლად:
„გულმწყრალო იგი იქმნ განუზრახველად“ იგ. სოლ.
14,17. იხ. განზრახვა.

განუკითხველ-ი წმინდა; გამოუძიებელი, განუსჯელი:
„სოლო ზეჴარდამოჲ იგი სიბრძნე .. განუკითხველ“ იაკ.
3,17, „ესე არიან სწავლანი სოლომონისნი განუკითხ-
ველნი“ მგ. სოლ. 25,1. „სადაცა დაემთხვის ეფლესიასა
მართლმადიდებელთასა, გინა მწვალებელთასა, განუკითხველად
ეზიარის იგი“ ლიშ. 71,18. იხ. განკითხვა.

განუკრძალველ-ი უგრძნობელი: „უკუეთუ აუღა განუ-
კრძალველ იყოს იგი, რაჲ იყოს მისდა სარგებელ“ მ. ცხ.
2727. იხ. განკრძალვა.

განუკუთვთელ-ი დაურღვეველი: „ნუმცა ვინ განაშორებს
თქვენ საქმისა ამისგან ყეთილისა და ღმრთისა საუარგლასა,
რომელ არს... განუკუთვთელი ერთობაჲ და მშვიდობაჲ“
ი. ე. 26,22. იხ. განკუთვა.

განუღვეთ-ი გამოუღვეთელი: „განუღვეთელი ცეცხ-
ლისაგან“ მრთ. A, ბ. კეს.-მარტ. 535. იხ. განღვეთ.

განუღტოღვეთ-ი «განუტყნელი»: „შრომით წინაშე
პყრობილ იქმნა, განუღტოღველითა მოითმენა საჴი-
როსა“ **პხ.**, „შეგე-გეჴყრა, განუტყნელითა მით ჰირი-
თა დაიჴყრა“ **O, სიბრძ. სოლ. 17,16.** იხ. განღტოღვა.

განუშაღებელი-ი მოუშაღებელი, მოუწყობელი:
„გპოვენ თქვენ განუშაღებელნი“ II კორ. 3,4; „უკუეთუ
თუ მოვიდეს (ჴირი) და განუშაღებელი დახუდჲ, ორ-
კეცი არს სირცხული“ მ. ცხ. 1765. იხ. განშაღება.

განუშაღებლობა მოუწყობლობა: „რაჲ-მე არს განუშა-
ღებელიობაჲ იგი მიაი?“ **მახ. კესარ.-ეჴუს. დღ. 80,28.**
იხ. განშაღებულება.

განუნათლებელი-ი უსინათლო: „სადა-იგი იყოს ბნელი
განუნათლებელი, წყუდიად“ მ. სწ. 92,19. იხ. გა-
ნათლება.

**განუორბინებელი-ი რომელსაც ვერ გაეცევი, თავ-
დაუხრწველი, აუცილებელი:** „ჴერ-იჴო მათდა განუ-
ორბინებელი ნაჴლუფანებაჲ მოჴყენად შაჲ ზედა“
სიბრძ. სოლ. 16,4. იხ. განორბინება.

**განურყნელი-ი განუხრწნელი, წაუმხდარი, წმინდა,
უბიწო:** „მოიქცენენ განურყნელნი იგი ნიჴნი მარ-

თალთანი“ რიფხ. 172,52; „განურყნელითა და სა-
უკუნოთა სიტყუთა ელაღებ შენდა მიმართ“ ფლტ. 183,
28; „რომელთა შორის განურყნელად დაშთა შენი-
ერებაჲ“ გრ. წოს-კაც აგებ. 188,12. იხ. განურყნა.

განურყნელობა განუხრწნელობა, უბიწოება: „მო-
ძღურებასა შინა უხრწნელებაჲ, ღირსებაჲ, განურყნე-
ლობაჲ...“ ტიტ. 2,7. იხ. განურყნელება.

განუსუნებელი-ი მოუხსენარი: „ვიდრე აჴა ეამადმდ-
ვიქცნებით და განუსუნებელ ვართ“ I კორ. 4,11. იხ.
განსუნება.

განუსწაველი-ი უწვრთნელი: „არაინცა იგინი კსუ და
განუსწაველი“ ბ. კეს.-ეჴუს. დღ. 108,20. იხ. გან-
სწავლა.

**განუჴარგებელი-ი პრომელი-ი განუჴარგებელი და გა-
მოუტჴებელი არს ცხორებაჲ განს. თიან. 201,7.** იხ. განჴარ-
გება.

განუღმიგბელი-ი უღმიდარი: „საუცრებანი განუღმიგ-
ბელნი მჴუბართა ჰირებთა გამოჴრნდებოდა მათ“ სიბრძ.
სოლ. 17,4. იხ. განღმიგბა.

განუჴაფელი-ი განუშორებელი, ურღვევი: „განუჴა-
ფელი იგი სამებაჲ“ ს. გახ. მოც. 102,8. იხ. განუჴაფა.

განუჩინებელი-ი გაურკვეველი, შერეული: „უკუეთუ
საყვამან განუჩინებელად ჴმად გამოსცის“ I კორ. 14,8
იხ. განჩინება.

**განუცხებულ-ი, გაუცხებულ-ი «ველურ ქმნული»,
«უცხოქმნული»:** „განუცხებულ ხარ ღმრთისაგან“ B.—
„ველურ ქმნულ ხარ ღმრთისაგან“ A, სხსტ. 128,4-1
(მდრ. „უცხოქმნული ჴემმარტებთაგან“ B სხსტ. 128,
22-10).

განუცხოვება უცხოდ მიჩნევა, «უცხო ქმნა», განდგომა:
„განუცხოვენ ძეთა თქვენთა ძენი ჩუენნი“ G, — „უც-
ხოქმნენ შვილთა თქვენთა შვილნი ჩუენნი“ M, ისუ ნ.
22,25. „განუცხოვდო ჴემმარტებისაგან, დაგუყნედ თუალ-
ნი გეჲ“ ფლტ. 159,12. იხ. უცხო(ე)ება.

განუწყაღებელი-ი დაურღვეველი: „განუწყაღებელი
მისისა აბმართლისა ყოფილ“ მ. რიშ.-კურთ. მოხ. 116,14;
„არა განგწყაღებ შენ განუწყაღებელსა“ Ath.-11,
1285. იხ. განწყაღება.

**განუხრწნელი-ი «არა განურყნელი», წაუხდნელი; გა-
უფუჴებელი:** „მოართუეს... შჯდნი ძარღუნი ნედლი, გა-
ნუხრწნელნი“ G, — „მოართუეს... შჯდი ძარღვ ნედლი.
რომელი არა განურყნელი იყო“ O, მსჯ. 16,8. „გპოვებუა-
მი მისი წმადჲ, დაფლული ქუეყანასა განუხრწნელად ჴორ-
ცათა“ ლიშ. 44,9. იხ. განხრწნა, ხრწნა.

განუტყნელი-ი დაუტყნელი, «განუღტოღველი»: „შე-
ვე-ეჴყრა, განუტყნელითა მით ჴირთა დაიჴყრა“ O, —
„შრომით წინაშე პყრობილ იქმნა, განუღტოღველითა
მოითმენს საჴიროსა“ **პხ., სიბრძ. სოლ. 17,16.** იხ. განტყნა.

**განფართება, გაფართება «განვრცობა», გაღილება,
გაფართოება:** „უკუეთუ განგაფართენ შენ უფალმან
ღმერთმან საზღვარნი შენნი“ **პხ., — უკუეთუ განავრცეს
ღმერთმან საზღვარნი შენნი“ G, II მჯ. 12,20;** „განა-
ფართენა წყალთა ზედა უღაბნოხსათა“ O, — „გზანი მისნი
განავრცნა წყალთა ზედა უღაბნოხსათა“ G, იერ. 2,24,

განქიქება - გამეფება, გამოქენება, შერცხევა, განუქიქენ იგინი უფელსა წინაშე შიისა" **გ.** **რაცხ.** 25,4; განაქიქნა იგინი თჳს შორისა" **კოლ.** 3,15.

განქიქება გამოქენება: „ბრძანა აღურთა ასხამა პირსა მისსა და ესრეთ განქიქებდა ყოველსა ქალაქსა" **ბარაღ.** 185.

განქიქებულ-ი შერცხევილი, განბილებული, თავმოქრილი; გამოქენებული: „განძარცვან იგი და შიშული განაგდონ გარე განქიქებულნი" **ბალ.** 41,8; „ცოდვილთა ეტრფანენ ცოდვანი მათნი ბეჭთა მათთა ზედა და ლადგენ განქიქებულნი" **მ.** **სყ.** 28,22. **იხ.** ქაქება.

განქმნა გაკეთება: „გზამ განუქმნიეს წინამსწარმეტყუელთა, შერთავით თჳსით ნუ იქმ გზაჲ სხუასა" **მ.** **სყ.** 72,28. **იხ.** ქმნა.

განქორწინება «ქმრისსლება», გათხოვება: „იქორწინებოდეს, და განქორწინებდეს" **მთ.** 24,38; „არცა განქორწინებდენ" **DE**, „არცა ქმრის ვიდრე იონ" **C**, **მთ.** 22,30; განქორწინე ასული შენი" **ზორ.** 7,27. **იხ.** ქორწინება.

განქრევა **იხ.** განწერება.

განქრუნ-განღება, გატანა: „ვითარმცა ვის წინა განაქრუნდა ჭურჭელი სამღვდლოთ" **C**, „რამთა განგანმეღოს ჭურჭერი მიერ ტაძრით" **DE**, **მრ.** 11,16. **იხ.** ქრუნ-განღება.

განქრმა აკრება: „განექრმა ენამ სასას მათსა წყურბლით" **O**, **გოდ.** იერემ. 4,4. **იხ.** ქრმა.

განქრევა თვალის სინათლის მოკლება, დაბნელება: „განუქრუნიათ თუღნი" **ფხ.** 11, 5. **იხ.** ქრევა.

განქცევა, გაქცევა: „შემეშინა და გავექცე და იგინი მღვდელს" **Ier.**—26,17r. „უკლადამეცინა განქცეულნი საყოფლადე თჳსა" **მ.** **სყ.** 65,25. **იხ.** ქცევა.

განღება «განქსნა», «განქუნ-», გაღება; გატარება, გატანა; გაერცობა, «განფენა»: „რომლია-იგი უფალმან განუღო გული მორჩილებად სიტყუათა" **ქ.** „რომელსა-იგი უფალმან განუქსნა გული მორჩილებად სიტყუათა" **ქ.** **საქ.** **მოც.** 16,14; განაღო თხიერი სისხლად და ასუა მას" **G**, „განაქსნა თხიერსა მას საძეურსა და ასუა მას" **M**, **მსყ.** 4,19; „განაღო ღმერთმან საფასი თჳსი" **იერემ.** 50,24; „განაღო ღმერთი" **საქ.** **მოც.** 5,9; „რამთა განგანმეღოს ჭურჭერი მიერ ტაძრით" **DE**, „ვითარმცა შინა განაქრუნდა ჭურჭელი სამღვდლოთ" **C**, **მრ.** 11,16; განაღო საერცელი შენი გუერდთაგან შენთა" **G**, **სოდ.** 22,27; „განაღო ღმერთი განუღო გელი შენი მას" **II** **შტ.** 13,8; „განაღო იგი წინაშე უფლისა" **G**, „განაქრუნა წიგნი იგი წინაშე უფლისა ღმერთისა" **O**, **იხ.** 27,14.

განღება წატანა, წასვენება, დაკრძალვა; გატარება: „არარაჲ შემოვიღეთ სოფელსა ამის და ვერცა რას შემოვნიელ ვართ მიერ განღებად" **მ.** **სყ.** 117,8; „არა ყო ერმან მან განღება პატრონთა, ვითარცა განღება მამათა მისთაჲ" **II** **შტ.** 21,12; ყვეს განღება დაფლვასა მისსა" **II** **შტ.** 16,14; „ბრძანა განქრეცა კოჭთა მისთა და საბლისა განღებაჲ მათ შინა" **Sin.**—11,47v.

განღებულ-ი გაღებული, გახსნილი: „ვარი ჩემი

განღებულ იყო ყოველთა კაცთათჳს" **მ.** **სყ.** 84,15. „ღმერთმან განღებულად" **იხ.** 17, 8, 17. **იხ.** ღება.

განღიმება გაღიმება: „წიად და მშჳდად განიღიმოს" **ზორ.** 21,22. **იხ.** ღიმება.

განღმრთობა გაღმერთება; ღმერთად ქცევა: „ერთმან ორთა იმთგანმან განაღმრთო და მეორე იგი განიღმრთო" **გ.** **ანძ.**—**შობ.** 228,1.

განღმრთობილი-ი გაღმერთებული: „მოსე, რომელი განღმრთობილი იყო ქუეყანასა ზედა" **მ.** **სყ.** 278,8. **იხ.** ღმრთობა.

განღვება გაღვება, გამოთხიზლება: „განაღვდა ძილისაგან თჳსისა" **G**, **საქ.** 16,20; „განაღვდა, რად გმინავ" **ფხ.** 43,24; „განღვრებე, განიღვდე" **ამბ.** 2,19; „განაღვდა სიყუარული" **ქება.** 2,7; „იქმნეს იგინი ვითარცა სიზმარნი განღვებადლთანი" **ფხ.** 72,20. **იხ.** ღვება.

განყენება, გაყენება «განშორება», «დაყენება», «განვლინება», გაცლა; განღვობა; განღვება: „განყენა მათგან" **C**, „განე შორა მათგან" **DE**, **ლ.** 24,31; „განაყენა ძილი მეფისაგან" **O**, „განა შორა ძილი მეფისაგან" **M**, **იხ.** 3,1; „განაყენოს... ნიში დასჯინებვისაჲ ზღდღე" **G**, „განაგლინოს იგი გარე... შედებული იგი სჯინებვისა მის ზღდღე" **ფხ.**, **ლევტ.** 19,31; „რამთურთჳს სარკუმელთა მათგან არა განეყენის იგი" **თეც.** 25, 4; „განეყენით... განეშორებით" **ფხ.** 52,11; „განეყენით ჩემგან" **ფლდ.** 7,4; „რამთა განეყენენ იგინი ჰამად ნაზორეთაგან" **საქ.** **მოც.** 15,20; „განაყენა მღვდელმან ეკლესიით" **მ.** **ცხ.** 220r; „წყრომა ჩემი აღვაყენა განეყენე (დაყენე O)" **I** **იერემ.** 2,11; „განუყენებოვარ კაცთაგან" **ბალ.** 20,29.

განყენებულ-ი განშორებული, გამდგარი; «განდგომილი»; «განძებული»; «და... განყენებულიად შორს ჯეკმა ფრიად" **M**, „დადა... განდგომილი შორს ფრიად" **G**, **იხ.** 2,16; „განყენებულ და განშორებულ არიან ყოველთაგან აღძრვათა და განცხრომათა ამის სოფლისათა" **იერ.**—**მარბ.** და **იონ.** 101,12; „განყენებულნი სისხაგან" **O**, „განძებულნი სისხაგან" **G**, **იხ.** 28,3. **იხ.** ყენება.

განყვანება, გაყვანება «გამოყვანება», გაყვანა, გატარება; „განიყვანა ისრაელი შორის მისსა" **ქ.** „გამოყვანა ისრაელი შორის მისსა" **ქ.** **ფხ.** 125,14; „განიყვანა იგი უდაბნოდ" **მრ.** 1,12; „ნუ განიყვანებ მე კერძოთგან ღმერთი ჩემთაჲსა" **ფხ.** 101,25; „მას განყვანდეს შეილი მინი ცეცხლად" **II** **შტ.** 23,6; „რომელ გარე გაგიყვანო" **ი.**—**ფ.** 27,20.

განყვანება «განვლონა», გაშვება; წაყვანა; „ღმინება ყოს მას ზედა განვლონებად იგი განვლენასა მას" **G**, „ღმინება ყოს მას ზედა განვლონებად განყვანებასა მას" **ფხ.**, **ლევტ.** 16,10; „ბრძანა განყვანებაჲ კაცთაჲ მათ" **საქ.** **მოც.** 5,24. **იხ.** ყვანება.

განყიდა **იხ.** განსყიდა.

განყინება გაყინვა: „განაყინა გული მისი ვითარცა ქვიშა" **მ.** **მოც.** 62,4; „სისხლი რაჲმს განყინდის იქმნის ქორტ" **ბ.** **ქება.**—**ეჭუსთა** **დღ.** 109,12; „განყინებულნი ძრწოდეს ზივიცხისა მასგან ზამთრისაჲსა" **I** **ეზრა** 9,8. **იხ.** ყინელი.

განმარებულ-ი, განმარებულ-ი დანართი, **«და-კენებული»**; მოცულობითი; შორი: „შეადგეთ... ზღუდვას განმარებულსა“ **ტ.** — „დასწავით... ლობესა და-კენებული“ **ტ.** **ფს.** 11,4; განმარებულ არს ზემოთ **მთ.** 15,8; „გითარ განმარებულ არის ცანი ქუეყანისაგან“ **ო.** **ეს.** 55,2.

განმარებულ-ი ასკეტი, დაყუდებული, მეუღლები: „გამოეცხადა წმიდისა მას განმარებულსა“ **ატმ.** 110, 11. **იხ.** შორება.

განმარებულად შორს; „წარვიდა განმარებულად ქალაქისა მისგან ჩრდილოეთ კერას“ **რიფს.** 174,3.

განშუება «ხარება», «კეთილგნება»; კეთილდღეობა, ნეტარება: „განაშუა შენ და სახლმან შენმან“ **ც.** — „იხარებდე შენ და სახლელნი შენი“ **მ.** **II შჯ.** 14,26; „განარშუას და არავინ იყოს მდურთხობელ მათა“ **ო.** — „კეთილგნებას და არა იყოს შემაშინებელ“ **pb.**, **იერმ.** 20,10; „განაშუეს ყოველთა, რომელნი გეტრუენეს შენ სიტრუეთ“ **ო.** — „იყფის ყოველთა უგულუბელსა მყოფელთა უგულუბელს-ყოფათა“ **ც.** **იერმ.** 12,1. **იხ.** შუება.

განშუელება გამშელება, დამშვიდება; „არავინ იყო ენი-მცა განაშუელნა“ **II მთ.** 14,6. **იხ.** შუელება.

განშუენება «შუენიერ ყოფა», «შემკობა»; „არაბა გან-შუენდი“ **მ.** — „რაფენ შუენიერ ხარ“ **ო.** **ქება** 7,7, „განაშუენებთ სამარებსა მია მართალთასა“ **ც.** — „შე-ამკობთ მოსაცნებელსა მართალთასა“ **DE.** **მთ.** 23,29, „უძილებად მისი განაშუენებნ სიქესა მის“ **ზირ.** 28,21, „ყოველთავე სამაჟულთა განაშუენა იგი“ **ვარ.** 817.

განშუენება სილამაზე, გამშვნიერება; შემკობა: „რომელი ძიებულ არს... განშუენებისათჳს ბუნებისა, მრავალ არს“ **გრ.** **ნოხ.-კაც.** **აგებ.** 222,2; „შუეძლიეთ გან-შუენებაჲ აპოლონისი“ **ფლკტ.** 151,7; „უკეთუეუ ლუჟარდეს განშუენებად თავი თჳსი სამოსლითა, ესე სირცხულ არს მისა“ **მ.** **სქ.** 192,19.

განშუენებულ-ი შემკობილი, მშვნიერი, გაწმენ-დილი; „ასტლნი მათნი განშუენებულ არიან და აღ-მჯულ მსგავსად ტაძრისი“ **ფს.** 142,12; „განწმენით ყოველსა საქმესა კეთილსა, განშუენებულსა“ **თომა** 17,22, „პო-ვის იგი განშუენებული და შემკული“ **ლ.** 11,25. **იხ.** შუენება.

განშჳა **იხ.** განსჳა.

განჩეება «მიღება», განკუთვნება, მისაკუთრება, გა-მორჩევა, გამოცალკეება; „აბა ესერა მე განჩეემო თქვენ მგარი“ **ო.** „აბა ესერა მე მიგიღებ თქვენგან მგარსა“ **ც.** **მალ.** 2,8; „განჩეემოთ უფალსა პირველ ნაყოფად სიწმიდელ ქუეყანისაგან-ოცდახუთი ათასი წყრთაჲ“ **ეზეკ.** 45,1; „შეშაკა ფრიად განჩეემე მთიეც იგი“ **ლიმ.** 78,24; „რომლისა თანა არს აიყუარული, არარაჲ განჩე-მის საკუთრად თავისა-თჳსაჲ, არამედ ყოველი, რომელი აქნენ, სხუათათჳს პნებაჲ“ **მ.** **სქ.** 216,2.

განჩეება «განჩინება», «შესაწირავი»; „მგარი განჩე-მებისაჲ და მგარი განჩინებისაჲ...“ **შეწირილიან** **ო.** — „მგარი იგი შესაწირავისაჲ და მგარი იგი გან-ჩეებისაჲ იწირილიან“ **ო.** **ლევტ.** 10,15.

განჩეება «განჩინებელი», «დაწესებული», «განჩინები», განკუთვნილი; განჩეებაჲ (გან-ჩინებაჲ **K**) იყვნეს ცხოვრებასა მას საუკუნესა **ტ.** „იყვ-ნეს დაწესებული ცხოვრებასა საუკუნესა“ **ტ.** **ხაქ.** **მოც.** 12,48; „ყოველი განჩეებული და აღნთქეში ისრა-ელსა შორის, მათა იყოს“ **ეზეკ.** 44,29, „და იყოს მათა სახ-ლებად განჩეებულიად სიწმიდელ მათა“ **ეზეკ.** 45,4. **იხ.** ჩემი.

განჩინება «შეწირვა», «მიცემა», «განთავება», «გამო-რჩევა», «გამორჩინება», «სჳა», «ჩუენება», «განსა-ზღვრება», განწესება, დადგენა, დამტკიცება, გა-დაწყვეტა; „რაოდენათ... განჩინებენ ძენი ისრა-ელისანი უფალსა“ **ც.** „რაოდენათ... შეწირონ ძეთა ის-რაელისათა უფალსა“ **pb.**, **რიცხ.** 18,19, „განჩინოს სამკვდრებელი მონი ასულსა მისსა“ **ც.** — „მისცეს სამკვ-დრებელი მათი ძმასა მისსა“ **Fr.**, **რიცხ.** 27,9; „განჩინენ ლევტელნი შორისა ძეთაგან ისრაელისათა“ **pb.** — „განა-თჳსენ ლევტელნი შორის ძეთაგან ისრაელისათა“ **ც.** **რიცხ.** 8,14; „რომელნი-იგი განჩინნა უფალმან არა წილად მათა ქუეყანა იგი“ **მ.** „რომელთა განუღსა ზღვრა უფალ-მან მათ არა წილად მათა ქუეყანაჲ“ **ც.** **იხუ** 5,5,6; „გან-ჩინნა უფალმან ტომი ლევისი აღლებად კიდობანი“ **ც.** — „გამოარჩია უფალმან ნათესავი აღლებად კიდობნისა“ **მ.** **II შჯ.** 10,8; „პირველადვე განჩინა (გამოარჩინა) ღმერთმან უწინარესა საუკუნეთა“ **I კორ.** 2,7; „პილატე გა-ნჩინა აღსრულებად თხოვად იგი მათი“ **ც.** — „პილატე სჯა თხოვისებრ მათისა“ **DE.** **ლ.** 23,24; „რომელნი-იგი წინაჲ-წარ განჩინნა, მათცა უწილად“ **პრომ.** 8,20; „კუ-ლად რასმე განჩინებნ ღვსა“ **მებრ.** 4,7; „სპასალო-რად თორნიკ განჩინეს“ **მ.** **II შჯ.** 10,19; „განჩინეს აიტყუა განსვად ქადაგი“ **II მტ.** 20,5; „განჩინნა ბრძანებულნი ჟამნი“ **ხაქ.** **მოც.** 17,28; „განჩინენ თქვენ მეუფე ისრაელისაჲ“ **ო.** — „რომელმან ვაჩუენენ ისრაელი მეფე თქუენი“ **ც.** 48,15; „განჩინა ბრძანება გიორგის-თჳს“ **გიორგ.** 265r.

განჩინება «განჩეება», განჩინი: „მკერდი განჩინე-ბისაჲ“ **ც.** „მკერდი იგი განჩეებისაჲ“ **ო.** **ლევტ.** 10,15; „განჩინებაჲ იგი სიკუდილისაჲ მიგუელო“ **II კორ.** 1,8.

განჩინებულ-ი «დაწესებული», «განჩეებული»; «გარემოდასი», «განკუთვნილი», «ნაწილი»; ცხადი, ნაჩვენები; საჩინო, წილი, სარგო; „გარდაჰქდიან ჟამნი ცხოვრებასა მათისანი, რომელნი განჩინებულ არიენ მათთჳს“ **ბ.** **კებ.-ქაქუხ.** **ლ.** 55,18; „ადგეს იგი მწუხარე თავდადრეკილად და მოვლოდის მსაჯულისა მებრ განჩინე-ბულსა ბრძანებასა“ **მ.** **სქ.** 212,18; „განჩინებულ (განჩეებული **K**) იყვნეს ცხოვრებასა მას საუკუნესა“ **ტ.** „იყვნეს დაწესებული ცხოვრებასა საუკუნესა“ **ტ.** **ხაქ.** **მოც.** 12,48; „მოეცა... ქალაქნი სამკვდრებელად და განჩინ-ებულნი მათდალ და საცხოვრათა“ **ტ.** — „სცეს ქალაქნი საყოფელად და გარემოდასი მათი საცხოვრათა“ **მ.** **იხუ** 5,14,4; „მისცა... ქებრონი და განჩინებულნი (გან-კუთვნილებულნი **M**) მისდაჲ“ **ც.** **იხუ** 5,21,18; „განჩინე-ბულნი მათნი იყვნენ თხოვრებთა მათთათჳს“ **ც.** — „ნაწილ-ნი მათნი იყვნენ პირტყუთა თხოვრებთა მათთათჳს“ **ცხ.**, **რიცხ.** 26,8; „განჩინებულ არს“ **ფლკტ.** 182,20 „კაცა

განჩინებული ღმრთიან მიერ" ხაჭ. მოც. 2,22; "მო-სლვადმდე დღისა მის უფლისაჲსა, ღიღისა და განჩინებუ-ლისა" ხაჭ. მოც. 2,20; "ერთადე განჩინებულნი კა-ლიმასგან, ეგრეთ განუჩინეთ მას" რიცხ. 15,20.

განჩინებულად «შესაწირავად»; ცხადად: «განუჩინეთ განჩინებუნი განჩინებულად უფალსა დასაბამად თბისა თქუნიანსა» G.—«განუჩინეთ შესაწირავად უფლისა ბირველი თბეთაგან» ps, რიცხ. 15,20; «განჩინებულად ესმა საულისგან» მართ. A. კირ. იერ.-ხული წმ. 187. იხ. ჩინება.

განჩუბრებულ-ი იხ. განცუბრება (-ული).

განცდა «გამოვტრევა», «გამოცდა», ცთუნება; სიტყუამან უფლისამან-განცდადა იგი" T. —«სიტყუამან უფლო-სამან განცდავტრევა იგი» T. 104,18; «უფლო, გან-ცდადე და მიცან მე» T. —«უფლო, გამოცდადე მე და მიცან მე» T. 118,1; «არა განცდადე უფალა ღმერთი» მთ. 4,7; «ნუუუე განცდადე თქუენ განმცდელმან მან» I თხ. 2,5; «რომელნიმე სატანველითა და გლეშითა გან-ცადნეს» ჰებრ. 11,28. «რამთა თანვე ელმოღის ბრძო-ლითა და განციდითა» მ. ცხ. 130v. იხ. ცდა.

განცდა ღანახვა, შეხედვა, ეჭვრა; გასინჯვა, გამოძი-ება; ცნობა: «განცდადენით ყოიანი» ლ. 12,24; «რომელმან განცდადის პირი ქმნულებისა თვისისაჲ სარ-კითა» მთ. 1,28; «განცდადენ საქმენი შენი და და-მიკარა» ამბ. 2,2; «განცდადენ ღრუბელნი, რადენ მა-ღალ არიან შენგან» ამბ. 25,5; «პირსა დედაქცისა მეფისასა ნუ განცდი» ზირ. 9,2; «სიკეთესა ქალწულისაჲ ნუ გა-ნცდი» ზირ. 9,5; «განცდადეთ და იხილეთ, რამეთუ ტკბილ არს უფალი» T. 11,2; «განცდადეთ იგი» ფილპ. 10,14; «განცდადე მე, უფალი, და განმცდათ მე» T. —«გა-მოცდადე მე, უფალი, და განმცდადე მე» T. 25,2. იხ. ცდა.

განცემა, გაცემა «მიცემა», ღალატე; გაგზავნა: «გა-ნცნა იგინი უფალმან ჯელსა აბინისა» G.—«მისცნა იგი-ნი უფალმან ჯელსა იაბინისა» M. 2,2; «რომელმანცა განცნა იგი» მთ. 10,4; «გალმართ განცემდა» მ. ცხ. 177f.

განცემა ღალატი; მიცემა; «არა არს შიში განცემი-თა და გულის-სიტყუათა შეწევითა» ხიბრძ. ხოლ. 17,11; «ბრძანა ჰროარდაგისა განცემად» ატმ. 94,11. იხ. ცემა; შინა-განცემა.

განცვალება, გაცვალება შეცვლა, გაცვლა, გამოცე-ლა; «შეცვალება» «არა განცვალო იგი აეთილი ზე-ნაშა» G, ლევტ. 27,10; «ნუ განცვალებ მეგობარსა შენსა ქრთმად» ზირ. 7,20; «ძლიმან ღამისამან განუცვა-ლის გონებაჲ მისი» O. —«ძლი ღამისა შესცვალეს მეც-ნიერებაჲ მისსა» ps., ზირ. 40,5; «გაცვალის წყალი იგი ბადასაჲ» მ. ცხ. 108f. იხ. ცვალება.

განცვლა გაცვლა; «და უმჯობეს განცვლით განცვალო იგი» ლევტ. 27,10. იხ. ცვლა.

განცთომა «განერთომა», ეჭუაზე შეშლა: «გამოვიდეს შეპყრობად მისა, რამეთუ იტყოდეს, ვითარმედ განცთი (განკრთთ) ღალ არს DE» მრ. 2,21. იხ. ცთომა.

განცთუნება «შეცთუნება»: «განცთუნნა ზრახანი» O.—«შეცთუნნეს განზრახვა მათი» ps., ზირ. 2,28. იხ. ცთუნება.

განცივება გაცივება: «ერთადე განა ცივის ჯურღმულმან წყალი თჳსი» იერემ. 2,7; «შეშთხვა... შიშუელი ვინმე, რთ-ბული სასტიკად განცივნებოდა» მ. ცხ. 110v; «ტუივი იგი განცივნა» Sin —11,186f. იხ. ცივი.

განცინ- სიტყლი: «განცივნა სარა გულსა თჳსსა» დაბ. 18,12. იხ. ცინა.

[განციხება] განციხებულ «განთიად»: «გამოვიდა დედაქცი განციხებულ» G. —«მოვიდა დედაქცი იგი განთიად» M. მსქ. 12,26. იხ. ციხარი.

განცლა ღაცლა: «განეშორნენ და მჭრათლ განუცალთნ გზა» მ. სქ. 230,14. იხ. ცლა.

განცოფება «განფიცება», გაგიჟება, გასულელება: «განცოფნა (განფიცნა O) ყოველი კაცი მეცნიერე-ბისაგან» I, იერემ. 10,14; «იტყოდეს თაფთა თჳსთა ბრძენ და განცოფნეს» მრთ. 1,22; «ანუ არა განა ცოფაა ღმერთმან სიბრძნე იგი ამის სოფლისაჲ» I კორ. 1,20; «უ-იქცით, რამეთუ ბერა განცოფნა» მ. ცხ. 218v.

განცოფებულ-ი გაგიჟებული, გახელებული, გაბრა-ზებული; «დასულეებული»: «განცოფებულთა არა-რამთ უმოღბინე არნ» მ. ცხ. 79v; «განადგე შენგან სიბრძნე განცოფებულ» ბ. კეხ.-ექუხ. ღლ. 47,6; «შეშთხვა მას განცოფებულ იგი შინაზინი» მ.-ე. 48,12; «უ-იქცეთ მას განცოფებულ» ps.—«მისდევდა მას დასუ-ლებულ» O, იხ. ხოლ. 7,22. იხ. ცოფი.

განცოცხლება «კუალად მოგება», «განკურნება», «განმართლება», «ცნობება», «მართელ ყოფა»: «გა-ნცოცხლა ჯელი იგი მათი» C.—«კუალად მოეგო ჯელი იგი» DE, მრ. 2,2; «განცოცხლა კაცი იგი» DE.—«გა-ნცოცხლა კაცი იგი» C. 2,2; «მოკუდარ იყო და განცოცხ-ლა» DE.—«მოკუდარ იყო და ცხომდა» C. ღლ. 15,24; «დაიდევ წყალსა შენსა და განცოცხლდე» O.—«იქცე და მართელ იყო» ps. 28,21; «განმა ცოცხლე გუ-მული ეგი ძვრ-ძვრადთა ამითან წყალულებათა» ფილპ. 142,28; «განცოცხლა ვითარცა ერთი იგი» მთ. 12,12. «დადგა ჯელი იგი განცოცხლებული» მართ. A. ანტ. ღლ. 19f; «იხალენ ჯელი» შენის განცოცხლებულთა ფილპ. 155,22. იხ. ცოცხალი.

განცრუება, განცრუება «დასჯა»; გამტყუენება, გაუქ-მება: «არცა განაცრუეოს იგი, რაჟამს განიკთხვიდეს მას» T. —«არცა დასაჯოს იგი, რაჟამს განიკთხვიდეს მას» ps. 28,22; «განაცრუეა ყოველი აღთქმად თჳსი არშაკ» ნახ. 72,18; «განაცრუეა ღმერთმან ზრახვაჲ მათი» მ.-ე. 22,6.

განცრუებულ-ი «ღაშვილი»; «სასჯელისა მისისაგან გამო-ვედინ განცრუებულ (ღაშვილი T)» T. 107,7. იხ. ცრუ(ე)ება.

განცუება, გაცუება გაცემა, «დათხევა»: «მუნ გაც-უეთე სიძეთა ჩემთა» I. —«მუნ დავითხო სიძეთა შიერ ჩემისა» G. ps. 2,20. იხ. ცუება.

განცუმა გაყრა, გარკობა: «განაცუა იქლესა მუსმარი ცხრათ და შითღამორჩილი იგი» მ. სქ. 148,2; «იწ განცუა ცუა ზრატუი ცხრათა შენთა» IV მფ. 12,25. იხ. ცუმა; განსაცუმელი.

განცურვა გაცურვა: „ნუთუჲ გან-ვინმე-ცურდეს და განერეს“ **საქ. მოც. 27,42.** იხ. ცურვა.

განცვარება, განცვარება «ოცება», «განკვრება», გა-ოცება, შეცერთება: „დადნეს ივინ გონებითა და გან-ცვარდეს“ **გ.** — „დადნეს გულნი მათნი და ევოცნეს“ **მ.** **ესე 5, 1;** „სიმნელისა მისისაგან განცვარდეს“ **მარკ. 248;** „იხილა რაჲ მან მც თჳსი, მუნვე მოსრული, განცვარ-და“ **მ. ცხ. 24;** „განცვარდენ დიდებულთათჳს ცხო-რებისა“ **პხ., —** „განკვარდენ დიდებულსა მას ცხოვრებასა მისსა“ **ო.** **სიმარტ. სოლ. 2, 2.**

განცვარებულ-ი, განჩვარებულ-ი «განლიგებულ-ი», სულელი, გაოცებული, გაშტერებული: „თუალ-უგონ და განჩვარებულ-ი (განლიგებულ-ი B) ზედაჲ კაცსა ვისმე ერასა“ **A. თეკლა 25, 22;** „ივლიტინ უდაბნოდ შეეთათმ-ლი ვითარცა განცვარებულ-ი“ **მ. ცხ. 81V;** „წარვიდა პალატად თჳსა, დამხიმებული ურვიითა და შესულეზული ტი-ვილითა და განცვარებულ-ი გონებითა“ **ბალ. 107, 24.** იხ. [ცვარება].

განცვანება გაცვენა, გაგდება, «განვრდობა»: „განც-ვენ სახლთ-გან საშუებლისა მათისათა“ **ო.** — „განვარდენ სახლთაგან შეუბისა მათისათა“ **გ. მიქ. 2, 9.** იხ. [ცვენა, ცვენება].

განცვარება იხ. განცვარება.

განცხადება «გამოცხადება», ჩვენება, «განმარტება», გამოჩენა, ზმანება, გამოაშკარავება: „განცხად-იესუ თავი თჳსი მოწაფეთა თჳსთა“ **გ.** „გამოუცხადა თავი თჳსი იესუ მოწაფეთა თჳსთა“ **მ. 21, 1;** „განცხადებთ გან-ვეცხადე სახლსა მას მამისა შენისასა“ **I მთ. 2, 27;** „გან-ცხადნა ხახელი მისი“ **მარკ. 6, 14;** „განვეცხადე, რო-მელნი შე არა შვითხედეს“ **ეს 65, 1;** „რაგთა განვეცხა-დო იგი“ **კოლ. 4, 4;** „მოხუცებულთა თქუენთა ჩუენებით გა-ნეცხადოს“ **საქ. მოც. 2, 17;** „განაცხადა სარცხენ-ლი თჳსი“ **ენეკ 28, 18;** „ყოველსა კაცსა ნუ განუცხადებ (განუშარტებ O) გულსა შენსა“ **პხ. ზორ. 8, 22.**

განცხადებულ-ი ცხადი, აშკარა, გამოჩინებული: „არა მრავალთა განცხადებულ არს იგი“ **ზორ. 8, 23;** „საღწაული განცხადებულ-ი იქნა მათ შიგნ“ **საქ. მოც. 4, 16.**

განცხადებულად «კანდიერებით»; ცხადად, გაბე-ღულად, ნამდვილად: „გამოვიყვანენ თქუენ განცხადე-ბულად“ **პხ.** „გამოვიყვანენ თქუენ კანდიერებით“ **გ. ლევით. 26, 18;** „პრეტუ მათ იესუ განცხადებულ-ად“ **მ. 11, 14;** „ესე განცხადებულად იქნა ყოველთა მამართ ჰერათა“ **საქ. მოც. 19, 17;** „გან-ცხადებულად სიტყუასა ამას ეტყუდა“ **მარკ. 8, 22;** „გერ-არს თქუამდ განცხადებულად“ **საქ. მოც. 2, 29;** „განცხადებულად უწყითენ ყოველმან სახლმან ისრა-ელიამან“ **საქ. მოც. 2, 36.**

განცხადებულად მოსლვა «გამოჩენა»: „რომელი არა განცხადებულად მოვიდეს“ **DE.** — „რომელი არა გამოჩნდეს“ **გ. მარკ. 4, 22.** იხ. ცხადი.

განცხადებულება გამოცხადება, გამოჩენა; გაბეღულე-ბა: „მისცა მან განცხადებულებაჲ“ **საქ. მოც. 10, 40;** „მოვეც მონათა შენთა ყოველთა განცხადებულებითა სიტყუად სიტყუასა შენისა“ **საქ. მოც. 4, 29;** „ნუ განმოვრებთ განცხადებულებასი მამას თქუენსა“ **პეტრ. 10, 24;**

„დადგეს მართალი დიდითა განცხადებულებითა წი-ნაშე მაჳარებელისა მისისასა“ **სიმარტ. სოლ. 2, 1.** იხ. ცხადი. **განცხარება** გაცხარება, გაწყვრომა: „მეყსეულად გან-ცხარდა ჰეროდე, ჰგონებდა... მისი... წინააღმდეგობი იშვა“ **Ath. 11, 21r.** იხ. [ცხარება].

განცხოველება გაცოცხლება, განკურნება, «განმრთე-ლება»: „განცხოველნა ჩუენ“ **ენეკ. 2, 5;** „რო-მელმან განაცხოველნა მელდარნი“ **პრომ. 4, 17;** „სრუ-ლად კაცო განცხოველნე შეფათსა შინა“ **მ. 7, 22;** „განმაცხოველნეს შემდგომად ორისა დღისა“ **ო.** — „გან-მამრთელნეს ჩუენ შემდგომად ორსა დღისა“ **გ. ოვხე 8, 2;** „ქებასა შესწარვენ ღმრთისა მიმართ სულისა წმინდისა მიერ განცხოველებულ“ **იბ. რომ. — კურთხ. მოს. 198, 7.** იხ. ცხოველი.

განცხრომა, გაცხრომა «შუება», «ხარება», «ძნო-ბა», გართობა, მხიარულება, «შექცევა»: „იშუებადით ქუეყანასა ზედა და განცხტრებოდეთ (იხარებ-დით ო)“ **საქ. 5, 5;** „განცხტრებოდეთ ყოველთა გულთა შენთა“ **ო.** — „ძნობდინ ყოველთა გამოგულთ შე-ნით“ **გ. სოფ 2, 14;** „შემან უფლისამან განაცხტრვის გულს“ **ო.** — „შევი უფლიაჲ ახარებს გულსა“ **პხ. ზორ. 1, 12;** „მართალნი... განცხტრებოდიან სიხარულით“ **ეს-67, 4;** „გზასა წამებთა შენთასა განცხტრებოდეთ (გა-ნცხტრებოდეთ ო)“ **ქ. ეს. 118, 14;** „არცა განცხტრე-ბოდეთ თელნი ჩემნი“ **ეს 130, 1;** „ნუთუა განცხტრე-ბით“ **ლ. 12, 29;** „შეტრუთი მისი აქა და იქი მომვარდების. იმღერის და განცხტრებოს“ **მ. ცხ. — 200v;** „მეყსეულად იქნან იგი და განცხტრებინ“ **მ. ცხ. 217r;** „განი-ცხტრობნ თელთა ხილვად ყუთელთა მისთა სიმეწყნული-აჲ“ **ლიმ. 1, 11.**

განცხრომა «შუება», მხიარულება, «პარიტ-მემ-ღერი»: „ქმითა წყალთა მრავალთაჲთა საჯრეელ არიან გან-ცხტრომანი ზღასანი“ **ეს. 62, 4;** „იწყეს განცხტრომად“ **DE.** — „იწყეს შუებად“ **გ. ლ. 15, 24;** „განშორებულ არიან ყოველთაგან... განცხტრომათ: ამის ათფლისათა“ **ოქრ.-მარხ. და იონ. 101, 12;** „პრეტუ მას ზერმან განცხტრომით“ **მ. ცხ. 225v;** „გინადცა ამირ (სოცლოსგან) იშვა განცხ-ტრომად; განცხტრომისაგან იშვენს უშუერნი სიტყუანი“ **მ. ცხ. 42v;** „აუგ არს მონაზონისა განცხტრომად, სოცო-ლი და მხიარულებად“ **მ. სქ. 187, 29;** „ესმოდა ქმად სიხარუ-ლისა და განცხტრომისაჲ“ **DE.** — „ესმა ქმად სახობისად და პარიტ-მემღერთაჲ“ **გ. ლ. 15, 25.**

განცხრომა მომთრავლეთა თანა «მესულეობთა ღწნით»; ქეიფი: „ქმას და სუამს და განცხტრებოს მომთრავლეთა თანა“ **M.** — „განაწილეს, ღწნით მესულეობდეს“ **გ. II მკ. 21, 20.** იხ. [ცხრომა].

განძ-ი საუნჯე, ქონება, სიმდიდრე: „განძი ოქროსაჲ არა არს ჩუენ თანა“ **მ. სქ. 184, 4;** „უპარა წერაქუსაჲ თჳსსა და განვიდა კლდეჲ მას, სადა-იგი პირველ პოვა გან-ძი, ჰგონებდა, თუ პოოს ასუ აცა“ **მ. ცხ. 218r;** „განწყო სამეფო განძი ჩუენი“ **მ. ცხ. 150, 1.** იხ. საგანძური.

განძარცუვა, განძარცუვა «განხეთქა», «განწდა», «გან-მარტება», განბა, გაშიშვლება, წართმევა: „განძ-

ძარცუა მე ძაძა და შემოსა მე სიხარული" **ტ.**—„გან-
ხეთქე ძაძა ჩემი და გარე-შემარტე-მე სიხარული" **ქ.**
ფ. 29,12; „ტყუი მათი მათგან განსძარცუეს" **ო.** „
„ტყუენი მათნი განჭკადნეს" **გ.** შიქ. 3,3; „განძარცეს
ჯაცმან წამლო თჳსი" **მო.** რუთ. 4,7; „ერთი (აფხაზი) მი-
უღგა, რაჟთა განძარცუნეს (ძმანი)" **შ.** ცხ. 177r;
„განძარცუეს იგი" **შთ.** 27,28; „განძარცუა სამო-
სელი საგლოველი" **ო.** ენთ. 15,4; „განძარცუარცოდინ
სამოსელი მათი" **ეფე.** 44,19; „განძარცონ სამოსელი
მისი და განხილონ იგი" **პხ.**—„განძარცონ სამოსელი
წინაშე ბერობასა" **გ.** II შქ. 22,17. „არა გზნებს განძარ-
ცუვად. არამედ შემოსად" **II კორ.** 5,4.

განძარცული-ი „შემცელი“ „ერთგვლეს ქუეყანასა გან-
ძარცულსა" **ფილ.** 7,8. იხ. ძარცვ(ვა).

განძება, გაძება „განტება“, „დარღუევა“, გაძევება:
„რომელი მოვიდეს ჩემდა, არა განვაძო გარე" **თ.** 6,27;
„რომელმან განაძო ცოლი სახერგი, განტება მან კეთილი"
იგ. სოლ. 18,22; „ნუცა ეხოდასა შენისაგან გაძება" **მართ.**
ც. ოქრ.-უძლ. შვ. 515; „განვაძო შენ" **ც.**—„დაგარ-
ჯო შენ" **DE.** ლ. 19,44; „განძისი სამკვდრებელიაგან
მამულისა" **შ.** სწ. 72,7. „ვერ შემოძლეთ მას განძებალ"
DE. „ვერ უძლეთ მას განტებალ" **ც.** შრ. 9,27.

განძებული-ი „განგდებული“, „განდევნილი“, გაძე-
ვებული; „განყენებული“: „განძებულნი იგი შემოწ-
ვალნი" **ო.** „განგდებული შეიწყნარო" **გ.** შიქ. 4,6;
„ასული მდღელიაჲ უკუეთუ იყოჲ ქურციკ ანუ განძებულ
(განდევნილ) **გ.**" **პხ.**, ლევტ. 22,18; „უთარცა სახედ
განძებული ერისაგან ძალი" **შ.** ცხ. 384v; „განძე-
ბულნი აძისაგან" **გ.** „განყენებულინი სძისაგან" **ო.**
ეხ. 28,9. იხ. [შება].

განძლიერება „განძტიცება“, „განჯრბალულ ყოფა“,
გაფიცება, მგზნობა, „ნუგეშინის-ცემა“: „მკლავმან
ჩემმან განაძლიეროს (განაძტიცოს) **ტ.** იგი" **ქ.**
ფ. 88,22; „განაძლიერა გული მისი" **გ.**—„განაძტი-
ციცა გული მისი" **მ.** II შქ. 2,30. „იგინი უფროსს გან-
ძლიერებოდე" **DE.** „იგინი განძტიცადოდე იყე-
ნის" **ც.** ლ. 23,2; „მოიღო საზრდელი და განძლიერდა"
ხაქ. მოც. 9,10; „განძლიერდა სიყმილი ქუეყანასა ზე-
და" **დაბ.** 12,10. „განძლიერდა მეფე იგი" **ფლტ.** 155,
10; „განძლიერდეთ და კუალსა განდრეკილებასა ჩუენო-
სისა ეოდოთ" **ო.**—„გმუნდეთ, რამეთუ უკუანა განდრე-
კილებათა ჩუენთასა ვიდრით" **გ.** იერემ. 18,12; „განძლი-
ერდეთ" **ბ.** „ნუგეშინის-ცემალ უქმნენ" **ა.** ხხტ.
153,2.

განძლიერებულ-ი ძალია მოცემული; „მოძაგრებუ-
ლი“: „განძლიერებულ ჩემი უფროს" **ფ.** 87,20;
„განძლიერებულნი ეგ იძლიერით" **ეხ.** 8,8; „იერიქოჲ
შეეცნებულ იყო და განძლიერებულ" **მ.** „იერიქოჲ შე-
ეცნებულ და მოძაგრებულ იყო" **გ.** იხუ ნ. 8,1. იხ.
ძლიერება.

განძნელება „განძაგრება“, გაძვირება: „თუ განი-
ძნელოს სიმაღლე იგი სიმტკიცისა" მისისაჲ" **ო.**—„რამეთუ
განძაგრდეს თუ სიმაგრე ძალისა მისიჲ" **გ.** იერემ. 51,
68; „განძნელეს იფქლი გლახათათჳს" **შ.** სწ. 64,14.
იხ. ძნელო.

განძრვა დაძვრა, გარჩევა: „არა განძრას ძალიმან ენაჲ

თჳსი" **გამოხლ.** 11,7; „ეის ზედა განსძართ ენაჲ თქუენი" **ეხ.** 57,4. „ვერ ეძლო ასოთა მისთა განძრვად ცხედარსა ზე-
და" **სინ.**—11,229v. იხ. ძრვა.

განძურცულა იხ. განძარცულა.

განძუნება „განრისხება“, გაწყრომა, ბრდენება: გაფი-
ცება, გამწვავება: „განმაძუნონ მე" **გ.**—„განმა-
რისხონ მე" **მ.** II შქ. 31,20; „განმაძუნეთ მე წყალსა
ზედა ღრტყნისასა" **გ.**—„განმარისხეთ მე წყალსა ზედა
გინებისასა" **პხ.**, რიცხ. 20,24; „უთარცა ლომი განძუნ-
დეთ" **ფლტ.** 136,10. „განძუნდა საღმობაჲ იგი ბე-
რისაჲ" **ლიმ.** 2,23; „არა განძუნდეთ უთარცა მკენი" **შ.** სწ. 268,10.

განძუნება გაფიცება, გამწვავება; გაჭაგრება: „ნეტარ
არს, რომელმან მოვიდეს. მკურნალი პირველ წყლულებათა
მისთა განძუნებამდე" **შ.** სწ. 250,17; „აღიზუნა იგი-
ნი... განძუნებითა ღრდითა ფრიალ" **II შქ.** 29,28.

განძუნებულ-ი გაფიცებული, ველური, გაეცხლე-
ბული: „განძუნებულთა ღელვათა ზედა ვალს" **სიბრძ.**
სოლ. 14,1; „რომელმან თვერი სული და განძუნებულნი
უფროდ მიიქციე" **განხ.** იოან. 280,13; „დადათუ განძუნე-
ბულ იყნეს კლად მისა" **მართ.** **ს.** ოქრ.-მარხ. და იონ.
108,17. იხ. ძუნება.

განძლება „აღესება“, კმევა: „გული გუებული განაძლო"
ო.—„სული დამაძლებული აღავსო" **გ.** ეხ. 58,10; „არ-
ცა თუ წყლთა განაძლებდეს თავთა მათთა" **ა.**—**ე.** 40,4;
„განეძაძლენ შენგან ყოველნი მკენი" **ო.** ეფე. 22,4;
„განეძაძლო მე სიმწართა" **გოდ.** იერ. 3,25; „კონამცა
განეძაძლეთ ურცხოდენი" **ც.** შთ. 15,21.

განძლება „განძლობა“: „გული ეტყოდა განძლებად ნა-
ბიჭვისა მისგან" **DE.**—„აწადნ განძლობად ნაბიჭვისა
მისგან" **ც.** ლ. 16,21; „ეინაჲ ძალ-გვც აქა განძლებად" **შ.**
8,4.

განძლობა, გაძლობა „განძლება“, „აღესება“: „განძლენ
ბოროტთა" **ო.**—„აღივსნენ ბოროტთა" **პხ.**, იგ. სოლ.
12,21; „განძლენ სული ჩემი" **ფ.** 62,6; „ყოველივე ჳეებნი
შესდია ზღუასა და ზღუად იგი არა განძლების" **მად.**
1,7; „მანვლი უფლისაჲ განძლა სისხლითა" **ო.** „მანვლი
უფლისაჲ აღიეცათ სისხლითა" **პხ.**, ეხ. 24,8; „ჳამეს ყო-
ველთა და განძლეს" **შთ.** 15,27; „განძლეს ჳამალითა"
ფ. 18,14; „ჳამდენ და ვერ განძლებოდინ" **ოცხ.** 4,
10. „(წურბელმან) არა იცის განძლობაჲ მსგავსად ჳოჯობეთი-
სა" **ა.** 92,227; „განძლობაჲ ძილითა (თქუა... მოსე)" **შ.** ცხ. 62v; „სწადნ განძლობად ნაბიჭვისა მისგან"
ც.—„გული ეტყოდა განძლებად ნაბიჭვისა მისგან" **DE.**
ლ. 16 21. იხ. ძლობა.

განწამება დაწვრილება: „რამეთუ აბოლონი განაწამე"
ფლტ. 137,29. იხ. წამება.

განწილება „წიბილ-ყოფა“, გემოს დაკარგვა: „უჳეთუ
მარილი განწილდეს" **ც.**—„უჳეთუ მარილი იგი წილ
იყოს" **DE.** შრ. 9,50. იხ. წილი.

განწევა „დაძინება“, გატანება: „არა განაწიოთ ჳორცი
იგი" **მ.**—„არა დაძინოთ ჳორცთაგანი" **გ.** II შქ. 14,4.
იხ. წევა.

განწესება, განწესება „აღწერა“, „ბრძანება“, გარჩევა;
დანაშენება; დადება; დადგინება; დაწესება: „რომელნი

(სიტყუანი) განუწყენა ღმერთმან მოსეს¹ G.—„რომელნი უბრძანა ღმერთმან მოსეს² M, ლევით. 8, 26; „განაწყენი იყნით იგინი განწყებისა მისებრ მამად-მთავართაჲსა“ I ეზრა 1, 4; „განაწყენა ეზეკია მღვდელი მსახურებაჲ“ II ნშტ. 21, 2; „განგაწყენს სოზიარნი მიანი“ მალ. 1, 2; „იოვანე განაწყენა მგზებელად“ მ. მოც. 59, 1; „ასა-წაჲ და განუწყენა ყოველსა სომხთასა“ ნაქ. 82, 12; „სა-კელროჲსა წესი ესრეთ გაეწყენა“ მ.-ე. 48, 14.

განწყება, განწყება ბრძანება; რიგი, წესი: „მგლ-კვეს ზეგარდამო განწყენებად თბრობისაჲ“ C.—„გელი შე-ყვეს აღწყენად მთბრობაჲ“ DE, ლ. 1, 1; „განწყენ-ბისაჲ ბრ მისისა ეგრეთ ყოს იგი“ G.—„მსგავსად ბრძან-ებისა მისისა ეგრეთ ჰყოს იგი“ p.b., რიგ. 2, 14; „დადგეს ტაძარსა მას შინა ლევიტელნი იგი განწყენებისა მისებრ“ I ეზრა 1, 5; „მარტვისაგან არიან განწყენებისა მართლმმართველთანი“ მართ. S, ოქრ.-მარხ და იონ. 100, 7, იხ. წესი; შდრ. ვრად განწყებულნი.

განწყებულნი დაწყებული, განკარგული, განჩინე-ბული: „აჲცო ვარ გელმწიფებაჲსა ქუეშე განწყებულნი“ ლ. 7, 8; „მოვიდა იგი ქანას მას განწყენებულსა“ მ. ცხ. 25, 2; „იკონომოსისა განწყენებულნი“ შვიდი კრასოვული იყო“ მ.-ე. 44, 14; „გამოვლნა განწყენებულნი“ M.—„განვლნა დაწყენებულნი“ G, მსკ. 2, 22.

განწყებულეზა შჯული, სარწმუნოებანი: „ბტუვალ არიან გენწყენებულენი მათნი“ ს. ვაბ-მოც. 95, 40, იხ. განწყება.

განწყალება «განშორება», გამოცალკეება, გაყოფა: „განგვჭალნეთ იგინი ქალაქისაგან“ G.—„განგაშორ-ნით ქალაქსა“ M, ისუ 5, 8, 6; „განგვჭალა ქალაქი იგი დავითისა“ III მფ. 2, 25; „მან მშობთა შორის განგვჭალოს“ ოხსე 13, 16; „ნუმიცა ზრახვთა თქუენთაგან განაგვჭა-ლებთ“ თომა მოც. 18, 8; „არა განგვჭალებ შენ განუ-წყალებელსა“ Ath.—11, 128v.

განწყალება «წყალება», გარჩევა: „იყო განწყალებად მისთჳს ერსა შორის“ DE,—„იყო წვალება შორის ერსა მას მისთჳს“ C, მ. 7, 42; „არა არს განწყალებად ჰურიად-სა და წარმართისა“ მარო. 10, 12.

განწყალებულნი გაყოფილი: „განწყალებულ არს ცხოვრებად მორჩილთა და ურჩთად სოფელსა ამას შინა“ ბალ. 71, 26, იხ. წვალება.

განწილება: „განწილნა ღმერთი მათი უფროსს ქვისა სიფი-რონისა“ გოდ. იერემ. 4, 7, იხ. წილები.

განწილება «განყოფა»: „განუწილა მათ საზომითა და-მკვდრებისათჳს“ L.—„განუყო მათ წილთა მკვდრობი-სათჳს“ C, ფხ. 77, 25; „მუნ განაწილა ქუეყანად გელ-მწიფთაჲ“ იბ. რამ.-კურთხ. მოს. 180, 2

განწილება ნაწილი, ხვედრი, იხ. წილი.

განწინდება დაგირაება: „არა აქუნ-თესლი, რომელიმცა სთესეს ქუეყანასა მათსა, მაშინ წარდიან სამოსელი მათი, გინა ცოლთა მათთაჲ, გინა ორბელნი ჰურბელი და განწინ-დებან და ისესხიან მოღო ვრთი, გინა ორბ... და მოიღონ და დასთესიან“ მ. ხფ. 20, 12, იხ. წინდება.

განწირვა «განფრდა», «მოცემა», გაყიდვა, გაცემა, ლილიტი, დამარცხება: „განწირნით მე და ნა-თესავი ჩემი საკრებლად“ O.—„განწირდნით მე და ერი ჩემი წარწყმედულად“ M, ესთ. 7, 4; „განწირა იგი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან“ M.—„მოგუენა იგინი უფილ-მან, ღმერთმან ჩუენმან“ G, II შქ. 2, 28; „განწირა იგი უფალმან გელთა მომართ ჩუენთა“ I მფ. 22, 7; „რამდსაჲს-მე განგუწირნა უფალმან დღეს უცხოთესლთა თანაჲ“ I მფ. 4, 8, იხ. წირვა.

განწირულნი გამეტებული; უსასო, იმედდაკარ-გული: „განწირულნი კაცთაგანი აღგესნენ მხიარულე-ბით“ ეს 29, 19; „მკურნალ იგი იქებინ, რომელმან გან-წირულნი განკურნის“ მ. სფ. 202, 16, იხ. წირვა.

განწირულება, განწირულობა უიმედობა, სასოწარ-კვეთილება; გამეტება: „წარღათუ წირულ ვართ, არამედ არა განწირულებად ვჩა“ II კორ. 4, 8; „არა ვერ არს... შთაგრდობად მღვმელს მთბრებლისა განწირულეობით“ მ. სფ. 108, 13; „არა დავეცე მე კუალად ცოდვისა განწი-რულეობასა“ მ. სფ. 17, 24, იხ. განწირვა.

განწინა «მეხრიობა», ჩაწინდება: „განწინა შეყუა-რებულმან“ G, „შეჰპრობოდა საყუარელი იგი“ M, II შქ. 22, 15, იხ. წინა.

განწმედა «განბიწება», «უმიწიკულობა», «განკურ-ნება», «გარეშმედა», გაწმენდა, გასუფთავება, წი-ნადაცემა, «განყვანა»: „განგწმიდე მე სახლისა ჩე-მისაგან ყოველნი მსახურებლნი“ M.—„განგმბიწენ წმიდანი სახლისაგან ჩემისა“ G, II შქ. 28, 12; „განგწმიდნით ხეალისაჲ“ M.—„გუმწინკულეთ ხეალისა“ G, ისუ 5, 2, 5; „არა ეყენი ათნი განგწმიდნეს“ C, „არა ათნიე განკურნენით“ DE, ლ. 17, 17; „განგწმიდოს უფალმან გული შენი“ II შქ. 30, 2; „განგწმიდნა იგი კეთილგებო-სა მისგან“ მთ. 8, 2; „განგწმიდოს კალოჲ თჳსი“ მთ. 8, 12; „განგწმიდეს ჩუენ ყოვლისაგან ცოდვასა“ I მოც. 1, 7; „გწმანიწმიდნით და განგწმიდეთ სახლი“ II ნშტ. 22, 9; „სულმეურალობად კერბთმსახურებისაჲ კაცთაგან გან-გწმიდა“ ებ. კვპრ.-აღვს. 227, 10; „განგწმიდნა ირამან ძენი ისრაელისანი“ G, ისუ 6, 2; „განგწმიდნა იგე კეთილოვებისა მაგაგან“ IV მფ. 5, 8; „კითარცა კაცო ვრთი, რომელი განგწმენდეს სარკეა“ O.—„ეწმენი მას, კითარცა განგწმედ ილი სარკე“ p.b., ზირ. 12, 11

განწმედა სიწმინდე, სისუფთავე; განკურნება: „გწმირე განგწმედისა შენისათჳს“ მრ. 1, 44; „განგწმედს წყალთა განგწმედითა“ გრ. ანბ.-შობ. 200, 22; „ბილ-გიც გან-გწმედად ჩემდა“ მრ. 1, 40.

განწმედილი გწმენილი, გასუფთავებული, შე-წირული; «წმიდა»: „განგწმედილი იგი და განგწმედილი იგი“ მებრ. 2, 11; „იყოს მუნ გზად განგწმედილი“ O, ებ. 25, 8; „განგწმედილი არიან“ ებ. 12, 2, იხ. წმედა.

განწონა გარტობა, გამსჭვალვა, «ცემა», «შეწონა»: „ისარნი შენნი განგწმეწონენს მე“ L.—„ისარნი შენნი მე ცნეს მე“ ფხ. 27, 3; „მასჯლი მათი განგწმეწონეს გულ-სა მათსა“ ფხ. 28, 15; „განწმეწონა (შეაწმენა G) ხორკუ-მელთა ჩემთა გეალი კაბარტთა თჳსთაჲ (მისთაჲ G)“ I, გოდ.

იერემ. 2, 18. „უბრძანა მესმართა განწონა გუამსა მოწამო-
სასა“ H—241, 129. იხ. წონა.

განწონა მიხედობა, შეგნება, „კრძალვა“: „განწონე
შენ თვთ“ O.—„ეკრძალე თავსა შენა“ ps., III ეზრა 4,
49.

განწონილ-ი იხ. ისარ-განწონილი.

განწონილად ღვთა ზომათა შინა „დადგრომა“:
„ბაგენი უცხოთანი განწონილად ღვენ“ O.—„...ზო-
მთა შინა დაადგრებთან“ ps., ზარ. 21, 28. იხ.
წონა.

განწურათა, განწურთა „განვლა“, „მიქცევა“; გა-
წურთნა, განწყვლი; „განდგრომა“: „განწურთა თეს
ჩემგან“ O.—„განვლიდეს ჩემგან“ G, თავი 7, 18; „გან-
წურთა ყოველი ერი ისრაელისად უკუანა მისსა“ G.—„მ-
იქცა ყოველი ისრაელი მსახურებად ზენ“ M, მსჯ. 2, 27;
„არა შორად განწურთ თვთ უდაბნოდ განსვლიად“ გამოხლ.
8, 28; „განწურთათოხს ძმთა თანა“ მ. ცხ. 277v;
„განწურთა მეცნიერებითა“ ბალ. 21, 24; „შორად გან-
გუწურთა (განწურთა O) ჩუენგან იგი“ I, „შორად
განდგა ჩუენგან“ G, ps. 59, 11. იხ. წურათა.

განწურა გაჭიმვა; გაწვერა: „განწურდიან ლარნი ბუ-
ნებით“ გრ. ნოს. კაც. აგვ. 170, 2; „განწურდი ფერ-
თა ჩემთა“ მ. ცხ. 205r. იხ. წურდა.

განწურთა იხ. განწურათა.

განწურღობა გაღაწყვეტა: „განწყდეს საქმე ჩუენი“ ბალ.
112, 20. იხ. წყდობა.

განწყობა „ბრძოლა“, „წყობა“, „წინა-განწყობა“, და-
ბანაკება, „განლაშქრება“, გამზადება: „მე მოვიხურე
შენგან გულის-სათქმელნი თუალთა შენთანი განწყობით“
ეზეა. 24, 16; „განწყობ ფერუსა“ G.—„მბრძოლა ძე-
თა ეფრემისთა“ M, მსჯ. 12, 4; „განგეწყუნეს თქუენ“
M, „წინა-განგეწყუნეს თქუენ“ G, ისუ ნ. 24, 8;
„განეწყუნეს“ G.—„გეწყუნეს“ M, მსჯ. 5, 19, „პუნებითა
და ვრლებითა განეწყუნენ, ვითარცა ცეცხლი ბრძოლად
შენ ზედა“ იერემ. 6, 22; „განეწყუნენ ივინი წინაშე ღე-
ლისა“ გამოხლ. 14, 2; „რომელნი-იგი განეწყუნენ. იერუ-
სალმსა ზედა“ O, „რადგენთა განილაშქრეს იერუსა-
ლმსა ზედა“ G, ps. 29, 8; „გან-თუეწყუნს ჩემ ზედა ერი“
ფს. 26, 3.

განწყობილ-ი მებრძოლი, განმზადებული; გუნდი:
„კრებული განწყობილთა“ ps. 22, 8; „ვითარცა ერი...
განწყობილი ბრძოლად“ O, იოც. 2, 5; „იტრა განწყობ-
ილი ბანაკთა ძეთა იუდასთად პირველნი“ რიცხ. 10, 14,
„განწყობილი მითებულთად მოვიდა“ 2. ცხ. 436 v. იხ.
წყობა; წინა-განწყობა.

განწყობა გულისა იხ. გულის-განწყობა.

განწყრომა „განრისხება, გვაგერება“: „განწყურა და
წარიღინა ერისთავნი მისნი“ ქ. ცხ. 47, 8. იხ. წყრომა.

განწყუელა „განჭრა“, გაწყვეტა; მოსპობა: „ვითარცა
განწყუდის მკელი“ M.—„ვითარცა განჭრის წმასნილი
სელისად“ G, მსჯ. 16, 9. „წყო. განწყუელად იმედისა შენი-
სა“ ბალ. 20, 18. იხ. წყუელა.

განჭაპუება გაახალგაზრდადება: „ალეხუნიათ თუალნი
მისნი და განჭაპუნის“ უიზ. 1, 16. იხ. გაბუე.

განჭედა, გაჭედა გამოცვერვა: „მჭედელი ოდეს გასჭედ-
დეს შენთსა რეინსას, პირველად განიზრახავს გულსა შენა
თესსა, თუ რად შექმნას მანგალი, დანად თუ ცულო“ მ. ცხ.
264v. „მჭედელთაგან განჭედისა“ H—241, 485. იხ.
ჭედა.

განჭეშმარიტება „ჭეშმარიტ ქმნა“, გამართლება:
„ზრახვანი მოციქულთა მისთანი განეაჭეშმარიტენ“
O.—„განზრახვასა ანგელოზთა მისთასა ქეშმარიტ-
მქმნელმან“ G, ps. 44, 20.

განჭეშმარიტებულ-ი სარწმუნო, სანდო: „ქრისტე...
ხილულად მორწმუნეთა გულთაგან განჭეშმარიტებუ-
ლად იქმნის“ ფლავი. 187, 11. იხ. ქეშმარიტება.

განჭრა „განხეთქა“, „განწყუელა“, გაპობა: „განჭრ-
ნა ძარღუნი“ G.—„განხეთქნა ძარღუნი“ M, მსჯ. 16, 9,
„ვითარცა განჭრის წმასნილი სელისად“ G.—„ვითარცა
განწყუდის მკელი“ M, მსჯ. 16, 9; „ნუუყუე განიჭრეს
პავლე მათგან“ ხაქ. მოც. 22, 10; „ვითარცა განიყენიან და
განიჭრიან წყალნი მრავალნი“ II მუ. 5, 20. იხ. ქრა.

განჭრება: „ქუერივთა თუალნი არა განეჭრიტენ“ ps.—„თუ-
ალნი ჭურივთანი არა დავარცვენ“ თბ. 21, 16. იხ. [ჭრება].
განჭურჭლვა „გამოჭრება ჭურჭლისა“, გაკრება, დაც-
ლა: „უბრძანოს... განჭურჭლვა სახლისად“ G.—„უბრ-
ძანოს... გეძოკრება ჭურჭლისა სახლისა მისგან“ M,
ლევით. 14, 24. იხ. ჭურჭლვა.

განხარება გამხიარულება, შეება, „აღმღერება“: „გან-
ხარეს სიხარულითა ღიღითა“ მთ. 2, 10; „ანგელოსთა ესმა
და განიხარეს“ ზ. კენ. 40 ხხტ. 117, 18; „განიხარე
სულთა“ მარკ. 248r; „განგახარენ შენ გულმან-
ეკლბა. 11, 9; „თუთსა მათ-სამკაულთა ზედა განიხარა“
ქ. „აღიშლერა (ჭუეანამან) შეგროვებთა თსითა“
ზ. კენ.-ეჭუხ. დღ. 61, 6. იხ. ხარება.

განხედვა იხ. ქუევანხედვა.

განხევა „განხება“, განხევა: „არა განგხიოთ ესე (კუ-
ართი)“ DE.—„არა განგაპოთ ესე (კუართი)“ C, o. 18,
24; „პოვა რად ქარტად იგი და აღმოიკითხა, განიხიო იგი“
მ. ცხ. 275r. „ოღუამე ისარი მიემთხვის ჭაქუსა განხეულსა
და განეწონის გუამა“ მ. სქ. 279, 28. იხ. ხევა.

განხეთქა „მომჭება“, „შემტესრვა“, „განხერხვა“,
„განძარცვვა“, „განძება“, „განჭრა“, „განრყუნა“,
„განრღუევა“, „განძარცვა“, განხევა, გაწყვეტა, „და-
რღუევა“, გასკდომა, გატეხა: „განხეთქის საკრველი“
ლ. 2, 29; „განხეთქნე საკრველი უღლისა თქუენისანი“
ps.—„შეგვმუსრე საკრველი უღლისა თქუენისად“ G, ლე-
ვიტ. 26, 12; „განხეთქნა ძარღუნი“ M.—„განჭრნა
ძარღუნი“ G, მსჯ. 16, 9; „განხეთქნეს სამოსელი
თსი“ ps.—„მოაპეს სამოსელი მათი მათგან“ რიცხ. 177, 17.
„განხეთქდეს (განირყუნენ O) ეზონი
ჩემნი“ I, იერემ. 4, 20; „განხეთქა ქუეყანა ფერქთა
ქუეშე მათთა“ ps.—„განძობ ქუეყანა ქუეშე ვერ-
ძო ფერქთა მათთა“ G, რიცხ. 16, 21; „განხეთქა ქუე-
ყანა იგი და იყო დანახეთქ ღელ“ Sin.—11, 288v; „გან-
ხეთქე ზოდეს (განხეთქე ზოდეს ქ) გულთა მათ-
თთა“ G, ხაქ. მოც. 7, 64; „არცა საბელნი მისნი განხეთქ-
დენ“ O.—„არცა საბელნი მისნი არა განიჭლენენ“ G,
ps. 23, 20; „განხეთქა ვეშაბი იგი“ O.—„განხეთქარა

ვეშაპი იგი“ **Г.** დან. 18,26; „განხეთქის ღვთისმან თხიერნი იგი“ **მ.** 3,22; „განხეთქიან თხიერნი“ **მ.** 3,17; „არა განხეთქილად იგი“ **Г.**—„არა განხეთქილად იგი“ **DE.** 21,11; „განხეთქის უფალმან მეფობა შენი“ **О.** 1 მუ. 15,28; „განხეთქე ყოველივე ღვთისმან მძლავრებით“ **О.**—„დაარღვენ ღვთისმან მძლავრებით“ **Г.** 28,2; „აქვე განხეთქით თავი ჩემი“ **ვარ.** 31,9; „განხეთქე ძაბა ჩემი და გარე შემარტყ შე სიხარული“ **ქ.**—„განმძარტყა მე ძაბა და შემოსა მე სიხარული“ **ქ.** 29,13.

განხეთქა «განხეთქილება»: „დასცეს... სახლი მცირე განხეთქითა“ **О.** ამოხ. 6,18; „ღმრთისმან იყოს განხეთქილი (განხეთქილება)“ **Г.** **О.** ეფე. 20,16.

განხეთქილი-ი «დახეთქილი», გაბობილი; მწვალებელი: „თხიერნი ღვთისა ძუშენი, განხეთქილინი“ **Г.**—„თხიერნი ძუშენი... დახეთქილებითა“ **М.** ისუ 5, 3,4; „არცაღა მელრთხილთა განხეთქილთა ეზიარა საღამე“ **მრთ.** **А.** ანტ. დ. 28, იხ. [სეთქა].

განხეთქილება გახევა; «განხეთქა»: „უძრეს განხეთქილება იქნის“ **მრთ.** 3,18; „ღმრთისმან იყოს განხეთქილება“ **Г.**—„განხეთქა“ **О.** ეფე. 20, 16. იხ. განხეთქა.

განხერხვა «განხეთქა»; **ქრა:** „განხერხებოდეს (განხეთქებოდეს **А.**) გულითა მათითა“ **ხაქ.** მოც. 7,34; „განხერხნა ზერხითა რეინისათა“ **И** ნუტ. 20, 3; „განხერხებოდეს ზერხითა რეინისათა მიდგომილთა მათ გალაღს შინა“ **ამოხ.** 1,8. იხ. ზერხვა.

განხერხული გარეული მუხა (?). *quercus ilex*; „როგელსა ზესა ქუეშე იხილნ იგინი ზრახვისა ურთიერთს“ **ხოლო მან თქუა:** განხერხულსა ქუეშე“ **О.** დან. 13,58.

განხილვა «ხილვა», «განმსტურობა», «შეხება გელისა», ხედვა, დათვალიერება, გასინჯვა, გამოძიება, გაფრთხილება; გაწმენდა; «განმსტურობა»: „განხილოს მღვდელმან“ **Г.**—„იხილოს იგი მღვდელმან“ **px.**, **ლუკ.** 12,27; „განხილნ სუენი“ **Г.**—„შევახა გელი ჩემი სუეტა ამით“ **М.** მხკ. 16,26; „განხილვ ღამე (გული ჩემი)“ **ფხ.** 16,3; „განხილეს რამ ქუეყანა“ **Г.**—„განმსტურეს ქუეყანა“ **px.**, **როცხ.** 12,26; „განხილვით თავნი თქუენი“ **მ.** ცხ. 48,9; „განხილვ სამოსელი შენი და უკუეთუ ბაყლენ არს ისწრაფე გარცხად“ **მ.** ხყ. 23,22; „სამოსელსა შენსა განხილავ გრწყილთაგან“ **მ.** ხყ. 148,23.

განხილვა განმარტება: „მადლი განხილვად სულთა აქუნდა“ **მრთ.** **А.** ანტ. დ. 34; „განხილვად მათთვის განსასუენებლისა“ **px.**—„განმსტურობად მათთვის განსასუენებლისა“ **Г.** **როცხ.** 10,23.

განხრწა, განჯრწა «განრყუნა», «დაცემა», გაფუქება, წახდენა, შეზილწვა; ნამუსის ახდა: „განჯრწნოდეს ნაყოფთა მათთა“ **Г.**—„განრყუნიან ჩეჯლი ქუეყნისა“ **М.** მხკ. 3,4; „განჯრწნეს ძეთაგან ისრაელისათა მერმეცა რვა და ათი ათასეულინი“ **Г.**—„დასცეს ერისაგან ისრაელისა თურამეტრა ათასი“ **М.** მხკ. 20,26; „განჯრწნით განჯრწნეს ქუეყანა“ **И.** **ფხ.** 24,3; „არაწმიდებისათჳს განჯრწნენით განჯრწნით“ **О.** მხკ. 2,10; „საუ-

კუნთამდე არა განჯრწნეს“ **დან.** 2,44; „აღდგა ქალწულსა მას ზედა და განჯრწნა იგი“ **მ.** ცხ. 157,1. „იქნა იგინი განჯრწნისაგან მათისა“ **ფხ.** 106,20.

განჯრწნად-ი წამხდომი, წასახდენი; წარმავალი: „რამთა განჯრწნადი გვრჯნი მათიონ“ **И** კორ. 3,23; „განჯრწნად მან ჭორცმან დამძიმის სული“ **О.** ხიბრძ. ხოლ. 3,16. იხ. ხრწნა, ჭრწნა.

განჯრწნილება, განჯრწნილება სიბილწე, წახდენა: „განჯრწნილებასა (განჯრწნილებასა **Г.**) შინა, იშლენ შეგეწიოს“ **О.** **ოფხე** 12,3; „განჯრწნილებასა შინა კაცთასა მორთმულ ვევენ იგინი“ **Г.**—„განჯრწნილებასა კაცთასა განჯმარტენ იგინი“ **О.** **ოფხე** 11,4. იხ. ჭრწნილება, ჭრწნილება.

განხუმა «აღხუმა», «განღება», გახსნა; გატანა: „განხუენით ბქენი თქუენი“ **ქ.**—„აღახუენით ბქენი თქუენი“ **ქ.** **ფხ.** 23,7; „არავინ იყო, რომელმანცა განხუმა კარნა მის ჭორისანი“ **М.**—„არა იყო განმღებ კარნა ჭორისათა“ **Г.** მხკ. 3,25; „განხუენეს მას ცანი“ **მრთ.** 1,16; „განხუენეს თქუენი საუნჯენი“ **ამოხ.** 8,5; „განხუენით ძუშენი ჩემნი თქუენ თანა“ **გამოხლ.** 18,19.

განხუმული-ი გაღებულის, გახსნილი: „თუალნი შენნი განხუმულ არიან ყოველთა მიმართ გზათა კაცთასა“ **იერემ.** 23,19; „იხილნ ცანი განხუმულნი“ **მ.** 1,10. იხ. ხუმა; შდრ. განღება.

განჯღა «განძება», «განსხმა», «განვლინება», «განთქუმა», გაძეგება, «განღვენა», გახდა: „გერ ჯოღეთ მას განჯღად“ **Г.**—„ვერ შეუძლოთ მას განძებად“ **DE.** **მ.** 3,23; „კრებულისა მათით განჯღადნენ თქუენ“ **Г.**—„კრებულისაგან განჯღადნენ თქუენ“ **DE.** **ო.** 16,2; „განჯღად უფალმან ამორრეველი“ **Г.**—„განჯღად უფალმან ამორრეველი“ **М.** **ისუ** 5, 24,18; „მღვდელმან მან... განჯღადოს გარე“ **px.**—„მღვდელმან არა განჯღადოს იგი“ **Г.** **ლუკ.** 12,11; „განჯღადონ სახელი თქუენი“ **Г.**—„განთქუენ სახელი თქუენი“ **DE.** **ლ.** 6,22; „განჯღადეთ ბეგლსა მას“ **მრთ.** 25,20; „განჯღადე კრებულისაგან ბილწი“ **О.**—„განჯღადე კრებულისაგან წარმეცემდელი“ **px.**, **ფხ.** **ხოლ.** 22,10. იხ. ჯად-ჯღა; შდრ. ზარგანჯღელი, ზარის-განჯღა.

განჯღომა «განსლვა», «განვლა»: „უკუეთუ არა ბრძოლით განჯღადე (განჯღადე **px.**) შემთხვევად შენდა“ **Г.** **როცხ.** 20,18; „განჯღად მაგისგან და ნულარა შეხულ მაგისა“ **მ.** 3,26; „იგი თავილი განჯღადინ კრებულისა მისგან“ **И** **ვარ.** 10,8; „განჯღად აღვილით ჩუენით და ქუეყანით“ **მარკ.** 24,9; „განჯღადე (განჯღადე **Г.**) საშუალ ზღვსა უღანთოდ მიმართ“ **px.**, **როცხ.** 23,8. იხ. ჯღომა; შდრ. ზარის-განჯღომა.

განჯმარ-ი გამხმარი; „იყავნ გუამი შენი განჯმარ და დამდნარ შრომითა“ **მ.** ხყ. 168,25. იხ. ჯემ.

განჯმელ-ი «გმელი», გამხმარი: „პური საგზლისა მათისა განჯმელ იყო და დამდილულ“ **М.**—„პური მათი საგზალი გმელი და დარკილული და დამდილ“ **Г.** **ისუ** 5, 2,5; „მსგავს არს ფურცლისა განჯმელისა“ **ფლტ.** 169,22; „ვერ შემძლებელ არს იგი შესლად და ინაჯის-დგმად წმინდათა მათ თანა გუამთა მარჯეთა განჯმელთა“ **მ.** ხყ. 280,24. იხ. გმელი.

განმეობა, გავმეობა გახმობა, გაშრობა: „ვითარ მეცე-
ულად განმეობა ღელვ ესე“ *მთ.* 21,20; „განმეობს სიყუა-
რული“ *მთ.* 24,12; „ვითარცა თივად მსთლად განმეობნ“
ფს. 26,2; „განმეობ თივად ზგი“ *იაკ.* 1,11; „პარმან ცხელ-
მან განმეობნა რტონი მისნი“ *ეზექ.* 19,12; „განმეობა ვი-
თარცა ეცო ძალო ჩემი“ *ფს.* 21,16; „განმეობნს თავთა
თესთათს განმეობნი გარემოჲს ბანაკისა“ *რიცხ.* 11,22; „რა-
გამს განმეობს ყუბელი, ყოველი შეუნიერებაჲ მისი წარტ-
ლის“ *მ.* 67, 108,11; „განმეობნა ბიან გუამნი მათნი მარხ-
ვითა“ *მ.* 67, 25,20; „ფურცელი ჩეთა და გენათაჲ განმეობ“
მ. 22,20; „წმუდილითა დიდითა განმეობ ენაჲ მისი“ *Sin*—
11,2577; *იხ.* კმობა.

განვორციელება ხორცის შესხმა, განკაცება: „რომელი
მოვიდა და განვორციელდა“ *მც.* 40,7. *იხ.* ქორცი-
ელება (-ობა).

[განვოცა] *იხ.* განსატოცი.

განვრწნა *იხ.* განხრწნა.

განვრწნილება *იხ.* განხრწნილება.

განვსნა, გავსნა „განვსნა“, განსნა, გაშვება, მიტოვება:
„განვსნა თხიერსა სასქურსა და ასუ მის“ *მ.* — „განვ-
სნა თხიერი სისაჲ და ასუ მის“ *გ.* მც. 4,19; „განვსნა-
და კრულუბაჲ ენისა მისისაჲ“ *DE*, — „განვსნა კრულუბაჲ
იგი ენისა მისისაჲ“ *გ.* მც. 7,25; „ყოველთა კრულუბანი გან-
ვსნადეს (განვსნანეს)“ *საქ.* მოც. 16,26; „გან-
ვსნენ სკული გულისა შენისაჲ“ *ფს.* 28,6; „განვსნენ შენ
კელბორკილთაგან შენთა“ *ფერგ.* 40,4; „რომელი განვსნა
ქუეფანისა ზედა“ *მთ.* 16,19; „რომელმან განვსნის კრულ-
ნი“ *ფლტ.* 140,84; „განვსნადა (დავსნილი არს) *px*“
ცოდება მისი *I*, *გ.* 40,2; „შვიდი უაუჲ წიგნი ესე და გან-
ვსნენ და წარიკეთებ“ *Ath*. — 11, 2582.

განვსნა განმარტება, ახსნა: „ივის ქცულუბაჲ სიტყუათაჲ
და განვსნაჲ იგავთაჲ“ *ო.* ხიბრძ. *სოლ.* 8,8; „განვსნა
განვსნანი სიტყუათანი“ *მც.* 3,1. *იხ.* ვსნა.

განვუება „მოლევა“, გამოლევა; „წარწყმელა“, დალუბვა:
„ყოველი ნაყოფი მისი განვუებულ იყო“ *DE*, — „მო-
ლევა მის ყოველი ნაყოფი მისი“ *გ.* მც. 5,26; „განვ-
უება სული თუხი“ *გ.* — „სული თუხი წარიწყმედილს“
DE, *მც.* 8,26.

განვუება „ენება“, დალუბვა: „განვუებაჲ სულისაჲ
არცა ერთისაჲ იყოს თქუენგან, თუნიერ ხოლო ნავისა“ *საქ.*
მოც. 27,22. *იხ.* ვუება.

განვურება გახერება: „განვურებაჲ უფალმან მის-
მან საღვთისთა ყური მისი“ *გაშოხლ.* 21,6; „განვურებაჲ
ნეს ჯელნი ჩემნი და ფერგნი ჩემნი“ *ფს.* 21,17. „უბრძანა...
განვურებაჲ კოკთა მისთაჲ“ *ფლტ.* მოც. 5,12. „ქუერი
განვურებაჲ არს სხვა სახლი“ *იგ.* *სოლ.* 28,27; „შეკრიბა
ტუთსა შინა განვურებაჲ“ *ანტ.* 1,2. *იხ.* ქურება.

განვურება გაცხელება, აღვზნება; გახურება: „გან-
ვურებაჲ რვალი მისი და დადნეს შორის მისსა“ *ეზექ.*
24,11; „მე განვურებაჲ“ *იგ.* *იგ.* 2,7; „გან-
ვურებაჲ გულის-თქუმიტა მათითა ურთიერთს“ *მ.* *მ.* 1,27; „უაუჲთუ განვურებაჲ მსაჯული, გეცხლმან დაამ-
ლოვოს“ *მ.* *სფ.* 274,10. „ნუ გიგვრნ თქუენ თანა განვურ-
ებაჲ ეგ“ *I* *მც.* 4,12; „ნუ სულმოკლე იქნებო. უაუჲ,
ნუცა ურეჲლ განვურებაჲ მისა მაგისტს“ *მ.* *ცხ.* 180v.

განვურებაჲ — „ტეფილი“: „სული განვურებაჲ უ-
ლი, ვითარცა ცმცხლი რაჲ ვგზენ“ *ო.* — „სული ტეფილი,
ვითარცა ცმცხლი აღტყუენული“ *px*. *ზირ.* 28,22; „დაიცვს...
განვურებაჲ ულთა მათგან ისართა მტერისათა“ *მ.* *ცხ.*
75r. *იხ.* ვურება.

განვურიება განხირება, გამრავლება: „ნუცა განვური-
ებაჲ მისა მისლესა“ *მ.* *ცხ.* 264r. *იხ.* ვურიება.

განვლომა *იხ.* ვაგლომა.

განვლომილი — „გამოჯდომილი“, წიღოვანი, უწმინ-
დური, „დანაშტენი“ (— „დანაშტენობა“): „ვითარცა ღვდაცი
განვლომილი (განვლომილი *o*) შორის მათსა“ *I*
გოდ. *ფგ.* 1,17 (შდრ. „ვითარცა დანაშტენი საშუალ
მათსა“ *G*). *იხ.* ჯდობა.

განვსნა, გავსნა გაშვება, გაგზავნა, გასტუმრება: „გა-
ნვსნაჲ ყოველსა ერსა“ *I* *მც.* 18,25; „განვსნაჲ ერსა
მას“ *ვარ.* 224; „სამხარი ქაშინ და განვსნა“ *მ.* *გ.* 4,7.
განვსნული — გაშორებული; „ამის ყოვლისაგან მე
განვსნულ ვარ“ *ტიმ.* — *მაც.* 457. *იხ.* ვსნა.

გაგლოკი ვალია (მანება): „ვითარცა კაკაბო მძევლი განვზა-
ლებულ არს ვაგლოკთა შიგან“ *ო.* *ზირ.* 11,22 (შდრ. „ვი-
თარცა კაკაბო მონადირებულს ვაგლოკთა შინა მიმოხე-
დაჲ“ *px*).

გაპირმშოება „ხუცება“, „უფროსება“: „ვერ უძლოს გა-
პირმშოებაჲ ძესა პირმშოსა მის შეუარებულისა“ *გ.* —
„ნუ ახუცებნ შეილს მას საყუარელისაჲ უზუცესსა მას
შვილსა საძულელისა“ *მ.* — „ნუ აუფროსებნ შეილსა
მას საყუარელისაჲ უზუცესსა მას შვილსა ზედა საძულელ-
ისა“ *px*. *II* *მც.* 21,16. *იხ.* პირმშოება.

გარი: „შეშუშელ არს იგი ნოტიანსა... ვითარცა კიქაჲ გი-
რისაჲ“ *ბ.* *კენ.* — *მც.* *დ.* 47,28.

გარბოლა გაქცევა: „გარბოლა შემთხუევად მისა“ *დაბ.*
29,18. *იხ.* რბოლა.

გარდა „გარეშე“: „გარდა მრავლიად-დასაწყუელისა მის“
px. — „გარეშე ყოვლად-დასაწყუელისა“ *გ.* *რიცხ.* 28,28.

გარდაბიჭება ბიჭის გადიდება: „ბიჭებით გარდაბი-
ჭიან“ *I* *მც.* 5,5. *იხ.* ბიჭება.

გარდაბნევა გადაყრა: „ქურგერი ნივისაჲ გარდაბ-
ნეჲს“ *საქ.* *მოც.* 27,19; „გარდაბნილი“ *ყოველი*,
რადგა ძენ მას შინა, რაჲთა არა დაინთქენ“ *მ.* *სფ.* 151,2.
იხ. ბნევა.

გარდაბურვა გადაფარება, დახურვა: „გარდაბ-
ურონ მას ზედა სამოსელი“ *რიცხ.* 4,13. *იხ.* ბურვა.

გარდაბურვილი — ბუკი, Operimentum, tegmen, mem-
brana: „ცმელი იგი გარდაბურვილი ქუესტისა და ყოვე-
ლი ცმელი მუცლისაჲ“ *ფიგ.* — *მ.* *იხ.* გარდაბურვა.

გარდაგდება „გარდამოგდება“, გადაგდება: „რაჲთა
გარდაგდონ იგი“ *გ.* — „რაჲთა გარდამოგდონ
იგი“ *DE*, *ფ.* 4,29; „მკდომიერ ვიყავ საველარსა ზედა და
გარდაგდო მე“ *მ.* *ცხ.* 272v. *იხ.* გდება.

გარდაგება დაფენა, დაგება: „ცხელი დიდგვს რჩეული
და გარდაგებაჲ იგი ფერად-ფერადითა გარდაგებს
იგი“ *მ.* *ცხ.* 127v; „დაშუქი ცხედარსა ზედა დაგებულ-
სა (გარდაგებულსა)“ *გ.* *ეზექ.* 28,21. *იხ.* [გება].

გარდაგვა გადაგვა: „ლოდს ტაბლაჲ გარდაგვაოთ,
ღმწო გარდაგვი იგი ცეცხლითა“ *მ.* *სფ.* 58,25. *იხ.* გვა.

გარდაგორვება გადაგორვება: „გარდაგორვება ლოდი იგი კარისა მისგან“ მთ. 18, 2; „გარდაგორვება ვუთხი მისი სარეცელისაგან“ იფ. 12, 18. „მოეს ლოდი იგი გარდაგორვება“ სიმეონისა მისგან“ მთ. 24, 2. იხ. გორვება.

გარდაგულ წასვლა, გადასვლა: „გარდაგულე ამიერ და წარვიდეთ ჰეროდესთან“ მთ. 7, 2; „გარდაგულე ნუჟუჟე გეწიოს შენ წუგან“ III მფ. 18, 44; „გარდაგულე შენ და დამიანე“ ეფ. 22, 19. იხ. გულ.

გარდაგულარძნა გამრუდდება, გადახრება: „ყოველსავე მართალსა გარდაგულარძნად“ მთ. 2, 9; „რომელი გარდაგულარძნად გზათა, უბატივო ბქნეს“ იფ. სოფ. 18, 2.

გარდაგულარძნილი დიდგულარძნილი, მრუდღე, გარყვნილი: „გარდაგულარძნილი არს ეგვიპთარდ იგი და სილღეს“ ტიტ. 2, 11. იხ. გულარძნა.

გარდაღვინება შეცვლა, გადაყვანა: „გარდა-მცვლადიან აბიშელე“ M. მფ. 2, 29; „მთავრობა გარდა-დგინონ“ დან. 7, 28; „გარდადგინა რამათა არღარა იყოს წინამძღვარ“ III მფ. 15, 18. იხ. დგინება.

გარდაღვინა „გარდაცვალა“, შეცვლა: „უკუჟუჟე გარდადგეს გული შენი“ G. — „უკუჟუჟე გარდა-რამე-ოცე-ლოს გული შენი“ M. მფ. 20, 17; „ნეშტა მათ შვეტა მთავრობა გარდადგა“ დან. 7, 12; „რამეს გარდადგეს სანდოსა ამის (მნობისაგან DE)“ დ. 16, 4. იხ. დგინა.

გარდაღება გადაღება, გადაყრა: „გარდასღებდეს ნავისა მისგან იფქლსა მის ზღუად“ ხაქ. მოც. 27, 28; „გარდა-უღებეს ნაწილენი მისნი“ რამეს. 175, 19. იხ. ღება.

გარდაღრეკა „განდრეკა“, „გარდაქცევა“, „მედრეკა“, გადახრება: „გზად მდებარეთა გარდაღრეკს“ ამოს 1, 7; „გარდასდრეკე გულის-წყრომად საველი“ O. — „გარდაქცეეთ გულის-წყრომად მსჯერო“ G. ამოს 6, 19; „რად გარდასდრეკეთ გულებსა ძეთა ისრაელისათა“ G. — „რად განდრეკეთ გონებასა ძეთა ისრაელისათა“ pb. — რიცხ. 22, 7; „ნუ გარდასდრეკ სისჯელსა“ M. — „არა მისდრეკენ მწავროს“ G. II. მფ. 16, 19. იხ. დრეკა.

გარდაღვლა გადაღვლა: „გაგტოსი უწმირად გადღვლო“ ა. — ეფ. 22, 29; „არა გარდაღვლოთ ღმრესე ცოცხალთა“ Sin. — 11, 281r. იხ. ღლა; შდრ. გარდამავალი.

გარდაღვრდომა გადავარდნა: „გარდავარდი შენ მიერ ღაქუჟ“ მთ. 4, 6; „გარდავარდეს ბარკლი მისი“ pb. — „ღამოქვარდეს ბარკლი მისი“ G. რიცხ. 5, 27. იხ. გრდომა.

გარდაღვრა „გარდავრა“, მიგება სანაცვლოსი: „ბრძანა... განსილა... ყოველი, რამცა ეღვა მას, და გარდაღვრად მისი“ C. — „უბრძანა... განსილა... ყოველი, რამცა აქუნდა მას, და გარდაღვრად იგი“ DE, მთ. 18, 25. იხ. ზღვა.

გარდათარგმანება გადათარგმნა: „მისცა მამას ვისე და წერილი იგი, რამთა გარდათარგმნეს ენასა ზედა ეგვტურსა“ 8. ცხ. 210r. იხ. თარგმანება.

გარდათუალვა გადათვლა: „ნუ ისწრაფი ფურცელთა გარდათუალვა და გარდათუალვასა აღენ“ 8. სფ. 21, 11. იხ. თუალვა.

გარდათხევა „განფენა“, „გაქრება“, „განსრევა“, „გადგდება“, გადაყრა; გადაღინება: „გარდათხევა“

შერი“ G. — „განფენეს გაბასა... (შირნი)“ M. მფ. 20, 27; „გამოსცა ფურცელი და გარდათხევა ყოველი“ H. 241, 262; „ქეხები გარდათხევა (გაქრბევა O) გზათაგან“ I. — „ქეხი გზისაგან განასრევენთ“ G. ეხ. 22, 10; „ბოლოთ ყრბო ზევისა მის გარდათხევის თხნი კენი“ ხაქ. მოც. 27, 29.

[გარდათხეულ-ი] იხ. თხევა; შდრ. ზედა გარდათხეული.

გარდათხრევენება გადათხრევენება: „გარდათხრე-ვინა მთა ლიხისა“ ქ. ცხ. 247, 9. იხ. თხრა.

გარდაყვანა „თმა თაყისა მისისა გარდაყვანა იმიერ და ამიერ“ H. — 241, 257. იხ. ყევა.

გარდაყიდება გადაყიდება: „ამიერ ღლითგან მამათა გარდაყიდინა ლომა მას მიშვალა“ Brt. 268r. იხ. კიდება.

გარდაყრებულ-ი იხ. ქევა გარდაყრებული.

გარდაყუთა აღკვეთა, მოკვეთა; მოსპობა: „რომელი... არა გარდაყუთდეს სენისა მის ხიუვსესა, მასცა იესუ უგარ-უქმნიეს“ 8. ცხ. 12v; „მოვიდა... მკურნალი იგი... სა-კუთალთა თანა თესთა და მახვლთა, რამათა გარდაყუთ-თეს ფერვი მისი“ 8. ცხ. 171v; „და მიხევი გარდაყუთ-თა, რამათა არას ენ ზრუნვიდეს“ ა. — ეფ. 22, 2. იხ. ყუთა.

გარდამავალი „ბრალდებული“, დამნაშავე, კანონის და-მრღვევი; „ნაბრალეები“: „გარდამავალი“ (ბრალ-დებული დ) შევპარებენ ყოველნი ცოდვილნი ქუეყანი-სანი“ უხ. 118, 119; „იგინი არიან ვითარცა კაცა გარდამა-ვალი ზეჟლისა“ იფ. 6, 7; „გარდამავალი“ აღთქ-მისა ჩემისანი“ იფ. 24, 18; „განაყენა მამა იგი ზიარე-ბისაგან, ვითარცა გარდამავალი კანონსა მონასტრისა“ ლე. 78, 18. იხ. გარდავლა, შეჟლის(ა)-გარდამავალი.

გარდამავლობა „ნაბრალეობა“, დანაშაულობა: „იყოს თქუ-ენდა... ყოველისაგან გარდამავლობისა მათისა“ pb. — „ესე იყავნ თქუენდა... ყოველისაგან ნაბრალეობისა მათისა“ G. რიცხ. 18, 9.

გარდამატება „უფროს-ყოფა“, გადაჭარბება, გადამე-ტება: „რომელმან გარდაჭამათ სიბოროტითა“ O. — „რომელი უფროს-ყოფს ბოროტებითა“ pb. — დან. 7, 24; „რომელი-იგი გარდაჭამათ ჩუენდა მომართ ყოველთა სი-ბოროტითა“ ეფ. 1, 5; „შემან უფლისამან ყოველსა გარდა-ჭამათ“ O. წარ. 25, 14.

გარდამატებულ-ი უმეტესი: „რამათა ჩუენის... გარდამა-ტებულ-ი იგი სიმდიდრე“ ეფ. 2, 7. იხ. მატება.

გარდამატებულ-ი „განმდრეკელი“, ამჯანყებელი; „შემა-ცდენელი“: „მომგუთრეთ მე კაცა ესე ვითარცა გარდამატ-ებულ-ი ერისა“ DE. — „მოიყვანეთ, წარმოადგინეთ ჩემ წინაშე კაცო ესე ვითარცა განმდრეკელი ერისა“ C. — 22, 14; „გარდამატებულ-ი ჩუენი გზისაგან კეთილისა და წრფელისა“ ა. — მოც. 88, 28. იხ. გარდატევა; არა-გარდამატებელი.

გარდამატებულ-ი უმეტესი, უზენაესი: „ყოველთა საქმეთა შენთა იყავ გარდამატებულ“ O. წარ. 20 (22), 22. იხ. გარდამატება.

გარდამო -გან (დაწყება. ბრ.): „ქმად იყო ზეით გარდამო და თქეა“ მთ. 2, 17; „მრავალთა განსილელთა ჰქედენ მითთ გარდამო“ 8. სფ. 117, 21. იხ. ზეგარდამო.

გარდამოგდება „გარდაგდება“, გადმოგდება, ჩამოგ-დება, „შეთამოგორვება“: „რამათა გარდამოგდებონ

იგი DE, — „რამათა გარდაცდონ იგი“ ლ. 4, 29; „გარდა-
მოცდო ცით ქუეყანად დიდებულებაჲ იერუსალმისად“
გოდ. იერ. 2, 1; „მიერ გარდამოცდო შენ“ აბდ. 1, 4;
„გარდამოცდო შენ კლდეთაგან“ O, — „შთამოც-
დო გოვო შენ კლდეთაგან“ ps., იერემ. 51, 25. იხ. გდება.

გარდამოცენება იხ. დგინება.

გარდამოცება **გვარე მოცება**: „გარდამომდეც ა-
მოსელი შენი მკველსა შენსა“ MO, — „გვარე მოსდუა
ფრთაჲ შენი მკველსა შენსა“ G, რუთ. 3, 9. იხ. დება.

გარდამოცენა **ჩამოცენა**: „გარდამოსდოლია სისხ-
ლი“ იტ. 121, 18. იხ. დენა.

გარდამოცენება **გადმოცენა**; **დენა**, **დომინება**:

„წამნი თქუენნი გარდამოცენებელ წყალსა“ O, —
„წამთა თქუენთა სდოდედ წყალი“ ps, იერემ. 9, 18;
„გარდამოცენენ ვითარცა ნაღებენი ცრემლნი“ O, —
„დამოცენენ ვითარცა ღუარნი ცრემლნი“ G, გოდ. იერ.
2, 18.

გარდამოცენებულ-ი **გადმონაწევით**: „აბილო მიწაჲ შე-
აუარული გარდამოცენებულისა სისხლისა მისისა-
გან“ იტ. 122, 34. იხ. დინება.

გარდამოცენება **გადმოცენა**, **მოცენა**: „გარდამო-
ვლინე ჩუენ ზედა წჳმად კურთხევისა შენისაჲ“ მ. ნყ. 66,
22. იხ. ვლინება.

გარდამოცენი **დავარდნა**, **განვარდნა**, **შთამო-
ქუეყება**: „ვითარ გარდამოცენარა ზეცით მთიები იგი“
O, — „ვითარ განვარდა ცისაგან მთიები“ G, ps. 14, 12;
„გარდამოცენარა მეფობისა მისისაგან და საყდრისაგან
თავისა“ O, „შთამოქუეყდ და საყდრისაგან მეფობისა მის-
ისა“ G, ლან. 5, 20; „რომელი გარდამოცენარდის ტა-
ბლასაგან მის მდიდრისაგან“ ლ. 16, 21.

გარდამოცენი **დავარდნა**: „გარდამოცენდომასა
მას მის ზატისასა დამეცა მის ზედა სუეტებაცა იგი“ ფლტ. 145, 1.

გარდამოცენი **დავარდნილი**: „ვითარცა ვლ-
ვისა, ზეცით გარდამოცენდომისა“ ლ. 10, 18. იხ.
ვარდნა.

გარდამოცენა **გვარდამოცენა**, **დამოცენება**, **გად-
მოცენება**; **ჩამოცენა**: „ვითარცა მფრინველი ცისანი გარ-
დამოცენთხინე იგინი“ O, — „ვითარცა მფრინველი ცი-
სანი გარდამოცენარე იგინი“ G, მტე 7, 12; „გარ-
დამოსთხევდინ თუალნი თქუენნი ცრემლთა“ O, —
„დამოცენდელ თუალთა თქუენთა ცრემლნი“ G, იერემ.
9, 18; „მრავალნი გარდამოსთხინეს (საგედართაგან)“
რამ. 170, 32; „გარდამოსთხინა ძლიერი საყდართა-
გან“ ლ. 1, 53. იხ. თხევა.

გარდამოცენებულ-ი **გინჯილი**; **გაქვისნიარად** **ასხბული**:
„ქმნა მროწეულთაჲ ასი და მოაზა გარდამოცენდ-
ებულთა მათ“ II ნტ. 3, 16. იხ. კიდება.

გარდამოცენა **გადმოცენარე**, **გადმოსული**: „ვი-
თარცა ნელსაცხებელი თავსა ზედა, გარდამოცენდელი
წურთა ზედა“ L, — „ვითარცა ნელსაცხებელი დამომდ-
ნარც თავსა და წურთა აპრონისთა“ C, ფს. 132, 2; „ვი-
თარცა სეტყუად გარდამოცენდელი“ ps. 28, 2; „იხილეთ...
ანგელოზნი ღმრთისანი, აღმაველნი და გარდამოცენდ-
ელთა ზედა კაცისაჲ“ ი. 1, 51. იხ. მკება.

გარდამოცენა **გადმოცენილი**: „ძალდენიკა მამედ ნა-
ბიჭსა, გარდამოცენდესა ტაბლასაგან თუალთა
მათთაგან“ მთ. 15, 27. იხ. ცვენება.

გარდამოცენი იხ. გარდამოცენი.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**, **მოცენილი**: „წარ-
მოცენა უკუე გარდამოსადგომელსა მას ზედა... და
იხილა“ მ. ცხ. 188r.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**: „განახუნ გარდამოსადგონელი
ცრემლთანი“ მ. ნყ. 122, 20. იხ. გარდამოცენი.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**; **საქენელი**,
სარკმელი: „ვითარცა წყალი გარდამოსაქენელსა
მისსა“ O, — „ვითარცა წყალი შთამოდინარა შთამო-
ცენარსა“ ps., მტე. 1, 4; „განახუნ თქუენ გარდამო-
საქენელი ცისანი“ O, — „განახუნ თქუენ საქენელ-
ნი ცისანი“ G, მალაქ. 3, 10; „ამა ესერა წჳმად მძაფრი
გარდამოსაქენელთაგან ცათაჲს ეპოდენ ვშირა მო-
ვიდა“ მ. ცხ. 450 v. იხ. წყალ-გარდამოსაქენელი, წყალთა
გარდამოსაქენელი.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**, **ჩამოცენილი**: „ნუ გარდ-
მოცენდელ სახიდ“ C, — „ნუ გარდამოცენდელ სახიდ“
DE, მრ. 13, 16; „გარდამოცენი ზღას კიდელ“ იერ. 2, 7;
„ერთმანად გარდამოცენდელ მძაფრ (წყალი)“ ps. 30, 30;
„ამცე ვნმე გარდამოცენდელთა იერუსალმით“ ლ.
10, 30 „გარდამოცენისა მას მათსა მიერ მათ“ ლ. 9,
87; „გარდამოცენი იყო ღმერთი მას ზედა ცეცხლითა“ გა-
მოსლ. 19, 18; „ესე არს პური იგი ზეცით გარდამო-
სრული“ ი. 6, 50. იხ. სლვა.

გარდამოცენი **ჩამოცენი**, **ჩამოცენილი**: „გარდამოსუა
იგი მელქელ სარკმლით“ I მტ. 19, 12. იხ. [სუმი]

გარდამოცენი **შთამოცენი**, **ჩამოცენი**: „საბელი მოწეული ესე
მოაბა სარკმელსა, რომლითა მიერ შთამოსხენ“ G, ისუ
ნ. 2, 18. იხ. სხმა.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**: „გარდამოცენდელთა
ნაპაჩინი“ მ. ცხ. 49, 12. იხ. ტენება.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**, **გადმოცენილი**: „გარდ-
მოცენი ტევა ღვთაებანი ნატენი ფქელისა საფქელისა თავსა
ზედა აბიშელქისა“ M, — „მოცენი ტევა ღვთაებანი ერთ-
მან ნატენი წინქელს ქვისაჲ თავსა ზედა აბიშელქისა“
G, მტე. 9, 53; „გარდამოცენი ტენი თმანი“ მალ. 120, 31.
იხ. ტენება.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**: „გარდამოცენ-
ი იყო ნატენი ერთი სდქელისა ზღუდით“ II მტ. 11, 21.
იხ. ტუორცება.

გარდამოცენი **გვარდამოცენი**, **ჩამოცენი**, **მოცენი**:
„გარდამოცენი გუამი მისი ძელისა მისგან“ M, — „გარ-
დამოცენი სხელი მისი ძელისაგან“ G, ისუ 5, 6, 29;
„გარდამოცენი იგი ძელისა მისგან“ ხაქ. მოც. 13, 20;
„გარდამოცენი მათ ძელი ნატენი“ I ეზრა 5, 55.

გარდამოცენი **ჩამოცენი**: „უბრძანა მიერ ძელით გარ-
დამოცენი“ ვარ. 809. იხ. ლება.

გარდამოცენი **ჩამოცენი**: „გარდამოცენი მე-
ფქ სარკმლის მისგან“ IV მტ. 11, 19. იხ. უცნება.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**: „რამათა გარდამოცენი
წელი, განძლიერდო ამალიკი“ გამოსლ. 17, 11. იხ. უოცა.

გარდამოცენი **გადმოცენილი**; **გვარდამოცენი**: „ვითარცა
მფრინველი ცისანი გარდამოცენარე იგინი“ G, — „ვი-

გარდატეხული-ი «განვრცელებული»: „გარდატეხული იყო მამოც იგი ლამაზი“ *ო.* — „განვრცელებული იყო მამოც“ *ქხ.*, *სიბრძ.* *სილ.* 17,20 *იხ.* რთხმა.

გარდატეხული «აღმარებული»: „გარდატეხული სარტული“ *ც.* — „აღმარებული სარტული“ *DE*, *მრ.* 2,4. *იხ.* რლუგა.

გარდასაბურველი-ი საბურავი, სახურავი (ნივთი): „ქმნი გარდასაბურველი თმისა საბურველად კარვია მის“ *გამოსლ.* 26,7. *იხ.* გარდასაბურვა.

გარდასავალი-ი გადასავალი: „ციხესა შინა სობისასა, რომელ არს გარდასავალსა თესეთისასა“ *ქ ცხ.* 196,2. *იხ.* გარდასავალი.

გარდასახელება «სახელის-ღებვა», წოდება: „ფინიკელთა გარდასახელეს აგრმონი სანიორად“ *ც.* — „ფინიკელთა სახელს-ღევს პერმონ, რომელ-იგი არს სანიორი“ *ქხ.*, *II შქ.* 2,9. *იხ.* სახელი.

გარდასახლება «მწირობა»: „გარდასახლებისა და საბამი იგი არს“ *ქხ.* — „მწირობისა იგი დასაბამი ე“ *არს“* *ო.*, *ახლ.* 1,20. *იხ.* სახლი.

გარდასაჯნელი-ი სასხარი: „ფერწი მისნი არიან ვითარცა სუეტნი თჳნიერ გარდასაჯნელთა“ *ბ. კეს-გვუხ.* *ლ.* 122, 5; „გარდასაჯნებით ჳელნი მისნი და დამოპყარებით მას გარდასაჯნელთ“ *Sin.* — 11,246v. *იხ.* გარდასაჯნა.

გარდასკნელი-ი გარესკნელი: „ბილწი და ნიწილო გარდასკნელისა ბნელისათ“ *მაშ. წაშ.* 414; „რომელთამე მისცემენ გარდასკნელსა მას ბნელისა, რომელთამე... გარდასკნელად მიიყვანებდენ“ *Ath.* — 11,259v. *იხ.* [სკნელი].

გარდასლვა «გარდატეხვა», გადასვლა; შეცოდება: „საზღვარი დასდევ და არა გარდატეხვად“ *ც.* — „საზღვარი დასდევ, რომელსა არა გარდატეხვად“ *ქ.*, *ფხ.* 102,9; „გარდატეხვად სწავლასა მას მდღელთასა“ *მთ.* 15,2; „გარდატეხვად ნავით“ *მთ.* 14,29.

გარდასლვა გადასვლა; შეცოდება, «გარდატეხვა»; დასრულება: „ნუ ვის უფლია გარდასლვად“ *II ეზრა* 6,12; „არა გარდასლვად და მოანგარებდ საქმესა მისი თვისისას“ *I თხ.* 4,8; „გარდასლვით გარდატეხვით და არა დავიმარნეთ შჯული შენი“ *ნემ.* 1,7; „გარდასლვით სათვს თქუენისა მცნებასა“ *ც.* — „რაქამს გარდატეხვით თქუენ აღთქუმასა“ *მ.*, *იხუ* 5, 28,18; „შემდგომად გარდასლვისა ბრძოლისა მის“ *ნრს.* 76,11.

გარდასრული-ი «მოდგომილი», «მოყოფილი», გადასრული, გადაცილებული: „იყო... გარდასრული ღვთა“ *ც.* — „იყო მოდგომილ ღვთა“ *მ.*, *იხუ* 5, 28,1; „გარდასრული ხარ ღვთა“ *ც.* — „მოყოფილ ხარ ღვთა“ *მ.*, *იხუ* 5, 13,1, „მოხუტებულ იყვნეს და გარდასრულ ღვთა“ *დაბ.* 18,11; „ეჰამი გარდასრული არა“ *მთ.* 14,15. *იხ.* სლვა; შჯულის(ა) -გარდასლვა.

გარდასრუმა გადასმა, ჩამოსმა: „გარდასრულ ქართული ამისგან“ *ღმ. შიშ.* — 100,28. *იხ.* [სრმა].

გარდასხმა «შთასხმა», გადასხმა, გადაღვრა, გადაყრა: „გარდასხმელად ღვლეთა ნავსა მის“ *ც.* — „ღვლეთა მას შთასხმელად ნავსა მას“ *DE*, *მრ.* 4,27; „სისხლს მისი მასვე გარდასხმის“ *იხუ* 12,14; „გარდასხმის რისხვა

შენი წარმართთა ზელა“ *იერემ.* 10,25; „ნაცარი გარდასხმის თავთა მათთა“ *ივდ.* 4,10. *იხ.* სხმა.

გარდატეხვა «შთატეხვა», გადაშეება, ჩაშეება: „გარდატეხვის ცხელარი იგი“ *DE*, „შთატეხვის ცხელარი იგი“ *ც.*, *მრ.* 2,4; „გარდატეხვის საზომი იგი და იყო ოც მჭარ“ *საქ მოც* 27,28; „შთასუეს პავლე მამულა და მით გარდატეხვის იგი ზღუდესა“ *მ.*, *იხუ* 87,21; „გარდატეხვის თმები“ *H* — 2251,279r. *იხ.* ტეხვა.

გარდატეხვა მოტეხვა: „შაჯეთ ვინმე რტოთა მათგანი გარდატეხვად“ *მრმ.* 11,17; „გარდატეხვით ჳელნი მისნი და დამოპყარებით მას გარდასაჯნელით“ *Sin.* — 11,246v. *იხ.* ტეხა.

გარდატეხვა გადატეხვა: „დადგა წვამი იგი სმ დღე გარდატეხვად“ *Jer.* 34,119r. *იხ.* გარდატეხვა.

გარდატეხვა «განმარტება»: „ხოლო ყუაგილი იგი, რომელ გარდატეხვად მისგან, ჳრისტე არს“ *და. რამ.* — „კრთხმ. იხაჲ ო კობ. 78,1; „გარდატეხვით მის ზელა ბადე ჩემი“ *ქხ.* — „გარდატეხვით მის ზელა ჩემი“ *ო.*, *ეზრა.* 17,20. *იხ.* ტეხვა; ყუაგილი-გარდატეხვა.

გარდატეხვა «შეცვალე», შეცვა, «ყოფა»; გადაბრუნება; «განმარტება»; «გარდადრეკა», «გარე-მოქცევა», «მიქცევა»: „შაჯეთ გარდატეხვით გარდატეხვის სასწაული იგი სხელისაგან მისისა“ *ქხ.* — „შაჯეთ შეცვალე შეიცვალთ სხელისაგან ტყუისა ზელა“ *ც.*, *ლევტ.* 12,7; „მზრ გარდატეხვის ბნელად“ *საქ მოც.* 2,20; „სიცილი თქუენი გოგად გარდატეხვის“ *იხ.* 4,2; „ოტრად გარდატეხვის“ *ო.* — „საოტრად იყვნენ“ *ც.*, *იხ.* 5,9; „გარდატეხვის გულის-წყრომა იგი მშულობად“ *ც.*, *იხ.* 15,11; „გარდატეხვის ზელად მშულობად“ *ფხ.* 85,8; „არა მეგობარი, რომელი გარდატეხვის მტრად“ *ნარ.* 6,8; „გარდატეხვის იგი და დაღუტების“ *მ.*, *ცხ.* 145r; „შეშაქმან გარდატეხვის ბაზამი იგი და შეშაქმან საბაზამი“ *მ.*, *ცხ.* 259r; „გარდატეხვის პირი თჳსი“ *ქხ.* — „პირი თჳსი განმარტდეს“ *ო.*, *ნარ.* 27,25; „გარდატეხვით გულის-წყრომად მსჯერა“ *ქხ.* — „გარდასაღრიცე გულის-წყრომად“ *საშელო“* *ო.*, *ამოს* 6,18; „არა გარდატეხვით მისგან მარჯულ“ *მ.* — „არა მიიქციოთ მარჯულ“ *ც.*, *იხუ* 5, 28,8.

გარდატეხვა «მიქცევა», «გარე-მიქცევა», «მიდრეკა», «განდრეკება», აჯანყება; გადასვლა: „არა გარდატეხვით მისგან მარჯულ ანუ მარცხ“ *მ.* — „არა მიიქციოთ მარჯულ ანუ მარცხ“ *ც.*, *იხუ* 5, 28,8; „ყოველსა სახლესა გარდატეხვად (გარე-მიქცევად var.)“ *ტიტ* 1,11; „რომელთა გარდატეხვად მცნებათაგან შენთა“ *ფხ.* 118,21; „თქუენ გარდატეხვით გზისაგან“ *ო.* — „თქუენ მისდგრეთ გზისაგან“ *ც.*, *მალაქ.* 2,8; „გარდატეხვად გზისაგან ყოველნი იგი მკდრნი მის ქალაქისანი“ *მ.* — „განდადგინეს ყოველნი მკდრნი ქალაქისა მათისანი“ *ც.*, *II შქ.* 12,12; „რომელი გარდატეხვად ნათესავსა ჩუენსა“ *ლ.* 22,2; „არა გარდატეხვით ყოველთა მათ მცნებათაგან“ *II შქ.* 28,14.

გარდატეხვა მიდრეკა, გადაცდენა: „ღმრთისა მიერ იყო გარდატეხვა და მოსლვა თქოზიანის“ *II ეზრ.* 22,7; „უფლია მიერ იყო გარდატეხვა“ *III შქ* 12,16.

გარდატეხვა «შეტრუნებული»; ცვალებადი: „იყო

ვითარცა ყურბული ვერ-გარდაცემული" ოვხე 7,8; „გარდაცემული" შერთ. A, 26. დ. 30r; „(გემო-იხილა) წყალი იგი ღვინოდ გარდაცემული" C, 8, 9. იხ. ქვეყა.

გარდაცემული-ი მრუდი, ღრუ: „გარდაცემული იგი ვერ ვეღუწილების შემოხად" ჟალ. 1,14. იხ. ქვეყა.

გარდაცემულად აღრუდ: „ვიდოდეს წინაშე ჩემსა გარდაცემულად" G, „ვიდოდეს წინაშე ჩემსა დრკულ" pხ., ლგვბ. 26,40. იხ. ქვეყა.

გარდაღება გადაღება, შეწყვეტა: „უკუთმცა კუალად არა ელოცა გარდაღებაჲ, არა დასცხრებოდა წვდამ იგი" 8. ცხ. 450 v. იხ. ლგვბ.

გარდაყვანება გადაყვანა, გადასმა: „ვინ გარდაყვანა ნოს მე ქუთყანად" ახლ. 1,4. იხ. ყვანება.

გარდაყრა გადაყრა; დაბერტყა: „გარდაყრადეს ჭურჭელსა ნაფისსა ზღუად" ონა 1,5; „გარდაყრენ სარეცელნი ეგე შენნი" ხაქ. მოც. 8,34.

გარდაყრა გადაყრა, გადაცენა; გადაშლა: „გარდაყრად იყო ხაფისა მის ტურთი" ხაქ. მოც. 21,2; „ნუ ისწრაფი ფურცელი გარდაყრასა და გარდათუღვასა ოდენ" 8. ხჭ. 21,11. იხ. ყრა.

გარდაცემა გადადინება, თავს გადასვლა, ავსება;

„ზეშთ-გარდაცემა": „საუნქენ შთნი საფეს არიან და გარდაეცემიან ურთერთსა" ფხ. 145,12; „გარდაეცემოდნიან საწნებელნი ღვინთა და ზეთითა" O, — „ზეშთ-გარდაეცენ საწნებელნი ღვინთა და ზეთითა" ოვგ. 2, 24; „გარდაეცა წყალი თავსა ჩემსა" O, — „ზეშთ-გარდაეცა წყალი თავსა ზედა ჩემსა" pხ., ჟალ. იერ. 3,24. „გარდაეცემიან ტავარნი" ოვგ. 2,18. იხ. ცემა.

გარდაცვალება „განდგინება", გვარდაღობა, შეცვლა, აღდგომა-გადინაცვლება: „გარდაცვალება ვინებაჲ ერისაჲ" M, — „განადგვიანეს გული ერსაჲ" G, იხუ 5, 14,8; „უკუთმუთ გარდადგეს გული შენი" G, II ზქ. 80, 17; „სარწმუნოებით ენუქი გარდაიცვალა, რადთა არა იხილოს სარგდელი" ზებრ. 11,5; „გარდაცვალი გული მისი ღმერთსა" I მფ. 10,9; „გარდაიცვალთ იგი სიკუდილისაგან ცხოვრებად" 8. 5,24.

გარდაცვალება შეცვლილობა: „გარდაცვალებითა მით დააკურა მისთანათა მათ" ბ. კეხ. 40 ხხტ. 121,14. იხ. ცვალება.

გარდაცემა „მორთხება", მოზიდვა მშვილდისა; ჩამოცემა: „გარდაცემა მშვილდსა თვსა ვითარცა მტერმან" O, — „მოიართხა მშვილდი მისი ვითარცა მტერმან" G, ჟალ. იერემ. 2,4; „მის ზედა გარდაცემა გარდაცემულმან მშვილდი თვისა" O, — „მის ზედა მოიართხინ მომრთხებულმან მშვილდსა" ჟვსისკეპან" G, იერემ. 51,2; „გარდაცემა (ეგანი) გელსა ამოლონისსა და მიჰბიდა" ჟალბ. 185,8; „გარდაცემა მინიკო თქრომსაჲ ეგლსა მისსა" დაბ. 41,18.

გარდაცემული-ი „მორთხებული", მოზიდული; „ვითარცა მშვილდი გარდაცემული" O, — „ვითარცა მშვილდი მორთხებული" pხ., ოვხე 7,16; „გარდაცემული მშვილდისა და გარდაცემულითაგან მშვილდთა ივლტოდა ყოველი ქვეყანაჲ" იერემ. 4,20. იხ. ცემა; „მდრ. მშვილდ-გარდაცემული".

გარდაცვალება მიკიბ-მოკიბვა, უწრფელობა: „სადა იყავ, მხოლოდ?—ხოლო მან გარდაცვალებაჲ აქა სამე ვიყავ და იქა" 8. ცხ. 101 v.

გარდაცვა „წარქცევა", წინ წადგება, დაძვრა: „ორმან წარქცის ბევრები" M, — „ორმან გარდაძვრეს ბევრნი" G, II ზქ. 22,20. იხ. ძვრა.

გარდაწერა-ღმწესება: „გარდაწერეთ ესე და დასხენით ყოველთა ეგლსათა" 8. მოც. 89,28; „ვიცა გარდაწერდეთ ამის, დწერეთ ჩემცა სახელი" H—2251,48 v. იხ. წერა.

გარდაწონა გადაწრა: „აღვიღად გარდაწონეს უკმა-რებად მიმართ, ვიდრე არა უმჭობისსა მიმართ" 8. რომ. კურთხ. 206. 140,10. იხ. წონა.

გარდაწყვა მიწყვა, მიზომა: „გარდაწყვა მის ექუსი საწყალი ქრთილი" MO, რუთ 3,16. იხ. წყვა.

გარდაწყვება მოწყვეტა: „შეშტრეს ბარკალი მისა და არა გარდაწყვდეს სრულიად. არამედ ევიღადა იგი" Sin 11 257 r. იხ. წყუება.

გარდაცემა წაჭემა, გადაღრწვა: „უღონო ქმნულმან ყოველთურთ უნად კბილითა გარდაცემაჲ" 8. ცხ. 127 v. იხ. ჰემა.

გარდაჭრა გადავარდნა, გადაჩეხა: „გარდაიჭრეს ივინი მწუერელსა მის კბილისა და ყოველნი განსქდეს" II 576. 25,12. იხ. ჰრა.

გარდაჭრა „გარდამოხედვა": „სარკუმლით გარდამოიჭრა დღეებანი" G, — „სარკუმლით გარდამოიხედვოდა დღეებანი" M, 863. 5,28. იხ. ჰვრობა.

გარდახლდომა გადახტომა: „იბრდილითა ზედა გარდახლდებოდნიან მრავალგზის" H—2251,281 r. იხ. ხლდომა.

გარდაჯდა „გარდაზღვა", გადახტა; გადატანა; გადაღება: „აღდად ფრცხელი ღამე გარდაეჭადეს სიცივისაგან" ლიშ 128,24; „(დღესასწაული) დადებულად გარდაიქადაჲ 8. ე. 48,18; „არაიხა არს ჩემ თანა, რომელითა თანა-ნადებო ჩემი გარდაეჭადეს და განვერე შოსესნი-გან" 8. ხჭ. 202,20; „მოხსენე ზარ სასტრეჲ, რომელი არა გარდაეჭადებო" 8. ხჭ. 220,5; „გარდაეჭადეს კაცად-კაცდმან ტურთა თუაჲ" დაბ. 47,11. „უბრძანა... განსყო-დამ... ყოველი, რადცა აქედან მის და გარდაეჭადეს იგი" D, — „ბრძანა განსყოდამ... ყოველი, რადცა ელცა მის, და გარდაეჭადეს მისა" C, მთ. 18,25. იხ. ჰდა.

გარდაჯდომა „გარდასლვა", „მეიდრეკა"; დარღვევა; ჩამოხტომა, „თანა-წარკელობა": „საზღვარი დასდევ, რომელსა არა გარდაეჭადეს" L, — „საზღვარი დასდევ და არა გარდაეჭადეს" T, ფხ. 108,2; „გარდაეჭადეს აღრე გზისა... მოსგან" M, — „მეიდრეკეს მათუად გზისაგან" G, 863. 2,17; „მე დიებერილი და გარდაეჭადეს ღმერთი" G M, იხუ 5, 28,2; „გარდაეჭადეს ღმერთსა მის" შერთ. S, ბ. კეხ. ხხტ. 120,15; „გარდასლვით გარდაეჭადეს დღე და არა დღეებარცხეთ მწული შენი" ნემგ. 1,7; „გარდაეჭადეს ბრძანებასა მის უფლისაჲ" I მფ. 15,24; „რომელი გარდაეჭადეს მახლობელად კარავს მისსა" O, ზირ. 14,25; „არა გარდაეჭადეს კეშმარიტებასა" pხ., — „არა თანა-წარკედე კეშმარიტებასა" O, ხხტ. 6,25. იხ. ჰდომა.

გარდმოკართულება ქართულად თარგმნა: „ზერძული-

საგან გარდმოხედვით უღებთან (არსენის) ესე თავი, სო-
მენტო განმამაქიქებულნი S-1468, 284V. იხ. ქართული.

გარდმოხედვა გადახედვა: „გარდმოხედვად უკუე ბერ-
მან სარკუდით“ მ. ცხ. 426V. იხ. ხედვა.

გარე (გარეშე); გარეთ: „გამოვიდანი გარე ქალაქსა“
C. — „განვიდოდა გარეშე ქალაქსა“ DE, მრ. 11,19; „ღვთს
გარე მთ. 12,46; „არა განვიდო გარე“ მ. 8,27; „გარე
განვიდის და მასვე იტყუნ“ ფს. 40,7. იხ. განგარება, გარეგან,
გარეგნით, გარეთ, გარეს-გარე, გარეული, გარეშე, გარეშეთ,
გარეშით.

გარე-გამოსლვა (გამოგულ-): „ლაზარე, გამოვედ გა-
რე“ DE, — „ლაზარე, აღდე და გამოგულელე“ C. მ. 11,48.

გარეგან გარეშე: „რომელნი გარეგან არიან ბუნებისა“
მ. ცხ. 22V. შდრ. გარეგნით.

გარე-განთხევა გარეთ გაგდება, გადალვრა: „გარე-გა-
ნთხევედა ყრმათა მათა“ ხაქ. მოც. 7,19. „ზოგჯერ
გარე-განთხევა უბრძანის (კოვობთა)“ მ.-გ. 40,27. იხ.
განთხევა.

გარე-განსავალ-ი ფეხისადგილი: „შვიდა იგი გარე-
განსავალთა და დაქდა იგი მუნ შინა“ ლომ. 20,26. იხ.
განსავალი.

გარეგნით გარეთ: „დადგა კარსა გარეგნით“ მ. ცხ.
808V. იხ. გარეგან.

გარე-ზღუდე (ზღუდის-ზღუდე): „მოსდვას ზღუდე და
გარე-ზღუდე“ pb., — „დადვას ზღუდე და ზღუდის-
ზღუდე“ O, ფს. 28,1.

გარეთ გარეგნულად: „დალათუ ბერეულ-გზის გუაჭუნდეს
ჩუენ გარეთ მშულობა“ მ. ცხ. 248V. იხ. გარე.

გარე-მავალ-ი მეძავი: „მოუჭდა მას ერთი დედათიან გარე-
მავალთა“ მ. ცხ. 228V. იხ. მავალი.

გარე-მივლა (გარე-მოვლა): „მი-გარე-ელთს საზღვარმან
ბაალით ზღუად კერძო“ M, — „გარე-მოჭელის საზღვარი
ვალითგან ზღუად მიმართ“ G, ისუ 5. 15,10. იხ. მივლა.

გარე-მიქცევა (გარდაქცევა), შებრუნება; მორიდება:
„ყოველსა სახლებსა გარე-მიქცევენი (გარდაქცე-
ვენ var)“ ტატ. 1,11; „გარე-მიქცევის მისგან“ III მტ.
22,22; „გარე-მიქცინა მახლი იგი“ ფლტკ. 159,26,
„ნუ გარე-მიქცევ პირსა“ მთ. 5,42; „გარე-მიქცე-
ვით დის იგი ყოვლისაგანვე სასმენელისა ამოასა“ მ. ცხ.
27V.

გარე-მიქცევა მიბრუნება: „და მოვაქციო გარე-მიქცე-
ვა მათ“ ეზეკ. 16,58.

გარე-მიქცეული-ი ზურგშექცეული: „გარე-მიქცე-
ული იყვნენ ჰეშმარიტებისაგან“ ტატ. 1,14. იხ. მიქცევა.

გარეშო გარეშე: „ვადევნო ღირე გარეშო ქალაქებსა“
ხაქ. მოც. 26,11.

გარეშო მტრულივ, ირგვლივ, გარეშემო: „მოაპურა
მოსე სისხლი იგი საკურთხეველსა მას გარეშო“ O, — „მო-
ლუარა მოსემან სისხლი საკურთხეველსა ზედა მრგულივ“
G, დეფტ. 8,24; „რათა წარვიდენ გარეშო დაბნებსა“
მთ. 14,15; „შეკრებოდა სიმრავლემ გარეშო ქალაქებისა
იერუსალიმელ“ ხაქ. მოც. 5,16; „მოადგა გარეშო მისა
ზღუდელ“ ფლ. 1,2; „შევეყო მას ზღუდე ცეცხლის გარეშო“
ხაქ. 2,5.

გარეშო (გარემოხის), მეზობელი: „მეყენ ჩუენ საყუდ-

რელ გარემოხთა ჩუენთა“ C. — „მეყენ ჩუენ საყდომელ
გარემოხთსა ჩუენთა“ U, ფს. 78,7. იხ. გარემოხისი,
გარემოხისა.

გარე-მოღვინება (მოღვინება): „გარე-მოღვინენ მას
ყოველნი მეპოვნი გარეშო“ G, — „მოღვინენ მას ყოველნი
მბრძოლნი გარეშო“ M, ისუ 5. 8,1. იხ. მოღვინება.

**გარე-მოღვომა (მოცევა), გარე-მოცევა, (შეცევა),
გარე-მოსხმა, (შეკრება გარემოხის):** „გარე-მო-
ღვინენ და უმზირდეს“ მას“ M, — „მოიცევეს და
უმზირდეს მას“ G, მსჯ. 14,2; „ყოველთა მკდრთა ქუეყა-
ნისათა გარე-მოღვინდენ (გარე-მოცევენ G) ჩუ-
ენ“ M, ისუ 5. 7,9; „გარე-მოღვინენ მათ და განსწავლნენ იგი-
ნი“ M, — „შეიცევა იგი და განსწავლა იგი“ G, II მსჯ. 22,10;
„გარე-მოღვინენ შენ ბაღელ“ O, — „გარე-მოღვინენ შენ
ზედა ბაღელნი“ G, ეზეკ. 22,2; „მდინარენი გარე-მოღვინდეს
მე“ O, — „მდინარეთა მთმიცევენ მე“ G, ნონა 2,4; „გარე-
მოღვინდეს მე საღმთობანი სიკრძილისანი“ ფს.
114,2. „გარე-მოღვინენ (შეკრბენ გარემოხის C)
მოწათენი“ ხაქ. მოც. 14,20. „განვპარტო მისმ ჩემი და
შეიკრას გარე-მოღვინითა მისითა“ O, ეზეკ. 17,20.

გარე-მოღვომა პატნეზისა (ლაშქრისა მოღვომა):
„გარე-მოღვინენ მას ზედა პატნეზი“ pb., — „მოღვინენ
მას ლაშქარი“ O, ეზეკ. 4,2.

გარე-მოღვომილ-ი გარეშემორტყმული: „რავმას იხი-
ლოთ იერუსალიმში, გარე-მოღვომილ იერუსიან“ ლ. 21,
20; „მონანი მისნი“ გარე-მოღვომილნი მსცოდნენ მას“
IV მტ. 24,11. იხ. მოღვომა.

**გარე-მოღვომა (შეზღუდვა), (გარემოხის-მოზღუდვა),
გარე-მოღვინება:** „ზღუდეს გარე-მოღვინენ მას“ DE, —
„შეზღუდეს იგი“ C, მთ. 21,22; „ზღუდე გარე-მოღვინ-
დეს“ DE, „გარე-მოღვინენ მოზღუდე“ C, მრ. 12,1;
„გარე-მოღვინენ ფრთაჲ შენი მჭევალსა შენსა“ G, —
„გარე-მოღვინენ სამთელი შენი მჭევალსა შენსა“ MO,
რთო 2,2. იხ. მოღვინება.

**გარე-მოღვომა (გარე-მივლა), (გარე-წარსლვა), (მოღ-
ვინება, შემოვლა):** „გარე-მოღვინენ საზღვარი ვალით-
გან ზღუად მიმართ“ G, — „მოღვინენ საზღვარმან
ბაალით ზღუად კერძო“ M, ისუ 5. 15,14; „წარსლვის სა-
ზღვარი და გარე-მოღვინენ საწილსა“ G, — „განვლენ სა-
ზღვარი და გარე-მოღვინენ“ M, ისუ 5. 28,14; „არცა
ურემ-კვერი გარე-მოღვინენ ძირასა“ O, „არცა თუალი
ურემი და მოღვინენ ძირასა“ pb., ფს. 28,27. იხ. მოვლა.

გარე-მოღვინება (მიღვინება): „გარე-მოღვინენ თავისა
თვისა“ ზღუდესა“ pb., — „მოღვინენ იგი თავისა თვისა
ზღუდელ“ O, ფს. სოლ. 28,4. იხ. მოვლენა.

გარე-მოზღუდვა (მოზღუდვა): „ჩაკეტა, მთა ზღუდე იგი
და აღგაბაღვინენ“ შენ“ ფს. სოლ. 4,8. იხ. მოზღუდვა.

გარე-მოზღუდვით (სიმაღრე): „დაიპურა დავით გარე-
მოზღუდვით იგი სიონისა“ O, — „აღიღო დავით სი-
მაღრე სიონისა“ pb., I ნეტ. 11,5. იხ. მოზღუდვა (-ილი).

გარე-მოკრება (შემოხვევა): „გარე-მოკრბიან კაცსა
ვითარცა ფუტყარნი“ მ. ცხ. 410V. იხ. კრება.

გარემოხის, გარემოხის გარემო, ირგვლივ: „რომელნი
არიან გარემოხის მისა“ ფს. 88,8; „რომელნი გარე-

მომსი იყენეს" ფლტ. 140, 30; "დავადე სამეფლად ყოველთა ნათესავთა გარემოსი" ფლტ. 3, 13; "აღელავენს, რომელნი იგი გარემოსს დგეს" ფლტ. 187, 27. იხ. გარემო.

გარემოაბ-ი, გარემოაბ-ი «გარემოა», «გვანინებულის», მეზობელი: "მევენ ზეუნ საგდომელ გარემოაბთა ზუენთა" ო. — მევენ ზეუნ საყუდრელ გარემოაბთა ზუენთა" ო. — ფს. 78, 7; "სცესა ქალაქნი საყოფლად და გარემოსი მათი საცხოვართა" M. — მიეცა... ქალაქნი სამკდრებლად გვანინებულნი მათად და საცხოვართა" G. იხუ ნ. 14, 4) იხ. გარემო.

გარემოაბ მოზლუდვა «გარე-მოღებთა»: "გარემოაბ მოზლუდვა" C. — ზლუდუ გარემოაბს დვა" DE, მრ. 13, 1. იხ. მოზლუდვა.

გარემოაბ-მცველ-ი აბლო, გვარდი: "შეკრიბნა... გარემოაბ-მცველნი მეფისნი" O. I ნშტ. 28, 1. იხ. მცველი.

გარემოაბ-წერილი-ი «ზედა-წერილი», გარეშემო ნაწერი: "ვისი არს ესე ხატოდა გარემოაბ-წერილი?" C. — ვისი არს ხატი ესე ანუ ზედა-წერილი?" DE, მთ. 23, 30. იხ. წერილი.

გარემო-პურობილ-ი «გარემოცველი», შემოხვეული: "ჟამი არს გარემო-პურობილისა და ჟამი განშორებულად გარემოცველისა მისგან" ეკლ. 3, 5. იხ. პურობა (-ილი).

გარემოს იხ. გარემოსი.

გარემოს-ი იხ. გარემოსი.

გარე-მოსადგმელ-ი სავარძელი: "ამან ქმნა გარემოსად გმელეზი იგი საერთებელისა" ვამოსლ. 38, 4 (17). იხ. მოღება.

გარე-მოსადგმელ-ი «ფაროელი», მანიაკი, ყელსაბამი: "თხიერ გარე-მოსადგმელთა და, რომელნი იყვნეს ქედებსა ზედაქელმთა მათისა" G. — გარდა ფარდელეზისა მისი, რომელი იგი იყო ყელსა ბელეშისა მათისა" M. მსჯ. 8, 28; "ყვენ იგინი ნაქურთენებულად" ქედოლებად. გარემოსადგმელად საკურთხეველისად" G. რიცხ. 16, 28. იხ. მოღება.

გარემო-სათესავ-ი «გარემოსახლე», «გარემო-სათესველი», «საყანური», ყანა: "არა დაიმკდრა... არცა ასულეზი მისი, არცა გარემო-სათესავი მისი" M. — არა აღსპო... არცა ასულნი მისნი, არცა გარემოსახლენი მისნი" G. მსჯ. 1, 27; "ქალაქნი და გარემოსათესავნი მათნი" G. — ქალაქები და გარემოსათესველი მათი" M. იხუ ნ. 21, 3; "მისცენ... გარემო-სათესავნი" (საყანური M) გარემოსი მისა" G. იხუ ნ. 21, 11. იხ. სათესავი.

გარემო-სათესველ-ი «გარემო-სათესავი», ყანა: "მისცენ... ქალაქნი და გარემოსათესველნი" (გარემოსათესავნი G) მათნი" M. იხუ ნ. 21, 3. იხ. სათესველი.

გარე-მოსარტყმელ-ი «სახუეველი»: "ვიდოდუ და მოიგეთავისა შენისა. გარე-მოსარტყმელი" სულისა" p. — "წარედ და მოიგე შენად სახუეველი მწურისა" O. ერემ. 18, 1. იხ. მოსარტყმელი.

გარემოსაქცეველ-ი ვარსკვლავი ერთგვარი: "მათეაზისა მოქმელთაგან ერთგვარს მათ ჟრემ-გარ, ზოლო მენავეთაგან გარემოსაქცეველ" H — 341, 796.

გარემოსახლე «გარემო-სათესავი», ყანა: "არა აღსპო... არცა ასულნი მისნი, არცა გარემოსახლენი მისნი" G. — არა დაიმკდრა... არცა ასულეზი მისი, არცა გარემოსათესავი მისი" M. მსჯ. 1, 27. იხ. სახლი.

გარემო-სოფელ-ი მხარე, ბროვინცია, უბანი: "განვოდოდა გარემოსათესველი იოლანისა" მთ. 3, 5; "მივეც - ყოველი იგი გარემოსათესველი არგობსა" II მსჯ. 3, 13. იხ. სოფელი.

გარემოს-ყოფა «გარე-შეცევა»: "რომელნი არიან გარემოსს ზენა" p. — "რომელთა გარე-შეცევათ. მათგან" G. ლევიტ. 26, 44. იხ. ყოფა.

გარე-მოსხმა «შემოყრა», «მოცევა»: "გარემოსს ხ. მე ვაშლი" ქება 3, 5, "გარე-მოცეხს ხენ საზღვარი ბლუ-რით" p. — "მოგიცენენ თქვენ საზღვართა სამხრით კერძო" G. რიცხ. 24, 2. იხ. მოსხმა.

გარე-მოცევა მობრუნება, «მოქცევა»: "გარემოსი ქცეს იგი წრავით სოფლად თვსა" O. — "მოქცეს სოფლად მისა" G. ეხ. 27, 7. "მოიქცენენ. ჟამი იგი შურის-გებისა მისისა გარე-მოცევასა პირისასა" O. ზარ. 13, 24; "გარემოსი ქცეს ჟამი არა ბრძოლისა" M. ცხ. 29, 9. იხ. მოქცევა.

გარე-მოცევა «გარე-მოღვთა», «მოცევა»: "ყოველთა მკდრთა ქუეყანისათა გარემოსი ქცენენ" (გარემოსი ჟამად-გენ M) ზუენ" G. იხუ ნ. 7, 8; "მიცენენ მე მათგან, რომელთა გარემოსი ქცეს (მოქცევა C) მე" ო. — ფს. 21, 7.

გარე-მოცევა აღყა: "გარემოსი ქცეს წარმართთა ზედა გამოავლინა" აბლ. 1, 1.

გარე-მოცეველ-ი გარემომორტყმული: "მაღალ გარემოსი ქცელ" O. ეხ. 27, 1. იხ. მოცევა.

გარე-მოცეველ-ი «სიმაგრე», «გარემო-პურობილი»: "დავით იყო მაშინ გარემოსი ქცელსა მისა" O. — "დავით იყო მაშინ სიმაგრესა შინა" p. — I ნშტ. 11, 16; "ჟამი არს გარემო-პურობილისა და ჟამი განშორებულად გარემოსი ქცელსა მისგან" ეკლ. 3, 5. იხ. ცვა.

გარემო-წმანწმანილ-ი «წმანა», საწმანეველი: "გარემოსი ქცეს იგი ღმერთი თითოეულად ფარებსა მისა" III მშ. 10, 17. იხ. წმანწმანილ-ი.

გარე-მოსილვა ირგვლივ ზედვა: "არავინ იყო, რომელი მანმა გარემოსი ღმერთი" ნაუმ 2, 8. იხ. მოსილვა.

გარე-მოსილვა «მეზმის-ყოფა», «მეზმთუევა», მოხვევა: "გარემოსი ქცეს სამფსონი ორთა სუეტთა სიხლისათა" G. — "შეგზავნეთ სამფსონ ორთა მათ სუეტთა" M. მსჯ. 16, 29; "მარჯვენა მისი გარემოსი ქცეს (შეგზავნისა O) მე" M. ქება 8, 8.

გარე-მოსილვა «მოკრძალებული», «დაწმული»: "მეცელი შენი ვითარცა ზუაფი იფქლისა, გარემოსი ქცელსა შროშინთა" M. — "მეცელი შენი ზუაფი იფქლისა, მოკრძალებული შროშინთა" O. ქება 7, 2. იხ. მოსილვა.

გარე-ყოფა «რომელი ველთა დგების», ღამის გარეთ მთეველი: "მწყემსნი იყვნეს, გარემოსი ქცეს" C. — "მეცელთა დგებოდეს" DE. — ლ. 3, 3. იხ. ყოფი.

გარემომბუნება გაქცევა, «განვლტოლა»: "გარემომბუნებისა ბეროთეანელი გეგმა" O. — "განვლტნენ ვართოელნი გეგმა" p. — II მშ. 4, 3. იხ. ყოფი.

გარეს-გარე ძლიერ შორს, სრულიად: „გარეს-გარე ვლევნე“ **ფს.** 100, 6. იხ. გარე.

გარესკნელ-ი გარეშე: „განთხიხნენ ბნელსა მას გარესკნელსა“ **მთ.** 8, 12. იხ. სკნელი.

გარეუკუნ უკან: „მხედან იგი გარეუკუნ“ **ლ.** 9, 62. იხ. უკუნ.

გარეუკუნ-ქცევა უკან მობრუნება: „ყოველი... იცემდეს მკერდასა და გარეუკუნ-ქცეოდეს“ **ლ.** 22, 48. იხ. ქცევა.

გარეულ-ი „უცხო“, გარეშე: „არა იყოს ცოლი მომკუდრისა და გარეულისა კაცისა“ **ო.** — „ნუ განვალს იგი ქმრისა უცხოთა“ **მ.** II **მე.** 25, 5. იხ. — გარე.

გარეკეცულ-ი მიბრუნებული, გამრუდებული: „იყო პირი მისი გარეკეცულ“ **მ.** ცხ. 427r. იხ. ქცევა (—ული).

გარეშე „გარეწარი“ გარეგანი; საერთო: „თქუნდა მოცემულ არს ცნობად საიდუმლოდ იგი სასუფეველისა მის ღმრთისაჲს, ხოლო მათ გარეწართა (გარეშეთა DE) იგავით სიტყუად“ **ც.** მრ. 4, 11; „გასწმედთ გარეშესა სასუმლოსისა“ **მთ.** 23, 25; „გარეშენი იგი ღმერთმან განიკითხეს“ **I კორ.** 5, 13; „აქუნდა მას გამოცდილებად გარეშისა ცა სწავლისაჲ“ **მ.** ცხ. 244v.

გარეშე „გარე“, „თუნიერ“, „გარდა“, „გარეთ, გარეგანი: „განვიდოდა გარეშე ქალაქსა“ **DE**, — „გამოვიღიან გარე ქალაქსა“ **ც.** მრ. 11, 19; „მისა გარეშე არაჲ იქმნა“ **ც.** — „თუნიერ მისა არცა ერთი რაჲ იქმნა“ **DE**, **მ.** 1, 8; „გარეშე ყოვლად-დასაწუელისა“ **გ.** — „გარდა მრგვლიად დასაწუელისა მის“ **მ.** რიცხ. 28, 23; „რომელნი-იგი გარეშე შეუნიერ ჩან“ **მთ.** 23, 27; „ქმნი შენნი გარეშე, ღვანან“ **ლ.** 8, 20; „შინაგან და გარეშე მოჰლესო“ **გამოხლ.** 25, 11; „არაჲ არს გარეშე შთამავილი კაცისა“ **მრ.** 7, 16; „არა არს სხუად მისა გარეშე“ **მრ.** 12, 22. იხ. გარე.

გარეშეთ გარეთ: „ნუ, ჰგონებ, ვითარმედ ბოროტი გარეშეთ არს“ **მ.** კეს-მქს. **ლ.** 24, 16; „გარეშეთ სწავლიდ“ **მ.** სწ. 147, 18.

გარეშეთ გარედან: „გარეშეთ მოიღო და შექმნა მისგან დაბადებულნი ესე“ **გრ.** ნოხ.-კად. **აგბ.** 200, 2; „გარეშეთ გზათ მდებლად“ **მ.** სწ. 264, 21; იხ. გარე.

გარე-შემოუწერელ-ი შემოუვლებელი, უსაზღვრო, უზომო; შეუცნობელი.

გარეშე მყოფ-ი გარეშე: „ჰგონებდეს გარეშე-მყოფნი იგი“ **მრთ.** A, 45r. იხ. მყოფი.

გარეშე-მჭლომელი-ი დედათა წესის მქონე: „მამგს იგი, ვითარცა ძინოთ გარეშე-მჭდომელისაჲ“ **ო.** ესთ. 14, 16. იხ. მჭდომელი.

გარე-შერტყმა „შემოსა“: „განხეთქ ძაძად ჩემი და გარეშე-შერტყ მე სიხარული“ **ლ.** — „განმძარცვა მე ძაძად და შეშეშოსა მე სიხარული“ **ც.** **ფს.** 29, 12. იხ. შერტყმა.

გარე-შექცევა „მიდრეკა“, მიხრა: „გარე-შეექცია იგი ზუარაჲმან მან“ **ო.** — „ღვეთლი მიდრკა მისგან“ **ქხ.** 157b. 12, 9.

გარე-შექცევა მოქცევა, შებრუნება: „სხუანიცა მოგუმარებენ და გარე-შექცევა შეუძლებელ არს“ **მ.** — **გ.** 12, 26. იხ. შექცევა.

გარე-შეცვა „გარემოს-ყოფა“, მოცვა: „რომელთა გარე-შეცვაჲთ მათგან“ **ც.** — „რომელნი არიან გარემოს

შენსა“ **ქხ.**, **ღვეთ.** 25, 44; „გარე-შეცვეს სპარაზენთა ძალთა“ **მრთ.** C, **საყლ.** **უწყ.** 1220. იხ. შეცვა.

გარე-შეცდა გატარება: „გარე-შეცდა ნა შევლინი თჳსნი ცეცხლსა“ **IV მე.** 11, 8. იხ. შეცდა.

გარე-შეცდა „განწმედა“, მიმოწმედა: „გარე-შეცდოლს უფალმან გული შენი“ **გ.** — „განწმედოლს უფალმან გული შენი“ **მ.** II **მე.** 20, 6. იხ. წმედა.

გარეწარ-ი „გარეშე“, გაგდებული; მდაბით; უბატო, ზედმეტი; „თქუნდა მოცემულ არს ცნობად საიდუმლოდ იგი სასუფეველისა მის ღმრთისაჲს, ხოლო მათ გარეწართა (გარეშეთა DE) იგავით სიტყუად“ **მრ.** 4, 11; „მეცარე გარეწარი (იყო), უნდოდ“ **მრთ.** D, **პეტრე და ელია** 314; „ეკრძალებთდიან სხუნი სტრატიოტნი და გარეწარნი ცა“ **კარ.** 809; „არა მნებაეს, რამთაჲცა საქმელ მებაჲრა ჰამად, არამედ ვითარცა გარეწარად“ **მ.** ცხ. 114r; „საქმე სულისაჲ იყო საქმელ ჩუენდა, ხოლო ჯელთ-საქმარი გუთქუნდა გარეწარად“ **მ.** ცხ. 242v. იხ. — წარი.

გარეწარ-ყოფა „მიდრეკა“, მიქცევა; უარყოფა: „რომელმან გარეწარ-ყოს სასმენელი არა სმენად შეულისა“ **ო.** — „რომელმან მიდრეკოს უსრი თჳსი არა სმენად სჯულისა“ **ქხ.**, **აგ.** **ხოლ.** 28, 2; „არა გარეწარ-ექცადთ მოძღურებასა“ **მრთ.** D, **ოქრ-პეტრე და ელია** 312. იხ. ყოფა.

გარე-წარსლვა „გარე-მოვლა“, წასვლა: „განვლეს საზღვარი და გარე-წარედეს“ **მ.** — „წარწელის საზღვარი და გარე-მოწელის ნაწილსა“ **გ.** **ახუ** 5. 18, 14. იხ. წარსლვა.

გარე-წარუვალ-ი გარდაუვალი: „გამოვიდა მორჩილებითა მით ბრძანებასა უფლისა თჳსისაჲთა გარე-წარუვალსა“ **მ.** კეს-მქს. **ლ.** 49, 14. იხ. წარსლვა.

გარე-წარტყვა „მოქცევა“, მიქცევა: „გარე-წარტყცოსს გულის-წყრთად თჳსი მისგან“ **ო.** — „მოექცეოს გულის-წყრთად თჳსი მისგან“ **ქხ.**, **აგ.** **ხოლ.** 24, 18; „გარე-წარტყცით საღმრთად შენგან“ **გამოხლ.** 28, 26. იხ. წარტყვა.

გარე-წარცოდვა „თანა-წარსლვა“, აცდენა, აცილება: „გარე-წარცოდ მე სასუმელი ესე“ **ც.** — „თანა წარსლვა და სასუმელი ესე ჩემგან“ **DE**, **მრ.** 14, 26. იხ. წარცოდვა.

გარე-წარტდა განდევნა; მოცილება: „სრულმან სიყუარულმან გარე-წარტდა მის შიში“ **მ.** **იერ.** **ადგ.** 161, 3. იხ. წარტდა.

გარე-წარტდომა გვერდის ივლა, აცდენა: „გარე-წარტდა მათ და არა მოწყუნდა ივნი შორის ძაძათა“ **იერემ.** 41, 8; „საქმეთა მათთა არა გარე-წარტდა ნეტარი იგი“ **მ.** **რომ.** **კურთხ.** **იხაყ.** და **აყ.** 80, 2; „არა გარე-წარტდა სიტყუად ერთი“ **III მე.** 8, 56. იხ. წარტდომა.

გართუმა გადაგდება, გადაყრა: „შემოგომად სერობისა, რამცა დაშთა ნეშტი, ყოველივე გაართუა ძაღლთა სიფელისათა“ **მ.** ცხ. 208v. იხ. რთუმა.

გარიადება მოტყუება, „შეურაცხ-ყოფა“: „რამათჳს გამართალე შე“ **ო.** — „რამათჳს ესრეთ შეურაცხ-მყავ შე“ **ქხ.**, **I, მე** 19, 17. იხ. [რიალება].

გარისება იხ. განრისება.

გარნა თუ არა, გარდა, გარეშე; «თუნიერ»: «არავინ იცის მშ. გარნა მამამან, და არცა მამამ ვინ იცის, გარნა ძემან» მთ. 11,27; «არა არს ჳელმწიფებაჲ, გარნა ლმრთი-სა მიერ» მარკ. 12,1; «არავინ იბოლეთ, გარნა იესუ ზოლოთ მათთანა» მარკ. 8,3; «გარნა (თუნიერ G)». ტყვისა და ბრძენისა» მარკ. 11,22.

გარნა მხოლოდ, მაცრამ, არამედ: «გარნა თუ ჰუენ წირვიდეთ და უყიდოთ... ჰაზრდელი» ლ. 9,18; «გარნა ესეცა უწყით» ლ. 10,11; «გარნა ვერ ძალმიც... ყოფიდა» მ. ცხ. 68r.

გარომა იხ. განრომა.

გარსი ტყავი: «ტყსა, უკუეთუ იყოს ვისმე გარსსა ფე-რისა მისისასა ბრძული ნიშნოვნობისაჲ» მ. ლეფტ. 15,2.

გარცხა იხ. განტცხა.

განაგებელ-ი იხ. განსაგებელი.

განამუხრველ-ი ნამტვრევი, ნაფშევი: «არა დავარდის გასამუხრველსა ქუეყანისა ზედა» ამოს. 9,9.

განაბრომელ-ი სარჩო, საჭიროება, სახმარი: «მერმე იწყებს შეკრებად წელიწდისა სრულისა განაბრომელსა» მ. ცხ. 18r; «ჩუენი ყოელი განაბრომელსა ზღუთ შემოვალს» მ. ე. 20,24. იხ. გარომა.

გახრულებულ-ი «ჰასაკი», მოწიფებული, სრულწლო-ვანი: «გახრულებულ არს» C.—«ჰასაკი აქეს» DE, მ. 9,21.

გასუენება იხ. განსუენება.

განწყვლა იხ. განსწყვლა.

გახხმა იხ. განსხმა.

გახჯა იხ. განშჯა.

გატევება იხ. განტევება.

გატება, გატეხილ-ი იხ. განტება.

გატფობა იხ. განტფობა.

გაუქლეშრად: «გაუქლეშრად ჭორენი მისნი დაუმარხნა კუართმან» Jer.—86,107v.

გაუცხებულ-ი იხ. განუცხებული.

გაუღლაკ-ი ტანტრეფანი, საჩრდილობელი: «მოქრომათა შემოსილნი გაუღლაკნი მოიხუნეს შეგაფალაეთა» რიფს. 165,18.

გაფართება იხ. განფართება.

გაქუხ იხ. ქუან-

გაქცევა იხ. განქცევა.

გაღმა, გაღმართ გარეთ: «პურსა იბარვიდა და გაღმართ გასცემდა» მ. ცხ. 177r; «პურსა იბარვიდა და გაღმა გასცემდა» Jer.—88,88. იხ. მართ.

გაუფანება იხ. განუფანება.

გაუიდა იხ. განსუიდა.

გაუოფა იხ. განუოფა.

გაურა იხ. განყრა.

გაშორება იხ. განშორება.

გაცადება გასინჯვა, გაცნობა: «ყოველივე საქმე თორნივ გააცადა» მ. ე. 19,17. იხ. ცადება.

გაცემა იხ. განცემა.

გაცვალება იხ. განცვალება.

გაძლომა იხ. განძლომა.

გაწესება იხ. განწესება.

გაწელმა: «მელრისა კარსა ჰაფთურთით არა გასწყდ-ბოდა შეკრებად მრავალდერთა ვნებათათჳს» მ. ე. 49,9. იხ. წყდომა.

გაჭელა იხ. განჭელა.

გაჭმობა იხ. განჭმობა.

გაჭლომა შეჭლომა: «გაჭლო საგვდარსა თჳსსა» მ. ურ. 274v.

გაჭმნა იხ. განჭმნა.

გბობა, გბოღვა ხარშვა: «უგბე IV მთ. 4,28. იხ. ზოგს-მგბარა, მგბარი, მგბოღველი, ნელსაცხებლის-მგბოღველი, საგბოღველი, უგბოღველი, უმგბარი, შეგბობა, შეგბოღვა.

გბოღვილ-ი ნახარმი, წვენი: «შეაგბო იაკობ გბოღვილ-ი» დაბ. 25,29; «უკუეთუ ჰყო თავისა შენისა გბოღვილ-ი» მ. ცხ. 104v; «უგმნა მათ მცირე გბოღვილი» მ. ცხ. 215v. იხ. გბოღვი.

გღება იხ. გამოგღება, განგღება, გარდაგღება, გარდა-მოგღება, გულ(ს)-გღება, გულგღებული, გულსა შთაგღება, დაგღება, მიმოგღება, დადადის-გღება, შეგღება, შემოგღება, შთაგღება, ჩამოგღება, წარ-გღება, წარმოგღება, წილის-გღება, გელთ-გღება.

გღება «დაღშევა»: «ქარნი ჭორისანი გღანეს» C.—«ქარნი მის ჭორისანი დაღშულ იყვნეს» O. მსხ. 2,24. იხ. დაგღება, [გღება] ამოღება, იხ. აღმოგღება.

გება «დღომა», «ყოფა»: «ქრისტე უკუენისაღმდე უგბოს» DE, «ქრისტე უკუენისაღმდე დგეს» C. მ. 12,24; «უკუეთუ ჰგიეთ თქუენი სარწმუნოებასა ზედა დაფუძნებულნი» კოლ. 1,22; «შენ უფლო, უკუენისაღმდე ჰგიეთ (ხარ C)» მ. ცხ. 101,18; «უთარკა მიხრახავს, უგრეცა უგბოს» O. მს. 14,24.

გება ლოდება, დაცლა, დათმენა: «დამტკიცება და-ღება: «უროთერისა ჰგებდით» I კორ. 11,29; «მგებდ მცირედლა და გასწათ შენ» იოხ. 26,1; «მახლი ჰგებდს ბრძანებასი შენსა, და თუ არა უბრძნო, არა მოჰქლავს» მ. სწ. 66,16; «უკუეთუ მცირედ მგებდეს» მარკ. A, მ. კნ. მარკ. 58r; «მგებდეს თვინი ცისკარსა და უცამოსა შინა ვიდოდეს» მს. 59,9; «გებდეს შენ ზედა თუალნი ჩემ-ნი» მს. 21,8; «თუალ უგებდ და განჩებრებულა ზედავს» თეგ. 95,21. იხ. თუალ(ის)-გება.

[გება] გამგებლობა: იხ. განგება, განგებულება, განმგე, განმგებელი, გა(ნ)საგებელი.

გება «შედლება», «ჭერ-ყოფა»: «უთარ გგებდის გგე ყო-ფად» C.—«უთარ შესაძლეველ არს ესე ყოფად» DE, მ. 2,9; «ნახარებით გგებდის-მე რაჲ კეთილი რამე ყოფად» C.—«შესაძლეველ არსა კეთილისა რამისაჲ ყოფად» DE, მ. 1,48; «უერ გგებდის» ლ. 18,22; «არა გგებოდა» რიფს. 167,8; «არაჲ გგებდის კაცისა ჰურთისა» C.—«არა ჭერ-არს კაცისა ჰურთისა» ე. ხაქ. მოც. 10,28. იხ. მაგებელი. **გება** მოცემა, დაბრუნება; მიზღუვა; განმტკიცება:

„კულად არაინ გავოს შენ“ II შგ. 28,21; „ელია მოვიდეს და კულად აგოს ყოველი“ მთ. 17,31; „განუტრნა და მიაგოს ადგილსაჲ თჳსსა“ სპ. წიგ. II, 18,8. იხ. ადგილები, დაგება, კულად-გება, კულად-მიგება, კულად-მოგება, მიმგებელი, მსაგებელი, მოგება, მომგებელი, ნაცვლის-მოგება, სიტყვა-გება, შურის-გება, წარგება, წარსაგებელი.

გება შეწირვა: „რომელმან უგოს ავრასა“ გამოსლ. 22,20;

„მივედ და უგე ღმერთთა მათ ჩემთა“ ფლკტ. 128,8;

„უგე ღმერთს საგებელს ღმერთთა უცხოთა“ იერემ. 7,18.

გება «ზორვია»: „შეწირვა: „აიძულდეს გებად“ A,—

„არა თავსაღმებს ზორვად“ B, ორმოც. 124,15. იხ. ნაგები.

[გება] შეძენა: იხ. მოგება, მოგებული, მომგებელი, მონაგები, მოსაგებელი.

[გება] იხ. ალგება, აღსაგებელი.

[გება] იხ. გარდაგება (-ული), დაგება (-ული), დასაგებელი, მიმოგება, ოქროსაგებელი.

[გება] იხ. ღებება.

[გება] გამართვა, წესრიგი: იხ. მოგება.

[გება] ბასუხი: იხ. მიგება, მოგება.

გებება (1) შეხვედრა, მიგებება: „გებეზოდეს მას ქენი იგი წარწყმდულთანი“ ანან. ებრ. 41r. იხ. გამოგებება, მიგებება, მოგებება.

გებულ-ი უვნებელი: „იყენეს გორცნი მათნი გებულ“ ანდრ.-ანატ. 228,12. იხ. გება.

გებულად მრთელად, უვნებლად: „მოვიდეს და პოვეს სენაკი მისი გებულად და ბერი იგი მშდლობით“ ლიშ 28,9. იხ. გება.

გებ-ი გეგმა, მონახაზი: „გამოუსახა მათ ეკლესიაჲ საქმედ და პირველად მას დადგად სცეს გეგმა“ Sin—11,240r. იხ. განგეგმა.

გელ(ის)-ყოფა ლაგმის დადება: „უბრძანა სებასტიანე გელყოფად პირსა მისსა, რაჲთაჲცა დააყენეს სიტყუანი ჰუმბარიტებისანი“ ფლკტ. 140,9; „გამოვიტანე გელყოფად ესე შენგან“ ფლკტ. 140,18; „გელს-ყოფამან პირისამან კულად იქცინის სიტყუანი“ ზირ. 20,21. იხ. ყოფა.

გელ-ყოფილ-ი ლაგამ-დადებული: „ვითარცა დგა გელყოფილი“ ფლკტ. 140,10.

გემო სიტყობება: „გემოჲ მისი ვითარცა თაფლისაჲ“ გამოსლ. 16,21; „უმჯობეს არს მცირედი პური გემოჲთ და მშდლობით“ იგ სოლ. 17,1; „ზრუნვათაგან და სიმდიდრისა და გემოთაგან ამის სოფლისათა ვლენედ“ ლ. 8,14; „გემოჲ იგი სიმწარისაჲ დაუშოის“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,30.

გემოჲ ხილულ-ი „რომლისაგან გემოჲ-ხილულ წმიდათა განუწყურელი იგი პური ცხორებისაჲ“ იხ. რთმ.-კურთხ. მონ. 198,9. იხ. გემო(ვ)ანი, გემოვნება.

გემოვან-ი, გემოან-ი გემრიელი: „რომელნიმე (ყუავილნი) სარგებელად გემოანთა ააქმელათჳს კაცთაჲსა არიედ“ მ. სწ. 28,25; „სადა იყენენ მაშინ სანოვაგენი და საშუებელნი გემოვანნი“ მ. სწ. 24,6. იხ. გემო.

გემოვნება შეება; სიამოვნება: „იგემოვნეს გულის-აიტყუათა და მათ იწურათს“ მ. ცხ. 129r; „ნუ ბხარებ და

იგემოვნებ სიტყუათა, რომელთა ეშორა საქმით“ მ. სწ. 290,25

გემოვნება სიამე, სიტყობება: „ამიერი ესე გემოვნებაჲ საუკუნეთა მათ ზღვარევეს კეთილთა“ მ. ცხ. 20r. იხ. გემოვანი.

გემოთ-მოყუარე გაუმადლარი: „შეუძლებელ არს ცხორებაჲ შენი ღმრთისამიერითა მით ცხორებითა, გემოთ-მოყუარე თუ იყო“ მ. ცხ. 168r. იხ. მოყუარე.

გემოთ-მოყუარება ავხორცობა: „გემოთ-მოყუარე-ბისა ჩუენისაგან იქმნებინა შური და ჭდომანი და მტრობა ღმრთისაჲ“ თაფნი იაკ. ებ. (5); „ბოლონად შეჭრაცხე ნაყროვანებაჲ და ტაბლად საზოგველად გემოთ-მოყუარე ბაჲ“ მ. ცხ. 12v. იხ. მოყუარება.

გემოჲს-ხილვა ჰამა, გასინჯვა: „რომელთა არა იხილონ გემოჲ სიკუდილისაჲ“ მთ. 16,28; „გემოჲ ვიხილუბუნითა პორლისაჲთა“ I შფ. 14,45; „საამან გემოჲ იხილის ჰამადთა“ იონ. 24,2; „იხილის გემოჲ ოდენ ყოელისაგანე მცირედ-მცირედ“ მ. ცხ. 108r. „არცა ვისიძვიდეთ გემოჲს ხილვითა“ გრ. ანტ.-შობ. 254,28. იხ. ხილვა.

გემოუხილველად უსაქმლოდ: „უსეროდ და გემოუხილველად დაძინებად“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,22. იხ. ხილვა.

გერ-ი 1. ნაგერალი, თავისით მოსული; — 2. გერი: „და შეორესა წელსა სთესთ და შვამო გერი მისი“ IV შფ. 19,29; „დარებ, ცოლია გერი ნოითოსი—“: თ: წელ“ იხ. რთმ.-კრონ. 241,28.

გერ-ი ნაკეალევი, ნასახი (კრილობისა, სენისა...): „განიკურნა იგი... ვიღრემდის არარაჲ გერ-ი საღმრთისაჲ იყო მის თანა ყოლ დევ“ ლიშ. 70,7; „სარწმუნო იქმნა გერ-ი კაცისა ნის უღრწარეუთილისაჲ“ Ath.—11, 84v.

გერ-ის-დადება დაშავება (ასოსი): „უუუუუ ვინმე და-სიღვას გერ-ი მოყუასა თჳსა“ G, ლეგატ. 24,19.

გესლ-ი შხამი; ქანგი: „სავსე გესლითა მიაუღინებულთა“ იაკ. 8,8; „გესლი ასპიტთაჲ ბავთა მათთა“ ფხ. 129,4; „სიავო, რომელსა შინა არა გესლი მიაი, და გესლი იგი არა გამოჭდა მისგან“ ეფეკ. 24,6; „ნემტო იგი ბუზისაჲ შეჭამა გესლმან“ იაკ. 1,4; „განჭლეს გულსა, ვითარცა გესლი რკინისა“ H—2351,285r. იხ. დაგესლება.

გესლოვან-ი შხამიანი: „არცა დევთ გესლოვანთანი ერგოდეს კბილნი“ O, ხიბრ. სოლ. 16,10.

გესლოვანება შხამიანობა: „მოუდრკა მრისხანებასა, რომელ არს გესლოვანებისა კერპი“ მ. ცხ. 12v.

გესონ-ი, გეონ-ი შუბი: „მიყო ისო გეონი და ჭელო მისი ქალაქსა ზედა“ M,—„განირთა იისუმიან გესონი და ჭელო თჳი ქალაქსა ზედა“ G, ისუ 6, 8,18.

გეშენია, გეშენია გეენია: „თანამდებ არს იგი გეშენია-სა მას ცეცხლისაჲ“ მთ. 5,28; „გელ-გეშენის შთაგდებად გეშენიანთა“ ლ. 12,6.

გვ-ზრუნვა: „შენ ნუ გაგვა, რაჲზომცა ვერ ვცხონდე“ მ. ცხ. 20v.

გვა იხ. აგვა, გამოგვა, განგვა, გარდაგვა, ვარდინა-გევი, ნაგევი, საგველი.

გვანა მსგავსება: „გვალი მისი ჰგავს ზღუსა გრძობსა“

ფილ. XVII, 5; „ეითარ ჰგავს“ მ. ცხ. 207, იხ. მიმსგავსება, მაგასი, შეგვანება.

გველიან იხ. ველ-.

გზა საილი: „სხვთ გზით განეშორნეს და წარუდგეს“ მთ. 2, 12; „გზისა ცოდვილთა არა დადგა“ უს. 1, 1; „გზანი სიბრძნისანი ჯასწანენ შენ“ იგ. ხოლ. 4, 11; „შე-მე-ესტე-თითა გზისა გან-ჰეშმარტისა“ სიბრძ. ხოლ. 6, 6; „განვი-ღეს მონანი იგი გზებზეა ზედა“ ც. მთ. 22, 10.

გზად-ყოფა გაცილებდა: „გზად-მყვეს ჩუენ შემწობი-სათეს მათგან, რომელნი-იგი წინა აღვუდგეს“ I ეზრა 8, 52. იხ. ყოფა.

[გზავნა] იხ. გავზავნა, მიგზავნა, წარგზავნა, წარმო-გზავნა.

გზათაებრ მსგავსად გზებისა: „შურის-გებაჲ იაკობისგან გზათაებრ მისთა“ ო. რგვ. 12, 3. იხ. თანა-მოგზაურთ, მგზავრება, მოგზავნება, მოგზაური, მომგზავრება, საგზალი, სასაგზლე, უგზო.

გზასა ზედა «მგზავრთ»: „გზასა ზედა ვიდრე“ ც. — „მგზავრ ვიდრე“ M. II შგ. 2, 27.

გზა სამეფო დიდი გზა: „წარვიდა... გზასა სამეფო-ოსა“ რიფს. 174, 5.

გზა სოფლისა დიდი გზა: „დადგა მეზობრთა მათ თანა სოფლისა გზისათა“ თეკ. 92, 7.

გზება, გზნება დანთება; «ალტყინება»: „გზებდეს მღვდელი იგი შესა განთიად-განთიად“ ლევიტ. 8, 12; „გზებ-ბოდის ვითარცა ცეცხლი უშვულობა“ ო. — „მღვდელ-ოს ვითარცა ცეცხლი უშვულობა“ ც. ეს 9, 18; „გზნა, რამეთუ ყინულ იყო“ ა. 18, 18; „გულსა შინა მისსა გზებ-ბოდა ცეცხლი იგი ტრფილუბისა“ მ. ცხ. 2837, იხ. მაგ-ზებელი, მგზებარი. მგზებელი, მოგზნება, საგზებელი, შთა-გზება, შეგზნება.

-გზის ჯერ: „მრავალ გზის“ მთ. 17, 15; „რავდენ გზისცა“ I კორ. 11, 25; „შვდ გზის“ იგ. ხოლ. 24, 16; „არა ეგების რგზის ორი ოთხცა ყოფად და ათცა“ A—92, 474. იხ. ერთგზის, მრავალგზის, ორგზის, რაღვენგზის, სამგზის, შვდგზის, ხუთგზის.

გზისა ზიარი მოგზაურთ: „(ნუ გრცხუენინ)“ სიტყუსათეს შეყოფისათეს და გზისა ზიარისა“ ზირ. 42, 3. იხ. ზიარი.

გზისათანა-ა: „ესენი არიან გზისათანანი, სადა-იგი და-ეთესნეს სიტყუანი“ მრ. 4, 15. იხ. თანა.

გზისა მაგლი მოგზაური: „შესაძლებელ არს გზისა მა-ვალთაგან, რამთა განერნენ ენებისაგან პაერისა“ ბ. კენ. ექუხ. დღ. 88, 10. იხ. მაგლი.

გზისა ქმნა «მოგზავნება გზისა»: „მოვიღოდა... სახილ-მდე მახალსა ქმნად გზისა მისისა“ ც. — „მოვიდა... სახილ-მდე მიქიასა მოგზავნებით გზისა თესისა“ ეხ. მსჯ. 17, 8.

გზის-ყოფა «ძლოლა», გაყოლა, თანა წასვლა: „გზა-უყავ მას ყოველსა შინა ქუეყანისა ქანანისასა“ ც. — „უძ-ლოდე მას ყოველსა ქუეყანისა“ M. ისუ ნ. 24, 8; „პლოც-ვოდეს რამთა გზა-მყვეს მათ ედრე ბერისადმე“ მ. ცხ. 2247. იხ. ყოფა.

გზის-ცემა გზის მიცემა: „გზა-უცით მას“ უს. 67, 5. იხ. ცემა.

გზნება იხ. გზება.

გვიგის იხ. გ-.

გიოქს იხ. დგომი.

გინა თუნდ: „დაჰანად შეულისა გინა წინაწარმეტყუელ-თა“ მთ. 5, 17; „მოიწიის ქირა გინა ღვეულებად“ მრ. 4, 17.

გინება «განბასრება», შეურაცხ-ყოფა, «უპატიოვო ყო-ფა»: „ხოლო იგინი აგინებდეს მას“ DE. — „მათ განბას-რეს იგი“ ც. ო. 8, 28; „აგინეს და მოწყვდნა“ მთ. 22, 6; „გინა და არა შეპარცა“ ო. „უპატიოვო მქმნა და არა შეირაცა“ ეხ. ეხ. 58, 3; „აგინე დიდსა მეფესა შენ-სა“ სნდ. 4, 26; „აგინებოდა და არა აგინებდა“ მ. სწ. 279, 29.

გინება შეურაცხ-ყოფა; «უპატიოება» ლანძღვა: „გინებოდა და ტანჯოთა ზანუკობით იგი“ სიბრძ. ხოლ. 2, 19; „ნუთა შეიმთხუე თავსა შენსა განებასა“ ო. „მოაწიო აულსა შენსა უპატიოება“ ეხ. ზირ. 1, 88; „დაეთესვის გინებით და აღდგების დიდებით“ I კორ. 15, 43; „გინე-ბად მათი სმენად საწყინელ (არნ)“ ზირ. 27, 10.

გინებულ-ი შეურაცხყოფილი; უპატიო: „წარვიდნეს გინებულ“ მრ. 12, 4; „თქუნე დიდებულ და ჩუენ გინე-ბულ“ I კორ. 4, 10; „გინებულ არს უფლებად ჩუენი მათ გამო“ რიფს. 166, 14. იხ. მაგანებელი, საგინელი, უგინებელი, უშეგინებულესა, შეგინება.

გინებულდება შეურაცხ-ყოფა, «უპატიოება»: „გამო-ჩნდეს გინებულდება შენი, შრუშებაჲ და გოლოგობებაჲ შენი“ იერ. 13, 28; „(ურუენო)... მეფეთა გინებულდება შენი“ ო. — „უჩუენო... მეფობათი უპატიოება შენი“ ც. ნაუმ 2, 5. იხ. გინება.

გინც ეგების: „აღდგო და ევედრებოდე ღმერთსა შენსა, გინც ხოლო თუ განმარინნეს ჩუენ“ ე. იერ. — აღდგომ. 163, 18.

გინც-ი იმელი: „გინცო და სასოო და შესავედრებელო უძლორთაო“ თეკ. 119, 17. იხ. გინცობა, უგინცო.

გინცობა «სასოება», «შეწევნა», იმელი: „გინცობი-თა ღმრთისა მიერ ვიდრე დენდელად-ღეჲმდე ვდგა“ ც. — „სასოებითა ღმრთისა მიერ ვიდრე დენდელად-ღეჲმდე ვდგა“ ელ. — „შეწევნითა ღმრთისათა, რომელსა-ღირს ვიქმენ, ვიდრე აქა დღემდე ვდგა“ ელ. სპქ. მოც. 26, 22. იხ. გინცი.

გინის-ი «გძილი»: „გინისი გოჭულსა მქონებელი გამო-თლილსა შინაგან მრგულივ“ ეხ. — „ცოდ გრთ იყო გძილი, ბაკოდ გამოთლილი შინაგან გარემოსსა“ ო. ეფეკ. 40, 48.

გიც იხ. დ-.

გიჟმს იხ. ჯამ-.

[გლა] იხ. დავლა, მოგლა.

გლა ზრუნვა, ღარღი: „ნუთა იტყუა ზულსა შენსა, გი-თარმედ რაჲ მგლიანა“ მ. სწ. 285, 7; „ნუ. რაჲ გლის ამას წელიწადსა“ (!) 2617; „არაბას ზრუნვიდა ამისთვის, არცა ჰგლოდა“ (!) 2147.

[გლახ] იხ. ვაგლახ, საგლახობელი.

გლახა მცირე, დაბალი; გლეხი: „წარჩინებულთან ჭადრე გლახა აღმდე“ ჭ. ცხ. 59.8.

გლახაჲ-ი «დებერდომილი», ავღენია, ლატაკი; მატხო-
ვარი: «გლახაჲითგან (გლუხათგან O) ვადრე მდი-
დრადმდე» M. ესთ. 1, 20; «ოადგინის ქუეყანისგან გლახა-
ჲი» I მთ. 2, 8; «შეწეო გლახაჲსა უპოვარებასა შინა მისა»
ფს. 108, 41; «უკუეთუ გლახაჲი იფის ძმად» ps., — «უკუე-
თუ ღავერდომილ იფის ძმად» G, დევიტ. 25, 26; «სი-
მართლოთ განსავე გლახაჲ და უძლური» აგ. ხოლ. 81, 8;
«მდიდარი და გლახაჲი შეემთხვნეს ურთიერთას» აგ. ხოლ.
22, 2; «ქურთვმან გლახაჲჲან უფრთას ყოველთასა შეწირა»
მრ. 12, 48; «განძილესო სიმოსელთ თჳსი და მისცა გლ-
ახაჲთა» მტ. 118, 20; «პოვა ვინმე გლახაჲჲა, რომელი
ითხოვდა ქველეს-საქმარსა» მ. უ. 48, 25. იხ. დავლიბაჲება,
სავლახაჲი, სეგლახაჲი.

გლახაჲ, გლახაჲ სიღარიბე, დაერდომილობა,
გაჭირვება: „აღაიფეებ გლახაჲ გუბახა ჩუენსა და ჭირსა
ჩუენსა“ **უხ. 48, 25**; „აღმოძიყვანა მე მღვდისაჲს გლახაჲ გუ-
ბახა, თიქისაჲს და უყისა“ **უხ. 39, 3**; „რითა დაიფიქდეს
გლახაჲ გუბახა და საღმრთოჲ არღარა მოეყენოს“ **მგ. ზოლ.
31, 7** იხ. გლახაჲ.

გლახაკ-ყოფა: «დავროდომილობა», ვადატაქება: «უკუ-
თუ გლახაკ იყოს მამა შენი»¹ **რხ.**—«უკუთუ დავ-
როდომილობდეს მამა შენი» **გ.** **სიფოტ.** 25, 85.

[გლეხა] იხ. [განგლეხა] (-ილი).

გლეხ-ი «გლახაქი», ღარიბი; მღაბიო, «ლიტონი ქა-
ცი»: «გლეხთაგან ვიდრე მღიდარამდე» **ო.**—**გლახაქა-**
ქითგან ვიდრე მღიდარამდე» **მ.**, **ესთ.** **1,20**; «შვიბის ცხო-
რებაჲ გლეხთაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა» **ო.**—**უშვი-**
ბეს არს ცხოვრება გლახაქისა ქუეშე საფარველსა ძელ-
თასა» **ქხ.**, **ზირ.** **20,20**; «ცხოვრებაჲ გლეხთისაჲ ნუ მო-
უღებ» **ო.**, **ზირ.** **4,1**; «გლეხთა ღა მეფესა იყუბა ენებაჲ ენე-
ბოდა» **ო.**—**ლიტონი ქაცი** მეფისა თანა იმეფესაჲ, ი-
ნება» **ქხ.**, **ხიბრძ.** **ხაღ.** **18,11**; «ახნაურნი იგი აღრუელად
გლეხთურთ ეტყენებოდეს» **რიფს.** **187,37**.

გლეჯა ამოთხეხრა: „ზღაღღეს წყურთა, გლეჯღეს თმა-
თა“ მ. ცხ. 1947. „ვერ ძალ-მიც უცბრთა უჭალთა გლეჯად
წელთა ჩემითა“ მ. ცხ. 1989. ი. ლაგოჯა,

[გლინვა] იხ. მგლინვარე.

გლისპი ურცები: აწმდლდ: იგი დაადგეს მას (იხედარსა)
 ზელა შეკრულ და დედაკაო ცინზე გლისპი და უწყისთა
 მიუტრევეს ზელა* მ. ცხ. 127v. ცხ. - გლისპობა, სივლისპე,
 უვლისპესი.

გლისბოტა ურცხვობა, უზნეობა: „იტყოდეს სიტყუათა უშუერთა... რად არა დამცნობთ, რადგან არა გლი ს-
პობდენ“ **მ. ცხ. 175**. იხ. გლისბო.

გლოზა: დაბრუნება, მგლოზიერება, «გოლეება»: «გლოზ-
დეთ და ქსტორდით» ლ. 3, 26; «გლოზდა მეფეს იგი
ქსა მას თუქსა ყოველთა დღეთა» II მთ. 18, 37; «მას ზედა
იგლოზდინ ქუქუანა» იფრეზ, 4, 28; «დამდაბლენ და იგ-
ლოზდენ შობაზენ სამქალთა თქუნთანი» O... დამდაბლ-
დენ და გოლეზდენ შობადებულენ სამქალთა თქუნთანი» G, ებ. 3, 28; «მგლოზიერება თანა იგლოზდინ ზიარ, 7, 28.

გეოგრაფიკული მდებარეობა, გზა: „მოაქცია გეოგრაფიკული ჩემი სიბერე“ **ფ. შ. 29, 12**; „სოფელი გეოგრაფიკული მდებარეობისა შიგნით“ **ოქტ. - მარტ. და იანვ. 108, 1**; „გეოგრაფიკული გეოგრაფიკული მდებარეობისა“ **მარტ. 5. აპრილი 108, 11**.

გლოვასა შვედლომილ-ი მგლოველი: "გლოვასა შვე-
დლომილ ვიბოო" ოქრ.-მარხ, ღა იონ. 104,1.

გლოვისა და გლოველი: „შეიშალა სამოსელი... გლოვი-
სა და (საგლოველი O)“ ეჭო. 18, 2. იხ. მგლოვიარე.

გლორწნა გობეა, შეუესება: „გული მისი მისცის სრულად
გლორწნასა“ ზირ. 88, 84. შირ. [განგლორწნა].

გმერა რ. გუმერა.

გმირი-ი «მამუკაცი»: „ბარცა ბარცალსვლნი გმირი ისანი
სინდეს მას“ **ტ. =** „ბარცა სხვლბარცალნი მამუკაცი ისანი
სინდეს“ **ქ. წ. 146, 18;** „მოსაძოვლეს.. გმირსა და ძლი-
ერსა და კაცსა შმრძოლსა“ **თხ. 3, 2;** „რადჲმს გმირი იგი
გოლიათ დაჰქუა“ **ხ. გაბ.-მოციქ. 22, 21.**

გმირებზე მსგავსად გმირისა: „მ მ ი რ უ ბ რ ა რ უ ე ნ ა ძ ა ლ ი“
რეფ. 170, 6.

გვმოზა «ბასრობა», შეურაცხ-ყოფა, გინება, ლანძღვა, ძრახვა: „ჰგმობდეს მას“ DE, — „ჰგმობდეს მას“ C მთ. 27, 29; „ნუჲთა უფუე იგმობდეს კეთილი იგი თქუენი“ მარკ. 14, 16; „ნუ ჰგმობ ლერეთთა“ მარკ. 16, 18; „ბრავინ მგმოს მე“ ჟებ. 5, 1; „ორმელსა ჰგმობდეს“ ნახ. 18, 74; „ჰგმობნ მღაბღლთა და აწებნ ამპარტყანთა“ მ. სწ. 285, 6. „ყოველი ცოდნა და გვოზად მიტევეს კაცთა, ხოლო სულისა წმიდისა გვოზად არა მიტევეს კაცთა“ მთ. 18, 31; „გეჲსა გვოზად პირისაგან მისისა“ DE, — „გესმა... ბასტოთა“ იგი მისი“ C, მარკ. 14, 84; „მესმა გვოზად მრავალთა“ იერემ. 20, 10. იხ. განგვობა, ღაგვობა, მგმობა-რი, საგმობელი, უგმობელი.

გნება ცოდნა, ცნობა, შეტყობა: „რომელმან ჯერ იგნა
შესწავა კლაკად“ მკლ. 10, 15.

ခွဲပေးခြင်း—**ဂ** နှစ်လုံး (မိုးမီခါးကွေး ဝတ်ကုတ်) ခွဲပေး
ခွဲပေးခြင်း—**ဂ** နှစ်လုံး (မိုးမီခါးကွေး ဝတ်ကုတ်) ခွဲပေး
ခွဲပေးခြင်း—**ဂ** နှစ်လုံး (မိုးမီခါးကွေး ဝတ်ကုတ်) ခွဲပေး

გზბ-ი მღვდემ, თარმო, თარბილი: „მთელა ღოშინ იგი
გზბსა მას შინა“ II მფ. 23, 20, „ადმოქმენით ნაღუარესა
მას გზბებში“ IV მფ. 3, 16.

გოდება «ტირინლი», «ტყემა», მოთქმა, «გლოვა», «ვა-
ლალები»: «გოდებადით თქუნ» მთ. 11,17; «ტირო-
დით და გოდებადით უბადრუცებათა მითთს» იფ. 4,1; «ტ-
ყებდა და გოდებდა» ო.—«გლოვდას და ტირო-
დას» G, მთ. 1,8; «გოდებდი და ვერცხრიდ თმთა თა-
ვისა ზემისათა» I ეზრა 8,72; «ტიყებდით და გოდებდით»
O.—«ტიყებდით და ვილალებდით» ph., ბერძ. 4,8;
«გოდებდას საფლავთა მკუდართას» O.—«გლოვ-
დას საფლავთა ზედა მკუდართას» ph., ხობრძ. სილ. 19,8;
«რომელნი ვერცხვებს და ჭაგოდებდას მის» DE, — «რო-
მელნი ტიროდეს და ვერცხვებს მის» C, ლ. 23,27.

გოდება გლოვა; ტირილი, მოთქმა: „თქვენ... გოდებთ იოხანან ზედა“ II 58ტ. 25, 25; „ქებაჲ ჰრამიანთ ისმა გოდებთ ისრაელ და ტირილისაჲ“ მთ. 2, 18; „გლოვად და ტირილი და გოდებაჲ“ იერემ. 31, 16.

* **წყაროები:** გუბეზი (რედ.).

გოდოლი-ი კოშკი; **«პირლო»**: „დაადგინა იგი გოდოლსა ზედა მის ტაძრისასა“ **მთ. 4,5**; „გოდოლით განსაგებურობთ ვიდრე ქალაქთა მათამდე ძნელთა“ **IV მც. 18,8**; „მეგობარი სარწმუნოა გოდოლი არს ძლიერი“ **ზარ. 6,14**; „ლუარნი ავეუნა და გოდოლი იგი ვერ დასცა“ **მ. სწ. 64,22**; „იბილა შიროთ პირ ღოჯა, რამელ არს გოდოლი“ **მ. ცხ. 206v**.

გოდორ-ი «ჟუელი», «სუვრილი», კალათი: „აღიღეს... ნამუსრევი ათორმეტი გოდორი“ **ლ. 8,17**; „აღავეს ათორმეტი გოდორი ნამუსრევითა“ **DE, —** „იღავეს ნამუსრევითა მით ათორმეტი ქუელი“ **C, o. 6,13**; „რაოდენი გოდორი სავსე“ **C, —** „რაოდენი სუვრილი“ **DE, მრ. 8,20**; „გოდორ, რომელსა შთასთულებენ ნაყოფსა ევანგელისა“ **იბ. რამ. კურთხ. ისაქ და იაკ. 88,10**. იხ. საგოდორებელი.

გოვარ-ი გვარი: „მრავალნი კაცთაგანნი... იქლიან გოვარსა და ტომობასა ქუეყანისა ნათესავეთასა და იტყვან, მე იგი ვინჟ ვარ და მისი შვილი ვარ“ **მ. სწ. 106,4**.

გოვზაქ-ი სურა, დოქი, თასი: „ქმნა... გოვზაქები, რომელთა შიშინის მითა“ **გამოსლ. 87,16**; „აღიღე პირილი ეგე და გოვზაქი სთუნლით მიგისა“ **I მც. 28,11**.

გოზა შელესვა, ცხება: „ესე აშენებს კედელსა და ესენი გოზენ მას“ **ეზეკ. 18,10**; „პავოზა ირგად იგი ზედა თუალთა ბრმისა მას“ **ი. 8,8**. იხ. განვოზა, დავოზილი, მგოზელი, მოგოზა, ნავოზი, საგოზელი, შეგოზა.

გოინ-ი სენი საყვიტოლისა: „ყოთს ქუეყანისა ზედა... გოინი გინა მკალი“ **II მც. 6,28**.

გოლი-ი თაფლი ფიჭით, თაფლის კვერი: ტყბილი: „მიუპყრეს მის... თაფლისა გოლი“ **DE, ლ. 24,42**; „გოლი თაფლისა—სიტყუანი კეთილნი“ **იგ. სოლ. 16,24**; „დაუტყბენ ბის ძილი მათი უფროჲს თაფლისა გოლისა“ **მ. სწ. 129,2**; „გოლით არს იგი უმეტეს ყოვლისა ქუეყანისა“ **ეზეკ. 20,6**. იხ. გოლეული.

გოლაღ-ი, გოლათ-ი სვეტის თავი: „დასაფარველიდ ორთა მათ გოლაღთა ქოთარეთასა“ **II მც. 4,18**; „და მათ ზედა გოლათნი“ **II მც. 4,18**.

გოლგოლემა «ქველი», ხეივანი, ჭიბვინი: „გამოზნდეს გინებულემა შენი, მრუშება და გოლგოლემა შენი“ **I, —** „იბილოს გინებულემა შენი და მრუშება შენი და ქველი შენი“ **იხ. აერემ. 18,26**.

გოლეულ-ი თაფლი ფიჭისა: „უტყბილეს არიან ივინი უფროჲს თაფლისა მის გოლეულითა“ **ფხ. 18,11**. იხ. გოლი.

გოლიათ-ი მხნე, გმირი, უძლეველი: „იგი იყო გოლიათი“ **ქ. ცხ. 150,10**; „იყო... კაცი ერთი გოლიათი“ **ქ. ცხ. 57,5**.

გომიზ-ი, გუმიზ-ი ფისი: „გომიზი ზეთად და სძე მისვე მზისა და მისვე მიზნისაგან გამოვლენ“ **მ. კეს. ექუს. დღ. 74,5**; „მიჩუნეს მე გუმიზი უდაბნოთაგან“ **მრკ. 248r**.

გომორ-ი კოკა, «ლომორი»: „ათი გუერდი არს გომორი“ **O, —** „ათი კოტლნი არიან ლომორი“ **იხ. ეზეკ. 45,14**.

გონება ფიჭი, მიწნევა, ზრახვა; «მოგონება»; გულის-ზრახვა: „რომელსა არა პავონებდეთ... მოვიღეს“ **ლ. 12,40**; „გონი-იგი გგონი შე ყოფად“ **იპქ. მოც. 18,25**; „პავონებდეს ცვალებად ქამთა და შეჟულსა“ **O, —** „მოგონეს ცვალებად ქამთა და შეჟულსა“ **იხ. დან. 7,25**;

„არასა პავონებ შენ“ **მთ. 17,25**; „მე ესრეთ ვავონებ“ **C, ლ. 7,28**; „მე ესრეთ ვავონეს“ **პრომ. 8,19**; „ავონა, ვითარმედ ბრძენ არს“ **იგ. სოლ. 17,28**; „არასა პავონებთ უფლისა მიმართ“ **ნაუმ 1,9**; „გონება იგონებს საქმეთა ღუბჭათა“ **მ. სწ. 145,25**; „ენა ზრახვის მას, რომელსა მოაცემს გული და გონება“ **მ. სწ. 176,12**; „ყურა ისმენს გარეშეთა სიტყუათა და მისცემს ცნობასა გონებთა“ **მ. სწ. 176,14**; „განახილოს გონება შენი (წიგნის კითხვამან)“ **მ. სწ. 19,2**; „არა იწნენგდნი... და არცა იგონებდი სიმდიდრესა“ **მ. სწ. 109,15**; „არა ესრეთ იგონებს“ **C, —** „არა ესრეთ გულისა მოუქდა“ **O, იხ. 10,7**.

გონება «გული», «გონიერება», აზრი, ზრახვა, ზნე-ჩვეულება; «გაგონება»; «შეიყუარო... ყოვლითა გონებითა შენითა» **მთ. 22,37**; „გარდაცვალებს გონება იერი-სა“ **M, —** „განადგინეს გული ერისა“ **C, იხ. 6, 14,8**; „მოქცევადა... ურჩნი გონებითა მართალთადა“ **DE, —** „მოქცევადა... ურჩნი გონებებსა მართალთადა“ **C, ლ. 1,17**; „გონებითა შენთა ნოსტყვევ მეფესა“ **ეკლ. 10,20**; „და აბრძნა თულნი გონებისა მისისანი“ **ფლტ. 148,37**; „გარდაიქცა გონება მათი გულისმის-ყოფისაგან“ **O, —** „გარდაიქცეს გავონება მათი გულისმის-ყოფისაგან“ **pb., იხ. 59,15**; „ველეურ იყო გონება მისი“ **მრთ. A, ანტ. დ. 29IV**; „გონებასა თვისა აჟმონდა“ **მრთ. A, ანტ. დ. 20v**; „განმრავლდა გონება მისი“ **ზარ. 21,32**; „გუღარქი ნილინ გონებითა განეყოფიან ღმრთისაგან“ **pb., —** „დრკუთა გულის-ზრახვითა განაშოურაინ ღმრთისაგან“ **O, სიბრძ. სოლ. 1,8**.

გონებასა მოგება გონს მოსვლა: „გონებასა თვისა მოეგო ანტონი“ **მრთ. A, ანტ. დ. 23r**; „ვითარცა გონებასა თვისა მოეგო“ **იპქ. მოც. 12,11**.

გონებიერი-ი იგივე გონიერი (იხ.).

გონებითა ნაკლულევანი ქვეინაკლული: „უმჯობეს არა გონებითა ნაკლულევანი“ **ზარ. 19,21**. იხ. გა(ნ)გონება, გონებიერი, გონებელი, გონიერი, მოგონება, მოუგონებელი, მრავალგონება, საგონებელი, უგონო, შეგონება.

გონებულ-ი «გონიერი»: „შემთხუევას პირისასა სცნაურ არს გონებულ“ **O, —** „შემთხუევითა პირისადა იცნობების გონიერი“ **იხ. ზარ. 19,26**. იხ. გონება.

გონებულად «გონიერი»: „მჯდომარე... გონებულად- (გონიერი DE)“ **C, მრ. 5,15**.

გონიერი-ი, გონებიერი-ი «ბრძენი», «გონებელი», ქვეინი, მცოდნე, გულისმის-მყოფელი; «მეცნიერი»: „სარწმუნო იგი მონად და გონიერი (ბრძენი DE)“ **C, მთ. 24,45**; „გონიერი და გულისმობიერი გუთ შენ“ **ფხ. 21,8**; „ნეტარ არს, რომელი ცხოველ არს ცოლისა თანა გონიერისა“ **ზარ. 25,11**; „მეფე გონიერი—დაწყნარება ერისა“ **O, —** „მეფე ბრძენი—სიტყივე ერთა“ **იხ. სიბრძ. სოლ. 6,25**; „შვილი უგულისნი არიან და არა გონიერი“ **O, —** „ძენი უცნობნი არიან და არა გულისმის-მყოფელი“ **იერემ. 4,22**; „შვილი გონიერი მორჩილ არს მამისა“ **იგ. სოლ. 18,1**; „აღდაცაი გონიერი გვრგნი არს ქმრისა“ **იგ. სოლ. 12,4**; „მჯდომარე... გონიერი“ **DE, —** „მჯდომარე გონებულად“ **C, მრ. 5,15**; „შემთხუევითა პირისადა იცნობების გონიერი“ **იხ. —** „შემთხუევას პირისასა სცნაურ არს გონებულ“ **O, ზარ. 19,26**; „კაცნი... მიწ-

თომილნი და გულისხმებენ“ C. — „კაცი... გორიერნი და მეცნიერნი“ pb., II მკ. 1, 18.

გორიერად ჭკუიანად, «გონებულად»: „გონიერად მიუგო“ DE. — „გონებულად მოუვო“ C, მრ. 12, 24; „გონიერად ყო“ ლ. 16, 8; „ისმინე გონიერად“ მ. ცხ. 4 IV. იხ. გონიერება, უგონიერესი.

გონიერება «გონება», სიბრძნე, ჭკუა, აზრი; «ცნობა»: „რადგანა უნდა გონიერებად“ მრთ. A, ანტ. ლ. 22 I, „მოქცევად... ურჩნი გონიერებასა მართალთადა“ C, — „მოქცევად... ურჩნი გონებითა მართალთადა“ DE, ლ. 1, 17; „გონიერებად ვერადეს შენ“ ივ. სოლ. 8, 1; „გლახაი ილიდოს გონიერებითა თუთა“ ზირ. 10, 8; „მოსცა ღმერთმან გულისხმის-ყოფად და გონიერებად ყოვლისა მწიგნობრობისა და სიბრძნისა“ O, — „მოსცა მათ ღმერთმან გულისხმის-ყოფად და ცნობა ყოველსა შინა ღრამატიკითა ბასა და სიბრძნესა“ pb., ღან. 1, 17; „მოსცა ღმერთმან გონიერებად და სიბრძნე ყოვლისა სახისა“ ფლკტ. 149, 17. იხ. გონიერი.

გონიერ-ყოფა «განბრძნობა»: „მოხუცებულნი, რამათა გონიერ-ყვნეს“ C. — „მოხუცებულთა მისთა განბრძნობად“ L, ფხ. 104, 22; „გონიერ ყვნინა ერმანო“ ფხ. 18, 8. იხ. გონება, გონ(ებ)იერ-ი.

გონე-ი ეუთროვანი: „ესოდენ სატუხელად ვაიჭადა თავი... რომელ... გონჯისა ჰკუანდა“ მ. ცხ. 284 I. იხ. [განგონება], გონჯობა, სიგონჯე.

გონჯობა ეუთროვნება: „არა სუა წყალი გონჯობისა ათუხს აღმსვებულისა... რად ბიწი შეხუდების გონჯობისა გან აღმომავებლისა“ მ. ცხ. 226 V. იხ. გონჯი.

გორა ბორცვი: „აიჭდა გორასა ერთსა“ ქ. ცხ. 10, 11

გორგალ-ი «გუნდა»: „ქმნა იგი... გორგალად და შთაუღო პირსა ვეშაბისასა“ O, — „შექმნა გუნდად და მისცა პირსა ვეშაბისასა“ pb., ღან. 14, 26.

გორვა «ტრბან», ბრუნვა, ტრიალი; გვემა: „ფრიად გორვოდ“ DE, „ფრიად ატრბანა“ C, მრ. 2, 28; „ვითარცა გორავნ ურემი, სავსე ლერწმითა“ O, ამოს. 2, 18; „გამტერიანდეს, გორვოდეს“ მ. ცხ. 195 I. იხ. სავარელი.

გორვება გორება: „რომელი აგორკვბდეს ლოდსა, თავსა ზედა თუსსა აგორვებს“ ივ. სოლ. 26, 27. იხ. აღგორვება, გარდაგორვება, მიგორვება, მოგორვება, შეგორვება, შთაგორვება; შდრ. ნგორვება.

გოსპანი-ი კაბა ფოჩებინი: „იხილვებოდა იგი (ეშმაკი), ვითარცა წამოესხნეს გოსპანი და ყოველსა წმინდილსა ეცოდა თუთოი აჟროდ“ მ. ცხ. 288 I.

გოჯ-ი: „აქუნდა ერთსა მის გოჯსა სასწორი ასოთხმეოცი ლოტრად“ H— 341, 762

გოჯ-ი ფეხი: „ვიდრემდე თქუნე ჰკელობდეთ ორთავე გოჯითა თქუნითა“ III მფ. 18, 21.

[**გრავნა**] იხ. განგრაგნვა, გრავნილი, მგრავნალი/მგრავნელი, სავრავნელი, შეგრავნა, წარგრავნა.

გრავნილი-ი ხეუელი: „მოუჭდა ქარი გრავნილი, ღელვავრცელი და წარიტაცა ნავი იგი“ ნაყოლოზ. ცხ. (!)

გრავნა გალიზიანება: „მოვალნ იგი დღითი-ღამე საწოლსა მას ლომისასა და გრგენ და იძულებს, რამათაჲცა განა-

ძნა“ მ. ცხ. 106 I; „ოდესმე უგრგენ“ მრთ. A, ანტ. ლ. 21 V. იხ. მოგრავნა.

გრავლი-ი რგალი: „ბრძანა... მუღლისა აღრგავს და გრგოლი რკინიად უქნე-ტუმად“ H— 341; 478. „გრგოლითა განუტუტო ბავე მისი“ იოზ 40, 21.

გრავნა იხ. აგრავნება.

გრემანი-ი ზღვისებრ ლურჯი: „გრემან თუალითა“ თეკლა 82, 15. იხ. გრემლები, მოგრემნება.

გრემლება თვალის ღებვა: „გრემლებდ თუალითა შენთა“ ეფეკ. 28, 40. იხ. გრემანი, სავრემნელი.

გრეხა ხვევა: „მგრეხელი არა საბლისაჲ... გრეხს“ მ. ცხ. 458 I. „კარავი იგი ჰქმნე ათ გზოდად ზეზისაგან ძახლისა და იახინთისა და ძოწულისა და მეწამულისა გრეხილსა“ გამოსლ. 28, 1. იხ. მგრეხელი, შეგრეხელი.

გრივლი-ი ქარიშხალი: „გრივლი — აღმარდუველნი ღელვათა ზღასთან“ მ. სწ. 124, 2; „ვითარცა გრივლი რამე მოხუეულ არს საქმეთა ზედა ჩუენთა“ A— 82, 240.

გრივ-ი «სათუელი» (საწყაოთავანი): „მეათელი გრივ იქაჲ“ G, „მეათე სათუელისა“ pb., რიცხ. 15, 8; „მეექვსე მისი სათუელი თოდთისაჲ გრივისა ქრთლისა“ O, ეფეკ. 45, 18; „შეპრიბა ფქილსა სამსა გრევისა“ მთ. 19, 38; „გრევი ერთა სამინდოდ“ II მფ. 1, 24.

გრივ-ი ერთგვარი ბუჩქი, Tamarix brya: „იქოს იგი ვითარცა გრივი ველსაჲ უდაბნოსა შინა“ იერემ. 17, 8.

გრილი-ი «ჩრდილი»; ცივი: „სასუმელ ერთ წყალ გრილი“ მთ. 10, 42; „დაფარნა მთანი — გრილი მან (ჩრდილი) მისმან და ბაბილოთა მისთა“ ფხ. 79, 11. იხ. აღგრილება, განგრილება, გრილობა, დაგრილება, მაგრილობელი, სავრილი, სიგრილე.

გრილობა დარდილება: „აჲა ღრუბელი აგრილობდა მათ“ ლ. 2, 24; „აგრილობედ მას ზენი დიდ-დიდნი მორჩითურთ“ იოზ 40, 17; „რამათა აგრილობდეს თავსა ზედა იონანსსა“ O, იონა 4, 6. იხ. გრილი, სავრილობელი.

გრკალი-ი რგოლი, რკალი: „ვითარცა გრკალი ჰედი შენი“ ეხ. 58, 5; „ამოცუი გრკალი ნიჩურსა მისსა“ იოზ 40, 21; „განავალ საყური და გრკალი ყურთა შენთა“ ეფეკ. 16, 12.

[**გრკილი-ი**] იხ. დაგრკილული.

[**გრკვნა**] იხ. მგრკვნელი.

გრო გუნდი: „იხილი მრავალი გროჲ ჯიბოსთაჲ“ ზ. კეს. — ექუხ. ლ. 119, 12.

გროზ-ი იხ. გრუზი.

[**გრუნვება**] იხ. [განგრუნვება].

გრძელ-ი: „მოიზიდენ... ვითარცა საბლითა გრძელითა“ ეხ. 5, 18; „ფრთენი მისნი გრძელ არიან“ ფიხ. V, 2—8; „ბერი იყო გრძელა და შავი“ მ. ცხ. 214 V.

გრძელ-ი ჰასაკითა ტანგრძელი, გრძლად გაშლილი: „ორბან დიდმან... გრძელმან ჰასაკითა“ ეფეკ. 12, 8. იხ. განგრძელება, გრძელყამი, გრძელყამულობა, გრძელ-ყოფა, გრძიად, ზეშთა-გრძელი, თმაგრძელი, სიგრძე, სულგრძელი, ჰასაკგრძელი.

გრძელყამეულობა «მყოფარეამ-ყოფა», მრავალყამი

გუამოვინი-ი სხეულობანი: „უმცირესი (არს) გუამითა დღითა მათ შორის გუამოვინთა“ **გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 163, 29.**

გუარ-ი «წესი», «ვიტარცა», სახე: „დაიცვეთ“ მღვდელთადა თქუენი ყოვლისაგებ გუარისა (წესისა **ქხ.**) საკურთხეველისადა **ც. რიცხ. 18, 7;** „რომლითა გუარითა მოქუდა აარონ“ **ც. — მც. 1, 10;** „დაესრულა ყოველი გუარა ბილისადა“ **მ. ცხ. 108;** „სამ გუარად განყოფილ არს საქმე“ **მ. ცხ. 170.**

გუარდაკ-ი იხ. გუარდაკი.

გუარსამ-ი სიგიჟე, სიცოფე; ჭკუაშემწილობა: „სახელსდვიან სენსა მას გუარსამ“ **გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 164, 24.**

გუასინება შიმშილი: „შენ შეგიტყვენეს ესე გუასინება“ **მართ. D, 10. ოქრ.-მეტრე და ელია 222.**

გუბ-ი თეფში, გობი; «მთხრებელი»; „დაესო გუბი წყლითა და დადგა ქუე ვაჟდ და მესეს შინა გარდაცა იგი... მერმე განრიქსნა მას ზედა, აღიღო იგი და შეახვთა კლდესა და განტება იგი“ **მ. ცხ. 201;** „შთაგდეს იგი გუბსა... და აღადგინეს მის ზედა დუფრედი დიდი ქაშისა“ **მ. — შთაგდეს იგი მთხრებელსა და აღადგეს მას კონცხი ქვათადა“** **ც. იხუ 5. 8, 28. იხ. ლაგუბება.**

გუგა «თვალის ბაია» (საბა): „დაიცვა იგი ვითარცა გუგაა თუალისა“ **ც. II მჯ. 32, 10;** „დაამიცვე მე უფალო, ვითარცა გუგაა თუალისა“ **ფხ. 18, 8;** „ნუშმა დაბრმდებამან გუგანთ თუალთა ჩუენთანი“ **რიფხ. 164, 24;** „წარუგდო გუგაა ურთი თუალისა მისისა“ **ფლკტ. 138, 18.**

გუგა «გუამარანი», ბარკი: „ნუ შთიგებთ ოქროსა... ნუცა გუგად გზასა“ **ც. — ნუ მიიღებთ ოქროსა... ნუცა გაშქარანსა გზასა ზედა“** **DE, 30. 10, 10;** „შთადგე იგი ორთა გუგათა“ **O, IV მჯ. 5, 22.**

გუგელ-ი გველი, «დევი»: „გუგელი ნუ მისცეს მას“ **მთ. 7, 10;** „ამიგეც თქუენ გელმწიფება დათრგუნვად გუგელთა და ღრთაკალთა“ **ლ. 10, 19;** „გუგელმინ აცთუნა ევა“ **II კორ. 11, 8;** „იყოფით თქუენ მეცნიერ ვითარცა გუგელნი“ **ფიხ. XIV, 2;** „არცა გუგელთა გესლიანთა კბილთა სძლეს“ **ქხ. — არცა დევითა გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი“** **O, მიქ. 1, 8.**

გუგელ-თეგზ-ი „ამათ შინა არიან მრავალნი განყოფანი, ვითარცა სახედ: გუგელ-თეგზი და ვეშანი“ **ბახ. კეს.-მქუხ. დღ. 27, 25.**

გუგელისა ნაცემ-ი «გუგელისაგან მოწყლული», გველის ნაკბენი: „ვითარცა გუგელისა ნაცემი განწევის“ **O, — ვითარცა გუგელისაგან მოწყლული განირთხა“** **ქხ., იგ. ხოლ. 23, 22.**

გუგელის-მბრძოლ-ი Ichneumon: „არა შეპოთ... გუგელი სმტრქოლი და მსგავსი მისი“ **ლევიტ. 11, 22. იხ. მბრძოლი.**

გუგმა «ტანჯვა», «წყლება», «დაცემა», «შოლტითა ცემა», «წურთა»: „რომელნიმე გუგმენეს“ **ც. — რომელნიმე ტანჯნეს“** **DE, მრ. 12, 5;** „გუგმა (იწუხლა) ვითარცა თეგა“ **ფხ. 101, 5;** „გუგმა ეგპტე“ **ც. — მასცა ეგპტე“** **ქ. ფხ. 125, 10;** „გუგმონ იგი“ **მ. — წუბართონ იგი“** **ც. II მჯ. 22, 18;** „იესუ გუგმა და მისცა“ **მთ. 27, 26;** „გუგუგმოთ იგი ენითა“ **I, იერემ. 18, 18;** „მამინ გუგმენე იგინი მწარედ“

ი. მოც. 73, 12; „გუგუგმო იგი კუერთითა“ **კაცთადა“** **O, II მჯ. 7, 14;** „გუგუგმეს მე ესოდენ, ვოდრე კინდა და მო-ვაკუდ“ **მ. ცხ. 848.**

გუგმა «გუგმულობა», ცემა: „განკურნებულ არს გუგმისა მისგან“ **ც. — განკურნა გუგმულბისაგან“** **მრ. 5, 29;** „ცემაგან გუგმისაგან ყვის წყალუბად, ხოლო გუგმაგან ენისაგან შეგუგმისა ძალუბი“ **O, წირ. 28, 21;** „გუგუგმად განმადებულ ვარ“ **ფხ. 87, 18;** „გუგუგმათა და მნაღებთა მოჰსცევს სობრძმე“ **O, იგ. ხოლ. 29, 14.**

გუგმა კუერთითა გარონგვა: „სამგზის კუერთითა გუგუგმე“ **II კორ. 11, 25.**

გუგმა წყაროთა სისხლისადა «დაშტნობა»: „იყო წყაროთა სისხლისადათა გუგმელთათრმეტ წელ“ **DE, — იყო დიშტნობასა ზედათორმეტ წელ“** **ც. მრ. 5, 25.**

გუგმა გურთითა/გურთითა ცემა: „გუგუგმთ გურთითა (გურთითა O) მოყუსა მას ზედა (მეტად O)“ **I, ეს. 28, 4. იხ. ლაგუგმა, გუგუგმა, ნაგუგმა, საგუგმა, ზგუგმა, დელვა-გუგუგმა, ცისად-ცისად გუგუგმა.**

გუგმულება «გუგმა», ცემა: „განკურნა გუგმულბისაგან“ **DE, — განკურნებულ არს გუგმისა მისგან“** **ც. მრ. 5, 29.**

გუგრდ-ი «კოტკლი», ქსესტი, საწყაო: „ამთი გუგრდო არს გომორ“ **O, — ამთი კოტკლი არიან, ლომორ“** **ც. ენეკ. 45, 14.**

გუგრდ-ი გვერდი: მხარე, ფერდი: „უზუნა გელნი და გუგრდნი“ **ი. 20, 20;** „სცა გუგრდსა პეტრესა“ **საქ. მოც. 12, 7;** „გუგრდთა მათთა ძალნი ჩანან. შორით“ **მოდ.-ანტ. 218, 21;** „დაესლა იგი გუგრდით მისა“ **Sin. — 11, 125 v;** „გუგრდთა გუგრდსა მას უფლისა“ **ლონგ. 188, 18;** „გუგრდნი ჩრდილოვანი, ქალაქი მეუფისა დიდისა“ **ფხ. 47, 8;** „გუგრდითა და გვრთა ბუნებლით“ **O, ენეკ. 44, 21;** „დაწმენ გუგრდსა შენსა ზედა მარცხენსა“ **O, — ენეკ. 4, 4.**

გუგრდით ახლოვ: „აღიშენა სენაი გუგრდით სენასა ბერისა“ **მ. ცხ. 225.** იხ. იგურდო, გუგრდით, გუგრდო.

გუგრდით კერძო «იგურდოვ»: „შთადგე გუგრდით კერძო კილბინთა მის“ **მ. — შეპართ ესე იგურდოვ კილბინთა“** **ც. II მჯ. 21, 26;** „დაელან იგი გუგრდით კერძო საკურთხეველსა მას ბლუარით კერძო“ **მ. ლეობ. 1, 11.**

გუგრდის-თხრა «მეთხრა», თხრილი: „არა თუ გუგრდის-თხრასა ვაბუენ“ **O, — არა მეთხრასა მინა ჰპოვენ იგინი“** **ც. იერემ. 2, 24. იხ. თხრა.**

გუგრდცაულ-ი დამრეცი, დაქანებული: „არაჟმს არნ იგი აღვიღსა გუგრდცაულსა, მაწარულ შთაქანის იგი“ **ბახ. კეს.-მქუხ. დღ. 64, 28. იხ. ქვეშაოდ (ქვეა).**

გუგეს-ი იხ. სიგუგეს.

გუგე-ი მზაკვარი, ძაბუნი: „ყოვალ გუგე არს და ვერაგ პირუტყვ იგი“ **ფიხ. XVIII, 2;** „ამოვინან გუგეცნი“ **ფიხ. XVI 26.**

[გუგება] იხ. მიგუგება, შეგუგება.

გუგუგუგ-ი პირის ფარი: „ამეფე ესე უგუგუგო გუგუგუგ-ფარ იყო და მით ჰბრძვს ყელისათა“ **რიფხ. 163, 21. იხ. ფარი.**
გულ-ი «გონება», «თავი თქსი»; «შუაგული»: „განადგინეს გული ერთადა“ **ც. — გარდაცვალეს გონება ვრისადა“** **მ. იხუ 5. 14, 8;** „ცნა ესე გულსა თქსა“ **ც. — იესუ გულსგაყოთა ვით თქსით“** **DE, მრ. 5, 20;** „წერილი

გულად უწესს [ს] გონებასა, ადამ-იგი მოგონებანი იშეებან“ Ath.-12, 336v; „შეგეშალოს გონება გულისა შალუთი“ მ. სწ. 159, 10; „სიძობესა მას და ძალსა საზრდელისა და ღმრთი განწყობის სიშეურველითა სისხლისათა და მიუღებუნი გულად, მეუფისა მისი ათთავისა“ მ. სწ. 178, 28; „გულთა გულისწამა-ჟონ“ მთ. 13, 15; „იტყვიდა იგი გულსა თუასა“ O, I მთ. 1, 18; „რადგან არიან საუნჯენი გულთა შინა ზღუასთა“ O, III ეზრა 4, 7; „რომელი-იგი შთაქდა გულსა ქუეყანისა“ კ. იერ.-აღდგ 184, 30. იხ. გულის-განწყობა, დიდგული, დიდგულეზა, ერთგული, ორგული, ორგულეზა/ორგულეზა, უშუალო.

[გულარძნა] იხ. გარდაგულარძნა.

გულარძნილი-ი მრუდე, მოხრილი, გადახრილი, მიხრილ-მოხრილი, ღელარქნილი, ცბიერი, «ქცეული», «გამოქუცვილი», «ძნელოვანი»: „ვიღოდე... გულისწკრომითა გულარძნილითა (ქცეულითა G)“ pხ., ლევტ. 26, 24; „შეწიროს იგი, გულარძნილი იგი მსხუერპლი განატეხთა“ O, — „შეწიროს გამოქუცვილი მსხუერპლი განატეხთა“ G, ლევტ. 6, 21; „იყოს გულარძნილი იგი მართლად“ DE, — „იყვენ ძნელთვანნი ადვილად“ C, ლ. 3, 5; „ნათესავი, ურწმუნო და გულარძნოლთ“ მთ. 17, 17; „გულარძნილ არიან გზანი იგი მარცხენითი“ O, იგ. ხოლ. 4, 27; „ნათესავსან დრკუმან და გულარძნილმან“ G, II მტ. 32, 5; „კაცი გულარძნილი გამოიტყუნ ბოროტსა“ O, იგ. ხოლ. 16, 28; „არარად არს მათ შინა გულარძნილი და არცა ქცეული“ მ. სწ. 22, 8.

გულარძნილად «ქცეულად», მიმოქცევით: „ხვდითთ-ლა ჩემდა - მომართ - გულარძნილად“ pხ., — „ხვდითთ ქცეულად“ G, ლევტ. 26 23. შდრ. მრავალგულარძნილი, **გულარძნილენა/გულარძნილობა** ურჩობა, დაზარება: დაჩავერა: „რომელი გულარძნილ ებდეს სწავლად, შეიბოროტის ბოროტითა“ O, იგ. ხოლ. 17, 18; „მოყუასსა ზედა გულარძნილოზდეს“ O, მ. ცხ. 238v.

გულარძნილენა სიმრუდე, მზაკვრობა, «განდრეკი-ლება»: „გექმნა შენ გულარძნილენა უფროსს ღელათა სიძეა შენი“ O, — „გექმნა შენ შორის განდრეკილება უფროსს ღელათა სიძეა შენი“ G, ეფე. 16, 24; „უზარის გულარძნილენა ზედა ბოროტსა“ O, იგ. ხოლ. 2, 14; „რომელი საესე არს გულარძნილენათა“ ვარ. 822.

გული-ი თვს-ი «თავი თვსი»: „ცნა იესუ გულსა თვსისა“ C, — „იესუ გულისწამა-ჟო თავით თვსით“ DE, მრ. 5, 88 იხ. გულ(ს) გდება, გულგდებული, გულ(ე)ვა, გულ(ა)-მეცი-ერი, გულითად(ი), გულითადობა.

გულისაებრ «მსგავსად გულისა»: „მისცა მას... გული-სა ებრ მისისა საჯსარი განსაცხრომლი“ G, — „მისცა მას... მსგავსად გულისა მისია საჯსარი მალაია“ M, მსჯ. 1, 15.

გულ(ს)-გდება იძულება: „გულს-ი იტყუანი გულისა ჩემი-სანი გულ(ს)-მიგდებდეს მე ფრიად“ O, III ეზრა 5, 21. იხ. გდება.

გულგდებულ-ი გაოგნებული, გულამოგდებული, შე-ძრწუნებული: „გულგდებულ იყო სული ჩემი ფრიად“ O, III ეზრა 1, 8, ეპი ერთი მონათა მისთაგანი შევარდა გულ-

გდებულ ი და პრქეა“ ანდ.-ანატ. 208, 82; „ძწოლასა შინა არიან გულგდებულნი და ზარგანდლინი“ მ. სწ. 128, 20. იხ. გდებული.

გულგდებულად გულმეკრთალად: „სული იგი ჟამსა მას ექნა გულგდებულად, ეთარცა მტრინველი შეპყრობი-ლი მახითა“ მ. სწ. 225, 26. იხ. გდება

გულგდებულ-ი გულდანილობილი: „გულგდებულ იქმ-ნენით“ ვარ. 813.

გულგდებულ-ყოფა, გამხნელება, «ნუგეშინის-ცემა»: „გულგდებულ-ი ყვენი“ ხაქ. მოც. 27, 25; „გულგდ-ებულ-ეყავ იგი“ O, „ნუგეშინის-ეცე მას“ ეხ 57, 18. **გულგდებულად** იმედიანად. იხ. დება.

გულგება, გულგება «ხილვა», «კრძალვა», «ჯერ-ჩინება», «ძიება», «გულს-ღება», ნდობა, ხედვა, ზრახვა, აზ-რად ქონება, ძიება, ლოდება: „გულგეთ, რა-ეგე გესის“ G, — „ხილეთ, რა-ეგე გეამის“ DE, მრ. 4, 24; „გულგეთ იგი შენი“ M, — „ეკრძალეთ იგი შენი“ G, II მტ. 8, 11; „ეთარ-იგი მეგულვა ყოფად მათდა, გიყო თქუნ“ G, — „ეთარ-იგი მეგულვა მათდა ყოფად, იგი ვი-ყონ თქუნ“ pხ., ოცხ. 23, 56; „გულგებოდა შეპყრობად მისი“ DE, „ეძიებდეს მას შეპყრობად“ C, მრ. 12, 12; „რომელსა გულგებოდა მიცემა მისი“ C, „რო-მელსა გულს-ეღვა მიცემა მისი“ ი. 12, 4; „გულგებო-და ზორვად“ ხაქ. მოც. 14, 18; „გულგებოდა ცემა მისა ფერკითა“ ფფტ. 149, 6; „გარდამოხილი და გულგე ყუდრება ჩუენი“ O, ვოდ. იერმ. 6, 1; „გულგვა მას ზედა მისლელად მოკლად დაეთისა“ O, II მთ. 21, 16; „გულგვა მოკლად მისი“ O, გამოსლ. 4, 14; „გულგბის ერსა მისლ-ვად მუნ“ ი. მოც. 86, 17; „მეგულგბის სიყუდილი“ 4. ცხ. 47v იხ. განგულება, დაგულება, მგულმედი, უგულება.

გულთ(ა)-მეცნიერი-ი გულთა მხილველი: „ყოველთა გულ-თა-მეცნიერი“ ხაქ. მოც. 1, 24; „გულთ-მეცნიერი იმერითი ეწამა მათ“ ხაქ. მოც. 15, 8; „იმერითი გულთ-მეც-ნიერი არს“ O, I მთ. 16, 7. იხ. მეცნიერი.

გულთითად «განკრძალულად», სანდოდ, ერთგულად: „რომლისათჳს გულთითად (განკრძალულად L) ვერ-რად მაქუს, რად მივწერო უფლოსა ჩემისა“ C ხაქ. მოც. 25, 26; „რომელმანცა თქუენთჳს გულთითად იზრუნა“ ფილიპ. 2, 20. იხ. გული.

გულთითად-ი ერთგული: „პოვე... კაცი გულთითადი ჩე-მი“ ხაქ. მოც. 13, 22; „ეს-უ... მეგობარი სარწმუნო და გულ-ითადი“ მ. ცხ. 233v; „უხედვიდეთ მას, ვითარცა გული-თადსა მეგობარსა“ მ. სწ. 129, 19. იხ. გულითად.

გულთითადობა ერთგულება: „თქუენისა სიყუარულისათჳს გულთითადობასა გამოვიცდი“ II კორ. 8, 8. იხ. გული-თადი.

გულის-განწყობა გულის მოსვლა, გაწყობა, «გან-მწყარალება»; «განრისხება»: „გული განწყუო ფერემ და განრისხა“ O, — „განამწყრალო ფერემ და განრისხა“ pხ., ოცხე 12, 14; „გული განწყუეს ორთა მათ ძმათათჳს“ C, — „განრისხნეს ორთა მათ ძმათათჳს“ DE, მთ. 20, 24; „არცა გული განწყუეს და არცა განრისხნეს“ ფფტ. 185, 1. იხ. განწყობა.

გულის-განწყრომა გულის მისვლა, «განრისხება»: ამისთვის გული არა განუწყრება მღვდელსა **O, I კორ. 4, 31; აბა გული განუწყრება, არცა განრისხნა» ფლტ. 144, 38. იხ. განწყრომა.**

გულის-ზრახვა ფიქრი, «გონება»: «ვიდრე იგი გულის-ზრახვად დგომილ იყო ჭუნებისა მისთვის» **საქ. მოც. 10, 19; გულისგმა-ყენა** ფესვ გულის-ზრახვანი მათნი **ლ. 3, 23; ღრკუთა** გულის-ზრახვითა განაშვებინ ღმრთისაგან **O, — გულარძნილი გონებითა განეყოფიან ღმრთისაგან» ეხ. ხობარძ. ნოლ. 1, 3; გულის-ზრახვანი შეაძრწუნებდეს მას» O, დან. 4, 10. იხ. ზრახვა.**

გულის-თქუმა «გულის-მთქუმელობა», «თნევა», სურვილი, ნატვრა, «გულის-სიტყუა», «გულის-გმა»: «გულმან უთქუას მეუფესა სიკეთისა შენისა» **ქ. — მთნდეს მეუფესა სიკეთე შენი» ლ. 44, 12; უკუეთუ გულმან გითქუას» M, II ზგ. 12, 20; გულის-მთქუმელობა დეს სული შენი» G, II ზგ. 12, 20; გულის-თქუმით გულმან გითქუა წარსლად სახილ მამისა შენისა» **O, დან. 31, 20; გული უთქუმადეს აგარაკათვს» O, მატ. 2, 2; მთხლებად ღმრთისა გული უთქუმას» O, ეხ. 58, 2; აბა გული გითქუმადეს ღმრთისა» მ. ცხ. 119v. გულის-თქუმა მამისა თქუნისა გენებას, ყოვად» **DE, 8, 44; გულის-თქუმათა შინა არს ყოვლი უქმი» O, აგ. სოლ. 12, 4; ისიძვა და იძრუმა და აღსრულია გულის-თქუმად თვის» მ. სქ. 27, 22; (პეტრე) გულის-თქუმად (გულის-გმა) ლ. — გულის-სიტყუანი გულისა მისისა» ქ. ფხ. 22, 11. იხ. თქუმა.******

გულის-კლება წუხილი: «ნუ გულისა გაკლს» **მ. ცხ. 123v. იხ. კლება.**

გულის-კლება წყენა, წყრომა, წუხილი; ნანება: «აქუნდა მათ ურთიერთს გულის-კლება» **მ. ცხ. 854r; აბა აქუნდა საქმესა მას ზღვრავს სულია, არამედ გულის-კლება კაცობრივი» მ. ცხ. 202v; ყოვლადე არა იყო ღრტუნავა გინა გულის-კლება» **მ. ცხ. 206, 20; შევმთხვა მას უმეტესიდა გულის-კლება» მ. ცხ. 208. იხ. კლება.****

გულის-კუნესა ოხვრა: «ესე ლოცვა ილიცა გულის-კუნესათა» **მ. ცხ. 143v. იხ. კუნესა.**

გულის-მთქუმელი მსურველი, მოწადინე: «არა ვიყენეთ გულის-მთქუმელ ბორთისა» **I კორ. 10, 8; გულის-მთქუმელ ყოელისა სიძვისა ღონგ. 189, 26. იხ. მთქუმელი.**

გულის-მთქუმელობა «გულის თქუმა»: «უკუეთუ გულის-მთქუმელობა დეს სული შენი» **G, — უკუეთუ გულმან გითქუას» M, II ზგ. 12, 20. იხ. მთქუმელობა.**

გულის-მთქუმელი სასურველი, საწადელი: «გულის-სიტყუა არიან იგინი უფროსს ოქროსა და ანთრაცისა პატრონისა მრავლისა» **ფხ. 18, 11; ყოველი სახლი მისი აღივსოს გულის-სიტყუა» O, ზარ. 1, 21; კაცი გულის-სიტყუა მთავრად ხარა შენ» O, დან. 9, 25; აბური გულის-სიტყუა არა გვამე» **I, დან. 10, 8. იხ. სიტყუა.****

გულის-საკლებელი სანანებელი, საწყენი: «უკუეთუ კაცი საწყალ და გულის-საკლებელ არს, რაგამს ექსარია იქმნის უცხოთა ქუეყანისა» **მ. სქ. 72, 6. იხ. საკლებელი.**

გულის-ხარვედი სარეველი მცენარეთაგანია; Me-

lanthium, «სონიჭია»: «სთესის გულის-სიტყუელი და ძირაკი» **O, — დასთესის მეორედ სთნეჯი ანუ ძირაკი» G, ეხ. 23, 22; გუერზითა გამოიყარების გულის-სიტყუელი» **O, — გუერზითა განმებრტყვის სონიჭი» G, ეხ. 23, 27. იხ. სარეველი.****

გულის-სიტყუა «წადილი», სურვილი; ტუტუნი, «დასულეობა»: «გული ეტყუა და განმლებად» **DE, — სიტყუა დინ აღესვად» C, ლ. 15, 16; გულის-სიტყუა გული მთქუმელა მასქას ამას ჭამად თქუნ თნა» ლ. 22, 15; ყოველსავე იქმოდეთ თვნიერ ღრტუნვისა და გულის-სიტყუათა» **ფლტ. 2, 14.****

გულის-სიტყუა «გულის-თქუმა», «გულის-გმა», «ზრუნვა», «დასრულება», ზრახვა, აზრი, ფიქრი: «იწყო გულის-სიტყუად და ურვად» **C, — იწყო დასულეობად და ურვად» DE, 8, 14, 22; გულის-სიტყუანი გულის მისისანი» ქ. — გულის-თქუმა (გულის-გმა) ლ. — გულის მისისა თესლით-თესლამდე» **ქ. ფხ. 22, 11; მითუთუ უფალსა გულის-სიტყუა შენი» ლ. — მითუთუ უფალსა ზრუნვა შენი» ქ. ფხ. 54, 22; გულის-სიტყუათა მათ მისთა განაშვებინ ძილი» O, ზარ. 42, 3; გულიაგან გამოვლენ გულის-სიტყუანი» **მა. 15, 19; გულის-სიტყუათა დაებალეთა» II კორ. 10, 5; ამით გულის-სიტყუათა მიძულება თვისა თვისა და ჰყოფდა» მ. ცხ. 72v; მალე არს ქარი, ხოლო გულის-სიტყუანი კაცისანი უმაღლეს მისა არიან» მ. სქ. 209, 5. იხ. სიტყუა.******

გულის-წყება გულის-მისვლა, გულის-მოყვანა: «ნუ გულის-წყება გზასა ზელა» **O, დან. 45, 24.**

გულის-წყება გულის ამოყვანა, წუხილი; «ხოლო შენდა წყება და ჩუენდა შეუარება და გულის-წყება» **ფლტ. 124, 20. იხ. წყება.**

გულის-წყრომა გაჯავრება, «რისხვა»; გულის მისვლა: «აღაგნათ გულის-წყრომა თქუნი ვითარცა ცეცხლი» **საქ. ფხ. — ექს. ღ. 109, 2; აღმოსა თნა იშეა გულის-წყრომა» ექს. 128, 4; აღმოსა მთვე იგი გულის-წყრომათა დილით» ზალ. 17, 20; იწყეს გულის-წყრომა იაკობისთვის» **C, — იწყეს რისხვად იაკობის» DE, 8, 10, 41; გული უწყრებოდა და იტყუდეს» C, — პრისხვიდეს და იტყუდეს» DE, 8, 14, 1; გულის-წყრომისა დაწყნარებს გალობად» **მ. ცხ. 182v; აღიგნეს ყოველი გულის-წყრომათა» ლ. 4, 28; განრისხნა გულის-წყრომა ჩემი» O, ლხე 8, 5. იხ. წყრომა.******

გულისხმა, **გულისხმა** «გულისმის-ყოფა», «გულის-სიტყუა», «გულის-თქუმა», სიბრძნე, გონება: «შეუთარებად იგი ყოელითა გულის-გმათა» (გულის-გმა-ყოფითა) **DE» C, 8, 12, 22; გულის-გმა გულისა მისისა თესლით-თესლამდე» ლ. — გულის-თქუმა (გულის-სიტყუანი) გულია მისისანი თესლით-თესლამდე» ქ. ფხ. 22, 11; აბა აქუნდა მათ გულის-გმა» **მა. 8, 23; აგარაკობა ცაა გულის-გმათა თვისთა» O, — გულის-სიტყუა თვისა მთერ თვისთა გარდაარება ცაა» G, იერემ. 21, 15; გულის-გმათა თვისთა გარდაარება ცაა» O, — ცნობისა მთერ თვისთა გარდაარება ცაა» **G, იერემ. 10, 12. იხ. ხ(უ)მა.******

გულისმეორი, **გულისმეორი**, **გულისმეორი** «მეორეორი», **გონიერი**, **მკურნალი**; «გონიერ და გულის-მეორეორი გულის გზასა მას, რომელსა ცაა ზელოდ შენ» **ფხ. 21, 2;**

„გულისხმის-მყოფელი“ იყო ყოველთა შინა“ G, იხ. 5. 1,7, „გულისხმის-მყოფელი“ G, — „მეცნიერ“ pხ., II შჯ. 1,18. იხ. გულო.

გულისხმის-გულისხმის-მყოფელი-ბრძენი, «გონიერი», კუიანი: „იყო თუ ვინმე გულისხმის-მყოფელ ანუ გამომეგობრებულ ღმრთისა“ ფხ. 52,8; „პირი კაცისა გულისხმის-მყოფელისა ბრძენი“ O, აგ. ხოლ. 17,24; „გულისხმის-მყოფელნი ყოველსა სიბრძნესა, რომელთა იკოლიან მეცნიერებაჲ“ I, დან. 1,4; „აჲ იამინე გულისხმის-მყოფელე ბრძენი“ მთ. მარ. 48; „მეტი უცნობონი არიან და არა გულისხმის-მყოფელნი“ pხ., — „შვილი უგუნური არიან და არა გონიერნი“ O, იერემ. 4,22. იხ. მყოფელი.

გულისხმის-საყოფელი-ი «საგარნობელი»: „გულისხმის-საყოფელნი გულისა ჩემიანი კუნების“ O, — „საგარნობელნი ჩემისა“ შერიყვიან გულისანი“ pხ., იერემ. 4,19. იხ. საყოფელი.

გულისხმის-ყოფა, გულისხმის-ყოფა «ცნობა», «მოგონება», «მეტყობა, «უწყება», «გარნობა», «შეგნება, ცოდნა, განბრძნობა, «დადგება (გულისა)», «მოხედვა», «მწვენიელ ყოფა»: „არა გულისხმის-მყოფელი“ C, — „არა გიცნობ“ DE, მარ. 7,18; „გულისხმის-მყოფელს, ვითარმედ ზილვა იხილა“ C, — „ცნეს, რამეთუ ზეუენება რამე იხილა“ DE, ლ. 1,22; „რომელი აღმოვიხილეს, გულისხმის-მყოფელნი (სიცნობდნენ) DE“ C, მარ. 18,14; „გულისხმის-მყოფელს სიტყუა იგი“ DE, — „მოვიგონა სიტყუა მისა“ C, ლ. 2,17; „გულისხმის-მყოფელს“ G, — „უწყადი შენ“ M, II შჯ. 2,8; „გულისხმის-მყოფელს, რამეთუ გულმწიფებისაგან პეროდესისა, არა“ DE, — „ვითარცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებლისაგან პეროდესისა“ C, ლ. 28,7; „არა იყო, რომელმანცა გულისხმის-მყოფელს“ pხ., — „არა იყო მწვენიელ მისი“ G, მარ. 3,26; „გულისხმის-მყოფელს მრავლთა“ DE, — „ცნეს იგი მრავალთა“ C, მარ. 6,22; „არა გულისხმის-მყოფელს მთ სიკემენი ღმრთისანი“ C, ფხ. 27,6; „რომელმან გულისხმის-მყოფელს“ ფხ. 15,7; „უგუნურმან არა გულისხმის-მყოფელს“ ფხ. 31,7; „ვითარ გულისხმის-მყოფელს“ მთ. 12,15; „დაფარულნი მისნი გულისხმის-მყოფელს“ O, ზარ. 28,10; „ამიტ გონებაჲ შენი და გულისხმის-მყოფელს, რომელსა იკითხვიდ“ მ. სწ. 72,8; „გულისხმის-მყოფელს გულისა თჳსა“ C, — „დაეღვა გულისა თჳსა“ DE, ლ. 2,19; „გულისხმის-მყოფელნი გულისა თჳსიანი ყოველნი ეც სიტყუანი“ M, — „მრტედეთ გულითა თქუნითა ყოველთა ამით სიტყუათა მიმართ“ G, II შჯ. 22,48.

გულისხმის-ყოფა, გულისხმის-ყოფა «სიბრძნე», «მეცნიერება», «გულისხმის», გონიერება: „განკარდობდა მათ ყოველთა, რომელთა ესმოდა გულისხმის-მყოფელს“ DE, — „დაუკრდებოდა ყოველთა, რომელთა ესმოდა სიბრძნეს“ C, ლ. 2,47; „ესე არს სიბრძნე თქუნი და გულისხმის-მყოფელს“ G, — „ესე არს სიბრძნე და მეცნიერება თქუნიდა“ M, II შჯ. 4,6; „მეუყარებოდ იგი... ყოველთა გულისხმის-მყოფელთა (გულისხმის-მყოფელთა)“ DE მარ. 12,55; „თბაბ გულისხმის-მყოფელთა იტყუდა“ M, იოხ. 24,25; „ნუ იყოფით ვითარცა ცხენი და ჯირი, რომელთა თანა არა არს გულისხმის-მყოფელს“ ფხ. 21,9; „არა იყოფილი უყურებ და არა იციან გულისხმის-მყოფელს“ O, ფხ. 56,11.

გულისხმის-ყოფას მიწევნა, გულისხმის-ყოფას მიწევნა გონს მოსვლა: „აჲ გულისხმის-მყოფასა მიწევნი“ ანდ.-ანატ. 199,28. იხ. ყოფა.

გულისხმის-იხ. გულისხმა.

გულისხმის-იხ. გულისხმის-იხ.

გულისხმის-მყოფელი-იხ. გულისხმის-მყოფელი.

გულისხმის-საყოფელი-იხ. გულისხმის-საყოფელი.

გულისხმის-ყოფა იხ. გულისხმის-ყოფა.

გულიწრება: „მოველოდე ღმრთისა... გულიწრე ბიძგან ნიაქარისა“ ფხ. 54,9. იხ. იწრება.

გულადებულ-ი გულანწყენი: „ცანთ მანდა ყოფაჲ თქუნი და ფრად-გულადებულ ვართ“ — ე 25,22. იხ. კლბულ (კლბა).

გულმანკიერი-ი ცბიერი, «მზაკარი: „მოყუასა შენსა ზედა გულმანკიერ ხარ და ძვრსა იქსენებ“ მ. სწ. 27,29. იხ. მანკიერი.

გულმანჯლ-ი «ნანარი»: «ყრმა ვიყავ გულმანჯლ და ალთი შევიმთხ სახიერი» pხ., — „ყრმა ვიყავ ნანარი და სული მხუდა კეთილი“ O, სიბრძ. ხოლ. 8,19. იხ. მანჯლი.

გულმედარი-ი მშინარი: „გულმედარი ხართ“ მთ. 8,26. იხ. მედარი.

გულმოწყე მრისხანე, მკაცრი: „ამინეთ, მ გულმოწყენი, რომელი იქმთ ბორბტა“ მახ. კებ.-ექს. დლ. 109,31. იხ. [მოწყე].

გულმოწყე-ქმნა «განრისება»: «გულმოწყე იქმნა მოსე ღლიზარს ზედა» G, — „განურისნა მოსე ღლიზარს“ O, დავაბ. 10,16. იხ. ქმნა.

გულმწყარალ-ი განრისებულნი, «მრისხანე», «კადნიერი», გულმოსული: „გულის-წყრთმან გულმწყარალისა მან აღადგინის ლოვაჲ“ O, ზარ. 28,10; „კაცი გულმწყარალი არა შეჩივრ არა“ O, აგ. ხოლ. 11,25; „ძლიერნი გულმწყარალ არიან, ღვრისა ნუ სუმედ“ O, — „ძლიერნი მრისხანე არიან, ღვრისა რამთა არა სუმიდენ“ pხ., აგ. ხოლ. 31,4; „მეფე გულმწყარალი შეგარდეს ბორბტა“ O, — „მეფე კადნიერი შეგარდეს ძვრსა“ შინა“ pხ., აგ. ხოლ. 13,17; „იგი მრადის გულმწყარალ ვან საქმესა ზედა კინასა და დღასა“ მ. სწ. 289,16.

გულმწყარალ-ქმნა «განრისება»: «არონს ზედაცა გულმწყარალი იქმნა ფრად» G, — „პრონის ზედაცა განრისხნა უფალი ფრად“ M, II შჯ. 2,30. იხ. მწყარალი.

გულმწყარალობა გულფიცხელობა, მრისხანება: „ცხოველნი იგი გორცის-მჭამელნი აკრძალავ არიან გულმწყარალობისა მათისათჳს“ გრ. ნიხ.-კაც. აგებ. 186,4. იხ. მწყარაობა.

გულმეხუდ-ი: „იყო შენ გულმეხუდ ზილითა მით თულთა შენათაჲ“ M, II შჯ. 28,24. იხ. ჰეხუდი (ჰეხა).

გულპურობა დაიმედება, იმედი: „გან-სადა-ვირთხ თბოლსა ზედა ქული ჩემი გულპურობით“ O, იოხ. 21,21. იხ. პურობა.

გულპურობილ-ი «მტკიცე», მხნე: „გულპურობილ იყვინთ“ DE, — „მტკიცე იყვინთ“ C, მარ. 6,50.

გულპურობილ ქმნა/ყოფა გაკადნიერება; გამხნეება; იმედის ქონა: „ამისათჳს გულპურობილ ქმნა გული ძეთა კაცთაჲ მას შინა საქმედ ბორბტისა“ O, ეკლ. 8,11;

„გულსა დაღება“ იყავა. „გიორგი“ გიორგი. 262r; „ანუ გულსა დაღება“ იქნებოდა ფრად და ნუცა სასოწარკვეთილ იქნებოდა ფრად. 162, 27. იხ. პეტროლი (პეტრობა). გულსა დაღება სწრაფვა, ცდა: „გულსა დაღება“ და მოჰადეთ ყოველი ხარკი მათა და ზეური“ O, II გზა 4, 22. იხ. დიდება.

გულსა დაღება იხ. გულს-ღება.

გულსავე დაიმედებულნი, მოიმედე: „გულსავე ვარ შენაში“ მ. ცხ. 228r. იხ. სავე.

გულსავესება „გულქველება“, სისავესე, სიუხვე: „სახარებაჲ ესე არა იყო თქუენდა მიმართ სიტყვთ ხოლო, არამედ... გულსავესებითა მრავლითა (გულქველებითა მრავლითა Q)“ I თხ. 1, 5; „თანა-შეტუებულნი სიყუარულით ყოველისა მიმართ სიმდიდრისა, გულსავესებითა კოლ. 2, 2. იხ. სავსება.

გულსავესე-ყოფა დაჯერება: „პატად-კატადი თქითა გონებითა გულსავესე ყუაენ“ მარკ. 14, 5; „ინება გულსავესე-ყოფად მისა“ მ. ცხ. 222r; „მან გულსავესე ყოს იგი“ მ. ცხ. 228r; „ამის არა ექუფულ ვარ, არამედ გულსავესე ვარ“ A—22, 28. იხ. ყოფა.

გულსა მოვდომა განზრახვა, ფიქრი, გონება: „ახრადესრეთ გულსა მოუტეა“ O, — „არა ესრეთ იგონებ ს“ G, ეხ. 16, 7; „არა გულსა მოიგადეა, რამეთუ ჩუენცა კაცნი ვართ“ ანდ.—ანატ. 195, 11. იხ. მოვდომა.

გულსა შთაგდება მოხიბლება: „გულსა შთაგდეს ს მან“ მარკ. A, ეხ. 16, 7. იხ. შთაგდება.

გულს-ღებება გულმოღვინება, სწრაფვა, მიღევნება: „განმარტებულისა გულითა გულს-ღებინე მე ესე ყოველი“ M, I 158b. 29, 17; „გულს-ღებინე ს დამდაბლება ჩემი“ ფხ. 16, 11; „რომელსა უყუარდეს მგელი თჳნი, გულს-ღებინოს გუენაჲ მისი“ ზირ. O, 80, 1; „საუკუნოვანს მის მიმართ ხოლო გულს-ღებინე“ ანდ.—ანატ. 202, 14. იხ. ღებინება.

გულს-ღება „მეტერება“: „პეტროლის გულს-ღება მისი და უნდა მოკლავა მისი“ DE, — „პეტროდე ჰემეტერა მის და უნდა მოკლავა მისი“ C, მარკ. 8, 19. იხ. ღება.

გულს-ღება, გულსა დაღება „გულება“, ზრუნვისა დაღება, ფიქრი; ნდომა: „რომელსა გულს-ღება მიცემაჲ მისი“ DE, — „რომელსა გულს-ღება მიცემაჲ მისი“ C, მ. 12, 4; „არა თუ გლანკთაჲ რაჲ გულს-ღება მის“ C, — „არა თუ გლანკთაჲ რაჲმე ზრუნვაჲ ედვა მის“ DE, მ. 12, 6; „გულს-ღება ზრუნვის მიხუტ“ მარკ. 77, 4; „ესრე ედვა გულსა“ C, — „ესრეთ გულს-ღება“ ხაქ. მოც. 12, 4. იხ. ღება.

გულს-მოღვინე მოსწრაფე, გულმხურავლე, მოწადინე, მზნე: „სული გულს-მოღვინე არს“ მთ. 26, 41, „რამთა ვეშვავსო გულს-მოღვინესა მის და მოშიშა მონას“ თომ. 18, 29; „რომელი მოსწრაფე და გულს-მოღვინე არს“ ექვ.—მარკ. და იონ. 108, 8.

გულს-მოღვინება „ნეფსითობა“, სწრაფვა, გულდაღება, ნდომა: „გამოცხადნა გამოცხადებაჲ ისრაელსა შორის გულს-მოღვინე მათა (ნეფსითობითა G) ერისაჲთა“ O, მხ. 2, 2; „ჰლოცვიდა ყოველთა გულს-მოღვინე მათა გულსაჲთა“ ხაქ. მოც. 11, 28; „დღითა გულს-მოღვინე მათა მნებაჲს სიყუდილი მათ თანა“ ანდ.—ანატ. 201, 1. იხ. მოღვინება.

გულს-მოღვინე მოსწრაფებით; ზრუნვით; ბეჭითად, გულს-მოღვინებითა: „გულს-მოღვინე დაღება“ მ. იერ.—გამოჩ. ჟუარ. 227, 20; „გულს-მოღვინე სწავლის“ ეხ. 12, 24; „გონებდეს გულს-მოღვინე“ ლ. 15, 8; „რომელთა შეიწყნარეს სიტყუანი იგი ყოველითუთ გულს-მოღვინე“ C, — „რომელთა შეიწყნარეს სიტყუანი იგი ყოველითა გულს-მოღვინე მათა“ J, ხაქ. მოც. 17, 11; „მიმწრაფდა გულს-მოღვინე სინაბულოთ ქორწილსა მის (აღსრულებად)“ რიფხ. 162, 21. იხ. მოღვინე.

გულს-ღებულ-ი გულთ ავადმყოფი, სუსტი: „გულს-ღებულ-ი იგი შეუარეს იქნეს“ O, ეხ. ხოლ. 12, 8; „ანუ ხარ... გულს-ღებულ-ი და მოთმოდ სიქმითა შენითა“ O, ზირ. 4, 24. იხ. სნეული.

გულტკივნეულ-ი გულნატკენი, გაჯავრებული; მონანული: „იყო ვინმე ბერი გულტკივნეული“ მ. ცხ. 2, 6; „გულტკივნეული ვარ სწავლად, ორნი შეიღწი... ღესს დამმარხვნა“ მ. ცხ. 185r; „რამთა იქნეს გულტკივნეული“ მ. ცხ. 100r. იხ. ტკივნეული.

გულფიცხელ-ი გულქვა, უწყალო, ჭიუტი: „ვიდრემლის გულფიცხელ ხარ“ ფხ. 4, 1; „გულფიცხელი იგი ვარ მიემთხვოს ყველსა“ O, ეხ. ხოლ. 17, 18; „მეგობრისა თანა გულფიცხელისა ნუ განსტეგებ“ ეხ., — „მეგობარ მრისხანსა ნუ თანა-ეცევი“ O, ეხ. ხოლ. 22, 24; „გომელი სახლი ისრაელისაჲ მაცხოვრებელი არს და გულფიცხელი“ O, ექვ. 2, 7; „ნუაჲმე გულფიცხელ არს იგი და არა ჰნებაჲს მოდრეჲდ ქელი“ მ. სქ. 256, 11. იხ. ფიცხელი.

გულფიცხ(ე)ლობა „სიფიცხლე გულთა“, გულქვაობა, უწყალოება; სისასტიკე: „მოსე გულფიცხლობისა თქუენისათჳს ვიბრძანა განტეგებაჲ ცოლთა თქუენთაჲ“ მთ. 19, 8; „წინა-დაცვით გულფიცხლობაჲ თქუენი“ C, — „განიშორეთ სიფიცხლე მამ გულთა თქუენთაჲ“ M, II მხ. 10, 18; „შემსურნა გულფიცხლობითა მათთა“ O, ზირ. 16, 11; „ნუ გესგავსებ“ ექვ. გულფიცხლობისა „რომლისაჲმე მფრინველისაჲ, რომელთა-ფეჲ რაჲჲს იხილნიან მართუენი იგი მათნი მფრინველედ, მკორტნიდნიან მათ და აქენებლიან იგი ფრთითა მათითა, ცოდრემლის გარდაასნიან იგინი ბუდისაჲნი და არღარა ილუწვიდ მათთჳს“ მ. კენ.—ექვს. ღლ. 117, 4. იხ. ფიცხელობა.

გულქველება „გულსავესება“: „სახარებამ ესე არა იყო თქუენდა მიმართ სიტყვთ ხოლო, არამედ... გულს-მოღვინე მათა მრავლითა (გულსავესებითა მრავლითა)“ Q, I თხ. 1, 5.

გულ-ღებულ-ი: „ნაწლავი და გულ-ღებულ-ი ფირტუოზი განკრება განსიგისა მისა“ S—1141, 509. იხ. ღებულ.

გულჩხელ-ი გულჩვილი: „ავიწმენო ჩუენ მოწყალე, სახიერ და გულჩხელ ყოველთა ზედა მწუხარება და ქირველთა“ მ. სქ. 54, 22. იხ. ჩხელი.

გულძვრ-ი ბოროტი, ცუდი, ავი: „გულძვრ-ი რამე იყოს შენთჳს“ მთ. 5, 28. იხ. ძვრი.

[გულძვრება] იხ. მოგულძვრება.

გულძვრება ბოროტება, სიავე: „რომელსა მტერი ესუს და გულძვრებაჲ ეყუარს გულსა შინა თჳსსა“ მ. სქ. 27, 19. იხ. ძვრება/ძვრობა; შდრ. გულძვრი.

გულწრფელება გულმართლობა: „არა მსახურებდ შენ უფალსა ღმერთსა შენსა სიხარულოთ და გულწრფელებით“ **M, II ზქ. 29, 17.**

გულწყებულ-ი შეწყუბებული, მწყუბარე: „გულწყებულ იყო ზერონ ღრიოდ“ **პეტრე მოც 48, 25.** იხ. წყებული (წყება).

გუმერა, გემრა, გურემა «ქენება», კვრა, ცემა: „ლახურითა უგუმერა (უგუმერა C) გუერდსა მისსა“ **ე. 19, 24, „მეგუმერა მე კუერთითა მით სამგზის“ პოვნ. სტეფ. 65, 19; „უკუეფუ მტერობით უგუმერას (უგუმერას pხ.) მის“ G, რაცხ. 35, 20; „უგუმერა გუერდსა მისსა“ O, II ზქ. 2, 27; „შეივტრა იგი გურემა მან, და ტყვილისა მისგან განირთხა თავი თჳსი პირადმართ“ B. ცხ. 288r.**

გუმეროლ-ი მოწყულული, დაჭრილი: „დაეცნენ... გუმეროლინი გარეშე“ **I, იერემ. 31, 4.** იხ. განგუმერა, განგურემა, დიგუმერა, საგუმერგლო.

გუმინ-ი იხ. გომინი.

გუნ-ი იხ. გვნი.

გუნდ-ი «ერია», «მმთავრობი», «მთავარი», «მწყობრი», დასი, ბანაქი, კრებულის: „იუდა წარყვანა მის თანა გუნდ-ი ერთა“ **C, „იუდა წარყვანა ერი“ DE, e. 18, 3; „გუნდი მისი მოიწინეს“ O, „მმთავრობა მისთანათა მიიმართეს“ G, მსქ. 3, 44; „რომელი მოვიდს ვითარცა გუნდი ბანაკთა“ O, „მომავალი ვითარცა მწყობრი ბანაკთა“ pხ., ქება 8, 12; „განყო სამისი იგი კაცი სამად გუნდად“ **M, „განყენა სამისნი მამაკაცი სამ მთავრებად“ G, მსქ. 7, 19; „იყო სპასალარი გუნდსა ზედა ერთსა ბანაკისსა“ ჯ-ი, 22; „იფლტინ ყოველგვ იგი გუნდი ვარსკულავთა“ ხ. გაბ.-მოცქ. 31, 22; „გამორიდეს გუნდნი ანგელოზთანი“ ფლკტ. 159, 3; განყო ერი იგი სამად გუნდად“ **I, I მქ. 11, 11; „გუნდნი ანგელოზთანი და კრებულნი ძალთა ზეტათა შინა... თაყუანის-სცემენ“ B. სფ. 106, 27.** იხ. თანაგუნდი.****

გუნდრუკ-ი საკმეველი, thus: „მოართუენ მას ძლუნნი: ოქროს, გუნდრუკი და მური“ **შთ. 2, 11; „გუნდრუკისა შესწირვიდენ ზენდა“ I, ეს. 60, 6.**

[გურა] იხ. აღმოგურა, გამოგურა, მიგურა, მოგურა, წარგურა.

გურდემლი-ი გრდემლი: „პაიეს იგი ვითარცა გურდემლი განუშედილი“ **O, იოხ 41, 15; „უბრძანა მიღებდ გურდემლი მქედელთა საძურთილესა მას“ ანდ.-ანატ. 224, 14.**

გურემა იხ. გუმერა.

გურინვა იხ. მგურინავი.

გურიობა «დაძრობა», «შუება»; მოგლა, მოტარება: „უამ რადენშე გარე გურიობნ“ **O, „უმანა რომელსამე გარე და ძლურება“ pხ., აგ. სოლ. 7, 12; „მოიღე ქნარი, გურიობდ ქალაქი მეძაუი“ O, „მოიღე ქნარი, იმეშებდ ქალაქი მეძაუი“ G, ეს. 23, 16; „გურიობნა იგინი უღანოს ზედა ორმოც წელ“ G, რაცხ. 22, 12.**

გურიობა აშლა, მიმოდგენება: „გურიობამან გულის-აქუშისამან ცვალის გონებამ უმანეთთა“ **M, სიბრძ. ხოლ. 4, 12.**

გურიტი: turtur: „მოცემად შესწირავი... თრნი გურიტინი ანუ... თრნი მართუენ ტრედანნი“ **დ. 2, 24; „გვამდ გურიტი... ისა ქუეყანასა წუენსა“ O, ქება 3, 12; „გურიტი-**

მან და მერცხალმან და მჭერინებან და ეელისა სირთა და-ისწავლენს უამნ მოსლვისა მათისანი“ I, იერემ. 3, 7.

გურკა კურკა; კურკლი: „ქამლა ბერი დღითი-ღღე გურკანა ბაიდასა ათორმეტსა“ **B. ცხ. 199r; „პოვა ბერმან გურკა აქლუმისა“ B. ცხ. 253r.**

გურკნვა მოხვევა, მოფერება, ჩახტება: „არა რეცა გუშინ გიგურკნვდი. შენ მერათა ჩემთა ზედა“ **ფლკტ. 142, 16.**

გუს- იხ. შეგუს-.

გუშაგ-ი მწვერავი, თვალყურის მიდევნებელი: „გუშაგნი წარავლინა დავით ხილად, თუ ქემმარიტად მრსრულ არს-ი“ **O, I მქ. 26, 4.**

გუშინ: „გუშინ მემდესა ქამსა დაუტევა იგი სიტყვანი“ **ი. 4, 52; გუშინ და ძულუან“ M, I მქ. 4, 7; „გუშინ და ძოლან“ M, I მქ. 11, 2.** იხ. გუშინდლი, გუშინდათვან.

გუშინდელ-ი „გუშინდელი დღე, რომელ წარება“ **ფხ. 89, 4; „გუშინდელი იგი სიტყვა თუალსა გუამისასა სანთ-ლად იტყოდა“ ხ. გაბ.-მოც. სავს. 59, 6; „არა მოესენენ გუშინდელნი იგი ეუოლინი“ ფლკტ. 160, 9.** იხ. გუშინ.

გუშინდითგან გუშინდლიდან: „გუშინდლითგან და ძლუნდითგან“ **O, გამოსლ. 21, 20; „გუშინდლითგან“ გა-მოსლ. 4, 10.** იხ. გუშინ.

გუჭარი-ი წიგნი, დაწერილი: „საგანძორისა გუჭარნი“ **ქ. ცხ. 194, 12; „იყო გუჭარი დაწერილი ტაძარსა შინა და რაქამს მღვდელი ვინმე დაადგინან და დაწერიან საბელს მისსა მართ- C. პავ. თებ. 221.**

[გვან] იხ. დაგვანება.

გვან-ი «მცხედელი»: „შეწინარებულ მისა, ვითარცა ღრუბელი გვან-ი“ **pხ., „რომელნი სათრო ირიან მისა, ვითარცა ღრუბელი მცხედელ-ი“ O, აგ. სოლ. 14, 15.**

გვანად გვიან: „გვანად ირწმუნე (სიტყუა), პალოდ სარწმუნო იყავ“ **B. ცხ. 25r.**

გვვის იხ. ვ.

გვნ-ი, გუნ-ი სიყვითლე (სენი): „დაგვნე თქვენ მჭერელებითა და გვნითა“ **O, ამოს. 4, 9; „გაგუმოს... გუშითა ხორშაკისათა, გუნითა და დანდალუკითა“ M, II ზქ. 28, 22.**

გვრგუნ-ი გვირგვინი; «არადაბაგი», მოაჭირი: „შესთხეს გვრგვინი ეკალთაგან“ **შთ. 27, 28; „გვრგვინი ეგდა ოქროსა და მარაგანდელი იყო ზეზისა და ქოწეულსა“ O, ეს. 2, 15; „გვრგვინი მართო დიდმან თველოსა“ წრხ. 75, 12; „უქმნე გვრგვინი სართულსა შენსა“ G, „ორდაბაგი გარემოს მისა მოჰქენ“ pხ., II ზქ. 22, 8.** იხ. გვრგუნოსანი, გვრგუნოსანი ქმნა/ყოფა.

გვრგვინ-თანამოდგამ-ი მეფის მოადგილე: „მეორეთა მათ გუნდთა გვრგვინ-თანამოდგამ ვიყავ“ **მსქ. 36, 6.** იხ. თანამოდგამი.

გვრგვინ-მომცემელ-ი გვირგვინის მომნიჭებელი: „გვრგვინ-მომცემელი იგი მძლეთა“ **ქ. იერ.-მარტულ. 150, 26.** იხ. მომცემელი.

გვრგვინოსანი-ი გვირგვინის მატარებელი: „სათა შინა წინაშე მადლისა გვრგვინოსანი იქმნეს“ **B. ცხ. 120r.** იხ. გვრგვინი.

გვრგვინოსანი ქმნა/ყოფა გვირგვინით შემკობა: „არა

გვარგჯნოსანი ქმნები **შ.** II ტიპ. **შ.** 5; „დადებითი და პატრიოთა გვარგჯნოსანი ჰყავ იგი“ **ფს.** 8, 8; „რომელმან უთმისონი იგი მოთმინებთა გვარგჯნოსანი ჰყვენ“ **ვარ.** 809. იხ. ქმნა, ყოფა.

გვილი-ი «გვილი», «გვისოსი»: „გვილი მიაი გარემოსა-გარემო მრგულად ზოგი წყრთისა“ **ო.** — „გვილი მისი და მო-

გარეგნული მისი გარემო გერძო წყრთისა“ **პხ.**, **გვგ.** 48, 17; „ცილ ერთ იყო გვილი ბაკად გამოთლილი შინაგან გარემოსა“ **ო.** „გვისოსი გოჯულსა შქონებელი გამოთლილსა შინაგან მრგულზე“ **პხ.**, **გვგ.** 40, 48; „გვილსა ეზოთა ერთიასა ერთ კერძო შესავსებელად“ **გამოსლ.** 26, 9.

გვლაბ-ი იხ. გრძობი.

დ

დონ, ქართული ანბანის მეოთხე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა — 4.

დ-ჭრ: „მეორედ წარუდა“ **D** 2, 27 25, 42.

და და (კავში.); რათა (კავში.); „მოძიებ და ეჭამო“-
იხ. რომ-კურთხ. ისაქ-იაქ. 12, 6.

-და (ნაწილაკი): „რომელთა აღრიცხვად კინდა-და შეუძლ ბელ არს“ **ე-ე** 28, 32.

-და თან: -თქს, მომართ/მიმართ; „ლაღლებად ჩემი შენ-
და შევედინ“ **ფს.** 101, 2; „მის-წყლი ჩემი ჩემდა და მე მისდა“ **ო.** კება 2, 16, „გამოვედით ჩემდა“ **ო.** IV მფ. 18, 31, „არა ინებეთ მოსლად ჩუენდა“ **მსკ.** 49, 14.

და (დისა) და: „და მისი ვარ“ **დაბ.** 2, 12; „დანი მაგისნი ყოველნი ჩუენ თანა არიან“ **DE**, 24. 6, 6. იხ. დედიდა, მამიდა, ცოლის-და.

დაახლოება დაახლოება, მიახლოება: „უუუუუ ვინმე დაახლოენს საცხოვარნი თქნი ყანობისა“ **ბალ.** 81, 10; „უუუუუ დაეახლოენი მათ, ნუკა შეებები მათ“ **მ.** ცხ 297. იხ. ახლები.

დაბა «ავარაკი», სოფელი, ყანა: „უთხრეს ქალაქსა და და-
ბეხებსა (ავარაკებსა **ც**)“ **DE**, 24. 5, 14, „მოშვილდა... ქალაქებსა ყოველსა და დაბეხებსა“ **მთ.** 9, 25; „თავადი ვი-
ლოდა ქალაქად-ქალაქად და დაბად-დაბად“ **ლ** 8, 1; „მო-
ზღუდა დაბეხები მათი“ **ო.** ივ. 4, 4; „მოარად-ვიდოდეს და-
ბასა“ **მრ.** 16, 12; „შეუდგნ მათ... დაბითი-დაბად“ **Sin.** — 11, 24 v. იხ. დაბნები, მდაბიო, მდაბიონი, მდაბიური, მდაბური. შდრ. უღაბი.

დაბა-ა სისხლისა-ა «აკელდამა» (იხ.)

დაბადება «დაფუძნება», დამყარება, შექმნა, ქმნა, შობა: „რომელ შენ დაბადე“ **ტ.** — „რომელ შენ და-
ფუძენე“ **ქ.** **ფს.** 8, 4; „აღამ პირველად დაიბნა და და-
მერბე ვეა“ **I** ტიპ. 2, 12; „დაეპბადე იგი და შექმენ“ **იგ.** I, 28, 48, 7; „ვიდრე შთანი არდა დაბადებულ იყენა“ **ფს.** 89, 2; „რომელმან დაბადნა ცანი და ქუენყანა“ **მ.** დაბ. 14, 19.

დაბადება «დასაბამი», ქმნილება; ბიბლია: „დაბადე-
ბათგან სოფლისათ“ **ც.** — „დასაბამითგან სოფლი-
სათ“ **DE**, მთ. 25, 24; „დასაბამთგან დაბადებოსათ“ **მრ.** 18, 6; „დღითი-დღელ ვიყიბავ დაბადებოსა“ **მ.** სწ. 239, 21.

დაბადებულ-ი ქმნილი; შობილი: „მახარენ ჩუენ დაბა-
დებულთა შერთა“ **ფს.** 81, 5; „აღვისო ქუენყანა დაბა-
დებულთა შერთა“ **ფს.** 103, 24, „ესე ყოველი სარგებე-
ლისათჱ ყატამასა დაბადებულ არს“ **მ.** სწ. 88, 27. იხ. ბადება; შდრ. პირველ დაბადებულ.

დაბადებულობა შექმნილება: „ნუ შეფრაც-ჰყოფ რმერთსა

დაბადებულთა შერთა მია მიერ“ **მ.** სწ. 9, 80. იხ. დაბადებულ (დაბადება).

დაბალ-ი იხ. სიდაბლე.

დაბანა «მობინა», «განბანა», მოწათვლა: „დაბანე
საბანელსა მას სოლომოსისა“ **DE**, — „მოთბანე ემბახსა მას
სოლომას“ **ც.** 9, 7; „დაბანა იგინი ნაგუენისაგან“ **ტ.**
„განბანა იგინი ნაგუენით“ **ქ.** სპქ. მოც. 16, 32,
„დაეიბანენ ფერვნი ჩემნი“ **ო.** კება 5, 1; „დაბანენ
ფერვნი მინი მტერისაგან“ **მ.** სწ. 178, 32. იხ. ბანა.

დაბანაკება დადგომა, განლაგება: „დაბანაკა უდაბ-
ნოსა მას“ **დაბ.** 12, 9; „დაეიბანაკა იორსა ზედა“ **ქ.** ცხ 50, 10.

დაბანაკებულ-ი «დავანებულნი», დადგომილი: „იხილა
ბანაკი ღმრთისა დაბანაკებულნი“ **დაბ.** 32, 1; „დაბა-
ნაკებულ იყენა დღესა მას შინა“ **მ.** — „დავანებულ-
ნი დღესა შინა“ **ც.** მსკ. 7, 12. იხ. ბანაკი.

დაბა-ქალაქი «დაბნები და ქალაქები»: „მოვიდეთ...
დაბა-ქალაქთა“ **ც.** — „წარვიდეთ... დაბნებსა და ქა-
ლაქებსა“ **DE**, მრ. 1, 28. იხ. ქალაქი; შდრ. დაბნები.

დაბეგრება «ბეგრვა», ღვრიადი, ფეხის ხმა: „დაბეგრ-
ენ ფერვნი და თქუ. ვაშა“ **ო.** — „და იბეგრენ ფერ-
ვითა და თქუ. ვაშა“ **პხ.**, **გვგ.** 8, 11.

დაბეგრული «განკაფუდი», დაგლეჯილი, დაფლეთი-
ლი, დაკონკილი: „სანდალნი მათნი დაფლეხულ და დაბე-
გრულ იყენა ფერვთა ზედა მათთა“ **მ.** „სანდალნი მათნი
ფულნი, განკაფულნი ფერვთა ზედა მათთა“ **ც.** იხუ 5
2, 5; „სამოსელი ჩუენი არს ძულად, დაბეგრულად, ნაგე-
თავან შევრებული“ **ბალ.** 83, 18, „არა ვემოსთა ძონი და-
ბეგრული ყაშა მიგებისასა“ **მ.** სწ. 220, 20. იხ. ბეგრული
(ბეგრვა).

დაბერება მოხუცება: „რაგამს დაბებრდე“ **ი.** 21, 18;
„მე დაებერდა და გარდავცვლ დღეთა“ **გმ.** იხუ 5.
22, 3; „დაბერდა იოიად, საესე დღითა“ **მ.** II 576. 24, 15;
„რომელი გამხუე არა დაბერდა“ **მ.** სწ. 2, 21. „მე დაბე-
რებულ ვარ“ **ო.** I მფ. 12, 2; „მომბერლი ვე დაბებრებულ
არაინ და სეთებინ“ **ფლკტ.** 139, 8; „დაბერებულსა
ამას სოფელსა... გამოუწდა იმ იგი“ **იხ. რომ-კურთხ.**
ისაქ და იაკ. 104, 1; „მოხუცებულ ვარ და დაბებრებულ“
მ. სწ. 204, 31.

დაბერვა «დაწესტუვა», «ყვრება», ჩაბერვა, დაყვი-
რება: „დავებრე ნესტუსა“ **მ.** — „დავებრე ნეს-
ტუსა მას, მოადგეთ ქალაქსა შა ყოველნი მბრძოლნი“ **მ.** —
„იყოს, ვითარცა აყვრენ საყვრნი, აღლატაყენ ყოველმან
ერმან თანად“ **ც.** იხუ 5. 6, 8; „დავებრეთ ნესტუსა ახალ

ნა თავისი თქუთანა* ფხ. 80, 4; „ნა აჭუ რთონ ხაყურსა“ მის
დოდნა* I, რხ. 27, 18: იხ. ბერძნა.

დაბეჭდვა ბეჭდის დასმა, გამოცხადება, დაწერა: „დაბეჭდვის ღირსება მას დასცეს მისი თანა“ C, მთ. 27, 66; „დაბეჭდვით ბეჭდითა შეჩინო“ O, დან 18, 18; „დაწერე წიგნი შენა და დაეკრებე დღე“ O, ურემი. 32, 10; „მისცეს მას სიდიდო მტკიცე და დაუბეჭდოს მძიმითა მით... რაგათა უშიშარად მოვიდეს მისა“ 2. სფ. 294, 4; „დაბეჭდო მას ქუარის სამჯერ“ მ. მთც. 62, 14.

დაბეჭდვინება ბეჭდის დასმევინება: „ლაგაწირი პარტია“
და დაბეჭდვინება * 8. 13. 428. ინ. დაბეჭდვა.

დაბეჭდულია. დაბეჭდილია ბეჭედიანსმული; «დაკრ-
ძლოთლი»: იქვე ძალ-შიც აღმოჩენილია; რამეთუ დაბეჭ-
დულ არაა I, გვ. 29, 11; ეთთარცა სიტყუანი წიგნისა და-
ბეჭდულიანია I, გვ. 29, 11; „ოქროსა და ვეზლი დაბე-
ჭდულია ძეს სახლისა შინა ჳემა“ H 241, 706; „იხილეს
კარა... დაბეჭდულია (დაკრძალული - var.)“ თეოდრ.
568. იხ. ბეჭედი.

დაბნელება იმ. დაბნელება.

დაბირ-ი, დაბირამ-ი საღვთო მცნებებს წარმოსთქმე-
ლი იღვდნენ ტაძარში: „ბირისპირ დაბირისა“ III
მთ. 7, 48; „ქვედა... სვასწრაფთა დაბირამს“ M, II ნოტ.
1, 10.

დაბა დაბა, გადგმა, მოცილება; დაწყება; (განბნა):
 «დაბა საკლარი თქმა» თეოდორ. 558; «დაბენ ძირნი
 ქუქი კერძო» O, — განბნა ძირი ქუქი. ps. ps. 37, 31;
 «ძირნი მიწა დაბნა ღრმად» თამა მოც. 18, 24; «და-
 ბაბაბა ანუ ძალიან ღრმად» ათ. მრთ. 233r. «უბრი
 დაბაბა» მთ. 31, 2; «ცხენი ხოლო დაბაბულნი» O, IV
 მთ. 7, 10. იხ. ბა; ძირდაბაბა.

დაბნეტი სოფლები, მხარენი: „დადგინა შეუქმნა და ბ-
ნე ბესა მთავარნი ყოველთა სოფელსა“ ებ. 2, 3: „წარგი-
ლეთ... დაბნეხსა და ქალაქებსა“ DE, „მივიღეთ... და
ბა-ქალითა“ C, მრ. 1, 18. შტრ. დბა.

დაბნევა «დაგდება», დაცემა, გაბნევა, გაფანტვა,
«დატეგება»: «დაბანია ვეცხო იგი» DE, — «დაბაღო
ვეცხო იგი» მთ. 37, 3; «დაბანია სამოსელი თუი» DE, —
«დაბაღო ღიჩ თუი» მრ. 10, 30; «საყურდო... არს
მგედარი, რადამს თაფით თუიით ჩუქვანდ დაბანის შიში-
საგან საქურველი თუი» მ. სწ. 108, 20; «მოაწინის მჭურბურ-
ბანი, რადთა დაბანით გონება» მ. სწ. 74, 14; «დაბა-
ნია სამოსელი თუი მათ წინაშე» A, — «დაუტევა სამო-
სელი თუი მათ თანა» B, სხტ. 118, 22.

დაბნევა დაუბნრტვა- ნაქანად ზრდ-გრა დაბნევა
საქმართაი* 2. 136. 164. 16. ბნევა.

დაბნელება დაესტია, «შერიცუნება»: „მცმ დაბნელ-
დეს“ მთ. 24, 23; „ბნელი შენ მიერ არა დაბნელდა“ მთ.
15, 12; „დაუბნელდენ თულის მათნი, რათა არა ჰხდ-
ებოდნენ“ მთა 11, 10; „დაცბნელდეს შესულებითა“ I იერემ.
3, 21; „ცაა დაბნელ და ნრუბლითა“ II მთ. 13, 45; „აღ-
დამედ დააბნელოს“ O, მთ. 6, 8; „ააა დაბნელდა“
C.—„შერიცუნებოდა“ DE მ. 2, 17.

დაბნელებული დავსებულო: უსინათლო; ბნელი:
დაბნელებული ესტოფილი განათლო" ზღაპ. 141, 28;

დაბნელებულ და შესუბუხულ თავნი შათნი არიერ
მრავლეთი მით უხუცესობითა“ საქ.-მარხ. ღმ. იან. 110,20;
კახეთი ღაბუ მორჩილნეს ჭუნე თქვათ მას დაბნელებ-
ბულსა დაგზავნა“ ატმ. 98,14.

დაბორკილებულთა (შებორკილებულთა): შევიდნენ შენ-
წინაშე სულთსუმა და ბორკილებულთა (შებორ-
კილებულთა) 17 წ. წ. 78, 11. იხ. ბორკილი.

დაბრკოლება, დაბრკოლება. «დაყდუნება», «წიწვა».

«ცთუნება», «ბრკუმა», ხელის შეშლა, შეფერხება, შეცუენა, შეჩერება, დახვევა უკან; «საფრტვეება»: «გამოსრულ ვარ და ბრკოლები და შენდა» **ქხ.**, — «მოსრულ ვარ და დახვეუნებად შენდა» **ც.**, **რიცხ.** **22, 32**; «რომელმან და ბრკოლოს ერთი» **DE.**, — «რომელმან ცთუნოს ერთი» **ც.**, **მრ.** **9, 42**; «ნუცა და ბრკოლები ერთ პირისაგან მათისა» **ც.**, **18** **შფ.** **51, 6**; **M.**, — «ნუცა იწიწვი პირისაგან მათისა» **ც.**, **18** **შფ.** **51, 6**; «და და ბრკოლია ჩუენ სატანა» **I** **თებ.** **11, 18**; «და და ბრკოლები დეხ შენებისა მისგან» **I**, **II** **ეზრა** **4, 4**; «არა და ბრკოლები დეხ. ზემდა მიმართ» **ლ.** **7, 22**; «არა და ბრკოლები დეხ» **მთ.** **17, 27**; «და და ბრკოლია იგინი ზრახ-ცოლით დეხ» **მთ.** **17, 27**; «და და ბრკოლია იგინი ზრახ-ცოლის მისგან» **საქ.** **შოც.** **27, 48**; «გინ და და ბრკოლია თქუენ ჰეშმარიტებისა არა ჰორჩილება» **გალად.** **5, 7**; «მე და და ბრკოლია და მკვდრებულნი ამის ქუეყანისანი ჰირითა» **ო.**, — «მე უსაფრტვეებ და მკვდრებულთა ჰუეყანისა ამისა» **ქხ.**, **იერემ.** **19, 18**; «ნეტარი არს საცო, რომელი არა და ბრკოლი დეხ ბირითა თესითა» **ქხ.**, — «ნეტარი არს საცო, რომელი არა და ბრკოლი დეხ ბირითა თესითა» **ო.**, **შარ.** **14, 1**; «საქო, რომელი არა და ბრკოლი დეხ ბირითა თესითა» **ო.**, **შარ.** **14, 1**.

დაბრკოლება შეფერხება, ხელის შეშლა: «ამმღწე-ფებმა მე და შენგინ და ბრკოლები ექმნეს უძლურთა მათ» **I** **კორ.** **9, 3**; «მე და ბრკოლი დეხ იგინი ლოდნა მის და ბრკოლი-ბისა» **მთ.** **17, 27**.

დაბარკოდიებული-ი დაკლებული: „დებარკოდიებული“
არაინ დიდებასა ღმრთიანებასა ქალაქი 3, 22. იხ. ბრკოლები.

აბიანი დიდუბის რაიონისა...
დებარეობა დებარეებზეა; ჩრდილონით ზღვადეს, დაბრეენ
 C. 0. 9, 29; ნუმიკა დაბრეეების გზისათვის თუთია
 ჩუენთანაჲ ჩიხუა 184, 24; კუთხოვანი დაბრეენის თუთიანი
 მხედველანაჲ O, გამოსვლა 28, 28; დაბრეენის გონებანი
 ჟრწმუნოთანიჲ II კარა 4, 4; სიკუთხოვანი სიკუთხოვანი დაბრეენის
 დაბრეენის კაცისა და ვერ შემძლეველ არს ხილვად შეუნი
 ერებაჲ 2. ხე. 192, 20. გზუქმის... **დებარეობითა** გონებ-
 სადგომი p. II 28, 29.

სადათა" № 1, II 74. 28, 29.
დაბრძოლილ-ი შეხლბობილი, გაბეცებული: "დაბრ-
 მობილი" გულნი გიჟნი 84 8, 17. იხ. ბრძოლა.

დაბრწყვლება თვალის სინათლის მოკლებზე დაბლა-
გვება: დაბლა ბრყვლდეს თუალნი მინი ხედვად" 0, ღმ.
37,1; მისიგან დაბარყვლდეს თაიან (თუალნი) და ვერ შეუძ-
ლიან ხილვად" 8, სჭ. 108, 54; „მახვლნი ჭუენნი დაბარყ-
ვლდეს" რაფხ. 186, 18.

დაბარყვლებულ-ი სინათლე დაკლებული: „მკაცრ-არაინ-
იანი თუალთა და ბარყვლებულთა, რომელნიცერ შემდ-
ლებელ არიედ ბილუდ ბრწყინვალედასა: მზისანა“ **მ. სწ.**
154.6.

154.8.
დაბრჭყვიალება: „დაბრჭყვიალება ჩემი საწერტოლი“
Ath.—11,210r იბ. [ბრჭყვიალება].

დაბუდება «დამკვეთება», დადგომა: მფრინველთა - ცო-

სათა და იბუღეს (დაიბეჯდრეს C) რტოთა მისთა. ლ. 18,19; „მორჩა მისთა ზედა და იბუღეს ყოველთა მორჩინ-
ველთა“ O, ვხე. 21,6; „და იბუღეს თაგლმან მათ შინა“
Sim.—11,99r. ყვეთნიმე ტალაგებთა უდაბნოსა დაბუ-
ღებულ“ ოქრ.—მარხ. და იონ. 101,14.

დაბუნაგება დაბინაგება: „და იბუნაგეს მთასა გარე
(აგეზიკთა)“ შ. სფ. 292,1.

დაბურვა დაბურვა, დაფარვა, შებურვა, აფარება,
შეხვევა; გარდართუვა, გარდართვა: „და მბურვის
თავსა და მგუგდეს მას“ ლ. 22,24; „და მბურვოდინ მით
კრლბანი წამებრისა“ ლ. რიფ. 4,5; „და მბურვონ იგი საბუ-
რავითა ტყავისადა“ G.—და ფარონ იგი საბურველითა
ტყავითა“ pხ.—რამ. 4,8; „და იბურვა პირი თვისა“
თიმ. 292v, „იქნენ და მბურვოდეს მათ და დადგენდეს“
pხ.—მთა. გარდართუეს (გარდა მტრის O) და გა-
ნაგეს იგი“ OI, ნემ. 2,2.

დაბურვა დაბურვა: „მაჰაიკისაჲ არაჲ ჭერ-არს და მბურ-
ვაჲ თავისაჲ“ I კორ. 11,7.

დაბურვილი-ი მობურვილი, მობურვილი: „იყო იგი
და მბურვილ“ O.—იყო იგი მობურვილ“ G, დან. 18,23. იხ. ბურვა.

**დაბუშება, დაბუშუშება დატანა, მოღუნება; გაშე-
შება; დაბუშება:** „და მბუშეა ვრცელ“ ბარკოსა იაკო-
ბისა“ O, დან. 22,26; „სამრავლე ძეგლთა მისთა და მბუშე-
ვა (დატანა pხ.)“ O, იონ. 22,19. იხ. ბუშება, ბუშუშება.

დაბაღალუ-ი შესვრილი: „და მბაღალუ“ იყვნეს წმიდა-
თა მათ სისხლითა“ ანდ.—ანდ. 227,2. იხ. ბაღალა.

დაბძარვა, დაბზარვა წამოშება, გახეთქა, დახევა:
„თბიერნი... და მბძარვენს“ G, იხუ. 9,12; „და მბძარ-
ნა იოსებსა სამსელნი თვისნი“ G.—არამოცამოსთ სამო-
სელი თვისნი“ M, იხუ. 7,9; „მორჩინი მათნი და მბძარ-
ნეს... გუგმითა“ Sim.—11,124r.

დაბძარვა დაბზარვა, დახეთქა: „ბრძანა... ზროხისა
ძარღვთა უზღველითა და მბძარვაჲ ბეჭთა მისთა“ შ. ცხ. 177v.

დაბძარულ-ი დამსკდარი, გაბობილი: „ურუენსა ჭორენი
და მბძარულნი“ შ. ცხ. 162v. იხ. ბაძრვა.

**დაგდება დაბნევა, დატყევა, გახგდება, მი-
ტოვება; დაცადება:** „და მგდო ვეცხო იგი“
C.—„და მბნია ვეცხო იგი“ DE, მთ. 27,5; „არა
და მგდოს შენ“ M.—„არა და მბნოს შენ“ G, II
შე. 4,21; „ნუ და მგდება მე“ J.—„ნუ განმგა-
დებ მე“ T. ცხ. 27,22; „და მგდო იგი ქუეყანასა ზედა“
pხ.—„და მცა იგი ქუეყანად“ O, დან. 2,7; „რომელმან არა
და მგდო მე, მგველი ესე შენი“ ულკტ. 149,23; „საწუთ-
რომ ესე და მგდება“ ზალ. 96,16; „და მგდო სამკდრე-
ბელი ჩემი“ pხ.—„და მცადო სამკდრეული ჩემი“ O,
იერ. 12,7.

დაგდება დაძმუქალვა, დაბურვა, დახევა: „და მგდნა
(გარნი)“ G.—„და მძმუქალნა (გარნი)“ M, შე. 2,23.
იხ. ვდება

**დაგდებულ-ი დაცვენებული, გადებულ, შეტრაც-
ვითლი:** „ყვენი და მგდებულ ვხათა ზედა“ O.—„იყო
და მცვენებულ საგზაურთა ზედა“ G, იერ. 14,16; „არა
ვიბილე მართალი და მგდებულ“ ფხ. 26,26; „ბოვეს მკლდ-
რი და მგდებულ ვხათა ზედა“ შ. ცხ. 229r. იხ. ვდება.

დაგება დაბნევა, რაგება; დადება, გაშლა, დაფენა,
დაჭრება: „და მგო ლანკლასა ზედა“ M.—„და მგო
კალასა“ G, შე. 6,19; „და მგენ მახლნი ჭარქათა მით-
თა“ შ. სფ. 28,14; „არაჲ მამუა, რაჲ და მგო მას“ ლ.
11,6; „და მგო მათ ტაბლად“ სპ. მთ. 12,24; „და მგენ
სარეცელი ერდოსა ზედა და დაწვა“ O, I მთ. 2,25; „რომელმან
და მგოს მახტ“ O, ზარ. 27,22; „სამსჯავროჲ და მგო და
წიგნი განებუნეს“ O.—„სამაჯავროჲ და მგო და წიგნი გა-
ნებუნეს“ G, დან. 7,10.

დაგება შერიგება: „და მგე მძასა შენა“ მთ. 5,24; „და-
მაგნა ჩუენ თავსა თვისა ქრისტეს მიერ“ II კორ. 5,18;
„მრავალთა ლალულთა და მგებნ“ მათ. A, ანდ. დ. 26r.
„გინებისაჲ არს და მგებნ“ G, ზარ. 27,22. „და მგებაჲ ეთ
მოვლეო“ მათ. 5,11. იხ. გება.

დაგება მიტევა, მიმართვა: „და მგებდა მას მშულო-
ბად“ სპ. მთ. 7,26. იხ. გება.

დაგება მიგება, მიზღვა: „ნუ თუ მისა და მგებ მე ბო-
როტი მათ, რამელთა მომადეს მე ბორბტი“ ფხ. 7,3. იხ.
გება.

დაგება შეწირვა: „და მგე მათ“ მახ. 25,24. იხ. გება.

**დაგებულ-ი დადებული, მორთული, გაშლილი; გარ-
დაგებული:** „მას ზედა და მგებულ ი შეტრაც-პყავთ“ O,
მაღ. 1,7; „და მგდი ცხელსა ზედა და მგებულსა (გარ-
და მგებულსა G)“ O, ვხე. 22,41; „მან გირენოს თქუენ
ქორი დიდი, და მგებულნი“ მარ. 14,16. იხ. გება, წინა-დაგება.
დაგებულ-ი იხ. წინა-დაგებული.

დაგებლება დაქანება: „ნუ და მგებს ღებ მის იგი ქვითა
თანა წარსწყმედულად“ O, ზარ. 28,18. „მოქროთ თქუენი და
ვეცხო თქუენი და მგებლებულ არს“ იაკ. 2,2; „მურქელი
რამე და მგებს ღებულ ი და მათე მრავალ-გზის განმტკბა
წყლითა, გესლი იგი არაჲ განყარის მისგან“ შ. სფ. 48,17.

დაგვა იხ. სადაგავი, სადაგველი.

დაგლა დანაყვა, დამსხვრევა, შემუსვრა; მოვლა:
„და მგალნი იგინი და არაღარა აღმართენს“ O, II მთ. 22,
29; „რომელი ურწყმითა მათ ნათესავთა შეტყუებით და-
მგლის“ იხ. რომ.—კრთბ. მთ. 174,2; „და მგალე და იც-
ხე“ pხ.—„მოგალე და დაიდე წყლულებასა“ შენა. I, რხ. 28,21.

დაგლანაგება გალტაგება, გაუბადრუება, დარავრა,
დამბობლება: „მდიდარი და მგლანაგდეს, შეემია“
ფხ. 25,11; „და მგლანაგენ და ვიპრო“ O, აგ. ხოდ. 20,9;
„უფალმან და მგლანაგეს, განამდიდრის“ O, I მთ. 2,7; „რო-
მელთა და მგლანაგეს იგინი ფრიად“ O, ნემ. 9,29; „ე-
თარ და მგლანაგენით“ I, იერ. 2,19; „და მგლანაგ-
ენ მკდრობისგან შენისა“ O.—„და მგლანაგდეს სამ-
კდრებელისგან შენისა“ pხ., იერ. 17,4.

დაგლანაგებულ-ი ღატკი, გაჭირვებული, მდებალი:
„შეტრაც და და მგლანაგებულ ვართ ქრისტესთჲს“
ულკტ. 128,27; „და მგლანაგებულ ვართ ყოველსა ქრე-
ყანასა ზედა“ O.—„ვართ მდებალი ყოველსა ზოლის ქრე-
ყანასა“ G, დან. 2,27. იხ. გლანაგება.

დაგლეჯა მოვლეჯა: „მამუთ რამე მოჰდეს მტერისა
მიერ“ წიგნთა და მგლეჯაჲ, ვინა მიმბუშებაჲ“ მ.—
26,22. იხ. გლეჯა.

დაგმობა მოძულება, ყვედრება (საყვედურის თქმა): „დაგმე ამათებამ საწუთრომსაჲ“ **მ. ცხ.** 831; „დაგმე მოთესა თჳსა“ **მ. ცხ.** 296^ვ. იხ. გმობა.

დაგონილი გლეხილი, დაწეხებული: „მოგუარეთეს... თჳთი საწყაული ზეთი ჭურჭლითა, დაგონილი ცარცითა“ **მ. ცხ.** 109^ვ. იხ. გონა.

დაგრილება ჩრდილის მოფენა, გაგრილება: „დაგრილეს მადნარათაჲ ყოველთა ხეთა სულნელთა“ **მარ.** 5,8; „დაგრილეთ ხესა ქუეშე“ **დაბ.** 18,4; „ღრუბელმან... დაგრილა მათ“ **მთ.** 17,5; „შვიდა ხესა ქუეშე, რამთამცა დაგრილა“ **H—241,420.**

დაგრკილული — (დაპილული), კინაჲჲში: „ბურხ მათი საგზაო, ჭმელი და დაგრკილული და დაქმული“ **მ.** — „ბური საგზლისა მათისაჲ განქმელ იყო. და დაქმლილულ“ **მ.** **ახუ ნ.** 3,5. იხ. [გრკილი].

დაგუბება: „დაგონ მდინარე იგი, რომელი შესდითა ქალაქსა და დაგუბელს იგი“ **S—1141,511.** იხ. [გუბება].

დაგუშა დატემა, დარტყმა, დანარტყნება: „რაჲმს-იგი არა დატეხუენ მოძმესა მას თჳსაჲ ქუეყანასა“ **ბ. კეხ.** — **ექვ.** **დღ.** 31,7. იხ. გუშა.

დაგულება შენახვა: „დაგულეს სიმარჯუესა მათსა მრავალსა“ **მ. ცხ.** 30,16. იხ. გულება.

დაგუმერა „განგუმერა“, „წერტა“, „დაწერტა“, დახვლეტა, დაკოდვა: „დაგუმერა თინივე იგი, კაცი იგი ისრაიტელი“ **Fr.** — „განგუმერა თინივე ისრაიტელი კაცი“ **G.** **რაცხ.** 33,8; „მკდარი გახერისნი დაგუმერა“ **M.** — „დამკდრებულთა დახერისათა უწერტა“ **G.** **ახუ ნ.** 16,10. „დაგუმერეს იგი სარტყებთა მით“ **თომ.** **მოც.** 19,25; „დაგუმერდით მით მახვლითა“ **Q.** — „დაწერტენ იგინი მახვლითა“ **px.** **იერემ.** 23,47. იხ. გუმერა.

დაგჯანება დაყოვნება: „ნუ დაგჯანდებნი“ **მარ.** 248

დადარნება „დამალვა“, „მშერა“, საფარის ცხოვრება: „დაიდარნა ევლსა შინა“ **G.** — „დაემაღა მათ“ **M.** **მხ.** 4,48; „დაიდარნეთ უყუანა კერძო ქალაქსა“ **G.** — „უშმ-ნი რდით უყუანა ქალაქსა“ **M.** **ახუ ნ.** 8,4; „დაგიდარნეთ“ **Q.** **IV მც.** 8,8

დადარ(ა)ნებულ — (მშირი), ჩასაფრებული: „დადარანებულნი იგი აღდგენ აღრე აღგრილთ მათით“ **M.** — „მშირანი აღდგედ მწრაფლ იდგლით მათით“ **G.** **ახუ ნ.** 8,18; „იყოს დან ვითარცა გუელი, დადარანებულნი გზათა“ **მ.** **რომ.** — **კორნ.** **მოხ.** 182,17; „ნუუკუე მათთა ერდრემდე განდგომილ ვიყუე, ანუ გვეთა. სადამე დადარანებულ“ **Atti.** — 11,84^ვ.

[დადარანებულნი] იხ. დადარნება.

დადარნეულეზული — ჩასაფრებული: „გაშლილ დადარნეულეზული გზასა ზედა ცემაღ ტერფთა ჰუნთასა“ **მ.** **რომ.** — **კორნ.** **იხ.** **და იაკ.** 30,6.

დადგინება „წარმადგინება“, „დავანება“, დაყენება, დაწესება, დანიშვნა: „დადგინოს მე აწ აქა უფრომს ათორმეტი დასი ანგელოზთაჲ“ **C.** — „წარმოშობილს მის მე აქა უმრავლეს ათორმეტთა გუნდთა ანგელოზთა“ **DE.** **მო.** 28,53; „არაფერ“ **ახუ კაცი.** რომელმანმცა შეიყვანა იგა სახილ და დამკობა დგინა“ **M.** — „არა მუნ კაცი შემკრებული მათი სახილ დაგანებისათჳს“ **G.** **მხ.** 19,15;

„დაადგინა იგი გოდოლსა ზედა მის ტაძრისაჲ“ **მთ.** 4,5; „დაადგინა იგი მთავრად ეგვტესა ზედა“ **საქ. მოც.** 7,10; „დაეადგინენ აღილის თჳსა“ **Q.** **ნეემ.** 13,12; „დაგადგინენ თქუენ შვილად“ **I.** **იერემ.** 3,19; „მე დამადგინა თქუენდა მსაჯულად და განმგებულად“ **ე.-გ.** 36,6.

დადგინებულ — (ზედამდგომელი): „მოუდგა მოსეს ყოველნი დადგინებულნი ათასის-თავებად“ **G.** — „მოვიდეს მოსესა ყოველნი ზედამდგომელნი ათასის-თავთა“ **px.** **რაცხ.** 31,48. იხ. დგინება.

დადგმა „დადება“, „წინა ყოფა“, „დასხმა“, „(ლ)დგმა“: „დადგმა დასდგა კლდესი შინა ბუდე შენი“ **G.** — „და-თუ-ს-დგა კლდესა შინა ბუდე შენი“ **px.** **რაცხ.** 24,21; „დადგემდით ფერტთა თქუენთა ქედთა ზედა მათთა“ **M.** — „დადგენით ფერტნი თქუენნი ქედთა ზედა მათთა“ **G.** **ახუ ნ.** 10,24; „დადგინა ბაღმ ფერტთა ჩემთა“ **Q.** **იერემ.** 1,18; „დადგინა თქუენ იგავი“ **M.** — „წინა-გ-იყო თქუენ წინა-ყოფაჲ“ **G.** **მხ.** 14,12; „დადგინა იესუმან“ **G.** — „დადგინა დასხმანისა“ **M.** **ახუ ნ.** 4,20; „დადგა იგი ქალაქსა თჳსაჲ“ **M.** — „დადგა იგი ქალაქსა თჳსაჲ“ **G.** **მხ.** 3,27; „დადგინა მუშენი, ელოცუოლ“ **ლ.** 22,41; „ეთარცა სიძესა, დამადგა მე გვრგვინი“ **გ.** 31,10; „სხუად იგავი დაუდგა მათ“ **მთ.** 13,24; „დადგინეს საყდარნი საჭელოსანი“ **გ.** 121,3. „მზიარულ არს (მცონარი) ტაძლისა დადგმასა და წუნ მარხვისათჳს“ **მ. ხყ.** 248,7.

დადგმულ — (დადგომილი), დადებული: „შეიპყრობდეს ვითარცა საბრქმ დადგმული, საეპს მფრინველითა“ **Q.** — „შეიპყრობდეს ვითარცა მახმ დადგომილი, საეპს მფრინველითა“ **I.** **იერემ.** 5,27. იხ. დგმა; შარავანდადგმული.

დადგომა „დგომა“, „დამტკიცება“, „ფერტის დაპყრობა“, „დაშრობა“, „დადგრობა“, „შედგომა, გაჩერება: „რაჲმს დანდგეთ თაყუანის-ცემილ“ **C.** — „რაჲმს დადგეთ დოცესა შინა“ **DE.** **მარ.** 11,25; „განეფილთა“ თაქსა ზედა თჳსა ვერ დადგეს“ **C.** — „რომელი განეფის თაქსა თჳსა, ვერ დადგმტკიცის“ **DE.** **მთ.** 12,25; „დადგე იესუ“ **DE.** — „ფერტი დაიპყრა იესუ“ **C.** **მარ.** 16,48; „არა დაგიდგეს მათგანი არავინ წინაშე თქუენსა“ **M.** — „არა დადგეთ მათგანი არცა ერთი წინაშე თქუენსა“ **G.** **ახუ ნ.** 10,8; „ვერდარა უძლთნ დადგომაღ (დადგრომაღ)“ **ქ.** **გ.** 33,12; „ჩუენ არა დამდგებოდეთ“ **ე.-გ.** 50,2; „გზასა ცოდვითასა არა დამდგა“ **გ.** 1,1; „შეილა და ტიმოთე მუნვე დადგეს“ **საქ. მოც.** 17,14; „დინებისაჲნი დადგეს“ **ბ. კეხ.** — 40 თჳს 119,20; „მეფარო ვერ დაუდგეს“ **Q.** **ამოს** 2,15; „დადგეს ლიხისუა ზედა“ **მ. ცხ.** 30,4; „მოვიდეს იგინი ფუნდესა ერთთა დადგომაჲ მას შინა და განსუენებად სიციხისაჲნი“ **მ. ხყ.** (?)

დადგომილი — (დადგმული), გაყუდებული; „შეიპყრობდეს ვითარცა მახმ დადგომილი, საეპს მფრინველითა“ **I.** — „შეიპყრობდეს ვითარცა საბრქმ დადგმული, საეპს მფრინველითა“ **Q.** **იერემ.** 5,27. იხ. დგომა; წინა-დადგომა.

დადგრომა, „დადგრომა“ „დადგრო(ის)პყრობა“, „ყოფა“, „დაყოფა“, „დაყოვნება“, „ლოდნა“, „დავანება“, „დასადგურება“, „დაჯდომა“, „დადგომა“, „დაძინება: „დადგრომა დადგრომა მან, სადაცა იყო, ორ დღე“ **DE.** — „და-

გაღიშვრამ მუნ, სადა იყო, ორ ღლე^ნ C, ა. 11,8; „დაა-
დგრეს მუნ სამ ღლე^ნ G, — იყვნენ მუნ სამ ღლე^ნ M,
ახ. 5. 2,22; „დაადგერით აქა“ DE, — „ელოღეთ აქა“
C, შრ. 14,14; „მის თანად დაადგერეს (დაიყოვნეს C)
მას ღლესა“ DE, ა. 1,29; „დაადგრა იგი“ M, — „დაივიანა
მუნვე“ G, შხ. 19,7; „დავადგრეთ მუნ“ M, — „დავი-
დგურათ მას შინა“ G, შხ. 19,1; „დაადგერ მუნ ჩემ
თანა“ M, — „დაქედ ჩემ თანა“ G, შხ. 17,10; „ვერღარა
უძლონ დადგრომად“ (დადგომად T) უხ. 35,18;
„არა დაადგრებინ სასყიდელი მორეწისა“ უხ. — „არა და-
იძინოს სასყიდელმან მორეწიამან“ G, ლევტ. 19,12; „მო-
ვიდა და დაადგრა“ მთ. 2,9; „იენ დაადგრა შიშისა მის-
სა“ O, შარ. 2,12; „ნიქო უფლისად დაადგრის მართალ-
თა ზედა“ შარ. 11,17; „შემოდით ვანად ჩემად და დაად-
გერით“ ხაქ. მოც. 16,15; „დაადგრა იან ტოთა მისთა
ზედა“ ოქრ. გურიტ. 225,8; „გრძაბნი სართულთა მისთა
დაადგრენ“ ხოფ. 2,14; „დაადგრა ვიდრე სამ ეამადე“
H 41,7. „შევიდა დადგრომად მათ თანა“ DE, — „შევი-
და დაიყოფად მათ თანა“ C, ლ. 24,28.

დადგრომილ-ი დამდგარი, დამტკიცებული: „როგელი
დადგრომილ იყო ბომონსა მას შინა არტემისსა“ ა. მოც.
65,9; „დადგრომილად პოვოს იგი წინაშე ბჭეთა მისთა“
O, ხაბრძ. ხოლ. 2,15. იხ. ღვრომა.

დადგმა «დადგმა», «დარტვა», «დახურვა», «დაზავე-
ბა»: „დაჰსდგებდეს უძლურთა“ DE, — „დასდგმიდეს
სნეულესა“ C, შრ. 3,55; „დასდვან მას ზედა სამოსელი
მეწამული“ უხ., „დადურათონ მას ზედა სამოსელი ძოწე-
ული“ G, რიცხ. 4,8; „დასდვან მას ზედა ხაბურველი იგი
ტუფი იაქინთონი“ უხ., — „დაჰსდურათონ მას ზედა საბუ-
რველი ტუფი ვაქინთონი“ G, რიცხ. 4,8; „დასდვან
ცმელი ცხორებისა“ O, — „დაჰსდვან ცმელი მაცხოვრების-
სა“ G, ლევტ. 6,11; „მუნ დადგოდთან წმიდა წმიდა-
თა“ O, ეზეკ. 43,18; „დადგვით სასოებათ თქუენი უფლისა
მიმართ“ ფლკტ. 148,21; „დასდგე, უფალა, საცოთ პირსა
ჩემსა“ შ. ცხ. 14,1.

დადგმა (გულსა) «გულისხმის-ყოფა», «შეა», განზრახ-
ვა: „დაედვა გულსა თჳსსა“ DE, — „გული სკამ-ყოფ-
და გულსა თჳსსა“ C, ლ. 2,19; „დაიდგა გულსა-კაცან...
ძმასა თჳსსა შეწევნად“ I, — „შეიდეს კაცად-კაცად... ძმასა
თჳსსა“ O, ეხ. 41,8; „არარა დაედევ გულსა ჩემსა უწ-
უხად თქუენდა“ I კორ. 2,2.

დადგმა ხაძირკუელისა «დაფუძნება»: „დადვა სა-
ძირკუელი მისი“ M, — „დაფუძნა იგი“ G, იხ. 5.
6,26.

დადგმულ-ი მოდებული, დისვენებული: „არასა და-
დგმულ არს მტურა თაჳსა მავს. აბოლონისსა“ ფლკტ.
124,20; „როგელსა არავინ ჰადა დადგმულ იყო“ ანან.
ეხ. 312,1. იხ. დგმა; დანადგმი, დასადგმელი, თავდადგმუ-
ლი, სახედ-დადგმა, წინა-დადგმა, გელის-დადგმა.

დადგნება დადგნა: „უაჟუთ არა დაადგათ წყლობად
შენი მონასა შენსა ზედა“ შ. სწ. 147,25. იხ. დინება.

დადგნობა «განკათა» «შეძრწუნება», დაღვენა, დან-
ცვეთა: „დამდნარნი სიყმილთა“ G, — „განკათდეს
იგინი სიყმილთა“ M, H შხ. 32,24; „დამდნა გულს ჩემი“

O, — „შეძრწუნდა გული ჩემი“ M, ეხ. 15,18; „მოვლი
და შეინვარა დაუთმობდა ცეცხლსა და არა დადგნობდა“
O, ხაბრძ. ხოლ. 16,21; „ვითარცა ცვლი რა დადგნის წინაშე
ცეცხლსა“ უხ. 37,3; „დადგნ ჯორცნი მათნი“ ზაქ. 14,12;
„დადგნე, ვითარცა დგაზარდისა ქსელი, სული მისი“
უხ. 38,12; „დადგნ მათი, ვითარცა ცვლი, და კლდენი;
ვითარცა ქონი სიცხესა, ვითარცა მცინვარი მზესა“ შ. სწ.
124,1.

დადგნობილ-ი გადგნობილი: „ივლი დადგნობილ“ უხ.
21,15. იხ. [დგნობა].

დადგრომა იხ. დადგრომა.

დადგრეა მოზრა, დაზრა: „პირი ჩემი დამედრიკა ქუე-
ყახად“ O, ლან. 10,9; „დადგრიონ იგი“ I, იერემ. 45,12.
„დადგნებულ ვიყავა დადგრეად ზედა მუჭლთა ჩემთა“ O, II
ეზრა 2,5; „თავი იგი მათი (ოთხ-ფერტაჳ) დაღმართ, და-
დრეკილ არს“ შ. კახ.-ექვს. ლ. 125,15. იხ. დრეკა.

დადუმება «დაცხრომა», «დასუენება», «დაცადება»,
ლუმბილი, გაჩუმება: „დაადუმე სული მათი მისგან“
G, — „დაცხრენა გულნი მათნი სიტყუთა ამით მისითა“
M, შხ. 8,8; „დადუმნა მარდოქე“ M, — „დაცხუენა
მარდოქეს“ O, ეხ. 12,1; „დადათუ ესენი დადუმენი,
ქვანი დადუმდენვე“ ლ. 19,40; „ნუ დაიდუმებ, ნუცა და-
ჰმშდენებ“ უხ. 82,2; „დადუმენ დადაიყავ პირი“ შრ. 4,32;
„დადუმნა მეფე-იგი კითხვისაგან“ ფლკტ. 155,24; „და-
ადუმე უფალმან მისმან სიბრძნე მისი“ იოხ 34,17; „სიო-
ნისათჳს არ დადუმენ“ უხ. — „იერუსალემისათჳს არა და-
ვიცადო“ O, უხ. 35,1.

დადუმება ღუმელი: „ვითარცა დადუმება იყო“ ხაქ.
მოც. 21,40; „უფროს დადუმება სცეს“ ხაქ. მოც. 22,2.

დადუმებულ-ი «უტყუ», გაჩუმებული: „დადუმებუ-
ბული“ C, — „დადგრა უტყუად“ ლ. 1,22; „იყო და-
დუმებულ“ ლ. 1,20; „დადუმებულ არიან ცოდენი“
ახ. რომ.-კურთხ. შიხ. 195,18. იხ. ღუმება.

დადუმებრება დაუმნოება: „ფრთხილ დადუმებრდის
ხედავ მათი“ შ. სწ. 159,17.

დავაკება გავაკება, მოსწორება: „მთანი დავაკებ“
I, ეხ. 45,2; „გზათა განკაზმვიდოდ და დავაკებდელ“
Ath. — 11,56,1. იხ. ვაკება.

დავანება «დადგინება», «ყოფა», «დაყოფა», «დადგრო-
მა», დადგომა, დასახლება, დაბინავება: „არა მუნ
კაცი, შეგერბელი მათი სახილ დავანებისათჳს“ G, —
„არავინ იყო კაცი, რომელმანმცა შეიყვანა იგი სახილ და-
მცა-ადგინა“ M, შხ. 19,15; „უბანთა ზედა არა დადგა-
ნო“ G, — „უბანთა ზედა ნუ იყოფი“ M, შხ. 19,20; „და-
ივიანა მუნვე“ G, — „დაადგრა იგი“ M, შხ. 19,7;
„დაივიანეს მათ მუნ“ G, — „დაადგრეს მუნ“ M, შხ.
18,2; „სადაცა დაივიანა, დავივიანო“ G, — „სადაცა
იყოფოდო, ვიყოფოდო მცა“ M, რუთ. 1,16; „და-
ვივიანოთ მუნ ღვაჳს შინა“ G, — „დავივიანოთ გაბაჳს“
M, შხ. 19,18.

დავანებულ-ი «დაბანაკებული»: „დავანებულნი
ლელესა შინა“ G, — „დაბანაკებულ იყვნეს ლელესა მას
შიდა“ M, შხ. 7,12. იხ. ვანება.

დავარდნა დავარდნა, „შევრდომა“, „დაკლება“, „დამ
ლაბლება“, „განრომა“, „დებდა“: „დავარდა ფერტო
თანა მისთა“ DE, — „შეუ რდა ფერტოა მისთა“ C, — 11, 22;
„არა დავარდა სიტყუაჲ ერთი ყოველთაგან სიტყუათა“
G, — „არა დავაქლდა სიტყუაჲ ერთი ყოველთაგან სიტყუა-
თა“ M, — 5, 28, 14; „უკუეთუ დავარდეს (დამდაბლ-
დეს G) ძმა შენი შენ შორის“ pხ., ლევტ. 25, 28; „დავარ-
დეს და თაყუანი-სცეს“ მთ. 2, 11; „რომელი-იგი ეკალთა შინა
დავარდა“ ლ. 8, 14; „დავარდა (განერა O) ქურჭერი,
რომელსა ზეშოდა თივისაგან, ჰელთა შინა მისთა“ I, — იერმ. 18, 4 „სილდარი სიმონისი დავარდომილ იყო მჭურავლებითა“ (1)
DE, — „სილდარი სიმონისი იღვა სიტხითა“ C, — მრ. 1, 20

დავარება ტკივნეულება, შეწუხება, „განჭრეტა“:
„თუაღნი ქურითაგან არა დავარჯენ“ O, — „ქურითა
თუაღნი არა განჯვრიტე“ იოზ. 21, 16. — იხ. ვარება.

დავარცხნა: „დავარცხნე წუერი შენი“ ი. ურბ. 28, 31.
იხ. ვარცხნა.

დავედრება „ვედრად ქონება“, მიბარება, დაბარება:
„ვედრა, რომელი დავევედრა მას“ G, — „ვედრისა მისთჳს,
რომელ ვედრად“ აქუქნდა მას“ O, — ლევტ. 6, 4; „ჰელთა-
სანთა დიპვედრებენ, რაჲთა მარჯულ მჭურავლიან და
არარას მიაქირებდენ“ ი. — ე. 25, 25. — იხ. ვედრება.

დავით-ი დავითნი: „დავითი მდინარე არს წყლისა ცხო-
ველისაჲ“ A—155, 429.

დავიწყება მივიწყება, „დაფარვა“: „დავაფიყდა პუ-
რისა-მოღებაჲ“ მთ. 10, 5; „დამაფიყდა კეთილი“ I, — გოდ.
იერმ. 8, 17; „რომელი იტყუადს ერუსა, არავინ დავიწყ-
დეს“ O, — „მიმთხუველთა უსამართლოსა, არავისეჲ დავ-
ფარცხნის“ pხ., — სიმრძ. ხოლ. 1, 5; „დავიფიყებენ და
არარას იქსენებენ“ მ. სჭ. 289, 25. „რაჲთა არა სიღრმესა
შეცვენ დავიწყებასა“ O, — სიმრძ. ხოლ. 18, 11.

დავიწყებად-ი დასავიწყებელი: „სიზმარი არს დავიწყ-
ებად-ი, ნუ გრწამნ მისი“ მ. სჭ. 259, 1. — იხ. [ვიწყება].

დავლტობა იხ. დალტობა.

დავრდომილ-ი „მორეწე უზოგარი“, „ქირული“, „გლა-
ხაკი“, ლატაკი, დაჩაგრული, დავარდნილი, უძლუ-
რი, სწეული: „არა დააკლო სასეიდელსა დავრდომი-
ლისა და მოქენისაჲ“ G, — „ნუ მოჰხუტე სასეიდელსა მო-
რეწესა, უზოგარსა მისდა ნაკულეფანსა“ M, — II შქ. 24,
14; „დავრდომილ არს“ G, — „უზოგარ არს“ M, — II შქ. 24, 15; „დევნა მან კაცი დავრდომილი (ქირული C)
გლახაკი“ I, — ფხ. 108, 16; „უკუეთუ დავრდომილ იყოს ძმაჲ“
G, — „უკუეთუ გლახაკი იყოს ძმაჲ“ pხ., — ლევტ. 25, 25. „კა-
რალული დავრდომილი ტურთსა ქუეშე“ O, — გამოსლ. 22, 3,
„ნუ ჰმძლავრობ დავრდომილსა, რამეთუ გლახაკ არა“ O,
იგ. ხოლ. 22, 22; „დაჰქურთნიდეს თავთა დავრდომილ-
თასა“ O, — ამოს 2, 7; „დავრდომილი კაცი მშუდობით
განისუენებდენ“ I, — ებ. 14, 20; „გლახაკ და დავრდომილ
ვარი მე“ ფხ. 68, 20. — იხ. ვრდომა.

დავრდომილობა „გლახაკ ყოფა“, გაღარიბება: „შეჲმ-
თუ დავრდომილობდეს ძმა შენი, მყოფი შენ თანა“

G, — „უკუეთუ გლახაკი იყოს ძმაჲ შენი, რომელი შენ თანა
არს“ pხ., — ლევტ. 25, 25.

დავსება ჩაქრობა: „საბუშოლი იგი ვნებათაჲ სიწმიდითა და-
ვაესკათ“ მ. ცხ. 15, 1; „ვერ დავსებს ცეცხლს მას“
მ. ცხ. 278, 1. — იხ. ვსება.

დაწავება „დაიდება“: „დაჰწავოს ცმელი მაცხოვრებ-
ისაჲ“ G, — „დასდვას ზედა ცმელი ცნობისაჲ“ O, — ლევტ. 6, 11. — იხ. წავება.

დაწავება „სწავება“, შმვილობის ჩამოგდება, „შერი-
გება“: „დაწავებად ძეთა ისრაელისთა“ G, — „სწავე-
ლად ძეთა ისრაელისთა“ pხ., — ლევტ. 11, 47; „დაეწავა
მორიანს“ მ. ცხ. 74, 1; „დაეწავნეს“ მ. ცხ. 151, 11.

დაწავებულ-ი მორიგებულ-ი: „რამეთუ დაწავებულ
არიან ივინი ოცდაოთხ დრახმად“ ლომ. 55, 21. — იხ. ზავება.

დაწამთრება წამთრის გატარება: „რომელსა დაეწამთ-
რე მას ჰელასა შინა“ ხაქ. — მთ. 28, 21. „მუნ ვირნიჲ და-
წამთრებაჲ“ ტიტ. 2, 12.

დაწარება: „გითარ არა დაეწარეთ სიშორისაგან გზისა
მოსლვილ ჩემ გლახაკისა“ მ. სჭ. 282, 21. — იხ. ზარება.

დაწახება ყვირილი: „დაეწახნა მსაქულმან მან ვითარ-
ცა ლომმან“ H — 241, 126. — იხ. ზახება.

დაწელა დასრესა: „ვითარცა თიგაჲ უბნისაჲ დაეწილ-
ნე ივინი“ O, — II მფ. 22, 43; „ცვლი არა თუ დაღბეს და და-
ეწილთ, ვერ მიიღებს საბეჭდავსა კეთილად“ მ. ცხ. 206, 1.
— იხ. ზელა.

დაწერგნა დატყებნა: „დაეწერგნოა მერ გამოსლვასა
მას თჳსსა“ მ. ცხ. 259, 1. — იხ. ზერგნა.

[დაწიდე] იხ. ზიდვა.

დაწორება შეწირება: „მიიყვანნეს და დაწორნეს ივინი წი-
ნეჲ უფლისა“ O, — II მფ. 21, 9. — იხ. ზორება.

დაწარუნვა იხ. ზარუნვა.

დაწულევა დახსნა: „წესნი იგი-დაიწუნენ და დაწულენ“
II პეტრე 2, 10; „რავისმ ესრეთ ესე ყოველნი დაწულუბო-
ლიან“ II პეტრე 2, 11.

დაწულეულ-ი დანგრეული: „იყო ტაძარი დაწულე-
ული“ Sin. — 11, 259, 1. — იხ. ზულევა.

დაწვნა, დაძვნა დაღება, დახევეება, დამატება: „და-
წვნოს მას ზედა ყოვლად-დასაწუელი“ M, — ლევტ. 6, 12;
„დაჰწვნა მას ზედა“ III მფ. 18, 21; „ცოდვილმან დაჰწვნ-
ოს ცოდვაჲ ცოდვასა ზედა“ O, — ზორ. 2, 29.

დაწვნულ-ი, დაძვნულ-ი დახევეებული: „კეთილი თუ
დაწვნულ იყოს“ O, — ზორ. 20, 18; „დამალნა ივინი შეშათა
შინა სელის ლელუშისათა დაწვნულითა მის მიერ ერდოსა
ზედა“ G, — იხუ 5, 2, 6; „შეკრბნეს ყოველნი დაძვნულსა
მას ზედა სივრცესა ნავთისა“ Sin. — 11, 259, 1. — იხ. ზვნა.

დაწვევა „ზღვევა“: „დაწვეულ უნ იგი ასსა სიკ-
ლასა“ G, — „დაწვეონ მას ათასი სიკლაჲ ვეცხლი“ M, — II
შქ. 22, 19. — იხ. ზღვევა.

დათესვა „თესვა“: „რომელი მთილა კაცმან და დასთესა
მტილსა თჳსსა“ ლ. 12, 19; „აქუს წელ დასთესო აგარაჲ
შენი“ G, — „აქუს წელ სთესო ჯანა შენი“ pხ., — ლევტ. 19, 2;
„დასთესა ლუარძლი“ მთ. 12, 25. „მიიტაცის დათ-

სული იგი მთ. 11,19, „მომესგავსებინა მონაზონი დათმენისა მას განასი“ Sin.—97,52r. იხ. თესვა.

დათმენა „დაშთობა“, „მოთმენა“, ატანა, ტვირთვა, ღაცვა: „ამორვევლმან დათმენი მკვდრობაჲ იდღოჲ მინა“ G.—„ამორვევლი დაშთა დამკვდრებად აეღოჲს“ pხ., იხ. 19,49; „რომელმან დათმენი სრულიად“ მთ. 10,22; „რომელ დათმენი მრავლითა სულგრძელებითა“ მთ. 9,22; „დავითი იწო ვითარცა შობილმან“ O.—„მოვითმინე ვითარცა მშობიერმან“ pხ., იხ. 42,14; „რომელნი დათმენი ქმრისაგან თვისისა“ შუშ. 1, 23; „ვერღარა დათმენი კაცთა შათ კადნიერებაჲ“ მთ. 5, 2. კხ. 40-თხ 118,82.

დათმენა მოთმენა, გაძლება, მხნეობა: „დათმენი დადვრდოჲს ილითაჲ არა-წყმდეს სრულიად“ ფხ. 9,19, „ივლტოდა ვითარცა მხილა დიდი დათმენი და შენი“ ანდ.—იხ. 221,8. იხ. თმენა.

დათმობა მოთმენა, ატანა, გაძლება, ღაცვა; წინააღმდეგობა: „თმენთ დათმენ უფალსა“ ფხ. 29,2; ავერ დათმობდა ურავთა მათ“ ფლკ. 155,20; „გლახებან ვერ დათმობს რიცხვსა“ იგ. ხოლ. 12,3; „ვინმე დათმობს ღვთისა მას მთავრისა მისისასა“ მალ. 2,2; „შათა დევ იგი (წიგნი) ტურქერა კეცისასა, რადთა დათმობს ღვთისა მრავალთა“ O. იერემ. 23,15; „დათმენი მე“ ხოლ. 8,8; „თოვლი და მყინვარი დათმობდა ცეცხლსა და არა დადნებოდა“ O. სიბრძ. ხოლ. 16,21; „ვერ დათმობ შენ“ ფი. XIX, 22. იხ. თმობა.

დათოება დათოვება: „მშობად, ვითარცა თოვლსა, დათოვდეს ისარსა მონათა ამათ შენთა ზედა“ II მფ. 11,24. იხ. თოება.

დათრგუნვა „დატყეხნა“, „ბოროტის-დაღება“, გათყუვება, გაქცევა: „ვითარცა მკაცრ, რომელი დასთრგუნავს თიგვასა“ O. „ვითარცა მევეცემან-და დატყეხნის თვისი იგი თიგვად“ I. იხ. 41,25; „ზავისა მათისათვის დასთრგუნენ ივინი“ C.—„ზავისა მათისათვის დასთრგუნენ ბოროტი“ J. ფხ. 72,18; „რადთა არა დათრგუნენ იგი ფერქითა მათისა მთ. 7,6; „დამთრგუნა მე კაცმან“ ფხ. 55,2; „დადათრგუნევედ მღიზიანეთა შენთა“ O. ეზეკ. 22,2; „ზღუდბლნი კარისა მისისანი დათრგუნენ ინი ფერქმან შენმან“ O. ზირ. 6,36. „მივეც ძალი თქვენ დათრგუნვად ვუღოთა და ღრიავლთა“ მ. ხფ. 80,29. იხ. თრგუნვა.

დათრევა იხ. თრევა.

დათრ(ვ)ობა დათრობა, ბევრის შესმა: „არაგმს დათრვინიან მაშინ ჭერკულითა (ღვთაჲ მისაბროსი)“ C.—„ოღეს დათრვინიან, მაშინ უჭერესი (ღვთაჲ წარმოღვის)“ DE ა. 2,10; „დავითრენე ისარნი ჩემნი სისხლითა“ GM, II მფ. 22,42; „სასულელმან შენმან დამათრომე, ვითარცა ურწყულმან“ ფხ. 22,5; „დადათრო წყმამან ქუეყანა ჩუენი“ მ. ხფ. 85,27; „ნუ დათრვებ ი და ნუ მნავროვნობ საძმელთა ზედა“ H—622,8r. იხ. თრვობა.

დათუ დათვი: „გირი და დათუ ზოგად ძოვდენ“ I. იხ. 11,7; „შევემზგო მათ ვითარცა დათუ განკროშილი“ O. რეხე 18,6; „გარდამოვდეს მისა ორნი დათუნი და ჭურულთაგან თვისთა“ ფლკ. 166,19.

დათუ ბოძის თავი (საბა): „მოიღო წიგნი იგი და დათუსა განდგა და აღმოკთხა იგი“ Sin.—11, 261r.

დათუღება ჩათვლა, მითვლა: „რომელი ჩემი იყო შენ ზედა, მისგანი ვიბრძინე, რადთა დამითუალო“ მ. ხფ. 84, 5. იხ. თუღება.

დათქმა, დანთქმა შთანთქმა, ჩაყლაპვა, დამხობა, დახრჩობა: „მოქცევამან დათქა მე“ ფხ. 68,2; „დათქა სიკუდილი ძლეუთა“ I. კორ. 15,54; „დათქა უფალმან უწყალოდ ყოველი შენიერებაჲ იაკობისი“ O. გოდ. იერემ. 2,2; „დათქნეს ქუესკნელად ბეჟნი მისნი“ O. გოდ. იერემ. 2,9; „რადთა დათქას უხილავი იგი ფარათ“ დ. 125,11. „დათქმულსა მას უმჭულეებისაგან აღრე შეულისა მიერ გამოეცხადე“ ჯან. 6. 200,15. იხ. თქმა/ნთქმა.

[**დათქმა**] იხ. თქმა.

დათხევა „მოლურა“, „დასხმა“, დაღვრა: „დათხეოთ ჩეთა აპრონისთა... სისხლი იგი მისი საკურთხეველსა ზედა“ O.—„მოდუარონ ჩეთა აპრონისთა... სისხლი საკურთხეველსა ზედა“ G. ლევტ. 2,2; „სადა-იგი დასთხეოთ ნაცარი“ O.—„სადა დასთხეოთ ნაცარი“ G. ლევტ. 4,12; „ქუეყანასა დასთხეოთ იგი ვითარცა წყალი“ M. II მფ. 12,16. „დათხეად სისხლისა უბრალოთა“ ეხ. 59,7. „თვნიერ სისხლისა დათხეოსა არა იყო მოტეება“ ზებრ. 2,22; „დათხევაჲ სისხლისაჲ არ ღალავსა ამჟარტაინისასა“ O. ზირ. 27,16; „განვიღის გარე დათხევად წყალსა“ A—82,108r. „დათხეული ქუეყანასა ზედა“ მთ. 28,25. იხ. თხევა.

დათხევა „დატყეხება“, დაგდება, დაყრა: „დასხმა“, „მოთხევა“, „განთხევა“, „გან(ი)ტყუთა“, „მოლურა“: „არა დაგსთხენენ ივინი“ I.—„არა დაუტყენენ ივინი“ O. იხ. 41,17; „არა დაგუთხენენ ჩუენ“ II მფ. 2,2; „ნუ დაგუთხენენ ჩუენ კელთაგან შენთაჲსა“ O. ნეემ. 1,11; „მოვიხუენ ორნივე იგი ფიცარნი ორთავე კელთა ჩემთაგან და დაგსთხენ ივინი“ M. II მფ. 8,17; „დასთხეა ქუეყანასა ზედა (შარაენდი)“ ფლკ. 155, 20; „ვითარცა სკორტ დასთხენ (განსთხენენ O) ივინი“ I. იხ. 20,22; „დადასთხეა საჭურველი თვის და ძწოლად შედლა“ მ. ხფ. 298,11; „მუნ დავითხრო სიძვისა მიერ ჩემისა“ G.—„მუნ გავეცუთ (განგცუთ O) ხიძვითა ჩემითა“ I. იხ. 2,20; „სადა-იგი დასთხეოთ ნაცარი“ O.—„სადა დასთხეოთ ნაცარი“ G. ლევტ. 4,12; „სისხლი მისი დასთხეოს კედელსა მას თანა საკურთხეველისასა“ O.—„სისხლი მისი მოსთხეოს ხარისხსა მას თანა საკურთხეველისა“ G. ლევტ. 4,25; „დასთხენენ სისხლი იგი მისი საკურთხეველსა“ O. „მოდუარონ... სისხლი საკურთხეველსა ზედა“ G. ლევტ. 2,2; „დასთხენ შეილენ მათნი“ M. იხ. 29,4.

დათხეული მოშეგებულო, ჩამოყრილი: „პელნი დათხეულ და მუტლნი დაგსნილ“ O. ზირ. 25,21. იხ. თხევა.

დათხევა დაწნვა, ქსოვა: „დათხენეს მშობელთა ჩემთა (თმანი თავისა ჩემისანი)“ Sin.—11,252r; „გთხეა ფრიად ბიბან... ვიღრე აქა ჟამდამდე დამითხეავს ოცო მკარი“ მ. ცხ. 286r. „მალეყარტი სეჟინისაჲ რომელ არს დათხეული ბიბისაჲ“ მ. ცხ. 165v. იხ. თხევა.

დათხრა მოთხრა, გათხრა, გამოთხრა: „მარაფთა დათხარიან“ მთ. 6,19; „მარამცა უფლო (არა უტევა DE) დათხარიდ (+გუერდი DE) სისხლისა თვისისა“ C. მთ. 24,46;

„რამათა არა კედელი დამთხაროს“ **თომა მოც. 18,41**;
„კედელი დამთხარებოდა და საფასე არა განიშარებო-
და“ **თო. მართ. 175f. იხ. თხზა.**

დაკარგება «დაშეკრება»: „გამოსავალთა მისთა ზედა და-
იკარგოს“ **ც.** — „განშორებულსა მას დაეშეკდროს“ **მ.**
მსჯ. 5,17. იხ. [ქარვება]

დაკაფა დაჭრა: „სერტებები დაჭაფეთ“ **მ.** **II მჯ. 7,5. იხ.**
კაფა.

დაკერული დაკერილი: „ძუელსა რასმე დაკერულსა
და ფლასისასა ჩააცემიდეს“ **მ.** **ცხ. 117v. იხ. კერვა (-ული).**

დაკიხული კიბის საფეხური: „აღმოვლა დაკიხულსა
მას“ **ფლმ. მოც. 8,85**; „მრავალსა მას დაკიხულსა აღი-
ყვინა“ **მართ. D. ს. გაბ. მოც. სპ. 285. იხ. კიხე.**

დაკიდება ჩამოკიდება: „ძეწნთა ზედა შორის მისსა და-
ეპიოდეთ საგალობელი ჩუენი“ **ც. ფს. 114,2**; „დაჭკი-
ლეთ შენცა ესე საჭურველი“ **კედელთა სენაკისა შენისათა“ მ.**
სწ. 166,14. „დაკიდებად მას ზედა ყოველეთ ჭურჭერი“ **ო.**
ეზეკ. 16,3; „დაეწრიდით სიხლი მათი თავდაცვეთი დაკი-
დებითა“ **Ath. — 11,255v.**

დაკიდებული — «ძნელოვანი»: „იქმნეს... საშაღეები მთა-
თა შინა და ქუბები და დაკიდებულნი“ **ც.** — „იქმნეს...
საყოფლები მთათა შინა და ქუბთა და ძნელოვანთა“ **მ.**
მსჯ. 6,2. იხ. კიდება.

დაკირთება დამონება: „დაკირთებულ ვიყვნით ზუენ
ფაროზსა ეგებტესა“ **მ.** **II მჯ. 8,21**; „წესთა მათ ქუეშე ამის
სოფლისსა ვიყვნით დაკირთებულ“ **გაღ. 4,3. იხ.**
კირთება.

დაკლება «მოკლება», «დაკრდომა», «განსხუამება»,
«მოხუცება», ჩამორჩენა: „დაჰკლოს მოგებაჲ მისი“
pb. — მოთქლოს მოგებაჲ მისი“ ც. **ლევტ. 25,16**; „არა
დაჰკლდა (არა დაჰვარდა ც) სიტყუაჲ ერთი ყოველთაგან
სიტყუათა“ **ცმ.** **ახუ 5. 13,14**; „ნუშეცა რამ დაჰკლდე-
ბის მას მავთ თქმულთაგანი“ **ო.** — „ნუშეცა რამ დაჰვარდე-
ბის სიტყუათა შენთაგანი“ **მ.** **ცხთ. 8,10**; „არა დაჰკლ-
და მათგანი“ **მ.** — „არა განსხუამებდა მათგან“ **ც.**
ახუ 5. 23,14; „არა დაჰკლო სასიძულსა დაკრდომილისა
და მოქენისსა მათთა შენთაგანისა“ **ც.** — „ნუ მოჰხუეჲ
სასიძულსა მორეწესა, უბოვარსა მას და საკლულენისა, რო-
მელი იყოს ნათესავისა შენისაგან“ **მ.** **II მჯ. 24,14**; „ნუ
დაჰკლდე ბი დღეთა შენთა კეთილსა“ **ო.** **ზარ. 14,14**; „და-
ეჰკლდე სულსა ჩემსა კეთილისაგან“ **ო.** **მკლეს. 4,8**; „ნუ-
უთუ დაჰკლდე ბი შეწირვად აღუენსა უფლისა ეა-
მისასა“ **ც.** **რაცხ. 8,7.**

დაკლება ნაკლულენება: „დაკლებაჲ მეოთხისაჲ მის
ათეულისაჲ აღავსე“ **ორმოც. B. 189,25**; „არა არს დაკ-
ლება და შემატება“ **ო.** **ზარ. 13,5.**

დაკლებული მოკლებული, დაჩაგრული, ჩამორჩე-
ნილი: „დაჰკლებულნი იგი ბქუენგან დაადგეს“ **აგ.**
6,4; „ბგონებდეს ეინმე ბქუენგანი დაკლებულნი თაჲსა
თჲსა“ **მებრ. 4,1**; „ეკრძალენით, ნუ ეინმე დაკლებულ
იყოს მადლისაგან ღმრთისა“ **მებრ. 12,15**; „ბქუენნი იგი და-
კლებულნი ამით აღავსეს“ **იკორ. 16,17. იხ. კლება.**

დაკლება დახურვა, დახშვა: „დაჰკლიტე კარი და
დახუცდე ბქულითა შენითა“ **ო.** **დამ. 14,10. იხ. კლება.**

დაკლება დაკლება, მოკლება, შეწირვა: „შესხები ჩემი და-
მიკლავს“ **ც.** **მთ. 23,4**; „დაჰკალ და ჰამე“ **საქ. მოც.**
10,14; „რამათა დაკლადიან მუნ“ **ო.** **ეზეკ. 40,29**; „დაჰ-
კალან გბოჲ იგი წინაშე უფლისა“ **მ.** **ლევტ. 1,5**; „დაჰუკლ-
ნეს ძენი და ასულნი მათნი ეშმაკთა“ **ფს. 106,37**; „უთუეთუ
დაკლან საკლელი“ **ო.** **ლევტ. 2,12.** „აღდგისა ამას დაკლვი-
ხა რუენისასა“ **მსჯ. 5,22. იხ. კლება.**

დაკლული — დამცრობილი: „დაჰკლულ არს ქასავითა გა-
გისი“ **ფლკტ. 150,20. იხ. კლება**; შდრ. **დაკლებული (და-
კლება)**

დაკნინება «დამცირება»: „დაჰკნინოთ დასაყრობელი
მათი“ **ც.** — „დაჰკცროთ სამკდრებელი მათი“ **pb. რაცხ.**
22,54; „უთუეთუ დაჰკნინოთ თავი შენი, ჰმოვო განსუენე-
ბაჲ“ **მ.** **ცხ. 69v. იხ. კნინება.**

დაკოდა დახეჩა, დაჭრა: „დაჰკოდა შეშაჲ მსხურბლი-
ათჲს“ **ო.** **დამ. 22,8**; „უთლითა დაჰკოდნეს ბქუენი მათნი“
ფს. 78,6. იხ. კოდა.

დაკორტა შეწუხება, დატყუანება: „ყოფელთა ჭაღურთა,
რომელნი არიედ გელმწიფებაჲ“ **ბქუენისა ქუეშე, მათ და-
ჰკორტნიდით“** **ო.** — „ყოფელთა გელის-ტუეშეთა დაჰქენ-
ქნათ“ **pb. ეს. 58,3. იხ. კორტა.**

დაკორტნილი — ფრთა-გაცილილი, გაყვლეფილი: „უცხო-
თა მიერ ნადირთა და მფრინველთა გელურთა დაკორტნი-
ლი (ტრედი). განაწყუნის შეუნიერებასა თჲსა“ **მ.** **ცხ. 453v.**
იხ. კორტა.

დაკრება «შეკრება», «დაქოლვა», «შეგროვება», თავის
მოყრა, მოქცევა, დაცემა, დაყრა: „რამელთაჲ დაჰ-
კრიბონ (შეკრიბონ **ო.**) მათა შეჰამონაჲ“ **ი.** **ეს. 62,8**;
„ჰვა დაჰკრიბონ მას“ **pb. — დაჰკოლდეს იგი ქვითა“**
ც. **ლევტ. 20,8**; „არა მატეს, სადა დაეკრიბოთ ნაყოფი
ესე ჩემი“ **ლ.** **12,17**; „დაჰკრიბონ შენ ზედა ქუაჲ“ **ო.** **ეზეკ.**
16,40; „დაჰკრიბა თაჲსა მისსა (უკეთურებაჲ)“ **ი.** **მგ.**
25,39; „ჰგები აღიღეს, რამათაჲ დაჰკრიბეს მის ზედა“
ც. **მ. 8,59**; „დაჰკრებ ცეცხლსა მისა ზედა შეშასა“ **ზარ.**
21,9; „დაჰკრიბის წელსებაჲ წელსებაჲსა“ **ო.** **ზარ.**
24,40; „ნუ მას ზედა დაჰკრებ ბრალსა“ **მ.** **ცხ. 220v.**

დაკრება ნაყოფისა «მონაყოფება»: „დაიკრიბეს ნა-
ყოფი იგი ფინიკელთა“ **მ.** — „მოთნაყოფეს სოფელი ფი-
ნიკელთაჲ“ **ც.** **ახუ 5. 5,12.**

დაკრებული — ნაგერალი: „ამას წელსა შეჰამო დაკრე-
ბული შენი“ **ო.** **IV მჯ. 19,22. იხ. კრება**; ქვადაკრებული.

დაკრვა «შეკრვა», აკერა, ალაგმვა, დამაგრება: „არა
დაჰკრა (შეჰკრა) პირი ვარსა მღვწელთა“ **ი.** **კორ.**
9,9; „დაჰკართ იგი ძნელად“ **მთ. 18,20**; „ვარსა მგეა-
ლოესა არა დაჰკრა პირი“ **ი.** **ტიმ. 5,18**; „რამათა დაიკ-
რას პირი სიკუდილმან“ **კ.** **იერ. ნათლისდ. 88,28**; „ფერვნი
მათნი დაჰკრნეს ძელსა“ **ვარ. 804.**

დაკრული — «შეკრული», დადებული: „როდენი (ჰურ-
ქელი) არა დაკრულ იყოს საჭურველითა მას ზედა“ **ც.** — „რო-
მელ არა იყოს შეკრული და სამურული მას ზედა“ **pb.**
რაცხ. 19,16. იხ. კრვა; პირს-დაკრვა.

დაკრტა ფრთების დაგლეჯა: „მართუეთა მათ დაჰკრ-
ტნიან ძუელნი ფრთენი“ **ფს. 11, 10. იხ. კრტა**; შდრ.
დაკორტა.

დაკრძალვა გაფრთხილება, დაცვა, შენახვა, დაფლვა, დაფარვა, დახვეწა, დაღება: „დაჰკრძალეთ ვითარცა იცით“ **მთ.** 27,65; „ვერ დაიკრძალოს სიტყუაჲ“ **ო.** ზირ. 8,20; „ფერწნი მათნი დაჰკრძალნა ჯუნდსა შინა“ **ხაქ.** მოც. 16,24; „ჰარი სიმოთხისაჲ დაჰკრძალეთ“ **ო.** დაწ. 13,17; „დაჰკრძალნეს მსვე დედისა“ **ოხ.** 20,9; „დაჰკრძალნა იგინი საფლავსა შინა ახალსა“ **მ.** ცხ. 262r.

დაკრძალული — **«დაქმული»**, **«დაბეჭდილი»**, გახვეული, დაცული: „იხილეთ კარი... დაჰკრძალული (var. დაჰქმული, დაბეჭდილი) და ბეჭედი გეო“ **თეოდ.** 558; „აჲ ვეცხლი შენი, რომელი მაქუნდა — დაჰკრძალული სუდარსა“ **ლ.** 19,20; „მისცა მას კისაკო თუხი დაჰკრძალული სიფისითა და დაბეჭდული“ **ჰ—341,24**

დაკრძალულად შეკრული სახით: „სადა იყო მკდომარს დაჰკრძალულად იოვანე“ **ი.** მოც. 70,27. **იხ.** კრძალვა

დაკუთვთა დაჭრა: „გულის-თქუითა დაჰკუთვნეს ძარლუნი კუროსა“ **ო.** დაბ. 40,6; „კირნი დაჰკუთვნეს კუროსა“ **იხ.** რომ-კურთხ. **იხ.** და იაკ. 60,9. **იხ.** კუთვთა.

დაკუთვთება დანარცხება, დახეთქება, დამდაბლება: „სადაცა დაბერის, დააჰკუთვთეს (დაჰკუთვთეს C)“ **DE**, **მრ.** 9,18; „შენ აღმიღე და დამაჰკუთვთე მე (დამაჰკუთვთე მე C)“ **ლ.** ფხ. 10,11; „უბჟარ ფერწი მისი და დააჰკუთვთე ქუყანად“ **მ.** ცხ. 264v. **იხ.** კუთვთება.

დაკუთვთა მოკრევა: „დაჰკუთვთეს მისა თმაჲ“ **ო.** დაბ. 41,14 **იხ.** კუთვთა.

დაკუთვთა კმევა: „ნაიარსა აცეცხვრთასა ჭამნ ბურსა თანა, რომელი-იგი დააჰკუთვთეს უფალსა სამუფოჲსა მის მსხუერპლისაჲს“ **მ.** ცხ. 111v. **იხ.** კუთვთა.

დაკრვება **«განკრვება»**, **«კრვება»**, **«შეცბუნება»**, **«დასულება»**, **«განკრთომა»**, **«თუალ-ხემა»**, გაოცება, გონის დაკარგვა, გაშტერება, გასულელება, შეშინება: „დაჰკრდეს მათ განკრვებითა დიდითა“ **DE**, **მრ.** 5,42; „დაჰკრდა“ **DE**, — **«შეცბუნდე»** C, **მრ.** 9,15; „მოწაფეთა დაჰკრდეს ბოღა“ **DE**, — **«მოწაფენი... დასულეზულ იყვნეს»** C, **მრ.** 10,24; „კაცთ-მოკუთვრებისა მათჲსა და გიკრდინ“ **ოქრ.-მარხ** და იონ 102,88; „დაჰკრდა“ C, — **«განკრთეს»** DE, **მრ.** 16,5; „დაჰკრდეს არარად უშეშად“ **ო.** ზირ. 40,7; „დაჰკრდეს ბოღა მოწაფეთა მისთა“ **მრ.** 6,51; „შეეშინოს და დაგიკრდეს გულოთა“ I, **ფხ.** 60,5; „განვიცადენ საქმენი შენნი და დამაჰკრდა“ **ო.** აბ. 3,2; „დაჰკრდეს ბოღა სიტყუათა მათ“ C, „უჰკრდა სიტყუაჲ იგი“ **DE**, **ლ.** 2,18; „რომელსა არა დაჰკრდეს ბოღი პირი კაცისაჲ, არცა მიიღება ქრთმისა“ **გ.** — „რომელმან არა თუალ-ახუნსა, არცა მიიღეს ქრთმი“ **მ.** II **შქ.** 10,17

დაკრვება **«განწრახება»**, გონებში ჩივარდნა; გაოცება; გაკვირვება: „იყო დაჰკრვებასა მათსა მითჲს“ **DE**, **ლ.** 21,1; „კაცად-კაცდსა თანა დაჰკრვება იქნებოდა“ **ჩიფხ.** 167,24; „დასულსა ისაკი დაჰკრვებითა დიდითა“ **იხ.** რომ-კურთხ. **იხ.** და იაკ. 62,9

დაკრვებულ-ი გაკვირვებული, გაოცებული; **«დასულელებული»**: „დაჰკრვებულ ვარ“ **ფლტ.** 152,84; „და-

ჰკრვებულ არა გული შენი“ **III ეზრა** 4,2; „მოწაფეთა დაჰკრდეს ბოღა“ **DE**, — „მოწაფენი... დასულეზულ იყვნეს“ C, **მრ.** 10,24. **იხ.** კრვება; შდრ. დასაკრვებელი.

დალაშქრვა მიმართვა: „დალაშქრეთ უღამის გზასა ზღვსა მეწამულისასა“ **გ.** II **შქ.** 140. **იხ.** ლაშქრვა.

დალბილება დარბილება; **დასველება**, დანამვა: „ფიცებო არს რკინაჲ, ხოლო ცეცხლმან დააღბეს იგი“ **მ.** სწ. 809, 8; „დამიღბენ ჩუენ მაქსიმად“ **მ.** ცხ. 72r; „შეკრა კონია დიდი და დააღბო“ **მ.** ცხ. 191v. **იხ.** ლბობა.

დაღევა, **დაღვენა** გამოღევა, მოკლება: „დაღლია წყალი ჩემი და ფინი იგი“ **მარკ.** 248; „დამიღევინ დღენი ჩემნი ბოროტთა შინა საქმეთა“ **მ.** სწ. 247,11.

დაღევად-ი გამოსალევი, მოსაკლები: „აჲმადის მამასა ქუეყნისასა დაღევადაჲ“ **მ.** სწ. 106,18 **იხ.** ლევა/ლევა.

დაღეწ(ვა) **«განლეწა»**, **«მოკრება»**, დაფშენა, შეშტერება, დამსხვრევა: „დაღლეწენ მათნი და დამწულოლენ ბორცუნი“ I, — **«განკლეწო მათა, დაწულოლენ ბორცუნი»** **ო.** **ფხ.** 41,15; „სახლნი მეფისა ბაბილონისანი ვითარცა კალონი მსოფლებელისანი დაღლეწენ“ **ო.** — „სახლნი ბაბილონისანი ვითარცა კალო ოვერი მათგანდენ“ **იხ.**, **იერემ.** 51,88; „მრავალჯერ დაღლეწეთა“ **ფლტ.** 157,8; „წათთა დაღლეწეს წუენი მათნი“ **ბ.** სხტ., 140,21; „არა დაღლეწოს კეისი ტური“ **მ.** სწ. 209,34; „სერობინი დაღლეწებოდინა შიშისგან“ **მ.** სწ. 124,16. „მრავალჯერ ქეთა დაღეწეთა მით უმეტეს დამაშურალ ხარ“ **ფლტ.** 157,8.

დაღეწილ-ი/დაღეწულ-ი შემუსრვილი: „დაღეწილი“ **მრკ** 255r; „წმიდანი იგი, დაღეწულნი წათთა, აღმოუტევედეს სულსა“ **ბ.** სხტ. 141,4 **იხ.** ლეწ(ვა).

დაღიჭ-ი დარბაზი, სასამართლო, **«პასტოფორიონი»**: „შეიყვანენ... დაღიჭთა ძეთა ანაფსთა“ **ო.** — „შეიყვანენ... პასტოფორიონსა ძისა ანანისსა“ **იხ.**, **იერემ.** 35,4; „დაჭდა დაღიჭსა მასვე“ **ფლტ.** 149,86; „წარგდეთ დიდსა მას დაღიჭსა წინაშე მეფისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა“ **მ.** ცხ. 281r; „ბრძანა მოეყვანება დაღიჭსა მას განსაკითხავსა“ **ხარტ** 148v.

დაღოღება დახვედრება, შემზადება: „ნავი მცირე დააღოღონ მას ერისა მის გამო“ **მრ.** 3,8. **იხ.** ლოდება.

დაღობობა: „გადრემდე დაღბენ გორცნი მისნი“ **იოზ** 88,21, „ნაყოფი მისი დაღბეს“ **ო.** ეშქ. 17,8; „შეყროლდეს დაღბეს წყალუღბანი ჩემნი“ **ფხ.** 87,6; „უკუთუთ უბრემე იგინი (სამოსელი) და არა ამხვენებდენ, თუთ დაღბენ იგინი“ **მ.** ცხ. 261r. **იხ.** ლბობა.

დაღობოლვა დაღობობა: „დაღობოლვა“ **კ.** **იერ.** — **ადღობ.** 153,28. **იხ.** ლობოლვა.

დაღტობა, **დავტობა** **«დასოვლება»**, დანამვა: „ამან ცრემლითა დააღტენა ფერწნი ჩემნი“ **ლ.** 7,44; „მოიღო მაქმად და დაავტო წყალსა“ **ო.** IV **შქ.** 8,16; „სარეცელი ჩემი დავალტე ცრემლითა ჩემითა“ **ფხ.** 6,7; „დაიღტენ მათანი სისხლითა მათითა“ **ო.** — „დასოვლდენ მათანი ათხლისგან მათისა“ **გ.** **ფხ.** 84,4. **იხ.** (ვ)ლტობა.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

დამაბრუნებელი-ი რაც აბრუნებს: „ნუმო გუფევის ბენ-ლო იგი დამაბრუნებელი“ რიფს. 164,22; „გონების დამაბრუნებელი“ ლონგ. 189,86. იხ. დაბნელება.

დამაბრკოლებელი-ი შემფერხებელი, შემცთენი, შემძლილი: „დამაბრკოლებელ ხარ შენ ჩემდა“ მთ. 16,23; „დამაბრკოლებელი ისრაელისაჲ, რომელმან შეურაცხა შეჩუენებული“ A—570, I 5შტ. 2,7; „უღირსმონაზონსა, რადთა არა იყოს...ვისა დამაბრკოლებელ“ მ. ცხ. 36r. იხ. დაბრკოლება.

დამადნობელი-ი „ქვალისა დამადნობელ არიან“ (!) 286r. იხ. დადნობა.

დამათრობელი-ი „თათლუქი“: „ნუ მსუამ ღწონსა და დამათრობელსა“ G, „ნუ მსუამ ღწონსა და თათლუქსა“ M, 8სჯ. 12,4 იხ. დათრობა.

დამაქება: „რაჟამა დამაქდებოფდ ცხოვარნი და მუცლად იღებდ“ O, ღაბ. 39,41. იხ. მაქ(ნ)ება.

დამალვა „მიფარვა“, „დაფლვა“, „დადარნება“: „დაემალა მათგან“ DE, „მიფარა მათგან“ C, ი. 12,36; „სერტყთა შინა დაემაღნეს“ I, იფრგ. 4,29; „დამალა (დაჭფლა C) ვეცხლი იგი“ მთ. 25,18; „დამალა იგი პირისაგან გოთოლიასა“ M, II 5შტ. 22,11; „დაემაღნეს (დასხდეს G) საშუვალ ბეთელსა“ M, იხუ 5, 3,9; „დაემაღნა (დაემალა M) ველსა შინა“ G, 8სჯ. 9,48; „დამალა გვეთა მით ნალუარეთასა“ O, I 8ფ. 15,5.

დამალული-ი „დაფარული“, საიდუმლო; „სასირცხო აღვილი“: „არიან ვინმე ქებასა ერთსა დამალულ“ ანდ-ანატ. 102,8, „სანთელი შუალსა შინა გუმბირსა ქუეშე დამალულ იყო“ იხ. რომმ-კურთხ. ისაკ და იაკ. 4,1; „დამალული, რომელი არა საცნაურ იყო“ ლ. 12,9, „(იყვნეს) დამალულ საყოფელსა მას მეფეთასა“ რიფს. 187,5; „შეიპყრა დამალული მისი“ O, „დაშვეს დაფარულნი მისნი“ pb., აბდ. 1,6. იხ. მალვა.

დამაშაბლებელი-ი „შემაწუხებელი, შემაფიწროებელი“: „მისცე იგი... დამაშაბლებელთა შენთასა“ I, ეს. 51,23. იხ. დამაშაბლება.

დამამტკიცებელი-ი „განამტკიცებელი“: „ფგრემ დამამტკიცებელი თავისა“ ჩემისაჲ“ T, „ფგრემ, განამტკიცებელი თავისა ჩემისაჲ“ L, ფს. 107,9. იხ. დამტკიცება.

დამართ ძირს, ქვემოთ; „მართლ-ქუე“, „შეთამართ“: „აღიხილნენ თუაღნი ზეცად და ქუეყანად დამართ“ O, „მოიხილონ ცად მიმართ ზე და ქუეყანად დამართ ქუე“ G, ეს. 5,30; „(ვიხილო) დამართ-ცეცხლი“ O, „(ვიხილო) შთამართ-ცეცხლი“ ეჟგ. 8,2; „შენ დაჭდე დამართ“ M, II შტ. 28,42. იხ. მართ.

დამართებით პირისპირ: „დამართებით ნოპატსა მთასა“ 8სჯ. 25,6; „დადგა იგი გარეშე სენაკსა დამართებით სარკუმელსა ბერისასა“ მ. ცხ. 425v. იხ. მართ.

დამარილება „შეშარილება“: „რადთა-მე დამარილონ“ მთ. 5,13; „ყოველივე შესაწირავი მახუერბლისა თქუენისაჲ მარილითა დამარილენ“ M, ლევტ. 2,13; „რადთა დამარილონ“ DE, „რად-მე შეიშარილონ“ C, მრ. 9,50. იხ. მარილება.

დამარიფველი-ი დამაქცეველი: „სიცილი უტმარ არს და მ. ძეგლი ქართული ენის ლექსიკონა

უსარგებლო და უფროსდა დამარღუეველ შენებულსა“ მ. სწ. 228,15. იხ. დარღუევა.

დამარხვა „დასხმა“, „დაცვა“, „ცევა“, „შენახვა, დაფლვა, „მოხედვა“: „დაემაღნეს (დაემაღნეს C) ყოველი ესე სიტყუანი გულსა თქსა“ ლ. 2,51; „დაემაღნეთ (დაემაღნეთ G) მღდლობაჲ თქუენი“ M, რიფს. 18,7; „და-თუ-ი-მ-არ-ხ-ნ-ენ გზანი უფლისანი“ M, „უკუეთუ დამ-ი-ც-ენ გზასა უფლისასა“ G, 8სჯ. 2,22; „დამმარხეს იგი ჩემსა მას ახალსა სამარხთსა“ მოვან ხტეფ. 500; „დაემაღნეთ თაენი ჩუენი ყოვლისაგან ბოროტისა“ მ. სწ. 26,4; „დაემაღნეთ გულითა თქუენითა ყოველივე სიტყუა ესე“ pb., „მოხედეთ გულითა თქუენითა ყოველთა ამათ სიტყუათა მიმართ“ G, II შტ. 82,48.

დამარხვა დაცვა, „შენახვა“: „დამარხვა მცნებათა ღმრთისათა“ I კორ. 7,19; „მიგეც თქუენ დამარხვად ყოველთა დასაბამთა ჩემთაჲ“ G, „მიგეც თქუენ საცავი იგი პირველ ნაყოფთა ჩემთა“ pb., რიფს. 18,8.

დამარხული-ი „შენახული, დაფლული“: „ეთათა შინა დამარხულ არს“ მრთ. A, ათ. აღექს-ანტ. დ. 20r; „გზასა მას დამარხული დგას“ იხ. რომმ-კურთხ. ისაკ და იაკ. 4,10

დამარხულად საცავად: „იხილე სახლთა მატინათასა, სადა ძეს წიგნები საცენებელთაჲ დამარხულად მფეისა კვროსინი“ O, I გზრა 8,21; „დამარხულად გედანს იგი ღღისა მის ჰიარისათჲს“ მ. სწ. 89,21. იხ. მარხვა; შდრ. დასამარხული (-ლად).

დამასხმელი-ი დამნერგველი: „დამასხმელი იგი (ნერგისაჲ) უბრალო არს“ მრთ. A. კ. იერ.-სინან. 64. იხ. დასხმა.

დამატება იხ. დამეტება.

დამაყდუნებელი-ი დამაყენებელი, დამაბრკოლებელი: „ღმრთის-მსახურებისა დამაყდუნებელ“ ლონგ. 189,85. იხ. დაყდუნება.

დამაყენებელი-ი დამაბრკოლებელი, შემადფერხებელი: „მოთმინებისა დამაყენებელ“ ლონგ. 189,85; „ცოლი საფრტე და საცთურ ექმნების და დამაყენებელ ყოველსა საქმესა კეთილსა“ მ. სწ. 120,34. იხ. დაყენება.

დამაშურალი-ი „მაშურალი“, ნაშრომი, გარჯილი, დაქანცული: „იესუ, დამაშურალი გზისა მისგან, ჯდა წყაროსა მას თანა“ C, „იესუ, მაშურალი სღვისა მისგან, ჯდა წყაროსა მას ზედა“ DE, ი. 4,6; „იყვნეს დამაშურალ“ მთ. 9,36; „რომელი განუსუენებს დამაშურალთა“ შუშ. II, 11; „დამაშურალი იყო ღიღითა მით ტირილითა“ ვარ. 820; „დამაშურალი არიედ სწავლითა“ მ. სწ. 158,5. იხ. დამშურება.

დამაცუდებელი-ი უქმად გამხდომი: „(სიმდაბლე) დამაცუდებელ (არს) შერისა“ მ. სწ. 172,12. იხ. დაცუდება.

დამაზრწველი-ი დამაბრკოლებელი, ხელის შემშლელი: „მე მყუდროება... სიმადრისა დამაზრწველი“ მ. ცხ. 81r; „დამაზრწველ ექმნებიან კაცსა ყოველსაჲ საქმესა კეთილისაჲსა“ მ. ცხ. 188v. იხ. დაზრწვა, ხრწვა.

დამაბრუნებელი-ი შემოქმედი: „არცა დამბადებელმან შეიწყალნეს იგინი“ O, ეს. 27,11; „ჩვერეთა დაბადებულთა მმონებს და არა დამბადებელსა“ მ. ცხ. 12v. იხ. დაბადება.

დამბალი-ი დალობობილი: „პოვეს მცირედ ბაქსამადი და ოსპნი დამბალი და ყვეს სიყვარული“ **მ. ცხ. 188v. იხ. ლობაზა.**

დამბანაკებელი-ი დაბანაკებული: „და დამბანაკებელნი ბირველნი აღმოსავლით ერქო“ **გ. — და რამე ლთა და ბანაკი ბირველად აღმოსავლით“ M, რიცხ. 2, 8. იხ. ლამბანაკება.**

დამდაბლები «დავრდომა», «მშუღება», «ჭირვება», «ძლეულ ყოფა», «მცირება», «დავლახაკება», მდაბლად ქცევა, შევიწროება, შეჭირვება, დამორჩილება; დამწუხრება, შერაცხვნა: „უაუეთუ დამდაბლდეს (დავარდეს ხ.) ძმა შენი შენ შორის“ **გ. ლევტ. 25, 28; „თავი თხი დამდაბლა (დაიძვარა Q) და ხატი მონისა მითლი“ (მონებისა შთაიყუა Q)“ ხ. — ფლპ. 2, 7; „შენი ამმონისნი დამდაბლდეს მე (მაქირა ვებდეს მე M)“ G, მსჯ. 12, 2; „დაამდაბლა უფალმან იბიბნი მეფე“ M, — ძლეულ ყო ღმერთმან მას დღესა შინა იაფნი მეფე“ G, მსჯ. 4, 22; „დაამდაბლდეს ჩუენ“ G, — გუამშვდებდეს ჩუენ“ ხ. — II მჯ. 26, 6; „რომელმან აღიძალა თავი თხი, იგი დამდაბლდეს“ მთ. 23, 12; „რადენ იბიბნი დამდაბლდეს, ეგოდენ ესენი უფროსი განძლიერდებოდეს“ O, გამოსლ. 1, 12; „დავამდაბლენ ჟოველნი მტრნი შენი“ M, I მჯ. 17, 10; „რომელმან დამდაბლა, მანვე შეიწყალოს“ I, გოდ. იერემ. 3, 22; „დამდაბლდი ქუეშე კელსა მისი“ O, დაბ. 16, 9; „უაუეთუ დამდაბლენ ასულნი ჩემნი“ O, დაბ. 21, 50; „დღიანი ჩუენი სირის შინა დამდაბლდეს“ O, გოდ. იერემ. 5, 11; „დაამდაბლდე სამკვდრებელისაგან შენისა“ ხ. — „დაამდაბლესაჲ მკვდრობისაგან შენისა“ O, იერემ. 17, 4.**

დამდაბლები მოუძღვრება, შეჭირვება; მორჩილება: „ვიცი დამდაბლებადცა და ვიცი ვარდამბებადცა“ **ფლპ. 4, 12; „თვსითა დამდაბლენ ბითა განჯნენეს წყევანი“ აბ. რამ. — კურთხ. ისაჲ. და იაკ. 20, 2.**

დამდაბლებული-ი «მდაბალი», ჩავრული, გაჭირვებული: „იხარებდენ ძულნი დამდაბლებულინი (მდაბალნი C)“ **ფს. 50, 10. იხ. მდაბალი.**

დამდგომი-ი ევერარად დამდგომი არს წინაშე მისა **მ. ხვ. 80, 2. იხ. დამდგომა.**

დამდგომი-ი იხ. წინა-დამდგომი-ი.

დამდედება დაბერება: „რაიამს დამდედნის (მსუენი)“ **ფს. 1, 4. „რაჲმს იბილიან მართუთა დედაჲ ანუ მამაჲ დამდედებული“ ფს. XI, 8. იხ. [მდედება].**

დამდნარი-ი «განკაფული», დადნობილი, დალეული: „მოკცეს... თუაღნი ნაკულევიანი და სული დამდნარი (განკაფული M)“ **G, II მჯ. 28, 65; „უფროსი დამდნარი და დამდნარი ჭირითა“ მ. ცხ. 288r; „ქუნდთა შინა დამდნარი ჭირითა“ მ. ხვ. 50, 21. იხ. დადნობა.**

დამდოვრება დანელება, დაწყნარება: „უაუეთუ აღმფოთის კელმწიფე, თქრომან დააწყნარის; და უაუეთუ განკურდეს მსაჲელი, ეცხლმან დამდოვრის და მამბოლუბელი ჭრთამან დაადუოს“ **მ. ხვ. 274, 10. „შემძლებელ არს მვეტოცა დამდოვრებაჲ“ Sin.—11, 127v.**

დამდრეკელი-ი მომხრელი: „მოუვლინენ მას დამდრეკელნი და დიდრიკონ იგი“ **I, იერემ. 45, 12. იხ. დრეკა.**

დამეგობრება: „დაეგეგობრენს მათ“ **ოსკ. 17, 2. იხ. მეგობრება.**

დამედგრება «შინება»; «მომედგრება»: „ნუ შეძრწუნდებიდ გულნი თქუენი და ნუცა დამედგრდები“ **C, — „ნუ შეძრწუნდებიდ გულნი თქუენი, ნუცა ეშინინ“ DE, ი. 14, 27; „შესულეს და დამედგრდეს (მომედგრდეს O)“ ხ. — ზარ. 21, 15.**

დამედგრებული-ი მშინარი: „რამსა დამედგრებული ხართ“ **ხ. გაბ.—მოც. ხაჯს. 100, 12. იხ. [მედგრება]/მედგრება.**

დამეტება, დამატება შემატება; მორჩომა, გადამეტება: „დაჰმატა ყოველსავე მოღუწებასა“ **მ. ცხ. 145r; „რომელიცა დაჰმეტდეს სიზრდელისაგან თვისა, უღონოთა და გლახათა განუყოფს“ მ. ცხ. 291v; „უაუეთუ კულა პური დაჰმეტდის“ ი.—ე. 45, 22.**

დამეტებული-ი ზედმეტი; «უმეტე»: „მეცემ ვეცხო იგი... სავსარი დამეტებულითა მათთაჲ (უმეტესთაჲ მათ M)“ **G, რიცხ. 2, 48. იხ. მეტი.**

დამზადება «მზა ყოფა», «მომზადება», გაწყობა: „პური ჩემი დამამზადებოეს“ **C, — „პური ჩემი მზამი ყოფიეს“ მთ. 22, 4; „საუწყველი იგი, რომელ დამზადეს“ C, — „მოაქუნდა, რადიგი მოემზადა“ DE, ლ. 24, 1; „დაგზადე ჩუენ ყოველი საშუებელი“ O, IV მგ. 4, 15; „სანოვაჲ, რომელ მგას დაუზადებოეს“ **ფლპ. 134, 26.****

დამზადებული-ი შეკამებული: „გითარცა წარიღო დამზადებული იგი სკმელი“ **წმტ. 96. იხ. მზადება.**

დამზახება დამოყვრება: „არცა დაემზახი მათ“ **M, II მჯ. 7, 8. იხ. მზახება.**

დამზერა დაყურება, თვალთვალი; «მზერა»: „დაუზხირა მათ, მიმავალთა ევლესიად“ **მ. ცხ. 115r; „დაუზხირე მათ და... ნუ ეზრახები მათ“ მ. ცხ.—148r; „დაუზხირის მას“ ხ. — „უზხიროს მას“ M, II მჯ. 18, 11. იხ. მზერა.**

დამზიდვარი-ი ძირს დამწევი: „ყოველივე ჭირციელი ნივთი არს ქუე დამზიდვარი“ **მ. ცხ. 125r. იხ. ღამილე.**

დამთრგუნველი-ი დამტკბნელი, გამთვალავი: „მისცნა საყუდრელად დამთრგუნველნი ჩემნი“ **ფს. 66, 4; „გითარცა დამთრგუნველი ხატა საბუფოსა“ აბტ. 88, 6. იხ. დათრგუნვა.**

დამთრგული-ი დამთვრალი: „დაჰყვოს უფალმან საყვრელითა მით დამთრგულითა წიალ მღინარესა მას“ **O, ებ. 7, 20; „ცოდითა მამდარ არს იგი და დამთრგულ“ მ. ცხ. 117r. იხ. დათრგობა.**

დამთქმელი-ი შთამნთქმელი: „ზღუად არს დამთქმელი“ **H—822, 54v. იხ. დათქმა.**

დამთხვევლი-ი დამდგრელი: „უაუეთუ შეეს მან ძმ ბილწი, დამთხველი სიხლისაჲ“ **O, ეზეკ. 18, 10. იხ. დათხვევა.**
დამთხვევა «მომთხვევა»; «მთხვევრა»: „დაემთხვა იგი დამთხვევით ნაწილსა ყანისა ბოთისა“ **G, — მიემთხვა იგი მიმთხვევით ნაწილსა მას ყანისა ბოთისისა“ M, რუთ 2, 2. „თუ დაემთხვის კრებულსა დედათასა, განმბიარულდის“ მ. ხვ. 242, 26. იხ. მთხვევა.**

დამიწდება დაჭირავება: „დაჯამიწდო ქრისტემან სანმელ ვენაქისა თვისა“ **მ. ხვ. 12, 26. იხ. მიწდება.**

დამოწმება «ვადო ხდა»: «უამსო დამოწმებებს» *px.* —
„უამსო ვადო ჰქადაბნ“ *O.* *ზირ.* 29,6.

დამკრებელი-ი დამკრელი: „ულოცვიდა იგი (ატყანე) ჰე-
სა დამკრებელთა მისთა“ *M.* *ლქ.* 208,18. *იხ.* დარება.

დამკვდრება «დაბუღება», «დაკარება», «სხდობა»,
«დაჯდობა», «შეყოფა», «დაშენება», «ჯდობა», და-
სახლება, დაპატრონება; «მოკარგობა», «მსხემობა»:

„მფრინველთა ცისათა დამკვდრეს (დაბუღეს *DE*)
რტოთა მისთა“ *ლქ.* 12,10; „განშორებულსა მისსა დამკვდ-
როს“ *M.* — „გამოსავალთა მისთა ზედა დამკვდროს“ *G.*
მხ. 6,17; „რომელთა შორის თქუენ დამკვდრებულ ხართ“
M. — „რომელთა შორის თქუენ ჰახედო“ *G.* *მხ.* 8,10;
„დამკვდრა სახლსა თქსა“ *M.* — „დაჯდა სახლსა შინა
თქსა“ *G.* (1); „შენ თანა დამკვდროს“ *G.* — „რომელი შე-
ყოფილ იყოს შენა“ *M.* *II ზქ.* 22,16; „დაუშკვდრ-
ნეთ განკარგულად“ *G.* — „დაეშენნეთ ყდროებით“
M. *II ზქ.* 12,10; „თქუენ შორის დამკვდროს ყოველსა
ადგილსა“ *G.* — „ჯდეს შორის ყოველსავე ადგილსა“ *M.* *II ზქ.*
22,18; „არა დამკვდრონ შენ თანა უკეთურთა“ *ფს.*
5,5; „დადამკვდრონ მას შინა ვრძალბათ“ *I.* *ეს.* 14,28;
„სასოებით დამამკვდრე მე“ *ფს.* 4,9; „ცხოვრება სა-
უკუნოდ დამკვდრო“ *ლქ.* 10,25; „დაუშკვდრა მათ
ქუეყანა იგი“ *საქ.* *მოც.* 18,19; „დადამკვდრეს ძენი
იგი ისრაელისანი საყოფელთა თქსთა“ *O.* *IV მფ.* 18,5.
„დამკვდრებად ბუნ... მცირედ ჟამ“ *px.* — „მსხემა მუნ
რაცხესა მცირესა“ *G.* *II ზქ.* 26,5.

დამკვდრება დასახლება, საცხოვრებელი: „უხე არს და-
მკვდრება მათი დაბნება მათსა“ *M.* *I მჭ.* 6,5; „განა-
ჩინნა... საზღვრის დადებანი დამკვდრებისა მათისანი“
საქ. *მოც.* 17,28.

დამკვდრებულ-ი «მყოფი», «მსხემი», დასახლებული,
მოსახლე; «მკვდრი», «მკდრომარე», «მსხდომარე»:
„ფუცავს მას და რომელი დამკვდრებულ არს მას შინა“
DE. — „ფუცის მას და რომელი მყოფ არს მას შინა“ *C.* *მთ.*
22,21; „სადა დამკვდრებულ არს კარავი“ *M.* — „სადა
მოკარგო მას მუნ კარავი“ *G.* *იხუ* 5. 22,19; „რომელთა
შორის დამკვდრებულ იყვნით“ *px.* — „რომელსა შინა
მსხემ იყვნით“ *G.* *ფიფთ.* 18,8; „პირველად ქორეველი
იგი დამკვდრებულ იყო“ *px.* — „მჯდომარე იყო
ხორეველი პირველად“ *G.* *II ზქ.* 2,12; „ჰალაქნი დამკვდ-
რებულნი მისნი“ *O.* — „ჰალაქნი დამკვდრნი მისნი“ *I.*
ეს. 42,10; „მოიწივნა ქუეყანამან დამკვდრებულნი მას
ზედა“ *px.* — „მოიწივნა ქუეყანამან მსხდომარენი იგი
მას ზედა“ *G.* *ფიფთ.* 18,25; „შემცირდეს ყოვლოთურთ და-
მკვდრებულნი მათი“ *O.* *ოხენ* 4,8; „იფენეს იფრუსა-
ლში და დამკვდრებულნი პურისანი“ *საქ.* *მოც.* 2,5.

დამკვდრებულ-ი კარგება «მოკარგე»; *G.* *მხ.* 8,11. *იხ.*
მკვდრება/მკვდრობა.

დამმარხველ-ი შემნახველი: „ვიყავ მე... დამმარხველ
გულმანვიერებასა მოყუსათაჲს“ *მ.* *ხჭ.* 28,27; „რად სწო-
რებაჲ არს დამმარხველისაჲ წარმწყმედელისა თანა“
ბად. 47,25. *იხ.* დაძარხვა.

დამობა დადება, დაკიდება: „უძოვებს არს უფროსს მისა
დამოთმებაჲსა საფქულე ლოდი ყელსა“ *C.* — „უძოვებს
არს მისა, გამოთუ-იბას ქედსა მისსა ვირთი საფქული“
DE. *მრ.* 9,41. *იხ.* ბმა

დამოგუნა: „ეთარ დამოგუნენ (ნადირნი)“ *H*—841,
899; „ვერ შემოძლო დამოგუნად“ *იქვე.* 402. *იხ.* მოგუნა.

დამოდენა ჩამოდენა, გადმოდენა; «გამოდენა»: „არა
ცრვლნი იგი ქვრივისანი დამოსდიდელ ნიკაფსა მისსა“
ზირ. 82,18; „ქუეყანაჲ დამომდინარე სმისა და თაფ-
ლისა“ *G.* — „ქუეყანაჲ, რომელსა გამოსდის სძე და თაფ-
ლი“ *M.* *II ზქ.* 11,8. *იხ.* დენა.

დამოდინება გამოდინება; «გარდამოთხევა»: „რუმ სისხ-
ლისაჲ დამოდინა მისგან“ *ფლქტ.* 129,22; „იწყო ცრვლ-
თა დამოდინებად“ *ფლქტ.* 142,28; „დამოდინელ
თულთა თქუენთა ცრვლნი“ *G.* — „გარდამოსახვედინ
თულნი თქუენნი ცრვლთა“ *O.* *იერემ.* 9,18. *იხ.* დინება.

დამოვარდნა «გარდავარდნა», მოვარდნა: „დამოჰ-
ვარდეს ბარკალი მისი“ *G.* — „გარდავარდეს ბარკალი
მისი“ *px.*, *რიცხ.* 5,27.

დამოვარდნილ-ი «დაყრილი»: „ვამ... ყუბილი, და-
მოვარდნილი დიდებისა“ *px.* — „ვამ... ყუბილსა, დაყ-
რილსა დიდებისასა“ *I.* *ეს.* 28,1. *იხ.* დავარდნა.

დამოკიდება «მოკიდება», ჩამოკიდება, აკიდება: „და-
მოჰკიდნა იგინი ხუთთა ზედა ძელთა“ *G.* — „მოჰკიდნა
იგინი ხუთთა ძელთა“ *M.* *იხუ* 5. 10,26; „ვერძი ერთი და-
მოჰკიდა რქითა ნერგსა საბეგსა“ *O.* *დაბ.* 22,18; „დამო-
თუმცა-ეკიდა მას ფქული ვირთი საფქველი ყელსა მისსა“
მთ. 18,8; „უკუეთუ შენ სასოვებაჲ შენი დამოჰკიდო
ემშაკსა“ *ფიზ.* *XX.* 27. „გარდამოჰქცენ ბოროტთა ამათ ტანჯ-
ვთა დამოკიდებისაგან“ *ფლქტ.* 140,20. „იყვნეს და-
მოკიდებულ ძელთა ვერე მწუხარამდე“ *G.* *იხუ* 5 10,26;
„იხილეს ფილიპე დამოკიდებულნი ეგრეთვე თავდამოქ-
ცეული“ *ფლქ.* *მოც.* 5,88. *იხ.* კიდება.

დამოკლება: „დამოკლდა იგი სიბერითა“ *მ.* *ცხ.* 836*v.*
იხ. კლება.

დამოკუეთა მოჭრა: „ჭრმლითა დამოჰკუეთა თავი“
ხ. *გაბ.* *მოც.* *საქ.* 92,84. *იხ.* კუეთა.

დამომადინებელი-ი ჩამომშვეტილი: „დამოდინებაჲ შესტჰ-
რეს დამომადინებელთა მისთა“ *O.* *ზირ.* 82,18. *იხ.*
დამოდინება.

დამომავალი-ი «შთამომავალი»: „ხოლო წყალი შთამომავ-
ალი დადეს“ *G.* *იხუ* 5. 8,18. *იხ.* დამოსვლა.

დამომართ ძირს, ქვემოთ: „ხილვითგან წელთაჲთ და-
მოშართ ვიხილე ვითარცა ხილიჲ ცეცხლისაჲ“ *I.* *იერემ.*
1,27. *იხ.* მართ.

დამომდინარე «გარდამომავალი», ჩამომდინარე: „ვი-
თარცა ნელსაცხებელი, დამომდინარე თავსა და წურთა
აპრონისთა“ *C.* — „ვითარცა ნელსაცხებელი თავსა ზედა, გარ-
დამომავალი წურთა ზედა“ *I.* *ფს.* 122,2. *იხ.* დამო-
დენა.

დამონება მსახურად გახდომა/დადგინება, დამორჩი-
ლება, შრომა: „დაიმოთონ იგი და ბოროტსა უყოფ-
დენ“ *საქ.* *მოც.* 7,6; „რამთა ჩუენ დაგჰმონენ“ *გალობ.*
2,4; „ერი იგი დამონა კირთად ჭაროს“ *O.* *დაბ.* 47,21;
„მანა მისნი დავამონენ მას“ *იხ.* *რომ.* *კურთხ.* *იხაქ*
დაბ. 88,8; „ყოველთა თავი ჩემი დავამონე“ *I.* *ქორ.*
9,10; „აღვიკრალავ ქორცთა ჩემთა და დავამონებ“ *I*

კორ. 9,27; „დაიმონება თავისა თვისა ძალს მონებთა დი-
ლითა“ **ო. ეფე. 29,18.**

დამონება მსახურება: „დამონებასა“ შინა ჩუენსა
არა ღვეუხიენ“ **ო. II ეფ. 2,9.**

დამონებულ-ი მსახურებაში მყოფი: არათავისუფალ-
ლი; „მრწემი“, „მსხემი“, „მწირი“: „დამონებულ
ვაჟენით ჩუენ“ **III ეფ. 9,9;** „განთავისუფლებულ ხართ
ცოდვისაგან და დამონებულ ღმრთისა“ **მრომ. 8,22;** „და-
მონებულ იყვენს მისდა“ **ქ. ცხ. 27,9;** „დამონებულ
იყავ ქუეყანასა მას ეგვტისისა“ **M.—მრწემ იყავ ქუეყანასა
ეგვტის“ G. II ზქ. 15,15;** „შენცა დამონებულ იყავ
ეგვტის“ **M.—მწირ იყავ ქუეყანასა ეგვტისისა“ G. II ზქ.
24,18;** „დამონებულ იყავ ქუეყანასა მას ეგვტისისა“
რხ.—მსხემ იყავ ქუეყანასა ეგვტისისა“ G. II ზქ. 24,22.
იხ. მონება.

დამონება ჩამონება: „მღვდელთ-მომღერამან დამონებო
ქუართი თვის“ **მკ. 14,22.** იხ. პება.

დამორჩილება „რჩილა“, „დაოდება“, „დაყენება“,
გაგონება, დამონება, დაქვემდებარება: „უპაურო
არა დაემორჩილებით“ **B.—უპაურო არა გუერჩი-
ლებით“ A. სხტ. 181,12;** „შეურატე ვიყავ ფრიად დამო-
რჩილებად (დარქოდებად I) გზათა შენთა“ **ო.
იერ. 2,26;** „პრაიენ უძლო დამორჩილებად მისა“
C.—პრაიენ ეძლო დაყენებად მისა“ DE. მკ. 5,4; „რო-
მელსა არა დაემორჩილო“ **შუშნიკ“ შუშ. I, 40;** „ემ-
მიენიცა დაგუემორჩილებიან სახელითა შენითა“ **ლ.
10,17;** „ყოველივე დაამორჩილა ქუეშე ფერტა მისსა“
I კორ. 15,27; „ცოლნი დაემორჩილენით ქმართა
თვსა“ **კოლ. 3,18;** „დაიმორჩილებდეს პათ სატი-
კად“ **ო. ვამოხლ. 1,14;** „ვერ შეუძლო დამორჩილებად“
ხ. ვამ.—მოც. სავ. 5,7; „დაემორჩილენით წინამძღუ-
ართა თქუენსა და ერჩილით მათ“ **მ. სწ. 67,9.**

დამორჩილება მორჩილება: „ღვდაკაცი მღვმრად ისწა-
ვებდინ ყოვლითა დამორჩილებითა“ **I ტიმ. 2,11;** „მო-
გუსწავეს მარადის სიტყვა მის დამორჩილებასა მა-
მისა თვისა მიმართ“ **იხ. მრომ.—კურთხ. ისეჟ და აკ. 20,14.**

დამორჩილებულ-ი „მორჩილი“, დამოკიდებულ-ი:
„იყო დამორჩილებულ მათა“ **ლ. 2,51;** „ყოველი ერი
დამორჩილებულ იყო სმენად მისგან“ **ლ. 19,48;** „იყავ
ყოველი იგი ერი დამორჩილებულ. მოხარე თქუენდა“
**რხ.—ყოვენენ შენდა მოხარე და მორჩილ შენდა“ G. II
ზქ. 20,11.** იხ. მორჩილება/მორჩილობა.

დამოსლვა ჩამოსვლა: „ნუ დამოვალ თქუენ ზედა ცუ-
არი ცისკრისა“ **I, II ზქ. 1,21;** „დაემოვადოდა იგი მიერ
მით“ **მთ. 8,1.** იხ. სლვა.

დამოტყვება ჩამოშვება: „დამოტყვენ თმანი შენი“
ბალ. 120,25. იხ. ტყვება.

დამოტყვა მობრუნება; „მეიტყვა“: „დამოვამტყეთ
და აღვაშენოთ იგი მოტყებულ“ **ო.—მეიტყვეთ და
აღვაშენოთ ნაოვარნი მოტყებულნი მისნი“ G. მალ. 1,4.**
იხ. ტყვა.

დამოღება ჩამოღება, გამოღება: „დამოიღო იგი ღრუ-
ბელაგან“ **ბარ. 2,29;** „მოზადეთა სიტყვისითა დამო-
იღი ქუეყანისაგან, რომელ-რამ არს მას შინა საზრდელი“
ხ. კა.—ექს. დღ. 66,24. იხ. ღება.

დამოყურება დამეგობრება: „რამეთუ მოძულებულსა ღვ-
ლისა მიერ დაემოყურე“ **M. II 58ტ. 19,2.** „მტერისა შე-
ნისა დამოყურებისათჳს ყოლადგე არა ილუწი“ **მ. სწ. 25,22.**
იხ. მოყურება.

დამოცვენება „გარდამოცვენება“, ჩამოცვენა, ჩამოყრა:
„ფურცლისა განგვლისა, რომელ დამოცვენი სეთაგან“
ულმ. 189,28. „ვარსკულაენი ზეით დამოცვენებულ იყვენ“
**C.—ვარსკულაენი ზეით გარდამოცვენ“ DE. მკ.
18,25.** იხ. ცვენება.

დამოწაფება მოწაფედ გახდომა: „რომელთა დაემო-
წაფე“ **ლ. 1,4**

დამოწაფებულ-ი მოწაფე: „და იყო მუნ იოანეს ღვდაკაცი
ერთი დამოწაფებულ“ **საქ. მოც. 2,26.** იხ. მოწაფე.

დამოწუთა ჩამოწკევა: „თაფლი დამოწკუთთი ბაგე-
თა შენთა“ **ო. პება 4,11.** იხ. წუთა.

დამოწურვა გამოწურვა: „ზუზღად დამოწურა თვისა
მის მომჟღერისა“ **H 241,221.** იხ. წურვა.

დამაპლ-ი დალბობილი: „ხილი დამაპლი და დაყო-
ლებული განიყოფის“ **მ. ცხ. 245v.** იხ. მალი.

დამრწმება დამცრობა, დამცირება: „ყუდრებმან გან-
ჩუენის კეთილი კეთილის-მყოფელთა და დაამრწემის
იგი“ **ბალ. 122,15.** იხ. მრწემა.

დამრჭულა იხ. დამსჭულა.

დამსახურება მსახურად გახდომა: „დღეს მსახურებდიან
მის და ხელუ დაამსახურა იგი სხუათა“ **ბალ. 7,27.**
იხ. მსახურება.

დამსჭულა, დამშჭულა, დამრჭულა დალურსმეა,
ღარკობა, „შემშჭულა“, „დაგდება“, „განგლება“:
„იგი ქელნი, რომელ დაემსჭულანეს ძელსა მას“ **იხ.
მრომ.—კურთხ. მის. 142,5;** „დამსჭულალო მანებთა კედელ-
სა“ **M.—შეამშჭულალო მანითა ზუღელსა“ G. მხქ. 18,
12;** „დამსჭულანა (კარნი)“ **M.—დაუგდანა (კარნი)“
G. მხქ. 2,22;** „დამსჭულა ქუეყანასა“ **M.—გა-
ნაქლო (ქანსა) ქუეყანად“ G. მხქ. 4,21;** „დამსჭულა-
ლენ (მანანი)“ **Sin.—11,240;** „ოდეს დამსჭულანეს
ველი და ფერენი მისნი მუსმრითა“ **მ. სწ. 180,26.**

დამსჭულულ-ი, დამშჭულულ-ი ღარკობილი, მიგ-
რტული: „სუბტებია იგი, რომელსა დამსჭულულ
იყო“ **ულმტ. 144,2;** „დამსჭულული ძელსა ზედ...
იყო“ **იზტ. 122,26.** იხ. მსჭულა/მშჭულა.

დამსხმელ-ი დამრგველი: „აწ ნაუა ირცა დამსხმელი
რამ არს, არცა მომრწყველი“ **I კორ. 8,2.** იხ. დასხმა.

დამსჯელი, დამშჯელი გამამართლებელი, გამკითხ-
ველი: დამსჯელი: „ვინ არს დამსჯელ ქრისტე იესუ...
მოკლდა“ **მრომ. 8,24;** „კუთარი დამსჯელი არს მძღვერ-
თა და მესნელი მიმძღვერებულთა“ **მ. სწ. 219,2.** იხ.
დასჯა/დაშჯა.

[დამტაცებელ-ი] იხ. დატაცება.

დამტვენელ-ი მიმღებელი: „რავდენ ჩუენ დამტვენელ
ვაჟენით“ **მრომ. A. კ. იერ.—ხული წმ. 182.** იხ. დატვენ(ა).

[დამტყეცა] დამტყეცება: „დამტყეცოთ არს ჩუენ შორის“
ო. ეფ. 6,21. იხ. [ტყეცა].

იმცირა (დამცნობა p.b.) და ხატი მონებისა შთა-
იკეთა ფლბ. 2,7; „დაამცირათ“ სამჯდრებელი მათი“
p.b., „დაამცირათ დასაბურთელი მათი“ G, რიცხ. 22,
54; „დიდი იყო, დამცირდა“ ფლბ. მოც. 10,11; „სა-
დმოთათ კერძო ქრისტესა დაამცირებენ“ იმ. რომ.-
კურთხ. მოხ. 148,18; „სავემელ... ისელი დაამცირებენ-
სა ზედა იქნების“ O, „სარტყელ არიელ... და ისელი
ნაშობი ნაკლულენადი“ p.b. ზირ. 22,2. იხ. მცირება.
დამცნება, დამცნობა აღთქმა, დაბარება; ბრძანება:
„გარდაჰდა დამცნისა, რომელი დავამცენ მათ“ G, ისუ
5. 7,11; „დაამცნო ბერაჲ მოწაფის მის თვისადა“ მ.
ცხ. 121; „რად არა დაამცნობთ, რამათ არა გლისობ-
დენ“ მ. ცხ. 275; „დაამცენი მეტრებისადა“ მ.-გ.
27,22.

დამცნილ-ი «შეჯლი», აღთქმა: „გარდაჰდა დამცნილ-
სა, რომელი დავამცენ მათ“ G, — „გარდაჰდა შეჯლისა
ჩემსა, რომელ დავდე მათ მიმართ“ M, ისუ 5. 7,11. იხ.
მცნება.

დამცხულება დავიანება, ჩამორჩენა: „რამა განიღებ
და ნუ დაამცხუვდებ“ O, ზირ. 25,15. იხ. მცხედი.

დამძიმება «დაქენჯნა», მძიმის დადება/აკიდება, გა-
ძნელება, დაჭირება, დაცობა: „არა დაამძიმო მას
შრომითა“ p.b., „არა დაქენჯნო იგი შრომითა“ G,
ლევტ. 25,48; „დაამძიდა ტელი ეფრემისი მათ ზედა“
GM, ისუ 5. 19,49; „და ყურნი მათნი დაამძიმეს არა
სენად“ O, ზაქ. 7,11; „დაამძიმდე ვითარცა ბუზი“ O,
ნათ. 2, 16; „დაამძიმე უღელი ფრიალ“ I, გხ. 47,8; „მამამან
შენმან დაამძიმა უღელი ზუგ ზედა“ M, II 536. 10,4;
„ორბსა სიმძლრითა დაუამძიდა ფრთენი მისნი და
ერა უღლის აღტრენად... ვიდრემდის არა აღუსტებუნის სიმ-
ძიმე იგი მადლობისა“ მ. სწ. 129,12; „დაამძიმენ ყურ-
ნი შენი“ მ. ცხ. 277v.

დამძიმებულ-ი დატვირთული, გაძნელებული: „იყვნეს
თულნი მათნი დაამძიმებულ“ მთ. 26,42; „თულნი
იაკობისნი დაამძიმებულ აყვნეს სიბერითა“ იმ. რომ.-
კურთხ. ისაქ და ისაქ 44,11; „დაამძიმებულნი საქურ-
ველითა მათითა ეიდოდიან“ O, მოც. 2,8; „არცა სორშაკითა და
არცა ყინუთაჲნ ზამთრისათა დაამძიმებულ“ იმ. რომ.-
კურთხ. მოხ. 196,17. იხ. მძიმება; შდრ. დაუმძიმებულად.

დამწარება გამწარება: „მცირე აღსინდი დამწარებს
დიდსა ჭურჭელსა თელსა“ მ. ცხ. 160v. იხ. მწარე.

დამწერელ-ი მწერალი: „უკლუთ მოვიდეს დამწერე-
ლი იგი გულის-სიტყუათა“ მ. ცხ. 148; „კალმისა მისგან
დამწერელისა“ მ. სწ. 123,17. იხ. დამწერა.

დამწიფებულ-ი შემოსული, მოწეული: „რომლისა და-
მწიფებულ და მოწეულ არს მარცელი“ ფი. XVII, 24.
იხ. მწიფე.

დამწიკება: „ნუსადა არაწმიდად დაშვდები, ნუჲჲ დაამ-
წიკო“ Ath.—11, 247v. იხ. მწი(ნ)კული.

დამწუნება: „შესუბს ცურასა და დამწუნდის (ყინაჲ)“
H—622, 22r. იხ. მწუნე.

დამწუარ-ი დამწვარი, მოკიდებული; «აღტყინებული»:
„ბრძელი დამწურისა არა“ p.b., ლევტ. 18,28; „ხელეი-
და... რომელთაჲ პირსა დამწურად“ მ. ცხ. 415; „იყვნენ

ნათესაენი დამწუარ, ვითარცა ეკლნი ველსა ზედა“ O, —
„იყვნენ წარმართნი აღტყინებულ, ვითარცა ეკლნი
ყანობისა შინა“ p.b., გხ. 22,12. იხ. დამწუა.

დამწუვლი-ი შემწველი: „მსგავსად განსაწმედელთა წა-
მალთა და დამწუველთა განსკურნებენ სიბოროტელთა
ჩლენთა“ მ. ცხ. 16v. იხ. დამწუა.

დამწულილება იხ. დამწულილება.

დამწურობა დამწვრობა: „იგი მოშვე იყოს, დამწურო-
ბისაჲ არს“ G, ლევტ. 18,28. იხ. მწურობა.

დამწუვლი-ი დამსუფთველი: „თუალთა დამწუხველ“
ლმგ. 189,26. იხ. დამწუხველ/დამწუხვა.

დამწუხრება «შემწუხრება», შესალამოვება; დაბრმა-
ვება: „ვითარ დამწუხრდა“ C, — „ვითარცა შემწუხრ-
და“ DE, მრ. 15,42; „ვითარცა დამწუხრდებოდა“
ხხხტ. B, 125,3; „დამწუხრდა დღე მას შინა“ ხალ. 116,8;
„გაუწყოს სიმე ზემი, ვითარ დამწუხრდი“ ლმ. 27,17.
იხ. მწუხრი.

დამწყა გაწვრთნა, გახედნა: „წყა, ვერ დავამწყა“
იერემ. 25,18.

დამწყა წვრთნა, გახედნა: „გმისაგან ტველისა და დამწყ-
უისა საგდარათასა შეიძრა ყოველი ქუეყანაჲ“ იმ. რომ.-
კურთხ. მოხ. 184,1. იხ. [მწყა].

დამწყებელ-ი დამწყები: „ვითარცა დამწყებელი მ-
თილისაჲ“ მ. ცხ. 269v.

დამწყებელ-ი «წინამძღუარი»: „მოუწოდა... დამწყე-
ბელთა ბრძოლისათა“ G, — „მოუწოდა, წინამძღუარ-
თა ბრძოლისათა“ M, ისუ 5. 10,21. იხ. დამწყა.

დამწყებულობა «წყება», «დწყება»: „დაამწყებელ-
ობა შენსა მანგლითა საქმელ მკასა“ G, — „რავამს იწყო
მანგლისა საქმე შეათა“ M, II 24. 16,9. იხ. დამწყებელი.

დამწყსა «დამოვება», მწყსობა, ძოვანა, «მწყსა», და-
მორჩილება, ცოხნა: „დაამწყსენ კრავნი ჩემნი“ C, —
„დაამოვენ კრავნი ჩემნი“ DE, მ. 21,15; „რომელმან
დამწყსოს ერ ჩემი“ მთ. 2,8; „დაამწყსენთ ცხო-
ვარნი იგი კლვადნი“ O, — „მწყსით ცხოვართა დაკლვი-
სათა“ p.b., ზაქ. 11,4; „ყოველი ბურება მვეცთა... და-
იწყსებოს“ აქ. 2,7; „ვითარცა რკინამან დაწულილის
და დამწყსის ყოველი“ O, დან. 2,40. იხ. მწყსა.

დამყვლე «მველითა მოღება»: „დაამყვლოს მღელ-
მან მსხურებისაგან მოსაცხენებლისა“ G, — „მოიღოს
მველითა მღელმან მან შესაწირავისა მისგან საცხენე-
ბელისა მისისა“ M, რიცხ. 6,26. იხ. მყვლე.

დამყრება დაჭერა, დაცვა, დაკავება: „რომელმან შეუძ-
ლოს დამყრებაჲ მუცლისაჲ, იგი შემღებელ არს და-
მჭირვად ენიაჲ“ მ. ცხ. 126v; „უკლუთ დაიმჭი-
როს მონაზონმან მუცელი თჳსი და ენაჲ... არა მოკლდეს“
მ. ცხ. 123; „დაიმჭირნა იგინი მუშაკობასა შინა დღე
ყოველ მარხველნი“ მ. ცხ. 247v. იხ. მყრება.

დამკლობა მიკვრა, მიწებება: „ამოვედ გამოსლუად კარსა,
დაემკლო ზეწარი ჩემი სიფრტესა მას კარისასა, და
დაუბრე იგი მუნ“ მ. ცხ. 220r. იხ. მკლობა.

დამკლება გაწვრილება, დამკლევება: „რაოდენცა გან-
სუტენ გორცნი, ვგოდენი დამკლდების სული“ მ. ცხ.
226v. იხ. მკლე.

დამკნარი— გამომარი, დამკნარი: „გვიხილენ ძუძუნი მის-
ნი ვითარცა ფურცელნი დამკნარნი“ **მ. ცხ. 182v**;
„იცნა ცოლი თუნი, რომლისა-ოვი სახელ და შუენიერება და-
მკნარი იყო“ **მ. ცხ. 188v. იხ. დაკნობა.**

დამკრელ— (მომსრგვლი): „დაცხრა ისე და... დამკ-
რელნი მათნი დაკრითა“ **გ. — დაცადა ისე... და მომ-**
სრველნი მათნი მოარებითა“ **ქხ., ისუ 5. 10, 20.**

დამხედ მიწაზე, მიწის პირს, ძირს, პირდაღმა: „და-
გარდა დავით დამხედ, თაყუანისსცა მას“ **ო. I მუ. 24, 8.**

დამხედვარ— (ეპიტირიტისი), ზედამდგომელი: „ორნი
ეპიტირიტისნი, რომელ არიან დამხედვარნი, და-
მდგინეს“ **ე. ე. 24, 14 იხ. დახედვა.**

დამკედრებულ— (ცხენოსანი): **III მუ. 20, 20. იხ. მკედარი.**

დამკობა, დამკუება «დაქცევა», დამსობა, «დაცემა»,
დანგრევა, წაქცევა: „ზაგინებ მათი დაამკეტ“ **მ. —**
„დაამკეტენით ბოშონი მათნი“ **გ. II მუ. 12, 8;** „ტაბლე-
ნი იგი... დაამკეტა“ **მთ. 21, 12;** „მეტონარი იგი დაამკეტეს
შეშინა“ **ო. — მკონარეთა დასცემს შიში“** **ქხ., მგ. სოლ.**
18, 8; „ბორცუნი დამკეტუნა“ **I, მხ. 42, 15;** „დაამკეტეს
კინ მიყრდნის“ **ბაღ. 7, 31.** „მის გამო ყო დამკობა“ **შაღ.**
მოც. 10, 28

დამკობილ—, **დამკუებულ**— დაქცეული, დარღვეული,
დახსნილი: „დამკობილი იგი მისი... აღდგენილ“ **ხაქ.**
მოც. 15, 16; „მასლობელად სახლსა მას დამკობილსა
გამოწინდეს“ **ფლკტ. 158, 2;** „ასორი მათნი შრომისაგან და-
მკუებულ“ **გრ. ნიხ. კაც. აგებ. 169, 8. იხ. მკობა.**

დამკოლვა დაქცევა: „დაამკოლვად მგელუმის არა
ხოლო თუ ამოღონისი“... **ფლკტ. 141, 19. იხ. მკოლვა.**

დამკსნელ— **დამსმული:** „სიმკსნისა დამკსნელ“ **ლონგ.**
189, 86. იხ. დაკნა.

დამკუება, დამკუებულ— იხ. დამკობა.

დამკუმა დამსობა: „საყურთხეველთა დმრთისათა შეემთხვა
დამკუმთა“ **H—241, 818. იხ. [მკუმა].**

დანა იხ. დანაკი.

დანაბვა შეკრთომა: „დაინაბა შიშისა მისგან ყოველი
იგი სიმრავლეს“ **რთხ. 170, 80.**

დანაბულ— შემკრთალი, შემინებული: „შეურებულ
შიშითა შით და დანაბულ“ **ქქრ. — მარხ. და იონ. 100, 20,**
„ყოველნი მფრინველნი ცისანი დანაბულ იყვნეს“ **ო. — ყო-**
ველთა მფრინველთა ცისათა ეშინოდან“ **გ. იერემ. 4, 26.**
იხ. [ნაბვა].

დანადები «დასადებელი»: „და ესე იყვნენ... ყოველთაგან
ზედა დანადებთა“ **გ. — ესე იყოს... ყოველთაგან დასა-**
დებელთა“ **ქხ., რთხ. 18, 11. მგ. დადება.**

დანაკი—, **დანა, დანა, მახელი:** „არიან აქა ორ დანაკ“
ლ. 22, 28; „მოიხუნა ისუჰან დანაკნი კლდისანი, რომელთა
მიერ წინადასცუთა ძეთა“ **გ. ისუ 5. 21, 42;** „მკმნეთ და-
ნაკი“ **ბ. კიხ. — ექს. დ. 184, 17.** „დაადგა დანაჲ, რამ-
თამცა განკუთთა თევზი“ **მ. ცხ. 256r.**

დანაკის-კულ—, **დანაჲს-კულ**— «ფინიკია»: „მოიღეს რტოჲ
დანაკის-კულთაგან და განვიდეს მიგებულად მისა“
DE, — აღიღეს რტოჲნი ფინიკისაჲ და განვიდეს წინა-
მიგებულად მისა“ **ც. ი. 12, 18;** „დამკედრებულ იყო იგი და-
ნაკის-კულსა მას ქუეშე“ **მ. — ჯდა ქუეშე ფინიკია“**

გ. მხ. 4, 5; „დაუგო ზერსა ცერცვ დამბალი და მბალი უმ-
გბარი და დანაკის-კული, რომელ არს ფინიკი“ **მ.**
ცხ. 211r; „იბილა იგი ზერმან მოსილად დანაკის-კულსა
ფურცელთა“ **მ. ცხ. 285v. იხ. კული.**

დანაკის-კულთან— (ფინიკიარი): „საზღვარ არს ზღუად
და მზას-აღმოსავლად კერით დანაკის-კულთაგან“
ო. ეგვ. 47, 18. იხ. კულთანი.

დანაკურცხლებულ— ნაკურცხლად ქცეული: „მზდ-
ვიდეს საეუმილსა მას დანაკურცხლებულსა“ **H—**
241, 860. იხ. ნაკურცხალი.

დანაპურობ— «სამკედრებელი», «მამული»: „ყოველი ქა-
ლაქნი ძეთა ლევისთა დანაპურობისა ძეთა ისრაელის-
თაჲსა შორისთანი“ **გ. — ყოველი ქალაქნი ლევიტელთა შო-**
რის სამკედრებელსა ძეთა ისრაელისათა იყო...“ **მ.**
ისუ 5. 21, 41. იხ. დამკობა.

დანაყვა ცემა, დანერგვა: „დაუნაყეს ქვითა პირი მი-
სი“ **რთხ. 178, 80;** „დამნაყდეს მე ურთიერთან გუგ-
მითა“ **H—241, 47.** „დანაყილ იყო უდაბნოს გარე მისგან“
Sim.—6, 86r. იხ. ნაყვა.

დანაშტენ— წიღოვანი: „ვითარცა დანაშტენი საშუ-
ვალ მათის“ **გ. გოდ. იერემ. 1, 17. შდრ. დაშტობა.**

დანახეთქი «მთხრებელი», თხრილი, ნაპრალი: „მას
ყოველსა თანა შორის ჩუენსა და შენა დანახეთქი დიდი
დამტკიცებულ არა“ **DE, — ზედა ამას ყოველსა მთხრებელ**
დიდ არს შორის ჩუენსა და თქუენსა“ **ც. ლ. 16, 26;** „მან-
სთქდა ქუეყანაჲ და იყო დანახეთქი დიდ“ **Sim.—11, 268v.**
იხ. დახეთქი.

დანგ— წვრილი ფული: „ვიდრე არა მისცე შენ შეურაცხი
იგი დანგიცა“ **მთ. 5, 26;** „სიყალბა... ოცი დანგი არს“ **გ.**
რთხ. 18, 15, „თაყუანი-სცენ მას დანგისა ერთისა ვეც-
ლისათჳს და გუეზისა პურისა“ **ო. I მუ. 2, 26.**

დანგრვა წახდენა, გაფუჭება: „დაჰანგრვა ჭანბი მათი
და სამწყსო და მხოწეული“ **ო. ივდ. 2, 17. იხ. ნგრვა.**

დანდალი— ლაგამი, ალგირი: „დანდალი ცხათა შენთა“
ო. IV მუ. 19, 28.

დანდალუკია სიყვითლის სენი, Icteria, morbus
regius: „გარდაქცეს ყოველი პირნი, და დანდალუკია
იქმნეს“ **ო. იერემ. 20, 6.**

დანელეზა განელეზა, გაგრილება: „ნაკურცხლანი იგი
განსადგლთანი ლოცვითა და დანელუნეთ“ **მ. ცხ. 15v.**
იხ. ნელეზა.

დანერგვა «სხმა», «დასხმა», «დამენება», დარგვა:
„არა დაჰნერგო თხვისა შენისა სერტყი“ **გ. — არა ისხა**
თავისა შენისა სერტყები“ **მ. II მუ. 16, 21;** „ვინ არს კაცი,
რომელმან დაჰნერგა ვენაჲ და არა განიშუო მისგან“ **გ. —**
დაეხსის თუ ვინმე კაცსა რქაჲ და არღა ეზაროს მისგან“
მ. II მუ. 20, 6; „დაჰნერგენ იგინი“ **ლ. — დააშენა**
იგინი“ **ც. რხ. 48, 1;** „დაეჰნერგენ მე საევენენი“ **ო.**
იელ. 2, 4; „დაჰნერგეთ გულთა თქუენტა სიყვარული“ **მ.**
ხფ. 105, 23.

დანერგვა დარგვა: „ჟამი არს დანერგვისაჲ და ეამი
მოფხვრად დანერგულსა მის“ **ო. ეკლ. 2, 2.**

დანერგულ— დარგული, ნერგი: „იყო იგი ვითარცა ზე
დანერგული თანა-წარადინელსა წყალთასა“ **ფხ. 1, 8.**
იხ. ნერგვა; შდრ. დასანერგავი.

დარიღება მორიღება; დაზოგვა; შემირეკა: „მართვის დავრიდნეს დედისა თვისა“ **მც.** 15, 8; „არცა დავრიდებდეს ვალთა, არცა კაპანთა, არცა ხერღთანა აღვილთა“ **მ. ცხ.** 201v; „არღარა დავკრიდო სიბერესა შენსა“ **უფკტ.** 144, 10; „ნუცა დავრიდებთ პირსა მათსა“ **M.** — ნუცა მის დრკეჟთ პირისაგან მათისა“ **G.** II **შქ.** 29, 8. იხ. რიღება.

დარიჩინი — **კინამო**: „კითარცა დარიჩინი დავითარცა ასპალანტი ნელსაცხებელთა“ **რხ.** — „კითარცა კინამო და გამბაკი შეზავებულნი“ **ო.** **ზირ.** 24, 20.

დარუჯვილი — **დატუსვილი**: „პური დარუჯვილი, ეტერი ახალი არა შეამოთ“ **ო.** — „პური დატუსვილი, ეტერი ახალი არ შეამოთ“ **რხ.** **დეფტ.** 23, 12. იხ. რუჯვა.

დარქენა **დაცემა**: „შენ გამო მტერნი ჩუენნი დავრქენეთ (დავცენეთ **ც**)“ **ქ.** **ფხ.** 43, 8. იხ. რქენა

დარქუმა **დახურვა**: „მოიღო დედაკაცმა ერთმან სარქუელს და დაარქუა ორმოსა მას“ **ო.** II **შქ.** 12, 19; „აღიწა გვრჯნი იგი, რომელი თუთ ვდგა და დაარქუა მას თავსა“ **მ. ცხ.** 138r.

დარქუმა **შეკრა**: „დარქუებითა მით მყინვარისაგან გორცნი მათნი დაიმპარვოდნა“ **ხხტ.** B, 135, 19. იხ. რქუმა.

დარღუვა **დაცნა**, **დაქცევა**, **განძემა**, **გმორელება**, **დაშლა**, **დამხომა**: „რომელი დარღუევდ (დაქცნდ) დე **DE**) ტაძრისა მას“ **გ.** **მთ.** 27, 40; „გოდოლი იგი ფნოველისა და დარღვა (დააქცოვა **G**)“ **M.** **მც.** 8, 16; „დაგარღვონ შენ“ **DE**, — „განგაძონ შენ“ **გ.** **ლ.** 19, 44; „რად იგი შენ აღაშენე, მათ დაარღვეს“ **ქ.** — „რომელი იგი შენ აღაშენე, მათ მოაოტრეს“ **ქ.** **ფხ.** 10, 8; „დაარღვანა ნათესავნი შუდნი ქუეყანისა მას ქანანისა“ **ხაქ.** **მოც.** 12, 10; „დაარღვა ღობე ბოსტნისა და სხუი ღობე მოდგა“ **მ. ცხ.** 168r; „ქალაქნი შენნი დარღუნენ“ **რხ.** — „ქალაქნი შენნი დავცენეს“ **ო.** **იერემ.** 4, 7; „დაარღვო კედელი მისი“ **ო.** **ფხ.** 8, 5; „ერთი თუ აშენებდეს და ერთი დაარღუევდეს, რამე-მე სარგებელი არს“ **ო.** **ზირ.** 31, 28.

დარღუვა **დაშლა**: „ნუ სცემ დარღუევად კილობისა მის“ **ფოცა** 244r; „შეშენოდა დარღუევად“ **მ. ცხ.** 20, 8.

დარღუეული — აოხრებული, დამხობილი, დაქცეული: „აღღაშენი დარღუეული მისი“ **ო.** **ამოხ** 9, 11; „გითარცა სახლი დარღუეული არს ცოფისა თანა სიბრძნე“ **ო.** **ზირ.** 21, 21. იხ. რღუევა; **შდრ.** დასარღუეული, ზღუედ-დარღუეული.

დარღუეულობა **დახსნილობა**: „დარღუეულობაა ესე შინაგანისა სენისაგან არს“ **ბაღ.** 23, 13. იხ. დარღუეული.

დარიჩა, **დარიჩილი** — იხ. დასჯა.

დარიჩევა **გარჩევა**, **გამორჩევა**: „ტარიჩევი იგი დარიჩია იაკობ“ **ო.** **დაბ.** 20, 40; „წოდებულ იქმნა სკიტეს, რამათა დარიჩიოს ბაიამ“ **მ. ცხ.** 128v. იხ. რჩევა.

დარიჩილი — იხ. დასჯა.

დარიჩმა **დატოვება**: „დარიჩა მე“ **მ. ცხ.** 59, 20; „ქმნასა ვისმე დაპრიჩა სამკვდრებელი“ **მ. ცხ.** 297r; „დაუტრიჩეს

ციხე-ქალაქნი“ **მ. ცხ.** 15, 11. იხ. რიჩმა; **შდრ.** დასარიჩ-მელი.

დარცხუნა **შერცხუნა**, **რცხუნა**: „რათა დარცხუნეს პირსა მათსა“ **ო.** — „რათა დარცხუნეს პირთა მათთა“ **რხ.** **იერემ.** 7, 10; „მე ფრიად დარცხუნენა ზარისა მისგან“ **ლმ.** 44, 3. იხ. რცხუნა.

დარწმუნება **დაჭერება**: „დამარწმუნო მე ქრისტიანე უფთა“ **ხაქ.** **მოც.** 26, 28; „უციეთ დაგუარწმუნეს“ **მ.** **ფ.** 21, 21. იხ. რწმუნება.

დარწე(უ)ვა, **დარწე(უ)მა**: **დაფარვა**, **დაგება**: „სულ თქუმა ჩემი შენგან არა დავრწყოს (არა დავფარა **უ**)“ **ქ.** **ფხ.** 27, 10; „ზაქუესა რადენსა დაუარწყავთ სიბრველ მათა ჩუენთა“ **მ. ცხ.** 23, 7; „გამომიყვანე მე სიბრვისა მისგან, რომელ დამირწყეს“ **ფხ.** 20, 5; „და-მირწყუეს მე ამპარტყანთა მას“ **ფხ.** 129, 8; „მან **ო** და-არწყუეს“ **ქ.** **იერემ.** 5, 28; „ზარახეს დარწემა მახისა“ **ფხ.** 23, 6. იხ. რწყე(უ)ვა/რწყ(უ)მა.

დასი — **დასისაგანი**, **დლითი-დღელი** **მსახურება**, **გუნდი**, **მხედარი**, **რაზმი**: „გაქუს თქუნი დასი, მივე-ლით“ **გ.** — „გაქუს თქუნი დასისაგანო, წარველით“ **DE.** **მთ.** 27, 86; „დასისა მისგან აბიასი“ **გ.** — „მემდგომად დლით-დღელისა მის მსახურებისა აბიასი“ **DE.** **ლ.** 1, 5; „აღე-სრულა... წმიდითა მით დასითა“ **რიფხ.** 21, 13; „იხილნა დასნი ანგელოზთანი“ **მრთ.** **გ.** **პაულე** **თებ.** 222; „აღ-ვინმე-დგეს დასისა მისგან ფარისეველთა“ **ხაქ.** **მოც.** 15, 5. იხ. დასისაგანი.

დასაბამი — **დაბადება**, **პირველწყობა**, **პირვე-ლი**, **დასაწყისი**, **თავი**, **პირველი**: „დასაბამითგან სოფლისა“ **DE**, — „დაბადებითგან სოფლისა“ **გ.** **მთ.** 25, 84; „ძღუნად დასაბამი-სად მოერთუნენ იგინი უფალსა“ **გ.** — „ძღუნად პირ-ველად შესაწირავდ იგი ღმრთისა“ **ო.** **დეფტ.** 2, 12; „დასაბამი წარსიუეთა ცხოვართა შენთა მისცეს მას“ **გ.** — „პირველი წარსიუელი ცხოვართა შენთა მიაცე მას“ **M.** II **შქ.** 15, 4; „ყოველი დასაბამი იფქლისა და ღწი-სამ“ **გ.** — „ყოველივე პირველწყობა ღწისა და აფქ-ლისა“ **M.** **რიფხ.** 13, 12; „დასაბამითგან არა ევრე იყო“ **მთ.** 19, 8; „ეგრე იყო დასაბამი სასწაულთა“ **მ.** 2, 11; „დასა-ბამი სიბრძნისა არს შიში უფლისა“ **ო.** **ფ.** **ხოლ.** 1, 7; „იხილა რამ ესე დასაბამიან ყოლისა ბოროტისამან, ეშმა-მან“ **მთ.** **მრთ.** 248r; „სასიძველნი აღაშენენ ყოველსა დასა-ბამსა გზისა“ **ო.** **ეზექ.** 18, 21; „რომელსა ვმსახურებ და-საბამითგან“ **II ტიმ.** 1, 8; „უწყის (დმერთმან) ყოველთა დასაბამი და აღსასრული“ **მ.** **ფ.** 12, 20. იხ. დაუსაბამო.

დასაბრკოლებელი — **შემადერებელი**, **მანქა**: „აღიღო დასაბრკოლებელი გზისაგან ერისა ჩემისა“ **I, რხ.** 57, 14; „აღიღიან ველთა ზედა დასაბრკოლებელი“ **ო.** **ივდ.** 5, 1; „უკუეთუ რამე იხილის საქმე დასაბრკოლებე-ლი“ **მ. ცხ.** 219v. იხ. დაბრკოლება.

დასაბუდებელი — **დასადგომი**: „დასაბუდებელი სირ-თა“ **I, იერემ.** 16, 21. იხ. დაბუდება.

დასაბურველი — **შესაბურველი**, **საბურველი**, **სა-ბურველი**, **ფარდა**: „აღიღოდი... დასაბურველი ვაინთონი“ **გ.** — „შესაბურველი ვაინთონი“ **რხ.** **რიფხ.** 4, 25; „დასაბურველი და ყოველნი საქმენი მათ-

ნი“ G, —საბურველი და ყოველი სამსახურებელი მათი“ M, რიცხ. 3, 81, „დასაბურველი კარვის წამებისა“ G, —საბურველი იგი კარავი საწამებელისა“ pb, რიცხ. 4, 25, იხ. დაბურვა.

დასაგებულ-ი ქვეშაგები: „გაქუნდა დასაგებელი, რომელთა ზედა დაწვენი“ Ath.—12, 244v. იხ. დაგება.

დასაგდელ-ი ყუთი: III მგ. 7, 50*, იხ. დაგლა.

დასადგინებელი-ი გასაჩერებელი, კავი: „გარდაუტყენს დასადგინებელნი იგი ნაფისანი“ Ier.—140, 175v. იხ. დადგინება.

დასადგმელ-ი შანდალი; ლანჩა: „დასადგმელნი მათგანე, რამთა იყვნენ სათელნი იგი მათ ზედა“ გამოხლ. 87, 17; „დასადგმელნი ქმლთა მათთა (მოიხუნეს)“ M, იხუ ნ. 9, 5, იხ. დადგმა.

დასადგურება «დადგრომა», «ყოფა», «ქცევა», დაბინავება: „დავინადგუროთ მას შინა“ G, —დავადგარეთ მუნ“ O, მსჭ. 19, 11; „დავისადგურე ღამე“ G, —იყავ ამაღ ღამე“ O, —იქცეოდე ამას ღამესა“ M, რუთ 2, 13, იხ. დადგრომა.

დასადებელი-ი «ნიჭი», საჩუქარი, «დანადები»: „თვნიერ დასადებელთა თქუნთა“ G, —თვნიერ ნიჭთა** თქუნთა“ pb, ლევტ. 28, 38; „შეწირეს დასადებელსა ამას“ ლ. 21, 4; „არა არს საღებელი დასადებელი“ A—92, 282; „ესე იფოს... ყოველთაგან დასადებელთა“ pb, —ესე იყვნენ... ყოველთაგან ზედა დასადებელთა“ G, რიცხ. 18, 11, იხ. დადება.

დასავალი-ი დასავლეთი: „შინს აღმოსავლით და დასავალით“ მთ. 8, 11; „შინს აღმოსავლითგან ვიდრე დასავალიად მდებ დიდებულ არს სახელი ჩემი“ O, მალ. 1, 11; „წარვიდეს დასავალით კერძო“ ოსტ. 19, 11, იხ. დაალვა, შდრ. დასავლეთი, შინს(ა) დასავალი.

დასავალეთ-ი დასავლეთი: „მიიხილე დასავალეთით კერძო“ მ. ცხ. 403v. იხ. დასავალი.

დასათმობელი-ი შესაწყნარებელი, მოსათმენი: „გინიხ მიიწიე შენ უღმრთოებასა ამას, ვერ დასათმობელსა“ ბ. კახ-ეჭუს. დღ. 136, 8, იხ. დათმობა.

დასათრგუნველი-ი დასატყვები: „იფოს... სათვარ ცხოვართა და დასათრგუნველ ზრობათა“ I, ებ. 7, 25; „იფოს იგი დასათრგუნველად ეთარცა თოვად გზათა ზედა“ O, მთქ. 7, 10, იხ. დათრგუნვა.

დასაყრებელი-ი «შესაყრებელი»; «შეწყობა»: „არა წმიდა იფოს თქუნდა თვნიერ... დასაყრებელთა წყალთა“ O, —არა წმიდა იყვნენ თქუნდა თვნიერ... შესაყრებელი წყლისა“ G, ლევტ. 11, 28; „მოუღოს ღებრთმან... დასაყრებელი სამკაულისა და დეგბიან მითისა“ O, —„მოაბიხ უფალთ... შეწყობასა სამკაულისა დიდებისა“ pb, ოს. 2, 20, იხ. დაყრება.

დასაყრვებელი-ი გასაოცარი, გასაკვირალი; „არცა დასაყრვებულ არს“ იმ. რომ-კურთხ. ისაქ და იაკ. 56, 1, იხ. დაყრვება.

დასამარხველი-ი საცავი: „იხილე სახლთა დასამარხველთა წიგნთა საჭუნებელთა შეფთა ბაბილონისთაგან“ O, II ეზრა 5, 17.

დასამარხველად დასაცავად, შესანახავად: „დასდა იგი წინაშე უფლისა დასამარხველად ნათესავთა თქუნთა“ O. გამოხლ 16, 23, იხ. დამარხვა.

დასამტკიცებელი-ი განსამტკიცებელი: „დასამტკიცებელად ნათესავთა მისთა... იდურულა“ იმ. რომ-კურთხ. ისაქ და იაკ. 196, იხ. დამტკიცება.

დასანერგავ-ი დასარგავი: „დავღვა სამარაჲ... დასანერგავად ვენაჲსა“ O, მთქ. 1, 6, იხ. დაწერვა.

დასაპრობელი-ი «საპრობელი», ქონება, საკუთრება, მამული: „ცემთ სდე მათ დასაპრობელი (საპრობელი pb.) სამკდრებელისა“ G, რიცხ. 27, 7, იხ. დაპრობა.

დასარღუველი-ი დასაქცევი: „მომცა მე უფალმან აღსამენებლად და არა დასარღუველად“ II კორ. 12, 10, იხ. დარღუვა.

დასარჩომელი-ი საზრდო, სარჩო: „უკუთუ მისცის გინ მას ღლისა დასარჩომელი, სხუასა არღარა მიიღებნ“ მ. ცხ. 128r. იხ. დარჩობა.

დასასარული-ი «დასარულება», «უკუანახეცნელი», ბოლო, აღსასრული, კიდე; წვერი: „დასასარულსა განვლის“ G, —დასარულებასა მას წილისლისასა“ M, იხუ ნ. 4, 8; „დასასარულსა (უკუანახეცნელსა DE) მას დღესა ღიდისა მიმდევასწილისასა დგაიესუ“ G, ო. 7, 27; „არა იფოს დასასარულ“ ლ. 1, 38; „არა არს დასასარულ ყოვლისა შრომისა მისისა“ O, ეკლ. 4, 8; „მაღდასასარული არა აქუს“ ვარ. 803; „ყოვლისა დასასარულითა ვიხილე ომქინი“ ფს. 118, 96; „აღღვენ დასასარულით ქლუფისათ“ I, იერემ 50, 41; „დასასარულსა წიგნისასა კუალად მოგვანებს“ უწყ-თან. ებისტ. 78, 64; „დასასარულსა მთისასა იყო ქუაჲ“ მ. ცხ. 194; „დაბაბამი და დასასარული არს შინი უფლისა“ მ. ცხ. 202v. იხ. დასარულება; შდრ. მოკლუდასარული.

დასასტვენელი-ი დასასტვენი: „მოცნა იგინი... დასასტვენელად“ M, II მსჭ. 29, 8, იხ. დასტვენა.

დასასხდომელი-ი სკამი: III მგ. 10, 5*, იხ. დასხდომა.

დასასხმელი-ი იხ. დასხმა; შდრ. ზედ-დასასხმელი.

დასატაცებელი-ი მოსატაცებელი: „სოლნი ჩუენნი და შვილნი ჩუენნი იყვნენ დასატაცებელ“ G, რიცხ. 14, 2, იხ. დატაცება.

დასატყებელი-ი გასათელელი: „დასხნა იგინი ვითარცა მიწა დასატყებელად“ O, IV მგ. 13, 7, იხ. დატყება.

დასაფლავ-ი დასამარხავი: „აღღელ დასაფლავად ზემდა დამიმარხოს ღგე“ ო. 12, 7, იხ. დაფლავა.

დასაყოფელი-ი დასადუმებელი, ისაკრავი: „დამიწერიეს ებისტროლესე მწვალებელთა ბირისა დასაყოფელად“ ღმმ. 64, 22, იხ. დაყოფა.

დასაყუდებულო სამარტომყოფო, სენაკი: „არა აწუვედეს ჭაბუკთა... აღღლთი დასაყუდებულოთა მკდრობად“ მ. ცხ. 117v; „მოუგნეს დაბანი და სოფელნი და მონასტერნი და დასაყუდებულონი“ ო. ე. 14, 22, იხ. დაყუდება.

* გა მარტება და წყარა ფანქროთა მიწერილი (რედ.).

** „ნიჭთა“ წყაროში არ დასტურდება (რედ.).

* ეს სიტყვა წყაროში არ არის (რედ.).

** წყარო ფანქროთა მიწერილი (რედ.).

დასაშრომელი-ი საღვთის: „გმენ მათ... განსაუგებელ დასაშრომელსა მათ აღვიღსა“ **თომა მოც. 14,25.** იხ. დასტური/დასტორმა.

დასაშველი-ი განსაკითხველი: „აღეს მსაქულ და ზეაღე დასაშველ“ **მ. სვ. 80,25.** იხ. დასტორ.

დასაცავი-ი, დასაცველი-ი მცენება, დადგენილება; შესანახავი: „დაიცვე დასაცველი მისნი“ **ც. — ლეონარბ-ნე მცენებანი მისნი“ M. II სვ. 11,1;** „დაიცვენი დასაცვენი მისნი“ **ო. მალ. 3,14.** იხ. დასტორ.

დასაცველი-ი დასამხოვნი: „შეუგვალნი მალალთა მათ მოლაწებთანი ფრად სავში არიან და აღვიღად დასაცველ“ **მ. ცხ. 280v.** იხ. დასტორ.

დასაცველი-ი იხ. დასაცავი.

დასაძულელებელი-ი: „დასაძულელებელად აღსრულებულ არს“ **ო. ნაუმ 1,15** იხ. დასტორ.

დასაწუ(ვ)ელი-ი დამწველი: „სადაგენი უკუ და დასაწუველი იეაუგენი არიან“ **მ. ცხ. 49r;** „მეცენე გორცნი ჩემნი დასაწუველი“ **I კორ. 12,8.** იხ. დასტორ; შდრ. მრგული-დასაწველია ყოვალ-დასაწველი.

დასახლეულება შექურვა, მხედრიად დადგინება, დაპატრონება: „გმეამან დაგისახლეულა შენ და დავიგინა შენ მეფად“ **ფაქტ. 129,5;** „არა დავგისახლეულა გმობასა სათხო ყოფად“ **H - 241, 135;** „მგელნი დაგისახლეულნი ცხოვართა მათ“ **ათ. მართ. 178v.** იხ. დასტორ.

დასაგმობელი-ი გასაგმობელი, დასაშრომელი: „დასაგმობელი ბადეთა იყო შენ და არა აღიშენო“ **ო. — სავსტრუხელ ბადეთა იყო და არა აღიშენო მერმე“ ps., ეზეკ. 20 4.** იხ. დასტორ.

დასაგსნელი-ი სახსარი: „ზარი დაეცის ყოველთა იოგთა და დასაგსნელთა გუამისა მათისათა“ **მ. სვ. 129,18.** იხ. დასტორ.

დასაგება: ი. — ე. *

დასდებელი-ი საგალობელი: „თქუეს დასდებელი იბა-კოდორთ“ **H — 241,688.** იხ. დასტორ.

დასდებელი-ი: „ცხოვარი დასდებელი“ **ქ. ცხ. 57,12.** იხ. დასტორ.

დასივებელი-ი გასივებული: „ხოვა იგი შამბსა მას შინა დაწვრილი და დასივებული მუშლითა“ **მ. ცხ. 248v.** იხ. დასტორ.

დასისავანი-ი დასი, მხედარი: „გაქუს თქუენ დასისავანი, წარველით“ **DE. — გაქუს თქუენ დასი, მიველით“ C. მთ. 27,65;** „მოვიდეს დასისავანი იგი“ **ანან. ებრ. 813r.** იხ. დასტორ.

დასკადელი-ი გამწვარიებული: „დასკადელი დასკადელი“ **ფ. ს. 1v, 8.** იხ. დასტორ.

დასლვა დატვლია, ჩასვლა; „მოწვინა“ „მზე დაპვიდოდა“ **DE. — რაქმს დაპვიდა მზე“ C. მრ. 1,22;** „აღმოვალა მზე და დაპვიდა მზე“ **ო. ეკლ. 1,5;** „მოკუდა დასლვათა ოდენ მზისა“ **M. II სვ. 18,24;** „მზემან ცნა ყმის დასლვისა თვითა“ **ფ. ს. 108,19.** იხ. დასტორ; შდრ. დასვლი, დასვლეთი.

დასნეულება ავად გახდომა, სენის შეყრა, უძლეულება: „გარდ. მოვარდა და დასნეულდა“ **ო. IV მგ. 1,2;** „დავანეულდი და დავწე“ **ო. დან. 2,27;** „აღიხე დასნეულდა სნეულებათა“ **ო. IV მგ. 12,14;** „დასნეულდა იგი მზნეულობითა დიდითა“ **მ. ცხ. 69v.** იხ. დასტორ.

დასობა შეთამაგება, ჩარება: „დაასება მანა იგი ყურიმალსა მათ და დამპყველად ქოყანასა“ **M. — მთაბაგრა მანა ყბასა მისა და განავლო ქოყანა“ C. მს. 4,21;** „დაასობდეს ოთხ-ოთხსა მანას“ **რიფ. 177,4;** „დაასვენეს ოთხნი მანანი ქოყანას“ **რიფ. 175,18;** „ნაწვერას ელდისა და ექვეის მანად“ **ო. ზირ 27,2.** „(შე-რი)... მე მარი არ მახვი გოლია, რამეთუ არა შეაწვეს გულად ტყვენი მუსმრისა, ვითარ-იგი შეწევ ტყველი მუსმრისა, რომლისა შინა დასობილ არს იგი“ **მ. სვ. 8,21** იხ. დასტორ.

დასოვლება დასველება; „დალტობა“: „დაასოვლენს ფერენი თქნი ზეთითა“ **მ. — რამ. — კურთხ. მობ. 190,18;** „დაასოვლეთ ჭილი... ზეთითა“ **Sin. — 11,168r;** „დასოვლენ მთანი სისხლისაგან მათისა“ **C. — დალტვენ მთანი სისხლითა მათითა“ O. ეს. 54,4.** იხ. დასტორ.

დასრული-ი ჩამოსული, დაცვენილი: „შაქუთ ვისიმე თმა დასრულ იყოს, თავი მით მტეირი არს“ **C. ლეობ. 18,40.** იხ. დასტორ.

დასრულება დასრულება, „მოსრულება“, დაბოლოება, დამთავრება, გამოღება, დაღება, მოკლება: „ვითარცა დასრულნა სიტყვანი ესე“ **DE. — ვითარცა აღასრულნა სიტყვანი ესე“ C. მ. 7,1;** „რაქმს დასრულნა ნაშრომნი ქუეყანისანი“ **C. — რაქმს მოასრულეთ ნაყოფი ქუეყანისა თქუენისა“ ps., ლეობ. 22,39;** „წელიწადი დაესრულა“ **ო. მალ. 3,10;** „პერ დასრულეთ ქალაქები“ **მთ. 10,23;** „ისარნი ჩემნი დაესრულნენ მათ ზედა“ **C. II სვ. 82, 22;** „დაესრულა სხლისაგან ღმრთისა თქუენისა შესაწირავი“ **ო. იოვ. 1,12;** „დაესრულნეს... ფარნაეზიანი“ **ქ. ცხ. 84,8;** „დასრულდეს წელიწადი მათისა“ **შუშ. I, 81.**

დასრულება დასასრული; „სრულქმნა“: „დასრულე მანა მას წაღსრულასა“ **M. — დასასრულსა განვლისა“ C. იხ. 5, 4,8;** „შემდგომად დასრულდეს მის ლხინებისა შესწირთ ზობი ზროხათაგან“ **ო. — შემდგომად სრულქმნისა ლხინებისათა მოიყვანონ ზუარაყი ზროხათაგან“ ps., ეზეკ. 48,25.**

დასრულებელი-ი დამთავრებული: „დასრულე მათ არს სიტყვი“ **(1). იხ. სრულება; შდრ. დასასრული.**

დასტუანვა იხ. სტუანვა.

დასტვნა დასტვნა: „დაასტვნეს და შეხარეს თავი მათ“ **ო. გოდ. იერემ. 2,15;** „დაასტვნეს ყოველსა ზედა წაღსრულასა მისა“ **I. იერემ. 49,17;** „დაასტვნენ შენ ზედა“ **ო. ეზეკ. 27,86.** იხ. დასტორ.

დასტური-ი ქვეშაირი, ნამდვილი; ნდობით აღტყველები პირი: „მითხარ დასტური, თუ რაა ჭირა“ **მ. ცხ. 53v;** „წყვი, ვითარმედ ჭელი ესე დასტური არა და მართალი“ **ლამ. 79,12;** „ზრძანა წარვლინებდა დასტური თქნი, რომელმან ქვეშაირი და გამოიწვილილ მისთჳს“ **Sin. — 11,126r.**

* წყარო: ფანტოთა მიწერილი (რედ.).

დასტურად ნამდვილად: „დასტურად ესრეთ არსაჲ“
 მ. ცხ. 52V; „ნანდელვე დასტურად მოახლებულ არს
 დღე ილსარულისა ჩემისაჲ“ მ. ცხ. 22r. იხ. დასტურება,
 სიდასტურე, უდასტურე.

დასტურება/დასტურობა სინამდვილე: ნდობა, რწმუ-
 ნება: „წარვიღო ჩემ თანა სიფლავად ქუთათ-წერილი შენი
 დასტურებოცა თუ სიტყვა შენისა“ ლომ. 74,18;
 „ესე ყოველი ჩემ თანა საცთური და ბასრობა არს, რომელ-
 სა ძქუის სიმტკიცე და არცა დასტურებაჲ ჩემ თანა“
 ლომ. 82,14; „დამადგინა მახსურებაჲ შენსა ზედა გარნა
 დასტურობისა და ერთგულეზისა“ ჩემისათჳს წინამე
 მისა“ მადლ. 75,18. იხ. დასტური.

დასტურად დასტურილი: „მითხრა სამოსლისა მისთვის,
 რომელ დასტურად იყო სისხლითა მით“ თ. მართ. 61V.
 იხ. [სუარგა].

დასუენება „დადუმება“, დაძინება, დაწყნარება; და-
 დება, მოთავსება: „რაჲმს დაესუენა მარლოქს გა-
 რემშ ეზოსა მეფისასა“ O.—„დადუმენ მარლოქე და იყო
 ეზოსა მეფისასა“ M. ეს. 12,1; „გინადათენ მამათა დაი-
 სუენეს“ II პეტრე 3,4; „დაიხუენი მათ თანა ბჭეთა მათ
 ზედა ტაძრისა მის მეფისათა“ O. II მგ. 11,9; „რადთა-
 მთა ხატთა დაიხუენებდეს სენაკთა შინა“ მ.-გ.
 40,19. იხ. სუენება.

დასულება „შესულება“, დაკვრება, განკვრება,
 გაოცება, გამტერება, გონების დაკარგვა; დაყუ-
 ჩება: „ნელმედ მათ დასულბოიან“ C.—„იხილეს იგი
 და განუჟკრდა“ DE. ლ. 2,48; „დაესულბეს (შე-
 უსულბინა C) გულნი მათნი“ DE, ი. 12,40; „დაესულბი
 და დავარდი პირსა ჩემსა ზედა ქუეყანად“ O.—„შეესლბი
 და დავარდი პირსა ზედა ჩემსა ქუეყანასა ზედა“ G. დან.
 8,18; „დაესულბა ისაჲ დაკვრებითა დიდითა“ მ. რამ.-
 კურბ. სხაჲ. და აკ. 52,9; „დაჟკრდა და დასულბეს
 შეუნიერებაჲ მას ზედა პასკისა მისისასა“ რახტ. 163,17;
 „რადთა დასულბენ და დაძინენ ძილი საუკუნოდ“ I.
 იერემ. 51,89; „შემაღმან... დაჰქნის სენთა სიმამრე... და
 დასულბინოს მარდუნი, რადთა განგოს ტყვილი“ მ.
 სწ. 81,86.

დასულება „წარწირვა“, გულის-სიტყუა, საოცრება:
 „დასულებითა დასულბეს ქუეყანა“ O.—„წარწირ-
 ვით წარწიროს ქუეყანა“ G. ეს. 24,19; „იწყუ დასულე-
 ბად და ურვად“ DE.—„იწყუ გულის-სიტყუად და
 ურვად“ C. მრ. 14,22; „დაფარნეს იგინი დასულება მან“
 ეზეკ. 7,18.

დასულეზული „შესულეზული“, გასულეზელებული,
 გაოცებული; დაკვრეზებული; განცოფეზებული: „მუ-
 ნეს გულნი მათნი დასულეზულ“ DE.—„გულნი მათნი
 შესულეზულ იყვნეს“ C. მრ. 8,51; „მოწაფენი... დასულე-
 ზულ იყვნეს“ C.—„მოწაფეთა და უჟკრდებოდან“ DE,
 მრ. 16,24; „მი დედა მას დასულეზულ“ O.—„შეგდგა
 მას განცოფეზული“ ph. სგ. სოლ. 7,22; „დაეს დასულ-
 ეზული და მელმელნი იგი ერთბამად დაკვრეზულნი“
 ფლკტ. 159,24. იხ. სულეზა.

დასუმა დასმა, დადება: „დასუმა იგი ძლიერთა თანა“
 O. I მგ. 2,8; „დასუთ ნაბუთე მთავრად ერისა“ O. III მგ.

21,9; „დასუმა-მართა თვთა ზედა სიხარულით“ ლ.
 16,6; „დასუმა დედაკაცმან მან ურმაჲ იგი ქუეყანასა ზედა“
 ფლკტ. 159,25. იხ. სუმა.

დასურა დასვრა, გაჟუჟყუანება: „რომელმან შებღალოს
 და დასუაროს ბავლითა (პორფირი სამეფოთა), ერთითა
 პარტიითა განიბატიენ“ მ. ცხ. 228r. იხ. სურა.

დასვრინება „სვრინება“: „უჟუჟუთ იხილოს მღელმან
 ნიში იგი დასვრინებესა... განაყენოს მღელმან ნიში
 დასვრინებებისა ზედ დღე“ G.—„უჟუჟუთ იხილოს
 მღელმან მან ნიში იგი სვრინებესა... განაყენოს იგი
 ვარე მღელმან მან შედებულო იგი სვრინებებისა მის
 ზედ დღე“ ph. ფლკტ. 12,21. იხ. სვრინება.

დასწავება დასწავლა: „უბრძანა ესე დასწავებად ძეთა
 ისრაელისათა და იუდაისთა“ O. II მგ. 1,18; „დაესწავა
 მას ჟამის-წირვად ზეპირით“ ლომ. 122,4. იხ. სწავება.

დასწავლა შესწავლა; შენიშვნა: „ვგრ დაესწავლო ს
 ვლოვნებასა მას“ მ. ცხ. 26V; „დაესწავლა მას სკა-
 მბელიკი ძლისპირი“ მ. ცხ. 81V; „დაიასწავლო აღ-
 ვილი“ G. რთ. 2,4. იხ. სწავლა.

დასწრობა დასწრება: „მე ნუ დაგასწრობნ“ განრის-
 ხებას თქუნეს“ მ. სწ. 21,18. იხ. სწრობა.

დასხდომა დაჯდომა, იწინა-ღება, მოსხდომა პურისა-
 თვის; დამკვიდრება, დასახლება: „დასხდა მწყობ-
 რად-მყოზრად“ DE.—„ინაჯიდეს პურის-მტებმან“ C.
 მრ. 8,40; „მუნ დაესხდით და ვტირიდეთ“ ლ. 126,1;
 „დასხდეს წინაშე ჩემსა“ O. ეზეკ. 14,1; „დასხდეს
 იგინი სამარიაჲ“ O. IV მგ. 17,24; „დასხდეს საშუალ ბე-
 თელსა და საშუალ გაისა“ G. ისუ 5, 8,9.

დასხდომა დაჯდომა: „უჟუჟუთ დასხდომით დაახლეთ
 ქუეყანასა მას“ იერემ. 42,18; „უბრძანა ურმა მას დასხ-
 დომად“ მთ. 14,19. იხ. სხდომა.

დასხერილი დამსხვრეული, დატეხილი: „ლერწამი
 დასხვრელი არა შემუსროს“ მთ. 12,20. იხ. სხერა.

დასხერა გაკვრა, გაჭიმვა: „დასხიარვნეს იგინი თი-
 თოუჟლად ითხსა მანასა“ რახტ. 177,17; „განაჟურგეთ ცხე-
 ღარი ცეცხლითა და დასხიარვეთ მას ზედა“ H—241,
 629. იხ. სხერა.

დასხივებული „ჩამოსხმული“: „ზურგის-ძალი მისი-
 რკინად დასხივებულნი“ O.—„ზურგნი მისნი რკინისა
 ჩამოსხმულნი“ ph. თბ. 40,14. იხ. სხივება.

დასხმა „დანერგვა“, „დათხევა“, „ინაჯ-ღება“, „და-
 წყობა“, „დამარხვა“, „დადება“, „დასწრობა“, და-
 დება, დაყრა, დაღვრა; შეკაზმვა; დასმა; თავს-და-
 სხმა: „დაესხას თუ გინეჲ კაცსა რქად და არლა ეხაროს
 მისგან“ M.—„გინ არს კაცი, რომელმან დამანეგა ვენაჲ
 და არა განიშუა მისგან“ G. II მგ. 30,8; „სადა დაასხიან
 ნადარი“ G.—„სადა იგი დასხიბით ნადარი“ O. ფლკტ.
 4,12; „დასხიბთ კაცები ესე“ DE.—„ინაჯ-ღდეთ კა-
 ცებსა მავას“ C. თ. 2,10; „შენნი გერკნი რბიან და დაგსხ-
 ნიან შენ“ ph.—„გერკნენ შენნი რბიან და დაგასწრო-
 ბენ შენ“ O. იერემ. 12,5; „დაასხიან შემაჲ ცეცხლსა მას
 ზედა“ O.—„დააწყვენენ შემაჲ ცეცხლსა ზედა“ G.
 ფლკტ. 1,7; „დაესხნეს (დაემაარხნეს C) ყოველნი

ესე სიტყუნი ველსა თჳსსა“ ლ. 2,51; „ქვანი... დასხნა ისო“ M.—„ქვანი... დადგნა ისუჲს“ G. ისუ 5. 4,20; „ქაღმან ვინმე დაასხა გენაჲ“ ლ. 20,9; „დაასხო სა- მთობები“ I. იერემ. 29,5; „დაასხეს სამოსელი მას ზე- და“ მთ. 21,7; „ოღეს აღადგეს ცეცხლი იგი, დაასხას წყალი იგა“ Ath.—12, 109r; „დაასხა ზეთი და ღვინო“ ლ. 10,24; „დაასხნეს ჯელნი მათნი მოკეჭულთა ზედა“ ხაქ. მოც. 5,18; „დაასხა ზემა“ O. დაბ. 22,9; „დაასხა თავსა მისსა“ მთ. 26,7; „დამისხენით მე კაპარულსა“ III მფ. 18,27; „დასხნეს იგინი და წარმოუდგეს და მსა- ზურგებდეს მათ“ ლ. 12,37; „დაესხნეს მას“ M. II ნშტ. 24,21; „დაესხნეს ქალაქსა იუდასსა“ M. II ნშტ. 25,18; „გითარა ერი იგი დაესხმოლა მას“ ლ. 5,1.

დასსმა ჳელითა/ჳელთა ხელთ დასსმა; „ფელიმოსს და- ასხნა ჳელნი ებისკოპოსად“ თეოდრ. 531. იხ. სსმა. ჳელთ- დასსმა; ჳელ-დასსმელი.

დასსმით-ი ჩამოსხმული; „იქმნეს თავისა თჳსისა დასხ- მითნი ორნი დიავულები“ O. IV მფ. 17,16. იხ. დასსმა.

დასსმულ-ი «ალტრათული»; «გამოდნობილი»; „მის თანა ორნი იგი კარაულნი დასსმულნი“ M.—„მის თანა უღელსული ვირობა აღტრათული“ G (I); „ყოველი კერ- პები დასსმულნი მათი წარწყმდილით“ pb.—„ყოველი კერპნი გამოდნობილნი მათნი წარწყმდილნი“ G. რიცხ. 32,52. იხ. დასსმა.

დასჯა, დარჩა, დაშჯა «სჯა», «განკითხვა», «ტანჯვა», «განცრუება», «სასჯელის დადება, დასჯა, გასამართლე- ბა»; «დასაჯენ იგინი“ T.—„საჯენ იგინი“ L. ფს. 5,11; „მსგავსად ჳელისა თქუენისა დასაჯეთ“ C.—„მჯელისაჲბრ თქუენისა განიკითხეთ“ DE. ა. 18,31; „სიკუდილითა სარტხნელითა დაგსაჯით იგი“ O. სხბტ. ხოლ. 2,20; „არაგინ მოგვა შენ ყოფად, ვითარცა ესრეთ დაგუ საჯენ ჩუენ“ B.—„არა გაქუს ჳელმწიფებაჲ ტანჯვად ჩუენდა“ A. სხბტ. 128,16; „არცა დასაჯოს (განაცრუეოს T) იგი, რაჲმს განკითხილდეს მას“ ფს. 38,83; „რამათჳს დიშჯი თავსა შენსა და ამთობ ქირითი“ ბაღ. 67,19; „რამათჳს სამარის-მმარცხველთა მათ დარჩიო“ მრთ. D. კ. იერ.-აღდგ. 115; „სიტყუათა შენთაგან დასაჯო“ მთ. 12,37; „დასაჯა იგი ორ წელ“ ვრლ. 93,21; „რამათჳს ძვრ-ძვრად დაშჯი სიბერესა მგას მაგისა შენისასა“ ფლტტ. 145,16; „შენ უსწრაფე და განკითხე და დასაჯე იგი“ მ. სწ. 89,18. „უკუთუ მსახურებაჲ იგი დასჯისაჲ—ლიდება“ II კორ. 3,8; „შემდგომად ზღუდა მის დაშჯისა... თუთ თავსა თჳსა დაშჯიდა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,7; „განბიჭო ჩუენ ზედა დაშჯად სიკუდილითა“ მ. სწ. 217,18.

დასჯილ-ი, დარჩილ-ი, დაშჯილ-ი «განცრუებული», «მსჯიდრდალებული»; «საშჯელისა მისისაგან გამოვედინ და- შჯილი (განცრუებული T)“ ფს. 107,7; „მთავარი ამის სოფლისაჲ დასჯილ არს“ O. 10,1; „დასჯილთა თავისუფლებასა მიანიჭებს“ ეპ. კპრ.-დაფლგ. 92v; „დარ- ჩილ იყო ქუეყანა“ მრთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 150,81; „კაცი დაშჯილი და განკითხული ყოველსა ქუეყანასა“ I. იერემ. 15,10. იხ. სჯა; შდრ. დასაშჯელი.

დატანჯა შეწუხება, შეჭირვება; «ნეტარ იყვნენ. რო- გელთა დაიტანჯნენ თავნი თჳსნი“ თეკლა 93,16. იხ. ტანჯვა.

დატაცება «მოტაცება», «წარტყუნება», წართმევა; «დაიტაცებდეს ყოველთა, რომელი თანა-წარტყუნდა მათ გზასა ზედა“ G.—„მოიტაცებდეს ყოველსა ქმსა წარმავლთა გზასათა“ M. მსჯ. 9,25; „დაიტაცეს მათ- გან ნატყუნავი“ G.—„წარტყუნა მათგანი ტყუედ“ pb., რიცხ. 21,1. იხ. ტაცება.

დატევა, დატევნა «ტვრთვა», ატანა, დათმენა; „მაქუს სიტყუა თქუენდა, ხოლო ვერ შეუძლოთ დატევად აწუე“ C.—„მაქუს სიტყუად თქუენდა მიმრთ. არამედ არღა ძალ- გიც ტვრთვად აწუ“ DE. ა. 16,12. „ვითარცა სოფელმან ამან დაიტრია აღწერილი წიგნები“ O. 21,25; „არა ყო- ველთა დაიტრია სიტყუად ესე“ მთ. 19,12; „რომელ შემძლებულ არს დატევნად, დაიტევდენ“ მთ. 19,12. იხ. ტევა/ ტევნა.

დატევება, დატეობა «დაშლდობა», «დადგება», «მიშუება», «მოყრა», «დაცადება», «მიტეგება», «დაბნევა», «დაბ- ხევა»; „აჲ ესერა დაუტევებთ თქვენ სახლთა თქუენთა ოჯახად“ DE.—„აჲ ეგერა დაგუდებთ თქვენ სახლი თქუენი ოჯახი“ C. მთ. 23,88; „რამათჳს დამიტევებ მე“ DE.—„რად დამავდებ მე“ C. მთ. 27,46; „არა დაუტევა მკდრი“ C.—„არა დაუშთა შვილი“ DE. მრ. 12,20; „უკუ- თუ დაუტევით იგი ესრეთ“ DE.—„უკუთუ მი- შუთ ესრეთ“ C. ა. 11,48; „დაგატევენ თქვენ ზედა ნათესავნი ესე, დაშთომილნი ესე“ M.—„მოყარნა თქვენ ზედა წარმართნი, დაშთომილნი ესე“ G. ისუ 5. 23,4; „და- უტევნა გამოცდად მათ მიერ ისრაელისა“ G.—„დაცადა გამოცდად მათ შორის ისრაელისა“ M. მსჯ. 2,22; „დაუ- ტევეს მათ“ DE.—„მიუტევეს მათ“ C. მრ. 11,6; „დაუტევა სამოსელი თჳსი მათ თანა“ B.—„დაბნია სამოსელი თჳსი მათ წინაშე“ A. სხბტ. 108,22; „დაუტევა ნაზარეთი“ მთ. 4,12; „უკუთუ დაუტევთ იგი, დაგი- ტეოს შენცა მან“ M. I ნშტ. 28,9; „ყოველი ქალაქი და- იტევა და არა დაშენებულ არს მას შინა კაცი“ O. იერემ. 4,29; „არა დაუტევნე იგინი“ O.—„არა დავსთხინე იგინი“ I. ეს. 41,17; „არა დაუტევთ გუამი მისი“ M.— „არა დააძინოთ თსხუელი მისი“ G. II შჯ. 21,22.

დატევება, დატეობა «განტევება»; «დატოვება»; «მოლო- სის დატევებაჲ“ C.—„მოლოსის თჳსისა განტევებაჲ“ DE. მრ. 10,2; „ენა. ვითარმედ დატეობაჲ იყო იგი ღმრთისა შეწვენისაჲ“ მ. ცხ. 226r.

დატევებულ-ი «დაშთომილი», «დატოვებული», «გაშვე- ბული»; «უფნულა თუ ვართ, არამედ არა დატევებულ ვართ“ II კორ. 4,9; „ესე არს ქუეყანა, რომელ დატევებ- ბულ არს“ M.—„ქუეყანაჲ დაშთომილ არს“ G. ისუ 5. 12,2; „რომელმან დატევებულ ი შეირთოს“ მთ. 5,22. იხ. ტეება.

დატევნა იხ. დატევა.

დატენა ამოყორება; «გარდარეულად ჳამადითა და- სტენო და ამოიგოს მცელი შენი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,37.

დატენილ-ი გატენილი, აღსავსე; «საწყაელი შებრილი და დატენილი და ზე ვარდათხული“ C. ლ. 6,28. იხ. ტენა.

დატეობა იხ. დატეება.

ლატინურები «ტირილი», გლოვა: „ლატირიონ - ღაწუ-
ვაჲ“ G.—ტირილიან ღაწუვას მას“ O. ლეგატ. 10,6;
„ლატირიონ მამა და ღელაჲ ღელთა თქსათა“ G.—ტი-
რილიან მამა-ღელაჲ თქსათა თთუე ერთი“ M. II 37. 21,18;
„ლატირიონ თაჲნი შენი ამასჲე სჲფელს“ მ. ცხ. 230r.
იხ. ტირილი.

ლატკობა ტკბილად შექმნა: „ტკბე... გოლი, რაჲთა და-
ტკბენეს სასაჲ შენი“ ps., აგ. სოლ. 24,18; „პირსა ურცხ-
ნო და ტკბენეს თხოვად“ O. ზირ. 40,32; „რომელმან
წუთ ერთ და ტკბის სასაჲ შენი“ O. აგ. სოლ. 5,5;
„ოდეს მოჰმუხობ პირი ეკლმან, აღმოცონის იგი, და და-
იტკბოს პირსა თქსაჲ“ მ. ცხ. 278r; „ლატკობნ
გალობას, რაჲთაჲე... სათნო ეყო ღელათა“ მ. სფ. 246.
30; „ნუშე და ტკბენენ ჩუენ უღებებაჲ“ Sin. 97,80v. იხ. ტკბილი.

ლატკებნა «დათრგუნვა», გაცეცება: „ვითარცა მეცეცემან-
და დატკებნის თჳთ იგი თიჯაჲ, ეგრე დაიტკებნენ“
I.—ვითარცა მეცეცე. რომელი დასთრგუნაჲ თიჯას,
ეგრე დაითრგუნენ“ M. ეხ. 41,25; „ლატკებნა
იგინი ბრჭყალმან ჩემან“ G. მსჯ. 5,22.

ლატკებნილი— გათელილი: „მოგრობანი და გელმწიფებანი
მისნი დატკებნილ“ იხ. რომ.—კურთხ. მთხ. 160,14. იხ.
ტკებნა/ტკებნა.

ლატუნვილი— «დარუჯვილი»: „ბური დარუჯვილი
(ლატუნვილი ps.) ეტერი ახალი არა შჳმოთ“ G. ლე-
გატ. 23,24. იხ. ტუნვა.

ლატუნვა «ცემა თავსა თქსაჲ», თავის- გაქვლეტა:
„ქვითა დაიტუნვინ“ G.—„ქვითა იცემნ თავსა თქსაჲ“
DE. მრ. 5,5; „ქურუმისაჲნ დიდელ დაიტუნა“ წყბუ.
22. იხ. ტუნა.

ლატურთული— აკიდებული: „აქუნდა მის თანა კარაული,
დატურთული ბურთა“ მ. ცხ. 283v. იხ. ტურთვა.

ლატფობა გათბობა: „დაატფიან იგი ფრთითა თქსითა“
ბ. კთხ. ექვს. ლ. 115,10.

ლატფობილი— გათბობილი, გახურებული: „ხელასა
მას და სიყუარულსა დატფობილ იყო“ რიფს. 176,12.
იხ. ტფობა.

ლატყება ცემა მოთქმით; «ტყება»: „არცა დაიტყნეთ,
არცა დაიტყნეთ“ O.—„არცა იტყნეთ, არცა
იტყნეთ“ ps., ეზეკ. 24,22. იხ. ტყება.

ლატყულვა ტაშის კერა, ხელერის შემოკერა: „ყო-
ველთა ზეთა ველისათა დაიტყულენ რტოებითა მათი-
თა“ I. ეხ. 55,12; „დაიტყულენ ქელითა, დაიბერენ
ფერკითა და თქუ ეჲ“ O. ეზეკ. 6,11; „დაიტყულ-
ენ ქელი ქელსა“ O. ეზეკ. 21,17. იხ. ტყულვა.

ლატყუნვა აობრება, აკლება, გაძარცვა, ტყვედ წა-
სხმა: „მოიბდეს... რაჲთაჲე დატყუნეს ყოველი სო-
ფელი“ გამაჩ. ქუარ. 227,10; „დატყუნენა ღელანი“
ქ. ცხ. 25,16. იხ. ტყუნვა.

ლაუზადებელი— უქმნელი: „შემოიღებენ ღმრთისა თანა
სიჭმირისა და უზადებელსა“ ბ. კეს.—ექვს. ლ. 41,20.
იხ. ლაუზება.

ლაუნება დალაპარაკება: „დაუბნის ძმანი სწავლითა
სულიერითა“ ი.—გ. 28,22. იხ. უბნობა

ლაუზკოლებელი— შეუფერხებელი, უშეშელი: „გზაჲ
დაუბრკოლებელი“ O. ხიბრძ. სოლ. 19,7; „ლა-
უზკოლებელი გონება მატუხ ღმრთისა მიმართ“ სპ.
მოც. 24,16.

ლაუზკოლებელად შეუფერხებელად, უშეშრად; უფ-
ნებლად: „ღლით-ღლად დაუბრკოლებელად მისცულ“
O. I ეზრა 6,20; „დაუბრკოლებელად განუთქუა ჯაშო-
ცხადებისა თქუენისთჳს“ პოტ. სტეფ. 685,6, „ოდეს გენე-
ბოს, დაუბრკოლებელად მოხდოდ ჩემდა“ მ. ცხ.
288r; „წარვიდა დაუბრკოლებელად ქუენად ეველ-
ცისა“ არისტ. 68,30. იხ. ლაუზკოლება.

ლაუზურველი— შიშველი; დაუზურავი: „თავი მისი და-
უზურველ“ M. ლეგატ. 13,45; „შუენისა ღელაჲჲსა და-
უზურველად წინაშე ღმრთისა ლოცაჲ“ I კორ. 11,22. იხ.
დაუზურა.

ლაუდგომი— იხ. წინადაუდგომი.

ლაუდგომელი— დაუცხრომელი, დაუდგარი, არა
მყარი: „ჴამი წელთა ჩუნთაჲ დაუდგრომელ არს, ვი-
თარცა ქსელი დადაზარდლისაჲ“ ფხ. 39,8; „ჴადო თრგული
დაუდგრომელ არა ყოველთა გზათა, მისთა“ იაქ. 1,8;
„აქალადჲ წარვიდა დაუდგრომელნი იგი“ მ. ცხ.
164v; „ვითარცა პირველნი იგი არა დაადგრეს, ეგრეთჲე ესე-
ნიცა დაუდგრომელ არიან“ მ. სფ. 256,28. იხ. დად-
გრომა.

ლაუნობელიობა ნადველმეტობა, ნადვლიანობა: „სოლ-
მობაჲ უძილვისაჲ და რისხვაჲ დაუდგრომელობისაჲ
და წერტაჲ წელთაჲ კაცისა თანა უძილვისა“ O. ზირ. 84,23.
იხ. დაუნობა

ლაუნუშებელი— შეუწველებლად, დაუცხრომელად:
„ვისმენ გალობას მას, რომელსა დაუდგრომელად შე-
წირავენ უფლისა“ მ. ცხ. 440v; „იქცეოდა ღელ და ღამე
დაუდგრომელად ლოცვითა“ მ. ცხ. 278r. იხ. დაუნ-
ება.

ლაუნებელი— დაუშრეტელი, ჩაუტრობელი: „გაბყრის
ლაშქარი შენი დაუდგრომელად“ მ. ცხ. 81r. იხ. დაუნება.

ლაუნენელი— მოუთმენელი: „დაუთმენელ არს
ტანჯვაჲ მისი“ მრთ. ნ. ბ. კეს.—40-თჳს 119,2. იხ. დაუნება.

ლაუნტუნვა— დაუტყებელი: „განძლოს დაუთრგუ-
ნავნი და უშენნი“ O. იოზ 28,27. იხ. დათრგუნვა.

ლაუნულებელი— მოუკლებელი: „ყოველივე ქალთა მიუ-
თუალ დაუკლებელად“ მ. ცხ. 299v. იხ. დაუნება.

ლაუნენელი— გამოუღვენელი, მოუკლებელი:
„სიდა-იგი არა ტირილი თუალთაჲ დაუკლებელად და ღრქე-
ნა დაუნენელიად“ მ. სფ. 229,24. იხ. დაუნება.

ლაუნობილებელი— ურჩი: „არაინ მრავალნი დაუ-
მობრჩილებელ ამაოჲა მერყეულ“ ტატ. 1,10; „და-
უმობრჩილებელ და ურჩ არს, და თუთ თავით თქსით
იარენ... მსგავსად ნებითა თქითა“ მ. სფ. 265,11. იხ.
დამობრჩილება.

ლაუნობილობა ურჩობა; მრთ. A. ბ. კეს.—მრს.*

ლაუნტყიცილებელი— არა მყარი, მერყევი, არა მტკიცე:
„დაუნტყიციებელ არიან სიტყუანი მათნი“ ბ. გაბ.-
მოც. სპს. 25,28; „უგდა დაუნტყიციებელსა თიჯასა
(დასა)“ აქა. 25,28; „შეიტყუიან სულთა დაუნტყი-

* წყარო უანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

დაფარვა «დაბურვა», «დარწყმა», «მევედრება», და-
მაღვა, «დამბურვა», «დევწყება»; „დაფარონ
გო საბურველთა ტყავი“(მათ.) **პხ.**—„დაბურონ იგო
საბურველთა ტყავისათა“ **გ. რიფ. 4,6;** „ნუ დაბურ-
ვ ჩემგან მცნებათა შენთა“ **ქ.**—„ნუ დამიწყებ მე
მცნებათა შენთა“ **ტ. ფ. 118,19;** „დაფარა მე-
ფარულსა კარვისა შილისა“ **ქ.**—„მეფარულსა მე-
ფარულსა კარვისა შილისა“ **ტ. ფ. 28,5;** „დაფარა მე
ბაქრისათა“ **მთ. 11,16;** „დაფარეს ცოდნის“ **ფ.**

21,1; „საფარველსა ფრთვეთა შენათასა და მიფარე მე“ ფხ. 18,8; „არა დაიფაროს სარცხენელი თქმა“ O, ფხე 2,9; „არა დაფარე წყალობა შენი“ ფხ. 29,11; „დაიფარნეს თავნი მათნი“ pb.—„აღმოჩნდნეს თავთა მათთა“ O, იერემ. 14,4; „მიმთუვევლთა უსამართლთა არავისვე დაეფარვის“ pb.—„რომელი იტყოდის ტრუსა, არავინ დაეფარვდეს“ O, ხაბრ. სოლ. 1,8.

დაფარულ-ი «საიდუმლო»; «სარცხენელი», «საფარველი», «დამალული»; —უჩინარი: „არა არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადეს“ DE. —„არა არს საიდუმლო, რომელიმე არა განცხადან“ C, მრ. 4,22; „არა გამოცხადოს დაფარულ მამია თქმისა“ G.—„რათა არა განცხადოს სარცხენელი მამისა შენისა“ pb., II მკ. 22,28; „დაფარულნი გულისა მისობანი განცხადნენ“ I კორ. 14,25; „არადა არა დაბადებული დაფარულ წინაშე მისა“ ჰებრ. 4,13; „ღმერთო საუკუნეო, დაფარულთა მეცნიერთა“ O, დან. 12,42; „დაშეთს დამფარულნი მისნი“ pb.—„შეიპყრა დაშალულნი მისი“ O, ახლ. 1,8.

დაფარულად მალულად, «ფარულად»: „თუენის-ეც მამისა შენსა დაფარულად“ C.—„ილოცე მამისა შენისა მამართ ფარულად“ მთ. 6,6; „დაფარულად ტიროდის სული თქუენი“ I, იერემ. 18,17, იხ. ფარვა.

დაფარულება-ჲ სასირცხლო; „ვიზილენ... და მონად ღმრთისად შეიშველი შორის მათა და დაფარულებაჲ იგი ოდენ ასოთა მისთად დაფარულ იყო თმითა“ მ. ცხ. 440v, იხ. დაფარვა.

დაფატრებულ-ი დამპალი: „ასონი იგი მისნი, რომელნი ფიგნლითა მარხეთა დაფატრებულ იყვნეს, შემუსრეს“ Sin.—11, 231r, იხ. ფატრი.

დაფენა გაშლა, დაგება: „დაუფენდეს სამოსელსა მათსა გზას ზედა“ ლ. 19,26; „ძაძად და ნატარი დაიფენო“ I, ებ. 58,5; „რტოთა... დაუფენდეს გზასა ზედა“ მრ. 11,8. „გზანი უქმთან დაფენილ არიედ ვკლითა“ O, აგ. ხოლ. 15, 19, იხ. ფენა.

დაფიცება: „დავაფიცენ იგინი ამის სიტყვასთჳს“ O, ნემ. 5,18, იხ. ფიცება.

დაფლვა «მთამარხება», «დამალვა», დამარხება; ჩაფლობა: „დაჭფლნეს იგინი სიკიმაჲ“ M.—„შთამარხნეს იგინი სიკიმაჲ“ G, იხუ 5, 24,22; „დაჭფლა ვეცლი იგი“ C, მთ. 25,18; „დაეჭფალ ქანქარი იგი შენი ქუეყანისა“ მთ. 25,25; „აღმსრულა და დაეფლა“ ხაქ. მოც. 2,29; „დაჭფლეს იგი საფლავსა თქმსა“ O, IV მკ. 22,20; „რომელნი-ეგე დაჭფლავთ მეუღართა“ მ. სწ. 225,1; „დაეფლვოლეს საყდარნი (უყესა)“ S—1141,511.

დაფლვა დამარხება: „მივსცენ... უკეთურნი და ფლვისა მისისა წილ“ მრთ. S. კ. იერ. ადღ. 156,11.

დაფლულ-ი დამარხული: „თუსლი, რომელი დაფლულ იყო ქუეყანასა მსგავსად მეუღართა“ მ. სწ. 25,14, იხ. ფლვა; შდრ. დასაფლავი

დაფნ-ი დაფნა: daphne, laurus: „ამალდეს ყოველნი ზენი სივრთით; ნაძვ და კვარბო... და ყოველნი მტენარენი იქმნეს მრავალ, ვარდი და მურტი და დაფნი“ მ. კეს. ექუხ. ლდ. 69,27.

დაფრთხოზა გაწყრომა; ტლინკვა: „დაუფრთხო მას

ძმამან... და პრქუა: დასცხერ ტუნდრუქებისაგან“ მ. ცხ. 47v, „დაჭფრთხეს საყდარნი მათნი შემოსაგან“ რიფხ. 170, 21, იხ. ფრთხოზა.

დაფრჩინილი-ი გააწყრული: „არა იყო შირედო დაფრჩინილი ვორცთა შინა მისთა“ Sin. —11,42v.

დაფუძნება «დამადგება», «დამყარება»; «დადგება სანძირკუელისა»: „მთავარე და ვარსკულავეთ, რომელ შენ დააფუძნენ (დაჭაბდენ)“ ფხ. 8,4; „სოფელი და სავსება მისი შენ დაფუძნე (დამყარე C)“ ფხ. 88,12; „აღთქუმასა ქუეყანასა ზედა დააფუძნეს“ O, ამონ. 9,8; „ველთა... დააფუძნეს სხელი ესე“ ხაქ. 4,9; „დააფუძნა რვა“ G.—„დადგა სამარცხუელი მისი“ M, იხუ 5, 6,26, „დააფუძნე ქუეყანად წყალა ზედა“ H—241, 157.

დაფუძნებულ-ი დამყარებული, «დამტკიცებული»: „დაფუძნებულ იყო კლდესა ზედა“ ლ. 6,48; „სიყუარულითა დამტკიცებულნი და დაფუძნებულნი“ იფხ. 6,17; „დაფუძნებულნი“ M.—„დამტკიცებულნი“ O, ჰება 5,16, იხ. ფუძნება.

დაფქვა «ფქვა», დამსხვრევა: „დაფქვიდეს მას წესქელითა“ G.—„ფქვან მსკველითა“ pb., რიფხ. 11,8; „აბლითა მვეტათა დაფიფქვე“ Sin.—11,176v, იხ. ფქვა.

დაფხურა დაგლეჯა: „დავაფხურენ თმანი და წუერნი ჩემნი“ I, II ეზრ. 9,2; „უწყალოდ დაჭფხურა და მვეტა მისთა“ ფლტ. 146,14; „დააფხურნეს წუერნი მისნი“ ახტ. 149,18, იხ. ფხურა.

დაქენჯნა «დამძიმება», შეწყუბება; შეშოკება; «დაკორტნა»: „არა დააქენჯნო იგი შრომითა“ G.—„არა დაამძიმო მას შრომითა“ pb., ფეფტ. 25,42; „დააქენჯნიდეს ვლახასა“ O, ამონ. 5,11; „დაამძიმებს, დააქენჯნის და დაამდაბლებს“ H—2251, 281r; „ყოველთა გელის-ქუეშეთა დააქენჯნით“ pb.—„ყოველთა უძლურთა, რომელნი არიედ გელწიფებასა თქუენა ქუეშე, მათ დააქკორტნიდით“ O, ებ. 58,3, იხ. ქენჯნა.

დაქვა(ვ)ება «დამჭოლვა»: „მჭოთა დაქვაენით იგინი“ G.—„მჭოთა დამჭოლენით იგინი“ pb., ფეფტ. 20,27, იხ. [ქვა(ვ)ება].

დაქოლვა გვანტვნა, «ქვისა დაკრება», «დაქვა(ვ)ება», «დაკრება», ჩაქოლვა: „დაქოლა იგი ქვებითა ყოველმან ისრაელმან“ G.—„განტვნა იგი ყოველმან ისრაელმან“ M, იხუ 5, 7,25; „დაიქოლნენ ქვებითა და მოკლენ ქაბუყილ“ G.—„ქვაჲ დააქკრიბონ მათ და მოწყლენ ქალსა მას“ M, II მკ. 22,24; „რათამეცა დაქოლეს იგი“ C.—„რათამეცა ქვაჲ დააქკრიბეს მის“ DE, ი. 10, 21; „დაქოლოს იგი ქვითა“ G.—„ქვა დააქკრიბონ მას“ pb., ფეფტ. 20,2; „მჭოთა დაქოლენით იგინი“ pb.—„მჭოთა დაქვაენით იგინი“ G, ფეფტ. 20,27, იხ. ქოლვა.

დაქახსვა დასერვა: „პორენი მათნი დააქსაქსეოდეს მახულითა“ Sin.—11,281v, იხ. ქსაქსვა.

დაქუე ძირს: „გარდავარდი შენ მიერ დაქუე“ მთ. 4,6, იხ. ქუე.

დაქუმა დაკვრა, დაწებება: „დაეჭქუა ვადაჲ გრმლისა

მისისაჲ ჳელსა მისსა ზედა^ა O, II მფ. 25,10, „დაქორიება ტყავი მათი ძეალთა ზედა მათთა“ I, გოდ. იერემ. 4,8 იხ. ქუმა.

დაქორიება დაქორიება: „არა დაქორივლი ისრაელი“ I, იერემ. 51,5. „ესუა ერის-კაცისა მის ასული ერთი ოდენ, ახლად დაქორივებული, რომელსა დაეყო ქმარსა თანა ორი ოდენ წელიწადი“ მ. ცხ. 156r, იხ. ქორიება.

დაქცევა «დარღუევა», «დამტობა»; დანთქმა; „გოდოლი ჟანულისაჲ დააქცია“ G, „გოდოლი იგი ჟანოვლისაჲ დაარღვა“ M, მსჯ. 8,18; „დააქცია ენით ბომონი მათნი“ G, „ბაგინები მათი დააქცათ“ M, II მჯ. 12,8; „ქალქები მისი დააქცია უმკადრებისაგან“ I, იერემ. 2,15; „შენ ხარ, რომელმან დააქცია ისრაელი“ მართ. D, ოქრ. პეტრე და ელ. 228; „ნავი დააქცია ზღუისა შინა“ მ. ცხ. 219r. „შეიყარა მან ყოველი სიტყუაჲ დაქცევისაჲ“ რხ. 61,8; „დაქცევად მსგავსად ნიავჲარისა შოვიდეს“ O, იგ. სოლ. 1,27. „მოთგრებულ არს და დაქცეულ“ I, ეს. 1,7. იხ. ქცევა.

დაქცევით ქვე. იხ. ქცევა; შდრ. მუცელდაქცევით, პირდაქცევით.

დაღათუ «თუ»: „დაღათუ სხუანი... დაბრკოლდენ შენდა მიმართ“ DE, „ყოველნი თუ დაბრკოლდენ შენდა მიმართ“ C, მთ. 26,28. იხ. თუ.

დაღათუმცა თუნდ: „დაღათუმცა იყო შინაჲ“ მ. ცხ. 71v, იხ. თუ.

დაღაცათუ თუმცაღა: „დაღაცათუ უფროს იყვნეს“ ვრლ. 88,14; „დაღაცათუ ჩუენ უღირს ვართ“ ატმ. 100,9. იხ. თუ.

დაღება ჩანთქმა: „მენება, რამთაჲ ქუეყანაჲმან დაბოლო“ მ. ცხ. 241 v, იხ. ღება.

[დაღება] იხ. მიმოდღება.

დაღებულ-ი შეღებილი: „დაღებულ (ვარ) ცოდვითა“ მართ. S, ოქრ.-გურიტ. 227,14. იხ. ღება; სულღებულ.

დაღმართ ქვევით; თავდაღმი: „დაღმალი იგი წყალი დაღმართ... შეუძრავ არს“ ბ. კეს-ეჭუს. დღ. 45,5. იხ. მართ.

დაღონება მოხრა: „დაღონებით მოედრიენეს თავნი მათნი ქუეყანი“ H—241,259.

დაღონებულ-ი მოხრილი, დაღრეკილი, მოღუნული: „იყო იგი დაღონებული და ვერ ეძლო ზე აღნიღად ყოველთურთ“ დ. 13,11; „ვიდოდა იგი დაღონებულნი“ III მფ. 21,27; „დაღონებულ ვიყავ და დაღრეკილ ზედა მუცლთა ჩემთა“ O, II, ეზრა 9,5. იხ. ღონება.

დაღრმობა დაღრმეება: „მოთხარა და დაიდრმო“ დ. 6,48; „და-არე-იდრმეთ თხრილა გეგ“ ვანს. მ. 200,2. იხ. ღრმობა.

დაღრქენა დაკრეკვა: „დაიდრქინეს მის ზედა კბილნი მისნი“ რხ. 26,12; „დაიდრქინა კბილნი“ ფლტ. 146,8; „ნუცამცა დაიდრქენენ კბილთა მათთა შემაშინებელად სულსა ჩემსა“ მ. სწ. 230,20; „დაიდრქინა ვითარცა ლომიან ახოვებით“ H—2251,249r. იხ. ღრქენა.

დაღუაწება ზრუნვა მოვლა: „ვითარცა მკუდარმან მკუდარი დაიდუაწე“ პეტრე მოც. 48,14; „დაიდუაწე გუამი მაშინა თნოდრესი“ H—241,28. იხ. [ღუაწება].

დაღულარქნა დახვევა, დაგრება დაღულარქნა: „დაიდულარქნა ზედა მუცლთა მისთა“ O, IV მფ. 9,24. იხ. ღულარქნა.

დაღუმინვა ღმუილი: „დაიდუმინა ვითარცა მკეცმან, მძნეარემან ველისაჲმან“ ფლტ. 145,28. იხ. ღუმინვა.

დაღურა დაღვრა, დაქცევა: „გარდაიქცევის იგი (საწყუ-ლი) და დაიდურებას“ მ. ცხ. 145r. იხ. ღურა.

დაყამირებულ-ი გაუტენელი ადგილი, «განკორღებულ-ი»; კოდოვანი: „უღაზნო ნუ ვექვენ სახლსა ისრაელი-სასა, ანუ ქუეყანა დაყამირებულ“ O, „ანუ უღაზნო ვექვენ ისრაელსა, ანუ ქუეყანა განკორღებულ“ G, იერემ. 2,21; „შენ ხარ ვითარცა ქუეყანაჲ დაყამირებულნი, რომელსა გამოაქუნ ევალი და კურახს-თავი“ ფლტ. 153,21. იხ. ყამირება.

დაყდუნება შეჩერება, შეფერხება: „დაყდუნოთ საქმე იგი მათი“ O, ნემ. 4,11.

დაყდუნება «დაბრკოლება»: „მოსრულ ვარ დაყდუნებად შენდა“ G, „გამოსრულ ვარ დაბრკოლებად შენდა“ რხ., რიცხ. 22,22. იხ. ყდუნება.

დაყენება «შეპყრობა», «განყენება», «დამორჩილება», შეჩერება, შეფერხება, «დაყენება», დაქერა, დაღვობა, «პყრობა»; «მიმყოფრება»: „დაიყენენ იგინი ზრახეთა მათთაგან“ წ., რხ. 9,22; „არა დააყენო აღსრულებად მისი“ M, „არა მიამყოფრო მიცემაჲ მისი“ G, II მჯ. 22,21; „გულის-წყრთაჲ ჩემი აღევასე და დავაყენე (განვაყენე O)“ I, იერემ. 4,11; „დამაყენა მე ღმერთ-მან არა შობად“ O, დავ. 16,2; „არა დააყენენ გული ჩემი ყოვლისაგან სიხარულისა“ ელ. 2,10; „დავაყენე თქვენგან წებაჲ“ O, ამოს. 4,7; „ნუცამცა იგინი დააყენებენ მსახურებასა უფლისასა“ O, ნემ. 10,22; „არაჲ დავაყენე რომელიმცა არა გითხარ თქუნენ“ სპქ. მოც. 20,27; „ნუ დააყენებ კეთილის-ყოფისა ნაელუღევანისაჲ“ O, „ნუ დაიყოვენებ კეთილისა ყოფისა ნაელუღევანისაჲ“ რხ., იგ. სოლ. 3,27; „რომელმან დაიყენოს მომრუმე, უფუნთად ღღმრთო არა“ O, „რომელმან იპყრას მეძავე, უფუნთად იგი ირანშიდა არს“ რხ., იგ. სოლ. 13,28; „დააყენე ექვლი შენი“ O, II მფ. 24,10; „დავაყენენ წყალნი მრავალნი“ I, ეზეკ. 81,15; „არა დააყენა გონებაჲ თუხი არცა ამას ზედა“ O, გამოსლ. 7,22; „უცხოისა კაცსა უცხოისა შინა სახლსა ვერ ძალუც დაყენებად სხვა“ მ. ცხ. 27v; „დააყენენაჲ შენი დრტყვისაგან და აღმაზე იგი გალობად ღმრთისა მარადის“ მ. სწ. 290,15. „არავის ეძლო დაყენებად მისა“ DE, „არავინ უძლო დამორჩილებად მისა“ მრ. 5,4.

დაყენებულ-ი შემდგარი: „ოდეს-იგი არნერთო რამე დაყენებულ და მეორე იძრეინ“ ვრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 171,12. იხ. ყენება.

დაყივლება «გვალაღება»: „დაღად-ყო და დაიყოვლე“ O, „დაღად-ყო და გვალაღებდ“ რხ., ეზეკ. 21,12. იხ. ყივ(ი)ლება.

დაყინვა ვაყინვა, შესქელება: „და-ლა-ჰყინს, იქმნის იგი ვითარცა ჰორლის ჰორები“ O, ზარ. 48,21; „ათინა თოქს ქამთა დაჰყინდი სისხლისაგან მამაკაცისა“ O, სიბრძ. სოლ. 7,2. იხ. ყინვა.

დაყმობა დამწევა: „დაყმებოდიან ვითარცა ძალნი“ რხ. 58,7; „იაკობს... არცაღათუ იფქლი ედგა... არამედ დაყმებოდა“ ათ. მართ. 285v, იხ. ყმობა.

დაყოვნება «ყოვნება», «დღეგრძელ ყოფა», «დადგრო-
მა», «დაყენება», «დაგვიანება», «შეჩერება», «დაწყე-
ნა»: „ყო დაყოვნებასა მას მის სიძისასა“ DE.—
„ვითარ ყოვნიდა სიძე იგი“ C. მთ. 24,5; „დაყოვნა
მოსე გარდამოსლად მადრ მითთ“ O. გამოსლ. 32 1; „და-
ყოვნოთ ქუეყანასა ზედა“ G.—„დღეგრძელ იყო
ქუეყანასა ზედა“ ps. II 3,35; „მის თანა დაყოვნეს
მას ღლესა“ C.—„მის თანა დადგრეს მას ღლესა“ DE.
მ. 1,38; „დაყოვნოთ ყოვნი მისმან არა სმენად“ O.—
„დაამძიშა ყური თუბი არ სმენად“ G. მთ. 29,1; „მონა-
ზონთა ნუ დაყოვნებთ თქვენ თანა“ მთ. A. მტ. ღ.
28; „ნუ დაყოვნებთ კეთილისა ყოფისა ნაკლულგე-
ნისასა“ ps.—„ნუ დაყოვნებთ კეთილისა-ყოფისა ნაკლუ-
ლგენისასა“ O. იგ. ხოლ. 2,27.

დაყოვნებულ-ი დაგვიანებული: „რომლისათჳს დაყოვნ-
ებულ ვერ იგი უღაბნოსა მას ორმოც წელ“ მ. რამ.-
კურთ. მთ. 122,11. იხ. ყოვნება.

დაყოფა «დაიდანება», «ყოფნა, რჩომა, დგომა, გატა-
რება», «დადგრომა»: „დაგუენთ გაბას“ M* „და-
გუენოთ მუნ ღაფას შინა“ G. მტ. 19,18; „რომელმან და-
ყო ებისკოპოსობასა შინა ექუსი წელი“ არტ. 68 28; „და-
გყოთ მუნ წელიწადი“ იაქ. 4,13; „დაგვენ ქუბას შინა
სხუანი ათნი ღლენი“ მ. მთ. 96,10.

დაყოფა «დადგრომა»: „შევიდა დაყოფად მათ თანა“
C.—„შევიდა დადგრომა მათ თანა“ DE. ღ. 24,29.
იხ. ყოფა.

[**დაყოფა**] **დარიგება**, **დანაწილება**. იხ. ყოფა.

დაყოფა **დახშვა**, **დახტრება**, **დაღუძება**, **დაყრუება**:
„დაუყვნეს პირნი ლომთანი“ ზებრ. 11,28; „დაყო გა-
მოსავალი წელსა“ M. II 6,32. 22,20; „ყოველმან უშეყო-
ვბამან დაყო ს პირი თუბი“ ფხ. 106,42; „პირი დაყო
სადუგეგლთა“ C. მთ. 22,24; „დაყოფა პირი და განვედ
მაგოსებანი“ მ. 1,25; „ნუღა სასმენელთა თქვენთა და-
ყოფთ“ თომ. მთ. 17,39. „იბა ეგერა დაყოფილ არიან
პირნი მათნი“ მ. სწ. 221,20; „რომლისანი დაყოფილ
არებდ ყურნი მისნი“ C. ფხ. 57,5. იხ. ყოფა; შდრ. პირის-
დაყოფა.

დაყრა «განყრა», **დაცვენა**, **დაცემა**, **გაშეება**: „დაი-
ყარეთ მტურნი ფერტაგან თქენთა“ მთ. 10, 14; „და-
ყარნეს სარწყულნი გელთა მათთა შინანი“ G.—„გან-
ყარნეს ჩაფნი იგი გელთაგან მათთა“ M. მტ. 7,19; „და-
ყარა ღაფთ ნატყუენი იგი“ O. I მთ. 80,18; „და-
ყარი დგეს სამოსელსა მათსა“ იაქ. მთ. 22,28; „საჭურველი
ჩუენი დაყოფარეთ“ მ. ცხ. 260r; „დაყარნეს ცხენნი
მათნი“ მ. ცხ. 412r.

დაყრდნობილ-ი დაბჯენილი: „დაყრდნობილი იყო
იგი ჰორთლასა ზედა თუსსა“ O. II მთ. 1,8. იხ. ყრდნობა.

დაყრილ-ი **დაცვენილი**; **«დამოვრდომილი»**: „მამ... ყუ-
ვილსა. დაყრილსა ღიდებისასა“ O.—„მამ... ყუვილი,
დამოვრდომილი ღიდებისა“ ps. მთ. 28,1. იხ. ყრა;
ფურცელ-დაყრილი.

დაყროლება **აყროლება**: „არა დაყროლდა და არცა
მართლადესა მას“ O. გამოსლ. 18,24; „მართლი იგი სულო-
ვრნი დაღებეს და დაყროლდებიან“ მ. ცხ. 78v. „ღა-
ზეთი სელოსა და იყო იგი დაყროლებულ“ მ. ცხ. 128r;
„პოვეს სენასა შინა მისსა თუნიერ წყალი დაყროლებუ-
ლი“ მ. ცხ. 147r. იხ. ყროლება.

დაყრუებულ-ი **ყრუ**: „დაყრუებულნი კაცთაგან შე-
კრბედ ყოველნი“ O.—„ყრუნი კაცთაგან შეკრბედ ყოველ-
ნი“ G. მთ. 44,11. იხ. ყრუება.

დაყრუება: „ყურნი მათნი დაყრუდენ“ O. მთ. 7,16;
„ნინა შენი შეგერა და დაყრუდენ“ O. ეზგ. 2,28; „სას-
მენელნი კაცთანი დაყრუდენ და არა ისინეს“ მ. სწ.
69,22.

დაყუდება, **დაყუდნება** «**დამშდებება**», «**დაცბრომა**»,
დაწყნარება, **დაღუმება**, **მონაზვნობა**: „დაყუდნა
ქუეყანა ორმოც წელ“ G.—„დამშდნა ქუეყანა ორმოც
წელ“ M. მტ. 3,11; „ქუეყანა დაყუდნა ბრძოლილი“
G.—„ქუეყანა დასცბრა ბრძოლისაგან“ M. მთ. 14,
15; „იბარეს, რამეთუ დაყუდნა“ ფხ. 106,20; „და-
ყუდოს და განიშუას“ I. იერემ. 30,10; „მაშინ დაყუდ-
ნენ წყალნი მათნი“ O. ეზგ. 22,14; „ქალაქი დაყუდნა“
M. II 6,32. 22,21; „დაყუდნებ და სამაზურებელთა მათ
კერპთასა“ ლონგ. 188,27; „მენბავს, რაფთა დაგყუდო
სენასა შინა ჩემსა“ მ. ცხ. 25r.

დაყუდება **დაცბრომა**, **მშვიდობა**, **დაწყნარება**, **მო-
ნაზვნობა**: „იქმნა დაყუდება დიდ“ მ. 4,29; „დაყუ-
დებოდა მოცეც ისრაელსა“ M. I 6,32. 22,2; „ფიცხლად მო-
ლუაწებთა და დაყუდებოთ სხდეს აქა“ მ. ცხ. 24v;
„უბრძანე ბრძოლასა დაყუდება და მანჯლსა დაცბრო-
მა“ მ. სწ. 66,8; „უამ ერთ ქრინ და მერმე დაყუდნის“
მ. სწ. 211,12.

დაყუდებით **მყოფ-ი** **მონაზონი**, **ბერი**: „უამა დაყუ-
დებით მყოფსა“ მ. ცხ. 20r.

დაყუდებულ-ი «**დაწყნარებული**», **დაცბრომილი**; **მო-
ნაზონი**: „დაყუდებულ არს ლაღვა“ O. იგ. ხოლ.
20 28; „მივიდეს იგინი ლესად ვრსა ზედა დაყუდე-
ბულსა“ M. „მივიდეს ლისასა ზედა, ვრსა ზედა და-
წყნარებულსა“ G. მტ. 18,27; „ყოველი ქუეყანა და-
წყნებულ არს და დაყუდებულ“ O. ზაქ. 1,11; „მაჲ
მივიდა მამისა ელა დაყუდებულსა“ მ. ცხ. 22v;
„საბითა დაყუდებულნი და განებითა ყოველსა ადგილსა
განმცბრომელნი“ მ. სწ. 266,11. იხ. ყუდება; შდრ. და-
ყუდებულ.

დაყუნა, **დაყუნვა** **მოპარსება**, **გაწმენდა**, **«აღპარსება»**:
„არცა დაიყუნენ თაფნი მათნი“ O.—„არა აღიპარს“
G. იერემ. 16,6; „ყოველი წელი დაიყუნენ“ I. იერემ.
48,28; „დაიყუნა შდნი ნათხზენი თავისა მისისანი“ G.—
„დაიყუნა შდნი იგი ქოწოლი თავისა“ M. მტ. 16,19;
„დაიყუნა სმართებლითა თავი“ მ. ცხ. 284r.

დაყუნა, **დაყუნვა**, **«აღპარსება»**: „საბგლ არს დედა-
ცისა კლდე გინა დაყუნა“ I. კორ. 11,6; „განავრცე და-
ყუნვა ქურობისა შენისა“ O.—„განავრცე დმარსება
შენი“ G. მთ. 1,18.

დაყუენილი-ი გაბარსული, გაწმენდილი: „დაყუენილი იქნეს ტყავი“ **ც. ლევტ. 13, 8, 10.** ყუენა, ყენა.

დაყუთლებული-ი გაყუთლებული: „ერთი იგი დაყუთლებული იყო და შეჰმეობილ“ **მ. ცხ. 148, 10.** ყუთელი.

დაყუენა იხ. დაყუენა.

დაშავება გაშავება, შავად ქცევა: „დაშავნა უფროდ ნაქშირისა (ნაყშირისა) **ო.** ფერი მათი“ **იო. გოდ. იერემ. 4, 8,** „დაუშავდა ფერგი მისი“ **მ. ცხ. 217, 1.** „ვერ შეძლებულ სარ ერთისა თმისა განთეთებად ანუ დაშავებად“ **ც. მთ. 5, 46.** „რამეთუ დაშავებულ ვარ“ **ო. ქება 1, 5;** „ქუამლისაგან ზატუშლისა დაშავებულ იყო“ **მ. მოც. 64, 19.** იხ. შავება.

დაშალვა გაშლა: „დააშალვიდნე თმთა თქნა“ **მ. მოც. 81, 17.** იხ. შალვა.

დაშლობა, დაშთობა დახრჩობა: „დაუშდენა (ლომ-მან) ძეალთა (ი) მისთა (ლეკუთა)“ **ო. ნაუშ 2, 13;** „და-იშთეგბოდეს (დაიშთენეს **DE**) ზღუისა მას შინა“ **მრ. 5, 13;** „დაიშთენეს ყოველივე მიწისა ქუეშე“ **ფლტ. 158, 27.** იხ. დამშთავი; შლობა/შთობა.

დაშლობა, დაშთობა «დატეგება», დაჩრჩობა: «დათ-მენა»: „არ დაშდეს“ **მთ. 24, 2;** „დაეშდეთ მტრედნი მრავალთაგან“ **ი. ბარ. 2, 18;** „აბა ეგერა დაეშდებოთ თქვენ სახლი თქონი ოვერი“ **ც. — აბა ესერა დაუტეგებთ თქვენ სახლთა თქუნთა ოვრად“ DE, მთ. 23, 28;** „ესუს მას ცოლი და შვილ არა დაშდეს (დაუშთეს **DE**)“ **მ. 12, 19;** „ერთი ოდენ ძირა (მხლისა) დაშთა“ **მ. ცხ. 47, 1;** „ამორეველი დაშთა დამკვდრებად აელომს“ **მ. — ამორეველმან დაითმინა მკვდრობად ბილომს შინა“ ც. იხუ 5, 10, 48;** „მე დაეშთი ეკალთა შინა ვარდისათა“ **ქ. ცხ. 79, 15.**

დაშთობილი-ი «დატეგებული»; დაჩრჩენილი: „და-შთომილ არს გლაბაკ“ **მ. ცხ. 101, 1;** „ქუეყანად დაშთო-მალ არს (დატეგებულ არს **M**)“ **ც. იხუ 5, 13, 2;** „მოსარნეს დაშთომილნი იგი ნეშტნი“ **მ. I 53, 4, 45.** იხ. შლობა/შთობა.

დაშდუნება, დაშთინება დაჩრჩენა, მიტოვება: „მრავალნი ჭლწულნი დაშდუნეს უქმროდ“ **ფლტ. მოც. 5, 84;** „ერთი იგი მის ქუეყანისა დააშთინებდა ქალთა კრებულისა მის ჰერიასტანისათა“ **ი. II 6, 4, 4.** იხ. შდუნება, შთინება.

დაშენება, დაშმენება «დანერგვა», «დამკვდრება», და-სახლება, შენება, ჯდობა: „დააშენა იგინი“ **ც. — დააქნერგენ იგინი“ ფხ. 48, 8;** „დაეშენნეთ ყუდ-როვით“ **მ. — დაეშენდრეთ განკრძალულად“ ც. II 2, 12, 16;** „მოვიდა დაეშმენა“ ჭალაქსა მას“ **მთ. 2, 23;** „დამკვდრეს იგი და დაეშენნეს მას შინა“ **მ. იხუ 5, 21, 43;** „რომელსა ვერენ დაეშმენის“ **ო. — რომელი არა დაამკვდრებოს“ ც. იერემ. 17, 8;** „არა ვიშმერთ სახ-ლებ და არა დაეშმენნეთ მუნ“ **ი. იერემ. 25, 9;** „და-ეშმენე მუნ და იუ ვიდრე განხუალ“ **III მფ. 2, 36.**

დაშენებულ-ი, დაშმენებულ-ი აშენებული; დასახ-ლებული: „რომელი ქშასა ზედა დაშმენებულ იყო“ **აფს. 185, 7;** „ყოველი ქუეყანად დაშმენებულ არს და დაუდებულ“ **ო. ზაქ. 1, 11.** იხ. შენება, შმენება.

დაშთინება იხ. დაშდუნება; შთინება.

დაშთობა იხ. დაშლობა.

დაშთობა «დადგომა», «დათმენა»: „არა დაშთეს მათ-განი არცა ერთი წინაშე თქუნსა“ **ც. — არა დაგიდგეს მათგანი არცა ერთი წინაშე თქუნსა“ M. იხუ 5, 10, 8;** „ამორე-ველი დაშთა დამკვდრებად აელომს“ **ცხ. — ამორეველმან დაითმინა მკვდრობად აელომს შინა“ ც. იხუ 5, 10, 48.**

დაშთობილი-ი «ნეშტი»: „თქუა... ძეთა მისთა დაშთო-მილთაჲსა“ **ც. — მკრქუა... ძეთა მათ ნეშტთა მისთა“** **ო. ლევტ. 10, 12.** იხ. შთობა.

დაშინებულ-ი შეშინებული: „რამთა სხუანი დაშინე-ბულ; არღარა ცოდნ“ **მ. რომ. — კურახ. მობ. 158, 11.** იხ. შინება.

დაშინ-ი მორჩილი, თანახმა; მშვიდი, მოზავე, წყნა-რი, თავმდაბალი: „რომელსა არა უვმან დაშინი სიტ-ყუანი“ **ბაღ. 138, 21;** „მწენი დაეცნეს თავუდებთა და ამ-პარტავენბითა, და დაშინი მძლეუ ვამონდეს სიმდაბ-ლითა“ **მ. სფ. 73, 19;** „უდღეს დაშინ და მოჩილ“ **Sin. — 97, 8, 10.** იხ. დაშნობა, სიდაშენი, უდაშნესი.

დაშნობა მშვადობა, მოზავეობა: „ყუდროვისათჳს ვიჩი-ნენით და დაშნობისათჳს“ **Sin. — 97, 4, 10.** იხ. დაშინი.

დაშრება დაღესება, ჩაქრობა: „სანთელნი ჩუენნი და-შრებენი“ **მთ. 25, 8,** „პატრუი მდღე-ვარე არა დაშრი-ტოს“ **ო. ეხ. 42, 3;** „დაშრტაჲს სავილი“ **განს. მ. 201, 9;** „დაეშრიტო გულის-წყრამად“ **ვარ. 80, 8;** „ცრემლთა მდინა-რე დაშრეტს სავილისა“ **მ. სფ. 81, 32.** „წყალნი მრავალნი ვერ შეძლებულ არიან დაშრეტად სიყუარულისა“ **ო. ქება 5, 7.**

დაშრეტილი-ი დაღესებული: „დაშრტენ ვითარცა პატრუი დაშრეტელი“ **ი. ეხ. 42, 17.** იხ. შრეტა; შდრ. — დამშრე-ტილი.

დაშრომა, დაშურომა/დაშრომა, დაშურომა «შრომი-სა შემთხუევა», «მამურობა ყოფა», გარჯა, დამამუ-რალობა; «დასხმა»: „რამათჳს დააშრტით (შრომა-სა შეამთხუევთ **DE**) დედაცსა მაგასჳ“ **მთ. 26, 10;** „შენ გვიოდა და დაშურებოდე“ **ც. — შენ გვიოდა და მაშუ-რალ იყავ“ M. II 2, 25, 19;** „უმეტეს მათ ყოველთასა დაეშურე“ **ი. კორ. 15, 10;** „დაეშურე მე სულთქ-მითა ჩემითა“ **ფხ. 6, 7;** „უდად დაეშურე და ამაოდ“ **ი. ეხ. 49, 4;** „დაეაშურე შენ, ისრაელ“ **ეხ. 43, 22;** „აროდენ დაეშურებოთ ჩუენ თავისა შენისა სიცოცხლე-სათჳს“ **ფლტ. 157, 7;** „ფერვნი შენნი რბიან და დაეაშრო-ბენ შენ“ **ო. — შენნი ფერვნი რბიან და დაეაშრობან შენ“ pb., იერემ. 13, 5;** „ნუღა დააშრობ სტუენითა თელთა ნაკლულევანთა“ **ო. ზირ. 4, 1.**

დაშურომა გარჯა, შრომა: „ვიდრე დაშურომა დამდე-გულისა ჩემისა“ **ფხ. 80, 8;** „დაიყენის ფრთენი და თჳსვე შეიკრებნის დაშურომისაგან“ **ფიშ. VII, 15.** იხ. შრო-მა, შურომა/შრომა, შურომა.

დაშთობით-ი შრომისა, გარჯისა: „საღმობად შობასა და ცხორებად დაშრომით“ **იქრ. — მარხ. და იონ. 102, 4.** იხ. დაშრომა, შურომა.

დაშრომა გულდამწვრობა, მოწყვლეა, დაწერა: „ამის ისტისა სიყუარულითა დაშრებულთა“ **იერემია“** **იქრ. — იერემ. 228, 2, 10.** შრქობა; შდრ. — დამშრტალი.

დაშტინობა (გუგემა წყაროთა სისხლსადათა), თეიურბი:
„იჟა დაშტინობასა ზედა ათორმეტ წელ“ C.—„იჟა
წყაროთა სისხლსადათა გუგეშელ ათორმეტ
წელ“ DE. გვ. 5, 25.

დაშუენება შეფერება, განშეგნება: „უაუოუ და იშუ-
ენო სამელტოჲ შენი და კეთილად ზანავო საქმე შენო“ **ბაღ.**
180.89. დაშუენებულ იყო და ნათელ ჰირითა* მ. ცხ. 148v.
იხ. შუენება.

დაშუნი(ება) რეგება: „შემაჲე ესე, ნუჲჲჲე დაგაშუნდეს
უძღუარებასა მიაგას შენსა“ მ. ცხ. 124r. იხ. შუნი(ება).

დაშურობა იხ. დაშრობა.

დაშჯა იხ. დასჯა.

დაჩეჩკელ-ი დამსხვრეული: „გიგანტების კელთა შენთა
კუთრთა ლერწმისა და ჩეჩკელ-ი“ მ. ცხ. 889. იხ. ჩეჩ-
კელა.

დაწიუვა შეჩვევა, დაჩვევა: ზოცთა ნუ დააჩიუვ
პირსა შენსა O, ზნარ, 28.9; „ყოველთა მცირედ-მცირედ და-
ეჩუო გუარასა, სძლო შენ“ მ. ცხ. 286r. „დაჩუვულ ხარ
სმუნალ დღენ“ მ. ცხ. 101r. იხ. [ჩუვეა].

დაიურჩნა ჩუერჩულა: „გელაჲანი, ჟუჟეთუ საჭიროჲ
რამჲე სჷმე იჟვის, იღუძალ დაჩუ რჩნა“ **ე.-ე. 37,24.**
იხ. ჩუერჩნა.

დაჩიჩი- დარბილეძა; ჯმონიჩი(ეზა): „რაჟამს რტონი მის-
ნა დაჩიჩა“ მთ. 24,22; „დაჩიჩი ნეს ვორცნი მისნი
ვიზარცა ყრმისა“ მთ. 24,22; „დაჩიჩი ნეს სხელნი მისნი ვი-
თარცა ყრმისა ჩივლისა“ მთ. 24,25.

დაიხერა დამტკრევა: „დაუჩხერნეს წვენი მისნი“
ანდ.-ანატ. 225, 11.

დაჩხერილი- აგანტეხილი: „ლერწამი დაჩხერილი“
(აგანტეხილი O) არა შემცხროს (აგანტეხის I)“ OI, ეს.
42,3. იბ. ჩხერა.

დაჩსუება დატრა, დაწყლვა: „ლახუარა ისრეშითა და-
ჩსუებონ იგი“ შ. ცხ. 1987; „იეადა მაზული... და... უ-
ყალოდ და ჩსუება სანატრელი იგი ქადაგ“ მ.-გ. 40, 17.
იხ. ჩხოვიძე.

დაინუერულო-ი დახვერეტილი, ზვრელეზინი: „მანა
იგი არს დანიხუერულა მსკ. 58,20. იხ. ჩხუერა.

დაცადება „დაცბრომა“, „დატყეება“, „მოკლება“, „დაგდება“, „დადუშება“, დასვენება, გაშეება: „არა დააცადებს (დასცბრებს) ამბოხის ყოფითა ფერგთა ჩემთათა“ **ლ. 7,45**; „დააცადად გამოცადად მათ შორის იარაღისა“ **მ. — „დაუტყეა გამოცადად მათ მიერდასცბროსა“ G, მხ. 2,22**; „არა დააცადოთ მარბილ შეჯილისა ღმრთისაჲ“ **ო. — „არა მიაბალოდეს მარბილი აღთქმისა ღმრთისაჲ“ G, ლევტ. 2,16**; „დაავაცადნეთ უმწიველებანი ღმრთისანი“ **ტ. — „დაავადუნეთ ყოველნი დღესასწაულნი ღმრთისანი“ ე. სხ. 72,8**; „რამაჲ დააცადი იერემია სიტყუად“ **ო. — „გითარცა დისცბრა იერემია მეტყუალად“ G, იერემ. 23,1**; „დააცადო... მან ტაქვაჲ დღამათა თჳსთაჲ“ **ფლტკ. 144,4**; „დაავაცადე სამკურებელი ჩემი“ **ო. — „დაავადე სამკურებელი ჩემი“ მხ. იერემ. 12,7**; „დამუფრად არა სთქვ. გოთამედ დაავაცადო (დაგსცბრე G)“ **ი. სხ. 57,10**; „იერუსალიმისათჳს

არა დაეცა დო" **0.**—სიონისათჳს არა დაეღუ მენ" **px., ეხ. 82.1;** კეთილს მას შრომას თაგვანებისას არა დაეცადებდო" **ა-ე. 80.88;** „დაემაცადე მე, რამათა დავადარე ღამეს ამის“ **ღმმ. 188.17;** „განაკითხევი თავს შენსა და დაცადე სხჳს განკითხევაო“ **შ. სფ. 187.1;** „არა დაეცადე ფსალმუნებაო“ **ღმმ. 180.8.** იხ. ცალგზა.

დაცალიერება დაცულა: „სავსე დაცულიერება“
გრ. ანდ.-შობ. 229.8. ბ. ცალიერება.

დაცმა, ცემა, მოსრვა, ძლევა, მოკლა, და-
რქენა, გუემა, ჯანბრწნა, დაგდება, დავარდ-
ნა, დაქევა, დამწობა, დარღუევა, დაახუევა:
„მუნქუესე და სცა მას ანგელოზმან უფლისამან“ **ჯ.**—**მეყ-**
სეულად სცა მას ანგელოზმან უფლისამან“ ლ. ხატ. შოც. 18.88; „იღესა, რომელსა დაცეც (მოვსარ. ხ.) ყოველი
პირმშოა“ გ. რიცხ. 8.18; „დაცეც ყოველი პირმშოა“ გ.
„მოვსარე ყოველი პირმშოა“ ხ., რიცხ. 8.17; „დაეცა
მის ზედა არმური და ბნელი“ ლ.—**„დაეხვა მას ზედა არ-**
მური და ბნელი“ ლ. ხატ. შოც. 18.11; „დასცა იგი ისრა-
ელმან“ გ.—**სძლო მას ისრაელმან“ ხ.**—**რიცხ. 21.24;**
„დასცა იგი“ გ.—**„მოკლა მვეფ იგი“ ხ., რიცხ. 21.85;**
„შენ გამო მტერნი ჩლუნნი დაეცენეთ“ ლ.—**„შენ გამო**
მტერნი ჩეენნი დაეცენეთ“ ლ. ფს. 48.6; „დასცა ენა-
ნები მათი“ ლ.—**„მოსრა ენანები მათი“ ლ. ფს. 104.88;**
„დასცა ეგვტე“ ლ.—**„გუემა ეგვტე“ ლ. ფს. 185.**
10; „რომელი დაეცეს ლოდს მას ზედა“ შთ. 21.44; „შე-
ბრკოლდეს და დაეცენეს“ ფნ. 19.9; „დასცა იგი ქუე-
ყანად“ ო.—**„დაგდო იგი ქუეყანას ზედა“ ხ.**—**დან. 8.7; „დაეცენ და დაცემთა დიდითა“ ო. ივდ. 8.18; „რა-**
თა არა მკელობელთ იგი დაეცეს“ ჰერტ. 12.18; „და-
ეცენენ იგინი შოვა საშბრის, ეთარცა შოვა დამეს“ I. ენ.
59.10; „დასცეს ერისკაცი ისრაელისათა“ გ. მხვ. 20.25; „ქალაქნი
შენნი დაეცენეს“ ო.—**„ქალაქნი შენნი დაიარღუტნ“ ხ.**—
იერემ. 4.7; „დავსცენ წყალუნი თქუენნი“ ო.—**„და-**
ვაძეუნენ წყალუნი თქუენნი“ გ. ეშეკ. 8.4; „მცონარეთა
დასცემს შიში“ ხ.—**„მცონარი იგი დაამკვჯს შიშამან“**
ო. ეგ. ხოლ. 18.8.

დაცემა დაძვობა, დავარდნა, «ზღვის-ღებავი» (იყო) დაცემაჲ იგი მისი ღიღ ჭრად" მთ. 7, 27; "ნორცნი მისნი დაცემისაგან იქნან" O, იოხ 88, 17; "მისცეს იგი ექოლა დაცემისა მისისათა" O, ზირ. 4, 28; "აღივსოს სახლი მისი დაცემითა" ps., — "სახლი მისი აღივსო ზღვის-ღებავითა" O, ზირ. 28, 14.

დაცემად-ი ვინც უნდა დაეცეს, რაობაჲცის უფალ-
მან ყოველნი დაცემადნი და აღჰმართის დაცე-
მულნი“ **ფს. 144, 14.**

დაცემულ-ი «ძღუელი», დავარდნილი, დამხობილი, დაჭერილი: „მიგეცე იფინი დაცემულნი“ *M.*, „მიგეცემ მათ ძღუელთა“ *G.* *იხ. 6. 11, 6.*; „დაცემულნი და დამხობილი იფი მისი აღუკმართი“ *ხაქ. პოეტ. 15, 16.*; „დაცენეს დაცემულთა თანა“ *ო. იერემ. 8. 12.*; „დაცემულ იყო პირდაცვეთი ქუეყანასა ზედა“ *ო. 1 მფ. 5. 3.*; „აღჰმართის დაცემულნი“ *ფხ. 144. 14. იხ. ცემა; დასაცემელა; ცხვრ(ის)-დაცემა.*

დაცემულება, დაცემულობა დამბობა, დავარდნილობა: „ისარა დაცემულებასა შენსა ზედა“ **ო, ბარ.** 4,88; „არა გენბავს იღმართებოდ დაცემულობისაგან შენისა“ **მ. სწ. 114,27.** იხ. ცემულება/ცემულობა.

დაცვა «დამარხვა», «კრძალვა», «შენახვა»: «დაიცვნე დასაცველნი მისნი» **გ.—** „დაიმარხნე მცნებანი მისნი“ **მ, II მწ. 11,1;** „იგი დავიცვათ თქუმად“ **გ.—** „იგი დავიმარხო სიტყუად“ **პხ., რიცხ. 28,12;** „დავიცვა (ვეძრძალო **ც**) უშჯულოებისა ჩემისაგან“ **ფხ. 17,24;** „დაიცვენით ფრიად სულნი თქუენნი“ **გ.—** „გკრძალენით თავთა თქუენთა“ **მ, II მწ. 4,15;** „საენაჲ ჩემი არა დავიცევ“ **ქება 1,5;** „დავიცვენ მე გზანი უფლისანი“ **ფხ. 17,22;** „იგი იყოს გვევლი, დაცუული აცისად“ **გ. ლევით. 19,20.** იხ. ცვა; შდრ. დასაცვა, დასაცველი.

დაცონა დაზარება: „არა მოვიწყნოთ და არცა დავიცონოთ ყოფად ამას“ **მ. სწ. 82,18.** იხ. ცონა.

დაცონა დაღუპვა: „ამამან დაუცონის საერეველი და უქმ ქნის“ **ფიზ. XII, 7.** იხ. ცონა.

დაცულება უქმ ყოფა, «უშვილო ქმნა», «ცალიერ ყოფა»: „მშობელი შდთად დაცუდნი“ **ო.—** „უშვილო იქმნა მშობელი შვილთა“ **გ. იერემ. 15,9;** „სულთა წყურბელთა დაცულებად“ **ო.—** „სულთა წყურბელთა ცალიერ ყოფად“ **პხ., ეხ. 82,8.**

დაცულებად-ი ამო; ფუჭი, ცარიელი: „მოიძულე დიდებაჲ ესე-კაცთაჲ დაცულებადი და წარმაგალი“ **მ. სწ. 149,12.** იხ. ცულება.

დაცუეთა «წინა-დაცუეთა»: „დასცუთოს ჯორცი დაუცუეთელობისა მისისაჲ“ **გ.—** „წინა-დასცუთოს ჯორცი წინადაცუეთელობისა მისისაჲ“ **პხ., ლევით. 12,3.** იხ. ცუეთა, წინა-დაცუეთა.

დაცუეთილება იხ. წინა-დაცუეთილება.

დაცვნა, დაცვნება «შეცვნა», დაცვნა, დავარდნა, დაჩოქება: „მის წინაშე დაცვადიან ყოველი“ **ქ.—** „მის წინაშე შეცუთადიან ყოველი“ **ქ, ფხ. 21,80;** „ნუთუჲ დაცვენ გზასა ზედა“ **მთ. 15,82;** „განგმა თიგად და ყუაელი მისი დაცვენა“ **I პეტრე 1,24;** „ყოველი ვარსკულავნი დაცვენ“ **I, ეხ. 84,4;** „ფურცელი მისი არა დასცვენს“ **ფხ. 1,8;** „ლიდებდა ყუაილები დაცვნებად“ **ბ. კეხ.-40-თვხ 118,8.**

დაცვენებულ-ი «დაგდებული»: „დაცვენებულ-ი სამკლისა შენისაჲ არა მოპკრიბო“ **გ. ლევით. 19,9;** „იყო დაცვენებულ საგზაურთა ზედა“ **გ.—** „იყვნენ დაგდებულ გზათა ზედა“ **ო, იერემ. 14,16.** იხ. ცვნა, ცვენება.

დაცხობა: «მზე აღმოკდა, დასცხა» **მთ. 18,8;** „აღმობრწყინებასა შვისასა დასცხა მას“ **მრ. 4,8.** იხ. ცხობა.

დაცხრომა «დაცადება», «დაღუპება», «დაყუდება», «განსუენება», «დამშვლება», «დაწყნარება», «დადგომა», «დაღუპება», «მოსვენება»: „არა დასცხრებეს (დააცადებს **ც**) იმბოროს-ყოფითა ფერტთა ჩემთაჲთა“ **DE, ლ. 7,45;** „მამინ დასცხრენა გულნი მათნი სიტყუთა ამით“ **მ.—** „მამინ დასცხრენა სული მათი მისგან“ **გ. მხტ. 8,8;** „ქუეყანად დასცხრა ბრძოლისაგან“ **მ.—** „ქუეყანად დაყუდ-

ნა ბრძოლით“ **გ. ისუ 5. 14,15;** „არა დასცხრა ყანასა შინა მცირედთა“ **გ.—** „არა განისუენა მცირედთა ყანასა ამას შინა“ **მ, რთუ 2,7;** „ოხრაჲ ლელუთა მისთაჲ შენ დასცხრე“ **ქ.—** „აღძრესა ლელუთა მისთაჲ შენ დასმშვდებ“ **ქ, ფხ. 88,10;** „დასცხრა ზღუაჲ იგი ძრვისაგან თქსისა“ **ო, იონა 1,15;** „დასცხრეთ მეფობაჲ სახლისა ისრაჲლისაჲ“ **ო, ოხტე 1,3;** „დასცხრა სიტყუად“ **ლ. 3,4;** „მნიად დასცხრეს იგი იგი“ **საქ. მოც. 17,18;** „დასცხრე ენად შენი ბოროტისაგან“ **ფხ. 83,14;** „დაუცხრა ქარი იგი“ **მთ. 14,32;** „დაღვთმასა მას მათსა დასცხრია ფრთენიკა მათნი“ **ო, ეზეკ. 1,24;** „გულის-წყრომაჲ შემოქმედისა მათისაჲ დასცხრე“ **ო, ზირ. 89,34;** „დასცხრა წყაროჲ იგი სისხლისა მისისაჲ“ **ლ. 8,44.**

დაცხრომა დაწყნარება დაღუპება: „შემდგომად დასცხრომიდა მის შფოთისა“ **საქ. მოც. 20,1;** „დაცხრომით დასცხრეს“ **I, იერემ. 48,2;** „დაცხრომად გულის-წყრომისა ჩემისა“ **I, ეხ. 18,3.**

დაცხრომილი დაწყნარებული: „დაცხრომილი არს მიმწელი იგი“ **ო.—** „განსუენებულ არს მიმწელი“ **პხ., ეხ. 14,4;** „დაცხრომილი არს ბოროტი ჩემი“ **ო, იერემ. 42,10.** იხ. ცხრომა.

დაძარცუვა გაშიშვლება, გაძარცვა. იხ. ძარცვა.

დაძინება «მევანებობა», «განცივება», «დაწოლა», «დადგრომა», «განწყვება», გატანება, «დატყვება», განსვენება: „დაძინეთ აშურთაგან“ **მთ. 28,45;** „დაძინეს მუნ“ **მ.—** „მევანებოდეს მუნ“ **გ. მხტ. 19,4;** „არა დაძინოთ ჯორცთაგანი“ **გ.—** „არა განაცხოთ ჯორცი იგი“ **მ, II მწ. 16,4;** „არა დაძინოთ სხული მისი“ **გ.—** „არა დაუტეოთ გუამი იგი მისი“ **მ, II მწ. 21,28;** „არა დაძინოს სასყიდელმან მორევისაჲ“ **გ.—** „ნეტლა დაადგრებინ სასყიდელი მორევისა“ **პხ., ლევით. 19,18;** „დაძინეს მანისე მამთა მისთა თანა“ **მ, II მწ. 83,20;** „დაძინეს ძლი მათი“ **ფხ. 75,8;** „არა პრუდინ, არცა დაძინის მცელმან“ **ფიზ. XXIII, 81;** „დაძინა უბეთა თქსთა“ **III მწ. 2,20;** „დაძინა სიშუალ ფერტთა მისთა“ **გ. მხტ. 5,27;** „ძოდენ და დაძინთ“ **ო.—** „ძოდენ და დაწუებოლინ“ **პხ., სოფ. 8,13.**

დაძინება «დაწყენა», «დაწოლა»: „იყო დაძინებასა მისსა“ **გ.—** „დააწვინა იგი დალილა“ **პხ., მხტ. 16,14;** „ბირეულ დაძინებადმდე მათა“ **გ.—** „ვიდრე დაწოლადმდე მათა“ **მ, ისუ 6. 2,8.**

დაძინება დაძინა, დამატება: „ბოროტსა ზედა ბოროტსა დასძინებ“ **მ. ცხ. 142v;** „კუალად ვსევა დასძინა“ **მ. ცხ. 95v.** იხ. ძინა.

დაძინებულ-ი მიძინარე: „დაძინებულ იყვნენ ქუეყანისა მიწისა“ **ო, დან. 12,2.** იხ. ძინება.

დაძლევა «დაწონა»: „მოწყალეზანი მისნი დასწონენ (დასძლევენ **ღ**) სოფელსა ამას, საესესა ცოდეთა“ **ბაღ. 158, 19.** იხ. ძლევა.

დაძნ- გაძნელება: „დაძინდეს განშორებისა ეამსა“ **ბაღ. 88,28.** იხ. ძნ-.

დაძოვება «დამწყება», ძოვნა: „დაძოვენ კრავნი ჩემნი“ **გ.—** „დამწყსენ კრავნი ჩემნი“ **DE, ა. 21,16.** იხ. ძოვება.

დაძრვა «ტრევა», დაძრვა: „დაიძრნეს კადით“ **პხ.** — „იტრა კადით“ **G, რიცხ. 20,22;** „დაიძრნა მკლავნი მისნი სპჟედ“ **O, იგ. ხოლ. 21,17. იხ. ძრვა.**

დაძრულება დაძრულება: „აბ დაძრულდეს სამოსელნი თქუენნი“ **G, II ზგ. 20,5;** „ძუელი დაძრულდეს ბსკ ებ. კვარ-დაფლ. 92v; „ვითარცა სამოსელნი დაძრულდენ“ **ფხ. 101,27.** „დაძრულებად“ იგი სამოსელი ჩემი განკაფე“ **თომა მოც. 19,2.** „დაძრულებულა დღეთა ზოროტით“ **O, დან. 18,52. იხ. ძრელი; შდრ. დასაძრულებელი.**

დაძუნვა იხ. დაზუნვა.

დაძვრება ძუნწობა: „დასძვრდეს და ვერ თავს-იდებდე მიცემად მისგანსა ვისაჲ“ **ბაჟ. 81,18. იხ. ძვრება.**

დაწამება დაბრალება: „განდგომილებად და ორგულებად დასწამეს“ **მ. ე. 50,14;** „მას ცრულ დაეწამე ცილი“ **მ. ცხ. 348v. იხ. წამება.**

დაწანება «დაწოლა»; „აიძულნდა-მას დაწანებად“ **O, II ზგ. 12,11;** „ჰმძლავროს და დაიწანოს იგი“ **M, — მიიძულნებელი და წვეს მისთანა“ G, II ზგ. 22,25. იხ. წანება.**

დაწება «ღებვა», დასველება: „დააწოს (იღებოს G) მღღღმან მან თითი სისხლსა“ **M, ლევტ. 4,17;** „დააწოს წუერი (მწუერვალა DE) თითისა მისისა წყალსა და განავრილოს ენასა ჩემსა“ **ფ. 16,24;** „მოიღეთ კონად უსუბი და დააწეთ სისხლსა მას“ **O, გამოხლ. 12,22;** „დააწოს ზეთსა ჟერგ მისი“ **M, II ზგ. 22,24. იხ. წება.**

დაწებება დაკრობა: „წელი (გრძლისა ვადასა) ოდენ დაეწება“ **ქ. ცხ. 241,10. იხ. წება.**

დაწევა მიწვევა: „ხლდედს მათ, დაეწინეს“ **პავლე მოც. 54,10. იხ. წევა/წენა.**

დაწერა «გამოწერა», წერა: „დაეწერათ უკუე ფიცართა ზბრენისათა წამებაჲ წმიდათაჲ მათ“ **H—441, 588.** „სახელი მისი დაწერე კუერთსა ზედა მისსა“ **G, — გაამოწერე სახელი კუერთსა მისსა“ M, რიცხ. 17,8;** „წიგნსა შენსა ყოველსა ესე დაიწერა“ **ფხ. 128,16;** „დაწერე მას ზედა ააწერელითა კაცისაჲთა“ **O, ეს. 8,1;** „დაწერა ზედა მცირეთა ფიცართა“ **ფლტ. 154,11;** „წმიდად დაწერე მას შინა სახარებაჲ ესე“ **მ. მოც. 83,15.**

დაწერა ჭუარისა გამოსახვა: „დაიწერა ჭუარი შუბლსა თვისსა“ **თეოდ. 5,1;** „დაიწერე ჭუარი“ **მ. ცხ. 159f.**

დაწერილი — «დაწერილი»; დაბატული: „აღესრულნენ ჟივლნი წინაწარმეტყუელთა დაწერილინი ესა ზედა კაცისასა“ **ფ. 18,31;** „ვერცა სოფელმან აჰან დაიტია დაწერილი იგი წიგნები“ **C, — ვითარცა სოფელმან აჰან დაიტია აღწერილი წიგნები“ DE, მ. 21,25;** „წმიდანი მახარებელნი ოქრო-მელნი დაწერილინი“ **A—184,215. იხ. წერა; შდრ. დამწერელი.**

დაწერილი — წიგნი, რთარტბი: „დაწერილი ბრალისა მისისაჲ იყო ესრეთ დაწერილი“ **მჩ. 15,26;** „დაწერილი იგი პაქენისსა მიეცემოდა სოფლად“ **M, ესთ. 18,8;** „მიუძყრა დაწერილი ესე“ **I ეზრა 2,2. იხ. წერა.**

დაწერიება: „დაეწერინე ჭარბად ესე, დაეაბეკდეთ“ **მ. ცხ. 428r;** „ესე ოთხთეი დაეწერიე“ **წყაროხო. ოთხო. ანდ. იხ. წერინება.**

დაწერა დაჩხვლეტა, ცემა; «დაგებერა»: „საწერტელსა მის წილ ლერწმისა, რომელ დაიწერტე ჩუ-

ენტეს, მოგუანსჲე ჩუნ სრული იგი ცხორებაჲ“ **თომა მოც. 15,2;** „იგუშებოდა და დაიწერტებოდა მათგან“ **მრთ. A, ანტ. დ. 34r;** „დაწერტენენ იგინი მახვლითა“ **პხ., — დაიგუშერდი მათ მახვლითა“ O, იერემ. 23,47.** „პოვა იგი შამისა მას შინა დაწერტილი და დასიებული შემლთავან“ **მ. ცხ. 348v. იხ. წერტა.**

დაწესება განწესება, დადება, გაწყობა, დამტკიცება, დაკანონება: „დაეაწესა იგი ვითარცა ქუეყანაჲ ურწყული“ **O, ოვეს 2,2;** „დაიწესე ვულსა შენსა“ **ეზეკ. 44,5;** „აქლდეს მყარსა ზედა დაეაწესე იგი“ **O, ეზეკ. 24,7;** „დაეაწესე შენ ზედა“ **O, ეზეკ. 16,14;** „აღლესა-წაული სავსენებელისა მისისაჲ დააწესეს“ **სპ. 82,18;** „დააწესა ღმერთან სული მშინა მის წაწილსა თანა ცხოვნებულთასა“ **მ. ცხ. 414v.**

დაწესებულ — განწესებული, «განჩინებული»: „განწესდა დაწესებულ ცხორებასა საუკუნესა“ **ქ. — განჩენებულ (განჩინებულ K) იყვნეს ცხორებასა მას საუკუნესა“ ჯ. ხაქ. მოც. 12,48;** „არარად ჰაიკლოთ თქუენ დაწესებულსა მის არცაღა ერთ“ **O, გამოხლ. 5,11. იხ. წესი.**

დაწესებულ — «განწესებული», მბრძინებელი, დადგინებული, გამოჩენილი; «მეწესე»: „განულნა დაწესებულნი“ **G, — გამოვლნა განწესებულნი“ M, მხგ. 1,23;** „დაწესებულნი იგი მათგარნი ეძიებდეს მიზეზსა დანიელისთჲს“ **O, — მეწესენი და-სატრამენი ეძიებდეს ბოვანდ მიზეზსა ძვანდ დანიელისა მეფობისაჲან“ პხ., დან. 6,4;** „აღლესა მის ერთსა დაწესებულსა“ **ხაქ. მოც. 12,21. იხ. წესი.**

დაწვალეზულ — დანაწევრებული: „შემწენარებელ არს (სასწენელი) თითო-სახეთა ჭმათა დაწვალეზულთა“ **ვრ. ნოხ. — კაც. აგებ. 161,16. იხ. წვალება.**

დაწვნა «დაძინება»; მოსვენება: „დააწვნა იგი შორის მუკლთა თჳსთა“ **M, — დააძინა ღალილმან სამფსონი მუკლთა თჳსთა ზედა“ G, მხგ. 16,19;** „მწუბრა დაეაწვნენ იგინი ცხედარსა ზედა“ **ფლტ. 146,27;** „დააწვნა აქლემნი გარემე ქალქსა“ **O, დან. 24,11. იხ. [წვნა].**

დაწთომა იხ. დაწუთომა.

დაწინდება, დაწინდება დანიშვნა, თხოვა, შერთვა: „ქალწული ვიდრემდის სახლსა შინა იყოს მამისა თჳსისა, მრავალთა სურის დაწინდებად მისა“ **მ. ცხ. 82.**

დაწინდ(ებ)ულ — «განთხოვილი», დანიშნული: „უკუეთუ იყოს ყრმაჲ ქალწული, დაწინდული კმრისაჲ“ **G, — იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და განთხოვილი იყოს“ M, II ზგ. 22,22;** „მდიდართა შვილი დაწინდებულ იყო ჩემთჲს“ **ბაჟ. 54,16. იხ. წინდება.**

დაწინდება ყიდვა: „მუშაჲთა იმისდენ, ყანათა დაწინდებაჲ ეგრეჲსაჲ პშადებნ, ურნატთა განაბებნ“ **მ. ცხ. 72v. იხ. წინდება.**

დაწინხა «დაწნება», წიხლის ცემა; თელვა: „დაწინხეს და შექმნეს მკაბი“ **G, — დაწინხეს და ერის-კრებაჲ ყვეს“ M, მხგ. 2,27. იხ. წინხა.**

დაწმედა დაწმენდა: „წუთლა მრდუე იყო (წყალი), და ვითარცა დაწმედა... შთახედეს, იხილნეს ხატნი მათნი, ვითარცა სარეჲსა შინა“ **მ. ცხ. 76v. „დაწმედილი, წარა-**

ვლინის ფეი ზე აღმართ" ბ. კეხ.-გეუხ. დდ. 47,21. იხ. წყედა.

დაწესება დატყებნა, **დაწინგება**: „არა დაწინებონ ღვთისა დაწესებულთა შინა“ **ო. ვხ. 10,10**; „დაწინებეს და ერის-კრებაჲ ყვეს“ **მ.**—„დაწინების და შექმნის მაჰარი“ **გ. მსჯ. 2,27. იხ. წინება.**

დაწოლა **დადინება**, **დაწანება**, **დამძიმება**: „დაწვეს მის თანა“ **ო. გამოხლ. 22,16**; „ყრმაჲ ამის დედაცისაჲ მოკლდა. რამეთუ დააწვა ზედა“ **ო. III მგ. 2,19**; „მე დაწვევ, დავიძინე“ **ფხ. 2,6**; „შენ დასწვე გუდრდსა შენსა ზედა მარცხენსა“ **ო. ეფე. 4,4**; „აჰვდა და დააწვა ყრმას მას“ **მ. IV მგ. 4,24**; „ზედა ოქრო-საგებელთა დაწვეს და დაიძინოს“ **ო. I ეზრა 8,6**; „მოვდენ და დაწუებოდი“ **ფხ.**—„მოვდენ და დაიძინონ“ **ო. ხოფ. 2,16**; „მამიძულეებელ დაწვეს მის თანა“ **ფხ.**—„მამლაგროს და დაიწანოს იგა“ **მ. II შჯ. 22,25**. „არა აგრძნა დაწოლაჲ მისი და აღდგომაჲ“ **ო. დაბ. 19,32**; „არა ერჩდა იოსებ დაწოლად მის თანა“ **ო. დაბ. 32,10**.

დაწოლილი—**ბრომელმან დაიწანა**, **ამძლავრ-მყოფელი**: „მოკლეთ კაცი ხოლო დაწოლილი მის თანა“ **გ.**—„მოკლედინ მამაკაცი იგი, რომელმან დაიწანა“ **მ.**—„მოკლედინ კაცი იგი, მძლავრ-მყოფელი მისი“ **ფხ. II შჯ. 22,25. იხ. წოლა.**

დაწონა **დაძლივება**: „მოწყალებანი მისნი დასწონენ (დასძლივენ)“ **სოფელსა აბას, საესესა ცოდვითა“ ბაღ. 15,19. იხ. წონა.**

დაწირვა **დაწურვა**: „დაწირდოს სისხლი მისი ხარისხსა მას საკურთხეველისასა“ **ო. ლევიტ. 1,15**; „დავწიროთ სისხლი მათი თავდატევით დაკიდებითა“ **ათ. მართ. 25,8 v. იხ. წირვა**].

დაწუა **ცეცხლის წაკიდება**, **დაფვრთლება**: „ბზმ იგი დაწუის“ **მთ. 2,12**; „მაჲული არა დაიწუებოს“ **ო. გამოხლ. 2,2**; „დაწუან ალისაგან აგზებულისა“ **ო. ვხ. 6,24**; „წესნი იგი დაიწუნენ და დაზღუნ“ **II პეტრე 2,10**; „დასწუთა თუალნი“ **ქ. ცხ. 219,4**. „ვიქმენ მე დაწულ სიციხით“ **ათხ. — 11,270r. იხ. წუვა; დამწუარი, დამწუავი, დასწუვლი, ნაწუვება.**

[**დაწუვა**] **იხ. წუვა.**

დაწუთობა, **დაწუთობა** **გვაძრუებობა**, **დაწუვება**: „წემაჲ არღარა დასწუთა ქეცეასა ზედა“ **ო. გამოხლ. 2,22**; „გველთა ჩემთა დასწუთა ზემოთ“ **ო. კება 6,5**; „ვითარცა დავაწუთვე რისხვად ჩემი და გულის-წყრომაჲ ჩემი“ **1. იერემ. 42,18**; „დააწუთო სისხლი“ **ფიწ. VII, 24. იხ. წუთობა/წუთობა.**

დაწულ-ი **იხ. დაწუა.**

დაწულილი **დაწვრილება**: „დავაწულილადევა კითხვად თავისა ჩემისაჲ“ **ბაღ. 45,14. იხ. წულილი**.

დაწულილება, **დამწულილება** **დაწვრილება**: „დააწულილა ვითარცა მტოფრი“ **ო. IV მგ. 23,6**; „დაამწულილეს იგინი, ვითარცა ახალნერგნი ლიბანისანი“ **ფხ. 23,6**; „დაამწულილენ ბორცუნი“ **I, ვხ. 41,16. იხ. წალილი/მწულილი.**

დაწუნება **დაცინება**, **შერცხვება**; **დაჩაგვრა**: „დაამიწუნე მე, და თუცა მიჰქუდა მახლი გელსა შინა ჩემსა,

ეგერა განგუმიერემა შენ“ **გ. რიცხ. 22,29**; „დააწუნეს ისრაიელეთი მათ ღვთის-თესლი იგი“ **მ. I მგ. 18,4.**

დაწუნებულ-ი **მოკიცხული**, **შეურაცხყოფილი**, **ჩაგრილი**, **ამიძლავრებული**, **შეჭარვებული**, **გავდებული**: „ყოველი სული, სუსტი და დაწუნებული... შევარდის ურვასა“ **ბაღ. 164,2**; „ახილა ვინმე დაწუნებული“ **საქ. მოც. 7,24**; „ივსნილი დაწუნებული“ **ო.**—„ივსნილი შიმშილაგებული“ **ფხ., ვხ. 1,17**; „დაწუნებულითა შორის უწყსოთა მათ სიბილწით მავალთაჲსა ივსნა“ **II პეტრე 2,7. იხ. წუნება.**

დაწურვა **გამოწურვა**: „რომელნი დასწურავთ კურნაქსა“ **მთ. 23,24. იხ. წურვა.**

დაწურთა **სწავლა**: „რომთამცა დავაწურთათე სიტყუაჲ“ **მ. ცხ. 215v. იხ. წურთა.**

დაწუნება **წმენკება**: „დაწუნეს ფრიად“ **ც.**—„შეწუნეს ფრიად“ **DE, მთ. 26,22**; „განკვრით და დაწუნებით ღედანი ვგე“ **I, ვხ. 22,11. იხ. წუნება.**

დაწუნვა **დახურვა**, **დახუცება**: „თუალნი მათნი დაიწუნეს“ **მთ. 12,15**; „დავაწუნეს თუალნი თქუენნი“ **I, ვხ. 22,10**. „დაწუნვად თუალთაჲ არნ დამძიმებისაგა“ **წამწამთაჲსა მის ზედა მსგავსად ტყვისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 169,27. იხ. წუნვა; დამწუნველი, თუალდაწუნვილი.**

დაწუნობა **მოკლება**: „წყალი იორდანისაჲ დასწყდეს (მოაკლდეს)“ **მ. ისუ ნ. 2,12**; „გამოსადილნი წყალთანი დასწყდენ“ **მ. სფ. 212,2. იხ. წყდობა**].

დაწყება **დასაწყისი**: „დაწყებაჲსა მეორისა წლისა ეზდაგრდ მეფისა“ **საქ. 22,20**; „დაწყებაჲ ცბორებისა მისისაჲ იქმნების ესრეთ“ **მ. ცხ. 17v. იხ. წყება.**

დაწყება **დაწყებობა**: „დამაწყებე მე ერი ესე“ **გ. რიცხ. 22,6**; „დაეწყევლო იგი“ **ო. ბაღა- 2,2**. „თესლი იყო დაწყებულე დასაბამითა“ **ო. სიბრძ. ხოლ. 12,11. იხ. წყევა.**

დაწყლვა **დაჭრა**: „დაწყლეს და წარვიდეს“ **ლ. 10,80**. „ყოველნი კორცნი ზენნი დაწყლულ არიან“ **ფიქტ. 152, 25. იხ. წყლვა.**

დაწენარება **განსუენება**, **განსასუენებელის ცემა**, **დასვენება**, **დამშვიდება**: „ყოთს რაჲმას დაგაწყაბროს შენ (გა გისუეოს შენ)“ **გ. II შჯ. 25,10**; „ვიდრემდეს დააწყსიარნეს ღუღამინ“ **გ.**—„ვიდრემდე გასასუენებელი“ **ს. ცხ. ეფალმა“ M, II შჯ. 2,20**; „არა დასწყსიარდეს სენაქსა შინა თვსა“ **მ. ცხ. 78v**; „სამყაროდ ცისაჲ, — თმელი არა დადგების, არცა დაეწყსიარე ბის ღვით“ **გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 144,7**. „შემდგომად დაწენარებაჲსა ქეცეანისა სომაითისა“ **ნახ. 70,12.**

დაწენარებულ-ი **დაყუდებული**, **დამშვიდებული**: „მოვიდეს ლაისასა ზედა, ერსა ზედა დაწყსიარებული“ **გ.**—„მოვიდეს იგი ღვთისა, ერსა ზედა დაყუდებული“ **მ. მსჯ. 12,27**; „პრტეა მას დაწყსიარებული“ **მ. ცხ. 126v. იხ. წენარი.**

დაწენარებულება **დამშვიდება**, **მოსვენება**: „მდაყუდებო, რომელსა მოეცა ებ კაცსა დაწყსიარებულეზისა მმუდობისა“ **მ. ცხ. 80v. იხ. დაწენარება; შდრ. დაწყყ არებლობა.**

დაწყობა **დაცხება**, **დადებება**, **დალაგება**: „დააწყებ-

ნენ შეშანი ცეცხლსა ზედა G.—დაასხან შეშა ცეცხლ-
სა მას ზედა O, ლეგ. 1,7; „დაიწყენის ფრთენი
თუნა და ძლიერებითა გარდამოტდის საჭმელსა მას ზედა
Sin.—97,46r. იხ. წყობა.

დაწყუღა დაეკლა, დახოცა; „მოკლდება“: „დაწყუ-
ღა ბალაჲ ცხვრებო: და ზუარაყებო“ G, რიცხ. 22,40;
„დასწყუღიდეს ზროხასა და ცხოვრისა“ III მფ. 8,5;
„დასწყუღდეს შეილნი შენნი“ O, ეფე. 16,21; „წყალი
იორდანისაჲ მოაკლდეს (დასწყუღდეს M)“ G, ისუ 5.
8,18. იხ. წყუღა; შდრ. დაწყუღელი.

დაქედლი—ი „ქედლი“: „ქმენ თვისა შენისა ორნი ნეს-
ტუნი ვეცლისანი დაქედლინი (ქედლინი ვეცლი-
სანი ps.)“ G, რიცხ. 10,2. იხ. ქედა.

დაქენებულ—ი „განშორებულნი“, გადახრილი, დაქანე-
ბული; „გითარცა... ღობესა დაქენებულსა“ L.—„ვი-
თარცა... ზღუდესა განშორებულსა“ C, ფხ. 61,4.
იხ. ქენება.

დაქერა „წევა“, მიწევა: „დაიჭირეთ უკუნა კერძოჲ
მათი“ G.—„ეწიენით ბუჯნაუჯრსა მათსა“ M, ისუ 5.
10,19. იხ. ქერა.

დაქირვა შენახვა: „ქერ-იარს მათი წესსა ზედა და ალაგსა
დაქირვაჲ“ მ. ცხ. 168r. იხ. ქირვა.

დაქირვება „შეიწრება“, შეწყუბება; მოკლება, დაკლე-
ბულება: „დასჭირდა ფრიდ ძეთა ისრაელისათა“ M,—
„შეიწრდა ისრაელი ფრიად“ G, მსჯ. 10,9; „დაგაჭი-
რო მათ, რაჲთა ემბოლოს“ I, იერემ. 10,18; „მეტირისათჳს
დიდი დაგაჭირვოს“ ი.-ე. 42, 84; „დაგაჭირდეს ფა-
სიცა და კაცინია“ ჟიშ. 56,18; „უკუეთუ ბრძანა დაჭირვება
უნეს, ვინაჲთჳნ ვერ ზედავს მას, რადენ უფროს დი-
აქირდეს ცოდვილთა, რაჲმს მოაკლდეს მათ ნათელი ჭემ-
მარითჳ“ მხ. კეს-იექუს. დღ. 78,23.

დაქირვება დაკლებულობა, ნაკლებულობა, სიძნელე:
„ზღვევად შეგვრაცხია თუთიფულისა დაქირვებაჲ“ მ. ცხ.
58v; „დაქირვებაჲ საგმართოჲ“ მ. ცხ. 49r; „სისწავე
სარგებელი დუმილისაჲ და დაქირვებაჲ სიტყვს-გებისაჲ“
მ. სწ. 187,2.

დაქირვებულ—ი „მიმძლავრებულნი“, „ზღვეული“, ვნე-
ბული, მოკლებული: „ქალაქნი კაცთა დაქირვე-
ბულთანი გაკურთხედენ შენ“ O.—„ქალაქნი კაცთა მიმ-
ძლავრებულთა მოშიშთა შენთან გაკურთხედენ შენ“
pb.—ფხ. 26,3; „ეკმობ შენადმი დაქირვებულნი“ O, აბზ.
1,2; „დაქირვებულ აყენენ“ O.—„ზღვეულ იქმნენ“
ფხ., ფხ. 26,18. იხ. ქირ(ვ)ება.

დაქმა შექმა: „ნაყოფი მისი ჭიათა დაუქამიელ“ Sin.—
8,61r; „შეგყვა პირსა მისსა მკამელი და დაქამი დაწვ მისი“
Ath.—12, 241r. იხ. ჭამა.

დაქმუნვა შეწყუბება: „დაქმუნდა ვახტანგ“ ქ. ცხ.
140,5. იხ. ქმუნვა.

დაქნობა დაქცობა: „მწუხრი დაქნენ“ ფხ. 89,6; „სი-
კეთე მცირითა საღმობითა დაქნენ და განირყუნეს“
ფლკ. 146,3; „დიდებოჲ სოფლისაჲ... ვითარცა მდგლოჲ დი-
ქნებოის“ მ. სწ. 10,17. „გვრგვნი დავიდგათ გარდისა რტო-
თაჲ ვიდრე დაქნობადმდე“ სიმარძ. ხოლ. 2,8.

დაქნობად—ი დასაქცობელი: „უფალი იარს მწუხრი და-
ქნობადი“ მ. სწ. 258,84. იხ. ქნობა; შდრ. დაუქნო-
ბელი.

დაჭრა „მოსრვა“, „მოსრვა“, დაკოდა, გამოჭრა, აჭნა;
„მოწყუღება“: „დასჭირდა მათ ვიდრე აზიმდე“ G,—
„მუსრვიდეს მათ მოაზეადმდე“ M, ისუ 6. 10,10; „და-
ეჭარ და დაეჭურე იგი“ M, II მფ. 9,21; „დაჭრენ
იგინი პირითა მახლისათა“ I, იერემ. 21,7; „დაჭრენით
საწინისი თქუენნი ჳრმლიდ“ O, იოვ. 3,10; „დაჭარ ვტ-
რათი ესე და წმიდად დაწვრე მას შინა სახარებაჲ ესე“ ი.
მთ. 89,15; „გორცნი მისნი დაჭრენს“ მ. ცხ. 418v;
„დამჭრელნი მათნი სდედეს“ G.—„მოსწყუღდეს
მათ და სდედეს“ M, ისუ 5. 11,8.

დაჭრა მოკცეთა: „გამების... დაჭრაჲ ასოთა თჳსთაჲ“
მ. ცხ. 49r. „წარიტანეს თანა ჳუარი პატრიისანი, დაჭრილი“
ქ. ცხ. 218,2; „ყოველნი მკლავნი დაჭრილ“ I, ეხ. 15,2.
იხ. ჭრა.

დაჭუზვა დაბუჭვა, დახურვა: „დაიწუნა თუთიფულისი...
რაჲსათჳს დაჭუზხაჲ თუთიფუ“ მ. ცხ. 262r; „დაი-
ჭუნის მათ თუთიფულისი“ H—241,288. იხ. ჭუზვა.

დაჭუღება ჭყლეტა: „დადგა ნები თჳსი მკალსა ზედა და-
ჭყლემაღ მისა“ ფლკ. 189,15. იხ. ჭყლეტა.

დახება „შეხება“: „არა დაახო მათ ზედა რეინად“ G,—
„რომელსა არა შეხებულ იყოს რეინად“ M, II მფ. 27,6;
„არა დახებოდა ქუეყანისა“ O.—„არა იყო შეხებ-
ბელ ქუეყანისა“ G, დან. 8,6. იხ. ხება.

დახედა დაეჭრა: „დახედა ევლთა მათ თჳსთა“ ფლკ.
180,18; „დაეხა დახედა საქმესა მას“ აბ. რამ.-კურთხ.
იხაჲ და იაჲ. 72, 14. იხ. ხედა.

დახევა დაგლეჯა: „მოიღო და დახეო ყოველი იგი მნუ-
არი“ ანდ-ანტ. 212,2. იხ. ხევა.

დახეთქა დაეცმა: „დღაჲ შეილთა ზედა ქუედახეთქეს“
O, ოგხე 10,14.

დახეთქილ—ი „განხეთქილი“, განხუელი; დამსკდარი:
„თხიერები ძუელნი... დახეთქილებითა“ M,—„თხი-
ერნი ლენისანი, ძუელნი, განხეთქილნი, გამოკრულნი“
G, ისუ 5. 9,4; „დიდი მთრებელი დახეთქილ იარს“ მ.
სწ. 182,4. იხ. ხეთქა.

დახერხვა „სამჭულუნი არაბილთა დახერხვად (ბრძა-
ხა)“ H—241,478. იხ. ხერხვა.

დახრწვა ხელის შეშლა, დაბრკოლება, გაცდენა:
„ძმას ენება... მონაზონებაჲ და დახრწიოდა იგი დე-
ლისგან თჳსისა“ მ. ცხ. 94r; „სიყუარული კაცთაჲ დამი-
ხრწეს ჩუენ სიყუარულსა ღმრთისა“ მ. ცხ. 28r; „მან
დამახრწია აღრე არა გამოსლვისა“ ბად. 121,5; „მიზე-
ზითა მრავალფეროზა ჳრუნვათაჲ დაეხრწიოდა თარგმა-
ნებისაგან წმიდათა წერსლთაჲსა“ ი.-ე. 47,20. იხ. [ხრწევა].

დახუღომა შეხვდომა, შემთხვევა; დასწრება: „სადაცა
დახუღდები, დადგები“ მ. ცხ. 175v; „უკუეთუ სამე
დახუღდეს ცალთუალი გინა ასომოღებულ“ მ. ცხ. 245v;
„დახუღდეს ჳუარცუმისა“ ქ. ცხ. 94,4.

დახუღომილ—ი დასწრებული: „რომელნი-ესე მოსრვასა მას
სპარსთასა დახუღომილ იყვნეს“ H—241,718. იხ. ზუ-
ღომა; შდრ. თანა-დახუღომა.

დაბუღრება შემთხვევა: „დაიხუღრა დღესა ერთა
სიტყვს-ყოფად მის თანა“ ბად. 27,80. იხ. ხუღრება.

დაბეჭედა „შეხვევა“, „დაცემა“, „შემოხვევა“: „დაბეჭდა მას ზედა არმთრი და ბნელი“ *Ц.*—„დაეცა მის ზედა არმური და ბნელი“ *Ц.* ხაქ. *მოც. 13,11*; „დაიბეჭე წელთა შენთა“ *И.*—„შეიბეჭე წელთა შენთა“ *О.* იერ. *13,1*. „პირი მისი დაბეჭულ იყო სუღრითა“ *и.* *11,44*. იხ. ბუევა.

დაბეჭედა გადახვეწა, ლტოლვა, გადაკარგვა: „ხოლო მე დავებეჭე წო სადმე ჟამისად“ *მ.* *ცხ. 298r*; იხ. ბუეწა.

დაბურვა „დადება“, „დაბურვა“: „დაბეჭუროდინ მას ზედა საბურველნი ტყავნი ვაყინთონი“ *Г.*—„დასდებან მას ზედა საბურველი იგი ტყავი იაყინთონი“ *М.* *რიცხ. 4,8*; „დაბეჭურონ მით კიდობანი იგი წამებისაჲ“ *pb.*—„დაბეჭურონ მით კიდობანი წამებისაჲ“ *Г.* *რიცხ. 4,5*. იხ. ბურვა.

დაჯაშ იხ. დაქშვა.

დაჯდა ჩამოსმა, ჩამოგდება: „შინად სიკდილისად და მჭადეს მე“ *მართ. S.* *კ. იერ. აღდგ. 158,17*; „დაჯდადონ საყდრით... სიღრმესა უფსკრულთასა“ *ფლქტ. 157,29*. იხ. გლა.

დაჯდომა „დასლვა“, „მოწყენა“, „მიბრუნება“: „რაჲმს დაჰქდა მზე“ *С.*—„მზე დამქვილოდა“ *DE.* *მარ. 1,22*; „დაჰქდე მზემ შუვა სამხრის“ *О.* *ამოხ. 8,9*; „დაუქდა მათ ზედა სიბოროტე“ *Г.*—„მოწყენულ არს მათ ზედა ბოროტი“ *М.* *მსჯ. 20,41*; „დაჰქდა ეზად ჩემი“ *ფს. 68,4*; „გმობდა შენი თავსავე ზედა შენსა დაგვიტეიონ“ *მ.* *ცხ. 253v*. იხ. გლომა.

დაჯნულ-ი „მოქმნილი“: „რომელ არა დაჯნულ იყოს (ვევი)“ *pb.*—„რომელი არა მოქმნილ, არცა დათესულ იყოს“ *Г.* *II შქ. 21,4*. იხ. ვევა.

დაჯოცა მოკვლა, ამოწყვეტა, მოსრვა: „სიძე-სძალნი დაჯოცენ“ *მ.* *ცხ. 152v*; „ჯოთარცა დაჯოცენეს იგინი“ *მ.* *ცხ. 404r*. იხ. კოცა.

დაჯსვა იხ. დაქშვა.

დაჯსნა „მომედგრება“, „განრლეუვა“, „დარლეუვა“, „განრყუნა“, „შეძრწუნება“, „შინება“, „დაბეჭუევა“, „უქმოცნა“, „შეგუსა“, „დაშლა“, „გადარჩენა“, „გათავისუფლება“: „ნუმცა დავეცნდე მით, არა თუ მომედგრდეთ“ *pb.*, *გალ. 8,8*; „მუნქეუსე დაჰქსნდე სკორცნი მისნი“ *В.*—„მესეულად განიარღუა იგი“ *А.* *ხბტ. 126,2*; „რომელი დაჰქსნიდ ტაძარს მას“ *DE.*—„რომელი დაჰარღუეოდ ტაძარს მას“ *С.* *მთ. 27,40*; „რაბთამცა დაიქსნა (განარყუნა *Ц*) მტერი იგი“ *ფს. 8,8*; „დაიქსნა გული ერისაჲ“ *Г.*—„შეძრწუნდა გული ერისა მის“ *М.* *ესუ. 7,5*; „ნუ დაჰქსნდე მით“ *Г.*—„ნუ გეშინინ“ *pb.* *II შქ. 1,29*; „დაიქსნეს განსყიდული იგი ძმისა თჳსისა“ *pb.*—„უქმოცნას განსყიდული ძმისა თჳსისა“ *Г.* *დევიტ. 25,25*; „დაჰქსნდე გზას ზედა“ *DE.*—„შეჰგუსნეს მით გზას“ *С.* *მარ. 8,8*; „ნუ დაჰქსნდე მით გულნი თჳყენი“ *М.* *II შქ. 20,8*; „ყოველნი ჯელნი დაჰქსნდე“ *И.* *ეს. 18,7*; „დაჰქსნა საღმობანი სიკდილისანი“ *ხაქ. მოც. 2,24*; „დაიქსნას თავი თჳსი“ *О.* *იგ. სოდ. 6,81*; „დაჰქსნეს თავსდებობისაჲ კაცისა ამის“ *მ.* *ცხ. 811v*; „სიმრავლე ძალთა მისთა დაბეჭუევა (დაქსნა *pb.*)“ *О.* *იოხ. 88,19*.

დაჯსნა დახსნა, დარღვევა, მოშლა: „ვერ გგების დაჰქსნად წერილისა მის“ *С.* *ი. 10,85*. „მუგლთა დაჯსნა“ *О.* *ნაუმ. 2,10*.

დაჯსნად-ი დასარღვევი: „დავეს დაჯსნად იგი და გამოჩინდეს დაუქსნელი“ *მ.* *სწ. 258,8*.

დაჯსნილ-ი „განრლეული“, „ასოდარღვეული, მოშვებული, დაშლილი“: „ყრმაჲ ჩემა ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაჰქსნილ“ *С.*—„მონაჲ ჩემი დაცემულ არს სახლსა შინა ჩემსა განრლეული“ *DE.* *მთ. 8,8*; „დაჰქსნილ ჯევენ ჯელნი მისნი“ *О.* *II შქ. 17,2*; „რომელმან იხილა გული ჩემი დაჰქსნილად“ *ფტ. 118,6*; „დაჰქსნილნი მუგლნი იდე-მართენი“ *მებრ. 12,12*. იხ. ქსნა.

დაჯსნილობა მოშვებვა, რღვევა: „ვიღრმდის დაჰქსნილ-ობით დამკვდრებად ქუეყანისა“ *Г.* *ესუ. 5. 18,8*

დაჯსნილობა, დაჯსნილება შიში, სიზარმავე: „დაჰქსნილობისა და გემოთ-მოყუარებისა ჩუენისაგან იქმნებანი შურნი“ *თავნი იაკ. ებ. (5)*; „სადა ურწმუნოებაჲ, მუნ დაჰქსნილებაჲ“ *ხ. გაბ. მოც. ხაქ. 100,17*. იხ. ქსნილობა.

დაჯუერთა ცემა (მჭიდით თუ სილით): „დაჰქუერთნიდეს თავსა დაგრდომილთასა“ *О.* *ამოხ. 2,7*. იხ. [ჭუერთა].

დაჯუნდებულ-ი ძელატილებული: „შეიყვანეს დაჰუნდებულნი წინაშე მისსა“ *ანტ. ანტ. 214,9*. იხ. ჯუნდება.

დაჯურება: „და-რად-ვედინ ზედას-ზედა (წყალი), დაჰქურებიც მისსა“ *Аth.*—*12,148r*. იხ. ჯურება.

დაჯშვა, დაჯსვა „გდება“, „მოკრძალება“, „დაბურვა“: „კარნი მის ქორისანი დაჰქულ იყვნეს“ *М.*—„კარნი ქორისანი ეგდნეს“ *Г.* *მსჯ. 8,24*; „დაჰქსავთ სასუფეველსა ცათისა“ *მთ. 28,14*; „დაეჭმნეს ცანი“ *ლ. 4,25*; „კარნი იგი სახლისანი დაიქშნეს“ *О.* *დაბ. 19,10*; „დაჰქშნეს კარი“ *М.*—„მოიჭრძალებს გარეგნით მათსა“ *Г.* *მსჯ. 9,51*; „დაჰქსნა კარნი სახლისა“ *ფფლისანი“ М.* *II 58ტ. 28,24*; „დაჰქსნეს კარი სამოთხისაჲ“ *И.* *დან. 12,18*; „დაჰქსნა დმურთმან პირნი ლომთანი მათ“ *О.* *დან. 6,18*.

დაჯშულ-ი დაგდებული, დაბურული; „მოკრძალებული“: „კარი დაჰქულ არს“ *ლ. II,7*; „კარნი იგი რომელნიმე დაჰქულნი და რომელნიმე განბეჭულნი“ *მ.* *სწ. 123,27*; „მტილი დაჰქული, წყარო დაბეჭული“ *pb.*—„მტილი მოკრძალებული, წყარო დაბეჭული“ *О.* *ქება 4,12*. იხ. ქშვა/ქვა; შდრ. კარდაქშული.

დაჯშირებულ-ი აუწოდა სამყარო სიზრქისა მისგან, რომელ დაჰქირებულ არს ორთქლთა მათგან“ *ბ. კეს. იქუხ. დღ. 117,82*. ნუ დაჯშირებულ-ი იშვითი: „ნუ დაჰქშირებულ-ი აღიყვან ფერკსა შენსა მეგობრისა მიმართ შენისა“ *pb.*—„იშვით შენდგი ფერტი შენი მეგობრისა“ *О.* *იგ. სოდ. 25,17*. იხ. ქშირება.

დაჯდომა „დადგრომა“, „დამკვდრება“, „ინაგ-დგმა“, „შეჯდომა, ასვლა, „დაგება“: „დაჰედ ჩემ თანა“ *Г.*—„დაადგერ შენ ჩემ თანა“ *М.* *მსჯ. 17,10*; „წარმოკვდ დანი ატი-იდგ“ *С.*—„წარმოკვდ დაციდ“ *DE.* *ლ. 17,7*; „დაჰდა სახლსა შინი თჳსსა“ *Г.*—„დაემკვდრა სახლსა თჳსსა“ *М.* *მსჯ. 8,80*; „დაჰდა ზღუკიდეისა“ *მთ. 18,1*; „დაჰდა კიცუსა, რომელი ზის ზეცისათა მათ ეტლთა“

ბ. გაბ-დაქდ. 140, 2; „დაჭდა საყდარსა მისსა“ აბტ. 84, 21; „სამაჯავროა დაჭდა და წიგნი გაწესუნეს“ G, — „სამაჯავროა დაეგო და წიგნი განესუნეს“ O, დაწ. 7, 10.

დაჭდომა ჯდომი: „დაჭდომამ მარჯუენით ჩემსა და მარცხენით“ შრ. 10, 40; „გამოიბრია... სოლომონ დაჭდომად იგი საყდართა ზედა“ M, I 56, 28, 5.

დაჭდომილ-ი მჭდომარე: „დაჭდომილ ვარ საყდართა ზედა გაკითხვისათა“ შ. ცხ. 206v. იხ. ჯდომი.

დაჭერება «სათნო-ჩინება», «თნევა», დარწმუნება, «განმტკიცება»: „დასაჭერა და მეფე გულისათა სიტყუასა ამას“ O, — „სათნო-ჩინება მეფესა... სიტყუა ესე“ M, ებთ. 1, 21; „დასაჭერა და უფროსს სტუბათა დედათასა“ O, — „სთნად იგი უფროსს ყოველთა დედათა“ M, ებთ. 2, 2; „დასაჭერად იმ სიტყუა ჩემი გულსა შენსა“ O, — „განამტკიცოს სიტყუა ჩემი გულსა შენსა“ ps., იგ. სოლ. 4, 4; „დასაჭერად გულსა ჩემსა“ შ. ცხ. 65r; „განცამას იკითხვიდეთ, ღმერთმან დაგაჭეროს“ H—221, 46r; „რომელ-იგი მესა, აბა დავაჭერე“ Sin.—11, 138r.

დაჭერებულ-ი დამტკიცებული: „რომელსა ზედა საქმესა გული შენი არა დაჭერებულ იყოს“ შ. ცხ. 28r. იხ. ვერება.

დაშამება საამურად/გემრიელად ქცევა: „შემძლებელ ხარ შენ მარხვისა მიერ უმეტეს მათსა დაშამებად ქამარსა“ შ. ცხ. 119v. იხ. შამება.

დაშაპებ-ი მტარვალი: „მიამთხვა დაშაპებესა“ ხანდ. 7, 5.

[დგენა] იხ. აღდგენა.

დგინება დადგენა, აღმართვა: „უკუალად დადგინო იგი“ O, ოგზე 2, 2. იხ. აღდგინება, აღდგინება, განდგინება, გარდადგინება, გარდამოდგინება, გარე-მოდგინება, გულს-დგინება, გულს-მოდგინება, გულს-მოდგინება, დადგინება, ზედა-დადგინება, კუალს-დგინება, მოდგინება, შედგინება, წარდგინება, წარმოდგინება.

დგმა ქონება ყოლა: „მუჟუჟე საზღუბ არა გიმქს ქამარ და სუბად“ I კორ. 11, 22; „პირ აღდგს (ათქს ლ) და არა იტყვან“ ფს. 118, 12; „რომელსა ედგას ცხოვარი ერთი“ შთ. 12, 11; „უმჯობეს არს შენდა... ღრთა ფერტთა დგმასა“ C, შთ. 10, 8. იხ. გულს-დგმა.

დგმა: „თავსა აღგია გვრგვინი“ Ath.—11, 198v; „ედგა ეკლისა გვრგვინი“ ა. 19, 5; „ედგა სარწყული მვარსა მისსა“ O, დაწ. 24, 15; „რქაჲ ერთი აღდგს თავსა მისსა ზედა“ ფაწ. XIV, 6. იხ. აღდგმა/დგმა, გამოდგმა (-ული), გარე-მოსადგმელი, გულს-დგმა, გვრგვინს-თანამოდგამი, დადგმა (-ული), დასადგმელი ერის-კაცობისა მოდგამი, თანამოდგამი, თუალთა მოდგამი, თუალთ-მიდგმა, თუალთა შედგმა, თუალ(თ)-შეუდგამი, კარვის-დგმა, მიდგმა, მიზეზ-დგმა, მოდგამი, მოდგამობა, მოდგმა, მოკლ-დადგმა, სადგმელი, საქმის-მოდგამი, საყდრის-მოდგამი, შედგმა, შთადგმა, წარდგმა, წარმოდგმა, წარსადგმელი.

დგომა «წარდგომა», «დადგომა», «გება», რჩომა, ყოფა, დამტკიცება: „რომელნი მუხ დგეს“ C, შთ. 28, 71, „დგა წინაშე მთავრისა მის“ DE, — „წარდგა წინაშე მის ბქისა“ C, შთ. 27, 11; „რაჲმს მსდგეთ ლოცვასა შინა“

DE, — „რაჲმს დასდგეთ თაყუანს-ცემად“ C, შრ. 11, 25; „ჭრისტე უკუისაღმდეგ დგეს (ეგოს DE)“ ა. 18, 24; „დგას და ჰგეს სამარადისოდ“ ს. გაბ-მოც. ხაჟნ. 102, 11; „დგეს ეგრეთ აღრთხმული ჯეღნი მათნი“ ფლკტ. 159, 25; „რომელსა ზედა სდგათ“ I კორ. 15, 1; „რამთა დგენ იგინი წინაშე მეფისა“ O, დაწ. 1, 5. „არცა იქმნეს დგომაჲ კულისა ფერტთა შენთასა“ G, II მჭ. 28, 65; „იგიბდე თავისა შენისა დგომასა მტერთაგან ყოველთა“ O, ნაუმ 3, 11; „დგომასა მის მათსა დგანედ“ O, ეზეკ. 1, 21; „დგომად ვერ შეეძლო“ შრთ. A. ანტ. დ. 23v. იხ. აღდგომა/დგომა, გადგომა, გამოდგომა, განდგომა, განდგომოდგმა, განდგომობა, გარდადგომა, [გარდამოდგმა], გარდამოდგომელი, გარე-მოდგომა, დამდგომი, ზე-აღდგომა, ზედა-აღდგომა, ზედა-დგომა, ზედა-მდგომ(ელი), ზედა-მდგომელობა, ზედა-მიდგომა, ზედა-მოდგომა, ზედგომით, თანა-დგომა, თანამდგომი, თანამდგომარე, თანამიდგომა, ინაჟის-დგომა, მდგომ, მდგომი, მდგომარე, [მდგომელი], [მდგომელობა], მოდგომა(-ილი), მოდგომილება, ნადგომი, ნათ-სადგომი, (ივის-სადგომი, სადგომი, უკ-ნადგომა, ღალად-დგომა, შედგომა, შემოდგომა, წარდგომა, წარმოდგომა.

[დგომა] დაორსულება. იხ. მიდგომა, მიდგომილება.

დგომა «მეძვობა»: „დასაბამითგან დგომისაჲ მოგებაჲ კერპთაჲ (არს)“ O, — „დასაბამი მეძაგობისა—განწრახვა კერპთა“ ps., ხაზრდ. სოლ. 14, 12.

დგრომა გაჩერება, დარჩენა: „შევიდა დგრომად მათ თანა“ ლ. 24, 28. იხ. დადგრომა, დაუდგრომელი, მდგური, მოდგური.

[დგმა] იხ. აღდგმა.

დგმა «ქუან/ქონება», ყოფნა, განდგება, «დაერლომა», დადგება, ცემა, გდება: „რაჲცა გიც“ C, — „როდღე გიქუს“ DE, შრ. 10, 21; „სიღვრი სიმონისი იღვა სიციხითა“ C, — „სიღვრი სიმონისი დავრომილ იყო მკურვალეზითა“ DE, შრ. 1, 30; „რომელსა ზედა იღვა განრღუეული იგი“ შრ. 2, 4; „არაჲა იღვა კილობანსა მას შინა“ III მჭ. 2, 2; „რომელ იღვა ცხედარსა ზედა“ შთ. 2, 2; „სდევით ზაღმ თქეჲი წილირობად“ ლ. 5, 4. იხ. აღდება, გამოდება, განდება, გარდადება, გარე-მოდგება, გარდამოდგება, გარემოსადგებელი, გულდება(-ული), გულსა დადება, გულს-დება, დადება, დასადადება, დასადგებელი, დასდება, ზღვის-დება, თავდადება, თავს-მდება/მდება, თავს-მდება-ლი, თანა-აღდება, [მდება], მდებარე, [მდებად, მდებაბა], მდებალი, მიდება, მიმოდგება, მიმოდგება, მოდება, საზღვრის-დადება, შედება, შემოდგება, შთადგება, ღალ-დება, შჯღლ-დება, შჯღლის-დება, ჯღლ-დება, ჯურელ-დება.

დგმა მშობელი, დედაკაცი, მღვდელი: „რამეთუ თხოველ იყო დედაჲ მისი მარამ მოსეფისა“ შთ. 1, 18; „ორი დედანი იყენეს ასკლნი ერთისა დედისა“ O, ეზეკ. 22, 2; „დგდათა მათთა გარდაცვალებს ბუებისა იგი წესი არა ბუებად“ პრომ. 1, 26.

დგდა დედანი: „დაიწერა... დედისაგან საბა-წმიდისა“ H—1741, 297r; „რომელ დედასა ეწერა, შეიგა დამიწერა“ აქვე, 281r. იხ. დედამთელი, დედათა, დედის-დედა, დედობრივი, დედული, მამა-დედა, [მდედება], მდედრი, მდედრებრივი, სადედო, უდედო.

დღეაბერ-ი მონუქე-ქალი: „ვილოდა დედისა თანა თქსა დედანგარსა“ შ. ცხ. 124v; „პრქა დედაბერსა მას მეკარესა“ შ. ცხ. 260r. იხ. ბერი, დღეაბერები.

დედაბერებრი-ი მოხუცი დედაკაცისებრი: „დედაბერებრი-ი ზღაპრითაჲს იქმენ“ I ტიშ. 4,7; „ესე სიტყუაჲ გარე წარვიდოთ ვითარცა სიზმარი და დედაბერებრი-ი ზღაპრისა“ ბ. კეხ.-ექუს. დდ. 51,7. იხ. დედაბერი, დედალი.

დედაზარღო-ი თბობა: „უამი წელთა ზუენთაჲ დაუდგრო-მელ არს, ვითარცა ქსელი- დედაზარღო-ისაჲ“ უხ. 89,9; „ქსელსა დედაზარღო-ისაჲ ქსოვენ“ I, ეხ. 59,6. იხ. [ზარღლი].

დედათა წეს-ი მენსტრუაცია: „მოაკლდა სარა დედათა წესისა“ O, დაბ. 18,11.

დედათ-დეაკონ-ი დიაკონი ქალი: „ვითარცა ესა დედათ-დეაკონისა მას მონასტრისასა“ მ. ცხ. 162v. იხ. დიაკონი.

დედათ-მოყუარე ქალის მოტრფიალე: „მეფე სოლომონ იყო დედათ-მოყუარე“ III მუ. 11,1; „გულისიგისა, ვითარმედ დედათ-მოყუარე იყო იგი“ მ. ცხ. 128r. იხ. მოყუარე.

დედაც-ი «დედაცი», «დედალი», ცოლი, ქალი: „შე-აჩუენეს.. მამაცითაჲს ვიდრე დედაცა ცადმდე“ M. „შეჩუენებულ ყვეს იგი.. მამაცითაჲს და ვიდრე დედაცადმდე“ G, იხუ 5, 8,21; „მამაცად და დედაცად შექმნა იგინი“ DE, — „მამალად და დედალად შექმნა იგინი“ მარ. 10,6; „დედაცად არა ვიცი იგი“ ლ. 22, 67. იხ. ქალი.

დედაკაცება, დედაკაცობა «დედათა», ქალობა: „არცა მამაკაცებაჲ, არცა დედაკაცებაჲ“ მ. ცხ. 82,7; „გან-იშობა დედაკაცობისა ძალი“ B. — „განიშობა მან დედათა იგი უძლურებაჲ“ A, სხტ. 141,26. იხ. კაცება/კაცობა.

დედალ-ი «დედაცი», «მდედრი», დედალი ფრინ-ველი: „მამალად და დედალად შექმნა იგინი“ G, — „მამაცად და დედაცად შექმნა იგინი“ DE, მარ. 10, 6; „მეორითაჲს დედალი იგი სხუასა მამალსა არღარა შეეყვის“ ოქრ.-გურბა. 225,12; „მამალსა, რომელს იქცევინ დედალსა. შორის განუშორებულად და განუშუენებულად“ O, იგ. ხოდ. 80,81; „ცხენი (არს) მჭრელად გულის-თქუ-მისათჳს დედლისა“ ბ. კეხ.-ექუს. დდ. 125,82. იხ. დედა.

დედალ-მამალ-ი მდედრი და მამრი: „არიან ქვანი ველ-თან დედალ-მამალნი“ უხ. IV, 3-5. იხ. მამალი.

დედა-მამა დედ-მამა: „აღდგენ შეილნი დედა-მამათა ზედა“ მთ. 10,31. იხ. მამა.

დედამთილ-ი ქმრის დედა: „განეშობოს დედამთილი ძის-ცოლისაგან“ ლ. 12,58. იხ. დედა.

დედამთრვალ-ი «კჳნო», ბუღბუღი, purpurio: „დამთრვალი და ვარხ და მდრინავი“ O, — „ვარხ და კჳნო და ეროდიაჲ“ G, დეფა. 11,18. იხ. მთრვალი.

დედამძუძე ძიძა, გაბმელი; «მტკენველი»: „ამბალა იგი და დედამძუძე თჳსი სენაკსა სასუნეზელისასა“ Q, IV მუ. 11,2; „დედამძუძეთ რთ წარიყვანეს და მიიღო-ტოდეს უფლებასა შავსა შენსა“ რიფს. 166,26; „ვითარცა აღიქს დედამძუძე მან მყოფარი ჩჩლი“ pb., — „ვითარცა აღიქს მტკენველ მან მყოფარი“ G, რიფს. 11,12;

„სცენ მას, ვითარცა დედამძუძე, რომელი ანუ ქვე ბნ და შუებთ ზრდენ და ზრუნვით პოხნ ყრმათა მათ, რომელნი გრწმუნნიან“ მ. სჳ. 301,27. იხ. მძუძე.

დედაქალაქ-ი მთავარი ქალაქი: „გეწოდოს შენ... დედა-ქალაქი სარწმუნოა სიონი“ O, ეხ. 1,26. იხ. ქალაქი.

დედაციხე მთავარი ციხე: „დედაციხე სამშულე“ მ. ცხ. 25,2. იხ. ციხე.

დედაწულ-ი ოჯახი: „ივტრალა დედაწულთ: თჳს-თერთ იონთა სიფლად“ მარ. 72,24; „წარვიდე მე მის თანა დედაწულთ ურთ“ მ. ცხ. 65,1. იხ. წული.

დედაჭუფ-ი «სირინოსი»: „დაემკდრნენ მენ ასულნი დე-დაჭუფთან“ I, — „დაემკდრნენ მან შინა ასულნი სირი-ნოსთან“ pb., იერმ. 50,29; „მკურთხედენ მე... დედა-ჭუფანი და ასულნი ველურთანი“ I, — „მკურთხედენ მე... სირინოსნი და ასულნი სირთანი“ pb., ეხ. 48,20. იხ. ქუფი.

დედიდა დედა: „წყველ იყავნ დაწოლილი მამიდისა თანა გინი დედიდისა თანა“ G, II მუ. 27,24. იხ. და.

დედით-ი და დედით (!): „წყველ იყავნ დაწოლილი დისა თანა... დედითისა თჳსისა“ G, II მუ. 27,22. იხ. დედა.

დედის-დედა ბებია: „რომელმან დაიმკდრა პირველად დე-დის-დედისა შენისა ლუდის თანა“ II ტიშ. 1,5. იხ. დედა.

დედის-დისწულ-ი დედიდაწული: „მოიყვანა... დედის-დისწული და დაიჭირა იგი შეილად“ მ. ცხ. 83,16. იხ. წული.

დედის-ძმა ბიძა: „მოკლეს დედის-ძმად ვახტანგისა“ მ. ცხ. 165,4. იხ. ძმა.

დედობრივ-ი დედისებური: „(დედასა) დედობრივი იგი ბუნებაჲ ელმოდა“ H—2251, 230v. იხ. დედა.

დედოფალ-ი, დედუფალ-ი, დიოფალ-ი, დეოფალ-ი ქალბატონი; წინამძღვარი, დიასახლისი: „შეურაცხ იქმნა დედოფალი იგი მის წინაშე“ O, დაბ. 16,4; „თუ-აღნი შეველისანი გელთა მამათა დედოფლისა თჳსისა“ უხ. 122,2; „დედოფალი სამზარისა აღდგეს სარჩელსა მას კაცთა თანა“ ლ. 11,81; „სამეოცნი არიან დედუფალ-ნი“ O, კება 6,7; „მოხუცებული რჩელსა დედოფალ-სა“ II თ. 1,1; „პრქჳ დედაკაცსა მას მკერდისა: მოკსენე ჩემოჲს დიოფალსა“ მ. ცხ. 280r; „იყო იგი დედო-ფალ მონასტრისა დედათასა“ ლიშ. 59,10. „დედოფალი, სხუად არს ეენავი გეტ“ Sin.—6,154r. იხ. უფალი.

დედულ-ი დედისეული: „წარვიდეს და მივიდეს დაბასა მას დედულსა ჩუენსა“ პოფა ხტფ. 65,28; „დაუტევა შეული დედული“ მ. ცხ. 41,1. იხ. დედა.

დედუფალ-ი იხ. დედოფალი.

დეფ-ი ეშმაკი, «ვეშაბი», ბოროტი, «გუელი»: „არა თქუნდა სიმინელ არს, არამედ ბუნებაჲ დეფთასა“ ოქრ.-მარს. და იონ. 100,18; „ყონ ტყეებაჲ ვითარცა დეფთაჲ“ O, — „ყონ ტყეებაჲ ვითარცა ვეშაბთაჲ“ pb., მთ. 1,8; „არცა დეფთა გესლოვანთანი ეროდეს კბილნი“ O, — „არცა გუ-ელთა გესლოვანთა კბილთა სძლეს“ pb., ხიბრძ. სოდ. 16, 10; „წყლულება გულის—დედაკაცი დევი საზლსა შინა“ O, ზირ. 25,81; „დეფნი იხარებდეს, ეშმაკი რაკვიდეს“ Ath.—11,174v. იხ. ვირდევი.

დევნა «წარქცევა», მიღევნა, მიყოლა, შედგომა, «მღევნარ ყოფნა», «დევნის-ყოფა»: „სდევნიდენ თქუენგანთ ხუთნი ასთა“ **გ.**—**წარქცეოის** ხუთმან თქუენგანთ ასთა **pb.**, **ლევტ.** 26,8; „სდევნიდეს მათ სიღონადმდე“ **M.**—**სდევდეს** ვიდრე სიღონადმდე“ **გ.** **ისუ 5. 11,8**; „მე ვსდევნი“ **M.**—**მე ვარ მღევარ**“ **გ.** **მსჯ.** 8,5; „სდევნეთ უკუანა მათსა“ **გ.**—**დევნა** უკუანთ უკუანა მათსა“ **M.** **ისუ 5. 2,5**; „სდევდა ქართა“ **ო.** **ზიარ.** 81,2; „სდევდეს ტრუიალა“ **ო.** **ოფე 2,7**; „ვითარცა მეოტთა სდევდეს“ **ო.** **ზიარ.** **სოლ.** 19,8; „რომელნი სდევნით სამართალსა“ **ო.** **ეს.** 51,1; „სდევნებთ იან ეშეპაჲს მისგან უღაბნოთა“ **ჟ.** 8,29; „ვითარცა მეგდარნი, ვერც სდევნიდენ“ **ოფ.** 2,5, „სდევნენ შენ და ნუ სდევნა სსუათა“ **A.**—**92, 167v.**

დევნა დევნულება: „იყო დევნაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა“ **B.**—**იყო დევნულებაჲ** დიდი ქრისტიანეთაჲ“ **სხტ.** 128,21; „აღადგინეს დევნაჲ პავლეს... ზედა“ **საქ.** **მოც.** 18,60. **იხ.** გამოდევნა, განდევნა, დევნის-ყოფა, დევნული, დევნულება, მდევარი, მდევარ-ყოფნა, მდევნელი, მერტხლის-მდევარი, მიღევნება, წარდევნა, წარმდევნელი.

დევნის-ყოფა «დევნა»: „სდევნეთ უკუანა მათსა“ **M.**—**სდევნეთ** უკუანა მათსა“ **გ.** **ისუ 5. 2,5**; „სდევნეთ უკო შედგომად მათსა“ **ო.** **დაბ.** 14,14; „სდევნა უკო მათ“ **ო.** **ზიარ.** **სოლ.** 19,2. **იხ.** ყოფა.

დევნული დევნული, გაქცეული: „პყვენ შენ ივანი დევნულ“ **ფს.** 29,13; „თემანით დევნულნი მახვითა დავენენ“ **ო.** **ეზეკ.** 25,12.

დევნულება «დევნა»: „იყო დევნულებაჲ დიდი ქრისტიანეთაჲ“ **A.**—**იყო** „სდევნაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა“ **B.** **სხტ.** 128,21; „სადა არს დევნულებაჲ, რაჲთამცა ვიწამე“ **გ.** **ეს.** 13,10; „რაჲმს უკუე არს... დევნულუბაჲ“ **მთ.** 14,21. **იხ.** დევნა.

დევტალარი, **დევტალარი** გამგებელი, მეთაურის მთადგილე (მეფისა ან პატრიარქისა): „პრეტე მას დევტალარ მან (var. დევტალარ მან)“ **ლამ.** 28,27.

დევ-ი: „ფიცებულარს შენდა წინაჲ დევსა“ **საქ.** **მოც.** 8,4; „ვითარცა... ტანჯეჲ ცხენსა და დევნი ვირსა“ **ო.** **იგ.** **სოლ.** 26,8; „სიტყუანი ზრქენთანთ ვითარცა დევნი გარსა“ **ო.** **ეკლ.** 12,11.

დევანოზ-ი ათისთავი, ძველდის ხარისხის მკონე ბერი, მამასახლისის თანამდგომი მონასტერში: „სდევანოზი ოდეს აწუენ ანუ მნათჲ (ეფთჳეს) გინა წიგნის-ქიბთასა, გინა წარდგომასა... გუერდით მივიდის და... უთბრის, რომელ მას ოდენ ესმინ“ **ი.ი.** 84,12.

დელფინი delphin, ზღვის ლორი: „მოიწია დელფინი (ზღუასა)“ **მართ.** **E.** 299r.

დენა დინება, სვლა, გვარდამოძინება: „სდევდეს ვითარცა წყალი უქმარი“ **ო.** **ზიარ.** **სოლ.** 16,29; „სდევდით იან წყალნი“ **ი.** **ეს.** 48,21; „რომელსა სდევდის თესლი ქორცთავან“ **გ.** **ლევტ.** 15,8; „წამთა თქვენთა სდევდეთ წყალს“ **pb.**—**წამნი** თქუენნი გარდა მოძინებუდ წყალს“ **ო.** **გ.** 18. **იხ.** გამოდენა, გარდამოდენა, დამოდენა, დამოდინება, მოდენა.

დეოფალი **იხ.** დედოფალი.

დია: „დია ავსა ეამსა დაშლილობისასა დავწერე“ **Q.**—**1962, ანდ.**

დიაღ ფრიად, ძლიერ, ბევრი: „ზე და საჰელი დიაღ არს ჩუენსა“ **ო.** **დაბ.** 24,25; „დიაღ იღუკეს“ **გ.** **ეს.** 17v; „ქამს დიაღ და ჯერეთა შიის“ **მ.** **ეს.** 268r.

დიაღ-ი ბევრი: „აღმოიღო დიაღი და მისცა მას“ **გ.** **ეს.** 822v. **იხ.** დიაღ.

დიაკეულ-ი, **დიეკეულ-ი** დიეკეული, საფურე ხბო: „მომგუარე მე დიაკეულსა სამ წლისა“ **ო.** **დაბ.** 15,8; „შეაბენით (ურემსა) ორნი დიაკეულნი პირმშონი და უმწყნო“ **ო.** **I მფ.** 8,7; „განხარდოს კაცმან დიაკეულსი ზროსათაჲ“ **ი.** **ეს.** 7,21; „მოიყვანა შენ ჩემდა დიაკეულსი ერთი სმნიერი“ **ოქრ.-გურიტ.** 226,25; „შეპრისხენ... კრებული ზუარაკთა და დიეკეულთა შორის ვრისათა“ **ფს.** 67,31.

დიაკონ-ი: „მევენ (აქურთბა) დიაკონად“ **თომა მოც.** 20,12; „დიაკონად შეიქმნა“ **მ.** **ეს.** 84v. **იხ.** დედათ-დიაკონი, დიაკონობა, კერძოდიაკონი, მთავარდიაკონი, სა-დიაკონე.

დიაკონობა: „წარგედ და დიაკონობდი... უკუეთუ არა გენებაჲს დიაკონობის... არა თაჲს-იღვა ყოფად არცა ესე“ **გ.** **ეს.** 845r. **იხ.** დიაკონი.

დიასპან-ი «მალღე-მსრბოლი», მოციქული: „იწრაფა და მიმოვანსცა დიასპანგებითა, რომელ დავწერა წიგნები იგი“ **ო.**—**წარუდღუანეს წიგნები იგი გელითა მალღე-მსრბოლთაგან**“ **M.** **ესთ.** 8,18. **იხ.** სალიასპანო.

დიაც-ი «დედაკაცა»: „შეზრუნებულ ყვეს იგი... მამაცი-თა და ვიდრე დიაკადმდე“ **გ.**—**შეაზრუნეს... მამაცი-თაგან და ვიდრე დედაკაცადმდე**“ **M.** **ისუ 5. 6,21.**

დიდ-ი «დიდ-დიდი», «ძლიერი», არამცირედი, «მრავალი»: „აღუტევის რტონი დიდნი“ **გ.**—**მოიხუნის რტონი დიდ-დიდნი**“ **DE.** **მართ.** 4,82; „ზღუაჲ იგი ქარისაგან დიდისა აღიძრუდა“ **DE.**—**ზღუაჲ იგი ძლიერთა ქართაგან აღიძრუდა**“ **გ.** **ი.** 6,18; „განხარდეს სიხარულითა დიდითა ფრიად“ **მთ.** 2,10; „ქნინით მათითგან მიღი-და-ღმდე ყოველნი მიჭრენებდეს (მიხრინებდეს I) ანგაპრებასა“ **ო.** **იერ.** 8,10; „გინა თუ მცირედ, გინა თუ დიდ ქამოს“ **ო.** **ეკლ.** 5,11; „ზამთარი იგი დიდი იყო“ **საქ.** **მოც.** 27,20; „მეველი ომრთისაჲ დიდსა ლოცვასა შესწირვიდა ომრთისა მიმართ“ **ფლკტ.** 140,20; „დიდითა კმითა აქურთბედეს“ **ო.** **I ეზრა** 5,61; „აქუნდა შიშითა ნელსაცხე-ბელი დიდი სისხედილისაჲ“ **გ.**—**აქუნდა ილაზსტრი ნელსაცხედილისაჲ მრავლისა სახედილისაჲ**“ **მთ.** 28,7. **იხ.** დიდადი, დიდადი, დიდ-დიდი, დიდრანი, ძეგილ-დიდი, სადიდებელი, სახელ-დიდი, სიდიდი.

დიდად ფრიად, ძლიერ: „განხარა დიდად“ **გ.**—**განხარა ფრიად**“ **DE.** **ლ.** 28,8; „შეურევბულ იყო დიდად“ **ფლკტ.** 135,20; „რომელსა მიეცა დიდად, დიდაცა იმითს მისგან“ **ჟ.** 12,48; „დიდად იყო ფრიად სმრავ-ლითა“ **III მფ.** 7,47; „დიდად უმჯობეს არს შეტუებაჲ. ვიდრედა არა გულის-წყრომასა“ **ო.** **ზიარ.** 20,1. **იხ.** დიდი, უდიდესი.

დიდადი მრავალი, ძლიერი, არა მცირედი: „დადვენ დიდადი“ **გ.** **მართ.** 19,41; „ეაწჳთა... სტუკაჲ დიდადი ფრიად“ **გამოსლ.** 8,18; „უკუეთუ შეიწრო და დაჲვენენ მის-

გან საშუალებლი და განსაზღვრებლი დიდანი, დაგვრ-
ლები იგი შიგნითაჲ **მ. სწ. 805, 11. იხ. დიდად.**

დიდად-მოწყალო «მრავალ-მოწყალო»: „უფალი... დი-
დად-მოწყალო (მრავალ-მოწყალო **გ**) და ჰეშმა-
ტი **მ, რიცხ. 14, 18. იხ. მოწყალო.**

დიდად-დიდი: „განჯარდეს ყოველივე და განცვარდეს
დიდად-დიდი მას ზედა საწყალსა“ **მ. ცხ. 179 v. იხ. გული.**

დიდად-დიდი სიდიდე: „ვერ დათმო თავს-დებად ეშმაკმან
დიდად-დიდი მას სულია მისისა“ **მ. ცხ. 176 v. იხ. დიდად.**

დიდა-დიდი «დიდი», «მდიდარი», ძლიერ დიდი, დი-
დებული, «დიდალი»: „მოხუცის რტონი დიდ-დი-
ნი“ **DE, — „ალოტენის რტონი დიდნი“ C, მრ. 4, 32;**
„დიდა-დიდი მათნი ჯელმწიფებელ მათ ზედა“ **DE, —**
„მდიდა-დიდი ჯელმწიფებელ მათ ზედა“ **C, მრ. 10, 42;**
„ჩემ გამო დიდ-დიდი განდიდებანი“ **O, ივ. ხოლ. 8, 16;**
„დიდა-დიდი იგი მის თანა ძრწოდეს“ **O**
ლან. 4, 9; „უბრძანა მოწოდება... დიდ-დიდი“ **ფლტ. 185, 16;**
„მრავალთა მთავართა მათ და დიდ-დიდი პრწყუ-
ნი სიტყუათა მისთა“ **თამა მც. 17, 8;** „მთავარი იგი და
დიდა-დიდი მოხუცებულთა მათ“ **რფხ. 169, 39;** „ყო
ჩემ თანა დიდ-დიდი ძლიერანი“ **DE, — „ყო ჩემდამო დიდ
დიდი ძლიერანი“ C, ლ. 1, 49. იხ. დიდი.**

დიდება «პატივისცემა», განდიდება, ქება; აღმატება:
„ზავითა ხოლო მადიდებს მე“ **C, — „ზავითა მათთა პა-
ტივ-მცემს მე“ DE, მრ. 7, 6;** „დიდებად ღმერთ-
სა“ **მთ. 9, 8;** „რათა იდიდნენ“ **მთ. 6, 2;** „მეცა გადი-
დო შენი“ **ანდ.-ანატ. 217, 25;** „დიდებად სული ჩემი
უფალსა“ **ლ. 1, 48;** „ოქვენ დიდებულ, ხოლო ჩუენ გინებულ“
I კორ. 4, 10; „დიდად-დიდი იყო შენგან“ **ფლტ. 148, 6;** „დი-
დად-დიდი იყოს სახელი მისი“ **C, — „პატივისცანი იყოს სა-
ხელი მისი“ ფხ. 71, 14;** „რომელი სამოსლითა დიდებუ-
ლითა და საშუალებლითა არიან“ **ლ. 7, 25.**

დიდება «კურთხევა», ქება, ოსანა: „დიდებად ძესა
დავითისსა“ **C, — „კურთხევად ძესა დავითისსა“ მთ. 21,**
15; „დიდებად ჩემი მიწასა დაამკდროს“ **ფხ. 7, 6;** „სიმ-
დიდრ და დიდებად ჩემი არს“ **O, ივ. ხოლ. 8, 18;**
„დიდებად და ქებასა მისცემდეს ღმერთსა“ **რფხ. 168, 12.**

დიდებასა «პატიოსანი»: „განძარცვა სამოსელი იგი პა-
ტიოსანი მისა“ **O, — „დიდებასა მისისა თვსგან“ M, ესთ. 13, 2.**

დიდებადი სიდიდებული: „არა დიდებულ არს დიდ-
ბადი იგი ჯერითა“ **II კორ. 8, 10. იხ. გა(ნ)დიდება, დიდ-
ბული, დიდებულად, დიდებულება, დიდებულებანი, მდიდ-
ბელი, მართლ-მდიდებული, უდიდებულ-ყოფა.**

დიდებას-მეტყუელეება ქება: „ანგელოზნი... დიდებ-
ს-მეტყუელეებენ ღმერთსა“ **მ. ცხ. 18 v. „გამოიხუცეს
უკუე ვორცნი მისნი დიდებას-მეტყუელეებითა“ მ. ცხ. 307 v.**
იხ. მეტყუელეება.

დიდებას-მოყუარება: „დიდებას-მოყუარებთა თუ
გაჯობრისა ზედა სიბრძნესა“ **თაფნი იაკ. ეპ. (6). იხ. მო-
ყუარება.**

დიდებადი «პატიოსანი», პატივცემული: „დიდა-
ბულითა იუდაისტა... განძარცვულნი შეურაცხებანი“ **M, II**
58, 14; „ყოველი ზედა დიდებულთა მისთა განი-
ღონ წილი“ **O, ნოშ 8, 10;** „დიდებადი (პატიოსანი **ქ**)
იყოს სახელი მისი მათ წინაშე“ **ფხ. 71, 14;** „ყოველი დი-
დად-დიდი მათნი შეიკრნენ ჯელ-ბორცილითა“ **იქავ.**
იხ. დიდება, უდიდებულესი.

დიდებადი ჩინებულიად: „შეამკო ტაძარი იგი ქეთთა
პატიოსნითა დიდებულად“ **M, II 58, 8, 6. იხ. დიდ-
ბული.**

დიდებადი სიდიადე, პატივისცემა: „უხარდა ყო-
ველითა მათ ზედა დიდებულთა თა“ **ლ. 13, 17,** „იტყვან
წიგნი... დიდებულთა მისთა თუ მისისა“ **იხ. რამ-კურთხ.**
მთ. 182, 18; „დიდებადი მათთა მათ უფლისათა საესე
არიან საქმენი მოხარებისა მისისანი“ **O, ზირ. 42, 16. იხ.**
დიდებადი.

დიდებადი «მთავარი»: „ყო იგი ვითარცა ერთი დი-
დად-დიდი თაგანი“ **გამოჩ. ჟუართ. 240, 21;** „ვედრა დი-
დად-დიდი თაგანთა ვითმე“ **მ. ცხ. 68 v. იხ. დიდებული.**

დიდებას-სახელი «მრავალთა სასყიდლისა», ძვირ-
ფასი: „აქუნდა შიშითა ნელსა ცხელი დიდ-სა-სახელი-
სა“ **C, — „აქუნდა ალაბასტრი ნელსა ცხელითა მრავ-
ლისა სასყიდლისა“ DE, მთ. 28, 7. იხ. სასყიდელი.**

დიდრამა, დიდრამა ორი დრამა: „სხუა ყოველი
ვეცხლი ორმეოცი დიდრამა“ **M, ნეშ 5, 15;** „რო-
მელი იგი დიდრამასა მოჰვლიდეს“ **C, მთ. 17, 24;**
„ყო ფასი მისი ერგასი დიდრამა“ **C, ლევიტ. 27, 8.**

დიდრამა «უდიდესი»: „მეწიწეს მას ორნი ნაგნი დი-
დად-დიდი მდინარესა შინა“ **მ. ცხ. 71 r;** „განვკნისი კონასა
და შევრულსა მხლისა და ვეყოფ მას უმცროსად დიდ-
რამად ვეყიდი და უწილობსა განვყიდი“ **მ. ცხ. 827 r. იხ.**
დიდი.

დიდროვა დვარი, წყალდიდობა, წყლის მოდიდება:
„წარზავნა იგი ვითანამე წილ მდინარისა, დიდროთა
რამ მდინარე იგი დიდი“ **მ. ცხ. 829 r;** „დიდროვა რამ იყო“
ლ. 8, 48.

დიდრამა «ძვირფასი, დიდი ღირებულებისა»: „ნუ მო-
იგებ დიდრამისა კრეტსამელსა სალოცავსა შინა შენსა“
მ. ცხ. 178 r; „ცხედრები მედგა ყოლად ოქროსა, რო-
მელსა ზედა ვყო დიდრამისა საგებლები“ **მ. ცხ. 260 r.**
იხ. ფასი.

დიდადი «დიდა-დიდი», «მრავალი», «ფრიალი»,
ბევრი: „ყო ჩემ თანა დიდ-დიდი ძლიერანი“ **DE, — „ყო
ჩემდამო დიდ-დიდი ძლიერანი“ C, ლ. 1, 49;** „შეკრბა
ერი დიდ-დიდი“ **DE, — „შეკრბა ერი მრავალი“ C, მრ.**
5, 21; „შეკრბეს ღვთა და ხოლი დიდ-დიდი ფრიალი“ **I,**
ეგრემ. 40, 12; „მეცხლი დიდ-დიდი მისცეს ერისაგანთა
მათ“ **მთ. 28, 12;** „წარდიდა წარწმუნოვანა ფრიალის-
სასყიდლისა“ **DE, — „წარდიდა პატიოსანი დიდ-დიდი-
სასყიდლისა“ C, მრ. 14, 3;** „შესაძლებელ იყო განსყიდლად ესე
დიდად-დიდი სასყიდლისა“ **მთ. 26, 9. იხ. ძალი.**

დიდადი ძლიერად, სასტიკად: „მტყუნი ჩემი დაბნეულ-
ბული არს დიდ-დიდი“ **O, იოზ 30, 80. იხ. დიდადი.**

დრკუ *ქცეული*, გიხრალი, ღელარქნილი, მრუდე: „უკუეთუ ამისა შემდგომად ხვდოდით-ღა დრკუღ“ *ქც.*— „უკუეთუ ამისა შემდგომად ხვდოდით ქცეულად“ *ც.* *ლეგ.* 20,21; „უოუნან დრკუღ“ *ი.* *აგ.* 6,28.

დრკულ *ფარდაქცეულად*: „აოლოდეს წინაშე ჩემსა დრკულ (გარდაქცეულად *G*)“ *M.* *ლეგ.* 26,40.

დრო *ჟამი*, *ვარი*: „დროა მთელი სიღერსა მას მისსა“ *თქ.* 96,19; „დაყოვნა დროსა მას, რომელ უბრძანა მას დავით“ *ო.* *II* *მგ.* 20,5; „მოგვეცოდნენ დროა“ *Sin.*—11,13v; „მოგვეცე შენ დროსა სამ დღე“ *Sin.*—11,101v. *იხ.* *მოდროება.*

დროახ-ყოფა *დაგვიანება*: „დრო-უყო ფელიქს“ *ხაქ.* *მოც.* 24,22; „ნუ დრო უყოფ მისაცემელსა ნაკლულგვანი-სათეს“ *ო.* *ჰი.* 4,8. *იხ.* *ყოფა.*

დროახ-ცემა *ვარის მიცემა*, *პატივება*: „დრო მეც კვრიაველუ“ *მ.* *ცხ.* 273v. *იხ.* *ცემა.*

დროება *ლოდება*, *დაგვიანება*: „ნუ სდროებ“ *ო.* *ჰი.* 18,22; „ნუღარა სდროებთ, ნუღარა ჰყოენით“ *გ.* *კპრ.-ლაფლ.* 99r; „დროებედ გულეს-სიტყუთა, რომელი იბრა პატივის-ცემენ კრებულსა“ *M.* *აგ.* *ხოლ.* 16,22; „გპისკობსო სდროებდა შერისხვასა მას მისსა“ *მ.* *ცხ.* 287r.

დროება *ვარი*: „ჟამი დროებისაა მოგვეს“ *H.* 2251, 60r; „დროება ვყო... ორ ქამ ოდენ“ *Ath.*—11,183r.

დრომონ-ი „წარავლინა დრომონი ხუთი, რაათა ეწინენ ნახეს“ *H.*—841, 580.

დრონი *ნაჭერი*, *აქნილი*, *დრონეული*: „სცემდა... დროსა ერთსა გორცსა და მანდარსა ერთსა ტაბაცისაგან“ *ო.* *II* *მგ.* 6,19; „შთაად მას... დრონი კეთილი“ *ო.*— „შთაადდენ მას... დრონეული კარგი მისდამ“ *ც.* *ეფე.* 24,4. *იხ.* *დრონეული.*

დრონეულ-ი *ორგან-კეთილდება*, *ასოეულად აქნილი ხორცი*: „დაავნ... დრონეული იგი“ *ო.*—„დასხენ... ორგან-კეთილდება იგი“ *ც.* *ლეგ.* 1,8; „შთაად მას (სიაცსა) დრონეული“ *ო.* *ეფე.* 24,4. *იხ.* *დრონი.*

დროშა, **დრაუშ-ი** *ალაშა*; „რომელთა-იგი ეპყრნეს დრო-შანი“ *ან.* *ეგრ.* 195,1; „შენ ეპყრნეს დრაუშნი იგი პილატესნი“ *იქვე*, 194,4; „ამქუ-ექუსთა პყრობად სცეს დრაუშნი იგი“ *იქვე*, 194,29; „გამოანდეს ჭდარი პატი-ოსა ი წი აშე მისსა, ვითარცა დროშაა წინაშე მეფისა“ *მ.* *ხფ.* 125,1.

დრტვნა, **ტრტვნა** *უკმაყოფილება*, *პროტესტი*: „დრტვნადეს (ტრტვნადეს *C*) ფარისეველი“ *DE.* *ლ.* 5,30; „დრტვნადეს შენ ერთი იგი მოსესხვს“ *ო.* *გამოხლ.* 17,8; „რაისა სდრტვნადეთ ურთიერთას“ *მ.* 6,42—„ესა ფარისეველთა მათ დრტვნაჲ ერისაჲ მის მისთეს“ *მ.* 7,82; „დრტვნაჲ იყო შორის ერსა მას მისთეს“ *მ.* 7,12; „ქრძალე ით უაჲუ დრტვნასა ურგებსა“ *ო.* *ხიბრძ.* *ხოლ.* 1,11. *იხ.* *მდრტვნაჲ, მდრტვნელო, უდრტვნავდ, უდრტვნ-ველად.*

დრტყილ-ი *ძუმქს თავი*, *ცური*: „უკუეთუ გამოჭილ-ვოდეთ დრტყილსა, გამოჭდეს სისხლი“ *ო.* *აგ.* *ხოლ.* 20,22.

დუკ-ი *იხ.* *დუქსი.*

დუმება *დიდუმება*, *გაჩუმება*: „აღვიტელნი იგი დი-დუმებდეს ერსა მას“ *ო.* *ნემ.* 8,11. *იხ.* *დუმელო.*

დუმილ-ი *ყრუობა*, *პირის-დაკრება*, *გაჩუმება*: „დუმენ და დიდევ ჯელი პირსა შენსა“ *M.*—„ყრუობდ, დიდევ ჯელი შენი პირსა შენსა“ *ც.* *ხაქ.* 18,19; „იგა დუმნა“ *DE.*—„მან პირი დიკრა“ *მთ.* 22,12; „რად სდუმით და ჰსდელ“ *ო.* *II* *მგ.* 19,10; „ნუნ ვდუმით“ *ო.* *IV* *მგ.* 7,9; „დუმის და არარს მიუგებს“ *H.*—841, 594.

დუმილ-ი *სირუმე*: „იყო ყოვლითრთ დუმელო“ *იხ.* *რომ.-კურახ.* *ხაქ.* *და აკ.* 26,8. *იხ.* *დადუმება, დუმება; მდუმარი/მდუმარე.*

[დუჲ-ი] *იხ.* *გამოდუჲიანი.*

დურდურება *ბუტბუტი*, *ბურტყუნი*: „პირი შენი ცუ-დად დურდურებნ“ *მ.* *ხფ.* 28,20.

დუქანი *საგატრო*: „დასდეს ერთკერძო დუქანსა“ *ლ.* *მ.* 18,16.

დუქს-ი, **დოქს-ი**, **დუჲ-ი**: „მოელოდა დუქსისა“ *B.*—„მოელოდა იგი დუქსისა მის მოსლასა“ *A.* *ხაქ.* 126,21; „უბრძანა დუქმან, რაათა დავშენ ყოველნი საგატრონი“ *მ.* *ცხ.* 208r; „მო-ვინ-ვინიდა... მამა ენგენეროს დუქო-საჲ“ *მ.* *ე.* *გ.* 81,1.

დუდილ-ი: „მცელი ჩემი დუდს და არა დადუმნეს“ *ო.* *ნახ.* 20,27; „ეშმაჲ გამბარულბულთ დუდლა“ *ფლტ.* 182,2.

დუდილ-ი *მცელვარება*, *ბოზოქრობა*: „სიტყუასა აშას ზედა დუდილი იქმნა დიდი ქუეყანისაჲ“ *მ.* *მოც.* 66,16; „არავის ძალ-უც დათმენა ბრძოლათა მტერისათა, არამედ არ-ცალა თუთ დუდილსა ბუნებისსა“ *მ.* *ცხ.* 181v. *იხ.* *აღ-დუდება (-ული).*

დუხჭირ-ი *უშნო*, *ცუდი*: „აუღ და დუხჭირ არს... მსოფლიოსა დღესა სურობისა მისისასა გლოჲა და მწუხა-რებაჲ და ტირილი“ *მ.* *ხფ.* 167,27; „ფრიად დუხჭირი ხილეთა“ *ლ.* *მ.* 52,9. „არა თუ დუხჭირად ვხილენ პირი შენი, არამედ შეუწიერებთა“ *Sin.*—11,811v. *იხ.* *დადუხჭი-რება, სიდუხჭირე.*

დვრე, **ღირე** *მორი*, *ძელი*: „აღმოდებად დვრე თუალისაგან ჩემისა“ *მ.* *ცხ.* 223v; „დვრესა არა იხედავ“ *მთ.* 7,8; „დვრესა (ღირესა *DE*) თუალისა შენისასა არა განიცდი“ *ლ.* 6,41; „ბუნი ჰორლისა მისისაჲ იყო ვი-თარცა დვრე ჯიდასა“ *ო.* *II* *მგ.* 22,21.

დღე *დილიდან საღამომდის*, *დღე-ღამე*, *დრო*, *ხანი*: „მოდრეილ არს დღე მწუხრიდ“ *ც.* *ხაქ.* 19,9; „სამ დღე და სამ ღამე“ *მთ.* 12,40; „ღამის მოეუარბ არსვიდრე დღე-საჲ“ *ფი.* *VIII*, 2; „არა უწყით, რომელსა დღესა უფალი იგი თქუნი მოვიდეს“ *მთ.* 24,42; „დღეთა პეროდეს მეფე-სათა“ *მთ.* 2,1; „გარდასრულ იყვნეს დღეთა მათთა“ *ლ.* 1,7; „მეტირეთა დღეთა... სწავლადეს“ *მებრ.* 12,10; „შე-ტსინებ დღეთა შენთა ათხუთმეტ წელ“ *ო.* *ეხ.* 28,5; „მეც იყო დღეთა ანასტასი კათალიკოზისა სომეხთასა“ *ლ.* *დ.* 126,4; „დღესა მას ერთსა ღამითრთ მისთ უწოდა დღე და არა უწოდა დღე და ღამე“ *ბ.* *ეფ.* *ეფ.* 28,22.

დღე-გამოღებით *ღრითა-დღე*: „რომელმე იმარხენ დღე-

გამოღებით" შრომ. 14,5. იხ. დღეობა, დღეს, დღივ, დღითი, დღითი-დღე, დღითი-დღედი, დღისი, მარა-დღე, მდღევრ, მდღევარი, მდღევრად, მრავალდღეობა, სამდღევრო, შუადღე, ზეაღის(ა)-დღე.

დღეგრძელი-ი გერძელუბაჲ, **დღეგრძელი**: „ყო დღეგრძელ ქუეყანას ზედა“ ვფხ. 6,2; „დღეგრძელ იყოს ცხოვრებასა მისსა“ O, ზირ. 3,6; „არა დღეგრძელ იყვნეთ თქვენ ქუეყანასა მას ზედა“ M, —არა დღეგრძელ იყვნეთ ქუეყანასა ზედა“ G, II შჯ. 20,18.

დღეგრძელ-ყოფა დღეგრძელობა, **დღეგრძელება**: „დღეგრძელ იყვნეთ ქუეყანასა ზედა“ M, II შჯ. 4,40; „დღეგრძელ იყო ქუეყანასა ზედა“ ps., —და იყო გნოთ ქუეყანასა ზედა“ G, II შჯ. 4,25.

დღეგრძელება, **დღეგრძელობა** **დღეგრძელ ყოფა**: „რამათ იდღეგრძელეთ ქუეყანასა ზედა“ G, —რამათ იდღეგრძელ იყვნეთ ქუეყანასა მას ზედა“ M, II შჯ. 11,8; „ამის მიერ დღეგრძელობდეთ ქუეყანასა ზედა“ G, —რამათ სიტყუათა გამო დღეგრძელ იყვნეთ ქუეყანასა მას ზედა“ M, II შჯ. 22,47.

დღეგრძელება დღეგრძელობა, მრავალი დღე: „სადა არს დღეგრძელება და ცხოვრებაჲ“ I, ბარ. 1,14; „არა თხოვე შენად დღეგრძელებაჲ“ III შჯ. 3,11; „დღეგრძელებით ვანვაძლო“ ფხ. 20,16.

დღეგრძელობა **დღეგრძელობა**; **ხნეირი**: „დღეგრძელობ იყო ქუეყანასა ზედა“ G, —დღეგრძელ იყო“ M, II შჯ. 25,15; „არა დღეგრძელობ იყვნეთ ქუეყანასა ზედა“ G, —არა დღეგრძელ იყვნეთ თქვენ ქუეყანასა მას ზედა“ M, II შჯ. 20,18.

დღენდელად **დღემდის/დღემდინ** **დღევანდლამდე**: „დღენდელად დღემდის“ შთ. 11,28; „მო-დღენდელად დღემდე“ M, —ვიდრე დღესის დღემდე“ G, ისუ 5, 10,27; „ვიდრე დღენდელად დღემდინ შენთვის ვედრებასა ღმრთისა შეესწირვიდი მე“ A—142,16.

დღეობა იხ. მრავალდღეობა.

დღეს **დღევანდელ** **დღეს**: „მე დღეს მიშობიე შენ“ ფხ. 2,7; „მოშეც ჩუენ დღეს“ შთ. 6,11.

დღეს-დღე **დღევანდელ** **დღეს**: „ვითარცა-გვე გიპყრის დღეს-დღე“ M, II შჯ. 4,28; „რომელსა-გვე მე გამცნებ შენ დღეს-დღე“ M, II შჯ. 28,14; „დასრულე ვითარცა-ესე დღეს-დღე“ III შჯ. 8,24.

დღეს-დღითგან **ამიერიდან**, **დღეის დღიდან**: „ნუ იყოფით ურწმუნო დღეს-დღითგან“ ფხ. 3,29.

დღესამოშე **აქამომდე**: „დარჩეს წარმართობასევე დღესამომდე“ ქ. ცხ. 126,7. იხ. დღე

დღეს **დღევანდელი** **დღე**, **დღენდელი**: „სტიროდ გუშინდელსა, რამეთუ წარვიდა, და მოცეალე კმაჲ ტირილისა შენისა და დღესისა, რამეთუ წარმავალ არს“ 2. სფ. 257,12; „იღესრულებოდა დღესისა დღესა“ H—225,1.

ენ, **ქართული ანბნის მეხუთე ასო**, **რიცხვითი მნიშვნელობა**—5.

ენ-ი, **იან-ი** **«-ისი»**: „ზორაბეულ სილათიელენ მან და

264v: „ვიდრე დღესის დღემდე“ G, —მო-დღენდელად დღემდე“ M, ისუ 5. 10,27.

დღესის დღემდე **აქამომდე**: „მოიგორეს ლოდი ქუაბსა ზედა ვიდრე დღესის დღემდე“ ისუ 5. 10,27. იხ. დღე.

დღესასწაული-ი **«უქმელება»**, **«პასქა»**: „დავაღმნეთ ყოველნი დღესასწაული ღმრთისანი“ T, —დავაღმნეთ უქმელება ღმრთისანი“ T, ფხ. 78,8; „შვეს დღესასწაული იგი შვდ დღე“ I, 666. 8,18; „იყო დღესასწაული იგი პურიითაჲ“ ი. 2,16; „დღესასწაული სიგნებელისა მისისა დააწესეს“ სჯ. 83,18; „იყო დღესასწაული იგი პურიითაჲ მოახლებულ“ G, —მოახლებულ იყო პასქაჲ იგი პურიითაჲ“ DE, ი. 2,18. იხ. სასწაული; შდრა კერძო დღესასწაული.

დღესასწაულის-მოყუარე: გრ. ანდ-შობ. *იხ. მოყუარე.

დღესასწაულობა: „დღესასწაულობდ იუდა დღესასწაულობა შენთა“ O, ნაუმ 1,15; „უდღესასწაულეთ უფალსა შვდ დღე“ G, ლევტ. 23,29; „სადა წიგნის-კითხვად და ვალობად სულიერი არს, მუნ არს დღესასწაულობაჲ ანგელოზთაჲ“ 2. სფ. 209,4. იხ. დღესასწაული.

დღე-საშვალ-ი, **დღე-საშვალ-ი** **სამხარი**, **შუადღე**: „საგრილ არს სიგნისაგან და საფარეულ დღე-საშვალ-სა“ O, ზირ. 21,19; „დღე-საშვალ-სა“ O, II შჯ. 4,5. იხ. საშვალ-საშვალ.

დღეშუა **შუადღე**: „(გამთაბრწყინვის) განკითხვა შენი ვითარცა დღეშუაჲთ“ ფხ. 26,6. იხ. შუა.

დღივ **დღიურად**: „გაჰუთილი შეუქმნეს... დღივ ერთი პური“ ე-გ. 41,14. იხ. დღე.

დღითი **დღივ**: „გვანთიდაჲ“ ეგნოზენ ვალაღებაჲ დღითი და ლაღებებაჲ სამხრის“ O, —ეგნოდ ლაღებებაჲ განთიად და ვალაღებისაჲ ეამსა შუადღისაჲ“ ps., იერეშ. 20,16. იხ. დღე.

დღითი-დღე **«მარადღე»**, **«მარადის»**, **ყოველ დღე**: „დღითი-დღე... ტაძარსა შინა ვჯედ“ DE, —მარადღე ტაძარსა მას შინა ვჯედ“ C, შთ. 28,55; „პხედვიდ მას ორნი იგი მოხუცებულნი დღითი-დღე“ O, —პხედვიდ მას ორნი იგი მოხუცებულნი მარადის“ I, დან. 12,8; „აღილენ ჭარბი თჳსი დღითი-დღე და მომდევინ მე“ ლ. 9,23; „ეკრთებულ არს ღმერთი დღითი-დღე“ ფხ. 87,20; „მოგვიდოდა ჩუენ მის მიერ სამი ლიტრაჲ პური დღითი-დღე“ ა. შოც. 29,2. იხ. დღე.

დღითი-დღედ-ი **ყოველდღიური**: „შემდგომად დღითი-დღედისა მსახურებისა აბიადსა“ DE, ლ. 1,5. იხ. დღითი-დღე.

დღისი **დღისით**, **დღე**: „იყოფოდა თავადი ტაძარსა მას შინა დღისი და ასწავებდა“ ლ. 21,27; „არა მოაკლდა მით სუეტი იგი ღრუბლისა დღისი“ O, გამოსლ. 12,22; „არაყო დღისი, არამედ ღამე“ O, მხჯ. 8,27; „ავგილობდეს ღრუბელი დღისი“ I, ეხ. 4,5. იხ. დღე.

ისუ იოსელიან მან იყუა შენებაჲ ტაძრისა“ I, 1 ეზრა 6,2; „ხარმი და დასი ხარმი ან ი“ G, —ქარმი და დასი ქარმი სი“ ps., რიცხ. 26,6.

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

ებანი-ი ქნარი, ჩანგი: „იმღერდა წინაშე ღმრთისა... ებ-
ნითა, ბოზღნითა და წინწილითა და ნესტუა“ *M, I 538-
18,8*; „შეშასმელნი ქნარითა და ებნითა და წინწილითა“
M, I 538, 25,1; „იყო შენ მათი ვითარცა გმად ებნისა
ტაშუენიერისა და აღრთლისა“ *O, ეფე. 23,82*; „რომელნი
თანა უტყუელად ებნისა ებნისა“ *O, ამოს 6,5*; „იყრ
ველ-ეწიფების სტვნად ებნითა“ *გარ. ნობ. კაც. აგებ. 159,
17. იხ. ებნა.*

ებგური-ი მზვერავი, «მცველი»: „აღდგა ებგური იგი
მსტორად“ *O, II 28, 13,84*; „დავადგინენ თქვენ ზედა ებ-
გური“ *I, იერემ. 6,17*; „იბილეს ებგური თა მთა კაცი,
გამომავალი ქალაქით“ *M, — იბილეს მცველთა, და ამა
კაცი გამოვიდოდა ქალაქისაგან“ G, მხ. 1,24. იხ. საე-
გური.*

ებენის თევზია, remora. სიტყვა-სიტყვით «წაევისა
ღამაყენებელი»: „რადგან გესმნეს მცირისათჳს თევზისა,
რომელსა ჰრჭვან ებენის, რომელ არს თარგმანებით: ნა-
ვისა დამაყენებელ“ *ბ. კეს. ეფეს. ღლ. 105,27.*

ებისკოპოს-ი იხ. ეპისკოპოსი.

ებისკოპოსობა იხ. ეპისკოპოსობა.

ებისტოლე იხ. ეპისტოლე.

ებნა ქნარის დაცვრა/ხმის გამოცემა; «მექნარეობა»:
„კეთილად ებნდ“ *O, — კეთილად შექნარეობდ“ ph.,
იხ. 23,10.* „ეთათრ-მე საცნაურ იყოს სტვნად იგი, ანუ
ებნად“ *I კორ. 14,7. იხ. ებნა.*

ებრ «მეშგავსებულად», «-ითა», «მსგავსად»: „გუ-
შონ ღვი წინაშე მათსა ღმრთოებისა ებრ მათისა“ *G, — ჰგუ-
ეშო ღვი მათ წინაშე შემსგავსებულად უმწულოებისა
მისისა“ M, II 28, 25,2*; „სიტყვა ებრ შენისა“ *DE, —
„მსგავსად სიტყვა შენისა“ C, ლ. 2,29*; „მომაგოს მე
უფალმან სიმართლისა ჩემისა ებრ“ *ქ, — „მომაგოს მე უფალ-
მან სიმართლითა ჩემითა“ Z, ფს. 17,25*; „წარმართებრ
და არა ჰურთებრ ცხოვრდები“ *გალატ. 2,14. იხ. თქუ-
ნებრი, მამებრ, პირუტყუებრ.*

ებრ-ი (სუფიქსი) სატომო სახელზე ღართვით აღ-
ნიშნავს ენას: „იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ებრა-
ელ ებრითა“ *ლ. 23,38. იხ. იონებრი.*

ებრაენ-ი ებრაელი მამაკაცი: „განარინოს კაცად-კაცად-
მან მონად თუხი ებრაენი, ებრაელი თავისუფლად“ *O, —
„განავლინოს კაცად-კაცადმან მონად თუხი და კაცად-კაცადმან
მწველი თუხი ებრაელი თავისუფლად“ I, იერემ. 34,9.*

ებრაელ-ი ებრაული, ისრაელი; ებრაელი დედაკაცი:
„მათე... ებრაელითა ენითა დაწერა“ *მართ. S, გ. იერ.-
ადლ. 102,28*; „მოუწოდით ისუღთა ებრაელთასა უბაწო-
თა“ *ღმ. შობ. 187,2*; „განარინოს... კაცად-კაცადმან მონად
თუხი ებრაენი, ებრაელი თავისუფლად“ *O, იერემ. 34,9.
იხ. ებრაელა, ებრაელებრ, ებრაელებრი.*

ებრაელა დედაკაცი ებრაელი: „უტყუფო იყიდო მამად
შენი ებრაელი ანუ ებრაელია“ *G, II 28, 15,19.*

ებრაელებრ ებრაულად: „წერილ იყო ებრაელებრ,
ფრომინებრ და ბერძნ“ *C, ი. 19,20. იხ. ებრაელი.*

ებრაელებრ-ი ებრაული: „იყო წიგნი, წერილი მას ზედა...
ებრაელ ებრითა“ *ლ. 23,38*; „სწავებდა... ებრაე-

ლებრითა კმითა“ *პავლე მოც. 58,6*; „თქვა ფილიპე ებ-
რაელ ებრითა ენითა“ *Alh. — 11,253v. იხ. ებრაელებრ.*

ეზდენ იხ. ეგოდენ.

ეზდენ-ი იხ. ეგოდენი.

ეზე ეგ: „ეზე ყოველი დამიმარსავს სიყრმით ჩემითგან“ *მთ. 10,20*; „განადგეთ ეგე ბნელსა მას გარესკელსა“ *მთ. 22,18*; „გუგუშენეს ეგე“ *მთ. 27,42*; „არცა მაგან ცოდა, არცა
მშობელთა მაგისთა“ *ი. 9,8*; „რამსა მაგას ჰზრახეთ გულ-
თა თქვენთა“ *მარ. 2,8*; „ვეინ აღუზილნა მაგას თუილი“
ი. 9,21; „რომელი-იგი მაგისგან იშვეს“ *მთ. 1,20*; „თქვენ
ეცით მაგას ჰამადი“ *მთ. 14,16. იხ. ეგერა, მაგისი.*

ეზე ეგ: „სადევით ბადე ეგე“ *ი. 21,6*; „აღიღეთ ლოდი
ეგე“ *ი. 11,89*; „მაგას კლდესა ზედა აღუშენო ეკ-
ლესიაჲ ჩემი“ *მთ. 16,18*; „მაგას სიტყვაათჳს ვიდოდე“ *მარ. 7,29.*

-ეზე -ც: „მე გიცნი, რომელი-ეგე გამოგირჩინე“ *ი. 13,18*;
„არცა უწყო, რას-ეგე იტყვ შენ“ *მარ. 14,68.*

ეეების იხ. გება.

ეევითარი-ი «ესემლეგანი», მაცნარი: „არა იქნა დღე
ეგევითარი არცა პირველ, არცა უკუანასკნელ“ *G, — „არა
იყო ესემლეგანი დღე პირველი, არცა დასასრული“ M,
იხუ 5. 10,14*; „ეგევითართაჲ არს სასუფეველი ცათაჲ“
მთ. 19,14; „აღიღე ქუფანით ეგევითარი“ *საქ. მოც. 22,22. იხ. ეითარი.*

ეეგლეგან-ი მაცნარი: „ეეგლეგანითა მწართთა და
უწყალოთა ტანჯვითა გულანჯენ ჩვენ“ *ანდ.-ანტ. 125,1*;
„ვეინ გამოგადო შენ ეეგლეგანისა... მშუღობისა და
განსასუენებელისა ადგილისაგან“ *იქვე, 207,25. იხ. მლეგანი.*

ეგერა «იქი»: „აჲ ესერა არს ქრისტე, ანუ ეგერა“ *C, —
„აჲ აჲ არს ქრისტე, გინა იქი“ DE, მთ. 24,23. იხ. ეგე;
შდრ. აჲ ეგერა.*

ეგერე იხ. ეგრე.

ეგოდენ, ეზდენ (ზხ.) «ესოდენ», ეგოდენ: „რად ეგოდენ
გულმედგარ ხართ“ *C, — „რამსა ესოდენ მოშო ხართ“ DE,
მარ. 4,40*; „ეგოდენ ვერ უძლეო“ *C, — „ესოდენ ვერ
ძალ-გიც“ DE, მთ. 28,40. იხ. ოდენ.*

ეგოდენ-ი, ეზდენ-ი (ზხ.) მაცოდენი: „ეგდენსა რის-
ვასა შეტულ და შეყვებულ იყვენს“ *მარ. S, ოქრ.-მარხ. და
იონ. 106,27. იხ. ეგოდენ.*

ეგრე, ეგერე «ეგრეთ/ეგრეთ», მაცნარი: „ეგრე
იყოს ძე კაცისა გულსა შინა ქუეყანისა“ *C, — „ეგრეთ
(ეგრეთ E) იყოს ძე კაცისა გულსა ქუეყანისა“ DE,
მთ. 12,40*; „იყვენ ეგრე“ *ღმ. შობ. 187,1*; „ეგერე სა-
ხელ თქვენცა გსაქნე“ *H — 241,278. იხ. ჰეგრე.*

ეგრე სახელცა ესრევე: ოქრ.-მარხ. და იონ. 108, 85.

ეგრეცა, ეგრეცა «ესრვთა», «ეგრევე»: „ეგრე-
ცა არავე ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი“ *C, — „არცა
ესრვ ერთ ივენეს წამებანი მათნი“ DE, მარ. 14,59*;
„ეგრეცა მეორემან“ *C, — „ეგრევე მეორემან“ DE, მთ. 23,28.*

ეგრევე «ეგრეთვე», «ესრევე», «გრევე, მაგის მსგავ-
სად, «ეგრეთვე»: „ეგრევე თქვენცა უგულისცმით ხართ“
DE, — „ესრევე თქვენცა უგულისცმითა ხართ“ C, მარ. 7,18;
„მათცა ეგრეთვე უყვენს“ *DE, — „მათცა ეგრეთვე
უყვენს“ C, მთ. 21,26*; „ეგრევე უყოფდეს წინაწარმერ-

ყუბლა მამანი მათნი DE,—ეგრეთვე უყოფდეს წინაწარ-
მეტყუელთა მამანი მათნი C, ლ. 8,28; აგრეთვე მეორე-
მანი DE,—ეგრეთვე მეორემანი C, მთ. 22,26. იხ. -რე.

ეგრეთ, ეგრეთ «ეგრეთ»: აგრეთ (ეგრეთ E) იყოს ძმ
კაცისა გულსა ქუეყანისა DE,—ეგრეთ იყოს ძმ კაცისა
გულსა შინა ქუეყანისა C, მთ. 12,40.

ეგრეთვე «ეგრეთვე»: „მათა ეგრეთვე უყვებს“ C,—„მათ-
თა ეგრეთვე უყვებს“ DE, მთ. 21,26. იხ. ეგრე.

ეგრეთცა, ეგრეთცა «ეგრეთცა»: „ეგრეთცა ყავთ“ O,—
„ეგრეთცა ყავთ“ pb., ზიარ. 3,1.

ეგვტელ-ი ეგვტელ-ი: „გარდამოვიდეს უფალი მოწყუ-
ედელ ეგვტელთა მათ“ O, გამოსლ. 12,25. შდრ. მე-
გვტელ-ი, მეგვტელ-ი.

ეგვტერ-ი ეკლესია, სამლოცველო: „გადაშენა მუნ განძისა
მისგან ეგვტერი და სენაი“ მ. ცხ. 298ყ.

ეგან-ი თოვი, ბაწარი: „იოთარცა უღღისა გვნითა დააკე-
ურისაი“ I, ეს. 5,18; „უბრძანა მოღებელ ეგანთა და
გარდაცუა ყელსა აპოლონისა და მოჰშიდა“ ფლკტ. 185,6.

ეგანგელე სანარება: „თანა-წარბიანა ეგანგელე თუნი“
ზუზ. V, 26; „ყელთა შინა მისთა უპყრიენ წმიდა ეგანგელე
ლაქ და ღლე“ Sin.—6,126ყ.

ეგლოგია კურთხევა, მოსაქითნი: „დაამტკიცონ ბირველ
აღმტკიცელი იგი ეგლოგია თქუენი“ II კორ. 8,5; „მოგუ-
არბოეს ჩუენ ეგლოგია და აღუქსანდრიად: თუთი საწყაული
ზეთი“ მ. ცხ. 109ყ; „მოჰხედვდეს სამოსელსა მისსა ეგლო-
გიალ“ Sin.—11,161რ.

ეგფუთ-ი, ეგფუდ-ი, ეგფუდ-ი ეკასი: სამღვდლო
შესამოსელი: „შექმნა იგი გლეფი ეგფუთად“ M,—
„ქმნა იგი გლეფნან“ ეფუდალ“ G, მსჯ. 8,27; „მოუბლარდა
ნა მას ეგფუდი იგი“ O, I მფ. 2,15; „ქმნა ეგფუდი
(ეფუდი G) და თერაფინი“ M, მსჯ. 17,5.

**ეზო «სტოვა», «ბაი», «კრეტსაბელი», «ავღინი»,
იალქანი, ფარდა, გალავანი, კარი, სადგომი, სახ-
ლი, სართული:** „ხუთ სტოვა იყო“ DE,—„ხუთ ეზოდ
იყო“ C, ა. 5,2; „სხუანიცა ცხოვარი მიღან, რომელნი
არა არიან ამის ეზოჲსანი“ DE,—„სხუიცა ცხოვარი არიან
ჩემნი, რომელ არა არიან ამის ბაკისანი“ C, ა. 10,16;
„განიბო ეზოჲ ტაძრისაჲ მის ორგან“ C,—„განიბო კრეტ-
სა ბმელი იგი ტაძრისაჲ მის შორის“ DE, ლ. 28,45; „შე-
კრბეს... ეზოსა მას მღვდელ-მოდურისა“ მთ. 26,8;
„შევიდოდეთ ეზოთა მისთა“ ფხ. 95,8; „შევიდა ეზოსა
მას მღვდელ-მოდურისა“ ი. 18,16; „დაეგვდროს ეზოთა
შენთა“ ფხ. 84,5; „უოველნი ეზონი ჩემნი განიბნეს“ I,
იერემ. 10,20; „მსგავსად ეზოთა მათ ნავისთა“ ფიზ. V,7;
„დაწიელ იყოფოდა ეზოსა მეფისა“ O, დან. 2,49; „ცნის
ნაბუქოდონოსორ და ყოველმან ეზომან მისმან“ O, ვედ.
11,5; „შევიდოდეთ... ეზოთა მისთა“ ფხ. 99,4; „რომელია
იღვა შორის აგლირისა გინა ეზოსა“ მ. ცხ. 211ყ.

ეზომშელ-ი იალქნიანი: „რაყამს იბილის ნავნი ეზო-
ბმულნი“ ფიზ. V, 4. იხ. ბმა.

ეზო გულისა მუცელი, «ნაწლეცა»: „მოახს აღსარული
შენი ჰეშარიტად ეზოთა გულისა შენისთა“ O,—„ახს
აღსარული შენი ჰეშარიტად ნაწლეცთა“ შენთა“ pb.,
იერემ. 51,18.

[**ეზოედ-ი**] იხ. ათეზოელი.

**ეზოჲს-მოდლუარ-ი ათასის-თავი, სასახლის მთავარი,
მნე:** „იოჲანი, ცოლი ქოზაჲსი, ეზოჲს-მოდლურისა ჰეროდესი“
ლ. 8,3; „იოჲნათ, ეზოჲს-მოდლუარ-მან მისმან“ O,
დაბ. 21,22; „არაბარა ყოფად ხარ ჩემდა ეზოჲს-მო-
დლუარ“ ლ. 18,2. იხ. მოდლუარი.

-ეთ: „გარდამოვდა შინა აზარიეთსა“ დან. 2,49; „ნეტარნი
ბანეთნი დამარხულ იყვნეს“ H—241,564; „მოიწინეს კლეო-
ბეთნი“ Ath.—11,114ყ.

ეთერ-ი: „რამეთუ შენთან ვინმე არს ჰელმწიფება ცეცხლისა
ეთერისა მის, რომელი ეგზების მძაფრად სამყაროჲსა ქე-
ვისაგან“ მ. ცხ. 156,12.

ეკალ-ი ქაცვი, ჩირგვი: „მო-ნუ-ისთულიან ეკალთა-
გან ყურბენი“ მთ. 7,16; „შეთხზეს გვრგვინი ეკალთაგან“
მთ. 27,29; „დაეწერტენ გორცნი თქუენნი ეკალთათა“ G,
მსჯ. 8,7; „ქუეყანად დაყამირებული, რომელსა გაშოაქუნ
ეკალი და კუროჲს-თავი“ ფლკტ. 152,28; „საფარველად
იყვნეს კლდენი და ეკალნი“ ნრბ. 70,8; „ეკალმან გა-
მოიღის ვარდი“ მ. სწ. 191,11. იხ. ეკლნარი, ეუკლო.

ეკალესია იხ. ეკლესია.

ეკალესიება «შემოკრება»: „ეკალესიენით ჩემდამო
ტომთ-მთავარნი თქუენნი“ G,—„შემოკრებე ჩემ წინაშე
მთავრები იგი თქუენნი“ M, II მჯ. 81,28. იხ. ეკლესია.

ეკალესიობა «შეკრება»: „თქუნა უფალმან თქუენდა მო-
მართ... დღესა ეკალესიობისა“ G,—„გეტყოდა
თქუენ უფალი... დღესა შეკრებისა“ pb., II მჯ. 9,10.
იხ. ეკლესია.

ეკალესია «კრებულის», საკრებულო, საყდარი: „შორის
ეკალესიისა გიგალობდეს შენ“ L,—„შორის კრებულსა
გიგალობდეს შენ“ C, ფხ. 21,24; „აღვაშენო ეკალესიაჲ
ჩემი“ მთ. 16,18.

ეკალესიასტე

ეკალესია ქმნა «დამოკრება»: „ეკალესია იქმნა ყო-
ველი შესაკრებელი“ G,—„გამოკრება კრებული“ M, მსჯ.
20,1. იხ. ეკალესიება, ეკალესიობა.

**ეკალესიის ყოფა «შეკრება», «შემოკრება», «განკრე-
ბა»:** „ყოველი შესაკრებელი ეკალესია ყავ“ G,—„ყოველი
იგი ერი შეკრებე“ O, ლევტ. 5,3; „ეკალესია ყავ
ჩემდა მომართ ერი“ G,—„შემოკრებე ერი ვგე ჩემ წი-
ნაშე“ M, II მჯ. 4,10; „ყოველი შესაკრებელი ეკალესია
ყვეს“ G,—„ყოველი ერი შეკრებეს“ pb., რადგ. 1,18;
„ეკალესია ყო ყოველმან შესაკრებელმან“ G,—„განკრე-
ბა ყოველი კრებული“ M, ისუ 5. 18,1.

ეკლნარ-ი ეკლებრანი ბდგილი: „დაჯდა ეკლნარისა
რასმე ქუეშე, რაჲთა მცირედ განისუენოს ფრიალისა მისგან
სიციხისა“ მ. ცხ. 186ყ. იხ. ეკალი.

ეკლოვან-ი ეკლებრანი: „ეკლოვანი ქუეყანად“ მართ. A,
კ. იერ.-ხიან, 88. იხ. ეკალი.

-ელ «-ისა»: „რომელთამე ებიკურელთა და სტოვისა
სიბრძნის-მოყვარეთა სიტყუა-ყვეს“ C,—„რომელთამე ებიკუ-
რელთა და სტოვისა ფილოსოფოსთა სიტყუა-ყვეს მის თანა“
L, სპ. მოც. 17,18.

-ელ «-იტა»: „სჯიდა ისრაელსა ელონ ზაბულონელი“

M.—„შვილი მის შემდგომად ისრაელსა აბილონ ზაბილონ ტი“ მსჯ. 12,11; „მოაბ ელი“ M.—„მოაბი ტი“ G, რთო 1,21.

ელამი-ი მრუდე: „გარდამოქცეს, ვითარცა მშვლდი ელამი“ ფს. 77,57; „წინა-აღუდგებიან ვითარცა თუალნი ელამნი“ A—22,244.

ელამი-ი კამარა, გუმბათი: „შემიყვანა მე ელამსა მის ტაძრისა“ O, ეზეკ. 40,48; „შორის ელამსა და შორის საკურთხეველსა“ O, ეზეკ. 8,18; „ელამი იგი შორის თესა მას წყრთთა ექუს“ O, ეზეკ. 40,6.

ელამოთ-ი კამარები: „კრესტსაბელები მისი (ჟდა საკარები მისი O) და ელამოთი მისი ბჭესა მას მეორესა“ I, ეზეკ. 48,88.

ელამონ-ი კამარა, თაღი: „სარკუმლები მისი და ელამონ-ი და ხე დანაკის-კუდისა მისისა“ O, ეზეკ. 40,22; „მელუ-ნი და ელამონნი და დანაკის-კუდები“ I, ეზეკ. 40,21.

ელევი-ი კამარა: „ელევი და ელამონი და დანაკის-კუდები“ I, ეზეკ. 40,21.

ელექტრონი-ი, ილეკტრონი-ი, ილეკტრონი-ი: „მელქ-ტრონი (ილეკტრონი A) არს გომიზი ხისა, და შთადინებთა წყალსა განყინდის იგი და იქმნის ვითარცა ბუნებაჲ ქვისაჲ“ B, ექე-ექუს. ღლ- 74,10; „გებრილე ვითარცა ხილვად ილეკტრონისა, რომელ არს ოქროად ვეცხლი და რვალი ერთად შედნობილი“ O, ეზეკ. 1,27; „შორის მისსა ვითარცა ხილვად ფერისა ილეკტრონისა, რომელ-იგი ოქროდ და ვეცხლი და რვალი ერთად შედნობილი არს“ O, ეზეკ. 1,4.

ელვა ნათელი, სხივი, ბრწყინვალეობა: „ელვანი წვად გარდაქცინის“ ფს. 134,7; „ცეცხლისა მისგან გამოვიდოდეს ელვანი“ O, ეზეკ. 1,18; „გებდედ მე ეს მასა, ვითარცა ელვასა, ზევით გარდამოვრდომისა“ ღლ. 10,18; „პირი მისი ვითარცა ხილვად ელვასაჲ“ O, დანი. 10,6; „ვითარცა-იგი სანთელი ელვითა განგანათლოს შენ“ ღლ. 11,38; „ელვად სავტრელისა“ O, ნაუმ 8,2.

ელვა გაველები: „იქმნა ელვად დიდი და ქუხილი“ o. მოც. 88,42. იხ. აელვება, ელვარე, ელვარება.

ელვარე „ბრწყინვალე“, „მბრწყინვალე“: „იყო... სა-მოსელი მისი... ელვარი“ ღლ. 2,29; „ორ კაცი ზედა-მო-აღდეს მათ სამოსლითა ელვარითა“ DE,—„ორ კაცი გამოჩნდეს სამოსლითა ბრწყინვალეთა“ C, ღლ- 24,4. იხ. ელვა.

ელვარება „გამოკრთობა“: „ცხრ-დაცემანი მისნი—ელვარებს ნათელი“ pხ.—„ცეცხსა მისსა გამოჰქრთები-ან ნათელი“ O, იოზ 41,8. იხ. ელვარე.

ელი იხ. ელი.

ელიხ იხ. ლოდნა.

ელიუტა ებრაელთა მე-ნ თვე: „აღესრული ზღუდე იგი ოცდამეხუთესა თთუესა მას ელიუტაჲსაჲ“ I, ნემფ. 6,14.

ელმანა „ელამა“, რაგსა: „ელთი, ელოი, ელმანა (ლიმა DE) საბაქანი? რომელ არს გამოთარგმანებით: ღმერთი ჩემო, ღმერთი ჩემო, რაგსა დამადებ შენ“ მრ. 15,84.

ელმო „ღმერთო ჩემო“: „ელმო, ელოი, ელმა საბაქ-თანი? რომელ არს თარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთო, რაგსათჲს დამიტუებ მე“ DE, მრ. 15,84.

ემბაზ-ი, ემბაზ-ი „საბანელი“, ავაზანი: „მოიბანე ემ-ბაზსა მას სილომს“ C,—„დაიბანე საბანელსა მას სი-ლოამისა“ DE, o. 9,7; „ქმენ ემბაზი რვალისად და ხარისხნი მისნი რვალისანი“ O, გამოხლ. 80,18; „იდრს ვიქმ-ნენით მე და შვილი ესე ჩემი... წყალსა ემბაზისასა“ ქ. ცხ. 91,4.

ენა: „ენად მცირე ასოა არს და დიდად მადლოვის“ იაგ. 8,5; „ენანი მათნი წყერითა განკმენ“ I, ეს. 41,17; „სიტყ-უდალ იწყო... ებრაელითა ენითა“ ფლბ. მოც. 5,22; „იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა“ საქ. მოც. 2,4; „ვერ გან-ჰკუეთს მახული, ვითარ-იგი განკუეთეს ენად“ მ. სფ. 9,28; „ენად ზრახავს მას, რომელსა მოსცეს გული და გონებაჲ“ მ. სფ. 17,13.

ენაბრგუნელი-ი ენაბორძიკა, ბლუ: „იყო იგი ენაბრ-გუნელი და ენაბრ გუნელი“ მ. სფ. 278,4. იხ. ბრგუნელი.

ენაკუთილი-ი უენო: „ბრმა ანუ შემუსრული ანუ ენა-კუთილი“ pხ.—, ლევიტ. 22,22. იხ. კუთილი.

ენამძიმე ბლუ: „ენამძიმე და ენამძიმე ვარ მე“ O, გა-მოხლ. 4,10; „ქმენ... ენამძიმესა პირ და ენა“ მ. სფ. 174,40. იხ. მიძიმე.

ენაუცხო უცხო ენაზე მოლაპარაკე, „სხუაენა“: „ნათესავი ურიდი და ენად უცხოჲ“ O,—„ნათესავი ური-დი და სხუა ენა“ pხ.—, მარ. 4,15. იხ. უცხო.

ენდროს-ფერი-ი წითელი: „მამკები იგი ტყავების ვერ-თამსად ენდროს-ფერი“ გამოხლ. 89,84. იხ. ფერი.

ენითა ძნელ-ი ძნელად გასაგები, ენამძიმე, ბლუ: „რო-მელი ენითა ძნელ არს“ ეზეკ. 3,6. იხ. ენ(ა)ნი, ენოვ-ნება, ორენა, სხუენა, უენო.

ენისა-ყოფა ძვირის მეტყველება: „მრავალ არს ენისა-ყოფა“ O, ზირ. 19,15.

ენკრატის-ი მონაზონი (ქალი): „ძლით დავარწმუნე მათ, რაათა... შემოსონ სქემა ენკრატისთაჲ“ ლიბ. 117,17.

ენოანი, ენოვანი (ენოენისა) მრავალმეტყველი, კირტალა: „კაცსა ენოვანსა აბა წარებათოს ქუეყანა-სა ზედა“ ფს. 139,19; „ნუ ჰლაღე კაცსა ენოვანსა“ O, ზირ. 8,4; „უშვებოქს არს ყოფად ქუეყანასა უდაბნოსა, ვიდრე დედაკაცის თანა მოალისა და ენოვანისა და გულ-მწყრალისა“ O, იგ. ხოდ. 21,19; „ენოანი კაცი მსგავსი ეშმაკისად არს და წინამძღუარი ეშმაკთაჲ“ Ath.—17,808v. იხ. ენა.

ენოვნება მრავალმეტყველება: „მარბვად ჰუმარატი იგი არს... მოთმენად გულის-თქუმათად, განყენებაჲ ენოვნებო-სად“ ზაღ. 164,14. იხ. ენოვანი.

ენქერი-ი ხელსახოცი, მანდილი: „შთადვა იგი გუადრუც-სა შინა და ზედა კერძო მისა ენქერი“ ლიბ. 94,8.

ეპარხოს-ი, ეპარხოს-ი მეფის ნაცვალი, დიდი მთა-ვარი: „რაათა შექმნან იგი ეპარხოსად დიდისა პრე-ტორისა“ მ. ცხ. 810v; „წინაველია ერმოვინე დიდებული ეპარხოსი“ H—841,8. იხ. ეპარხოსობა, ეპარხოსობა.

ეპარხოსობა, ეპარხოსობა მეფისნაცვლობა: „აქუნდა პატივი ეპარხოსობისად“ H—841,57.

ეპისტოპოს-ი: „წირ-არს ეპისტოპოსისა, რაათა უბრა-

ლო იყოს" I ტიპ. 3,2. იხ. ეპისკოპოსობა, მთავარეპისკოპოსო, საეპისკოპოსო.

ეპისკოპოსობა: „უკუთუ ვინმე ეპისკოპოსობის უნდეს" I ტიპ. 2,1. იხ. ეპისკოპოსი.

ეპისტატე — ზედამდებე, მოძღვარი მუშებისა, მიწის-მოქმედთა: „ყოვლისა უფროსი ეპისტატისათჳს, რომელ არს მუშათა უხუცესი" ა.-გ. 48, 20.

ეპისტოლე, **ეპისტოლე წიგნი**, **წერილი**: „ესმა რამ ბერსა მას ეპისტოლელ იგი მამისა პიმენისი" მ. ცხ. 228r; „მოიღო ღელსმე მამიან ანტონი ეპისტოლელ, მიწერილი მეფისა კონსტანტინისი" მ. ცხ. 228v; „ფრიად განგამრავლე ეპისტოლელ ესე" მ. ხვ. 115,19.

ეპიტორიტისი — **ადამიდგარი**: „ორნი ეპიტორიტისნი, რომელ აბიან დამხედვარნი, დაუდგინეს" ა.-გ. 24,18.

ეპიტროპი — **მზრუნველი**, **შეფი**: „გამგებულად და ეპიტროპად თუთმყარებულნი მეფენი განაწესნა" ა.-გ. 28,14.

ეპარახოსი — იხ. **ეპარხოსი**.

ეპარახოსობა — იხ. **ეპარხოსობა**.

ეჟუან-ი, **ეჟუანი** — **ეჟუანგზი** ოქროსა ოთხისი ესხა ორთა მით ბაღეთა" II ნჭტ. 4,18; „ვითარცა ეჟუანი ოხრინ და გმობნ" ფიკ. XX, 24.

ერ-ი **„გუნდი**, **„შესაკრებელი**, **„ნათესავი**, **„განაკი**, **„მკვერთბა**, **„ძალი**, **„ჯარი**, **„ხალხი**, **„ერი**: „იულა წარიყვანა ერი" DE; „იულა წარიყვანა მის თანა გუნდი ერთი" C, ა. 18,2; „ყოველი იგი ერი შეკრებე" O; „ყოველი შესაკრებელი ეკლესია ვაჟ" G, ლეკი. 2,3; „მოიყვანეთ ერადი" G; „წამოადგინეთ ნათესავადნათესავად" M, ახუ 5. 7,14; „გან-თუ-ეწუოს ჩემ ზედა ერი (ბანაკი T) C უხ. 26,2; „უბრძინა ერსა (მკვერთბასა T) შთასლად" ხაქ. მოც. 28,10; „ესცეთ ერსა (ძალსა G) შენსა პურსა" M, 3,3; „მოიწია პამბავი მისი ითასისათვისა მის ერისა" ხაქ. მოც. 21,21; „მან იყსნეს ერი თჳსი" მთ. 1,21; „ერმან იხრახა ცუდი" უხ. 2,1; „ყოველი ერი ისრაელისა წინაშე დგა" II ნჭტ. 4,2; „მოიგებ... ერნი პრავილი" მთ. 26,17; „წაბაგონი ერთი თჳსი" მთ. 2,27; „თაყუანის-სცემდა ყოველთა ერთი ცისათა" M, II ნჭტ. 22,2; „შეურაცხ-ყო იგი პეტრელეცა ერთი თჳსი" C, ლ. 22,11; „თქვენ გეტყვ ერთი. ტომთა და ენათა" I, დან. 2,4; „შეკრიბონ ერნი ძალითა მრავალთა" ეხ. — „შეიკრიბონ კრებული ერნი ძალითა მრავალთა" O, დან. 11,19. იხ. **არა-ერი**, **ერისგანი**, **ერისგანი**, **საერო**, **საერთი**.

ერსა წინაშე **საჯაროდ**: „განსწავე თქვენ ერსა წინაშე და სახლთა შინა" ხაქ. მოც. 20,20.

ერად-განწესებულ-ი **„ჯარისკაცი**: „პატიბილეს მას ერად-განწესებულნი" ეი" ლ. 2,14; „ერად-განწესებულ ვართ ჩვენ" პავლ. მოც. 22,10. იხ. **განწესებული** (**განწესება**).

ერბინდი — იხ. **ერევილი**.

ერბი: „მოიღო ერბო და სძე და ებოი იგი, რომელ შექმნა" O, დან. 18,8; „მოწუელის სძე და იქმნა ერბო" O, აგ. ხოლ. 20,28; „ერბოსი და თაფლსა კიბდეს" I, ეხ. 7,16.

ერგახეულ-ი — იხ. **ერგახისეული**.

ერგახისი — **ორმოცდაათი**: „დასნდა... ას-ისი და ერგახისი-ერგახისი" მრ. 2,40; „შოავლინა... ერგახისინი იგი კაცნი" O, IV ზგ. 1,9.

ერგახისი და **მეორე** 52-ე: „წელსი მას ერგახისისა და მეორესა მეფობდა ფაქვა" O, IV ზგ. 15,27.

ერგახისი და **ოთხი** 54: I ეზრა 5,14.

ერგახისი და **ხუთი** 55: „ერგახისი და ხუთ წელ მეფობდა" M, II ნჭტ. 22,1. იხ. **ერგახისეული**, **ოთხას ერგახისი**.

ერგახისეული-ი, **ერგახეული-ი** **ორმოცდაათ-ორმოცდაათი**: „დასნით კაცები იგი... ერგახისეული (ერგახეული C) ლ. 2,14. იხ. **ერგახისი**.

ერგახისი-თავი — **ორმოცდაათის** **მეთათრთი**: „დაადგინენ იგინი მათ ზედა... ერგახისი-თავად" O, გამოხლ. 18,21. იხ. **თავი**.

ერგახისი-წლამდინი — 50 წლისა: „ვიდრე ერგახისი-წლამდინნი" G, რიცხ. 4,20. იხ. **წლამდინი**.

ერგახტერ-ი **სახელოსნო**: „ვეტხის-მჭედელნი ვინმე იყვნეს ერთსა ერგახტერსა" Q—240,148.

ერდო **„სტუენი**, **ბანი**: „ადიყვანა იგინი ერდოსა ზედა (სტუენად M) G, ახუ 5. 2,6; „ქადაგებდით მას ერდოებსა ზედა" მთ. 10,27; „რომელი იყოს ერდოსა ზედა... ნუ გარდამოვლან" ლ. 17,21; „აღტლა პეტრე ერდოსა ზედა" ხაქ. მოც. 10,2; „ქმნა კაბავი ერდოთა ზედა სახლისა თჳსისათა" O, აგლ. 2,3; „იქმნეს იგინი ვითარცა თიფაჲ ერდოთაჲ, რომელი მოცხურადმდევნი განქმის" უხ. 128,8; „უმკობშს არს ყოფილ ყურესა ერდოქსისა" აგ. ხოლ. 25,24.

ერევილი — **ერბინდი** — **cicer arietinum**: „დაიგო მოლუწემან ერევილი ოდენ ღამბალი წინაშე თჳსსა და ქაშლა მას" მ. ცხ. 218v. „პოართუა ძმათა მტრისა მისისა ერბინდი ნელი" Sin.—11,247v.

ერევილი — **ერეტიკოსი**: „პატი ორგული ერესი ოტ არს ყოველთა გზათა მისთა" ფიკ. XVI, 24.

ერთი — 1, **მთელი**; **„თანა**, **„ზოგიერთი**: „მაცალეთ მე ხან ერთი" სნდ. 6,5; „შეკრიბნა იგინი ერთსა ადელსა" მხკ. 28,1; „ანუ ერთი მოიძულოს" მთ. 26,24; „ერთი იგი იყო ხუციათა კრებულისაგან" აჭტ. 122,21; „ერთითა გულისთა გეტყვ" ულმ. 292v; „ერთითა კმითა იტყოდეს" პაბ. 47,7; „ერთი მამისა ღად არს" ეხ. — „თანაშა-მითი ღად არს" G, ლეკი. 18,11; „ერთთა ჩოქათა ზედა მთამთხან ლუფდითა" ა.-გ. 22,15.

ერთიცა **სხვა**, **მეორე**: „მოუპარ შენ ერთიცა" მთ. 5,28. იხ. **—ცა**.

ერთი-ლა: „ერთი-ლა ესე გაკლს შენ" ლ. 18,22. იხ. **—ლა**.

ერთვე **ერთხელვე**: **ერთნაირად**: „რომელი-იგი ერთვე ამცნო მამათა მათა" ფხ. 77,5; „რომელნი-იგი ერთვე ამწნებენ სახლსა მას" O, I ეზრა 2,27; „მარგასადი და გამასა გუმი შენი ერთვე ეწელი ატს" მ. ცხ. 227v. იხ. **ერთად**, **ერთბამად**, **ერთგან**, **ერთ-ერთი**, **ერთიერთი**, **ერთიერთას**, **ერთმანერთი**, **ერთობა**, **შეერთე**, **ოცდამეერთე**.

* წყარო ღანჭრითა მიწებილი (რედ.).

ერთად ზოგად, ერთბაშად: „რბოდეს ორნივე ერთად“ *C*,—„რბოდეს ორნივე ზოგად“ *DE*, *ა*. 29,4; „მოვიდეს ერთად“ *C*,—„მოვიდეს ერთბაშად“ *L*, *ფხ*. 47,5; „იხარებდენ ერთად“ *ა*, 4,36. *იხ*. ერთი; სვერთალო.

ერთბაშად (ერთგზის), (ერთად), საერთოდ, ერთხელვე: „აღვტოცნე იგინი ერთგზის“ *G*,—„აღვტოცნე გვინი ერთბაშად“ *px*, *რიცხ*. 16,21; „სიმაართლ ერთბაშად გამოსცე“ *I*,—„სიმაართლ ერთად გამოსცე“ *ა*, *ეს*. 45,8; „მოვიდეს ერთბაშად“ *L*,—„მოვიდეს ერთად“ *ფხ*. 47,5; „ცუხდრუთა და ორენათა ერთბაშად სწყევლით“ *ა*, *ზიარ*. 28,15; „არა წეს არს ჩუენდა და თქუენდა ერთბაშად აღმენებად“ *ა*, *II ეზრა* 4,8; „ერთბაშად შთამთქას მე“ *ფლტ*. 158,28; „მოუღო ყოველმან ერმან ერთბაშად“ *ა*, *გამოსლ*. 19,8. *იხ*. ერთი.

ერთგან ერთად: „ენება, რაგათამა ერთგან აყენეს მონასტერსა“ *ა*, *ი*. 21,7; „ლიტონთა დღეთა თჳს-თჳს იღუწოდინ... ხილო დღესასწაულთა და კურობათთა ერთგან აღასრულიან წესი ლოცვისა და პირთ ერთგან იკნინიან“ *ა*, *ი*. 45,28.

ერთგზის (ერთბაშად), ერთხელ: „აღვტოცნე იგინი ერთგზის“ *G*,—„აღვტოცნე გვინი ერთბაშად“ *px*, *რიცხ*. 16,21; „ერთგზის სამსა წელსა მოვიდოდა ნავი თარშად“ *M*, *II ეშტ*. 9,21; „ერთგზის და ორგზის“ *ბ*. *ცხ*. 20,1.

ერთგზის-და ერთხელ კიდევ: „განმადლიერე მე ერთგზის-და აჟალად, ღმერთო“ *მხტ*. 16,28. *იხ*. გზის.

ერთგულ-ი სანდო, სარწმუნო, თანამოაზრე; პირი-ანი: „გლოცუე შენცა, ერთგულსა თანამეუღლესა“ *ფლმ*. 4,8; „არაიენ მაქუს სხუად ერთგული, რომელმანცა თქუენ-თჳს გულითად იბრუნა“ *ფლმ*. 2,20; „ცხოვრებოდეს იგინი ერთგულ და ერთსულ“ *Sin*.—*ბ*, 286*r*. *იხ*. გული; ერთგულად, ერთგულება.

ერთგულად სანდოდ: „ერთგულად იქმოდეს“ *ა*, *IV მფ*. 22,7. *იხ*. ერთგული.

ერთგულება ნდობა, ერთობა, თანხმობა: „ვიდოდეთ ჩუენ ერთგულებით სახლსა ღმრთისასა“ *ფხ*. 64,15; „იგინი ჰმონებდენ მას ერთგულებით“ *ნახ*. 72,17. *იხ*. ერთგული.

[**ერთება**] *იხ*. გაერთება, გამოერთება.

ერთ-ერთი (ერთით): „შეწიროს მისგან ერთ-ერთი“ *G*,—„მართუას მისგანი თითოთ“ *ა*, *ფევიტ*. 7,14. *იხ*. ერთი.

ერთზრახვა თანამოაზრე; თანახმა: „ერთზრახვა იყუენით“ *I* *ბეტრე* 3,8; „ერთსულ და ერთზრახვა იყუენით“ *ფლმ*. 2,2; „მას ზედა ერთზრახვა იქმნეს ყოველნი“ *ატმ*. 200,12. *იხ*. ზრახვა.

ერთთუად-ი ცალთვალა: „უმაოებს არს შენდა ერთთუად-ლისა შესლვად ცხოვრებასა“ *მთ*. 18,9. *იხ*. თუალი.

ერთი-ერთი (ერთით), ერთმანეთი: „შეწიროს მისგან ერთი-ერთი“ *G*,—„მართუას მისგანი თითოთ“ *ა*, *ფევიტ*. 7,14; „მთავართა მათგანნი... ერთი-ერთსა ქედბო-ლა“ *რახ*. 167,35; „დალაღებდეს ერთი-ერთსა მიმართ“ *I*, *იხ*. 4,2; „შეყრებენ ერთი-ერთად ქალაქსა“ *ა*, *ჰაქ*. 8,21. *იხ*. ერთი.

ერთიერთის (ერთიერთისა): „სუგუშინის-სუგუშით ურთი-ერთის და აღაშენებდით ერთი-ერთის“ *I* *თეს*. 5,11; „ერთიერთის ზრახვიდეს“ *მ*. *ცხ*. 225*r*. *იხ*. ერთიერთი.

ერთ-ი იგი-ი (სხუად იგი), (მეორე): „მოგვო... ვითარცა ერთი იგი“ *DE*,—„მოგვო... ვითარცა იგი სხუად“ *ფ*. 6,10; „ბრძანა ერთისა მის წარმოღვინებად“ *I*,—„ბრძანა წარმოღვინებად მეორისა მის“ *ა*, *დან*. 12,56. *იხ*. იგი.

ერთი-მეორე ერთმანეთი: „ერთი-მეორესა შთავითხვეთ მოხრებლად წარწყმედისა“ *მ*. *ცხ*. 35*v*; „შორს ერთი-მეორისაგან“ *მ*. *ცხ*. 103*v*; „უკუეთუენმე იპოვის... ერთი მეორისა მეშუელი“ *ა*, *ი*. 26,17. *იხ*. მეორე.

ერთ-ი სხუა-ი (მერმე), მეორე: „იყო... ერთი სხუად მარიამ“ *DE*,—„იყო... მეორე მარიამ“ *C*, *მთ*. 27,61. *იხ*. სხუად.

ერთკა (ცალკა), ცალყვერია: „არა მოუტდეს კაცი... ცალკაჲ“ *G*,—„ნუ მოვალ კაცი... ერთკაჲ“ *px*, *ფევიტ*. 21, 20. *იხ*. კაჲ.

ერთკერძო ცალკე, ცალ მხარეს: „დადგა ერთკერძო“ *ფლტ*. 142,13; „განდგეს ერთკერძო და მხედვიდეს თიშა მოც“ *ბ*. 17,11. *იხ*. კერძო.

ერთკერძო-ი ერთი მხარე, ცალკე: „ერთკერძო იგი კრებული საღუყველთაჲ არს“ *ხაქ*. *მოც*. 23,6. *იხ*. კერძო.

ერთკერძოცა მეორე, სხვა: „მოუპყრ ერთკერძოცა“ *ლ*. 8,29. *იხ*. კერძო.

ერთმანერთი-ი ერთმანეთი: „იხილნიან... მმათგანნი გინა ერთმანერთისა თანა-ჴბნობად“ *ა*, *ი*. 25,29. *იხ*. ერთი.

ერთობა ერთიანობა, თანასწორობა: „ისწრაფდით და-მარხვად ერთობასა მას სულსასა“ *ფფხ*. 4,8; „არა ერთობაჲ არს ტაძრისა... კერპთა თანა“ *ფლტ*. 161,27; „ერთობასა ძისასა მიმისა თანა იწუენებს“ *უწე*. *ა*. *გა*. 77,48; „ერთობა მით ერთობითა ერთად“ *ოქრ*.-*გუტრიტ*. 225,7; „სუგუნი და ლევი აღასრულეს უწყველოვებად ერთობითა თჳსითა“ *იპ*. *რომ*.-*კურახ*. *იხაქ* და *იპ*. 64,6. *იხ*. ერთი.

ერთობით ერთად, საერთოდ; (ერთსულად), ერთხელვე: „მოიწინეს ერთობით სოფელსა მას სომხითისასა“ *რიცხ*. 177,24; „ამისა მოიწინეს ყოველნი ერთობით“ *ატმ*. 102,7; „მბრძოლსა ველსა შენსა ატებდეს ერთობით“ *ა*,—„ბრძოლა ველისა შენისა ატეს ერთსულად“ *px*, *ხაბარ*. *ხოლ*. 10,20. *იხ*. ერთობა.

ერთსახე, ერთსახე ერთნაირი, ერთგვარი, ერთგვარი: „ღმერთმან დაამკვდრის ერთსახენი სახლსა“ *ფხ*. 67,7; „ერთსახე არს ქუშმირიტებაჲ“ *მრო*. *D*, *კ*. *იფრ*.-*აღდგ*. 112; „შეწმენ ორნი ბარძმინი ერთსახენი“ *H*.—*341,21*; „სულამან დაამკვდრის ერთსახენი სახლსა“ *ბ*. *კეს*.-*ექუს*. *დღ*. 100,24; „არა ერთსახე განუტრეტილი... არამედ...“ *ბ*. *კეს*.-*ექუს*. *დღ*. 114,6. *იხ*. სახე.

ერთსახედ ერთნაირად: „მიიცივლიან ყოველთა ერთსახედ სხუად საზღვრად“ *ბ*. *კეს*.-*ექუს*. *დღ*. 101,25.

ერთსიტყუა ყოფა შეთქმულება, შეერთება: „ერთსიტყუა იყენეს მათ თანა“ **ო, I ეზრა 9,14.** იხ. სიტყუა.

ერთსულ, ერთსულად ერთსულოვნად, „ერთობით“: „ერთსულ და ერთხარება იყვენით“ **ფლტ. 2,2**; „ერთსულ ექმნათ მათ თანა“ **ო, I ეზრა 9,21**; „ბრძოლა გელისა შენისა იქნეს ერთსულად“ **ნხ., — მბრძოლსა გელსა შენსა იქნებდეს ერთსულად“ ო, ხიბრძ. სოლ. 10,20.** იხ. სული.

ერთშაბათი — ეკერა: „ერთშაბათი განთენებულა ერთშაბათად“ **მთ. 28,1**; „ერთშაბათსა ცა გაელეთ ჯარი იგი“ **ანან. ეზრ. 48r.** იხ. შაბათი.

ერთხოლო მხოლოდ — ერთხოლოდ მიმალე არნა **ფიხ. XXXI, 6.** იხ. ხოლო.

ერთგული — „უგული“ — „სონაგული“ — „უგოზებს არს შენდა ერთგულსა“ **შესლავა C, — უგოზებს არს შენდა უგულსა სანა შესლავად ცხოვრებასა“ შარ. 9,48.** იხ. გული.

ერთჯერ ერთხელ — „ერთჯერ და ორჯერ“ **ო, ნემ. 18, 20**; „ერთჯერ მიუღვა და იშვა“ **ფიხ. XXXIII, 18.**

ერთჯერ-და მეორედ, ერთხელ კიდევ — „რამეთუ ერთჯერ-და და დამესრეილ არს ამოლონი“ **ფლტ. 148,25**; „დამოქიდევ ერთჯერ-და ჭირთა უკეთური ესე საჭმარი ეშმაქისა“ **ფლტ. 141,10.** იხ. ჯერ.

ერისგან-ი, ერისგან-ი „ერის(ა)-კაცი“, „სტრატოტი“, ჯარის-კაცი, ერისკაცი, კაცი: „ერთსაგანთა მათ მთავრისათა წარიყვანეს“ **DE, — ერთსაგანთა მათ ბჭისათა წარიყვანეს“ C, მთ. 27,27**; „ხოლო ერთსაგანთა მათ... წარიყვანეს ბაელე“ **C, — ხოლო სტრატოტი მათ... წარიყვანეს ბაელე“ ო, ხიბ. მოც. 28,21**; „მიყო გელი ერთმან ეინზე ერისგანმან“ **ფლტ. 137,24**; „რაჲ ძალ-უც წარმართებად ეაცსა ერთსაგანსა და უფროსსა სანსლს შეინა მჭდომარესა“ **შ. ცხ. 78r**; „არა ერჩი წარჩინებულთაგანი, ჯარნა წურლისა ერთსაგანთა“ **შ. ცხ. 143,8**; „კელართადა ებრძანა, რაჲთა ერთსაგანთა იფინი ისტუმრებდნ და უგმნიდნ“ **ი. გ. 48,8.** იხ. ერი.

ერისა-კაცი, ერის-კაცი — „ერისაგანი“, მხედარი, ჯარისკაცი: „საერო პირი, მსოფლიო, მღაბრი“: „ერთსა-კაცი მათ ბჭისათა წარიყვანეს“ **C, — ერთსაგანთა მათ მთავრისათა წარიყვანეს“ DE, მთ. 27,27**; „წარიყვანა ერთსა-კაცი და ისინ-თენი“ **ხაჭ. მოც. 21,22**; „წარმოიღებნ იგი განწყებულსა ჯოჲყასა ერთსა-კაცი სა“ **შ. ხფ. 120,2**; „უკეთესი მონაზონი ბართა, რაჲსათჲს ბარგებით ერთსა-კაცი თანა“ **შ. ცხ. 17r**; „უძვრეს ერისკაცთა მსა დავისაჲებით“ **შ. ცხ. 23r**; „გლაზვი ესე ერთსა-კაცი ვიჯე, სოფელსა შინა მყოფი“ **ი. გ. 24,17**; „ნუ ვის აყენებთ, რამელსა უნდა ერთსა-კაცი ყოფის“ **ბაელე მოც. 51,14.** იხ. კაცი.

ერისგან-ი იხ. ერისაგანი.

ერის-თავ-ი — „მთავარსპაშეტი“, „წინამძღუარი“, მხედართ-მთავარი, მთავარი, განმგებელი, ნაზარარი, კუთხის მმართველი: „ჯარ ერთსა-კაცი ძალისა უფლოსა“ **M, — ჯარ მთავარსპაშეტი ძალისა უფლისა“**

მ, იხუ 5, 5,14; „ერთს-თავნი“ **M, — წინამძღუარი ნი“ G, ხაჭ. 5,5**; „წარავლინა შეკრებად მარზაშეზსა, ერთს-თავთა“ **I, დან. 3,20**; „მარზა... ერთს-თავთა მთავრისათა“ **ლ. 22,52**; „დადგინა ერთს-თავთა ქალაქთა იუდაისთა“ **M, II 58b-17,2**; „შეკრება... ერთს-თავთა და სოფლისა მთავრები და ძლიერნი იგმ-გრისანი“ **I, დან. 3,24**; „დადგინენ მათ წილ ერთს-თავთა“ **III 28, 20,24**; „დაუტყვეს ერთს-თავთა არმანისი“ **შ. ცხ. 53,8**; „შერისხნა მეფე ერთს-თავთა კლარჯეთისა“ **შ. ცხ. 47,10.** იხ. თავი; ერისთავები.

ერისთავებრი — მხედრული: „სიტყუა მთავარანგელოზებრი და ერთს-თავებრი“ **გ. კვარ. — ჯაფლ. 98.** იხ. ერისთავი.

ერიხ-კაცი იხ. ერისა-კაცი.
ერისკაცება საერო, სოფლის ცხოვრება: „ცხოვრებოდა იგი ერისკაცებთ“ **არსტ. 82,9**

ერისკაცობა მხედრობა, ჯარისკაცობა, საერო: „დაუტყვეს ერისკაცობა თჲს“ **ლონგ. 188,17**; „მოკვლი ხიტი ერისკაცობისა შეურაცხ-ყოფის“ **ბაღ. 51,24.** იხ. კაცობა.

ერისკაცობისა მოღვაძე — თანამოსაგრე, თანამბრძოლი: „იხილეთ; მძნო ჩემო და ერთს-კაცი ბისა მოღვაძენო“ **ხაჭ. 21,5.** იხ. მოღვაძე.

ერისკაცობრივ-ი საერო, სამოქალაქო: „შევიმოსენ... სქემა ინგლოზებრივი, და გეოგრაფიკა და განგებოდა ერთს-კაცი ბრივი“ **შ. ხფ. 262,21.** იხ. კაცობრივი.

ერის-კრება ხალხის შეკრებილება, „აურზაური“, „მომოქცეულობა“: „მოვიდა თჲსი ჩემი თორნი და მისთა გზითა დიდთა შულთა მთავარდი და ერისკაცებასა“ **ი. გ. 24,21**; „ერთს-კრებას ჰყოფს შენ ზედა ამოს“ **ო, — მომოქცეულებათა ჰყოფს მუნად შენდა ამოს“ ნხ., ამოს. 7,20.** იხ. კრება.

ერის-მთავარი — სპასპეტი, მხედართ-მთავარი: „მიუვეს... ერთს-მთავარ მან ერთსა მისსამან“ **ო, დან. 21, 22**; „არა მერიე პატივი მიატყვს (მხედარმან) თავსა თჲსსა ერთს-მთავარსაგან და მეფისა“ **შ. ხფ. 107,22.** იხ. მთავარი.

ერისმთავრობა — საერისთავო: „ერისა ჰკრებს ჩემისაგან ერისმთავრობისა“ **ბაელე მოც. 51,8.** იხ. მთავრობა.

ერის-მძღუარი — მხედართ-მთავარი, „სპათ-მძღუარი“: „ეოდრემდე მთავარმან ერთს-მძღუარ მან იწინეს ტყუმ“ **ო, — ეოდრემდის მთავარ სპათ-მძღუარ მან იწინას ტყუმობა“ ნხ., დან. 6,11.** იხ. მძღუარი.

ერის-წყველი — საქაროდ დამწყველილი: „ერთმელნი ძნად ფრდილენ იფელსა — ერთს-წყველ“ **ო, გ. ხოლ. 11,26.** იხ. წყველა.

ერმრავლობა — დიდი ლხინი, მხიარულება: „განვაშრო მის ხიხარული ერთსაგანლობისა“ **შარ. 4,24.** იხ. მრავლობა.

ერობა „ტომი“, გუნდი, ჯარი: „ერთსაგანსა მათსა“ **მ, — ტომად-ტომად მათი“ ნხ., რიცხ. 4,2**; „ერთსაგანსა მათისა“ **მ, რიცხ. 1,20.** იხ. ერი.

ეტიერ-ი «შეხუცვილი», **ეტიერ-წინამო**, ოდოში, მოხალული მარცვლი, ჩირი: «შეწირს მდღელმან მან... ეტიერთი მათგან ზეთითურთ» **ო.** — «შეწირს მდღელმან სასენებელი მისი ეტიერ-წინამოთაგან ზეთისა თანა» **გ.** ლევტ. 2,16; «ახალი ეტიერი წინამოთაგან ზეთითურთ უთქალსა» **გ.** — «ახალი შეხუცვილი ნედლი ლერდული ღმრთისა» **ო.** ლევტ. 2,14; «მოთრე... ეტიერი ფიქვა» **ო.** 1, 8, 4, 12.

ეტიერ-წინამო «ეტიერი»: «შეწირს მდღელმან სასენებელი მისი ეტიერ-წინამოთაგან ზეთისა თანა» **გ.** — «შეწირს მდღელმან მან სასენებელად მისა ეტიერთი მათგან ზეთითურთ» **ო.** ლევტ. 2,16. იხ. წინამო.

ეტლ-ი: «ვითარცა ნიავქარი ეტლები მისი» **ი.** იერემ. 4,18; «მავლებელნი ეტლთი მათთანა» **ო.** ნაუმ 2,3; «აჰა ესერა ოთხი ეტლები გამოვიდოდა» **ო.** ჯაქ. 8,1; «ბრძანა დადგინებაჲ ეტლთაჲ მათ» **ანდ.** — **ანდ.** 193,8. იხ. მვეტლე.

ეტლის-თუალ-ი ბორბალი, გოგორა: «ეტლის-თუალნი ეტლებისა მათისანი ვითარცა ნიავქარნი» **ი.** ეს. 4, 28. იხ. თუალი.

ეტლის-მწაფელი-ი მვეტლე: «ასურა ცხენებსა და ეტლის-მწაფელთა მისთა და ზავასა» **სინ.** — 11, 888. იხ. მწაფელი.

ეტრატ-ი ტყავი საწერი, პერგამენტი: «ცაჲ წარიგრაგნოს ვითარცა ქსელი ერთი ეტრატო» **მ.** სფ. 98,2; «მოართუეს მას ქმათი ეტრატო და ამცენს, რამ-იგი დაწეროს» **მ.** ცხ. 34,5; «არა წერდენ უღაბნოსა ამას მყოფნი მწერალნი ცხოვრებათა და სიტყუათჲ წმიდათა მამათასა ეტრატისა ზედა, არამედ ქაღალსა ზედა» **მ.** ცხ. 82,4.

ეულ-ი იხ. ათეული.

ეფულ-ი იხ. ეფუფთი.

ეფუთა გაღება: «პრქუა მას: ეფუთა, რომელ არს განეხუნელ» **მრ.** 7, 34.

ექსორია, ექუსორია განდევნა, გაძევება, უადსახლეობა: «ბრძანა ექუსორია ყოფად... უმწესსა კუნძუნსა» **ნრს.** 72,80; «ინება ექუსორია ყოფად მისი» **მ.** ცხ. 183,1; «ექსორია ყველ» **ქ.** ცხ. 181,8. იხ. ექსორი(ა)ობა.

ექსორიაობა, ექსორიობა უცხოება, გადსახლეობა: «წარმოსცა (წიგნი) ბოვანშსა, რომელსა წერილ იყო განსახლად ექსორიობისა ჩუენისაჲ» **მ.** მოც. 37,40. იხ. ექსორია.

ექუა ქოშინი, ოხერა, ქშინვა: «რომელი რბოლა და ექულად ფრიალ და აღვიდა თავსა მის მთისასა» **ბავლე თებ.** 819; «ცხედართი მისთა ზედა ძენ და ექუნ» **ო.** ჯორ. 84, 22; «სული იგი უამსა მას ექუნ გულგდებულად, ვითარცა მფრინველი, შეპყრობილი მახითა» **მ.** სფ. 225,26. «მიიწია მსაგულე იგი... სრბით, ექუნთ, ვითარცა ცხენი დილითა სრბითა» **ი.** — 841,214.

ექუს-ი ნ: «შემდგომად ექუსისა დღისა» **მრ.** 9,2. «ესა თათები ქელთა და ფერტა მისთა ექუს-ექუს» **მ.** 1, 538. 20,6. იხ. შექუსი, ორმოცდაექუსი, [ილდექუსი].

ექუსახ-ი 600: «ცხოვრდა იგი ექუსახ წელ» **ქ.** ცხ. 5,9. იხ. ასა.

ექუს-ექუს ფრთენ-ი ექვსფრთიანი: **ეპ.** კვრ.-დაფლ. 26. იხ. ფრთენი.

ექუსორია იხ. ექსორია.

ექუსფრთე ექვსფრთიანი: «მოივლინა მისა ერთი სერა-ბინთაგანი ექუსფრთე» **ადამ** 81,81. იხ. ფრთე.

ექუსეურ-ი ექვსკუთხოვანი: **ბ.** კახ.-ექუს. დღ. იხ. ყური.

ეშმაკ-ი სატანო, მაცთური, ბოროტი, ავი სული: «ეშმაკი ეშმაკსა განჰყდის» **მთ.** 12,28; «განდევდ შე ეშმაკსა ვითარცა ელვასა, ზეით გარდამავდომოსა» **ლ.** 10,18; «ყოველნი კერპნი წარმართთაჲ ეშმაკ არიან» **ფს.** 95,5; «შურითა ეშმაკისაჲთა სიკუდილი სოფლად შემოვიდა» **ო.** ხაბრ. სოლ. 2,24; «ეშმაკსა პირი დაეყავნ» **განს.** **მ.** 201,11. იხ. ეშმაკეული, ეშმაკეულობა, საეშმაკო.

ეშმაკეულ-ი ეშმაკისაგან გვეშული, მთვარეული; **ეშმაკეული:** «ვითარიგი ცხოვრდა ეშმაკეული იგი» **ლ.** 2,26; «თუ ეშმაკეულ ვინმე იყოს» **ოქრ.** მრს. და იონ. 100,18; «ბოროტად ეშმაკეულ არს» **მთ.** 15,22; «ესევეთარნი სიტყუანი არა ეშმაკეულნი არიან» **მ.** 10,21.

ეშმაკეულობა ეშმაკისაგან გვეშულობა, მთვარეულობა: «მოივლინე... სნეულებაჲ ანუ ეშმაკეულობაჲ» **მ.** ცხ. 102,1.

ეშმაკ-საყურელ-ი ეშმაკის საყვარელი: «შეგწილად ეშმაკ-საყურელი» **ფლეტ.** 189,17. იხ. საყურელი.

ეშუ ღორი გარეული, ტანი: «განაყუნა ეშუ მან მალ-ნარისამან» **ფს.** 79,14; «გებდავთ... ეშუსა (რომელსა) აქუს ბუნებასა შინა თჳსსა სიგმარი განრინებოსათჳს თჳსისა» **გრ.** ნოს.-კაც. აგებ. 152,81; «ქბილნი მისნი ეგრე გარე უსტენ, ვითარცა ეშუსა» **ი.** — 841, 861; «ეშუსა ჰგავს, რომელი ილესავნ კბილთა» **ი.** — 2251,294,4.

ერუა მცირე ერო: «ოსებდა დაადო ერუაჲ მისი» **დ.** შობ. 187,28; «წარიღეს თანა წერაქჲ და ერუაჲ» **ი.** — 841, 867. იხ. ერუერქუ.

ერუე, ერუ ერო: «ერუე აღიღესა და გამოთალა მით» **ო.** ეს. 44, 12; «ერუითა ხმადგან გამოთალნეს» **სინ.** — 11, 29 v.

[ეჰუ] იხ. ეჰუა, ეჰუეული, საეჰუ, საეჰუელი, უეჰუ-ელად, უეჰუეულად, შეეჰუება.

ეჰუა ეჰეიანობა, ფიქრო: «რომელსაჲ ეჰეჰუჲ» **ფს.** 118,38; «არა ეჰულე შენ შინსა მათ სიკუდილისასა» **ო.** ჯორ. 9,18; «არაჲნი გონიერთაგანი ჰგონებდეს, გინა თუ ეჰულდეს, ვითარმედ საგრძნობელთაგანი არს გონებაჲ» **გრ.** ნოს.-კაც. აგებ. 161,84.

ეჰუა ეჰეი: «აქუნდა ეჰუაჲ მოყუისსა მიმართ თჳსისა და ეტყოდა» **ი.** — 240, გვ. 168. იხ. [ეჰუ].

ეჰუან-ი იხ. ეჰუანი.

ეჰუეული-ი ეჰეიანი: «ოდესმე სიღრმესა წყალთსა ზედა ვლენდ და არა დაინთქიან და არცა ეჰუეულ იქმნიან» **მ.** სფ. 200, 27. იხ. ეჰუ.

ეჰიბ-ი: «მაშინ საურმიგ, ეჰიბი ვახტანგისი, განვიდა» **ქ.** ცხ. 178,12.

ეჰა «ჰა», «უად»: «ეჰა» **DE.** — «ჰ» **C.** მთ. 27,48; «ეჰა, საკრველ» **მრთ.** **A.** ოქრ.-ფერტა ხან- 97; «ეჰა» **DE.** — «ჰა» **C.** მრ. 15,29; «ეჰა» **ვარ.** 919; «ეჰა, საკრველი დიდებული» **მ.** — 56,26.

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (ბედ.).

ვინ ქართული ანბნის მე-6 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—6.

ვ ყოლა: „არა მივთხ მზარი“ **მ.** 4,17; „მამია გვჯის ჩუენ აბრაჰამი“ **მთ.** 8,9; „გვჯის ჩუენ ძმად“ **ო.** დაბ. 43,6; „ვითარცა ცხოვარნი, რომელთა არა უვინ მწყემსი“ **III მფ.** 22,17.

ვაება «ილქუმინვა», ვაის თქმა; ტირილი და გლოვა: „არავინ აღუქუ მინა, არავინ ძეთა ისრაელისათამან ვინთა თჳსითა“ **M.**—„არა იგაა არცა ვრთმან ძეთა ისრაელისათამან ვინთა თჳსითა“ **G.** **ისუ ნ.** 10,21.

ვაება «ვაძა»: „დაწერელ იყო მას გოლეზაჲ, უბადრუეზაჲ და ვაებაჲ“ **I.** **ეწუე** 2,8; „ვაებაჲსა მივცემდე თავსა ჩემსა“ **მ.** **ცხ.** 98; „ვაებაჲ ვაებაჲსა ზედა“ **ქხ.**—„ვაება ვასა ზედა იყოს“ **ო.** **ეწუე** 7,26. **იხ.** ვაბ.

ვაზ-ი «ნასხლევი», ვენახი: „ვაზსა გამოზმულ“ **აბ. რომ.**—**კურთხ.** **იხაჲ** და **ააკობ.** 80,18; „განვარდა იგი გარე, ვითარცა ვაზი, განვა“ **C.**—„განვარდეს გარე, ვითარცა ნასხლევი და განვა“ **DE.** **ი.** 15,8; „ნაყოფიერი იგი ეაზი მემკობრისა მის ენაჲსა“ **H**—**2251,345v**

ვაზირ-ი **იხ.** ვაზირება, სავაზრო.

ვაზირება თანამზრახველობა, თათბირი: „ვაზირებაჲ იგი უბადრუისა იუდაჲსი უვაზირეს ამასცა მტერთა“ **მ.** **ცხ.** 143v. **იხ.** ვაზირი

ვაზრ-ი საფხევი, ქლიბი; კეტი, კომბალი: „მოწყვდნა ტაპარაკითა და ვაზრითა რკინისაჲთა“ **ო.** **II მფ.** 12,21; „ეგერძნობ ცემასა ამას ვაზრთასა“ **ვარ.** 809; „ვაზრითა თთხანეჲ დაშქრიდეს“ **ვარ.** 809.

ვაკე ველი, ბარი: „იყო საცხოვარი მრავალი... ვაკესა“ **M.** **II მფ.** 26,10; „ზედა კერძო მისსა (სართლისასა) ოდესმე არნ ვაკე“ **მ.** **კუბ.**—**მქუხ.** **დღ.** 42,9. **იხ.** განეკება, დეკება, [ვაკება], მოვაკება, მოსაეკებელად.

[**ვაკება**] სწორება: **იხ.** ვაკე.

ვალ-ი «თანადებია»: „მოიტყო ყოველი ვალი თჳსი, რომელი თანადებდა შენი მოყუისა“ **G.**—„მოიტყო შენ ყოველი თანადებდი შენი; რადცა თანადებდა მოყუისსა შენა“ **M.** **II მფ.** 15,2; „მივეღმერთსა ვალი ლოცვისა შენისა“ **მ.** **ცხ.** 806; „მოიტყო მცირელი რამეჲ ვალისა მისი განი თანადებდა მას“ **მ.** **სწ.** 22,27; „დაწყვიდოთ სამკდრებელი ჩემი და გარდავიხდოთ ვალი“ **H**—**841,462.** **იხ.** მოვალე.

ვალაღება, ვალაღება «გოლეზა», ხმობა, «ლაღადება»: „ვაღალაღებდით ქალაქნი შეძრწუნებულნი“ **I.** **ეს.** 14, 21; „ვაღალაღებდით ტირილით“ **I.** **ეს.** 15,8; „ვაღალაღებდენ მკლავისა მგარისაგან მრავალთა“ **ო.**—„ლაღადებდენ მკლავისაგან მრავალთა“ **ქხ.**, **იოხ.** 25,9; „იტყუბდით და ვაღალაღებდით“ **ქხ.**—„იტყუბდით და გოდებდით“ **ო.** **იერემ.** 4,2. „ვაღალაღებამ მისი ვიდრე ჯერღულადმდე ელიმისა“ **I.** **ეს.** 15,8; „ესმოდენ ვაღალაღებამ დილით და ღაღადებამ სამზრის“ **I.** **იერემ.** 20, 10.

ვან-ი საღვთმი, «სახლი», დაბა, საცხოვრებელი, მონასტერი; «საყოფელი», «ბუნიაგი»; „მოვიდეს მისა

ვანად მრავალნი“ **საქ.** **მოც.** 28,22; „ისწრაფა ვანად თჳსა“ **პავლე** **თბ.** 222; „უკუეთუ განუტყვენე... ვანად მათა“ **DE.**—„წართუ-ლტყენე იგინი... სახილ თჳსა“ **C.** 24. 8,5; „შემოედით ვანად ჩემდა და მუნ დაიდგერიტ“ **საქ.** **მოც.** 16,15; „ქალაქები და-ვანები მათი“ **M.** **ისუ ნ.** 14,28; „სადა არს ვანი იგი ჩემი“ **C.**—„სადა არს საყოფელი ჩემი“ **DE.** 24. 14,14; „წინამძღურად ვანასა მის მღვდელი ვინმე დაადგინა“ **ოხ.** 18,9; „ვანი დაუც სტაქეს ბრმისასა“ **H**—**241,220**; „იშენეთ თქუნ ქალაქები ვანისა თქუნისათჳს“ **ქხ.**—„უშენეთ თქუნ თქუნდოდ ქალაქნი ბუნაგსი თქუნისა“ **G.** **რიცხ.** 22,24. **იხ.** დეკება (—**ლღ.**), ვანება, მეგანეობა, მოვანე, სავანე.

ვანება ვანის ღებება, დისიდგურება; ზოდება გალიენისა, მორტყმა წრისა: „მოთვარებან რაჲმს ივანის და შუე რაჲმს გარე მოადგის მას, რომელთა-იგერ პრქან შეცვანი მოსწავებელ წჳმათა ღილ-ღილთა“ **ბ.** **კუბ.**—**მქუხ.** **დღ.** 82,22. **იხ.** ვანი.

ვანის-მცველი-ი საღვურის, ბანაკის ყარაული: **I მფ.** 17,22v. **იხ.** მცველი.

ვაა «ეჲა», ვაი; «ვეება»: „ეჲა, რომელი დაარღუევდ“ **DE.**—„ვაა, რომელ-იგერ დაარღუევდ“ **C.** 24. 15,29; „ვააჲ მის კაცისა“ **მთ.** 19,7; „ვააჲ მე“ **მ.** 1,15; „პამბავი პამბავსა ზედა იყოს, ვაა ვასა ზედა იყოს“ **ო.**—„ვაება ვაებაჲსა ზედა“ **ქხ.**, **იწუე** 7,26.

ვაათ ზღა დაბრალება; «დამიზეზება»: „ეჲმსა ვაათ ქსადინ“ **ო.**—„ეჲმსა დამიზეზეს“ **ქხ.**, **ზირ.** 29,8.

ვააგლაჲ ვაი; „ვააგლაჲ მონაზონსა ეცხლის-მოყუარესა“ **მ.** **ცხ.** 20v. **იხ.** გლაჲ.

ვაჲინ-ი **იხ.** მეგაჲინე.

ვარდ-ი ვარდი, rosa, rosarium: „ოქროჲსანი იგი კიმტნი საესე იყვნეს ვარდითა“ **პოვნ.** **სტფ.** 26,18; „ვითარცა ნერვი ვარდისაჲ“ **ო.** **ზირ.** 24,18; „ვარდი, რომელი დაწერგულ არნ თანაწარსადინელსა წყალთა“ **ო.** **ზირ.** 22,17. **იხ.** ვარდობა.

ვარდობა, ვარდობისა მისი: „მოვიდის... თთუესა მიპრაქისასა, ვინა თუ ვარდობისა“ **ფიზ.** 1,12; „პირველსა მას დღესა თუესა აღარ და ნესასა, რომელ არს იგრიკაჲ და ვარდობა“ **ო.** **ესთ.** 11,1; „პირველსა მას თუესა ნისანსა, რომელ არს ვარდობისა“ **M.** **ესთ.** 8,8; „ამცნო... აღსრულებდა... თუესა ვარდობისასა; მეათესა დღესა“ **პოვნ.** **სამსჯ.** 24,17. **იხ.** ვარდი.

ვარგება **იხ.** დეგარგება.

ვარგმანდ-ი ფილონი, მოსასხამი: „ეცუა მას სეფინი, თჳსელა ზაჲჲსა შინა კერძო და ვარგმე ვარგმანდი ფლისისა“ **მ.** **ცხ.** 182v.

ვარმ-ი «ილაღება», ჯაჭვზე ჩასაცმელი; „შთაეცო საულ დავითს ჯაჭვ და ჯაჭუსა მას ზედა—ილაღება, და ჩაუბუტო პილენძისა დაადგა თავსა მისსა“ **ო.**—„დო შთაეცო საულ ჯაჭვ მისი და ჯაჭუსა ზედა—ვარმე, და ჩაუბუტო სპილენძისა დაადგა თავსა მისსა“ **I.** **1 მფ.** 17,28.

ვარსკვლავ-ი, მასკულავ-ი, მასკლავ-ი ვარსკვლავი; „იეხილეთ ვარსკულავი აღმოსავალით“ **მთ.** 2,2;

„ივლიტინ ჟოველივე იგი გუნდი ვარსკ ულავეთაჲ“ მრთ. D, გაბ. 91, 3; „ვიხილენ... მთოვარე და ვარსკ ულავეთაჲ“ „ქ...“ ვიხილენით... მთოვარე და მასკულავეთი“ ფს. 8, 4.

ვარსკულაველ-ი ღიღებინი: „სამოსელი იგი ვარსკ ულაველი დაიბო“ O, II მფ. 13, 19. იხ. ვარსკულავი.

ვარსკულავის - მეტყუელ-ი ვარსკვლავთ-მრიცხველი: „გვინენდ შენ ვარსკულავის მეტყუელთა ცისათა“ I, ეს. 47, 13. იხ. მეტყუელი

ვარსკულავთ-მრაცხველ-ი/მრიცხველ-ი: „თქვენ გელოვნათა მათ ვარსკულავთ-მრაცხველთა, ვითარმედ...“ გრ. ნოს.-გაც. აგებ. 184, 1. იხ. მრაცხველ/მრიცხველი.

ვარალ-ი (ვარლლისა) გვირგვინის მჭერელი: „მოულოს... საყუხები და ვარლღები და საცხინველები“ O, ეს. 3, 19.

ვარშამაგ-ი «მიტრა», «კილარი», «სულარი», «ქელი», «ტიარი»: „დაპურა ვარშამაგი თავსა მისსა“ O, —„დასლვა მითრაჲ თავსა ზედა მისსა“ G, ლევტ. 8, 9; „დაპურა მათ ვარშამაგები“ O, —„დასლვა მითკილარები“ G, ლევტ. 8, 13; „აღიძარცუე ვარშამაგი დი აღივადე გვრგვნი“ O, ვხეა. 21, 31; „ვარშამაგი იგი, რომელ იყო თავსა მისსა... იღვა... თჳსა შეეცილი ერთსა აღვილსა“ C, —„სულარი იგი, რომელ იყო თავსა მისსა... მდებარე... თჳსაგან, შეეცილი ერთსა აღვილსა“ DE, ა. 20, 7; „უძლურთაჲ ზედა მიიჭუნდა თელისა მისიანგან ვარშამაგებთა და ოლარებთა“ ხაქ.მოც. 19, 12; „შეიკრნეს... თანა... ტიარებისა და პერიენიმებისა და შესამოსლებისა მათისა“ M, დან. 3, 21; „მოხვა ვარშამაგი იგი, თუალთა მისთა“ III მფ. 20, 28; „ეაცინ ესე შეიკრნეს ნიფხავ-კუართითურთ მათით და ვარშამაგით“ O, —„მამრნი იგი შეიკრნეს სარავარებისა თანა მათისა დი ტიარებისა“ M, დან. 3, 21.

ვარცლ-ი კოკა, ღოქი: „ვახილე ვარცლი ერთი მღვობარც“ ღმ. შობ. 191, 5; „ვარცლსა თათლი შთაასხეს“ Sin.—6, 168r.

ვარცხნა იხ. გამოვარცხნა, დავარცხნა, სავარცხალი.

ვარხუ pelecanus: „ვემაგავსე მე ვარხუსა მას უდაბნოასსა“ ფს. 101, 7.

ვარჯ-ი ქორჩორი, «თხემი»: „აღმიღო მე ვარჯითა თავისა ჩემისაჲთა“ O, —„აღმიღო, მე თხემითა თავისა ჩემისაჲთა“ pb, ვხეა. 8, 3; „მზრდელი ვარჯსა თმათა თქსთასა“ G, რიცხ. 8, 5. იხ. ვარჯიანი.

ვარჯო(ვ)ან-ი ქორჩიანი, ხმორმტოებიანი: „ხესა ქუეშე ვარჯოანსა“ G, II მფ. 12, 2; „ვითარცა ფურცელი გამოცენებული ხესა ზედა ვარჯოვანსა“ O, ზირ. 14, 19. იხ. ვარჯი.

ვარჯპარსულ-ი თავგებპარსული: „აღდადებდით კაცთა ზედა ზღუდისათა ვარჯპარსულთა“ O, —„ვმა ყოვთ კაცთა ზედა სკირადათა განხიციებისათა“ G, იერემ. 28, 21. იხ. პარსული.

ვანილისკო ჭარბი, გველი: „განსტლა ვასილისკოჲ იგი ძალითა ქრისტესითა“ მ. ცხ. 422v

ვასირ-ი დალაქი: „მახალი ვასირთაჲ არა აღვიდეს თავსა მისსა“ O, I მფ. 1, 11.

[ვასხ-ი] იხ. მავასხებელი, მევასხებელი, მივასხება, მოვასხე.

ვასხება სესხება: „მაგასხენ მე სამნი პურნი“ ლ. 11, 5; „უძლეოთ აგასხო ვეცხლი ძმასა შენსა მკოდვსა“ O, გამოსლ. 22, 25; „ეწყლინ და ავასხის“ O, იგ. სოლ. 12, 12; „ავასხებდენ შენ ნათესავთა მრავალთა, ხოლო შენ არა ივასხებდენ“ M, II მფ. 22, 12; „ავასხის ცოდვილმან და არა მიაგის“ ფს. 36, 21.

ვასხება სესხი: „ნუ დაგვარდები თავით თქსით ანკანაკებითა და ვასხებითა“ O, ზირ. 18, 23.

ვაშა: „თქვა გულმან ჩემმან; ვაშა“ O, აობ. 31, 29; „ნუ იტყვან გულსა მათსა: ვაშა, ვაშასლესა ჩუენსა“ ფს. 34, 25.

ვაშკარანი-ი «ვულა», «ჭურჭელი», აბგი; საგანძური, სალარი: „ნურარაჲ გაჭენ ვზასა ზედა: ნუცა ვაშკარიანი, ნუცა პური“ ლ. 3, 3; „ნუ მიიღებთ... ნუცა ვაშკარიანსა ვზასა ზედა“ DE, —„ნუ მოიგებთ... ნუცა გულაჲ ვზასა“ მთ. 10, 10; „არა იყოს ვაშკარანსა შინა შენსა სასწორი“ G, —„ნუ იპოვების ქურქელსა შენსა შორის სასწორი“ M, II მფ. 25, 13; „ვაშკარანი ერთი იყავნ ჩუენი“ O, იგ. სოლ. 1, 14.

ვაშლ-ი malum, pomum; malus: „შემცირდა... ვაშლი“ O, აოგ. 1, 13; „ვაშლსა ქუეშე განგაღძვე შენ“ O, ქება 8, 5.

ვაშლ-ი სპილენძისა-ი «მროწლის სახე»: „ვაშლნი სპილენძისანი ოთხასნი ორთავე ზღუთანი“ pb, —„მროწლის სახენი ოთხასნი ორთა მათ სატახართა“ III მფ. 7, 42.

ვაშტ-ი «ვახი», წინააღმდეგომი: „აღდგა ვაშტად ძმისა თქსისა“ G, —„ვახად აღდგა მას“ M, II მფ. 19, 16.

ვაცი «წალი», მამალი თხა; თიკანი: hircus, haedus: „მოიბოთ ვაცი ერთი თხათაგან“ M, ლევტ. 3, 8; „ვაცი თხათაგან ცოდვათათჳს უფალსა“ G, —„წალი ერთი თხათაგან ცოდვათათჳს უფლისა“ pb, რიცხ. 28, 15; „ვაცი თხათაჲ მოვიდოდა ბლუარით კერძო“ O, დან. 3, 5; „ვაცი სმ(ნი)ერი“ ოქრ.-გურტი. 226, 25; „ამოვარ იქმნებოდეს ვითარცა ველური ვაცი“ მსჯ. 25, 7; „შეწიროს... ვაცი თხათაგან ცოდვისათჳს“ O, —„მოკუაროს... წალი თხათაგან ცოდვისათჳს“ G, ლევტ. 5, 8. იხ. ირემ-ვაცი.

ვაც-ბოტ-ი თხა, hircus, haedus: „ვაც-ბოტისა აისერი გაქუს“ ჟუანშ. 180, 7. იხ. ბოტი.

ვაც-ირემ-ი oryx: „შეამნეთ... კამბეში და ვაც-ირემი“ G, II მფ. 14, 5. იხ. ირემი.

ვაჭარ-ი მომსყიდველი; «მოთვარდული»: „მსგავს არს სასუფეველი ცათაჲ კაცსა ვაჭარსა, რომელი ეძიებნ კეთილთა მარგალიტთა“ მთ. 13, 45; „ვაჭარნი მისნი მოთვარნი არიან და მფრდელნი მისნი დიდებულნი“ I, ეს. 23, 8; „სხლეს აღვილსა ვაჭართასა, რომელთა შემოაქუნდა თევზი სავაჭროდ“ I, ნეემ. 13, 16; „ვაჭარნი რაჲ აღასრულოს სავაჭროჲ თჳსი, ისწრაფინ წარსლავად სხედ თჳსად“ A—25, 145v; „მნიაღ იქნეს ვაჭარი ცოდვისაგან“ pb, —„არცაღა იქნეს მოფარდულმან თავი თჳსი ფრჩეულებსაგან“ O, ზირ. 26, 28. იხ. განავტა, ვაჭრობა, მოყვარე, მოვაჭრება, სავაჭრო, სავაჭროთაგანი, ხუარხლის ვაჭარი.

ვაჭრობა ყიდვა, შეძენა, მოგება: „რამ-იგი ივაჭრეს“ ლ. 19,15; „ივაჭრობდით მას შინა და მოიგებდით მას ზედა“ **ო.** დაბ. 84,10; „ივაჭრით და შევიძინეთ“ **იქ.** 4,13; „აქლემებსა და ვერძებსა და ტარებებსა, რომელსა გვაჭრობდეს შენ ვაჭარნი“ **ო.** ეზექ. 27,21; „ივაჭრობდით ამას, ვიდრემდე მოვიდეთ“ ლ. 19,18

ვაჭრობა სავაჭრო: „წარვიდეს... რომელნიმე ვაჭრობად“ **ც.**—„წარვიდეს... რომელნიმე სავაჭროსი თქნისა“ **მთ.** 22,6 **იხ.** გაქარი.

ვახ-ი «ვაშტი», «ძმაცუვა», გულდვირობა, ცუდის ზრახვა: „ვახად აღუდგა მას“ **მ.**—„იღვო ვაშტად ძმისა თქნისა“ **ც.**—„ძმაცუვად აღდგა მას ზედა“ **პბ.** II **შე.** 19,18; „ვახი გულსა გდგა აბესალომა ამნონისათჳს“ **ო.** II **შე.** 13,22.

ვახად თვის, მაგიერ: „მოყუდა აბინერ ვახად სისქოსა ძმისა მისისა ასაიელისა“ **ო.** II **მე.** 8,27; „ვახად“ **ო.** II **მე.** 8,20.

ვახშ-ი «აღნადგინებთ», 96: „არა მოჰვანხო ძმისა შენსა ვახშო ვეცხლისა“ **ც.**—„ნუ მოჰქვდით ძმისა შენსა აღნადგინებთ ვეცხლისა“ **მ.** II. **შე.** 23,19; „რომელი განამრავლებდეს სიმდიდრესა თქნისა ვახშით და აღნადგინებთა“ **ო.** **იგ.** სოდ. 28,8; „მოვედ მე და ვახშითურთ ექმენ იგი“ **ც.**—„მოამტა-ვედ და აღნადგინებთ ითურთ ექმენ იგი“ **DE.** ლ. 19,28; „არა დასდგა მას ვახშო“ **ო.** **გამოსლ.** 22,25; „ვეცხლის მოყუარეთ არა დაუტყვეს აღნადგინებისა ვახშო მოღუბად“ **მ.** სწ. 64,8; „უპუთუ ვახშო მისი არა ითხოვოს, თავნი სიხარულთ მიესცნეთ“ **ლიმ.** 80,18; „სცხსა და ვახშსა შეერდომილ იყო ღიდასა“ **ც.**—**240,189** **იხ.** მოვანშება, უეხანოდ.

ვახშობა: „დაიყვანა იგი, რადგან ივახშმოს მის თანა“ **სიმ.**—11,111v.

ვაჰანაკრა კუ: „ვაჰანაკრა და კუვი ზღვსაჲ, ეშაბ-თეგზის მსგავს არს“ **ფი.** XX,6

ვაჰან-ი მავანი: „შენ, ვინმე ვაჰანო დედაცო, მოგუაღე ჩუენ თანა“ **მ.** ცხ. 192r; „შენ, ვაჰანო კაცო“ **მ.** ცხ. 126r.

-ვე: „რომელსა საყოფლად აქუნდავე საფლავები“ **DE.** მრ. 5,8; „უზობილვე მას შინა ვარ“ **ხაქ.** მოც. 22,28; „ყოველივე შესაძლებელ არს“ **მრ.** 9,28; „ვერი იგი უზორვიდავე“ **ო.** IV **მე.** 15,4; „მოვიდეს ივინი საპყრობილესავე მას“ **ფოკა** 844v.

ვედ- გაფრთხილება, ფრთხილად შენახვა: „ამჟამდინან ყრმაჲ იგი ჩემი აბესალომ“ **ო.** II **მე.** 18,13.

ვედ-/ვიდ- **იხ.** სლვა.

ვედრ-ი ანდერძი, აღთქმა, მიბარებულნი: „ვედრი იგი დაიმარხე“ **I** ტიპ. 6,20; „სტუვის მოყუასა“ **ვედრ-ისათჳს**, ვინა ზიარებისათჳს“ **მ.** **ლევიტ.** 9,2; „ვედრისა მისთჳს, რომელ ვედრად აქუნდა მას“ **მ.** **ლევიტ.** 6,4.

ვედრ-ი «მწირი», უცხო, გადმოხვეწილი: „უფალმან დაიცივნის ვედრნი“ **ც.**—„უფალმან დაიცივნის მწირნი“ **ქ.** **ფს.** 145,9; „ვედრსა და თბილსა და ქუთისსა ნუ ჰმძლავრობთ“ **I.** იერემ. 22,8.

ვედრ-ი თხოვნა; «ვედრი»: „მოუვლინის ვედრი მრავალ-გზის ნეტარსა ნერსს“ **ნრს.** 71,21; „უფალმან დაიცივნის ვედრნი (მწირნი)“ **ფს.** 145,9. **იხ.** ვედრება, მოვედრე, მოვედრება.

ვედრად ჰონება მიბარება: „ვედრისა მისთჳს, რომელ ვედრად აქუნდა“ **ო.**—„ვედრა, რომელი დაევედრა მან“ **ც.** **ლევიტ.** 6,4.

ვედრება «ლოცვა», «თხოვა», ხვეწნა: „ვედრებოდნა მას“ **მთ.** 8,5; „მე მათჳს გვევედრებნი“ **DE.**—„აწ მე მათჳს გლოცავ“ **ი.** 17,9; „ვედრებოდნა უფალსა მანაჲ“ **მ.**—„ილოცა მანოემან უფლისა მიმართ“ **ც.** **მხქ.** 13,8; „ვედრებოდნა შენსა წინაშე შენსა სახლსა ამან“ **მ.** II **ნეტ.** 6,24; „ვითარცა მგეობარი, გვედრებნი შენ ვედრებით“ **მ** სწ. 24,9. „ისმინე, უფალო, გმად ვედრებისა ჩემისაჲ“ **ქ.**—„ისმინე, უფალო, გმად ლოცვისა ჩემისაჲ“ **ც.** **ფს.** 27,2; „მამხელე ვედრებასა ჩემსა“ **III** **მე.** 6,28; „თხოვა ჩემი და ვედრებდა ჩემი ესე არს“ **ო.** **ესთ.** 5,8; „არა შეურაცხო ვედრებაჲ (თხოვაჲ **ც.**) მათი“ **ქ.** **ფს.** 101,18; „გმად ბაგეთაგან ისმა ტირილისა და ვედრებისაჲ“ **I.** **იერემ.** 8,21; „ყური მიუპყრა ვედრებასა მისსა“ **ვარ.** 815; „ისმინი უფალმან გმად ვედრებისა (ლოცვისა **ც.**) ჩემისაჲ“ **ფს.** 6,10; „ნახარარი მიუგულენდეს... ვედრებისთა დიდითა“ **ნრს.** 72,6; „შენდამი განვეცხადენ ვედრებანი ჩემნი“ **I.** **იერემ.** 20,12; „ღმერთსა ესმის მღუფრი-ადიცა ვედრებაჲ“ **მ.** სწ. 19,19. **იხ.** დავედრება, ვედრება, ვედრებელი, მივედრება, სავედრებელი, შევედრება, შე-მოვედრება.

ველ-ი «ყანა», «გებრიკი», «ველობი», მინდორი: „რომელი ველსა გარე იყოს“ **მთ.** 24,18; „განვიდენ ველად“ **მ.**—„წარვიდენ განებაჲ“ **ც.** **რუთ** 2,2; „მომივალი ველით (აგარიკით **ც.**)“ **DE.** მრ. 15,21; „სახლნი ველისანი, რომელთა არა იყოს ზღუდე“ **ც.**—„სახლნი, რომელნი იყვნეს აგარიკსა, რომელთა არა იქუს ზღუდე გარემო“ **პბ.** **ლევიტ.** 25,31; „დაბანი მათნი ველოსა ზედა: ესთათლი და სარაჲ“ **ც.** **ესთ** 5, 15,23; „მოსრა... ნაგები და ველი“ **მ.**—„მოსრა... ნაგა და ველობი“ **ც.** **ესთ** 5, 10,40; „წარავლნა იგი ველად თჳსა ძოვანად ღორთა“ **ლ.** 15,16; „ნეთა ველისათა მოსცენ ნაყოფი მათი“ **ო.** **ეზექ.** 34,27; „ყოველი თივაჲ ველისაჲ განვეს“ **I.** **იერემ.** 12,4; „ველ იქმნიან“ **ფს.** 103,8.

ველსა გარე გარეთ: „რომელი ველსა გარე იყოს“ **ო.** **ეზექ.** 7,15.

ველისა-ჲ ველური: „მიხედეთ შრომანთა ველისათა“ **მთ.** 6,28; „მთისა და ველისანი დამკდრებულ იყვნეს“ **ო.** **ხაქ.** 7,7; „დაიღუპნა ვითარცა მკვებნი... ველისამან“ **ფლკტ.** 145,28. **იხ.** ველის(ა) პირო, ველის-ყრდელი, ველობი, ველო(ვ)ანი, ველურება, ველურ-ქმნული, ვარი ველური.

ველის(ა) პირ-ი ველის თავი ან ბოლო: „მახოზებლად ველისა პირსა“ **ხაქ.** 12,14. **იხ.** პირი.

ველის-ყრდელ-ი «მდოგუ», ლერწამი: „უცომოდა და ველის-ყრდელისა თანა ჰამონ იგი“ **ც.**—„უცომოდა და მდოგვთა ჰამონ იგი“ **პბ.**, **რაცხ.** 9,11; „უცომად ველი-ს-ყრდელისა თანა ჰამედ“ **ო.** **გამოსლ.** 12,8; „მანა-

ნაშ მოგვ... და თქვენ ველოზ-ს-რ-დ-ე-ლ-ს-ი გულს გოთუ-
მიდა ჭაბად H—241, 540. იხ. ყრდელი.

ველოზ-ი (ველი), მინდორი, ჭილა; „მოსრა... ნავი და
ველოზი“ G, „მოსრა... ნავი და ველი“ M, ახუ ნ.
10, 40; „დამკვდრებულის... სამხარსა და ველოზსა“ G,
„რომელი დამკვდრებულ იყო... სამხრით და ველით“ M,
მხ. 1, 9. იხ. ველი.

ველოზან-ი, ველოზან-ი (ზბარი): „მთათა ზედა ველო-
ვანთა ილიდეთ სასწაული“ I, გხ. 12, 2; „ქუეყანა მთიანი
და ველოზანი (არს)“ G, „ქუეყანა მთა და ზარი“ M,
II მხ. 11, 11. იხ. ველი.

ველოზ-ი გარეული; „გაუცხებულის“ „ვეს იყოს კაც
ველოზ“ O, ლაზ. 16, 12; „თავლ ველოზრი“ მთ. 3, 4;
„შეოლო ძელი ფართო ველოზისაგან ფიქვსა“ H—
241, 702. იხ. ველი.

ველოზრება: მრთ. A. ანტ. ლ. 10.*

ველოზრქმწულ-ი (გაუცხებულის): „ველოზრქმწულ ხარ
ღმრთისაგან“ A, „გაუცხებულ ხარ ღმრთისაგან“ სხტ.
128, 4. იხ. ველი, განველერებულის.

ვენაჟ-ი (საყურძენი), (საყურძენი), (ვენაჯოვანი),
(სანერგე), (ზბარი, ზვარი; წმინდოვანი): „ვენაჟი-
საგან სოლომონსა ვენაჟი მათი“ G, „საყურძენსა
მისგან სოლომონისა იყო საყურძენი მათი“ M, II მხ.
32, 32; „იქმოდე ვენაჟსა ჩემსა“ DE, „იქმოდე საყურ-
ძენსა ჩემსა“ C, მთ. 21, 25; „ვენაჟსა შენსა არა სთესო
თითო ფერი“ G, „ვენაჟთვანსა შენსა არა სთესო
სხუა ფერი თესლ“ P, ლავი. 19, 19; „ვენაჟები მათი
გომორელთაგან“ M, „სანერგე მათი გომორით“ G, II
მხ. 32, 32; „ვითარცა ვენაჟმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი
თავით თვისთ“ DE, „ა. 15, 4; „არღარი ესუა ნაყოფისაგან
ამის ვენაჟისა“ ლ. 22, 12; „შე ვარ ვენაჟი ქემარო-
ტი, და მამა ჩემი მოქმედი არს“ ა. 15, 1; „ვითარცა და-
სცვის ვენაჟსა ფურცლო“ I, გხ. 24, 4; „გამოაბას ვე-
ნაჟსა სავდარი მისი“ გაზ-დაქ. 124, 22; „ველმა სე-
ტვთა ვენაჟები მათი“ C, ფხ. 77, 47; „არა არს ყურძენ-
ი ვენაჟთა მათი“ O, ლავი. 19, 19; „ვითარცა მუშაჲმან,
რამის ახლოს ვენაჟი ნაყოფისა გამოიღებულად, განწმი-
დის იგი, რამთა უმრავლესი ნაყოფი გამოიღოს“ მ. სფ. 218,
15; „ვითარცა ვენაჟმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით
თვისთ“ C, „ვითარცა-იგი ნახსლავსა ვერ გულ-წიფე-
ბის ნაყოფისა მოლუბად თავით თვისთ“ DE, ა. 15, 4. იხ.
ვენახის(ა)-მოქმედი, ვენაჯოვანი, ვენაჯე, სვენაჟე.

ვენაჟი(ა)-მოქმედი: „პრეტა ვენაჟის-მოქმედსა
მას“ ლ. 13, 7; „გლონი მის ქუეყანისანი დაუტევნა ნაბუზარდანი
ვენაჟის-მოქმედად და მეუწეოდ“ O, IV მხ. 25, 12;
„მოიღენ... მწველად და ვენაჟის-მოქმედად შენდა“
გხ. 21, 5. იხ. მოქმედი.

ვენაჯოვანი-ი, ვენაჯოვანი-ი (ვენაჯოვანისა) (ვენაჟი), (ვენა-
რი): „ვენაჯოვანთა და ზეთის-სეიანთა, რომელნი არა
დამწერგენით, შებით“ G, „ვენაჟები და ზეთის-ხილავი-
ნები, რომელ არა დამწერგეთ თქვენ და სქამთ“ M, ახუ ნ.
24, 12; „დამწერგენ ვენაჯოვანნი და დაემწენენ მთ
შინა სასოებით“ I, გხ. 25, 26; „დამაღვინეს მე მცველად
ვენაჯოვანსა“ O, მხ. 1, 5; „ვერწით პუო ვენაჟთვ-

ნი შენი და ლელოვანი შენი“ O, გამოხლ. 22, 11; „ვენა-
ჯოვანთათჳს და სარწყოანთა მისთა შეოთენ და განი-
კაფებინ“ მ. ცხ. 76v. იხ. ვენაჟი.

ვენა-ი იხ. მეგეპე.

ვერ არ-შეძლებია: „ვერ დგეს ზღვლი იგი მახურებასა
მას“ IH მხ. 2, 11; „მეისარი ვერ დაუდგეს“ O, აიხ 2, 15;
„ვერ იხილის ნათელი მზის-თუალისაჲ“ ფაზ. 1, 6.

ვერ-შეშეცა: „ვერ-შეშეცა შეუძლო ამან... ყოფად,
რამთამა ესეცა არა მოკლდა“ ა. 11, 27.

ვერ-შეცა: „ვერ-შეცა ვანერა ყოველი კორცელი“
მრ. 18, 20; „ვერ-შეცა რას შემძლებელ იყო საჭმელ“ ა.
2, 22.

ვერლარა ველიარ: „ვერლარა მისილოთ მე“ მთ.
22, 22; „ვერლარა ექლა“ ა. 21, 6.

ვერცა ვერც: „ვერცა ჯაჭვთა ვერლარაგან უძლის
შერვად მისა“ მრ. 5, 2; „ვერცა ბურის-ჭამად ჰეილ“
მრ. 6, 21.

ვერცადა ველიარც: „ვერ ქელეწიფა მათ ვერცა-
და ბურისა ჭამად“ მრ. 2, 20. იხ. ვერა, ვერარა, ვერვინ,
ვერლარაგან.

ვერა ვერაფერი: „ვერას პოეებდეს“ ლ. 19, 42.
იხ. ვერ.

ვერაგ-ი მზავეარი, პირის გამტეხი: „ვერაგმან იხი-
ლა უკეთურა ტანჯვას შინა“ O, ავ. სოლ. 25, 6; „ყოფად
გუჲ არს და ვერაგ პირუტყვ იგი“ ფაზ. XVIII, 2;
„ვითარცა მელნი, უძლურ და ვერაგ“ მ. სფ. 271, 9. იხ.
ვერაგობა, მოვერაგება, სივერაგე, უვერაგესი.

ვერაგობა მზავერობა: „არა ვალთ ჩუენ ვერაგობით“
II კორ. 4, 2; „რამთა ვისწოთ მათი ვერაგობაჲ“ მ. ცხ.
25v; „ხეკულებითა და ვერაგობითა თჳსთა შემოიღოს
ემშაჲმან განდგომილებაჲ“ ა.-ე. 150, 16v. იხ. ვერაგე.

ვერარა ვერაფერი: „ვერარას პოეებდეს“ ლ. 19, 42;
„ვერარაჲთ ვერ დააწმენა“ ა.-ე. 45, 9. იხ. არა.

ვერვინ ვერავინ, (არავინ): „ვერვინ (არავინ DE)
განცხადებულად იტყოდა მისთჳს“ ა. 2, 12; „ვერვის ტელ-
ეწიფებოდა წარსლვაჲ მიერ გზით“ DE, მთ. 2, 25. იხ. ვინ.

ვერ-მიახლება მიახლებლობა: „წმობდა უკუე სიმრავლმ
იგი ეშაჲთაჲ განკვრევბით ვერ-მოახლებასა მას ზედა
მისსა“ ბარლ. 225v. იხ. მიახლება.

ვერ-მოხვედრა ატდენა, ვერ-მოხვედრა: „როჲელსა
იგი იფინამე ვერ მოხმებ ჳენს“ I ტაშ. 1, 6. იხ. მი-
თხვეა.

ვერლარაგინ ველიარაგინ: „ვერცა ჯაჭვთა ვერდარაგინ
უძლის შერვად მისა“ მრ. 5, 2. იხ. ვერლარა

ვერ-შეშეცებელ-ი (უშეშეცელი): „რომელნი ვერ-შეშე-
ცებელ იყვნეს, უსრულნი დღეთა სიჭაბუკისათა“ ოსკ.
12, 12; „ვერ-შეშეცებელ იყოს ჭელითა“ P, „უ-
ძლურ იყოს ჭელითა“ G, ლავი. 25, 15. იხ. შეშეცებელი.

ვერ-შესაძლებელ-ი (შეუძლებელი): „ვერ-შესაძლ-
ებელ არს ესე“ C, „შეუძლებელ არს ესე“ DE, მრ. 10, 27;
„ვერ-შესაძლებელ იყო კაცთა შეუდრებით აღდგომად“
ა. რომ.-კურთხ. მოხ. 152, 9. იხ. შესაძლებელი.

* წყარო ფანტოთა მიწერილი (რედ.)

ვერძი-«წულგებრივი», მამალი ცხვარი: „შესწირვი-
დეს... გინა თუ ვერძსა, გინა თუ ნეზუსა“ **ო**, „შესწი-
რავს... გინა თუ წულგებრივთა, ანუ თუ მდებრთაგან“
გ, **ლევტ.** 8,1; „შესწიროს... ვერძი უბიწოდ ცხოვართაგან“
მ, **ლევტ.** 5,15; „მოსცემდა ხარკსა... ას ათასსა ვერძ-
სა ურისგულსა“ **ო**, **IV მფ.** 8,4; „შესწირეთო უფლისა
შვილთა ვერძთასა“ **ფხ.** 28,1; „ვერძი ერთი სწიგრი“
ოქრ. **აფურთხ.** 226,25; „ცხოვარი სრული, ვერძი წელი-
დადელი“ **ო**, **გამოსლ.** 12,5; „ედგას სამწყსოსა თქსა ვერ-
ძი“ **ო**, **მალ.** 1,14.

ვერზუ ვერზე, populus alba: „ადმოფაცუნო... ძელჭეაჲ
და საროჲ და თელა და ეერხჳ“ **ი**, **ეს.** 41,19; „მუნასა
და ვერხუსა ქუეშე და ზეთა საგრილთა“ **ო**, **ოცხე** 4,18.

ვესტარიტი-ო თერძი: „მომანლდა ვესტარიტი მისი და
მეუმე“ **მ**, **ცხ.** 812f.

ვეტუჳ, ვეტჳოდე, ვეტჳოდი **იხ.** სიტყუა.

ვეფხი ვეფხვი, ავუზი; pardus, pardalis, leopardus,
panthera: ვითარცა ვეფხი მან განჯუნენს იგინა“ **ო**, **ზირ.**
28,27; „ვეფხი განსუენებდეს თიკანთა თანა“ **ი**, **ეს.** 11,8;
„ვეფხი სხუაჲ ვითარცა ვეფხი“ **ო**, **დან.** 7,6; „შე ვარ...
ვეფხი სახლსა ზედა ფერქმისსა“ **ო**, **ოცხე** 5,14; „ქურტიკი
იელტინ ვეფხისაგან“ **მ**, **სწ.** 151,8. **იხ.** აქლემ-ვეფხი.

ველა კიდევ: „შე-ველა-სძინა მის ბრძანებასა დარელ
მეფემან“ **ო**, **I ეზრა** 6,27.

ვეშაპი-«ურჩხული», **«დევი»**, **კიტი; draco, cetus**:
„ვეშაპი“ **ო**, „ურჩხული“ **მ**, **ესთ.** 11,6; „შენ შეპმუ-
სრე თაევბი ვეშაპისაჲ“ **ფხ.** 78,14; „მოვლინის... შაპ-
ჯლი... ვეშაპსა მს ზედა, გოელსა დრკუსა“ **ი**, **ეს.** 27,1;
„უბრძანა უფალმან ვეშაპსა მას და გამოაგლო იონა გმე-
ოდ“ **ო**, **იონა** 2,11; „მოთყვანოს ვეშაპი იგი სამკადუ-
რითა“ **ებ.** **კვბრ.** **ადგხ.** 280,11; „მუცელსა მას ვეშაპისა-
სა“ **მთ.** 12,40; „ყოს ტყეაჲ ვითარცა ვეშაპთაჲ“ **ქხ.**, „
ყონ ტყეაჲ ვითარცა დევთაჲ“ **ო**, **მთქ.** 1,8.

ვეშაპაკი-ბუდე, ზეჭბი, ნაჭუჭი: „მრისეს... სასიღლად
ქორბანდელთა, ვეშაპაკთა და ჯაჭუთა და კელაბართა“
ი-ფ. 28,17.

ვეშაპ-თეფზი: „ვეპანაკრამ, კუვი ზღვსაჲ, ვეშაპ-თეფ-
ზისა მსგავს არს“ **ფიზ.** **XX**,7. **იხ.** თეფზი.

ვეცხლ-ი: ვერცხლი, ვერცხლეული, ფული: „მიუწო-
ნეს მას თცდათი ვეცხლი“ **მთ.** 26,16; „ვეცხლი მიაი
არა მისცეს აღნადგინებად“ **ფხ.** 14,5; „არა მიჰდე შე ვე-
ცხლითა საეუმეველი“ **ი**, **ეს.** 48, 24; „ვეცხლი და
ოქროჲ უქმნა ბაალსა“ **ო**, **ოცხე** 2,8; „გამოიხონენ კაცთა
გელით-ქმნულნი მათნი ვეცხლისანი“ **ი**, **ეს** 81,7; „აღ-
მოიღო ვეცხლი ბალანტისაგან“ **ჰ**—**241,594**.

ვეცხლით-მოხილ-ი ვერცხლით შემოქმედილი: „ფრთე-
ნი ტრედიანი ვეცხლით მოხილნი“ **ფხ.** 67,14; „შეა-
გონე კრპნი ვეცხლით მოხილნი“ **ო**, **ეს** 80,22. **იხ.**
მოხილი.

ვეცხლით-მოფარდულ-ი ვერცხლით სციდელი: „ვეც-
ხლით-მოფარდულმაჲ მომან მოირტყეს ძაძაჲ წელ-
თა მათთა“ **ივდ.** 4,9. **იხ.** მოფარდული.

ვეცხლით-სციდულ-ი ვერცხლით/ფულით ნაყიდი:
„ვეცხლით-სციდულმაჲ წინა-დაიკეთოს“ **ო**, **გამოსლ.**
12,44. **იხ.** სციდული.

ვეცხლით-ფრდილ-ი ვერცხლით ნაყიდი: „წინა დაიკ-
ეთოს... ვეცხლით ფრდილმაჲ“ **ო**, **დაბ.** 17,18. **იხ.**
ფრდი (ილი).

ვეცხლის-მოყუარე მოყუარულ-ი: „ვეცხლი-მოყუ-
არე იყენა“ **ლ.** 16,14, „რომელაჲ ჟუჟარან გემონი იგი,
ვეცხლის-მოყუარულ არს“ **მ**, **სწ.** 158,19.

ვეცხლის-მოყუარება: „მირი ყოველთა ბოროტთაჲ არს
ვეცხლის-მოყუარება“ **მ**, **ცხ.** 13v. **იხ.** ყუარება.

ვეცხლის-მშრომელ-ი **«მჭედელი»**: „მოიხუნა დედამან
მისმან ორასნი ვეცხლთაგან და მისცნა ვეცხლის-
მშრომელსა და ქმნა იგი ქანდაკებულად“ **გ**, **მსჯ.**
17,4; „მისცნა ვეცხლი-მშრომელსა“ **გ**, „მისცა
იგი (ვეცხლი) მჭედელსა“ **ქხ.** **მსჯ.** 17,4. **იხ.** მშრომე-
ლი, მჭერი.

ვეცხლის-მჭედელ-ი **ოქრომჭედელი**: „ვეცხლის-მჭე-
დელი იქმოდა ტაძართა ვეცხლისთა“ **საქ.** **მოც.** 19,24;
„ცოდად ჰედს ვეცხლის-მჭედელი“ **ი**, **იერემ.** 6,29;
„იერემოჲ ვეცხლის-მჭედელმან, რქამ გამოადონენ
ოქროსა“ **მ**, **სწ.** 309,36. **იხ.** მჭედელი.

ვეცხლის-სიყუარულ-ი: „ინგორები მე მჭვრესი შინა ცო-
დისასა... ვეცხლის-სიყუარულსა“ **მ**, **სწ.** 281,10.
იხ. სიყუარული.

ვეცხლის-უყუარულ-ი: „ვეცხლის-უყუარულ იყენით
სახითა“ **პეტრ.** 18,5; „ჯერ-არს... იყოს... ულაღელ, ვეც-
ხლის-უყუარულ“ **ი**, **ტამ.** 8,3. **იხ.** [უყუარული]

ვეცხლმოძერწულ-ი: „ვეცხლმოძერწულად და ოქ-
როვდითად აღაშენენს ეელსინი“ **მრთ.** **S კ.** **იერ.** **ადდ-**
გომ. 161,88. **იხ.** მოძერწული.

ვეცხლწყალ-ი ვერცხლისწყალი: „თანა-აც... განყოფაჲ
ნივთთაჲ ვითარცა ვეცხლწყალი“ **გრ.** **ნოს.** **კაც.** **აგებ.**
212,7. **იხ.** წყალი.

ვთომა **იხ.** გავთომა, გავთული, განვთომა, განვლ-
თომა.

ვიარები **იხ.** არება, საარება.

ვიდრე **«სადა»**, **საით**, **სად**: „ვინაჲ მოხუალ ანუ ვიდრე
ხუალთჳ“ **მ**, „სადა წარხუალ და ვინაჲ მოხუალ“ **გ**,
მსჯ. 19,17; „არა უწყო, ვინაჲ მოვალნ, ანუ ვიდრე ვალნ“
ი, 8,8; „აქა ვიდრე ხუალ, უფალთჳ“ **პეტრე** **მოც.** 44,27;
„ვიდრე ვალა ღოზი შესულად“ **ო**, **ნათმ** 2,11. „მოგდევდ
შენ ვიდრეცა მიხუალ“ **ლ.** 9,57; „ვიდრეცა შევიდოდა“
მრ. 6,56.

ვიდრე ვინემ, **«ზე»**: „კაცი უპატიოსნეს იყოს უფროჲს ვი-
დრე ანთაკი სოფრით“ **ი**, **ეს.** 18,12; „ღამის-მოყუარე არს
ვიდრე დღისაჲ“ **ფიზ.** **VIII**,2.

ვიდრე არა ვინემ, **«ზე»**: **«ვიდრე-ღაჲ»** „მრავალ
შელ ესწენს ზერწაჲ მას ვიდრე არა ამის, რომელსა
ესლა ქმარი“ **ფიზ.** **XII**,22; „ვიდრე არა მჭელისაგან
ერთი სასწაული დავდრომაღ“ **ც**, „ვიდრე აღა მჭელ-
ისაგანი ერთი... დავდრომაღ“ **DE**, **ლ.** 16,17.

ვიდრე-ლა არა, ვიდრე-ლა, ვიდრე-ლა **ვეიდრე** არა: „უჭოტეს არს... შესწავლ... ვიდრე-ლა არა ორთა თულადა სხმასა“ **მთ. 18,9**; „ვიდრე-ლა შეჟულსაგანი ერთი მობატული დავრდომად“ **DE, — „ვიდრე არა შეჟულსაგანი ერთი სასწაული დავრდომად“ C, დ. 18,17**; „ქორწინებას უბრძანებს, ვიდრე-ლა სიძესა“ **Sin. — 11,841v.**

ვიდრე, ვიდრე—მდე **ვეიდრემდე**, **ვეიდრე არ-ლა**, სანამ, -მდე; თუ; **ემი-ა**: „ვიდრე არა პირველად შეკრას ძლიერი იგი“ **მთ. 12,29**; „ვიდრე ყოფად მდე მისა მუცელსა“ **DE, — „ვიდრე არ-ლა შეთვრდომილ იყო იგი მუცელსა“ C, დ. 2,21**; „ვიდრე დაფარვად მდე ნაგისა მის ღელვითაგან“ **მთ. 8,24**; „ვიდრე დღისი არს“ **ი. 3,4**, „აბრაამითან ვიდრე დავითისამდე“ **მთ. 1,17**; „ბნელსა შინა არს ვიდრე აქამომდე“ **I იოანე 2,8**; „ხისხლითან აბელის მართლისაგან ვიდრე სისხლამდე ზაქარიასა“ **DE, — „ხისხლითან აბელის მართლისაგან მისი სისხლამდე ზაქარიასა“ C, მთ. 23,35.**

ვიდრე-ლა სანამ, იქამდის რომ: „ვიდრე-ლა და კერძო მსახურებასა შთაგდებს მას“ **მ. ცხ. 20r**; „ლიდა იგი ცრემლითან ფრთად, ვიდრე-ლა დაცვა-პარ-ლის მუცლი ფსალმუნისაგ“ **მ. ცხ. 97v.**

ვიდრე-ლა, ვიდრე არა სანამ: „ვიდრე გზას-ლა იყო მის ტანა“ **მთ. 5,25**; „ვიდრე არა ეყივნოს ქა-თამსა“ **მთ. 26,75**; „ვიდრე არა მისრულ იყვნეს მისა“ **ი. 4,31.**

ვიდრე-ესე სანამ: „ვიდრე-ესე თქუენ თანა ვრ“ **ი. 14,25.**

ვიდრე-იგი სანამ: „ვიდრე-იგი ვტყალა და იესუ ერსა მას“ **მთ. 12,48**; „ვიდრე-იგი ვიყავ თქუენ თანა“ **ლ. 24,44**; „ვიდრე-იგი ტირიდა, შთახედნა“ **ი. 20,11.**

ვიდრემდე, ვიდრემდე **ვეიდრე, ვეიდრემდისა, სანამ-დე**: „ვიდრემდე შეა ძმ“ **მთ. 1,25**; „ვიდრემდე ვარ სოფელსა შინა“ **DE, — „ვიდრე სოფელსა ამას ვარ“ ი. 3,5**; „არა გაზივდეს მაგიერ, ვიდრემდე არა მოვიდეს ძმა იგი თქუენი მრწემი აქა“ **იბ. რომ. კურთხ. მოს. 158,18**; „ვიდრემდე ვილოცო“ **DE, — „ვიდრემდის თაყუანის-ესცე“ C, მრ. 14,82.** **იბ. ვიდრემდე.**

ვიდრემდის ვეიდრემდე, ვეიდრე: „ვიდრემდის მოს-ცეს თანა-ნადები იგი“ **C, — „ვიდრემდე მისცეს მას თანა-ნადები იგი“ DE, მთ. 18,30**; „ვიდრემდის არა სთქუათ“ **C, — „ვიდრემდე სთქუათ“ DE, მთ. 23,39**; „ვიდრემდის მივიდე“ **C, — „ვიდრემდე მე მივიდე იქი“ მთ. 26,36**; „ვიდრემდის სიძე იგი მათ თანა არს“ **DE, — „ვიდრე სიძე მათ თანა არს“ C, მთ. 9,15**; „ვიდრემდის მოვი-დიან მფრინველნი“ **DE, — „ვიდრე მოსლადცა მფრინველ-თა“ მთ. 18,32**; „ვიდრემდის წარმვდი სულთა ჩუენთა“ **C, — „ვიდრემდე სულთა ჩუენთა წარგულთა“ DE, ი. 10,24.**

ვიდრემე მაშ, მაშასობამე: „აბრაამისნი ვიდრემე შეილნი ხართ“ **გადატ. 3,28**; „არა ვიდრემე გნებავსა, ვითარმეა ჰმსახურე“ **ანდ. ანატ. 215,24.** **იბ. ვიდრე.**

ვიეთ იხ. ვინ.

ვიეთმე, ვიეთნიმე **იხ. ვინმე.**

ვითა როგორც, როგორ, რომ: „იყო სწავლად მათა ველმწიფე და არა ვითა მწიგნობარნი მათნი“ **მთ. 7,29**; „არა უწყი, ვითა ეპებდეს ქურთისა მას“ **მრთ. D, პეტრე და ელია 222**; „ვითა ვარი ყვრთლად“ **მ. ცხ. 82r**; „იტყვნ მამად, ვითა...“ **ი. 41,8**; „უბრძანა, ვითა...“ **ი. 52,87**; „ვითა შევიდა ებიფანე სახლსა მათსა“ **Sin. — 4,182r.**

ვითარ ვითარცა, რაა, ვეითარ სახედ, როგორც, როგორ, როცა, სანამ: „ვითარ ვტყუ“ **მთ. 7,4**; „ვითარ წერილ არს ძესა ზედა“ **C, — „ვითარცა წერილ არს ძისათჳს“ DE, მრ. 9,11**; „ვითარ ჰგონებთ თქუენ“ **DE, — „არასა ჰგონებთ თქუენ“ C, მთ. 21,28**; „ვითარ ანუ ვითარ სახედ“ **ოქრ. მარხ. და იონ. 102, 14**; „ვითარ არა აღრე პყოთ, რასა ესე ვბრძანებთ“ **B, — „არა აღრე-აღრე პყოთა ბრძანებულსა ჩუენსა“ A. სხბტ. 131, 28-27**; „ვითარ ჯდა იგი მთისა“ **C, — „ჯდა რა იგი მთა-სა მას“ DE, მრ. 12,3**; „ვითარ ღუაწლსა შეამთხვეთ უფლად“ **I, ეხ. 7,12**; „ვითარ იგი ამას იტყოდა“ **ფლტ. 186,14.**

ვითარ-ევმე **როგორც**: „ვითარ-მე ვეიტყვ“ **ი. 8,32.**

ვითარ-იგი **როგორც**, მაგალითად: „მოკლავ ჩემი გნებავს, ვითარ-იგი გუშინ მოჰყალ მეგებელი იგი“ **საქ. მოც. 7,28**; „ვითარ-იგი მტკიცედ ეპერა მას პეტრე და იოვანე“ **საქ. მოც. 8,11.**

ვითარ-მე **ვეითარ**, **როგორ**: „ვითარ-მე უკუე ეგოს მეუფება იგი მისი“ **C, — „ვითარ მტკიცე არს მეუფება იგი მისი“ მთ. 12,28**; „ვითარ-მე შემო-ხედე აქა“ **C, — „ვითარ შემოხედე აქა“ DE, მთ. 22,12**; „ვითარ-მე არს მოკითვავი ესე“ **DE, ლ. 2,9**; „ვითარ-მე შევიმოსო იგი“ **O, ქება 5,3**; „ვითარ-მე შევაგინე იგი“ **M, — „ვითარ-რა შევაგინე იგი“ O, ქება 5,8.**

ვითარმეა **რომ, რათა**: „ეფიებდეს, ვითარმეა წარ-წყმიდეს იგი“ **მრ. 11,18.**

ვითარ-რაა **ვეითარმე**, **როგორ**: „ვითარ-რაა შე-ვაგინე იგი“ **O, — „ვითარ-მე შევაგინე იგი“ M, ქება 5,8.**

ვითარ სახედ **ვეითარ**, **ვეითარცა-იგი**, **როგორ, რანაირად**: „ვითარ ანუ ვითარ სახედ“ **ოქრ. მარხ. და იონ. 102,14**; „ვითარ სახედ წარმო-ტყუნა ყოველი ბავიენი მათი“ **O, ივდ. 4,1**; „ვითარ სახედ განკურდეს შენ ზედა მრავალნი“ **px, — „ვითარ-ცა-იგი უკურდა შენთჳს მრავალთა“ O, ეხ. 52, 14.** **იბ. ვითარცა.**

ვითარ რომ: „შეჰრებს მრავალნი, ვითარ გერდარა და-ტევნად ვერცა კართა გარემე“ **მრ. 2,2**; „ქალაქებდა და იტყოდა, ვითარ...“ **მრ. 1,7.**

ვითარ დაახლოვებით: „იყვნეს ვითარ ორ ათას“ **მრ. 5,18**; „იყო ფაში ვითარ შეათჳ“ **ი. 1,59.**

ვითარ-ი **როგორი**: „ვითარნი მცნებანი მიგცენნით თქუენ“ **I თეს. 4,2**; „ვითარ წარწყმედნე იგინი“ **მსკ. 39,15**; „ვითარ მან სინანულმან შემოპყრეს“ **მ. ცხ. 18v.**

ვითარი-ლა **როგორი**: „მ, ვითარი-ლა შეიმი მო-იწიოს მაშინ ჩუენ ზედა“ **მ. ცხ. 13v.** **იბ. ეგეითარი.**

ვითარება **თვისება**: „აღმოაჩენებს თითოფრად დაწყვლე-ბულთა ვითარებასა შინა მათსა“ **გრ. ნოს. 228,18.**

ვითარმედ რომ: „თქვანთა რომელთაჲ გურიტისათჲს, ვითარმედ...“ **ოქტ. - გურ. იტ. 225, 19;** „ეტყუდა მათ, ვითარმედ...“ **ოქტ. 11, 9;** „გულისმა-ყვეს, ვითარმედ მოიწია ჟამი მისი“ **იშტ. 121, 21;** „ნუ ჰგონებთ, ვითარმედ მოგვდღავენად შველისა“ **მთ. 5, 17;** „გარწმისა, ვითარმედ ძალ-მიც ესე ყოფად?“ **მთ. 9, 28.**

ვითარცა «რამის», «რამა», «ვითარა», «გუარა», «როგორც», «როგორც კი», «როცა»: „ვითარცა მიგაზღნეს“ **DE, — რაჲმის მიგაზღნეს“ C, მთ. 21, 1;** „ვითარცა იხილეს“ **DE, — იხილეს რაჲმ“ C, მთ. 21, 15;** „ვითარცა წერილ არს ძესათჲს“ **DE, — ვითარ წერილ არს ძესა ზე-ლა“ C, მრ. 9, 12;** „ვითარცა გამოვიდოდა ზესუ ზერი-ქოთ“ **DE, — ვითარ გამოვიდოდა იერიქოთ“ C, მრ. 10, 48;** „ვითარცა-იგი არს, ძმაჲ ზენი, მოკლდა“ **pb., — რომ-ლითა გუარაჲთა მოკლდა არს“ G, II შჲ. 32, 50;** „ვითარცა ცა უბრძანა მის ანგელოზმან“ **მთ. 1, 24;** „ვითარცა ესმა ესე ჰეროდე მეფესა“ **მთ. 2, 8;** „ვითარცა ესმა ესაგს“ **იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკ. 34, 18.**

ვითარცა-ესე/-იგი როგორც „მაგალითად; ვითარ სახელად“: „ვითარცა-იგი უკრდა შენთჲს მრავალთა“ **O, — ვითარ სახელად განკრდეს შენ ზელა მრავალნი“ pb., ეს. 52, 14;** „ვითარცა-ესე ქმე გჲყავ თქუენ“ **ი. 18, 15.**

ვითარცა-იგი სახელ როგორც „მაგალითად; ვითარცა-იგი სახელად. რამის განილდის კაცმან ძილისაგან თჲსისა“ **I, ზაქ. 4, 1.**

ვითარცა სახელ როგორც „მაგალითად; ვითარცა სახელად, რამისაჲ შეგარდის და განაზნის“ **O, მთ. 5, 8. იბ. ვითარ.**

ვიტროლ ichneumon: „იქნამონ, რომელი ითარგმანებოდა ვიტროლ“ **ფიზ. XIX, 2.**

ვინ, ვინა რომელი: „ვინ ხარ შენ?“ **იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკ. 22, 1;** „ვინ არიან ესენი?“ **იქვე, 44, 8;** „ხოლო იყოს-მე ვინ თქუენგანთა კაცი?“ **მთ. 7, 9;** „ვინ და ვინ არიან, რომელნი განკლენ?“ **O, გამოხლ. 10, 8;** „რაჲ-მე ვინ არს ესე?“ **მთ. 8, 27.** „ვინა არს ეგე მეუფე დიდებისაჲ?“ **ფიზ. II, 42;** „ყოველი ვინაჲ მისა მიმართ იძულები“ **ლ. 16, 6;** „ვინ-მე უფროჲს იყოს სასუფეველსა ცათასა?“ **მთ. 18, 11;** „ვინ-მე არს ესე?“ **მთ. 8, 27;** „ვინ-ძი იყოს უდიდეს მორის მათსა?“ **ლ. 9, 46;** „უნდა ბილუჲ იესუსის, ვინ-ძი არს?“ **ლ. 19, 8.** „ვინ გიჩუენა თქუენ სიგლტოლად მომავალისა მის გან რისხვისა?“ **მთ. 8, 7;** „არცა მამაჲ ვინ იცის“ **მთ. 11, 27;** „მო-გ-მ-მე-არტუა ჴმადი?“ **ი. 4, 33;** „ვინ-მე უკუე შეუძლოს ცხორებად?“ **C, მთ. 19, 25;** „ვინ-ძი რაჲ აღიღოს“ **მრ. 15, 24;** „ვის გამსაგესა ნათესავი ესე“ **მთ. 11, 16;** „ვის უკუე თქუენგანსა მამისა პსთხოვდეს ძე პურსა“ **ლ. 11, 11;** „მელაგი უფლისად ვის გამოეცხად“ **ი. 12, 38;** „ვის-მე გელ-გვიყუ-ების ცხორებად?“ **მთ. 19, 25;** „ვინ-მე პრწმენა სასმენელი ზუნენი?“ **ი. 12, 38;** „ვის-მე რაჲ ზუნა“ **მრ. 15, 24;** „ვის მათ-განისა იყოს ცოლ“ **მრ. 12, 28;** „ვინ არს კაცისა მის, ვის მიერ მიეცემის იგი“ **ლ. 22, 22;** „ვინა ვინგან მოვიდეს“ **ლ. 17, 1;** „ვინ იცოდეს ვისთჲს იტყუდა“ **ი. 12, 22;** „არარაჲ ზრუნვია გიც ვისთჲს“ **მრ. 12, 11;** „ვისთჲს მე იტყუა“ **ი. 12, 22.** „ვისა შეკლავინისა იყოს იგი ცოლად?“ **მთ. 22, 22;**

„გიჩუენა თქუენ, ვისა იყოს მსაგეს“ **ლ. 8, 47;** „ვისა მო-საჲ ხარ?“ **I, ეს. 36, 4;** „ვინაჲ უნდეს ძესა გამოცხადების, გამოუცხადოს“ **C, ლ. 10, 22;** „წილს-ვიგდოთ ამას ზელა, ვინაჲ იყოს“ **ი. 19, 24;** „ვინ თაჲსი-ეს-ესე-მე“ **ი. 18, 34;** „ვინ თაჲს მიიღებენ ხარკსა“ **მთ. 17, 25.** „თქუა ვითა მი-მართ იგავი ესე“ **DE, ლ. 18, 9.**

ვინ იცის ეგების: „ვინ იცის, ამისა შეიკდომნ“ **ლ. 20, 18.**

ვინ უწყის ეგების: „მეთილისათჲს, ვინ უწყის, იკადრის ვინმე სიკუდილი“ **მრ. 5, 7. იბ. არავინ, ვერ-ვინ, ვინმე, ნუგინ, ნუგინმე.**

ვინა, ვინაჲ საიდან; სადაურთ: „არა გიცნი თქუენ, ვინაჲ ხართ“ **ლ. 13, 25;** „ვინაჲ ხართ თქუენ“ **ლ. 24, 9;** „ვინაჲთ დღითგან“ **O, იერ. 32, 31;** „ვინაჲ პრთავს დღარბლი ესე“ **მთ. 13, 27;** „არა უწყი, ვინაჲ მო-ვალს, ანუ ვიდრე ვალს“ **C, ი. 3, 8;** „ვინაჲ მზულაჲ“ **O, იერ. 10, 11;** „ვინაჲ მოხლეს შეწევნად ჩემდა“ **ფ. 130, 1. იბ. არავინაჲ.**

ვინაჲვე, ვინაჲთვე „ყოველით კერძო“, ყოველი მხრი-დან; სხვა მხრით; «საღიოთგან»: „მოვიდოდეს მისა ვინაჲვე (ყოველით კერძო DE)“ **C, მრ. 1, 45;** „იწროა ჩემდა ვინაჲვე კერძო“ **O, დან. 13, 22;** „ვიზრუნო ვინაჲვე“ **მ. ცხ. 168 v;** „უკუეთუ მაქუნდეს ვინაჲვე საღიოჲს ჩემი“ **მ. ცხ. 168 r;** „ვინაჲს ბოროტისაგან ვინაჲთვე მორეწვად“ **O, — ვინაჲს საღიოთგან, ნუთუ უკუეთუ და ბოროტისაგან თანა-მოქცევაჲ“ pb., ხაზრძ. სოლ. 15, 12.**

ვინაჲთგან «რამათგან», რომელიდან, რა დროიდან, რომელიდან, «რომელით»: „ორმოცდამეხუთე წელი არს, რამათგან (ვინაჲთგან M) თქუა უფალმან“ **G, ისუ. 5. 14, 10;** „მიერ დღითგან, ვინაჲთგან ბრძანა“ **pb., — მიერ დღითგან, რომელით ბრძანა“ G, რიცხ. 15, 28;** „ვინაჲთგან ყოფილ არს ეგე მაგის თანა“ **მრ. 9, 21.**

ვინაჲთგან რადგან, რამეთუ: „ვინაჲთგან აყავ ჩუენ თანა“ **G, რიცხ. 10, 31;** „ვინაჲთგან არა დაფულლ არიან“ **მსკ. 58, 8;** „ვინაჲთგან წერილ არს“ **მ. ცხ. 27 r;** „ვინაჲთგან შენ შეწუხებულ ხარ“ **მ. ცხ. 108 r;** „ვინაჲთგან იგი არა ისმინა“ **ოქრ.-მარბ. და იონ. 94 v.**

ვინაჲთგანცა რადგანცა: „ვინაჲთგანცა შესცოდა ისრაჲლმან“ **O, ოსე 10, 9. იბ. ვინაჲ.**

ვინაჲცა, ვინაჲთცა «სადაჲთ», «ამის გამო», საღიო-კენაც, საიდანაც: „მივიტე სახილ ჩემდა, ვინაჲცა (ვინაჲთცა-იგი C) გამოვიდ“ **მთ. 12, 41;** „ვინაჲცა სუან მონათა ჩემთა“ **MO, — სადაჲთ სუმენ ყრმენი“ G, რუთ 2, 9;** „წარვიდა... ვინაჲცა მისრულ იყო“ **ფლტ. 144, 6;** „ვინაჲცა (ამის გამო Q) გერლარა დავთმეთ“ **I, თეს. 3, 1;** „ვინაჲცა ყოველითურთ ცხოვრებად შექმდე-ბელ არს მათა“ **ჰებრ. 7, 25;** „უტრევე გულის-სიტყუათა სლვად, ვინაჲცა ენებოს“ **მ. ცხ. 208 r. ვინა, ვინაჲ.**

ვინაჲ-ძი თუ საიდან: „ვინაჲ-ძი არს ესე მისა მიმართ“ **დშ. შობ. 168. 20. იბ. ვინაჲ.**

ვინმე რომელიმე, ერთი ვინმე, ერთი: „გუთნოვანი ვინმე მოუტდა“ **მთ. 8,2**; „უპუთოთ ვინმე მე მსახურებდეს“ **ო. 12,28**; „უპუთოთ ვინმე რტოთა მათგანი გარდასტყდეს“ **მარკ. 11,17**; „მოუვინმე-იყვანეს“ **ფლტ. 133,6**; „გაცეს თუ ვინმე მარჯუენეს ყურნალსა“ **მთ. 26,51**; „ერ-თიან ვინმე იესუმისანან მყოფ ზელო“ **მთ. 26,51**; „მო-ვინმე-უგო შჯელის-მეცნიერმან“ **ლ. 11,45**; „ჰატსა თუ ვინმე ედგას ასი ცხოვარი“ **მთ. 18,12**; „უპუთოთ ვინმე უუიარუ მე“ **ო. 14,28**; „ჰაიხისა ვინგანმე განაძო ეშმა-კი“ **ლ. 11,14**; „უპუთოთ გატსოვს რაიმე ბოროტი ვისთჳ-მე“ **მარკ. 11,25**; „ასისთავისა ვინმე მოაჲ სნეულ იყო“ **ლ. 7,2**; „წარველით ქალაქად კაცისა ვისამე“ **მთ. 26,18**; „იწყეს ვიეთმე ნერწყუვად პირსა მისსა“ **მარკ. 14,65**; „მო-ვიეთმე-უგეს მწიგნობართა და პრქუეს“ **ლ. 20,89**; „თქუა ეთთამე (ვიეთდამე C) მიმართ იგავი ესე“ **ლ. 18,9**; „ვიეთდამე მათგანი იტყოდეს“ **ო. 11,87**; „უპუთოთ გეთანიმე შეიპყრნეთ, შეპყრობილ იყვნენ“ **ო. 20,28**. **იხ. ვინ.**

ვიპერბერეტოს ოქტომბერი: „თუესა ვიპერბერეტოსსა, რომელ არს ოქტომბერი“ **H—841,720**.

ვირაი „კარაულია: „დამო-თუძე-ეცოდა ფეშლი ვი-რით საფეშელი ყელსა მისსა“ **მთ. 18,6**; „ზე ზის... ქიქუსა ვირისა“ **C.—ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა“ DE, მთ. 21,5**; „მოგვა იესუ ვირი ერთი და დავდა მას ზე-ლა“ **ა. 18,14**; „ვირიცა არა იტონისსი, არცა ჭლავნი გან-პებულ ასხენ“ **ხ. გაბ.-დაქდ. 188,83**.

ვირდევ-ი onocentaurus: „ვირდევნი მუნ დაემკვდრ-ნენ“ **I, ეს. 13,22**. **იხ. დევი.**

ვირაი ველურ-ი onager, asinus agrestis vel sylves- tris: „ვირათა თანა ველურთა იყო მკვდრობაჲ მისი“ **O, დან. 5,21**. **იხ. ველურა**

ვირკურო onocentaurus: „ვირკუა ვირკუროთაჲ (ხატი მათი)“ **ფიზ. XVI,20**. **იხ. კურო**

ვინ-ი „ვისი ძმ არს იგი“ **მთ. 22,42**; „ვისი უნდეს ძესა გამოცხადებდ, გამოუცხადოს“ **ლ. 10,32**; „ვისი ბრალი არს“ **ო. 9,2**; „ვისისა გაჲ, ვისისა შფოთი“ **O, იგ. სოლ. 28,29**. **იხ. არავისი, ვისიმე.**

ვისიმე: „ძმაჲ თუ ვისიმე მოკუდეს“ **მარკ. 12,19**; „მო-რა-ად-ვიდოდა იესუ სახლსა ვისისამე მთავრისა ფარისევლისასა“ **ლ. 14,1**. **იხ. ვისი.**

ვიტყოდე, ვიტყოდი, ვიტყუა **იხ. სიტყუა.**

[ვიწყება] **იხ. დაგვიწყება, მოვიწყე, შევიწყება.**

ვლა „მოთხება: „ვლოს ყოველსა ზედა ზღუდესა თქვენსა“ **px.—„იმოთხედეს ყოველთა ზედა ზღუდეთა თქვენთა“ O, ეს. 3,7**; „გვითარცა ვლუ მე მას შინა ათი დღე“ **მარკ. 248**. **იხ. ვაგლა, გამოვლა, ვინვლა, ვარდამავალი, ვარდამავლობა, გარდავლა, გარე-ვივლა, თანა-წარვლა, მივლა, მიმვლა, მო-ვლა, შევლა, წარვლა, წარმოვლა, წარუვლი, წიად-ავლა, წიად-ვლა, წიად-მოვლა.**

ვლდომა, ვლდოლმა(I) რბენა, რბოლა: „ვლდომაჲ იწყოს ბასიანი“ **იხ. რომ.-კურთხ. მოს. 182,10**. „იწყონ ვლდოლმაჲ შენ წინაშე“ **O, I მფ. 18,2**.

[ვლება] სმა. **იხ. მოვლება.**

ვლება **იხ. განვლება, მავლებელი.**

ვლენა: „(გამლი) შეასხნეს მას და ავლენდეს“ **H—2251, 854r**. **იხ. განვლენა.**

ვლინება ტარება: „ავლინე კაცი თავსა ზედა ჩუენსა“ **ფხ. 85, 12**; „ორმოც წელ ავლინენ იგინი უდაბნოსა მას ზე-ლა“ **O, ნეშ. 9,21**; „ავლინე იგინი (ალაგთა)“ **I, ეს. 43,16**. **იხ. აღვლინება, აღმოვლინება, გამოვლინება, განვ-ლინება, გარდამოვლინება, [მავლინებელი], მივლინება, მოვლინება, მომავლინებელი, ნავის-მავლინებელი, შევლინება, შემოვლინება, წარვლინება, წარმოვლინება.**

ვლტობა, ლტობა დასველება: „ავლტობდით ირე-ლითა სიკურთხეველსა უფლისასა“ **O, მალ. 2,12**.

ვლტოლა „განშორებაჲ, გაქცევა, რბენა: „რომელი-იგი ჩუენგან ივლტოდა“ **B.—„რომელი-იგი განგუეშორა ჩუენგან“ A, ხხტ 186,13**; „ავლტოდე იავბრელ“ **მთ.2,18**; „სიჭბუქისა მათ გულის-თქმითა ევლტოდი“ **II ტამ. 2,22**; „ავლტოდიან დღისა“ **O, ნაუშ. 2,5**; „ავლტო-დეს იკრთამად“ **I, იერემ. 48,21**; „ვიდრე ივლტი, მკა-ცო“ **ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,10**; „ამვლტოდე და ნუ ჰყოვნო აღიღოსა მას“ **O, იგ. სოლ. 9,18**; „ვითარცა ვინ ევლტინ პირსა ბრძოლისასა“ **O, ზირ. 40,7**; „სივლტო-ლით ივლტოდიან წინაშე ჩუენსა“ **O, მხკ. 20,89**; „თხ-რისა მათისაგან ივლტიედ ყოველნი“ **მ. სფ. 12,8**.

ვლტოლ(ვ)ილი-ი გაქცეული, განშორებული: „ყოველი მთავარი შენი ვლტოლდეს იარაიან“ **საბრძ. სოლ. 17,2**; „ვლტოლილი ქმართაგან თჳსთა“ **ფლპ. მოც. 7,85**; „ვითარცა ყრმაჲ შეშინებული, შენდამი ვლტოლვილ“ **ფლტ. 141,29**. **იხ. განვლტოლა(-ილი), განლტოლვილი, მი(ე)ლტოლა, მისალტოლაჲ, მისალტოველი, მოვლტოლა, სივლტოლა, შევლტოლა, წარვლტოლა.**

ვნება „უეეთურობაჲ, შეხუდობაჲ კირისაჲ, შეცოდე-ბა, ზიანის მიყენება, ტყვილი, თავს-გადახდობა, დასჯა, „მიხუევაჲ, „მოხუევაჲ“ „წინაწარმეტყუელსა ჩემსა ნუ ავნებთ“ **ჯ.—„წინაწარმეტყუელთა ჩემთა შორის ნუ უეეთურობთ“ I, ფხ. 104,15**; „მრავალი მგენი მე ჩუენებით დღეს მაგისტს“ **DE.—„მრავალი კირი შენს უ-და მე დღეს ჩუენებით მაგისტს“ მთ. 27,18**; „არარაჲ თქვენ გავნოს“ **ლ. 10,19**; „შემან დღისი შენ არა გავნოს“ **ფხ. 120,6**; „არავის ავნებდენ და არცა უნასებდენ“ **I, ეს. 65,25**; „ნუ რას ვის ავნებ“ **ფლტ. 154,21**; „არა-რად ევნებოდა მათთჳს“ **O, ზაქ. 11,5**; „ესოლენი გვ-ნო ცუდად“ **გალტ. 2,4**; „რომელმან-იგი ავნო ჩუენთჳს“ **ფლპ. მოც. 6,42**; „არა ივნო მოყუისსა შესა“ **px.—„არა მიჰხუეჳო მოყუისსა“ G, ლევიტ. 10,18**; „ვნებაჲ მის-თჳს, რომელ ავნო“ **px.—„მონახუეჳი, რომელი მოიხუ-ეჳი“ G, ლევიტ. 6,4**.

ვნება ტანჯვა, დასჯა, ზიანი, სენი; „მონახუეჳი; „დასჯა“: „ვნებაჲჲ თავს-დებად მისთჳს“ **ფლტ. 187, 18**; „ვნებაჲ მისთჳს, რომელ ავნო“ **O, ლევიტ. 6,4**; „ვნებაჲ თავისაჲ და საღმრთაჲ ფერქთაჲ“ **ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,13**; „არა ვინაჲ იყოს ვნებაჲ“ **ხ. გაბ.-მოც. ხაქხ. 96,18**; „ვნებაჲ მისთჳს, რომელ ავნო“ **O.—„მონახუეჳი, რომელი მოიხუეჳი“ G, ლევიტ. 6,4**; „იყო ბასქაჲ იგი, რომელ არს ვნებაჲ“ **მარკ. 14,1**.

გნება «ზატყი», «პასეჟი», «პასქა»: «ყო ღლესასწული იგი ვნებათაჲ C.—ყო პასქაჲ იგი, რომელ არს ვნებაჲ მრ. 14,1; ვნებაჲ (ზატყი C) ყოფილ არს მთ. 26,2; «ყო მანლობელ პასეჟი, ღლესასწული იგი ჰურიათაჲ DE.—მანლობელ იყო ზატყი იგი ჰურიათაჲ ი. 11,55.

გნება სიპასეჟი დისაკლავი კრავი, «პასქა»: «მზა-უყვეს მას პასქაჲ იგი, რომელ არს ვნებაჲ მთ. 26, 19; «სილა გვბავს, და განვიშადოთ შენ, რამეთუ პშეპიო ვნებაჲ ესე» მრ. 14,12; «სილა არს ვანი იგი ჩემი, სილა ვნებათაჲ იგი მოწადეთა ჩემთა თანა შევპიო» C, მრ. 14, 14; «მომზადეს ვნებაჲ იგი» მრ. 14,16; «რაჲმს ვნებათა სი მას დაჰკლავდეს» მრ. 14,12.

გნებულ-ი ჩაგრული, სნეული, შეწყუხება, შეჭირვება; სპეკარი: «ყვის სამართალი ვნებულთაჲ ფხ. 145,2; «განარინე ვნებული ველთაგან მანებულთაჲ» O, ზირ. 4,8; «მრავალი ვნებულნი... განკურნა» მრთ. A, ანტ. დ. 261; «ვნებულ იყო იგი მრავალთა მიმართ მკურნალთა» DE, მრ. 5,28; «ვნებულნი ისრაელთა» მრ. 70,2. იხ. ვნებულება, მანებელი, საგნებელი, სავნო, უვნებელი.

გნებულდება სენი: «ესრეთ მცირედ დაჰვიწყდების ყოველივე ვნებულეზაჲ იდენ» მ. ცხ. 741. იხ. ვნება.

ვრდომა* ვარდნა: «მგვარაჲ უაჲნ ვარდა» იპ. რომ.-კურთხ. იხაჲ და იაჲ, 98,5.

ვრდომილ-ი ჩავარდნილი: «მუშაობად ვრდომილ ხარ» მსკ. 30,7. იხ. გამოვრდომა, განვრდომა, ვარდავრდომა, ვარდამოვრდომა (ილი), დავრდომა (ილი), დავრდომლობა, დამოვრდომა, მი(ვ)რდომა, მამავრდომა, მოვრდომა, მორდომა, შევრდომა, შერდომა, შთავრდომა, შთამოვრდომა, წარვრდომა.

ვრცელ-ი «ფართო»: წყვილი ძარღვი საჯდომთან: «ქუეყანაჲ ვრცელი» C.—«ქუეყანაჲ იგი ფართო არს ღრიად» M, მსკ. 18,10; «ვრცელ არს გზაჲ» მთ. 7,18; «ესე ზღუდა დიდი და ვრცელი» ფხ. 103,25. «შეანიო ვრცელსა ბარკლისა მისისაჲ» O, დაბ. 22,25. იხ. განვრცელება, [ვრცელება], სივრცე.

ვრცინ-ი mustela: «ნუ შებოთ ვრცინსა» ფიზ. XXIV, 2.

ვრცინ-ი და თავუ თთავუ-ქურცინი, mus araneus, sive mustela: «არაწმიდა არიან... ვრცინი და თთავუ» C.—«არაწმიდა არს... თთავუ-ქურცინი» O, ლევტ. 11,30.

[**ვრცობა, ვრცომა**] იხ. გა(ნ)ვრცობა, განვრცომა.

[**ვხება**] ქრობა. იხ. დავხება, დაუხვებელი.

ვხება ავსება, ამოღება: «იესეს წყალი ჭერდმელისა-გან» M, I მსკ. 11,18; «არცა მთელიე იქა ვხებად წყლისა» მ. 4,15. იხ. აღვხება (-ული), აღმოვხება, აღმომაღ-სებელი, განვხება, განსავსე, სავხება, სავხებელი.

ზ

ზენ ქართული ანბნის მეშვიდე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—7.

ზავ-ი აღთქმა, პირობა, «ნაძლევი»: «არლარა იწება ზავ-ი» მ. ცხ. 25,10; «სიკუდილსა თანა ზავნი (გყავთ)» ph.—«სიკუდილსა თანა ნაძლევი (გყავთ)» I, იხ. 28,15. იხ. ლაზავება, მოზავება, მოზავებელი, უზავი.

ზავება შერევა: «ნუჲჲთაჲ ღვინსა წყალი პზაო» Ath.—11,2721; «უზავებნ ღვინსა და ისუბს» A—25,6501; «ღვინა ზავებულა ცხელითა წყლითა» მ. ცხ. 2111; «უქმ-ნიან... ზავებულა, ე. ი. არს თერმონა წყლითა» მ. ცხ. (7)იხ. აღზავება (-ული), განზავება, თანა-შეზავება, თხლუ-შეზავებული, კეთილად-შეზავება, მოზავება, შეზავება, შეზავებულება.

[**ზავება**] შერიგება, პირობის დადება. იხ. ზავი.

ზაკუვა ვერავება, მოტყუება, თანდი, ღალატობა; «მრავალღონებობა»: «არცა ვზაკუვათ სიტყუასა ღმრთისასა» II კორ. 4,2; «ენითა მათითა ზაკუვენ» ფხ. 5,10; «მზაკუვას მე უშჯოლიე ესე» ანტ.-ანტ. 209, 20; «ზაკუვს მას და დასცეს იგი სახლსა მას» O, IV მფ. 12,20.

ზაკუვა, ზაკვა «ზაკულება», «მრავალღონებობა», «სი-ცრუვე», «ორგულება», ვერავობა, ღალატი: «მტყუ-ლა... არა თუ გულითად, არამედ ზაკუვით» H—241, 649; «რომლისა თანა ზაკუვია (ზაკვაჲ D) არა არს»

ი. 1,47; «ზაკუვა (სიტყუა DE) არა არს მის თანა» ი. 7,18; «ყვეს მათა ზაკუვით» M.—«ყვეს რამე მათა მრავალღონებობა» C, იხუ 5, 9,4; «გუელმან აცთუ-ნა ევა ზაკუვითა (ზაკულებითი ph.) თუხითა» II კორ. 11,8; «სავსე ხართ ზაკუვითა (ორგულებითი DE)» მთ. 22,28; «ზაკუვაჲ იმპაცს» ფიზ. 1,7; «ზაკუ-ვანი მათიუხს იზრანებოდეს» მ. კეს.-40 მარტ. 116,40; «რამეთუ იესუ ზაკუვით შეიპყრან» მრ. 7,22; «სავსე ყო-ლითა ზაკუვითა» ხაქ. მოც. 13,10; «ზაკუვასა რავ-დენსა დაურწყავთ საბრველ მათა ჩუენთა» მ. სწ. 29,7; «ყვეს მათა ზაკუვით» M.—«ყვეს რამე მათა მრავალღონებობით» C, იხუ 5, 9,4. იხ. მოზავება.

ზაკულ-ი ცბიერი, «მზაკუვარი»: «მოისპე შენგან პირი ზაკული» O, იგ. ხოლ. 4,24; «იტყოდეს ჩემიუხს ბავთი ზაკულითა» C, ფხ. 107,2; «მუშაკი ზაკულნი (მოქმედნი მზაკუვარნი Q) ვარდაიეალნიან მოციქულად ქრისტესად» II კორ. 11,18. იხ. მზაკუვარი, მზაკუვარება, უზაკუველი.

ზაკულება «ზაკუვა», «უკეთუერება», «ორგულება», ვერავობა, ღალატი: «გუელმან აცთუნა ევა ზაკულე-ბითა (ზაკუვითა) თუხითა» ph., II კორ. 11,8; «გუ-ლისგანა-ყო ზაკულეზა (უკეთუერებაჲ Q) იგა მათი» მთ. 22,18; «უწყილა ზაკულეზაჲ იგი მათი» C.—«იცო-ლა ორგულებიჲ მათი» DE, მრ. 12,16; «გესლოთ მტერ-სა მის და ზაკულეზასა ეშმაკისასა» რიფს. 164,17; «აღადგინა ბრძოლანი... ყოვლითა ვერავობითა და ზაკუ-ლებითა მისითა» მ. სწ. 109,5. იხ. ზაკუვა.

* «ვრდომასთან» დამოწმებულია მაგალითი «ვარდნაზე». ეს შეტყობა ზოგ ზმნისწინიან ფორმასთანაც შეიძლება. (რედ.).

ზამი იხ. **ზმა**.

ზამბიკა-ი ნიქარა: „თუთ ვითარცა მარგალიტი საშოვალ ფიცართა ზამბიკისათა“ **გმ. კვარ-ადვს. 297,17.**

ზამბილი-ი კილათა: „შთასხა ოქროდ იგი ზამბილსა“ **მ. ცხ. 170v; „ზამბილსა ჩაყარან მცირენი რამე ღვჭანო ქეშისანი“ მ. ცხ. 225r.**

ზამთარი-ი: „ნუქუე ზამთარი იყოს“ **ფიზ. XV, 22, „ზამთარი იყო“ მ. 10,22; „აბა ზამთარი წარტლა“ ოქება 2,11; „რამათა წარტდეს ზამთარი ესე, ამით კრისტეანეთა ზელა ილღომილი“ ვარ. 805; „დაიყუდეს ზამთარი ესე ილღომილი“ Sin.—11, 281r; „წუჟამ ზამთარისა მოსცეს მათ“ ოქება 10,1; „არა იყოს სივლტოლად თქუენი ზამთარსა“ მთ. 24,20; „ზამთარისა შემოსლვასა პაერნი შეიცვალნა“ მ. სწ. 211,12; „მოკლა ლომი ღლეთა ზამთარისათა“ **M, I 57ტ. 11,22; „იქცვიან შიშული ღლეთა ზამთარისათა“ ფლბ. მთ. 3,1. იხ. ღამთარება, ზამთარის, საზამთრო.****

ზამთარის ზამთარში, **ზამთარობას**: „რამათა არა იყოს სივლტოლად თქუენი ზამთარის“ **C, მრ. 12,18; „არაიენ მოიმიკის, არა თუ სთესის ზამთარის“ ვარ. 805; „ყურამა ზამთარის სიცივესა იქცვიან შიშული“ მ. სწ. 200,1. იხ. ზამთარი.**

ზანდუკი იყუთი: „მომართეთ ზანდუკი იგი თუალბილად, და მოიღეს მაშინ განაღო ზანდუკი იგი და იწყო აღმოღებად ქუებსა მას და მარგალიტებსა“ **მ. ცხ. 53v.**

ზანდუკი საძიებელი, ცხრილი წიგნისა: „ზანდუკი საწელიწდო, გამოკრებული სახარებისა, საძიებელი“ **Q—1062; „განთესულნი არღარა დაეწერენ ამისთვის, რამეთუ ზანდუკი მასვე მოასწავებს“ A—484,10r; „შევიწიოთ თითაჲ ერთი სრული და გამოკრებული ზანდუკითა და კამართა“ A—484, 215.**

ზანდუკი ხორცის ფერი, წითელი: „რომელ ზანდუკითა გამოიწმენი (წითლითა გამოიწმენი A—1285,2v) მოგასწავოს“ **H—1680; „რომელი იგი ზანდუკითა არს (რიცხვ), აუწყებს თითოეულისა წიგნისა წამებათა განწესებას“ S—407.**

ზარი-ი შიში: „ლაყცა მათ ზედა ზარი და შიში ფრიადი“ **ოქება 3,15; „კვლარი იგი შეიპყრა შიშინ და ზარმან ფრიადმან“ მ. ცხ. 424r იხ. მოზარე, საზარელი, სიზარე, შეზარება.**

ზარი იმწყობრი, გუნდი; ხალხი: „აბა ესერა ზარი ღიდი წარმოქლიდა, და იტყოდეს წარმავლნი...“ **მ. ცხ. 211v.**

ზარაურთი (ზედ-დასასხმელი საგელითა), ჯუბა: „მოუღოს ღმერთმან... მოწყულები და ზარაურთები“ **ოქება—მოპლობს უფალი... ზედ-დასასხმელთა საგელითა“ მ. ცხ. 2,21.**

ზარგანდლი-ი შეშინებული, შეძრწუნებული: „ზარგანდლი იქმნა შიშისაგან და მოკლა“ **მ. ცხ. 150v; „შით და ძწოლით ზარგანდლითა თაყუანისსცემენ“ მ. სწ. 108,28. იხ. განდლი (განვლა).**

ზარდ იხ. **ზრდა**.

[ზარდო-ი] იხ. **ღედაზარდლი**.

[ზარება] იხ. **ღაზარება, შეზარება**.

ზარის-ასაჭდელ-ი შესაშინებელი: „ადგოლსა მას შესაძრწუნებულსა და ზარის-ასაჭდელსა“ **მ. სწ. 14,27.**

ზარის-განტლა: „შესწყდნის... ზარის-განტლანი გორცთან“ **ოქრ.-მარბ. და იონ. 109,15. იხ. განტლა.**

ზარის-განტლომა შეშინება, შეკრთობა: „ზარი განტლდი შიშითა“ **საქ. მოც. 10,4; „არცა ზარი განტლდეს, არცა... ეშინოდის, არცა იბრძოდის, არცა დაინთქის“ ფლბ. 125,2; „ზარსი განტუდის ჩუენ სიტყვა“ ოქრ.-მარბ. და იონ. 102,21. იხ. განტლომა.**

ზარის-დაცემა შეშინება: „ზარი დამეცის შიშისაჲ“ **მ. ცხ. 202v. იხ. დაცემა.**

ზარის-საჭდელ-ი: „არა არს მას შინა კაცი ზარის-საჭდელ“ **Ath.—11,290r. იხ. საჭდელი**

ზარმაც-ი შედგარი: „შეზარმაცო, ვიდრემდის მდებარე ხარ, ანუ თლეს ასდგი ძილისაგან“ **A—22,167**

ზარნასოვ-ი (სოვია), სვავი; vultur: „არა შვამნეთ... სოვია და ძერქორი“ **C—არა შვამნეთ... ზარნასოვი, ძერქორი“ ოქება 11,14.**

ზარტეხილი-ი შეშინებელი: „ზარტეხილ გუნის სული იგი, რაჲმს გიხილის შენ“ **მ. სწ. 220,14. იხ. ტეხილი (ტეხა).**

ზარხუ: „(ხარე)... თერთანად დახატული, ზარხუდ მოკედილი“ **წყაროხთ. ოთხთ. ანდერძი.**

ზარ-ჯლა შეშინება, შეძრწუნება: „ზარ-ჯლი და მსახურთა თესია“ **ფლბ. 145,21. იხ. ჯლა.**

ზატეკი (გუნება, დასაქე, დღესასწაული ჰურიათაჲ), მსხვერპლი: „ზატეკი (გუნება DE) ყოფად არს“ **მთ. 26,2; „მანლობელ იყო ზატეკი იგი ჰურიათაჲ“ C—იყო მანლობელ პასექი, დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ“ მ. 11,55; „ყო იოსია შეფხმან ზატეკი იგი უფლისაჲ იერუსალმს“ ოქება 1,1; „ყვეს ზატეკი იგი ბალარობისა შედ ღლმ“ ოქება 7,14; „შემდგომად ზატეკისა აღიყვანოს იგი“ საქ. მოც. 12,4; „ზატეკად ჩუენდა დაიკლა ქრისტე“ **I კორ. 5,7; „დაიკლა ზატეკად ჩუენდა ქრავი იგი ღმრთისაჲ“ მ. სწ. 218,25. იხ. ზატეკობა.****

ზატეკობა დღესასწაულობა: „ამიერიდან ვზატეკობადეთ ნუ ცომითა მით ძუელითა“ **I კორ. 5,8.**

ზატეკობა პასეკი, შემდგომად დღესასწაულისა: „დადესასწაულსა მას ზატეკობისასა ერთი პყრობილთაგანი განტეეებად“ **ანან. ებრ. 129,8; „განვლო... ვმითა ზატეკობისათა“ C—განვლო... ვმითა შედღესასწაულეთაჲთა“ ქს. ფს. 41,5. იხ. ზატეკი.**

ზაფხული-ი ღარი: „აბლოს არნ ზაფხული“ **DE—აბლოს არნ არა“ C, მთ. 24,22; „ღლეთა მათ ზაფხულითა“ ოქება 24,22. იხ. ზაფხულის, საზაფხული.**

ზაფხულის ზაფხულს: „განმზადიან ზაფხულს სარდელი“ **ოქება 30,25; „ზაფხულს-მეა ანუ ხილისა მოკლებსა იყოს (აღდგომად)“ კ. ებრ.-აღდგომ. 156,1; „განმზადის საზრდელი ზაფხულს“ ოქება 3,8; „ზაფხულს და ზამთრის იყოს ესრე“ ოქება 14,8. იხ. ზაფხული.**

ზაქო ეზო: „აბა ესერა სანე... ზაქოჲ ქორებისა და სიუნჯეთა მათ შინაგანთა“ **M, I 57ტ. 28,30.**

„ზედამდგომელნი ნაყოფთა დავითის მეფისანი“ **M.** 1 63ტ. 27,31; „ზედამდგომელ გეგო ქალაქსა მას“ **I.** ებ. 27,35; „ვეო შენ ზედამდგომელ სახლსა შინა უფლისისა“ **I.** იერემ. 29,26; „საქურდის ერთი ზედამდგომელნი მოღვაწეთა მათ კაცთა“ **O.** IV მფ. 25,19; „აღადგინო სახლსა ჩემსა ზედამდგომელნი“ **O.** ზაქ. 9,8; „აღადგინა მათ ზედა ზედამდგომელნი საქმისანი“ **O.** გამოსლ. 1,11; „მოვიდეს მოსესა ყოველნი ზედამდგომელნი ათასის-თავთა“ **px.** „მოვლდეს მოსეს ყოველნი დადგენებულნი ათასის-თავებად“ **G.** რიცხ. 31,48. იხ. მდგომელი, მდგომი.

ზედამდგომელობა „კათალიკონობა“, „მეგისტრუ-თენი“, ზედამდგომლობა: „ზედამდგომელობაა ყოველთა, რომელი იწოდების მაგისტრუთენი და კათალიკონობა“ **მართ. C.** ხაფ. 1221. იხ. მდგომელობა; შლრ. კათალიკონობა.

ზედა-მიდგომა მისვლა: „ზედა-მიდგა და პრქუა“ **ლ.** 10,49. იხ. მიდგომა

ზედა-მისლეა შეტევა, ზედმისვლა, „მომართება“: „ჩემი ზედამისლეაა უცნოთელთა“ **O.** II მფ. 5,19; „ზედა-მისლეა და დაღადება“ **O.** იოხ. 29,25; „ზედა-მისლეაა დაიმარხა ძლევი“ **O.** „მომართება მისი დაიღუპა საძლეველად“ **G.** ამოხ. 1,11; „მათ ზედა მივჭინო; ვითარცა წყალი, ზედა-მისლეაა ჩემი“ **O.** „მათ ზედა მივჭინო, ვითარცა წყალი, მომართება ჩემი“ **G.** ოფსე 5,10. იხ. მისლეა.

ზედა-მიწვევა შეგნება, შეტყობინება: „ზედა-მი-წვე ბრძანებასა ეკრის მეფისასა“ **I** ეზრა 8,21; „ზედა-მი-წვენი“ **არსტ.** 82,8.

ზედა-მიწვევა სიბრძნე: „ზედა-მიწვენიანი ვიცნენ მე“ **O.** ეკლ. 1,17. იხ. მიწვევა.

ზედა-მიწვენით ზედმიწვენით, ქვეშმართად: „ზედა-მი-წვენით მეცნიერ ვართ“ **მ.** ცხ. 230v; „უაუეთუ ზედა-მიწვენით არა იცოდინა, ყოლადგე არა იცოდინო მოტე-ნებად“ **ი-ე.** 38,15. იხ. მიწვენით.

ზედა-მისვლეა მოძიება: „მუნ დაგდეს, ვიდრე არა ზედა-მივჭებდეთ მას“ **px.** „მუნ დაგდეს, ვიდრემდის მოვიძიოთ იგი“ **O.** იერემ. 25,2. იხ. მისვლეა.

ზედა-მისილეა: „ზედა-მიმისილთს უფალმან ღმერთ-მან... სამწყსოსა მისსა“ **px.** „მისილეა ყოთს უფალმან... სამწყსოსა თქსსა“ **O.** ზაქ. 10,3. იხ. მისილეა.

ზედა-მივლომა „ზედა-მოვლომა“, თავდასხმა, მიმარ-თება: „ზედა-მივლოდეს მას მღდელთ-მოძღუარნი იგი“ **DE.** „ზედა-მივლოდეს მღდელთ-მოძღუარნი იგი“ **C.** ლ. 20,1; „ზედა-მივლოდეს სახლსა იასონისსა“ **ხაქ. მოც.** 17,6; „ზედა-მივლოდეს ყოველნი პურიანი ერთბაშად პავლს“ **ხაქ. მოც.** 18,12. იხ. მივლომა.

ზედა-მოვლომა მოწვევა, მოსვლა: „ორ კაც ზედა-მო-ვლოდეს მათ სამოსლითა ელვარითა“ **ლ.** 24,4. იხ. მოვ-ლომა.

ზედა-მოსლეა მიტევება, მიმართება: „ზედა-მოვლო-დეს კოსტანტინეს“ **კ.** იერ.-გამოჩ. ქუარ. 287,15.

ზედა-მოსლეა რბევა, მიტევება, „მომართება“: „არა გეშინოდის შენ... არცა ზედა-მოვლოდესა უღმრთოთა

მოწვევლისა“ **O.** „არა შეიშინო... არცა მოშართებო-ს არაწმიდათა შემოსრლისა“ **px.** იგ. სოლ. 2,25. იხ. სლეა.

ზედა-მოხარულ „მოცხრომითა“ „აღადგინეს შურის-გებაჲ ზედა“ **მ.** ხარულ ვოვლითა სულითა“ **px.** „აღადგინეს შურის-გებაჲ მოცხრომით გულითად“ **O.** ეზრა. 25,15.

ზედა-მოვლომა „ზედა-მივლომა“, ზედ მოწვევა, ზედ მოსვლა, თავდასხმა: „ზედა-მოვლოდეს მღდელთ-მოძღუ-არნი იგი“ **C.** „ზედა-მოვლოდეს მას მღდელთ-მოძღუარნი იგი“ **DE.** ლ. 20,1; „უძლიერესი მისა ზედა-მოვლოდეს“ **ლ.** 11,21. იხ. მოვლომა

ზედა-მსტყარი-ი, ზედ(ა)-მსტყარი-ი „მოვლუაწეა“, ზედა-მხედველი: „ზედა-მსტყარი მისი“ **G.** „ზე-ბულ-მოვლუაწე მისი“ **M.** მხ. 2,28. იხ. მსტყარი, მსტყარი.

ზედა-მჯდომელი-ი, ზედა-მჯდომ-ი მხედარი, ცხენზე მჯდომი: „ვიტყვენ ცხენ ზედა და ზედა-მჯდომელ-სა“ **M.** იოხ. 29,18; „ვითარცა ცხენი დაიმარხილის ზედა-მჯდომელმან“ **ხ.** გაბ.-დაქდ. 138,27; „ვიტყუ... დასცემს ზედა-მჯდომელსა“ **H.** 2251,288v. „გარდა-მოვლო ზედა-მჯდომი იგი“ **Sin.** 11,297r. იხ. მჯდო-მელი.

ზედათ ზემოდან: „ზედათ ჩამოღმართ“ **მ.** ცხ. 278v. იხ. ზედა.

ზედათ-კერძო ზემო მხრიდან: „რომელ არს მას ზედა ზედათ კერძო“ **G.** რიცხ. 4,25. იხ. ზედათ.

ზედა-ზედა ზედიზედ, ხშირად, მუდამ, „მოსწრა-ფელა“: „იმარხვენ ზედა-ზედა“ **ლ.** 5,23; „პეტრე პრედა პარსა მას ზედა-ზედა“ **ხაქ. მოც.** 12,16; „რო-მელი ზედა-ზედა ფუცან“ **O.** ზირ. 28,11; „ციილსა ფუცივენ ზედა-ზედა“ **O.** „ფუციოდენ მოსწრა-ფელ“ **px.** სიბრძ. სოლ. 14,28. იხ. ზედა.

ზედა-ქორეზი ზემო სახლი; „ქორედები“: „სამოთხ-ველნი მათნი ზედა-ქორეზისანი ეგრევე“ **O.** „არდა-ბაგეზი, ქორედები ეგრეთვე“ **px.** ეზრა. 42,5. იხ. ქო-რეზი (ქორი).

ზედა-შეგლომა მიტრა, მიმართება: „აღიხუნეს ვრძალნი და ზედა-შეგლოდეს“ **ხლ.** 7,8. იხ. შეგლომა

ზედა-წარუწერელ-ი უსათაურო. **ფხ.** 2. იხ. წარუწერელი.

ზედა-წერილი-ი „გარემოა-წერილი“, „ზედა-დაწერი-ლი“, წარწერა: „ვისი არს ხატი ესე ანუ ზედა-წერი-ლი“ **DE.** „ვისი არს ესე ხატი და გარემოა-წერი-ლი“ **C.** მთ. 22,20; „ვისი არს ხატი ესე და ზედა-წერი-ლი“ **DE.** „ვისი არს ხატი ესე ანუ ზედა-დაწერილი“ **C.** მრ. 12,16. იხ. წერილი.

ზედა-ხედვა „ლეუწა“, მოვლა: „რომელსა უფალი ღმერთი ზედა-მხედვს მას მარადის“ **G.** „რომელსა-იგი უფალი ღმერთი თუთ ლუწის“ **M.** II მფ. 11,12. იხ. ხედვა.

ზედგომით დეხზე, ზეზე: „ძილისა ხარკი ზედგომით გარდაივადის“ **არსტ.** 82,18; „ზედგომით კამაჲ“ **მ.** ცხ. 119r. იხ. დგომა.

ზედ-დასახმელი საველითა „ზარათურთი“, ჯუბა:

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

„მოსპობს უფალი... ზედ-დასახს მელოთა სიჯელოთა“
 pb., — „მოუღოს ღმერთთან... ძოწეულები და ზარბაზნ-
 თებო“ O, ებ. 2, 21. იხ. დასახსელო.

ზედ-მიმწოდებლობა «უწყება», შეტყუება: „ზედ-დ-მიმწ-
 დომოზ, ვითარმედ მოგცა ღმერთთან თქვენთან ქუეყანაჲ
 თქუენ“ G, — „უწყვი, რამეთუ თქვენ მიგცა უფალმან ქუეყანა“
 M, იხუ ნ. 2, 9. იხ. [მიმწოდებლობა].

ზედ-მიწვევულობა «უწყება», ცოდნა: „ვერ ზედ-მი-
 წვევულოზ, ვიდრე ვიდეს“ G, — „არა უწყვი, ვიდრე
 ვიდეს“ M, იხუ ნ. 2, 6. იხ. მიწვევულობა.

ზედ-მოსახსმელო «მაშკა»: „ვარე მოასხა მას ზედ-მო-
 სასხმელო“ G, — „მაშკა“ O, მხ. 4, 18. იხ. მოსახსმელო.

ზედ-მოსხილვა «გარდამოხილვა», «მიმომსტერება»:
 „იხილე, უფალი, და ზედ-მოხილე“ pb., — „იხილე, უფა-
 ლო, და გარდამოხილე“ O, ვოდ. იერემ. 2, 20;
 „ჭერლი და სინიზნი გამოვიდეს და ზედ-მოხილე-
 დეს ვარე მოვლად“ pb., — „სხდნი იგი განვიდოდეს და
 მიმომსტეროზ ბედს მიმოსვლად“ O, ზაქ. 3, 7. იხ.
 ხილვა.

ზეგ-ი, ზეგ-ი «ბისონი», «ზეპეზი»: „იმოსებოდა ძოწე-
 ულითა და ზეგ-ითა“ C, — „იმოსებოდა ძოწეულითა და
 ბისონითა“ DE, ლ. 18, 10; „ვარაო იგი ჰქენდ ათეზოე“
 დიდ ზეგ-ისაგან ძახილისა“ O, გამოსლ. 26, 1; „შარა-
 ვანდად იყო ზეგ-ისაჲ და ძოწეულისაჲ“ O, ებთ. 3, 15;
 „ხურიი ზეგ-ისაჲ დაადგან და შარავანდი შეაბან“ O, —
 „ხური ზეგ-ისაჲ დაადგან და შარავანდელი შეაბან“ I,
 I ეზრა 3, 8.

ზეგვა აღძვრა, არევა, ზიდვა (გულისა): „მოეგვინის
 რაჲ, გული ეზეგ-ის (წამლისაგან სანადღოსა)“ მ. ცხ.
 49 რ.

ზეთ, ზეთი იხ. ზმთ, ზმთიან.

ზეთი: „არა აღდეს მათ თანა ზეთი“ მთ. 25, 8; „შენ გამო-
 სწურო ზეთი და არა იცხო ზეთი“ O, მიქ. 3, 15; „ზე-
 თი თავსა ჩემსა არა მცხე“ ლ. 7, 46; „ადმოვაკენო... ზე იგი
 ზეთისაჲ“ I, ებ. 41, 19; „იგულე სასანთლე შენი დი აღა-
 გე იგი ზეთითა“ 2, სწ. 290, 29. იხ. ზეთთაგანი, ზეთის-
 ბე, ნაზეთავი, საზეთე.

ზეთთაგანი «ზეთის ხილი, olea»: „ზეთი ზეთთაგან-
 საწყაული ერთი“ O, გამოსლ. 30, 24.

ზეთის-ზე «ზეთის ხილი», olea: „მოიციტლნა... ვიდრე ვე-
 ნაგებად და ზეთის-ზეგებად მღე“ G, — „მოწვი... ვენაგნი
 და ზეთის-ხილები მათი“ pb., მხ. 15, 5; „მოვართუან
 შენ ზეთი ზეთის-ხილი“ G, ლევიტ. 24, 2. იხ. ზე.

ზეთის-ხეივანი «ზეთის-ხილოვანი»: „ვენაჯოანთა და
 ზეთის-ხეივანთა, რომელნი არა დაპნერგენით, შვამთ“
 G, — „ვენაჯები და ზეთის-ხილოვანები, რომელ არა
 დაპნერგეთ თქვენ და სვამთ“ M, იხუ ნ. 24, 18. იხ. ზე.

ზეთის-ხილი «ზეთის-ხე», «ზეთის-ხილოვანი», olea:
 „მოვიდეს... მთისა მას ზეთის-ხილოთა“ მთ. 21, 1;
 „პრქუეს ზეთის-ხესა: მეფობდ ჩუენ ზედა“ G, — „პრქუეს
 ზეთის-ხილსა: იყო მეფედ ჩუენ ზედა“ pb., მხ. 3, 9;
 „ვითარცა ზეთის-ხილი მსხმოჲ“ ფხ. 51, 10; „მოქამნენ
 ვენაგნი თქუენნი და ლელოვანი თქუენნი და ზეთის-ხილო-

ვანი (ზეთის-ხილი O) თქუენი“ I, იერემ. 5, 17. იხ.
 ხილი.

ზეთის-ხილი «ზეთის ხის ნაყოფი»: მარკ. 25, 11. იხ. ხილი.

ზეთის-ხილოვანი «ზეთის-ხეივანი», «ზეთის-ხილი»:
 „ვენაგები და ზეთის-ხილოვანები, რომელ არა და-
 პნერგეთ თქვენ და სვამთ“ M, — „ვენაჯოანთა და ზეთის-
 ხეივანთა, რომელნი არა დაპნერგენით, შვამთ“ G, იხუ ნ.
 24, 18; „მოქამნენ ვენაგნი თქუენნი და ლელოვანი თქუენნი და
 ზეთის-ხილოვანი (ზეთის-ხილი O) თქუენი“ I,
 იერემ. 5, 17. იხ. ხილოვანი.

ზედა იხ. აზელა, დაზელა, შეზელა.

ზემო (ზს.) ზედა: „ნეტარ რომელ ძმაჲ უსწრობს და მო-
 ვალს—ქვემოდა ანუ ზემოდა“ მ. ცხ. 97 v. იხ. უზემოვსი.

ზემო, ზემოთ (ზს.) ზევით: „იქმნეს იგინი ქუემო და
 არა ზემო“ ბარ. 2, 6; „რომელი ზემო არს უფროსს ყო-
 ველთა სახელთა“ ფხ. 2, 9; „ზემო კერძო იტყეს“
 ზებრ. 10, 8. „ზემოთ მოკსენებულნი ყოველნი წმიდანი...“
 A—434, 216.

ზემო-კერძო (ზს.) ზედა მხარეს, ზემოთკენ: „აღ-რე-გუა-
 ლე ზემო-კერძო“ ლ. 14, 10; „მასვე ქებათასა ზემო-
 კერძო წერილ არს“ კ. იერ. აღდგ. 159, 9. იხ. კერძო.

ზემო-კერძო (ზს.) ზევითა: „დადგა... საბანელსა მას ზე-
 მო-კერძოსა“ I, ებ. 28, 2. იხ. კერძო.

ზემოზე (ზს.) ზემოთ, ცოტა ზევით: „მომეგვინა მე ხიტ-
 ყუაჲ იგი, რომელი ვთქე ზემოზე“ მ. ცხ. 62 რ. იხ. -რე.

ზემოწერილი «ზემოთ ნაწერი»: „მეთხრა მას ყოველი
 იგი ზემოწერილი“ მ. ცხ. 128 რ. იხ. წერილი.

ზემოწენებულ «ზემოთ ნახსენები»: „ხედვალა ზემო-
 წსენებული იგი ბერი“ მ. ცხ. 154 რ. იხ. წსენებული.

ზემო-ჯდომა «მკნის-თაობა», წინა ადგილის ჯდომა;

«პირველი-საჯდომელი»: „უფლარს ზემო-ჯდომაჲ
 პურსა ზედა“ DE, — „უფლარს მათ მკნის-თაობაჲ ტაძრო-
 ბასა“ C, მთ. 22, 6; „შეისწავებდა, ვითარ-იგი ზემო-ჯდომა-
 სა ირჩევდეს“ ლ. 14, 7; „გოყუარს თქუენ ზემო-ჯდომაჲ
 შესაკრებელთა შორის და მოკითხვად უბანთა ზედა“ ლ. 11,
 28; „რომელთა პნებავს... ზემო-ჯდომაჲ პურსა ზედა“ ლ.
 20, 46; „რომელთა პნებავს... პირველა დ-საჯდომელ-
 სა შესაკრებელთა შინა“ C, — „რომელთა პნებავს... ზემო-
 ჯდომაჲ კრებულსა შორის“ DE, მარ. 12, 29. იხ. ჯდომა.

ზემსხდომარე ზევითად (ცხენზე...) მჯდომი: „ზე-
 მსხდომარენი კარაულსა ზედა“ G, — „რომელნი ზე
 სხდეს კარაულთა“ pb., მხ. 5, 10. იხ. მსხდომარე.

ზენა «ზე»: „განბო... ზენაჲთგან მიქუენამდე“ C, —
 „განბო... ზმთიან, ვიდრე ქუედმდე“ DE, მთ. 27, 51.

ზენაჲთ «ზენაჲ», ზევიდან: „და დადგეს წყალნი, შთამომ-
 ვალნი ზენაჲთ“ G, იხუ ნ. 3, 16*.

ზედათ იხ. ზმთ.

ზეპირით (ზს.) ზეპირად: „ძუელი და ახალი აღთქმადი და-
 მისწავლიეს ზეპირით“ მ. ცხ. 289 v. იხ. ვაზეპირება.

ზეპური იხ. საზეპური.

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

[ზერგნა] იხ. ღაზერგნა.

ზესთა, ზეშთა, ჟეჟთა. (ზზ.) უმაღლესი, ყველაზე მაღალი, უზემოესი; **ზედაა:** „ვითარცა უზორცოა ზეშთა იქმნა ყოვლითურთ კორცითა“ მ. ცხ. 176v; „ზეშთა ბუნებისა თქუა“ მ. ცხ. 147r; „ზეგარდამოგავალი ყოველთა ჟეჟთა არს“ მ. 8, 81; „შენ ზეშთა ეწყობი და იგი არს ქუეშე შენსა“ მ. სწ. 22, 16; „იყო შენ ზეშთა ყოველთა და არა ქუეშო“ მ. II შგ. 28, 13; „ყოველთა ჟეჟთა არს“ C.—ყოველთა ზედა არს DE, მ. 8, 81. იხ. ზე.

ზესთა, ზეშთა (ზს.) ზემო: „იშვა რაჲ ბეთრონს ზეშთასა“ წყტვ. 104. იხ. ზე, უზეშთავსი.

ზესკნელ **ზეგარდამო:** „მოუწოდოს ცათა ზესკნელ“ C.—„მოუწოდოს ზედასა ზეგარდამო“ ქ. ფს. 49, 4; „დაბნელდინ ცაჲ ზესკნელ“ I, იერემ. 4, 28. იხ. სკნელი.

ზესკნელი — ზემო სართული; **ზეციერი:** „დაპრთენ წყალთა ზედა ზესკნელნი მისნი“ ფს. 108, 8; „შემწყესა ზესკნელსა შეგვედრებოდა“ ოქრ.-მარხ. და იონა. 108, 1; „ზესკნელსა მის სიძესა მოხადოდა“ ოქრ.-გურიტ. 228, 18. იხ. სკნელი, ზესკნელისაგანი, უზესკნელისა.

ზესკნელისაგანი — **ზეცისაგანი:** „ზესკნელისა მისგანნი ვარ“ C.—ხოლო მე ზეცისაგანნი ვარ DE, მ. 8, 28. იხ. ზესკნელი.

ზესკნელს **ზეა:** „ღმერთი თქუენი ღმერთი არს ცათა შინა ზედა ქუეყანასა ზედა ქუშ“ G.—„ღმერთი თქუენი ღმერთი არს ცათა შინა ზესკნელს და ქუეყანასა ზედა ქუშმო“ pხ., იხუ ნ. 2, 11; „აღმაღლა დიდად შუენიერებაჲ შენი ზესკნელს ცათა“ ფს. 8, 8. იხ. ზესკნელი.

ზე-სხდომა: „რომელნი-იგი ზე-სხ დგეს ჰუნებსა“ ფს. 75, 7; „ორნივე ზე-სხ დგეს ცხენთა“ მართ. A, ანტ. დ. 84. იხ. სხდომა.

ზეუკუნ: „შემეშინა უკუმოქეცა ზეუკუნ“ მარკ. 248. იხ. უკუნ.

ზე-ქუე ზევით და ქვევით: „პოწებდიან, თუ ყოველივე ზე-ქუე იქცეის“ A—92, 270.

ზე-ღებულ — **ჟურქელი,** დაუხურავი, თავილი: „ყოველი ჰურქელი ზე-ღებულნი, რაოდენი არა დაკრულ იყოს სარგვლითა მის ზედა“ G.—ყოველი ჰურქელი ჟურქელი, რომელ არა იყოს შეკრული და სამურგვლა მის ზედა“ pხ., რიცხ. 18, 16. იხ. ღებული (ღება).

ზეშთა იხ. ზესთა.

ზეშთა-გრძელ — **ჰასაკ-გრძელი:** „ჰაცნი ზეშთა-გრძელნი“ G.—„ჰაცნი ჰასაკ-გრძელნი არიან“ pხ., რიცხ. 12, 88. იხ. გრძელი.

ზეშთამო **ჩირდილო:** „ზეშთამოსა ქარსა ფიცხელსა“ O.—„ქარსა ჩრდილოთა ფიცხელსა“ pხ., იგ. ხოლ. 27, 18; „ქარბან ზეშთამომან აღადგინის ღრუბელი“ O.—„ქარსა ჩრდილოთა აღადგეს ღრუბელსა“ pხ., იგ. ხოლ. 28, 28. იხ. შთამო.

ზეშთა-ჭდომა **წინა-ჭდომა:** „უფუარს... წინა-ჭდომაჲ შესაგრებელთა შინა“ C.—„უფუარს... წინა-ჭდომაჲ შესაგრებელთა შორის“ DE, მთ. 21, 8. იხ. ჭდომა.

ზეშთ-გარდაცემა **გარდაცემა:** „ზეშთ-გარდაცემა წყალი თავსა ზედა ჩემსა“ pხ., — „გარდაცემა წყალი თავსა ჩემსა“ O, გოდ. იერემ. 2, 58. იხ. გარდაცემა.

ზეცა ცა: „მამა იყო ზეცით“ მთ. 8, 17; „უფალი, ზეცის არს საყდარი მისი“ ფს. 10, 4; „მიიწია ლოცვაჲ მათი სმაჯდრებელსა წმიდასა უფლისასა ზეცად“ M, II 58ტ. 80, 27; „ანგელოზთა... აქეანდა იგი ზეცად“ ნახ. — 78, 19.

ზეცისა, ზეცათა ზეციერი, ზემო: „სტრატოტ ვარ ზეცისა მეუფისა“ თეოდ. 552; „მამამან თქუენმან ზეცათა მამან“ მთ. 6, 82; „ყოველი მუშლო მორბეის ზეცათანი და ქუეყანისათანი“ ფლპ. 2, 10; „ზეცისასა ზრახედით“ კოლ. 3, 2. იხ. ცა.

ზეცისაგან — **ზესკნელისაგანი,** ზეციერი; „ვითარცა-იგი ზეცისაჲ, ვგრეცა ზეცისაგანისანი“ I კორ. 15, 48; „ხოლო მე ზეცისაგანნი ვარ“ DE.—„მე ზესკნელისა მისგანნი ვარ“ მ. 8, 28. იხ. ზეცა.

ზეწარი — მოსასხამი, ფილონი: „სპერაკითა ზეწართა მოზღარდნილი“ მარკ. 265v; „განჰმარტე ზეწართა შენი“ მარკ. 265v; „აღვიღე ზეწართა მცირე და დავებურე ზედა მცირათა მისთა“ მ. ცხ. 214r.

ზეხილულ — **აღსაშურველებული,** **განცხადებული,** **ღია:** „ზეხილულ იყვნეს თუალნი მისნი“ Fr.—„განცხადებულ არიან თუალნი მისნი“ pხ.—„აღსაშურველებულნი თუალთა მისთა“ G. რიცხ. 24, 16. იხ. ხილვა.

ზე-ჭდომა ზეითად (ცხენზე) ჯდომა: „ზე-ხის იგი კარულსა და კიცუსა ახალსა“ ზაქ. 9, 9; „ზე-ხის ვირსა“ მთ. 21, 6; „ზე-ჭდა იგი საგედარსა თქსა“ O, II 8ტ. 18, 9. იხ. ჯდომა.

ზეშე-ზი **ზეზი:** „ხჯრი ზეშე-ხისაჲ დაადგან და შარავანდი შეაბან“ I.—„ხჯრი ზეშე-ხისაჲ დაადგან და შარავანდი შეაბან“ O, I ეზრა 8, 6.

ზეშთ, ზეთ, ზეშთ ზევით, ზევიდან: „იყო კუართი იგი უაწრველ ზეშთ (ზეთ D) მოქაოვლ ყოვლად“ მ. 19, 25; „შეიძინა ქუეყანად ყოვლით გერძოვე, ზეშთ და ქუშთ“ მ. სწ. 93, 8.

ზეშთან **ზენაეთგან,** ზემოდან: „ზეშთგან ვიდრე ქუელმდე“ DE.—„ზენაეთგან ვიდრე მიქუენამდე“ C, მთ. 27, 51. იხ. ზე.

ზიარ — მოზიარე, მონაწილე, მეუღლე, **თანა-ზიარი:** „ნუმცა ზიარ ვარ მე განზრახვითა შითთა თანა“ ფს. 140, 4; „ესე ზიარ არს კაცისა ღმერთთაჲსა“ O.—„ესე თანა-ზიარ არს კაცისა არაწმიდისა“ pხ., იგ. ხოლ. 28, 24; „საღმობათა მათ ხოლო ზიარ ხარ“ ოქრ.-მარხ. და იონა. 108, 28; „ჩინებისა მის ზეცათასა ზიარნი“ პეტრ. 2, 1; „არს მეგობარი ზიარ ტახტისა ოდენ“ O, ზირ. 8, 10; „არამცა ზიარ ვიყვნით მათ თანა სისხლსა მის წინაწარმეტყველთა“ მთ. 28, 20; „მნებავს მოხუცება ზიარისაჲ და მოსულელეებაჲ ვაჭრისაჲ“ მ. სწ. 282, 20.

ზიარება მოზიარეობა, შეზიარება, მონაწილეობა; **ზიარება:** „რომელმან მოიციტოს, იგი ეზიარა საქმეთა მისთა ბოროტთა“ II კ. 1, 11; „მე ზიარე სისხლსა“ O, იგ. ხოლ. 1, 11; „ნუ ვინ უცხოდ გეზიარებინ შენ“ O, იგ. ხოლ. 3, 17; „იზიარა სიზარულსა“ გრ. ანტ.-შობ. 299, 24; „გეტყრთა წმიდაჲ ბარძიმი... და იზიარებდა ერსა“ მ. ცხ. 64v. იხ. გზისა ზიარი, ზიარება, მოზიარე, უზიარებელი, ცხორების-ზიარი.

ზიარება, ზიარობა მონაწილეობა; **თანასწორობა,** **ერთობა,** **ამხანაგობა;** **ზიარება:** „რაათა თქუენცა ზი-

არეზაა გაქუნდეს ჩუენ თანა I კ. 1,8; „რამ ზიარე-
ზაა არს ნათლისა და ბნელისაჲ“ II კორ. 6,14; „სტყუეის
მოყუესისა ვედრისათჳს, გინა ზიარებისათჳს“ O, ლავობ
6,2; „რამ-მე ზიარეზაა არს მგლისაჲ და კრებისაჲ“ O,
ზორ. 13,21; „არტა ზიარეზისაგან წმადთა საიდუმლო-
თაჲსა განაგებენ თავთა თჳსთა“ მ. ცხ. 41r.

ზიარებული-ი შეზიარებული, მონაწილე: „არტა გზასა
ზიარებულ არს მოქმედთა თანა უწყულობისათა“ M,
იობ 24,8. იხ. ზიარი; შდრ. თანა-ზიარი, თანა-ზიარება.

ზიდვა ტვრთვა; გაზიდვა, გაწევა: „არა ეზიდოს
უღელი“ G, II შჯ. 21, 8; „ანუ ეიღვიდეს-მეა ორნატსა
შენსა ველსა ზედაჲ“ M, იობ 29,10; „რთმელმან არა ჰზიდა
უღელსა მისსა“ O, ზორ. 28,22. იხ. აღმოზიდვა, გამოზიდვა,
განზიდვა, დაზიდვა, დამზიდვარი, მიზიდვა, მოზიდვა, წარ-
ზიდვა, წარმოზიდვა.

ზითვე-ი (ზითვისა) მზითვეი, ჭონება, „ენ-ფერისი“:
„მისცა იგი ფარათა ზითვედ ასულსა თჳსსა“ ps.,—„მისცა
იგი ფარამან ენ-ფერისი (sic. ფერჲ რ) ზითვეი“
ასულსა თჳსსა“ G, იხუ 5. 16,10; „წარგზავნეს რეზეა...
და ზითვეი მისი“ O, ლავ. 24,59.

ზილ-ი კოლო: „მოუვლნოს მათ ღმერთმან ზილი და ბზი-
კი ფისნი“ S—1141,511; „ვერ დამდგომ იქმნეს იგინი წი-
ნაშე ბზიკისა და ზილისა“ იქვე. 512.

ზმა ქმნა, წყოლა: „რასა ჰზმენ“ DE,—„რასა იქმან“
C, მრ. 2,24; „რასა ჰზამთ“ ლ. 6,2; „რამსა ჰამ“ M,—
„რასა ჰყოფ“ G, მსჯ. 18,2; „რასა-ეგე ჰზამ“ O, ექვ.
12,8; „რასა ზემდ მთასა მას შინა“ H—241,410; „რასა-მე
ვზმიდეთ ანუ რასა-მე განვიზრახვიდეთ“ Ath.—11,287v.

ზმანება ნახვა (სიზმრისა), **ზმანებულ-ი** ძმნიველი:
„აღ-თუ-ღვსენ შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებუ-
ლი სიზმრისაჲ“ G,—„უაუეთუ აღ-გინმე-ღვსენ შენ შორის
წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების მხილველი“ M, II შჯ.
18,1. იხ. სიზმარი.

ზმარადიონ-ი, **ზმარადილო ზურმუხტი**; „სამარადილო“,
smaragdus: „დაიდგნა საყდარი ზმარადილოს სახედ
ბრწყინვილი“ H—341,144. „ოქროთა ღვსულსა შთასა-
სუმელი თუალი ზმარადიონი“ O,—„შემკობთა შინა
ოქროსათა ბეჭედი სამარადილოსა“ ps., ზორ. 85,8
(82,8).

ზმნა გარჯა, შრომა, ცდილობა: „არავინ იზმნა მას
შინა ჯელნი“ O, გოდ. იერ. 4,6; „ურცხვრლ შეგინებასა
მისსა იზმნიდა“ H—341,849

ზმნა შეტყობა, ცნობა, გამორჩევა, მისნობა:
„ანუ არა ესე არსა, რომლითა სუამნ უფალი ჩემი და იგი
ზმნით იზმნინ მავით“ O, ლავ. 44,5; „ანუცა იზმნით
და ნუცა ქათმითა იზმნით“ ps.,—„არა იზმნიდეთ,
არცა მტრინველთა იმისნი ვიდეთ“ G, ლევობ. 19,28;
„იმისნი და იზმნიდა და წამლობდა“ M, II შჯ. 35,
6; „ლდეთა იზმნით და თთუთა, ემთა და წელთა“ ღალატ-
4,10; „მრავლნი კაცთაგანი იზმნიან გმასა მფრინველ-
თასა“ მ. სწ. 46,12.

ზმნა მოხიბლვა, კუდიანობა, მისნობა, წინასწარ-
ცნობა, მარჩიელობა; ცდა: „არა არს ზმნაა იაკობსა
შორის, არცა მის ცნობაა ისრაელსა შორის“ G, რიცხ. 28,28;
„ზმნაა ზმნათაჲ ცოდვი არს“ I, I შჯ. 15,28; „არა მოვდეს
სასუფეველი ღმრთისაჲ ზმნით“ ლ. 17,20; „არა დაემორ-

ჩილებოდეს ზმნისა მას“ ბ. კეს.-40-თჳს 117,39; „ზმნაა
იყო ქუეყანისა მათსა“ III მფ. 14,24. იხ. [განზმნა](ტლი),
ზმნობა, მზნელი, შეზმნილი, ჰაეითა ზმნა, ჰაეის-ზმნა.

ზმნობა ნდობა, ცდილობა; ფიქრბ, შეტყობა: „იზ-
მნობდეს მოკლელ ჩემდა“ ხაქ მოც. 29,21; „რომელმან
ბავინსაჲ იზმნა შეგინებლ“ C, ხაქ მოც. 24,6; „იგი
იზმნობდა შედგომად მოწყვთა მათ მიმართ“ ხაქ. მოც.
9,26; „იზმნობდეს იგინი ბიოთნიდ კერძო წარსლად“
ხაქ. მოც. 16,7; „იზმნო უკუე ებისკოპოსმან, ესმა რამ
ესე“ მ. ცხ. 415r; „ეთარცა იზმნეს მათ, ეთარმელ დამე-
ძინა“ მ. ცხ. 424r; „იზმნობენ დაშრეცასა აღსა მის
მჭურვალეზისსა“ ჟრ. ნოს.-კაც აგებ. 225,27.

ზმნობა მისნობა, წინასწარცნობა, ძმინება: „არა
წარვიდა ჩუეულეზისებრ კითხვად ზმნობათა“ რიცხ.
24,1; „ნუცე ქათმითა იზმნიოთ“ ps.,—„არცა მფრინველთა
იმისნი ვიდეთ“ G, ლევობ. 19,28. იხ. ზმნა.

ზმურ-ი, **მურ-ი mirha**: „მე თოთ მოვიღე მთასა მურ-ი-
სასა“ O, ქება 4,6; „მელთა ჩემთა დასუწუთა“ (დასუწუთა
M) ზმურ-ი (მურ-ი M)“ O, ქება 5,5; „მოიღო მურ-ი,
შეზავებული ჰალოდთურთ“ ი. 19,29; „შეიყუარე... მურ-ი,
შტახსი, კასიაჲ“ ფს. 44,9; „ეთარცა მურ-ი მან რჩეულმან
მაგჭინე სულნელეზაჲ ჩემი“ O, ზორ. 24,21; „მოვისთულე
მურ-ი ჩემი“ კ. იერ.-აღდგ. 159,36

[**ზმურდლი-ი**] იხ. ზმურდლიანი.

ზმურდლიანი-ი ეგზემიანი: „ყოველი ბიწი არა იყოს მის
თანა, ბრმაჲ ანუ შემუსრვილი, ანუ ენაკეთილი, ანუ ზმურდ-
ლიანი, ანუ მღიერანი, ანუ შეფხანანი“ G, ლევობ. 28,
22.

ზნე ცუდი ქცევა: „უაუეთუ შეიცვალოს შავან ზნე
თჳსი და სიბოროტჲ“ Sin.—6,86r. იხ. ზნაჲ, ზნანება,
ზნოან-ი ცუდი ქცევისა: „იქმნა კარაული იგი ზნოა-
ნი უზნო“ Sin.—6,86r; „ესე კარაული... ზნოანი არს
და ზენეჲ“ იქვე. 86v, „კარაული იგი ზნოანი აღ-
ბოროტდა და გარდამთავრო ემიფანე“ Sin—6,86v.

ზნოანება საქციელი: „იყო ჭორი იგი.. მანეიერი და მათ
არ იტოდეს სიმედგრე მისი და ზნოანებაჲ“ ი. ე. 48,27.
იხ. ზნთანი.

ზოგ-ი ნახევარი, „განნახევრებული“, „ყერძო“, ნა-
წილი, რომელიმე, ვინმე; წყვილი, უღელი: „მიგე
შენ ვიღრე ზოგად მდე სიმეფოფისა ჩემისა“ მრ. 6,23;
„ზოგნი იტყოდეს“ ა. 16,21; „იყენეს ზოგნი მახლობე-
ლიდ მთასა“ M, „იყენეს ნახევარნი მახლობელ მთისა“
G, იხუ 5. 8,28; „შეკრინა... ზოგისა ნათესავისა მანა-
სეანი“ M,—„მოუწოდა... კერძოსა ტომისასა მანასის“ G,
იხუ 5. 22,1; „დაღათუ თხოვრო ზოგნი მფეოზისა ჩემისაჲ“
O, ესთ. 14,19; „იყო ზოგნი იგი ნაწილი, რომელ განვიდეს
ბრძოლად“ ps.,—„იქმნა განნახევრებული ნაწილი გან-
სტრულთა ბრძოლად“ G, რიცხ. 21,26; „მოიღო ზოგო რა-
ოდნიმე“ ხაქ. მოც. 5,2; „ზოგნი მზად დგენ ჰერვალად“
ნეგმ. 4,10, „პლუვილოთ ზოგთა ამათ ჭოთაგანთა მიწაჲ
ამის ქუეყანისაჲ“ O, IV შჯ. 5,17.

ზოგს რამ(მე) რამდენადმე, ნაწილობრივ, ცოტად
თუ ბევრად: „არა მე შემაწუთა, არამედ ზოგს რამ(მე)
II კორ. 2,5; „არა ზოგს რამ არს მადლი“ ესე, არამედ
სრულ არს ძლიერებაჲ მართ. A, კ. იერ.-მარტულ. 185.

იხ. განზოგება, განზოგებელი, ზო(ე)გად, ზოგადი, ზოგი-
მომკუდარი, ზოგისაგანი, ზოგის-ზოგი, ზოგს-მგბარი, ნაზო-
გალი

ზოგად, ზოგვად *ერათდა*; სიერთოდ: „ვერ შემალბებელ
ფეხებს ღამეჯდრებად ზოგად“ *ო, დაბ. 18,6*; „რბიოდეს ორნი-
ვე ზოგად“ *DE, — რბიოდეს ორნივე ერთად“ C, მ. 20,4*;
„გამოვიდეს ორნივე ზოგად“ *ო, ივდ. 13,12*; „გარი და დითვ
ზოგად ქოვდენ“ *I, ებ. 11,7*; „აქუნდა ყოველივე ზოგად“
საქ. მოც. 2,44; „ყოველთავე ზოგად და თვითველად კა-
ცად-კადსა ფრიად სიფასე განუყვეს“ *მ. ე. 22,14*. იხ.
ზოგი.

ზოგად-ი *«ზოგისაგანი»*, ნაწილი; სიერთოდ: „მისცა...
ზოგადი ქურჭელი სახლისა უფლისაჲ“ *ო, — მისცა... ზო-
გისაგანი ქურჭრისაჲ სახლისა უფლისაჲ“ I, დან. 1,2*;
„ყოფა... სახლს შინა ზოგადსა“ *ო, იგ. სოლ. 25,24*;
„გვსენდელ შენ ზოგადი იგი ყოფაჲ“ *ანდ. ანატ. 222,14*;
„ზოგადი იყო მათი ყოველივე საზრდელი და სამოსელი“
H—241,681. იხ. ზოგად.

[ზოგება] იხ. ზოგი.

ზოგი-მომკუდარი ნახევრად მკედარი: „დაცემულ იყო
ზოგი-მომკუდარი“ *ო, ხიბრძ. სოლ. 18,17*. იხ. მო-
მკუდარი

ზოგისაგან-ი *«ზოგადი»*, ნაწილი: „მისცა ზოგისა-
განი ქურჭრისაჲ სახლისა უფლისაჲ“ *I, — მისცა... ზოგად
ქურჭელი სახლისა უფლისაჲ“ O, დან. 1,2*. იხ. ზოგი.

ზოგის-ზოგი ნახევარი: „და თუ ზოგის-ზოგი-ღა ჩუენი
მოსისას“ *ო, II მფ. 18,3*. იხ. ზოგი

ზოგს-მგბარი ნახევრად მოხარშული: „ერთარ-ცა-იგი
ქაჟუნტელი ზოგს-მგბარი“ *I, ებ. 51,20*. იხ. მგბარი.

ზოგება იხ. ძოგება.

ზოგვად იხ. ზოგად.

ზომ-ი ზომა, საზე; *«მოხაზულება»*; ოდენი: „ზომი
მეორისაჲ მის ზღუდისაჲ“ *I, ნეემ. 3,19*; „მეუბლანა ზომი
და მოაწავი მსგავსებაჲ ქმნულებისა მისისაჲ“ *ო, — წარაგ-
ლისა... მსგავსება სამსხურბოლსა და მოხაზულები
მისი და ყოველი ქმნულები-მისი“ ph., IV მფ. 16,10*; „არა
ზომით მოსცის ღმერთმან აული“ *მ. 3,34*; „ზომით
ჰყვენ ღღენი ჩემნი“ *ფხ. 88,6*; „უკუთუ უმბრეს ზომი-
სა მოგზადნი... განტუდეს მშუღლი იგი“ *მ. ცხ. 232r*; „ხუ-
უჰამ ეგვე მოვიპოთ ზომი იგი და კანონი კეთილთაჲ“
Sin — 27,5v; „მზა უკავთ... ზეთი იგივე ზომი“ *ო, II
ეზრა 7,22*; „ზომი სასობაჲ იყოს ჩემი“ *ბაღ. 86,12*; „ნუ
ვინ მომიგინდების ზომად წერისათჳს“ *H — 2251,204r*.
იხ. ზომიერი.

[ზომა] იხ. განზომა, განუზომელი, მიზომა, მოზომა,
საზომი, საზომელი, უზომი, უზომო, წილის-სა-
ზომი.

ზომთ-საბელ-ი ბაწარი, მსხვილი თოკი: „უადვილესა
ზომთ-საბლისაჲ ქურელსა ნემსისაჲ განსლევ“ *მთ. 10,
24*. იხ. საბელი.

ზომიერი-ი ნორმალური: „საზრდელი ზომიერი“ *მ. ცხ.
24r*. იხ. ზომი.

ზორავარი-ი მხედართ-მთავარი: „შეიძურა... ზორა-

ვარი მამ“ *ნრს. 27,19*; „დაცემულ იყო ზორავარი“ *ვრდ.
88,11*.

ზორვა, ძორვა *«მსახურება»*, მსხვერპლის მიტანა:
„ანუ ზორეთ ღმერთთა“ *B, — ანუ მსახურება
ღმერთთა“ A, სხტ. 125,15*; „რომელნი კერპთა უზორ-
ვენი“ *ფლტ 113,23*; „გებდენ ღმერთთა მრავლითა ძორ-
ვითა“ *Sin.—11,34v*.

ზორვა *«მსხვერპლი»*, *«შეწირვა»*, *«გება»*: „შეწირეს
ზორვად ზორვასა“ *G, — შეწირეს... შეწირვად მსხუ-
ერპლისა“ M, მსტ. 16,23*; „შეწირეს ზორვად ზორვასა
დიდსა ღაფრისა ღმრთისა“ *G, — შეწირეს... შეწირვად
მსხუერპლისა დიდსა“ M, მსტ. 16,24*; „არა
თავს-იღვეს ზორვად“ *B, — აიძულვდეს გებად ეშმაკ-
თა“ სხტ. 124,15*; „ზორვასა მას ბილწებისაჲ აღასრუ-
ლებდე“ *იზდ. 115,30*.

ზორვილი-ი მსხვერპლი, შესაწირავი: *«ნაზორვეი»*:
„შეწირე... ზორვილი მათნი“ *ო, IV მფ. 16,16*;
„ცემული, ზორვილითა მათთასა, შეპდით“ *G, — ცემულ-
სა, ნაზორვესა მათთასა, სკამდით“ II მტ. 82,28*. იხ.
ღაზორვა, ნაზორვეი, საზორველი.

ზოსტერი-ი ქმარი, სარტყელი: „ზოსტერესა წილ
საბელი შეირტყა“ *I, ებ. 3,24*; „და-ნუ-იგიწყოსა სიღმან...
მერთისა სამკაული ზოსტერი თჳსი“ *I, იერემ. 2,82*.

ზრახება სწავლება, რჩევა: „რომელმან აზრახა ჰუ-
რითა“ *C, მ. 18,14*; „აზრახებდი მათ, თუ ვითარ რაჲ
სახით განდებურას თჳსლო“ *მთ. E, 258v*; „ოდეს ამას ეცე-
ვითარს აზრახებდეს...“ *მ. სტ. 19,25*; „აზრახებს
უწამებსა“ *მ. ცხ. 138r*; „არა ისმინე ზრახებისა ჩემისაჲ“
M, II მტ. 25,16; „ეფმნე ზრახებისაგან შენისა“
მ. ცხ. 279v; „არა მივერდეთ ზრახებათა მისთა ზო-
როტთა“ *მ. სტ. 275,4*. იხ. გა(6)ზრახება, მაზრახებელი, სა-
ზრახვეი, შეზრახება.

ზრახვა, ძრახვა ფიქრი, ბჭობა, მოთათბირება, მო-
საზრება, *«განზრახვა»*, უბნოზა, ლაპარაკი, წარ-
მოთქმა; შეთხზვა, მოგონება: „ზრახვიდეს ურთი-
ერთას“ *C, — განიზრახვიდეს ურთიერთას“ DE, ლ.
6,11*; „სიცრუესა ზრახვენ ენა მისი“ *ფხ. 31,4*; „მსგავს
არს იგი მეძავსა, რომელი სხუისა ზრახავენ, და სხუისა
უწამწამენ“ *მ. სტ. 90,28*; „მრავალ ჟამ ზრახვიდა“ *საქ.
მოც. 20,11*; „იზრახა ფარულად განტევებაჲ მისი“
მთ. 1,19; „აზრახეს ზრახება ბოროტი შენთჳს“ *I, ებ. 7,5*;
„ღრმასა ზრახვასა ჰზრახავთ“ *I, ებ. 31,6*; „ზრ-
ახვიდეს მოკლელ მისა“ *საქ. მოც. 2,29*; „ვითარ ფაჲ ამას
ზრახვიდა ოდენ“ *მთ. 1,20*; „ნუ ჰზრახავ მეგობრისა
შენისათჳს ძვრსა“ *ო, იგ. სოლ. 3,29*; „გულთ, რომელი ზრ-
ახვენ გულის-სიტყუათა ბოროტთა“ *ო, იგ. სოლ. 3,18*; „რა-
ცამს განუწმორის, ძვრსა უზრახვიდით“ *მ. სტ. 92,9*.

ზრახვა აზრი, ფიქრი; ზრუნვა; *«განზრახვა»*, რჩევა;
ახსნა-განმარტება: „ვითარ გულისკმა-ყო... ზრახვაჲ
იგი“ *მთ. 9,4*; „იცნოდა გულის-ზრახვანი მათნი“ *ლ. 9,
47*; „მან იღის ყოველნი ძრახვანი ჩუენნი“ *Sin.—11,5r*.
„ღრმა არაინ ზრახვანი შენნი“ *ფხ. 31,6*; „რომელი
ზრახვად ჰზრახით, განაქაროს ღმერთმან“ *ო, ებ. 3,9*;
„გორცთა ზრახვასა ნუ ჰყოფთ გულის-სიტყუმელ“ *ბრომ.*

კითხა და ვერითა ერთბაშად G, — „ნუ ჰყნავ ქართთა და ვერითა ერთად“ M, II ზგ. 22,10; „ზუარაჲე უბიწოა მოიბას იგი“ G, — „ქარი ქზოა უბიწოა... მოიბას“ O, ლევ. 1, 2; „ზუარაჲე გეზი ჩემი... დამიკლავს (დაკლულ არს DE)“, მთ. 22, 4; „ზუარაჲე ერთი ზრთათაჲან“ G, რიცხ. 7, 15; „არა ეგამ მე გორცა ზუარაჲეთა შენთასა“ უხ. 49, 12; „ზუარაჲე თქუენნი და ზროხანი, რომელნი იქმოდინა ჭუეყანასა“ I, ეხ. 20, 24; „მოიბ ზუარაჲე იგი ჰამებული მამისა შენისაჲ“ M, მსჯ. 6, 25; „ზუარაჲე წელიწდეულთ“ G, რიცხ. 8, 8; „არა ითხოვს შენგან ცხოსა ზუარაჲად“ მ. სწ. 178, 27.

ზუგია: „(საუძველო)... სინდლითა და ფრჩხილითა... და ზუგითა სწორად შეიზავების“ H — 223, 20r.

ზუგია «**შობა**»: „ირემნიცა იზუნეს ველსა გარე და დაუტევნეს ნუკრინ“ I, — „ირემნი ველთა ზედა იშვეხოლდეს სადალტევებდეს“ pხ., იერემ. 14, 5. იხ. მეზუები, მზუელი, უზუები.

ზუელვა გაცინვა, გამოჯავრება: „სიტყუათა შენთა გი-ზუელვოდეს“ O, ზარ. 27, 28.

ზუერ-ი ბაჟი, ხარკი, გამოსაღები: „რომელთა გამოიღიან ხარკი ანუ თუ ზუერა“ მთ. 17, 25; „მისცემდით უკუე ყოელთათანა-ნადებსა... საზურგსა ზუერი“ მარკ. 12, 7. იხ. მეზურგე, საზურგე.

ზუზლა «**წყალულება**», წყალური, ბაღლიამი: „ძალ-ნიცა ჰლომნიდეს ზუზლასა მისსა (წყალულებათა მისთა DE)“ ლ. 18, 21; „მოპბინა ზუზლაჲ იგი წყალუ-ბათა მათთაჲ“ ანდ.—ანტ. 212, 8; „ზუზლაჲ დამიწურა“ H — 241, 238.

ზულევა «**შთამოგორება**»: „გინა ბერაჲ განმკაროებული და ზულევაჲ კლდეთაჲ“ O, სიბრძ. ხოლ. 17, 18. იხ. ღაზულევა.

ზურგ-ი: „ზურგ-ი მათი გარე შეგაქციეს“ O, ნემ. 9, 17; „ზურგ-ი ჩემი მიესცე გუმიად“ O, ეხ. 50, 6; „ზურგ-ი მათი შეგაქციეს შეურაცხებით“ O, ზაქ. 7, 11; „განიტება ზურგ-ი და მოუღა“ O, I მფ. 4, 18; „ზურგ-ი მათი შე-კურვულ არს ეკლითა“ უხ. 17, 8. იხ. ზურგება, ზურგით.

ზურგ-გატეხილი: „ნუ მოვალნა ზურგ-გატეხილი ანუ ნახევარ-ქმელი“ pხ., — „არა მოუღდეს კაცი... ზურგ-ტეხილი იყოს ანუ მზღვროან“ G, ლევ. 21, 20. იხ. გა-ტეხილი.

ზურგება გადარჩენა: „მეწამლეთა ნუ ზურგებით“ O, — „მისანთა ცოცხალთა ყოფად ნუ დაუტეხებთ“ pხ., გამოსლ. 22, 18. იხ. ზურგო.

ზურგით უკან, «**უკუანა**»: „გარი შემოიწება ზურგით“ O, — „გარი განიწმა უკუანა თქსა“ pხ., დაბ. 19, 6.

ზურგით კერძო «**უკუანა** კერძო», «**უკუანათა**», უკანით: „მოუღა იგი ერსა შორის ზურგით კერძო“ DE, — „მოვიდა იგი შორის ერსა მას უკუანა კერძო“ C, მრ. 5, 27; „მოუღა ზურგით კერძო“ ლ. 5, 44; „რო-მელ-იგი არს ზურგით კერძო კართათარმისა“ M, — „აბა უკუანათ კართათარმისა“ G, მსჯ. 18, 12; „ზურგით კერძო“ M, — „უკუანათ“ G, მსჯ. 20, 40. იხ. კერძო.

ზურგით მოტვრთე ტვირთის მზიდველი: „შეკრიბა სო-ლომონ სამეოფლითარმისა კაცთა ზურგით მოტვრთე-თაჲ“ M, II მფ. 2, 2. იხ. მოტვრთე.

ზურგის-შექცევა შებრუნება: „ზურგ-ი შეაქციეს“ M, II მფ. 29, 6. იხ. შექცევა.

ზურგის-ძალად — ხერხემალი: „ზურგ-ის-ძალი მისი-რკინაჲ დასხივებულ“ O, მთ. 40, 14. იხ. ძალი.

ზურგ-ტეხილი — «**ზურგ-გატეხილი**»: „არა მოუღდეს კაცი... ზურგ-ტეხილი იყოს ანუ მზღვროან“ G, — „ნუ მოვალნა... ზურგ-გატეხილი ანუ ნახევარ-ქმელი“ pხ., ლევ. 21, 20. იხ. ტეხილი.

ზურმუხტი — smaragdus: „თუალნი მისნი იყვნეს ზურ-მუხტისა და ბივრტისანი“ ქ. ცხ. 82, 10.

ზუფად ერთად: „შე-ღაგე-სიხნეს ზუფათესლთა მათ ზუ-ფად კრებულად ჰებსა მას ველისა მის ტიტანელთაჲსა“ O, II მფ. 5, 22.

ზენ-ი ზენი, გროვა; «**ხუივი**», «**ზენეული**»: „ალამა-ლოს ზენეზი თქსი“ O, ზარ. 10, 80; „ზენი კალოხსაჲ“ O, — „ზუაჲე კალოსა ზელა“ pხ., სოფ. 2, 3; „შეკრბა იგი (მეუბარი) ზენად-ზენად და დაყროლა ქუეყანაჲ“ O, გამოსლ. 3, 14; „შეკრბა წყალი, ვითარცა ზენი“ pხ., — „დაღვს, ვითარცა ზენეული, წყალნი“ O, ზარ. 29, 22. იხ. ღაზენა ზენეული.

ზენეული — «**ზენი**»: „დაღვს, ვითარცა ზენეული, წყალნი“ O, — „შეკრბა წყალი, ვითარცა ზენი“ pხ., ზარ. 29, 22. იხ. ზენი.

ზლაპარ-ი: „კაცი უმაღლოჲ, ვითარცა ზლაპარი უკამო-საჲ“ O, ზარ. 20, 21; „არა ნაცილ და ზლაპარ საგონებელ იყვნენ წმიდათა ანბარებათა თხრობანი“ კ. იერ.—აღღ. 150, 5; „ყოველი ესე ზლაპარ არს სიბრძნის მოქმედთაჲ“ მახ. 46, 18; „რომელნიმე იქალიდ ჰირველთა მეფეთა ცხორებასა თხრობად და რომელნიმე ჰამბავთა და ზლაპართა მთა-ვართასა ზუაობენ და იქალიდ“ მ. სწ. 19, 5; „არა ვითარცა ტყელისა და ზლაპარსა, არამედ ქეშმარიტსა ხილულსა ვიტყვ“ Q — 240, 157.

ზლაპარ-სიტყუად-ი «**მეცხე**»: „ზლაპარ-სიტყუად-თა და გამომეძიებულთა გულისმის-ყოფისათა ხოლო გზაჲ სიბრძნისაჲ არა ცნეს“ pხ., — „მეცხეეთა და გამომეძი-ებულთა მეცნიერებისათა ხოლო გზაჲ სიბრძნისაჲ არა გულის-კმაყვს“ I, მარ. 3, 28.

ზლაპარად ზლაპრის სახელ, ზლაპრულად, ზლაპარივით: „ზლაპარად იტყუთ ამას თქუნ“ მრთ. A, ანტ. დ. 20r. იხ. ზლაპრობა, მეზლაპრე, მეცლით-მეზლაპრე.

ზლაპრობა ზლაპარივით თქმა: „გარდაქცულად ჰზლაპ-რობთ“ მრთ. A, ანტ. დ. 20r.; „უსარგებელეს არს... უბან-თა ზელა ზლაპრობად შეკრებაჲ“ მ. სწ. 78, 24. იხ. ზლაპარი.

ზღვა გადისდა, მიგება: „პატარეულმცა ზღვის ყოველ-სა ამასმცა თქსით თავით“ O, I ეზრა 8, 22; „ორი წილი ზღოსა“ O, გამოსლ. 22, 4; „ცოდა... ზღოს ესე“ O, ლე-ვიტ. 5, 18.

ზღვა საზღაური, ჯარიმი, გადასახდელი: „თუ... თანა-მდებ იყვნენ... ზღვაჲ მოტლად“ O, I ეზრა 5, 17; „მო-მეა-ვეყმიან... გინა თუ ზღვად, გინა თუ პყრობილებაჲ“ O, II ეზრა 7, 26. იხ. გარდაზღვა, მიზღვა.

ზღვარი — იხ. მოსაზღვრე.

ზღვარი-ი **საზღვარი**: „იუდა დღეს ზღვარად მათად სამხრით კერძო“ **გ.**, „იუდა დღეს საზღვარად მათა ზღვარიო კერძო“ **მ.**, **იხუ** **დ.** 18,5; „ზღვარსა გარდაჰდა ბორთად“ **ა—მ.** 22, 520. **იხ.** განსაზღვრება, საზღვარი, განმასაზღვრებელი, ზღვრობა, მოზღვანე/მოზღუანე/მოძღუანე, მოზღვრე, საზღვარი

ზღვევა **ენება**, **დაზიანება**, **დასჯა**, **დაჯარიმება**: „თავი თჳსი... იზღვი“ **ლ.** 2,25; „რომლისა-იგი საქმე დაიწუეს, იზღვიოს“ **ი კორ.** 3,15; „ეზღვევდ თავით ჩემით ნაპარევსა დღისა და ღამისას“ **ო.** **დაბ.** 21,39; „არაბადი იზღვიენთ ზუგუნა“ **ი კორ.** 7,8; „უგუნური იგი თანა-წარჰდეს და იზღვიენს“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 22,8.

ზღვევა **ენება**, **ზიანი**, **ჯარიმა**: „შეიძინეთ ჭირი ესე და ზღვევაჲ“ **ნაქ მოც.** 27,21; „მძღს ნიჭი, ზღვევისა მომატუებელი“ **ბ.** **კახ.** 40-თჳს 128,5; „ზღვევად შეგვრაცხიე თუთოელსა დაჰირებოჲ“ **მ.** **ცხ.** 53v; „გინებოჲ და ზღვევაჲ რომელმან სურვილით თავს-იდეს“ **მ.** **ცხ.** 263v.

ზღვეულ-ი **დაჰირებულ-ი**, **ჭირვეულ-ი**, **ენებულ-ი**: „ზღვეულ იქმნენ“ **იხ.** „დაჰირებულ იყვნენ“ **ო.** „ჭირვეულ იყვნენ“ **ი.** **ეს.** 28,18. **იხ.** **დაზღვევა**-(ულო), **მოზღვევა**.

ზღვის-ღება **დაცემა**: „საზღო მისი აღივსო ზღვის-ღე-ბითა“ **ო.** „აღივსოს საზღო მისი დაცემითა“ **ზორ.** 22,14. **იხ.** **ღება**.

ზღვრობა **ზღუანება**, **ახლოს ყოფნა**; „რომლისა საზღო ეზღვრებოდა (ეზღუანეოდა **ც.**) შესაკრებელსა მას“ **ნაქ. მოც.** 18,7. **იხ.** **ზღვარი**.

ზღლარკნილ-ი **მიმოკლავნილი**: „პოვის კუალი მისი ფრიად ზღლარკნილი“ **ბ.** **კახ.**-**ექუს.** **დღ.** 130,2.

ზღუა **ზღვა**: „ძრვად იყო დიდ ზღუასა შინა“ **მთ.** 8,24; „შთაფარდი ზღუასა (ზღუად **DE**)“ **მრ.** 11,28; „არს მკეცი ზღუასა შინა“ **ფიზ.** V,1.

ზღუად კერძო, **ზღუთ კერძო** **ზღუად მიმართა**: „მოატია ზღუად კერძო“ **ო.** „მიიტა ზღუად მიმართ“ **მ.** **ექმ.** 42,18. „მწყობრი ბანაკისა ფერემისი ზღუთ კერძო ძალისა თანა მისისა“ **გ.** **რიცხ.** 2,18. **იხ.** **ზღუა-პირი**, **მეზღუპირე**, **ზღუა-კიდე**, **ზღუა-კიდელი**.

ზღუანვა **ზღვრობა**, **ახლოს ყოფნა**; „რომლისა საზღო ეზღუანეოდა (ეზღვრებოდა **ც.**) შესაკრებელსა მას“ **ნაქ. მოც.** 18,7.

ზღუდე **კედელი**, **ღობე**, **გარს** **შემოვლებული** **სიმაგრე**: „სარწმუნოებით ზღუდენი იერაქოსანი და-ეცნენ“ **მეზრ.** 11,30; „აღაშენა ყოველი ზღუდე დარღვე-ული“ **მ.** **II** 59გ. 32,5; „ზღუდედ მოადგა სამწყსოთა თჳსსა“ **მრთ.** **D.** **ხ.** **გაბ.** 24,21; „ზღუდელ გარე მოსდგა მას“ **DE**, **მთ.** 21,33; „შუა კედელი ზღუდისაჲ მის დაჰს-ნა“ **ფფხ.** 2,14; „ვეთარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუ-დესა განწორებულსა“ **ც.** „ვეთარცა კედელსა მიდრეკილსა და ღობესა დაჰენებულსა“ **ც.** **ფხ.** 61,4; „რომელი დაარ-ღუედეს ზღუდესა, უკბინოს მას გუელმან“ **ო.** **ექლ.** 10,8;

„შეამჰქულო მინითა ზღუდესა“ **გ.** „დამჰქულო მანე-ბითა კედელსა“ **მ.** **მსქ.** 16,13; „აღაშენა ტვროსან ზღუდენი თჳსი“ **ი.** **ნაქ.** 9,3; „მოადგა დავით ზღუდენი ასურეთს“ **მ.** **I** 59გ. 18,6; „მოიგეთ დაჟღებოდა ვითარცა ზღუდე რგლისაჲ“ **მ.** **ცხ.** 22,12; „ესე არს ზღუდე მორ-წმუნეთა დაჟღუდეული“ **მ.** **სქ.** 211,8. **იხ.** **გარე-მოზღუდე**, **გარემოჲ-მოზღუდე**, **ზღუდე-დარღუეული**, **ზღუდელი**, **ზღუ-დის-ზღუდე**, **ზღუდ(ე)ანი**, **მოზღუდე**, **უზღუდო**, **შეზღუდე**.

ზღუდე-დარღუეული **კედელაშლილი**: „ვეთარცა ქე-ლაქი ზღუდე-დარღუეული და უზღუდო“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 25,28. **იხ.** **დარღუეული**.

ზღუდედ-ი **მოზღუდედ-ი**: „ქალაქსა შინა ზღუდგილ-სა“ **გ.** „ქალაქსა შინა მოზღუდგილსა“ **იხ.** **ლევტ.** 25,29. **იხ.** **ზღუდე**.

ზღუდის-ზღუდე **გარე ზღუდე**; **პატენი**: „დად-ვას ზღუდე და ზღუდის-ზღუდე“ **ო.** „მოსდეს ზღუდე და გარე-ზღუდე“ **იხ.** **ეს.** 26,1; „აღუშენოს მას (ქა-ლაქსა) გარემო ზღუდის-ზღუდე დიდი“ **ექლ.** 9,14; „არცა მოსდეს ზღუდის-ზღუდე“ **ო.** „არცა აგრგუ-ივოს მის ზღუა პატენი“ **იხ.** **ეს.** 27,22; „ზღუ-დის-ზღუდე აღაქმნეს (აქმნეს **I**) მის გარემო ქვეთა თლი-ლითა (გამოთლილითა ქვეთა გარემოს **I**)“ **ო.** **იერემ.** 52,4.

ზღუდოვან-ი, **ზღუდოან-ი** **ზღუდიანი**: „აღაშენა ქალა-ქები ზღუდოანი ურასტანს“ **მ.** **II** 59გ. 11,5; „იუდა განიშრავლა ქალაქები ზღუდოვანი“ **ო.** **იფხ.** 8,14. **იხ.** **ზღუდე**.

ზღურბლ-ი **კოჩხიმილი**: „დაიდგენ... საყდარნი მათნი ზღურბლთა ზედა ბჭეთა იერუსალიმისათა“ **ი.** **იერემ.** 1, 15; „ჯდა საყდრითა ზღურბლთა ზედა ტაძრისა მის უფ-ლისათა“ **ო.** **I** 8გ. 1,19; „ზღურბლნი კარისა მისისანი და-თრგუნენინ ფერკმან შენმან“ **ო.** **ზორ.** 8,26; „სცხოს ორთავე წყრილთა და ზღურბლსი კარისასა სისლსა შინა“ **ო.** **გამოხლ.** 12,7; „ვეთარცა კარი იქვეინ ზღურბლსა ზე-და“ **იხ.** „ვეთარცა კარი ზედა იქვეინ კოჩხიმისა ზედა“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 26,14.

ზღუ-კიდე **ზღვის-პირი**: „გარდამოვდეს მოწადენი მისნი ზღუ-კიდესა მას“ **ც.** **ფ.** 8,16; „გარდამოვიდა ზღუ-კიდელ“ **ო.** **ივლ.** 8,7; „რომელნი ზღუ-კიდესა არიან“ **ი.** **ეს.** 9,1.

ზღუკიდელ-ი **ზღვისპირელი**: „საულ, რომელი ესუა ზღუკიდელისა მისიან“ **ო.** **გამოხლ.** 6,14. **იხ.** **კი-დელი**.

ზღუ-კიდისა **მეზღუპირე**, **ზღვისპირელი**: „ვაჭართა ზღუ-კიდისათა იტყჳს“ **იბ.** **რომ.-კურთხ** **მოხ.** 178, 18; „ზღუ-კიდისათა ჭანანელთა აღმოსავლისათა... (მოველინა)“ **იხ.** „(წირველინა)... ჭანანელთა მიმართ აღ-მოაგაღლით კერძოთა და მეზღუპირეთა“ **გ.** **იხუ** **ნ.** 11,8. **იხ.** **კიდე**.

ზღუ-პირ-ი **ზღვის კიდე**, **ზღვის ნაპირი**: „შეეახლის იგი ქჳსისა ზღუ-პირისასა“ **ბ.** **კახ.**-**ექუს.** **დღ.** 66,17. **იხ.** **პირი**; **მღრ.** **მეზღუპირე**

ზღუ-ქალი **siren**: „მღნ ზღუ-ქალნი და ღვენი როგვი-დენ“ **ფიზ.** XVI, 2. **იხ.** **ქალი**

ც

ც, ეჲ, ქართული ანბნის მე-8 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—8.

მლი ღმერთო ჩემო: „მლი, მლი, ღამა საბაქთან (საბატონი **ც**)“ **მთ.** 27,46.

თ

თან—ქართული ანბანის მე-9 ასო; რიცხვითი მნიშვნელობა—9.

თაგუ თავგი: „არაწმიდა არს... ქერცინი და თავგ და ხუთი“ **ო, ლევტ. 11,29**

თაგუ-ქურცინი—**ვერცინი** და **თაგუ**. **mus araneus, sive mustela:** „არაწმიდა არს... თაგუ-ქურცინი და მსუენ-ლომი“ **ო, —ვერცინი და თაგუ და მსუენ-ლომი (არაწმიდა არიან)“ G, ლევტ. 11,30. იხ. ქერცინი.**

თაგ-ი caput: „იბეც თავსა შენსა“ **მთ. 6,17; „ფერტა, გან გიღრე თავად მღე“ I. ებ. 1,6; „გინ სცეს თავსა ჩემსა წყალი“ I, იერემ. 9,1; „გეფუცები თავსა ჩემსა“ ვარ. 809; „უხუტუნა თავსა მისსა“ იტ. 121,12; „თქუენი თავსა თმანიცა ყოველნი განრაცხილ არიან“ მთ 10, 30; „იოვანეს მე თავი მოგვეუფეთ“ ლ. 8,9. იხ. თავივანი, თანა-მოთაული, კაცის-თავივანი, კურომს-თავი, მოთაული, მრავალთავი, მგნისთობა, თხზთავი, სასთაული, სასთუნალი, სასთუნლოთი.**

თავ-ი «**მთავარი**», «**მთავრობა**», **მეთაური**; «**თავადი**»: „დადევს ერმან იგი თავად მათ ზედა“ **G, —დადგინეს იგი ერმან მან კრულთა ზედა მთავრად მათა“ ps., მტ. 11,11; „იგი მოსცა თავად ზესთა ყოველთა ეყლესიასა“, —იგი მოსცა მთავრობად უფროსს ყოველთა ეყლესიასა“ Q, ეფეს. 1,22; „იგი არს თავი“ (თავადი) ყოვლისა მთავრობისა“ **კოლ. 2,10. იხ. ათის-თავი, ასის-თავი, ერის-თავი, ავაზეთ-მთავარი, ანგელოზთ-მთავარი/ანგელოზთ-მთავარი, ასომთავარი, ერის-მთავარი, ერის-მთავრობა, თანა-მოთაული, მამათ-მთავარი/მამად-მთავარი, მეოთხედ-მთავარი, მეოთხედ-მთავრობა, მესამეობილეთ-მთავარი, მეფისეთ-მთავარი, მზარულთ-მთავარი, მთავარი, მმთავრობი, მღდელთ-მთავარი, საერისთაო; ცინისთავი, წყაროვს-თავი.****

თავ-ი (თებში), მწვერვალთ: „თავსა ზედა მთათასა“ **იქრ.-მარტ. და იონ. 101,18; „თავთა ზედა მთათასა“ M, —თხე მსა ზედა მთათასა“ G, მტ. 2,26; „ადვიდ... თავსა ზედა მთისა ნობატისა“ ნრს. 26,6; „თავსა კლდეთასა (დაიმკდრია)“ **ფი. XXII, 18. იხ. თავად-თავად.****

თავ-ი წიგნის კარი, ნაწილი: „თავი საკითხვისაჲ მის, რომელსა იკითხვიდა“ **საქ. მოც. 8,22; „პოვ... თავი ერთი წიგნი ტომარი და ესრე წერელ იყო“ O, II ეზრა 6,2; „თავსა წიგნისა წერილ არს ჩემოვს“ ფს. 39,6.**

თავ-ი კუთხის ქვა: „(ლოდი)... რომელი იქმნა თავი — სა-ციდურთა“ **საქ. მოც. 4,11. იხ. სუეტის-თავი.**

თავ-ი (სასათაულო): „თავადი იყო პირით-კერძო მის ნავისასა თავსა ზედა და უძინა“ **DE, —იგი თავადი წვა თავით-კერძო სასათაულსა ზედა“ C, მრ. 4,28.**

თავით თავისაყენ, სასთუმლის მზარეს; ადირთ კერძო: „მზელა და იხილა თავი თ-კერძო მისა ქუეზაჲ ერთი ასლისაჲ“ **III მფ. 18,6; „მოუტლა... თავით-კერძო ოლომფორესა“ O, იფ. 18,6; „თავადი წვა თავით-კერძო“ C, —თავადი იყო მირით-კერძო მის ნავისასა“ DE, მრ. 4,28.**

თავ-ი დასაწყისი; ბოლო: „რომელმან ქმნეს თავი და

ბოლო“ **I, ებ. 19,15; „თავსა დასასრულისა მათისასა“ ფს. 139,10; „სიმღამე თავი არს ყოვლისა ყოთილისაჲ“ მ. სწ. 7,20; „შთავდო წყაროვსა თავსა მძორი რამეჲ“ მ. სწ. 55,22; „თავთა წყაროვასა უძლოდის მათ“ **I, ებ. 49,10****

თავ-ი თავის ქალა პირუტყვისა: „ვიდრემდე იბოვებო-ლა თავი ვარისაჲ ერგისის სასწორის ვეცლის“ **O, IV მფ. 6,25; „ნაგებითა მესათხველთაჲთა თავი მისი (ვერ მოიღონ)“ M, იონ 40,26.**

თავ-ი სვეტის თავი: „დაფარვად თავთა მათ ქოთარეთ-თისა, რომელი-იგი იყო თავთა მათ ზედა სუეტასა“ **II ნტ. 4,12.**

თავ-ი თავნი: „უკუნ სცეს თავი ბრალისაჲ მის და მებუთე მისი შესძინოს მას ზედა“ **G, რიცხ. 5,7. იხ. ერგასის-თავი.**

[თავ-ი] დასაწყისი: იხ. თთუს-თავი/თუს-თავი.

თავ-ი, თავ-ი ჭუფილისა თაველი, თავთავი, (ჭუფელი): „მოწაფენი მისნი მოჰპრიდეს თავსა ჭუფილისასა“ **ლ. 6,1; „იწყეს... სხუერტად თავისა“ C, —იწყეს... მუსრვად თავსა ჭუფილისასა“ DE, მრ. 2,28; „აღდგა კრებად თავისა“ O, რუთ 2,16; „გმრიბო თავი ჭუფილისაჲ“ M, —შეგრიბე ჭუფილი“ G, რუთ 2,2; „ეინ შეგრიბა თავი ჭუფილისაჲ გვესა შინა მყარსა“ **I, ებ. 12,5; „თავ ჭუფილისა განვმელ და უჟამოვს ნაყოფ“ ფლტ. 138,12.****

თავ-ი, თავ-ი თუს-ი (სული თუსი), (გული თუსი); გული, გონება, (სული): „იესუ გულისწმა-ყო თავით თუსით“ **DE, —ცნა იესუ გულსა თუსსა“ მრ. 5,20; „მწყემსმან ყეთილმან თავი თუსი (სული თუსი DE) დადგის საცხოვართა თუსთა ზედა“ C, ა. 16,11; „არა ითხოვე... არცა თავნი მტერთანი“ II ნტ. 1,11; „ნუ ჰგონებთ და იტყუთ თავით თუსით“ მთ. 2,9; „სიბრძნე იქნეს თავსა თუსსა“ O, წირ. 24,1; „თავით თუსით შენ იტყვ მაგას“ ანან. ეზრ. 19,24; „დაიდგა თავისა თუსისა საცთური“ O, ლევ. 4,17; „ვიტარცა გინე-ბად თავთა თუსთაჲ შეპრაცეს“ **ლკ. 17,12; „არცაღა დიდსა მაგას შარავინდელთა თავსა თუსსა უფლის“ O, I ეზრა 4,28; „ნუ ზრუნავთ თავთა თქუენთათჳს“ C, —ნუ ჰზრუნავთ სულთა თქუენთათჳს“ DE, მთ 6,25; „თქუა თავსა შორის თუსსა“ მ. ცხ. 38; „გულისწმა-ყო თავით თუსით“ DE, —ცნა... გულსა თუსსა“ C, მრ. 5,20.****

თავი თქუენ-ი თქუენი, თავისთავი: „გირუნთ ბოროტი აღსასრული თავთა თქუენთაჲ“ **ფლტ. 142,7; „რო-მელთა მავანებაჲ გურიტიაჲ გაქუს თავთა თქუენთა“ იქრ.-გურიტ. 225,15.**

თავ-ი მათ-ი ის, თავისთავი: „მოგცნედ შენ თავნი მათნი“ **O, ეფ. 2,5; „განიყვებს სამოსელი ჩემი თავისა მათისა“ O, მთ. 27,25.**

თავ-ი შენ-ი შენ, თავისთავი: „უკუნე თავი შენი მღდელსა“ **მთ. 8,4; „ნუ მართლ ვინჩ თავი შენი წინაშე მუფისა“ O, წირ. 7,5; „მოავლინა... მოკლვად თავისა შენისა“ O, იერემ. 40,14.**

თავ-ი ჩემ-ი მე, თავისთავი: „შთავიდე თავი ჩემი ზღუას“ **მრკ. 260r;** „დადგეს იგი თავისი ჩემისა“ **ო, ლტე 2,28;** „არცა-თავი ჩემი ღირს მიწადა მისლად შენდა“ **ლ. 7,7.** იხ. თავად-თავად; თავით, თავის-თავ, თქს, თქსა, თქსაგან, თქსაგანი, თქსად თანად, თქსება, თქსაგანო, თქსთანა, თქს-თქს, თქს-თქსად, თქს-თქსება, თქსით თავით, თქსთანა, თქს-თქს, თქს-თქსად, თქს-თქსება, თქსით თავით.

თავად-ი «თუთ», თვითონ: „თავად მან აღიხილნა თვად-ი მისნი“ **ლ. 8,30;** „თავად იგი ცეცხლითა განი-ლიოს“ **ო, ზაქ 9,4;** „თავადსა ემოსა სამოსელი“ **მთ 2,4;** „მეცა თავადი კაცევი ვარ“ **საქ. მოც. 10,28;** „თავად მან დავით თქუა“ **C.—თუთ იგი დავით იტყვს“ DE, მრ. 12,36;** „ისრაელმან თავად მან ცნას“ **M.—ისრაელმან თუთ ცნას“ G, ისთ 5, 22,22.**

თავად-ი «თავი», მეთაუთი: „იგი არს თავადი (თავი) ყოვლისა მთავრობისა“ **კოლ. 2,10.** იხ. თავი, უთავადესი.

თავად-ი თავნი: „მისცეს მას თავადი იგი და მეზუთჲ იგი შესწინოს მას ზედა“ **M, ლევიტ. 8,5.** იხ. თავი.

თავად-თავად ბირამდე: „უწყვილა... იფქლს, თავად-თავად“ **ო, დაბ. 47,12.**

თავად-თავად-ი თავის/სულის. მიხედვით, თითოეული: „იყო რიცხუ თავად-თავად ისა მათისა ოცდათუთამეტ ათისი“ **I ნშტ. 28,8;** „აღიხილეს... ყოველი წულთ თავად-თავად მათა“ **G, რაცხ. 1,18;** „ოთხოდლა... ხარკსა, რომელი ზედა-ეღვა ჩუაულებისაგან თავად-თავად ისა მათისა“ **H—841,725.** იხ. თავი, თავი თქსი.

თავადებულ-ი თავმართული: „აბი ხოლო მართმა თავადებულად მღვდმარე არს, ხოლო სხუნი ცხოველნი ღაღონებულ არიან გუამითა“ **გრ. ნოხ კაც. აგებ. 154,18.** იხ. აღებულ (აღება).

თავგა(ნ)წირვა თავგამეტება, თავგადადება: „მარადის მღვდმარე არს იგი... განმზადებული ბრძოლად მტრთა მეფისათა თავგაწირვით“ **მ. სწ. 120,12;** „ვხედავთ შრომასა და ღუაწლას ეპყართასა, რომელნი თავგაწირვით გლეხნი ზღუასა შინა“ **მ. სწ. 15,68;** „არცა თავს-ვიღებთ... მიშუებად მათა თვინი სიყვდილისა და ყოვლითა ღონითა თავგაწირვით“ **ზალ. 128,8.** იხ. გა(ნ)წირვა.

თავდაბურვილ-ი თავდასხურული: „რომელია ილოცვიდეს... თავდაბურვილად, არცხუენს თავსა თქსა“ **I კორ. 11,4** იხ. დაბურვილი (დაბურვა).

თავდადებულ-ი თავმდაბალი, მშვიდი: „მხოლოა ხარ ქველის-მთქმელი და თავდადებულ“ **განს. ი. 199,5.** იხ. დადებულ (დადება).

თავდადრეკილ-ი თავდახრილი: „მივიწინეთ... თავდადრეკილნი და გულგანებულნი ბნელსა მას გარესენდოსისა“ **მ. სწ. 82,8.** იხ. დადრეკილი (დადრეკა).

თავდამოქცევით: „ბრძანა... დამოკიდება მისი თავდამოქცევით პერთა ზედა“ **Sin.—11,47v.** იხ. დამოქცევა.

თავდაუხურველად თავდაუხურავად, თავლიად: „რომელი (დღაქაცი) ელოცვიდეს... თავდაუხურველად, არცხუენს იგი თავსა თქსა“ **I კორ. 11,5.** იხ. დაუხურველი.

თავდაქცევით თავდაღმა: „რომელსა დამოკიდებულ ვარ მე თავდაქცევით“ **ფლპ. მოც. 9,24;** „დავწრიდით სისწლო მათი თავდაქცევით დაკიდებთა“ **Ath.—11, 258v.** იხ. დაქცევა.

თავ-დგმა დაბთავრება: „ვერს თავად ღიმ საჭმესა ამას“ **ზალ. 87,85.**

თავ-დგმა იხ. თავს-დგმა.

თავით-ი თავიანთი: „იბი ჩემთს მისრულ არიან, არიელ თავით თაქმისათს“ **მ. ცხ. 228v.** იხ. თავი; შდრ. თავისი.

თავით თქსით (ზხ.) «თქსით თავით», თავად: „თავით თქსით ქუეყანამან მან გამოიღის ნაყოფი“ **C.—თქსით თავით ქუეყანამ ნაყოფსა გამოიღებნ“ მრ. 4,28;** „თუთ თავით თქსით მივალს მის თანა“ **მ. ცხ. 276r.** იხ. თქსი.

თავით-კერძო პირით-კერძო: „თავადი წვა თავით-კერძო“ **C.—თავადი იყო პირით-კერძო მის ნავისა“ DF, მრ. 4, 28.** იხ. კერძო.

თავით-კერძო-ი წინა მხარე: „თავით-კერძო-ი იგი უმარგისად ღვა და შეუძრავად“ **საქ. მოც. 27,41;** „იყო თავით-კერძო მისი, ვითარცა ჭარი“ **წწყტ. 106.** იხ. კერძო.

თავის-ი თვისი, მისი: „არა ვძებნ თავისისა“ **I კორ. 13,5;** „იქმნეს თუ კაცმან ღმერთნი თავისად“ **I, იერემ. 18,20.** იხ. თავი.

თავის-თავ ცალკე: „დაიმკვდრენ თავის-თავ“ **ო, II მუ. 7,10;** „დაიმკვდრის ისრაელმან თავის-თავ სისოვებით“ **იხ. რომ.—კურთხ მობ. 198,6.** იხ. თავი.

თავ(ის)-მითენ თავის მითმდე, ამაცი, ზვიადი, თავმომ-წონე: „ნუ თავის-მითენ ხარ ფასითა შენითა“ **ო, ზარ. 5,2;** „თავის-მითენ იგი და შეურაცხის-მყოფელი კაცი ღადი არს“ **ო, ამბ. 2,5;** „ნუ თავის-მითენ ხარ ეამსა მას იწრთებისასა“ **ო, ზარ. 10,29;** „შენ ყრმა ხარ და თავ-მითენ“ **ზალ. 102, 27.** იხ. მითენ.

თავის-მოყუარე თავმოყვარე: „იყვენ ვაინი თავის-მოყუარე“ **II ტიმ. 8,2.** იხ. მოყუარე.

თავის-მყოფელი-ი პატივის ან სიყვარულის მწყალობელი; მდაბალი: „მეტრატთა თავის-მყოფელ იგი არს“ **რაცხ. 178,2.** იხ. მყოფელი.

თავის-სახუვევლი-ი თავსაქრი: „თავის-სახუვევლი თათსითა იწმედნ ცრემლთა მათ, რომელნი გარდამოდიოდეს თუალთაგან მისთა“ **მ. სწ. 295,8.** იხ. სახუვევლი.

თავისუფალ-ი განთავისუფლებული; აზნაური, კეთილშობილი: „განავლინო იგი თავისუფალ შენგან“ **G.—გამოავლინო იგი შენგან განთავისუფლებული“ M, II მქ. 15,12;** „უენ ვანუტევი კინჯარი თავისუფლად“ **ფიზ. XII, 8;** „თავისუფალ თუ ხარ ცოლისაგან, ნუ ეპიებ ცალსა“ **I კორ. 7,27;** „შეშობიტიად თავისუფალ იყენთ“ **მ. 8,88;** „მონაა ვარი და არა თავისუფალი მეუფისა ქრისტისა“ **ზალ. 86,22.**

თავისუფალ ქმნა/ყოფა განთავისუფლება: „ვითარ შენ იტყვ, ვითარმედ თავისუფალ იქმნეთ“ **C.—„ვითარ-იგი შენ იტყვ, ვითარმედ: განსთავისუფლდეთ“ DE, ი. 8,38;** „თავისუფალ გუქმნა ჩუენ“ **ოქრ.-მარს. და იონ. 27,21.** იხ. უფალი; შდრ. განთავისუფლებელი, განთავისუფლება, თავისუფლება.

თავისუფლება განთავისუფლება, გაშვება: „გამოიყვანა საპრობილით კაცი იგი... თათისუფლნა“ **მ. ცხ. 228v.**

თავისუფლება/თავისუფლობა განთავისუფლება: „შენ ნუ გძიებ თავისუფლებას“ მ. სწ. 146,14; „არცა გნებავს თავისუფლებას“ მ. ცხ. 48v; „არა კმა იყოა მებრ თავისუფლებამა თდენა“ მ. ცხ. 75v; „განვქსნენთ თავნი ჩუენნი შეკრულებისაგან ბოროტთადას, რამეთუ ველმწიფედ თავისუფლობამა გუაქუს თავთა ჩუენთა ზედა“ მ. ცხ. 150,81; „ნუ აქუებ მას თავისუფლებას“ ო, ზირ. 7,28. იხ. გამოთავისუფლება.

თავ(ის)-ყოფა «პატივისცემა»: „თავუჟავე მამასა და ღდასა“ ც, — „პატივ-ცე მამასა შენსა და ღდასა შენსა“ მთ. 15,4; „თავუჟავე მეურნალსა საქმარებისა მისისათჳს“ ო, ზირ. 38,1; „აჲ თავი-მჰყავ, დაჟედ სახლსა შენსა“ ო, IV მგ. 14,10.

თავ(ის)-ყოფა განდიდება, პატივი; შეკრება: „არცა ჰშენის თავისუფლად კაცისა მის ცოდვილისა“ ო, ზირ. 10,28; „თავ-ყოფად ყოველივე ქრისტეს მიმართ“ ეფეს. 1,10; „დიდება კაცისა—თავ-ყოფამა მამისა თჳსისა“ ო, ზირ. 8,12; „სარგებელ ირს მონისა თავ-ყოფამა უფლისა თჳსისა... და მკოდოეთაჲ—შევედრებამა მდიდართაჲ“ Ath.—11,200v.

თავ-ყოფილი-ი მორჩილი: „ჯერ-არს ერთმანერთისა მიმართ თავ-ყოფილი დერტა ბანამ უხუცესთაჲ მრწამსთა მიმართ“ Ath.—11,77v. იხ. ყოფა.

თავმოდრეკილი-ი თავდახრბილი: „თავ მთოდრეკილ, რეცა მღვმესა შთავრდომილს, ისხნეს“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,16; „მოდრეკილ თავ მთოდრეკილად“ მ. სწ. 181,25. იხ. მოდრეკილი (მოდრეკა).

თავმოთნე იხ. თავის-მოთნე.

თავმოთნება, თავსმოთნება თავმოწონება; თავის-ნება: „ერქალე კუალად გულის-სიტყუასა თავმოთნებო-სა და ზუაობისასა“ მ. ცხ. 88r; „რათა არა მერმეცა თავს მოთნებოთ განლაღნე“ ო, II ეზრა 4,20. იხ. მოთნება.

თავმძლარ-ი მხედართ-მთავარი: „იყავ ჩუენდა თავ. მძლარ და განვეწყენთ ძეთა მიმართ ამჴმონისთა“ ც, მსჯ. 11,8. იხ. მძლარი.

თავობა, თაობა დასაწყისი. იხ. თავი; შდრ. თთჳსთა-გობა, მენისთაობა.

თავოვან-ი იხ. თავი; შდრ. კაცის-თავოვანი.

თავ(ს)-დება «ტვრთვა», «მითავსება», «თავს-მდებ ქმნა/ყოფა», მორჩილება, გაგონება, კისრება, მოთ-მენა, იტანა: „თავს-დებით თავს-იდევით ეგე“ MO, — „მტვრთველთა იტვრთეთ ეგე“ ც, რუთ 2,16; „წეს არს შენდა მრავალი ტანჯვათა თავს-დებად“ ფლკტ. 152,16; „მე თავს-იდებ თქუენსა“ I, — „მიგოთავსებ თქუენ“ ც, ეხ. 40,4; „არა ინებეს თავს-დებად სწავლისა“ I, იერემ. 5,3; „მან თავს-იდვა სიტყუით იგი ძმეჲლისა მიმართ“ რაფს. 172,16; „თავს-იდებდი თ ჯრთიერთას“ კოლ. 3,18; „ვერ თავს-იდვა მტერმან“ მრთ. A, ანტ. დ. 28r; „რომელმან თავს-იდვას მონამ ზღუნური, აგინებს იგი სამართალსა“ ო, — „რომელი თავს-მდებ იქმნას ყრმისა უგუნურისა, აგინებს სიმართლესა“ ეხ., იგ. სოლ. 19,28; „უკუეთუ თავს-იდვას მეგობარს შენი, მისცე ეელი შენი მტერსა შენსა“ M, — „უკუეთუ თავს-მდებ იქმნე მეგობრისა წილ შენისა, მიეცე ეელი შენი მტერსა“ ეხ., იგ. სოლ. 6,1; „რომელთა თავს-იდებდეს შენი ეგე უგუნურებამა“ ვარ. 811.

თავს-დება ტვრთვა, «თავს-მდებობა»: „თავს-დებოთ თავს-იდევით ეგე“ MO, — „მტვრთველთა იტვრთეთ ეგე“ ც, რუთ 2,16; „ნუ მისცემ თავს-დებად თავსა შენსა სირცხულითა პირისათა“ ო, — „ნუ მისცემ თავს-მდებობასა შენსა სასირცხლოდ პირსა“ ეხ., იგ. სოლ. 22,28. იხ. დება.

[თავსება] იხ. მითავსება.

თავს-მდებ-ი თავდები: „ნუ დაუდებოთ თავს-მდებად უმტკიცესსა შენსა“ ო, ზირ 8,15; „ეთილის-ყოფამ იგი თავს-მდებობისა დაამწეს ცოდვილმან“ ო, ზირ. 29,22; „ნუ მიენდებოთ თავს-მდებობას მისსა“ მ. სწ. 304,27.

თავს-მდებ ქმნა «თავ(ს)-დება»: „რომელი თავს-მდებ იქმნას ყრმისა უგუნურისა, აგინებს სიმართლესა“ ეხ., — „რომელმან თავს-იდვას მონამ უგუნური, აგინებს იგი სამართალსა“ ო, იგ. სოლ. 19,28. იხ. დება.

თავს-მდებება, თავს-მდებობა თავდებობა: „თავს-მდებებამან მრავალნი წარწყმდინა“ ო, ზირ. 29,24; „მიტეოთ თავს-მდებობასა მადისა“ მ. ცხ. 310r; „ნუ მისცემ თავს-მდებობასა შენსა სასირცხლოდ პირსა“ ეხ., — „ნუ მისცემ თავს-დებად თავსა შენსა სირცხულითა პირისათა“ ო, იგ. სოლ. 22,28. იხ. მდებება.

თავს-მდებელ-ი მომთმენი, ამტანი: „თავს-მდებელ ქირთა“ მ. ცხ. 277r. იხ. მდებელი.

თავს-მოთნება იხ. თავმოთნება.

თავსნიერ-ი შესაწირავი, საღვთო: „შესწირავნ წელიწადსა სამ-ჯზის თავსნიერთა საეუერითა“ ო, III მგ. 2,85; „შეწირან მსხუერბლნი თავსნიერთა დასამშუდებელნი“ ო, III მგ. 8,16.

თავსნიერ-ი რიცხვი, ანგარიში: „მოიღე თავსნიერთი ავართა ნატყუენავისათა კაციოგან მისაცხოვარადმე“ ც, რაფს. 31,28; „მოიღეს თავსნიერთი კაცთაგან მმართლოთა ჩუენ თანა“ ც, რაფს. 38,49.

თავს-სხმა ტვრთვა, აკიდება, დათმენა: „ორთა ბრძოლათა თავს-ისხამ“ მ. ცხ. 198v; „უძლურებანი ჩუენნი თავს-ისხნა“ მთ. 8,17; „მან ცოდვანი ჩუენნი თავს-ისხნა“ ეხ. რამ.-კუთხ. ისაჲ და იგ. 20,12. იხ. სხმა.

თავჭედ-ი სიბიძე, სიცოფე: „საქმე ჩემი და შენი მსგავს არს ქაცსა თავჭედითა სნეულსა, რომელი პირითა წამარტენ სიტყუათა მრავალთა და გონებითა არა უწყინ, რასა შინა არს“ მ. სწ. 162,11; „გარდაიქცა სნეულებამ მისი თავჭედად, განწირულად ცხოვრებისაგან, და წარვიდა ცნობამ მისი“ მ. სწ. 294,18. იხ. თავჭედანი/თავჭედიანი.

თავჭედან-ი, თავჭედიანი-ი გიქი, შემოილი: „გჰჰურნებდი ილდესჲ უძლურსა თავჭედანსა (var. თავჭედიანსა)“ ვარ. ნოხ.-კაც. აგებ. 179,28. იხ. თავჭედი.

თავყანის-ცემა, თავყუანის-ცემა, თავყანის-ცემა «ლო-ცემა», მსახურება: „თავყუანის-ცეს უფალსა“ ო, I მგ. 15,31; „დაემორჩილე თავყუანის-ცემაჲ დიდსა... აბილონსა“ ფლკტ. 128,11; „აღება პეტრე ურდისა ზედა თავყუანის-ცემაჲ (ლოცებაჲ)“ საქ. მაც. 10,9; „არა თავყუანის-ცემაჲ დმერთსა ევლით-ქმნულსა“ ო, დაწ. 12,4; „თავყანის-ცეს მას“ ხანძ. მრთ. 28,9. „რათა მოიქცენ თავყუანის-ცემაჲ“ მსჯ. 53,4. იხ. ცემა.

თავ-ყოფა იხ. თავის-ყოფა.

თავწარსმულობა თავგული, თავთავი: „მეცხულად თავ-
წარსმული მოლოდინის-საქმე“ შრთ. D, პეტრე და
ელეა, 222. იხ. წარსმული.

თავწყარო „ჭურღმული წყლისა“, წყლის სათავე:
„წყარო სამართის და თავწყარო ცხოველის“ O, —წყა-
როა მტელი და ჭურღმული წყლისა ცხოველისა“ M,
ქება 2, 5. იხ. წყარო.

თავგვდი — **თეცხელი**, კადნიერი, თავგასული: „თავ-
გვდი არს ნათესავი“ G, —**თეცხელი** არს ნათესავი“ pხ.,
რცხ. 12, 22; „გვდი-არს ებისკოპოსისა... ნუ თავგვდი, ნუ
გულმწყარა“ ტიტ. 1, 7.

თავგვდი კადნიერად: „ფიცხლად ზვდოდე, ფიცხლად და
თავგვდი“ O, დაბ. 49, 2; „თავგვდი იტყვიან“ შ.
სწ. 284, 29.

თავგვდი თავგასულობა, კადნიერება: „მგნენი და-
გვდეს თავგვდი და იმპარტავნებთა, და ღამნნი
მძლელ გამოჩნდეს სიმდაბლობა“ შ. სწ. 78, 18; „სიმშვედ სი-
ბერესავე ღანერგულ არს და თავგვდი და სილაღე-
სიბაბუქესა“ შ. სწ. 206, 18.

თაღი — **ძაძა**, ტომარი: „ერთი ზღენ თაღი და იქ-
ლისა, რომელ არს ძაძა, უქმნით მას წელიწადსა შინა“
შ. ცხ. 108r.

თანა თან; **თოდენ**, — ის ღრთს: „ბავღოზისა მის თანა“
ლ. 2, 12; „მოწადეთა თესთა თანა“ შრ. 8, 24; „აღვდი
იერუსალიმელ ბარანაძეს თანა“ ზაღ. 2, 1. აღმოსავლეთისა თა-
ნისა“ G, — აღმოსავლეთისა თოდენ მისისა“ M, მხ. 2, 28.

თანავე თანვე: „მის თანავე“ ლ. 22, 28.

თანა-იგი თანაც: „რომლისა თანა-იგი ყოფილ იყო ლე-
გეონი“ შრ. 5, 15

თანა-ღა: „მათ თანა-ღა“ შრ. 2, 19.

თანაცა თანაც: „თქუნ თანაცა იყოს“ ი. 14, 17. იხ.
გზისთანაჲ, თანაჲს-თანა, მისთანაჲ, სათანადო, შენთანა,
ჩემთანა.

თანა, **თანად** (ზხ.) ერთად, თან, „ურთა“ სულთ არა-
წმიდაჲ თანა არს“ შრ. 2, 20; „აღადეთ თანად აღორძი-
ნებად“ მთ. 18, 20; „აღვამაღლოთ სახელი მისი თანად
(მის თანა)“ ფხ. 28, 4; „ჭამეს მუნ პური თანად“
O, იერემ. 41, 1; „შევიდა ნაგსა მოწადეთა მისთა თანა“
DE, — აღვდა ნაგსა მოწადეთურთ თესით“ C, შრ. 8, 10.

თანა-არსობა მარადიულობა: „პური ზუენი თანა-არსო-
ბისაჲ მომეც ზუენ ღმთი-აღვდი“ ლ. 11, 2. იხ. არსება.

თანა-აღზრდილი — ერთად გაზრდილი: „არამეთუ თანა-
აღზრდილი იყო მისი“ ჭ. ცხ. 174, 8; „ზრახა ყრმათა თანა,
რომელნი-იგი მის თანა-აღზრდილი“ იყენეს“ O, III მფ. 12, 8. იხ. აღზრდილი (აღზრდა).

თანა-აღრევა „აღრევა“, შერევა: „ნუ თანა-აღრევა-
ვი თ მეძავთა“ I კორ. 5, 10. იხ. აღრევა.

[თანა-აღნიღვა] „აღნიღვა“: „არა თანა-აღნიღვდი ლ
იქმნეს ძეთა თანა ისრაელისათა“ G, — არა აღნიღვიცხეს
შორის ძეთა ისრაელისათა“ pხ., რცხ. 1, 27. იხ. აღნიღვა.

თანა-აც იხ. თანა-ღება.

თანა-ბრძოლა **„ბრძოლა“**: „უფალი, ღმერთი ზუენი ესე
გუფთა ანა მბრძოლა ზუენ“ G, — „უფალი, ღმერთი თქუენი
იგი თავადი, მბრძოლა თქუენ წილ“ M, იხუ 6, 22, 10. იხ.
ბრძოლა.

თანა-გამორთვა: „მრავალი ნართავი ერთი თანა-გამორთ-
ვათა მათ“ ივლი. 2, 11. იხ. გამორთვა.

თანა-განყოფა გაამხანაგება, მონაწილეობა: „რომელი
თანა-განყოფილადის მპარავსა, სძულს მას სული
თესი“ O, ივ. სოლ. 29, 24. იხ. განყოფა.

თანა-გაც, **თანა-გუაც**, **თანა-გუეღვა** იხ. თანა-ღება.

თანა-გუნდი — თანყოფი უცხოობაში: „იკურთხა ეკლე-
სიითაჲ თანა-გუნდიად ზუენდა“ II კორ. 8, 19. იხ.
გუნდი.

თანა-გურიობა მიღეცება, მიმღეცრობა, სვლა: „რომელი
თანა-გურიობა ღეს ლეწურთა (მოდალი უგუნურებითა
თხ.) საცნაურ იყოს“ O, ივ. სოლ. 18, 20. იხ. გურიობა.

თანად იხ. თანა.

თანა-დადგომა ამოღებობა (მხარში): „იბრინ თანა-
დადგა მე“ II ტიმ. 4, 18.

თანა-დახუდობა დასწრება, შესწრება: „რომელი თა-
ნა-დახუდენ და ეწამენ მათა ზუენთაგანნი ესევეთარსა
მას მზავუარსა, ივინიამცა წვეულ არიან“ მ. ე. 54, 8;
„თანა-დახუდა ვინმე ერთი მონაზონი და შეუღდა მათ“
ლმ. 23, 23. იხ. დახუდობა.

თანა-დგომა მხარში ამოღებობა, დახმარება: „რომელი-
იგი თანა-დგა მას“ შრ. 15, 22; „თანა-დგომითა მათა
ზუენთათა სრულ ყო ყოველივე საქმე შეგებრისა“ მ. ე. 51, 17;
„შევეწითა და თანა-დგომითა ყოველთა წმიდა-
თათა“ A—484, 815r. იხ. დგომა.

თანა-დგება მართება, ვალის ქონება: „მომეც... რაღე-
ნი თანა-გაცი უფლისა ჩემისა“ ლ. 16, 5; „თქუენც თა-
ნა-გაცი ურთიერთსა დახმად ფერტთა“ მ. 18, 14; „შეჯლისა
ჩუენისაებრ თანა-გაცი სიკუდილი“ მ. 18, 7; „თანა-გადგა
მისი სი ღრბკანი“ შრ. 18, 20; „არმელი თანა-გადგა
ყოფად, ვყვით“ ლ. 17, 10; „არაჲ თანა-მეღდგა მისი,
არცა თანა-დგა ჩემი“ O, იერემ. 15, 10. იხ. დგება.

თანად-შეგმა ძივნა: „თანად-შეგმა მის გარემოჲს ბორ-
ცუთა ყოველი“ O, ეხ. 2, 15. იხ. შეგმა.

თანად-ცოდნა „თანა-უწყება“: „გინა თუ იხილა, გინა
თუ თანად-ცოდნის (თანად-უწყადა G)“ O, ლევიტ. 1, 5. იხ. ცოდნა.

თანა-ედვა იხ. თანა-ღება.

თანა-ზიარ-ი მონაწილეობა: „ისმინე, სულა ჩემო... თანა-
ზიარო ჩემო, განზრახვასა და განგებასა ცხოვრებისა ჩემი-
სასა“ შ. სწ. 161, 20; „დავეყენ მათ ზედა და თანა-ზიარ
ძრისა და სიპოსისა ზეთის-ხილისა იქმენ“ შრ. 11, 17;
„მონაწილე იყენეს და თანა-ზიარ შრომათა მისთა“ შუშ.
XVII, 4. იხ. ზიარი.

თანა-ზიარება მონაწილეობა: „ნუ თანა-ზიარებთ თ
საქმეთა მათ უნაყოფოთა ბნელისათა“ ეფეს. 5, 11.

თანა-ზიარება ერთობა, თანაწილობა: „სათათ ყოფილ-
დენ თანა-ზიარებაჲ ზუენი“ განხ. მ. 198, 21. იხ.
ზიარება.

თანა-ზრახველი ლაბარაკი, ჟებნობა, საუბრობა: „ერუ-
ნეს მათ მოსე და ელია, თანა-ზრახველეს მას“ მთ.
17,8; „თანა-ზრახველეს შენ“ ო, იგ. სოფ. 8,22
იხ. ზრახვა.

თანა-კუნესა ოხერა, კუნესა (ერთად): „ყოველი დაბადე-
ბული ჩვენ თანა თანა-კუნესის და თანა-ელმის“ ზრომ.
8,28. იხ. კუნესა.

თანა-ლმობა ტყვილი: „ყოველი დაბადებული ჩვენ თანა-
თა-კუნესის და თანა-ელმის“ ზრომ. 8,28; „თანა-
გელმოდენ“ მ ცხ. 229V. იხ. ლმობა.

თანა-მაველი თანამგზავრი: „ესეგითარი თანა-მაველი
არა ჰქოა“ ვარ. 372,2. იხ. მავალი.

თანა-მამითი ერთისა მამისა: „თანა-მამითი და
არს“ ც, — „ერთისა მამისა და არს“ პხ., ლევით.
18,11. იხ. მამითი

თანა-მზრახველი, **თანა-მზრახლობა** „შეწევნა“, ერთად
ბრძოლა: „ღმერთი ისრაელისა ვთანამზრახველად
და ისრაელისა“ ც, „ღმერთი ისრაელისა შეეწეოდა ის-
რაელსა“ მ, იხუ 5. 10,48; „ეთანამზრახველი მათ“
იხუ 5. 1,14.

თანა-მღვლო იგივე მრავალთა თანამღვლო ექმნა“
ზრომ. 16,2. იხ. მღვლო.

თანა-მღვლომარე ახლოს მღვლომი: „რომელთაჲ თანა-
მღვლომარეთა ვითარ ესმა, იტყოლეს“ მრ. 15,36. იხ.
მღვლომარე.

თანამღებ **მზღველი**, **მზღველი**: „თანამღებ არს
საშველისა“ მთ. 5,21; „სიკუდილისა თანამღებ იყოს“ ო,
დამ. 28,11; „მზღველ თავისა თვისა იყოს“ ც, — „თან-
ამღებ იყოს თავისა თვისა“ პხ., იხუ 5. 2,18; „არარად
მოვიდო თანამღებისაგან“ ო, აობ 31,87; „რამათა
ჩუენება მიუტოთ თანამღებთა ჩუენთა“ მთ 8,12; „თან-
ამღებ ვართ სიკუდილისა“ ანან. ებრ. 196,4; „სი-
კუდილო... თანამღებ ხარ უწყალო, რომელი არავის
მიუტევებ, და მოსესებ ხარ მასტივი, რომელი არა გარდაი-
ქალბის“ მ. სწ. 220,8; „მოსთხოვო წაუთვეი იგი თან-
ამღებსა მას შენსა და გარე გამოგართუას მან წაუთვეი
იგი“ მ, — „გაცან, რომელი მოვალე იყოს, თავით თვსით
გამოგართუას წაუთვეი ესე“ ც, II შჯ. 24,10; „აწ შენცა
თანამღებთა თანავე პურობილ ხარაჲ“ ფლკტ. 147,6.
იხ. მღებო.

თანა-მეინავე **მეოხნე**, **თანამესლე**, **თანამსხლო**-
მარე: „თანა-მეინავეთა[თჲს] არა ინება შეწუხებაჲ ქალისაჲ“
DE, — „მეოხნეთა მათთჲს არა ეცრუა მას“ ც, მრ. 6,
26; „რომელსა ენებოს მომზადებად სერი დიდი მფისათჲს და
მთავართა, თანამეინავეთა მისთა“ მ. სწ. 208,11. იხ.
მეინავე

თანა-მესარეცლე **თანა-მწოლი**: „თანამესარეცლი-
საგან დაფარე ართრობად რადმე მისდა“ პხ., — „თან-
ამწოლისაგან შენისა ეყრალე თბრობად რადსამე მას“
ო, მამ. 7,5. იხ. მესარეცლე.

თანა-მეუღლე უღლის მოზიარე, ამზანავი: „ნუ ექმნებთ
თანამეუღლეს ურწმუნთა“ II კორ. 6,14. იხ. მე-
უღლე.

თანა-მზრახველი, **თანა-მზრახველი**, **თანა-მზრახველი**

მზრახველი, **მზრახველი**: „ზრახველი თანამზრახველი-
ლთა მისთა თანა“ ხაქ. მოც. 25,12; „თანამზრახველი“
M, — „მზრახველი“ ო, ეხთ. 18,8; „უბრძანეთ შენა შვილთა
თანამზრახველთა ჩემთა“ ო, I ჯზრა 8,12; „ვინ
თანამზრახველ ეყო მას“ ო, — „ვინ თანამზრახველ
მისდა იქმნა“ პხ., ეხ. 40,18; „თანამზრახველი
ექმაცისა“ ფლკტ. 148,23; „თანამზრახველი ბნე-
ლისა“ Sin. — 11,8V. იხ. მზრახველი.

თანა-მზრახველი **მზრახველი**: „მზრახველი თან-
ამზრახველი თვის საპყრობილესა მას შინა“ იხ. 117,27.
იხ. მზრახველი.

თანა-მიღვლო **მიღვლო**: „თანამიღვლო ქმარსა მას
თვისა“ ფლკტ 187,2. იხ. მიღვლო.

თანა-მიღვლა **მიღვლა**: „დაივიწყდა თანამიღვლა ბუ-
რი“ მრ. 8,14. იხ. მიღვლა.

თანა-მკვდარი **თანამკვდარი**, **თანასახლე**, **თანა-
მოსახლე**: „რამათა იყენენ წარმართთა თანამკვდარ და
თანა-გორც“ ეფეს. 3,8; „თანამკვდარსა და თანა-ზიარ-
ნო ქრისტეს სასუფეველისაჲ“ განხ. ი. 196,5; „თანა-
მკვდართურთ მათთა კრებულთა“ I კორ. 10,18; „მ-
დაუღებთ, თანამკვდართ სიმდაბლისა“ მ. ცხ. 80V.
იხ. მკვდარი.

თანა-მკვდრება **მკვდრება**: „თანამკვდართ იგი“
ც, — „მკვდართ იგი“ M, II შჯ. 21,18; „მთ-თუ ვინმე-
რყვანოს ცოლი და თანამკვდართს (მკვდართს M)
იგი“ ც, II შჯ. 24,1. იხ. მკვდრება.

თანა-მზრახველი **მზრახველი**, **მზრახველი**: „არა თან-
ამზრახველ ექმნე მას და არა ისმინო მისი“ ც, II შჯ.
18,8. იხ. მზრახველი.

თანა-მოგზაური **მოგზაური**, **მოგზაური**: „თანამო-
გზაურთა თანა იყოს“ ც, — „მოგზაურთა თანა არს“
DE, ლ. 2,44; „თანამოგზაურად შეუდგეს დემა და
გამოგზავნე“ თეკლა 91,6; „ეკეთილი თანამოგზაური
ჰმოვით“ მ. ცხ. 107V. იხ. მოგზაური.

თანა-მოღვაში **მოღვაში**, **თანამოღვაში**: „რომელი, წყლულ
არს ისრითა შურისათა, არს იგი ყოლადვე უბადრულ და
თანამოღვაში და ზიარ ემაცისა“ მ. სწ. 244,3; „ნაყროვ-
ნებისა თანამოღვაში“ დონგ. 188,88. იხ. მოღვაში.

თანა-მოთაული **მოთაული**, **მოზიარე**, **თანაზიარი**:
„კეთილსა მას შენსა თანამოთაულ გვექმნეს შენ“ ო,
ზიარ. 6,10. იხ. მოთაული.

თანა-მონა **თანამოსამსახურე**: „მოთარცა-იგი ისწავეთ უბ-
ფრადსგან, საუბარგლისა ჩემთა თანამოსამსახურისა“ კოლ. 1,7;
„თანამოსამსახურე და თანა-მკვდრისა და თანა-ზიარნო ქრის-
ტეს სასუფეველისაჲ“ განხ. ი. 198,5. იხ. მონა.

თანა-მონათესავეობა, **თანა-მონათესაობა** **თესლი**, **ტომი**:
„თანამონათესავეობისაებრ მათისა“ ც, რიცხ. 1,20;
„უშუალებით არს თანამონათესაობაჲ სიბრძნისაჲ“
პხ., — „უშუალებით არს ნათესავეობაჲ სიბრძნისაჲ“ ო,
სიბრძ. სოფ. 8,17. იხ. ნათესავეობა.

თანა-მონაწილე **მონაწილე**: „თანამონაწილე გვექმნები
იუდას ისკარიოტელსა“ მ. ცხ. 20V. იხ. მონაწილე.

თანა-მორბედი **მორბედი**: „თანამორბედ ექმნეს (გონებაჲ შენი)
მალსა მას“ კ იერ.-ნთღებ. 84,10. იხ. მორბედი.

თანა-მორწმუნე ერთმორწმუნე: **ფლტ.** 151,28. იხ. მორწმუნე.

თანა-მოსაგრე თანამბრძოლი: „უმჯობესად შევპირებ... თანამოსაგრისა ჩემისა... მოვლინებად თქუენდა“ **ფლტ.** 2,25. იხ. მოსაგრე.

თანა-მოსაყდრე მთადგირე: „თანამოსაყდრე ჩუენდა იყო“ **თვტ.** 562. იხ. მოსაყდრე.

თანა-მოსაჯული-ი: „ვისაჲ თანამოსაჯული სა შენისაგან“ **H—022, 37r.** იხ. მოსაჯული.

თანა-მოქალაქე ერთი ქალაქისა: „ბარბარა ხართ უცხო და მწორ, ბარბელ თანამოქალაქე ხართ წმიდითა“ **იუფ.** 2,19. იხ. მოქალაქე.

თანა-მოქმედი-ი: „გინება თუ ყოფად თანამოქმედ და თანამორწმუნედ ჩემდა“ **ფლტ.** 151,23; „გრწმუნეს... სული მომდა თანამოქმედი“ **იუტ.** 115,10. იხ. მოქმედი.

თანა-მოღუაწე თანამეომარი, თანამებრძოლი: „თანამოღუაწე მექმნენით მელოცვათა შინა“ **პრომ.** 15,30; „თანამოღუაწეო და შემწეო უძღურათა“ **თომე მოც.** 14,5; „რაქამს იხილოს თანამოღუაწე იგი მარხვისაჲ—ლოცვად“ **ოქრ.-მარხ.** და **იონ.** 100,21. იხ. მოღუაწე.

თანა-მოძმე მეზობელი, მეგობარი: „უაღუეთ იგი მეოტ ექმნეს სოფლისა სიყვარულსა, ღირს იქმნეს თანამოძმედ ძალთა ზეცისათა“ **მ.** სწ. 184,8. იხ. მოძმე.

თანა-მყოფი-ი მოზიარე, მეუღლე, ერთად მცხოვრები: „იყვენ წარმართნი... თანამყოფი აღთქუისა მის“ **იუფ.** 2,6; „და იყო დანილ თანამყოფი მეფისა“ **I, დაწ.** 12,1; „ერთარცა ეცრუვის ცოლი თანამყოფისა თუხსა, უგრე მეტრუვა მე“ **I, აგრე** **მ.** 2,20; „გორდო ჩემო და თანამყოფო ჩემო“ **ფლტ.** 157,8. იხ. მყოფი.

თანა-მშრომელი-ი თანამოქმედი: „რამეთუ თანამშრომელ გექმნე წამებასა მუგს“ **ანდ.-ანატ.** 222,15. იხ. მშრომელი, მშრომი.

თანა-მცორვალი-ი შიკრიკი: „დადგინა მათ ზედა სუსაკი და მოვარნი იგი თანამცორვალთა“ **M, II 65ტ.** 12, 10. იხ. მცორვალი.

თანა-მძრახველი-ი იხ. თანამძრახველი.

თანა-მწოლი-ი თანამეცხედრე, ერთად მწოლი; **თანამეცხარეცლე**: „თამამწოლისაგან შენისა ეგრძელე თხოზად რაჲსაჲ მას“ **O, —** „თამამწოლისაგან ეგრძელე ართხოზად რაჲმე მისდა“ **ქხ., შიქ.** 7,6. იხ. მწოლი.

თანა-მჭუ(ვ)ან-ი, თანამჭუვარი-ი გინც გინმესთან ერთად წუხს: „ველოდე მე თანამჭუვანსა“ **ტ., —** „ველოდე მე თანამჭუვარსა“ **ქ, ფხ.** 98,21. იხ. მჭუვანი/მჭუვარი.

თანამჭედომარი, თანამჭედომელი-ი: „მჭედა მას თანამჭედომარემინ მეფისამან“ **Sin. —11,877r;** „მჭედა მას თანამჭედომარემინ მეფისამან“ **H—241,742.** იხ. მჭედომარი, მჭედომელი.

თანა-ნადები-ი ჭვარი, მართებული: „მაუტო შენ ყოფილი თანა-ნადები შენი“ **M, —** „მაუტო ყოფილი ვალი თუხი“ **G, II 37.** 15,2; „მომიტვენი ჩუენ თანა-ნადებნი ჩუენნი“ **შთ.** 6,12; „მაიგებდით ურთიერთს თანა-ნადებნი: საშინელსა—შინი, მთხარესა—ხარკი, ბატონისა—ბატონი“ **ფიწ.** XVI 27. იხ. ნადები.

თანა ნერგ-ი: „უაღუეთ თანა-ნერგ გექმნენით მსგავსებასა მას სიკვდილისა მისისა“ **პრომ.** 6,5; „უაღუეთ თანა-ნერგ ექმნე შენ“ **კ.-იერ.-ნათლისდებ.** 88,20. იხ. ნერგი.

თანანუგეშინის-ცემა: „არს ესე თანანუგეშინის-ცემა თქუენ შორის“ **პრომ.** 1,12. იხ. ნუგეშინის-ცემა.

თანაჲს-თანა: „იყო აღვილსა მას თანაჲს-თანა ორი აბანოჲ: ერთი ღვდათაჲ და ერთი შამათაჲ“ **ხშ. ხაღ.** 351v. იხ. თანა. **თანა-რბოლა** გაქცევა: „იხილო თუ შპარავი, თანა-ურბოლი მას“ **ფხ.** 49,18. იხ. რბოლა.

თანასთანო-ყოფა თანამნებელობა, თანხმობა: „იწამებით სამე და თანასთანო-ყოფით სამეათა შამათა თქუენ-თასა“ **ლ.** 11,48. იხ. ყოფა.

თანა-სახეობა გალობა, ღუღუნე: „რამათ თანა-სახეობდენ ვითარცა მკებელნი გულთა მათთა“ **(I)** იხ. სახეობა.

თანა-სახლეულობა ერთად ცხოვრება: „თანა-სახლეულობისი“ **G, II 37.** 25,6. იხ. სახლეულობა.

თანა-ხლვა ერთად სვლა: „თამა-უ-ვიდო დეს მას“ **DE, ლ.** 7,11; „აბრაჰამ თანა-უ-ვიდო დეს მათ“ **დაბ.** 18,16. იხ. სლვა.

თანა-სძალ-ი მოყუასი, შილი: „შიაქცა თანა-სძალ-მან შენმან ერისა მიმართ“ **G, —** „შიაქცა მოყუასი შენი ერისა თქანისა“ **M, რუთ** 1,15. იხ. სძალი.

თანასწორი თანათარი: „იქმნა იგი მიერთვან განმე რჩეულ და თანასწორ სხუთა“ **მ. ცხ.** 219r. იხ. სწორი.

თანა-ტყუე ერთად მყოფი ტყვე: „იკთებაჲ ბრქუთ... ნათესავთა ჩემთა და თანა-ტყუეთა ჩემთა“ **პრომ.** 16,7. იხ. ტყვე.

თანა-ტყუელვა მტყუელვარეობა, ტაშის აყვლება: „რომელი თანა-ტყუელვავთ ქმას ებნისასა“ **O, —** „რომელი მტყუელვავთ გონს მიმართ ორდანი-თასა“ **ქხ., აშოს** 6,6. იხ. ტყუელვა.

თანა-უვიდოდა იხ. თანა-სლვა.

თანა-უწყება თანად ცოდნა: „გინა თუ იხილა, გინა თუ თანა-უწყოდა (თანად-იცის O)“ **„G, ლევტ.** 5,1. იხ. უწყება.

თანა-ქცევა ერთად ცხოვრება, შეერთება, „განსუენება“, შეუღლება: „მეგობარ მისხანსა ნუ თანა-ექცევ“ **O, —** „მეგობრისა თანა გულდოცხელისა ნუ განისუენებ“ **ქხ., იგ.** სოლ. 22,22; „თანა-ექცევოდა მათ და ამცნებდა“ **საქ. მოც.** 1,4. „რაქამს დაერთოს ბუნებასა ზედა ნაყოფიანებაჲ, გინა თანა-ქცევაჲ ღვდათაჲ, ვითარცა შეშაჲ ნაქუტცხალსა, აღეტყოს საჭუმილი ვენებაჲ“ **მ. სწ.** 182,24; „არაჲ აქუს სიმწარე თინა-ქცევასა მისსა“ **O, —** „არა აქუს სიმწარე მის თანა შეერთებასა მისსა“ **ქხ., სობრძ.** სოლ. 8,18. იხ. ქცევა.

თანა-ყოლა: „თანამა-ყვიანდა იოხანეცა მსახურად“ **საქ. მოც.** 18,5. იხ. ყოლა.

თანა-ყოფა ერთად ცხოვრება, ერთად ყოფნა: „თანა-ყოფენით შენდობით“ **I პეტრე** 3,7; „ქათხვილა (დ-ლათა)... თანა-გეყოფენის თქუენ ბერბი“ **მ. ცხ.** 184v;

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

„წყალობად შენი თანა-ყო“ **O, სიბრძ. სოლ. 16, 10.** იხ. ყოფა.

თანა-შეზავება შეხამება, ამება: „არა თანა-შეზავება სარწმუნოებად იგი მსმენელთა მათ“ **ჩებრ. 4, 2.** იხ. ზავება

თანა-შეთქუმული-ი შეერთებული, ერთ პირზე მდგომი: „წარყვმილო იგი და ყოველნი თანა-შეთქუმული იმისნი“ **ც, ლევიტ. 20, 9.** იხ. შეთქმული (შეთქუმა).

თანაშემწე «ძალად მოსრული», თანამოქმედი: „ღმრთისა თანა-შემწენი ვართ და ღმრთისა ნამუშავენი“ **I კორ. 3, 9;** „გვქმნეს თანა-შემწე ძეგლი მათ ღმრთისათა“ **ქ, —ყოველნი ესე მოსრულ იყვნენ ძალად ძეგლი მათ ღმრთისათა“ ც, ფხ. 82, 9;** „თანა-შემწენი ვართ თქვენ-და“ **II კორ. 6, 1.** იხ. შემწე.

თანა-შერაცხა ჩათვლა: „თანა-შეგერაცხა მარტულთა“ **ბ. კეს.-40-თხ 121, 21.** იხ. შერაცხა.

თანა-შერთვა აყვანა, შეერთება: „თანა-შეერთენ მომძე მოყუანი თჳსი რიცხსაებრ თავადისა“ **O, გამოსლ. 12, 4.**

თანა-შერთული-ი შეერთებული: „ესე არა თანა-შერთულ ყო ზრახვასა მათსა და საქმესა“ **ლ. 23, 51.** იხ. შე-რთვა.

თანა-შესაუღლებელი-ი «შესაუღლებელი»: „მოუტევენს თანა-შესაუღლებელნი“ (შესაუღლებელნიცა **ქ**) იგი საქეთანი“ **საქ. მოც. 27, 40.** იხ. შესაუღლებელი.

თანა-შეტყუება თანასწორობა, თანადუარობა: „თანა-შეტყუებისა ამა (სინს) იერუსალმისა“ **გალ. 4, 26;** „თანა-შეტყუებისა იგი ზღუასა მას, რომელ არს გერეგან ლიდირასა“ **ბ. კეს.-გვქს. დდ. 58, 22.**

თანა-შეტყუება შეფარდება, შესაბამისობა: „ამისთჳს უწიდა მას სამყარო თანა-შეტყუებითა მისითა წულილთა თანა“ **ბ. კეს.-გვქს. დდ. 47, 17;** „თანა-შეტყუებისა იგი მისისა პყო იგი“ **ც, რიცხ. 9, 3.** იხ. ტყუება, შეტყუება.

თანა-შეტყუებულ-ი შეერთებული: „თანა-შეტყუებულნი (გულნი მათნი) საყუარულით ყოვლისა მიმართ სიმდიდრისა“ **კოლ. 3, 2.** იხ. ტყუება.

თანა-შეტყუება შემთხვევა: „თანა-შეგეტყუებისა არა-წმიდება“ **8, ცხ. 113v.** იხ. შეტყუება.

თანა-შეწევნა დახმარება: „თანა-შეწეოდ იგიცა“ **საქიბ. წიგ. II 144, 8** იხ. შეწევნა.

თანა-შთამოსლვა ჩამოსვლა: „ჩერ-არს უკუე ხანად-ხანად თანა-შთამოსლვაჲ ძმათაჲ“ **8, ცხ. 282r.** იხ. შთამოსლვა.

თანა-შთამოყოლა ჩამოყოლა: „არა თანა-შთამოყო-ვეს გულის-სიტყუათა“ **8, ცხ. 188r;** „დიდად შთამოყოვე-ვებოდე თანა“ **8, ცხ. 259v.** იხ. შთამოყოლა.

თანა-წარგლა «განეღა», გვერდის აგება: „თანა-წარ-ჭებალთ სამართალსა და სიყუარულსა ღმრთისასა“ **ლ. 11, 42;** „თანა-წარჭელით საზღვართა ძმათა თქვენთა“ **ც, II 73, 2, 4;** „თანა-წარჭელო (განელო **M**) დღეს სა-ზღვარი მოახელთაჲ“ **ც, II 73, 2, 18;** „წუ თანა-წარ-ჭებალთ მონასი თქვენსა“ **O, დაბ. 18, 2.** იხ. წარგლა.

თანა-წარმავალი-ი გამგვლელი, ამგვლელი: „ხოლო თანა-წარმავალნი იგი ჰბასრობდეს მას“ **მთ. 27, 29;** „მოკ-ყურძინან მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი“ **ფხ. 79, 13.** იხ. წარმავალი.

თანა-წარსადინელი-ი სვლა, დინება: „ბუ, დანერგული თანა-წარსადინელსა წყალთასა“ **ფხ. 1, 13.** იხ. წარ-სადინელი.

თანა-წარსავალი-ი გასავალი, გადისავალი: „დაჯდა იგი ბჭეთა ზედა ენისისათა, რომელ არა თანა-წარსავალსა თამნაჲსაჲ“ **O, დაბ. 33, 14.** იხ. წარსავალი.

თანა-წარსლვა «გარე-წარცოდვა», გავლა, გვერდის აგება, აცდენა: „რომელნი თანა-წარცვიდოდეს“ **ფხ. 128, 8.** „თანა-წარსლვად სასუმელი ესე ჩემგან“ **DE, —გარე-წარჭედე მე სასუმელი ესე“ ც, 8r. 14, 26;** „თუ შესაძლებელ არს სასუმელი ესე თანა-წარსლვად ჩემდა“ **მთ. 26, 42;** „ვის უნდა თანა-წარსლვაჲ და არა წარჭე-და“ **ზორ. 34, 10.** იხ. წარსლვა.

თანა-წარსრბა აგლა: „თანა-წარსრბით ვთქუათ“ **მრთ. D, 4. იერ.-აღდგ. 122.** იხ. წარსრბა.

თანა-წარტანება თან წაღება: „აღდგა წმიდაჲ და ნეტარი შუშანიკ და თანა-წარტანა იეანგელს თჳსი“ **შუშ. v, 25.** იხ. წარტანება.

თანა-წარცოტუნება «განშორება», მოცილება: „თანა-წარცოტუნე უკეთურებაჲ გორკთაგან შენთა“ **O, —განა-შორე სიბოროტე-კორცისაგან შენისა“ pb, ეკლ. 11, 10.** იხ. წარცოტუნება.

თანა-წარცოდვა «მიღება», წართმევა; აცდენა: „ღმერთ-მან ჩემგან თანა-წარცოდა სამართალი ჩემი ჩემგან“ **I, —ღმერთმან ჩემგან სამართალი ჩემი მძილო და განმეშო-რა“ O, ცხ. 40, 28;** „ურავაჲ წინააღმდეგის ყოველსა დასაბამ-სა საქმისასა, და არავინ არს, რომელმანმცა თანა-წარცო-და იგი“ **Sin.—8, 58r.** იხ. წარცოდვა.

თანა-წარცდომა «წარცვლა», აგლა, აცდენა; «გარდაჭე-დომა»: „თანა-წარცტდედ და მივიღეთ ვიდრე გაბად-მდე“ **M, —წარცლოთ ვიდრე ლეიამდე“ ც, მსჯ. 10, 12;** „თანა-წარცტდონ სასუმელი ესე ჩემგან“ **მთ. 26, 29;** „თანა-წარცტდეს მისჯასა, შთავიდეს ტრიალად“ **საქ. მოც. 16, 8;** „თანა-წარცტდეს უფალი კარსა“ **მას“ O, გამოსლ. 12, 28;** „არა თანა-წარცტდა სიტყუასა სოლო-მონ“ **M, II 52. 9, 2;** „არა თანა-წარცტდე ქვემართ-ტებასა“ **O, —არა გარდაცტდე ქვემართებასა“ pb, სიბრძ. სოლ. 6, 25.** იხ. წარცდომა.

თანა-ჭირვება ვნების, სასჯელის თანაზიარება: „თანა-ჭირვოდე საზარებასა მას ძალითა ღმრთისაჲთა“ **II ტიმ. 1, 8.** იხ. ჭირვება.

თანახატ-ქმნა მიმსგავსება: „თანახატ-ქმნად სიკუ-დილსა მას მისსა“ **ფლპ. 3, 10.** იხ. ხატი.

თანახუცეს-ი ხუცის შემწე: „გზლოცე ვითარცა თანა-ხუცესი და მოწამე ენებათა ქრისტესთაჲ“ **I პეტრე 5, 1.** იხ. ხუცესი.

თანავორცი-ი ერთხორცი, ერთგვამი: „არათა იყვნენ წარმართნი თანავრცლ და თანავორცი“ **ეფეს. 3, 8** იხ. ვორცი.

თანა-ჯერმინებელი-ი, თანა-ჯერმინებელი-ი თანა-მინებელი, თანამოწადინე: „სავლე იყო თანა-ჯერმინებელი (თანა-ჯერმინებელი 'C') მოკლვას მას მისსა“ სპ. მოც. 8,1. იხ. ჯერ(ი)მინებელი.

თანმდებარე მთოდგომილი: „ტომნი ისრაელისანი თანმდებარენი მის თანა“ ps., — „ტომნი ისრაელისანი“, რომელნი მოდგომილ არიან მას“ O, ეზეკ. 37,19. იხ. მდებარე.

[თაობა] იხ. თავობა.

თარგმან-ი მთარგმნელი, კომენტატორი; «ფარისევ-ლი»: „ნუ ჰგონებთ, თუ... ოღეს იყოს კაცი კეთილად შეტყუელი და წიგნთა თარგმანი, ვითარმედ იგი არს სრულ“ მ. სწ. 270,22; „ედა თქუენდა, შწიგნობართა და თარგმანთა ორგულთა“ C, — „ედა თქუენდა, შწიგნობართა და ფარისეველთა, ორგულთა“ DE, მთ. 23,18. „მეტყოდა თარგმანთ, რომელი თარგმნიდა კეთილად მათ შორის“ მართ. A, ანტ. ღ. 23V; „ბერძანი არა იცოდა ბერძული და თარგმანობა გუაქუნდა“ Jer.—86,43T. იხ. გამოთარგმან-ება, გარდათარგმანება, თარგმანება, მთარგმნელი, სათარგმანებელი.

თარგმანება, თარგმნა განმარტება, ფაშოთარგმანება: „არა გასწავოს შენ ეშმაკმან და თავით თუხით სთარგმან-ი იგი და სთქუა, ვითარმედ ესე არს ძალი სიტყვასა ამის და სსუტბარ არა ეგებოს ესე თქუმალ“ მ. სწ. 21,30; „არქუ ეშმაკსა მას, რომელი სიტყვასა შარადის თარგმნიდეს“ იქვე, 21,34; „სახელი ეგეცა აბოლონ «წარწყმელა» ითარგმანებინ“ ფელტ. 150,38; „გუთაწყებს სახელი შაბათისაჲ, რამეთუ განუგებდალ ითარგმანებოს ებრაელთა ენისაგან“ A—22,220. „სახელი მისი ეწმანულ, რომელ არს თარგმან-ებით“ C, — „უწოდონ სახელი მისი ეწმანულ, რომელ არს გამოთარგმანებით“ DE, მთ. 1,22. იხ. თარგმანი.

თან-ი ჯამი: „თასი ერთი შეშისაჲ“ მ. ცხ. 187T; „ლაუ-გო ბერსა ცერცჳ ღამბალი... და თასითა წყალი“ მ. ცხ. 211T.

თაფლ-ი: „საზრდელად მისა იყო... თაფლი ევლური“ მთ. 3,4; „თაფლი გარდამოსწუთინ ბაგეთა ღედაკაცისა მეფე-სათა“ O, იგ. სოფ. 3,8; „ეკავე პური ჩემი თაფლსა ჩემსა თანა“ კ. იერ.—აფდგ. 160,8; „დაუტკნების ძილი მათი უფროჲს თაფლსა გოლისა“ მ. სწ. 189,2. იხ. თაფლუჭი.

თაფლ-ი ველისა-ჲ «მელაღრი»: „კრებნ იგი მელაღრი-სა, რომელ არს თაფლი ველისაჲ, საქმელი მელაღრი-ეთაჲ“ (1) 826T.

თაფლუჭ-ი, თაფრუჭ-ი «იყი», «დამატარებელი»: „თაფლუჭი არა სუას“ DE, — „სატრობელი და იყი არა სუას“ C, ლ. 1,15; „ნუ ჰსუამ ღვსოსა და თაფლუჭსა“ M, — „ნუ სუამ ღვსოსა და დამატარებელსა“ G, მსჯ. 18,4; „შესცთეს თაფრუჭითა“ O, ებ. 28,7; „შწარგ იყო თაფლუჭი“ I, ებ. 24,8. იხ. თაფლი.

თაყუანის-მცემელი-ი: „ქუშმარტნი თაყუანის-მცემელ-ნი თაყუანის-სცემენ მამასა“ C, მ. 4,28. იხ. მცემელი; შდრ. თაყუანისცემა.

თაყუანის-ცემა იხ. თაყუანის-ცემა.

თაყუ castor: „არს ნადირი კასპორიოს—თაყუ ველისაჲ“ ფი. XVI, 1.

თბე «ცომი»: „ეკრძალენით... თბისა მისგან პერონდონ-თაჲსა“ C, — „ეკრძალენით ცომისაგან... პერონდონდთაჲსა“ DE, მრ. 3,15; „განწმიდეთ ძელი იგი ცომი, რათა იყენეთ ახალი თბე“ I კორ. 5,7.

თე, თეე, თმ, თემ სიბრჯენი კაცი/ჩინვალი, კოჭი, ღირე: „თმ იგი მესამე, სწორ ღერწმისა მის სიერცმ და სწორ ღერწმისა მის სიერცმ“ O, ეზეკ. 40,8; „თმ იგი ბკი-საჲ მის შინაგან და თემნი სამნი იმეორ და სამნი ამეორ“ O, ეზეკ. 40,10; „განწმინდ ბქმ იგი კედლითგან თემსაჲთ სიერცმ ოცდახუთ წყრთაჲ“ O, ეზეკ. 40,18.

თეატრონ-ი, თეატრონ-ი მოგვანი, სათამაშო აღდგილი: „წარიყვანეს იგი თეატრონად“ მ. ცხ. 277T; „თეატრო-ნი ესე საწადელი სმენის-მთუჲრგ არს“ ბ. კეს.—ეჭუხ. ლდ. 106,16; „სარგებელ გვეოს იგი უფროჲს ზოლვასა თეატრო-ნისასა“ მ. სწ. 51,8.

თეგ-ი დასაბეჭდავი (საბა): „საცეცხური... თეგეთა შექმნულნი“ A—484,215V.

თევა თენება: „ღამესა ათეგდა ლოცვითა ღმრთისა მი-მართ“ ლ. 6,12. იხ. ვანთევა, მთიები, ღამის-თევა.

თევზ-ი: „არა გუაქუს აქა გარნა ხუთი პური და ორი თევ-ზი“ C, მთ. 14,17; „დაუგო ფერად-ფერადი ჭამალი და თევზი და ღვრთა“ მ. ცხ. 211T. იხ. ვეშა-თევზი, თევზობა, მეთევზე, მეთევზური, მევც-თევზი.

თევზობა «სათხველობა», თევზის ნადირობა: „მოვიღე თევზობად“ C, — „წარედეთ სათხველობად“ DE, მ. 21,8. იხ. თევზი.

თევზ-ი. თეძო.

თეთრ-ი სპეტაკი: „ყოველი იყვნეს მოსილ თეთრეთა“ მ. ცხ. 187V. იხ. განთეთება, თეთროანი, მოთეთრო/მო-თეთრე.

თეთროან-ი: „მოვაქსენ ერთი ხატი ყოვლად წმიდისაჲ, თე-თროანად დახატული“ წყაროსი. ოთხთავი, ანდერძი. იხ. თეთრი.

თელა: „ძელი იგი საროჲ, გინა თუ ცაცხ, მუხაჲ ანუ თე-ლაჲ“ I, ებ. 44,14

თელგმა ბალღამი: „ქუელდა იგი და აღმოჰყრიდა თელგ-მასა“ მ. ცხ. 126V; „განყო გელი და მოიღო ნერწყუსა მისგან და თელგმისა და იწება შექმის“ მ. ცხ. 127T.

თელვა იხ. შეთელვა.

[თენება] იხ. ვანთება.

თერაფინ-ი კერპი; კუდიანი, მისანი: „ქმნა ვფული და თერაფინი“ GM, მსჯ. 17,5; „მოცლით მუზლაპრენი... და თერაფინი... დაწუნა“ M, II 676. 35,13; „უღუენი იგი და მცნობელი და თერაფინი... მოსპნა“ O, IV მუ. 28,24.

თერგვინთ-ი «ბელეკონი»: „ვითარცა თერგვინთმან განვირთხენ რტონი“ ps., — „ვითარცა ბელეკონმან გან-ვირთხენ რტონი“ O, ზარ. 24,22.

თერძა ზნა, «ანუელება»: „თერძეთ თერძულგბ და ნუ სთესათ ეკალთა ზელა“ O, — „იანუელენით თავთა

თესთად ანუელნი და ნუ სთესავთ ეკალთა ზელა" **ქმ.**, **იერემ.** 4,8; „თერძული კეთილი ვთერძით და თესლი სიმართლისა ესთესოთ“ **A—92,689.**

თერძული-ი ხნული; „ანუელია: „თერძული კეთილი ვთერძით და თესლი სიმართლისა ესთესოთ“ **A—92,689.** „თერძული თერძული“ **O**, „ანუელით თავთა თესისად ანუელნი“ **ქმ.**, **იერემ.** 4,8. **იხ.** მთერძელი.

თესვა (დათესვა): „მესს წელს თესსო ყანაჲ შენი“ **ქმ.**, „მესს წელს დათესო აგარაკი შენი“ **G**, **ლევიტ.** 25,8; „მთესვარი იგი, რომელ მსთესვიდა, სიტყვისა მსთესვიდა“ **DE**, **მარ.** 4,14; „თესსა ნუ ითესავთ“ **O**, **იერემ.** 25,7; „რომელნი სთესვიდეს ცრემლით, მათ სიბარულით მოიქონ“ **ქმ.** 125,5; „მესსანი და მთესვარი, რომელნი გულისა მესსარე იყვნეს თესულთა მათთაჲს“ **მ. სქ.** 65,17. **იხ.** განთესვა, გარემო-სათესავი, გარემო-სათესველი, დათესვა, მთესვარი, მთესველი, მთესვა, მიმოდათესვა, მიმოთესვა, მოთესვა, სათესავი, სათესავობა.

თესლ-ი სათესური, მარცვლი; „ნათესავი, წყარო მართი, მკვდრი, ტომი, მოღვმა, ნაშობი: „მოთესვარი იგი თესლისა მის კეთილისაჲ“ **მთ.** 13,27; „თერძულად მამაკაცისა თესლისა იშვა“ **ქმ.** **კვარ.** -**დღეს.** 227,19; „კეთილთა თესლითა მშვე მე“ **ქმ.** 149,22; „გამოვიდა მთესვარი თესვად თესლისა“ **ლ.** 6,5; „ქუეყანამან გამოისცეს თესლი“ **O**, **საქ.** 3,12; „წყალობაჲ მისი თესლით თესლად“ (ნათესავითონათესავად **DE**) **ლ.** 1,50; „თესლისა მისგან დაეთისა, ტომისა მისგან ფარებაჲ“ **O**, **I** **გზა** 3,5; „გვიგალობდე შენ თესლე ბესა (წყარო მართი)“ **ქმ.** 28,10; „შესწირედიო უფლისა ტომები თესლებასაჲ“ **ლ.** 95,7; „აღუდგინენ თესლ მამას მას თესსა“ **C**, „აღუდგინოს მესჯდარი მამასა თესსა“ **მთ.** 22,24; „თესლისაგან გუელთაჲს გამოვლენ ნაშობნი ასპიდიანი“ **O**, **გზ.** 14,29; „წარწყმდა თესლი მისი“ **O**, **იერემ.** 49,10. **იხ.** თესლად-თესლადი, თესლოვა, უთესლო.

თესლად-თესლად-ი სებადასება: „ჰამნ განრჩევაჲ თითო-ეულისა საწყისისაჲ თესლად-თესლადთაჲ მათ ბირუტულთაჲ“ **გზ.** **ნოხ.** -**კაც.** **აგებ.** 210,22. **იხ.** თესლი.

თესლის-გამოღება: „იქნის იგი თავა განარულებითა სიორბილისაჲთა მცირე-მცირედ მიწენადმდე თესლის-გამოღებისა“ **ქმ.** **კვარ.** -**დღეს.** 68,14. **იხ.** გამოღება.

თესლის-მეტყუელი-ი (თესლის-მეტყუელი, მრავლის-მეტყუელი): „რაჲ-მე პნებაჲს თესლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად“ **ქმ.** „რაჲ-მე პნებაჲს თესლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად“ **ქმ.** „რაჲ-მე პნებაჲს მრავლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად“ **ქმ.** **საქ.** **მთ.** 17,18. **იხ.** მერტყუელი.

თესლის-მეტყუელი-ი (თესლის-მეტყუელი, მრავლის-მეტყუელი): „რაჲ-მე პნებაჲს თესლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად“ **ქმ.** „რაჲ-მე პნებაჲს თესლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად“ **ქმ.** „რაჲ-მე პნებაჲს მრავლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად“ **ქმ.** **საქ.** **მთ.** 17,18. **იხ.** მერტყუელი.

თესლის-მოფარდული-ი (მეკერპე, კერმის-მსყიდელი, ცალობით მოვაჭრე; ფულის დამხურდავებელი:

„ტაბლები იგი თესლის-მოფარდულითაჲ დაამტუა“ **C**, „ტაბლები იგი მეკერპეთაჲ... დაუმტუა“ **DE**, **მთ.** 21,12; „მიღწი თესლის-მოფარდულითაჲ მათ განუზნა“ **C**, „მეკერმის-მსყიდელითაჲ მათ დუთნაჲ კერმაჲ“ **DE**, **მ.** 2,15. **იხ.** მოფარდული.

თესლის-მკამელი-ი ცერცვის და მისთანათა მკამელი: „მოვეს პრომეს ჭალაჲსა საწყდობილერ ერთი ჭალწულთა... თესლის-მკამელი, მღვდარენი და უბიწონი“ **რთხ.** 168,2. **იხ.** მკამელი.

თესლმდინარე (თესლმცენარე): „ყოველი სარეცელი, რომელსაცა დაწვეს მას ზელა თესლმდინარე იგი, არა-წმიდა არს“ **G**, **ლევიტ.** 15,4; „გინავლინონ ბანაყისაჲს ყოველი... თესლმდინარე“ **G**, **რთხ.** -**მ.** 2; „ესე არს სჯული... თესლმდინარისა დინებთა მისითა“ **M**, „ესე არს მკამელი... თესლმცენარისაჲ დინებაჲსა შენა მისსა“ **G**, **ლევიტ.** 15,22. **იხ.** მდინარე.

თესლმცენარე (თესლმდინარე): „ესე არს სჯული... თესლმცენარისაჲ დინებაჲსა შენა მისსა“ **C**, „ესე არს სჯული... თესლმდინარისაჲ დინებთა მისითა“ **M**, **ლევიტ.** 15,22. **იხ.** მცენარე.

თესლოვა დათესლიანება: „სელი თესლოთდა“ **O**, **გამოს.** 9,21. **იხ.** თესლი.

თესლ-ტომი ჩამომავლობა, ხალხი: „თესლ-ტომი მისი ვინ უძლოს მიიზრთბად“ **საქ.** **მთ.** 8,22; „აღდგომილ არს ყოველი თესლ-ტომი მისი ერთბამდ ჰემ ზელა“ **O**, **II** **მც.** 14,7; „აგანებდა ვარსკენ თესლ-ტომსა მისსა“ **შუშ.** VI, 22. **იხ.** ტომი.

თეძო, თეზო (ბარკალი): „შეირტყა იგი ქუეშეთ მოსასხმელისა თეძოსა ზელა თესსა მარჯუენსა“ **G**, „შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისა“ **M**, **საქ.** 2,16; „თეძოჲთუართ მოკუთენე იგი“ **O**, **ლევიტ.** 4,9; „სცა ზელა თეზოსა მარცხენსა“ **Sin.** -**11,111v.**

თუფე, თუფე, თუთე (თუზა) თუფე: „თუფესა მას მეტყუსა“ **ლ.** 1, 26; „იფარედა თავსა თესსა ხუთ თუფე (თუთე E)“ **D**, „იფარედა თავსა თესსა ხუთ თუფე“ **C**, **ლ.** 1,24; „არს დასაბაში ტანჯათა მათ წმიდისა შუშანკისთაჲთ თუფესა ამნისისაჲს, მერვესა თუზასა“ **შუშ.** IX, 1; **იხ.** თუფანი.

თუზ-თავი, თუზ-თავი თვის დამდევი: „თუზ-თავთა შენა მოართუ ყოვლად-დასაწყველი უფალსა“ **G**, **რთხ.** 28,11; „თუზ-თავნი თქუენნი და შებათნი... არა სათნო ვიყავ“ **I**, **მ.** 1,12; „ხვალე დღესასწაული არს-თუზ-თავისაჲ“ **O**, **I** **მც.** 20,19. **იხ.** თავი.

(თ)უზ-თავობა თვის დამდეგობა: „ნუშეა ვინ უკუე განგაჲთხავს თქუენ... გინა თუზ-თავითა, გინა შებათობითა“ **Q**, **კოლ.** 2,16. **იხ.** [თავობა].

თიატრონი-ი **იხ.** თეატრონი.

თიბვა მთქვა, მოთიბვა: „სთიბთ მღვლოჲ“ **O**, **იგ.** **ხოლ.** 27,25. **იხ.** მთიბელი, სათიბელი

თივა ბალახი, მწვანელი: „უბრძანა მათ დასწლომა. მწუანელია ზელა თევისასა (თივისა C)“ **მარ.** 8,29; „ყვლი და თივაჲ აღმოსცენდეს“ **I**, **მ.** 22,12; „თივაჲ ნელ-ლი არა იყოს“ **I**, **მ.** 15,6; „ცოცხლი და თივაჲ ერთგან ვერ იყოფებიან“ **A—25, 168.** **იხ.** თივლოვანი.

თეგა-ცენებულო — ცუდი, სარეველა ბალახიანი; მდებ-
ლოა: „მოტრდეს და თეგა-ცენებულ იქმნეს ყოვლად“
O, — „შეაშტუნეს მდელთა სრულიად“ **ქბ.**, **იგ.** **ხოლ.**
24, 21. **იხ.** ცენებულო.

თეგის-მკამელ-ი მძოვარი: „ცალეს დიდება მათი მსგავ-
სად უბოძა მის თეგის-მკამელისა“ **ფხ.** **105, 20;** „დღ-
და თეგის-მკამელ არს“ **ფა.** **XXIII, 9.** **იხ.** მკამელი.

თეგლოვან-ი თეგისი, ბალახიანი: „იყო დიდად თეგ-
ლოვან ადგილი იგი“ **C,** — „იყო თეგაჲ ფრიად ადგილსა
მის“ **DE,** **გ.** **2, 10.** **იხ.** თეგა.

თით-ი: „თითთაჲ მათთა არა ჰნებაჲ შეძრვად უბა“ **მთ.**
28, 4; „მოსცნა... თეგისი ქვისანი, დაწერილნი თითთა
ღმრთისაჲთა“ **O,** **გამოსლ.** **21, 18;** „მცირე თითი ჩემი
უმსხრამს არს წელთა მამისა ჩემისაჲთა“ **M,** **II** **67, 10, 10;**
„რომელთანი-იგი წარტლინი იყვნეს თითნი მათნი“ **ფლტ.**
148, 30.

თითის-სარუნებელ-ი (სახილველ **ქბ.**) ვიქმნენით სოფლისა **Q,** **I**
კარ. **4, 3;** „შეშინეს, ნუჟაჲ სიძველ და საძულელ ვიქმნე
თქვენ წინაშე და თითის-სარუნებელ ყოვლისა ერის-
სა“ **მ.** **27, 20, 20.** **იხ.** სარუნებელი.

თითო, თუთო ღეროვანი, თვითეული: „მოართუას
მისგანა თითოჲ“ **O,** — „შეწიროს მისგან ერთი ერთი“ **C,**
ლავიტ. **7, 14;** „განუყო ძმათა სიყუარულად თუთო დრაჲ-
კანი“ **მ.** **ცხ.** **268;** „მოკლართეს... თუთო საწყაულად ზე-
თი ჭურჭლითა“ **მ.** **ცხ.** **108v.** **იხ.** თითოება, თითოეული.

თითოება: „ჰმსახურებენ ერთიერთსა და პატივცემულ არიან
თითოეულითა თვისთა და ერთიერთსა ეგმარებინ“ **მ.** **27,**
176, 22. **იხ.** თითო.

თითოეული-ი „კაცად-კაცადი“, თვითეული, თითო-
ერთი: „თითოეული სიგავსად თვისა ძალისა“ **C,** — „ბ-
ცად-კაცადსა მსგავსად ძალისა თვისა“ **DE,** **მთ.** **25, 15;**
„შეკრბენით ძენი ისრაელისანი თითოეული“ **I,** **გხ.** **27, 12;**
„დასდებდა თითოეული სიგავსა მის ჭურჭლსა მკლარსა მას ზე-
და“ **მთ.** **S,** **გამოჩ.** **ქურ.** **242, 22.**

თითოეულად, თუთოეულად თვითეულად, ცალ-ცალ-
ქმ, თითო-თითო: „თითოეულად ლოცვასა შესწირ-
ვიდეს უფლისა მიმართ“ **მსკ.** **29, 11;** „დასხარჰნეს იგინი
თითოეულად თხისა მანასა“ **რადგ.** **177, 17;** „საჭირო
არს თუთოეულად წარმოთქმაჲ საქმეთა მათ ამოცხებისაჲთა“
მ. **ცხ.** **28v.** **იხ.** თითო.

თითო(ვ)ეულება განკუთვნილება, თვისება: „შეცვალა
ქლივებაჲ ღმრთეებისაჲთა თითოეულეებაჲ ორთაჲ
მათ“ **გრ.** **ნოს.** **კაც.** **აგებ.** **145, 17.** **იხ.** თითოეული.

თითოპირი-ი სხვადასხვა: „იგებაჲ... ყურთა, მემკლთა
თითოპირთა“ **მთ.** **ნოს.** **კაც.** **აგებ.** **228, 24;** „თ-
თოპირთა“ **სახილობთა** „შეკრბილნი იყვნებოდ“ **მალ.**
124, 22. **იხ.** პირი.

თითოპირად განუტრეკლად: **მთ.** **A.** **კ.** **იერ.** **ხული**
წმ. **182,** **იხ.** პირი.

თითოსახე, თუთოსახე სხვადასხვა, ნაირნაირი, მრავ-
ალფერი; „პირად-პირადი“: „განუტრენა ყოველნი მრ-
ოტთა სენთაგან და თუთოსახეთაგან სნეულებათა“
DE, — „განუტრენა მრავალნი სნეულნი ჰერად-პირადთა“

გან სენთა“ **C,** **მრ.** **1, 34;** „გარე მოგაღებინა უმცაი
თუთოსახეთა ენებათანი“ **მ.** **ცხ.** **105v;** „განჰზადებენ
თუთოსახეთა სანთაგათა“ **მ.** **ცხ.** **104v.** **იხ.** სახე.

თითოსახეობა მრავალნაირობა, სხვადასხვაობა:
„მრავალ არს თითოსახეობაჲ უბი სიციხისა მათი-
საჲ“ **მ.** **კეს.** **ეჭვს.** **დღ.** **28, 16.** **იხ.** სახეობა.

თითოფერი-ი, თუთოფერი-ი სხვადასხვა, ნაირნაირი:
„ქუეჲ თითოფერთა ხეთა დაწეს ქილსა თანა, ლერწმასა
და ლელსა“ **M,** **იოზ** **40, 18;** „სამკაულნი თითოფერნი
განიძარცუნენ“ **O,** **ეზეკ.** **26, 18;** „დასდებდეს მას ზედა
თუთოფერსა“ **კინონსა“ მ.** **ცხ.** **140v,** **იხ.** ფერი.

თითოფერება მრავალნაირობა: „არა ჰნებაჲ ღმერთსა...
სამოსელთა თითოფერებაჲ“ **მ.** **ცხ.** **18v.** **იხ.** ფერება.

თითწარტლილი-ი თითეულადამცერალი: „შემძლეულ ზარ შენ
განუტრენბად — თითწარტლილთა მაგათ მტარვალთა“
ფლტ. **148, 22.** **იხ.** წარტლილი.

თიკა-ი: „თიკანი ერთი არსადი მომეც მე“ **C,** **ლ.** **15, 20;**
„დამწყენ თიკანი შენი საყოფელსა მწყემსთასა“ **O,** **ქება**
1, 7; „ივითარცა ორნი თიკანი მარჩბენი ჭურჭისანი“
O, **ქება** **7, 3;** „ივითი განისუენებდეს თიკანთა თანა“ **I,** **გხ.**
11, 6; „მოიბას შესაწირავად მისა თიკანი თხათაგან“ **O,**
ლევტ. **4, 22.** **იხ.** თიკანი.

თიკანი-ი თიკის ტყავი: „შთაცუმა იგი თიკანი ერ-
თაჲ მათ მკლავთა მისთა მოკუსწავეს“ **ი** **რამ.** **კურთხ.**
იხ. **20, 10.** **იხ.** თიკანი.

თირკუმელი-ი თირკმელი, ჭკპა: „რომელი განიკთავეს
გულსა და თირკუმელთა“ **ფხ.** **7, 10;** „განჰყაულეს მე
თირკუმელთა ჩემთა“ **მრთ.** **S,** **კ.** **იერ.** **156, 22.** „წერა-
ლი გულად უწყს[ს] გონებასა, საღარგი მოგონებანი“ **შეგვიბ-**
ან, ხოლო თირკუმელად ნივთსა მას გულსა-თქუმათასა,
რომელი სულსა შინა არს“ Ath. — **12, 226v.**

თიკა თიკა, ტალახი: „ნერწყუო ქუეყანასა და შექმნა თი-
კაჲ ნერწყვაჲ მისგან“ **მ.** **ცხ.** **1, 3;** „თიკისაგან შექმნულ
ვართ მეცა და შენცა“ **M,** **იოზ** **28, 8;** „დაიუწა... ოქროჲ
ვითარცა თიკაჲ ზნათაჲ“ **O,** **წაქ.** **2, 8;** „მევიდის, შევიგონის
თავი თქუდ თიკითა“ **ფა.** **XXII, 7.**

თიკის-მოქმელი-ი: „მსაქმელ არს თიკის-მოქმელი და
ბოროტსა რუდუნებს“ **O,** **ხიბრძ.** **სოლ.** **15, 7.** **იხ.** მოქმელი.

თლა

თლილი-ი გათლილი; „შემკული, ზეუწილი“: „არა ად-
ა შენი იგი თლილითა“ **O,** **გამოსლ.** **20, 25;** „მოადგა გარე-
მა მისსა ზღუდელ ღირდთაგან თლილთა“ **O,** **ფვლ.** **1, 2;**
„სახლებსა თლილებსა იშეუბლათ“ **O,** — „სახლნი ხუე-
წილნი იშეუბნენ“ **C,** **ამოს** **5, 11.** **იხ.** გამოთლა, განთლი-
(ლი), მთლია, უთლელა.

თლეშულეება თვლეება: „თლეშულეებაჲ ძილისაჲ დაღ-
ბულ იყო მათ ზედა“ **O,** **I** **მგ.** **26, 12.**

თმა „სტეგია“: „თმაჲ თავისა თქუენისაჲ ცუდად არა
წარწყმდეს“ **ლ.** **21, 18;** „მზრდელი ვარცა თმათა თ-
ვისათასა“ **C,** **რამცხ.** **6, 5;** „პირთჲ ერთი თმაჲ სთუნლით
დაუღდა“ **O,** **I** **მგ.** **18, 12;** „დაწყნოს... თავი და თმაჲ
ფერცთაჲ“ **I,** **გხ.** **7, 20;** „თმაჲ ერთისაჲთა მათგანისაჲ არა
შეტუსვიდ იყო“ **ანდ.** **ანატ.** **226, 12;** „თავისა თმანცა
ყოველნი აღრავდნენ არიან“ **მთ.** **10, 20;** „დაუჟიგეს მას
თმაჲ“ **O,** **დბ.** **41, 14;** „დაიგზურენ თმანი და წუერნი

ჩემნი და ღაგუდ მგლოვარედ“ **ო, II გრა 9,8**; „წარუწყობ-
სნეთ თმინი მაგისნი და ზე დამოჰიდეთ“ **ფლტ. 146,10**;
„თმინი იგი სამეფულად მიეცა“ **I გლ. 11,15**; „ემოსა რთ-
ნის სამოსლად თმინსა აქლემისა“ **DE, I, 10**; „იოანე მისილ
იყო სტეფანო აქლემისაჲთა“ **გ, მრ. 1,8**; „ჰქმნე გარდასა-
ზურველი თმინსა საბურველად კარვისა მის“ **ო, გამოსლ. 28,7**; „თმინი მიმოთრევედა“ **შუშ. VI, 17**.

თმაგარდატევებელი-ი, თმაგარდატეობილი-ი თმაგარდა-
შვებული: „მოჰყვინდა... უნაშური და თმაგარდატე-
ვებული“ **შუშ. IX,7**; „დღიანი თმაგარდატეობილი-
ნი, ურცხვანად განქცეხულნი, იტყებდნ“ **Ath.—11,90v**.

თმაგრძელი-ი: „იტყვან, ვითარმედ იგი ვინმე თმაგრძელ
არს და შეუენიერ თუალითა“ **ბ. კეს.-ექუს. დღ. 85,17**.
იხ. გრძელი.

თმენა ლოდინი, მოცდა; ატანა, სულგრძელ ყოფა/
ქმნა: „ვიოთ მენდიოთ მშვიდობად“ **I, — ვიოთ მენდიოთ**
მშვიდობად“ **ო, იერემ. 14,19**; „იოთ მენდიოთ გსოლენსა ზედა
კერპობასა“ **ბაბ. 45,14**.

თმენა მოთმენა, გაძლება, მოლოდინი: „თმენა და-
გრძოლილთაჲ არა წყდეს სრულიად“ **ტ, ფხ. 9,12**; „თმე-
ნიო დაუთმე ღმერთსა და მომხდინა მე“ **მ. ცხ. 198r**; „გერ
დაუთმინა წმიდათა თანა მყოვარ თმენად“ **ფი. V, 24**;
„გრძანი თმენად წუართნიან“ **ფი. XII, 15**; „წმიდად შუ-
შანიკ ბორბტთა მათ გუჟმთა და თმენათათჳს იტყუდა“
შუშ. XIII, 10. **იხ.** დათმენა, დაუთმენელი, მოთმენა, მო-
მინე, მოთმინება, მოუთმენელი, უთმინო.

[თმოზა] **იხ.** დათმოზა, დასათმოზელი.

თნევა, თნება «სათნო-ჩენა», «საწადელ-ყოფა», «და-
ჯერება», «ნებება», «გულის-თქუმა»; მოწონება:
„სთნდა წინაშე მისსა“ **გ, — სათნო უჩინდა იგი წინაშე**
მისსა“ M, მხ. 14,1; „იგა სთნავეს თუალთა ჩემთა“ **M, —**
„საწადელ არს წინაშე თუალთა ჩემთა“ **G, მხ. 14,8**;
„სთნდა იგი უფროსა ყოველთა ღმერთთა“ **M, — დასაჯერ-**
და უფროსს სხუთთა ღმერთთა“ O, ეხო. 9,8; „ამით ეცნა,
რამეთუ გთნდი შენ“ **ტ, — ამით ეცნა, რამეთუ მიენებე მე“**
ქ, ფხ. 40,12; „სთნდეს მეუფესა სიკეთე შენი“ **ტ, — გუ-**
ლმან უთქუას მეუფესა სიკეთისა შენისაჲ“ ქ, ფხ. 44,12;
„სთნდა პეროდეს“ **მთ. 14,8**; „არაჲ სთნავენ მას“ **ო, ზირ. 21,18**;
„რომელი მთნავეს“ **მთ. 2,17**; „არა მთნდი შენ“
I, იერემ. 2,18; „რომელსა არა სთნდეს თავი თჳსი“ **ო, ზირ. 14,2**.
იხ. თაფინ-მოთნე, თაგმოთნება/თაგმოთნება,
კაცთ-მოთნე, კაცთ-მოთნება, მოთნება შეთნება, შეთნევა.

[თოგება] **იხ.** თოვლი; დათოგება.

თოვლი-ი: „სამოსელი მისი აბეტაჲ იყო, ვითარცა თოვლი“
მთ. 28,2; „ვითარცა გარდამოვლის წყობა, გინა თოვლი ზე-
ცით“ **I, ეხ. 35,10**; „დადგეს თოვლი“ **ო, ზირ. 43,19**.
იხ. განთოვ(ლი)ა, დათოვება.

თორნე, თურნე საცხობი, ლუმელი: „გამოცხობილი
თორნიოთ“ **ო, ლევით. 2,4**; „აეცხობდნ... პურსა თქუენ-
სა ფურანესა შინა (თორნესა შინა **pb.**)“ **გ, ლე-
ვით. 26,26**; „ვითარცა თორნე, შთაგზებული ცხოხად“ **ო,
ოვხ. 7,4**; „ხვალე თორნესა შთაგზუნეს“ **ლ. 12,28**; „და-
ტყდა ვითარცა თორნე გულნი მათნი“ **ო, ოვხ. 7,8**.

თორნე «ფარი»: „მოიღო თორნე—უძლეველი სიწმიდ“
ო, — მოიღოს ფარი—უძლეველი ღირსებისა“ pb., სიბრძ. 5,20;
„შეგრიბოთ... ყოველნი... თორნიოთა და ჩაფ-
ხუტებოთა“ **ო, გუგ. 88,5**.

თოვნა **იხ.** მოთოვნა.

[თრგუნვა] **იხ.** დათრგუნვა, დამთრგუნველი, დასა-
თრგუნველი, დაუთრგუნავი.

თრევა წევა, ზიდვა; ტარება: „მშობელთაცა შენთა ათ-
რევე ქუეყანისა ზედა ურაცხარასა“ **ფლტ. 142,20**; „თ-
რეველა და სწიხნიდა“ **ფლტ. მოც. 4,7**; „მედგრდებოდეს
თრევეთა ასოთა მათ წმიდათაჲთა, რომელნი ითრევეთა-
დეს მათ ზედა“ **H—241,575**. „მოჰყვინდა რიფსიშე მტარ-
ვალთა მათ მალაგრ თრევეთ“ **არფხ. 171,8**; „თრევიოთ
მოგითრიო“ **შუშ. V, 4**; „თრევათა მისათჳს მე განსუენე-
ბასა მივემთხო“ **შუშ. XVI, 37**. **იხ.** გამთრევა, გა(ნ)თრევა,
დათრევა, მითრევა, მიმოდათრევა, მოთრევა, შთათრევა,
შთამოთრევა, წართრევა, წარმოთრევა.

თრ(ვ)ობა თრობა: „რომელსა გთრავს თვნიერად
ღვწისა“ **ო, ეხ. 28,1**; „განიფრთხედ, რომელთა-იგის თრავს
ღვწისა“ **ო, იოვ. 1,5**; „იგი სუმიდა და სთროლი სახლსა
შინა“ **ო, III მფ. 16,9**; „სთროლი მთრვალბობთა მით
სიფრთხილისაჲთა“ **კ. იერ.-მარტულ. 188,22**. **იხ.** დათრ(ვ)-
ობა, დამათრველი, დამთრვარი, ღვდამთრვარი, მითრობე-
ლი, მთრვარი, მთრვალბობა, მომთრვალე, სათრობელი.

თრთოლა ცახცახი, კანკალი: „ესრეთ იქმნებოან თრთო-
ლანი“ **H—2251,255r**.

თრთული-ი რთველი: „ვიზაჲ გამოვალს თრთული“ **M**
იხ. 85,24; „გუჟმა... ლელთან მათი თრთულითა“ **ფხ. 77,47**;
„თრთული ვითარცა მარილი დააკვს ქუეყანასა“ **ო, ზირ. 43,21**.

თრობა **იხ.** თრვობა.

თრომა **იხ.** სათრომელი.

თრუნჯ-ი: „ამაჲჲკრდა უდაზნოსა მას ესევეთარი ზეოანი,
რამეთუ იყო ფინიკი, ბრთწული, თრუნჯი, ატამი...“
H—241,46.

თუ «დბდათუ»: „ყოველნი თუ დაბრკოლდნ შენდა მი-
მართ“ **ტ, — დბდათუ სხუანი დაბრკოლდნ შენდა მიმართ“**
DE, მთ. 26,23; „და-თუ-ჰვარდე და თაყუანის მიე მე“ **მთ. 4,9**;
„მე თუ ხარ ღმერთისაჲ“ **მთ. 4,2**; „არა თუ მოთქუეთ“
ფხ. 7,13; „არა ზოლო თუ პურითა ცხონდების კაცი“ **მთ. 4,4**.
იხ. დადათუ, დადათუმი, დადათუთ, ნუთუ.

თუალ-ი ძვირფასი/პატიოსანი თვალი: „თუალ იკარ-
ქიღონისაჲ“ **ო, ზირ. 25,7**; „რომელთა ეზოვა თუალსა პა-
ტიოსანი“ **მ. ცხ. 823v**. **იხ.** მრავალთუალი.

თუალ-ი წყლის სათავე: „მოწესებოდეს... ვინაჲ-იგი თუ-
ალნი... ვეფრატისანი გამოდიან“ **ოსკ. 10,10**; „ვერ შესა-
ღებელ არს ვრთისა თუალისა წყაროსაჲგან გამოდიანად
ტბილი და მწარე“ **Ath.—11, 228v**.

თუალ-ი მორბალი: „გაჲვ შენ ვითარცა თუალი ურმი-
საჲ, მლშველი დიდი ზერბის საჲ“ **ო, ეხ. 41,15**. **იხ.**
ურმის-თუალი.

თუალ-ი. oculus: „თუალი თუალი სა წოლ“ **მთ. 5,28**;
„თუალნი მათნი დაიწუნეს“ **მთ. 13,15**; „განმობისხნა მე,

გულის-წყრომითა თუალს ჩემი უხ. 6,8; „დაბრმნა თუალნი გონებისა მისისანი“ ფლკტ. 142,17; „ესენი ლ(ე)ბილ არიან თუალნი“ ო, — „ესენი ლიბრი თუალნი“ pხ., იგავნი სოლ. 23,29; „გითარცა თუალთა ბრმანი, გერე ბრმნიდენ ივინი“ I, ეხ. 68,10; „იხილა მან თუალთა გამოწინებულნი ჭუარი“ მრთ. S. ჭუართა-გამოწ. 227,18. იხ. ვრთთუალი, ეტლის-თუალი, მზის-თუალი, უთუალი, ცალთუალი.

თუალბოროტი ივთვალთ: „ნუ აზრებთ, კაცსა თუალბოროტსა შალღიერებისათჳს“ ო, ზირ. 37,18. იხ. ბოროტი.

თუალბოროტება ივთვალთ: „შინაგან გულისაგან ზრახვანი კაცთანი უკეთურნი გამოვლენ... თუალბოროტი უბანი, გობანი“ მრ. 7,22. იხ. ბოროტება.

თუალგანტყვევულ-ი ურცხვთვალეზა: „თუალგანტყვევულ-ისა მისგან გერბადებოდ“ ო, ზირ. 26,14. იხ. გერბება.

თუალ-გება, **თუალის-გება** თვალის მიპყრობა, დეტვირება: „თუალ-გება ცოლმან გეპტელისა უფლისა თვისისაგან იოსებს“ ო, დაბ. 29,7; „თუალ-გება მათ ხილვითა თუალთა მისთათა“ ო, ეზეკ. 28,16; „თუალსა უტეხდი მოქალაქებასა მათსა“ მ. ცხ. 255V. იხ. გება.

თუალდაწუხვილი ივთვალთ: „ნუშვი ხართ... ლოცვისა თუალდაწუხვილი და მძინარე, ვითარცა წარმართი უკრეფლი“ მ. სწ. 271,7. იხ. დწუხვილი (დაწუხვა).

თუალვა აღრიცხვა, თვლა; დათვლიერება: „თუალვა იკრმასა მას ტაბლასა ზედა“ მ. ცხ. 86V; „თუალვა მწელთა მისთა და აღრიცხნ დღეთა მისთა ემიოთურთ“ მ. სწ. 141,25; „თუალვა იკრმასა მისსა“ მ. ცხ. 200V; „იკრ ვინმე... მკურნალი... რომელი დღითი-დღედ და ჟამითი-ჟამად ითუალვად და სნეულთა მათ, და ეხილვა მას ავაზაკი იგი სნეული“ მ. სწ. 226,18. იხ. ა(ლ)-თუალვა, გათუალვა, გამოთუალვა, გარდათუალვა, დათუალვა, მითუალვა, მიმთუალვად, მითუალვა, სათუალავი, შეთუალვა, წართუალვა.

თუალთა მოღვაში შეხედვა, შემოხედვა: „არა კეთილ არიან თუალთა მთდგამნი იგი მისნი ჩუენდა მიმართ“ ფლკტ. 127,15. იხ. მოღვაში.

თუალთა შედგმა თვალის მიპყრობა, შეხედვა: „მარ შეჴმულელ იქმნეს თუალთა შედგმად ძენი ისრაელისანი ბირსა მოსესსა“ II კორ. 3,7. იხ. შედგმა.

თუალთ-მიდგმა თვალის მიპყრობა/გასწორება: „არცა მეფემან, არცა სსუამან მძლავრმან თუალთ-მიდგმად უძლოს შენდა“ ო, სიბრძ. სოლ. 12,14. იხ. მიდგმა.

თუალ(თ)-ხადებელი მონარიდებელი, თვალსაჩინო: „მოსთ უფლმან ისრაელისაგან... მოხუცებული და თუალთ-ხადებელი“ ო, ეს. 2,14. იხ. ღება.

თუალთ-საჯდელი სინათლის მოკლება: „თუალთ-საჯდელად შენდა“ ო, — „მთაქლდეს თუალთა შენთა“ pხ., I მფ. 2,25. იხ. საჯდელი.

თუალ(თ)-ღება „ხედვა“, რიდება, ხათრის შენახვა, მიკერძება, პირფერება: „არა თუალთ-ღება პირსა

კიცისასა“ DE, — „არა ხედვ პირსა კაცისასა“ C, მთ. 22,16; „არა თუალთ-ღება“ ლ. 20,21; „თუალთ-ღება“ დგთ, ცოდვილი“ უხ. 81,2; „უკუეთუ თუალთ-ღება, ცოდვისა იქმთ“ იაქ. 2,8.

თუალ(თ)-ღება რიდო, ხათრი: პირფერება: „არა გიცო თუალთ-ღება პირისაგან“ M, იოზ. 22,22; „სურარას პყრეთ თუალ-ღებათ“ I ტიშ. 5,21; „არა არს თუალთ-ღება წინაშე ღმრთისა“ ნაქ. მოც. 10,84. იხ. ღება.

თუალ(თ)-ყოფა „წამ-ყოფა“, თვალთ ნიშნება; თვალის კერა: „თუალთ-ყოფნეს ნიკოდიმოს სიტყუად მისა“ ანან. გბრ. 427; „თუალ-ყოფნა მას სიმონ-პეტრე, რაჟთა პეტროსსა“ C, — „წამ-ყოფნა მას სიმონ-პეტრე, რაჟთა პეტროსსა“ DE, ო. 13,24; „თუალ-ყოფნეს თუალთა მათთა“ უხ. 24,19; „ბოროტ არს, რომელმან თუალ-ყოფნეს შირით“ ო, ზირ. 14,8. „იწყეს თუალ-ყოფად ურთიერთის (მკურნალთა), ვითარმედ მოუყუთაჲ უმჴა ფერსა ამას“ მ. ცხ. 217V. იხ. ყოფა.

თუალ-შეუღვაში ივთვალთ: რომ გერ გაუსწორებ, წარმოუდგენელი: „წარყვანებნ მას სიხარულსა მას გამოუთქმელსა და დიდებასა მათ თუალ-შეუღვაშისა“ მ. ცხ. 86r. იხ. შეუღვაში.

თუალ(თ)-ხუმა, **თუალთ-ხუვა** „დაკრება“, პირფერება; მიკერძება, მორიდება, ხათრი: „რომელმან არა თუალ-ხუნის, არცა მიიღის ქრთამი“ pხ., — „რომელსა არა დაუტკრდებინ პირი კაცისაგან, არცა მიიღებს ქრთამსა“ C, II შჯ. 10,17; „რომელმან კაცსა არა თუალ-ახუნის“ გალ. 2,8; „არა თუალ-ახუნე გლაზასა“ C, ლევტ. 19,15; „ნათესავი, ურდო და თუალთ-ხუვა, რომელი მან არა თუალ-ახუნის მოხუცებულსა“ M, II შჯ. 28,50; „უკუეთუ თუალ-ახუნე და სიმართლით არა განაპტო, კაცის-ყოფა არა ეფ“ მ. სწ. 52,4. „არა არს თუალთ-ხუმა მის წინაშე“ ო, ზირ. 22,15; „არა თუალთ-ხუმა ბრძანებულ არს შენდა, არამედ მოწყალება“ H—2251,222V. იხ. ხუმა/ხუვა; შდრ. თუალ(თ)-ღება.

თუალთ-მხილველი ივთვალთ: „რომელმან დასაბამით თუალთ-მხილველ და მსახურ ექმნეს სიტყუასა მას“ C, — „რომელმან დასაბამით თუალთ-მხილველ და მსახურ ყოფილ იყვნეს სიტყუასა მას“ ლ. 1,2. იხ. მხილველი.

თუალთ-ხუვა ივთვალთ: პირმი-უფერებელი: „თუალთ-ხუვა არს მათ-უფლი იგი“ კ. იერ. — ნათლის. 87,5; „სული წმიდაჲ თუალთ-ხუვა არს“ კ. იერ. — მარტულ. 189,19; „მსახური ხარ თუალთ-ხუვა, რომელსა არა მიგატეს ქრთამი“ მ. სწ. 220,8. „რომელი იგი თუალთ-ხუვად მათ-უფლი არს თითოეულისა საქმესა“ I პეტრე 1,17. იხ. ხუვა.

თუალთ-უხუაზა პირმიუფერებლობა, მიუკერძებლობა: „მით-მოუყარება და თუალთ-უხუაზა... არიან სამოსელი საქორწინე“ მ. სწ. 220,30.

თუალ-ყოფა იხ. თუალთ-ყოფა.

თუალძრ-ი **თუალძრ** კმნა/ყოფა. „შურება თუალთითა: „თუალძრ იქმნეს იგი მისა თვისისათჳს“ M, — „ფრიად ეშუროს თუალთა მძისა თვისა“ C, II შჯ. 28, 54. იხ. ძრ.

თუფი, თუთი იხ. თითუფი

თურამეტ-ი იხ. ათრეამეტრი.

თურე ნუთუ: „მეცამეს და კულაღდა მშინ. მერმე მრქუა მე: თურე ვირი ხარ, ზერო, რომელ ერთვე ჭამსა ჰლამი?“ მ. ცხ. 256r.

თუთ «თავადი», თითონ: „თუთ იგო ღავით იტყვს“ DE, — „თავადიანი ღავით თქუა“ C, მრ. 12,28; „მოვიდა თუთ მეფეს იგი“ ფდკტ. 152,26; „რომელცა-იგი თუთ განელო მათ“ სპ. მრ. 12,10; „თქუენ თუთ უწყით კაცი იგი“ O, IV მფ. 9,11; „თუთ თავით თუთი“ მ. ცხ. 276r.

თუთგან-ი თვისა: „თუთგანი და უზეშთავის“ pb., — „თუთგან და წამართ“ G, რიცხ. 26,59. იხ. თითუფი.

თუთმალა: „თუთკმაოხაა, რომელი მუნდებინ წინავე, მოთმინე არს“ Ath.—11, 292v. იხ. კმაოხა.

თუთმავალ-ი ღელვანი-ი sycaminus, ველური ღელ-ვი, «ქოლა»: „(მისცა)... ვითარცა თუთმავალ ღელ-ვანი ველსა სმარავლითა“ O, — „ვითარცა ქოლა, რომელი მინდოთა ზელა სმარავლითა არს“ pb., III მფ. 10,27. იხ. ღელვანი.

თუთმიწისა(თაგან)-ი «ქუეყანისა მკვლართაგანი», «სო-ფლისა», აღგილობრივი მცხოვრები: „რომელმან ყოს ქელთა ამბარტაგებნისათა თუთმიწისათგან მან ანუ მწირთაგან“ G, — „ქუეყანისა მკვლართაგან მან გინა მწირმან“ pb., რიცხ. 15,20; „ყოველმან თუთმიწისა მან ყოს ესრეთ“ G, — „ყოველმან მის სოფლისა მან ყოს ესრეთ“ pb., რიცხ. 15,18. იხ. მიწა.

თუთმპრობელი-ი: „მევიდო თუთმპრობელსა თევდო-სის“ ნრს. 75,23; „თუთმპრობელი სარაგანდელისა თინა“ პოვნა სტეფ. 658. იხ. მპრობელი.

თუთმხილველი-ი «თუალით-მხილველი»: „თუთმხილ-ველ და მსახურ ყოფილ იყენეს სიტყვას მის“ DE, — „თუა-ლით-მხილველ და მსახურ ექმნეს სიტყუასა მას“ C, ლ. 1,2; „ლელანი თუთმხილველ ექმნეს“ მრთ. S კ. იერ. აღდგ. 161,22. იხ. მხილველი.

თუთნება: „მე თუთნებისა კადნიერ იყოს“ pb., — „შვილი აღტევეს ულად პოხილი გამოტრის უსწავლეულად“ O, წიგ. 20,8. იხ. ნება.

თუთო იხ. თითო.

თუთოფულ-ი იხ. თითოფული.

თუთოსახე იხ. თითოსახე.

თუთოფერი იხ. თითოფერი.

თუნიერ «გარეშე», «ხოლო», გარდა, «გარანა»: „თუნიერ იგავისა“ DE, — „იგავისა გარეშე“ C, მრ. 4,84; „თუნიერ უწყოდ“ G, — „ხოლო უწყოდ“ M, მხ. 4,8; „თუნიერ ჩემსა ვერ შეუძლოთ ყოფად“ მ. 15,5; „არა შევიძრა მე თესლითი-თესლამდე თუნიერ ძერისა“ ფხ. 8,27; „დამერთი თუნიერ ჩემსა არა იცნა“ O, ოფხ. 13,4; „გარანა (თუნიერ G)... ტყვისა და ბრძენისა“ pb., რიცხ. 31,22.

თუნიერად გარეშე: „თუნიერად სიტყვას სიძსაჲსა“ მთ. 5,22; „ცუდად დაშურა თუნიერად შიშისა“ იოზ 34,16; „თუნიერად მამაკაცისა თესლისა იშვა“ ეპ. კვარ. აღვ. 227,18.

—თუხ «ძლითი», «გან», «გამო», შესახებ: „რომელი ცოდვისათუხ არს... არა იქამოს“ O, — „ყოველი ცოდვისა ძლითი... არა იქამოს“ G, ლევიტ. 6,30; „ამისთუხ არა არს ლევიტელთა ვერძი, არცა ნაწილი ძმათა შორის მათთა“ G, — „ამის გამო არა უც ნაწილ დასამკვდრებელ ლევიტელთა ძმათა შორის თუხთა“ M, II მრ. 10,9; „რომლისათუხ ფუცა მისთუხ უსამართლოდ“ G, — „რომლისაგან ფუცა ნაცი-ლად“ O, ლევიტ. 6,5; „ვერარაჲ მოგეს მას ამისთუხ“ ლ. 14,6; „ესმა იე.უდსთუხ“ ლ. 7,3; „ზრახვლით უფლისათუხ სახიერებით“ O, სიბრძ. სოლ. 1,1; „შური აღილო მტერმან პატვისათუხ კაცისა“ მხ. 40,21.

თუხ-ი «მისი», თავისი, საკუთარი: „მომსლევდეს მას მოწაფენი თუხნი“ DE, — „მოსლევდეს მას მოწაფენი მის-ნი“ C, მრ. 6,1; „მან იესნეს ერთუხსა“ მთ. 1,21; „არცა ერთმან ვინ თუხს მონაგები მისი თუხსად“ სპ. მრ. 4,22; „ნეფსით თუხით აღილო პირი“ რიცხ. 17,14; „რომელი განუშადებს უფლისა ერსა თუხსა“ გრ. ანტ.-შობ. 299,27. იხ. თავი; შდრ. განთუხება, განთუხულ-ყოფა, თავით თუხით, თუხება/თუხობა.

თუხ-ი «მის-კერძო», «ნათესავი», მახლობელი, თა-ვისიანი: „ერთთარ ესა თუხთა მათ“ C, — „ესმა მის-კერ-ძოთა მათ“ DE, მრ. 8,21; „მოვიდეს თუხნი, მახლობელი მისი“ G, — „მოვიდეს ნათესავი მისი, რომელი მახლობელ იყოს მისა“ pb., ლევიტ. 25,25; „თუხნი მისი არს“ M, — „ნათესავი ევეის ესთერ“ O, ესთ. 8,1; „არავინ აქუნდა მას სახლსა შინა თუხსა თუხნი ანუ ნათესავი“ მ. ცხ. 205v; „მრავ-ლინი უცხოთა სწყალობენ და თუხთა სსულობენ“ მ. სფ. 207,82. იხ. თუხობა.

თუხა «თუხაგან», მარტო, ცალკე: „იდე... თუხა შე-კეცილი ერთსა აღიღოს“ C, — „მდებარე... თუხაგან შეე-ცილი ერთსა აღიღოს“ DE, მ. 20,7. იხ. თუხი.

თუხაგან «თუხა», «მარტო»: „იყო იგი თუხაგან“ DE, — „იყო მარტოდ“ C, მრ. 4,10; „მდებარე... თუხაგან შეეცილი ერთსა აღიღოს“ DE, — „იდე... თუხა შეეცილი ერთსა აღიღოს“ C, მ. 20,7; „დაადგილი იგი თუხაგან“ M, — „დაადგილი იგი მარტოდ“ G, მხ. 7,5; „განიყვანა იგი ერისა მიჰგან თუხაგან“ DE, — „გარე იყვანა იგი ერისა მისგან მარტოდ“ C, მრ. 7,23; „რომელნი დაადგი-ნენ თუხაგან“ O, დაბ. 21,29; „განეშორა თუხაგან აღიღოსა ქალაქისასა“ ლ. 8,10. იხ. თუი.

თუხაგან-ი საკუთარი: „ერთთოფელსა მათგანსა აქუს თუხა-განი ვითარებთა“ მ. კეს.-ექმს. ლდ. 59,24. იხ. თუი.

თუხად თანად მარტოდ: „იყავნ შენდა თუხად თანად“ O, იგ. სოლ. 5,18. იხ. თანად.

თუხება, თუხობა განსაკუთრებულება, «მსგავსება», საზიერება: „უშუშრებაჲ დისა მამისა შენისა და დისა დე-დისა შენისაჲ არა გამოცხადო, რამეთუ თუხებაჲ გამო-ცხადეს, ცოდვამ მიიღოს“ G, ლევიტ. 20,19; „აღრევნეს ქე-ნებასა... ნათესავთა თუხობასა“ მრთ. A. ანტ. აღ. 20v; „ხატად თუხისა თუხობითა შექმნა იგი“ O, — „ხატად მსგავსებაჲსა შინა თუხისა ქმნა იგი“ pb., სიბრძ. სოლ. 2,22.

თქსთავანი—**მისთავანი**, **ნათესავი**, **სახლელული**,
მისიანი: „წარაღინა თანი მოწაფეთა თქსთავანი“
C, — წარაღინა იესო ორნი მოწაფეთა მისთავანი“
DE, მთ. 21, 1; „თქსთავანი ჩუენთაი არს“ C, — ნათესა-
საცუა არა ჩუენდა“ MO, რუთ 2, 20; „თქსთავანი მან
ტორციელთა მისთავანი... იქსნა იგი“ G, „სახლელული მან
ტორციელთა მისთავანი... იქსნეს იგი“ pb., ლევიტ. 25, 49.
იხ. თქსი

თქს-თავი იხ. თთქს-თავი.

თქსთანი მასთან მყოფი: „მოიყვანა... დედა მისი და
თქსთანანი“ C, მრ. 5, 40. იხ. თანი.

თქს-თქს თვითეულად, ცალ-ცალკე: „თქს-თქს მთასა
ზედა იყოფოდეს“ ნრხ. 78, 14; „თქს-თქს არა შეუენოერ
არიდელ ივინი სახილელად“ ბ. კეხ.-ეჭუს. ლდ. 62, 9. იხ.
თქსი.

თქს-თქსად ცალ-ცალკე: „აღაშენეს თქს-თქსად საფ-
ლაფები მათი შორს ერთმანერთისაგან“ მ. ცხ. 108 v; „შეაწ-
კუნდეს ივინი თქს-თქსად წელწიდას ერთსა“ მ. ცხ. 148 v.
იხ. თქსი.

თქს-თქსება თვისება, განსაკუთრებულება: „მეის ექმ-
ნეს ქუეყანასა ზედა თითოეული მათი, თქს-თქსებათა
თქსითა განყოფილი ერთი მეორისაგან“ ბ. კეხ.-ეჭუს. ლდ.
62, 28. იხ. თქსი.

თქსით თავით **თავით თქსით**: „თქსით თავით თქსით-
ყანი ნაყოფსა გამოიღეს“ DE, — „თავით თქსით ქუე-
ყანამან მან გამოიღოს ნაყოფი“ C, მრ. 4, 28. იხ. თავი.

თქსობა **სისუყვეა**, **დამახლობლება**: „უპუეთუ გით-
ქსოს შენ“ MO, — „უპუეთუ გიხასხუმლოს შენ“ G,
რუთ 8, 18.

თქსობა **სასუმელება**, **შვილობილობა** (საბა): „უპუეთ-
თუ არა უნდეს თქსობა შენი, თქს გუო მე“ MO, —
„არა თუ ინებოს სასუმელება შენი, გიხასხუმლო მე“
G, რუთ 8, 18. იხ. თქსი.

თქს-ყოფა **სასუმელება**, **შვილება**: „უპუეთუ არა უნ-
დეს თქსობა შენი, თქს-გოყო მე“ MO, — „არა თუ ინებოს
სასუმელება შენი, გიხასხუმლო მე“ G, რუთ 8, 18. იხ. ყოფა.

[თქლელმა] იხ. გამოთქლელმა, მოთქლელმა.

თქმა, **ნოქმა** იხ. დათქმა/დანთქმა, დამთქმელი.

თქრომა: „ცხენნი. ა. თქრეზოდეს ძალითა მით“ Sin. — 11,
238 r. იხ. მთქრე, შეთქრომა, წათქრომა.

თქლენ: „თქლენ რუთ მეწამებით მე“ ა. 8, 28; „გვანეს თქლ-
ენ მონადირე კაცთა“ მთ. 4, 19; „თქლენ ცი აღავსეთ საწყა-
ლნი მამათა თქლენთა“ მთ. 28, 82; „თქლენებრ ცრუ
ეადო“ ა. 8, 55.

თქლენი: „უპუეთუ ექმნა გვეითარი... დღეთა მამათა თქლ-
ენთადას“ O, იოვ. 1, 2; „სიღვით ზაღმ თქლენი ნადი-
რებად“ ლ. 5, 4; „უპუეთუ სიტყუად ჩემი დამარბეს, თქლენ-
ნი ცი დამარბოს“ C, ა. 15, 20; „გიდრებლის თავ-გოდებ-
დ თქლენსა“ მთ. 17, 17; „გუგითი ჩუენცა ზეთი ზეთი
მაგის თქლენისა“ მთ. 25, 8.

თქლენებრი **თქლენისთანა**: „ჩუენცა კაცნივე ვართ თქლენ-
ებრინი“ ბ. სწ. 188, 38. იხ. -ებრი.

თქლენიერი **თქლენი**: „შევიწყნარე თქლენს მთავრი
ბრძანება“ მრთ. A. ანტ. ლ. 19 r. იხ. -მიერი.

თქლენი იხ. აღთქლენი.

თქლმა იხ. აღთქლმა.

თქლმა **წართქლმა**, **რქლმა**, **მიმოგანთქლმა**,
მიოთხრობა, **თქმა**, **თხრობა**, **სიტყვის თქმა**:
„ძალი საშინელებითა შენთა თქლან (წართქლან C)“
ფხ. 144, 6; „თქლმა მისდაში“ G, — „რქლმა მათ“ M, მსჯ.
4, 8; „თქლმოდის სავანეებელად მაგისა“ C, მრ. 14, 8; „ვიოთარცა-
განთქლენს სათა მიმართ“ DE, — „ვიოთარცა მიეთხრა
მათ“ C, ლ. 2, 20; „რქლდა და თქლუა... მეფისა მიერ“ O,
იონა 8, 7; „ესე ყოველი თქლუ“ სევ. გაბ.-მოც. ხაქს.
101, 38.

თქლმა **სიტყვის თქმა**, **სიტყუა**: „წავლ-გყოთ თქლ-
მად“ გბ. კვარ.-აღვ. 224, 28; „რუთ დავიცვა თქლმად“
G, — „რუთ დავიმარხო სიტყუად“ pb., რიცხ. 28, 12.

თქლმული **ნათქვამი**; **სიტყვა**: „საღალა აღესრულების
თქლმული იგი“ აბ. რომ.-კურთხ. ისაქ. და იაკ. 6, 2;
„აღესრულა თქლმული იგი იერემია წინაწარმეტყველისა“
მთ. 27, 9; „ყურად იხუენ თქლმულნი ჩემნი“ M, იოხ 88, 1;
„თქლმული იღმალა ცუდად არა წარვიდეს“ O, სიბრძ.
სოლ. 1, 11. იხ. აღმოთქმემა, ზოროტის-თქმემა, გამოთქმემა,
განთქმემა(-ლი), განსათქმელი.

თქლმა **მთქმარი**: „რომელნი-იგი უთქლმოდეს რისხვას“
O, სიბრძ. სოლ. 17, 8; „რისხვით მიოთქლმოდეს მე“
ფხ. 54, 4; „უთქლმოდეთ მათ“ ხაქ. მოც. 4, 17; „გით-
ქლამს შენ მოკლად“ M, ლაბ. 27, 42; „რუთ თავი უთქლ-
მოდის სასტოლად, რადაცა დაათქა იგი“ ოქრ.-მარხ.
და იონ. 105, 1; „მოპხედ თქლმასა ამის მათსა ზედა“ ბაქ.
მოც. 4, 29; „შემესრის თქლმამა გულთა გონიერისა“ O,
იგ. სოლ. 17, 10; „მეფისა თქლმამა მსგავს არს ზრდულენა-
სა ლომისისა“ O, იგ. სოლ. 19, 12; „თქლმით ეტყოდა
მეფე იგი დასა მას თქსა“ ფლკტ. 152, 21. იხ. გულის-
თქმემა, გულის-მთქმელი, გულის-მთქმელობა, გულის-სათ-
ქმელი, [დათქმა], თანა-მთქმელი, თქლმემა, მიმოგანთ-
ქმემა, მიოთქმემა, ნათქვამი, პირველთქმელი, უთქლმე-
ლი, სულ(თ)-თქმემა, შეთქმემა, წართქმემა, წარმოთქმემა.

თქლმემა **თქმევილება**: „დაჯერის მათ და თქლმოდის“
ბ. სწ. 46, 18. იხ. თქლმა.

თხა capra, caper, hircus: „თხა სამ წლისა“ O, ლაბ.
15, 9; „რუთ შეიმოსა ტყეა თხისა და ცანდალი“ იტ.
118, 24. იხ. თხიერი, თხიერავი.

თხევა **ამოღვრა**, **ღებინება**; **გაშლა**, **გადაგდება**:
„მთრავალი, რომელი სთხვენ ერთბაშად“ O, ეხ. 18, 14;
„უთხანეს სთხველნი მისნი“ O, ამა. 1, 17. იხ. გამო-
თხევა, განთხევა, გარდაღვრა, გარდათხევილება, გარდამოთ-
ხევა, გარე-განთხევა, დათხევა, დამთხველი, ზე/ზედა-გარდა-
თხეული, მთხევარი, მითხევა, მოთხევა, ნათხევი, ნათხევარი,
შეფხევა, შოთხევა, წარმოთხევა.

[თხევა] იხ. მესათხეველი, სათხეველი, სათხეველება,
სათხეველობა.

თხელი **წმინდა**, **წვრილი**, **მეჩხერი**: „გვფუფუნებდეთ
სამოსლობა ჩუელითა და თხელითა“ A — 22, 225; „აზუნებდა
პაერისა თხელ არს და წმიდა“ ბ. კეხ.-ეჭუს. ლდ. 22, 4;
„ზედათ წულილ და თხელ არს“ ბ. კეხ.-ეჭუს. ლდ. 47, 16.

„ღაჭმა ზღუდა იგი, სადა-იგი იყო თხელი“ **H—341, 762.**
იხ. სითხე

თხემი — **თავი**, **მწვერვალი**, **გვირგვინი**: „ვლევ თხემსა ზედა მის ბორცვასა“ **O, გამოხლ. 17, 9**; „ტერფთი შენითგან ვიდრე თხემად შენდამდე“ **M, II შჯ. 28, 25**; „ჰდა თხემსა ზედა მთისასა“ **O, IV შჯ. 1, 9**; „აღვლელ შენ თხემსა მთისა მაგის გამოთლილისა“ **M, II შჯ. 5, 27**; „აღმრილო მე თხემითა თავისა ჩემისადა“ **px., — აღმრილო მე ვარჯითა თავისა ჩემისადა“ O, ეჭვ. 8, 8**; „თხემსა ზედა მთათასა“ **G, — თავითა ზედა მთათასა“ M, შსჯ. 9, 25.**

თხემისა ადგილი — თავის კეეთის ადგილი: „რომელ არს თხემისა ადგილი“ **მთ. 27, 28.**

თხემა იხ. **სათხეპელი**, **სათხეპლოვანი**.

თხეზა **«ნიეთება»**, წენა: „ენამ შენი თხეზიდა (ნიეთებდა **C**) ზაყუასა“ **ფხ. 49, 19.** იხ. განთხეზა, განსათხეველი, თხეზლი, მრავალთხეზლება, ნათხეზნი, შეთხეზა.

თხეზული — **«ნათხეზნი»**, **«კოწოლი»**, ნაწნავი: „აღივსო თხეზულითა მით თმითა მისისადა“ **მთ. 14, 2**; „თხეზული თავისა შენისადა ვითარცა ძოწელი“ **O, — ნათხეზნი თავისა შენისადა ვითარცა პორფირი“ M, ქება 7, 5**; „თხეზული თმითა მისთადა ვითარცა ქელილი, შევ ვითარცა ყორანი“ **M, — აქ თწოლნი მისნი ვითარცა ზმ დანაქის-კუდისადა“ O, ქება 5, 11.** იხ. თხეზა.

[თხეზლება] იხ. **მრავალთხეზლება**.

თხიერა — **ტიკი**: „განსაქდინ თხიერნი“ **მთ. 9, 17**; „მოილო პუბი და თხიერითა წყალი“ **O, დაბ. 21, 14**; „მოიხუნეს... თხიერნი ღვინისაი ძელნი, განხეტილნი, გამოკრულნი“ **G, — მოიღეს თხიერებთა ძელელები... და ღვინთა თხიერებთა ძელეთა დახუთქილებითა“ M, ისუფ. 9, 4**; „გვიქმენ მე, ვითარცა თხიერნი ზეფხვასა“ **ფხ. 118, 83**; „ყოველი თხიერი აღივსოს ღვინითა“ **I, იერემ. 18, 12.** იხ. თხა, თხიერაჲი.

თხიერაჲი — **მცირე ტიკი**: „აღჰიდა... თხიერაჲითა ღვინო“ **O, ივდ. 10, 5.** იხ. თხიერი.

თხილე: „თხილე მისი არა მოჰკლდეს“ **ფხ. 74, 9**, „თხილე სოფლისადა“ **ფიხ. III, 35.**

თხილე შეწავებულ — „თხილე შეწავებულ გულის-თქუმა“ **ფიხ. XIV, 34.** იხ. შეწავებულ.

თხოვა **შერიცა**, **«მითხოვა»**: „ითხოვდა მის ცოლად“ **ანდ. ანტ. 232, 21**; „ითხოვოს თუ ვისმე კაცსა ცოლად არაღა შეერთოს“ **M, — ეინ არს კაცი, რომელსა მიე-თხოის ცოლად არაღა შეერთოს“ G, II შჯ. 20, 7.**

თხოვლი — **«გვანთხოვლი»**: „მოივლინა გაბრიელ... ქალწულისა, თხოვლითა ქმარსა“ **DE, — მოივლინა გაბრიელ... ქალწულისა, განთხოვლითა კაცისა“ ლ. 1, 27**; „თხო-

ვილ იყო დედაჲ მისი მარამ იოსებისა“ **მთ. 1, 28**; „რომელი თხოვლი იყო ქმრისა, რომელსა სხელი ერქუა თემეროზ“ **თეკლა 94, 26.** იხ. განთხოვება, თხოვლი, მითხოვება, მოთხოვა, უთხოველი.

თხოვა «ძიება», **ვედრება**, **ხეყნა**, **თხოვლობა**: „ითხოვდეს მისგან საწყალსა ზეით“ **C, — იქმედდეს საწყალსა ზეით“ DE, შრ. 8, 11**; „ითხოვდით და მოგეცეს თქვენ“ **მთ. 7, 7**; „რომელი ითხოვდეს, მოიღოს“ **ლ. 11, 10**; „წყალაა სთხოვდა და სძე მოართოა“ **M, შხჯ. 5, 25**; „ითხოვე ჩემგან და მიგცენ შენ“ **ფხ. 2, 8**; „რომელი იგი ჯდა და ითხოვდა“ **C, o. 9, 8.**

თხოვ(ნა) «ვედრება», **«სათხოვლი»**, **«მოქენება»**: „არა შეუბრაც-ყო თხოვან (ვედრება **C**) მათი“ **ფხ. 101, 18**; „გითხოვე მე თქუენგან თხოვანსა ერისა“ **M, — გითხოვო თქუენგან სათხოვლი“ G, შსჯ. 8, 24**; „ითხოვო ცთარებასა ნუ ღაიჟუე“ **O, ზირ. 40, 29**; „საქმედ არა მიძლავს, თხოვად მრცხუნის“ **ლ. 16, 3**; „შკობს სიკუდილი, ვიდრე-ლა არა თხოვასა“ **O, ზირ. 40, 29**; „გეტყოდეს თუ შენ... თხოვნითა მდებლითა“ **px., იობ 40, 22.** იხ. გამოთხოვა, მთხოველი, მითხოვა, მითხოვა, პურის-თხოვა, პურის-მითხოვლი, სათხოველი, სამთხოვლი.

[თხოვება] **გამომწვიდობება**, იხ. **გამოთხოვება**.

თხრა: „მე ვთხარე ჭურღმული ესე“ **O, დაბ. 21, 30**;

„თხარეს წინაშე ჩემსა მთხრებლი“ **ფხ. 58, 7**; „ვთხარე თავით ჩემით კედელი და დაფარულად განვედ ზეითა“ **I, ეჭვ. 12, 7.** იხ. აღმოთხრა, გამოთხრა, განთხრა, გარდათხრეცინება, გუერდის-თხრა, დათხრა, თხრილი, მთხრებლი, მოთხრა, სათხრელი, სათხროლი, ჯნარცხ-თხრა.

თხრილი — **«და-რე-აღრმეთ თხრილი ეგე»** **განხ. o. 200, 2**, „მიეყრდნა იგი თხრილსა მას შინა“ **განხ. o. 201, 18.** იხ. თხრა.

თხრობა **«მითხრობა»**, **«თქუმა»**, **«უწყება»**, **შეტყობინება**, **მოხსენება**: „უთხრეს (მიუთხრეს **C**) მღვდელთ-მოდელურთა მათ ყოველი“ **მთ. 28, 11**; „სადა ირს, გუთხრან“ **C, — სადა არს, აუწყოს მათ“ DE, o. 11, 57**; „უთხრეს ღავითს“ **M, I 58, 19, 17**; „გითხრედ შენ და გაუწყელ შენ“ **I, ენ. 19, 1**; „უთხრეს სანლსა დავითისა“ **I, ენ. 7, 2**; „მითხრეს მე მღვდელთ-მოდელურთა“ **ხაქ. მოც. 25, 15**; „ფეტოს უთხრა პავლს თხ მეფესა“ **ხაქ. მოც. 25, 14.**

თხრობა «მითხრობა»: „ველ-ყვეს ზეგარდაჲ განწყებად თხრობისაჲ მის“ **C, — ეწელი შეყვეს აღწერად მითხრობაჲ“ ლ. 1, 1**; „მიუთხარ თხრობაჲ“ **O, ეჭვ. 17, 2.** იხ. გამოთხრობელი, მთხრობელი, მითხრობა, მიმთხრობი, მიმთხრობელი, მისათხრობელი, მიუთხრობელი, მოთხრობა, მომთხრობელი, სათხრობელი, წარმოთხრობა.

თხუთმეტ — იხ. **ათხუთმეტ**.

0

ინ ქართული ანბნის მეათე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა — 10.

ივარი — **«ნატყუენავი»**, **ნატყუენი**: „შეშქამო ყოველი ივარი მტერთა შენთადა“ **G, — შქამდე შენ ნატყუენ-ნავსა მას მტერთა შენთასა“ M, II შჯ. 20, 14**; „მომეცინ

მე კაცმან საყური იავარი საგან თვისისა“ **G, — მომეცინ მე კაცად-კაცდმან თქონმან საყური ერთი ნატყუენი იავარი“ M, შსჯ. 8, 24**; „ყოველი ივარი მათი შეპირბოთანი-წარსაყალსა ზედა მათა“ **G, II შჯ. 12, 16.**

იავარ(ის)-ყოფა «მომოღატაცება», «გამოტყუვნება», მიტაცება; დავლად ჩავლება: «იავარ-ყვეს იგი ჟოველთა თანა-წარმავალთა გზისათა» **ჯ.**—«მომოღატაცებდეს მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი» **ქ.** **ფს.** 88,42; «ქურჭერი მისი იავარ-ყვეს» **ც.**—«ქურჭერი მისი გამოტყუვნვად» **DE.** **მრ.** 8,27; «იავარ-ყვეს ბანაი ასურთა» **Q.** **IV მფ.** 7,16; «იავარ-ყვეს მონაგები მათი» **Q.** **I ეზრა.** 9,4; «ქედელი დაარჯა და საფასე ეგრ იავარ-ყო» **მ.** **სწ.** 84,26. **იავარის-ყოფა** იგი ნაყოფთა თქუენთა სისარულად შეპრაცნეთ **Q.** **მეზრ.** 10,34. **იხ.** ყოფი-

იაკინთე, იაკინთო, ჯაკინთე, ჯაკინთონი ცისფერი; ლურჯი: «შევასხე ფერება შენთა იაკინთე» **Q.** **ეზრა.** 16,10; «იაკინთი და ძოწეული შემოსონ მათ» **I.** **იერემ.** 10,5; «შესამკობელად შენდა იაკინთე (ჯაკინთე I) და ძოწეული ჰალავთაგან ვლისესთა» **O.** **მზეკ.** 27,7; «ქმნა კრეტსამელი იაკინთო მსაგან» **II მზტ.** 3,14; «მომივლინე მე კაცი ბრძენი... იაკინთო მათ» **M.** **II მზტ.** 2,7; «დაბურთონ იგი საბურავითა ტყავისათა ჯაკინთონისათა» **G.** **რიცხ.** 4,8.

იალმაგ-ი «ვარში», ჯაჭვზე ჩასაცემელი: «შთაცუა საულ დავითს ჯაჭვ და ჯაჭუსა მას ზედა—იალმაგო, და ჩაფხუტი პილენძისა დაადგათა მისსა» **O.**—«შთაცუა საულ ჯაჭვ მისი და ჯაჭუსა ზედა—ვარში, და ჩაფხუტი სპილენძისა დაადგათა მისსა» **I.** **I მფ.** 17,88.

იამავრ-ი «შბოლოდ-შობილი»; იგი იყო იამავრი მისი, და არა ესუა მას მისსა გარეშე ძე გინა ასული **M.**—«იგი მშბოლოდ-შობილი იყო მისი და არა იყო მისსა სხუა ძე ანუ ასული» **G.** **მსჯ.** 11,84.

იამინდო დარიჩინი, cinnamum: «მოიღო საკუმეველი სურნელი ოთხი: ნარდიონი, კროკონი, ლერწამი და იამინდო» **ადამ.** 128,16.

იამურ-ი, ნიამორ-ი გარეული თხა, hircocervus, capra cervina: «ესე შეპმო... ირემი, ქურციკი... ნიამორი» **M.**—«შეპმნეთ... ირემი და ქურციკი... იამური» **G.** **II მჯ.** 14,5.

-იან იხ. -იან.

იანვარ-ი «აპნისი»; «ათხუთშეტა განვარდისა, რომელ არს აპნისი» **ფლკტ.** 180,14.

იასპ-ი «იასპინი», iaspis: «აღვაშენე გოდოლნი შენნი იასპითა» **ქხ.**—«აღვაშენე არდაბაგნი შენნი იასპინითა» **Q.** **ეხ.** 54,12.

იასპინ-ი, იასპან-ი iaspis, «იასპი»: «აღვაშენე არდაბაგნი შენნი იასპინითა» **Q.**—«აღვაშენე გოდოლნი შენნი იასპითა» **ქხ.** **ეხ.** 54,12; «იარა ვტორ... სუეტთა მათთა იასპანისათა» **H**—441,816.

იატაკ-ი «შთავიდენ ვიდრე იატაკად მდევ» **I.** **ეხ.** 25,13; «დათ-უ-მდაბლდეს იატაკი ქუეყანისა ქუესკნელად» **I.** **იერემ.** 31,37; «იატაკი მღვსისა» **O.** **დან.** 6,24; «მოპიდა და დაამგუა ზედი იატაკსა მას» **ფლკტ.** 185,8.

იხედვიად შემთხვევით: «ვითარ ჰგონებ შენ ნეტარისა იოსებისთჳს—ოჲდალ დახუდა და იხედვიად ზაქმე იგი?» **8 ცხ.** 156r.

იგავ-ი «მაგალითი», «წინა-ყოფა»: «ვბატოლი მას ხილვით და არა იგავით» **ქხ.**—«ვეზრახი მას ხილვით და არა მაგალითთა მიერ» **G.** **რიცხ.** 12,8; «დავიდო თქუენ იგავთა» **M.**—«წინა-გოყო თქუენ წინა-ყოფათა» **G.** **მსჯ.** 14,12; «იხედვიად მით... იგავით» **მთ.** 18,3; «მათჳს თქუა იგავი ესე» **ლ.** 20,10; «აჲ განცხადებულად იტყვ და იგავსა ატვა ერთსა რას იტყვ» **ი.** 16,29; «ცნას იგავი და დაფარული სიტყუად» **O.** **იგ.** **ხოლ.** 1,6; «იკის ჭეშულეზა სიტყუათა და განცნა იგავთა» **O.** **სიბრძ.** **ხოლ.** 8,8; «იხილეს შენ თანა იგავი იმავებისა და განგადღეს შენ» **I.** **გოდ.** **იერემ.** 2,14; «სახე და იგავ ექმნა ყოველთა» **მ.** **სწ.** 185,5.

იგავის დაღება «იგავის მოღება»: «რომლისა თანა იგავისა დაუღებთ იგი» **C.**—«რომელი იგავი მოვიღოთ მისთჳს» **DE.** **მრ.** 4,30.

იგავის მოღება/მოხუმა «იგავის დაღება», არაკის თქმა, მაგალითის მოყვანა, მიმსგავსება: «რომელი იგავი მთვ'ლოთ მისთჳს?» **DE.**—«რომლისა თანა იგავისა დაუღებთ იგი?» **C.** **მრ.** 4,30; «დაღეს შინა მოვიღოს იგავი ესე» **O.** **მთ.** 2,4; «არა ყოველნი ესე იგავად მოიხუენე» **O.** **მზ.** 2,6. **იხ.** იგავად, მეიგავე, ჟიგავროდ.

იგავად საჩვენებლად: «იყო შენ მენ საბასრობელად და იგავად» **M.** **II მჯ.** 28,27; «იგავად იტყვს მაცხოვარი» **მრ.** **C.** **ოქრ.**—**უძღებ.** 512. **იხ.** იგავი.

იგავით-მეტყუელი: «ვითარცა იტყვს იგავით-მეტყუელი იხუენი» **ზალ.** 67,31. **იხ.** მეტყუელი.

იგი ის (პირიელი ნაცვალსებელი): «იყოს იგუ, ვითარცა ხე დანერგული თანა-წარსადგენისა წყალთასა» **ფს.** 1,3; «მან დაასრულა ჩემ თანა ტუფილი» **ი.** 12,18; «მან ზავსწავის თქუენ ყოველი» **ი.** 14,26; «ამბორს-ლუო მას» **მთ.** 26,49; «დაუღეს მას მან» **მთ.** 22,15; «იხილა სული ღმრთისა, გარდამოშავალი მის ზედა» **მთ.** 3,16; «მოიყიდეს მით აგარაკი მეკეცისა» **მთ.** 27,7; «არა თუ მისა ზესკნელი იგი სიბრძნე თანაშემწე საქმითა იყოს» **იხ.** **რომ.**—**კურთხ.** **ისაკ** და **იაკ.** 2,8; «ვერ იყიდრა სიტყუად მისა» **შეშ.** **II.** 12; «იყენეს იგვინი შეთქმურ» **მთ.** 4,18; «მათ დამკვდრთნ ქუეყანა» **მ.** 5,5; «მათ შეკრბეს და დაღესთ ოთორმეტი გოდორი» **ი.** 8,18; «სხუა იგავი დაუღდა მათ» **მთ.** 13,24; «ნათელი გამობრწყინდა მათ ზედა» **მთ.** 4,16; «კვამ მათა» **O.** **ნაუმ** 3,17. «იგინცა აკურთხა» **მრ.** 8,7; «ერთ არს და იგივე ჰყვის» **მრ.** **A.** **იგ.**—**ბული** **ფს.** 182; «ზაკუ-ვიდა მისევე სანატრუკისთა» **არსტ.** 86,10; «დასცნეს მას-ვე აღკილსა» **ზნდ.** 8,24; «იგვინე ქამდენ ნაყოფა მათსა» **I.** **ეხ.** 65,21. **იხ.** მისგანი, მისებრვე, მისთაგანი, მისთანად.

იგი «ისი» (ნაწევარი): «სასუმელი იგი, რომელ ჩემდა შესუმად არს» **მრ.** 10,88; «მისლვად კოლტსა იმას ღორებისა» **მთ.** 8,31; «მთად იგი კეთილი» **M.**—«მთად ისი კეთილი» **G.** **II მჯ.** 3,25.

-იგი (ნაწილაკი): „რომელი-იგი მავისგან იშვეს“ მთ. 1,20; „რომელი-იგი მის მიერ იქადაგა“ ივ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 6,10; „რომელი-იგი იყო ვამომცემელი“ ლ. 6,16. იხ. ერთი იგი.

იგი, იგი თავად-ი თვით, თითონ: „იგი თავადი იყო ლაქისს“ მ, II 63ტ. 32,9; „წარვიდა ისრაჲლ, იგი და ყოველივე მისი“ ო, დაბ. 46,1.

იგარეკა დადარიჲ, დაბარილი: „პირველსა მას ღღესა თუე-სა აღარ და ნესასა, რომელ არს იგარიკაჲ და ვარდობაჲ“ ო, ეხო. 11,1; „დაიძინა მეორესა ღღესა, თთუესა იგარიკა-სასა“ H — 341,377; „აღესრულა მესვედსა იბარილის თთუესა, რომელ არს იგარიკაჲ“ ულკტ. 160,18.

იგურდიჲ გუგურდით კერძოა: „შეპართ ესე იგურდიჲ კილოზისა“ G, — „შე-ღა-ღვე ვე გუგურდით კერძო კილოზისა მის სეულისა“ pb., II 3ტ. 31,28. იხ. გუგურდი.

იდაყუ ნიდაყვი: „ველი ჩემი იდაყუთ გან შეიმუსრენ“ ო, იოზ. 81,22; „ქუემე იდაყუსა კელისასა“ ო, ვზეკ. 18,18; „იყვის იდაყუნი იმიერ და ამიერ საყდარსა“ M, II 63ტ. 9,18.

იღუმალ ფარულად, მდუმარიად, მალულად: „მოხალა მარიამს... ფარულად“ C, — „მოუწოდა მარიამს... იღუმალ“ DE, ო. 11,28; „შევიდა მისლამი იღუმალ“ G, — „შევიდა მისა მდუმარიად“ M, მხკ. 4,21; „რომელი იტყოდა იღუმალ მოყუსისა თვისთაჲს“ ფხ. 100,6; „წამილი სასიუღინე იღუმალ შეასა“ ნრხ. 77,7; „არამს იღუმალ წარმოიღვრებ“ ო, დაბ. 31,26.

იღუმალ-ჲ ფარული: „თქმული იღუმალი ცუდად არა წარვიღეს“ ო, ხიმრძ. ხოლ. 1,11.

იღუმალ-ტყორცებულ-ი ფარულად სროლილი: „ვი-თარცა იბილნეს მგნეთა მათ იღუმალ-ტყორცებულნი იგი ისარნი ეშმაკისანი“ რიფხ. 183,26. იხ. ტყორცება.

იგურ-ი გვირაგინი: „მისცა მას ზედა იგურ-ი იგი და წამებაჲ“ ო, IV 3ტ. 11,32.

იეროხ-ი iris: „იეროხი ზუთასი წმიდაჲ სასწორი“ ო, გაშახლ. 30,24.

იერუსალიმელი-ი: „განვიღოდა მისა ყოველი სოფლები ჰე-რიატანისაჲ და იერუსალიმელინი ყოველნი“ მრ. 1,5.

იეფობა სიუხვე: „სადა იეფობაჲ ბოროტისაჲ, მუნ მო-კლებაჲ კეთილისაჲ“ მრთ. C, ოქრ.-უძღებ. 513; „აქესლა სოფელსა იეფობაჲ თჳსა“ მ. ცხ. 482V.

ივ-ი ibis, avis aegyptia: „ესენი არა შეამნეთ მათგან... კვწოჲ და ავი“ G, II 3ტ. 14,16.

იკონომოს-ი მონასტრის მთავარი სამეურნეო საქმეთა გამგე: „დავადგინეთ ერთი ჩუენგანი იკონომოსად, და ყოველსავე რაოდენსაჲ დამიგებნ ჩუენ იგი, იყო საქმელ ჩუენდა“ მ. ცხ. 338V; „მოუთუალეს იკონომოსსა ლავრი-სასა (რომელ არს ველოსანი) და გუემა ფიცხლად ძარღუთა ზრთხისათა“ მ. ცხ. 177V; „სხუანი საქმენი წურბილნი იკონომოსსა თანა დამიგებნის“ ა.-გ. 33,7. იხ. იკონომოსობა.

იკონომოსობა: „მისსა იკონომოსობასა აღაშენა მო-ნასტერი“ ა.-გ. 41,7. იხ. იკონომოსი.

იკტორნი-ი vultur: „არა შეამნეთ მათგან... ჭერაჲ და იკ-ტორნი“ G, II 3ტ. 14,14.

ილექტრონი-ი, ილექტრიონ-ი იხ. ელექტრონი.

ილისტიკ-ი «ირისე»; ანგელოზი: „აჲა ესერა ილის-ტიკი წმიდაჲ ზეცით გარდამოვდა“ ო, — „აჲა ირისე და წმიდა ცით გამო გარდამოვიდა“ pb., დაბ. 4,10; „ილის-ტიკი წმიდაჲ, გარდამოვიდა ზეცით“ ო, დაბ. 4,20.

ილუმელ-ი საამო ღვინო: მ. ცხ.

იმელ-ი სასოება: „ღამილვე იმელი წყალობისაჲ და სასო-ებაჲ ცხოვრებისაჲ“ მ. ცხ. 148V; „წარმოვიდეთ იმელი ჩემი შენდამი“ ბაჲ. 100,80.

იმერ-ი გაღალმა მხარე, იმიერი, იქითა: „ვიღრე იმე-რად ზღუდამდე თჳსითა“ საფსითა იყიდნეს“ ა.-გ. 20,12.

იმიერ იქით; გაღმა, გაღალმა: „იმიერ და იმიერ“ ო, III 3ტ. 10,18; „განყო წყალი იგი იმიერ და იმიერ“ ო, IV 3ტ. 2,8.

ინაჲ-ი იხ. თანამეინაჲ, მეინაჲ, საინაჲ.

ინაჲ-ღვმა, ინაჲით-ღვმა «დაჯდომა», «დასხდომა», «დო-სება», «მეწოლა», «ჯდომა», მიყრდნობით ჯდომა:

„წარმოვდ და ინაჲ-იღვა“ C, — „წარმოვდ და დაჯიდ“ DE, ლ. 17,7; „ინაჲ-იღვს პერის-მტებთან“ C, — „და-სხ და მყოზრად-მყოზრად“ DE, მრ. 6,40; „ინაჲ-უღვთ კაცებსა მგას“ C, — „დასხით კაცები ესე“ DE, ო. 6,10; „არაჲს ინაჲ-იღვა მას სახლსა მას შინა“ მთ. 2,10; „ინაჲ-იღვა და განისვენა“ Fr, — „მიწოლთთ გო-ნისუნა“ G, რიბ. 24,9; „ინაჲ-იღვა და დაიძინე ვითარცა ლომთან“ ივ. რომ.-კურთხ. მთხ. 180,6; „ინაჲ-იღვა“ C, — „ინაჲ-იოთ-ჯი იგი“ DE, მრ. 14,8; „გვიარს უფ-რომს, რომელი ინაჲ-იოთ-ზის, ანუ რომელი ჰმსახურებს“ ლ. 22,27; „იოვანე წმიდაჲ იყო და მისთვისა მკერდსა ზედა უფლისასა ინაჲ-იღვა“ Ath., — 11,271V.

ინაჲით-დასხდომა: „უბრძანა მათ ინაჲ-იოთ-დასხდომაჲ“ C, მრ. 6,30; „ვერ-გვებნს ჩუენდა ინაჲ-იოთ-დასხდო-მაჲ“ ო, I 3ტ. 18,11.

ინაჲით-ღვმა «ჯდომა»: „ინაჲ-იოთ-ღვმასაჲ მისსა შინა სახლსა“ C, — „იყო ვითარ ჯდო იგი სახლსა შინა“ მრ. 2,16.

ინაჲით-მსხდომარე, ინაჲით-მჯდომარე «მეინაჲ»: „ესე არაჲნი ცნა ინაჲ-იოთ-მჯდომარეთაჲ განა იესულმ თანა“ DE, — „ესე არაჲნი გულისწამა-ყო, მეინაჲ-იოთ მის-თაგანთან“ C, ო. 13,28; „რომელნი იყვნეს მათ თანა ინა-ჲ-იოთ-მსხდომარენი“ ლ. 3,29. იხ. მსხდომარე, მჯდო-მარე.

ინაჲით-ჯდომა «ინაჲით ღვმა»: „ინაჲ-იოთ-ჯდო იგი“ DE, — „ინაჲ-იღვა“ C, მრ. 14,8.

პირველ ინაჲით-ჯდომა «მგნის-თაობა»: „მნებაჲს... პირველ ინაჲ-იოთ-ჯდომაჲ პერის-ჰმასა“ DE, — „მე-ი-ებენ... მგნის-თაობასა ტაძრობასა“ C, მრ. 12,28. იხ. ჯდომა.

ინაჲის-ღვთა: „ვერ შეჰძლებულ არს... ინაჲ-ი-ღვთაჲ და წმიდათა მათ თანა გუამთა“ მ, სწ. 280,28. იხ. ღვთა.

ინდიკტორნი-ი მოქცევა: 532-წლიანი ან 15 წლიანი: „იღესრულა... მაჲა... ვეფხი თუესა მისსა ათცამეტსა, ღღე-სა ორშაბათსა, ინდიკტორნსა თურთმეტსა“ ა.-გ. 49,17; „აღესრულნეს წმიდანი იგი მოწამენი... ინდი-კტორნსა ორსა“ H — 341, 749.

* განმარტება და წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

ინჩაქუ, იჭუან-ი ჩინჩაბი: „არს იჭუანჩისა (ინჩა-ტუსა B) შინა ჩემსა პარგალიტა“ ბალ. 58,18; „რომელთა იჭუს სტომამებ და იჭუანჩებ“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 181,18. **იოზელ-ი** საყვირი საიუბილეო დღესასწაულისა (ეზრაელთა შორის 50 წლის თავზე): „შოადგიენ... იოზელთა მით სმენად თქუნდა გზად ნესტუსა“ M, იხუ 5, 8.

იოზ-ი კუნთი: „ძალი იგი მესამე შემკრებელ არს განზნუ-ულთა მათ შეერთებითა იოგთაბთა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 222,19; „ზარი დიეცის ყოველთა იოგთა და დასაქსნელთა გუამისა“ მ. სწ. 189,18.

იონ-ი ბერძენი: „მეფე იონთაბ არს“ O, დან. 5,21; „იონთა სოფელი“ რიფს. 172,5.

იონებრ-ი ბერძნული (ენა): „სახელნი უცხონი იონებრ ენისაგან“ სება. გაბ.-მოც. ხაჯს. 82,18.

იოტა იოტი: „იოტა თლენი ერთი რგაბ არა წარვდეს“ მთ. 5,18; „უწყობენ არს ცისა და ქუეყანისა წარსლვად, ვიდრეა იოტი ერთი, გამობატული სიტყუთაგან“ მ. სწ. 284,1.

იპატ-ი იგივე ჰუბათონი (იბ.).

იპატოზა: „იპატოზისა ბატივი მოედო მეფისა მაქსიმიანუს-გან“ H—841,50.

იპოდრომ-ი (ცხენთ-სარბიელი): „ხედვიდა თავსა თუსსა, ვითარმცა ჯდა ცხენთ-სარბიელსა მას ქალაქისასა, რომელსა ეწოდების იპოდრომ“ H—841,88.

ირემ-ი cervus: „განამტკიცნა ფერწი ჩემნი ვითარცა ირემთაანი“ ფხ. 17,84; „ვითარცა სურინ ირემსა წყაროთა მიმართ წყალთასა“ ფხ. 41,2; „მაშინ ხლდებოდის მკვლაველი ვითარცა ირემი“ I, ეხ. 35,8; „ირემსი ცა იხუნეს ველსა გარე და დიუტუნეს ნუკრნი, რამეთუ არა იყო მწყინე“ I, იერემ. 14,5. იბ. ვაც-არემი, ირემ-ვაცი.

ირემ-ვაცი-ი hircocervus: „უაუეთუ სენა უამი შობისი ირემ-ვაცითა კლდესა შინა“ M, იოზ 82,1. იბ. ეცი, ირემ-ვაცი.

ირემ-ი მახე ჩიტისა: „რამათა განერე... ვითარცა სირი ირემისა“ იჭრ.-გურიტ. 226,4.

ისარ-ი (საბერელი), (სატყორცი): „ისართა მისითა ესროდის მტერთა“ Fr.,—„საბერელითა ესროდის მტერთა“ Ph.,—„სატყორციითა მისითა მშვლიდეს მტერთა“ G, რიფს. 24,8; „ისარანი ჩემნი დაეხრულნენ მათ ზედა“ GM, II შჯ. 32,28; „მოიღე მშვლი შენი და ისარანი შენი“ O, IV შჯ. 12,15; „არა გეშინოდის... ისარისაგან, რომელი ფრინავნ დღისა“ ფხ. 90,5; „არცა სტყორციონ ისარი“ O, ეს. 27,8; „ისარი მწყლველ არს ენაბ მათ“ I, იერემ. 9,8; „მესროდის ჩუენ მტერი ისართა წა-მლენითა“ მ. სწ. 144,12; „ისარი ლესული წინაშე პირსა მტერისასა“ მ. სწ. 298,4. იბ. მკრბად მოისარი, მესარი, მოისარი, საისარი, საბერელი.

ისარნა აუზი: „დაუსუა კუერთხები იგი ისარნებდა მას წყლის-სასუმელთასა“ O, დამ. 30,38.

ისი (ივი) (ნაწევარი): „სისხლი ისი მახლისაგან არს“ O, IV შჯ. 3,23; „რამ არს აღვლი ისი, რომელ ჩანს“ O, შჯ. 28, 17; „მოაბ ისი კეთილი“ G,—„მოაბ იგი კეთილი“ M, II შჯ. 3,26.

ისრაიტელ-ი: „ქაიწთ ისრაიტელნი, რომელნი-გვე... მიღებრბთ“ მართ. S. კ. იერ.-მარტ. 188,27.

ისრინ-პირ-ი (საჩხვლეტელი), შუბი ისრინა: „სარე-ცელნი მისნი—ისრინ-პირნი მახლნი“ M,—„საწოლი მისი—საჩხვლეტელი ლესული“ Ph., იოზ 41,21; „იგინი იყვ-ნეს ვითარცა ისრინ-პირნი“ ფხ. 54,22. იბ. პირი.

ისრინ-სატყორცებელი-ი უტევენი (143 ნაბიჯი—სა-ბა): „დაჯდა წინაშე მისსა შორს, ვითარ ისრინ-სატ-ყორცებელ“ O, დამ. 21,18. იბ. სატყორცებელი, ტყორ-ცება.

-იტი «-ელი»: „მოაბ იტი“ G, —„მოაბელი“ M, რუთ 1,21.

იფქლ-ი «იფქლევილი», ხორბალი; ფეჭელი, «ნაყო-ფი»: „გამოსძვლდა იფქლსა კუერთხითა საწნებელსა ში-ნა“ M,—„კუერთხიდა იფქლევილსა საწნებელსა შინა“ G, მსჯ. 6,11; „შეკრბოს იფქლი თხი საუნჯესა“ მთ. 8,12; „დღეთა მვისა იფქლისათა“ M, მსჯ. 15,1; „მოიღე თავისა შენისა იფქლი და ჭრთილი“ O, ეზეკ. 4,3; „მვლელსა ირა იქნეს ძალი ყოფად იფქლისა (ფქვი-ლისა Ph.)“ O, კახე 3,7; „წარადო იფქლი მისი საპურესა“ მ. ცხ. 2429; „იფქლისა წილ აღმომეცენი ჭინჭარი“ A—92,289; „უვეს ნაყოფი იფქლისაგან“ L,—„უვეს ხილი ნა-ყოფისა მათისაგან“ C, ფხ. 106,27; „ხლარბლის-ვაჭართა და-ჰენეს კარნი ქულბავთა მათთან და განაძეულეს იფქლი გლახათათს“ მ. სწ. 64,14. იბ. საიფქლე.

იფქლევილ-ი «იფქლი»: „გამოსძვლდა იფქლსა კუერთხი-თა საწნებელსა შინა“ M,—„კუერთხიდა იფქლევილსა სა-წნებელსა შინა“ G, მსჯ. 6,11. იბ. იფქლი.

იფქლის-მსყიდელი; A—92,22.*

იქედნე: vipera, aspis: „საბიტსა და იქედნესა ზედა ხვლოდი შენ“ ფხ. 10,18; „ნამოზნო იქედნეთაანი“ მთ. 8,7; „იქედნე სიტყუთა მისგან გამოვდა“ ხაჭ. მოც. 28,2. **იქი «ვეგერა»:** „აბა აბა არს ქრისტე, გინა იქი“ DE,—„აბა ესერა არს ქრისტე, ანუ ეგერა“ მთ. 24,28; „სლვისა ჩუენ-სა აბა და იქი ვეყოთებოდით“ მ. სწ. 25,28.

იქიმდე იქამდე: „წარვიდეთ ვიდრე იქიმდე“ O, დამ. 22,5.

იქნამონ: „არს მვეტი, რომელსა სახელი პრქან იქნამონ, რომელი ითარგმანების ექტოლ“ ფიზ. XXIX, 2.

იქცევის-ი მბრუნავი, მოტრიალე: „განადგინა ჭერობანი იგი მოტყინარე და მახლი იქცევისი კარისაგან“ სამო-თხისა“ მ. სწ. 101,20. იბ. ქცევი.

იქცევის-ი «სადგმელი იქცევისი», ფორი: „იქცევისი-ნი უქმნენ თავსა შენსა ოთხთა ზედა ფესუთა სამოსლისა შე-ნისათა“ G, —„სადგმელითა იქცევისითა ნუ დაადგამ ოთხთავე კიდეთა სამოსლისა შენისათა“ M, II შჯ. 22,12. იბ. ქცევი.

იღუნალ-ი «დადრეკილი», მოხრილი: „სულე ჭეშნიე-რი... რომელ ვალნ იღუნალ“ I,—„სულმან შეწუხებულ-მან... რომელ ვალს, სულმან დადრეკილმან“ Ph., ხარ. 2,18. იბ. ღუნვა.

იყ-ი «თაფლუჭი», არაყი, «ბათრობელი»: „სათრობელი და იყი არა სუას“ C,—„თაფლუჭი არა სუას“ DE, ლ. 1,15; „ღუნო და იყი შესაწირავთა მათ კვრბათა არა ვსუა“ ფლკტ. 186,4.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მეზოტ ლენებლითა: „ნუ დატვირთულა“ დრო და
 დრო; „რომელმან მოკლას მოკლას მეზოტ“ M, „რომელ-
 მან უკეთეს სცეს მოკლასის უნებლიეთ“ G, H ზფ.
 13, 4: „ნუ დატვირთულ იღებენ ფარქს... მეგობრისა
 მიმართ შენისა“ ეხ.-... მეზოტ შედგა ფარქი შენა მეგობრისა
 O, ავ. ხელ, 25 17; „მეზოტ მოწინავეს მას“ მ. ცხ.
 64v.

იშჯო-ი; ჟრა ყოველთა საცნაურ არს იგი, არამედ იშჯოსა
კაცსა ხოლო“ ხუშ ხალ. 340ყ.*

იმდგვის-ი მოძრავე; ქუეყარმეაღლი: „აჟროზენითა კჳ-
შანი ღა ჟოველნი იძრვისნი წყალთა შინა“ I, დან-
მ. 77; „არს რომელმჟე იძრვისთ, რომელი იწოდებინ
გრადანი“ ფიზ. XVII, 1. იხ ძრუა.

იძულებსა «წუგება», «მძლავრობა», ძალის, დაცანება,
შეწუხება, შევიწროება: აუთელმ ვინმე მისა მიმართ
იძულებსი: DE, — აუთელმე მას მძლავრობს
C, ლ. 16, 16; იძულებსა მოწოდება აუთელმ აღსლად ნავ-
სა C, — აუწუგება მოწოდება შესლად ნავსა DE, მრ.
6, 45; იძულებდეს შეეგებტელნი იგი ძეთა ისრაელისათა
მწრაფლ განსლად ქუეყანით ეგვიპტით O, გაშობლ. 12, 38;
იძულებდეს მე და ემიგბდეს სულსა ჩემსა უხ. 37,
18; იძულებსა... შესლად მთ. 14, 32; ევითარ წარმართთა
აძულებს ჰერიაებლად უალ. 2, 14; ანდაძრებანი აძუ-
ლებდეს გულსა აცვისასა ძვრის-სამეღლ ქავლდეს ავბ. 218;
იძულებსა ღალადი-გლდელ. კეისარისა სპ. 3. მაც. 28, 18;
იძულებდეს ოგინი ღრადი მისგან ჰეტრელ მაც. 45,
12; აუ მძულებს შე, ოტებულსა ამას აუტელ 106, 28;
აუაუთელთა იძულებს გინებლად მ. სე 27, 35.

იძულებზე ძალდატანება: *მომავანდეს იძულებით და
თარევით* ჯდ. ან. ტ. 22, 2, 22; *არა იძულებით გიწოდე
შენ, არამედ ნებისთ თვისთ მიხედვად* 3. სქ. 128, 23. იხ.
მიძულებული.

იწრო ვიწრო; მძიმე, საჭირველი, შეჭირვებული.

ძან ქართული ანბანის შეთურთმეტიე ასო, რიცხვითი
მნიშვნელობა—20.

კაბადუკია: აღმოსავლეთი. უცხოეთი. კაბადუკია.
აგ. 0, მის. 2,8.

မြတ်ဗျာနိ-၈ ဂဏ်. မြတ်ဗျာနိ-၈.

კაბი-ე საწყაო: „ვედრემდე მისვებოდა... ითხო კაბი-ე
ნაჯღიში ტრედისაჲ ზუთის სასწორის ვეჭლის* O, IV მკ.
O, 25; „სასწორი მართლად და საწყალო ნამართლისაჲ და
კაბი-ე სიმართლისაჲ იყიერ თქუენდა* O, V მკ. 45, 10.

[კადება] იხ. მიკადება.

კადნიერ-ი გაბედული, თამამი; «მოწრთუე»: ყოვლი-
თვე კადნიერ ვარ თქვენ შორის" II კორ. 7,16; კად-
ნიერისა თანა ნუ ხუალ გზასა" Q, ზორ. 8,18; კად-
ნიერ მყუე გულითა შენითა" Q, მგდ. 11,3; კადნი-
ერ თქმტუთა შინა თვსთა სიძულელ იქნების" ph., — ზა-
ნარ ბჟმ ენთა საძულ იქნის" Q, ზორ. 9,25. კიდურედ
კადნიერად" ფლკტ. 134,14; კადნიერად ეწმე-
ბოდეს" ფლკტ. 551; კადნიერად იქცეოდა სამ თთუე"

* წყარო ფანქროთაა მინწერილი (რედ.).

მწუხარე, წუხილის განმცდელა: „შვილოდეთ ი წ რ ო-
სა მის ბგეს“ მთ. 7, 18; „ადგილი ესე, რომელსა დამკვრე-
ბულ ვართ ჩუენ, ი წ რ ო არს ჩუენდა“ Q, IV, მფ. 8, 1;
„ი წ რ ო არს ჩემდა ყოვლით კერძოვე“ M, I მტ. 21, 14;
„ხოველსავე აეთილისა საქმესა ძნელ ეწოდებინ და ი წ რ ო“
მს. 208, 24. „ნურას ფიცხელსა სიტყუასა ეტყუ მის, რამეთუ
ღელათა ბუნებაჲ ი წ რ ო არს“ შუშ. IV, 11. ახ. იწროდ,
სიამრე, უგირწისი.

იჭიროდ «მჭირსიედ»: „ნუ შემოსულ მას იჭიროდ“
 O.—„ბ[ა] მოიარტყმოდენ მჭიოის ეელ“ ph., ეზეა 44, 18.
 იხ. იჭირო.

«**Գրողն է Գրողը** մոռնեց: Նրա լույսը օրհնեց մեզ
 Երբեմնե» Ա.—**«Գրողն է Գրողը** Մեն մեզ Երբեմնե» Ա,
 Ենթ Ե. 17, 18.

იწერება: ვასკირი, შეწყება, წლები, შეპირება; ჰირი: „იბოე მტერი იწერება სინა“ O, I მ. 14, 30; „ჰმანი პირსა ჰირი მასა და წაღსა იწერება სინა“ M, II 57. 18, 26; „მიწა ქალაქი იწერება“ იერ. 62, 6. ი. გულიწება, შეფრება.

ბიუ სეჯდისია, ფიქრი; «მოლოდებია»: „შეიწრებულ
არც იგი იქ აა თვსთა“ **ც.**—„დაყრდობთა სჯნდისისა
თა“ **ქხ.**, **ხიბრძ.** **ხალ.** **17, 10;** „არა დაყენებდა იქ
ენას თვსა“ **ქ.** **იერ.**—**ნათლიხდ.** **87, 8;** „განმარინა შე... ჟო-
ლსავან იქ აა (მოლოდებია)“ **ქ.** **ერისა მის ჰურია-**
თადას“ ხაქ. მოც. 12, 11. **იხ.** **იქვეუღო.**

პეპეშვილი - ექვთიანი, არამიტაკი: „გვალნა ჩვენ“ - ექვ-
თიანი და მისი მეგობრები ერთი ზედა მთიანეთში. მ.
ცხ. 247; „ნუგაზის ექვთიანი“ არამიტაკი, არამიტაკი უმეტესად ებ-
რაბელის. ლ. 47, 48. „მისი ექვთიანი“ ექვთიანი ვარ, არამიტაკი-
საველი ვარ“ A. - 22, 236. ი. ი. ექვ.

იხუ nealessa, nessa: აუაუაუაუ გვიღვებს სიბრძნეში და
იხუ? O, იხუ 29, 12.

ივ. ჯანაშია-ი. იხ. ივ. ჯანაშია.

ნაქ. შოკ. 19, 8. იხ. კადნიერება, კადრება, უკადნიერესად-რე.
კადნიერება, კადნიერობა ბედება, გაბედობა; ნუ კად-
ნიერობენ მიახლოებად საუფლოსა ტაბლასა შ. წყ. 41, 27.
„მრავალი კადნიერებაჲ მიქუს თქუენდა შიმართ“ II კორ.
7, 4; „არა ეცეს კადნიერებაჲ“ O. - მგ. ხოლ. 15, 5;
„გამოთყვენენ თქუნ კადნიერებთჲ“ G. — „გამოთყ-
ვენად თქუნ გინ ცხადებულად“ ph., დეიტ. 26, 18.

კადრება შეძლება, გაბედვის: „აქცია“ იქადრა ვინ...
კითხვად მისა“ მთ. 22, 48; „იქადრა“ კელის-განდგმად და
დაუყნებელ“ O, I ენრა 6, 23; „მეორე იქადრის“ მიხედვად პირსა
მისსა“ ფლკტ. 156, 11; „იქადრა“ და შევიდა პალატესა
მთ. 16, 48.

ქადრება გაბედვა, ჟურცხეობა: „რომელთა-იცო ჰქონდათ ქადრება და გუგუნი და უწყულობდა იგი შათი“ **ქ. ჟღრ.-**
აღლ. 155, 8. თხ. ქადნიერი, ქადნიერება, მცოდრება, შე-
ქადრება.

ქაენი-ი; „თანა-ღმობაჲ ფრიად აღუესებულებს ქაენს“
განსაცდელთასა* A—23,261. იხ. ქაენიანი.

კავშენი-ი სეგდანი: „სხუა ბრ სიზმარი მათი და სხუა ბრ კავშენიანთა მათ და მტყელ-გსნილთა“ გრ. ნოს. კავ. აგვ. 174,4. იხ. კავშენი.

კავ-ი ლუწი: „ბოლოთ კერძო ნაგისა მის გარდასწინეს ოთნი კავნი“ ხაქ. მოც. 27,29; „კავნი იგი მოჭსნეს“ ხაქ. მოც. 27,40; „გარდა გარდამოგდინ და კავნი შთა-ყარნი და ნენი დაიდგინა“ მ. სწ. 118,29.

კავშა „მოკაშშა“, მოწყობა, მოკეთება, მზადება: „უბრძანა მამანი მშაო, რადოთ მოკაშშონ ადგილი იგი... და ვითარცა შკაშშე იდეს, პოვეს ოქრო იგი“ მ. ცხ. 170r; „დლოთი-დღედ იქაი და ეკაშშე და ეშა-დებ სინაულსა“ მ. სწ. 255,6. იხ. აღკაშშა, განკაშშა, მოკაშშა, შეკაშშა.

კათაკუმეველი-ი უნათლიავი: „დამადგინე მე კათაკუმე-ველთა თანა-კართი ეკლესიასათა“ მრთ. C, ოქრ.-უძღვ. 515; „ესუა... ერთი ასული კათაკუმეველი გარდა ქრისტე“ მ. ცხ. 317r. იხ. კათაკუმეველობა.

კათაკუმეველობა მოუწოდება: „მოკუდა ქალი იგი კათაკუმეველობასა მის შინა“ მ. ცხ. 317r. იხ. კათაკუმეველი.

კათალიკოზ-ი პატრიარქი: „ესე იყო დღეთა ანასტისი კათალიკოზისა სომეხთაჲსა“ ლ. ლ. 125,14. იხ. საკათალიკოზო.

კათალიკოზობა პატრიარქობა; „ზედამდგომელობა ყოველთაჲსა“ „ზედამდგომელობა ყოველთაჲსა, რამელი იწოდების... კათალიკოზობაჲ“ მრთ. C, ხა-მელ. უწყ. 1221. იხ. კათალიკოზი.

კათალიკე საყოველთაო; დედა (ეკლესია): „ქდა რაჲ იგი წმიდისა კათოლიკე ეკლესიასა“ ხაქ. 31,8.

კათნა ხის სასმისი: „(მოველ) ერთი ხოლო პლეკარი და ფიქ და კათნა ერთი ძელისა და სახარებაჲ“ ლომ. 26, 12; „განმზადებენ საგრილობელთა და კათნაჲსა და ბარძიმებსა“ H—2251 226r; „მოეცის მის კათნაჲსა დიდი, აღსებული ღვნითა“ H—2251,226r.

კაკა იხ. ერთკაკა, ცალკაკა.

კაკაზი: „გმაყო კაკაზი“ I, იერ. 17,11.

კაკჩეხა ხმინობა: „გინა შემოსილითა ფრთითა კაკჩეხ-ბაჲ მტრინელთაჲ“ O, სიბრძ. ხოლ. 17,17; „ბრა კეთილ არს კაკჩეხბაჲ ვითა“ Ath.—12, 289r.

კალათ-ი „კოლოფი“, „კარტალი“, „ლანკლა“, კალათა: „შთა[ს]ლვა იგი (ნაყოფი) კალათსა (კოლოფსა M)“ pb.—„შთასლვა კარტალსა“ G, II შქ. 26,2; „შთა[ს]ლვა კალათსა“ G, —„დაგო ლანკლასა ზედა“ M, მსქ. 6,19.

კალამი „ლერწამი“, საწერელი: „ბრა მნებაჲს მელანთა კალამით (ლერწამით) მიწერად ზედა“ III მოგ. 1,18; „დაწერილ არს იგი კალამითა რკინისათა“ მ. სწ. 120,35.

კალაფატი-ი მგმანავი: „ხურთი და კალაფატი... და მენაგენი—ესე იათოზოსისა გასაგებლნი იყვნეს“ მ.-უ. 43,82.

[კალთა] იხ. კალთაკი.

კალთაკ-ი ცოტა კალთა: „შოკუენი კალთაკნი კუარ-თისა მათისანი“ O, II შქ. 10 4.

კალო: „გაწმიდოს კალოთ თჳსი“ მთ. 8,12; „შეიყუარენ მოსაცემელი ყოველსა ზედა კალოსა იტქლისასა“ O, ოფე 2,1; „სახლი მეფისა ბაბილონისანი, ვითარცა კა-ლონი მათულებელისანი დაილწნენ“ O, იერემ. 51,38. იხ. მეკალო.

კამა anethum, feniculum, marathrum: „გებულთა გა-ნიკურნიან სიბრყულე თუალთა თჳსთაჲ, რაჟამს ძოვიან კა-მაჲ“ ბ. კეს.-ექუხ. ლ. 126,28.

კამარა თალი: „რომელმან აღმართა ცანი ვითარცა კამა-რანი“ I, გს. 40,22; „რომელმან ზეცისა კამარათაგან ექსტორა გგენა და გარდმოვთინა თქუნ“ გზ. კვრ.-დაფლ. 99r; „ეცელო... იქმნა ვითარცა კამარაჲ“ თევდრ. 9,19. იხ. კამარელი.

კამარელი-ი კამარიანი: „აღზრთებოდა იგი კამარელად“ ლომ. 19,18. იხ. კამარა.

კამარის-მსგავს-ი კამარისნადირი: „აქუს მას სრბაჲ კამა-რის-მსგავსისა მას კარუსა ცისასა“ O, I ვნა 4,34. იხ. მსგავსი.

კამარ-ი, **კამბენ-ი** კამერი, **გამეშე** II შქ. 14,5; „შეამ-ნეთ... ქურციკი და კამბეშე“ G, —„სამო... ქურციკი, კამბენი“ pb, II შქ. 14,5; „სხოვდა კამბეშეთა თანა“ მ. ცხ. 438.

კამკამბა ელვარება; ლივლივი: „ბრძანებაჲ მისი უგან-გუეთელს არს უფროჲს მახლთაჲსა ორპირისა და უმაღლს არს კამკამბეხასა ელვისასა“ ბალ. 71,22.

კამკამბულ-ი ანკარა, მოლოვლივი: „ვითარცა მცირისა წყაროსაგან მდინარე დიდი და კამკამბულ-ი“ M, ვნთ. 11,10.

კანანარი-ი, **კანანაზ-ი** დიაკონი: „შევიდა კანანარბი კუმევიდ საკუმეველისა“ მ. ცხ. 177r; „ილარიონ კანანა-ზი, აღდგომისა დიაკონი... მოსრულ იყო აქაჲ“ მ.-უ. 41,3.

კანაჲ-ი cannabis: „უბრძანა ძამბა კანაჲსაჲსა მოღე-ბად და შთასუა იგი მის შინა“ H—341,775.

კანდელ-ი, **კანთელი-ი** (კანთლისა) სანთელი: „იყო კან-დელი მნთებარე ბრწყინაულად“ მ. ცხ. 818r; „რადაგა აღართო ხანთელი კანთელისაგან“ ლომ. 101,85; „რო-მელთა აქუნდა კანდელეზი“ Ath.—11,75v.

კანკელი-ი „ბადიე“, ფარდა: „და იყო... კანკელი (ბა-დე pb.) და მროწეულები სუეტის-თავსა ზედა გარემოჲს“ I, იერემ. 52,22; „და იყო ყოველი იგი მროწეულები ას

კანკელსა (ბადესად pb.) მას ზედა გარემოჲს“ I, იერემ. 52,28; „დადგეს უკუანა კერძო კანკელსა და ზე-ვიდეს დასა მას დასულებულსა“ მ. ცხ. 211v; „მისცეს... ასუა ბატი—კანკელი ათორმეტთა მოციქულთაჲ“ მ.-უ. 23,2; „მისცეს... კანკელი საუფლოთა დღესაწაულთაჲ“ მ.-უ. 23,13; „შეიყენეს კანკელი და შეუპყრეს გელო ყრმასა მას“ Q—240, 197. იხ. კანკელი.

კანკელი-ი ცხაური, ფანჯარა, **ბადელი-ი**: „ქმნული კანკელიად ქუეშე საცეცხურისა მის ქუემორე ვიდრე საშოვალდმე მისა“ გაზოლ. 38,4; „სარკუმლით გადმო-იჭრა... კანკელით გამო“ G, მსქ. 5,28; „სარკუმლები

კანკელი“ I, —„სარკუმლინი ბადელინი“ pb, ვნა-41,18. იხ. კანკელი.

კანონ-ი წესი: „ბანონაჲ ეკლესიასა უფროჲს გონებითა პატივ-სცემი“ მრთ. A. ანტ. დ. 27v; „აღასრულებდეს

სამარადისოსა კანონსა“ მუშ. I, 24; „განუსაზღვრა მათ კანონი“ ნახ. 69,17; „იწყუა ლოცვად კანონსა თჳსა“ მ. ცხ. 296v; „თჳსა კანონსა, დიდსა და მძიმესა, ძლიერად აღასრულებდა“ მ.-გ. 20,21. იხ. გა(ნ)კანონება.

კანკარ-ი ჭარბული ვირი, onager, asinus agrestis vel silvestris: „განმელ კანკარნი წყურთსა მათსა“ ფხ. 103,11; „ნადირი ლომთა“ არა კანკარი უღაბნოს“ O, ზირ. 13,28; „კანკარნი დადგეს ველთა ზედა და წოდეს ჭარსა ვითარცა ეშაპნი“ I, იერემ. 14,6; „იყოს ღაბნები... განსაცხრომელ კანკართა და სამოვარ მწყემსთა“ I, ეხ. 32,14; „მოვიდის კოლტი კანკარისაჲ... და მოძოვიან მტელი“ ნილ.—11,451v.

კაპან-ი (კაპნისა) ვიწრო ადგილი ან გზა: „ვალს იგი უვალთა ადგილთა და უკუდრთა და ძნელთა, დაღოთა და კაპან-კაპანთა“ მ. ცხ. 175v; „მობზიოდა კაპანად და ჴინო იქმნა“ Alih.—11,243r.

კაპარ-ი ტყვია: „განქარდეს კაპარი“ O, ეკლ 12,5.

კაპარჭი-ი კაპარჭი-ი საისრე: „განმზადეს ისარი კაპარჭთა მათთა“ ფხ. 10,2; „კაპარჭნი მათნი, ვითარცა სამარტ აღებულნი“ I, იერემ. 5,16; „კაპარჭისა მისსა დამფარა შე“ I, ეხ. 49,2; „კაპარჭნი ისართა მისთანი წარმოაღიერნა“ მ. სფ. 84,21; „დაისრინა კაპარჭნი თჳსნი ეშაპანს“ Ath.—11,175v. იხ. მშვლ-კაპარჭი/კაპარჭი, კაპარჭოსანი, [გეგაპარჭე]. შემშვლკაპარჭი.

კაპარჭოსანი-ი კაპარჭის მტვრითველი, იხ. კაპარჭი.

კაპილონი: „იხილა ვინმე კაბუჯი მონაზონი, შემავალი კაპილონსა“ მ. ცხ. 45v.

[კაპოტე-ი] ფრინველი წელიწად-გამოვლილი (საბა). იხ. კაპოტება.

კაპოტება ფრთების გაცემა: „რეჟამს-ი კაპოტისსა ყარყარი სიბერითა... დატოვიან იგი ფრთითა თჳსითა“ მ. ეფ. ექვს. დღ. 115,9. იხ. კაპოტი.

კარ-ი ბჭეჯა: სამეფო კარი; **კარსეა:** „ლაქვჳ კარი შენი“ მთ. 6,8; „დადგეს კარსა ზედა ქალაქისასა“ G, —„დადგეს შენაგელთა მათ ბჭეთა ქალაქისათა“ M, ასუ 6. 20,4; „განვლენ კარეთი-კარად“ იმ. რომ.-კურთხ. მონ. 156,8; „მოიწინეს კარად“ სნდ. 4,18; „წარვიდეს კარეთი თესეთისათ“ მსკ. 23,4; „ამა წინა კართა-ზედა ბჭისათა... ვინილ“ ეხ.—„ამა ესერა წინაჲ კარსესა მას ეზომასა... ვინილ“ O, ეუეკ. 11,1. იხ. შეკარე; მეკარე, სიკარები, უზნის-კარი, ცის-კარი.

კარაზიდა: „ამეც-ლბილ, ვითარცა სახელ კირჩხიზნი და კარაზიდა“ მ. კებ.-ექვს. დღ. 97,21.

კარავ-ი ტალღარი: „ვიწი დამენოს კარავსა შენსა“ ფხ. 14,1; „კარავნი, რომელნი არა შეიძინენ“ I, ეხ. 33,20; „ალმართონ კარავები მათი თქუნენ შორის“ O, ეუეკ. 25,4; „ქმნა კარავი ერდთა ზედა სახლისა თჳსისათა“ O, ეუდ. 3,5; „ვითარცა კარავი ეწივსა შინა“ I, ეხ. 1,5; „იქმნა მუნ თავისა თჳსისა კარავი“ O, იონა 4,5. იხ. ღაქარავები, კარაველი, კარავობა, მოქარევე, მოქარებობა.

კარან-ი მთავარი; მსაჯული: „მკარანებო იგი ხოფლენ ბნისა სხდა წინაჲ ბირსა მისსა“ O, ესთ. 1,3; „ვითარ შემძლებელ ვარ შე, კარანი, განმითხვად მეუფისა“ ანან.

ებრ. 198,29, „დაჯდა კარანი იგი საყდართა ზედა საწყელისათა“ ვარ. 806; „მის მიერ მეფენი მეფობენ და კარანნი მის მიერ იბყრობენ ქუეყანასა“ Q.—140,128. იხ. კარნობა, საყარ(ა)ნო.

კარაბ-ი: „გარდამოვიდა მეფე... ნავისაჲ ვარაჰად“ Sin.—11,225r; „იხილეს მენავთა მათ დიდი იგი ჳირი, კარაბსა გარდაიცვალეს“ Ier.—140,176r.

კარ[ა]ს-ი (კარსისა) **კარდალა**, ვედრო: „უკუეთუ ყოველნი წარმართნი ვითარცა ნაწუთნი კარსისანი (კარდალისაგან pb.)“ O, ეხ. 40,15.

კარაულ-ი, **კაპრაულ-ი** **ვეირი**, სახედარი: „ზე ჴის ნაშობსა კარაულისასა“ DE, —„ზე ჴის... ეიტუსა ვირსა“ C, მთ. 21,5; „დრტენიდა და გამოდა კაპრაულით შთაჲ“ G, მსკ. 1,14; „ალსუა იგი თჳსა კარაულსა“ ლ. 10,24; „გამოაბას ეწივსა კარაული თჳსი“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 88,12; „უკუეთუ იხილეს კარაული მტერისა შენისაჲ, დაერდომილი ტურთსა ქუეშე“ O, ვამონლ. 28,5; „მკარაული, უკუეთუ უბას ქუე მტრუჲ მისი, აქა და იქი. მიმოვარდების, ძმურის და განსცხრობის“ მ. ცხ. 200v; „დასწინა კაპრაულსა თჳსსა“ G, რიცხ. 22,21; „თი-პყენდა მას კარაული, რომელსა ეყიდა ყოველი აეთილი“ სს. 225r. იხ. შეკაპრაული.

კარაქ-ი რძე: „დაუტევის სხუანი ძუძენი, სავსენი კარაქითა“ მ. კებ.-ექვს. დღ. 129,13.

კარგ-ი: „საბნი სხენან ვეცხლისანი ოქრომთა შედებულნი კარგად“ A—484,816v.

[კარგვა] იხ. განკარგვა.

კარდალა **კარ[ა]სი:** „უკუეთუ ყოველნი წარმართნი... ნაწუთნი კარსისანი (კარდალისაგან pb.)“ O, ეხ. 40,15.

კარდაჭშული-ი კარდახურული: „ყურნი აღივსნენ ორთქლითა მით მსგავსად კარდაჭშულისა სახლისა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 169,28. იხ. ღაჭშული.

კარესი-ი გრძნების მოქმედი: „მეუღლით-მეზღაპრენი... და კარესიმი... დიწუ“ M, II 63ტ 25,19.

კარველ-ი კარვიანი, ღებურული: „მოიხურეს... ექუსი ურემი კარველი“ G, რიცხ. 7,2. იხ. კარავი.

კარვის-ღმა **კარვობა:** „დღესასწაულობად დღესასწაული კარვის-ღმისა“ ეხ.—„დღესასწაულობად დღესასწაულსა მას კარვობისასა“ O, ზაქ. 14,16. იხ. ღმა.

კარვის-ძელი-ი კარვის სვეტი: „მკარვეს-ძელი შენი მიღრეა“ I, ეხ. 32,28. იხ. ძელი.

კარვობა **კარვის-ღმა**, **კარვის** აღმართვა: „დღესასწაულობად დღესასწაულსა მას კარვობისასა“ O, —„დღესასწაულობად დღესასწაული კარვის-ღმისა“ pb., ზაქ. 14,16. იხ. კარავი.

კართ-ი ტყვის ძარღვი: „უბრძანა განქურდობა კართთა მისთა“ ფილიპ. 225r; „კართნი დაკუეონეს კურთსა“ Ath.—11,287r.

კართ(ა)-მცველი-ი კარის მცველი, მეკარე: „და წარიყვანა... სამნი იგი კართ-მცველნი“ I, იერემ. 54,24. [იხ. მცველი.

კართ-საჯველი-ი კარის დასახშავი, კლიტე: „ალმართი

ნეს ზეგნი მისნი და ქართ-საქსეულნი და მოქლონნი მისნი" I, წგნა 2, 6, იხ. საგსველი.

ქართის-დაკუთხა «ძარღუშეჭრილ-ყოფა»: «ქართნი დაჰკუთხენ დიკეულსა მას ჯეგსა მას შიდა» M, — «ძარღუშეჭრილ ყოწ დიკეული ღელესა შინა» G, II შჯ. 21, 4. იხ. დაკუთხა.

კარიდასი squilla: «უფროსი არიელ იგინი კარიდასი-სა და მენიღისისა» ბ. კეხ.-გქუხ. ღღ. 105, 19.

კარკინონ, კარკინო კიბო, cancer: «ღღაჟაცსა ვისმე შვრდა სენი ძლესა, რომელსა კარკინონ ეწოდების და კირჩხიბა» მ. ცხ. 425r; «ყო შვეშელ ვნებისა მისგან, რომელსა ჰქვან კარკინო» Ath.—12, 122v.

კარნაშ-ი, კარნაშარ-ი: «ყო ანტონინოს კარნაშ-ი» H 841, 471; «უბრძანა... ანტონინოს კარნაშ-ი» H—841, 472.

კარნობა მთავრად მყოფობა: «ქარნობასა ლუსიანს-სა ეგეს ქალაქსა» H—841, 427. იხ. კარანი.

კარსე «კარი»: «გამოვიდა კარსესა და გამოვიდა განწესებულნი იგი, და დაჰქენა კარნი ქორისანი მის ზედა და დამ-ჰუღუნა» M, — «გამოვიდა აოდ წინა კარსელ და განვლნა დაწესებულნი და დაჰქენა კარები ქორისაჲ მის ზედა და დაუ-ვლნა» G, მჯ. 8, 23; «აჲ ესერა წინაშე კარსესა მას ეზო-სასა ვითარ ოცდასუთ ოდენ კაც» O, გვგ. 11, 1; «დადგომთა მათითა წინაშე კარსეთა ჩემთა კართა მათთაჲთა» O, — «დადგომასა შინა მათსა წინაშე კართა ჩემთა წინა კართა თანა მათთა» ps., ევგ. 48, 8. იხ. წინა-კარსე.

კარტალი «კოლოფი», «კალათი»: «შთასდვა (ნაყოფი) კარტალსა» G, — «შთასხ იგი კოლოფსა» M, — «შთა-ღვას იგი კოლოფსა» ps., II შჯ. 26, 2.

კარქილონ-ი ცეცხლისფერი ქვა, carbunculo: «გან-შადო შენ ანთრაცი და კარქილონი ქვად შენა» I, ეს. 54, 11.

კარშიკი რგოლი: «შეაბრძნო ეზოები იგი ურთიერთას კარშიკეზითა მით» O, გამოსლ. 26, 6; «რასა ზედა კარ-შეკენი მისნი დაჰსტუალულ არიან» M, იოზ 38, 6; «ჰქენე კარშიკეზი ერგასისი ოქროსაჲ» O, გამოსლ. 26, 5; «კარშიკეზი იგი სახლისა მის შინაგანისაჲ» O, III შჯ. 7, 50.

კასია ღარიბინი, casia: «მური, შტახსი, კასიამ სამკა-ულსაგან შენისა» ევგ. 27, 17.

კასპორიოს kastorios: «ნადირი კასპორიოს —თავ-ჯემელისაჲ» ფილ. XVI, 1.

კასრ-ი ციხე, კოშკი: «მეიწოა წმიდასა მას მახლობლად კასრისა» Sin.—11, 45v.

კასტელ-ი: «გაწმიდნა კასტელში ემმაცოვან(?)» მგგ. 228r.

კატაზანი მცველი: «კატაზანი მერეჲმე არს» ფილ. XII, 5.

კატარაქტი ბუღბუღი, luscinia: «არა შეჰმნეთ... კატარაქტი და ოფოფი» G, II შჯ. 14, 1.

კატარტი ფრთა (ნავისა): «უძუეთუ განტყუეს რამე ქურქელთაგან ნავისათ: კატარტი გინა ძელი იგი აფრისაჲ» მ. ცხ. 156v.

კაფა კრა: «კაფდეს ძელსა» O, IV შჯ. 6, 4. «იქნა სიკუდი-ლი... საღმრთოთაგან კაფდისა მამისა ჩემისაჲ» მ. ცხ. 420r. იხ. განკაფა, დაკაფა, მკაფელი, მოკაფა.

კაცი «ქმარი», «მამაკაცი», «სული», «კაცად-კაცად-ლი»; არაგინ; კაცისტენი, კაცის სიმალღე: «ქალწუ-ლისა, განთბილისა კაცსა» C, — «ქალწულისა, თბილისა ქმარსა» DE, ლ. 1, 27; «კაცი მზრძოლი იყო» M, — «მამა-კაცი მეტამე იყო» G, იხუ 5. 27, 1; «უძუეთუ კაცმაჲნ ერთმან... ცოდოს ცოდვაჲ» O, — «სულმან უძუეთუ ცო-დოს უნებლიეთ» G, ლეგ 4, 2; «დაიდვა გულსა კაცმაჲნ მოყუისსა თჳსსა და ძმასა თჳსსა შეწევინა» I, — «წილეს კა-ცად-კაცი მოყუისსა თჳსსა შეწევინა ძმასა თჳსსა» O, ეს. 41, 8; «კაცი, არა ვარ მათთანაჲ» ლ. 22, 65; «კაცი-მან არა აგრძნა» O, — «კაციმან არა ცნა» ps., იერემ. 41, 4; «კაციმან ცნა ოწყის, სადა იყვნეთ თჳჲნი» O, იერემ. 46, 19; «როგელმე (წვარამე) კაცი ერთ გინა ერთ ჰორთლ აღმოცემის» ბაღ. 46, 40. «ყო განშორებულ ჭეუ-ყნისაგან ვითარ კაცი ერთ» ლმ. 101, 27; «ალიფსა მთაჲ იგი და აღვიდა ხუთ კაცი სიმალღელ» Sin.—86, 250v.

კაცი-ნი სახლისა-ნი «მამანი სახლისანი», «შინა-ური»: «მტერ იყვნენ კაცისა კაცი-ნი სახლისა მისი-სანი» O, — «მტერებ მამაკაცისა მამანი სახლისა მისსა შორისანი» ps., მთ. 7, 6.

კაცი-ნი ქალაქისა-ნი ბრბო, ხალხი: «პრჭეა კაცი თი მათე ქალაქისათა» ფილ. მოც. 81, 8. იხ. განკაცება, ლდაკაცი, ლდაკაცება, ლდაკაცობა, ერის(ა)კაცი, ერის-კაცება, ერის-კაცობა, ერის-კაცობრივი, კაცად-კაცადი, კა-ციება/კაციობა, კაცობრივი, კაცობრივი, მამაკაციობა, საღვდა-კაცი, სერისკაცი, საკაცი, სეფეკაცი, უკაცრული, უკა-ცური.

კაცად-კაცად-ი «თითოეული»; კაცი, ყოველი კაცი, ყოველი ერთი, ცალკეული: «მისცა... კაცად-კა-ცადსა (თითოეულსა C) მსგავსად ძალისა თჳსისა» მთ. 25, 15; «თქვა კაცად-კაცად-მან მოყუისსა თჳსსა» O, იოზ 1, 7; «ალილო კაცად-კაცად-მან ჭურქელი სა-ბრძოლო თჳსი» O, ივდ. 7, 5; «პრჭეა კაცად-კაცად-მან მოყუისსა თჳსსა» O, ივდ. 7, 4; «კაცად-კაცად-ისა თანი დაკრებდა იქნებოდა» რფხ. 167, 34; «დაასობდეს ოთხ-ოთხსა მანასა კაცი-დ-კაცი-დისა მათგანისათჳს» რფხ. 127, 5. იხ. კაცი.

კაცება, კაცობა: «არა განეშორა ღებება ღმრთეებისა მი-სისაჲ კაცებასა მისსა» ზაქ. წიგ. II, 16, 8; «გორენი იგი კაცობისა მისსანი ერთითა პირითა განცხადნეს» იქვე, 15, 85. იხ. კაცი; შდრ. მამაკაცობა.

კაცთ-მოთხე ბირმოთხე: «ნუ თუალთა წინაშე თუალდ-ბით მონებოდ, ვითარცა კაცთ-მოთხენი» ეფხ. 6, 6; «ღმერთმან განაზნინეს ძუალნი კაცთ-მოთხეთანი» ფხ. 62, 8; «აჲ კაცთ-მოთხენი და მიტუნებულნი» მ. ცხ. 22r, იხ. მოთხე.

კაცთ-მოთხე ბირმოთხეობა: «რამთა არა კაცთ-მო-თხეობისათჳს წარწყმდიო სასყიდელი შრომათა შენთაჲ» მ. ცხ. 218; «კაცთ-მოთხეობაჲ მოუღებს ყოველსა ძალსა შინაგონსა» მ. ცხ. 218r; «გონებაჲ აუშაღლდეს მას

შინა და კაცთ-მოყუარე ბასა იწუგედეს" ბაღ. 88,5. იხ. მოთხება.

კაცთ-მოყუარე კაცთმოყვარე: „კაცთ-მოყუარე არს სული სიბრძნისაჲ" **ო.** სიბრძ. სოლ. 1,6; „კაცთ-მოყუარე აბოლთნ არს" ფტატ. 185,9. იხ. მოყუარე, უკაცთ-მოყუარე.

კაცთ-მოყუარება კაცთმოყვარება: „კაცთ-მოყუარებაჲ აქუნენა ივლითს მავლსითჲს" ხაქ. მოც. 27,3; „იხილე კაცთ-მოყუარებაჲ იგი ქრისტესი" მართ. **დ.** ს. გაბ.-მოც. სავ. 91,9; „ისწათს კაცთ-მოყუარებაჲ და მორჩილებაჲ" ოქრ. (?) 101f. იხ. მოყუარება.

კაცის-თავოვანი-ი: „მოადგეს თავსა მისსა (ზღუდისა) საბრძოლი კაცის-თავოვანი" **ს—1141,513.** იხ. თავოვანი.

კაც(ის)-კლვა მოკვლა: „არა კაც-ქლა" **ო.** გამოსლ. 20,18; „ფლობაჲ აქუნდეს კაცის-კლვისაჲ" **ო.** ზირ. 9,16; „იბარვდეთ და კაც-ს-კლვიდეთ და იმრუშებდეთ და ჰფუცვიდეთ ცილსა" **ი.** იერემ. 7,9. „იგინი, რომელნი კაცის-კლვაჲ თანამდებ არიან, იუნჯებენ თავისა თუხისათჲს ძვრსა" **ო.** იგ. სოლ. 1,18; „შეგმყრა ვითემე კაცის-კლვისათჲს" **მ.** ცხ. 428f. იხ. კლვა.

კაცის-მკლველი-ი: „მოსრია კაცი-ს-მკლველი" **მთ.** 23,7; „იგი კაცი-ს-მკლველი იყო დასაბამითგან" **მ.** 8,44; „კაცი-ს-მკლველ, მოწამლე, რომელი არა ღირს სარცხორებად" ფტატ. 340v. იხ. მკლველი.

კაცის-მოყუარე კაცთმოყვარე: „გუარბით ყოვლითურთ წმიდაჲ ეკლესიაჲ თქუა, და მერცხლი — კაცი-ს-მოყუარე ითაგნე ნათლის-მცემელი" ოქრ.-გურიტ. 220,23. იხ. მოყუარე.

კაცის-მოძულე კაცთმოძულე: „გამიბრძია... არა თუ კაცი-ს-მოძულე" **კ.** იერ.-ნათლისდ. 86,6. იხ. მოძულე.

კაცის-მსყიდელი-ი: „მართალსა სჯულ არა უცა არამედ... კაცი-ს-მსყიდელთა, მტყუვართა" **... I ტიმ 1,10.** იხ. მსყიდელი.

კაცის-მჭამელი-ი: „ხუდა მათეს ნაწილად მისლელად სოფელსა კაცი-ს-მჭამელთასა" **მიმოდახლ. 21,4.** იხ. მჭამელი.

კაცის-ფერ-ი: „მამინ ეშმაკი იგი კაცი-ს-ფერ იქნა" **H—241,881.** იხ. ფერი.

კაცობა იხ. კაცება.

კაცობრივ კაცისებრ: „კაცობრივ ვიტყვ" **გალატ. 3, 14.** იხ. კაცი.

კაცობრივი კაცური: „მამაკაცნი ანუ დედაკაცნი, რომელმანცა ქმნეს ყოველთაგან ცოდვითა კაცობრივთაჲ **გ.** რიცხ. 5,6; „განაშორა იგი კაცობრივისა შეწყვეტისაგან" **მართ. D, ს. გაბ.-მოც. სავ. 94,84;** „არცა კაცობრივთა ჯელთა მიერ იმსახურების, ვითარცა მოქმენ ვისამე იყო" **ხაქ. მოც. 17,25.** იხ. კაცი.

კაწახ-ი ისრიბი: „ვითარცა კაწახი კბლითა მივინებულ და კუბლი—თუღლითა" **ო.** იგ. სოლ. 10,28; „კაწახი ყუბინ ყუბილია შინა" **ი.** ეს. 13,5; „არღარა თქუენ მერმშ. მამათა ჭაქეს კაწახი და შეიღოთა კბილი მოპლბქს" **ო.** იერემ.

81,29; „კაცი, რომელი ივლტოდის კაცთაგან, მსგავს არს იგი ყურძენსა მწიფესა, ხოლო რომელი კაცთა თანა აღრეულ იყოს, მსგავს არს იგი კაწახსა უნდლისა" **მ. ცხ. 78v.** იხ. გამოკაწახება.

კაჭი ჯამ-ჭურჭელი, იარაღი: „წარმოიღო... ყოველი იგი კაჭი (ხელნაწერშია „კაღი" **მ. აბ.)** ჭურჭლისაჲ მის" **ო, II მფ. 8,6.**

კაბრაულ-ი იხ. კარაული.

კბენა: „გუგლი ჰკბენდა" **გ, II მფ. 8,15;** „რომელი დარღვედეს ზღუდესა, უკბინოს მას გუგლიან" **ო.** მკლეს. 10,8; „მუნ უბრძანა ეშმაკსა და უკბენდეს მათ" **ო.** ამოს 9,8; „უკუთოუ ურთიერთას იკბინებოდით" **გალ. 5,15;** „ენაჲ შენი უბოროტეს ღრიალისა კბენს" **მ. სწ. 148,14.** „მათ მკალთაჲ და მწერათაჲ მოპსრვიდა კბენაჲ" **სიბრძ. სოლ. 16,9.**

კბენილ-ი ნაკბენი, ნაკემი: „ყოველი კბენილი, მიმხედველი მისი, ცხოვრდეს" **რიცხ. 21,8.** იხ. მკბენარი, მკბენელი.

კბილ-ი: „კბილი კბილისა წილ" **მთ. 5,83;** „კბილი ცოდვითანი შენ შეკმურნენ" **ფხ. 8,8;** „რომელმან ჰამოს კაწახი, მათიხნენ კბილი ი მისნი" **ო.** იერემ. 81,80; „სპეტაკ (არაინ) კბილი მისნი უფროას სძისა" **იბ. რამ.-კურთხ. ისაჲ. და ისაჲ. 70,2.**

კბილღრჭენა: „კბილღრჭენით ჰზრახვიდა მას და ერყოდა" **სხ. 286;** „იგინი კბილღრჭენით ბზრდლუნდინ მის ზედა" **H—241,887.** იხ. ღრჭენა.

კბოდე, კბოდე კვლით კერძო: „მიიბართა... კბოდე სი მას ზღუად (კვლით კერძო ზღუასა **ც.)**" **მრ. 5, 18;** „მიიბართა ყოველმან კოლტმან კბოდე სი მას ზღუად" **ლ. 8,84;** „გარდაიქრნეს იგინი მწუერეალსა მას კბოდე სი სი და ყოველნი განსქდეს" **მ, II 59ტ. 25,12;** „შეკრბეს სჟალნი იგი წმიდათანი მათ კბოდე სი ერთსა ქლემ მის წყლისასა" **სხტ. 149,21.** „კბოდე სი და გევთა... განითხინა და ისხნეს დამუსრვილნი" **სინ.—11,858v.** იხ. კბოდეანი.

კბოდის-პირ-ი ფლატი: „კბოდის-პირსა... დაიდგინან და იქმნიან ბუღმ თუხი" **მართ. S, ოქრ.-გურიტ. 180,1.** იხ. პირი.

კბოდეანი-ი მეჩერი: „ნუუჟე კბოდეანი სი განცვენ" **ხაქ. მოც. 27,17.** იხ. კბოდე.

კდემა «რცხუენა», მორცხვობა, რიდება: „ნუ ჰკდე მთ მას" **მო.—ნუ ჰრცხუენთ მას" G, რუთ 2,15;** „ნუცა ჰკდე მებზინ ჩემ ძლით" **ფხ. 68,7;** „არა იკდი მთ დაცე მას მანი შენსა" **ზირ. 4,28;** „არა ეკდი მებზოლი თავისა თუხისა მოღრეკაჲ" **მართ. A, ანტ. დ. 27v;** „ჰრცხუენოდენ და კდე მებზოდენ, რომელნი ეძიებენ სულსა ჩემსა" **ფხ. 34,4.**

კდემა მორცხვობა, რიდი; ძრახვა, ყუუდრება: „შენ უწყი... კდემაჲ ჩემი" **ფხ. 68,20;** „კდემაჲ დიდ არს ორენისა" **ო.** ზირ. 3,17; „სახელბოროტმან სირცხული და კდე-

მეჲ დაიშვაროს“ **ო**, — „სახელი-ბოროტი სირცხული და ყუფილად დაგიშვაროს“ **ქ**, **წიგ. 6,1.**

კლემენტე — შერცხენილი, მორიდებული: „მტრებუნა და კლემენტე იქმნეს“ **1, იერ. 14,8**; „მტრებუნა-ღო სიკლემენტე იყვნენ ყოველი მტერი შენი“ **1, ებ. 41,11**; „უსწავლულები შენისათჳს არა კლემენტე“ **ო**, **წიგ. 4,30**. იხ. კლემენტე, საკლემენტე, შუკლემ.

კლემენტე სირცხვილი, რიდი: „კლემენტე ბაჲ არავე ვულსემ-ყვეს“ **ო**, **იერ. 8,12**; „მარადე კლემენტე-ბაჲ ჩემი ჩემ წინაშე არს მარადის“ **ფ**, **41,16**. იხ. კლემ.

კლემ — კუთხის: „მოუშინდე საგმარი... ძელი და ქვა კლემ სოთმი“ **მ**, **1, 63**. **29,2.**

კლადარ-ი: „დავმკლარე მე ყოფთა (საყოფელთა) თანა კლადარსათა“ **ფ**, **119,5.**

კლადელი — „ზღუდე“: „მიიქცია ეგეჲ ბირი თჳსი კლადელ“ **ო**, **IV მთ. 20,2**; „განზომა კლადელი იგი ტაძრისაჲ“ **ეზ. 40,5**; „განაღდე შენად კლადელ და განსვდე მისგან“ **ო**, **ეზ. 12,5**; „დავარდო კლადელი მისი“ **ო**, **ეფ. 6,5**; „ღმრთეული მანებითა კლადელსა“ **მ**, — „შემშუკლო მანათა ზღუდესა“ **გ**, **მსჯ. 16,18**. იხ. სამკლადელი, შუგლადელი.

კლადონ-ი „ნაძოვანი“; ნაძებანი ადგილი: „განვიღო მოწოდებოთ თჳსით წიად გვესა მას კლადონისასა“ **ც**, — „გამოვიღო მოწოდება მისთა თანა წიად გვესა მას ნაძოვანსა“ **DE**, **ო**, **18,1.**

კლავ-ი იხ. მკურის-კევი.

კლავრ-ი: „დაითრგუნოს მობელი იგი, ვითარცა-თგი დაითრგუნოს კალოჲ კლავრითა“ **1**, **ეფ. 25,10.**

კლეთა „კეთილ(ის)-ყოფა“: „მკეთილი მყოფი მე უფალ-მან“ **მ**, — „მკეთილი უფალმან შე“ **გ**, **მსჯ. 17,18**. იხ. განკლეთა.

კეთილ-ი „ქველი“, „შუენიერი“, „უემჯობესი“, „სულ-ნელი“, „კარგი“; საბატო; მხნე; საამო; „ნანარი“: „მკეთილი გიყოს შენ“ **მ**, — „ქველი გიყოს შენ“ **გ**, **II მთ. 20,5**; „სულსანი იყო... კეთილ ხილვითა“ **1**, — „სუსანი იყო... ხილვითა შუენიერ“ **ო**, **დავ. 18,31**; „მკეთილ-მცა ყოფილი იყო მისა“ **ც**, — „უემჯობეს იყო მისა“ **DE**, **მთ. 23,24**; „სასაჲ შენი ვითარცა ღვთაჲ კეთილი (სულ-ნელი)“ **ქ**, **ქება 7,9**; „პოვეს ბოროტნიცა და კეთილ-ნიცა“ **მთ. 22,10**; „იყო კეთილ ხილვითა და შუენიერ პირითა“ **ო**, **დავ. 22,17**; „მკეთილ არს ისრაელისა ღმერთი“ **ფ**, **72,1**; „მკეთილი კეთილითა და ბატონისთა შენებულ არს“ **ლ**, **21,5**; „ღვთაჲ კეთილი არა განირყუნის ცვა-ლებითი ცვალებად“ **მრო. D**, **ხ. გვ. 3-ოც. ხაქ. 101,15**; „მკეთილსა პურსა ჩინებულ ვართ“ **ფოკა 340v**; „მე ვარ მკეთილი კეთილი“ **ო**, **10,11**; „ყოველმან კაცმან კეთილ ღვთაჲ პირველ ამსაბურის“ **ც**, **ო**, **2,10**; „ენამან მესამე მან დღეაჲდნი კეთილი განსდევნა“ **ქ**, — „ენამან ორის-მეტყუელმან ღვთანი ნანარი განაღდა“ **ო**, **წიგ. 28,19.**

კეთილ-ი სიკეთე, სამშვენიერი: „დავსხა კეთილითა“ **ლ**, **1,52**; „სახლები მის საესისა ყოფილთა მით კეთილითა“ **ქ**, **II მთ. 8,11**; „საუწყენი მათნი აღვასენ კეთილითა“ **ო**, **ფ. ხოლ. 8,21**; „კეთილისა მას შენსა თანამოთაჲლ გემნეს შენ“ **ო**, **წიგ. 8,10**; „მკეთილსა ქუეყანისაჲ მკემ-ღეთ“ **1**, **ეფ. 1,20**; „ხილვანა მას კეთილისასა მიკრბე-

ბოდა სიმრავლენ დიდა“ **რიგ. 187,25**. იხ. არა-კეთილი, კეთილენება, კეთილობა, სასვეთილობა, სიკეთე, უკეთესი, უკეთური, ქმნულკეთილი.

კეთილად კარგად, მხნედ: „მკეთილად წინასწარმეტყულებდა“ **მთ. 15,7**; „მკეთილად სიტუ“ **ლ**, **20,29**; „მკეთილად ვიდრემე იტყეს ესაი“ **ქ**, **იერ. 23,18**; „მკეთილად ეზნა“ **ო**, **ეფ. 22,16**; „მე მკეთილად უწყი“ **ფლტ. 148,28.**

კეთილად-აღმომდინარი მშვენიერად აღმომცენარი: „არა მოცალე იყოს... წყარობისათჳს კეთილად-აღმომდინარისა“ **მ**, **ც. 79r**. იხ. აღმომდინარი.

კეთილად-განგებულე: „მკეთილად-განგებულე ბაჲ განკარგა ქუეყანისა სომხითისაჲ“ **წიგ. 68,15**. იხ. განგებულე.

კეთილად-მსახური — კეთილმსახური: „ღვს მენ მახლო-ბელად მტრულად-მსახური იგი დედანი“ **ანდ. 1-ანტ. 297,14**; „კაცი იყო... კეთილად-მსახური“ **ხაქ. მოც. 10,2** იხ. მსახური.

კეთილად-მსახურება კეთილმსახურება: „გონდებოდეს კეთილად-მსახურებთ ღმრთისა მიმართ“ **ხანტ. 124, 11**. იხ. მსახურება.

კეთილად-სახწაულოვანი — იხ. სასწაულოვანი.

კეთილად-ქცევა სწრაფი მოძრაობა, სისწრაფე: „მკეთილად-ქცევათა მოისპის შეურაცხება“ **ო**, **იგ. ხოლ. 14,24**. იხ. ქცევა.

კეთილად-შეწავება მარჯვედ შერევა: „მკეთილად-შეწავებებისათჳს მის აღვილისა“ **ფ. 20,16**; „პოვეს აღვილი კეთილად-შეწავებულ“ **ფ. 19,14**. იხ. შეწავება.

კეთილად-განგებულ-ი ნეტარსენებული: „ფრიად საყურელი და საკუთარი კეთილად-სენებულისა დავით კურაპალატისაჲ“ **ი-ე. 16,1**. იხ. ვსენებული.

კეთილ-დიდ-ი „სრული ისაკითა“: „ერსა, დიდსა და მრავალსა, კეთილ-დიდსა“ **გ**, — „ერსა, დიდსა და ძლიერსა და კაცთა სრულთა ისაკითა“ **ქ**, **II მთ. 9,2**. იხ. დიდი.

კეთილგნება „განშუება“: „მკეთილგნებთს და არა იყოს შემამინებელ“ **ქ**, — „განაშუებას და არავინ იყოს მაფრთხობელ მათა“ **ო**, **იერ. 20,10.**

კეთილით(ა)-მძლე მარჯვედ მომრევი: „დადათუ ხარ კეთილითა-მძლე“ **ფლტ. 187,25**. იხ. მძლე.

კეთილის(ა)-საქმე: „ხოლო კეთილისა-საქმესა და ზიარებასა ნუ დაიფიცებთ“ **პეტრ. 12,16**. იხ. საქმე.

კეთილის-მოქმედი კეთილმსახური: „უფლო კეთილის-მოქმედო“ **მსჯ. 41,9**; „მკეთილის-მოქმედი“ **ო**, **წიგ. 12,2**. იხ. მოქმედი.

კეთილის-მოძულე კარგის მოძულე: „იყვნენ კაცი... უზავი, უმშვედებელ, კეთილის-მოძულე“ **II ტიმ. 2,2**. იხ. მოძულე.

კეთილის-მოძღუარი — კარგი დამრიგებელი: „ფრთხილ იყვნდ... კეთილის-მოძღუარ“ **ტიტ. 2,2**. იხ. მოძღუარი.

კეთილის-მყოფელი—კეთილის მოქმედი: „უპყრეთ კეთილის-მყოფელთა თქვენთა კეთილსა უყოფდეთ“ **ლ. 6, 35**; „უტალობდე უფალსა კეთილის-მყოფელსა ჩემსა“ **ფხ. 12, 6**; „ჰმასხურებ მათ ვითარცა კეთილის-მყოფელთა“ **ფლკტ. 138, 29**. იხ. მყოფელი.

კეთილის-ქმნა **«კეთილ(ის)–ყოფა»**: „კეთილ-ქმნე წყალობად ესე“ **მო. — კეთილ-ყოფა წყალობად შენი“** **გ. რუთ 3, 10**. იხ. ქმნა.

კეთილ(ის)–ყოფა **«კეთილის-ქმნა»**, **«კეთება»**: „კეთილ-ყოფა წყალობად შენი“ **გ. — კეთილ-ქმნე წყალობად ესე“** **მო. რუთ 3, 10**; „კეთილი მყოფე უფალმან“ **მ. — მკეთილი უფალმან მე“** **გ. მტ. 17, 18**; „აბრაჰამს კეთილსა უყოფდეს მის ვაჟს“ **ო. დაბ. 12, 16**.

კეთილის-ყოფა **კეთილმოქმედება**, **სიკეთის ქმნა**: „განისწავლო იგი... სიტყვითა და შეუღლითა წინადაწარმეტყუელთა კეთილის-ყოფითა, თქუმიითა და გუგუმიით“ **გ. რ. ანტ.-შობ. 229, 25**; „დაიფიწყეს მათ კეთილის-ყოფანი ღმრთისანი“ **ფხ. 77, 11**. იხ. ყოფა.

კეთილობა **სიკეთე**: „განვიღუდე მათ ზედა ბოროტებად მათა და არა კეთილობად“ **ი. იერემ. 44, 27**; „დავამტკიცე თუალნი ჩემნი მათ ზედა კეთილობით“ **ი. იერემ. 24, 6**; „ჰელი ღმრთისად ჩემისად იყო ჩემ თანა კეთილობით“ **ო. ნემ. 2, 8**. იხ. კეთილი.

კეთილწესებულ-ი **«განგებული»**: „სუფთა შეენიერისა კეთილწესებულ იქმნების“ **ქხ. — საკარნონი გონიერთანი განგებულ არიენ“** **ო. ზიარ. 10, 1**.

კეთრი **«კეთროვნება»**, **lepra**: „და იყოს გარსსა ზედა ფერისა მისისასა მიხებაჲ კეთროსაჲ“ **გ. — და იყოს გორცსა ფერისა მისისასა სახე კეთროვნებისა“** **ქხ. II ზ. 13, 2**. იხ. განკეთროვნება, კეთროვანი, კეთროვ(ა)ნება.

კეთრო(ვ)ანი **«განბოკლებული»**, **კეთროთა შეპყრობილი**: „მოეგებოდეს მას ათნი კეთროვანი კაცნი“ **DE. — შეეშთვნეს მას ათნი კაცნი განბოკლებულნი“** **ც. ლ. 17, 12**; „განავლდინონ ბანაკისაგან ყოველი კეთროანი“ **გ. რაცხ. 5, 2**. იხ. კეთრო.

კეთროვ(ა)ნება **«განბოკლება»**, **«კეთრო»**: „განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ იგი“ **DE. — განეშორა მას განბოკლებაჲ იგი“** **ც. მტ. 1, 42**; „განწმიდნა იგი კეთროვნებისა მისგან“ **მთ. 8, 3**; „კეთროვნება გამოაჩნდა შუბლსა მისსა“ **მ. II ნტ. 26, 19**; „და იყოს გორცსა ფერისა მისისასა სახე კეთროვნებისა“ **ქხ. — და იყოს გარსსა ზედა ფერისა მისისასა მიხებაჲ კეთროსაჲ“** **გ. მტ. 13, 2**. იხ. კეთროვანი.

კეიხარი **მეფე**: „წეს არს ხარკისა მიცემაჲ კეისრისა“ **ც. მთ. 22, 17**; „მიეცით კეისრისაჲ კეისარსა“ **მტ. 12, 17**; „შეუფდეთ თაგისა შათისა ირჩიეს კეისარი“ **მთ. 5, 4**. იერ.-აღდგ. 156, 30; „მოიწია პრეფარტაცი იგი დიდისა მის კეისრისა“ **რთხ. 167, 26**.

კეკელა: „მე ვნახე ეგე, რომელ კეკელასა ღვრისა სუბოლა“ **მ. ცხ. 177r**.

კეკელუც-ი: „კიდობანნი ისი, ვარეთ კეკელუცნი, ჩუენ ვართ“ **(ბ), ბაღ. 24, 18**.

კელაბტარი **ი** **ცვილის სანთელი დიდი ზომისა**: „მისცეს იკონომოსსა... სასყიდლად ქორაქანდელთა... და კელაბტართა“ **ე.-გ. 28, 17**; „შთამოვიდა მსაჯული იგი კელაბტრებითა... თჳსსა ეზოდ“ **H—341, 500**.

კელარი **ი** **(კელრისა) მწე**: „უკუეთუ ზეთი აქლდის, კელარი დაიუბნის და ამცნის განმართებაჲ“ **ე.-გ. 37, 12**; „შეწუბ (თვეზი) ტაფითა და წარიღო და მიუთუღლა იგი კელარსა“ **მ. ცხ. 424r**. იხ. საკელრო.

კელინი **ი** **სენაკი**: „თჳსთა კელინთა წარმგზავნიან“ **ე.-გ. 85, 26**.

კელობა **კოკლობა**: „იგი კელობდა ბარკლითა მით“ **ო. დაბ. 82, 21**; „ვიდრემდე თქუენ ჰკელობდეთ“ **ო. III მგ. 18, 21**; „კელობდეს ალაგთა მათთაგან“ **ფხ. 17, 46**; „ლომით კელობდა ფრვითა, რამეთუ აღესვა მას ჩნდმ და შეუღდა წალად“ **ხხ. * 867v**. იხ. აღკელობება, მკელობელი, მკელობარი, მკელობრება.

კემზა **კეფა**: „აქუნდეს მათ საფარველად კემზაჲ, რომელი იგი შედგმულ არს ძუალებითა და იოგებითა მრავლითა“ **გ. რ. ნოხ.-კაც. აგებ. 227, 25**.

კენდინარი **ი** **ასი ლიტრა ოქრო ან ვერცხლი**: „თორნიკ... უფროჲს ათორმეტისა კენდინარისა მოიღო განძი ოდენ“ **ე.-გ. 20, 81**.

კენდო **კაბა**, **გრძელი ტანსაცმელი**: „ემოსა მის... მცირე რაჲმე კენდოჲ ძუელი“ **მ. ცხ. 248r**.

კენდონ-ი, **კინდონი** **ბეჭებზე მოსასხამი**: „ბეჭთა მისთა იყო მცირეჲ კენდონი დანაკის-კულისა ფურცლისაჲგე“ **ლომ. 48, 82**. „მცირეჲ კინდონი იყო მჭართა მისთა“ **Sin.— 8, 95r**.

კენტარი **ი** **კენდინარი**: „მისცა მან ებსკოპოსსა სამი კენტარი ოქროჲ“ **ლომ. 82, 23**; „არს... ჰრომეებრ ათორმეტ კენტარი“ **Sin.—11, 264v**.

კენჭ-ი: „საკაცხელ არს გონიერთა კაცთა კენჭებითა მღერაჲ“ **A—92, 727**.

კერაკ-ი **კერია**, **ცეცხლის ადგილი**: „კერაკნი საცეცხლენი ღვეს წინაშე მისსა“ **ი. იერემ. 26, 22**; „ცეცხლსა, რომელი იყო კერაკსა ზედა“ **ო. იერემ. 26, 22**; „დასხენით ეგე კერაკთა ზედა“ **H—341, 600**.

კერატ-ი **რკო**: „უნებნ განძდება შეუცლისაჲ კერატთა მათგან, რომელსა ჰამედ ღარნი“ **მთ. 5, ოქრ.-უძღვ. 518**; „ბარაჲ აქუნდა, რამდნა ჰამეს, გარნა კერატი და ზოგჯერ გურკაჲ“ **ხხ. * 214v**; „რქაჲ იგი, რომელ არს კერატი“ **Ath.—11, 221r**.

კერატი **წვრილი ფული**: „გამოართვა ბერსა მალაქი, რომელსა შინა იღუბა... სამი კერატი ოქროჲ, და გამოიღო პირისაგან ნაჭერი მესამელი კერატისაჲ“ **მ. ცხ. 807v**.

კერეონ-ი, **კეროვანი-ი** **(კეროვნისა) დიდი სანთელი ცვილისა**: „წარმგზავნეს ქალაქმან და ებსკოპოსმან კერეონებითა და საკუმეველითა“ **მ. ცხ. 410r**; „ჰკრთვნითა აღნთებულთა და საკუმეველითა სულნელითა აღვიხუენით პატრიოსანი ძუღლი“ **შუშ. XIX, 9**.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

კერვა კერვა, თხზვა: „რამათი ისწავს მისგან კერვამ სიწავსაჲ“ **მ. ცხ. 72**; „ვითარ ჭერ-არს კერვამ მისი (სიწავსი)“ **მ. ცხ. 483v**. იხ. განკერვა, დაკერულია კერული; შეკერავი, შეკერვალი, საკერავი, უკერველი, შეკერვა.

კერსაბმელი-ი «კრეტსაბმელი»: „აჲა ესეჲა კერსაბმელი (კრეტსაბმელი O) და სუბეგები გარემო ეზოსა მას“ **I. ეფეჲ. 40,17**. იხ. საბმელი.

კერმა სპილენძი, ფული; «კელი»; «ბილენძი»: „დასდებდა კერმასა ფასის შესაწირავსა მას ზედა“ **C. — დასდებდა რვა ლნა ფასის-საცავსა მას DE, მრ. 12,41**; „კერმის-მსყიდელთა მათ დაუთხია კერმამ“ **DE, — „ბილენძი თესლის-მოფარდელთა მათ განუბნია“ C, თ. 2,15**; „გამოიბარენ კერმასა“ **მ. ცხ. 374v**; „შეგერიბე თავისა შენისა კერმასა... და გიკმდეს წარსაგებულად“ **მ. ცხ. 171v**. იხ. შეკერამე.

კერმის-მსყიდელი-ი «თესლის-მოფარდელი»: „მკერმის-მსყიდელთა მათ დაუთხია კერმამ“ **DE, — „ბილენძი თესლის-მოფარდელთა მათ განუბნია“ ი. 2,15**. იხ. მსყიდელი.

კერმის-მცვალებელი-ი «მეკერამე»: „ბოვია... კერმის-მცვალებელი, რამეთუ სხდეს“ **C, — „ბოვია... მეკერამენი მსხდომარენი“ DE, ი. 2,14**. იხ. მცვალებელი.

კერპი-ი «ქანდაკებული», «გამოქანდაკებული», სახე, ხატი, გამოღონობილი, ღმერთი, «მსგავსება»: „შექნა იგი კერპად გამოხერიალად“ **M, — „ქნა ქანდაკებულიად და გამოღონილიად“ G, მსჯ. 17,4**; „რომელნი-იგი ესენ კერპთა“ **I, — „რომელნი ესავთ გამოქანდაკებულითა“ O, ეხ. 42,17**; „შეწირეს მსხუერპლი კერპისა მის“ **ხაქ. მოც. 7,41**; „არა იქნენ თავისა შენისა კერპი“ **O, გამოსლ. 20,4**; „კერპები შემუსრა წულილად“ **II 63ტ. 24,7**; „თაფლანის-სცეს კერპსა მას“ **ფხ. 105,18**; „მოხულად სატფურებასა მის კერპისა სა, რომელი ამზარათ ნაბუქოდონოსორ“ **I, დან. 3,2**; „ხატები კერპებისა მათისა დასწუა ცეცხლითა“ **M, II 3ჯ. 7,25**; „აქუნდა შეუნიერებაჲ კერპთაჲ“ **რთფ. 176,40**; „აღიბუნეთ კერპნი გვეუცხოთისლთან“ **O, დაბ. 25,2**; „ხუცა იქმთ თავისა თქუენისა კერპთა, გამოქანდაკებულთა მსგავსად ხატისა“ **M, — „ნუ... იქმთ თავთა თქუენთად მსგავსებასა, წახნაგებულსა ყოველსა ხატსა“ G, II 3ჯ. 4,16**. იხ. კერპობა, მეკერპე, ნაერპავი, საკერპო.

კერპთ(ა)-მსახური-ი: „ნუ თინა-აღერგვით მეძავთა და არა თუ ყოველთა მეძავთა ამის სოფლისათა... გინა კერპთ-მსახურთა“ **I კორ. 5,10**; „კერპთ-მსახური იყო ქალაქი იგი ყოველი“ **ანდ.-ანატ. 306**. იხ. მსახური.

კერპთ-მსახურება: „ივლტოდეთ კერპთ-მსახურებთ-საგან“ **I კორ. 10,14**; „სულმყარლობაჲ კერპთ-მსახურებთ-საგან კაცთაგან განწმიდა“ **გვ. კვპრ.-ადგ. 227,2**. იხ. მსახურება.

კერპობა შეწირვა, მსხვერპლის მიტანა: „ხმ სატურისაჲ არს მათ თანა, რომელნი კერპობენ მას ქუეშე“ **O, ზორ. 34,7**. იხ. კერპი.

კერტი-ი კლერტი: „დაუბრგვის კერტი იგი ტენისაჲ მის ცული“ **ფიზ. XVII, 18**.

კერტვა იხ. შეკერტვა.

კერული-ი დაკერებული: „იქნენ თავისა შენისა კერპნი კერულინი“ **ეფეჲ. 18,16**. იხ. კერვა.

კერძი-ი «ნაწილი», მხარე: „არა არს მათი კერძი“ **G, — „არა უცნაწილ“ M, II 3ჯ. 14,27**; „არცა იბოვა კერძი, რომელიმცა იძლია“ **ვრდ. 88,10**.

კერძო «ზოგი», «ნაწილი», «ნახევარი», $\frac{1}{2}$, მხარე, ხევდრი: „უჩუენა მას მიერ კერძოჲ რამეჲ ერისაჲ“ **G, — „უჩუენა მას მიერ ზოგი რაოდენიმე მის ერისაჲ“ pb., რიცხ. 28,41**; „რომელ არს კერძოჲ რამეჲ უღაბნოსაჲ“ **G, — „რომელ არს ნაწილი უღაბნოსაჲ“ pb., რიცხ. 28,6**; „მოუწოდა... კერძოსა ტომისაჲ მანასის“ **G, — „შეკრიბნა... ზოგისა ნათესაისა მანასისნი“ M, ისუ 5, 28,1**; „კითარცა შეხვდეთ კერძოსა წყლისა იორდანისასა“ **G, — „რავამს შეხვდეთ ზოგსა წყალსა იორდანისასა“ M, ისუ 5, 2,8**; „ორ წყრთა და კერძო (სიგრძე მისი)“ **O, გამოსლ. 25,10**; „ნუ განმიყვანებ მე კერძოთაგან დღეთა ჩემთაჲსა“ **ფხ. 101,25**; „უითარ მივლეს მილიონის კერძო ერთი“ **თომა მოც. 17,12**; „შერეული ზეთითა კერძოთა მათ გუერდოსათ“ **pb., — „აღსურული ზეთითა ნახევრითა ღორბაქოსათ“ G, რიცხ. 15,9**; „დაყენა მას შინა ეთარ კერძოჲ ემისაჲ“ **Sin. — 11,189r**.

კერძო (ზზ./თნდ.) მხარეს; —კენ; «მიმართ»: „მომიყვანა მე ჩრდილოდ კერძო“ **O, ეფეჲ. 40,20**; „ჩუენ კერძო არს“ **მრ. 2,40**; „რომელ-იგი არს ერთ კერძო აგარაკსა მას მისსა“ **დაბ. 23,9**; „აღმართეს ძელი იგი ბლუარით კერძო“ **დ.-დ. 180,2**; „მეღობარც მარჯუენით კერძო“ **მრ. 16,5**; „აღიხილენ თუალნი შენი ზღუად კერძო“ **pb., — „აღიხილენ თუალნი ზღუად მიმართ“ G, II 3ჯ. 2,27**.

მიერ კერძო იმ მხარეს, გაღმა: „ჩუენ მიერ კერძო ამის ქალაქისანი ვიყოფოდეთ“ **ანდ.-ანატ. 287**. იხ. ერთკერძო, ერთკერძო, ზემოკერძო, თავით-კერძო, [კერძო-თვე], მარცხენით კერძო, მარცხენით კერძო, მარცხლ კერძო, მის-კერძო, ორკერძოთე, საღმრთო-კერძო, ქუეით-კერძო, მხაკერძო, წიაღკერძო, წიაღკერძო, წიაღმოკერძო, წინაკერძო.

კერძო-დაკონ-ი: „მკერძო-დაკონ მან, რომელი დგას კართა ზედა ეკლესიისათა, არა უტევა იგი შესვლად“ **მ. ცხ. 82r**. იხ. დიკონი.

კერძო დღესასწაული-ი რომელიცა დღესასწაული: „ნამცა ვინ უკუე განგიკითხავს თქუენ საჰმლითა და სასუმლითა გინა კერძო დღესასწაული-საგანთა, გინა თესთავითა, გინა შაბათობითა“ **კოლ. 2,16**. იხ. დღესასწაული.

კერძოთე იხ. კერძო; შდრ. ორკერძოთე.

კესტი-ი: „მოშართუეს ჩუენ აღუქმანდრამათ... კესტითა ზეთი, დაგოზილი ცარცითა“ **Ata. — 12,181v**.

კესტი-ი ურდული: „აღუდო კესტი... და მოჰმუსრვიდეს წვეთა წმიდითა მათ“ **ანდ.-ანატ. 225,27**.

კესტი-ი გვერდი, კაბდორნი: „რავამს აღმოიკითხის ივლი სამი კესტი ანუ ოთხი“ **O, იერემ. 24,28**.

კესტი-ი თიხა, თიხის ჰურგელი გამომწვარი, კრამიტი: „განგმა ეთარცა კესტი ძალე ჩემი“ **ფხ. 21,16**; „კითარცა ვინ განკერავნ კესტი, ვერც არს, რომელი ასწავებდეს უგუნურსა“ **O, ზორ. 22,7**; „უერკნი: ზოგი რომელიმე მოიღოს მღვდელმან წყალი წმიდაჲ ცხოველი ჰურგლითა კესტისაჲ“

თა* G, რიცხ. 5,17; „მურვერი ქვეცისაჲ, რომლითა შეიგბოს იგი, შეიმოსრენ“ M, ლევით. 5,28; „პოვა ქვეც დაწერილი... რომელსა ზედა ეწერა ესრეთ“ მ. ცხ. 181v; „გამოცხვარი ცეცხლითა ქვეც დაიდგამს უმეტეს ქვისა“ მ. ცხ. 352v; „ბრძანა... ქვეცითა ღრესაჲ და სუბტაჲ“ Sin.—11,281 r. იხ. შეგვეც.

[კეცა] იხ. გარდაკეცა, შეკეცა, წარკეცა.

-კეც-ი -მაგი: „ორ ქვეც იქუს შესაძინელი“ მ. ცხ. 88r. იხ. სამკეცი, სამაკეცი, ტყვეკეცი.

-კეცად: „ორ ქვეც და სა მკვეცად ღვიან (ქაბუანი) გულ-მოკრობით“ ი.ე. 34,9. იხ. ასკეცად.

კეცის-ჭური, კეცის-ჭურჭელი: „გუაქუს ჩუენ საფასჲ ესე ქვეცის-ჭურჭელითა“ II კორ. 4,7; „შევეცემან, რაჲმს ქმნა ქვეცის-ჭურჭელი და შედგის იგი საცხობელ-სა, საწმით შეუდგის ქუეშე მისა და არა ფრიად აღუდგის, რადთა არა დილიწოს ქვეცის-ჭური“ მ. სწ. 308,38-35. იხ. ჭური/ჭურჭელი.

კეცლობი-ი რბილინიკარიანი: „სხუსა თესლისაგან (არს) კუალად, რომელსა-იგი ჰრქვან კეცლობი, ვითარცა სახედ კირჩხინი და კარაბიდაჲ“ ბ. კეხ.-იქუს. დღ. 97,20. იხ. ლბილი.

კიბე: „კიბენი აღმართებულ იყვნეს ქუეყანით“ O, დაბ. 28,12; „შეღნი კიბენი აღვიდოდეს მის ზედა“ O, ეზგა. 40,22. იხ. ღვიბული.

კილარ-ი „გარშამაგი“: „დააღმა მათ კილარებო“ G, — „ლაპტრა მათ ვარშამაგებო“ O, ლევით. 8,13; „თავთა თქუენთა კილარი არა მოივადოთ“ G, — „თავსა თქუენსა არა აღივადოთ ვარშამაგო“ O, ლევით. 10,6; „კილარი სელისა გარე მოივდეს“ G, — „ვარშამაგო სელისა დაი-ბუროს“ pხ.; ლევით. 16,4.

კიდე „ბაგე“, „საქიდური“, ნაბირი, პირი, კუთხე, მხარე; კალთა; „კუთხი“: „რომელ-იგი არს კიდეცა ზედა მდინარისა მის არონისაჲ“ M, — „რომელ არს ბაგესა თანა ნალურავისა არონისაჲ“ G, II ზგ. 2,30; „აღიშნოს... ვიღრე ბქედმდე კიდეცათა“ O, — „აღუშნოს... ვიღრე ბქედმდე კუთხისა“ pხ.; იერემ. 31,38; „ვითარცა ქშამა, რომელ არს კიდეცა ზღუსაჲ“ M, — „ვითარცა ქშამა ბა-გეთა ზედა ზღუსაჲ“ G, ისუ ნ. 11,4; „იგო იქმნა თავ კი-დეცა (საქიდურთა DE)“ მთ. 21,42; „მოვიდა კიდეით ქუეყანისაჲ“ მთ. 12,42; „შეჭამოს კიდეითგან ქშამანი-საჲთ. მიკიდედმდე ქუეყანისა“ I, იერემ. 12,12; „ვიდო-და იგი ზღუ-კიდეცა“ მთ. 4,18; „შეკრიბნა იგინი კი-დეცა მის მდინარისაჲ“ O, I ეზრა. 8,48; „უფალმან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდეცა სოფლისანი“ O, იგ. ხოლ. 8,26; „ჩუენ ვიყვენით კიდეცა მის სამოთხისაჲ“ I, დან. 13,38; „ბრძანა პროარადვისა ვინცმეა ყოველთა კი-დეცა უფლებისა მისისაჲ“ ატმ. 96,14; „გუყრნეს კიდე-ნი სამოსელთა მისთანი“ O, ესთ. 15,6; „აქმნენ მას კი-დეცა ოქროსანი თხზვით გარემო“ O, გამოსლ. 25,24; „მოიღოს კაცმან კორცი წმიდაჲ კიდეცა სამოსლისა თუხი-საჲ“ ანკეა 2,12. იხ. ზღუ-კიდე, ზღუ-კიდელი, მდინარის-კიდე, საქიდური, უკილარი, ცისკიდე.

კიდე (ზზ). ცალკე; განზე: „რადთა კიდე ზაეისუფლად თუხი მონასტერი აღიშენონ“ ი. გ. 90,6; „რადთა კიდე შე-ქამიშვიდენ ბურსა“ ი.ე. 28,28; „მონაზონი იგი არს, რა-

მელი ყოველთა კაცთაგან კიდე იყოს“ H—622,23r. იხ. კიდეგან.

კიდე (თნდ.) გარდა: „თუხისა ენისაგან კიდე არცა მან იცოდა, არცა მან“ ი.ე. 51,27.

კიდეზა ტვირთვა, ჩამოკიდება: „უკიდა რაჲ სფირი-ღებითა კეცი“ მ. ცხ. 138v; „უკიდა უკუე ზედა კერძო ცხედრისა მის ჭრბალი ძისა თუხისაჲ“ მ. ცხ. 159r; „უკი-და მის თუხი იგი ჭუარი“ ი. 19,17.

კიდეზული-ი ჩამოკიდებული: „ნუ გაქუს სენასა შინა შენ-სა მეტა სამოსელი ზე კიდეზულად“ მ. ცხ. 178r. იხ. ი(ღ)კიდება, გამოკიდება, განკიდება, გარდაკიდება, გარდა-მოკიდებული, დაკიდება(ული), დამოკიდება, მოკიდება, შე-კიდება, ჩამოკიდება, წარმოკიდება; შდრ. კიდეა.

კიდეგან განაპირას, ცალკე: „კიდეგან იხილნა დედანი იგი“ ბალ. 126,33. იხ. კიდე.

კიდელ-ი იხ. კიდე; შდრ. ზღუ-კიდელი.

კიდე-ქმნა/ყოფა გაცლა, გავარდნა; განდგომა: „კი-დე-ქმნენ ქუეყანისაგან“ მ. ცხ. 305r; „სამოთხისაგან კი-დე-ქმნა“ მ. ცხ. 112r; „გუამი არავე კიდე-ვარს გან-გებისაგან მათისა“ გრ. ნახ.-კავ. აგებ. 171,17; „ნუცა კი-დე-ქმნენ ეკლესიისა შენისა ზიარებისაგან“ დამ. 46,26.

კიდექმნული-ი განდგომილი: „იყოფოდა... დაკლებული და კიდექმნული ორთაგანვე ცხორებათა“ ბალ. 119,9. იხ. ქმნა, ყოფა.

კიდეა: „შთასდებელი იგი მას კიდეა ვნ“ DE, ი. 12,6; „უიო არს მადური ისი სადღოჲ, რომელი კიდეა ვს“ მ. ცხ. 162r; „რად არს ძალუბო უეც, რომელ კიდეა ვს?“ ბალ. 94,22. შდრ. კიდეზა.

კიდეზანი (კიდეზნისა) ზანდუკი, ყუთი: „შევიდა ნო-ვე კიდეზანად“ მთ. 24,38; „დააღვიბეს მცველად კიდე-ზანსა მას“ O, I მგ. 7,1; „კიდეზანი აღსავსე სამო-სლებითა“ მ. ცხ. 251r; „კიდეზანი იგი შეჭლისაჲ, შემოსილი... ოქროსაჲ, რომელსა შინა იყო ტაყუი იგი ოქროსაჲ, სესე მანაიათა“ ბებრ. 9,4.

კიდეზანაკი კიდეზანი, მომცრო ზანდუკი: „მოიღო დედიმან მისმან კიდეზანაკი და მოფისა იგი ნაფითთა და შთააწვიან ყრმა იგი მას“ O, გამოსლ. 2,3. იხ. კიდეზანი.

კითხვა „განკითხვა“; შეკითხვა; წაკითხვა; მოკითხვა, შეკითხვა: „თქუენ წინაშე ვიკითხე და ბრალ არაჲ ეპოე კაცისა მავის თანა“ G, — „წინაშე თქუენსა განვი-კითხე და არარს ვპოვებ კაცისა ამის თანა“ DE, ლ. 23,14; „იკითხვიდა მათგან“ მთ. 2,4; „შკითხვიდეს მას მოწაფენი“ ლ. 8,9; „იკითხე სახარებისაგან“ იბ. რომ.—კურთხ. ისაკ და იაკ. 64,8; „უწყი-მეა, რასა იკი-თხაკ“ ხაქ. მოც. 8,30; „გვიკითხვენ თქუენ მანთ ყო-ველნი“ I კორ. 10,20, „იხმნიდა და იკითხვიდა და ყენა ულუკნი და განამზადუნა მცნობელნი“ O, IV მგ. 21,6; „იკითხვიდეს და კუეზრთხვითა მით მისითა მოუთხრობ-დეს მას“ O, ოვგა 4,12.

კითხვა შეკითხვა; მოკითხვა; განკითხვა: „იკითხვით მკითხვიდა ჩუენ კაცი იგი“ O, დაბ. 48,7; „კითხვამ არქუთ ყოველთა წინამძღუართა თქუენთა“ ბებრ. 13,24. იხ. აღმოკითხვა, გამოკითხე, განკითხვა, განსაკითხვი, განუ-

კითხვები (-ად), შეკითხვები, მოკითხვა, საკითხები, უკითხვა-
ვად, წარკითხვა, წიგნის-კითხვა.

კილივი — კილივისა ზედა მარადის ილოცავნ
წმიდა ნინო, მას ზედა დადება უბრძანა... გრმისა მისი **ქ. ცხ.**
28,14; „თაყვანის-საცემელად კილივის გრთი-მცოდნე ქუე
წარუდგებიდ“ **შუშ. XIV, 20**

კილო ნაპრალო: „მივიდა და დაესხა მათ ზედა დავით კი-
ლოსა მის ზედა მოსაწყუდელსა“ **ო. II მგ. 5,20**; „ერქუმის
აღდგოლა მას კილოა მოსრვისაჲ“ **ო. II მგ. 5,20**.

კილო ყულოფი, ღილის გადასაცემელი: „უქმე მას კი-
ლოვით იაინთისა“ **ო. გამოსლ. 26,4**. იხ. ღილო-კილო.

კილო ხმა: „მეტყუელთა ავაჯთა მათ და კილოთა სიძვი-
სათა“ **H—2251,288**.

კიმილია ხეივანი: „მოისპოს კიმილია და ცხენებისაჲ
უფრემისგან“ **ო. ამოს 6,7**.

კიმილია საუნჯე, ქონება: „წიგნიცა იგი კიმილიაჲსა
თანა მიუთუალიან“ **ლმ. 84,7**. იხ. კიმილიარბი.

კიმილიარბი — მკეციმილია: „ოდეს კიმილიარბისა
(მეკეციმილია var.) ახალსა დაადგენდ, წიგნიცა იგი
კიმილიასა თანა მიუთუალიან“ **ლმ. 84,8**. იხ. კიმილია.

კინამო cinamo, cinamomum: „დაბრძინა“ „სახლი
ჩემი კინამოთა (მომიპყრებდეს)“ **ო. იგ. ხალ. 7,17**;
„ვითარცა კინამოა და ჭამაკი შეზავებული“ **ო. — ვი-
თარცა დაბრძინი და ვითარცა საბალანტი ნელსაცხებდ-
ო“** **პხ., წიგ. 24,20**.

კინამომა cinamomum: „რადად მოგაქუს... კინამომაჲ
ქუეყანით შორით“ **ო. იერემ. 6,20**.

კინდონი იხ. კენდონი.

კირი — წყვი: „გამოსტაცის მწყემსმან პირისაგან ღომისა
ორნი კირნი, ანუ ყურის-პირი“ **ო. — გამოსტაცის მწყემს-
მან პირისაგან ღომისა ორნი წყვი ანუ ნაჭრის ყურისა“**
პხ., ამოს 8,12; „კირ დრევილ“ **თეკლა 22,15**.

კირთა დაკუთხა (ძარღუ-კუთხით ყოფა): „ქუენებსა მით-
სა დაჰკუთხეთ კირნი“ **მ. — ცხენნი მათნი ძარღუ-
კუთხთ ჰყენე“** **გ. ისლ. 11,8**; „კირნი დაჰკუთხ-
ნეს კუროსა“ **იხ. რომ. კურთხ. ახაჲ და იაჲ. 60,9**.

კირი — კირისა შინა ახალსა, დამბალსა, ცაცხლის-სახედ მო-
ტყინარესა დაჰფლეს სიტყუერი იგი“ **H—2251,252r**. იხ. სა-
კირე.

კირთი — «მონა», ყმა, მსახური: „აწ ვლგ მე მონად შენ-
და ყრმისა ამის წილ, კირთად უფლისა ჩემისა“ **ო. დაბ.**
44,23; „გირი იგი დაამონა კირთად ფაროს“ **ო. დაბ.**
47,31; „არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა“
გ. — არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებრ“ **პხ.,
გამოსლ. 21,21**.

კირთება შევიწროება, შეწყუბება; რბევა: „მკირთე-
ბო დეს ქუეყანასა-პრომისასა“ **ქ. ცხ. 26,6**; „იწყეს კირ-
თებად ხომებთა“ **ქ. ცხ. 58,5**, „იწყეს კირთებად ერის-
თავთა პერეთისა და კახეთისათა“ — **ქ. ცხ. 221,5**.

კირთება «მონება»: „მოვიყვანა... სახლის მისგან კირ-
თებისა“ **მ. — გამომყვანებელისა... სახლისაგან მონებისა**

სა“ **გ. II მგ. 18,10**; „განათავსუდუნეს“ ესენი, რადგენ-
ნი შინითა სიკუდილისათა სამარადისოდ ცხოვრებად თანა-
მდებ იყვნეს კირთებისა“ **ბეზრ. 2,15**; „გვიქსნენ“ თქუენ
კირთებისაგან მათისა“ **ო. გამოსლ. 6,8**; „განვარიენ
ივინი ქუეყანისა მისგან ეგვბრისა, სახლისაგან კირთე-
ბისაჲსა“ **ი. იერემ. 24,18**. იხ. კირთი; დაკირთება, მკირ-
თებელი.

კირიელისონი — კირიელისონი უფალს, შემეწყალე:
„ყოველი ერი მნეთა თანა და მდღელთა ეკლესიისათა გმობდა
კირიელისონისა“ **ქ. ცხ. 296v**.

კირიხიბი — კიბო; cancer, carcinoma; «მჯდომი»: „უბ-
რავლესნი მათნი არიან ორცხოველბითა; ვითარცა სახელ...
მყოფარნი და კირიხიბნი“ **ხ. კეს-მეშ. დღ. 96,21**; „შენ
ეცინი კირიხიბსა და სიბრძნე შენი უმრუდეს მისსა არ“
ქ. სწ. 148,9; „მუქუსა“ ჩემსა მჯდომი მანის, რომელსა
პრქან კირიხიბი“ **სწ. 219v**.

კისაჲ — ქისა: „ქისაჲი ოქროსაჲ უც“ **მ. სწ. 192,22**.

კისერა — «ყელი», cervicula: „ქისერა (ყელი)“ **ო**
შენი ვითარცა გოდოლი ბილომ-ქელისაჲ“ **მ. ქება 7,4**;
„ენაჲ მისი კისრით აღმოუღონ“ **რიფხ. 176,39**.

კისტოსი — „მათ შინა იშვენს თუენი... მარტონი და კის-
ტოსთანი“ **ხ. კეს-მეშ. დღ. 96,27**.

კიშტე კოლოფი, ყუთი, კალთი: „მჩიუნა მე უფალმან
ორი კიშტე დედუ“ **ი. იერემ. 24,1**; „ერთსა პქონდის კი-
შტე, საგსჲ პურითა“ **ო. I მგ. 10,8**.

კიცვა იხ. შეკიცვა.

კიცუ «ნაშობი კარაულისაჲ», გვიცი: „ზე ზის... კი-
ცუსა ვირსა“ **გ. — ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა“**
DE, მთ. 21,5; „პოვით კიცჲ დაბული“ **ლ. 19,30**; „გა-
მაბას ევენასა კიცჲ მისი“ **ო. დაბ. 11,49**; „რავიმს შეიან
ხუადი კიცჲ“ **ფიწ. XII, 6**; „იქლემი გლდი და კიცუ ე-
ბი მათი ოცდაათი (მიუღლესა)“ **ო. დაბ. 22,16**

კიცხვა, კიცხა «მღერა», «ბასრობა», «მოძაგება»,
«შეურაცხ-ყოფა», გმობა, დაცინვა, საცინლად
აგდება: „მკიცხევდ მას და ეტყუად“ **გ. — მმღერ-
დეს მას და ეტყუდეს“** **DE, მთ. 27,29**; „განკიცხეს იგი“
DE, — დაასრულეს ბასრობაჲ იგი მის ზედა“ **გ. მრ. 15,
20**; „ყოველი, რომელი მხედვიდეს მე, მეკიცხევდეს
მე“ **ქ. — ყოველთა, რომელთა მიხილეს მე, მომთქვეს
მე“** **ფხ. 21,8**; „ეკიცხევდეს მთავარი იგი მათ თანა“
გ. — შეურაცხ-ყოფდეს მთავარსა იგი მათ თანა“
DE, ლ. 28,35; „ეკიცხევდეს მას“ **გ. — გმობდეს მას“**
DE, მრ. 15,29; „რომელი ეკიცხევდეს გლახაკა, განა-
რისხებს შემოქმედსა თვისა“ **ო. იგ. ხალ. 17,6**; „ეკიც-
ხევდეს წინაწარმეტყუელთა მისთა“ **მ. II მგ. 28,16**;
„ეკიცხევდეს მას და სცემდეს“ **ლ. 22,63**.

კიცხვა დაცინვა; ლანძღვა: „მრავალი შრომაჲ დათმინა
და საპყრობილედ შეწყუდებდა და კიცხედა და ბასრობაჲ“
ი. — 52,36. იხ. განკიცხვა, განკიცხვა, შეკიცხარი, შეკიცხე-
ვა

ლო, მოკიცხილი/მოკიცხარი, მოკიცხება, მოკიცხვა, საკიცხე-
ლო, სიკიცხევა.

კლავა იხ. კლვა.

კლდე «ლოდი», «ლოდიოანი», «კბოდება»: «ლოდნი»
(ქლდენი DE) განსაქდეს C, მთ. 27, 51; «რომელმან გარდაქ-
ცია ქლდე (ლოდოანი C) ტბად წყალთა» ფხ. 113, 8; «მიიშართა... ქლდით კერძო ზღუასა» C, — «მიიშართა...
კბოდესა მას ზღუად DE, მრ. 5, 13; «ქლდეებსა ზედა
აღვიდეს I, იერემ. 4, 29; «მოიყვანეს იგი მწვერვალსა მას
ქლდისასა» M, II 58, 25, 12; «ნაწევარსა ქლდისასა
დაევსის მანად» O, ზორ. 27, 2; «ლოდნი ქლდისა მყარი-
სანი მოგავლინენ რისხვითა ჩემითა მათ ზედა აღსასრულად»
O, ეფე. 13, 18.

კლდე განუკუთვლელი — «მთათა მწვერვალი»: «გარდაქ-
ცია... ქლდე განუკუთვლელ წყაროებად წყალთა»
L, — «გარდაქცინა... მთათა მწვერვალი წყაროებად
წყალთა» C, ფხ. 115, 8.

[**კლდეობა**] იხ. მყარკლდეობა.

კლდო(ვ)ანი — «რომელი-მე ქლდოვანსა ზედა დაეთე-
სა» მთ. 13, 20; «ქუეყანა... ქლდოანი და ქვანი» მ. სწ. 125, 10. იხ. კლდე

კლება დაკლება, მონატრულობა: «უკუეთუ აქლდენ
ერგასსთა ხუთ მართლინი» O, დაბ. 13, 28; «ერთი გაქლს
შენ» ბაბ. 45, 38; «რადღა მამაქლს მე» მთ. 19, 20; «ნუგაქლდა
რად თქვენ» ლ. 22, 35. იხ. არა-მოკლებული, გულის-კლება,
გულის-საკლება, გულსკლება, დაკლება (ული), დაკლე-
ლი, დამაკლება, დაუკლებლად, მოკლება, მოკლებული,
ნაკლები, ნაკლებება, ნაკლებდანი, ნაკლებდებანი,
ნაკლებდანი, სულმოკლება, უდაკლებლესი, უკლები,
უზაკლები, შემოკლება.

კლერტი — «მწუწინვრილი», gramen: «ვითარცა წვამა ქლერ-
ტისა ზედა და ვითარცა თოვლი — თოვსა» G, — «ვითარცა
წვამა მწუწანვილსა ზედა და ვითარცა თოვლი — თოვსა ზე-
და» M, II 38, 82, 2; «ვითარცა ქლერტი გმელი შევიმოს
ცეცხლისაგან I, ებ. 9, 18; «აღმოსცენდეს ვითარცა ქლერ-
ტი საწველი ოვერსა ველსა» O, ოხე 10, 4.

კლვა მოკვლა, დაკვლა: «რადღა მამაქლვა დე საკლევებს-
სა» O, ეფე. 21, 10; «ბორკუთა ზედა უკლვადეს» O,
ოხე 4, 13.

კლვა, კლავა მოკვლა, დაკვლა: «ვითარცა ცხოვარი
ქლვად მიეცა» სპ. მოც. 8, 82; «ქლავა (ქლვა I)
ლილი იღუპიას» O, ებ. 24, 6; «იო ქნა ქლვა სახლსა ში-
ნა» G, II 38, 25, 8; «ვითარცა ცხოვარი ქლვად მიიგუ-
რა» ებ. კვბ. ადვ. 226, 1. იხ. დაკვლა, კაცის-კლვა, კა-
ვის-მკლველი, მკლველი, მოკლვა, მომკლველი, საკლველი,
მსო-მკლველი.

კლვადი — დისკალავი: «დამწყხენით ცხოვარი იგი ქლვა-
დნი» O, ზაქ. 11, 4.

კლიტე საკეტი, ბოქლომი; «მივცნე შენ კლიტენი» მთ.
18, 19; «ლაშქონით კლიტენი მეცნიერებისანი» ლ. 11,
62; «დავადგნ მას კლიტენი და ბჟენი» M, იოზ. 33, 10;
«მოიღეს კლიტე და განადგმეს» M, მხვ. 3, 25; «პირსა შენსა
შეაბ ბჟენი და კლიტენი» O, ზორ. 28, 30.

კლიტეთა განსაღებელი — გასაღები: «კლიტეთა გან-
საღებელნი ესერა ჩემ თანა არიან» ლიშ. 53, 22. იხ. და-
კლვება, კლიტის-კლიტე.

კლიტეთა-მპყრობელი — გასაღების მქონე: «კლიტეთა-
მპყრობელმან სასუფეველისა ცათაჲსაჲსა» მრთ. A, კ.
იერ.-ხული წმ. 188. იხ. მპყრობელი.

კლიტის-კლიტე: «კლიტის-კლიტე იქმნეს კართა... და
ლამე განადგმეს კარი» Q, — 240, 209. იხ. კლიტე.

კლიტული — დაკეტილი, კლიტედადებული: «ამას და-
შვსა განმარტულ არს იგი საპყრობილით და კლიტეთა განსა-
ღებელნი ესერა ჩემ თანა არიან. და კარი კლიტული გპო-
ვე» ლიშ. 53, 22.

[**კლული** —] იხ. დაკლული.

კმა საკმარისი: «ილირიცხოს... უკუეთუ აქეს, რადღა კმა
ეყო მას აღსრულებადმდე» ლ. 14, 28; «კმა არს ესე
ჩემდა» O, ზორ. 5, 1; «კმა არს, დააყენე გელი შენი ამო-
ერთვინ» O, II მფ. 24, 16.

კმაობა იხ. კმა; თვთქმაობა.

კმასაყოფელი — წესუიერი: «ცხოვრებაჲ თუთ კმასაყოფ-
ელი მუშავისა დატკებს» ph., — «ცხოვრებაჲ წესუიერ-
თაჲ საჭიოთა ველთა მისთაჲთა დატკიცენს» O, ზორ. 49,
18. იხ. საყოფელი.

კმა-ყოფა: «ვერ კმა-ყოფო სატუტრე ესე ღმერთსა თანა» O,
ზიბრძ. სოფ. 14, 22; «არღა კმა-ყოფოა ძუელი იგი სი-
ბრძმე მამათა თქუენთაჲ» კ. იერ.-გამორ. ქუარ. 289, 21;
«კმა-ყოფე მტერობაჲ» O, ზორ. 28, 8. იხ. ყოფა.

კმოდე იხ. კბოდე.

კნინ «მცირედ-ღა», «მცირედ»: «კნინ» C, — «მცირედ-
ღა» DE, ი. 16, 16; «წარვიდა კნინ» C, — «წარვიდა მცირ-
ედღა» DE, მრ. 14, 25; «საქმესა მას მისსა კნინ მპურაჲ»
O, ზორ. 8, 20; «არა კნინ მაგინა მე» ბაბ. 45, 18; «ვითარცა
კნინ წარვდე მათვან, ვბოვე იგი» O, ქება 3, 4.

კნინ ერთ-ღა და ცოტად: «კნინ ერთ-ღა და და-
მცა-მეკდრა ჭოჭხეთს სული ჩემი» ფხ. 92, 17.

კნინ-ღა თითქმის: «კნინ-ღა თუ გინდა» O, II მფ.
12, 8; «კნინ-ღა» ი. 16, 17; «სოფელნი ქირსა შინა იყუ-
ნეს და კნინ-ღა უკიდრულ» ი.-ი. 42, 7.

კნინ-ღა და თითქმის: «კნინ-ღა და შემომრწუნდეს
ფერენი ჩემნი» ფხ. 72, 2; «აღრიცხუვაჲ კნინ-ღი და
შეუძლებელ არს» ი.-ი. 28, 23.

კნინ-ი ცოტი, მცირე: «ყოველი იგი ური მას თანა კნი-
ნით განი მდიდრადმდე (აღვიდა)» O, IV მფ. 23, 8; «კნი-
ნით მათთაგან ვიდრე დიდად მათადმდე ყოველთა აღსრუ-
ლეს უმწურობაჲ» I, იერემ. 5, 12; «მარადის გულმწყარალ
არს საქმესა ზედა კნინსა ცა და დიდსა ცა» მ. სწ. 239, 18.
იხ. დაკნინება, კნინა-კმა, კნინ-კნინი, უკნინესი, შეკნინება.

კნინა-კმა — უმცირესი: «ნუ შეუტაც-ჰყოფთ ერთსა კნი-
ნა-კმა ამათგანსა» მთ. 18, 10. იხ. კნინი.

კნინ-კნინი — ცოტ-ცოტა: «თესლითა იგი მისთა კნინ-კნი-
ნითა აღვუცო» ბაბ. 48, 18. იხ. კნინი.

კნინოღენი — მცირეოღენი: «არარაჲ ოღენს ვისგან აიღო
კნინოღენიცა» მ. ცხ. 114; «არცა თუ კნინო-
ღენსა ეხედე ჩემ შორის კეთილსა» მ. ცხ. 275. იხ.
ოღენი.

ენისობა: „ბოვეს ერისთავი სპარსთა ველსა გარე და კნოსობდა“ **ქ. ცხ. 19,2.**

კოლა დაჭრა: „რომელი კოლდეს შეშას, იჭირვოდის მის ზედა“ **ო, ეკლ. 10,9;** „ყოველნი გამოქნადიკებულნი მისნი და კოლდენ“ **ო, მიქი. 1,7, ახ. აღმოკოლა, გამოკოლა, დაკოლა, მოკოლა, ლტოკოადილი.**

კოვზი: „ფეშვლები კოვზითურთ და ბრწყლით“ **ე.ფ. 22,25.**

კოვზი ზღვა-ა ზღვის ლოკოცინა: „სხვა თესლისაჲ არს ქვეყანი იგი, ვითარცა ლოფოთქინი... და კოვზი ზღვა-საჲ“ **ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 37,18**

კოტი-ი „ბუჟიოტი“, charadrius: „იბრა შეჰანეთ... კოტი და მსგავსნი მისნი“ **ც, — იბრა შეჰანეთ... ბუჟიოტი და მსგავსი მათი“** **ო, დავით. 11,19.**

კოკა ჩადი: „გუამი მისი მსგავს არს თაფლისა კოკასა“ **H—822,17;** „იპილა... კოკითა ზეთი“ **ო, ევლ. 10,5;** „იყენეს მუნ ქურბელნი ორნი, კოკანი ცალიერნი“ **მ. ცხ. 285v;** „გაკუთილი შეუქმნეს... კოკაჲ ერთი ღვთა თუესა შინა“ **ე.ფ. 41,18;** „მილიან... კოკითა წყალი“ **სხ. 868r**

კოლოზი: „ერთი კოლოზი ემოსა უსაველოჲ და მცირე კინდთი აჟო მჭართა მისთა“ **Ath.—12,228v**

კოლოფი „კარტალი“, „კალათი“: „შთასხ იგი კოლოფსა“ **M, — შთადე (ნაყოფი) კარტალსა“** **ც, — შთადე იგი კალათსა“** **pb., II ზქ. 28,2;** „მოიხუენ კოლოფნი შენნი... და აღაესა საბლარდელისაჲ თჳსისა“ **ლიმ. 98,20.**

კოლტი „ჯოვი, გროვი“: „ყო მუნ კოლტი ღორთაჲ მხოვლი, მხოვარი შთასა გარე“ **დ. 8,33.**

კოშხი „მთავარი“: „კოშხი ვინმე მოვიდა ბილვად მისა“ **მ. ცხ. 214r.**

კონა დისტა: „მოიღეთ კონაჲ უსუბი და დააწეთ სისხლსა მის“ **ო, გამოხლ. 12,22;** „შეკრა კონაჲ დიდი (ბაიასაჲ)“ **მ. ცხ. 191v;** „განკვტნი კონასა და შეკრულსა მხლისასა“ **მ. ცხ. 227r**

კონიონი conium maculatum: „კონიონსა შაშენი ძოვენ“ **ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 87,29.**

კონქი „საბანელი“: „მოილო წყალი, შთასხა კონქსა“ **ც, — მოილო წყალი და შთასხა საბანელსა“** **ე. 12,5.**

კონცხი „ჭორტი“, „ღუერდი“, ყორე, ქვაყრილი, ღირლოვანი: „აღადგეს მის კონცხი ქვათაჲ დიდი“ **ც, — აღადგეს მის ზედა ჭორტი ქვისაჲ დიდი“** **M, ისუ ნ. 7,28;** „შთადგეს იგი მთხრებლსა (გუბსა M) და აღადგეს მის კონცხი ქვათაჲ“ **ც, — და აღადგენეს მის ზედა ღუერდი დიდი ქვისაჲ“** **M, ისუ ნ. 8,29;** „კონცხი ელდისანი, ერთი იმერ და ერთი ამაერ“ **ო, I მფ. 14,4.**

კორალიონი მარჯანი, corallium: „კორალიონი, ქვაჲ პატოლანი“ **ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 106,2.**

კორდი „ოგერი“: „იყენეს... ვითარცა ჭუევი კორდსა ზედა ველსა“ **pb., — იყენეს... ვითარცა ჭუევი ოგერსა ქუეყანასა“** **ო, ოვსე 12,11. ახ. განკორდება (ჯლი).**

კორკოდინოს crocodilus: „მტერ არს კორკოდინოს მთევარი“ **ფი. XVIII, 2.**

კოროსი ჩინახი: „შეკრიბეს მწყერ-მარტილი... ითი კოროსი“ **ც, რიცხ. 11,42.**

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

[კორტნა] იხ. დავითრტნა.

კორძი მუხლი: „მეირტისი სარტყლად წუელამან იფქოსა... მან კორძი იგი თჳსი, რათა თავს-იდვას წიმძიმე თავისაჲ, რაჲმს არს იგი საესე იფქოთა და მოდრეჲ იგი ქუეყანად“ **ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 86,31.**

კორხიმლი „ზღურბლი“, კარის ქუსლი: „ვითარცა კარი რაჲ იქვეინ კორხიმლსა ზედა“ **ო, — ვითარცა კარი იქვეის ზღურბლსა ზედა“** **pb., აგ. სოლ. 28,14.**

კოსაკი ქოსა: „ყო კაცი ბრძენ და ხილვით კოსაჲ, რამეთუ მკონებდესჲა მუროანი იგი, ვითარმედ საჭურისი არს“ **წყბ. 106.**

კოტორი (კოტრისა) ლუქმა; ნატეხი, „ნამუსრევი“; ნახევი: „ამან კოტრისა პურსათჳს განაცეს კაცი“ **ო, — „ესეითარნი ნამუსრევისა თჳს პურისა მისცემა კაცსა“** **pb., აგ. სოლ. 28,21;** „ვერ გამოხვდე შიერ, ვიდრე არა მისცე ღნვისა კოტორი“ **მთ. 5,26;** „იბრაჲ ემოსა, გარანა კოტორი ძამისაჲ“ **ბალ. 85,19.**

კოტვლი „გუერდი“, ქსესტი, საწყაო: „ათნი კოტვლი არიან ღომ(ო)რ“ **ც, — ათი გუერდი არს გომორ“** **ო, ენეა. 45,14.**

კოში ხისი და გოგრის თასი (საბა): „პოვეს (სენასა) სტამნითა წყალი და ერთი ქოთანნი და კოში“ **ლიმ. 88,20.**

კოშკი გოდოლი, ბურჯი (ზოდიაკოსი): „გარსკულებნი ესე აღიძრნიან და შეერინიან გარსკულაეთა ამის კოშკისათა“ **ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 82,29;** „მკონენ კოშკთა ოთხ-კუდელთა მრგულად“ **ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 21,27.**

კოცნა ამბორება: „აკოცის პირსა მისსა“ **ო, II მფ. 15,6;** „ფერტა გაკოცო“ **ბაბ. 46,8;** „ზედადს-ზედა ბაკოცენ“ **მ. ცხ. 158v;** „აკოცენ ბოლესა და შეიტკობდეს ურთიერთს“ **სხ. 202r.**

კოცნა ამბორი: „ეიხილე კოცნასა ამის შეძვისა თანი“ **სხ. 208r.**

კოწოლი „ნათხზენი“, „თხზული თმათაჲ“, ნაწნავი: „უაუეთუ დაქსოვო შვიდ ესე კოწოლი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანი“ **M, — უაუეთუ დაქსოვო შვიდ ნათხზენი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანი“** **მხქ. 18,18;** „დაჰყრა შვიდე იგი კოწოლი თავისაჲ“ **M, — დაჰყვნა შვიდნი ნათხზენი თავისა მისისანი“** **ც, მხქ. 16,18;** „აკოწოლნი მისნი ვითარცა ხმ დანაცის-კუდისაჲ“ **ო, „თხზული თმათა მისთაჲ ვითარცა პედილი, შავ ვითარცა ყორანი“** **M, ქება 5,11.**

კოჭი talus lusorius: „მეყვლედა განმტყრინეს ფარგნი მისნი და კოჭნი“ **საქ. მოც. 2,7;** „აკოჭმდე ესცნობდ, თუ არს წყალი“ **მ. ცხ. 423v;** „უბრძანა... განკუტრებაჲ კოჭთა მისთაჲ“ **ფლპ. მოც. 5 12;** „განკუტრინეს ტყავი კოჭთა მათთა“ **რიფხ. 177,18.**

კოჭნი მჭიკი, ventriculus: „მეიეცნ მღლელსა მას ნაწილად აღსაბმელი და დაწუნი კოჭანი თურთ“ **M, II ზქ. 18,8.**

კოჭობი (კოჭბისა) ქოთანნი: „დამოჰყიდეს ყელსა ჩემსა შებღალულუბი კოჭბემა“ **მ. ცხ. 248r.**

კოხლიოს concha: „ლოფოთქინმან, რომელსა პრტჳნი კოხლიოს“ **ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 106,11**

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.)

კრავი «ტარივი», ბატკანი: „მოიყვანეთ... კრავი წე-
ლწელული“ G,—მოიბო... ტარივი წელიწდული“ O,
დევარ. 3,3; „წარგავლინებ თქვენ ვითარცა კრავთა შო-
რის მგელი“ ლ. 10,8; „მოვლეს მგელი კრავთა თანა“ I,
ეს. 11,4; „მოსცემდა ხარეს... ას ათასსა კრავსა“ O, IV
მფ. 3,4.

კრას ყვა-ყვა: „მომბლეს (ყორანნი) დაუდადებულად: კრას.
კრას“ მ. ცხ. 394r.

კრება «შეკრება», «რჩევა», შეკროვება: „კრებადეს
ნაბიჭვესა ტაბლასა ჩემსა ქეჟე“ M,—„შეკრებულნი
ქეჟეჟი კერძო ტაბლასა ჩემსა“ G, მსჯ. 1,7; „პკრიბო
თავი ჭულილისა“ M,—„შეკრიბნე გუგოლინი“ G, რუთ
2,2; „პკრიბო თავი და შეკრიბო მქელულსა შორის“
O,—„პკრიბედე და შეკერებდე მქელულსა შორის“ G,
რუთ 2,7; „პოვა ვენაჲ... კრიბაჲ მას შინა ნოჭი, საცჳ
წინაშეთა“ IV მფ. 1,29, „ძენი მათნი კრებენ შეშას“ I,
ფერმ. 7,17; „პკრიბნა ქვანი და იყოს სისრად“ სს. 252r.

კრება შეკრება; დღესასწაული, დღეობა; ყრილობა:
„დღესასწაულთა და კრებათა იყოს მანანა და ცხოზილი“
O, ვჴეჟ. 46,11; „კრება და ამბობი განმრავლებოდა“
რუთ. 189,27; „მოვიდა... წმიდისა მისგან კრებისანი
კიასასა“ არსტ. 84,7; „ბრწყინვალე არს დღეს ჩუენთჳს
კრებაჲ ესე“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 443,27; „რამეჲჲ ჰყოთ
დღეთა კრებისათა, დღეთა დღესასწაულისა უფლისათა“
O, რუგ. 2,5; „კრებაჲჲ ყო ძემან აღერისმან“ O, IV მფ.
6, 24; „ყო... კრება დიდ“ O, III მფ. 8,66. იხ. აკრება,
გამოკრება, გა(ნ)კრება, გარემოკრება, დაკრება(-ილი), დამ-
კრებელი, დასაკრებელი, ერისკრება, თესლის-მკრებელი, კრე-
ბული, კრებულება, მიკრება, მკრებელი, მკრებელი, მოკრება,
საკრებელი, საკრებულო, უბიწოდ-კრებულო, შეკრება, შემო-
კრება, შთაკრება, წიად-მოკრება.

კრებულ-ი «გელესია», შეკრებილი; სამსჯავრო,
კრება; გუნდი, «შესაკრებელი», «ყრი», სიმრავლე;
მონასტერი: „შორის კრებულსა მრავლსა გიგალობდუ
შენ“ C,—„შორის ეკლესიისა გიგალობდუ შენ“ L, ფხ.
21,28; „უბხარ კრებულსა“ მთ. 18,17; „იყო ყოველი
იგი კრებულნი ერთბაშად ოთხ ბეგრ“ I, II ვერა 2,64;
„წარიყვანა იგი ოზია კრებულსა მისგან სახიდ თჳსა“ M,
ფელ. 6,19; „ერთი იგი იყო ზუეყთა კრებულსაგან“
ოტ. 122,21; „თანამდებ იყოს იგი კრებულსა“ მთ. 5,22;
„დაადგინეს შორის კრებულსა“ საქ. მოც. 6,27; „განწადე
კრებულსაგან ბილწი“ O, იგ. სოლ. 22,10, „გარა
დავდეჲ კრებულსა შორის მათსა, რაჲამს ლაღობდ“ O,
ფერმ. 15,17; „კრებულნი განწყობილთა“ O,—„შესა-
კრებელი განწყობილისა“ pb, ეს. 23,6; „მიგველინი...
მვედრებთა და კრებულთა ნათესავთა მრავალთაჲთა“
O,—„მოვალენ... ცხენოსნებისა და შესაკრებელისა
სათესავთა მრავალთაჲთა ფრად“ pb, ვჴეჟ. 26,7; „შეკრიბ-
ბან კრებულნი ერისა ძლიერთაჲსა“ O,—„შეკრიბონ ე რი
ძლთა მრავალთა“ pb, დან. 11,10; „შორის კრებულ-
სა მას“ უჴოდ. 234; „მოვლი იყო წინამძღუარი კრებუ-
ლისაჲ“ მ. ცხ. 168v. იხ. კრება.

კრებულება: „კრებულეზაჲ ვარსკულავთაჲ განმზადა“
H—341,797. იხ. კრებულო.

კრებაზამელო, კრებაზამელო-ი «გზო», «კერთსაბმე-
ლი», ფარდა: „კრეტსაბმელი იგი... განიშო ორად“

მთ. 27,51; „განიშო კრეტსაბმელი იგი ტაძრისაჲ მის
შორის“ DE,—„განიშო ეზოჲ ტაძრისაჲ მის ორგან“ C,
ლ. 28,45; „აჲა ესება კრეტსაბმელი (კერთსაბმე-
ლი I) და სუეტები გარემო ეზოსა მას“ O, ვჴეჟ. 40,17; „ნუ
მოიგებ დიდფასისა კრეტსაბმელსა სალოცავსა შინა
შენსა“ მ. ცხ. 173r; „კრეტსაბმელი იგი და კლენი გი-
თარ განსტქდეს“ საქ. წიგნ. XI 18,18; „უკუნ იყუნდ კრედ-
საბმელი, რამათა გამოჩნდეს უხილავი იგი“ ზ. კახ.-ქეჟს.
დღ. 54,29. იხ. საბმელი.

[კრებაჲ] იხ. განკრებაჲ, მკრება(ვ)ელი.

კრვა შეკვრა; დაკვრა: „პკრევედით მქელულთა შოგ-
რის ევლსა“ O, დაბ. 27,7; „სენაჲ ესე სამქედლოჲ არს,
ერთსა უროსაჲჲ კრევედი“ მ. ცხ. 101v.

კრულ-ი შეკრული, შემოკრული; პატიმარი:
„კრულნი მოიყვანეს იერუსალიმდ“ საქმ. მოც. 8,2;
„კრულნი გელთ-ბორკილთა მივიდენ შენდა“ I, ეს. 45,14;
„როგორმან განგნის კრულნი“ ფლტ. 140,24; „კრულ
იყვნეს ღვინი გლახაქებთა ვითარცა რკინითა“ ფხ. 104,10;
„ბრძანა ყოველთა მათ კრულთაჲ ცეცხლითა დაწუდა“
ბავლე მოც. 51,17. იხ. აღკრვა, გამოკრვა, დაკრვა (-ული),
კრული, კრულეზა, პირის-აღკრვა, დაკრვა, პირის შეკრვა,
შეკრულეზა, წარკრვა.

[კრთობა] იხ. [განკრთობა], განსაკრთობელი.

[კრთოლვა] იხ. [განკრთოლვა], განსაკრთოლველი.

კრთომა «აღმღერა», შეკრთომა, შეშინება: „პკრთ-
ბო და ყრმაჲ იგი მუცელსა მისსა“ DE,—„აღმღერნა
ყრმამან მუცელსა მისსა“ C, ლ. 1,41; „კრთოლეს ყრმანი
იგი მუცელსა მისსა“ O, დაბ. 25,22; „პკრთინი პკრთე-
ბო დღეს სიტყუასა მას“ ფიზ. I, 4. იხ. აღკრთომა, აღმო-
კრთომა, გამოკრთომა, გა(ნ)კრთომა, განმაკრთობელი, მკრთო-
მალე.

კრითის-ი «ბქეჲ»: „აჲა ვერა მე დღეს მოცალე მწილ ვარ
დაბქე და კრითის“ მ. ცხ. 225r.

[კრკენვა] იხ. გამოკრკენვა.

კროკონ-ი ზაფრანი, crocum: „მოშპკურებოეს სარეც-
ლი ჩემი კროკონითა“ O, იგ. სოლ. 7,17.

კრტნა იხ. დაკრტნა.

კრულ-ი ქისა: „კრული ეცახლი წარილო ჭელითა მისი-
თა“ O, იგ. სოლ. 7,20. იხ. კრვა.

კრულეზა შეკრულობა, პყრობილება, საკვრელი,
ბორკილი, «საკრველი»; ჩაგვრა; შეჩვენება, წყევ-
ლა: „განწესნა კრულეზაჲ იგისა მისისაჲ“ C, მრ. 7,35;
„კრულეზანი და პირნი მელანი მე“ საქ. მოც. 20,22; „ნუ
გეწყინებოდ შენ კრულეზანი იგი მისნი“ O, ზირ. 8,26;
„მოგვეცენ შენ კრულეზანი და შეგვრან შენ მათ შორის“
I, ვჴეჟ. 8,25; „განწესნა კრულეზანი და ფერკნი მათნი“
ვარ. 804; „მონაჲჲ მკრის-მოქმელსა კრულეზამან და გუე-
მამან (მოდრკინიჲჲ ქედნი)“ O,—„მონასა ბორატსა სიკრ-
ველო და წყლულეზა (მოდრკენ ქედსა)“ pb, ზირ. 28
(30),27; „განწესნეს შენ ამის მამისა კრულეზისაგან“
ლიმ. 104,4. იხ. კრვა.

კრულთ-სამცველო «საპყრობილეჲ»: „მიზადეს სამფსონი
სახლით კრულთ-სამცველო სიხათ“ G,—„მოუწოდეს

* წყარო. ფანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

სამსონს სახლისაგან სიამყრობილისა M, მსჯ. 18,26. იხ. სამცველო.

კრულ-ყოფა «შებორკილება»; შერგენება, დაწყევლა; «კრულ-ყოფი» იგი C, — «შებორკილა იგი» DE, მრ. 6,17; «კრულ-ყოფა» ლმ. 103,18. იხ. ყრღა.

კრინალება შეკვივლი: «ესა, მესხულად იკრინა ილი-ნა და თქუა» ქ. ცხ. 24,7.

კრძალება რიდება: «უკრძალე ბო-ყოფლითა ძალითა ჩემითა და განგშორებდ მისგან» ბალ. 101,8; «ბოროტსა უკრძალე ბღეს» მ. სწ. 102,22. იხ. შეგრძალება.

კრძალვა «ხილვა», «გულება», «დაცვა», ფრთხილობა, დაკვირვება, მიხედვა, რიდება, «განწონა»: «ხოლო თქუენ უკრძალენით» C, «ხოლო თქუენ იხილეთ» DE, მრ. 13,28; «უკრძალენით, ნუ ვინმე გატუნნეს თქუენ» DE, — «გულეთ, ნუ ვინ გატუნნეს თქუენ» C, მთ. 24,4; «უკრძალე მე უშულოებისა ჩემისაგან» ტ. — «დავაცვა მე უშულოებისა ჩემისაგან» ფხ. 17,24; «უკრძალენით ქველის-საქმესა თქუენსა» მთ. 4,4; «უკრძალენ, ნუშუე დაეცეს» I კორ. 10,12; «თანამწოლისა-გან შენისა უკრძალე თბობად რაისამე მას» O, მთ. 7,5; «უკრძალენით თათა თქუენთა კაცთა ამითვს» ხაქ. მოც. 5,25; «უკრძალე ბღეთ უკუე: კეთილად, ვითარ-ძი ხვდოდით» ეფეს. 5,15; «უკრძალე საკითხავსა» I ტიმ. 4,12; «უკრძალე ბინ სამსელსა მას თქსა» მრთ. D, კ. იფრ. აღდგ. 118; «უკრძალე ბინ თავსა თქსა» მრთ. A, კ. იფრ. — ხინან. 68; «რომელსა ესმეს მისი, უკრძალე ბღეთ მისგან» O, ზორ. 22,22; «უკრძალე თავსა შენსა» pb, — «განწონე შენ თვთ» O, III ეზრა 4,49.

კრძალვა სიფრთხილე, დაცვა, გაგონება: «კრძალ-ვით მოუტდეო მას» კ. იფრ. — ნათლ. 84,11; «ამცნო... კრძალვით დიმაზება მათი» B, ზხტ. 128,20; «კრძალვაა შულისა — სიმტყიცე უტრწნელებისა» O, ხიბრძ. სოლ. 6,19; «უკრძალე უმეტესად კრძალვაა ჩუენ-ნი» ჰებრ. 2,1; «არყო ინებეს ჩემთა ზრახვითა კრძალვაა» O, ეგ. სოლ. 1,30.

კრძალული «უშიში»: «ალაგნი კრძალულნი აჩუენენ» O, ხიბრძ. სოლ. 14,8; «დაშდე შენ ადვილსა კრძალულ-სა და უშიშსა» მ. სწ. 117,21. იხ. აღკრძალვა, გამოკრძალვა, განკრძალვა, განკრძალვა (-ული), განუკრძალელი (-ად), დაკრძალვა, კრძალული, მოკრძალვა, საკრძალავი, უკრძალელოდ, უკრძალელობა, შეკრძალვა.

კრძალულად სიფრთხილით: «წარიყვანეთ კრძალუ-ლად» მრ. 14,44; «უკაცი მორჩილი კრძალულად იტყუნ» O, ეგ. სოლ. 21,28. იხ. კრძალვა.

კრძალულება სიფრთხილე, მორიდება; «შიში»: გულ-მოღვივება: «დღითა კრძალულებითა ვბრძანე ყო-ფად და აღსრულებად ამის ყოვლისა» O, I ეზრა, 6,24; «გამოზარდნა ქუეყანამან... კრძალულებით» I, ეზრ. 24,15; «(შირში) — რომელი დაბეჭდულ იყო კრძალულებით» ფლტბ. 100,4; «რადენი მცველობა და კრძალულება არს» ოქრ. — მარხ. და იონ. 101,10; «იღუპებით ყოვლითა კრძალულებითა» ეფეს. 6,18; «კრძალულებისა-თ ეს სიტყვა ვყავ ესე» M, იხუ ნ. 22,24; «კრძალუ-

ლებით ესდე გვრგვნა მას ზეცისა ჩინებისა ღმრთისა» ფლტ. 2,14. იხ. კრძალვა.

კსინვა «წითა», სუსხვა: «კსინავს მწუხარედ ცა» C, — «წითს ცა» DE მთ. 16,2. იხ. მკსინვარე, მკსინვარება, შეკსინვა.

კსუ შეუჩგველი, მოუთვინიერებელი: «არიანცა ივინი კსუ და განუსწავლად» ბ. კეს. ეჭუს. დღ. 108,20; «ლბილნი ესე სიტყუანი ჩემნი... კსუ გიქმან ჩემდა მომართ» თვოდ. სტრ. — ხაქ. წიგნ. II 42,22.

კუ კუფ-ი festudo: «ვითარცა კუფები იტყვსა ქუეყ-ნისა და იფრატსა» O, ოვხე 12,11.

კუფ-ი ზღუხა-ა cetus: «ვაზანაკაა, კუფი ზღუხაა, ვეშა თევზის მსგავს არს» ფიზ. II, 7.

კუალ-ი «წესი», გზა-კვალი, ნაბიჯი, ნაკვალევი: «ბოთ გამოეწყნეს ვარსკულავნი კუალთა მათაგან» C, — «ზე-ცით შეეწყნეს მათ ვარსკულავნი წესთაგან მათთა» M, მსჯ. 5,20; «რამთა შეუდგეთ კუალთა მისთა» I პეტრე 2,21; «კუალნი შენნი არა სცნაურ არიან» ფხ. 70,20; «კუალნი არს გულისა კეთილისა მირი მზიარული» O, ზორ. 12,22; «კუდითა თქსითა კუალსა მას შეტყუენი» ფიზ. II 15; «არა მათე კუალთა შეუდგითა» II კორ. 12,18.

კუალსა, კუალთა «შემდგომად», «უკუანა»: «მიღე-ბად კუალსა იესუსა» C, — «მიატუნდა შემდგომად იესუსა» DE, ლ. 23,26; «კუალსა ოქრომისა არა შესცთა» O, ზორ. 24,8; «გამოსრულ ვართ კუალსა შენ-სა» O, დან. 3,41; «გლენან კუალთა ღმერთთა უც-ხოთისა» O, — «გლენან უკუანა ღმერთთა უცხოთისა» I, იფრ. 11,10; «კნებაეს კუალსა ჩემსა შემდგომად» მთ. 16,24. იხ. გამოკუალევი, კუალის-კუალ.

კუალად, კულად «მერმე», «მეორედ», «მართლუქუნ», ისევ, კიდევ: «კუალად» DE, — «მერმე» C, მრ. 2,20; «რამსა ვნებაეს კუალად (მეორედ C) სქნად?» ი. 2,27; «გულად, კუალად წარვიდეთ ჰურისტანად» DE, — «მოვე-დით, მივიდეთ მერმე ჰურისტანად» ი. 11,7; «მერმე მუნვე მოვიდეს კუალად ერთეერთისა» I, დან. 12,14; «კუალად ვიწყო თათა თქსთა წამებად» II კორ. 8,1; «უკუ-იქმე კუა-ლად» C, — «უკუ-იქმე მართლუქუნ» ქ. ფხ. 118,6; «კუალად მსგავს არს სასუფველი ცათა სათრომელსა» მთ. 13,47.

კუალად-გება «მიცემა», დაბრუნება, გარე-შეცევა, დი-მტკიცება: «კუალად-გო ვცხელი ღედისა თქსა» C, — «მიცევე შენ იგი... ღედისა თქსა» M, მსჯ. 17,4; «კუა-ლად-გო ისრაელი საძოვარსავე თქსა» M, მსჯ. 17,4.

კუალად-გება «ნაცვლის-მოგება»: «აღუთქუე მან სამ-სახურებელი იგი უფლისა კუალად-გებად» O, I ეზრა 4,44; «უკრძალე შეწყნარებად ვიდრე ვამდმდე კუალად-გე-ბისა ყოველთა, რომელთა იტყოდ» ხაქ. მოც. 3,21; «მასვე სასყდლისა კუალად-გებასა... განვრცენით თქუენცა» II კორ. 6,12; «დღე იგი კუალად-გებისა ღმრთისა ჩუე-ნისა» O, — «დღე ნაცვლის-მოგებისა ღმრთისა ჩემისა» pb, ეგ. 61,2; «ყოველმან შულისა გარდაშავალმან და ურჩმან მოიღოს საწყელისა კუალად-გებად» ჰებრ. 2,2; იხ. გება.

კუბლა-მიგება სანაცვლოს მიცემა; „არა წარუწყმედების იგი, არამედ კუბლა-მიგებას იგი მრავალ ნაწილად“. **კეხ-ეკუხ. დღ. 39, 26.** იხ. მიგება.

კუბლა-მიცემა «მიცემა», მიბრუნება; „კუბლა მისცა ათასი და ასო იგი ვეცხლი დედისა თჳსსა“ **M, — მისცნა ათასნი და ასო ვეცხლი დედისა თჳსსა“ C, მსჯ. 17, 8.** იხ. მიცემა.

კუბლა-მოგება «განცოცხლება», გამრთელება; განმართვა, «ადგილ-გება»; „კუბლა მთელი იგი მისი“ **C, მრ. 3, 5;** „კუბლა-მოგება და ჰყვდიდა ბრწყინვალედ ყოველთა“ **მრ. 5, 25;** „კუბლა-მოგება ყოველი“ **DE, — ადგილ-მოგება ყოველი“ C, მრ. 9, 2.** იხ. მოგება.

კუბლა-ჭეცვა მიბრუნება; „არა კუბლა-დვიქეც“ **თაზა მრ. 19, 12.** „კუბლა-ჭეცვა შენსა მუნე არდარა იგი გყავს მდღუად“ **მ. ცხ. 26, 27.** იხ. ჭეცვა.

კუბლა-შეყოფა მობრუნება, «მოქცევა»; „ვმრ მლო კუბლა-დვიქეც და მისა“ **O, — არა ძალედვა მოქცევა დვიქეც თჳსა“** **px., XII მფ. 13, 4.** იხ. შეყოფა.

კუბლის-კუბლ კვალდაკვალ, უკან; „ადვიდეს კუბლის-კუბლ“ **C, მსჯ. 4, 10.** იხ. კუბლი.

კუბლ-დგინება «მოზავებულ-ყოფა»; წარმართება; „რადთაჲ კუბლ-ადგინა იგი“ **O, — არამოზავნა მოზავებულ-ყოფა იგი“** **px., ეხ. 40, 18;** „ბრძენთა კაცთა მცირედნი სიტყუანი შემძლებელ არიან კუბლ-დგინებად“ **მჭრ.-მარხ. და იონ. 110, 28.** იხ. დგინება.

კუბლ-ყოფა გამოყვლევა; „გამოვაცხადოთ, რომელი-იგი კუბლ-ყოფს ბრძენთა მათ“ **გრ. ნოს-კაც. აგებ. 220, 22.** იხ. ყოფა.

კუბლ-ი კვამლი, «ორთქლი»; „აჲდა კუბლი რისხვისა მისსა“ **ფს. 17, 9;** „ესე არს კუბლი გულის-წყრომისა ჩემისა“ **I, ეხ. 65, 5;** „სისხლი და ცეცხლი და მრუთი კუბლი“ **O, იოც. 2, 20;** „კუბლი იოტებს ფოტკარათა“ **მ. ცხ. 116;** „დადაროს კუბლი მან სალხინებელი“ **px., — დადაროს იოტ ქლმან საკვმეველისა მან სალხინებელ“** **C, ლევტ. 16, 18.** იხ. დაკუბება, კუბება, კუბლავა, მკუმლავა, საკუმეველი.

კუბრთ-ი «სამოსელი», «შესამოსელი», ტანსაცმელი, პერანგი; „დამოიბო კუბრთი თჳსი“ **C, — დაიბო სამოსელი თჳსი“** **DE, მრ. 14, 68;** „მოგე... ოცდაათი კუბრთი“ **M, — მოგე... ოცდაათნი შესამოსელნი“** **C, მსჯ. 14, 12;** „კუბრთსა ჩემსა ზედა განიდეს წილი“ **მთ. 27, 35;** „რამელსა უნდეს... კუბრთისა შენისა მიღებად“ **მთ. 5, 40;** „მოკუბთნა ყოლთაჲნი კუბრთისა მათისანი“ **O, II მფ. 20, 4.** იხ. განკუბრთვა, ნიფთავ-კუბრთი, შეკუბრთვა.

კუბრთ-დაბებულ-ი სამოსელდაბებული; „ოთხმეოთნი... წუწუნებულნი და კუბრთ დაბებულნი და მგლოვარენი“ **I, ზერემ. 41, 5.** იხ. დაბება.

კუბრცხლებერ-ი, კუბრცხლებერ-ი კვარცხლებერი, პოსტამენტი; „კუბრცხლებერ-ი (კუბრცხლებერ-ი E) ფერვთი მისთა“ **C, მთ. 5, 25;** „თაყვანისცემით კუბრცხლებერ-ი (კუბრცხლებერ-ი E) ფერვთი მისთა“ **ფს. 38, 5;** „ცად საყდარი ჩემი არს და ქუეყანაჲ კუბრცხლებერ-ი“ **I, ეხ. 36, 1.**

კუბა «ოთხკუთხედი»; „შეამტყიცო იგი ვითარცა ლოდსა კუბაჲ“ **M, — შეყოფილ არს მისა ვითარცა ლოდი ოთხკუთხედსა ზედა“** **px., იონ. 38, 28.**

კუბასტ-ი «სამოსელი»; „ფართო ყენიან კუბასტნი მათნი“ **DE, — ფართო იყენიან სამოსელნი მათნი“** **C, მთ. 23, 5;** „უზუნებდეს კუბასტესა და სამოსლებსა ყოველსა“ **საქ. მრ. 9, 28;** „ადიკრიბე კუბასტი შენი, გამოაჩინე წვენი შენი“ **O, ეხ. 47, 2;** „კუბასტიცა თავსა მისსა მოხუტა“ **მუშ. VI, 19;** „კუბასტნი შუშანიყინი და ვორცნი წელიწადი დადებარეს ძეჲსა მას“ **მუშ. VIII, 18.**

კუბო, კუბა ფარდა; სასძლო, საჭირჭილო სახლი; საჩრდილობელი; ტიბტრეგანი; „ვითარცა პატრიონი ჭაწული უშინაგანსად კუბოდ შემოივლტოდე აჲა“ **მ. ცხ. 24, 9;** „აღაშენა კუბო ჭარისა“ **მ. ცხ. 123, 4;** „ქმნა ზედა კერძო მისსა (ლესეუმისა) კუბოჲ“ **H — 841, 58;** „ენებო შესლუაჲ კუბთსა მას შინა, სადა არს ლესეუმად წმიდისაჲ“ **H — 841, 84.** „სხუაჲ ვინმე კაცი (დვა) გარეგან კართა მათ კუბისათა“ **H — 841, 84;** „განკმადოთ საგდარსა ზედა კუბაჲ ჩემი და შემაუთ მას შინა“ **Sin. — 11, 187v.**

კუბო-ი კუბდითა თჳსითა კუბლსა მას შებრყუნინ“ **ფიზ. II, 14;** „კუბდითა ნიჭურთა იფარავნ“ **ფიზ. XXIX, 10;** „ვითარცა-იგი ვინ უზურაჲ ძილსა კუბო“ **O, იგ. სოლ. 26, 17.** იხ. დანაცის-კუბო, კუბკუთილი, კუბმოკლე, მოკლე-კუბო.

კუბკუთილი-ი პირმოთენი, «მლიქნელი»; „სიტყუა კუბკუთილი-ჩუკენი“ **O, — სიტყუანი მლიქნელისა ლბილ“** **px., იგ. სოლ. 26, 22.** იხ. კუბთა.

კუბმოკლე «მოკლე კუბი»; „ამოა... კუბმოკლე“ **px., — ზუარაი... მოკლე კუბო“** **C, ლევტ. 22, 28.** იხ. მოკლე.

[**კუბოვანი-ი**] იხ. დანაცის-კუბოვანი.

კუბომა იხ. ზოგი-მომკლდარი, მკლდარი, მკლდრეთი, მოკლდავი, მოკლდინება, მოკლდომა, მომაკლდინებელი, მომკლდარი, მოსიკლდირი, საკლდინელი, სამკლდრო, სასიკლდინე, სასიკლდინებელი, სიკლდირი, უკლდავი, ძლით-მომკლდარი.

კუბება საზრდო; „უძილები იგი მისი არს კუბებასა სამწყსოთსა“ **O, ზირ. 38, 27.**

[**კუბთა**] იხ. ასოკუბთილი, აღმოკუბთა, აღმოკუბთელი, განმოკუბთა, გან(ი)კუბთა (-ილი), განკუბთილება, განკუბთელი, გარდაკუბთა, დაკუბთა, დამოკუბთა, ენაკუბთილი, კუბკუბთილი, მკუბთელი, მკუბთარი, მოკუბთა, ნაკუბთი, საკუბთელი, სასო-კუბთილი, სასო-წარკუბთილი, ყურდაკუბთილი, ყურკუბთილი, მკუბთა, ძარღუკუბთილი-ყოფი, წარკუბთა, წარმოკუბთა, ჩამოკუბთა.

კუბთეზა დატყება, შებმა, ჯახება; «მომართება»; „მეკუბთა მდინარე იგი სახლსა მას“ **დ. 8, 45;** „ოთხნი ქარნი ცისანი ეკუბთენ ეს ზღუასა მას ღიდსა“ **დან. 7, 2;** „იგოც ეკუბთის და იგოცა შეჴუარის მისგან“ **O, ზირ. 18, 8;** „ეკუბთოს ყრმაჲ მოზღუდულსა“ **I, ეხ. 2, 5;** „სლგისა ჩუენსა აჲ და იგი ეკუბთებო დით“ **მ. სფ. 25, 28;** „ოდესმე ეკუბთენ და ოდესმე უენ-დგან“ **მ. სფ. 811, 5;**

„ეკუთუბა იორდანე ბირსა შინა მისსა“ **px.** — „მო-ღ-ო-თუ-მ-ართ-ოს იორდანეზან ბირსა მისსა“ **M.** **იბ.** 40,18.

კუთუბა შეზმა, ბრძოლა: „დაივსების იგი (ზაზმაი) კუ-თ-ე-ბ-ს-ა-გ-ი-ნ ჭართასა“ **მ. ცხ.** 104r; „ერის-კაცნი პირ-ვალსაჲ მას ზედა კუ-თ-ე-ბ-ს-ა-ს დაეცნეს“ **მ. ცხ.** 41v. იხ. დაკუთუბა, შეკუთუბა.

კუთილი-ი იხ. ასოკუთილი.

[კუთილეზა] იხ. განკუთილეზა, ორგანკუთილეზა, ძარლკუთილეზა.

კუელი-ი გოდორია: „რადუნ... კუელი აღიღეთ“ **C.** — „რაოდენი გოდორი... აღიღეთ“ **DE.** **მრ.** 8,9; „აღივსეს ნამუსრეფითა მით ათორმეტი კუელი“ **C.** — „აღივსეს ათორ-მეტი გოდორი ნამუსრეფითა“ **DE.** **მ.** 8,13.

კუერ-ი ჩაქუნი: „ჰმაჲ კუერისაჲ დაუყოფნ ცურთა მის-თა“ **O.** **ზირ.** 38,20; „კუერიითა და სამშუტულებითა დაამ-ტყიენეს იგინი, რაჲთა არა შეიბრენ“ **I.** **იერემ.** 10,4; „მეს-მარნა კუერიითა ძლით განაწონა და დამშუტულა მარად“ **Sin.** — 11,29v. იხ. გამოკუერება, გამოკუერეული, კუერება.

კუერ-ი კვერი, კოკარი: „სცემდა... კუერსა ერთსა პურსა და დროსა ერთსა გორსა... ტაბაყისაგან“ **O.** **II** **მფ.** 6,18; „მოიღე შენ კუერი ლელსაჲ“ **I.** **ეს.** 38,21; „უბრწყინალეს იყენეს უფროსს კუერსა მზის-თუალისაჲ“ **ბალ.** 167,1. იხ. ლელს-კუერი, სეფის-კუერი.

კუერეკს-ი დიკენის ქადაგება (საბა): „კუერეკს ყავ აწ, შეილო ჩემო“ **ლიმ.** 88,20.

კუერვა: „უზახებდეს ხურაჲ იგი მკედელსა მას ჰედად, კუერვაჲ, უროსა ცემაჲ“ **I.** **ეს.** 41,7. იხ. კუერი.

კუერთხ-ი გონი: „კუერთხ მან შენმან და არგანმან შენ-მან მოაგან ნუგეშინს-მცეს მე“ **C.** **ფს.** 22,4; „ესაჲ შენ კუერთხსა მას ლერწმისასა განტეხილსა“ **I.** **ეს.** 86,7; „მწყსენ იგინი კუერთხითა რკინისათა“ **ფს.** 2,9; „საკ-მელი და კუერთხი (და) ტურთი გირსა“ **O.** **ზირ.** 80,25; „ბრძანა კუერთხითა გუგამა მისი“ **არტ.** 68,9.

კუერთხა „გამომეგუეა“: „გადღონ კუერთხ ვიდო ათქლილსა საწნებელსა შინა“ **G.** — „გადღონ... გამოსძე-გულა იფქლსა კუერთხითა საწნებელსა შინა“ **O.** **მსგ.** 6,11.

კუერცხ-ი კვერცხი: „ზინა თუ კუერცხსა სთხოვდეს, ნუ ღრიკალი მისცეს მასა“ **ლ.** 11,12; „კუერცხნი ასპი-ტოანი განტეხნეს“ **I.** **ეს.** 59,5; „კუერცხისა დადებითა და მართასა გამოვლითა დაშერიით“ **ფიზ.** XI, 19; „სხუხა კუერცხსა აცბობს“ **ფიზ.** XII, 9; „მფრინველმან და-თუ-შტევენს კუერცხნი თჳსნი უნდილაჲ, მართუთა ვერ გა-მოისხამს“ **მ. ცხ.** 197r. იხ. მეკუერცხე.

კუეს-ი რკინა: „კუესი ეცეს რაჲ საღრტილსა, გამოვალს ცეცხლი“ **მ. ცხ.** 454r.

კუეცა მოკეცა, მოპარსვა: „იკუეცა მან თმაჲ კენ-ტრეს“ **საქ.** **შოც.** 18,18; „უკუეთუ საძაგელ არს დედაკაცისა კუეცაჲ გინა დაყნაჲ, დაიბურენ“ **I** **კორ.** 11,6. იხ. და-კუეცა, შეკუეცა, მოკუეცა.

კუთ-ი კუნი: „მოართუა ბარკალი ერთი კუთითურთ“ **O.** **I** **მფ.** 9,24.

კუთნა იხ. გამოკუთნა, განკუთნა(-ილი), განკუთ-ნება, განკუთნვილება, განსაკუთრებული, საკუთ-რება.

კუთნვა დაკრეფა. იხ. მოკუთნვა.

კუთნ-ი „კიდე“: „ბღეშენოს... ვიდრე ბჭედმდე კუთნისა“ **px.** — „აღიშენოს... ვიდრე ბჭედმდე კიდეისათა“ **O.** **იერემ.** 81,28.

[კუთხელ-ი] იხ. ოთხკუთხედი.

კუკულ-ი, კუნკულ-ი ბერის ქუდი: „მოჰადას კუკული თაჲსა მისსა“ **იზტ.** 126,27; „დაბურის კუკულითა პირი თჳსი“ **მ. ცხ.** 90v; „ემოსა კუკული ახალი“ **მ. ცხ.** 168r. „აღიძარცუა... კუნკული“ **მ. ცხ.** 840r.

კულა (ზზ.) კვალად, ისევ: „და უაუთუ კული ჭმის-ღა“ **ი-ე.** 84,32.

კულა (კავშ.) კი, კიდე, ხოლო: „მოსენათა კული მო-წიფენი ყოველსაჲ საეროსა სამსახურებელსა გაგიდოდინ“ **ი-ე.** 43,24; „სხუაჲ კული სანმარი იკონომოსისაგან ოთხო-ვიან“ **ი-ე.** 44,25; „სხუაჲ კული არა იყო წესი“ **ი-ე.** 40,18. **შდრ.** კულად, კულად.

კულევა კვალში ჩადგომა, კვალის მიყოლა: „ნუჲჲჲ იკულივდენ მონადირენი“ **ფიზ.** II, 16. იხ. კული.

კუმი-ი „აღდეგა“: „ტალითა კუმი, რომელ არს გამოთარგმა-ნებით: ქალა, შენ გიბუჲ, ილდეგა“ **მრ.** 5,41.

კუმაშ-ი ქსოვილი: „ივარ-იშენა... ეგრეთვე განძი და კუ-მაშ-ი“ **ი-ე.** 50,20.

კუშევა კეცვა: „უკუშევაჲ საკუშეველსა და უზორვოდის კერბთა“ **O.** **III** **მფ.** 11,8; „უკუშევედეს ერადება ზედა მათსა“ **O.** **იერემ.** 10,13; „პარონ და ძენი მისნი აკუშევედ საკუშეველსა“ **M.** **I** **მფ.** 6,49; „ვიდრე არდა უკუშევედიდ ცმელმ ბერი“ **O.** **I** **მფ.** 2,15. იხ. კუამლი.

[კუშინვა] იხ. აღკუშინვა.

კუშოლვა აკვამლეზა: „მთაჲ იგი სინაჲ კუშოლა ყო-ლად“ **O.** **გამოსლ.** 19,18; „შეახე მთათა და კუშოლთან“ **ფს.** 143,5; „ნუ გემიინ... ორთა ამთგან შემათა მუგუზთა, რომელნი-იგი კუშინან“ **I.** **ეს.** 7,4. იხ. კუამლი.

კუნესა კვნესა, ოხრა, «სულ(თ)-თქუმა»: „მოთარბასა ღღმრთოთასა კუნესიედ“ **O.** **იგ.** **სოლ.** 29,2; „კუუნე-სოლდე რაჲმს მოგეტდენ საღმობანი ვითარცა შობადისანი“ **O.** — „სულთ-ითქუნე მოსლესა შენდა საღმობათა ვითარ-ცა შობადისათასა“ **px.**, **იერემ.** 22,28; „ყოველი ესე ქალაქი კუნესის მისთჳს“ **ფლკტ.** 136,12; „კუნესოლთან შენ ზედა“ **O.** — „სულთ-ითქუნე ილდენ შენ ზედა“ **px.**, **ეზეკ.** 26,16; „მღღელნი მისნი კუნესიან“ **O.** **გოდ.** **იერემ.** 1,4.

„ვმითა კუნესისა ჩემისაჲთა შემქმნეს ჯორცნი ჩემნი ძალათა ჩემთა“ **ფს.** 101,6; „დაჲწვენ კუნესით და არა ებოვენ გან-სუენებაჲ“ **O.** — „დავიძინე სულთ-ქუმათა შინა, განსუენება ვერ ებოვენ“ **px.**, **იერემ.** 45,8. იხ. გოლს-კუნესა, თანა-კუნესა.

კუნია რალაც მხალეულია: „კუნიაჲ... არს ბერი მღე-ლია, რომელთა ერთვის ძმარსა“ **სხ.** 861r.

კუნკულ-ი იხ. კუკული.

კუნძულ-ი, კუნძუნ-ი: „კუნძულსა რასმე განყარა იგი-ნი“ **მრს.** 78,9; „ბრძანა, ექსოროა ვოფაჲ უშმენსა კუნძუ-ნისა“ **მრს.** 72,31; „კუნძული, რომელსა ნეოს ეწოდების“ **ი-ე.** 22,26.

კურაპალატი-ი: „ეამთა... ძისა დავით კურაპალიტისა“

თა“ დ. დ. 124, 22; „შემონი ქვეყანანი დავით კურასტალატ-სა მისცნა“ ბ.-ჟ. 16, 22.

კურატპალატობა: „მოსცა პატავი ვურასტალატობისა“ ქ.-ცხ. 124, 11. იხ. კურაპალატი.

კურასტანი «ბროლი»; *crystallus*: „ბჰენი შენნი—ფიც რულითა კურასტანითა“ I.—„ბჰენი შენნი—ჰენი ბროლისანი“ O, ეხ. 54, 12.

კურთხევა დალოცვა: „აქურთხევილი მწყევართა თქუნთა“ შთ. 5, 24; „კურთხევით გაქურთხო შენ“ ჰებრ. 4, 14; „აქურთხევი შენ უფალსა“ G, რუთ 2, 10; „აქურთხედა და აღიდგა ქრისტესა, მომცემელსა ცხოვრებისასა“ ფლტ. 156, 24; „სეფორა აქურთხა ჰუცად“ თომა მოც. 20, 12; „მათ დაწყევს, ხოლო მან აქურთხნა“ მ. სფ. 70, 12.

კურთხევა «დიდება»: „აქურთხევაჲ ძესა დავითისსა“ DE.—„დიდებაჲ ძესა დავითისსა“ C, მთ. 21, 15; „აქურთხევაჲ მან მამისაჲ დაამტკიცოს საბლნი შვილთანი“ ფლტ. 143, 24. „კურთხეულ არს მომავალი საბელითა უფლისაჲთა“ მთ. 21, 0; „მოვედით. აქურთხეულნო, გინა წარვედით, დაწყუდუნო“ მ. სფ. 209, 22. იხ. ნაკურთხევი, საკურთხეველი.

კურივი იხ. სიკურივი, შეკურივებული.

კურკურება ფერება, მონხევა: „იქურკურებოდა მკლავითა თესითა“ Atb.—11, 124v.

კურნაქი მუმლი, კოლო; *culex, musca parva*: „რომელნი დასწრაფთ კურნაქსა“ მთ. 23, 24.

კურნება ექიმობა, განმრთელება: „მკურნალი, რომელი უსასყიდლოდ აქურნებ“ განხ. 6. 199, 5; „ნაკრტენი მუცლისა მისისაჲ აქურნებს თელთა დადგომილთა“ ფიწ. 17, 9.

კურნება «განკურნება»: „გერ არს შაფათსა შინა კურნებაჲ“ C.—„გერ არს შაფათსა განკურნებაჲ“ DE, ლ. 14, 3; „აქურნებასა აღდარულზე დღეს და ზეალ“ ლ. 18, 22; „წყლულებისა მისისაჲ არა არს კურნებაჲ“ O, ზირ. 21, 4. იხ. განკურნება, მკურნალო, მკურნალობა, საკურნებელი, სამკურნალო, უკურნებელი.

კურს ხარი, taurus: „ურქნოს კურომან მამაკცა“ O, გამოხლ. 21, 28; „აქურთოთ პოხილთა მომიცეს მე“ ფხ. 21, 18; „იქენდით ვითარცა კურთონი“ I, იერემ. 50, 11. იხ. ვარკურთ.

კუროხ-თავი *tribulus*: „მონ-ნოსთულიან... აქურო-ს-თავთაგან ლელჲ“ C.—„ნუუჟუ შეკრიბიან... აქურო-ს-თავთაგან ლელჲ“ DE, მთ. 7, 18; „ეკალნი და აქურო-ს-თავთაგან აღმოსცენდენ ბომონთა მათთა თანა“ O, ოვსე 10, 8; „რომელსა (ქვეყანასა) გამოაქუნ ეკალ და აქურო-ს-თავთაგან“ ფლტ. 152, 22. იხ. თავი.

კურტიმალ-ი (კურტიმლისა) «ზღურბლი»: „აქურტი-მ-ილ ჰბი მომზადა დავით“ M.—„ზღურბლთა ზედა შემზადა დავით“ pb., I 55ტ. 22, 3.

ლ

ლას ქართული ანბნის. მეთორმეტე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—30.

ლა: ელის, მელიან, მელის, მელოდეთ, იხ. ლაღნა.

კურწი: „აქურწი ნემსისაჲ (ვერ) შემღებელ არს ლატენად აქლემისა“ A—82, 478.

კუსოლა «ტეობა»: „აქუსეოლა მგზებელსა მას“ C.—„აქუსეოლა ნათელსა ცეცხლსა“ DE, 84. 14, 54; „ღვა მათ თანა პეტრეცა და აქუსეოლა (ტეობოლა DE)“ 6. 18, 18. იხ. მკუსოლარე.

კუტალ-ი სასმისი: „აქუტალი ოქროსაჲ, საცლ სასუჟლოთა რაჲთმე ტბილითა, ვითარცა თაფლითა“ მარკ. 251r.

კუზხალ-ი «მარცხალი»: „არცა აუფხალნი ვენაჲსა შენისანი შეპკრიბენ“ G.—„არცა მარცხალი ვენაჲსა შენსა აღკრიბოთ“ pb., ლავიტ. 19, 10; „რომელი (შეპკრიბენ) აუფხალსა სოფლებსა შინა“ O, შიქია 7, 1. იხ. შეკუზხალე მოკუფხლეა, მოსაქუფხლევი, საკუფხელები.

კჷნო «დედამთრევილი»; *purpurio; cataracta*: „არა შეამნეთ... ვარხჲ და კჷკნო და ეროდიოჲ“ G.—„არა შეამნეთ... დედამთრევილი და ვარხჲ და მორინავი“ O, ლავიტ. 11, 18; „არა შეამნეთ... ეროდიო და კჷკნო და ივი“ G, II შქ. 14, 16.

კჷპაროზ-ი, კჷპაროს-ი კვიპაროსი, სარო, ალვისხე; *cyparissus*: „ამაღლდეს ყოველნი ზენი სიგრძითა; ნაძვ, და კჷპაროზა და ფიჭვ“ ბახ. კახ. ექვს. დღ. 89, 25; „ჰრქუა კჷპაროსსა ლერწმასა“ ლიმ. 90, 10.

კჷპრ-ი *cyper*: ქება 4, 4*.

კჷრვება «დაკჷრვება», გაკჷრება, გაოცება: „უკჷრ-და სიტყუაჲ ივი“ DE.—„დაუკჷრდებოდა სიტყუათაჲ მათ“ C, ლ. 2, 18; „შენ ზღვიკჷრწი“ 6. 2, 7; „არაჲ გიკჷრს ამას ზედაჲ“ საქ. მოც. 8, 12; „გოკჷრდინ და განკჷრითი (განკჷრითი I)“ O, ეხ. 20, 9; „მრავალთა კჷკჷრწი“ მართ. A, ანტ დ. 22v; იხ. განკჷრვება (-ული), განსაკჷრვებელი (-ალი), დაკჷრვება (-ული), დასაკჷრვებელი, საკჷრველი, საკჷრველება.

კჷრიაკი კვირა (დღე): „გამოურნიან მას წმიდანთ ივი კჷრიაკელ“ ვარ. 824; „საზრდელნი მიილიან კჷრთაკი თო-კჷრიაკელ“ Sin.—11, 118v. იხ. ახალკჷრიაკი.

კჷრი(ა)ობა კვირაობა: „აქრთობათა დიუბნისი ქმანი“ 6.-გ. 88, 22; „აქრთობათა ერთგან აღდარულიან წესი ლოცვისაჲ“ 6.-გ. 45, 20.

კჷრიელდონ-ი იხ. კირიელდონი.

კჷრიონ-ი ზღვის ფრინველთაგანია, *alcedo hispida*: „აქრთონი არს მფრინველი ზღუასა“ ბ. კახ. ექვს. დღ. 116, 8.

[კჷრნე] იხ. მოკჷრნედ.

კჷრტვა იხ. გამოკჷრტვა.

კჷშტობან-ი *dextrale, armilla*: „პირიღესიონ, რომელი გამოთარგმანების კჷშტობანი ხელ“ ფიწ. XXX, 8.

კჷცენა «ცხვირ(ის)-დაცემა»: „კჷცენასა მისსა გამოკჷრ-თებთან ნათელნი“ O.—„კჷკჷრდაცემანი მის(ნი)—ელვა-რებს ნათელი“ pb., იობ 41, 9.

ლაგამ-ი (ლაგმისა): „მიუშა ლაგამისა საღვეთა, დაუტე-ვა სავედარი“ სხ. 215r.*

ლაგზნი საწყლვ, ღოჭი, ჰურტელი: „ლაგზნითა

* სწავრო ფანქრითა მიწვრილი (რედ.).

წყალი ზე ედგას მგარათა“ მრ. 14,18; „დავდრი... ლაგენტა-ბი, საესტ ღვნითა“ I, იერმ. 35,5; „ლაგენტითა თაფლი“ O, III მგ. 14,8; „დაყო ორმეოც დღე კნისა ზედა ოსპსა და ლაგენტა ერთსა წყალსა“ მ. ცხ. 116r; „ლაგენთი, საესტ ზედაშეთა“ Sin. 11,318r.

ლაგენტარი- საწყლე, დოქი: „ორი ლაგენტარი აქუნ-და წყლისათჳს“ მ. ცხ. 199r; „აღავსა ლაგენტარი ერთი ფოლითა“ მ. ცხ. 171r.

ლაგრა დიდი მონასტერი: „წარვიდა ვინმე ძმათავანი ბე-რისა ვისამე ლაგრასა აღესქანდრიადისა“ მ. ცხ. 81v; „არა უნდა ადგილისაჲ მის მონასტრად შექმნად, არამედ ლაგრაჲ“ სს.* 161v; „ვჳდ ოდესმე ლაგრასა მამისა გერასიმესსა“ მ. ცხ. 84r; „დიდნი საფასენი... შეწირეს დიდსა ლაგრასა“ მ.-გ. 22,11; „აქუნდა ზრუნვადეა დიდისა ლაგრასაჲ“ მ.-გ. 47,25. იხ. ლაგრელი.

ლაგრელი- მონასტრის წინამძღვარი: „თუ ლაგრე-ლი მოვიდის ანუ პრტიკი“ მ.-გ. 26,22. იხ. ლაგრა.

ლაკნა იხ. ლინკნა.

ლაკუა წყლის საცავი, აუზი, ტა: „წარვიდა იგი უდაბ-ნოს აღმოვსებად წყლისა ლაკუასაჲ“ მ. ცხ. 422v; „ეინ უკუე ქსო ზედა ლაკუასა მას და... წყალსა ცხორებისასა უნო მისცემდა“ საკ. წიგნ. II 17,18

ლაღვა «გდომეა», «ბრძოლა», «ბრალობა», ცილობა, ჩხუბი; «მილაღვა»: „მჰლაღვედ მთავართა მათ“ O, —„მჰლაღვედ მთავართა მათ“ I, ნემე. 13,11; „ლაღ-ვედეს (ჰქედებოდეს C) ურთიერთას ჰურთან იგი“ მ. 5,2; „ლაღვეთ ნუ ჰლაღვიდთ ისრაელსა“ M, —„ნუ მბრძო-ლი ებრძოდა ისრაელსა“ G, მსჯ. 11,25; „იწყო მისი ლაღვად“ C, —„იწყო ბრალობად მისა“ DE, მრ. 8,22; „იწყო მისა ლაღვად“ მთ. 16,22; „უკუეთუ ილაღ-ვბოდა ორნი კაცი და სცეს მოყუასმ მყოფასა მკიდითა ანუ ჭიბითა“ O, გამახლ. 21,18; „იხილნა ორნი კაცი, რთ-მელნი ილაღვიდეს“ თეკლა 27,20; „ძეინ დედისა ჩემისანი მლაღვიდეს მე“ O, ქება 1,5; „ნუ ჰლაღვ კაცსა ენოვანსა“ O, ზირ. 6,4. „ნუ იყოფინ ლაღვაჲ შოვრის ჩე-სა და შენსა“ O, დაბ. 18,8; „აღადინის ლაღვაჲ“ O, ზირ. 28,10; „იყო ლაღვაჲ შოვრის მწყემსთა“ O, დაბ. 18,7; „დღედ ბრძოლისა და ლაღვისა“ O, იობ 28,28; „იკი მტყუარი მარადის მაგზებელ არს მათა შირის შფოთისა და ლაღვისა“ მ. სჳ. 241,82.

ლაღლუღ- წაჩხუბებული, მოცილო: „მრავალთა ლა-ღლუღთა დააგებნ“ მრთ. A, ანტ. დ. 26r. იხ. ლაღო-ბა, მლაღლელი, მლაღლუ, სიტყუა-ლაღვა, ულაღლელი, შელაღლვა.

ლაღობა ჩხუბი, ცილობა, წაკიდება: „ლაღობაჲ იგი მათი ყურთა ჴელის შესასხმელ არს“ O, ზირ. 27,15. იხ. ლაღვა.

ლაშა ნდობა, წადილი; სურვილი, წაფა: „ჰლაშოდა შესლვასა თესვით“ მ. ცხ. 215,1.

ლაშა «ელმანა»; «რამსა»; ელიო, ელო, ლამა საბაქთა-ნი* (ელმანა საბაქთანი C) რომელ არს გამთარგმანებით: ღმერთი ჩემო, ღმერთი ჩემო, რამსა დამაგდებ მე? DE, მრ. 15,34.

ლაშპარი იხ. სანთელი, კანდელი: „პირისა მისისაჲს გამოვ-ლენ ლამპარნი მგზებარნი“ O, იობ 41,10; „ხილვად

მათი ვითარცა ლამპარნი ცეცხლისანი“ O, ნაუბ. 2,4; „მოვალს მუნ ლამპარებითა და წანთლებითა“ მ. 18,24; „ლამპარნი აღნთებულნი წინაშე მათსა“ რიფს. 175,11; „მთწონეს კორცნი მისნი ცეცხლითა მით ლამპართაჲ-თა“ რიფს. 175,18.

ლანკან-ი (ლანკნისა) «ტრაპეზი», ტაბლი: „ჴმნა ლან-კანეზი ათი ოქროსაჲ“ M, —„უქმნა ტრაპეზი ათი“ pb, II 59ტ. 4,8.

ლანკლა, **ლანკნა**, **ლანკა** «კალათი», ლანგარი, დიდი თევში: „მომეც მე აქა ლანკლითა თავი იოვანე ნათლის-მცემელისაჲ“ მთ. 14,8; „სამნი ლანკლანი სამინდობითა მქონდეს თავსა ზედა ჩემსა“ O, დაბ. 40,16; „მოიყვანე პა-რთ... და ლანკლაჲ იგი უცომითაჲ“ O, ლევტ. 8,2; „დაავა ლანკლასა ზედა“ M, —„მთაღვა ქალათსა“ G, მსჯ. 6,19; „მნებავს, რათა მთმეც მე ლანკანსა ზედა თავი იოვანესი“ მრ. 8,25; „ლანკა გუცხლისაჲ ერთი“ G, რიფს. 7,18; „შეწიროს... ლანკაჲ უცომოჲ სამინდობსაჲ“ G, რიფს. 6,15

ლანძუ სამეფი, კერა: „ჴმნა ჴირამ... ლანძუ იგი საკურ-თხველისა“ M, II 59ტ. 4,11; „ლანძუ ნაკურთხალსა და შეშა ცეცხლსა“ O, იგ. ხოლ. 26,21; „მრავალზის იბრ-ძანებინ-და იგი მთავრისაჲს სთავად აღდუღებდ, ლანძუთა განქურცებად და სხუათა მათ მრავალსაზეთა სატარქველთა შემზადებდ“ მ. ცხ. 299r.

ლარ-ი სიმი: „ჴორტი... არს ესე ვითარცა სტური, გმისა გა-მოქმეველი ლართაგან“ ბ. კნე-ეჟუს. დღ. 159,2.

ლარდიონ-ი «ნარიღი», *oleum nardeum*: „მოიღო ლი-ტრიაჲ ერთი ნელსაცხებელი ლარდიონი რჩეული (ნარ-დისა DE)“ C, მ. 12,8. შდრ. ნარდი, ნარდიონი.

ლარენა-ი: „გან მცა-რყუნა გონებაჲ მჴურვალეზისაჲ შთასაღი-ნელმან მან ლარენან მან, რომელსა ჰრქვან კორტი“ გრ. ნოხ-კაც. აგებ. 227,21. იხ. ლარე.

ლაროხ-ი *larus, gavia*: „არა შეჰანეთ... ღლავეოს და ლაროსა და ჴორი და მსგავსნი მისნი“ G, —„არა სჴამთ... უკუაჲ, სირაქლემი და დღელთ-მთრვალი და ჴორი და ყოველი მსგავსი მისი“ pb, II 7ჳ. 14,15.

ლაქუარდ-ი: „სახელ ლაქუარდისა განფიცნეს“ Sin. — 11,236v.

ლაღ-ი ამაყი, ამპარტავანი: „ფიცხელსა და ლაღსა ბილჳ ჰრქვან“ O, იგ. ხოლ. 21,24; „თავის-მოთნ... კაცი ლაღი არს“ O, აშბ. 2,5

ლაღად ქცევა ამაყობა; «ამპარტავნება»: „ნუ ლაღად იქცევი წინაშე მეუფისა“ O, —„ნუ იამპარტავნებ წინაშე ჴირთა მეფისათა“ pb, იგ. ხოლ. 25,6. იხ. გნლა-ღება, ლაღობა, ლაღვა, მლაღობა, მლაღლელი, სილაღე

ლაღობა ამაყობა, ხუმრობა, მასხარაობა; «მღერია»: „ჰლაღობდეთ თუ, შეგაჴუნოს შენ“ O, —„მღერე მის თანა და შეგაჴუნოს შენ“ pb, ზირ. 20,9. „ნუცა სახელ-ედებანი თქვენ შორის... და სასაგლეზაჲ და სიტყუაჲ სიტო-ვისაჲ გინა ლაღობაჲ“ ეფეს. 5,3; „უკუეთუ ვინმე იხილო... ლაღობად ტრაპეზსა ზედა“ მ.-გ. 27,28. იხ. აღლაღება, განლაღება, ლაღი

ლაღოვა ზუიობა: „ნუღარა უკუე ჰლაღოდა და ზუაობ“ მ. ცხ. 290r; „ჰლაღოთ დიით მარხვასა ზედა“ მ. ცხ. 247v. იხ. ლაღი.

* წყარო ღანჭრეთაჲ მიწერილი (რედ.).

ლაშქარი—«პატნეზი», სინგარი; ჯარი: «მოგადგან შენ მტერთა შენთა ლაშქარი» ლ. 10, 48; «გარე-მოგადგან შენ ლაშქარი» I, ეხ. 29, 2; «შეაღწი... ლაშქარი დიდძალი» 6 რს. 76, 8; «სიმარაგლე სპარსთა ლაშქარისაჲ, რომელთა დაეზნაჲ» H—411, 635. იხ. დალაშქრება, სალაშქრე, სალაშქრო.

ლაშქრის(ა)-მოდგმა «გარე-მოდგმა პატნეზისა», «მოდგმა პატნეზისა», სინგრების შემოვლელა: «მოადგმა მას ლაშქარი» O, —«გარე-მოდგმა მია ზედა პატნეზი» pb., ევგ. 4, 2; «ყოა მის თანა ბრძოლაჲ ფარაო ლაშქრის-მოდგმითა და არდაბავის-შენებითა სისარათაჲთა» O, —«ყოა მისდა მიმართ ფარაო ბრძოლაჲ ლაშქრის-მოდგმითა და შენებითა ისრის-საყენებულაჲთა» pb., ევგ. 17, 17; «მოადგმად ლაშქარი ბჭეთა მისთა» O, —«მოადგმოდ პატნეზი ბჭეთა ზედა მისთა» pb., ევგ. 21, 27.

ლახურა—«შუბი», «მაზრაკი»: «არა ესეუენ ლახურეზა მათსა» O, ივდ. 7, 9; «მოიღო ლახურაჲ და მოკლა იგი ლახურითავე მისთა» M, I 53ტ. 12, 28; «(დაჭრენით) მანგლები თქვენნი ლახურეზად» O, —«დაჭრენით... მანგლები თქვენნი მახურეზად» pb., ივდ. 3, 10; «ლახური თთა უგუმირა გუერდა მისსა» ი. 19, 24; «შჭირდენ ლახურეზა მათსა მანგლად» O, ეხ. 2, 4.

ლახურისანი—«შუბოსანი, მანგილოსანი, ხმლოსანი, «მაზრაკისა [მჭინებელი]»: «იქნი იუდაისნი ფაროსანნი და ლახურისანნი» M, I 53ტ. 12, 21; «მშკლდოსანნი და ლახურისანნი ურიდ არიან და არა შეიწყალებენ ივინი» O, —«მშკლდი და მაზრაკი აქუნდესყუ; უგბილ არიან და არა შეიწყალებენ» ეხ., იერემ. 50, 42.

ლბილი—«რბილი»; მშვიდი: «დაწვების სარეცელსი ზედა ლბილსა განსასუნებელად ჯორცთა» მ. სფ. 248, 24; «რბილ-მან ვერ შეუძლის ხესა მგარსა და ფიცებელსა განრყუნად, არამედ ლბილსა და ფატარსა ეფფოსს» მ. სფ. 152, 9; «ლბილ იყენეს სიტყუნი... უფროდს ზეთისა» ფხ. 54, 22; «ლბილი ესე სიტყუანი» თევდ. 567. იხ. დალბილება, აქცობილი.

ლბობა იხ. დალბობა, დამბალი, [მბალი], მოლბობა, სალბობელი, სილბო.

ლემა—დალურჯებული: «ქორცნი, რომელნი მყინეარსა შეცვიან, ბირველად ლემა იქმნიან შეყინებითა მით სისხლისათა» მ. კეხ.-40-თვს 119, 4.

ლ[ე]ბილი—«ლიბრი»: «ესინი ლ[ე]ბილი არიან თუალნი» O, —«ესი ლიბრი თუალნი» pb., ივ. ხოლ. 23, 29.

ლეგეონი—გუნდი: «ლეგეონ არს სახელი ჩემი» მრ. 5, 9; «რომლისა თანა იგი ყოფილ იყო ლეგეონი» მრ. 5, 15; «ლეგეონი ეშვაჲ სიტყუთა განდღეუნა».

ლევა, **ლევნა** იხ. აღლევა, გა(წ)ლევა(-ული); განმ-ლეველი, განულეველი, დალევა(-ლი), დაულევენ-ლად, მოლევა.

ლევატელი—ლევის ჩამომავალი: «პრჭუა ლევატელთა მათ მსახურთა» O, I ევრა 1, 8.

ლევატონი—ფილონი, «რომელი არს საბეჭური გინა თუ» სამჭრე: «აღიღო ლევატონი თვისი, რომელ

არს საბეჭური, გინა თუ სამჭრე თვისი, აღდგა ლამო და წარვიდა მუნ» მ. ცხ. 140f.

ლეკუ—«კითარცა ლეკუ ლომისაჲ, რაჲ ზინ მზირად» ფხ. 16, 12; «კითარცა ლეკუნი ლომთანი შორის სამწყსოთა ცხოვართისა» O, მთქ. 5, 8; «შეჭამენ ივინი ლეკუთა მან-ნარისათა» O, ივსე 13, 8.

ლელი—juncus, pratum, carectum: «პეტეშე თითოფერთა ხეთა დაწეს ქილსა თანა, ლერწამსა და ლელსა» M, იოზ 40, 16.

ლელი—სწორი, ჭრა-ხუჭუჭი (თმა): «უკუეთუ მართლ განვიდის (ორთქლი), არს თმია იგი მჭუჭუ და ლელი» მრ. ნოს.-აც. აგებ. 229, 2.

ლეღანა—ლეზელი: «ლეღან გონი უცომონი, ცხებულ-ნი ზეთითა» G, რიცხ. 6, 15.

ლემა—aconitum: «გამოვიდა... სხუთა თანა საზრდელთა ლემი და მარდაგონი და მსგავსნი ამითნი» მ. კეხ.-ეჭუს. დდ. 87, 9.

ლერკოლოტი—(!) მეფისნაცვალი, მოადგილე; «შემ-დგომი», «მეორე (შემდგომად მეფისა)»: «ჰამანს ლერკოლოტი წარუთქუამს და განუჩინებეს წინაშე მეფისა ჩუენ ყოველთა სიკუდილი» O, —«ამან, რომელი შემდგომეზს წინაშე მეფისა, ეტყიდა» M, —«ამან, მეორეჲმან შემდგომად მეფისამან თქუა» pb., ეხთ. 4, 8. იხ. სალერკოლოტი.

ლერწამი—«კალამი», arundo, calamus: «რახსა გამო-ხუდით ხილვად უდაბნოდ? ლერწამისა, ქარისგან შერყეუ-ლისა» ლ. 7, 24; «არა მნებაეს მელანითა და ლერწმითა (კალამითა var.) მიწერად შენდა» III ა. 1, 18; «კითარცა გორაჲ ურემი, სავსე ლერწმითა» O, აშოხ 2, 18; «ესივე შენ არგანსა მას ლერწმისასა დაჩხერილსა» O, IV მფ. 18, 21.

ლერწამი საზომელი—ქოვარი: «იყო გელსა მისსა საბელი მანქნებელისაჲ და ლერწამი საზომელი» O, ევგ. 40, 8. იხ. ლერწმო(ვ)ანი, მოლერწმა, სელოს-ლერწამი.

ლერწმო(ვ)ანი—ლერწმიანი ადგილი: «კითარცა ლერწმონი. საბეღელთა სივსე» O, ნათქ 1, 10; «შთაგორდა ლერწმოეანსა მას მახლობელად წყაროსა» თევდ. 558; «შვიდეს ივინი ლერწმონსა მას შინა» მ. ცხ. 224f.

ლეგვა მახვა: «ემუსა პგავს, რომელი ილეგავნ კბილთა» H—2251, 294v.

ლეგული—გალესილი, გამახული; მოკედილი; «მახ-ული»: «ლეგულ თუალთაგან საფირიონისათა» O, კება 6, 14; «მახული ჳმისი ლეგულ არს» ფხ. 7, 18; «სპარსი შენნი ლეგულ არიან» ფხ. 44, 4; «ლეგულ თუალთაგან საფირიონისათა» O, კება 6, 14; «საწოლნი მისნი სპარს-ლტელნი ლეგულნი» pb., —სარეცელნი მისნი ისრის-პირნი მახულნი» M, იოზ 41, 21. იხ. აღლევა, მოლევა, ოქროლესული.

ლეღან-ი, ლეღოვან-ი იხ. ლელუოვანი.

ლეღუ ლეღუ (ნაყოფი); ლეღვი (მცენარე); «ლეღუ-სულელი»: «პრჭუთა ლეღუსა ავას» C, —«პრჭუთმა ლეღუსულელსა ავას» ლ. 17, 8; «მო-ნუ-სო-ლი-ან... კურომსათაგან ლეღუ» მთ. 7, 18; «არა არს ლეღუ ლე-ღუეზსა» I, იერემ. 8, 18; «რომელმან დაპნერგოს ლეღუ,

* ფანქრითაა მიწერილი: ოქრ სახელმ. 45. (რგლ.).

ჭამოს მან ნაყოფი“ *О, вг. სოლ. 27,18*; „ვენაჰმან და ლე-
ლუ მან მოსტეს ძალი მისი“ *М, ივგ. 2,22*. იხ. *ლელოვანი/*
ლელოვანი/ლელოვანი.

ლელუკ-კურ-ი ლელვის ჩირი: „აქმაბდა ლელუკ-
კურ-სა“ *I, II მგ. 17,19*; „აღდესო... ლელუკ-კურ-ი-
თი [მანალი]“ *О, ივგ. 10,5*; „მოარბიდე... ფქვილსა და
ლელოკ-კურ-სა და სკიჟსა, ღუნოსა, ზეთსა“ *М, I 57ტ. 12,40* იხ. *კურ-ი*.

ლელოვანი-ი, ლელოვანი-ი, ლელოვანი-ი: „მოსრა ვენაჰმან
მათი და ლელუკ-ი (ლელოვანი) *Ц*“ *ფხ. 104,82*; „მო-
ტაჰენ ვენაჰმანი თქუენი და ლელუკ-ი თქუენი და ზეთის-
ხილოვანი თქუენი“ *I, იერგ. 6,17*; „ლელოვანი შემ-
ცირდა“ *О, ივგ. 1,12*. იხ. *ლელო*.

ლელოსულელ-ი *sucomorus*, „ლელოს“: „არტუთმა ლე-
ლუსულელსა ამა“ *DE,— „პრტუთ ლელუსა ამა“ C, ლ. 17,6*; „წარბილდა წინა და ადდა ლელუსულელსა“
ლ. 19,4. იხ. *სულელი*.

ლელოსულელოვანი-ი

ლეწა მსხვერველა. იხ. *მოლეწა(-ილი)*.

ლეწა: „ორნი ლეწვილი კალოსა ზედა იტქოსა“ *М, I 57ტ. 21,20*; „აღდე და ლეწვედ მათ“ *О, მიქ. 4,12*.

ლეწა „ლელოვა“: „არა იყოს ჯნა, არცა ლეწვა“ *О, დაბ. 45,6*; „მეირელდა და მოაწიოს ლეწვა მისი“ *О,— „მოი-
წიოს ლალვა მისი“ ph., იერგ. 51,82*; „მოიწიოს ლეწ-
ვა სთულეზად“ *О, აზოხ 9,12*. იხ. *დალეწა, მლეწელი,*
სალეწი, ლეწეწა.

ლელო-ი ქსლის ყდა (საბა): „აქუნდა ლაზუბრი... ვი-
თარცა ლელო ქსლითა“ *М, I 57ტ. 11,22*; „ტარი ლა-
ზურისა მისისა, ვითარცა ლელო ქსლითა“ *М, I 57ტ. 20,5*.

ლიზანდა-ი ისარი: „მოილო ითაბ სამი ლიზანდა-ი
ტელითა“ *О, II მგ. 18,14*.

ლიზანონ *thus*: „სტემდეს მანანსა მას და ლიზანონსა“
О, ნემ. 13,5.

[**ლიგება**] იხ. *განლიგება(-ული)*.

ლიგურიონ-ი *lincurius*: „ყოველი ჯვად ბატონისანი შეგე-
მოსა: სარდიონი, ლიგურიონი და აქატე“ *I, გზეგ. 28,12*.

ლიგეზად-ი ტალიზი, ტლაბო: „ვიზილე კაცი ვინმე, რო-
მელი დაფულულ იყო ვიდრე მუკლადმდე ლიგეზადსა
შინა და უყესა მდინარისასა“ *მ, ცხ. 282V*. იხ. *მზალი*.

ლიგეზარა-ი ლაღი: „ლიგეზარა ლსა შინა დაფულულ
ვარ მწკრისასა ვიდრე ყელადმდე“ *მ, ცხ. 90r*.

ლინი-ი ქნარი დავითისა, ათაღი: „ნესტუმან და ლინ-
მან მოატყბიან ჯამა“ *О, ზირ. 40,21*.

ლირბ-ი ურცხვი, უნამუსო, გლისბი: „ურცხვონა და
ლირბი პირი, რომელი იტყოდის ღმრთისათჳს სიტყუენსა,
აღივსოს გინებითა“ *А, ხხტ. 182,18*; „რამსათჳს მოიქცია
ერმან ჩემან ესრე და იერუსალემან მიქცევითა ლირბე-
ბისა და აჲ“ *I, იერგ. 8,5*.

ლირბად ურცხვად, უნამუსოდ: „ლირბად და ურცხ-
ვად შევიდა საკურთხეველად“ *ლიმ. 100,19*.

ლირწი-ი უწყსო, არაწმიდა, ავხორცი: „უაუთუთ კიდ-
ნეირი ლარწად დავადრე ვედრებასა ღმრთისან მიმართ,
მეშინს“ *მ.ჯეწ. 260,24*. იხ. *ლირწება, სილირწე*.

ლირწება უწყსობება: „ცხად არიან საქმენი ჳორციანი,
რომელ არიან... შირნი, კაცის-ყვანი, ლერწებანი,
მთრელოვანი, სილოვანი და მსგავსნი ამათნი“ *გაღ. 5,21*.
იხ. *ლირწი*.

ლიტანია სავედრებელი ლოცვა, ღამის თეგა: „იყვნეს
ყოველნი ლოცვასა და ლიტანიასა“ *მ, ცხ. 145v*.

ლიტონ-ი მარტო, ცარიელი, უბრალო, მარტივი:
„ნუ ვითარცა წყალსა ლიტონსა ზედავ“ *კ. იერ.-ნათ-
ლისდ. 84,10*; „აკცი შოკლა ლიტონი“ *მ, ცხ. 208r*;
„ლიტონთა დღეთა თჳს-თჳს ილუწიდან ვითარცა უწო-
რისი, ხოლო დღესასწაულთა და კჳრობათა ერთგან აღა-
სრულთან წესი ლოცვისა და პირი ერთგან იქსნიან“ *ო.-ფ. 45,26*; „მეველებს ლიტონსა ცხობებასა შინა ყოფად“
ბაღ 149,18.

ლიტონად ამაოდ, ცუდად; მარტივად: „არა ლიტ-
ონად გრტუა შენ კაცმან მან“ *მ, მცხ. 147r*; „წარიღო...
გუამი მისი... არა დიდებით... არამედ ლიტონად“ *ბაღ. 165,10*.

ლიტონა საწყაოს ერთეული, დაახლოებით ვირვანქა:
„მოიღო ლიტონა ერთი ნელსაგზებელი ლარდიონი
(ნარდისა *DE*) ტყელა“ *ო. 12,3*; „მოგვიღოდა ჩუენ მის
მიერ სამი ლიტონა ბური დღითი-დღედ“ *ო. მაც. 50,2*;
„მისცეს... ალუამ ასი ლიტონა“ *ო.-ფ. 28,5*; „იყიდე ათი
ბური... და ათი ლიტონა ჳორცა“ *Ier.—28,20v*.

ლიქნა მოტყუება, შეგულისება, ტყბილად უბრალო,
ალერსობა: „ლიქნა გუელმან ჳვას“ *მ, ცხ. 120r*;
„ლიქნი მოღუწეთა ჳამადთა მიმართ“ *მ, ცხ. 402r*.

ლიქნა ქეენება; ზეგწნა; ალერსი, ფერება: „არასადა
სიტყუთა ლიქნისა დათა ქეენებისა დათა Q) ვიყვენით,
ვითარცა-ვე თქუენ“ *I თგ. 2,3*; „ლიქნითა და ჳაღებითა
სატანჯველთადათ“ *დ. დ. 127,20*; „ნუ შეორეულდები შენ ლი-
ქნითა მეგობართა შენთადათ“ *ანდ.-ანტ. 208,17*; „არა თუ
ლიქნით რასა გეტყვ შენ“ *ფლტ. 146,21*. იხ. *მოქენე*.

ლმობა „ტირილი“, „ტკივილი“, წვა, შეჭირვება,
„არა-ძლება“; „მდიდრობა“: „ამ ღმრთა (ტირადეს *Ц*)
უფროსსა სიტყუსა მისთჳს“ *საქ. მაც. 20,85*; „რომელთათჳს
კუალად მეღმის“ *გაღ. 4,19*; „ამ ღმრთა შენთჳს
მზობელსა შენსა“ *О, ქება 8,5*; „რამსა გელმოდო ჩემთჳს“
О, ეს. 45,10; „მუთელი ჩემი მეღმის“ *I, იერგ. 4,19*;
„გული მათი ეღმოდის“ *О,— „სტკიოდინ გულნი“ ph.,
ეს. 19,20*; „მეღმიან წელი ჩემნი შენთჳს“ *ფლტ. 145,17*;
„გულმოდო და გეძებდით შენ“ *ლ. 2,48*; „გული გუ-
ალამე ჩუენ ერთითა ყლის-სამელოთა მიძვისა შენისადათ“
О, ქება 4,8; „ამა ესერა ეღმოდო სიტყუე“ *Ц,— „ამა
ესერა არა-ძლებულ იქნა სიტყუით“ Ц, ფხ. 7,15*;
„ამ ღმრთედ აქცენ ერთსა შინა დღესა“ *ph.— „მიუღგა
ტუეყინა ერთსა შინა დღესა“ О, ეს. 40,8*.

ლმობა „ტკივილი“: „ხილად ლმობისა და შრომისა“
О,— „ხილად შრომითა და ტკივითა“ ph., იერგ. 20,18.
იხ. *თან-ლმობა, ლმობიერი, ლმობიერება/ლმობიერობა, სალ-
მობა, სალმობიერი, ულმობელი, ჳელმობა*.

ლმობიერ-ი ავადმყოფი, სიტყვირანი, „სალმობი-
ერი“; გულმტკივნეული, მოწყალე: „მოეშინეს... ღწნო
სუმაღ ლმობიერი“ *О, იგ. სოლ. 21,6*; „ისმინეთ და

შთამილთა მავათ და ლმობიერთა“ *О, —* „ისმინეთ და-
შთამილთა და საღმრთებელთა“ *px.*, *იხ.* 21,10; — „იხილა
მაცხოვარი ლმობიერ ქმნულად“ *მ.* *ცხ.* 414r.

ლმობიერ ქმნა „ნუგეშინის-ცემდა“ *ლმობიერ ქმნა*
უფალი სულთქმისათვის მათისა“ *Г, —* „ნუგეშინის-ს-ც-ის
უფლისა სულთქმისათვის მათისა“ *М, მხ.* 2,18. *იხ.* ლმობა.

ლმობიერება, ლმობიერობა სინანული; გულმგმატე-
გრობა: „უცოდველ იქნდა უკუე მამისა ლანგინოსს ლმობი-
ერებაჲ ფრიადი ღოცვასა შინა“ *მ.* *ცხ.* 87v; „მოგე
ლმობიერობაჲ მარადის“ *მ.* *სწ.* 123,19. *იხ.* ლმობიერი.

ლოგინი საწოლი (ადგილი ფიცრისა); „შექმნეს იერუ-
სალმში ვითარცა ლოგინი ხილის-მცველთაჲ“ *ფხ.* 78,1;
„მოგე მე ღმერთმან მცირე გლე ლოგინი და ტყავი მას
ზედა“ *მ.* *ცხ.* 280r.

ლოდი „კლდე“, „ქვა“; „ლოდნი განსტქდეს“ *С, —* „კლდე-
ნი განსტქდეს“ *DE, მთ.* 27,51; „აღმართენით ლოდნი
ესე“ *Г, —* „აღმართენ შენ ქვანი იგი“ *М, II მხ.* 27,4.

ლოდი მსტუარი — „ლოდი სალოცარი“, ძეგლი: „არცა
ლოდი მსტუარი აღსდგათ“ *Г, —* „არცა ლოდი სალო-
ცრად აღსდგათ“ *px.*, *ლევტ.* 26,1 *იხ.* ლოდანი.

ლოდა დიდი ბაღია (საბა): „წარმოესენა სამნი ლოდა-
ნი ეგეხოსიანი“ *Sin. —* 11,123r.

[ლოდება] შდრ. ლოდნი; *იხ.* დალოდება, მოლოდე-
ბა, მოულოდებელი.

[ლოდინი] *იხ.* ლოდნი, მოლოდინება.

ლოდინება მოცდევენება: „ცოდვილნი მოისრუდეს აქვე
და არღარა ილოდინებდეს მერმესა მის ცეცხლსა დაუ-
შრეტელსა“ *მ.* *სწ.* 129,22. *იხ.* ლოდინი

ლოდნა „დადგრობა“, „მზერა“, ლოდინი: „ვლოდეთ
აქა“ *С, —* „დაადგერით აქა“ *DE, მრ.* 12,34; „მელო-
დეს (მამზირდეს *С*) მე. ცოდვილნი წარწყმედა“ *ფხ.*
118,95; „წინა წარგვძლეს და გუელოდეს ჩუენ ტროადსა
შინა“ *ხაქ. მოც.* 20,5; „დადგეს და ელოდეს“ *ხაბ.* 44,19;
„ვლოდა ზაქარიას“ *ლ.* 1,21; „თქუნ გვრგვინა ელითა?“
ანდ. ანტ. 124,12; „მოუყლანი გელიანი“ *О, მხ.* 8,18;
„წუთ გუელოდე“ *ფარ.* 808; „მელის შე“ *ი. მოც.* 58,27.
იხ. [ლოდება], [ლოდინი], ლოდინება, მილოდნა.

ლოდინი — „კლდე“: „რომელმან გარდაქცინა ლოდი-
ანნი ტბად წყალთა“ *С, —* „რომელმან გარდაქცია კლდე
ტბად წყალთა“ *ლ.* *ფხ.* 113,8. *იხ.* ლოდი.

ლოკა ენის ასმა, წარხოცა: „პლოკდეს მტერისა მას
ქალთა მისთისა“ *მ.* *ცხ.* 210v; „პლოკნ გუამსა მისისა“
H — 222,21v; „ძილი, რომელი პლოკდეს ქლიბსა, თქსისა
სისხლისაგან სუამს“ *А —* 92,147r.

ლომი *leo*: „პბო და ლომი და ზუარბაე ერთად ძოდენ“
I, ეხ. 11,6; „ვითარცა ლომი იზახებდეს“ *О, რუხე*
11,10; „გამოხლდა ლეკუთა მიმართ, ლომი იქმნა და ისწავა
ტიცებაჲ ნატეცებაჲ“ *О, ენეკ.* 13,8.

ლომა წვრილი ფული (სირ, *luma*, სომხ. *լումայ*/
լումայ): „ვაჭარმან მან თქუი სასყიდელი ყურძნისაჲ მის,
და ებიფანე მოიღო ლომი და დადებად ვაჭრისა მის“ *ხაკიბ.*
წიგნი II, 117,8.

ლობრ-ი ქაფი, ღუჭი: „შფოთებულ ხარ... და ლობრნი
გარდაცემიან“ *მ.* *ცხ.* 50v.

ლოფოქინი — *cochlea*: „სხვა თესლისაჲ არს ქეცენი იგი,
ვითარცა ლოფოქინი და სავარცხალი“ *ბ. კახ.-გაქუხ.*
დღ. 97,18.

ლოშნა, ლოშა ლოკა; თქვეფთა, ქიმა: „ძილნიცა
პლოშნიდეს წყლულებათა მისთა“ *ლ.* 16,21; „სადი
ლოშნიდეს ღორნი და ძაღლნი სისხლსა ნაბუთესსა“ *О, III მფ.* 21,19; „მტერნი მისნი მიწასა ლოშნიდეს“ *ფხ.*
71,9; „ლოშდეს ძაღლნი სისხლსა მას“ *О, III მფ.* 22,36;
„ლოშდეს მიწასა ვითარცა გუელნი“ *О, მიქ.* 7,17. *იხ.*
ალოშნა, მოლოშნა.

ლოცვა „ვედრება“, „თაყუანის-ცემა“, „აღოქმება“,
თხოვნა: „აჲ მე მათთვის გავედრება“ *DE, —* „აჲ მე
მათთვის გლოცავ“ *С, ი.* 17,2; „ოდგა პეტრე ერდოსა ზე-
და ლოცვად (თაყუანის-ცემად *С*)“ *ხაქ. მოც.* 10,9;
„ილოცა იფთაჲ ლოცვად უფლისა მიმართ“ *М, —* „აღუ-
თქუა იფთაჲმან აღოქმება უფლისა“ *Г, მხ.* 11,80;
„პლოცვიდეს მას მწრაფელ“ *ლ.* 7,4; „პლოცვიდა
ვინმე ფარისევლი, რაჟთა პური ქამის მის თანა“ *ლ.* 11,87;
„თქუნ გლოცავ“ *О, ფ.* *ხაბ.* 8,4; „გამოიძინაღე მე,
რომელსა გლოცვდ შენგან“ *О, დან.* 2,28; „ილოცა
ლოცვად იაკობ“ *О, დან.* 28,20; „იუბოლდეს, ილოცვა-
დეს და ითხოვდეს მრავალმოწყალისა ღმრთისაგან“ *რადფ.*
164,6.

ლოცვა „ვედრება“, „თაყუანის-ცემა“, „სულთქმება“,
თხოვნა: „ისმინა უფალმან ვედრებისა ჩემისაჲ“ *С, —*
„ისმინა უფალმან ვედრებისა ჩემისაჲ“ *ლ. ფხ.* 8,10; „შეის-
მინოს ლოცვაჲ პურობილთა მისთაჲ“ *С, —* „შეისმინოს
სულთქმებაჲ შებორკილებულთაჲ“ *ლ. ფხ.* 101,21; „ყო-
ველსა, რაოდენსა ითხოვდეთ ლოცვასა შინა“ *DE, —* „ყო-
ველი, რაგვცა ითხოვთ თაყუანის-ცემასა“ *მთ.* 21,22;
„არა უგულუბელს ყოის ლოცვაჲ იგეობლისაჲ და არცა
ქურივისაჲ“ *О, ზირ.* 32,17. *იხ.* მლოცვაი, მლოცველი, მო-
ლოცვა, სალოცველი, შელოცვა.

ლოცვის-ყოფა დალოცვა: „ლოცვა-ყოფა, ვითარცა
გნებუეს“ *ფლტ.* 159,29.

ლპობა *იხ.* დალპობა, მპალი.

ლპოლვა *იხ.* დალპოლვა, ულპოლველი.

ლტობა „დასველება“: „ცრემლითა ილტობვოდეს“ *ი. —* *გ.*
49,2.

ლტოლვა *იხ.* მილტოლვა, მისალტოლავი, მისალ-
ტოლველი, მლტოლვარი, შემოლტოლვილი; შდრ.
ელტოლა.

ლუკმა ნატეხი, ნატერი, ულუფა: „პნებაეს, რაჟთამცა
ტაბლაჲ გარდაცემული მრავალთაგან კეთილთა, ერთ ღუჭ-
მად მცა შთაიდეს“ *მ.* *ცხ.* 126v.

ლუღვა *იხ.* შელუღვილი.

ლუსკუმა კიღობანი სამარბი; მიცვალებულის ნაწი-
ლების დასაცავი კუბო: „ნაწილნი მათნი შეკრიბნა ღუ-
სკუმასა შინა ერთსა“ *მხ.* 8,2; „შეკნა ღუსკუმად

ვეცხლისაჲ ჟურ. გამოჩ. 248, I; ანაწილი მისნი... და-
ისნეს სამარხისა ლესკუ მისაჲ ა-ე. 49,18.

ლესმარა-ი იხ. მესმარა.

ლხენა პატიება, დათმობა, შენდობა: „გეჲებდვ მეფა
სიკუდილსა, ვინაჲთჳნ ვერღარას მოველ ამიერსა ლხენა-
საჲ მ. ცხ. 126r.

ლხინ-ი მოსვენება, უზრუნველობა: მხიარულება:
„სხუათა ლხინი, ხოლო თქუენ ჳირი“ II, კორ. 8,18;
„თქუენ, ჳირვეულთა, ლხინი ჳუნ თანა“ II თებ. 1,7. იხ.
მოლხინე, მოლხინება.

ლხინება «მოტევება», «განკურნება», «განვრცობა»,
დაწყენარება, პატიება, შენდობა, შეველა: „ჟლხინი
ნოს მდღელმან მან ცოდება იგა მისი“ O, — „ლხინება
ყოს მისთჳს მდღელმან ცოდვისათჳს“ G, ლევტ. 4,25;
„რომელმან გილხინა შენ ყოველთა უმჯულოებათი შენთაგან“
L, — რომელმან მოგიტევინა შენ ცოდვანი შენნი“ C, ფს.
102,2; „მილხინე (განმკურნე) L) მე, უფალა, რამეთუ
შემიძრწუნდეს ძუალნი ჩემნი“ ფს. 6,3; „ჟლხინე სულსა
ჩემსა“ C, — „განკურნე სული ჩემი“ L, ფს. 40,6; „ჳირ-
სა ჩემსა მილხინე“ C, — „ჳირსა ჩემსა განმეგრევე მე“
L, ფს. 4,2; „წყალობაჲ შენი თანა-იყო და ულხინებდა
მათ (განკურნა იგინი ps.)“ O, სობრძ. სოლ. 16,10;
„არღარა ულხინო მათ“ I, იერემ. 15,6; „გვლხინე ულ-
ლისა ამისგან“ M, II ნშტ. 10,9; „მილხინე მე, ცოდვისსა

ამას“ ლ. 18,18; „უფალა, გვსმინე, უფალა, გვლხინე“
O, დან. 9,19; „მილხინი მე ჳრავლთა წყალობითა თჳნი-
თა“ ნემე. 18,12; „მილხინე მე დღესა ბოროტსა“ I, იერემ.
17,17; „რაჲთა გილხინოს ცოდვითა თქუენთა“ O, ნ-
მოსლ. 22,30.

ლხინება მიტევება, შენდობა, განკურნება, მოსვენე-
ბა, ხსნა, შეველა: „შენ მიერ არს ლხინებაჲ“ ფს.
129,4; „ლხინებაჲ მოვიდეს და ეხოვდეს მჳდობასა“ O,
ეშქა 7,25; „არა იყოს ლხინება“ O, წარ. 2,30; „არა
მაჳუნდა მე ლხინებაჲ სულისა ჩემისაჲ“ II კორ. 3,18;
„ლხინებამცა არს შენდა, უფალა“ მთ. 18,22; „ლხინ-
ებაჲ ჳოვოს ჳირსიანა“ ბ. კნს.-40-თჳს 122,18. იხ.
მოლხინებელი, მლხინებელი, სილხინებელი, ჟლხინებელი; შდრ.
ლხენა.

ლხინების ყოფა «გსნა», პატიება, შენდობა, შერი-
გება, შენანება: „ლხინება იყავნ ერისა შენისა“
ps., — „ლხინებელ ქმენ ერსა შენსა“ G, II, შქ. 21,8;
„ლხინება ყო“ L, — „იქსნი იგინი“ C, ფს. 105,80; „ჟუ-
ლად ლხინებავე ჳყო“ O, ფს. 7,4; „ლხინება იყავნ
შენდა“ I, ფს. 54,11; „ლხინება ყოს თქუენთჳს“ O, მალ.
1,9; „ლხინება ყოს უფალმან ჩემთა მათ უკეთურებათა
ზედა“ ფლტ. 155,29.

ლხუნება გამხიარულება; «შუება»: „ალხუნეს შუებაჲ
იგი მათი“ O, — „იშუებდეს შუებითა დიდითა“ ps., III
შქ. 1,40.

8

მან ქართული ანბნის მე-13 ასო, რიცხვითი მნი-
შენელობა—40.

მაბრალობელი-ი ბრალის დამდები; ძვირის მთქმელი:
„ვინ არს მამრალ ობელ რჩეულთა მათ ღმრთისათა?“
ბრამ. 8,28; „იენი არიან მდრტუნენი, მამრალ ობელ-
ნი“ იუდა 1,16. იხ. ბრალობა.

მაგალით-ი «იგავი»; ნიმუში; ძირმშო: „მეზრახი მას
ხილეთ და არა მგაგალითთა მიერ“ G, — „ვეტყოდი მას
ხილეთ და არა მგაგავთ“ ps., რიცხ. 12,8; „მგატყარნი
ანუ მწერალნი მამრშოსი მას ხატსა ანუ წერილსა ჳანი-
ცლიან, რამეთუ ვერ ძილ-უც ჳერივნად გამოწერად, უკუეთუ
არა ჳედიდენ მაგალითისა მას წინამძღუად საჳმისა
თჳსისა“ A—22,474; „არარადსაგან დაჳბადნე და თჳნიერ
მაგალითისა გამოისანა“ მალ. 71,17.

მაგარ-ი (მაგრისა) «ძნელოვანი», «მტკიცე»: „ყოველნი
ქალაქნი მაგარნი... (მოვიხუენით)“ G, — „ყოველი ესე
ქალაქები ძნელოვანნი... (მოვიდეთ)“ M, — „ყოველი
ქალაქები მტკაც... (მოვიდეთ)“ ps., II შქ. 2,5; „აქებაჲ
საგუგუმელო, საბრალისაგან მაგარისა შემადგებული“ მ. ცხ.
103r; „მოთარცა სახედ მდგომად და მაგარი ტანის-სამოსი“
მ. ცხ. 168v. იხ. განმაგრება, მაგრიად, მომაგრება(-ული),
სამაგრე, უმაგრესად, შემაგრება, მომაგრება.

მაგებელი-ი მარჯვე: „ყო კაცი მაგებელ“ O, დან. 29,2.
იხ. გება.

მაგებელი-ი ამნთებელი: „კაცი მტკუვარი მარადის მაგ-
ებელი არს მათა“ შორის შფოთისა და ლალისა“ მ. ხყ.
241,21. იხ. გება.

მაგერი (ზზ.) მაგ; მინდელან: „გარდამოცედ მაგერი ჳო-

რით“ მთ. 27,40; „არცა მაგერი ჳუნდამო წილმოსლმად
(ველუწიფების)“ ლ. 14,26.

მაგით იხ. ეგე.

მაგინებელი-ი შეურაცხყოფელი, მტერი, დამძრახველი:
„საბერისა მამგინებელ“ ფლტ. 142,18; „მართალსა
სჯულ არა უც, არამედ... უღირსთა და ბილწთა, მამის მა-
გინებელთა“ I ტიმ. 1,9; „უკუეთუ ვინმე მამა სახელ-
დებულ იყოს შეძვე... გინა მაგინებელ“ I კორ. 5,11.
იხ. გინება.

მაგისი-ი „არა მაგისი ბრალი არს და არცა მშობელთა მა-
გისთაჲ“ ი. 9,2. იხ. ეგე.

მაგისგან იხ. ეგე.

მაგისტროს-ი, მაგისტრიანოს-ი მთავარი: „იყო ვინმე
მაგისტროსი, რომელი წარვლენილ იყო სადამე სამეფო-
თათჳს განსაგებელთა... კუალად უკუე სხუას ჳამსა წირი-
ვინა იგივე მაგისტროსი სამეფოთათჳს მოციქულბო-
თა... ჳრტუა მას მაგისტრიანოსიან: წარხუალა“
მ. ცხ. 218r; „კუალად უკუე სხუა მაგისტრიანოსი
უკუ მოიქცა“ მ. ცხ. 218v.

მაგისტრუთჳს-ი «ზედამდგომელობა ყოველთა»: „ზედა-
მდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი იწოდებაჲ მაგისტრუ-
თჳნი“ შორ. C, ეფს. კნს.-ხეცლ. უწყ. 1221.

მაგრა მაგრამ, სამაგიეროდ; მაშინ, იმ შემთხვევაში:
„კელარნი კელა სამხრად ყოვლადვე სატრბეროს მივილიან...
მაგრა კელართა მწუხრსა თუ რამე ეგმარებინ, შინა
იგმარიან“ ი-ე. 48,18; „უკუეთუ მამა შინა არა არს, უკუე-
თუ კელა სტუმარნი ვინმე მოვიდიან, მაგრა იკონიოს-
მან ჳანვის“ ი-ე. 44,24.

მაგრიად ძლიერ, ღონივრად: „საბლაზღელა ჩემი განწყობა მაგრიად“ **ო. ნემ. 4, 18.** იხ. მაგარი.

მაგრიად მოხსარ—ძლიერად, მარჯვედ მსოფლიო ისრისა: „ძენა ფურცმისნი, ძლიერნი და მაგრიად მოხსარნი“ **ტ.—ძენა ეფრემისნი, მომრთხელნი და მოხსარნი მშკლდებთა“ ფხ. 77, 9.** „მაგრიად მოხსარმან ვარდან არა მცირედი ბრძოლაჲ ყო“ **ერდ. 86 10.** იხ. მოხსარი.

მაგრილობელი—გრძელი, სიჩრდილობელი: „ყო ღრუბელი მაგრილობელი და მათა“ **ტ.—ყო ღრუბელი და მაგრილობელი და მათა“ DE, მრ. 2, 4.** „არაჲმს... შთამოჲსნოლინი კრეტხამელსა მაგრილობელსა (რომელი მაგრილობენ pb)“ **გ. რიცხ. 4, 5.** იხ. გრილობა.

მაღიბადი—ღუმელი, ქურა: „მოიფანან იგინი მაღიბადს, რომელ არს აღიზის მოქმედებაჲ“ **ო. II მუ. 12, 21.**

მაღიდებელი—მაქებარი: „მაღიდებელი ჩემნი ვადიდენ“ **ო. I მუ. 2, 40.** „გუენდი მაღიდებელითა“ **ბ. კეს.-40-თჳს 122, 10.** იხ. დიდება; შდრ. მართლმადიდებელი.

მაღინებელი—გამომადინებელი; „მდინარეჲ“ „შუჲყანა, რომელ არს მაღინებელი სისისა და თაფლისაჲ“ **გ.—მქუეჲინა, რომელი იგი არს გამომაღინებელი სისისა და თაფლისაჲ“ pb., რიცხ. 14, 8.** „მაღინებელი სისისა“ **გ.—მდინარე სისისა“ pb., ლევიტ. 20, 24.** იხ. დინება.

მაღლი—მაღლობა, საჩუქარი, პატივი; წყალობა, მოწყალება: „პაჲვე მაღლი წინაჲ ღმრთისა“ **ლ. 1, 20.**

„მაღლითა უფლისა ჩუენისა ქრისტესითა გუარჲს ცხოვრებაჲ“ **საქ. მოც. 15, 11.** „განუფინა მაღლი ბავთიან შენთა“ **ფხ. 44, 8.** „გვრგვნი მაღლისაჲ დიდება თაჲსა შენსა“ **ო. მგ. ხოლ. 1, 8.** „გაჲვე მაღლი მეფისაჲნა“ **ფლტ. 147, 21.** „მაღლი აქუნდეს“ **ო. მგ. ხოლ. 28, 23.** „მაღლითა შენითა დიდებარენ ყოველნი მოსაენი შენი“ **განხ. 1, 128, 2.** იხ. მაღლიერა. მიმადლება, მმადლობელი, მიმადლება, უმადლო.

მაღლიერა—მაღლიანი, მაღლობელი; „ესეცა თრნი თხოებიან კაცისა თანა მაღლიერისა“ **ო. ზორ. 18, 17.** „მაღლიერ ვარ მისა“ **I ტამ. 1, 12.**

მაღლიერება „მაღლობა“: „ნუ აზრახებ... კაცსა თუალბოროტსა მაღლიერებისათჳს“ **ო.—აღაჲარე განზრახვა... თანა-მოშურნისა მაღლობისათჳს“ pb., ზორ. 27, 18.** იხ. მაღლი.

მაღლის-მცემა—მაღლობის გაღება: „ამის ყოვლისათჳს მაღლი მიცხ ცეჲ უფალსა ღმერთსა“ **ო. ივდ. 6, 21.**

მაღლის-მცემელი—„მაღლიანი“, მაღლიერი: „ღუდაჲც მან მაღლის-მცემელმან აღჲპართის ქმარი დიდებითა“ **ო.—ღუდაჲც მაღლიანი აღუდგინებს დიდებას ქმარსა“ pb., მგ. ხოლ. 11, 16.** იხ. მცემელი.

მაღლის-პყრობა—მაღლიერ ყოფნა: „ნუთუ მაღლი რაჲ იბერის მონისაჲ მის“ **ტ.—ლ. 17, 2.** იხ. პყრობა.

მაღლობა „აღსაარება“, „გელობისა წართქქემა“, მაღლის შეწირვა, „მაღლიერება“: „მაღლობა უფალსა“ **ტ.—არაღუ ვარებდი უფალსა“ DE, ლ. 2, 28.** „მაღლობადეს და გამოვიდეს“ **ტ.—გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს“ DE, მრ. 14, 28.** „აქადაღდ წინაჲ კაცთა არა გმაღლობდეს“ **მ. ხყ. 40, 20.** „აღაჲარე გან-

ზრახვა... თანა-მოშურნისა მაღლობისათჳს“ **pb., —ნუ აზრახებ... კაცსა თუალ-ბოროტსა მაღლიერებისათჳს“** **ო. ზორ. 27, 18.** „უაჲუთუ მე მაღლობით ვგამ, რამათჳს ვიგმოზენ“ **I კორ. 10, 26.** „მაღლობით მოითულოს უაჲლივე იგი“ **მ. ცხ. 25 v.** იხ. მაღლი, მაღლობელი.

მაგე-ი „საგმარი“, „სესხი“, საჭირო, მოსამბარისი: „არა არს ნაკლუფანებაჲ ყოვლისა მაგეისაჲ“ **გ.—არაარაჲ არს ნაკლუფანებაჲ ყოვლისაჲნა საგმარისა“ M, მხ. 12, 18.** „(არა მოჲვანძო) ვახში ყოვლისა მაგეისაჲ, რომელი ავსებო მას“ **გ.—ნუცა ყოველსა აღნადგინებსა სესხისა მის შენისაჲ, რომელ ავსებო მასა მას შენსა“ M, II მფ. 22, 10.**

მაგლი-ი (მაგლისა) „რომელი ვალს“, მოსიარული: „აჲლ მტუერი დიდძალი სრბითა... ქეთითსა“ **მაგლისაჲ, თაჲ“ I მუ. 24 v.** „გულის-თქუისაჲბრ თჳსისა მაგლისი“ **II პეტრე 3, 8.** „მაგალი“ **გ.—არა მგელი ვალს“ O, ლევტ. 11, 41.** „მაგლიენ იგი კაცთა, ნებითა მაგალითა ზღუასა შენა“ **მ. ხყ. 117, 12.** იხ. სღვა; შდრ. თანამაგლი, მამათ-მაგალი, მამამაგალი, ქმრის ცოლის მაგალი, წინამაგალი.

მაგლი ყოფა „მოთხება“: „ტამარსა შენა მეფობისა მისისაჲ ბაბილონს შენა მაგალითა“ **pb., —ტამარსა მას შენა სამეფოსა იმით გეიდა ბაბილონს“ I, დან. 4, 28.**

მაგასნებელი—გამსესნებელი: „ორნი თანამგლები იყენეს მაგასნებელისა ვინიმი“ **ლ. 7, 41.** „შრომა ახუდარეს მაგასნებელთა თჳსთა“ **ო. ზორ. 29, 4.** „იყოს... მაგასნებელი იგი, ვითარცა მაგასნებელი“ **I. კეს. 24, 2.** იხ. გასნება.

მაგვლებელი—აგმარა, ლაგამი: „მაგვლებელი იტლია მათთან“ **ო. ნაჲმ 2, 8.** იხ. ვლება.

[მაგლინებელი] იხ. ელინება; ნავის-მაგლინებელი.

მაგნებელი—ენების მომტანი, ზიანის მომცემი, შემაწუნებელი, მჩაგვრელი; არა-მარგებელი: „სავლე ესე ფრიად მაგნებელი იყო გულისათა გიმართ“ **საქ. მოც. 8, 8.** „გითარცა კაჲბა, კბლითა მაგნებელი“ **ო. მგ. ხოლ. 10, 26.** „ამისცე იგი ჳელთა მაგნებელითა შენთსა“ **I, კეს. 51, 22.** „არღარა მოსაჲ იყვენ მაგნებელთა“ **I, კეს. 10, 20.** „ნუ მიმცემ მე ჳელსა მაგნებელთა ჩემთასა“ **ფხ. 118, 121.** „ამით განერე მაგნებელთა გულის-სიტყუათა“ **მ. ცხ. 28 v.** „ესე სიტყუაჲ მაგნებელი არს შენდა და არა მარგებელ“ **Sin.—11, 21 v.** იხ. ენება.

მაგლი—ქმრის ძმა: „შენ, ჯოჯიკ, არღარა ჩემი მაგლი ზარ“ **შუშ. v, 10.**

მაზრაცისა [მზონებელი] „ლაზურისანი“: „ამჴლოდ და მაზრაცა აქუნდეს-ჲ, უგბილ არიან და არა შეიწყალებენ“ **pb.—ამჴლოდისანი და ლაზურისანი ურიდ არიან და არა შეიწყალებენ იგინი“ O, იერემ. 50, 42.**

მაზრახებელი—მრჩეველი: „აღლაჲ მისი იყო მაზრახებელი ცოდვისა“ **M, II მფ. 22, 2.** იხ. ზრახება.

მაზრუნებელი—აღმძვრელი, გამლიზინებელი: „განაშორნეს გულისა თჳსისა... მაზრუნებელი გულის-თქუისაჲ“ **ბალ. 66, 18.** „იხილნა ღვდანი იგი, მაზრუნებელი მისი“ **ბალ. 126, 22.** „მაზრუნებელი და მკლელი კაცთა“ **Sin.—11, 85 v.** იხ. ზრუნება.

მაზრინებელი—აღმძვრელი: „მაზრინებელი იგი და შტოთის-ყოველნი განსწავლენს“ **Sin.—11, 145 v.** იხ. ზრინება.

მათი: მათი არს სასუფეველი ცათაჲ მთ. 5, 3; „უკუეთუ მათეცა არა ისმინოს, უთხარ კრებულსა“ მთ. 18, 17; „იწყოს კაცად-კაცად მათთან სიტყუად“ მთ. 28, 22; „ისმენდა მათსა და ჰქაუწელა მათ“ ლ. 2, 46; „იქმნეს თავისა მათისა საკუფლნი“ მსკ. 20, 4.

მათრბელ-ი თრბის მომგვრელი: „(ბაბილონი) მათრბელი ყოვლისა ქუეყანისაჲ“ I, იერემ. 51, 7. იხ. თრ(ე)ობა.

მათუნ-ი ციკუტა: „იქმნის იგი... (საკუთრებაჲ) მათუნებელ ხება მას შინა მათუნსა“ გრ. ნოს. 228, 10.

მაის-ი წლის მეხუთე თვე: „თთუესა მაისსა ხუთსა“ სნდ. 8, 28; „მაისი... უწყმარად გარდავლო“ ი. ე. 32, 28; „თუესა მაისსა ერთსა შეიქმნეს ჟღარნი ესე“ ქ. ცხ. 120, 6.

მაიფულტბელ-ი ძალადატანებელი: „მაიფულტბელ-თაჲ არს სასუფეველი ცათაჲ მ. ცხ. 277, იხ. ძიულტბა.

მაკე მძულად-ღებული, ფეხმძიმე: „მაკეთა მათ დამძიმებულთა ნუგეშინის სცეს“ O, — მძულად-ღებულთა მათ ნუგეშინის სცეს“ I, ეხ. 40, 11; „მოსრნა იგინი და მაკენი მათნი განაშნა“ O, IV, 8 ფ. 15, 16; „ნუგეშინის მცემელ ექმნეს მაკეთა მათ დამძიმებულთა“ ოქრ. გურ. იტ. 229 13. იხ. დამაყება, მა(ნ)ება, წყლით-მაკე.

მაკნება დამაყება: „რაჲჲჲ მაკნდებდეს ცხოვარნი“ O, დახ. 31, 10; „პირით მაკნდის“ ფი. XIII, 7. იხ. მაკე.

მაკირთებელ-ი: „ვიყავ მე... სიყრმესა ჩემსა მივინებელ და მაკილობელ, მეგნებელ, მაკირთებელ მოძმეთა“ მ. სწ. 280, 82. იხ. კირთება.

მაკუდინებელ-ი სასიკვდილო, სიკვდილის მომტანი: „სავე გესლითა მაკუდინებელითა“ იაკ. 3, 8; „გულის-წყრომაჲ მეფისაჲ—ანგელოზი მაკუდინებელი“ O, იგ. სოლ. 16, 14; „იციან ყოველთა, თუ მაკუდინებელი არს“ ფი. VI, 18; „შეპრიან მას წამალი მაკუდინებელი“ მ. სწ. 277, 24.

მაკუკ-ი ნავი (მცირე): „შესხნეს იგინი მაკუკებსა და წილ-იხუნეს ბიზინტიად“ ანდ. ანატ. 229, 12.

მაკურთხეველ-ი დამლოცველი: „მაკურთხეველნი შენი ბკურთხნენ და მწყევარნი შენი იწყევნენ“ ც. რიცხ. 24, 8.

მაღ- „განკარეებაჲ, გაროცება: „მაღალდა მოძღურებაჲ იგი მისი“ C, — „განუქვარდებოდა და იტყოდეს“ DE, 8, 2.

მაღაკ-ი წყლის ჭურჭელი, მათარა; აბა: „აღლო ბერმან მაღაკი ჩემი... და მომართუა მე იგი, სავსე წყლითა“ მ. ცხ. 302; „წარმოებრტყა ყოველი მაღაკები ჩოენი და პოვა მცირე ნატეხი პურისა“ ლიმ. 08, 2.

მაღას-ი ბაღმისებრი სითხე ორგანიზმში, pituita: „უძღებებამან აღუძრის მაღასი“ O, ზირ. 27, 28.

მაღე ჩქარი, მსუბუქი; სწრაფი: „მაღე არიან ფერგნი მათნი“ პრომ. 3, 15; „ვიდოდან მოცემულნი მაღენი“ I, ეხ. 18, 2; „ნუ ივლტნი მაღელ და ნუ განვრებინ ძლიერი“ I, იერემ. 46, 6; „შუენიერი კაცი და მაღელ საქმითა თვაითა წინაშე მეფეთა ღირს ღვამად“ O, იგ. სოლ. 32, 29; „ისარნი მათნი მაღე არიან“ I, ეხ. 5, 28; „მაღე არს ქარი, ხოლო გულის-სიტყუანი კაცისანი უმაღეს მისა არიან“ მ. სწ. 308, 6.

„მაღელ აღრე მოვლენ“ I, ეხ. 5, 28; „მაღელ რბის მზის-თული“ O, I ეხ. 4, 24. იხ. მაღიად, მაღიადი, სიმაღლე, უმაღესი, ფრთხილად.

მაღე(დ)მსრბოლ-ი „დღისპანი“, შიკრიკი, მოცტქული: „წარვიდეს მაღე(დ)მსრბოლნი იგი წიგნებითა მეფისა მიერ“ M, II ნშტ. 30, 6; „წარუტლუნეს წიგნები იგი ქელოთა— მაღელმსრბოლთაგან“ M, — „წარაუა და მიმო-განსცა დედასპანებითა, რომელ დეფერა წიგნები იგი“ O, ეხ. 2, 13; „ქემნი ვითარცა მაღელმსრბოლნი ივლტინ“ მ. სწ. 258, 85; „მაღელმსრბოლსა უქმს, რამთა იყოს სუბუქ“ H—2251, 274; „წარბი კარაული მაღელმსრბოლს“ Sin.—8, 119 v. იხ. სრბოლა.

მაღეშწერალი-ი ჩქარი მწერალი: „აღიყვანა მისი თანა მაღეშწერალი და პრუა მას... აღწერა მტყეცელ ჟამ-ლივე სიტყუაჲ, რომელი გამოვიდეს პირით მისით“ მ. ცხ. 297 v. იხ. მწერალი.

მაღვა „ფარვა“: „მიმაღვიდა (იფარვა და DE) თვისა ხუთ თთუე“ ლ. 1, 24; „რომელი მიმაღავს სიტყუთა“ M, იახ. 28, 2; „რომელი მიმაღვადეს მტერობასა, შეპტრებს იგი ზაყუესა“ O, იგ. სოლ. 28, 26. იხ. დამაღვა, ხამაღვე, სამაღვე, შთამაღვა.

მაღუდ-ი დამალული: „რაჲჲჲ გამოვიდეს მაღუდნი იგი“ H—241, 641.

მაღთ-ი ნავთი, ფისი: „მღუმენი იყენეს მაღთისანი“ O, დახ. 14, 10.

მაღიად სარჩაროდ: „ნავი მაღიად ვიდადა“ მ. ცხ. 319; „წარმოხდამს მაღიად ტაბლასა“ მ. ცხ. 18 v; „მაღიად წარვდებს“ მ. ცხ. 3, 4; „მაღიად წარმავალ არს დღე“ მ. სწ. 255, 26. იხ. მაღე.

მაღიად-ი ჩქარი: „იქცევს ძრვითა მაღიადითა“ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 144, 8. იხ. მაღიად.

მაღიად-მეტყუელება ჩქარი მეტყუელება: „მაღიად-მეტყუელებით ექმნება“ H—241, 7. იხ. მეტყუელება.

მაღინებელი-ი შემნდობელი: „მაღინებელ ექმენ ცოდვასა ერისა შენისა“ M, II ნშტ. 6, 25. იხ. ლინება.

მამა მამა, მამაკაცი, მამრი; მამასახლისი მონა-სტრისა: „მამაჲ გუვის ჩუენა მთ. 3, 9; „იყენეს მამანი ზუთ ათასა“ მთ. 14, 21; „მამანი მამათა თანა სარცხ-ნელსა იქმოდეს“ პრომ. 1, 27; „მამათა დაუტევს ზუნ-ბისა იგი წვაი დედათაჲ“ პრომ. 1, 27; „ამაჲ მამისაჲ ზე-კით ოსრიდეს შენ ზედა“ კ. იერ. ნათლისლ. 89, 16; „მოე-ლოდდეს მამასა დიდსა ლავრისასა“ Jer.—36, 9.

მამა-ი წინაპრები, მამა-პაპანი; „კაცნი“: „აღიყვანათა მამათა თქუენთა მსახურებაჲ აღულო“ ატმ. 36, 1; „შეც-თომილებსაჲჲ მამათაჲჲსა“ სნდ. 3, 21; „მტერებს მამა-კაცისა მამანი საზღისა მისსა შორისა“ ps.—„მტერ იყენენ კაცისა კაცნი საზღისა მისისანი“ O, შექ. 7, 8. იხ. დედა-მამა, თანამართი, მამალი, მამამთილი, მამამსუქე, მამაცი, მამითი, მამისაჲნი, მამის მამა, მამლობა, მამობა, მამრი, მამული, სამამო, უმამო.

მამა-დედა, მამა და დედა „მშობელნი“: „შეყვანებაჲ მას მამა-დედასა მიერ“ DE, — „გითარცა მოიყვანეს მშო-ბელთა მათა“ C, ლ. 2, 27; „აღმუვიდინ მამაჲ და დე-დაჲ მისა“ DE, — „აღვიდინ მშობელნი მისნი“ C, ლ. 2, 41; „შვილნი დემორჩილენით მამა-დედათა თქუენთა

ყველადავუ¹ კოლ. 3, 20; „უფროაჲს უწყარს ქაცხა ცოლი
თუბს, უიღრე მამა-ღვრდაჲ თუბს“ Q, 116¹ 4, 25; „რამა-
მარხა იფი მამა-ღვრდესა მისისა საფლავსა თანა“ ვარ, 816. იბ. ღვრდა.

შპს-მავალი: პარტა შ ა მ ა თ შ ა ვ ზ ლ თ ა; პარტა ანგვარ-
თა... სასურთველი ღმრთიანად არა დამიკვდრონ I კურს,
ყ.იხ. გზ. მავალი.

[illegible]

მამაკაცი-ი „კაცი“, „მამალი“, „გმირი“, „მამაცი“,
ქმარი: „იყენეს .. ხუთ ათას მამაკაცი ზოლო“ DE,—
„იყენეს... ხუთ ათას კაც“ C, მრ. 6,44; „მამაკაცი
შეპოვე იყო“ G,—„კაცი მბრძოლი იყო“ ისუ ნ. 17,1; „მა-
მაკაცად და დედაცად შექმნა ოგინი“ DE,—„მამლად
და დელლად შექმნა ოგინი“ C, მრ. 10,6; „არცა სხვლბარ,
კლნი მამაკაცი სანი სონდეს“ L,—„არცა ბარკალსზლნი
გმირისანი სონდეს მას“ ფს. 146,10; „შეაზენეს... მ-
მაკაცი თგან ვილრე დედაცადმდე“ M,—„შეგუენებულ
ყვეს ოგი... მამაცი თგან და ვილრე დიაცადმდე“ G, ისუ
ნ. 6,21; „მამაკაცი არა ვიცი“ ლ. 1,84; „მეგათხოვენ
თქუენ ერთსა მამაკაცსა“ II კორ. 11,2; ამოსახს ყო-
ველი მამაკაცი“ C, ლხ. 24,25; „მამაკაცსა არაა
ჯერ-არს დაბურჯად თვისიად“ I კორ. 11,7; „შევიდის მათა
ფთარად მამაკაცი“ ანდ.-ანატ. 222,6. იხ. განმამაკაცე-
ბა, განმამაკაცებული. მამაკაცებრ, სამამაკაცი; ზღრ. კაცი,
მამაკაცებრ მამაცურად: მამაკაცებრ შეიწყნარებულს
სატანჯველთა მათ მსკ. 50,10. იხ. მამაკაცი

მამაკაცობა მინერობა, ვაჟბავრობა: „ლენინის“ ზედა ნა
ჭიბი მამაკაცობა O, ზი. 34,80; „მარხვაში“ ნი მამაკა-
ცობა მონიშნა მრ. A, ბ. 25-მარხ. 53-ი. ი. გაცობა.

მაშლი-ი (მაშლისა) «მაშაქცე», მამრი: **მაშლაღ** და **ღეღლაღ** შექმნა იგინი* C, -**მაშაქცად** და **ღეღაქად** შექმნა იგინი* DE, 2რ. 10,5; **მაშალაღ** და **ღეღალიღ** შექმნა იგინი* მთ. 19,4; **ღეღალიღ** იგინი* სპუასა **მაშალასა** არღარა შეეყვის* **ოქრ-გურის** 22,18; **მაშალ** იგ. რთ. მელ. ბქაქინ **ღეღალას** **სოგრის** **განუშოვრებულ** და **განუ. სურნებულ** O, იგ. სოღ. 30,51; **მაშალა** **ქათამი** აშ. პარტაბად **არსა** **ზას. კეს-ეყუს**. დღ. 112,18; **ქუეყანის-მოჭედინ** **განწყოფენ** **ნაყოფსა** **ზისა** **მაშლისასა** და **ღეღლისასა*** **ბ. კეს-ეყუს**. დღ. 72,21. იგ. **მაშა**.

მამამთილი-ე ქერის მამა: „აპა ესერა მამამთილი შენი
აღუალს თამხად რისუგად ცხოვართა თვისთა“ **ო, ღამ. 28, 12;**
„ქმარს მისი ღამ მამამთილს მისი მოყუდარ იყუნეს“ **ო,
I მკვ. 4, 13.** იხ. მამა:

მამამძღუძე გუმბარდელი: „მიწერა... მამამძღუძეთათმხათ
„ქაბახთა“ O, IV მკ. 10,1. იხ. მძღუძე.

მამასახლისი-ს «სახლისა უფალი»; წინამძღვარი მონასტრისა: «უწყოდა თუმა მამასახლისმან C, — «უკუთუმა უწყოდა სახლისა უფალმან DE, მთ. 24, 48; «წარვიდა და უთხრა მამასახლისისა და დამარეკს ძელსა და შეკრებს ძმანი» მ. ცხ. 177r; - იგივე ვინმე

მამასახლეობიო საკრებულოდსა შონასტრისაჲ, რთმელსა
აქუნდეს მის ქუეშე. ვითარ თრისნი თდენ მმანი" მ. ცხ. 218r
იხ. სახლი.

მამასახლეისგან შონასტრის მამობა: ესე წყალობაა
მოეწია ღმრთისა მიერ ჯუნ, შონათა მათთა ზედა, მამასა-
ხლეისგანა ჟლანაჲსა ქარდილაჲსა⁴ A — 464, 224.
იხ. მამასახლისი.

მაშაც-ი «მაშაცაკი»: «შეწუხებული ყვეს ზგა... მაშაცაკი-
გან და გიღრუ ღიაცადმუ» G,—შეიწუხეს... მაშაცაკი-
თაგან გიღრუ დედაცადმუ» M, ისუ წ. 6,21. იხ. მაშა;
ზღრა, მაშაცაკი.

მამებრ მამაკაცურად: „აღდგა ეგრე სახედვე მამებრ
მოსვლა“ ანდ.-ანატ 228,22 მხ. -ეზრ

შამილა (შამილისა) და შამისა: აწეულ ზეგნ დაწოლილი
შამილისა თანა ვინა დვადისა თანა“ G, II მკ. 27,24.
იხ. და-

მამიზღებელ-ი გამჭირავებელი: ყოყ. კაცი... ერთი ს-
ტედართა მამიზღებელ-ი x 360v. იხ. მიზღება.

მამით-მ მამისაგანი: „უშუერებაჲ ღიბა შენისა მამით-
სა ანუ ღელთისა“ **გ, დეცტ. 18, 9**; „უკუეთუ ზლოცვიდეს
შენ მამა შენი - მამითი შენი ანუ ღელთი შენი“ **გ, უკუე-
თუ ზლოცვიდეს მამა შენი მამით ვინა თუ ღელთ“ M, II
შქ. 18, 8**; „წყულ ფიავნ ღაწლილი ღისა თანა მამათისა
ანუ ღელთისა თჳსიას“ **გ, II შქ. 27, 28. იბ. მამა: შღრ.
თანა-მამითი.**

შამხილაძე-ე. «მემიერთ»: «ნაღვ თუბი მამხილაძე-ე მის-
ხად» G, —ნაღვ თუბი მამხიერთ“ ნხ., ლევიტ. 20,17. იმ.
მამი.

[illegible]

მამის-ძმა ბრძანა: „მეც მის-ძმამაც, ანუ თუ მამის-ძმის-
წუღმან იმისის იგი“ და, ლეგია. 15, 49. იმ. მამ.

მამისძმისწულ-ი ბიძაშვილი: „მამის-ძმამან, ანუ თუ
მამისძმისწულმან ივსნეს იგა“ рх., დევოტ. 22, 49.
იხ. წული.

მამლის-მოყვარე მამლის მოყვარე: მამლის-მოყვარე
 ყუბარე ბარსა ღირს. 225, 10. იხ. მოყვარე

მამლობა პეპლები: შინაგვარა ჭათაში მარადის იმამლე-
ბიან ბ. კეს-ეჟუს. ღღ: 112,20. იხ. მამალი.

მამლოზის-მოყუარე პეპლების მოყვარე: "ტრედი (არს)
მამლოზის-მოყუარე ბ. კეს-მეს. ღვ. 112, 19.
ის - მოყუარე.

გამომა «ტომი», წინამძღვრობა: „აღიზილეს... მაშინ
ბათაყბა მათთან“ G, „აღიზილეს... ტომად-ტომადი
მათი“ M, რიგ. 1, 18; „უბრძანე მამათა ამათ, რაათა მო-
ვიდეთ ჩუენ საზრდელი და ვიხარეთ ჩუენ ჴემსა ამას ზედა
გამომბასა“ ხაყიფი, წიგ. II 117, 28. იხ. მამა

მამონა «ფასი», უსამართლო გეცხლისმოყვარება:
 „ისხენით თავისა თქუენისა მეგობარნი მამონაჲსა მიმართ
 სიღრუვისა“ **DE**. „ყოვენით თავებისა თქუენისა მეგობრებ
 ფასისაგან სიღრუვისა“ **ლ. 16,9**, „გვრ“ **მეფთლათ** **ღმრ-**
მისა **მიანებლ** **მა** **მამონაგან** **ლ. 16,18**.

მაჩრ-ი მაძალი: „ნუ უშვებოებთ და იქმთ...“ მსგავსებასა

(მ)მამრისა ანუ მდღერისასა G, —ნუ ურჩ ექმნებოთ, ნუცა იქმნ... კერათა... მაგავსად ზატისა მამლისა, გინათუ დედლისა" ps. II მკ. 4,16.

მამულ-ი მამაპაპური, მამეული, მამობრივი, მშობლიური: „განსწავლულ ვარ ქვემარტებით მამულითა მჭულითა" სპქ. მოც. 22,8; „ყოველნი სახლისა მისისა მამულიანი მოინადირნა ბისუშან" G, ისუ 5. 8,25; „მამულსა სამკვდრებელსა მოიწია" რიფს. 172,7; „რომელმან ივრ შეგვრინა მამულსა ამას სახლსა" ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,9; „მოვედ კაცს, მამულსა ჩვენსა" A—484,215.

მამულ-ი «სოფელი», სამშობლო; მამა-პაპა, ტომი, ხალხი: „გამოაჩინებენ, ვითარმედ მამულსა (სოფელსა Q) ეძიებენ" ზებრ. 11,14; „ქვენ აქაცა მამულსა შენსა" ლ. 4,28; „რათამცა მამულსა თქნსა არა მიაქცია" მართ. A, ანტ. დ. 20v; „სახლთაებრ მამულსა იყვნენ" G, რიფს. 1,4; „დაადგინა იგი დავით მამულსა მისსა ზედა" M, I ნშტ. 11,25; „წარვიდეს... მამულად თქსად" G, ლევიტ. 25,10. ის. მამა.

მამშვდებელ-ი დამაწყნარებელი, «მშვდობის-მყოფელი»: „არს ნეშტი კაცისა მამშვდებელისა" ფს. 86,37; „მე ვიყვ მამშვდებელ მათდა" ფს. 110,7; „მრავალნი მამშვდებელნი წარწყმდინა" O, —„მრავალნი მშვდობის-მყოფელნი წარწყმდინა" ps, ზირ. 28,14. ის. მშვდება.

მამხილებელ-ი პირში მთქმელი, დამნაშვებელი: „უმჯობეს არს კაცი, მამხილებელი კაცისა ქედვიცხლისა" O, ფგ. სოლ. 29,1; „მოიძულეს ბჭეთა ზედა მამხილებელი" O, ამოხ. 5, 10; „მ დაუღებოთ, სარკეთ სათნოებათა და მამხილებელთ ცოდვათა" მ. ცხ. 80v.

მამხილებელად სამხილებლად, სასწავლელოად: „მამხილებელად აქუნდა თქნისა უსჯულოებისა კარალო უტყვ" II, პეტრე 2,18. ის. მხილება.

მანა პალო, სარი: „არცა შეიგრენენ მანანი კარვისი მისისანი უკუნისამდე ჟამთა" I, ეს. 43,20; „დაასვენეს ოთხნი მანანი ქუეყნადა" რიფს. 175,16; „დააბნინა მანანი (ნავთათჳს)" ფიზ. XX,13.

მანა შუშა, ჭიქა: „იქმოდა მთივსა მანისასა" რიფს. 166,4; „იქმნა კილობნ მანის" ფლა მოც. 5,19. ის. მემანე.

მანანა (მანანადა): „მამათა მათ ჩუენთა ქამეს მანანა იგი უდაბნოსა მის" ი. 6,31; „ტაყუცი ოქროსადა, ხავსჳ მანანათა" ზებრ. 9,4; „უწვება მანანადა საჰმალად" ფს. 77,24.

მანანა შესაწირავი, ძღვენი, manna: „უძლუნებნ მას მანანასა" O, IV, მფ. 17,8; „მოაქუნდეს შესაწირავი და საკუმეველი, მანანადა და გუნდრუკი" I, იერემ 17,26.

მანგალი-ი (მანგლისა) ნამგალი, «მღული»: „მოავლინის მანგალი" DE, —„მოავლინის მღული" C, მრ. 4,29; „შეგრადენ... ლახურებსა მათსა მანგლად" O, მიქია 4,2; „(დაპრნით) მანგლები თქუენი ლახურებად" O, იოვ 2,10; „მიმსგავსებულ არს ბარკალი ესე ჩემი მანგალსა მარულსა" Sin.—11,257r.

მანდა მანდ: „დასხელით მანდა" მთ. 20,28; „დღევთ მანდა" G, რიცხ. 9,8.

მანდარ-ი პური, laganum, placenta: „სტემა... მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან" O, II მფ. 6,19.

მანდილ-ი ხელსახოცი: „მანდილსა ანუ ჩამოვიდებ სარტყელსა შენსა" მ. ცხ. 17,2v.

მანდრაგორ-ი, მანდრაგურ-ი, მარდაგონ-ი mandragoras: „მოვნა მან მანდრაგურნი ველსა ზედა" O, დაბ. 20,14; „გამოსცეა სულნელებად თვის მანდრაგორთა" O, ქება 7,18; „მეურნალთა ოდესმე მარდაგონით მრისხიდან ძილი" ბ. კეს.-ქეშ. დღ. 88,8.

მანდრინ-ი სამწყსო, საკრებულო, მონასტერი. „მანდრინნი და გენაგნი და მენაგნი—ესე იკონომოსისა გასაგებელნი იყვნეს" თ.-უ. 43,82.

მანიაკ-ი ყელის სამკაული, ოქროს ან ვერცხლის რგოლი თუ ძეწკვი; «მძივი დატეხილი»: „გარდაიღუეს მანიაკი ოქროსადა ყელსა მისსა" M, დაბ. 41,42; „მოიხუნა მანიაკნი ქედთა აქლემთა მათთანი" G, —„მოიღო მანიაკები იგი, რომელ იყო ყელსა აქლემება მათსა" M, მსჯ. 8,21; „შეგასხენ... მანიაკი ყელსა შენსა" O, ეზეკ 16,11; „ვბრძანებ მისა ქედსა მანიაკისა დადებად" ზაბ. 46,12; „ნასაზანი გუერდისა შენისა[ნი] მაგავს მანიაკთა" ps., ქება 7,1.

მანივთებელ-ი: „მე ვარ მანივთებელი ბოროტისა" x 304v.

მანიქველ-ი მანის მიმდევარი: „ეზიარის... არცადა მანიქველთა ფღმრთოთა" მართ. A, ანტ. დ. 28r.

მანიქოზ-ი მანის მიმდევარი: „მანიქოზნი იტყვან, ვითარმედ საუჯრად და არა ქვემარტიად იყო აღდგომა" კ. იერ.-აღდგ 105,11.

მანკ-ი იხ. გულმანკიერი, მანკიერი, მანკიერება, უმანკო

მანკიერ-ი ცუდი, ნაკლის მქონე, ავი, ავის მოხსენე: „ყოვლისათჳს შეცოდებია ნუ მანკიერ ზარ მოყულისათჳს" O, ზირ. 10,6; „სახითა წრფელნი და უმანკონი და ააქმით მანკიერნი და თავებდნი" მ. სწ 268,12; „იყო ჭორი იგი... მანკიერი და მათ არა იცოდეს სიმედგრე მისი და ზნაუნება მისი" თ.-უ 48,27. ის. მანკი; შდრ. გულმანკიერი, წყლით-მანკიერი

მანკიერება «ძვრის-მოცსენება», «ძვრი», მზაკერობა: „აღივსნეს მანკიერებითა" ლ. 6,11; „ავსეთ ყოვლითი... მანკიერებითა" სპქ. მოც. 13,10; „არცა უკუნისამდე დამარხოს მანკიერება" Z, —„არცა უკუნისამდე ძვრი ივსნოს" L, ფს. 102,9; „ანუ მანკიერებით სცეს მას გელითა" G, —„გინა თუ ძვრისამოცსენებით სცა მას გელითა" ps, რიცხ. 35,21; „ანწლუვი მისი სავსე არს მანკიერებითი" O, ზირ. 19,28; „რომელსა არა აქუნდ მანკიერებადა სენშაყოფ, ოდეს იხილის მამ თვის წარმატებად, უზარინ" მ. სწ. 243,22. ის. მანკიერი

მანქანა იარაღი (ხელოსნური); „მანქანანი მათნი და ზღუდენი და გოდოლნი დამწუნინი და მოკლნიან და მოიკლნიან" O, I ეზრა 4,4; „არადა სარგებელ... არიან... შრომადა მანქანათა მათ და გელოვნებთა მენავეთადა

ამათ¹ ოქრ.-შარხ. ღა იონ. 105, 86. იხ. მანქანება, მანქანითი, [მანქნება], მომანქნება.

მანქანება ლონე, ზერხი, ბოროტგამზრახველობა; ღანდღი: „ღიდ არიან მანქანებანი მტერისანი“ მართ. A, ანტ. ღ. 22r; „განახუნა კარნი ესე მანქანებითი გრძნებდათა“ თომა მოც. 16, 18; „რამთა შეუძლოთ თქუენ წინა-დადგომად მანქანებათა მათ უშეაქისათა“ ვუფხ. 8, 12; „გულისწამა-ყო კეთილის-მოთულისად მის მანქანებათა“ მართ. A, ანტ. ღ. 24v. იხ. მანქანა.

მანქანითი ბოროტგამზრახველი: „განაშორა თავი თჳსი ეგევითართა მათ მანქანითთა საქმეთა მათთა“ ივ. რომ-კურთხ. ისაკ. ღა იაკ. 60, 4. იხ. მანქანა.

მანქანის-სახელი თოკი, მსხვილი ბეწარი; „სახელი“: „უადვილეს არს მანქანის-სახელი ვურელსა ნემსისასა განსვლად“ ღ. 18, 25; „შეკრეს იგი ორითა მანქანის-სახელითა (სახელითა M) ანლითა“ G, მსჯ. 15, 18. იხ. სხელი.

[მანქანება] იხ. მანქანა.

მარ-ი „საწნეხელი“, სარწყული: „ასი მარ-ი ზეთი“ C, — „ასი საწნეხელი ზეთისა“ DE, ღ. 16, 8.

მარ-ნი მიდიელები; „პართინი“: „ამოხა ბტანს ბარბტენისა, მარ-თა-სოფელსა“ O, I გზრა 6, 29; „მარ-ნი და უფიანი“... C, — „მარ-ნი და უფიანი“... J, სპქ. მოც. 2, 9.

მარაგება წინასწარ ცნობა, რჩევა, მარჩიელობა: „იწყო რაჲს მარაგებად წინასწარ ცნობისათჳს, თუ განემარჯულებსა, რასა-იგი ეძიებენ“ ბაჟ. 24, 15. იხ. მემარაგე.

მარად „მარადის“: „დავბანო მარად ღამე ცხელარი ჩემი“ J, — „დავბანე მე მარადის ღამე ცხელარი ჩემი“ C, ღ. 6, 7. იხ. მარადის.

მარადის „სამარადისოლ“, „დღითი-დღედ“, „მარადე“, „მარადლე“, მუდამ, ყოველ ჟამს: „მცხელი მარადისი ეგზებოდის საკურთხეველსა ზედა“ O, — „მცხელი სამარადისოლ ეგზებოდის საკურთხეველსა ზედა“ G, ლევიტ. 6, 18; „მხედვლეს მას ორნი იგი მოზტყებულნი მარადის“ I, — „მხედვლედ მას ორნი იგი მოზტყებულნი დღითი-დღედ“ O, დან 18, 8; „შენ დაგიბო მარადის“ C, — „შენ დაგიბო მარადლე“ J, ფხ. 24, 5; „დავბანე მე მარადის ღამე ცხელარი ჩემი“ C, — „დავბანო მარად ღამე ცხელარი ჩემი“ J, ფხ. 6, 7; „მარადის ხედვენ“ მთ. 18, 10; „შენ მარადის ჩემ თანა ხარ“ ღ. 15, 81; „მცნებათა მისთა ზრახველ მარადის“ O, ზარ. 6, 27; „წინაშე ჩემსა არს მარადის“ ფხ. 15, 8. იხ. მარად, სამარადისო.

მარადის-მტყუფარი მუდამ მატყუარი: „კრიტლნი მარადის მტყუფარი“ ტიტ. 1, 12. იხ. მტყუფარი.

მარადლე „მარადის“, „ყოველსა დღესა“, „დღითი-დღე“, მუდამ: „შენ დაგიბო მარადლე“ J, — „შენ დაგიბო მარადის“ C, ფხ. 24, 5; „მარადლე განიპყრენ შენდამი გელნი ჩემნი“ J, — „ყოველსა დღესა აღიპყრენ შენდამი გელნი ჩემნი“ C, ფხ. 87, 10; „მარადლე ტაძრისა მას შინა გვოდ თქუენ თინა“ C, — „დღითი-დღედ თქუენ თინა ტაძრისა შინა ვჳედ“ მთ. 26, 55; „შესწირვილეს მსხურა-ბლსა მარადლე“ O, I გზრა 6, 51. იხ. დღე.

[მარან-ი] იხ. მემარაგე.

მარანათა წყევლის სხეა სირიულად: „ფუფალი ჩუენი მოვალს“ (განსჯად): „იჳაჳნ შეჩუენებულ, მარანათა“ I კორ. 16, 22.

მარგალიტ-ი margarita; ძვირფასი ქვაბა: „რომელს ეძიებნ კეთილთა მარგალიტთა“ მთ. 13, 45; „ეთიარბე მარგალიტნი პატროსანი გაჴოვნდეთ“ რიფს. 167, 20; „ცხოველსა მას შინა ორბუტესა უაღურსა ფასდაუღებელსა მარგალიტსა მოდებად ღირს იქმნა“ Atj. 11, 102v; „შექმნა მას შინა ბუნებაჲს ქვაბ პატროსანი, რომელ არს მარგალიტნი მრავალსაყიდლისა“ ბ. კვხ-ეჟუხ. ღღ 105, 6; „დაიუწკოს მან... უსასყიდლოდ იგი და ცხოველს-მყოფელი მარგალიტნი, რლ არს... ჭე“ A—84, 312.

მარგებელი სასარგებლო: „არა მოვიგოთ ჯეროდ მანგებელი, არამედ წიგნი მარგებელნი სულთა ჩუენთანი“ მ. სჴ 76, 8; „ესე სიტყუად მანგებელ არს შენდა და არა მარგებელ“ Sin—11, 31r. იხ. რგება.

[მარგლა] იხ. განმარგლა, მომარგლა, ნამარგელი.

მარდაგონ-ი იხ. მანდრაგორი.

მარაჴან-ი (მარჴანისა) მხარის მპყრობელი, გამგებელი: „წარავლინა შეკრებად მარჴანებისა, ერის-თავთა, სოფლისა მთავართა, შერაცხილთა და ძლიერთა და ჴელმწიფეთა და ყოველთა მთავართა სოფლებისათა“ I, დან. 8, 2.

მარაი-ი მებრძოლი, მეომარი, რაზმელი: „მოვიდეს მარაიკნი და მოაოჴრეს სკიტჴ“ მ. ცხ. 337v.

მართ იხ. აღმართ, გამომართ, გა(ნ)მართ, გა(ნ)მართება, განმართვა, განმმართებელი, განმმართველი, გაღმარ(თ), დამართ, დამართებით, დამომართ, დაღმართ, მართება, მართვა, მიღმართ, მომართ, უკუმართ, ჴუელდამართ, შემართ, შეღმართ, შთამართ, შთამომართ, შთამომართი, წაღმართ.

მართალი-ი „წრფელი“, „ამენ“, სწორი, ნამდვილი: „გულნი მთინი არაჲ მართალ იყვნეს მისა მიმართ“ C, — „გულნი მთინი არა წრფელ იყვნეს მისა მიმართ“ J, ფხ. 77, 37; „მართლიად მართალსა გეტყჴ შენ“ C, — „ამენ, ამენ გეტყჴ შენ“ DE მ. 8, 2; „იყვნეს მართალ საქმენი ოსოიანსი წინაშე უფლისა თჳსისა“ O, I გზრა 1, 23; „სიმათელჴმან კაცთა მართალთა მან იქნეს იგინი“ O, ივ. სოფ. 11, 6; „ყოველსაჲ მართალსა გარდაჴულარნით“ O, შიქ. 3, 9; „ეგე მართალი სთქუ“ მ. 4, 18; „უღმრთოდ ჴმელავრობს მართალსა“ O, აშბ. 1, 4; „მართალი და ბუალუბუაკი მსაჯული“ მ. ცხ. 86r; „სამსჴუალნი მართალი ყუენით და შესასენით შავს“ Sin—11, 266v. იხ. არა მართლ, განმამართლებელი, განმართლება, მართლ, მართლება, მართლიად, მართლად, მართლობა, სამართალი, სიმართლე, უმართლესი, უსამართლო.

მართება/მართვა მიმართვა, წარმართვა; „შეშნობა“: „რამთა კეთილად ჴმმართებდეს საქეთ-მპყრობელი... ნავსა“ მ. ცხ. 29v, „შენ გმართებს უფლება ჩემი“ მ. ცხ. 81, 13; „მზირთა მათ შეეძმართეს“ M, — „მზირთ... მიეძმართეს დავისა ზედა“ G, მსჯ. 20, 87. ევითარ ჴერ-არს მართება; „იგისა დღისა მზისა მჳერ“ H—2251.

2777. იხ. აღმართება/მართება, განმართება, განმმართებელი, მიმართება/მიმართება, მომართება/მომართება, შემართება, წარმართება, წარმომართება

მართებელი-ი იხ. მართება; ნების-მართებელი.

მართებულ-ი «პოხილი», მსუქანი: «მართებულ-ი მომართება» *ტ.*—*კურთა* პოხილთა მომართება *მე* *ტ.* **21,18**; «მორეწი (მორეწული) *ო* მისნი, ვითარცა ზუარაკნი მართებულნი მუნ შინა» *ი.* **იერ. 46,21**; «შე-მცა-წირულ ვართ... ვითარცა ბევრეული კრავთა მართებულთანი» *ო.* **დან. 8,40.** იხ. მართება.

მართლ «პირისპირ», პირდაპირ, სწორად, ნამდვილად: «ერი იგი დგა მართლ (პირისპირ) *ი* ერიქო-სა» *მ.* **იხუ. 6, 3,16**, «იტყოდა მართლ» *მ.* **7,15**; «აღდგა ღერქთა შენთა ზედა მართლ» *ხაქ.* **მოც. 14,10**; «თუღონი შენნი მართლ ჰმდვიდენ» *ო.* **იგ. ხოლ. 4,25**; «მზადობით და მართლ... ვიდოდა» *ო.* **მალ. 2,6**; «ვერ-ჰმზადობით მართლ მესყულება» *ო.* **მიქ. 2,3.** იხ. მართალი; შდრ. არა-მართლ.

მართლად იხ. მართლიად.

მართლგანმზრახველ-ი სწორად განმსჯელი, ბრძენი: «იყავ მართლგანმზრახველ» *მთ.* **5,25.** იხ. განმზრახველი.

მართლება: «მტუფთუ კაცთა შორის თუ ვინმე სცის სხვა მონასა, დადგათუ-ე მართლებინ რასმე...» *მ.* **ხყ. 29,22.** იხ. მართალი.

მართლიად, მართლად «მენ», ნამდვილად, სწორად, სამართლიანად: «მართლად მართალსა გეტყუ თქვენ» *ც.*—*მეცნ.* **ამეც გეტყუ თქვენ** *DE, ე.* **1,51**; «მართლად ჰსაჯე» *ლ.* **7,42**; «მართლიად მოგუაგებ ბოროტსა კეთილისა წილ» *ფლქტ.* **112,2** იხ. მართალი.

მართლმადიდებელ-ი ორთოდოქსი: «სადაცა გესმას, ვითარმედ არიან მართლმადიდებელნი, მუნ წარვედ» *მ.* **ცხ. 255.** იხ. მადიდებელი.

მართლმადიდებლობა ორთოდოქსობა.

მართლმსაჯულ-ი მართალი: «მართლმსაჯულ ხარ, უფალთ!» *მ.* **ცხ. 414.** იხ. მსაჯული.

მართლმსაჯულება, მართლმსაჯულობა სწორად, გასამართლება: «მართლმსაჯულთა ბიძისათჳს ღმრთისა» *თაენი* **იყ. ებ. 6**; «ვითარცა ცეცხლი და თივაჲ ერთგან ვერ იყოფებიან, ეგრეთვე მართლმსაჯულეზა და მოწყობეზა ერთსა სულსა თანა ვერ იყოფებიან» *ა*—**35,168.** იხ. მსაჯულება/მსაჯულობა.

მართლობა თავის მართლება: «ანუ რასა ვიტყოდით, ანუ რასა გმართლობდეთ» *ო.* **დაბ. 44,16.** იხ. მართალი.

მართლსაჩუქნოებება მართლმადიდებლობა: «რთმგლნი მართლსაჩუქნოებეზისათჳს განიდევნეს და მიეტყნეს საპყრობილეთა და ექსტორია ყვნეს» *ნრხ.* **75,16.** იხ. საჩუქნოებება.

მართლუკუნ «უკუნ», «უკუალად», უკან: «წარვედ მართლუკუნ ჩემგან» *DE, —უკუნ* *ამეც ჩემგან* *ც.* **მ. **3,23**; «ორთაბე უკუნიტა მართლუკუნ (უკუალად)» *ტ.* **იხ. 113,2**; «მართლუკუნ იქცენ და-სირცხულულ**

იქმენ, რომელნი ზრახვიდეს ჩემთჳს ძვრსა» *ფხ.* **24,4.** იხ. უკუნ.

მართლქუე «დამართა»: «მიიბილონ ცალ მიმართ და ზე და ქუეყანად და მართლქუე» *გ.*—*აღიბილენ თუღონი ზეცად და ქუეყანად დამართ* *ო.* **ეხ. 3,80.** იხ. ქუე.

მართუე ნაშრობი, შვილი, ბარტყი, «ყრმა», «გბო»: «მართუენ მათნი (ვარისა და ღათჳსა) აღრეულად იქცე-ლიან» *ო.*—*თანად იყვნენ ყრმანი მათნი* *px.* **ეხ. 11,7**; «განზარდენ მართუენ მათნი თვნიერ შიშისა» *მ.*—*გამოზარდენ თუქბონი მათნი გარე შიშისა* *px.* **იხ. 29,2**; «ქათამან (მფრინველმან *DE*) შეიკრბნის მართუენა» *მთ.* **23,37**; «შეჰამედ იგი მართუეთა ორბისათა» *ო.* **იგ. ხოლ. 20,17**; «მართუეთა მათ დაქრტნინა ძუელნი ფრთენი» *ფიხ.* **11,12**; «და-თუ-უტყვენს კურცხნა თჳსნი უნდოლად, მართუეთა ვერ გამოისხამა» *მ.* **ცხ. 127.** იხ. მართუეა.

მართუეა: «ქათმისა მართუეაჲ გაუზარდის შესაწი-რავად წმიდისა თეოდორეს» *Q*—**240,159.** იხ. მართუე.

მართუე-მოყუარე შვილის მოყვარე: «ყვმა მართუე-მოყუარე არს» *ფიხ.* **VII, 7.** იხ. მოყუარე.

მარილო-ი წლის მე-10 თვე ძველად ჩვენში, ეხლან-დელი ივნისი: «აღესრულა წმიდა იგი ფლოკტიმონ ათხუთმეტსა მარტისა თთჳსასა, რომელ არს მარცხელ, ღვსა შაბათსა» *ფლქტ.* **160,20**; «მეზუთესა მარცხელისა თჳსასა მოუწოდა მათ ბქემან მან» *H*—**441,476.**

მარიამეთ-ი მარიამიანი: «მოსრულ იყვნეს მარიამეთ-თა» *ც.* **ი. 11,45.**

მარილი-ი «თქუნ ხარ მარილ ქუეყანისა» *მთ.* **5,12**; «მარილი წყლისაგან არს» *მ.* **ცხ. 487**; «ვითარცა მარილი ნი დაიფქმენ» *მ.* **ცხ. 235.** იხ. დამარილება, მარილენი/მარილიანი/მარილი (ვ)ანი, მარილოვნება, მარილოვნიანი, შემარილება.

მარილენი, მარილიანი-ი, მარილოვანი-ი, მარილოანი-ი მლაშე: «მსგავს არს იგი ქუეყანისა სიღამისა და გომრთისასა, რომელი-იგი მარილენი არს და არცა ნაყოფსა მოადებს და არცა მღელისა» *მ.* **ცხ. 274.**; «მარცხელ არს ქუეყანა ჩენი» *მ.* **ცხ. 361.**; «უ1უეთუ უმგებარ იყვის ანუ უმარილოა ანუ მარილიანი... მზარეული დაიუბნის» *ე-ე.* **27,18**; «დაშთის ზღუაჲ იგი მარილოვანი (*var.* მარილენი)» *ბ. კიხ-უქუხ.* **დდ. 49,5**; «დაეშენოს იგი ბიცოანსა ქუეყანასა მარცხელისა» *ო.*—*დაეშენოს აღდაქსა ქუეყანისა... ქუეყანასა შინა მარცხელისა* *px.* **იერ. 17,6**; «უფოტუნეს ღვლესა მან მარილოვანსა» *ო.* **დაბ. 14,2.**

მარილოვანი-ი: «მარილოვანი იყო იგი, რომელ მართლად მსუა იგი ღვლესა შიშისა» *გრ. ნოხ-კაც. აგვ.* **208,27**; «შეამკვენი მარილოვანი იგი ტაბლანი თქუენი ცნებებითა მით თქუ-მელთათჳს» *ბ. კიხ-უქუხ.* **დდ. 130,21**; «იყო (წყალი) მარილოვანი ფრიალ» *H*—**241,288.** «რამისა უკუე უმეტესა და უფროაჲ ამისა იქმან, რომელნი-იგი სხენან მარილოვად და წერენ მიწასა ზედა» *ბ. კიხ-უქუხ.* **დდ. 130,2.** იხ. მარილი.

მარილოვნება მარილიანობა: «დაწურის და დაიტბის მარილოვნებისაგან შიშისა და სიმწარისაგან გამოსა-

დინელონ მან* ბ. კეხ. ექუხ. ლდ. 81,16. იხ. მარილოვნები. მარილოვნები-მ მარილიანი-ი: „ესეუმი წყალსა მარლოვნისა ზღუასაგან“ მარტ. 248v. იხ. მარილოვნები. მარილოვნები-მ მარილ-დაყარილი: „მეგანდურად დიდდინა მარილოვნისა მის ღირს-წირისა“ A—22,721. იხ. ყრილი.

მარკიანელი-მ მარკიანეს მიმდევარი: „მარტ. D, 4. იერ. ლდ. 328.

მარშალი-მ მარშალილი: „განესიუნიდელთ ტაძართი შინა... მარშალითა დისხულთა“ A—22,234.

მარშარილი, მარშარინო marinor: „ლდეს ტაყუნი მარშარილი მისანი ექუსნი“ C, 4. 2,8; „წევნი მისნი მარშარინო მისანი“ O, 2,15; „მღებარე იყო მუნ ნაქუთი მარშარილი მისა სუტისა“ B, 1, 247v; „მღებარე ტაძარი მარშარილი მისა-მარშარული და გლობასა არა აქუს სართულიცა, რომელსა ქუთუშე შევიდეს“ B, 1, 85, 28; „მარქუა ზურთა მათ მომსხმელთა მარშარილი-სათა“ H—241,149. შდრ. მარშალი.

მარშარინოფენილი-მ მარშარილითი დაგებული: „ფოლოცნი ესე მარშარინოფენილი“ ფლტ. 184,28. იხ. ფენა.

მარტი-მ წლის მესამე თვე: „(15) მოკლეუთეს მარტისა ოცდახუთსა, ღღესა პარსკესა“ B, 1, 130, 6.

მარტივ-მ უბრალო: „ესე ფინისა გული ერთი... ერთი არს გული, მისი და მარტივი“ B, 1, 402r.

მარტივად ადგილად: „შევიწინართ თარგმანებად მისი მარტივად შედგომითა ზრახვასა წიგნისა“ B, 1, 25, 5. იხ. განმარტება, განმარტებული, სიმარტივე.

მარტივობა, მარტიობა „განმარტებული“, უმანკობა, გულუბრყვილობა: „მარტიობათა (განმარტებული) გულისადათ გეშინოდნ ღმრთისა“ კოლ. 2, 22; „გინა თუ სიუარულითა, გინა თუ მარტივობითა მოყვანი აქა პირნი ჭაბუკნი“ ლიბ. 80, 27.

მარტო „მხოლოდ“, განცალკევებული, მარტოხელი: „გარნა მარტო ღმერთი“ C, „გარნა მხოლოდსა ღმერთსა“ DE, მარტ. 10, 18; „მარტო მხოვად მუნ“ მთ. 14, 23; „მპირიდა მერვე მთად კერძო მარტო მან“ B, 1, 15; „რამეო მარტო არს და მურგი“ ფლტ. 148, 1; „მარტო მცხრებასა ჩუეულ არს“ ფიზ. XXXIII, 7; „ერთი მარტო და მეცდროს“ G, რიცხ. 28, 9.

მარტოდ „თვსაგან“, ცალკე, მხოლოდ: „გარე-იყვანა იგი ერისა მისგან მარტოდ“ C; „განეყვანა იგი ერისა მისგან თვსაგან“ DE, მარტ. 7, 23; „დადაგინე იგი მარტოდ“ G—„დადაგინე იგი თვსაგან“ M, 81, 7, 5; „გურტიტა მარტოდ სლვაჲ ჟუჟარს“ ფიზ. XXXIII, 19. იხ. გა(ნ)მარტო(ვ)ება, მარტო(ვ)ება.

მარტოდ-მყოფი-მ მონაზონი, ბერი: „და პოვეს მარტოდ-მყოფი ვინმე“ ატმ. 102, 8; „იხილა რამ მამან მან მარტოდ-მყოფი იგი და დაყოლებული, განუკრძალა“ B, 1, 259v; „სწავლაჲ წმიდისა ეფრემისი მონაზონთა

მიმართდა მარტოდ-მყოფთა“ B, 1, 188, 2. იხ. მყოფი. მარტოდ-შობილ-მ მხოლოდ-შობილი: „შობილი უმჟე-ლად თესლისაგან დაგითისა, ღედაცისაგან მარტოდ-შობილისა“ B, 1, 118, 14. იხ. შობა.

მარტო(ვ)ება განცალკევება, განმხოლოება: „უმჟობს შენდა... ვიდრე დამკვდრება შენი მარტოებით“ ატმ. 88, 7; „ვერ შეძლებულ არს მარტოებით დაუდებლად“ B, 1, 77r; „ველოდ მას, რამთა გეზრახო მარტოებით“ B, 1, 215v. იხ. მარტო.

მარტოქა manoceros, unicornus: „ანუ ინებოს-მეა მარტოქა მან მოხვად შენდა“ M, 1, 38, 8; „(მიკ-სენ) რქათაგან მარტოქისათა“ ფიზ. 21, 28. იხ. რქა. მარტოქმნული-მ განცალკევებული: „ხოლო ჰმშობიტი ქურიე და მარტოქმნული ესავს უფალსა“ I ტიშ. 5, 5. იხ. ქმნული.

მარტულ-მ, მარტურ-მ მოწამე: „თანა-შეგარება მარტულთა“ B, 1, 40-თხ. 121, 21; „განეწესე მარტურთა თანა“ ფლტ. 156, 29; „მარტულთა გსენებითა ვინ-მე განძეს მარტულთა მოყუარე“ B, 1, 40-თხ. 115, 4. იხ. მარტულთა/მარტურთა/მარტურება, სამარტულო.

მარტულია, მარტურია სულიწმიდის, მოფენის, ღღე: „ღღე იგი მარტურისაჲ ყოფად იერუსალიმსა“ ზაქ. 20, 16; „დავადრე ვფესოს შინა ვიდრე მარტურისა ღღე“ I კორ. 18, 8; „ლოცვანი წმიდისა მარტულთა-სანი“ ა-ე. 80, 7.

მარტულობა, მარტურობა, მარტურება მოწამეობა; წა-მება: „მოიღოს მარტურთისაჲ იგი გარჯნი“ მთ. 5, 4. იერ. ლდ. 168, 5; „არად შეგერაცხოს მარტურებაჲ შენი“ ფლტ. 228v; „მოილონაწილი იგი მარტულობისაჲ“ ატმ. 10, 5; „რამთა ღირს იმწენ მაღლსა მარტულობისაჲ ჭისტესთა“ ზალ. 18, 12. იხ. მარტული.

მარტულ წამხდენელი, დამარტვეელი: „შენ იგი-ხარა, მარტულ ისრაელისა, რომელი გარდაქცევ ისრაელსა“ O, III, 39. 18, 17. იხ. რღუევა.

მარჩივი-მ „მერჩობლი“, „ბორჯღლელი“, ტყუბი: „მარქუა თომი, რომელსა ერქუა მარჩივი“ B, 1, 11, 18; „შე-უბრუნეს მარჩივი მისანი“ G—„მარჩივლთა მისთა შენმა უკოს“ M, 1, 11, 25, 11; „მეფე გიისა დამოკი-და ძელსა ზელა მარჩივისა“ G—„მეფე გიისა დამო-კიდეძ ძელსა ბორჯღლელსა“ M, 1, 11, 25, 29; „იყენეს მარჩივი მუცელსა მისსა“ O, ლაბ. 88, 27.

მარტულ-მ მარტული, ცალი, „კუფხალია“: „მსავს არს... მარტულსა მლოგვასა“ მთ. 12, 21; „გითარტა-იგი ითვი მარტულად ტევანსა შინა“ I, 1, 65, 6; „შე-უელი მარტული იფქლისა“ I, კორ. 15, 27; „არტ-ლა მარტული ევნასა შენსა აღკრბით“ 1, 1, 65, 6; „არტა კუფხალი ევნასა შენისანი შეკრბინე“ G, ლევიტ. 13, 10.

მარცხენე, მარცხენა; „ანუ აგრძლენ მარცხენე შენი“ მთ. 5, 9; „მარცხენე მისი თავსა ჩეშსა ქუთუშ“ O, 2, 28; „დაიდგა მარცხენი გელსა მარცხენასა“ სავთ. 1, 72, 8. იხ. მარცხენი, მარცხენით/მარცხენით, მარცხენით კერძო, მარცხენით კერძო, მარცხლ/მარცხნ, მარცლო კერძო.

მარცხენედ კერძო (ზნ.) მარცხენით, მყოფი, მარცხენა მხარისა; „მოიყვანა იოსებ ძენი თჳსნი“ ეფრემ მარტუნი

მარცხენდ კერძო ისრაშლისა^ა O, დამ. 48,12. იხ. მარცხენით, მარცხენით/მარცხენით.

მარცხენით (ზზ.) მარცხნით, მარცხნივ: „ნუ მიჰყავს ნუტა მარჯუენით, ნუტა მარცხენით“ O, იგ. სოლ. 4,26; „დადგინისა ცხოვარი მარჯუენით მისა და თიანნი—მარცხენით“ მთ. 25,38; „დაუტევთ იგი მარცხენით“ სპქ. მოც. 21,3. იხ. მარცხენი.

მარცხენით-ი, მარცხენით-ი «მარცხენით კერძო», მარცხნით მყოფი: „პრჭუს მარცხენითთა მათ“ DE, — „პრჭუს მარცხენით კერძოთა მათ“ C, მთ. 26,41; „მარჯუენითნი აღიღონი ვიდრემდევე ეგნელ, მარცხენითნი ნუმცა ჰვიან“ ვანს. ი. 201,11; „წინამთვე აბისა დაჟენა მარცხენით იგი დიაკონი“ ხაქობ. წიგ. II, 120,1. იხ. მარცხენი.

მარცხენით კერძო (ზზ.) მარცხნით, მარცხნისაჲ, მარცხენა მხარეს: „უყრა უბიდან... ერთსა მარცხენით კერძო“ ხაქობ. წიგ. II, 128,15. იხ. კერძო.

მარცხენითკერძო-ა მარცხენა მხარისა; «მარცხენით», «მარცხენითი»: „პრჭუს მარცხენით კერძოთა მათ“ C, — „პრჭუს მარცხენითთა მათ“ DE, მთ. 26,41. იხ. კერძო.

მარცხლ, მარცხს (ზზ.) მარცხნით: „ვიღოდით — მას შინა, გინა მარჯულ (მარჯუნ I), გინა მარცხლ (მარცხ I)“ O, ეს. 30,21; „უფროსს მარჯუნ და მარცხს განჰმარტე იგი“ I, ეს. 34,8; „გამოცხადნეს მოსე და ელია, მღვდლმარენი მარჯულ და მარცხლ“ ივ. რომ. კურთხ. ხაქ და იაკ. 88,9. იხ. მარცხენი.

მარცხლ კერძო «მარცხენით კერძო»: „მარცხლ კერძო მიჰყავთ“ ანდ. — ანტ. 228,27; „წარმოვლის მიწასა ვასუილისა მარცხენით კერძო (მარცხლ კერძო ა M)“ G, ისუ 5. 19,28. იხ. კერძო.

მარცხუენელ-ი შემარცხენელი: „და ესე (ქებაჲ აცათაჲ) განჰქიპებულ და მარცხულ ენელ არს აცისა“ მ. სწ. 83,12. იხ. რცხუენი.

მარწუხ-ი «მოსაყლუნი», მაშა: „დაბურონ .. ბაზმანი მისნი და მარწუხნი მისნი და მიჰაყოფელნი მისნი“ G, — „შებურონ... ორნი სანთელნი მისნი და მოსაყლუნი მისი და განსაყოფი მისი“ ps. რიცხ. 4,9; „ნაყურცხალი, რომელი მარწუხითა მოიღო საკურთხეველისაჲ“ I, ეს. 6,6; „მოიღეს წამალი იგი მარწუხითა შეპერბილი“ X* 282r.

მარხვა შენახვა, დაცვა, მარხულობა; დაფლვა: „იმარხეს მას დღეა შინა“ GM, მსჯ. 20,26; „იმარხეთ მარხვაჲ“ O, III, მფ. 21,9; „იმარხვიდეს“ C, — „იყვენს... მარხვისა შინა“ DE, მრ. 2,18; „რომელი იმარხვიდეს მცნებითა, დაიცვას სული თუისი“ O, იგ. სოლ. 19,16; „წიგნი იგი მიჰყავს მარხვად“ O, იერემ. 38,20; „აქაჲ მარხვისაჲ მამაჲ ჩუენი“ X 868v.

მარხვა მარხვა, მარხულობა: „მარხვითა .. ჰმსახურებდა“ C, დ. 2,87; „წმიდა ყვით მარხვაჲ“ O, იოვ. 1,14; „დავცნათ დღეს მარხვაჲ“ მ. ცხ. 287v; „მარხვასაჲ და ჰმამა გლამი შენი ერთვე ვმელ არს“ მ. ცხ. 87v; „ჩუენულეზაჲ იგი მარხვისაჲ აქუნდა“ მრთ. A. ანტ. დ. 82v; იხ. დამარხვა(-ული), დამმარხველი, დასამარხველი (ლად), მარხევა, მარხვევა, მარხვეული, მარხული, მარხულად, მმარხველი, ნამარხვეი, სამარხვეი, შთამარხვა

მარხევა, მარხევა შენახვინება, მარხვინება: „ნუუ-კუე ჰელ-ეწიფების ძეთა სიძაათა... რაჲთა ამაოხვებდეჲ მათ“ ლ. 5,34; „მერმე ამაოხვია მათ ზუცუჲმან თოოროთ“ მ. ცხ. 168v. იხ. მარხვა.

მარხვეულ-ი უქმელი: „დაიმჭირა იგინი მუშაგობისა შინა დღე ყოველ მარხვეულნი“ მ. ცხ. 287v. იხ. მარხევა-მარხულ-ი უქმელი: „დადგრომილ იყვენს მარხულნი“ ვარ. 804. იხ. მარხვა.

მარხულად შენახულად: „არიან ნეშტნი ძოაოთა ჩუენთანა მარხულად აღიღეს ერთსა, რომელი მოგესწავს“ ხბსტ. 148,3. იხ. მარხვა(-ული).

მარჯუე «შესაძლებელი», მარჯვე, კარგი, შესაფერი-სი, მოხერხებული, «განმარჯუებული», ყოჩილი: „მარჯუე თუ არს“ C, — „უაუეთუ შესაძლებელ არა“ მთ. 26,39; „რომელი-იგი იყო მწერალ მარჯუე შერლსა მას მოსესა“ I ვზრა 8,2; „მარჯუე და წეს იყო სავურ-ველი იგი“ ოქრ. — მარხ და იონ. 101,24; „სიტყუანი შენი კეთილ არიან და მარჯუე“ O, II, მფ. 15,3; „იყო დღე მარჯუე“ მრ. 6,21; „არცა ერთი რამე მიხვნი მარჯუელ და მსულდ აქუნდეს ცხოვერისაჲ“ ფლტ. 134,12; „ვითარცა ჟამა მარჯუეჲ მისცა იგი“ DE, — „ვითარცა განმარ-ჯუებულად მისცა იგი“ C, მრ. 14,11; „უიებდა ჟამა მარჯუეჲჲ“ DE, — „უიებდა განმარჯუებულსა ჟამა“ C, მთ. 26,16; „მისცა ღმერთმან კაცი ორითავე მარ-ჯულე“ ი. — ე. 62,13.

მარჯუელ მხნელ, მამაცად; კარგად: „მოითხა მშვლდა მარჯუელ“ M, II მსტ. 13,39; „აგეჲსა იხილავს (ღვნი-სასა), და უაუეთუ მარჯუელ არს, არარაჲ ბრძანის“ ი. — ე. 37,4. იხ. გამარჯუებული, განმარჯუება, მარჯუება, მიმარჯუ-ება, მარჯუენე, სიმარჯუე, უმარჯუე.

მარჯუება მოხერხება: „მონდა მისლვაჲ შუნ და ვერ ვი-მარჯუე“ Sin II, 151r. იხ. მარჯუე.

მარჯუენე, მარჯუენა მარჯვენი: „რომელსა ველი მისი მარჯუენეჲ განჰქილ ედგა“ DE, — „რომელაჲ ჯელი მარჯუ-ენაჲ განჰქილ ედგა“ ლ. 6,8; „მარჯუენაჲ მათი სავაჲ არს ქრთამითა“ C, ფს. 25,10; „იგოყარ ჯელი მარჯუენე შენი“ I, ეს. 42,6; „მარჯუენეჲ მან შენმან შემოწყნაროს შე“ ოქრ. — მარხ. და იონ. 104,11. იხ. მარჯუენით, მარჯუენითი, მარჯულ/მარჯუენი.

მარჯუენე მარჯუე. ყოჩილი: „იაკი ორითავე ჯელითა მარჯუენე“ M, — „მამაცკი მოქობლ მარჯუენე“ G, მსჯ. 9,15.

მარჯუენით «მარჯულ», მარჯვნივ, მარჯვისაჲ: „და-ჯელ მარჯუენით ჩემსა“ მთ. 22,44; „დადგე მარჯუე-ნით ჩემსა“ ი. მოც. 88,40; „ნუ მიჰყავს ნუტა მარჯუე-ნით, ნუტა მარცხენით“ O, იგ. სოლ. 4,26; „მარჯუ-ენით... და მარცხენით შენსა“ DE, — „მარჯულ შენსა და მარცხლ“ C, მრ. 10,87. იხ. მარჯუენი.

მარჯუენით-ი მარჯვენით მყოფი: „მარჯუენითნი აღ-გილნი ვიდრემდევე ეგნელ, მარცხენითნი ნუმცა ჰვიან“ ვანს. ი. 201,10. იხ. მარჯუენით.

მარჯულ, მარჯუნ მარჯვნივ, «მარჯუენით»: „მარ-ჯულ შენსა და მარცხლ“ C, — „მარჯუენით... და მარ-ცხენით შენსა“ DE, მრ. 10,87; „... და ისუჲ მარცხენით

* X ყველგან ფანქრობია მიწერილი (რედ.).

ჭულ შენსა“ *ო. ზირ. 12,12*; „ვეოდოდთ შიხ შინა მარ-
ჭულ (მარჭულ var.), ვინა მარცხლ (მარცხ var.)“ *ო. ეს. 20,21*; „უფროს მარჭულ და მარცხლ განმარტე იგი“ *ი. ებ. 51,2*.

მარჯულ კერძო «მარჯუენით კერძო»: „სდევით-ლა მარ-
ჭულ ძეგრო ნავისა მაგის სათრომელი ეგე“ *ც. — სდევით*
ბადმ ეგე მარჭულენით კერძო ნავისა მის“ DE, მ. 21,6.
იხ. მარჯუენე.

მანესხებელი-ი გამესხებელი: „მანესხებელი და მონე-
სსმ ურთიერთს შეიმთხვენს“ *ო. ივ. ხოლ. 29,13.* *იხ. სესხი.*

მასკლაფ-ი, მასკულაფ-ი *იხ. ვარსკულაფი.*

მასკენ ვაზის ძაფი (საბა): „ნუ აღმოაცენებნ... მასკ-
ენ იგი შევებელი“ *მსკ. 43,17*; „გამოაბას... მასკენსა
ვენაჲისასა კიკი იგი ვირისაჲ“ *იბ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და*
იაკ. 80,11.

მასმაროთ-ი «მარმარუთი», ჭერჭელი: „წარიღეს...
საფუთინ და მასმაროთნი და საწურველინი“ *ი. — წა-*
რიღეს... საფუთენებ და მარმარუთენებ და საწურვენი“
ო. იერემ. 22,19.

მასმენელი-ი ცუდის მთქმელი, მაცთური, დამბეზლე-
ბელი: „აღლგა მასმენელი-ემშავი-ისრაელსა ზედა“
M. I 53ტ. 21,1; „ცოლნი მათნი ეგრეთვე ღირსმცა-რიან,
ნუ მასმენელ, ფრთხილ, მორწმუნე ყოველსა შინა“ *ი*
ტომ. 2,11. *იხ. სმენა.*

მასპინძელი-ი სტუმრის მიმღები: „რომელნი-იგი მას-
პინძელ ექმნენს მას“ *იქრ.-მარხ. და იონ. 102,32.* *იხ.*
მასპინძლობა.

მასპინძლობა გამასპინძლება: „რაოდენგზისცა მივიდის
და უმასპინძლისა სახლსა შინა თჳსსა“ *მ. ცხ. 186რ.*
იხ. მასპინძელი.

მასრულ-ი შესაწირავი ან ძღვენი კერძო-თაყვანის-
მცემელით: „არა იყოს მასრული ასულთაგან ისრაელ-
ლისათ“ *ც. II, 22ტ. 23,17.*

მასწავლელი-ი მასწავლებელი, დამრიგებელი, მომ-
ლუარი: „აჲცო... მრავალთა მასწავლელ და თავისა
თჳსისა უკმა არს იგი“ *ო. ზირ. 27,22*; „არა შესმოდა გმაჲ
მასწავლელსა ჩემისაჲ და მოძღურებისა ჩემისა“ *ო. ივ. ხოლ. 6,13*; „ურჩულობისა მასწავლელ“ *A. —*
ურჩულობისა მოდელუარო“ B, ხხტ. 121,17; „უფროსს
ყოველთა მასწავლელთა ჩემთასა გულისგმა-ვეფ“ *ფხ. 118,29*; „ვერ შეიყუარნეს უსწავლელმან მასწავლელნი
თჳსნი“ *ო. ივ. ხოლ. 15,12.* *იხ. სწავლა.*

მასწარფებელი-ი მიმძღვარებელი, შემაწუხებელი:
„აღაღუმებულ არს მასწარფებელი იგი“ *ი. ეს. 14,4.* *იხ.*
სწარფება.

მასხურებელი-ი მსხურებელი: „მასხურებელმან
წყალსა... განირცხა სამოსელი“ *ც. რიცხ. 19,21.*

მატაკარანი-ი ზედამდგომელი, მნე, მტარვალთ-უფ-
როსი: „შეიძიდეს იოსებ ეგვტეს პეტერეს საჭურისსა მ-
ტაკარანსა“ *ო. დაბ. 27,26*; „წარტყუნნა ნაბუზარდან
მატაკარანმან პაბილონდ“ *ი. იერემ. 39,9*; „(ივლტო-

და) იოსეფ ცოლისაგან მატაკარანისა ღვარამისა“
ფი. XIX,51.

მატანია თაყვანისცემა, მუხლის მოყრა: „მოგედ და
აღვითქუნეთ მატანიით“ *დომ. 50,8.*

მატება «გარდარევა», მეტობა: „რაოდენთა სასყიდლობ
დადგინებულთა მამისა ჩემისათა მატეს პური“ *DE, — რაგ-*
დენთა მორწმუნთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური“
ც. დ. 15,17; „მატდეს სიმაართე თქუენი“ *მთ. 5,20*;
„რომელმან ფრიად მოიღო, არა ემატა“ *II კორ. 8,15*;
„რადგენ ჟამ მკვლარი იგი ყრმა არს, არაბადთ მატეს მო-
ნასა, უფალ ღათუ არს ყოელისა“ *გაღ. 4,1*; „გარსკულავი
ვარსკულავსა მატეს დიდებითა“ *I, კორ. 15,41*; „ეგრევი
ხვდორთ, რაათა უფროსს მატეს ბედეთ“ *I, თებ. 4,1.* *იხ.*
აღმატება, გამომატება, გარდამატება(-ული), -გარდამატე-
ბელი, მიმატება, შემატება, წარმატება, წარსამატებელი.

მატიანი-ი, მათიანე წიგნი, სიგელი, ისტორია, დავ-
თარი: „უბრძანე ხილად მათიანთა საყვანებელთასა“
ო. I ეზრა 2,21; „წერილ არს წიგნსა მათიანთასა
მეფეთა ისრაელისათა“ *ო. I ეზრა 1,23*; „იხილე სახლსა
მატიანეთასა, სადა იეს წიგნები საყვანებელთაჲ დამარ-
ხულად მეფისა კეროსისა“ *ო. I ეზრა 6,21*; „პოვა სახლსა
მატიანეთასა საყვანებელთა ბაბილონელთასი“ *ო. II*
ეზრა 6,1; „წიგნნი იგი მათიანთანი განეზმოდინ და
საქმენი კაცთანი, დაფარულნი და ცხადნი, აღმოიკოთხვეზო-
დინ“ *მ. სწ. 129,6.*

მატლი-ი «ჭია»: „უბრძანა ღმერთმან მატლსა (ჭიღისა
var.) განთიადისასა ხეალისაგან“ *ც. მნა 4,7*; „მატლი
იგი მათი არა აღერაულეების“ *მრ. 9,48*; „ეთიარცა მდელი
სამოსელსა და მატლი ძელსა“ *ივ. ხოლ. 25,20*; „განება-
ნეთ იგი მატლისა მუგან მიწოვანისა“ *შუშ. XIX,4*; „ეგვე
ყოველი შესაქმელად მატლთა არს“ *ანდ.-ანატ. 205,17.*

მატფობარი-ი მათობელი: „ეთიარცა... იგი (ჭნის) ქათამ-
მან მატფობარმან, რამელმან მოსცის, ძალი განმაცხო-
ველებელი მისგან დატფობილთა მათ“ *ბ. ებ.-ეჟუხ. დღ. 28,28*;
„ეთიარცა ქათამი მატფობარი ისწრაფინ ბუღესა
თჳსსა“ *A - 35,145v.* *იხ. ტფობა.*

მატყეირ-ი, მატყლიერ-ი მატყლიანი, ბანჯველიანი;
„აჲცო მატყიერ“ *ო. IV მტ. 1,8*; „არს მამა ჩემი მ-
ტყიერ“ *იბ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 16,12*; „აღწუას
სამოსელი ანუ საფუასლი ანუ ფესკ, ანუ მატყლიერთა
შინა ანუ სულოერთა“ *ც. დეგობ. 12,22*; „არს ძმა ჩემი
მატყლიერ, ხოლო მე წყლურთა ვარ“ *Atth. - 11,285r.*
იხ. მატყლი; ფერამატყიერი.

მატყლი-ი: „აღიდეს თოვლი, ვითარცა მატყლი“ *ფხ. 147,5*;
„მოიგო მატყლი და სელი, და ქნა საგმარი გელითა თჳსი-
თა“ *ო. ივ. ხოლ. 21,13*; „ეთიარცა მატყლი განესაძებ-
კო“ *ი. ებ. 1,16*; „ეთიარცა მატყლინი მლილთაგან შეიჭამ-
ნენ“ *ი. ებ. 51,8*; „არა შეიშოს მან მატყლისა სამოსე-
ლი, არამედ ამოსიენ სტევისა (სელისა var.) სამოსელი“
მრთ. ც. იაკ. მოც. 24. *იხ. მატყიერი.*

მატყლიერ-ი *იხ. მატყიერი.*

მატყუებელი-ი საბაბი: „მოიგვენე, რამეთუ მე მატყუე-
ბელ გექმენ გვრგვისა მის“ *ანდ.-ანტ. 222,19.* *იხ. ტყუება.*

მაჟღანოებელი-ი «რომელი მოაგრებდა», ამომგ-
დები: «მაჟღანოებელი ჭეყანისა ჩუენისა» G, —
«რომელი მოაგრებდა ჭეყანისა ჩუენისა» M, 86x.
18, 24. იხ. უდაბნოება.

მაჟუნ-ი, მაჟუნ-ი ძლიერი: «მაჟუნ-ი (მაჟ-
უნ-ი O) ადგისა თესსა ადგის» I, 11, 28.

მაჟრეხელი-ი გულშემატკივარი, «მაჟრეხელი»:
«არავინ მაჟრეხელთაგანი იყო, არამედ დედაცა
იგი იყო» შოთ. D. ბეტრე და ელია 214; «იყვნენ თქუენდა
მაჟრეხელები» G, — «იყვნენ იგინი თქუენდა მაჟრეხე-
ბელ» O, 86x. 2, 3. იხ. ურეხება.

მაჟუცარი-ი: «განვეწორნეთ მაჟუცართა და გრძნულთაგან»
3. სწ. 150, 22. იხ. უცნობა.

მაჟუცხელი-ი შემატყობინებელი, მაცნე: «ნუ შებათ მის
მაჟუცხელისათჳს და იჭყა» I კორ. 10, 28, «წა-
წავლინა აბესალომ მაჟუცხელნი ყოველთა მათ მი-
მართ ნათესავთა ისრაელისათა» O, II მგ. 15, 10. იხ. უწ-
ყება.

მაჟორ-ი სამოსელი, წამოსასხამი: «ვისი არს მაჟორი
ისი სადგომი, რომელი ჰყდავს» 3. ცხ. 162r.

მაჟრთხოხელი-ი შემამინებელი: «არავინ იყოს მაჟრთ-
ხოხელ მათა» I, იერემ. 20, 10. იხ. ჟრთხოხა.

მაჟუცხელი-ი დამფიცებელი: «იწყეს ვიეთმე მიმომავალ-
თა მათ ჰერიათა, მაჟუცხელთა, სახელის-დებად სა-
ხელსა უფლისა იესუსისა მათ ზედა» ხაქ. მოც. 19, 13. იხ.
ფუცხება.

მაჟებელი-ი მიქებარი, მეფსალმუნე: «იპი გამოიცილუ-
ბის ბართა მაჟებელისა თჳსისათა» O, იგ. ხოლ.
27, 21; «ყოველთა მაჟებელთა მისთა შურადაც-ყვეს იგი»
O, გოლ. იერემ. 1, 3; «მომუშავეთ მე მაჟებელი» O,
IV მგ. 2, 15; «მაჟებელთაგან და მნატრელთა უფრო-
მსა იენებს და იზღვევის» 3. ცხ. 80r. იხ. ჭება.

მაჟებლობა «გალობა»: «მაჟებლა დებორამან და ბა-
რაქმან» C, — «გალობდეს დებორა და ბარაკ» M, 86x.
5, 1. იხ. მაჟებელი.

მაჟმა ბადე: «მოიღო მაჟმა და დაავლტო წყალსა» O,
IV მგ. 8, 15.

მაჟმეველი-ი მკეთებელი: «არნ ძალი იგი მზრდელი გამოყ-
ნებელ და მაჟმეველ ყოველსა ბუნებასა» გრ. ნოხ.-კაც.
იგებ. 171, 22. იხ. ჭმევეა.

მაჟუსიერი-ი მქონებელი: «შეიწი... რომელი-მე ცოცხალ
ხარ და მაჟუსიერი ხარ» 3. სწ. 174, 24. იხ. მაჟუსიერება.

მაჟუსიერება მქონებლობა, სიტყობება: «აბელე... და-
ლიდეს და ურუენებს შამისა ფრიად მაჟუსიერებასა»
შოთ. C, კპრ.-უძლ. ზეილ. 517. იხ. მაჟუსიერი.

მაღალი «მაღლოვი», ძლიერ მაღალი, მაღლობი:
«მპარტაენი, ამაყი: «კაცთა შორის მაღალი საძაგელ
არს წინაშე ღმრთისა» DE, — «რომელი წინაშე კაცთა მაღ-
ლოვ არს, მიღწე არს წინაშე ღმრთისა» C, ლ. 16, 15; «მეო
ღმრთისა მაღლოსათ» შრ. 5, 7; «მონანი არიან ღმრთისა
მაღლისანი» ხაქ. მოც. 16, 17; «წყალობითა მაღლის-
საჲთა იგი არიან ძირას» ფხ. 20, 8; «თუღნი უფლისანი
მაღალ არიან» I, ეხ. 2, 11; «დადგეს ადგისა მაღალსა

ლევითენი იგი» O, ნეემ. 3, 4; «აღიზუნეს ჭალაქნი მათნი
მაღალნი» O, ნეემ. 3, 25; «დიდებულ მაღალთა შინა»
ბო. 21, 8; «ქმნეს მაღალნი კუმეველ ღმრთისა» M, II
67ტ. 28, 25; «რომელი დამკვდრებულ არს მაღალთა ში-
ნა» I, ეხ. 23, 5; «თუღნი მაღალთანი დამდებულნი» O, II
მგ. 22, 28; «მაღლითა გულითა იტყვან» I, ეხ. 9, 9; «ზე-
მოთ მაღლით გარდამოვალს ცრემლი» 3. ცხ. 100r; «რტო-
ნი მისნი მაღალად განუღინეს» თომა მოც. 18, 24. იხ.
ამაღლება/ამაღლება, მაღლო(ვ)ი, მაღლოვა, მაღლოვანი,
სიმაღლე, უმაღლესი.

მაღალი გულითა დიდებულა: «არაწმიდა არს წინაშე
უფლისა ყოველივე მაღალი გულითა» O, იგ. ხოლ.
16, 5.

მაღლოვი «მაღალი»: «რომელი წინაშე კაცთა მაღლოვ
არს, მიღწე არს წინაშე ღმრთისა» C, — «კაცთა შორის მაღა-
ლი საძაგელ არს წინაშე ღმრთისა» DE, ლ. 16, 15. იხ.
მაღალი.

მაღლო(ვ)ი ამაღლება, განდიდება (თავისა): «ნუ ჰმა-
ღლო(ვ)ი» O, შოთ. 11, 20, «არღარა მაღლოვდის
მერმე ნათესავთა ზედა» O, ეზეკ. 29, 15; «სიუფარული არა
მაღლოინ» I კორ. 13, 4; «დიდად მაღლო(ვ)ი დეს
და იქმოდეს უმჯულობასა» I, ეზეკ. 16, 60; «რომელი
ღმრთი არს, არა მაღლოვდა, და ჩუენ, მონანი ცოდ-
ვისანი, დიდად ვმაღლოვით» 3. სწ. 70, 7; «არღარა წეს-
ძინო მაღლოვად მთასა ზედა წმიდასა ჩემსა» O, ხოლ.
3, 11. იხ. მაღლოვი.

მაღლოვანი მაღლობი: «ცოცხლი უდაბნოთ გამოვდა და
მაღლოვანი დაწუნა» წყტე. 28. იხ. მაღალი.

მაღნარ-ი ტყე, ხშირი ტყე, ტყერი, ფოთოლ და
რტომრავალი ხე, ჭალა, «სერტყი»: «აღფელ მაღნა-
რიდ» G, იხუ ნ. 12, 15; «მოკაჲნა მაღნარნი იგი» O,
IV მგ. 18, 4; «ეთთარცა უაჴლი შორის ხეთა მაღნარნი
სათა» კება 2, 2; «უკუეთო იზახოს ლომან მაღნარით
გამო» O, ამოს. 2, 4; «დაეცა მაღნარი იგი კმირად-ნერგი»
O, ზაქ. 11, 2; «იხრეოდ მაღნარნი» ოქრ.-გურიტ. 225, 5;
«უკუეთო... ყოველსა ხესა მაღნარისასა» M, II 57ტ.
28, 4; «მოიგნენონ... ხეთა ზედა მაღნართასა» O, — «მო-
ცსენენ... სერტყთა მათთა ხესა შორის ვარჯიანსა»
იხ. იერემ. 17, 2; «ეთთარცა სერტყი მაღნარისასა» O,
მიქ. 2, 12; «მოვიდა... მითთ... მაღნართაჲთ» აბ. 3, 2.
იხ. მაღნაროვანი.

მაღნაროვანი მაღნარით დაფარული: «მთანი დიდ-
დნი და მაღნაროვანნი ინილნი მრგულად და წულტულ»
ბ. კება-ქაქ. ლ. 21, 22. იხ. მაღნარი.

მაღუძებელი-ი გამომადგინებელი: «იყავ შენ... მოს-
წრფელ მაღუძებელ სულსა» 3. სწ. 158, 20. იხ. ღუძება.

მაჟენებელი-ი შემჩრებელი, შემფერხებელი: «არავინ
იყო მაჟენებელ მისა მოქცეად» O, შაქ. 2, 4. იხ.
ყენება.

მაჟუალ-ი მაყვალი; morus: «მაყუალითაგან მოის-
თულიან ყურძენი» ლ. 8, 44; «ქრთილისა წილ (აღმომაცენ-
ლებს) მაჟუალი» O, ობ. 81, 40. იხ. მაჟულოვანი.

მაჟუდრებელი-ი მამხილებელი, ბრალის დამდები:
«ჟუდრებანი მაჟუდრებელთა შენთანი დამეცეს ჩემ

ზედაჲ ჰრომ. 15,3; არცა მიაგინებულთა და მაცუელ რე-
ბელთა სასუფეველი ღმრთისაჲ ვერ ღიმეჯდრონჲ მ. სწ.
245,6. იხ. ყუელრება.

მაყულო(ვ)ან-ი MORUS: „მაყულოვანსა ზედა, ვითარ-
იგი ღმერთი ეტყჳს მას“ DE, მრ. 12,26; „უჩუენა მას ანგე-
ლოზი“ ცეცხლითა აღისაჲთა მაცულოანი თ გამო“ O,
გამოხლ. 3,2. იხ. მაყუალი.

მაშა იქნებ, მაინც, მაშინ, აბა: „უკუეთუ არა, მაშა
ვითარცა უგუნური თაჲს-მიღევით მე“ II კორ. 11,16;
„უკუეთუ უბნობაჲ ოდენ მათი მარტოდ განაშორებს გულის-
სიტყუასა ჩუენსა ღმრთისაჲგან, მაშა მათ თანა ჭამად და
სუმიად რათდენსა შეიჭმს ჩუენ შორის საუნებელსაჲ“ მ. ცხ. 22,1.
„უკუეთუ წმიდანი ანგელოზნი ამას წესსა ზედა არიან, მაშა
რად ძეს ჩუენი ცილობასა და განრისხებასა თანა ურთიერთასა“
მ. სწ. 227,15; „მაშა რად უღირს ჭმარსა, რად ყოსა,
უკუეთუ დაადგრეს ცოლი მისი მასე ზედა ცოდვასაჲ“ H-
222,29.

მაშენებელ-ი, მაშენებელი-ი მშენებელი: „ოლოდ, რო-
მელ შეუბრაც-ყუეს მაშენებელთა“ მრ. 12,10; „ესე
არს ლოდი იგი, რომელი შეუბრაც იქმნა თქუენ მიერ,
მაშენებელთა“ სპქ. მაც. 4,11; „გალატოზთა მათ
მაშენებელთა ალაშქრეს“ O, I ეზრა 5,58; „ცუდად
შურებოდ მაშენებელნი მისნი“ ფხ. 126,1; „იყო კელსა
მისსა საბელი მაშენებელი სხად და ღერწამი საზომელი“
O, ეზრა. 40,3. იხ. შენება/შენება.

მაშინ იმ ქამს: „და მაშინ“ მრ. 2,20; „მაშინ ეტყოდის
მათ“ ფხ. 2,6; „უმგობს იყო ჩემდა მაშინ, ვიდრე აჲ“
O, ოცხე 2,7.

მაშინვე იდრიდანვე: „მაშინვე სამეცა“ მთ. 11,21;
ფხ. 118 22.

მაშინ-ლა მაშინ მხოლოდ: „მაშინ-ლა გამოჩნდა“ მთ.
18,26; მთ. 2,15.

მაშინ-ლა-ხადმე მაშასადამე: მსკ. 21,2. იხ. მაშინდელი.

მაშინდელი-ი იმ ქამინდელი, იმ დროის: „რომლისაგან
მაშინდელი იგი სოფელი წყლით-რღუნითა წარწყმიდა“
II პეტრე 2,6; „შეუწირავ იყნეს ღმრთისა მაშინდელი
შრომანი შენნი“ მ. ცხ. 225,1. იხ. მაშინ, მაშინდითგან.

მაშინდითგან იმიერდან: „ქმნა ბოროტი მაშინდით-
გან და უშორესითგან მათით“ O, მკლ. 3,12. იხ. მაშინ-
დელი.

მაშინებელი-ი „შემაშინებელი“: „არავინ იყოს მაშინე-
ბელი. თქუენდა“ რხ.—„არა იყოს შემაშინებელი
თქუენი“ G, ლევტ. 24,6; „არავინ იყოს მაშინებელ“
O, მქ. 4,4. იხ. შინება.

მაშკ-ი „ზედმოსასხმელი“, ჩადრი, კარვის სახურავი
ტყავისა: „აღიღოდი მაშკეზი კარვისაჲ“ G, რიცხ. 4,25;
„დაშალა იგი მაშკსა ქუეშე მისსა“ M,—„გარემოსსა
მას ზედ მთასასხმელი“ G, მხკ. 4,18; „მოიღეს... მაშ-
კეზი იგი ტყავებისა ვერძთაჲსაჲ ენდროას-დერი“ გამოხლ.
20,34.

მაშრომებელი-ი „იყავ შენ მარადის მაშრომებელ გარც-
თა შენთა“ მ. სწ. 136,20. იხ. შრომება, შრომა.

მაშურალ-ი „დამაშურალი“, დალოლი, დაქანცული,
გარჯილი; „მშრთმელი“: „იესუ, მაშურალი გზისა
სლვისა, დაჯდა წყაროსა მას ზედა“ DE,—„იესუ, დამაშუ-
რალი გზისა მისგან, ჯდა წყაროსა მას თანა“ C, მ. 4,6;
„მოველით ჩემდა მაშურალნი ევე“ და განკაფულნი“
ფლკტ. 148,23; „მშრთმელთა და მაშურალთა და
განეწესა“ მ.-ე. 35,1; „მოვიდა ესავ მაშურალი გელით“
O, დახ. 22,23; „რომელნი მაშურალ არიან უფლისა
მიერ“ მრომ. 18,12. იხ. შურთმა, სიმაშურალე

მაშურალ ყოფა „დამშურთმა“: „შენ გმოიდა და მაშუ-
რალი იყავ“ M,—„შენ გმოიდა და დამშურებოდე“ G.
II შგ. 25,18.

მაშფალა გოდორი: „შთასუეს პავლე მაშფალასა და
მით გარდაუტევს იგი ზღუდესა“ მ. სწ. 67,21; „გარდაჰე-
დიან ლომსა მას მაშფალად და შთადიან მის შინა ოთხი
კოკი და ესრეთ იღუბდა... წყალსა“ ჯ 268r.

მაშფოთებელი-ი აღმძვრელი, ამრეც-დამრევი: „ყო-
ველთა მაშფოთებელ არს“ მ. სწ. 241,6. იხ. შფოთება.
მაჩუ chirogrillum, cuniculus: „მაჩუ, რამეთუ აღმო-
ცხნის“ M, ლევტ. 11,6; „მაჩუ, ნათესავი უძლური,
რომელთა იქმნიან კლდესა შინა ბუდენი თჳსნი“ O, იგ. ხოლ.
20,26.

მაჩუნებელი-ი „მრავალნი მოქენნი და შეგობარნი მაჩუ-
ნებელი“ მსახურებდეს მას“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დლ. 85,20.
იხ. ჩუნება.

მაჩუნებლობა: „ყოველი ბოროტი მაჩუნებლობით
ღაიწყების“ მ. სწ. 2,15. იხ. მაჩუნებელი.

მაც იხ. ღება.

მაცთუნებელი-ი შემაცდენელი: „თუალნი შენი ახედიდენ
მაცთუნებელთა მათ შენთა“ O, ეხ. 20,22; „სული
მაცთუნებელი უდაბნოსა ზედა“ I, იერემ. 4,11. იხ.
ცთუნება.

მაცთური-ი შემაცდენელი, მაცუყარა: „არამეტუ მან
მაცთურმა თქუა“ მთ. 27,62; „მაცთური თ ჰხადი
შენ წინამდებარეთა ცხორებისათა“ ანდ.-ანატ. 216,28; „მო-
ყუარეო მაცთურისა მის ქრისტეთა“ ფლკტ. 158,24; „არა
ერდენ მაცთურთა“ უწყ. II, პეტრ. 2,14; „არად არს,
რომელი-იგი მაცთურ გეჰმენებს თქუენ“ ფოკა 241r. იხ.
მაცთურება.

მაცთურება მოტყუება, შემცდენლობა: „ეცნათ... სუ-
ლი მაცთურებისაჲ“ I ოვ; 4,6; „უფალმან შეური
მათ სული მაცთურებისაჲ“ I, ეს. 19,14. იხ. მაცთური.

მაცილობელი-ი მოცილე, მოწინააღმდეგე; მოპაექრე:
„განვიკრენ გელნი ჩემნი ერისა მიმართ ჴრჩისა და მაცი-
ობელი ისა“ მრომ. 10,21; „ყოველი სახლი ისრაელისაჲ
და ცოდელი არს და გულოფიცხელი“ O, ეზეკ. 2,7;
„მაცილობელი დაეცეს თავგდობითა“ მ. სწ. 72,17;
„რად მიუგოთ მაცილობელთა მათ, რომელნი მეტყვან
ჩუენ“ გრ.-ნოხ.-კაც. აგებ. 132,25. იხ. ცილობა.

მაცხოვარი „მგსნელი“, მაცოცხლებელი: „ამჴა თქუ-
ენდა მაცხოვარი“ DE,—„ამჴა თქუენდა ღღეს მგსნე-
ლი“ C, ლე. 2,11; „არავინ იყოს მკანელ ჩემდა, არცა მა-
ცხოვარი“ ფხ. 7,2; „მოკლა მაცხოვარი თჳსი“ ფლკტ

155,1; პრომელ არს შემოქმედო და განმახლებელი და მაცხოვარი რიფს. 168,25. იხ. ცხოვრება.

მაცხოვარება «ცხოვრება»: ახილეს თულთა ჩემთა მაცხოვარება შენი ღა 2,30; «უკუეთო მსოფრტლსა მაცხოვარებისასა ძლუნად მისსა უფალსა... შესწირავს» G. — «უკუეთო შესაწირავი ცხოვრებისაჲსა მასუერპლი იგი მისი ღმრთისა» O, დევით. 8,1; «საუწყეთა შინა არს მაცხოვარება ჩუენი» I, ეს. 33,6; «არარის სხუასა ვეძიებ თუნიერ მაცხოვარებისა შენისა» მ. სწ. 75,32. იხ. მაცხოვარი.

მაცხოვრებელი — მაცოცხლებელი, სიცოცხლის მომცემი; «სიღრმენი წყალთანი მაცხოვრებელ არიან თვეზთა» მ. სწ. 188,21. იხ. ცხოვრება.

მადლარ — გამადლარი, დანაყრებულის; «სული მადლარი გულსა ემღერინ» O, იგ. სოლ. 27,7; «მადლარ ვართ ამით ცხოვრებითა» ფლავ. 145,26; «მადლარ და სადგე არიერ ჭამადითა» ოქრ.—მარხ. და იონა. 100,29. იხ. სიამაძრე, ძლომა.

მადლივ «სიმადლრედ», «ამორობეით», მადლრად: «ბურო ნაყოფისა ქუეყანისა შენისა იყოს მადლივ და პოხილ» I, ეს. 80,22; «შრომაჲ ეგე თქუენი არა მადლივ არს» O, ეს. 45,7; «შეჰმდეთ ბურსა თქუენსა მადლივ» pხ., დევით. 26,5; «ჰამდით გორცსა მადლრად» O. «ჰამდით ცემლი სიმადლრედ» pხ., გუგუ. 88,19; «განძღეს მადლრად» O, — ამორობეით განძღომილ იქმნეს» pხ., ოვხე 18,6. იხ. მადლარი.

მადლობა სიხადგე, სიმადლრე: «მოივსენ... ესა მადლობისასა» O, ზირ. 18,25; «ნუქა სცდები მადლობითა მუცლისაჲთა» იგ. სოლ. 24,15; «არა იციან მადლობაჲ» I, ეს. 56,11. იხ. მადლარი.

მაწანებელი — მომსვენებელი: «შვიდეს მაწანებელად ისრაელისა» I, იერემ. 21,2. იხ. წანება.

მაწვა გულმოღვინება, სწრაფვა, ცდილობა: «ყოვლისა კაცისა სიყვითსა ნუ განიცილ და შორის დედათა ნუ გმადწვენ» O, ზირ. 43,18; «ყოვლისათჳს კაცისა მიმართ ღმრთისა მამაწენ ზრახვად შენი» O, ზირ. 27,15.

მაწოვნებელი — ძიძა, «რომელი აწოებს»: «გაჲ... მამოვთვნებელთა» C, — «გაჲ... რომელნი აწოებდენ» DE, მთ. 24,18; «ალიქუა და წარიტაცა იგი მაწოვნებელ მან მისმან» O, II. მფ. 4,4. იხ. წოვება.

მაწუეველი — მიძილებელი, გამომწვევი: «არცა მაწუეველი უდის» O, იგ. სოლ. 6,7; «ბრძოლისა და შფოთისა არა მაწუეველ» ხაკობ. წიგ. II 77,5. იხ. წუევა.

მაწუებელი — წვიმის მომცემი: «არს ნუ ვინ კერბთა შორის წარმართთასა მაწუებელ» I, იერემ. 14,22. იხ. წუევა.

მაჭირებელი, **მაჭირებელი** — შემაწუებელი, შემავიწროებელი, «მაურვებელი»: «მისცენ იგინი ჯელთა მაჭირებელთა მათთასა და აჭირებდეს მათ დიდდილად» M, ნემ. 2,27; «რად გამარადდეს მაჭირებელნი ჩემნი» ფხ. 3,2; «აღმაღლდეს ჯელი შენი მაჭირებელთა შენთა ზედა» O, მიქ. 5,8; «ყოველნი მღვდარნი მისნი ეწინეს მას შორის მაჭირებელთა» I, გოდ. იერემ.

1,2; «იყენენ იგინი თქუენდა მაჭირებელ» pხ., «იყენენ თქუენდა მალრვეზელ» G, მხტ. 2,2. იხ. ჰირ(ე)ება.

მანათი — მანათითა შთამიჭურბიტა და მცირელ მგმარა მისგან» მ. ცხ. 100v.

მანალი — აბგა, ზურჯინი; მათარა: «აპიდა... მანალი» O, იგ. 10,5; «მამათ, მწყურისი და მიილთ ჩემგან მანალი, რომელი მცოდნენ მე ზურჯსა... ყო ლოცვად და მომართუა მე იგი წყლითა, საესე» Ath. — 17,27v. იხ. მანალია.

მანალაქ — ჩანთა, აბგა: «აღმოიღო მანალაქი აბგან თჳსისა წმიდა სახარებაჲ» ლიშ. 13,16. იხ. მანალი.

მანარებელი — ვინც ახარებს, სახარებლის მწერალი: «შუენიერ არიან ფერვნი მანარებელთა მათ მწერლობისათაჲ» მარმ. 10,15; «წარავლინეს მანარებელი კერბთა მიმართ მათთა» O, I მფ. 81,9; «მანარებელი იტყჳს — არა უღბად ტირილად» ოქრ.—მარხ. და იონ. 103,16.

მანე «სათურგე», «საბრგე», ბადე, აკანათი; ლაგამი: «რადამცა დაუდგეს მას მანე სიტყუთა» C, — «რადამა უგონ მას საფრტჳ სიტყუთა» DE, მთ. 22,15; «მზირინ იგი... მიზიდვად მისა მანითა თჳსითა» ფხ. 2,31; «მან განარინნა მანესა ფერვნი ჩემნი» ფხ. 24,15; «მანე ღაარწუეს» I, იერემ. 2,26; «ვითარცა მფრინელნი მანითა შეპყრობვიან» O, ეკლ. 9,12; «განჰმარტი მანე ჩემთა» O, ეზეკ. 17,20; «ვითარცა მანე, განმარტებულნი ოღეთა ზედა» O, ოვხე 5,1; «რომელი იგი არს... მანე, გული მისი» O, მკლ. 7,27; «სული იგი ესამსა მას ექუნ გულგდმბულად, ვითარცა მფრინელი, შეპყრობილი მანითა» მ. სწ. 225,26.

მანიობელი, **მანეობელი** — მგალობელი, «მომღერტი»: «მანობელი სა მიმართ ნუ აღმოსთობ» O, — «მომღერტისა მიმართ ნუ აღერვი» pხ. ზირ. 2,4; «ვითარიგი ეხედავთ მანობართა და მანეობელთა, და შეჰზადის თითოვეულმან მათმან ჰურჭერთა მსგავსად ძნობისა მის თჳსისა, და ვერ გვლენწიფების სტუნად ენითა და ვერცა ენად იგი სტჳრითა განწყლებითაჲს ჰურჭერთა მათთაჲსა» ბ. კეხ.—კაც. ეგბ. 157,15. იგ. ხიობა/ზეობა.

მანიობელეზ — მსგავსად მანიობელისა: «როკიდა სეფეჟლი იგი მანობელეზ» Ath. — 11,162v.

მანლობელი, **მანლობელი** — ახლოს: «მანლობელ არს ესე სახლსა ჩემსა» O, III მფ. 21,2; «რომელ-იგი მანლობელ იყო მათა» B, — «რომელ-იგი იყო მანლობელად მათსა» A, სხტ. 142, 19-8; «რომელ-იგი მანლობელ არს ჯასა» ვარ. 815; «მანლობელად თანადგა ესამსა მას ჯეარცელისასა» ლონგ. 188,12; «დაიბანაჲს მუნ მანლობელად წყლისა» G, რიფს. 23,9; «იყავ მანლობელად ჩემდა» O, დამ. 45,10. იხ. ახლოს.

მანლობელი — მეზობელი, თვისი, ახსანაგი; ახლობელი, «მეძიებელი»: «მოკალნ... კაცად-კაცადმან მოყუასი თჳსი და კაცად-კაცადმან მანლობელი თჳსი» O, გამოსლ. 82,27; «მანლობელი ჩემნი შორს განდგეს ჩემგან» C, ფხ. 87,12; «ყოვლისა მისგან მანლობელი სა წყლისა შერტულად სუამს» O, ზირ. 25,15; «მანლობელ ღმრთეებისა არიან ბუნებანი იგი გონიერნი» ვარ. ანდ.—შობ. 297,8; «მოკიელნი და მანლობელი ივგრე გოდებდეს» O, სხტ. სოლ. 11,12; «თუ სდგეს მას მანლობელი სისხლისა

მის M. — რამეთუ სიღვეს მეძიე ზელო სისხლისა მისისაჲ
G, ისუ ნ. 20, 5. იხ. ანლო, უმასლობელობის.

მასლობელობა ანლოის მყოფობა: „უმჯობეს არს ჩუენდა
მთხოველ ჟოფად და მართოდ თდენ იესუმს მას ლოზელთ-
ბაჲ M. ცხ. 14V: „მეუფენად გმელ არს და ციფ და შეფარვის
წყალსა მას ლოზელთ ბოთა სიცივისაჲთაჲ M. კეს-ეჟუს
დღ. 80, 12; „რამეთუ შენი არს სამართალი მას ლოზელ-
თ ბოთსა და დაჰყობად იგი სამკვდრებელად“ O, იერემ.
32, 7 იხ. მასლობელი.

მასლობლით-ი ანლობელი, მეზობელი: „ესმა-ჟო, ვი-
თარმედ მას ლოზელით არიან იერემ“ G, ისუ. ნ. 9, 16.
იხ. მასლობელი.

მასროტ-ი, მასრუტ-ი ღვინის ჭიქა: „განიყენიან მას რო-
ტები იგი ღვინი და თითოეული სუამნ ვითარცა ტბისაგან
განუძლიმელად...“ H 2251, 2289; „გვქმს... იყოს... ჭი-
ქებითა მას როტებითა, თითთა ზედა ტვრთელთა“ A—
92, 286.

მასრუა გაღვსვა: „მხედავა გრმალსა მას ქრისტესსა, ვითარ
ყოფილთაგან იმასთვის“ მოც. სავს. 22, 23.

მასჯლი-ი გაღვსილი, „ლეცელი“: „სარგებელი მისნი —
ისრის-პირნი მას ჯლი“ O, — „საწოლი მისნი — სარბული-
ტელი ლესულნი“ ps., იოზ 41, 21. იხ. აღმასრუა, გი(ნ)-
მასრუა, მასჯლი, მასჯლოსანი.

მასჯლი-ი „საპარსველი“, „რკინა“, ხმელი: „მას ჯლი
(სიპარსველი G) არა აღვიდეს თავსა მისსა“ M, რიცხ.
6, 5; „მას ჯლი თავსა მისსა ნუ შეეგბინ“ M, — „რკინაჲ
არა აღვიდეს თავსა ზედა მისსა“ G, მსჯ. 18, 5; „მას ჯლი
არა აღსრულ არს თავსა ზედა ჩემსა“ G, — „არა აღსრულ
არს სიპარსველი თავსა ჩემსა“ M, მსჯ. 16, 17; „მას ჯ-
ლი ზარსმირთაჲ არა აღვიდეს თავსა მისსა“ O, I მფ. 1, 11;
„მოვიდა... მას ჯლივითა და წათებითა“ DE, მთ. 26, 47;
„მოკლა იაკობ... მას ჯლივითა“ ხაქ. მოც. 12, 2; „დააგენ
მას ჯლი ქარქმთა მათთა, რადთა არა აღმოვადოს ბრძო-
ლად“ M, სწ. 66, 14; „მას ჯლი მისი ღვსულ არს“ ფხ. 7, 12;
„უმასჯლეს მას ჯლისა თრპირისა“ O, იგ. ხოლ. 5, 4;
„დაიყენნ პირთა მას ჯლისაჲთა“ ლ. 21, 24. იხ. მა-
სჯლი, სიმაჯრე, უმასჯლესი.

მასჯლი-ი (ხს.) ფიცხელი, სისტიკი, „მეუფეთრი“, ბასრი:
„უმწყალო არს გელის-წყრომაჲ და მას ჯლი რისხვად“ O, —
„უმოწყალო გულის წყრომაჲ და მეუფეთრი რისხვად“ ps.,
იგ. ხოლ. 27, 4; „არს... მას ჯლი თუილითა“ ზად. 29, 11
იხ. მასჯლი; შდრ. გულმასჯლი.

მასჯლოსანი-ი ხმლოსანი: „ეკაცი მას ჯლი სანნი“ M, —
„ეკანი ზმარული მას ჯლითა“ G, მსჯ. 8, 10; „მას ჯ-
ლი სანნი“ M, — „დადგეს... მჯელი მას ჯლისა“ G, მსჯ.
20, 2; „მას ჯლი სანნი მოვავლინო შემწედ შენდა“ საკითხ.
წიგ. II, 104, 20. იხ. მასჯლი.

მაქანად უბრალოდ, ფუტკად: „უცდად და მაქანად არა
ჯერ-არს დახვედრა ნაგმართაჲ“ M. ცხ. 48V.

მაჰამებელი-ი პირმოთენე: „იყუნენ პირსა მაჰამებელ
ძლიერთა“ M. ცხ. 83r. იხ. მაჰამა.

[**მალი-ი**] იხ. ლბობა.

მახანელი-ი შებანოე: „იოვანე განაწესა მგზებელად და მე-
მბანელად“ ი. მოც. 60, 2. იხ. ბანა.

მახარობელი-ი დამცინავი: „არს რომელიმე მოქალღელ და
მბასროზელ“ M. სწ. 275, 30. იხ. ბასროზა.

მბდვინვარი იხ. მბნდვინვარი.

მბზინვარი „მობრწყინვალე“: „იყოს... ზზინვად მბზინ-
ვარი, მოთუთროჲ“ G, — „იყოს ბრწყინვალეჲ მობრწყინ-
ვალელ, მოთუთროდ“ ps., ლევიტ. 18, 27. იხ. ზზინვა.

მბნდვინვარი, მბდვინვარი „მკუმოლვარი“: „მატრუკი
მბნდვინვარი (მბდვინვარი I) არა დაშრიტოს“ O, —
„მატრუკი მკუმოლვარი არა დაშრიტოს“ ps., ეს. 42, 3.
იხ. მბნდვინვა.

მბოზნარი-ი მედაფდაფე: „როკვიდა წინაჲ კილობისა მას
პართი, შორის მსტენვართა მათ და მბოზნართა“ I, II
მფ. 2, 14. იხ. ბოზნა.

მბრდვინვარი: „დათვ მბრდვინვარი“ ეფუბი მრისბანე
A—22, 289. ბრდვინვა.

მბრკინვალე სხივოსნობა, ელვარება: „უმეტესისა მის-
თჲ მბრკინვალესა“ ps., კჳრ-ადვ. 227, 21. იხ.
უმბრკინვალესად.

მბრძანებელი-ი ბრძანების გამცემი: „მივეც იგი მთავრო-
ბად და მბრძანებელად ნათესავთა“ O, ეს. 45, 4. იხ.
ბრძანება.

მბრძოლი-ი „მეპომე“, „ბრძოლის-მოქმედი“, მებრძო-
ლი, მოღვეწე: „მატი მბრძოლი იყო“ M, — „მაჰაეკი
მეპომე იყო“ G, ისუ ნ. 12, 1; „მოვიდა ისო და ყოფილი
ერი, მბრძოლი მათ ზედა“ M, — „მოვიდა ისუ და ყოვე-
ლი ერი ბრძოლი-მოქმედი“ G, ისუ ნ. 11, 7; „უო-
თარცა მბრძოლი, რომელინ დასთარგუნენ თიქსა გზასა
ზედა ბრძოლასა შინა“ O, ზაქ. 10, 5; „მპროდიე მბრძოლ-
თა მათ ჩემთა“ ფხ. 24, 1; „ეითარცა მბრძოლი რბო-
ლიან“ O, იოვ. 2, 7; „სიყრმან... განაღვსის და მოსწრადე
ყუნის მბრძოლი იგი“ M, სწ. 17, 27. იხ. ბრძოლა; შდრ.
გუგელის-მბრძოლი, თანამბრძოლება/თანამბრძოლობა, წინა
მბრძოლი.

მბრწყინვალე იხ. ბრწყინვალე.

მბრწყინვალე იხ. ბრწყინვალე.

მბუღებელი-ი დაბუღებელი; „მეზუღარი“: „იქმნეს
იგინი ვითარცა ტრელი, მბუღებელი კლდეთა შინა და
პირთა სორთისა“ O, — „იქმნეს ვითარცა ტრელი, მეზუ-
ღარი კლდეთა შინა პირსა სორთისა“ ps., იერემ. 48, 28.

მბუვარი მოზუზუნე მწერი; კუპარი: „პირველ არიან
მატლ, და შემდგომად მისა იქმნის იგი მბუვარი; და არ-
ცოდა ანას სახესა ზედა დაადგის, არამედ ფრინავნ იგი“
ბ. კეს-ეჟუს დღ. 12, 5. იხ. ბუვილი.

მალობელი-ი გალობის მოქმელი, მომღერალი: „ესე
პირიან, რომელინ დაადგინა დავით ტელსა მგალობელ-
თასა“ M, I ნშტ. 3, 31; „დაადგინეთ იმანი თქუენი,
მგალობელი სტკრითა საგალობელითა“ I ნშტ. 15, 18;
„მგალობელი დავით იერემ“ ე. იერ-ჯუარ. 229, 7;
„მოვიდა... მღვდელი თანა და მგალობელთა და ყვეა
ლოცვად“ M ცხ. 179r. იხ. გალობა.

მეზარი-ი (მგბრისა) მოხარშული, „გებოლელი“: „არა
შემათ... არცა მგბარი წყლითა“ O, გამოსლ. 12, 9; „არა
მოვიდო მგბარი ქლითაჲ“ O, I მფ. 2, 15; „შექმნა

მგბარ და შთანეცუა პური" O.—შეგებო გბოლველი და შთანეცუა პური" p.b., ღან. 14, 22; აგემო მახილვე მგბარისა მავისგან იფქლისა, რამეთუ შოუძლოდრი" O, ღან. 23, 26. იხ. გბობა; შდრ. ზოგს-მგბარო.

მგბოლველი-იხ. გბოლვე; მენელსაცხებლეთ-მგბო-
ლველი, ნელსაცხებლის-მგბოლველი, საცხებლის-
მგბოლველი.

მგდებელი-იხ. ლაღადების-მგდებელი.

მგებელი-შდრ. მიმგებელი; იხ. სიტყვს-მგებელი, შუ-
არის-მგებელი.

მგელ-ი lupus: „მგელნი მტაცებელინი“ მთ. 7, 15; „წარ-
გავლინებ თქუნს, ვითარცა კრავთა შორის მგელთა“ ლ. 10, 8;
„ძოვდეს მგელი კრავთა თანა“ I, ებ. 11, 6. იხ. ნამგლევი.

მგზავნა იხ. შემგზავნა, წარმგზავნა.

მგზავრ „გზასა ზედა“ „მგზავრ დილონი“ M.—„გზასა
ზედა დილონი“ G, II მკ. 2, 27; „რასაიგი მგზავრ
იტყოდეს ურთიერთს“ C, მრ. 9, 23; „მგზავრ ჰკითხვიდა
მოწაფეთა თქსთა“ DE, მრ. 8, 27; „არა მგზავრს თქუნი აწ
მგზავრ ხილვად“ I კორ. 13, 7; „მგზავრ ინებეს ხილ-
ვადცა მამისა არსენისი“ შ. ცხ. 238 v. იხ. გზა.

მგზავრება იხ. მგზავრ.

მგზებარი ინთებულნი: „პირისა მამისაგან გამოვლენ ღამ-
პარნი მგზებარენი“ O, იოზ. 41, 10; „სიკვდავ ერთსა ქუე-
შე მგზებარესა ეხედავ მე“ I, იერემ. 1, 18. იხ. გზება.

მგზებელი-ი ცეცხლისდამნთები: „იოვანე განაწესა მგზე-
ბელად და მე-მზანელად“ ი. მოც. 59, 2; „(პეტრე)... იკუ-
სვოდა მგზებელსა მას“ C, მრ. 14, 54. იხ. გზება.

მგლინვარე გლევი: „რომელნიმე მგლინვარე არიან
ქრტითა და რომელნიმე მქისე“ ზ. კეს-ეჭუხ. დღ. 72, 8. იხ.
გლინვა.

მგლოვარი, **მგლოვარი**: „ნეტარ იყვნენ მგლოვარენი გუ-
ლითა“ მთ. 5, 4; „ვითარცა მგლოვარი და მწუხარი, ვერეთ
დავმადლი“ ზხ. 24, 14; „მგლოვარეთა თანა იგლო-
ვლი“ O, ზირ. 7, 28; „იქმნეს გლოვარეზელ და მგლო-
ვარე და მოურნე მარადის სულითა თქსისა“ შ. ცხ. 100 v;
„ღვთო ჟუტო არს მგლოვარეთაგან“ შ. ხვ. 168, 11.
იხ. გლოვა.

მგმობარი-ი მაგინებელი: „მგმობარ არიან ღმრთისა
ჩუენისა“ ხაქ-მოც. 19, 27; „სულისა წმიდისა მგმობარ-
სა არა მიეტეოს“ ლ. 12, 10; „დაინთქნეს ენოანნი და მგმო-
ბარნი“ შ. ხვ. 278, 17. იხ. გმობა.

მგოზელი-ი შემოღესაგი: „ადსრულო[ს] რისხვად ჩემი კე-
დელსა მას ზედა და მგოზელთა მისთა ზედა“ ვხვ. 13, 15;
„უაქუი დაეცეს (აგდელი), არქუ მგოზელთა მათ, ვი-
თარმედ დაეცეს“ O, ეჭუ. 12, 11. იხ. გოზა.

მგოსანი-ი სალამურის, სტვირისა თუ საზის დამკვრე-
ლი, აშუღი: „იხილა მენ მგოსანები“ მთ. 9, 23; „არავ-
ღენი... მგოსანნი და მსახიობელნი მამანი... დგანან
ტაბლასა ზედა“ H—2251, 231 v. იხ. მგოსნობა, შემგოსნე.

მგოსნობა ფერხელის დაბნე: „ამდღედეს და მგოსნობ-
დეს“ შ. ცხ. 238 v. იხ. მგოსანი.

მგრაგნალი-ი, **მგრაგნელი**-ი მატლი, წყრილი კალია,
vermis, locustae species: „შეკამოს იგი მგრაგნელ-
მან“ M, II, მკ. 28, 29; „იყოს თუ მგრაგნალი, გინათუ
მკალი“ O, III მკ. 8, 27; „რომელი შეკამა მკალმან და
ბუზმან და მგრაგნალმან და ჰოამან“ O, იოვ. 2, 25. იხ.
გრაგნა.

მგრეხელი-ი დამგრეხი: „საბანა მგრეხელი არს საბლი
სა“ შ. ცხ. 458 v. იხ. გრეხა.

მგრეხელი-ი დედამძუძუ, ძიძა: „ვითარცა აღიქს
მგრეხელი მან მწოარი“ G, „ვითარცა აღიქს დედ-
მძუძუ მან მწოარი ჩხლი“ p.b., რიცხ. 11, 12. იხ. [გრეხ-
ნეა].

მგრეხელი-ი გრძნების მოქმედი, გრძნეული: „იყოს
კაცი ვინმე... მგრეხელი“ ქ-ცხ. 19, 7. იხ. გრძნება.

მგრძნობელი-ი მგრძნობიარე: „შემდგომად მათსა დაუბად-
ნეს მგრძნობელნი ცხოველნი“ გრ. ნოს-კაც. აგებ. 156, 4; „მეუფე ყოველთა დაბადებულთა“ მგრძნობელ-
თა და გონიერთა“ Sin.—11, 167 v. იხ. გრძნობა.

მგუარდელ გვერდით: „ურთა... დაიბანაკონ მგუარდელ
კარვისა, სახარით კერძო“ G, რიცხ. 8, 28; „მიავციო იგი
მგუარდელ კერძო ჰქუთა მათ“ O, II მკ. 8, 27; „მივიდო-
და... მგუარდელ მის შთისა“ O, II მკ. 16, 18; „დაჟდა
მგუარდელ საულისა“ O, I მკ. 20, 25. იხ. გუარდი.

მგუამელი-ი მტარვალი: „მისცა იგი მგუამელთა“ მთ.
18, 24. იხ. გუამა.

მგუამე იხ. შემგუამე.

მგულეხელი-ი ზედამდგომელი, თავმდგომი, მოურავი:
„დაადგინა მდღელმან მან მგულეხელნი სახლსა მას უფ-
ლისასა“ O, IV მკ. 11, 18; „შენ ხარ მამად თბოლთად და
ქრტითად მგულეხელი“ ფაქტ. 147, 28; „მგულეხელ
სივლახებისა ამის ჩემისა“ ფაქტ. 147, 8. იხ. გულეხა.

მგურინავი-ი მგოღებელი, მოტირალი: „მოდგინის
მგურინავნი ტყებით“ ზად. 3, 5. იხ. გურინავი.

მღაბი-ი დამდაბლებული, დეაგლანაკებულნი,
დეგრადილი, შეჭირვებული, მცირე, მშვიდი, არა-
ბეკი: „ახარებდენ ძალნი მღაბილნი“ (დამდაბლ-
ებულნი ო.) ქ. ზხ. 50, 10; „აღამოდნა მღაბილნი“ ლ.
1, 52; „მღაბილნი სულითა აცხოვრნეს“ ზხ. 22, 18; „პი-
რის-პირ მღაბელ თქუნს შორის“ II კორ. 10, 1; „მღაბ-
ლისა მის ზედა სულგრძელ იქმენ“ O, ზირ. 29, 11; „ერი
მღაბალი აცხოვრე“ O, II მკ. 22, 28; „ნუ მოიჭევიენ მღა-
ბალი სირცხულეული“ ზხ. 72, 21; „მღაბლითა სიტყვათა
იტყუა“ იხ. 120, 6; „მღაბალი და ფრიად უფრო არს
ნადირი იგი“ ლ. XVI, 2; „ჰგმობნ მღაბლითა და
იქმენ ამპარტავანთა“ შ. ხვ. 225, 5; „ვითარ მღაბილნი
ყოველსა შორის ქუეყანასა“ G, „დაგლანაკებულ ვით
ყოველსა ქუეყანასა ზედა“ O, ღან. 2, 27. იხ. დამდაბლება,
[მღაბლება], სიღაბნე, სიმღაბნე, უმღაბლესი.

მღაბიო, **მღაბიო-ნი** გლეხი, ერისკაცი; „იოვანი მღაბი-
ონი არიან, შვილნი უგუნურთა და უბოვართანი“ ანდ.-ანატ.
218, 1; „დღედანი მღაბიოთაგანნი“ და „ზნაურთაგანნიცა
ჰყოფდეს მასვე სახესა“ ანდ.-ანატ. 224, 7; „ყოველთა ვამც-
ნებ... მოქალაქეთა და მღაბიონთა“ A—22, 268. იხ. და-
ბა, სამღაბიო.

მდაბლად არა იმყოფად: „ვამს... ბერობა... მშველად და მდაბლად გონებაჲ ჩუენი“ **მართ.** V, **ოქრ.-მარხ.** ლხ. **თხ.** 110,4. **იხ.** მდაბლად.

[მდაბლება] **იხ.** მდაბლად.

მდაბურ-ი, მდაბიურ-ი სოფლედი, გლეხი: „ესე ჟოველი მიჰმადლა მდაბურთა“ **მართ.** A, **ანტ.** ლ. 30r; „მდაბიურნი იყვნეს და უსწავლენი“ **მ.** **ცხ.** 91r; „რომლისათჳს მდაბიურნი იგი ზრიდეს თავთა მათთა“ **მ.** **ცხ.** 420r. **იხ.** ლაბა.

მდგმო თანაზომიერი, კეთილად შედგმული: „იყო მდგმო გუამითა და მართელ და კმელ ჭორციითა“ **მ.** **ცხ.** 216v. **იხ.** ღვთა.

მდგომ-ი **«მდგომარე»**, ვინც ღვას: „იხილა კაცი, მდგომ-ის პირის-პირ მისსა“ **გ.** **ახუ** 5.3,18. **იხ.** ღვთა; **შდრ.** ზედა-მდგომი, თანა-მდგომი, წინა-მდგომი.

მდგომარე «მდგომი», დამდგარი, აღმართული: „ერთმან ვინმე, მის თანა მდგომარე მან, აღმოიქმნა მახული“ **მართ.** 14,47; „იხილა კაცი ერთი, მდგომარე წინაშე მისსა“ **მ.** — „იხილა კაცი, მდგომი პირის-პირ მისსა“ **გ.** **ახუ** 5. 5, 18; „იხილა კაპრულმან ანგელოზი ღმრთისაჲ, მდგომარე ვახსა ზედა“ **გ.** **რიცხ.** 22,28; „შეკრების სამელო მდგომარე მკლავითა თჳსითა“ **ი.** **გხ.** 17,6; „გელოდა მდგომარე“ **მ.** **ცხ.** 156r. **იხ.** ღვთა; **შდრ.** თანა-მდგომარე, წინაშე-მდგომარე.

[მდგომელ-ი] **იხ.** ღვთა, **შდრ.** ზედა-მდგომელი, წინაშე-მდგომელი.

[მდგომელობა] **იხ.** მდგომელი; **შდრ.** ზედა-მდგომელობა, შუა-მდგომელობა.

მდგურ-ი **«მწირი»**, დამდგომი, მგზავრი მოსასვენებელი: „ვითარცა ქსენებაჲ მდგურისაჲ ერთ ღღისაჲ წარვიდა“ **ო.** — „ვითარცა საგნებელი მწირისა ერთსა ღღესა წარვიდა“ **ახ.** **ბიბლ.** 5.15. **იხ.** ღვთა.

მდგე: „ვიდრე აქა ღღედ მდგე მთა“ **27,8**; „გოდლითგან საბეგუროთთ ვიდრე ქალაქთა მათად“ **ო.** **IV მფ.** 18,8; „იოჰანესამ დე წინაწარმეტყულებდეს“ **მართ.** 11,13; „ვიდრე შეფთამ დე სპარსთსა“ **ო.** **I ეზრა** 1,57; „ბავეთამ დე“ **მ.** **ცხ.** 14r.

[მდგბ-ი] **იხ.** ღვთა; **შდრ.** თანამდებნი.

მდგბარე დადებული: „იხილნა რაჲ ჩქელნი ორნივე, ზოგად მდგბარენი უსულოდ ერთსა ზედა ცხედარსა“ **მ.** **ცხ.** 184v; „მყოფარ ეამ მდგბარე იყო“ **მ.** **ცხ.** 30r. **იხ.** ღვთა; ქუემდგბარე, შორსმდგბარე, წინამდგბარე.

[მდგება], [მდგებობა] **იხ.** ღვთა; **შდრ.** თავს-მდგებება/მდებობა.

[მდგებელ-ი] **იხ.** ღვთა; **შდრ.** თავს-მდგებელი, შჯული-სა-მდგებელი.

მდებლობა **იხ.** შჯულის-მდებლობა.

[მდელება] ბერები, **ახ.** ღვთა; **შდრ.** დამდგებნი.

მდედრ-ი **«ნეწუ»**, **«დედალი»**: „გინათუ წულგბრითა, ანუ თუ მდედრთაგანს“ (მესწირავს) **გ.** — „მესწირავი... გინათუ ვერძსა, გინათუ ნეწუსა“ **ო.** **ფიგა.** 3,1; „ნუ... ექმთ... მსგავსებასა მამრისა ანუ მდედრისა“ **გ.** — „ნუ... იქმთ... მსგავსად ზარბაზნისა მამლისა გინა დედლისა“ **მ.** **II მფ.** 4,18. **იხ.** ღვთა.

მდედრებრივ-ი დედალი, მდედრი: „წულგბრითაგან ვიდრე მდედრებრივად მდე განავლინეთ გარეშე ბანაკისა“ **გ.** **რიცხ.** 5,2. **იხ.** მდედრი.

მდევარ-ი მდევენელი, გამომდგომი, მიმყოლი: „მდევარნი მათნი დაანთჳნ უფსკრულთა შინა“ **ო.** **ნეგ.** 3,11; „გოველთა მდევართა ჩემთაგან მიგსენ მე“ **ფხ.** 2,2; „აღდგეს მდევართა მათ ზედა“ **მ.** **ახუ** 6. 8,20; „ვითარცა განვიდეს მდევართი უკუანა მათსა“ **გ.** **ახუ** 6. 2,7. **იხ.** ღვთა; **შდრ.** მერცხლის-მდევარი.

მდევარ უოფნა «დევნა»: „მდევარ მდევარ“ **გ.** — „მდევენენი“ **მ.** **მხ.** 8,5. **იხ.** ღვთა.

მდევენელ-ი მდევარი: „პირველად ვიყავ... მდევენელ“ **I ტიშ.** 1,13; „გვემნენ თქუენ საფარველ წინაშე პირსა მდევენელთასა“ **ი.** **გხ.** 18,4. **იხ.** ღვთა.

მდელო ბალახი, მწვანელი, მოლი; „თივა-ცენებული“; **«მწუანე»**: „სთხო მდელოჲ“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 27,25; „არა იყოს მდელოჲ მას ზედა მიკმელისაგან“ **ი.** **გხ.** 27,11; „შეამოუნეს მდელოთა სრულიად“ **ახ.** — „მოიჭრდეს და თივა-ცენებულ იქნეს ყოვლიდ“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 24,21; „ტკენილისა... არა აღმოვალს მდელოჲ“ **მ.** **ცხ.** 76v; „აღიღებდა სოფლისა... ვითარცა მდელოჲ დაქნების“ **მ.** **ხფ.** 16,17; „სხუაჲ კუალად ძოვდა მდელოსა გინა მწუანესა“ **საქიბ.** **წიგნ.** **II** 28,25.

მდელო საბონი; **«განსაწმედელი»**: „შემოვალს... ვითარცა მდელოსა მრცხელთა“ **ო.** (— „მდელოჲ მრცხელთაჲ“ **ახ.**) **მალ.** 3,2; „უკუეთუ... განიმრავლენ თავისა შენისა მდელონი, შეგანებულენ ზარ“ **ახ.** — „თუ... განიმრავლენ შენად განსაწმედელნი, შეგანებულენ იყო“ **ო.** **იერემ.** 2,21.

მდელოვან-ი **«მწუანელივანი»**, მწვანით მოსილი: „მდელოვანად ვილად... განვიდა“ **ო.** — „გამიანდა... ველი მწუანელივანი“ **ახ.** **ბიბლ.** 19,7. **იხ.** მდელო.

მდელოჲ-მძოარ-ი ბალახის მკაპელი: „ზაბრ მდელოჲ-მძოარ ვითარცა ვაენი“ **მხ.** 24,14. **იხ.** მძო(ვ)არი.

მდიდარ-ი **«შუებული»**; დიდებული, თავკაცი; უზვი, ქონებიანი, **«დიდ-დიდი»**, **«მთავარი»**: „იყო იოაკიმ მდიდარი (შუებულ I) ფრიად“ **ახ.** **ლხ.** 12,4; „მდიდარი ვინმე შობილა“ **მართ.** 10,17; „მითენა... შემწირველნი და მდიდარნი“ **ი.** **იერემ.** 24,1; „ნუცა იქადინ მდიდარი სიმდიდრითა თჳსითა“ **ო.** **იერემ.** 3, 22; „მდაბლნი აღმალდნენ და შექმნეს მდიდარნი“ **გხ.** 11,11; „აბრამ იყო მდიდარი ფრიად საცხოვრითა“ **ო.** **ლახ.** 18,2; „მდიდარ შენ არა შესძინოს და მკოლოვმან არა დააკლოს“ **ო.** **გამოსლ.** 30,15; „მდიდარი და გლახაკი შეიმთხვნეს ურთიერთსა“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 22,2; „იყო ერთი იგი მდიდარი და მეორე იგი ზომიერი“ **მ.** **ცხ.** 420r; „ერთი იგი მდიდარი იყო და მძლავრობდა, ზოლო ერთი იგი მდაბალი იყო მეტად“ **Ath.** — 12,100r. „მდიდარნი კელმწიფებდნ მათ ზედა“ **გ.** — „დიდ-დიდნი მათნი კელმწიფებდნ მათ ზედა“ **DE, მართ.** 10,42; „ტარბაზს აკოფდა მდიდართა თანა“ **გ.** — „შეაღწყო პური მათგანთა მისთა“ **მართ.** 3,21. **იხ.** გან-მდიდრება, მდიდრად, მდიდრება, სიმდიდრე, უმდიდრესა.

მდიდრად უხვად: ასიტყუა იგი ქრისტესი დამკვდრებულ იყავნ თქუენ თანა მდიდრად **კოლ. 8,16**; „მდიდრად წარგვმართოს თქუენ“ **II პეტრე 1,11**; „რომელი-იგი მოჰფინა ჩუენ ზედა მდიდრად“ **ტიტ. 2,6**; „სამოთხესა შინა მრავალფერნი ყუვიდნი არიელ მდიდრად“ **მ. სწ. 88,28**.

მდიდრად გამორჩენება განდიდება: „მდიდრად გამოჩინებულ თავთა თვისთა“ **ო. იგ. სოლ. 18,7**.

მდიდრად თქუმა განდიდება, პატივის დება; კვებნა: „მდიდრად იტყუადეს ჩემ ზედა“ **ფს. 84,26**; „მდიდრად იტყუადეს და შესცნებოდეს პავლეს“ **თეკლა 91,8**; „უფლისა ზედა მდიდრად იტყუა“ **I, იერემ. 48,48**.

მდიდრად შეტყუელ-ი ენაწყლიანი, მრავალმეტყველი: „აქოცნინ უფალმან ყოველნი ბაგენი მზაყუარნი და ენა მდიდრად შეტყუელი“ **ფს. 11,4**.

მდიდრად სიტყუა-ა კადნიერება: „ნუცა აღმოვაღწე მდიდრად სიტყუა პირისაგან თქუენისა“ **ო. I მფ. 2,8**.

მდიდრება გამდიდრება: „უჯრდა ოდენ, რამეთუ მდიდრდებოდა სენაჲ მისა“ **მ. ცხ. 120v. იბ. მდიდარი**.

მდინარე წყალი, „ლუარია“, „მადინებელი“: „განშობილენ ჩუენ მდინარისა მისგან (წყლისა ამისგან B)“ **A, ხხტ. 143,3**; „ყოველსა რომელსა არს მათ თანა ფრთმ და ქეცი წყალთა შინა და ზღუასა შინა და მდინარეთა, მას კამლით“ **ო. — ყოველთაგან რომელნი არიან წყალთა შინა, ყოველთა რაოდენთა არიან მათდა ფრთენი და ქეცნი წყალთა შინა და ზღუათა შინა და ღუარათა შინა, მათ შემადლოთ G, ლევტ. 11,9**; „მდინარე (ლუარია L) სამუებელისა შენისაჲ ასუა მათ“ **ფს. 85,9**; „მდინარე სისისა“ **px. — მადინებელი სისისა“ G, ლევტ. 20,24**; „წარმოეცეს მდინარენი“ **მთ. 7,25**; „შენ განაგე მდინარენი სასტიკნი“ **ფს. 78,15**; „მდინარენი გარე-მოამდევს მე“ **ო. იონა 2,4**; „იყოს მდინარე წარმოდუნელად“ **I, იერემ. 47,2**; „მდინარე იგი სისხლისაჲ...“ **შეწირნა უფლისა“ მ. ცხ. 127v**; „მოიკცნენ მდინარე იგი ცეცხლისაჲ“ **მ. სწ. 29,30. იბ. დინება; შდრ. თესმდინარე. შუემდინარე**.

მდინარება დინება: „მდინარებაჲ სისხლისა თვისაჲ“ **px., ლევტ. 20,18. იბ. მდინარე**.

მდინარის-კიდე მდინარის ნაპირი: „გამოვედით... მდინარის-კიდე“ **საქ. მოც. 18,18. იბ. კიდე**.

-მდის -მდე: „მიამადის“ **მთ. 18,30**; „აღლენდელად ღლე-მდის“ **C, მთ. 11,28**; „მიდღემდის“ **C, ლ. 1,20**.

მდოგუ sinapi, გველის ყრდელი: „მაგავს არს... მარცულსა მდოგასასა“ **მთ. 18,31**; „მდოგუ იპურის, იწებნ სარსიკსა მას მით და კან დილეულითაჲ“ **x* 259v**. „ყონ იგი უცომაჲ მდოგუთა“ **px. — უცომოჲსა და გელის-ყრდელისა თანა ჰამონ“ G, რიცხ. 9,11**.

მდოვრ-ი წყნარი: „ყოველმან, რომელმან განდევნა შფოთისა სიყუარული, არს იგი ყოლადვე დაწყნარებული და მდოვრ სულითა“ **მ. სწ. 289,1. იბ. დამდოვრება, მომდოვრება**.

მდოვრ-ი მხეცთა ჩვილი: მოიცეცს ყოველთა მათ გითარცა საცხოვრთა მდოვრთა“ **Sin. — 11,388v**; „აღშოეს მის თანა გელურთაგანნი ნეშუნი მდოვრითურთ“ **H—841,388**.

მდრანჯობელი-ი იბ. გდალთ-მდრანჯობელი.

მდრტყნავ-ი უკმაყოფილო, მომჩივარი: „ნუშეა ვინ

თქვენგანი არს ურჩ და მდრტყნავ“ **მ. სწ. 243,10. იბ. დრტყნავ**.

მდრტყნევი-ი უკმაყოფილო, მომჩივარი: „უსენი არიან მდრტყნევი“ **CI, იუდა 1,18**. „ზღუამან შთანთქნა მეგვტელები და კმელმან—მდრტყნევი“ **მ. სწ. 278,17. იბ. დრტყნავ**.

მდუმარ-ი, მდუმარე ჩუმი: „სიტყვს-გებაჲ დააცხრის მდუმარე“ **ო. იგ. სოლ. 18,18**; „მდუმართა ლოცვითა ვერახებოდით მეუფესა“ **მ. ცხ. 15v**; „ფრიად აქება ქრისტე მუდროთა და მდუმართა“ **მ. სწ. 804,2**; „მძლე გქმნეს მართლინი და დაწყნარებითა მუდრონი და მდუმარენი“ **მ. სწ. 71,15. იბ. დუმლი, მდუმრად, მდუმრადი**.

მდუმრად „იღუმალ“, ჩუმად: „შევიდა მისა მდუმრად“ **M, — შევიდა მისდაჲ იღუმალ“ G, მსქ. 4,21**; „მდუმრად განეშორებოდეს“ **მ. ცხ. 181v**; „მდუმრად გონებაჲ შინა აქებდეს“ **მ. სწ. 40,20. იბ. მდუმარი**.

მდუმრად-ი ჩუმი: „აღმერთსა ესმის მდუმრადი ცა ვერებაჲ“ **მ. სწ. 19,19. იბ. მდუმრად**.

მდურვა ხმისაუცემლობა: „მდურვაჲ და ყუდრებაჲ ურთიერთს თაჲსა თვისაჲ“ **მ. სწ. 181,18**.

მდურვარე ხმურვალე: „მდურვარე სულითა“ **საქ. მოც. 18,25**; „სულითა მდურვარე იყენით“ **პრომ. 12,11. იბ. დურლი**.

მდღევრ დღიურად: „მოგცენ შენ ათნი ვეცხნი მდღევრ“ **G, მსქ. 17,10. იბ. დღე**.

მდღევრ-ი, მდღევარი დღიური, ყოველდღიური დღიური შემოსავალი: „იყენენ... ნაჲლულები მდღევრისაგან საზრდლია“ **იაკობ. 2,15**; „განაწესა ეზეჲი მდღევარი მსახურებაჲ“ **M, II ნშტ. 31,2**; „განეშადენით... მდღევრისაგებ მსახურებისა თქუენისა“ **M, II ნშტ. 35,4. იბ. მდღევრ**.

მდღევრად ყოველდღიურად: „განუყვნა იგინი დავით უფალსა მდღევრად მსახურებად ძეთა ლევისთა“ **M, I ნშტ. 23,8. იბ. მდღევარი**.

მდღევრით-მსახურ-ი, მდღევრით-მსხორ-ი(I): „შეკრინა... ყოველნი მთავარნი მდღევრით-მსახურთანი (მდღევრით-მსხორთანი)“ **M, I ნშტ. 28,1. იბ. მსახური მსხორი**.

მე: „მოლაჲ-ვიდეთ მე და დედა შენი“ **იბ. რომ.-კურთხ.**

იხაკ-და იაკ. 6,8; „ჩემ წილ და შენ წილ“ **მთ. 17,26**; „თავით თხით და არა ჩემ მიერ მეფობდეს“ **ო. ოცხე 8,4**; „რომელი არა შეტყრებს ჩემ თანა, იგი განაბნეს“ **მთ. 12,30**; „მან ჩემთჲს დაწერა“ **ი. 5,46**; „სულგრილ იქმენ ჩემ ზედა“ **მთ. 18,28**; „შენ ჩემდა მოხუალა“ **მთ. 8,14**; „ჩემდა ღალატდენ“ **ო. ოცხე 8,8**; „სცენ მას ჩემდა, რომლისა გიბძანო შენ“ **ო. I მფ. 18,8**; „კეთილი შენი ჩემდა მო შენ მიერ არს“ **ფს. 16,2**.

-მე «-ძი», «-ა» (კითხვითი ნაწილაკი): „რაგსათჲს-მე განგუწირნა უფალმან დღეს უტოთესლთა თანა“ **ო. I მფ. 4,8**; „არა-მე თქუენ უმჯობეს ხართ მფრინველთა“ **მთ. 6,28**; „რაჲ-მე უნდეს სახელი რქმად მას“ **C, — რაჲ-მე უნდეს სახელის-დებად მისა“ DE, ლ 1,62**; „არა-მე გიძიო შენ განსუენებაჲ“ **მო, — არა გიძიოჲ შენ განსუენებაჲ“ G, რუთ 8,1**.

მე (განუსაზღვრელი ნაწილაკი): „შეუთუ ვინმე თქუას“ მრთ. A, გ. იერ.-ხინან. 64; „მდიდარი ვინმე მორბილა მისა“ მრ. 10,17.

მე-ა (კითხვითი ნაწილაკები): „უწყი-მე-ა, რას იკითხავ?“ ხაქ. სოც. 8,80; „გეგბის-მე რა-ა?“ ოქრ.-მარბ. ლა 606. 110,25; „არა-მე გასმის-ა ვე შორით?“ O, IV შუ. 19,25; „შე-მ-გ-სცეთით-ა გზისაგან ქვემარტისა?“ O, ხობრძ. ხოლ. 5,8; „აგრან-მე-ა ბერმან?“ მ. ცხ. 225v.

მეაზრე «ნიჯოვარი»: „მეაზრე მეფისაჲ სამარადი სოლ მღოვარე არს მზად წინაშე მეფისა“ მ. ცხ. 182v; „პრეტუ საულ მეაზრესა მისა“ მხ.,—„პრეტუ საულ ნიჯოვარსა მის თუხსა“ M, I ნშტ. 10,4. იხ. აზვარი.

მეაგარავე გლეხი: „მეაგარავე ვინმე მათ ადგილთაგან გამოვიდა უმსა მკისასა მომად თუხსა უანასა“ Ath.—II, 242r. იხ. აგარავე.

მეათე «მეთათელი»: „შეწიროს... მეათე სამინდოხსა სა-თუელი“ O.—„შესწიროს... მეათედუ სათოელისაჲ სამინ-დოხ“ G, ლევტ. 5,11; „მეათე ქვემირისაჲ კაბიწი“ O, ეზუკ. 45,11. იხ. ათე; შდრ. ოთხდაშეათე.

მეთათელი «მეთათელი»: „შესწიროს... მეათედუ სათოელისაჲ სამინდოხ“ G.—„შეწიროს... მეათე სამინდოხსა სათუელი“ O, ლევტ. 5,11. იხ. ათე.

მეთათმეტე მე-11: „მეთათმეტე გესა უმსა განვიდა ღა პონა სხუნინ“ მთ. 20,6. იხ. ათათმეტე.

მეთათმეტე იხ. ათათმეტე.

მეთათმეტე «ოთხდაშეათე»: „ხვეს ძეთა ისრაელისაჲ პასეჲ (ოთხდაშეათესა G) მეთათმეტე გესა ღლესა თუხსასა“ M, იხუ 5, 5,10; „იყო მეთათმეტე გეტესა წელსა მეფობასა ეზეკიასსა“ I, ეხ. 26,1. იხ. ათათმეტე.

მეთათმეტე მე-18: „მეთათმეტე გესა წელსა მეფობასა იერობოამისა“ IV შუ. 15,1. იხ. ათათმეტე.

მეთათმეტე მე-17. იხ. ათათმეტე.

მეთათმეტე მე-15: „მეთათმეტე გესა წელსა... იყო სიტყუაჲ“ ლ. 2,1. იხ. ათათმეტე.

მეამბოხე: „არაჲ ხართ მეამბოხე და არაჲ მეურაჲპარაჲ“ Ath.—II, 78r. იხ. ამბოხი.

მეაქლემე ბქლემის პატრონი: „მივიდა თდესმე მეაქლემე შამისა იოანესა, რადთა წარიღთხ ჰურქლები“ მ. ცხ. 282r. იხ. აქლემი.

მეზავთე: „მეზავთე შევმთუოლის ღაღადი-მგდებელსა თბობად მეფისა“ I, იერემ. 51,31. იხ. ბავთი.

მეზავთე: „იყო ვინმე კაცი... მსახური მეზავთესაჲ“ H—241,74. იხ. ბავთი.

მეზავთე: „რომელნი აწ არიან მეზავთენი სპარსთანი“ მ. ცხ. 172,2. იხ. ბავთი.

მეზობტნე მეზობლე: „გოთარაჲ ექნა უწყობობაჲ, შეწუნა მეზობტნე იგი“ მ. ცხ. 286r; „აღძრა ვეშაქმან მეზობტნე მონასტრისაჲ და ბრახი მასიჲ მოკლეჲ წმიდისაჲ მისა“ ა. ე. 46,26. იხ. ბოტინი.

მეზობარი «განსავალი», გზაჯვარედინი: „წარვედით მეზობარი გზათაჲ“ DE.—„განვედით განსავალ-თა ზეფი გზათაჲ“ C, მთ. 22,2; „სციოდეს ყოველთა გზათა

და მეზობართა“ რიფ. 187,26; „ეძინა მეზობართა ზეფი ყოვლისა გზისათა“ I, ეხ. 51,20; „დალდა მეზობართა თანა სოფლისა გზისათა“ თეკლა 22,7.

მეზბრ, **მეზბრად** ყოვლად, სრულებით: **მარტო**, **მზო-ლოლ**: „ვითარ-მე წიგნი იცის აზან, რამეთუ უსწავის მეზბრ არა“ მ. 7,15; „მეზბრ არაჲ ვინაჲ გასმისა მისთესა“ ანდ.—ანატ. 198,7; „რომელთა თუთ მეზბრ მე შრავალგზის აღმო-ვიკითხე“ ოხკ. 9,15; „რამეთუ თუთ მეზბრ ხილვაჲ წიგნისაჲ ურდეს ჰყოფს კაცსა ცოდვისა მიმართ“ მ. ცხ. 14r; „კმა არს ჩემდა მეზბრ ხილვაჲჲ შენი, მამალი“ მ. ცხ. 234r; „სიკეთე დიბერდეს და მეზბრად ღაქნეს“ H—241,142.

მეზბრე ყოვლადვე, სრულადვე: „მეზბრე არაჲ ვინმე ღელთაჲ ღელთაჲნი ზილად წმიდთა“ მათ ანდ.—ანატ. 221,29; „მეზბრე არა გეშინისა უფლისა“ ზლკტ. 150,9; „მეზბრე არა შეგზნეს მე“ H—241,142.

მეზბრად «მეზბრად»: „მეზბრე იყავნ მეზბრადი“ მხ.,—„მეზბრე იგი იყავნ მოკალე“ O, აოც. 2,11. იხ. ბრძოლა.

მეზბრად «მეზბრად», **მეზბრადი**: „მეზბრად, ეო-თარკა ტრედნი მეზბრადი ეკლეთა შინა“ მხ.,—„მეზბრად იყავნ ვითარცა ტრედნი მეზბრადი ეკლეთა შინა“ O, იერემ. 48,28. იხ. ბუდე.

მეზანძე, **მეზანძრე** «საუნჯის, განძის მოყვარული/პატრონი»: „მეზანძე, რომელთა არცა სამწყსოთაჲ ჰგლო-ლის, არცაჲ სულთა თუხსა ცხორებაჲ“ მ. ცხ. 22v.

მეზანძრეთა-უზუცესი: „მეზანძრეთა მოვიდა გვრელი, ჭოჭი-კის მეზანძრეთაჲ სიტყესი, და მოინათლა“ ა. ე. 41, 18. იხ. ზუბუცესი.

მეგობარი «მეგობარი», «მოყვარე», საყვარელი, მე-ხლობელი, ამხანაგი: „მეგობარი სიძისაჲ... სიხარუ-ლოთ უხარინ“ DE.—„მეგობარი სიძისაჲ მის... სიხარუ-ლოთ იხარინ“ C, ა. 2,29; „მეგობარი გლოცვიდეს... მო-ყვარე შენი“ G.—„მეგობარი გლოცვიდეს... მეგობარი შენი“ მხ., II შუ. 18,8; „ვითარცა მამა და მეგობარი, ეგრეთ სათნო ვეყავ“ ზხ. 24,14. „მოყვარენი ჩემნი და მე-გობარნი ჩემნი ჩემ წინაშე მომეხილნეს“ ზხ. 27,12; „ნუ არწმუნებთ მეგობართა“ O, შიქ. 7,5; „უმჯობეს არს კაცისა ყოვლადვე არა შეყოფად მეგობარსა, ვიდრე არა უამით-უამად ცელებასა მეგობარისაჲ“ მ. სწ. 258,19. იხ. დამეგობრება, მეგობრება/მეგობრობა.

მეგობარი-ქმნა «მოყვარება»: „მეგობარი მეგობარი ჰილატე და პეროლე“ DE.—„მეგობარი ჰეროლე და ჰილატე“ C, ლ. 22,12.

მეგობრება, **მეგობრობა** «საყვარული»: „მადლი და მე-გობრება განაზნაურებს“ O.—„მადლი და საყვარუ-ლი ათავისუფლებს“ მხ., აგ. სოლ. 25,10; „განეშარჯოს მეგობრობაჲ“ O, ზიარ. 6,17; „მეგობარი გზისაჲ მეგობრობაჲ“ მ. ცხ. 278r; „რომელთა გზისაჲ მეგობრობაჲ ღმრთისაჲ. ნუ ეძიებ მეგობრობასა კაცთაჲ“ მ. სწ. 157,9; „ნუ გაქნენ... მეგობრებაჲ მეგობრებისა თანა“ Ath.—12,183v. იხ. მეგობარი.

მეგვრტელი «მეგვრტელი» ეგვიპტელი: „ანტონი ნათე-სავით იყო მეგვრტელი“ მრთ. A, ანტ. დ. 19v; „მოკ-ალ ზუშინ მეგვრტელი იგი“ O, გამოსხ. 2,14. იხ. ეგვრტელი.

მელაღ «უხასყიდლოდ», ამოდ: არა მონო მელაღ¹ O, და. 20,15; «მეშველსა წელსა განვიდეს მენგან თაგისუ-
ფალი მელაღ O. გარდა. 21,9; «რომელთა ეპაძით
გვარეს მელაღ (უხასყიდლოდ pb.)» G, რიცხ. 11,5;
«მელაღ განიფრდნით და არა ეცესლითა მოივსენით» O,
«მელაღ განიყიდნით და არა ეცესლისა მიერ გამოივს-
ნით» pb., ვხ. 52,2.

მელგარ-ი (მელგრისა) ცუდი, ავი, ბორბოტი, გამო-
უსადეგარი; საძაგელი, მშიშარა, ზარბაცი: «უფოთ-
რო მონაო და მელგარო» მთ. 25,28; «გაგ ვულთა მელ-
გართა და ველთა დაქსნილთა» O, ზარ. 2,14; «ნუ იბან-
ზედ მელგარნი და უკეთურნი მენესა ამას ზედა» თომა
მოც. 19,19; «გული მელგარი მენქუესეა დაქსნდის» მარ.
D, ს. გაბ. საკითხ. მოც. 101,22; «მეკდრობდა მელგარი
ვინმე მელგარი» მ. ცხ. 157r; «მანუენებლობა მელგარ
არს ყოვლით კერძოვე» მ. სფ. 9,17; «არცაღა ელისე იყო
მელგარბოა მათ მისთა წინაშე მელგარ» მ. კეხ. ექვშ. ლდ.
123,6; «მელგარმან მან აღიარა მტერისაჲიერი» იგი
აღიარა თჳსა» მ. ე. 45,22; «დაუტრევეს კეთილი იგი (ხილი)
და მელგარსა მას ჭამდეს» Ath.—12,281v. იხ. გულმედ-
გარი, დამედგრება, მელგრება, მელგრობა, მომედგრება, სემე-
დგრე, უმედგრესი.

მელგრობა «ბორბოტი», უძღურება, სისუსტე:
«ეპყფი მე მათ თანა მელგრობასა» G, «ყოფით ვჳ
მათ თანა ბორბოტი» M, მხვ. 15,8; «ვიდგრდის ვიყვნეთ
ამას მელგრობასა შინა და უღებებით ცხორებასა»
მ. სფ. 221,2; «ვერ შეუძლის იგი მელგრობითა
ვმისა თჳსისადა» გრ. ნახ. კაც. აგებ. 158,20. იხ. მელ-
გარი

მელღესაწაულე «ზატოკობა»: «განვლო... კმითა მეღღ-
სასაწაულეთადა» ლ.—განვლო... კმითა ზატო-
კობისადა» ლ. ხს. 45,1. იხ. დღესაწაული.

მეგვრბელი იხ. მეგვრბელი.

მეერგასის-ი მე-50: «ლარულეზასა მას ღღისა მის მეერ-
გასისასა» ხაქ. მოც. 2,1. იხ. ერგასისი

[მეერთე] იხ. ერთი; შდრ. ოცდამეერთე.

მე(ე)რთისა «მპყრობელ-ი» «ყოვლისა მპყრობელი»,
მპყროველი: «ავლენისა ერთი უფალი აქუს... ერთი-მეერ-
თისა მპყრობელი» ს. გაბ. მოც. ხაქ. 102,4; «რა-იგი
დაჰბაღა უფალმან მერთისა მპყრობელმან» O.—«რო-
მელი დაამტკიცა უფალმან ყოვლისა მპყრობელმან»
pb.—ზარ. 42,17; «უფალო, მერთისა მპყრობელი,
ღმერთო ისრაელისა» O.—«უფალო, ყოვლისა მპყრო-
ბელი, ღმერთო ისრაელისა» G, ზარ. 2,1; «ესერ იტყეს
უფალი მერთისა (ყოვლისა I) მპყრობელი»
იერემ. 2,14. იხ. მპყრობელი.

მეიტლე ეტლის მძღოლი: «გენეს მკდრებად და რომელ-
ნიმე მეიტლედ: და წინამცდრებად» O, I მფ. 8,11;
«იყო ვინმე მეიტლე... რომელი-იგი ცხენთ-სარბიელსა მას
შინა რბევასა ზედა ცხენთა ღდენასა დაეცა» მ. ცხ. 204r.
იხ. ეტლი.

მეიქუხე მე-6: «მეიქუხეს ნაწილდ ღორაკისაჲ ყმათგან
ყამადმელ სუფლის მას» I, ექვშ. 4,11. იხ. ექუსი.

მევენობა «დაძინება»: «მევენობადეს მენ» G,—
«დაძინეს მენ» M, მხვ. 19,4. იხ. ვანი.

მევაჲინე მწდვ, მერიქი: «სატრამეზოს მოვიდინ...
გვრთვე მევაჲინე» მ.—ე. 48,19. იხ. [ვაჲინი].

მევანაჲე ვენახის მოქმელი: «თუნიერ... მევანაჲე ვენახ-
და ნაგის-მოქმელთა და სხუთთა ესევეთარათა» ლავრისა და-
ჭრევაჲ უღონო არს» მ.—ე. 29,25. იხ. ვენახი.

მევამე «ზაბარის მთქმელი; «ზლაპარ-სიტყუალი»:
«მევევეთა და გამომეივებელთა» მენციერებისათა ხოლო
გზაჲ სიბრძნისაჲ არა გულისწმ-ყვეს» O.—«ზლაპარ-სი-
ტყუალთა და გამომეივებელთა გულისწმის-ყოფისათა ხო-
ლო გზაჲ სიბრძნისაჲ არა ცნეს» pb.—ზარ. 2,21.

მეზობელი «მოამე»: «მეზობელთა მათ და რომელთა-
ეხილვა იგი პირველ» C.—«მოამტენი და რომელთა ეხილ-
ვა იგი პირველად» DE, მ. 8,8; «მოიგონა წარბარვად მო-
ნაგები მეზობლისა თჳსისაჲ» H 241, 121.

მეზუარე ყურძნის დამკრეფი; ვენახის მცველი (საბა):
«რთუმენიმე დაიდგინეს... მენველად და მომეცაღად, ვენახის-
მოქმედად და მეზუარელ» O, I მფ. 2,12. იხ. ზუარი.

მეზუბი «ცხენი, ერმა»: «იყო სოლომონისა ორმეოცი
ათასი ვედალი მეზუბი» საეტელე O.—«იყუნეს სოლომო-
ნისა ორმეოცი ათასი ვედალი რეშანი ეტლთა შინა» pb.,
III მფ. 10,28. იხ. ზუბი.

მეზუერე მეზაჲე, ხარკის ამკრეფი: «წითარცა ხარკის-
მომწდელი და მეზუერე» მთ. 18,17; «ნუცა» მისილვენ
მეზუერენი და მიმწდელნი» თომა მოც. 19,18; «მათე
მეზუერე იყო» მ. სფ. 88,28. იხ. ზუერი.

მეზლაპრე იხ. ზლაპარი.

მეზღუპირე «ზღუს კიდისა»: «ქანანელთა მიმართ, აღმო
სავალით კერძოთა და მეზღუპირეთა» G.—«ზღუპი-
ლისათა, ქანანელთა აღმოსავლისათა...» pb.—იხ. 11,8.
იხ. ზღუს-პირი.

მეთევზე, მეთევზარი-ი თევზის მჭერელი, მონადირე:
«იყო მშ მისი მეთევზე» მ. ცხ. 158v; «რამეთუ იყვნეს
ივინი მეთევზარ» მთ. 4,18; «მეთევზარნი გამოირ-
ჩინა ქრისტემან» ს. გაბ. მოც. ხაქ. 22,14; «ვითარცა
მენემან მეთევზარმან გამოიღო ველში იგი» ებ. კამბ.-
აღვებ. 220,2; «იოანე და იაკობ არა ღლანაჲნი იყვნეთა და
მეთევზარნი» მ. სფ. 22,24. იხ. თევზი.

მეთქი: «მე ვთქუ მეთქი, ნათო ნუ-მოვდენ მე უცხოთელს-
ნი იგი» O, I მფ. 12,12; «ვთქუ-მეთქი: არა მიცყო ჭელი
ცხებულსა ზედა უფლისასა» O, I მფ. 24,12; «მეცა-მეთქი
მოსიკულოდ ვარ» მარკ. 250r; «გარქუ-მეთქი: მოუტრევე
და მე მოგირევე» მ. სფ. 24,5; «ნუუქუ-მეთქი ესარქო
მოიქცეთ» Sin.—11,15v.

მეიგავე იგავის მთქმელი: «თქვან მეიგავეთა» G.
რიცხ. 21,27. იხ. იგავი.

მეინაჲე «ინაგით მგდომარე», წვეული; «სუფრას
მსხდომი»: «ესე არაჲინ გულისწმ-ყო მენაგავეთა მის-
თაგანმან» C.—«ესე არაჲინ ცნა» ინაგით-მგდომარე-
თაგანმან იესუმს თანა» DE, მ. 12,28; «აღივყო ქორწი-
ლი იგი მეინაგითა» მთ. 22,10; «არა ბირ-იქსნეს, ვიდ-
რე არა აღდგენ მგინაგენი იგი» გარ. 812; «რა-მე უქუე
იყოს სიძისა მის ულუფრესს, უაუთუშმც... გოდებდა წინაშე
ყოველთა მგინაგეთაჲ» მ. სფ. 168,2; «იყო ვინმე კაცი

მეფისა შეინაჲეთა განი^ა Sin.—11, 124r. იხ. ინატი; შდრ. თანა-მეინაჲე.

მეინარი—მშვილდ-ისრის მსოფლი; «მოინარი»: „პოვეს იგი მეინართა კაცთა მშვილდისანთა და წყლეს“ M, I 53b. 10, 5; „ისცეს ისრითა მეინართა იორამს“ M, II 53b. 22, 5; „მეინარა ვერ დაუდგეს“ O, ამოხ 2, 15; „მოაწყო მას გარემო მეინარები“ O—„განაწყო მის ზედა მოინარები გარემოს“ ps., ეშეკ. 4, 2. იხ. ისარი.

[მეიპარე] იხ. კაბარე; შდრ. მემშვილდკაბარე.

მეკალოე მღვწეული: „არსა მეკალოესა არა დაუჯრა პირი“ I ტომ. 5, 18. იხ. კალო.

მეკაბილე: „მეკაბილე რეცა გლანაჲეთ-მოყუარე“ Ath.—11, 91r.

მეკარე, **მეკრე** კარის მცველი: „მეკარესა ამცნოს“ Mr. 15, 24; „მას მეკარეშან განუღის“ ა. 10, 2; „მეკარენი იგი თითოეულად კართა მათ იყვნეს განკრძალულ“ O, I ეზრა 1, 16; „იყვნენ... მეკარედ ბჭეთა სახლისა ჩემისათა“ O, ეშეკ. 44, 11; „რამსათუხ. მ მეკარენო ჭოგობისანო, ესე იხილეთ და შესაძრწენდით“ კ. იერ. ადგ. 164, 10; „ვედრებოდა მეკარესა, რამთა მოაქსნოს მისთუხ შამასა“ მ. ცხ. 218v; „ვტრქუი მეკარესა უცხოებისა ნემსათუხ“ ლიშ. 185, 14; „დაპრეცა კარსა და გაშოვიდა მეკარე“ Ier.—140, 177v. იხ. კარო.

მეკაპრალე: „თუ მეკაპრალე არს“ ფაქტ. 184, 24. იხ. კაპრალე.

მეკერძე «თესლის-მოფარდული», «კერძის-მცვალე-ბელი»: „ტაბლები იგი მეკერძეთაჲ... დაამწუ“ DE, — „ტაბლები იგი თესლის-მოფარდულთაჲ დაამწუ“ C, მთ. 21, 12; „პოვნა... მეკერძენი მსხდომარენი“ DE, — „პოვნა... კერძის-მცვალე ბელნი, რამეთუ სხდეს“ C, ა. 2, 14. იხ. კერძა.

მეკერძე კერპთმსახური: „არცა შეძეთა, არცა მეკერძეთა... სასუფეველი ღმრთისაჲ დაიმჯდრონ“ კ. იერ. ნათ-ლისდ. 87, 14. იხ. კერძი.

მეკეცე მეჭურჭელი: „მოიფიდეს მთაგარაჲი მეკეცისაჲ“ DE, მთ. 27, 7; „ვითარცა ჰერნი მეკეცეთანი შეჰმუსრე იგინი“ ფხ. 2, 2; „ვითარცა თიგამ მეკეცისაჲ შერაცხილ ხართ თქვენ“ I, ეხ. 23, 16; „აღდგო და შთავდო სახიდ მეკეცისა“ I, იერემ. 18, 1. იხ. კეცო.

მეკიმილიე «კამილიარხი», საგანძურის მცველი: „ოდეს მეკიმილიესა ახალსა (კამილიარხსა S) დაადგენედ. წიგნიცა იგი კიმილიისა თანა მიუთუალიან“ ლიშ. 84, 6. იხ. კიმილია.

მეკიცხარი: „რომელთა შინა მეკიცხარნი იქცეოდინ“ II პეტრე (უწყ.) 66, 18. იხ. კიცხევა.

მეკიცხეველი—დამცინავი: „მოიწივნენ უკუნაჲსკნელთა ღლეთა საკიცხევეთი მეკიცხეველნი“ II პეტრე, 2, 2; „მოუვლინე ბაბილონსა მეკიცხეველნი და ვკიცხედენ მას“ I, იერემ. 51, 2. იხ. კიცხევა.

მეკობრე მტაცებელი: „რომელმან განყილოს რაჲ უმეტეს ფასისა მისისა, რაჲ-იგი ღირდეს, იგი მეკობრე არს და უჭრეს ავაზაკთა არს იგი“ მ. ხყ. 52, 26.

მეკობრობა მტაცებლობა: „მეკობრენი და ავაზაკნი იფარენ ბოროტისა საქმეთა და უდაზნოსა გარე მეკობრობენ“ მ. ხყ. 52, 19. იხ. მეკობრე

მეკრე იხ. მეკარე.

მეკრისტონე ფულის მიმბარებელი: „იყო ვინმე მეკრისტონე ჭალაქა რომელსამე შინა... მოართუა მას ნამარცხვად ზუთასი ღრამქანი დაბეჭდულად და პრჭუ მას: მიიღე ესე და, ოდეს მივმდეს, მცირედ-მცირედ მომცემდი მე აქამთ“ მ. ცხ. 284v.

მეკუალე კვალს მიმყოლი: „შეუღმე მას, ვითარცა მეკუალე“ O, ზირ. 14, 21. იხ. კუალი.

მეკუარცხე ჭებრითის მყრელი: „თესლინი მეკუარცხენა, რომელ არიან უმრავლესნი თევზთაგანნი“ მ. კეს. ეშუხ. დღ. 86, 26. იხ. კუერცხი.

მეკუფხლე შემკრები ნამკერვისა, შემკვრევე: „ვითარცა მეკუფხლმ შემდგომად მსთულეველთა“ O, ზირ. 28, 16. იხ. კუფხალი.

მელ-ი vulpes: „მელთა ჭურელი უჩნს“ ლ. 9, 58; „ნაწილად მელთა იყვნენ იგინი“ ფხ. 22, 11; „ვითარცა ლთმი იზახდი, ხოლო აწ ვითარცა მელი მოშინებთა უსუსურად“ H—241, 14; „ვითარცა მელნი უდაზნოსა ზედა, წინაწარმეტყუელნი ზენნი, ისრადელ“ O, ეშეკ. 15, 4.

მელაზმაგე: „მისცეს... ჭუარი: სალიტანიე... მელაზმაგოსა ბატებითა“ მ. ე. 28, 22.

მელანი-ი (მელნისა) შავი საწერელი: „იოვანე მოიღო ქარტაჲ და მელანი და დაწერა ებისტიოლმ“ მ. მოც. 75, 2; „დაწერილი არა მელნითი, არამედ სულითა ღმრთისა ცხოველისაჲთა“ II, კორ. 3, 2; „და მე დავსწერდი წიგნსა ზედა მელნითი“ I, იერემ. 28, 18; „არათუ მელნითა დაწერილ არს იგი, ვითარცა შეუღლე ატოცადე“ მ. ხყ. 180, 24; „დაიწერენ იგი ნუ მელნითა და ქარტითა“ A—484, 211v. იხ. ლტომელანი.

მელაღრია «თაღლი ველისაჲ»: „კრებნ იგი მელაღრია-სა, რომელ არს თაფლი ველისაჲ, საქმელი მელაღრიათაჲ“ X 225r.

მელეანდ-ი «მძივრ დიდუშული», ასხმული ყელსაკი-ლი სამკაულად, «მანრაკი»: „პოვა ჭურჭელი ოქროსაჲ: მანრაკი და სა(ვ)ლტე და ბეჭედი და სამარჯუნე და მელე-ვანდი სალხინებულად ჩუენთს“ G, რიცხ. 21, 50; „შეის-ხმიდა... მელევანდებსა მათსა“ O, ოფე 2, 15; „ნაწერებულეზაჲ წვეთა შენთაჲ მსგავსი მელევანდისაჲ, ნაქმარ ველოვნისაჲ“ M, —ქმნილი მუტლთა შენთაჲ, მსგავსი არს მძივრთა დაცუმულთა, საქმე ველოვნისაჲ“ O, —„ნასხამნი გუერდისა მუნისა მზგავს მანრაკთა, ქმნილი ველთა ველოვნისაჲ“ ps., ჭემა 7, 1.

მელეტანი-ი მელეტოს ანტიოქიელის მიმდევარი: „ნუ მივახლებით მელეტანითა განხეთქილთა“ მართ. A, ანტ. დ. 26.

მელსაპეზონ-ი «პეტრიკი, საზამთრო: „გვამლით... ბილსა: ნესუსა და მელსაპეზონსა და პრასასა...“ ps.—„გვამლით... პეტრსა და ნესუსა და პრასასა“ G, რიცხ. 11, 6. **მემაწე** მძივების მკეთებელი: „ერთი მათგანი იყო მემაწე და იქმნო მძივთა მანისასა“ რიცხ. 108, 4. იხ. მანა.

მეზარაგე მესტროლოზე, წინასწარ მცნობელი: „შეკ-
რბიმა სიმრავლე... მეზარაგეთაჲ, რამთა აუწყონ, თუ
რამა წინაჲც ძესა მისსა“ **ბაღ. 9,34.** იხ. მარაგება.

მეზარნე: „ამას უოველსა ზედა იყვინან... მეზარნეთა
მთავარნი“ **H—2251,288V.** იხ. მარანი.

მეზაზური მფრინველთ. მონადირე; მანის მომდგმელი
(საბა): „აბა ესერა ჭურჭერი მეზაზურისაჲ“ **ო. ამოს 8,1.**

მეზგონე სალამურისა და მისთანათა დამკვრელი:
„მეფესა ჰყუ... სხუანიცა ვალნი, მეზგონენი და მეზან-
გენი“ **ბაღ. 12,4.** იხ. მეგონი.

მეზრუშე „მომრუშე“: „ნათესავი ზორიტი და მეზრუშე
(მოზრუშე C) საწყალსა გვიგზს“ **მთ. 12,38;** „სიკუდი-
ლთ მორკულეს მეზრუშე და მრუშეზული“ **G. ლევიტ. 28,10;** „(არა ვარ)... მტაცებელი, ცრუ, მეზრუშე, გინი
ვითარ ესე მეზურე“ **ლ. 18,11;** „მეზრუშე დ. ეწოდოს.
შე-თუ-ყუოს ქმარსა სხუასა“ **ბრომ. 7,8.** იხ. მრუში; შდრ.
მომრუშე.

მეშტერე მტერი: „იყვენცა მეშტერე და მოხარღლე
მოღვისათჲს“ **მ. ცხ. 32V.** იხ. მტერი.

მეშტილე მებაღე: „ამას გგონა, ვითარმედ მეშტილჲ იგი
არს“ **ბ. 20,15.** იხ. მტილი.

მეშუცლეობა ნაყროვნობა, ღორმუცლეობა: „და იყოს...
მღვდელთა მეშუცლეობაჲ“ **მ. ცხ. 32V.** იხ. მუცელი.

მეშღერე ი მოლბინე, მოცეკვავე, მოთამაშე, „მომღერა-
ლი“: „მეშღერნი უფლებდენ მათ ზედა“ **1. ებ. 3,4;** „ამო-
ვიდეს მათგან მძნობარი და გმად მეშღერთაჲ“ **ო. იერემ. 30,19;** „უბანნი ჭალაქისანი აღივსნენ... ჭალებითა
მომღერლებითა“ **px. ზაქ. 8,5;** „და იყვნეს მის თანა,
რომელთა მოაქუნდა ცოდობანი იგი უფლისაჲ შვედ დასი
მეშღერთაჲ“ **ო. II მფ. 8,18;** „რამთა აღუდგინენ
გზათა ზედა საბიობანი, მეშღერნი“ **ბაღ. 22,30;** „მეშ-
ღერნი განაწყენეს... ფერჯთა მათ მიერ არაწმიდათა, რო-
მელთა იქმოდეს მღერისა“ **H—2251,278V;** „შენ მიქებელნი
და მეშღერნი პატივით შეგასხმიდეს“ **Alh.—11,92f.** იხ.
მღერა; შდრ. პარიტი-მეშღერი.

მეშუღლაკაბარჲ მშვილდ-ისრის მტარებელი, კაბარ-
ქოსანი: „არა უნდა მეშუღლაკაბარჲცისა მის მიყო-
ფად გელი მისი საულისა“ **ო. I მფ. 31,4.** იხ. მეკაბარჲ.

მეშვობრე „მძნობარი“, მეშუშბრე: „მოიყვანნეს ცოლ-
ნი მეშვობრე მტრეთაგან... რომელნი მიიტაცნეს“ **G. —
მოიყვანეს ცოლები... მძნობართა მათგანი, რომელნი
იტაცნეს“ M. მხ. 21,28.** იხ. მშვობრი

მენა „მენაკი“, სხენი, ჭერი: „მენანი საროასანი“
ო. —მენანი საროასანი“ M. ქება 1,18.

მენადირე იხ. მონადირე

მენავე ნაგის მმართველი/პატრონი: „ნანდლმე მენ-
ვენი არიან“ **ანდ.—ანტ. 224,1;** „პგონებდეს მენავენი
იგი მიწევანსა რომელსამე სოფელსა“ **ხაქ. მოც. 27,27;**
„მოუღდა მან მენავე იგი“ **ო. აონა 1,6;** „ყოველნი დათუ
მენავენი შეკრბენ, ვერ მოიღონ ერთი ქვეი ბოლოსა
მოიხსად“ **M. იოზ 40,28;** „ჩუუელეობა აქუს მენავეთა ცოდ
მიმართ ზედიდ“ **H—2251,277V** იხ. ნავი.

მენავეთ-მოღუაწე: არა ხოლო თუ მენავედ, არამედ მენ-
ავეთ-მოღუაწე ყოვლად... განწყებულ ვარ“ **ფოკა 248V,**
„მენავეთ-მოღუაწეთა შენთა შეეშინა“ **1. ეზეკ. 27,28.** იხ. მოღუაწე.

მენავეთ-მოძღუარი მენავეთა თავი: „ნაგის-უფალსა და
მენავეთ-მოძღუარსა ერიდა“ **ხაქ. მოც. 27, 11;** „მე-
ნავეთ-მოძღუარი იგი აღდგომილი ეტყვის მას“ **მართ. S,**
ოქტ.—მარტ. ღა იონ. 29V. იხ. მოძღუარი.

მენაკი „მენა“, სხენი, ჭერი: „მენაკნი საროასანი“
M. —მენანი საროასანი“ O. ქება 1,18.

მენაკი „ხარისხი“, საფეხური: „აქუს მენაკ აღსავლი
მისი“ **ო. III მფ. 10,18;** „აღვილ არს აჩრდილისაჲ მის
ითსა მენაკსა შთასლვაჲ“ **ო. IV მფ. 20,10;** „გარე-მო-
ვატით აჩრდილი მზისაჲ მენაკთაჲ შავთ, რომელ შთა-
სრულ არა აჩრდილი ითსა მენაკსა ტაძართა შავთ აქა-
ზის, შამისა შენისათა“ **ო. —აბა მოვაქცევ აჩრდილთა აღსა-
ვალთასა, რომელთა შთავიდა შვეათთა ხარისხთა სან-
ლისა მამისა შენისათა“ px. ებ. 28,8.**

მენელსაცხებლეთ-მგბოლველი სურნელოვანი ზეთის
მხარშველი: „აღაღსნეს სულნელითა თითოსანითა ნელსა-
ცხებლითა მენელსაცხებლეთ-მგბოლველთასა“
M. II მფ. 16,14. იხ. მგბოლველი.

მენესტუე ჩასაბერავი ინსტრუმენტის დამკვრელი:
„მენესტუენი სცემდენ ნესტუსა“ **მ. სფ. 22,21;** „არწმუ-
ნის მათ მიმგავსებად სირტხლასა მენესტუეთასა და
მეფანდურეთასა“ **ბ. კეხ.—გჰუხ. ღდ. 53,19.** იხ. ნეს-
ტუ.

მენიღოს ზღვის წვრილი თევზი, maena: „რავდენ
უფროს აბიედ იგინი კარიდასისა და მენიღოსისა“ **ბ.
კეხ.—გჰუხ. ღდ. 105,20.**

მენიჯოგე, მენიჯოგრე, მენიჯგორე „მონა“, კაბარქის
მტარებელი, მეკაბარჲ: „პრქუა საულ მენიჯოგესა
(მენიჯოგრესა D. მენიჯგორესა S, მონასა I)
თქსა: ივადე მახული და მოქალ მე“ **ო. I მფ. 21,4.**

მენო(ვ)აგე მეშუსიკე: „ყუეს სიხარული დიდი ყოვლით მე-
ნო(ვ)აგითურთ შუდღე“ **ო. I ეზრა 4,68.** იხ. ნო-
(ვ)აგი.

მეოთხე მე-4: „მეოთხესა სავშოლესა დამისასა მოვი-
და“ **მთ. 14,25;** „მეოთხე წაწილი ცეცხლითა დასწუა“ **ო.
ეზეკ. 5,2**

მეოთხედ მეოთხეკერ: **ფლტ. 153,25.** იხ. ოთხი.

მეოთხედ „ნაოთხალი“, 1/4: „მეოთხედი საწყეომა
ლწისიჲ“ **G. —ნაოთხალი მეორისა ღვთა“ px. ლევიტ. 28,18.** იხ. მეოთხე.

მეოთხედ-მთავარი tetrarcha: „ესმა პეროდეს მეოთ-
ხედ-მთავარსა საქმე იგი“ **ლ. 9,7.** იხ. მთავარი.

მეოთხედ-მთავრობა ტეტრარქოსობა: „მეოთხედ-
მთავრობასა გალილეს პეროდესი“ **DE, ღდ. 9,1.** იხ.
მთავრობა.

მეორე „ერთი იგი“, მე-2; მოადგილე: „ბრძანა წარ-
მოადგინებაჲ მეორისაჲ მის“ **ო. —ბრძანა ერთისაჲ მის
წარმოდგინებაჲ I. დან. 12,58;** „მეორევი (ყო) მეორემან
და მესამემან და ეიდრე შუდადღე“ **მთ. 22,28;** „მეორესა

წელსა ღარიოზ მეფისასა“ **ო.** ანგეა 1,1; „მეტრესა ჭერსა გაბრეცხადა იოსებ ძმობა თჳსთა“ **ხაქ. მოც. 7,18.**

მეორე (შემდგომად მეფისა) «ლერკოლოტი», «შემდგომი»: „ამან მეორე მან, შემდგომად მეფისამან, თქუა“ **px.** — „ამან, რომელი შემდგომ მეს...“ **ეტყლა“ M.** — „ამანს ლერკოლოტსა წარუთქუბსა“ **ო. ესთ. 4,8.**

მეორედ «კუალად», «ზეგარდამო», მეორევერ, კვლავ, ისევ: „რამას გნებას მეორედ (კუალად DE) სენად“, **ი. 9,27;** „უკუთუთ ეინმე არა იშვეს მეორედ, ვერ გელეწიფების ხილვად სასუფეველი ღმრთისა“ **DE.** — „არა თუ ვინ იშვეს ზეგარდამო, ვერ შევიდეს სასუფეველსა ღმრთისასა“ **C.** **ი. 28;** „მეორედ ურჩინი იგი წარწყმედნა“ **იულა 1,5;** „მერმე მეორედ მოხადეს კაცსა“ **C.** **ი. 3,24;** „მეორედ განაგებო აბოლონი“ **ფლკტ. 144,19.** **იხ. მეორე. მეორევე მე-2:** „დაშვედ მეორესაცვე სიჯდომელსა“ **მსკ. 16,19.**

მეორეცა «მერმეცა», მეორეც: „შესძინეთ ყოფად მეორეცა“ **B.** — „ველი შეყავთ მერმეცა“ **A.** **ხსტ. 128,4.** **იხ. ორი.**

მეორძ-ი მოზარდი: „კეთილად მეორძი ნერგი განხერბა“ **ო. სიბრძ. სოლ. 18,11.** **იხ. ორძილი.**

მეოტ-ი «განლტოლეილი», გაქცეული: „დასცნა იგინი ისრაშლმან ვიდრე არა დაშთომადმდე მათგანი, განრამილი ანუ განლტოლეილი (მეოტე M)“ **G.** **იხუ 5. 8,22;** „ანუ განვალ მეოტი ქალაქისა ამისგან“ **ო. IV მფ. 3,15;** „ვითარცა მეოტთა სდევეს“ **ო. სიბრძ. სოლ. 19,8;** „მეოტად წარვიდეს მათა სომხეთისა“ **ო. ეს. 27,28.** **იხ. ოტება.**

მეოტობა გაქცევა: „რომლისა-იგი, მეოტობაჲ წინაღ-წარ უწყოდა“ **ჟქრ. მარბ. და იონ. 102,26;** „მრავალნი მგელთაგანნი შემდგომად მეოტობისა კუალად იქცაინ და სიშენით ძლევაჲ არქუნიან მტერთა მიმართ“ **მ. სფ. 108,5.** **იხ. მეოტი.**

მეოცე მე-20: „ესრწო სიმენით დაითმინა წმიდამან იზიტ-ბოზიტ მეოცესა წელსა ზღასროსა მეფისა“ **იუტ. 128,22.** **იხ. ოცი.**

მეოხ-ი «შეამდგომელი, შემწე: „თუთ იგი სული მეოხ არს ზუენთჳს სულთქუებითა მით უსიტყუელითა“ **პრომ. 8,26;** „ძლიერხო მეოხნო!“ **ბ. კეს. 40-იჯ 128,9;** „ცრემლნი მავთნი მეოხ არიან მავთა“ **ფლკტ. 148,27;** „ესე მოიფე მეოხად და შემწედ“ **მ. სფ. 11,22.** **იხ. ოხა.**

მეოხება «შეამდგომლობა, შემწეობა: „ამეოხებათა წმიდათა მოწამეთათა“ **მსკ. 81,15;** „გისილო...“ **დაცვლილი უნებელად მეოხებათა ყოველთა წმიდათა მისთათა“** **მ. სფ. 119,8.** **იხ. მეოხი.**

მეოხნე «თანა-მეინაგე», წვეული; «პურის-მტეა: „მეოხნეთა მათჳს არა ეცრუა მას“ **C.** — „მის თანა-მეინაგეთათჳს არა ინება შეწუხებაჲ ქალისაჲ მის“ **მრ. 6,28;** „უბრძანა მათ ინაგით დასხდომად ყოველთაჲ მე-ოხნედ-მეოხნედ“ **C.** — „უბრძანა მათ დასხდომად მათი ყოველთაჲ პური-ს-მტედ—მური-ს-მტედ“ **DE.** **მრ. 8,29.** **იხ. ოხნ.**

მეპრატაკე დაბალი, მეტყავე: „ამისი ვანი არს სვმონისსა ვისაჲ მეპრატაკისასა“ **ხაქ. მოც. 10,8;** „რამეთუ

იყვნეს მეპრატაკე ზურობით“ **ხაქ. მოც. 16,8.** **იხ. პრატაკა.**

მეპურე პურის მცხოველი: „მეპურე ანუ. მზარეულ არს: სადა არს პური ანუ პირად-პირადი სანოვანგჳ. რომელი მავას დაუმხადიბისჲ“ **ფლკტ. 124,25;** „შეიართა იფქლი თჳმი მეპურესა“ **მ. ცხ. 297,10.** **პური.**

მეპურეთ-მოძღუარ-ი პურის გამრიგე, მწე: „შესცოდა მთავარმან ღვწის-მწემან მეფესა ეგვტელთასა და მეპურეთ-მოძღუარ-მან“ **ო. დაბ. 40,1;** „მეპურეთ-მოძღუარ-ი და ღვწის მწე იგი ვამოგადა ფარაო“ **საქიხს წიგ. II 67,29.** **იხ. მოძღუარი.**

მეპურის-(მ)ტე პურის მოზიარე, ერთად პურის მკამელი (საბა): „იყვნეს კუალად თრნივე ზოგად ერთ მე-პური-ს-მტე“ **მ. ცხ. 220V;** „რომელნიმე მათგანნი მეპური-ს-ტე და რომელნიმე სხუთა საგმრისათჳს“ **ბ. კეს. ექჳს. დდ. 65,28.** **იხ. მტე.**

მეტამე მგალობელი: „მეტამეტათაგანი იყო წმიდისა ღმრთის-მშობელისა ეკლესიასათაჲ“ **ლიმ. 29,12.** **იხ. ტამი.**

მერემაკე იხ. რემაკი.

მერვე მე-მ: „იყო მერვესა ღღისა“ **ლ. 1,59.** **იხ. რვა.**

მერთისა-მპყრობელ-ი იხ. მერთისა-მპყრობელი.

მერმე მომადელი; შემდეგი: „ამამა მერმისა საუკუნისაჲ“ **I. ეს. 3,6;** „დთქუმა აქუს აწინდელისა ცხოვრებისა და მერმისა“ **I ტიშ. 4,8;** „ეტყლა...“ **საშველისათჳს მერმისა“ ხაქ. მოც. 24,25;** „ანგელოსთა დამორჩილა ღმერთმან მერმე იგი სოფელი“ **მეზბ. 2,5.** „გოდოლით...“ **უკუნისამდე და მერმეცა“** **ო. მიქ. 4,5.**

მერმე «კუალად», «უკუანახსენელ», კვლავ, ისევ: „მოვედით, მივიდეთ მერმე პურიასტანდ“ **C.** — „გულე, კუალად წარვიდეთ პურიასტანდ“ **DE.** **ი. 11,7;** „მერმე (უკუანახსენელ DE)...“ **მთელინა“ მრ. 12,5;** „პტქუ იეუ მერმე“ **მთ. 4,7;** „მერმე მეორედ მივიდა“ **C.** **მთ. 26,42;** „მერმე მსვე უცხოთესლისა გრძლითა დამო-პუეთთა თავი“ **ბ. გაბ-მოც. სავს. 98,33;** „მეოდლა მერმე და შვა ასული“ **ო. ოსე 1,6.**

მერმე მეორე, «ერთი სხუაჲ, «სხუა!: „იყო...“ **მერმე მარამი“ C.** — „იყო...“ **ერთი სხუაჲ მარამი“ DE.** **მთ. 27,81;** „წარიღტლდეს მეორე მერმესა“ **C.** — „იღტლდეთ სხუად კერძო“ **DE.** **მთ. 10,28;** „მერმესა ღღისა, ვითარცა განთენდებოდა“ **რაფს. 168,10.**

მერმე-ლა «უკუანახსენელ», შემდეგ: „ხოლო უკუანახსენელ შეინანა“ **DE.** — „მერმელა შეინანა“ **C.** **მთ. 21,30.**

მერმეცა კვლავ, ისევ, მეორედ; «შემდეგშიც; «მეორეცა: „მერმეცა წარვედ და შეიყარე დედაიცა“ **ო. ოხე 8,1;** „მეოდეს მერმეცა ქალდეელთა“ **ო. დან. 2,10;** „მიერ დლითგან და მერმეცა“ **ო. ეზეკ. 39,22;** „ველი შეყავთ მერმეცა“ **A.** — „შესძინეთ ყოფად მეორეცა“ **B.** **ხსტ. 128,4.**

მერმეცა «მეორეცა: „ამელი შეყავთ მერმეცა“ **A.** — „შესძინეთ ყოფად მეორეცა“ **B.** **ხსტ. 128,4;** „ვედღრე-ბოლა...“ **მერმესაცა შაბათსა თხრობად“ ხაქ. მოც. 13,42.**

მერჩულე: „არა ვპბრძე მე წესსა ამას და გინ დამიდგინა მე ნავატ მერჩულელე“ **A—92,704;** „ოგი სიტყუა... ზისუ-ხად ითქუა გამოძეღლისა მის მერჩულესა“ **იქვე: 480.**

მერცხალი-ი hirundo: „გითარცა მერცხალი, ვერე ვპრინევედ (ევმობლი **O**)“ **I, ეს. 88,14;** „გუბრინამან და მერცხალმან და მჭურინავმან და ელისა სირთა დაის-წაელნეს ჟამნი მთაღვისა მათისანი“ **I, იერემ. 8,7;** „გუ-რიტმან და მერცხალმან და მჭურინავმან, მჭრინეველთა ცისათა ცხეს ჟამი წარსლვისა მათისა“ **იქრ.-გურიტ. 226,20;** „გითარცა მერცხალი, ვერე ვპრინევედ“ **იქ. XXX,2;** „არცა თუ ვრთმან მერცხალმან მოიყუანის არ“ **A, 92,698.**

მერცხლის-გამსხმელი-ი: „მღუპარე არნ მერცხლის-გა-მსხმელი იგი, რაჟამს აზინ კურცხთა თუსთა ზედა“ **ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 118,18.** იხ. გამსხმელი.

მერცხლის-მღევარი-ი merops apiaster: „მერცხალი და მერცხლის-მღევარი, რომელნი მოირეწენ საზრდელსა თუსთა ჰაერთა შინა მყოფთაგან“ **ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 111,5.** იხ. მღევარი.

მერწყული-ი, მერწყული წყლის მომტანი: „იყვენ იგინი მრეშველი და მერწყული“ **M, ისუ ნ. 2,21;** „არა მო-გაკლდეს თქუენგან მონა, მრეშველი და მერწყული“ **M, ისუ ნ. 2,28.** იხ. წყალი.

მესათხველე «მთხევარი», «მონადირე», მეთევზე, მე-ბადურე: „რამეთუ... იყნეს იგინი მესათხველე“ **DE,—რამეთუ მთხევარ იყნეს“ C, მრ. 1,16;** „გვწენ თქუენ მესათხველე კაცთა“ **DE,—გვწენ თქუენ, რამთა იყნეთ თქუენ მონადირე კაცთა“ C, მრ. 1,17.** იხ. სათხვეული.

მესალმუნე იხ. მეფსალმუნე.

მესამე მე-3; «ძულუანი», გუშინწინ: „მოვიდა მესამე ოგი და პრქუა“ **ლ. 19,20;** „გერვე (ყო) მეთრემან და მე-სამე მან“ **მთ. 22,28;** „რომელი არა უწყოდ გუშინდითა-გან და მესამით“ **G,—რომელ არა იცოდე შენ გუშინ და ძულუან“ MO, რთუ 2, 11** იხ. სამი.

მესამედ მესამეჯერ: „მესამინა უფალმან წოდებდა სამუელისა მესამედ“ **O, I მფ. 8,8;** „მესამედ განმზადებულ ვარ მე მისლვად თქუენდა“ **II კორ. 12,14.** იხ. მესამე.

მესამედი-ი 1/3: „გარდაიცა მესამედი-წყალთაჲ აფსინ-თად“ **აბგ. 8,11.** იხ. მესამედ.

მესამოსი: **IV მფ. 24,14.** * იხ. სამოსელი.

მესამეღურე მეანკესე, «მთამდებელი სამეჭელუ-რისა»: „სულთ-ითქმოდენ ყოველი მესამეჭელურენი მის მდინარისანი“ **O,—სულთ-ითქმოდენ ყოველი მთამ-დებელნი სამეჭელურისანი მდინარელ“ ph., ეს. 18,8.** იხ. სამეჭელური.

მესაპყრობილე საპყრობილის უფროსი: „მან მისცა ფასი მესაპყრობილეთა მათ“ **ანდ.-ანტ. 206,15;** „შემძლვებელ ვართ... ვედრებად მესაპყრობილეთა, რამთა აღსუბუქონ სტანჯველი ოგი მათ“ **მ. სწ. 63,17.** იხ. საპყრობილე.

მესაპყრობილეთ-მთავარი-ი საპყრობილის უფროსი: „შეპვედრან იგინი მესაპყრობილეთ-მთავარი მან იოსებს“ **O, დაბ. 40,4.** იხ. მთავარი.

მესაპყრობილეთ-მთავარი-ი საპყრობილის მთავარი მცველი: „პოვა მადლი წინაშე მესაპყრობილეთ-მთავრისა“ **O, დაბ. 89,21;** „მესაპყრობილეთ-მთავარი იგი ზოლო მღუპარე იყო“ **სსსტ. 188,4.** იხ. მთავარი.

მესაპყრობილეთ-მცველი-ი «საპყრობილას მცველი»: „ამდნეს მესაპყრობილეთ- (საპყრობილის **Q**) მცველსა მის კრძალულად დაცვად მათი“ **საქ. მოც. 16,22.** იხ. მცველი.

მესარეცლე იხ. სარეცელი; შდრ. თანამესარეცლე.

მესაჰე-მენავე: „არაბილნი იყნეს მე საჰე შენდა“ **O, ეზგ. 27,8** იხ. საჰე.

მესაჰეილე ქურის, ლუმელის დამნთები: „მესაჰეილე-სათა მათ კაცთა აღაგნეს საჰეილი“ **საქიოხ. წიგ. 45,10.** იხ. საჰეილი

მესთულე, მესდულე «მსთულეველი»: „მიყავთ ზაღი, ვითარცა მესთულემან (მესდულემან **I**) საგოდრებელ-სა ზედა თუსსა“ **O,—ზედ მიიქციეთ, ვითარცა მსთულე-ბელი გუბხალთა ზედა მისთა“ ph., იერემ. 6,9;** „რამეთუ მოვიდენ მესდულენი შენ ზედა“ **I,—რამეთუ მესთულე-ნი მოვიდენ ზედა“ G, იერემ. 49,9;** „მესთულემან აღვასე საწნებელი“ **O, ზირ. 20,17.** იხ. სთული.

მესია «ქრისტე»: „გპოვეთ მესია, რომელ გამოითარგმა-ნების ქრისტე“ **ი. 1,41.**

მესიხსლე იხ. სიხსლი.

მესტუმრე მისპინძელი: „გვიტბავს... მესტუმრე ჩე-მი“ **პრომ. 16,28.** იხ. სტუმარი.

მესტვრე სტეირის დამკვრელი: „ფილიმონ ესე ქორანე-ლი, რომელი მესტვრე იყო“ **ფლმ. 288r.** იხ. სტვრი.

მესუაგე სვეტზე დაყუდებული: „აუწყა მის მესუა-ტისა ვისთესე, ვითარმედ არს იგი სარწმუნოებასა ზედა სვეტოზ მწვალეველისა“ **იქ. 122,22.** იხ. სუტრა.

[მესულეზე] იხ. სულეზე.

მესულეზობა მემთვრალიობა: „ანკანაცობს, ღვით მე-სულეზობას“ **G,—აქამს და სუამა და განსცხვებს მესულეზალეთა თანა“ M, H მრ. 21,20.** იხ. მესულეზე

მეტ-ი «ნამეტნავი»: „მეტ რამე მის მიწერად თქუენდა“ („ნამეტნავი“ არს ჩემდა მიწერად თქუენდა“ **ph.**) **II კორ. 9,1;** „განთვრეთ მეტი იგი სიმბოროტისა“ **იქ. 1,21;** „საზრდელა მეტა, უფროსს საგმრისა მისთა, ნუ დაიმარხან“ **მ. სწ. 132,21.**

მეტად უმეტესად, ძლიერად, კარბად: „რომელნი მე-ტად ჰყოფენ ამპარტავანებას“ **ფს. 80,24;** „მერმე, აძულეს რად მას მეტად, პრქუა“ **მ. ცხ. 90r;** „უწყეთუ ილიო და მეტად შკამო“ **მ. ცხ. 271r.** იხ. უმეტესი.

მეტადრე ცოტა უფრო მეტად: „რომელნი მეტადრე უძლურნი იყვნინ“ **ი-ე 28,13.** იხ. დამეტება/დამეტება, მეტნობა/მეტობა, ნამეტავი/ნამეტნივი.

მეტაქსი-ი აბრეშუმი; „ვიანა-იგი... მეტაქსი და მარგა-ლიტნი“... გამოვლენ“ **Sin. 11,282v.**

მეტრიკალი-ი «მეტრიკალი», მეოდებელი, «შემსხმელი გოდებისა»: „მოჰადრეთ მეტრიკალთა და მოვიდეთ“ **I, მთხადრეთ მეტრიკალთა და მოვიდეს“ O,—მოუწოდეთ მეტრიკალთა გოდებისათა და მოვიდეთ“ ph., იერემ. 9, 17.** იხ. ტირილი.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მეტრობა, **მეტობა** ნამეტნობა, სიჭარბე; შემწარაობა, ცოტუნება: „არა მოვედ მეტნობისა სიტყვთა სიბრძნისათა“ **I კორ. 2,1**; „ნუ ვინმე ვაცოტნის (შეურაცხ-გყენეს var.) თქვენ სიტყვთა მეტნობისაჲთა“ **კოლ. 3,4**; „მათ მეტნობაჲ აქუს სიხარულისაჲ“ **მალ. 3,16**; „მგონებდა ჟრულოთჲ იგი მეფე მეტნობისა სიტყვთა რწმუნებად მათდა“ **H—241,288**; „არა აქუს მუნ სიმდიდრესა მეტობაჲ ანუ სიგლახავესა უღარესობაჲ“ **A—22,865**. იხ. მეტი.

მეტოქ-ი მონასტრის კუთვნილი დაქვემდებარებული ეკლესია მამულით: „ეკლარნი ზედაჲსჲდა გავიდოლიან მეტოქთა“ **მ.-გ. 44,8**.

მეტრა 15 ლიტრა: „გაუკუთეთ ზეთი... მეტრაჲ ერთი საშახურებელად საზარხოთა“ **მ.-გ. 54,27**.

მეტრაჲზე მესუფრე: „მეტრაჲზე ზისაღ... რომელ გემოსა იხილავნ“ **მ.-გ. 27,8**. იხ. ტრაბეზი.

მეტრ-მეტყუელ-ი მრავალმეტყველი: „ნუგა ვინ შეატყუეს სიმარტივესა თქუშლისა სულიერისასა თქუშულთა თანა მეტრ-მეტყუელთასა“ **ბ. კეხ-ეჭუს. დღ. 50,7**. იხ. მეტყუელი.

მეტრთჲ ტვირთადიდებული: „იყვნეს სოლომონისნი სემოც ათის მეტრთჲ“ **ო. III მფ. 2,85**. იხ. ტვრთი.

მეტყაჲ ტყავის მოქმელი: „არა მიწვენულ ხარ ჭვრეთ საზომსა მის რომლისაჲ მეტყავესასა“ **მ. ცხ. 421r**; „მისცნა მას შემწენი... მქედლნი და მეტყავენი“ **H—241,27**. იხ. ტყავი.

მეტყებელ-ი ამტყებარი, მომთქმელი: „მოიცვნენ უზანა მეტყებელთა“ **ო.—მოიცვენ უზანთა ზედა მტყებართა“ ps., ეკლ. 12,5**; „საკმარი იგი მეტყებელთაჲ მათ უბრძანე მოცემად ჩემისა საფასისაგან“ **პოვნ. ხტყ. 64,85**. იხ. ტყება.

მეტყუელ-ი მოქმელი, მოლაპარაკე; გონიერი: „გაულისხმისყოფიან უღირს არა ბოლო მეტყუელსა, არამედ მსმენელსაჲ“ **მართ. აკ. ფერ. მუღი 98, 168**; „წარუდგინეთ... მეტყუელი იგი მსახურებაჲ თქუნი“ **მართ. 12,1**; „მეტყუელნი ცხოველნი“ **ფლკტ. 152,11**; „მეტყუელთა მათ ცხოვართა მწყუმად ბრძანებაჲ მოიღო“ **კ. ფერ. აღგ. 106,21**; „მეტყუერთა ფრიად სძულს ქეშპართისა მეტყუელთა“ **მ. სწ. 70,22**; „ნუგა გვონიეს, ვითარმედ აქუს მათ ბუნებაჲ მეტყუელი“ **ბ. კეხ-ეჭუს. დღ. 51,12**. იხ. სიტყვა; შდრ. გამომეტყუელი, ვარსკულავის-მეტყუელი, თესლის-მეტყუელი, იგავით-მეტყუელი, მეტრ-მეტყუელი, მრავალმეტყუელი, მრავლის-მეტყუელი, ორის-მეტყუელი, პირმეტყუელი, სახის-მეტყუელი, მგელის-მეტყუელი, ღმრთის-მეტყუელი, შემეტყუელი, შინაგან-მეტყუელი, ცუდად-მეტყუელი, ცუდის-მეტყუელი, ჯრის-მეტყუელი.

მეტყუელბა ლაპარაკი; საუბრობა: „განთიადითგან ვიღრე მიმწუხრადმე მეტყუელბას“ **მ. ცხ. 225v**; „გულს-მოღვინდ მეტყუელბენ ქმასა თესსა და ამუენენ ჯამობასა“ **მ. სწ. 246,29**.

მეტყუელბა ლაპარაკი, საუბარი: „სამთა ბრძოლათაგან თავისუფალ არს: სმენისაგან და მეტყუელბისა და ხედვისა“ **მ. ცხ. 27v**; „არაჲს ვიხილოთ ენაჲ იგი მისი, შეკრულსა და მეტყუელბისაგან დაცხრომილი, არღა-

რა ებასრობდეთ“ **მ. სწ. 222,21**. იხ. მეტყუელი; შდრ. ბოროტის-მეტყუელბა, დიდი-მეტყუელბა, მალაღმეტყუელბა, მრავალმეტყუელბა, მრავლის-მეტყუელბა, ტაბილად-მეტყუელბა, სახის-მეტყუელბა, სიბრძნის მეტყუელბა, ღმრთის-მეტყუელბა, ძვრის-მეტყუელბა.

მეუღაბნოე განდევნილი, ბერი: „ესე მე, იბრნი მეუღაბნოე მან ჰრომან, ვმნატრილო ცხოვრებასა და წამებასა მათსა“ **მსკ. 21,1**; „აკაცი ვინმე მეუღაბნოენი, რომელნი მყოფ იყვნეს მთასა ზედა“ **ნჩხ. 78,1**; „განმორებულთა და მეუღაბნოეთა სრულთა უკმსვე ტირილი და გლოვაჲ“ **მ. ცხ. 41v**. იხ. უღაბნო.

მეუნანე ზიანის მიმყენებელი, მივრეზელი: „იყვნეს მათ შორის... რომელნიმე მეუნანენი“ **Sin.—11,107r**; „ჩუენ თანა... არა არს... არცა ნიავი მეუნანეს, სასიკუდიანე“ **H—241,42**; „მეუნანენი მეუნანეთა იკითხვიდ“ **Atn.—11,26r**. იხ. უნანი.

მეუნჯე ნაყოფის მომწევი, ამცველი; მეჭურჭლეთ-უხუცესი, მოლარე; მოუარე: „გლან... ლუტენა... ენანისა მოქმედად და მეუნჯედ“ **ო.—გლანაჲთაგანნი ქუეყანისა მის ლუტენა... ვენაჲთა მოცემად და მტილთა“ ps., IV მფ. 25,12**; „შვედ ტაბად სომანასა, მეუნჯისა მის“ **ო. ეხ. 22,15**. იხ. უნჯი.

მეუფე მეფე; უფალი, პატრონი: „შენ ხარა მეუფე პერიათაჲ“ **მთ. 27,11**; „ქრისტე იგი არს მეუფე“ **ლ. 22,2**; „მეუფე მან მეუფეთაჲ და უფალმან უფლებათაჲ“ **1 ტიმ. 6,15**; „მეუფე იგი გარ მეუფისა ჩემისაჲ“ **მსკ. 27,1**. იხ. უფალი; სამეუფო.

მეუფება მეფობა, უფლება; „მეუფებდეს სახლსა ზედა იაკობისა“ **ლ. 1,28**; „მეუფებდეს მათ ზედა უფალი სიონს შინა“ **ო. მთ. 4,7**; „იგი მეუფებს (ეუფელ შინა) ყოველთა ზედა წარმართთა“ **ფხ. 21,29**.

მეუფება მეფობა, „სუფევა“, სამეფო: „მეუფებისა (სუფევისა DE) მისისაჲ არა იყოს დასასრულ“ **ლ. 1,28**; „აღდგეს... მეუფებაჲ მეუფებისა ზედა“ **მჩ. 13,8**; „რომელნი იყვნეს ჯალწიფებისა ჭეშე მეუფებისა მისისა“ **ფლკტ. 155,21**; „იყოს მეუფებაჲ უფლისაჲ აბდი“ **1,21**; „სადა იყოს მეუფებაჲ, სადა იყოს მთავრობა, სადა იყოს ერისთაობა“ **მ. სწ. 15,11**. იხ. მეუფე.

მეუღლე არაჲმის იხილოს მარხვითა შემეული და იგი მარხვისა და მეუღლეს ლოცვისაჲ **მართ. C, ოქრ. მარხ. და იონ. 28**; „რომელმანმე შეაჯერა ლდმართისა მას საწუთროსა მეუღლესა“ **მუშ. XVI, 28**. იხ. უღლე.

მეუღლე შეერთება, ქორწინება: „არა იყო სამოთხესა შინა მეუღლებაჲ და არცა ცნობაჲ საწორისაჲ“ **გრ. ნოს. კაც. აგბ. 182,2**. იხ. მეუღლე.

მეფანდურე ფანდურზე დამკვრელი: „არწმუნის მათ მიმგაგებად სირცხლისა მენესტუეთისა და მეფანდურეთასა“ **ბ. კეხ-ეჭუს. დღ. 22,12**. იხ. ფანდური.

მეფანე საუნჯის, საქურჭლის მცველი: „უბრძანე მეფანესთა, რომელნი არიან ასურასტანს“ **ო. I ეზრა 8,21**. იხ. ფანი.

მეფანეთ-მთავარი საქურჭლის მცველი: „უბრძანა მიტმად საშახურებელი იგი მირდატს, მეფანესთ-მთავარსა თესსა“ **ო. I ეზრა 2,11**. იხ. მთავარი.

მეფე: „იესე შეაღვიო მეფე“ **მთ. 1, 2;** „ესა იესე პეროლე მეფისა“ **მთ. 2, 8;** „შეითქუნეს მეფენი ქუეყანისანი“ **უც. 2, 2;** „ამათა მათ ლუკიანე მეფისათ.“ იყო დევნადილი ქრისტიანეთა ზედა **სსტ. 12, 20.**

მეფე ყოფა „მეფეება“, გამეფება: „მეფე ყოფათ აბიშელე“ **M. — „მეფეთ აბიშელე“ G. მსქ. 9, 18;** „მეფე ყოფრამან ქუეყანისამან იოსია“ **M. II 57 ტ. 22, 25.**

მეფედ დადგინება გამეფება: „მეფედ დადგინებან სოლომონი“ **O. III მტ. 1, 42;** „დაიდგინეს მათ ზედა მეფე“ **O. IV მტ. 6, 20.**

მეფედ დადგომა გამეფება: „დადგამ... მეფედ მამისა მისისა წილ“ **O. II მტ. 10, 1.** იხ. მეფისა, მეფობა/მეფეობა, უმეფო.

მეფისა დედოფალი, მეფის ცოლი: „იოვანე უპარდა ფრად მეფისა და მეფისასა“ **საქ. წიგ. II 136, 5;** „მეფისამან პრქა ეგრქოსს“ **იქვე, 136, 9.** იხ. მეფე.

მეფობა, მეფება „მეფე ყოფა“, გამეფება: „მეფეთ აბიშელე, ძე შვევლისა მისისა“ **G. — „მეფე ყოფათ აბიშელე, ძე შვევლისა მისისა“ M. მსქ. 9, 18;** „არქელაოზ მეფობს პერიასტანსა“ **მთ. 2, 22;** „ორმოც წელ მეფობდა იგი“ **O. II მტ. 5, 4;** „იჲმ მიერ მეფენი მეფობენ“ **O. ივ. სოლ. 8, 15;** „გეულების... მეფებად პერიასტანსა“ **O. ნემშ. 6, 7.**

მეფობა მეფედ ყოფა: „გწოდს მეფობა“ **ფლავტ. 128, 28;** „განძლიერდა სოლომონ, ძე დავითისი, მეფობასა მისსა ზედა“ **M. II 57 ტ. 1, 1.** იხ. მეფე.

მეფსალმუნე, მეფსალმუნე ფსალმუნის მგალობელი, მთქმელი: „მეფსალმუნენი იგი გალობდეს და ნესტუბსა მის სცემდეს“ **M. II 57 ტ. 20, 23;** „შემასხმელნი, მეფსალმუნენი მათნი—მამანი და ღვდანი—ორას“ **O. II ეზრა 2, 25;** „გამოვიდეს მის თანა... მსახურთა მათგანი მეფსალმუნეთა და მეკარეთგანნი“ **O. I ეზრა 8, 18.** ფსალმუნი/სალმუნი.

მეფსან-ი სირსვილი, gangraena: „იანუ კაცი, რომლისა თანა იყოს მის თანა მღიერა ძნელი ანუ მეფსანი“ **G. ლევტ. 21, 20;** „იანუ მღიერა ანუ მეფსანი თანა არა შეწირონ“ **px. — „იანუ მღიერა ანუ მეფსანი თანა არა მოიყვანეთ“ G. ლევტ. 22, 22.** იხ. ფსანა.

მეფსანიან-ი, მეფსანო(ვ)ან-ი „მეფსანია“, impetigo, scabies sariosa-ს სენის პატრონი: „იანუ მღიერა ანუ მეფსანი თანა არა მოიყვანეთ“ **G. — „იანუ მღიერა ანუ მეფსანი თანა არა შესწირონ“ px., ლევტ. — 22, 22;** „ყოველნი ჭორცნი მისნი მეფსანოვან იქმნეა“ **Sin. — 11, 22 v.** იხ. მეფსანია.

მექნარეობა „ეებნა“, ქნარის დაკვრა: „ამთილად მექნარეობდ“ **px. — „ამთილად ებნდ“ O. ეს. 22, 16.** იხ. ქნარი.

მიქნოთ-ი, მიქნილი-ი, მიქნოთ-ი, მიქნილი-ი საფეხური, კვარცხლბეკი: „ზედა თავისა მის მექნოთისასა წყაროსი ერთის კერძო“ **O. III, მტ. 7, 24;** „საბანელნი იგი, რომელ ქნის მექნოთთა მათ ზედა“ **M. II 57 ტ. 4, 14;** „ესრე იტყვს... მექნოთთათა“ **I, იერემ. 27, 19;** „დაჲრა მეფემან აჲს კარნიკები მიქნოთთათა“ **O. IV მტ. 16, 17.**

მიქნულობა მედღენე: „უბრძანა მიქნულობა გესა და, შოილ რაჲ იგი, ქამის მუნ“ **ლიმ. 115, 1.** იხ. ქელობა.

მილოდარ-ი საზნადარი, იშული: „იანუ ქმისა სმენა თუ სხუად ვიდი მელოდართა“ **O. II მტ. — 12, 25.** იხ. სილოდა.

მილორე ღორის მწყემსი: „მელორენი იგი ივლტოდეს“ **მთ. 2, 22.** იხ. ღორი.

მიღუნე ლოთი, შემთვრალი; მსმელი: „იანუ იყოფი მეღუნე“ **O. ივ. სოლ. 22, 20;** „მიიყვანეს იგი მქმავთა ქელობასა და მეღუნეთასა“ **I. სქ. 291, 24.** იხ. ღვრ.

მიღუნეობა ლოთობა: „შორთ არს მეღუნეობა და მაგინებელ არს სიმთვრალე“ **H — 2251, 234 v.** იხ. მეღუნე.

მიე-ი, მიესა შინა საჩქაროდ, უმაღლეს: „განგებლეთ მიესა შინა წამსა თულისასა“ **I კორ. 15, 22;** „მოიწიოს შენ ზედა მიესა შინა“ **H — 2251, 20 r.** იხ. მიესეული.

მიესეული უეცარი: „მიესეული და მოულოდნელი შინა დავა მათ ზედა“ **O. სინამ. სოლ. — 17, 14.**

მიესეულად, მიესეულად მაშინვე, უეცრად, საჩქაროდ; „მუნქუესგა, მუნქუესა, მესისა, დანაზა, მსწრაფლ, აღრე, მუნქუეს ოდენა“ **მიესეულად** ეგრეთა მათ **DE. — „მუნქუესგა სიტყვად იყო მათა“ მრ. 6, 50;** „მიესეულად (მუნქუეს C) მართ ვიდი დაბული“ **მთ. 21, 2;** „მიესეულად“ **M. — „მესის“ G. ისუ 5. 10, 9;** „მიესეულად“ **M. — „მანაზი“ G. ისუ 5. 11, 2;** „მიესეულად მოავლისა აჲ“ **DE. — „აღრე მომიდლანის იგი აჲ“ C. მრ. 11, 3;** „მიესეულად“ **M. — „მსწრაფლ“ G. მსქ. 9, 24;** „მიესეულად“ **DE. — „მუნქუეს ოდენა“ O. მრ. 1, 10;** „მიესეულად დადავის“ **ლ. 2, 29;** „მიესეულად მოიწიოს დღე იგი თქვენ ზედა“ **ლ. 21, 24;** „იანუ მიესეულად გრამან მისი“ **O. წირ. 8, 7;** „რომელსა მიესეულად ქრამან, მიერე არს იგი გულითა“ **O. წირ. 19, 4;** „მაშინ მიესეულად“ **Sin. — 109 r.** იხ. მიე.

მიეურჭუმე: „ზედა“ შინა შთაქმნი მიეურჭუმენი, რამათა აღმოიღონ მიერ მოწეო ოგ მრავალსა სიღრმისა **მ. სქ. 191, 9.** იხ. ყურჭუმი.

მიეშალილება ლეშის, მძორის ქამა: „განგებულ იყვნეს კლავდ მისა მეშალილები“ **მისგან ბუნებისა“ მრთ. 5. სქ. — მარ. და იონ. 108, 17.** იხ. შალილი.

მიეშე „მრეშეველი“: „იყვნენ იგინი მეშე და მეშელდ“ **px. — „იყვნენ იგინი მრეშეველ და მერწეულ“ M. ისუ 5. 2, 21.** იხ. შეშა.

მიეშე-ი დამხმარი: „შემწენი და მეშეულნი ვართ ურთიერთისანი მე და შენ“ **მ. სქ. 162, 8;** „უაუთუ ვინმე იპოვის ასაბიად და ერთმერთისა მეშეული“ **მ. მოუგინდის“ ი. ივ. 15, 15.** იხ. შეშელა.

მიეშრდული „შურდლოსანი“: „ყოველნი ესე შეშრდულენი, რომელნი ესროდეს ქეთა თმისა და არა შესეოდებდეს“ **M. — „ესე კაცი“ შურდლოსანი ქეები-თა თმისა მიმართ და არა დამცილებელი“ G. მსქ. 20, 18;** „ყოველმან კაცმან შეშრდულენი და იპყრეს აღსაგა-ლი მათი და ესროდეს ქეთა მათ ზედა“ **O. ივ. 5, 8.** იხ. შურდული.

მეშველი მე-7: „მიმეშველმდე“ C, — „ვიღრე“ შ ჯღაღ — მდე DE, შთ. 22,28; „შაბათობა ვრი ზგ“ ღღესა მას მეშველესა O, გამოსლ. 16,30. იხ. შვილი.

მეშვოთი ამრევია: „მეშვოთეთა თანა შვოთებდი და მოციხართა თანა იცინოდე“ მ. ცხ. 29,21. იხ. შვოთი.

მეჩანგე ჩანგის დამკვრელი: „მეჩანგე... სტუჩიკა ქლნი, მეგოსნენი და მეჩანგენი“ ბად. 124,4. იხ. ჩანგი.

მეცერცუე: „შვილა მეცერცუხა მის ქულბაგსა“ X 256r. იხ. ცერცუ.

მეცნაფი (მეცნიერი): „მეცნაფთა სჯულისა ჩემისათა არა მიცნეს მე“ ph., — „მეცნიერთა მათ შჯულისათა არა მიცოდეს მე“ I, იერემ. 2,8. იხ. ცნობა.

მეცნება: „მან თუთ შეგოსნეს მეცნებითა თქსითა“ Sin.—11,128v. იხ. ცნება; შდრ. გამომეცნება

მეცნიერი — „გულისგმეირი“, „მიწ(უ)ლომილი“, „მიწ-თომილი“, „ბრძენი“, „მცნობელი“, „მეცნაფი“, მცოდნე, ნაცნობი: „მომეცნით... მეცნიერნი ნათესავთაგან თქუენთა“ ph., — „მომეცნით... გულის-გმეირნი ტომთა შორის თქუენთა“ G, II შქ. 1,13; „მეცნიერი იყო მეცნიერობასა მადლისასა“ Fr., — „მიწდომილი მიწდომასა მადლისასა“ G, რიცხ. 24,16; „ღვთს ყოველნი მეცნიერნი მისნი შორსგან-რე (შორით DE)“ ლ. 22,49, „იყო ნოომინის კაცი მეცნიერი ქმრისა მისისა“ G, რუთ 2,1; „განმაშორე ჩემგან მეცნიერნი ჩემნი“ ფხ. 87,9, „მეცნიერთა ღვთათა მიაგლინეთ“ I, იერემ. 2,17; „ვიცარს ბრძენ და მეცნიერ თქუენ შორის“ იაკ. 3,18; „არა მეცნიერი არიან ყოფად კეთილისა“ O, ეკლ. 4,18; „იყვენით თქუენ მეცნიერ ვითარცა გულის“ ი. შოც. 55,17; „იყო ესაჲ კაცი მეცნიერი ნადირობად“ O, დავ. 25,27; „მეცნიერთა მათ შჯულისათა არა მიცოდეს მე“ I, — „მეცნაფთა სჯულისა ჩემისათა არა მიცნეს მე“ ph., იერემ. 2,8; „ვითარცა იტყვან მეცნიერნი მკურნალნი“ მ. სწ. 171,17;

„უწყისი ყოველთა მეცნიერმა“ ფხ. 214,15; „არაფთა მეცნიერ იქმნენ და ისწონ მისგან“ O, ნემ. 8,18; „არაფთა მეცნიერ იქმნენ წიგნთა“ O, II ეზრა 5,6, „მეცნიერი იყო შჯულისა ღმრთისასა“ ფლავი 112,72; „არამეთუ იყვნეს მეცნიერ ურთიერთას“ O, ნემ. 6,18; „არაფთა არს თქუენებრ მეცნიერ (ბრძენ A)“ B, სხბტ. 127,11-14; „გულთა ცაცისა მეცნიერისა მოწყენილ არს სული მისი“ ph., — „გულისა მეცნობელისა მწყუნარე არს სული“ O, იგ. სოლ. 14,10. იხ. მეცნება; შდრ. არ-მეცნიერი, გულთ(ა)-მეცნიერი, მრავალ მეცნიერი, სიტყუა-მეცნიერი, სიტყვო მეცნიერი, სიტყუა-მეცნიერი, უმეცარი, ღრმად-მეცნიერი, შჯულის-მეცნიერი, წიგნის-მეცნიერი.

მეცნიერება, მეცნიერობა ცოდნა: „გულისგმის-ყოფა“, გულისგმეირება, გონიერება, „მიწ(უ)ლომიანა“: „მეცნიერებითა მიუშუებდა“ იბა რომ.—კურთხ. იაკ. და იაკ. 22,5; „იკითხვიდე მეცნიერებათ და დიწერდე გონებასა“ მ. სწ. 29,11; „ღმერთი არს მეცნიერებათაჲ უფალი“ O, I მუ. 2,8; „გულმან ჩემმან იხილა მრავალი სიბრძნე და მეცნიერებაჲ“ O, ეკლ. 1,16; „სიბრძნელსა შინა სიბრძნისა სიბრძნელმე მეცნიერებათაჲ არს“ O, ეკლ. 1,18; „ჰადი გულისგმის-ყოფელი საყდარი არს მეცნიერებასაჲ“ O, იგ. სოლ. 12,23; „ბრძენთა ღაიფარიან

მეცნიერებაჲ“ O, იგ. სოლ. 10,14; „ესე არა სიბრძნე და მეცნიერება თქუენდა“ M, — „ესე არს სიბრძნე თქუენი და გულისგმის-ყოფაჲ“ G, II შქ. 4,8; „მეცნიერი იყო მეცნიერობასა მადლისასა“ Fr., — „მიწდომილი მიწდომასა მადლისასა“ G, რიცხ. 24,16. იხ. ცნება; ღმრთის-მეცნიერება, შეშეცნიერება, წინაფთ-მეცნიერება.

მეცხრე მე-9: „იხილა მან ჩუენებთ... მეცხრესა ოდენ ეამსა მის ღლისასა“ ხაქ. შოც. 10,2. იხ. ცხრა.

მეძავი (მეძვისა) „როსპიკი“, „კახბა“, „მომორეშე“: „არა იყოს მეძავი ასულთაგან ისრაშლისათა“ G, — „ასულთაგანი ისრაშლისანი ნუ იქმნენ ისრაშელ“ M, II შქ. 22,17; „შეძავი საცოხრებელი შენი მეძავთა თანა“ ლ. 15,30; „ნუ განიცილი პირსა ღვთაეცისა მეძვისასა“ O, ზორ. 2,3; „იყოს... ვითარცა საზიოზი მეძვისაჲ“ I, ეხ. 22,16; „რომელმან დაიყრას მეძავი უგუნურ... არს“ ph., — „რომელმან დაიყრას მომრეშე, უგუნურად უღმრთო არს“ O, იგ. სოლ. 18,22; „ვითარცა მეძავი, იქმიან და ჩუენი“ O, დავ. 24,31; „რომელი მიწყსილეს მეძავთა, წარწყმდის სიმღერამ“ O, იგ. სოლ. 29,3; „ამავს არს იგი (საფაე) მეძავსა, რომელი სხუასა ზრახავს და სხუასა უწყამავს“ მ. სწ. 90,22; „შობილ იყო ღვთაეცისა ვისგანმე მეძვისა ნასთევად“ Ath.—11,192r.

მეძავი მაშაკაცი (მსიძავი): „ნუცა იპოვიან მაშაკაცი მეძავი ძეთაგან ისრაშლისათა“ M, — „არა იყოს მსიძავი ძეთაგან ისრაშლისათა“ G, II შქ. 22,17. იხ. სამეძვო, სიძვა.

მეძვისაგან-ი უკანონო, ბუმი: „არა შევიდეს მეძვისაგანი ეკლესიად უფლისა“ G, II შქ. 22,3. იხ. მეძავი,

მეძვობა, სიძვა, გარყვნილება, დგომიანა: „მეძვობაჲ ჩემი გამომაცხადება მე შრთ. C, ოქრ.—უძდ. შვ. 515; „უკუეთუ შევიგნოს მეძვობად“ G, — „თუ... შევიგნოს სიძვითა“ ph., ლევიტ. 21,9; „დასაბამი მეძვობისა—განზრახვა კერბთა“ ph., — „დასაბამითან დგომისაჲ მოგებად კერბთა (არს)“ O, სიბრძ. სოლ. 14,12. იხ. მეძავი

მეძვებელი — მძებნელი, მძებარი, „მასლობელი“: „მეძვებელთა მისთა სასიოდის-მიმცემელ ვევის“ ბერ. 11,6; „არა დასთვიან მეძვებელნი შენნი“ ფხ. 3,11; „მიგცე შენ ველთა მეძვებელთა სჯულისა შენისათა“ I, იერემ. 22,25; „არს იგი მშვიდობისა მეძვებელ“ მ. სწ. 235,54; „პოვოს გონებაჲ კეთილისა მეძვებელი“ A—484,311v; „არამეთუ სდგეს მეძვებელი სისხლისა მისისაჲ“ G, — „თუ სდგდეს მას მასლობელი სისხლისა მის“ M, ისუ. 20,5. იხ. ძიება, გამომეძვებელი, ღონის-მეძვებელი, შურის-მეძვებელი

მეწამლე (მისანი), კუდიანი: „მეწამლეთა ნუ ეზუ-რებთ“ O, — „მისანთა ცოცხალთა ყოფად ნუ და-უტევებთ“ ph., გამოსლ. 22,18; „ნუ იხმენთ... მეწამლეთა თქუენთა“ I, იერემ. 27,9; „მისცეს ქრთამი დიდძალი გრძელსა მეწამლესა, რადთა შეასუას მას წამალი სა-კუდიანებელი“ ლიბ. 45,19. იხ. წამალი

მეწამული — ვითელი ფერი ან საღებავი, „გრჯთარა“: „განძარტვას იგი და ქლამინდი მეწამული შეჰმოსეს“ შთ. 27,28; „იკინთმ და ძოწული და მეწამული მრბობი

ლა ბისონი ძიხილი“ O, გამოსლ. 25,4; „განგარისხეს შენ წილ-სლგასა ზღვსა მის მეწამულისა“ ფხ. 105,7; „ზღუასა შინა ჭრჯთასა ჯინისმა“ O, — „ზღუასა შორის მეწამულისა ისმა“ ხხ., იფრმე-49,21. იხ. სამეწამულე.

მეწამულის-ფერი წითელი: „რადთა მეწამულის-ფერი იგი ნიშნით... გამოჩნდეს“ მბ. რამ. კურთხ. 190,17. იხ. ფერი.

მეწამუამე თვალის ჩამკვრელი: „თუალნა იგი მეწამუ-წამეთანი აღმოიწყებოდნა ღია არავინ იყოს მწყალობელ მითლა“ მ. სწ. 32,29. იხ. წამუამე.

მეწინე «დაწესებული»: „მეწინენი და სატარებნი ეძიებდეს ჰოვანდ მიზეზსა“ ხხ., — „დაწესებულნი იგი და მთავარი ეძიებდეს მიზეზსა“ O, დან. 6,4. იხ. წესი.

მეწინარი წიხლის მკემელი: „ავიხილე... მახლობელად მისა მდგომარეობა ჯორები გარემოს ზოვლად მეწინარნი შემართ“ მართ. A, ანტ. დ. 32v. იხ. წიხნი

მეწულე მომრწყველი: „რამეს გამოვლენედ მეწულნი“ O, დან. 24,11. იხ. წყალი.

მეჭიქე: „ჩაბ... მახლობელად საბუბელსა მეჭიქისა და ტუბოდეს“ x 260v. იხ. ჰიქა.

მეჭურჭლე განძეულობის მცველი: „უბრძანა მეჭურჭლესა, რადთა მოიხუნენ კიდობანნი იგი“ ბალ. 82,21. იხ. ჰურჭელი.

მეხარზე «მეგრძელე»: „მოივლინა მეფემან მეხარზე და უბრძანა მოკუეთაჲ თავისა მისისაჲ“ C, — „წარავლინა მეგრძელ თვის და უბრძანა მოღებად თავი მისი“ DE, მარ. 6,27. იხ. [ხარზი].

მეხის-ტეხა გახურებული რკინა, მეხი: „წარავლინა თუ მეხის-ტეხანი (მეხნი ხხ.)“ O, იოზ 38,35; „რუნებად (ყოს) გულის-წყრომად რისხვისაჲ... მეხის-ტეხთა სასტოკითა“ I, ფხ. 20,39; „წარავლინა მეხის-ტეხა, ანუ სხუად რად ჰირი“ მ. ცხ. 102r; „რუნეუე... მეხის-ტეხისა ცეცხლი გარდამოტდეს ზეით და დამწესს მე“ მ. სწ. 260,22. იხ. ტეხა

მეხუენე მესაბრძლო: „არცა ეფდრებაჲ მითთუალვის და არცა მეხუენე“ შეიწყნარების“ მ. სწ. 251,18. იხ. ხუენი.

მეხუთე «ნახუთალი», «ხუთეული»; $\frac{1}{5}$: „მეხუთე შესძინოს მას ზედა“ O, — „ნახუთალი შესძინოს მას ზედა“ G, ლევან. 4,16; „მეხუთე იგი (ხუთეული მისი G) შესძინოს მას ზედა“ M, ლევან. 6,5.

მეხუთელი «ნახუთალი»; $\frac{1}{5}$: „ნახუთალი მისი შესძინოს მას ზედა“ G, — „მეხუთელი იგი შესძინოს მას ზედა“ ხხ., ლევან. 77,21. იხ. ხუთი.

მეჯი იხ. მეყი.

მეჯამლე მეწაღე: „რამელმან მეჯამლეჲ... ერუოდ-მეცა იგი თავისა თვისა“ ბ. კეხ-ეჭუს.დღ. 134,16. იხ. გამლი.

მეველე მოხელე, ხელისუფალი: „ბრძანებდა დაუდგა მთავართა და ვრისთვთა და მეველეთა“ ბალ. 187,22. იხ. ველი.

მევერმლე «მეხარბე»: „წარავლინა მევერმლე თვის და უბრძანა მრდებად თავი მისი“ DE, — „მოივლინა მეფემან მე-

ხარზე და უბრძანა მოკუეთაჲ თავისა მისისაჲ“ C, მარ. 6,27. „ვითარცა მოკუეთა თავი მეგრძელმან მან“ მე-ლე მოც. 53,10. იხ. გრძელი.

მეგბეულად იხ. მეესეულად.

მეჯორე ჯორის მომვლელი, მომვლელი: „მეჯორე სა-ულისი“ O, I მფ. 21,7; „საჯორეს ყოველნი ძმანი იყენიან მეჯორედ“ ი. ე. 42,24. იხ. ჯორი.

მეჯორდმულე წყლის ამომღები: „გმისაგან დოლაბისა მეჯორდმულესა არა ესმა რეჟაჲ“ ღიშ. 21,22. იხ. ჯორდმული.

მეჭკან-ი იხ. მიპრკანი.

მეჭომე «მბრძოლი», მებრძოლი, აღმძვრელი, მოჩ-ხუბარი, მოდავე: „მამაიცი მეჭომე იყო“ G, — „მამე მბრძოლი იყო“ M, ისლ 5. 17,1; „მეჭომეთა თანა ერული“ მარ. 15,7; „მამე მეჭომე ვარ მე“ G, მსჯ. 12,2. იხ. ჰომი

მეჭრკან-ი იხ. მიპრკანი.

მეხსებელ-ი მსხსებელი, «მოვასხე», მოვალე: „ოყოს მეხსებელი იგი ვითარცა მეხსებელი“ O, — „ოყოს... მოვასხე, ვითარცა მეხსებელი“ ხხ., ეხ. 24,2. იხ. ვასხე.

მეხდრებელ-ი მახვეწარი: „ღმერთსა არა ხოლო თუ სი-ტუენი ჰნებვენ, არამედ საქმენი მეხდრებელთა მისთანი“ მ. სწ. 5,11; „არავინ არნ (საყრობილესა შინა მყოფთა) მოურნე და მეხდრებელი. რადთაჲ გამოიყენნა“ H— 822, 25r; „მეხდრებელთა იგი ჰქნებოდ არა ინშინიან“ H— 241, 827. იხ. ვდრება.

მზა «განმზადებული», მომზადებული: „მზა იყენით“ C, — „იყენით განმზადებულ“ DE, მთ. 24,44; „შენ თანა მზა ვარ საყრობილედ და სიყუდილდ მისლად“ ღ. 22,22; „მზაჲ მური ზეით მოეც მათ უშრომელად“ O, ხიბრდ სოლ. 16,20, „ცისკარი მზაჲ გვოვთ იგი“ O, ოვხე 6,2.

მზა-ყოფა «დამზადება», მომზადება: „მზა-ყოფა საგა-ლი გზისა მისთჳს საუკუნთაჲსა“ მ. სწ. 248,5; „პური ჩემი მზა-მყოფეს (დამი მზადებოეს C)“ მთ. 22,4; „მზა-მყოფე მე, რადთა ვისერო“ ლ. 17,8; „მუდნი ზომონნი მზა-მყოფიან“ G, რიცხ. 22,4. იხ. აღმზადება, განმზადება(-ული), განმზადებულა, განუმზადებელი, განუმზადებლობა, დამზადება, მზადება, მომზადება, უმზო.

მზადება მომზადება: „ვიდრე იგი უმზადებდეს-ლა“ საქ. მოც. 10,10; „ყანათა დასწინდავენ, ერქუანთა მზადებენ, ურნატო განაჰვენ“ მ. ცხ. 79v. იხ. მზა, შემზადება.

[მზადება] შეტოება. იხ. აღმზადება.

[მზადება] ამოწვლა. იხ. აღმომზადება.

მზაკუ(ვ)არი «ზაკული», ცბიერი, მატყუარი: „მოქ-მელნი მზაკუვარნი გარდაიცვალნან“ (var. „მუშენი მზაკულნი გარდაიცვალნან“) H კორ. 11,13; „უტყუ იქ-ნენ ბავენი მზაკუვარნი“ ფხ. 20,19; „მოსინხლე და მზაკუვარი სძავს უფალსა“ ფხ. 5,7; „განსდევრო მეცი იგი მზაკუვარი, მელი მცბიერი“ მ. სწ. 12,11. იხ. ზა-კუვა.

მზაკუვარება ცბიერება, მატყუარობა: „ოუწყო-მეფესა მზაკუვარებმა ივი“ აჩხტ. 88,2; „უკუეთუ კულა იგარ-

ძნე მზარეულე არებაჲ სატანაჲსიჲ მ. ცხ. 105v. იხ. მზარეული.

მზარაულ-ი, მზარეულ-ი საკმლის მომზადებელი; მნე: „მოკუფსლვა-ყო მზარაულ მან“ G, გოდ. იერემ. 2, 20; „მეპურე ანუ მზარეულ არს, სადა არს პური ანუ პირად; პირადი სანთავაჲ, რომელი მავს დაუშვადებია“ ფლკტ. 114, 25; „არა პარე-ვსეცემდე... სიგელუნესა მზარაულთა-სა“ გრ. ანდ.-შობ. 285, 1; „მზარეულ მან მიიღო იგი და შეწუა ტაფითა“ მ. ცხ. 424r. იხ. მზარეულობა, სამზარაული.

მზარაულ-ი, მზარეულ-ი

მზარაულთ-მთავარი მტარვალთა უფროსი; „მიიყიდა იგი პეტერე... მზარაულთ-მთავარი მან“ O, ლაბ. 28, 1. იხ. მთავარი.

მზარაულთ-მოდურა-ბ მტარვალთა უფროსი; „მისცნა იგინი საყრობილესა მზარაულთ-მოდურისა მის“ O, ლაბ. 40, 8. იხ. მოდურა.

მზარდელ-ი გამომეცხევაგი; „მზარდელ-ი“ მ. ცხ. 228r. იხ. ზრდა.

მზარდულ-ი აღმზარდელი, ძიძა; „მოეღა დებორა, მზარდული რებეკაჲსი“ O, ლაბ. 25, 8; „მისცა იგი და მზარდული მისი, მაწუნებელი საუნესა მას ცხადართასა და ლამაჲ“ M, II 57b. 22, 11; „მისცა ზანდან მზარდულ-აჲ ზალ. 10, 23; „მისცეს მშობელთა მისთა მზარდულ-სა“ Sin. — 11, 77v; „ფუფუნებაჲ ატუნდა მზარდულისა მისისაგან“ Sin. — 11, 77v. იხ. ზრდა.

მზარეული იხ. მზარაული.

მზარეულობა საკმლის მზადება; „დაყო მზარეულთა-ბასა შინა ორი წელი, გინა უმეტეს“ ა.-გ. 17, 7. იხ. მზარეული.

[მზახალ-ი] იხ. დამზახება, მზახება/მზახობა.

მზახება, მზახობა დამზახლება; „გუგუმზახნი იყო-ენ“ O, ლაბ. 24, 9; „მზახა სახლსა აქაბისა“ M, II 57b. 18, 1. „მზახობანი პენნეთ მათდამი“ G, იხუ 5. 28, 12; „მზახობაჲ ყო სოლომონ ფარაოჲსა მიმართ“ O, III მუ. 3, 1. იხ. [მზახალი].

მზე; „რაჲმს დაჰდა მზე“ მ. 1, 22; „შენ დაამტკიცე ნათელი და მზე“ ფხ. 72, 16; „მზესა მას სიმართლისასა გთბრობს“ პრთ. D, ხ. ვაბ. 229; „ზრდინ დათესულსა წმითა და მზეთა“ მ. ხფ. 145, 11. იხ. მზევება მზუარი.

მზევება გამზევება, მზეზე გაშლა; „ქილობანი, აღსავსე სამოსლებითა... უკუეთუ უტანენ იგინი და არა ამზევ-ნებდენ, თვთ ღალპენ იგინი“ მ. ცხ. 221r. იხ. მზე.

მზერა «ლოდნა», «დადარნება», «დამზერა», თვალ-თვალის, «მზირ-ყოფა»; „მამზირდეს (მელოდეს C) მე ცოდვილნი წარწყმედაჲ“ ფხ. 118, 95; „უმზირდით უკუანა ჭილაჲსა“ M. — „დაიდარნეთ უკუანა გვრდთ ჭილაჲსა“ G, იხუ 6. 8, 4; „უმზირდეს სიკიმასა“ M, — „მზირდეს ყვეს სვექსა ზედა“ G, მხ. 9, 24; „უმზირდეს მას“ M, — „დაუმზირდეს მას“ ph. II 19, 11; „უმზირდეს მას პოვნად რასმე სიტყუასა პირისაგან მისისა“ ლ. 11, 54; „უმზირდეს ცოდვილი მართალსა“ ფხ. 26, 12; „ყოველსა ყორება უმზირდეს“ O, ხფ. ხოდ. 7, 12; „ლომი ნიდირაჲ უმზირდეს“ O, ზირ. 27, 11; „უმზირდეს გზასა ზედა მოკლელ მის“ ხაქ. მოც. 25, 8; „უმზირდეს ფარულად,

ეთარცა ლომი საყოფელსა თესსა“ ფხ. 2, 20; „და-არწმუნა ძმათა მათ მონასტრისათა მზერად საქ-მისა მის“ მ. ცხ. 180r. იხ. დამზერა, სამზერელი, სამზირი.

მზე-აღმოსავალი, მზის-აღმოსავალი აღმოსავლეთი; „რომელსა ეწოდების მზე-აღმოსავალი წინაწარმეტ-ყუელისაგან“ ფი. I, 26; „ელვაჲ რაჲ გამობრწყინდის მზის-აღმოსავალით“ მთ. 24, 27; „მზის-აღმოსავალით განვიდრე მზისა დასავალადმდე“ M, I 57b. 22, 15. იხ. აღმოსავალი.

მზიდველ-ყოფნა «მეწევენა», განზიდვა; „არაოდენი მზი-დველ იყვნეს ემისა იესუმს თანა“ G, — „არაოდენი ემანი მისა წინეს ისთ თანა“ M, იხუ 5. 24, 29. იხ. ყოფნა.

მზირ-ი «დადარანებული», მზევარი, ჩასაფრებული; „ვეეს ძემა ისრაელისათა მზირი გარემოჲს გაბასა“ M, მხ. 20, 22; „მზირნი აღდგენ მზრადელ აღვლით მათით“ G, — „დადარანებულინი იგი აღდგენ აღრე აღვლით მათით“ M, იხუ 5. 8, 18; „დათუ მზირ მექმნა მე იგი, ეთარცა ლომი, სამღვლეით“ O, გოდ. იერემ. 2, 10; „მზირი მისი ჯდა საუნესა შინა“ G, მხ. 18, 9; „მზირ-უყვეს მას და მიაველინეს მზირნი ორგულნი“ ლ. 20, 20. „დაქდის იგი მზირად მღიდართა თანა ფარულად, მოკლ-ვალ უბიწოჲსა“ ფხ. 9, 20.

მზირ-ყოფა მოლოდება, თვალთვალის, დასაფრება, «მზერა»; „მზირ-ყოფეს მის და მიაველინეს მზირნი ორგულნი“ ლ. 20, 20; „მზირ-ყოფეთ ვენაჲოვანსა შინა“ O, მხ. 21, 30; „მზირ-ყოფეს სვექსა ზედა“ G, — „უმზირდეს სიკიმასა“ M, მხ. 9, 24.

მზირა; „ლომი იგი მზირის შთანთქმად“ მ. ხფ. 128, 15; „გზასა ზედა ლომი არს და ავაზავნი მზირიან“ მ. ხფ. 242, 2. მზრ. მზერა.

მზის(ა) დასავალი დასავლეთი; „მზის-აღმოსავალითგან ვიდრე მზის-დასავალი აღმდეგ“ M, I 57b. 12, 15; „ყოველნი ნაენი ზღუასანი და საქის-მზერეველი მათნი ეყუენს წენ მზის-აღმოსავალით და მზის-დასავალითაჲთ“ O, ვხ. 27, 9; „მზის-აღმოსავალითგან მზის-დასავალით-დე“ ფხ. 40, 1. იხ. დასავალი.

მზის-თუალ-ი მზე; „ვერ იხილოს ნათელი მზის-თუა-ლისაჲ“ ფი. 1, 6; „განანათლოს ყოველი ქუეყანაჲ უფროჲს მზის-თუალისაჲ“ მ. ხფ. 212, 18. იხ. თუალი.

მზის-ქალაქ-ი; „რომელნი უშენა მას ასენენ, ასულმან პეტე-ფრესმან, მღელესა მზის-ქალაქისაგან“ O, ლაბ. 46, 20. იხ. ქალაქი.

მზმუნელ-ი მისწინის მოქმედი, წინასწარმცნობელი; კუდიანი; „ანუ ისმენთ... მზმუნელთა თქუნთასა და მე-წამლეთა თქუნთასა“ I, იერემ. 27, 9; „გად არს მზმუნელთა, რამეთუ... დასცის მას თუალი... და მოკუდის“ მ. ხფ. 46, 18. იხ. ზნე; მღრ. ნიშნ-მზმუნელი.

მზრახ-ი მოლაპარაკე; „ფრიად მზრახი ენისაგან მოინა-ღიროს“ მ. ხფ. 274, 18. იხ. ზრახვა.

მზრახვალ-ი «მთავარ-მზრახვალთაგანი», «თანამზრახ-ველი», «რომელი ეტყუა», «მრჩეველი», მოლაპარაკე; „მზრახვალი“ DE. — „რომელი-იგი იყო მთავარ-მზრახვალთაგანი“ C, ლ. 22, 50; „მზრახვალი“

ო.—**თანამზრახველი** M, **ესთ.** 12, 3; **მაცი მზრახველი** დედაკაცისა მიმართ G, —**მაცი იგი, რომელი ეტყოდე ცოლისა ჩემსა** M, **მსჯ.** 10, 11. **იხ.** ზრახვა; შდრ. თანამზრახველი, სიტყვა-მზრახველი, ძერის-მზრახველი.

მზრახველობა რჩევა, დამრიგებლობა; **„არა დასცბრებოდა ღმრთისა თანა მზრახველობისაგან“** H—**822, 216.** **იხ.** მზრახველი.

მზრდელი — **გამომზრდელი**, ძიძა, აღმზრდელი; **„ვიმწენით... ვითარცა იგი მზრდელი რა ზრდინ თვსთა შეიღოთ“** I **თბ.** 2, 7; **„დაივიწყე ღმრთისა, მზრდელისა შენისა“** G, —**„დაივიწყე ღმრთი, გამომზრდელი შენი“** M, II **მსჯ.** 82, 18; **„თეოტიმოს იყო მზრდელი... და მისცემდა სარკუმლით ბურსა“** Sin.—11, 83v. **იხ.** ზრდა; შდრ. გამომზრდელი, საცხოვრის-მზრდელი, ცხოვართ-მზრდელი.

მზრუნველი — **მოძველებლი**; **„მკუდარი, რომელთა არა ესხნენ მოურავნი და მზრუნველნი“** H—**822, 266.** **იხ.** ზრუნვა; შდრ. თანამზრუნველი, მრავალმზრუნველი.

მზუაობარი — **ამაყი, გოროზი, ამპარტავენი**; **„ნუმივად ვართ მზუაობარ“** ჯალ. 4, 26; **„გლბი მზუაობარი“** O, **ზირ.** 25, 4; **„მზუაობართა იმით მოგუდევის სატანა დამორგუნველად“** 2. **ცხ.** 868r. **იხ.** ზუაობა.

მზუაობრობა **ამპარტავენობა**; **„მუჟუჟა არა გატუს ღმობიერებაჲ, უწყოდე, რამეთუ მზუაობრობაჲ გატუს“** 2. **ცხ.** 105v. **იხ.** მზუაობარი; ცუდად-მზუაობრობა.

მზუარე, მზუარესა **აღმოსავლეთით**; **„წარვიდა... აღ-გოსა მზუარესა“** რიფს. 174, 4. **იხ.** მზე.

მზუელი — **ნეზუ**, **დედალი**; **„მზუელი უბოჲო მოიბას მან (ცხოვარი)“** G, —**„ნეზუ უბოჲო შეწირენ იგი“** O, **დეკტ.** 4, 22. **იხ.** ზუება.

მზღველი — **თანამღები**, **მოვალე, გადამზღველი**; **„მზღველ თავისა თვისსა იყოს“** G, —**„თანამღებ იყოს თავისა თვისსაჲ“** M, **იხუ** 5. 2, 19; **„მზღველი მცა არს ჩუენთა ცოდებაჲ“** A—**424, 816.** **იხ.** ზღვა.

მთა **„მთეურთა, მთეულეთა, მთიანი“**; **„ლიყვანა... მთასა მალაქსა ღრბად“** მთ. 4, 8; **„მთითა საფირისათა“** M, —**„მთეურისა შინა საფირისასა“** G, **იხუ** 5. 15, 48; **„მთეულეთა ღმობით“** G, —**„მთად კერძო“** M, **იხუ** 5. 18, 18; **„მტეყანაჲ მთაჲ და ბარი“** M, —**„მტეყანაჲ მთიანი და ველოანი (არს)“** G, II **მსჯ.** 11, 11; **„განბინნეს მთითა და ველთა“** ვრდ. 55, 1; **„მთისა და ველისანი ღამკდრებულ-ღა იყვნეს“** O, **ზაქ.** 1, 7.

მთად-კერძო **„მთით-კერძო“**, **მთისაჲ, მთის მხარეს**; **„წარვიდა მთად კერძო მწრფელ“** DE, —**„წარვიდა მწრფელ მთით კერძოსა“** G, **ლ.** 1, 19; **„წარვიდა მიერ მთად კერძო“** O, **ივდ.** 2, 23.

მთით-კერძო **მთის მხარეს, მთად-კერძო**; **„მთის-პირი“**; **„წარვიდა მწრფელ მთით კერძოსა“** G, —**„წარვიდა მთად კერძო მწრფელ“** DE, **ლ.** 1, 19; **„უფელის მას ყოველსა მთით-კერძოსა“** O, **ივდ.** 10, 18; **„მთით-კერძო წარვიდეთ“** G, —**„მთის-პირი წარვიდეთ“** ph., **რიფს.** 10, 19.

მთათა მწუერავალი — **„ყლდე განუკუთვლელი“**; **„გარდაკეცია... მთათა მწუერავალი“** წყარებად წყალთა C, —**„გარდაკეცია... კლდე განუკუთვლელი“**

წყარებად წყალთა J, **ფხ.** 118, 5. **იხ.** [მთეული] მთეულეთი, მთეური, მთიანი.

მთავარი — **სტატარპისი, ბეკე, მსაჯული, წინამძღუდრი, გუნდი, დახაური, თავი, მეთაური, უმთავრესი; მდიდარი**; **„უურად იღო მთავართა (სტატარპისთა) G“** O, **მსჯ.** 5, 8; **„მისცეს იგი ბილატეს მთავარსა (ბეკსა) C“** მთ. 27, 2; **„წინაშე მთავართა (მსაჯულთა) C“** წარგადგინნენ. მთ. 12, 8; **„მღღეს ერმან იგი თავად მათ ზელა და მთავრად“** G, —**„დაღვინეს იგი ერმან მან კრებულთა ზელა მთავრად მათა და წინამძღუდრად“** ph., **მსჯ.** 11, 11; **„განყენა სამასნი მამაკენი სამ მთავრებელად“** G, —**„განყო სამისი იგი კაცი სამსა გუნდად“** M, **მსჯ.** 7, 18; **„ტაძრობას ჰყოფდა... მთავართა თანა გალილეასთა“** C, —**„მზა-უყო ბურმ... იზნაურთა გალილეასთა“** DE, **მსჯ.** 8, 21; **„მზა-უყო პური მთავართა მისთა“** DE, —**„ტაძრობას ჰყოფდა მდიდართა თანა“** C, **მსჯ.** 8, 21; **„არასაღა უმრწემეს ხარ მთავართა შორის იუდაისტა“** მთ. 9, 8; **„მთავართი ეშმაკათა განასამს ეშმაკთა“** მსჯ. 8, 22; **„მღვდელს მისა მთავარნი იგი უცხოთესლთანი“** M, **მსჯ.** 10, 5; **„ესმა მთავართა ყოველთა მის ძლისათა“** O, **იერემ.** 40, 7; **„განარბინნეს... მთავარნი იგი მის ქალაქისანი“** ხაქ. **მოც.** 18, 50; **„წარაყვანა... მღღელი იგი მთავარი და სოფნი, მღღელი შემდგომი“** I, **იერემ.** 52, 24; **„ისმინეთ ჩემი მთავართა მავით ერიათა“** O, **ზირ.** 30, 19; **„დასტეს ნაბუთი მთავრად ერისა“** O, III **მსჯ.** 21, 19; **„შეკრბა მთავრებნი იგი და ერისთაგნი“** O, **ლან.** 2, 34; **„მოუწოდა ყოველთა მთავართა სამარსეთისათა“** O, I **ვზრა** 5, 14; **„უთხრობდეს მთავარსა მას კრებულსასა“** ან. **ებარ.** 225, 24; **„ამცენი მთავართა მათ შეგტრეფათ თვსთა“** O, III **მსჯ.** 22, 21; **„იყო იგი მთავარი მეზურგეთაჲ“** ლ. 19, 2; **„რომელნი იყვნეს მთავარნი მკუშილოვთანი“** M, **ესთ.** 2, 21; **„მთავარსა მას ქალაქისა“** G, III **მსჯ.** 22, 28; **„შესვლიდა მთავარ მან ღვინს-მწვან მევყსა ევკტელისა“** O, **ლან.** 40, 1. **იხ.** თავი; შდრ. **„აგაპათ-მთავარი, ათისი-მთავარი, ანგელოზ-მთავარი, ანგელოზ-მთავარი, ასო-მთავარი, ერის-მთავარი, მამათ-მთავარი/მამად-მთავარი, მეოთხედ-მთავარი, მესამური-მთავარი, მეფის-მთავარი, მზარავლთ-უმთავრესი, მთავარი, მოკუთ(ა)-მთავარი, მტარავლთ-მთავარი, მღღელთ-მთავარი, მწყემსთ-მთავარი, ნიჭთ-მთავარი, სამთავრო, საბურობილის-მთავარი, საქურისთ-მთავარი, სენაკაპანთ-მთავარი, სიმთავრე, სოფლის მთავარი.**

მთავარ ნიჭთა ნიჭთ-მთავარი; **„არგა იყო მთავარ ნიჭთა“** ph., —**„სარგა იყო ნიჭთ-მთავარ“** I, **იერემ.** 51, 59.

მთავარანგელოზი — **„მთავარანგელოზთა თანა იხარებლ“** ჯრ. ნაწ. 101, 6. **იხ.** ანგელოზი.

მთავარდაკონი — **„მოივლინა მისა მთავარდაკონი“** ხაქ. **წიგ.** II 184, 6. **იხ.** დიკონი.

მთავარეპისკოპოსი — **„მამა(თ)მთავარი“**; **„დაღვა მთავარეპისკოპოსად დიდი ნერსის“** ნახ. 63, 2; **„მეიწყნარა სინარულით თეოფილე მთავარეპისკოპოსსაგან“** 2. **ცხ.** 68v. **იხ.** ეპისკოპოსი.

მთავარმზარეული-ი «მთავარსაჭურისი»: «მიუგო... არი-
ოქს მთავარმზარეულსა მეფისასა» *px.*—«მიუგო...
არიოქს მთავარსაჭურისსა მეფისასა» *O.* *ლან. 2, 14.*
იხ. მზარეული.

მთავარმზარეულთაგან-ი «მზარეული»: «რომელი-იგი
იყო მთავარმზარეულთაგანნი» (მზარეულ
DE. *C.* *ლ. 22, 50.* იხ. მზარეული.

მთავარმოწამე: «დავასუენე ხატი წმიდისა გიორგი მთა-
ვარმოწამისასა» *A.* *484, 115.* იხ. მოწამე.

მთავარსაჭურის-ი «მთავარმზარეული»: «მიუგო... არი-
ოქს მთავარსაჭურისსა მეფისასა» *O.*—«მიუგო...
არიოქს მთავარმზარეულსა მეფისასა» *px.* *ლან. 2, 14.*
იხ. საჭურისი.

მთავარსამაჰეტ-ი «ერის-თავი», მხედართ-მთავარი:
«ვარ მთავარსამაჰეტო ძალისა უფლისა» *G.*—«ვარ
ერის-თავო ძალისა უფლისა» *M.* *იხუ 5, 5, 14.* იხ.
სამაჰეტო.

მთავრობა დაუფლება, გამთავრება: «მმსთავრობდე
შენ ნათესავთა შრავლთა» *GM.* *II შჯ. 15, 6;* «მთავრობნი
სიმათლით მთავრობდე» *I.* *ეს. 32, 1;* «დაჯდეს და
მთავრობდეს საყდარსა თვისა» *O.* *ჯაქ. 6, 18;* «შენ
ყოველთა მმსთავრობ» *M.* *I 57ტ. 29, 12;* «რომელი-იგი
მის ზედა მთავრობნი» *S.* *სქ. 111, 22.*

მთავრობა «მსაჯულება»; «თავი»: «მისცენ იგი მთავ-
რობასა და გელმწიფებასა მთავრისასა» *ლ.* *29, 20;* «სუ-
ლითა მთავრობისა და დაამტკიცე მე» *უხ. 50, 14;*
«მთავრო ყოველისა მთავრობისათ» *M.* *I 57ტ. 29, 12;*
«მთავრობასა უღმრთოთა კუნესიედ კაცნი» *O.* *ეს. სოლ. 28, 2;*
«მთავრობასა ასურეთს კვრინშისა» *DE.*—«მსაჯუ-
ლებასა მას ასურთა ზედა კვრინშისა» *C.* *ლ. 2, 2;* «იგი
მოსცა მთავრობად უფროსს ყოველთა გელსიასა» *Q.*—
«იგი მოსცა თავად ზესთა ყოველთა გელსიასა» *ეფხ. 1, 28.*
იხ. მთავარი; შდრ. ერის-მთავრობა, მეოთხედ-მთავრობა.

მთავრობის-მოყუარება ხელისუფლების მოყვარება:
«რამთა უცხო იყოს მთავრობის-მოყუარებთაგან»
მ. ცხ. 28v. იხ. მოყუარება.

მთარგმნელი-ი ვანც თარგმნის: «ლოცვა ყავთ ვუთიმეს-
თქს მთარგმნელისა» *H.*—*2251, 104r.* იხ. თარგმნი.

მთერძველი-ი «მთესველი»: «ვითარცა... მენველი და
მთერძველი, გვრთ მოუვლ მას» *O.*—«ვითარცა მენვე-
ლი და მთესველი მივახლე მისა მიმართ» *ფხ.* *ზარ. 6, 19.*
იხ. თერძვა.

მთესვარი-ი მთესველი: «გამოვიდა მთესვარი თესვად»
მთ. 11, 2; «მუშავნი და მთესვარნი, რომელნი გულითა
მჭუბარე იყვნეს თესულთა მათათაჲს» *მ. სქ. 55, 17.* იხ.
თესვა.

მთესველი-ი ვინც სთესავს; «მთერძველი»: «მთესვე-
ლი იგი და მომკალი» *ე. 4, 28;* «ვითარცა... მთესველი,
მივახლე მისა მიმართ» *ფხ.*—«ვითარცა... მთერძველი,
გვრთ მოუვლ მას» *O.* *ზარ. 6, 19.* იხ. თესვა.

[**მთეული-ი**] იხ. მთა.

მთეულეთ-ი «მთა»: «მთაწვეს საზღვარი ატაროთით კთ-
რეისაჲთ მთეულეთად მიმართ» *G.*—«მთავიდეს საზ-
ღვარისი ატაროთით აღარდ მთად კერძო» *M.* *იხუ 5, 18, 12.*
იხ. მთა.

მთეულ-ი «მთა»: «მთეულსა შინა სიფირისასა» *G.*—
«მთათა საღარისათა» *M.* *იხუ 5, 15, 48.* იხ. მთა.

მთიბელი-ი მომკალი: «იყუნენ... ვითარცა თივაჲ უკუნა
მთიბელისა» *I.* *იერემ. 9, 22.* იხ. თიბვა.

მთიბე-ი მნათობი, lucifer, ferens auroram; «ნა-
თელთა»: «მთიბეი გამობრწყინდეს გულთა თქუნთა» *II*
პეტრე 1, 19; «მთიბე მან იცნა თუნი იგი წესი» *M.* *იხ. 28, 12;*
«მთიბეისა წინა გუშევ შენ» *C.* *უხ. 109, 2;* «ვი-
თარ გარდამოვარდა ზეცით მთიბეი იგი» *I.* *ეს. 14, 12;*
«შენ აღმთაბრწყინეა მთიბეი ჟამსა მისსაჲ» *M.* *იხ. 28, 12;*
«შინდთ, ვითარცა მთიბეი სოფელსა შინა» *ფლმ. 2, 15;*
«ბრწყინვენ სოფელსა შინა, ვითარცა მთიბენი» *A.*—
«ბრწყინველ არიან, ვითარცა ნათელნი სოფლისანი» *B.*
ხხტ. 142, 20; «რამთა ვინდთ, ვითარცა მთიბენი სო-
ფელსა შინა» *ხაქ. წიგნ. II.* *49, 7.* იხ. თევა.

მთიხ-მყოფ-ი მთის მცხოვრები: «მზაკუვართა მთის-
მყოფთა... ინებეს» *არსტ. 66, 24.* იხ. მყოფი.

მთიხ-პირ-ი «მთით კერძო»: «მთის-პირი წარგლოთ»
px.—«მთით კერძო წარვიდეთ» *G.* *არსტ. 20, 19.* იხ.
პირი.

მთინება, მთნევა «მსახურება»: «რამთა ირა უ მთნებო-
ლინა უფალსა» *G.*—«რამთა ირა მსახურებდენ უფალ-
სა» *M.* *იხუ 5, 22, 24;* «უ მთნეთ (მსახურებდეთ M)
უფალსა, ღმერთსა თქუნსა, ყოველსა ჟამსა» *GM.* *იხუ 5, 4, 24.*

მთიანი-ი «მთა»: «ქუყყანა მთიანი და ველოანი (არს)»
G.—«ქუყყანა მთა და ბარი» *M.* *II შჯ. 11, 11.* იხ.
მთა.

მთო(ვ)არე მთვარე: «მთოვარე მან არა გამოსცეს ნა-
თელი თუნი» *მთ. 24, 29;* «ვითარცა მთოვარე იცვალის»
O. *ზარ. 27, 12;* «იყოს ნათელი იგი მთოვარისაჲ» *I.*
ეს. 30, 26; «მთოვარე დაჯდა წესსა ზედა თვისა» *O.* *აზ. 2, 11;*
«მზე და მთვარე დაბნელდენ» *მ. სქ. 14, 8;* «აღივსო
ვითარცა მთოვარე დაკლებულ» *O.* *ზარ. 29, 16.* იხ.
მთოვარებრი.

მთოვარი გუგუმული-მთვარეული: «აღლათუ ვინმე
მთოვართა გუგუმულ იყოს» *ოქრ.-მარხ. და იონ. 148.*

მთოვარებრი-ი მთვარისნაირი: «იქმნა კიდობან მთოვა-
რებრი თა ნათლითა სავსე» *Ath.*—*11, 25r.* იხ. მთოვარე.

მთრვალი-ი დაღუეული: «შეშფოთდეს და შეძრწუნდეს, ვი-
თარცა მთრვალი» *უხ. 106, 27;* «მთრვალი, რომელი
სათხვენ ერთბაშად» *I.* *ეს. 19, 14;* «მთრვალი მთრვალი იყო»
მრთ. D. *ოქრ.-მარხ. და ილია 219;* «ამღვნი იგი მთრვა-
ლვე იყვნინა» *H.*—*2251, 287r.* იხ. თრობა, სიმთრვალი.

მთრვალობა სიმთვრალე: «ნუუუუუ დამძიმდენ გულნი
თქუნნი შევბითა და მთრვალობითა» *ლ. 21, 24;* «ღვნი
და მთრვალობაჲ მიიღო გულმან ერისა ჩემისაჲ» *O.*
ოფხ. 4, 11; «სთროდა მთრვალობითა მით სიფრთხი-
ლისაჲთა» *კ. იერ.-მარტულ 188, 22;* «დაანთქნის სულნი
ჩუენნი, ვითარცა მთრვალობაჲ და ბრტყეულებამან
ვინმე შეიპყრის» *ოქრ.-მარხ. და იონ. 104, 16;* «მთრვალი
წეს არს... მთრვალობასაჲ» *აქვე, 100, 27;* «ღვნი-
საგან... არს მთრვალობაჲ და მიღწევისა იქმს» *ვარ. 808.* იხ. მთრვალი.

მთქრე: აზარველ მთქრე ისტარესა ზედა მენეოსა* II—
841, 644. იხ. თქრემა.

მთქუმელ-ი იხ. თქუმე.

მთქუმელობა იხ. მთქუმელი.

მთხევარ-ი, მთხევლარ-ი «მესათხევლე», «მეთევზური»: ახსთხევლიდეს სათხევლითა ზღუასა, ჰამეთუ* მთხევარ (მესათხევლე DE) იყვნეს* მრ. 1, 16; არამეთუ მთხევლარ იყვნეს* C.—არამეთუ იყვნეს იგინი მეთევზურ* DE, მთ. 4, 18. იხ. თხევა.

მთხო(ვ)ელ-ი მათხოვარი: აჭლა მთხოველად გზასა* მრ. 10, 48; აბრამა ვინმე ჯდა გზასა ზედა მთხოველად* ჟ. 18, 36; არა ვინილე მართალი დაედებულ, არცაღა თესლი მისი მთხოველ პურისა* ჟხ. 28, 25. იხ. თხოვა; შდრ. პურის-მთხოელი.

მთხრებელ-ი, მთხრემელ-ი «დანახეთქი», «გუბი», თხრილი: «მთაცვლიან მთხრებლისა* მთ. 15, 14; ახსარეს წინაშე ჩემსა მთხრებლი» ჟხ. 36, 7; აღმოჰქუეთა მთხრებლისა* ჟღკტ. 156, 8; ამას ყოველსა მთხრებლი დიდ არს შორის ჩუნესა და თქუნესა* C.—ამას ყოველსა თანა შორის ჩუნესა და შენსა დანახეთქი დიდი დამტკიცებულ არს* DE, ჟ. 18, 28; «მთაგდეს იგი მთხრებლისა და ალაღეს მას კუნცხი ქეთა» C.—«მთაგდეს იგი გუბსა... და აღადგინეს მის ზედა ლუერფი დიდი ქქმისა» M, იხუ 6, 8, 29; აღდგულ იყო მიწითა მით მთხრებლისა მას შინა* ჟღკტ. 156, 9. იხ. თხრა.

მთხრობელ-ი მომთხრობი, ისტორიკოსი: «მთხრობელსა შექლისასა გივითა» O, I ეზრა 8, 10. იხ. თხრობა.

მთხუევა შეხვედრა, შეყრა, შეხება: «მთხუეს მას ლათ» O, ამოს 5, 18; «მიდო იოვანე მარჯუნე ავაზაისა მის და აზრობს უყოფდა და მითხუედა თუალთა თუთა» მ. სჟ. 298, 18. იხ. დამთხუევა, ვერ-მითხუევა, მიმთხუევა, მომთხუევა, შემთხუევა.

მთხუნველ-ი თხუნელი. talpa: «მხულიცი და მსუნენ და მთხუნველი» O, ლევიტ. 11, 30.

-მი «მომართა»: «თუალნი მონათანი ქელთამი (ქელთა მდ. მართ ლ) უფლთა მათთაჲსა» ჟხ. 198, 2; არმოლთა ღალდ-უფუ შენდამი* C, ჟხ. 26, 7.

მი- «ვიღრე»: «მეფქსით რამითან დახნელდა... მიცრა ქამადე» C, მთ. 27, 45; «სისხლითგან აბელის მართლისაჲთ მისისხლმდე ზაქარიასა» C.—«სისხლითგან აბელის მართლისაჲთ ვიდრე სისხლამდე ზაქარიასა» DE, მთ. 23, 25.

მიაც-ი: «გითარცა მიაცა, რომელსა შინა იშვების მარგალიტი, ჰერმისიგან მიიღებს ნივთსა მარგალიტისასა» A—25, 147r. **მიანგაპრება** მიხუევა: «რამთა არა მივიანგაპრეთ ჩუნე ვამაისიგან» II ეკლ. 3, 11. იხ. ანგაპრება.

მიათორ-ი იხ. ნიაფორი.

მიახ- მიანლოება: «მიახნდა აღსრულებად» ჟ. 7, 9; «მიახნდა (მიახნდა DE) სიკუდილ» მ. 4, 47. იხ. ახ-.

მიახლება «მიხება», «შეხება», «შედგომა», «მიწვნება»: «არღნაჲ წყალთა მრავალთაჲ მას არა მიეახლოს (მიეახლოს ლ)» ჟხ. 21, 8; «არასადა მიეახლნინ (არა შეეხნინა DE) პურიანი საჭარტელთა» მ. 4, 9; «მიახლებად მისსა და მსახურებად მისა» C, იხუ 5, 22, 25; «რომელნი

მიეახლებიან მას» O, იგ. სოლ. 4, 15; «მიეახლნა იგინი წინაშე მისსა» იმ. რომ-კურთხ. იხაჟ. და აკაბ. 44, 11; «მიეახლნეს იერუსალმს» მრ. 11, 1; «მიეახლეს მარხვასა და ჰითხე მას» ლჭრ.-მარხ. და იონ. 108, 23; «ვეთარ მიეახლა სიტხესა მას» A, —«ვეთარ მიიწია სიტხესა მას» B, სხტტ. 186, 1; «ვერ შეუძლეს მიახლებად ფოსა მას» B, სხტტ. 186, 1; «ვერ შეუძლეს იყოს ნავსა» მრთ. 5, 1; «ვერ-მარხ. და იონ. 104, 27; «სინანული მსგავს არს კაცსა სნეულსა, სიკუდილ მიახლებულსა» მ. სჟ. 28, 1. იხ. ახლება, ხლება; შდრ. ვერ-მიახლება.

მიახძვა მიმსგავსება: «მიახძვოდეთ მამათა» მ. ცხ. 247, იხ. ბაძვა.

მიხერვა «გამონქრევა»: «მიეხბერე მათ» მხ. —«გო-მეთანქრი იგი მიერ» O, ანჯ. 1, 9. იხ. ბერვა.

მიბირება შეგულისება, მიმბრობა: «მოჰკალ... განრყუ-ნითა მიბირებთა სიტყუათა შენთაჲთა» ჟღკტ. 158, 28. იხ. ბირება.

მიბმა მიღება: «შედნი ესე ტარიგნი მიბმენ ჩემგან» O, ლაბ. 21, 20. იხ. ბმა.

მიბოძება მიცემა, ჩუქება: «მიუბოძა დანა, რომელსა პრქან იხიდილი» მ. ცხ. 116, 11. იხ. ბოძება.

მიგანრომა გადარჩენა, თავის დაღწევა, «განრომა»: «სიონდ მიგანგრენით» O, —«სიონდ განერენით» I, ზაქ. 2, 7. იხ. განრომა.

მიგლება «შეტყორცა», დაგდება: «მიავდოს მის ზე-და ყოველი ჰურჭელი მძაცუთ» C, —«შეტყორცოს მას ყოველი ჰურჭელი მზირობით» მხ. —რიტ. 25, 20; «მი-იგდე ქუეყანასა წინაშე ფაროშსა» O, გამოსლ. 7, 9; «მალთა მიუგდეთ იგი» O, გამოსლ. 22, 31. იხ. გლება.

მიგება მიზღვა, სანიცვლოს გადახდა; «მიცემია»: «შეინ მიავდოს კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაჲრ» მთ. 16, 27; «მიგაგე შენ ბოროტი» O, I მფ. 24, 18; «მიიგეო მათ მისაგებელი ბოროტი» O, ივლ. 7, 9; «ივასის ცოდვილ-მან და არა მიიგოს» ჟხ. 28, 21; «ჩუნე მას სესსა შაგა-გეით» ჟხ. II, 28; «მიიგე (მიეცე ლ) მათ საქმეთა მათთა» ჟხ. 27, 4; «განაჲთოს ერე თუნი და მიიგოს კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაჲრ» მ. სჟ. 14, 28. იხ. გება; შდრ. კულის-მიგება, მისაგებელი.

მიგება «მოგება», «მომთხრობა», პასუხის გაცემა: «არას მიუგება» DE, —«არას მოუგებ» C, მრ. 14, 20; «ღმერთი მიუგებდა მას წმათა» O, გამოსლ. 19, 19; «მიუგენ მათ სიტყუანი» მხ. იხუ 5, 22, 22; «მიუგა მეფემან და პრქა ანგულონსა მას» მხ. 47, 7.

მიგება პასუხი: «ესმენს... მიგებაჲ ანდრიანისა» ანდ. ანტ. 217, 18.

მიგება პასუხისა პასუხის გაცემა: «უმიოდ მიუგებენ პასუხსა» ლ. 127, 29. იხ. სიტყუ-მიგება.

მიგება აღდგენა, განმრთელება: «უარი იგი, რომელ წარჰქუეთა პეტრე, ვინ განკურნა და მიეგრა აღდგენად თუნი» ს. ა. წიგ. II, 18, 3. იხ. გება.

მიგებება შეგებება: «აღდგე და მიეგებვოდეთ მოცი-ქელთა» O, IV მფ. 1, 8; «მიეგებვოდეს მას კორნელიონს» ს. ა. წიგ. 10, 25; «მიეგებვოდეს მას» მ. 11, 20; «პრისტე ზეით გარდამტავლს, მიეგებვოდეთ» გრ. ანტ.-შობ.

* წყაროში: «სიონდმი განერენით».

202.14; ინსტრუქციის მიხედვით ზღვის მ. სწ. 250, ნ. ი. ბუბუბა; წინამორბედები.

მეგზავნა წერტილებზე: მეგზავნის (წარმომადგენლის) ტახტზე და. მოც. 9, 30; მეგზავნის იდენტიფიკაცია N. II ნომ. 28, 15. ა. გ. გეგია.

მიგორელება «ქოგორელება»: «მიგორელება» (მოგორება C) ლოდი დიდი კარსა მას საფლავსახსი« მთ. 27,60; «მიგორება ქეწე თქუნსა, ვითარცა გორგენ ურემი, საესე ლერწმითა» O, ამის 2.18. იხ. გორელება.

მიგუაღ- მის ვლა: ამ იგ უ აღე სედეიამს, მეფისა რუდა-
სა⁴ I, იერემ 34.2. იხ. გუალ.

მიჯნუვება: ამსტერდამ ქალისა ჩუენისა მიმსგავსებით მ ი გ უ-
მ ე ბ ი თ ვთქულით ჳ რ . ნოს - ძ ა ც . ა გ ე ბ . 18 f , 21 . ი ს .
[გლეზა].

Յիշարա «Գրեցմա», միսյան, մերտնա: «Կոտորձ լծողար»
 յլով ժողդւոր (միցւ) «Ը» խֆ. թղ. 8, 22: «Յի յիշ-
 արն իշխումը միջոյն»: Օ. տղի 10.6. «Կոտորձ յրացմն
 չմեկուսն Յիշարնա իմա լալով» I, Էրթմ. 11, 19. Ին.
Զար.

მოდგმა მიზერობა, მიზღვრა, «მოდგმა»: «პირლილი ზღრენ
ვისმე მიოღგენ (მოდგენ 7) მთავინა» ნაქ. მ.ტ. 5, 15;
«მიოდგნა რებეკა თუალნი თუნნი და გილია ისაქ» 0,
ლაბ. 24, 64; «კერთა მიმართ მიოდგნა თუალნი თუნნი»
0, გუგ. 18, 12. იხ. ღვთ. მღრ. თუალთ-მოდგმა.

მიდგომა შეიხსლება, «მისლუა», შედგომა: «მიადგეს
მკვლანი ჭაბონისანი ისოს» M, —, «თუ შეივლეს მკვლანი
გაბონისანი ისუდს მიმართ» G, ისუ წ. 10.1; «მიდგა
მისა ეშმაკი» ფლკტ. 149.85; «გარე მიდგ მე» O, IX მფ.
8.22; «მიადგეს ოზია მეფესა» M, II 63ტ. 26.18; «მი-
უდგა კუალსა ანდრიანესა» ანდ.-ანატ. 219.28; «ადრე
მიუთქს დე-დეესა» ბაღ. 24.19, «მოუდგა მას სი-
რავლე ერისა» ბაღ. 135.2; «მიუდგნ რაჲ ოზი ბანკსა
ბრძოლისასა» ბ. კეს.-ეშუხ. დღ. 119.18. იხ. დგომა.

მიღღომა «მეცლად-ღებია»; «ღმობოთ»: «ამა მიუღღე»
C, — ამა ესრა შენ მეცლად-ღოლ DE, ლ. 1, 81;
«მიუღღე ღეღაკი იგი და შეა თქ» O, IV მთ. 4, 17;
«მიუღღე მინ საღობობასა და მოზენ იმარებასა» I, გვ.
28, 4; «მიუღღე ქუეყანაჲ ერთსა შინა ღღესა» O, — იღ-
მლო მიწამან ერთსა შინა ღღესა» Ps., გვ. 66, 8.

მიდგომა ორსულობა; «მიდგომილიება»: «საშო მად-
გომის (მეჟინა მე) «О—იქნა... საშო მიდგომილი-
ბისა საუქნოდას» ქმ. ფერმ. 20, 17.

მიდგომილ-ი გზუცელ-ქმნულია, ფეხმძიმე: „ვამ მად-
გომილთა“ DE, — ვამ გზუცელ-ქმნულთა“ მთ. C,
24, 19; „თბოვა მადგომილ“ მთ. 1, 18. ახ. ღვთა; უღრ.
თანა-მიდგომა.

მიდგომილება ორსულობა; «მიდგომი»: «მოცეა მის
უფროდანი მიდგომილება» ო. რუთ 4,18; «მეშენა...
სამო მიდგომილება საუკუნოვანს» ps. — სამო მი-
დგომის (მეშენა მე) ო. ფერმ. 20,17. იხ. მიდგომა.

მიღება ჯერე მოვლდება; მიღება, მოვლება; თავის
თავზე ატობა; ამოიღვან იგი თავისა ზღუდელა
O.—გარე მოვლენებზე თავისა თვისა ზღუდელა“ გვ.
გვ. სომ. 28,4; უბრალოდ მივლვა სახელი შენა...

„ყოველსა სოფელსა“ ფილმ. შოტ. 8,17; „ყოველი ზბალი
მამამან ათანასი და მამამან იოვანე ში ი ღ ც ე ს“ ბ.-ე. 18,27.
იხ. დგბა.

მიღევნება გაყოლა, «შედგომი»: «მოსღევდეს მას»
C, — «მეუღლეს მას» DE, მრ. 1, 18; «მოსღევდა მას»
სომონ მრ. 1, 86; «მოგლევა ზენ სული ჩემი» ფხ. 42, 9;
«არავინ უტევა (უფლო C) შიღვენებად მის თანა» მრ.
ნ. 87. იხ. ღვენა.

მიღრეკა «მიქცევა», «განშორება», «განდრეკა», «ვა-
რდადლობა», «რიდება», «ვარდადრეკა», «დარიდ-
ება», «მოქცევა», შიხრა, ვადახრა, «ვარე-შექცევა»:
«არა მიხსდრკეთ (მიხსდციო ps.)» მარჯულ, არცა
მარცხლ^ს G, რიცხ. 20,17; «არა მიხსდრკეთ მშვევრი
მწორისა და თბლისა და ქურივისა» G, —«ნუ განსდრკე
საზრგელსა მწორისასა, ნუ თბლისასა» M, II შჯ. 24,17; «მიხ-
სდრკეს მუნ და შევიდეს საბიდ ქაშუისა» G, —«მიხსდციეს
მუნ და შევიდეს სახლსა მის ყრისასა» M, მსჯ. 18,15;
«მიხსდრკეს მსთუოდ გზისაგან» G, —«გარდაქდვსადრე
გზისა მისგან» M, მსჯ. 2,17; «მიდრკა გული მათი უკუანა
აბიძელეხისა» G, —«მოაქციეს გული მათი შემდგომად
აბიძელეხისა» M, მსჯ. 9,8; «(მიდრკენ M) მარიდენ
თუალნი შენნი წინაჲ ზემსა» O, ქება 8,4; «არა მიხსდრეკ-
დენ მშავრსა, არცა თულ-სბუმიდენ პირსა» G, —«ნუ ვარ-
დასდრეკ სახჯელსა, ნუ შჯით თულ-სბუით» M, II შჯ. 16,
19; «მიხსდრკით ზემგან» L, —«განმეწორენთ მე»
C, ჟს. 118,115; «ნუცა მიხსდრკებით პირისაგან მათისა»
G, —«ნუცა დაპრიდებთ პირსა მათსა» M, II შჯ. 20,8;
«ყოველნივე ქრისტეანობასა მიდრკეს» ატმ. 94,3; «მიი-
დრიოცა თადი და აღმოუტევა სული» C, ი. 19,80; «დმე-
ული მიდრკა მისგან» ps., —«გარე-შეაქციო იგი ზუ-
ბარაქმან» M, I 57ტ. 13,8. «მწყო ღღემან მან მიდრეკად»
ლ. 9,12.

მიდრეკილი-ი გადახრილი, მირიდებული; „მიდრეკილ არს დღე“ ზ. შოგ. 26, 28; „ითარა ქველსა მიდრეკილსა და ზღუდესა განშორებულსა“ უც. 61, 4. იხ. ღრეკა; შდრ. მიულერეკელი.

მიღრეკილობა მიხრავ: ჯობროტო ჭეშმარიტი ნებისა შიღ-
რეკილობისაგან არის ბ. კეს.-ეჭუს. ჯღ. 34, 35.
იხ. მიღრეკა.

მიღწევა დაცემულია: „უკეთესო დააბრკოლოს და შეად-
როოს ხეივანებთან“ ბაღ. 142, 27; „მარცხე გნებაჲს სინა-
ნული, აბამელ დღითა-დღელ შეადროეს სინანულია“
მ. სწ. 256, 19. აბ. ღრეგზა.

მეორე «-გან», «გამო»: «ესაიას წინაწარმეტყველისა მიერ»
 მთ. 2, 8; «აქათა მიერ შემოღებულ არს ესე» DE, — «აქა-
 თაჲნი ვერ შესიძლებულ არს» C, მრ. 10, 27; «არამელსა-ესე
 ვიტყვ, არა უფლისა მიერ ვიტყვ» II კორ. 11, 17; «მე
 ლაღებუ მელუფელ მის მიერ» ფს. 2, 6; «ამე მიერ მეფენი
 მეფობენ» O, იგ. სოლ. 8, 15; «ქრისტე ზრახავს ჩუენ
 მიერ... ვერათვე ზრახავს ჩუენ გამო» მ. სწ. 104, 11,
 იხ. მისმირაი.

მიერ ზზ. მანდელან, იქიდან, იმ მხარეს: „გორღავარდი
შენ მივრ დაქუე“ მთ. 4,6; „რომელ ზგი მივრ იყენეს
დღესა მის“ ო, I მთ. 31,7.

მიერვე იქიდანვე: „მიერვე თქუა მაცხოვარმან“ ფი. VIII, 9; „აღივსოს მიერვე ღვთის მუცლით მისითგან“ DE, ლ. 1, 15.

მიერ კერძო იმ მხარეს: „რომელნი იყვნეს მიერ კერძო მდინარით ვფარაბით“ O, II ეზრა 7, 21; „რომელნი ირიან მდინარესა მას მიერ კერძო“ O, II ეზრა 7, 25; „მიერ კერძო მდინარესა ვთიოპისასა“ I, ებ. 18, 1. იხ. თქუენიერი, მიერითგან.

მიერ თანღ. მოქმედებით ბრუნვასთან = ნაწევარს (იმ): „მოქმედებდნენ აღმოვლა მიერ წყლით“ მთ. 8, 16; „მიერ ჟამითგან“ არსტ. 64, 8.

მიერ-ი იხ. ქრისტესმიერი, ღმრთისამიერი.

მიერიოვან მიერიდან, იქიდან, მერმე: „მიერიოვან იწყო იესუ ქადაგებად და სიტყუად“ მთ. 4, 17; „მიერიოვან შეიზარხნეს პურიან“ მ. 11, 58; „მიერიოვან წირ-ვიწირეთ სასთებად ცხორებისა ჩუენისა“ ხაქ. მოც. 27, 20. იხ. მიერი.

მიერჩადა იხ. რჩ.

მივაღ იხ. მისლვა.

მივასხება გასესხება, სესხება: „მცირე ჟამი ვერ მი-ვასხე ღმერთსა“ მრთ. D, თქრ.-პეტრე და ელია 812; „მოშვე ვეცხლი იგი, რომელი მივასხე ჩემგან“ Sin.—6, 155V. იხ. გასხი.

მივედ/მივიდა იხ. მისლვა.

მივედრება მიბარება, მიწოდება, თავის შეფარება: „რომლისა გელთა მივედრის მეფე“ IV მფ. 7, 17; „მივედრნი იან უფალსა“ აბ. რომ-კურთხ. მოხ. 176, 8.

მივედრებულ-ი მიწოდებული, მიბარებული: „არასა მი-ვედრებულ არს“ ფლკტ. 154, 25. იხ. ვედრება.

მივის იხ. ვ.

მივლა გავლა: „ავითრ მივლეს ღღის ერთის გზად“ C.—„მთვლიდეს ღღისა ერთისა გზასა“ DE, ლ. 2, 44; „მი-ვლე მის თანა ორიცა (მილიონ)“ მთ. 5, 41. იხ. ვლა; გარე-მი-ვლა.

[მივლენა] იხ. მივლენელი.

მივლინება „წარვლინება“, „ბრძანება“, „გამოვლინე-ბა“, „შეველინება“, გაგზავნა: „მივლინენა სხუანი მონანი“ C.—„წარავლინენა სხუანი მონანი“ DE, მთ. 21, 28; „მივლენენ (მიბრძანე DE) ჩუენ ღორებ-სა იმას“ მრ. 5, 12; „მივლენა პირველად თქუენსა ბზივი“ M.—„გამოვლინენა უმირველეს ჩუენსა ბზივი“ G, ისუ 5, 24, 12; „მივლენეს მას და გამოჰხადოდეს“ DE.—„შეავლინეს სადად მისა“ C, მრ. 8, 81; „შე მი-ვლენენ მე თქუენ“ მთ. 10, 16; „მეძღვან ღმრთის მი-ვლენა ფიქსუა ღმრთისასა და პრქა“ O, IV მფ. 14, 9; „მივლინესა ღმრთისა შენ ზედა სიკუდილი“ M, II მფ. 28, 21; „სამწინელ არს, ოდეს“ მივლინენ სეფტაცნი ძიებდა ავაზიკისა და შეიპყრან იგი“ მ. სფ. 189, 10.

მივლინებულ-ი გაგზავნილი: „ამან პრქა მივლინე-ბულსა მას“ მ. ცხ. 121r. იხ. გლინება.

მივლტოდა, მივლტოლ(ც) მიბრძენა, გაქცევა: თავის შეფარება: „რამთა მივლტოლდის თარშით პირისგან უფლისა“ თქრ.-მარხ. და ზონ. 104, 9; „რომელნი მისა

მივლტოან“ იხ. რომ-კურთხ. მოხ. 180, 11; „არა მი-ვლტო მკურნალისა თუნიერ შენსა“ მ. სფ. 281, 8; „ავისა მივლტოლი, არამედ შენდა მიმართ“ მ. სფ. 17, 8. „მივლტოლად მათა შეწყენისათჳს“ I, ებ. 20, 6. მხ. ვლტო-ლა; შდრ. მისალტოლავი/მისალტოლავლი.

მივრდომა მივარდნა, მიგდება: „ავირიე მე მივრდო-მად სახლსა ღმრთისასა“ ფხ. 82, 11; „უზომოვანსა მწუ-ხარებისა ქუე მივარდა“ მ. ცხ. 155V; „დასნეულა და ცხედარსა ზედა მივარდა“ მ. ცხ. 191v.

მივრდომილ-ი, მივრდომილ-ი მივრდებული, დაგარ-ღნილი: „იგი მივრდომილი იღვა ცხეღართა თესთა ზედა“ O, II მფ. 18, 5; „იხილა რად ტყვესა მას ზედა მი-ვრდომილად“ მ. ცხ. 285v. იხ. ვრდომა; რდომა.

მიზღ-ი სასყიდელი, ქირა: „ავბრძენ ჩუენ მიზღი მუ-შაკობისა“ მ. სფ. 65, 2; „ავა ეყაროდა მენავეთა გელთ-საქ-მარი ჩუენი, რომელსა მივრდოდათ მიზღად ნავისა“ მ. ცხ. 86v. იხ. ღამიზღება, მიმზღებელი, მიზღება.

მიზღება დაქირავება, სასყიდლით აყვანა: „მუშაკთა იმიზღებენ, ყანათა დასწინდენ“ მ. ცხ. 79v; „საყვდარი იმიზღა ჩემი“ მ. ცხ. 186r; „ამიზღნა ჯორნი“ მ. ცხ. 210v; „ყო თავი მუშაკ და ამიზღებენ იგი თავსა თჳსა“ X 807r.

მიზღება დაქირავება, ქირა: „ამიზღებთ იქმოდეს საქმესა, რამთა იზარდებოდინ“ ლომ. 48, 18; „ავირსა სთხო-და მივირღესა გზასა მიზღებით“ H—341, 199.

მიზღებულ-ი დაქირავებული, სასყიდლით აყვანილი: „თელეა თუ რასმე იქმოდეს, ვითარცა მიზღებულ იქმს“ მ. ცხ. 58v. იხ. მიზღი.

მიზეზ-ი ბრალე, საბაბი: „ავირა ერთი მიზეზი სიკუ-დილისა იმას უპოვეს“ ხაქ. მოც. 18, 28; „წარვკუეთო მი-ზეზი, რომელთა-იგი პნებას მიზეზი“ II კორ. 11, 12; „მიზეზსა ეძიებენ ქიცი, რომელსა ეგულებინ განმოვრებად მეგობართან“ O, ივ. სოლ. 18, 1; „შეშა მიზეზი არს აღსა მის ცეცხლისასა“ მ. ცხ. 62V.

მიზეზ-ი ბრალისა-ი ვითარება: „და შემდგომად მიზეზსა მას ბრალისასა იტყვს“ მრთ. A. გ. იერ. ხინან. 65v. იხ. უმიზეზო.

მიზეზ-ღმა მომიზეზება: „მიზეზ-იღვამ შენ უძლუ-რებასა გუამისასა“ მ. სფ. 28, 24. იხ. ღმა.

მიზეზება, მიზეზობა მომიზეზება, მიზეზის მოტანა: „უწყოდეთ... რითუთ მაზეზების რასმე“ O, ივ. სოლ. 22, 18; „ნუცა კმიზეზობ სნეულებასა გორცთასა და უძლურებო-სა“ მრთ. A. ბ. კახ.-მარხ. 52v; „უწყინების შრომად და მიზეზობნ საღმრთისა და ტყვილსა“ მ. სფ. 204, 26; „ნუ ვინ მიზეზობნ უმეტრობასა“ ბ. კახ.-გქუს. ლდ. 108, 14. იხ. მიზეზი.

მიზეზ-ყოფა მიზეზობა: „ამიზეზ-ყო შორადრე წათს-ლად“ ლ. 24, 28. იხ. ყოფა.

მიზეზა წყევან (ძალით); წალება, წათრევა: „ამი-ზეზიღვადეს მათ ურატარად“ ხაქ. მოც. 16, 19; „რომე-ლი-იგი მიზეზიღვენ ყოველსა ნათესავსა მცირითა საბ-ლითა“ ფლკტ. 185, 21; „ამიზეზიღვადეს მას (კიდობანსა)“ მ. ცხ. 26r; „ამიზეზიღვენ მათ ბორბრე იგი მუშაკნი“

ადგინებდეს ლუკიტელთა ოც-წლითგან და მიმართსა“
O, II ვერა 8,8; „განაწესნეს ლუკიტელნი ოც-წლითგანნი
და მიმართსა სავსესა მას მსახურებისა უფლისასა“ O,
I ვერა 5,58.

მიმართება, მიმართვა «შემართება», გამართვა, გაშუ-
რება, მისწრაფება, «ზედა-მისლვა»; «მომართება»:
„შორი... მიმართეს ლავასა ზედა“ G,—„შორთა
მათ შეიმართეს“ M, მხ. 20,87; „მიმართა ყო-
ველმან კოლტმან კბოღსა მას ზედა“ ლ. 9,33; „ვიდრე
მიმართა მისწულმან?“ O, მხ. 4,17; „მიიწოთ ქუ-
ყანასა მას, რომელსაცა მიგვიმართავს“ ხაქით. წიგ.
II 8,87; „ვითარცა რომელსა გზასა მიგვიმართათ?“ O, IV
20, 2,8; „იგი მიმართა და მივიდოდა დამსკედ“ აბ.
რომ.—კურთხ. მთ. 104,16; „არწავნა მიმართოს“ pხ.,
—„ვითარცა ორბმან მომართოს“ O, იერემ. 48,40,
„მიმართება მისა დიდუეა საძლეულად“ M,—„ზედა-მის-
ლვა და იმართა ძლეულად“ O, ამოხ 1,11. იხ. მართება/მარ-
თვა; შდრ. მიმართებელი.

მიმარტულება მიყვანა, მიცემა: „მეპმარტუე ურია სა-
ბრძოლსა მას ძნელსა“ O, II მუ. 11,15; „მეპმარტუე
ურია თაბა ადგილსა ერთასა ძნელსა“ O, II მუ. 11,16. იხ.
მარტუება.

მიმატება დამატება: „რომელსა აქუნდეს, მიეცეს და მიე-
მატოს“ მთ. 25,29. იხ. მატება.

მიმგებელი— მზღველი, გადამხდელი (სანაცვლოსი),
«შურის-მედიებელი»; შემძენი: „რამეთუ მიმგებელ
არს“ O, ზორ. 22,18; „ღმერთი მიმგებელ არს“ O,—
„ღმერთი შურის-მედიებელ არს“ pხ., იერემ. 51,56,
„იყოს მისყიდული იგი მიმგებელი სისას“ G, ლევიტ.
25,28. იხ. მიგება; სიტყვ-მიმგებელი.

მი-მღე, მი-მღის «ვიდრე», —მღე: „კაციოგან მებორტყუ-
ამღე“ G, რიცხ. 2,13; „არაიენ არს მიერთამღე“ ფხ. 12,8,
„მისისლა მღე ზაჰარიასა“ C,—„მღერე სისხლამღე
ზაჰარიასა“ DE, მთ. 23,35; „ვიდრე მიცბრა ჯამამღე“ C,
მთ. 27,45; „მიმამღის“ მთ. 12,80.

მიმღე: „სნეული იყო და მიმღე მწოლარე“ Sin—8,13v;
„არკალა მიმღე-მიმღე მაწყინებდეს მე იგი“ Ath.—
11,2221.

მიმღე-მი «საუკუნომღე»; «წამართ», შემდგომ, უკან:
„მიმღე-მი ვერ დავიწყენ (დავიწყნეს I)“ O.—„საუ-
კუნომღე არდავიწყებულ იქმნენ“ pხ., იერემ. 20,11;
„დააწესნით გულნი თქვენნი ამიერ დღითგან და მიმღე-მი“
O.—„აწესნით გულნი თქვენნი ამით დღითგან და წა-
მართ“ G, ანგ. 2,18. იხ. მიმღე-მი, საიმღე-მი.

მიმღე-მი «მორუკლებელად»; შეუწელებლად: „დაწუ-
ვიდნ მას... მიმღე-მი ზედა ზედა“ C,—„ან-
თებდნ მას... მოუტლებდნ და ზედა ზედა“
pხ., ლევიტ. 24,8. იხ. მიმღე-მი.

მი-მღის იხ. მი-მღე.

მიმღე-მი «გამგზავნილი»: „მიმღე-მი მისა-
და ბალაჰს“ G, იხუ 5, 24,8. იხ. მიმღე-მი.

მიმღე-მი «შეკრძალვა»: „მიმღე-მი გელმან
ამათმან შეინანე“ pხ.,—„მიმღე-მი ივანი და ივანდ“
O, იგ. სოლ. 24,5(22). იხ. მოთულება.

მიმთხრობი, მიმთხრობელი— «მოციქული»: „წარმოი-
ნა მიმთხრობნი იფთაჲმან მეფისა მიმართ“ G,—
„წარმოიგნა იფთაჲ მოციქულნი წინამე მეფისა“ M,
მხ. 11,12; „წარმოიგნა მოსე მიმთხრობელი (მო-
ციქული pხ.)“ G, რიცხ. 20,14. იხ. მიმთხრობა.

მიმთხრება «დამთხრება», შეხვედრა, შეყრა, შეხება,
მიწვნა; ცემა, კვრა; შეხვედრა: „მიმთხრება იგი
მიმთხრებით ნაწილსა მას ყანისა ბოთხისა“ M,—„და მთ-
ხრება იგი დამთხრებით ნაწილსა ყანისა ბოთხისა“ G, რუთ-2,8;
„ვერ მიმთხრას კეთილსა“ O, იგ. სოლ. 17,19; „ვერ
ძალ-გოც მიმთხრებად“ იაკ. 4,2; „მიმთხრება დაჰ-
პეტსა“ სნდ. 7,4; „მიმთხრება და იხილა იგი“ ლ. 10,21.
იხ. მთხრება; შდრ. ვერ-მიმთხრება.

მიმინო, მიმინო accipiter: „არა შეამნეთ, რამეთუ საძ-
გელ არს... ზედა და მიმინო და ძემბრული“ G,—„არა
შეამნეთ, რამეთუ საძგელ არს... ზედა და ღმრის-მემბრისა,
მიმინო და ძემბრული“ pხ., ლევიტ. 11,17.

მიმმართებელი— «შემართება», გინც მიმართავს: „მიმ-
მართებელი თითოეული პირისპირ ქალქად მიმართ“
G,—„შემართოს კაცად-კაციდმან პირისპირ ქალქად“
M, იხუ 5, 3,5. იხ. მიმართება.

მიმმლავერებელი— რომელი «ჰმლავერობს»: „მიმ-
ლავერებელმან მისმან განყილოს“ G,—„ჰმლავერთს
და განყილოს“ M, II მხ. 24,7. იხ. მიმლავერება.

მიმნიქებელი— «ღმერთი... მიმნიქებელი დიდთა საქ-
მეთათა» ხაქით. წიგ. II, 90,8. იხ. მიმნიქება.

მიმო- აქეთ-იქით: „მიმოიხილეს“ DE,—„მიმოდაი-
ხილეს“ C, მრ 9,6.

მიმოგანბნება, მიმოგანბნეული— «განთესული», გაფან-
ტული: „ნუთუჲ მიმოგანბნეულთა მათ წარმართთა
მივიდეს“ C,—„ნუთუჲ განთესულთა მათ წარმართთა
ველუების მისლად“ DE, ი. 7,25. იხ. განბნევა.

მიმოგანტეზა «თქუმა»: „მიმოგანთქუას (თქუ-
მოდის DE) საკუნებელად მავისა“ მრ. 14,9. იხ.
თქუმა.

მიმოგდება გაღაგდება-გადმოგდება: „ვითარცა ყრმანი
რაჲ იმღეროდ ბირთუჲ მიმოგდებოთ“ მ. ხფ. 253,5.
იხ. გდება.

მიმოგება «მიმოლაჭლომა», «მიმოლაბნევა»: „მოციქულ-
ნი იგი მიმოგენეს (მიმოლაჭდეს C) და ახარებდეს
სიტყუასა მას ცხოვერებისასა“ G,—„რომელნი-იგი მიმო-
გენეს, ვიდოდეს და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხო-
ვერებისასა“ J, ხაქ. მოც. 3,4. იხ. გება.

მიმოლაბნევა «მიმოლაჭლომა», «მიმოგება», გაბნევა,
გაფანტვა: „რომელნი-იგი მიმოდაიბნენ, ვიდოდეს
და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხოვერებისასა“ J,—„მოციქულ-
ნი იგი მიმოლაჭდეს (მიმოგენეს J) და ახარებდეს
სიტყუასა მას ცხოვერებისასა“ G, ხაქ. მოც. 3,4; „იწეს
მიმოლაბნევა ზაიაჲ მისა“ მ. ცხ. 189v.

მიმოლაბნეული— გაბნეული, დაფანტული: „გონებითა
მიმოლაბნეულთა ილოცვენ“ მ. ცხ. 16r. იხ. დაბნევა.

მიმოლაგება «მიქცევა»: „მიმოლაგენ ყოველნი კაცი
ისრაელისანი თითოეულად საყუფელსა თქსა“ O,—„მი-

ქვემოთ კაცნი ისრაიტელნი სოფელსა შინა თქუნესაჲ **px.**, II მკ. 20,1. იხ. ღაგება.

მიმოღადება «ქადაგება». «მიმოღათქუმა», მითხრობა: «უფროსს მიმოდის დეგს» **DE**, — «უბრეტსად ქადაგებდეს» **C**, მრ. 7,26; «მიმოდის დეგით ნესტუსა გმითა ყოველსა ქუეყანასა» **px.**, — «მიმოდის დეგით საყრისა გმითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» **G**, ლევიტ. 25,9. «იწყო მიმოღადებად სიტყუსა მისა» მრ. 1,45. იხ. ღაგება.

მიმოღაზრუნვა ზრუნვა, შრომა, გართობა: «მართა მიმოდის ზრუნვიდა მრავლისათჳს მსახურებისა» **ლ.** 10,40. იხ. ღაგება.

მიმოღათესვა «მიმოთესვა», გაბნევა, გაფანტვა; «განთესვა»: «გითარ-იგი მიმოდის თესნა» **px.**, — «გითარ მიმოდის თესნა ძენი აღამისნი» **G**, II მკ. 32,8; «მიმოდის თესნე თქუენ წარმართთა შოვრისა» **px.**, — «განგათესნე თქუენ წარმართთა შოვრისა» **G**, ლევიტ. 26,35.

მიმოღათესული — გაბნეული, გაფანტული: «ათორმეტთა ნათესავთა მიმოდის თესულთა გიხაროდენ» **მატ.** 1,1. იხ. ღაგება.

მიმოღათრევა თრევა: «უბრძანა... მიმოდის თრევა მისი ქალასა» **ფლმ.** 29,5. იხ. ღაგება.

მიმოღათქუმა «მიმოღადება», მითხრობა; «მიმოუწყება»: «მიმოდის თქუთ საყრისა გმითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» **G**, — «მიმოდის დეგით ნესტუსა ყოველსა ქუეყანასა» **px.**, ლევიტ. 25,9; «უფალი მიმოდის თქუთა წიგნითა ზრისათა» **ფხ.** 86,6; «მიმოდის თქუთ საყრითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» **G**, — «მიმოდის თქუთ ნესტუსა ყოველსა ქუეყანასა» **px.**, ლევიტ. 25,9. იხ. ღაგება.

მიმოღამტაცებელი — მიმტაცებელი: «იქსენ გლახაჲ ველთაგან ძლიერისათა... დავრდომილი მიმოდამტაცებელი თაგან მისთა» **ფხ.** 24,10. იხ. მიმოღამტაცება.

მიმოღამკურება «წითლა», დაცვარვა, მოსხურება: «ლრუბელნი მიმოდამკურებდენ სიმაღლესა» **I**, — «ლრუბელნი წითოდენ სიმაღლესა» **O**, ებ. 45,8. იხ. ღაგება.

მიმოღასლვა მიმოსვლა: «ცუდად მიმოდამკალნ და ეფუშებინ» **მართ.** S. ოქრ.—მარხ. და იონ. 104,17. იხ. ღაგება.

მიმოღასტუნვა «მიმოხედვა»: «მიმოდის ტუნვა იესუ, რაგათა იხილა» **C**, — «მიმოდის ტუნვა იესუ, რაგათა იხილოს» **მრ.** 5,22. იხ. ღაგება.

მიმოღატაცება «მიმოტაცება», «დავარ-ყოფა»; ლეკვით გვემი: «სიტყუად დი საქმე მისი, ვითარცა ფურცელი ქარისაგან, მიმოდამტაცებინა» **მ.** სწ. 227,20; «მიმოდამტაცებდეს მის ყოველნი თინა-წარმავალნი გზისანი» **ქ.** — «დავარ-ყუენ იგი ყოველთა თინა-წარმავალთა გზისათა» **C**, **ფხ.** 86,22; «მიმოდამტაცებინით (მიმოდამტაცებინით) ჩუენ ანდრისა შინა» **საქ.** მოც. 27,27.

მიმოღატაცებელი — გაძარცვული: «იხილა, ვითარ იყო ერი იგი წარტყუნულ და მიმოდამტაცებულ» **I**, ებ. 42,22. იხ. ღაგება; შდრ. მიმოღამტაცებელი.

მიმოღაფენა «მიმოთესვა», გაშლა, გაფენა: «ვითარ მიმოდის თესნა (მიმოდის თესნა) **M**» ძენი აღამისნი» **G**, II მკ. 32,8. იხ. ღაგება.

მიმოღაქონება «მიმოქონება», ჩამოტარება, მიმოტარება: «ესრით მიმოდის თესნა» **საქ.** მოც. 27,17; «მიმოდის თესნა მათ შორის» **M**, — «მიმოდის თესნა ისრაელსა შორის» **G**, **სსუ** 5, 24,28. იხ. ღაგება.

მიმოღადება «მოღება», მოყვინა: «იწყეს... სნეულებისა მიმოდებად» **C**, — «იწყეს მოღებად... სნეულთა» **DE**, მრ. 8,55. იხ. ღაგება.

მიმოღაყოფა დაყოფა, დარიგება: «მიმოდამყვენ, დაიბრკოლენ ივინი ცხორებასა მათსა» **ფხ.** 16,14; «მიმოდამყვენ ენანი მათნი» **ფხ.** 54,10; «მიმოდამყუაჲ საშეკრებელი შინი» **O**, **ზირ.** 30,24. იხ. ღაგება.

მიმოღაწესება «მიმოღაწევა», ღადება, ღადგინება: «მიმოდამწესეს (მიმოდამწესეს) **C**» წამება იგი» **ქ.** **საქ.** მოც. 8,25. იხ. ღაგება.

მიმოღაწევა «მიმოღაწესება», ღადება: «მათ მიმოდამწესეს (მიმოდამწესეს) **ქ**» წამება იგი» **საქ.** მოც. 8,25. იხ. ღაგება.

მიმოღახილვა «მიხედვა», «მიმოხილვა», მიმოხედვა: «მიმოდამხილა გარემო მისა» **DE**, — «მიხედვა გარემო მისა» **C**, მრ. 8,24; «მიმოდამხილეს» **DE**, — «მიმოდამხილეს» **C**, მრ. 9,8. იხ. ღაგება.

მიმოღაცლმა «მიმოღაბნევა», «მიმოგება», მიმოსვლა: «მიმოდამცლეს (მიმოდამცლეს) **ქ**, მიმოდამცლეს **ქ**» და ახარებდეს სიტყუასა» **საქ.** მოც. 8,4. იხ. ღაგება.

მიმოღება მითხრობა, მოღება, «სიტყუება»: «წარგედ და მიმოდევ სასუფეველი ღმრთისაჲ» **ლ.** 2,60; «უფროსად მიმოდებდით სიტყუად იგი» **C**, **ლ.** 1,15; «მიმოდებდეს ჩუენ ცოდნათაჲს სწავლისა ჩუენისათა» **O**, — «გუესიტყუაჲს ჩუენ ცოდნა სწავლულებისა ჩუენისა» **px.**, **სობრძ.** ხოლ. 2,12. იხ. ღაგება.

მიმოვალ, **მიმოვედ**/მიმოვიდა იხ. მიმოსვლა.

მიმოვლა მიმოსვლა: «მიმომავლდა ერი და შეჰკრებდა» **G**, **რიცხ.** 11,7; «მიმოვლო სახლსა მას იმიერ და იმიერ» **O**, IV მკ. 4,25. იხ. ღაგება.

მიმოვრდომა მივარდნა იქით-აქეთ: «კარაული, უპუთუ ეხას ქუე შეტრუეს მისი, აქა და იქი მიმოვარდების» (I) **მ.** ცხ. 200. იხ. ღაგება.

მიმოთესვა «მიმოღათესვა», «მიმოღაფენა», ღათესვა, გაბნევა: «ვითარ მიმოდის თესნა (ვითარ-იგი მიმოდის თესნა) **px.**» ძენი აღამისნი» **G**, — «ვითარ-იგი მიმოდამტაცებინა ძენი აღამისნი» **M**, II მკ. 32,8; «მიმოთესნენ ივინი სოფლებსა შორის» **O**, **ეფე.** 12,16; «მიმოდის თესნეს შეკრდნი მისნი მის ზედა» **I**, **ეს.** 24,1. იხ. ღაგება.

მიმოთქუმა «მოლაღადება», ქადაგება: «მიმოთქუეს (მოილაღადეს) **G**» მიტეგება ქუეყანასა ზედა» **px.**, ლევიტ. 25,10. იხ. ღაგება.

მიმოშავალ — ვინც მიდი-მოდის: «იწყეს ვითემ მიმოშავალთა მათ პურითა... სახელის-ღებად» **საქ.** მოც. 19,12. იხ. ღაგება.

მიმოშორბელ — იქით-აქეთ შორბენალი: «იხილა ეპიფანე... (ქაბუე გინე) აღტაცებულად მიმოშორბელი» **საქით.** წიგნ. 29,20. იხ. ღაგება.

მიმოხსენიებულია, მიმოხსენიებულია ხელდა, მხერა, ზედა-
მოხსენიება, გეანსტუანა: „სხედნი იგი გეანსტუანს და
მამიანსტორი დახვს მიმოხსენიება“ ო, — „ქრული და
ხინიბნი გაბეიდილს და ზედათი იხილვიდეს გარე მთი-
ლად“ ხუ, ზე, 4, 7; „მიმოხსენიებულია ხელდა“ ო, —
„განსტუანს და ხელდა“ ხუ, ამა, 2, 1. იხ. მსტორი-
ბა. მსტორიბა.

მომორბენა გაქცევა-გამოქცევა: „გეოგრაფიკული ელვანო... მ-
მეორე მხარე“ 0, ნაშ. 2, 4. მხ. რბენა.

მედიკალიზაცია: მიმოხილვა: მემოგრაფიკული უღებ-
ნისა და მისი 3. ცხ. 448v. ნ. სტრუქტურა.

[illegible]

მიმორეცემა დღევა, მდღეუარება: ჟუჟანაძეშვილი შიხი
მიმორეცემა ბორბტ* O. ვალ. 10, 15 მბ, რეცევა.

മിമിക്സ്-കുട്ടികൾക്കിടയിൽ; മിമിക്സ് കലാരംഗം ഉദ്ദേശ്യം. ൧൯൫൪.

მიმოსავალ-ა სანეტყლო: ჯარცა უღობის ძეგლად. მ-
მოსავალთაგან. ცხ. 799. მხ. მიმოსლვა.

მიმოხატა ცუდგელ-ი «ღატაკებულო»: »მეზად მემოცო
ტყვებელ იყოს-ი, — ლაზად ღატაკებულ იყოს-ი»,
ხოლო, შ. ზ. მ. მიმოტყუბა-

მიმოსვლა «ქვეყა», «მოცლა»: „მომთვალნ ჟურწუღ-
თა აღიღოთ“ ლ. 11, 24; „მომთვადოდა (იმით) და
C) და ახარებდა ყოველსა მას ქალაქებსა“ ნატ. მოც. 8, 40;
„მომთხ უჯლო ზღუასა ზედა“ DE, — „მოთჴლოთ ზღუას“
C, მთ. 22, 16; „მოთჴლინა გართავლინა უფალმან მი-
მოსვლჳად ქუეყანასა“ C, ნატ. 1, 10. იხ. სლგა; შდრ.
მიმოსვალა.

მომოტაცება შემოღობა ტყეებზე, აკლდბა, მიხლა-მოხლა:
 შემოტყე ტყეებზე (მომოტაცება ტყეებზე) ჩვენ
 ანდრასა შინა ხაჭ. მოც. 27, 27.

მომოტაცება «ზრუნვა», დატაცება, ძარცვა-გლეჯა:
 „მომოტაცებაა ჩრომისაჲ მოსცა ძეგა ყაცთასა“ **ო.**—
 „ზრუნვა ბოროტი მოსცა ღმერთან ძეთა ყაცთასა“ **ქხ.**
ყდლ. 1,13; „მოყენეს შიშანი ჩუენსა ბაბილონელთა შანჯლსა
 და მომოტაცებასა“ **ო.** **ფელ.** 8,18.

მამოტაცებული-ი შეერყეული, მიმოვლებული; წაღებუ-
ლი; მოტაცებული: „არა ვეყენო... მამოტაცებულ
ყოველსა მას ქარსა მოძღურებისა“ ეფეს. 4, 14; „არმერ-
ნი, ქართია მამოტაცებულნი“ II პეტრე 2, 17; „ძღო-
დნი მამოტაცებულნი იგი ვითარცა ზუარაყნი“
I. ებ. 5, 17, აბ. ტაცბა.

მიმოუწყება «მოსოლათქუშა», შეტყობინება: ამი მთა-
აწ ყოფთ ნესტკუთ ყრეგლბა ქუეყანასა^ა ԲԵ.—მოსოლ-
ათქუთ საყვართა ყრეგლბა^ა შინა ქუეყანასა^ა Ը, ლევიტ. 25, 3.
იხ. უწყება.

მიმოყენა მიმოღებამ: „მეოთხეფინებელა“ ჰაბაბუ მონ-
სი“ ლ. 4, 27. „მეოთხეფინებელა სიტყუა იგი ჟღერს-
სა უოგოსა მას სოფელსჲს ხაჭ. მთც. 18, 49. იხ. ფენა.

მიმდგრადი უფლება: კვითარება ან რღიღინა რეცა მ ი მ ა რ ე მ ე უ-
გ ბ ე ა ნ Sin—11,57V. იწ. ფეშეშება.

მიმოქონება დემოდაქონება, შემოტარება: „მიმოქონება“ ისრაელისა შორის: G, — მიმოდაქონება შთაშორის M, იხ. ნ. 24, 25; „მიმოქონება“ იგი, გილგამა ჰნებავს მ. სწ. 176, 2. იხ. ქონება.

მიმოქროლდა: ნიკარხაგენ გუგუშვიას თქმსა, ღაფთა არა შე-
მოქროლდა x 819V. იხ. ქრონოლოგია.

მიმოქცევა «მეცოდნეობა», მიმოტანა; მიმოხედა: ამ
მოქცევადეს პარსა მისსა O. მეცოდნეობის პირი
თუხი: **პბ.** წიგ. **13, 18**; ამომოქცევიდეს პარსა: **მრთ.**
ა. ანტ. **დ.** **80**; ამომოქცევიდეს და ვაღნ: ვითარდა
ჟურცოდა: **მ.** **ცხ.** **81V.** **ზ.** **ქცევა.**

მიმოქცეულება «ფრის-კრება»: ამიოქცეულება ათა
კუთხს მზხად შენდა ამოს-რხ., — კრის-კრებას კუთხს
შინ წიდა ამოს- O, ამოს 7.10. რხ. ქცეულება.

მიმოყვანება მიმოყევ ნა; ზოგა ხუ გუარქუსა ჰელმეფი იდუბა
დათა მით დედათა მიმოყვანებალ I კორ. მ. მ. ინ.
ყვანება.

მიმორჩეუება: „რთმელორ მიმორჩეუებენ ქუეყანისა სამეფოს“
 Sin.—87.68V. იხ. ჩქეუთა.

მიმოხედვა «მიმოღასტუნვა», «მიმოხილვა»: «მეცხო-
ბედელია იესუ, რაათი იხილოს» DE, — «მიმოღასტ-
უნადელია იესუ, რაათამცა იხილა» C, მრ. 5, 82; «მო-
ხელა მათ» C, — «მიმოცხილა მათა» DE, მრ. 3, 5. იხ.
ხედა.

მიმოხილვა «ძიხედვა», «მიმოდახილვა», «აღიხილვა», «მიმოხედვა», დათვლიერება: მიმოხილვა მათა DE, — მიხედვა მათა C, შრ. 3, 5; «მიმოხილეს» DE, — «მიმოდახილეს» C, შრ. 9, 8; «მიმოხილდა» (მიმოხილდებოდა var.) მართამ მარჯულ და მარცხელ ღმ. შობ. 188, 20; «მიმოხილდა ერისა ზედა» G, — «მოხილდა ერისა» M, იხუ 6. 8, 10 იხ. ხილვა.

მიმოხილდომა როკვა, გოგდანი: „ფურციათა მიმოხილვა-
ბოლოანი“ მ. ცხ. 82r ბ. ხლდომე,

მიმართულება-ა. მიმეტნი: ზგანვიდის ქსოვ იფიქტე
შეღო (1) სხ. მირათმა.

მომსახურება და მის გადასახადები: ამ ექვსის გადასახადები შეადგენს
 106,8.

მიზნავლება «მგავსება»: მიზნავლება საცხოვრო-
თად O,—მიზნავლება ცხოველად» რხ., ხიბრძ. სლო-
18, 10.

მიმსგავსებულ-ი დამსჯ. ცნებულო, მსგავსი, შესაფუ-
რისი: „მიმსგავსებულ არს იგი ძესა ღმრთისასა“
მეგრ. 7, 8; „მიმსგავსებულ ხართ სამარგთა“ ც. მთ.
23, 27; „დაძლიდოს ბუნებაჲ, მიმსგავსებულო ს. ჯემესა
თასისა“ გრ. წიგნ. 144 ავტ. 148, 23. იხ. მსგავსება.

მიმსყიდველ-მყიდველი: თქვენი მიმსყიდველი
მან... არა წარვიღებ თქვენს ესრეთ... დამ. 102, 25 ინ.
სადაც.

მიმღებელი — «შემწყნარებელი», ამჟამად: «საწყალობელ
არს მემღებელს ძალთა შენთაჲ». **ო.** — საწყალობელ შენ
წყნარებელი ძეთა შენთაჲ. **რე.**, ბარ. 4, 22. **აბ.** მიმღ-
ბა: წინის-მიმღებელი.

მომუხანებელ-ი მიმყვანთ: ჯგზაჲ იგი, ცხორებალ შიშყთ-
ნეჲ ჯღა, იწროა და ჰაჲირველი ირსა შ. ხყ. 48, 24. იბ. მიყ-
ვანება.

მიმუდგება «დაყენება», დაყოფენება: *აბა მიმუდგება*
ბა მიმუდგება მისა G, — *აბა დაყენება* აღსრულებად *მისა*
M. II ზ. 22, 21. იხ. მკვარძი.

მიმცემელი-ი მიმცემი, გამცემელი, გამცემი; აზიკა
სასწავლო - მიმცემელსა მას **შრ.** 14,44; ბიბლიკისა
მიმცემელსა ილღას **ატმ.** 106,12; პარსადა მიმცე-
მელა მომღებულ იქმნენთ სავაქროსა **შრტ.** 248v. ინ.
ცამ.

• **მიმცნება, მიმცნობა** თქმა, ბრძანება, დაკვეთა; შეთვ-
ლა, გაგებანება: **მიმცნე** მწერალსა მას და ვარქუე
მ. ცხ. 88V; მიიღე მამისა თვღორეს **მ. ცხ. 71V;**
მიიღე მისა და ჰრქუე **ლმ. 5, 14; მიიღე** თ
ყოველი, რადცა უთხრა **ბაღ. 20, 21. იხ. შტნება.**

მნიშვნელობა: ძალადობა, ძალმომრეობა: »უკუთუ-ვის-
განზე შევემძღვავერწეთ და უსამართლოდ დავისჯნეთ«
მ. სწ. 169, 1.

მიმდღავერებულ-ი ჩაგრული; «დაწუნებულთა», «დაჭირ-
ვებულთა»: «უბრძოლ დაშვალთ არს მძლავრთა და მკნელო
მიმძლავრებულთაჲ» მ. სქ. 219,3; «ივსენით მიმ-
ძლავრებულთა» ეხ. — იქნაიდით დაწუნებულთაჲ
O, ეხ. 1,17; «ქალაქნი ეცათა მიმძღვრებულთაჲ,
მოშიშთა შენთანი, გაკურთხეულნი შენ» ეხ. — ქალაქნი ეცათა
დაჭირვებულთანი გაკურთხეულნი შენ O, ეხ. 45,2.
იხ. მძლავრება; შდრ. მიმძლავრებელი, მიუძლავრებელი.
[მიმწოდომობა] იხ. წოდება; შდრ. ზეილ-მიმწოდომობა.

მეამწეურბ-ი ზზ. ამწეურბია, საღამონ: ამწეურბონ... ზო-
გი მისი განთიად და ზოგი მისი მეამწეურბი G, — შეწი-
რან... ზოგი მისი განთიად და ზოგი მისი მეამწეურბი O,
დუა-ტ. 8, 20; ამოვიდეს... მეამწეურბი O, დუა: 19, 1;
ამოიანნი მთარეთმოდეს მას ზურსა განთიად და კორესა
მეამწეურბი O, III მუ. 17, 8; ამოვიდოდა საქმით თუხით
ველით მეამწეურბი (მეამწეურბი M) G, მეს. 19, 16. იხ.
მეამწეურბი.

[illegible]

მიწვევები დადგება: ალექსანდრე დავით შიშკაშვილის პი-
რამი მიწვევებისა: 2. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842

მიმწეველ-მ მიმღელად: აბაძა. მამცეს ძალს შენდა-
ბაღ ყოველთა შემცოდებელთა წუენთა და მამცეს ძალს
მ. ს. 165, 22. იმ. მიმწეველ.

მიმავდეთ—ი მომთხოველი: ჯდატაროშილ არს მიმავდეთ—
ლი იგი 1, ეხ. 14, 5; ანუცა მიხილვენ მეზფერენი და მიმავ-
დელნი თაჲა მოც. 19, 18; ჯღერათა დაჲვნი მიმავდელ
აღნაქუქვისა შენისა ზალ. 151, 22. იხ. მივდა,

მიმტკიცება დაბეჭდება, გაქვლარაყვება: მიმტკიც-
ება და მღვდელის ხელწერა. და დაბეჭდება მე- 70,
18. იხ. მკცო(ვ)ანება.

მინა (მინახსა): ლაგასკუნე ხატო წმინდისა ჯოტგან-მეთევინ-
მეთვამისა, ჟქროხსა. მინა ხტა A—484, 315.

მინდობა, დანდობა, დავისრება, მიცემა, გადაცემა:
 „ნუ შენ დევნებ თავს-მღვსა მისსა, რამეთუ შენ დევნებ
 და უბრუნეს“ მ. სწ. 804, 27; „ყოველივე უკეთესი სასიკეთად შენი
 შინა დევნა უფალს“ მ. ცხ. 281r; „ყოველივე უკეთესი
 რებად და სხვავე სახიფათო მას მტკვანდლთა მუფცას“ მ. ცხ.
 281r; „შენ დევნებ ღმერთსა და ყოველი თხიკად შენი მოგე-
 ცნეს“ H-621, 11v.

მინდობა დანდობა, დაკისრება: ჩუენსა სჰქეთა ღმრთი.
საჲ ვამს მინდობაჲჲ მ. ცხ. 1817; მინდობაჲჲ სო-
ფილისა საფასეთა მხუავს არს მიყრდნობასა ლუკაშისა. დანუ-
კულისასაჲ მ. სჲ. 188, 18.

მინდლობა-ი «უზრუნველი», დაძვლებული; აბანაკი იყო მინდობილ^ს ც-ბანაკი იგი შათი უზრუნველი იყო^ს M. მხ. გ.11; მინდობილ ვარ თქუელთა სულსა წმიდისათა^ს მ. ნწ 76,30. ეს ნდობა; ზღერ, მისანდობელი.
მინდორი-ი ველი^ს »ივლრედა აგვი მინდორსა მას შამ-ბოანსა^ს მ. ცხ.248v; ამოდეთ ძელს მინდორით^ს მ. ცხ. 233v.

მიზინო რ. მიზინო.

მინიჭება მიცემა, ჩუქება, ბოძება: *მ ი ა ნ ი ჭ ა მ ა ს ს ა ჟ -
ლო* ფლმ. ზ.წ; *დასწილითა თავისუფლებასა მი ა ნ ი ჭ ე ს*
ებ. კპრ. დაფუფ. 89; *ჩიკსა კეთილსა მი გ ა ნ ი ჭ ე ბ
თქუნ* O. ივ. ხაღ. 4.წ. იბ. ნიჭი; შლრ. მინიჭებულ-
მინიჭება: *ვითარცა მტერი... სსუთა და სსუთა შიართ
მი ა ნ ი ჭ ე ვ ი ს და მივირღებს* A-22, 366. იბ. ნიჭება.

მიპარვა გაქურდვა, მოპარვა, გაპარვა: „დაჰვალ იგი...
და უკუნისამდე ვერცინ მიგბარონ იგი“ მ. ხვ. 89, 20;
„მტრელო მიპარეს მას“ ხაიბი. წიგნ. II 72, 20;
„ვიტარ-იგი მიიპარეს ემნი ჩემნი... ვერ გულისხმი-
ვყავ“ ხაიბი. წიგნ. II 53, 14. იხ. პარვა.

მიმკურნა «პეტრუბა», მისხურება, მიფრქვევა: ზმთა-
პეტრუბა განწმენდისა ზედა» G. — «პეტრუბა განწმენ-
დისა მის» ph., ლეფტ, 36, 7. იმ, პეტრუბა.

მიპყრობა მიწოდება, მიშვერა, მირთმევა, მიბრუნე-
ბა, მიტყემა: „მეოუპყარა ჭელა მისი მათ და თითოეულსა
ქმასა ულაცივად“ **განხ. თ. 189,28**; „მეოუპყარეან მას
ქმარი“ **ც. ლ. 28,30**; „მეოუპყარა მათ ფასი“ **ხაქ. მოც. 8,18**; „მეოუპყარს მცემადსა ლაწუ თუნი“ **ო. გოდ. იერემ. 2,10**; „მეოუპყარ შენი ერთიცა“ **მ. 8,30**; „მეოუპყარეს მას... თაფლისა გრილი“ **მლ. 24,42**; „იბრა მეოუპყარეს თ
სასმენელნი ჩუენნი ფანდურთა“ **მ. ხყ. 210,4** **ახ. პყრობა.**

Տոհմային-ը ընդ. Զեյնալյան:

მირიანა მიმართავს, გაქცევა: ამ იმ რწმენა სამოელ და
გამოიყვანა საული შიგნით O, I მთ. 10, 21. იქ. რბენა.

მირბოლა გაქცევა, მირბენა: „მირბოდა ერთი მათ-
განი“ **მთ.** 27,48; „სიხარულითა დიდითა მირბოლდეს“
მთ. 28,8; „მირბოლდეს მოსკოვილი“ **მსკ.** 55,8. იხ.
რბოლა.

მირდომა იხ. მივრდომა.

მირეონება ანგარება, ხარბობა; „მირეონება“, „მან-
გრობა“: „ყოველნი მიჭრეონებდეს (მეხრეო-
ნებდეს I) ანგაჭრებისა“ **ო.** — „ყოველნივე მანგრობენ
ანგრებსა“ **ქხ.**, **ფერმ.** 5,10. იხ. რეონება/რიონება.

მირთუმა „შეწირვა“, მირთმევა, მიტანა, მიყვანა,
„მიყვანება“; „მირდება“: „მეძარტუა მსხუერპლი“ **გ.** —
„შეწირეს მსხუერპლი“ **ო.** **ფევიტ.** 2,8; „მეძარტუა
ლელასა თესსა“ **მთ.** 14,11; „მეძარტუა ძლეუნი ეგლომსა
მეფესა“ **გ.** **მსკ.** 5,17; „სიტყუა იგი გარდამრძე მძარტუან
მოსეს“ **ო.** **გამოსლ.** 15,26; „მეძარტუნენ იგინი მღლე-
სა“ **ო.** — „მეძარტუნენ იგინი მღლეისა“ **გ.** **ფევიტ.**
5,7; „მეძარტუას იგი მღლესა მას“ **ო.** — „მეძარტუა იგი
მღლეისა“ **გ.** **ფევიტ.** 5,12.

მირთუმა მიტანა: „დავებდრი მირთუმა მწყლისა“ **მ.**
ცხ. 188r. იხ. რთუმა; **შდრ.** მირთუმელი, სიტყვა-მირთუმა.

მირიდება „უგულებელს-ყოფა“, „მორიდება“; გამო-
ცლა: „უგულებელს მირიდებთ“ **მეძარტუნენ** **მკვდრთა** **მის**
ქუყანისათა **თულისა** **მათნი** **კაცისა** **მისგან** **გ.** — „უგულებელს
მკვდრთა **უგულებელს** **უგულებელს** **უგულებელს** **უგულებელს** **უგულებელს**
მათ **ქუყანისათა** **კაცისა** **მისგან** **გ.** **ფევიტ.** 20,4; „მე-
ძარტუნა და ლახუნი იგი შემშუპულა კედელსა“ **ო.** **I მგ.**
19,10; „მხილებსა მძარტუნა გულმან ჩემსა“ **ო.** **ფ.**
ხოლ. 5,12; „მუ მძარტუნა ვერ დიდებინოს“ **ო.** **ზირ.**
12,14; „რომელმან მძარტუნა გინებასა“ **ო.** — „რომელმან
მძარტუნა გინებასა“ **ქხ.**, **ფ.** **ხოლ.** 20,8.

მირიდება „უგულებელს“, **მორიდება**: „უგულებელს მირიდებ-
თ“ **მეძარტუნენ** **მკვდრთა** **მის** **ქუყანისათა** **თულისა** **მათნი**
კაცისა **მისგან** **გ.** — „უგულებელს უგულებელს უგულებელს-
ყოფთ თულისა მათითა მკვდრთა მათ ქუყანისათა კაცისა
მისგან“ **ქხ.**, **ფევიტ.** 20,4. იხ. რიდება.

მირულება მითვლება, მიძინება: „მიერულა ყოველ-
თა“ **მთ.** 25,5; „ვითაბდა მიერულა მას ძილითა ეშირი-
თა“ **ხაქ.** **მოდ.** 20,8; „მიერულა სულსა ჩემსა მთქინე-
ბითა“ **ფხ.** 118,28; „მიერულის მძირულ მკდრმარეზან“
მ. **ცხ.** 107v; „ოღეს მესმის კითხვა წიგნთა, მიერულ-
ლისა“ **მ.** **ხქ.** 262,14.

მირულეზული — „მრტულალი“: „მითხრობი მირულეზუ-
ლისა მითხრობელი ცოფისა“ **ქხ.** — „უთხრობნი იგი მრ-
ტულთა, რომელი უთხრობნი ცოფსა“ **ო.** **ზირ.** 22,8. იხ.
რულ(ილი).

მირჭუმა „შეთვლა“: „წარსლა ბერისა და მძარტუნა“ **ლიმ.**
11,80. იხ. რჭუმა.

მირჩოლა სმენა, გაგონება, ყურადღება, დამორჩი-
ლება: „არა მიერჩილა იმესია“ **ო.** **IV მგ.** 14,11; „მიერჩილი და ისმინე წით ერთ“ **ოქრ.-მარხ.** და **ოქრ.**
104,25; „მარხაბეცა მიერჩილა მათსა მას ორგულეზისა“
გაღ. 2,18. იხ. რჩოლა.

მის — „თავი“: „თავი-ღვდა მისი იხი ღრამიანი“ **მთ.** 18,28;
„მისდევდეს მას მოწაფენი“ **მისნი** **გ.** — „მოძლევდეს მას

მოწაფენი თვისნი“ **DE მრ.** 6,1; „არჩულსა უფლისისა არს
ნებაჲ მისი“ **ფხ.** 1,2. იხ. მისი.

მისაგებელ — სანაცვლო, სამიგვირო: „მისაგებელ-
ბელი მათი მათი“ **ფხ.** 27,4; „მისაგებელი ცოდვილ-
თა იხილთ“ **ფხ.** 90,8; „მისაგებელსა იგი მიგებს“
I, იერმ. 51,6; „მისაგებელი საებრ მისიყა მიგოს
მას“ **ო.** **ფ.** **ხოლ.** 19,17. იხ. მიგება.

მისათუალველი — მისაღები, შესაწყნარებელი: „არა
მისათუალველ არს თქუენი“ **გ.** **ფევიტ.** 22,20. იხ.
მითუალვა

მისათხრობელი — საამბო, სალაპარაკო: „იყო შენ მუნ
სამასრობელად და იგვიდ და მისათხრობელად“ **ქხ.**
II მგ. 28,27. იხ. მითხრობა; მნიშვნ.-მისათხრობელი.

მისალტოლაფი, **მისალტოლველი** — „შესაყვადრებელი“,
თავშესაფარი: „მისცენი ქალქნი მისალტოლაფნი
(შესაყვადრებელთანი M)“ **გ.** **იხუ** 5,20,2; „მისალ-
ტოლველად (შესაყვადრებელად **ქხ.**) იყვნენ თქუ-
ენდა, შესალტოლაფად მუნ კაცის-მკვლეისა“ **გ.** **ჩიცხ.**
25,11. იხ. მისალტოლა.

მისანი — კუდიანი, გამომცნობელი, მკითხავი; „მისაბრ-
ვალი“; „მეწამლე“: „მისანი ხილვისა ტყუილისა
და მარუენებელსა ნიცილსა იტყოდეს“ **ო.** **ზაქ.** 10,2; „სა-
კიცხელ იყვნენ მისანი“ **ო.** **მეფ.** 2,7; „საიღებლოსა მას,
რომელსა იკითხვი, მეფე, არა არს ბრძენთა და მოგუთა და
მისანთა და გაზარინელთა მხრობად“ **ო.** — „საიღებლოსა,
რომელსა მეფე იკითხავს, არა არს ბრძენთა, მოგუთა, მსა-
ხრვალთა, გაზარინელთა მითხრობად“ **ქხ.**, **დან.** 2,27;
„მისანი მოკლა“ **გ.** **იხუ** 5, 12,22; „იყო... ერთი მისა-
ნი (დღეაკაცი). შეულოცვიდა იგი და დაუწერდა, დაწერილ-
სა მკერდას მოკიდებდა“ **x 860v**; „მისანთა ცოცხალთა
ყოფად ნუ დაუტევენთ“ **ქხ.** — „მეწამლე თანუ მხრობე-
ბელი“ **ო.** **გამოსლ.** 22,18. იხ. მისანობა/მისნეა, სამისნო-
ბელი.

მისანდობელი — სარწმუნო: „დაიბერა მისანდობელად
თვალ“ **ქ.** **ცხ.** 28,12. იხ. მინდობა.

მისატაცებელი — წასართმეველი: „არა მიეცნენ ჩხვნი
მათნი მისატაცებელად“ **ო.** **ფ.** 4,10. იხ. მიტაცება.

მისატყვევლი — მოსაბრუნებელი: „მისა მმართ იყო მი-
სატყვეველი მათი“ **ო.** **ზირ.** 16,21. იხ. მიტყევა.

მისაყოფელი — „განსაცოცხ“: „დაბურთ... ბაზმანი მის-
ნი და მარწმენი მისნი და მისაყოფელნი მისნი“ **გ.** —
„მეზობრის სასწაულ იგი „მოსაყდენი მისი და განსაცო-
ცხ მისი“ **ქხ.**, **ჩიცხ.** 4,2. იხ. მიყოფა.

მისაცემელი — „საცემელი“, გამოსაღები, ძლეუნი, სა-
ჩუქარი, გრთამი: „იციო მისაცემელი (საცემელი
C) აეთილი მიცემად შეილთა თქუენთა“ **ლ.** 11,18; „მხი-
რულად მისაცემელი უყარს უფალსა“ **II კორ.** 8,7;
„ნუ დრო-უყოფ მისაცემელსა ნაყოფიერებისათს“ **ო.**
ზირ. 4,2; „განავიწყებ... სამკურნებელი მისი მისაცემე-
ლად ოჯრებისა“ **ო.** **შალ.** 1,2; „მისაცემელად ეფრემ
მიიღოს“ **ო.** **ფხვ** 10,6. იხ. მიცემა.

მისგანი — იქაური: „მისგანი შენ არა მკვამ“ **ო.** **IV**
მგ. 7,2.

მისგანად მის გამო, მისთვის; „იგინი არა მღვან არიან, არამედ მისგანადღო...“ **მრთ.** D. **ოქრ.-პეტრე** და **ელა** 216. **იხ.** იგი.

მისებრვე მის მსგავსადვე; „მისებრვე მეძავი არს“ **H—622, 22r.** **იხ.** იგი.

მისთავანი «თვსთავანი»; „წარავლინა იესუ ორნი მოწაფეთა მისთავანი“ **DE**, — „წარავლინა ორნი მოწაფეთა თვსთავანი“ **C**, **მთ.** 21,1 **იხ.** იგი.

მისთანა-ჲ ვინც მისთან არის; „ოღეს-იგი შეეშია და მისთანათა მათ“ **მთ.** 12,2; „იწყოს გუგმად მისთანათა მათ მონათა“ **DE**, **მთ.** 24,49.

მისთანა-ჲ მონა-ჲ «მონა-მოყუასი»; „იწყოს გუგმად მისთანათა მათ მონათა“ **DE**, — „იწყოს გუგმად მონა-მოყუასთა მათ თვსთა“ **C**, **მთ.** 24,49. **იხ.** თანაჲ, **მონა**.

მის-კერძო-ჲ «თვსი», მახლობელი, მისიანი; „ესმამის-კერძოთა მათ“ **DE**, — „ვითარ ესმათვსთა მათ“ **მრ.** 2,21; „რომელნი-იგი მის-კერძონი არიან“ **O**, **ეზეკ.** 27,16. **იხ.** კერძო.

მისლვა «მიგულა-», «სლვა», «განსლვა», «რო-რინება», «მიტონტმანება», მისვლა, «მიდგომა»; „ამიველ!“ **DE**, — „მიგულა“ **C**, **მრ.** 1,44; „არავის მისვლოდ (განხვლოდ **M**) წყობად მდღაშისა“ **G**, **მსჯ.** 8,1; „ამივალ მწირობად“ **M**, — „ვრთ-რინებ დამკვრებად“ **G**, **მსჯ.** 17,2; „ვიდრე მე მივი-დლომ“ (მივტონტმანებდი **C**), სხუა ჩემსა უად-რეს შეთვდის“ **DE**, **ი.** 5,7; „მე მივალ მამისა ჩემისა“ **147,6**; „ამიველ და ვმე-ვაგ წინაშე მეფისა“ **ფლტ.** 147,6; „ნუ მიუვალ მას ორგულებით“ **O**, **ზირ.** 1,25; „მი-რად-ვდლოდეს იგინი ნავითა“ **ფ.** 8, 28. „მისლვად კულასა მათსა“ **M**, — „სლვად შემდგომად ღმერთთა სხუთა“ **G**, **მსჯ.** 2,19.

მისლვა ღმერთისა გარდაცვალება; „ღმერთისა მივი-და“ **ი.** 22,7; „მეისუნა და ღმერთისა მივიდა“ **ი.** 25,23. **იხ.** სლვა; **ზღრ.** ზედა-მისლვა, მისრული.

მისმენა სმენა, შეტყობა; „ამიესმა სახლსა ფარაოჲსა“ **O**, **დაბ.** 45,2; „ამიესმა მათ, რომელნი-იგი ძიებად გამო-სრულ იყვნეს“ **ანდ.-ანტ.** 192,5; „ამიესმა და ვმამ იგი ზოთიელთა ადგილთა“ **O**, **II ეზრა** 8,12. **იხ.** სმენა.

მისმიერი-ი მისიანი, მისეული, მახლობელი; „ვერ განა-რინოს უღმრთოჲნი მისმიერი იგი“ **O**, **ჟალ.** 8,8. **იხ.** მიერი

მისნობა, მისნვა შეტყობა (მომავლისა), კუდიანობა, მარჩიელობა; „ზმნობა“; „ამიმისნე ულუკებითა შენი-თა“ **O**, **I მფ.** 28,8; „წინაწარმეტყუელნი მისნი გვცხლითა უმისნიდეს“ **O**, **მეფ.** 2,11; „მრავალნი მისნობენ ცისა ქვევასა“ **H—241,706**; „არცა მფრინველთა ამისნ-ვიდეთ“ **G**, — „ნუცა ქათმითა იზმნით“ **pb.**, **ლევტ.** 19,26.

მისნობა მსახვრობა, წინასწარ ცნობა, მკითხაობა, ჰვითონია; „სარეწავი ღიღძალი შეუვიდოდა უფალთა მის-თა მისნობითა მისითა“ **ხაქ.** **მოც.** 16,16; „დადგეს მეფე ზაბილოვნისაჲ... თავსა ზედა ორთა გზათსა მისნობად მისნობისა“ **O**, **ეზეკ.** 21,21; „ამისნობანი და სი-

ზმარნი ეზო არიან“ **O**, **ზირ.** 11,5; „მისნობისა არა იმისნვიდეთ“ **I**, **ეზეკ.** 12,22; „მისნობეს მისნო-ბისა და იზმნიდეს ზმნისა“ **O**, **IV მფ.** 17,17; „სადა არიან თქუენნი იგი მისნობანი“ **მრთ.** A, **ანტ.** **ლ.** 21; „(მეველისა) თანა იყო სული ჰეთონი, რომელ არს მისნობისაჲ“ **ხაქ.** **მოც.** 16,16. **იხ.** მისანი.

მისრული-ი მისრული; „იგინია მისრულ იყვნეს ღმრთისაჲ-ულია მას“ **ი.** 4,45; „მრავალზნის მისრულ იყო მუნ იესუ“ **C**, **ი.** 28,2 **იხ.** მისლვა.

მისრულეზა შესრულება; „ამსრულენ მაღალსა აღ-ნათქუენნი შენნი“ **ფს.** 49,14. **იხ.** სრულეზა.

მისურილი-ი სურვილი, წადილი; „რომელთა სუნ ჩემან, მუნე მისსურთი“ **O**, **ზირ.** 24,29. **იხ.** სურილი.

მისყიდა ყიდვა, შეძენა, გაყიდვა; „ამიგყიდის თქუენ ჳელთა მტერთა თქუენთასა-მონად და მეველად, და არავინ იყოს, რომელმანცა მიგყიდნა თქუენ“ **M**, **II მფ.** 28,28; „ამიგყიდენით ძეთა იონათასა“ **O**, **იოვ.** 3,6; „ამიყიდა იგი პეტრეჲ... მზარულთ-მთავარმან“ **O**, **დაბ.** 29,1.

მისყიდა გაყიდვა; „ვერ გელ-მწიფების მისყიდად მი-სა“ **O**, **გამოსლ.** 21,8. „იყოს მისყიდული იგი მომგებლისა მისისა“ **G**, **ლევტ.** 25,28. **იხ.** სყიდა.

მისწორება შეყრა, შექილება; „ამივესწო-რე-დასა ჩემსა და შევლუ“ **O**, **დაბ.** 30,8 **იხ.** სწორება.

მისწრაფა, **მისწრაფა** მისწრაფება, ჩქარობა, მიშურე-ბა; „ამიისწრაფდა გულს-მოღვიუნდ სიხარულით ქორწი-ლისა მის (აღსრულებად)“ **როფ.** 162,22; „რასა მი-ს-წრაფი აბნოდ დღეს“ **მრთ.** S, **ოქრ.-მარხ.** და **იონ.** 110,22; „ამიისწრაფე ბანად და მიაჩთუ ეზათა შენთა“ **O**, **I მფ.** 17,17; „ამიისწრაფე კარად ეკლესიისა“ **იზტ.** 116,6; „აღმწედლი მალიად ჰუნება შენსა და მი-ს-წრაფე სრბით გზასა მას“ **მ.** **ცხ.** 297V; „არაჲმს ციცი დასნეულ-დის, მისწრაფენ მისანთასა“ **მ.** **ხფ.** 47,24; „მოგუ-თა მათ აღრე მი-ს-წრაფეს“ **იზტ.** 117,2; „ამიისწრა-ფე სახიდ შენდა“ **O**, **ზირ.** 25,15. **იხ.** სწრაფა/წრაფა.

მისწრაფა, **მისწრობა** მიწვევა, დროზე მისვლა, და-სწრება; „წარვიდეთ და ნუთუ ვითა მივესწრნეთ ბერ-სა“ **მ.** **ცხ.** 181V; „ნუშეცა მი-ს-წრაფე სისუფეველად მეზუერენი“ **მ.** **ხფ.** 4,24; „ამიუსწრე მმჯობისა ყოფად“ **მ.** **ხფ.** 41,14.

მისწრებულ-ი, **მისწრობა-ი** მისრული; „ამსწრებულა არა გესწრაფა და მისწრებულ იყავ მისი“ **მ.** **ცხ.** 297V; „მისწრობილი იგი სიცრუე დაწერულ იყო გულთა შენა მათთა“ **ბად.** 109, 27. **იხ.** სწრება.

მისხმა მირეკა; მიყრა; „ოღეს იგი მი-ს-ხმოდთან ვითარცა საცხოვარნი“ **მ.** **ხფ.** 16,22; „ამი-ს-ხმა მიწადა საფ-ლავსა“ **ლიმ.** 126,10. **იხ.** სხმა.

მისხურება «პეტურება»; „ამი-ს-ხურა სისხლი მისი კე-დელთა მათ“ **O**, **IV მფ.** 9,28; „ამი-ს-ხურთოს ზეთისაგან თითითა თვსითა“ **G**, — „ამ-პეტურთოს თითითა“ **pb.**, **ლევტ.** 14,16. **იხ.** სხურება.

მიტაცება მოტაცება, წართმევა; „ამლაგონი მი-ს-ტა-ცებენ მას“ **მთ.** 11,12; „მევესწრნი ბოროტმან მი-ს-ტა-ცა იოსებ“ **O**, **დაბ.** 27,28; „ვეინ მი-ს-ტა-ცა შენ ჩემგან“

ფლკტ. 142,17; „ნუმცა მიტაცებებს კრავსა“ რიფს. 164,29; „მიიტაცენს ვითარცა სამწყსოა, წარტიცებულ მტერთაგან“ *ო.* ბარ. 4,26.

მიტაცება წარმევა, წაგლეჯა: „არა მიპხედნეს... არცა მიტაცებასა საუწყეთასა“ ვარდ 86,2.

მიტაცებულ-ი წარმეული: „განარინეთ მიტაცებულ-ი ჭელისაგან მანებელისა მისისა“ *ი.* ბერეშ. 22,3. *იხ.* ტაცება; შდრ. მისატაცებელი.

მიტევება, მიტეობა «დატევება», მიშვება, ნების ღართვა, პატივება, შენდობა: „მიუტევეს მათ“ *ც.* — „დაუტევეს მათ“ *DE*, *მრ.* 11,6; „რომელთა მიეტევინეს უწყულობანი“ *პრომ.* 4,7; „ნუ შეუდობთ მათ, ნუცა მიუტეობთ“ *ო.* *II* *ეზრა* 4,22; „ორთავე (თანამდებთა) მიუტევ“ *ლ.* 7,42; „არღარა მიგიტევნე ცოდვანი თქუენნი“ *ი.* *ეხ.* 1,14; „მოწყალებამან მიუტევნის ცოდვანი“ *ო.* *ზორ.* 2,23; „მიუტევეს მათ“ *ც.* — „დაუტევეს მათ“ *DE*, *მრ.* 11,6.

მიტევება «მოტევება», პატივება: „წარმძღუე წინაშე პირსა უფლისასა... მიტევებად ცოდვათა მათთა“ *ც.* — „წარმძღუე შენ წინაშე პირსა უფლისასა... მოტევებთა ცოდვათა ჩუენთათა“ *DE*, *ლ.* 1,27; „განამრავლნა მიტევებანი იგი მისნი“ *ო.* *ზორ.* 18,11, „არა ისინეთ ჩემი თქუმად მიტევებაჲ კაცად-კაცადმან მხასა თჯასა“ *ი.* *ბერეშ.* 24,17.

მიტევებულ-ი ნაპატიები: „მიტევებულ არიან ყოველნი ცოდვანი შენი“ *მ.* *სყ.* 128,8. *იხ.* ტევება.

მიტევება გამოდგომა, მიჭრა, მისევა, მიშვება: „ვითარცა მგელი რაჲ მიეტევებინ საღვურსა კრავთისა“ *მხკ.* 29,22; „მიეტევნეს მას ზედა“ *ფლკტ.* 152,28; „მიეტევ“ ზედა საჭედარსა ზედა“ *თეოდ.* 563; „მიეტევნეს ზედა მტერთა მათთა“ *ვარდ.* 92,19. *იხ.* ტევება; შდრ. მიუტევებელი.

მიტონტმანება «მისლვა», ძნელად სიარული, ტონტმანი: „გოდრე მე მიეტონტმანებდი (მივიდოდი *DE*), სხუად ჩემსა უადრესთადის“ *მ.* *სყ.* 5,7. *იხ.* ტონტმანება.

მიტრა «გარამაგვი», თავდასაბურავი: „დასდვა მიტრაჲ თავსა ზედა მისსა“ *ც.* — „დაბურავ გარამაგვი თავსა მისსა“ *ო.* *ლევიტ.* 8,9.

მიტუენვა ტყვედ წყაყანა: „მოაჭინენ გულნი თქუენნი ქუეყანად, რომელსა მიეტყუენნენ“ *ო.* *III* *მფ.* 8,47. *იხ.* ტყუენვა.

მიუარდილებელ-ი მუდამ ნათელი: „ჩრდილმდიდრო-მელი; მას საუკუნეა იყოს იგი ნათელსა შინა... მიუ-არდილებელსა“ *მ.* *სყ.* 252,12. *იხ.* მიარდილება.

მიუდრეკელ-ი «დადუხრელი, მიუქცეველი: „დაუბად-ბიან ღმერთსა... წმიდად და უბიწოდ და რაჲთურთით ყო-ვლად მიუდრეკელად“ *მ.* *ცხ.* 487v. *იხ.* მიდრეკა.

მიუთხრობელ-ი უთქმელი: „ღმერთი უცნაური, მიუწოდ-მელი და მიუთხრობელი“ *დიონ.* 145,19; „შუებად მი-უთხრობელსა მას ცხოვრებასა“ *მხკ.* 52,19; „მიუთხ-რობელი ზარი და გამოუთქუმელი შიში“ *მ.* *სყ.* 282,25. *იხ.* მიუთხრობა.

მიუკუნისაშდე *იხ.* უკუნისი.

მიუმძლავრებელად მიმძლავრების გარეშე: „მომეც შე, უფალო, გზად... მიუმძლავრებელად თანა-წარსლვად“ *გან.* *ი.* 201,15. *იხ.* მიმძლავრება.

მიუტევებელ-ი აუცილებელი, საჭირო: „შეუძლებელ და მიუტევებელ ცოდვაჲ იგი არს“ *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.* 102,24. *იხ.* მიტევება.

მიუცვალებელ-ი არშემნაცვლებელი: „შეუცვალბელი ეამთავან და მიუცვალბელი ადგილითი-ადგილად“ *ხალ* 60,3. *იხ.* მიცვალება.

მიუწდომელ-ი, მიუწთომელ-ი მიუწვდომელი: „მად-ლობდა მიუწდომელთა მათ საკრველებათა ღმერთისათა“ *მხკ.* 49,21, „ღმერთი ჩუენი ნათელი არს მიუწდომელი“ *მ.* *სყ.* 195,24; „ნათელა მყოფ არს მიუწდომელსა“ *I* *ტიმ.* 6,16; „მიუწდომელთა სახეერებათა თესითა... გამოარჩენს“ *ი.-ე.* 12,5. *იხ.* მიწ(უ)ლობა.

მიუწიფებელი-ი მიუწიფენელი: „გამოარჩენ ჩემ ზედა მი-უწიფებელი შენი კაცთ-მოკლარებაჲ“ *საქიბ.* *წიგ.* *II* 48,8. *იხ.* მიწიფება.

მიუწყება შეტყობინება: „მიოაუწყეთ ესე მეფესა“ *ო.* *II* *მფ.* 17,16; „მიოაუწყენ სამართალნი შენი იავობსა“ *მპ.* *რომ.-კურთხ.* *მთხ.* 152,11. *იხ.* უწყება.

მიფარვა «დამალვა»: „მიფარა მათგან“ *ც.* — „დაემა-ლა მათგან“ *DE*, *მ.* 12,28. *იხ.* ფარვა.

მსფენა «მოფენა», დიბნევა, დაფანტვა, გიშლა, და-ღვრა: „მიმჭფინე (მოჭფინე *წ*) მის ზედა სირიხვალ“ *ფხ.* 88,46; „მიმჭფინო სულისაგან ჩემისა ყოველსა ზედა კოტრელსა“ *საქ.* *მოც.* 2,17; „მიმჭფინა მათ ზედა წყალბანი იგი მისნი“ *ო.* *ზორ.* 18,9; „მიმჭფინა ნაძარი მათი საფლავსა“ *ო.* *IV* *მფ.* 28,6.

მიფენილ-ი გიშლილი: „მიფენილ არს ნათელი სარ-წმუნოებისაჲ მაგის ყოველსა ზედა, ვითარცა მზის-თალისაჲ“ *ფლკტ.* 152,9. *იხ.* ფენა.

მიჭონება «მიღება», მიტანა: „თუმი მარცხალი მიიჭუნ“ *ფი.* *IV*,6; „მიიჭუნ და შემდგომად იესუსა“ *DE*, — „მი-ღებად კუალსა იესუსა“ *ც.* *ლ.* 28,26; „მიიჭუნდეს კიდელ შინარისა“ *სხტ.* 141,20. *იხ.* ქონება.

მიჭონოდ-ი, მიჭონოთ-ი, მიჭონოთ-ი *იხ.* მეჭონოთი.

მიქუშა აყვანა: „მიიჭუნა დედაქიმან მან ყრმაჲ იგი“ *ო.* *გამოსლ* 2,9; „მიიჭუნ ყრმაჲ ეგ“ *ო.* *IV* *მფ.* 4,38. *იხ.* ქუშა.

მიქცევა «გარდაქცევა», «გარე-მიქცევა», «დამოქცევა» «უკუნ ცემა», «მიღრეკა», «განწურთა», «მიბრუნება, მისრა, მიმბრობა, «მოქცევა»: „არა მიიქცეთთ მარჯუნ ანუ მარცხ“ *ც.* — „არა გარდაიქციეთ მისგან მარჯულ ანუ მარცხლ“ *მ.* *იხუ* *ნ.* 22,6; „მიქცევით მავი-ქციო (გარე მიქცევით გარე-მავიქციო *M*) პირი ჩემი მათგან“ *ც.* *II* *მფ.* 21,18; „მიიქცია... ჯეცხლი“ *DE*, — „უკუნ-ს ცა... იგი“ *ც.* *მთ.* 27,2; „მიიქცეთა სამ-სიან ხილვად... ლომის-ლევს“ *მ.* — „მისდრკა ხილვად მძორსა ლომისსა“ *ც.* *მხკ.* 14,8; „არა მიიქციონ ჰე-როდესა“ *მთ.* 2,12; „მიიქციე მახვლი ეგ“ *მთ.* 28,52; „ყოველივე მიიქცეთეს მიწადე“ *ო.* *ეკლ.* 3,20; „მიი-ქცა სივლტოლად“ *ი.* *ბერეშ.* 49,24; „ბრძანებასა მას რი-

სივსასა მიაქცევდეს ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,19; პრო-
მელმან მიაქცეოს, არღარა ნუ მოაქციოს? I, თერმ. 2,4; მიაქცეოთ კაპარულმან გზისაგან G, რიცხ. 22,28;
„ბერძენთა მიეჭეცა და ზგინი განამარგელნა“ ე.-გ. 50,2;
„მიაქცეო ყოველი ისრაელი მსახერებელ მუნ“ M, —გან-
წყრთა ყოველი ერთი ისრაელისა ჟღერანა მისსა G, მხჯ. 8,27; „და მიაქცევთ და აღვაშენოთ იგი მოცრებულნი“
O, —მიეჭეცეთ და აღვაშენოთ ნაოჭარნი მოცრებულნი
მისსა G, მალ. 1,4; „მიეჭეცა ერსა მას“ C, —მოთქცა
ერისა მის DE, მრ. 5,39 იხ. გარე-მიქცევა.

მიეცევა მიბრუნება, დაბრუნება: აუბო მიქცევების
მის ჩემსაგან მოიწია II ტომ. 4,6.

მიქცეულ-ი მიმართული, მიბრუნებული: „გამოვლა
რისება მიქცეულად უღმრთოთა ზედა“ I, თერმ. 20,28;
„გულნი კაცთანი მიქცეულ არიან ძისა მისისა კეროთ“
ბალ. 140,22. იხ. ქცევა; შდრ. მისაქცეული.

მიღება „დაბეჭობა“, „შეწყნარება“, „მოღება“, „თა-
ნა-წარცოდვა“, „მორთუმა“, „მოქონება“, „შემოსა“,
წალება, მიტანა; აცილება, ართმევა; „განჩემება“:
არამსათხს მიმართ მე ისრაელმან ქუეყანა ჩემი M, —
არამეთუ დაიპყრა ისრაელმან ქუეყანად ჩემი G, მხჯ. 11,18;
„სიბარულით მიიღო იან (შვიწყნარებანი C)“ DE, მრ. 4,16; „მოღება მიიღო (მოიღო ph.)“ G, ლე-
ვიტ. 24,15; „მიიღო იგი მღვდლისა“ G, —მიმართუას
იგი მღვდლსა მას O, ლევიტ. 5,12; „მიიღებად კუილსა
იესუსა“ C, —მიმართულად შეიძლება იესუსა DE, ლ. 28,26;
„მიიღო (შვიწყნარებანი C)“ შეესულად სიტყვა-
ლ“ ფხ. 29,18; „ღმერთმან ჩემმან სამართალი ჩემი მიიღო
და განმეშორა“ O, —ღმერთმან ჩემმან თანა-წარმცოლდა
სამართალი ჩემი ჩემგან I, ეხ. 40,28; „მიიღებდითეს
სუფრების-ცემად“ ლ. 8,24; „არცა მიიღო სწავლად“ O,
სოლ. 2,3; „მიიღე წიგნი ესე ჩემგან“ ფლტ. 154,20;
„მიიღელოს თქუენგან სსუფეველი ღმრთისა“ მთ. 21,48;
„ამას ლემესა მიიღოლნ სული შენი შენგან“ ლ. 12,20;
„ამი ესერა მიიღებ თქუენგან მკარსა“ G, —ამა ესერა
მე განგაჰქმთ თქუენ შედარით O, მალ. 2,3.

მიღება წალება, წართმევა; წარტაცება: „ადრე მი-
ღებისათჳს შეიღისა ხატი შექმნა“ O, —მოსწარადელ
წარტაცებულისა შეიღისა ხატი შექმნა“ ph., სიბრძ. სოლ. 14,15;
„მიიღებად სულისა ჩემისაგან იზრახეს“ ფხ. 29,14;
„გაეხად მათი... მღვდრობით მიიღებისათჳს ქრთამისა“ იუდ. (თავნი) 2; „გლოცავ თქუენ მიიღებად
აზრდელისა“ სპქ. მოც. 97,34.

მიღებული-ი წართმეული; შეწყნარებული: „მიიღე-
ბულ არს ქალი მათგან“ O, ფხ. სოლ. 4,16; „მიიღებულ
აბიან სამართალნი მისნი“ ფხ. 9,26; „უკუეთუ მიიღებდეს,
რასა აქადი, ვითარცა არა მიიღებულსა? I კორ. 4,7.
იხ. ლება; შდრ. აღრე-მიღება, თანა-მიღება, მიმღებელი,
ცნობამიღებული, წიგნის-მიმღებელი.

მიღმართ მიმართ: „გეგვითართა მათ მიღმართ არას
უბრახებენ“ ე.-გ. 25,20. იხ. მართ.

მიუვანა: „გზამ, რომელსა მიჰყავს წარსაწყმედელად“ მთ. 7,12;
„წარმოყვანეს იგი და მიიჰყავნად“ C, ე. 19,18;
„მუნჯეა მიცუყვანე შენ“ სპკოხ. წიგ. II 88,10. იხ.
ყვანა.

მიყვანება „მოყვანება“, „მორთუმა“, „მიყვანა, წყავა-
ნა; გაღვანება: „მიიყვანინეს ასულნი მათნი თავთა
თჳსთათჳს ცოლად“ G, —მოიყვანინეს ასულნი მათნი
თავისა თჳსისა ცოლად M, მხჯ. 2,6; „მიიყვანინეს
იგინი მღვდელსა“ G, —მოართუნენ იგინი მღვდლსა“ O,
ლევიტ. 21,7; „რომელმან მიიყვანინეს წარსაწყმედელად“
მთ. 7,12; „მიიყვანეს იგი“ მთ. 27,21; „მიიყვანე-
ბოღის ქუენებით... განკითვალ“ მ. სწ. 180,9; „მართლ
თჳალი მიიყვანის“ ბალ. 154,22.

მიყვანება შეყვანა, მიგვრა: „ბრახანი... მიყვანებად
მისი ბანაკად“ სპქ. მოც. 22,24. იხ. ყვანება; მიმყვა-
ნებელი.

მიყოლა

მიყოფა „შეხება“, „განრთხმა“, „განმარტება“ გაწო-
ლება, გაშვერა, მიგდება: „რომელთაცა მიჰყავს ჯელი
შენი“ G, —რომელსა შეიხსოვს ჯელი შენი M, II მქ. 15,10;
„მიყავს (განრთხმა G) ჯელი შენი“ M, ისლ. 8,18;
„ჯელი მარცხენე მისი მიყო მანასა“ M, —„ჯელი მი-
სი მარცხენე მანისა მიმართ განჰმარტა“ G, მხჯ. 5,26;
„გვრდინ მიყო მისა ჯელი“ ე. 7,14; „მიიყვანე ჯელი ჩემი
შენ ზედა“ O, იერემ. 51,25; „მიყო ზუნი“ პორლისა თჳსი-
სა O, I მფ. 14,27; „გლახავსა მიყოფავს ჯელი შენი“
O, ზორ. 7,26; „უკუეთუ მიუყო სურსი შენი, ბრძენ იყო“
O, ზორ. 6,24; „არცა მიიყვანე ყური ჩემი“ O, იგ. სოლ. 5,12. იხ. ყოფა; მისაყოფელი, ჯელისა-მიყოფა.

მიყრა განრთხმა, გაზიდვა, გაწვდა, ჩარტყმა: „ამჟე-
ლარმან მიჰყარა მახული თჳსი, რადგამცა მოკლა“ სნდ. 7,28;
„გითარ მიჰყარა, დაადგრა ჯელი მისი განმარტებუ-
ლად“ ლიმ. 182,24.

მიყრა გაწვდომა: „ამიყრასა მას მორჯუენისა ფერვისა
მისისასა წარჰქარდა მუჯლის თავითგან ფერვი“ ფლტ. 149,7. იხ. ყრა.

მიყრდნობა მიყულება: „ამი-თუ-გყრდნეს კაცა, აღესვის
ჯელსა“ O, IV მფ. 18,21; „ამიყრდნა იგი თხრილსა
მას შინა“ განხ. ი. 201,18; „კედელსა არაჲნი მიეყრდნო-
ბინა“ ე.-გ. 24,8; „მიეყრდნა ყურესა ერთსა და მწარითა
ცრმელთა ტირიდა“ შეწ. II, 28. „მიმდნობად სოფლისა
სადგანთა მცავს არს მიყრდნობასა“ ლერწმისა ლაჩჩქელისა-
სა მ. სწ. 188,18; „თუნიერ კუერთხისა“ და კედელსა მი-
ყრდნობისა ღვან იგი ე.-გ. 22,25.

მიყრდნობილ-ი მიყულებული: „ვერ შეუძლის ტკრთად
მიყრდნობილი იგი უძლურებითა“ მ. სწ. 188,20. იხ.
ყრდნობა.

მიყუარ-ი „ამეგობარი“, „მოყუარე“ „ხოლო მიყუარ-ი
აიქისაგან მის... სიბარულით იხარებენ ჳმისა მის სიძისასა“
C, —„ხოლო მეგობარს სიძისაგან... სიბარულით უხარონ
ვითა სიძისაგან“ DE, ე. 2,29; „არა მიყუარ ხარ კეთი-
ლისა“ C, —„არა ხარ მოყუარე კეთილისაგან“ DE, ე. 19,12;
„მეტერნდა მიყუარ იქმნინა“ O, იგ. სოლ. 15,25. იხ.
ყუარება.

მიყუარობა „სიყუარული“, მეგობრობა: „პაჟოხს სტუ-
მრობად მხლითა, მიყუარობით და მადლით“ O, —„სჯობს
სტუმრობა მხლითა, სიყუარულითა და მადლით“ ph.;
იგ. სოლ. 15,17; „არცა სსუათა მწუალებელთა ეტყოდა სადა-

მე მიყურობით მართ. A, ანტ. დ. 28r; რომელი მალ-
ვიდეს სიკრულესა, იგი ეძიებს მიყურობასა O.—
რომელი მთავრიდეს უსამართლოებასა, ეძიებს სიყუარულ-
სა pხ., იგ. ხოლ. 17,2. იხ. ყუარება.

მიწუება «დარტეება», «ნებართვა», «მეშუბუქება», გა-
შვება, არდაშლა: «მიწუებას მთ. 8,15; აწ მიწუ
და განერისხნე გულის-წყრომით მათ ზედა» O, გამოსლ. 32,10; «მიწუ შუთ შენებად სახლისა მის ღმრთისა» O, II
ეზრა 8,7; «უაუეთო მიწუ შუათ ესრეთ» C, —«უაუეთო
ლაუ ტიფოთ იგი ესრეთ» DE, ა. 11,48; «მი-თუ-უ შუა
გელთა მისთა, მუნქუესეე ვთხოვდეს იგი თავისუფლებასა»
O, ზირ. 80,24; «ვიდრემდის, უფალო, მიწუ ურგ მტერსა
ჩემსა ჩემ ზედა?» მ. სწ. 102,32; «უაუეთო უძლურთანი იგე-
ნიან (კოჭობნი), მიწუ შუა» ა.ე. 40,26.

მიწუებული—«უტყუარს ვინმე კაცი, მიწუებული სო-
ფელსა შინა» ბაღ. 27,12. იხ. შუება.

მიწვა მისვა, დასვა, გასამართლება: «ყოველნი სისხლად
მიწვაიან» O, —«ყოველნი სისხლთა ესაჯებიან» pხ.,
მიქ. 7,2. იხ. შვა.

მიჩეება მიკუთვნება: «დიდებასა და პატივსა ღმერთსა
მიჩეებდეს, ხოლო შეურაცხებასა და სიძაბუღსა
თავთა თჳსთა მიჩეებდეს» მ. სწ. (I) იხ. ჩეება.

მიც იხ. ძ.

მიცემა «მიგება», «განცემა», «განჩინება», «მინიჭება»,
«განტრდა», «განწირვა», «მიცურა»: «მიცე (მიცე
C) მათ საქმეთა მათთაებრ (საქმითა მათთა C)» ფხ. 27,4.
«არა მიცეცნეთ (მიცეცნეთ I) ასულნი ჩუენნი ვრსა
ფცხოვსა» O, ნეშ. 10,80; «მიცეცმ შენ სიციმისა საზე-
ბურთსა ჩემსა» იხ. რომ-კურობ. 61,1; «რომელსა მიცეა
ფრიად, უმეტესი მოჰადონ მას» ლ. 12,48; «მიცეცმა-
და კაცად-კაცადსა, ვითარცა ვის რაჲ უქმდა» ხაქ. მოც. 4,85;
«მისცნა (განსცნა G) იგინი უფალმან ჭელთა
იბისსა» O, მხვ. 4,2; «მისცნა იგინი ოკრებად» M, II
ნშტ. 80,7; «მახვლსა მიცეცნე» O, მიქ. 6,14; «სიკუ-
დილსა არაჲ მიმცე მე» ფლკტ. 154,18; «მიცე მისა-
თჳს და მოღებისა მოცალე იყოს» მ. ცხ. 40v; «მისცეთ
სამკურებელი მისი ძმასა მისსა» G, —«განეჩინოს სა-
მკურებელი მისი ასულსა მისსა» Fr, რიფ. 27,9; «მიცე-
მულ ვართ ხოლო მე და ერი ჩემი წარწყმელასა ზედა» pხ.,
—«განვიფრდენით მე და ერი ჩემი წარწყმედულად»
M, —«განვიწირენით მე და ნათესავი ჩემი საცაცხუ-
ლად» O, ესთ. 7,4; «რომელი მიცეა ცოლად მამაზასის-
და» შუშ. I, 21; «ვითარცა ცხოვარი ძლავად მიცეა
(მიცეუარა ო)» ხაქ. მოც. 8,82.

მიცემა: «არა შეწუნე გულითა შენითა შემდგომად მიცე-
მისა მის შენისა» pხ., —«არა შეწუნეს გული შენი, მიხ-
ცემდე რაჲ შენ მას» G, II შვ. 15,10. იხ. ცემა; შდრ.
კუალიდ-მიცემა, მისაცემელი, სახედ-მიცემა, სიტყვს-მიცემა.

მიცემა-მოღება: «გელთ-საქმარსა—უცონელ და მიცემა-
მოღებასა—მარტივ» მ. სწ. 228,8. იხ. მოღება.

მიცვალება გადანიცვლება, აღსრულება: «ნათესავნი
იგი, რომელ მისცვალენ და დასხნენ ქალთა» O, IV
მფ. 17,26; «მიცვალა წმიდა გრიგორი მეფობისაგან
სასუფეველსა ღმრთისასა» ფლკტ. 160,18; «ოდეს მიიც-

ვალეზოდა იგი და ეგულვა ღმრთია მიმართ განსლავა»
მ. ცხ. 24r; «ესა, უაუეთო ნანდღვე მიიცვალა» მ.
ცხ. 94v; «მიიცვალა ექსტრიობასა შინა» ა.ე. 51,22.
მიცვალეზულ-ი გარდაცვლილი: «ფრიად შეიწყალეს
მიცვალეზულთა მოწყალეზა» მ. ცხ. 408r, იხ. ცვა-
ლება; შდრ. მიუცვალეზული.

მიცთომა აცდომა: «მისცთებოდეს კურთხნი იგი
წმიდასა მას გუამისა მისგან» ფლკტ. 128,18.

მიცთომილი—«შემცდარი»: «ხოლო მე (ვარ) მიცთომი-
ლი გონებასა და გარდასრული ნებასა ღმრთისასა» მ. სწ.
232,8. იხ. ცთომა.

მიცლა მიწვენა, ღრუზე მისვლა: «რაჲმს ოდენ მიც-
ვალდეს შენ» O, —«რომლისადმე ჟამისა იქმნების გზა შე-
ნი» pხ. ნეშ. 2,6. იხ. ცლა.

მიძვითა მისულმანთა სალოცავი სახლი: «ადმენებად...
რომელი-იგი წოდებულ არს მათ მიერ მიძვითა» ლამ.
100,81.

მიძინება დაძინება: «მიძინე ჳურსა ზედა» ეპ. კპრ.-
დაფლ. 100; «მი-რაჲ-ვიდოდეს... მიძინა» ლ. 3,22.
«მრავლისა მისგან ურეულებისა მიძინა» მ. ცხ. 102v.
იხ. ძინა.

მიძლევა ძალით მიყვანა: «მოსაჯული ხარ მილე, რომე-
ლი მიძილევე მოსაგრესა საშველად» მ. სწ. 220,9. იხ.
ძლევა.

მიძლოლა წაძლოლა: «გინ მიძიძლუეს მე იღუმამლე»
ფხ. 107,11; «მიძიძლუეს, სადაცა ენებოს» მარტ.
250r; «რაჲთა ესენი მიძიძლუნ და მიძიყვანონ მთად
წმიდად» ფხ. 42,8. იხ. ძლოლა.

მიძლუანება გაგზავნა, მიტანა, გატანება, «წარცემა»;
მირთმევა: «მიძლუანა იგი ყოველსა ტომსა ისრაელ-
სასა» M, —«წარსცნა იგინი ყოველსა საზღვარსა ისრა-
ლისასა» G, მხვ. 18,29; «მიძლუანა ესავს (ძლუენი)»
დაბ. 32,13; «მიძიძლუანე შენ» ხაქ. მოც. 23,80; «უო-
თარცა ძლუენსა სითანდოსა მიძლუანენ გულსა
წრფელთა» მ. სწ. 242,3; «მიძლუანთა საშველად
ესე მისი» შუშ. VII, 27.

მიძლუანება წყყვანინება: «უჯერო მინს მიძლუანე
ბაჲ პყრობილისა» ხაქ. მოც. 25,27. იხ. ძლუანება.

მიწა ნიადაგი, მტვერი: «სადა არა იყო მიწა ფრიად»
მთ. 13,5; «დაისხეს მიწაჲ თათა ზედა მათა» G, ისუშ.
7,6; «დიდება ჩემი მიწასა დაამკდროს» C, ფხ. 7,6.
«მისცნა მიწაჲ ქუეყანად» O, ეკლ. 12,7; «მიწაჲ იყუ-
და მიწადმე მოქცე» ოქრ. 2,4, და იონ. 16,32; «არა
იყო სადამე სიღრმე მიწისა» მთ. 18,6; «მიწისა კო-
ცნი შეისხნა» ფიხ. XVIII, 20, იხ. თუთმიწისა, მიწისაგანი,
მიწოვანი.

მიწანება მიწვენა: «მიწანა მან ყოველნი იგი ძენი
მეფისანი» O, II მფ. 16,28; «მიწუწანებინა ყოველნი
ძენი მეფისანი» O, III მფ. 1,25; იხ. წანება.

მიწაშერეული—«ნაცირით მოხვეული» «ნისლშემოხვეულითა
და მიწაშერეულითა შეენიერებთა მათთა» ატმ.
104,12. იხ. შერეული (შერევა)

მიწოდება იხ. მიწულობა.

მიწვევა «მიხატება», მისვლა, მიზიდვა, მიღწევა, მიყვანა, მიზიდველ ყოფა; «ვითარ მიიწია სიტყვისა მას» B.—«ვითარ მიიყვანა სიტყვისა მას» A, სხ. 186, 1; «მიიწივ დასასრულსა მალნარისა მის კარმელისასა» O, IV მფ. 19, 28; «ვითარცა მიიწია მეფე იგი ტაძართა მათ თჳსთა» ფლკტ. 136, 18; «ფერად-ფერადნი სიტყვანი მიიწინა წმიდასა მას ზედა» მ. 119, 18; «მიიწივს ჟსკრისა ჟოჯოხეთისასა» O, მ. სოლ. 14, 12; «მიიწივს ველი ჩემი აკარონსა ზედა» O, აზოხ 1, 8; «რომელი მიიწივს უდაბნოდ» G, რიცხ. 23, 28; «მიიწივს ვიდრე ზღუამდე დიდად» O, გზეკ 47, 19; «მე მიიწივს სასუფევლად» მ. სფ. 141, 17; «რომელთა ესმით მიიწინეს ისოს თანა» M, —«როდენნი მიიწივს იყვინეს ესმისა თანა» G, მ. სფ. 141, 29.

მიწვევა მიღწევა; «ვიდრე მიწვევამ დევნე მტარვალთა მათ» ანდ. ანატ. 226, 1; «მიხარულ არნ მიწვევისათჳს» მ. სფ. 141, 24.

მიწვევით ზედმიწვევით, ნამდვილად; «მიწვევით გამოვიდეს» მ. ს. სფ. —მარხ. და იონ. 106, 12 იხ. წვევა; შდრ. ზედა-მიწვევით.

მიწვევულ-ი მიღწეული; დაუფლებული; «მიწვევულ-ი ყოველთა წიგნთა საღმრთოთა» დომ 17, 28; «არღა მიწვევულ ხარ შენ ოცისა წლისა ესმით ჯერეთის» მ. სფ. 116, 4. იხ. წვევა; შდრ. ზედა-მიწვევა.

[მიწვევულობა] იხ. მიწვევა; შდრ. ზედ-მიწვევულობა.

მიწერა; «ამას მიიწერ თქვენდა» I სოგ. 1, 4; «იხსტოლ-ი. რომელი მიიწერა თვედორეს» მ. სფ. 107, 9; «კურბალატიცა ზედა-ზედა მიიწერა» ი. გ. 25, 12. «იგივე მიწერად თქვენდა ჩემდა არა სიტყვილ არს» ფლკ. 3, 1 იხ. წერა.

მიწება «ბრძანება», «მცნება», «ხილი»; «მიიწეისა ისუჴან» G, —«უბრძანა ისო» M, მ. სფ. 8, 28; «როდენნი მიიწეისა მას მოსემან» G, —«რომელ ამცნო უფალმან მოსეს» M, მ. სფ. 11, 15; «მიიწეის მისა აბესალომ და ჰქითხვენ მას» O, II მფ. 16, 8. იხ. წება.

მიწენა «შთაწვენა», დაწვენა, დადება; «მიიწეინა იგი ბავასა» DE, —«შთაწეინა ბავასა» C, ლ. 2, 7; «მიიწეინა ყრმა იგი» დ. შოხ. 186, 9. იხ. წვენა.

მიწთომა (-ილი) იხ. მიწულთომა.

მიწისაგანი მიწიერი; «ვითარცა-იგი მიწისაგანი, კერცა მიწისაგანი» I კორ. 15, 6. იხ. მიწა.

მიწიფება მიწვენა, გათანასწოლება; «ვერ მიიწიფენ ეთ შესუნებულთა მათ» I თებ. 4, 14; «ცნებაჲსა დაფუნი ჩემი მიიწიფენ» ფ. 57, 14; «მიიწიფე იგი ყურთხევისა სიტყობისა შენისა» C, ფ. 20, 4; «რამთა მიიწიფეთ მე მამათა ჩემთა» შუშ. III, 15. იხ. წიფება; შდრ. მიწიფებელი.

მიწოდება მიწვევა, დაძახება; «მიიწოდოს მას ზერობამან» G, II მფ. 25, 8. «უბრძან მიწოდებისათჳს და მხარულ არნ მიწვენისათჳს» მ. სფ. 141, 24. იხ. წოდება.

მიწოვანი (მიწოვნისა) «ქუეყნიერი»; «ნივთისაგან მ.

წოვნისა ადვილად შესამუსრველი ქურჭერი და გამოქანდაკებულსა იქმს» O, —«ნივთიანი ქუეყნიერი სისა შეშუსრვისა მიმართ ქურჭელისა და გამოქანდაკებულისა შექმნილ» p. 1, სიბრძ. სოლ. 15, 18; «განვბანეთ იგი მატლისა მისგან მიწოვნისა და თნარაჴისაგან» შუშ. XIX, 5. იხ. მიწა.

მიწოლა დაწოლა; «მიწვა იგი ხეარისა ქუეშე ნერგი-სასა» თედ. 55, 2; «მიწვე შენ ცხედასა და მიწე-იდგ სნეულებად» O, II მფ. 13, 6.

მიწოლა «ინა-დგმა»; «მიწოლეთ განისუენა ვითარცა ლომიან» G, —«ინა-დგა და განისუენა» Fr, რიცხ. 24, 9.

მიწოლილი-ი რომელი წევს; მარკ. 247, იხ. წოლა.

მიწონა აწონა, მითვლა; «მიიწონეს მას ოცდაათი ვეცხლი» მთ. 26, 15; «მეწონეს მას ვეცხლი შადი სიკლად» I, იერემ. 23, 9; «არა მიიწონდეს ვეცხლსა მას, რომელსა მისცემდეს მოქმედთა მათ» O, IV მფ. 22, 7. იხ. წონა.

მიწრავა იხ. მისწრავა.

მიწულა გაშლა, განზიდვა; «არა მისწულდენ მწუერვალნი მათნი შორის ღრუბელთა» I, გზეკ 21, 14; «მიწულდა რქანი მისნი ზღუამდე» ფ. 79, 12. იხ. წულა.

მიწულთა, მიწლთა, მიწ(უ)თთა მიწვენა, მიზიდვა, მიღრეკა; «გულსმოღინედ გვიბედ, რომელსა ვერ მიწულეთ» ბალ. 68, 25; «მი-ვითარ რა-გ-სწულდეს აღდგომასა მას მსულდართასა» ფლკ. 3, 11; «მწულდეს სიმართლისასა ვერ მიწულდა» მარკ. 9, 21; «მიწულდეს კილითი-კილიდმდე ვრცელად» O, სიბრძ. სოლ. 3, 1; «წინასა მას მივსწულდეს» ფლკ. 5, 12. იხ. წულთა/წლთა/წ(უ)თთა.

მიწ(უ)ლთა «მეცნიერობა»; «მიწლთა მიწლთა მისა მალისასა» G, —«მეცნიერ იყო მეცნიერობისა მალისასა» Fr, რიცხ. 24, 18.

მიწ(უ)ლთა-ი, მიწთა-ი «მეცნიერი», «გონიერი»; «ანუ ივონებ გელსა შენა შენსა ყოლადვე, ვითარმედ მორასმე-წლთა მისი ხარ და გიძლევი» მ. სფ. 227, 10; «მიწლთ მილ ვიდრე სიღანდმდე ქადაგებითა მოციქულთადათა» იმ. რომ. კურთხ. მოხ. 176, 4; «მიწლთ მილ მიწლთა მალისასა» G, —«მეცნიერ იყო მეცნიერობისა მალისასა» Fr, რიცხ. 24, 18; «კაცნი ბრძენნი და მიწთა მილნი და გულისმიერნი» G, —«გონიერნი და მეცნიერნი» p. 1, II მფ. 1, 18; «ბრძენი და მიწთა მილი (მეცნიერი M) ნათესავი ესე» მ. II მფ. 4, 6. იხ. წ(უ)ლთა; შდრ. მიწლთმელი.

მიწულე «ქადაგება», მოხმობა, მოწოდება, ხარება; «მიიწვეს მარგა» O, —«ქადაგეს მარგად» p. 1, მიქ. 2, 6. იხ. წულე.

მიწულთა იხ. მიწულთა.

მიწურვა; «სლავსა მას შენა ჩუენსა მიიწურა მამადასლად» მ. ცხ. 423v. იხ. წურვა.

მიწევა; «რომელთა სწყალებითა მიიწეოთ, მოგწყოს თქვენს» მთ. 7, 2; «ვითარცა მიიწეოთ მითაცა მოგწყოს» მ. სფ. 121, 18; «მიიწეეს იტქლა იგი» Sin —11, 150v. იხ. წევა.

* წყარო ფანჭროთის მიწერილი (რედ.).

მიჭირვება, მიჭირება შეწუხება, გაჭირვება: არადა... არადა მისი ჭირვებდნენ ი. ვ. 85, 28.

მიხალა წოდება, მოწოდება, წვევა: ამიხალეს იესუსა და მოწოდებდა მისთა ქორწილსა მას ი. 2, 2; ამიხალეს სამსონი სახლით, კრულთ-სამცველსადაც G, — ამოუწოდეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა M, მსჯ. 1, 25; ამიხალა ბალაამს G, — მოუწოდა ბალაამს M, იხუ 5, 24, 2; ამიხალა მის სერად M, ცხ. 111v; ამიხალა მე სახელ თუსა ლომ, 112, 4, იხ. ხალა.

მიხება «მიახლება», შეხება: არღნაა წყალთა... მის არა მიეხოს (მიეხალოს G) ფს. 21, 6; ასადა-იგი მპარავი არა მიეხებოს, არცა მდილმან ვანწყუნის ლ 12, 88; არადა ეგებოს კაცისა ჰერიადას მიეხებად წარმართთა, ვინა თუ შეხებად უცხოთესლთა მათ G. — არა ჯერ-არს კაცისა ჰერიადას მიეხალებად წარმართთა, ანუ შეხებად უცხოთესლთა G, ხაქ. მოც. 10, 28, იხ. ხება.

მიხედვა «მიმოღახილება», შეხედვა, «მოხილება», «მიმოხილება»: ამიხედვა გარემო მისა G, — ამი მოღახილა გარემო მისა DE, მრ. 2, 84; ამიხედვით მფრ-ნეგლთა ცისათა მთ, 8, 26; ამიხედვით მას პეტრე იოვანწურთ ხაქ. მოც. 2, 4; არა მიეხებდო ასულთა თქუენთა O, — არა მოვიხილო მე ასულთა თქუენთა ზედა G, ოცხ 4, 14; კტარივთა მათ მიეხედოთ O, — კტარივთა ზედა მიეხედოთ G, ზაქ. 10, 2; ასამართლასა ჭურვივთასა არა მიეხედოთ X, ვს. 1, 24; ნუ მიეხედოვ შენ დღესა კრების მათისასა მოწყულებასა მათსა O, ანდ. 1, 12; ასაქმესა საღმრთოსა ყოლადვე არა მიეხედოდეს M, სწ. 15, 4; ამიხედვა მათ G, — ამი მოიხილა მათა DE, მრ. 2, 5.

მიხედვა ზედამხედველობა: შეაბილწნენ მიხედვან იჟმნი O, ეწეკ. 7, 22, იხ. ხედვა; შდრ. ზედა-მიხედვა.

მიხედვა მოკლევა: ამიხედვანა შარაქანნი იგი თავისაგან მისისა ფტკ. 129, 18, იხ. ხეთვა.

მიხილება «მოხილება», «მოხედვა»: ამიხილო ბენიამინ. მან უკუანად თუსა G, — ამოიხილა ბენიამინ ზურგით კერძო მისა M, მსჯ. 20, 40; ანუ მიიხილოვ მსხურბლოისა მიმართ მათისა G, — ანუ მოხედოვ შესაწირავთა მათთა Xb., რიცხ. 18, 15; ამიხილოვ აღმოსავლად O, ბარ. 4, 26, იხ. ხილევა; შდრ. ზედა-მიხილება.

მიხილობა მიმართვა, მიშურება, მივიარინა: გამთჰკრთა ხეთი და მიახლდნა ავახასა მას ზედა M, ცხ. 877r; ამიხილნა მას ზედა ურცხუნოდ საკითხ. წიგნ. II 67, 5, იხ. ხილობა.

მიხიონება «მიტოვება»: ყოველნი მიხიონენ ბდეს (მიტოვონენ ბდეს O) ანკაპრებაა I, იერემ. 8, 10, იხ. რეონება.

მიხილობა შეხედლობა: როდეს მიხედის ცვაბ... გმობნ და იტყუნ M, ცხ. 286v; «ეითარცა მიხედებინ» ი. ვ. 88, 1, იხ. ხედლობა.

მიხუევა «ვნება», მიტაცება, «პარება», «მოხუევა»: არა მიხუეკო მოყუასა და არა მისტაცო G, — არა ავნო მოყუასა შენსა და არცა მოსტაცო Xb. ლევიტ. 19, 18; ამიხუეკეს შენაწუგებისაგან G, — მიტარეს შენაწუგებისა M, იხუ 5, 7, 1; ამიგუეკიეს უღარესისა, გლა-ხაქი უფაშობა M, ცხ. 30r; მოინაგები მათი მიხუეკებას და თვინი ამაღისგან შუტსა იგებენ M, სწ. 124, 21; ამიხუეკეს და არა მოაკლეს მიტევად ვანში Xb., —

ამოხუეკდეს და არა მოაკლეს დართვად აღნადგინებო O, იერემ. 9, 5.

მიხუევა გაბნით შეძენა: სიმღირსე იგი მისი ყოველი იყო მიხუეკითა M, ცხ. 228r, იხ. ხუევა.

მიხუევა «მოყვანება», «მოხუევა», წაღება: ამიხუენეს დიწუვად ცეცხლითა ანდ. ანდ. 228, 20; ამიგუენეს ამა-ნი თქუენნი G, — მოვიყვანენ ამათი თქუენნი Xb., რიცხ. 18, 6; კეთილნი ჩუენნი... მიგუენესით M, სწ. 95, 8; ამიგუეს ამ შენგან გულის-სათქუელთა თუილთა შენთასა G, — მოვიგუენ შენგან გულის-სათქუელნი თუილთა შენთანი O, ეწეკ. 24, 18, იხ. ხუევა.

მიხუევა «გამოძიება», მოთხოვნა, ზღვევა: მიხუდით მი-გუადოს უფალმან ღმერთმან შენგან M, — გამოძიებთ გამომძიოს უფალმან ღმერთმან შენგან შენგან G, II შქ. 22, 21; კესრწით შეწყნაროს იგი უფალმან... და არა-რამ მიტყალოს მისსა O, გამოსლ. 22, 11; ასიტყუად მი-გუადოდებოს მისთს M, ცხ. 172v; ასიტყუად მიგუეკად-და ჩუენს გოგებისათს M, სწ. 28, 22; ამათ ლათაჟს სასჯე-ლად შენ მიგუეკადებოს ლომ. 59, 18.

მიხუევა მოთხოვნა: მიხუდით მიგუადოს უფალმან ღმერთ-მან შენგან M, II შქ. 22, 21, იხ. გლა; შდრ. მიხედვა.

მიხუევა «მოტევა», მიხილობა, მისვლა, მიწვევა: აიგინი მიხუედეს ფილიბეს G, — კესნი მოხუედეს ფილი-ბეს DE, ი. 12, 21; მიხუედეს მათ მრ. 2, 22; ყვევად ამათ არავის მიხუედეს O, იგ. ხოლ. 26, 5; მიხუე-დეს ძენი ისრაელისანი ძეთა ბენიამინისთა G, მსჯ. 20, 24; მიხუედეს და წარიტაცეს იგი Xb. მოც. 2, 12, იხ. ქლო-მა; შდრ. ზედა-მიხუევა, მოტევა.

მიხუევა «მიწვევა»: არღარა მივიდა... მიხუევა დ M, ცხ. 55, 8.

მიხუევა (ა)ნ-ი, მიხუევა-ი, მიხუევა-ი (მიხუევისა, მი-რაცისა), მიხუევა: აღესრულა ტაძარი იგი წმიდაა მი-რაცისა და მეოთხესა შესამისა აღატ თუსა I, I ეწრა 7, 5; მიხუევისა მას თუესა მოწვევითგან ზადნული არს X. იერ. აღდგ. 159, 12; ამოგდის... თათუესა მი-რაცისა და, ვინა თუ ვარდობისაა ფი. I, 19; წმიდაა თეოდოსია აღესრულა მეათორმეტესა ფებერვალისა თათუესა, რომელ არს მიხუევისა ფტკ. 160, 16; არომელსა დღე-სა სამ იყო აღარ თათუესა... მიხუევისა თათუესა აღე-სრულა ტაძარი იგი ღმრთისა O, II ეწრა 6, 15; აღა იყო ეამსა ზამთრისასა, თათუესა მეჭეკანისასა იწტ. 115, 27. (იგივე მიხუევისა, თლონდ სომხურიდან გადმოღებული — ი. ა.).

მიხუევა «ნაკურთხე ზეთი»: ნათელ-სცემდა მამათა და დედათა და სცემდა მიხუევისა ლომ. 119, 10.

მკა «მოძკა»: ამკით სამკალი მისი M, — ამკით საკალი Xb., ლევიტ. 22, 10; არცა მკიან მთ. 2, 28; ამკიდეთ თუ სამკალსა ყანასა შინა შენსა G, II შქ. 24, 19; არომელი ჰხედავნ ღრუბელთა, არა მკინ O, ეკლ. 11, 4.

მკა: ეყიმა მკისასა მთ. 18, 20; ამკად მოიწიოს ი. 4, 35; აღლეთა შინა იფქლია მკისათა G, — აღლეთა მკი-სა იფქლისთა M, მსჯ. 15, 1; წმარტა მკად I, იერემ. 8, 20, იხ. სამკალი.

მკადრე შემდეგ: „ვერ მკადრე ვარ აწ პირველ ღმრთისა ტანჯვად შენდა“ **მ. ცხ. 98v, იხ. კადრება.**

მკალ-ი (მკლისა) კალია: „საზრდელად მისა იყო მკალე“ **მ- 2,4; „შეპამოს იგი მკალმან“ M, II შჯ. 28,28; „მოიწოდეს ვითარცა მკალი სიმრავლითა“ G, მსჯ. 4,5; „მოჭლა მკალი და ბუზი“ ფხ. 104,34; „ხეშტი იგი ქიისაჲ შექაპა მკალმან“ O, იოვ. 1,4; „ადიევა იგი ღმერთმან ენებისა მისგან მკლისა“ 223v, იხ. ბოცოშკალი.**

მკაფელ-ი მჭრელი: „ცულოსანი მოუღღნ მას ვითარცა მკაფელნი ხისანი“ **I, იერემ. 48,22; „ადირეცნეს... ვითარცა ძელი მადნარისაჲ მკაფელთაგან“ ვრდ. 87,5. იხ. კაფა; ტყის-მკაფელი, „შეშის-მკაფელი.**

მკბენარ-ი ვინც იკბინებდა: „აერუნა ეშმაკი მსგავსად ცხენისა ბოროტისა... და მკბენარისა“ **Sin. —11,119r. იხ. კბენა.**

მკბენელ-ი მჭამელი: „მეყველად აღდგენ მკბენელნი მისნი“ **O, აშბ. 2,7. იხ. კბენა.**

მკლნარად „შენაყინავდა“: „აღა მკლნარად განყენებულად შორს ჯეგა ფრიად“ **M, —„ადაღა (წყალი) შენაყინავად ერთად განდგომილად შორს ფრიად“ G, იხუ 6. 2,16.**

მკელ-ი ძაფი, ნართი: „განჭრა ივანი კელთაგან თუსთა, ვითარცა მკელი“ **G, — „გახხეთქა იგი მკლავთაგან მისთა, ვითარცა მკელი“ M, მსჯ. 18,12.**

მკელობელ-ი, მკელობარ-ი (მკელობრისა) კოჭლი: „მკელობელნი გლწნან“ **მთ. 11,5; „იყო მკელობელი ღვთის-მკელობელი თუსით“ ხაქ. მოც. 2,9; „იყო მკელობელი ორითაჲ ფერითა“ O, II შფ. 9,13; „ჰყენდა მათ თანა მკელობელნი“ DE, მთ. 15,30; „მკელობელი ვიქმნენით“ მართ. A, კ. იერ. ხინან. 85. იხ. კელობა.**

მკელობრება კოჭლობა: **მართ. A, ანტ. დ. 80*, იხ. მკელობარი.**

მკერავ-ი, მკერვალ-ი: „მე კაცი ვარ სიტყვსა მკერვალის“ **ბალ. 12,2; „მოივსენა კაცი იგი სიტყვითა მკერავის“ ბალ. 14,3. იხ. კერვა; შდრ. სიტყვ-მკერავი.**

მკერდი-ი (მკრდისა) გულის ფიკარი: „მოყრდნა მკერდისა იესოჲს“ **C, იხ. 18,25; „სკა მეფესა ისრაელისასა შორის ნესტუფერდა და შორის მკერდისა“ IX 57ტ. 18, 23; „იციმდა მკერდისა და იტყოდა“ დ. 18,18; „ესე არს ცჳლი მკრდისაჲ“ M, ლევტ. 7,80; „შენებულთა მკერდისა მისასთა ვინმე შევიდეს“ O, იოზ. 41,4; „ვეშაპი იგი დიდ იყო მკრდითა“ თეფორე 552; „ჰუარა პატრიასანი... დავიბეჭდოთ პირთა ჩუენთა და მკერდისა“ მ. ხფ. 210,21; „ადან-ივიწყოსა სწაღმა... მკრდისა სამეფელი, ზოსტერი თვის“ **I, იერემ. 2,22.****

მკითხველ-ი გამომკითხველი; შემკითხველი; წამკითხველი: „მჭელისაჲ მკითხველ იქმნეა ქრისტიანთაჲს“ **ბალ. 10,33; „მოიხუნენ სიცრევენი მათნი მსგავსად სიცრევისა მის მკითხველსა“ I, გუგ. 14,30; „რო-მელ-ი შემდგომად სიტყუანი მოვლენა, საენებელ იქმნის მკითხველთა და მსმენელთა“ აბ. რამ-კურთხ. ახაქ. და აკ. 56,9; „რომელნი მკითხველნი იყვნენ ანუ მწერალნი“ **მ-გ. 40,16. იხ. კითხვა; შდრ. წიგნის-მკითხველი.****

მკლაფ-ი: „ყო... მკლაფითა თუსითა“ **დ. 1,51; „შემკლარ-ი მკლაფნი ამპარტაჲსანი“ ფხ. 9,26; „მკლაფითა**

თუსითა შეიკრიბნეს კრავნი“ **I, ვხ. 40,11; „აღიღო მკლაფ-თა კერბი იგი“ ფლტ. 156,11; „მკლაფთა მიიჭუა იგი“ მრ. 9,26. იხ. სამკლაფე.**

მკლველ-ი (მომკლველი), ვინც კლავს/წყვეტს, მტარვალ: „ნაშობნი ხართ მკლველთა წინაწარმეტყველთანი“ **DE, მთ. 22,21, „არა შეაყნოს მკლველი ჯელსა მისსა“ G, — „ანუ მისცემდ ჯელთა მისთა მომკლველსა მას“ მხ., იხუ 6. 20,5; „ადგეს დასულებულად მკლველი იგი“ ფლტ. 156,34; „თავისუფლებად მკლველი არს სულისაჲ“ **მ. ცხ. 293v. იხ. კლვა; შდრ. კაცის-მკლველი, მათ-მკლველი.****

მკოზა მორთვა: „მკევებოდე სამეფულთა“ **O, გუგ. 22,40. იხ. აღმოკა, მომკაული, შემკობა, შემკობილება.**

მკოდელ-ი იხ. შემოს-მკოდელი.*

მკოდოვ-ი (მკოდვისა) ღარიბი, ლატაკი: „უჲჲჲჲ ავა-სხო ვეცლი მძასა შენსა მკოდოვსა“ **O, გამოსლ. 22,25; „ერთ ყვის გონებაჲ... მლიღრისაჲ და მკოდვისაჲ“ O, I ვზრა 3,12; „მლიღარმან არა შესძინოს და მკოდოვ-მან არა დააკლოს კერძოჲსა მისგან სატირისა“ O, გამოსლ. 20,15. იხ. სიმკოდვე/სიმკოდოვნი, უმკოდვესი.**

მკრებალ-ი ვინც კრებს: „იხილა ქურივი, ჩხირთა მკრებალი“ **მართ. D, პეტრე და ელია 210. იხ. კრება.**

მკრებელ-ი იხ. კრება; შდრ. თესლის-მკრებელი, წყლის-მკრებელი, ჰომის-მკრებელი.

მკრებ(ვ)ელ-ი მპარავი, მძარცველი: „სამდღოთჲ ჭურ-ქელი ეკლესიაჲთ გამომპარა... გამოგდო, ეკლესიათა მკრებ-ველი“ **მ. ცხ. 177r; „მჭულნი ეკლესიათა მკრებელ-თა თუს სიკუდილისა განაწესებენ“ მ. ცხ. 178r. იხ. კრება.**

მკრთომაღლე მცემელი: „მისცის ნესტუთა გულისათა მკრთომაღლეთა“ **გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 225,6. იხ. კრთომა.**

მკისნვარე „ფრიად ფიცხელი“, განრისხებული: „ლმო-ბილნი და მკისნვარენი სწავლისა მისთჲს“ **ხაქ. მოც. 4,2; „აერო მკისნვარე“ B, — „პაერი ფრიად ფიცხე-ლი“ A, ხხსტ. 185,8. იხ. კისნვა.**

მკისნვარება ღრისება, ღრიალი; აშლილობა, უთანხ-ბოება, წყრომა: „ვერ დაუთმონ ნათესავთა მკისნვა-რებასა მისსა“ **O, — „არა ვონ წარმათთა რისხვაჲ მისი“ მხ., იერემ. 10,10; „განარისბა მკისნვარებათა გულის-წყრომითა მისისაჲთა მეფე“ O, ვოლ. იერემ. 2,6; „იყო უკვე მკისნვარებაჲ მათ შორის“ **ხაქ. მოც. 16,23; „იქმნა ჩუენ შორის მკისნვარებაჲ“ ლიბ. 10,225. იხ. მკისნვარი.****

მკურ-ი (მკურისა): „განჭურითან ძირი მათი და შეასვან შორის ძირთა მისთა სოლი მკურისაჲ და კეთილი ნაყო-ფი გამოიღიან“ **ბ. კვხ.-მჭუხ. ლდ. 72,21.**

მკურის-კვე-ი „გრიტიანი“: „აღიღო მკურის-კვე-ი ქალწულისათჲს, ასულისა გუგტისა“ **I, იერემ. 46,11; „დას-ღევით მკურის-კვე-ი წყლულებასა მას მისსა“ O, — „დას-ღევით რიტანი“ მხ., იერემ. 51,8; „აქლუენი მათნი საგლე-იყვნეს საკუმეველითა და შთახისთა და მკურის-კვე-თა“ O, ლაბ. 27,26. იხ. კვე.**

მკულარი-ი (მკულრისა) „მომკულარი“, გვამი, მშო-რი, ლეში: „მჭლელდეს მათგანთა მკულდართა“ **G, — „ადაფლავიდეს ყოველთა მომკულდართა“ მხ.,**

* წყარო განქრიათა მიწერილი (რედ.).

შეკრებს C, მრ. 6, 23; წარმოვიდეს... ექუსას ათასი მა-
მაჯიცი შეკრცხელი O, გამოსლ 12, 27; წარმოვიდეს ყო-
ველი ური მისი შეკრცხელი და შევდარი და ეტლები O,
ივლ. 2, 12; ამისდევლა მას შეკრცხელი მთ. 14, 18; აბუ-
ნესა ზედა ჭლომისა წილ უგამერნი შეკრცხელ წარვიდეთ
მ. სწ. 147, 5.

მკრცხე, მკრცხე-ი, მკრცხილ-ი, მკრცხელ-ი კისკისი:
ყოფი იგი შეკრცხე (შეკრცხელ) წინაშე ღმრთისა
საქ. მოც. 7, 20; იხილეს ყრმა იგი შეკრცხე O,
იხილეს შეკრცხელ ყრმა იგი მებრ. 11, 23; იხილეს
იგი შეკრცხელ O, გამოსლ. 2, 2; ყოველთა სავსეთა
შენთა იყავ შეკრცხელ O, ზირ. 24, 27.

მლაღველ-ი მებრძოლი, შემბმელი: აზგონებდეს, ვი-
თარმელ ბრიან ვინმე მის თანა კაცნი მლაღველნი მრთ.
A, ანტ. დ. 251. იხ. ლაღვა.

მლაღმელ-ი ღამცინავი, მასხარა; მისანი: სრულ ვი-
ყავ მე მლაღმელთა თანა O, იობ 21, 5; ანუ ისმენთ...
მლაღმელთა თქვენთა და მზნელთა თქვენთა და
მეწამულთა თქვენთა I, იერემ. 27, 9. იხ. ლაღმა.

მლევა-ი მსგავსი: ასევეთა სსა უმან ღამნი სიტუენი,
რამთა მლევა-ი მით ჰფარვიდეს ბორთსა მას ზალ.
136, 17. იხ. ეგვლევა-ი, ესე მლევა-ი.

მლევა-ი მწუხარე, იხ. მლევა-ი.

მლევა-ი მწუხარება: წარმგზავნეს ბერი მრავლითა
მლევა-ი მითა მ. ცხ. 210r. იხ. მლევა-ი.

მლეველ-ი კალოზე მომუშავე: არა დაუკრა პირი ჭაბ-
სა მლეველსა I, კორ. 9, 10. იხ. ლეწვა.

მლიქნე მამებელი, მახვეწარი: აგონებისა შენისებრ
სახელი გეწოდა შენ აგრიგოლოზ—ველური მლიქნე A,
სხბტ. 127, 18. იხ. ლიქნა.

მლოცავ-ი მლოცველი: ამივიდეს თვსმე მონაზონნი, რთ-
მელთა მლოცავ ეწოდების მ. ცხ. 203v. იხ. ლოცვა.

მლოცველ-ი აღმთქმელი, მვედრებელი: „მოანიჭის თხო-
ვა მლოცველთა მისთა“ O, I მჯ. 2, 9; აგანწმოდნეს
მლოცველნი მისნი და ჟდრთას თოვლისა განსაეტაქნეს
O, გოდ. იერემ. 4, 7. იხ. ლოცვა.

მლოღვარე გაქცეული: ამლოღვარე მისწრაფინ
იგი სენაქად თვსად მ. ცხ. 289v. იხ. ლტოლვა.

მლოხინებელ-ი შემნდობელი, მპატივბელი, გამწმენდე-
ლი ცოდვათაგან: ამლოხინებელ იყვნენ უმჯერლოებათა
მათთა იერემ. 21, 24; აწნადლით სახელსა მისსა წმადისა
სასოდ და შემწედ. მლოხინებელად და მაცხოვრად ჩვენ-
და მ. სწ. 161, 14; „მოთავლინა მთხი მლოხინებელად
ცოდვათა ჩვენთა“ I. 4, 10. იხ. ლხინება.

მმადლობელი-ი მადლის გადამხდელი: აბოების მრავალ-
გზის სული მორწმუნე და მმადლობელი მ. ცხ. 58v.
იხ. მადლობა.

მმარბა მამაცობა, მენე-ყოფა: აგანწმოდნენ და მმარ-
ბობ G.—აგანწმოდნენ და მენე იყავ p.b., იხუ 5.
1, 6. იხ. მარბი.

მმარხველ-ი მარხვის შემნახველი, შემნახველი, ღა-
მცველი: არამთა არა უნდელ კაცთა მმარხველ მთ.
6, 18; არა მსა იგი წმიდა და მმარხველ მ. ცხ. 27r;

„მმარხველ იქნენ ენისა და შევლისა“ მ. ცხ. 12r. იხ.
მარხვა; შევლისა-მმარხველი.

მმთავრობ-ი მთავარი, ღეუნდი: „იყო ასორ პირველ
მმთავრობი ყოველთა ამათ მეფობათა“ G.—არამეთუ
ასური მმთავრობდა პირველად ყოველთა მეფეთა ამათ
M, იხუ 5. 11, 10; „მმთავრობთა (გუნდთა) მისთა-
თა მიმართეს“ G, მხ. 7, 44. იხ. მთავარი.

მმოსვლ-ი იხ. მოსა; მკუდრის-მმოსვლი.

მნა ფულის ერთეული: „მისცა მით ათი მნა“ ლ. 19,
18; „მოხუთმეტი სიკლა მნა იგი იყვენ თქვენთა“ O, ენეა.
45, 12.

მნათე: აღეწანოხი თვსმე აწუენ ანუ მნათ... მ. ცხ. 24, 12.

მნათობ-ი მინათობელი: „დაბურონ საბაზმე მნათობი“
G, რაცხ. 4, 8; „მნათობთა ცისათა საწონელთა სოფლი-
სათა-ღმრთად ჰგონებდეს“ O, სიბრძ. სოფ. 18, 2. იხ. ნა-
თება.

მნაკეტ-ი: ამსგავსად ნავისა გარეშეთა მოგანისა მნაკეტთა
ლეღათა დაეცემინ Ath.—12, 283v.

მნატრე მონატრული: „არავინ ტყვის სხუად თუნიერ მა-
ქებლნი და მნატრენი ჩვენნი“ მ. ცხ. 49v; „მნატრე-
ნი ჩვენნი მაცოტებენ“ მ. ცხ. 275r. იხ. ნატრა.

მნატრელ-ი მონატრული: „მაქებლთაგან და მნატრე-
ლთა უფროსდა ივენებს და იზღვევის“ მ. ცხ. 60r. იხ.
ნატრა.

მნე ათასის თავი, კარის გამრიგე, მეურნე; მეთაური,
თავი; მსახური: „ამსახურებლით ვითარცა კეთილნი მნე-
ნი“ I პეტრე 4, 10; „აკაცი ვინმე იყო მდიდარი, რომელსა
ესუა მნე“ ლ. 16, 1; „მნე... რომელი დაადგინოს უფალ-
მან მონათა თვსთა ზედა მიცემად ეამსა იფქლოს-საწყაულ“
ლ. 12, 42; „ეზოას-მოძღვრათა და მნეთა ქვეშე არნ ვი-
დრე აღვილად მოდგომადმდე მამისა თვისისა“ მალატ. 4, 2;
„ავიკითხავს თქვენ ერისტოს, მნე ქალაქისა“ მარკ. 16, 22;
„შეიპყრეს ღელაქი იგი მნეთა მათ გელესისათა“ მ. ცხ.
162r. იხ. მნობა, სმნო, ღვინს-მნე.

[მნებელ-ი] იხ. ნება; თანა-მნებელი.

მნთებარე ანთებული: „სანთელი მნთებარე“ მ. ცხ.
286v. იხ. ნთება.

მნობა ღეზოას-მოძღვარ (ყოფა), მეურნე, გამგე-
ბად ყოფნა: „არაბრა ჯელ-გეწიფების შენ ამიერითაგან
მნობად“ DE,—არაბრა ყოფად ხარ ჩემდა ეზოას-მო-
ძღვარ C, ლ 16, 3

მნობა (სამნო), მეურნეობა: „არაჟამს გარდავლგე მნო-
ბისაგან (სამნოსა ამათ C)“ ლ. 16, 4. იხ. მნე, ღვინს-
მნობა.

მნუსხველ-ი გადამწერი: „ლოცვა ყავთ... იორდანესთვსა
მნუსხველისა“ H—2251, 104r. იხ. ნუსხვა.

მო (←მოგუალ) მოსვლა: „მო და მივიდეთ“ C,—აგან-
ვდეთ DE, ლ. 2, 16; „ხოლო აწ მო და მივიდეთ მისა“
C,—არამედ მოგუალე და მივიდეთ მისა“ DE, 11, 15;
„მო და მოვალთ იგე“ აბ. რომ-გურთ. მარკ. 158, 19.

მო-მდე: აღმოგან მოდღმდე“ O, გამოსლ. 16, 10; „მო-
დღმდეგად ღღმდე“ O, II გზრა 9, 8.

მოადგილე - დადგილი: „მიპირდა ამბობისა მისგან მოადგილსა მას“ C, — „მიეფარა, რამეთუ ერთი იყო ადგილი მას“ DE, მ. 5, 13. იხ. ადგილი.

მოაგზავნება აგზავნობა, ქურდობა, ძარცვა: „და თუ შეგაძინებინს ანუ მოიგზავნავს“ O, I ეზრა 4, 28; „შენცა მოიგზავნავ მათ შიგნით სულთა შენისა სარგებელი“ მ. სწ. 257, 22. იხ. აგზავნება.

მოათევებდა მოთევბა ათეულისა, მეთედის აღება: „მოათევსით პიტნასი“ C, — „მოიღებთ ათეულს“ DE, მთ. 28, 28. იხ. ათი.

მოათეულდება მეთედის აღება: „რომელმან მოათეულნეს ლევიტლნი იგი“ O, ნეემ. 10, 28. იხ. ათეულდება.

მოაღვა მოწიფება: „ხოთვი მოაღა და ნაღვარენი არწიანნი დაუშტყინა დამკვდრებად“ G, — „ხოთვი მოწიფა და გვენი არწიანნი დაამტყინა დამკვდრებად“ ph., რიცხ. 21, 14.

მოაგზავრება დაკლები: „არავინ ებრწინეთ, არავის მოგვანგავს არეთ“ II კორ. 7, 2; „მის შიგნით მოაგზავნავან ვაჭრებ თქვენ“ II კორ. 12, 17. „არა ვიდრასლავად და მოაგზავრებად საკმესა მძისა თვისისა“ I თეს. 4, 6. იხ. აგზავრება.

მოარება მოთხვა, მიმოვლა.

მოარულ - მიმომაგალი; მოთხვა: „მოარულთა საშულ ცეცხლისა“ ph., — „მოთხვევს შორის საშულ-მისა მგას“ O, დან. 3, 22.

მოაქამდე, მოაქამომდე „ამომოდე“, „ვიდრე დღისამდე“, „მოაქამდეამდე“: „ამოაქამდე“ C, — „ამოაქამდე“ DE, მ. 2, 10; „იწყო გალილეაჲთ და მოაქამდე“ C, — „იწყიეს გალილეაჲთ ვიდრე ამოაქამდე“ DE, მ. 28, 5; „ვითარცა ჰყავთ მოაქამომდე“ M, — „ვითარცა სახელ ჰყავთ ვიდრე დღისამდე ამის“ G, ისუ ნ. 22, 8; „ამოაქამდე“ O, — „ამოაქამდეამდე“ I, იერემ. 3, 25.

მოაქუნ, მოაქუნდა იხ. მოქონება.

მოახლება მოახლოება, მოწევნა, „ახლოს ყოფნა“, „მოხება“: „მოამაახლენით ჩემდა, რაჲთა ვაქურთხნე იგინი“ აბ. რომ. კურთხ. იხაკ და იაკ; „მოვიხლან ნავს“ C, — „ახლოს იყო ნავსა მას“ DE, მ. 6, 19; „მოიხალენით ღმერთსა და მოგვახლოს თქვენ“ აბ. 4, 8; „ნუ მომიგახლები მე, რამეთუ წმიდა ვარ“ I, ებ. 25, 5; „ვითარცა მოვიხლან (მოვიწიან A) ჟამი იგიაღმეტმისა“ ხაქ მოც. 7, 17; „არდა მოგვახლოს შენ ამიერიჲთგან მზაკუბარი იგი“ ხაკიბი წიგ. II 101, 22.

მოახლება „მოხება“: „მოახლესა (მოხებასა C) ჩემ ზედა უკეთურთასა შექმად (შექმად C) გორცთა ჩემთა“ ფს. 26, 2.

მოახლებულ - მოწევნული: „მოახლებულ არს სა-სუფელი ღმრთისა“ მრ. 1, 15; „მოახლებულ არს... წყალთა ღმრთისა“ მ. ცხ. 152; იხ. იხლო.

მოაზნა „დაბანა“: „მოაზნენ ემზახსა მას ხილიამს“ C, — „დაბანენ საბანელსა მას ხილიამისა“ DE, მ. 2, 7; „მოგ-ბანს სისხლი“ ეფ. პირსა შენსა“ შუშ. VII, 15. იხ. ბანა.

მოაბა - მიბაძვლი, მსგავსა, მიმსგავსებელი: „მო-შურენ: მოაბაძვ იქმენი, ძმანი, ეკლესიითა მით

ღმრთისა“ I ფლპ. 2, 14; „მოაბაძვ ჩუენდა იქმენით და უფლისა“ I თეს. 1, 6; „უკეთუთ თქუენ კეთილისა მოაბაძვ იქმენით“ I პეტრე 2, 12; „მოაბაძვად კეთილთა საქმე-თა“ ტიტ. 2, 14; „მომკობდა მოაბაძვ წმისა არს“ მ. სწ. 28, 8. იხ. ბაძვა.

მოაბაძობა მიმსგავსება: „არა დააკლდეს მოაბაძობი-საგან მათისა“ მ. კეს. 40-თხ 116, 7. იხ. მოაბაძვი.

მოაბრვა „ნკრევა“: „მოაბრე მტილსა ჩემსა“ O, ქება 4, 16; „მოაბრე მათ და განვმეს“ O, — „ანკრევედეს მათ ზედა ქარი და განვმეს“ I, ებ. 40, 24; „მოაბრე რთ თქუენ ზედა ცეცხლითა რისხვისა ჩემისაჲთა“ O, ეფ. 22, 21; „მოაბრეს ნიავ-ქართა სიკუდილისათა“ მ. სწ. 127, 24. იხ. ბრვა.

მოაბრება მიმბრობა: „რაჲთა მოვიტარ რაჲთა-ბოროს გონებაჲ მის ქალისა მოსლავდ მისა“ რაფს. 176, 21; „მო-მელ-იგი მოებორა რაქისს“ ბაღ. 112, 21. იხ. ბირება.

მოაბლარდნა მოხვევა: „მოაბლარდნა წელთა ძონი“ ბაღ. 158, 24; „რომელსა მოებლარდნა საბლარდნელი სპეტაკი“ პოვნა ხტაფ. 499; „მოაბლარდნა ტივილი ეთარცა საბლარდნელი“ მ. სწ. 119, 20.

მოაბლარდნილი - შემოხვეული, მოსილი: „სსეტაკითა ზეწართა მოაბლარდნილი“ მრკ. 252; იხ. ბლარდნა; შდრ. მოსაბლარდნელი.

მოაბა „მოყვანება“, „მოგურა“, „გამომბა“: „უბიწოა მოაბა (მოიყვანოს G) იგი წინაშე უფლისა“ O, ლევტ. 2, 1; „მოაბას ცოდვისა მისთვის“ O, — „მოაბა უ-აროს ცოდვისათჳს მისისა“ G, ლევტ. 4, 8; „საბელი ძო-წეული ესე მოაბა სარკუმელსა“ G, — „შტანგი ესე მეწაბუ-ლი გამოაბა სარკუმელსა“ M, ისუ ნ. 2, 13; „მოაბნა ორნი იგი ქარნი და დაკლნა და განყვნა ასოვეულად“ O, I მგ. 11, 7; „მოაბთ ქარნი იგი უსნი და დაკალთ“ C, დ. 15, 23.

მოაბის-ყოფა ხელის მოვლება, ჩაჭიდება: „მოაბა-ყოფა რქითა მათ საკურთხეველისათა“ O, III მგ. 2, 28. იხ. ბა.

მოაბნევა „მოთესვა“: „ცეცხლი ესე უბოჲ მოაბნიეთ (მოთესვე G) მუნ“ ph., რიცხ. 18, 26. იხ. ბნევა.

მოაბწყინვალე „მოაბწყინვარე“: „უკეთუ... იყო რქაჲნა გორცისა მისისა ბრწყინვალეჲთა მოაბწყინვალედ მოთეთრედ... მძოვარი არს“ ph., — „რომლისა იქმნეს ტყავსა გორცთა მისთასა ბზინვად მზინვარე მოთეთროჲ... მძო[ა]რ არს“ G, ლევტ. 18, 27. იხ. ბრწყინვალე.

მოაბურვა „დაბურვა“: „გარემოსს პირსა-მისსა მოაბუ-რენ“ G, — „პირი მისი დაბურვილი“ ph., ლევტ. 18, 45; „წვენი მათნი მოაბურნეს სამოსლითა“ S, — 1141, 502. „იყო იგი მოაბურვილი“ G, — „იყო იგი დაბურვილი“ O, დან. 18, 22. იხ. ბურვა.

მოაბარვა „ბებვა“: „სამოსელი მისი არა მოაბარეს“ G, — „სამოსელსა ნუ იბებ“ ph., ლევტ. 21, 10. იხ. ბებვა.

მოგება შეძენა, შოვნა, ყიდვა: „ნუ მოგებთ თქო-ნა“ მთ. 10, 9; „მოგებენ მონები და მგეულები“ O, მკ. 2, 7; „მოგებ შენდა სახუცელი მტრისაჲ“ I, იერემ. 12, 1; „გვჩუენ მეფეჲთაჲ შენი, რომელსა მოგებებენ“ შესულ-ბული აბოლონ ფლკტ. 144, 27; „უკეთუ მოგებთ მონაჲ

ებრაელი ეჭუს წალ გმონებდეს შენ^ა O. გამოსლ 21,2.
„ვითარ მოგებვის სიმდაბლუ“ Ath.—17,290v, „მო-
გებ თავისა შენისად აგარაკი ჩემი“ pb.—„დაბაჰყარ
აგარაკი ჩემი“ O. იერემ. 82,7

მოგება შეძენა, ქონება; «მოპოვება»: „უჭოზეს არს
იგი მოგებად, ვადრთქროსა და ვეცხლისა“ O. აგ. სოლ.
2,14; „მოვიღე წიგნი იგი მოგებისა დაბეჭდული“ I.
იერემ 82,11; „არა არს ილხასულ მოგებისა მათისად“
I. ბარ. 8,18; „მოგებად სიბრძნისა უბუღოს არა ძალ-
უც“ ps.—„მოპოვებად სიბრძნისა უბუღოს მას ვერ
ველაწიფებო“ O. აგ. სოლ. 17,16

მოგებულ-ი შეძენილი; საკუთარი; „უსამართლოდ
მოგებულისა გან ყოფად არა არს ქეღის-საქმელ“
მ. სფ. 55,4; „იყენეთ ურად ჩემდა მოგებულად ყო-
ველთაგან ნათესავთა“ O. გამოსლ 19,5; „განწმენდეს
თავისა თვისისა ურად მოგებულად“ ტიტ. 2,14. იხ.
გება; შტრ. მოგებელი, მონაგები, მოსაგებელი, უკუ-
მოგება.

მოგება სამაგიეროს გადახდა, ზღვივა: „რომელი პე-
დეს ჯაფრულთა, მოგავოს შენ ცხადლ“ მთ. 6,4; „არა
აქუს, რაჲ მოგავოს შენ“ ლ. 14,14; „ღირსად საქმეთა
ჩუენთაებრ მომეგებო ჩუენ“ C. ლ. 28,41; „რომელთა
მოგავეს მე ბოროტი“ ფს 7,6; „საშელსა მოგავეს
და კეთილად აგოს“ O. ეს. 35,4; „მართლიად მოგუიგებ
ბოროტსა კეთილისა წილ“ ფლტ. 142,9 იხ. გება

მოგება «შექცევა», გამრთელება, მორჩენა, მოსვლა:
„მოგავ მე იგი მშჯობით“ M. —„შემიქცევენ ესენი
მშჯობით“ G. მსჯ. 11,18; „მოგავ ზღლი მისი ვითარცა
ერთი იგი“ DE, ლ. 6,10; „კუალად მოეგნენ, ვითარცა
იყენეს პირველ“ O. ვუგ. 10,55; „გონებასა თვისსა მოეგო
პეტრე“ პეტრე მოც. 44,28; „მოეგო თავად თხად ძმად
იგი“ მ. ცხ. 94v; „მოეგო თავსა თვისსა“ მ. ცხ. 94r. იხ.
გება.

მოგება «მომართება», მოწყობა, წესრიგში მოყვანა:
„მოგავოს სახლი და ეძიებდეს გულს-მოდგინელ“ C.—„მო-
პმართოს სახლი თვისი და ეძიებდეს გულს-მოდგინელ“
DE, ლ. 16,8; „კულა მივიდეს და კუალად მოგავოს ყო-
ველი“ მთ. 17,11. იხ. გება.

მოგება «მიგება», პასუხის გაცემა: „არას მოუგებ,
რას ესენი შეგწამებენ შენ“ C.—„არას მიუგებ, რასა-ესე
შეგწამებენ შენ“ DE, მრ. 14,60; „მართლ მომიგე“ ლ.
10,28; „არარად მომიგეს“ ფლტ. 147,15. იხ. გება.

მოგებება «გამოგებება», მიგებება: „მოგებებოდეს
მას“ მთ. 8,28; „მღუგებებოდეს (გამოგებებოდეს C)
მას... კაც“ მრ. 6,8; „მოგებებოდეს მას მუშორნი
იგი“ O. ად. 10,11; „მოგებებოდეს მას მონანი მისნი
საზარელით“ თ. 4,51; „მოგებება კაცნი“ O. II მფ.
10,6; „გუელად-გუნდად მოგებებოდეს მას ძალნი ცა-
თანი“ ნახ. 78,20. იხ. გება

მოგზავნება (გზისა) «ქმნა (გზისა): „მოვიდა... საბილ-
მელ მიქისა მოგზავნებათ გზისა თვისსა“ ps.—„მო-
ვიდა... საბილმელ მიქისა ქმნად გზისა მისისა“ G.
მსჯ. 17,8.

**მოგზაურ-ი «თანა-მოგზაური», მეზაგრი, მეგალი; გამ-
ყალი:** „მოგზაურთა თანა არს“ DE.—„თანა-მო-

გზაურთა თანა იყოს“ C. ლ. 2,44; „იხილა მოგზაური
იაცი უბანთა ზედა ქალაქ-სათა“ G. მსჯ. 19,17; „მოიწიოს
შენ ზედა, ვითარცა ბოროტი მოგზაური, სიგლაჰაჲ“ O.
აგ. სოლ 6,11; „აბა ესერა მოგზაურნი ისმაიტელნი
ვაპარნი მოვიდოდეს ვალადით“ O. ჯაბ. 27,26; „დასტ-
გუნფენ მას მოგზაურნი“ მ. ცხ. 76v; „სადა არსა რო-
მელი მოგზაურ ექმნა მრავალთა და დღეს მოგზაურ-
ნი მისნი იქცეს და იგი საფლავსა შენა ირლუფისა“ მ. სფ.
223,4.

მოგზაურ-ყოფა თანამოგზაურება: „რომელთა მოგზა-
ურ ყოფად სარ“ ანტ. ანტ. 211,11. იხ. გზა; შტრ.
თანამოგზაური.

მოგზუნება «აღგზუნება», ანთება: „მოგზუნეს (აღგ-
ზუნეს ps.) ცვეხლი მოაბსა ზედა“ G. რიცხ. 21,26. იხ.
გზუნება.

მოგინება ცუდად მოხსენება, შეურაცხყოფა, დაცნევა:
„ნუ ვინ მომიგინდებო ზომად წერისათჳს“ H—2251,
204r; „დიდად მოუგინდოს და ფცხლად წუართოს“
ი. ი. 26,18 „იყენ გუამი შენი ჯანგმარ და დამნარ შრო-
მითა და მოგინებითა ღამის-თევისა და უძლურებისათა“
მ. სფ. 168,26; „მზისა ჭირითა და მოგინებათა და
წყურლითა ყოლადღე დაქნილ ექმნა“ ლომ. 62,3 „გორც-
ნი, მოგინებულნი მარხვითა, უბიწოდ გამოჩნდიან“
მ. სფ. 304,15. იხ. გინება

მოგლა «დაგლა», ფქვა, დანაყვა: „მოგლადეს
ფლითა“ G. რიცხ. 11,8; „მოგლა ამისგან წუელილად“
O. გამოსლ. 20,26; „მოგალე და დიდდეს წუელულობასა
შენსა“ I.—„დაგალე და იცხე“ ps. ეს. 28,21. იხ. გლა.
მოგობა იხ. მოგუება.

მოგოზა «შეგლესა, ცხება»: „უოველი ნაბრძონი მისი მას
შინა მოგოზა თიკითა“ O.—„უოველი ბიწოვნებაჲ, რომელი
მა ზედა არს“ სცხო ps. სიბრძ. სოლ. 13,14. იხ. გოზა.

**მოგონება «გულისგმის-ყოფა», «გონება», გრძნობა,
შეგნება, ცნობა, შეტყობა, განზრახვა, მოფიქრება:**
„მოგონა სიტყვად მის“ C.—„აქულის ქმა-ყვეს
სიტყუად იგი“ DE, ლ. 2,17; „მოგონა მამასა მისსა
ჟამი იგი“ თ. 4,58; „გულსა მოგონა და შევიდა იგი
სახლსა მარამისსა“ სპ. მოც. 12,12; „ესე რამე რად ქმენ,
იგი რამე რად მოგონენ“ მ. ცხ. 107r; „მოგონებ ს
ქმნად“ მ. ცხ. 280v; „მოგონა მამასა თვისსა“ მ. ცხ.
117r; „მოგონე განსადლო“ მ. ცხ. 82r; „ვერა სადა
მოგონე სიტყული, თუ მოსიყუდიდ ვარ უკუნიამდე“
მ. სფ. 249,8; „მოგონეს ცვალება ჟამთა და შულისა“
ps.—„მოგონებდეს ცვალებად ჟამთა და შულისა“ O.
დან. 7,25.

მოგონება შეტყობა, შეგნება, აზარი: „მოგონებად-
მდევრ განგუშორის“ გრ. ანტ.-შობ. 225,33; „წერილი
გულად უწეს გონებასა, სოდა-იგი მოგონებანი იქვიან“
Ath.—17,886v.

მოგონებული-ი განზრახული, მოფიქრებული: „ვითარცა
მო-ოდენ-იგონა ესე მეცხულად გამოვიდა სეპაციით თვისით
და გზისა შეუღლა სოფლისასა, რამათა მოგონებულნი
აქმითა აღასრულოს“ მ. ცხ. 295r. იხ. გონება; შტრ.
მოუგონებელი.

მოგურო: „მოკრთუმა“, „მოხმა“, „მოყვანება“, მოგვრა,
 მოყვანა: „მოკვეთარეს (მოკრთუთეს C) მას ზრმა
 მს. 8, 12: „მოკვეთრიდეს მას ყრმებს“ DE, — „მოკრ-
 თუთედეს მას ყრმებს“ C, მს. 10, 18: „მოკვეთაროს
 ტარო: ნილწდელი ცოდვისა მისთჳ“ ps., — „მოხმას
 ტარო: ნილწდელი ვალისათჳ“ G, რდს. 6, 12: „მოკ-
 ვანებაჲს M, — „მოყვანეს იგი იესუს მიმართ“
 G, თჳს. 6, 30: „პქსენით და მოკვეთარეთ მე იგი“
 მს. 31, 3: „მოკვეთარენ ასულნი მათნა ძეთა

მოდგომილ-ი გვარდასრულ-ი, თან-მდებარე-ი: „ესა
მოუტყებულ აყო და მოდგომილ დღეთაჲს“ **მ.** — იხილეთ მო-
უტყებულ აყო, გვარდასრულ დღეთაჲს **ც.** **ესე წ.** **28, 3;**
„რომ(ნი) ისრაელისა(ნი), რომელნი მოდგომილ აბიან
შას“ **ო.** — **ტომნი ისრაელისანი თან-მდებარენ და შას**
თანაჲს **ქც.** **ესე წ.** **27, 19.** **იხ.** **დგომი, გარე-მოდგომი, ზედა-**
მოდგომი.

მოდგური «მედგური», სადგომი, — სათევი ადგილი: „მოვლეს მისა ძენი ბაბილონისანი საწოლად მოდგურთა (მედგურთა pb.)“ *ო. ეფ. 22, 17.* იხ. დგომი.

მოდგა «შემოსვა», შემოყრა, «მოსმა»: „მოვდვა შესამოსელი შენი თავისა ზედა“ *ც. — შევიმოსო სამოსელი თხი“* *ო. რუთ. 3, 3;* „მოსდვას მიწა და დაიპყრას იგი“ *მგ. 1, 10;* „მოსდგეს დიდ ბაღე სანადიროდ შორს“ *მ. ცხ. 198r;* „მოსდგეს (მოსსხნა G) თვინი ვარე-მოსიდებლად საყურთხევლისა“ *მ. რიცხ. 16, 22.*

მოდგენება «შედგომა», «შემოდგომა», «მიდგენება»: „მოსდგედეს იესუს“ *ც. — შეუდგეს იესუს“* *DE, მთ. 27, 35;* „რომელი მომდგედეს მე, ბნელს არა ვიღოდის“ *ც. — რომელი შემოჰმიდგეს მე, არა ვიღოდის ბნელსა“* *DE, მ. 3, 12;* „იგი მოგუდგედო (მოსდგედო ღ.) პავლეს და ჩუენ“ *საქ. მოც. 16, 17;* „მომდგედინ მე“ *ლ. 3, 28.* იხ. დგენა.

მოდენა დგენა: „მოდიოღეს, ვითარცა ნაკადუნი, ცრუმლი თელთავან მისთა“ *ჟღატ. 141, 7;* „სუენდ მდინარისა მისგან, რომელსა მოდეს სმ და თადლი“ *Sin. — 11, 252r.* იხ. დგენა.

მოდინარე მომდინარე: „ცხოვრება გზათ მათ ნივთიერთად მოდინარეთად მისგავსებულ არს წყალსა მდინარესა“ *ბ. კებ. — ექვს. დ. 168, 28;* „დოცრომად არიან ძრვისა მისგან მოდინარისა“ *გრ. ნოხ. — გაც. აგებ. 100, 14.* იხ. მოდინება.

მოდინება: „მოადინენ ვითარცა ლუარნი ცრემლი“ *ც. გოდ. ჟერმ. 2, 18.* იხ. დინება.

მოდინობა მოცვეთა; მოწილება: „გბძლინი კბილთანი მოსდნეს“ *მრთ. A, ანტ. დ. 26;* „სტრომაჟი მოდინობს საჭმელსა და სიბოხსა მისსა მისცემს ნესტუთა მათ ღვლილთა“ *მ. სქ. 176, 22.* იხ. დინობა.

მოდრაკი «დორაკი»: „შეექუსედი მოდრაკისაჲ ეამითგან ვიდრე ეამამდე სუა“ *pb. — შეექუსე ნაწილი დორაკისაჲ ეამითგან ეამამდე სუენდის მას“* *ო. ეფ. 4, 11.*

მოდრეკა «შედრეკა», «მოყოფა», დამდაბლება, დაბრუნება, მოუბრუნება: „მო-ლათუ-ი დრიკო (შე-ლათუ-ი დრიკო O) ვითარცა გრალი ჰედი შენი“ *I, მ. 68, 5;* „მოდრეკა ცანი და ვარდამორა“ *ო. II მუ. 22, 10;* „მომოდრეკე სარწყული შენი, რაათა ვსლა“ *ო. დამ. 24, 14;* „არა მომოდრეკეს ყური მათი“ *ო. — არა მოყუეს ყური მათი“* *pb., ეფ. 24, 14;* „ყოველი მტელი მოდრეკეს“ *ჟღა. 2, 10;* „მოოდრეკეს მტელნი მათნი ნეტართა მათ“ *საქ. 28, 8;* „რაათა მოდრეკენ ივინი, რომელნი გამოცდილ არიან ვეცხოთა“ *უხ. 27, 21.*

მოდრეკილი «მოშუტე»: „ყოველი მგარი მოდრეკილი“ *ო. — ყოველი მგარი მოშუტე“* *pb., ეფ. 29, 18;* „ყერარს უაჟე ჩუენდა, ძმანო, აღკრპლავა გუამისა ჩუენისაჲ... პირითა მიწუბართა და თავითა მოდრეკილთა“ *მ. სქ. 165, 2.* იხ. დრეკა; შდრ. თავმოდრეკილი.

მოდრეკილობა მოხრილობა: „მოდრეკილობაჲ ნიკარტისა მისისაჲ“ *ბ. კებ. — ექვს. დ. 111, 26.* იხ. [მოდრეკილი], მოდრეკილობა, მტელი(თ)-მოდრეკა.

მოდენდელად დღემდღე «დღესის დღემდე»: „მოდენდელად დღემდღე“ *M. — ხედრე დღესას დღემდე“* *ც. ახუ 5, 10, 27.* შდრ. დენდელად დღემდღე.

მოერქუნა «მოვნება»: „ვითარცა უანა მოერქუნოს“ *pb. — ვითარცა აგარაჲ მოვნასა“* *ო. ეფ. 20, 18.*

მოვაცება იხ. ვაცება; შდრ. მოსავაცებელად.

მოვალ იხ. მოსლვა.

მოვალე ვისაც მართებს, «თანამდებია»: „ჰადჰან, რომელი მოვალე იყოს, თავით თხით გამოგართუას ნატუთევი გარე“ *ც. — მოსთხოვო ნატუთევი იგი თანამდებესა მას შენსა და გარე გამოგართუას მან ნატუთევი იგი“* *M, II მუ. 24, 10;* „მიუტყვე ამას მოვალესა შენსა, რომელი თანა-ც შენი“ *მ. სქ. 28, 10.* იხ. ვალი.

მოვანე ბერი, დაუღლებელი, მოწყვენი: „ამითვე გულის-ხმა-ყავთ მოვანეთაგან დაწყებულთა წესი“ *მრთ. S, მ. ოქრ. — მარხ. და იონ. 101, 11.* იხ. ვანი.

მოვარდნა ჩამოვარდნა: „კბილთავანი არცა ვრთი მოვარდა“ *მრთ. A, ანტ. დ. 26.* იხ. ვარდნა.

მოვასხე «მეცხებელი»: „იყოს... მოვასხე, ვითარცა მეცხებელი“ *pb. — იყოს... მეცხებელი იგი ვითარცა მეცხებელი“* *ო. მ. 24, 2.* იხ. გასხი.

მოვავრე ვაჭარი, გამყიდველი: „ყოყავი ვინმე, მოვმედი და მოვავრე ქვათა პატოსანთა“ *მ. ცხ. 28r.* იხ. ვაჭარი.

მოვავრება: „ნეტარ არს მისა, რომელმან მოვავრანეს კეთილნი საჭმენი თხნი“ *მ. სქ. 251, 1.* იხ. მოვავრე.

მოვასხება ვახშის შეკრება, ვახშის გამორთმევა; «ვასხება», «მოვლია»: „არა მოვასხე მო ძმასა შენსა ვახშო გუცლისაჲ“ *ც. — ნუ მოჰქდი ძმასა შენსა აღნადგინება ვეცლისისა“* *M, II მუ. 28, 19;* „უცხოთა მოჰვახშო“ *ც. — უცხოთა ავასხო ვახში“* *pb., II მუ. 28, 20.* იხ. ვახში.

მოვედ/მოვიდ იხ. მოსლვა.

მოვედრე მევედრებელი; მახვეწარი: „მისცემდე შენ მოვედრეთა“ *საქ. წიგნ. II 102, 22.* იხ. ვედრება.

მოვედრება თავის შემოღობვა, მოხარება: „ამას მოვედრენი“ *მრთ. C, მ. ოქრ. — მარხ. და იონ. 444.* იხ. ვედრება.

მოვერაგება მზავრობა: „ნუუუუ მო-რამე-გავერაგოს თქუნ ზეტლებით“ *აუხითა“* *ო. I მუ. 28, 22.* იხ. ვერაგება.

მოვეწე მევიწყარი: „რაათა არა მოვეწე ვიქმნეთ ქველის-მოქმედებათა ღმრთისათა“ *მ. ცხ. 15r.* იხ. დავიწება.

მოვლა «მიმოსლვა», «მოვლინება», შემოვლა: „მოქელთა ზლუასა“ *ც. — მიქელთა ზლუასა ზედა“* *DE, მთ. 23, 15;* „მოქელთა იესუ ყაველსა გალილასა“ *მთ. 4, 22;* „პავლეს მოველო ზემო ვერაჲ იგი ადგილი“ *საქ. მოც. 19, 1;* „ჰანიეცანეს... რაათა მოველოთ ქალაქი იგი“ *H — 241, 168;* „მოველეს ყოველი ქუეყანაჲ... და არა პოვნეს“ *ო. I მუ. 2, 4;* „მოველეს საშველი შორის ძმათა“ *ო. — მოველანს სახელი შორის ძმათა“* *pb., მგ. სოლ. 6, 19;* „ანასტასიო მოქელინ მათ ყოველთა და მსახურებნ“ *საქ. წიგნ. 21, 2.* იხ. ვლა; წიად-მოვლა.

მოვლება შემოვლება, მოსმა; «გარე-მოვლა»: „ყერარს მავასად ველონთა მათ მხატვართა მოვლებად უმეტესთა წამალთა“ *A — 22, 280;* „არცა თელი ურმისა მოვ-

გუდონ გზასა მას დამკვდრებულთა კარვეზისათა“ **პხ.**, **მჩ.** 5,11. **იხ.** კარავი.

მოკარვობა «დამკვდრება»: „სადა მოკარვობს მუნ კარავი უფლისა“ **გ.**,—სადა დამკვდრებულ არს კარავი უფლისა“ **მ.**, **იხუ** 5. 22,19. **იხ.** კარავი.

მოკაფა «მოკუფება», მოჭრა, დაცემა, აღმოფხვრა: „მოკაფდა ყოველი კაცად-კაცი რტოთა“ **პხ.**,—„მოკაფეთეს და კაცმანცა რტოთა“ **გ.**, **მჩ.** 9,49; „სერტყები იგი მისი მოკაფდა“ **ო.**, **მჩ.** 6,25; „მოკაფნა მალნარნი იგი“ **IV მგ.** 18,4; „ხენი შენნი მოკაფნეს“ **ო.**,—„ხენარნი შენნი დაამსუნა“ **პხ.**, **გვ.** 16,9; „მოკაფოს ყოველი რჩელი ნაძ“ **ო.**,—„მოკაფეთნენ რჩელნი ნაძნი შენნი“ **პხ.**, **ივრგმ.** 22,8; „მოკაფდეს რტოთა ხეთავან“ **მთ.** 21,8; „რტონი მოკაფნა და ძირნი ვერ შეძრნა“ **მ.** **სწ.** 24,24; „ფერტნიცა მიანი არა მოკაფდებოდეს სიმაგრისაგან“ **გრ.** **ნოს.-კაც.** **აგებ.** 153,3. **იხ.** კაფა.

მოკიდება «დამოკიდება»: „აღება: „მოკიდნა იგინი ხუთთა ძელთა“ **მ.**,—„დამოკიდნა იგინი ხუთთა ზედა ძელთა“ **გ.**, **იხუ** 5. 10,26; „მოკიდდე წერატესავე შენა“ **მ.** **ცხ.** 213r.

მოკიდებულ-ი ჩამოკიდებულნი: „რომელნიმე მოკიდებულ არიედ ნამუსრეგსა რასმე ნავისასა“ **მ.** **სწ.** 117,17. **იხ.** კიდება.

მოკითხვა მისალმება, მშვიდობის გამოკითხვა, «ამბორის-ყოფა»: „მოკითხა იგი“ **ც.**,—„ამბორის-ყოფისა“ **DE**, **მრ.** 14,45; „უკუეთუ მოკითხვიდეთ მეგობართა თქუენთა“ **მთ.** 5,47; „მოკითხა ელსაბეთ“ **ლ.** 1,40; „მოკითხედით ურთიერთას ამბორის-ყოფითა წმიდითა“ **I კორ.** 16,20; „მოკითხეს იგი მშვიდობით“ **GM**, **მჩ.** 18,15; „მოკითხა იგი მოწოდ“ **მ.** **ცხ.** 183r.

მოკითხვა სალაშქრო: „მოკითხეს თქუენ... მოკითხვა ებანთა ზედა“ **ლ.** 11,48; „მოიწინეს... მოკითხვად ფსტოსისა“ **ხაქ** **მოც.** 25,18. **იხ.** კითხვა.

მოკიცხა «მოკიცხა», მოკიცხარ-ი დამკიცხავი; მატყუარა: „თაყუანის-იცხე მოკიცხალთაგან“ **გრ.** **ანძ.-შობ.** 300,27; „შეცთობილ ხართ კაცისა მისგან მოკიცხარისა“ **მ.** **მოც.** 85,27. **იხ.** კიცხება.

მოკიცხება ენება: „რომელნიცა დამოფენ, შემძლებელ არიან მოკიცხებად ყოველსა ქუეყანასა“ **ო.**, **ივრ.** 10,18. **იხ.** კიცხება.

მოკიცხვა «მღერა», საცინლად აგდება, შერაცხვნა, დამაბღლები: მოტყუება: „მოკიცხეს იგი (ხარკი) ღამე ყოველ“ **მ.**,—„მღერდეს მას ღამე ყოველ“ **გ.**, **მჩ.** 19,25; „რავდენ მოკიცხნა შეგვებდენი იგი“ **გამოსდ.** 10,2; „მოკიცხეს მოფუთა მათგან“ **მთ.** 2,16; „არა მოკიცხვოდეს ლიქნათაგან სსუთასა“ **მ.** **ცხ.** 28v; „შემაყთაგან მოკიცხეს“ **მ.** **ცხ.** 65r. „გაქუნიდით თავი შენი ამირითგან მოკიცხულად მისგან“ **მ.** **ცხ.** 225r; „აღივსნეს ჯუღის-წყართითა, ვითარცა მოკიცხულნი პრამთაგან“ **ლამ.** 94,15.

მოკლე არაგრძელი: „სიტყუა რამე მოკლე... დიუტოს მით“ **მ.** **ცხ.** 24r; „თქუა მამამან ითანე მოკლემან“ **მ.** **ცხ.** 116v. „ცხობება სოფლისა ამის მოკლე არს“ **მ.** **სწ.** 27,6. „მოკლე ვთქუა“ **მ.** **ცხ.** 19v.

მოკლე ჭკუისა «ნაკლულევანი გონებითა»: „ჭკუ-ნაკლები“ „გითარცა შეგნაგე—კაცი მოკლე ჭკუისა“ **პხ.**,—„გითარცა ვეგნაგე—კაცი ნაკლულევანი გონებითა“ **ო.**, **ივ.** **ხოლ.** 24,20. **იხ.** სულმოკლე, უმოკლესი.

მოკლება «დაკლება», «დაწყუფება», «ტუება», «გამო-ტუება», «მოუძღვრება», «სულმოკლე ქმნა», «დაცადება», დაცობა, მონატრულობა, დაღვენა, დაცბრომა, შემეცირება: „წყალი იორდანისა მოკლდეს (დასწყდეს M)“ **გ.**, **იხუ** 5. 3,12; „მოკლდეს მიგება მისი“ **გ.**,—„დააქლოს მიგება მისი“ **პხ.**, **ივრგმ.** 25,16; „მოკლდა სულსა ჩემსა“ **ც.**,—„სულ მოკლე იქმნა სული ჩემი“ **ქ.**, **გვ.** 26,4; „არა მოკლდეს მარილი აღ-ტუებისა ღმრთისა“ **გ.**,—„არა დააცადოთ მარილი შეუღლია ღმრთისა“ **ო.**, **ივრგმ.** 2,12; „მოკლდეს ის მცხოვარებისა შენისა მიმართ სულსა ჩემსა“ **ქ.**,—„ტუება სულსა ჩემსა მცხოვარებისაგან შენისა“ **ც.**, **გვ.** 118,61; „მოკლდა თულთა ჩემთა გლახაეებითა“ **ც.**,—„თულთა ჩემნი მოკლდეს გლახაეებითა“ **ქ.**, **გვ.** 87,10; „მოკლდა ჩუენ ვეცხლი“ **დაბ.** 47,15; „ხეთი თავსა შენსა ნუ მოგაქლდებოდა“ **ო.**, **ივრ.** 2,3; „მოკლდეს მღინარნი“ **ი.**, **გვ.** 17,6; „შეებულთა პური მოკლდა“ **ო.**, **I მგ.** 2,5; „მოკლდა თულთა ჩემთა“ **გვ.** 65,4; „არცა მოკლდეს გამაღებელ ნაყოფისა“ **ო.**, **ივრგმ.** 17,8; „მოკლდეს მზრდელი ბაზილიონა ბრძოლით“ **ო.**, **ივრგმ.** 61,20; „მოკლდა თულთა მათთა“ **ი.**, **ივრგმ.** 14,8; „სურის და მოკლდეს ის სულსა ჩემსა“ **გვ.** 28,8; „არა მოკლდეს სასყიდელი თქუენი“ **ო.**, **ივრ.** 2,3; „გულსა წყრთამან მოკლდეს დღეთა“ **ო.**, **ივრ.** 20,28; „არცა შეემატოს და არცა მოკლდეს“ **პხ.**,—„არცა შეემატოს, არცა გამოეჭუას“ **ო.**, **ივრ.** 42,22.

მოკლება დაკლება, შემეცირება, გადატაცება; დაღვენა: „მოკლება სი-ღვინისა ჰრქუა ღელამან ეესუს“ **ი.** 2,3; „სადა იფუტობა მორტისა, მუნ მოკლება ღელისა“ **მრთ.** **ც.**, **ივრ.** **შვილ.** 519; „მოკლება მისა იქმნა, ვითარცა ჩუეულთაგან არს“ **ანძ.** **ებრ.** 211v; „შენი არა ვყო მოკლება“ **ო.**, **ივრგმ.** 46,28; „იწყუო მან მოკლება“ **ლ.** 15,14; „სიყუდილი არა თუ სულად არს, გარნა მოკლება სულსა“ **გრ.** **ნოს.-კაც.** **აგებ.** 219,20.

მოკლებული «დაკლებული», «მოუძღვრებული»; უსუსური; გამოღვული; «განფიწლული»; «ნაკლულევანი»: „არასადა მოკლებულ არს ძლიერება შენი, კრისტე“ **ფლტტ.** 147,26; „თულთაგან მოკლებული“ **ფილ.** **XI**, 11; „მოკლებული განვაძლიერო“ **ო.**,—„მოკლდეს მუნ განვაძლიერო“ **პხ.**, **ივრგმ.** 24,16; „ესცოთ კაცთა შენთა მოკლებულთა პური“ **გ.**, **მჩ.** 8,15; „დაამსქმ მოკლებულ (იყოს), ვითარცა ზენი კალთასა“ **ო.**,—„დამაქოთ ვან ფიწლულ (იყოს), ვითარცა ზუავი კალთასა ზედა“ **პხ.**, **ხოლ.** 2,8; „მცნარე სიმდიდრისა მოკლებულ იქმნებოდა“ **პხ.**,—„სიმდიდრისაგან მცნარნი ნაკლულევან იქმნებოდა“ **ო.**, **ივ.** **ხოლ.** 11,16. **იხ.** კლება.

მოკლებს-ყოფა შემეცირება, «მოკლებულ-ყოფა»: „მოკლებს-ავყო ქალაქთა იუდასთა“ **ო.**,—„მოკლებს-ავყო ქალაქთაგან იუდასთა“ **პხ.**, **ივრ.** 2,22.

მოკლევადი უწყობა (მოკლევადი-უწყობა): „მოკლევადი უწყობა ქალაქთან იქცევა“ რხ., — მოკლევადი-უწყობა ქალაქთან იქცევა“ ო. ზარ. 2, 23.

მოკლედახსრული-ი ზანმოკლე: „მოკლედახსრული-ი ცხოვრება აქეს“ O, სიბრძ. სიფ. 15,8. იხ. დასასრული.

მოკლედ — «კუდმოკლე»: ზუარაყი ანუ ცხოვარი ყურ-
დაცუთილი ანუ მოკლედული საკლევლებ ჰყენენ G—
ზმბა, ანუ თუ ცხოვარი ყურკუთილი, ანუ თუ კუდ მო-
კლე საკლევლად ჰყოი, დღეობ. 33, 28. მხ. კუდი.

მეოქლეა "მოწყუდედა", "მოკუდინება", "დეცემა",
 "მოსრება": ყოველი, რომელი მოკვლიცეს თქვენ
 G, —ყოველმან, რომელმან მოკვუცდნეს თქვენ" DE,
 ა. 18,9; "დღდაცემან მოკლა იგი" M, —"დღდაცემან მო
 კუდინა იგი" G, მხვ. 9,54; "მოკლა მეფე იგი" pb, —
 "დასცა იგი" G, რიგ. 21,25; "უბრალოდ და მართალი
 არა მოკლა" I, დან. 13,53; "ივადე მახული და მომ
 კალ მე" O, I მხ. 31,4; "რომელი-იგი მოკლავენ ძაღლ
 ს" I, ებ. 26,2; "მოკლნეს ივინი" pb, —"მოსრნეს
 ივინი" G, დან. 18,62.

მოკლევას აღსრულება, სიკვდილი: „ადგილი იგი მოკლევასა მათსად“ მსჯ. 19,5; „ბრძანა მოკლევას მათი“ ზაქ. 9,10; „გულებოდა მოკლევას შენი უფლისა“ მთ. 11,52. 25,14.

მოკლული- მოსაზობილი; «მოწყლული»: „მოკლულ არს მზაყვარი იგი გულში“ აბ. რომ.-გურბ. მოხ. 198,20; „სახელი დედაყვისაჲ მის მადიამელისა მოკლულყისაჲ (მოწყლულისაჲ G)“ M, რიგხ. 25,15. იხ. ქვეა.

მოკლად მოვინათ, მოთულა: „**მოკლად წინასდგარელი**
იგი საფლავისაჲ მის აწინდელისა მის ზემეულუბისა“ **ქ.** თერ-
-ადღა. 168, 87. იხ. კოლა.

მოქრაულ-ი შმაგი, გიჟი, ჰკრუმეცდარი: „რამა მ-
ვიდა შენდა მოქრაულ იგი“ O, IV მფ. 2, 11. იხ.
მოქრაულობა.

მოკრალემა ბოდეა, როტეა, არეული ღაბარაქი:
 ჟღერს თუ უწყით ყაცი იგი და მოკრალემა მისი
 O, IV ზე. 2.11. ის მოკრალი.

შოკრება «კრება», შეკრება, მოყრა: „მოკრებით ღა
 ისინეთ“ O, ლბ. 49,3; „მოკრებით ვეცხლი ყოველი-
 სიდან ისრაელისა“ M, II 63ტ. 24,5; „მოკრბეს სოლომონ
 მეფისა ყოველნი იგი ძენი ისრაელისანი“ O, III ზგ. 8,2;
 „მოკრბენ ტელოთა შენითა ტუილნი“ G, II შკ. 28,24;
 „მოკრებო მტო თაყვისა ჩემისა წყევამ“ აპ. ღომ.-კურთხ.
 სსკ. 26 აპ. 18,13.

მოკრებულ-ი შეკრებილი; თავმოყრილი; მოკრეფილი:
„მოკრებულ“ არიან უკეთურნი მრავლნი შეიღწეხად
ხუნდა **„რიფს“** 169,21; **„მოკრებულ“** იყვნეს მუნ წყო-
ბლ **„O, II მუ.“** 22,9; უვითარცა მარცვალნი ჟურჰისანი
მოკრებულსა ეწინაა შენა **A—92,784.** იხ. კრება;
ბაღს-მოკრება, წილმოკრება.

მეცხედვე „ღიპშეა“: მთიერძალეს გარეშნით მათ-
სა G.—დაჰქმეს კარგი M, მზ, 0,51.

„მეცხედლე“ „დაბეჭული“; „გარე მონღოელი“:
 „მეცხედლე“ „დაბეჭული“, წყარო „დაბეჭული“ O,
 „მეცხედლე“, წყარო „დაბეჭული“ ex, მ. 4.18:

„მუცელი შენი—ხუადი იფქლისაჲ, მ ო კ რ ძ ლ უ ლ ო შრომნი-
თა“ O,—„მუცელი შენი, ვითარცა ხუადი იფქლისაჲ, ჰარ-
მ ო ბ ლ ე უ ლ ო შრომნითა“ M, ჟება 7, მ. იხ. კრძალვა.

მოკლდაც. სასიყვდინე: „შეცა გაცი ვარ მოკლდაც“
 ხაბრძ. ხაფ. 7,1; „განაცხოველნეს“ მოკლდაცნიცა შე
 ჭორენი თუენნი“ ზრძ. 8,12; „ვემგავსნით მკედარია მით
 მოკლდაცნიცა მეფისათა“ მ. ცხ. 157. იხ. კულმა.

მოკლდინება „მოკლვა“, „მოსრუვა“, „მოწყულება“:
 „არათამცა შო აკლდინეს იგი“ C, — „არათამცა მოკლეს
 იგი“ D, **მთ.** 26,59; „დღდაცემან შო აკლდინა იგი“ G, —
 „დღდაცემან მოკლა იგი“ M, **მსქ.** 2,54; „მოეჰაჰდინ-
 ნეთ იგინი“ G, — „მოეწყუდენთ იგინი“ M, **მსქ.** 20,12;
 „რომელნი მოაკლდინა სამეფონმან“ G, — „რომელნი
 მოსარნა სამსონ“ O, **მსქ.** 16,30; „ხო შოეკლდინ-
 ნენ, ჩუენ მოკლდეთ“ III **მთ.** 7,4; „მოეკლდინო იგი
 წყურბლითა“ O, **ოვტე** 2,3; „სამართალმან მათმან მომა-
 კლდინა მე“ **ფლტ.** 149,26; „არა მოაკლდინოს სი-
 ყმელითა უფალმა სული მართალი“ O, **იგ.** სოლ. 10,8. იხ.
 მამაკლდინებულო.

მოკუდღომა «დისრულებან», «მოწყდომა», სიკვდილი;
«მოსრება»; «მოწყდება»; მოკუდღეს წინაშე უფლსა;
G, — მოწყდეს წინაშე დობთისა O, ლეგე. 10, 3; მო-
კუდღე მათსა M, — დღეს რაღღ მათსა G, II ზ. 32, 50;
«რომელ მოკუდა მდიანატილისა თანა» Fr, — რომელი
მოწყულა მდიანატიდისა თანა G, რიგ. 20, 14; მო-
კუდღენ დიდნი და მცირენი» ps, — მოსასრენ დიდ-
დენი და მცირენი O, ჟერე. 16, 6; არა მოკუდა ქო-
ლი ესე მთ. 9, 34; წყლს მას, რომელსა მოკუდა თქმა
მეფე I, ps, 3, 1; «სიკვდილით მოკუდღინ» მთ. 16, 4.
იხ. კუდღომა; შერ. მოსიკუდილი.

მოკუთება მოვლბა, წყარუკუთება, მოკაუთება, მოკრბა; მოლოუბბა; მოონეება: „თირკუშელთა თანა მოჭკუთეთოს“ **ც**,—თირკუშელთა თანა მოჭკუდოჲს“ **ო**, ლეგიტ. 4,8; „მოჭკუთეთოს მღვდელმან თავი მისი ჳედითგან“ **ც**,—წყარკუთეთოს თავი მისი მღვდელმან მან საკუთელითგან“ **ო**, ლეგიტ. 5,8; „მოჭკუთეთ და კაცმანცა რტობა“ **ც**,—მოჭკუად და ყოველი კაცად-კაცდო რტობა“ **ნხ**, 8,3; 9,49; „მოჭკუთეთოს და ცეცხლსა“ დედგანს“ **მო**. 8,10; „მოჭკუთეთის ტვენები მცირე მანგლითა“ **ი**; **ნხ**. 18,5; „რადამცა მოჭკუთეთის ენად მისი“ **რთხ**. 175,18; „მოჭკუთეთის თანა მათნ მახვლითა“ **რთხ**. 177,81; „მოჭკუთება თავი მოუნეს“ **მო**. 14,10; „მკურნალმან, რომელმან მოჭკუთეთის ვორცი დამალი“ **მ**. ხწ. 12,2; „ნუ მომკუთეთ მე, ვითარცა ლელესა მის უნაყოფისა“ **მ**. ხწ. 202,8. „უბრძანა მოკუთება თავისა მისისა“ **ც**,—„უბრძანა მოლოუბად თავი მისი“ **DE**, **მრ**. 8,27; „მოჭკუთეთის მათ (კუთა) სატრელითა მწიგნველისადთა“ **ნხ**,—„მოხთის (კუთ)“ მეფემან სახველითა“ მწიგნობრისადთა“ **ო**, იერემ. 36, 23.

მოკუეთილი-მ მოჭრილია, გემოკუეთილია: „პელნი
მათნი და ფერგნი მათნი მოკუეთილი იყვნენ“ M, — მჭუ-
ერვალებსა ჰელთა მათთასა და მჭუერვალუბსა ფერგთა მათთა-
სა მოჭრილინ მ იყვნენ“ G, მხვ. 1, 7, „მოკუეთილი მ
და აღმოტაცებული არა შესწარმო იგო ლუგალა“ pb., — „გა-
მოკუეთილი მ და ზამინტაცებული არა მოკუერგნენ ესენი

უფალა* G, ლევატ. 22,24; „ქელი მადნარისაგან მოკუ-
ეთილი“ I, თერმ. 10,8; „უკუეთუმიცა იხილე ასოჲ რამე-
ლიმე მოკუეთილი გუამისაგან“ მ. სწ. 42,10. იხ. კუ-
ეთაჲ; შდრ. მონაყუეთი.

მოკუეცა მოჭრა: „მოჭკუეცენეს თმანი და წუერნი
მისნი“ ა. წ. 117, 21. იხ. კუეცა.

მოკუეცილი იხ. წინა-მოკუეცილი.

მოკუთნვა „მოკუთნვლაჲ“; დაკრეფა: „ვითარ სახედ უკუე-
თუ ვინ მოკუთნის ზეთის-ზე, გვრეთ მოკუთნენ
იგინი“ მხ., — „ვითარცა-იგი ვინ მოკუთნეს ლაგნ ზეთის-
ხილსა, გვრეთ მოკუთნეს ლენ იგინი“ O, მხ. 24,18. იხ.
კუთნვა.

მოკუთნვლა მოკრეფა (ყურძნისა თუ ზეთისხილის ნარ-
ჩენისა), „მომაკა“, „მოკუთნვაჲ“; „მოცურევაჲ“: „ხარ-
კის-მომაკელნი თქუენნი მოგაჟუფს ლეენ თქუენ“ O, —
„მგებარენი თქუენნი მოგმაკიან თქუენ“ მხ., მხ. 8,12; „ვი-
თარცა-იგი ვინ მოკუთნეს ლაგნ ზეთის-ხილსა, გვრეთ მო-
კუთნეს ლენ იგინი“ O, — „ვითარ სახედ უკუეთუ ვინ მო-
კუთნის ზეთის-ზე, გვრეთ მოკუთნენ იგინი“ მხ.,
მხ. 24,18; „მოკუთნეს ლენ იგინი, ვითარცა მომაკუთნეს ლე-
მე“ O, გოდ. თერმ. 1,22; „მოკუთნეს ლეგდით, მოი-
კუთნეს ლეგდით, ვითარცა ეენასა, ნეშტსა ისრაჲლისასა“
O, თერმ. 2,2; „რევენნი გამომარცხულნი და მოკუთნეს ლ-
ნას“ ფიქ. XVII, 9. „ნუ უკუენ-იქვეჲ მოკუთნვლად
დაშთომილისა მის“ მხ., — „არა უკუენ-იქვე მოკუთნვად
უკუენი კერძოთა შენთა“ G, II მქ. 24,20. იხ. კუთნვლი;
შდრ. მოსაკუთნველი.

მოკრნედ „უტყუაღა“: „მოკრნედ თავი თვისი ყო“
O, — „უტყუაღ ვინ თავი თვისი ყო“ მხ., ივ. სოლ. 17,28.
იხ. [კვრნე].

მოლაღე მოჩხუბარი, „მებრძოლი“: „მშუდი იგი იყავნ
მოლაღე“ O, — „მშუდი იყავნ მებრძოლი“ მხ., იოფ.
2,11; „რამათა შორის მოლაღეთა კყოფდეს მშუდობასა“
მ. ცხ. 76,2; „მარბვისა მოლაღე და გელო-საქმარსა მოზა-
ბა“ მ. სწ. 228,26. იხ. ლლაღე; ღმრთის-მოლაღე.

მოლაშქრე მხედარი, მეომარი, მებრძოლი: „მორეი-
ნალმან და მოლაშქრე მან... ისწონ ჯელოვნებაჲ ძლე-
ვისა“ მ. ცხ. 27,7. იხ. ლაშქარი.

მოლობა დაღბილება; მოკვეთა, მოცვეთა, „მოლო-
ხობა“: „რტონი მოლობიან“ მრ. 12,28; „მოლობა გუ-
ლი შინი“ O, IV მქ. 22,19; „მამათა ჭამეს კაწახი, და
შვილთა კბილნი მოჭლებეს“ O, — „მამათა ჭამეს კაწახი, და
კბილნი შვილთანი მოჭლებეს“ მხ., თერმ. 21,29; „დაღბ-
ითად გული შენი ქვისად იყოს, მოგე-ლებეს იგი“ მ. სწ.
60,24. იხ. ლობა.

მოღევა „განკუება“, გამოღევა: „მოღევა მას ყოფე-
ლი ნაყოფი მისი“ C, — „ყოველი ნაყოფი მისი განკუე-
ბულ იყო“ DE, მრ. 2,26. იხ. ლევა.

მოღერწმა „მოსრევა“: „მოიღერწმნეს მათგან ძეთა
ისრაჲლისათა გზათა ზედა ხუთგზის ათასნი კაცი“ G, —
„მოღერწმნეს მერმე გზათა ზედა ხუთ ათასი კაცი“ M,
მხ. 20,25. იხ. ლერწამი.

მოღენვა შეღესება, შეცნება; შეგმოსა: „შინაგან და გა-
რეჲ მოჭლებსა“ O, გამოხლ. 25,11; „მოღესა იგი
ოქროსათა წმიდითა“ M, II მქ. 2,8.

მოღესულ-ი შემოსილი, პირმოკეთებული: „შენ გიღ-
გან ტაძარნი, მარმარილოთა მოღესულნი“ მ. სწ. 25,26.
იხ. ლესვა.

მოღეწვა გატეხა, დამსხვრევა: „ვინ მოღეწა ჭურჭელი
ესე“ 25,6.

მოღეწილი მომტერყული: „უკუეთუ ქარისაგან ჰოთ
მოღეწილი იგი (შეშა)“ მ. ცხ. 17,27. იხ. ლეწვა.

მოღოდება ლოდნა, მოლოდინება, დაცვა: „მოღოდ-
ეთ აღთქმასა სულისა წმიდისასა“ ხაქ. მოც. 1,4; „მოე-
ლიან თუალნი ჩემნი მაგობარებასა შენსა“ ფხ. 118,122;
„მოღოდესა სასუფეველსა ღმრთისასა“ მრ. 15,42; „მოე-
ლოდენ, ვითარცა წყმასა, თქუემასა ჩემსა“ M, — „მოილო-
დებოდე, ვითარცა წყმასა, აღთქუმა ჩემი“ G, II მქ.
22,2; „რომელსა-იგი მოეღლით“ ი. ოქრ.-მარბ. და თონ.
100,8; „არავინ მოეღოს გულითა“ I, მხ. 67,1; „მოელო-
და იგი ღუქისა მის მოსლვისა“ სხბტ. 128,21.

მოღოდება „იქუჲ“, ცდა, ლოდინი: „განმარინა მე... ყო-
ვლისაგან მოლოდენისა (იქუჲსა C) ერისა მის ჭურჭა-
თასა“ ხაქ. მოც. 12,11; „საშინელი რამე მოლოდენებაჲ
საშეღლისა... შესწავლეს მტერთა მათ“ ბებრ. 10,27; „მო-
ლოდებამან სასყიდლის-მომცემელისამან ქმნის სული საქ-
მელ კეთილისა“ მრთ. D, ე. თერ.-აღდგ. 112; „მოიღოს
მოსაღებელი მოლოდენისა მისისაჲ“ მ. სწ. 181,22. იხ.
ლოდება; შდრ. მოსალოდებელი, მოლოდებელი.

მოლოდინება ლოდინი: „გვრ-არს მოლოდინებაჲ
უმაჲ“ მ. ცხ. 46,7. იხ. ლოდინება.

მოლოქ-ი ერთგვარი მხალთა, malva: „იხილ ადგილსა
მას მოლოქი“ მ. ცხ. 25,5.

მოლოშნა მოლოცვა: „მოჭლოშნა იდა ოფლსა მისსა“
H—841,100. იხ. ლოშნა.

მოლოცვა „მოილოცენეს წმიდანი ადგილნი“ მ. ცხ. 187,7.
იხ. ლოცვა.

მოლხინე მხიარული: „მოლხინე თუ არს, ვალობდინ“
ა. ე. 5,12. იხ. ლხინე, უმოლხინე.

მოლხინება მხიარულება: „რომელთა მათა აქუნდა საწუ-
მრები, მოლხინებოთ ზეათმეიდეს მონასტრად“ ი. ე.
22,9; „იოსები მოკუდეს და მოლხინებამა ვბოა“ ხაქ.
წიგნ. 67,15. იხ. მოლხინე.

მოლხობა „შთამოცნა“, დახსნა, მოდუნება, დარ-
ღევა; „მოლხობაჲ“: „არა მოეღებუნენ კარვისა ძელ-
ნი შენნი“ O, — „არ შთამოცნენენ აფრის ქსელნი“
მხ., მხ. 22,22; „მამათა ჭამეს კაწახი და კბილნი შვილთანი
მოჭლებეს“ მხ., — „მამათა ჭამეს კაწახი და შვილთა კბილ-
ნი მოჭლებეს“ O, თერმ. 21,29.

მოლხობილი მოდუნებული, მოშეგებული, დარღვე-
ული: „რამათმეა არა ვიხილე იგი ყოვლადვე მოლხობი-
ლი“ თთმა მოც. 18,42. იხ. ლხობა.

მომაგრებული „განძლიერებული“: „იერიქოა შეყენე-
ბულ და მომაგრებულ იყო“ G, — „იერიქოა შეყენებულ
იყო და განძლიერებულ“ M, იხუ. 6,1. იხ. მაგრება.

მომაშადლა ჩუქება, მინიჭება, ბოძება: „შთამაშა-
ღეთ მე შეცოდებაჲ ესე“ II კორ. 12,18; „მოგუშადლემ
ჩუენ ცხორებაჲ“ O, II ეფრა 2,8; „მომაშადლემ მე ნათელი
ესე ჩემი“ ფლტ. 128,22; „მომაშადლენ მე თხოვანი
ესე“ ფლტ. 157,18.

• წყაროსათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

მომადლეზა მინიკება, დავილდობა: „უნდა მომად-
ლეზა ჰქონათ ფილეს“ სპ. მოც. 24, 27; „ნუშავე
შეგმსტუალს გონება შენი მომადლეზასა მათა“
მ. ცხ. 717.

მომადლეზა — «მოსლვათა», «რომელი მოვალსა, მერმისი,
მოწევნადი; «მქანარი»: „შენ ხარა მომადლეზა იგი, ანუ
სხუაჲ მოველოდით“ მთ. 11, 3; „საუკუნესა მას მომადლე-
სა ცხორებაჲ საუკუნოდ დაიმკდროს“ ლ. 18, 20; „მომად-
ლეზა იგი გითხრას თქუენ“ DE, — მოსლვათაჲ მათ
გითხრას თქუენ“ C, ი. 18, 18; „ეუწყოს უფალი ნათესავსა
მომადლეზა“ C, ფ. 21, 21; „მომადლეზა და წარმა-
ვალნი“ DE, — რომელნი-იგი მოვიდოდეს და წარვიდო-
დეს“ C, მრ. 8, 31; „არაის აქუს გელმწიგებაჲ... არცა
შეულთა და მომადლეზა ჰქუენთ“ A — 484, 815 V; „წარ-
მოწინდეს სიონს, ვითარცა მდინარე მომადლეზა“ O, — „გა-
მოწინდეს სიონს შინა, — ვითარცა მდინარე მქანარი“ ps.,
ეხ. 88, 2. იხ. მოსლვა.

მომადლეზა — გამომგზავნელი: „შეიწყნაროს მომად-
ლეზა ნებელი ჩემი“ მთ. 10, 40; „დააბრუნეთ ჩემ ზედა
გარანტული იგი მომადლეზა თქუენისაჲ“ თომა
მოც. 19, 82. იხ. მოვლენება.

მომადლეზა — სასიკვდილი: მრთ. A, ბ. კეხ. მარს.
53 v. * იხ. მოვლენება.

მომადლეზა: „ნუაუთუ მან მომადლეზა“ მ. კერ. — ხახუმდ.
48. იხ. მანება.

მომადლეზა გამოკრება; გამოშორება: „მოვჰმარ-
ლოთ თუ (ლუარელი)“ მთ. 18, 28.

მომადლეზა გამოთიხნა: „მომადლეზასა მას ლუარელი-
სასა“ მთ. 18, 29. იხ. მარგლა.

მომადლეზა (თნდ.) — კენ: „ჩუენდა მომადლეზა იგავსა ამას იტყვა,
ანუ ყოველთა მიმართ“ ლ. 12, 41; „იყო სიტყუაჲ უფლისაჲ
ჩემდა მომადლეზა“ O, ეფეკ. 25, 1. იხ. მართ.

მომადლეზა დაგვა, დასუფთავება; «მოვება»: „მომად-
ლეზაჲ სახლი თუნი და ეძიებდეს გულს-მოღვინედ“ DE, —
„მომადლეზა სახლი და ეძიებდეს გულს-მოღვინედ“ C, ლ. 15, 8;
„მომადლეზა სახლი“ გრ. ანტ. — მომ. 299, 22.

მომადლეზა — გამოწმენდილი, გამოგვილი: „ცალკე-
რი, მომადლეზაჲ და განმუენებული და შეგებული
(პოვის სახლი)“ მთ. 12, 44.

მომადლეზა, მომადლეზა «მომადლეზა», «კეთება», «გე-
მა, ჯახება»: „მომადლეზაჲ მორით“ O, ამბ. 1, 8, „ვი-
თარცა ღრმან. მომადლეზაჲ და განმადრენეს ფრთენი
თუნი“ O, — „ვითარცა არწივან მიმადლეზაჲ და, განი-
მარტნეს ფრთენი მიანი“ ps., იერემ. 48, 40; „მოდლეზა-
ჰმადრთეს მორდენებან პირაჲ მისსა“ Mr. — ეკუთნოს
იორდენე პირაჲ შინა მისსა თომ 40, 18.

მომადლეზა «ზედა-მოსლვა»: „არა შეიშინო... არცა მო-
მადლეზასა არაწმინდა შემოსრულისა“ ps., — „არა გე-
შინოდის შენ... არცა ზედა-მოსლვასა უღმრთოთა მო-
წვენულისა“ O, ეგ. სოლ. 2, 26. იხ. მართება/მართება.

მომადლეზა გაწარდა: „მოვმადლეზა შედარნი“ ქ. ცხ. 81, 8.
იხ. გამოვადება.

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

მომადლეზა — მიმყოლი, საბაბი, შეუმაველი, შემ-
ძენელი; მიზნის მომცემი: „მომადლეზაჲ მომად-
ლეზაჲ თომა მოც. 14, 18; „მოდლეზაჲ, ზღვევისა მომად-
ლეზაჲ ზღვევისა“ ბ. კეხ. 40 თხ. 118, 5; „კეთილისა მომად-
ლეზაჲ არს“ მრთ. A, კ. იერ. — სულა 98. 168; „მოდლე-
ზისა მის საუკუნოსა მომადლეზაჲ იქმნის“ მრთ. A, კ.
იერ. — ხინან. 84, 9; „კეთილისა მომადლეზაჲ იგი ესე
არს, უეფეთ უხაროდეს კაცსა გამოვლენაჲ ნაყოფთა კე-
თილთაჲ“ ბაღ. 87, 86. იხ. მოტყუება.

მომადლეზა — «მომცემელი», მომადრენელი:
„არაგინ იყოს შეძიებელი, არცა მომადლეზა“ I, — „არა
იყო გამოშვებელი და არცა მომცემელი“ ps., ეფეკ.
24, 6; „კეთარი მომადლეზაჲ არს უღმრთოთა“ მ. სფ.
219, 16. იხ. მოტყუება.

მომადლეზა — დამანარჩობელი: „განმადრენ კაცი ნაყო-
ფისა მისგან მომადლეზაჲ“ მ. სფ. 189, 22. იხ.
მოშობა.

მომადლეზა — „ნუაუთუ მან... გამოსცადენ ჰიონი და...
მრავალფერო იგი ზღვენი, მომადლეზაჲ მისნი“ —
ბაღ. 108, 5. იხ. მოწმენება.

მომადლეზა — შემძენი, პატრონი; მიმზღველი; სასყიდ-
ლის მომცემი: „სამდინარე ვიგვასა მომადლეზაჲ
ლთა მისსა“ მ. სფ. 112, 8; „სულმან უკეთურმან წარწყმი-
დის მომადლეზაჲ თუნი“ O, ზირ. 8, 4; „იციან ხარმან
მომადლეზაჲ თუნი“ I, ეხ. 1, 8; „წარმდებო და უწყსო
ენაჲ წარწყმდის მომადლეზაჲ მისსა იაკ. (თაფი 6);
„მომადლეზაჲ მადლიაჲ“ O, ზირ. 80, 8; „მართალი არს
მომადლეზაჲ იგი ჩემი“ თომა მოც. 15, 22. იხ. მოვება.

მომადლეზა «მომცემელი» (ტერობა): „მომადლეზაჲ
ჩუენ ჰუკანაჲ“ C, — „მომცემელი ჩუენიანა იგი“ ps., II
24, 1, 22. იხ. მადლეზა.

მომადლეზა — იხ. სძლის-მომადლეზა.

მომადლეზა მომადლეზა: „ოღა განეორის, დაუდ-
ნის და მომადლეზაჲ“ მ. სფ. 182, 20, „ლომან თუ იხი-
ლის იგინო, მუნქუენე მომადლეზაჲ“ სპ. წავნ. II
55, 5.

მომადლეზა «დაქსნა», «დამდგრება», «შლა», მო-
სტესტება: „არა თუ მომადლეზაჲ“ ps., — „ნუშა
დავცნოდეთ“ გალ. 8, 9; „შესულდეს და მომადლე-
დეს (დამდგრდეს I)“ O, იერემ. 8, 3; „ნუ მომადლე-
დეს“ O, ეგ. სოლ. 2, 21; „სხუა არაჲ ემინოდის და
არა მომადლეზაჲ“ O, ზირ. 81, 16. იხ. მადლეზა; შდრ.
მომადლეზაჲ.

მომადლეზა «დამზადება», გაწყობა: „მოაქუნდა რა-იგი
მოვმადლეზა“ DE, — „საუკუნეელი იგი, რომელ და მზადდეს“
C, ლ. 24, 1; „მოვმადლეზაჲ სპეტაკელი მრავალი“ Mr. II 570.
22, 2; „საზრდელი იგი, რომელი მოვმადლეზაჲ“ მ. სფ.
25, 2; „გამოვადეს მომადლეზაჲ“ DE, — „წარვიდეს და მზა-
დებაჲ“ C, მრ. 14, 16; „განითქუა მოვმადლეზა იგი
ამათ საქმეთა შორად“ Mr. II 570. 22, 16.

მომადლეზა — «განვადებული»: „განმადლეზად უფალსა ვრი
მოვმადლეზაჲ“ DE, — „განმადლეზად უფლისა ვრი
გებელი“ C, ლ. 1, 17. იხ. მადლეზა.

მოზავებელი-ი დამამწვინებელი: „მოზავებელი-ი“
მის მათა მოვლიან ტაროსსა (მევაენი)“ შ. ცხ. 198V; „რო-
მელინი-ი“ (აფილინი) შევნიეო არიან... და მოზავებელ
სულიერთა მონაწილთა საყავლად“ ი. გ. 29, 14. იხ. მოზა-
ვები.

მოქმედებს - დამძრახვენი: „შენ ხარ აჯათონ, მ. მ. შ. რ. ა. ბ. და მასმენელი“ მ. ცხ. 2341. იხ. ზრახვა.

მომთრვალებ ლომი, ცხელი: კამდეს... მომთრვალებ
თათნა მთ. 24, 49, მუშაჲ მომთრვალებ ჯერ წარ-
წარს სიმიდრესა მ. ზირ. 16, 22; არცა დაუბრეს ჩუა-
ლებამთი მომთრვალებ თა. მ. 67 64, 65. მთრვალი.

მომთხრობელი-ა „ფამოსობა“: „უფროსი მომთხრობელია მომთხრობი იგი“ ცი.,—„უფროსი გამოცნატი, მომთხრობი მე ესე“ მ., სპ., 14, 12. იხ. მომთხრობა.

შოთაბეჭდვა: შვეტონგვება, შონდრომა: ამ ორ მეთხა მას
წმოდისა სარკმლისა საყითახვი^ნ შონ. A, ანტ. დ. შონ. იბ.
მთქუდა.

მომთხრობითი შემთხვევით: ამოცანა უფრო თანადგომით
და ღრმადი დასაინტერესო წარმოადგენს“ ნაპ. წიგნ. 98,15.

მომიზღება «მინადება», «სასყიდლოთ მოყვანება»,
ლაქირავება; ამ ომიში ზნა თავისა თქვისა აზიშელეშას
კაცი ცუდი ღა უქმნი“ G, — ამ ომან ღნა მით აზიშელეშ
კაცი უქმნენ და განკრთომილინი M, მსჯ. 3, 4; ამ ომ-
ში ზღეს ზენ ზღამ“ G, — სასყიდლოთ მო-
ყვანეა ბალამ“ M, II ზქ. 28, 4

მოსკა «მეოკუტხლუა»: ჰო მემკი, სადა არა სთესი? მთ.
25, 24; ჰრადეა სივსოს გემან, იგეცა მონი მკო ს გალ
მ, მ; ჰმეზარკენი თქუენნი მო გმკი ან თქუენ? რხ., — ჰზარ-
კის-მოწმელნი თქუენნი მო გკუფხ ლვეწ თქუენ? ო, გხ.
მ, 19; „თუთესთ იტელი და ევალსა მთო მემკით“ ღერემ. 12, 13;
„მდიდარი ქუეყანით მონი მემკი საზრდელსა გლახათა პლი-
თა“ მ. ხყ. 142, 25; „ჰმო მემკით ს მკეალო“ რხ., — ჰმკოთ
ს მკეალო მისი? M, ლუგობ. 22, 10,

მოწყა: „მსგავს არს კაცსა, რომელი სთესვიდეს ზღუასა და
პრონებდეს მათესა“ **A—25, 162v.**

შომკილ-ი: „ახლოდღა მონკილ აყო ყანებჲ მათი“ O,
იფო, 4,4, იხ. მკა; შიარ. მომკალი.

მომკალე- მომკელო: ჟამსა მკისადა უბრძანო მომკალთა
მთაჲ მთ. 13, 10; მომკალ არს, სადა არს სამკალი მგვი-
ნიჲ ზღუტ. 13, 15; კარა განიგნია ტულნი მომკალ მან
A—22, 226. იხ. მომკა

მოწყალე-მეფის ირთვება: „რამეთუ მომეცა ესე
სამსახური“ წიგნ. 74, 18. იხ. მომეცა.

შოშლველი-ი «მკლველი»: ჩუ მისცემდ გელთა მისთა
მომკლველთა მას* px , — „რა შეეყნონ მკლველი
გელთა მისთა“ G ; ჩუ ნ. 28.6; „ღმერთი ვარს მე წინაშე
შომკლველთა შენთა“ O , ეზეც. 28.7. იხ. შკლველი.

მომკუდარი-ი «მომწყდარი», «მოსრულა», «რომელი მო-
ისრია», «მკუდარი»; «მძორი»: «დადგა სამუელ. მომკუ-
დართა მოთ» G;—«დადგა შორას მომწყდართა მოთ»
pb, რადგ. 16,47, «იყდა მომკუდარსა შეეზებათ» pb, —
«მძორთა მათაჲსა წესი» G, II ზქ. 14,8; «იყენეს
მომკუდართა წყალულებასა შინა ოთხდა ოცნა ბათსეულ-
ნი» G;—«იყენეს მოსრულნი ვლუმას მას შინა ოცდათსა

თასს Fr., — ნივთებს, რომელნიც მთავრებს გუშინა
შინა, ოტდამუთა თასსა pb., რიცხ. 25, 3; გვიპოვნ ღრნად
მთავრდება რიგად ფიჭვ. 147, 16; ლაპვლელადეს ყოველთა
მთავრდება რიგად pb., რიცხ. 22, 4. იხ. მეუღარი; ძლიერ-
მომავლითა

მომავალზე - მომავალზე: "ვენაგა შინა (არს) მომავალზე
ხელ მწვერვალთა შინა" ბ. კეზ. ექვს. ღვ. 76,1.

მომავლეთი ცხრილი: „გარდაქმნის იგი მომავლეთი“ ზ. კი-
ქიშ. ლ. 74, 29.

მომნადირებელ-ი: აღდგაოცისა თანა, რომელ-იგი არს
მომნადირებელ და მასმ გული მისი" O, ეკლ. 7, 27.
იხ. მონადირება

მოწინავეებელ-ი მბრძოლენი: „სადა არს ვაჟნი ქუჩელი
ნაჭისა თქონისა“ მსკ. 35, 20. იხ. მონიკება.

მომოწადება და მოწადება: „მომოწადება“ მომწადება.
ნა მომწადება“ მომ. 28, 19. ან. მომწადება.

მომავალ-ი: ამომავალ და მომღვწელ იყენეს ტანჯვითა მათ-
გან ანდ.-ანატ. 211,10. იხ. მპალი.

მომავლებელ-ი «განწყობელი»(?), მღონებელი, უემ-

ლ: „მოკმევენებელთა საეთურისაო“ **A**, —**ა**ნანგო-
ფელთა საეთურისაო“ **B**, **ხ**ხტ. **122,23**; „წიგნსაჲ მოკმე-
ვენებელ არს გონებაჲ“ **მართ. A**, **ანტ. დ. 207**; „მოკმე-
ვენებელმან მან ბოროტისმან ეშმაკმან აღიპურგა მისი
იგი სათნოდ მოქალაქეთმან“ **მ. ცხ. 278v**; „დაუღებამ მისი
თოვნივენი არს ცრემლთაჲ და ღუღამ ტირილასაჲ“ **მ. ლქ.
22,28**. იხ. მოკონებამ.

მომართუმელი «რომელი მოგებურის», რომელსაც
მოაქვს: „მოწაფენი პრისტიდეს მომართუმელთა შთა“
C, „მოწაფენი აყენებულს მას, რომელნი იგი მოგებუ-
რად იქნა“ შრ. 10, 18. იხ. მართუმა.

მომართხმელ-მ (ძლიერი), მომზიდველი: „ქნი ჯერემს-
ნი მომართხმელნი (ძლიერნი ჯ)“ **ფს. 77, 9**; „მო-
მართხმელნი მშველსინი“ **I სტ. 5, 18, იბ. რთმზა.**

ზომრუშე კახბა, «როსკიბი»; «მეძაგი»; «მემრუშე»;
წათესავი ბორბი და მემრუშე (მემრუშე ME)
საწაულსა ეძიებს" მთ. 12, 29; "რომელმან დაიყნოს მთ-
მრუშე, უგუნჯოდ ტყვედ ატარს" მთ. 1, 10; "რომელმან დაიყ-
ნოს მტკავრი, უგუნჯოდ და ატარებდა ატარს" ps., 38, სოფ.
10, 29; "წარვედ და შეიკურავ დღედაცოცო. . . მემრუშე" მთ.
1, 10; "წარვედ შენ და შეიკურავ დღედაცოცო გრთა... და იყოს
ტოსსა ატარს" ps., 38, სოფ. 1, 10, მრუშე,

მომარწყველ-ი: „არცა ღამასშელო რაჲ არს, არცა მოჴრ-წყველო“ 1 კორ. 7. 36. მორწყვა.

მომსპოლველ-ი: იაკონეს მას სიკუდილი განმეუთელ და
მომსპოლველ ნიუთთა ცოდვისა მისისათა“ მ. სწ.
მმ, 1. იხ. მოაბოლა.

მომსრავლ-ი დაჭრილი, დაკოდილი; „მცხო მე... განგლი-
ნებათ მომსრავლთა“ ლ. 4, 18. 66. მოსრ(ვ)ა.

მომხრეულ-ი მომკვლელი, ამომწყვეტი, მომსპობი;
«დამკრელი»: «წარწყმდეს მომსრუელი» მისგან»
1 კორ. 10,10: «არა ეტყოს მომსრუელი იგი შესულს
სისლსა 16,18: «არა ეტყოს მომსრუელი იგი შესულს
მომსრუელ...» ეტყოს ერსა და მოისრაელს» 12,23: «არა ეტყოს

რიცხ. 21,8; „შვილი იგი მომსტრეღთანი მათ არა მოსრნა“ **ო, IV მუ. 14,6;** „დაეცა იესუ... და მომსტრეღნი მათნი მოსრეთა“ **პხ.,—**„დაცხრა იესუ... და დამტრეღნი მათნი ღატრეთა“ **გ, იხუ 5. 10,20. იხ. მოსრეა.**

მომსტრობა, მომსტრობა „განნილვა“, დაწვერვა; „მომგზავრება“: „მოი [მ]სტრონ ქუყანა იგი“ **პხ.,—** „მოიმიგზავრონ ზუენ ქუყანად“ **გ, II მუ. 1,28;** „მომსტრობად მათთს განსასუენებელისა“ **გ,—** „განხილვა მათთს განსასუენებელისა“ **პხ., რიცხ. 10,28;** „მომსტუარნა კაცნი უცხონი“ **ბაღ. 41,11. იხ. მსტ(უ)რობა.**

მომსყიდელ-ი მყიდველი: „მოწყო გამოსხმად... მომსყიდელთა“ **მრ. 11,16;** „იყოს განმსყიდელი იგი, ვითარცა მომსყიდელი“ **I, ეხ. 24,2;** „მომსყიდელნი ტაძარსა მას შინა“ **ც,—** „რომელი იყიდდა ტაძარსა მას შინა“ **მთ. 21,12. იხ. მოსყიდა.**

მომსხველ-ი: „პრქუა ხუროთა მათ, მომსხველთა მარმარისათა“ **H—341,149. იხ. მოსხმა.**

მომტაცებელ-ი წამრთმევი: „ესე სახლი იყო უსამართლოდ მომტაცებელისაჲ მის მდიდრისაჲ“ **მ. სწ. 85,21. იხ. მოტაცება.**

მომტევებელ-ი შეზღუდველი: „მომტევებელ გუგ“ **ფხ. 98,8. იხ. მოტევა.**

მომტკიცება განმტკიცება, გამაგრება. „მოიმტკიცნა წელნი თჳსნი“ **III მუ. 18,48;** „მოიმტკიცა მტკიცდ თავი თჳსი“ **მ. ცხ. 180r.**

მომტკიცებულ-ი შეზღუდული, შეზღუდვით: „ჰომაროტებთა მომტკიცებულ გუერდნი მისნი“ **ივ. რომ. ეკრთხ. მოხ. 182,8. იხ. მტკიცება.**

მომტურეულ-ი მიწად ქცეული, გამიწებული: „ყოველნი ქალაქნი მომტურეულნი არა მოწუნა ისრაჲლმან“ **გ, იხუ 5. 11,18. იხ. მტურეა.**

მომუსრვა მოტეხა, მომსხვრევა: „მოეშუსრნენ რტონი უსრულნი“ **ო, ხობრძ. ჟოლ. 4,6. იხ. მუსრვა.**

მომუშაება დამუშავება: „მოიმუშავე მხალი შენი“ **მ. ცხ. 26r. იხ. მუშავება.**

მომუხვა დაჭრა, დაწყლულება; დამშალვა: „ოდეს მომუხოს პირი ვეალმან, აღმოცონის“ **მ. ცხ. 278r. იხ. [მუხვა].**

მომფენელ-ი აღმომაბრწყინებელი: „შინა მომფენელნი“ **ქ. ცხ. 102,4. იხ. მოფენა.**

მომფრდელ-ი გაჭარი: „ნუ ახრახბ... კაცსა, მომფრდელსა განსყიდისათჳს“ **ო, ზირ. 27,12. იხ. მოფრდა.**

მომქცეველი „მომქცეველი“: „არა იყო გამომქცეველი და არა მომქცეველი“ **პხ.,—** „არა იყო გამომქცეველი, არცა მომქცეველი“ **ო, ენუკ. 24,8. იხ. მოქცევა.**

მომღებელ-ი, მომღე ამღები, შემომატანი: „არა სადა მიმცემელ და მომღებელ იქმნენთ სავაჭროსა“ **მარტ. 248v;** „სულ მომღებელისაჲ მის წარწყმდეს“ **ო, იგ. ხოლ. 22,2;** „წარმგზავნა კუალად დრაჰანი იგი მომღებლისაჲ მისისა“ **მ. ცხ. 283v;** „განაულისნა მომღენი ძლენთან“ **გ, მხ. 2,18;** „არა თუ მომღებელი თდენ ხატთაჲ არს იგი“ **ბ- კახ. უკუხ. დღ. 22,18. იხ. მოღება.**

მომღერალ-ი, მომღერ-ი მოთამაშე; მღერალი, მგალობელი; „მომღერალი“: „საქმენი ამის სოფლისანი მსგავსი არიან ყრმათა მომღერალთა და ვითარცა-იგი მათ ყვიან რომელიმე მათგანი მეფე და რომელიმე მათგარ და რომელიმე მგაღარ...“ **მ. სწ. 112,2;** „პრქუა მას მომღერმან მან... ვთქუა სიმღერაჲ შენთჳს“ **H—341,82;** „მომღერისა მიმართ ნუ აღერევი“ **პხ.,—** „მანათელისა მიმართ ნუ აღმისობ“ **ო, ზირ. 2,4. იხ. მღერა.**

მომღელად-ი სრესილი; თელილი: „იხილნა ჯორცნი მათნი, რამეთუ მომღელ და მომღელთა ზეგნეს ტანჯვათა მათგან“ **ანდ. ანატ. 211,19. იხ. მოღელა.**

მომქმარ-ი დამწეული: „დალაფუ პურითა მომქმარ იყოს“ **მ. ცხ. 117r. იხ. სეყილი.**

მომქმევა მომიცევა: „მოქმეშითჳს მე“ **გარ. 808;** „ოდეს მოგქმეშოს, ქამე“ **მ. ცხ. 75r. იხ. მქმევა.**

მომქმთარ-ი მოხრბობილი: „მქმრნი და ფუტქარნი, წყალსა შინა მომქმთარნი, შეზღუდვად ჟამისა ილდგენ“ **კ იერ. ადგ. მრთ. (I) 116. იხ. მომქმთა.**

მომქმდება დაწყნარება: „მოქმედო პირი მისი ძლუნითა“ **ო, დაბ. 22,20. იხ. მქმდება.**

მომცემელ-ი მომცემი: „აღიდებდა ქრისტესა, მომცემელსა ცხოვრებისასა“ **ფადტ. 156, 24;** „ჰმადლობდის ღმერთსა, მომცემელსა ჩუენდა უხუდ ჟოველთა გვითლთასა“ **მ. ცხ. 108r;** „მღალადებდეთ ძლიერად კარსა ზედა მომცემელისასა და არა უკმოვიცეთ მიერ ცალიერანი“ **მ. სწ. 142,20. იხ. მოცემა; ცხოვრების მომცემელი.**

მომცხრომელ-ი მასხარა: „ნუჟუფ მოჴურნე და მომცხრომელ იმოვო“ **ბაღ. 162, 2. იხ. მოცხრომა.**

მომძელება დაგირაგება, დატყვევება: „სიფარულთა ამით სიწმიდისათა მოიმძეველენ და ჟოველთა წინაწარმეტყულთა“ **მრთ. S, o. ოქრ. გურიტ. 228,36;** „მოიმძეველნა წყალობად ღმერთისაჲ მის ზედა“ **მ. სწ. 110,18;** „მოიმძეველნეს გულნი კაცთანი“ **ბაღ. 72,22. იხ. მძევალი.**

მომძღვრება: „უსამართლოდ მოგებულისაჲ ვოფად არა არს ქელის-საქმე, არიედ მოვლავა და მომძღვრევაჲ“ **მ. სწ. 55,5. იხ. მძღვრება.**

მომძღვრება მორეგნა: „ნუჟუფ... მომძღვრეველ“ **ო, I მუ. 10,11. იხ. მძღვ.**

მომწითლვარე: „ბავენი მისნი შრიმან და მომწითლვარე მურითა სავსელ“ **M, ქება 5,12. იხ. მოწითლვა.**

მომწითურე/მომწითურო „მოწითლება“: „მწითური“: „თმაჲ მომწითლვარე არს სპეტაკად“ **გ,—** „თმაჲ... მოწითლვარე მწული“ **პხ., ლევატ. 12,80;** „არა განიბილა მღელმან თმისათჳს მომწითლვარე“ **გ,—** „არა მისხდოს მღელმან მან თმისა მისთჳს მწითლვარე“ **პხ., ლევატ. 12,80. იხ. მწითური.**

მომწიფება იხ. მოწიფება.

მომწოდებელ-ი: „ვითარ არა შეეინანენ მრავალნი ცოდვანი ჩემნი პირველ მოწოდებისა ჩემდა მომწოდებელისა“ **მ. სწ. 186,4. იხ. მოწოდება.**

მომწუანე: „იქმან ნიმი მომწუანე ანუ მოწითურე“ **გ, ლევატ. 12,40. იხ. მწუანე.**

მომწუარ-ი (მომწუელია): „ყოველი ქალაქი მომწუარ იყვნეს (მომწუელი იყვნეს-ო) ცეცხლითა“ I, **იერემ.** 4,20; „ბუკნი მისნი მომწუარ არიან ცეცხლითა“ O, **ნემ.** 1,2; „მომწუარი ცეცხლითა და მოტრეხული“ **ფს.** 79,17. **იხ.** მოწუეა: ცეცხლით(ა)-მომწუარი.

მომწყდარ-ი, მომწყუდარ-ი (მომწყდარი): „ჰოვანა... ორნივე, მომწყდარი ცხედარსა ზედა“ **ფლკტ.** 148,24; „იყვნეს მომწყდარი მათნი, რომელნი მოსწყდნა სამფსონ“ **ფს.** „იყვნეს მომწყდარი, რომელნი მოაქუდრნა სამფსონთან“ **გ.** **მტ.** 18,20; „მომწყუდარი, რომელთა გნებაჲს ცხობებაჲ“ **მ.** **სწ.** 188,27. **იხ.** მოწყდო-მა/მომწყუდომა.

მომწყუდელო-ი დამკოდველი, დამკრელი: „მომწყუდელო იქნა...“ **იხ.** მოწყუდელო მონაზონისა მისგან“ **მ.** **ცხ.** 864r. **იხ.** მოწყუდელო.

მომწყუდელო-ი ამომხრელი: „მომწყუდელო ბატლთაჲ ირს ბუნებაჲ მარლისაჲ“ **მ.** **ცხ.** 78v. **იხ.** მოწყუდელო.

მომხუტელო-ი მიმტაცებელი: „იყვნენ... ნუ მომხუტელო“ **ტიტ.** 2,10; „მომხუტელო“ **ზომსა** ვერ იქონს მოტაცებისაჲ“ **მ.** **სწ.** 274,12; „ნუ სხრუნავთ ძვრის-მკრებალნი, მომხუტელონი“ **Ath.**—11,114r. **იხ.** მოხუტვა.

მომღელო-ი **იხ.** ხარკის-მომღელო.

მონა „ქირთი“, „ბარაკიელი“, „ყრმა“, „მრწემო“, „კაბუკი“, „მსახური“, „მენიჯოგე“, „მენიჯგორე“, „მენიჯოგრე“: „არა მსახურებაჲს შენ მსახურებასა მონისასა“ **გ.** „არა გმონებდეს შენ მონებასა ქირთებარ“ **ფს.**, **გამოსლ.** 21,21; „არა უბრძანო შენსა მონასა“ **მ.** „არასა უბრძანებ მრწემსა შენსა“ **გ.** **იხ.** **ნ.** 16; „ნუ მოღელო ზედა ზედა შენთა მონათა შენთათჲს“ **მ.** „ნუ მოჰქნისა ზედა ზედა ზედა ზედა შენთა“ **გ.** **იხ.** **ნ.** 10,8; „ვითარცა ამცნო მონაჲს ღმრთისაჲს მოს“ **მ.** „ვითარცა სახედ განუჩინა მოსმან, ყრმაჲსა უღლისაჲს“ **გ.** **იხ.** **ნ.** 11,12; „არა ვარ მე იესუ, არამედ მონაჲ მისი ვარ, არა ვარ მე ქრისტე, არამედ მსახური ვარ მისი“ **თამა** **მოც.** 15,22; „მონაჲ ხარ, ნუ აზნაურო?“ **ლონგ.** 168,2; „ჰრქუა ბოოსმან მონათა მათ მისთა“ **მ.** „ჰრქუა ბოოსმან ყრმაჲსა მისსა“ **გ.** **რუთ.** 2,5; „წარვიდეს იგინი და ცოლი იგი მისი და მონაჲ იგი მისი“ **მ.** „აღდგა კაცი წარსლად თუთ და ხარკი მისი და კაბუკი მისი“ **გ.** **მტ.** 12,2; „იყოს იგი შენდა მონა უფლისაჲდ“ **მ.** „იყოს შენდა მრწემ უფლისაჲდ“ **გ.** **II მტ.** 15,17; „ვითარცა ისმინე მონისა (ბარაკიელი-სა-**var.**) მის შენისა მოსსი“ **გ.** **იერ.** „ჟუარათა **გამომ.** 241,22; „სცა მონისა მღდლო-მომღერისაჲ“ **მთ.** 26,21; „უკეთუ მოიღო მონაჲ ებრაელი, ექუს წელ გმონებდეს შენ“ **ო.** **გამოსლ.** 21,2; „მონაჲ უფლისა თანა აღაწეობდა“ **ო.** **სამარტ.** **სოლ.** 15,11; „მონაჲ ნუ არსს აღაწეობდა, ანუ სტრუი ნუ არსა იაკობი, რამეთუ სტრუი ეველ იქნა“ **ო.** **იერემ.** 2,14; „განაიჭურნოს მონაჲ ეცხე ჩემი“ **ლ.** 7,2; „რომელმან თავს-იღვას მონაჲ უფლებრი, იგინებს იგი სამართალსა“ **ო.** „რომელი თავს-მღებ იქმნას ყრმისა უფლებრი, აღიგნოს სამართალსა“ **ფს.** **იხ.** **სოლ.** 19,28; „მწერა... სჯულთა მონათა და მოღვათა მათთა“ **ო.** **II მტ.** 1,17; „ჰრქუა სულ შენაჲ ოგესა (შენაჲ ოგესა **D.** შენაჲ ოგესა **M.** მონასა **I**) თჳსა: ივადე მახული

და მომიღო მე“ **ო.** **I მტ.** 21,4. **იხ.** დამონება, თანა-მონა, მისთანაჲ მონაჲ, მონება.

მონაგები (მონაგობი), „ნაყოფიერი“, „ბუნება“, „ქონება“, „შენაძენი“, „საქონელი“, „ბირუტყვი“: „მისცა მათ მონაგები თჳსი“ **DE.** „მისცა მათ ნაყოფი თჳსი“ **გ.** **მთ.** 22,14; „აქუნდა მონაგები ფრიად“ **DE.** „იყო იგი ნაყოფიერ ფრიად“ **გ.** **მრ.** 10,22; „აღვაშენოთ... ქალაქები მონაგებისა ჩუენისათჲს“ **pb.** „უშენოთ... ქალაქები ბუნაგებისა ჩუენისათჲს“ **გ.** **რიცხ.** 22,16; „განაიღო მონაგები შენი“ **მთ.** 19,21; „მისცა ბარაჲს ყოველივე მონაგები თჳსი ისაჲს“ **ო.** **დაბ.** 25,5; „აღადგინა... მთავრად ყოველსა ზედა მონაგებისა მისსა“ **ტ.** **ფს.** 104,21; „მონაგებიჲსა ობოლთასა ნუ შეხუდო“ **ო.** **იხ.** **სოლ.** 22,10; „არა მატეს ოქროსა დაუჩუბული და არცა მონაგები“ **მ.** **სწ.** 162,26; „რომელი-იგი ზრდის მონაგებისა შენსა“ **ბ.** **კეხ.** „**იქუ.** **ლ.** 22,22. **იხ.** მოგება.

მონადლება (მონადლები), „დაქირავება“, „მოინადნა“ მით აბომელქ კაცნი უკეთური და განკრთობილი“ **მ.** „მოინადნა თავისა თჳსისა აბომელქმან კაცნი ცუდნი და უქმნი“ **გ.** **მტ.** 9,4; „მოინადნეს შუამდინარით... ეტრები და შგდრები“ **I მტ.** 12,6; „მოინადნეს სასყიდლითა ერი მრავალი ჩემთჲს“ **I.** **ნემ.** 6,12. **იხ.** ნადი.

მონადირე, მენადირე (მენათხეველი): „ამჲნე თქვენ, რაჲთა იყნეთ თქვენ მონადირე კაცთა“ **გ.** „გვეწვე თქვენ მესათხეველ კაცთა“ **DE.** **მრ.** 1,17; „შევაგლიწენ მრავალნი მონადირენი (მენადირენი **ო**)“ **I.** **იერემ.** 16,16; „რომელი-იგი მონადირეთა მათ ნადირისათა და-არწყვენ“ **ო.** **იხ.** **ნ.** 2,2; „მან მიქსნა მე საბრძისა მისგან მონადირეთაჲსა“ **ფს.** 20,2; „რომელი-იგი განებრა მესა მის მონადირეთაჲსა“ **ოქრ.** **ფურც.** 225,24. **იხ.** ნადირი.

მონადირება (მონადირეობა), „რაჲთა მონადირი იგი-სიტყვა“ **მრ.** 12,11; „მონადირეს სულ მართლისაჲ“ **ფს.** 22,21; „ნადირობით მონადირეს მე, ვითარცა სირი, მტრთა ჩემთა ცუდად“ **ო.** **გოდ.** **იერემ.** 2,52; „მონადირეს ეშმაკი ძეთა აღაშისთა“ **მარკ.** 248r; „ნუცა მონადირეს თულთაგან მისთა“ **ო.** **იხ.** **სოლ.** 6,22; „მენი კაცთანი მონადირეებიან ჟამსა ბოროტსა“ **მკლ.** 9,12; „ფრიად მზრახი ენისაგან მონადირის“ **მ.** **სწ.** 274,18. „ვითარცა თეგნი მონადირეებულნი არიან სათხეველითა ბოროტითა“ **ო.** **მკლ.** 9,12. **იხ.** ნადირება; მდრ. მონადირეებელი.

მონაზონ-ი (მონაზონისა) ბერი, მარტოდმყოფი, მოწესე, დაყუდელებული; „მოზადა ყოველთა ებისკოპოსთა და მონაზონთა“ **ვარ.** 217; „იღუწი შენ მონაზონთა“ **მრთ.** **A.** **ანტ.** **დ.** 24r; „ვიწე შეგქმნა შენ მონაზონად“ **მ.** **ცხ.** 24; „მწერის მონაზონი ხილვად ბარსა დედათასა“ **მ.** **სწ.** 162,6; „გამოვედ მეცა უდაბნოსა აჲს და ვიქმენ მონაზონ“ **მ.** **ცხ.** 162r. **იხ.** მონაზონება.

მონაზონება ბერად შედგომა, შემონაზვნება: „მოვილა სკიტეს მონაზონებად“ **მ.** **ცხ.** 140r; „ამასა აჲს არა მნებაჲს მონაზონებას“ **მ.** **ცხ.** 82r.

მონაზონება, მონაზონობა ბერიობა; მარტოდმყოფობა, მოწესეობა: „მონაზონებაჲ დაუტყუა და ცოლი შე-

ბრტყილი მ. ს. 119, 8; „მორიან-ველით მონახულებად, ვიწვევთ ღაგანვიტყუებთ“ მ. ცხ. 186v; „მონახულებად ვერ პოვთ“ მ. ცხ. 187r; „ვისწავლიდ მათგან... ჟანონისა მონახულებასა“ H—241, 80. იბ. მონახულებ.

მონათესა: სარცა აქუს ქელმწიფებამ მონათესაი მონათესაი
ნისა H-622, 24v. იხ. ნათესაი.

მონათ-მეღვამი-თ თანამსახურით: II კლასი, 3, 30. იხ. მელ-
გამი.

მონაკუთ-ი მოკვეთილი: ნელიად ჩამოიკვეთებდა ხარბ.
სხად თვსად მონაკუთსა ზედა*-ქ. ცხ. 114,8, იხ. მო-
კუთი.

Քրեան-Ֆուրսյան-Բ «Քրեկտանան» Ֆրանսիա, Կաննի Լիգայի: Պրո-
բուն Գլխավոր Ֆրեան-Ֆուրսյան Կա Ֆա Կալիստոս C₁ Կոմիտե
Գլխավոր Ֆրեան Կա Ֆա Ֆրեան Կա DE₁ Ֆա. 24, 40. ԿԵ.
Ֆուրսյան.

მონანულ-მ მონანიე. ამე სავმენი შეუენთან მონანულ-
სა, რაჟთა ჭანმარტოვდეს მ. ცხ. 304. იხ. ნანება.

მონასტერი-ი სივანი: „ყოფა გინწი დიკონი დიდდუ სახელო-
ვანი უგუტეს ზოგადტორებულთა მონასტერსა შინა“
მ. ცხ. 146v, „არა“ ცვაღდინ „დღელითი-დღელიად და არცა
მონასტერი თი-მონასტრად“ მ. სფ. 249, 17.

მონატარები-ნატარები: „მისცა მონატარებს იგი,
რომელსაც მონატარა“ M, ლიტ. 3, 4. იმ. მონატარა.

მონაცემთა ცენტრის მიერ გამოქვეყნებული ინფორმაციის მიხედვით, 2018 წლის 1-9 თვის განმავლობაში საქართველოში დაიბადდა 10 100 ბავშვი, რაც 2017 წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 1,5% ნაკლებია.

Պրնալեյք-ի մոտեցրելով: «Գանտնուն թուհալն քան ի ճոյն ի ճոյն
մըջոյն քան ի ճոյն» Գ. Լալաճյան, 14.41. ին. մոտեցրելով:

მონაცემები „დღაგრება“: „მონაცემებს სოფელი ფინიკელთა“ G, — „ლაიკრიბეს ნაყოფი იგი ფინიკელთა“ M, ისუ ნ. ნ. 12. ნ. ნაყოფები.

მონაწილე: რეჟისორი - გ. მონაწილე - M. ლევინი. მ. მ.
მ. ნაწილი; შტატ. ბანკმონაწილე.

ჩვენს მთავრად ნახვა, დათვლიერება: „შპრძანა
შოწახვად სენავსა შიწა“ შ. ცხ. 220r; „შოწახვად,
თუ საღა ღვსა შერქერა“ შ. ცხ. 109v; „შოწახვიდოიანი
ხილნარა“ - გ. 44, შ. ცხ. ნახვა.

ინანუშიც იყვნება; მიტაცებული, უსამართლოდ აღებული; მონახუებით, რომელი მონახუება? G, — მონახუება მისთვის რომელ ადრე? O, ღვაჭი. მ. 4: მონახუება და უსამართლოდ გარყვას? მ. 5. 5. 5. 5. 5.

რონება «მსახურება», მონობა: „უზუღესან ჰმონეს ჯორწყესსა“ **პრაშ. 8, 12**; „არა გმონებდეს შენ მონებას კორთებარ“ **პხ.**—„არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა“ **გ, ლევოტ. 25, 89**; „ჰმონებდეს მათ რა წელ“ **M.**—„ჰმსახურებდეს ძენ ისრაელისანი ჰქართებარ რა წელ“ **გ, მქ. 2, 3**; „ჰმონებდუნ უფალს უფალს ქველ ურსა“ **ტ. იერ. ადგ. 158, 3**; „ცხოველნი გმონებდეს თესა ჰმონებდენ“ **აფს. 119, 1**.

ინება „კინოება“, მსახურება; შრომა: „ვერ გელაქო.
 უბის თრთა უბალა მინებად“ მთ. 6, 24; „ალმოგოფენენ
 მინა მინა მინა, სახლით მინება ისა თქუენისაგან“

„გაგაბაშვიტყვიანე თქუენ საღოსა მისტან ქოროთხე ნიან“
 M, მსქ. 88; „განაუთავისუფლნა ჩუენ მონებნი სკან“
 „ქარ-მარს. ჟა მონ. 1618; „ღამინა თაჟისა თჳსისა ჭალი
 მონებნი თაღლითა“ O, გზგვ. 29, 18. იხ. მონა.

მონეტებს ძეგლები, მიმადლები, ჩუქლები: „მონეტა“
მე ღმერთთან ნიჭი ათობილი“ 0, 1 და 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830,

მონიჭებულა - მიძეებულა: „შეურაცხ-ჰყავს მადღობაჲ
ღმერთთაჲ მონიჭებულთა კეთილთა მათთა ზედა“ მალა
101,23.

მოკრება «დარღუევას», აიხრება, უდაბნოდ წყევას;
დაშლას, დღადენას: „რომელიღი შენ აღაშენე, მათ მო-
 აოტრეს“ **ჯ.**, „რადიგი შენ აღაშენე, მათ დაატრეს“ **ქ.**
ფს. 108: „ყოველი შეუფებაჲ, რომელით თავსა თუხსა განუფიქრის,
 მოატრადის“ **ღ. 11, 17;** „სამოყარო მინი მოაოტრეს“
მ. **იერემ. 10, 24,** „ვიღრუ საფოცელადმდე მისა მოატრ-
 დეს“ **მ.** **ნათ 1, 10;** „რადთა არა ქვეყანაჲ მოატრდეს“
ქ. **ჟამოსნ. 23, 29;** „მკლესიანი მოატრდეს“ **ქ. ფს. 234:**
 „სახლნი ბაბილონისანი, ვითარცა კალო ოცვრი, მოატრ-
 დენ“ **პმ.**, „სახლნი მეფისა ბაბილონისანი, ვითარცა კა-
 ლონჲ მსთუღმებლისანი, დაცილენენ“ **მ.** **იერემ. 51, 24.**

მოცრება «ოცრება», «აოცრება», ლაცვეა: „იხილოთ
სამაგალი იგი მოცრებისაჲ“ DE, — იხილოთ ბალწი
იგი ოცრებისაჲ“ C, მთ. 24, 16; „შოაწლუბულ არს მო-
ცრებაჲ მისი“ ფ. 31, 20; „იყო შემდგომად... ადოც-
რებისა (მოცრებისა O) იერუსალმისა“ I, გოდ.
იერგ. 1, 6.

მეოთხედიდან - ათხუთხედი, დარღვევები: „მეოთხედიდან არს ასურასტანისათვის“ I, გვ. 22, 18; „მეოთხედიდან არს და დაბეჭდულ“ I, გვ. 1, 7; „მეოთხედიდან არს დაბეჭდულ“ I, გვ. 61, 4; „აღმაშენილი იგი მსოფრთხედული“ II, გვ. 1, 4; „სახლი ესე ჩემი მეოთხედიდან არს“ O, გვ. 1, 4; „სახლი ესე ჩემი“

შპარტა: „*შუტცენსე მოეპარნ*“ **წ. 1551, 1552, 1553.** „*შე-*
შინოს შესლვად და მოუპარვად“ **წ. 1551.** **წ. 1551.** **წ. 1551.** **წ. 1551.**
შპარტა: „*განაქმნიენ (განაქმნიენ) იგინ ყოველსა ქარ-*
სა, რომელსა მოუპარსა ეს პირველ მთა“ **წ. 1551.**
წ. 1551. „*არცა თმად თავისა მისილად მოეპარნ*“ **წ. 1551.**
წ. 1551. „*ნუ ჰგონებთ, თუ რომელთა-ესე შეუშოსიეს სამოსელი*
ცხოვართად და თმად დამარცხიენ მოუპარსა ეს, ვითარმედ
ესე ნოლო არს მონაზონება“ **წ. 1551.** **წ. 1551.** **წ. 1551.** **წ. 1551.**

რამა: «განხეთქე», გახევა: «მოიპე სპოსლუბი მითი»
 G.—განხეთქენ სპოსელი თუა» **ქხ.**, **აიღ.** 14,8;
 «მოიპე სპოსელი მითი მითა» **აიღ.** 17,17; «მოა-
 ბო ქოწუდო იგი, რთელ ემოს» **ფლტ.** 18,18. იხ. პეზა.

რამატალებუთა-მ მოლესილი, „განგოზილი“-ჟუფაჟა...
ვიდრე მოკეტალებუთა-მ სიყრუეთი სახლთა შინა ზო-
გალსა შეიკნებულსა“ ო,—ცხოვრება... ვიდრეა განგო-
ზალთა სიყრუეთი და სახლსა შინა საზოგადოესა“ პხ., 86
ხაღ. 21, 3. იხ. პეტალება.

მოკუტება «მოღუტება», «მოთხევა», დაღერა: „მოკუტარეს ქუეყანასა (წყალი)“ **ო, I მუ. 7,8**; „მოკუტარონ სისხლი იგი მისი გარემო საკურთხეველსა“ **ო, — მოღუტარონ სისხლი საკურთხეველსა ზღა“** **გ, ლევიტ. 1,5**; „სისხლი მისი მოკუტარონ ზარისსა თანა საკურთხეველისასა“ **ო, —** „სისხლი მოთხეთელის ზარისსა ზღა საკურთხეველისასა“ **გ, ლევიტ. 7,2** იხ. კუტება.

მოპოვება, მოპოება, მოპოვნება «მოგება», შეძენა, შეტყობა, მოგონება, აღება: „მოთმინებითა თქუენითა მოიპოვნეთ ატლნი თქუენნი“ **ლ. 21,19**; „მოთუბო-ეგბდე შეგობარსა შენსა, ეამსა კირისასა შეიმთხე იგი“ **ო, ზმრ. 6,7**; „გულის-თქუემან რეწვისამან მოიპოვა“ **ო, ხიბრძ. სოლ. 14,3**; „რომელმან მოგვტოვენ თავით შენით“ **ფლ. მოც. 7,22**.

მოპოვნება «მოგება», «ეკრპი», «განზრახვა», შოვნა: „მოპოვნებად სიბრძნისა უგუტურაჲ მას ვერ ქალ-წიფი-ბის“ **ო, —** „მოგებად სიბრძნისა უგულოს არა ძალ-უ“ **პხ., იგ. სოლ. 17,18**; „პოვნებ შენ ფასითა მოპოვნებად“ **საქ. მოც. 8,20**; „აღმოგებურა ყოველნი კერპნი, რომელი ემნეს მამათა მისთა“ **პხ., —** „მოპანა ყოველნი იგი მოპოვნება-ნი მამათა მისთან“ **ო, III მუ. 15,12**; „რომლისაჲ იგი მო-პოვნებაჲ აღვილ არს, შეურაცხ არს“ **ბ. კნხ.-ეპუხ. ლკ. 40,32**; „არცა მაცთენნა ჩუენ კაცთა ბოროტისა მანქანებისა მოპოვნებაჲჲ“ **ო, —** „არცა გუაღუტუნეს ჩუენ კაცთა ბოროტ-ქელთენთა განზრახვანი“ **პხ., ხიბრძ. სოლ. 15,4**.

მოპოვნებულნი პოვნელი, მოგონილი: „მოპოვნებულთა ამათ და ღმრთით აწავლულთა გუძულან ეშმაკნი“ **ფლკტ. 148,31**; „აქუნდაჲცა მას სიმაღლე ჳეშმარბი და არა მოპოვნებულნი“ **ჰ—2251,201v**; „ევაება მათი... მო-პოვნებულისა ორგულებისა“ **აჟღა (თავნი) 2**; „იყოს სული შენი შენდა მოპოვნებულ, რამეთუ მესევი მე“ **I, იერემ. 29,18** იხ. პოვნება; შდრ. მომპოვნებელი.

მოპყრობა «დაპყრობა», «შეპყრობა», მოტანა, მორ-თმევა, მოშეგრა: „მოიპყრნა ისრაელმან ყოველნი ესე ქალაქნი“ **გ, —** „დაიპყრა ისრაელმან ყოველი ქალაქები ესე“ **პხ., რიცხ. 21, 23**; „მეფენი მათნი მოიპყრნა ისლუ-მან“ **გ, —** „მეფენი მათნი შეიპყრნა ისლ“ **მ, ისლ. 5, 11,12**; „მოიპყარ და ევაშო“ **იბ. რომ.-კურთხ. ისაქ. და იაქ 12,5**; „მოიპყარ თ სხუად ჳურკირი“ **ო, IV მუ. 4,6**; „აწ უკუე მოიპყრენით საამენელნი“ **საქ. წიგნ. II 54, 22**; „მოუპყრეა მას მეფთა იგი წიგნი“ **ჰ—341,470** იხ. პყრობა.

მორაცხა მოთელა: „რავდენი მოგრაცხო?“ **ჩიფხ. 175,22** იხ. რაცხა.

მორბედნი მორბენალო; «მსრბოლი»: „არა მოაქლო მორბედმან სრბისაგან თვისისა“ **ო, —** „არა მოაქლო მსრბოლი სარბოსაგან თვისისა“ **პხ., იერემ. 8,3**; „რდენი და ლამენი მოსწრაფელ მორბედ არიან დაკლებილთჳს ცხოვრებისა ჩუენისა“ **ბ. წ. 253,4** იხ. რბენა; თანა-მორბელა; წინა-მორბელი.

მორბედება: „მოსწრაფელ მორბედებთა მათთა და მურგალელ მოქმედებითა“ **მ. სქ. 26,19** იხ. მორბედი.

მორბევა: „მოარბია ეგვბე, წარმოტყუნა ააურგთი“ **ა—32,742** იხ. რბევა.

მორბენა: „მოარბის ბორცუთა ზედა“ **ო, ქება 2,5**; „მოარბიოდეს მისა წმიდანა წინაწარმეტყუელნი“ **მართ. S. კ. იერ.-აღღკ. 164,12** იხ. რბენა.

მორგუ მეჭურჭლის «ბორბალი», ჩარხი: „ფერკითა თჳსითა იქცენ მორგუთა“ **ო, —** „დამბრუნებელი ფერ-კითა ფჳსითა ბორბლისა“ **პხ., ზმრ. 38,32**.

მორღომილნი მოვარდნილი: „ორნივე ჳელნი და ბრჭალნი მისნი მორღომილ იყვნეს“ **ო, I მუ. 5,4**; „მოგუცინ შენ... ბარკალი შენი მორღომილად“ **გ, რიცხ. 5,21**.

მორგევი: „ნუ დამტეამნ მე მორგევი წყალთაჲ“ **ფს. 68,16**.

მორგეწე, მორგეწი «სასყიდლით დადგინებული», «მუ-შავი», «მროწეული»(?): „რავდენთა მორგეწეთა მა-მისა ჩემისათა გარდაერევის პური და მე აქა სიყმილითა წარგწმდები“ **გ, —** „რადენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა პმატს პური და მე აქა სიყმილითა წარგწმდები“ **DE, ლ. 15,17**; „შემრაცხე მე ვითარცა ერთი მორგეწეთა შენთაგანი“ **გ, —** „მკაც მე ვითარცა ერთი მუ-შავთაგანი“ **DE, ლ. 15,18**; „მორგეწენი (მროწე-ულნი ო) მისნი ვითარცა ჳურაყნი მართებული მუნ შინა“ **I, იერემ. 40,21**.

მორგეწე უმოვარი «დაერდომილი»: „ნუ მოპხუეჲ სასყი-დელსა მორგეწესა, უმოვარსა მას და ნაყლუევისა“ **პხ., —** „არა დააკლო სასყიდელსა დაერდომილისა და მოქენისასა“ **გ, II მუ. 24,14** იხ. რეწვა.

მორგეწვა შეძენა, შოვნა სასყიდლით: „წარდეს ესენი წიგნსა და თავისა თჳსისა საზრდელსა მისგან მორგეწე-დეს“ **Sin.—6,22**; „მოვარგწავ მე მცირედსა საზრდელსა“ **ლმ. 12,26**; „შრომითა მით პურსა მოიარეწე ვდა“ **საქ. წიგნ. II 95,10**; „არცა იყიდდეს და არცა გაჰყიდდეს და არცა რას მოიარეწდეს“ **ბ.-ე. 29,2**.

მორგეწვა შოვნა: „გერ-არს... მოარეწვაჲ“ **ო, ხიბრძ. სოლ. 15,12**.

მორგეწული ნაშოვნა: „საჳმარი თქუენი (იყოს) მორგე-წულ საბლისაგან ჩემისა“ **საქ. წიგნ. II 94,21** იხ. რეწვა; შდრ. მოსარეწავად.

მორთვა დამატება, დართვა: **I მუ. 18,21** იხ. რთვა.

მორთუმა, მორთმა «მორღება», «მოგუტრა», «მოყვანება», «მოყვანება», მოტანა: „მოართუა (მოიღო DE) თავი მისი“ **მრ. 8,28**; „მოუართუმიდეს (მოგუტრი-დეს DE) მას ყრმებსა“ **გ, მრ. 10,18**; „მოლა-მართუთ იგი მე“ **გ, —** „მოიყვანეთ იგი აქა“ **DE, მრ. 9,18**; „მო-ართუეს თავი მისი ლანელითა“ **მთ. 14,11**; „მოართუთ პურისა უფალსა და მთავარსა ამას ტაძრისასა“ **ბ. 2,3**; „ყო-ველივე კეთილი მოართუედ (მოართუან I) მეფესა“ **ო, I ვნა 4,3**; „მოწართუთ მე აქა მახლი“ **ფლკტ. 145,28**; „მოართუა ძეჲთა აპრომისთა“ **ო, ლევიტ. 2,3**; „მოართნა აღმოსაყლენი“ **ა—32,742**; „მოართუნენ იგინი მდდელსა“ **ო, —** „მოიყვანენ იგინი მდდელისა“ **გ, ლევიტ. 5,7** იხ. რთუმა; შდრ. მომართმელი.

მორთხმა მოზიდვა, მოწევა; «გარდაცუმა»: „მოგორთხ შენ, იუდა, თავისა ჩემისა მჳლად“ **ო, საქ. 3,12**; „მო-გინმე-ირთხა ერთმან მესართაგანმან და პაცაქაჲს“ **ო, III მუ. 22, 84**; „მოართხა მჳლდეს მარჯუელ“ **მ, II მუ. 18,38**; „მო-ართხა მჳლდი იგი ქელითა თჳსითა“ **ო, IV მუ. 12,16**.

„მოიხრება მშველი მისი ვითარება მტრისა“ G.—„გარდა-
იკეთა მშველსა თვსა ეთარცა მტრისა“ O, ზოგ. იერგმ.
24. „მშველნი მათნი მოხრებალ“ I, ეს. 3, 25. ის. რათმა;
შდრ. მომრთხელი.

მორიდება მიქცევა, მორიდება: „მოხრიდე თუალი
შენი ღვთაებისაგან მუგნიერისა“ O, ზოგ. 9, 8; „რომელ-
მან მოხრიდა გინებასა“ O.—„რომელმან მოხრიდა
გინებასა“ ps., თგ. სოლ. 20, 2; „კუთხისა მოხრიდებ
და მტრუკისასა ისმენ“ მ. სწ. 270, 17.

მორიდება გაცლა: „მოხრიდება ჟეს არს ნაყრუენები-
საგან და მთრუალობისაგან“ ოქრ.-შარხ. და იონ. 106, 26;
„ჟეს არს არა მოხრიდებალ მისიგან“ ოქრ.-შარხ. და იონ.
106, 26. ის. რიდება.

მორიხვა განხრის(უ)ვა, გაკრევა: „არცა მოხრისო
ცხოვარი იგი პირმშოთა შენთა“ M.—„არა განხრისო
პირმშოთა ცხოვართა შენთა“ G, II შქ. 15, 10; „კვილნი შენნი,
ვითარცა არც მორიხულთა, აღმოშავალი საბანელით“ O,
ქება 4, 2. ის. რის(უ)ვა.

მორიხნალი— შეშვებული, ფალავანი; მეომარი: „შეშვე-
ლი შევალს მორიხნალი ასპარეზსა მას შინა“ მ. ცხ.
42, 1; „მოხრინალო მან და მოლაშქრემან არა თუ ერსა
თანა ისწიან ქვლოვნებაჲ ძლევისა და სიმარჯულსა ვერ ძალ-
უც მათ მარტოებით თვს-თვსად ბძოლაჲ“ მ. ცხ. 277, 1;
„არა ფრიად ბოროტ არს მორიხნალისა დაღეშა. არა-
შელ იგი ბოროტ არს, უკუთუ დაადგრეს დაღეშება მას ზედა
თვსა“ მ. სწ. 107, 25. ის. რკინება.

მორიხნობა მეომრობა, მოლაშქრობა: „არცა თუ
რამ საშეთაგან სოფლისათა წარემართების თვნიერ შრომისა
და ლეწოლისა: არცა მეშაკობაჲ, არცა მოხრინალობაჲ“
მ. ცხ. 118, 1; „უკუთუ ვინ მოხრინალობასა ისწავლო-
დეს, ატუნდეს იგებულგება გუამისაჲ კეთილი“ H—2251, 274r
ის. მორიხნალი.

მორიკვა „როკვა“, ცეკვა: „გისტრენელით თქუენ, და არა
მოხრეკელით“ C.—„გისტრენელით თქუენ, და არა
მოხრეკელით“ DE. ლ. 7, 22. ის. როკვა.

მორიკვა „შერტყმა სატყველისა“, „შერტყმა“, გო-
სება, მომტყიცება: „მოხრტყენ და მსახურებ შე“ DE,
—„სატყველი შეიარტყ და მსახურე“ ლ. 17, 8; „სატ-
ტყელი სოლისაჲ მოხრტყას (შეიარტყას ps.)“ G,
ლევტ. 18, 4; „აღილო მრუარი ვითი, მოხრტყა“ C, ა.
12, 4; „მოხრტყენით წელნი გონებათა თქუენთანი“
I პეტრ. 1, 12; „მოხრტყით ძმაჲ“ I, ეს. 15, 2.

მორიკვა შემოსა, შემოხვევა: „მოუწოდა... მოხრ-
ტყისა ძმისასა“ I, ეს. 22, 12.

მორიკვნი — შეშვებული, შემორტყმული, შემო-
სალი, განმტყიცებული: „დაცნი მოხრტყმულნი
ჭურჭლითა საბრძოლითა“ G.—„დაცნი, რომელთა ემოსა
საჭურჭლო ბრძოლისა“ M, სხვ. 18, 17; „მოხრტყმულნი
ჭურჭლითა წაბრძოლითა“ G.—„შეშვებულინი ჭურჭლითა
საბრძოლისაჲ“ M, სხვ. 18, 11; „იუვენელ წილნი თქუენნი
მოხრტყმულნი“ ლ. 12, 25. ის. რტყვა; შდრ. მოსარტყე-
ლი, წელმორტყმული.

მორიკვა დარღვევა, დაქცევა, მოშლა: „მოვარ-
ღჯო ზღუდე მისი“ I, ეს. 5, 2; „მოხრტყა ყურები სვირ-
ლებსა თვსა“ მ. ცხ. 257, 1.

მორიკვნი — დახსნილი, დაშლილი: „მოხრტყმულ
იყვნეს ყოველნი კორცნი მისნი“ მ. სწ. 181, 10. ის. რღუე-
ვა, გამორღუევა.

მორიკვა წაბღენა: „უკუთუ... სცენ ღვთაეცა მიღო-
მილსა და მოხრტყუნენ ყრმაჲ მისი, არაჲ გამოხატული,
ზღუდით იზღვიოს“ O, გამოხლ. 21, 23.

მორიკვნი — ნასხლეტი, „განგდება“, მუცელს-
მოწყვეტილი: „ვითარცა რამ მოხრტყნილი, გამოშავ-
ლი საშოთ ღვთისათ“ G.—„ვითარცა ნასხლეტი, რომე-
ლი გამოვიღე საშოთაგან ღვთისა“ ps., რაცხ. 12, 12; „უ-
კუთხეს არს მისსა მოხრტყნილი“ O.—„კეთილ უფროსს
მისა განგდება“ ps., მკლ. 2, 2. ის. რყუნა.

მორი-ი, ნორი-ი რტო: „გამოიღო მოხრნი და გამოაყუ-
ვილა ყოველი და გამოიღო ნიგოზი“ G, რაცხ. 17, 8; „მო-
იღოს მოხრნი (ნორნი I) და გამოსცეს ნაყოფი“ O, გზეგ.
17, 8; „მოხრნი სოლო ძირთა მისთაჲ დიდუკეთ“ G, ღან.
4, 12; „იეთილისა ძირისაჲ კეთილი მოხრნი არუნა მენემან
მან ღვთამან“ მ. კეს.-20-თვ. 122, 27; „დავწნეგო იგი და
გამოიღოს მოხრნი (ნორნი I) და ნაყოფი“ O, გზეგ. 17, 28;
„იყოს მას ზედა მოხრნი გზი სურტყუნები“ I, იერგმ. 17, 6.
ის. აღმოშორება.

მორიხი — დამორჩილებული, გამგონი, მსმენელი,
მიმდევარი: „იუვენე შენდა მოხარე და მოხრნილ შენდაჲ
G.—„იუვენე ყოველი იგი ერი და მოხრნილგებულსა მო-
ხარე თქუენდა“ ps., II შქ. 20, 11; „შვილი ვიყავ მცესა
მამისა მოხრნილი“ O, თგ. სოლ. 4, 2; „შვილი გონიერი
მოხრნილ არნ მამისა“ O, თგ. სოლ. 12, 1; „დაცნი მოხ-
რნილი კრძალულად იტყუნ“ O, თგ. სოლ. 21, 28; „უკუთუ
ამისა კმისა მოხრნილი იყო აღამი“ ოქრ.-შარხ. და იონ.
101, 28; „რომელი უფრობდეს მას ყურთა მოხრნილთა“
O, ზოგ. 25, 12. ის. რჩოლა.

მორიხება, მორიხლობა დამორჩილება, სმენა, გა-
გონება: „იუენ არა ვამოხრნილობით მას“ მ. სწ.
25, 11. „მორიხებაჲ ჟერ-არს ღმრთისაჲ უფროსს ვიდ-
რე კაცთაჲ“ სპ. მოც. 5, 29; „მოხრნილებად მისა ყო-
ველი“ ფლბ. 3, 21; „არა მოხრნილებად ჩემდა“ I, იერგმ.
17, 28; „მოგწენების თქუენ ყოველთა იგი მოხრნილებად,
ვითარაჲი შიშით და ძრწოლით შერწყნარეთ იგი“ II კორ.
7, 15; „შეიღდეს მოხრნილგებასა ქვეშე“ მ. ცხ. 27, 1;
„მოხრნილებად არს შვილი სიმდაბლისაჲ... ზოლო ურჩე-
ბაჲ არს ნაშობი ამპარტყენებისაჲ“ მ. სწ. 172, 2. ის. მორ-
ჩილი.

მორიხობა დახრნობა: „მოხრნი სულისაგან ბოროტისა“
ა. მოც. 28, 2.

მორიხობა მოხრნობა: „ბრძანა მოხრნობით მოკლეჲ
ნეტარისაჲ მის“ არხტ. 28, 17. ის. რჩობა.

მორიხობა გაგონება, სმენა: „არა მოგვარდეს შენ“
ფლბ. მოც. 7, 2. ის. რჩოლა.

მორიხება შემოსა, შემოვლება, შემოკვრა, შეპყვება:
„მოხრტყუნო იგი ოქროთა წმიდითა“ O, გამოხლ. 25, 11;
„ტამარი იგი მოხრტყუნა ძელითა ნაძვსათა“ M, II შქ.
2, 5; „მოვიწე შუღ ათასი ტალანტი ვეცხლისაჲ გამოყდობისაჲ
მოხრტყუნად მით ყველგან ტაძრისანი კელითა ხურო-
თათა“ I სწტ. 29, 6. ის. რჩუნა.

მორცხუე მორცხები, «მორცხუელები»: „მადლი მადლსა ზედა არს ღელაყადი მორცხუე“ *ქს.*—„მადლი მადლსა ზედა ღელაყადი მორცხუე“ *ქს.*—*წიგ. 26, 19; „მორცხუესა წინა უძღუნ მადლი“* *ო.* *წიგ. 35, 18; „მნებავს... დგალთაჲ წესიერებისა სამკაულითა მორცხუედ ღაღბრებთი შემკობად“* *I ტიპ. 3, 8; „მორცხუედ გიღბრს მსახურებაჲ“* *H—322, 24v. იხ. რცხუენა.*

მორცხუედ-ი «მორცხუე»: „მადლი მადლსა ზედა ღელაყადი მორცხუედ“ *ქს.*—„მადლი მადლსა ზედა არს ღელაყადი მორცხუე“ *ო.* *წიგ. 26, 19. იხ. მორცხუე.*

მორწმუნე *«რომელსა პრწამს»*, *«სანდო, სარწმუნო, ერთგული»:* „მ იეთ ღელაყადისა... მორწმუნესაჲ“ *საქ. მოც. 161, 1; „იხილა... სიბრავლჳ იგი მორწმუნეთაჲ“* *ფლკტ. 140, 38; „მორწმუნეთა ჩემდა მომართ“* *DE, „რომელთა ევრწამ“* *ც.* *წიგ. 9, 42; „ესე შეგვედრე მორწმუნეთა ევტა“* *II ტიპ. 2, 2. იხ. რწმენა; შდრ. თანა-მორწმუნე, მტირედ-მორწმუნე, ძნაიდ-მორწმუნე.*

მორწმუნეობა *იხ. მორწმუნე; შდრ. რწმენა.*

მორწყვა *რწყვა:* „რამას ღასთესთან თესლი და მორწყვან ფერკებითა“ *ც.* *II ტიპ. 11, 19; „სისხლითა მით მორწყვო ქუეყანა იგი“* *რიფხ. 170, 38; „მოვიდ, რადთა მორწყვოთ (მოსტანი)“* *მ. ცხ. 26r; „წამან მორწყო ჯანობირი ჩუენი“* *მ. სქ. 84, 28. „იეთ შენ, ვითარცა მტილი მორწყული“* *I, იხ. 53, 11. იხ. რწყვა; შდრ. მორწყველი.*

მოსა «მორტყმა», *ჩაცმა, მოსხმა:* „სამოსლად ვ მოსა სტვეისაჲან აქლემისა“ *კ. იერ. ნათლიხ. 38, 7; „შეჟლი და წყოლობა ენასა მისსა მ მოსიგს“* *ო.* *იგ. სოლ. 5, 16; „მ მოსეზოდა მოწოულითა და ზეზნითა“* *ც.* *ლ. 18, 19; „კაცნა, რომელთა ვ მოსა საჭურველი ბრძოლისაჲ“* *მ.*—*„კაცნი, მორტყმულნი მტერტყვებითა საბრძოლითა“* *ც.* *საქ. 18, 17; „ვ მოსა მას სამოსელი ქურთობისაჲ“* *ო.* *იგ. 2, 5. „რომელნი ჩხვლითა მოხიდ არიან“* *მთ. 11, 5. იხ. ვეცხლით-მოსილო, შესამოსლე, მკუდრის-მოსილო, მოსიერი, თქროთ-მოთსაღი, საჭურთხველის შესამოსელი, სამოსელი.*

მოსახლარდენელ-ი: „მოსახლარდენელი მისი, რომელ-აჲ ემოსა, განაძარცვა“ *საქ. წიგნ. II 25, 17. იხ. მოხლარდენა.*

მოსაგებელ-ი *სანაცვლო, ნაცვლი; შენაძენი, შესაძენი:* „გამენეს შენ იგი მოსაგებელ“ *ლ. 14, 12; „უფლითა მთერ მოლითა მოსაგებელ მკუდრობისა მის თქუენისა“* *კოლ. 3, 24; „ნუ მოსაგებელსა რას მომაგებთ მე“* *მ. 3, 6; „მოსაგებელი იგი და სასყიდელი მოიქცეოთ შენა“* *თაბა მოც. 19, 18; „მოიგოს სული მოსაგებელთა ვეცხლისაჲთა“* *ც.* *ფიგ. 22, 10; „დაიყენა თავისა ღმრთისაჲს ორმოცი-ღამეკანი მოსაგებელად საღმრთოთა ღმრთისა წიგნთა“* *საქ. წიგნ. II 27, 11. იხ. მოგება.*

მოსაგრე *ქარისკაცი, მხედარი:* „შეჟღერი მოსაგრე ღმრთის ცხოველისა (ვარ)“ *მავლე მოც. 52, 17; „მოსაგრე სან მკლ, რომელი მიიძღვრ მოსაგრესა სამკვლად სკანდლ“* *მ. სქ. 329, 9. იხ. საგარი; შდრ. თანა-მოსაგრე.*

მოსაგრედ-ი *მხედრობა:* „წარიღინა მოსაგრედსა მას ზეჟისი“ *ვარ. 315. იხ. საგარი.*

მოსაგ-ი *მოიშველე, დანდობილი:* „ცხოვრებასა ქრისტესა მოსაგ ვართ“ *I კორ. 15, 18; „მოსაგ ვიყო მისა“* *I, იხ. 18 2; „ვიდრე მოსაგ იყავ შენ ორთავე რქათა შენთა“* *ფიგ. III, 10; „მოსაგ იყვენს მისა კაცნი იგი“* *მ.*—*„გ სკიდეს მისლამი. კაცნი“* *ც.* *საქ. 9, 26. იხ. ფასის-მოსაგ-ი.*

მოსაგ-ყოფა «სასოება», *იმედის ქონება:* „მოსაგელ მოსაგ-ყოფად ფრთეთა ქუეშე მისთა“ *ც.*—*„მოსაგელ სკასოებად ქუეშე ფრთეთა მისთა“* *მ.* *რუთ 2, 12; „კეთილ არს მოსაგ-ყოფაჲ უფლისა მიმართ, ვიდრე მოსაგ-ყოფაჲ კაცისა მიმართ“* *ქ.*—*„კეთილ არს სასოებაჲ უფლისაჲ, ვიდრე სასოებაჲს კაცთასა“* *ც.* *ფიგ. 117, 6. იხ. სოგ; ყოფა.*

მოსაგაგებელად «მოსაწყენარებელად»: „უბრძანა... გვეთა იღესებად მოსაგაგებელად ქუეყანისა“ *ქს.*—*„უბრძანა გვეთა აღმოცხებად მოსაწყენარებელად ქუეყანისა“* *ო.* *წიგ. 5, 7. იხ. მოგაგება.*

მოსაგალ-ი *«შთასავალი»:* „შთასავალსა ზედა არს ღვენა უყვეს მათ მას ზედა სრულიად“ *ც.* *იხუ 5, 8, 24. იხ. მოსლავ; გამოსავალი.*

მოსაგება *იხ. ღმრთის-მოსაგება.*

მოსაგობა *იმედი; მოვიგოთ კრძალულებად... და კეთილად მოსაგობაჲ* *მ. ცხ. 221v. იხ. მოსაგ-ი.*

მოსაზღვრე უბანი; «მოზღვრე»: „აღამკლრა... ესეზონს შინა და ყოველთა შინა მოსაზღვრეთა მისთა“ *ც.* *რიცხ. 21, 26; „ისიძვედ ძეთა მიმართ ეგვპრისათა მოსაზღვრეთა (მოზღვრეთა ქს.) შენთა“* *ო.* *გუგ. 18, 26. იხ. საზღვარი.*

მოსაკუფხლედი-ი *ნარჩენი, ნაცვრევი: «(მესლუფა)»*, *არა დადგირენ შენ მოსაკუფხლედი“* *I, იერ. 2, 49, 6. იხ. მოკუფხლედი.*

მოსალოდნებელ-ი *მოსალოდნელი, განმზადებული:* „არა გინილეს არცა მოსალოდნებელი იგი სუფეაჲ მართალთაჲ“ *მ. ცხ. 300r. იხ. მოლოდება.*

მოსანახე *სანახების, კანტონის მცხოვრები:* „აგრძენს ყოველთა მოსანახეთა, ვითარმედ მარტლი ვინმე წმიდაჲ დაგს ეღრის დაბასა“ *ვარ. 315. იხ. სანახი-სანახები.*

მოსაოღუნ-ი «მარწუხი»; *«მოსაწყმედელი»:* „შეზურონ... ორნი სანთელნი მისნი და მოსაოღუნნი მისნი“ *ქს.*—*„ოაბურონ... ბაზაქნი მისნი და მარწუხნი მისნი“* *ც.* *რიცხ. 4, 9.*

მოსარეწავად *საშოგენელად:* „მოსარეწავად საზრდელისა თქისა“ *ხ. იხ. უჭხ. ღდ. 111, 2. იხ. მორეწვა.*

მოსარტყმელ-ი *იხ. მორტყმა; გარე-მოსარტყმელი.*

მოსარჩლე *მოღაგე; იყვენცა შემტერე და მოსარჩლე* *ლოცვისათჳს“* *მ. ცხ. 32v. იხ. სარჩელი.*

მოსარწველ-ი *მოსაძობი, ამოსაწყვეტი:* „ილიცა შეილთა მათ ზედა კირთებისათა და მისცნა მოსახრცველად ღათლთა“ *მ. სქ. 188, 25; „იყვენდ ნაშობნი მისნი მოსახრცველად“* *ფიგ. 102, 12. იხ. მოსრცა.*

მოსახყიდლება «სასყიდლით დაღვინება», *დაჭირავენა:* „მო მისახყიდლა მე“ *ც.*—*„სასყიდლით და მადგინა მე“* *მ.* *საქ. 18, 4. იხ. სასყიდელი.*

მოსახსმელ-ი *მიზარა:* „შეირტყა იგი (მახული) ქუეშეთა მოსახსმელსა, თვისა ზედა თქსა მარჯუენესა“ *ც.* *საქ. 2, 16. იხ. მოსხმა; შდრ. ზედ-მოსახსმელი.*

* *მ-ში არსს „დამოსავალითა“ დედანში ამ წყაროდან ციტატა მოტანილი არ არის.*

მოსატყვევებელი პატივებისათვის: „სისხლი იგი წმიდაა შენი (იყავნ) მოსატყვევებელად ცოდვითა თანა მოც. 14, 28. იხ. მოტყვევა.

მოსატყვევებელი — «მოტყვევა», დასაბრუნებელი: „მოკაქცო მოსატყვეველი მათი და შევიწყალე ივინი“ I, — მოკაქცო მოტყვევა მათი და შევიწყალე ივინი“ pხ., იერემ. 23, 28. იხ. მოტყვევა.

მოსაყდრე იხ. საყდარი; შდრ. თანა-მოსაყდრე.

მოსაყოფელი — სს-ნოლე: „მოსაყოფელი მისი და ჭეშმარიტებები მისი ღმერთისაგან წმიდისა ჰქმნე“ O, გა-მოსლ. 26, 28. იხ. მოყოლა.

მოსაცემელი — გამოსაღები, პატივი; ქრთამი; «საცემელი»: „ყოველიანგან მოსაცემელთა თქვენთა განუ-ჩინეთ განაჩინები უფალს“ G, რიცხ. 18, 29; „ნიჭი შენი და მოსაცემელი სახლისა შენისა სწუასა მიეც“ O, — მოსაცემელი შენი შენდა იყვნელ, და ნიჭი სახლისა შენისა სწუასა მიეც“ pხ., დან. 4, 17; „შვიტარენ მოსაცემელნი ყოველთა ზედ კალთა იფქლისისა“ O, — შვიტარენ საცემელნი ყოველთა ზედა კალთა იფქლისა“ pხე 2, 1. იხ. მოცემა.

მოსაცხრომელი — **მოსაცხრომელი** — მოსაციცხავი, დასა-ცინავი: „განაჩრენა ივინი ახრონ მოსაცხრომელად მტერთა მათთა“ O გამოსლ. 22, 25; „მოსაცხრომელ მტერთა ყვის თავი თუნი“ O, ზირ. 2, 4; „არა მიეცნენ... მოსაცხრომელად წარმართთა“ O, იფქ. 4, 10. იხ. მოცხრომა.

მოსაწმედელი — «მოსაქლუნე»: III მც 7, 49*. იხ. მოწმედი.

მოსაწყინელი — მოსატყვევებელი: „რომელნი-იგი პირველ გუჯარობდეს და სასურველ ყვავ მათ წინაშე, დღეს მოსა-წყინელ იქმნენ და მოძღვრებულ მათ მიერ“ მ. სწ. 228, 8. იხ. მოწყენა.

მოსაწყინარებელი «მოსაყვებელი»: „უბრძანა... ჰე-თა აღმოვსებად მოსაწყინარებელად ქუეყანისა“ O, — „უბრძანა... ჰე-თა აღვსებად მოსაყვებელად ქუეყანისა“ pხ., ბარ. 5, 7. იხ. მოწყინარება.

მოსაცხენებელი — მოსაგონებელი, მოსაგონარი; ანა-ლეზი, ანდერძი: „განვიდა... მოსაცხენებელთა მწერალი“ O, pხ. 28, 2; „მოსაცხენებელი ესე აღვწე-რეთ“ ი. — 28, 28.

მოსაცხენებელი მოსაგონარად: „მიქენ ჩუენ ზადე, რა-თა გუაქუნდეს მოსაცხენებელად სიყუარულისა შენისა“ მ. ცხ. 228 v. იხ. მოცხენება.

მოსაცხენებელი — მწერალი — „შვიდა... იოაქ, ძმ ასაფისი, მოსაცხენებელთ-მწერალი ეუყეთისა“ I, pხ. 28, 22. იხ. მწერალი.

მოსაჯული — «რომელმან საჯოს», მოსარიჩლე, მოდავე, მომჩივანი: „იყავ მართლ-განმზრახველ მოსაჯულისა შე-ნისათჳს“ მთ. 5, 25; „ამძღვრავდრემ მოსაჯულსა მისსა“ O, იფქ. 5, 11; „წარწყმდენ მოსაჯულნი“ O, pხ. 41, 11; „რომელმან იცნი მანქანებანი ყოველსა ადგილსა მოსაჯუ-ლისა მის ჩუენისა ეშმაისანი“ გან. ი. 199, 10; „საჯოს უფალმან, მოსაჯულმან დღეს“ G, — საჯენ უფალმან, რომელმან საჯოს დღეს“ M, მსჯ. 11, 27; „მოსა-ჯული ხარ მძლე, რომელი მიძილევ მოსაჯრესა. საშველად

* წყარო ღანჭრათა მიწერილი (არელ).

საუკუნოდ“ მ. სწ. 220, 9; „არცა მსაქული მოვიშდლე და ვერცა მოსაქული დავაქრე“ ბაჟ. 133, 2. იხ. სჯაქ შდრ. თანა-მოსაჯული, წინა-მოსაჯული.

მოსელი — (მოსლად) ღირე, მორი: „ვიკათთ კაცად-კა-ცადმან თითოჲ მოსელი“ O, IV მც. 3, 2; „არაჲთა იყი-დონ... ძელი მოსლად და დართვად სახლები“ M, II მც. 24, 11; „ვიდრე მოკუტთა მოსელსა“ O, IV მც. 6, 5; „დაიწუნენ საშოვალ ვითარცა მოსელნი“ I, ბარ. 6, 54.

მოსენაე სენაქში მცხოვრები ბერი: „მოსენაეთა და გაეწესა წმიდასა მამისა ჩუენსა“ ი. — 45, 1. იხ. სენა.

მოსესზე სესხის ამღები, მოვალე: „მანესხებელი და მო-სესზე ურთიერთის შეიმთხვენს“ O, იფ. სოლ. 29, 18; „აღიბილენ მოსესზე მან... რაჲცა ეღვას მეს“ ფხ. 108, 11; „არარაჲ არს ჩემ თანა, რომლითა თანანადები ჩემი გარდავი-კადო და განვრე მოსესზე ოსაგან“ მ. სწ. 203, 20; „მთ-სესზენი იგი არა შეუნდობდეს“ H — 241, 209. იხ. სესხი.

მოსთულება — რთველის მოწვევა, მოკრეფა; მომჯა; «მოწილება»: „მასუალთაგან მოსითულიან ყურბენი“ თ. — 6, 44; „მოთითულნი ვენაენი მათნი“ G, — მოსო-თულეს ვენაენი მათი“ M, მსჯ. 9, 27; „არქასა დავსმოდე და სწუათა მოსითულნი იგი“ pხ., II მც. 28, 30; „მო-თუ-ისთულნიან ვაჟლთაგან ყურბენი“ მთ. 7, 18; „მოთ-თულეს ნაყოფად ცხორებისა“ O, იფქ. 10, 12; „მო-თულეს ნაყოფი იგი, რომელნი დენენაგნეს გულთა ჩუე-ნთა“ მ. სწ. 171, 28; „მოთითულნი მური ჩემი ნელსა-ცხდლით ჩემითურთ“ M, — მოცწილე ზმერთ საკუთვე-ლითურთ ჩემით“ O, ჰება 5, 1.

მოსთულება მოკრეფა: „იგი თუთ მომავალ არს მოსთუ-ლებად ნაყოფისა შენისა“ მ. სწ. 120, 21. იხ. სთულება.

მოსიერი — ჩაცმული: „არაჲ ზამთრის სიციფესა იტყვი-ნი“ უფლი და მწესნი მოსიერი არიენ“ მ. სწ. 200, 1. იხ. მოსა.

მოსიკული — მომაცვადევი; მოსაკლავი: „ვითარცა მო-სიკულიდნი“ II კორ. 6, 3; „იყავნ... განგებაჲ შენი გე-თილა ვითარცა დღესაჲ მოსიკულიდნი დიდისაჲ“ მ. სწ. 150, 23; „ყოველნი მოსიკულიდ ვართ“ მ. სწ. 224, 14; „მო-სიკულიდ ხარ შენ“ ხაქ. წიგნ. II 26, 9. იხ. მოკუდობა.

მოსილი — ჩაცმული: „ნუ დღეს მიშველ და გვალე მო-სილი“ Sin. — 27, 5 v. იხ. მოსა; შდრ. ვეცნოთ-მოსილი.

მოსისხლე სისხლის მღვრელი, «კაცის მკვლელი»; «სის-ხლისა»: „კაცთა, მოსისხლეთა და მზაკუერთა, ნუ განე-ზოვნენ დღენი მათნი“ ფხ. 54, 24; „კაცთა მოსისხლე და მზაკუერთა, სიძეს უფალსა“ ფხ. 5, 7; „მისცენს მათ ქა-ლისაჲ, შესავდრებელ კაცთა-სამკვლელთაჲ“ pხ., იფქ. 21, 21; „მქალაქო მოსისხლეთა“ O, — მქალაქი სის-ხლეთაჲ G, ნათ. 2, 1. იხ. სისხლი.

მოსისხლება დასისხლება: „ნუ გრტყუენინ... მონისა უეფურისაგან გუჯრდნენ მოსისხლებად“ O, ზირ. 42, 5. იხ. მოსისხლე.

მოსისხლეობა სისხლი: „მავს ვერ ვჰყოფ, ვითარმცა მო-სისხლეობა იქმნა, და თქუენ ყოველნი თანამებენ იქმნე-ნით“ შუშ. V, 22. იხ. მოსისხლე.

ප්‍රකාශන අංකය - 367/1983

მოსწრადებით სასწრაფოდ, **მოსწრადელა**: „მოსწრადებით ვიპოვეთ“ მ. ცხ. 34; „მოვალს მაშინ მოსწრადებით შედროება იგი“ მ. ცხ. 85; „მოსწრადებით წინა წარავლდეს მათ“ მხ. — „მწკაფლ წარგზავნენ იგინი“ O, სიბრძ. სოლ. 19, 2 იხ. წყარო.

მოსწრადელ **მოსწრადელა**, **სარჭაროდ**, **ზედადს ზედანა**: „მოსწრადელ შეძიებდა მე“ მხ. — „მოსწრადელ შეძიებდა მე“ Q, II ტფ. 1, 17; „ფუცვიდენ მოსწრადელ“ მხ. — „ცილისა ფუცვენ ზედანა-ზედა“ O, სიბრძ. სოლ. 14, 28; იხ. წყარო/სწრად.

მოსწრება **მოწვენა**: „მოვესწარ ბერთა და მოვეწიფე უღაბნოთა მას“ მ. ცხ. 138; იხ. სწრება.

მოსხმა **მოდება**, **მოყენა**, **მორეკა**, **მოყრა**, **შეძორტყმა**, **მოსხევა**: „მოჰსხნა (მოსღვეს მხ.) იგინი ზარე-მოსაღებელად საყრთხვევლისა“ G, დიბ. 16, 39; „მოჰსხნა აბრამა ცხოვარი და ზროხა“ O, დიბ. 21, 27; „შეძორტყმა მოსხმად ნათხარი იგი მიწა ვიდრე ყელადმდე“ ფლკტ. 156, 4; „ვეთარტა მასკულავი მოესხნა თავსა მათსა“ ვარ. 320; „მოგასხნეს ზელნი მუღუგან“ ფლკ. 1, 11; „შელნი მოასხნა და ამბორს-სუთა მათ“ აბ. რამ. — კურთხ. იხაჲ და აბ. 44, 12.

მოსხმა **მოდენა**: „შეძრანო მოსხმად ზროხათა“ ხაჲ. წიგნ. II 82, 20, იხ. სხმა; შდრ. მომსხელი.

მოტანჯვა **გვემა**, **ცემა**: „მოტანჯო სული შენი აჲ და არა მიხვედ სატანჯველად საუფროდ“ მ. სწ. 181, 25. იხ. ტანჯვა.

მოტაცება **ტაცება**, **დატაცება**: „მისცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა“ O, — „უფრო სცეს ნატაცები, რომელი ტაცა“ O, დიბ. 3, 4; „მოიტაცებდეს ყოველი“ M, — „დაიტაცებდეს ყოველი“ G, მხ. 2, 25; „ნო მოიტაცებ სიხსნა“ მრთ. A, გ. ვერ. — სიხსნ. 64.

მოტაცება **წართმევა**: „ასწავებს ზელთა მოტაცებასა და არა მიცემას“ მ. სწ. 149, 6. იხ. ტაცება; შდრ. მომტაცებელი, მონატაცები.

მოტევა **ლოხინება**, **შენდობა**, **მინიკება**, **პატიება**, **მეიტევა**: „რომელმან მოგატივნა (ვილხინა) უ შენ ცოდვანი შენი“ T, ფხ. 102, 8; „მოუტევენ ცოდვანი მათნი“ O, III მფ. 2, 26; „მოუტევენ ჩუენ თანა-ნადებნი ჩუენნი“ მ. 6, 12; „მოუტევეთ და მოგატივოს“ ლ. 2, 27; „მოგატივენს შენ ყოველი ცოდვანი შენი“ ფლკტ. 156, 26; „არემლითა მოუტევენს შენაგას მას არაიცენი ცოდვანი მისნი“ მ. სწ. 26, 29.

მოტევა **შენდობა**, **მეიტევა**: „მოტევენაჲ ყვენ უფლმან“ O, IV მფ. 2, 18; „წარმალე შენ... მოცემად მეც-ნებრებაჲ ცხობრებისაჲ ერსა თჳსსა მოტევენითაჲ ცოდვითაჲ ჩუენთათა“ DE, — „წარმალე... მოცემად მეცნებრებაჲ ცხობრებისაჲ ერსა თჳსსა, მოტევენად ცოდვითა მათთა“ C, ლ. 1, 77. იხ. ტევა; შდრ. მოსატეველად.

მოტევა **მიმართება**, **მიშეება**: „უცხოთესლი მოტევენს ქალაქებსა მას ვაქისას“ M, II მფ. 25, 16; „მოუტევა წყაჲ მძადრი ფრიად“ O, III მწკ. 4, 49; „უცხოთესლი მოტევენს სოფელსა ჩუენსა“ O, I მფ. 22, 27; „მოუტევენოდეს უღმერთონი იგი“ აბ. 107, 1. „შეძრანო მოტევენაჲ მის ზელა ორთა ლომთაჲ“ ფლკტ. 152, 27. იხ. ტევა; შდრ. მომტეველად.

მოტევა **მომსხვრევა**: „მოტევენს იგი ფრთითა მათგან“ O, დიბ. 1, 17; „მოტევენ... რტოჲ ერთი და შთაყო მათგან“ O, IV მფ. 2, 2. იხ. ტევა.

მოტირალი **მტირალი**: „ყრმაჲ იგი მოტირალი“ მ. ცხ. 426; იხ. ტირილი.

მოტიხრული **კედელი**, **ტიხარი**: „ტიხარი... ზღუდნი იგი და მოტიხრულეჲ იგი“ წყტ. 106; „ქმნა... ორთხი მოტიხრული“ O, III მფ. 7, 41. იხ. ტიხარე.

მოტევა **დატევა**: „ნესტუმან და ლინან მოტევაჲ ვაჲ“ O, წიგნ. 40, 21. იხ. ტევა.

მოტრფიალი **მნდომი**, **მოწადინე**: „მოცემ ნებაჲ მათ მოტრფიალთაჲ საქმეთა საწუთროდსათა“ მ. ცხ. 402; იხ. ტრფილი.

მოტვრთე **იხ**. **ზურგით** **მოტვრთე**.

მოტყლი **მომსხვრევა**, **შეძესვრა**: „მოტყლი რტაჲ მოცემას“ O, ვერ. 48, 25. იხ. ტყლი.

მოტყინარე **აღვზნებელი**, **ანთებელი**, **აგარვარებული**: „ცეცლი მოტყინარე დამრტის წყალმან“ O, წიგნ. 2, 28; „დაიდგას საყდარი ცეცლისაჲ... ვრლის თელთა ზელა მოტყინარეთი“ მ. სწ. 124, 49; „ცეცლის-სახელ მოტყინარესა (კრისა) დაჰფლეს“ H—2261, 252; იხ. ტყინარე.

მოტყინარება: „ალი მოტყინარებითა თჳსითა დასწავს“ მ. კხ. — მფ. ლ. 48, 24. იხ. მოტყინარე.

მოტყუება **შეძენა**, **მოგება**; **მიცემა**: „წარწყმელა თავსა თჳსსა მოტყუს“ O, ვ. სოლ. 2, 22; „ქებაჲ მათი მოგუბუბუბეს ჩუენ სატანჯველთა“ მ. ცხ. 22; „მოტყუს... გვრგნი“ მ. ცხ. 49; „ცხოვრებოჲ საყდროჲ მოგუბუბუბა“ მ. ცხ. 58; „სომილდრე ვაებასა მოტყუბეს მთებებელთა მისთა“ მ. სწ. 112, 5; „არა მცირე მოტყუს (მეღვრინ) თავსა თჳსსა ერის-მოთვრინაჲ და შეფისა“ მ. სწ. 107, 22. იხ. ტყუება; შდრ. მოტყუებელი.

მოტყუენა: „მოტყუენს ყოველი საზღვარი ხაზარეთისანი“ მ. ცხ. 15, 6. იხ. ტყუენა.

მოტყუმა **ქნა**, **ყოფა**: „არა ვისღა მომბიტუჲ მს ბოროტი“ მ. ცხ. 206; იხ. [ტყუმა].

მოუგონებელი **წარმოუდგენელი**; **მოულოდებელი**: „მწართა და მოუგონებელითა სატანჯველითა განცადენ ჭორცნი თჳსენი“ ანდ. ანტ. 102, 27; „შესცოდა მოუბეველი და მოუგონებელი შეცოდებაჲ ოკრ. — მარს. და იონ. 102, 28; „მიშნი მოიწინეს მათ ზელა მოუგონებელი“ O, — „მიშნი წარმოუდგებოდეს მოულოდებელნი“ მხ. სიბრძ. სოლ. 18, 17. იხ. მოგონება.

მოუღრეველობა **მოუხრელობა**: „ხალეს სიმტყიფ და მოუღრეველობაჲ გულისა მათისაჲ“ მხ. 17, 2. იხ. მოღრევა.

მოუთმენელი **გაუძლებელი**, **აუტანელი**: „მოუთმენელი იგი ტანჯვაჲ“ მ. ცხ. 106; იხ. მოთმენა.

მოუთუადველი **შეუწყნარებელი**: „სიტყუაჲ ჩემი მოუთუადველი არს თჳენ წინაშე“ H—241, 699. იხ. მოუთუადველი.

მოუკლებელი **არამოკლებელი**: „მოუკლებელი ცათა შინა (საუწყა)“ ლ. 12, 22; „მოუკლებელი სალმობა გულისა ჩემისაჲ“ ბრამ. 2, 2; „მოუკლებელი ხა-

გებულ" O.—არამოკლებულ (ტაქტი) ზაგებულისა გან" M, ქება 7,2.

მოუკლებელად «მიმდებარე», შეუწევებლად: „ანათხ-
დენ... მოუკლებელად" pხ.,—დაწვდიდენ... მიმდებ-
მად" G, ლეგიატ- 24,2; „მოუკლებელად ილტვებიან"
I თხ. 5,17. იხ. კლება.

მოულოდებელი—«მოუგონებელი», უეცარი: „შინში
წარმოუდგებოდეს მოულოდებელი" pხ.,—„შინში მო-
წინეს მათ ზედა მოუგონებელნი" O, სიბრძ. სოლ.
18,17; „მოულოდებელი შინში დავცა მათ ზედა" O,
სიბრძ. სოლ. 17,14. იხ. მოლოდობა.

მოუშდგრებელად: „დავყავ [შრომა]სა შინა. ათერთმეტი
წელი... მოუშდგრებელად" ლომ. 127,8. იხ. მომე-
დგრება.

მოუზრავი—„რომელთა არა ესხნენ მოუზრავნი და მზრუნ-
ველნი" H—621,86r. იხ. ურვა.

მოუზრნე მზრუნველი, მურვე: „მყოფ მონაზონსა ყო-
ლადვე მოუზრნე" მ. ცხ. 30v; „მაქუს მოუზრნე ჩემი
და მზრდელიმერთი" მ. ცხ. 172r; „დავგვინის ღმერთიან
მოუზრნენი და გუზრდიანი" თ.ე. 52,25. იხ. ურვა.

მოუძღურება დასუსტება; «მოკლება», დაუძღურე-
ბა, დასწეულება: „მოუძღურდა გლახაქებითა ძალი
ჩემი" ფს. 80,11; „მოუძღურებს ძალსა ღვთისისა წყა-
ლი" მ. სფ. 7,17; „დაპსნიდნი ჯელნი და მოუძღურდენ
ფერგნი" მ. სფ. 110,20; „თაღნი ჩემნი მოუძღურდეს
გლახაქებითა" ქ.,—„მოაქლდ თუალთა ჩემთა გლახაქები-
თა" ჯ, ფს. 87,40; „ჩუენ რეცა მოუძღურდით" II
ქორ. 11,21; „იგინი მოუძღურდეს და დაეცეს" ფს.
126,2; „რაგთა უკეთური იგი მოდგამითურთ მოუძღურ-
დეს" რიფს. 177,16; „არა მოუძღურდეს ვენატი ავარა-
კისა თქუენისა" O, მალ. 2,11; „მოუძღურდენ მას შინა
მამანი" I, იერემ. 2,21; „გულნი მათნი მოუძღურდენ
მათ ზოვრის" O, ეს. 19,1.

მოუძღურებულ-ი ძლეული; დასუსტებული: «მო-
კლებული»: „ყოველივე იგი პოვა მოუძღურებულ-ი"
მართ. S, ბ. კეხ.- 40-თხ 128,4; „მადი მენჭ რაქამს მო-
უძღურებულ არს უზოვარებითა" ზირა 26,26; „მოუ-
ძღურებულ-ი განვაძლიერო" pხ.,—„მოკლებული
განვაძლიერო" O, ეზექ. 34,16. იხ. უძღურება.

მოუწყინებელად დაუზარებლად: „ყოველთა მათ მსახუ-
რებდა მოუწყინებელად" ლომ. 62,4; „უუთოდა... კი-
თხეთა წიგნთათა მოუწყინებელად" შუშ. X, 27. იხ.
მოწყინება.

მოუწყლველად დაუკოდეგლად; ტანმრთელად: „მო-
უწყლველად სდგედეს მტერთა მათ ვრდ. 28,11; „მო-
უწყლველად დაგვებით ისარათა მათგან მტერისა მზა-
კუდარითა" მ. ცხ. 119v. იხ. მოწყლება.

მოუწყლველად: „ოდესმე ტიროდიდ მოუწყლველ-
ად" H—261,181r. იხ. მოწყლება.

მოუკნებელად—მოუგონებელი: „ხვალე შთაგდებულ იქ-
მნე არდილთა სეკედლისათა მოუკნენებელთა" მ. სფ.
104,28. იხ. მოკნება.

მოფარდულ-ი «განმსყიდელი», «მსყიდელი», «რომელი
ფრდიდეს», «სავაჭრო», ბაზარი; «გაყარი»: „მივედით
მოფარდულთა და იყიდით თქუენდა" C,—„წარვედით
სავაჭროდ და იყიდით თავისა თქუენისა ზეთი" მთ. 26,9;
„სავაჭრები იგი ტრადის მოფარდულთა დაემგუა" C,
—„სასდომელნი იგი მსყიდელთა მათ ტრედისათა
დაემგუა" DE, მრ. 11,15; „გამოისხა ყოველი მოფარდუ-
ლი და მომყიდლები ტადარსა მას შინა" C,—„გამოისხა ყო-
ველი იგი განმსყიდელი და ყოველი, რომელი იყიდდა
ტადარსა მას შინა" DE, მთ. 21,12; „ტრედის მოფარდუ-
ლთა მათ პრქუა" DE,—„რომელნი იგი ტრედსა ფრდი-
დეს, პრქუა მათ" C, თ. 2,16; „არცა ივსნეს მოფარ-
დულნი მათ თავი თუნი ურჩულობისაგან" O, —„მნოდ ივსნეს
ვაჭარი ცოდვისაგან" pხ., ზირა 26,28. იხ. ფრდა; შდრ.
ვეცხლით-მოფარდული, თესლის-მოფარდული, ძოწეულის-
მოფარდული.

[**მოფასება**] იხ. არამოთვასება.

მოფენა «აღმობრწყინება», «მოფენა», გაშლა: „მოფ-
ენი მზე წყალთა მათ ზედა" O, IV მუ. 2,22; „მოფენ-
ენ მის ზედა სირცხლი" C, —„მოფენენ მის ზედა სირ-
ცხლი" ქ, ფს. 88,48; „მოფენასა მისისა შევარბან"
C, —„აღმობრწყინდა მზე და შევარბან" ქ, ფს. 102,22;
„მოფენით თქუენ ზედა კურთხევა" O, მალ. 2,10; „არა
მოფენით იტაცსა საყოფელთა ჩუენთასა ვარდი და
შრომანი და ყუავილნი სურნელნი" მ. სფ. 210,16. იხ. ფენა;
შდრ. მომფენელი.

მოფისვა გაგლეცა, შეგლეცა: „მოფისა იგი ნათითა"
O, გამოსლ. 2,2. იხ. ფისი.

მოფიცრულ-ი ფიცარიდაგებული: „მოფიცრული ნა-
ძუთა" I, იერემ. 22,14. იხ. ფიცარი.

მოფოლხუება მოშვება: „მორვის ნიყბერი მოფოლხუე-
ბითა და მოჭირებითა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 159,8.

მოფოლხუებული-ი მოშვებული: „მორიდ ძალნი იგი ებნი-
სანი ნოტია და მოფოლხუებული" გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
172,6. იხ. [ფოლხუება].

მოფრდა იხ. ფრდა; შდრ. მომფრდელი.

მოფქავ-ი მფქეელი: „უაუთოშცა არა დაბურვიდეს თუალთა
მოფქავსა მას პარუტყუსა" მ. ცხ. 262v. იხ. ფქვა.

მოფხანა: „რუტამა მოფხანს (ველთ უცხოე) " მ. ცხ.
174r. იხ. ფხანა.

მოფხეკა: „მოფხეკონ შიგნით მრგულივ" G, ლეგიატ.
14,11. იხ. ფხეკა; შდრ. მონაფხეკი.

მოფხეკა მოგლეკა: „მზიდვო ვიდრემდე მოფხეკურ-
ნეს ფრთენი მისნი" O, დან. 7,4. „მოწყ... მოფხურად
თმათა მისთა და ტყეებდა" მ. ცხ. 207v; „თივია... რომელი
მოფხურადმდე ვანჭმია" ფს. 128,6. იხ. ფხურა.

მოქადულ-ი გინც იქადის, იმუქრება: „განვლევნო მტე-
რი ჩუენი მოქადული" მ. სფ. 272,12. იხ. ქადება.

მოქადულობა: რიცხ. 22,19*. იხ. მოქადული.

მოქალაქე ქალაქელი; ამხანაგი: „მოქალაქე ვიყავ და
განვეწესე ერისკაცად ამის სოფლისა" ლონგ. 169,9; „წინა-
შე ყოველთა მოქალაქეთა მოგცემ" O, დან. 22,11;
„იმრუნებდეს ცოლთა თანა მოქალაქეთა თესთასა" O,
იერემ. 29,28; „შეურაცხეყნის მოქალაქენი ნაკლუ-
ლევანმან გონებითა" O, იგ. სოლ. 11,12. იხ. თანა-მოქა-
ლქე.

მოქალაქეთაგანი ქალაქელი: „ვიტარცა ერთი მოქალაქეთაგანი (იქცეოდა)“ ფლბ. მოც. 5, 29. იხ. ქალაქი.

მოქალაქობა, მოქალაქეობა ცხოვრება, მოღვაწეობა: „სარწმუნოებითა მით სარწმუნოებათა მოქალაქეობა“ მ. ცხ. 175v; „იწყო ბერძან კეთილად მოქალაქობად“ მ. ცხ. 878r.

მოქალაქობა ცხოვრება, ყოფაქცევა; ღვაწლი, მოღვაწეობა: „ზომიერი აქუნდა მოქალაქობაჲ ანაჲსა შინა თჳსსა“ მ. ცხ. 250r; „უცხო ქმნილი მოქალაქობისა მისგან ისრაელისა“ ფლბ. 2, 12; „ჩუენი მოქალაქობაჲ ცათა შინა გამოჩნდეს“ ივ. რომ.-კურთხ. შოს. 162, 12; „იხილა მოქალაქობაჲ მონაზონთაჲ“ მ. ცხ. 291r; „სადმართოდა მოქალაქობითა ცხოვრებოდეს“ ი. ე. 25, 29. იხ. მოქალაქე.

მოქარება „უმოღწინე ქმნა“, გაქარება, გაცლა: „პკითხელა მათ ქამისა მისთჳს, რომელსა მოქარდა“ C.—„პკითხელა მათ, ვითარმედ რომელსა ქამსა უმოღწინე იქმნა იგი“ DE, ი. 4, 22; „მოქარდა სიმთრავლე უღებებისაჲ“ ბაღ. 45, 22. იხ. ქარება.

მოქენე „ნაკლულევანი“, ნატრული, მახვეწარი; და-მსაჭიროებელი: „არა დაეკლო სასიდიდელსა დავრდომილი სა და მოქენისასა ძმათა შენთაგანისა“ G.—„ნუ მოპხუეჲ სასიდიდელსა მორეწესა, უბოვარსა მას და ნაკლულევანსა, რომელ იყოს ნათესავისა შენისაგან“ M, II შჯ. 24, 14; „იქმნენით მოქენე სძისა და არამტკიცისა საზრდელისა“ ბერძ. 5, 12; „მოქენე არა თქუენისა შემწეობისათჳს“ ფლბ. 151, 18; „დამერთი ჩემი არავითარ მოქენე არა“ ფლკა 844v; „რომლისამცა შეწევნია მოქენე იყო ქრიატე, ყოვლად ძლიერი“ გვ. კვბრ.-დაფლ. 96. იხ. ქენება.

მოქენება „თხოვნა“, აღთქმა: „ოდესმე მოქენებით მოვიდოდა მათა“ ბ. კენს.-40-თჳს 117, 80; „გერყოდეს თუ შენ გერბებითა, ანუ თხოვნითა მდებლითა“ ph., იოხ. 40, 22. იხ. ქენება.

მოქლონი კეტრი, ურდული: „მოქლონი რკინისანი განტენა“ ფს. 104, 16; „შეკამნეს ცეცხლმან მოქლონი მისნი“ O, ნაუბ 2, 12; „რომლისა მოქლონი მისნი ვითარცა კლიტნი საუჯანნი“ O, იონა 2, 7; „დაჰმუსრეს მოქლონი ადამატისანი“ ფლკა. 158, 35; „დაჰკარძალოთ (ვარი) მოქლონითა სიმდაბლისათა და არა განულოთ“ მ. სწ. 171, 24; „განტენა მოქლონი და კლიტნი ან-დამატიაჲანი“ Ath.—11, 28v.

მოქმედი „ქუეყანის-მოქმედი“, „მუშაკი“, შემოქმედი, საქმის ჩამოყენი: „მისცა იგი მოქმედთა (ქუეყანის-მოქმედთა DE)“ C, მრ. 12, 1; „მოქმედნი მზა-კარნი“ Q.—„მუშაკნი ზაქუნნი“ II კორ. 11, 13; „მივედ-ნებარსა და ისწავე, ვითარ-იგი მოქმედ არს“ O, ივ. ხოლ. 6, 5; „მოქმედთა მათ, რომელნი ეადენ ძელსა“ M, II მტ. 2, 10; „ყოველნი მოქმედნი უკუეყანისანი“ ბ. 1, 26; „ყოველნი წყალობა და სარწმუნოება მოქმედნი“ Q, ივ. ხოლ. 11, 22. „საპრობილე-

სა არიენ კეთილისა მოქმედთაგანი შეყენებულ არს“ მ. სწ. 51, 20.

მოქმედი სელისა-ჲ ტილოს მქსოველი: „სირცხჳსა შეიპარნეს მოქმედნი სელისა მია“ I, ეს. 18, 9.

მოქმედი ქვისა-ჲ ხუროთმოძღვარი, კალატონი: „მოუვლინა მას, მოქმედნი ქვისანი“ O, II შჯ. 5, 11.

მოქმედი ქუეყანისა-ჲ მიწის მოქმედი: „პრცხუნა მოქმედთა ქუეყანისათა“ I, იერმ. 14, 4.

მოქმედი ღუაწლისა-ჲ მებრძოლი: O, III შჯ. 12, 21.

მოქმედი ძვრისა-ჲ ზოროტმოქმედი: „ზაყუნაჲ გულსა შიდა მოქმედსა ძვრისასა“ O, ივ. ხოლ. 12, 18; „პირი უფლისაჲ მოქმედთა ზედა ძვრისათა“ ფს. 22, 17. იხ. ქმნა; ამოხს-მოქმედი, ზოროტის-მოქმედი, ბრძოლის-მოქმედი, ენაგის(ა)-მოქმედი, თანა-მოქმედი, თიგის-მოქმედი, კეთილის-მოქმედი, ნავის-მოქმედი, პილენძის-მოქმედი, პურის-მოქმედი, სახის-მოქმედი, ქველის-მოქმედი, ზელობის-მოქმედი.

მოქმედობა საქმიანობა: „მოქმედობაჲ იგი ხუროთაჲ დევნულ არს“ მ. სწ. 222, 8. იხ. მოქმედი.

მოქმნა ქმნა, მოკეთება, გაკეთება; (მრგულობა); შე-მოვლება: „მოქმნა რაჲ-იგი, უბრძანა მას... იოჲანე“ განს. ი. 109, 24; „მოქმნა მას გარემო ზღუდის-ზღუდე“ O, IV შჯ. 25, 1; „მოთქმნეს რჩეულთა ქვათა ვაზაო“ O, —„და გარემო ემრგულსა მრგულოვ რჩეულთაგან ქვათა კაბათადნი“ ph. იერმ. 31, 29; „მოქმნა იგი ღვთისო ოქროთა წმიდითა“ M, II მტ. 2, 5; „მოქმნეს ქვეყანა და დასთესის თესლი“ მ. ცხ. 57v; „შეძავთა, რომელთა მოქმნიან პირნი მათნი ატრფილოდ კაცთა უგუნურთა“ მ. სწ. 132, 7.

მოქმნილი „დაბნული“, დამუშავებული: „რომელი არა მოქმნილ, არცა დათესულ იყოს“ G.—„რომელი არა დაბნულ იყოს“ M, II შჯ. 21, 4; „გზოვე ადგილი, რომელი მოქმნილ იყო პატაროთა“ Ath.—11, 183v; „დაბნული ოქროთა მოქმნილ, შეწირა ეკლესიასა“ Q.—210, 196. იხ. ქმნა; გამოქმნა.

მოქონება მოტანა: „მოაქუნდა განრღვეული“ DE, მრ. 2, 3; „მოაქუნდა სნეულები მათი და არაძლებულთა“ ვარ. 816, „მოგაქუნს საკურთხეველსა და შემოსწირავთ პურთა“ ბაღ. 1, 7. იხ. ქონება.

მოქსოვილი „გამოქსოვილი“: „უფართო იგი (იყო) უკერველ, ზღო მოქსოვილ ყოვლად“ DE.—„უფართო იგი... იყო უკერველ, მიერვე გამოქსოვილ ყოვლადგე“ ი. 19, 22. იხ. ქსოვა.

მოქუმა „შეტყობა“, აღება, მოყვანა: „მკლავთა მოქუმა იგი“ DE.—„შეტყუბო იგი“ C, მრ. 9, 28; „მოქუმა სამოელ კრავი ერთი მწოვარი“ O, I შჯ. 7, 9; „მოქუმა იგი ორნი გურბინი“ G, რაცხ. 6, 10. იხ. ქუმა.

მოქცევა „უკმოქცევა“, „შემოქცევა“, „მიქცევა“, მობრუნება, „გარდამოცვალება“, „გარე-წირქცევა“, „მიდრეკა“: „მოქცევა ერისა მის“ DE.—„მიქცევა ერსა მას“ C, მრ. 5, 20; „ნუ მოქცევდინ კულად“ DE.—

„ნუ უკმაოქცევინ კუალად“ C, დ. 17, 21; „და მოქცეა ისუ და უოველი ისრაელი მის თანა“ pხ. — „და შემოქცეა უოველი ისრაელი მის თანა“ G, სხუ E. 10, 15; „ცალოვარ მოქცეა მე უფალმან (მე მოქცეა)“ M, რუთ 1, 21; „მოგვექცენ და განებეთქვენ თქვენ“ მთ. 7, 9; „მოქცევს უფლისა“ ხაქ. მოც. 9, 23; „მოგვექცე მე“ O, ეკლ. 4, 1; „მოქცევინეთ ჩვენ გზის ამისგან“ I, ებ. 20, 11; „მოქცევინ ფერწინ შენნი ბოღთაგან მათთა“ O, ეგ. სოლ. 1, 15; „მოქცევინ შენდა სიმდიდრე ზღვასა“ O, — „გადამოქცეალთს შენდა მით სიმდიდრე ზღვასა“ pხ., ებ. 20, 5; „მოქცეოს გულისწყრომად თვის მისგან“ pხ., — „გარეშე მოქცეოს გულისწყრომად თვის მისგან“ O, ეგ. სოლ. 24, 18; „მოქცეოს გული მათი შემდგომად აბიშელქვისა“ M, — „მოდრკა გული მათი უკუონა აბიშელქვისა“ G, მხ. 2, 8.

მოქცევა სარწმუნოება, რწმენა; მობრუნება; ტრიბალი, მიმოქცევა: „მოვაქცია მოქცევა მათი“ O, — „მოვაქცია მოქცევა მათ“ pხ., მთ. 26, 26; „მოქცევასა მის მის მეფისასა იყო მშვიდობა დიდ“ ფლავი. 156, 8; „მოქცევასა მის წელიწდისასა“ M, II 576, 28, 10; „მოქცევამა და მონათქა“ მე. 28, 3.

მოქცეული მობრუნებული, გადმოხული: „დმერთი მოქცეულთა არა გარე მოქცევს“ E, ებ. 28, 28; „მოქცევა; შდრ. მომამეველი, მომქცეველი, მოსამქცეველი, უკმოქცევა.

მოქცეული — მოქცეულნი და მკადრნი და იყვნეს ზოგნი მახლობელად“ M, — „მოქცეულნი და მკადრნი იყვნეს ნახევარნი“ G, სხუ E. 8, 22, იბ. ქვეყა.

მოლაღდება ამომოთქმება, ქიადგება: „მოიღღაღდათ (მომოთქმეს pხ.) მიტევებაჲ ქვეყანისა ზედა“ G, ფლავი. 25, 10, იბ. ლაღდება.

მოღება მოღება, აღება, ამორთება, გამომოღება, დაბყრობა, მოტანა, მიწეგება, ამოხდა, მოხდა; „მოგვეღოს (მოგვეღოს C) თქუენგან სასტუმროდ ღმრთისა“ მთ. 21, 43; „არა მოიღეს (აიღეს C) თანა ზეთი“ მთ. 26, 2; „მოიღო (მოართო C) თავი თვისი“ მრ. 8, 28; „გითარცა იგი ნახტევსა ვერ გელეწიფების ნაყოფისა მოღებად თავით თვისთ“ DE, — „გითარცა ვენაგმან ვერ გამოიღოს ნაყოფით თავით“ G, მ. 15, 4; „ცოდვად მოიღოს“ pხ., — „ცოდვად მოიღოს“ G, დევიტ. 24, 15; „ცემელა... მოღოს (მოქცეოს O) მისგან“ G, დევიტ. 4, 8; „მოიღეს კელითა მარცხენითა მათთა ღმერთები“ M, — „მოიღეს კელითა მარცხენითა მათთა ღმერთები“ G, მხ. 7, 20; „მოიღეს ბრძანებაჲ ჩუენებით“ მთ. 2, 13; „მოგვიღოთ იფელი და ვკამოთ“ O, ნეფ. 6, 4; „მოგვეღოს მას“ მთ. 18, 12; „ვერ მოიღონ ერთი ქვეტი ზოლოდსა მისსა“ O, იობ 48, 28; „მოიღეს გულისწყრომად და რისხვა ზენი ჩუენ ზედა“ G, მარ. 2, 20; „საქურველი მისი მოუღოს“ დ. 11, 22; „მოუღეს სული მათი მათგან“ ფხ. 108, 23; „ცხოვრებასა გლეხისასა ნუ მოიღებ“ O, ზარ. 4, 1; „უკუალ ვინმე მოიღოს ქურდმუღსა... და არა დაარქვას მას“ O, გამოხ. 21, 28; „უფალმანცა მომცა, და უფალმანცა მოიღო“ მ. სფ. 24, 19.

მოღება მოკუეთა, იღება; წართმევა; ამომოღება, ამოძიება: „იწყეს მოღება... სნულთა“ DE, — „იწყეს სნულებისა ამომოღებაჲ“ C, მრ. 2, 55; „უბრძანა მოღებად თავი მისი“ DE, — „უბრძანა მოკუეთა თავისა მისისა“ C, მრ. 2, 27; „უკლესაჲ მარსა უცონელ და მიცნა-მოღებასა მარტივ (არს)“ მ. სფ. 258, 8; „უფროსს მოღებისა, უფროსს მონიქა“ Ath— 117, 27; „იქმნა მადლი მოღებისაჲ (მოძიებისაჲ I) უფლისა შიგრ“ O, I 276, 24.

მოღება ათეულისა იბ. ათეულისა მოღება.

მოღებულ — ატეხული, ატეხული: „მოღებულ არს უღელი“ I, ებ. 2, 4, იბ. ღება; ასო-მოღებული; შდრ. მოღებულობა.

მოღმართე კეთილმსახური: „მუნ იყო უღმრთო და ადგილი მართლისაჲ და მუნ იყო მოღმართ“ O, ეკლ. 2, 19, იბ. ღმერთი.

მოღუაწი, **მოღუაწე** ზედანსტუარი, ზედამხედველი, მზრუნველი, მძლე, მებრძოლი, მარკინალი, მხედარი, მოწყვეტი, ბერი: „არა ძე არსა იეროზოლისი, და ზებულ—მოღუაწე მისი“ M, — „არა ძე იეროზოლისი და ზეველი—ზედამხედველი არა მისი“ G, მხ. 2, 28; „თქუენ სულმან წმიდამან დაგადენნა მოღუაწად და მწყსად ეკლესიათ“ ხაქ. მოც. 20, 28; „უკუეთო რგინი არა იყვნეს მოღუაწად მაგულზელ სივლახისა ამის ჩემისა“ ფლავი. 147, 2; „სახლელთა არა მოღუაწე იყოს“ I 161, 5, 8; „მხოლოდ მოღუაწე ხარ მონათა შენთაჲ და მყურანთა“ განხ. ი. 122, 4; „ქირი დაითმინე. ვითარცა კეთილმან მოღუაწემან ქრისტე იესუმსმან“ II 161, 2, 2; „უოველი მოღუაწე შემდგომად ღუაწლისა გარდასვლისა გარჯნოსან იქმნების, გინა-ქრისტეანების“ მრთ. D, კ. იერ. — აღდგ. 114; „არა სადა ვინ მოღუაწე თავიანი შემდგომად წარსვლისა იდეილისა მისგან საღუაწისა და განმწესისა ერისა შემდგომად არს ღუაწლად მგებ“ მ. სფ. 118, 12, იბ. ღუაწი; შდრ. თანა-მოღუაწე, შენაგვთ-მოღუაწე, მკეცთ-მოღუაწე.

მოღუაწება ბრძოლა: „მოიღუაწე ღუაწლი იგი კეთილი“ I 161, 2, 12.

მოღუაწება მოკლეს, გარჯა, ზრუნვა; შრომა: „მოღუაწებათა მით ღმრთისაჲთ“ კოლ. 1, 25; „უკრუნება იყოს ჯორცთა შენთა და მოღუაწება ძულთა შენთა“ O, ეგ. სოლ. 2, 8; „ველნი მგნეთანი მოღუაწებასა შინა“ O, ეგ. სოლ. 12, 4; „ღიდითა მოღუაწებითა მოიხრენს“ ვრდ. 20, 17; „მოღუაწებაჲ მათი თბილთა და ქუროთაჲ“ მ. სფ. 128, 8; „ვითარცა ეკლესია ღმრთისათა მოღუაწებაჲ იყოს“ I 161, 2, 4; „სენაკსა შინა მოღუაწებათა მისთა აღრატებთა ვისმცა ძალედვ“ ი. ე. 47, 5, იბ. მოღუაწი.

მოღუაწე — იბ. მომღუაწე.

მოღურა მოძუკურება, დათხევა: „მოღურაონ სისლს საკურთხეველსა ზედა“ G, — „მოძუკურაონ სისლს იგი მისი გარემო საკურთხეველსა“ O, დევიტ. 1, 2; „მოღურაონ ძეთა აბრონისთა, ზედელთა, სისლს საკურთხეველსა ზედა“ G, — „დასახარა (ძემა) აბრონისთა, ზედელთა, სისლს იგი მისი საკურთხეველსა“ O, დევიტ. 2, 5, იბ. ღურა.

მოყვანება «წარმოება», «შერთვა», «მოძრაობა», «მოგვრა», «მორთუბა», «მობრუნება», მოყვანა, მოტინა, მოყვანება: „მოყვანოს ზუარაი“ G, — წარმოებას (გზა)“ O, ლეგა. 4,4; „მოყვანეს იგი იესუსს მომართ“ G, — „მოტეხეს ის“ M, ისუ 5. 8,28; „რომელმან მოყვანოს დაე თვის“ G, — „რომელმან შეერთოს დაე თვის“ M, ლეგა. 20,17; „მოტეხანდეს მის ყოველნი სნეულნი“ DE, — „მოტეხეს მის ყოველნი სნეულნი“ C, მრ. 1,22; „უბიწო მოყვანოს (მოძრაობა) იგი წინაშე უფლისა“ G, ლეგა. 2,1; „მოყვანენ ამანი თქუენნი“ pb., — „მოვიტეხენ ამანი თქუენნი“ G, რაცხ. 12,6; „მოყვანა იგი ყოველთა მის სადღურსა“ ლ. 10,24; „ამათა მისთა მოყვანდა ღრემი იგი“ M, I 5,22. 12,7; „შემიყვანეს და მომიყვანეს მე“ ლეგა. 12,15; „მოყვანენ იგი თავისა ჩემისა ცოლად“ O, ლა. 12,19; „მოყვანენ ლევიტნი“ G, რაცხ. 8,9; „მოყვანდა სულსა უდაბნოდ“ ლ. 4,1; „მოყვანეს ასულნი მათნი თავისა თვისა ცოლად“ M, — „მოყვანეს ასულნი მათნი თავთა თვისთა ცოლად“ G, მსჯ. 3,8.

მოყვანება ცოლისა «სულა ცოლისა», შერთვა ცოლისა: „უფროსი ვინმე მოყვანოს ცოლი“ G, — „უფროსი ისუა ვინმე ცოლი“ M, II 2,21.

მოყვანებულ-ი მოყვანილი: „ყოველი მღვდელ-მთავარი, კაცთაგან მოყვანებულ-ი“ ჰებრ. 3,1. იხ. ყვანება; შდრ. სასყიდლით მოყვანება.

მოყვანდა იხ. მოსყიდვა.

მოყვანება დარღვევა: „მოყვანეთ აღვილიცა“ მ. ცხ. 166v. იხ. ყვანება.

მოყვანება დამშევა, შიმშილით სიკვდილი: „უწყადეს, რამეთუ მოყვებოთ“ O, IV 2,12; „მოგაყვით მე, უფროსი არა აღმართ“ გამრ. 2,1,15; „მომაყვით მე შიმშილით“ მ. ცხ. 128v. იხ. ყვანება.

მოყოფა გაშვება, განხილვა, მოტინა, მოდრეკა: „მოყავ ჩემსა ჯელი შენი“ ზხ. 127,7; „მოყოფილი სარკმელით გამო“ ქება, 5,4; „მოყვენ თითნი შენი და შემაგენ აქა“ მ. 20,27; „არა მოყვენ ყური მათი“ pb., — „არა მოიღრცეს ყური მათი“ O, იერემ. 24,14.

მოყოფა ყურისა «ყურად ლება», ყურის მიბყრობა: „მოყავ ყური შენი ქალის-მოქმედი“ რაცხ. 18,5; „ყური მოყავთ“ O, — „ყურად იღეთ“ pb., იერემ. 2,2. იხ. ქელისა-მოყოფა.

მოყოფილი-ი «გარდასრული»: „მოყოფილი ხარ დღეთა“ M, — „გარდასრულ ხარ დღეთა“ G, ისუ 5. 13,1. იხ. ყოფა.

მოყრა «დატევება», მოშვება, გაშორება: „მოყარა თქვენ ზედა წარმართნი, დამოშორდნენ ესე“ G, — „დატევენ თქვენ ნათესავნი ესე დამოშორდნენ“ M, ისუ 5. 22,4; „მოტყარე გონება შენ სიჭმისა მისგან“ მ. ცხ. 106v. იხ. გამოყრა.

მოყრა-დადრეკა, მოკეცვა: „უბრძანა მასა მის... მოყრა დადრეკათა მისა“ მ. ცხ. 125r. იხ. ყრა.

მოყურა «მოყუასი», «მიყურა», «საყურელი», «მეგობარი»: „აღუთქუთ მე და მოყუარეთა ჩემთა“ O, — „აღუთქუთ მოყუასთა ჩემთა“ I, I ვერა 8,14; „რამათა იტნენ მოყუარენი (საყურელი) შენი“ ზხ. 59,7; „გადადრეკ მე მოყუარეთა (მოყუარეთა) I ჩემთა“ O, გოდ. იერემ. 1,12; „არა ხარ მოყუარე კეისრისა“ DE, — „არა მოყუარ ხარ კეისრისა“ C, o. 19,12; „უფროსი გლოცვიდეს... მოყუარე შენი“ G, — „უფროსი გლოცვიდეს... მეგობარი შენი“ pb., II 2,12,6; „უფროსი ჰყუარებდეთ მოყუარეთა თქუენთა“ მთ. 5,46; „მეტრნი ჩუენნი მოყუარე ჩუენდა ექმნეთ“ მ. სფ. 26,1. იხ. ყუარება, გემოთ-მოყურა, ღვდით მოყურა, ღვდისა-ყოფისა მოყურა, ვეცხლის-მოყურა/მოყურელი, თავის-მოყურა, კაცთ-მოყურა, კაცის-მოყურა, მტერ-მოყურა, ნთავთ-მოყურა, მართვის-მოყურა, სასუქის-მოყურა, სიბრძნის-მოყურა, სიტყუათ-მოყურა, სტუმართ-მოყურა, უდაბნოს-მოყურა, უფროსების-მოყურა, უცხოთ-მოყურა, ქმართ-მოყურა, შვილთ-მოყურა, შვილის-მოყურა, ცოლის-მოყურა, ცხორების-მოყურა, მის-მოყურა, ხელ-მოყურა.

მოყურება იხ. ყუარება; გემოთ-მოყურება, ღვდის-მოყურება, ვეცხლის-მოყურება, კაცთ-მოყურება, მართვის-მოყურება, სიბრძნის-მოყურება, სტუმართ-მოყურება, უცხოთ მოყურება, მართ-მოყურება.

მოყუას-ი «მოყურა», «თანა-სძალი», ამხანაგი, მახლობელი, თანატოლი: „აღუთქუთ მე და მოყუარეთა ჩემთა“ O, I ვერა 8,14; „მოიქცა მოყუასი შენი ერისა თვისა“ M, — „მოიქცა თანა-სძალი შენი ერისა თვისა“ G, რუთ 1,15; „მოყუარო მოყუასი შენი“ მთ. 5,43; „ავასხის მოყუასისა თვისა“ O, ზორ. 20,1; „მოყუასი ჩემი“ ზხ. 54,14; „მოყუასისა შენსა ზედა ჯალმანქურ ხარ“ მ. სფ. 27,19. იხ. მონა-მოყუასი, მოყუასება/მოყუასობა, მტერ-მოყუასი.

მოყუასება იხ. მოყუასობა.

მოყუენა, მოყვენა მოკრი, მოკვეთა: „მოყუენი ფრჩხილი მისი“ M, — „მოყუენი ფრჩხილი“ G, — „მოტეხნო ფრჩხილი“ pb., 2,12; „არა მოტეხნო ფრჩხილი მისი“ II 2,12. იხ. ყუენა, ყვენა.

მოყურობა, მოყურება «მეგობარი ქმნა»: „მოყურენი პეროდ და პილატე... რამეთუ წინა მტერ იყვნეს ურთიერთსა“ C, — „მოქმენი მეგობარი პილატე და პეროდე... რამეთუ პირველ მტერ იყვნეს იგინი“ DE, ლ. 22,12; „მოყურებისა და შეუდგეს მას“ მ. სფ. 26,12. იხ. მოყურა; დამოყურება.

მოყურძნა დაკრეფა ყურძნისა: „მოტეხნო მის ყოველი თანა-წარმაველი გზისანი“ ზხ. 79,12; „მოტეხნო შენ ვენაგნი“ Ath. — II, 202v. იხ. ყურძენი.

მოყუასობა მეგობრობა: „რომლისა თანა არა სიყუარული, არა უმოყუასობა მზაყუარისა“ მ. სფ. 28,23.

მოყუასობა, მოყუასება ამხანაგობა: „განემოწონეთ მოყუასობასა ძვრის-მოქმედისა“ მ. სფ. 158,26; „არა

მოყუასება (მოყუასობაა pხ.) არს სიმართლისა და უმჯულობისა? **Q, II კორ. 8, 14.** იხ. მოყუასი.

მოშვე მობნელო: „მოშვე იქნა ნიში იგი“ **ო, ლევიტ. 12, 6.** იხ. შავი.

მოშენება აშენება, დასახლება: „მოშენა ქუეყანა ჭართლისა“ **ქ-ცხ. 239, 4.** იხ. შენება.

მოშთობა დანართობა: „მოშთვეს იგი“ **მრთ. S. კქრ-მარს. და იონ. 107, 25;** „მოშთვეს იგი მას (მდინარეს) შინა“ **მ. სწ. 48, 81.** იხ. შთობა; შდრ. მომაშთობელი, მომ-შთობი.

მოშიშ-ი მშიშარა, მხდალი; „გულმედგარი“: „ადილეს სტეფანე კაცთა, მოშიშთა ღმრთისათა“ **საქ. მოც. 8, 3;** „იყო ჰაბუკ და მოშიშ გულისა“ **M, II ნშტ. 12, 7;** „ვინ-მე არს მოშიშა გულითა, უკუნ იქცინ“ **M, მსჯ. 2, 8;** „რახსა ესოდენ მოშიშ ხართუ“ **DE, —** „რად ვგდენ გულ-მედგარ ხართუ“ **C, მრ. 4, 40.** იხ. შიში; ღმრთის მოშიშ.

მოშიშება შიში, მშიშრობა: „დაიბო მოშიშებათ და სიმდაბლით წარდგა“ **იხ. რომ. — კუროთხ. იხაკ და იაკ. 32, 6,** „არა მომცა ჩუენ ღმერთმან სული მოშიშებისა“ **II ტიმ. 1, 7;** „იგინი მოშიშებათ გზარბედე თქუენ“ **I, დან. 12, 57.** იხ. მოშიშ.

მოშო(ვ)რება განშორება, მოცილება: „მოვშორე-ბიან ვნებანი სულსაგან მისისა“ **მ. ცხ. 110v;** „მოვ-შორნეს შფოთთა ვეგვრისათა“ **მ. ცხ. 76v.** იხ. შო(ვ)რება.

მოშრომება, მოშ(უ)რომა გარჯა, შეწუხება; „შეურ-ვება“: „რახსა მოაშრომებ მოძღუარსა“ **მრ. 5, 85;** „რახსა მოაშრო იგი სიტყვთა მისთა“ **M, —** „ვითარცა შეაურცა მას სიტყუებითა თქსითა“ **C, მსჯ. 16, 16;** „მან მოაშრო მეფე იგი“ **რიფს. 172, 85;** „არა მოშურეს ყოველი ესე გრი“ **მ. ცხ. 88r.** იხ. შ(უ)რომა.

მოშუე მოშეებული, ღუნე, „მოდრეკილი“: „რომელთა კორცე ღბილ არს და მოშუე“ **ბ. კეს. — ექუხ-დღ. 97, 22,** „ყოველი შური მოშუე“ **pხ. —** „ყოველი მკარი მოდრე-კილ“ **ბ. გუგ. 29, 18.** იხ. შუება.

მოშუბა მიშეება: „მოშუბას შენ ზედა ბრძოლა“ **ბ. ფ. 191r;** „არა მოშუება ჩუენ ზედა ბრძოლათა“ **მ. ცხ. 12r.** იხ. მოშუე.

მოშუნება მოწონება: „რომელიმე ერთი უეჭუელად მოა-შუნდეს“ **მ. ცხ. 298r;** „რომელი მოგაშუნდა ორთა ამაგან“ **მ. ცხ. 71r.** იხ. შუნება.

მოშურნე შურინი, ძძური, ავთვალის, „მომძნე“: „ღმერთი მოშურნე და შურისმგებელი“ **C, ნაუმ 1, 9;** „მოშურნე ვიყავ ღმრთისათჳს“ **საქ. მოც. 22, 8;** „უმიტოს მოშურნე ვიყავ მამულთა ჩემთათჳს მოძღურებითა“ **გად. 1, 14;** „ნუ ჰშეამ კაცი თანა მოშურნისა“ **ო, იგ. სოლ. 28, 8;** „კაცსა მოშურნესა რად-მე უნ ღასი“ **ო, —** „გბ-ლის ძვრასა არა შეუნიერ არა სიმღიდრე“ **pხ., ზორ. 14, 8;** „ყოველი ბოროტი — მოშურნე პერისათჳს“ **pხ. —** „ყოველი ძროშა მოძნე არს ტაბლასა ზედა“ **ო, ზირ. 14, 10;** „სადგუდანი მოშურნეთა მან განანდენის თელნი“ **ო, ზარ. 12, 16;** „მოშურნესა არასადა უზარინ წარმატებაჲ ედო“ **მ. სწ. 244, 12.** იხ. შური.

მოშურნება შურინობა; „შური: „ყური მოშურნე-ბისაჲ იმენს ყოველსა“ **ო, სიბრძ. სოლ. 1, 10;** „აღად-ყდეს გულის-წყრომითა მოშურნე ბისაჲთა და მოკლეს იოსებ“ **საქ. წიგნ. II 37, 12.** იხ. მოშურნე.

მოშურომა იხ. მოშრომება.

მოჩუენება „ჩუენება“: „მოჩუენა მათ სახლები იგი სალუქეთაჲ“ **I, —** „უჩუენა მათ სახლნი იგი სალუქეთაჲ“ **ო, ებ. 20, 2;** „მოპნახვილიან ხილნარათა, მუნ მყოფთა მოჩუენე-ბიან“ **ბ. — გ. 44, 6.** იხ. ჩუენება.

მოჩჩუ(ებ)ა დარბილება, „დაჩჩუ(ებ)ა“: „მოაჩჩუ-ნეს სიუელნი მისნი ვითარცა ყრმისა ჩჩულისანი“ **ო, —** „დაჩჩუ[ნ]ეს კორცნი მისნი ვითარცა ყრმისა“ **pხ., იოზ 22, 25.** იხ. ჩჩუ(ებ)ა).

მოცალე უქმი, ცარიელი, მოცლოლი: „გცალს და მოცალე“ ხართ და მისთჳს იტყვთ“ **ო, გამოხლ. 5, 17;** „მოცალე არა მუცელი მაგისა“ **ფადტ. 155, 15;** „პოვის იგი მოცალე და განმუენებული“ **მთ. 12, 44;** „უამსა მო-ცალესა მოვიწოდო შენ“ **საქ. მოც. 24, 25;** „განეშორე მრავალმეტყუელებასა, რომელი მოცალეთა მოუპოვებეს“ **ბ. სწ. 290, 18.**

მოცალედ უქმად, უსაქმოდ: „რახსა სდგა შენ მო-ცალედ“ **ბ. — გ. 259r.**

მოცალეზა სწრაფვა, მოცლა (საქმისაგან), მეცადი-ნეობა, ღროს პოვნა; „მოცილებთ და გულისკმა-ყავთ“ **ფს. 45, 11;** „მოვიდეს, ოდეს მოცილოს“ **I კორ. 12, 12;** „ვერ მოვიცილე დაწერად“ **მ. ცხ. 95v;** „მო-ცილი მან სმენად წრგნთა საღმრთოთა“ **ფტ. 115, 19;** უცალო-თა მათ საქმეთა შინა სოფლისათა მოცილონ“ **ბ. კეს. — ექუხ. დღ. 22, 2.** **მოცალეზა** არს დასაბამი ენებისაჲ **ბ. კეს. — ექუხ. დღ. 162, 14;** „მოცალეზაჲ უქმს მისთჳს მრავალ ეამ“ **მ. ცხ. 100r;** „რამათა შემძლეელ იქმნე მოცალეზად და ტირილად ცოდვთა შენთათჳს“ **მ. სწ. 296, 25.** იხ. ცალეზა.

მოცალეზული — უქმი, უსაქმო: „იყო მოცალეზული ვიდრე მეორედ წოდმდე“ **ო, II ეზრა 4, 24.**

მოცალეზა სიბრძნე, „გონება“: „მეცნიერებითა მოცა-ლესიანთა გამოხსნა იგი“ **ო, —** „გამოცილებითა გონე-ბისა[თა] გამოხსნა იგი“ **pხ., სიბრძ. სოლ. 12, 13.**

მოცალეზობა მოცილობა, უსაქმობა; „უძლებება“: „რომელი შეუდგა მოცალეზობასა, აღივსოს იგი სი-გლახაჲთა“ **ო, —** „რომელი სდევნიდეს უღებე ბ[ი]სა, აღ-ივსოს სიგლახაჲთა“ **pხ., იგ. სოლ. 28, 12.** იხ. მო-ცალე.

მოცემა „გამოცემა“, „მოსწავება“, „განწირვა“, მი-ცემა, გაცემა, გადაცემა, ჩუქება, ძღვნა: „რომელმან მოსცეს (გამოსცის pხ.) თესლი მთესვარსა“ **Q, II კორ. 9, 10;** „გითარცა-იგი მომცეს ჩუენ“ **DE, —** „გითარცა მოგუასწავეს ჩუენ“ **C, ლ. 1, 2;** „მოგუცნა იგინი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან“ **C, —** „განწირა იგი უფალ-მან, ღმერთმან ჩუენმან“ **M, II მქ. 2, 28;** „მომცნე იგინი გელთა ჩემთა“ **ო, II მგ. 5, 19.**

მოცემა მიცემა, გამოსაღები: „არა დაწუნის მოცე-
მასა“ **თომა** მოც. 15, 31; „რომლიაგინა-თი გამომავალ
ზრინს ყოველნი მოცემათ მადლთანი“ **მ. ცხ.** 428v.

მოცემული-ი მიცემული; ბოძებული: „მოცემულ არს
ცნობად“ **მთ.** 12, 11; „ჩუენდა მოცემულ არს ქუყანად
დაპყრობად“ **ო.** ეზეკ. 33, 24; „მოცემულ იყო სიტყუად
უფლისა შეიქ“ **ფლკტ.** 125, 18; „ნუ დაიგოწყებ ყოველსა
მოცემულსა მისსა“ **ფხ.** 102, 2; „ესე მოცემული
ღმრთისად ვცან მე“ **ო.** ეკლ. 1, 18.

მოცემული-ი მოძღვრება-ა „მღელეთ-მოძღვრება“:
„ესეა მათ მოცემული იგი მოძღვრებაჲ ზუცეს-
თაჲ“ **DE**, — „უბერეს მათ მღელეთ-მოძღვრებაჲ
მღელეთა მათთაჲ“ **ც.** მრ. 7, 8. იხ. ცემა; ზღრ. მომცემელი,
მოსაცემელი, წათლის-მოცემა, უცმოცემა, უცმოცემა.

მოცეცხლება „მოწუება“, „ცეცხლითა მოწუება“:
„მოცეცხლნი“ გულისა კალთაგან“ **ც.** — „მოწუება გულისა
ზნობაგან“ **მ.** მსჯ. 15, 5; „ეწოდა სახელი ადგილისად მის
მოცეცხლად“ **ც.** — „ეწოდა ადგილსა მის ცეცხლითა
მოწუებაჲ“ **ქხ.** რიცხ. 11, 3. იხ. ცეცხლი.

მოცევა „გვარე-მოღება“, „გვარე-მოსხმა“, „გვარე-მოც-
ევა“, „გვარეობა“, „შემოსატყემა“: „მოცევის (გვარე-
მოძღვრება M) და უმზარდეს“ **ც.** მსჯ. 16, 2; „მოგვიცე-
ვენ თქვენ საზღვართა სამართ კერაჲ“ **ც.** — „გვარე-მო-
გვისნენ საზღვარნი ბლუართ“ **ქხ.**, რიცხ. 24, 4; „მივცენ
მე მათგან, რომელთა მოუცავ (გვარე-მოუცავ L) მე“
ფხ. 21, 7; „მტერთა ჩემთა. სული ჩემი მოიცევს“ **ფხ.**
16, 9; „მოიცვენ უბანნი მტრებელთა“ **ო.** მალ. 12, 5;
„საღმობათა მოიცვენ პირისაგან შენისა“ **ც.** — „საღმო-
ბათან შეიპყრეს ივინი პირისაგან შენისა“ **მ.** II ზქ.
2, 25; „ალმურსა სიყუდილისასა მოუცავ მე ყოვლით კერ-
ძა“ **მ.** სქ. 227, 11; „დაიკონთა მოცევა საყურთხველი“
ლიმ. 67, 11.

მოცევა მოტყემა: „მოცევით მომიცევს მე“ **მ.** 225v.

მოცეული-ი გვარემოღმოძღვრებული, ალყაშემოტყემული:
„მოცეული იყო ყოველი“ **საბრძ.** სოლ. 18, 14; „გვითარცა
ქალაქი მოცეული“ **ი.** ეხ. 1, 8. იხ. ცევა.

მოცევალება გადმოწაცელება, გამოცევა, გადმოტანა:
„სტორილ გუშინდელსა, რამეთუ წარვიდა, და მოცევალე
გმაჲ ტირილისა შენისაჲ დღესისა, რამეთუ წარმავალ არს“
მ. სქ. 257, 11; „მოცევალენ ნაწილნი წმიდისა ეფთჳესნი
წათლის-მცემელისა ეკლესიით დიდსა ეკლესიასა ღმრთის-
მშობელისასა“ **ო.** ე. 54, 25. იხ. ცევალება.

მოცეთმა შეცდომა, შეცოდება; მოცდენა; „მოცეთა
ოღესე მამე, შორის კრებულსა მყოფა“ **მ.** ცხ. 222v; „იმ-
ლია აწ და მოსცეთა“ **მ.** ცხ. 222v; „რამთა არა მოსც-
თი ნი საქმარსა თვისა“ **ბ.** კებ-ეჭუს. დღ. 22, 22. იხ. ცეთმა.

მოცეთუნება დაბრკოლება, მოტყუება; — მოცდენა:
„მოგაცეთუნე კანონისაგან შენისა“ **მ.** ცხ. 221r; „მო-
მატეთუნა მე და განვებნი სიმღირსი ჩემი“ **მ.** ცხ. 222v;
„დაგიტკობდეს საქმესა, რამათაჲ მოგაცეთუნა წიგ-
ნის კითხვისაგან“ **მ.** სქ. 74, 25; „ოცდაათი ანუ ორმოცი
მუჲა არა მოცეთუნოს“ **ო.** ე. 42, 22. იხ. ცეთუნება.

მოცინარ-ი ვინც იცინის: „მოცინართა თანა იცინო-
ლე“ **მ.** ცხ. 222r. იხ. ცინ.

მოციქული-ი „მომთხრობი“, დესპანი, გაგზავნილი:
„მოველინა მოციქულნი“ **M**, — „მოვლინა მომთხრობ-
ნი“ **ც.** მსჯ. 2, 21; „წარვიდეს მოციქულნი იგი იოგა-
ნესნი“ **ლ.** 7, 24; „ვიდოდიან მოციქულნი მალენი“ **ი.**
ეხ. 18, 2; „მის ემსა წარავლინა მოციქულნი ყოვლისა
მიმართ სოფლებისა“ **რაცხ.** 168, 22; „არცა მოციქულმან,
არცა ანგელოზმან... ივსნა ივინი“ **ი.** ეხ. 22, 2. იხ. ციქუ-
ლი. **მოციქულება, მოციქულობა**: „ბეჭდნი ჩემისა მოც-
ქულე მისანი თქვენ ხართ“ **ი კორ.** 9, 2; „არა არს მო-
ციქულობაჲ დღესა ბრძოლისაჲ“ **ო.** ეკლ. 8, 8; „რა-
ჟამს ესა წინაწარმეტყუელსა მის მოციქულეჲა იგი“
მართ. S. ლქ. — მარხ. და იონ. 104, 8. იხ. მოციქული.

მოცნება მცნება: „ბაგე სიტყუთ მომიცნას და განუტეო“
მ. ცხ. 215r. იხ. ცნება.

მოცოცება მოგოცეანება: „მოციოცე თავი თვისი“ **ო.** I
მჯ. 21, 18; „თავი მოციოცე“ **Ath.** — 12, 226v. იხ. ცო-
ცება/ცოცობა.

მოცრევა მოზნევა, მოფანტევა; „მოცრევის (ნაცარი)
წინაშე შედისა“ **ი.** დან. 12, 18. იხ. ცრევა.

მოცუმა: „რომელნიმე მოცილებულ არიელ ნამუსრევსა
რასმე ნავისასა და ზე მოუცუმანედ წყალთა“ **მ.** სქ.
117, 18. იხ. ცუმა.

მოცურევა „მოყუტხლება“, მოკრევა: „არა უაჲნ-იქცე
მოცურევაჲ უკუანა კერძთა შენთა“ **ც.** — „ნუ უაჲნ-
იქცევი მოკუტხლად დაწოთილისა მის“ **ქხ.**, II ზქ.
24, 20. იხ. ცურევა.

მოცნება ცნება, წასმა: „მივიღებ წამალსა... და მოც-
სცებ მას ფრთითა“ **მ.** ცხ. 402r. იხ. ცნება.

მოცნობა დაცინება, გაქირდება, „ხარება“: „რომელსა
მოსცრებოდეს წარწყმედული, არა უბრალო იყოს“
ო. — „რომელი იხარებეს წარწყმედულთათჳს, არა უბრალო
იყოს“ **ქხ.**, იგ. სოლ. 17, 5; „უკუთუთ დავცეს მტერი შენი,
ნუ მოგცხრებინ“ **ო.** — „უკუთუთ დავცეს მტერი შენი,
ნუ გიხარინ“ **ქხ.**, იგ. სოლ. 24, 17; „ნუ მოგცხრებ-
ბინ ჩემი“ **ო.** — „ნუ იხარებნ ჩემ ზედა“ **ც.** მიქ 7, 8;
„მომცხრებოდეს, რაჟამს მოიწიოს თქვენ ზედა კირი“
ო. იგ. სოლ. 1, 26.

მოცნობით „ზედ[ა]-მოხარულ“: „აღადგინეს შერის-
გებაჲ მოცნობით გულთად“ **ო.** — „აღადგინეს შერის-
გებაჲ ზედ[ა]-მოხარულ ყოვლითა სულითა“ **ქხ.**, ეზეკ.
25, 16. იხ. ცნობა; ზღრ. მოცნობელი, მოსაცნობელი.

მოძაგე მოძულე, ვისაც ეზიზღება: „ქერ-არს, რაჟთა
იყოს... მათა ფრიად მოძაგე“ **ხაგ.** წიგ. II 77, 5. იხ.
ძაგება.

მოძაგება „ეციხება“, შეზიზღება, შეურაცხყოფა;
ძულება: „ყოველთა, რომელთა მიხილეს მე, მომიძაგეს
მე“ **ც.** — „ყოველნი, რომელნი მხედვიდეს მე, მეძაგეს ღ-
ღეს მე“ **ლ.** **ფხ.** 21, 8; „ფრიად მოგიძაგე ცხორებაჲ
იგი მათი“ **ო.** ზარ. 25, 2; „ცოდება მოვიძულე და მოვი-
ძაგე“ **ფხ.** 118, 185; „საბუთად წმიდაჲ მოძაგეს“ **ო.**
ამოს 5, 19.

მოძაგება ზიზღი: „უკუთუთუა არა მეშინიდა მოძაგებთ-
სა და მოძულეებისა, გამო-მცა-გოცხადენ თქვენ სხუანი საქ-
მენი“ **მ.** სქ. 222, 29.

მოძველებული-ი შეზიზღებული: „მოძველებული-ი იგი წარმართთაგან“ **ო.** **გ.** **49,7.** **იხ.** **დავება.**

მოძველებული-ი გაცლა, განდა, არამიგა, მორღვევა: „გამოწევა იგი (კუთხები) იაკობ; ნაქურცენი მისი წყლის მოსმარცხა“ **დაბ.** **30,27;** „მოძველებული-ი სამოსელი თავისი შავისა“ **უღატ.** **146,9;** „მოძველებული-ი სამოსელი იგი“ **II კორ.** **8,16;** „მოძველებული-ი ვინმე ვინაჲსა ღებ“ **II კ.** **78v;** „მოძველებული-ი უკუე წინამძღუარმან საჲშ მონაზონებისაჲ“ **მ.** **ცხ.** **177v.** **იხ.** **ძარცუვა.**

მოძება მოგერა, მოყვანა: „მოძება ვბოჲ იგი“ **მრთ.** **A, კორ.** **უღატ.** **76, 87;** „რადჲა მოძებაჲს კაცად-კაცადმან ზრთაჲ თჳსი“ **ო.** **I მგ.** **14,24;** „მოძებაჲ აქლებებითორთ მონასტრად“ **288r.** **იხ.** **ძება.**

[მოძერწული] **იხ.** **ძერწვა;** **ვეცხლმოძერწული.**

მოძებდა **ძებდა**, **მონახვა**, **ძებნა**, **პოვნა**; **„ზედა“-მიხედვა**: „მოვიღეს კაპარანუდ მოძებდად იესუსა“ **ც.** **—** **მოვიღეს კაფარნაუდ და ეძიებდად იესუს“ DE,** **ი.** **მ.** **24;** „მოძიებნით ვერნი იგი“ **I მგ.** **9,8;** „მოძიებნის ქალი ერთი ქმნულეთილი“ **IV მგ.** **1,8;** „მუნ დაჲდეს, ვიდრემდის მოეძიო იგი“ **ო.** **—** **მუნ დაჲდეს, ვიდრე არა ზელა-მოეძიებდო მას“ **იხ.** **იერემ.** **22,5;** „მოეძიებნით მან“ **იხ.** **მოც.** **21,4;** „მოძიებ ადგილი განშორებელი“ **მ.** **ცხ.** **284v.****

მოძებდა **„მოძებდა“**: „იქნა მადლი მოძებდასაჲ (მოძებდასაჲ **ო**) უფლისაჲ მ იერ“ **I.** **I გზა** **8,4.** **იხ.** **ძებდა.**

მოძილ-ი **მძინარა**, **მთვლემარე**; „შეიმოსის სამოსელი და-პებული ყოველმან მოძილ მან“ **ო.** **ივ.** **ბაღ.** **22,21;** „ოდეს იხილის მათაგანი ვინმე უდბიდ და მოძილად ეკლესიისა ლოცვასა“ **ა.** **—** **გ.** **42,20;** „მღვდარჲ იგი მოძილსა მას განაგრთობონ“ **Sin.** **—** **27,53v.** **იხ.** **ძილი.**

მოძინება **„მოხიდება“**, **მონახვა**: „რომელთა მოგუძინეს ჩუენ მხემან აღმოვაფილმან“ **ც.** **—** **რომელთა მოგუძელა ჩუენ აღმოსაფილმან“ DE,** **ლ.** **1,78.** **იხ.** **ძინება.**

მოძე **„მოხიდება“**, **ამხანავი**, **მოსაზღვრე**: „მოძე მან და რომელთა გმირა იგი პირველად... იტყოდეს“ **DE,** **—** **„ხოლო მე მოხილეთა მათ და რომელთა ეწილეს იგი პირველ... იტყოდეს“ **ც.** **ი.** **9,8;** „მოძე მე საყუდრელ მოძე მათა ჩუენთაჲს ფრიად“ **ფს.** **80,19;** „მოძე და მოყვასი მისი წარწყმდენ“ **I.** **იერემ.** **8,21;** „პროლი და ძილი—მოძე მე საყუდრელისა“ **მ.** **ცხ.** **80v;** „მანდენ ფერცთა მოძე მათა თჳსთა“ **მ.** **ცხ.** **24v;** „რადჲა იგი (ზღუად) არა და-პებენ მოძესა მას თჳსსა—ქუეყანასა“ **მ.** **ცხ.** **—** **ექვს.** **დღ.** **61,7.** **იხ.** **ძმა; შდრ.** **თანა-მოძე.****

მოძეობა **„მოხიდება“**, **მოხიბლობა**: „განთიადი კუადლ მოძეობაჲს არს ღამისაჲ დღესა თანა“ **ბ.** **კეხ.** **—** **ექვს.** **დღ.** **22,26.** **იხ.** **მოძე.**

მოძიარ-ი **მოშურნე**: „ხარ შენ (სული) მოძიარ და შეუარ“ **მ.** **სფ.** **22,9.** **იხ.** **ძნ.**

მოძიარობა **მოშურნეობა**: „არარამან დამძიარობა... უკუად ზენი ზედი ჰრისტესი, გარნა უბოშომან შენმან სოფელმან ენებათა მისართ და მოძიარობამან ზენი ზედი მისართ თჳსისა ცხოველისათა“ **ბაღ.** **103,10.**

• წყაროსათვის ადგილად დატოვებული (რედ.).

მოძენე **„მოშურნე“**: „თუალა ძარი მოძენე არნ ტაბლასა ზედა და გუებულ იქნას იგი განრისხებული ტაბლათა ზედა“ **ო.** **—** **„თუალი ბორიტი მოშურნე პერისათჳს და ტაბლასა თჳსა ზედა მოკლებულ“ **იხ.** **იერ.** **14,10.** **იხ.** **ძნ.****

მოძენელებული-ი **მაგარი**, **მტკიცე**: „რომელნი დაედგინეს მეფესა ქალაქთა მათ მოძენელებულთა“ **M, II მგ.** **17,19.** **იხ.** **ძნელი.**

მოძ(ე)ება **ძოვნა**: „მოძ(ე)ებაჲს ყანაჲ ანუ ვენაჲ“ **ო.** **გამოსლ.** **22,5;** „მზარეულმან მძებნარმან მოძ(ე)ებაჲ“ **ფს.** **79,14.** **იხ.** **ძოვნება.**

მოძულე **მძღვრებული**: „ქეთილსა უყოფდეთ მოძულეთა თქუენთა“ **ლ.** **8,27;** „მოძულენი მოძულენი ჩემნი“ **ფს.** **17,41;** „მოძულეთა შენთა აიღეს თავი მათა“ **ფს.** **87,8;** „უკუეთუ იყოს კაცი მოძულე მოყვლისაჲ“ **G, II მგ.** **19,11.** **იხ.** **ძულება.**

მოძულეა **„ძულეა“**, **შეძულეა**, **მოძაგება**: „მოძულე მტერი შენი“ **მთ.** **5,28;** „არა მოძულე (გძულეს **იხ.**) მძაჲ შენი“ **ც.** **ლევტ.** **19,17;** „მოძულე სიტყუად“ **უღატ.** **141,26;** „მოძულა და მონა ყო მონა“ **მრთ.** **A, ბ.** **კეს.** **—** **მარ.** **52r;** „მოძულესი ჩუენ ეშმაკმან მოძულარნი და მასწავლელნი ჩუენნი“ **მ. სფ.** **278,21;** „მათ მოძულესს, ხოლო მან შეიყუარან“ **მ.** **სფ.** **70,13.**

მოძულეა **სიძულელი**: „მერ გელეფიფების სოფელსა ამას მოძულეაჲ თქუენი“ **მ.** **7,7;** „მოძულეაჲჲ ვორცთაჲ“ **მ.** **ცხ.** **40r.**

მოძულეებული-ი **„საძულელი“**: „იყუე შენ დატევილ და მოძულეებულ“ **I.** **გ.** **88,16;** „იყუენო თქუენი მოძულეებულ უოველთაგან“ **მთ.** **10,22;** „ერთი მათგანი (ცოლთაგანი) მოძულეებული (საძულელ **იხ.**)“ **G, II მგ.** **21,15.** **იხ.** **ძულება; მათა-მოძულეა.**

მოძილთა **„ძილთა“**: „ღმერთი მოძილთა მას ეგვბით“ **ც.** **—** **„ღმერთი უძილთა მას ეგვბით“ **Fr.** **რაცხ** **24,8.** **იხ.** **ძილთა.****

მოძლუანე **იხ.** **მოზლუანე.**

მოძლუანება **გავზანა**, **მირთმევა**: „ადრე მომძილუანოს იგი აქა“ **მრ.** **11,2;** „ნუცა მოგვძილუანებს ჩუენ ზღუად და კმელს სკორესა პატისანსა“ **გზ.** **ანდ.** **—** **შობ.** **226,8;** „მოგვძილუანა ჩუენ ფერად-ფერად საჲმელი ტაბლასაგან მისისა“ **საქ.** **წგ.** **II 108,9;** „ყოველივე მომძილუანა და მივართუ პიტიაჲსა“ **შეშ.** **VII, 28.** **იხ.** **ძლუანება.**

მოძლუარ-ი **„მძღვრელი“**, **„პრადბონი“**: „ურჩულოებისა მოძლუარ“ **ბ.** **—** **„ურჩულოებისა მასწავლელ“ **A, სხტ.** **121,17;** „პრეტუ მას: მოძლუარ“ **DE,** **—** **„პრეტუ მას: პრადბონი“ **მ.** **მრ.** **10,61;** „აღწერა ამბა იოვანე, მოძლუარ მან სოფრონი იერუსალიმელ პატრუკისმან“ **ლიმ.** **1,6;** „ქითნა-მიგებაჲ მოძლუარსა და მოწფისა მიერ“ **H—** **222,48r.** **იხ.** **ძლუანება; შდრ.** **ატანა-მოძლუარ, ეზოჲს-მოძლუარ, ქეთილის-მოძლუარ, მენავეთ-მოძლუარ, მეზურეთ-მოძლუარ, მესაპარობილეთ-მოძლუარ, მზარალეთ-მოძლუარ, მღვლეთ-მოძლუარ, მწიგნობართ-მოძლუარ, ნოორაეთ-მოძლუარ, შჭლოს-მოძლუარ, ცრუ-მოძლუარ, ხუროთ-მოძლუარ, უღლუანთ-მოძლუარ.******

მოძლუნება **ჩუქება**, **ძღვნა**, **მინიჭება**: „ღმერთი მომძილუანებს შე ვამითა-ჲამად საზრდელსა“ **მარკ.** **260r.**

„უჩუენეს მათ ყოველი იგი მოძღუნებული იოსების მიერ“
საქ. წიგ. II 74 27. იხ. ძღუენი.

მოდურა «სწავება», სწავლა: „შენცა გუ მთ ღ ღ რ ი
ჩუენ?“ (— „შენ გუ ა ს წ ა ე ვ ბ ა ჩუენ?“ DE, თ. 2, 24; „მ მ
ღ ღ რ ი ღ ღ მ მ ა თ ა“ მხგ. 20, 8; „გ მ მ ღ ღ რ ი თ ყოველსა
კაცსა ყოვლითა სიბრძნითა“ კოლ. 1, 28.

მოდურეულ-ი სწავლებული: „იყო შენ მოძღუ-
რეულ ჭე“ მარიტად“ O. ზირ. 42, 8.

მოდურება, მოძღურობა «სწავება», წვრთნა: „იყო
მოძღურება ღ მათა, ვითარ ჯღმწიფე“ C.— „ა ს წ ა ე ვ ბ-
ლა მათ, ვითარცა—იგი ვის აქუნ ჯღმწიფებაჲ“ მრ. 1, 22;
„რამთა სსუათაჲ უ მოძღურო“ I კორ. 14, 18; „რომელმან
გუასწავე და გ მ ღ ღ რ ი გ“ რიფხ. 189, 14; „რომელი
წერილთა მოძღურობს, ნუმა ურბ არს იგი წერილთა
სიტყუასა“ მ. სწ. 72, 21.

მოდურება, მოძღურობა «სიტყუასა სწავლა», «სწავლა»,
«მცენება»: „რად არს ახალი ესე შენ მიერ თქმული მოძღუ-
რებაჲ“ I.— „რად არს ახალი ესე შენ მიერ სიტყუასა
სწავლაჲ“ C, საქ. მოც. 17, 10; „სწავლად მოსრულ“ ვარ-
და არა მოძღურებაჲ“ მ. ცხ. 227; „გვიყრის მოძღუ-
რებაჲ (სწავლაჲ C) კაცთაჲ“ მრ. 7, 8; „რამთა მოძღუ-
რებაჲ (მცენებაჲ C) თბუნენ დამტკიცოთ“ მრ. 7, 2;
„ასწავებენ მოძღურობასა“ მთ. 15, 9; „განჯვრებულ
იყო მოძღურებასა მისსა“ მრ. 11, 18; „მოძღურე-
ბაჲ მან შენმან განსწავლა მე“ ფხ. 17, 26; „მოძღურებაჲ
თბუნენ არა შეიყნარეთ“ I, იერემ 2, 30; „გამოუჩინოს მას
სწავლუბაჲ მოძღურებისა მისისაჲ“ O, ზირ. 22, 11;
„უჩუეთუმა ღღეს იგმევლიდა შენ გარეშესა მას მოძღუ-
რებასა ფილოსოფოსთასა. მრავალიცა მომწერა შენდა“
მ. სწ. 110 20; „ყოველი მოძღურობასა გეძებთ, ყო-
ველივე განგებნასა ელაბით“ მ. სწ. 227, 1 იხ. მოძღუარი;
„შღრ. მოცემული მოძღურებაჲ. მღღელთ-მოძღურებაჲ, ხეროთ-
მოძღურებაჲ.

მოწაბლე: „იცი იყო ჭაბუი ჰასაკითა, მოწაბლმ თმითა“
H—241, 21. იხ. წაბლი.

მოწადილი-ი სურვილი, ნდობა: „მოსწადღე კაცსა მას
განჯნაჲ მისი“ მ. ცხ. 202 V. იხ. წადილი.

მოწამე მოწმე: მარტვილი; «წამება»: „ბირითა მოწა-
მეთა ორთაჲთა ანუ სამთაჲთა დამტკიცენ ყოველი სიტ-
ყუაჲ“ მთ. 18, 18; „რომლისა ვართ ჩუნ ყოველნი მოწა-
მე“ საქ. მოც. 2, 22; „მოიყვანნე მოწამენი იგი მათნი
და განმართლდე“ I, ეხ. 48, 9; „მოვიდა მოწამელ (წა-
მე C), რამთა წამოს ნათლისა მისთჲს“ მ. 1, 7; „პრეტა
ნეტარსა მას მოწამესა“ თევდ. 2 22. იხ. წამება; „შღრ
მამარმოწამე, პირველმოწამე, ცრუმოწამე.

მოწამება მოწმეობა: „ამას კაცსა ნამარხვედ მივითუ-
ლუ... მოწამებთ ონ ღმრთისაჲთა“ მ. სწ. 221, 19. იხ.
პრეტა.

მოწამლე, მეწამლე მისანი, «მწამლეილი»: „ვიყო...
მწამლე... მოწამლეთა მათ ზედა“ O.— „ვიყო მე მოწამე
მწამლე მწამლელთა ზედა“ მხგ. 2, 2; „კაცის-
მწამლე მოწამლე, რომელი არა ღირს ხარ ცხოვრებად“
ფილ. 202 V. „სტეფანოჲ გმამკისაჲთა მოკულ იყუნეს მე-

წამლენი გრძნულნი“ საქ. წიგ. II 20, 2; „არა არს მო-
გუ, არცა გრძნულ, არცა მოწამლე“ H—241, 409. იხ. წა-
მალი.

მოწაფე შეგირდი: „წარავლინა ორნი მოწაფეთა
თჳსთაგანნი“ C, მთ. 21, 1; „პკითხედეს მას მოწაფენი“
ლ. 8 2; „მოწაფე ხარ ამის მოძღურისაჲ“ მ. სწ. 71, 22
იხ. ღამოწაფება (—ული), მომოწაფება.

მოწაფება იხ. მოწაფე.

მოწევნა «მემთხუევა», «დატდომა»; «მოსლევა», «მოტ-
და», «მოხება», «მოწიფება», «მოაზლება», მოვლი-
ნება; დაწევა: „რამას მოიწიოს (შეეგთხუიოს C)
ჭირი“ მრ. 4, 17; „მოწევნულ არს მათ ზედა ბოროტი“
M.— „დაუქდა მათ ზედა სიბოროტე“ მხგ. 20, 41; „მო-
იწინეს (მოვიდეს DE) მოწაფენი მისნი“ ი. 4, 27;
„მოუფლნა... რამთა მოიწიოს სიცრუვისა მისთჲს შუ-
რისებისა“ მხგ.— „მოივლინა... მოკლად უსამართლობაჲ“
C, მხგ. 2, 24; „მოძიწიოს სიტყუაჲ ჩემი“ C, რიფხ. 11, 23;
„უჩუეთუ მოტეწიფოს სიტყუაჲ ჩემი“ C, რიფხ. 11, 23;
„მოიწიოთ ეამი ნაყოფისაჲ“ DE.— „მოიწიოთ ეამი ნაყოფი-
საჲ“ C, მთ. 21 24; „ვითარცა მოიწიო (მოეხლა I)
ეამი იგა აღთქმისაჲ“ საქ. მოც. 7, 17; „არცა მოიწიოს
ჩუნ ზედა ბოროტი“ O, ამოს 9, 10; „ვითარცა მზარავი
ღამისაჲ. ვგრეთ მოიწევის“ I თხ. 5, 2; „მოიწევის
რისება ღმრთისაჲ“ კოლ. 2, 6. „მოაწიო ამათ ზედა ცოდ-
ვაჲ დიდი“ O, გამოსლ. 22 21; „მოიწიოს მათ ზედა ვი-
თარცა სიქმე მართალთაჲ“ O, ეკლ. 8 14; „ჩემდავე მო-
იწიო“ რიფხ. 186, 29; „მამინე მოგუეწიო იგი უკუანა
ჩუნ“ საქ. წიგ. II 125, 21.

მოწევნა მოსვლა: „გონიერი იგი მოწევნასა ბოროტი-
სისა დაეფარა“ O, თგ. სოლ. 27 12; „ნეტარ არს მისა, რო-
მელმან მოიგოს ზეთი პირველ ღამისა მოწევნამდე“ მ. სწ.
250 15; „გითხრდ შენ, რაჲ-იგი მოწევნად არს შენ
ზედა“ I, ეხ. 47, 12; „რომელ მოწევნად არს ჩუნ ზედა“
რიფხ. 170, 8.

მოწევნად-ი მოსასვლელი, მომავალი, რაც ელის:
„რომელ-იგი იგავ იყო ეამისაჲ მის მოწევნადისაჲ“
მებრ. 2, 2; „გამოვიბატო... ღღე იგი მოწევნადი,
სამინელი განკითხვისაჲ“ მ. სწ. 168, 18.

მოწევნულ-ი თავსდატეხილი, მოსული, მოახლე-
ბული: „მოწევნულ არს... სასუფავლო იგი ღმრთი-
საჲ“ მთ. 18, 28; „ეამი მოწევნულ არს“ ლ. 21, 8; „არა-
რად შეპრატეს ყოველვე მოწევნული ძვრ-ძვრთა მათ
ბოროტთა“ ვრდ. 86, 8; „მოწევნულ არსა თანამდებთა
ჩემთა მიმდელი“ მ. სწ. 202, 28. იხ. წევნა.

მოწერა «აღწერა», შელეხვა; მოხატვა, მოჭრელება:
„მოწერედ იგი წინამე ჩემსა“ C.— „აღწერედ იგი წი-
ნაჲ ჩემსა“ M. იხგ. 5. 18, 4; „მოწერედ ეს მისა, ვითარცა
მამისა“ მრთ. A, ანტ. ღ. 23; „მოწერა იგი წარწაკითა“
O, სიბრძ. სოლ. 13, 14; „უინ მოწერნა ცანი ესეთთა-
რითა ყუთილითა“ მ. კეს. გმუხ. ღღ. 77, 15.

მოწერილი-ი „განგისუწებდეთ ტაძარსა... სოფიოთა მო-
წერილითა, მოცენებელით თუალთასა“ A 22, 224. იხ.
წერა.

მოწესა მოწოდება: „მოწესა თანა-წარმავლთა“ O, 18, 15; „რომელი მოწესა წყალთა ზღვასა“ O, 18, 15; „მოწესა მამალსა თესსა“ ოქრ.-გურაბი, 225, 4. იხ. წესა.

მოწესე მონაზონი, ბერი: „ბრძანა ყოველთა მოწესე-თა და მღვდელთა, რაგონა არაგის პქონდეს მათ ზედა უფლებად“ ბალ. 180, 27; „შეკრინეს მას შინა მონაზონნი და მოწესე-ნი“ ო.-გ. 14, 25. იხ. წესი.

მოწესეობა შემონაზვნება, ბერად შედგომი: „რომელ-ნი... წარვიდეს და მოწესეობდეს“ ოხკ. 10, 8. იხ. მოწესე.

მოწესე-ქმნულ-ი შემონაზვნებულ-ი: „ანოვანი... რომელთა პირველი მათი იყო წმიდა ოსკე... მოწესე-ქმნულნი“ მხკ. 24, 5. იხ. ქმნული.

[**მოწითლვა**] იხ. წითლ(ვ); მომწითლ(ვ)არე.

მოწიალება „წილ მოსლვა“, გაცხადება: „მოწილ-დით ჭეუყანად სამკვდრებელსა უფლისა“ G.—წილ მო-ცხადდით ჭეუყანასა ამას სამკვდრებელსა უფლისასა“ M, იხუ 1, 22, 19. იხ. წილი; გამოწიალება.

მოწითანე წითელი: „სხუათა თუალგება ზედიდა მოწი-თანედ და სისხლის-ფერად“ მ. ცხ. 415, 9. იხ. წითელი

მოწითლე „მომწითლეს“: „და არს თმა მოყვლილ, გინა მოწითლე მწულლი“ ph., —არს... თმაჲ მომწითლეს-რე... სპეტაკად“ G, ლევიტ. 18, 20. იხ. წითელი.

მოწილვა „მოსტულება“, მოკრეფა: „მოცწოლე ზმო-რო საეუმეველითურთ ჩემით“ O, —მოცწოლე ზმო-რო ჩემი ნელსაცხელით ჩემითურთ“ M, ქება 5, 1; „ყოველისა თვისა წინა მოცწოლილს“ O, ზირ. 40, 16; „მწუწინესა მტილისასა მოცწოლილად ძირისაგან“ H 841, 459. „მნე-ბავს მოწილვად ვარდი იგი სათნოებთა მათთაჲ“ ლიმ. 1, 24. იხ. წილი.

მოწიფება, მომწიფება, მოწიფენა, მოსწრება; შე-მოსვლა, ღამწიფება; „მწიფოვება“: „უაჟუთუ მოგ-წიფოს სიტყუად ჩემი“ G, —მო-მი-წიფოს რაჲ სიტყუად ჩემი“ ph., რიცხ. 11, 22; „მოამწიფნეს მე ღღენი სო-გლახასანი“ O, იოხ 30, 27; „მოამწიფნეს მე მახენი სიკუდილისანი“ ფხ. 17, 8; „უგბრულად მოზუდით და გა-ნუშბადებელსა მოამწიფნეს“ მ. სწ. 89, 7; „ოდეს მოამწიფეს (ხალი)... მთაწივლიდან ხილნართა“ ო.-გ. 46, 5; „არა აქუს ნებაჲ, რათამცა მოამწიფნა კეთი-ლად“ ხკ. წიგ. II 50, 16; „მოამწიფდეს ყურძენი თესლ-სა შინა“ G, —ამწიფოვდეს ყურძენი თესლსა შინა“ I, აბს 8, 18. იხ. წიფება.

მოწიწება შიში და კანკალი: „მოწიწებით ვევე-რებოდით... ღმერთსა“ მ. ცხ. 40, 7; „მოწიწებით აიძუ-ლებდა მას“ ო.-გ. 24, 31. შდრ. წიწვა.

მოწლე მოწყალე: „გითარცა მოწლესა ღვთისა... შე-კვერა მას“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 101, 24.

მოწლედ მოწყალეობით, სიყვარულობით: „მოწლედ ზამთრის“ მ. ცხ. 80, 7; „მოწლედ-მეტყვნა“ მ. ცხ. 71, 7; „მოწლედ მთიეთისაგან“ ო.-გ. 50, 9; „მოწლედ ევლრებნ მას“ მ. სწ. 250, 5. იხ. წლ.

მოწლება, მოწლეობა „მოწყალეობა“: „მოწლებითა წყალობისა ღმრთისა ჩუენისათა“ G.—მოწყალეობითა და წყალობითა ღმრთისა ჩუენისათა“ DE, ლ. 1, 78; „რაჲმს ესმის გმაჲ იგი, სურვიელთა მით მოწლებილსა მთის-წრავის“ მრთ. S, ოქრ.-გურაბი. 225, 6; „ნუ შეუშუბდ მათთეს მოწლებასა გულად შენდა“ მ. ცხ. 42, 7; „მადლსა მისცემდა მისა მიმართ მოწლეობასა მისისაჲსა ვითარ-ცა მამასა და მამამესესა“ შუა. XVII, 2. იხ. წლ.

მოწმედა „მოხუტება“, გაწმენდა: „მოწმიდონ იგი და წყლითა განრცხან“ G, —მოხუტენ იგი... და გამოირც-ხენ წყლითა“ O, ლევიტ. 6, 28. იხ. წმედა; შდრ. მოსწმე-დელი.

მოწოდება „მოხადება“, „მიხადება“, „წოდება“, დაძახება; „შეკრება“: „მოწოდეს ქორწილსა ამას“ DE, —მო-ხადეს ქორწილსა ამას“ C, 22, 9; „მოწოდეს სამოსსა სახლისაგან საყვარლობისა“ M, —მიხადეს სამოსსა სახ-ლით კრულთ-სამცველოსად“ G, მხკ. 18, 26; „მოწოდეს მას მსვავსად წესისა თესისა“ I, —მოწოდეს მას შემდგომად მისა“ O, ეხ. 41, 2; „მოწოდეს მთავართა თესთა“ O, I ეზრა 8, 1.

მოწოდება მოყვანა: „ბრძანა მოწოდებამ მამისაჲ“ ფლკტ. 183, 24.

მოწოდებულ-ი: „იქმნა შეწყნარებულ... ნათესავთა შორიელ-თა მოწოდებულთა“ იმ. რომ.-კურთხ. მონ. 190, 7. იხ. წოდება; შდრ. მომწოდებელი.

მოწონა „აღწონა გონებასა“, განჭვრეტა: „მოწონე გზაჲ“ G, —აღწონე გონებასა შენსა გზაჲ იგი მისი“ M, II შკ. 29, 8. იხ. წონა.

მოწრაფე, მოსწრაფე სწრაფი, ჩქარი; „კალნეირი, ბეჯითი, გულმოდგინე: „მოწამესა მოწრაფესა აქუს ენაჲ ცრუჲ“ O, იგ. სოლ. 12, 19; „იყავ მოწრაფე მორი-ლებად“ O, ზირ. 5, 18; „მოწრაფე ენითა საქმელს იქ-მნის“ O, —აქადნივრი სიტყუათა შინა თესთა საქმელს იქმნების“ ph., ზირ. 9, 25; „იყავ ყოველი კაცი მოს-წრაფე სმენად“ ოკ. 1, 18; „რომელი მოსწრაფე და გულს-მოდგინე არს“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104, 6; „იყო ენმე ემაჲ სკიტეს მოსწრაფე მსახურებასა შინა თესსა“ მ. ცხ. 297, 7; „რომელი მოწრაფე იყო ძვრსა“ O, ზირ. 12, 8.

მოწრედა გამოცლა, „აღმოვსება“: „რომლითამცა მო-სწრიდა წყალი მცირედ“ O, —რომლისა მიერ აღმოვი-სო მცირედი წყალი“ ph., ეხ. 80, 24. იხ. წრედა.

მოწრეხულ-ი „წყალტუ“: „მოვსე იგი ძლედ მოწრ-ეხულად, სავსებლიდ ზადეთა იყოს შორის ზღუდსა“ O, —მოვსე იგი წყალტუ კლდეზად, სავსებლიდ ზადეთა იყოს შორის ზღუდსა“ ph., გუგ. 20, 5. იხ. წრეხული.

მოწუება: „არა ნესტუბითა და წინწილითა მოწუებდეს კაცთა“ Ath.—13, 101, 1. იხ. წუება.

მოწუელა მოწველა: „მოწუელის სმე, და იქმნა გრბო“ O, იგ. სოლ. 80, 28. იხ. წუელა.

მოწუვა „მოცეცხლება“, „შეწუვა“, „მოალვა“: „მოწუ-

ვა ქუელი" M.—მოცეცხლნი ჭეილნი" G, მხ. 15,5. „მოწყუება მის და განცდილს... განიძნეთ უფალი" G.—„შეწყუეთთა მით და განცდილთა... განიძნისა უფალი ღმერთი თქუენი" ps., II მკ. 9,22. „ზოგნი მოწყუება და ჭეილნი არანსანი დაამტკიცნა დამკვდრებად" ps.—„ზოგნი მოწყუება და ნაღუარენი არანსანი... დაუმტკიცნა დამკვდრებად" G, რიცხ. 21,14. იხ. წუგა; შდრ. მომწყვარი; ცეცხლი-მოწყუება.

მოწყუელი-ი ამომწყვარი: „ყოველი ქალაქი მოწყუეილ იყენს" O.—„ყოველი ქალაქი მომწყვარი იყენს ცეცხლითა" I, იერემ. 4,26.

მოწყურვა გამომწყურვა, გამორწყვა: „მოწყურა (ზუზი) თჳსისა მის მომწყურდისა ბუდისაჲნი" ფლმ. მოც. 2,21. იხ. წურვა.

მოწყურთა გაწყურთნა, განსწყურა: „მოწყურთნი თჳსნი... რამეთუ არა ყრმათა მოგწყურთნი თქუენ" მ. ცხ. 27,5; „ზოგნი მათგანი მოგწყურთნი საგმარად მონადირეთათჳს" გრ. ნოხ.-კაც. აგვბ. 154,8. იხ. წურთა.

მოწყალე მწყალობელი: „ყოვენი თქუენ მოწყალე" ლ. 2,36; „მოწყალე არს და მწყალობელ უფალი, ღმერთი ჩუენი" M, II მტკ. 20,9; „ნეტარ იყვენ მოწყალენი, რამეთუ მათ წყალობაჲ ზოონ" თეკ. 94,6. იხ. წყალ-.

მოწყალება წყალობა, ამოწლება; სიბრალუელი: „ნუ განმაშორებ მოწყალებათა (წყალობასა C)" ps. 39,12; „მოწყალებათა და წყალობითა ღმერთისა" DE.—„მოწლებათა წყალობისა ღმერთისა" ლ. 1,78; „მოიგნენ მოწყალებათა შენთაჲ, უფალი, და წყალობანი შენნი" J.—„მოიგნენ, უფალი, წყალობანი შენნი და შეწყნარებანი შენი" C, ps. 24,6; „მრავალ არიან მოწყალებანი მისნი" M, I მტკ. 21,13; „წყალობასა და მოწყალებასაჲს ჰყოლოთ" O, ზაქ. 7,9; „მოჰფინე... მოწყალებათა შენა განუზომელი" ფლმ. მოც. 7,24; „ვერ დავეყნო მოწყალებათა ჩემი მათგან" ფლმ. 142,28; „მოწყალებამან მიუტევინ ცოდენა" O, ზორ 2,28. იხ. მოწყალე.

მოწყდომა ამოსრვა, ამოკლეფა, წარწყმედა: „რამეთუ მოგწყდეთ ჩუენ და საცხოვარი ჩუენი" G.—„მოსრვად ჩუენდა და საცხოვარი ჩუენი" ps., რიცხ. 20,5; „მოწყდეს წინაშე ღმერთისა" O.—„მოკლეფეს წინაშე უფლისა" G, ლევიტ. 10,2; „მოწყდეს სიყმილითა იგინი" O, ევლ. 7,14; „მახვლითათა მოწყდეს (წარწყმდეს DE)" მთ. 26,52. იხ. წყდომა; შდრ. მოწყდარი.

მოწყდომა მოწყვეტა: „დადა ვერე დამოკლეფული შენ-თელისა შენა, ვიდრე განსიენი და მოსწყედა ქუეყანად" Ath.—II, 39 r. იხ. წყდომა.

[მოწყე] იხ. გულმოწყე.

მოწყენა იხ. წყენა; შდრ. მოსაწყინელი.

მოწყვა მიზომვა: „რომლითა საწყაულოთა მიუწყვთ, მო-გწყვთ თქუენ" მთ. 7,2. იხ. წყვა.

მოწყინე გაბეზრებული, მობეზრებული: „რამეთუ არა მოწყინე და სულმოკლე იქნეს" მ. ცხ. 190v; „რამეთუ ჰყოლინო და არა მოწყინე ვიქნეს" მ. ცხ. 259v; „ნუ გწყინებ ზემაჲ მტონარი და მოწყინე" მ. ხქ. 12,22. იხ. წყინება.

მოწყინება მობეზრება, შეზინება: „მოგწყინა ჩემი თანა სულსა ჩემსა" ფს. 142,4; „ზოროტი მას არა მოგწყინა" ფს. 35,5; „წინათა მათ შამათა ჩუენთა მეფეთა მოგწყინეს" რიცხ. 166,19; „ვეფარი არა მოგწყინო სოფელი ესე, რამეთუ იგი მოგწყინებს მთუარეთა მისთა" ბაღ. 108,27; „მოგწყინა ქუეყანამან მსხლო-მარენი იგი მას ზედა" G, ლევიტ. 18,25; „მოგწყინოთ წინაშე პირსა მათსა უმჯულოებათა შენა თქუენთა" O, ეზეკ. 26,31; „არა მოგწყინა და ირცა დაეყენა იგი ღლითი-ლელე მოძღვრებისაჲნი" ლომ. 81,32.

მოწყინება მობეზრება, გულგატეხილობა: „მოგწყინებასა შევარდა დიცხელსა" მ. ცხ. 47r; „სულსა მის წილ მოგწყინებოდასა" I, ებ. 61,3. იხ. წყინება; შდრ. მომაწყინებელი, მოუწყინებელი.

მოწყინებულ-ი მობეზრებული: „სულმან მოწყინებულ მან ღალად-ყავ შენდამი" O, ბარ. 2,1. იხ. მოწყინე.

მოწყლვა ამოკლეფა, დაჭრა, დაკოდება: „რომელი მოგწყლა მადიანტილისა თანა" G.—„რომელ მოკლეფა მადიანტილისა თანა" Fr., რიცხ. 25,14; „ვერ მოგწყლას იგი მშულმან რეალისამან" O, იობ 41,19; „მოგწყლა გული მისი და შეეღმა ფრად" მ. ცხ. 81r; „ფიცხლად მოგწყლა (ჯორმან) წმიდა იგი" ი.-ე. 48,39.

მოწყლული-ი ამოკლეფი, წყლულები: „სახლი დე-დაცისაჲ მის მადიანტილისა მოკლეფისა (მოგწყლულისაჲ C)" ps., რიცხ. 25,15; „აჲა მუნ მოგწყლულნი მახვლისანი" O.—„აჲა წყლულებანი მახვლისანი" ps., იერემ. 14,18. იხ. წყლვა; შდრ. მოწყლველი, მოუწყლველი.

მოწყნარება იხ. მოსაწყნარებელი.

მოწყობა: „ვერ მოგწყვთ სთიგამან წერილი, გირნა ბეკ-ლისა მიერ" გრ. ნოხ.-კაც. აგვბ. 219,18. იხ. წყობა.

მოწყუედა ამოკლეფა, დაჭრა, ამოსრვა, ამოკლეფილება, მოსპობა; მოწყვეტა: „ყოველმან, რომელმან მოგწყვდნეს თქუენ" DE.—„ყოველი, რომელი მოგკლეფდეს თქუენ" C, ი. 16,2; „მოგწყვდნა ზებედე და სალმანა" M.—„მოსრნა ზებედე და სალმანა" G, მხ. 2,21; „მოგწყვდნეთ იგინი" M.—„მოგკლეფდნეთ იგინი" G, მხ. 20,18; „მოგწყვდა ყოველი ყრმები" მთ. 2,16; „მოსწყუედდეს მათ და სდევნიდეს" M.—„დამ-ჭრელნი მათნი სდევდეს" G, ისუ ნ. 11,8; „მოგწყვდნით წინაშე ჩემსა" ლ. 19,27; „უბრძანო მახვლსა და მოგწყვდნეთ იგინი" O, ამოს 9,4; „პირითა მახვლისათა მოგწყვდნით იგინი" მხ. 23,18; „ნაყოფი მათსა მოგწყვდა რომლისაჲჲ ხისა ნაყოფიერისაჲ" ხაქ. წიგ. II 186,1.

მოწყუედა ამოსრვა; მოცილება, მოკვება; ამოსრუ-ლები: „მოწყუედალ ჩუენდა" ps.—„მოსრულე-ბაღ ჩუენდა" G, II მკ. 1,27; „განამრავლეს... მოწყუე-დაჲ ყოველთა ქრისტიანეთაჲ" ბაღ. 13,4; „იყო მოწყუე-დასა (მოსრვასა I) მას მათსა" O, ეზეკ. 2,2; „ყრმისა მოწყუედაჲ ქუეყანაჲნი" მ. ცხ. 147r; „მოს-წყვდეს ყრმაჲ ძეძუსა" მ. ცხ. 149r. იხ. წყუედა; შდრ. მომწყუედალი, მოუწყუედალი.

მოწყურება «მეწყურება», «წყურელი», «წყურება»: «მოეწყურა ფრად» G.—«მეწყურა მას ფრად» M, მსჯ. 15,18; «ოდეს გწყუროდის» M.—«ოდეს მოგწყუროს» G, რთუ 2,9; «რამეთუ მომეწყურა» G.—«რამეთუ მწყურის» M, მსჯ. 4,19, იხ. წყურელი.

მოკლადე კუნძულის მცხოვრები: «გოზრობენ... მთქილადენი იგი სხუათაჲს» ბ. ანბ.-გჰუს. დღ. 98,12. იხ. ქალაქი.

მოკლდება: «გელნი მისნი მოეკლდენეს მუქლთა თჳსთა» Sin.—11,84v. იხ. [კლდება]; გელმოკლდება.

მოკე საფეხური: «იყო მოკეჲდ მსგავსად ქაბისა» ფლმ. მოც. 8,22.

მოკედა

მოკედილი-ი: «ზარხულ მოკედილი» წერხთ. ოთხ. იხ. ქედა-

მოკედილება: «ესე ოთხთავი... მოვაქედიდ... თუალითა და მარგალითთა» წერხთ. ოთხ. იხ. ქედილება.

მოჭიმულ-ი შებოჭილი, შეკრული: «შეკრულ არიან და მოჭიმულ... და არა უწყოდ, რასა იქმედ» ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,22. იხ. ჭიმა.

მოჭირება: «იძრვის ნიებერი მოვლხუებითა და მოჭირებოთა» გრ. ნახ.-კაც. აგებ. 159,9. იხ. [ჭირება].

მოჭირებება ვარჯი: «მოიჭირვა ბერმან დიდად მისი მისთჳს» მ. ცხ. 161v. იხ. ჭირებება.

მოჭირნე უძლური, სნეული, ავადმყოფი: «იყო მეფე თეოდოსი მოჭირნე საღმობისა შისგან და იღვა იგი საწოლსა თჳსსა ზედა» ხაქ. წიგ. II 122,22; «დავეცი საწოლსა... და ვიყავ მე მოჭირნე სარგეცლსა ჩემსა ზედა» აქმე. 122,22; «მოჭირნე მეს ცხელირსა ზედა» O, I მფ. 19,14. იხ. ჭირნ-.

მოჭმა «შეჭმა», ჭამა: «მოჭამა თივად ქუეყანისა მათისა» T.—«შეჭამა ყოველი თივად ქუეყანისა შინა მათისა» J, ფხ. 104,26. «მოასრულთს მოჭმად თივად ქუეყანისა» O, ამოს 7,2. იხ. ჭამა.

მოჭრა წაჭრა, წყვეტა: «ნახლევსა მოჭრია» O, ეხ. 18,5; «მოჭკრიდეს თაგსა ქუედილისა» ლ. 8,1; «ასონი მოეჭრებოდ მახლთა» მ. სწ. 83,28.

მოჭრილი-ი «მოკუტეტილი»: «მწყურებლებსა გელთ მათთა... და მწყურებლებსა ფერტთა მათთა» მოჭრილნი იყვნენ G.—«გელნი მათნი და ფერტნი მათნი მოკუტეთილ იყვნენ» M, მსჯ. 1,7. იხ. ჭრა.

მოხადა «მოწოდება», «წოდება», ხმობა: «მოხადეთ ქორწილსა» C.—«მოუწოდეთ ქორწილსა» DE, მთ. 22,9; «მოხადე ქმარსა შენსა» C.—«მოუწოდე ქმარსა შენსა» DE, . 4,16; «წუგად მტერისა ჩემისა მოგხადე (გოწადე pხ.) შენ» G, რიცხ. 24,10; «ზესენელსა მას სიძესა ზღისად და» ოქრ.-გურიტ. 225,18; «რთმელთა მოხადე მათსა მათთა» მთ. 11,16; «ნუ მოჰხადე მოძმეთა შენა ზღადარა» ხაქ. წიგ. II 23,20; «განაზრება... მოხადად მისა» ხაქ. წიგ. II 65,60; «ქურნალთა ოდესმე მარდაგონითა მოხადიან ძილა» ბ. ანბ.-გჰუს. დღ. 68,2; «მოჰხადე ნათესავთა და მეგობართა შენთა» ლომ. 67,24. იხ. ხადა.

მოხაზულება «ზომი», გამოსახულება: «წარავლინა მსგავსება სამსხუერპლოდსა და მოხაზულება მისი და ყოველი ქმნულება მისი» pხ.—«მიუძღუნა ზომი და მოასწავა მსგავსება ქმნულებისა მისისა» O, IV მფ. 16,10. იხ. ხაზი.

მოხარკე «მოპარკე», ხარკის გამღები; მოცადინე: «იქმნეს იგინი მოხარკე» G.—«იქმნეს მათ იგი მოპარკე» M, იხუ 6,19,49; «მთავარი სოფლისა იქმნა მოხარკე» O, გოდ. იგრ. 1,1; «ფრად მოხარკე იყვნეს მამნი მამნი შრომისა» ე.გ. 26,25. იხ. ხარკი.

მოხარკეობა ხარკი, გადასახადი; «ვიან განვიტევა შენ მოხარკეობისაგან ქალაქისა» ლონგ. 169,10. იხ. მოხარკე.

მოხარულ-ი მიხარული, მოღვინე: «გეზაროდენ მოხარულთა თანა და ტირილით მტრალთა თანა» მარმ. 12,15; «სულთ-თქუმიდენ ყოველი მოხარულნი გულთა» I, ეხ. 24,7; «იხილა ოდესმე მამად ანტონი მოხარულად მათა თანა» მ. ცხ. 222; «მოხარულ გულთა და მიხარულ პირთა» მ. სწ. 228,1. იხ. ხარება.

მოხატული «სასწაველი», სტიგმა: «უადგილეს არს ცისა და ქუეყანისა წარსლება, ვიდრეა შეჯლისაგანა ერთი მოხატული დავრდომად» DE.—«უადგილეს არს ცისა და ქუეყანისა წარსლება, ვიდრე არა შეჯლისაგან ერთი სასწაველი დავრდომად» C, ლ. 10,17. იხ. ხატვა.

მოხება «შემოხება», «შემოყოფა», «მოწვენა», მიახლება, შეერთება: «ნუ მომეხები» C.—«ნუ შემომეხები» DE, . 20,17; «არა მომეხო მე დრკუა გულითა» T.—«არა შემომეყო მე დრკუა გული» J, ფხ. 100,8; «მოეხო ჟამი ნაყოფისა» C.—«მოეხო ჟამი ნაყოფისა» DE, მთ. 21,24.

მოხება «მოახლება»: «მოხებასა ჩემ ზედა უკეთურთასა» T.—«მოახლებასა ჩემ ზედა უკეთურთასა» J, ფხ. 26,2. იხ. ხება.

მოხედვა «გულისხმის-ყოფა», «დამარხვა», შეხედვა, «მოხილვა», «მიხილვა», ნახვა: «მოჰხედეთ ლოცვისა მონისა შენისა» O, III მფ. 2,28; «მოხედეთ გულთა თქუენითა ყოველთა ამათ სიტყუათა მიმართ» G.—«გულთა მათა-ყვენი თ გულთა თქუენითა ყოველნი ესე სიტყუანი» M.—«დამარხეთ გულთა თქუენითა ყოველივე სიტყუა ესე» pხ., II მფ. 22,48; «მოჰხედეთ, უფალო, დედაკისა ამას» ფლმტ. 148,1; «მარტმედ მომხედო მე მუხებანი» ოქრ.-გურიტ. 226,26; «მოეხედო მათ» I.—«მოეხილნე იგინი» pხ., ეფე. 24,11; «მოჰხედო უფალმან» O.—«მოეხილა უფალმან» pხ., მალ. 2,16; «სწეულ ვიყავ და მომხედეთ მე» მთ. 25,26.

მოხედვა მოხილვა, მონახვა, «მხედველობა», «ხედვა-მიხილვა»: «მოხედვა მათ ორთავე ყოს უფალმან» O.—«მხედველობასა მართლთავე ყოს უფალი» pხ., იგ. ხოდ. 22,12; «მოხედვა ყოს უფალმან... სამწყსოსა თჳსსა» O.—«ხედავდა მისი უფალმან ღმერთმან... სამწყსოსა მისსა» pხ., ზაქ.10,8; «არა გუფრცვა-ჰყავ ჟამი მოხედვისა შენისა» ლ. 12,44; «მოხედვი მოხედვა

ყოს თქვენ ზედა უფალმან“ **ო.** დაბ. 50,24; „ნუ იტყვ, ვითარმედ არა იყოს მოხედვაჲ კაცისაჲ“ **ო.** იობ 34,9. **იხ.** ხედვა.

მობევა «გამობევა», გახევა; «მოკუეთა»: „მოხიოს (გამოჰხიოს **გ**) იგი სამოსლისაჲ“ **პხ.**, ლევტ. 13,55; „მოხაიოს (კეფი) მეფემან სახეველთა მწიგნობრისაჲთა და შთაავლის ცეცხლსა, რომელი იყო კერაჲსა ზედა“ **ო.** „მოკუეთ დის მათ საჭრელთა მწიგნველისაჲთა და შთაავდების ცეცხლსა კერაჲსა მას ზედა“ **პხ.** იერემ. 26,23. **იხ.** ხევა.

მოხეთქა მოხევა, მოგლეჯა: „მოხეთქა კიდე ერთი სამოსლისჲ მისისაჲ“ **ო.** I მგ. 15,27; „კუბასტიცა თავსა მისსა მოხეთქა“ **შუშ.** VI, 19. **იხ.** ხეთქა.

მოხილვა «განზომა», «მიხილება», «მიხედვა», «განმსტ- (უ)რობა», «მოსტუნება», «მოხედვა», ნახვა, მონახვა, დათვალიერება; გაჩხრეკა: „ამცნო იისუმან კაცთა წარმავლთა მოხილვად ქუეყანისა (განზომად ქუეყანისა **მ**)“ **გ.** ისუ 5. 18,8; „მოხილა ბენიამენ ზურგით კერძო მისა“ **მ.** „მოხილა ბენიამენი უკუანათ თქსა“ **გ.** მსჯ. 20,40; „ნუ მოხილაჲ სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა“ **გ.** „ნუ მიხედაჲ სიფიცხესა ამის ერისასა“ **მ.** II მგ. 9,27; „წარავლინეს... მოხილვად ქუეყანისა (განმსტრობად ქუეყანისა **მ**)“ **გ.** მსჯ. 18,2; „მოხილეს ქუეყანაჲ ვაი“ **გ.** „მოისტუნაჲთ ვაი“ **მ.** ისუ 5. 7,2; „რაჲმს შევიდა მეფემ იგი მოხილვად“ **მთ.** 22,11; „მოხილა ჰემბა და შემეწყალე მე“ **ფხ.** 24,14; „მოხილა სამფსონმან ცოლი თქსა“ **გ.** მსჯ. 15,1; „მოხილა ღმერთმან და იცნა“ **გ.** „მოხედნა და იცნა ღმერთმან“ **პხ.** რიცხ. 16,5; „მოხილოს ვხაჲ“ **მალ.** 3,1; „მოთდესმევიდა მოხილვად მონასტრისა“ **ლიმ.** 59,12; „მოხილნენ სახლი შენი“ **ო.** III მგ. 20,6; „მოუხილნა მას ყოველი გორცნი მისნი“ **საქ.** წიგ. II 127,27.

მოხილვა მონახვა, დახედვა: „უკუეთო არა უფლისა მიერ მოვლინებულ იყოს მოხილვად“ **ო.** წირ. 21,6; „მოხილვისათჳს ძმათაჲსა მადლიერ ვართ“ **მ.** ცხ. 217, **იხ.** ხილვა; შდრ. ზედ-მოხილვა.

მოხუდომა შეხედომა, ხელთ ჩაეარდნა: „ვისცა მოჰხუდეს ქრისტიანთაგანი, მოკლან“ **ბაღ.** 17,25. **იხ.** ხუდომა.

მოხუცეა მოხვევა, მოკერა: „ბადის-პირნი ცოდვისანი მოჰეხენ მე“ **ტ.** „სახელონი ცოდვითანი მოჰეხენ მე“ **ქ.** **ფხ.** 118,61; „თელა მოეხუცეს მას, ვითარცა საქესალი ქსელსა“ **თელა** 90,18; „ნუცა მოხუცე შელაგთა მისთა“ **ო.** იგ. სოლ. 5,20; „მოხუცა ვარშამი იგი თელათა მისთა“ **ო.** III მგ. 20,88; „მოეხუცა და ამბოროს-უყო მას“ **ო.** დაბ. 29,13.

მოხუცულ-ი შემორტყმული, შემოხვეული: „პირი ძლავრა მოხუცულ იყო გარემო ქალაქსა მას“ **ო.** IV მგ. 6,15; „ყვანი იგი მოხუცულ იყო მას“ **ო.** ეზეკ. 17,7. **იხ.** ხუცა.

მოხუცა «მოწმედა», «განფხეკა»: „მოხუცნი იგი... და გამოიტყნნ წყლითა“ **ო.** „მოწმიდონ იგი და წყლ-... გაიტყნნ“ **გ.** ლევტ. 8,28. „შემდგომად მოხუცე-

ხა მის სახლისა“ **მ.** „შემდგომად განფხეკისა სახლი-სა“ **გ.** ლევტ. 14,48. **იხ.** ხუცა.

[მოხუცა] მოთლა, გაფხეკა: „ზურთს სახე არს იგი (ქუეყანაჲ)... ყოვლით კერძოჲ მრავალი, ვითარცა მოხუც-წილი რამე“ **ბ.** კეს.-ექუს. ლ. 123,21. **იხ.** ხუცა.

მოხუცა «გენება»; «დაკლება», «მიხუცა», წართმევა: „მონახუევი, რომელი მოხუცა“ **გ.** „უნებისა მის-თჳს, რომელ ანო“ **მ.** ლევტ. 8,4; „ნუ მოჰხუცე სასიფილესა მორეწესა უბოვარსა“ **მ.** „არა დაჰაჲლო სასიფილესა დაგრდომლისა[სა]“ **გ.** II მგ. 24,14; „მოჰხუცდეს და არა მოაჲლეს დაგრდომისა ზედა“ **ო.** „მოჰხუცდეს და არა მოაჲლეს მიტყველ ვახში ვახშსა ზედა“ **პხ.** იერემ. 9,5; „რომელი მოჰხუცდეს მათ, იგი არს კაცა მოსისხლმ“ **ო.** წირ. 21,25.

მოხუცა წართმევა, დახვეწა: „დავაყენეთ გელნი ჩუენნი უმსჯავროდ მოხუცისაგან“ **მ.** ხფ. 55,82; „იყო სიტყ-დულ მისა ტაბეაჲ და მოხუცაჲ და უსამართლოებაჲ“ **ლიმ.** 72,21; „არა არიან ჩუენ შორის მოხუცანი სი-ტყუელთანი“ **ბ.** კეს.-ექუს. ლ. 79,19. **იხ.** ხუცა; შდრ. მოხუცეული, მონახუევი.

მოხუმა «აღსუმა», «აღტეგება», «მიხუმა», «წაღება», წართმევა, გაშოღება, მოტანა: „მოხუნეს სულლ-თა მათ სანთელნი მათნი“ **DE.** „სულელთა მათ რა აღო-ხუნეს სანთელნი მათნი“ **ც.** მთ. 25,8; „მოხუნეს რტონი დიდ-დიდნი“ **DE.** „აღუტეგნის რტონი დიდნი“ **ც.** მრ. 4,82; „მე მოვიხუნე შეგან გულის-სათქმელნი თელათა შენთანი“ **ო.** „მე მოვიხუნე შეგან გულის-სათქმელთა თელათა შენთასა“ **გ.** ეზეკ. 24,16; „არცადი ძლით მოუხუნიათ მოგან“ **ფი.** IV, 12; „რომელი მო-ხუმაჲ ფერად-ფერადთა ნაყოფთა“ **მ.** ცხ. 81,7; „გმნანე მოხუნა ორნი ტვეანნი“ **საქ.** წიგ. II 116,88; „ქუელად სხუთა ღონეთა მოხუნას“ **A.**—35,27, **იხ.** ხუმა.

მოხუცებულ-ი დაბერებული; «ხუცესი», «უხუცესი»: „გელი მოხუცებულ იყო“ **ო.** I მგ. 2,22; „მოხუცე-ბულ იყო ხილვითა და ბრყვლ თელათა სიბერისაგან თქსისა“ **ო.** III მგ. 14,4; „აღესრულა იობ მოხუცებუ-ლი“ **ო.** იობ 42,17; „ზრახვა ყვეს... მოხუცებულთი (ხუცესთა **ც**) ერისათა“ **DE.** მთ. 27,1; „მოიყვანე მოხუ-ცებულთაგანი ერისანი და ხუცესთაგანნი (უხუ-ცესთაგანნი **ი**) მღვდელთანი“ **ო.** „მოიყვანენ მოხუცე-ბულთაგან ერისათა და მოხუცებულთაგან მღვდელ-თასა“ **პხ.** იერემ. 19,1.

მოხუცებულ-ი დედა დედაბერი: „და-ველა-სხდენ მო-ხუცებულნი მამანი და დედანი უბანთა ზედა“ **ო.** წაქ. 3,4.

მოხუცებულ-ი «ბერობა», თავკაცები, უხუცესნი: „შეკრბეს მოხუცებულნი ერისანი“ **ლ.** 22,86; „მთუწო-დ... მოხუცებულთა ისრაელისათა“ **ო.** „მოუწმედა... ბერობასა ისრაელისასა“ **გ.** ლევტ. 9,1; „მოთავარი იგი და დიდ-დიდები მოხუცებულთა მათ“ **რიფხ.** 169, 39. **იხ.** ხუცება, ხუცესი.

მოხუცებულთა, მოხუცებულობა სიბერე; უხუცე-სობა: „შვილი მოხუცებულთაჲსა ესუი იგი“ **იხ.** რამ.-კურთხ. ისაქ. და იაკ. 102,18; „არა ჳერ-არს მათიცა, რომელნი მოხუცებულთაჲსა დაეცნენ“ **საიგებისა**

წარუთვაჲჲ მ. სწ. 115,11; „შენ მოგცა ღმერთმან მოს უ-
ცეხულებაჲჲ O, დან. 18,50. იხ. მონუტებულო, ხუ-
ცისა.

მოკლა «მოწენა», «მოღება», «მოკუეთა», «აღწდა»,
მოთხოვნა, მოყვანა, იღება, აყვანა, მოხდა, ვახდა,
მოხსნა, «მოვაზებდა»: „მოკლდოდ უსაშართლოებაჲ C,—
„რაათა მოაწიოს უფალმან სიერუების მისთჳს მისისა“ M,
მსჯ. 9,24; „ცემელი.. მოკლადოს მისგან“ O,—„ცემელი..
მოუღოს მისგან“ C, ლევით. 4,8; „თირკუშელთა თანა
მოკლადოს (მოკლუეთოს C)“ O, ლევით. 4,9; „ათე-
თა თქუენთა კიდარი არა მოიჭადოთ“ C,—„ათაჲსა
თქუენსა არა აღიჭადოთ ვარსამაჲ“ O, ლევით. 10,6;
„რომელნი ღირდაჲსა მოკლდოდეს“ მთ. 17,24; „ა-
ცად-კაციდა მოკლდოდეს ხარკსა მსგავსად ძალისა“ M,
II 55ტ. 28,8; „მოკლადეს კუჭულს თაგსა მისსა“ „ო.ტ.
180,25; „მოკლადეს თაგს-მღებნი იასონს და მიშინდა
განუტევენს ივინს“ ხაქ. მთ. 17,9; „რად მოკლდო-
დეს ზღუდე“ ფხ. 72,13; „მოკლდოთ ტყავსა მათსა მათგან“ მსჯ.
8,2; „მოიჭადო ტურთი იგი შეშინაჲ“ მ. ცხ. 450V; „გო-
ლოლ მისი დაირღო და ზღუდე მოეჭადო“ A—29,208;
„მოკლადო მახლი“ მხ.—„მოკლადო მახლი“ O,
ეზეკ. 22,2; „ნუ მოკლდო ძმასა შენსა აღნადგინება ვეც-
ლისა“ M,—„არა მოკლავს მო ძმასა შენსა ვახში ვეც-
ლისა“ G, II 55ტ. 22,19. იხ. კლა.

მოკლდომა «მოსლვა», «წარმოღვომა», მოახლოება,
შეხვედრა, მოხლომა, მოწვევა, «მიტლდომა»; „ახე მო-
უჭდა პილატეს“ C,—„ახე მოეცა პილატეს“ DE, მთ. 27,
58; „მოუჭდო საკურთხევლსა“ C,—„წამოღებ წინაშე
საკურთხევლსა“ O, ლევით. 9,7; „მოკლდა გულსა მისსა
შენებლ ტაძარს“ O, III 55ტ. 8,18; „მოუჭდო მას წიგნი
საგრობისაჲ მფხისაჲ“ ვარ. 6,16; „სალმობანსა.. მოუჭ-
დენ მას“ O, ლევით 18,18; „მოუჭდეს იუდაჲს ზედა და
პმლაგრობდეს“ M, II 55ტ. 21,17; „გინათ მოკლდა ესე
აქაჲ“ ლმ. 118,18; „ესენი მოუჭდეს ფილიპეს“ DE,—
„ივინი მოუჭდეს ფილიპეს“ C, „. 12,21.

მოკლდომა ზედა თაგს დასხმა: „მოუჭდა მას ზედა ფი-
ლიპე“ O, IV 55ტ. 15,25. იხ. კლდომა; ზღო-მოკლდომა,
წილ-მოკლდომა.

მოკლდოვება «მოწავება»: „რადი კეთილი მოიჭე-
ლოვნო ვახთა შინა შენთა ძიებად შეუყარებნისა“ მხ.—
„აწ რადი კეთილი მოიხაჲო ვახთა შენთა თხოვად სიყუ-
არულისა“ O, იერემ. 2,28. იხ. კელი; კელდოვება.

მოკლდომა დაძახება: „მოუჭმის მამამს და ნახნის“
„-გ. 26,5; „მოუჭმის მოწაფესა და იღუშოლ უბრძანის“
„-გ. 27,21. იხ. კმდომა.

მოკლდო დახევა, «მოერქუნა»: „გოთარცა აგარაჲი მო-
იჭნას“ O. — „გოთარცა ვანა მოერქუნოს“ მხ.,
იერემ. 28,18; „მოკლდო იგი პურითა და წყლითა“ მ. სწ.
148, 2. იხ. კნვა.

მოკლვა მოწმენა, მოხოცა; «აღწოცა», «მოსპობა»,
აღწერა: „მოკლვოდო სისხლსა წმიდისა ანდრიაჲსისა“
ანდ.-ანდ. 220,21; „მოკლვო მწერითა“ ფლავ. 124,25;
„მოკლვოცა ცუარზ პირსა მისსა“ მ. ცხ. 22,12; „ყოველი
იღუშოჲ მოიჭოდოს (აღიჭოდოს O)“ I, ეზეკ.
25,18; „ყოველი უმწიფლო მოიჭოდოს“ O,—„ყოველი

შეუღოსა გარდამავალი მოიხპოს“ მხ., იგ. სოლ. 28,28.
იხ. კოცა.

[**მოკლენე**] იხ. სიყუარულის-მოკლენე, ძვრის-მოკლენე,
ძვრმოკლენე.

მოკლენება «ტსოვა», მოგონება; შეტყობინება: „არცა
მოიკლენეთ“ DE,—„არა გატსოს“ C, მრ. 8,18; „მო-
კლენა პეტრეს“ მრ. 11,21; „სალმობა ირლარა მოკლ-
ენოს“ O, იგ. სოლ. 21,7; „მოკლენებ და სწავლი“ O,
სიმარ. სოლ. 12,2; „ზედაჲს-ზედა მოგუატსენებდეს
სიყუდილსა“ ხაღ. 24,26; „რომელმან მოგატსენენს
თქუნდ გზანი ჩემნი“ I კორ. 4,17; „უფადრებოდა მეკრესა,
რათა მოკლენეთ მისთჳს მამასა“ მ. ცხ. 218V. „გან-
ღვებად თქუნდა მოკლენებითა“ II პტრ. 1,12.

მოკლენებულ-ი ნახსენები: „ათორმეტთა ძეთა მიმართ
მოკლენებულ“ მპ. რამ.-კურობ. მთ. 118,6. იხ. კსე-
ნება; არა-მოკლენება, მოსატსენებელი, მოუკლენებელი, ძვრის-
მოკლენება.

მოკლნა მოხსნა, შეშევა; «გამოკლნა», გამოსყიდვა:
„კავნი იგი მოკლნენსა“ ხაქ. მთ. 27,40; „ნუ მოკლ-
ნი ქელთა შენთა ყრმათაგან შენთა“ C, იხუ. 5, 10,6;
„მედალ განიფრდენითა არა ვეცხლთა მოიკლენენით“
O,—„მედალ განისყიდენით და არა ვეცხლისა მოერგემო-
იკლნენთ“ მხ., ეხ. 52,2.

მოკლნილი-ი დახსნილი: „რაჲმს იხილნე მოკლნილი
სიყუარულისაგან შენისა (ამანა შენნი)“ მ. სწ. 42,12. იხ.
კლნა.

მოძარკე იხ. მოხარკე.

მოძახაკე ერთი ასაკისა, ტოლი: „უფუეთუ იოს შენსა
უხუცი, ნუ თუ მოძახაკე“ მ. ცხ. 262V. იხ. პასაკე.

[**მძალი-ი**] ლბობილი. იხ. დამალი, ლეგმალბი, მომალბი,
სიმალბე, შემალბი.

მძარავი (მძარვისა) ქურდი: „სილა მძარავთა და-
თხარინა“ მთ. 6,18; „იგი მძარავი არს და ავაჯაკე“
„. 10,1; „იხილი თუ მძარავი, თანა ურბილია მას“
ფხ. 49,18; „მსგავსად მძარვისა“ Ath. — 17,209R.
მძარვობა ქურდობა: „შეველი ვრსოცა თანა ურწმუნო-
ბად... მძარვობად“ მ. ცხ. 28R. იხ. პარვა.

მძარხველ-ი «მკუეცარი»: „მოხდა მძარხველი“ C,—
„მოიყვანა მკუეცარი“ M, მსჯ. 10,19. იხ. პარხვი.

მპოვნელი-ი: „მოიყვანეს იგი მპოვნელთა მისთა შემკრე-
ბელად შეშათად“ C, რიცხ. 15,28. იხ. პოვნა.

მპოხელი-ი ძიძა, «აღმზრდელი»: „აქმნა მას მპოხელ“
O, რუთ 4,16; „შეაქუნეთ მპოხელთა თქუენი“ I,—
„შეაქუნეთ სოლო აღმზრდელიცა თქუენი“ მხ., პარ.
4,6. იხ. პოხა.

მპყრობელი-ი მკერელი: „მპყრობელი მანგლისაჲ ეამ-
სა მისისა“ I, იერემ. 50,16. იხ. პყრობა; ზღო. თვამყრო-
ბელი, კლიტეთ-მპყრობელი, მე(გ)რომისა მპყრობელი, სავეთ-
მპყრობელი, სოფლის-მპყრობელი, კელის-მპყრობელი.

მეამობელი-ი მგალობელი: „რომელნი კელა ანუ მოცალე-
ბით იყენიან... გინა თუ დიაცონნი, გინა თუ მცამო-
ბელნი... ასი მუტლი მოადრეისა“ „-გ. 24,24. იხ.
ყამბა.

მრავალ-ე «ჩვემა», ბევრი, «დიდძალი»: «სამეხმოსლო, მრავალე ფრიალ» G, —სამეხმოსლო ქვემეფრიალ M, ისუ 6, 22, 8; «მრავალი ტანჯვა მოაწო ჩემ ზედა» ზუშ. IV, 27; «ნუ მრავალსა იტყუთ» სხსტ. 125, 24; «მრავალსა დიდებულებასა სიმეწისასა აჩუგნებლ» ფლტ. 128, 18; «მრავალი ზრალი აღუწერეს შენთვის» ფლტ. 128, 2; «შეკრბა ერი მრავალი» C, —შეკრბა ერი დიდძალი DE, მრ. 6, 21.

მრავლითა უამითან ადრიდანვე: «მრავლითა შამითგან გზასა მას დამარხულ დვას» იპ. რამ-კურთხ. ხაგ. და იპ. 4, 10. იხ. ვინმრავლება, განსამრავლებელი, სიმრავლე, უმრავლესი, ფერმრავალი, შეიღმრავალი.

მრავალეზის მრავალეკერ: «მრავალეზის შეკრულ იყო იგი» მრ. 5, 4; «აღდათუ მრავალეზის გული მითქუმიღეს» მრთ. A, კ. ფერ.-ხანა. 25; «მოუვლინის... მრავალეზის» მრ. 71, 21. იხ. -გზის.

მრავალეგონება: «კაცი სულგამელი მრავალეგონება არს და ზრენ» მ. სწ. 237, 2. შდრ. გონება.

მრავალეგონი «მეტად დეგონიზნილი, უსწორო»: «მრავალეგონი მრავალე სიმრავლის-მოყურება შენი დიდებუ» ხაგ. წიგ. II 33, 22. შდრ. გულარმნილი.

მრავალეგონება «დედათა განმრავლება», დევერძელება: «რამათა მრავალეგონი» G, —რამათა განმრავლენ დედათა თქუენი» M, II 34, 11, 21. შდრ. დეგონება.

მრავალეგონი ბევრთაგან: «მრავალეგონი არს და მრავალეგონი სენი თუ» მ. ცხ. 164v. შდრ. თავი.

მრავალეგონი ეპ. კვარ. დაფი. 24v, იხ. თული.

მრავალეგონი ზღარით: «საანქნო მითუ ჩუენ მრავალეგონი ზღარითა მანქანებათა შენთა» მ. ცხ. 401v. შდრ. თხზულება.

მრავალეგონი ბევრის მოლაპარაკე: «არცა ჰნეზენ სმენად ვმისა მრავალეგონი ზღარითა და განმცხრომელთასა» მ. სწ. 208, 2. იხ. მეტყუელი.

მრავალეგონი მრავლის თქმა, ბევრის. ლაპარაკი: «არა გვმს მრავალეგონი ზღარითა» მ. მოც 74, 28; «რამეშორე მრავალეგონი ზღარითა, რომელი მოცალეთა მოუპოვებეს» მ. სწ. 290, 18. იხ. მეტყუელი.

მრავალეგონი დიდად მცოდნე: «მრავალეგონი ერი ეგე და მრავალეგონი სიმრავლის-მოყურება შენი დიდებუ» ხაგ. წიგ. II 33, 21. იხ. მეტყუელი.

მრავალეგონი «შესულინის... გონება მრავალეგონი ზღარითა» O, სიმრძ. სოლ. 3, 15. იხ. მრავალეგონი.

მრავალეგონი «დიდად-მოწყალე»: «უფალი... მრავალეგონი (დიდად-მოწყალე) მრ. და. ჰუმბარიტ» G, რაცხ. 14, 18; «იხილეს მრავალეგონი მრავალეგონი» რაცხ. 164, 7. იხ. მოწყალე.

მრავალეგონი: «აწ იმინე, უფალი, მრავალეგონი ზღარითა შენითა» მ. სწ. 231, 10. იხ. მოწყალე.

მრავალეგონი «მრავალეგონი»: «მრავალეგონი ზღარითა არაწმლითა სიმრავლესა არა შეეძლებოდა» მ. სწ. —მრავალეგონი იგი სიმრავლეს უღმრთოთა არად სავარა O, სიმრძ. სოლ. 4, 2. იხ. ნაყოფიერება.

მრავალეგონი «მრავალეგონი»: «მრავალეგონი იგი სიმრავლეს უღმრთოთა არად სავარა O, —

«მრავალეგონი» —არაწმლითა სიმრავლესა არა შეეძლებოდა» მ. სწ. —მრავალეგონი. 4, 2. იხ. ნაწილი.

მრავალეგონი დიდი ხნისა, ხანგრძლივი: «განერეს იგი მრავალეგონი ზღარითა და სავარაღისა სნებასა» მ. ცხ. 497. იხ. ემეული.

მრავალეგონი ხანგრძლივობა: «დევერძელებად დამკვდრება»: «არა იმრავალეგონი ზღარითა დედათა მრავალეგონი» M, II 34, 4, 26. იხ. მრავალეგონი.

მრავალეგონი დიდუბეული: «პოვის რამ ერთი მრავალეგონი მრავალეგონი ზღარითა» მ. 10, 46; «მოილო ლიტრად ერთი ნელსაგებელი, ლარდონი რჩეული მრავალეგონი ზღარითა» C, მ. 12, 2; «აწ გაცვს მრავალეგონი ზღარითა სავარაღისა» მ. ცხ. 165v; «ზღარითა მინა შეთქმონ მრავალეგონი, რამათა აღმოიღონ მრავალეგონი იგი მრავალეგონი ზღარითა» მ. სწ. 191, 7. იხ. სავარაღი.

მრავალეგონი მრავალეგონი: «მოძღვრებასა მრავალეგონი ზღარითა და უცხოთა შეიწყნარებთ» მ. 12, 2; «მრავალეგონი ზღარითა სიტყვა-გება» მ. 12, 2; «მრავალეგონი ზღარითა მოღვაწეობითა მოქალაქეობა» მ. ცხ. 221v; «მოაწინა ჩუენ ზედა მრავალეგონი მრავალეგონი» მ. სწ. 172, 81. იხ. სავ.

მრავალეგონი «მრავალეგონი ზღარითა და ერთი არს» ეპ. კვარ. დაფი. 226, 1. იხ. სავ.

მრავალეგონი ნაირ-ნაირი, ბევრნაირი: «ლენითა მრავალეგონი ზღარითა და ნელსაგებელითა აღვივსეთ» O, სიმრძ. სოლ. 2, 7; «რამათა შეუქმესე მოპირიღენ ზღარითა ერთა ყოველთა მრავალეგონი ზღარითა სავარაღისა» ხაგ. წიგ. II 20, 22; «იგი (სოფელი) მრავალეგონი ზღარითა კაცთა» ხაგ. 107, 1. იხ. ზღარითა.

მრავალეგონი მრავალეგონი, ბევრნაირი: «შენ ზედათა მოწყნად არს მრავალეგონი ზღარითა მისი» ხაგ. 107, 2. იხ. ზღარითა.

მრავალეგონი პოლიბი: მრავალეგონი: «არა დავივიწყო... პარეა მრავალეგონი ზღარითა, რომელმან-იგი მიიღის ფერი ყოველსავე ლოდისა» მ. კახ.-გვ. 100, 7; «რომელი მრავალეგონი ზღარითა ყოველთა ზღარითა ზღარითა» M, დევეტ. 11, 22. იხ. ზღარითა.

მრავალეგონი «დავსილად მრავალეგონი ზღარითა თავ-ყუანის-მცემელთადაცა» მ. 118, 7. იხ. ზღარითა.

მრავალეგონი «სიმრავლითა თვსითა განაქარება მრავალეგონი ზღარითა» მ. სწ. 172, 24. იხ. ზღარითა.

მრავალეგონი «ზეკუბა»: «ყვეს რამე მათა მრავალეგონი ზღარითა» G, —ყვეს მათა ზეკუბით» M, ისუ 2, 2; «სიღვრთილ სავარაღისა არს ჩუენდა წინაგანსაწყობელად მრავალეგონი ზღარითა მათ სავარაღისა» მ. ცხ. 437. შდრ. ზღარითა.

მრავალეგონი მრავალეგონი: «მოიქის საშალი თვის მრავალეგონი ზღარითა» მ. ცხ. 2187. იხ. უმრავალეგონი.

მრავალეგონი ბევრეკერ: «მრავალეგონი მოგვრევენ ცოდვანი ჩუენი» O, II გვრა 2, 18; «მრავალეგონი ზღარითა» მ. სწ. 157, 9. იხ. -ქერ.

* წყარო უანჭრითა მიწერილი (რედ.).

მრავალგვამა მალაღმბიანი: „არაინ... რომელნიმე განმცხრომელ და მრავალგვამა“ ზ. კეხ.-ეშუს.-დღ. 112,15. იხ. ვმა.

მრავლის-მეტყუელი- «თესლის-მეტყუელი», «თესლის-მერებელი», ბევრის მოლაპარაკე, ფუჟად მოლაპარაკე: „რად-მე ჰნებავს მრავლის-მეტყუელსა ამას სიტყუილ“ ლ.—რად-მე ჰნებავს თესლის-მეტყუელსა (თესლის-მეტყუელსა) ამას სიტყუილ“ ხაქ. მოც. 17,18; „ნუ მრავლის-მეტყუელ ხართ“ მთ. 6,7. იხ. მეტყუელი.

მრავლის-მეტყუელება ფუჟად ლაპარაკი: „მწვალბელნი მრავლის-მეტყუელე ბედ“ ზრ. ანბ.-შობ. 294,4.

მრავლის-მეტყუელება ბევრის ლაპარაკი: „მრავლის-მეტყუელე ბაჰ უჩინო ჰყოფს მას“ მ. ცხ. 194r. იხ. მეტყუელება.

მრავლის-მშობელი- ბევრის მშობი: „ცხოვარნი მათნი მრავლის-მშობელ არიან“ ზხ. 142,18. იხ. მშობელი.

მრავლის-სიტყუა ბევრის ლაპარაკი: „მრავლის-სიტყუა ბაჰ ვერ ჰანერე ცოდვას“ (!). იხ. სიტყუა.

[მრავლობა] იხ. მრავალი; შდრ. ერმრავლობა.

[მრაცხ(ვ)ელი-ი] იხ. რაცხა; შდრ. ვარსკულავთ-მრაცხველი.

მრგული- «მრთელი», მთლიანი: „მრგულითაგან ქვათა უშენო შენ საკურთხეველი უფალსა“ *M₁*—„ქვითი მრთელითა უშენო საკურთხეველი უფალსა“ *G₁*, II შჯ. 27,8. იხ. მრგულიად, მრგულივ, მრგულობა, სიმრგულე, შემრგულება.

მრგულიად მთლად: „უგანთესავი ერთი მრგულიად ერთგვის“ *O*, ხს. 86,8. იხ. მრგული; შდრ. მრგულიად-დასაწუველი, მრგულიად-მწუხარი, მრგულიად-შესაწირავი.

მრგულიად-დასაწუველი- «შესაწირავი», «ყოვლად დასაწუველი»: „უფროსს არს ყოვლთა მრგულიად-დასაწუველითა და მსხუერბლითა“ *C₁*—„უფროსს არს ყოვლთა მსხუერბლითა და შესაწირავითა“ *DE*, მრ. 12,88; „უპრემთუ მრგულიად-დასაწუველი იყოს მსხუერბლი იგი მისი“ *M₁*, ლევიტ. 1,8; „რადთამე შევწირეთ ჩუენ მის ზედა მსხუერბლი მრგულიად-დასაწუველითა“ *px*,—„აღდებად მას ზედა მსხუერბლი ყოვლად-დასაწუველითა“ *G₁*, იხუ ნ. 22,28.

მრგულიად-მწუხარი- «ყოვლად-დასაწუველი»: „მრგულიად მწუხარად ვერძი უბიწოა მოიბას“ *M₁*, ლევიტ. 1,10; „საკურ ვარ მე მრგულიად-მწუხართაგან ვერძითა“ *I₁*—„ყოვლად-დასაწუველითა ვერძითა“ *px*, ხს. 1,11. იხ. მწუხარი.

მრგულიად-შესაწირავი- მსხუერბლი; საკლავი: „განმკლან მრგულიად-შესაწირავი იგი და განაგონ ასოდ-ასოდ“ *O*, ლევიტ. 1,8. იხ. შესაწირავი.

მრგულივ «გარემო»: „მოლუარა მოსმან სისხლი საკურთხეველსა ზედა მრგულივ“ *G₁*—„მოაქურა მოსე სისხლი თუ საკურთხეველსა მას გარემო“ *O*, ლევიტ. 8,24. იხ. მრგული.

მრგულობა «მოქმნა»: „გარემო მრგულოს მრგულივ რჩეულთაგან ქვათა კაბითადმი“ *px*,—„მოქმნეს რჩეულთა ქვათა ვაბით“ *O*, იერემ. 21,29. იხ. მრგული.

მრე «მძლე», **მრე-ყოფა:** «მძლე-ყოფა»: „მრე ვეფა მას“ *ლ₁*—„მძლე ვეფა მას“ *ლ₁*, ხს. 12,5. იხ. რეფა.

მრეშუ(ვ)ელი- **მრეშუჯველი-** შეშის მჭრელი, შეშის მომტანი; «მეშეშე»: „დაადგინა იგინი ისო... მრეშუელიად და მერწყულად“ *M₁*, იხუ ნ. 9,27; „არა მოგაქდეს თქვენგან მონა მრეშუჯველი და მერწყული“ *M₁*, იხუ ნ. 9,28; „იყვნენ იგინი მრეშუჯველ და-მერწყულე“ *M₁*—„იყვნენ იგინი მეშეშედ და მეწყულე“ *px*, იხუ ნ. 9,21. იხ. რეშევა.

მრეც-ი იხ. შთამრეცი, ჩამრეცი.

მრეწეული- იხ. მროწეული, ბროწეული.

მრთელი- «ცოცხალი», ჯანსაღი; «მრგუალი»: „მიიქცა ყოველი ერი ისუჟს მიმართ მაქიდად მრთელი“ *G₁*—„მიიქცა ყოველი ერი ბანაკსა შინა ისუჟს მაქიდად ცოცხალნი“ *px*, იხუ ნ. 10,21; „რად ცხედარსა ზედა ყოვლითურთ მრთელი და უგნებელი“ *ა-გ₁*, 28,4; „ქვათა მრთელთაგან უშენო საკურთხეველი უფალსა“ *G₁*—„მრგულითაგან ქვათა უშენო შენ საკურთხეველი უფალსა“ *M₁*, II შჯ. 27,8. იხ. განმრთელება, სიმრთეული.

მრთელ-ყოფა «განცოცხლება»: „იცხე და მრთელიყო“ *px*,—„ლიდევ წყლულსა შენსა და განცოცხლდე“ *O*, ხს. 88,21. იხ. ყოფი.

მრთუნანე- «გრძნეული»: „არა იპოვოს შენ შორის... მრთუნანე რთუნანესა“ *G₁*—„ნუ ვინ იპოვოს შენ შორის... გრძნეულ გრძნეულებითა“ *px*, II შჯ. 18,11. იხ. რთუნანე.

მრისუველი- მმარსველი, მკერტელი: „წინაშე მრისუველისა უგნებელად დგა“ ხაქ. მოც. 8,88; „გეითარტა ტარივი წინაშე მრისუველისა უგნებელად დგა“ *I₁*, ხს. 88,7. იხ. რისუვა.

მრისხანე, მრისხანე- მწყრომალი, გულმოსული; «გულფიცხელი», «გულმწყრომი»: „შეგობარ მრისხანსა ნუ თანა-შეცვი“ *O*—„შეგობრისა თანა გულფიცხელისა ნუ განისუენებ“ *px*, იგ. სოლ. 22,24; „მცხნელი ჩემი მტერთა ჰმთავინ მრისხანეთა“ ზხ. 17,49; „ლითვ მბრდღენვარე... გეფხი მრისხანე“ *A*—22,29; „ძლიერნი მრისხანე არიან, ღვინოსა რამთა არა სუმიდენ“ *px*,—„ძლიერნი გულმწყრომარაიან, ღვინოსა ნუ სუმიდ“ *O*, იგ. სოლ. 21,4. „მიხედა მათ მრისხანედ“ *მრ₁*, 3,5. იხ. რისხეა.

მრისხანება წყრომა, სასტიკება; „მრისხანე ბითა შენითა... ჰრულოთა მათ“ ზხ. 25,7; „გბრძოლი მე თქვენ... რისხეთა და მრისხანე ბითა ღილითა“ *I₁*, იერემ. 21,5. იხ. მრისხანე.

მრიცხველი- მთვლელი, ამრიცხველი: „მერმე წარმოედეს ცხოვარი ჯელთა მრიცხველისაჲთა“ *O*, იერემ. 23,18. იხ. რიცხვა; შდრ. ვარსკულავთ-მრიცხველი.

მრო «მასკნე»: „ტრონი მისნი განუტრენი მის ზედა ყოფად იგი მროსა მას თანა ნერგისა-მისისასა“ *I₁*—„ტრონი მის-

ნი გამოუვლინნი მას მორწეულ იგი მასკენსა თანა მორჩინაგან ნერგობისა მისისა“ *M*, *ეფეკ.* 117,7.

მრორინე: „უაჟუთუ ესე აღდგომისა მრორინენი მონა-ზონნი მოვიდოდნ“ *ა.-გ.* 43,6. *იხ.* რორინება.

მროწეულ- *იხ.* ბროწეული, მრეწეული.

მროწეულ- *იხ.* „მროწეული“: „მროწეული (მროწეულინი *O*) მისნი, ვითარცა ზუარაყნი, მართებულნი მუნ შინა“ *I*, *ეფეკ.* 46,21

მროწეულ- *იხ.* ნაბირი: „მროწეულ იყვნენ... მროწეულნი ზროზათა შენთან და სამწყსონი ცხოვრება შენთან“ *M*, *II* *შკ.* 28,4; „წარმოსტყუენიდეც ცხოვრება და მროწეულსა მათსა“ *O*, *I* *შკ.* 27,9; „სამწყსონი ჩუენნი და მროწეულნი და ყოველნი ბანაყნი ინგროენათა ჩუენთან წინაშე შენსა არიან და იმეი იგი“ *O*, *ეფ.* 8,3; „ჰამენ... კბოთა შორის მროწეულთა მყოფართა“ *O*, *ამოხ.* 6,4; „მროწეულნი ზროზათანი, რამეთუ არა იყო საძოვარი მათა“ *O*, *ოფ.* 1,18. *იხ.* სამროწეულ.

მროწეულა- *იხ.* ბროწეული მცირე: „ქმნა მროწეულაჲც ბი ასი და მასაზა გარდამოკიდებულთა მათ“ *M*, *II* *შკ.* 2,18. *იხ.* მროწეული (ბროწეული).

მროწლის-სახე „გაშლინი სპილენძისანი“, *malum pinnicum parvum, corymbus aureus*: „მროწლის-სახენი თახასნი ორთა მათ სატინართა“ *O*, „გაშლინი სპილენძისანი ორთავე ბადეთანი“ *px.*, *III* *შკ.* 7,42. *იხ.* სახე.

მროულ- *იხ.* უსწორო: „მისი თესლი გულარძნილ არს და მროულ“ *ფლ.* *მოც.* 6,25; „რამათა არა ურნატნი იგი მროულ იყვნენ“ *თომა* *მოც.* 19,1. *იხ.* განმრულება, სი-მროულე, უმრუდესი.

მროულად- *იხ.* მთვლემარე, ამირულებული: „უთბროზნი იგი მროულალთა, რომელი უთბროზნი ცოფსა“ *O*, „მითბროზა მირულებულთა მიმთბროზელი ცოფისა“ *px.*, *ზირ.* 22,9. *იხ.* რულ(ილი).

მროულე მოლუშული, ბნელი, დაბინდული: „მროულე მომხელა მე მრეშანი პირველისათჳს საცთურისა“ *ოქრ.-გუ-რისც.* 226,87; „ვითარ მროულე იქმნა ოქროდ, გარდა-იქცა ვეცხლი კეთილი“ *I*, *გოდ.* *ეფეკ.* 4,1. *იხ.* მროულევა.

მროულე-მხედველ- *იხ.* ამომხედ-მხედველი, სუსტად მხედველი: „უაჟუთუ იხილოს იგი მროულე მხედველ მან... მიულოს ნათელი თუალთა“ *ჯ.* „უაჟუთუ იხილოს იგი მამხედ-მხედველ მან... ნათელი თუალთა მოაქლდეს“ *ქ.* *ხალ.* 29,2. *იხ.* მხედველი.

მროულე-მხედველობა „ამომხედ-მხედვარება“, სუსტად ხედვა: „მამხედ-მამხედველობისა შენსა“ *ქ.*, „მამხედ-მამხედვარე ბასა შენსა“ *ქ.*, *ხალ.* 29,6. *იხ.* მხედველობა.

მროულე შებნელება, შესაღამოება, მოლუშვა, მო-ლრუბლება: „ზამთარი ყოფად არს, რაჟამს ცაჲ მროულ-ფოჲს და წითელ არს“ *ბ.* *კეს.-ეჟუხ.* *დღ.* 82,14. *იხ.* მროულე.

მროულ- *იხ.* მემრულე, მომრულე, მრულე.

მროულა მესაგობა; ბოზობა, როსკობობა: „არა იმ-რულ“ *მო.* 2,27; „კაცმან, რომელმან იმრულ შოთს ცოლი

ქმრისა“ *გ.* „კაცმან, უაჟუთუ ვინმე იმრულ შოთს ქმრის ცოლისა თანა“ *px.*, *დევით.* 20,10; „იმრულ შოთს ქმრისა“ *I*, *ეფეკ.* 3,9; „იმრულ შოთს იგი“ *მო.* 5,22; „მროულსაგან გამოვლენ... მროულენი“ *მო.* 15,19; „აღვიხუნე... მროულენი მისნი შორის ქმრისა მისთა“ *O*, *ოჯე* 2,2; „მროულენი მისთა“ *O*, *ზირ.* 22,22.

მროულე ბატონადილი: „სიძუდილით მოკლდეს მე-მროულე და მროულენი“ *გ.*, *დევით.* 20,10. *იხ.* მროული.

მრქენალ- *იხ.* მცემელი რქითა: „უაჟუთუ მრქენალი იყოს კროჲ“ *O*, *გამოსლ.* 21,29. *იხ.* რქენა.

მრლუე „გამოუტყდელი“; გაუწმენდელი, უხალასო: „ვეცხლი თქუენი მრლუე არს“ *O*, „ვეცხლი თქუენი გა-მოუტყდელ“ *px.*, *იხ.* 1,22.

[მრლუევა] *იხ.* აღმრლუევა, ამრლუევა, მრლუე, შემრ-ლუევა.

მრლუე მღვრიე: „რომელი ასუმიდეს მოკლესა თჳსა აღ-ქუეფულსა მრლუესა“ *O*, *ამ.* 2,15; „მრლუე მავალთა მღვრეთა სიმრთელსა გოცთასა და მღვრეთა სულთასა გარდაქუეფულ“ *ოქრ.-მარხ.* და *იფ.* 109,18. *იხ.* სიმრლუე.

მრჩობლი *იხ.* ორმაგი, ორკეცი; „მარჩობლი“: „მრჩობლი შეკრავი მისი მრჩობლითა ქაჯვანა“ *ხაქ.* *მოც.* 21 22; „მათ მისცა მრჩობლი სამოსელი“ *O*, დაბ. 45,22; „მრჩობლი მივაგო შენ“ *O*, *ხაქ.* 9,12; „მრჩობლითა მისთა შეგმა უყოს“ *M*, „შეუბრუნეს მარჩობლი მისნი“ *გ.*, *II* *შკ.* 25,11; „მრჩობლი ვეთო თხოად ჩუენი, რამათა მრჩობ-ლი მეციერო, აღმოსთუე მისა“ *მ.* *სწ.* 19,21.

მრცხელი *იხ.* მრცხელი: „მრცხელი... ვითარცა მრცხელი მრცხელი (მრცხელი *px.*)“ *O*, *მალ.* 2,2; „ვითარცა მრცხელი მან რამ შეწურის სამოსელი“ *გ.* *ნოს.-კაც.* აგებ. 170,4. *იხ.* რცხა.

მრწე- *იხ.* მრწე-*იხ.* „დამონებული“, „მონა“, უმცროსი: „იყოს იგი ყოველთა მრწე“ *D*, „იყავი იგი ყოველთა უაჟუნი“ *გ.*, *მარ.* 9,25; „მრწე მიყავი ქუე-ყანასა ეგვრეს“ *M*, „დამონებულ იყავი ქუეყანასა მის ეგვრეთასა“ *M*, *II* *შკ.* 15,15; „არასა უბრძოლველ მრწესა შენსა“ *გ.*, „რამათა უბრძოლველ შენსა მონასა“ *M*, *იხ.* 5, 6,15; „მრწესნი შენნი გართ“ *გ.* „მონასნი შენნი გართ“ *M*, *იხ.* 5, 9,8; „ესე არსა მამა იგი თქუენი მრწე-მი“ *O*, დაბ. 45,29; „ვერ-არს ერთმანერთისა მიმართ თა-ყოფილი ფერვა ბანად უხეცესთა მრწესთა მიმართ“ *Ath.* -11,77v. *იხ.* დამრწეება, უბრძოლველ.

მრწუნებელი *იხ.* დამაჯერებელი: „მრწუნებელი ექ-მნენით მის“ *გ.* „არცაღა გრწუნენა მისი“ *M*, *II* *შკ.* 9,28. *იხ.* რწუნენა.

მხალა- *იხ.* მონა, „მხალაბელი“: „მხალაბელი არიან ქენი ის-რაელისანი, მხალაბელი ყრმანი ჩემნი“ *გ.*, „ჩემნი არიან ქენი ისრაელისანი, მხალაბელი და მონანი“ *px.*, *დევ-ით.* 25,55. *იხ.* მხალა.

მხალა- *იხ.* (მხალაბელი) „მხალა“, გრძნეული; „ქადოქარი: ყველა მუცლით-მეზღაპრენი და მხალაბელი“ *II* *შკ.* 29,6; „არა ესმინ მას ყმაჲ მხალა-ბელი“ *გ.* „ველენისა“ *ფს.* 57,6; „ვერ-მე შეიწყალეს მხალა-ბელი, გველმანი თუ სვეს მის“ *გ.*, *ზირ.* 12,18; „საიდუმლოჲ, რომელსა მეფე იყითხავს... არა არს... მხალაბელი“

ქხ.—საიდუმლოსა მას, რომელსა იცითაჲ... არა არს...
მისინათა O, ღან. 2,27. იხ. საბრძო.

მსახური—მ მოწიან, მტარგალი, მსახურსა: „არა
ვარ მე იესუ, არამედ მონა მისი ვარ, არა ვარ მე ქრისტეს,
არამედ მსახურა ვარ მისი“ თომაშოც. 16,28; „მსახურ-
ნი იგი ეტყოდეს“ A, — „მტარგალთა მათ ჰრქუეს“ B, სხტ.
13,4; „იყოს იგი... ყოველთა მსახურ“ DE, მრ. 9,45;
„თანა ჰყვანდა იოანესა მსახურად“ ხაქ. მოც. 12,5;
„ჰრქუა დედამან მისან მსახურთა მათ“ მ. 2,5; „არა
დასცნებოდეს მსახურნი იგი მეფისანი“ I, ღან. 3,48;
„დაადგინა... მსახურთა თვსთა ზედა“ მთ. 24,45; „ნუ განი-
ბორბობ მსახურსა“ G, ზარ. 7,22; „ორნივე მსახურ-
ნი ხართ ემპიასანი“ სხტ. 132,26; „მოვიდის მსახურნი
იგი მღვდლისა“ O, I მთ. 2,16; „მსახურად წმიდათა
დააწესეს თავნი თჳსნი“ I კორ. 16,15; „შემწულ და მსა-
ხურად შეიწყნარა ბერძენნი“ მ. — გ. 51,14; „ამცნო
მსახურსა მას... ნუმცა ვინ შევალს ხილვად მისა“
შუშ. VII, 5. იხ. დამსახურება, კეთილად-მსახური, კეთი-
ლად-მსახურება, კერბთ(ა)-მსახური, კერბთ-მსახურება,
მღვდელთ-მსახური/მსხორი, მსახურება, მსახურებითი, მსახუ-
რებრივი, სამსახურებრივი, ჟმსახურება, ჟმსახურებელი,
ჟმსახურება, ცეცხლის-მსახური.

მსახურება (მოწიება, მოწიება, ზოგჯერ, სამსახუ-
რის გაწევა; „არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა
მონისას, ვითარცა მორეწ“ G, — „არა გმოწიებდეს შენ
მოწიებასა ცირთებ, არამედ ვითარცა სასყდელითა დადგინე-
ბული“ ph., ლევიტ. 25,29; „მეწეს წელ გმსახურთს
შენ“ M, — „გმონოს შენ ეტეს წელ“ G, II მთ. 15,19; „არა
ჰმსახურებდენ უფალს“ M, — „არა ვმოწიებოდი
უფალს“ G, იხლ. 22,24; „ჰმსახურებდდეთ (გმო-
წინეთ G) უფალსა, ღმერთსა თქუენსა“ M, იხლ. 5, 4,24;
„მსახურებთა ღმერთთა“ A, — „უზორეთ ღმერთთა“
B, სხტ. 135,16; „მას მხოლოსა ჰმსახურებდენ“ მთ.
4,10; „არა მოვიდა, ვითარცა იმსახურა ვისგანე, არა-
მედ მსახურებდ“ მრ. 10,45; „მეთილს ღვთა პირველ ა მ-
სახურის“ C, მ. 2,10; „ღმერთსა... ქრისტეანეთსა
ჰმსახურებ“ ფლტ. 135,7; „ჰმსახურთ, ვითარცა
შენ გინდეს“ ანდ.-ანტ. 219,12; „არა გჰმსახურთ
კერბთა“ ფლტ. 139,85; „უღმერთნი ჰმსახურებდენ
კართა მართალთა“ O, იგ. ხოლ. I 4,18.

მსახურება სამსახური: „ვითარ აღმართლეს მსახურ-
ბაჲ იგი მათი“ ხაქ. მოც. 12,25; „მსახურებდა
ღმერთსა მიმართ—დასაბამ ცნობის“ ph., იგავ. ხოლ. 1,7;
„ვითარცა აღესწეს დღენი იგი მსახურებისა მისისანი“
ლ. 1,28; „სოფელი ყოველი მიიჭიეს და მსახურებდა
ღმერთთა დააუდნეს“ რიფს. 166,25; „მსახურებსა
მას უფლისასა შინა დგეს და იმარხვიდეს“ ხაქ. მოც. 18,2;
„ნემცა იგინი დაიყენებენ მსახურებასა უფლისასა“
O, ნეშ. 10,83.

მსახურებისა-მ. **მსახურებრივი**: „ყოველსა საქმესა
მსახურებისასა ნუ იქმნე“ ph., — „ყოველი საქმე მსა-
ხურებრივი არა ჰქმნათ“ G, რიცხ. 28,18.

მსახურებულ-ი (ნაქმარები): „მოიღო იოდასაჲ საბ-
ღარდელი მსახურებული და შეჰმოსა მაჰლავარს“ C, —

„სხუა შეიშოა ძუელი და ნაქმარები“ Q, ბალ.
86,16. იხ. მსახური.

მსახურებით-ი (სამსახურებელი): „ყოველი საქმე მსა-
ხურებისათი არა ჰქმნათ“ G, — „ყოველი საქმე მსა-
ხურებისა არა ჰქმნეთ“ ph., ლევიტ. 28,7. იხ. მსა-
ხურება.

მსახურებრივი (მსახურებისა): „ყოველი საქმე მსახუ-
რებისათი არა ჰქმნათ მას შინა“ G, — „ყოველი საქმე მსა-
ხურებისა არა ჰქმნეთ მას შინა“ ph., ლევიტ. 28,21.
იხ. მსახურება.

მსახურ-ი (მთავარი, განმსჯელი, განმკითხავი, მო-
სამართლე: „უბრძანა მსახურსა მან შეგვად მათი“
B, — „ბრძანა მთავარსა მან შეგვად მათი“ A, სხტ.
134,28; „ნუჟუე მიგდეს მოსაჯულსა მან შენმან მსაჯულ-
სა“ მთ. 2,25; „ვინ დავადგინა შენ... მსაჯულად ნუნე ზე-
და“ O, გადმოდ. 2,14; „შეიყუარეთ სიმართლეს მსაჯულ-
თა ქუეყანისათა“ O, სიბრ. ხოლ. 1,1; „აღდეს მსაჯულ-
და ხვალე დასაჯელ“ მ. სფ. 20,24; „მსაჯულთა მსოფ-
ლითა ოდეს განმკითხეს ვისთჳსმე სიკუდილი, გინა გუემდა...
ვერ განერების იგი პატივისა მისგან განმკითხისა მის ზედა“
მ. სფ. 182,27. იხ. სჯ.; შტრ. მართლმსაჯულობა.

მსაჯულება, **მსაჯულობა** (მთავრობა; მსაჯულად
ყოფნა: „მსაჯულეზისა მას ასურთა ზედა კვრინესსა“
G, — „მთავრობისა ასურეთს კვრინესსა“ DE, ლ. 2,8;
„აიძულდეს მსახურებაჲ კერბთა აგრიკოლოზისა მთავ-
რობისა“ A, — „ბარსაგა მისცემდეს მსაჯულსა მას
აგრიკოლოს“ B, სხტ. 124,2; „ნუ თთხოვ მსაჯულეზი-
სა“ O, ზარ. 7,6; „არა იგი, ოდეს ვერგის სარგებელ ყვის
ირცა მთავრობა... არცა მსაჯულეზი... არამედ სა-
მართლად მოეგებოდეს კეთილი“ მ. სფ. 125,80. იხ. სჯ.;
შტრ. მართლმსაჯულება/მართლმსაჯულობა.

მსგავს-ი იგივე, სწორი, თანაბარი: „ვის არიან მსგავსე სუ-
ლ. 7,81; „არა მსგავს მისა შინდეს“ O, იგ. ხოლ. 26,4;
„აღელაკცი მემრუშე, მსგავსი შენი“ I, ევგ. 16,22;
„არადა განწმიდოს მსგავსი მსგავსითა“ გრ. ანტ.-
შობ. 1,298,28; „რომლისა არავინ იყო მსგავს მისა ქუეყა-
ნას ზედა ნაშობთგან დედათასა“ რიფს. 176,18; „არა
მსგავს იყვნეს მორჩთა მისთა“ O, ევგ. 21,6. იხ. ან-
გელოზთ-მსგავსი, კამარის-მსგავსი, მსგავსება, შემსგავსება,
შეუმსგავსი; გვანა.

მსგავსად (ებრა): „მსგავსად სარწმუნოებისა თქუენი-
სა“, მთ. 9,29; „მსგავსად სიტყვას შენისა“ C, — „სიტყვ-
სიებრ შენისა“ DE, ლ. 2,29.

მსგავსება მსგავს ყოფა, მიბაძვა, შეთანაბრება;
„თუხება“, „თუხობა“: „მსგავსოს იგი კაცსა ბრძენ-
სა“ მთ. 7,24; „ჰმაძვიდა პირუტყუთა უგუნურთა და მი-
ეშინჯავსა მათ“ ფს. 48,18; „მისსა მას სიწმიდესა და სი-
უპარულსა“ მსგავსენით“ ოქრ.-გურიტ. 225,16;
„ჰბრძენა მსგავსებს ცოდვასა“ ოქრ.-შარხ. და იონ.
105,11; „საბად მსგავსებისა შინა თჳსისა ჰქმნა იგი“
ph., — „საბად თჳსისა თჳსობისა შექმნა იგი“ O, სიბრძ.
სოლ. 2,28.

მსგავსება (ნატი ქმნულებისაჲ, კერპი): „მსგავსე-
ბაჲ არა იხილეთ მის დღესა შინა“ G, — „ნატი ქმნულესი“

სადა არა იხილოთ თქვენ დღესა მას¹ M, II ზქ. 4,16; ანუ... იქმთ თავთა თქუენთად მსგავსებასა წახანგებულსა ყოველსა ჩატსა G,—ნუცა იქმთ თავისა თქუენისა კერპთა, გამოქანდაკებულთა მსგავსად ხატისა² M, II ზქ. 4,16; „შორის მისსა ვითარცა მსგავსებად ოთხთა ცხოველთაჲ“ O, ეფქ. 1,5.

მსგავსებულ-ი მსგავსი: „ღმერთნი (ეგრბნი ო) იგი მსგავსებულ არიან ჭაცთა“ ხაქ. შოც. 14,11. იხ. მსგავსი.

მსგავს-ი შეიღებულ-ი, ერთი კვირა: „ორი მსგავსი დაყვის ქუე-მწოლარებნი“ ა.ე. 26,30.

მსოთხა „აღმსითობა“, აღრე აღგომა, ასწრაფება: „მსოთხეთ ხელისა“ G,—„აღმსოთხეთ ხელისაგან“ M, შქ. 10,9; „უღმსოთხეთ ვენაგთა შინა“ M,—„აღმსოთხეთ ვენაგებდ“ O, ქება 7,11; „წყოლობამან მისმან მსოთხ ჩემდამო“ ფხ. 55,11. იხ. აღმსოთხი, ა(ღ)მსოთხა, ამსოთხელი.

მსოთხა, მსოთ(ვ)ა, მსოთხეა აღრეულ-ი, აღრე მოწეულ-ი, წმინდარბელი: „მსოთხაა ოღენ ყურებნი შემაგებულ იყო“ ხაქ. წიგ. II 116,22; „მოიღოს (წჭმაჲ) მსოთხა და მცხუდო“ ხაქ. 5,7; „ვითარცა მსოთხაა ლელჲ“ O,—„ვითარცა წინამორბედო ლელჲსა“ ph., ეს. 28,4; „წჭმაჲ... მსოთხაა და მცხუდო“ G,—„წჭმაჲ მსოთხაა და მცხუდო“ M, II ზქ. 11,14.

მსოთხად „მსწრაფლა“, აღრე, ჩქარა: „აღმო-ელთ ჩუენდა მსოთხად“ M,—„აღმოვედ ჩუენდა მწრაფლ“ G, ისუ ნ. 10,6; „მისდრეკს მსოთხად გზისაგან“ G,—„გარდადღეს აღრე გზისა მისგან“ M, შქ. 2,17; „მსოთხად შევესემინ ჩემი“ ო,—„მსწრაფლ შევესემინ ჩემი“ ო, ფხ. 101,8; „მსოთხად მწუხრდ ნაყოფთა მისთა“ O, ზარ. 6,20; „მსოთხად მეწიენ ჩუენ წყალობაჲ შენი“ ფხ. 79,8; „მსოთხად განთიად მოვიდეს სამარესა მას“ G,—„ცისკარსა მსოთხად მოვიდეს საფლავსა მას“ DE, ლ. 24,1. იხ. მსოთხა.

მსოთხეზებელ-ი მოსავლის ამღებ-ი, მკრეფელი: „ვითარ-ცა მეუფებლმ შემდგომად მსოთხეზებელთა“ O, ზარ. 30,18; „ივინი ვითარცა მსოთხეზებელნი მოუგებდენ“ I, აგრემ. 25,20; „სახლნი მეფისა ბაბილონისანი, ვითარცა კალონი მსოთხეზებელისანი, დაიღუწენ“ O, აგრემ. 51,22. იხ. სოთხეზა.

[მსივან-ი] იხ. მსივანება, სიმსივნე; შდრ. პირმსი-ვანი.

მსივანება სიმსივნე: „წყლით განსივებაჲ მუცლისაჲ და მსივანებაჲ ანუ ზარის-განდაღნი გორცთანი“ ოქრ.-ზარხ. და აონ. 109,15. იხ. მსივანი.

მსიძაფ-ი დამაძაფი მემკვიდრე: „არა იყოს მსიძაფი ძე-თაგან ისრაელისათა“ G,—„ნუცა იპოებინ მამაძაფი ძე ძაფი ძეთაგან ისრაელისათა“ M, II ზქ. 28,17; „ყოველთა მსიძაფთა მისთა კუალოდ სასიძღელსა მისცემა“ I, ეფქ. 16,22; „სხუაჲ (არს სინანული) მსიძაფთაჲ“ ლომ. 29,10. იხ. სიძაფა.

მსმენელ-ი ყურის მგდებელი, გამგონე: „გახსწმენდ გო-ნებასა მსმენელთასა სარგებლითა სწავლითა“ ფლქტ. 142,22; „გულსივმის-ყოფი უღირს არა ბოლო მტკუელსა, არამედ მსმენელსა“ შარო. A. კ. აგრ.-ხუდი 73, 182; „მოაგნე შენ სამსმენელი მეუფისანი ერთიად მსმენელად ედრებასა შენსა“ მ. სქ. 12,24; „არა...

საწყინო ვიქმნეთ მკითხველთა და მსმენელთა“ ა.-შ. 22,17. იხ. სმენა.

მსოფლელ-ი მკვიდრი; პროვინციელი: „განმართლებად ერთი იყოს მწირისა და მსოფლელისაჲ“ G, ლევტ. 24,22; „თქვენ მსოფლელ ხართ“ M, ისუ ნ. 2,22. იხ. სოფელი.

მსოფლიო, სოფლიო ერისკაცი, საერთო: „იქუნდა პირ-ველსა მასცა ზეჟლსა სამართალი მსახურებათაჲ, წმიდაჲ იგი მსოფლიოჲ“ მებრ. 2,1; „თქუა ერთმან ფილოსოფოსმან მსოფლიო მამან“ მ. სქ. 118,20; „სამოსლითა მით მსოფ-ლიოჲთაჲ საერისკაციოთაჲ“ მ. სქ. 126,22; „პირსა მისსა მსოფლიოჲ სიტყუაჲ არა გამოვიდოდა, არამედ ყო-ველივე საღმრთოჲ და სულიერი“ ა.-შ. 21,22; „დააცადე სოფლოთა მათსა საქმეთა უზნობაჲ“ ა.-შ. 21,24; „ესუა მას ძმად გორციელად მსოფლიოჲ“ ლომ. 21,22; „ოდეს-იგი ვიყავ მე სოფელსა შინა, (შორის) სოფლიოთა ეზუაობდი“ მ. სქ. 221,25. იხ. სოფელი.

მსრბოლ-ი შიკრიკი, მთრბედი: „ვითარცა კეთილი მსრბოლი (მოიწიოს)“ O, ფხ. სოფ. 24,24; „წარწყმდეს სივლტოლად მსრბოლისაგან“ O, ამოხ. 2,14; „არა მოაკლდა მსრბოლი სასრბოსაგან თჳსისა“ ph.—„არა მოაკლო მთრბედმან სრბისაგან თჳსისა“ O, აგრემ. 5,6. იხ. სრბა.

მსტო(ვ)არ-ი, მსტუ(ვ)არ-ი (მსტოვრისა) ჯანმმსტრობია, მზეგარავი, ჯაშუში, მოთვალთვალე: „დამალნა მსტო-ვარნი იგი“ ph.—„დამალნა განმმსტრობნი“ G, ისუ ნ. 4,25; „მსტოვარად მივეც სახლსა ისრაელისათა“ O, ეფქ. 22,7; „გულსა მსტუვარი ჭეშმარიტ და ენისა მსმენელ“ M, ხიბრძ. სოფ. 1,5; „შევიწყარნი მსტუვარნი იგი“ აქ. 2,25; „დაუვლდება მსტოვარნი არს მღჳძარე“ მ. სქ. 22,21; „თუალნი მისნი წმიდისა მიმართ ისრაელისა მსტოვარ იყვნენ“ O,—„თუალნი მისნი წმიდისა მიმართ ისრაელისა პხედვიდენ“ ph., ეს. 17,7; „მსტუვარად ქუეყანისა მოსრულ არიან“ ხაქ. წიგ. II 70,24; „მსტუ-ვარად (მსტოვარად O) მივეც შენ სახლსა ისრაელისათა“ I, ეფქ. 2,17. იხ. სტუენვა; შდრ. ნიშის-მსტოვარი.

მსტოვრობა/მსტურობა: „შეწირეს... მთავართა ტომთასა ამათ წინაშე მდგომელთა ზედა მსტურობისათა“ G, რიცხ. 7,2. იხ. მსტოვარი/მსტუარი, ტყირბის-მსტურობა.

მსტუნავ-ი „მსტუნვარი“: „გმაჲ მათი ვითარცა გუელისაჲ მსტუნავისაჲ (მსტუნვარისაჲ O)“ ph., აგრემ. 46,22. იხ. სტუნვა.

მსტუნვარ-ი „მსტუნვარი“: „გმაჲ მათი ვითარცა გუელისაჲ მსტუნვარისაჲ“ O,—„მსტუნავისაჲ“ ph., აგრემ. 46,22. იხ. სტუნვა.

მსუენ-ი lacerta: „არაწმიდა არს... მსუელი და მსუე-ნი და მთხუეელი“ M, ფლქტ. 11,20.

მსუენ-ლომ-ი „მიწის-ლომია“ chamaeleon: „და ჰო-დენ შორის მისსა... მსუენ-ლომნი“ O,—„და ჰოვდენ საშუალ მისსა... მიწის-ლომნი“ ph., სოფ. 2,14. შდრ. ლომი.

მსუმელ-ი მსმელი, მთრბელი: „აჲ კაცი მჴამელი და ღწისა მსუმელი“ შო. 11,19. იხ. სუმა; ღწის-მსუმელი.

მსუნვეან-ი, მსუნვან-ი «ხაგონანია», ხმაილი, ნაზუქი: „უქმენ მსუნვეანი ძალთა ცისათა“ *ო.* — „ქმნად ხაგონან-ი ძალთა ცისათა“ *პხ.*, *იერემ.* 7,18; „თვნიერად ქმართა ჩუენთა უქმენით მას მსუნვან-ი და უგმდით მათ საგებელსა“ *ო.* — „ნუ ქმართა ჩუენთა უქმენით მას მსუნვან-ი“ *ი.*, *იერემ.* 44,19.

მსუქან-ი, მსუქანე «უესხი», «პოხილი»: „მოიბთ ზუარაკი იგი მსუქანი და დაკალით“ *DE*, — „მოიბთ ქარი იგი უსხ-ი და დაკალით“ *ც.* *ლ.* 16,22; „მსუქანსა მას დაჰქალვდით“ *ი.* — „მოხილთა დაჰქალვთ“ *პხ.*, *ეზეკ.* 34,3; „გუამსა შინა მსუქანესა და ნუგვეულსა ეგზეზინ დაჰუზრეტელად ილი იგი სიძვისა“ *მ.* *სწ.* 804,18; „მოიბთ ზუარაკი იგი მსუქანე“ *Ath.* — 11,221v.

მსყიდელ-ი მყიდველი; «მოფარდული»; «რომელი ყიდდეს»: „ხოვარბლისა ვაჟართა დაჰქმნეს კარნი ქულბაგთა მათთანი... და მსყიდელნი შეიწრდეს“ *მ.* *სწ.* 84,14; „სასხლომელები იგი მსყიდელთა მათ ტრედისათა დაჰქუთ“ *DE*, — „სავარძლები იგი ტრედის-მოფარდულთა დაჰქუთ“ *ც.* *მრ.* 11,15; „სასხლომელი იგი მსყიდელთა მათ ტრედებისათა დაჰქუთ“ *DE*, — „დაჰქუთა და სავარძლები, რამელი ყიდდეს ტრედებსა“ *ც.* *მთ.* 21,12. *იხ.* სკიდა; *შდრ.* კაცის-მსყიდელი, კერმის-მსყიდელი.

მსწავლელ-ი დამრიგებელი, «მწუთრთელი»; «განზმნული»: „ხოლო მე მსწავლელ-ი თქუენი ვარ“ *ო.* — „ხოლო მე მწუთრთელი თქუენი“ *პხ.*, *თხზ.* 5,2; „ჰაო-მან მსწავლელ-ი უწყის მრავალ“ *პხ.*, — „ჰაო-მან განზმნულ-ი გულის-მ-ყვის ყოველი“ *ო.* *ზირ.* 21 (22), 9. *იხ.* სწილა.

მსწრაფლ, მწრაფლ, მწლაფრ «მეცხეულად», «მსთუად», «მოსწრაფედ», «მოსწრაფებითა»; საჩქაროდ, მალე: „ჰმა-ყო მსწრაფლ ყრვისა მიმართ“ *ც.* — „ლადლ-ყო მეცხეულად... და პრქა მთნასა თუსსა“ *პხ.*, *მსჯ.* 9,24; „მსწრაფლ შეგესემინ ჩემი“ *ქ.* — „მსთუად შეგესემინ ჩემი“ *ც.* *ფხ.* 101,2; „აღმოვედ ჩუენდა მწრაფლ“ *ც.* — „აღმოვედო ჩუენდა მსთუად“ *მ.*, *იხუ.* 10,6; „მწრაფლ მეძიებდა მე“ *Q*, — „მოსწრაფე მეძიებდა მე“ *პხ.*, *II ტიპ.* 2,17; „მოაქცია ერმან მან მსწრაფლ“ *დავ.* 12,50; „მწრაფლ წარგზავნენ იგინი“ *ო.* — „მოსწრაფებით წინა წარავლენდეს მათ“ *პხ.*, *იხბრძ.* *ხოლ.* 19,2; „მწრაფლ მოიყვანენ მისა“ *არხტ.* 62,2. „მწლაფრ მიიმართა საპყრობილესა“ *ანდ.* — *ანტ.* 291,12. *იხ.* სწრაფი.

მსწრაფლ-ი, მწრაფლ-ი სწრაფი, საჩქარო: „მწრაფლი აღსასრული მათ ზედა მოივლინა“ *ო.* *იხბრძ.* *ხოლ.* 14,14. *იხ.* მსწრაფლ.

[მსუაფა] *იხ.* განმსუტალეა, დამსუტალეა/დამსუტალ-ეა/დამრქუალეა, სამსუტალი, უქუმსუტალეა, შემსუტალეა.

[მსხლომ-ი] *იხ.* აღმსხლომი.

მსხლომარე «დამკვლრებული», მკდომარე: „მსგავს არს ყრმათა, მსხლომარეთა შორის უბნებსა“ *ც.* — „მსგავს

არს ყრმათა, რომელნი სხენელ უბანთა ზედა“ *DE*, *მთ.* 11,16; „მოიწყინნა ქუეყანამან მსხლომარენი იგი მას ზედა“ *ც.* — „მოიწყინნა ქუეყანამან დამკვლრებულნი მას ზედა“ *პხ.*, *ლევტ.* 18,25. *იხ.* სხლომა; *შდრ.* ზე-მსხლომარე, ინავით-მსხლომარე.

მსხემ-ი «შინ მყოფი», «მწირი», «მოსრული», «დამონებული», «დამკვლრებული», უცხო, ყარბი: „მსხემ-ი მღვდლისა“ *ც.* — „შინ მყოფ-ი მღვდლისა“ *პხ.*, *ლევტ.* 22,10; „მსხემ იყავ ქუეყანასა მათსა“ *ც.* — „მწირ იყავ ქუეყანასა მათსა“ *პხ.*, *ლევტ.* 22,7; „არა ჰქმნეთ მკვლრმან და მწირმან მსხემ-ი“ *ც.* — „არა ჰქმნეთ მას შინა მკვლრმან და მწირმან, რომელი მოსრულ იყოს თქვენ შორის“ *პხ.*, *ლევტ.* 18,29; „მსხემ იყავ ქუეყანასა ეგვტისასა“ *ც.* — „დამონებულ იყავ ქუეყანასა მას ეგვტისასა“ *პხ.*, *II წყ.* 24,22; „მწირ და მსხემ ხართ თქუენ“ *პხ.*, *ლევტ.* 25,23; „მსხემსა და ობოლსა დი ქუთრისა არა ჰმალვრობდით“ *ი.*, *იერემ.* 7,6; „რომელსა შინა მსხემ იყენით“ *ც.* — „რომელთა შორის დამკვლრებულ იყენით“ *პხ.* *ლევტ.* 18,2.

მსხემ/სხემ-ყოფა «მკვლრობა», «მწირობა», «წარტყუენვა»: „მსხემ იყო ღაფსა“ *ც.* — „მკვლრობდა იგი ღაფასა“ *მ.*, *მსჯ.* 19,16; „მსხემ-ი ზევრთა შორის შერის ეფერებისა“ *ც.* — „რომელი მწირობდა აღვილთა მთისა ეფერებისა“ *მ.*, *მსჯ.* 19,1; „რომელნი სხემ-ი ყვნა ნაბუქოდნოსორ მეფემან“ *ო.* — „რომელნიცა წარტყუენი ნაბუქოდნოსორ მეფემან“ *პხ.*, *ნემ.* 7,8. *იხ.* მსხემობა.

მსხემობა «მწირობა», «მკვლრ ყოფა», «მკვლრობა», «დამკვლრება»: „რად მსხემობ ნავთა შინა“ *ც.* — „რად-სათუხ მკვლრ ხარ ნავთა შინა“ *მ.*, *მსჯ.* 5,17; „იწყო მსხემობად (მკვლრობად *M*) კაცისა მის თანა“ *ც.*, *მსჯ.* 17,11; „ი მსხემ-ი მუნ რიცხუსა მცირესა“ *ც.* — „რამკვლრებად მუნ მცირედ ემ“ *მ.*, *II წყ.* 26,5.

მსხემობა ყარბობა, უცხოობა: „შვილნი მსხემობ-ისანი“ *ო.*, *II ეზრა* 8,25; „წარიღა კაცი... მსხემობად ეელსა მოაბისასა“ *ც.* — „წარიღა კაცი... მწირობად სოფელსა მას მოაბისასა“ *მ.*, *რუთ* 1,1. *იხ.* მსხემი.

მსხეპველ-ი «პოთს მსხეპველ ლელესულელისა» *A* — 82,864. *იხ.* სხეპ(ე).

მსხეპრ-ი მძაფრი: „ოღეს წარგდა წჳმად იგი მსხეპრი და დამთა მისგან ცუარი ზოლო“ *ი.*, *III ეზრა* 4,40.

მსხლეტარ-ი, მსხლეტარე: „წყალი ბუნებით მდინარე არს და მსხლეტარ სიმღვლისაგან“ *ბ.* *კეხ.* — *ეჭუს* *დღ.* 42,2; „მღვლი მრგულ არს და მსხლეტარე“ *ბ.* *კეხ.* — *ეჭუს* *დღ.* 122,19. *იხ.* სხლეტა.

მსხმელ-ი *იხ.* ორთმსხმელი.

მსხმო «ნაყოფიერი», ნაყოფით სავსე: „ვეთარცა ზეთის-ხილი მსხმო“ *ც.* — „ვეთარცა ზეთის-ხილი ნაყოფიერი“ *ქ.* *ფხ.* 51,10. *იხ.* სხმო.

მსხუერაჲლ-ი «ძღუენი», «ზორვა», «შესაწირავი», «საკლველი»; «პასექი»: „უაჟუეთ მრგული-დასაწყველი იყოს მსხუერაჲლი იგი მისი... ზოოხათაგან“ *ო.* — „უაჟუეთ ყოვლად-დასაწყველი იყოს ძღუენი მისი ზოო-ხათაგან“ *ც.*, *ლევტ.* 1,8; „შეკრბეს ზორვად ზორვასა-ლილსა“ *ც.* — „შეკრბეს... შეწირვად მსხუერაჲლისა-ლილსა“ *მ.*, *მსჯ.* 18,22; „აღიყვანეს იგი... მოციმბად მსხუ-

ერპლისა“ *C*—„აღმოიყვანეს ურმაჲ იგი... მიცემად შეესაწირაჲ“ *DE*, *ლ.* 2,24; „შეწიროს... ვითარცა ცმელი მსხუერპლისა მაცხოვრებისაჲ“ *C*—„მეწიროს... ვითარცა ცმელი იგი საკლველსა შის ცხორებისაჲ“ *M*, *ლევტ.* 4,26; „წაღობაჲ მწებავს და არა მსხუერპლი“ *მთ.* 9,12; „შესწირონ მსხუერპლი და შესაწირავი“ *ო.* *ებ.* 19,21; „დაჰკლა შენ მსხუერპლი უფლისა ღმრთისა შენისა“ *M*—„დაჰკლა პასექჲ უფალსა ღმრთისა შენსა“ *C*, *II შჯ.* 18,2. *იხ.* მსხუერპლება, სამსხუერპლო.

მსხუერპლება «შეწირვა», «მსხუერპლისა შეწირვა»: „უპუეთუ ამ მსხუერპლით მსხუერპლი“ *C*—„უპუეთუ შესწიროთ შესწირავი“ *px*, *ლევტ.* 19,5; „უ მსხუერპლეს მენ უფალსა“ *C*—„შეწიორეს მენ მსხუერპლი უფლისა“ *M*, *სსჯ.* 2,5. *იხ.* მსხუერპლი.

მსხულ-ი *იხ.* უმსხო.

მსჯავრ-ი, მშჯავრ-ი «სასჯელი», «საშჯელი», «სარჩელი», «სამართალი»: „მისინე სამართალი და მშჯავრთაჲ, როდენთა შე გასწავებ“ *C*—„გესმოდენ ისრაელსა სამართალი და მსჯავრთა, რომელსა-ესე შე გასწავებ“ *M*, *II შჯ.* 4,1; „არა მისდრეკდენ მშჯავრსა, არცა თელა-ახშიდენ პირსა“ *C*—„ნუ გარდასდრეკ სასჯელსა, ნუცა შჯით თელახშიდით“ *M*, *II შჯ.* 16,19; „უფალსა უყუარს მშჯავრთა (სამართალი *C*)“ *ფხ.* 26,28; „წრფელ არიან მსჯავრნი შენი“ *ლომ.* 19,8; „პუოფს მშჯავრსა მწირისა“ *C*—„უფს საშჯელი მწირისა“ *M*, *II შჯ.* 19,18; „არა მისდრეკო მშჯავრთა მწირისა“ *C*—„ნუ განსდრეკ სარჩელსა მწირისა“ *M*, *II შჯ.* 24,17. *იხ.* სჯა.

მტანჯველ-ი *იხ.* ტანჯვა.

მტარვალ-ი «მსახური», «ასისტანტი», ჯარისკაცი, ჯალათი, მხედარი, სარწმუნო: „მტარვალთა მათ პრქუეს“ *B*—„მსახურნი იგი ეტყოდეს“ *A*, *სხბტ.* 133,4; „მოუწოდა მტარვალსა მას“ *C*—„მოუწოდა სასახლას მას“ *DE*, *მრ.* 15,44; „პრქუე მტარვალთა მათ, რომელნი ჰგუემდეს წმიდისა მათ“ *ფლკტ.* 138,19; „მიიწინეს... ნორბაჲ-მოძღუარნი იგი მტარვალთურთ“ *რიფხ.* 175,11; „მოვიდეს ორნი იგი მტარვალნი და შენობენეს ჩუენ“ *ი. მოც.* 67,26; „მოპყვანდა რიფსიმე მტარვალთა მათ მძლავრ თრევითა“ *რიფხ.* 171,8; „მოუვლინეს ერისთავთა მათ მტარვალნი“ *საქ. მოც.* 18,25.

მტარვალთ-მთავარ-ი მთავარი ჯალათი: „გამოვიდა მტარვალთ-მთავარი იგი სიძალდით“ *რიფხ.* 177,1. *შდრ.* მთავარი.

მტაცებელ-ი წამრთმევი, წამგლეჯელი: „მგელნი მტაცებელნი“ *მთ.* 7,15; „(არა ვარ)... მტაცებელ, ცრუ, მერუშე, ვინა ვითარ-ესე მეზურე“ *ლ.* 12,11. *იხ.* ტაცება. [-მტაც-ტმ] *იხ.* მეპურის-(მ)ტმ, პურის-მტმ, ძუძუეს-მტმ.

მტევებარ-ი, მტეობარ-ი (მტევებრისა) მარბიელი, მღვდარი, «გამონახეთი»: „მტევებარნი (მტეობარნი *ო*) ჩრდილოთა მოვიდეს მის ზედა“ *I*, „გამონახეთი ჩრდილოთა მოვიდა მის ზედა“ *px*, *იერემ.* 44,20; „ნუ გვმინან მტევებარისა გან ჭალდეველთაჲ“ *ო*, *IV შჯ.* 25,24. *იხ.* ტევება.

მტერ-ი «წინა-აღმდეგობი», მოცილე: „ჩუენი ხარა ანუ მტერი თა ჩუენთა“ *px*—„ჩუენი ხარ ანუ წინააღმდეგობთაჲ“ *C*, *სხუ.* 6, 18; „მოძილო მტერი შენი“ *მთ.* 5,43; „გოფუარდელ მტერნი თქუენი“ *ლ.* 6,27; „განბინენდ ყოველნი მტერნი მისნი“ *ფხ.* 67,2; „შემრატება მე ვითარცა მტერი“ *ო*, *იოზ.* 28,10, „რომელი არა არს ჩემ თანა, მტერი არს ჩემი“ *ლ.* 11,23; „შეიშურვა მტერ-მან სარწმუნოებაჲ იგი მისი“ *დდ.* 127,15 *იხ.* მემტერე, მტერება/მტერობა/მტერვა, შემტერება.

მტერება, მტერობა, მტერვა «გულს-დგმა», მტრობა: „შენ დასცენ ყოველნი, რომელნი მე მტერნეს მე ამოდ“ *ფხ.* 2,8; „პტროდჲ ჰე მტერა მას“ *C*—„პტროდიას გულს-ედგა მისი“ *DE*, *მრ.* 6,19; „ვემტერო მტერთა თქუენთა“ *ო*, *გამოხლ.* 23,22; „ანგელონი... არა იმტერებოან და არცა იშურებენ“ *მ. სწ.* 267,17, „არავის ემტეროს (კაცი) ყოლადჲ“ *მ. სწ.* 208,23. „გემტერებოან თქუენი იგინი ზაჟუეთი“ *C*—„გემტერებოან თქუენ იგინი, საცთურითა“ *px*, *რიცხ.* 25,18; „ჰმტერავს ხესა მას გუელი დიდი“ *ფხ.* XXX 10. *იხ.* მტერი.

მტერობა წინააღმდეგობა, ორგულებობა: „ზრახვა იგი ჯორცთა მტერობა არს ღმრთისა“ *პრომ.* 8,7; „გულსა შიდა თუსსა დაიდევს მტერობაჲ“ *ო*, *იერემ.* 9,8; „მტერობაჲ და გულს-წყრომაჲ და ესეცა არს დიდი სიბილწე“ *ო*, *ზარ.* 27,33; „მტერობაჲ ერთისაჲ გვბრძანა ჩუენ ღმერთმან, რომელ არს ემბაჲ“ *მ. სწ.* 31,12. *იხ.* მტერი.

მტერმოყუარე მტრისმოყვარული: „ნუ მტერმოყუარე ექმნები კაცსა ამოსა“ *ო*, *იგ. სოლ.* 3,30. *იხ.* მოყუარე.

მტერმოყუას-ი მტრის მოყვარული: „ნუ მტერმოყუას ექმნები კაცსა ამოსა“ *იგ. სოლ.* 3,30. *შდრ.* მოყუასი.

მტიერ-ი ბელატი: „აღვალე, მტიერო“ *ო*, *IV შჯ.* 2,24. *იხ.* სიმტიერე.

მტილ-ი ბალი, ყვავილნარი, ბოსტანი: „რომელი (მდოვ) მოლო კაცმან და დასთესა მტილსა თუსსა“ *ლ.* [18,19; „მომეც ვენაჲ შენი მე და იყოს ჩემდა მტილად სამსლედ“ *ო*, *III შჯ.* 21,2; „მტილი მოკრძალული, წყაროჲ დაბეჭდული“ *ო*, *ქება* 4,12; „მოვრწყო მტილები ჩემი“ *ო*, *ზარ.* 24,42; „მტილსა ნიგუზოვანთასა შევედ“ *კ. იერ.-აღდ.* 157,18; „მოლო კაცმან და დასთესა თუსსა მტილსა“ *ოქრ.-გურიტ.* 229,6; „შეზლდჲ მტილი შენი ეკლითა“ *მ. სწ.* 12,4. *იხ.* მემტილე, მტილოვანი.

მტილოვან-ი: „მყის შემოსნეს თავნი მათანი და განეშალნეს მტილოვანნი“ *ბ. კებ.-ექმზ.* *დდ.* 76,14. *იხ.* მტილი.

მტირალ-ი მოტირალი; «მეტირალი»: „იხილა... მტირალნი“ *კ. მრ.* 5,28; „ტიროლით მტირალთა თანა“ *პრომ.* 12,15; „მოხადეთ მტირალთა და მოვიდეს“ *ო*, „მოხადეთ მეტირალთა და მოვიდეს“ *I*, *იერემ.* 9,17. *იხ.* ტირილი.

მტკაველ-ი: „ვინ აღწენა... ციად მტკაველითა თჳსითა“ *I*, *ებ.* 40,12.

[მტკეცა] *იხ.* [დამტკეცა](-ილი).

ულად DE) ლეღვ იგი" მთ. 21,19; „მეიქენ მუნთქუ-
ესეჲ სირცხლუღნი" ფხ. 49,4; „მუნთქუესეჲ წარ-
ველ" მრკ. 261V; „იდრე-დრე მუნთქუესეჲ მარხვისა
მენეზა უბრძანა მას" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,25.
იხ. მუნ.

მურ-ი იხ. ზმური.

მურვა იხ. აღმურვა, შემურვა.

მურკვალ-ი, **მურკვალ-ი**, **მურკვალ-ი** მრეცხავი:
„მურკვალ მან ქუეყანისა ზედა ვერ უძლოს ვსრე გან-
სებრავებალ" C, — „მურკვალსა ქუეყანისასა ვერ გელ-
ეწიფების ვერეთ განსებრავებალ" DE, მრ. 9,9; „დადგა...
გზასა მას იგარაკსა მურკვალთასა" O, — „დადგა...
შორის გზასა აგარაკისა მმურკვალთასასა" ph., ეხ.
86,2.

მურკლ-ი «ნაცხრენი», გაცხრილვის ნაშთი, ნაგავი:
„განმურტეთა საცერსა დაადგრების მურკლი" ph., — „ყრა-
სა ცხრილსასა დაშთის ნაცხრენი" O, ზირ. 27,2.

მურკვა იხ. უმურკველი.

მურტი-ი myrtus; „აღმოყავნო... მურტი" I, ეხ. 41,19;
„ლვისა (ლვისა I) წილ მურტი (აღმოყავნოს)" O,
ეხ. 55,18; „მოიღეთ... ფურცელი მურტისაჲ, საუზმევალ-
თაჲ" O, ნეგმ. 8,15.

მუსმარი-ი, **ლუსმარი-ი** (მუსმარისა) ლურსმანი: „მური...
მუსმარი არს მახვლი გულსაჲ, რამეთუ არა შეაწევს
გულად ტყვილი მუსმარისაჲ, ვითარ-იგი შეაწევს ტყვი-
ლი მურისაჲ, რომელსა შინა დასთბილ არს იგი" მ. სწ. 8,20;
„დაამუშუალნეს გელნი და ფერგნი მისნი მუსმარი-
თა მით რკინისათა" მ. სწ. 180,26; „შეუძლებელ არს შე-
ქმნა ნვისაჲ თხინერ ლუსმარათა" მ. ცხ. 858V; „მუს-
მარნი კუფრითა ძლით განაწონნა" Sin.—11,29V.

მუსრვა «სხურტა», «დაჭრა», მსხვრევა, ფშვნეტა:
„მუსრვადეს გელთა" (თავსა) ლ. 6,1; „მუსრვი-
ლეს მათ მანეყადმე" M, — „და მუსრილა მათ ვიღრე
აზიდმე" G, იხ. 5, 10,10; „მოპკრიდეს თავსა გუვილისასა,
მუსრვადეს გელთა და კამდეს" ლ. 6,1. „შეიქმნა
მუსრვაჲ დიდი ერსა შორის მას დღესა შინა" O, II მფ. 18,7;
„იწყეს მუსრვად თავსა გუვილისასა" DE, — „იწყეს...
სხურტად თავისა" C, მრ. 2,22. იხ. გასამუსრველი,
დამუსრვა(-ილი), დამუსრვილება, მომუსრვა, ნამუსრვეი,
უმუსრველი, შემუსრვა, შთამუსრვა.

მუტარა: „ავუდრებდა კუალად და თთხვდა მუტარასა"
ქ. ცხ. 148,8.

მუდრობა «დალაღება»: „წუერთაგან მთისათა იმუდრობ-
ღენ" I, — „მწუერგალთაგან მთათასა დაღადებდენ" O,
ეხ. 42,11; „ვითარცა ლომი იმუდრობს და უნებს შთა-
თქმად ჩემი" Sin.—57,27V.

მუშა-ი, **მუშა** მიწის მოკმედი; «მოარეწე», მუშა,
დაქირავებული; «მოქმედი»: „ეპისტატისითჲ, რომელ
არს მუშათა უხუცესი" ი. უ. 48,20; „ოცდაათი ანუ ორ-
მოც" მუშაჲ არა მოატუნოს" ი. უ. 48,22; „მუშაქნი ცა,
რომელნი ქუეყანისა იქმენ" I, I ეზრა 4,6; „მუშაქი
მოპარვალმე ვერ წარეწიას სიმაღლესა" O, ზირ. 18,22;
„მუშაჲ ვითარცა ერთი მუშაქთაგანი" DE, — „შემრაცხე
მუშათა ერთი მორეწეთა შენთაგანი" C, ლ. 15,19;
„მუშაქნი კეთილმან წყანმარგლის ყანად თჳსი ღუბარლი-

საგან" მ. სწ. 272,14; „მუშაქნი ზაჲულნი" ph., — „მო-
ქმედნი მუშაქთაგანი" Q, II კორ. 11,13; „ყო თავი
თჳსი მუშაქ და იქმოდ იგი დღითა-დღედ მაშენებელთა
გოლატოზთა თინა" ლომ. 15,15. იხ. დამუშავება, მომუშავე-
ბა, მუშაობა/მუშაყება, ნამუშაყევი, სამუშაო.

მუშაყობა, **მუშაყება** შრომა, «ქმნა»: „მოიყვანის...
დიდებული ზრობათაგან, რომელსა არა ემუშაქოს" C, —
„გამობის... დიდებული ერთი ზრობათაგან... არცა საქმე
რად ექმნას" M, II მფ. 21,2; „გვბრძანე ჩვენ მიზლი
მუშაქობისაჲ, ლამით არა დაეიპრათ თინა" მ. სწ. 65,2.
იხ. მუშაყი.

მუშქა mussus, moschos moschiferus: „სული ტა-
ლისა მისისაჲ უსურნელეს არს მუშქასა" მ. სწ. 202,20.

მუცელი «საშო»; ღრუ: „შესცეთს მუცლითაგან" I,
— „სცოთოდეს საშოთაგან" C, ფხ. 57,4; „ნეტარ არს
მუცელი, რომელმან გიტრათა შენ" ლ. 11,27; „იყო მც-
ლობელი დედის-მუცლითაგან" საქ. მოც. 2,2; „მუცლით
გამო ჯოჯოხეთისა" O, იონა 2,2; „შინაგან მოცალე არს მუ-
ცელი შავისი" ფლტ. 155,15; „აღივსო მუცელი თჳსი სა-
შუბელისაგან ჩემისა" I, იერემ. 51,24; „ვითარცა-იგი იყო
იონა მუცელსა ვეშახისასა" ქ. იერ.-აღდ. 163,9; „და-
ჯდა ებიფანე მუცელსა მას შილა ნავისასა" ხაყ. წიგ. I
128,22. იხ. მემუცელობა, მუცელაქცევათ, მუცელუქმი,
მუცელიერი.

მუცელაქცევით პირდაღმა; პირდაპნობით: „დასხ-
ნეს იგინი მუცელაქცევით" H — 241,809. იხ. დაქ-
ცევით.

მუცელუქმი-ი მუცელცარიელი: „კრეტელნი მარადის
მტყუვარნი, მკეცნი ბოროტნი, მუცელუქმნი" Q, ტიტ.
1,12. იხ. უქმი.

მუცელქმნულ-ი «მიდგომილი», ფეხმძიმე; «მუცელ-
ქმნული»: „გაჲ მუცელქმნულთა" C, — „გაჲ მიდ-
გომილთა" DE, მთ. 24,19; „მათ შორის მკელობელი და
ბრმაჲ, მუცელქმნულნი და მშობელი, ერთბაშად კრე-
ბული დიდი" O, იერემ. 21,8; „მუცელქმნულნი მათნი
განბძარნენ" ph., — „მუცელქმნულნი მათნი წარაბნენ"
O, ოფეჲ 14,1. იხ. ქმნული.

მუცელქმნულ-ი «მუცელქმნული»: „გაჲ მუცელქმ-
ნულთა" DE, ლ. 21,28; „მუცელქმნულნი მათნი
წარაბნენ" O, — „მუცელქმნულნი მათნი განბძარნენ"
ph. ოფეჲ 14,1. იხ. ქმნა.

მუცლად-ღება «მიდგომა», დაორსულება, დამაყება:
„ქალწულმან მუცლად-იღოს და შეეს მწ" O, — „ქალწული
მეფედგეს და შეეს მწ" ph., ეხ. 7,14; „აჲ ესერა შენ მუ-
ცლად-იღო" DE, — „აჲ მიუღე" C, ლ. 1,21; „რათმს
დამაყლებიედ ცხოვარნი და მუცლად-იღებედ" O, დაბ.
20,41.

მუცლად-ღებულ-ი «მაკე დამძიმებული», ფეხმძიმე:
„მუცლად-ღებულთა მათ ნეგემინას-სცეს" I, — „მაკე-
თა მათ დამამაყებულთა ნეგემინას-სცეს" Q, ეხ. 40,11.
იხ. ღება.

მუცლიერი «ნაწლევი»: „მუცლიერი და ფერგნი გან-
რცნა წელითა" C, — „ნაწლევი მისნი და ფერგნი გან-
რცნა წელითა" O, ლეფტ. 8,21. იხ. მუცელი.

მუცლით-მეზღაპრე ჟულუკია, მისანო, კუდრანი:

„არა ბოთვის... მუცლით-მეზღაპრე და წითლ-მხელო-
მკითხავი მკუდართაჲ“ **ც**, — „ნუ ერი ბოთვის... ანუ თუ
უღუჯთა მკითხველი ანუ თუ სასწაულოთა მკუდართა მკი-
თხველი“ **pb.**, **II ზე. 18, 11**; „უძიებდით მუცლით-მე-
ზღაპრე თა და ქუეყან ის-მეზოზღა“ **ც**, **ენ. 8, 10**; „არა
მუხუდგეთ მუცლით-მეზღაპრეთ თა“ **ც**, **ლევტ. 19, 31**.
იხ. **მქრობარე**.

შუბა quercus, arbor glandifera: „ლაქმუნა იგი შუბა ა-
სა შას თანა მამორესა“ **O, ღაბ. 13,18;** „ლაჭელნეს იგინი
ლბინს შუბა ასა ქელშე“ **I ნუტ. 10,12;** „იყო იგი მტკიცე,
ვითარცა შუბა აჲ“ **O, ამოს 2,9.**

[მუხცა] იხ. მომუხცა.

მუგლ-ი: „შვეს მ უ ჯ ლ თ ა ჩემა ზედა“ **ო, დაბ. 10,8;**
„მ უ ჯ ლ ნ ი ჩემა მ იუდეულერდეს მარხვითა“ ფს. 108,24;
„ლომდგინა მე მ უ ჯ ლ თ ა ჩემა ზედა“ **ო, დაწ. 10,10;**
„შეუფრდა მ უ ჯ ლ თ ა იესუასითა“ ლ. 3,3; „მოდირიენეს მ უ ჯ ლ ნ ა მათნი“ **მკ. „მოდირიენეს მ უ ჯ ლ ნ ა“ სხტ. 128,2;**
„წირიყოდა უმცირესი იგი ზუთ-ზუთისა ფსალმუნისა ეჭუს-ეჭუს მ უ ჯ ლ თ ა“ Ath.—12,115v. იხ. უმჯლო.

მუკლ-დადგმა მუხლის მოყრა: „მუკლ-დადგმით
დავრღომილ იყვნეს“ ღკრ.-მარხ. და იონ. 102,16; „სადა-
იგო მუკლ-დადგმით დგა ზედა მუკლთა თქსთა“ 0, III
მფ. 3.3. იხ. დადგმა.

მუქლ(თ)-მოდრეკა დაწიქვა: შრთ. A ოქრ.-ფერვა ბან.
 3,7⁺; „მუქლმოდრეკით თაყუანის-სცანა“ ი.-ე. 36,19.
 თბ. მოდრეკა.

მუგლ შედრეკილ-ი დარქილი: „მუგლ შედრეკილ-ი
თაფუნი-სცა“ ანდ. ანდ. 1886, მ. იხ. შედრეკილი.

მუხრან-ი მიწვერ ილობა, ბრძანებულება: „ნუშადებე-
და... ვითარცა მუხრან-ი საშუალოდ მისივედესა
მის ბრძანებასა“ იქნა-მარტ. და იოგ. 107, 81.

მფარველი — დამცველი, მისანდობელი, ზედამდგომელი, მსხნელი: „ღმერთი თავადი მფარველ ეფს მას“ **მ.**, **II ზქ.** **33,12**; „შენ ხარ მფარველი ჩემი“ **ფს.** **68,12**; „მფარველ წუთიელთა“ **I.** **ეს.** **25,5**; „მფარველ მათდა არს ეჟამს ძირისასა“ **ფს.** **35,3**; „შემწუ დამფარველ არს მათდა“ **ფს.** **112,19.** იხ. **ფარვა**.

მფიცავ-მ მოთმცარი: **„მეძალე მტუართა მფიცავთა“**
 მ. სწ. 160,23. რბ. ფიცავ.

მფლობელ- «სამეფუფო», შთავაზი: «ამოიარჩინა ესა
კანნი მღვდელნი და მფლობელნიც (სამეფუფონი O)
და მამულ-მთავარნი მსგავსად სახლისა მათისა» I, I გვ. 4.
3.16; «მცმ მფლობელად ღღისი (ქმნი)» ფხ. 185, 8. იხ.
ლექსი.

მედიკამენტოზა - მეთაგროზა, ბელისფულეზა; ჯიძლე-
რება: „მტერნი ერთა შენთა[ნი] მფლობელობდეს
მა“ **ქმ.** — „მტერი წარსა შენისანი ჰმძღვრებდეს მის“
მ. სპსკ. სოღ. 15,14; „**წილისა** მფლობელობასა
ღარსა“ **ქმ.** 97,8; **თბ.** „**მედიკამენტოზა**“.

მეორეც „ცომის, თუქარი“: „არა შეპოთ მას შინა ცომი“
 „არა შეპოთ მას შინა მფოცე“ M, „არა სჭამო მის
 შინა ფეხი“ ph., II შკ. 18, მ. იხ. ფოფილი.

მფოფინარი: ჰიბილით მდინარე ცეცხლისაჲ აღმოსავალით,
მფოფინარჲ ერთარცა ზღუად განაქნებულიჲ მ. სწ. 211, 22,
იხ. ფოფინება.

მზრდელ-ი მყიდველი: „ვაჭარნი მისნი მთავარნი არიან
და მ ზ რ დ ე ლ ნ ი მისნი—დიდებულნი ჭეუყანიანნი“ **ო, ეს,**
28,9. იხ. ჟრია.

მფრინვალი, მფრინვალე მფრინავი, ფრთოსანი; «აღფრინებული»: „ქუალი ორბისად მფრინვალისად“ I, იგ. ხოლ. 30, 19; „ეთარცა მფრინველი მფრინვალჲ“ I, იგ. 31, 6; „ხელდევ მე ცელსა მფრინვალესა“ I, ზაქ. 5, 9; „ნამშობათ მათათჳან გამოვიდენ გულნი მფრინვალენი“ I, იგ. 14, 28; „ნერთა თუშცა ჰერათა შინა მჭრინვალი ვიდ დევებადე ღმერთსა“ 8. სწ. 184, 33; „პა პანგლის მფრინვალე“ ძნ., — ეპიკონია... ცელი აღფრინებული“ O, ზაქ. 6, 1. იგ. ფრინველ.

მფრინველი-ი ფრინველი: ჰერთარცა - სანელ მფრინველი მან თვსინ მარათუენ ფრთეთა ქუეშე მისთა= ლ. 18, 84; ჰრამთა განერტ... ვითარცა მფრინველი მანესა= 0, 88. სოლ. 6, 5; ჰიფო შენ ვითარცა მფრინველი მანესა. აფრინ-ლინა მარათუენი= 1, 23. 16, 2. „მამელთ მფრინველთა ცისათა“ მთ. 6, 26, მფრინველთა ცისათა შეჰამეს იფი= ლ. 8, 5; „ისუბუქეს ფრთეთა მფრინველ მანათა“ მ. 89. 18, 2. 16. 18. ფრინველი.

მფრცხენაღ-ი ჩლოქ-გაპოზილი: „მ ფ რ ც ხ ე ნ ა ლ ი თ რ-
თა ფრცხილითა“ G, H №4. 14,6. იხ. ფრცხენა.

მფხმელ-ი ვინც ფსაჲს: „ზოგსრა იერობათისთ მფსმელ-ი ცა კელელსა“ **O, III მფ. 14,10. იბ. ფსჲ.**

მფუცველ-ი იხ. ცილის-მფუცველი.

მჟველი-ი წისქვილი, წისქვილის ქვა, ხელსაფქვაგი:
 „ფქვიან მჟველითა“⁴ рб., — „დაჭვტიდენ მას წისქი-
 ლითა“ G, სივს, 11,8; „უკმოიფხანენ მჟველინო“ O,
 ეკლ. 12,8. იხ. ფქვა.

[მტყუნვა, მშუნვა] იხ. აღმომ(ფ)შუნაფი, აღმომ(ფ)შუნ-
გელი.

მქანარ-ი მდინარო, ჟმომავალია: აღმოვდეს მქანარ-
თაგან თორღნისათჳს ო, ჟრუმს. 30, 44; ჳგამონდეს სი-
ონს შინა, ვითარცა მდინარე. მქანარ ძე, ps. — ჳბო-
რთონდეს სიონს, ვითარცა მდინარე მთ მქალიძე ო, ჳნ.
33, 8.

შენარჩუნება ღირსება: „ვითარცა ნა[კ]დული ვართ, რაჟამს, მქონარდონ სამოთხელ“ **ო, ზირ. 24,42.**

მქანარება «მწყურნებში»: „მქანარება მისნი განვა-
ვნე“ I, — მწყურნებნი განვავნე“ O, ვხ. 42, 15.

შქანდაკებელ-ი იხ. გამომქანდაკებელი.

მქის-ი, შქისე ზორკლიანი, ტღანქიჯ, რომელნიც (ხენი)
მელინარაჲ არიან ქერკთა ღა რომელნიც მქისეჲ მ. აგხ.
ეჲს-დღ. 783; მქისე ზარ, მქმაროჲ მ. აგხ.-ეჲს-დღ.
104.11. იხ. იმქისება, სიმქისე.

მკრეველ-ი გაზნავებელა, ჯგანმფაშლეულ ია: „ეთარცა
მტური ბზისა მქრცველ თაჲ წინაშე ქარსა“ I, „ეთარცა
მტური ბზისა ჯანმფაშლეულ თაჲსაჲ მირმს-ბირ
ქარსა“ ცე. ფხ. 17, 18. იბ. ქრევი.

მკვშა იხ. ქვშა.

მკვშოვანი-ი იხ. ქვშოვანი.

მკიცეველი-ი იხ. უკუნმკიცეველი.

მლაზი-ი, მლაზიზი-ი *vespertilio*: „არა, შპამოთ... თფო-
ფი და მლაზი“ *O.*—„არა სპამოთ... თფოფი და მლაზი-
ი ბი“ *ქხ.*, ლევტ. 11,19; „ამოთა და მლაზი ბისათა
შესლვად გურელებსა მყარისა კლდისასა“ *O.* *გვ.* 2,21;
„(უწოდეს) რომელთამე ფრთე ტყავის, ვითარცა სისხელ მლა-
ზი ბი“ *ბ.* *კეხ.-გვშუ.* *დღ.* 111,18.

მლაღებელი-ი მქადაგებელი: „გმა მლაღებელი-
თაჲ“ *I.* *იერემ.* 48,1. *იხ.* *ლაღებელი.*

მლდელო-ი მღვდელი, «ხუცესი»; ქურუმნი: „მღვდელ-
მან მან დიოს კერპისამან... მოიღო“ *ხაქ.* *მოც.* 14,18;
„უწევნე თავი შენი მღვდელსა“ *მთ.* 8,4; „მღვდელი
შენი შეიმოსნენ სიმაღლითა“ *უხ.* 181,9; „მსგავსად მო-
ძღურობისა მის მღვდელთაჲსა“ *C.* — „მოძღურობისაგებ
ხუცესთაჲსა“ *DE.* *მრ.* 7,5; „განავლინა იმასია
მღვდელმან ბეუელსამან“ *O.* *აზო.* 7,10; „წარმოგვანეს
სიმაღლითა ერისაჲთა და მღვდელთა და დიაკონთაჲთა“
მუშ. ბ. IV 7; „გამცენ მღვდელსა... აზიაროს გორცსა და
სისხლსა უფლისასა“ *ი.-გ.* 27,85. *იხ.* *მღვდლობა, სამღვდლო.*

მღვდელთ-მთავარი-ი «მღვდელთ-მოძღუარი», ეპისკო-
პოსი: „უკეთეთ მღვდელთ-მთავარ მან ვიდრემე ცხე-
ხუდმან ცოდოს“ *G.* — „უკეთეთ მღვდელთ-მოძღუარ-
მან მან ცხებულმან ცოდოს“ *O.* *ლევტ.* 4,8. *იხ.* *მთა-
ვარი.*

მღვდელთ-მოძღუარი-ი (მღვდელთ-მოძღუარისა) მღვდელთ-
მთავარი, მამათ-მთავარი: „უკეთეთ მღვდელთ-მოძღუ-
არ მან... ცოდოს“ *O.* — „უკეთეთ მღვდელთ-მთავარ-
მან... ცოდოს“ *G.* *ლევტ.* 4,8; „შეკრიბნა მღვდელთ-
მოძღუარნი“ *მთ.* 2,2; „წელითა მღვდელთ-მოძღუ-
არისაჲთა“ *დღ.* 125,20. *იხ.* *მოძღუარი.*

მღვდელთ-მოძღურება მამათმთავრობა, «მოციქული
მოძღურება»: „მღვდელთ-მოძღურებასა ანამსა“
ლ. 8,2; „მეჩაზღმეტესა წელსა მღვდელთ-მოძღურება
სა მისისათა მიცელა“ *არსტ.* 67,6; „უბყრიეს მათ
მღვდელთ-მოძღურებაჲ მღვდელთა მათთაჲ“ *C.* — „გებუ-
რა მათ შოცვემული იგი მოძღურებაჲ ხუცესთაჲ“
DE. *მრ.* 7,8. *იხ.* *მოძღურება.*

მღვდლობა მღვდლობა: „მღვდლობდეს ელვაზარ და
ითამარ“ *G.* *რიცხ.* 8,4.

მღვდლობა მღვდლობა: „მსგავსად მღვდლობისა ხუ-
და-მას კუმევიდ საჟუმეველისა“ *ლ.* 1,9; „განსწმინდე იგანი
მღვდლობად ჩემდა“ *O.* *გამოსლ.* 30,30; „რომელსა
ჰქონდა მადლი მღვდლობისაჲ“ *იხტ.* 12,7. *იხ.*
მღვდელი.

მღვდლარი-ი მღვდელი: „რომელსა-ჲცა ვერვინ მღვდლარი-
თაჲსამან შეუძლო ღებვად“ *ბ.* *კეხ.-გვშუ.* *დღ.* 105,10.
იხ. *ღებვა.*

მღვდლარე აზვითრებული: „ვითარცა ზხრამ ზღვამ
მღვდლარისაჲ“ *I.* *გვ.* 5,80; „ვითარცა ზღვამ მღვლ-
არე, ჯერე შესაწუნდეთ“ *I.* *გვ.* 17,12. *იხ.* *ღვღვა.*

მღვრა ძვრა, თამაშობა, ხტომა, ცეკვა; «კიცხევა»,
«მოკიცხევა», ღაცინვა, «ლალობა»: „იმღვრდის
წინაჲ ხუენსა“ *M.* *მხტ.* 10,25; „დავით... იმღვრდა წინა-
ჲ ღმრთისა ყოვლითა ძალითა“ *M.* *I* 638. 12,8; „იმღვ-
რი ედ რამ მატლნი შორის ღამბაღსა გორცისა“ *Ath.*—11,
203v; „იმღვრდეს მას ვითარცა მფრინველსა“ *M.* *იოზ*
40, 24; „ნუ ემღვრა უგუნერსა“ *O.* *ზიარ.* 8,5; „ფერ-
კითა ერთბამად იმღვრდეს“ *I.* *გვ.* 3,16; „მოუწოდა
ასულსა ებრაელსა, რაჲთა იმღვრებდეს ყრმისა მის“
დშ. *შობ.* 156,18; „ყრმანიდა იმღვრი ედ ნიფუზითა, გინა-
თუ სხვათა სიმღვრითა“ *Ath.*—11,79r; „ღღენი და ღა-
მენი... ჯუემღვრეაჲ ჩვენ, ვითარცა ყრმანი რამ იმ-
ღვრი ედ ბირთუთა მამოგდებით“ *ბ.* *სწ.* 258,5; „მღვდელთ-
მოძღუარნი იგი იმღვრდეს (ეკიციხედეს C)“ *DE* *მრ.*
15,81; „იმღვრდეს მას ღამე ყოველ“ *G.* — „მეჩაჲ-
ცხეს იგი ღამე ყოველ“ *M.* *მხტ.* 10,25; „სული მამლარი
გულსა ემღვრინ“ *O.* *იგ.* *ხოლ.* 27,7; „ხეღვდეს და
ემღვრდეს იგანი საშაოს“ *M.* *მხტ.* 10,27; „იმღვრე
მის თანა და შევაწუროს შენ“ *ქხ.* — „ზღალოზდეთ თუ,
შევაჭუნოს შენ“ *O.* *ზიარ.* 30,9

მღვრა თამაში: „საკიცხელ არს გინერთა კითა კენჭითა
თა მღვრიაჲ“ *A*—92,727.

მღვრა ტაბლით ძვლით, კამათლით თამაში: „რომელი
არა იმღვრდეს ტაბლით, არამედ იყოს იგი მოცალე
სხვსათჲს“ *ბ.* *კეხ.-გვშუ.* *დღ.* 122,7. *იხ.* *ამღვრა, დამღვრე-
ბა, მემღვრთ, მომღვრალი, მომღვრი, სამღვრელი, სიმღვრა, შე-
მღვრება.*

მღიერი-ი «მღიერიანი», «სიმღიერი», *scabies*: „აბო,
რომლისა თანა იყოს... მღიერი“ *G.* — „კაცისა თანა,
რომლისა თანა იყოს სიმღიერე“ *ქხ.* *ლევტ.* 21,20;
„ნუ არის მის თანა... მღიერი, ანუ შეუხანიანი“ *ქხ.* — „არა
იყოს მის თანა... მღიერიანი ანუ შეუხანიანი“ *G.* *ლევ-
ტ.* 22,22. *იხ.* *მღილი, სიმღიერი.*

მღიერიანი-ი «მღიერი»; *scaber*: „არა იყოს მის თანა...
მღიერიანი ანუ შეუხანიანი“ *G.* — „ნუ არის მის თანა...
მღიერი ანუ შეუხანიანი“ *ქხ.* *ლევტ.* 22,22. *იხ.*
მღიერი.

მღილი-ი ჩრჩილი; *tinea*: „ვითარცა მდილი საშოვლ-
სა და მატლ აელსა“ *O.* *იგ.* *ხოლ.* 25,20; „საღა-იგი მპა-
რავი არა მიეგება, არცა მდილ მან განრუენს“ *ლ.* 12,
22; „საშოსლისაგან გამოვდეს მდილი“ *O.* *ზიარ.* 42,13;
„მდილ მან ვერ შეუძლოს ხესა შავარსა და ფიცხელსა გინ-
რუენად, არამედ ღებოსა და ფატარსა უფლის“ *ბ.* *სწ.*
152,8. *იხ.* *დამღიერებული, [დამდილი], დამდილული,
მდიერი, მდიერაინი.*

მღონარედ იხ. მლუნარედ.

მღრინავი-ი «ეროლიო», *cycnus*, *cygnus*, *olor*:
„საჲველ არს... ეროლიოჲ და ტევეუვი“ *G.* — „მე
გმაგდინ მფრინველთაგან... მღრინავი და ტევეუვი“ *O.*
ლევტ. 11,18.

მღულ-ი «მანგალი», ნამგალი: „მთავლის მღულ-
ი“ *C.* — „მთავლის მანგალი“ *DE.* *მრ.* 4,29.

მღუნარი-ი, მღუნარე: „ყოფად ვარ სორცხლთა მღუ-
ნარ“ *ანდ.-ანტ.* 203,24.

მღუნარედ, მღონარედ მოხრილად; «მოხრით»: „მღუ-
ნარ ედ ვიღობს“ *O.* — „ვიღობს მოხრით“ *ქხ.* *ზიარ.*

19,11; „არს მანკერება მღონარედ მავალ“ **ო, ზირ.**
19,23. **იხ.** ლინება.

მღვმე თხრილი, «ორმო»: „გემსგავსო მათ, რომელნი
შთაფლეს მღვმესა“ **ფხ.** 27,1; „შთაფლეს მღვმესა“
I, ეხ. 24,18; „შთაფლეს იგი მღვმესა მს ლომთასა“ **ო,**
დან. 8,14; „რომელი თხრიდეს მღვმესა, იგივე შთაფრ-
დეს მს“ **ო, ეკლ.** 10,8; „შთაფლეს იგი მღვმესა მელ-
ქისა“ **იხ.**, — „შთაფლეს საბლითა ორ მოსა“ **ო, იერ.**
36,6.

მღვწიერ-ი მოღუღლენ: „მუნ გურიტნი უდაბნოსა შინა
მყოფნი და მღვწიერნი და ზაფხულისა მათუწყებლნი“
Ath.—11,207r.

მღვძარე დხიზელი: „ზოგნეს იგინი ესრეთ მღვძარენი“
ლ. 12,27; „მღვძარე ვიყვნეთ და განვიფრთხოთ“ **I**
იეს. 5,8; „მღვძარე არნ მერტხლის-გამსმელი იგი“ **ბ.**
ეხ.—ეჭუხ. დღ. 118,12.

მღვძარე ყოფა ღამის თევა: „მღვძარე იყვენით,
მტკიცდო დეგით სარწმუნოებასა ზედა“ **I კორ** 16,18. **იხ**
ღვძება.

მღვძარება «ღვძება», უძილობა: „გესოდენ ვერ ძალ-გიც
ჟამ ერთ მღვძარებად ჩემ თანა“ **DE**,—„გესოდენ ვერ
უძლეთ ჟამ ერთ ღვძებად ჩემ თანა“ **C, მთ.** 28,40; „წიგნის
კითხვას მიმნარე და ზღაპრობასა მღვძარე“ **მ. სწ.**
228,25.

მღვძარება სიფხიზლო, ღამის თევა: „განგრძობილ იქმნა
მღვძარებად თქუნი“ **მარკ.** 252r; „ძილისა წინა-ალსა-
დგომელად (მოუღმევს ღმერთსა) მღვძარებად“ **მ. სწ.**
144,8; „წარუდგინეთ თავნი თქუნი...“ **შრომითა** და
მღვძარებითა“ **II კორ** 8,5. **იხ.** ღვძება.

მყარ-ი მტკიცე, მადარი, «უღლი»: „შესლვად გურ-
ლებსა მყარისა კლდისა“ **I, ეხ.** 2,21; „ნაწევარი მისი
ვითარცა მყარი ლიდი“ **M, იოზ** 41,6; „ზოგიდეს მთასა,
მყარსა მწურვალსა“ **M, იოზ** 40,15; „ადმოგიცნა შენ
კლდისაგან მყარისა წყაროდ წყლისა“ **G**,—„გამოგიდინა
შენ წყაროდ კლდისა მისგან უღადისა“ **M, II შჯ.** 8,15;
„გურდემლი ხარ შენ რენისაჲ, მყარი“ **Sin.**—11,168a

მყარ-ი კლდე «მყარკლდეობა»: „მივეც სისხლი მისი მყარ-
სა ზედა კლდესა“ **ო**,—„მივეც სისხლი მისი მყარკლდე-
ობასა ზედა“ **იხ.**, ეჭუ. 24,8. **იხ.** დამყარება, სიმყარე

მყარკლდეობა «მყარი კლდე»: „მივეც სისხლი მისი
მყარკლდეობასა ზედა“ **იხ.**, — „...მყარსა ზედა
კლდესა“ **ო, ეჭუ.** 24,8. **იხ.** კლდეობა.

მყეფარი-ი: „ძალიდ მყეფარი შეყეფეს ყოველთა კაცთა
მიმართ“ **H—822,50v.** **იხ.** ყეფა; ცუდიდ მყეფარი.

მყენარი-ი ყინვა: „დადნა მყენვარი იგი“ **B, ხხტ.**
127,24; „დასნის მყენვარი ნებულად“ **ფხ.** 147,8;
„მყენებლ არს მყენვარი ესე“ **ბ. ეკხ.**—40-თჳს 119,26;
„დაშვდა აგი მყენვარისაგან“ **ბ. ეკხ.**—ეჭუხ.
დღ. 28,21; „უზამა... მჩლი... მყენვარსა...“ **შიშუგლი**
იქცვი“ **მ. სწ.** 209,2. **იხ.** ყინვა.

მყის მყესეულად, მაშინვე, საჩქაროდ: „მყის“
G,—„მყესეულად“ **M, იხუ** 5. 10,8; „მყის“ **საქ.**
ზოდ. 9,18; „უღუფო მყის მხარი ცეცრის მათ ზედა, კუ-

ლად ცხოვნიდნი იგინი“ **მ. სწ.** 129,4; „ვითარცა ესმა...
მყის წარგმართა სიფლად“ **ლიმ.** 27,15.

მყის-ი: „და უწოდა ეამსა მას მყისი და წამი თულისსა“
გრ. ნოხ.—კაც. აგებ. 196,28; „მყისა შინა განკურებულ
იქმნი ყოველი გუამი მისი“ **ლიმ.** 7,2. **იხ.** მყის.

[მყნა] **იხ.** დამყნა, სამყნელი.

მყოვარ, მყოვარ ხანგრძლივ; სრულიად, ბოლომდის:
„ვევდრა მას მყოვარ, განგრძობილად“ **საქ.** წიგ. II
81,19; „მყოვარ ნუ განაცხადებ“ **ო, ზირ.** 12,8. **იხ**
მიმყოვარება.

მყოვარ ჟამ ხანგრძლივ, დიდხანს: „ილოცვიდა მყო-
ვარ ჟამ“ **ბავლე მოც.** 58,4; „მყოვარ ჟამ ცხტელსა
მას შინა იტყოდეს“ **იქრ.**—მარხ. დგ. იონ. 108,28.

მყოვარ ჟამ-ყოფა «გრძელდემელობა»: „რამთა არა
მყოვარ ჟამ იყვენ“ **M**,—„რამთა არა გრძელდემ-
მეულობდენ“ **G, II შჯ.** 28,27. **იხ.** ჟამი.

მყოვარ-ცხოვრებულ-ი ხნიერი; «გრძელ-საწყუთა»:
„იხილონ ნათესავი მყოვარ-ცხოვრებულნი“ **ო**,—„ახილოს
თესლი გრძელ-საწყუთი“ **იხ.**, **იხ.** 52,10. **იხ.** ცხოვრება.

მყოფ-ი «დამკვდრებული», მცხოვრები: „ფუცის მას
და რომელი მყოფ არნ მას შინა“ **C**,—„ფუცეს მას და
რომელი დამკვდრებულ არს მას შინა“ **DE, მთ.** 28,21;
„უმცოტეს არს მეგობარი ახლის, ვიდრეა ძა ძმაჲ, რომელი
შორს მყოფ იყოს“ **ო, აგ.** სოლ. 27,19. **იხ.** ყოფა;
შდრ. არა-მყოფი, თანა-მყოფი, მართოდ-მყოფი, მთის-მყოფი,
მყოფება, ქმრის ქუეშე მყოფი, შინა-მყოფი.

მყოფება «ქეცვა», ცხოვრება; სამკვიდრო: „გარეშე
ბანაცა მას იყოს მყოფება მისი“ **იხ.**,—„გარეშე ბანა-
კისა იყოს ქეცვა მისი“ **G, ლევიტ.** 13,46; „ზოროტ არს
მყოფება მათი“ **ო, სიმარტ.** სოლ. 12,10. **იხ.** მყოფი.

მყოფელ-ი მქნელი: „იყვენთ მყოფელ სიტყვსა მის“
იაკ. 1,22; „მყოფელნი შჯულისანი განმართლდენ“
ბრომ. 2,13. **იხ.** ყოფა; შდრ. თავის-მყოფელი, კეთილის-
მყოფელი, მძლავრ-მყოფელი, სობრანს-მყოფელი, სრულ-
მყოფელი, შეტრაცის-მყოფელი, ცხოველს-მყოფელი, ძლევის-
მყოფელი, წმიდა-მყოფელი.

[მყარად-ი] **იხ.** ყრალა, სიმყარად; შდრ. ლიემ-
ყრალი, სულმყარალი.

მყრალეობა, მყრალიობა **იხ.** სულმყარალეობა, სულმყარა-
ლობა.

მყოვარ **იხ.** მყოვარ.

მყოვარი (მყოვრისა) ბაყაყი, rana: „გავუშენე ყოველნი
საზღვარნი შენი მყოვრითა“ **ო, გამოხლ.** 8,2; „მყო-
ვრითა განრყუნა ზვინი“ **ფხ.** 77,45; „იხე სიტყუა მზავს
არს ჟღავისა მყოვრთასა და ჩხიკეთასა“ **გრ. ნოხ.**—
კაც. აგებ. 216,5.

მყოვარი **იხ.** ყუდრო.

მყოვარი **იხ.** ყუდროება.

მყოვრეზებელ-ი მყვინთავი: „იყვნეს მათ თანა კაცნი
ეინე, გამოციდინი მყოვრეზებელნი, და შთაქდეს იგინი
წყალთა მათ შინა“ **საქ.** წიგ. II 81,17. **იხ.** ყურეზი.

მყოვრად-ი მყვინთავი: „ვითარცა ლომი მყოვრად გძი-
ებს“ **მ. სწ.** 128,10. **იხ.** ყრელი.

მეზრტე: „იქმნეს გუამნი იგი მეზრტენი და ზრქელნი“ გრ. ნახ.-კაც. აგებ. 148,27. იხ. ყვრტ.

მშვეა «მომშვილი»: „ნეტარ ხართ, რომელთა გმშიოა აწ“ ლ. 6,21; „არა კმშიოდის (კმშიოდის O), არცა დაშურეს“ I. ებ. 40,28; „პურითა არღარა გუეკშვოდის“ O, იერემ. 42,14; „კმშიოდა და სწყურადა“ ფხ. 106,5; „უკუეთუ გშოოდის“ მ. ცხ. 271r; „იკმშიე, რამთა განსძღე“ მ. სწ. 289,16. იხ. შემშვეა, შიმშილი.

მშია მესია, ცხებული, ქრისტე: „რომელსა ზედა მშია ჯუბის-გუთა“ მართ. S. ვაშაჩ. ჟუბარ. 289,88; „გამოჩნდა მშია, რომელ არს ქრისტე“ H—241,525.

მშიერი ი დამშეული: „ოღეს გიხილეთ შენ მშიერი“ მთ. 25,27; „სულსა მშიერსა ნუ შეაჭუნებ“ O, ზირ. 4,2; „მსცის ძალი მშიერი თა“ I, ებ. 40,29. იხ. შიმშილი.

მშიშრება «შინება»: „არა ემშიშრნეთ ღმერთთა ამორ-რეველთასა“ G,—„არა გეშინოდის თქვენ ღმერთთათვის ამორეველთასა“ M, მსგ. 6,10.

მშლეღ-ი დამრღვევი: „უკუეთუ გინმე იხოვოს მშლეღი განგებასა მამისა ფუთვისსა“ ბ.-გ. 26,9. იხ. შლა [მშო] იხ. პირმშო, პირმშოება.

მშობელ-ნი «მამა-დედანი»; დამბადებელნი: „მშო-ბელნი მისნი მართალ წინაშე უღლისა“ I,—„მამა-დე-დან მისნი მართალ იყვნეს“ O, დან. 18,8; „შეგებრან შენ, ეთარცა დედაცი მშობელთა“ I, იერემ. 13, 21. იხ. შობა; შდრ. მრავლის-მშობელი, პირველად-მშობელი, ღმრთისმშობელი.

მშობიარე: „ესე არს შექუდი მშობიარისა წულისა ანუ ქალისა“ G, ლევიტ. 12,7. იხ. შობა.

მშორებელ-ი «შორიელი»: „გმსახუროთ ღმერთთა... მშო-რებელთა შენგან“ G,—„გმსახუროთ... ღმერთთა მათ წარმართთასა, რომელნი იყვნეს... შორიელნი“ ps., II ზგ. 18,7. იხ. შორება.

მშრომელ-ი «მამუშურალი», მუშა, მოქმედი: „მშრო-მელისა მის ქუეყანის-მოქმედისაჲ ჯებაარს პირველად ნა-ყოფისა გამოღებაჲ“ II ტიმ. 2,6; „იენითმეა მშრომელნი იგი თქვენ შორის“ I თეს. 5,12; „ერიდებინ შრომასა და სძაგებნ მშრომელთა“ მ. სწ. 235,5; „მშრომელთა და მამუშაღთადა ვანაწესა“ ბ.-გ. 25,1. იხ. შრომა; შდრ. გეტხლის-მშრომელი, თანა-მშრომელი, ქუეყანის-მშრომელი.

მშუებელ-ი ვინც იგემებს, ვინც იწვნევს, განმცდილი: „(კაცი არს) შეტყუებამ ამისი ცხოვრებისა და მშუებელ-ი დაბადებულთაჲ“ ბაზ. 45,88. იხ. შუება.

მშუმინვიერი-ი, მშუნვიერი-ი «აღმომფუზნეელი», «აღ-მომფუზნავი», სულიერი: „მშუნვიერმა მან კაცმან არა შეიწყნარის სულისა მისგან ღმრთისაჲსა“ I კორ. 3,14; „უკუეთუ ჯორიე მშუნვიერი არს, სულიერიცა ვერცა (არს)“ I კორ. 15,44; „არა დუთა მას შინა მშუნვი-ერა (აღმომფუზნავი G)“ M, იხუ ნ. 11,11; „მოსხნეს თანა... და ყოველი მშუნვიერი მას შინა“ ps.—„მოს-რეს თანა... და ყოველი აღმომფუზნეელი მას შინა“ G, იხუ ნ. 19,30, „დაებაღნეს წყალთაგან ქუეყარპავალნი, მშუნვიერნი ცხოველნი“ ბ. კეს-ეპქს. დდ. 108,11. იხ. შუმინვა.

20. ძველი ჭართული ენის ლექსიკონი

მშუდი წყნარი: „მშუდი ეარ“ მთ. 11,29; „უქელუ მშუდი საშველსა“ ფხ. 24,9; „მშუდი კაცი გულისა მკურნალი არს“ O, იგ. ხოლ. 14,29; „მშუდი იგი იყავნ მოლაღ“ მ. 8,11; „ნიქი უფლისა მიერ არს დედაცი მშუდი“ O, ზირ. 26,17; „უმეტეს არს მშუდი გონებითა სიმბაღლსა თანა“ O, იგ. ხოლ. 16,19.

მშუდად წყნარად, დაბლად: „ნიად და მშუდად განი-ლიმის“ O, ზირ. 21,23; „გამს... პურობაჲ... მშუდად და მდაბლად გონებაჲ ჩუენი“ მართ. S. ოქრ.-მარს. და იონ. 110,6. იხ. ლამშუდად, მამშულებელი, მომშულება, მშულობა, სიმშუდე, უმშუდესი.

მშულობა «სიმშუდე», სიმრთელე: „მიფენად მშუდო-ბისა ქუეყანასა ზედა“ მთ. 10,24; „მშულობასაჲ პყოფითი ღრთიერთას“ მრ. 9,50; „არა არს ღმერთი ზფოთისა, არამედ მშუდობისა“ I კორ. 14,88; „მშუდობაჲ სახლ-სა ამისა“ მთ. 10,12; „იოთხე მშუდობაჲ იერუსალემისაჲ“ I კორ. 4,21; „წარემართე და სუფევი ქეშმარტებისათჳს და მშუდობისა და სიმართლისა“ C.—„წარემართე და სუფევი ქეშმარტებისათჳს და სიმშუდობისა და სიმართ-ლისა“ J, ფხ. 44,5.

მშულობით წყნარად: „წყალი... რომელი ეალს მშუდო-ბით“ I, ებ. 8,6. იხ. მშუდი.

მშუღლი-ი მშვილდი: „აღღე მურჭერი შენი კაბარჭი და მშუღლი“ O, დან. 27,8; „გარდაცუეს მშუღლსა მათსა“ ფხ. 26,14; „მომართმელნი მშუღლისანი“ M, I ნტ. 5,16; „მშუღლნი მათნი მორთმულ“ I, ებ. 5,28; „შეგ-მუსრო მშუღლი ისრაჲლისა“ O, იოხე 1,4. იხ. მშუღლი-სანი.

მშუღლ-გარდაცუმული-ი მშვილდოსანი, «მომრთ-მელი მშუღლისაჲ»: „განწყვენი ბაბილონსა ზედა ყო-ველნი მშუღლ-გარდაცუმულნი“ O,—„წყობა ყავთ ბა-ბილონსა ზედა გარემის ყოველთა მომრთმელთაჲ მშუღლისათა“ ps., იერემ. 50,14. იხ. გარდაცუმული.

მშუღლ-კაბარჭი-ი, მშუღლ-კაბარჭი-ი მშვილდი და კა-ბარჭი: „აღღე მშუღლ-კაბარჭი შენი“ იმ. რამ.-კურთხ. ისეჲ და იაგ. 12,4; „პრქუა... მონასა მას თჳსა. რომელსა ატუნდა მშუღლ-კაბარჭი მისი“ O, I მგ. 14,1; „მბრძოლთა სახლესა კიდავენ მრავალღერი სატურველი: ტრმლები და ჰორლები, ღარები და მშუღლ-კაბარჭები შეიზადებულები“ მ. სწ. 160,16. იხ. კაბარჭი/კაბარჭი.

მშუღლსანი-ი მშვილდ-ისრის მქონე: „პოვს თუ შეო-სართა კაცთა მშუღლსანთა და წყლს“ M, I ნტ. 10,8; „გარე-მოადვს მას მშუღლსანი და ლახეს იგი“ O, IV მგ. 2,25; „მურგობილეს კაცთა მშუღლ-სანი“ იმ. რამ.-კურთხ. 104,8. იხ. მშუღლი.

მშუღვა «სროლი»: „სატყორციოთ მისთა მშუღვადეს მტერსა“ G,—„ისროთა მისთა ესროლის მტერთა“ Fr., რიცხ. 24,8. იხ. მშუღლი.

[მშუნვა] იხ. მფუნვა, სამშუნელი.

მშუნვიერი-ი იხ. მშუმინვიერი.

მშუჟალვა იხ. მსჟუალვა.

მშუჯარი-ი იხ. მსჯავრი.

მზიგანი ი მომზიგანი: „მონაზონი, ურბი და მზიგანი, ფრად მენენებლ არს ადგილსა“ მ. სწ. 249,27. იხ. ჩივლი,

მინებელი-ი მომწოდებელი, მწვეველი: „ნებარ არს ჩინებული იგი, რომელი განზადებულ იქოს ყოვლითავე მისლვად წოდებასა მას მინებელისასა“ ფლბ. მც. 18,11. იხ. ჩინება.

მჩუარ-ი (მჩურისა) «ტილო», «არდაგი»: „იხილნა მჩუარნი (ტილონი DE) იგი ხოლო“ ლ. 24,12; „წარველ და მოივე შენად სახეველი მჩურისაჲ I, იერემ. 18,1; „ბრძანე მოღებლ წყალი და მჩუართ“ ფლბ. 184,84; „ილილო მჩუარა ერთი, მოიბრტყა“ C, „მოილო არდაგი და მოიბრტყა იგი“ DE, ი. 18,4; „ბაგასა მიიწვინა ბირტყუთასა შეხუეული მჩურითა“ მ. სფ. 108,28.

მჩუეფრ ზედიზედ (საბა), უეცრად: „შეუმბზოხ საქმე მჩუეფრ“ თეოდ. 552. იხ. ჩუეფრა.

მჩხიბაფი გრძნეული: „რამსათჳს ჰხედავთ, ვითარცა ლმერთა, მჩხიბაფსა ამასჲ“ Sin—8, 187v.

მჩხრეკალი-ი მწერალი: „ლოცვა ჟავთ... იოვანე დედალი-სათჳს, უცბად მჩხრეკალისა“ A—484,828v. იხ. ჩხრეკა.

-მცა: „სადმცა თავი მიიღრია“ C, მთ. 8,20; „სოფელი-მცა თჳსთა ჰყოარობა“ ი. 15,19; „უკუეთმცა შეუძლეს“ მთ. 24,24.

მცბიერ-ი მზაკვარი: „ყოველნივე არიან ძალდ მცბიერ“ O, ეხ. 56,10; „გა-უკუე-დგენენით გრძნელნი და მცბიერნი ქალაქით თქუენით“ მ. სფ. 151,11. იხ. ცბა.

მცბიერება: „წყუელ იყინ გულის-თქუმაჲ მათი, რამეთუ თავველებით მცბიერებაჲ მათი“ O, დაბ. 49,7. იხ. მცბიერი.

მცემელი-ი ვინც სცემს: „მიუბრას მცემელსა ლეწ თჳსი“ O, გოდ. იერემ. 8,20. იხ. ცემა; „შდრ თაყუანის-მცემელი, მილლის-მცემელი, ნუგეშინის-მცემელი, გამომცემელი, წამლის-მცემელი.

მცენარი: „აკურთხეთ ყოველი მცენარი ქუეყანისაჲ“ O, ღან. 8,74; „გამოაქუნ (ქუეყანისა)“. ყოველთჳს მცენარე უძეობა“ ფლბ. 152,82; „აღმოაქუნეს ქუეყანაჲ მცენარეთა მრავალურთა“ მ. სფ. 86,12. იხ. ცენება; „შდრ. ზღმცენარე.

მცვალეხელ-ი იხ. ცვალეხა; „შდრ. კერმის-მცვალეხელი.

მცველი-ი «ებეჟური», «მჭედილი», დარაჯი, «მეუნჯე»: „იხილეს მცველთა და აბა კაცი გამოვიდოდა ქალაქისაგან“ G.—იხილეს ებეჟურთა მათ კაცი, გამოვიდოდა ქალაქით“ M, მსჯ. 1,24; „განაღებეს მცველნი“ G.—„განაღებეს მჭედილითა მათ“ M, მსჯ. 7,19; „ღამაღებეს მე მცველად ვენაგონისა“ O, ჰება 1,5; „იხილეს მცველთა მათ ზრმაჲ იგი, შეძრწუნდეს“ ფლბ. 154,18; „მცველმან მან მჭედი მე: «ესეღა თუშა მეცნა, არამცა შემოგირტვე შენა“ უშუ. I 14; „გლგინი... დაუტყვნა... მეუნჯედ“ O.—„გლგინათაგანნი... დაუტყვნა... მცველად... მტოლთა“ ph. IV მც. 25,12. იხ. ცვა; „შდრ. ვანის-მცველი, გართა(-მცველი, შესაყრობილეთ-მცველი, ჩილის-მცველი.

მცველობა დაცვა, მფარველობა: „რადღენი მცველთა და კრძალულება არს“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,40. იხ. ცვა.

მცირე მცირედ, ცოტა, პატარა; მსუბუქი; უმნიშვნელო; მორჩილი; «მცხედლი»: „იყვნეს ღლენი მისნი მცირე (მცირედ უ)“ C ფხ. 108,8; „მცირითა მზის-თულთა დადნებოდა“ O, სიმბძ. ხოლ. 18,27; „ნუ გეშინინ... მცირე (მცხედლ) ჩემო ისრაელ“ O, ეხ. 41,14; „სიყეთე მცირითა საღმობითა დაჰნეს“ ფლბ. 140,8; „მცირითა საბლითა მოზიდვითა დაჰმეჟა“ ფლბ. 185,22; „მცირე უნნ თაღათა წინაჲ მისთა სისხლი“ ზორ. 8,19; „ტვრით ჩემი მცირე არს“ მთ. 11,30; „მცირე სა ძელსა არწმუნან კაცთა სულნი“ O, სიმბძ. ხოლ. 14,5; „ჰასაკითა იყო მცირე“ ლ. 19,8. იხ. აღმცირება, დამცირება, მცირეკი, მცირეება, მცირედ, მცირედი, მცირედა, მცირედ-მცირედ, მცირედ-მცირედი, სიმცირე, სულმცირე, უმცირესი, შემცირება.

მცირეკი-ი კნინი, პატარა: „ესეჲ ძე ერთი მცირეკი“ O, II მც. 9,19.

მცირება «დამდაბლება», დამცირება: „თავი თჳსი დამცირა (დაიმდაბლა ph.) და ხატი მოწებისაჲ შთაიციჲ“ Q, ფლბ. 2,7. იხ. მცირე.

მცირედ «წუთერთა», ცოტა, «კნინა»: „მცირედ (წუთერთ C) ჟამ თქუნ თანა ვარ“ ი. 12,23; „მცირედ არიან ტანჯვანი ევე“ ანდ. ანატ. 216,2; „ერო მცირედ არს მას შინა“ O, ნევმ. 7,4; „წარვიდა მცირედ“ DE,—„წარვიდა კნინ“ C, მრ. 14,25.

მცირედ რამე ცოტათი: „მცირედ რამეჲ შევაწუხე იგი“ I, ეხ. 57,17.

მცირედ რაოდენმე ცოტა ხნით; „რამაჲლ მცირედ რაოდენმე“ O, ეხ. 26,20.

მცირედ-რე: „მცირედ-რე შემდგომად იტყჳს“ კ. იერ.-აღდგ. 155,21.

მცირედ-ლა კიდევ ცოტა, «კნინა»: „მცირედ-ლა, და არღარა მხედვით მე“ DE,—„კნინ, და არღარა მიხილთ მე“ ი. 16,16; „მცირედ-ლა და ქებაღამკრბოთ“ O, გამოსლ. 17,4; „მცირედ-ლა და მოიწიოს ლეწეჲ“ I, იერემ. 51,88.

მცირედ-ი ცოტა: „მცირედ არიან, რომელთა პოიან იგი“ მთ. 7,14; „შემდგომად მცირედისა ეამისა“ მთ. 26,72; „სჯობს მცირედო მართლისაჲ“ ფხ. 86,16; „დაგ-შედით მცირედნი მრავალთაგან“ O, ბარ. 2,12; „ღამ-თენ კაცი მცირედნი“ I, ეხ. 24,6; „ესე მრავალთაგან მცირედო მოგვსენებაჲ“ ი.-გ. 52,25. იხ. მცირე.

მცირედა: „ესე მცირედაჲ რამეჲ საკითხავანი და მსჯელსა ოთხთავისა თანა სიმარებელად... დაეწერნით“ A—484, 296r. იხ. მცირედა.

მცირედ-მორწმუნე: „მცირედ-მორწმუნეო, რამაჲ შე-ორგულნი“ მთ. 14,81; „რამაჲ პრავაზო გულთა თქუენთა, მცირედ-მორწმუნეო“ მთ. 16,8. იხ. მორწმუნე.

მცირედ-მორწმუნეობა: „მცირედ-მორწმუნეობითა თქუენითა (ერა შეუძლეო)“ მთ. 17,20. იხ. მორწმუნეობა.

მცირედ-მცირედ ცოტ-ცოტად: „არა განილო მცირედ-მცირედ ტანჯვითა“ ლონგ. 189,21; „შეცოდებულთა მცირედ-მცირედ ამბილუბ“ O, სიმბძ. ხოლ. 12,2. იხ. მცირედ.

მცირე-მცირე-ი ცოტ-ცოტა: „მცირე-მცირე-ი თატანჯვითა აღასრულა შენ“ ფლკტ. 146,3. იხ. მცირე-ბედი.

მცნება შეტყობინება, გაფრთხილება; ბრძანება, მოთხოვნა; წამება, დამოწმება; „მიწესება“: „თავად-მან ამცნო მათ“ ლ. 8,56; „რასა-ესე გამცნებ თქვენ“ 15,14; „მცნებით რამე გამცნით თქვენ“ ხაქ. შოც. 5,28; „უკეთეს შენ ამცნო მართალს“ ო. ეფე. 2,21; „გამცნო და განვანდით... სახლი ისრაელისა“ ამოხ. 9,9; „ვითარ ამცნეს მაცხოვრისა“ ჯუარ-გამოც. 289,4; „ამცნეს ერსა მას“ მძ. რომ-ეკლტ. შოხ. 184,8; „რომელ ამცნო უფალმან მოსეს“ M, — რაოდენნი მიუ-წყესნა მას მოსემან“ G, იხუ 5. 11,15.

მცნება „წამება“, „მოძღურება“, ბრძანება, სიტყვა; „დასაცველი“: „შევიკუარენ მცნებანი (წამებანი) უენნი“ ფხ. 118,127; „რამთა მცნებანი (მოძღურებანი DE) თქუენი დამტკიცოთ“ შრ. 7,9; „გარდახულოთ მცნებანი ღმრთისა“ მთ. 15,3; „მისცა ბრძანება მცნებისაჲ გოგელსა სამარაჲანდღლოსა თჳსსა“ ო. II ეზრა 1,1; „შენ მცნებანი იმარხენ“ ფიზ. XV, 27; „რომელთა დამტკიცნან მცნებანი ჩემნი“ M, II შჯ. 5,10; „მცნებისა დამმარხელი“ რიფხ. 167,19; „დამმარხენ მცნებანი მისნი“ M, — დამცვენ დასაცველნი მისნი“ G, II შჯ. 11,1.

მცნებულ-ი ბრძანებული, თქმული: „ვითარცა მცნებულ არს შენდა“ ო. ზირ. 7,32. იხ. გამომცნება, დამცნება, მიმცნება/მიმცნობა.

მცნობელ-ი მცოდნე, „მეცნიერი“, ბრძენი, „გონიერი“: „არცა მცნობელთაჲ არს მადლი“ ო. ეკლ. 9,11; „არავინ არს მცნობელი გზისა მისისა“ ო. ბარ. 3,31; „შთავრდეს ზრუნვა კაცსა მცნობელსა“ ო. — დი-ეკემის ზრუნვა კაცსა გონიერისა“ ეხ., იგ. სოლ. 17,12; „გოგელსა მცნობელისაჲ მწუხარე არს სული“ ო. — გუ-ლი კაცისა მეცნიერისა მოწყენილ არს სული მისი“ ეხ., იგ. სოლ. 14,10; „მცნობელ არს ძალი ვეგ პირ-უტყ“ ფლკტ. 152, 18; „საიდუმლოთა მეცნიერბან, ყო-ველთა კაცთა დაფარულთა მცნობელმან“ მ. სფ. 28,9. იხ. ცნობა; უკეთურად-მცნობელი, წინაშეწარ-მცნობელი.

მცონარ-ი, **მცონარი** ზარმაცი, გაუბეღები: „იქენ ვი-არცა ჯინჴელი, მცონარი“ M, იგ. სოლ. 8,6; „სიმ-ლირისაჲ მცონარი ნაჴულგან იქნინ“ ო. იგ. სოლ. 11,16; „მიწეზობნ მცონარი“ ო. იგ. სოლ. 22,13; „სწრა-ფისა ნუ მცონარე ხარ“ პრამ. 12,11; „არცა, ვითარცა ჯიბა, მცონარ იყო“ შრთ. A, ანტ დ. 189; „დამის-ოყისა—მცონარ და ცულის-მეტყუელებასა— მოსწრაფე“ მ. სფ. 288,24. იხ. ცონა.

მცორავალ-ი, **მცურავალ-ი** (მცურველისა): „მცორვალ-ნი გამოვლიდეს ქუეყანად“ ო. სიმბრძ. სოლ. 19,18; „ვი-თარცა მცურველები ყოველსა წყალსა თანა“ ო. ზირ. 48,36. იხ. ცურვა/ცორვა; შდრ. თანამცორავალი, წარმცორ-ავალი, წინამცორავალი.

მცხნარე **მცხუნვარე**: „ნათელი იგი მცხნვარე“ მ. სფ. 126,18. „ზრწინან მცხნვარედ, ვიდრემდის ჰაერთა განანათებნ“ მ. სფ. 121,1. იხ. ცხნ-.

მცხნვარება **მცხუნვარება**: „შემდგომად მძაფრისა წჳმისა გამოზრწინდის უფრალსი მცხნვარებაჲ მზისაჲ“ მ. სფ. 68,21. იხ. მცხნვარე.

მცხოვ(ა)ნი — **ცხოველი**: ცოცხალი: „უფალი მცხო-ვ(ა)ნი არს თქვენ შორის“ G, — „ღმერთი ცხოველი არს ჩვენ შორის“ M, იხუ 5. 3,10. იხ. ცხოვნება.

მცხუარ-ი იხ. უმცხუარი.

მცხუელ-ი **მცირე**, „გვანი“, ზარმაცი: „ნუ გეშინი... მცხუელი (მცირე ო) ჩემი ისრაელ“ I, ეხ. 41,24; „ვიდრემდე მოიღოს (წჳამ) მსოუა და მცხუელი“ იაკ. 5,7; „იფქლი და ისლი არა იგუემა, რამეთუ მცხუელი იყო“ ო. გამოსლ. 2,82; „რომელნი სათნო არიან მისა, ვითარცა ღრუ-ბელი მცხუელი“ ო. — „შეწინარებულ მისა, ვითარცა ღრუ-ბელი გვანი“ ეხ., იგ. სოლ. 18,15; „არცა უკუანასტეულ (არს გვრგვინ) მცხუელთათჳს სოლო, და არცა პირ-ველ მსოუათათჳს სოლო“ I, III ეზრა 5,42. იხ. დამცხუ-ლება.

მძარცუველ-ი იხ. ძარცუვა; შდრ. ბაგინის-მძარცუ-ველი, ბაგინთა მძარცუველი

მძაფრ-ი, **მძლავრ-ი** ძლიერი, გჳაგე; „მძაფრიალ“: „მოუტევა წჳამ მძაფრი ფრიალ“ ო. — „დაუტევა წჳამ მძაფრიალ“ I, III ეზრა 4,49; „არა არს მძაფრი წჳამ მყუდროსა უმჯობეს“ A—92,288; „წყლითა მძაფრითა გერჩენ შენ“ ო. იოხ. 43,84; „სენითა მძაფრითა შე-პყრობილ იქმნა“ ო. — ე. 27,27; „რომელმან იხილის მდინარე მძაფრი და ძლიერი“ მ. სფ. 48,29; „განერჩინა მძლავ-რისა მისგან სიებისა“ მ. სფ. 4,87; „ნუ აღმართ ჰბრძე მძლავრსა წყალსა“ ო. ზირ. 4,82. იხ. მძაფრიალ, სიმძაფრე, უმძაფრესი.

მძაფრიალ ძლიერად, „მძაფრია“: „დაუტევა წჳამ მძა-ფრიალ“ I, — „მოუტევა წჳამ მძაფრი ფრიალ“ ო. III ეზრა 4,49; „ცხვითა იგი ჰრისტეს სიყუარულისაჲ გულისა მისსა მძაფრიალ აღერყინა“ ო. — ე. 18,4. იხ. მძაფრია.

მძევალ-ი (მძეველისა) გირათ, დავინდული კაცი: „მის თანა წარიყვანა მძევალნი და ნეტარი ნერსე“ ნახ. 72,26; „გუთამე სუთათა თანა უფლის-წულთა მძევლად მიჴუარეს მეფესა“ ო. — ე. 16,24. იხ. მომძეველები.

მძივ-ი მძივე; საბეჭდავი: „იქმოლა მძივსა მანისასა“ რიფხ. 166,4; „წარსცა მძივი იგი, რომელი ჰქიდავს ყელსა მეფისსა, რამთა მისცეს მას საფიცო მტოცე და დაუბეჭდოს მძივითა მით“ მ. სფ. 294,4.

მძივ-ი **დაცუმული-ი** მძივი აცმული, „მანიაკი“, „მე-ლევენდი“, „ფარლული“: „ნასხანნი გუერდისა შენისა-ნი“ მსგავს მანიაკთა“ ეხ., ქება 7,1; „ყულო შენი ვი-თარცა მძივი და დცუმული“ ო. — „ყულო შენი ვითარცა ფარლული“ ეხ., ქება 1,9.

მძიმე ძნელი, დიდი, არამსუბუქი: „სუბრთა მძიმე ღმრთისა“ მთ. 13,15; „შეკრიან ტურგები მძიმე“ მთ. 23,4; „მძიმესა ბრალსა დასდებდეს“ ხაქ. შოც. 25,7; „რქინასა თანა მძიმესა დანთქის ძელი სუბუქი“ მ. სფ. 159,28; „ყოველი სიტყუაჲ მძიმე მოგართოდინ შენ“ ო. გამოსლ. 18,22; „არა იყო ზუფ, ლად და განმცხრომელ, არამედ მღაბლ, მყუდრო, მძიმე და ზამენ“ მ. სფ. 155,25.

მძიმე **ჩენა** **მძიმე**, ძნელად გონება: „ნუ მძიმე გიჩენ“ ო. დაბ. 21,85; „მძიმე უჩნ გინებაჲ“ ო. ზირ. 21,27; „მძიმე უჩნდა მას“ ო. დაბ. 48,17. იხ. ენამძიმე.

მომედ სასტიკად: „მომედ განგანონის“ მ.-გ. 35, 31;
„მომედ ვიხლო იგი ჩემდამო“ ბაღ. 14, 11.

მომავალ მოქმედება წუხილი: „მომავალ მოქმედება“
მსგ. = მოც. 66, 6,

მამიველ შერაცხა წუხილი: „მამიველ შეგვტრაცხე და
 ღია მოვესწენე... თქვენილი“ **მ. მ. მ. 56, 18. მ. მ. დაპირე-**
ბა, დაუმიმებელია, მამიველ-მხედელი, მამიველ-მხედვარება,
მიმობა/მიმობა, სიმამი, ტურნამივე, უმამივე,

მამიძე-მხედველი-ი ძნელად მხედველი, არა მიახლოად
მხედველი: „უკეთეს იხილოს იგი მამიძე-მხედველ-
მა... ნათელი თუფლითა მოაკლდეს“ ზალ. 28, 11. იხ.
მხედველი, ხედავ.

მძიმედ-მხედვარება ძნელად მხედველობა: აზრად
მძიმედ-მხედვარებასა შენსა და მეშინის, ნუკლე
მგოტაცოს სინათლე თუაღათაჲ ბაღ. ვმ, მმ. იმ. ხედვა.

მომიბა, მომება წუბილი, წყენა; ძნელდება, #შეწუბე-
ბაჲ; „ნუ გიმომინ“ O, — „ნუ შეცწუბენგბი“ ეხ., გბ.
18, 4; „არა თუ ემომინ, არამელ უფრომსად უზარინ“
ი. — 42, 30; „არა გიმომინ ცნობებამ მამისა შენისად“
ზალ. 75, 25. იხ. მიმოგე.

მძინარე, მძინარე დაძინებული, «მეყოლი»: შეგიკუ-
არენ მძინარე შენ თანა» *ხ.*, — შეიკუარენ მწოლი
ოცო შენ თანა» *ო. ეხ. 57,8; ნუ* იყიფი, ვითარცა კაცი
მძინარე *1, იერემ. 14,3; წიგნის-კითხვასა-მძინარე,*
და ზოპატოხასა-მღვდარე *მ. სწ. 228,22. ახ. ძინ.*

3) **მშენებარება** ღადრინება: „მათ ეგრე ეგონა, მშენებარებასა
 ძღულისას ნუ იტყუოდა“ **მ.**—„მათ ეგონა, ვითარმედ მშენებ-
 რებასათჳს ძღულის თქუ“ **DE, 7, 11, 12;** „განედღუდით
 მშენებარებასაჲს რუენილა“ **3. 67. 25, 1. თ.** მშენ-
 ეარე.

მძღავერ ძალით, ძალად: „მ ძ ლ ა ე ტ მოიყვანეთ იგი სა-
მეფედ“ რიფხ. 171, 2. იხ. მიმძღავერებელი, მიმძღავერები,
მოძმძღავერებელად, მომძღავერება, მძღავერ, მძღავერ-
ბა/მძღავერება, უმძღავერქსი. 2

მძლავრ-ი მტკიცე, ძლიერი, ძალაუფლების მქონე, მთავარი, მსაჯული: „მძლავრ (მტკიცე M) არს, უთარცა სიუდილი, სიყვარული“ O, ჰება მ,ჰ; „მძლავრ-ნა—სამღერეულ მისა“ O, აზბ. 1,10; „ესმა ესე უყვარსა მას მძლავრსა“ ფლტკ. 146,8; „მძლავრნი მიიტაცებენ მას“ მთ. 11,12; „მძლავრ მან მან პრეჟე მის“ იტ. 117, 6; „უარი ღმერთი არს მძლავრთა და მკნელი მიმ-ძლავრებულთა“ მ. სქ. 219,2. იხ. მძლავრ.

მძლავრ-მყოფელ-ი დაწინებაჲ, (დაწოლა): „მოკლე-
დინ კაცო იგი, მძლავრ-მყოფელ მისს“ px , „მოკლე-
ფრენ შამაკუტო იგი, რთმელმან დაიწინა“ M_1 , „შეკალთ
კაცო ხალათ დაწოლელად მის თანა“ $\text{G, II შკ. 22, 25. ან.}$
მეფელად

მძლავრობა, მძლავრება «მომძლავრება», «იძულებ»,
«მეფლობელობა», «ძლევა», ძალის დატანება, ძალა-
ლობა, წაგება: „ყოველივე მის მძლავრობას“ G,—
„ყოველი განე მისა მძლავრ იძულებას“ DE, ლ. 16,
18; „მძლავროს და განედოს“ M,—„მომძლავრე-
ბედ მისმან განედოს“ G, II ზე. 24,7; „ხარკის მომ-
ძლავრობა“ მძლავრობის სიტყვისა და მომძლავრის წარმო-
შობისა.

მეფეთა O, I გზა 4, 6; „მეტერნი ერთა შენისანი ვჰმ ღაგ-
რობდეს მას“ O, „მეტერნი ერთა შენისანი“ მფლ ობ-
ღო ბდეს მათ pb., ხიბრძ. ხოლ. 15, 14; „ნუ ვჰმ ღაგ-
რობ ღაგრობისდა, რამეთუ გლახაკ არს“ O, აგ. ხოლ.
22, 22; „მსხემა და ოხთლსა და ქეროვსა არა ვჰმ ღაგ-
რობდეს“ I, თერემ. 7, 8; „სხიბრძნესა გერა ვჰმ ღაგ-
რობს ბოროტი“ O, „სხიბრძნესა ვერა ს ღუვს
ბოროტი“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 7, 20; „ილუცკვლით მათუჯს,
რომელნი ვჰმ ღაგრობდეს თქუნ“ ლ. 8, 28.

მძლავრება, მძლავრობა მიმძლავრება, ძალადობა:
 „გამოფიქვანე თქვენ მძლავრებისაგან ვეფხეღლითა“
 O, ჭამოსლ. 6,6; „რომელმან საჯნოს სამეფოში მძლავრე-
 ბით“ O, ზაბ. 20,2; „ყო“... მძლავრება და ტა-
 ცუბად უსამართლოდ“ ფლკტ. 188,4; „მღიღით მძლავრე-
 ბად ერისაგან ჩემისა“ O, ეფე. 45,9; „არაგინა მოვიღო
 მძლავრე ბედი ბური“ M, ნეფ. 5,18. ან. მძლავრობა.

მძლავრ-ი იხ. მძაფრი.

მძღვე მთარგევი: „**მლიერა** ირს და მ ძ ლ ე უფროაჲს კოველ-
თასა ღუნოჲ“ **О, I ვერა 3,10;** „**ღილე** ირს გეშისახატუხან და
მ ძ ლ ე ირს და ძ ლ იერა“ **О, I ვერა 4,11;** „**მოსაქული** ხარ
მ ძ ლ ე, რთმელი მიდილევ მოსაგრესა საწყელად“ **მ. სფ.**
220,8.

მძლეუდ მომრევულად, გვიმარჯუებოთ, მარჯველად: „ვოლრემ-
დის გამოიღოს მძლეუდ სასჯელი“ ზთ. 18,24.

მძლე-ყოფა «მრე-ყოფა», მოტევენ: «მძლე ვეჯამს»
 7, — მრე ვეჯამს» 12, 6. იხ. ძლევა, შეშლე.

მძნობარ-ი «მწყობარი», «მემწყობრე», მეფერხულე, მგალობელი, მოცეკვავე, მუსიკოსი, სიმებიან საკრავზე დამკვრელი: «მოიყვანეს ცოლად... მძნობარ-თა მითგანი, რომელნი იტაცენს» M, — მოიყვანეს ცოლნი მემწყობრეთაგან... რომელნი მიიტაცენს» G, მხვ. 21, 22; «მოვიდა... ასული მისი ბობლნებითა და მწყობრეთათა» G, — გამოვიდოდა შემთხუვალ მისა ბობლნებითა და მძნობრეთა» M, მხვ. 11, 24; «გამოვიდეს მათგან მძნობარი და ემად მეშღრთად» იერემ, 80, 19; «გუამი დებდაღ მსგავსად ქნარისა მის მძნობართაგანსა და ვითარცა მცემელმან ქნარისამან ძალა აჩუენის ჯელოვნებაჲ ძნობისა თჳსისად უქმარებათსათჳს ეძღოა მისთაჲსა და იქმნის იგი უქმო და უქმ, დაღაცათჳს ჯელოვან მძნობართაგანსა» ბრ. ნოხ. — ავ. ავგბ. 166, 18. იბ. ძნობა.

მშო(ვ)არ-ი (მძოვრისა) მძოვნელი, მღვდლის ანუ ბა-
ლახის მკამელი; მეუღაბნოე: „ჯალტი ღორებისა მრავ-
ლისა მძოვარი“ მთ. 8, 30; „უცაყვდა... მძოვართა
საცხოვრებასი ასოცო ათასი“ II 576, 7, 5; „მძოვარ
იქმნებოდას, ვითარცა ველური ღვინი“ მსკ. 25, 6; „მძო-
ვარ ჰქმენ ღმრთილი იგი და უწყულოდ შეეცა ბაბილონელ-
თაჲ“ რიფს. 171, 19; „ჯალტორი მძოვარი საბლითა შემო-
ვლეს უბითგან... ვითარცა არს წესი მძოვარისაჲ“ მადლ.
55, 22; „ცხოვრებაჲ წმიდისა ონოფრი მძოვრისაჲ“ თ.-უ.
22, 88. იხ. ძოვნა; შდრ. მღვდლის-მძოვარი

მძორობი «მომკვლარი», გვამი, ლეშინ: «მძორობი მათ-
თა ირა შეეხნეთ» G.—ნუცა მომკვლარსა შეეხნით»
pb. II ხ. 14,8; «მძორობი მათსა ირა შეეხნეთ» M.

ლევიტ. 11,8; „იყოს მძორები თქუენი საკმლად მდრინ-
ველთა“ M, II შჯ. 28,26; „დასხეს მძორები მონათა
შენთან საკმლად მდრინველთა ცისათა“ ფხ. 28,2; „არა
შეკაპა ლომიან მან მძორი იგი“ O, III შჯ. 18,28; „რა-
ჟამს იყნოსი სული მძორისაჲ, მუნთქუესვე დაბურღი საუ-
ნისელნი შენნი“ მ. სწ. 159,18.

მძორის-მკამელი-ი ლევისი მკამელი: „მამაჲ იგი მძო-
რის-მკამელი არს“ ფიზ. XIII, 8. იხ. მკამელი.

მძრწოლარე მკრთოლარე, მოცანცახე: „მუშლი მრგუალ
არს და მსწლტარე და დაგნინი და მძრწოლარე“ ზ.
აბს.-ეჭუხ. დღ. 182,10. იხ. მრწოლა.

მძრწომადე «რომელი ძურების»: „მუშწარმაგლოთაჲნი,
მძრწომადეთი ქუეყანასა ზედა“ G,—„მუშწარმა-
გლოთაჲნი, რომელნი ძურებისაჲნი ქუეყანასა ზედა“ O,
ლევიტ. 11,29. იხ. ძურბა.

მძრძე ძიძა, გამზრდელი: „იყნეს მეფენი მძრძე შენ-
და“ O, ეს. 49,23. იხ. დეამძრძე, მამამძრძე.

მძვვარე სასტიკი, ბოზოქარი: „მძვვარე ლომი“
O, სიბრძ. სოლ. 11,18; „ნინველნი იყუენეს... მძვვარე,
ვითარცა მკეცი“ მ. სწ. 42,26; „მუშწებთან ლელათა მძვ-
ვარეთა ჟამთა მრავალთა“ მ. სწ. 108,1; „ვითარცა მკე-
ცი მძვვარე მკეცი“ შუშ. VI, 17. იხ. ძვვება.

მძვვარება სასტიკე, აბოზოქრება: „მშვლობით გა-
ნერნეს იგინი ზღუა მძვვარებასა“ ხაგ. წიგ. II
81,8; „იგივე შემძლებელ არს მომლოცვრებად მძვვარე-
ბასა მკეცთა შენთასა“ Sin.—11,221v. იხ. მძვვარე.

მძღომი-ი იხ. წარმძღომი.

მძღუანველი-ი «წინამძღუარი»: „მძღუანველნი ერ-
ისანი“ G,—„წინამძღუარი ერისაჲ“ M, II შჯ. 20,9.
იხ. ძღუანვა.

მძღუარ «პირველი», წინა, წინათ, უწინარეს: „მძღუ-
არ ამის ყოვლისა დებდა სიბრძნე“ O,—„პირველ ყოველ-
თასა იდეგო სიბრძნე“ ph., ზირ. 1,4.

მძღუარი-ი (მძღუარისა) «წინამძღუარი»: „მიმოვიღო და
ფიქრება მძღუარისი (წინამძღუარისა C)“ L, ხაგ.
მოც. 10,11; „წარვიდეს ანგელოზი ჩემი მძღუარად შენ-
და“ O, გამოსლ. 28,28; „მზნელისა მძღუარო“ H—
241,218. იხ. ძღუანვა; შღრ. ერის-მძღუარი, თავმძღუარი,
წინამძღუარი.

მძღურობა იხ. წინამძღურობა.

მწავი ძაღლი, canis aquatilis sive marinus: „მწა-
ვის მგავს არს“ ფიზ. XXVIII, 2.

მწავ-ძაღლი წყლის ძაღლი, იგივე მწავი: „თქუა...
მწავ-ძაღლისა მდინარისაჲ“ ფიზ. XXVIII, 21. იხ.
ძაღლი.

მწაღველი «მოწამელი»: „გიყო შე მოწამე მწრადელ
მწაღველთა ზედა“ ph.—„გიყო... მოწამე... მოწამ-
ლთაჲთა ზედა“ O, მაღ. 2,5. იხ. წამელი.

მწაღველობა «წამლობა», გრძნება: „ცხად არიან საქ-
მენი ჯორცთანი... მწამლველთაჲნი“ მტერობანი“
ph.—„ცხად არიან საქმენი... რომელ არიან... წამლობა-
ნი, კლომანი“ Q, კალ. 5,20. იხ. წამლება.

მწარე «ტეივებული», მწვავი: „ნუ სადა შეგვთხუენ ჩუენ-
განნი კაცი სულ-მწარენი“ G,—„ნუთუე გვთხუენ თქუ-
ენ კაცი ტეივებული გულთაჲ“ M, ხაგ. 18,26; „მწაღს
სიკუდილი ცხორებასა მწარესა“ O, ზირ. 20,17; „ნათესავი
მწარე და მოსწრეც მწარე“ O, აბს. 1,6; „ნუ მწარითა
სიკუდილითა მოკლედები ჯელთაჲნი ჩემთა“ ფიქტ. 152,22;
„ტრემლითა მწარითა იტყვიდა“ შუშ. II, 16. იხ. გან-
მამწარებელი, გა(მ)მწარება, დამწარება, სიმწარე, სულმწა-
რე, უმწარესი.

მწარედ ძლიერ, სასტიკად: „ტიროდა მწარედ“ მთ.
26,26; „მას საუქუნესა მწარედ გაისკვით“ ა.-გ. 28,7.

მწაფელი-ი წამყვანი, მატარებელი: „მრქუა მწაფელ-
სა ერლისა მისისასა: მიაქციენ ჯელნი შენნი“ II ნშტ.
18,28. იხ. წაფა; შღრ. ერლის-მწაფელი.

მწღბ მეღვინე, მერქიფე: „მწღბ... მწღბნი მამანი და
ლეღანი“ O, ეკლ. 2,8. იხ. სამწღბ; შღრ. პირის-მწღბ.

მწე შემწე, დამხმარე, მშველელი: „მწე ჩემდა ხარ“
ფხ. 2,4; „მწე კეთილ ჟამსა იდენ კირისასა“ ფხ. 9,10;
„მწე ჩემი ხარნი შენ“ ფხ. 88,10; „არავინ არს მწე ჩემდა“
ხაგ. წიგ. II 61,22. იხ. თანამწე, შემწე.

მწევნელი-ი «გულისმის-ყოფა»: „არა იყო მწევნელი
მისი“ G,—„არავინ იყო, რომელმანცა გულისმისაჲ
მისთჲ“ მხგ. 2,26. იხ. წევნა.

მწერი-ი ბუზი, musca: „მწერთა მომწვდართა განრყუ-
ნისაჲ ქმსულებაჲ ზეთისა სულნელისაჲ“ O, ეკლ. 10,1;
„მწერნი და ფეტკარნი, წყლისა შინი მომწვდარი“ მართ.
D, კ. იერ.-ადღ. 116; „მუშლი ანუ მწერი, გინა თუ
სხუაჲ რამეჲ ესევითართა უძლურთა ცხოველთაჲნი“ ზ.
აბს.-ეჭუხ. დღ. 88,14. იხ. ძაღლის-მწერი.

მწერალი-ი დამწერი, გადამწერი: „რომელი-იგი იყო
მწერალი მარჯულ ჭკულისა მის მოსესა“ O, I ეზრა 8,2;
„თქუა ეზრა, მწერალ მან მკულისა უფლისაჲნი“ O, I
ეზრა 8,26; „განვიდა... მოსავსენებელთა მწერალი“ O,
ეს. 28,2; „ესე იყო მწერალი მალელ ჭკულისა მის მოსე-
სისაჲ“ II ეზრა 7,6; „ველოვნებით მწერალი წიგნთა სა-
ღმრთოთაჲ“ ა.-გ. 48,4; „მწერალთა უკუეთუ არა მოძ-
ლეთარი არნ, აბრალბედ... წერილთა. ხატისა მისისაჲ, რა-
უამს ვერ გამოწერის კეთილად“ მ. სწ. 282,25. იხ. წერა;
შღრ. მსდერძის-მწერალი, მრდილის-მწერალი, მღელ-მწერა-
ლი, მოსავსენებელ-მწერალი, სიმამ-მწერალი, მკულის-
მწერალი, წიგნის-მწერალი.

მწერა grus: „სხუანიცა არიან მრავალნი სიმრავლის-მო-
უქარნი, ვითარცა სახელ ტრენი და მწერონი და მ-
შენი“ ზ. აბს.-ეჭუხ. დღ. 112,8.

მწერობა ქნევა, აქნევა: „მსახური სულიერნი მწერო-
ბენ მათ და საზრდელსა მათსა წმიდისა“ მ. სწ. 203,26;
„სხუანი კუალად გვამწერობდნან და ნიავსა მოჰყენ-
დიან“ A—92,226.

მწვანეხელი-ი ერეტიკოსი: „მგავს არიან მოწაფენი იგი
მწვანეხელთანი ალიზისა მოქმედთა“ მართ. D. ს.
გამ.-მოც. ხაგ. 98,6; „ნუთუე მწვანეხელ მან გინვე
გაცთუნის გომბად აღდგომისა“ კ. იერ.-ადღ. 165,10;
„სხუანიცა იყუნეს მრავალსახენი მწვანეხელნი კვარძს
სიღვრესა“ ხაგ. წიგ. II, 124,22; „ნუ გაქუნ... მეგობრებაჲ
მწვანეხელისა თანა“ Ath.—12,128v. იხ. წვალუა.

მწიგნობარი—ლიტერატორი, გრამატიკოსი, სქოლასტიკოსი; მწერალი: „შეკრბა... მწიგნობარნი“ **მ.** 3,4; „უნაჲ ჩემი ვითარცა საწარელი მწიგნობარნი“ **ფ.** 44,2; „მრავალნი მწიგნობარნი გვქმან ჩუენ აქა, რამთა შევიძლონ შენ სიტყვა მივებად“ **ფოკა** 240r; „ამჟამლსიენით ჩემდამო... მწიგნობარნი თქუნენ“ **ც.** „მემოკრბეთ ჩემ წინაშე... მწიგნობარნი იგი“ **მ.** II **შ.** 21,28; „არცა თუ ერთისა ასოდსა გამოსუამან სახელთან ყვის მწიგნობარი“ **ა.**—**92**, 296; „უხუეოთ მწიგნობარნი ცა, მატიანისა აღმწერელნი, მოიყვანენ“ **Ath.**—11, 26v. **იხ.** წიგნი; **შდრ.** ბჭეთ-მწიგნობარი.

მწიგნობართ-მოძღუარ-ი მთავარი მწიგნობარი; „აღვიდა მწიგნობართ-მოძღუარ იგი“ **IV მგ.** 19,10. **იხ.** მოძღუარი.

მწიგნობარ(თ)-შემყვანებელ-ი «განმგებელი და მწიგნობარი»; მდივანმწიგნობარი; „მსაჯულნი და მწიგნობარ(თ)-შემყვანებელნი დაადგინენ თავისა შენისა“ **ც.** „მსაჯულნი და განმგებელნი და მწიგნობარნი დაადგინენ თავისა შენისა“ **მ.** II **შ.** 16,18. **იხ.** შეყვანება.

მწიგნობრობა წიგნი, მწერლობა; „შექმნა მწიგნობრობაჲ ქართული“ **ქ.** ცხ. 27,9. **იხ.** მწიგნობარი.

მწითურ-ი «მომწითურო», მოწითლო; „იყო იგი მწითურ, პირითა მხიარულ, გრემან თუღითა, ქმნულყოთილ ხილვითა“ **ო.** I **მგ.** 16,12; „ღის-წული ჩემი მწყობარ და მწითურ“ **ო.** ქება 5,10; „გამოვიდა პირმშოჲ იგი მწითურაჲ ყოვლაჲ“ **ო.** დაბ. 25,25; „არა მიხედოს მღვდელმან მან თმისა მისთვის მწითურისა“ **ქ.** „არა განიხილა მღვდელმან თმისათჳს მომწითურობასა“ **ც.** ლევიტ. 12,36; „თეთრ არს ფერი მისი და არა წითელ და არცა მწითურ“ **ბ.** კეს.-ექუს. ღდ. 48,14; „მწითურ ეგრე არს ვითარცა თქრიჲ“ **ჰ**—241,24. **იხ.** წითელი.

მწი(ნ)კული-ი ქუქყი; „გამოპრცხეს უფალმან მწი(ნ)კული იგი ძეთა და ასულთა სიონისათჳს“ **ი.** ეს. 4,4; „რომელსა უყარს მწი(ნ)კული იგი, გონებაჲცა მისი მწი(ნ)კულეჲს არს“ **მ.** სწ. 279,8; „იყვნეს მკედარნი იგი კაცი მწი(ნ)კულნი და ბოროტნი“ **Sin.**—11,148v. **იხ.** დამწიკება, მწი(ნ)კულეჲნი, მწი(ნ)კულეჲნი, უმწი(ნ)კულეჲნი, მწი(ნ)კულეჲნი.

მწი(ნ)კულეჲნი-ი ქუქყიანი; „გმოსა სიმოსელი მწი(ნ)კულეჲნი“ **ო.** ზაქ. 2,8; „მოაქსენენ გულის-სიტყუთა მწი(ნ)კულეჲნთა“ **მრთ.** **ა.** ანტ. დ. 21v; „მოღვიდარნი წინაშე ღმრთისა მწი(ნ)კულეჲნი და სულმყარა“ **მ.** სწ. 27,22. **იხ.** მწი(ნ)კული.

მწი(ნ)კულეჲნება ქუქყი; „განიშორეთ ყოველივე მწი(ნ)კულეჲნებაჲ“ **იაკ.** 1,21; „რომელმან ვორცთა მწი(ნ)კულეჲნებისაჲ... მიჰსენ მე“ **განბ.** **ი.** 200,22; „უხუეოთ კაცი, შემებელი და ნუკველი, საყრობილესა შეჲნიან, უმძიმეს სიყუდილისა არს იგი მის ზედა მწი(ნ)კულეჲნებისაჲ საყრობილისა“ **მ.** სწ. 79,14. **იხ.** მწი(ნ)კული.

მწი(ნ)-ი «ვედარი», «მოქცეული», «დამონებული», უცხო, მოსული, გერი, ყარიბი, შორიელი ქვეყნისა, «შეყოფი», «მღვრი», «მსხემი»: „უფალმან დამ-

ცვის მწი(ნ) (ვედარი **ც**)“ **ფ.** 145,9; „მწი(ნ) და მკდარი იყვნეს ნიხვარნი“ **ც.** „მოქცეულნი და მკდარნი“ **მ.** ისუ 6, 8,23; „მწი(ნ) იყავ ქუეყანასა მისსა“ **ქ.** „მსხემ იყავ ქუეყანასა მისსა“ **ლევიტ.** 22,7; „მწი(ნ) იყავ ქუეყანასა ეგვტისასა“ **ც.** „შენცა დამონებულ იყავ ეგვტისსა“ **მ.** II **შ.** 24,18; „მწი(ნ) იყოს ნათესავი შენი ქუეყანასა უცხოისა“ **საქ.** **მოც.** 7,8; „მწი(ნ) მან და სასწილით დადგინებულმან არა ჰამოს მისგანი“ **ო.** გამოხლ. 12,5; „მწი(ნ) ერთი იყოს მსოფლიოთაჲ და მწი(ნ) ისაჲ“ **გამოც.** 12,49; „მწი(ნ) გამოჰყვა მათ მრავალი“ **ო.** გამოხლ. 12,26; „უხუეარს მწი(ნ) მიცემად მისსა ბერი“ **ც.** II **შ.** 10,18; „შეიუღარა მან კაცი ერთი ვინმე, მწი(ნ) და უცხოჲ“ **თეკლა** 98,20; „მწი(ნ) ვიდრემე ხართ და არა შეიღნი“ **ბეზრ.** 12,8; „მწი(ნ) თაგან შენთა (შემგულისაგან შენისა **ქ.**) განამდიდრენ ყოველნი მეფენი“ **ო.** ეშტ. 27,22; „ვითარცა სახსენებელი მწი(ნ) ისა ერთსა ღვსა წარცა“ **ქ.** „ვითარცა წესებაჲ მღვთისაჲ ერთ ღვსაჲ წარცა“ **ო.** სიბრძ. **სოლ.** 5,15. **იხ.** მწი(ნ)ობა, სამწი(ნ)ობელი.

მწი(ნ)ობა «დამკვდრება», ცხოვრება; „მწი(ნ)ობაჲს პირველად შეუბა მდინარეს“ **ო.** ეფდ. 5,7; „მივიღ მწი(ნ)ობაჲს“ **მ.** „გორიონებ და მკვდრებაჲ“ **ც.** მსჯ. 17,8; „ლაბანის თანაჲ მწი(ნ)ობაჲ“ **ო.** დაბ. 22,4. **იხ.** მწი(ნ).

მწი(ნ)ობა ყარიბობა, უცხოობა, ტყვეობა, «მსხემობა»; «გარდასახლება»: „უცხოებაჲ აღიბრია და მწი(ნ)ობით და სიგლანაჲთ ცხოვრებაჲ“ **ი.** ეფ. 15,8; „ერი იგი აღამდლა ჟამსა მას მწი(ნ)ობისასა“ **საქ.** **მოც.** 12,17; „შთავიდა... მწი(ნ)ობად მუნ“ **ო.** „შთავიდა... მსხემობად მუნ“ **ქ.** **ფ.** 52,4; „მწი(ნ)ობისა იგი დასაბამი ესე ირს“ **ო.** „გარდასახლებაჲსა დასაბამი ესე არს“ **ქ.** **აბ.** 1,20; „წარვიდა... მწი(ნ)ობად, საღაცა პოთს ადგილი“ **ც.** მსჯ. 17,8.

მწიფე მოწეული; „რემან მწიფე შემპირცხისა მის ვენი-ჯისაჲ“ **ფლტ.** 126,2. **იხ.** დამწიფებული, მომწიფება, მწიფეობა.

მწიფოვა «მომწიფება»; „მწიფოვადის ყურქენი თესლსა შინა“ **ი.** „მომწიფადეს ყურქენი თესლსა შინა“ **ც.** **ამოხ.** 9,13. **იხ.** მწიფე.

მწილაფრ **იხ.** მწრატლ.

მწნებარი-ი მწურავი, მკყელეტელი; „ვითარცა მწნებარი თაგან საწნებელისათა საესე ღირგენივლებითა“ **ი.** ეს. 62,2. **იხ.** წნება.

მწოდებელი-ი მსმობელი; „მწოდებელი იგი ჩუენი კართა ზედა ჩუენთა ღვს“ **მ.** სწ. 205,2. **იხ.** წოდება.

მწო(ვ)არი-ი «ძუძულის-მწოვარი»; „პირითა ჩჩვლთა მწო(ვ)ართათაჲ დამტყიცე ქებაჲ“ **ც.** **მთ.** 21,18; „უხუილო ყვნეს... ჰაბუი ქალწულისა თანა, მწო(ვ)არი ღიდგრომისა თანა მოხუცებულისა“ **ც.** „უხუილო ყვნეს... ჰაბუენი და ქალწულისა, ძუძულის-მწო(ვ)არნი მონუცებულთა თანა ღლითა“ **ქ.** II **შ.** 22,25; „მოიქება სამოელ კრავი ერთი მწო(ვ)არი“ **I მგ.** 7,9. **იხ.** წოვა; ძუძულის-მწო(ვ)არი.

მწოლ-ი «მძინარი»; „შეიუღარენ მწოლი იგი შენ თანა“ **ო.** „შეიუღარენ მძინარი შენ თანა“ **ქ.** **ფ.** 57,8; „იყო იგი მეფისა თანა მწოლ“ **III მგ.** 1,4. **იხ.** წოლა; **შდრ.** თანა-მწოლი.

მწოლარე მღებარე; რომელსაც სძინავს: „მწოლარე ზავისა“ ლ. 2, 12; „ვინ არს ესე მწოლარე“ მარკ. 247. იხ. წილა.

მწუანე მწვანე, მწვანელი, «მდელო»: „ვითარცა წვამის რამ აღმოცენის მწუანე ქუეყანით“ ო. II მფ. 22, 1; „აღმოუცენა... მწუანე სამსახურებელად კაცთა“ ფხ. 103, 14; „ვითარცა ზრთხანი მწუანესა შინა“ I, იერემ. 50, 11; „არა იყო მწუანე“ I, იერემ. 14, 5; „სხუად კუალად მოვდა მდელოსა, გინა მწუანესა“ საქ. წიგნ. II 66, 25; „იქმნნეს სამოთხენი ვრცელნი სიმრავლითა მწუანეთადათა“ ბ.-კეს.-ექუს. ლდ. 69, 18. იხ. დამწუანება, მომწუანე, მწუანეთაგანი, მწუანელი, მწუანის-გამოღება, მწუანონი, მწუანოსანი.

მწუანეთაგანი — მწაბლი: „არცა მწუანეთაგანი, არცა საღბენი ჰქურნებდა მათ“ ო. ხობრძ. ხოლ. 16, 11. იხ. მწუანე.

მწუანელი — მწვანე, მწვანელი, ბალახი: „უბრძანა მათ დასხდომად... მწუანეცისა ზედა თივისასა“ მრ. 6, 39; „ვითარცა ილლოშის ზურაქმან მწუანელი მელისაგან“ რიცხ. 22, 4; „უბოთო თუ ხოლო მწუანელი იგი გამოვ-ზარდნეთ ცხენნი და ჯორნი“ ო. III მფ. 15, 5; „გამოიღნენ ქუეყანისმან მწუანელი თივისა“ გ. იერ. აღდგ. 159, 18; „შეგრბეთ თივად მწუანეცისა“ ო. იგ. ხოლ. 27, 25; „ნადირნი ამის მოუვლიან და ყოველი იგი მწუანელი მისი განრყუნან“ ხაგ. წიგნ. II 105, 4; „ერთი მწუანელი გინა ერთი თივად კმა არს შესაქცევლად გონებისა შენისა განზრახვად დამბადებელისათჳს“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 66, 29. იხ. მწუანე.

მწუანელივან — «მდელოვანი»: „გამოჩნდა... ველი მწუანელივანი“ ნხ.—მდელოვანად ველად... განვიდა“ ო. ხობრძ. ხოლ. 19, 7. იხ. მწუანელი.

მწუანის-გამოღება გამწვანება, «მორჩება»: „მწუანე გამოიღეს ველთა უღამნოსათა“ ნხ., იოგ. 2, 22. იხ. გამოღება.

მწუანონი — „მე შეგიყვანო მწუანონისა სამოთხისასა“ მ. სწ. 141, 18. იხ. მწუანე.

მწუანონი — მწვანით მოსილი: „მწოლა სახელი მსგავსად სამოსლისა მათისა, რომელსა იმოსდეს, და ვრქუა ერთსა მას კრებულსა მწუანოსან“ H—241, 617. იხ. მწუანე.

მწუარი — შემწვარი: „მათ მიუხერხეს თევზისა მწუარი-სა და გოლი თაფლი“ ლ. 24, 42; „მწუარი ცეცხლითა“ ო. გამოხლ. 12, 8. იხ. წუეა; შდრ. მრგულიად-მწუარი, ნამწუარი.

მწუბა ბანა, გორკება: „ლორთ იმწუბა სავარელსა მჭკისასა“ II პეტრე 2, 22. იხ. ამომწუბებული, აღმომწუბება.

მწუდელო — მკრეფელი: „რომელნიმე დაიდგინნეს... მოკლად და მწუელელად და მეზურედ“ M, I მფ. 8, 12. იხ. წუელ.

მწუარად — «წუერი», თავი, თხემი; მაღალი ადგილი ან ნაგებობა ქალაქისა; რქა, ტოტი: „დაიწოს მწუარად თათისა მისისა წყალსა“ DE, — „დაიწოს წუარი თათისა მისისა წყალსა“ C, ლ. 16, 24; „მოკრეფეთ მწუარადნი გელთა მისთანი და მწუერვადნი

ფერათა“ G, მსჯ. 1, 8; „გარდაჭრნეს იგინი მწუერვად-სა მას კბოლისასა“ M, II მფ. 25, 12; „დაიდგენ მწუერვალსა მთისასა“ ო. გამოხლ. 84, 2; „შორის ღრუბელთა იყო მწუერვალნი მისი“ I, ეზეკ. 21, 8; „დავარდუო მწუარი მთაბისა ქალქთაგან მწუერვალთა მისთა“ ო. ეზეკ. 26, 9; „მწუერვალნი შენნი (ვენაჲ) განტდეს მიერ ზღუასა“ ო. იერემ. 48, 82. იხ. წუერი.

მწუცფე — არს თმა იგი მწუცფე და ლელ“ გრ. ნახ.-კაც. აგებ. 229, 9.

მწულილი — იხ. წულილი, სიმწულილი.

მწუნობარი — მჩაგვრელი, «მეურაცხის-მყოფელი»: „ვიკავ მე... სიყრმესა ჩემსა... ვლახაჲთა მომხუეველ, მღიდართა მწუნობარ“ მ. სწ. 260, 38; „მეგნეს ჩუნე შეურაცხის-მყოფელ და მწუნობარ მასწავლელთა ჩუნეთა“ მ. სწ. 278, 23. იხ. წუნება/წუნობა.

მწურთელი — «მსწავლელი»: „ხოლო მე მწურთელი თქუენი“ ნხ., — „ხოლო მე მსწავლელი თქუენი ვარ“ ო. ოგბე 5, 2. იხ. წურთა.

მწუხარე «მეჭუენებული», არამხიარული, დანაღ-ლებული, მოწყენილი; მეჭირვებული, შევიწრო-ებული, ბრმა: „მწუხარე არს სული ჩემი“ DE, — „მე-ჭუენებული არს სული ჩემი“ C, მრ. 14, 84; „ვითარცა მგლოვარე და მწუხარე, ეგრეთ დავმადბლი“ ფხ. 24, 14; „რად მწუხარე არს პირი შენი?“ ო. ნემ. 2, 2; „მოუგონებლად დიდად მწუხარე ვიყავ“ შუშ. XV, 9; „ვევის ერთი იგი მხიარულ ძღვეთა მით და ერთი იგი მწუხარე“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 122, 4; „მეწუნა და ცოლოდა მწუხარე“ I, ეს. 57, 17; „მწუხარე იყო დავით ფრიად“ ო. I მფ. 30, 6; „ნუ მწუხარე ხარ“ ე. მოც. 63, 1; „ემქენ უფერ-ქოსა ფერქ და მწუხარესა—თუალ“ მ. სწ. 174, 39; „სამნი მწუხარენი სხდეს და ზრახვიდეს ურთიერთს“ ლმ. 27, 10. იხ. წუხილი.

მწუხარება «ზრუნვა»; «ჭირი», მეჭირვება, წუხილი; სიბრმა: „იწყო მწუხარებად და ურვად“ DE, — „იწყო ზრუნვად და ურვად“ C, მთ. 26, 27; „პოენა იგინი ში-ნარენი მწუხარებისა მისგან“ ლ. 22, 45; „დღეაკიო რაჲს შობნ, მწუხარება არს მისა“ C, ე. 16, 21; „თქუენ აწ მწუხარე ხართ“ C, — „თქუენ აწ ჭირი გა-ქუს“ DE, ე. 16, 22; „რაჲს შვის ყრმა, არლარა მთიესნის მწუხარება (ჭირი DE)“ ე. 16, 21; „გარდაიქცენ... მწუხარებანი იგი მხიარულად“ გ. იერ. აღდგ. 155, 12; „წარმოიყარნა ორნივე თუალნი ჩემნი... და ესე არს მიზეზი მწუხარებისა ჩემისა“ ლმ. 28, 17.

მწუხარედ «მეჭუენებულად», დღიონებულად: „წარ-ვიდა მწუხარედ“ C, — „წარვიდა მწუხარე“ მრ. 10, 22; „მიმოიბოლა მათა რისხვით და მწუხარედ“ DE, — „მხედა მათ მრისხანედ მეჭუენებულად“ C, მრ. 1, 5; „კსინივს მწუხარედ ცაჲ“ მთ. 18, 8. იხ. მწუხარი.

მწუხარი — საღამო; «მომწუხარი», საღამოს: „ვითარცა იყო მწუხარი“ მრ. 11, 18; „ცისკრითგან მწუხარად მდგ“ ო. I მფ. 26, 17; „ხოლო იგი მწუხარისა და განთი-დისა“ ო. ლან. 8, 26; „უტვეთი ზედმოკიდებულსა ვიდრე მწუხარად მდგ“ ფლკა. 148, 11; „მწუხარი იყო ჟამი იგი“ მრ. 11, 11; „სცხო მათ... ზოგი მისი განთიად და

ზოგი მისი მწუხარი (მიმწუხარი G) M, ლეგატ. 8,20; „შემოვიდოდა ველით საქმისაგან თუხისა მწუხარი“ M, — „მოვიდოდა საქმით თუხით ველით მიმწუხარი“ G, მხ. 12,18; „მწუხარი განუყოფლეს საზღვრებსა“ O, ლაბ. 49,27; „არა დაწინებეს იგი დილითი, არცა მწუხარი“ I, იერემ. 48,28; „მწუხარი დაეწინენ ხვინთ ცხედარსა ზე-ღა“ ფლკტ. 146,27; „შეწირეს... ერთი ცისკარს და ერთი მწუხარი“ O, II გზა 2,2; „კვრიავეს მწუხარი კუ-ლიდ ერუენა“ ლიბ. 54,2. იხ. დამწუხრება, მიმწუხარი, მიმწუხრად, მიმწუხრება, სამწუხრო, შემწუხრება.

მწვრე ლაფი, ტლაპო, თიხა: „ლორი იმწუხა საგორელსა მწვრდისასა“ II პეტრე 2,22; „ჭრდმულსა მის შინა არა იყო წყალი, არამედ მწვრე“ I, იერემ. 38,6; „შესუარის ცორცნი მისნი მწვრითა“ ფიზ. XXVIII, 11; „ვითარცა შეიშრვის მწვრცე იგი“ ფიზ. XXVIII, 12; „რომელი შე-ვარდეს მწვრცისა მას მყარსა მეფობისასა“ გრ. ნოს. — კაც. აგებ. 121,27; „ნუთა შთაპაღდებ სარწმუნოებასა ჩემსა მწვრცისა და უესა“ Sin. — 11,78v; „ვისილე მუნ მწვრცე დიდძალი, გამოდინარე აღვილისა მისგან“ H — 841,622.

მწვს-ი დიდი: „იყო კაცი უფროსად მწვს“ M, I ნოტ. 20,6; „განვიღეს წილი მცირითგან ვიდრე მწვსა მადე“ M, I ნოტ. 26,18; „მწვსნი მოსიერ არიელ (ხამთრისი)“ მ. სწ. 800,1; „დაებეღდენ ბირი ქუბისაჲ ქვითა მწვსითა“ H — 841,686. იხ. განმწვება, სიმწვცე.

[მწყა] იხ. დამწყა, უმწყი.

მწყაზარი — თეთარი: „ღის-წელი ჩემი მწყაზარ და მწი-თურ“ O, ქება 5,10.

მწყალობელ-ი „შემწყნარებელი“, შემწყალბელი: „მოწყალე, მწყალობელ უფალი“ C, — „მოწყალე და შე-მწყნარებელ უფალი“ J, ფხ. 110,4; „მოწყალე ხარ მწყალობელ (შემწყნარებელ O)“ I, ნემ. 2,17; „მოვიდა მწყალობელი იგი“ კ. იერ. — აღდგ. 164,25; „მაშინ დაიღებდენ ქმითა მადლითა და არაიენ იყოს მწყა-ლობელ მათა“ მ. სწ. 216,25. იხ. წყალობა.

მწყლარი — იხ. მწყულარი.

მწყვდარი — მწყველედი: „იკრთხვდით მწყევართა თქუენთა“ მთ. 5,44; „სალსა ჩემსა მოაქდდა მწყევართა-გან ჩემთა“ I, იერემ. 15,10. იხ. წყევა.

მწყვმს-ი მენახირე: „რომელთა არა აქუნ მწყვმსი“ მთ. 8,26; „გცნე თქუენ მწყვმს ნებად ვულისა ჩემისა“ O, იერემ. 2,14; „ვითარცა იხილეს მწყვმსთა მათ საქმე ესე“ ლ. 8,24; „დაიცვენ იგი, ვითარცა მწყვმსნი სამ-წყსოა თუხი“ O, იერემ. 21,10; „უოფელ ერთ სამწყსო ვრ-თისა მწყვმსისა“ უშშ. II, 24; „არა კარით მწყვმ-სებრ შესრული“ კ. ცხ. 229,11. იხ. სამწყსო.

მწყვმსთ-მთავარი — მთავარი მწყემსი: „გამოინებასა მას მწყვმს-მთავრისასა მოილოთ დაუქნობელი იგი დი-ღებისა ვერგნი“ I პეტრე 5,4. იხ. მთავარი.

მწყერ-მარტილ-ი მწყერი, coturnix, coturnicum ma-ter: „იოხოვეს და მოსცა მით მწყერ-მარტილი“ ფხ. 104,40; „ზღუესა გამოეცა მწყერ-მარტილი“ O, ხიბრძ. ხოლ. 19,12.

მწყლველ-ი დამკრელი, დამკოდი: „ისარ მწყლველ არს ენაჲ მათი შუაქუარ“ I, იერემ. 2,8. იხ. წყლვა.

მწყვდეულ-ი იხ. წარმწყვდეული.

მწყობარი — „გულნი“; „მძნობ(ა)რი“, მეფერხული; „ბუ-რის-მტეჲ“; „მომაგალ, ვითარცა მწყობარი ბანაჲთა“ M, — „რომელი მოვალს, ვითარცა გულნი ბანაჲთა“ O, ქება 6,12; „დასხდა მწყობრად-მწყობრად“ DE, — „ინაჲ-იღვს ჰური-ს-მტეზმან“ C, მრ. 8,40; „მოვიდა... ასული მისი ბობლნებითა და მწყობრებითა“ G, — „გამოვიდა შემთ-ხუვედ მისა ბობლნებითა და მძნობრითა“ M, მხ. 11, 84. იხ. წყობა.

მწყობრად-მწყობრად ჯგუფ-ჯგუფად: „დასხდა მწყობ-რად-მწყობრად ას-ასი და ერგასის ერგასისი“ მრ. 8,40. იხ. მწყობრი.

მწყობრება წრე, რიგი; „სიმგერგული“; „ვერ შეუძლეს ცნობად... მწყობრებთა ვარსკულავთა“ O, — „ვერ შე-უძლეს ცნობად... სიმგერგული ვარსკულავთა“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 12,2. იხ. მწყობრი.

მწყარაღ-ი იხ. წყრომი; შდრ. გულმწყარაღი.

მწყარაღობა იხ. წყრომი; შდრ. გულმწყარაღობა.

მწყხა ძოვნა; „დამწყხა“; „მწყხსილა რაჲ ცხოვართა ლაზანისა“ O, ივდ. 2,22; „სალა მწყხსი“ O, ქება 1,6; „მწყხით გმწყხსილენ თქუენ მეცნიერებით“ I, იერემ. 2,15; „გმწყხსილი მე საცხოვართა მამისა ჩემისათა“ ფხ. 151,1; „უშინად თავთა თუხთა მწყხსიან“ იუდ. 1,12; „მწყხსით ცხოვართა დაკლვისათა“ pb., — „დამწყხსე-ნით ცხოვარნი იგი კლადნი“ O, ზაქ. 11,4. იხ. დამწყხა.

მწყულარი — მწყულარი — ნახევარი მკვდარი, ცოცხალ-მკვდარი: „ლაჲრმვეს იგი მწყულარი“ ლ. 10,20; „ლა-იღვა მწყულარი ქუთყანასა ზედა“ ფოკა 242v. იხ. წყუ-ლობა.

მწყურნებ-ი, წყურნებ-ი, რწყურნებ-ი წყლიანი ადგილი, წყლისპირი: „იხილა კილობანი იგი მწყურნებსა მას“ O, გამოხლ. 2,5; „განცმენ... ყოველი მწყურნები ლერწმო-ვანთა და ქილისა“ O, ეხ. 19,6; „რწყურნებ იქმნა ასე-რონი“ O, — „მწყურნებ იქმნა ასერონი“ I, ეხ. 28,9; „იყოს ურწყული იგი მწყურნებად“ O, ეხ. 25,7. იხ. მწყურ-ნებოვანი.

მწყურნებოვანი-ი (მწყურნებოვნისა) ქაობი, წყლიანი ადგილი, მწყურნებია: „გზო უღანთა იგი მწყურ-ნებოვნად (მწყურნებად I)“ O, ეხ. 41,18. იხ. მწყურნები.

მჭამელ-ი მჭამელი, შემჭმელი; erosio, aerugo, vim serpenti habens, cancer: „აჲ კაცი მჭამელი“ ლ. 7,84; „კამადი გამოვიდა მჭამელისაგან“ G, მხ. 14,14; „მიწასა ცოლვისასა მჭამელ“ A — 484,212v. „მჭამელნი მისნი იწანდენ“ I, იერემ. 2,2; „მდღომენ და მჭამელნი განიყუენის“ მთ. 5,12; „შთაგვენ ბირსა მჭამელისასა“ O, ნაუმ 2,12; „შეგვე ბირსა მისა მჭამელი და დაქამა დაწე მისი“ Ath. 13,241r. იხ. კამა; შდრ. თესლის-მჭამელი, თვის-მჭამელი, კაცის-მჭამელი, მძო-რის-მჭამელი, ნაწლავთ-მჭამელი, უცამოდ-მჭამელი.

მჭახ-ი — რაქა მისი (ვენებისა) და მისენე და მჭახი და ტევანი“ ბ. კეს. — მჭახ, ლ. 70,22.

მჭედელ-ი „გეცხლის-მშრომელი“; „მჭედელი რკინი-საჲ მებრვე არა იმოვებოდა“ O, II მფ. 12,10; „უზახებდეს

ხურობა მჭედელსა" I.—„განდღირდი კაცი ხურობა და მჭედელი" O, ებ. 41,7; „უზრანა მიღებად გურდემლი მჭედელთაჲ საპრობილუსა მას" ანდ.-ანატ. 224,15; „მისენა ვეცხლს-მჭრთელსა" G, — „მისცა იგი (ვეცხლი) მჭედელსა" pb., მხვ. 17,4. იხ. ჰელა; შდრ. ვეცხლის-მჭედელი, ოჭრო(ს)-მჭედელი.

მჭევრ-ი, მჭევარ, მჭევრ-ი

მჭელ-ი მუჭი, მუშტი, მჭილი; ძნა: „მჭელ ერთ ფეგოლი სარკუნისა შინა" O, III მფ. 17,12; „არა განიხის მჭელი თუხი მომალმან" ფხ. 128,7; „შემიგინებდეს... მჭელისა ერთსათუხს ქრთილისა და პატრისა ერთსათუხს პურისა" O, ეზგ. 12,19; „დაიპრობდა (ცრემლითა) მჭელისთა" ფლკტ. 141,8; „შეკრინეს იგინი ვითარცა მჭელე ბი კალისაჲ" O, მფ. 4,12.

მჭელითა მოღება (დამჭელება): „მოიდოს მჭელითა მღელმან მან შესაწირავისა მისგან" pb.—„და იმჭელითა მღელმან მსხუერპლისაგან" G, რიცხ. 5,28. იხ. დამჭელება, მჭელეული/მჭელეული/მჭეული.

მჭელეული-ი, მჭელეული-ი, მჭელეული-ი «ჭეული», თაველი, ძნა: „პერევილი მჭელეულითა შოვრის ველსა" O, დაბ. 27,7; „შემოაქუნდა მჭელეულე ბეჟეთა ისრაელისათა" O, ნეფ. 12,15; „განუტეგნა იგინი შორის მჭელეულე ბესა მას უცხოთესლთასა" M, — „განავლისა გუილე ბესა შორის უცხოტომთასა" G, მხვ. 15,5; „არა იპოვებ პური, არცა მჭეულს, არცა მღელს" Ath.—11, 40; „მჭეულესა არა იქუს ძალი ყოფად იტქლისა" O, ოვსე 21,7; „არა აღივსო... წიადი, რომელი შეპერებნ მჭელეულე ბესა მისა" ფხ. 128,7; „შეიწირო შენდა მჭელეული, საგნო სინაულთა" ხკ. წიგ. II 2,69; „შეშავმან არა პოვის მჭელეული, უკეთუ არა... დასთესის თესლი კეთილი" Ath.—11,262r. იხ. მჭელი, სამჭელეული.

მჭეულ-ი იხ. მჭელეული.

მჭირვა ჰერა, დაკაეება: „ერთი ძმა თავსა უმჭირავნ და ერთი ფერვთა" ა.-ფ. 26,15. იხ. დამჭირვა.

მჭირხიელ «იწროლი»: „არა მოირტყმილენ მჭირხიელ" pb.—„უ შეიძიხელ მას იწროლ" O, ეზგ. 44,18.

[**მჭკლობა**] იხ. დამჭკლობა.

მჭკურეველ-ი წამხდენი, ამომგდები: „მჭკურეველი, რომელი გამოვიდოდა უცხოთესლთაჲ მათ სამად გუნდალ" O, I მფ. 12,17; „გუშინ ველსათაჲ მჭკურეველ ყოფილნი, დღეს მღელეთ-მომღელარ იქმნიან" A—22,721. იხ. ჰკურევა.

მჭლე გამხდარი, სუსტი, ძაბუნი: „მჭლენი ტორცითა" O, დაბ. 41,5; „ყოლოდევ მჭლე ხარ და უფერულ" ლონგ. 190,9; „პოხილ არს (ქუეყანაჲ) ანუ მჭლე" რიცხ. 12,21. იხ. დამჭლება.

მჭლეულ-ი იხ. მჭელეული.

მჭუნ-ი, მჭუნარი-ი იხ. ჰჭვილი; შდრ. თანა-მჭუნარი, თანა-მჭუნარი.

მჭუნვარე, მჭუნვარე მჭუნვარე; დიდარიდიანებული: „რამათჲ არა იყო მჭუნვარე და მჭუნვარე პირი ჩემი" M, ნეფ. 2,2; „განმხიარულდა პირი მჭუნვარეთაჲ" მ. ხვ. 25,25; „მჭუნვარე პირითა და მჭუნვარე

გულითა" ლმ. 77,30; „უფროსად მჭუნვარე და მჭუნვარე ვიქმნებთ" Ath.—17,280v. იხ. ჰჭუნვა.

მჭურინაგ-ი siruthio. nealessa, nessa. cicada, gryllus: „ფრთითა განსცხვებნ მჭურინაგ" O, იოხ 22,12; „გურტიმან და მერცხლმან და მჭურინაგ მინ—მტრინველთა ცისათა, ცენს ყამი წარსლესა მათისა" მართ. S, ოქრ.-გურიტ. 226,20. იხ. ჰურინვა.

[**მჭუხა** იხ. შემჭუხა].

მხავს-ი fucus, alga, muscus, situs, ხავსი: „მხავს-ნი ქვათანი" მხკ. 22,7.

მხალი-ი თხალი, მწვანელი: „უფროსს ყოველთა მხალთასა არნ" მთ. 12,32; „უძლური იგი მხალსა ჰამ" პაროზ. 14,2; „ვითარცა მხალი მჭუნვარისაჲ ადრე წარტლენ" ფხ. 28,2; „თავი თუხი მისცა... მხლისა ჰამთა" არსტ. 62,14. იხ. სამხლე.

მხატვარ-ი დამხატველი: „ბრძოლისა სიმკნესა მას სიტყვისა მწერალნი და კაღელსა მხატვარნიცა აღწყებენ" ბ. კეს.-40-თხს 115,30; „ჯერ არს მსგავსად კელითანი მათ მხატვართა მოვლელად უმეტესთა წამალთა" A—22, 290; „მხატვარნი ანუ მწერალნი პირმშოსა მას ხატსა ანუ წერილსა განიცდიან, რამეთუ ვერ ძალ-უც კეროვნად გამოწერიდ, უკეთუ არა ხელდღენ მაგალითსა მას წინამძღუარად საქმისა თვისა" A—22,474. იხ. ხატვა; გამომხატვარი.

მხედვარ-ი, მხედველ-ი ვინც ხედავს: „დაამტყიცა... ანგლოზი თაყუანის-მცემელი, შეზავებული, მხედვარა" გრ. ნაზ. 297,24; „მიგვე შენ... წინაშე ყოველთა მხედველთა შენთა" O, ეზგ. 28,18. იხ. ხედვა; შდრ. მრუმელ-მხედველი, მრუმელ-მხედველობა, მხიმელ-მხედვარება, მხიმელ-მხედველი, მხედველობა, მხინგან-მხედველი.

მხედველობა: „მხედველობასა - მართლთაჲჲ ჰყოფს უფლი" pb.—„მოხედვამ მათ ღრთაჲჲ ყოს უფალმან" O, ოგ. სოლ. 29,18. შდრ. მრუმელ-მხედველობა.

[**მხეველ-ი**] იხ. ტყავის-მხეველი.

მხერვალ-ი მატარებელი, მყვანი: „მოპყვანი შენ საკეთა, მხერვალთა შენთა" O, ეზგ. 27,26. იხ. ხერვა.

მხიარული-ი «მომიღლებელი», გახარებული: „მხიაროდენ, მხიარულ" C, — „გახიაროდენ, მამადღებულ" ლ. 1,28; „გახიაროდენ და მხიარულ იყავ" O, ოვსე 2,21; „პირი მისი მხიარულ იქმნა შემთხუვასა" O, ეხო. 15,8; „მხიარულ იყვენ თუალნი მისნი უფროს ღვწისა" O, დაბ. 49,12; „სუ გულითა მხიარულითა ღვწილ შენი" O, ეკლ. 9,7; „ახარებდით და მხიარულ იყვენით" I, ებ. 12,6; „მადლმან დედაკაცისმან მხიარულ ყვის ქმარი თუხი" O, ზორ. 26,18; „საცხებელმან მხიარულ ყვის პირი" ფხ. 108,15.

მხიარულად მხიარულებით, სიხარულით: „პირი მისი მხიარულად გვოს" O, ზორ. 26,4; „რომელმან დააშენა ბერწი სახლსა შინი მხიარულად" ფხ. 112,9; „მხიარულად მისაცემელი-უყუარეს უფალსა" II კორ. 2,7. იხ. მხიარულება.

მხიარულება «შუება»; სიმხიარულება: „მხიარულე-ბაჲ და სიხარული ჯერ-არს" DE.—„შუებად და სიხარულად ყერ-არს" C, ლ. 15,32; „შევიდოდით მას წინაშე მხიარულე ბოთ" ფხ. 99,2; „მოედოს სიხარული და

მხიარულებია საგნაწვთაგან I, ებ. 18,10; „მხიარულებით შემოწყნარეს ჩნ მათა“ ხაქ. მოც. 21,17; „მიიღებდეს საზრდელსა მხიარულებითა“ ხაქ. მოც. 2,46. იხ. განმხიარულება.

მხილება «მეტყულება», პირში თქმა, განცხადება, «უწყება»: „ვინ თქუნგანმან მამხილოს მე ცოდვითათჳს“ DE, — „ვინ თქუნგანმან შემეტყუებოს მე ცოდვითათჳს“ C, ი. 8,48; „არა ნუ ამხილას“ L, — „არა-მე შეცვატყუასა“ T, ფხ. 22,10; „ამხილა მათჳს მეფეთა“ M, I 57ტ. 10,21; „ესე უმხილა ვინმე საფლეს“ T, — „უწყება საფლეს“ L, ხაქ. მოც. 9,24; „უკეთურებამან შენმან განმხილენ შენ“ I, იერემ. 2,19; „რომელმან ამხილოს ზრახვად, მან წარწყმდოს სარწმუნოება“ O, ზარ. 27,17; „სიტყუათა შენთა განმხილეს შენ“ ფლტ. მოც. 8,24; „რომელი ამხილებდეს მომსუქებელთა, ნუ-მცა ემხილებას მას უსამართლოება“ B, ხქ. 272,32; „მხილებით ამხილეთ მას“ M, — „მოთხრობით მიუთხრობათჳს“ G, II შქ. 18,9.

მხილება «მეტყუება», ყვედრება, პირში თქმა: „მხილებად ყოვლისა ერისა“ L, — „შეტყუებად ყოვლისა ერისა“ T, ფხ. 140,7; „რომელი იმარხვიდეს მხილებასა, უბრძნის იყო“ O, ივ. ხოლ. 15,5; „მხილებითსა თჳს უწყულებობისა განსწავლეთ“ T, ფხ. 28,12; „მე სწავლად და მხილებად მიღირს და თქუნდა ჯერ-არს შეწყნარება“ B, ხქ. 88,20; „ასწავებენ, ამხილებენ და ნუ-განინის-სცემენ“ ი.ე. 25,22.

მხილებულ-ი ყვედრებული: „ყოველივე მხილებული ნათლისაგან გამოცხადების“ ეფეს. 3,18. იხ. განმხილება, მამხილებელი, უმხილებელი.

მხილველი-ი მხედველი, «ზმანებული»: „მხილველო, ეილოდე, განეშორე მიერ“ O, ამოს 7,12; „სირცხლისათჳს უკუწურთა მათ მხილველთასა“ საფხ. 188,7; „უკუწურთ იღ-ვიწმენ-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების მხილველი“ M, — „აღ-თუ-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებული სიზმრისა“ G, II შქ. 18,1. იხ. ხილვა; მღრ. თვთმხილველი, ღმრთის-მხილველი, ჩუენების მხილველი.

მხოლოდ «მარტოდ»: „გარნა მხოლოსა ღმერთსა“ DE, — „გარნა მარტოდ ღმერთი“ C, მარ. 2,7; „მას მხოლოსა მსახურებდენ“ მთ. 4,10; „შენ უფალმან მხოლომან სასოებით დამამკდრე მე“ ფხ. 4,9; „შენ მხოლოდ მოღუიწე. ხარ მონათა შენთა“ განს. 8, 199,4; „მხოლოდ ღვარასა დიდებულსა თბთა ეკლესიათასა“ შვედია“ ი.ე. 18,9.

მხოლოდ მარტოდ: „დაპაღნა მხოლოდ გულნი კაცთა-ნი“ საფხ. 174,28.

მხოლოდ-შობილი-ი «იამავერი», დედისერთა: „იგი მხოლოდ-შობილი იყო მისი და არა იყო მისსა სხუად რე ანუ ასული“ G, — „იგი იყო იამავერი მისი და არა ესუა მას მისსა გარეშე რე განა ასული“ M, მხქ. 11,24; „მხოლოდ-შობილი მშ შენი მოაღლინე“ ფლტ. 141,26. იხ. შობილი.

მხოლოდ-შობილება დედისერთობა: „(ივსენ) ქელთა-გან ძალუთასა მხოლოდ-შობილება ჩემი“ ფხ. 21,21. იხ. შობა.

მხუდარი-ი რაც ერგო, შეხვდა; «ცემული»: „არამხუდარი იყო მისდა... სამკვდრებელი“ G, — „არა ეცა მათ ნაწილი“ M, მხქ. 18,1. იხ. ხუდომა.

მხუფეროან-ი «ნახევარგმელი»: „არა მოუტრეს კაცი... მხუფეროან ანუ შილიან თუალითა“ G, — „ნუ მოვაღუნ კაცი... ნახევარგმელი ანუ თუალითა ღბილი“ pb., ლევტ. 21,20.

მხუფეტელი-ი (მხუფეტლისა) მხუფეტელი, მგველი: „ორნი ერისაგანი ძველან მსახურად და მხუფეტლად (საჭირეს)“ ი.ე. 42,26. იხ. ხუფეტა.

მხულოფ-ი ხელიკი; talpa: „მხულოფი ქელთა ემტკიცებინ კლდესა, დღათუ ადვილად შესაყრებელ არს“ O, ივ. ხოლ. 20,28; „არაწმიდა არს ქელწარმავალთაგანი... მხულოფი და მსუენი“ M, ლევტ. 11,29.

მჯარი-ი (მჯრისა) «ბეჭია», მხარი; რელია, ზურგი; «ქედლი»: „დაღვიან მჯართა (ბეჭთა C) ზედა კაცთასა“ მთ. 23,4; „იღრცია მჯართა თჳსთა... ყრმაჲ“ O, დაბ. 21,14; „განირყუნეს უღელი მისი მჯართაგან თქუნთა“ O, — „ღებულ იქნეს უღელი მისი ქედისაგან შენისა“ pb., ებ. 10,28; „გუფრდითა თქუნთა და მჯართა თქუნთა ბეჭენბლით“ I, ეფეს. 24,21; „წვი და მჯარი, გამო-შოვრებული ძელისაგან“ O, ეფეს. 24,4; „გარდაუტრევს საზომი იგი და იყრატ მჯარს“ ხაქ. მოც. 27,28; „არა რეცა გუშინ გოფურენელი შენ მჯართა ზედა ჩემთაჲ“ ფლტ. 142,18; „რომელსა ზედა მჯარნი განმპარტანა“ იბ. რომ. კურთხ. მახ. 188,1; „შეკრიან ტკრთი მძიმე და დასდვიან მჯართა ზედა უძღურთასა“ B, ხქ. 247,18.

მჯდელ-ი ამომწყდელი, «აღმდებელი»: „მჯდელი მახულისა“ G, — „რომელსა ეჯადო მახული“ M, მხქ. 20, 25; „დადგეს... მჯდელი მახულისა“ G, — „დადგეს... აღმდებელი მახულისანი“ pb., მხქ. 20,2. იხ. კდა; მდრ. ქვის-მჯდელი.

მჯდომ-ი «ხისტი», «სატანა», წინააღმდეგობი, მტერი, მოცილე, გლისპი, მოღიფე, «წინა-მოსაჭელი»: „უკუწურთ გისიმე ძე ურჩ იყოს და მჯდომი“ G, — „იყოს თუ გისიმე ზედი ურჩ და ხისტი“ M, II შქ. 28,15; „ღამპარკოლნა ჩუენ მჯდომამან“ Q, — „ღამპარკოლნა ჩუენ სატანა“ I თხზ. 2,18; „მჯდომ არს ივ კოსტასი“ ი. 19, 12; „ესენი მჯდომ არიან ურთიერთას“ გალ. 5,17; „აღ-კოცი მჯდომი“ O, ზარ. 28,8; „განშორეთ ეგევითარი მჯდომი გონებისაგან თქუნისა“ ანდ. ანატ. 194,16; „მე ვსაქი მჯდომი იგი შენი“ O, — „ვსაქი წინამოსაქული შენი“ pb., იერემ. 51,28.

მჯდომად «ანტაქრად», წინააღმდეგე: „მჯდომად (ანტაქრად L) წინა-აღუდგებით“ ხაქ. მოც. 7,51; „მჯდომად აღუდგეს ზრმანი იგი და შეკუბულნი“ O, II შქ. 6,6; „მჯდომად აღუდგეს სიტყუათა მათ“ ხაქ. მოც. 12,46. იხ. კდომი.

მჯდომობა ურჩება, «ზრზინება»: „მე უწყი — მჯდომობაა შენი და ქედი შენი ფიცხელი“ G, — „მე უწყი ზრზინებაა ეგე თქუენი და ქედფიცხელობაა ეგე თქუენი“ M, II შქ. 21,27. იხ. მჯდომი.

მჯდარი-ი ჯარისკაცი, მეომარი, ამხედრებული, ე. ი. ცხენზე მჯდომი: „დაეცა მჯდარი მართლუენ“ O, დაბ.

48,17; „გერ განარინოს მჭედარი“ ფხ. 82,17; „პყენდა მით თან სიმრავლემ იგი მჭედართა“ ხნდ. 4,18; „მჭედარი-მან მიპყარა მხელი თჳსი“ ხნდ. 7,28; „წარიყვანა ყოველი ერი მისი, მჭერცხლი და მჭედარი“ ო, ავღ. 2,12; „აღმჭედარენ მხედარი მისნი“ ო, აშ. 1,8; „მრავალნი მჭედარი-თაგანნი შემდგომად მეტობისა კუალად იქცაენ და სი-მენით ძლევად აჩუენიან მტერთა მიმართ“ მ. სწ. 108,4. იხ. აღმჭედარება(უღი); დამჭედარებული; მჭედარი, მჭერი, მჭედრობა.

მჭედარ ზეითად: „ვითარმცა განვლემ იგი აღვილ მჭედარ“ ო, ნეემ. 2,14; „პიტიახში იგი მჭედარ შეუღლა უსუანა კუ-ალსა მისსა“ შუშ. IX, 8; „მჭედარ მიმოდასდენენ და მეტ-პყოფენ მათ“ შუშ. IX, 19; „მჭედარ აღვიდა ზეცად“ მრთ. S. კ. იერ.-ნათლის. 86,28. იხ. მჭედარი.

მჭედრობა «ერი»: ჯარი, მეომრობა: „უბრძანა მჭედრობასა (ერსა ჯ) შთაღვლელ“ ხაქ. მოც. 28,10; „მჭედრობაა შენი ცხოვრება არს“ ხ. გაბ.-დაქდ. 184,2; „უკუეთუ მან (მჭედრად დაწერილმან) დაუბრუნეს ნეფ-სით მჭედრობაა თჳსი, არა მცირე პატივი მოატყჳს თავსა თჳსსა ერის-მთავრისაგან და შეფისა“ მ. სწ. 107,22. იხ. მჭედარი.

მჭევალ-ი (მჭევლისა) მსახური ქალი, მოახლე; გოგო: „მოუღრა ერთი მჭევალი“ მთ. 28,68; „იყო... მჭევა-ლი“ ვითარცა დედოფალი“ I, ებ. 24,2; „იყო მჭევალი მისი ფეკტელი“ ო, დახ. 18,1; „შემოვიდა ვეგ ორთა მჭე-ვალთა თანა“ I, დახ. 18,26; „შევირდეს მისვე მჭე-ვლისა თჳსისა“ ო, აშ. 2,7. იხ. მჭევლება.

მჭევლება: „მჭევლეზად ღირს ვარ მე, დაბანად ფერტთა მონათი მათ უფლისა ჩემისათა“ ო, I მგ. 25,41. იხ. მჭე-ვალი.

მჭეცი-ი «ბირუტყჳ»: „დაამორჩილ... ცხოვარი და ზრობა ყოველივე, უფროსს მჭეცინცა ველისანი“ ჯ,—„დაამორ-ჩილ... ცხოვარი და ძროხა ყოველივე, მერმეცა და პირ-უტყუნი ველისანი“ ო, ფხ. 5,8; „ვითარცა მჭეცი მძევარემ ყოდა“ შუშ. VI, 17; „იხახოს ვითარცა მჭეც-მან“ I, ებ. 6,29; „მჭეცისა სახემან მან თევზმან, რომელ-მან შთანთქა იგი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,25. იხ. მჭეც-თევზი, მჭეცთ-მოღუაწე, მჭეცობა, მჭეცობრივი, ნამჭეცავი.

მჭეც-თევზ-ი: „სმინე... შიგან მუცლით მჭეც-თევზისა მისგან“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,19. იხ. თევზი.

მჭეცთ-მოღუაწე: „უბრძანა მსაჯელმან მან მჭეცთ-მოღუ-აწეთა“ აღრე-ადრე მომგუარეთ მე (მჭეცნი)“ H—241,400. იხ. მოღუაწე.

მჭეცობა გელურობა: „განშორე მჭეცობასა იგი სა-ხე“ ფლბ. მოც. 2,20; „მჭეცობასა და ურწმუნოებისა ნათესავთაგან გამიჩნდეს“ იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 184,5. იხ. მჭეცი.

მჭეცობრივ-ი: „გულის-წყრომითა მჭეცობრივითა“ Aib.—11,248v. იხ. მჭეცი.

მჭეც ნაცრის ფერი (საბა): „ესე არს საბე მიწისა მის ქუთუნი: მჭეცნი და მჭეცნი“ მსკ. 68,18; „თელანი მათ-ნი (მომარჯალთანი) იყენიან მჭეცნი“ H—2551, 282v.

მჭეცობარი, მჭეცობარე, მჭეცობიარი-ი ხმიანი, მხმობე-ლი, ხმის გამომღები: „მჭეცობარენი გულთა შინა

მათი“ ო, ნაუშ. 2,7; „არად უქმს ბუნებასა მას უკორცობა სიტყუა მჭეცობარი“ ხ. კეხ.-მჭუხ. დღ. 40,25; „ვინ მომტეს მე ტრედი მჭეცობარი სიტყუთა“ ხაქ. წოგ. II 61,18. პირი არა მჭეცს ღირსად მჭეცობარე“ მ. სწ. 281,14. იხ. კმობა; შდრ. ღამის-მჭეცობარი.

მჭეცობელი-ი იხ. ქუეყანით-მჭეცობელი.

მჭეცე მძლავრი, მამაცი, თავდადებული, მტკიცე: „ველთა მჭეცთა განამდიდრის“ ო, იგ. სოლ. 10,4; „ფრიად მჭეცე იყო იგი ბრძოლასა შინა“ ვარ. 814; „ვერდ... ბრძოლასა შინა მჭეცე“ ო, ნიბრძ. სოლ. 2,15; „მჭეცე-იყავ“ ო, დახ. 10,19; „მჭეცეო ღმრთის-მოყუარეო“ ლ. 1,2; „დასწერეთ სახელი ჩემცა წმიდათა მგავთ მჭეცთა თანა“ ანდ.-ანატ. 108,20; „მჭეცე იყვენით და მტკიცელ შურებო-ღეთ“ მსკ. 20,10; „ღელავაო მჭეცე ვინ-მე პოოს“? ო, იგ. სოლ. 21,10; „გელმოდენ და მჭეცე იყავი“ ო, მჭ. 4,10.

მჭეცე-ყოფა «მამრობა»; «მჭნობა»: „განძლიერდი და მჭეც იყავ“ ხხ.—„განძლიერდი და მამრობად“ G, ახუ ნ. 1,8; „მჭეცე იყავი, განძლიერდი“ M,—„მჭნობდ და გან-ძლიერდი“ G, შქ. 81,28.

მჭეცება გაძლიერება, განმტკიცება: „რამეთუ მჭეცდო შენ წინაშე ჩემსა ყოფად სიწირფიებისა“ ო, IV მგ. 16,26; „ეამ ერთ მჭეცდოან“ ფიზ. V, 22.

მჭეცედ ძლიერად, მტკიცედ: „მჭეცედ მიჰქენდა კუალსა მათსა“ ხხბტ. B, 142,2. იხ. განმჭნობა, მჭეცება, მჭნობა, სიმჭეცე.

მჭეცელი-ი რომელიც «გნვიდეს»: „მოვიდენ მჭეცელად და ვენაცის-მოქმედად შენდა“ ო, ებ. 61,5; „ვისმე თქუ-ენასსა ესუს მონა მჭეცელი გინა მწყემსი“ DE,—„ვისმე თქუენანსა ესუს მონა, კნვიდეს ანუ მწყემსი“ C, ლ. 17,7; „მჭეცელი და მთერძელი“ ო, ზარ. 6,12; „(წყმამ მყუდროდ)... სარგებელ ყოფის მჭეცელსა და ზრდის ნაყოფსა“ A—22,28. იხ. კნვა.

მჭენის-თაობა «ბირველ ინახით ჯდომა», «ზემოჯდო-მა», საბატო იდგილი, პირველი საჯდომი: «იქმებენ... მჭენის-თაობასა ტაძრობასა» C,—„მჭენავს... პირველ ინაცით ჯდომად პურის-ქამასა“ DE, პრ. 12,39; „უყუარნ მათ მჭენის-თაობად ტაძრობასა“ C,—„უყუარს ზემო-ჯდომად პურსა ზედა“ მთ. 28,6. იხ. თაობა.

მჭნობა მხნეობა, გამხნეება, «განძლიერება»; «მჭნე-ყოფა»: „მჭნობდ და განძლიერდი“ G,—„მჭნე იყავი, განძლიერდი“ M, II შქ. 81,28; „რომელსა შინა მჭნდეს ბო-ღეს წმიდანი იგი“ მ. კეხ.-48 თჳს 119,16; „ორნი იგი ბო-ღესწიან მის თანა მჭნდეს და ღირს იქმნეს გვრგვამსა“ რფხ. 177,31; „მჭნდეს და რამეთუ უკუანა განდრეკილებათა ჩუ-ენათა ვიდოლით“ G,—„განძლიერდეთ და კუალსა განდრეკილებასა ჩუენისასა ვიდოლით“ ო, იერემ. 18,12. იხ. მჭნე.

მჭობა, მჭუება იხ. დამჭობა, დამჭუება.

მჭოლვა იხ. დამჭოლვა.

მჭსნელი-ი «მაცხოვარი», განმათავისუფლებელი: „აღ-დგინა უფალმან მაცხოვარი მსრამლსა“ G,—„აღ-დგინა უფალმან მჭსნელი მსრამლსა“ ხხ.—„მჭ. 2,2; „ყოლაღვი... მჭსნელ არს ყოვლისა სოფლისა“ ფლბ. 188,11. იხ. კნნა.

[მჭუმა] იხ. დამჭუმა.

მჭუმილო-ი, მჭუმილოვ-ი, ჯუმილო-ი «მცველი», ყარა-
ულნი: „განაღებდენ მჭუმილოთა მათ“ *M.*—„განაღებდეს
მცველი“ *G.* მსჯ. 7,19; „ცუდად იღებდენ მჭუმილო-
ნი“ (ჭუმილონი *Ц.*) მისნი“ *ფხ.* 126,1; „მჭუმილონი
იგი მის საპურობილისანი... სცვიდეს საპურობილესა მას“ *ხაქ.*
მოც. 12,6; „ალადგინეთ მჭუმილონი“ *I.* იერემ. 51,19;
„რომელნი იყვნეს მთავარნი მჭუმილოვთანი“ *M.* *ესთ.*
2,21; „იქმენ შენ ვითარცა მჭუმილონი (ვენაჲსიანი), რო-
მელნი მჭუმილოდით საწყისოსა გინა სავენაჲესა“ *მ.*
სწ. 18,6; „დავადგინეთ მჭუმილონი ჩვენ ზედა“ *I.* ნეემ
4,9; „ლამე მჭუმილონი დავადგინეთ გარემო ჩუენსა“ *I.*
ნეემ. 4,22.

მჭუმილოვა იხ. ჯუმილოვა.

მჭურვალე ცხელი: „რომელსა შინა ცანი მჭურვალენი
დაირღუნენ“ *II პეტრე.* 3,17; „ვიყავ მე სამართალსა ზედა
გრილ და უსამართლოსა ზედა მჭურვალე“ *მ.* *სწ.* 262,26;
„ცრემლითა მჭურვალეთა ვეფედრებოდენ... ღმრთის-მშო-
ბელსა“ *ი.-ე.* 27,53. იხ. სიმჭურვალე, ჯურვა

მჭურვალეზა, მჭურვალეზა «სიცხე», ხურვეზა, ცხე-
ლეზა, სიციცხე; გულმოდგინება: „დავრდომილ იყო
მჭურვალეზითა“ *DE.*—„იდეა სიცხითა“ *C.* *მრ.*
1,80; „ცეცხლები შემწვარი იგი მჭურვალეზა მისია“
შუშ. *XIV.* 22; „ლაუტევა იგი მჭურვალეზა მან
(სიცხე მან *C.*)“ *DE.* *მრ.* 1,81; „გუეზული მჭურვალე-
ზითა“ *მსჯ.* 58,20; „შეეწურის სიწულსა ფრიად მჭურ-
ვალეზისა მისგან, რომელ არს გუამსა შინა მისსა“ *მ.*
სწ. 192,9; „აღუეზისა შენ ჴორის მჭურვალეზა
გულის-წყრომისა“ *მ.* *სწ.* 71,22; „ამას მჭურვა-
ლეზითა ბოროტითა ევნო მარჯუნესა გუერდასა“ *ხაქ.*
წიგნი. *II* 121,84; „ესეზომი მჭურვალეზა ანუენა“
ი.-ე. 21,2. იხ. მჭურვალე.

მჭვან-ი „მჭვანისა ეწოდა ცხენ“ *ბ.* *კეს.* *ექუს.* *დღ.* 59,

82. იხ. ჯველი.

მეცე ჭალარა: „გამოჩინენ მეცენი შენნი“ *I.* *ეს.* 47,2;
„არცა სმეტათა მაგათ მეცეთა შენთა ბატონ-სცემს (სი-
კულილი)“ *მ.* *სწ.* 255,1. იხ. მიმეცო(ვ)ანება, მეცოვანი,
მეცო(ა)ნება.

მეცოვან-ი (მეცოვნისა) ჭალაროსანი: „ისინეს ორ ცაც-
ერთი იგი მეცოვან და ერთი იგი ქაშუტ“ *მოვ.* *სტფ.*
688,16; „სწავლისათჳს... მეცოვნისა გარდასრულისა,
რომელი თანამდებ იყოს საშველისათჳს“ *ო.* *ზარ.* 42,6. იხ.
მეცე.

მეცოვანება ჭალარა: „მეცოვანება არს გონიერე-
ზა კაცთა“ *ო.* *ხაბრძ.* *ხოლ.* 4,9. იხ. მეცოვანი.

მელომ-ი კიბო, ჯიკრჩიბი: „დღედაცსა მას ძუძუსა აჯ-
ლა მელომ“ *ლიმ.* 126,6; „ძუძუსა ჩემსა მელომი მა-
ზის, რომელსა პრქვან ქიჩჩიბი“ *ლონგ.* 219, *იხ.*
ჯლომა.

მელომარე «დამკვდრებულო», მელომელი: „მელომ-
არე იგი ცათა შინა შემწე მისა იქმენა“ *იხ.* *კომ.* *კურთხ.*
მოს. 124,2; „მელომარე საზურესა ზედა“ *მთ.* 9,9;
„მელომარე იყო ჴორეველი პირველად“ *G.*—„პირველად
ქორეველი იგი დამკვდრებულ იყო“ *ქხ.*, *II* *შჯ.* 2,12.
იხ. ჯლომა; შდრ. თანა-მელომარე, ინაგით-მელომარე.

მელომელი, მელომ-ი მხედარი: „განებნით შენგან ეტ-
ლები და მელომელები მათ ზედა“ *ო.* *იერემ.* 51,21. იხ.
ჯლომა; შდრ. გარეშე-მელომელი, ზედა-მელომელი, ზედა-
მელომი, თანა-მელომელი.

მეილი-ი მუშტი, მუჭი: „სცემს მოყუასმან მოყუასსა მეილი-
თა ანუ ქვითა“ *ო.* *გამოხლ.* 21,18; „საზრდელად მისსა
იყო მეილი ერთი ოსაი დამბალი“ *Ier.*—28,20; „ვითარცა
მეილი ერთი მიწა, ზღუასა შინა შთახმული, უჩინო ექმ-
ნების“ *A* 25, 168r.

მეოზი იხ. სუმოზესი

6

ნარ ქართული ანბნის მე-14 ასო, რიცხვითი მნიშე-
ნელობა—50.

ნანგარეზ-ი «ძღუენი», ნანარბევი: „ნანგარეზი
ვეცხლი არა მოვილ“ *M.*—„ძღუენი ვეცხლისა არა მოი-
ლეს“ *G.* მსჯ. 5,19. იხ. ანგარება.

ნანაკეც-ი ბანაკის, ლაშქრის აღვილი: „პაჲ ნანა-
კეცო ოგერი მრავლით ვამით... მიერ მდინარესა“ *მრთ.*
A. ანტ. დ. 25r. იხ. ბაკი.

ნანან-ი დაბანდილი: „აღმოიღუნ ლანისაგან წყალსა მის
ნანანსა“ *მ.* *ცხ.* 219v; „ნანანი ეგვეთიარისა კაცისა
ჯერ-იყო შენდა, რამთამცა წარმოეც ჩემდა სასულად ჩემ-
და“ *H*—241,702. იხ. ბანა

ნანერწყალ-ი «ნაქურცხალი», ნანერწყალი, ელვა:
„ვითარცა ნანერწყალი ღერწამსა შინა რბილიან“
ო. *ხაბრძ.* *ხოლ.* 2,7; „ნანერწყლისაგან ცეცხლისა
გამზარდლიან ნაქურცხალნი“ *ო.* *ზარ.* 11,84; „ნანერ-
წყალი გარდამოვითვალეს მისგან“ *ფხ.* 17,8; „ნანერ-
წყალსა ნაცარსა დამპარხედით ვამადმე“ *ბ.* *კეს.* *ექუს.*

დღ. 109,2; „ნანერწყალი გარდამოვითვალეს მისგან“
Ц.—„ნაქურცხალი აღუზნეს მისგან“ *ქ.* *ფხ.* 17,8.
[ნანე] იხ. დანაბეა.

ნაბილწვარი-ი «ბილწებისა», მანკისა: „შესცოლეს მის
შვილთა ნაბილწვართა“ *G.*—„შესცოლეს მის ნაშობთა
მათ ბილწებისათა“ *ქხ.*, *II* *შჯ.* 32,5. იხ. ბილწვა.

ნაბიჭ-ი, ნაბიჭეც-ი «ბიჭი», ნამცეცი: „ტაბლისა ქუეშე
კამელ ნაბიჭსა ყრმითასა (ბიჭისაგან შეილთასა *DE.*)“
C. *მრ.* 7,28; „სწადინ განძლომად ნაბიჭეცისა მისგან,
რომელი გარდამოვითვალეს ტაბლისაგან“ *C.* *ლ.* 16,21; „კრებ-
დეს ნაბიჭეცსა ტაბლასა ჩემსა ქუეშე“ *M.* *მსჯ.* 1,7. იხ.
ბიჭი.

ნაბიჭ-ი ბიჭი: „უწყის, თუ რაოდენი ნაბიჭი წარმო-
უღვამს“ *მ.* *ცხ.* 182r. იხ. ბიჭი.

ნაბოძვარი-ი ნაჩუქარი, მოკცემული: „ვეამ პურსა, ნა-
ბოძვარსა ღმრთისასა“ *მ.* *ცხ.* 172r. იხ. ბოძვა.

ნაბარლებ-ი დანაშაული; «გარდამავალობა»: „ესე იყავნ
თქუნდა ყოველთაგან განწმედილთა... და ყოველთაგან ნა-
ბარლებისა მათისა“ *G.*—„იყოს თქუნდა განწმედილ-

თავან... და ყოვლისაგან გა არღამავალობისა მათისა" **px.**, რიცხ. 18,9. იხ. ბრალდება.

ნაბრდლეუნი-ი თრთა, ნაგლევი: „აღიმევენ ახლითა ნა-
ბრდლეუნი თა ვითარცა ორბნი“ **I**, **გს.** 40,21. იხ.
ბრდლეუნი.

ნაბრძლი-ი, ნაბრძრი-ი ბრძელი: „უკუეთუ იყოს... ნა-
ბრძლი ნიში“ **px.**, „უკუეთუ იყოს... ბრძელი ნიშ-
ნოვობისა“ **G**, **დგვტ.** 18,2; „ყოველი ნაბრძრი მისი
მას შინა მოვოზა თივითა“ **O**, **ხიბრძ.** **ხოლ.** 18,14. იხ.
ბრძელი.

ნაბძარი-ი კრილი, ნაბზარი: „გორცთა მათთა ზელა არა
განიკუთნენ ნაბძარი“ **G**, **დგვტ.** 21,5. იხ. ბძარი.

ნაგებ-ი წანზორვევი, წანკერპავი, ძღვენი: „ჰამა ერ-
მან ნაგებთა მათთა“ **G**, „ჰამა ერმან ნაზორვეთა
მათთა“ **Fr.**, „ჰამა ერმან მან ნაკერპავი იგი მათი“
px., რიცხ. 25,2; „ჰამეს ნაგებთა დამოვრისა“ **ფხ.**
106,20; „ჰსუედილი ღვოსა ნაგებსა მათისა“ **GM**, **II**
73, 22,28; „აძულუბდა... რამათაჲ ნაგებითა მით
კერპათათა პირ-იქსნეს“ **H**—**241,468**. იხ. გება.

ნაგევი-ი ნაგავი; წილი: „შემირაცხეს იგი ნაგევად“
ფლბ. 8,8; „გიბნევის საფისენი, ვითარცა ნაგევი“
მ. ცხ. 21,1; „ილიბად ამის სოფლისა... ნაგევად შეპ-
რაცსა“ **მ.-უ.** 14,5. იხ. გვა.

ნაგოზ-ი ნალესი: „სადა არს ნაგოზი იგი თქუენი, რა-
მელ გინგოზეთ“ **I**, **ეზგ.** 18,12; „წერდა წინაშე... ნა-
გოზსა კელისასა სახლის მის მეფისასა“ **O**, **დამ.** 5,5.
იხ. გოზა.

ნაგრტენი-ი იხ. ნაკრტენი.

ნაგრტენი-ი: „მიიღე ნაგრტენი ესე, შეჰამე და მოკუდე“
Sin.—11, 246v. იხ. გრტენა.

ნაგუდალი-ი (ნაგუდლისა) წანგუერდალი: „ჩამიჩი:
„რომელი იქმნების ვენაქისაგან ღვთა ნაგუდლითგან“
px., „როდენნი იქმნებიან ვენაქისაგან ღვთა ნაგუდრდ-
ლითგან“ **G**, რიცხ. 2,4.

ნაგუგმ-ი ნაკემი, წყლულები: „არა არს... არცა ნა-
გუგმ“ **I**, **გს.** 1,6; „დაბანა იგინი ნაგუგმისაგან“
ხაქ. **მოც.** 18,22; „ვითარ განიქრნე შეესეულად ნაგუგმ-
თა მათთაგან გესლისა მის გულისაჲსა“ **ფლბ.** **მოც.** 5,25;
„ნაგუგმთა მისთაგან გუგნესი“ **Sin.**—11,28r. იხ. გუგმა.

ნაგუერდალი-ი (ნაგუერდლისა) წანგუდალი: „ჩამიჩი:
„რაოდენა იქმნებიან ვენაქისაგან ღვთა ნაგუერდლით-
გან ვიდრე ნატყვადმდე, არა ჰამოს“ **G**, „რომელი იქმნე-
ბის ვენაქისაგან ღვთა ნაგუდლითგან ვიდრე ნატყე-
თამდე, არა სუას“ **px.**, რიცხ. 2,4.

ნად-ი წემწე, დამზარი, დამზღერი, დაქირავე-
ბული, მღუმი: „მის თანა ნადნი“ **O**, „შემწენა მის-
ნი“ **I**, **III** **მგ.** 20,16; „ყო ვითარცა ქსელი ნადთაჲ (ნა-
დლითა **O**) მობალბულნი მოკუეთად“ **I**, „ვითარცა ქელი
შეზღუდრისა, მოხლებულისა გამოკუეთად“ **px.**, **გს.** 25,
12; „გა... ნადთა მათ ფერმისთა“ **O**, „უა... მი-
ზღუდრნი ფერმისნი“ **px.**, **გს.** 25,1. იხ. მონადება.

ნადლეუ-ი წარმომეტყულობელი: „სიყვთლე წარ-
მომეტყულობელი თელთა თქუენთა“ **G**, „მოვავლი-
ნი... სიყვთლე და ნადლეუჲდი თელთა თქუენთა“ **px.**,
ლგვტ. 25,16.

ნადლეუ-ი ბავი, საჩენე: „მოვიდა სიულ ნადლეუსა სა-
მწყსოთასა“ **I**, **I** **მგ.** 24,4. იხ. ღვთა.

ნადები-ი იხ. დება; შდრ. თანა-ნადები.

ნადინები-ი **I** **მგ.** 12,16*. იხ. დინება; შდრ. გამონა-
დინები.

ნადირ-ი ნანადირევი: „მინადირე ნადირი“ **დამ.** 27,2
„ნადირი ლომთაჲ არს კანჯარი უდაბნოს“ **O**, **ზარ.** 12,
22; „ალავსო ნადირითა ბუღს მისი“ **O**, **ნაუმ** 2,12;
„ჩემი არს... ნადირი მათთა“ **ფხ.** 49,10; „იქმნის თევზი
იგი ნადირ განმადებულ მზაკუარისა მისთს“ **ბ. კეხ-
ეჭუს.** **დღ.** 100,10; „გვიგინ იგი (ძალი) კუალსა ნადირ-
სასა“ **ბ. კეხ-ეჭუს.** **დღ.** 120,1. იხ. მონადირებელი,
მონადირე/მენადირე, ნადირება/ნადირება, სანადირო

ნადირება, ნადირობა მონადირება, დაქვარი: „განველ
ველად და მინადირე ნადირი“ **დამ.** 27,2; „უნადი-
რება ლომთა საზრდელი“ **M**, **თბ.** 28,29; „რომელი ნა-
დირობდა ნადირთა ველისათა“ **მ. ცხ.** 148r.

ნადირება, ნადირობა დაქვარი: „სიღვით ბაღს თქუენი
ნადირებად (ნადირთაჲ **DE**)“ **ლ.** 5,4; „მოწიქე
არს თევზთაჲ იგი ნადირთაჲ“ **კ. იერ.** **ადღ.** 106,
18; „მტაცებელსა მის მიეცა სიმსკლე ფრჩხილთაჲ ნადი-
რობისათჲს“ **ბ. კეხ-ეჭუს.** **დღ.** 119,22. იხ. ნადირა.

ნავ-ი ხომალდი: „აღება იგი ნავსა“ **მთ.** 8,25; „გამო-
აღვინეს ნავი ქუეყანით“ **ლ.** 5,12; „ნავი განუმზადონ
მას“ **მრ.** 2,9; „ჰმათაგან იქმნა და გამოვიდა (განვიდა **U**)
ნავითა ასურეთად“ **ხაქ.** **მოც.** 18,18; „ნავი დაიქცა
ზღუასა შინა“ **მ. ცხ.** 219r. იხ. მენავე, სანავე.

ნავასარდ-ი ახალწლის (თვე): „თაუესა ნავასარ-
დისასა“ **ხაქ.** 25,2

ნავთ-სადგური-ი ნავთ-სადგომი: „მოიღეს ნავთა ნავთ-
სადგურთა მათ“ **I** **ეზრა** 5,55; „ვითარცა ნავთ-სა-
დგურსა მშედობისაჲ შევედრებული“ **ოქრ.** **ზარ.** **დამ.**
101,15; „მადლობით წარპზავნიდეს ნავთ-სადგუ-
რისა მის მიმართ ქრისტესისა“ **შუშ.** **XVII**, 5. იხ. სადგური.

ნავთ-საყუდელი-ი (ნავთ-საყუდლისა) წანასაყუნებუ-
ლი, ნავთსადგური: „მიუძღუა მათ ნავთ-საყუდ-
ელსა (განსასუფნებელსა **T**) ნებისა მათისაჲ“
ფხ. 108,20; „რამთა მიეწინეთ ნავთ-საყუდელსა მის
მშედობისაჲ“ **მსკ.** 42,6; „მადლობითა წარპზავნიდეს მის
ნავთ-საყუდლისა ყოველთაჲსა ქრისტესა“ **შუშ.**
51,10. იხ. საყუდელი.

ნავის მავლინებელი-ი მენავე, წანავის-მართებელი: „ა-
თარცა ნავის-მავლინებელი შინა ღლეუთა დინთაჲ“
O, „ვითარცა ნავის-მართებელი მრავალთა შინა
ღლეუთა“ **px.**, **გვ.** **ხოლ.** 23,24. იხ. მავლინებელი.

ნავის-მართებელი-ი წანავის-მავლინებელი: „ვითარცა
ნავის-მართებელი მრავალთა შინა ღლეუთა“ **px.**,
„ვითარცა ნავის-მავლინებელი მრავალთა შინა
ღლეუთა“ **O**, **გვ.** **ხოლ.** 23,24. იხ. მართებელი.

ნავის-მოქმედი-ი: „თხიერ... გალატოზა და მევენაქთა და
ნავის-მოქმედთა... ლავრისა დამპირება უღთოსა არს“
მ.-უ. 20,25. იხ. მოქმედი.

ნავის-სადგური-ი: „მოდრეშის შეიწინე ნავის-სადგურ-
სა მის სასუფეველისა“ **Ath.**—12,258r. იხ. სადგური.

ნავის-სახერველი-ი «ანძა სანავეთა», სიჭვე: „მოგართუეს შენ საქმელ ნავის-სახერველთა (ნავის-სახერველთა O)“ I, — „მოღებულ იქმნეს ქმნად შენდა ანძათა სანავეთა“ *პხ.*, *ეფე.* 27,5. *იხ.* ზერვა; სახერველი.

ნავის-სლვა ნაოსნობა: „ეჟამი ნავის-სლვისა დაჯს-ვოდა“ *მრთ.* A, ანტ. ლ. 19r. *იხ.* სლვა.

ნავის-უფალ-ი მენავე: „ნავის-უფალსა და მენავეთ-მოდღარსა ერჩიდა“ *ხაქ.* *მოც.* 27,11; „ნავის-უფალს ინმე მოართუა მას თქრთა“ *მ.* ცხ. 297v. *იხ.* უფალი.

ნავდელ-ი (ნავლისა) ნაღველი, ზაფრა, სიმწარე, ჟუსუბი: „აღაესეს ღრუბელი ერთი ძმრთა და ნავდ-ლითა“ C, — „ღრუბელი აღაესეს ძმრთა მით უსუპსა თანა“ DE, *ი.* 19,29; „მისცეს მას სუმაღ ძმარი, ნავდლითა შეზავებული“ *მთ.* 27,84; „უმწარეს ნავდლმსა პოვო“ O, *იგ.* ზოლ. 5,4; „სიმწარესა ნავდლისასა თანა შეერულ ცოდვისა გზედავ შენ“ *ხაქ.* *მოც.* 8,28; „იყავნ თქუნდა ნავდელ“ G, *რაცხ.* 11,20; „დაგიმრეტია შავი იგი ნავდელი და სიმწარე მისი“ H—239,4r.

ნავთავ-ი ზეთის კურკელი: „ჭურჭელი... რომელსა ზეთი შთაისხას, ნავთავი არს“ *მ.* ცხ. 256r. *იხ.* ზეთი.

ნაზირველი-ი წმინდა, აღთქმული, «ნაზირი»: „ნაზირველ ღმრთისა იყოს ყრმა მუცლითგან“ G, — „წმინდა ღმრთისა იყოს ყრმა იგი შობითგან მისით“ M, — „ნაზირი ღმრთისა იყოს ყრმა იგი შობითგან მისით“ *პხ.* მხტ. 18,5.

ნაზოგალი-ი ნახევარი: „დრამე ერთი თავად-თავად ნაზოგალი სიკლისა“ O, *გამოხლ.* 28,26. *იხ.* ზოგო.

ნაზორე-ი «ზორვილი», შეწირული, მსხვერპლი, «ტოზიკობა», «ნაგები»; «ნაეკრპავი»: „ცმელსა ნაზორევთა მათთასა სკამდით“ *პხ.* — „ცმელსა ზორევლთა მათთასა სკამდით“ G, II *შტ.* 32,28; „გემოა იხილ ნაზორევთასა“ *ლონგ.* 189,20; „არცა ესუ ღვწო ნაზორევისაგან“ M, — „არცა ესუ სიდა ესუ ღვწო ტოზიკობით“ O, *ესთ.* 14,17; „განეწენენ ივინი ჰამად ნაზორევისაგან კერპთასა“ *ხაქ.* *მოც.* 15,20; „ჰამა ერმან ნაზორევთა მათთა“ Fr., — „ჰამა ერმან ნავებთა მათთა“ G, — „ჰამა ერმან მან ნაეკრპავი იგი მათი“ *პხ.* *რაცხ.* 25,2. *იხ.* ზორვი.

ნაზოქ-ი, **ნაზუქ-ი** ნაზი, წმინდა, წვრილი, მსუბუქი: „ბუნებაჲ პაერისაჲ ნაზოქ არს“ (ნაზუქ არს—var.) *გრ.* *ნოხ.* 144,25.

ნათება, ნათობა: „ცეცხლი იგი ძღერადი ნათებინ“ *მ.* სწ. 188,18; „კაცისათჳს ვარსკულაენი ნათობენ“ *მ.* სწ. 28,9; „მერე ნათობდინ ნათელი თქუნენ წინაშე კაცთა“ *მთ.* 5,18; „ნათელი იგი ბნელსა შინა ნათობს“ *ი.* 1,5; „აღნთებული ნათობდა“ *ი.* 5,25.

ნათობა: „განსრულდეს ნათობაჲ მთიებისაჲ“ *მ.* სწ. 128,22. *იხ.* ნათელი.

ნათელ-ი სინათლე, სანთელი, ანკარა, ბრწყინვალე, სხივი, «მთიები»: „იხალა ნათელი დიდი“ *მთ.* 4,18; „ნათელი იგი ბნელსა შინა ნათობს“ *ი.* 1,5; „უფალი არს ნათელ ჩემდა“ O, *მეფ.* 7,8; „თუაღთა ჩემთა ნათელა“ *ფლტ.* 140,18; „ნათელი სანთლისა მის მისისაჲ ბრწყინვალელ მოველელ ლელსა მის მოცეცვასა კორწოლით“ *რამა მოც.* 18,24; „მდინარე დიდი ნათელი“ O, *ესთ.*

1,10; „თუალი... ნათელ იყოს“ *მთ.* 6,22; „ნათელი იყო პირითა“ *მ.* ცხ. 184v; „არა არს ნათელი მას შინა“ O, *ამოხ.* 5,20; „ბრწყინვალე არიან ვითარცა ნათელი სოფლისა“ B, — „ბრწყინვენ სოფელსა შინა ვითარცა მთებნი“ A, *სხტ.* 148,20.

ნათელ-ხუმა სინათლის ამობრწყინება: „ჰურიითა შორის იყო ნათელ-ხუმა და სიზარულ“ O, *ესთ.* 8,16. *იხ.* განმანათლებელი, ვანათლება, განუწინებელი, უნათელსი, ნათება/ნათობა, სანათლო, სინათლე, უნათლო, მნათობი.

ნათელღებულ-ი მონათლული: „არა ჰურიია იყო, ირამედ ნათელღებულ“ *მ.* სწ. 281,1; „ნათელ-მეცით მე, ჯამთა ქრისტიანე“ განვიდე ამიერ სოფლით და მივიდე წინაშე ღმრთისა ნათელღებულ“ *ლომ* 89,18. *იხ.* ლეხული; შდრ. ახალნათელღებული.

ნათესავ-ი «თესლი», «ნათესავობა», «ტომი»; «თჳსი», «თჳსთავანი», «წარმართი», «სასუმელი», ჩამომავალი, მოდგმა, გვარი, მახლობელი; «ერადი»; «ნათესავობისაგანი»: „გამოვლეს კაცი ნათესავისაგან მისისა“ Fr., — „გამოვლეს კაცი თესლისაგან მისისა“ G, *რაცხ.* 24,7; „ნათესავისაგან ელიმელიქისა“ M, — „ნათესავისაგან ელიმელიქისა“ G, *რუთ* 2,1; „მოვიდეს ნათესავი მისი“ *პხ.* — „მოვიდეს თჳსი“ G, *ლევტ.* 25,26; „ნათესავი ჩემდა ხარ“ MO, — „სასუმელი ხარ შენ“ G, *რუთ* 2,9; „მოვიდნეთ ერადად“ G, — „წარმოადგინეთ ნათესავად-ნათესავად“ M, *იხუ* 5,7,14; „ნათესავცა არს ჩუნდა“ MO, — „თჳსთავანი ჩუნთაჲ არს“ G, *რუთ* 2,20; „საწამებლად ყოველთა ნათესავთ“ (წარმართთა DE)“ *მთ.* 24,14; „ნათესავი მესამე შევიდეს ეკლესიად უფლისა“ G, II *შტ.* 28,8; „განათობა და შეამკო ნათესავი და ენაჲ ჩუნდა“ *ი.* 1,11; „რომელი-იგი იყო ნათესავი ელიმელიქისი“ *პხ.* — „დაემთხა იგი დამთხვევით ნაწილსა ჟანისა ბოთის ნათესავობისაგანისა ელიმელიქისა“ G, *რუთ* 2,8; „ნათესავი არს შენი“ G, *ლევტ.* 18,14; „მოვიდა სულანა და... ყოველნი ნათესავნი მისნი“ O, *დან.* 18,20; „მოუწოდა... ყოველსა ნათესავსა მისსა“ *ხაქ.* *მოც.* 7,14; „ქენო ნათესავისა მის აბრაჰამისნი“ *ხაქ.* *მოც.* 18,28; „არავინ დაშთა გარნა ნათესავი ზოლო იუდაისი“ O, IV *შტ.* 17,18; „არავინ არს შენსა გარეშე ნათესავ“ O, *რუთ* 4,4; „ეძიებდეს მას ნათესავთა შორის მისთა და შეცნოეთა“ *ლ.* 2,44.

ნათესავ-ი ვორციელი-ი სახლეული, ოჯახი: „მოუძნეს მას ვორციელთა მისთა ნათესავთა“ *მ.* ცხ. 167r.

ნათესავთა რიცხუ აღწერა: „მთვე წიგნი ერთი ნათესავთა რიცხ“ O, *ნემოა* 7,5.

ნათესავით შარავანდელთა-ნი მეფის გვარისანი (ფლტ. 145,27). *იხ.* თანამონათესავი/თანამონათესაობა, ნათესავობა/ნათესავობა/ნათესავობა, ნათესავობისაგანი, უცხო-ნათესავი, უნათესავი.

ნათესავ-ნი კაცობრიობა: „ერთი ზოლო ნაწილი ნათესავთა იცხოვნა“ *იხ.* *რომ.* კურთხ. *მოს.* 182,1.

ნათესავობა *იხ.* ნათესავობა.

ნათესავ-ტომ-ი ხალხი: „მეცნიერ ხარ ნათესავ-ტომისა ჩემისა წინანდელისა“ *ანტ.* ანტ. 218,5. *იხ.* ტომი.

ნათესავობა, ნათესავობა, ნათესავობა «ნათესავი», «თანამონათესაობა», ერი, ხალხი, თესლ-ტომი: „ნათესავობისაგან ელიმელიქისა“ *ც.*—„ნათესავობისაგან ელიმელიქისა“ *რუთ* 2,1; „თქუა მათდამი და ყოვლისა მიმართ ნათესავობისა სახლისა“ *ც.*—„მტულობა მათ და ყოველსა ნათესავსა სახლისა“ მამის-ღედისა მისისათა“ *მ.* მსჯ. 9,1; „უკუდავება არს ნათესავობაჲ სიბრძნისაჲ“ *ო.* „უკუდავება არს თანა-მონათესაობაჲ სიბრძნისაჲ“ *ქხ.*, სიბრძ. სოლ. 2,17; „კაცი და ნათესავობაჲ მისი განაგონეს“ *ც.*—„კაცი იგი და ნათესავი მისი... განუტრევს“ *მ.* მსჯ. 1,25. იხ. ნათესავი; შდრ. თანა-მონათესავობა/თანა-მონათესაობა.

ნათესავობისაგან-ი «ნათესავი»: „დაემთხვა იგი დამოუხვეით ნაწილსა ჟანისა ბოთზის ნათესავობისაგანისა ელიმელიქისა“ *ც.*—„რომელი-იგი იყო ნათესავი ელიმელიქისი“ *ქხ.*, *რუთ* 2,2. იხ. ნათესავობა.

ნათელით-აღქუმა მონათლვა, ნათლიად დადგომა: „ნათელით-აღქუა იგი ვრიგთჲ პატრიქიან“ *დ. დ.* 126,26. იხ. აღქუმა.

ნათლის-მოცემა მონათლვა: „მოსცა მას ნათელი... ფილქტიმონ“ *ფილქტ.* 156,1. იხ. მოცემა.

ნათლის-სახე ნათელი, სხივიანი: „ყოველი სიბრავლმ დასტუმლთაჲ... აღმოქდა დაგიბლსა მას ნათლის-სახესა ჭუბრისასა“ *ფილქტ.* მოც. 2,25. იხ. სახე.

ნათლის-ღება მონათლვა; განათლება: „ნათელ-იდებდეს მისგან“ *მთ.* 2,8; „ნათელ(ს)-იდებდეს მამანი და ღედანი“ *ხაქ.* მოც. 2,12; „ნათელ-იდეს ნათელ-იდეს იერუსალმს“ *ი.* ევ. 40,1; „ქრისტე ნათელ-სიდებს, თანა განათლდეთ“ *მრთ.* *ბ.* გრ. ნაზ. ნათლდ. 214.

ნათლის-ღება «ნათლის-ცემა»: „ქადაგებდა ნათლის-ღებასა (ნათლის-ცემასა *C*) სინანულისასა“ *მრ.* 1,4; „რომელი თუთ ნათლის-ღებასა წადიერ იყო“ *ს. გაბ.* მოც. ხაქ. 90,14. იხ. ღება.

ნათლის-ცემა მონათლვა; განათლება: „მე ნათელ-ცემა თქვენ“ *მთ.* 2,11; „იოანე ნათელ-სცემდა წყლითა“ *ხაქ.* მოც. 1,5; „ბრავის თქვენგანსა ნათელ-სცემს“ *ი.* კორ. 1,14; „ტირილი ნათელ-სცემს კაცსა“ *მ. ცნ.* 87v.

ნათლის-ცემა «ნათლის-ღება»: „ქადაგებდა ნათლის-ცემასა (ნათლის-ღებასა *DE*) სინანულისასა“ *მრ.* 1,4; „ნათელ-იდეს ნათლის-ცემათა იოვანესათა“ *დ.* 7,20. იხ. ცემა.

ნათობა იხ. ნათება.

ნათქუამ-ი აღთქმული: „ხოლო ნათქუამი შენი მივე შეიღთა შენთა“ *ბაბ.* 47,22. იხ. თქუმა.

ნათხე-ი «ნათხეგარი»; ნათწყევი: „ვითარცა ძალდი რაჲ შიქცის ნათხეგსა თჳსსა“ *ო.*—„შიქცის თჳსსა ზედა ნათხეგარსა“ *ქხ.*, იგ. სოლ. 26,11. იხ. თხევა.

ნათხე-ი ნათწყევი, «ნათხევი»: „ძალდი მივეტა თჳსსა ნათხეგარსა“ *II პეტრე* 2,22; „ვითარცა ძალდი რაჲ შიქცის თჳსსა ზედა ნათხეგარსა“ *ქხ.*, — „ვითარცა ძალდი რაჲ შიქცის ნათხეგსა თჳსსა“ *ო.* იგ. სოლ. 26, 11. იხ. თხევა.

ნათხე-ი «კოწოლი», «თხუელი», ნაწნავი, ქსრვილი: „უკუეთუ დაქსოთ შუდი ნათხე-ნი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა“ *ც.*—„უკუეთუ დაქსოვთ შუდი ესე კოწოლი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა“ *მ.* მსჯ. 16,12; „დაჰყვნა შუდი ნათხე-ნი თავისა მისისანი“ *ც.*—„დაჰყვნა შუდი იგი კოწოლი თავისაჲ“ *მ.* მსჯ. 16,19; „ნათხე-ნი თავისა შენისაჲ ვითარცა პორფირი“ *მ.*—„თხუელი თავისა შენისაჲ ვითარცა ძოწეული“ *ო.* ქება 7,5; „თხუელს სირასა... და ნათხე-ნი იგი ვარდადილოდა ზე სარკუმლით“ *მ. ცნ.* 121v. იხ. თხევა.

ნაკადული-ი ნაკადი, რუ, ღელე: „ნაკადულ-ნი წყალ-თანი გარდამოდიოდეს თუალთა ჩემთა“ *ფხ.* 118,126; „ქუყანასა მას წყურიელსა ნაკადულ-ღეზი გავლით“ *ი.* ევ. 41,18; „მექენა მე ნაკადული იგი მდინარე-ღილ“ *ო.* ზიბ. 24,42; „გარდამოდიდეს ნაკადულ-სა ცრემლისა“ *მ. ცნ.* 92r; „ნაკადულ-ნი სისხლისანი გამოვლენ ღუძლისაგან“ *გრ. ნოს.* კაც. 224,12.

ნაკერპავ-ი «ნაგებია», «ნაზორევი», შეწირული, მსხვერპლი: „ჰმა გრჴან ნაზორევეთა (ნაგებთა *G*) მათთაჲ“ *FR.*—„ჰმა გრჴან მან ნაკერპავი იგი მათი“ *ქხ.*, *რიცხ.* 25,2; „ნაკერპავი იგი რაჲ-მე არს“ *ო.*—„ნაკები იგი რაჲ არს“ *ქხ.*, *ი.* კორ. 10,18; „ნაკერპავი-თა პირ-იქსნიდეს“ *H* 241,471. იხ. კერპი.

ნაკლულ-ი მონატრული; (*I* მფ. 21,15*), რომ აკლია, ნაკლულევანი, ნაკლები: „იშვის კაცი სულელი და ნაკლული გონებითა“ *მ. სწ.* 210,10; „მოიპულეს ყოველი კირი-და შრომაჲ სოფლისა ამის ნაკლულისა“ *მ. სწ.* 115,29; „აჲ მამუს ორმოცდათხუთმეტი წელი, სამთა თოთ ნაკლულ“ *ხაქ.* წიგ. II, 128,21. იხ. კლება.

ნაკლულემა მონატრულობა, «ნაკლულევანება»: „ყოველთა შინა ზრუნეასა ერთს არს მეტი, ხოლო ტბილი იგი დაუთმობელი ნაკლულემა-სა იყოს“ *ო.*—„ყოველთა შინა ზრუნეასა არს აღმატება, ხოლო ტბილი და უმწესარა ნაკლულევანებასა შინა იყოს“ *ქხ.*, იგ. სოლ. 14,24. იხ. ნაკლული.

ნაკლულევანი მონატრული, რომელსაც აკლია, «მოკლებული», ღარიბი, მცირე, უსრული; «მოკენეა»: „ნაკლულევანი იყოს პერთა“ *ო.* იგ. სოლ. 2,12; „ქართლისა ქვეყანად დიდად ნაკლულევანი არს წიგნთაგან“ *ა.* უ-23,18; „რომელი მისცემდეს გლახასა, არა ნაკლულევანი იყოს“ *ო.* იგ. სოლ. 25,27; „სიმდიდრისაგან მცონარნი ნაკლულევანი იქმნიან“ *ო.*—„მცონარე სიმდიდრისა მოკლებულ იქმნიან“ *ქხ.*, იგ. სოლ. 11,16; „იუენენ... ნაკლულევანი მღვდრისაგან საზრდელსა“ *იაქ.* 2,15; „ნუ დაიყენებ კეთილის-ყოფასა ნაკლულევანისასა“ *ო.* იგ. სოლ. 2,27; „შენ არს ნაკლულევანი ცნობითა?—რომელსა გგონოს თავი თჳსი ბრძენ“ *Ath.*—17,291r; „ნუ მოხუჭე სასყიდელსა... ნაკლულევანსა“ *მ.*—„არა დაჰყო სასყიდელსა... მოქენისასა“ *G, II მქ.* 24,14. ექვემდებარება და ნაკლულევანი თანა მოც. 18,18; „არა ნაკლულევანი იყო ეტლითა“ *ხ. გაბ.* დავ. 188,2; „ნაკლულევანსა მას უმეტესი მისცა პატივი“ *ი.* კორ. 12,24; „კეთილ არს შენი საშველი... ძალითა ნაკლულევანისათჳს“ *ო.*—„კეთილ არს საშველი შენი კაცისა... მოკლებულსა

* წყარო ტანქრითა მიწერილი (რედ.).

ძლითა" *px.*, *წიკ.* 41,8; „ჰპობეს თავსა თჳსსა... ნაქლულევანი დ'ყოფისაგანე სათნობისა" *მ. ცხ.* 201r.

ნაკლულევანი გონებითა ჰქუანაკლები, „მოკლუე ქუთისა": „არარაჲ ეჴს სიბრძნე ნაქლულევანისა გონებითა" *ო. აგ. სოლ.* 18,2; „გითარცა ვენაჲ—კაცი ნაქლულევანი გონებითა" *ო.*—„გითარცა მვენაჲ—კაცი მოკლუე ქუთისა" *px.*, *აგ. სოლ.* 24,10.

ნაკლულევანი გულითა ჰქუანაკლები: „ნაქლულევანი მან გულითა გითარ უძღოს გულისმის-ყოფად?" *ო. წიკ.* 16,22. *იხ.* ნაკლულ.

ნაკლულევანება ნაკლებობა, სიღარიბე, „სიღვანაჲ"; მონატრულობა; სიმცირე; „ნაკლულევანებისაგან თჳსისა ყოველი, რაჲცა აქუნდა საცხორებელი, შეწირა" *ლ. 21,4*; „მოავლინოს შენ ზედა უბოვარება და ნაქლულევანება და უნაყოფობაჲ" *მ. II ზქ.* 28,20; „შეავუენ ნაქლულევანებისა მისსა და ნუ წარავლინებ მის გულცარიელად" *ო.*—„სიღვანაჲ" *სათჳს მისსა ნუ მიიქცევ მას ცაღიერსა" px.*, *წიკ.* 29,12; „ბურსა მათსა ნაქლულევანებით ჰამდენ" *ო. ეზეკ.* 13,19; „ნაქლულევანებითა გონებისათა" *ო. აგ. სოლ.* 8,22; „მოავლინოს... შიშლიებითა და ნაქლულევანებითა ყოვლისაგან" *მ. II ზქ.* 28,48; „ნაქლულევანებისაგან თჳსისა ყოველი... შემოწირა" *მრ.* 12,44; „ტბილი იგი დაუთმობელი ნაქლულევანისა იყოს" *ო.*—„უოწუხარო ნაქლულევანებისა შინა იყოს" *px.*, *აგ. სოლ.* 14,24. *იხ.* ნაკლულევანი.

ნაკლულვანად-ი დამცირებება, არასრულყოფილია; „სარცხენელ არიელ... და ასული ნაშობი ნაქლულევანად" *ო.*—„საღვმელსა... ასული დამცირებასა ზედა იქმნების" *px.*, *წიკ.* 22,2. *იხ.* ნაკლულევანება.

ნაკრტენ-ი, ნაგრტენ-ი ბუმბული, ფრთა: „ფრინავს იგი ჰაერთა შინა არა თუ ფრთითა ნაგრტენისათა" *ბ. კეზ.-ეჭუბ.* *ლდ.* 116,17; „თუთ ნაკრტენითურთ არცა ხოლოს თუ ნასამალი ვარ სიარქლემისა კურცისა" *ბალ.* 59,5; „აქუს ბუნებასა შინა თჳსსა სიჭმარი განრინებისათჳს... ეთარცა... შფრინველთა ნაგრტენ და ფუტყარსა საწურტელი" *გრ. ნოხ.-აგვ.* 152,24; „ნაკრტენი ბუტლისა მისსაჲ ჰქურნებს თუალთა" *ფიქ.* VI, 8.

ნაკუეთ-ი ნაკვეთი, ნაწილი, ნაჭერი; „ნატკეკი": „განთქდა ლოდი იგი ხუთად ნაკუეთად" *მ. ცხ.* 247r; „მოიღო ერთი ნაკუეთი მჭვსი და მიუბჳრა ბერსა" *მ. ცხ.* 125r; „დაესრულა ესე ნაკუეთი გელითა ჩემ გლახაკისა სუმონისითა" *Ath.* 12,290v; „ნაგურდლითგან ვიდრე ნაკუეთამდე არა სუას" *px.*—„ნაგურდლითგან ვიდრე ნატკეცადმდე არა ჰამოს" *G.* *რიცხ.* 8,4. *იხ.* კუეთა.

ნაკუერცხალ-ი „ნაბერწყალი", ნაბერწყალი, ცეცხლი: „ნაქუერცხალნი აღგზნეს მისგან" *ქ.*—„ნაბერწყალნი გარდამოთხილდეს მისგან" *ქ.* *ფს.* 17,8; „ნაქუერცხალი იდგა და თევზი ერთი მის ზედა" *ი. 21,8*; „მოიღოს საესე საცეცხური ნაკუერცხალი ცეცხლისაჲ" *გ. ლექსი.* 16,12; „აღივსე მჭელი შენი ნაკუერცხლითა ცეცხლისათა" *ქ.* *ეზეკ.* 10,2; „ნაქუერცხალი აღგზნა" *ი. 16,18*; „ჰბერო თუ ნაკუერცხალსა, აღგზნე ცეცხლი" *ო. წიკ.* 28,14; „ნაბერწყლისაგან ცეცხლისა განმრავლიან ნაკუერცხალნი" *ო. წიკ.* 11,24. *იხ.* განაკუერცხლება, დანაკუერცხლებული.

ნაკურთხევი-ი დილოცვილი: „ბორკილი იგი ფერკთაჲ ბრძანოს საცოდ და ნაკურთხევად ყოველიათჳს" *შუშ. XVII 12. იხ.* კურთხევი.

ნამარგელ-ი ეკალი: „უძუეთუ აღმოვხურო აგარაკისაგან შენისა მცირე იგი ნამარგელი... დიდი ყანობირები შეიქმნეს" *მ. ცხ.* 42r. *იხ.* მარგელა.

ნამაღვე-ი: „განუხუენის წინაშე მისა ნამაღვენი იგი გულის-სიტყუათანი ინელოვანნი" *მ. სწ.* 201,22. *იხ.* შალვა.

ნამარხევი-ი განძი, საცავი, შესანახავი, მიბარებული ქონება: „ნამარხევისაგან, რომელი მე მივეცა, ესე ნაშენები აღაშენა" *მ. ცხ.* 299v; „მივეც მაგას ნამარხევიად ოქროჲ ფრიალი" *მ. ცხ.* 299v; „მომცეს მე ნამარხევი ჩემი" *მ. ცხ.* 299v; „სადა დასდევ უცხოჲ იგი ნამარხევი" *მ. ცხ.* 426r; „რომელმან მისცა ნამარხევი" *მ. ცხ.* 426r; „ამას კაცსა ნამარხევიად მოგიუთალოვ" *მ. სწ.* 191,19. *იხ.* მარხევი.

ნამგლვე-ი მგლისაგან კბილგატრული: „ცხოვრა იგი ქრისტესი ნამგლვე იქმნა" *ბ. კეზ.-40-თჳს* 121,7. *იხ.* მგელი.

ნამღვლე *იხ.* ნანღვლე.

ნამეტავ-ი, ნამეტანვ-ი „მეტო", „ნემტო", ზედმეტი, უმეტესი: „ნამეტანვისაგან (ნემტისაგან) მათისა შემოწირეს" *მრ.* 12,44; „ნამეტანვ არს ჩემდა ბიწერად თქუნდა" *px.*—„მეტ რაჲმე მიჭს მიწერად თქუნდა" *ქ.* *II კორ.* 9,1; „სხუაჲ იგი ნამეტავი და ნემტი იგი, რომელი იყოს საჰმრისაგან ტაძრისაჲსა" *ო. I ეზრა* 8,30; „უღუწური ნამეტავისაგან გულისა იტყვნ" *ო. ეკლ.* 2,18; „ნამეტავისაგან გულისა პირი იტყვნ" *მთ.* 12,34; „რაჲ არს ნამეტანვ კაცისა" *ო. ეკლ.* 8,11; „მივე გლახაკთა ნამეტანვისაგან სიმდიდრისა შენისა" *მ. სწ.* 174,20; „თარგმანებაჲ წიგნთაჲ აქუნდა ნამეტანვად ყოველთა სათნობათა" *ი. ეგ.* 47,12; „არარაჲ დაჰბადა ღმერთმან ჩუენთჳს ნამეტანვად, არცა ნაკლულად" *ბ. კეზ.-ეჭუბ.* *ლდ.* 120,5. *იხ.* მეტი.

ნამეტაობა ზედმეტობა: „არარაჲ აზოვების დაბადებულთა შინა ნამეტაობაჲ გინა ნაკლულევანებაჲ" *ბ. კეზ.-ეჭუბ.* *ლდ.* 122,22. *იხ.* ნამეტავი.

ნამთაულ-ი საზომი: „საზომ სამკურდრებელისა მისისა (იქმნა) ისრაელი" *G.* *II ზქ.* 22,8.

ნამუსრევი-ი „ნატეხი", დამუსრვილი, ნამსხვრევი; „კოტორი": „რაოდენა გოდარი საესე ნამუსრევი აღიღეთ" *DE.*—„რაოდენი კველი საესე ნატეხისაჲ აღიღეთ" *ც. მრ.* 8,10; „ნუუყუე ნამუსრევი პილენძისაჲ მის აღჰკრთეს და ეცეს მას" *ფლკტ.* 125,10; „რომელნიმე მოკიდებულ არიელ ნამუსრევისა რამე ნავისაჲ" *მ. სწ.* 117,17; „ესევითარნი ნამუსრევისათჳს ჰურისა მისცემს კაცსა" *px.*—„ჰამან კოტრახსა ჰურისათჳს განსცეს კაცი" *ო. აგ. სოლ.* 26,21. *იხ.* მუსრევი.

ნამუშავევი-ი საქმე, ნაქმნარი: „ნუ არა ნამუშავევნი ჩემნი თქუნდნართა" *I კორ.* 9,1; „რაჲთა დავიკას ნამუშავევი თჳსი" *მ. ცხ.* 297r; „რომლისა-თჳს ნამუშავევი ახარებს შორიელთა და მახლანებულთა" *ი. ეგ.* 15,12. *იხ.* მუშაჲ.

ნამეტეო-ი ნამეტეო: „არა... დაუბრუნეს... არცა თუ გრ-
თი ნამეტეო, არცა კინი ნამეტეო“ მ. ცხ. 308v.

ნამეტეო-ი დამეტეო: „შთასნეს საშუალ ნამეტეო-
სა დიაკონისასა“ G, — „შთადგან იგი შუა დამეტეო-
სა მას, დიაკონისასა“ pb., რიცხ. 18,8; „განაზნია ნამეტეო-
არცა ნატრისა მისისა“ H—211,167. იბ. მჭუბარი.

ნამეტეო-ი მზეცისაგან კბილგატრული/მოკლული:
„ნამეტეო-ი არასადა მოგართუ შენ“ O, ლაზ. 21,29;
„რომელმან ჰამოს მძირი ანუ ნამეტეო-ი“ G, ლევატ. 17,14; „ნამეტეო-ი არა მიჰაზრეს შობით ჩემთაგან“ O, მჭუბ. 4,14. იბ. მჭუბი.

ნანარი-ი კეთილია, გულმანხული, გონიერი, თავ-
განბალი: „ენამან ორის-მეტყუელმან ღვდანი ნანარი-
განბალი“ O, — „ენამან მესამემან ღვდაკანი კეთილნი
განბალი“ pb., რიცხ. 28,19; „ყრამა ვიყავ ნანარი და
სული მზეცა კეთილი“ O, — „ყრამა ვიყავ გულ მას ჯულ და
სულით შევიმთხ სახიერი“ pb., ზმარძ. სოლ. 2,19; „ნ-
ნარი-ი გჳადის მიახლდება“ ოქრ.-მარბ. და იონ. 109,25;
„ნუ შესცალვბ სიყუარულსა ღმრთისასა ცოლისა სიყუარუ-
ლად, დაღათუ ასული არს აზნაურთა და ღვინი და ნანა-
რი-ი და მოყუარუ კეთილისა“ მ. სწ. 121,25.

ნანდულ მართლა: „ნანდულ წაიღო ჟვრეს ბორცუნი“
I, იერემ. 2,38.

ნანდულე, ნამდულე ჭეშმარიტად, ნამდვილი,
მართლა: „ნანდულე კაცი ესე მართალი იყო“ DE, ლ. 28,47;
„ნანდულე მენაგენი არიან“ ანდ.-ანტ. 224,1; „ნან-
დულე მართლა... ბორცუთა არს“ მ. ცხ. 12v.

ნანება ნაღვლობა, შენანება: „დაღათუ შეგაწუნეს თქვენ
წიგნითა მით, არა ვინა...“ II კორ. 7,8; „მკამერნი მისნი
ინანდენ“ I, იერემ. 2,2; „მცნებათა ჩემთა ზედა ინან-
დენ“ O, რიცხ. 12,12; „შეთკრძალენ იგინი და ინანდო“
O, ივ. სოლ. 24,5 (24,22); „ინანდა გარდასრულთა მათ
ღვთა“ მ. ცხ. 24v. იბ. მონანული, სინანული, შენანება.
ნაოთხალი (მეოთხედნი): „ნაოთხალი მეორისა ღვინი“
pb., — „მეოთხედნი სიწყეოლსა ღვინისა“ G, ლევატ. 28,12.
იბ. ოთხი.

ნაოქი ნასკვი, ხლართი, მზავრობა; ნალარი: „იპო-
ვა ნაოქი (ნასქი I) ციგთა შორის იუდაისთა და მკდარ-
თა იერუსალიმისათა“ O, იერემ. 11,9; „არა იქნაღეს მწინ-
კულევანება, არცა ნაოქი ბრძულისა“ ეფეს. 5,27. იბ.
ოქი.

ნაპარე-ი მოპარული, წაქურდილი: „გზღველ თავით
ჩემით ნაპარე-ი ღვინისა და ღვინისა“ O, ლაზ. 21,29;
„იპოოს კელსა მისა ნაპარე-ი“ O, გამოსლ. 23,4. იბ.
პარე-ი.

ნაპარალი ნახეთქი, სორო, ხერელი: „შთაქდა თავი ჩემი
ნაპარალსა მათასა“ O, იონა 2,3; „დაპარალიდენ... ნა-
პარალსა კლდეასა და კურეულთა“ I, ებ. 2,19; „ნა-
პარალსა კლდისასა... დაიდგნან და იქმნინ ბუღმ თქმა“
ოქრ.-გუბიტ. 225,8.

ნარდი (ნარდიონი), ლეარდიონი, nardus, siler, ole-
um nardeum: „მოიღო ლიტრამ ერთი ნელსაცხებელი ნარ-
დისა (დარდიონი რჩეული C)“ DE, ი. 23,8; „აქუნდა

ალბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნო-
სა“ DE, — „აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდისა
პატრისანი“ C, 84. 14,3.

ნარდიონი (ნარდი), ლეარდიონი: nardus, oleum
nardeum: „აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდისა
პატრისანი“ C, — „აქუნდა ალბასტრითა ნელსაცხებელი ნარ-
დისა სარწმუნო-სა“ DE, 84. 14,3; „მოიღო ლიტრამ
ერთი ნელსაცხებელი ნარდისა რჩეული“ C, ი. 23,8.
ნარტა-ი შერეული: „მრავალი ნარტა-ი ვრი თან-
გამოერთო მათ“ O, ივლ. 2,11. იბ. რთვა.

ნარისუა-ი, ნარისუე-ი, ნარისუელ-ი ნაპირსი: „დას-
ბაზი ნარისუ-ი ცხოვართა შენთა მსცე მას“ G, —
„პარეული ნარისუე-ი (ნარისუე-ი M) ცხოვართა
შენთა მსცე მას“ pb., II შჯ. 13,4; „ნარისუ-ი თა-
ტარიგთა ჩემთადა განტყუბოდეს ბეჭნი მათნი“ M, ოთხ
21,20. იბ. რისუა.

ნარკ-ი თევზია; νερκ: ს. კნ.-მჭს. ლ. 26,25.

ნარჩე-ი ჟიანასენელი, უბატო, უშვერი: „მე ვარ
ნარჩე-ი მოცემულთა“ I კორ. 15,8; „ვითარცა ნარჩე-
სა მჭუნესა მეცა“ I კორ. 15,8; „ნარჩე-ი მართლისა
უწეულთა“ O, ივ. სოლ. 21,10; „ვითარცა ნარჩე-ი
სოფლისანი შევიქმენით“ I კორ. 4,12; „გერძალე, რაათა
არა ნარჩე-ი და შეურაცხ-ებნენ“ მ. სწ. 120,25. იბ.
რჩეა.

ნასამალ-ი მესამელი: „ოთხ წაგრტენითორთ არცა ხოლო
თუ ნასამალი ვარ სიბრძნისა კურცხისა“ ზაღ. 59,7. იბ. სამი.

ნასამეც-ი: „შობილ იყო ღვდაციცისა ვისგანმე მეძვისა ნა-
სამეც-ი“ Ath., — 11,128r. იბ. სამეც.

ნასკუ ნასკვი: „წჳამან შენან განგნსა ნასკუ იგი უსა-
მართლობისა“ მ. სწ. 64,12. იბ. სკენი.

ნასრულ-ი შეწირული: „არა იყოს ნასრული ყოვლისა
მიმართ აღთქმისა ძეთაგან ისრაელითა“ G, II შჯ. 22,18.

ნასყიდობა ტასი: „ყოფს ვეცელი ნასყიდობისა მისი-
სა ვითარცა ღვინისა სისყიდობისა“ G, ლევატ. 26,50. იბ.
სყიდვა.

ნასწრაფე-ი წაჩქარევი: „იღრიონ საუკუნე წუთისა იპის
ნასწრაფე-ისა ცხოვრებისა“ ზაღ. 76,16. იბ. სწრაფა.

ნასხე-ი (I): „პორტი, მიმსგავსებული ნასხე-ითა
მათ სტრისათა“ გრ. ნოს.-კაც. აგბ. 159,2.

ნასხლე-ი (ვენატი), ვეზი, ნასლავი, ლერწი:
„ვითარცა-იგი ნასხლე-ისა ვერ გულწოდების ნაყოფისა
მოღებდა თავით თქმა“ DE, — „ვითარცა ვენატი ვერ
გამოიღოს ნაყოფი თავით თქმა“ C, ი. 15,4; „განგებდეს
გარე ვითარცა ნასხლე-ი“ ი. 15,5; „ნასხლე-ისა
მოშვრინ და მოკლენ“ I, ებ. 15,5; „გაზებდეს საუფარდსა
მას ნავთისა, ჟისისა, ნაქმისა და ნასხლე-ისა“ O, ლაზ.
21,29; „იღვინისა ზაგინი იგი ნასხლე-ისა“ ივლ. X, 16;
„ნასხლე-ი იგი ცეცხლსა დასხს“ მ. სწ. 419,16;
„ნადა ერთი ნასხლე-ი ვენატი“ X 269v; „განგებდეს
გარე ვითარცა ნასხლე-ი და განგებ“ DE, — „განგებდა
იგი გარე ვითარცა ვაზი, განგებ“ C, ი. 15,6. იბ. სხლე.

ნასხლეტი (მორყული): „ვითარცა ნასხლეტი, რთ-
მელი გამოვალნ სამოსაგან ღვინისა“ pb., — „ვითარცა რა-
მ

* წყაროზი: „მრეწეული“ (რედ.).

მოკრუნილი, გამომავალი საშოთხ დედისათ" G, რიცხ. 19, 12. იხ. სხლურა.

ნასხმან-ი იოგო: „მისწუთების იგი ვიდრე განსაყოფელად-მდე სულისა და სამშენველობა ტუნთა, ნაწევართა და ნასხ-მანთა“ მ. ცხ. 281r.

ნასხურ-ი სახოცი, მრეგარი; ნაგავი: „შევიქმნენით ყო-ველთა ნასხურ მოაქამდე“ I კორ. 4, 18; „წართველნი, ვითარცა ნასხურნი რამე და უნდონი, უგულუბელს-ყენა“ ი. - გ. 49, 32; „ყოველი ვეცხდი ვეცხლსა ეწიოს, არა-მედ ნასხურ (ნასხოვარ M) იყავ ძისა ჩემისა“ O, ტობ. 5, 24.

ნატაზილ-ი ნანგრევი: „ვიყავ მე ვითარცა ბუვი (ბუჟ V) ნატაზილსა“ ფხ. 101, 7.

ნატამნე-ი ნანგრევი: „ვიყავ მე ვითარცა ბუვი ნატა-მნევისა“ ფხ. VII, 4.

ნატაცე-ი «მონატაცეში», წანატლევი: „სავსე არიან ნატაცეშითა“ მთ. 28, 28; „უკუნ სცეს ნატაცეში, ბოშელი იტაცა“ G, — „მისცა მონატაცეში იგი, რომელ მოსტაცა“ ლევიტ. 6, 4; „საყოფელი მისი (აღასს) ნატა-ცეშითა“ O, ნოშ. 2, 12; „ისწავა ტაცეშია ნატაცეში-თა“ O, ეზეკ. 19, 8. იხ. ტაცეა.

ნატე-ი «ნამუსრევი», ნამსხვრევი; «პატარა»: „რა-ოდენი კუფლი სავსე ნატეისა აღიღეთ“ C, — „რაოდენი გოდორი სავსე ნამუსრევი აღიღეთ“ DE, მრ. 6, 19; „გარდამოტყორცა ნატეხი ერთი საფქვილისა ზღუდით“ O, II მფ. 11, 21; „შემაგინებდეს მე... პატარესა ერთი-სათეს პტისა“ O, — „შემაგინებდეს მე... ნატეხისათეს პტისა“ ph., ეზეკ. 18, 19. იხ. ტეხა.

ნატეფ-ი ნამცხვარი, ხშირი, კვერი: „მან ინება ნა-ტეფი და აბა ღაღონა... მოსთუნად მისა ნატეფსა“ მ. ცხ. 821v.

ნატეცე-ი ტაჭა ყუბრძისა, «ნაეყუეთი»: „რაოდენი ექ-ნებანი ვენაგისაგან ღვთა ნაგურდლოთიან ვიდრე ნატეცე-ცადმდე, არა ტაშის“ G, — „რაოდენი ექნებანი ვენაგისაგან ღვთა ნაგურდლოთიან ვიდრე ნატეცეთამდე, აბა სუას“ ph., რიცხ. 8, 4. იხ. ტეცეა.

ნატრა ნატრა, სურვილი: „მნატრადენ-მე ყოველნი ნათესავნი“ ლ. 1, 48; „წინატრადეს მას“ O, ქება 8, 8; „წინატრის აღსასრულსა მართალთა“ O, ხობრძ. ხოლ. 2, 16; „გნატრადეს თქუენ ყოველი თესლები“ O, მალ. 2, 12; „აღსასრულადმდე ნუ წინატრი ეცესა“ O, ზარ. 11, 30; „მე, ანტანი... ვწინატრადე“ მსჯ. 81, 2; „გინ-მე არა წინატრადეს მათე“ მ. სფ. 282, 27. იხ. მნატრე, მნატ-რელი.

ნატყუნა-ი «ალაფი», «იავარი», ნატაცეში, წაღაფ-ლი, ტყვე: „ნატყუნა-ი, რომელი იყო ქაღაქსა შინა“ M, — „თქონი საცხოვრითა და აღაფთა ქაღაქსა შინა-თისა“ G, იხუ 5, 8, 27; „შემაღე შენ ნატყუნა-ი მას მტერთა შენთისა“ M, — „შემაღე ყოველი ღვთარი მტერთა შენთა“ G, II მფ. 20, 14; „ნატყუნა-ი მისა განუყ-ვის“ ლ. 11, 22; „განავთ ნატყუნა-ი იგი შორის მბრძოლთა მათ“ G, რიცხ. 81, 27; „აღვასნეთ სახლნი ჩუ-ენნი ნატყუნა-ითა“ O, იუ. ხოლ. 1, 18; „ნატყუნა-ი ქაღაქსა წარმოვიღეთ“ M, II მფ. 9, 25;

„მოიღე ნატყუნა-ი მისაგან მოვარათა“ O, ზაქ. 8, 10; „დაიტაცეს მათგან ნატყუნა-ი“ G, რიცხ. 81, 1; „შეკრბოს ვითარცა ქაღა ნატყუნა-ი იგი“ O, ამბ. 1, 8; „დატყუნეს ყოველნი დიდებულნი საბერძნეთისანი და მონაგები მათი იავარ-ყო... და რომელშიმე თუთ დამიქირა ნა-ტყუნა-ი დიდებულ ფრად“ ი. - გ. 19, 80. იხ. ტყუნა-ი; ნათ-ი ნათი: „აგზებდეს სატყუნელსა მას ნათესა, ფის-ხა, ნათესა და ნასხლევსა“ I, ღან. 8, 46; „მოფისა იგი ნათ-ითი“ O, გამოსლ. 2, 5. იხ. მონათელი.

ნათორ-ი: „მოიღე ნათორი და მომხე პირსა ჩემსა“ H— 841, 461.

ნათურცლის-ზედა «საყუფებელი», მცერევი, ნარჩენი ვენახის მოკრევი: „ანუ არა უმჯობესობს ნათურც-ლის-ზედა მისი, ვიდრე სასთულე ავიგორისი“ G, — „ანუ არა უმჯობესობს არს საკუფხებლუბი ვე ვერემისი, ვიდრე სასთულე ავიგორისი“ M, მსჯ. 8, 2. იხ. ზედა.

ნათუნ-ი ნამცეცი: „შემდგომად მცირედისა დაუღბეს... ნათუნ-ი ბურისა ღვთათა“ მ. ცხ. 184v; „ნუცა დაუ-ყენებ მათ ნათუნ-ისა ტაბლისა ჩუენისა“ H— 8251, 821r. იხ. ფუნე.

ნაქლიბა-ი: „ვბოე მდებარე, ვითარცა ქაღა, ძეაღისა ნა-ქლიბა-ი“ Ath.—11, 189r. იხ. ქლიბი.

ნაქმარ-ი «საქმე»: „იხილეს ნაქმარი იგი საშინელი“ მ. ცხ. 158v; „ისმის პამბავი იგი ძეელი, მამათა ჩუენთა ნაქმარი“ ქ. ცხ. 87, 8. იხ. ქმნა.

ნაქმნე-ი «საქმე», ნაგები, მოყვანილობა, ტანი: „ცოდ (ცოდ O) არიან ნაქმნენი იგი საიცხელნი“ I, — „ამონი არიან ხაქმენი ნამღერნი“ ph., იერემ. 10, 16; „ჩუენებად მისა ნაქმნენისა მის ტაბრისა“ C, მთ. 24, 1; „ნაქმნენი სიბერეზან ჯარდაბეტის კაცისა“ ფლკტ. 140, 8; „ვერ მოვიგონო შენ ნაქმნენი პირისა მისისა“ H—841, 860; „ნაქმნენი მავსი სატრფილო არს დედათა მათ მიმართ“ H—841, 869. იხ. ქმნა.

ნაქონ-ი «ნაყოფი»; ქონება: „აღიყვანა... ყოველნი ნა-ქონნი მისნი“ G, — „აღიყვანა... ყოველი ნაყოფი მისი“ ph., იხუ 5, 7, 24. იხ. ქონება.

ნაქსა-ი «მეტროვანი», წამოსასხამი, ბიწი, ჯუბა: „იხილეს ნატყუნავსა შინა ნაქსო პრელი“ G, — „იხილეს ტყუნავსა მას შინა შატროვანი ერთი პრელი“ M, იხუ 5, 7, 21.

ნაქურთენ-ი სვეტის თავი, «პეპელი»: „ჰვენ ივინი ნა-ქურთენებად ქედელუბად, გარემოსიდებულად საკურთხე-ველისად“ G, — „შექმენ ივინი პეპელად ქედელად, გარე-მოსიდებულად საკურთხეველისა“ ph., რიცხ. 18, 88.

ნაქურთენ-ი, ნაქურცენ-ი «ქერქი»: „გარდამოვარდეს თუაღათაგან მისთა ვითარცა ნაქურთენი (ნაქურტენი V)“ ხაქ. მოც. 2, 18; „სიტყუა შენი შუენიერ, ვითარცა ნაქურცენი მრეწველისა (მრეწველისა M) საყვთენი შენისა“ O, ქება 4, 8; „მოთალა სწავლულად ნაქურცენი მისი“ O, — „განათალი კეთილ-სწავლულთათა ყოველი ქერქი მისი“ ph., ხობრძ. ხოლ. 13, 11.

ნაღერაგე-ი «ვევი», ნიღვარი: „შეიყუარა... დაღილა ნაღერაგესა თანი სორიგისა“ G, — „შეიყუარა... (და-ღილა) ქვესა მის სორიგისა“ M, მსჯ. 16, 4; „გამოვედ მე ბეგსა მას ნაღერაგესა“ O, ნეშ. 2, 18; „გარდა-

მოადინენ ვითარცა ნაღუარევი ცრემლი" ო. გოდ. ფერე. 2, 18; „მოაქციე, უფლო, ტუტე ჩუენი, ვითარცა ნაღუარევი ბლუართა" ფხ. 125, 4. იხ. ლუარბ.

ნაღუნევი ღვინონადგამი: „პურგელი... რამდელს შინა ღვინო შთაისხას, ნაღუნევი (არს)" მ. ცხ. 260, 1. იხ. ღვინო.

[ნაყვა] იხ. დინაყვა-(ილი).

ნაყოფი-«ხილი», «ნაშრომი», «მონაგები», «ჭეჭლი», «თუქლი», «შესაწირავი», «ნაქონი»: „გამოსცის ნაყოფი მისი ჟამსა თჳსსა" ქ.,—გამოსცის ხილი თჳსი ჟამსა თჳსსა" ჯ. ფხ. 1, 2; „დასხით ვენაჲ და ჭამეთ ნაყოფი მისი" ო. ებ. 27, 20; „ველთაგან სჳამღეთ ნაყოფსა მისსა" პხ.,—ველთაგან ჭამეთ ნაშრომი მისი" გ. ლევ. 26, 12; „მისცა მათ ნაყოფი თჳსი" ქ.,—მისცა მათ ღონეგები თჳსი" DE, მთ. 25, 14; „განმარწნილეს ნაყოფითა მათთა" გ.,—განარყუნაჲ ჭეჭლი ქუფანისა" M, მსჯ. 6, 4; „ყვეს ნაყოფი იმ ქელისაჲ" ქ.,—ყვეს ხილი ნაყოფისა მათისაჲ" ჯ. ფხ. 106, 27; „ნაყოფებნი უფლო" ხანა იყუნენ ნაწილ მათაჲ" გ.,—შესაწირავენი იგი უფლსანი იყუნელ ნაწილად მათაჲ" M, II მჯ. 18, 1; „ნაყოფი გამორთო ღმრთისა" მ. რმ. 7, 4; „აღივანა... ყოველი ნაყოფი მისი" M, —აღივანა... ყოველი ნაქონი მისი" G, იხუ 5, 7, 24; „პირველი ნაყოფი თქუენი მიეცა მღელსა" ო., —პირველი ნაშრომი თქუენი მიეცით მღელსა" პხ., ეფე. 44, 20; „ზედამდგომელნი ნაყოფთა ღვთისაჲ" M, I მჯ. 27, 21; „მუჟყანაჲ, ნაყოფითა საგნსა, განურყუნელად ჰგებს უკუნისამდე" იმ. რმ. 2-კურთხ. მ. რ. 198, 2. იხ. მონაყოფება, მრავალნაყოფიერება, ნაყოფება, ნაყოფიერი, ნაყოფიერება, უნაყოფო, უნაყოფა-ნაყოფი.

ნაყოფება «განზნება», «შეწირვა»: „არა ვანაყოფე მათგან არაწმიდებად" გ.,—არა განვახსნივე მისგან ბილწებითა" M, II მჯ. 26, 14.

ნაყოფება-«შესაწირავი», მსხვერპლი, ნაყოფი: „ესე არიან ნაყოფებანი, რომელნი შესწირეთ უფალსა" გ.,—ესე შესაწირავენი, რათელნი შესწირათ უფალსა" პხ., რაი. 26, 3; „ვთქეთ ყოვლად ესრეთ აღშენებად ბაჲონი ესე არა ნაყოფებითა თჳსს, არცა მსხუერპლთათჳს" გ.,—ვთქეთ ყოვლად ესრეთ აღშენებად მისა ბოჲონისაჲ არა შესაწირავეთა თჳსს, არცა მსხუერპლთათჳს" პხ., იხუ 5, 22, 26; „შესაწირავე არს ესე ღმრთისა" ო.,—ნაყოფება არს უფლისა" G, ლევ. 2, 16. იხ. ნაყოფი; შდრ. მონაყოფება.

ნაყოფიერი-«მსხმო», ნაყოფის მომტანი, «მონაგები», ნაყოფიანი, მსხმოიარი: „ვითარცა ზეთის-ხილი ნაყოფიერი (მსხმოი) ქ" ქ., ფხ. 81, 10; „შეჴმნა ქუეყანაჲ ნაყოფიერი ბიცად" ფხ. 106, 24; „ღამეკდრეს... ყოველი ხე ნაყოფიერი კეთილი საჴმად" M, ნეემ. 3, 25; „ნაყოფიერი ღამეკდროს იერუსალჴმი" ო. ზაქ. 3, 4; „ყოველი ნაყოფიერი" C, —აქუნდა მონაგები ღმრთელ" მ. 10, 22; „არს ნაყოფიერი და აღორძინებულ" კოდ. 1, 6; „ნაყოფი მისწვდა, რამელსავე ხისა ნაყოფიერისაჲ" ხაქ. წიგ. II 186, 1. იხ. ნაყოფი.

ნაყოფიერება მისაგალი, სისაგესე, ნაყოფი: „მსაგასად

ნაყოფიერებისა მისისა" ო. გამოხ. 22, 3; „შედნი წოდნი მოვლენ ნაყოფიერებისანი ღოდნი" ო. ლაბ. 41, 29; „ნაყოფიერებაჲ მტელთა, ვენათა და ყანთბირებაჲ" მ. ცხ. 28, 7; „ყვეს პირველ ვენაჲმან მან, უკუეთუ ნაყოფიერებაჲ არს, ას ღაგუნ" Sin.—11, 24, 27. იხ. ნაყოფიერი; შდრ. მრავალნაყოფიერება.

ნაყოფის-გამომღებელი-ნაყოფის მომტანი: „ნაყოფის-გამომღებელ იყუენით" C, მ. 15, 16; „მოცმად თქუნდა წჳმად და ჴამნი ნაყოფის-გამომღებისანი" ხაქ. მ. ცხ. 14, 17. იხ. გამომღებელი.

ნაყოფის-გამომღება ნაყოფის მოტანი: „ბორთისათჳს ნაყოფი გამომღელ" მ. რთ. A, კ. იერ.-ხინან. 84; „ნაყოფი გამომღელ ღმრთისა" მ. რმ. 7, 4. იხ. გამომღება.

ნაყოფ-ტბილი-ი: „იშვა წმიდაჲ ესე თუელისი ძირისაგან ბატონისი, ნაყოფ-ტბილი" x 211, 1. იხ. ტბილი.

ნაყოფ(ვ)ანი (ნაყოფენისა) გაუშაძლარი: „არა ჰნებაჲს მას მრავალი საწოდე, ვითარცა ნაყოფანი" მ. სწ. 178, 26; „სულმან ნაყოფენისა ტაბლისამან... აღუშფოთნის გულნი უბიწოთანი" მ. სწ. 203, 10. იხ. ნაყოფ(ა)ნება, ნაყოფენობა.

ნაყოფენობა ღორმუცელობა: „ნუ დაითრებნი და ნუ ჰნაყოფენო ბ საჴმელთა ზედა" H—622, 8, 1.

ნაყოფ(ა)ნება გაუშაძლარი, ღორმუცელობა: „სიმრავლენი საღმრთაჲნი ნაყოფანებისაგან და ფუფუნებითაგან იტყუელ მკურნალნი" ოქრ.-მარბ და იონ. 109, 15; „ნაყოფენებისა თანამოდგამ" ლონგ. 139, 28; „ბოლონად შეჴრაცხე ნაყოფანებაჲ" მ. ცხ. 12, 1; „ძუადუნად შეჴრაცხე ჴამსა ნაყოფანებით და უძლებით" მ. სწ. 120, 25; „მოუტყეს... ნაყოფანებაჲ სისარბით" ლიმ. 26, 26. იხ. ნაყოფენი.

ნაწმირი-იხ. ნაწმირი.

ნაწენები-წენები, წენობა: „არცა... უღირს ძიებაჲ ნაწენებითა ტურფათაჲ" მ. ცხ. 70, 1; „უგრძელად ღავეს ნაწენები მისი" მ. სწ. 72, 13. იხ. წენება.

ნაწობა-«მოზილი», «შვილი», «ნაშობთაგანი»: „არა აღღვომილ არს ნაწობთაგან და ღელათაჲ უფროსს ითუენ ნათლის-მცემელისა" DE, —არა აღღვომილ არს წობილი ღელათაგანი უფროსს იოჴანესა ნათლის-მცემელისა" C, მთ. 11, 11; „შინდა შეჴრებაჲ ნაწობთა შენთაჲ" C, —უნებე შეჴრებაჲ შეფელთა შენთაჲ" DE, მთ. 28, 27; „რამსათჳს ჰჴევ ესეთიარი ესე ნაწობი ბოროტი" ფლკ. 155, 3; „არა ესუეს ნაწობი უკუთრსა" ო. ფ. სოლ. 24, 20; „ნაწობი ბრძენიან ახარის მშობელთა თჳსთა" მ. სწ. 119, 23.

ნაწობა-ასპიტა-ჲ გველის წიწილი: „საწოლსი ნაწობსა ასპიტისი კელი დსაღას" I, ებ. 11, 8.

ნაწობა-კარაულინა-ჲ «კიკუ»: „ზე ზის... ნაწობსა კარაულინასა" DE, —ზე ზის... კიკუსა ვერსა" C, მთ. 21, 3.

ნაწობი-ქალი-უკანონო შვილი; მეძავის ნაწობი:

„ნაშობო ქაღალდი, გულდელადო, მღვდრ განზრდილო“ O, I მუ. 20,20. იხ. შობა; შდრ. მრავლდნაშობი.

ნაშობიერი-ი შვილი: „პირუტყუნია ნაშობიერი არიან წინაშე შენსა“ ლმ. შობ. 185,17. იხ. შობა.

ნაშრომი «შრომილი», «ტკივილი», «ნაყოფი», «შესაწირავი», სასყიდელი, შრომა: „ნაშრომისა მათსა შეხუდლით“ C, — „შრომილი სა მათსა შემოსუდლით“ DE, 1. 4,88; „დასაბამი ყოვლისა ნაშრომისა მათისა“ C, — „დასაბამი ყოვლისა ტკივილისა მათისა“ J, ფხ. 104,88; „შემაღლი ნაშრომთაგან ძეგლთა“ C, — „საშემლი ნაყოფთა მათგან“ ph., ლევთ. 25,22; „ვითარცა ნაშრომი (შესაწირავი ph.)“ საწნებლისაგან C, რიცხ. 18, 20; „მისცა... ნაშრომი მათი მალსა“ ფხ. 77,46; „უცხოთა აღიპრან ნაშრომი მათი“ ფხ. 108,11; „ნაშრომი იგი ჩემი მოვიღო“ თამა მოც. 19,2; „ნაშრომისაგან თვისისა იქმოდის მოწყალებასა“ მ. ცხ. 822r. იხ. შრომა.

ნაცარი-ი „მე ვარ მიწა და ნაცარი“ O, ლაზ. 18,27; „მოიღეთ თქვენ კეღითა თქუენთა სავსე ნაცარი საჯუმბოლსაგან“ O, გამოსლ. 2,8; „ნაცარი ღარიგონ“ O, გზგ. 27,80; „მაქამა მე ნაცარი“ O, გოდ. იერ. 2,16; „ძაძითა ნაცარსა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს“ მთ. 11,21; „საგუბელსა ჩემსა ნაცარი გარდასს“ შუშ. IV, 18. იხ. სანაცრე.

ნაცვალ, **ნაცვალად** «წილ», მაგიერ: „ნაცვალ შეიღაცისა მაგის ჩემისა“ ფლკტ. 158,12; „ნაცვალად განმელებლთა ყოვლისა სსმოდათა ბირმშოთა ყოველთა ძეთაგან ისრაელისათა“ C, — „მათ წილ, რომელთა განაღონ საშოხ ბირმშოთა ძეთა ისრაელისათა“ ph., რიცხ. 3,16; „ნაცვალად მათა აღადგინა ღმერთმან ძენი მათნი“ იბ. რაშ. კურთხ. მოხ. 120,2; „ნაცვალად ჭიჭნაუბრისა საქმისა ღმერთთა გულს-მოღვინებთა ცელთა აღიხუნა დაფითნი“ შუშ. XII, 2. იხ. ნაცვალ.

ნაცვალ-ი მაგიერი, სამაგიერთ: „უკუთუ განცვლით განცვლით იგი... ყუენენ იგი და ნაცვალი მისი“ C, ლევ. 27,10; „დასაბრუნავთ შირთლსა და მიიღებთ ნაცვალსა“ O, ამოს. 6,12; „შევიცინ ქრისტიმან ნაცვალთა კეთილთა“ მრკ. 258r; „შექმნა ნაცვალთა კლიტისა და განაღებნ ჟარსა“ მ. ცხ. 374v; „მრავალთა ბატონი წინა უყვის, რაჟამცა ნაცვალთა ეზლი“ მ. სქ. 250,8.

ნაცვალ-გება «კუალად-გება»: I გზა 4,44.

ნაცვალ-ი ძაღლისა-ი გასამრჩელი შრუშობისათვის: „არა შესწირო სასყიდელი მეძვისაჲ, არცა ნაცვალთა ძაღლისაჲ“ GM, II მქ. 25,18. იხ. ნაცვალ.

ნაცვლის-მოგება «კუალად-გება»: „ღლე ნაცვლის-სმოგებასა ღმრთისა ჩემისა“ ph., — „ღლე იგი კუალად-გებოისა ღმრთისა ჩემისაჲ“ O, ეხ. 31,2. იხ. მოგება.

ნაცილი-ი ცრუ, «ტყუილი»: „ნანღლ ნაცილ იყენს ბორცუნ“ O, — „ნანღლ ტყუილთა საღამე ყუენს ბორცუნთა“ ph., იერემ. 2,28; „სარუენებელსა ნაცილსა იტყოდეს (მისან-ნა)“ O, ზაქ. 10,2; „არა გამოვადეს ნაცილთა ბირსაგან მონისა შენისა“ O, ივდ. 5,5.

ნაცილად «ცრუ», ტყუილად, უბრალოდ, «უხამართ-ლი», «არა-მართლად»: „უყუცა ნაცილად ერთისა ამათგანსათჳს“ O, ლევთ. 6,8; „ნაცილად შემწამებენ“

„წყალობა ღანქრთაჲ მიწერილნი“ (ტელ.).

მე“ O, — „ცრუ დამწამეს მე“ ph., ლან. 12,48; „რომელი აბრალდეს ნაცილად, იგი არა განერეს“ O, — „შე-მასმენელი არა მართლად ვერ განერეს მას“ ph., იბ. ხოლ. 19,5; „არა ნაცილად დასავენ“ O, — „არა უსა-მართლად უსავენ“ ph., ხიბრძ. ხოლ. 12,12. იხ. ცილი, **ნაცილად-ი** «ცოდვა»: „ეს იყავნ თქუენდა... ყოველთაგან ნაცილადთა მათთა“ C, — „იყოს თქუენდა... ყოველთაგან ცოდვასა მათისა“ ph., რიცხ. 18,2. იხ. ცოდვა.

ნაცილად-ი «საცოცხელი»: „აღმოვლელთა ნაცილად-სათა“ C, — „აღმოვლელთა ნაცილად-სათა“ O, ლევ. 11,4. იხ. ცოცხი.

ნაცხრენ-ი ნაგავი; «მურკლი»: „ერას ცხრელისა და-შთის ნაცილად“ O, — „განმეტყუთა საცერსა დაადგრებას მურკლი“ ph., ზირ. 27,4. იხ. ცხრელი.

ნაძეძ-ი ნაძენძი, კანადი: „იყოს... ვითარცა ნაძეძი სელისა“ I, ეხ. 1,21; „აგზედეს საჯუმბოლსა მას ნაფთსა, ფისსა, ნაძეძსა და ნასწულსა“ O, ლან. 2,46; „ნაძეძი შეკრებულ არს შესაგრებელ უმჯულოთაჲ“ O, ზირ. 21,9.

ნაძილევ-ი «ჩუენება», სიზმარი: „ვითარცა ესა გედონს განმარტებაჲ ნაძილევსაჲ და შეტყუებაჲ მისი“ C, — „ვითარცა ესა გედონს თხრობაჲ იგი ჩუენებრისაჲ მის და შეტყუებაჲ მისი“ M, მსჯ. 7,15. იხ. ძილი.

ნაძილევბა «ხილვა»: „ვინაძილევთა ნაძილევთა“ C, — „ჩუენება, რომელი ვისილეთ“ ph., მსჯ. 7,18. იხ. ნაძილევთა.

ნაძილევ-ი «ზავი», პირობა; «აღთქმა»: „ნაძილევთა დაიდვას მის თანა“ O, — „აღთქმა დადენეს მის მიმართ“ ph., ხიბრძ. ხოლ. 1,16; „საყუდილისა თანა ნაძილევთა (ყავთ)“ I, — „საყუდილისა თანა ზავნი (ყავთ)“ ph., ეხ. 25,15. იხ. ძლევა.

ნაძოვან-ი «ქედრონი»; ნაძეზიანი აღგილი: „გამოვიღო მოწაფეთა მისთა თანა წიად ჯეგსა მას ნაძოვანსა“ DE, — „განვიღო მოწაფეთურთ თჳსით წიად ჯეგსა მას ქედრონი-საჲ“ C, 1. 15,1. იხ. ნაძუ.

ნაძუ ნაძვი, კეპარობი, cupressus: „მოსცო ძელი ნა-ძუსაჲ და მიშენებლნი ზღუდეთანი და ბურთნი ძელისა, რაჟთა უშენონ მას სახლი“ M, I მუტ. 14,1; „გარდამოიღონ ნაძუსა ძელი ლიბანით“ O, I გზა 4,48; „მე დამკედრებულ ვარ სახლსა შინა ნაძუსასა“ M, I მუტ. 17,1; „მიძლუანე მე ძელი ნაძუსაჲ ფიშუ და ნაძუ ლიბანით“ II მუტ. 2,8. იხ. ნაძოვანი.

ნაძუელ-ი, **ნაძუელავ-ი** ძველი, ძველ-ძული: „არაჲ ემოსა თჳნიერ ფლისსა ნაძუელი“ ბაღ. 119,20; „გმავ-იყუეთ სამოსლიდ ჩოენდა- ნაძუელავთა იგი, ნაყრბი სანავეთაგან“ ბაღ. 22,19. იხ. ძუელი.

ნაწახნაგბ-ი «გამოქანდაკებული»: „მან თანა-წარვლნა ნაწახნაგბნი და შეივლტრდა ტრითაჲ“ C, — „იგი თანა-წარვლნა გამოქანდაკებულთა მათ და განერა სეთიროლსა შინა“ M, მსჯ. 2,26. იხ. წახნაგი.

ნაწევარ-ი საღრეკი, ნახამი, «ხაკრელი», «შეკრება»: „ნაწევარი მისი ვითარცა მუარა ლილი“ O, — „საყრ-ველი მისი ვითარცა ზმირთის ლილი“ ph., იბ. 41,8; „ნაწევარსა კლდისაჲ დაესვის მინაჲ“ O, — „შორის შეკრება მათა ლაღისაჲ შეესოს მანა“ ph., ზირ. 27,2; „გან-საყოფელადმდ... ნაწევართა და ტვნთა“ ზებრ. 4,12,

ნახევტო მთავარი ტომისა ან ქვეყნისა; «სატრაპე-
სტო» : «გემოთინენს (გამოთინენს I) ნახევტო» O, I
გზისა ზღა, მოუწოდა... გრისთათა... ყოველთა ნახევტ-
თა «ზღა-ქილსთა» O, ფელ. ზ. 2; «დადგინა იგი ყოველსა
სადელსა ზემილანისასა და მთავარდ ნახევტთა I, — «და-

დგინა იგი ყოველსა ზედა სოფელსა ბაბილონისასა და მთავრად სატრაპევსთა" *ნხ.*, *ლან.* 2,48.

ნახუდრებელი-ი ხვედრი, «ნაწილი»: «ესე არს ნახუდრებელი (ელ)ი შენი და ნაწილი ჟრებისა თქუენისაჲ ჩემლამი" *ო*,—«ესე არს ნაწილი შენი და ხუდარი ჟრებისა თქუენისა ჩემლა" *ნხ.*, *იერემ.* 18,25. *იხ.* ხუდრება.

ნახუთალი-ი «მეხუთე»; «მეხუთელი»: «ნახუთალი (მეხუთე *ო*) შესძინოს მას ზედა" *ც*, *ლევით.* 5,16; «ნახუთალი მისი შესძინოს მას ზედა" *ც*,—«მეხუთელი იგი შესძინოს მას ზედა" *ო*, *ლევით.* 27,81. *იხ.* ხუთი.

ნაჲმარება-ი «მსახურებულისა»: «სხუაჲ შეიმოსა ძელი და ნაჲმარება" *ქ*,—«მოიღო... საზღარდელი მსახურებუდი და შეჰმოსა ბაღაჲარსა" *ა*, *ბალ.* 86,18. *იხ.* გმარება.

ნაჲუთევი-ი გირაო: «არა შეხვდეს სახილ მისსა ჯუთვად ნაჲუთევისა" *ც*, *II შჯ.* 24,10; «ნაჲუთევი თანამდებისაჲ მისცეს" *ო*, *ეზეკ.* 88,15. *იხ.* ჯუთვა.

ნაჲშირი-ი, **ნაჲშირი**-ი ნახშირი: «დაშავნა უფროჲს ნაჲშირისა (ნაჲშირისა *ო*) ფერი მათი" *ი*, *გოდ.* *იერ.* 4,8; «დაგესო იგი (საეცხური) ნაჲშირითა" *ხ* 215v; «ნაჲშირი იგი ნაჲუერცხად ქმნულ იყო" *ხ* 216r.

ნაჲლომი-ი ნაკელი, **სკინტი**: «ვიდრემდე იბოგებოდა... ოთხი კამიწი ნაჲლომი ტრფლისაჲ ხუთის სასწორის ეცხბლის" *ო*, *IV შჯ.* 8,25. *იხ.* ჯდომა.

ნაგორება გორება, ამოვლები: «ზხესა ზედა ინგოარისა" *ფ*, *XVIII, 8*; «ინგოარები მე მწერესა შინა ცოდვისასა" *მ*, *სჟ.* 261,7; «ინგოარისა იგინი მტურისა ზედა" *ბ*, *კეს-ექს.* *დღ.* 115,22.

ნაგორებულ-ი ამოგორებულ, ამოვლებულ: «ვითარცა ნგორებულ ი ქუარდსა და მწერესა შინა" *ლიმ.* 52,10; «მსგავსად ლორთა ნგორებულ იყვნეს მწერესა" *სინ.*—11,208. *იხ.* გორება.

ნდობა *იხ.* მისაწდრებელი.

ნდომა «ნება», «წადილი», სურვილი: «მინდი (ვინებე *DE*) შეკრება ნაშობა (შვილი *DE*)" *ც*, *მთ.* 128,27; «უნდი მე" *ქ*,—«მინება მე" *ქ*, *ფს.* 17,20; «უნდა მისი ხილვად მრავლით ეამითან" *DE*,—«სწადლო და მრავლით ეამითან ხილვად მისი" *ც*, *ლ.* 28,8; «არა უნდა განმხილება მისი" *მთ.* 11,9; «უნდი მე" *ო*, *II შჯ.* 22,20; «მომართულ... რომელთა-იგი უნდეს გულსა მათსა" *ო*, *გამოს.* 25,2; «მრავალზის მინდი მისლვად თქუენდა" *პრომ.* 1,18. *იხ.* შენდობა.

ნები-ი ხელის გული, თათი: «არა პოვეს მისგანი, გარნა თხემი ხოლო და ფერცნი და/ნებიანი გელთა მისთანი" *ო*, *IV შჯ.* 2,36; «მიტრქი ღრუბელი, ვითარცა ნები კაცისაჲ, რომელსა აღმოაქუნდი წყალი ზღვთ" *ო*, *III შჯ.* 13,44; «დადვა ნები თჳსი მკლავსა ზედა დაჰქუელად მისა" *ფაქტ.* 189,15; «არა-იგი უმართეს ნებისა შინა ღმრთეებისა თჳსისასა" *გრ.* *ნოს-კაც-აგებ.* 210,5.

ნება, **ნება** სურვილი, ნდობა; «გულები», «ჯერ-ჩენა», «ჩენა»: «რომელიცა უნებნ მათ" *DE*,—«რომელცა უნებნ" *ც*, *მთ.* 27,15; «არაჲს უნებნ საჲმელ რაჲსამე გელთა მათსა" *ო*,—«არა ნებაჲს გელთა მათსა ყოფად რაჲსამე" *ნხ.*, *იგ.* *სოლ.* 21,25; «ვითარცა

ვის უნებს, ეგრეცა ვალს" *Ath.*—11,199v; «არა გნებაჲს ყოფად, ყავთ" *ბ*,—«რომელი გვგულვებს ყოფად, იდრე ყავთ" *ა*, *ხხხ.* 184,22; «ნუ გნებაჲს ტუფილად ყოველი ტუფილი" *ო*, *ზარ.* 7,18; «არა გნებაჲს შენ" *DE*,—«ვითარცა ერ-გინს" *მთ.* 22,17; «ვითარცა გნებაჲს თქუენ" *DE*,—«ვითარცა გინს თქუენ" *მრ.* 14,24; «სიტყუანი... უნებნ" *მ*, *სჟ.* 5,11. *იხ.* თანა-მნებელი, თუთნება, ნებისთ/ნეფსით/ნებისთ, სანებელი, უნებელი.

ნება «გულის-თქუმა», «სათნო», სურვილი, მოწონება, «განმარჯუება»: «რომელმან აღაგოს კეთილთა ნებაჲს შენი" *ქ*,—«რომელმან აღაგოს კეთილთა მიერ გულსით-თქუმაჲ შენი" *ქ*, *ფს.* 102,5; «ნებაჲ გულისა ჩუენისა უკეთურისაჲ ვყოთ" *ო*,—«სათნო ნულისა ჩუენისა ბოროტისანი ექმნეთ" *ნხ.*, *იერემ.* 18,12; «იყავნ ნებაჲს შენი" *მთ.* 28,22; «არა არს ნებაჲს უკუენურთა შორის" *ო*, *ეკლ.* 8,8; «ნებაჲს გლახათაჲ ისმინე, უფალს" *ფს.* 9,86; «მავლთა ნებაჲსა გულისა მათისათა" *ნხ.*,—«უკუენნ განმარჯუებაჲს გულისა მათისა უკეთურისაჲ" *ო*, *იერემ.* 18,10.

ნებალ -ებარ, მსგავსად: «გინე თქუენ მწყემს ნებალ გულისა ჩემისა" *ო*, *იერემ.* 8,14.

ნებება «ჯერ-ჩინება», «სათნო ყოფა», «ნდობა», «ნებება»: «არა ინება უფალმან მოსრავა თქუენი" *ც*,—«არა ჯერ-ჩინა მოსრავა მათი" *მ*, *II შჯ.* 10,10; «არა ინება კაცმან მან დიდგობად" *მ*,—«არა სათნო კაცმან იყო დიდგობად" *ც*, *მხ.* 19,10; «არა ინებო იგი" *ც*,—«არა რამე სათნო გულისა შენ" *მ*, *II შჯ.* 21,14; «მინებე მე" *ქ*,—«გინდი მე" *ქ*, *ფს.* 40,12; «რამეთუ მინება მე" *ქ*,—«რამეთუ უნდი მე" *ქ*, *ფს.* 17,20; «ინებეთ, რაჲთა მიგირეთ თქუენ მეუფე იგი პურიათაჲ" *ც*,—«გნებაჲსაჲ მიგირეთ თქუენ მეუფე პურიათაჲ" *DE*, *ო*, 18,29; «ნებით ენება უფალსა წარწყმელად მათი" *ო*, *I შჯ.* 2,25; «უნდა ინებებ სულად მათ თანა" *ო*, *იგ.* *სოლ.* 1,10; «უკუეთუ არა ინებოთ" *ი*, *ფს.* 1,20. *შტრ.* ნება.

ნებებათ-ი «ნებიერი»: «იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებათი" *ნხ.*,—«იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებთი" *ო*, *მალ.* 8,12. *იხ.* ნებება.

ნებულად ნაჲქერ-ნაჲქერ: «დახსნის მყინვარნი ნებულად" *ფს.* 147,6.

ნებვა *იხ.* ნება.

ნებიერი-ი «ნებებითი», საწადელი: «იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებერი" *ო*,—«იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებთი" *ნხ.*, *მალ.* 8,12.

ნებიერად სასურველი, თავის ნებაზე: «უმჯობესი გომორჩევაჲ არს ნებიერად საქმისაჲ" *ბალ.* 141,21. *იხ.* ნება, სანებიეროდ.

ნებიერება: «კაცი მართალნი და სათნონი იმას სოფელსა არა თუ ნებიერებენ, არამედ ზრუნვით და მწუხარედ ყოველსაჲ სულგებულად მოითმენენ" *მ*, *სჟ.* 15,11.

ნებიერობა: «ნებიერთობაჲ ეულ იქმნეს" *მ*, *სჟ.* 259,7.

ნებიერ-ყოფა სურვილზე, ნებაზე მიშვება: «ნებიერევიან იგი წელაწილსა მას შინა" *ბალ.* 40,24. *იხ.* ყოფა.

ნების-მყოფელი-ი სურვილის-შემსრულებელი: «ით-

ნებისით

ხოვდეს ნების-ყოფი ფიქსიონ ღმრთისა რიფხ.
170,2. იხ. მყოფელი.

ნებისით იხ. ნეფსით.

ნების-ყოფა სურვილის შესრულება: „არცაღა ვიდრე
სიტყუადმდე ჟერ-იჩინა ნების-ყოფი ღმრთისა“ ხაგ. წიგ.
II 70,2. იხ. ყოფა.

ნებისით იხ. ნეფსით.

ნებისით-ი იხ. ნეფსით.

ნელ-ი არაბმელი: „თუთუთ ძელსა ნელსა ამას უყო.
ფენ, გმელსა რაღ-მელა უყონ?“ ლ. 23,21; „განვავო ზე
ნელსა“ O, ეფე. 17,24; „თიგამ ნელსა არა იყოს“ I,
იხ. 15,6. იხ. განდღება, სინდღე.

ნელუ «მდღერი», «მზულელი», ნელვი: „შესწირვადეს...
გინა თუ ვერასა, გინა თუ ნელსა“ O, — შესწირავს...
გინა თუ წულდებრეთა, ანუ თუ მდღერი თაგან“ G, ლევი. 2,
1; „ნელსა უბოროდ შეწირენ იგი“ O, — მზულელი უბო-
როდ მობას მან (ცხოვარი)“ G, ლევი. 4,22; „ვითარცა
ცხენი ნელსა“ Ath.—12,292; „დაშეთს მის თანა ველურთა-
განნი ნელსა“ მდღერი თუ და წულდელა მათგან სძესა“
H—341,293.

ნელ-ი: „ნელსა ჩემი უბნისა არს წელსა მამისა ჩემისა“ O, III
მფ. 12,10; „დამოვიდა ყოველი სტეტი მცირესა მას ნელსა
მისსა“ B. ცხ. 344v.

ნელ-ი ითარბი ითარბი (ნელ), მწყემსი: „მეფე მთაბისა
ყო ნელსა“ O, IV მფ. 3,4.

ნელ-ი ნაკადელი: „გარდამოვიდოდეს თუთაღან მისთა
ცრემლისა, ვითარცა ნელსა მისი მდინარისა“ B. ცხ. 92v.

ნელ-ი ნაზი, წყნარი, ლბილი, საამური, მშვიდი:
„პაქუა ნელსა ემითა“ B. ცხ. 210; „გარქუ ნელსა
ემითა“ B. ცხ. 212v; „პირი მისი ჩივდ და ნელსა არს“
გრ. ნოხ.-გაც. აგბ. 205,7; „გაცა აქუს ჩეულდება, რაღ-
თა წინააღმდეგონი იგი სიტყუა დაწინა და ნელსა
მოიზად ნელსა“ ხაგ. წიგ. II 82,7; „მსგავსად ძილი-
სა ნელსა“ B. სფ. 159,6. იხ. დანელა, ნელად/ნელად,
ნელადი, ნელა, სინელა, სულნელი, შენელა.

ნელად, ნელიად მოწოდებით, მშვიდად, ნელი,
წყნარად: „ნელად ვისმით შენი ამის ჟერისა“ ხაგ.
46,10. „ნელად ჰამი“ B. ცხ. 126v; „იწყო განისა
შენსა ნელად-ნელად“ B. ცხ. 80v; „მოზიდნი ნელ-
ად და შტოსა გაიყვანის“ ე.ფ. 84,4. იხ. ნელი.

ნელად-ი ნაზი, მშვიდი, ნელი: „მოვედ შენსა ჩუენ თა-
ნა ნელადი“ O, IV მფ. 6,8; „ხლოს არს ნელადი
იგი ღმრთისა“ ხაგ. 25,22. იხ. ნელი.

ნელა და ცხრომი, დამშვიდება, დავსება: „სიტყუ-
ებით ანელდენ მათ“ B. ცხ. 161v. იხ. ნელი.

ნელსაცხებელი-ი ზეთი; მირონი: „აქენდა შიშითა ნელ-
საცხებელი“ მთ. 28,7; „ნელსაცხებელი მცხო“
ლ. 7,48; „იციო ნელსაცხებელი ეშირი“ O, იფ. 10,2;
„ჩრქულსა ნელსაცხებელსა იცხებენ“ I, ამოს 2,8;
„ნელად სურნელთა მათ და ნელსაცხებელთა, რო-
მელთა ვიწროსი“ B. ცხ. 108r. იხ. საცხებელი.

ნელსაცხებლის-მგზოვანი-ი ზეთის მზარშველი/მოქ-
მელი: „გასუა შენ ღვინო ნელსაცხებლის-მგზოვ-
ანი“

ველთა“ O, ჰებ. 2,2; „იყვან ნელსაცხებლის-მგზოვ-
ანი ნელსაცხებლისა სულნელისა“ I 57b. 2,20. იხ.
მგზოვანი.

ნელსაცხებლის-მოქმელი-ი იხ. ჰენა.

ნელტფილი-ი: „ნელტფილი არს პირსა მათსა შინა (ღვინო)
იგი“ H—2251, 225r. იხ. ტფილი.

ნელს-ი: „ნელსისა არს მანქანის-საზელი გურგლსა ნელსი-
სასა განსლად“ ლ. 13,25. იხ. ნელსული, თქრთნესული.

ნელსული-ი «ტრისაბტონი», შალის ან აბრეშუმის
ქსოვილი: „შეგმოსე შენ ნელსულითა“ O, — გარე მო-
გასე შენ ტრისაბტონი“ pხ., ეფე. 16,10; „სამოსელი
შენი ბისინი და ნელსული და ტრელი“ O, — „იქმნეს გა-
რემოსასხმელი შენი ბისინისანი და ტრისაბტონი და
ტრელი“ pხ., ეფე. 16,13. იხ. ნელსი.

ნერგ-ი რგული: „ყოველი ნერგი, რომელი არა დაწერგა
მამას“ მთ. 15,13; „დაიძინა ქუეშე ნერგისა მას“ O,
III მფ. 19,5; „გერბი ერთი დამოვედა რქითა ნერგისა
საბესა“ O, ლაზ. 22,18; „ნერგისა ასხმდეს და ამენებ-
დეს“ ლ. 17,28. იხ. ახლნერგი, დანერგვა, დანერგავი,
თან ნერგი, ნერგა, ნერგოვანი, სანერგე, წმინდა-ნერგი.

ნერგვა დანერგვა: „ნერგვად დანერგვან“ O, I ეზრა
4,8. იხ. ნერგი.

ნერგოვანი-ი ტყე ხშირი: „ყოველი ბორცუნი ნერგო-
ვანი იყვენ“ O, ამოს 2,13. იხ. ნერგი.

ნერწყუ ფურთხი: „ტომელი განქურნეს ნერწყუთა“
ფლბ. მოც. 5,41; „შექმნა თიგამ ნერწყუსა მისგან“ B.
9,6. იხ. გამოწერწყუა, დანერწყუ(ვა), ნერწყუა, შენერწყ-
უ(ვა).

ნერწყუ(ვა) მიფურთხება: „მანერწყუ(ვა)დეს პირსა
მისსა“ მთ. 24,87; „მანერწყუ(ვა) ქუეყანასა და შექმნა თი-
გამ“ B. 9,6; „მანერწყუ(ვა) ფურთა მისთა“ მრ. 7,23;
„ებსიტლესა მას მანერწყუ(ვა)“ მრ. A, ანტ. ლ. 24r.
„იწყეს ვითმე ნერწყუ(ვა)დ პირსა მისსა“ მრ. 14,65.

ნერწყუა, ნერწყუა ფურთხი: „ვითარცა ნერწყუა
პირსა შეიარცხნეს“ I, ეხ. 40,15. იხ. ნერწყუ, წარმო-
ნერწყუა.

ნესოვანი-ი: „დაშეთს... ვითარცა ხილის-საცავი ნესოვანი-
სა“ O, ეხ. 1,6. იხ. ნესუ.

ნესტუ «საყური», სალაშური; არტერია, გენა:
„წარადანეს ანგელოზნი თქსნი ნესტუთა დილითა (საყუ-
რითა დილითა DE)“ C, მთ. 24,31; „სიგმდეს ნესტუთა“
M, II 57b. 23,13; „სტკნელს ნესტუთა“ O, IV მფ. 11,14;
„დაპბერდეს ნესტუთა თქსსა“ O, II ეზრა 8,10;
„წმინთა ჟურთხევისათა, ნესტუთა ჰედილითა“ ფს. 97,6;
„ნესტუთა მან და ღმრთისა მათგან კმა“ O, ზარ. 40,21;
„განუქურნეს ტყე კოჭთა მათთა და დაადგეს ნესტუთა
განერგის ცოცხალნი საშივე“ რიფხ. 177,13; „რომელსა
გამსა გესმეს კმა საყურისა, ნესტუსა, სტკრისა და
ქნარისა და ებნისა და საზოპისა“ I, დან. 2,5; „გვლო
განუქურნეს სისხლსა მას ცხოველებისა ყოველთა ნესტუთა
გუამისათა“ B. სფ. 176,23; „რაქამს ოღვსენ ნესტუთა
საფეოქელთანი ქუამლისა მისგან“ H 2251, 2254r.

ნესტუ რქისა-ი «რქისა», რქის საყური: „მისცა ნესტუ
რქისა გელთა მათ ყოველთასა“ M, — „მისცა რქისა ნესტუ
გელთა ყოველთასა“ G, მფ. 7,16. იხ. დანესტუა, მენესტუა,
ნესტუა.

ნესტუფა ჩაბერვა, საყვირის ცემა: „ნესტუფადე ნესტუფა“ G, რიცხ. 10,8. იხ. ნესტუ.

ნესტუფერდ-ი ფილტვი: სცა მუფესა ისრაელისა შორის ნესტუფერდისა და ჰერდსა“ M, II ნეტ. 18,22. იხ. ღერდო.

ნესუ ნესვი: „გვამდით... იჭურსა და ნესუსა და ბრასასა და ხახუსა და ნორსა“ G, რიცხ. 11,5. იხ. ნესოვანი.

ნეტარ ნეტა: „ნეტარ გლახათა სულთა“ მთ. 3,12; „ნეტარ ბერწთა“ ლ. 23,29. იხ. ნეტარი, ნეტარარბანი, ნეტარება, ნეტარული.

ნეტარ-ი სანატრელი: „შემირაცხის თაღი ჩემი ნეტარიდ“ ხაქ. 30,2; „ნეტარ არს კაცი, რომელსა უშინის უფლისა“ ფხ. 111,1; „მერმე აქურთხა ნეტარი იფთვმე“ ი.-გ. 27,11. იხ. სანატრელობა.

ნეტარარბანი-ი ფსალმუნი, რომელიც იწყება ამ სიტყვებით: „ნეტარ არბანი“: „წარტუნეს ნეტარარბანი აღსრულებისა შათისათჳს“ ხაქ. წიგნ. II 87,8. იხ. ნეტარ.

ნეტარება ბედნიერება: „არარაჲ ამოგანი ესწორების ნეტარებასა მას მართალთასა“ ბ. კეხ.-40-თჳს 116,18; „რამეთა ნაწილი მიიღონ ნეტარებასა მისსა თანა“ შუშ. ბ. II, 17. იხ. ნეტარ.

ნეტრეფლი-ი ნეტარი, სანატრელი: „ნეტრეფლი იობი დიდისაგან შვიდმისა განერა“ ფიშ. XI, 61. იხ. ნეტარი.

ნეფსით, ნეხსით, ნეხსით ნეხით, თანახმად ნეხ-სურვილისა: „შეიცვალს მადან ზნე თჳსი და სიბოროტე თჳსი ნეხსით“ საქ. წიგნ. II 92,27; „მე ნეხსით თჳსით განვიშორე განრყუნილი იგი პატივი მეფობისა“ ფლტ. 187,22; „არა ჭუარს-გუჲ უნებლიათ, არამედ ნეფსით“ მართ. S. კ. იერ.-აღდგ. 158,25; „წარუბერა ქმლი თჳსი ნეფსით“ სნდ. 7,2; „ნუსაღა გარდაგაქცევნ ნეხსით გონებაჲ შენი ეედრებასა“ O, იოზ 36,12; „სხუათა მათ სათნოებათა მისთა გამოწულილებით აღწერასა ნეფსით თანა-წარუბერდით“ ი.-გ. 21,12. იხ. ნეხა, ნეფსით/ნეხსითი, ნეფსითობა; შდრ. არა-ნეხით(ა), არა-ნეფსით.

ნეფსით-ი, ნეხსით-ი თავის ნეხით: „საუნჯე არს ღიძ-ქალი მონაზონისა ნეფსით ი უბოჯრებაჲ“ მ. ცხ. 168; „იხილა ამასი ნეხსითი ტელმწიფებაჲ“ იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 140,10. იხ. ნეფსით.

ნეფსითობა აგულს-მოადგინება: „გამოცადნა გამოცხადებაჲ ისრაელისა შორის ნეფსითობითა ერისაჲთა“ G, „იწყეს ამალგებად მთაერათა ისრაელისათა გულს-მოღჯენებათა ერისაჲთა“ ეხ. მსჯ. 3,2 იხ. ნეფსითი.

ნეფსუფა სიცივე, ყინვა, თოვნი, თრთივლი: „ზამთრისა შემოსლვისა ჰაერნი შეიცვალნინ: ეამ ერთ წჳმნ და მერმე დისცხრის... ეამ ერთ ნეფსუფაჲ, მერმე დისცხრის“ მ. სწ. 811,14.

ნეფვა, ნეფხუა ყინვა, თოვნი: „განბნულ არბან იგინი სიცხესა ქუეშე დღისა და ნეფხვასა ღამისა“ I, ბარ. 2,25; „ვიქმენი მე ვითარცა თხიერი ნეფხვასა“ ფხ. 118,22; „იყო ნეფხუა და ყინული ფრიალ“ ხხტ. 185,4; „ქარისაგან ძლიერისა მოსცეს ნეფხუა“ O, იოზ 37,10; „ვიქმენი მე დაწულ სიცხითა მით ღღისაჲთა და ნეფხვითა ღამისაჲთა“ Aht.—11, 270; „ნეფხვასა სიმამრისაგან

შეექურცნას ქერქცა მათი“ მ. სწ. 172,1. იხ. სანეფხავი, შენეფხული.

ნეშტ-ი (დამთომილი), «ნამეტავი», ნაშთი, დანარჩენი: „პრქუ... ძეთა მათ ნეშტთა მისთა“ O, „თქუა... ძეთა მისთა დაშთომილთაჲსა“ G, ლგ. 10,12; „ნეშტისაგან მათსა შემოწირეს“ C, „ნამეტნავისაგან მათსა შემოწირეს“ DE, მარ. 12, 44; „ნეშტნი იგი მახულითა მოეწყვდნე“ O, ამოხ 9,1; „დაუტყვეს ნეშტი მათი ყრმათა მათთა“ ფხ. 16,14; „აღიღეს ნეშტი ნამუსრევისაჲ“ მთ. 14,20; „რომელსა იხსნეს ნეშტნი მოწამეთა ქრისტესთანი“ ფლტ. 160,6. იხ. შდომა.

ნეცუვა იხ. დანეცუვა, შთანეცუვა.

ნეჟა «პასირი», ცილობი: „აღიშლუბდეს ზე პასირითურთ, რომელ არს ნეჟა“ H—622,22r.

ნოება: „მეხეველ სანთლისა ნოებასა შენსა“ ვარ. 821. იხ. ა(ღ)ნოება, მნოებაჲ.

ნოქმა იხ. დანთქმა, შთანთქმა.

ნოად ოდნავ, -თანავე; ცოტათი, ძლიერ: „განთიად რი-ეურაჲს ოდნ ნოად აღდგა“ მარ. 1,25; „ნოად განთი-აღსა მას ერთშაბათისაჲ მოვიდეს საფლავსა მას ზედა“ მარ. 16,2; „ნოად და მშუადლ განიღმის“ O, წიგნ. 21,28.

ნოადგ-ი მუღმი: „განსუენებაჲ გორცთაჲ ნოადგ-ი აღსმარავს სიცონილსა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგბ. 169,10.

ნოავ-ი პაერი, სიო: „შემდგომად ცეცხლისა გმად ნოავ-ისა წულღილსაჲ“ O, III მფ. 19,18; „გარდაქცინა ნოავ-ქარნი მისნი ნოავად“ ფხ. 106,29; „გვმწერობდინ და ნოავსა მოჰყენდინ“ A—22, 226.

ნოავ-ბერვა, ქროლა: „ღა ყო შორის სატუმლსა მას, ვითარცა ქარი ცუარისაჲ რაჲ ნოავი“ I, ღან. 3,50.

ნოავქარი-ი (ბორბალი), გრიტალი: „იყო ნოავქარი ქარისა დიდისაჲ“ C, „იყო... ბორბალი ქარისაჲ“ DE, მარ. 4,27; „წმედეს... სული ნოავქარისაჲ“ ფხ. 10,5; „ვითარცა ნოავქარი უღამნოთ გამოვიდეს“ I, იხ. 21,1; „ნოავქარმან, ვითარცა ქარქუტნი, წარიხუნა იგინი“ O, ეხ. 40,24. იხ. ქარი.

ნოავწული-ი პაერი: „ვერ-შემძლებელ იქმნეს დათმენად სასტიკებასა ქარისასა და ბნელსა და ნოავწულელსა“ მ. სწ. 14,16.

ნოაფორ-ი, შოაფორ-ი ტაძრის მეთვალაჲურე, ზედა-მდგომი: „ღა იგი მისი სუსანა მსახურებდა ნოაფორსა (var. შოაფორსა) სარა ბეიფემელსა“ ქ. ცხ. 75,12.

ნოგოზ-ი (ნიგოზისა, ნიგუზისა) კაცალი, ნუჲ: „გამოიღო ნიგოზი“ G, რიცხ. 17,8; „არგანსა ნიგოზისაჲ (ნიგუზისაჲ O) ვხელავ მე“ I, იერემ. 2,11; „იწყო სისრად ღლათა ნიგუზითა მით“ X 249; „რომლისა (მათუნისა) ნიგოზი მაქუდინებელი წამალი არს“ გრ. ნოხ.-კაც. აგბ. 228,10. იხ. ნიგოზავი, ნიგუზოვანი.

ნიგოზაკ-ი ნიგუზის სახე: „სასანთლესა მას ოთხნი ტაკუნი, გამოსახულნი ნიგოზაკებასა“ O, გამოსლ. 25,84. იხ. ნიგოზი.

ნიგუზის-სახე ნიგუზისნაირი: „მოიღის ანთარკი იგი ნიგუზის-სახე“ ფიშ. XXII, 15. იხ. სახე.

ნიგუზოვანი—**ნიგუზნარი**: „მთლსა ნიგუზოვანსა შთაველ (შთაველ M) მიხედვლ ნაყოფთა წყაროთასა“ O, ჭება 8,10; „მთლსა ნიგუზოვანთასა შეველ“ მრთ. S. გ. აერ.-აღდგ. 157,12. იხ. ნიგუზი.

ნივთი—**წესი**, ელემენტი, მატერია: „უპუფოუ მოკუეღით ქრისტუს თანა ნივთთა მათგან ამის სოფლისათა“ pხ.,—„უპუფოუ მოკუეღით ქრისტუს თანა წესთა მათგან ამის სოფლისათა“ Q, კოლას. 2,20; „რამთა იქმნეს ყოვლისაგანე ნივთისა ქორციელისა“ 8. ცხ. 27,1; „თიგამ არს ჯელთ-საქმარი ჩუენი და ნივთთ ცეცხლისა“ 8. ცხ. 27,9; „მოციქულნი ესე კაცნივე არიან მათისავე ნივთისაგან და მათისავე სახისა“ მალ. 72,29; „ოთხნი იგი ასპიტნი მსგავს არიან ოთხთა მათ ნივთთა“ მალ. 27,22. იხ. ნივთება, ნივთიერება, ნივთიერება, უნივთო, შენივთება.

ნივთება «თხზება»: „ენა შენი ნივთებდა ზაქუასა“ ფს. 49,10; „რომელი წამწამენ თულთა, იგი ნივთებნ ძვრსა“ O, ზირ. 27,25. იხ. ნივთი.

ნივთიერი—**მატერიალური**: „იზრახა მეორისა ამისთჳს სოფლისა ნივთიერიისა და სახილავისა“ ვრ. ნაზ.-შობ. 297,8. იხ. ნივთი.

ნივთიერება: „უპუფოუ არს ღმრთებასა შინა ნივთიერიებაჲ, ვითარ-მე არს იგი აუგებელ და მარტვე და განუწილ-ბელჲ“ ვრ. ნობ.-კაც. აგებ. 199,33; „მოღვენებულ ვიქმენ ნივთიერებასა შენსა (ქორციო, მე, სული), ვიდრემდის ზაქუნი-ღებასა შენსა მიზიარე“ 8. სწ. 226,14. იხ. ნივთიერი.

ნიკაფი—**ნიკაპი**, ყბათა შესაყარი: „არა ცრემლნი იგი ქურივისანი დამოსდოდ ნიკაფსა მისსაჲ“ O, ზირ. 82,16; „აღლდგა გელი ნიკაფსა მისსა და ეგრე მიჰყავდა“ ანდ.-ანტ. 219,29.

ნიკელი—**ცხვრი**, ღრუნჩი: „ვითარცა საყური ნიკელსა ღორისასა“ O,—„ვითარცა საყური თქორასანი ცხვრისა ღორისასა“ pხ., აგ. სოლ. 11,22.

ნიკრისი—**პოდაგრა**, podagra: „ნიკრისისა სენსა შთავარდა“ ი.-გ. 24,25.

ნიწველ—**მცირე**, ჩჩჩელი: „ყრმაჲნი ნიწველმან შემოყრიბნეს იგინი“ O,—„ყრმაჲნი მცირეჲნი მოიფანეს იგინი“ pხ., ეხ. 11,8; „ნიწველნი ითხოვდეს პურსა“ O,—„წყურბლითა ჩჩჩელთათა იძიეს პური“ pხ., გოდ. იერ. 4,4.

ნიორი—**allium**: „ეჰამდით პრასასა და ხახუსა და ნიორსა“ G, რიცხ. 11,5; „ნიორი და ქილი და სხუანი მრავალნი თივისაგანნი არიან უთესლო“ ზ. კეს.-ექმუხ. დღ. 84,17; „თქვენ ნიორსა მყარალსა გული ვითქმინდა“ H—841,540.

ნიორაკთ-მოძღუარი—**ჯალათთა მეთაური**: „მიიწინეს... ნიორაკთ-მოძღუარი იგი მტარგალითურთ“ რიფს. 175,11. იხ. მოძღუარი.

ნიფარი—**მუშა**, ქიქა: „მოვსპო იერუსალჳში ვითარცა ნიფარი ერთი, დათხელნი ზედა პირსა თჳსსა“ IV მფ. 21,12.

ნიფოგარი—**ნიფოგარი**, ნიფოგარი—**საქუტრველთა აღმუღები**, შემაბჯრე, კაპარტის მტვირთველი: „პრქუა მონასა მას ნიფოგარსა მისსა“ pხ.,—„გმა-ყო მსწრაფლ ყრმისა მიმართ, აღმუღებისა საქუტრველთა

მისთა“ G, მსჯ. 2,54; „პრქუა საულ ნიფოგარსა მას თჳსსა“ M,—„პრქუა საულ შეაბჯრესა თჳსსა“ pხ., I მფ. 10,4.

ნისანი—**პირველი** თვე ებრაელთა: „თუესა მას ნისანი-სა, თუესა მას პირველსა“ O, I ეზრა 5,6; „(მაჰრაქისა თათუესა) ებრაელებრ ნისანი სახელ-უღების“ კ. აერ.-აღდგ. 159,14.

ნისლი—**ალმური**: „მოაფლანა ღრუბელი და ნისლი“ M,—„მოსცა ღრუბელი და აღმური“ G, ისუ მ. 24,7; „ღრუბელი და ნისლი ვარემო არს მისა“ ფს. 88,3; „ვითარცა ნისლი დაფარე ქუეყანაჲ“ O, ზირ. 24,8; „ღლი და ძნელი ნისლი—მიფენილ იყო კაცთა მათ ზელა“ ვარ. 802; „ვითარცა ნისლი განქარდეს“ O, სიბრძ. სოლ. 2,4; „ვითარცა მზე ნისლსა შინა არა ჩანს“ A—85,33; „მზე ნისლსა შინა ზრქელსა ბრწყინვალეთა შარავინდთა გამოშაბწყინვებელი“ H—2251,846.

ნისლ-შემოხუეული—**ნისლ-შემოხუეული**... შეფენიერებითა მათთა“ ატმ. 104,11. იხ. შემოხუეული.

ნისტორება—**ნესტორიანობა** (სექტა): „უპუფოუ გინავს აღვლი ესე, დაადგერ შენ ნისტორებასა ზელა“ დიშ. 10,21.

ნიფხავი—**საწვევი**: „ნიფხავი შეიმოსოს სხეულთა მისთა“ O,—„საწვევი სეღისანი შეიმოსნეს ვარემოის სხეულსა თჳსსა“ G, ლევტ. 6,10.

ნიფხავ-კუართი—**საბარავარი**: „იკინი ესე შეიგრნეს ნიფხავ-კუართით თუ მათთა და ვარშამავით და საწმერთულით“ I,—„მამრნი იგი შეიგრნეს საბარავარებთა თანა მათისა, და ტიარებისა და პერიენიმებისა“ pხ., დან. 2,21. იხ. კუართი.

ნიღრი—**ცხვრი**, ტუჩი: „განილა ზრატუი—ნიღრსა მისსა“ O,—„შემოსლვა სათაური ცხვრისა მიერ მისისა“ pხ., იოზ 40,20.

ნიფბერი—**(ნიფბრისა) წყურერი**; ნიფბერი: „იქმნეს მის შორის ნიში კეთროვნებისა თაჳსა შინა ანუ ნიფბერსა“ G,—„იყოს შედგამა კეთროვნებისა თაჳსა გინა წყურერსა“ M, ლევტ. 12,29; „კეთროვნებაჲ ნიფბრისაჲ“ G,—„კეთროვნებაჲ იგი თაჳსა გინა წყურთა“ pხ., ლევტ. 12,30; „აწუნი და ენა და ქმნულბაჲ იგი, რომლითა იძრეის ნიფბერი მოფოლბუებითა და მოჭირებითა“ ვრ. ნობ.-კაც. აგებ. 159,6. იხ. ყბა.

ნიში—**სასწაული**, ნიშანი; **ნიშნოვნობა**: „გამოჩნდეს ნიში იგი კაცისაჲ“ G,—„გამოჩნდეს სასწაული კაცისაჲ“ DE, მთ. 24,20; „ველთა მოციქულთათა იქმნებოდა სასწაულები და ნიშნები“ ხაქ. მოც. 5,12; „აღვამართო ნიში ჩემი“ I, ეხ. 49,22; „ნიში აღმოცენებენ სახლსა ისრაელისასა“ O, ეზრა. 11,6; „ნიში კეთროვნებისაჲ არს“ G, ლევტ. 12,27; „გამოჩნდეს ნიში ძისა კაცისაჲ—მართისანი ჯვარი“ 8. სწ. 212,12.

ნიშანი—**სასწაული**, მაჩვენებელი: „ნიშანი აღვიდა ქალაქით“ G, — „სასწაული იგი აღვიდოდა უფროის ქალაქისა მისგან“ M, მსჯ. 20,40; „დასდვა ნიშანი: სახელი ძაწული ესე მოაბა სატყუმელსა“ G, — „დასდვა შენ სასწაული აღ- შტანვი ესე... გამოაბა სატყუმელსა“ M, ისუ ნ. 2,18. შდრ. ნიში; იხ. დანაშნვა, ნიშნაინი, ნიშნოვნობა, უნიშნო, შენიშნვა.

II ნუგ. 32,3; „რომელნიმე ნუგეშინის-ცემადეს სი-
ტყუთა საზარებისათა“ დ.დ. 180,14.

ნუგეშინის-ცემა გამხსნელება: „განადღებდა მას სიტყ-
თა მრავლობა ნუგეშინის-ცემისათა“ დ.დ. 180,18.
„მივიღებთ ნუგეშინის-ცემად თქუენი“ დ. 6,24;
„არა უნდა ნუგეშინის-ცემის“ მთ. 2,18.

ნუგეშინის-ცემულ-ი გამხსნელებული: „იგინი ნუგეშ-
ინის-ცემულ იყვნენ“ მთ. 5,4; „ვიყვნით ჩუენ ნუგე-
შინის-ცემულ“ ფხ. 125,1.

ნუგეშინის-საცემელ-ი განსამტკიცებელი, საზრდო:
„მათ ძმათა ნუგეშინის-საცემელი სხუად არასდამთ
აქუს ამის ტრაპეზისაგან კიდე“ ი.ე. 87,7. იხ. ცემა;
შდრ. თანანუგეშინის-ცემა.

ნუგეშინი «ნუგეშინი»: ნუგეშინი (ნუგეშინი DE) გაცთუნეს
თქუენ“ მთ. 24,4; „ნუგეშინი უთხრობ“ მთ. 8,4; „ნუგეშ-
ინი აჭირვებთ და ნუგეშინი უთხრობთ“ დ. 3,14. იხ. ვინ.

ნუგეშინი «ნუგეშინი»: ნუგეშინი გაცთუნეს თქუენ“ DE,—
„ნუგეშინი გაცთუნეს თქუენ“ C, მთ. 24,4. იხ. ვინმე.

ნუგეშინი ეგებინ, შესაძლოა: „ნუგეშინი უდიდეს ხარ შენ მა-
მისა ჩუენისა იაკობისა“ ი. 4,12; „ნუგეშინი მართლად ვინ
მაგას ქაშად“ მ. 4,88; „ნუგეშინი მოიკლავს თავსა თქსა“ ი.
8,22; „ნუგეშინი შენცა მოწყალებს მისთაგანი ხარ“ ი. 18,26.
იხ. თუ.

ნუგეშინი, ნუგეშინი ფუფუნება; ნებეირობა; ხეფუნა, თხოვ-
ნა: „ვითარცა ეინუგეშინი შენ მიერა, აწ გიტანჯო შენ თანა“
ბაღ. 16,8; „სცავნ მას ვითარცა დედიმუქი, რომელი ინუ-
გეშინი და შეუბოთ ზრდინ და ზრუნვით პოხნ ყრმათა მათ,
რომელნი ერწმუნებოდნ“ მ. სწ. 301,28; „სცავნ ინუ რომელითა
საქმითა ვინუგეშინი დმერისა შენდობასა ცოდვითა ჩემ-
თასა“ ლმ. 78,14. იხ. სანუგეშინი.

ნუგეშინი შეგება, ფუფუნება, ნებეირობა: „ვითარ ნუგეშ-
ინისა შენსა“ მრთ. A, ბ. კეხ-მარხ. 58; „არა ჰზრდი-
დე გუამსა შენსა ნუგეშინით, ზეთითა და პოხილითა“ მ.
სწ. 153,25; „განმორე შენგან დიდებდა და ნუგეშინი ამის
ქუეყანისა“ მ. სწ. 168,10; „ძაღვითა ნუგეშინითა და-
გამშუდებთ“ H—2251,289v.

ნუგეშინი, ნუგეშინი «ჩჩქლი», ნებეირობით/ფუფუნ-
ებით აღზრდილი: „რომელი-იგი ნუგეშინი და ფრად
ფუფუნეუ იყოს შენ შორის, თუადჰრ იქმნეს იგი ძმისა
თქსისათჳს“ M,—„ჩჩქლი“ შენ შორის და ფუფუნეული
ფრად ეშუროს თუადჰრ ძმისა თქსა“ G, II შჯ. 28,54;
„არღარა შესძინო წოდებად შენდა ნუგეშინი, ჩჩქლი,
ფუფუნეული“ O, ეხ. 47,1; „არა სწყალობ გუამსა ამას
შენსა, შეუბოლსა და ნუგეშინსა“ ბაღ. 122,8; „გუამსა
შინა მსუქანესა და ნუგეშინსა ეგზებინ დაუშრეტლად
ალი იგი ზიქისა“ მ. სწ. 304,18.

ნუგეშინი «მსგავს არს ძმის-წული ჩემი ქურციკსა და ნუგეშ-
ინსა ირმისასა“ O, ეგბა 2,8; „იხარებდ სიგზაჲსა შენსა
ირგი სიყვარულის და ნუგეშინი“ O, ეგ. ხოლ. 5,19.

ნუგეშინი ნურადერი: „ნუგეშინი გავქნ გზასა ზედა“ ლ.
9,8; „ნუგეშინი უფროსს განწესებულსა — თქუენისა იქმთ“
ლ. 2,12. იხ. რა.

ნუგეშინი ნურადერი: „ნუგეშინი გავქნ გზასა ზედა“ ლ.
9,8. იხ. რა.

ნუგეშინი «ნუგეშინი», ეგებინ, შესაძლოა: „გარდაღე თავსა
შენსა, ნუგეშინი განზრუნეს გული შენი“ G,—„იგუდე თავი
შენი, ნუგეშინი განუქნე და განიერენე“ M, II შჯ. 11,18;
„ნუგეშინი მოკლეს ბრძოლისა შინა“ G,—„ნუგეშინი მო-
კლეს წყობასა მას“ M, II შჯ. 20,7; „ნუგეშინი ტაბტა
ზედა ზის საწოლსა შინა საზაფხულისა“ G,—„ნუგეშინი
საქდომელთა ჯდეს განშორებულად სასუნებელსა მისსა“ M,
მსჯ. 2,24. იხ. სადა.

ნუგეშინი ნაწერი, ეგზემპლარი: „ეფთჳეს კელთა ნუგეშ-
ინისა დაგვწერია“ ი.ე. 23,9.

ნუგეშინი გადმოწერა: „გარდაღე მტონდა ნუგეშინისა
ოდენ“ H—2251,204r; „გომეშინი ნუგეშინი წმიდათა
ამთ წიგნთა“ H—2251,244r. იხ. მსჯ. 2,24.

ნუგეშინი «ნუგეშინი»: შესაძლოა, ეგებინ; ნუგეშინი; თუ
არა; ნუგეშინი: „ნუგეშინი საქდომელთა ჯდეს განშორებულად
სასუნებელსა მისსა“ M,—„ნუგეშინი ტაბტა ზედა ზის
საწოლსა შინა საზაფხულისა“ G, მსჯ. 2,24; „ნუგეშინი
მიგითაროს შენ მსაქლისა“ ლ. 12,58; „ნუგეშინი იგი
არს ქრისტე“ ლ. 3,15; „ნუგეშინი დღე ყოველ გნავნ(ა)
კაცი სანავსა თქსა თესვად“ O, ეხ. 28,24; „ვინ შეამკოს
ქალოქი, ნუგეშინი ცეცხლმან მან“ O, მსჯ. 6,9; „ნუგეშინი
განრისდეს უფალი“ ფხ. 2,12; „ნუგეშინი ზრუნავთ და
იტყუთ“ C, მთ. 6,31. იხ. უნუგეშინი.

ნუგეშინი აღარ, სხვად არღა: „ნუგეშინი შენუად მაგ-
ისა“ მრ. 2,25; „ნუგეშინი იგი იგი ნაყოფი შენგან საუკუ-
ნოდ“ მთ. 21,19; „ნუგეშინი მსცოდნე“ ი. 5,14; „ნუგეშ-
ინი მცა შენგან ნაყოფი გამოვალს“ C, მთ. 21,19. იხ.
ღარა.

ნუგეშინი «განმცხრომელი, კმასაყოფელი»: „იყოს იგი
ვითარცა ხმ ნუგეშინი წყალთა ზედა“ O, იერგ. 17,8;
„ცხოვრება ნუგეშინითა საქმითა კელთა მისთაგანა და-
მტკიცეს“ O,—„ცხოვრება თთ ქმასაყოფელი მუშა-
კისა დიტებს“ pხ., ზირ. 40,18. იხ. ნუგეშინი.

ნუგეშინი სისაგესე, განცხრომი: „ნუგეშინი ნუგეშინი
ბაღ არს მშეირობა“ მ. სწ. 219,1; „ვითარცა ცუარი ზე-
ცით გარდამოტდა საწმისისა ზედა ნუგეშინისათჳს“
Ath.—11,285v. იხ. ნუგეშინი.

ნუგეშინი amygdalum: „ნუგეშინი ნუგეშინი“ ეკლ. 12,5.

ნუგეშინი «ყველი», კვერელი; ახალი ყველი ინ გაწუ-
რული მაწონი: „ათი ესე ნუგეშინი მოუყარ ერისთავსა
მას“ O,—„ათი ყველი სძისა ამისგან და მთარაჲთა ათა-
სის-თავსა“ pხ., I მგ. 17,18.

**ნუგეშინი, კრევა ქროლი, ქროლები, შებნევა; მო-
ბერება**: „ნუგეშინი ყოველითა ქართა“ O,—„ნუგეშ-
ინი თავსა ყოველითა ქართა“ pხ., ზირ. 5,11; „ნუგეშ-
ინი ქრედექს ქართი“ მთ. 7,25; „ნუგეშინი ნუგეშინი“ O,
სიბრძ. ხოლ. 17,17; „ნუგეშინი სანუგეშინისა, რომელი-იგი
ანუგეშინი ზედა მოსე“ A—22,206; „ნუგეშინი მათ
ზედა ქარი და განწმენ“ I,—„ნუგეშინი მათ და განწმენ“
O, ეხ. 40,24. იხ. განწმენა, განწმენა, სანუგეშინი;
შდრ. ქრევა.

ნუგეშინი გორვა, გორვაობა: „ნუგეშინი გზადინ მათ შო-
რის ღორნი“ მ. ეხ. 408v.

მ

ონ ქართული ანბნის მე-16 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—70.

-ო წოდებითი ბრუნვის დაბოლოება: „კაც-ო, ვიდრე ხუალ“ ლმ. შობ. 101,15; „მამაო“ მ. ცხ. 18r.

ობლობა უდგდამობა: „არა ვაგრძნე ობლობაჲ რად-თურთით“ I, ეს. 47,მ. ის. ობლობი.

ობოლ-ი (ობლისა) უდგდამობა: „არ დაგბრუნე თქვენ ობოლად, მოვალ თქვენდა“ მ. 14,18; „ჰქენწიან ობოლთაჲ“ ფაქტ. 147,28; „ობოლისა შენ იყავ შენ“ ფს. 9,85; „ძე ჩემი, ვითარცა ობოლი, მძეოდ აღასწირეთ“ ი. ე. 16,22. ობობა დაობლება, ობლობა.

[ოღება] ის. დაოღება.

ოღენ (ხოლო); მაინც, «თანა», ახლოს, დროს; ოღინდ; -ოღე: „რამათა ფესუსა ოღენ... შეაბონ“ DE, — „რამთამცა ფესუსა ხოლო... შეაბონ“ C, მრ. 6,56; „ოღენ სენაქისაგან ნუ განეშორება“ მ. ცხ. 68r; „წოცრთა ოღენ ჰგუშდენ“ ვარ. 818; „ჩუენი არა ხოლო თუ დედოფალი ოღენ იყავ“ შუშ. III, 18; „იბრდილი ოღენ ვისმე მიაღეს (შეადგეს)“ მათეასა“ ხაქ. მოც. 5,15; „შენავეთა ოღენ მავთ ვისაგან“ ოქრ.-მარზ. და იონ. 106,32; „აღმოსლესა ოღენ მისისა“ M, — „აღმოსლესა თანა მისისა“ G, მსჯ. 9,88; „მას ჟამსა ოღენ“ ხაქ. მოც. 12,1; „მო-ოღენ-ვოდოლა იგო“ ხაქ. მოც. 9,8; „შენ ოღენ ამათ ობლობა კელი აღუბერი და რამცა ბრალი იფოს, დმერთმან ჩუენგან იძიენ“ ი. ე. 19,12; „გოყვენთა ჩუენ მონასტერისა მას შინა სამ დღე ოღენ“ ხაქ. წიგ. 114,მ. ის. ევოღენ, ევოღენი, ესოღენის.

ოღენ-ი ტოლი: „გაქუნდეს თუ სარწმუნოებაჲ მდოგვს მარცხალ ოღენ“ მთ. 17,30; „იოტა ოღენი ერთი ტქაჲ არა წარტდეს შეუღისაგანი“ მთ. 5,18. ის. ესოღენი, ენოღენი.

ოღეს (რაქამს), როდესაც, როცა: „ოღეს შევიდა იგი სახიდ“ DE, — „რაცა მის შევიდა იგი სახიდ“ C, მრ. 7,17; „ოღეს ყოფად არს ესე“ მთ. 24,2; „ოღეს შენებოს, თუ აღდგები“ მ. ცხ. 260r; „არა ოღეს“ მ. ცხ. 73v. „ოღეს-მე მოვიდეს ქორწილისაგან“ ლ. 12,26.

ოღესვე მუდამ, ყოველთვის: „ოღეს გონებაჲ ჩუენმან განიდრთოს და გსენებაჲ აქუნდეს ოღესვე ღმრთისაჲ, მაშინ აღვიღად შეუდლოთ ბრძოლად მტერსა მას“ ხაქ. წიგ. 159,83; „გლაზაგნი ოღესვე თქვენ თანა არიან, ხოლო მე არა მარადის თქვენ თანა ვარ“ ი. 12,8.

ოღესშე როდესმე, ერთ დროს, ზოგჯერ: „რომელი-იგი ოღესმე ბერც იყო“ მართ. A, კ. იერ.-სული წმ. 168; „რომელი-იგი ოღესმე ბრმა იყო“ ი. 9,18; „უხედავ პარსა შენა ოღესმე მზიარულად, და ოღესმე მჭუხარედ“ ლმ. შობ. 190,86.

ოღესცა (რაქამს): „ოღესცა შეზღოდით კარვად“ G, — „რაცა მის შეზღოდით კარვად“ O, ლევტ. 10,9.

ოთხ-ი 4: „ოთხ თუელი, და მკაჲ მოიწიოს“ ი. 4,35; „აწ უროდის, რამეთუ ოთხისა დღისაჲ არს“ ი. 11,89; „განიყვს ოთხად ნაწილად“ ი. 10,28; „მოვიგო ოთხი წილი“ ლ. 19,8.

ოთხთა საბრძანებელთა მთავარ-ი ტეტრარქი: „ესმა ჰეროდეს, ოთხთა საბრძანებელთა მთავარსა“ მთ. 14,1. ის. მეთთე, მეოთხედი, ოთხეული, ოთხთხით, ორმეოცდროსი, [ოცდროსი].

ოთხათას-ი 4000: „იყვენს ოთხათასსა მანა“ მთ. 15, 88; „ოდეს-იგი შვიდი კუეზაჲ ოთხათასსა (განუტეხე)“ C, მრ. 8,20. ის. ათასი.

ოთხას-ი 400: „მოვალს შემთხვევად შენდა და ოთხასსა კაცი მის თანა“ O, დაბ. 32,6. ის. ასი.

ოთხას ერგასის-ი 450: „დაუშვარა მათ ქუეყანაჲ ოთხას ერგასის წელ ოღენ“ ხაქ. მოც. 18,19. ის. ერგასისი.

ოთხდამათე მე-14, (მეთათხმეტე): „ყვეს ძეთა ისრა-ელისათა პასეჲ ოთხდამათესა (მეთათხმეტესა M) დღესა თუჯასა“ G, ესუ 5, 10. ის. მეთათე.

ოთხეული-ი 4: „მისცა იგი ოთხთა ოთხეულთა ერისაგანთა ცვალ“ ხაქ. მოც. 12,4. ის. ოთხი.

ოთხთავ-ი სახარება: „ლაგრასა მისცეს... ოთხთავი სტავრამთა შემოსილი და ვეცლისა ღილაკილოთა“ ი. ე. 22,81; „შეეწირე ოთხთავი ერთი სრული და გამოკრებული“ A—484,815v. ის. თავი.

ოთხკარგ-ი ოთხბრიდი, (ოთხკუთხედი): „ოთხკარგთა მათ ანთრავთა გამოქანდაკებული“ O, — „ოთხკუთხედიოთა ქვასა ზედა გამოქანდაკებული“ pხ., სიბრძ. სოფ. 18,28.

ოთხკუთხედი-ი (კუბაჲ; (ოთხკარგა): „შეყოფილ არს მისა ვითარცა ღოღი ოთხკუთხედსა ზედა“ pხ., — „შევაშტეცი იგი ვითარცა ღოღსა კუბაჲ“ O, იობ 38,88. „ოთხკუთხედიოთა ქვასა ზედა გამოქანდაკებული“ pხ., — „ოთხკარგთა მათ ანთრავთა გამოქანდაკებული“ O, სიბრძ. სოფ. 18,28. ის. კუთხედი.

ოთხმეოც-ი 80: „მოვიდეს... ოთხმეოცნი კაცნი წუერყუნულნი“ O; იერემ. 41,5; „მიიღე გელით-წერილი შენი და დაწერე ოთხმეოცი“ ლ. 14,7. ის. ოცი.

ოთხმეოცდაათ-ი 90: „სარარა ოთხმეოცდაათისა წლისამან შესა“ O, დაბ. 17,12. ის. ოცდაათი.

ოთხმეოცდაათცხრაშეტ-ი, ოთხმეოცდაცხრაშეტ-ი 99: „უფროას უხაროდის მის ზედა, ვიდრე ოთხმეოცდაათცხრაშეტთა (ოთხმეოცდაცხრაშეტთა DE) მათ“ მთ. 18,13.

ოთხმეოცდაოთხ-ი 84: „ილა ჰეროდე ვითარ ოთხმეოცდაოთხ წელ (ოთხმეოცდაოთხის წლის DE)“ C, ლ. 2,27.

ოთხმეოცდაცხრაშეტ-ი ის. ოთხმეოცდაათცხრაშეტ-ი. ოთხოთხით: ოთხ დღეში ერთხელ: „ჰამდა იგი... მრავალჯერ ოთხოთხით“ ხაქ. წიგ. 37,82. ის. ოთხი.

ოთხფერგ-ი ოთხფეხი: „ყოფელნი ოთხფერგნი ვერ ქმარიან საკუერთხად“ ი. 40,18; „აღუესო იგი საცხოვრიოთა ოთხფერგითა“ O, ბარ. 2,22. ის. ფერგი.

ოთხშაბათ-ი: „არს დისაბამი ტანჯვით... დღესა ოთხშაბათსა“ შუშ. II, 2. ის. შაბათი.

ოკლონებია -ი- არს... აღსრულებად შიში თითუესა ოკლონ-
ბერსა ათრდმეტსა შუშ. XX, 5; თუესა ვიპერბერტოს-
სა, რომელ არს ოკლონებრი" H-241, 220.

ოლარ-ი, **ოლარ-ი** ხელსახოცი, თავსაფარი, ხელმან-
ლილი: „უტუტრთასა ზედა მოაქუნდა ოფლისა მისისაგან ვარ-
შაშაგებთა და ორარგებითა“ ხაქ. მოც. 19, 12; „მო-
ილო ოლარი, რომელი აქუნდა გელთა მისთა და დაუფინა
ქუეყანასა ზედა“ ანან. ებრ. 193, 24.

ოლე მადლობი, მწვერვალი მთისა; ბურქნარი: „ვი-
თარცა მასმ განმარტებული (განმარტებული ეხ.) ოლე თა
ზედა“ O, ოვებ 5, 2; „ოლე თა ზედა... დაიდგინა და იქმ-
ნაინ ზელმ თქნი“ თქრ. გურიტ. 295, 3. იხ. ოლოვანი.

ოლოვანი ბურქნარი: „(მდრინველნი), რომელნი მისწრა-
ფიელ მადნართა და ოლოვანთა“ გრ. ნახ. გაც ავტ. 146, 4. იხ. ოლე.

ოში იხ. პომი.

ოშიორ-ი საბეჭური: „აღიძარცვა ოშიორი (ბერმან) და
დადგა ზედა საკურთხეველსა“ მ. ცხ. 258 v.

ოშ ები: „ოშ, ბორტად ქნა“ მ. ცხ. 228 r.

ონ-ი ო: „პოვა, რამეთუ ონისა დაეწყო, რამთამა დასუა,
და არღარა მოაფლო კალამი“ მ. ცხ. 228 r.

ონიქიონ-ი, **ინჭქიონ-ი** onychinus lapis: „მკაბ პტი-
ოსანი შეგემოსა... ბურღილანი და ონიქიონი (ინჭქი-
ონი I)“ O, გუგ. 25, 18.

ორ-ი 2; **ესწორი**, **უელელელი**: „იხილნი ორნი ძმა-
ნი“ მთ. 4, 18; „მიცემად... ორნი გურიტნი ანუ ორნი
მართლენი ტრედისანი“ DE, — მიცემად... სწორნი გურიტ-
თანი ანუ მართლენი ტრედისანი“ C, ლ. 2, 24; „მიცემად...
უელელელი კაპარულთა“ (ორი კაპარული M)“ G, მსქ. 19, 18; „იყო შემდგომად ორისა წილისა ეამთა“ O, II მსქ. 18, 28.

ორივე ორი: „შემოიხუეწნეს ორნივე მეფენი ქართლისა-
ნი“ ქ. ცხ. 51, 17; „გამოვიდეს ორნივე ზოგად“ მდ. 12, 19. იხ. მეორე, მეორედ, ორად, ორთაგანი, ორ-ორი.

ორად ნახევრად: „განკუთხის მარცხალი ორად“ ბ. კვხ. ექვს. ლდ. 127, 24. იხ. ორი.

ორათას-ი 2000: „მოცე თქუნ ორათასი სავედართა-
განი“ I, ეს. 26, 5. იხ. ათასი.

ორას-ი 200: „ვიყიდით ორასის ღრპანის ბური“ მრ. 6, 27. იხ. ასი.

ორას და ცხრაშვიტ-ი: 219. იხ. ცხრაშვიტ.

ორასსაშეოდლათექუსმეტ-ი 276: „ვიყენით ყოველნი
კაცი ნახსა მის შინა რიცხვთ ორასსაშვიტელათე-
ქუსსმეტ“ ხაქ. მოც. 27, 27. იხ. სამეტელათექუსმეტ.

ორბ-ი **ჰარწივი**, **aquila**: „მუნდი ზეგრბეს ორბზე“
მთ. 24, 25; „აღდისხენ თქუნ, ვითარცა ორბშიან ფრთათა
ზედა“ O, გამოსლ. 19, 4; „ვითარცა ორბშიან რამ დიდიარ-
ნი ბუდნი თქნი“ M, — ვითარცა ორწივიშიან დიდიარნის
ბუდნი თქნი“ G, II მსქ. 22, 11; „ორბი ბორტად ზრდინ
ზედითა თქნა“ ბ. კვხ. ექვს. ლდ. 116, 24.

ორბუდე: „ცხოველსა მის შინა ორბუდე ს უძლურსა შე-
გნა მას შინა ბუნებამან კვაბ პტიოსისანი, რომელ არს მარ-

გადიტი მრავალსაყოდლისა“ ბ. კვხ. ექვს. ლდ. 106, 6. იხ. ბუდე.

ორგან ორად, **შუაზე**: „განკუთხე ორგან“ ფლკტ. 154, 27; „განკუთხეთ ორგან“ O, III მსქ. 2, 26; „განკუ-
თეთ ყრმა ვეგ მწოთარი ცოცხალი ორგან“ O, III მსქ. 2, 25; „კრეტსაშვილი ტამრისაჲ მის ვანაო ორგან“ მთ. 27, 51. იხ. გან, ორგანოთვე.

ორგან-კუთითლება **დრონეული**, **კორცო ასოეული**
(საბა): „დასხნენ... ორგან-კუთითლებანი იგი“ G, —
„დავგონ... დრონეული იგი“ O, ლევტ. 1, 8. იხ. კუ-
თითლება.

ორგზის ორგერი: „ვიდრე ქათმის ორგზის ვივიდმდე სამ-
გზის უვარ-მყო მე“ C, მრ. 14, 30. იხ. გზის.

ორგნითვე **ორივე** **მხრით**: „მოსწყდა ორგნითვე
ურიცხ“ ქ. ცხ. 51, 18. იხ. ორგან.

ორგულ-ი **ექვიანი**, **მერყევი**, **უწრფელი**, **ფარისე-
ველი**: „ჟადი ორგულად... ერესიტი არს ყოველთა გზათა
მისთა“ ფიზ. XVI, 28; „ისმინეთ, შესულმბედნი და ორ-
გულნი“ ფლკტ. 185, 19; „ვითარცა იგი ორგულთა
ყვიან“ მთ. 6, 5; „ნუ მრავლის-მეტყუელ ხართ ვითარცა ორ-
გულნი“ მთ. 6, 7; „ორგულ იქმნეს სხუანიცა პირიანი“
გალატ. 2, 18. იხ. გული, ორგულბა/ორგულბა.

ორგულბა, **ორგულბა** **ექვიანობა**, **უწრფელობა**,
არა რწმენა, **ლაღალტი**: „მიედ მათ თანა და ნურას ორ-
გულდებ“ ხაქ. მოც. 10, 20; „იგი ორგულდებდა-და“
ანდ. ანატ. 209, 18; „ვიდრე ორგულდებდეს-და სიხარუ-
ლითა მით“ ლ. 24, 41; „ნუ ორგულდებ გულსა შინა შენსა“
მ. ცხ. 234 r; „ნურას ორგულდებ“ ი. ე. 19, 24; „მას გულ-
სა ადგა ორგულდება“ Ath.—11, 139 v.

ორგულბა **ზაგულბა**, **ზაგულბა**, **ორპირობა**, **მო-
თენობა**; **მოლაღალტეობა**: „ბარნაბაცი მიერდა მათსა მას
ორგულდებისა“ გალ. 2, 18; „ნუ მიუღალ მას ორგულ-
დებთ“ O, ზირ. 1, 25; „საესე ხართ ორგულდებითი
(ზაგულდებითი C)“ მთ. 22, 28; „იცოდე ორგულდებამ
(ზაგულდებამ C) მათი“ მრ. 12, 15; „არა ორგულდებ-
თა ჩემთა დაეცადე ესე აქამოდ... არამედ მიუენებდა
ზარი მეფობისა შენისაჲ“ მალ. 52, 18. „(ურგებამან) გან-
მრაველა იქუნე და ორგულდებანი“ მ. ხქ. 172, 19. იხ.
ორგული; **მეორგულბა**.

ორდაოდ ათასეული და **ორას-ი** 22.200.

ორენა ორპირი: „ჟადმან ორენამან გამოაცხადნეს ზა-
ხენი კრებულსა შორის“ O, იგ. ხოლ. 11, 18; „ცუდრუ-
თა და ორენითა ერთბამად სწყუდიოთ“ O, ზირ. 22, 16.
იხ. ენა.

ორთაგან-ი **ორგვარი**, **მრჩობლი**: „მოვიდინა, არამედ
ვითარცა კაცი, რამეთუ ორთაგანი იყო“ გრ. ნახ. — მთ. 299, 27. იხ. ორი.

ორთაგან ქსოვილ-ი **ორმხრივ** **ნაქსოვი**, **ორპირად
ნაქსოვი**: „სამოსელი ორთაგან ქსოვილი“ ხენშე
არა შემოსო თაგსა შენსა“ G, ლევტ. 19, 18. იხ. ქსოვილი.

ორთ-მსხმელ-ი **წყვილად**, **ტყუბად** **მშობელი**: „ყო-
ველნი ორთმსხმელნი“ O, ქება 4, 2. იხ. მსხმელი.

ორთქლ-ი **კუამელი**, **სული**, **ონშიგარი**: „ლაფარს

ორთქლშიან საყუდელისაჲს საღებინებელი“ G.—„დაფაროს ქუთუმლი“ მან საღებინებელი“ pხ., ლევანტ. 16,18; „იყენენ...“ ორთქლი ცხრთა შენთა, ვითარცა ვაშლი“ M.—„იყენელ...“ სულ ი ღრძილთა შენთაჲ, ვითარცა ვაშლი“ O, ქება 7,8; „შუუცავს ტყნი და მიიწევის მისა ორთქლი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 184,17.

ორით-წლითგანი-ი ორი წლისა: „წარავლინა მოწყუდელ ყოველთა ჩიჟლთა ყრმათა ბეატუფისათა...“ ორით-წლითგანნი და უღარესი“ მთ. 2,16. იხ. წლითგანი.

ორიონ-ი orion: „ვარსკვლავნი ცისანი და ორბინნი“ I, ებ. 18,10; „ზღუდენი ორბინთანი შენ განახუენ“ O, იობ 38,31.

ორის-მეტყუელ-ი ორპირი, მატყუარი: „დიაჟონი ეგრეთვე: წმიდა, ნუ ორის-მეტყუელ“ I ტიშ. 3,8; „ენამან ორის-მეტყუელმან დედანი ნანარნი განაღდა“ O, ზიარ. 28,19. იხ. მეტყუელი.

ორი წილ-ი ორმაგი: „ორი წილი ზღოს“ O, გამოსლ. 33,4; „სარგებელ არს ორ წილ“ O, ზიარ. 20,10. იხ. წილი.

ორკერძოთვე ორივე მხრიდან: „ორკერძოთვე უძნელ არს პირველისა მის შემდგომი იგი“ ოქრ.-შარხ. და იოან. 110,11. იხ. კერძო.

ორკეც-ი ორმაგი: „ორკეცი აქუს შესაძინელი“ მ. ცხ. 89; „არღარა დაჴწერენ...“ და რად არს ჳირი ორკეცი“ A—184,314v.

ორკეცად ორმაგად: „ორკეცად მისცა ფასი“ მ. ცხ. 890v. იხ. -კეცი (-ად).

ორმეოც-ი, ორმოც-ი 40: „დაიძარბა ორმეოცი დღე“ მთ. 4,2; „პურიათგან ხუთგზის ორმეოცსა ერთ მოკლებული ცემაჲ მოვიღე“ II კორ. 11,24; „ორმეოცსა წლისა ეამთა პზრდილა მათ“ ხაქ. მოც. 18,18. იხ. ოცი.

ორმეოცდაათ-ი 50: „და ჩუენ მის თანა—ორმეოცდაათი სული“ ქ. ცხ. 109,10. იხ. ოცდაათი.

ორმეოცდაექუს-ი: „ორმეოცდაექუსსა წელსა იღუ-შენა ტაძარი ესე“ ი. 2,20. იხ. ოცდაექუსი.

ორმო თხრილი, ღმრუმე: „შთაუტევეს საბლითა ორმოთსა მას“ O.—„შთაგდეს იგი მღვმესა მელქისისა“ pხ., იერ. 23,6; „დაიმაღლდეს ქუაბთა შინა და ორმოთა და ლაქუათა“ H—341,686.

ორნაკეცლად ორ რიგად: III მც. 7,22*. იხ. კეცა.

ორნატ-ი იხ. ურნატი.

ორთლ-ი იხ. პორთლი.

ორ-ორ-ი წყვილწყვილი: „იწყო წარვლენებად ორ-ორისაჲ“ მრ. 5,7; „წარავლინა იგინი ორ-ორი“ ლ. 10,1.

ორჯარით ორ ღღეში ერთხელ: „ჴამდა იგი ორ ორით დღით“ ხაქ. წიგ. 97,82. იხ. ორი.

ორპირ-ი ორივე მხრით მკერელი: „იქმნა...“ აოდ თავისა თვისსა მახული ორპირი“ O, მსჯ. 3,16; „მახული ორპირი ტელთა მათთა“ ფხ. 149,6; „უმიხვდეს მახულისა ორპირისა“ M, იგ. ხოლ. 5,4. იხ. პირი.

ორხართულედ-ი ორხართულიანი: „ნესტუები იგი ქმნის ერთმანერთსა ზედა ორხართულედად“ ბ. კეს.-ექუს ღდ. 114,2. იხ. ხართული.

ორლანო: „სახიობათა მათ წილ და ორლანოთა...“ ეპუტფ... ლოცვათა“ Jer.—38,19.

ორშაბათ-ი: „ვითარ შიიწია ძღვსებისა ორშაბათი“ ზუშ. VIII, 7. იხ. შაბათი.

ორცხოველ-ი ძმებიანი: „რამეთუ გრიცი, ვითარცა ორცხოველი რამეჲ არს“ ბ. კეს.-ექუს. ღდ. 62,18. იხ. ცხოველი.

ორცხოველდება ამტებიობა: „არაინ წყლისათაგანი შრავალი, უმრავლესნი მათნი არიან ორცხოველდებათა“ ბ. კეს.-ექუს. ღდ. 38,20. იხ. ცხოველება.

ორძ-ამოზრდა: „ორძის სიორძილსა მას ღმრთისასა“ კოლ- 2,19; „ყოველი შენებულთი შენაწერებულთი ორძის“ იფხ. 3,31. იხ. აღმართანებელი, აღორძინება, გამოორძინება, განორძინება, განუორძინებელი, მეორძი, ორძინება, სიორძილი.

ორძალ-ი: „ორძლითა და სტვრებითა სუმენ ღვრისა მას“ H—2251, 285v; „ორძალსა სცემდა კეთილად და იტყოდა“ H—2251, 314v. იხ. ძალი.

ორძინება ზრდა, მატება: „ყრმაჲ იგი ორძინდებოდან“ C, ლ. 1,90. იხ. ორძ-.

ორწილ ორმაგად: „ჴვით იგი ნაშობ გვჴენიანს ორწილ თქუნესა“ მთ. 23,15. იხ. წილ.

ორჯერ, ორჯელ ორგზის, ორჯერ: „ორჯელ განახუნა“ თაჲ მოც. 16,22; „ერთჯერ და ორჯერ“ O, ნეემ. 12,20. იხ. -ჯერ.

ოსანა იხ. გსანა.

ოსპნ-ი lens, lenticula: „იყო მუნ ყინაჲ თესულთი თსპნისაჲ“ O, II მც. 28,11; „მოიღე თავისი შენისა...“ ცერც და ოსპნი და ფეტვ და ისლი“ I, ეზეკ. 4,9; „მოიღებენ ოსპნისა დამბალსა მჯილსა ერთსა“ მ. ცხ. 278; „სცა ესავს პური და მგბარი ოსპნისაჲ“ O, ღებ. 25,84.

ოსტან-ი სამეფო (ქალაქი): „დაჴმჯდრა ოსტანსა სომხითისასა“ აზდ. 115,22.

ოტება გაქცევა, ღეენა: „ოტანი იგინი“ M, I 53ტ. 18,1; „რომელნიჲ გაოტენიან“ სხტ. 180,1; „ოტებეს გლოვასა“ მ. ცხ. 178v; „უცხოთ-მოყუარებაჲ გაოტებეს შენგან“ მ. ცხ. 250v; „გაოტო შენ“ მ. ცხ. 278v; „ოტა სკლიაროსი“ ე.-ე. 19,27.

ოტებულ-ი გაქცეული, თავდაღწეული, ღტოლილი: „გიცნობენ სულთა მათთა მიტევილ მუნ გარსა ოტებულნი“ I, იერემ. 44,14; „წარმოვიღეს ოტებულნი“ რაფხ. 168,18; „პოვნე სწუანიცა ვინმე ოტებულნი შორ-წმუნენი“ ანდ.-ანატ. 232,27; „ნუ მიძულდებ მე ოტებულსა“ თეკლა 108,22. იხ. განოტება, მეოტი, მეოტობა, უოტებელი, წაროტება.

ოფაზ-ი: „წილნი მისნი მორტყმულ ოქროთაჲ“ თფაზეთა“ I, დან. 10,5; „თავი მისი ოქროსაჲ ოფაზისაჲ“ O, ქება 5,10.

ოფელ-ი: „არცა ზრუნვითა და თფლითი ქუეყნისაჲ ესე საზრდელი ქამად“ იბ. რაშ.-კურახ. მოხ. 188,17; „ცრემლთაგან მისთა და თფლითა იქმნა თაჲჲ ქუეყნე ფერება მისთა“ მ. ცხ. 43r. იხ. თფლი.

* წყარო ღანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

ოფლიერი-ი ოფლიანი: „ერთარცა ცხენთან ოფლიერ მან
ქველსა შინა მისსა“ I, იერემ. 8, 8. იხ. ოფლი.

ოფლი-ი upupa: „არს ფრინველი რამე, რომელსა სხელი
ეწოდება ოფლი“ ლევიტ. 11, 19.

ოფლი-ი „შევილა ტაძრად და განუტევა ოფლი იქი თვის და
დაჟდა იკუმსა ჭამად პურისა“ Ier.—140, 182v.

ოქრო aurum: „გვოდენ ოქროა მიიღეთ“ ფლტ. 151,

4; „გვხილვ სსანდლმ ოქროსაჲ ყოლად მქარი“ O,
ზაქ. 4, 2; „სამკაული იგი ოქროსაჲ არს მას შინა“
ზარ. 6, 81; „ოქროსაჲ შემოსილი გაფლავნი შოიხუ-
ნეს“ რიფტ. 168, 13. იხ. ოქროვანი/ოქროვანი.

ოქროაღვრედ-ი ოქროს აღვრიანი: „აღვრედ იგი სან-
დარსა ოქროაღვრედსა“ O, I ეზრა 8, 6. იხ. აღვრედი.

ოქრობევედ-ი bulla aurea: „აღუხსნეს სიმბრკიფნი და
ქელით-წერდნი და ოქრობევედნი... მეფეთანი“ ი-ე.
14, 24. იხ. ბევედი.

ოქროვანრულვიდ-ი ოქრომოქვიდილი: „ბრძანა შემო-
ღებო ორთა მათ კიდობანთაჲ, ოქროვანრულვიდ-
თაჲ“ ბალ. 28, 21. იხ. ვანრულვიდი.

ოქროვანრულვიდება ოქრომოქვიდილობა: „არცა
ოქროვანრულვიდებაჲ სსანდლსა შინაიან გნებავს
ყოფნაჲ“ Ath.—11, 78r. იხ. ვანრულვიდება.

ოქროვან-ი, **ოქროვან-ი** „ოქროცხოვილი“: „შე-
მოსილი სამოსლითა ოქროვანითა შემკულა“ C.—სა-
მოსლითა ოქროცხოვილითა შემკულ“ ფხ. 44, 10; „შე-
სუდითა ოქროვანითა შემკულ არს (შემკულა) C“ ფხ.
44, 14. იხ. ოქრო.

ოქროკოდიდ-ი ოქროქვიდილი: „სადა იყოს მამინ... აღ-
რები ოქროკოდიდებო“ Ath.—17, 344v.

ოქროკოდილა ოქრომოქვიდილა: „ოქროკოდი-
ლად აღამშენეს ეკლესიანი“ კ. იერ.-აფდგ. 161, 82. იხ.
კოდილა.

ოქროლესულ-ი ოქროთი შელესილი: „იხილნ... ტა-
ძარნი ოქროლესულნი“ ბალ. 126, 80. იხ. ლესული.

ოქრომელან-ი: „შვიან წმიდანი მხარებელნი, ოქრომელ-
ანითა დაწერილნი და ყოველი ასო-მთავარი, ოქრომელ-
ანითა დაწერილი“ A.—484, 816v. იხ. მელანი.

ოქრომქვიდედ-ი იხ. ოქროს-მქვიდედი.

ოქრონქმსულ-ი ოქროს ძაფით ნაკერი: „მისცეს... შე-
სამოსელი ოქრონქმსული და მეორე ოქსინოჲ“ ი-ე.
32, 27. იხ. ნქმი.

ოქროსთ-მოსილ-ი ოქრომოვლოებული: „შეგინენ კერბ-
ნი... ოქროსთ-მოსილნი“ I, ეხ. 30, 22. იხ. მოსილი.

ოქრო(ს)-მქვიდედ-ი ოქრომქვიდედი: „მოიყდიან ოქ-
როს-მქვიდედი და კმანან გლით-კმნულნი“ I, ეხ. 40,
6; „პრცხუნა ყოველსა ოქროს-მქვიდედსა ქანდაკე-
ბულთაგან თვსთა“ I, იერემ. 31, 17; „უზუნა (თელთა იგი)
ოქრომქვიდედსა“ 8. ცხ. 828v. იხ. მქვიდედი.

ოქრო(ს)-ფერი-ი ოქროსფერი: „მურვერი სმილნძისაჲ,
წმიდაჲ რჩეული, ოქროფერი (ოქროს-ფერი I)
თორმეტ“ O, II ეზრა 3, 58; „ჩადილთა ღრუბედნი ოქრო-
ფრნი“ O, იოხ. 37, 22. იხ. ფერი.

ოქროს-მურვედი-ი ოქროს იარაღი/სამკაული: „პირსა
განუღწედა და ოქროს-მურვედი შეისის“ სავ.
წყ. II 66, 22. იხ. მურვედი.

ოქრო-საგებელ-ი: „ზედა ოქრო-საგებელთა დაწესდა
დაიქინოს“ O, I ეზრა 8, 6. იხ. საგებელი.

ოქროფერი-ი იხ. ოქროს-ფერი.

ოქროქანდაკებული-ი ოქროს გამოსახულებიანი: „სას-
ლები ესე ოქროქანდაკებული“ ბალ. 51, 8; „არა
გტირ მე კედელთა მათთს ოქროქანდაკებულითა“
H.—441, 815. იხ. ქანდაკება.

ოქროქვა chrysolithus: „შეგვოსა... ამეთსტონი და ოქ-
როქვაჲ“ O, ეზრა. 28, 18. იხ. ქვა.

ოქროქსოვილი-ი (ოქროვანი): „სამოსლითა ოქროქსო-
ვილითა შემკულ“ L.—„შემოსილი სამოსლითა ოქრო-
ვანითა შემკულა“ ფხ. 44, 10. იხ. ქსოვილი.

ოქროლუდი-ი ოქროს სარტყელი: „ესხნეს ცანდალნი
ოქროლუდნი“ პოფ. სტეფ. 64, 2. იხ. ლუდი.

ოქროშეძერწული-ი ოქროშემოქვიდილი: „ბრძანა ორ-
თა მათ კიდობანთა ოქროშეძერწულთა განხუბა“
ბალ. 28, 21. იხ. შეძერწული.

ოქროცურვებული-ი მოთქროვილი, ოქროში გავლე-
ბული ვერცხლი: „ბრძანა-ფეშხუნი ვეცხლისაჲ ოქრო-
ცურვებული“ ი-ე. 28, 18. იხ. ცურვებული.

ოქროცხეხული-ი ოქროთი დაფერილი: „მურველი სპი-
ლენძისაჲ წმიდაჲ, რჩეული, ოქროცხეხული“ O, II
ეზრა 3, 27; „სუტნი და სუტის-თავნი ოქროცხეხულ-
ნი“ ფლტ. 128, 29. იხ. ცხეხული.

ოქროწანაგებულ-ი: „ნაცვალდ ოქროწანაგებულ-
ისა ცხედრისა, ქუეყანასა ზედა დაგდებულ არს“ Ath.—
11, 22r. იხ. წანაგებული (წანაგება).

ოქროსუწილი-ი ოქრომოქვილი: „ყოველი ჭურჭელი...
ოქროსუწილი“ M, II 636. 9, 20. იხ. [ხუწილი].

ოქსინო ერთგვარი აბრეშუმის ქსოვილი: „საქრთბე-
ველის შესამოსელი ოქრონქმსული და მეორე ოქსინოჲ“
ი-ე. 32, 27.

ოც-ი 20: „უფროს ოცისა ლიტრისა იყო“ ი-ე. 41, 12.
იხ. ოთხმეცი, ორშეოცი.

ოც-ათას-ი 20.000: „შეჟეთუ შემძლებელ არს ათითა ათა-
სითა შემთხვევად ოც-ათას ათასითა მომავლისა მის
ზედა“ ლ. 14, 31. იხ. ათასი.

ოცდაათ-ი 30: „და გამოიღო ნაყოფი და ყო რთმელმანმე
ასი... რომელმანმე ოცდაათი მთ. 18, 23; „მოუწონეს მას
ოცდაათი ვეცხლი“ მთ. 26, 15. იხ. ათი; შდრ. ოთხმე-
ცდაათი, ორმეცდაათი, ოცდაათეული.

ოცდაათეული-ი 30: „მოაქუნდა (ნაყოფი) ოცდაათე-
ული, სამოცეული და ასეული“ მტ. 4, 8; „ასი ოცდა-
ათეული იფქლისაჲ (თანამცე უფლისა შენისაჲ)“ ლ.
16, 7. იხ. ოცდაათი.

ოცდაათორმეტ-ი 32: „იყვნეს რიცხთ ოცდაათორ-
მეტი“ რიფტ. 175, 26. იხ. ათორმეტი.

ოცდაათრვაშეტი-ი 33: „ოცდაათრვაშეტი წელი და-
ეყო უძღუერებასა შინა“ ი. 5, 5. იხ. ათრვაშეტი.

ოცდაათცამეტი-ი 33: „მაქუს ოცდაათცამეტი წელი“
8. ცხ. 78r. იხ. ათცამეტი.

[ოცდექუს-ი] იხ. ექუსი; შდრ. ორმეცდაექუსი.

ოცდამეერთე XXI: „ჰამეთ უცომა ვიდრე დღემდე ოცდამეერთე მის თესა“ **ო.** გამოსლ. 18,18. **იხ.** მეერთე **ოცდარვა 28:** „მოვიდეს თურქნი...“ მცხეთის, სახლი ოცდარვაჲ **ქ. ცხ.** 21,6 **იხ.** რვა.

ოცდასამი 23: „იყო ოცდასამ წლის“ **ო.** **იერა** 1,22. **იხ.** სამი.

ოცდაშვიდი 27: „ოცდაშვიდისა წლისა მეფე იქმნა“ **ქ. ცხ.** 26,6. **იხ.** შვიდი.

ოცდახუთი 25: „იყო ოცდახუთის წლის იოვანამ“ **ო.** **იერა** 1,27; „შე-ოდენ-სრულ-იყვნენ ვითარ ოცდახუთ უტყვენ“ **გ.** 6,19. **იხ.** ხუთი.

ოცეზა „განცხრებაჲ“, „ჩუენებაჲ“, შეერთობა: „დადნეს გულნი მათნი და ეცნენ“ **მ.** — „დადნეს იგინი გონებითა და განცხრდეს“ **გ.** **იხ.** 5. 5,1; „ალაგთა მათთა ეოცეზის მათ მხარულებად“ **ო.** — „ალაგთა ზედა ეჩუენების მათ კეთილ შესწყნარებულად“ **ქხ.**, **იხ.** 17; „აგოცეზოდენ სამინელუბაჲ იგი სამსჯავრომსაჲ“ **ქ. ცხ.** 88,1.

ოცეზა მოჩვენება: „წარვიდეს...“ კითხვად **ოცეზა-თათჳს** **მ.** **ცხ.** 28,17; „იბრა ძილისა ოცეზაჲ შევაშინებს შენ“ **მ.** **ცხ.** 27,9.

ოცწლითანი-ო **ოცწლიანი:** „განაწესეს ლევიტელი ოცწლითგანნი და მიმართნი საქმესა მას მსახურებისა უფლისაჲ“ **ო.** **იერა** 5,56. **იხ.** წლითგანი.

ოცწლისა 20 წლიანი: „დაადგინებდეს ლევიტელთა მათ ოცწლითგან და მიმართსა ზედამდგომელად“ **ო.** **იერა** 2,3. **იხ.** წელი (წლისა).

[ოქ-] იხ. ნაოჭი, შემოოჭება, შეოჭვა.

ოხა მუდარა, ვედრება: „ოხითა წმიდათაჲთა შეწყალებულ იქმნეს“ **მ.** **ცხ.** 28,9. **იხ.** მეოხი, მეოხება.

ოხნი- იხ. მეოხნი.

ოხრა ხმობა, ბეგრა, ყვირილი, და(ლ)ქაეება: „ოხრიდეს (აქავდეს **ლ**) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი“ **ფხ.** 48,4; „ვითარცა ზღუდა ოხრიდეს“ **ეხ.** 47,12; „ვითარცა ნესტჳ ოხრიდეს“ **ი.** **იერა** 48,88; „ვითარცა ქნარი ოხრიდეს“ **ი.** **ეხ.** 18,11; „ოხრიდელ მალნარნი“ **ჩრთ.** **ს.** **ოქრ.**-გურბიტ. 228,5; „მის (ურისა) შინა ოხრიან ქმანი შევაგონი“ **გრ.** **ნოხ.**-კავ. აგებ. 184,2.

ოხრა „ქაეილი“, „ალარება“, ხმა, „ბეგრა“, ყვირილი,

ლაღადი, შეოთი: „შეძრწუნდეს უფსკრულნი დიდძალთა ოხრითა (ქაეილითა **ლ**) წყლისაჲთა“ **ფხ.** 78,18; „იყოს...“ შეკრებაჲ თესლებისა განკარგებითა ოხრისაჲთა“ **ლ.** 21,25; „იყო შეყვულად ზეცათა ოხრაჲ“ **საქ.** **მოც.** 2,2; „სადა არს ნესტჳ ანუ ჰმად ანუ ოხრაჲ მისიჲ“ **ფლტ.** 184,22; „დადგნეს სახლნი მათნი ოხრითა“ **ი.** **ეხ.** 18,21; „ოხრაჲ ლეღათა მისთაჲ შენ დაიცხრე“ **ლ.** — „აღძრვასა ლეღათა მისთაჲ შენ დაამშვებ“ **ლ.** **ფხ.** 88,10; „უძეულე იხილე ყოველი ოხრაჲ ესე დიდი“ **ო.** **III მც.** 20,18; „ოხრაჲ ფრიადნი შთამოგორებულთი ქვათაჲ“ **ქხ.** — „ბეგრად განმკრთობელი და ზუღუკვაჲ გლდეთაჲ“ **ო.** **იხ.** 17,18.

ოხპანი-ო ბოლო, აღსასრული: „ყოველისა დასასრულისა ვიხილე ოხპანი“ **ფხ.** 118,96; „ვითარ ოხპანი ყვეს სერობისაჲ მის“ **ლ.** **შოხ.** 156,25.

ოხპნება, უხპნება აღსასრული: „უღაბნო იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო ოხპნება (უღაბნება **ი**) ხოლო არა ვყო“ **ო.** — „ოჭერ იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო იღსასრულე არა ვყო“ **ქხ.**, **იერა** 4,27.

ოჭერი-ო (ოჭრისა) „უღაბნო“, „უძენი“, ათრებულო; ნანგრევი, ცარიელი; „კორი“, მოუხნავი, ყამირი: „იყოს ქუეყანაჲ თქუენი ოჭერი (უღაბნო **ქხ.**)“ **გ.** **ლევტ.** 26,38; „სახლი ჩემი ოჭერი არს“ **ო.** **ანა.** 1,9; „დაეშვების თქუენ სახლი თქუენი ოჭერი“ **მთ.** 28,88; „ქუეყანაჲ დამთეს ოჭრად“ **ი.** **ეხ.** 8,11; „ოჭერი ვიქმენ ცოდვათგან შეიღოთ ჩემთაჲსა“ **ი.** **ბარ.** 4,12; „შრაველ არიან შეიღნი ოჭრისანი“ **გალ.** 4,27; „აღმოსცნდეს ვითარცა გლგრტი საშველი ოჭრისა ველსა“ **ო.** — „მსჯავრი გორდსა ზედა ველსა“ **ქხ.**, **ოგბ.** 10,4; „იფენეს...“ ვითარცა გუფი ოჭრისა ქუეყანასა“ **ო.** — „იყვნეს...“ ვითარცა გუფი ოჭრისა ზედა ველსა“ **ქხ.** **ოგბ.** 12,11. **იხ.** აღმა-ოჭრებული, მოჭრება, ოჭრება.

ოჭრება დარღვევა, დაქცევა: „ნუ აოჭრებ სახლსა მას თქუენსა“ **შოშ.** **III.** 14

ოჭრება „მოოჭრება“, დამხობა; „უღაბნო, ყამირი: „იხილეთ ბილწი იგი ოჭრებელსაჲ“ **ლ.** — „იხილეთ საძაგლო იგი მოოჭრებელსაჲ“ **DE.** **მთ.** 24,15; „მისცანი იგინი ოჭრებელ“ **მ.** **II მც.** 20,7; „განაწესე...“ სამკდრებელთ მისი მისაცემელად ოჭრებელსა“ **ო.** **მალ.** 1,8. **იხ.** ოჭერი.

3

ბარ, ქართული ანბნის მე-17 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—80.

ბაგურეცი-ი რალაც მწარე ხე: „იქმნის იგი სიმწარე ხესა მას შინა ბაგურეცისასა“ **გრ.** **ნოხ.**-კავ. აგებ. 228,9.

ბაგმანი-ი დათქმული დროჲ პირობა: „ამით ბაგმანითა“ შიუთულა წმიდა ანასტასია ივლიანეს“ **საქ.** **წიგ.** **II** 25,16; „ყვეს ბაგმანი შეკრებაჲ“ **ბალ.** 112,25.

ბავასაკი-ი, ბავასიკი-ი პარკი, ქისა, „გაშვარანია“:

„უძეულე განმართლდეს...“ ბავასიკითა და სასწორითა ზაგულთა“ **ო.** — „გაშვარანისა შორის საწონისა ზაგულისა“ **ქხ.**, **მქ.** **მ.** **II.** „ზოგად ბავასიკი მოვიგოთ ყოველთა“ **ო.** **ფ.** **ხოლ.** 1,14; „რამელთა შემავით ოჭრობ ბავასიკი-

კისიკი“ **ო.** **ეხ.** 46,6; „გლხაქმან პოვა ბავასიკი, სახე ოქრომთა“ **მ.** **ხფ.** 318,38.

[ბაიქარი-ი] **იხ.** პაიქრობა.

ბაიქრობა: „ბაიქრობაჲ“ **ჩუენმან** კედელთათჳს და სარკულელთა განგულანსა იუენ ქუეყანით ქუენით“ **მ.** **ხფ.** 147,7.

ბალავანი-ი „ბალანი“, ფუთა: „მოიხსნა კერპნი იგი და ქუეშე შესხნა ბალავანთა აქლუშასა და დაქდა მათ ზედა“ **ო.** — „მოიხსნა კერპნი და შესხნა ბალანთა ქუეშე აქლუშასა...“ **ქხ.**, **ლავ.** 81,34.

ბალავრა: „მოიყვანა იგი ბალავრად და მისცა მას სენაკი“ **ერ.**—140,180.

ბალან-ი «ბალანენდი», ფუთა: „მოიხუნა კერპნი და შესწნა ბალანთა ქუეშე აქლემთასა...“ **ქხ.**—„მოიხუნა კერპნი იგი და ქუეშე შეახნა ბალანდთა აქლემთასა და ღაჭდა მათ ზედა“ **ო.** დაბ. 81, 84.

ბალატი-ი ბალატი, სასახლე: „ვითარცა-იგი პატივ-სცი ღიდებულთა ბალატი სხა შენისათ“ **ხალ.** 80, 82; „იყო რამ ჭერეთ ბალატი სხა შენა სამეფოსა“ **მ. ცხ.** 67v; „აქურ-თხნა ჯოჯიკ... ყოველი ეხთა და ბალატი მისი“ **შუშ.** XVI, 45; „ესე ყოველთა წელთა აქუს ბალატი ლავრასა“ **ი. ე.** 20, 20.

ბალეგავტი-ი იხ. პარეგავტი.

ბალეკარტი-ი გვართი უსახელო; პოდირი, წამოსას-ხამი, ფილონი: „შინაგან ძაძა ემოსა... ზოლო გარეგან... ანტოქიისა ბალეკარტი ემოსა“ **შუშ.** XV, 17; „ემოსა ბალეკარტი, ფინიკისა ფურცლისაგან თხზული“ **ლიმ.** 48, 81; „და ვითარცა აღიღო ბალეკარტი ზე“ **მ. ცხ.** 220r; „სამოსლად მისა ძაძისა ბალეკარტი“ **Sin.**—6, 108r.

ბანდუქიონ-ი, პანდოქიონ-ი «შემწყნარებელი ყო-ველთა», სადგომი, ღამის გასათევი, ქარვასლა: „პანდუქიონისა შენა თითოველი შათი დაადგრის“ **გრ.** ნოხ. ქაჯ. აგებ. 160, 11; „ზოლო პანდოქიონი გამოითა-რგმანების შემწყნარებელი ყოველთა“ **Ath.**—11, 228r.

ბანდილი **ი** **ბანდილი**: „ბანდილი სახლსა ეფრემისა“ **ფიზ.** XIX 8.

ბაფასიკი-ი იხ. პაფასიკი.

ბაბი-ი, ბაბა პატრიარქი (რომისა); ბაბა: „მოვიდეს ბრო-მელ წმიდისა ბაბისა“ **ლიმ.** 94, 10; „რამათა აღვიდოდინ ბაბისა თანა“ **მ. ცხ.** 208r; „საფლავსა მას ზედა ბაბთა მათთასა“ **მ. ცხ.** 184v; „იყო ნათესავით ქართველი, შმო-ბელთა და ბაბთა მათგან (var. ბაბთა მათგან) დიდე-ბული“ **ი. ე.** 15, 84.

ბარ-ი ფერხული: „ბარსა მას იტყოდე“ **რამ.** 171, 86 იხ. შუშპარი.

ბარაკიმანოს-ი, ბარაკიმენონ-ი მესაწოლეთ-უხუცესი: „ყოველი გასაგებელი დედოფალსა ეყრა და პარაკიმე-ნონისა; და ვითარცა აღვიდა თორნიქ სამეფოდ, მეცხე-ულად შეიყვანა იგი პარაკიმანონს მან მეფეთა წინაშე“ **ი. ე.** 18, 89.

ბარასკევი-ი: „დღე იგი იყო პარასკევი“ **ლ.** 28, 64.

ბარაფსიდი-ი, პარაფსიდი-ი, პარაფსიტი-ი ყუთი: „პა-რაფსიდი (პარაფსიდი **px.**) ერთი ათთი ოქროთა, საესე საქმეველითა“ **ც.** რიცხ. 7, 14; „განწმედთ გარეშესა სისუმეოლისა და პარაფსიდისასა (პარაფსიდი-სასა **ც.**) მთ.“ **28, 25.**

ბარეგავტი-ი, პალეგავტი-ი, პალეკარტი-ი: „უბრძანა... და-პეზად პარეგავტი“ **იზდ.** 120, 88; „უპრ ეგვბის ერთი პალეგავტი“ **X** 288r.

ბარენ-ი ნაპრალი კლდეთა შორის; კიბის საფეხური: „შთამოაბა თავი თჳსი ბარენსა მას კლდისა“ **მ. ცხ.** 119r; „ბარენსა მას შთაგუთხედეს ცოდვისა“ **მ. ცხ.** 155r; „სლუასა მას ჩემსა ყოველსა ზედა ბარენსა კლდისა“ **ლიმ.** 127, 8.

ბარეა ქურდობა, გაქურდება: „მპარავი სხუად არა მოვი-დეს გარდა თუ იპაროს“ **ი.** 10, 10; „რამეს იპაროს და მოიტაცოს“ **ო.** I ეზრა 4, 24; „იპარეს შენაწუნებისა“

22. ჭელი ქართული ენის ლექსიკონი

M. იხუ. 5, 7, 11. „პარავი წარმოშობარეს მე ქუეყანით ებრა-ელთაჲთ“ **ო.** დაბ. 40, 15. იხ. გამოზარვა, განპარვა, და-პარვა, მიპარვა, მოპარვა, მპარავი, მპარეობა, ნაპარევი, შე-პარვა, წარმოპარვა, წარპარვა.

პართ-ი «მარნი»: „პართნი და უეყენი...“ **ქ.**—„მარ-ნი და უეყენი...“ **ქ.** საქ. მოც. 2, 8.

პართ-მეშღერ-ი «განცხრომბა»: „ესმა ვმაჲ სახითხისაჲ და პართ-მეშღერთაჲ“ **ც.**—„ესმოდა ვმაჲ სიხარული-საჲ და განცხრომისაჲ“ **DE.** ლ. 15, 25. იხ. მეშღერი.

პარიკონომოს-ი იკონომოსის მოადგილე: „გინა თუ იკონომოსისადა ებრძანის, გინა თუ პარაკონომოსისა-და, მოზიდნის ნელიად და შტოსა გაიყვანის“ **ი. ე.** 84, 8. იხ. საპარიკონომოსო.

პაროფსიდი-ი იხ. პარაფსიდი.

პარსეა «აღბარსეა»: „მოუწოდა უფალმან... ტყეზასა და პარსეასა (აღპარსეასა **px.**)“ **I.** გვ. 23, 12. იხ. აღ-პარსეა, გარჯპარსული, მოპარსეა, მპარსეველი, საპარსეველი.

პასენაკი-ი მცველი, მსახური; დიდებული: „მოუწოდა პილატე ერთსა პასენაკსა და პრეტუ მას“ **ანან.** 133, 81.

პასევი-ი «ზატკი»; «მსხუერპლი», პასქა: „იყო მახ-ლობელ პასევი (დღესასწაული იგი) ჰურიათაჲ“ **DE.**—„მახლობელ იყო ზატკი იგი ჰურიათაჲ“ **ც.** **ი.** 11, 55; „ჰყოფდენ ძენი ისრაელისანი პასექსა“ **ც.** **რიცხ.** 9, 8. „დაუქლა პასევი უფალსა ღმერთსა შენსა“ **ც.**—„დაჰქლა შენ მსხუერპლი უფლისა, ღმერთისა შენისა“ **M.** II **შქ.** 16, 2; „იყოს თქუნდა პასევი“ **ო.** ეზეკ. 45, 21.

პასტოფორიონ-ი «დალიქი»: „შეიყვანე... დალიქთი რიონსა ძისა ანანისა“ **px.**—„შეიყვანე... დალიქთი ძეთა ანაიამთა“ **ო.** იერემ. 25, 4.

პასუზი-ი სიტყვა: „არა მიუფო მას პასუზი“ **იზდ.** 122, 26; „რამ პასუზი მივსე“ **მ. ცხ.** 88r; „მან გასცეს ღმერთსა პასუზი“ **ი. ე.** 54, 31. იხ. უპასუზო.

პასუზება, პასუზობა სიტყვის მიგება: „იპასუზებინ და უზომოდ განმარავლის ცოლობაჲ“ **H**—622, 17r. „ნუ გა-ქუნ პასუზობაჲ სიტყუასა ჩემსა“ **საქ.** წიგ. II 115, 20; „გე-შინოდენ სიტყს გმებისაგან და პასუზობისა და ცილო-ბისა“ **მ. სქ.** 142, 25. იხ. პასუზი.

პასქა «ენება», «დღესასწაული»: „იყო პასქაჲ, რომელ აზს ვნებდა“ **მარ.** 14, 1; „მოახლებულ იყო პასქაჲ იგი ჰურიათაჲ“ **DE.**—„იყო დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ მოახლებულ“ **ც.** **ი.** 2, 13; „ზრახა... ყოფად პასქა თთულსა მას მეორესა“ **M.** II **533.** 30, 2.

პატარა (პატრისა) «ნატეხი», ლუქმა: „შემოვიწინებდეს მე... პატრისა ერთისათგან პურისა“ **ო.**—„ნატეხი-სათგან პურისა“ **px.** **ეზეკ.** 18, 19.

პატყანში-ი იხ. პიტყანში.

პატივ-ი დიდება, დიდი სახელი-ან ხარისხი; საჩუ-ქარი; «პატიოსანი»: „წინასწარმეტყუელსა თჳსსა სოფელ-სა პატივიჲ არა აქუს“ **ი.** 4, 44; „დიდება და პატივი მისცეს მას“ **M.** II **533.** 32, 88; „პატივი იგი მისგან მიე-ლო“ **ო.** დაბ. 5, 20; „განჰმარტა პატივი იგი მეფობისა მისისაჲ, რომელი ემოსა“ **H**—341, 600; „დაიდგ პატივი ეგე შეფობისაჲ და გიჰუნდინ შენ“ **Sin.**—6, 101r; „მოიკო-ხნეს თითოველმან მათმან მსჯავსად თჳსისა პატივისა“

ო. მოც. 56, 19; „მას მისცელ ძლევისა თჳს პატრიკი“. I ეზრა 8, 9; „ღმერთი პატრიკსა მისსა ზედა განრისხნა“ O. — „ღმერთი პატრიკსა მისსა ზედა განმწყარალდეს“ ph. — ოგნე 11, 7.

პატრიკი-სამეფო-ა გვირგვინი: „მოსცე მის ზედა პატრიკი იგ საშეფო და საწამებელნი“ M, II 536. 21, 11.

პატრიკი-წიგნისა-ა კიდე: „განთესულნი არღარა დაჴწე რენ... პატრიკი წიგნისა და ჴუფერდემოდა“ A — 484, 10r. იხ. პატრიკის მოყვარე, პატრიკოსანი, პატრიკსება, სპატრიკი, უპატრიკი, უპატრიკოსნისი.

პატრიკი-მოყვარე: „პატრიკი-მოყვარე ვართ ჴესენ-ლისა მის პატრიკისა“ მართ. S. ბ. კეხ. 40 თჳს 118, 17. იხ. მოყვარე

პატრიკი(ის)-პყრობა პატრიკისცემა: „ვითარ უხარინ პატრიკი-პყრობასა ზედა მარხვისასა“ მართ. S. ოქრ. — მარხ. და იონ. 102, 6; „ჴერ შემძლებელ ვარა პატრიკი-პყრობად შენდა“ G, რიცხ. 22, 27; „მის წილ პატრიკი-პყრობად პატრიკი-პყრობად სინარულით“ მ. სწ. 149, 1. იხ. პყრობა.

პატრიკი(ის)-ყოფა პატრიკის მიგება; „პატრიკი-ცემა“: „გვრევე სახელ პატრიკი-ყოფა ჴემან შევისამან“ ბალ. 20, 9; „რამთა ყოველნი პატრიკსა უყოფდენ ძესა“ DE, — „პატრიკი-ცემა მამისა“ C, რ. 5, 23; „მოსრულ იყვნეს პატრიკი-ყოფად მისა“ რიცხ. 169, 40; „პატრიკი-ცემა დღით მღელღო უზეშოაისთა პატრიკითა“ მ. სწ. 67, 4. იხ. ყოფა.

პატრიკი(ის)-ცემა „პატრიკი-ყოფა“, „დიდება“, „თავის-ყოფა“: „ყოველნი პატრიკი-ცემა მამისა“ C, — „პატრიკი-ყოფად ძესა“ DE, რ. 5, 23; „მრავლთა პატრიკითა პატრიკ-გუცეს ჴუფ“ ნაქ. მოც. 28, 19; „ვთქუ პატრიკ-ცემა შენ“ G, — „ვთქუ, გადიდო შენ“ Fr, რიცხ. 24, 11; „მავითა მათითა პატრიკ-ცემა შენ“ DE, — „მავითა მათითა გადიდეს შენ“ C, მარ. 7, 4; „პატრიკ-ცემა, რამთა გადიდეს შენ კრავინ“ O, იგ. სოლ. 27, 26.

პატრიკი-ცემა „პატრიკ-ცემა“: „პატრიკი-ცემა სიტყვითა დიდებულთა ლარს“ O, — „პატრიკ-ცემა ჴერ არს სიტყვითა დიდებულთა“ ph. — იგ. სოლ. 26, 27. იხ. ცემა.

პატრიკოსანი-ი, პატრიკოსანი-ი „დიდება“, „დიდება“, „სარწმუნო“, „პატრიკი“, „რჩეული“, „ვირთვანი“: „პატრიკოსანი (დიდება ჴ) იყოს სახელი მისი მათ წინაშე“ უხ. 71, 14; „აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდიონი პატრიკოსანი“ C, — „აქუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდიონი სარწმუნოთა“ DE, მარ. 14, 8; „ღღმ არს ჩემი პატრიკოსანი“ M, — „ღღმ დიდებულნი არს ჩემი ხელმ“ O, უხ. 8, 4; „განაბარე სამოსელი იგი პატრიკოსანი მისგან“ O, — „ღიდებოს მისსა თესგან“ M, ვხ. 18, 2; „განაბარე წყინენს იგინი პატრიკოსანი“ მ. გ. 14, 21; „შემკობილი ქვათაგან პატრიკოსანი“ ბალ. 2, 1; „აღვებუნეთ პატრიკოსანი თუანი“ შუშ. XIX 9; „ვითარე პატრიკოსანი იგი საქმელნი თუნიერ მარხოსა არა საქმელ არიელ“ Sin. — 27, 45v; „ღმერთი პატრიკოსანთა მისთა ზედა განმწყარალდეს“ ph. — „ღმერთი პატრიკოსანი ზედა განრისხნა“ O, ოგნე 11, 7.

პატრიკი-ცემა დიდებული: „არცა პატრიკ-ცემა ჴოთა ეცთაგან, არა შევიდეს სასუფეველსა“ მ. სწ. 29, 4; „დავაქარაღეთ... პატრიკ-ცემა წაწილნი წმიდისა შუშა-“

ნიკისნი განმზადებულსა ადგილსა“ შუშ. XIX 11. იხ. ცემა (—ული).

პატრიკოსანი-ი იხ. პატრიკოსანი

პატრიკოსანი-ყოფა პატრიკის-ცემა, განდიდება: „პატრიკოსანი წინაშე შარავანდელისა მის“ I ეზრა 8, 28. იხ. პატრიკი, შდრ. არაპატრიკოსანი.

პატრიკოსნება: „მოავლინოს... შენსა მას პატრიკოსნებასა ზედა უპატრიკობა“ I, ეხ. 10, 16; „რამსა-შე არს ჩემ თანა პატრიკოსნება ესე კაცთაგან დღისი“ ულკტ. 142, 26; „არა იქნებდი პატრიკოსნებასა და შერაცხილვასა მშობელთა შენთასა“ მ. სწ. 108, 15. იხ. პატრიკოსანი.

პატრიკი-ი სასჯელი: „პატრიკი-ი ჴიკუდელი განაჩინა“ ოქრ. — მარხ. და იონ. 102, 7; „მძულან და პატრიკსა დაეს-ლებ“ ანდ. — ანტ. 193, 28; „უქადაგებდა ბრძანებასა მას პატრიკოსნასა“ ოქრ. — მარხ. და იონ. 107, 21; „მოეც მავას კანონი პატრიკი-ი“ მ. ცხ. 218v; „ჴერ განერების იგი პატრიკი-ი მისგან, განმკობილისა მის ზედა“ მ. სწ. 182, 20. იხ. განპატრიკება, დაპატრიკება, პატრიკული, პატრიკულიზმი, პატრიკი-ყოფა, უპატრიკი.

პატრიკული-ი სასჯელადიდებული: „უპატრიკული არა პატრიკული ჴყოფდეს ჴელმწიფენი ძარის-მოქმედთა მყისა შენა, მო-მცა-ისთა ყოველი ქუეყანა მათ მიერ“ მ. სწ. 21, 4. იხ. პატრიკი.

პატრიკულიზმი სასჯელის დადება: „უპატრიკული... გარდა-ჴდეს ბრძანებასა ჴემსა, რომელ-ესე მიეწერე, პატრიკული-ი მცა ჴდას ყოველსა ამასმცა თჳსით თავით“ O, I ეზრა 8, 23. იხ. პატრიკული.

პატრიკი-ყოფა დასჯა: „მომცემეს შენდა ჴელმწიფება პატრიკი-ყოფად-და ჴუფმად“ O, I ეზრა 8, 24; „თუ... თანამდებ იყვნენ... საპატრიკულ იყვნენ პატრიკი-ყოფად და ჴედა მოქალაქე“ O, I ეზრა 8, 24. იხ. ყოფა.

პატრიკოსანი-ი უწყება, ისტორია; „ავანდაგირი“: „ვითარეა ჴუაუწყებს განებასა სომხითისისა წიგნი, რომელსა ეწოდებოდა ავანდაგირი, რომელ არს პატრიკოსანი-ი“ თე 562.

პატრიკი-ი კედელი, ჴელუღეს: „ზოლდის-ზოლუღეს“; „ლა-ქარია“: „აღდგა პატრიკი-ი ქალაქსა ჴედა“ G, II 23. 20, 20; „მოადგას პატრიკი-ი“ O, ლან. 11, 16; „გარე-მო-ადგა მას ჴედა პატრიკი-ი“ ph. — „მოადგა მის ლაქარია“ O, ეზრა 4, 2; „არცა ამრგულივოს მის ჴედა პატრიკი-ი“ ph. — „არცა მოადგას ჴელუღეს-ზოლუღეს“ O, ეხ. 27, 22. იხ. საპატრიკიზმი.

პატრიკი-ი „სარკუმელი“, „არმარი“: „აღვსიეს პატრიკი-ი იგი, რამეთუ იხილა სარკუმელი, აღვსეს წიგნებითა“ მ. ცხ. 168v; „მოავლინეს იხილთა და ქუარიეთა და აღვსიეს პატრიკი-ი (არმარი A — 169, 168r)“ მ. ცხ. 168v.

პატრიკი-ი, პატრიკი-ი: „აღწერა ამა იოვანე, მოქალაქის სოფრონი იერუსალმელ პატრიკი-ი სარკუმელი“ ლიმ. 1, 7; „თუ პატრიკი-ი მოვიდა მღელღო თანა“ მ. ცხ. 164v. იხ. პატრიკი-ი.

პატრიკი-ი: „აღწერა... ანტიოქიის პატრიკი-ი სარკუმელი“ A — 484, 214r. იხ. პატრიკი, საპატრიკი.

* წყარო A — 1399 აქც და არმარიანაც“ შეცდომითა და-მოწმებული (რედ.).

[პატრეა] იხ. დაბატრული.

პატრიარქ-ი იხ. პატრეაქი.

პატრიკ-ი; პატრიკიოს-ი მთავარი, ეპარქოსი: „და-
უტრევი მათ ზედა პატრიკად სახელით აზონ“ ჟ. ცხ.
26, 2; „მთავრობასა გრიგოლ მამკუენენისა, სახელოვანისა სო-
მესთა პატრიკოსათა“ დ. დ- 125, 34; „გუესმა შენთეს,
რომელ პატრიკად შექმნილ ხარ...“ მ. ცხ. 218r. „რომე-
ლი იყო ერთისა ვისიმე პატრიკოსისა ცოლი“ ხაქ.
წიგ. II 128, 25.

პატრონ-ი „უფალი“, მფლობელი: „მოვიდა პატრო-
ნი იგი დრაპენისა, გინა უფალ“ მ. ცხ. 180r; „მიყრიდა
უფალის, განძის პატრონისა“ ჟ. ცხ. 232, 2; „მუნ არს...
მონაჲ პატრონისა თანა“ A—92, 285.

პატრონიკე: „იყო საყოფელი მისი პატრონიკეთა“
Ath.—11, 244v.

პატრუკ-ი, პატრუქ-ი სანთელი ზეთისა: „პატრუქი
იღნთებულთ არა დაშრტეს“ მთ. 12, 20; „პატრუქი
მზღუნვარე (მზღუნვარე I) არა დაშრტოს“ O—„პატრუქი
შეკომლვარე არა დაშრტოს“ pb., ეხ. 42, 3; „უცხლო სანთ-
ლისაჲ, რომელი გამოსწოთნ პატრუქსა საზრდელსა მის-
სა“ მ. კეხ-ეჭუხ. დღ. 47, 20; „განაღვრეს ვნებათა, ვითარ-
ცა ზეთი პატრუქსა“ მ. სწ. 182, 14.

პატრუცავ-ი წინასიტყვაობა, შესავალი: „მისწერა წიგ-
ნი, რომელსა პატრუცავსა წერილ“ იყო ესრეთ“ ჟ. ცხ.
152, 18.

პატრუქა-ი საქლაკი პირუტყვი: „მოვიღო... პატრუ-
ქაჲ ჩემი, რომელ დაუკალ მრისუფელთა ჩემთა“ O, I მფ.
25, 11.

პაქსიმად-ი: „მისცინა პაქსიმადი და სასუმელი ღვინისაჲ“
მ. ცხ. 289v; „ორსა პაქსიმადისა შევსებ“ მ. ცხ.
108v; „საზრდელად მისა იყო გველი პაქსიმადი“ H—
241, 765.

პაშტაკ-ი იხ. უპაშტაკსი.

პაშრაკ-ი მცველი: „მოიყვანეს (წარაქციეს C) პაშრა-
კად სემონ“ მრ. 15, 21.

პეგა «მოზბარეა», ხეთქი, კვეთა, პობა: „სამოსელსა
ნუ იპეგე“ pb., „სამოსელი მთაი არა მოიბძაროს“ G,
დგვტ. 21, 10; „გული ჩემი მეგებისა“ I, იერემ. 4, 19;
„გაპეგ უფსკრულით“ მ. ცხ. 52v. „ნაძე სანირით გეშენა
შენ პეგული, ფიცართაჲ საროსისა“... I, ეზეკ. 27, 5. იხ. განგე-
ბა (-ული), განგებულობა, გარდაგება, გულგებულობა, დამოგება,
დაგება/დამობა, მოგება, შთამოგება, წარგება.

პეხით-სთულ-ი წმინდად დართული: „სირცხლმან შე-
იყრეს მოჭმენი სელისა მის პეხით-სთული სანო“ O,
ეხ. 19, 9. იხ. სთული.

პევზ-ი პეშვი: „ვინ აღწვნა პევზით და მისითა წყალნი და
ცაჲ მტკაღლით თვისთაჲ“ I, ეხ. 40, 12.

პეპელ-ი «პეტალი», «ნაქურთიენი»: „დასდვა ვარშაგასა
მას ზედა წინაშე პირისპირა პეპელ იგი თქრომისაჲ“ O—
„დასდვა მებრასა ზედა პირით კერძო მისისა პეტალთა თქრომ-
ისაჲ“ G, დგვტ. 5, 9; „შეგშენ იგინი პეპელად ჰედილად,
გარემოსადგებულად საყურთბეგლისა“ pb., „ყვენი იგინი ნა-
ქურთენად ჰედილად, გარემოსადგებულად საყურთბე-
გლისაჲ“ G, რაფ. 16, 22.

პერ-ი ღუქი, ქაფი: „რომელნი პერად აღმოაფტერგვენ

თავისა თუხისა სირცხლსა“ იუდა 1, 5. იხ. პეროვა, პე-
რული.

პერიენი-ი «საწმართული»: „მამრნი იგი შეიკრნეს სა-
რავარებისა თანა მათისა და ტიარებისა და პერიენი მე-
ბისა“ pb., „კაცი ესე შეიკრნეს ნიფხავ-კუართთურთ მა-
თით და ვარშამანგათ და საწმართულით“ I, დან. 8, 24.

პეროვა ღუქის, ქაფის შოსვლა: „პერო(ვ)ინ და ილრ-
კენს ქილთა“ მრ. 9, 18; „სულმან უკეთურმან... დაბუქეთის და
პერო(ვ)ინ“ ლ. 9, 20. იხ. პერი.

პერულ-ი ქაფი: „პერული სდიოდა პირსა“ მ. ცხ. 105r,
იხ. პერი.

პეტ-ი იხ. ქალაქპეტრი.

პეტალ-ი «პეპელი»: „დასდვა მებრასა ზედა პირით კერძო
მისისა პეტალთა თქრომისაჲ“ G—„დასდვა ვარშაგასა მას
ზედა წინაშე პირისპირა პეპელი იგი თქრომისაჲ“ O, დე-
ვტ. 5, 9.

[პეტალეზა] შელესვა. იხ. მოპეტალეზული.

პეტრა «ქლდე»: „ნუთუჲ პეტრადცა ოვერ არს, მთაჲ
იგი ასულისა სიონისაჲ“ G—„ნუ ქლდე თქრებისა არსა,
მთაჲ ასული სიონისაჲ“ pb., ეხ. 16, 1.

პითონ-ი იხ. ბუთონო.

პილენქ-ი «კერმა»: „პილენქი თესლის-მოფარდელთა
მათ განუბნია და ტაბლები იგი დაამკუჲ“ C—„კერმის-მსუ-
დელთა მათ დაუთბია კერმაჲ და ტაბლები იგი დაუშეჲ“
DE, ი. 2, 15; „ეთთარცა პილენქი განმწეული უბინო ხქმ-
ნეს“ ფლტა. 125, 4; „საყურთბეგლი იგი პილენქისაჲ,
რომელი დგა წინაშე უფლისა“ O, IV მფ. 18, 14.

პილენძის-მოქმედ-ი: „შეუღვეს პილენძის-მოქმედნი
და მეუღლენი“ თფლა 21, 6. იხ. მოქმედი.

პილო სპილო: „სავსე (ნავი) თქრომითა და გეცხლითა და
შეთა პილო მსადაჲთა“ M, II მფ. 9, 21; „იყო მათ თანა
პილოთე გიციჲ მრავალი საბრძოლელად“ S—1141, 612.

პილომს-ძუალ-ი «პილომს-ძუალედი»: „მური... ტაბარ-
თავინ პილომს-ძუალისათა (-ძუალედთა C)“ ფხ.
44, 2; „მეტელი მისი ვითარცა ფიცარი პილომს-ძუა-
ლისაჲ“ O, ქენა 5, 14; „ქმნა შეფეშან სილომონ საყდარი
პილომს-ძუალისაჲ“ O, III მფ. 10, 18. იხ. ძუალი.

პილომს-ძუალედი «პილომს ძუალისაჲ»: „მური... ტა-
ბართავინ პილომს-ძუალედთა (-ძუალისათა J)“
ფხ. 44, 2; „წარწყმდენ სახლნი იგი პილომს-ძუალედ-
ნი“ O, ამოს 5, 15. იხ. ძუალედი.

პილიბილ-ი piper: „გინაჲ-იგი წელსაცხებული და პილიბი-
ლი და მეტაქსი“ Sin.—11262v.

პილწ-ი იხ. ბილწი.

პინაკ-ი თევში: „გარეშე სასუმელისაჲ და პინაკისაჲ
განსწილით“ ლ. 11, 29; „რომელმან მთამოყოს წელი ჩემთასა
პინაკისა, ანან მიმცეს მე“ მთ. 26, 22; „ტასტები და პი-
ნაკები იგი და საგულენი თქრომსაგან რჩეულისა“ O,
III მფ. 7, 50; „ნუ-გული აღგეცხებინ მის თანა მიუფად
პინაკსა“ ზარ. 24, 16.

პინჩ-ი ცხვირის ნესტო: „შეამდეთ, ვიღრემდის გამოგდეს
პინჩთაგან თქუნთა“ G, რაფ. 11, 20.

პირ-ი ტური, დრუნჩი; პირისახე; სახე; რამე საქმე;
მკრელი ბარალის პირი; თავი, წინა ნაპირი: „გამოვალს

პირველი ინაგით-ქდომა «მეზნის-თაობა»: სუფრის თაფს

ჯდომა: „ჰნებაეს... პირველ მნაჯოთ-ჯდომაჲ პურის-ჰამასა“ DE, — „ჰნებაეს... და მოკითხვას ეძიებენ... მტნის-თათბასა ტაძრობასა“ C, მრ. 12, 29. იხ. ჯდომა.

პირველმთწამე: „მოვინებნე ძალნი იგი წმიდისა სტეფანესი, პირველმთწამისა მის“ პოვნ. სტეფ. 687, 11. იხ. მთწამე.

პირველნაყოფი — ადრე მოწეული ნაყოფი; «დასაბამი»: „ყოველივე პირველნაყოფი ღვინისა და იმქლისა“ ps., — „ყოველი დასაბამი იმქლისა და ღვინისა“ G, რიცხ. 18, 12; „მისცე... ვითარცა პირველნაყოფი იგი წმიდაჲ“ I, ეზეკ. 45, 7. იხ. ნაყოფი.

პირველშექმნულ-ი, პირველშექმნილი-ი «პირველ-დაბადებული»: „აღამ—პირველშექმნილი“ ებ. აკრ.-დაფლ. 299; „პირველშექმნილი მამაჲ სოფლი-საჲ... დაიცვენ“ ps., — „პირველდაბადებული იგი მამა სოფლიაჲ... დაიცვა“ O, სიხრძ. სოლ. 10, 1. იხ. „შექმნილი“/„შექმნილი“.

პირველჯდომა თავში ჯდომა; «პირველად ჯდომა»: „რომელთა ჰნებაეს... პირველჯდომაჲ კრებულსა შორის“ ლ. 20, 46; „რომელთა უყუარს... პირველჯდომაჲ (პირველად ჯდომაჲ C) კრებულსა შორის“ ლ. 20, 46. იხ. ჯდომა.

პირიდექსიონ-ი: „აბს რამე ნერვი, რომელსა სახელი ჰქვან პირიდექსიონ“ ფიზ. XXX 2.

[პირ(ის)-აღკრავ] «პირისა დაკრავ»: „აბა პირადკრულ-ჰყო წარი მეკალოე“ G, — „პირაჲ მეკალოესა პირსა ნუ დაუქრავ“ M, II შჯ. 25, 4. იხ. აღკრავ (-ული).

პირის-დაკრავ «დღემილი», «პირის-აღკრავ»: „მან პირი დაიკრა“ C, — „იგი დღემნა“ DE, მთ. 22, 12; „პირსა მეკალოესა პირსა ნუ დაუქრავ“ M, — „აბა პირადკრულ ჰყო წარი მეკალოე“ G, II შჯ. 25, 4. იხ. დაკრავ.

პირის-დასხმა მიმართვა: „რომელთა დასხმეს პირნი მათნი შესლად ეგვბტად, დაშშნებდ მუნ“ O, იერემ. 42, 17. იხ. დასხმა.

პირის-დაყოფა დაღლმება, აღვირსება: „პირი დაყოფა და განვედ“ ლ. 4, 55; „დაფარულსა მას სეხსა სელისა ჩემისასა პირი დაუჟავ“ ჯან. ი. 200, 35. იხ. დაყოფა.

პირის-მწდე მერიქიფე: „იყო ეინმე პირის მწდე კეის-რისაჲ პავლე შოც. 49, 17; „მისცე სასუმელი გელსა ფარა-რისსა. ვითარცა იყავ პირის-მწდე“ O, დაბ. 40, 12; „ნეუ-მი—პირის-მწდე თვისი (არტაშესისი)“ იპ. რომ. აკრონ. 229, 21. იხ. მწდე.

პირის-პირ, პირს-პირ, პირის-პირით «მართლ», «წინაშე», «წინაშე პირსა», პირდაპირ: „ღვა პირი-პირი იერიქოსა“ G, — „ღვა მართლ იერიქოსა“ M, ისუ 6, 2, 16; „რომელ არს პირის პირ (წინაშე DE) თქუენსა“ მრ. 11, 8; „უმკვდროთგან პირის-პირით ეგვბტისაჲ“ G, — „უღბნოთგან, რომელ არს წინაშე პირისა ეგვბტისაჲ“ M, ისუ 6, 18, 8; „პირის-პირ ბავანაჲ სოფელსა“ მსკ. 25, 4; „იუღლითა შენითა პირის პირ იხილ“ I, ებ. 52, 2; „დაღანეს იგინი პირის-პირი“ ი. 2, 7. იხ. პირი.

პირის-ხაფარველი — რიდე: „აღიბარცე პირის-საფარ-ველი“ ეგა შენი I, ებ. 47, 2. იხ. საფარველი.

პირის ჟსნა, პირ-ჟსნა ჟამა; სასმელ-საქმლის მიღე-ბა, გემოს ხილვა: „რამთა არა პირ-იჟსნეს, ვიდრე არა აღღვენ მერანჟნე იგი“ ვარ. 818; „პირი იჟსნა და განსიუნო“ თრე ნაშ; „პირი ერთგან იჟსნაჲ“ ი. ე. 45, 26.

პირის-ჟსნა ჟამა: „შეგმობა დაუნდა პირის-ჟსნაჲ“ ხაქ. მოც. 10, 10. იხ. ჟსნა.

პირმეტყუელი-ი მეტყველი, მოლაპარაკე: „რამსა მესა-ხურებ პირმეტყუელი ეგე პირუტყუთა“ ანდ.-ანატ. 219, 17; „მწყემსანი პირმეტყუელთა ცხოვართა“ ფო-კა 544; „ნეტარ თუმეა ნადირად ველთად დაბადებულ გი-ყავ და არა კიად პირმეტყუელად“ მ. სწ. 184, 24. იხ. მეტყუელი.

პირმსივანი-ი პირგასივებული: „რომლისა მკვდრნიცა... — „პირმსივანი და დღემოქლედ ცხოვრებულნი“ შუშ. XIV 25. იხ. მსივანი.

პირშმო პირველად შობილი, უფროსი შვილი; «მა-გალითი», პრატოტიპი: „შეა ძე იგი მისი პირშმოჲ“ ლ. 2, 7; „პირშმოჲ ზრთათა ჩუენთაჲ და არევთა ჩუ-ენთაჲ მოვილოთ“ O, ნეემ. 10, 28; „პირშმოჲ იგი მამა, ჩას, რამეთუ უმცლავრეს არს მისა, რომელ-იგი უკუანამსკელ მისგან შექმნულ არს“ ფლკტ. 151, 14; „მხატვარნი ანუ მწე-რალნი პირშმოსა მას ხატსა ანუ წერალსა განიციდინ, რამეთუ ეგრ-ძალ-უც კეროვნად გამოწერად, უკუეთუ არა ხედვიდნ მავალითსა შაა წინამდღურად საქმისა თვისი-სა“ A—B 2, 474. იხ. გაპირშმობა, -შმო, პირშმობა, უპირ-შმოესი.

პირშმოება: «ესავ, რომელმან ერთისა წილ საქმლისა განყო-და პირშმოებაჲ თვისა» ჰებრ. 12, 18. იხ. პირშმო.

პირუტყუ პირუტყვი, უენო; «მეცეცა»: «ქართლი იგი პირუტყუთა საქმელ არს» ფიზ. XV 49; „რამსა მესა-ხურებ პირუტყუელ ეგე პირუტყუთა“ ანდ.-ანატ. 219, 17; „მცნობელ არს ძალდი ეგე პირუტყუ“ ფლკტ. 152, 18; „ცხოვარი და ზრთაჲ ყოველივე, მერმეცა და პირ-უტყუნი გელსანი“ ე. „ცხოვარი და ზრთაჲ ყოველივე, უფროსს მტენიციე ველისანი“ C, ფს. 8, 8; „მეუშეა ყანად პირუტყუ“ მ. ცხ. 70v. იხ. სიტყუა; შდრ. პირ-უტყუებრ, პირუტყუებრი, უპირუტყუესი.

პირუტყუებრ პირუტყვივით: „რამსა პირუტყუებრ შეკრებს ნათესანნი“ ებ. რომ.-კურთხ. მოხ. 186, 10. იხ. -ებრ; შდრ. პირუტყუ.

პირუტყუებრი-ი პირუტყვის მსგავსი: „მახლობელ არს ბუნებასა მას პირუტყუებრსა“ ვრ. ნოხ. კაც. აგბ. 181, 17. იხ. პირუტყუებრ.

პირლო «გოდოლი», სევტი: „იხილა შორით პირლოჲ, რომელ არს გოდოლი“ მ. ცხ. 206v.

პირშუენიერი-ი ლამაზი: „რამეთუ დედაყვი პირშუენ-ი იერი ხარ“ O, დაბ. 12, 11; „მოპეუარეს მას ცოლად დე-დაყვი ვინმე პირშუენიერი“ ლიმ. 52, 26. იხ. შუენიერი.

პირშუენიერება მოწონება, სიკეკულება: „რომელთა-იგი ჰნებაეს პირშუენიერებაჲ კორცთა“ ვალ. 8, 12; „გონებასა თვისა გამოიწერს პირშუენიერებასა დედა-თასა“ მ. სწ. 246, 11. იხ. შუენიერება.

პირ-ჟსნა იხ. პირის-ჟსნა.

პიტაჟი — ქართლ დაწერილი: „პითო პიტაჟი სან-
თუნალსა ქუეშე ჰემსა, რომელ არს ქართლ დაწერი-
ლი“ **მ. ცხ. 187v.**

პიტალო: „გვთვე ადგილი, რომელი მოქმნილ იყო პიტა-
ლოთა“ **Alh. — 11, 189r.**

პიტაბზი, **პიტაბზი** ქვეყნის გამგებელი, ერის-
თავი: „გარდა სამეფოდ წარმართა ვარსკენ პიტაბზი“
შუშ. I 7; „გვითარ აღდგა პიტაბზი“ **გვითარა ზუგნი**
შუშ. IV 8; „დად მისი ზუგნიანე მისცა ბაჟურს, პიტა-
ბზსა სომხითისასა, ცოლად“ **ქ. ცხ. 185, 9.**

პიტაგ-ი **mentha, menta**: „თუელსა ილიებთ პიტა-
გისასა და ტუენისასა და ფოვლისა მხლისასა“ **ფ. 11,**
42; „აბა ესერა... პიტაგ-ი და ზაფრანი“ — **ბ. კეხ.-მეშხ.**
დღ. 64, 17.

პიშუ-ი. შეპიშუება.

პკურება — „მიპკურება“, „სხურება“, „შესხურება“,
„მისხურება“: „პაკუროს სისხლისა მისგანი შვდგზის
თითითა თესითა“ **მ. ლევთ. 4, 6**; „პაკუროს თითითა“
px. — მიფახსუროს ზეთისაგან თითითა თესითა“ **მ. ცხ.**
14, 16; „პაკუროს (შეფახსუროს) გ“ **შვდგზის**
წინაშე ღმრთისა“ **მ. ლევთ. 4, 17**; „პაკუროს სახლსა
მას“ **px. — პახსუროს სახლსა“** **მ. ცხ. 19, 18**; „პაკუ-
რე მათა ზედა, და აღმოაგენეს თოფა პირუტყუთათჳს“
მ. სფ. 66, 22; „უძეუთუ მესი მართ ეპკურისა მათ ზედა,
კულად ცხოვნიან იგინი“ **ბ. კეხ.-მეშხ. დღ. 120, 8.**

პკურება **სხურება**: „წყალი პკურებისაჲ არა ეპკურა
მას ზედა“ **მ. ცხ. 19, 18**. იხ. **დაპკურება**, **მიმოდპკუ-**
რება, **მიპკურება**, **მიპკურება**, **საპკურებელი**, **შეპკურება**.

პლაჟი — **ლორთინი**, **ფიცარი**: „პლაჟი მას ქუეშე ითა
პლაჟი მარმარილოვსა“ **Alh. — 11, 189r.**

პლაჟუნტი — **კრენდელი**: „მოვიდე მე პლაჟუნტი, და
მან უყიდეს“ **მ. ცხ. 875v.**

პოღირე, **პოღერე**, **პოღერე** **კაბა**, **გრძელი** **სამოსელი**:
„შეპოსეთ მავას პოღირე“ **მ. ცხ. 3, 4**; „რომელსა ემოსა
პოღერე (პოღერე)“ **მ. ცხ. 9, 11.**

პოვნა, **პოვნება**, **ყოვნა**, **აღმოჩენა**, **ნაბეა**: „იპოვე
შიდგომილ“ **მთ. 1, 18**; „ესოდენი ზარფმუნობაჲ შიბოვ-
ნი იეს“ **მთ. 8, 10**; „არას ეპოვებ ბრალსა კაცისა მისი
თანა“ **ლ. 28, 4**; „მარკუენმან შენმან პოვნეს ყოველნი მო-
ძულენი შენი“ **ფხ. 20, 9**; „არა იპოვების საშეღსა მის-
სა სიცრუეს“ **მ. ცხ. 4, 40**; „გარანი არა იპოვნეს ბა-
გასა“ **მ. ცხ. 8, 17**; „არათა პოთნ რამე სიტყუა მის
თანა“ **ლ. 20, 20**; „მოციერდნი არიან, რომელნი პოთნენ
მას“ **მთ. 7, 14**; „სხუასა პოვნებად ვერ შემძლებელ
ვართ“ **Alh. — 11, 258r.**

პოვნა **აღმოჩენა**, **შეძენა**: „მრავალნი არიან, რომელ შე-
პრაცხეს სესხი ვითარცა პოვნაჲ“ **მ. ცხ. 25, 4**; „პოვ-
ნაჲ... სამეფოლთა“ **ქ. ვერ-პოვ. სპ. 248, 9.**

პოვნებულ-ი, **პოვნილი-ი** **ნაპოვნი**: „ჩემგან ნაყოფი შენი
პოვნებულ არს“ **მ. ცხ. 14, 3**; „მარწმინდნი ზარფმუნო-
ვებითა მარჯულ ქრისტესა პოვნელ“ **მ. ცხ. 1, 1**. იხ. **პოვ-**
ნილი, **პოვნილი**, **საპოვარი**, **ლოწის-პოვნა**.

პოვნიერ-ი **მფლობელი**, **პატრონი**: „პოვნილი-იგი პოვ-
ნიერ-ი იყენს ღამეპისასა, გინა სახლებისანი, განაყიდ-
დეს“ **საქ. მოც. 4, 24.**

პოვნიერ-ი **ტელითა** **შემძლებელი**: „უძეუთუ არაენ იყოს
თესი და პოვნიერ იყოს ტელითა და ეზოს მას ემად
სავსარი მისი“ **მ. ცხ. 25, 26**; „უძეუთუ პოვნიერ
იყოს ტელი მწირისა“ **მ. ცხ. 25, 27**. იხ. **პოვნიერ**, **სიტ-**
ყუამოვნიერი.

პოწანი — **ცემელი**: „დაყო პოწანი მან პირი მისი“ **მ. ცხ.**
„შეიყენა ცემელი ილისა ზედა“ **მ. ცხ. 8, 22.**

პოლოტიკ-ი **ფოლოდი**: „იყო შორის ერსა მას პურია-
თასა კრმალი იგი პოლოტიკ — საეღო“ **ს. ვაჟ.-მოც. საქ. 28, 42.**

პონტო: „მკვდრნი... პურიასტანისანი და პონტოჲსანი“
საქ. მოც. 2, 8.

პორფირ-ი **ძოწველი**: „დაპურონ მას ზედა სამოსელი
ყოვლად პორფირი“ **მ. ცხ. — დავით** **ყოვლად ძოწველი**
სამოსელი“ **px. — რიცხ. 4, 7**; „თუნიერ მანიაკებისა და პორ-
ფირებისა“ **მ. ცხ. — თუნიერ მანიაკებისა მის... და სამოს-**
ლისა ძოწველისა“ **მ. ცხ. 8, 26**; „ღვთაყად... მოსილი
სამოსლითა პორფირითა“ **ლ. 21, 28.**

პორფირონი — **ძეოდერელი**: „არა შეპანეთ... თოფი და
პორფირონი“ **მ. ცხ. — სპამო... თოფი და ძეო-**
დერელი“ **px. II 3, 14, 17.**

პოხა **საზრდობი**, **კეცა**: „ყრმაჲ იპოვებოდა მამა-
დელთა მისთა თანა“ **მ. ცხ. — დ. 18v**; „პოხა და
ყრმაჲ მას ვიღერ განყენებდნენ ძეოჲსა“ **მ. ცხ. 1, 25**;
„ღვთაძმეთ... ზრუნეთ პოხა ყრმათა მათ, რომელნი ერწ-
მუნნიან“ **მ. სფ. 201, 28**; „არამეთუ (მცენარე) იზარდების და
იპოვებოს“ **გრ. ნოს. — აკ. 222, 28.**

პოხილი — **„ზრქელი“**, **„მართებული“**, **„მსუქანი“**:
„ზრხანი მათნი ბოხილ (ზრქელ) უარიან“ **ფხ. 148,**
14; „კურთა პოხილთა მომიცეს მე“ **ქ. — კურთა**
მართებულთა მომიცეს მე“ **ქ. ფხ. 21, 18**; „ძოვდეს
საცხოვარი შენი... ადვოლსა პოხილსა და ღმრთისა“ **მ. ცხ.**
20, 21; „პოხილთა დაქალაქი“ **px. — მსუქანი**
სა მას დაქალაქი“ **მ. ცხ. 24, 1**. იხ. **განპოხება**,
პოხება, **პოხელი**, **პოხიერი**, **სიპოხე**.

პოხიერ-ი **ნოყიერი**, **მსუქანი**: „ძეარა თაფი შენი... უფ-
როსდა პოხიერთა ზედა ქამადა“ **მ. ცხ. 251r. იხ.**
პოხა.

პრაჟი — **მიღნარი**, **ტევრი**: „არაიან რამე პრაჟნი რტო-
წულინი“ **ფხ. III 14**

პრაჟალაჲ — **მიღალი** **ტევრი**: „რომელნი იწოდებიან
პრაჟალაჲნი“ **ფხ. III 15**. იხ. **მიღალი**.

პრასა **porrum**: „ეჟამდით... პრასასა და ხახუსა და ნი-
ორსა“ **მ. ცხ. 11, 5.**

პრასტიონ-ი **ნავთსადგური**: „ნეტარდ თუ განპლდო...
პრასტიონსა ერსა“ **თუ 562.**

[**პრატაჟი**] იხ. **მეპრატაჟე**.

პრაქსი — **საქმე** **მოციქულთა**.

პრიმიკორონი — **არაღენ** **არს** **ესე პრიმიკორონი** **მ**
მეღართა უხუცესი“ **Sin. — 11, 248r.**

პროედროს-ი, **პროიდროს-ი** — **ესე** **ანდერძი** **მე**, **ივანე**
პროედროსიანი... დაწერე“ **A — 484, 215r; 224r.**

პროტი — **არქიმანდრიტი** **ათონისა**: „არცა პროტი,
არცა სხუანი მამასახლისნი... არარას ექმოდეს“ **მ. ცხ.**
41, 28.

პროტარხონისი-ი, პროტარხონსი-ი: „ივანე პროტოდროსისან, ძემან ლიპარიტ ერისთავთა ერისთავისამან პროტოდროსისა და პროტარხონისამან, დავწერე“ **A—484, 316r; 124r.**

პროტიკტორი-ი: „წარკუთონ თავი მისი ტომლითა მინოკიანეს მიერ პროტიკტორისა“ **H—211, 51.**

პუდგრე იხ. პოდირე.

პური-ი (ტუენა); ტაძრობა, სმა, სადილი, წვეულება, ლხინი: „რომელსა აქუს ხუთი პური-ქრთილისა“ **DE, — „რომელსა აქუს ხუთი ტუენა ქრთილისა“ ი. 8, 9;** „დაიწო პური შენი ძმარსა“ **O, რთი 2, 14;** „უძრობსე არს მცირელი პური გემოთ და მშულობით“ **O, ივ. ხოლ. 17, 1;** „უუარს ზემოვლამა პურსა ზედა“ **DE, — „უუარს მენის-თაობა ტაძრობისა“ C, მთ. 22, 8;** „მოვიდეს თრნი პურსა მას, რომელი მზა უყო ესთერ“ **O, — „მოვიდეს თრნი მასა მას, ვითარცა-იგი თქუთ ესთერ“ M, ესთერ 5, 5;** „კაცანი ვინმე ყო პური დიდი და უწოდა მრავალთა“ **ლ. 14, 16;** „პურად-ვინინე და მოვედ“ **თომა მოც. 18, 20;** „ყო პური დიდი თაჟივე“ **დშოხ. 156, 10. იხ. სამურე.**

პურად მისრული-ი სტუმარი: „ლამრვის პურად მიიარული იგი მოკლებითა სავმრისათა“ **ბ. ქეს.-ეჭუხ. დდ. 128, 22.**

პურად ძკრ-ი ძუნწი: „პურად ძკრსა ზღარტანე ქალაქი“ **O, ზირ. 24, 29.**

პურად უხუ ხელგაშლილი: „პურად უხუ აქურთონ ბაგეთა“ **O, ზირ. 24, 28.**

პურისა დამზადება წვეულების გამართვა: „დაუმიზა-და ლევი პური დიდი“ **ლ. 6, 29.**

პურისა უფალი-ი (მთავარი ტაძრისა), მესპინძელი: „აღმოღეოთ და მოართეთ პურისა უფალსა (— და მოთავარსა ამის ტაძრისასა)“ **C, DE, ი. 2, 8. იხ. შეპურე.**

პურის-თხრა თხოვნა პურისა: „ეაცა მდიდარსა პურის-თხოვა არა პშუენის“ **მ. სწ. 159, 9. იხ. თხოვა.**

პურის-მთხოველი-ი მათხოვარი: „სინანული მსგავს არს გლახაკსა პურის-მთხოელსა“ **მ. სწ. 28, 15. იხ. მთხოელი.**

პურის-მოქმედი-ი მეპურე: „განუყო პური ერთი პურის-მოქმედთაგან“ **M, I 632. 19, 3. იხ. მოქმედი.**

პურის-მტე (მეოხნე, მწყობრი); თანამესუფრე, ერთად პურის მჭამელი, წვეული: „უბრძანა მათ დასხდომამ მათი ყოველთა პურის-მტედ-პურის-მტედ“ **DE, — „უბრძანა მათ ინაჯით დასხდომამ ყოველთა მტე-მტე-მტე“ C, მ. 2, 29;** „დასხდო მწყობრად-მწყობრად“ **DE, — „ინაჯიდეს პურის-მტე-მტე“ C, მ. 2, 40;** „კაცნი მართალნი იყვნენ პურის-მტედ შენდა“ **ზირ. 2, 22;** „შენ პურის-მტე იყო ტაბლასა ჩემსა მარლის“ **O, II მუ. 9, 7. იხ. მტე**

პურის-რთვა პურის ჭამა: „პურის-რთო იგი“ **O, II მუ. 11, 12. იხ. რთვა.**

პურის-რთვა ჭამა: „მარადის პურის-რთვა მეფისაჲ (მოელთ)“ **II მუ. 9, 12. იხ. რთვა.**

პურის-ჭამა «სადილობა», სადილო: „უუარდა, რამეთუ პირველად არა ღაბანა ვიდრე პურისა ჭამად მდე“ **DE, — „უუარდა, რამეთუ პირველად არა იბანა ვიდრე სადილობად მდე“ C, ლ. 11, 28;** „აღდა ანა უმდგომად პურის-ჭამისა“ **O, I მუ. 1, 9. იხ. ჭამა**

პუთონო, პითონი ბილწი, «მისნობისა», არაწმინდა: „მესა მისსა უხუცესსა სული პუთონო აქუს მის თანა“ **მ. მოც. 72, 17;** „(მველისა) თანა იყო სული მითონი, რომელი არს მისნობისა“ **საქ. მოც. 16, 10.**

პურობა «ქონება», «შებმის ყოფა»; ქერა, ილება, შეკერა: „გითარცა წინაწარმეტყველი უპყრიეს“ **DE, — „წინაწარმეტყველად აქუნს“ C, მთ. 21, 20;** „აღვიდე ფინისა და ვაჟყარა სიმაღლე მისი“ **M, — „აღვიდე ფინისა იმსა და შეგდა უყო სიმაღლესა მისსა“ O, ქება 7, 8;** „ვითარ-იგი მტეიდე ვაჟყარა მას პეტრე“ **საქ. მოც. 2, 11;** „იპყრობენ ქუეყანასა“ **O, ივ. ხოლ. 8, 16;** „ვაჟყარა ველი მისი“ **თომა მოც. 17, 17;** „უპყრნა წუერნი გარეთ-რისნი... და უწყალოდ დაჰხუტრიდა მცეთა მისთა“ **ფლტკ. 145, 12;** „იპყრა კართით და სიძნელენი მისნი შეიცნა“ **იერემ. 48, 41;** „იპყრენ ყოველნი ძნელოვანი უწინ“ **O, ნაუბ. 2, 14;** „მელისა სათხებელთა უპყრობდეს ზღუდეთა მისთა“ **O, I ეზრ. 6, 9.**

პურობა «მკვდრობა», ქონება, მამული: „ყოველსავე ქუეყანასა, რომელი გიპყრიეს თქვენ“ **px, — „ყოველსა ადგილისათჳს მკვდრობისა თქვენისა“ C, დევტ. 25, 24.**

პურობილი-ი დაჰერილი, შეპყრობილი, პატიმარი, «შებორცილებული»: „რომელთანი პყრობილ პყვნეთ, პურობილ იყვნენ“ **C, ი. 20, 22;** „ისმენდეს მათსა პყრობილი იგი სხუანი“ **საქ. მოც. 16, 25;** „უბრძანა ყოველთა მათ პყრობილთა განჯნად“ **ბაქმე მოც. 52, 20;** „რა-თა შეისმინოს ლოცვა პყრობილთა მისთა“ **C, — „რა-თა შეისმინოს სულთქმამა შებორცილებულთა“ L, უხ. 101, 21. იხ. ადგილ(ის)-პყრობა; ა(ღ)პყრობა, განიპყრობა; დასაპყრობი; მიპყრობა, გამიპყრობი, განიპყრობა, გარემო-პყრობილი, გულპყრობა(-ილი), დაპყრობა, დასაპყრობელი, დაუპყრობელი, თუთიპყრობელი, კლიტუ-მპყრობელი, მე(ე)რ-თისა-მპყრობელი, მესაპყრობილი, მიპყრობა, მპყრობელი, პატე(ის)-პყრობა, პყრობილება, საპყრობილე, შეპყრობა, წარმოპყრობა, წარპყრობა, გელ(ით)-პყრობა, გელია-პყრობა.**
პურობილება საპყრობილი: „წარუღმინეთ თავნი თქუენნი... მოთმინებთა მრავლითა... პყრობილებითა შინა და შუთთებთა“ **II კორ. 6, 6.**

ჟან, ქართული ანბანის მე-18 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—90.

ჟამ: ჟამ ერთ ცოტა ხნით: „რომელთა-იგი ჟამ ერთ პრჳან და ჟამსა განსაცდელისასა განდგინა“ **ლ. 2, 12;** „რამეთუ ჟამ ერთ ფართობასა იყვნეს“ **მართ. D, ხ. გაბ.**

მოც. საქ.: „ლექს“ ლომის დან, ჟამ ერთ მეფედ“ იხ. რომ-ეჟრახ. მოხ. 182, 18.

ჟამ ერთცა ცოტა ხნითაც: „ჟამ ერთცა არა თუ-ვიდევით დამორჩილებამ“ **ჯალ. 2, 5.**

ჟამ რავედნადმდე ცოტა ხნით: „განეშორა მას ვიდრე

ქამად რავდენადმდე“ O, — „განეშორა მას ვიდრე ქამად რავდენადმდე“ DE, ლ. 4,13.

ქამ რავდენზე: „გარჩა თუ შეთქუმით რამ ქამ რავდენ-მე“ I კორ. 7,5.

ქამ-ი «დღე», საათი, სეზონი; დრო: „აღივსნეს ქამნი შობისა მისისანი“ DE, — „აღივსნეს დღენი შობისანი“ C, ლ. 1,67; „ოდეს იყო ქამი, დაჰდა“ ლ. 22,14; „სიგრძე ქამთა და წელნი ცხოვრებისანი“ O, იგ. სოლ. 8,18; „შესს ქამით გან“ DE, მთ. 27,46; „შეცხრესა ოდენ ქამსა გმა-ყო იესუ“ მთ. 27,46; „ქამი ესე ზამთარი არს“ O, I ეზრა 8,11; „ყოფლისათჳს ქამი არს“ O, ეკლ. 3,1; „საყურ-მან... გმა-ყვის ქამსა ბრძოლისას“ მ. სწ. 17,87.

ქამ-ი დროახა-ა ვადა: „რამთა ქამი დროახაა მისცეს მას“ დან. 8,14.

მცირედ ქამისა ზანმოკლე: „შენი გვლმწიფებამ მცირედ ქამისა არს“ გ. ი 260r.

ქამითგან ქამადმდე დროიდან დრომდე: „მეჲქუსტ ნაწი-ლი დორაგისაჲ ქამითგან ქამადმდე სუემდი მას“ O, ეზეკ. 4,11

[ქამ-ი] იხ. არაჟამი, გრძელუჟამი, გრძელვამუჟლობა, მეჟამე, მჟამობელი, მრავალჟამული, მყოფარ-ჟამობა, ჟამ-ყოფა, უჟამო.

ქამად-ქამად დრო და დრო; დროებით, ერთ დროს: „ქამად-ქამად უანლშო ნაყოფი გამოიღის“ მრთ. S, კ. იერ.-მარტულ. 188,21; „ქამად-ქამად შეეკრბნენ იგინი“ I, ებ. 60,22; „ეფთჳამეთ შესლად“ ლომ. 36,31; „მეჲქამე მე პატრიარქისაგან“ ლომ. 65,4.

ქამება ნებართვა შესვლაზე: „ვითარ მიბრძანებ მე ქამებას აჲ“ ლომ. 65,5.

ქამეულ-ი იხ. ქამი; შდრ. მრავალჟამული.

ქამიერი-ი დროებითი, წარმავალი: „მეუფედ განჩინებუ-ლი ზეითი, ქუჲყანისა და ზეტისაჲ, ქამიერი და უჟუდა-ვი“ გრ. ნაზ. 297,28; „არა უკმს მას სიერცე ქამიერი სლვასა თჳსა“ მ. კვხ. ექუს. დდ. 37,11; „იგი ზოლო უჟა-მო და ჟოფელნი ქამიერი“ ზალ. 33,34; „ცხორებაჲ შენი ქამიერი არს“ მ. სწ. 258,82. იხ. ქამი.

ქამითი-ქამად დროიდან დრომდე, დროგამომეებით: „ქამითი-ქამად შეამდე მას“ O, ეზეკ. 4,10; „ლმერთი

მომიძლუნებს მე ქამითი-ქამად სარდელსა“ მარკ. 250r.

ქამისა გამოფრდა იხ. გამოფრდა.

ქამისად დროებითი: „მოილე ესე, მამათ, ქამისად“ Ier. — 36,8v

ქამის-მწირველ-ი მწირველი: „რომელთა (ცოდვილთა) არა ესხნენ მოურავნი... და ქამის-მწირველნი და მეუდრებელი მათჳს“ H 622,26r.

ქამის-წირვა ლიტურგია: „ალასრულეს ქამის-წირვა-სჲ სამ ქამს“ ლომ. 11,5; „მოიწიო ქამი ქამის-წირვისაჲ“ ი. ე. 32,15. იხ. წირვა.

ქამობა გალობა: „გულს-მოდგინედ მერყუელენ ჳმასა თჳსსა და იჲუენენ ქამობასა... დატკობენ გალობასა“ მ. სწ. 246,29. იხ. ქამი, საჟამობელი.

ქეჟთა იხ. ზესთა, ზეშთა.

ქერა ქღერა: „ქერად მტლთაჲ“ O, IV მფ. 7,6; „გამო-ცდა ოქროსაჲ, გინა თუ ქერაჲ ვეცხლისაჲ“ Ath. — 17,344v. „უწრობდა ქერაჲ იგი მეთანთაჲ“ Ath. — 11,3v

ქვილ-ი ტირილი: „ურმანი ჩჩულნი ქოთლქს და ეძი-ებდეს მშობელთა თჳსთა“ H—341,643.

[ქლითვა] იხ. დაქლითვა.

ქოლა «თვთმავალი ლელოვანი»: „ვითარცა ქოლა, რომელი მინდობთა ზედა სიმრავლითა არს“ pb. — (მისცა)... ვითარცა თვთმავალი ლელთვანი ველსა სიმრავლითა“ O, III მფ. 10,27.

ქო[რ]ქარაჲ-ი «ზვარაჲ», ზბო: „მეჲყვის ღლესა ერთსა ქო[რ]ქარაჲ-ი და ექუსი ცხოვარი რჩეულ და ერთი წე-ლიწადელი კრავი“ O, — „იყვნენ განმზადებულნი ჩემდა ყო-ველსა ღლესა ზედა ზუარაჲ-ი ერთი“ pb., ნემშ. 5,18.

ქუჲლა ზუზლა, თხრამლი, ბალოამი: „განზანეს გუამი წმიდისაჲ მის მატლოვან და ქუჲლათა“ მუშ. 52,8.

ქლაველი-ი «შელოთი», მღელვარება: „იხილა ქლაველი... ფრიად“ C, — „იხილა შელოთი... ფრიადი“ მრ. 5,88; „ემა ერისა ქლაველი“ H—341,564; „სადა არა არს ქლაველი და ანთებებაჲ“ Ath. — 17,327r. იხ. აღვლავლი.

[ქლელმა] იხ. დაქლელმა.

რ

რ, რაე, ქართული ანბნის მე-19 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—100.

რა (კითხ, ნაცვალსახელი); «ვითარ»: „რამ გი-უჲ შენ, ანუ რა შეგაწუხე შენ, ანუ რა გაუტყე შენ“ O, მკ. 8,2; „რამ თჳნი კლთი ჩემთჳს“ მრ. 8,2; „რასა (ვითარ DE) ჳვონებთ თქუენ“ მთ. 21,28; „რასა ჳჳამი (იჲთა C)“ მრ. 11,5; „ქენი თქუენნი რამთა განა-სებენ“ ლ. 11,2; „რამსა გამოხუდლი... ხილვად“ მთ. 11,2; „რამთა ვცნა ესე“ DE, ლ 1,18; „რას ბერს-საჲშესა შესწამებთ კაცსა მავასჲ“ ა. 18,29; „რად ზრახუთ ბერსა გულთა შინა თქუენითა“ მთ. 8,4.

რაჲ მე: „რაჲ შე უჲჲე მწიგნობართა სჳგანჲ“ მთ. 17,10;

„რასა-მე ვიმსჯავს ნათესავი ესე“ მთ. 11,16; „რად მე,

უფალო, დასდეგ შორსჲ“ ფხ. 9,22; „კაცსა მოშურნესა რად-მე უცნ ღასიჲ“ O, ზირ. 14,3.

რაჲ-და: „რაჲ-და მავს მე“ მთ 19,20; „რასა-ლა გჳჳამს მოწამებჲ“ C, მრ. 14,88.

რა (დმბართ, ნაცვალსახელი): „იგულეთ, რაჲ-ეგე გესჳს“ C, მრ. 4,24; „იხილეთ, რაჲ-ესე გესჳს“ მრ. 4,24; „რაჲ იგი ყო დაეით“ მთ. 12,8; „ნუ ჳბრუნავთ ვითარ ანუ რასა იტყოდით“ მთ. 10,19; „რცა უჲყი, რასა-ეჲ მე გაჲცხე იქუენ“ ი. 15,14.

რამცა რომ: „რამცა გნებავს, რამცა გიყვეს თქუენ კაცთაჲ“ მთ. 7,12.

რამცა რაც, «რომელი»: „განყიდა ყოველივე, რამცა აქუნდა“ მთ. 13,44; „რასა-ცა იგი იქმს, მისა მსგავსადცა

მე იქმს“ **მ.** 5,19; „რამაცა გთხოვთ“ **ც.**—„რამაცა გთხოვთ“ **მრ.** 10,85; „რამაცა ყოვს, წარემართოს მას“ **ფს.** 1,3.

რამაცა-იგი რაც: „მიუთხრეს... ყოველივე, რამაცა-იგი იქმნა“. **მთ.** 28,11.

რამა-ძი «რამა-მე»: „თუალ-უყოფდეს მამასა მისსა, რამა-ძი უნდეს სახელის-დებად მისა“ **DE**, —„თუალ-უყოფდეს მამასა მისსა, რამა-მე უნდეს სახელი რქუად მას“ **ც.** **ლ.** 1,62.

რა რამე (განუხილ. ნაცვალსახ.): „მოვიდა, უკუეთუმი-ცა პოვა რამა მას შინა“ **მრ.** 11,18; „არცა ერთსა რას ბრალსა ვპაუბ მადის თანა“ **მ.** 18,38.

რაცა: „რამა-თაცა ღონითა... ეთრგულოს ამას წმიდასა აღგილსა“ **მ.** **ე.** 23,24. **იხ.** ბარა, ვერარა, ნურა, ნურარა. **რა, რამა** როცა; «ვეითარ», «ვეითარცა»: „ამა რამა ზრახვიდა გულსა თვსსა“ **მთ.** 1,20; „ესმა რამა ესე, დაუ-კურდა“ **მთ.** 22,22; „მირი-ივიდა აღგილსა მას, პრქუა“ **ლ.** 22,40; „ჯდა რამა იგი მთასა მას“ **DE**, —„ვეითარ ჯდა იგი მთასა მას ზელა“ **მრ.** 12,3; „იხილეს რამა“ **ც.**—„ვეითარ-ცა იხილუ“ **DE**, **მთ.** 21,15.

რამაში-ი რამაში, «რაოდენ», როგორი; «ვეითარი»; რამდენი: „დაავიწყდა, რამაში რამ არს“ **ივ.** 1,24; „რამაში იქმნა არს“ **მრ.** 12,1; „რამაში (ვეითარი I) სახლი მიშენოთ მე“ **საქ.** **მოც.** 7,49; „იციოთ, რამაში ვიქმნენოთ ჩუენ თქუენდა მიმართ თქუენთსე“ **I** **თეს.** 1,5; „რამაში (რამაში I) არიან გაზოსავალნი ჟოვთხეთისანი“ **ო.** **III** **ეზრა** 4,7; „რამაში უღირს კაცსა მთრჩილებად“...—**სი-ქუდილდე** **H**—**გვ.** 23,45v.

რამაშიად როგორ, რაოდენ: „რამაშიად შევიყუარე შუღლი შენი“ **ფს.** 118,87; „რამაშიად ღღა ჰგროვან და დიდებულ იყავ რამე შენ ღღეს“ **ო.** **II** **ფს.** 6,20.

რამი, პრამი «მოდლუარ»: „რამი, რომელ გამოითარ-გმნების მოძღუარ“ **მ.** 1,38; „პრამი, ოდეს მოხუდა აქა“ **მ.** 6,25.

რამუნ-ი, პრამუნ-ი «მოდლუარ»: „პრამუნ-ი, რომელ ითარგმანების მოძღუარ“ **ც.** **ლ.** 20,10; „პრამუნ-ი“ **მრ.** 10,51; „არაოდეს მისცემდა რამუნსა“ **მ.** **ცხ.** 262r.

რალადვე რალდე: „რომელ ირღარა საგმარ იყოს მერამე რალადვე“ **ო.** „რომელი არა ივმაროს არარად“ **pb.**, **ივრგ.** 12,10.

რავდენ, რაოდენ «რამაში», რამდენად: „რავდენ ძალადეს წარღმად“ **ო.** **დბ.** 44,1; „რავდენ შეუნიერ ხარ“ **ო.**—„რამაში განშუენდი“ **მ.** **ქება** 7,8; „რავდენ არიან წელნი ღღეთა ცხოვრებისა შენისათანი“ **ო.** **დბ.** 47,8; „რავდენ არიან საუწუნე გულთა შინა ზღვსათა“ **ო.** **III** **ეზრა** 4,7; „რაოდენ ეამ სიძლე მათ თანა-და იყოს“ **მრ.** 2,19.

რავდენჯე რაოდენ: „რავდენჯე დიდ იყო“ **ო.** **ზირ.** 8,20.

რაოდენ-მე, რავდენ მე* რამდენი: „რაოდენ-მე უმ-ჯობეს არს კაცი ცხოვარისა“ **მთ.** 12,12; „ეამ რავდენ-მე გარჯ გურიობს“ **ო.** **ივ.** **სოლ.** 7,12

რავდენცა რამდენად: „მოეტოს... შეცოდებანი და გმობანი, რავდენცა გმობდეს“ **მრ.** 2,28.

რავდენ-რამა როგორი: „რავდენ-რამა სამაჟულ არს კაცთა მარხეა“ **მრ.** **S.** **ოქრ.-მარხ.** **დბ** **იონ.** 101,9.

რავდენ-ი, რაოდენ-ი «რამა-იგი», რამდენი: „რაოდენ-ი უყენა უფალმან ღმერთმან თქუენმან ზელეფორს“ **ც.**—„რამა-იგი უყო უფალმან ღმერთმან ზელეფორს“ **მ.** **II** **ფს.** 4,8; „არა პნედა, რაოდენსა ქამს“ **ო.** **დან.** 12,5; „რავდენთა მორეწეთა მიშინა ჩემისათა გარდაიგვის პური“ **ც.**—„რაოდენთა სასყიდლოთ დადგინებულთა მიშინა ჩემისათა ჰმატს პური“ **DE**, **ლ.** 15,17; „რაოდენი პური გაქუს აქა“ **მთ.** 15,34.

რავდენი-ესე, რაოდენი-ესე რამდენი: „რავდენ-სა-ესე (რაოდენსა-ესე D) შევამებენ შენ“ **მთ.** 27,12.

რავდენი-იგი, რაოდენი-იგი რამდენი: „რავდენსა იგი მიმად იქმა“ **მ.** 5,19; „რაოდენსა-იგი იქმოდა“ **მრ.** 2,8; „რაოდენთა-იგი ქამს“ **მრ.** 6,44.

რავდენიშე, რაოდენიშე რამდენიშე: „გვსავ რავდენ-სა-ესე ეამისა დაყოფასა თქუენ თანა“ **I** **კორ.** 16,7; „რომელთაგანი რაოდენიშე მოგესენოთ“ **მ.** **ე.** 22,15.

რავდენი-რამა რავდენი-რამა არს დაფარული“ **ო.** **ხიბრძ.** **სოლ.** 7,20; „რაოდენი-რამა სთხოთ ღმერთსა, მოგცეს შენ ღმერთმან“ **მ.** 11,22; „რაოდენი-რამა (რავდენი-რამა DE) ესმეს, იტყოდეს“ **მ.** 16,12.

რავდენიცა, რაოდენიცა რამდენი: „რავდენიცა პოთოთ, მოხადეთ ქორწილსა ამას“ **მთ.** 22,9; „რაოდენ-ნ-ცა პოთენოთ, მოუწოდეთ ქორწილსა ამას“ **მთ.** 22,9; „რავდენთა-ცა შეახეს მას, ცნონდებოდეს“ **მრ.** 4,56.

რავდენჯის, რაოდენჯის: „რავდენჯის მინდა შე-კრება შეილთა შენთა“ **ლ.** 12,34; „რავდენჯის შე-მცოდეს მე მამან ჩემმან“ **ც.**—„რაოდენჯის შემცოდეს მე მამან ჩემმან“ **მთ.** 18,21.

რავდენჯერ «რაოდენჯერ-მე», რამდენჯერ: „რავდენ-ჯერ არს ჯორცი ესე ჩემი“ **ც.**—„რაოდენჯერ-მე არს ჯორცი ესე ჩემი“ **ქ.** **ფს.** 62,2.

რამეთუ რომ; რადგან, ვინაიდან: „ვეითარ არა გიცნობიეს, რამეთუ არა პურისათეს გარქუ თქუენ“ **მთ.** 16,11; „ხოლო მე გეტყვ თქუენ, რამეთუ რომელმან განუტყოს ცოლი თვსი თვნიერად სიძვისა და სხუად შეიართოს; მბრუ-ვოს“ **მთ.** 19,9; „ნეტარ ხართ, რომელნი სტოთ აწ, რამეთუ იცნოდით“ **ლ.** 6,21; „რამეთუ გიგუნა შენ ღმერთმან ესე ყოველი“ **ო.** **დბ.** 41,30; „რამეთუ ვიბო-ლეთ ვარსკულავი მისი აღმოსავალთ“ **მთ.** 2,2.

რამათა «და», რომ, რათა: „რამათა განერეს“ **ც.**—„და განერეს“ **მრ.** 5,28; „რამათა მოვიდეს დღად უფლისა ჩემისა ჩემდა“ **ლ.** 1,48; „რამათა მშელობა ყოს უფალ-მან“ **მსკ.** 26,11; „რამათა მოგვტყვენს ჩუენ ცოდვანი ჩუ-ენნი“ **I** **ივ.** 1,9.

რამათაცა რომ, რათა: „რამათაცა ხართულსა ჩემად ქუდუ შემოხუდ“ **მთ.** 8,8; „რამათაცა უზორა“ **ფლკტ.** 150,15.

* ეს უკუთხულო აქ შეცდომით არის შემოტანილი (რედ.).

რამთგან «ვინამთგან», რის შემდეგ: «ესე ორმოცდა-მეხუთე წელი არს, რამთგან თქუა უფალმან მოსეს მიმართ: „მეც ორმოცდამეხუთე წელი არს, ვინამთგან თქუა უფალმან სიტყუა ესე მოსეს მიმართ“ ps., ისუ ნ. 14,10. იხ. რა.

რამთურთით ყოვლადვე, სრულიად: „დღედაცისა თანა ქმრის-ცოლისა და ვენუ-მცდები რამთურთით“ O, ზირ. 9,18; „ხუცთა რამ ვისი გვეს რამთურთით“ ხაქ. წიგ. II 49,20; „ზღუდა რამთურთით გამოცდვლუბად არაა გუაქეს“ ი.ე. 20,85.

რამე (ნაწლქ.): „გერძენი ფრიად რამე შეიყუარა“ ი.ე. 49,81.

რამეს რაქამს.

რამსა რად, რისთვის; „რამსა ზრუნავთ“ მთ. 8,28; „რამსა არა იმოთხვ შენთვის ამას ადგილსა“ ფლქტ. 184,16.

რამსა-მე რისთვის, რად: „რამსა-მე ვიშვე მე ძვრ ძვრდისა ამისთვის შემთხუვისა“ ფლქტ. 142,29.

რამსა-ლა «რამსა», რატომ; „რამსა-ლა მოაშრომებ მოძლუარსა“ DE, „რამსა მოაშრომებ მოძლუარსა“ C, მრ. 5,85.

რამსაგან რის გამო: „რამსაგან არს, რამეთუ არაა მოუგე მონასა შენა“ O, I მგ. 14,41.

რამსათუ «რად», რისთვის; რატომ: „რამსათუ შეზუერეთა თანა... ქამს“ მთ. 9,11; „რამსათუ (რად) დამირეგებ მე“ მთ. 27,46; „რამსათუ მომწოდებ მე ბაქა“ ფლქტ. 154,26; „სჯულსა მას სიმატლისასა ვერ მისწულა, რამსათუ-მე“ მრთ. 9,81.

რაოდენ იხ. რავდენ.

რაოდენ-ი იხ. რავდენი.

რაოდენგზის იხ. რავდენგზის.

რაოდენ-მე იხ. რავდენ.

რაოდენჯერ იხ. რავდენჯერ.

რაქამს, **რამეს** «ოდესცა», «ვითარცა», როცა; «ოდეს»: „რამესა შეზღოლით კარავსა“ O—„ოდესცა შეზღოლით კარავს“ C; ლევტ. 10,9; „რამეს (ვითარცა) DE) შეიხლეს“ მთ. 21,1; „რამეს მართლუკუნ იქცენ ყოველი მტერი ჩემი“ ფს. 9,4; „რამეს აღდგი იგი ნავსა“ მთ. 8,28; „რამეს შევიდა იგი სახლად“ C, „ოდეს შევიდა იგი სახლად“ DE მრ. 7,17.

რას (ნაწლქ.): „იკონომოსსა თანა არაუინ რას მივიღე“ ი.ე. 44,28.

რასი «შეიკრიკთა სამხედრო რაზმი»: „მოიყვანა ერის-თავნი იგი ქუორნი და რასი მდა შეიყვანა ივინი“ O, IV მგ. 11,4.

რაფიკობა: „უცხო არს ყოვლადვე მონაზონთაგან კრებულსა შორის განთავსებული რაფიკობა“ მ. ცხ. 154v.

რაცხა, **რაცხვა** თვლა, ჩათვლა: „სადა არს, რომელი-იგი რაცხ და მათ, რომელი-იგი იქცევინ მცირე და დიდი“ I, ეს. 33, 18; „უკუნამსა თანა შეპრთავს და ერთბამდ ამრავლებს“ Ath.—11,147v.

რაცხა აღრიცხვა; ჩათვლა: „შეიწყნარე მისგან რაცხა იგი ნაწლთა ამის სოფლისათაჲ“ ბ. კეს-ექუს. დღ.

38,10: „თქუა არად რაცხა“ მ. ცხ. 854r. იხ. აღ(ლ)რაცხა, აღ(ლ)რაცხა, განმრაცხელი, განრაცხა, გარსკლავთ-მრაცხელი, თანა-შერაცხა, შორაცხა, ტო(პ)მის-რაცხა, შერაცხა.

რბევა რბენა: „არბევდ გარემო მისსა“ ბალ. 124,27; „ირბი გზორტად ასულისა ამისთაჲ“ ხაქ. წიგ. II 101,26.

რბევისა ზედა და ცხენთა ღვეასა დაეცა“ მ. ცხ. 894v. იხ. განრბევა, მორბევა, სარბევი.

რბენა: „რბენე და მოხუდ“ ხაქ. წიგ. II 115,6; „ნუ-შეშე ცუდად ვრბოდე, გინა ვირბინე“ A—92,779. იხ. აღრბენა, გამორბენა, თანა-მორბელი, მიმომორბელი, მიმო-რბენა, შირბენა, შორბელი, სარბელი, შერბენა.

რბოლა რბენა: „წინაშე მისსა რბინ წარსაწყმედელი“ O, იობ. 41,18; „მზასა მცნებათა შენთასა ვრბოდე“ ფს. 118,82; „ფერგნი შენნი რბიან და დაგაშრობენ შენ“ I, იერემ. 12,5. იხ. გარბოლა, გარდარბოლა, თანა-რბოლა, მი-რბოლა, წარბოლა.

რგება შეწვენა, სარგებლის მიღება/მიცემა: „არას ირგეზს“ მთ. 27,24; „არას ირგეზთ“ ი. 12,19; „ირ-გებდა ცხრასა და იზღვედა ერისა“ მ. ცხ. 179v; „ქრის-ტემან თქუნ არააა გარგოს“ გალ. 5,2; „რომელი ცნის, ირგოს“ ბალ. 87, 11; „არა გერგო შენ გელსიამა შენი“ შუშ. VIII 21. იხ. მარგებელი, სარგებელი, ურგები, უსარ-გებელი.

რგებულ-ი: „არააა რგებულ იყო“ C, მრ. 5,28.

რგვა იხ. დარგვა.

რგომა სარგებლობა: „უკუეთუ ვისმე არა უნდეს რგო-მის“ ბალ. 46,29.

რდომა იხ. გრდომა.

[**რე**] მსგავსად, ნაირად. იხ. ვერე, ვერე, ვერე, ვერე.

-რე ცოტათი, მცირედ: „გარე-ილდინა იგი პეტრე“ C, „გარე-ილდინა იგი პეტრე“ DE, მრ. 8,32; „ღვეს ყოველნი მეცნიერნი მისნი შორსგან-რე“ ჯ. 28,49; „სხდეს... განშო-რებულად რე ურთიერთსა“ მ. ცხ. 876v; „შემოკლებულად-რე მწეავს უწყებამ თქუენი“ მ. სფ. 87,17. იხ. ზემორე.

რევა მორევნა, ძლევა: „სახელითა უფლისაჲთა ვერეოდე მათ“ ჯ. 117,19; „შეგარეუეს შენ და გერეოდეს შენ“ I, იერემ. 8,8,22; „ბეჭენ ჭოვინთისანი ვერეოდეს მის“ მთ. 16,18; „გულისმე-ფე, რამეთუ რევეა გუ-რეოდეს“ ვარ. 809; „ველრემდის არა სძლეს და გერეოდეს“ ხაქ. წიგ. II 80,28. იხ. მრე, მრე, მრე, მრე.

რევა შეზავება, შერთვა: „სიხარულსა არა გრევის მწუ-ხარებაჲ“ O, იგ. სოლ. 14,12; „ურთე მას თანა მცირედ ძმარი“ მ. ცხ. 104r.

[**რევა**] მეტობა. იხ. გარდარევა (-ული), გარდარეულება, რეულ-ი «შეზავებული»: „მისცეს მას სუმაღ ღწნა ნავ-დელ რეულ-ი“ C—„მთაცეს მას ძმარი ნავდელთა შეზავ-ბულ-ი“ DE, მთ. 27,34. იხ. აღრევა, განრევა, გულის-სა-რეული, შერევა, წარევა.

რე-ი «სახეუეული», გრძელი ტილო სახევეად: „გა-მოვიდა მეუღარი იგი, კრული ფერტი. ჭელით რე-ითა“ C, „გამოვიდა მეუღარი იგი, შერული ჭელითა და ფერტი-სახეუეულითა“ ps., ი. 11,44.

რეკა «ცემა გვრთითა»; ქაკუნე: „იწყეს... ნერწყუდ... პრე-ქედ მას და ებჟედ“ C, „იწყეს... ნერწყუდ... გვრთითა ცემად მისსა და ებჟოდეს“ DE, მრ. 14,65; „ირე-ქე ებოსა კარვისასა“ O, ივდ. 14,18; „მუტლნი მისნი

რისუა გაცრეკა: „აღვალს თამნად რისუა დ ცხოვართა თჳსთა“ **ო. დაბ. 23,12**; „რისუა დ ნაბალ... საცხოვართა თჳსთა“ **ო. 1 მგ. 25,4**.

რისუა კრეკა: „რისუა დ არს მწყემსთა მათ შენთად საცხოვართა მის შენთად“ **ო. 1 მგ. 25,7**. იხ. გაროს(უ)ვა, მორისვა, მორსუველი, ნარისუა, ნარსუველი, ნარსუელი, ურსუველი.

რისხება, რისხვა «რისხება», «შერისხება», «გა(ნ)რისხება», «გულის-წყრომა», გულის მოსვლა; დასჯა: „უცხო არს მონაზონისაგან რისხებაჲ ძმისა მამართ“ **მ. ცხ. 192r**. „მოიგო მოყუასმან მან რისხეთ“ **ც. — მოიგო ერთან მან მოყუასმან, შეჭრისხნა მას“ DE, ლ. 23,40**; „უჭრისხნეთ მავას“ **ო. — არა შეჭრისხნეთ მას“ G, რუთ 2,18**; „ნუ... მარისხავ ჩვენ, უფალო“ **A. — ნუ... განჭრისხნეთ ჩიუენთჳს, უფალო“ B, სხტ. 180,9**; „მარისხე იდეს მას მრავალნი“ **მრ. 10,48**; „მარისხე იდეს... და იტყოდეს“ **DE, — გულო უწყრებოდა და იტყოდეს“ C, მრ. 14,4**; „მოხუტებულსა ნუჭრისხავ“ **I ტიმ. 6,1**; „გულისხმ-ყავ პირველად და მაშინლა მარისხევდ“ **ო. ზორ. 11,7**. იხ. აღრისხება, გარისხება.

რისხვა «გულის-წყრომა», გულმოსულობა; სასჯელი; ღელვა; ილტვრა, შფოთი: „იწყეს რისხვად იაკობისა“ **DE, — იწყეს გულის-წყრომად იაკობისთჳს“ მრ. 10,41**; „მრეკა მე რისხვით“ **შუმ XV 9**; „რომლისათჳს მოიწყეს რისხვად ღმრთისაჲ“ **კოლ. 3,6**; „რისხვად არს გულის-წყრომასა მისაჲ“ **ფხ. 20,6**; „ბრძანებასა მის რისხვისასა მოაქცევდა“ **მრთ. S. ოქრ.-მარხ, დაონ. 102, 19**; „გვდენსა რისხვისა შეტულ და შეყვებულ იყვნეს“ **მრთ. S. ოქრ.-მარხ, დაონ. 106,27**.

რისხვისა აღდგინება გინარისხება: „ამბოზი და ღაღადებდა რისხვად ილდგინა მის ზედა“ **მრთ. S. ოქრ.-მარხ, დაონ. 104,27**. იხ. გა(ნ)რისხება, მრისხანი/მრისხანე, მრისხანება, ურისხელობა, შერისხება.

რისხველი-ი შერისხული, ვისაც გასწყრომიან; რისხვისა: „გმა-ვის გართა ზედა მის რისხველისათა“ **ბაღ. 21,22**; „მუფისაგან რისხველ არს იგი“ **მ. სწ. 28,12**.

რისხვით-ი სასჯელის შემცველი: „რისხვითი იგი ბრძანება ღმრთისაჲ წყალობად გარდ აქცის“ **მრთ. S. ოქრ.-მარხ, დაონ. 108,41**.

რიცინე

რიცხუ «სიტყუა»: „მომეც რიცხჳ სამნობსა შენისაჲ“ **ც. — მომეც მსიტყუაჲ სამნობსა შენისაჲ“ DE, ლ. 16,2**; „განმარადებოდა რიცხჳ იგი მოწყდეთაჲ“ **ხაქ. მოც. 6,7**; „რომლისაჲ არა იყო რიცხჳ“ **ო. ივდ. 2,8**; „რიცხჳ დღე-თაჲ და საზომი უმათად მისცა-მათ“ **ო. ზორ. 17,2**; „ანგელოზ-თა რიცხუსა შევტრთ“ **ვარ. 808**. იხ. აღრიცხევა, მრიცხველი, ურიცხე.

რიცხვაჲბრ თავადისა კაცის-თავის (სულადობის) მიხედვით: „თანა-შვირთენ მომელ მოყუის თჳსი რიცხჳ-საჲბრ თავადისა“ **ო. გამოსდ. 12,4**.

რიცხველად რიცხვის მიხედვით.

რიცხუ(ვ)ა: „იწყის... რიცხუად ვახშა იზრადინებთასა“ **მ. სწ. 121,15**. იხ. რიცხუ; შდრ. ვარსკულაეთ-მრიცხველი, მრაცხველი.

რინა «მახული», «ჭაქუა»: „რკინაჲ არა აღვიდეს თავსა ზედა მისსა“ **ც. — მახული თავს მისსა ნუ შეეხებინ“ M,**

მხტ. 10,5; „რკინასა განვლო სულმან მისმან“ **ქ. — შევი-და ჭაქუსა გუჳში მისი“ C, ფხ. 104,18**, „რკინაჲ მან რკინაჲ აღმავსა“ **ო. ზ. ხოლ. 27,17**; „იყო ცხელადი მისი ცხელადი რკინისაჲ“ **M, II შქ. 8,11**; „მარჯჳ რკინისაჲ არაჲ ქელი შენა“ **I, ფხ. 48,4**; „მწყესსე ივინი კუერთხითა რკინისაჲთა“ **ფხ. 2,8**; „გული მართლდ მოიგე რკინისაჲ“ **მ. ცხ. 105v**; „ფიცებლ არს კლდე, ხოლო რკინა-მან განკუეთის იგი; ფიცებლ არს რკინაჲ, ცეცხლმან და-ილბის იგი“ **მ. სწ. 208,2**.

რკინება, რკინობა შებრძოლება: „მრკინებოდა მას კაცი ვიდრე განთიადმდე“ **ო. დაბ. 22,24**; „მორკინალი უკუ-ეთუ არა ვრკინოს მრავალთა“ **მ. ცხ. 77r**. „შეუძლებს მარტოდაჲ რკინობად“ **მ. ცხ. 77r**.

რკინება ბრძოლა: „ისწავებს ზედამდგომელისაგან, თუ ვი-თარ ჯერ-არს რკინებაჲ“ **მ. ცხ. 42v**. იხ. მორკინალი, მორკინობა, სამორკინალი.

რკო fagus: „გითარცა... რკოჲ — რაჲმს გამოვარდის ზე-ლისაგან“ **I, ფხ. 6,13**.

როარტაგ-ი იხ. პროვარტაგი.

როკვა «მორთვევა», ცეკვა: „არა მროკვედით“ **DE, — არა მოჭროკვედით“ C, ლ. 7,22**; „იხილა მეფე და-ვით, როკვიდა რაჲ და იმღერა“ **M, I 53r. 15,29**; „მეშინარი როკვიდენ მუნ“ **I, ფხ. 13,21**; „მიხუდა ესე ქა-ლებსა, რომელი როკვიდეს და იმღერდეს“ **ქ 257v**.

როკვა: „არა უწყიან, ვითარმედ... როკვისაჲ არს სწავ-ლაჲ“ **ბ. კეს-ეჭუს. დღ. 22,15**; „მოერტყა მას არდაგი ში-შელსა ზედა... და იყოთ როკვად“ **ლიმ. 130,2**.

რომელი-ი რომ; რომელიც, «რაჲცა»: „რომელ არა-ვინ დაღებულ იყო მუნ“ **ო. 19,41**; „ნუთუ უმეტესსა სასწი-ულსა რას ჰყოფდეს, რომელ ესე იქმა“ **ც. ო. 7,21**; „არა დაშდეს აქა ქვაჲ ქვასა ზედა, რომელ არა ღარილუეს“ **მთ. 24,2**; „ისიხარული, რომელ ჩემი არს“ **ც. ო. 2,9**; „რომელი გთხოვთ“ **DE, — რაჲცა გთხოვთ“ C, მრ. 10,25**; „რომელი მთავრს“ **ც. მთ. 17,5**; „რომელმან აზრახა პურითა“ **ო. 18,14**; „არა არს ესე, რომელსა მეტყვს ჩვენ“ **ო. 16,17**; „რომლითა საწყაულითა მი-უწყით, მოგწყოს თქვენ“ **მთ.-7,2**; „არა ისმინის მისი ვიდ-რე რომელად ეამადმდე“ **ლ. 18,4**; „რომელნი იყვნეს ბეთლემსა“ **ც. მთ. 2,18**; „რომელთა არა აქუნს მწყემს“ **მთ. 9,26**.

რომელ-ეგე რომელიც: „რომელ-ეგე მოიზადე, ვისა იყოს“ **ლ. 12,20**; „რომელნი-ეგე შემომიდევით“ **მთ. 19, 28**; „რომელთა-ეგე გესმის“ **მრ. 4,24**.

რომელ-ეხე რომელიც: „რომელ-ესე უფალ და მომ-ღუარ ვარ“ **ო. 12,14**; „რომელ-ესე მომცენ მე“ **ც. ო. 17,24**; „რომელ-ესე ჯერ-არს, მიეცით მოწყალებაჲ“ **ლ. 11,41**; „რომელსა-ესე მე გეტყჳ თქვენ“ **მრ. 18,27**; „რომელნი ესე მომცენ მე“ **ო. 17,24**.

რომელ-იგი რომელიც: „რომელი-იგი გზასა ზედა და-ვითეს“ **მთ. 13,19**; „რომელი-იგი იქმნა“ **მრ. 5,14**; „რომ-ელი-იგი თქემულ არს“ **მთ. 8,3**; „რომელმან-იგი გზადა შენა“ **ლ. 14,10**; „რომელსა-იგი ორი ქანჭი-რი მიეღო“ **მთ. 25,22**; „რომლის-იგი ნიჩაბი ჳელთა მითაჲ“ **მთ. 3,12**; „რომლისათჳს-იგი თქუა“ **მთ. 2,2**; „რომელნი-იგი შეუდგეს მას“ **მთ. 6,10**; „რომელთა-იგი ეხილეს“ **ლ. 8,36**; „რომელთა-იგი პილატე სიხლი შეკრია“ **ლ. 13,1**.

რომელ-რამ რომელიც: „მისა ვარეშე არარაჲ იქმნა, რომელ-რამ იქმნა“ **C, a. 1,3,**

რომელდა-იგი რომელიც: „რომელდა-იგი აქუნდეს, მოვეუდოს მისგან“ **მთ. 18,12.**

რომელცა რომელიც: „რომელცა მივერდნი მყერდსა“ **C, a. 21,23;** „რომელიცა გამოვალს მისგან“ **მრ. 7,15;** „რომელცა ნაცა განსცა იგი“ **მთ. 10,4;** „რომელცა ცა სახლსა შეუზღუთ“ **ლ. 10,5;** „რომელცა ცა მოციქულ ეწოდა“ **ლ. 8,13.**

რომელცა-ესე რომელიც: „რომელცა-ესე ყო სა-ცხენებელად მავსა“ **მთ. 26,13.**

რომელიცა-იგი რომელიც: „რომელიცა-იგი მივერდ-ნი სერობასა მის მყერდსა მისსა“ **მ. 21,20;** „რომელცა ნ-ცა-იგი კზადი მას“ **ლ. 7,29;** „რომელცა ცა-იგი უფროდს მოუტრევა“ **ლ. 7,42.**

რომელიცა რომელიც: „რომელიცა-არა განცხადნა“ **C, მრ. 4,22;** „რომელცა ნმცა შეაგინა იგი“ **მრ. 7,15;** „რომელცა ნმცა ვერუა სახელი იოხანე“ **C, ლ. 1,81.**

რომელმან-მე რომელიც: „რომელმან-მე ორთაგან-მან ყო ნებაჲ მამისაჲ“ **C, მთ. 21,31.**

რომელთადა რომელთათვის: „რომელთადა მოცემულ არს“ **მთ. 19,11.**

რომელით გენიადთაგან, საიდანაც: „მიერ დლითგან, რომელით ბრძანა“ **C, — მიერ დლითგან, ვინაჲთგან ბრძანა“ ph, რიცხ. 15,23.**

რომელიმე «ვინმე», «სხუა», ზოგი: „რომელიმე და-ვარდა ვახსა ზედა“ **მთ. 12,4;** „რომელიმე მისცა ხუთი ქანქარა“ **მთ. 25,15;** „რომელიმე ეკიცხედეს, რომელითაჲ თქუეს“ **ხაქ. მაც. 17,22;** „ოწყეს რომელითაჲ (ვიეთაჲ) DE) ნერწყუვად პირსა მისსა“ **მრ. 14,65;** „რომელიმე იტყოდეს“ **C, — ხოლო სხუანი იტყოდეს“ მრ. 8,15.**

რომლისაგან-ი რომლით: „რომლისაგან იგი მას ევნო“ **მრთ. D, მკრ. პეტრე და ელია 314.**

რორინება «მისლვა», «ლმობა»: „რორინება და-მკვდრებად“ **G, — მივალ მწირობად“ M, მხკ. 17,2;** „რორინებათ და გვივებთ შენ“ **DE, — გუგულმოდ და გვივებდით შენ“ C, ლ. 2,48;** „მუნე შენა ვრორინებათ“ **მ. ცხ. 21r.**

რორინება სვლა: „შეადგინა რორინებასა, ვითარცა ლეღვანი ზღვსანი“ **O, ზირ. 29,24.**

რორინებულ-ი მოძრაი: „ლერწმისა, ქარისაგან რორინებულისა“ **მთ. 11,7. იხ. მიმორორინება, მრორინე.**

როსპიკ-ი, როსკიპ-ი «მეძავი»; «მოძრუეშე»: „როსპიკნი იბანეს სისხლსა მას მისაჲ“ **O, III მფ. 22,38;** „შეი-ყუარე ღელაკაცი ერთი... რომელიცა“ **ph, — შეიყუარე ღელაკაცი... მომტრეშე“ O, ოხვ. 3,1;** „რორინი ღელანი რომელიცა“ **O, III მფ. 2,10.** „მპასრობდეს მათ რომელიცა იკცხევით“ **Ath. — 11,201v;** „ასულთაგანი ისრა-ელისანი ნუ იქმნებიან რომელიცა“ **M, — არა იყოს მე-ძავი ასულთაგან ისრაელისაჲ“ G, II მფ. 22,17;** „ნუ მისცემ განსაწყენელად საწყმედსა ჩუენსა რომელიცა იბო-ბო“ **რიცხ. 184,40.**

როფიშ-ი: „არას ჭამდა იგი, გარდა რომელიცა ზოლო“ **X 829r.**

როჭიკ-ი «საზრდელი», ულუფა: „მიცემად რომელიცა მათა ჟამსა“ **C, — მიცემად საზრდელი მათი ჟამსა თქსა“ DE, მთ. 24,45;** „ლევიტელთა მათ დაუწერა რომელიცა ვიდრე მი-მუნ-ღელდელე, ვიდრემდის აღასრულონ ტა-ძარი იგი“ **O, I ვზრა 4,55;** „განუწყსა მათ მეფემან რომელიცა დღისაჲ დღით-ღელდ ტაბლისაგან თქსისა“ **O, დან. 1,5;** „მისცეს სასყიდელი გილართა და ზურთოჲ და რომელიცა მათი“ **O, I ვზრა 5,54;** „მე გეყავნ რომელიცა თქუენი“ **ლ. 3,14;** „რომელიცა მიტეწოდეს მე დღისა რომელიცა“ **ფლკტ. 147,13;** „მიბრძანა მე განსყიდად კარაულისაჲ ამის სავმარად რომელიცა“ **ხაქ. წიგ. II 83,19;** „წამო-იღებნ იგი (ქ. ი. მწედარი, რომელმან დაიწერის თაჲ თქსი ღელანსა შენა მეფისაჲ) განწყებულსა რომელიცა ერის-კაცთასა“ **მ. სწ. 120,9;** „ლეონტი... რომელიცა გან-მყოფელი, წარიყავნ“ **Sin. — 11,214r. იხ. უროჭიკო.**

[როხვა] იხ. ამოროხვით.

როჯ-ი «ბზიკი»; attacus: „და ესენი მათგან არა შეამ-ნეთ: ბუზ და მსგავსნი მისნი, რომელიცა მსგავსნი მისნი“ **G, — და ესე არს მათგანი, რომელიცა არა შეამოთ: ბუზი და მსგავსნი მისნი, ბზიკი და მსგავსნი მისი“ O. ლევიტ. 11,22.**

რტო: „მოჰყავდეს რტოთა ხეთაგან“ **მთ. 21,8;** „ყოველითა ხეთა ველისათა დაიტყუენენ რტოთაჲთა მათითა“ **I, ეხ. 55,12;** „მე ვარ ვენაჲ და თქუენ რტონი“ **მ. 15,6;** „არა დაუშეთ მას ძირი, არცა რტოჲ“ **მალ. 4,1;** „პერი იგი მისი (სასანთლისაჲ) და რტონი... მისგანვე იყვენ“ **გამოხლ. 25,31;** „ქარმან ცხელმან განავდა რტონი მისნი“ **O. ეზექ. 19,12;** „მოაკლდენ მდინარენი და რტონი მდინარისანი“ **I, ეხ. 19,8.**

რტოწული-ი წვრილრტოიანი: „არინ რამე პრაცნი რტოწულინი“ **ფიზ. III 11. იხ. წულილი.**

[რტყმა] იხ. გარე-შერტყმა, მორტყმა, სარტყელი, სარტყლის-შემრტყმელი, შერტყმა.

რუ ნაკადული: „რუ ნსხლისაჲ დამოადინა მისგან“ **ფლკტ. 139,22.**

რუბა «მესამელი დრაჰენისაჲ», მარჩილი: „გამოიღო სადრაჰენ თქსი და აღმოიღო ერთი რუბაჲ, მესამელი დრაჰენისაჲ“ **მ. ცხ. 218v.**

რუდუნება გარჯა: „რუდუნებულსა მას ჩემსა რადენი ვრუდუნე ყოფად“ **O, ეკლ. 2,11;** „მწერებოდი, თუ ვრუდუნებდე ცულად“ **O, ზირ. 29,22.**

რუდუნება შრომა, გარჯა: „მოიყვანენით, მებნო, შრო-მანი იგი ჩუენი და რუდუნებანი“ **I თეს. 2,9;** „ყო-ველი რუდუნებნაჲ კაცისაჲ პირსა მისსა“ **O, ეკლ. 6,7;** „არა დაჰქენო იგი რუდუნებოთა წინაშე შენსა“ **G, ლევიტ. 25,52;** „რუდუნებოთ განკზარდე“ **ვარ. 319.**

რუდუნებულ-ი გარჯილი, ნაშრომი: „წარღონ ყოველი ნაშრომი შენი და ყოველი რუდუნებულნი შენი“ **O, ეზექ. 23,28.**

რუვი-ი ღრუ: „ნაწლავნი შეიწყნარებენ რუვითა შენა მათ-თა ნივთსა მას უშეერსა... და მიერ განსობენ“ **მ. სწ. 176,34.**

რულ(ილ)-ი თვლები, ძილი: „იგინი გამოერჩევიან, და ჩუნი ვურჯილას“ **საქ. წიგ. II 52,25**; „ნუთი პარულინ მცველსა შენსა“ **ფს. 120,8**; „ნუთი პარულის წამსა შენსა“ **ო. აგ. სოლ. 6,5**; „არცა-პარულიისა არცა დაიბინონ“ **I, მხ. 3,27**; „პარულის-რულა მათი“ **იერემ. 27,21**; „ნუთი პარულის, ნუთი. დაიბინებენ“ **Sin.—27,51v**.

რულილი-ი, პრული-ი, რული-ი ძილი, თვლები: „ანუთუ ესეც ძილი თუალთა ჩემთა და პარული წამთა ჩემთა“ **ქ.—არა ესეც ძილი თუალთა ჩემთა არცა რული წამთა ჩემთა“ ლ. ფს. 121,4**; „პარულის რული მათი“ **I, იერემ. 28,21**, იხ. მორეული.

რულიოვა, პრულიოვა მრისხანებოთა შენითა... პარულიო-ლა მათ“ **ფს. 75,7**.

რუმი ნაოთხალი: „არაგის დააყენებს (მზე)... არცაღა აღ-ლათი გელის-მიყოფად რუმიეს მისსა“ **ბალ. 46,19**.

რუჩვა იხ. დარუჩვილი.

რქა (ვანი): „მოკვეთეს მენით-ვაზი“ **G.—მოკვეთეს მიერ რქა“ ps., რაფს. 12,24**; „მისწოდნა რქანი მისნი ზღუამდე“ **ფს. 79,12**; „რქასა დაახმადე და სხუათა მოთხოლო იგი“ **ps. II 79. 28,20**; „გამოიბანს... რქასა ვენაგისასა ქიჯ ვირისა მისისა“ **ო. დაბ. 49,12**.

რქა რქა, კოტოში, კურკელი: „აღვადგინა ზუენ რქა და ცხოვრებისა“ **ლ. I, 89**; „რქანი შეგასხე შენ რქინისანი“ **ო. მძ. 4,12**; „მოიღო სამოელ რქა და იგი საცხებელისა და დაახსა თავსა ზედა მისსა“ **ო. I მფ. 19,1**; „რქასა მას საზეთესა არა დაავლდეს“ **ო. III მფ. 17,14**; „გითარცა რქანი ცხოვრებისა აღმოჩინა“ **იბ. რომ. კურთხ. მხ. 12,2, 20**; „რომელნი-იგი მბერვლიდეს ნესტუსა რქისასა“ **ო. ნემ. 4,18**, იხ. მარტორქა, მრქენალი.

რქა რქო: „აზული იტყოდა განდებად მუცლისა თვისა რქისა მისგან, რომელსა-იგი ჰამედ ღორნი“ **ლ. 18,18**.

რქენა რქით შეგმა, რჩოლა, ტემა: „უარქენდი მღონარეთა შენთა და აღმარდელ წყალთა ფერკით შენითა“ **ო. ეზეკ. 22,2**; „არქენდნო ვითარცა კურთხი“ **I, იერემ. 20,11**; „რქითა თქუენითა უარქენდით“ **ო. ეზეკ. 24,21**; „აუღუთო უარქინოს კურთხან მამაკაცსა... ქეთი განიტყნოს კურთხ იგი“ **გამოხლ. 21,25**, იხ. რქა; შერ, მრქენალი.

რქი-ი ნესტუ რქისა: „მისცა რქისებო კელსა ყოველთასა“ **G.—მისცა ნესტუ რქისა ჯელთა მის ყოველთასა“ O, მხ. 7,16**.

რქოსანი-ი (რქოსნისა) რქის მქონე: „ვითარცა რქოსნისა გულისა განწონოს მას“ **ო. აგ. სოლ. 28,22**, იხ. რქა.

[რქუმა] იხ. დარქუმა, სარქუელი, ურქმელი.

რქუმა წოლუბა, ლუწყება, სახელის-ლება, თქუ-მა, ხელა, ხახრობა: „არქუმა (ეწოდა DE) აგარაჟსა მას აგარაჟი სისხლისა“ **მთ. 27,3**; „აოველი... გარქუთუენ“ **C.—ყოველი... გოუწყუთუენ“ DE, o. 15,15**; „მუხ გარქუენ (გეთხრას ქ) შენ საჰ“ **მატ. 22,10**; „პარქუა მას“ **M.—თქუა მისდაჰ“ G, მხ. 4,8**; „ნუთ პარქუა მთ თავთა თქუენთა მოძღუარს“ **C.—ნუთ ვის ქხადოთ მოძღუროთ“ DE, მთ. 22,8**; „არა-მე უნდეს სახელის-ლ-ე რქუმად მას“ **C.—არა-მე უნდეს სახელის-ლ-ე**.

ბად მისა“ **DE, ლ. I, 89**; „მისაზურ ღმრთისა თქუენისა გე-რქუას თქუენ“ **I, მხ. 21,2**, იხ. მირქუმა.

[რლუვა] მღერევა. იხ. აღრლუვა.

რლუვა დამბობა, დაქცევა: „აგინი აშენებდენ და შე-ვარლუვდენ“ **ო. მათ. 1,4**; „თხავენ მას და არლუვენ“ **მ. ცხ. 116r**; „იგი საფლავსა შინა იარლუვენ“ **მ. სფ. 22,5**; „არლუვა მენ ყოფილისა ფიცით აღუთქუა ღმრთ-მის მოსეს“ **იბ. რომ. კურთხ. მხ. 122,8**, იხ. გამორლუ-ევი, განრლუვა, დამარლუვალი, დარლუვა, დარლუვულობა, დასარლუვულობა, გარდარლუვა, ზღუდა დარლუვულ, მარლუ, მორლუვა, შთამორლუვა, ჩამორლუვა.

რლუნა რლენა, წარლენა: „წყლით რლუნით გან ნო-ვესით“ **I, მხ. 54,8**; „რომელმან მისცენ წყლით რლუნასა უსჯულთნი იგი და ბილწა კაცნი“ **ბიფს. 169,3**; „წყმითა რლუნისაჲთა“ **ო. ეზეკ. 28,22**; „წყმა რლუნისაჲ იყოს“ **ო. ეზეკ. 18,12**.

წყლით-რლუნა „რლუნა“: „გოიწი წყლით-რლუნა იგი“ **DE, —მოიწი რლუნა“ C, მთ. 24,29**, იხ. წარმ-რლუნელი, წარრლუნა.

რუვა რხევა, ძვრა: „ვითარცა-იგი ირყევინ ღურწი მი წყალსა შინა“ **ო. III მფ. 14,15**; „ყოველნი ბორცუნი ირ-ყეოდეს“ **I, იერემ. 4,24**; „ვითარცა ღურცე-ლი უნდოა ქარისაგან ძლიერისა“ **მ. ცხ. 122r**, იხ. მიმორყევა, სარყევალი, შერყევა.

რყუნა იხ. არაგანრყუნელი, განმრყუნელი, განრ-ყუნა, განსარყუნელი, განურყუნელი, განურყუ-ნელობა, მორყუნა.

რყუნილება: „იქმნის კაცი იგი ვითარცა-ქური... საცხე რყუნილებითა“ **მ. სფ. 20,28**; „სიტყუასა გამოხისა და რყუნილებითა სა-ნუ შეუტეობს ხასმენელთა-შენთა“ **მ. სფ. 187,29**, იხ. რყუნა; განრყუნელობა, შერყუნა.

რჩევა „კრება“, არჩევა, გარჩევა: „ავარჩიე შე მივრდომად სახლსა ღმრთისისა“ **ფს. 85,11**; „გარჩევდე და შევჭრიდე მველულთა შორის“ **G.—გვარჩიოთ თიგი და შევჭრიბო მველულთა შორის“ M, რულ. 2,7**; „ზე-მივრდომა ირჩევდეს“ **ლ. 14,7**; „გარჩედე მხალსა მამათაჲს“ **X 286v**; „არაგა“ **რჩევით წინა-განმხადებად იგი ღმრთისა ზეოს“ რომ. 8,11**.

რჩეულ-ი „სარწმუნო“, გამორჩეული, სახელოვანი; „გამოჯერებულთა“, წმინდა: „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნეო-საცხებელი ღარდითი რჩეული (ნარდისა სარწმუნო-ჲსა DE)“ **o. 12,8**; „მოკვეთ... რჩეულ-არჩეულთაჲთა“ **ო. IV მფ. 19,23**; „მცირედ არიან რჩეულნი“ **C, მთ. 22,14**; „არჩეულსა ნელსაცხებელსა იცხებენ“ **I, ამოს. 6,8**; „ვითარცა ვეცხლი რჩეული“ (გამოქუთრე-ბული), გამოცხელი, განწმენდილი წმინთ შერ წილად“ **ქ, ფს. 11,7**; „მჭრელები მბლენძისაჲ, მჭრელები რჩეული“ **ო. I ეზრა 3,58**; „შემოსა იგი ოქროთა რჩეულთა“ **ო. III მფ. 10,18**, იხ. აღრჩევა, გამორჩევა, განრჩევა (-ული), დარჩევა, ნარჩევი, უნარჩევია, წარრჩევა.

რჩეულთა: „იწყოლეთ, ძმანო... რჩეულთაჲთა ვე თქუ-ენი“ **I თხ. 1,4**, იხ. ჭურჩეულთა.

[რჩობა] იხ. მორჩობა, ჩამორჩობა.

რჩოლა „ყურად-ლება“, „სმენა“, „დამორჩილება“: „წაღიერად გარჩინ მას“ **C.—ქსინილად... ისმენდა მის-სა“ DE, მთ. 6,30**; „აუღუთო არა გერჩიდენ თქუენ“ **M**.

—არათუ ისმინთნ შენი G, II შქ. 20, 19; ამონანი ვ რ ჩ-
ლით (დავით რ ჩილენით Q) ყოველითავე ჯორციელთა
უფალთა: თქუენთა“ კოლ. 2, 22; „მერჩლით მე ყოველნი
დამკადრებულნი სოფლისანი“ Z, —მეუტრად-იღეთ ყო-
ველთა; რომელნი დამკადრებულ ხართ სოფელსა“ L, ფხ.
48, 2; „მერჩლეს სიბრძნისა ყური შენი“ O, იგ. ხოლ. 2, 2;
„რომელნივე ურჩლეს სიტყუათა მათ და რომელნივე არა
ურჩლეს“ ხაქ. შოც. 28, 24; „ერჩინ ზრახვისა ბრძენი“
O, იგ. ხოლ. 12, 15; „არა მერჩლა ურჩ მათი“ I, იერემ.
7, 24; „რამათა გონიერებაჲ გერჩლეს შენი“ O, იგ. ხოლ.
6, 1. იხ. დამორჩილება, დაუმორჩილებელი, დაუმორჩილობა,
მორჩილა, მორჩილი, მორჩილება/მორჩილობა, მორჩილია.

არჩომა იხ. **დარჩომა**.

არჩული იხ. **შჯული**.

არჩულიერი იხ. **შჯულიერი**.

არჩულისაგანი იხ. **შჯულისაგანი**.

არჩულის-მდებელი იხ. **შჯულის-მდებელი**.

არჩულის-მეცნიერი იხ. **შჯულის-მეცნიერი**.

არჩულის-მოძღვარი იხ. **შჯულის-მოძღვარი**.

[**არჩუნვა**, **არჩულვა**]: „იკარები იგი ტაძრისად მის ოქროდთ
არჩუნვი“ O, III შგ. 2, 51. იხ. განარჩუნვა/განარჩულვა
(-ილი), განარჩულილება, ოქროგანარჩულილი, მორჩუნვა,
ოქროგანარჩულილება, ძელით რჩუნვილი.

არცხა რეცხვა: „არცხიდეს მათ (ე. ი. ქართვეთა) ერემა-
ლითა“ შ. ცხ. 27r. იხ. გამორცხვა, განრცხვა, გარცხა,
მრცხელი, სარცხელი.

არცხენა „სარცხენელ ჩენა“, „შეკდებულ ქმნა“, „კლდე-
მა“, „შერცხენა“, „შეურაცხე-ყოფა“, „დარცხენა“;
„არცხელს მას“ DE, —„სარცხენელ უჩნდეს იგი“
მრ. 8, 28; „მარცხენა ძეთა ამონისთა პირისაგან ძეთა“
M, —„შეკდებულ ოქცხელს ძენი ამონისთა პირისაგან ძე-
თა“ G, შგ. 11, 88; „ნუ არცხენთ მას“ G, —„ნუ
ქედეს მას“ M, რთუ 2, 15; „კაცსა გამტყდილსა ქრცხუ-
ენონ პირისაგან“ O, ზარ. 21, 25; „ღმრთისა არა გმინოდა
და კაცთაგან არა მარცხენოდა“ ლ. 18, 2; „გურუთ-

ხუენისა და უძრწით წინაშე პირსა შენსა“ O, I ეზრა 8, 71;
„არცხუნენ“ იგი თავსა თვსსა“ I კორ. 11, 4; „მარცხე-
ნენ ჩუენ“ ფხ. 48, 10; „რამათა მარცხუნენს პირთა მათ-
თა“ pb., —„რამათა და მარცხუნენს პირსა მათსა“ O, იერემ.
7, 19. იხ. დარცხენა, მარცხენელი, მორცხე, სარცხე-
ლი, სსარცხენი, მსარცხენელი, სირცხელი, შერცხენი,
შერცხელება.

არწმენა დაცერება: „გარწმენონ სსარცხელისაჲ“ მრ. 1, 15;
„არა გარწმენა სიტყუნი ჩემნი“ ლ. 1, 20; „თუ ჩემნი ესე
სიტყუანი არა გარწმენან, მკურნალთაგან მეცნიერ იქმნა“
მრთ. 5. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109, 10; „წარმავლინი მე ქალი-
გებად, ყოველთა წარმართთა რწმენად მსა-მმართთ“
ი. შოც. 74, 20. იხ. დარწმენა, თანა-მორწმენე, მართლ-
სარწმუნოება, მორწმენე, მორწმუნეობა, მცირედ მორწმუნე,
მცირედ-მორწმუნეობა, ურწმუნო.

არწმუნება „უწყება“, რწმენა, დაცერება, მოწონება,
მინდობა, ნდობა: „არწმუნოთ მათ, რამათა არა მოვი-
დენ იგინი“ DE, —„რამათა აუწყოს მათ და არა მოვიდენ
იგინი“ ლ. 10, 26; „ნუ არწმუნებთ მეგობართი“ O,
მაქ. 7, 6; „რომელთავე მათგანთა მარწმენა“ ხაქ. შოც.
17, 4; „ვერ გარწმუნებ შენ“ ფოკა 240v; „რეუენ ვარ-
წმუნოთ მას“ შო. 28, 14; „გერწმუნაჲ სკვთ“ ლ. შოც.
50, 2; „ერწმუნე მას“ O, ზარ. 27, 18.

არწმუნებულ იხ. **მინდობილი**: „არწმუნებულ არს ჩემდა
სსარცხენაჲ“ გჰლ. 2, 7; „პირვე გული მისი რწმუნებულ
შენ წინაშე“ O, ნემ. 8, 8; „სამართა რწმუნებულ არს
ჩემდა“ I კორ. 9, 17. იხ. რწმენა.

არწყვა: „ახე დანერგული, და ერწყვებო დის იგი დლით-
დლედ ცრმლითა თვსითა, ვითარცა წყაროთა“ შ. ხფ. 282, 9;
„რომელი ხმ მარადლე მტყვო დის და გან-მცა-ვმან ძირა-
თურთ“ A—25, 8v. „არწყვად“ მათგან (ავახანთა) მდინარნი
შენარეთანი“ O, ეკლ. 2, 6. იხ. მომწყველი, მორწყვა,
სარწყავი, სარწყაინი, ურწყო.

არწყ(უ)ვა/არწყ(უ)მა იხ. **დარწყ(უ)ვა**; **დარწყ(უ)მა**,
„შერწყმბა“.

არწყუნებ-ი(რ) იხ. **მწყურნები**.

ს

ს სანი, ქართული ანბნის მე-20 ასო, რიცხვითი
მნიშვნელობა—200.

საავაზაკო ბეაზავი, საყაზლო: „მომავით მე კაცი, რო-
მელმან მასწავს მე გზად მის საავაზაკოდასაჲ“ შ. ხფ.
282, 25. იხ. ავაზაკი.

საანჭმნო ცხადი, აშკიარა: „რამათა სიანჭმნო მიუთ
ჩუენ“ შ. ცხ. 401v. იხ. ანჭმნი.

საარება „ტანჯვა“, წვალება: „ვიდარებო აღსა მას. მი-
ნა“ C, —„მეტანჯებდ მე აღითა ამით ცეცხლისაგანთა“
DE, ლ. 10, 24; „დიდად მარტეს“ ჟომა შოც. 20, 2.

საარება ტანჯვა, გვემა, ცემა: „გულისაჲ-ყენ დამტო-
კებაჲ ამის საარებისაგან მკნელისა ჩუენისაჲ“ ხაქ.
წიგ. II 18, 21; „საბარებაჲ გელის შენ“ ბაბ. 45, 28;
„საბარებაჲ შენა მოეწყდეთ“ ცხოვრებით ვეცონდეთ“
H—241, 789.

[**საარება**] ალთქმა. იხ. **ალმსაარებელი**, **აღსაარება**.
საარებულ იხ. **უერვილი**, **გვემული ტალღებისაგან**:

„იხილნა იგინი, საბარებულნი ღელვისა მისგან ნიგინა“
C, —„იხილნა იგინი, რამეთუ ტურგო დეს სლვასა მას ნივი-
სასა“ მრ. 8, 28; „მეს მწუხარე და საქარებელი“ Ath.—
11, 227v. იხ. არება.

საარვე, **საარვო**: „კაცი იგი, რომელსა ედგას ვერბი უბრწო
საბარვესა თვსსა“ შ. ხფ. 187, 24; „განუდით, კრავრო
ქრისტესნო, საარვოდ თქუენდა“ ჯ 240v. იხ. არვე.

საბავრუე ბავრუკისა, (nitrum ბავრუკი): „წარვილი...
ტასა მის საბავრუკესა“ შ. ცხ. 227r. იხ. ბავრუკი.

საბაზმაქე „სასანთლე“: „დიბურთნ საბაზმაქე მნა-
თობი“ G, —„შებურთნ სასანთლე იგი, რომელი ნათობი“
pb., რიცხ. 4, 8; „გერდაცემა ბაზმაქი იგი და შემუსრა
საბაზმაქე“ შ. ცხ. 259r. იხ. ბაზმაქი.

საბაკთანა, **საბაკთანა**: „შლი, შლი, ღამა სიბაკთანი (ა-
ბაკთანი DE)“ მთ. 27, 48; „გლოი, ელოი, ღამა სიბაკთა-
ნი (საბაკთანი C)“, რომელ არს თარგმანებით: **ღმერ-**

თო ჩემო, ღმერთო, რაღსათჳს დამიტევებ მე“ **მრ. 15, 24.**

საბანი-ი (საბნისა): „აღდაკაცსა მას აქუნდა ორი საბანი ტილოსად“ **Sin.—11, 159v**; „აღებურა ბირი მისი საბნითა მით“ **Sin.—11, 141r**; „ბრძანა საბანთაჲცა მათ დაფენად“ **Sin.—11, 140r**; „მოიდეს საბნებიცა და არდაგები და ნელსაცხებელი... და შემურეს გუამი წმიდისაჲ მის“ **Sin.—11, 168r.**

საბანაჲ, საბანაკო **ბბანაკი**, სადგომი: „მოიწია საბანაჲ აქესა თჳსსა“ **ო, II მფ. 17, 24**; „აქუნდა სახელუ აღდგომისაჲ მის საბანაკოჲ დანისი“ (ბანაკი დანისი **G**) **M, მხ. 18, 12.** იხ. ბანაკი.

საბანელ-ი **აკონქი**, **გემბანი**, აბანანა, საბანაო. სანათლაღი: „შთა-ბეა-მაგდო საბანელსა მას“ **ო. 5, 7**; „დაიბანე საბანელსა მას სილოპისისა“ **DE, ამოიბანე მბბაზსა მას სილოპისა“ C, ო. 9, 7**; „იმან ქმნა საბანელი ოგრეხლისაჲ“ **გამოსლ. 28, 8**; „იქმენ მე საბანელი წყალთანი“ **ეკლ. 12, 6**; „მოილო წყალჲ და შთასახა-საბანელსა (ქონქსა **C**)“ **ო. 12, 5**; „წარმოდგინა საბანელი ტელთაჲ“ **მ. ცხ. 88r**; „არავინ შთაიყვანის საბანელსა მას“ **საქ. წიგ. II 128, 20.** იხ. ბანა; ცხოვართა(-)აბანელი.

საბაოთ-ი ძალა, ძლიერება: „ჟუფვიდენ სახელსა უფლოსა საბაოთისსა“ **I, ეს. 19, 18.**

საბაუე: „იჴუნ ჯღა მათოზ საბაქესა მას თანა“ (ამეზუერე იგი მებაჲე არს) **Ath.—11, 218v.** იხ. ბაე.

საბარკალ-ი ცალპირი ხმალი; **დაშნა**, სატყეარი: „შუჴამნ კადიდ-კიცდესა ჳრმალო... და საბარკალი ბარკალსა თჳსსა“ **ო, ნეფ. 4, 18**, აღმოჴქადა საბარკალი მისი მისგან **ო, იფდ. 12, 8.** იხ. ბარკალი.

საბასრაჲ-ი დასაცინი, დასავგომბი: „ჰყოფს საბასრაჲ და საციცხელ კაცთა“ **იხ. ბასრება.**

საბასრობელ-ი დასაცინელი: „იყო შენ საბასრბელად და იგავიდ“ **pb., II მფ. 28, 27.** იხ. ბასრება.

საბატი-ი **საგატი**: „იოჯა მის მეთერთმეტისაჲ, ესე იგი არს თუე საბატი“ **ო, —ამეთერთმეტესა თთჳსასა, ესე არს თთჴს სავატი“ pb., ზაქ. 1, 7.**

საბაქ-ი **ბადე**: „საბაქთა მროჴლის სახენი ჴელა ქითარასა მას“ **ო, —თავსა ჴელა ბადე და გრეხილი გარემოს ყოველნი სპილენძისანი“ pb., IV მფ. 25, 17.**

საბე-ი **sabek**: „აღმოვიდა რქითა (ვერძი ერთი) ნერგსა საბექსა“ **ო, დაბ. 22, 12.**

საბელ-ი (საბლისა) **ბადის-პირი**, **შტანგი**, თოკი, ბაჭარი: „საბელნი ცოდველთანი მომეხნეს მე“ **ლ.—ბაბ-დისპირნი ცოდვისანი მომეხნეს მე“ ლ, ფხ. 118, 61**; „აღსდვა ნიშანი საბელი მოწყელი“ ესე მოაბა სარკუმელსა **G, —აღსდვა შენ სასწაულად: შტანგი ესე მეწყული გამოაბა სარკუმელსა“ M, იხუ. 6, 2, 18**; „განუჴუჴუნეს საბელი იგი ჴუამაღლისანი“ **საქ მოც. 27, 22**; „საბელი განმზადეს მახელ ფერტთა ჩემთა“ **ლ, —საბელითა განართხეს მახე ფერტთა ჩემთათჳს“ ლ, ფხ. 119, 6**; „იყო ჴელსა მისსა საბელი მოშენებულისაჲ და ლერწმის საზომელი“ **ო, ეზეკ. 40, 8**; „ქმნა შოლტი საბლისაჲ“ **ო. 2, 15**; „მცირითა საბლთთა მოზიდეთა დაემჴუა“ **ფლკბ. 125, 22**; „რომლისა ვერლისა ვარ განქსნად საბელთჲ ვამლთა მისთა“

• წყარო მითითებული არ არის (რედ.).

DE, მრ. 1, 70; „განსთქდეს საბელი შენნი“ **I, ეს. 23, 23**, „სამოსელსა მათსა განაბმდეს საბლებითა“ **ო, ამოხ. 2, 8**; „შე მე-ჴარა საბლითა უღელი მოიჴ“ **ო, იოზ 22, 10**; „მოთაეს ყელსა საბელი“ **ქ. ცხ. 212, 8.** იხ. ზომთ საბელი, მანქანის საბელი, გამლის საბელი.

საბერველი-ი ამუცელი ჩემი ვითარცა... საბერველი მკედლისაჲ, რაჲ განსთქდებინა **ო, იოზ 22, 18**; „მოაყლა საბერველი ცეცხლისაგან“ **I, იფრე. 6, 29.** იხ. ბერვი.

საბერძნეთ-ი: „მოვიდა ქართლისა ჴუეყანით საბერძნეთს, მთაწმიდას“ **H—2251, 46r.** იხ. ბერძენი.

საბეჭდავ-ი ბეჭედი: „აღმსდევ მე, ვითარცა საბეჭდავი გულსა ჴელა შენსა, ვითარცა საბეჭდავი მკლავსა ჴელა შენსა“ **M, ქება 2, 6**; „ცვლი... ვერ მოიღებს საბეჭდავსა კეთილად“ **მ. ცხ. 206v.** იხ. ბეჭედი.

საბეჭური-ი ბეჭებზე მოსასხამი; **სამკრე**, **ლევიტონი**: „მოირტყა საბეჭური თჳსი“ **მ. ცხ. 842v**, „საბეჭურიმცა ჩემი დამელდა სასთუნლოდ მისა“ **მ. ცხ. 222v**; „აღილო ლევიტონი თჳსი, რომელ არს საბეჭური, გინა თუ საშჴრე თჳსი“ **მ. ცხ. 140r.** იხ. ბეჭი.

საბჴელი-ი „საბჴელსა შინა ცეცხლითა დამწუარ იქმნა“ **Ath.—11, 29r.** იხ. ბჴე.

საბლარდნელ-ი, **საბრადნელ-ი** **შესამოსელი**, სახვეველი, სულარა, მოსასხამი: „მოიღე ჴმუე საბლარდნელ ახალი და დაუტევე საბლარდნელი ეგა შენი ჩემ თანა“ **ბაჴ. 86, 8**; „საბლარდნელი იგი ჩემი განუყრე მავრიად“ **ო, ნეფ. 5, 12**; „მოირტყა საბლარდნელი“ **C, —შესამოსელი მოირტყა“ DE, ო. 21, 7.** იხ. ბლარდნა.

საბმელი-ი იხ. ბმა; **შდრ. კრეთ-საბმელი**, **კრედსაბმელი**, **კრეტსაბმელი**.

საბრალობელ-ი შესაბრალებელი: „ვიტემოვნებდით ცოდვისა, ანუ თუ ვითარცა საწაფელსა, ანუ თუ ვითარცა საბრალობელსა“ **მ. ცხ. 154v.** იხ. ბრალება.

საბრძანებელ-ი **გელმწიფება**, სამფლობელო: „ვითარცა აგრძნა, ვითარმელ საბრძანებელისაგან ჳეროდესი არს“ **C, —აგულისჴმა-ყო, რამეთუ ჴელმწიფებ-ბედავან ჳეროდესისა არა“ DE, ლ. 22, 7**; „საბრძანებელად ჩემდა. არაიან ერის-კაცნი“ **მთ. 8, 9**; „წარავლინა ყოველთა მიმართ საბრძანებელთა მისთა“ **რიფხ. 162, 5.** იხ. ბრძანება.

საბრძოლ-ი **წყობისა**, **ბრძოლისა**, საბრძოლო იარაღი: „შეჴურვილი კტრკლითა საბრძოლისაჲთა“ **M, —მოირტყმული კტრკლითა წყობისაჲთა“ G, მხ. 18, 11**; „ჴუეთუა არს სიბრძნე უფროჲს კტრისა საბრძოლისა“ **ო, ეკლ. 9, 18**; „მოისპოს მჴვლდი საბრძოლი“ **ზაქ 9, 10**; „კაცნი, მოირტყმული კტრკლებითა საბრძოლითა“ **G, —კაცნი, რომელთა ემოსა საჴურველი ბრძოლისაჲ“ M, მხ. 18, 18**; „შემურსნეს საბრძოლნი ემეკისანი“ **ფი. XXVIII 28.**

საბრძოლელ-ი იარაღი: „პბრძოდეს ეთიბელთა ჳირლითა ყოველითა და საბრძოლელითა“ **Sin.—11, 208v.** იხ. ბრძოლა.

საბრკე, **საფრკე** **მიხე**, ხატვანგი, **საეცთური**: „შეიპერობდეს, ვითარცა საბრკე დაღმუღი, საესმ მფრინველითა“

ო, — შეიპყრობდეს, ვითარცა მახე დადგომილი, სივსე მფრინ-
ველითა I, იერემ. 5, 27; „რადგან განერე, ვითარცა ჭურცივი
საბარტესა“ O, იგ. სოლ. 8, 5; „შეიპყრობდეს, ნუჟუჟე საბარ-
ტესა რასმე განსიღვლილსა“ შეივვენ“ ოხ. 16, 8; „გამო-
მიყვანე მე საბარტესა მისგან, რომელ დამირწყეს მე“ ფხ.
80, 5; „ზაჟუვისა რადგანსა დაურწყავთ საბარტედ მათა ჩუე-
ნთა“ მ. ხყ. 28, 27; „რადგან უგონ მის საფრტე სიტყვითა“
DE, — რადგან დაუდგეს მის მახე სიტყვითა“ G, მთ. 22, 15;
„გამომიყვანე მე საბარტესა მისგან (საფრტესა ამის-
გან ო), რომელ დამირწყეს მე“ ფხ. 80, 5; „წინაშე ბრმისა
არა დასდეს საფრტე (საფრტე რხ.)“ G, ლევი. 19, 14;
„მანე თქუენდა იყუნენ და საფრტე“ G, — იყვენ იგინი თქუე-
ნდა საფრტე და საცთუტა“ M, იხუ 5, 28, 12. იხ. ფერ. 3.

საბურავი-ი, საბურველი-ი სახვეველი, რიდე, პირბადე,
ფარდა, თავსახურავი, გადასაფარებელი: „დაბურონ
იგი საბურავითა ტყავისათა ჯანთონისათა“ G, — და-
ბურონ იგი საბურველითა ტყავისა იანთონისათა“ p.b.,
რიგ. 4, 8; „საბურველი დაბურონ პირა“ თხსა II
კორ. 3, 12; „საბურველი გულისა მათსა ძეს“ II კორ.
3, 15; „განძირე საბურველი შობისა“ გრ. ანდ. — შობ.
800, 18; „აღსმარე საბურველი თავისა მისისა“
ფლკტ. 146, 18; „აღსმარე საბურველი მწუხარებისა“
ბალ. 89, 8; „აღმდეგ, შეილო, საბურველი ესე საყდარ-
სი მას“ ხაქ. წიგნ. II 181, 29. იხ. ბურვა; აღსაბურველბა.
საბჭო სჯა, სამსჯავრო: „საბჭოსა დაუდებდი თავსა
შენსა“ მ. ცხ. 107r; „საბჭოსა ითხოვდა“ მ. ცხ. 229v;
„აღაშენეს იდგომი საბჭო“ დიონ. 186, 15. იხ. ბჭობა.

საგალობელი-ი გალობა, „საფსალმუნებელი“; „მელთა
ჩემთა ჰმნეს საგალობელი“ ფხ. 151, 2; „საგალობე-
ლად სახელსა უფლისასა“ O, — საფსალმუნებელად
სახელსა შინა უფლისასა“ G, ზაქ. 3, 14. იხ. გალობა.

საგანძირი-ი „იწყ...“ საგანძირითაგან განძირად“
ბალ. 41, 24; „დავაცარიელენ საგანძირნი ჩემნი ტაძარ-
თათჳს კრბათისა“ ბალ. 108, 8. იხ. განძირ.

საგარი-ი, საგრი-ი ძალი, ჯარი: „გამოსრულ იყო საგარსა
თჳსსა ბრძოლად“ O, III მფ. 20, 89; „საგარსა მისსა ქუე-
შე ვიყავი“ H—341, 8: 44; „რამისათჳს დაუტრევე საგარი“
Sim.—11, 2v. იხ. თანა-მოსაგრე, მოსაგრე, მოსაგრედო, სი-
საგრი.

საგბოლველი-ი იხ. გბოლვა.

საგებელი-ი „სარეცელი“, — „ცხედარი“, ლოგინი,
ტახტი: „არცა იღვდეს საგებელსა ცხედრისა ჩემისა“
T, — „არე თუ აღვდეს სარეცელსა ცხედრისა ჩემისა“
T, ფხ. 181, 8; „ვიდრე საგებელსა თჳსსა ზედა ჯდა იგი“
O, — „დავარდა ცხედარსა მისსა ზედა“ M, ეხთ. 7, 8; „ადი-
რეცა (სამოსელი) იგი მოთრდეს მის შინა, ვითარცა საგე-
ბელი სიღრმესა მის“ განხ. ი. 200, 7; „აღვდა საგებელსა
თჳსსა და დაიმინა“ O, I ეზრა 3, 8; „საგებელსა ჩემსა
ნაცარი გარდასს“ შუშ. IV 17. იხ. გება; შდრ. თქრისაგე-
ბელა, უსაგებლოდ, ქუე-საგებელი, შურის-საგებელი.

საგველი-ი ცოცხი: „განზრახვით დაუშობენ მის ღუმელისა
საგველი“ დიონ. 48, 11. იხ. ვეა.

საგზალი-ი საგძალი: „პური მათი საგზალი გმელი და
დაგრილული და რამელი“ G, იხუ 5, 9, 6; „საგზალი

ცადვილისა სიყვლილი არს“ მრომ. 8, 28; „რომელსა აქუნდა
პური საგზალი“ O, დბ. 46, 28; „წარსივსა ჩუენსა აღ-
გუაგეს საგზალითა“ ხაქ. მოც. 28, 10; „გინ-მე წარვიდა
თჳნიერ საგზალისა შორსა ზნასა“ Sim.—27, 28r. იხ. გზა,
უსაგზლო.

საგზებელი-ი დასაწველი, ცეცხლისადებელი: „განუ-
მზადა კაცთა საგზებელად (მუხად)“ I, ეხ. 44, 15; „ლი-
ბანტე ვერ კმა არს საგზებელად“ O, ეხ. 40, 18; „ქადი...
მანლობელი საგზებელსა მექიქისასა და ტუმბოდეს“
x 360r. იხ. გზება.

[საგზლება] იხ. აღსაგზლება.

საგინელი-ი „საყვედრელი“; „საგინელი (არს) მოთვი-
ლობა“ O, — „საყვედრელი (არს) სიმოთვალე“ p.b., იგ.
სოლ. 20, 1. იხ. გინება.

საგინებელი-ი „საგინებელი“; სახუმარო, საციცხელი:
„მექმნა მე სიტყუა უფლისა საყვედრელ და საგინებელ
ყოველია ღმერთა“ I, — „მექმნა სიტყუა უფლისა ჩემდა სა-
ყვედრელი და საგინებელ ყოველსა ღმერთსა“ p.b., იერემ.
20, 8. იხ. გინობა.

საგლაბაყო გლაზების სადგომი: „გვედ-ვედა, რამთა
აღაშენენ საგლაბაყონი“ ნახ. 70, 11. იხ. გლაბაყი.

საგლაზობელი-ი საბრალი, აფსუსი, „საწყალობელი“:
„საგლაზობელ ნინევი“ O, — „საწყალობელი ნინე-
ვი“ p.b., ნაუმ 3, 7. იხ. გლაზ.

საგლედი-ი იხ. გლი.

საგლეშვილი-ი იხ. საგრემნელი.

საგლო(ვ)ელი-ი „გლოვისა“; „განძირე სამოსელი იგი
საგლოელი“ დშობ. 185, 1; „შეიხს სამოსელი საგ-
ლოელი“ O, II მფ. 14, 8; „შეიმოსა მან სამოსელი სა-
გლოელი“ O, — „შეიმოსა სამოსელი. გლოვისა“ M,
ეხთ. 14, 2. იხ. გლოვა.

საგმობელი-ი დასაძრახავი, საყვედრელი, საგინებელი:
„საგმობელ არიან სიტყუისა მის და არა საგმობელ“ აპ.
რომ. — კურთხ. იხაქ. და იაკ. 62, 11; „საგმობელ არს,
რომელმან დაგდოს მამა თჳსა“ O, ზარ. 3, 18; „აღვდაც-
მან, რომელმან არცხნოს საგმობელად“ O, ზარ. 42,
14; „ნუმბა საგმობელ ექმნების“ თომა მოც. 18, 18;
„იყოს იგი მისდა საგმობელ და შენდა საქეზელ“ მ. ხყ.
41, 9. იხ. გმობა.

საგოდრებელი-ი გოდორი: „მეყოთ გლო, ვითარცა მესთუ-
ლემან (მესდულემან) I) საგოდრებელსა ზედა თჳსსა“ O,
იერემ. 6, 3. იხ. გოდორი.

საგოზელი-ი გაცი, „საეცხელი“; „განაბლენ გოდრენი
მისნი, ვითარცა საგოზლითა კედელი“ M, — „...ვითარცა
საეცხელმან ზღუდესა ზედა“ p.b., იხ. 88, 26; „გან-
გოზენ იგი საგოზლითა“ G, — „განგოზენ იგინი თერთ-
თა მიწითა“ p.b., II მფ. 27, 2. იხ. გოზა.

საგონებელი-ი საფიქრებელი, მისაჩნევი: „ვერძო ღმრთად
საგონებელ იყო იგი“ ფლკტ. 185, 22; „იძიე საგონე-
ბელი წყარო“ ფიხ. IX 19; „სადა-იგი საგონებელ
იყო ლოცვისა შეწიგა“ ხაქ. მოც. 18, 18; „საგონებელ
იყვნენ თელთა წინაშე უგუნურთასა მომკლარს“ O,
ხიბრძ. სოლ. 3, 1; „სიყვდილდ კერძო უფრო საგონებელ
არს, ვიდრე სიცოცხლით“ შუშ. I 4. იხ. გონება.

საგორელ-ი: აღორი იშუბა საგორელსა მწკრისასა II პეტრე 2,22. იხ. გორვა.

საგრაგნელ-ი სახვეველი, სუღარა: „საგრაგნელთა შეიბურა ესნად ცოდვილთა“ ფიწ. XXII 44; „იარაბა აქუნდეს საგრაგნელად მათა (მკუდართა)“ შ. ცხ. 219v. იხ. გრაგნა.

საგრემნელ-ი, საგლეშველ-ი, საგრემილველ-ი სურმა: stibium, antimonium: „იღბო თუილთა შენთა საგრემნელთა (საგლეშველთა) I“ O.—„იღბო თუილთა შენთა საგრემილველთა“ ph., იერემ. 4,30 იხ. გრემანი.

საგრილ-ი «აჩრდილი», საჩრდილობელი: „საგრილსა მისსა ქუეშე მფრინველნი ცისანი დადგრობად“ DE.—„აჩრდილსა მისსა ქუეშე მფრინველთა ცისათა დადგრობად“ C, მრ. 4,82; „საგრილსა ფრთეთა მისთაა ესციდეს“ ფხ. 90,4; „იყოს საგრილი სიციხისაგან“ I, ებ. 4,8; „ვითარცა საგრილსა ქუეშე მუბასა გინა თუ ძეწესა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,31; „წოველსა ქუეშე ხესა საგრილსა“ O, ეფე. 3,12. იხ. გრილი.

საგრილობელ-ი საჩრდილობელი: „მოიყვანეს იგი მრავლთა პატივითა და გავილაკითა საგრილობელთა“ Sin.—11,874r. იხ. გრილობა.

საგრობა მეთმრობა: „ვინ-მე სადა საგრობნ თუსთა საგრობა“ I კორ. 2,7; „არაფთა მსაგრობდეს მას შინა“ ეთილას მის საგრობასა I ტიმ. 1,18.

საგრობა ჯარისკაცობა: „მოუწდა მის წიგნი საგრობისა და მეფისაგან“ ვარ. 816; „განუშორა მის საგრობისაგან და უღაბნოს იქცეოდან“ Sin.—11,1v. იხ. საგარბი.

საგრძნებელ-ი მისნობისა, ჯადო: „აჭონებდა, ვითარმცო პოვა რაფშე საგრძნებელ მით თანა“ ფლბ. მოც. 5,4; „აქუს ყოველივე საგრძნებელი“ იქვე 6,1; „სარტყელსა შენა თუსსა უპყრეს საგრძნებელი თუსი“ შ. ცხ. 180v.

საგრძნებო ცუდიანი, მწვადებლური: „გრძნებელი არს ჯადი ესე და აღმოჩენილსაგან რასმე საგრძნებოსა“ შ. ცხ. 180 v. იხ. გრძნება.

საგრძნობელ-ი გულისხმის-საყოფელი: „რომელი შევარდების საგრძნობელთა ქუეშე, იცნობების ღვრითა და გომნატვითა და ძალითა და სიმქისითა“ ვარ. ნოხ.-კაც. აგებ. 199,21; „საგრძნობელი ჩემისა შეიწყვიდეს გულისანი“ ph.—„გულისნი მისი საყოფელი“ გულისა ჩემისანი კუნდისა“ O, იერემ. 4,19. იხ. გრძნობა.

საგუას(ა)ლ-ი იხ. საქუსალი.

საგუმელ-ი შოლტი; საცემელი, სატანჯველი: „საგუმელი, საბლისაგან მგრისა შემზადებული“ შ. ცხ. 105r; „იძაბისა სამოსელი მცირელა შეგვრაცხა საგუმელიად“ შუშ. XV, 12. იხ. გუმა.

საგუმერელ-ი ნესტარი: „საგუმერელითა სასიყუდილოთა და ვანტუვოს შენ“ ფიწ. XVII 33. იხ. გუმერა.

საგურკველ-ი საჯდომი ადგილი კაცისა; «სასხდომელი»: „გუმენა ივინი სენითა საგურკველთა და მათა“ O.—„მოსრნ ივინი სასხდომელდებთა“ ph., I მფ. 5,6.

სადა «ვიდრე», სადა: „სადა არს“ მთ. 2,2; „არა მაქუს, სადა დაჟვრიბო ნაყოფი ესე ჩემი“ ფი. 12,17; „ნუ სადა წარსცე ქებას ღვრე შენი“ მთ. 4,8; „არა სადა გინდოდენ

თქვენ“ მთ. 7,23; „ნუ სადა წარიტაცოს ვითარცა ლომიან სული ჩემი“ ფხ. 7,2; „სადა წარსულ და ვინამ მოხულო“ G.—„ვინამ მოხულო, ანუ ვიდრე ხულო“? M, მსჯ. 19,17; „სადაა, სიუდილო, საწერტელი შენი“? Ath.—11,72r.

სადა-და სადა: „სადა-და აღესრულების თქუმული იგი“ იხ. რომ.-კურთხ. ხსაკ და იაკ. 3,2.

სადაცა სადაც: „სადაცა მითთ“ O, გამოსლ. 5,11.

სადაცა შევითხვევიდ ყოველ-ნ-ი შესაკრებელი: „დაჟდა ადგილსა, სადაცა შევითხვევიდ მას ყოველნი“ O, I ეფრა 8,15.

სადა-იგი სადაც: „სადა-იგი იყო ყრმა, მდებარე მკუღარი“ საკ. წიგ. II 127,80.

სადავე სადაც (გინდა): „არა აქუნ ელმწიფება სადავე მიცემად“ ი.-გ. 45,2. იხ. არასადა, ნუსადა.

სადაგ-ი მარტივი, სადა: „მოიეც გორცთა შენთა საზრდელი სადაგ“ შ. ხფ. 168,22; „სადაგთა სამოსლითა შევადი ეკლესიად“ H—841,769 იხ. სისადაგ.

სადაგავ-ი სადაგავნი უაჟე და დასაწუგელნი... არიან შ. ცხ. 49r. იხ. დაგვა.

სადაგველ-ი სადაღავე: „მზრანა ჩინისა სავარცხალთა შექმნად და სადაგველთადა“ საკ. წიგ. II 76,5. იხ. დაგვა.

სადამე, სადმე «ოდესმე», ზოგჯერ; სადმე, მაშასადამე: „იყოსთუ სადმე“ ph.—„უჯუთუ იყოსთუ სემე“ G, იხუ ნ. 22,28; „სადამე დღად არს, სადამე—მამალ“ ფიწ. XXVII 6; „ნუუჟე მოსადამე-გლას შენ“ I, იერემ. 40,15; „ას წლის სადამე იყო“ მრომ. 4,19; „მაშინა სადმე“ მსჯ. 31,8. იხ. სადა.

სადათ, სადა «ვინა», «ვინაგა», საიდან: „სადათ (ვინაგა ph.) ვერ იხილო იგი მუნით (მერე ph.)“ G, რიცხ. 28,18; „სადათ სუმენ ყრმენი“ G.—„ვინაგა სუენ მონათა ჩემთა“ MO, რუთ 2,9; „სადათ ზარ, კაცო“ ი. მოც. 58,81; „სადათ ზარ შენ—...ჰემეწელი ვარ“ X 358r; „სადათ მოივე სთნოებამ ესე“ შ. ცხ. 28r.

სადათ-ესე საიდანაც: „სადათ-ესე... გამოვიდა შეჯული“ ი.-გ. 14,87. იხ. არასადათ.

სადა-ნი საიდან: „სადანი ზარბი“ შ. ცხ. 285v. იხ. სადა.

საღარანო, საღარნე, საღარნო «სამზირი», «სამსტრო»: „მივიდეს საღარანოდ M.—„წარვიდეს სამზირად“ G, იხუ ნ. 8,9; „მრავალ საღარანე არს გვმაცისად“ O, ზირ. 11,81, „სხუამ მოთვარი მოვალს... მღნარ-თათ საღარანთ (სამსტროთა მსა M)“ G, მსჯ. 9,27. იხ. ღარანი.

საღაროთ-ი შუა ღარბი: „რომელი შევიდოდის საღაროთად, მოუედინ“ O, IV მფ. 11,8.

სადაჟუდებულთა დაჟუდებულის, ბერ-მონაზვნის სამყოფელი, მონასტერი, სონასტერი: „მონასტერნი და სადაჟუდებულთნი... თუსთა საფასითა იყიდეს“ ი.-გ. 20,12. იხ. ყუდება.

სადგის-ი «განუწერიტოს უფალმან მისმან სადგისითა ყური მისი“ O, გამოსლ. 21,6; „შე-სამე-გერას გონება შენი სადგისსა მაგას, რომლითა ჰყერავ“ შ. ცხ. 165r.

სადგმელი-ი საკერებელი: „დადგის სადგმელი ნახევსა უმურველისაჲ“ მთ. 9, 18.

სადგმელი-ი იქცევის-ი «იქცევისა», ფორმ. „სადგმელთა იქცევისთა ნუ დადგამ ოთხთავე კიდეთა სამოსლისა შენისათა“ M, — იქცევისნი უქმნე თავსა შენსა ოთხთა ზედა ფესუთა სამოსლისა შენისათა“ G, II 37. 22, 12. იბ. ღვმა.

სადგმელი-ი სადგომი, დასადგმელი, დასახურავი: „სადგმელთა ფერტა უფლისა ღმრთისა ჩუენისათა“ M, I 576. 28, 1; „დადგეს სადგმელსა თჳსსა“ A—646 II 576. 30, 16; „რომელნი იქმან სადგმელსაჲსა ყოველსა თავსა ყოვლისა პასკისა გარდაქცეად სულთა“ O, 476. 18, 18. იბ. ღვმა.

სადგომელი-ი «ხარისხი», საფეხური, «დგომა», «დასადგომელი»: „წვენი მისნი მარმარინთისანი დმტყეხულ ზედა სადგომელთა ოქროსათა“ O, — „წვენი მისნი... მარმარინთისანი, დაფუძნებულნი ხარისხსა ზედა ოქროსათა“ M, 36. 5, 15; „დადგეს სადგომელსა შენსა“ I, — „დადგეს დგომისა ზედა შენსა“ pხ., დან. 10, 11; „მეფე დგასადგომელსა თჳსსა“ M, II 576. 28, 18. იბ. ღვმა.

სადგური-ი «საეანე», «საბანაკე», ბუნავი, სადგომი ბინა, ბუდე, ფარეხი, «ბაქა»; ადგილი, მდგომარეობა, თანამდებობა: „სახლსა მამისა ჩემისასა მრავალ სადგურს არს“ C, — „სახლსა მამისა ჩემისასა საეანე მრავალ არიან“ DE, 8. 14, 2; „წარვედით... სახლსა მას, რომელი მოგეა ჩუენდა... სადგურად ჩუენდა“ Sin.—8, 134v; „ესე არიან სადგურნი (საბანაკენი pხ.) ძეთა ისრაელისათანი“ G, რიცხ. 28, 1; „ლექენი ღმრთიანი... სადგურთავე თჳთა დადგრიან“ უხ. 108, 22; „დაავიწყდეს სადგური მათი“ O, ფრგმ. 80, 8; „არათმცა სცა საზრდო ვართა სადგურსა ზედა“ O, დან. 42, 27; „მფრინველთა ცისათა სადგურნი“ მთ. 8, 20; „მოიფრინა (ცანჯარი)... მათთან სადგურით თჳთათა“ ფლტ. 143, 12; „უთარკა მგელი რაჲ მიტყევიან სადგურსაჲსა კრავთასა“ მსკ. 29, 22; „ყოფს კრტი საოვარ სამწყსოთა და სადგურ ცხოვართა“ O, — „და ბაქ ცხოვართა“ pხ., სოფ. 2, 6; „ცნა კაცად-კაცადისა მათისა სადგური წინაშე მეფისა და მისა მისისა“ მალ. 27, 27; „ცნა სადგური მზარდულისა მის წინაშე მისა მეფისა“ მალ. 27, 28.

სადგური-ი ყოველთა-ი ქარვასლა; სასტუმრო: „მოფეანა იგი ყოველთასა მის სადგურსა“ ლ. 10, 24. იბ. ღვმა; „მღრ, ნავთ-სადგური, ნავის-სადგური.

სადედაკაცი დედაკაცისა, ქალისა: „არა იყოს საჭურჯო მამაკაცისა დედაკაცისა ზედა“ G, II 37. 22, 5*. იბ. კაცი.

სადელი დედაკაცისა: „ვისი არს მადორი ისი სადელითა, რომელი მკიდავს?“ მ. ცხ. 182; „წარვიდა მონასტრისა სადელითა“ მ. ცხ. 182v. იბ. დელი.

სადელითელი დელითელისა: „ნუ წარსწყვდეს სახლსა ამას სადელითელისა“ უფ. 7 20. იბ. უფალი.

სადევე აღვირი, აგმარა: „მიუშუა ლავისა სადევითა... ვიდრეცა უნდეს და ვიდრისა“* 215; „არაჲს იყენეს სადევნი ბერძენთა მეფობისანი ჳლთა მისთა“** 145v; „სადა არს მამიო სამწელი, რომელსა ვითარცა სადევითა ღრტვინი გვპერნეს“ მრთ. D, ოქრ.-ბერძ. და ელბა 217.

სადეაკონე საღიაკონი: „დაესუნა გუამი მისი საღიაკონ-ნესა შინა“ მ. ცხ. 179r. იბ. ღიაკონი.

სადიასპანო სამოციქულო, საშიკრიკო: „წარმოშართა საღიასპანოთა ცხენითა მონაჲ თჳსი“ უფ. II, 5. იბ. დიასპანი.

სადიდებელი-ი: „სადიდებელ არიან მეგობარნი შენნი“ უხ. 188, 17; „განვიწყეთ სკესენებელი წმიდისა შუშანიცისი სადიდებელად... ღმრთისა“ უფ. XI, 7. იბ. დიდი.

სადილი-ი «სამხარი»: „სადილისა ეამი არს“ O, — „სამხარიცა ეამი არს“ pხ., დან. 12, 18; „ოდეს ჰყოფდეს შენ სადილსა, ხიდე“ ლ. 14, 18; „ოდეს ჰყოფდეს სადილსა, გინა სერსა, ნუ ხადი მეგობართა შენთა“ ლ. 14, 12. იბ. დილა; სასადილო.

სადილება, სადილობა: „ისი სადილებს მუნ“ O, დან. 48, 25; „მოვედით და ისი სადილენით“ 8. 21, 12.

სადილობა «ბურისა ქიმა»: „უკრდა, რამეთუ პირველად არა იბანა ვიდრე სადილობამდე“ ლ. 11, 28; „დასადეს სადილობად“ 8. მაც. 70, 19. იბ. დილა.

სადინელი-ი: „ქუეჲანაჲ ყოველი ღრუჲ არს და წყალი ვალს მას შინა კიდეთაჲნ ზღვასთა, სადინელთაჲნ დაფარულთა“ 8. კეს.-ფქს. ლ. 81, 25; „გახილავს ქუეჲანის-მოქმედ-თაჲ, ვანაგინან რაჲ სადინელნი წყალთანი“ გრ. ნოხ.-კაც. აგვ. 228, 2. იბ. ვამოსადინელი, წყალთ-სადინელი.

სადმე იბ. სადამე.

სადღესაწაულთა საეკლესიო წიგნი, დღესასწაულები-სათვის შერჩეული საკითხავებით საღეთო წერილი-დან. იბ. სასწაული.

საეგურო საყარაულო, საზვერავი, «სამსტურო»: „გოდლითგან საეგუროთა ვიდრე ქალაქმდე მთა მწელითა“ O IV 89. 17, 8; „წარიყვანა იგი აგარაკად საეგურთად თქმესა ზედა გამთლილისასა“ G, რიცხ. 28, 14; „საეგუროთა მისით მოგიწოდეს შენ“ O, — „სამსტურთათაჲნ მისთა გიწოდებენ“ pხ., იბ. 41, 2. იბ. ეგური.

საეპისკოპოსო, საეპისკოპოსო: „რომელმან-იგი საყდარი საეპისკოპოსოთა ოცდაცამეტ წელ აბრაჲ ნრს. 77, 10; „სადა აწ არს ეკლესია საეპისკოპოსოთა“ მ. ცხ. 118, 11. იბ. ეპისკოპოსი.

საერთადო საერთო, საზოგადო: „გან-ლი-იგანეთ საქმენი სოფლისანი, საკუთარნი და საერთოდონი“ მ. სფ. 115, 25; „იქამომდე შეყენებულ იყო საზოგადოება საერთად-ლოსა“ Sin.—11, 88v. იბ. ერთი.

საერისთაო თემი, ქვეყანა: „მისცა სამშუღლე ძესა თჳსსა საერისთაოთა მისითა“ მ. ცხ. 141, 9. იბ. თავი.

საერისკაცი: „წარსდგე... სამოსლითა მით მსოფლიოთა, ს-ე-რ-ის-კ-აციოთა“ მ. სფ. 128, 24; „არა ვთქუთ პირთა ჩუენთა სიტყუად საერისკაციოთა“ მ. ცხ. 435v. იბ. კაცი.

საერო ქვეყნისა; საყოველთაო, საზოგადო: „მერ პოჲ ნავი საერთოა ეახულად“ მ. ცხ. 285r; „იხილა ვინმე დე-დაკაცი საერთოა“ მ. ცხ. 80r; „მოსენეთა... მოწაჲნი ყოველსავე საეროსა სამსახურებელსა გავდოლან“ 8. 48, 24; „ზოგჯერ გარე განთხევაჲ უბრძანის და ზოგჯერ სა-ეროსა სპეშლსა თანი ჩასხვად“ 8. 40, 27.

საეროდ საერთოდ, საქვეყნოდ: „საერთოდ განუტყვე-იგინი და ათავისუფლან“ მ. ცხ. 228v. იბ. გრი.

* მაგალითი შეცდომითა მორიანი (რედ.).

** წყარო დასახელებული არ არის (რედ.).

საეშპაკო სატანისა: არს სიბრძნე... ქუეყანისაჲ, მშუმინ-
ვური, საეშპაკოჲ იაკ. 2,15. იბ. ეშპაკი.

საეშპუ საეშპაკო, საგონებელი: არას ურუნებდა მას სა-
ეშპუ საე. ცხ. 60რ; საეშპუ არა არს A—484, 514r.

საეშპულე—ი არასარწმუნო, საგონებელი: ერთი მათგანი
სარწმუნო არს ჩემ თანა, ზოლთ ერთი იგი საეშპულე არს
ხალ. 5,85. იბ. ეშპ.

ს-ავ **მოსაყ-ყოფა**, იმედი, ლოცვანი: ავსეოდეს მის-
ლამი კაცნი G,—ამოსავ ყვეს მისა კაცნი იგი M, 85.
2,28; ანუთა ვსავთ მოავართა O, 80ქ. 7,5; ავსეოდეს შენ
ფხ. 2,11; ანუ უფალსა ვსევიდე O, 80ქ. 7,7; ანუწუხე-
ნი... რომელი ვსავთ სამიღორესა I, ებ. 88,11; ანუ-
სავ მორეგულსა მას მათსა მადლსა I პეტრე 1,18; ანუ-
სავ ღმერთსა მ-ე. 88,1. იბ. მოსაყ, მოსაყოფა.

სავაზირა სათათბირი: არა სავაზირაჲ, არცა სავა-
ზირად... არასიღი გამს მიხლებდა M, ცხ. 288r. იბ. ვა-
ზირა.

სავალე—ი გზა: სავალე იყო იგი სამისა დღისაჲ O, იონა
3,8; აღმართა სამისა დღისა სავალსაჲ ქ. ცხ. 158,7;
სოფელი იგი არს სავალთა ოცდახუთისა დღისა სავალთა
H—341, 722. იბ. სლვა; ჭამისავალი, წილ-სავალი.

სავანე **სადგური**, სადგომი, ქარვასლა, ბანაკი:
სახლსა მამისა ჩემისაჲ სავანე მრავალ არიან DE,—სახლ-
სა მამისა ჩემისაჲ მრავალ სადგურ არს C, ე. 14,2;
სადა არს სავანე შენი? ა. 1,88; იყო გზისა ზედა, სა-
ვანესი მას, შექმნა მას ანგლოზი უფლისაჲ O, გა-
მოსლ. 4,24; სადა-იგი იყო პირველი სავანე მისი
როფხ. 174,2; ანაშენენ ტაძარი შენი, რამთა სავანე ყოს
მას შინა უფალმან M, სფ. 278,2.

სავანის დაღება დაბინავება: აღადგეს სავანე სამ
დღე ოდენ O, I ეზრა 6,28.

სავანის-ყოფა დადგომა, ბინის დაღება: ადგორე მ-
ეფის დღე. მუნთა სავანე-ყოფიან ხა. წიგ. II 58,24;
აგრემ წარდეს მონასტრად, სადა-იგი სავანე-ყოფა მ-ე.
48,86. იბ. ვანი.

სავარცხალე—ი: ბრძანა რეინისა სავარცხალთა შექმნა...
და სხუა მრავალ სატარველად წმიდათა ხა. წიგ. II 76,6.

სავარცხალე—ი: ამიღე სავარცხალე ესე და დაივარცხნე
წიგარ შენი M, 888r. იბ. ვარცხა.

სავარცხალე—ი: სხვა თესვისაჲ არს ქვეყანი იგი, ვითარცა
ლოფოთქინი და სავარცხალე და კლვი ზღვსაჲ B. კეხ-
-ეშპ. დღ. 27,18.

სავარძელე—ი სკამი: აღადგეს სავარძელე დედასა შე-
ფისაჲ O, III 88. 2,19; აღადგა ზედა სავარძელთა
თესაჲან ფლტ. 145,18; აღადგა იგი... სავარძელთა
ზედა განცხადებულად M, 88. ზოლ. 2,14.

სავაქრო **ავაქრობა**, **ავაქარი**, **მოთვარდული**,
ეუბანი, **ბაზარი**, **გასაყიდი ნივთები**: აწარვიდეს...
რომელი სავაქროსა DE,—წარვიდეს... რომელი
ვაქრობად C, მთ. 22,5; აღადგად შენდა ვეცხლი იგი
ჩემი სავაქროსა DE,—ვეცხლი იგი ჩემი მიცემად ვა-
ქართა C, მთ. 25,27; წარვიდით სავაქროდ ქო-
ფარდულთა C) და იყიდეთ თავისა თქუენისა (თქუენდა
C) ზეთი მთ. 25,9; სავაქროთაჲ შევლენად C,—

„უბანთაგან რამ შევიდინა DE, მრ. 7,4; „ქურჭელი რვალი-
საჲ მისცეს სავაქროსა შენსა O, მწეგ. 27,14; ანა-
მრავლებდეს სავაქროთა შენთა შეუთავან პილოფსათა I,
ეშეგ. 27,15; სიმრავლისაგან სავაქროთა შენთაჲ ალა-
გენ საუწყენი შენი O, მწეგ. 28,18; იტაცებდა სავაქ-
როთაგან M, ცხ. 205r; არასადა ვინ ვაქართავანმან და-
უტევს სავაქროთა თჳსი, შე-თუ საღმე-უმბზის განსა-
ცდელი ავაზაკთა მიერ... M, სფ. 107,20.

სავაქროთაგან—ი ბაზრელი, უბნელი, ქუჩისა, მდებრი:
„მოიყვანეს სავაქროთაგანნი (სავაქროთაგან J)
კაცნი ვინმე ბოროტნი ხა. მთ. 17,5. იბ. ვაქარი.

სავედრებელი—ი სათბორი: არცა თუ ეგებინ... მიმოსლ-
ვაჲ ჩუნი ზღუთ და კმელით და ავაზაკთა და ქართლისა
ვედრებელთა წიგნთათჳს ბერძენთა მეფეთა წინაშე მ-ე.
52,19; აქმან სავედრებელი წიგნი მეფისა მიმართ
Sim.—8, 158r. იბ. ვედრება.

სავენავე **საყურძენი**, **ზვარი**, **ვენახი**: აგამოვდეს იგი
მიერ სავენავეთა DE,—აგამოვდეს იგი გარეშე საყურ-
ძენსა მას C, მრ. 12,8; ანუ ღვინე ვეღა ნერვი სავე-
ნავესა თჳსაჲ ლ. 18,8; აღაქმნავენ მე სავენავენი
O, მადლ. 2,4; აღადგა სავენავე ჩემი განსარქუელად O,
თეგ. 1,7; ანსარქუე ქუეყანაჲ არს... რომელი სავენავე
და რომელი საყენი M, სფ. 210,5. იბ. ვენახი.

სავლტე—ი. სალტე.

სავნებელი—ი საფრთხე: ავსნენ ყოველთაგან სავნებელ-
თა M, 58,22; ავნი განწმოდეს თავი თჳსი სავნებელთა-
გან საქმეთა M, ცხ. 264r; სავნებელ იქმნის მკითხველ-
თა და მსმენელთა მ. რამ.—ქართმ. იხა. და იაკ. 55,9.

სავნო **მავნებელი**, **საზიანო**: საქმე იგი იყო რამე სავ-
ნო და არა სარგებელი M, ცხ. 184v.

სავსე **სრული**: აგამოვდეს: პირველად წილი, მერმე
თავი, მაშინ-ლა სავსე იქელი თავსა მას შინა DE,—აგამო-
იღის ნაყოფი: პირველად თივაჲ, მერმე თავი, მაშინ-ლა სრ-
ლი იქელი თავსა მას შინა C, მრ. 4, 28; სავსე წარვიდ
და ცალიერი შემომაქცია უფალნი G, რთო 1,21; მარჯუ-
ენაჲ მათი სავსე არს ცოდვითა O, ებ. 1,4; რამთა სიხ-
არული იგი ჩემი იყოს სავსე I, 1,4; აშვილა მენ შინა
სიმწარითა სავსე M, II 27. იბ. აღსავსება განსავსე, გულ-
სავსე, გულსავსე, გულსავსე-ყოფა.

სავსება **სრულება**, **მოუკლებლობა**, **სისავსე**: აუფლ-
საჲ არს ქუეყანაჲ და სავსებაჲ მისი I კორ. 10,28; არემი
არს ყოველი სოფელი სავსებითურთ მისითა ფხ. 49,12;
საქმე პირტყუთაჲ (არს) მარადის მტელისა სავსებაჲ
A—85, 108v; აღადგად ზღუდა სავსებითურთ თავისთა
ფხ. 27,7; სავსებაჲ მასისაგან მოვიდით ზუენ ყოველთა
მადლი მადლისა წილ მ. 1,18; არხიდეს ზღუდა სავსე-
თურთა M, I 58. 18,22; რომელთა სავსელები და სამ-
სელი სავსე ბით აქუნდა M, 88,18.

სავსებით **სისრულით**: რამთა აქუნდეს სიხარულე ჩემი
სავსებით თავთა თჳსთა თანა C, მ. 17,18; აღადგენ
თთუენი შობისა მათისანი სავსებითა M, იონ 29,2. იბ.
სავსე.

სავსებელი—ი **სარწყული**: არცა სავსებელი გაქუს
DE,—შენ სარწყული არა გაქუს C, მ. 4,11. იბ. ვსება.

* წყაროსათვის ადგილთა დატოვებული (რედ.).

სავსე იხ. ცრემლსავსე.

საზამთრო ზამთრისა, სუსხიანი: „სოფელი იგი საზამთრომ“ მრთ. S. ზ. კვხ.-40-თვს 188,5. იხ. ზამთარი.

საზარელი-ი საძაგელი, სამინელი: „საკვრელი და საზარელი იქმნა ქუეყანას ზედა“ I, იერემ. 5,80; „ესმინოს მე ვის ესმელენი საზარელი დიდი“ I, იერემ. 18,18; „ნუ ვის უნ საზარელ და საზარელ“ მრთ. S. თქრ.-მარხ. და თან. 100,17; „მომხედა ხედვითა საზარელითა“ შ. ცხ. 818r.

საზარელი საძაგელები: „საშინელებანი ქუში და საზარელებანი ზმთ“ შ. სწ. 124,12. იხ. ზარი, უსაზარელესი.

საზავნული: „ჰდა ქორსა მის საზავნულთა მარტოდ“ M, მხ. 2,30; „შევძვრო სახლი იგი გარემო ფრთედო სახლსა ზედა საზავნულთა“ O, ამოს. 2,15. იხ. ზავნული.

საზეთე ჭურჭელი ზეთისა: „რქასა მის საზეთესა არა დააყლდეს“ O, III მფ. 17,14; „მიც... მიტრედ ზეთი საზეთესა და ფქვილი საფქვილსა“ მრთ. D, თქრ.-ბეტრე და ელია 221. იხ. ზეთი.

საზეპური საკუთარი, თავისი: „გამოვირჩია... რამთა იყო შენ მისა ერად საზეპუროდ“ M, II მფ. 7,6; „მე შევცემ შენ ხაჟიასა საზეპუროსა ჩემსა უმეტეს მათა შენთა“ აბ. რომ.-კურთხ. იხაქ და იაკობ 64,1; „შევიწყნარნა თქვენ ერად საზეპუროდ“ O, I მფ. 12,22. იხ. ზეპური.

საზომი-ი წელიწადი, რიგი, ლარი, ბირთვი; (ნამათული): „განუწილა მათ საზომითა დამკვდრებისათა“ I, —განუწილა მათ წელითა მკვდრებისათა“ ფხ. 77,55; „გეჰალოთ... საზომითა მით წესისათა“ II კორ. 10,12; „გინ დადგა საზომი მისი“ M, იობ 28,5; „არიცხ დღეთა და საზომი ჟამთა მისცა მათ“ O, ზარ. 17,3; „ველსა მის კაცისასა ლერწამი საზომით ექუს წყრთა წყრითა და ერთ ციდა“ O, ეზექ. 40,5; „განთმა ათასა საზომითა მით“ O, ეზექ. 47,4; „გინ მოაღო საზომი მის ზედა“ M, იობ 28,5; „გარდაუტრევს საზომი იგი და იყო თუ მკარ“ ხაქ. მოც. 27,28.

საზომით ზომიერად: „საზომით შეუღდის ქუეშე მისა (ცეცხლი) და არა ფრად აღუდგის... რამთა არა დაიღწოს კეცის-ჭური“ შ. სწ. 202,24; „საზომით ღვინო სათნო არს საგმარისათჳს გორცთასა“ Ath —11, 222v. იხ. უსაზომო, წილის-საზომი.

საზომელ-ი ზომისა; მზომელი, (საზომი): „იყო ჯელსა მისა საბელი მანუშებელისა და ლერწამი საზომელი“ O, ეზექ. 40,3; „აღდაცოი ერთი ჯდა შორის საზომელსა მის“ O, —აღდაცოი ერთი ჯდა საშუალ. საზომისა“ ხხ. ზაქ. 5,7. იხ. ზომი, შდრ. ქუეყანის-საზომელი.

საზორველი-ი სამსხვერპლო, მსხვერპლი, შესაწირავი: „განჰზადნეს საზორველნი განჰზადებულებისა მისებრ თჳსისა“ O, II ეზრა 2,8; „გვოვნით საზორველნი ესე“ ღონე. 191,6; „უზორვიდეს საზორველსა ღმერთთა სხუთა“ I, იერემ. 22,28; „საზორველნი იგი თქრთასანი (ქმნა)“ O, III მფ. 7,48. იხ. ზორვა.

საზრახვე-ი: „განჰზადნა... საზრახვე ზრახვისა“ შ. სწ. 121, 28. იხ. ზრახვი.

საზრდელი-ი, საზრდო (როჭიკი), (საქმელი), (სავაზალი), (მოღუაწება), სარჩო, საკვები; „მიცემა საზრდელი მათი ჟამსა თჳსსა“ DE, —მიცემა როჭიკისა მათა ჟამსა“ C, მთ. 24,45; „ნუ მიიღებ საზრდელსა (var. სიჭმელსა)... კაცთაგან“ თქ 558; „იუგო მათ საზრდელი გზასა ზედა“ O, დაბ. 46,21; „მიიღეს საზრდელი ერისა ტელსა მათსა“ G, —მიიღეს თავისად საგზაელი ერისა მის ტელთა მათთა“ ხხ. მხ. 7,8; „რამთა საზრდელი მიიღოს“ C, —მოღუაწებინა მიმხუედა“ I, ხაქ. მოც. 27,8; „გლოცე თქვენ მიღებად საზრდელსა“ ხაქ. მოც. 27,24; „საზრდელი მცელისათჳს და მუცელი საზრდელისათჳს“ I კორ. 4,18; „ანგელოზთა საზრდელი აჭამე ერსა შენსა“ O, სიბრძ. ხოლ. 16,20; „ზროხად და ცხოვარი და თხად (მთასა) საზრდელიდ მათა“ O, ივრ. 2,8; „აღვიღნი საზრდოდ თბოლთა და ქურბითა“ ნრხ. 70,28; „მშობდა და არა მეცით მე საზრდელი“ შ. სწ. 49,10; „მოგებულან წმიდასა მის ეპისკოპოსსა საზრდელი“ შუშ. 12,14; „განუშადა ზროხათა და ცხენთა საზრდელი მითი“ ხ. კვხ.-ექუხ. დღ. 62,21; „ნუგეშინის-სცემნ... საზრდელითა და სასუმლითა“ ი.ე. 42,12. იხ. ზრდა, გამსაზრდელი, სასაზრდელი, უსაზრდელი.

საზროხე იხ. ზროხა.

საზუაოხელი-ი (დიდად წარჩინებული): „საზუაოხელისა მის სულელისა წილ“ O, —დიდად წარჩინებულთა სუნელთა წილ“ M, ესთ. 14,2. იხ. ზუაოხა.

საზუერე საბავო: „მგლომარე საზუერესა ზელა“ მთ. 2,2; „რამეთუ თქუმილ არს: საზრცოთა ბარკი, საზუერესა ზუერა“ ხაქ. 163,12. იხ. ზუერი.

საზღვარი-ი (ზღვარი): „იუდა დადგეს საზღვრად მათა ბლუარით კერძო“ M, —იუდა დგეს ზღვრად მათა სამხრით კერძო“ G, იხუ 5, 18,5; „რამთა წარვიდეს საზღვართა გარდა მათა“ ლ. 8,27; „შენ დაამტკიცენ ყოველნი საზღვარნი ქუეყანისანი“ ფხ. 78,17; „მოიწია იგი საზღვართა ქართლისათა“ შუშ. II 2. იხ. ზღვარი.

საზღვრის დადება საზღვარი, მიჯნა: „განაჩინა... საზღვრის-დადებანი დამკვდრებისა მათისანი“ ხაქ. მოც. 17,26. იხ. ღება.

სათანადო საჭირო, ჭერივინი: „საქმე სულსა ქმნილ არს გარეწარად, ხოლო ველთ-საქმარი საქმელ სათანადოდ“ შ. ცხ. 242v; „გეთარ სათანადო არს“ G, —გეთარცა ჭერ-არს“ M, იხუ 5, 18,4; „მიწერა წიგნი სათანადოდ“ Sin.—11,49v. იხ. თანა.

სათარგმანებელი-ი განსამარტავი: „ქნად სათარგმანებელ თქუმილ“ ზებრ. 5,11. იხ. თარგმანება.

სათესავი-ი დისათესი, ყანა: „დავარდეს... თესლსა სათესავსა, რომელი ითესვის“ M, ღვთ. 11,27; „ყოველი სათესავი მდინარისა მისგან განჰქმეს ხორშეკითა“ I, ებ. 10,7; „უფროდეს სათესავი მათა შინა იქმნებოდა თოვითა“ ი.ე. 42,7. იხ. თესვა.

სათესავობა თესლიანობა: „აქუს თესლი, გინა თუ ძალი სათესავობისა“ ზ. კვხ.-ექუხ. დღ. 64,26. იხ. თესვა.

სათესველი-ი. თესვა.

სათიბე(ლი) სათიბე: „უნდა, რამთაგან განსუენა სათიბესა (var. სათიბელსა) მის შინა პრასტიონსა ევსებია-მისა“ თქ 558. იხ. თიბა.

სათნო «მითუალულო», მოსაწონი, მისაღები, შესაწყნარებელი, კარგი: «სათნოა შესწირეთქუენ» *pb.*, — «მითუალულო თქუენი ამსწერალეთ» *G*, *ლევტ.* 19, 3; «აღნათქუენი შენი მან სათნო იყვენ» *ფხ.* 19, 4; «სათნო მეფესა—მსაბურთი გონიერი» *O*, *ფ.* სოლ. 14, 36; «განიცდი... სათნოსა წესსა ღმრთის-მსაბურთისასა» *ღ.* *ღ.* 124, 38; «რად-იგი სათნო იყოს შენ წინაშე, იგიცა ვყოთ» *O*, *IV მფ.* 10, 6; «იტყოლა, რამთამცა სათნო ეყო ღმერთსა» *მუშ. XIII 11.*

სათნოდ «მითუალულებად»: «სათნოდ მისა და სალხინებლად მისთვის» *O*, — «მითუალულებად მისსა, ლხინების ყოფად მისთვის» *G*, *ლევტ.* 1, 4.

სათნოება მოსაწონისობა, სიკეთე, სიმნე, სიკველე: «სათნოებათა მისთა ვპუოდ მარადის» *C*, *მ.* 8, 29; «სათნოებათა ბრ ნებისა შენისა» *უფხ.* 1, 6; «უიღოდა გზასა მამათა თჳსთასა ყოვლითა სათნოებითა» *არსტ.* 37, 18; «მან მოიღის სათნოება» *G*, *წაქ.* 6, 18; «ყოვლითავე სათნოებითა საგნე იყო ნებათი ესე: სიმიდბლითა, სიწირფოებითა და უმანკებოთა» *მ. გ.* 21, 18; «მოსენიენიცა მამათა სათნოებისათჳს მამათვე თანა გაგიდინ» *მ. გ.* 48, 27.

სათნოების-მოყუარე სიკეთის მოყვარე, სიკველის-მოყვარე: «ნუ ზოლო სათნოების-მოყუარე ზარ, არამედ მამა-მოყუარე იყავ» *მ.* *სქ.* 187, 17, *იხ.* ყუარება.

სათნო-ყოფა «ნება», მოწონება, თვალში მოსვლა, აღერსი, მოფერება, «ყუარება»; «თავს-დება»: «არა სათნო კაცანი იყო დადგრომა» *G*, — «არა ინება კაცანი მან დადგრომა» *M*, *მსქ.* 19, 10; «შენ სათნო გიყავ» *ღ.* 8, 22; «სათნო-იყო უფალმან სიონი» *ფხ.* 181, 18; «უტუეთუმიცა კაცთა სათნო-ეყოფოდოდე, ქრისტეს მონამცა არა ვიყავ» *გაღატ.* 1, 10; «ღმერთსა არა სათნო უყვენს» *I თხზ.* 2, 15; «სათნო-იყვის მამამან ძმ თჳსი, რომელი მონებნ» *O*, — «უყუადენ კაცი ძესა თჳსსა მსაბურთულად მისსა» *pb.*, *მალ.* 8, 17; «დღმ იგი დიდი არა სათნო ვიყავ» *O*, — «დღმ დიდი არა თავს-ვიდიცა» *pb.*, *ფხ.* 1, 18, *იხ.* ყოფა.

სათნო-ჩენა «თნება», «დაჯერება», «შეთნება»; სათნოდ მიჩნევა; კისრება: «სათნო-უჩნდა იგი წინაშე მისსა» *M*, — «სთნდა წინაშე მისსა» *G*, *მსქ.* 14, 1; «სათნო-უჩნდა მეფესა... სიტყუად ესე» *M*, — «დასჯერდა მეფე გულითა სიტყუასა ამას» *O*, *ფხ.* 1, 21; «სათნო-უჩნდა სიტყუად ესე იმანს» *M*, — «შესთნდა მამანსა სიტყუად იგი» *O*, *ფხ.* 8, 14; «რადცა სათნო-გაჩნდეს» *O*, *I მფ.* 11, 10; «სათნო-უჩნდა პავლეს მის თანა განსლვად» *წაქ.* *მოც.* 18, 8; «უკუეთუ არა სათნო-უჩნდეს» *გამოხლ.* 22, 17, *იხ.* ჩენა.

სათნოდ-იხ. სათუელდი.

სათნოდელ-ი «თათლუქი», «იყი»: «სათნოდელი და იყო არა სუას» *C*, — «თათლუქი არა სუას» *DE*, *ღ.* 1, 16, *იხ.* თრ(ე)ობა.

სათნოდელ-ი «ბადე»: «სდევით-ლა მარჯულ კერძო ნავისა მაგის სათრამელი იგე და პოოთ» *C*, — «სდევით ბადე იგე მარჯუენით კერძო ნავისა» *მის და პოოთ» DE*, *მ.* 21, 8; «მოთბოდა იგი სათნოდელთა და შეიკრება იგი სათრამელსა თჳსსა» *I*, *ამბ.* 1, 16, *იხ.* თრობა.

სათუაღავ-ი რიცხვი: «უკუეთუ სამე უგნ რამე საჭირო სათუაღავსა მიერ, ესად უყვის» *მ.* *ცხ.* 82; «ანუკუად მცირედ-ლა რამე დარჩომოდ არს დღეთა ჩუენთა სათუაღავსა» *მ.* *სქ.* 259, 14, *იხ.* თუაღავ.

სათუელ-ი, **სათოელ-ი** «გრივი», «სატა»; საწყულ: «შეწიროს... მეათე სათუელისა (მეათედი გრივისა» *G*)» *pb.*, *რიცხ.* 15, 8; «იყო სათუელ ერთ ქრთილი ღმერთსა» *MO*, — «იქმნა ვითარ სათოელი ქრთილთა» *G*, *რუთ* 2, 17; «ისი სათუელი იქმნა (თანა ვადე)» *C*, *ღ.* 16, 7; «იქმნათ სათუელ ქრთილი» *O*, — «იქმნა ათი სატა ქრთილი» *pb.*, *ანგ.* 2, 16.

სათუესევე: «გოგალობ შენ, რამეთუ სათუესევე საბუღ შენი იდიდების» *H*—*341*, 887.

[**სათუემელ-ი**] *იხ.* თქუმა.

სათხედ-ი საქურველი, იარაღი: «სათხედი და თორხე შეურაცხეს მას რკინა ბზელ» *O*, *იოზ.* 41, 18.

სათხეველ-ი (სათხევისა) «ბადე»: «მათ მუნქუესევე და უტყვენს სათხეველნი იგი» *C*, — «მათ მეყსულად და უტყვენს ბადე მათი» *DE*, *მთ.* 4, 20; «შეთხინდ სათხეველთა მისთა ცოდვლინი» *ფხ.* 140, 10; «უიოარცა თეგნა, მონადირებულნი არანი სათხეველთა ბოროტთა» *O*, *მკლ.* 9, 12; «უთხინეს სათხეველნი მისნი» *O*, *ამბ.* 1, 17, *იხ.* თხეველ; შდრ. მესათხეველ.

სათხეველება თეგზაობა: «ისათხეველებდეს სათხეველითა, რამეთუ მთხეველარ იყვენს» *C*, *მთ.* 4, 18.

სათხეველ[ობა] თეგზაობა: «ისათხეველიდეს რა ზღუასა მას, რამეთუ იყვენს იგინი მეთევზურ» *მთ.* 4, 18; «ისათხეველიდეს სათხეველითა ზღუასა, რამეთუ მთხეველ იყვენს» *C*, *მრ.* 1, 16.

სათხეველობა «თეგზაობა»: «წარვიდეთ სათხეველობად» *DE*, — «მოვიდეთ თეგზობად» *C*, *მ.* 21, 8, *იხ.* თხეველ.

სათხეველ-ი კავი, ჩანგალი; კედელში სიმეგრისათვის დასატანებელი ძელი (საბა): «მელთა სათხეველიად უპერობდეს კედელთა მსათა» *O*, *II ეზრა* 5, 8, *იხ.* თხევა.

სათხ(ვ)ელ-ი «თხოვა», სათხოვარი: «გითხოვო თქუენ გან სათხოველი» *G*, — «გითხოვ მე თქუენგან თხოვასა ერთსა» *M*, *მსქ.* 8, 24; «გერ მივთხვა სათხოველსა მას თჳსსა» *მ.* *ცხ.* 85; «მწარადლ მოგავოს სათხოველი შენი» *მ.* *სქ.* 145, 16, *იხ.* თხოვა.

სათხრელ-ი ბარი: «მოიღო სათხრელი... და იწყო თხრად ადგილსა მას» *საქ წაგ.* *II 144*, 8, *იხ.* თხრა.

სათხრობელ-ი სათხრობი, საამბობელი, საძრახავი: «მიესცე ეგე იგავად და სათხრობელად ყოველთა შორის თესლითა» *M*, *II მფ.* 7, 20; «სათხრობელსა ვარ ვრთსაგან ძერ-ძერად» *O*, *იოზ.* 31, 89, *იხ.* თხრობა.

სათხროლ-ი ბარი; ერო: «სათხროლი, რამთამცა აღმოვთხრე და დავფად გუამი ესე» *პავლე თმ.* 328; «მოიღო სათხროლი» *მრთ.* *S*, *გამოჩ.* *ჭუარ.* 129, 12, *იხ.* თხრა.

სათხუპლოვან-ი ჩანგლით შეკავშირებული, კავებინი: «უიოარცა იგი შენებელი სახლი სათხუპლოვან-ი ჟამსა ძრვისასა არა დარღვის» *O*, *ზარ.* 22, 19, *იხ.* თხება; შდრ. სათხუპლო.

საიდუმლო «დაფარული», შრახვა, აზრი: ეგქარის-ტია: «საიდუმლოა, რომელი არა გამოჩნდეს» *მთ.* 10, 26;

„არცა საიდუმლოა“ DE.—არცა დაფარული რაა არს“ C, 38, 4, 28; „არცა საიდუმლოა, რომელი არა საცნაურ იყოს“ ლ. 8, 17; „არა არს საიდუმლოა“ C, „არა არს დაფარული“ DE, 38, 4, 28; „გუთუყა ჩუენ საიდუმლოა იგი ნებისა მისისა“ ეფეს. 1, 9; „ვერც ცნეს საიდუმლოა ღმრთისა“ O, სიბრძ. სოლ. 2, 29; „მივითხრა საქმე რამე... წინათგან საიდუმლოთა“ მ. სწ. 291, 9; „არასაღა დაჰმარბის საიდუმლოა მოვულისა თვისისა“ მ. სწ. 287, 28; „მასწავე მე, უფალო, საიდუმლოა სიბრძნისა შენისა“ მ. სწ. 21, 21; „პნებაეს ზიარებად წმიდათა საიდუმლოთა“ მ. სწ. 41, 28.

საინაწე სავარძელი, ბალიში, საჯდომელი; „მოვიდა მეც იგი ტაძარ... და დაჯდა საინაწესა თვისა“ O, I მფ. 20, 25; „ნუ დასჯდები პირველსა საინაწესა“ ლ. 14, 8; „განსუენებულად ზინ საინაწესთა და ქაშინ და სუამნ და იმინის“ O, I ეზრა, 4, 10, იხ. ინაწე.

საისარ-ი საისრი, ისრის სასრთლო აღდგილი; „მოღუბად მიწა და შენებად საისართა“ O, ეფეს. 21, 27.

საისრელ-ი «ისარი», «სატყორცი»: „საისრელთა ესრელის მტერთა“ ps., — „ისრითა მისითა ესრელის მტერთა“ Fig., — „სატყორციითა მისითა მშველელის მტრისა“ G, რიცხ. 24, 8; „წარეწევილი მშველი შენი ჯელისაგან შენისა მარცხენისა და საისრელნი შენი ჯელისაგან შენისა მარჯვენისა“ O, ეფეს. 29, 8; „გამოვიდეს ვითარცა ელვამ საისრელი“ O, ზაქ. 9, 14, იხ. ისარი.

საიფქლე «იფქლისა», ყანა; „ქუეყანასა ამას საიფქლე-სა და საქრთილსა“ M, — „ქუეყანა იფქლისა და ქრთილისა“ G, II მფ. 8, 8; „ყოველი ველი და საიფქლენი და სამწყსონი ჩუენნი და მროწყულნი და ყოველი ბანაქნი ანგროგანთა ჩუენთანი წინაშე შენსა არიან და ივმი იგი“ O, იფქ. 8, 3, იხ. იფქლი.

საკათალიკოზო კათალიკოზისა; „საყდართა შორის საკათალიკოზოთა საინო არს“ მ. ეფ. 28, 25; „საკათალიკოზოსა არს კრება“ ქ. ცხ. 129, 9, იხ. კათალიკოზო.

საკამუნია, საკამონია; „იქმნის იგი (წყალი) აფსინდსა შინა და საკამუნისა“ მ. ეფ. ეფეს. ლდ. 74, 28.

საკამილო; „გაციოვიეს სახლი ღმრთისა... სახლ არაწმიდების და საკამილო“ მ. ცხ. 288v.

საკარ(ა)ნო «სოფელი», ხელისუფლება, წინამძღვრობა; „დაემორჩილა მას... ას ოცდაშვიდ საკარანო სოფლებსა“ O, — „დაიბრა... ას ოცდაშვიდ სოფელი“ M, ესთ. 1, 1; „ას ოცდაშვიდ საკარანოთა მოავართა და გელმწიფეთა“ O, — „ას ოცდაშვიდ სოფელთა და გელმწიფეთა“ M, ესთ. 16, 1; „ნუ ითხოვ უფლისაგან საკარანოსა“ O, ზირ. 7, 4; „საკარანო გონიერთანი განებულ... არიელ“ O, ზირ. 10, 1, იხ. კარანი.

საკარგზ-ი კარები; „საკარგზი მათი მორჩენილი რვა-ლითა“ A—846 II მფ. 4, 9, იხ. კარი.

საკაცე ლოგინი; „დასდგამდეს ცხედრებითა და საკაცე-ბითა“ ხაქ. მაც. 5, 15, იხ. კაცი.

საკეენელ-ი; „რაკასა შესავს (სტრამბილოზმან)... საკეენელი იგი თქსა“ მ. ეფ. ეფეს. ლდ. 76, 18.

საკლემელ-ი შესარცხენი; „არა თუ საკლემელად თქუნდა მიეწერ“ I კორ. 4, 14; „საკლემელად თქუნდა გეტყ“ II კორ. 11, 21, იხ. კლემა.

საკეთე ლოყა, ლაწვი; „გითარცა ნაქურცენი მრეწულისა (ბროწულისა M) საკეთენი შენი“ O, ჰება 4, 8; „ცრემლნი მისნი ზედა საკეთეთა მისთა“ O, გოდ. იერემ. 1, 2.

საკელრო სამნეო; „დაუტევა თეზი იგი საკელრთსა შინა ქუე მღებარედ ტაბაკითა“ მ. ცხ. 424r; „საკელრთ-სა წესი ესრეთ გავწყსა, რაჟთა საკელრთა არა იქმოდინ, გარნა თუ უცხონი იყვინიან“ მ. ეფ. 42, 14, იხ. კელარი.

საკერავ-ი შესაქერავი; მაქრატელი; „დაუღობ მას ზა-იამ და განუზადა მას საკერავი“ მ. ცხ. 72r; „აქუნდა საკერავი, რომლითა ზედა ზაისა“ მ. ცხ. 168r, იხ. კერვა.

საკერპო კერპთა ტაძარი, «საზორველი», «ქანდაკე-ბულნია»; „საკერპონი ისრაელისანი მოტრდენ“ O, — „საზორველნი ისრაელისანი მოტრდენ“ ps., — „ამოხ 7, 9; „მოვიდა საკერპოსა მას აპოლონისა“ ფლკტ. 154, 14; „დაეცა... ყოველი საკერპონი მისნი და ყოველი გელით-ქმნული მისნი“ O, — „დაეცა... ყოველი ქანდაკე-ბული მისნი და გელით-ქმნული მისნი“ ps., ეს. 21, 9, იხ. კერპი.

საკიდურ-ი «კიდე», კუთხე; „ლოდი, — რომელ შეურაცხ-ყვეს მაშენებელთა, იგი იქმნა თავ საკიდურთა“ ლ. 20, 17; „არა მოიღონ შენგან ქვაჲ საკიდურთა“ I, იერემ. 51, 28; „იგი იქმნა თავ საკიდურთა (კიდეთა C)“ მთ. 21, 42, იხ. კიდე.

საკითხავ-ი წასაკითხი, წიგნი, სიტყვა; „იგივე საბურ-ველი საკითხავსა მას ძუელისა შეულისა ჰაიეს აღუ-ძარცველად“ II კორ. 3, 14; „იგივე საკითხავისა მის, რომელსა იკითხვიდა“ ხაქ. მოც. 8, 22; „გაოვე საკითხავ-თა შინა მისთა“ ობკ. 10, 1; „გელესისა ჰქონან საღმრთონი წიგნნი: საკითხავნი მახარებელთანი და წინაწარმეტყუ-ელთანი და მოციქულთანი“ მ. სწ. 82, 28, იხ. კითხვა.

საკირე; „განაღონ საკირე იგი და გამოიხუენნენ ძუალნი მიწი-სანი“ Sin., — 11, 815v, იხ. კირი.

საკიცხელ-ი, საკიცხელ-ი «საძაგელი», «საციენელი»; სასაცილო, დასაციენელი; „შემრაცხ მე საკიცხელად მათა“ G, — „შემრაცხ მე საძაგელად მათა“ L, ფხ. 87, 9; „გეიქნენი ჩუენ... საკიცხელ გარეშობისა ჩუენთა“ ფხ. 78, 4; „საკიცხელ იქმნეს ღმერთნი“ ფლკტ. 158, 9; „მეწაჲ გარდაისხ საკიცხელად თქუნდა“ O, მამკ. 1, 10; „საკიცხელთა შიშითა დასნეულდეს“ O, — „საცი-ენელთა შიშითა დასნეულდებოდეს“ ps., სიბრძ. სოლ. 17, 8; „საბასრავ და საკიცხელ ჯიკთა“ მ. ცხ. 453v; „საკიცხელ იქმნა აპოლონი“ ფლკტ. 144, 22; „საკიცხელ იყენენ შისანი“ O, — „საციენელ იქმნენ შისანი“ ps., მამკ. 8, 7; „საკიცხელად იყენენ პარსა ზედა ქუეყ-ნისა“ I, იერემ. 8, 2, იხ. კიცხევა.

[საკლემელ-ი] იხ. კლემა.

საკლველ-ი «მსხუერპლი», საკლავი; „დასწყადა სოლო-მონ... საკლველები“ A—570, II მფ. 7, 5; „ნუ სა-კლველებსა და მსხუერპლებსა შემოაწირვედი რემლა“ ხაქ. მოც. 7, 42; „შეწიროს... ვითარცა ცმელი იგი საკლ-

ველი მის ცხოვრებაშია. — „შეწირის... ვითარცა ცმე-
ლი მსხუფრებლისა მაცხოვრებისა“ G, ლევტ. 4, 26;
„დაჟალთ საკლველები“ O, დაბ. 48, 16. იხ. კლება.

საქრებელი — «ფასის-საქრები», სალარო: „ოქროთა
აღვასენ საუნჯენი შენნი და საქრებელნი შენნი შენ
შორის“ O, — „ოქროთა აღვასენ საუნჯენი შენნი და ფასის-
საქრებენი შენნი“ ps. ეზეკ. 28, 18. იხ. კლება.

საქრებულთა მონასტერი, სავანე; სამონასტრო, სა-
ზოგადო: „აღაშწენს უღაბნოთა აღვლითა საქრებულთა-
ნი ძმათაჲს“ რბ. 70, 20; „პირი ვინმე მგდომარე იყო სა-
კრებულთა მონასტრისა“ მ. ცხ. 118r; „წარგავლინენ
თქვენ მის რომლისაჲ საქრებულთაჲსა“ მ. ცხ. 84r;
„უწყეთუ საქრებულთა რამე არს (საქმე), ძმათა უცმის,
რომელთა აქუნ მის საქმისა მეცნიერებაჲ“ ი. ე. 88, 5. იხ.
კლება.

საქრველი — «ბორკილი», «ქრულვება», «სამურუელი»,
«ნაწევარი»: „შეკრეს იგი საკრველებითა რვალი-
სამთა“ G, — „შეკრეს იგი ბორკილითა რვალისამთა“ M,
მხ. 18, 21; „ყოველი ფიცი საკრველისაჲ“ G, — „ყოველი
ფიცი ქრულვებისაჲ“ ps., რიცხ. 80, 18; „არა დაკრულ
იყოს საკრველითა მას ზედა“ G, — „არა იყოს შეკრული
და სამურუელი მას ზედა“ ps., რიცხ. 19, 16; „განხეთ-
ქის საკრველი“ ლ. 8, 29; „საკრველი მათნი ვინ გან-
ჰესნა“ O, იოხ. 29, 5; „ქრულნი ყოველნივე საკრველითა
რკინისამთა“ ანდ. - ანატ. 192, 17; „განიქსენ საკრველი
გვქედისაგან შენისა“ I, ებ. 52, 2; „შემოსრეს უღელი და
განხეთქეს საკრველი“ I, იერემ. 5, 6; „საკრველი
მისი — ვითარცა ზმირთის ლოდი“ ps., — „ნაწევარი მისი
— ვითარცა მყარი ლოდი“ O, იოხ. 41, 6.

საქრძალავი — მთსარიდებელი: „გვზრახებოდით ოდესმე
პირთა საქრძალავთა“ მ. ცხ. 154v; „ცხადი მტერი
აღვილად საქრძალავ არს“ A — 82, 811. იხ. კრძალავი.

საქრდინელი — „ღირსი მყავ მე, ცოდვილი ესე და მასწავლე მე
არა საქრდინელია“ ფლტ. 158, 17. იხ. კრდინი.

საქრეთელი — მკვეთელი (იარაღი): „მოვიდა მეურნალი
იგი აღთქუმისაგან თვისა საქრეთელთა თანა თქსთა და
მახულთა, რამთა გაძაღკეთოს ფერე მისი“ მ. ცხ. 171v.
იხ. კრეთი.

საქრ(ე)რთი — საქრავი, შესაწირავი, «ყოველად დასა-
წყული»: „რამათაჲ შეწირეს მას ზედა საქრერ-
თი“ O, I ეზრა 5, 49; „საქრერთი ცოდვითაჲს
არა ითხოვე“ T, ფს. 89, 7; „ყოველნი ოთხდარნი ვერ
გმა არაჲ საქრერთხად“ O, — „ყოველნი ოთხდარნი
ვერ გმა ყოველად-დასაწყულიად“ ps., ებ. 40, 16;
„სათნომცა გეყოფით შენ, ვითარცა საქრერთი ვერძ-
თაჲ“ მართ. S. ბ. კებ. 40-თხ. 120, 12; „შეწირეს მას დღე-
სა შინა საქრერთხეში დიდ-დიდები“ O, ნემ. 12, 29.

საქრთარი — კერძო, თავისი; დახსლოებული: „გან-
ლა-მოღონეთ საქრენი სოფლისანი, საქრთარი და საერთა-
დონი“ მ. სწ. 116, 25; „საქრთარად გაეზარდე ზუარაკი
ესე, ვინმეცა იყო მოზიარე“ Q — 240, 219; „არარაჲ განი-
რე მის საქრთარად თავისა თვისა, ირამედ ყოველი, რომელი
აქუნ, სხუთათჲს პნებაჲ“ მ. სწ. 224, 2; „(იოანე) იყო...
ფრიად საკრერელი და საქრთარი... დავით კურაპალატი-
საჲ“ ი. ე. 16, 1; „აღიდად წარინებულ იქმნა გიორგი წინაშე

რომანოზ შეფისა და დიდად საქრთარ და პარტიკულ-
ი...“ 50, 12; „პრეტუ... განზრახთა და საქრთარ თქსთა“
S — 1141, 512.

საქრთარი-ყოფა დასაკრთრება, თავისად განდომი:
„საქრთარი-ყოფა რანი იგი ძენი ილქებისნი“ იხ. რომ. -
კურთხ. იხაკ და იაკ 48, 8.

საქრთრება კრთვინილება, თვისება: „ნაყოფთა მათთა
(ზეთა) სიმრავლე ვინ მიუთხრას, ვინა თუ ხატი მათი და ფერი
მათი, ანუ საქრთრებაჲ გემოჲსა მათისაჲ“ ბ. კებ. - ექვს.
ლდ. 72, 20. იხ. კრთნა; შესაკრთრება.

საქრეველი — «სულნელი», საკმეველი; საკმეველის
ხე: „შეგარანეს იგი მრუართა საქრეველით თრთ“ C, —
„შეგარანეს იგი ტილოებითა, არდავებითა, სულნელთა მათ
თანა“ ი. 19, 40; „პარონ და ძენი მისნი აკრეველეს საქრე-
ველსა“ M, I 53b. 6, 49; „რამარი იგი აღვსო საქრევე-
ლითა“ I, ებ. 6, 4; „მოიღეთ... ფურცელი მურტისაჲ სა-
კრეველითა“ M, ნემ. 8, 15. იხ. კრეველი; სასაკრეველი.

საქრთხეველი — «ბომონი», სამსხვერპლო: „სცვიდენ
მოდლობასა მათსა და ყოველსავე საქრთხეველითა სასა
(ყოველთა ბომონისათა G)“ ps., რიცხ. 8, 10, „აღ-
მართეს საქრთხეველი და შეწირეს შესაწირავი“ ვარ.
817; „დაამწუა სერტყები და საქრთხეველი“ M, II 53b.
84, 7; „რომელმან ფუცოს საქრთხეველსა, არარაჲ არს
მთ. 28, 18; „საქრთხეველი ქვათაგან აღმწეველ არს“
მ. სწ. 55, 11. იხ. კრთხეველი.

საქრთხეველის შესამოსელი — «საქრთხეველის
შესამოსელი — თქრა-ნესელი» ი. ე. 22, 27. იხ. მოსა.

საქრნებელი — განსამრთლებელი, გამკურნავი; წა-
მალი: „წამლისა მის საქრნებელსა გემოჲს ხილვად“
მართ. S. ოქრ. - მარ. და იონ. 110, 5; „გარე მივაცევთ წა-
მალთა მათ... საქრნებელთა“ მ. ცხ. 49r; „თუალთა
ტყვილი შემეფა... და საოლაჲ და საქრნებელი არა
მაქუნდა“ ლიბ. 87, 20. იხ. კრნება.

საქრხეველი — «ნაფურცლის-ზედა»: „ანუ არა უმჯო-
ბეს არა საქრხეველები ეგე ფორმისი, ვიდრეჲ სასთუ-
ლებელი აბზერისი“ M, — „ანუ არა უმჯობესობს ნაფურ-
ცის-ზედაჲ მისი, ვიდრე სასთულე ფიგურისი“ G,
მხ. 8, 2. იხ. კრხელი.

საქრხი — თმის საკრავი, სათმურთი: „მოუღოს... საქრ-
ხეში და ვარდლები და საცხინელები“ O, ებ. 8, 18.

საქრველი — «განკრევა», «საშინელი»: „დაუკრდა მათ
საქრველითა დიდითა“ C, — „განუკრდებოდა მათ გან-
კრევათა დიდითა“ DE, 84. 5, 42; „განსაკრველნეს
უფალმან... წყლანი დიდნი და საქრველნი“ G, — „გან-
აქლიერნეს უფალმან... გუგანნი იგი დიდ-დიდნი და საშინ-
ელნი“ M, II 53. 28, 59; „ყო საქრველი და სასწული
ქუეყანასა ზედა“ T, ფს. 46, 9; „ყო საქრველი შორის
ერსა მისა“ O, ზირ. 84, 9; „ძილი საქრველი დაეფა
მას ზედა“ ფლტ. 158, 25; „გეკრდინ საქრველი“ O,
აბ. 1, 5; „არს საქრველ წინაშე თუალთა ჩუენთა“ მთ.
21, 42; „არს საქრველ არს, უკუეთუ თქვენ არა იცით“
მართ. S. გ. იერ. - მარტლ. 188, 10.

საქრველად საოცრად: „გიოდოდის შენ საქრვე-
ლად მარჯუნე შენი“ ფს. 44, 6. იხ. უსაქრველნი.

საქრესი — მოაზრო, გვამწყვეთი ძალის მქონე

უსაქრესი (ანუ მოაზროსა) — საქრესი-
საქრესი (მხენ იულოდს მხენი) — საქრესი-
ხანი, ყაალს კამხსიფნელი.

საკრებულება საოცრება: „იბილეს... საკრებულებანი იგი, რომელ ქმნა“ C, მთ. 21,15; „მოუხრა მე ყოველი საკრებულება შენი“ ფხ. 3,2; „აჲ გურწმენა, რაჲმს ვიბილენთ საკრებულებანი მისნი“ ფლბ. მოც. 2,6. იხ. გრებუა.

საკრებულთ-მოქმედ-ი საკვირველმოქმედი: „უმეტესობა იგი უჩემე უფალსა საკრებულთ-მოქმედსა“ მრთ. S, კ. იერ.-ადღ. 167,18. იხ. ქმნა.

სალაბია: „ნარკი და მსგავსნი ამანთა, რომელსა პრქან სალბა“ მ.-კებ.-ექმს. დღ. 26,26.

სალაშქრო სამხედრო: „დიდი თორნიე წყობათა შინა იღზრდილ იფა და სალაშქროთა საქმეთა“ ა.-გ. 21,24. იხ. ლაშქარი.

სალზობელ-ი: „შთავდონ წმიდა იგი სალზობელსა გირსა ახლისას“ Sin.—11,217r. იხ. ღობდა.

სალზუნ-ი მალამო: „არა არს სალზუნ დასადებელ“ I, ეხ. 1,8; „არცა სალზუნა ჰყურებდა მათ“ O, ხიბრძ. ხოლ. 16,11; „არა არს სალზუნ დასადებელი... არცა შესაბუჯელი“ A—22,282.

სალერგოლოტო „შემდგომი სამეფო“, მეორე, დევტელირი: „საქლომელსა სალერგოლოტოსა ჯდა იგი“ O, —შემდგომი სამეფო და საყდარი დაეყარა“ M, ეხთ. 16,11. იხ. ლერგოლოტი.

სალეწავი კალი: „მოიწიოს თქუენი სალეწავი სთუ-ლად“ G, დევიტ. 26,6; „რომელნი-იგი იხარებლეს სალეწავსა ზელა“ I, ეხ. 9,8. იხ. ლეწვა.

სალმობა „ჭირი“, ტყვილი: „სალმობათა ცირთა C) გოჯობთისათა მოამცეს მე“ ფხ. 17,6; „სალმობანი ზემნი განმობლდეს“ ფხ. 28,8; „რომელნი მშჯამთ პერსა სალმობისასა“ ფხ. 126,2; „სალმობასა მის წყლულებისა მათისასა ულბინოს“ I, ეხ. 20,26; „ესე ყოველსა დასაბამი სალმობათა არს“ მთ. 24,8; „სალმობათა შემბარეს მე ვითარცა შობადი“ I, ეხ. 21,8; „სალმობა გულისა ჩემისა აღმბრავს მე სირუ-ვლად“ H—241, 229; „არა მოივსენა მწუხარება და სალ-მობა“ O, I ეზრა 2,20; „პურა შენი სალმობით ჰამე“ O, ეზრა. 12,18; „არადა არა გრძელად სიხამედ გარდაეცეს მის სალმობა მისი“ მ. სფ. 192,8; „არა რას სარგებელ არს მეურნალი სახელით, რომელმან ვერ შეუძღის განდევნად სალმობა კორცთაგან“ მ. სფ. 157,22.

სალმობიერ-ი ტყვენული, „ლომბიერი“: „მწევე ყვე-ვაი სალმობიერი“ III მფ. 2,24; „სალმობიერ არს წყლულებად ევე შენი“ I, იერემ. 10,19; „ატროლად სალმობიერი თა გულისა“ ფლბ. 149,9; „მოგუცნა ჩუენ ზელთ პუნებას სალმობიერსა“ ოქრ.-მარბ. და იონ. 101,1. „ისმინეთ... სალმობიერთა“ ეხ.—„ისმინეთ... ღმობი-ერთა“ O, ეხ. 21,10. იხ. ღმობა; სტომაქსალმობიერი.

სალმუნ-ი იხ. ფსალმუნი.

სალმუნება იხ. ფსალმუნება.

სალოცველ-ი „თავყუანის-საცემელი“, სალოცავი: „საღ... სალოცველ გრქუს“ DE.—„სალოცველსა მის-სა ცემელ ეწოდოს“ C, მრ. 11,17. იხ. ლოცვა.

საღრე, ხავლტე: „შევისხენ მას საუერნი და საღრენი ჯელთა მისთა“ O, დბ. 24,47; „იღვწადე... საღრე

ჯელსა მისსა“ O, II მფ. 1,10; „მოუხუნა დავით საღრ-ტენი იგი ოქროსანი“ O, II მფ. 5,7.

საღრინებელ-ი განსაწმედელი; მისატყვებელი: „აგრი-ლობდა საღრინებელსა მას“ ჰებრ. 9,5; „აქილობანი იგი მჭულსა და საღრინებელი იგი მას ზელა“ O, გამოსლ. 21,7; „მისცა... საღრ... საღრისა საღრინებელსა“ M, I—526. 28,11; „საღრინებელად სულთა თქუენ-თათჳს“ O, გამოსლ. 20,16. იხ. ღრინება.

საზ-ი 3: „საზ დღე და საზ ღამე“ მთ. 12,40; „საზი საზმარს ღომისად“ ფიწ.—II 11; „შემდგომად საზისა დღისა მოვიდა ვარსკენ პიტახში“ შუბ. IV 8; „ვითარ იყო ყრმა იგი საზის წლის“ ღშობ. 187,1.

სამივე 3: „სამი თავე ვით ნეტართა უბრძანა დამარხვა“ იტ. 120,20.

სამ და ორმოც-ი ორმოცოცა სამი, 43: „იქმნა აღ-ხილვა სამ და ორმოცოცათსეული“ G.—„იყო აღხილვა მათი ორმოცოცა სამ ათას“ ეხ., რიცხ. 28,7.

სამ-ი თუელი O, 3: „სამი თუელი სამინდობსა“ G, რიცხ. 28,12.

საზნი და ოცი და ას-ი „ას ოცდასამი“, 123: „იყო სამთა და ოცისა და ასისა წლისა“ G.—„იყო ას ოცდასამ წლისა“ ეხ., რიცხ. 28,59.

სამ წაწილად განყოფა „განსამწილებია“ G, II მფ. 19,2. იხ. შესამე, შესამელ, შესამელი, ნასამალი, ოცდასამი, სამება, სმნიერი, სმუნელი.

სამაგდარი სევეტის თავი: „სუეტთა ზელა სამაგდარე-ბი ქოთარეთსა მას“ II მფ. 4,12.

სამაელ ეშმაკთა მთავარი: „იგი ილე სამაელ ყოველსა თანა მვედობასა მისსა“ მ. ცხ. 161r; „მე სამაელ ვარ ლა სატანა“ მ. ცხ. 200r.

სამალავი, სამალველ-ი სორი, დასამალავი: „იქმ-ნეს... სამალავები მათთა შინა და ქუაბები და დაჲდუ-ბულები“ G, მსჯ. 6,2; „და-მე-მალავსა კაცი სამალველ-სა“ O, იერემ. 22,24; „აქუნდა ზერსა სამალავი“ მ. ცხ. 145v. იხ. შალა.

სამაშაკაცო მამაკაცისა: „სამოსლითა სამაშაკაცოთა (მოვიდოლა)“ მ. ცხ. 188v. იხ. მამაკაცი.

სამაშო მამაკაცისა; მონასტრის მამასახლისის საღ-გომი: „შეიმოსა სამოსელი სამაშო“ ანდ.—ანტ. 222,4; „სამაშოს მთიყუანის და უბრძანის განბრძნა“ ა.-გ. 28,12. იხ. მამა.

სამარადლო ზმირაგდოლი: „შემკობთა შინა ოქროსათა ბეჭედი სამარადლოთსა“ ეხ.—„ოქროთა ლესულსა შთასასუმელი თუალი ზმარადლითი“ O, ზირ. 25(22),8.

სამარადისო მუღმივი, ყოველდღიური: „მოვიდა სამა-რადისო მას მამისაგან“ ფიწ. II 24; „პური ჩუენი სამარადისოა მომეცა ჩუენ ღელს“ C, მთ. 5,11; „ადასრუ-ლებდეს სამარადისოთა კანონსა“ შუბ. I 28.

სამარადისოდ „მარადისა“: „ცეცხლი სამარადისოდ ეგზობდის“ G.—„ცეცხლი მარადის ეგზობდის“ M, დევიტ. 9,19; „წლითი-წლად მსხვერპლსა შესწირევდ სამარადო-სოდ“ ჰებრ. 10,1; „რომელი უკუა ქუეყანისა საქმეთაგანი ჰგეის სამარადისოდ“ მ. სფ. 2,19. იხ. სამარადისო.

სამარე «სათლავეთ»: «მისევესებულ ზართ სამარეთა განგლოწნილთა (საფლავეთა განგოწნილთა DE)» C, მთ. 28,27; «დადგა იგი გამოეცეთილსა მას სამარესა» C, — «დადგა იგი საფლავეთა გამოკლილსა» DE, ჟ. 28,58; «პაპარკნი მათნი ვითარცა სამარე აღებულნი» I, იერემ. 5,18; «შევიდა სამარესა ერისა და დაჰესა კარი სამარისაჲ მის» მრთ. A, ანტ. დ. 28f. იხ. სამარობანი.

სამართალ-ი «მშვედრი», «საშველი», «მართალი», სამართლე, კანონი, სისწორე: «სამართალთა ჩემთა ჰყოფულთ» ეხ. — «მშვედრი ჩემნი ყვენი» G, ლევ. 19,8; «გზანი მისნი სამართალ (არაინ)» I, — «გზანი მისნი მართალ (არაინ)» O, დან. 4,24; «ვიცი, რამეთუ სამართალსა (მართალსა DE) იტყვ» ლ. 20,21. «ესე სამართალე ბი არს, რომელი წინა დაუდგა მათ» O, გამოსლ. 21,1; «ჰყავ სამართალი ჩემი და მშვედრი ჩემი» ფხ. 9,5; «პატივსა მეუფისასა სამართალი უწყარს» ფხ. 38,4; «სამართალთ დღისაჲ დაამტკიცა ძეგლი ზედა» O, ზირ. 8,8; «სიმდაბლობა მისთა (თქისთა) I, სამართალნი (საშველი) I, მისნი მიეხუნეს» ხაქ. მოც. 8,23; «არა გამოვალს სრულად სამართალი» O, ანტ. 1,4; «სამართალნი შენნი ტყბოლ არაინ» ფხ. 118,89; «სამართალსა არა შეიღეს» I, იერემ. 5,28; «ქმნა იოსია სამართალი წინაშე უფლისა და ვიდოდა ყოველთა გზათა დღითის, მამისა თჳსისათა, და არა მოაქცია არცა მარჯულ, არცა მარცხლ» O, IV მფ. 22,8; «სამართალი, წარმართთა მან მეუთხრას» მთ. 12,18.

სამართლობა შეჩივლება: «შეესტაროდით და ევსამართლებოდით მეფეთა» ე.ე. 5,24.

სამართლობა ჩივილი: «ლერისა სამართლობასა და დამტკიცებასა თანა-მალაუწე ექმნეს» ე.ე. 64,18. იხ. მართალი.

სამარის-მმარცხველი-ი საფლავის გამძარცველი: «რად-სათჳს სამარის-მმარცხველთა მათ დარჩი» მრთ. D, ე. იერ. — აღდგ. 115. იხ. მარცხვა.

სამარტელ-ი სამარიელი (პალესტინიდან): «სამარ-ი ტელი ვინმე წარვიდოდა» ლ. 10,38.

სამარობანი-ი «სამარიონი», «სათლავეთი»: «ინილენ გზანი შენნი სამარობანსა (სამაროგანსა O)» I, იერემ. 2,28; «გამოეგებოდა მას სამარობანი თ კაცი» C, — «მოეგებოდა მას საფლავეთისა გან კაცი» DE, მრ. 5,2; «განხვლე შენ სამარობანსა შეილოთ მათთას» O, იერემ. 12,2. იხ. სამარე.

სამარტულე, სამარტარე მარტვილთა სახელობის ან აღსრულების ადგილი ნაგებობით: «აღმშენა სამარტარე» მხტ. 60,10; «იყვნეს მამინ რომელ-ნიმე მონასტერნიცა და სამარტარენი» ხაქ. წიგ. II 186,40; «მამასან შენან აღმართნა სამარტარენი» შუშ. IV 21. იხ. მარტული.

სამარხავ-ი, სამარხო საფლავი, სამარე, საცაფი: «დადგეს იგი სამარხოთა აბატონიზისა» იხტ. 181,26; «დაჰმარხეს იგი ჩემსა მას ახალსა სამარხოთა» ბოვნ. ხტფ. 60; «დაწევ სამარხოთა ზედა წმიდათა მამათას» მ. ცხ. 180r. იხ. მარხვა.

სამახ-ი: «ჟერ-იყო განსყიდად ნელსაცხებელი ესე სამახის ღრაქის» C, მრ. 24,5; «სცეს ეურთობითა სამახს ოდენ» შუშ. VIII 22.

სამეზის სამეკრე, სამეკე: «სამეზის უგარ-ყომე» მთ. 26, 84; «მარტუ მე, სამეზის წყეულო» ფლტ. 186,8; «მო-იწია... სამეზის სანატრელისა შუშანის ზედა წყეულუ-ბადაცა» შუშ. XV 2. იხ. -გზის.

სამდაბიო საგლეხი: «შეიმოსეს... სამოსელი სამდა-ბიოთა» II—241, 665. იხ. მდაბიო.

სამდღვერო: «სამდღვეროსა მათსა ზედა შესწირვენ სა-ქურთხეველსა ზედა» II 57. 15,11. იხ. დღე.

სამე მამ, აბა, მამასადამე, სადმე: «ყოლი სამე შენა არს რებეა» O, დან. 26,9; «მო-სამე-ჰკალე» O, III მფ. 20, 40; «ტუდად სამე განვიმართლე თავი ჩემი» C, ფხ. 72,12; «მე ვთქუ, ღმერთნი სამე ხართ» ფხ. 81,6; «მენება, რაჲთა უტხოვბას სამე წარვიდე» ე.ე. 24,18.

სამეცა: «უღმერთო სამე ცა ვიყვენთ» ფლტ. 185,26.

სამეცა: «დღიებდა შენდა, სამეცაო წმიდაო» შუშ. ბ III 8. იხ. სამი.

სამეოც-ი, სამეოც-ი 60: «მისცემდა ნაყოფსა... სამე-ოცსა» მთ. 18,2; «ნაყოფი გამოიდაინ... ერთმან სამე-ოც და ერთმან ასი» C, მრ. 4,20; «ქურთხადმცა შერაცხილ არს, ნუ უნაკლულეს სამეოცისა წლისა» I ტიშ. 5,2. იხ. ასამეოცი.

სამეოცდაათ-ი 70: «ყოფილ სამეოცდაათ წლის, და ვი-მოიყვანა ერი იგი» მ. რამ. — გურთბ. მოს. 118,15. იხ. ათი.

სამეოცდაათეუხმეც-ი იხ. ორას სამეოცდაათეუხ-მეტი.

სამეოცდაათჯერ შვდგზის შეიდეკე სამეოცდაათჯერ: «არა ვეტყვ შენ ვიღერ შვდგზისამდე, არამედ სამეოცდა-ათჯერ შვდგზისა» მთ. 18,22. იხ. -გზა.

სამეოცდაათორმეც-ი 72: «ამისა შემდგომად გამოაჩინა უფლმან სხუნიცა სამეოცდაათორმეტნი» ლ. 10, 1. იხ. ათორმეტი.

სამეფო, სამეფო სახელმწიფო, სასახლე; მეფისა, მეფური, «მფლობელი»: «ყოველი სამეფოთა, გა-თული თავსა ზედა მისსა, აღოვრდეს» C, მთ. 12,25; «არცა განიყვნენ მერმე სამეფოთა ორად» I, ეფტ. 87,22; «მძლავრ მოიყვანეთ იგი სამეფოთა რიფს» 171,2; «გზად სამე-ფოა განველოთ» G, რიცხ. 20,17; «ჰეროდე შეიმოსა სამო-სელი სამეფოთა» ხაქ. მოც. 12,21; «განიძარცუვა სამე-ფოთა იგი სამეფოთა» ფლტ. 187,22; «შეუღოსა აღასრუ-ლებთ სამეფოთა» იაქ. 8,8; «დაჯდა საყდართა სამე-ფოთა» მ. სფ. 77,28; «ჰატარდ სამეფოთა წარმართთა ვარსკენ პიტიაზნი» შუშ. I 6; «გამოიჩინა ეზრა კაცი, მღვდელი და მფლობელი (სამეფოთა O)» I, I ეზრა 9,18.

სამეფო სამეფავო, საროსკიბო: «სამეფოთა შემზადა სახლი იგი» მ. ცხ. 420r. იხ. მეფე.

სამზარაულო, სამზარეულო საკმლის მოსამზადებელი სახლი; სასაყლო, საყასბო: «სამზარაულოთა, ქმნული ქუეშე კერით» O, ეფტ. 46,28; «შევიდის მამა სამ-ზარეულოთა და უკუეთუო კოკობნი იხილის ცეცხლის კიდესა, იგათბის მზარეულისაგან» ე.ე. 40,35; «რომელთა სამზარა-ულოთა იყიდებოდის» I კორ. 10,25. იხ. მზარაულო.

სამშრეტლო-ი მარტ. 24^{მე}. იხ. შხერა.

სამშრეტო-ი, სამშრეტო «სადარ(ა)ნო»: «აღდგომით სამშრეტო-ი» სიგან და მივედით ქალაქად. **ც.**—«აღდგომით სადარ-ნო» სიგან და მივედით ქალაქად. **მ.** იხ. **ნ. 8,7**; «ქმნეს მისთვის სამშრეტო» **მ.** **მსჯ. 2,25**; «სადა-იგი ავაზაკთა სიმრავლე დამალულ იყოს საზურგესა ამის, სამ-შრეტო სასულთა უყეთურთასა» **მ. ხე. 123,4**.

სამშრეტლო-ი: «გობილენ სამშრეტლონი იგი ეშმაკისანი» **მარტ. 25^{მე}. იხ. შხერა.**

სამთავრო «სოფელი», «სატრაპეზობა»: «მოვიდა ფეს-ტოს სოფელსა (სამთავროსა **ქ.**) მისა ზაქ. მოც. 25,1; «დაუტევნა უფალმან... ხუთნი ესე სამთავრონი უცხოთესლთანი» **ქ.**—«დაუტევნა უფალმან... ხუთნი სატ-რაპეზობანი უცხოთესლთანი» **ც. მსჯ. 2,8**; «არა დამარ-ხეს თჳსი იგი სამთავრო» **იუდა 1,8**. იხ. მთავარი.

სამთხა: «ესე განვდებულ სამთხაჲ მდინარის-კიდესა მის» იხ. **რომ. კურთხ. მოხ. 118,7**.

სამთხოვლო მთხოვლისა, მათხოვრისა: «შეიმოსა სამო-სელი სამთხოვლო» **მ. ცხ. 214^ვ. იხ. თხოვა.**

სამით-წლითგანი-ი სამწლიანი: «სამით-წლითგანისა და უზეშთაისისა» **II ნშტ. 21,16**. იხ. წელი.

სამიმდგმო «სამიარადისო»: «რომელ არს ყოვლად-დასა-წუხი სამიმდგმო» **ც.**—«რომელ არს მრგულად-დასა-წუხელი სამიარადისო» **ქ.**, **რიცხ. 23,23**. იხ. მიმდგმი.

სამინდო ფქვილი—გამტკიცელი: «შესუარე სამი საწყა-ული სამინდო და ქმენ ყურბულ» **ო. დაბ. 18,8**; «სი-მინდო და ზეთი და თაფლი პშემე» **ო. ეზეკ. 16,18**; «მიეცემოდა მის დღით-დღედ სამინდო ათორმეტი გრი-ვი» **ო. დან. 13,2**.

სამისხველ-ი ცრუ წინასწარმეტყველება: «სამისხ-ველნი გელთა შინა მათთა» **ც. რიცხ. 22,7**.

სამისხობელი-ი «სამისინო»: «მარჯუენით მისსა იყოს სა-მისინობელი იერუსალმდ მიმართ» **ო.** — «მარჯუენით მისსა იქნა სამისინო იერუსალმსა ზედა» **ქ.**, **ეზეკ. 21,22**. იხ. მისანი.

სამისო მისთვის შესადგურისი: «უქაღე ქურჭერი ერთი სამისო» **შუშ. X მ.**

სამკალი-ი მოსამკელი; ძნა; ნამგალი: «სამკალი ფრად არს» **მთ. 9,27**; «მკიდე თუ სამკალსა ყანასა შინა შენსა, დაგიშვს მუნ მკელულს» **ც. II შჯ. 24,19**; «სამკალი შენი და სასუთელგელი შენი დამთრგუნო» **ო. ეხ. 16,9**; «შეგრიბოს სამკალი მდგომარე მკლავითა თჳსისა» **I. ეხ. 17,5**; «სადა არს სამკალი მავისი?» **ფლკტ. 184,25**. იხ. მკა.

სამკაული-ი «სამოსელი», მორთულობა, ტანსაცმელი: «მურთ, შტახსი, ქსიაჲ სამკაული სიგან შენისა (სა-მოსელთაგან შენთა **ქ.**)» **ფხ. 44,8**; «სამკაული სი-წილთაგან სიმტიერე მოიგდეს» **I. ეხ. 8,24**; «ვითარცო სისლი, შემკეო მე სამკაულითა» **I. ეხ. 61,10**; «განრცხეს ღვინთა სამკაული თჳსი» იხ. **რომ. კურთხ. მოხ. 68,14**;

«შთაიტუა იგი ვითარცა სამკაული დიდებისა» **ო. ზირ. 27,9**; «რადისათჳს შეწამულ არს სამკაული შენი?» **I. ეხ. 68,2**; «მოუძღუნაო სამკაული ესე მისი?» **შუშ. VII, 27**. **სამკედელი-ი** სამკეტნელი: «მოიღო დემეტრან ბეჭედი იგი სამკედელი და დაბეჭდა სამარტ იგი» **ადამ. 21,27**. იხ. კედელი.

სამკეც-ი სამრიგად: «რამეთუ სამკეცად იყო (სტო-ნი)» **ო. ეზეკ. 42,5**. იხ. -კეცი.

სამკლავე: «შეისხნა სამკლავენი და სალტები და ბეჭდები და საყურნი» **ო. ივდ. 10,4**. იხ. მკლავი.

სამკუდრო სამკედრო: «წარმოიძღუნა ნელსაქნებელისა ცხებაჲ ვორცთა ჩემთა სამკუდროსა მის შესამოსელად» **მრ. 14,8**; «მოუტევე მავსა, რამთა დღესა მის სამკუდრო-სა შემოსისა ჩემისათჳს დამარხოს ვგი» **ო. 12,7**. იხ. კუ-დომა.

სამკურნალო საექიმო: «სამკურნალოა განღებულ არს» **მრთ. C. ოქრ.-უძლ. შვ. 519**; «ესე არს სამკურნა-ლოა კაცისაჲ» **მ. ცხ. 265^ვ**; «არა გარე მივაქცევ სამ-კურნალოსა სულთასა» **მ. ცხ. 49^ვ. იხ. კურნება.**

სამკვდრებელი-ი «დამკვდრება», «მკვდრობა», «საყო-ფელი», «დინაპურობი», «მეკვიდრეობა», «საცხოვრე-ბელი, მამული: «მივედით... ქუეყანად სამკვდრებე-ლისა თქუენისად» **მ.**—«წარდით... ქუეყანად დამკვდ-რებისა თქუენისად» **ც. იხუ 5. 22,4**; «ყოველი ქალაქები ლევიტელთა შორის სამკვდრებელისა ძეთა ისრაელი-სათასა» **ქ.**—«ყოველი ქალაქი ძეთა ლევისთა დინაპუ-რობისა ძეთა ისრაელისათაჲსა» **ც. იხუ 6. 21,42**; «მოუძ-ღუნე იგი ყოველთა საზღვართა სამკვდრებელისა ისრა-ელისათა» **მ.**—«წარგე ყოველსა საზღვარსა მკვდრობისა ძეთა ისრაელისათაჲსა» **ც. მსჯ. 20,6**; «სამკვდრებე-ლი მისი გარემო არს მისსა» **ც.**—«საყოფელი მისი მის თანა» **ქ. ფხ. 121,8**; «დაეპყრათ სამკვდრებელი იგი მისი» **მთ. 21,28**; «ტომი დანისი ვითებდა სამკვდრე-ბელსა თავისა თჳსისა დამკვდრებად» **მ.** **მსჯ. 18,1**; «მიტენე შენ ყოველი წარმართნი სამკვდრებელად შენდა» **ფხ. 2,8**; «ნუთუქე ქუბნი აფთართანი ჰყნე სამკ-ვდრებელად ჩემდა» **ფხ. XXVIII 10**; «რომელსა მე მივსცემ ძეთი ისრაელისათა სამკვდრებელად» **ც. II შჯ. 22, 48**; «სამკვდრებელი მათი და საყოფელი მათი» **მ. I ნშტ. 7,28**, «ენება... დამკვრებაჲ სამკვდრებელისა ჩუ-ნისაჲ» **ო. ე. 51,27**. იხ. მკვდრი.

სამნაკეც-ი სამნავი: «ქმნა... სამნაკეცად გარემო-წმანწელი ოქროჲ თითოვეულად ფარებსა მის» **ო. III ნშ. 10,17**; «ნავი, რომელი ჰმართდის სამნაკეცთა მათ ღელ-ვა-ტეხილობათა ზღვსათა» **მ. ცხ. 15^{მე}**; «იყო აღორვაჲ სამ-ნაკეცთა მათ ღელვითა» **სინ.—11, 28^{მე}. იხ. -კეცი.**

სამნო «გასაგებელი», «დგომა», საფამგო, მდგომარეობა; «მნობა»: «რამეთუ გარდავდგე სამნოსა ამის (მნობისაგან **DE**)» **ლ. 16,4**; «სამნოა რწმუნებულ არს ჩემდა» **I კორ. 9,17**; «სამნოა შენი მივსცე გელთა მისთა» **ო.**—«გასაგებელი შენი მივსცე გელთა მისთა» **ქ.**, **ეხ. 22,21**; «მოელო შენ სამნობისაგან შენისა და დგომი-საგან შენისა» **I. ეხ. 22,19**. იხ. მნე.

სამოთხე ბაღი, ყვავილენარი: «სილვაჲ სამოთხისაჲ ზუზბულის საცე არს ყოვლითა საწაფელითა» **ლიმ. 1,8**; «და-

ფულს იგი სამოთხესა საზღისა მისისასა M, II 57ტ. 28, 20; ავიქმენ მე მტილუბი და სამოთხე ბი O, ეჭვ. 2, 5; „დაასხი სამოთხე მხი“ I, იერემ. 28, 5; აიყო მისი სამოთხე მახლობელად ტაძართა მისთა თანა I, დან. 12, 4; აიხილა უფალი, მომავალი სამოთხე დ (I) Ath.—II, 224v.

სამოთხე—სასეირნო, „სხეალი“: „შერაცხა უფსერული სამოთხე ჯალ O, — შეირაცხა უფსერული სავალთა შინა“ ეხ., იოზ. 41, 22; „სამოთხე ჯალნი მათნი ზედა ქორებისანი ვერგე“ I, ეჭვ. 42, 5. იხ. მოთხვა.

სამორკინალო საბრძოლო, შესაჭიდებელი: „სამორკინალოთა შინა გამოცდების ძლიერი“ მ. ცხ. 42r. იხ. რკინება.

სამოხე—(სამოსლისა) „ქუართი“, „შესამოსელი“, „სამკაული“, „ფიჩი“, „ფრთა“, „ქუბასტი“, ტანისამოსი, მისასხამი: „დაიბო სამოსელი თხი“ DE, — „დაიბო ქუართი თხი“ C, მრ. 14, 25; „განაბარცოს სამოსელი (შესამოსელი I) მისი“ M, ლევტ. 6, 11; „მურტი, მტხისი, კისიანი სამკაული საგანა შენისა (სამოსელი საგანა შენისა)“ ფხ. 44, 2; „არა იქუთო სამოსელი ქურებისა“ G, — „ანუ მიჰქუთო ფიჩისა ქურებისა“ M, II 27. 24, 17; „გარდამომდევ სამოსელი შენი მცველსა შენსა“ O, — „გარდამომდევ ფრთა შენი მცველსა შენსა“ G, რუთ. 3, 9; „ფართო ივენიან სამოსელი მათნი“ C, — „ფართო ევნიან ქუბასტნი მათნი“ მთ. 22, 5; „არა ემოსა სამოსელი საქორწინებ“ მთ. 22, 11; „სამოსელი სელისა შეიმოსიდან და არა შეიმოსიდან მატყლისა“ O, ეჭვ. 44, 12; „მოიღო სამოსელი თხი და შეიმოსი იგი“ O, დან. 24, 25; „გთარცა სამოსელი, დასრულდეთ“ I, ეხ. 50, 8; „არმელი მოვიღებდეს სამოსელსა შენსა“ ლ. 6, 29; „შეიმოსე ნათელი ვითარცა სამოსელი“ ფხ. 108, 2; „მომიღეს სამოსელი ჩემი ჩემგან მცველთა ზღუდისათა“ O, ქება 5, 7; „ანუ ვის თანა იტყვ ძაძისა სამოსლისათა“ შუგ. XV 14. იხ. მოსა; სასამოსლო, ტანისამოსი.

სამოციქულო მოციქულისა: „ვართ სამწყსონი სამოციქულოსა ელესისა წმიდისანი“ რიფ. 164, 20; „კაცი იყო სამოციქულო ჩუენდა მომართ“ ფოკ. 245v. იხ. ციქუ.

სამპირი—„ველა აქუნდა ფუცხ სამპირი“ O, I 28. 2, 14; „რომელთა სამპირები ლაზურები აქუნდა“ მ. ცხ. 411 v. იხ. პირი.

სამროწლე „სამწყსო ქარი“, „მროწელი“: „გერძნი უბოწნი სამროწლისაგან და ცხოვართან და თბათაგან“ G, — „უბოწნი ვერცხ სამწყსოთა ქართა, ცხოვართაგან და თბათაგან“ ეხ., ლევტ. 22, 19; „რომელმან მოიხუწეს ძლეწნი... სამროწლეთაგან ანუ ცხოვართაგან... უბოწნი იყოს“ G, — „უკუთუ შესწიროს ძლეწნი... მროწელთაგან ანუ არვისაგან, უბოწნი იყოს“ ეხ., ლევტ. 22, 21; „აქურთეს... ზროხანი სამროწლისა შენისანი და არევი ცხოვართა შენთა“ M, II 27. 7, 12. იხ. მროწელი.

სამრქუალი იხ. სამშქუალი.

სამ-სამით სამ დღეში ერთხელ: „ჰამდა იგი ორ-ორით დღით და მრავალჯერ სამ-სამით“ ხაქ. წიგ. II 97, 22.

სამსართული—მესამე სართული: „აღვიდოდან... შუეთიდან სამსართულსა მის“ O, ეჭვ. 41, 7. იხ. სართული.

სამსართულედ—სამსართულიანი: „ნესტუბი იგი ქმნის ერთმანერთსა ზედა... სამსართულედ“ მ. კბ. ეჭვ. 114, 2. იხ. სართული.

სამსახური—„წარვიდა ოდესმე სამსახურსა მოწადე“ მ. ცხ. 127r; „ერთი ნაწილი სამსახურად საზღისა და თავისა მათისა“ მ. ცხ. 124r.

სამსახურებელი—„მსახურებითა, მოსახმარებელი: „ყოველი საქმე სამსახურებელისა (მსახურებითა G) არა ჰქმნეთ“ ეხ., ლევტ. 25, 7; „მსახურებით სამსახურებელსა უფლისა ღმრთისასა“ O, I ეჭვ. 1, 4; „აწ იხილეთ სამსახურებელი თქუენი“ O, დან. 18, 26; „ოქროსისა სამსახურებელითა ჰმადეს და სუმიდეს“ O, I, ეჭვ. 3, 8; „აღმოუტენ... მწუანე სამსახურებელად კაცთა“ ფხ. 108, 14. იხ. მსახური.

სამსტოვრო, სამსტურო, სამსტრო, სამსტორო საზევრავი, „სადირნო“: „გითარცა სამსტოვროსა (სამსტროსა), რომელი დგან ბორცუსა ზედა“ O, ეხ. 20, 17; „საბრე ექმნენით სამსტუროსა (სამსტროსა ეხ.)“ O, ოფს. 5, 1; „მოვიდა სამსტოროსა მის უდაბნოთა“ II 57ტ. 20, 24; „ახუდა მთავარი მოვალს... მადნართათ სამსტოროთა“ G, II 57ტ. 20, 24. იხ. სტუენა.

სამსქუალი იხ. სამშქუალი.

სამსტერბლო რაცხ. 18, 2. იხ. მსტერბლო.

სამსჯავრო იხ. სამშჯავრო.

სამშმლე მუშლისა, კოლისი: „ვიქმოდე ზადესა სამშმლესა“ ლიბ. 120, 16. იხ. მუშლი.

სამშუაქო სამუშაო: „რომელი მოვალს სამშუაქოსა მის მონაწილეთასა“ მ. ცხ. 93r; „არა არს, მამო, სამშუაქოთა სულსა“ მ. ცხ. 281v. იხ. მუშავი.

სამდღელი სამდღელი, „ტაძარი“: „სამდღელი იგი ქურკერი და სამსახურებელი მიიღე“ O, ეჭვ. 3, 18; „შევიდა... სამდღელი მისა მის“ C, — „შევიდა... ტაძარსა მის“ DE, მრ. 11, 11. იხ. მდღელი.

სამღერელი—სათამაშო, სახუმრო, „სამოკეველი“, თეატრი, სათამაშო“ აღვილი: „შეპრაცხა სამღერელად ცხოვრება ჩუენი“ O, — „შერაცხა სამოკეველ ყოფად ცხოვრება ჩუენი“ ეხ., საბრ. სოლ. 16, 12; „მძღავრნი—სამღერელ მისა“ O, აზბ. 1, 10; „ახლოს არს დღესასწაული, და თუ შევიდენ ტენი შენნი სამღერელსა...“ ფლმ. 224r. იხ. მღერა.

სამყარო სიმტკიცე, საყრდენი: „შექმნა მეფემან სოლომონ ძელი იგი უთლელი სამყაროდ ტაძრისა“ O, III 27. 10, 12; „დაამტკიცა ქუეყანა სამყაროსა ზედა თქნსა“ ფხ. 102, 8; „ქუეშე კერძო სამყაროსა მის ფრუენი მათნი განმარტებულ“ O, ეჭვ. 1, 28; „მეფუცა მე სამყაროსა ცისასა“ II—241, 47; „რომელმან განაწყენა ვარსკვლავნი სამყაროსა შინა, დაემსქუალა“ Ath.—II, 201r.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

სამყნელი-ი «მოსაქუფხლაგო»: «უჯუფუშე მსოფლებელნი
შეოდეს შენდა, ირამცა ღაღტევეს სამყნელი მეგრტი
(მოსაქუფხლაგო ნხ.)» ო, აწლია 1.5. იხ. შენა.

နာမိပြာဏာ-၈*

სამშენელო-ი, სამშენელო-ი «სული»: იკურთხის გუამი
შენი, სული და სამშენელო მ. ხფ. 19,10; შთაბერა
მის ღმერთთან სამშენელო ებორებისა მ. ცხ. 419;
ჩმისწუთების... ვიდრე განსაყოფელდმე სული და სამ-
შენელო მ. ცხ. 2819; ავიღრმდის იყოს სამშენ-
ელო ებორთა ჩემთა... Q—240, 128. ო. მშენეა.

სამშეკუალ-ი, სამსკუალ-ი, სამრკუალ-ი (სამშეკულისა)
ლოტრსმანი: ზრკინა ღრბად სამშეკუალად კარებისა და
ბჰეთა* M, -I 58ტ. 22,8; შმახე თქუენდა იყენენ და საფრგე
და სამშეკულეზ ტრტფთა შორას თქუენთა* G, იხუ ნ.
28,18; შპასანიკან ჟურთთა შით რკინისაათა სცა სამსკუ-
ალთა* ქ. ცხ. 84,8; შმერტკუალენით გამლთა მისთა სამრ-
კულთაი* H—441,121. იხ. გახმსკუალეა, განმშეკუალეა,
ქმსტკუალეა, მშეკუალეა.

სამშენებლო, სამსახური სახამართლო: სამშენებლო
დღეგა და წიგნი განებულა O, დან. 7, 10; „ოღეს-იგი წა-
რღებენენ სამინებლა მას სამსახური სა“ მ. ხვ. 10, 14.
ბ. ს.ა.

სამცველო საყარატლო: ივლიტიდ ჟოველი, რომელთა
მნუბენ მბარვად სამცველო მათი მ. ნყ. 18,9. იბ.
ივლი: შორ. კრული-სამცველო.

სამხალ-ი სამსიმიანი საკრავი (?): „მოველით საშმა-
ლ“ იგი ძლევსად“ საკ. წიგ. II 8, 19. იხ. ძალი.

სამხმარ-ი: „მოსაწყენელ და სამტეხარ არს იგი მიერ ეს-
თაჲნ, ჟიდრემდის შიგრიდინ საფლავსა“ მ. ხვ. 228, 29.

სამწოდლო სასმისი: „აღიღო“ ერთმან ბერთაგანმან ს. ა. შ. დეოა და ქიქიაა. მ. ცხ. 118r. აბ. მწლე.

სამწეროზელი: «*განავლენე დიაცონი ესე, რომელსა სამწეროზელია*» უპირის= **ლიმ. 27,21;** *ადიაცონი, რომელსა-იგესამწეროზელი ებჳრა სიწმიდისაჲ* **საქ. წიგ. II 120,2**

სამწიფნობრე სამდღენო: სკოლა: „დღითა-დღედ (ერთ-
ლა) სამწიფნობრე სა მას ტყრანძსსა“ საქ. შოც. 19,9
იბ. წიგნი.

სამწილად სამეზობლო, (სამეზობლო): ჯამოწყურნ იგი გულს
 შენსა სამწილად. ო.—ჯამოწყურნ იგი თავისად სამ
 გზისა მხ. ხელ. მხ. მხ. წილი.

სამწირებელ-ი «საყოფელი» (უცხო მხარეს): «არა ვრცელდება სამწირებელსა მის ლოთისსა» ო.—არა პრიდა საყოფელსა ლოთისსა» გვ. ზეი. 16, 8. იხ. მწირი.

სამწვლისა-ჲ სამი წლისა, სამწლიანი: „ლიაყული სან
წლისაჲ არს“ O, ეხ. 15,5; „მომუდარე შე ლიაყულ
სამწვლისაჲ“ O, დან. 15,8. იხ. წელი.

სამწმინდაარსება სამეგრისი «წმინდაოს» თქმის: «უგაღალდა
სამწმინდაარსებათა გრთლმრთუებასა» - გრ. ანბ. - 208, 24.

სამეფოდადარსობა სამეგრის წმინდა არსისა თქმდა: სამეფო
 რაღისოდ გულბის სამეფოდადარსობისა მას გულბისა
 3-ცხ- 3017. იხ. წმინდა.

სამწევრთა საღმრთოსი: „ვეთარ ქვისა ოდენ მსხუტვალდასა ს-
მწევრთა მსახა“ ო. ღან: 9, 21; „რამთა არა ფრადღ ღან-
ძღვითა მოგეწყინას სამწევრთა იგი სანრდელი“ მ.
ქცხ-გჟუხ. ღღ. 122, 21.

[illegible]

საწყევმოს მწყევმოსია: - აღიღო ვაშკარანი თბი საწყევმოსი და არა. 100.12.

სამწყვსო ფარა: ჩოყენენ ვრთ სამწყვსო და ვრთ მწყემს
C, თ. 10,18; ჩოყენეს მუნ სამწყვსონი ცხოვართანი დ
განისლენებდეს მუნ O, დაბ. 28,2; ჩუართუელ იყენენ..
მროწყულნი ზრთხათა შენთანი და სამწყვსონი ცხოვართ
შენთანა M, II შჯ. 28,4; ჩუთაროა ლუკანი ლმთიანა ზორა
სამწყვსოთა ცხოვართანა O, მთხა 5,8; ათმა შენ
გითარცა სამწყვსოთა თათათა O, მთხა 5,8. იმ. მწყემსი.

სამწყუღ-ი «დიკეული», «ზუარაკი», ხბო (გასახედი
ნი): «ეთარცა სამწყუღი მტრიობარი, შესტრიობდა ეს
რამლი» O, —ეთარცა დიკეული მტრიობალი, იქმნა ის
რელი მტრიობალ» ეხ., ზებე 4, 18; განგესწავლო, ვითარც
სამწყუღი უმწყა ვერ დავიმწყე» I — განგესწავლო, ხილ
მე ვითარცა ზუაბაკი არა განგესწავლე» ეხ., იერქმ. 31
18; «წენდა კმა ბარბი ორნი იფი კარნი სამწყუღი
თუ რთ» პოემა სტეფ. 686, 8.

სამშედილო: «სენაკი ესე სამშედლოა» არს. შ. ცხ. 1917
 «ხოლო... ხაყარე და სამშედლოა...»-ესე ივანოზოსის
 გასაგებლნი იყენის» მ. თ. 44.1. იბ. ჰედი.

სამჭედური-ი, სამჭადური-ი ანკის: „მო-მე-იორიოა ვემა
ბი სამჭედური-ი და განდო ხრატუი ნილსა მისსა
ო, იო 40,20; აღმოკვიანო შენ სამჭედური-ი რემა
თა“ უნეც. 83,8; კეთარცა სამჭადური-ი მარტაა შე
ნა..“ ებ, კვბრ.-ადგ. 860,4; „მოგემახოს სამჭედ
დური-ი ანუ ბადე“ მ. კიხ-ეწვს. დღ. 88,14. ან. ჰელა; შდრ
შეამდებოლი სამჭედური-ი.

ხაშკელეულ-ი ძნა, კონი: „შეწიბოთ მისა სამკვლ
ულო იგი სოლისად“ ხად. წიგ. II 10.88, იხ მკვლევარი.

სამხარ-მ (სამხრისა) «ბლუარი», სამხრეთი: «ესე არა
მისნი საზღვრანი სა მხრათ» C_7 —«ესე არს საზღვარი მთა
ბლუარიით» px , «ესე 5. 15, 4;» «სამნი ზედიდეს სა
მხრათ» $M. II 594. 4. 4.$

სამხრეთ კერძო ბელუარით კერძო, სამხრეთის
კენ: აქმნენ საზღვარი... კადემლე სა მ ხ რ ი თ კ ე რ ძ ო
G,—იყენეს საზღვარი... კადემლე ბ ლ უ ა რ ი თ კ ე რ ძ ო
pხ.. იხუ ნ. 15.1.

სამხარ-ი (სამხრისა) სადღო: ათჳნ მარტუთ სა
ხარო მოჴკალთა მათჳ წჳტჳ, 86; აჴლარანი სამხრად ჴო
ლადგე სატრამენს მვიდიანჳ ი-ჲ. 48, 17; ათოწა ჴო
სამხრისადჳ ხჳ. წიგ. II 102, 88.

სამხარს შუადღისას; «სამუჟალსა დღისასა», «სამ
რისა»: ჟღერს წარედის ყოველი იგი ვერა შუა სამხარ
O.—კრებული იგი მიმდინავეს ს. მხარის ზღერს I.—
წარედის ვერა ს. შუაღსა დღისასა» p. 5, ლ. 18, 7.

• ზანძარტებისა და ციხარტისათვის აღგებლად დატყვებულნი (ბრ.).

სამხლე მწვენილისა: „იყოს ჩემდა მტილად სამხლედ“
 O, III მფ. 21,2. იხ. მხ.ლი.
სამხრება სადილობა: „რომელნი-იგი ისამხრებოდეს“
 ხაქ. წიგ. 119,14; „ისამხრეს ივინა“ იქვე, 118,9; „გო-
 სამხრეთ ერთად“ მ. ცხ. 215v; „რამათა ისამხრონ“
 მ. ცხ. 218 v. იხ. სამხარი.

სამხრის შეადლისას, „საშუალო დღისაჲ; „სამხარსა:
 „დიდელ და სამხრის მიუთხრობდე“ ფხ. 64,18; „ესმოდენ
 ვალაღება დღითი და ღალიდება სამხრის“ O, იერემ. 20,16; „კრებულნი იგი მიმოდაივის სამხრის ოდენ“ I, „ოდეს
 წარვიდის ყოველი იგი ერთი შუა სამხარს“ O, „ოდეს
 წარვიდის ერთი საშუალოს დღისასა“ ხხ., 12,7.

სამხრის-ყოფა სადილის გამართვა: „უბრძანა მათ ების-
 კობოშან მის თანა სამხრის-ყოფაჲ“ ხაქ. წიგ. II 97,4.

სამხრობა სადილი, სადილობა: „დაიყვანა იგი... მის თანა
 ჟამსა სამხრობისასა და შემდგომად სამხრობისა
 უახს... კელთა წყალი“ მ. ცხ. 225r; „მოიწია ჟამი ბერისა
 მის სამხრობისაჲ“ მ. ცხ. 225r. იხ. სამხარი.

სამჯარ-ი, **სამჯრე** „საბეჭურთ“, „ლევიტონი“: „ანთრა-
 კები გამოსაქნადაგებლად სამჯართათჳს და საწყვეთა“ O,
 გამოხლ. 25,7; „წყურით, რომელ გარდამოვალნ სამჯართა
 ზედა სამოსლისა მისისათა“ C, ფხ. 132,2; „გარდასდვა
 მათ ზედა სამჯრე“ M, ლევიტ. 8,7; „სამჯრენი (სამ-
 ქიანი ხხ.) იგი ქარისა მის ელამისანი ათ წყრთა“ O, ეზეკ. 40,48; „ადილო ლევიტონი თჳსი, რომელ არს სამ-
 ქურ-ი, გინა თუ სამჯრე თჳსი“ მ. ცხ. 140r. იხ. შვარი.

სამჯერ სამჯრის: „დაიბანნის სამჯერ“ ფიხ. IX 15; „მი-
 წოლა სახელით სამჯერ“ პოვნა ზტეფ. 658,20. იხ. -ჯერ.

სანადირი: „სინადირთჲ, რომელ დაარწყუეს, შეიპყრის
 ფერტი მათი“ C, ფხ. 84,8; „მოსდევს დიდი ბადშ სანა-
 დირთჲ შორს“ მ. ცხ. 193v. იხ. ნადირი.

სანავე ნავის ფასი, ქირა: „მისცა სანავე მისი და შევიდა
 მას“ O, იონა 1,8; „ერთთარ შემოხუალთ ნავსა ამას, რამეთუ
 არა გაქუს სანავე“ H—241,266. იხ. ნავი.

სანათლაგ-ი განმანათლებელი: „ეწოლა ადგილსა მას მთა-
 ვართა სანათლაგ-ი“ მ. ცხ. 116,6.

სანათლო მოსანათლაგი სახლი თუ ჭურჭელი: „ამეძი-
 ნა მე... განშორებულსა მას სახლსა სანათლოჲსასა“
 პოვნა ზტეფ. 658,7; „რამათა განშხადოს სანათლოჲ“
 დიონ. 146,22. იხ. ნათელი.

სანატრელ-ი ბედნიერი: „სანატრელ არიან ცოლნი
 შენნი“ O, III მფ. 10,8; „სანატრელ ყოს იგი ქუეყანასა
 ზედა“ ფხ. 40,8; „განავდო სანატრელი სასიებაჲ ქრის-
 ტში“ შუშ. I, 18; „სანატრელ მან შეშანიკ, ვითარცა
 წინამწარმეტყუელმან, ჰრქუაჲ შუშ. II 8; „სამჯრის სანატ-
 რელნი იგი მამანი ჩუენნი... განავებდეს“ ი.-ე. 15,28.
 იხ. უსანატრელისი.

სანატრელობა ბედნიერება: „რომელთა ვეე მოიღეთ და
 გაქუს ზეცისა ევე დიდებაჲ და სანატრელობაჲ იგი
 ჰქმნატიცისა მის ნათლისაჲ“ ფლბ. მოც. 9,88. იხ. ნეტარი.

სანაცრე: „ზვე იგი სანაცრისაჲ დაიპყრა შეღჳია“ O,
 ნეშ. 2,14. იხ. ნაცარი.

სანახ-ი, **სანახ-ეზ-ი** მხარე, ქვეყანა: „ეპიფანე რაჲ ნათე-
 სავით იყო ფინიკელთაჲ, სანახისაგან ელევთარუპოლისისა“
 ხაქ. წიგ. II 92,12; „წარაუდინეს ყოველსა მას სანახეზ-
 საჲ“ მთ. 14,35; „იხილა ყოველი სოფანეზი იორდანის-
 საჲ“ O, დაბ. 12,10; „მოვილო ყოველი სანახეზი მუხნა-
 რისა“ მ. ცხ. 107,7. იხ. მოსანახე.

სანახპეტო „სანატრაპესია“, სანახარარი: „ახუთაჲ მათ
 სანახპეტოთა ფილისტიმისათა“ M, — „ხუთნი სასატ-
 რაპესიონი ფილისტიმელთანი“ G, ისუ 6, 13,8.

სანადლო-ი ფეხსაცმელი: „შეირტყ სარტყელი და შეისხენ
 სანადლნი შენნი“ ხაქ. მოც. 12,8; „სანადლნი მათნი
 დაუქულებულ და დაბეჭულ იყვნეს ფერტა ზედა მათთა“ M,
 ისუ 6, 9,5; „სანადლნი შენნი წარიჭადენ ფერტაგან შენ-
 თა“ I, ეს. 20,2.

სანადლო-ი: „უკუეთუ ინებოს კაცმან შემზადებაჲ საკუმეველისა
 სულნელისა გუნდრუკითა წმიდითა და სანდლოთა და
 ფრჩხილითა“ H—622,20r

სანადლო-ი ნავი(?) „უკუეთუ მცირე იგი სანდალი დაჯარ-
 დეს, დაღაცათუ ქირსა შეპვარდების, გარნა ჯერეთცა ვალ-
 სევ“ მ. ცხ. 155v.

სანადლაგანსნილი-ი „გემლთა წარტდილი“: „მწოდოს სა-
 ხელი მისი ისრაელსა შორის სახლი სანდლაგანსნი-
 ლისაჲ“ G, — „გრქუეს მას სახელი ისრაელსა შორის სახლი
 გამლთა წარტდილისაჲ“ ხხ., II შფ. 25,10. იხ. ვანა.

სანებელი-ი სასურველი: „რომელ არს საწადელი თუალთაჲ
 და სანებელი გულთაჲ“ ბალ. 73,15. იხ. ნება.

სანებერიოდ ნებერიად: „ჰამადსა, რომელსა სანებე-
 როდ გენებოს მიღებაჲ“ მ. ცხ. 35v. იხ. ნებერა.

სანერგე „ვენაგები“: „სანერგე მათი გომორით“ G, — „მ-
 ნაგები მათი გომორელთაგან“ M, II შფ. 82,82. იხ. ნერგი

სანეფხავ-ი: „იხილა ბუნებაჲ იგი ჟამისაჲ მის და ადგი-
 ლისაჲ, რამეთუ სანეფხავ არს და ზამთარი იგი მის წლი-
 საჲ—ბოროტ“ მრთ. S. ბ. კვხ. -40-თხ 118,86. იხ. ნეფხვა.

სანთელ-ი „ბაზმაქი“, სინათლე, ლამპარი, კანდელი: „
 „შებურთ სანთელნი მისნი, მსალელნი მისნი და განსა-
 ჳოცო მისი“ ხხ., — „დაბუტონ... ბაზმაქნი მისნი და
 მარწუხნი მისნი და მსაყოფელნი მისნი“ G, რაცხ. 4,9; „ი-
 ცა აღანთიან სანთელი“ მთ. 5,15; „გამოვიხილო იერუსა-
 ლემში სანთლითა“ სოფ. 1,12; „იყვნეს სანთელნი
 მრავალნი ქორსა მას ზედა“ ხაქ. მოც. 20,8; „მოვალს მუნ
 ლამპრებითა და სანთლებითა და მახლებითა“ C, ი. 18,
 8; „მოითხოვა სანთელი და შევიდა მუნ“ ხაქ. მოც. 10,
 29; „სანთელი ჩემი დასრიტა“ შუშ. XVI 82. იხ. სა-
 სანთელი.

სანობარ-ი კონუსი, ფიჭვის კონუსებრი ნაყოფი: „
 „არს იგი მსგავსი ბურთულსა, ზედაკერძო კუერსა მის მზისასა
 ინაგით, მსგავსად სანობარისა“ გრ. ნოხ. კაც. აგებ.
 194,5.

სანო(ვ)აგე, **სანუ(ვ)აგე** საკმელი: „სადა არს... პირად-პი-
 რადი სანოვავმ, რომელი მავას (მხარეულსა) დაუშადა-
 ბესჲ“ ფლბტ. 134,25; „არა ჰნებავს მას მრავალი სანო
 აქვე, ვითარცა ნაყრანთა“ მ. სწ. 175,88; „სადა იყვნენ მა-
 ჭმინი სანოვავენი და სამუშებლნი ვემოგინი“ მ. სწ. 94,5;

„უკუთუთ მიუშუა განძლომად, გთხოვდეს მერმე სანუჯაგე-
თა და სანუჯვართა“ მ. სწ. 206, 16.

სანოვავე იხ. ნოვავი; სასანოვავე.

სანუჯვარ-ი საქმელი: „უკუთუთ მიუშუა განძლომად,
გთხოვდეს მერმე სანუჯვართა და სანუჯვართა“ მ. სწ.
206, 16; „უკუშნა... მცირე სანუჯვარი“ მ. ცხ. 111v. იხ.
ნუჯვა.

სანქრევა ქარი, ნიავქარი: „ნუ ღამფარავნ მე დამბნელე-
ბელი იგი სანქრევაჲ“ ფლბ. მოც. 12, 42.

სანქრეველ-ი: „განფიწლვა“ გვითარცა-იგი განიქრების
სანქრეველითა“ ო. — გვითარ სახელ განიფიწლვის
ფიწლას“ გ. ამბ. 9, 9. იხ. ნქრევა.

სამტ-ი საღვწე, დოქი: „ადიდეს უკუე ჰამალი იგი და სამ-
ტი ღვთა“ მ. ცხ. 281v.

სამპარიკონომოსო: „სამპარიკონომოსო და საწანგ-
რომ... ესე იკონომოსისა გასაგებელნი იყვნეს“ ბ.-გ. 48, 82.
იხ. პარიკონომოსო.

სამპარსველ-ი «მახული», სამართებელი: „არა აღსრულ
არს სამპარსველი თვისა ჩემსა“ მ. — მახული არა
აღსრულ არს თვისა ზედა ჩემსა“ გ. მხტ. 16, 17. იხ. პარსვა.

სამპატიო პატივცემული: „არა თუ სამპატიოთა გაცთა
ოღენ... თაყუანის-სცემნ“ ბ.-გ. 25, 18. იხ. პატივი.

სამპატნეგოზა: „შესლვად პირისაგან შენისა სამპატნეგ-
ობისა“ გ. II მწ. 20, 19. იხ. პატნეზი.

სამპატრეაქო, სამპატრიაქო პატრიარქის კარი/სასახლე:
„მოუწოდა სამპატრეაქოდ“ დომ. 72, 82; „ადიდეს სა-
პატრიაქოდ“ მ. ცხ. 184v. იხ. პატრეაქი, პატრიაქი.

სამკურებელი-ი «უსუბი»: „მასხურე მე სამკურებე-
ლითა შენითა და განვმოდენ“ ტ. — მასხურე მე უსუბი-
თა და განვმოდენ“ ტ. ფხ. 50, 9. იხ. პკურება.

სამოვარი-ი მართ. A. ბ. კუხ.-მარხ. 52v. იხ. პოვნა.

სამპურე ფურნე, პურის საცობი: „შევიდეს სამპურე-
სა და თორენსა შენსა“ ო. გამოსლ. 8, 3; „წარიღო იშვლი
მისი სამპურესა“ მ. ცხ. 242v; „წარვედ ოღესმე სამპ-
ურესა“ მ. ცხ. 270r. იხ. პური.

სამფირონ-ი sapphirus, თვალი პატიოსანი: „ყოველი
ქვაჲ პატიოსანი შეგეშოსა... იწთარე და სამფირონი“
ო. ეშვტ. 28, 12.

სამფუთ-ი, სამოფთ-ი ტაშტი: „სასაქუმეულს მცობლი-
საჲ და სამოფთნებ... წარიღო მატკარანმან“ ო. — სასა-
ქუმეულები და ვახნები და სამოფთნი... წარიღო ყოველი
მატკარანმან მან“ I. იერემ. 52, 19.

სამპუარ-ი: „ნახევარი საფასისა თუხისაჲ ველისაჲ შეწირის
და ნახევარი სამპუარად მისცის“ ბ.-გ. 41, 27.

სამპურობელი-ი იხ. გელის-სამპურობელი.

სამპურობილე «კრულთ-სამცველო», სატუსალო, საპა-
ტიმრო: „მოუწოდეს სამსონს სახლისაგან სამპურობი-
ლისა“ M. — მიხედვს სამსონის სახლით კრულთ-სამ-

ცველომსაჲთ“ G. მხტ. 16, 25; „შეაყენა სამპურობი-
ლელ“ მთ. 14, 2; „შესუა იგი სამპურობილესა“ მთ. 18,
20; „უბრძანა... შეგდებად სამპურობილესა“ ფლბტ.
128, 28; „მისენ იგინი სამპურობილესა“ ო. იერემ. 29,
26; „რომელნი... მიეცნეს სამპურობილეთა და ექსორია
შეს“ ნახ. 75, 18.

სამპურობილელ მიცემა «შეყენება»: „მრავალნი წმი-
დანი მე სამპურობილელ მიეცნენ (შევაყენენ ტ“
საქ. მოც. 22, 10. იხ. პურობა.

სამპურობილის-მთავარი-ი ციხის-თავი: „არაჲა იცოდა
თავით თვსით სამპურობილის-მთავარმან მან“ ო.
დაბ. 29, 28. იხ. მთავარი.

საუამბოზელ-ი მუხლი: „დავსწავლა საუამბოზელიცა
ქლისპირი“ მ. ცხ. 21v. იხ. ჯამბა.

სარი-ი კივო, ჯონი, კვერთხი: „სარითა განავაგ (მო-
ვიტრალე რხ.) (სავენაჲ)“ I. იხ. 5, 2; „მანვე უხეტენა
სარითა საცოხნელთა ოღენ“ წყბ. 24, 2; „ყოველთა
(ვენაჲთა) სარითა განგებაჲ უნდა“ ბ.-გ. 42, 3. იხ. სარვა.
სარანგ-ი ლაშქრის მეთაური: „დადავთ სარანგი თა-
ვადღ განძას“ ჭ. ცხ. 222, 7.

სარბეც-ი რბენა: „აქლი მთ სარბეციო ეზთას-მოძლუარი
იგი“ საქ. წიგ. II 72, 24. იხ. რბევა.

სარბიელი-ი მოედანი, ასპარეზი: „გჯლის... სარბიელ-
სა მას მოღუაწებისაჲ გამოწულილვით სირბილი“ მ. ცხ.
86v; „მრავალნი არიან მოყუარულნი სარბიელსა ცხენ-
თასა“ ბ. კეხ.-ეჭუბ. დღ. 64, 20. იხ. რბენა; შტა. ცხენთ-
სარბიელი.

სარგანი-ი (სარგნისა) სფირიდი, ვოდორი: „სარგნელით
სარგნით, გარდამოგედ ზღუდესა და განვირი ქვლთაგან
მისთა“ II კორ. 11, 32.

სარგებელი-ი სასარგებლო, მარგებელი, მოსაგები; შე-
წევნა: „არაჲ სარგებელ არს კაცისაჲ“ მრ. 8, 28; „არა
არს მთაგან სარგებელი“ I. იერემ. 16, 18; „ოღეს ვაჟ-
ბობით მოცეულ იყავ მრავლთა სარგებელითა“ მ. სწ.
109, 29; „სავსე არს სარგებელითა, ხოლო შინაგან...
სავენებელი“ A.—25, 118r; „განსწეფდენ გონებისა მსმენელთასა
სარგებელითა სწავლითა“ ფლბტ. 143, 22; „არაჲ-ფი
სარგებელ მისინა მჭელისაგან“ ბბ. დომ. კურთხ. მოხ.
184, 10; „სარგებელისაგან შორს იპოვნინა“ მრთ. S.
ოქრ.-მარხ. და იონ. 109, 21.

სარგებელ ყოფა: „არაჲა სარგებელ ვეო“ DE.—
„არაჲა რგებულ იყო“ C. მრ. 5, 28; „არაჲა ჩემგან
სარგებელ ვეყო“ მთ. 15, 5; „არაჲ-მე სარგებელ
ეყო სკაცსა, სოფელი თუ შეიძინისჲ“ მთ. 16, 28; „არაჲ
სარგებელ ვეყო, უბადრუტო“ ვარ. 810. იხ. რგება.

სარდიონ-ი: sardius. — სარდიონი და ტაზონი... და
იასინი“ ო. ეშვტ. 28, 12.

სარეველი-ი დასარეველი, დასაკაცუნებელი: „დაპრეკა
ღვანობიან სარეველსა, რაჲთა ძმინი შემოკრბენ და-
მარბვდ მისა“ დომ. 6, 5. იხ. რეკა.

სარეცელი «საწოლი», «საგებელი»: „ყოველი სარე-
ცელი (საწოლი რხ.), რომელსაჲ დაწვეს მას ზღუდა
თესლმდინარე იგი, არაწმიდა არს ლეგობ. 5, 4; „ნუ თუ
აღვლდე სარეცელსა ცხედრისა ჩემისაჲ“ ტ. — არცა

* წყარო ღანჭრითა მიწებალი. (რედ.).

აღუდგე საგებელსა ცხედრისა ჩემისაჲს უხ. 181,8; „ყრმანი ჩემი ჩემ თანა არიან სარეცელსა ზედა“ ლ. 11,7; „გარდაყარენ სარეცელნი ეგე შენნი“ ხაქ. მოც. 9,84; „დაუდგეს სარეცელი ცხედრისა ზედა და დაწე“ O, I მგ. 9,25; „სარეცელნი მისნი—ისრისპირანი მახვლნი“ O, II მგ. 41,21; „ბისთნი (ბჰსთნი O) ეგვბით ჰრვლებული ვიქმნეს შენ სარეცელად“ I, ეშეკ. 27,7. იხ. რეცა.

სარეწავი-ი მოსაგები, სარგო, აღებ-მიცემა: „რომლისაჲ სარეწავი დიდძალი შეუვიდოდა უფალთა მისთჲ მისობითა მისითა“ ხაქ. მოც. 16,18; „გარდულითა მით სარეწავი შემოაქუნდა“ Q—240,147; „მისცემდა ხუროთა მათ სარეწავსა არამცირედსა“ ხაქ. მოც. 19,24; „მგონებენ, ვითარმედ სარეწავს არს ღმრთის-მსახურებაჲ“ I ტიშ. 3,5. იხ. რეწვა.

[სარეა] იხ. ასარეა, აღსარეა, სარი.

სართმ-ი შუბი: „დაღუმირეს იგი სართმებთა მით თომა მოც. 19,25.

სართუა-ი წყალი: „გარემოდა მისა საყოფელი მისი და სართუაჲნი ღრუბელთანი“ O, II მგ. 22,12.

სართული-ი ჭერი, სახურავი ქორედი: „რაიბაჲცა სართულსა ჩემსა ქუეშე შემოხუდ“ მთ. 3,8; „შეკბნ ცხოვრებაჲ გლხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა“ O, ზირ. 22,29; „ტბალთა მათ ზედა იყო სართული საფარველად წყმისა და სიჰმელისა“ O, ეშეკ. 40,42; „უქმნე გვრგვნი სართულსა შენსა“ G, II მგ. 22,8; „აღვიდოდან ზედაცხრისა მას სართულსა“ O, — „აღვიდოდან ქორედთა მიმართ“ ეხ., ეშეკ. 41,7; „გლახესა არა აქუს სართულიცა, რომელსა ქუეშე შევიდეს“ მ. სფ. 85,27; „გვქმნე გოდოლი შენსაჲ სამ-სართული“ H—241,97. იხ. სამ-სართული, უსართული.

სართულგე-ი იხ. ორსართულგე, სამსართულგე.

სარისხ-ი საფეხური: „(და დაღვა) ზედა ქვისა სარისხთა“ O, IV მგ. 16,17.

სარკე (სარკისა): „ავხედაუთ აწ ვითარცა სარკითა“ I კორ. 12,12; „ვითარცა კაცი ერთი, რომელი განჰყვნენ სარკესა“ O, ზირ. 12,11; „დაუფუდებია სარკე არს ცოდვითა სახილავი“ მ. სფ. 22,25.

სარკინო-ი: „იოტრა წილ გეფრათსა სარკინო ზთა კერძო“ რიფს. 178,8; „ესე იოვანე იყო ნათესავით სარკინო ზი“ ხაქ. წიგ. II 22,5.

სარკუმელი-ი (სარკუმლისა) „პატოპანნი, ღანჯარა: „აღვიგისეს პატოპანნი ეგე, რამეთუ იბილა სარკუმელი, აღსავსე წიგნებითა“ მ. ცხ. 168v; „ჯდა... სარკუმელთა ზედა“ ხაქ. მოც. 20,9; „გარდამოსუა იგი მელქულ სარკუმელი“ O, I მგ. 19,12; „სარკუმელით სახლისა მისისათ უბანთა გარდამოიჭრობნ“ O, იგ. ხოლ. 7,6; „სარკუმელნი მისნი იყვნეს განღებულ ქორსა მას მისსა წინაშე ისრაელსა“ O, ღან. 6,10; „სარკუმელით შევიდენ ვითარცა მპარავნი“ O, იოვ. 2,9; „გარდაიხედავენ სარკუმელით თქსით“ მრთ. S. ოქრ. გურაბ. 228,27; „იყო სენაკსა მას მცირე სარკუმელი“ შუშ. VIII 2; „დაუტრენ ორს სარკუმელი სანათებელად აბნოსა მას“ H—241, 242; „განადეს მესამეცა სარკუმელი აბნოსა მას“ H—

241, 261; „დაივიწყლა დაჰშეად ქარი სარკუმლისაჲ“ x 229r.

სარო cupresus: „აღმპართა ბოლოა მისი ვითარცა სარო“ O, II მგ. 40,12; „ძეძქსა წილ აღმოვიცენდეს შენ სარო“ O, ეხ. 55,13; „მოვიყფე სიმამლე საროთი“ O, IV მგ. 19,22.

სარსიკ-ი: „მოიღის სარსიკი, აღიდგის მერსა და მარცხნასა ტელსა მლოვს იყრის, იწებენ სარსიკსა მას მით და ქამნ“ x 259v.

სარტყელი-ი ქამარი: „სარტყელი ტყვისაჲ ვერტყა წელთა მისთა“ მთ. 3,4; „არცა განსწენ სარტყელნი წელთა მათთაგან“ O, ეხ. 5,27; „სარტყელი შაფირისაჲ წელთა მისთა“ ეშეკ. 9,2; „განიგნენ სარტყელნი მათნი და შელტყარენეს ჰირსა“ H—241,109. იხ. რტყმა.

სარტყლის-შემრტყმელი-ი: „აწვეს ყოველსა სარტყლის-შემრტყმელსა და მახვლისანსა მათა მიმართ“ O, IV მგ. 2,21. იხ. რტყმა.

სარქუან-ი ღერგი: „მქელ ვრთ (მიც)... სარქუანსა შინა“ O, III მგ. 17,12; „სარქუანსა შინა დაქრალულ მითუალ“ Ath—11,187v.

სარქული-ი ხუფი: „მოიღო დედაცაჲ მან ერთნი სარქული და დაარქუა ორზოსა მას“ O, II მგ. 17,19. იხ. რქუმა.

სარყეველ-ი შესაძრავი: „მეხსენებ იგინი სარყეველად“ O, იერემ. 29,18. იხ. რყევა.

სარჩელი-ი იხ. სასჯელი.

სარცხელი-ი სარეცხი: „ღეღაჲ მისი წასრულ იყო საქმედ სარცხელსა“ მ. ცხ. 172r; „ამით განსეტყვენბის უფროსს ყოვლისა სარცხელსა“ მ. სფ. 221,18. იხ. რცხა.

სარცხენელი-ი, სარცხენელი-ი „უშუერება, (დაფარული, შერცხენილი, უშუერი, -სასირცხო: „სარცხენელი მამისა შენისაჲ და სარცხენელი დედისა შენისაჲ არა გამოიხადო“ ეხ., — „უშუერებაჲ მამისა შენისაჲ და უშუერებაჲ დედისა შენისაჲ არა გამოიხადო“ G, ლეიტ. 18,7; „არა განიხადო სარცხენელი მამისა შენისაჲ“ ეხ., — „არა გამოიხადოს დაფარული მამისა თვისაჲ“ G, II მგ. 22,20; „შენ იყავი შიშველ და სარცხენელ“ O, ეშეკ. 10,7; „დაგიტონ შენ შიშველი და სარცხენელი“ O ეშეკ. 16,29; „სარცხენელიცა თვისა ევრ დაიფაროს“ O, ზირ. 26,11; მაშინ მამათა თანა სარცხენელსა იქმოდეს“ ჰრომ. 1,27; „დავიფარე სარცხენელი შენი“ O, ეშეკ. 10,8; „უტყუნო თსლესა სარცხენელი შენი“ O, ნაუმ 2,5. იხ. რცხენა.

სარწმუნო სანდო, „ღირსეული“, „პატიოსანი“: „სარწმუნოა იგი მონაჲ და ბრენი“ მთ. 24,45; „გაუწყოს სარწმუნო მან მსახურმან“ კოლ. 4,7; „სარწმუნო არს შეტყუება მისი“ O, ღან. 2,45; „ერთი მათგანი სარწმუნო არს ჩემ თანა, ხოლო ერთი იგი საცქუელ არს“ ბაღ. 5,24; „მოიღო ლიტრად ერთი ნელსაცხებელი წარდისა სარწმუნოა სარწმუნოა“ DE, — „აქუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი წარდისა სარწმუნოა სარწმუნოა“ DE, — „აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი წარდისი პატოპანსი“ C, მრ. 14,2.

„მოიღო ლიტრამ ერთი ნელსაცხებელი“ ლარდიონი რჩეულნი **C. ბ. 12, 5.**

სარწმუნოლო ნდობით: „წინაწარმეტყუელი“ იგი, რომელი მოეუღონა მათ უფალს სარწმუნოდ **I. იერემ. 23, 5.**

სარწმუნოება, სარწმუნოებება: „ეს იმდენი სარწმუნოებებაა მიმოვრეს“ **მთ. 8, 10;** „მართალი სარწმუნოებებითა ცხონდეს“ **ო. მბ. 3, 4;** „რომელმან ავბილოს ზრახავა, მან წარწყმადის სარწმუნოებამ“ **ო. ზორ. 27, 17;** „უკუეთუ ზღაბრებ და არა სარწმუნოებით ისმენ“ **გა. კერ. დაფლ. 28, 1;** **იბ. რწმენა; შტრ. არასარწმუნოება, მართლსარწმუნოება.**

სარწმუნოებისა მოღვაძე თანამორწმუნე: „გულსკმაყოფიარმედი“ სარწმუნოებისა მოღვაძე (არს) **თფლ. 26, 8.**

სარწმუნო-მოსარწყავი: „რომელი სთესვადეს ყოველთა სარწყავსა“ **I. ებ. 22, 20;** „რამეთუ ყოველი იყო სარწყავ“ **ო. დაბ. 18, 10;** „შემოუღელ წყალი სარწყავი ფინიკიანსა“ **მ. ცხ. 78, 1;** **იბ. რწყვა.**

სარწყავი-მოსარწყავი: „მენაჯრანთათჳს და სარწყავთათჳს მისთა შფოთებენ“ **მ. ცხ. 70, 1.**

სარწყული-ჩაფი, ტაყუკი; საცხებელი; საწყული; კურჭელი საწყლე: „მისცა... სარწყულგბი ახლები“ **G. — მისცა... ჩაფი ახლები“ M. მხ. 7, 16;** „იყვნენ... სარწყულნი ქუისნი“ **DE. — დგეს ტაყუკნი მარმარილოდანი“ C. ბ. 5, 6;** „ადიდებო სარწყული იგი თჳსი ღვთაებაჲნი“ **მან“ C. ბ. 4, 28;** „ადგა სარწყული მკარსა მისსა“ **ო. დაბ. 24, 15;** „განტყდეს სარწყული წყაროსა ზღა“ **ო. მძლ. 12, 6;** „შენ სარწყული არა გაქუ“ **C. — არცა სავსებელი გაქუს“ DE. ბ. 4, 11;** „ადიდებთ სარწყული (სარწყაული C) მამათა თქუენთა“ **მთ. 23, 35;** „ადიდეს სარწყული წვლითა“ **მ. ცხ. 14, 1.**

სარწყული-სარწყავი: „სცა მათ ვენებო და სარწყული მას დღესა შინა“ **ო. — სცა მათ ვენებო და სარწყავებო მას დღესა შინა“ pხ. იერემ. 29, 10;** **იბ. რწყვა.**

სარყელი-იბ. სამყელი.

სახა: „სასამან გემოი იხილის ქმადთა“ **ო. თბ. 24, 2;**

„რამთა დატებეს სასაჲ შენი“ **ო. აგ. ხოლ. 24, 18;** „მენა ჩემსა სასასა ჩემსა აგებუ“ **ფხ. 21, 18;** „რამთა განგიგრილოს სასაჲ შენი“ **მ. სფ. 28, 1.**

სახაგლე საჭმლისა: „მან შთადგა იგი მახალსა მას სასაგლე ზღაჲსა“ **ფლ. 12, 12;** **იბ. გზა.**

სახაგრო საჭარისკაცი: „სასაგროსა მას დაწესებულ იყვნეს შუკლსა“ **მართ. S. ბ. კეს. 40-თჳს 118, 32;** **იბ. საგარი.**

სასადილო დილისა: „ესე ბეგნ საზრდელ სასადილო, რამთა არა ფრიად განძღებთა“ **მოგუწყინოს სამწებრთა იგი“ ბ. კეს. ეფეს. დღ. 122, 20;** **იბ. სადილო.**

სასაზრდელო: „გვიარდეს რამ თქუენ სასაზრდელო მსაფხსა ჰერისა“ **G. დევტ. 28, 26;** **იბ. საზრდელო.**

სასაკუმეველი საცეცხური: „როგორსა აქუნდა სასაკუმეველი“ **ჰერ. 2, 4;** „ჰელაჲ მისსა გჳქრს სასაკუმეველმე კუმეველ ტაპარსა შინა“ **M. II 67, 26, 19;** **იბ. საკუმეველი.**

სახაშადღე: „გამოზარდი ცხოვარნი სასაშადღელდ“ **Sin. 1, 118, 1;** **იბ. სამიხელი.**

24. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

სასანთლე: „ქმნა სასანთლენი ოჭროსანი“ **M. II 57, 4, 7;** „ანუ არა (სანთელი) სასანთლესა ზედა დღე-გინ“ **მართ. 4, 21;** „ქმნენ სასანთლენი მისნი შელ“ **გამოსლ. 25, 27;** **იბ. სანთელი.**

სასანთვაგე (კურჭერი) გამ-კურჭელი: „ქმნა სასანთვაგე იგი კურჭერი ტაბლასა მისა პინაყბი იგი და ფა-ლები“ **გამოსლ. 27, 18;** **იბ. სანთვაგე.**

სასარჩლო საღაო, საღალგო: „წინააღმდგომთა თქუენთა დსთგუნეველი და ამაზხველი“ **სასჯელად და სასარჩლოდ“ მ. ცხ. 118, 1;** **იბ. სარჩელი.**

სასასყიდლო გასამრჭელი, ქირა, გვანასყიდელი: „ყოველი სასასყიდლონი (განსასყიდელნი ო) მისნი დაწუნენ ცეცხლითა“ **pხ. მძ. 1, 7;** **იბ. სასყიდელი.**

სასატრაპესო (სანახტრო): „ხუთი სასატრაპესო-ნი ფილსტიმელთანი“ **G. — ხუთთა მათ სანახტროთა ფილსტიმელთა“ M. მხ. 6, 18, 2;** **იბ. სატრაპესო.**

სასაწნებლე საწნებელი: „სასაწნებლე მოვთარე მის შორის“ **I. ებ. 2, 2;** „შევიდეს... სასაწნებლეთა მათ“ **ჩიფხ. 188, 1;** **იბ. წნება.**

სასახლე სახლი: „ალგონ ბედვე სასახლისაჲ მის ღმრთისაჲ“ **ო. IV მფ. 12, 5;** **იბ. სახლი.**

სახათული-თავი, ბალიში: „ხოლო იგი თავადი წვათავით კერძო სასათულსა ზედა“ **C. — და თავადი იყო პირით კერძო მის ნავისსა თავსა ზედა“ DE. მართ. 4, 28;** „გმა რომელი შუაყრევ (შუაყრენ ო) სასათულსა ყოველსა ქუეშე იდაულსა ზღისასა“ **I. ეფეს. 18, 18;** „წარუგდო მის ქუეშე ტყვი და მკარს სასათულსა სასთუნელ მისა“ **მ. ცხ. 28, 1;** „სასათული ერთი ზღუნისაჲ უცნასთუნელით კერძო“ **შუშ. XIV 18;** **იბ. თავი.**

სახათულეხელი-სასათული, დსაკრეფი, სართლე, სამკალი: „ანუ არა უმკრბეს არს საკრეფლები“ **38, 2;** „ეფრემი, ვიდრედა სასათულეხელი აბეზრისა“ **M. — ანუ არა უმკრბეს ნათურადეს ზღაგბი მისი, ვიდრე სა-სათულე აბეზრისა“ G. მფ. 8, 8;** „სასათულეხელი შენი დსაკრეფი“ **ო. ებ. 16, 9;** „წარწყმა სასათულეხელი ველთაგან“ **ო. იოვ. 1, 11;** „მოწყნელ არიან სასათულეხელი“ **ო. იოვ. 2, 12;** **იბ. სათული.**

სახათუნალი (სასთუნლისა): „დაიდეს სასათუნალი და დწვა“ **ო. დაბ. 18, 11;** „დაიდეს სასათუნალით კერძო ღარელ შეფისა“ **I. I ეფეს. 2, 8;** „დადგა იგი ცხელარსა სასათუნალსა თჳსსა“ **მძლ. — ანტ. 219, 21;** „დაიდეს ქვაჲ სასათუნალად შენდა“ **მ. ცხ. 104, 1;** „მოით ბიტავი სასათუნალსა ქუეშე ჩემსა“ **მ. ცხ. 167, 1;** „ალიბი ერთი დაიდეს სასათუნალ“ **შუშ. XIV 18.**

სასათუნლით-მ: „პატრე უყვეს სასათუნლითსა მას აღ-გილსა“ **Ath. — 11, 110, 1;** **იბ. სასათუნალი.**

სასიკუდინე, სასიკუდინო მომაცკდინებელი, სასიკუ-დილო: „დალაჲ სასიკუდინე სუნ, არარაჲ აენოს დილო“ **16, 16;** „ესე უძღვრებაჲ არა არს სასიკუდინე“ **ო. 11, 4;** „წყლელბანი დგესენ მის ზედა სასიკუდინე“ **მ. ცხ. 240, 1;** „არარაჲ სუთა მიჰმეფეს თჳნიერ შდ-ლოჲ ესე, და გწეცა სასიკუდინე“ **მ. ცხ. 127, 1.**

სასიკუდინებელი, სასიკუდინელი-სასიკუდილო: „სნე-

უღებამ იგი მის კაცისაჲ სასიკუდიანებელი სენი არს“ ფიზ. VI 15; „გარე წარებაჲთ ჩვენგან წაღებულნი იგი სასიკუდიანნი“ მ. სწ. 76,8. იხ. კუდომა.

სასიტყვე, სასიტყვე სასიტყვე: „განსტეგბან და იხარებნ ესენებათ სასიტყვეთა და უნდოთა სიტყუათაჲ“ მ. სწ. 246,5; „სასიტყვეთა გულის-თქუბათა მისდევლა“ ნრს. 77,1. იხ. რცხუენა.

სასიტყველი-ი: „სასიტყველი და საცინელი იყოს ყოველი განგება ჩუენი ჟამისაჲ“ მ. სწ. 25,30. იხ. რცხუენა.

სასიტყველი-ი სალაპარაკო: „იქმნენით სასიტყველი ენათა“ ო. ეზეკ. 28,3; „იქმნა იგი სასიტყველი დედათა შორის“ ო. ეზეკ. 28,10. იხ. სიტყუა.

სასიტყვე-ი სიტყვის სახლი: „დაარღუნ სასიტყვე-ი“ ო. ეზეკ. 18,39.

სასიტყველი-ი საროცხო, სიტყვისა: „დასაბამსა ყოველთა გამოსავლთაჲ აშენენ სასიტყველი შენნი“ ო. ეზეკ. 18,36; „აშენე თაჲსა შენისა საყდელი სასიტყველი“ ო. ეზეკ. 18,24. იხ. სიტყუა.

სასიტყველი-ი საქორწილო: „სამოსლითა მით სასიტყველითა მივეგებოდით“ Ath.—11,228v. იხ. სიტყუა.

სასიტყველი-ი ყური: „მოსამენი, გასაგონი ამბავი: „დასტურნა იესუ სიტყუანი ესე სასიტყველითა მიმართ ერისთაჲ“ ლ. 7,1; „განებუნეს მის სასიტყველი“ მრ. 7,86; „მოიწია სასიტყველითა შეფისათა“ ლონგ. 188,30; „სასიტყველიმან სიტყუანი განიკითხნის“ ო. იოხ. 24,8; „აქებდით მას გმითა სასიტყველითა“ ფხ. 150,5; „არა შეიწინარო სასიტყველი ამაჲ“ ო. გამოხლ. 28,1; „სასიტყველი ყოვთ გზამა ქებისა მისისაჲ“ ფხ. 85,8; „სასიტყველი ყოს დიდებამ იგი ქმისა მისისაჲ“ ო. ეხ. 20,30; „გზამა გურიცისაჲ სასიტყველი იყო“ ფიზ. XXXI 2.

სასიტყველი ქმნა „შესენება, გაგონება: „სასიტყველი იქმნეს ლოცვანი შენნი“ C. — „შეგესენეს ვერებანი შენნი“ DE, ლ. 1,18. იხ. სენა.

სასიტყველი-ი საქეიფო სახლი: ებთ. 7,8*. იხ. სენა.

სასიტყველი საივადმყოფო: „ნაცვალად სასიტყველითა მით იონთასა ეყენეს გორცთა მით სნეულთასა ღებინებაჲ“ ნრს. 70,12; „სასიტყველითა აღაწენე ამას იდგისა“ მ. ცხ. 185v; „დააწიენეს იგი სახლი სასიტყველითა მისისაჲ“ მ. სწ. 294,12. იხ. სნეული.

სასიტყველი იმელი, საწადელი: „უფალი სასიტყველი არს“ ფხ. 18,8; „არღარა იყენეს სასიტყველითა ისრაელისა“ ო. ეზეკ. 29,18; „მოიძია სასიტყველი“ გამოჩ. ქუარ. 288,20; „მაღლი შეგწირე სასიტყველი მის ჩუენისა“ ი. ე. 28,16. იხ. უსასო.

სასიტყველი, სასიტყველი „მოსაე ყოფა“, „გინცობა“, იმელი, მინდობა: „აქეთილ არს სასიტყველი უფლისაჲ ვიდრე სასიტყველია კაცისა“ C. — „აქეთილ არს მოსაე-ყოფა უფლისა მამართ, ვიდრე მოსაე-ყოფაჲ კაცისა მამართ“ L, ფხ. 117,8; „სასიტყველითა ღმრთისა მიერ ვიდრე ღმრთელად-ღმრთელ ვიდა“ L. — „გინცობითა ღმრთისა მიერ ვიდრე ღმრთელად-ღმრთელ ვიდა“ C, საქ.

• წყარო — ფიქრითა მიწერილი, ციტატისათვის აღვლილი დატოვებული (რელ.).

მოც. 26,23; „სასიტყველითა და იდგომისა მეუღარ-თაჲსა მე ვისაჲ“ საქ. მოც. 28,6; „განსუენა ქუეყანამან ყოველმან სასიტყვეთა I, ეხ. 14,8; „მაქუს მე გორცთაგანც სასიტყველი“ ფხ. 2,4; „იგი იყოს სასიტყველი ნათესაჲთა“ იმ. რომ.-კურთხ. ხსაქ. და იაკობ. 80,4; „აქეთი ბრძენი განსტეგლთა შინა არა წარბეუთს სასიტყველი“ მ. სწ. 811,1; „განაგდო სანტრელი სასიტყველი ქრისტესი“ მუშ. I, 18.

სასიტყველი-ი: „სასიტყველი ყვენი ძენი შენნი“ ო. სობრ. სოლ. 12,19.

სასიტყველი-ი უიმელი: „რომელი სასიტყველითა იქმნეს... იგი სრულიად წარწყმელების“ მ. ცხ. 44r; „ნუცა სასიტყველითა ხარ ცოდვთა შენათჲს“ მ. სწ. 298,9.

სასიტყველი-ი უიმელითა, იმელის დიქარგვა: „ილითა მითან ცოდვთა გულად შემოიღებს სასიტყველითაჲსა“ მ. ცხ. 48v; „გაიჭულბდა სასიტყველითაჲსა, დაღათურაჲსა ესრეთ ჭერ-არს სასიტყველითაჲსა“ მ. სწ. 109,24. იხ. კუთა.

სასიტყველი ზარი, ძრწოლი: „სასიტყველი და შენი დასდვა ყოველსა ზედა გორცელსა“ ო. ზირ. 17,4.

სასიტყველი-ი ფიცხელი, მკაცრი; დიდი, ძლიერი: „მაჲსა ზარ სასიტყველი“ ლ. 18,21; „იყო... ოხრად, ვითარცა მოწეენაჲ ქარისა სასიტყველი“ საქ. მოც. 2,2; „სარგებელ არს... ვითარცა ქარი და ღრუბელი და წქმანი სასიტყველი“ ო. ე. სოლ. 25,14; „სასიტყველი არს მკეცი იგი“ ფიზ. 2,5; „სასიტყველი სასიტყველი ყოფილ არს“ საქ. მოც. 11,28; „უზრ-ბანა გუემაჲ მისი სასიტყველი“ ი. ე. 118,11. იხ. უსასიტყველი.

სასიტყველი „შერისხე“, მძლავრობა: „სასიტყველითა შენითა (შერისხითა შენითა L) ივლტლიან“ ფხ. 108,7; „წაღლა ზედა სასიტყველითა ალაგნი გამოჩინა“ I, ეხ. 48,18; „ბრძანებაჲ მისაჲ მეფეჲსა დიდითა სასიტყველითა მცნებისაჲთა“ რიფს. 160,42; „შეიმუსრენ მათნი სასიტყველითა თქმითა“ ო. აბ. 2,6.

სასიტყველი მკაცრობა, ფიცხობა: „რომელი ვადრდელად სასიტყველი, იგი შეუარც იქმნია“ ო. ზირ. 20,8. იხ. სასიტყველი.

სასიტყველი რისხეა: „ოვთ თავადი უთქუმიდა და სასიტყველი, რაჲთაჲცა დათქა იგი“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 105,1. იხ. სასიტყველი.

სასიტყველი სამხედრო: „რაჲთაჲცა შთაუღვას სამოსელი იგი სასიტყველითა მისი“ ვარ. 828. იხ. სიტყველი.

სასიტყველი-ი „დასიტყველი“: „მიგეც... სასიტყველი და ყუედრებაჲ ერთად მთილოთ“ ო. — „მიგეც... დასიტყველი და ყუედრებაჲ ერისაჲ მთილოთ“ ეხ. მ. სწ. 8,18; „აღადგა ქალქი ესე განაარყუნელად და სასიტყველი“ I, იერმ. 19,8.

სასიტყველი: „ვითარცა დამწურდა, დაადრეს ივინი სასიტყველითა შინა“ Sin.—11,260r; „ვითარცა სიზმარი არს სიფული ესე და ვითარცა სასიტყველითა ვიყოფეთ“ Ath.—11,268v. იხ. სიტყველი.

სასიტყველი-ი „საწოლი“, მოსაგვინებელი ოთახი:

„ნუგუეუ სადომელთა ჯდეს განშორებულად სასუენებელ-
სა მისსა“ M.—„ანუ სიდა ტახტის ზედა ზის საწოლსა შინა
საზაფხულსა“ G. მსჯ. 3,24. „შევიდა სასუენებელად“
ივლ. 15,4; „შევიდე ცილისა ჩემისა თანა; სასუენებელ-
ად“ G. მსჯ. 15,1; „საუწყეთა შინა სასუენებელთა
შენთასა ნუ აწყევ მდიდარსა“ O, ეკლ. 10,20; „მოკლეს
კაცი ერთი მართალი სასუენებელსა შინა აჯაჲ“ O, II
მგ. 4,11; „დამალა იგი და დედამძღმ თჳსი სენასა სასუენ-
ებელისასა“ O, IV მგ. 11,2. იხ. სუენება.

სასულე «სასულელებელი»: „ანუ არა უმჯობესობს ნა-
ფურცლსაზღაებში მისი, ვიდრე სასულე აფიზირისი“
G.—„ანუ არა უმჯობეს არს საყუბებლები ეგე ეტრემისი,
ვოლრელა სასულელებელი აბეზერისი“ M. მსჯ. 8,2. იხ.
სულელი.

სასულე: „უენ სასულენი ვართ ცელესიანი, და სასულ-
ეთაგან ღმერთი ესევეთარა საქმეთა არა ეძიებს“ მ. ე.
45,19. იხ. სული.

სასუმეა «თჳსობა», აყვანა (შვილად): „უჳეთუ გიხა-
სუშითს შენ“ G.—„უჳეთუ გითჳსოს შენ“ MO, რუთ
2,12. იხ. სუმეა.

სასუმელი (სასუმლისა) სასმისი, ჭიქა; დასალევი:
„გარემშ სასუმელისა და ბინაჲსა განსწმდიოთ“ ლ.
11,29; „სასუმლისა მისისაგან სუმიდა“ O, II მგ. 12,3;
„სასუმელმან შენმან დაბართა მე ვითარცა ურწყულმან“ ფს.
22,5; „მითლე სასუმელი ესე ღწისა ურწყომისა უელისაგან
ჩემისა“ I, იერემ. 25,15; „არა არს სასუმელი ღმერთსა
საუმელ და სასუმელ“ მრომ. 14,17; „სასუმელი ჩემი
ცრემლითა ჩემითა განეზავე“ ფს. 101,10; „განუწყესა მათ
როჭირი დღისა... ღწისაგან, სასუმელისა თჳსისა“ I,
ლან. 1,5; „მოიხუნა სუთნი იგი სასუმელნი... ჩაადგმე-
ლითრით“ Sin.—11,294v. იხ. სუმე; წყლის-სასუმელი.

სასუმელი «ნათესავი», მახლობელი: „სასუმელი ხარ
შენ“ G.—„ნათესავი ჩემდა ხარ“ MO, რუთ 2,9.

სასუმელიება «თჳს-ყოფა», «თჳსობა»: „გიხასუმელი
მე“ G.—„თჳს-ყოფი მე“ MO, რუთ 1,15.

სასუმელიება «თჳსობა»: „არა თუ ინებოს სასუმელე-
ბაჲ შენი“ G.—„უჳეთუ არა უნდეს თჳსობაჲ შენი“
MO, რუთ 2,12.

სასუმლის-მოყუარე: „არნ რომელიმე სასუმლის-მო-
ყუარე და სხუდა—სიქადულის-მოყუარე“ მ. სქ. 275,29.
იხ. მოყუარე

სასუმური: „მევედ შენ სახლად მწუხარებისა და ნუ სახლად
სასუმურისა“ H 341, 316. იხ. სუმე.

სასურველი: „სასურველ არს გოველთა“ O, იგ. სოლ.
6,3; „მძნაო ჩემო, საყუარელნი და სასურველნი“ ფლმ.
4,1; „სასურველია მის წადიერებასა თჳსსა მიემთხოვ“
ეპ. კპრ.-დაფლ. 83v

სასურველი «სოფელი», სამეფო: „გარეჲთ არს ეჲმ
სასურველი“ G.—„გარეჲთ იგი ესე სოფელი არს“
DE, მთ. 12,28; „შთაღებულ არს სასურველი ცათაჲ“
მთ. 2,2; „გითარა არიან შეთავალნი სასურველისანი“
III გზა 2,7. იხ. სურვე.

სასუიდელი «მოსაგებელი», ფასი, ვასამრჯელო, «მიზ-
ლი», ქირა: „მოვიდე... სასუდელი იგი გასაყიდულო“

საგ“ მთ. 27,3; „მოვიგოს გიგი სასუიდელითა ვეცხლისაჲთა“
ქხ.—„მოვიგოს სული მოსაგებელითა ვეცხლისაჲთა“ G,
ლმცხ. 122,10; „ლორატეს სასუიდელი შთაჲ“ ხაქ. მოც.
19,19; „მისცეს სასუიდელი გარტოზთა და ხუროთა და
როჭირი შთაჲ“ O, I გზა 5,54; „მძიმის სასუიდელისა მო-
ვიციდეს ღმერთი ეგე შენი“ ფლმ. 150,35; „ლორს არს
მუშავი სასუიდელისა თჳსისა“ ლ. 10,7; „მოვიდოთ სა-
სუიდელი შირამისა“ რიფს. 169,28; „გითარცა მეძევი,
რომელი შევიკრებ სასუიდელსა“ ეზეგ. 16,30; „სასუი-
დელი არს ჩემი ესე, რომელი მომცეს მე ტრფილოთა ჩემთა“
O.—„მეზღო მრუშებისა ჩემისაჲ არს ესე, რომელი მომცეს
მე ტრფილოთა ჩემთა“ G, იგეგ 2,12. იხ. სუიდე; შირ. დი-
დეს-სასუიდელისა, მოსაყიდულება, მრავალსასუიდელო, სასასუი-
დლო, უსასუიდელო.

სასუიდელით «სასუიდელოთ დადგინებულისა», «დაქირა-
ვებულისა»: „სასუიდელოთ იგი არა არნ მწყემსი... ივლ-
ტინ“ C.—„სასუიდელოთ დადგინებულისა იგი, რომე-
ლი არა არნ მწყემსი... ივლტინ“ DE, მ. 10,12.

სასუიდელოთ დადგინება «მოსასუიდელება», «დაქირა-
ვება»: „სასუიდელოთ დამიდგინა მე“ M.—„მომი-
სასუიდელა მე“ G, მსჯ. 15,4.

სასუიდელოთ დადგინებულ «მორეწე», «სასუიდელოთა»:
„რაოდენა სასუიდელოთ დადგინებულთი მამისა ჩე-
მისათა მამასა პერი და მე აქა საყმლითა წარეწმდება“
DE.—„რაოდენა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდავრე-
ვის პერი და მე აქა საყმლითა წარეწმდება“ C, ლ. 16,17;
„სასუიდელოთ დადგინებულნი იგი, რომელი არა არნ
მწყემსი... ივლტინ“ DE.—„სასუიდელოთ იგი არა არნ
მწყემსი... ივლტინ“ C, მ. 10,12.

სასუიდელოთ მოყვანება «მოამზადება»: „სასუიდელოთ
მოყვანეს ზალამ“ M.—„მოამზადეს შენ ზედა ზა-
ლამ“ G, II მგ. 25,4. იხ. მოყვანება.

სასუიდელის-მამცემელი «მომნიშვნელი, დამსაჩუქრე-
ბელი»: „მეიფელთა მისთა სასუიდელის-მამცემელ
ყვესი“ მებრ. 11,6.

სასუიდელის-ყოფა «მოყიდება»: „რომელი-იგი სასუი-
დლის ყვესს ძეოა ისრაელისათა“ C.—„რომელი მოყიდეს
ძეოაგან ისრაელისათა“ მთ. 27,9. იხ. სუიდე.

სასძეური «ძეძუე»; «სძისა»: „შორის სანძეურთა
ჩემთა განისუენეს“ O.—„შორის ძეძუეთა ჩემთა განისუენეს“
M. მებ. 1,12; „(მსგავსებს)... სასძეური შენი ტე-
ვანთა მისთა“ O.—„(მსგავსებს)... ძეძუნი შენი ტევანთა“
M. მებ. 7,7; „გვანძუნა თნიერსა სასძეურსა დი ასუა
მას“ M.—„გვანდო თნიერსი სძისა და ასუა მას“ G, მსჯ.
4,19. იხ. სძე.

სასძლო «საქორწილო, სეფა»: „გამოვედინ... სძლო სი-
სძლოთ თჳსით“ O, იგ. 2,16; „შემოსა (სამოსლითა)
სასძლოთაჲ ღმობ. 155,1; „სასძლოჲ შეშაღიან
უწინარეს სძისა მოწვენისა“ H—222,56r. იხ. სძლო.

სასწაველი «სასწავლო»: „ლოწერა ჩუენდა სასწავლე-
ლიდ უკუნისამდე“ მ. სქ. 164,12. იხ. სწავლა.

სასწაული, «სასწავლი» «ნიში», «შენიშნება», «საკ-
რველება», «განსწავლა», «სწავლა», «ნიშანი», «მო-
ხატული», «მომასწავლებელი ნიშანი»: „გამოჩნდეს სას-
სწაული“

პხ.,—მოსლად სატყურებასა მას კერპისასა, რომელი აღმართა ნაბუქოდანოსარა¹ O, ღმ. 2,2.

სატყორცი-ი «სარია», «საისრელია»: «სატყორცითა მისთა მშლედეს მტერთა» G, —ის სრითა მისთა ესროდის მტერთა» Fr.,—საისრელითა ესროდის მტერთა» პხ., რაგ. 24,8.

სატყორცებელი-ი იხ. ტყორცება; შდრ. ისრის-სატყორცებელი, ქვის-სატყორცებელი.

საუზნარი-ი სიტყვა: «მათი საუზნარი განსყიდისათჳს არს ღა მოსყიდისა» მ. ცხ. 21v; «ნუჲჟუჲ უცხოჲ რამჲე საუზნარი შეუა შემოვარდეს» მ. ცხ. 285v.

საუზნარება «სიტყუა»: «საუზნარეს მათდამი» G, —«მტყოდეს მათ» M, იხუ ნ. 22,15. იხ. უზნობა.

საუჯნე, **საუჯნო** სამარადისო, მარადისობა, დასაბამი, საიქო, საიქო: «ნუ სცვალბ საზღვართა საუჯნეთა» O, მ. სოლ. 22,28; «რამთა მაქუნდეს ცხორებაჲ საუჯნეთა» მთ. 12,16; «მოავლინა მათ ზედა საუჯნენებაჲ» O, ბარ. 4,10; «მოიღოს ცხორებაჲ საუჯნეთა» მ. 2,15; «მოვიღონოს თქუენ საუჯნეთა სხარული» O, ბარ. 4,23; «მსგავსი მისი არა იყოს საუჯნითგან» O, იოვ. 3,2; «რომლისა სახელისაგან ეშინის ყოველთა საუჯნეთა» ფლტ. მოც. 7,12. «განმზადეულ არა საყდარი შენი... საუჯნითგან» ფხ. 22,8; «რომელნი-იგი ღირს იქმნეს საუჯნენსა მას მამოხუვად» ღ. 20,25; «არა მივტეოს მას არცა ამას საუჯნენსა» C, მთ. 12,22; «აქამ წყლისა სიტყაობაჲ მუნ საუჯნენსა მიმწარედ გარდაეცეს» მ. სწ. 16,28; «მოგუგეს ჩუენ მადლი მისი საუჯნისა და საუჯნენსა» მ. სწ. 82,18.

საუჯნომდე «მიმდემი»: «საუჯნომდე ვერ დავწყუბულ იქმნენ» პხ.,—«მიმდემი ვერ დავიწყუნენ» I, აგრძ. 20,11.

საუნჯე «სენაი», «სათასე», ქონება, განძი, საგანძუ-რი, სახლი. ბეღელი: «მზიარ მისა ჯდა საუნჯესა შინა» G, —«მზიარნი იგი სხდეს სენაიკსა შინა» M, მსჯ. 10,2; «გაქუნდეს საუნჯე ცათა შინა» DE, —«მოიღო შენ საფასე ცათა შინა» C, მრ. 10,21; «საუნჯენი სიბრძნისანი და მექნერებისანი დაფარულნი» კოლ. 2,2; «საუნჯედ უფლისად შეიღო» G, —«საფასედ უფლისად შეიღოს» M, იხუ ნ. 6,19; «გისილენა საუნჯენი სეტყუათა-ნი» O, იოხ 38,22; «შვედ საუნჯესა შენსა» მთ. 6,6; «შვედა საუნჯედ და ტირიდა» O, ღმ. 43,30; «მისცა იგი და მზარდული მისი მაწონენელი საუნჯესა მას ცხე-ღართასა» M, II 57ტ. 22,11; «ოდეს-იგი დასდევით საუნჯესა რეი სათუელი» O, ანგა 2,16; «გარეშე პრამსა საუნჯე ვისიმე სასყიდლით დაეყრა» მადლ. მოც. 42,8; «იქუეს მას საუნჯე, აღსაგებ ზეგუელთა მიერ კეთილითა» მ. ცხ. 106; «საუნჯე გულისამის ყოფიამ» მ. ცხ. 80r. იხ. უნჯი.

საურავ-ი საზრუნავი: «ყოველი ზრუნავი და საურავი მონასტრისაჲ მას ეტყრა» მ. ე. 20,22; «უფროსნი წიგნი ღმერთი სანდოთა უთარგმნენ... ფრიადსა უკაღთებისა-გან და საურავთა» მ. ე. 20,25; «მოვარტუამს... საურავსა» მ. ცხ. 105v. იხ. ურავ.

საურაქარაჲ მოედანი, უბანი: «შთანთქა საეჭრთა იგი და გარემო საურაქარაჲქმ იგი, რომელ მახლობელ იყო» ფლტ. 167,21. იხ. ურაქარაჲ.

საურველ-ი დაფარული ასო, ყვერი, კვერცხები: «მამამა დაუტონხის საურველნი და უქმ კმნის» ფხ. XII 8.

საუფლო უფლისა: «აღბქნა იგინი საუფლოთა მით ბუქდითა» თომა მოც. 14,80; «ვიხილე ტაბლა საუფლოჲ» მრთ. A, ანტ. დ. 22v; «წერილ არს... საუფლოთა დღესასწაულთა ეამის-წირვისა საერთხეთა» H—1741, 207r. იხ. უფალი.

საუცარი მოჩვენებითი, არაქმშირიტი; საოცარი, გასაკვირვალ, განსაკვირვებელი: «საუცარი რამჲე არს» მთ. 14,26; «გირუნო შენ უწყულოებაჲ და საუცარი ხილვაჲ» ფლტ. 182,21; «უფალმან ყო საუცარი» O, ზაქ. 10,1; «საუცარი გამოვდა ყურსა სახლისა მისისა-სა, ვითარცა ვეშაბი» Sin.—11,82v.

საუცრება «მოჩუნება», ოცნება: «საუცრებანი განუღმებელნი მუშაბითა პირებითა გამოუწნებოდა მათ» O, —«მოჩუნებანი შექმნვლნი მუშაბითა პირითა გამოეცხადებოდეს» პხ., სიბრძ. სოლ. 17,4; «აგრანეს... საუცრებაჲ იგი საეშაბოჲ» მ. ცხ. 195r.

საუძლოურე საჭიროების ადგილი: «სადა-იგი არს შესა-ვალი საუძლოურეთაჲ, მუნ მდებარე არს იგი» მ. ცხ. 211v. იხ. ძალი.

საფანელი-ი გადასაფარებელი, საფენი; «მას ზედა (ორ-მოათ) გარდაფინა საფანელი და ავმოდა ლელს ქუერ-თა» O, II მუ. 17,19.

საფარდული-ი საეპრო სახლი; დუქანი: «მოვიდეს შე-მხოვეად ჩუენდა ვიდრე... მესამედ ღვინს-საფარდუ-ლად» ხაქ. მოც. 28,15; «პირველ კარსა დაჰყვამდე სა-ფარდულისა, რამეთუ რაჲმს კარა დაეშას, ვერაფრინ შემძლებელ არს ვაქრობად» მ. სწ. 26,29.

საფარდულედი-ი «სართულიანი», გუმბათიანი: «გომი არს ყოველი საფარდული და უღელსა (სართულედი-სა)» O, ანტ. 1,4. იხ. ფრდი.

საფარველ-ი «აჩრდილი», «დაფარული», საგრილობე-ლი, სახურავი, დასაჩრდილებელი, ფარდა, შესაფა-რებელი, წამოსახურავი; «მესედიო საფარველსა ჩემ-სა» M, —«შემოდიოთ აჩრდელსა ჩემსა» G, მსჯ. 2,15; «შემოვიღო მე საფარველსა კარვისა მისისასა» G, —«და-მიფარა მე დაფარულსა კარვისა მისისასა» L, ფხ. 26,5; «საფარველსა ფრთთა შენასა დამიფარე მე» ფხ. 16,8; «ყუო მით საფარველ დღისა» O, სიბრძ. სოლ. 10,17; «საფარველსა გულისა მისისასა დამალა მე» I, ეხ. 42,2; «უქმნით მით საფარველი გლოვისაჲ» O, ეხ. 12,2; «საფარველი იყო წინაშე კლდესა მას» მრთ. S. კ. იერ.-ადგ. 159,2; «დაპურა საფარველი იგი კრეტსა-მელისაჲ» გამოსხ. 40,21; «უქმნენ თქუენ საფარველ წინა-შე პირსა მღვწელთასა» I, ეხ. 12,4; «სავრილ არს სიციხისა-გან და საფარველ დღე საშვილასა» O, ზარ. 21,19. იხ. ფარვი; შდრ. პირის-საფარველი, წინა-საფარველი.

საფასე «საუნჯე», «სიწმიდე», განძი. საჭურჭლე, ქო-ნება, ფასი, სასყიდელი: «მოიღო შენ საფასე ცათა შინა» C, —«გაქუნდეს საუნჯე ცათა შინა» DE, მრ. 10,21; «საფასედ უფლისად შეიღოს» M, —«საუნჯედ უფლისა შეიღო» G, იხუ ნ. 6,19; «აღებდა სიწმიდესა (სა-

ფასეთა C) მთ. 27,8; ამას სიტყუასა ეტყოდა საზლსა მას შინა საფასისასა“ მ. 8,20; „ნეშტი იგი მიეცე და-
მარბად საფასესა საზლსა სამეფოსა“ O, II ეზრა 7,20;
„საფასეთა სიბრძნეათა არიან იგავნი მეცნიერებაანი“
O, ზარ. 1,21; „საფასენი შენი აღსაჭრელად მიესცე“
O, იერემ. 17,8; „მოიღეს ათეული იტკლისად... საფა-
სედ საზლსა უფლოსა“ I, ნემ. 13,12; „არა ითხოვე
სიმდიდრე საფასეთად“ M, II ეზრ. 1,11; „წარიღეს ყო-
ველი საფასე, რაოდენი პოვეს საზლსა შინა მეფისა“ M,
II ეზრ. 21,17; „მოიღო გისკი იგი ყოველთა მით საფა-
სითა“ H—241, 17; „ყუთ თავისა თქუენია საფასე,
რომელი არა დაძულდეს“ ლ. 12,53; „მისცა საფასე მწე-
რალსა“ მ. ცხ. 28,2; „თხსილა საფასითა იყიდეს“ ი-ე.
20,12; „ანაგვარი საფასისა თხსილად ეკლესიისა შეწირის“
ი-ე. 41,27; „საუწყენი თხსნი აღაგნსა საფასითა“ მ. სწ.
22,22, იხ. ფისი.

საფეთქელ-ი: „დაიბურნი საყნოსელნი შენი, რამთა არა
შევიდეს მიერ სული სიმყარისა ტვნად შენდა და აღბრუნეს
საფეთქელნი შენი“ მ. სწ. 159,15; „აღივსნენ ნეს-
ტუნი საფეთქელთანი ჭეშუმისა მისგან, რომელსა
ტვნად ორთქლითა თხსილად მისდა აღიყვანეს“ H—2251,
2241, იხ. ფეთქა.

საფირონი—sapphirus: „საუფუქელნი შენი საფირო-
ნისანი“ I, ეს. 54,11.

საფიც-ი ფიცი, ფიცის წიგნი: „მისცე უფალსა საფი-
ცი შენი“ მთ. 5,33; „მისცეს მას საფიცი მტაცი და დაუბეჭ-
დოს“ მ. სწ. 294,8; „მათ ითხოეს საფიცი და მშედობად“
H—241, 220, იხ. ფიცი.

საფლა-ი: «სამარე», სამარხი; საფლობი: „მომსგავსე-
ბულ ხართ საფლაეთა განგოზილთა (სამარეთა გან-
გლოზნილთა) C)“ DE, მთ. 23,27; „დადგა იგი საფლა-
თა გამოყოფილად“ DE,—„დადგა იგი გამოყოფილსა მას სა-
მარეთა“ C, ლ. 23,55; „ბრძანა დარბაზად საფლა-
თი“ მთ. S, კ. იერ. აღდგ. 157,18; „რჩეულთა საფლა-
თი დაჰყო მკლადარი შენი“ O, დაბ. 23,6; „აღადგინა...
საფლა-თი ლაზრე, თთხისა დღისა მკლადარი“ მ. სწ.
51,4; „განშორენ... ვიდრემდის გააგნეს საფლა-თი იგი
უფისა მის“ S—1141, 512.

საფლა-ე-ბი «სამარობანი»: „მოეგებოდა მას საფლა-
ეებისაგან (სამარობანი C) კაცი“ DE, მრ. 5,2

საფლავის-მტყუენველ-ი საფლავის მძარცველი: „ტანჯ-
ვასა შევარდების საფლა-ვის-მტყუენველი“ მთ. D,
კ. იერ.-აღდგ. 115, იხ. მტყუენველი.

საფლაოანი-ი საფლაოები: „უფუფუ ითოს საფლაო-
ნი აღიღლსა მას... მიხვდოდნენ“ მ. ცხ. 105, იხ. ფლეა

საფრე იხ. საბრე.

საფრეება «დაბრკოლება»: „მე უსაფრეებ დამკრე-
ბულთა ქუეყანისაჲ ამისთა“ ps.—„მე დავაბრკოლნე
დამკრებულნი ამის ქუეყანისანი ჭირითა“ O, იერემ.
10,18, იხ. საფრე.

საფლადმუნე ქნარი; ღვათინი; ამბიონი: „ათბალოთა მით
საფსალმუნისაჲთა უფლობდით მას“ ფხ. 32,2; „ვი-
თარცა საფსალმუნე იტყვს“ იმ. რომ.-კურთხ. მთხ.
174,8; „აღიღია ღვათინი საფსალმუნეთა აღმრეობად
წმიდისა სახარებისა“ მ. ცხ. 418, იხ. ფსალმუნი.

საფუძველ-ი საძირკველი, იატაკი: „დადგა საფუძვე-
ლი“ ლ. 8,48; „საფუძველნი მათანი შეიყრეს“ ლ.
ფხ. 17,8; „დაპყნენ საფუძველი შენი“ O, ეზეკ. 18,
20; „ვიდრე დამყარებამდე საფუძველსა სამართისაჲ-
სა“ O, III ეზრა 6,8; „ქუშასა ზედა დადგა საფუძვე-
ლი მისი“ მ. სწ. 72,18, იხ. ფუძე.

საფქველ-ი «საფქვლე ლოდი»; «წისქვილი»: „უფოტეს
არა მისა, გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი და
შთავარდეს ზღუასა“ DE,—„უფოტეს არს უფროსს მისა, დამო-
თუძეება საფქვლე ლოდი ყელსა და შთა მცა-ვარდა
იგი ზღუასა“ C, მრ. 8,42; „მისცა იგი სახიდ საფქველ-
სად“ O,—„მისცა იგი სახიდ წიხქვილისა“ ps. იერემ.
53,11, იხ. ფქვა.

საფქვლე, საფქვილე «საფქველი»: „უფოტეს არს უფ-
როსს მისა, დამო-თუძეება საფქვლე ლოდი ყელსა“
C, „უფოტეს არს მისა გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით
საფქველი“ DE, მრ. 8,42; „გვარდამოუტყორცა ნატეხი
ერთი საფქველისა ზღუდით, სცა და მოკლა“ O, II მთ.
11,21, იხ. ფქვა.

საქადულ-ი საამაყო, სასიქიდულო, დიდებული:
„დიდად საქადულ არს“ მ. ცხ. 254,1; „საღიღებულ და
საქადულ არიან ჩემდა“ Sin.—11,80; „გყოფენ სახე-
ლონი და საქადულ და დიდებულ“ G, II მთ. 26,19;
„სახარულ არიან და საქადულ ჩემდა“ ბაღ. 105,9, იხ.
ქადება

საქალო ქალების სადგომი: „გამოირჩიონ... საქალო-
სა შინა ქალი ქმულკეთილი“ M, ესთ. 2,8, იხ. ქალი,
საქალოზე მეუღლეობა, ქორწინება: „მრავალთა მამათა
და მრავალთა დედათა დაუტეონ საქმე საქალობისაჲ
და შედგენ ქალწულებასა“ ფლმ. მოც. 10,21, შდრ. საქა-
ლობელი.

საქალობელ-ი მეუღლეობა, ქორწინება: „უბიწოთა
საქალობელითა და კეთილითა თესლითა მშვე მე“
ფლმ. 142,32, იხ. ქალი.

[**საქანდაცებელ-ი**] იხ. გამოსაქანდაცებელი.

საქანელ-ი ნიაღვარი; «გარდამოსაქანელი»: „ავაჟუნ-
ენ თუ საქანელი მდინარეთანი“ მ. ცხ. 34,1; „სა-
ქანელი იგი მდინარეთა სიტყუათანი დაწყენ და გან-
მენ“ მ. სწ. 124,6; „განგისუნ თქუენ საქანელნი ცი-
სანი“ G, „განგისუნ თქუენ გარდამოსაქანელნი
ცისანი“ O, მალაქ. 3,10, იხ. ქანება; შთასაქანელი.

საქებელ-ი საქებარი; ორლანი: „საქებელ იყვნეს ჩემდა
ამართალნი შენი“ ფხ. 118,54; „საქებელ არიან სიტ-
ყუასა მას და არა საგმობელ“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაქ. და
იპ. 62,11, „თითთა ჩემთა განიგეს საქებელი“ ფხ.
151,2; „განგაწყნეთ საქანებელი წმიდისა შუშანიკისი სადი-
დებულად და საქებელად ღმრთისა“ შუშ. XX,6, იხ.
ქება.

საქიქელ-ი «სამაგალითთა», გამოსაქენებელი, გამო-
სამეღაგენებელი, შესარცხენი: „საქიქელად იყვნენ
ბირსა ზედა ქუეყანისა“ O, „სიმამგალითად ბირსა
ზედა ყოვლისა ქუეყანისა იყვნენ“ ps. იერემ. 10,4; „მე-
შინის, ნუჟუჟ-საქიქელ და საძულელ ვიქმნე თქუენ წი-
ნაშე და თითის-საჩუენებელ ყოვლისა ერისა“ მ. სწ. 260,28.

საქიქელები ურტყობა: „ნუ იმ ბოლწეზაა მაგის საქიქელები სასა“ O, II, მგ. 18,12. იხ. ქიქება.

საქმარი საქმე; ინსტრუმენტი, მანქანა; სახსარი, გამოსახსნელი: „მისცე იგი საქმარი ჯარაგა მას საგამოსახსნელი“ O, გამოსლ. 30,16; „საქმარი, რომელი წამებელისა“ O, II მგ. 5,1; „არა მოსცენ ააქმარსა ქმნა ლომონ“ II მგ. 5,1; „არა მოსცენ ააქმარსა თვსა“ ბ. კეს.-ევს. დღ. 39,24; „კაცმა ზურომან გამოყარა საქმარი თვს“ I, გბ. 44,12; „დამოქციე ერთჯერა ჯართა უკეთური ესე საქმარი ეშმაქსა“ ფლტ. 141,10; „მიეც საქმარი განთუიუფლად მისგან“ ლ. 12,58. შდრ. ქველს-საქმარი, ქუეყანის საქმარი, გელთ-საქმარი.

საქმე ქმნა, კეთება, «ყოფა»; „აიუ ჯერ-იყო საქმედ“ DE.—„აუე გიღრდა ყოფად“ C, მთ. 22,22; „შეგარბს.. საქმედ“ საქ. მოც. 4,28; „საქმედ სცა მას სახლი სა-ფასქ უზოხა სახლისა უფლისა“ O, ნემ. 18,7; „აქმესნი დღენი არიან, რომელთა შინა ჯერ არა ააქმე“ ლ. 13,14; „ვისწრაფით საქმედ საქმესა“ მ. სწ. 82,15.

საქმე «ნაქმარი», «საქმარი», ქმნა, «ნაქმნევი»; რამე ამბავი: „რად-მი იყოს... საქმე მისი“ M, „რად იყოს... ნაქმარი მისი“ მსჯ. 12,12; „საქმენი მათი“ G.—„დაცვა... საქმართა მათთა“ მხ., რიცხ. 3, 88; „რადთა ხედვიდნ საქმეთა თქუენთა“ მთ. 5,16; „არა იტყოდის პირი ჩემი საქმესა კაცთასა“ ფს. 18,4; „საქმესი ვიქმ მე“ O, აბ. 1,5; „ჰქმენ საჯრველნი საქმენი“ O, გბ. 25,1; „არა იბოვა არცხველი საქმე მისთა“ O, დან. 13,85; „ვისა მიმართ საქმე გიც“ ფოკა 345,2; „უთხრა დავითს ყოველი იგი საქმე ბრძოლისა მის“ O, II მგ. 11,18; „ამონი არიან საქმენი ნამღერნი“ მხ.,—„ცულ (ცულად O) არიან ნაქმნენი იგი საკიცხელნი“ I, იფრ. 10,15. იხ. ქმნა, შდრ. კეთილის(ა)-საქმე, ქველს-საქმე, ქუეყანის-საქმე, შესაქმე, სჯრის-საქმე, გელთ-საქმე.

საქმის მაწულებელი—„დალაგებდა მათი მესმა საქმის-მა-წულებელითაგან“ O, გამოსლ. 2,7. იხ. წუევა.

საქმის მოღვაძე—„საქმის-მოღვაძე იგი შენი ეშმაქი იქმს მაგას“ ფლტ. 144,11. იხ. ღვაძე

საქონელი ქონება, შენაძენი: „აქულად იწყეს შეკრებად საფასეთა ოქროსა და ვეცხლსა და სხუისა ყოველსა რას საქონელსა“ მ. ცხ. 18r; „უკეთუ მოიღო საქონელი შინი აქა, ვიცო, რამეთუ არღარი ისიძო“ მ. ცხ. 87r. იხ. ქონება

საქორწინე «ქორწილისა»; საქორწილო სახლი, სედი: „არა გოსიეს სამოსელი საქორწინე (ქორწილისა DE, მთ. 22,12; „ნუთუ ეგების შევლით საქორწინისათა გლოვამ“ C, მთ. 8,15; „დაშეეს გარეშე საქორწინესა მას“ მ. სწ. 49,20. იხ. ქორწილი.

საქრთილი ქერისა: „ქუეყანად არს რომელიმე... სავენაჲ და რომელიმე საყანე და აიფქლე და საქრთილი“ მ. სწ. 810,5. იხ. ქრთილი.

საქრისტიანო ქრისტიანებისა: „წინამძღუარ ქმნილ ზარსა და ღიღსა საქრისტიანოსა“ ქ. ცხ. 175,8. იხ. ქრისტი.

საქსუსალი იხ. საქუსალი.

საქუმელი—წასაღებელი, კუბო, «ცხედარი»: „წინა მოღოდა საქუმელითა მათ აბრერსთა“ O,—„მოღოდა უკანთ ცხედრისა“ მხ., II მგ. 2,21. იხ. ტუმა.

საქური ქვერისა: „განძარტა სამოსელი იგი საქურიო“ O, დან. 88,14. იხ. ქური.

საქუსალი—ი, საქსუსალი, საგუას(ა)ლი საქსელი, ქსელი: „უკეთუ იქმნა მათ შინი ნიში კეთრენებისა სამოსელსა მატყლსა... ანუ საქუსალსა ანო ფესლსა“ G, ლევ. 18,47; „იქმნის ნიში მომწუანე... ანუ სამოსელსა შინა ანო საგუასლსა შინა“ G, ლევ. 18,49; „თავალა მოხრეუვის მას, ვითარცა საქსუსალი ქსელსა“ თქადა 99,18; „ნათხენი თავისა ჩემისა საგუასლსა თანა“ G,—„უკეთუ დაქსოვ შვიდი ესე კოწოლი თავისა ჩემისა საგუასლსა თანა“ M, მსჯ. 16,18.

საქუფთე «ბალანტი», ქისა: „რომელსა აქუნდს საქუფთე, აღიღნ“ DE.—„რომელსა აქუნდეს ბალანტი, აღიღნ“ C, ლ. 22,28.

საქციელი «ქელი», კისერი; წრე, სარტყელი: „წარ-ქუეთთა თავი მისი მღლეზან მან საქციელითგან“ O,—„მოპუეთის მღლეზან თავი მისი ქელითგან“ G, ლევ. 5,8; „მოდრეკით საქციელთა თავნი ორთა ფისიყანთა“ Sin.—11,258r; „დასაფარველად გარემო ორთა მათვე საქციელთა მექონოსათა“ O, III მგ. 7,42. იხ. ქეცა.

საღებავი—ფერი: „საღებავი პორფირისა არა გამო-ქვარდების“ მ. ცხ. 325r.

საღებელი—იხ. თულთ-საღებელი.

საღმართო ღვთიური, ღვთისა: „აღასო იგი სულითა საღმართთათა“ O, გამოსლ. 21,8; „სული საღმართთა არს, რომელმან შემქნა მე“ O, იოზ. 23,4; „რომელნი საღმართთა კერძო ქრისტესა დაამცირებენ“ იბ. რომ.-ქრთბ. მოს. 145,12.

საღმართო-მწიგნი—ბიბლია: „არასადა გასმიესა საღმართთათაგან მწიგნთა“ ფლტ. 143,21.

საღმართთა-კერძო საღვთო: „საღმართთა-კერძო იგი მოძღურებდა შეავინონ“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 87, 84. იხ. კერძო.

საღრტილი—კაცი: „აქუსითა სცემდიან საღრტილსა“ A—92,390; „გიოთარცა ქუესი, ეცეს რად საღრტილსა, გამოვალს ცეცხლი“ მ. ცხ. 454r.

საღუაწი—საზრდო: „უბრძანა... მიცემად ყოველი საღუაწი“ O, I გზა 4,54. იხ. ლუწა.

საღუაწო სამოღვაწეო, საბრძოლო, საგარჯილო: „არასადა ვინ მოღუაწეთაგანი შემდგომად წარსულისა ადგილისა მისგან საღუაწოსა და განწევისა ერისა შემდებელ არს ღწოლად მერმე“ მ. სწ. 118,12. იხ. ლუწა.

საღურწელი—კისერი: „უბრძანა ერის-თაგან მან ძარღუთა გამოხუმა თითოთ და საღურწელთაგან ვიდრე ბარკელ-სხვამდე“ H—841, 849.

საღუნე ღვინისა: „ანუ საღუნეთა მათ ჭურჭელთა ხედავ, თუ ოდეს დაიღინენ“ H—2251,228v. იხ. ღვინო.

საყანე—ქუეყანად არს რომელიმე... აყენაჲ და რომელიმე საყანე“ მ. სწ. 810,5.

ხაყანური-ი (გარემო-სათესავე): „მისცეს... საყანური“ (გარემო-სათესავენი G). გარემოს მისა M, იხ. 5. 21, 12. იხ. ყანა.

ხაყდარი-ი სკამი, დისაჯდომი, ტახტი: „დაჯდა საყდართა ზედა“ ხაქ. მოც. 19, 21; „დაჯდა მეფე იგი საყდართა თესთა“ ფლტ. 158, 2; „მოაქუნდა ტახტი ოქროსა... და დადგეს საყდარი მას ზედა“ H—841, 888; „მირუნა მე საყდარი, დავგებული სამოსლითა სპეტაკითა“ H—841, 466; „საყდარი არს ღმრთისაჲ“ მთ. 5, 24; „დაჯდა საყდარსა მას ზედა, დღეობს მას, რომელსა ერქუმი ჰქუენილ“ C, ი. 10, 18; „დაიდგას საყდარი სასჯელისაჲ საშინელი“ მ. ხვ. 22, 12. იხ. თანა-მოსაჯდრე.

ხაყდრის-მოდგამი თანამოსაჯდრე: „აღოყვანა ღმრთიანი კაცი, მეუფე და საყდრის-მოდგამ უო იგი მის თანა“ მ. ხვ. 218, 4. იხ. დგამა.

ხაყელე საყელი: „გელი მიუო საყელესა და მოიღო სა. მოსელი თეს“ II მფ. 1, 11; „მიუო ქელი... საყელესა თესსა და გარდაბო სამოსლი“ Sin.—11, 196; „შთაუყვინ ქელი საყელესა და სტანჯელ მას“ X 855 v. იხ. ყელი.

ხაყნოსელი-ი ცხვირი, ნესტოები; სუნი, «საყნოსი»: „შეაღს ორთა კართა საყნოსელთა სურნელებაჲ“ მ. ხვ. 148, 29; „უკუეთუ ყოველივე სასმენელ იყოს; სადა არიან საყნოსელნი“ I კორ. 13, 17; „დაიბურნა... საყნოსელნი თესნი სულმყარობისა მისგან“ მ. ცხ. 407; „შეადგა მას (ტბასა) შინა ვიდრე საყნოსელთა დამდე მისთა“ მ. ცხ. 847; „იყოს ნაყვალად საყნოსისა ტბალისა სიმყარულ“ ph.—იყოს საყნოსელისა წილ სულნელისა მტერისა I, გხ. 8, 24. იხ. ყნოსა.

ხაყოფელი-ი «სამყვდრებელი», «ვანი», «ეზო», «ვორ-ცი», სახლი, სადგომი, კარავი, სასახლე, სავანი, სართული, ქერი, დისახლება: „იყავნ საყოფელი მითი თვრ“ C.—იყავნ სამყვდრებელი მისი თვრ“ I, ხაქ. მოც. 1, 20; „სადა არს საყოფელი (ვანი იგი C)?“ მ. 14, 14; „უწოდეს მთა ზოგად დაიარსა“ G, მხ. 10, 4; „უკუეთუ ქუეყანისა ესე სახლი, საყოფელი ჩუენი, დაიარლეს“ Q.—„უკუეთუ ქუეყანისა ესე სახლი ჩუენი ვორცი სადა დაიარლეს“ ph., II კორ. 6, 1; „ითხოა პოუნად საყოფელი ღმრთისა ბაკობისა“ ხაქ. მოც. 7, 48; „მივედ საყოფელად შენდა“ G, მხ. 10, 8; „ვიმშნით შენ საყოფელი“ O, IV მფ. 6, 2; „იშენეს ქალაქები საყოფელად მათა“ ph. 108, 28; „მივსცე იერუსალმს... საყოფელად გეშაბი“ I, იერემ. 3, 11; „ანგელოზთა საყოფელად ცანი არიან“ მ. მთ. 5, 1; „ნათლდ“ 85, 12; „აბა ესერა საყოფელნი ჩუენნი და მკადრნი მათ შინა“ O, იფ. 4, 8; „იშენე თავისა შენისა საყოფელი სასიძველ“ I, ეზეკ. 14, 24; „ავაჲ საყოფელად მათა უდაბნოჲ“ O, თბ. 80, 6; „საუწოვარსა თესსა უმენა საყოფელი“ O, დამ. 23, 17; „მზარინ ფარულად, ვითარცა ღმირი საყოფელსა თესსა“ ph. 8, 20; „მიიწია საყოფელად მის მეფისა“ ფლტ. 154, 28.

ხაყოფელი-ი მარტოდ-ყოფებისა-ი. მონასტერი: „დასტდეს თითოეული თესთაჲ მათ საყოფელთა მარ-

ტოდ-ყოფებისათა“ მხ. 13, 8. იხ. ყოფი; შდრ. კმასაყოფელი.

ხაყრთობელი-ი სანიშნე, ნიშანი, «მაგალითი»: „იყვნენ მკუდრნი კაცთანი საყრთობელ. (საყრთობელ O) პირსა ზედა ველთა ქუეყანისა თქუენისათა“ I.—„იყვნენ მკუდრნი კაცთანი მაგალითენად პირსა ზედა ველისა ქუეყანისა თქუენისა“ ph., იერემ. 9, 22.

ხაყუარელი-ი «მოყუარე», «მეგობარი»: „ესე არს ძე ზემი საყუარელი“ მთ. 2, 17; „რამთა იყნენ საყუარელნი (მოყუარენი C) შენნი“ I, ფხ. 29, 7; „საყუარელსა მას... ჩემსა... გიოთხე“ რაფ. 188, 10; „მსაყულმან მან მოუწოდა ყოველთა საყუარელთა თესთა“ B, „მოწოდა ყოველთა მეგობართა მისთა მთავარმან“ A, მხტ. 127, 4; „ხოლო მე, საყუარელნი, გზასა წარვალ საყუარესა“ შუშ. XVII 18. იხ. ყუარება; შდრ. გმმყო-საყუარელი.

ხაყუდარი-ი: „დამტყიცენ ძლიერებითა საყუდარი შენი საყუენნი“ H—841, 801.

ხაყუდელი-ი «საყოფელი»; ნავთსაყუდელი: „მფრინველთა ცისთა (ურნს) საყუდელი (საყოფელი DE)“ ლ. 9, 58; „საყუდელსა მას უღალღელსა“ მ. მთ. D, ოქრ. პეტრე და ელია, 214. იხ. ყუდება; შდრ. ნავთ-საყუდელი.

ხაყუდრელი-ი სამხილებელი, სასაყვედურო: „მოშედა მე ავოცად საყუდრელი ჩემი კაცთა შორის“ C, ლ. 1, 25; „ჩუ მისცემ სამყდრებელსა შენსა საყუდრელად“ O, მფ. 2, 17; „ვიქმენ მე საყუდრელ მომეთა ჩემთაგან ფრიად“ ph. 80, 12; „საყუდრელ მაშინ არს მკუდარი, რამეს თავით თესთ ჩუენად დაბნის. შიშისაგან საქუარელი თესი“ მ. ხვ. 108, 19. იხ. ყუდრება.

ხაყუნელი-ი ხაყუნელი-ი «მახლი», სამართებელი: „მიოდეს საყუნელი ყოველთა ზედა ისოთა მათთა“ G.—„მოელის მახლმან ყოველთა ასოთა მათთა“ ph., რაფ. 8, 7; „დაყვნოს უფალმან საყუნელთა მით დამორგალითა“ I, გხ. 7, 20; „მოიღე შენდა მახლი ლესული უფრთას საყუნელისა (საყუნელისა O) მკუდარისა“ I, ეზეკ. 5, 1. იხ. ყუნა, ყუნა.

ხაყური-ი «საყურე»; ივითარცა. საყური ნიელსა ღირასა“ O, იფ. ზოლ. 11, 28; „განგაღუ საყური და გრკალი ყურთა შენთა“ I, ეზეკ. 18, 12; „მომეცინ მე კაცმან საყური იავარისაგან თესისა“ G.—„მომეცინ კაცად-კაცდმან თქუენმან საყურე ერთი ნატყუნაეისაგან“ M, მხ. 8, 24. იხ. ყური.

ხაყურძენ-ი, ხაყურძენე «ვენაგია», ზვარი, ვანი: „იქმოლე საყურძენსა ჩემსა“ C.—„იქმოლე ვენაგსა ჩემსა“ DE, მთ. 21, 28; „მწყემსთა მრავალთა ვანყურენს საყურძენი ჩემი“ I, იერემ. 12, 10; „რომელი სდგა მცველად და მეუდლად საგონებელსა საყურძენსა“ ფი. XVII 20; „განყურენი არს საყურძენი მათი“ ზოფ. 2, 7. იხ. ყურძენი.

ხაყური-ი «ნესტე», «სტურია»: „საყურსა დაუცეს და მკუდრნი-ილდგენ“ I კორ. 14, 22; „საყურნი უწყებისანი ქელთა შინა მათთა“ G.—„ნესტუები უწყების ქელთა შინა მათთა“ ph., რაფ. 21, 8; „აღმადლდა უფალი კმითა საყურისათა“ I.—„აღმადლდა... უფალს კმითა სტუ-

იქი საბათია" **ჯ.** **ფ.** 46, 8; „დაბეგრონ საზღვრისა მის დიდსა“ **ი.** **გ.** 27, 12; „არცა ოხრიდ ვმაჲ საზღვრისაჲ, ვითარცა ქადაგი, მკუდართა ჯანმალეშებელი“ **მ.** **ხ.** 14, 27. იხ. ყვრილ.

საზღვრის-მცემ-ი «რომელი ჰბერვიდეს ნესტუსაჲ» „წარვიდეს... საზღვრის-მცემნი“ **გ.** — „გარე წარვიდოდეს და მბერვიდელ ნესტუსა“ **მ.** **იხ.** 5. 2, 3.

საზღვრის-ცემა «დაბეგრვა»; „საზღვრის-ცეს მღვდელთა საზღვრისა“ **გ.** — „და მბერვს მღვდელთა ნესტუსა“ **მ.** **იხ.** 5. 2, 18. იხ. ცემა.

საზაბათო «შაბათი»; „სამო. საზაბათოჲ საკითხავი გამოურჩიო წიგნთაჲნი“ **ჯ.** — „სამსა შაბათსა ეტყოდა მათ წიგნთაჲნი“ **ლ.** **საქ.** **მოც.** 17, 2. იხ. შაბათ.

საზარავანდელი, **საზარავანდო** სამეფო; მეფისა; „მისცა ბრძანებაჲ მეფისაჲ ყოველსა საზარავანდოსა თქსა“ **ო.** — „მისცა ბრძანებაჲ მცნებისაჲ ყოველსა საზარავანდელსა“ **ი.** **იხ.** 1, 1; „განაგო ყოველი წესი საზარავანდოჲ“ **ო.** **იხ.** 10, 25. იხ. შარავანდი.

საშვილებელი-ი რუთ 4, 7. იხ. შვილება.

საშინელი-ი საშინარი, შინის მომგერელი; „საშინელი-ი რამეჲ მოლოდებია საშვილისაჲ... სესქამდეს მტერთა მათ“ **მეზ.** 10, 27; „საშინელი არს ადგილი ესე“ **ი.** **დაბ.** 28, 17; „წმიდა და საშინელი არს საშინელი შინი“ **ფ.** 110, 9. „სიტყუბანი საშინელი მან შეაძრწუნის გული აცოცსა შართლისაჲ“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 12, 25; „იქმნეს ძრვანი დიდ-დიდნი და საშინელი“ **ფლტ.** **მოც.** 2, 28; „ნუ ვინ უჩნ საშინელი და საზარელ“ **მართ.** **ს.** **ოქრ.** **მარტ.** **და** **იონ.** 100, 17; „იყოს სოფელი იგი პერაქტანისაჲ საშინელი მგებრელი“ **ი.** **გ.** 19, 17; „შინითა მწროდიან ზარისა მისგან საშინელიჲსა“ **მ.** **ხ.** 14, 11.

საშინელება შინში; „საშინელები ისიგან მისისა შეძრწუნდეს“ **მართ.** 28, 4; „აილი საშინელებათა შენთაჲ წართუნი“ **ფ.** 164, 8; „შემდგომად წარსულისა მის საშინელებათა აღაზრზინა ეშაქმანი“ **ფლტ.** 1, 27, 28; „საშინელებანი ქმნი და საზარელებანი ზმნი“ **მ.** **ხ.** 124, 12.

საშინე-ი შესაშინებელი, საშინშარი; „ფრიად საშინე არიან“ **მ.** **ცხ.** 280, 1. იხ. შინი.

საშო «მუცელი», «ქმნისა», წიალი; „სტებოდეს საშო-თგან“ **ჯ.** — „შესტეს მუცლითგან“ **ლ.** **ფ.** 27, 4; „და-ურბეჲ... ქუეყანაჲ, საშოჲ შენი“ **მო.** — „დაურბეჲ... ქუეყანაჲ ქმნისა შენისაჲ“ **გ.** **რუთ.** 2, 11; „ყოველმან წულმან, რომელმან განაღოს საშოჲ“ **ლ.** 2, 28; „განკისნეს საშოჲ ქალწულისაჲ შეგნებდა“ **ო.** **იგ.** 9, 3; „არა მოჰქლა მე საშოსა შინა“ **ი.** **იერემ.** 29, 17; „იყვენს დამადულ საშოსაჲ შინა ქუეყანისაჲ“ **ბ.** **კეხ.** **იუჰ.** **დ.** 107, 18. იხ. შობა.

საშრიალი-ი „გებულვდ კაცთა ამას შინა, ვითარცა საშრიალი საზედა წინაშე მოწყნალთა ბოროტთა“ **ბაღ.** 45, 8.

საშრიაბელი-ი «დასაქმობული»; „საშრიაბელი ბადეთა იყო და არა აღიშენო მერმე“ **იხ.** — „დასაქმობელი ბადეთა იყო შენ და არა აღიშენო“ **ო.** **იუჰ.** 26, 14.

საშუალ, **საშუვალ**, **საშუვალ**, **საშოვალ** «შუვა», შორის; „იყო ნავი საშოვალ ზღუისა“ **ჯ.** — „იყო გულად ნავი იგი შუვა ოდენ ზღუისა“ **დე.** **მარტ.** 8, 47; „განვდეს საშუალ ნაუეთთა მისთა“ **ი.** **იერემ.** 24, 18; „საშუვალ ბეჭთა მისთა განსუენა“ **იხ.** **რომ.** **კურობ.** **მოს.** 164, 19; „მსკა ორამს საშუვალ ბეჭთა“ **ო.** **იუჰ.** 9, 24. იხ. შუა/შუვა/შოვა; შდრ. ღლე-საშოვალი.

საშუ(ვ)ალ-ი შუა, შუათანა; „განწმიდა სოლომონ საშუალ-ი იგი ეზოჲ სახლისაჲ“ **მ.** **იხ.** 11, 5, 6. 7, 7; „უკუეთუ საშუვალ-ი (ღვთი) იყოს, ჯერისაგარ ურბე“ **ი.** **გ.** 27, 8. იხ. შუა; შდრ. ბეჭთ-საშუალი.

საშუებელი-ი (საშუებლისა) ჩვილი, ფუფუნეული, განსაცხრამელი, სათუთი, სიკეთე, ფუფუნება, მხიარულება, განცხრამი; „შუებულება“, „შუება“, კეთილდღეობა; „რომელნი სამოსლითა დიდებულთა და საშუებელთაჲ არიან“ **ლ.** 7, 25; „განკისნეს სახლთაგან საშუებლისა (შუებლისა) **იხ.**), მათისაჲ“ **ო.** **მეფ.** 2, 2; „აღივსო მკელთა თჳსი საშუებლისაგან (შუებულებისაგან **იხ.**) ჩემისა“ **ი.** **იერემ.** 51, 24; „გი-თარცა სამთო საშუებლისაჲ ქუეყანაჲ“ **ო.** **იგ.** 2, 3; „განსუენეს და ფუფუნეულ იქმნეს საშუებელთა მათთა შინა“ **ი.** **ნემ.** 9, 25; „ამიოლენ საშუებელი იგი აღიჭმულნი“ **მარტ.** 250, 1; „საშუებელი და სამთესა ღმრთისაჲ იყავ“ **ო.** **იუჰ.** 28, 18; „შეუტაც-მევენ ყოველნი საშუებელი და დიდებანი სოფლისანი“ **მ.** **ხ.** 122, 17. იხ. შუება.

საშუმინველი-ი სუნთქეა; „საშუმინველი (ვამსა) მო-ლისაჲ) არავე დასუარებას, დაღადათ არა შეუდგის ნებაჲ“ **გრ.** **ნოს.** **კაც.** **იგ.** 225, 11; „განსაყოფელადღე საშუმინველისა და სულსა (მისუთების სიტყუაჲ ღმრთისაჲ)“ **მეზ.** 4, 12; „არა არს შავის თანა საშუმინველი ცხოველი“ **ფლტ.** 144, 24; „ვითარცა საშუმინველი სულსა დაუცადებელი, რომელ არს პირსა მისსა“ **მ.** **იუ.** 215, 24. იხ. შუმინვა.

საშურელი-ი, **საშურ(ვ)ელი-ი**; „საშურელი იგი შეილი ჩემი, აღიწერე, ჩემდა მოიქცე“ **იხ.** **რომ.** **კურობ.** **იხ.** **და** **იუჰ.** 100, 6. იხ. შური.

საშურებელი «წინაშე»; „განმამად წინაშე ჩემსა ტაბლად საშურებელად მაჭირებელთა ჩემთა“ **ჯ.** — „განმამადე წინაშე ჩემსა ტაბლად წინაშე მაჭირებელთა ჩემთა“ **ლ.** **ფ.** 22, 6.

საშურებელი-ი მეტოქე, მოცილენ; შურის აღმძვრელი, საშურველი; „ყოლი დასა მისსა ზედა არა მოიყვანო საშურებელად გამოცადებად უშუერებაჲ მისი“ **გ.** **ლევან.** 18, 18; „საშურებელ არს იგი მოყუასთა თჳსთაგან“ **ბ.** **კეხ.** **იუჰ.** **დ.** 45, 24. იხ. შური.

საშფოთებელი-ი; „მიმოქონედ ზრახვანი საშფოთებელი და მიუძღუნენ გულსა წრფელთსა და აღაზნენ მათ მანკიერებად“ **მ.** **ხ.** 242, 2. იხ. შფოთი.

საშველი-ი, **საბველი-ი**, **სარველი-ი**, **სარჩელი-ი** «შვა», «ტანვეა», «სატანველი», საშართალი, სამსჯავრო, განაჩენი, მსჯავრო, «მშჯავრო», დასჯა; მოგოლიან მისა ძენი ისრაელისანი მუნ საშველად **იხ.** — „აღვიდოდეს ძენი ისრაელისანი მსჯავრო“ **გ.** **მეფ.** 4, 5; „მასვე საშველსა შინა ხარ“ **დე.** — „მასვე ტანვესა შინა

* წყარო ღანჭრისაჲ მიწერილი, ციტატისთვის აღვიღია ღატრებულნი (რუღ).

ხარ“ C, ლ. 22,40; „ავითარ მე განერნეთ სასჯელსა (სა-ტანჯელსა DE) ვეპენაისასა?“ მთ. 22,33; „საშჯელი დაეგოს და სატანჯელნი განემზადნენ“ მ. სწ. 22,6; „თანამდებ არს საშჯელისა“ მთ. 5,21; „თუ ვშვი, საშჯელი ჩემი ვეშარიტ არს“ მ. 8,16; „გლახაჲთ არა შეიწყალო საშჯელსა შინა“ O, გამოხლ. 28,3; „არა იოვებია საშჯელსა მისსა სიტუტე“ I ეზრა 4,30; „არა აღდგენ ჴღმრთონი სარჯელსა“ ფხ. 1,5; „მუნ დაიდგნეს საყდარნი სასჯელისანი“ ფხ. 121,5; „სასჯელისა მიისთავან გამოვედნ განტრევებული“ C, — „საშჯელისა მიისთავან გამოვედნ დამჯილი“ L, ფხ. 108,7; „გადრადეკევენ საშჯელსა დაერდომილსა“ I, ეხ. 10,2; „საშჯელი სიკუდილისა არს ამის კაცისა თანა“ O, იერემ. 26,11; „ამისთვს გამოვალს საშჯელი (მსჯავრი pხ.) გულარძნილი“ O, აბ. 1,4; „საშჯელი სამართალი საყთ“ O, ზაქ. 7,9; „ნუ გარდადრეც სასჯელსა“ M, — „არა მისდრეცენ მშჯავრისა“ G, II შჯ. 18,10; „გარდადრეც გულისწყრომად საშჯელი“ O, ამოხ. 8,18; „თხოვედნ მისთვს საშჯელსა“ ხაქ. მოც. 26,15; „შჯელსა გარდაბავლმან და ურჩმან მოილოს საშჯელსა კულად-გებამ“ ჰებრ. 2,2; „გმთარ აღესრულნეს სარჩელნი იგი პილატენი“ Ath. — 11,34r; „ნუ განსდრეც სარჩელსა მწირისასა“ M, — „არა მისდრიტ მშჯავრი მწირისა“ G, II შჯ. 24,18.

საშველად აღდგომა ჩივილი: „საშჯელად აღუდგა“ მრთ. S. ოქრ.—მარხ. და იონ. 108,19

საშველსა მიცემა დასჯა: „მცველნი იგი იესუსანი რად არა მიეცნეს საშჯელსა“ მრთ. S. კ. იერ.—აღდგ. 161, 27. იხ. სჯი.

საჩემოდ ჩემძესა: „უფუთუ საჩემოდ აღაღე პირი შენი უფლოსამი“ G, — „უფუთუ ჩემთჲს აღაღე პირი შენი უფლისა მიმართ“ pხ., მსჯ. 11,38. იხ. ჩემი.

საჩინო შესამჩნევი, ჩინებული, «ცხადი», გამოჩენილი: „საჩინოჲ სარწმუნოებაჲ მიუთხრის მართალმან“ O, — „ცხადად სარწმუნოებასა მიუთხრობენ მართალნი“ pხ., იგ. ხოლ. 12,17; „იგი იყო სანთელი, აღნთებული საჩინოჲ“ მ. 5,35; „ესული ვერ დაილევაის და ვერცა საჩინო ექმნების თულთჲ წინაშე გორციელთა“ მ. სწ. 302,32; „საჩინოჲ (იყო) მთავართა შორის“ მ.-გ. 16,25. იხ. ჩინება.

საჩუენებელი-ი სიზმარი, «ხილვა»; «სახილველი», დასანახავი: „საჩუენებელსა თაბლვედ საწოლსა თქსა“ I, ეხ. 58,10; „მისანთა ხილვანი მტყუარნი თქუნეს“ pხ., — „საჩუენებელსა ნაოლსა იტყოდეს (მისანი)“ O, ზაქ. 10,2; „იქმედ საჩუენებელი და კაცთა“ DE, — „იქმედ სახილველად კაცთა“ მთ. 22,5; „არა იყოს ტირილი ჩუენ თანა საჩუენებელად კაცთა“ მ. სწ. 132,5. იხ. ჩუენება; შდრ. თითის-საჩუენებელი.

სახილველად-ი «მისრის-პირი»: „საწოლი მისი—საჩხუ-ღვტელი ლესული“ pხ., — „სარეცელნი მისნი—სარის-პირნი მახლნი“ O, იონ 41,21. იხ. ჩხულეტი.

საცე-ი «საცო», «საქუმლიავი»: „სცევლით საცაცთა უფლისათა“ G, — „სცვიდეთ საცთსა მას ღმრთისასა“ O, ლეიტ. 8,25; „სცვიდნ საცაცთა მისთა“ G, — „დაიცვენ საცქმილავი მისი“ pხ., რიცხ. 3,7; „რომელნი სცვენ

საცაცსა მას საყურთხველისასა“ O, ეფეკ. 40,46. იხ. ცვი; ფ სისასცავი, ხელის საცავი.

საცემელი-ი «ნიჭი», «მისაცემელი», საჩუქარი: „საცემელი ჩემნი სულად სულნელებისად დაიმარხენით“ G, — „ნიჭი სუნჯდ სუნნელებისა ჩემდა იმარხეთ“ pხ., რიცხ. 28,3; II ნეშტ. 22,23; „ყოველსა საცემელსა ჴედა მზიარულ იყვენ პირი შენი“ O, ზირ. 22,11; „ძეთა მათ ხარკთას სცა ამრამჲ საცემელი“ O, დაბ. 25,6; „თქუნე... იცით საცემელი (მისაცემელი DE) კეთილი მიცემად შეილოთ თქუნთა“ C, ლ. 11,18; „საცემელი შენი შენდა იყვენ“ pხ., — „მისაცემელი სხლისა შენისა სხუსა მიეც“ O, დან. 5,17. იხ. ცემა

საცერ-ი: „შურებოდა ევლთ-საქმარსა თქსა—საცერსა“ მ. ცხ. 282r. შდრ. ცრა.

საცეცხლე ცეცხლისა: „სკვარენ საცეცხლენი ღვს წინაშე მისსა“ I, იერემ. 26,22.

საცეცხური-ი ცეცხლისაყრელი ჴურქელი, ცეცხლში სადგმელი ჴურქელი: „ქმნა ჴირამ ფოტხეები და საცეცხურები“ II ნეშტ. 4,11; „ქმნა საყურთხველი იგი რეალოსა საცეცხურთა მათჲან რეალოსათა“ გამოხლ. 28,1; „მიეახლა დიკონსა და მიიხუნა მისჲან საცეცხურნი“ იზტ. 116,24; „შეიხუნ მას შინა საცეცხურნი, საყსენი საყუმეველთა“ მ. სწ. 278,6. იხ. ცეცხლი.

საცეხუელი-ი (საცეხულისა): „უძუანასენელ ხჯლოდით უშეშულენი საცეხულისა თავისა“ O, იგ. ხოლ. 22,21. იხ. ცეხუა.

საცთომელი-ი «საძურთმელი», შესაცდენი, ფეხწასა-კრავი: „იყვენ გზანი მთინი ბნელ და საცთომელ (საძურთმელ C)“ ფხ. 24,8.

საცთუნებელი-ი: «სცენ სსწაულებ და ნიშებ საცთუნებელად“ C, მრ. 12,22.

საცთური-ი «საფრგე», «საცთომელი», მომაცუებელი, ფანდი: „წინაშე ბრმისა არა დასდვა საცთური (საფრგე G)“ pხ., ლევიტ. 19,14; „უღმრთოებმან ჴემათჲის კაცსა საცთური“ O, იგ. ხოლ. 29,25; „დაიდენ თავისა თქსისა საცთური“ O, ოვხე 4,17; „საცთური ჩემდა ხარ“ მთ. 18,28; „საცთური მან სიმიდრისამან შეაშთვის სიტუთა იგი“ მთ. 12,22; „სდგენიდეს მათ საცთური“ O, — „დევნა უყოს მათ საცთომელად“ pხ., ეხ. 20,28; „შეუდგან... საცთურისა სიტუთა თეკლა 25,27; „პარსტოლუ სპბრქნის მოყუარებასა ცუდსა და საცთურსა ასწავებდა“ ფოკა 240v; „ცოლა საფრგე და საცთური ექმნების და დამაყენებელ ეფელსა საქმესა“ მ. სწ. 120,24.

საცთურება დაბრკოლება დაგორება, შემცთარობა: „ე-ე არა გზად საცთურებასა მათჲად მათლა მიმართ“ ფხ. 48,14; „დავსდებ სოთს მინა ლოდსა დაბრკოლებისასა და კლდესა საცთურებასა“ მრთ. 9,24; „ასლეს მას წამალს იგი საცთურებასა“ მიმოდალ. 21,18. იხ. ცთობა.

* მეორე წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის აღვილია დატოვებული (რედ.).

საცილობელი-ი სადავო, საწუნელი: „მრავალთა შივრ სა-
ცილობელ“ მართ. D. კ. იერ. ადღ. 118. იხ. ცლობა.

საცინელი-ი სასაცილო, დასაციანავი: „მეყენ ჩუენ...
საციანელ და საციებელ გარეშობისათა ჩუენთა“ ფხ. 48, 14,
„გეჰენ საციანელ და ყოველნი დღენი აღვასრულენ კიცხე
ვით“ O. იერემ. 20, 7; „არს საციანელ კაცთა შორის სი-
ბრძნე მათი“ მ. სწ. 221, 51. იხ. ცინება.

საციჟელი-ი მიგზენი, მსახურება: „მიგზენი რამე სა-
ციჟელისაჲ მთილო მათი“ ნაკ. წიგ. II 110, 17,
„უკუტრთოს მთ მდელი, ვითარმედ ანჳმარ არს საცატჟე-
ელსა ეკლესიისაჲ“ იქვე 187, 8. იხ. ცაქუ.

საციმელი-ი იხ. შინაგანსაციმელი.

საცნაური-ი ცხადი, ცნობილი, შესაცნობი: „ვითარცა
უენურნი და საცნაურნი“ II კორ. 6, 9; „საცნაურ
იყო ყოველთა შივრ ცხოვრებაჲ“ ნახ. 78, 11; „იქცა გენ
თქმუელი და საცნაური, მოაქციო“ H 241, 11, „ასულთ-
თა ზოლო საცნაურ ხარ“ მეტრე მოც. 42, 19; „ხაყოფი-
საგან ხმ საცნაურ ექმნის“ მთ. 12, 28; „გერ საცნაურ
იქმნა ადგილი მათი“ O. ნათ. 2, 17. იხ. ძნიად საცნაურ.

საცნაურ-ყოფა „გამოჩინება“: „სიტუადცა შენი საც-
ნაურ-ყოფის შენ (გამოთგაჩინებჲ შენ DE)“ C, 1,
48, 28; „სიტუთა საცნაურ არს სპირიტუ“ O. ზირ. 2,
28; „საცნაურ-ყოფის მას ჩუენებჲ“ მ. ცხ. 97r.

საცნობელი-ი ცნობიერება, მგრძნობელობა; გასაგები:
„რომელსა-იგი ივითხუდე, დაიწყადე აგი გონებასა შენა...
და დამარზე საცნობელთა შენა“ მ. სწ. 76, 2; „ესე მათი
არს, ზომელთა წარწყმდინენ საცნობელნი გონებისანი“
მ. ცხ. 48v; „უცუთუთ მიგმთხუო სიტუთა, ღრმასა და ძნიად
საცნობელსა“ მ. სწ. 75, 21. იხ. ცნობა.

საცო «საცავი», «დაცვა», მცველი, სამცველო, სა-
ყარაულო დრო: „სცვიდეთ საცოთა მას ღმრთისასა“
O. „სცვიდეთ საცავთა უფლისათა“ G, ლევტ. 8, 25;
„ყოველსა საცოთა დაიბარენ გულნი შენნი“ O. „ყოველთა
დაცვით დაიბენ გულ შენი“ ph. 2, ხოლ. 4, 22; „და-
სდეთ საცოთა პირსა ჩემსა“ ფხ. 28, 2; „მდღერი იგი დგეს
ზედა საცოსა მათსა“ M, II 57ტ. 7, 6; „ასულსა ზედა
ურიდსა განმპრდეთ საცოთა“ O. ზირ. 42, 11; „საცოთა
ჩემსა ზედა დადეთ“ O. აბ. 2, 1; „ბორკელი იგი ფერტთაჲ
ბრძანოს საცოლ და ნაკურთხევი ყოველთათჳს“ შეშ. XVII,
11. იხ. ცვა.

საციოდველი-ი შეცოდებისა: „განძირეთ პირველისა სა-
ციოდველისა ცხოვრებისა ძალი“ მართ. S. კ. იერ. ნათლ. 88, 25. იხ. ცოდვა.

საციონელი-ი ყბა: „მანვე უხეტენა სარიით საცოხნელთა
ოდენ“ წყბ. 98. იხ. ცოხნი.

საცხადო სააშკარაო: „რომელმან უწყის საიდუმლოთ და
საცხადოთ თქუენი“ H—822, 4v.

საცხებელი-ი ზეთი: „საცხებელი წმიდაჲ ჩემი ესცხე მას“
ფხ. 88, 21; „მოიღო საშოელ რქაჲ იგი საცხებელისაჲ
და დაასხა თვისა ზედა მისსა“ O. I მტ. 10, 1; „იტყუნ სურ-
ნელთა საცხებელთა“ მ. სწ. 246, 9. იხ. ცხება; მღრ.
ნელსაცხებელი.

საცხებ(ე)ლის-მგბოღველი-ი ზეთის დამამზადებელი,
ზეთის მომზარმეველი: „ასულნი თქუენნი, ყენს საც-

ხებელის-მგბოღველ და მეჭოთხედ და მეზურედ“ O. I
მტ. 6, 12; „დაბუსრნეს ჳურკელნი საცხებლის მგბოღ-
ველთანი“ ფლ. 3, მატ. 5, 27. იხ. მგბოღველი.

საცხენოსნო მხედრული: „განვიდა ბჳეთი მათ ხაცხე-
ნოსნოთასა სახლისა მეფისათა“ M, II 57ტ. 22, 15. იხ.
ცხენოსანი.

საცხინველი-ი მთვარის მსგავსი სამკაული: „მოუღოს...
საკუხეზა და ვარლუბი და საცხინველნი“ O. ფხ. 2, 19.

საცხოზელი-ი «საცხოზილე», ლუმელი, ფურნე, ჭურა:
„შევიდა უკუანა კაცისა მის ისრაიელისა საცხოზელსა
კეცისასა“ Fr., „შევიდა უკუანა კაცისა ისრაიელისა საცხო-
ზილესა თანა“ G, რიცხ. 25, 8; „პოვი ეგა სახლსა შინა
საცხოზელსა ჳურასასა“ მ. ცხ. 322v; „მევეცემან რქამს
ქმნის კეცს-ჳურკელსა და შედვის იგი საცხოზელსა“ მ.
სწ. 209, 25. იხ. ცხოზა.

საცხოვარი-ი (საცხოვრისა) პირუტყვი, ცხვარი, ფარა:
„ვითარცა პირუტყუნი საცხოვარნი“ II პეტრე 2, 10;
„აბრაჰამ იყო მღალარ ფრიად საცხოვართა და ვეცლათა“
დაბ. 18, 2; „ბებელ ააფარასა საცხოვართა მთოთჳს“ M,
I 57ტ. 4, 29; „ამაჲგან სუმიდა, ძენა მისნი და საცხოვართ
მისი“ მ. 4, 12; „დაწყუენ საცხოვარნი ჩემნი“ C, 1,
21, 10; „მფრინველთაგან ცისათა მის საცხოვარად მდე
შე-
ცლეს“ I, იერემ. 9, 10; „გეჴსუიდი მე საცხოვართა
მამსა ჩემისათა“ ფხ. 151, 1; „დაუტევა მას... მონები და
მეველება და საცხოვარი“ O. იფ. 8, 7; „გზად ესე საც-
ხოვრისაჲ, რომელ მესამს ყურთა ჩემთა“ O. I მტ. 15, 14;
„ვითარცა საცხოვარნი მდელითა იზარდებოდეს“ მსკ.
84, 6; „ვროტნი იგი ძრწოელ შეძრწუნებულად, ვითარცა სა-
ცხოვარნი ეამსა დაქლისასა“ მ. სწ. 225, 27.

საცხოვარე პირუტყვისა: „(იწენა)... ჳურკერ საცხო-
ვარე და საზოხე დიდად ფრიად“ II 57ტ. 22, 29. იხ. ცხო-
ვარი.

საცხოვრის-მზრდელი-ი ცხვრის მომცველი: „საცხოვ-
რის მზრდელ არან“ O. დაბ. 48, 22. იხ. მზრდელი.

საცხოვრებელი-ი «საყოფელი», ცხოვრება, ქონება:
„შთანქენა... ყოველსა საცხოვრებელსა მათ მათ თანა შო-
რის ყოვლისა ისრაილისა“ G, „დანთქენა... ყოველნი... საყოფ-
ელნი მათნი შორის მეთა მათ ისრაილისანი“ M, II წყ. 11, 6;
„განუყო მათ საცხოვრებელნი“ ლ. 16, 12; „უმკობეს არს
ჩემდა წყალობაჲ შენი უფროსს საცხოვრებელთასა“ ფხ.
82, 4; „რომელმან შეჴმა საცხოვრებელი შენი მეძვეთა
თანა“ მართ. C, ოქრ. უფ. შვ. 218; „დაუტევა ყოველსა სა-
ცხოვრებელსა თვისა ანდ. ანატ. 222, 21; „საცხოვრებ-
ელი შენი წარგე“ მ. სწ. 252, 14. იხ. ცხოვრება.

საძაგელი-ი «ბილწი», «საძაგელება», საზიზღარი, შე-
უფერებელი, უმსგავსი: „არაჲმს იწალოთ საძაგელი
(ბილწი C) იგი ჳურგებისა (მოცრებისა C)“ მართ. 12, 14;
„საძაგელ (ბილწი C) არს წინაშე ღმრთისა“ ლ. 18, 15;
„გან თუ-იშორნეს საძაგელნი (საძაგელებანი O)
პირისაგან მისისა“ I, იერემ. 4, 1; „საკუმველი საძაგელ არს
ჩემდა“ I, ეხ. 1, 18; „საძაგელ არს ღმრთა ეკლესიასა
შინა ჳრაზედ“ I კორ. 14, 25; „საძაგელად შეჴატეს-
რიცხ. 168, 25.

ნასწარმეტყველოთა წიგნები: „მაჰეს ჩუენ უმტაცსი საწინაწარმეტყველოთა სიტყუაჲ“ II პეტრე 1,19; „(მსკეს ლეგასა) საწინაწარმეტყველოთა და მკაბელთაჲ“ ი. ე. 22,20. იხ. წინაწარმეტყველო.

საწიარე-ი ჭურჭელი, რომლითაც შესწირვენ: აღაზურთონ... პანაეები და ციხუბები და ფაილები და საწირავები, რომლითა შესწირვენ“ G, რიცხ. 4,7. იხ. წირვა.

საწმართული-ი პეტრიქნიმი: „პეტრიქნი შეიგარნეს ნიფხაგ-ტურთ: თურთ მათა და ვარშანგით და საწმართულით“ I, „მამრნი იგი შეიგარნეს სარფარებისა თანა მათისა და ტარებისა და პეტრიქნი მგებისა“ pხ., დან. 3,21.

საწმისი-ი მატყლი: „აღადგა“ საწმისი ერთა მატყლისაჲ კალსა ზედა“ O, მხტ. 8,27; „გარდამოჰდეს, ვითარცა წვემაჲ საწმისისა ზედა“ ფხ. 71,6.

საწნებელი-ი ტაგარი, მარი, სიწნებელი; საწყაული: „ქმნა მას შინა საწნებელი“ DE, „აღმთხარა მას შინა ტაგარი“ C, მთ. 21,28; „ასა საწნებელი ზეთისაჲ“ DE, „ისი მარი ზეთი“ C, ლ. 16,6; „ვითარცა მესთელმან აღვასე საწნებელი“ ზირ. 30,17; „აღწოა იყო საწნებელითა შინა შენთა“ I, იერემ. 48,28; „რამეთუ წნებდეს საწნებელსა შმათსა“ O, ნეემ. 13,15. იხ. წნება.

საწოლი-ი სარეცელი, სასაუნებელი, ღოგინი; ბუდე; გომი, ბოსელი: „ყოველა საწოლი, რომელსა დეჟეეს მას ზედა თესლმდარე იგა, არაჰიდა იყოს“ pხ., „ყოველი სარეცელი“ G, ლევტ. 15,4. „რუსადა ტაბტა ზედა ზს საწოლსა შინა საზაფხლოსა“ G, „რბუ-უჟე სჯდომელსა ჯდეს განმორებულად სასაუნებელსა მისსა“ pხ., მხტ. 3,24; „აბვედ საწოლსა მამისა შენისა“ O, დაბ. 40,4; „უშელოებდა ზრზ. საწოლსა ზედა თესსა“ ფხ. 24,6; „საწოლსა ნაშობთა ასპიტთა სიგელა დიდესა“ O, pხ. 11,8; „ე თარცა სამწყულო შორის საწოლსა მათსა“ O, მქ. 3,12. იხ. წოლა.

საწონი-ი, საწონელი-ი სასწორი: „ქმნა საწონი სა-ყურთა ოქროსათაჲ“ G, „იყო სასწორი საფერებისა მის ოქროსა“ pხ., მხტ. 8,26; „სასწორა გავდ დოთ და ვქმნეთ საწონელი ცრუჲ“ O, „განდიდებდ საწონი და ქმნად სასწორი უსამართლოჲ“ G, ამონ 8,5. იხ. წონა.

საწონელი-ი მსახური, თანამგზავრი: „მნათობთა ცისათა, საწონელითა სიფლასთა, ღმრთად ჰგონებდეს“ O, სიბრძ. სოლ. 13,3.

საწუეთი-ი: „საწუეთთა გიჰაიძინ კაცა დღეთა ზამთრისათა“ O, „წუეთი განდევნეს კაცსა დღესა შინა ზამთრისათა სახლისაგან მისისა“ pხ., იგ. სოლ. 27,16. იხ. წუეთი.

საწუთრო, საწუთო დროებიოი, წარმავილი; სააქაო, წუთისოფელი: „სირი არა აქუნ გულსა თესსა, არაჰედ სა-წუთრო არს“ მთ. 13,21; „წუთ იყოფინ შენდა ღმერთ სა-წუთრო“ ფხ. 80,10; „არა თუ საწუთრომსა აბის სი-კედლსაგან ვ ვლტო“ რიცხ. 185,21; „საწუთოთათ ზს და წარმავილთა განლევს თვისა თესსა“ მ. ცხ. 40v; „მოგვ-ცევიეს ესე მსოფლონად და საწუთროდ“ მ. ცხ. 21v; „საწუთრომსა ცხობებდა შენი განსრულებულ არს“ მ. ხტ. 29,18; „ამასეა საწუთრომსა უშელოფელი ცხობებდა ადასრულოთ და საუკუნესა მას მომავალსა ცხობებდა საუკუნოჲ

დაიმკდროთ“ ი. ე. 26,28; „შეგვოდეთ, ვითარცა კაცთა სა-წუთრომსათი და საფლას-მოყუარეთა“ შუშ. XVI 21. იხ. წუთი.

საწუნი რისგანაც ან სადაც წვნანად საკმელი კეთ-დება: „უფრომსა სათესავა მთასა შინა იქმნებოდა თოვთაჲ“ საწუნი და დეჰაჲ... ი. ე. 42,8; „მსგავს არს იგი ძაღლსა, რომელსა საწუნედ, ლოკად მივადას“ მ. ხტ. 203,18. იხ. წუნა.

საწუნელი-ი საძაგელი, უღირსი, შეურაცხი, მონა; ჭველის-ქუეშე, ჭველისა ქუეშედი, არად ჩასა-გდები: „არა მღრთ საწუნელი სსა მას განკითხვისა“ I კორ. 8,2; „იყვნეთ უბო და საწუნელ და საწყველ“ O, „იყვნეთ უფალად და გელას-ქუეშეშ და საწყველად“ pხ., იერემ. 42,18; „მ გეც შენ წარმართთა საწუნელად შო-რას კაცთა“ O, იერემ. 49,15; „მისცნა იგანი საწუნელად ყოველთა მუფებთა გარემთა ჩუენთა“ I, „მასცნა იგანი ჭე-ლისა ქუეშედნი ყოველთა მეფობათა გარემობათა ჩუენ-თა“ pხ., ზარ. 2,4; „იყვენიტ... საწუნელ და საძუ-ლელ მათდა“ ი. ე. 53,5. იხ. წუნება.

საწუნელება შეურაცხყოფა, უპატიობა: „ჩემდა საწუ-ნელება არს“ I კორ. 4,3. იხ. საწუნელი.

საწურველი-ი საწურავი, ქათქირი: „საწურველინი და სასანთლენი და სფარნი და ჰაშაეები... წარაღო ყოველი მატკარანმ მან“ I, „საწურვენი და სასანთლენი და სარფარ-ნი და ჰაშაეები... წარაღო მატკარანმ“ O, „საწურ-ველები და სასანთლეზა და სამსხეერალოეზა და ტაბ კება... მ ხუნა მთავარქონდაქარმან“ pხ., იერემ. 52,19. იხ. წურვა.

საწუხელი-ი: „ამენას ჩუენ საღებლოდ საწუხელინი და კცთა წარმე საწადელინი“ მ. ხტ. 274,7. იხ. წუხება.

საწუვი წიფხვი: „მთარაგება გიჰოსაქმნადმელად სამეარ-თ თეს და საწუვიეთა“ O, ვამიხლ. 25,7; „შეიშოსის მღელმინ... საწუვენი სელ...ანაჲ, შე მოსნეს გარემობის სხე-ულსა თესსა“ G, „წიფხვი შეიშოსის სხელთა მისთა“ O, ლევტ. 6,10. იხ. წუვი.

საწუმარი-ი მოსახლამი წვიმისაგან დასაცავად; „რომელ-თა მმათა აქუნდა საწუმარები, მოლხანებით შთამოვდეს მონასტრად“ ი. ე. 28,9. იხ. წუმა.

საწყალი-ი საცოდავი, საბრალთ: „საწყალ არან წარ-მართან“ ფლტ. 155,22; „ცხოვრო იგი ქრისტეი ნამგლევ იქმნა და უფროს ამსსა საწყალ იქმნა“ მ. კეხ. 40-თჲს 121,7. იხ. წყალობა.

საწყალობელი-ი შესაბრალისი, შესაცოდებელი; „გმაჲ საწყალობელი სმა სიონს“ O, იერემ. 9,19; „საწყა-ლობელ არან... რომელთა მოსცხრა დაცემაჲ შენი“ I, ზარ. 4,31; „საწყალობელითა ცრეკლთა თხოვდა“ ფლტ. 140,21; „საწყალობელ იქმნა უბდრუკი ვარსქენ“ შუშ. II 18; „პოვა გნმე-საწყალობელი, საბათა მონაზონა, და აღძრა იგი მოყვად წმიდისა მის“ ი. ე. 46,6. იხ. წყალობა.

საწყაული-ი საწყაო, საწმი: „რომელთა საწყაულითა მიუწყეთ, მოგეწყოს თქუენ“ მთ. 7,2; „გარდუწყო მას იქუესი საწყაული ქრთილი“ O, რთუ 2,15; „წყალოსა საწყა-ულითა და განრყენ-ლებით სუმიდენ“ O, ეზეკ. 4,16; „შთა-ისტა თათოფელმან მითანმან ორ ანუ თუ სამ სიწყაულ“ ი. 2,6; „იოტლი ასა საწყაული, ეგოდენცა ღწოჲ და

ზეთი... მიიღეს I, ეზრა 8, 22; „შეპროთ იგი (ცოხი) ფქვლსა სამსა საწყყულსა“ ლ. 13, 21; „მოიღო... ორა საწყყულსა ღვინო“ O, I, მფ. 25, 18; „საწყყულსა ერთი ზეთისა“ M, ლევტ. 14, 10.

საწყდობილე მონასტერი: „ხოვეს პრომეს ქალასა საწყდობილე ერთი ქალწულთა“ ან. წყდა.

საწყყვარი «საწყყველი»: „საწყყვარი (საწყყველი I) იქნა ტაბარი“ O, ეს. 84, 10. ან. წყვეა.

საწყვე(ვ)ო «საწყყული», საწყვაო: „არა იყოს სახლსა შინა შენსა საწყვეთა და საწყვეთა დიდი და მცირე“ G, — „უიყვან სახლსა შენსა ორა საწყვეთსა“ ერთი დიდი და ერთი კინი“ M, II შჯ. 25, 14; „მეთხოვეთ საწყვეთსა და ღვინოსა“ G, ლევტ. 23, 13; „შეწიროს ძღუენა მისთვის მეთხოველი საწყვეთსა და ფქვილი ქრთლისა“ G, რიცხ. 5, 15; „მოიღოს მღვდელმწიფე საწყვეთსა და ღვინოსა“ G, ლევტ. 14, 15; „აღიღეთ საწყვეთსა ღვინო“ მ. ცხ. 281v. ან. წყვა.

საწყინელი-ი, საყინო მოსაბეზრებელი, მოსაწყენი: „გინება მათი მენად საწყინელ (არს)“ O, ზარ. 27, 16; „სატყუ-თა საწყინელთა ახმენი“ O, ზარ. 28, 6; „არაფა ათა... საწყინო ვიქმნეთ მეთხოველთა და მსმენელთა“ ა. ე. 22, 17; „არა საწყინელ გაქმნეს შენ ურცხვრობა იგი მასა“ O, ზარ. 22, 16. ან. წყინა.

საჭაბუკო ჭაბუკისა*. ან. ჭაბუკა.

საჭამი საჭმელი: „დაასთ ყოველი ხე საჭამი“ M, ლევტ. 19, 23. ან. ჭამა.

საჭამად-ი «საჭმელი»: „რომელი საჭამად იყოს თქვენ-და“ G, — „რომელი არს მისი საჭმელ“ O, ლევტ. 11, 29; „შეწავთა მათ მისი უფროსს სწავლად და ხილად ვიდრედა წინა-დებულისა საჭამადისა“ Ath. — 11, 28r. ან. ჭამა.

საჭე-ფრთა წაცისა: „მოქცევენი მცირასაგან საჭეისა“ ა. ე. 8, 4; „დასაწილ ვიქმნეს შენ საჭენი“ შენა“ O, ეზექ. 27, 6; „დავინტენთ, უკუეთუ საჭე იგი სიმატლასა ვაუტე-თ“ Ath. — 12, 234v; „უკუეთუ დიუტეს საჭე იგი და ანჯრაჲ სიმატლასა“ მ. ცხ. 294v; „ჯდა საჭეთა ზედა წავსათა და მპირებდა წავსა“ H — 241, 78. ან. ბჭე.

საჭეთ-მპრობელი-ი მენავე: „გეთილდ მპრობედეს სა-ჭეთ მპრობელსა იგი გონება წავსა მას სულისასა“ მ. ცხ. 79v. ან. მპრობელი.

საჭირველ-ი ძნელი, ვიწრო, მჭიდრო: „ვიწრო არს მჭე-ლა საჭირველ გზა“ მთ. 7, 14; „გზა იგი ვიწრო და სა-ჭირველი“ მ. ცხ. 287v. ან. ჭირება, შირ. საჭირო.

საჭირო აუცილებელი; ძნელი: „საჭიროა... საჭიროა გარეთა“ მ. ცხ. 28v; „საჭიროდ სამე უმს მასა მას“ მ. ცხ. 65v; „უკუეთუ საჭიროა რაიმე საქმე ივეთა, იდუ-მალ დიუტესა“ ა. ე. 27, 25; „საჭიროთა და იწროთა გზათა აუცილებელსა კაცთა ბაღ“ 72, 13, შირ. საჭირველი.

საჭიროება აუცილებლობა, მოთხოვნილება: „წარ-ვლინ ვინ მიერ საჭიროებასათჳს გარეთა“ მ. ცხ. 211v; „საჭიროება იგი საუწყაოა არა“ მ. ცხ. 77r. ან. საჭირო.

საჭმელი-ი (საჭმლისა) «ჭამადი», «საჭამადი», «საჭამი»: „მე საჭმელი მაქუს ჭამად“ G, — „მე ჭამადი მაქუს ჭამად“ DE, ა. 4, 22; „შეწავენ ერსა ჩემსა ვთარცა ჭამად-სა (საჭმელსა)“ L, ფს. 18, 4; „დასახთ ყოველი ხე საჭმელსა“ ps., — „დასახთ ყოველი ხე საჭამი“ G, ლევტ. 19, 23; „რომელი არს მისი საჭმელ“ O, — „რომელი საჭამად იყოს თქვენდა“ G, ლევტ. 11, 29; „საჭმელი სა-ზრდელისა ვერ გელ-წიფების მიღებად“ O, იოზ. 28, 20; „აჭმებდა მათ მცირედ რასმე საჭმელსა“ ანდ. ანდ. 223, 28; „საჭმელი და კუერთ, ტრათი-წარსა“ O, ზარ. 28, 25; „არცა საჭმელი რაჲ მიიღოს“ შუშ. XIV 12; „წუ-კველნი საჭმელთა და სასუფლითა“ მ. სწ. 48, 20. ან. ჭმა.

საჭურველ-ი «ჭურჭელი», «ჭური», იარაღი, შეჭურ-ვილობა, იკანშელობა: „იკანი, რომელთა ემოსა სა-ჭურველი ბრძოლისა“ M, — „იკანი მორტყმელნი ჭურ-ჭელთა საბრძოლთა“ G, მსჯ. 18, 12; „ვითარცა საჭურ-ველითა, სათნოებთა შენთა გვრგვინსა მყვენ ჩუენ“ L, — „ვითარცა ჭურითა სათნოებისათა გვრგვინსა მყვენ ჩუენ“ L, ფს. 5, 13; „საჭურველ მენეერების არიან ბა-გინა ბრძენთანი“ O, აგ. სოლ. 14, 7; „აღიღეთ საჭურვე-ლი და ფარი და მოვლით ბრძოლად“ I, იერემ. 40, 8; „შე-იმათ ყოველად საჭურველი იგი ღმრთისა“ ეფეს. 6, 11; „მაქმს დღევს საჭურველი თქნი“ I, ეს. 19, 28; „მოვალა მუნ... საჭურველითა“ ა. 18, 1. ან. ჭურა.

საჭურველთა აღმღებ-ი «ნიეორგარი»: „გმა-ყო მსწრაფლ ყრმისა მიმართ, აღმღებისა საჭურველთა მისთა“ G, — „პრეტა მონასა თქნსა, ნიეორგარსა მასსა“ ps., მსჯ. 9, 64. ან. ჭური.

საჭურის-ი გამოსაჭურისებული, დაკოდლი: „არაინ საჭურის, რომელნი დედას მუელათგან იშვნეს ვერეთ“ C, მთ. 19, 12; „არა შევადეს საჭურისსა და ასოკუეთილა გე-ლსაიდ უფლისა“ G, II შჯ. 28, 1; „ვითარცა საჭურის-მან და შეიჭმის ქალწული და კუნესანი“ ზარ. 20, 21. ან. 9, 54. ან. გამოსაჭურისება.

საჭურისთ-მთავარი-ი მეფეა საჭურისთ-მთავარსა მას“ O, დან. 1, 8. ან. მთავარა, მთავარსაჭურისი.

საჭურჭლე ჭურჭლისა: „უჩუენა მათ... სახლნი საჭურ-ჭლენი“ O, IV მფ. 29, 12; „იკანი, რომელი შევიდის სა-ჭურჭლესა თქნსა, რომელსა შინა არიდე კოკანი, ღვინთა საცენი და ზეთთა“ H — 628, 17v. ან. ჭურჭელი.

სახარება ხარება; ოთხთავი: „სახარება იგი კეთილი მოაქუნდეს“ O, II მფ. 18, 27; „სახარება იგი კეთილნი ახა-რის მას“ O, აგ. სოლ. 12, 25; „სახარება იგი მართალი მოუყუათა მათ“ რიცხ. 174, 2; „ქადაგებდა სახა-რებასა სსსუფელებისა“ მთ. 4, 23; „ამათსა თევსა სახარე-ბასა წერად არს“ მრთ. S. ე. იერ. აღდგ. 169, 4. ან. ხარება.

სახარული-ი «სიხარული», «სიხარულეა»: „სიხარულთ ჩემო“ L, — „სიხარულთ ჩემო“ L, ფს. 81, 7; „სიხა-რულ ვემენ მტერთა“ მ. ცხ. 143r.

სახარულევი-ი «სიხარული»: „თარცა დედა, შვალთა მიერ სიხარულევი“ ფს. 113, 9. ან. ხარება.

სახე «ხატი», პირისაზე, გამოსახულება, მსგავსება, შესახედობა, ფორმა, ბუნება, მგალითი, ნიშანი,

* ჯანმრტებს შემდეგ ადგენა დიოცეზული (რედ.).

იგავი, ნიმუში: „მსგავსად სახისა (ხატისა)“ ხაქ. მოც. 7,44; „სახე ერთ მგავი თქვენ“ მ. 12,16; „მწერა წიგნი, რომელსა წეროლ იყო სახე ესევეთარი“ ხაქ. მოც. 22,25; „მსა... სახე ტაძრისა და სახლის მისისა“ მ. 1,58; 22,11; „არა სახე ქუარისა მის ზედა აღდგა“ დონე. 191,5; „მეცელა სახე მწევრისა“ აბმ. 109,13; „სახე არს ესე წინანდელსა მის-კაცისა“ ფლბ. მოც. 2,27; „მეიმოსა სახე მონაზონებისა“ მ. ცხ. 208v; „არებეი სახე გელესისა ითქმის“ იბ. რომ.-კურობ. ისაკ და იაკობ. 14,11; „ოღესე ანგელოზისა სახე დამონდის იგი“ თეკლა 32,20; „გინი-შორე შევეობისა იგი სახე“ ფლბ. მოც. 2,20; „სამა სახე არს ლომისა“ ფიზ. II 12; „მყოფდა სახე სი-წმიდისა ქუარისა“ ფლბ. 141,9; „ორა სახე მროწყულავები“ II 58. 4,13; „სახე გვრუნა მამისა და ძისა“ იბ. რომ.-კურობ. ისაკ და იაკ. 76,4; „მსგავსად მისვე სახისა“ შუშ. XVII 6. აბ. ბაღისასი, ერთასხე, ერეანე, თითო სახე/თითო სახე, თითოსახეობა, მრავლახე, მრავლის-სახე, ნათლის-სახე, ნიფრის-სახე, ახლახე, ქოთნის-სახე, ხერხის-სახე. **სახელოვნება** „ბოროტგანზრახვა“: „უწინარეს დაუ-მსა (ძღვ) სახე ბოროტება“ O, — „უწინარეს დაცემისა (წინა უძღვ) ბოროტგანზრახვა“ ph., აბ. ხოლ. 16,18. იბ. ბოროტება.

სახე დიდება ნიმუში: „სახე დიდება... სახე დიდება“ თეკლა 32,20; „სახე დიდება“ ფლბ. 141,9; „სახე დიდება“ ფიზ. II 12; „სახე დიდება“ შუშ. XVII 6.

სახე დევნა ნიმუში: „სახე დევნა“ თეკლა 32,20; „სახე დევნა“ ფლბ. 141,9; „სახე დევნა“ ფიზ. II 12; „სახე დევნა“ შუშ. XVII 6.

სახე მცემი ნიმუში: „სახე მცემი“ თეკლა 32,20; „სახე მცემი“ ფლბ. 141,9; „სახე მცემი“ ფიზ. II 12; „სახე მცემი“ შუშ. XVII 6.

სახეველი კალმის სათელელი, „საქრელი“: „მთხის მეფემან სახეველითა მწიგნობრისათა და შთაგდის ცეცხლსა, რომელი იყო კერასა ზედა“ O, — „მთხის მეფემან სახეველითა მწიგნობრისათა და შთაგდის ცეცხლსა, კერასა მის ზედა“ ph., იერემ. 23,28; „სახეველი და იყო იგი, და არა უტევა ბერმან გამოსვლად, ვიდრემდის წარღო სახეველი იგი“ მ. ცხ. 278r; „პაულის სახეველი იქუნდა და ტყავსა ხედა“ მ. ხფ. 87,4. იბ. ხევა.

სახევეთილობა „ძლიერება“: „სიციცხლად და სახევეთილობა“ უმცობს არს ყოვლისა კეთილისა თქრისა“ O, — „სამრთელე და ძლიერება უმცობს არს ყოველსა თქრისა“ ph., ზირ. 20,15. იბ. კეთილობა.

სახელი წოდება: „სახელითა“ შენითა ვწინაწარმეტყუ-ელბით“ მთ. 7,22; „არა არს სახეველი არს მკურნალი სახელით, რომელმან ვერ შეუღლის განდგენდ სალმობა“ მ. ხფ. 157,21; „სახელით იაროს“ DE, — „რომელსა“ სახელით გვრება იაროს“ მ. 5,22; „არა არს სახელი შენი“ დ. 2,20; „წარვეყმდის სახელი მისი, ნუშა და ნათესავა“ I, აბ. 14,22; „შევიშორეო სახელი სა (სახლისა O) იემსა წადისა“ I, ეფე. 29,25; „არა არს სახელი ძისა მამის შენისა“ ფლბ. 154,1; „განთქან სახელი თქუნი, ვათარცა ბოროტთა“ დ. 2,22; „მამასაგან სახელით ვარდნ და სიუერულათ სახელი მისი შეუწიკ“ შუშ. I, 10. იბ. გარდასახლება, მრავლახეობა.

სახელი იბ. სახლი.

სახელოვნება ი ცუდსახელიანი: „სახელოვნება“ სარცხლი და კლემად დამკვდრის“ O, ზირ. 6,1. იბ. ბოროტა.

სახელოვნება ი სახელოვნები, სახელოვნებელი: „იყო იგი სახელოვნება თქუნი ლად“ მ. ცხ. 143r. იბ. განთქმული.

სახელი დება, სახელის-დება წოდება, „არა დი ლნეს სახელის-დებად მსა“ DE, — „არა მე ლნეს სახელი რ ქუნი მად მას“ C, ლ. 1,62; „სახელსა შენსა სახელ-ს დება მარადლე“ რიფს. 172,14.

სახელი დება დასახელება: „ილიხილე იგი სახელი-დები“ G, რიცხ. 4,27.

სახელი დება ი წოდებული: ფლბ. 141,9; „არა ყოველი, რომელი სახელი დება არს წინამძღვრად, იგი არს წინამძღვარი. ჰეშარიტი“ მ. ხფ. 82,3.

სახელი დება ი დიდი სახელის პატრიონი: „სახელი დიდი უფალი“ I, იერემ. 22,19. იბ. დიდი.

სახელი დება სახელი წოდება, დარქმევა: „სახელი დება“ O, ზირ. 22,10.

სახელი (გ)ანი სახელი განთქმული: „იყო შენ სახელი (გ)ანი და საქალღუ და დიდებულ“ G, II 22, 26,18; „მუნ იმუნეს გმირნი სახელი განნი“ O, ზირ. 2,26; „მთავრობასა გრავოლ მამკუნენისა, სახელი განისა სომეხთა პატრიონთა“ დ. დ. 125,16; „თქუნი კაცი ხართ სახელი განნი და ზუენ კაცი ვართ გლობანი“ ე.ე. 40,21. იბ. სახელი.

სახელი განება „სახელი“: „სახელი განება დაუტოს“ O, — „სახელი დაუტოს“ ph., ზირ. 20,15. იბ. სახელი.

სახელი ყოფა „წოდება“: „იყო მუნ... სახელი ყოფად (წოდებად L) პირველად ანტიოქას შინა მოწყალებით მთ კრისტინებად“ ხაქ. მოც. 11,26. იბ. ყოფა.

სახელი იბ. სახე; შდრ. თითოსახეობა.

სახელი იბ. სახიობა.

სახელი იბ. სახიობა (?): „იღებდა სახელი მსა კერპთა თათისა“ O, I ეზრა 2,10.

[სახელი] იბ. ხერვა; შდრ. ნების-სახელი.

სახელი მცემი „მოწყალება“: „იყო აზრახე... კაცსა უწყალოს სახელი მცემი მათეს“ O, — „იყო თან-გზარახე... უწყალოსა თანა მოწყალებით მათეს“ ph., ზირ. 27,18. იბ. ტბალი.

[სახელი] იბ. გამოსახება.

სახელი ი ქველის-მოქმედი, კეთილი, კეთილის მოქმედი, ტბილი: „მოძღვრო სახელი“ DE, — „მოძღვრო ქველის-მოქმედი“ C, მრ. 10,17; „ყოლი იგი მასი იყო სახელი გონებითა და კეთილ ხილვითა“ O, I 22, 25,8; „არავე არს სახელი გარნი მთლიან ღმერთი“ დ. 18,19; „რომელმან ბოვა ცოლსა სახელი, ბოვა მადლი“ O, იბ. ხოლ. 18,22; „გულითა კეთილითა და სახელითა ისმინან, სიტყვა“ დ. 8,16; „სახელი არს ღმელი“ I, იერემ. 22,11; „სახელი იგი არს, რომელმან შეძლეს ბელსა მოტეოს“ მ. ხფ. 208,17. იბ. ჟსახელი.

სახელი ი სიკეთე, კეთილის-მოქმედი, სიმშვიდე,

მოწყალება: „შეფუთა მან უსჯულოებამ ღვთის სახი-
ერებისა“ **ფს. 51,6**; „ზრახუდათ უფლსათჳს ახსიერე-
ბით“ **ო, სიბრძ. სოლ. 1,1**; „ქადაგებს სახიერებასა
ღვთისასა“ **მრთ. A, ოქრ.-ფერგ. 2ან, 28**; „სახიერე-
ბით განიკითხე“ **ო, სიბრძ. სოლ. 12,18**; „გლოცე თქვენ...
სახიერებითა ქრისტესათ“ **II კორ. 10,1**; „გთხოვ
სახიერებისაგან თქვენსა, ღრთ შეც-თ მე“ **2. სფ. 29,2**. **იხ. სახურა, სახიერო**

სახილავი - დასაინახავი: „დაუფლება სარკე არს ცოდვითა
სახილავი“ **მ. სფ. 22,25**. **იხ. ხილვა.**

სახილველი - დასაინახავი, გამოჩენილი, «თითის საჩუ-
ენებელი»; მხილველობა, თეატრი: „ყოველთა საქმე
თა... იმედ სახილველიდ კაცთა“ **ც, მთ. 22,5**; „სა-
ხილველ (თითის საჩუენებელ Q) ექმნენით სოფ-
ლისა“ **I კორ. 4,9**; „მოკლა კაცი იგი მეგობრელა, კაცი სა-
ხილველი, ხოთ წყრთა სიგრძითა“ **I ფტ. 11,29**; „მოვიდო
მოთვე სახილველითა“ **მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ვლია 212**; „მამართეს და მევიდეს ერთბამდ სახილველსა
მას“ **ხაქ. მოც. 19,29**. **იხ. ხილვა.**

სახილველი - თვალის: „ნუა მიხედ სახილველითა
შენათა ცუდთა ხილვითა“ **მ. სფ. 15,7,30**.

სახილველება «ქმნულკეთილობა», სილამაზე: „გან-
სრულებულ იყო შეწინებრთა და სახილველებითა“
**ო, განსრულებულ იყვნენ შეწინებრთა შნა, ქმნულკე-
თილობასა შნა“** **პხ., ეფე. 16,14**. **იხ. სახილველი.**

სახიობა «ქმნელობა», გალობა: „ფრად სახიობდ“
ო, მრავლად ქმნელობდ“ **პხ., ეფ. 25,16**; „სახი-
ობენ სახიობასა ქმნთა ტკილითა“ **ფიზ. XVI 7**.

სახიობა «სინარული», «აღმობგერება», მუსიკა, გა-
ლობა: „მოღუფელსა ჩენა კაცი ერთი, რომელმან
იციოდს სახიობად გალობათა უფლსათაჳს ქნართა“ **ო, I ფტ. 16,18**; „ესმა ვმაჲ სახიობასაჲ და ბარათ მეძღვრთაჲ“
ც, — ექმნოდ ვმაჲ ახსარულსაჲ და განცხრომისაჲ DE, ლ. 15,25; „იტყოდეთ ვმაჲ სახიობისაგან შორს მოხ-
რულთაჲ“ **M, — მსხრბად ვმისაგან აღმომბგერებუ-
ელთაჲ საშუალ მორწყ ლთასა“** **ც, მხ. 5,11**; „იქთ ლად
გალობდა სახიობასა უფლისაჲ, მეცნიერებით“ **ო, I ფტ. 16,18**; „ღვთიან და სახიობამან ახარაიან გულსა“ **ო, ზირ 40,20**; „სახიობად გლოვასა ვითარცა სიტყვს-თხრობად
ღამომისაჲ“ **ო, ზირ. 22,6**; „განმცხრომელნი მრავლითა სა-
ხიობითა და ვმაჲ ქნარასა და სტრიაჲთა“ **მ. სფ. 15,2**.
„მე ესევდ ვითარცა თანდურთა ძალსა, თქვენ შერთლითა
სახიობითა შეასწავდთ“ **H—241,198**. **იხ. ხეობა/ხობა; შირ, სახიობა.**

სახიობელი - საგალობელი ან მგალობელი, მუსიკოსი,
გალობი: „დაცნობის სძრაველ სახიობელთა შერთაჲ
და ვმაჲ შექსელებთა შენთაჲ არაღრთ იამეს“ **ო, ეფე. 26,13**;
„ერთბამდ აღდო სახიობელი“ **რიფხ. 171,24**. **იხ. სა-
ხიობა**

სახი-მეტყუელი - ცხოველი ბუნებრივ ხასიათთა
თუ ქვევითა შესახებ მეტყუელი, მომთხრობი, ფი-
ზიოლოგი: „თქუ სახი-მეტყუელსა“ **ფიზ. VI 46**.
იხ. მეტყუელი.

სახის-მეტყუელება იგავი, არაკი: „რომელსა ზედა სა-
ხის-მეტყუელებამაცა შესძინა“ **მ. ცხ. 216** **იხ. მეტ-
ყუელება.**

სახის-მოქმელი - მოქმედი: „სახის-მოქმელსა
(ქერბთმან) თქუ“ **ფიზ. 151,27**. **იხ. მოქმელი.**

**სახლი-ი, სახელი-ი «ვანი», «ტაძარი», სავანი, სასახ-
ლე, ოთახი, სენაი, «სახლეულო»**: „წარ-თუ ურთვე
იგნი... სახიდ თუა“ **ც, — უწყოეთ განუტყვე... ვანილ
მათა“** **DE, მრ. 8,2**; „შემაწყნარონ მე სახლებსა მათსა“
ც, — შემაწყნარონ მე სახლეულთა მათთა“ **DE, ლ. 16,4**;
„გარდაპოვენა იგი მურ ქორთ სახიდ“ **ო, III ფტ. 17,22**;
„მაგვს არს სახლსა უსართულოსა, რომელი
მყას ღაბრეს“ **მ. სფ. 252,29**, „ღმერთმან დაამკვდრნს
ერთს ხენი სახელსა (სახლსა Q)“ **ც, ფს. 67,7**;
„იამანეთ... ყოველთა ტომთა სახლისა ჩხრამლისათა“
I, იერემ. 2,4; „მომოვილი ანგაბრებდეს ანგაბრბასა
ბოროტსა სახელისა თჳსისა“ **ო, ამხ. 2,9**; „სახ-
ლი სავეს იყო მამებითა და დედბთა“ **ც, — ტაძარი
იგი სავეს იყო მამებითა და დედბითა“** **პხ., მხ. 16, 27**;
„რომლისა სახლი ეზრ ანგოდა შესაყრებელსა
მას“ **ხაქ. მოც. 18,7**; „მოჰყანდა იესუ სახლით კაჲ-
ფასათ ტაძრდ მსაჯულსა მას“ **ც, თ. 12,28**; „ამა ესერა
სახე ტაძრსა და სახლისა მისისა“ **M, I ფტ. 28,20**;
„მარქუა იაკობ სახლსა თჳსსა“ **ო, ღამ. 25,2**; „სახლსა
შნა რსკიბთასა დაღვრებულს“ **I, იერემ. 4,7**; „მეფე
ჯდა სახლსა საზამთრთა თთესა მეცხრესა“ **I, იერემ. 36,22**.

სახლად-სახლად ყოველი სახლის მიხედვით: „მოაზნ
კაცად-კაცდმან კოფერ სახლად-სახლად ტომებისა მ-
თ სამან“ **ო, გამოხლ. 12,2**.

სახლითი-სახლად სახლიდან სახლში: „ნუ მბუღლთ
სახლითი-სახლად“ **ლ. 10,7**; „მწარედ ცხორებამ არს
სახლითი-სახლად ჰლვად“ **ო, ზირ. 29,21**.

სახლი-ი სარცხენელი - საბანელი, ფეხისადგილი:
„ევეს ადგილი იგი სახლად სარცხენელად“ **ო, IV ფტ. 10,27**.

სახლისა კაც-ნი ოჯახი: „მტერ იყვნენ კაცსა კაცნი
სახლისა მასიანა“ **ო, მიქ. 7,6**.

სახლისა ნაშობი - სახლის შუილი, მსახურის შვილი,
ბუში: „სახლისა ნაშობნი მესხნეს მე“ **ო, ეკლ. 2,7**.
იხ. ნაშობი.

სახლის-უფალი - მამასახლისი: „უფუთუმიდა უწყოდა
სახლისა უფალსა“ **DE, — უწყოდა თმცა მამასახ-
ლისა“** **ც, მთ. 24,48**. **იხ. ვარემოსალო, დასაწლეუ-
ბა, თანა-საწლეულება, მამასხლსი, მამასახლისობა, მსახლო-
ბი, სასხლე, ქალ სახლი, უსახლო.**

სახლაკი - მცირე სახლი: „იხილა რად ესე ეყვებო სახლა-
კით გამო თჳსით“ **თქ 552**. **იხ. სახლი**

სახლეული - «სახლი», «თუთავანი», «ძენი», «ოჯახი»,
ოჯახის წევრები: „ევენ მტერ კაცსა (მამსახლისა
DE) სახლეულნი - იქსანა მთ. 10,26; „სახლეულსა
ქორცთა-მსათავანან... იქსნეს იგი“ **პხ., — თჳსთავანან
ქორცილთა მისთამან... იქსნეს იგი“** **ც, ლევიტ. 25,29**;
„მრწმენა უფალ ყოვლითურთ სახლეულით მისათ“ **ხაქ. 18,8**;
„მომიყენეთ ქელნი თქვენნი, თქვენ და მეთა

თქუნთა⁶ G.—შეგებულ იყვნენ გელნი ბქუნნი, თქუნ და ყოველი სახლელნი თქუნნი⁷ pb., II მფ. 18,7; „ნათელ-ილი და მის თანა სახლელთა ყოველთა“ საქ. მოც. 16,28; „მიბრძანე ჯმნა სახლელთა ჩემთაგან“ ლ. 2,61; „სახლელთა თუ რთ თანა-ყოფით იყვნეს მონა“ შუშ. 14,24.

სახლელ-ი ოჯახობა, ცოლი: „წარმგზავნიდეს ჩუენ სახლელ ღვბითურთ და შვლით“ საქ. მოც. 21,6. იხ. სახლი.

სახლელულობა, სახლელულება სახლში ერთად დგომა, ცხოვრება: „წოხს სახლელ ღვბად ღმრისა და ვეშაბისა, ვიდრედა არა სახლელ ღვბად დედაცისა თანა ბოროტისა“ O, ზირ. 26,28 იხ. სახლელი; შდრ. თანა-სახლელულობა.

სახლის-წულ-ი შინ შობილი, მსახურის შვილი, ბუში: „რამეთუ არა მეც თესლი, ამან სახლის წულ-მან ჩემან დამოვჯდროს მე“ O, ღაბ. 15,8; „სახლის-წულნი მისნი და თინათუ ჰამდენ ბუტთა მისთა“ G, დევტ. 22,11. იხ. წულა.

სახლმდაბრ შინ: „განთვხდეს სახლმდაბრ ბურსა“ საქ. მოც. 2,46.

სახნიერ-ი წყნარი, ნატიფი, ღამაში, კეთილი, კეთილმოქმედი: „დღედავისა სახნიერისა და ნეტარის ქმარი მისი“ O, ზირ. 28,1; „ნუ განვმოვრებო დედაცა, ბრძენსა და სახნიერსა“ O, ზირ. 7,21; „სახნი-ერ არიან ჰეშმართად და უშერეელ“ ვარ. 810; „ესეა ცოლად ქალი სახნიერთ“ მ. ცხ. 158v. იხ. უსახნიერესი; შდრ. სახიერი.

სახრვა მისნობა კუდიანობა: „რომელთა (გუელთა) მიმართ არა არს სახრვა“ O, იერემ. 8,17; „რომელა სახრვად გრძნელთა შემძლებელ არს მისა, რომელ-იგი მან თავადმან დააფუინა“ მ. კეს. ექვს. ღღ. 94,16. იხ. მსახრვალი.

სახუარბლე ხორბლის საცავი, ბეღელი: „თქმული არა-რი დაშთილი არს სახუარბლესა შინა“ ღმ. 12,8. იხ. ხუარბალა.

სახუეველ-ი სახევეელი, გარე-მოსარტყელი: „შენჯო იგი სახუეველითა“ ლ. 2,7; „სახუეველითა არა წარბევ“ O, ეფემ. 16,4; „წარედ და მოიგე შენდად სახუ-ეველი მჭრისა“ O, —ვადიდე და მოიგე თავისა შენსა გარე-მოსარტყელი სელისა“ pb., იერემ. 18,1. იხ. ხუევა; შდრ. თავის-სახუეველი.

სახუტეტელ-ი: „მხუტეტლი ზურგა მგისა სახუტეტლითა რკინისათა“ Sin.—11,174r. იხ. ზურტა

სახურეტელ-ი: სატმელი (თხელი), წვენი ან თაფა: „იქმოლას ჩემ წანაშე სახურეტელსა“ O, II მფ. 18,6. იხ. ხურეტა.

სახუროვნო ხეროს შესახები: „(მათა უქმას)... გინა თუ სამჟელლოდ იყვის (საქმე), გინა სახუროვნოა“ ი. ე. 25,8. იხ. ხურო.

საჯაღე I მფ. 12,18. იხ. ჯაღე.

საჯამლობ-ი, საჯამლობელ-ი, საჯამრობელ-ი ეგესაც-მელი: „განშუენდეს კულნი შენი საჯამლობითა“ M, ქება 7,1. „საჯამლობელნი ჩუენნი დაძვლდეს მრავლი-ს გან გზისა“ G, ისუ ნ. 9,12. „შეიშოს მან საჯამრობე-ლი თვისი და შეირტყა სარტყელი“ Sin.—11,44v. იხ. ჯამლი.

საჯდელ-ი იხ. ჯდა; შდრ. თუალთ-საჯდელი.

საჯედარ-ი „პუნე“, საჯდომი ცხოველი; „ცხენი“, ვირი, ჯორი: „საჯედარსა (პუნესა M) ჩემსა ვტლ-თა შინა (შორის M) ფარაოსთა ვაჟავსე“ O, ქება 1,8; „ესეა ეგვტელთა მათ და საჯედართა და მჯედართა მათ-თა“ O, —არაინ მოსავნი მგვტელთა მიმართ, ცხენისა და მჯედრისა“ pb., ეხ. 26,9; „მივცე თქუენ ორათსა სა-ჯედართაგანი (ცხენი pb.)“ O, ეხ. 26,8; „გამოაბას ვენაჟსა საჯედარი მისი“ ხ. გაბ.-დაჯდ. 184,29; „მჯდო-მარე ვიყავ საჯედარსა ზედა“ მ. ცხ. 272v; „კეცანი სა-ჯედარსა ცა მგავსად ძალისა თვისსა აჰიდას“ მ. სწ. 210,2; „დამბსენ საჯედარსა და მე თუ წარვიდე“ ი. ე. 42,25. იხ. გეღ/კლა.

საჯელ-ი სახელი: „დაგვალე საჯელსა შინა ჩემსა“ ღმ. 118,7; „იყო განხელ... საჯელითგან“ Sin.—11,164r. იხ. გელი.

საჯელმწიფო ხელისუფალი; სამეფო, სამთავრო: „დიდ-ძალსა ქრთამა მიესცემთ კაცთა საჯელმწიფოთა“ მ. სწ. 28,4; „ვბოეთ ეზოსა მას შინა საჯელმწიფოთსა ოიდა-რკად სული“ H—241,716; „საჯელმწიფოსა ჩემსა ვბრქუ... რომელი ხართ სამეფოსა ჩემსა ჭეუშე“ Sin.—11, 215r; „წარვიდეს ყოველთა ქალაქთა და სოფელთა, რომელ იყო საჯელმწიფოსა ჭეუშე სევერის მეფისა“ Sin.—11,215v. იხ. გელმწიფე.

საჯივ-ი ბორკილი (კისრისა), ქელზე დასადები კეტი, ძელი, „უღელი“; „იქმნენ შენდად შესყრველნი და სა-ჯივისა და დასხნენ ქელსა შენსა“ O, იერემ. 27,2; „დადებად სცა საჯივი ქელთა მათთა“ B, სხტ. 124,29; „დადებად საჯივი ქელსა მისსა“ რაფხ. 172,11; „საჯივი მათი ქელ-თაგან მათთა მოვლოს“ O, —აღებულ იქმნეს მათგან უღელი მათი“ pb., ეხ. 14,25; „ქელი შენი ბარქისათჳს და საჯივი-სა ემზადეს ღდობად“ მ. სწ. 124,8.

საჯმარი-ი (საჯმრისა) „მაევი“, „საჯმარი“, საჯირი, მოსახმარისი, სახარჯო, ნივთი, მატერია: „არაჲმ არს ნაკლულუენება ყოვლისაგან საჯმარისა (ყოვლისა მაევისა G)“ M, მხტ. 18,18; „მეც მე საჯმარი წყალთა“ M, —მომეც მე საჯმარი წყლისა“ G, მხტ. 1,16; „გორცნი არად საჯმარი არან“ ი. 8,8; „ღმერთმან ჩემმან აღესენ ყოველი საჯმარი თქუენი“ ღმ. 4,19; „არაჲმ სცეთ საჯმარი იგი გორცთა“ იაქ. 2,16; „საჯმარიდ გლახა-თათჳს“ ღმ. 189,18; „ნუთუუ საჯმარი იყოს იგი საქმე-რად“ O, ეფემ. 15,4; „გელოენებით შექმნა იგი შეუნიერად ნაჯმარიდ ჭურჭრად“ O, სხტ. ხოდ. 18,11; „საჯმე-რი იგი ყოველი ებრძანა მიეყმად სამეფოთა“ O, I ეზრა 6,25; „ყოვლისგორ ძალისა მოუმზად საჯმარი“ I სწტ. 22,2; „მანა ქარსა შინა საჯმარი არან“ O, იგ. სოდ. 17,17; „საჯმარი იყო მუნ ქართად და მწიგნობარი და სწე-რელნი“ მართ. S, ოქრ.-გურბტ. 220,8; „უფროას საჯმარი-სა მისისა (საზრდელსა) ნუ დაიმარხვენ (მონაზონი)“ მ. სწ. 192,21. იხ. არა-საჯმარი, არა-საჯმარი, უსაჯმარესი.

* წყარო ფანქრითა მიწერილა (რედ.).

ხაჭმაღბა «ფასი», ქონება; საქმარობა: «საქმარებ-
ბითა მრავლობა აღიწინით ხაზიდ თქუენდა» G, — «ფასი-
თა მრავლობა წარედენ სახ. დ. მათა» M, ისუ 5. 22, 8; «უქუ-
ეთუ მოიგოს კაცმაჲ ჭარჭერი რომელმე საქმარად თჳსა და
ჟამსა საქმარებთა სასა არა პოვოს იგი, არა უქუე ცუდად
მოგვთა, ოდეს ვერ ირგო ჟამსა საქმარებთა სასა?» მ. სწ.
889, 8.

საქმილი — იხ. საჯუმილი.

საქმობელი — «საშრობი»: «განდამათგან საქმობელ
ბადეთა იყოს» O, — «ენდართა საქმობი ბადეთა იყოს»
G, ეწეჟ. 47, 10. იხ. ჯმობა.

საჯნავი: «ჰქონდა... არცა... საჯნავი, არცა...» Ath. 11—
291r.

საჯნველი — სახენელი: «არაინ დასდეს გელი საჯნველ-
სა და ჰხედან იგი გარეუენ და წარმარებულ არს» ლ.
9, 68; «დასცნა უცხოთმნი... ერქუენთა საჯნველისა
კართადათა» G, — «მოსარნა უცხოთმნი... ერქუენთა საჯ-
ნველისა კართადათა» M, მსჯ. 2, 21; «ჰქონდა... არცა...
საჯნავი, არცა საჯნველისა მხადველნი კარნი» Ath. —
11, 291r. იხ. ჯნავა.

საჯნის — საკვეთი, სახნისი: «შტრიდენ მხალებსა მათსა
საჯნისად» I, ეხ. 2, 4; «დასტრინთ საქნისნი თქუენნი
ჯრმელად» O, იოვ. 3, 10; «შტრიდენ ჯრმელსა მათსა საჯნის-
სად» O, მთ. 4, 8.

საქსარი — (საქსრისა) «საქმარი», «გამოსაქსარი»,
«გამოსაქსნელი», გამოსასყიდელი: «მომეც მე საქსა-
რი წყლისა» G, — «მეც მე საქმარი წყლისა» M, მსჯ.
1, 15; «მოიღო... საქსარი უმეტესთა მათ საქსრად
ლეიტელთა მათ» Pხ., — «მოიღო... საქსრად დამეტებულ-
თადა გამოსაქსრად ლეიტელთა» G, რიცხ. 2, 40; «საქ-
სარი მისა იყვენ» Pხ., — «გამოსაქსნელ იყვენ მარადის იგი-
ნი» G, ლევით. 25, 31; «მისცეს კაცმაჲ საქსრად სულსა
თვისთაჲს» მთ. 18, 20; «რომელმან მისი თაგი თჳსი საქს-
რად ფოველთა» I ტიმ. 2, 9; «მეცესეთ ვეცხლი და ნაყოფი
ჩუენი საქსრად, რომელსა ითხოვენ ხარკის-მომცდელნი»
O, ნებე. 5, 10. იხ. ჯსნა; გამოსაქსარი.

საქსენებელი — მოსახსენებელი, ხსენება; «რომელ-ესე
ყო ამანთა საქსენებელად მგისა» მთ. 26, 12; «დაწერე
ეგ საქსენებელად წიგნსა» O, გათხლ. 17, 14; «საქ-
სენებელი შენი თესლითი-თესლამდე» ფხ. 101, 13; «მწარე
არს შენი საქსენებელი» O, ზირ. 41, 1; «დაწერა წიგნი
საქსენებელისა» O, მალ. 2, 16; «საქსენებელიმ
ცა მისი აღასრულეს» ვარ. 815; «უბრძნე ხილვად მატინთა
საქსენებელთა სასა» O, I ეზრა 2, 21; «სადა ძეს წიგნები
საქსენებელთა და მარხულად მეფისა კაროსისი» O, I ეზ-
რა 6, 21; «ოდეს ეყოთ წმიდათა საქსენებელი, მოვცენწეთ
გლახკნი, ობოლნი და ქურიგნი» მ. სწ. 209, 29; «განაწესეთ
საქსენებელი წმიდისა შუშანიკისი» შუშ. 22, 7.

საქსველი — იხ. საჯუველი.

საქსნე «ქუსეტი», სწორი ნაწლავი: «განგზნით საქსნე
წინაჲ პირსა თქვენსა, საქსნე — დღესასწაულთა თქვენთაჲ»
O, — «განგზოფ ქუსეტსა პირთა თანა თქვენსა, ქუსეტ-
ს — დღესასწაულისა თქვენთაჲს» Pხ., მალ. 2, 8. იხ. ქსენი.

საქსნელი — იხ. გამოსაქსნელი, დასაქსნელი.

საჯუმილი —, **საქმილი** — ლუმელი, ქურა, «ბრძმელი»;
«შესთხინენ იგინი საქუმილსა მას ცეცხლისა აგზებულ-

სასა» მთ. 12, 42; «აღმოიყვანენ იგინა... საქუმილისა-
გან რკინისაჲსა» I, იერემ. 11, 4; «დაშტრინ საქუმილსა»
განს. 201, 9; «შეიღიან... ვეცხლი შორის საქმილსა გამო-
ბერვად იგი ცეცხლსა და გაოდნობად» O, ეწეჟ. 22, 20;
«მტარედითა ცრემლითა დაშტრინ საქუმილი იგი საჯუ-
ნოვსა მის ცეცხლისაჲ» მ. სწ. 126, 21; «ჰხედვდეს სიჭ-
მილსა მას დანაქუერცხლებულსა» H — 841, 280; «ეთარცა
გამოცადების ოქროზ და ვეცხლი საქმილსა შინა» Pხ., —
«ეთარცა გამოცადების ბრძმედსა შინა ვეცხლი და ოქ-
როზ» O, იგ. ხოლ. 17, 8. იხ. შესაქუმილი.

საჯუმილა — «ქუმილი», «ქამი»: «მეთთესა საქუმი-
ლისა... მოვიდა» მთ. 14, 26; «მეფეჲდნეს საქუმილა-
თა (ქუმილვისა C) თელისა ჩემნი» ფხ. 76, 5; «გეუ-
მაღ საქუმილაჲ იგი ღამისაჲ პირველი» თამა მოვ.
19, 4; «პირველსა საქუმილაჲსა ღამისაჲ» B, — «ხოლო
ვითარ იყო პირველი ქამი ღამისაჲ» A, სხბ. 125, 12;
«ქუმილიდენ საქუმილაჲთა შენთა» G, რიცხ. 18, 2.
იხ. ქუმილი.

საჯურეტელი — «სადგისი»: «მოიღო საქურეტელი და
განუჭუოიტო ყური მისი კართა თანა ზღურბლსა ზედა» G, —
«მოიღო შენ სადგისი და დააყრა ყური მისი კარსა და
განუჭუოიტო იგი» M, II შქ. 15, 17. იხ. ჯურეტა.

საჯუველი —, **საქსველი** — სახურავი: «შეიმუხრენ საქ-
სველნი იგი ჯოჯობეთისანი» საქ. წიგ. II 67, 2. იხ.
ჯუვა/ჯსვა.

საქ იხ. სჯა.

საჯდომელი —, **საჯდომი** «ტახტი», სკამი, საგარძელი;
«მტრიობალი»: «ნუჟუჟე საჯდომელთა ჯდეს» M, —
«ნუ სადა ტახტსა ზედა ზის» G, მსჯ. 2, 24; «ტახტსა
იგი თელის-მოფარდულთა დაამჯუ და საჯდომელეზა»
C, მთ. 21, 12; «საჯდომელსა ურჩულოთასა არა დაჯდა»
ფხ. 1, 1; «საჯდომელი მისი მოწყულსაჲ» O, ქება 2, 10;
«მოიღო ბერმან ორი საჯდომი» მ. ცხ. 214v; «ცხენი
საჯდომად, ვითარცა მეგობარი მლიქნელი, ყოველი ქუჲჲ
მგდომარისა ეჯვის» Pხ., — «ეთარცა ცხენი მტრიობაჲსა
არს მეგობარი მხასრვლი, ყოველსაჲ ზედამგდომელსა უჯვის»
O, ზირ. 86, 6. იხ. ჯდომა; შდრ. პირველად საჯდომელი.

სებინი — ხე: «დამიტევა... სინდლი სებინისანი» მ. ცხ.
286v.

სევახტოფორი — «მეცესულად სევახტოფორი, კაცი წარ-
ჩინებული მთავართა შორის დედოფლისათა, წიგნებითა სამე-
უფლოთა ლაერას წარმოავლინეს» ე-ე. 18, 4.

სევინი — «ეცუა მას სევინი, თხზული ბაჲასა» მ. ცხ.
182v.

სელი — კანაფი, ტილო, linum: «შეიმოსის მღვდელმან
მან სამოსელი სელისაჲ» M, ლევით. 6, 10; «მატული და
სელი შერთულად მოქსოვილ იყოს» Pხ., II შქ. 22, 11;
«იყოს... ვითარცა ნაძები სელისაჲ» I, ეხ. 1, 21; «სამო-
სელი სელისაჲ შეიმოსლიან და არა შეიმოსლიან მატუ-
ლისაჲ» O, ეწეჟ. 44, 17; «ეყიდოს სელი კელთ-საქმარად»
მ. ცხ. 166r; «საქმე ღელისა მისსაჲ იყო სელისა ქსოჲ»
Sin. — 0, 84r.

სელიერ — «დაწუას სამოსელი, ანუ საგუსლი, ანუ ფესქ,
ანუ მატელიერთა შინა ანუ სელიერთა» G, ლევით. 18,
62. იხ. სელი.

სელის-ლელწამი-ი: „დამალნი ივინი შეშათა შინა სელის-ლელწამისათა“ **G, იხუ 5, 2, 6.** **იხ.** **ლელწამი.**

სენ-ი სნეულება, ავადმყოფობა: „განჰკურნებდენ ხოველთა სენთა“ **C, მთ. 10, 1;** „აქნითა წრთალითა (წრდილითა I) მოწყდენ (მოსწყდენ I)“ **O, იერემ. 16, 2;** „დადარულსა მათ სენსა სულასა ჩემისასა ბირი დაუყავ“ **განხ. ი. 200, 25;** „შვირდა სენი ძუძუთა“ **მ. ცხ. 425r;** „ვერ დავსნების სენსა“ **მ. ცხ. 42r;** „გგუემოს შენ... სენითა საგურკველსადათა“ **M, II შჯ. 28, 27;** „სენი სნეულვებისაჲ მოიწია მის ზელა“ **შუშ. XIV 3;** „ნოკრისისა აენსა შთავარდა“ **ი. ე. 24, 25;** „დაჰსნის სენთა სიმძაფრე (წამალმან)“ **მ. სწ. 61, 25.** **იხ.** **გულსნეული, საანეტლო.**

სენ-ი საგანძურთ: „განულო მათ (დემეტრიან) კარი წყალობისაჲ და სენი იგი დაუნჯებული და სიხარულით იწყეს ღალღებად: საფისე გვბონიეს“ **მ. სწ. 114, 15.**

სენა, სენაკი «საუნჯე»; ბერის სადგომი; ქონი: „შევიდა ებიდანე სენასა თჳსა“ **ხაქ. წიგ. 114, 18;** „შევიდა იგი სენაკით-ი-სენაკად“ **O, IV მფ. 2, 2;** „მზირნი იგი სხდეს სენაკსა შინა“ **M, — „მზირი მისა ჯდა საუ ნჯესა შინა“ G, მსჯ. 16, 9;** „ალაშენეს... შესაყენებელი და სენაკები“ **ნახ. 70, 22;** „რადთა დავეყუდა სენაკსა შინა ჩემსა“ **მ. ცხ. 25r;** „იძია მტირე სენაკი და მუნ დავეყდა“ **შუშ. VIII 2,** „არა გეყოფისა სენაკსა შინა ძილი“ **ი. ე. 42, 22;** „სენაკი მონაზონისაჲ სახლი არს გლოვისა-და მწუხარებისაჲ“ **მ. სწ. 167, 86.** **იხ.** **მოსენაე.**

სენაკაპან-ი მოსასვენებელი ოთახის მცველი მეფის ან დიდებულის კარს: „საპნი იგი სენაკაპანსა მისინ“ **O, I ეზო 2, 4;** „უბრძანა სენაკაპანსა ერთსა, რამთა წარიყვანონ წმიდაჲ შუშანიჲ ციხედ“ **შუშ. VIII 28.**

სენაკაპანთ-მთავარი-ი «სასუენებელსა ზელა მყოფი»: „მველოს-მეტყუელს ჰყოფდეს ზღასტონს, სენაკაპანთ-მთავარსა მას მეფისასა“ **ჯ. — „ქველის-მეტყუელყოფდეს ზღასტონს, რომელს იყო სასუენებელსა ზელა მეფისასა“ ხაქ. მოც. 12, 20.** **იხ.** **მთავარი.**

სენაკაპნობა: „რადთაჲ სენაკაპანობაჲ და მსაზრებად იგი უფლისა თჳსისაჲ მწრაფლ აღსრულეს“ **Ath. — 11, 123r.**

სერი «პური», ებნამი: „ქაიად-კაიადმან თქუენმან თჳსი იგი სერი (პური Q) წინაღწარ წარიღოს (მიიღოს) ჰმად“ **px., I კორ. 11, 21;** „ოდეს ჰყოფდეს სიდილსა, გინა სერსა, ნუ ხადი შეგობართა შენთა“ **ლ. 14, 12;** „მოხადა მას სერად“ **მ. ცხ. 111v,** „უნდა დუქასა მას წარსლად და სერისა ყოფად“ **ხაქ. წიგ. II 85, 8;** „სერიით ვიდრე ცისკრადმედ“ **Sin. — 11, 240v.** **იხ.** **უსერიო.**

სერაბინ-ი ანგელოზთა ერთ-ერთი დასი: „ჩქმნა... მოზადე სერაბინთა“ **ხაქ. წიგ. II 4, 25.**

სერობა «ჰამა», ებნამი: „მზა მიყავ, რადთა ვა სერო“ **DE — „მზა მიყავ, რად ეჰამო“ C, ლ. 17, 8;** „გისერენით საზრდელთა“ **მარკ. 551v.**

სერობა ებნამი: „არაჲჲ მათგანმან კაცჳნ გემოა იხლოა სერობისა მისგან ჩემისა“ **ლ. 14, 24;** „უკუეთუ დამქდე სერობად ტაღსა ძლიერისასა“ **O, ეგ. ხოლ. 28, 1;** „უგდა ლეჰქარ იხს... მსოფლთაჲსა დღესა სერობისა მისისასა გლოჲ და მწუხარებაჲ და ტირილი“ **მ. სწ. 167, 88.** **იხ.** **სერ.**

სერსეროთ-ი რკინის ზალე მოგლებული: „ქმნა... სერსეროთი დამირს“ **M, II 58r.** **მ. 16.**

სერტყ-ი ტყე, «მალნარია»: „მოკაფეს ყოველი სერტყე-ბი“ **O, ივდ. 2, 11;** „სერტყთა შინა დაეშალეს“ **I, იერემ. 4, 29;** „ქუეშე ყოველთა ხეთა სერტყთა (მიიღეს) და ისიძელეა მუნ“ **I, იერემ. 2, 6;** „იყოს სერტყ მალნარის“ **I, იერემ. 26, 18,** „მთაჲ იგი სახლისა უფლისაჲ, ვითარცა სერტყი მალნარისაჲ“ **O, შიქ. 2, 12;** „მოიგსენენ... სერტყთა მათთა ზესა შორის ვარჯიანა“ **px., — „მოიგსენონ... ხეთა ზელა მალნართასა“ O, იერემ. 17, 2.** **იხ.** **სერტყოვანი.**

სერტყოვანი-ი «ვარჯოვანი»: „ხეთა ქუეშე სერტყოვანთა“ **O, — „ხეთა ქუეშე ვარჯოვანთა“ px., ეხ. 57, 5;** „(გიქმნეს შენ) საზღნი სერტყოვანნი ჭლოკათაჲ ქეტი-მისთა“ **O, ეზეკ. 27, 6.** **იხ.** **სერტყი.**

სესტჯ: „გითარცა-იგი მარცულსა იფქლისასა... არს ძალი ვამოსაღებად თაგისა, რომელი იხილვებინ სესტჯთურთ და გოჯებით“ **გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 217, 20.**

სესხ-ი «მევეგი»: „მრავალნი არიან, რომელ შეპრატხეს სესხა, ვითარცა ბოვნაჲ“ **O, ზირ. 29, 4;** „სესხსა და ვახშსა შევრდომილ იფო დიდსა“ **Q — 240, 189;** „ნუცა... ყოველსა აღნადინებსა სესხისა მის შენისასა, რომელი ავასხე ძმასა მას შენსა“ **M, — „არა მოჰვტმო) ებში ყოველსა მავგისაჲ, რომელი ავასხო მის“ G, II შჯ. 22, 19.** **იხ.** **მასესხებელი, მოსესხე.**

სესხება: „ითხოვა... სესხებით ერთი დრაჰანი“ **მ. ცხ. 166r;** „რომელსა ენებოს სესხებმან შენგან, ნუ მიიტყვი მიაგან“ **მ. სწ. 298, 10.**

სესხის-მოკდა მოთხოვნა ვალისა: „ნუცა აჭირვებ მას სესხის-მოკდასა შენსა“ **O, ზირ. 24, 41.**

სეტყუ: „დალატათ ჰყრითა და სეტყუთა მოიწია მას ზელა შემსწრჲ მისი“ **მ. ცხ. 102, 9;** „გაწვიო... სეტყუთაჲ დიდადი ჭრიად“ **O, გამოსლ. 2, 18;** „ორუბელთა წარიღეს სეტყუთა“ **ფხ. 17, 12;** „გუეშე სეტყუთა ვენაჲბი მათა“ **ფხ. 77, 47;** „გარდაჰცდა წიმაჲ მათი სეტყუთა“ **ფხ. 104, 22;** „დაგეც თქუენ... ხორწყითა და სეტყუთა“ **ანგ. 2, 17.** **იხ.** **დაეტყულო.**

სეფ-ი «ბრძანა იდგილი იგი მოსმად ოქროსა სეფითა“ **H — 241, 804.**

სეფე «სახლი სამეფო», სასახლე: „მაიძულა წარყვანებაჲ ჩემი სეფედ (სახიდ სამეფო ლ—var.)“ **მ. ცხ. 85, 8.**

სეფე სეფისკვერი: „არა ღირს იქმნა მიღებად სეფესა მას და მესინისა“ **Ath. — 11, 236r.**

სეფეკაცი სასახლის, სამეფო კარის მსახური: „მსაჯულმან მიგცეს შენ სეფეკაცსა“ **ლ. 13, 58;** „რად არა სეფეკაცითა ჰბრძანე შემოყვანებაჲ მისი“ **ანან. 192, 27;** „ჰქითა სეფეკაცი მან ჰაქმე მისი“ **ბაღ. 11, 29;** „სამიწელ არს, ოდეს მოვიღონენ სეფეკაცინი ძიებად ავაჰაისა და შეიპყრან იგი“ **მ. სწ. 129, 10.** **იხ.** **კაცი.**

სეფექალი-ი სასახლის კარის მოსამსახურე ქალი: „მოვიდა დამ ეგე ჩემი... სეფექალი“ **მ. ცხ. 86, 8;** „შევიდა რულია, ასული ერთიდასა, რომელი სეფექალი იგი მხიობელუბი“ **Ath. — 11, 162v;** „ანუ-შე არა სეფექალი იყოს, რომელსა საჭურისინი ესხნეს და მიმუნვარინი“ **Ath. — 11, 162v.** **იხ.** **ქალი.**

სეფეწული- «სამეფოფოსა კაცი», მეფის გვარისა, მეფესთან დაახლოებული, სამეფო კარის კაცი: «მუნ იყო სეფეწული ერთი» **C.**—იყო ვინმე სამეფოფოსა კაცი **DE.** **II**, 4, 40; «წარვლენ... სეფეწულინი მოწოდებდნენ მისა» **ფლმ.** 296r; «კაცი ვინმე იყო სეფეწული... იყო... შეუჯერებულ მეფისა მიერ ფრიად» **ხაქ.** წიგ. **II** 185, 27.

სეფის-კუერ- «წარვლენს იგი იეროქოდ მოღებდ სეფის-კუერისა» **ლიმ.** 122, 5; «შეჰამის სეფის-კუერი ერთი» **ლიმ.** 186, 18; «არა გუაქუს სეფის-კუერი აღვალსა ჩვენსა» **მ.** **ცხ.** 242r. იხ. კუერი.

სეფის-ღება სეფისკვერის მიღება: «ღირს იქმნა კუროთევისა ბესინისა მის ღვინსა, სეფის-ღებისა» **Ath.**—11, 286r.

სეფის-ცემა სეფისკვერის მიღება: «ვითარ-იგი გამოაცხადებს სეფის-ცემა და ბესინი» **Ath.**—11, 286v. იხ. ცემა.

სეხნა: «განისხნა პეროლე, და უმეტეს-ლა ეროლი, სეხნა იყენს სახელითა და სახითა ემეტეს» **Ath.**—11, 162r.

სოვა, სოუვა, რთვა: «არცა სთავნ» **ლ.** 12, 27; «სთავი-და მის» **ლთმო.** 188, 16.

სთული- **სთული-** დართული ნართი: «საქმელ... მე-წამულისა მის სთულისა და ზეგნისა მის ძახლისა» **O.** **გამოსლ.** 21, 4; «პყოთ ფესუთა ზედა ფრთეთისა სთვილი გაცინთონი» **G.**—გამოძიოთ ფესუთა ზედა კიდისათა სთული იაწინთისა» **px.** **რცხ.** 15, 28; «დღესი მდიდარი შე-სწირვიდეს ძოწეულსა და ქუთავნი—სთულსა ღებულსა» **მ.** **ხვ.** 276, 22. იხ. პემათ-სთული, შესთვა.

სთუელი- (სთულისა) რთველი, კრეფა: «სთუელი მოწიოს თესვად» **G.** **ლევტ.** 26, 5; «დღესა მათ სთული-სათა» **O.** **წარ.** 24, 27; «დასრულებულ არს სთული» **I.** **გვ.** 22, 10; «სწინარეს სამისა თვისა სთული» **O.** **ამოხ.** 4, 7.

სთულს **სთულისა** ოქტომბერი: «აღესრულა ოცდაექვსისა, თთულსა სთულისა წმიდა იგი რიფსიმე» **რიფს.** 177, 28; «აღესრულნეს... თთულსა სთულისა ოცსა» **H**—241, 801. იხ. მესთულ/მესდულე, მისთულება, სასთულელო, სასთულე.

სთულა იხ. უკუნსთულა.

სთულება «მოსთულება», მოწევა: «მოსთულებდ თუ ზეთსა, არა უკუნ იქცე მოკურეად უკუანა კერძოთა შენთა» **G.**—მო-თუ-ი სთულებდ შენ ზეთის-ბილსა შენსა და ლავიშეს, ნუ უკუნ იქცევი მოკუდებლად და მოთმობისა მის» **M.** **II** 24, 29.

სთულება, სთულა რთველი: «მოწიოს სალევწი თქუენი ვიდრე სთულებად მდღე» **px.**—«მოწიოს» თქუენი სალევწი სთულად» **G.** **ლევტ.** 26, 5; «ვიკმენ მე, ვითარცა იგი, რომელი შეჰკერებნ... კუფხალსა სთულებასა შინა» **O.** **მიქ.** 7, 1; «გავიდის... გინა თუ ვენაჯთა ასარგისა, გინა თუ აჯოჯისა, გინა თუ სთულებასა» **ი-ე.** 42, 2. იხ. სთუელი, მსთულელო, მთასთულა.

სთუნალი- (სთუნლისა) სასთულმალი: «ბირთვ ერთი თმა სთუნლით დაუღვა» **O.** **I** 28. 18, 18; «აღილე პოროლი ვაჟ და გოგნაი სთუნლით მამისა» **O.** **I** 28. 28, 11. **შდრ.** სასთუნალი.

სიავე- ქვაბი, კარდალა, საბანელი, «ავაზანი»: «მოაბ სიავე (ავაზანი **C**) სასოებისა ჰემისა» **ფხ.** 59, 10; «წმიდა იგი შეაგებს ქ-აბებითა და სიავეებითა» **M.** **II** 58. 25, 18; «რაიმე-მცა ესწორა ქოთანა სიავესა?» **O.** **წარ.** 18, 2; «მე არს სიავე და ზუენ ზართ ვარცნი» **O.** **გვქ.** 11, 2; «მიხედნენ მან სიავეთა, რომელ არიელ ზედა ცეცხლსა» **მ.** **კეხ.-ექუს.** **ლ.** 62, 4; «უბრძანო... სიავეისა დიდისა აღდგომად» **H**—241, 459.

სიავე- ლურჯი: «მოიღო მათგან. ტყავი სიავე და ძელი ულპოლელო» **O.** **გამოსლ.** 25, 5.

სიავე-ქუაბი ქვაბი: «წარიდეს... სიავე-ქუაბნი იგი და ფუცხნი და ივაზანი... და ყოველი იგი ქურჭერი სამსახურებელისა» **O.** **IV** 28. 26, 14. იხ. ქუაბი.

სიაზნაური: კეთილშობილეობა: «არცინ არს ულარეს მოყუსისა თვისა პატივითა და სიმდიდრითა და სიაზნაურითა» **ბაღ.** 98, 8. იხ. აზნაური.

სიაზნე: «შეუგავს კაცსა, რამთა გამოძიოს სიყვითლ... და სიბრძნე (სიძისა) და არა სიაზნესა და სიმდიდრესა მიჰედნეს» **Si.**—11, 186v. იხ. აზნა.

სიაშპარტავენ სიაშპყე: «დიდი მოღუწეობა დიდად სიაშპარტავენდ მოიყვანეს» **მ.** **ცხ.** 126v. იხ. აშპარტაენი.

სიაჩრული- მიმოსვლა: «ვიდრე არა დამაბლდეს გული, არა დისცრების სიაჩრულისაგან» **მ.** **ხვ.** 287, 27. იხ. არ-.

სიბერე მოხუცებულობა: «სწავლულ (ხართ) სიყრმითგან ვიდრე სიბერედ მდღე» **I.** **გვ** 46, 2; «ნუ მცემთ მე გინებასა სიბერისა თქუენისა» **ფლმ.** 189, 2; «იგივე მოდგომილ არს ძესა სიბერესა თვისა» **DE.** **ლ.** 1, 28; «სიბერედ მდღე პოეო სიბრძნე» **O.** **წარ.** 6, 18; «კოსკარსა მსგავს არს საყრმე შენი, და სამხარსა—სიბაბუე შენი, და მიმწუბრსა მსგავს არს სიბერე შენი» **მ.** **ხვ.** 257, 6. იხ. ბერა.

სიბილწე გარყვნილება, უწმინდურება: «ნუ მისცემ სიბილწესა მეუღლესა იმას მოწამისა შენასა» **ანდ.-ანდ.** 221, 6; «შეუღვენ სიბილწესა გულნი მათნი» **I.** **გვქ.** 22, 11; «ნუ დაითრეებთ ღვინთა, გინა-იგი არს სიბილწე» **მ.** **ცხ.** 129r. იხ. ბილწი.

სიბილწება გარყვნილება, სისაძაგლე: «კაცი იყენს... საგნნი ყოვლითა არაწმიდებითა და სიბილწებითა» **ხაქ.** წიგ. **II** 78, 24. იხ. ბილწი.

სიბნელე უსინათლობა, მწუხარება: «შევიდა უკუნ სიბნელესა მას შინა» **მ.** **ცხ.** 145v; «სიბნელისა მისგან ეგვეთარისა მის სთლისა ენებათა» **მ.** **ცხ.** 78v. იხ. ბნელი.

სიბოროტი- **სიბოროტე** ცდომა, ტყუამცდარობა, სიგატე: «სიბოროტილი სახლსა ღმრთისა დაღვს» **O.** **ოგნე** 9, 8; «იყენს ყოველივე დიდსა სიბოროტელსა შინა» **ლონგ.** 180, 28; «ნუ პიროგით თქუნდა სიბოროტლისა მგისისა მსგავსად» **ფლმ.** 148, 28; «განჯერენენ სიბოროტელთა ზუენთა» **მ.** **ცხ.** 48v; «მზედვე სიბოროტლისა იმის დედაცისასა» **ხაქ.** წიგ. **II** 66, 17; «პროვალი სიბოროტილე იყო წარმართთა» **H**—241, 768. იხ. ბოროტი.

სიბოროტე «ბოროტი», ბოროტება, სიავე, უკეთუ-რება: «მოწვეწულ არს მათ ზედა სიბოროტე» **G.**—მოწვეწულ არს ბოროტი მათ ზედა» **M.** **მხ.** 20, 24; «სი-

ბორცვები უფრო იყვნენ იმ. რამ. კურთხ. სახე და
 22,5; „შეიქმნა სიბოროტე უფროსი სახეებისა“
 21,5; „შეიქმნა სიბოროტე იგი მამაკაცისა, ვიდრე
 არა სიბოროტე სადედაკაცისა“ **ო.** **ზიარ.** 42,14;
 „სხვა ზრახვად გულსა მოეჭადა სიბოროტისა შენთვის“
 21,11; 24; „ემა არს დღისა მის სიბოროტე თვის“
 21,6,24. იხ. ბოროტობა.

საბრძოლი იხ. სიფრთხილე.

საბრძოლი უხილობა, სიბნელე: „მიხედა მათ მრისხანედ შე-
 კუთხულად სიბრძნისა მას ზედა გულისა მათისა“ **ც.**
 2,5; „გუეშე ნათესავი ვეგ სიბრძნითა“ **ქ.** **19 მფ.** 6,
 18; „იგუეშენ იგინი სიბრძნითა მცირითგან ვიდრე დიდად-
 მეს“ **ო.** **დაბ.** 18,11. იხ. ბრმა.

საბრძოლი სიჩქარე: „განუკურნა სიბრძნე-
 ლე თულთა თხთა, რაჟამს ძოვიან კამა“ **ბ.** **კეს.-ექუს.**
 120,28. იხ. ბრყული.

საბრძნე «გულისკმის-ყოფა», ვონიერება, ტალანტი,
ნიჭი, ქება: „დაუკურნებოდა ყოველთა, რომელთა ესმოდა
 სიბრძნე“ **ც.**—„განუკურნებოდა მათ, რომელთა ესმოდა
 გულისკმის-ყოფა“ **DE, ლ.** 2,47; „დასაბამი სიბრძ-
 ნისა არს შაში უფლისა“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 1,7; „ხეტარ
 არს, რომელმან პოვა სიბრძნე“ **ო.** **ზიარ.** 25,12; „გისწავ-
 ლა მე ფალოსოფოსთა სიბრძნესა“ **მრგ.** 250; „სიბრ-
 ძნე მომეცა მე“ **ო.** **სიბრძ.** **ხოლ.** 7,7.

საბრძნისა სიტყუა ფილოსოფოსობა: „გოწყეს სიბრ-
 ძნისა სიტყუად“ **ფოკა** 244V. იხ. ბრძენი.

საბრძნის-მეტყუელობა ფილოსოფოსობა: „რომელი სიბრ-
 ძნის-მეტყუელებდეს ღმრთისათვის“ **მ.** **ცხ.** 282r.
 იხ. მეტყუელობა.

საბრძნის-მოყუარე «ფილოსოფოსი»: „სიბრძნის-მო-
 ყუარეთა სიტყუა-ყვეს“ **ქ.**—„ფილოსოფოსთა სიტ-
 ყუა-ყვეს მის თანა“ **ქ.** **საქ.** **მოც.** 17,18. იხ. მოყუარე.

**საბრძნის-მოყუარება ფილოსოფოსობა, სიბრძნე, გო-
 ნიერება:** „არისტოტელეს სიბრძნის-მოყუარებასა
 ცელსა და საცთურსა ასწავებდა“ **ფოკა** 240V; „ნუ ვინმე
 იყოს წარმეტყუეველ თქვენდა სიბრძნის-მოყუარებო-
 თა“ **კოლ.** 2,8. იხ. მოყუარება.

სიბრძნე მყოფელი იოზ 24,10*. იხ. მყოფელი.

სიბრძნის-სიყუარული ი: „აწ იხილე ელიაისთა სიბრძ-
 ნის-სიყუარული“ **მრთ.** **ძ.** **ოქრ.-პეტრე** და **ელაი** 210.
 იხ. სიყუარული.

სიბრძნე: „ეცა ვინმე მოუვლინებეს უფალსა ჩვენსა აქა, და
 აქუს მას სიბრძნე და კლიტენი ამის სამოთხისა“ **სამეფელი-**
სანი **Ath.**—11,282V.

**სიგლახაქე სიღარიბე, სიღატაკე, შეჭირვება, დავრ-
 ღმირობა, «საარება», «დამდიბლვება», «ნაკლულე-
 ვანება»:** „მოიწა ბაბილონსა ზედა სიგლახაქე“ **ო.** —
 „მოვიდა ბაბილონს ზედა საარება“ **ქხ.** **იერემ.** 51,58; „მო-
 მეწიფეს მე დღენი სიგლახაქისანი“ **ო.** **იოზ** 20,27;
 „შეიჭრეს საბლითა სიგლახაქისათა“ **იოზ** 2,6; „მო-

იჭენა იერუსალმს მან დღენი სიგლახაქისა თვისანი“
ო.—„მოიჭენა იერუსალმს დღენი დამდიბლვებისა მისი-
 სანი“ **ქხ.** **გოდ.** **იერემ.** 1,7; „მოჰხედე სიგლახაქისა
 და ჭირსა ჩვენსა“ **ო.** **ნემ.** 2,22; „არა იყვნენ მოლუწ და
 მკლუხელ სიგლახაქისა ამის ჩემისა“ **ფლკტ.** 147,8;
 „სიგლახაქემ კაცი დაამდიბლოს“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 10,4;
 „მოიწა იგი დიდსა სიგლახაქესა“ **ლიმ.** 77,17; „ნუ
 გეშინის სიგლახაქისაგან, არამედ გეშინოდენ ცოდვი-
 საგან“ **მ.** **ხფ.** 85,18; „სიგლახაქისათვის მისისა ნუ
 მიჰქცევ მას ცალიერსა“ **ქხ.**—„შეაგუე ნაკლულევან-
 ბასა მისსა და ნუ წარავლინებ მას გვლიდერიად“ **ო.** **ზიარ.**
 29,12. იხ. გლახაქი.

სიგლისპე ურცხვობა, უნამუსობა: „მტერო სიგლის-
 პისათ, კანდერების-მოძულე“ **მ.** **ცხ.** 81r. იხ. გლისპი.

სიგონჯე კეთილგონება: „იხილნა ორნი ვინმე კაცი, ერთი
 მათგანი ფრად ენებულო სიგონჯითა“ **ბალ.** 22,8. იხ.
 გონჯი.

სიგრილე გულგრილობა: „ფრადი. სიგრილე იხილ-
 ბის ჩუენ შორის“ **მ.** **იგ.** 15,20. იხ. გრილი.

სიგრძე, სიგრძო: „არამდენ არს... სიგრძე მისი“ **ო.** **საქ.**
 2,8; „სიგრძე ეპითა და წილწადნი ცხოვრებისანი შეგე-
 ძინენ შენ“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 8,2; „სიგრძე და სიგრძე, სი-
 მალე და სიღრმე“ **ფფ.** 2,18; „რომელი იბოვა სიგრძო-
 სა გამოცდილებისა“ **ბ.** **კეს.-ექუს.** **დდ.** 75,20; „სიგრა-
 ძოა მისი ოთხვეთი წყრთა“ **Sim.**—11,288r. იხ. გრძელი.

სიგულე სიმძაფრე, სიმწვავე: „არა გარდაკეთედეს სე-
 ნისა მის სიგულესისა“ **მ.** **ცხ.** 12,9. იხ. გულე.

სიდაბნე სიმდაბლე: „უფროსდა მავათ უღირდა... სი-
 დაბნე (შენი)“ **მ.** **ცხ.** 55r. იხ. მდაბალი.

სიღარე უეცარგისობა: „ხედავს კეთილად თხთა მათ სი-
 ღარეთა და ნაკლულევანებათა“ **მ.** **ცხ.** 78v. იხ. ღარე.

სიდასტურე სინამდვილე, სისწორე: „ქრისტემან დაგა-
 ვეროს შენ და სხუთა ყოველთა სიდასტურე ჩემ გლახა-
 კისა აღთქმულისა მისთვის“ **ლიმ.** 75,2. იხ. დასტური.

სიდაშე თანსმობა, წადილი: „გრიდებოდეს ჰერეთებისა
 სიდაშისა მისისა“ **თეკა** 26,16. იხ. დაშენი.

სიდედრი ცოლის დედა: „იხილა სიდედრი მისი, და-
 ვრდომილი მკურნალებთა“ **მთ.** 8,14.

სიდიდე «სიმდიდრე», «სიმაღლე»: „იმენ დიდ სიდი-
 დითა“ **ო.** **ეფ.** 21,10; „სიდიდისა მისისა (უფლო-
 სი) არა არს დასასრულ“ **ქ.**—„სიდიდისა მისისა
 არა არს დასასრულ“ **ქ.** **ფხ.** 144,8; „სიდიდე შენი ემს-
 გავსა ფინიქსა“ **მ.**—„ემსგავსა სიმაღლეს შენი ფინიქსა“
ო. **ქება** 7,7. იხ. დიდი.

სიდონი იხ. სინდონი.

სიდუხჭირე: „გაბრალობდეთ სიდუხჭირესა აუგთა ჩვენ-
 თისა“ **მ.** **ხფ.** 278,11. იხ. ღუხჭირი.

**სივება იხ. განსივება, დასივებული, წყლით-განსი-
 ვება.**

სივერაგე «მძაცულება»: **რიცხ.** 24,22; „სივერაგე

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

ჩუენებლ ინება" მ. ცხ. 401r; "ცხადლ ჩნდეს სიკერა გე-
ნა" მ. ცხ. 44r. იხ. ვერაგო.

სივლტოლა გაქცევა: "სივლტოლით ევლტოლდ" მ. ცხ.
218r; "სივლტოლით ევლტოლიან წინაშე ჩუენსა, ვი-
თარცა იგი პირველ" M, მკ. 20, 89.

სივლტოლა გაქცევა: "არა იყოს სივლტოლა თქუ-
ნი ზამთარსა შინა" მთ. 24, 20; "სივლტოლად მიაქცეს
პირისაგან მისისა" O, I მკ. 17, 24; "მოიქცა სივლტოლად"
I, იერემ. 49, 24; "ფარულად ყოველთაგან სივლტოლა
იქუმა" ე.ე. 16, 8; "სივლტოლად იყუო სწრაფით"
შუშ. IX 5; "სივლტოლით შევარდა აბანოსა მას" სხტ.
186, 1. იხ. ვლტოლა.

სივრცე სივრთე, სიგანე: "განზომა წინაშე ზოლდია მის
სივრცე სწორად ლერწმისა მის" O, ეზეკ. 40, 5; "რავ-
დენ არს სივრცე მისი" O, ზაქ. 2, 2; "დასდეს მის თან
ყოველი იგი სიპრავლ სივრცესა ეზომსა მის სახლისა
უფლისაჲსა" O, I ეზრა 9, 6; "გამოიწერენ იგინი სივრცე-
სა გულისა შენისაჲსა" O, იგ. სოლ. 7, 3; "სივრცე ქუე-
ყანისაჲსა... ვინ გამოიკუდნეს" O, ზირ. 1, 8. იხ. ვრცელი.

სიზარე შიში: "სივრცელი სიტყუათა შენთა არა შეიწყნა-
რებს და არცა სიზარისაგან ველმოუბნისა შენისა ემი-
ნის" მ. სწ. 254, 30. იხ. ზარი.

სიზმარი: "იყოს ვითარცა სიზმარი ძილსა შინა ლამე" I,
ეს. 29, 7; "ნუ ისმენთ სიზმარსა თქუენთა, რომელ თქუ-
ენ გეზმანებთან" O, იერემ. 23, 3; "იქმნეს იგინი, ვითარცა
სიზმარი განღებულთანი" ფხ. 72, 20; "ვითარცა სიზ-
მარი ღაფიწყების და ვითარცა კუამლი განქარდების" მ.
სწ. 81, 25.

სიზმრის-ზმანებულ-ი ჩუენების-მზილველი: "ვისაც
ეზმანა: სიზმრის-ზმანებულ ი მოაკუდინეთ" G, —
"ჩუენების მზილველი იგი სიკუდილით მოკუდინ" M, II
შქ. 13, 6. იხ. ზმანება.

სიზრქე, სიხვე: "არა ეღვა მას სიზრქე" C, მრ. 4, 5;
"არა იყო სიხვე მისი" მთ. 12, 5; "ვითარცა სიზრ-
ქე (სიხვე) ოქმისა განუფინა (განაოქ) ქუეყანასა
ზედა" ფხ. 140, 7; "უკუეთუ ცხელი იგი სიზრქესა მას
რკინისაჲსა შეტლის შინაგან" მრთ. A. ე. იერ.-მარტლ. 165.
"სიზრქე მან პერისაჲსა ქმნის ესე ვითარცა სახლავი თუ-
ალთათს" ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 62, 17. იხ. ზრქელი.

სითხე არა სიხმირე, სითხელე: "შეიწყნაროს მცირეზარე-
ბა მზისა სითხითა მით ფურცლისაჲთა" ბ.-კეს.-ეჭუხ.
დღ. 78, 29. იხ. თხელი.

სიიწრე სიციწროვე: "ყრამან რად დაუტრევის სიიწრე სა-
შომსა და იხილის" ფართობა და ნათელი სოფლისაჲ" ბალ.
158, 35. იხ. იწრო.

სიკარელ-ი ავაზაკი: "განიყვანენ უდაბნოდ ოთხასნი იგი
კაცნი სიკარელთანი" ხაქ. მოც. 21, 28.

სიკეთე "შუენიერება", სილამაზე, მოხდენილობა:
"სიკეთე სახლისა შენისა განყოფად ნატყუენივისა" C, —
"შუენიერებითა სახლისაჲთა განყოფად ნატყუენივისა" ო.
ფხ. 82, 18; "ნუ გერევენ სიკეთე გულის-თქუმისაჲსა" O,
იგ. სოლ. 6, 25; "სიკეთე მან გაცუონა შენ" O, დან.
12, 56; "შუენიერ არს სიკეთითა" ფლკტ. 149, 8; "სი-
კეთე მცირათა საღმობთა დაქნეს" ფლკტ. 140, 2; "შენ
ზარ... გვრვენ სიკეთის" O, ეზეკ. 28, 12; "ნუ განიკდი
სიკეთესა მას მზესასა" O, ზირ. 9, 8; "სიკეთე მან

სისპეტაკისა მისისაჲსა მოავრგინის თუალთა" O, ზირ. 42,
20; "შუენიერება სიკეთისა ჩემისაჲ დაბნელა" შუშ.
XVI 24. იხ. კეთილი.

სიციცხვე შეურაცხყოფა: "მოიწივნენ უკუანასკნელთა
დღეთა სიციცხვეთ მგეცხველნი" II პეტრე 3, 3; "თუ
აღმოვდეს სიტყუად უშუერი და სიციცხვეთა ამავთა პი-
რისაგან" ფიხ. XXXI 24. იხ. კიციცხვე.

სიკლა საწონი ოთხბრამიანი: "სადა იყვნენ ათასნი ვე-
ნაჲნი ათასისა სიკლისაჲსა" O, ეს. 7, 28; "ფილი ერთი
ვეცხლიაჲსა სამოცდაათისა სიკლისაჲსა" G, რიცხ. 7, 12;
"მისცა... ოქრო სიკლისა საწონი ექუსასი" M, I 58ტ.
21, 25.

სიკლიტოზ-ი: "მსაჯული და სიკლიტოზი სიბრძნის-მო-
ყუარენი ქრისტაჲსა იქმნეს" H—241, 10.

სიკუდილ-შემოსილ-ი დომიკუდინებელი: "მიღებად
ცოდვისა სიკუდილ-შემოსილისა" G, — "მოღებად
ცოდვისა მომაცუდინებელსა" ph., -რიცხ. 18, 22. იხ.
შემოსილი.

სიკუდილ-ი აღსრულება, დომიკუდილი: "განაინეს
იგი სიკუდილ" I, — "განაინეს იგი მოსიკუდილ" O,
დან. 12, 41; "შეზოხს სიკუდილი ვიდრეა არა თხოვასა" O,
ზირ. 40, 29; "მისცეს ძამან ძამა სიკუდილ" მთ. 10, 21.

სიკუდილ-ი აღსრულება: "შემდგომად სიკუდი-
ლისა (აღსრულებისა G) უსჯულოებით უსჯულოებ-
დეთ" M, II შქ. 31, 29; "სიკუდილისა არა მიშე მე"
ფლკტ. 156, 18; "დაჰსნა საღმობანი სიკუდილისანი"
ხაქ. 80, 24; "სიკუდილისა თანამდებ ვარ მე"
ლონგ. 191, 28; "სიკუდილისა შემაძხუველ არიან"
ფიხ. XVI, 5. იხ. კუდილა.

სიკურივე სიმაგრე: "არცაღა კუალად სიკურივე მან
შეიწყნარის (ტყუარი ბუქდისაჲ) გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 222,
24. იხ. კურივი.

სილაღე სიამაყე, ამპარტავენობა: "იქადით სილაღითა
თქუენითა" იაკ. 4, 16; "რათამცა სილაღე კაცთა დაჰს-
ნა" ხ. ვაბ. დაჯლ. 122, 29; "ძურთა შემთხვევა სილაღი-
ათაჲს მოიწივის" მ. ცხ. 260r. იხ. ლაღი.

სილბო სირბილე: "სილბო და სიგრძო და სხუანი ესე-
ვითარნი არა შეირევიან ურთიერთას" გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
201, 12. იხ. ლბილი.

სილირწე გარყვნილება: "ნუ იყოზინ ესე ჩუენდა, რად-
თამცა მივაქციეთ სიცილისა მას და სილირწესა" ლიშ.
117, 27; "სილირწე და ურცხვობაჲსა ეშმაკისა უფროდ
არს სილირწესა ძილისაჲსა, რამეთუ ძილსა ოდეს კაცი
შეპრისხნის, მუნთქუესე ოდენ გარე განვიდის, ხოლო ეშმაკი
ძნად განვიდის შერისხვითა" მ. სწ. 272, 26. იხ. ლირწი.

სიმაგრე ძალა, სიმტკიცე, გარე-მოზღუდვილი:
"გარე-მოცუელი": "რად არს სიმაგრე მათი და სიმტ-
კიცე" O, ივდ. 5, 8; "განაინეს... სიმაგრეთა გვეგ-
ბისათა" ვრდ. 88, 5; "აღილო დავით სიმაგრე სიონისა"
ph., — "დაიპყრა დავით გარე-მოზღუდვილი იგი სიო-
ნისი" M, I 58ტ. 11, 5; "დავით იყო მაჲნი სიმაგრესა
შინა" ph., — "დავით იყო მაჲნი გარე-მოცუელსა მას"
O, I 58ტ. 11, 16. იხ. მაგარი

სიმაღლე სირქარე: „მალენი ფერკითა მათითა, ვითარცა ქუჩ-
ციკნი სიმაღლითა“ **M, I 53ტ. 12,8;** „არაოდეს დაშურენ
ფიქნი სიმაღლითა“ **ბ. კეს-ეჭუხ. დღ. 15,22. იხ. მალე.**
სიმაღრ-ი ცოლის მამა: „იგი იყო სიმაღრ-ი კაიფადასა“
მ. 18,12; „მოსე მწყსიდა ცხოვრთა იოთორ სიმაღრ-ისა
თქმითა“ **ო, გამოსლ. 3,1, მეცნიერ იფენს აბუშარბისა,**
რომელი იყო სიმაღრ-ი მამისა იოფანისი“ მ.-ე. 16,26.

სიმაღენე ვერავობა, ცბიერება: „კაპაბი მზაყვარ არს და
მოშურენ, და სიმაღენით შეეწყენ იგი მონადირეთა
ნადირობისა“ **ბ. კეს-ეჭუხ. დღ. 112,21.**

სიმაღთლე «ქვემდარიტება», სიწირფობა, სისწორე:
„საქმენი ჯელთა მისთანა სიმაღთლე და განგებულება
არაინა“ **ტ.—საქმენი ჯელთა მისთანა ქვემდარიტებაჲ
და განკითხვაჲ“ ო, ფხ. 110,7;** „თავადმან განსაჯოს სოფელი
სიმაღთლეთ და ერის-სიწირფობით“ **ფხ. 9,8;** „ღირს
სიმაღთლისა თქუბად“ **ფლკა. 161,10;** „აქერ-არს ჩემდა
აღსრულებად ყოველი სიმაღთლე“ **მთ. 2,15;** „ქმნა...
სიმაღთლჲ წინაშე უფლისა“ **ო, IV მფ. 14,8. იხ. მარ-**
თალი.

სიმაღთვე უბრალოება: „ნუშკა ვინ შეატყუებს სიმაღ-
თვესა თქუბულისა და სულიერისა თქუბულისა თანა მტრ-
მტყუელთასა, რომელნი სიბრძნის-მტყუელუბენ ცისათჳს“
**ბ. კეს-ეჭუხ. დღ. 50,6, მოსაწყუბენ... სიმაღთვესა
ბუნებისასა“ მ. სწ. 249,21. იხ. მარტვი.**

სიმაღლე მაღლობი: „სივრცე და სიგრძე, სიმაღლე და
სიღრმე“ **ფფხ. 3,18;** „აღვდე მე სიმაღლესა მათასა“ **ი,
გზ. 87,24, რომლისაჲ იყო სიმაღლჲ ვითარცა ნაძვასა“
ო, ამოს 2,8;** „აღფრინდე სიმაღლესა მზის-თულისასა“
ფიხ. IX 22; „მის ნეტარისა საყოფელი სიმაღლესა იყო“
მ.-ე. 22,27. იხ. მაღალი.

სიმაღლე წარმატება; ხერხი, ღონისძიება: „აუარცხელ
არაინა საქმენი ჯელთანი ყოფასა მის მათსა შინა, ვითარცა-იგი
აღიღებს და დასდებს მსკავსად საქმისა მის მათისა ყოველისა
შინა ბურთებისა სიმაღლეჲ... არამედ უწინარჳს მათ ყო-
ველთა დაებადნეს ბუნებასა შინა კაცისასა ჯელნი იგი სიბრ-
ხიერათჳს“ **გრ. ნოს-კაც. აგბ. 157,24;** „სიბრხიერთა გება-
ჟვის სიმაღლეჲ ეს“ **ქ. ცხ. 58,15. იხ. მარჯუ.**

სიმაღურად გირჯა, შრომა, დაღლა: „სიმაღურა-
ლისათჳს მისისა მოართუეს მას მეთრედ ღვთაჲ სადგურად
მისა“ **მ. ცხ. 427. იხ. მაშურალი.**

სიმაღრე «საგვსება», სიუხვე, ნაყროვანობა, მაძლ-
რობა: „აღესო სიმაღრ-ითა იფქლისათა“ **ო, ფხ. სოლ.
2,10;** „სიმაღრე გინებისა განდიდებისა მსუა შენდა“
**ო,—საგვსება უბატოვობისა დიდებისაგან სუ“ ეხ, აბ.
2,18;** „სიმაღრე შენი წარმოსტყუენავს მშვერთა“ **მ სწ.
148,11;** „მ მეუღრთებაჲ, სიმაღრ-ისა დამზრწყევლა“
მ. ცხ. 81. რ.

სიმაღრედ «მაძლრე»: „ჰამეთ ცმელი სიმაღრედ“
**ეხ,—ჰამდით ჯორცსა მაძლრე“ ო, ეზუკ. 22,18. იხ.
მაძლარი.**

სიმახვლე წამახულობა: „სიმახვლეთა მით ფხისათა
(მარცხელსათა) გარე-წარჩადის ვნებაჲ“ **ბ.-კეს-ეჭუხ. დღ.
67,1. იხ. მახვლი.**

სიმაღბლე მორჩილება, შეჭირვება, თავმდაბლობა:
„მოხედა სიმაღბლესა ზედა მველისა თჳსისა“ **DE,
ლ. 1,48;** „იხილე სიმაღბლე ჩემი მტრთა ჩემთაგან“ **ფხ.
21,4;** „შეისმინა უფალმან სიმაღბლისა შენისაჲ“ **ო, დაბ.
16,11;** „განამრავლე ჩემ თანა სიმაღბლჲ“ **ო, II მფ. 22,
26;** „...ევრეთ მოაუტლურებს სულსა მზუარბარსა სიმაღბ-
ლე“ **მ. სწ. 7,18. იხ. მდაბალი.**

სიმაღდრე «სიდიდრე», სიდიადე, ქონება, შენაძენი,
«ძალი», ბატონი: „სიმაღდრ-ისა (სიდიდრ-ისა ო)
მისისა (უფლისაჲ) არა არს დასასრულ“ **ფხ. 144,8;** „ცნო-
ბილი შორის სიმაღდრ-ისა და სიმიერისა“ **გრ ნაზ.-
შობ. 297,29;** „თულისი მისნი ვერ განძლებინ სიმაღდრ-ი-
თა“ **ო, ეკლ 4,8;** „აქცსა, რომელსა მოჰსცეს მას ღმერთმან
სიმაღდრ-ი და ნაყოფი და დიდებაჲ“ **ო, ეკლ. 3,2;** „არა-
სადა მიიცივლებს სიმაღდრ-ით სიგლზაყელ“ **მ: სწ 112,
11;** „საეთურმან სიმაღდრ-ისაჲ შეამდეს სიტუაჲ
იგა“ **მთ. 12,22;** „ნუა იქადინ მდიდარი სიმაღდრ-ითა
თქმითა“ **ო, მფ. 2,10;** „უმჯობეს არს სახელი კეთილი, ვიდრე
სიმაღდრ-ისა მრავალსა“ **ო, ფხ. სოლ. 22,1;** „სიმაღდ-
რ-ისა მეფეთასა შეპაღე შენ“ **ი, ეხ 80,16;** „წარავდე ჩემი
სიმაღდრ-ი ბოროტად მეცნიერთა კაცთა თანა“ **მ. მოც.
64,5;** „მუნ სიმაღდრ-ე, ხოლო აქა ნაყლუღეინება“ **მ.
ცხ. 229. რ;** „მიესცე ყოველი სიმაღდრ-ე (ძალი ეხ.) ამის
ქალაქისაჲ“ **ი. იერემ. 20,5;** „დიდებაჲ და სიმაღდრ-ი და
ძლიერებაჲ მათაჲ მას“ **მ. რომ.-კურთხ. მთხ. 194,5.
იხ. მდიდარი.**

სიმაღდრე სიკუდე, უფარვისობა: „ვითარ არა სიმაღდ-
რ-ე არს გონებინ უკმარისა, რომელსა... ეშინის მარტვისა-
გან“ **მრთ. S, ოქრ-მარხ. და იონ 109,4;** „არა იცოდეს
სიმაღდრ-ე მისი (ქოლისაჲ) და ზნაობაჲ“ **მ.-ე. 48,27.
იხ. მედგარი.**

სიმაღმულე სიწითლე: „სიმაღმულე სამოსლისა მი-
სისაჲ ბოსორით გამო“ **ი, ეხ. 62,1;** „განაცხობნ თუალთა
ხილვად ყუაგილთა მისთა სიმაღმულ-ისაჲ“ **ლიმ. 1,11.
იხ. მეწამული.**

სიმათვე მეთაურობა: „აქუნდა მკედრობისა რომელიმე
სიმათერ-ი“ **ხკ. წიგ. II 143,19. იხ. მთაგარი.**

სიმათვალე სამთვრალე, ლოთობა: „რომელნი მსუამ
ღვთისა სიმათვალედ“ **ო, მოც 1,5;** „არცა სიმათ-
ვალ-ითა, რომლისაჲ არს მრუშებაჲ და სიბილწჲ“ **გრ.
ნაზ.-შობ. 294,22. იხ. მთვრალი.**

სიმათ-მწერალ-ი სემეიოგრაფი, სიმეოგრაფი: „აფ-
ნეს იგინი სიმათ-მწერალ-ი“ **ჩიფხ. 170,36. იხ.
მწერალი.**

სიმაოდვე, სიმაოდვენე სიღარიბე, სიღატაკე: „ნუ
ვშირად ივითხე სიმაოდვენ-ისა მისა“ **მრთ. D, ოქრ.-
მეტრე და ელია. 221.** „სიმაოდვენ-ისა ებრ ჩემისა“
M, I 53ტ. 22,14. „საღმობაჲ და სიმაოდვე... შემწყნე-
ბელი“ **კაცანი“ ბ. კეს-ეჭუხ. დღ. 24,36. იხ. მყოდოვი.**

სიმაულრე მომაცედიობა: „განიცალე გონებითა... სიმა-
ულრე ჯორცთაჲ“ **მ. ცხ. 82. რ. იხ. მეუღარი.**

სიმაღლე სიღამკლე: „წარწყმდებიან შორის სიმაღლესა
მას დაბედებულნი მატლნი“ **მ. ცხ. 78. რ. იხ. [მაღლი].**

სიმრავლე ხალხი, მასა; **სიბევრე**: „ერისა სიმრავლეს ფრადი (ყო მუნ)“ ლ. 8,17; „შეუღბა მას სიმრავლეს იგი ხალხად“ ფლკტ. 188,25; „მეგობრობა წმიდასა მას თანა ამბობა მრავალი დღედა სი და მამებიაჲ, სიმრავლეს ურცხვ“ ზუშ. 15,11; „დადუმნა ყოველი იგი სიმრავლეს“ საქ. მოც. 15,19; „სიმრავლე იგი მონადედა თომას“ თომ. მოც. 17,15; „მოგვიცან შენ ღმერთმინ... სიმრავლეს იფქლისა და ღვინისა“ იმ. რომ-კურთხ ისაჲ და იაკ. 24,10; „სიმრავლეს ძეგლითა მისთა დაჲშეშევა“ მ. იოხ. 88,19; „ბევრნი სიმრავლენი საღმრთოთანი—ნაგროვანებისა—გან და ფუფუნებისაჲ იტყვიდ შეურწმუნნი“ მათ. 5, 103,15; „მარხ. და იონ. 109,15.

სიმრავლეს აღმურვილ-ი ხალხი შერეული: „დიდი იგი სიმრავლეს აღმურვილი დიდისა მის საკრეულისა ქალაქისა ნინეველთასა“ მათ. 5, 103,15; „მარხ. და იონ. 109,15.

სიმრავლეს ვრისა-ა ხალხი, კრებული, მასა: „შეკრბა... სიმრავლეს ვრისაჲ“ მარ. 2,2; „შეძრწუნდა ყოველი სიმრავლეს ვრისაჲ“ რიფს. 170,21. მხ. მრავალი.

სიმრავლეს წირე, სფერო: „სიმრავლესა თქსა მიიქცვის სული“ მ. იაკ. 1,6; „თავადნი სიმრავლეს მათ გარე-მოქცევის“ მ. იოხ. 87,11; „რომელსა უპყრეს სიმრავლეს ქუეყანისა“ I, ენ. 40,23; „მზე განკვლის ათორმეტთა მათ ნაწილთა სიმრავლესა მას შინა შეუძრავსა“ ბ. კეხ.-გეგ. ლ. 84,18. იხ. მრავალი.

სიმრავლეს ჯანმრთელობა: „აწ ცან... ვითარცა გმირად და მრღელ მგელთა მდინარეთა სიმრთელესა გორცთა“ სა... გარდაქცეველ“ მათ. 5, 103,15; „და იონ. 109,15; „სიმრთელეს გორცთა ამოთ სიუდილისათა ყოლადღე არს გუარგებს“ მ. ცხ. 85,1; „წარვედ და მივედ სიმრთელით“ საქ. წიგ. II 104,28. იხ. მრთელი.

სიმრავლეს უსწორობა, სიდრკლე: „სიმრავლეს კირჩხიბისა ბუნებით არს“ მ. სფ. 148,10. იხ. მრუდი.

სიმრავლეს იმღერეულობა: „მამის დავიანზე, რამეთუ სიწმიდე მისი სიმრავლეს არს“ ზალ. 8,88. იხ. მრღე.

სიმრავლეს: „დაუკრდა დიდძალი იგი სიმრავლეს მისი“ ზუშ. VII 4. იხ. მსგავსი.

სიმრავლეს სიმელოტე: „სამკაულისა წილ თავისა სიმრთელეს მოგვრეს“ მ. ენ. 8,24; „ყოველსა თავსა სიმრთელეს“ მ. ენ. 7,18. იხ. მტერი.

სიმრავლეს ძლიერება, სიძლიერე, სიმარე; **სიგელი**: „ყო სიმრავლეს მკლავისა თქსისაჲ“ DE, „ყო ძლიერება მკლავითა თქსითა“ ლ. 1,51; „სიმრავლეს ძლიერება ზემისაჲ ვითარცა არარაჲ არს შენ წინაშე“ ფხ. 88,6; „დაქცინა... სიმრავლეს ასულისა იუდაშისი“ მ. გოდ. აგრ. 2,2; „მკაჲ სიმრავლეს მისი შეიწმენდულ“ ფხ. 88,41; „დაუსხნეს სიმრავლეს და კელით-წერილი და ღმერთბედნი ღმერთის-მსახურთა მეფეთანი“ ი. ე. 14, 33. იხ. მტერი.

სიმრავლეს უნებობა, სიტლანქე, სიმკაცრე: „შე-ცა-ეშინა, ნუჲჲჲ ვერ დაიძინოს სიმრავლეს სიტყუთა მისთაჲ“ ზალ. 107,21; „მოართეს მას პური ტფილი და არა მავარი, რაითა არა ავნოს სასისა მისისა სიმრავლეს მისმან ურუშეულობისა მისისაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 205,9. იხ. მქისე.

სიმრავლეს თამაში, „საყრებავი“, ხუმრობა: „აღღვს სიმრავლეს“ I კორ. 10,7; „იწყეს ცხენთა მათ სიმრავლეს“ მათ. 5, 103,15; „ავითარცა ყრმანიდა ამღეროდ

ნივუზითა, გინა თუ სხუთა სიმღერითა“ Ath.—11,78; „ესმა მუნით გამო ეშმა სიმღერისაჲ“ ზალ. 50,14; „საშეგელი სიმღერით მიუვლინ მათ“ მ. — „სასჯელი საცაცხეად მოუვლენ“ მხ., სიმრ. სოლ. 12,25; „სიმღერით ვქმნიეთ ესე“ მ. იგ. სოლ. 26,19; „რომელნიმე განმცხრომელ და მრავალნი, და რომელთაჲ არა აქუს განცხრომა და არცა სიმღერაჲ“ ბ. კეხ.-გეგ. ლ. 112,18. იხ. მღერა.

სიმღერე მუნე, ქეცი; **მღერე**: „ავაგდოს შენ... სიმღერითა უცხოთა და ფხანთა“ M, II შქ. 28,27; „მოვავლინო თქვენ ზედა სიმღერე“ M, ლევიტ. 26,16; „იაკობსა თანა, რომლისა იყოს სიმღერე“ მხ.—„იაკობ, რომლისა თანა იყოს... მღერე“ G, ლევიტ. 21,20. იხ. მღერა.

სიმეყარე სიმტკიცე: „მითლეა გოდლისა იგი სიმეყარე“ მ. სფ. 84,29. იხ. მყარი.

სიმეყარე: „ლორე, რომელი იმწუმის სიმეყარესა მწერისასა“ მ. სფ. 24,14; „მენ სახლსა შინა და ყარს, რომლისა სიმეყარესა გან ივლტის“ მ. ცხ. 78,1. იხ. მყარი.

სიმეყარე, სიმეყარე: „სიმეყარე იგი ზღვსა და ქუეყანისაჲ“ მ. სფ. 124,11; „განაქარება სიმეყარეს იგი ზღვსა“ Sin.—11,137; „მცირემან ქვამან სიმეყარეს იგი ძლიერებისა მისისა შეუძლის დაჲრავდ“ Ath.—11,178v. იხ. მყარე.

სიმეყარე მშველობა, სიწყნარე: „გოდლავ თქვენ სიმეყარეთა მით და საზიერებთა ქრისტესითა“ II კორ. 10,1; „სუფვედი ქვამიტები სათქს და სიმეყარესა (სიმეყარესა C)“ I ფხ. 44,5. იხ. მშვიდი.

სიმეყარე ნაგლეობა; **სიცოტავე**: „სიმეყარე დღეთა ჩემთაჲ მითხარ მე“ ფხ. 101,24; „ცნობილი შორის სიმღერესა და სიმეყარესა“ გრ. ნოს.-კაც. 207,29. იხ. მცირე.

სიმეყარე, სიმეყარე, სიმეყარე, სიმეყარე, სიმეყარე, **სიმეყარე**, **სიმეყარე**, **სიმეყარე**, **სიმეყარე**: „მოლოთ ჯერათა იგი ღმერთეობა სიმეყარითა“ საქ. მოც. 27,41; „აღგვცირე... სიმეყარე ესე ჰერისაჲ ამის მწარისაჲ“ სხ. 187,18; „აღიღო იგი სიმეყარე მან ქარისაჲ“ მ. დან. 2,8; „აღეყენებოდა წყალი იგი, ვითარცა სიმეყარეს ქვეყანაჲ“ მ. ენ. 47,5; „ავითარცა სიმეყარეს წყლისაჲ“ მ. იგ. სოლ. 21,1; „გამოსცა სიმეყარეს მყარისაჲ მდინარემან მან“ მ. „აღმოაგენებოდა მდინარე სიმრავლესა მყარათასა“ მხ., სიმრ. სოლ. 19,10; „სიმეყარისა მისგან სიგნისა და წყურბლისა დაიწუმოდეს“ საქ. წიგ. II 81,88; „დაღაცათუ გუგუგუნენ განსაცდელთა სიმეყარეს მრავალურნი, (არსაღა დავენეთ)“ მ. სფ. 160,7; „სიმეყარითა ქარისათა განვლო მართლ“ Sin.—11, 292v. იხ. მძაფრე.

სიმეყარე ტვირთი, **დამმეყარე**: „სიმეყარე და განწყურნილბა სიმეყარისა (მესწუნის)“ მათ. 5, 103,15; „მარხ. და იონ. 109,14; „უთარგობის სიმეყარეს იტყრეთ“ ზალ. 8,2; „რომელთა ვიტყრეთ სიმეყარეს დღისა და სიცხეს“ მათ. 20,19. იხ. მძაფრე.

სიმეყარე იხ. სიმეყარე.

სიმეყარე: „ბირი... სიმეყარეთა საცეს არს“ მათ. 5, 14; „მშველობასა მოიქცა სიმეყარე ჩემი“ მ. ენ. 88,17; „შე-

19,18; „აწ არა-მე არსა შენდა სიტყვალ“ ფლკტ. 136,22; „ვერ-არს შენდა სიტყვლი და ძღუმა“ მ. სწ. 28,10. იხ. რცხუენა.

სიტყვულეულ-ი სიტყვებით აღსავსე, შერცხვენილი; **«შეურაცხი»**: „ნუ მოიქცევი მდბალი სიტყვულეულ“ ფხ. 72,21; „ვიდოდან სიტყვულეულნი“ I, ეხ. 45,18; „სიტყვულეულ განმეულ ვარ“ მ. ცხ. 52v; „სიტყვულეულ და კდემულ არნ“ მ. სწ. 140,12, „მან სიტყვულეულ ყენეს ყოველნი მტერნი ჩუენნი“ უ.— „მან შეურაცხ ყენეს მტერნი ჩუენნი“ ფხ. 107,14. იხ. სიტყვლი.

სისადაგე «სიწრფოება»: „მასხურეთ მს. სისადაგითა და სიმართლითა“ G, „მასხურებდით მს. სიწრფოებით და სიმართლითა“ M, იხუ 5. 24,14. იხ. სადაგი.

სისაწყლე: „მოთხოვე შენდობა ჩუენსა სისაწყლისა“ A—434,313r.

სისრა სროლი: „სისრად ისრითა და ქვითა დიდ-დიდითა“ II 58r. 26,16; „შურდულითა იწყეს სისრად ქვა“ Sin.—II, 347r.

სისრის-ყოფა სროლი: „სისრა-უყო მათ“ ფხ. 82,5. იხ. ყოფა.

სისრული: „ესრეთ მოიწია სისრული ღება სიჭაბუკისა“ თე 55r; „რომლითა შეუძლონ აღსლუდ ღმრთისამერსა მს. სისრული სა“ მ. ცხ. 24r. იხ. სრული.

სისულელე: „ვერ-იინა ღმერთმან ქადებთა მით სისულელისათა ცხოვრება“ I კორ. 1,21. იხ. სულელი.

სისქე «სიზრქე»: „გიოტრცა სისქე (სიზრქე უ) მიწისაჲ განუფინა ქუეყანასა ზედა“ უ, ფხ. 140,7. იხ. სიქელი.

სისწრაფე სიჩქარე: „სისწრაფითა სამკრისა წილ თვისა შეისა მოსახელი ღედეკისაჲ მის“ მ. ცხ. 161v; „ბრძანებაჲ მქუენდა ნუსხისაჲ ოდენ სისწრაფისაგან“ H—2251,204r. იხ. სწრაფი.

სისხლი-ი: „სისხლი მავისი ჩუენ ზედა და შეილთა ჩუენთა ზედა“ მთ. 27,25, „გარცხას... სისხლითა ყურძისათა სამკალთა თხი“ O, დაბ. 49,11; „დასა მი ცხოვრებისა კაცთაჲ წალა. ცეცხლი... თფლი, სისხლი ცურძისაჲ, სამოსელი“ O, ზარ. 32,21; „შური ვიხით სისხლისა იერაელისა“ O, ოხვ. 1,4; „რამსა შეჰბოლეთ სისხლითა სმოსელი იგი კუევილოვანი“ იბ. რომ-კურთხ. ისაკ და იაკობ. 2; „რომელს იყო სისხლისა დინებასა ზედა ათორმეტ წელ“ მ.—9,20; „სისხლი ცურძისა ღწოდა არს“ Ath.—11,235r. იხ. მესისხლე, მოსისხლე, მოსისხლეობა, უსისხლო. **სიტკბო ნეშ**. 8,10. იხ. ტკბილი.

სიტკბო(ვ)ება სიტკბო: „იხილე სიტკბოებაჲ და სასატკბო ღმრთისაჲ“ ბრომ. 11,22; „მისწიფე იგი კურთხევასა სიტკბოებისა შენისა“ უ, ფხ. 20,4; „გამოვადინებდენ მათი სიტკბოებასა“ O, ამოხ 21,12; „ფრადი წყალთაჲ და სიტკბოებაჲ მოგუფინა“ ი.—58,22; „წინა-სადგომელ... სიმწრისა (ღმერთსა მოუცემის) სიტკბოებაჲ“ მ. სწ.—144,7. იხ. სიტკბო.

სიტფო სითბო: „იქედნე სიტფო მსა მისგან გამოვლა“

საქ. მოც. 28,8; „სიტფოჲ ჰერისაჲ“ მ. სწ.—124,11; „რამთა ვიგრძნეს სიტფოჲ წყლისაჲ“ Sin.—11,248r. იხ. ტფილი. **სიტყუო II 58r. 2,8.**

სიტყუა თქმა, «საუბნარება», მეტყუელება, თხრობა, «მიმოდება»: „იტყუოდა მათ“ მთ. 9. 18; „რომელი იტყვს გმობასა“ ლ. 5,21; „რომელს-იგე ვიტყვ. არა უფლისა მიერ ვიტყვ“ II კორ. 11,17; „იტყუოდეს მათ“ M.—„სიტყუბარეს მათგან“ G, იხუ 5. 22,15; „იწყუო სიტყუად ჯელოვანთა მეტყუელთა მათგან თითითა“ ფლკტ. 154,8. „არა თუ პირისაგან და ბაგეთა მამისა და ძისათა იტყუების“ მრთ. A. კ. იერ.-მარტულ. 168; „რომელთა იტყუდეს, ვითარმედ განკრთოილ არს (განტოა C)“ მრ. 2,21; „იტყუოდა გულსა თვისა“ მრ. 5,28; „იგინი (ძალენი) იტყუად იან პირითა მითითა“ ფხ. 58,8; „გუესა იტყუავს ჩუენ ცოდვად სწეულუბისა ჩუენისაჲ“ იხ.—„მომომდებს ჩუენ ცოდვათს სწავლისა ჩუენისათა“ O, სიბრძ. სილ. 2,12.

სიტყუა (სიტყვსა) თქმული, მცნება, საუბარი, ანგარიში, ამბავი, ბრძანება: „ერთი ასოთაგანი, გინა თუ სიტყუა ერთთა უმარ არს წინა იგი“ Sin.—27,46r; „შეიწუნარა სიტყუანი ცხოვრებისა მთელად ჩუენდა“ საქ. მოც.—7,28; „დაწერა მოსე ყოველნი ესე სიტყუანი უფლისაჲ“ O, გამოხლ. 24,4; „ადმოთქუნ გულმან ჩემმან სიტყუაჲ მითლი“ ფხ. 44,2; „ჰე უესი იგი, სიტყუაჲ იგი ქეშმარტებისაჲ“ თე 551. „სიტყუაჲცა შენი გამოგანებებს შენ“ მთ. 28,78; „განუფინა სიტყუაჲ ესე“ ლ. 7,17; „მიუვებს მთ სიტყუაჲ“ G, რიცხ. 12,27. „განათუა სიტყუაჲ ესე ჰურიითა შორისა მთ. 28,15. „უქმებდნენ სიტყუათა ღალავისათა“ II ტიმ. 2,14. იხ. ბოროტის-მეტყუელება, გამომეტყუელი, განსიტყუება, გულის-სიტყუა, დიდების-მეტყუელება, ერთ-სიტყუა, ვარსკვლავის-მეტყუელი, თესლის-მეტყუელი, იავიეთ-მეტყუელი, მალაღ-მეტყუელი, მეტყუელება, მრავალმეტყუელი, მრავალმეტყუელება, მრავლის-მეტყუელი, მრავლის-სიტყუა, მრავლის-მეტყუელი, პირმეტყუელი, ზოტყუე, სასიტყუელი, უსიტყუელი, უტყუა, ძვრის-სიტყუა.

სიტყვსა აღდგინება «სიტყვსა განგება»: „რომელსა უნდა სიტყვსა აღდგინებაჲ მონათა თხსთა თანა“ C.—„რომელმან ინება სიტყვსა განგებაჲ მონათა თხსთა თანა“ DE, მთ. 18,28. იხ. აღდგინება.

სიტყუათ(ა) მკერაჲ-ი იხ. სიტყვსა-მკერაჲ; მკერაი.

სიტყუათ-მოყუარე ფილოლოგი: „სიტყუათ-მოყუარენი ხართ, ვიცო, და ვითარმედ არა ქეშმარტებით ფილოლოგანი ხართ“ მ. ცხ. 200v. იხ. მოყუარე.

სიტყუა-მეცნიერ-ი მკერმეტყველი: „იციო სიტყუა-მეცნიერ-ი მოვიდა ვფისოდ“ საქ. მოც. 18,24. იხ. მეცნიერი.

სიტყუა-მოვნიერ-ი: „იყო იგი ფრთად გონიერ და სიტყუა-ბოვნიერ“ ბალ. 125,6. იხ. პოვნიერი.

სიტყუა-ველოვნება მკერმეტყველება: „არაჲ თუ სიტყუა-ველოვნებითა რასმე გიტყვ შენ“ ფლკტ. 152,16. იხ. ველოვნება.

[**სიტყუება**] იხ. სიტყუა:

* წარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

* წარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

სიტყვერ-ი «საკითხავი», სიტყვები; მტყველი: «დასდგა მას ზედა სიტყვერი» G, «დასდგა სმგართა მათ ზედა საკითხავი იგი» O, ლევტ. 8,8; «სიტყვერნი უმჯობეს არიან პირუტყუთასა» H—241,108. იხ. სიტყუა.

სიტყვერობა: «განყოფილ ხარ პირუტყუთაგან... ნიჭითა მით სიტყვერობისაჲთა» H—2251,279v. იხ. სიტყვერი.

სიტყუთ-ლაღვა შრთ. A. ანტ. დ. 21°. იხ. ლაღვა.

სიტყუთ-მეცნიერ-ი მჭერმეტყველი, რიტორი: «აღადგინა ღმერთმა ქადაგი სიტყუთ-მეცნიერნი» ს. გაბ.-მოც. ხაქ. 28,10. იხ. მეცნიერი.

სიტყუთ-ჭელოვანი: «სიტყუთ-ველთაგანი და მეცნიერთა წიგნთა და განმმართველი (მოწი)» ს. გაბ.-მოც. ხაქ. 28,15. იხ. წელოვანი.

სიტყუს-გამომეძიებელი: «მწიგნობარნი იგი სიტყუს-გამომეძიებელად შედგომილ იყვნენ მათა» C. შრ. 9,14. იხ. გამომეძიებელი.

სიტყუს-გამოძიება: «ვითარ-იგი გამოეძიებდეს მის თანა სიტყუასა მის» შრ. 12,28; «იწყეს სიტყუს-გამოძიებად მისგან» C. შრ. 8,11. იხ. გამოძიება.

სიტყუს-გება პასუხის გაცემა, «ცილობა»: «სიტყუასა უგებდეს ძენი იოსებისნი ისრაჲს» M, «უცვილნეს ძენი იოსებისნი ისრაჲს» G, იხუ 5. 17,14; «რომელი სიტყუას-უგებ ღმერთსა» ბრომ. 9,20; «ვითარ-იგი სიტყუას-მეგებდეს მეტურიანი» ხაქ. მოც. 28,19; «იწყეს სიტყუს-გებად მისა თედოსთა» ფლტ. 186,14; «უარეთ სიტყუას-უგებ მღვდელთ-მოდღუარსა მგას» C. თ. 16,22.

სიტყუს-გება პასუხი, პასუხის-გაცემა, ცილობა, «სიტყუს-მიგება»: «დაუყვრდებოდა ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყუს-გება მისი» C.—«განუყვრდებოდა მათ ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყუს-მიგება მისი» DE, ლ. 2,47; «ჩემი სიტყუს-გება... ესე არს» I კორ. 9,3; «მისინეთ ჩემი თქუენდა მობართ ჩემისა ამის სიტყუს-გებთა» ხაქ. მოც. 22,1; «სიტყუს-გება ალაღვინის ყოველმან უკეთურმან» O. იგ. ხოლ. 17,11; «პირველსა მას სიტყუს-გებასა ჩემსა არაგინ თანა დაჰიდგა მე» II ტიმ. 4,16.

სიტყუს-მგებელი მოცილე, მოპაექრე: «ვითარცა სიტყუს-მგებელი მღვდელ» O, ოცხე 4,4; «არა ვიყენეთ ჩვენ სიტყუს-მგებელ და მისარლუ» მ. ზფ. 263,16. იხ. მგებელი.

სიტყუს-მეცნიერ-ი მჭერმეტყველი, რიტორი: «შემძლულელ არს ღმერთი, ვითარცა გამოარინა სიტყუს-მეცნიერნი ქადაგად» ს. გაბ.-მოც. ხაქ. 22,26. იხ. მეცნიერი.

სიტყუს-მზრახველი: «კაცი დასდგინა მუნ სიტყუს-მზრახვალნი» ლომ. 27,8. იხ. მზრახველი.

სიტყუს(ა)-მიგება პასუხის გაცემა: «ნუ პზრუნეთ, ვითარა ნუ რაჲ სიტყუაჲ მიუფოთ» ლ. 12,11; «უნდა ზეცუს-მიგებოდ ერისა მის» ხაქ. მოც. 19,22; «შეგძლონ შენ სიტყუს-მიგებად» ფლტ. 240r.

სიტყუს-მიგება «სიტყუს-გება»: «განუყვრდებოდა მათ

ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყუს-მიგებაჲ (სიტყუს-გებაჲ) C) მისი» ლ. 2,47. იხ. მიგება.

სიტყუს-მიმგებელი: «რაითა არა ღვსა მას სარჩელისასა იხილენეთ სიტყუს-მიმგებელ» მ. ზფ. 247,20. იხ. მიმგებელი.

სიტყუს(ა)-მირთუმა «მითხრობა»: «სიტყუაჲ მიფართუთა მომავლინებელთა ჩუენთა» DE, «მითხრობათ მომავლინებელთა მათ ჩუენთა» ი. 1,22. იხ. მირთუმა.

სიტყუს-მიცემა პასუხის გება, ანგარიშგება; აღთქმა: «ყოველი სიტყუაჲ უქმი, რომელსა იტყოდიან კაცი, მისცენ სიტყუაჲ მისთს» მთ. 12,26; «სიტყუაჲ მიმცემი მის თვისა ჩემისაჲ» მ. ცხ. 270r; «სიტყუაჲ მიმცემი ეს ქრისტესდა» მ. ცხ. 285v. იხ. მიცემა.

სიტყუს(ა)-მკერავ-ი/მკერავალი-ი, სიტყუათა მკერავ-ი სიტყვით მკურნალი (სიტყუა-სიტყუით: რაფსალი): «მე ვარ კაცი სიტყუს-მკერავი» ბალ. 11,21, «მე კაცი ვარ სიტყუსა მკერავლი» ბალ. 12,2; «მოგესენა კაცი იგი სიტყუთთა მკერავი» ბალ. 14,3. იხ. მკერავი/მკერავალი.

სიტყუს-მოგება პასუხის მიცემა: «არა მოუგეს მას სიტყუაჲ» O, IV მფ. 18,26; «მომიგე მე სიტყუაჲ» O, მიქ. 6,4.

სიტყუს-მოგება პასუხი: «არა იქუს სიტყუს-მოგებაჲ ღმერთსა ამას შენსა» ფლტ. 124,19. იხ. მოგება.

სიტყუს-მოქმედი პოეტი: «ვითარცა-იგი ვინმე თქუენთა-განნი სიტყუს-მოქმედნი იტყუნ» ხაქ. მოც. 17,28; «ომერისინთა წარმოიღებდა სტრიქონთა, რომელთა მათ ყოველთა მგერ სიტყუს-მოქმედთა განსაქურდებულ იყო» Sin.—11, 215v. იხ. მოქმედი.

სიტყუს-მოცემა «რიცხვს მოცემა», ანგარიშგება: «მოქმეც მე სიტყუთა სამოხსა შენისაჲ» DE, «გომეც რიცხვ სამოხსა შენისაჲ» C. ლ. 16,2. იხ. მოცემა.

სიტყუს(ა)-ხწავლა «მოძღვრება»: «რაჲ არს ახალი ესე შენ-მეგრ სიტყუს-აწავლაჲ» C. —«რაჲ არს ახალი ესე შენ-მეგრ თქუებული მოძღვრებაჲ» ლ. ხაქ. მოც. 17,18. იხ. სწავლა.

სიტყუს(ა)-ყოფა ცილობა, კამათი, ანგარიშგება: «სიბრძნის-მოუყარეთა სიტყუა-ყოფეს» C.—«ფილოსოფოსთა» სიტყუა-ყოფეს მის თანა» ლ. ხაქ. მოც. 17,18; «მან შენდა სიტყუაჲ იყოჲს» I კორ. 16,2; «მრავალგზის უნებნ მის თანა სიტყუს-ყოფაჲ სწულსათს» ბალ. 49,16; «მგებულბას კრებაჲ და სიტყუს(ა)-ყოფაჲ სიმართლით» ბალ. 112,8-10. იხ. ყოფა.

სიუანი-ი ებრაელთა მესამე თვე, ივნისი: «მომკვედ მი-სა ქუეყანად იუდასა მეთესა სიუანისისაჲ» I, ხარ. 1,8.

სიუდბე სიზარმავე: «ოდეს მესმის სიუდბე ძმისაჲ, მძულს იგი» მ. ცხ. 106v. იხ. უდბე.

სიურვილე: «მზარე სიურვილე თავისა შენისაჲ» ბალ. 101,5. იხ. ურვა.

სიუტბე უმეტრება, უვიცობა: «სიუტბით დაუტრეფთ და გამოვირჩიეთ წითი ვრთი ცხორებაჲ» ბალ. 17,28; «სიუტბითა შენითა და ნაყრებითა... მოიხალ წარსაწყემდელი თავისა შენისაჲ» ბალ. 101,10. იხ. უცბი.

სიუჰარე: „აი გომორდეს სიუჰარე ზემო“ Sin.—II, 218r. იხ. უჰარაი.

სიფართოე, სიფართე სიგანე, სიგრძე: „სიფართოე იგი ბუისაჲ მისთ წყართა“ ეფე. 41,2; „სიფართე ბუისაჲ მისთ ათამეტ წყართა“ O. ეფე. 40,11; „ამხილა ვნებაჲ და ტანჯვაჲ, მომავალი სიფართით და შუებით“ ბაღ. 68,25. იხ. ფართო.

სიფიცხლე, სიფიცხე სიძვარე, სისასტიკე: „ნუ მიხედო სიფიცხლესა ამის ერისასა“ M.—ნუ მოხილავ სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა“ G. II ზე. 9,27; „უჩუენე ერსა შენსა სიფიცხლეს შენი“ ფხ. 59,5; „რომელი ესეიღეს სიფიცხლესა გულისა თვისასა“ O. ფხ. სოლ. 28,26. „სიფიცხლისა მისგან ჰერთა ზმთრისათა“ ნახ. 73,7; „განუიწებულნი ძრწოდეს სიფიცხისა მისგან ზმთრისათა“ O. I ეზრა 9,6; „მიდრის სიფიცხეს სიმშველელ“ A—92,298.

სიფიცხლე გულთა „გულფიცხელობა“: „განმოერთ სიფიცხლე გულთა თქუენთა“ M.—„წინადაცუთეთ გულფიცხელობაჲ თქუენი“ G. ზირ. 16,11. იხ. ფიცხელი.

სიფრთხილე, სიბრთხილე სიფხიზლე: „სთროდა მთრავლობითა მით სიფრთხილისაჲთა“ მართ. S. ეფრ.—მარტულ. 188,82; „სიფრთხილე თულთაჲ და სიწმიდე ცოდებაჲთა“ ბაღ. 28,28. „ხოლო სიბრთხილეს სიზმარსა ემსგავსების“ Ath.—II, 292v. იხ. ფრთხილი.

სიქადული სიამაყე; მუქარა: „ყოველივე სიქადული ესევითარი ბოროტ არს“ იაკ. 4,16; „სიქადული ძილისა მათისაჲ შენ“ ხარ. ფხ. 68,18; „სიქადულ შეილა—შომანთ მათნი“ O. ფხ. სოლ. 17,8; „ვრცელნიდენ სიქადული სიამი თქუენისა“ I. იერემ. 12,18. „სიქადული ჩემი შენ ზარ“ I. იერემ. 17,14; „გამოვიდა მტრავლობითა“ იგი სიქადულით“ რიფხ. 177,1; „სტანჯიდა იდესლე იქნით და იდესლე სიქადულით“ ხაქ. წიგ. II 27,22. იხ. ქადება.

სიქალწულე, სიქალწულები: „ცხოვრებულ იყო ქმრისა თვისა თანა შვიდ წელ სიქალწულებითა თვისთ“ ლ. 2,36; „ნუ მისცემ მარგალიტსა ამის სიქალწულესასა ღირებნად ღირთა“ რიფხ. 164,40. „მიწოდე მე მამად და მფლობელად სიქალწულებსა შენისა“ O. იერემ. 3,4. იხ. ქალწული.

სიღნოშე: „განგდოს (ზღუდანი) ძელი და თივაჲ და ყოველივე სიღნოშე და სკორე, რომელიცა შეიღეს მას შინა მდინარეთა“ Sin.—68,227r. იხ. ღნოში.

სილოდა უწყსობა, უწყმინდურება, სიბილწე; გალობა, სიმღერა: „ცხად არიან საქმენი ჭოროტანი, რომელ არიან ღირწენანი, მთრავლობანი, სიღოდანი“ გალ. 5,21; „სიღოდათა იქმოლეს“ მ. ცხ. 298v; „გამოუცხადა თავი თვის წმიდისა და მისთა მათ სიღოდათა და საცთურთა მრავალთა“ მ. ცხ. 401r; „მოართუმიდეს ყოველნი... ესთა—სიღოდასა“ მართ. S. ოქრ.—გურიტ. 220,21. იხ. მელოდაი.

სიღრმე უწყი: „დავინთქ მე სიღრმესა უფსკრულისა“ Z.—„დავინთქ მე უყსა უფსკრულისასა“ L. ფხ. 68,8; „დავაჟდრო შენ სიღრმესა ქუეყანისასა“ O. ეფე. 26,20. „მოაქდენ თულთაგან ჩემთა სიღრმესა ზღვასა“ O. ამონ

9,8; „განვმენ ყოველნი სიღრმენი მდინარეთანი“ O. ზაქ. 10,11; „სიღრმე და სიღრმე, სიმაღლე და სიღრმე“ ეფეს. 3,18; „სიღრმეს ღრმისაჲ ვინმე პოვოს იგი“ O. მელ. 7,25; „გამოცხადნის სიღრმენი დაფარულნი“ O. დან. 3,22; „დაესცენ სიღრმესა ლოდნი მისნი“ O. მთქ. 1,6. „რამეთუ არა იყო სიღრმეს მიწისაჲ“ ლ. 6,8. იხ. ღრმა.

სიუზილი- შიმშილი: „მახული და სიუზილი ჩუენ არა ვიხილოთ“ I. იერემ. 6,12; „გამოვყვინო სიუზილი ქუეყანისა ზედა“ O. ამონ 8,11; „სიუზილსა მქნე და საესებასა არადაცნოლ“ ხ. გაბ.—მოც. ხაქ. 100,42; „ამე აქა სიუზილითა წარეწმდები“ ლ. 15,17; „სიუზილითა მოვლენ იგი“ შუშ. II 20. იხ. მომუშარი.

სიყრმე, სიყმე ურმოზა, ბავშვობა: „დამიმარბავ სიყრმით ჩემითანი“ მთ. 18,20; „სწავლულ (ხართ) სიყრმითა“ განკრძე სიბერედმე“ I. ებ. 48,8; „სიყრმით ჩემითაგან ქრისტენე ვარი მე“ აზტ. 120,4; „ცისკარსა მსგავს არს სიყრმე შენი და სიამარსა—სიჭაბუკე შენი და მიმწუბრსა მსგავს არს სიბერე შენი“ მ. სწ. 257,5; „არადათავს ვამზარლე მე სიყრმით ჩემითაგან“ H.—241,672. იხ. ყრმა.

სიყუარული სიყვარული, „მეგობრება“, „მეყუარობა“: „განმრავლებითა უწყულოებისათა ვანვმეს სიყუარული მრავალითა“ მთ. 24,12; „სიყუარულითა შენითა ვყო ნებაჲ შენი“ I. ებ. 48,14; „აღმადგინა მე სიყუარულითა მისათა“ ფლკტ. 150,18; „მადლა და სიყუარული ათავისუფლებს“ ებ.—„მადლი და მეგობრებაჲ განაზნაურებს“ O. ფხ. სოლ. 25,10; „ამათ ორთასავე უფროჲს არს სიყუარული სიბრძნისაჲ“ O. ზირ. 40,20. „ეფიძის სიყუარულითა და ფამი სიძულულისაჲ“ O. მელ. 8,8; „სიყუარულით სახელი მისი შუშანიკ“ შუშ. I 10; „სიყუარულმან არა უწყის სიბრძნული“ A—26,164r; „სჯობს სტუმრობა მხლითა, სიყუარულითა და მადლითა“ ებ.—„სჯობს სტუმრობაჲ მხლითა, მთიყუარობით და მადლით“ O. ფხ. სოლ. 15,17. იხ. ყუარება; შდრ. ვეცლის-სიყუარული, სიბრძნის-სიყუარული.

სიყუთლე Icteria: „მოვავლიო თქუენ ზედა... სიყუთლად“ ებ., ლევიტ. 26,16. იხ. ყუთელი.

სიშავე: „რამდენითი სიშავე არა არს მის თანა“ ფიწ. VII 7. იხ. შავი.

სიშიშულე სიშიშვლე: მრკ. 248v. იხ. შიშული.

სიშლუვე ბელატობა, თმადანსტლობა: „გეთრი აღუყავებადი არს სიშლუვესა მისსა შინა ანუ სიშლუვესა მისსა შინა“ G. ლევიტ. 13,42. იხ. შლუვი.

სიშორე სიგრძე: „ესევეთარაჲ სიშორესა გზისასა სიშგზის ოდენ გზაჲ“ მ. ცხ. 128v. იხ. შორი.

სიჩრდილე ჩრდილი; ჩერო: „სისქე ფურცლისაჲ მანეხელ იყო სიჩრდილისა მისთაჲ“ მ. კეხ.—ეჭუხ. ლდ. 78,27. იხ. ჩრდილი.

სიჩრდო სიჩრდილე, ჩერო: „დასდეს სიჩრდოსა ქუევე ზღუდისასა“ ლიშ. 92,20. იხ. ჩრდილი.

სიჩუენე სიჯაბნე: „ნუ სიჩუენით შინა-განსცემ ძალსა შენსა“ მ. სწ. 108,14. იხ. ჩუენი.

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

სირტურე სისულელე, სირმახე, სირგრეტე, ყბედობა; მატყუარობა: „უჩინდეს მათ წინაშე ვითარცა სირტურე სიტუანი მათნა“ **ც. ლ. 24,11**; „გამოვიდეს თქმა იგი სირტურე და სიციფი, რამეთუ ესაჲ ჭიარტულსა მას“ **ფს. 241**; „ასწავებენ... არა ხოლო უქმობასა, არამედ სირტურესა და გამოწულილასა“ **1 ტი. 5,18**; „გეტყვ. შენ... უწლოვნებათა ჩემთა სირტურესა“ **მ. ცხ. 401**.

სირტურება ამბობება: „სირტურად სირტურებასა შემე-რაცხეს სწავლანი სიწმიდისანი“ **მ. ცხ. 431**. **სხ. სირტურე.** **სირჩო, სირჩოება** ჩვილობა, თოთოობა; ბაწაწინობა: „არა ძირნი სირჩოებასა მისისანი და ნაყოფი მისი დაღეს“ **ო. გუგ. 17,8**; „სირჩოთაჲთგან ჩემით ვარი მე ქრისტე“ **ანუ. 120,1**; „არა მიერის გამოცდილება ჟერკსა მისსა სლვად ქუეყანისა ზედა სირჩოებისათჳს მისისა და ფუ-ფუნეულობისათჳს“ **გ. II მკ. 28,56**. **სხ. ჩრალი.**

სირჩულე ჩვილობა, სიღბილე: „არა მოვსენენ ღვინი სირჩულისა შენისანი“ **ო. გუგ. 16,48**; „სირჩულე იგი ყოვლისა მის ბუნებისაჲ სახელ ღოღისა გარდაიცო“ **მით. S ბ. კეს. 40-თჳს 119,20**. **სხ. ჩრალი.**

სიცბილ-ი შემცდარობა, სიგიჟე, „უცნება“: „არა მიხედნა ამოვბასა, არცა სიცბილსა ტყუილისას“ **ქ. ფს. 28,9**; „სირაგლითგან სირტუღეთა შენთა განმრავლდა სიცბილ-ი“ **ო. ოგბე 9,7**; „სიცბილი მისი დაყუდენი“ **განხ. 9, 201,19**. **სხ. ცხა.**

სიციფე: „შევიდა სიბარბასა... სიციფისათჳს“ **მ. ცხ. 208**; „ყრმაჲ ზამთრის სიციფესა იტყვიან შიშულ“ **მ. სწ. 200,1**. **სხ. ციფი.**

სიცილი-ი ცინება, ღიმილი: „სიცილი თქუანი გლო-ვად გარდაიქცინ“ **აქ. 4,9**; „სიცილი და ყუდრებაჲ ბასრობისაჲ ამბარტუნთაჲ არს“ **ო. ზირ. 27,21**; „ჰადრირე-ბაჲ და სიცილი მსგავს არიან ცეცხლისა, რომელი ეღვინა ღვრწიანსა“ **მ. ცხ. 284**; „სიცილით იქმნ უბუნური ბოროტსა“ **ო. ფს. 10,22**; „სიცილით იმყოფა“ **მ. ცხ. 127**; „სიცილი მისი არა საღა გვაბუნდეს და არცა ყოლადგე განლაშებაჲ“ **მ. სწ. 155,14**. **სხ. ცინება.**

სიცონილ-ი სიზარმაე, შიშობა, დაზარება: „სი-ცონილითა დამდაბლდენ სარათუნ“ **ო. ეკლ. 10,18**; „იგივე მიწრად თქუნდა ჩემდა არა სიცონილ არს“ **ფლმ. 2,1**; „მოწიის კაცსა ზედა სიცონილი და მოწიენებაჲ“ **მ. სწ. 19,22**. **სხ. ცონა.**

სიცოფე სისულელე, სიგიჟე: „სიბრძნე ამის სოფლისაჲ სიცოფე არს წინაშე ღმრთისა“ **1 კორ. 2,18**; „რომელმან დაიფაროს სიცოფე თჳსი“ **ო. ზირ. 20,22**; „შეემთხუ მას სიცოფე“ **ლმ. 27,1**. **სხ. ცოფი.**

სიცოცხლე ცხოვრება, სიმართლე, ხსნა: „არა დაუ-ტყუებდეს ძალსა სიცოცხლისასა ქუეყანასა“ **გ. — არა და-უტყუან ძალი ცხოვრებისაჲ ისრაელსა შორის“ M. მკ. 8,4**; „მოსცა მას სიცოცხლე ესე წინაშე თქვენ ყოველთასა“ **საქ. მოც. 2,16**; „სიცოცხლე და სახეცხოლობაჲ უქო-ბის არს ყოვლისა კეთილისა ობროსა“ **ო. ზირ. 20,15**; „რა-ოდენ დეშურებით ჩუენ თავისა შენისა სიცოცხლისათჳს“ **ფლმ. 157,7**; „სიკეთილდ კერძო უფრო საგონებელ არს ედრე სიცოცხლით“ **შუშ. 14**; „სწეულისა სიცოცხ-ლისათჳს ედრების“ **მით. S. ბ. კეს. 40-თჳს 128,21**. **სხ. ცოცხალი.**

სიცრუ(ვ)ე უმჯულობა, „ზაჲუება“, ცრუობა, მოტყუება, ტყუილი: „არა იბოვა ჩემ თანა სიცრუე“ **ქ. — არა იბოვოს ჩემ თანა უმჯულობაჲ“ ქ. ფს. 16,2**; „სი-ცრუე (ზაჲუება C) არა არს მის თანა“ **ე. 7,18**; „სი-ცრუესა გვლნი თქვენნი ნივთებენ“ **ფს. 57,8**; „ნუ სთესავ ურანთა მათ სიცრუესათა“ **ო. ზირ. 7,8**; „სიცრუე მისი არს პირსა მათსა“ **1, ეზე. 28,21**; „იხილა სიცრუე მისი უწესობან ილდა“ **1, იერემ. 2,7**; „განმეშორენით ჩემგან ყო-ველნი მოჰმდნი სიცრუესანი“ **ლ. 12,27**. **სხ. ცრუ.**

სიცბარე: „ენებაჲ სულისაჲ, რომელნი არიან შფოთნი და გულს-წყრომანი და სიცბარენი...“ **254**. **სხ. ცხარება.**

სიცხე სიტუთა, „ხობრშაკი“, პაპანაქება; ხურება, „მეჭვრეალები“: „მესაჲულ სიცხისა მისგან აღესრულ“ **A. — შენქუესე სიტუთასა მსგავს აღესრულ“ B. სხტ. 128,9**; „რჳჲს სამხრით ქარი ქრინ, სიქუთ, ვითარედ სი-ცხე (ხობრშაკი C) იყო“ **ლ. 12,55**; „შევიწვებოდ სი-ცხითა დღისათა“ **ო. ლაზ. 21,40**; „არა-მე სიცხე გიან-ქარისა ცურამს“ **ო. ზირ. 18,18**; „განხეულ არიან იგინი სიცხესა ქუეშე დღისასა“ **1, ზირ. 2,25**; „დაუტრევა იგი სიცხე მან“ **მო. 8,15**; „სიდედრა სიმონისი იღვა სიცხე-თა“ **C. — სიდედრი სიმონისი დეარდომილ იყო მქურვა-ლებითა“ DE. 24. 1,20**. **სხ. ცხელი.**

სიძე ქმარი: „რომელსა იქუს სალი, სიძე არს“ **DE. — რომლისაჲ არს სალი, იგი არს სიძე“ C. 2,29**; „ვითარცა სიძესა დამაღვა მე გერგინი“ **1, ფს. 61,10**; „ვითარცა-იგი მიიტყის სალი სიძისა“ **ო. II მკ. 17,2**. **სხ. სასიძებლო.**

სიძება „შერთება“: „მსიძენ მას ძმაჲ მისი ცოლსა მას მისსა ზედა“ **C. — შეერთოს ცოლი მისი ძმამს მისმან“ DE. მთ. 22,24**; „შევედ ცოლისა ძმისა შენსა და ესიძე მას“ **ო. ლაზ. 25,8**. **სხ. სიძე.**

სიძვა „განსიძვა“, „განმეძვება“, ბოზობა: „სიძვი-დეს (განსიძვეს G) შემდგომ ღმრთთა უცხოთა“ **ო. მსჯ. 2,17**; „არა შეგიწოდეს შენი სიძვად“ **ქხ. — არა შეგიწოდეს შენი განმეძვებად“ G. ლევობ. 12,29**; „რომელი სიძვიდეს, თჳთა მამართ ჳორცთა ცოლად“ **1 კორ. 2,18**; „სიძვა მის თანა გულსა შენა თჳსსა“ **მო. 5,28**; „შენ სიძვე მწყემსთა თანა მრავალთა“ **1, იერემ. 2,1**; „ცოლი შენი ქალაქსა შენა სიძვიდეს“ **ო. მოც. 7, 17**; „მსიძვეს შემთა და ქვითა“ **ფს. XXXI 17**.

სიძვა „მეძვება“, ბოზობა: „ასული თუ კაცისა მდღე-სა შეიგინოს სიძვა“ **ქხ. — ასული კაცისა მდღელსაჲ უკუეთუ შეიგინოს მეძვობად“ G. ლევობ. 21,9**; „გან-მრავლენ სიძვანი შენი მათ თანა“ **1, ებ. 57,9**; „ჩუენ სიძვისაგან არა წიბილ ვართ“ **ე. 8,4**; „სასყიდო-საგან სიძვისა შეიერბა“ **ო. მთ. 1,7**; „მოიყვანე თავისა შენისა დედაკაცი სიძვისაჲ“ **ო. ოგბე 1,2**. **სხ. განმეძვება, განსიძვა, მეძვი, მეძვისგანი, მეძვობა, მეძვი, ნასიძვები, სასიძვი, სასიძებლო.**

სიძლიერე „სიმძაფრე“: „დაყუდენ და დაეცხრე სიძლი-ერე ესე და სიმწარე ქართაჲ“ **B. — აღგმცირე... სიძ-ძაფრე ესე პერისაჲ ამის მწარისაჲ“ A. სხტ. 127,18**. **სხ. ძალი.**

• წყაროს დასახელებისთვის აღვიღია დატოვებული (რედ.).

სიძნელე „სიფიციტე“; გაჭირვება: „მსველ სიძნელესა შენსა“ I, იერემ. 48,7; „იპყრა კარიოთი და სიძნელენი მისნი შეიცვნა“ I, იერემ. 48,41; „მეუფებს ქცო ორგულს სიძნელისაგან ერისა“ O.—„დადგინებს მეფედ კაცს ორგულსა სიფიციტისათჳს ერისა“ ph., იობ 34,20; „(გზასა) არა ყოველნი ელენან ღვრდღართენებისა და სიძნელისა მისისაგან“ მ. სფ. 158,7; „სიძნელისა მისისაგან განეკუბრდი“ მარტ. 248r. იხ. ძნელი.

სიძობა: „დაადგა მას ღვდამან მისმან (გვრგვნი) ღვსა სიძობისა მისისა“ O, ქება 2,11; „რომელნი გვრგვნიან იქნეს ჟამსა სიძობისა, სიხარულითა სძლისათა ვერ განიხარეს“ მ. სფ. 224,11. იხ. სიძე.

სიძულება: „განიხარეს... და სიძულელთ შეჭირვებითა მიო იწროებინათა განიყარის“ მართ. S. კ. თერ.-ნათლისდ. 86,27. იხ. ძულე.

სიძულილი-ი „საძულელი“, მოძულეება: „გელ-ეწიფების სიძულილი და სიყუარული“ A.—„გელთა შინა თქუნთა არს, ვითარმცა სიყუარულს იფენით ანუ სიძულელს“ B, ხსტ. 127,20; „ჟამი არს სიყუარულისა და ჟამი სიძულელისა“ O, ეკლ. 8,8; „სიტყვთა სიძულელისაგანთა მომიცევს მე“ L.—„სიტყვთა სიძულელისაგანთა მომიძულეს მე“ Z, ფხ. 108,3; „უკუეთო გზადიდის თქუნს სიძულელითა, პირმოიდეთ თქუნს სიყუარულითა“ მ. სფ. 272,2. იხ. ძულა; შდრ. უცხოთ(ა)-სიძულილი.

სიწბო: „მდიდარი, რომელი პურსა ითხოვნს, სიწბოა და სიბრტყლი ღიმიჯდრის მათგან, რომელნი იცნობდ მას“ მ. სფ. 159,11. იხ. წბილი.

სიწლო სიწვრილად, სიწმინდე; სიმცირე: „ვერ სახელედება სიწლოა სა მათისათჳს“ ზ. კეს.-ეშუს. ღდ. 124,23. იხ. წულილი.

სიწმიდე უბიწოება, სიწმინდე, „უბრალეობა“; „სათა-სეა“: „ანუ მისცემთ სიწმიდესა ძალთა“ მთ. 7,6; „დავიბანენ სიწმიდითა გელნი ჩემნი“ L.—„დავიბანენ უბრალეობით გელნი ჩემნი“ L, ფხ. 25,6; „სიწმიდითი (სიწმიდისაგან L) გელთა ჩემთათა მომიგოს მე“ ფხ. 17,21; „სიწმიდესა იმარჩვენ“ მართ. S. ჟერ.-გუბიტ. 225,11; „არა ჯერ-არს ესე დადებდ სიწმიდესა“ DE.—„არა ღრის ესე დადებდ საფასეთ“ C, მთ. 27,6. იხ. წმიდა.

სიწრფელე სისწორე, „სიწრფეობა“: „ფერწნი ჩემნი დადგეს სიწრფელესა (სიწრფეობით L)“ ფხ. 25,12; „დაიცვე უბიწოება და იხალე სიწრფელე“ L.—„დაიცვე უმანკოება და იხალე სიწრფელე“ L, ფხ. 26,27. იხ. წრფელი.

სიწრფეობა „სისადაგე“, „წარმართებულება“, „სიწრფელება“, „განგებულება“, სისწორე, ერთგულება; უცოდველობა, გულწრფელობა, პირდაპირობა: „მსახურვდით მას სიწრფეობით და სიმართლით“ M.—„მსახურეთ მას სისადაგითა და სიმართლითა“ G, იხუ 24,14. „თუღათა ჩემთა იხილდ სიწრფეობა“ L.—„თუღათა ჩემთა იხილონ წარმართებულება“ L, ფხ. 16,3; „ფერწ ჩემი დადგა სიწრფეობით (სიწრფელესა L)“ ფხ. 25,12; „შეჰქნულ არიან ჰუმბრატებით და სიწრფეობით (განგებულებით L)“ ფხ. 110,8; „რომელი ვიოდდის სიწრფეობით, ვალს იგი სასოებით“ O, იგ. ხოლ. 10,9; „ვითხოვდით მისგან გზასა სიწრფეობისა ჩუენთჳს“ O, II ეზრა 8,21; „განსაჯოს... ერი სიწრფეობით“

ფხ. 9,9, „შეუყარებულ იყვნენ ფრიად სამნა ესე სათნოებანი: უბიწოება და სიწრფეობა და მარცვა“ მ. ცხ. 22v; „ყოველა კეთილი სიწრფეობით და სიმართლით იქნებოს“ მ. სფ. 9,16; „სიწრფეობით უკუარდა იოცები“ ხაქ. წიგ. II 59,24. იხ. წრფელი.

სიწულილად: „უფროსს არს ფრიად სიწულილად იგი გონებისა სიწმისა გუამისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგბ. 172,17. იხ. წულილადი.

სიწულილი-ი სიბრალული: „ვერცა მოდრეკა... ვერცა სიწულილმან თხოებისა“ H—2251,231v. იხ. წყალ-.

სიჭაბუკე, სიჭაპუკე ანალგაზრდობა: „ესე ყოველი გუფ სიჭაბუკით ჩემითგან“ მრ. 10,20; „სიჭაბუკითგან ჩემით გზრდი მთ“ O, იობ 41,18; „იხარებდ, ჰაპუო სიჭაბუკესა შენსა“ O, ეკლ. 11,8; „განხლდეს ვითარცა ორბისა სიჭაბუკე შენი“ ფხ. 102,5; „სიჭაბუკისა მათ გულის-თქმეთა ევლტოდი“ II ტამ. 2,22. იხ. ჭაბუკი.

სიჭრელე წინწყვლა: „უკუეთო ცვალოს... ვეფხმან სიჭრელე თჳთ“ L, იერემ. 18,28. იხ. ჭრელი.

სიხარბე ანგარება, გაუმადლოება: „მთუგეს მონაზონთა ნაყოფებდა სიხარბით“ ღმმ. 29,26. იხ. ხარბი.

სიხარული-ი „სახარული“, მხიარულება, ღიზი, წვეულება, „განსიხარელობა“: „სიხარული ჩემო“ L.—„სიხარული ჩემო“ L, ფხ. 21,7; „გინიხარეს სიხარულითა ღიზითა“ მრ. 2,10; „სიხარული იგი თქუენი ვერვინ მიგაღოს თქუენგან“ C, ე. 16,22; „შეიმოსა საშოსელი სიხარულისა მისისა“ O, ივდ. 10,3; „ყვეს სიხარული და მხიარულება“ I, ებ. 22,13; „გარდაიქცენ გლოვა თქუენი სიხარულიად“ მართ. S. კ. იერ.-აღდგ. 155,11; „სიხარულით შეიწყნარიან სიტყუა იგი“ ლ. 8,12; „ადირელ მეფემან ყო სიხარული დიდა“ I, I ეზრა 8,1; „რომელნი ათესვიდეს კრებლით. მათ სიხარულით მოივკონ“ ფხ. 126,5; „არა მიუწოდა სიხარულსა თჳსსა“ ფლმ. მოც. 8,6; „სიხარული შენი სიხარული ჩუენი არს“ უმშ. III 17; „სიხარულითა არა განულო კარი“ ხაქ. მოც. 12,14; „არდრა ჩემდა სიხარული“ II კორ. 2,8; „იყვნენ დაბნეიბ... სიხარულ ვირთა ველურთა“ G.—„იყოს დაბნეიბ... განსაჯოს რა მელ ჰნჯარით“ O, ებ. 82,14.

სიხაშმე ენება, სწეულება: „მითჳს დაყენის სუმაღ (სწეული). რაათა არა გრტლად სიხაშმედ გარდაეცეს მას საღმობაჲ მისი“ მ. სფ. 192,8; „გეჰ... არს... საღმობაჲ და სიხაშმე თესლისა, რამეთუ... დაშვდა იგი შეინაგარაგან, ვითარცა-იგი მოასწავებს სახელი მისი“ ზ. კეს.-ეშუს. ღდ. 68,19.

სიხელე სიგიჟე: „იოცობდა მარკოზს სალოსსა სიხელი-სათჳს მისსა“ მ. ცხ. 209r; „სისულელე შენი და სიხელე“ ler.—26,29v. იხ. ხელი.

სიხენეუ უგნურობა, გლისპობა, უსაქციელობა, სიბინძურე; სიმყარად: „მურო სიხენეშისა და აბნელება კეთილსა“ O, სიბრძ. ხოლ. 4,12; „აღუადოდის სიხენეშ მისი“ O, იოველ 2,20; „იხილონ სიხენეშ მისი და დამწიფენ მე“ Sin.—6. 84v; „უკუეთო მიხილნენ რუენ უბანელითა გელითა მკაელად... იტყვან: ჰა სიხენეშე და ბაყლიანობაჲ“ მ. ცხ. 22r; „განეგლტოდეს... უძლე-ბესა მისსა და სიხენეშესა“ მ. ცხ. 419v. იხ. ხენეში.

საქალი, მიმოდასლვა, მისლვა, მოსავალი, მოსრული, ნაის-სლვა, საგალი, უგალი, ჭმრის-სლვა, შესლვა, შეულო, შთა-მოსლვა, შთასავალი, წარმავალი, წარმოსლვა, წარსავალი, წარსლვა, წიადსლვა, წინა-წარსლვა, ხეალ, ხელე.

სლვა უკუანა/შემდგომად «შედგომა»: «ვიდოდა ეკლანა ავიმელესისა» G.—«შეუღგეს ავიმელეს» M, მსჯ. 8,48; «ვიდოდე შემდგომად მათსა» G.—«შეუღგე მათ» M, რთო 2,2.

სრულ-ი წასული: «ქუეჟანისა, რომელსა არა სრულ იყო მუნ კაცი» I, იერემ. 2,6; «არა ვიდრე სრულ ვარ მონა» შენი» O, IV მც. 5,15; «უკუეთუ სრულ ვიყავ მე მალა-ბელთა თანა» O, თბ. 21,5.

სმენა «რჩიმა», «შესმენა», «ყურადღება», «შეწამე-ბა», გავონება, გასმენა: «განილად... ისმენდა მისსა» DE.—«წადიერად გრჩდა მას» C, მჩ. 6,30; «ისმინე ლოცვისა ჩემისა» I.—«შეგეცემინ ლოცვისა ჩემისა» C, მჩ. 4,2; «სიტყუათა ჩემთა ისმინე» C.—«სიტყუთა ჩემნი ყუბად-იხ უნა» I, მჩ. 5,2; «ისმინოს სიტყუნი» L, 17,8; «ისმინეთ ქრისთა ყოლადვე» M.—«გრჩილთ გმასა ჩემსა ყოვლთაებრ» G, ისუ წ. 22,2; «რასა ესენი გას-მენენ (შეგწამებენ DE) შენ?» მთ. 26,62; «ვითარცა ეს მთა ესე პეროდ შეფესა» მთ. 2,8; «სმენით თუ ისმინოთ გმისა ჩემისა» O, გამოსლ. 19,6; «ისმინა ჩემი» იონა 2,2; «არა ისმინა მეფემან... სიტყუანი» O, მსჯ. 11,28; «მოაყლდენ, რომელნი ისმენდეს სულსა ჩემსა» უხ. 70,18; «მასმენდეს მე, რამეთუ ვსდებ სიმაღლესა» უხ. 27,21; «კმა პრამით მსმე» მთ. 2,18; «მასმინე მე გალობა» უხ. 59,10.

სმენა მოსმენა, ამბავი, ყურისგდება, გავონება: «გონება მათი სმენად საწყინელ (არს)» O, ზირ. 27,18; «გუემა სმენა მათი» I, იერემ. 6,24; «სადა სმენისა უამო იყოს» O, ზირ. 35,6; «ნუ გეშინი სმენისა მისისა» გან I, იერემ. 51,46; «არა იყო გმა, არცა სმენა» მათ. D, ოქრ.-მეტრე და ელია 212.

სმენილ-ი გავონილი: «სმენილ იყო მე ჩემდა» ოხკ. 11,10. იხ. განსმენა, მასმენილი, მისმენა, მოსმენა, მოსმენარი, მსმენელი, მისმენელი, უსმე, შესმენა.

სმნიერ-ი სამი წლისა: «თანა-წარბა მან ზუარაკი ერთი სმნიერი» O, I მც. 1,24; «ლიცეული ერთი სმნიერი (მოიყვანო)» მათ. S, ოქრ.-გურიც. 226,25. იხ. სამი.

სმოდეულ-ი სამეზოიანი, სამსართულიანი: «გითარცა იგი სუეტები უზოხს მის გარეშეჟანი განწყებულად პირის-პირ, ვითარცა სმდეულად».

სმორენა, სმორენე ზღვის გველთევზია: «შეემთხვის გუ-ელსა ზღვასა, რომელსა ჰრჩენა სმორენა» მ. კეხ.-გქუს. დღ. 184,8. «(არიან) გუელთევზი და ვეშანი და სმორენე» იქვე 27,25.

სმუნვილ-ი მესამე: «ენამან სმუნვილ მან მრავალი შე-არჩინა და დევნულ ქმნა ივინი» O, ზირ. 28,18. იხ. სამი.

სნება სნეულება, ავადმყოფობა: «ჰანერეს იგი მრავალ-ეფელსა ნაერულა და სიგრელოსა სნებასა» მ. ცხ. 49, იხ. სენა.

სნეულ-ი «უძლური», ავადმყოფი, «დასნეულებული»: «გახილეთ სნეულ» C.—«გახილეთ შენ უძლური» DE, მთ. 25,29; «მოართუმიდეს მა ყოველსა სნეულებსა» მთ. 4,24; «სნეულ რამე დაგატევე შენ ცხედარსა ზედა» ულბ. მთ. 2,21; «არიან თქვენ შორის ფრიად უძლურ და სნეულ» I კორ. 11,20; «მოსცემდა მას კაცთ-მოყუარე ღმერთ-თი: უშვილოთა შვილი, სნეულთა კურნება» შეუ. XI 4; «ნემცა ზართ დღისი მრთელ... და ღამისა ლოცვისა სნეულ და უძლურ» მ. სწ. 271,14; «უყვენ კორცთა მათ სნეულთასა ლხინება» წრხ. 70,14; «სნეულ არს ძიებისათჳს» მხ.—«დასნეულბულ არს გამოძიებისათჳს» Q, I ტიპ. 6,2. იხ. გულსნეული, სენი.

სნეულება «უძლურება»: «იგი სნეულება ირა არს საიყუდინე» C.—«ესე უძლურება ირა არს საიყუდინე» DE, ი. 11,4; «ელისე დანეულა სნეულბითა» O, IV მც. 13,14; «განკურნა ყოველ სნეულება» შენი» უხ. 102,2; «აღდა სნეულბისა განა» I, მს. 48,8; «ესე... სნეულბება ბირობი არს» O, მკლ. 6,2; «გარდაიქცა სნეულბება მათი თაგქილად... და წარვიდა ცნობა მისი» მ. სწ. 224,18. იხ. დასნეულება, სნეული.

სოარე-ი უფარვისი, ცული: «მეჟე ივინი, ვითარცა ლ-ლუნი სოარე მისანი, რომელ ვერ იქამოს სიჭრკულისა-გან» O, იერემ. 23,17.

სომა იხ. აღსომა (-ლი), დასომა (-ლი), შესომა.

სოვ-ი «ზარნასოვი», vultur: «გმაგდინ მფრინველთაგან და არა შეპოთა... სოვ და ძერქორი და მსგავსი მისი» G.—«...ზარნასოვი, ძერქორი და მსგავსი მისი» O, ლე-ვიტ. 11,14.

სოვლება იხ. დასოვლება, შესოვლება.

სოლ-ი: «განკურნოთ ძირი მათი და შეასვიან შორის ძირთა მისთა სოლი მკურნისა» მ. კეხ.-გქუს. დღ. 72,21; «განსო-ლეს იგი სოლებითა რქინისათა» H—241,407. იხ. გან-სოლუა.

სოლბ-ი მარცვალი (წიგნისა): «ვიდრე სოლბისა სწულამდე ცელოვნობნ» Sin.—27,8r.

სოლინარ-ი მილი: «შეტყუებულ არიან ივინი (მრგალნი) ურთიერთას, ვითარცა სახელ სოლინარ» მ. კეხ.-გქუს. დღ. 42,6; «ასოა ესე ათქს კაცსა, ვითარცა სახელ სოლი-ნარ» მ. ცხ. 154r.

სომეხ-ი

სომხეთ-ი, სომხით-ი არმენია: «მეოტად წარვიდეს მათთა სომხეთისათა» I.—«მეოტად წარვიდეს სომხითა» O, მს. 27,28. იხ. სომეხი.

სომხურ-ი სომხისა: «აქიმოდის ქართლოსიანთა ენა სომ-ხური იყო» მ. ცხ. 22,7.

სომხურად: «პრქუა მას წმიდამან სომხურად» Sin.—11, 282r. იხ. სომხური.

სოლმ-ი სარტყელი, კამარა: «მოუშხადე სოლმარი... ძელი და ქვა ჯედი და სოლმი» M, I მც. 22,2.

სორე-ი ეაზის ჯიშა, sorec, sorech: «დავასხ ვენაჯი სორე-ი» I, მს. 5,3.

სორო ხვრელი: «აქმნეს ივინი ვითარცა ტრენი, მბუდე-ბელნი ძლდეთა შინა და პართო სოროთისა» O, იერემ. 45,25.

* წაროს დასახელება გამოჩენილად (რედ.).

სოფელ-ი სამთავრო, «საკარანო», «მამული», «ავა-ნი», «დაბა», «სოფელი», ქვეყანა: «ამას ყოველსა ნა-თესაჲნი სოფლისანი (სოფლები C) ეძიებენ» ლ. 12, 88; «ას იტღაშდთა სოფელთა...» M, — «ას იტღაშდთა სა-კარანოთა...» შთავრთა O, ებთ. 16, 1; «დამპარბა ავანსა თილს» ნრხ. 77, 15; «წარვიდა... სოფელსა თილს» არხტ. 87, 1; «მომოიქცეოდა გარემო სოფლებსა მას» DE, — «მო-პვილია და ბნებსა მას გარემოს» C, მრ. 4, 8; «გამოაჩი-ნებენ, რამეთუ სოფელსა ეძიებენ (მამულსა ეძიებენ რხ.)» Q, ჰებრ. 11, 15; «განავიდა მისა ყოველი სოფლე-ბი პერისტანასა» მრ. 1, 5; «რომლისა სოფლისა...» ხარხ. შენა O, ზონა 1, 8; «იქიდავს საზარებაჲ ესე... ყო-ველსა სოფელსა» მთ. 24, 14; «მოვიდა სოფლად თუსა» მთ. 12, 54; «დავიყრენით... სამოცინი ქალაქნი, ყოველნი გარემო სოფლებსა» G, II შქ. 2, 4; «მომოგთესო შენ სოფლებსა შორის» I, ეზეტ. 22, 15; «მომოწინეს ქუეყანასა მას სომხთისასა, არარაჲდ სოფლიდ» რიფს. 185, 42; «მოვლეს ფრიკვა და გაღატელთა სოფელი» ხაქ. მოც. 16, 8; «სოფელი შეიყუარა საქებელი» I, იერგმ. 49, 25; «განავადოს შენ სოფელსა, დიდსა და განუზომელსა» O, ებ. 22, 18; «უკუნ სცელ სოფლები და ადგილები, რომელ ეყრა პურათა» O, I ეზრა 2, 10; «ვიღრემდე მოვიდეს ქუეყანად სოფლებსა, მანასა ქადეს» O, გამოსლ. 18, 15; «უფალ-მან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდენი სოფლისანი» O, ებ. ხოლ. 8, 28; «უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვი-დეს» შუშ. XVII 7.

ყოველ-ი სოფელ-ი მსოფლიო: «რომელნი არიან ყო-ველსა სოფელსა» ხაქ. მოც. 24, 5.

ესე სოფელ-ი წუთისოფელი: «უაჟუთუ ამის სოფ-ლისა საშველი გედავს» I ეორ. 2, 4; «სიტკობებაჲ ამის სოფლისა» მ. ცხ. 44r, იხ. გარემო-სოფელი. მსოფელ-ლი, მსოფლიო/სოფლიო.

სოფერ-ი საყვირი: «ადმოაქუნდა კიდობანი იგი შველისა უფლისა სასწაულითა და კმითა სოფერითა» M, I 55ტ. 16, 28.

სოფიო: «ტაძართა შინა (განვსენებდეთ)... სოფიოთა მონაწილთა, მოაწებულთა თუალთასა» A—B, 224.

სოფლიფ-ი სოფლისა: «განავდე შენგან ყოველი ურგაჲ სოფლიე» H—622, 10v, იხ. სოფელი.

სოფლიო იხ. მსოფლიო.

სოფლის-მთავარ-ი ქვეყნის მპყრობელი/განმგებელი: «გითარ-მე შემოვლელ ხართ მაქცეად პირსა სოფლის-მთავართაჲ» I, ებ. 26, 9; «შეკრბა... სოფლის-მთავ-რებნი და ძლიერნი იგი ერისანი» I, დან. 2, 94, იხ. მთავარი.

სოფლის(ა)-მპყრობელ-ი მხარის მპყრობელი/განმგე-ბელი: «მოუწოდა... სოფლის-მპყრობელთა მათ თა-ნა» O, I ეზრა 2, 2; «დაუწერა მას წიგნი ყოველთა მხარით სოფლის-მპყრობელთა» O, I ეზრა 4, 47; «უბრძანა მოწოდებაჲ... სოფლის-მპყრობელთა» ფლტ. 125, 16, იხ. მპყრობელი.

სოფლის-წერა ქვეყნის აღწერა: «აღდგა იჟდა გალი-ლველი დღეთა მათ სოფლ-ს-წერისათა» ხაქ. მოც. 5, 27, იხ. წერა.

სოხასტერ-ი სადაყოლებული: «სადაცა სოხასტერთა მონასტრისათა ენებთა დაჟდობაჲ» ე.-გ. 50, 8.

26. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

სპა: «აღიბრია მეფემან სპათაგან თუსთა ქაენი მვნენა» მტ. 22, 18; «მგელართა და სპათა სამრავლე განვიდის მი-ებად მისა» მ. ხწ. 208, 22; «სპაჲ ბერძენთაჲ აოტეს» H—241, 618.

სპათ-მძლუარ-ი «ერის-მძლუარი»: «ვიღრემდის მოვარ სპათ-მძლუარმან იგნას ტყუეობა» რხ., — «ვიღრემდე მოვარმან ერის-მძლუარმან იგნეს ტყუე» O, დან. 8, 11.

სპანია ესპანეთი: მრთ. A ანტ. დ. 88°.

სპაჲგეტ-ი, «სპარაპეტი», მხედართ-მთავარი, სპას-პეტი, ჯარის მეთაური: «მოუწოდა... უფლებსა და სპაჲგეტებსა (სპარაპეტებსა I) და სოფლის-მპყრობელთა და მფლობელთა» O, I ეზრა 2, 14; III შქ. 1, 19; «სახელი სპაჲგეტისა მისისაჲ იბენერ» I, შქ. 14, 50, «იჟო ისული ვარდანისი სომხთა სპაჲგეტისაჲ» შუშ. 1, 9, იხ. მთავარსპაჲგეტი.

სპარაზენ-ი შეჭურვილი, მებრძოლი; აღჭურვილობა: «რომელსა შესძინებდეს მათ ზედა სპარაზენნი იგი» მრთ. S, ხაქ. უწყ. 1218; «აღიბრია... ქაენი მვნენი და წარა-ვლინა იგინი ქუეყანასა სომხთისასა, აღჭურვილნი სპარა-ზენები თურთა» მტ. 22, 15; «გუნდი ერთი... სპარაზენ-ნი აღჭურვილი» Sin—11, 243v.

სპარაზენება შეჭურვილობა: «სპარაზენებაჲ იგი აღჭურვილთა მათთაჲ დაინთქა ზღუასა მას» H—241, 627, იხ. სპარაზენი.

სპარს-ი

სპარსლები სპარსული: «სპარსლები და არშ[აქ]ებრი იტყოდეს» მრთ. S, ეფრ.-მარტკლ. 187, 26, იხ. სპარსული.

სპარსული-ი «უწოდა სახელი მისი სპარსულად» ქ. ცხ. 142, 2.

სპასალარ-ი სპასპეტი, მხედართ-მთავარი: «სპასა-ლარად თორნიჲ განაჩინეს» ე.-გ. 19, 18; «იგი იყო სპასა-ლარი გუნდსა ზედა ერთა ბანაქისა» Q—240, 22.

სპასიაკ-ი საქურელის მზიდველი: «სპასიაკი ერთი წინაჲ მისა» O, I შქ. 17, 7; «იყო ერთი წინაჲ-მდგომელ-თავანი სპასიაკთა მეფისათა» H—241, 470.

სპასპეტ-ი მხედართ-მთავარი: «შეკრბეს ერისთავნი... სპასპეტისა თინა» ქ. ცხ. 88, 10.

სპეტაკ-ი «განთეთრებული», ჭოთარი: «იხილეთ ჯანე-ბი, რამეთუ სპეტაკი არიან სამეალად აწვე» DE, — «იხილეთ ჯანობირი ევე, რამეთუ განთეთრებულ არიან და ახან მად» C, ე. 4, 26; «სამოსელი მისი სპეტაკ იყო ვითარცა თოვლი» მთ. 28, 8; «ეტლისა მას მესამესა ცხენნი სპეტაკნი (თეთრნი რხ.)» O, ზაქ. 8, 8; «თჱმა თავისა მისისაჲ სპე-ტაკ ბაღ. 22, 24, იხ. გამოსპეტაკება, განსპეტაკება, უსპე-ტაკსი.

სპილენძ-ი aes: «მთათა მისთა გამოეყუთებინ სპილენ-ძი» M, II შქ. 8, 8; «შეკრა იგი საკრველითა სპილენძი-საჲთა» O, I ეზრა 1, 40; «ბაბილონს შეაყენეს იგი სპილენ-ძისა კერპსა შინა» მ. ხწ. 205, 28.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი, ციტატისათვის აღვიღდა დატოვებული (რედ.).

ხეობა იხ. აღსპობა, მოსპობა.

სპოდიონელ-ი მოწესე, ბერი: -მეცამეთესი იყო სპო-
დიონელთაგანი" ლაშ. 29, 34: იხ. სპოდოსი.

სპოდიოპი-მორფიკი, ბერი: „პედაგოგის მიხედვით სპოდიო-
ტონი სპეციფიკური, პედაგოგური“ შუშ. I 28.

ხპოღვა იხ. აღსპოღვა, მოსპოღვა/მოსპოღვა.

საბა მსვლელობა, სვლა, სიარული: «მუდამ ვრბო-
დი ანუ ვრბამ» ვალ. 2, 2; «მამინე სარბით მოვიდა სი-
მონაპეტრესა» C_4 —სარბიოდა და მოვიდა სიმონაპეტრესა»
DE. ϵ . 20, 2; სარბიოდა და მიუთხრა დიოკორიდიის» ϵ . მოც.
47, 58.

სრატა მსვლელობა, სირბილი: შეთარცა აღისრულეზდა
 ბოანე სრბასა თესა" ხაქ. შოც. 12,16; სირა მალე არს
 სრბაჲ" **O. ეკლ. 9,11**; სირა მთაქლო მორბეღმან სრბისა-
 ჟან თესისა" **I. იერმ. 8,6**; აქქეს მეს სრბაჲ კმარის
 მსგავსსა მას კარაქსა ცისსა" **O. I ეზრა 4,44**; სრბით მი-
 ჟებვოდა" **C. ლ. 15,20**; შობიწთა... ექვთ, ვითარცა ცხენი
 დიდითა სრბითა" **H—841,115**; იბ, თანა-წარსრბა, მ-
 ლ(დ)მსრბოლი, მსრბოლი, წინასრბა.

სრბოლთა იხ. სრბა; შდრ. მალე(დ)მსრბოლო.

[სრუვა] იხ. განსრუვა.

სრვამოსკვამ, შუმუშკვამ, შუმსრამ: ჰუმუნ... სიმუნლი და
სრვანა ლ. 21, 11; ჰდსკვამ სრვანა, ო. 18, 50.
სხ. შომსრალი, შომსრელი, შოსარელი, შოსკვამ.

სრულდა «მშუკება», დაშენა: «სსრკთა მისთა ესტრადის
მეტრათ» Fr.—«სტუდენტთა მისთა მშუკეი დღის მეტრ-
ს» G. რაჭ. 24,8; «მეცათა ესტრადის დავითს» O. II მთ.
16,5; «არმელებს ესტრადის მფრინველთა, წარასწინს იგი» O.
ზარ. 22,26; «ესტრადის სრულ მეტრს სსრკთა მისთა წმ.
ლანთათ» ს. სწ. 124,12; «არაღრავის ესტრადის» Athl.—II, 268v.

ნარკულ-ი სირსეილი, gangraena: „სიტყუბან მათმან,
ვითარცა ს რ ს ჯ ლ მ ა ნ, სამოვარი პრეოს“ II ტიშ, 2, 17;
„ვითარცა ს რ ს ჯ ლ მ ა ნ, დამეღელუბული, რთემელმან არა მიიღის
ტერნებამ“ Sin.—97, 85v.

სრულ-ი «სავსე», მრთელი, «ცოცხალი», მთლიანი: «ივერით. თქვენ სრულ. ეითარცა მამა თქუენ ზეცათა სრულ არსა მთ. 5.48; «პირველად (გამოიღეს) თავი, მერმე თავი; მაშინ-ღა სრული იფქლა თუხსა მას შინა» C.—პირველად (გამოიღებნ) წველი, მერმე თავი და მაშინ-ღა სავსე იფქლი თუხსა მს შინა» DE, მრ. 4.28; «სრულ ი სავსე ქმნეს ღმერთმან შენ თინა» O, ივდ. 11.4; «სრულ მან სი-ყვარულმან გარე-წარპადის შიში» მართ. S, კ. იფრ.-ადღგ. 161,8; «საქუთხეველი ქვათაგან ყოვლად სრულთა. რომელთა ზედა არა მიიყო რკინი» G.—«საქუთხეველი ქვათა ცოცხალითა არა, რომელთა ზედა არა დაცემულ არს რკინი» M. იხუ 6. 8.81; «ივდრე არა გასრულდეს წელ-წადი სრულ-ი» G. დევიტ. 25.80; არცა გულთთა ილოცვენ სრულ-ითა» მ. ცხ. 16r; «ამათ სრულ ქმნეს სიკეთე შენი» O, ეზეკ. 27.11. აბასრულუბელი, აღსასრული, გამოსრუ-ლება, გი(ნ)სრულუბა; დისასრული, დასრულება, დაუსრუ-ლებელი, მისრულება, მოკლე-დისასრული, მისრულება, სხარულე, უსრული, შეხსრულება, წარმოსრულება, წარსრუ-ლება.

სიგელი-ი იხ. სლვა.

საქულად: „განილონ ზუარაკი ს რ უ ლ ა დ გარეშე ბანაკისა“ ც.
დღეობ. 4.21.

სრულდება სრულყოფა; დასრულებმა, «დამთავრებმა», «სიმგრგულე»: „უკეთეს გზებზე სრულების, შეუღლებიერების“ მ. სწ. 284.14; „რომელსა უკუარდეს შვილი თქმა, გულს-იღიროს გულმა მისი, რაათა ღიარებდეს. სრულდება მისი“ ო. ზირ. 20.1; „წელიწადისა სრულდება და ვარსკულაეთა დგომა“ ო. — „წელთა სიმგრგულე და ვარსკულაეთა გარდასწომანი“ ებ. სიზრძ. ხოლ. 7.19.

სრულდებით ყავალიდ, სრულიად, მთლიანად: "ყოველსაგანე იმნეს სრულდებით ნებისა თუისა" მ. ცხ. 286; "სრულდებით მოთქმებულ არს" მ. ცხ. 287; "დასრულადვითა სრულდებით" მ. ცხ. 288. იხ. სრული.

სრულლიად ყოველად, ბოლომდის; მთლად; ზბრწყინ-
ვალედ, დღემტკიცებით; რომღმან ღიათშინის ს რ უ-
ლიად მთ. 24,13; ს რ უ ლ ი ა დ შვიფუარნა იგინი“ მ. 18,
1; „აღმოგეყუნა შენ მიერ. ს რ უ ლ ი ა დ“ მ. 1აბ, 48,4;
„დაწულონა იგინი ს რ უ ლ ი ა დ“ მ. 1აბ, 2,24; „ვიდრგმდის
იდესრულის საქმე ესე ს რ უ ლ ი ა დ“ მ. 1აბ, 2,29; „ყოვალ-
ვე ს რ უ ლ ი ა დ აღეშინს“ მ. 1აბ, 2,28; „იხედვიდა ს რ უ-
ლიად ყოველს“ მ. — „იხედვიდა ბ რ წყინ ვალედ ყოველ-
ს“ DE, მ. 1, 2,25; „ჩქეყანაა არა განიდიოთ ს რ უ ლ ი ა დ“
pb. — „ჩქეყანაა (არა) განივაჭროთ და მტკიცებით“ G,
ლევკ. 25,22. იბ. ს რ უ ლ ი ა დ

სრულ-ქმნა დამთავრება, «დასრულებას»: „შემდგომად სრულ-ქმნისა ღონებათასა“ ეხ. „შემდგომად დასრულებისა მის ღონებათასა“ **ო, ეფ. 48, 28.** „აწუე სრულ ქმნილ ვარ“ **ფლ. 3, 12.** იხ. ქმნა.

საერთაშორისო ადმინისტრაციებიდან: - შიგნითადადგომ სარწ-
მუნებთან ჩვენთან- წინამძღვარსა და ს. რ. ლ. მ. ყ. ლ. ს. ა.
იესუს“ მ. ცხ. 284. იხ. მყოფელი.

სრულ-ყოფა «გამოსრულდება», შესრულდება: «ს რ უ ლ-
ჰ ყ რ თ ე განათეულებაჲ ყოვლისა. ათეულისა ნაშრომაჲ ჭეუ-
ყანისათაჲ». G. აუჟუჟეთუ გ ა მ ო ა ს რ უ ლ ო გამიქმედ ყო-
ველ იგი ათეული ნაოფისჲ მის ჭეუყანისაჲ M. II ზე.
26,13: «რომოდმანცა ს რ უ ლ-ყ რ ნებაჲ გულისა მათისაჲ»
ი. ე. 18, 2. იხ. ყოფა.

სტადიონი-ი 125 ნაბიჯი: „(იყო) ერთი ათეუთმეტი სტადიონი ლავროსაგან“ მ. ცხ. 296r.

სტავრა (სტავრაძისა) ძვირფასი ქსოვილი, ფარჩა: „(მისცეს)... ღობზავი, სტავრაძა თა შემოსილი“ მ. -გ. 22, 21; „შენ გმოსეც სტავრაძა და ზანდი და ძონეული და გლაზაკია არა აქუს ძეულიცა სამოსელი“ მ. სფ. 85, 22.

სტამან • ქილა, კოკა: „მოელე პერობად: განრცხად სასუ-
მელეობისად და სტამანეზისად და ქუაბეობისად“ შპ. 7.4.

სტეფანო «თმა»: „იოანე მოსილა იყო სტეფანო აქლემისადა-
თა“ C, „იოანესა იოანეს სამოსლად თმისაგან აქლემისა“
DE, მრ. 1, 6: „იამასცა სტეფანისა სამოსელი ემოსისა“ A—
22.665.

სტოქონ-ი, სტოქონ-ი: სტოქონი ცქ, თავნი საკითხ-
სათანი ოგ^ა A—48,48v; „თეგროსისა წარმოიღუბდა
სტოქონთა“ Sin.—11,214v.

სტო(ვ)ა, სტო «ეზო», აიგანო: «ხუთ სტოვა იყო»
DE.—«ხუთ ეზოდ იყო» G. ა. ზ. 3; «ჩვეულება იყო...

სტოპანა სოლომონისაჲ ი. 10,22; „ოცდაათი კრეტსაჲმე-
ლუბი სუეტესა მას და სტოვაგბი“ I, გზეჲ. 40,17;
„(იყო... განმოვრებულ)... ეგრეთჲ სტოვაგბი“ O, გზეჲ.
42,5; „გარეგანსა მას სტოპანა განმოსხნეს და დაჯილდეს“
მ. ცხ. 208V; „გვიხილუ კაცი ერთი, მდგომარჲ გარეშე კირთა
ექლესიასათჲ სტოვაგბი“ დიშ. 50,22.

სტომაქი-ი კუჭი: „სიმამჲ და განრყუნოლუბაჲ სტომაქი-
საჲ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იოფ. 109,14; „დაზიმიდა
სტომაქი“ მ. ცხ. 272; „სტომაქი მოიდნობს საჭმელ-
სა“ მ. სწ. 176,22.

სტომაქსალმოზიერი-ი კუჭმტკივანი: „სტომაქსალმო-
ზიერი თა კაცთა რაჲმს ჰნებაჲ შესულად წამლით“ მრთ.
S, ოქრ.-მარხ. და იოფ. 109,28. იხ. სალმოზიერი.

სტრატელატი-ი სპასალარი: „წიგნაჲ წმიდისა თეოდორე
სტრატელატისაჲ“ მ. ცხ. 20,10.

სტრატოტი-ი ღერისაგანი, მხედარი: „სტრატოტი-
თა მათ შეაყვანეს იგი“ მრ. 15,16; „წარზიდვიდეს სტრა-
ტოტი იგი წმიდათა მათ“ ვარ. 806; „ხოლო სტრა-
ტოტი მათ... წარიყვანეს ბავლუ“ ო. —ხოლო ერთსა-
განთა მათ... წარიყვანეს ბავლუ“ ო. სპ. მოც. 28,81. იხ.
სასტრატოტი.

სტრატოტება ჯარისკაცობა, მხედრობა: „გულსკმა-ყო
მაგისი ცხოვრებაჲ საზღვარი და სტრატოტებაჲ“ ვარ.
805. იხ. სტრატოტი.

სტრატოტ-მთავარი-ი მხედართ-მთავარი: „პოსილო-
ნოს სტრატოტ-მთავარი მან თქუა“ თედ. 555;
„წარდგა სტრატოტ-მთავარი იგი და თხოვდა ბრძა-
ნებასა“ რიფს. 176,27. იხ. მთავარი.

სტრატოტ ყოფა მხედრად გახდომა: „სხვა სტრა-
ტოტ-ყოფად ვერ გელ-მეწიფების“ თედ. 555; „ინებეს
მისი სტრატოტ-ყოფაჲ“ თედ. 552. იხ. ყოფა.

სტრევა «ძრევა», «აღძრევა», «წარძლოლა»: „ისტრენე
რაჲ ძენი ისრაელისანი“ G, —„მძრენეს ძენი ისრაელისანი“
pb., რიფს. 28,5; „აღღვით და ისტრენით თქუნეს“ G, —
„აღღვით და აღმძრენით“ pb., II შჯ. 2,18; „გოდოღე.
ისტრეოდე წინაშე ერისა ამის“ G, —„გოდოღე, წარუ-
ძელე ერსა მაგას“ M, II შჯ. 10,11. შდრ. ტრევა.

სტროპილოზ-ი ბზრილა: „გითარეა-იგი სტროპი-
ლოზსა მიეცა პირველად ცემა იგი და ვიდრე აქამოდ
მასვე ძრეასა ზედა არს“ ბ. კეხ.-მქუს. დდ. 76,12.

სტრუკი «სახლის ნაშობი»: „მოწაჲ ნუ არსა ისრაელი,
ანუ სტრუკი არსა იაკობი, რამეთუ სატყუენველ იქმნაჲ“
O—„ნუ მოწა არსა ისრაელი, ანუ სახლის ნაშობი არს
იაკობი, რამათჲს წარსატყუენველ იქმნაჲ“ pb., იფრემ.
2,14.

სტუანვა «განმსტრობა», მზერა, თვალთვლი: „რო-
მელ მოავლინა ისო სტუანვად იერიქოასაჲ“ M, —„რო-
მელნი მოავლინა ისუჲმან განმსტრობად იერიქოასაჲ“ G,
ახუ ნ. 2,25; „სტუანვად ჩემი ეამად-ეამად“ ხაქ. წიგ. II
გვ. 28. იხ. განმსტრობი, განმსტრობი, დასტუანვა, ზედა-მსტო-
ვაჲ, ზედა-მსტუარი, მიმოდსტუანვა, მიმოსტოვრობა, მიმო-
მსტოვრობა, მსტუანვა, მსტო(ვ)არი/მსტო(ვ)არა, მსტოვრობა/
მსტურობა, ნიშნ-მსტოვარი, სამსტოვრო.

სტუენა სტვენა: „ყოველი მტერი შენა ისტუენდეს
და დაიღრჳინეს კბილნი მათნი“ O, გოდ. იფრემ, 2,16;
„დაუკრდეს, ისტუენ და თქუან“ O, III მფ. 9,8.

სტუენა სტვენა: „სმენად სტუენასა მომხრობელთა-
სა“ G, მსჯ. 5,16. იხ. სასტვენლი.

სტუვა ცრუობა, ტყუილი: „რად სტუთ, რამეთუ ბეჭედნი
ესე ჰვიან, ვითარცა ბიველ“ თომა მოც. 16,27; „ყოველსავე
სტუვი“ H—241,697.

სტუმარი-ი «უცხო»; წვეული: „უკეთეს სტუმარი-
ისტუმარი“ I ტიშ. 5,10; „სტუმარი შეუღოთ მათგან აღ-
ჭუმისათჲ“ Q, —„უცხო შეუღოთ მათგან აღჭუმისათჲსა“
ეფეს. 2,12; „სტუმარი და წარმავლ არიან იგინი ქვეყანა-
სა ზედ“ ზებრ. 11,18; „მე განვაშადო თქვენ ღღეს საზრ-
დალს... მსტუმარიო კეთილნი“ ვარ. ნაზ.-შობ. 295,16;
„სტუმარი აღ მომივალს მამა ჩემი“ O, ზირ. 29,84. იხ.
მესტუმრე, სასტუმრო.

სტუმართ/სტუმრის-მოყუარე უცხოთ-მოყვარე: „სტუ-
მართ-მოყუარე იყვენით ურთიერთას თუნერ ღრტ-
ვისა“ I პეტრე 4,9; „ჯერ-არს ებსიკაობისა... სტუმრის-
მოყუარე (ყოფი)“ I ტიშ. 1,7.

სტუმართ/სტუმრის-მოყუარება/მოყურობა უცხოთ-მო-
ყვარება, სტუმრობა: „სტუმართ-მოყუარებასა
ნუ დაიფყებთ“ ზებრ. 12,2; „დასთესა ქურთყმან მან სტუ-
მართ-მოყურობაჲ“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 268,21;
„სტუმართ-მოყუარებასა შეუღევით“ მრთ.
12,18. იხ. მოყუარება/მოყურობა.

სტუმრება/სტუმრისა მიწვევა, მიღება: „სიყუარულით
მოწოდდ გვსტუმრნა“ ხაქ. მოც. 28,7; „ისტუმრნა
ანგელოზნი“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 266,6.

სტუმრობა წვეულება: „მსჯობს სტუმრობაჲ მხლითა,
მოყუარობით და მადლით“ O, იგ. სოლ. 15,17. იხ. სტუ-
მარი.

სტულობა სტუნვა: „განვიდენ და სტულობდეს, ვითარცა
გზონი, განტევებულნი საბლისაგან“ იმ. რომ.-გურამ, ისეჲ და
იაკ. 100,1.

სტუნვა საყვირის დაცემა, გაღობა: „გისტუნვდით
თქუნ და არა პრავედით“ მთ. 11,17; „სტუნვდეს
ნესტუთა“ O, IV მფ. 11,14; „გისტუნვდით ნესტუთა
სოლიერითა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იოფ. 110,20; „მრავალ-
გზის მისტუნვან ნესტუთა“ H—241,122. იხ. დასტუნვე-
ლი, დასტუნვა; შდრ. სტუნვა.

სტუნვა ზეგრება: „სტუნვდ გზასა“ O, ნათ. 2,1. იხ.
„ტუნვა; შდრ. მსტუნვა, მსტუნვარი.

სტური «საყვრი», საღამური, საკრავი, სასტვენნი
საკრავი: „აღმადლი... უფალი გმთა საყვრისათჲ“ ო. გვ.
፯.—„აღმადლი... უფალი გმთა საყვრისათჲსა“ II
46,8, „ღვს... ლევიტლნი სტური თა საგლობელითა“ II
68,7; „გმოდ... გმად იგი საყვრისაჲ, სტურისაჲ
და ქნარისაჲ და ეზნისაჲ და საბოიბისაჲ და შესხმისაჲ“ I,
დაწ. 2,7; „ვერ გელ-მეწიფების სტუნვა ეზნითა და გვრცა ეზ-
ნაჲ სტური თაჲ“ ვარ. ნოხ.-კაც. აგებ. 157,17. იხ. მესტურე.

სტუქისი-ი სტიქია, ელემენტი; „სტუქისნი იგი ყოვ-
ლიურთ ბოვნილ არიან მას (კაცსა) შინა“ ვარ. ნოხ.-კაც.
აგებ. 177,18.

სუამელი-ი სასმელი: „არარას ვძებნეს კაცობრივსა... არცა ჭამად-ს უამოდთა გემოვნებასა“ **მ. ცხ. 427.** იბ. სუმა.

[სუარვა] იბ. **[ალსუარვა]** (-ული) დასუარული, შე-სუარვა.

სუბუქ-ი მრატე, მსუბუქი: „რამეთუ უღელი ჩემი ტკბილ არს და ტკრთი ჩემი სუბუქი“ **იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 190,10;** „ყოველთავე ძმათა უღლითა სუბუქითა ეტყოდო, ხოლო ამას ძმასი ტკრთი მძიმე დასდევ“ **მ. ცხ. 224v;** „უკეთეს სუბუქი ღვთა იყოს, ყოლანუ ურთავ წყალსა“ **ი. ეგ. 87,8;** „არა მცინე და სუბუქი პარიან შენთვის (სატან-ჩველი)“ **საქ. წიგ. II 22,18;** „რკინას თანა მძიმესა დაინთ-ქის ძელი სუბუქი“ **მ. ხყ. 150,24.** იბ. **ა(ლ)სუბუქება,** უსუბუქე.

სუდარი-ი გვარშამაგი, ტილო: „იპა ვეცხლი შენი, რომელი მაქნდა დაკრძალული სუდარსა“ **ლ. 19,20;** „სუ-დარი (გვარშამაგი C) იგი, რომელ იყო თავსა მასსა“ **DE, ი. 20,7;** „მოაღო... შესაგარგელად სუდარი წმიდა“ **მუშ. XIX 2.**

სუელი-ი: „დაადგრის იგი ადგილსა სუელსა და დიდად ნო-ტიასა“ **მ. კეხ.-ეფუხ. დღ. 48,7.**

სუენება მოსუენება, დაწოლა: „ის სუენა მის თანა“ **ო. II მფ. 11,4.** იბ. გამოსუენება, გა(ნ)სუენება, განსასუენებ-ლი, განუსუენებელი, დასუენება, სასუენებელი, შესუენება.

სუეტ-ი სეგეტი: „სუეტითა ღრუბლისათა ეტყოდა მათ“ **ფხ. 28,7;** „სუეტნი და სუეტის-თავნი ოქროცხებულნი“ **ფლტ. 138,29;** „სუეტები ეზოასა, რაოლენი არს კარავსა“ **გ. რიცხ. 4,26;** „მღებრე იყო მუნ ნაკუთი პარმარილოსა სუეტისა“ **მ. ცხ. 247v;** „ეკუთა სუეტსა და წყლუ-ლებსა შეამთხვა თავსა“ **მ. ხყ. 158,29.** იბ. მესუეტი.

სუეტის-თავ-ი კაბიტელი: „სუეტნი და სუეტის-თავნი ოქროცხებულნი“ **ფლტ. 138,29;** „სუეტის-თავნი მათ ზედა რეალსანი“ **I, ივრემ. 52,22.** იბ. თავი.

სულ-ი „კაცო“, „გუამი“, „თავი“, თავისთავი; ჰაერი, ქარი, სუნთქვა, ჩორთქლი; სუნი; ბოროტი სული; სული წმიდა: „უკუთუ სულ მან ერთმან ცოდოს“ **გ.—** „უკუთუ ქაცმან ერთმან... ცოდოს ცოდვა“ **ო. ლევიტ. 4,27;** „რკინასი განელო სულ მან მისმან“ **ლ.—** „შევიდა ჯა-ქუსა გუამი მისი“ **ჯ. 104,18;** „მწყემსმან კეთილმან სული (თავი C) თჳსი დადეს ცხოვართა თჳსათჳს“ **DE, ი. 10,11;** „ჰერ-არს დადებდა სულსა მთჳსისა თჳსი-სათჳს“ **მ. ხყ. 178,10.** „სული ჩემი შეპრწუნდა ფრიად“ **ფხ. 6,4;** „მისცეს მის სული ასი სულისა წილ“ **ო. გამოსლ. 21,23;** „რომელნი ეძებდეს სულსა მაგის ყრმისასა“ **მთ. 2,20;** „აღმოუტყვებდეს სულსა“ **ხხტ. 141,5;** „სელი უფროდს არს საზრდელსა“ **მთ. 8,25;** „სული აღმა-ლებელი მოვიდოდა ჩრდილოთა“ **I. ეზეკ. 1,4;** „სული ვერ განვიდეს მას“ **ო. იოხ. 41,7;** „მისცემს ყოველთა ცხოვრებასა და სულსა“ **საქ. მოც. 17,25;** „შთაპერე მას სული ცხოველი“ **ო. III ეზრა 1,5;** „სულა ვიდრემე არს კაცთა შორის, და იგი სული ყოვლისა-მპყრობელისა არს“ **ო. იოხ. 81,8;** „იყვნენ... სული ღრბილთა შენთა, ვითარცა ვაშლი“ **ო.—** „იყვნენ... ორ თქლი ცხრთა შენთა, ვითარცა ვაშლი“ **M, კება 7,8;** „შორთავე სული ეცის ბრძოლისა“ **ო. იოხ. 20,25;** „სული მისი არა მოკლდა“ **I, ივრემ. 48,11;** „ვი-

თარცა-იგი რაჟამს იყნოსი სული მძორისა, მუნთჳსელ დაბურნი საყნოსელი შენა“ **მ. ხყ. 159,18;** „მასცა მათ ველმწიფება სული ზედა იარაჟდათა“ **მთ. 10,1;** „სული მაცთუნებელი უდაბნოსა ზედა“ **I, ივრემ. 4,11;** „იბოვა მად-გომილ სული საგან წმიდისა“ **მთ. 1,18.** იბ. სასულე, სუ-ლოვა, უსულე.

სულგრძელი-ი მომთმენი: „სულგრძელ იყავ ჩემ ზედა“ **მთ. 18,28;** „სულგრძელ იყავ დიდ არს გონებითა“ **ო. იგ. ხოლ. 14,28;** „სიყუარული სულგრძელ არს და ტბილ“ **I კორ. 13,4;** „მეწე იყავ, მოთმინე და სულ-გრძელ“ **მუშ. III 16.** იბ. გრძელი.

სულგრძელება მოთმინება: „ბრძენი იგა არს... (რომელი) ყოველსა ზედა მოთმინებით სულგრძელებდეს და ეამთ არა ჰყვებოდის“ **მ. ხყ. (I).** იბ. სულგრძელი.

სულგრძელება მოთმინება: „ვევდრები, სულგრძე-ლებით ისმინე ჩემი“ **საქ. მოც. 28,2;** „სულმოყვითა მო-სციის სულგრძელება“ **I, ეხ. 57,15;** „რომლისა თანა არა არს სულგრძელება და მოთმინება, მყის აღარღვს იგი“ **შფოთელად და გულის-წყრომად“ მ. ხყ. 287,16.**

სულდაღებული-ი დაწყნარებული, დაღუშებული: „სა-და არიან დღენი იგი სულდაღებულნი“ **საქ. წიგ. II 68,18.** იბ. დაღებული.

სულეა იბ. დასულეა (-ული), [მესულე], [მესულე-ბობა, შესულეა, შესულიება.

სულელი-ი უგუნური, შემცდარი ჭკუაზე, სალოსი, გიქი: „ზუთნი იგი მათგანი იყვნა სულელნი“ **მთ. 25,2;** „ქაცმან სულელ მან ესე არა ცნას“ **ფხ. 81,7;** „(მოძულე სულმან ჩემმან) ბერი სულელ და ნაკულევიანი გონებითა“ **ო. ზირ. 25,4;** „რომელი არს სულელი... უგუნური იქმ-ნის“ **გრ. ნოს.-კაც. ავგ. 151,28.** იბ. ლელუსელი, ლელუსულევიანი, მოსულელება, სასულელე.

სულეა თავცხედობა: „შენ იცი სულეა“ **ერისიამ ამის“ ო. გამოსლ. 23,22.**

სულ(თ)-თქუმა ოხვრა, „კუნესა“, წუხილი: „ადიხილნა ზეცად და სულ(თ)-თქუნა“ **მ. 7,24;** „სულ(თ)-თქუ-მედ მართლინი“ **ო. იგ. ხოლ. 28,28;** „იწროებითა სულ-სათა სულ(თ)-თქუმი დიდნა“ **ო. სიბრძ. ხოლ. 5,2;** „სულ(თ)-თქუნი სამზადსა და ცრემლოდა“ **ი. მოც. 56, 6;** „ჰბედვიდეს თჳლათა თჳსითა და სულ(თ)-თქუმი დიდს“ **ო. ზირ. 80,2;** „სულ(თ)-თქუმი დიდნ მესათხველნი“ **I, ეხ. 19,8;** „სულ(თ)-თქუმი დიდნ შენ ზედა“ **იხ.—** „კუ-ნესოდიან შენ ზედა“ **ო. ეზეკ. 26,16;** „სულ(თ)-თქუ-მევიდო, იგლოვი და ტარილი“ **მ. ხყ. 161,24.**

სულ(თ)-თქუმა ოხვრა, ხენეშა, კენესა, „ლოცვა“: „სულ(თ)-თქუმიანი მათნი მესმენს“ **საქ. მოც. 7,24;** „და-ვეშერი მესულ(თ)-თქუმიანი ჩემითა“ **ფხ. 8,7;** „რამათა შე-ისმინოს სულ(თ)-თქუმა ვებოჩალებულთა“ **ლ.—** „რამათა შეასმინოს ლოცვა პყრობალთა მასთა“ **ჯ. ფხ. 101,21.** იბ. თქუმა.

სულთ-მოყუარე: „შენი არს ყოველი, უფალო, სულ(თ)-მო-ყუარე“ **ო. სიბრძ. ხოლ. 11,26.** იბ. მოყუარე.

სულიერ-ი სულისა, ცოცხალი: „შქულო სული იერ არს, ხოლო მე გოცოიელ ვარ და განდრიდო ცოდვასა შინა“ **მ. იოხ. 7,14;** „სულიერთა მათ თანა სულიერსა შეგატულებთ“ **I კორ. 2,18;** „მაკურთხნა ჩუენ ყოვლითა კურთხევითა სუ-

ლიერითა“ იუფხ. 1,8; „შემძლეველ არს გამოთქმულ სულიერთა წიგნთაგან“ იბ. რუმ.-კურთხ. იხაჟ. და იაჟ. 2,4; „არარაჲ სხუად სულიერთაგანი ვიხილუ, არცაღა მფრინველი“ მარტ. 248; „განსუენა ყოველი იგი ციხე სულიერითა მით ქნარითა“ შუშ. 1,28. იბ. სული; შდრ. ღმრთივ-სულიერი.

სულიერად (ზხ.): „სულიერად განიკითხინ“ I კორ. 2,15.

სულიერად ჯერ კიდევ სულიერი: „რომელნიმე მათგანნი სულიერად აყენეს“ ხაჟ. წიგ. II 89,20.

სულიერად-ი სულიერი: „არა სულიერად იგი ზოლო კურთხევაჲ ღმრთისაგან მოიღოს“ იბ. რუმ.-კურთხ. იხაჟ და იაჟ. 72,4. იბ. სულიერი.

სულიერება სასულიერო: „ველი მხოვს კაცმან საზარებასა, გინა სხუასა წიგნსა სულიერებ-ისასა“ მ. სწ. 76,17. იბ. სულიერი.

სულის-ცემა «სუნება»: „რაჲმს გცის სული ცეცხლი-სი“ M.—„უსუნის რაჲ მას ცეცხლი“ G, მსჯ. 18,9. იბ. ცემა.

სულმოკლე ჭკუანაკლული; მოუძღვრებული, მოუთმენელი, დაღონებული, გულგატეხილი, მოშვერული, მოკლებული: „სულმოკლე ძლიერად ეგუენერ (არს)“ O, იგ. ხოლ. 14,39; „კაცისა სულმოკლისა ძირა შეენას სმდიდრე“ O, ზირ. 14,3; „ნუ სულმოკლე ზარ თვეჟანის-ცემას მას შენსა“ O, ზირ. 7,9; „სულმოკლე სა კაცსა გრ-მე დაუთოს“? O, იგ. ხოლ. 16,14; „სულმოკლე თა მისკის სულგარეღობაჲ“ O, ებ. 47,16; „რაჲთა სულმოკლე იქმნეს“ მ. ცხ. 199v; „ნუ სულმოკლე იქმნები სწავლისა უფლისასა“ O, იგ. ხოლ. 3,11; „ნათესაგნი მრავალნი სულმოკლე იქმნეს“ O, აბზ. 2,12; „სულმოკლე იქმნა და აღმოვიდოდა სული მისი“ O, იონა 4,8.

სულმოკლე ქნა «მოკლებდა»: „სულმოკლე იქმნა სული ჩემი“ L.—„მოაკლდა სულსა ჩემსა“ T. ფხ. 76,4. იბ. მოკლე.

სულმოკლება მოშვება: „სულმოკლეზ და ერი გზასა ზედა“ G, რიცხ. 21,4.

სულმოკლება ჭკუანაკლულობა, გულგატეხილობა: „არა ისმანეს მოსესი სულმოკლეზისაგან“ O, გამოხლ. 6,9; „მოველოდე ღმერთსა... სულმოკლეზისაგან რისხვისანსა“ T.—„მოველოდე ღმერთსა... სულმოკლეზისაგან“ L. ფხ. 24,9; „მძლავრობს მე სენი სულმოკლეზისაჲ“ მ. ცხ. 176r. იბ. მოკლება.

სულმყარად-ი: „გითარცა-იგი რაჲ თობა სპეტაკი იბოების ჟოლადე, ადგილთა სულმყარადთა, მწინეულეჲნათა და ერიდების იგი მოსტანთა და სიმოთხეთა და ადგილთა სურნელთა“ მ. სწ. 151,26. იბ. მყარად.

სულმყარდება, სულმყარობა სიმყარე: „სულმყარად ღობაჲ კერბთ-მსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა“ ებ. კვარ.-ადგ. 227,9; „სულმყარობითა მით ნაზორგეთაჲთა უფარ-ყო“ ფლკტ. 138,19; „ვერ ძალ-კაცი თავს-დებად სულმყარობასაჲ ამას“ მ. ცხ. 889r; „დაიდებნ სულმყარობასაჲ მას სიამეღლსა წინაშე თჳსა“ მ. ცხ. 140r; „სავსეჲმან სულმყარად ღებოთა ვიწყო სწავლად თქუენდა“ მ. სწ. 222,24. იბ. მყარდება/მყარლობა.

სულმცირე მსუბუქი, მჩატე: „ჭარსა სულმცირესა აბენ“ O, სიბრძ. ხოლ. 5,11; „შედა ზს ღრუბელთა სულმცირეთა“ I, ებ. 18,1. იბ. მცირე.

სულმწარე გამწარებული, ბრანზიანი; «ტკივნეული გულითა»: „შეგატუნა თქუენ გზათჲ შეტოშილუბსითა გუელმან სულმწარემან“ ფლბ. მოც. 6,19; „ნუ სადა შეგეზოხენ ჩუენგანნი კაცნი სულმწარენი“ G.—„ნუ-უკუე გემოხენ თქუენ კაცნი ტკივნეულნი გულისთა“ M, მსჯ. 18,25. იბ. მწარე.

სულნელი, სურნელი «კეთილი», «საკუთმეველი», სურნელოვანი: „სასაჲ შენი ვითარცა ღვთიჲ სულნელი (კეთილი M)“ O, ქება 7,8; „შეგზრავნეს იგი ტილოებითა, არდაგებითა, სულნელთა მათ თანა“ DE, —„შეგზრავნეს იგი მწუარათა საკუთმეველითურთ“ ი. 19,49; „გითარცა გუნდრუქმან სულნელმან გამოეცინ სულნელებჲ“ O, ზირ. 39,18; „იყოს საყნოსელისა წილ სულნელისა მტუერი“ I, ებ. 8,14; „მოთმადეს სურნელი და წელსაცხე-ლი“ ლ. 22,56; „სულნელად ფშენ იგი“ მ. სწ. 68,11; „ჰამონი სულითა და სურნელნი საყნოსელად (არაიდ ყუ-ავილინი)“ მ. სწ. 82,26. იბ. ნელი; უსურნელესი.

სულნელება, სურნელება სენი, სურნელოვნება: „სახლი იგი აღივსო სულნელებითა (სურნელებითა C) მით წელსაცხელობითა“ ი. 12,8; „ეცა სულნელებაჲ სამოსლისა მისისაჲ“ O, დაბ. 27,27; „გითარცა მურმან რჩეულმან მიეჭიან სულნელებაჲ ჩემი“ O, ზირ. 24,21; „სხუად იგი შესაწარავი სულნელებითურთ შეავებს საიგ-ქებათა შინა“ O, I ეზრა 1,12; „სულნელებაჲ (მათი) ერთ (არს) მსგავსად ყნოსისა ჩუენისა“ ბ. კეს.-ეჭუბ. დღ. 129,15; „(ვარდმან) მეფენი ვინაყრენის ფერისა და სურნელებისა მისისაგან“ მ. სწ. 191,12. იბ. სულნელი.

სულთა სულის ღება(?) „(გახილაჲ დამტკიცებაჲ)“. მეტადარს მას დაწნისსა, რომელი სულთოდჲ გრ. ნობ.-კაც. აგბ. 208,10. იბ. სული.

სულტანი მეფე (თურქებისა): „შემდგომად სამისა წლისა გამოვიდა სულტანი“ მ. ცხ. 280,2.

სულდება სიჩუქე, უბმოობა: „განაღო სულდებათ კარს“, მ. ცხ. 212r. იბ. ღება.

სულმწიკლეზულ-ი ძალაგამოლევული, გულგატეხილი: „ხოვო იგიცა სულმწიკლეზულად“ მ. ცხ. 76v. იბ. შემოკლებული.

სულმწიკლეზ-ი ავსტლიანი: „წინაწარმეტყუელნი მისნი სულმწიკლეზილინი“ O, სოფ. 2,4; „განბოროტნეს ისრა-ელი ვითარცა წინაწარმეტყუელი. განკრთომილი კაცი სულმწიკლეზილი“ O, ოფხე 9,7. იბ. შემოხილი.

სულმწიკლეზ-ი შეუბრუნებელი: „იგინი გდენადენ სულმწიკლეზილი“ O, II მფ. 24,15. იბ. შეუბრუნებელი.

სუმა, pl. იბ. ხმა; pres. ვ-ყოლა; «მოყვანა»: „მსუო მას ძჳ“ O, I მფ. 9,2; „არა ესუთ მას შვილი“ ლ. 1,7; „ნუ მეფშ არა გესუთ შენ“ O, მიქ. 4,9; „კაცსა ვსმე ვსხნეს ორ ძე“ მთ. 21,28; „არა მივიცს ქმარი“ ი. 4,17; „მამა გვცის ჩუენ აბრაჰამი“ მთ. 2,2; „ისუთ მან თავისა თჳსისა ცოლი“ I.—„მოიყვანა მან ცოლი“ O, დან. 12,1;

„ის უთ ცოლებ და ის ხთ შვილებ“ I, იერემ. 29,6, „მამია ეს სუა მას“ მ. სფ. 40,88.

სუმა მოყვანა, შერთვა: „უმჯობეს არს არა სუმაჲ ცოლი-საჲ“ C, მთ. 19,10.

სუმულ-ი მოყვანილი: „სალისა სუმულ იყო ხარვე ერთი“ O, II მფ. 8,7. იხ. გამოსუბა, ჩამოაჟმა, ცოლის-სუ-მა/-სხმა.

სუმა, სმა სმა, დაღევა, ღზინი, წვეტლება, აპური, აშუება: „რად ეს სუათჲ“ მთ. 6,21; „ამდეს და სუმო-დეს“ მთ. 24,28; „სუთ და დათრგენით“ იერემ. 25,27; „იყო სუმაჲ დიდი ყოველთა მონათა მისთაჲ“ O, დაბ. 40,20; „ყო მუნ სამსონ სუმაჲ შვდ დღე“ M, მსჯ. 14,10; „ყო სუმაჲ მოხუცებულთა თანა“ O, ივდ. 6,20; „მოვედინ იგი... სმასა მას, რომელა მეველებს მე ხელე ყოფად“ M, „მოვედ შენ...“ შეუებაჲ, რომელი მზა ვიყო ხელად“ O, ეხ. 5,4; „მოვიდეს არნივე სუმასა მას“ M, „მოვიდეს ორ-ნივე პურსა მას“ O, ესთ. 5,5; „უმჯობეს არს... არა სუ-მაჲ ღზინა“ პრამ. 14,21. იხ. მოაჟმური, მოსუმურთობა, მსუმელი, სასმური, სასუმევა, სასუმელი, სასუმელება, სასუ-მური, სუამდი, შესუბა, წყლის-სასუმელი.

სუმა წაცხება, მოვლება: „უსუემელით მას ზედა მა-რისა“ Sin.—11, 167; „ლომნი იგი კლდითა უსუმიდეს პირთა წმიდათა“ Sin, 11,221v, იხ. გამოსუბა.

[**სუმა**] სმა, დასმა: იხ. გარდამოსუმა, გარდასუმა, დასუმა.

სუმევა სმევა, დაღევილება: „სმე ვასუ თქუნ“ I კორ. 8,2; „ვასუთა მამისა ჩუნსა ღზინა“ O, დაბ. 19,22; „ასუმიდი მას“ მთ. 27,48; „რომელი ასუმიდეს მოყუ-ასსა თქსა აღთქეფულსა მრღესა“ O, ამბ. 2,16; „ვასუ-ას თქუნ სასუმელი ერთი წყალი“ მრ.2,41. იხ. სუმა.

სუმურავანი «შემურვილი» (ზეთი და საცემველი სურნელი, ნალელის გემოსი): „მსცეს მას სუმურა-ვანი ღზინა“ C, — „მისცემდეა მას სუმად შემურავლისა ღზინა“ DE, მრ. 15,28.

სუნდა «სულის ცემა»: „უსუნის რად მას ცეცხლი“ G, — „რადეა ეცის სული ცეცხლისაჲ“ M, მსჯ. 16,9.

სუნელი სუნი: „სხლნი ჩენნი სუნელი დ კეთილად-მსა-ხურებისა სარწმუნოებითა შეანელნა“ ეპ. კპბრ.—227,11.

[**სურა**] იხ. დასურა.

სურევა ნატვრა: „ზუასურვე ჩუნ“ O, კება 4,9. იხ. სურვილი.

სურვილი-ი მონატრული, მოწადინე: „სურვიელ იქმ-ნა სული ჩემი გულის-თქმად სამართალთა შენთა“ ფხ. 118, 20; „სურვიელ იქმნა ზალად მისა“ მ. ცხ. 250r; „სურ-ვიელ იყო ზილად მისა“ მარკ. 248r; „სურვიელ იყო დედაჲ მათი ზილსათჲს მათისა“ მ. ცხ. 115r; „ამახურე მის მოაწრადებით სურვიელად“ მ. სფ. 172,22. იხ. სურვილი.

სურვილი-ი წადილი, ნდომა, ნატვრა, წყურბ-ლია: „სურის სულსა“ იაკ. 4,5; „ვითარცა სურინ ირემსა წყაროთა მიმართ წყალთსა“ ფხ. 41,2; „სურთ და სულსა ჩემსა მაცხოვრებელ შენი“ ჯ, ფხ. 118,174; „სურთან სულსა ჩემსა შენადმი“ ჯ, — „სწყუ-რისა შენდამი სულსა ჩემსა“ ჯ, ფხ. 62,2; „მარავლითა სუ-რის დაწინდებლ მისა“ მ. ცხ. 88.

სურვილი-ი წადილი, ნდომა: „ყოლადვე სურვილი ჯა წრათაჲ აქუნდა მონაზონებისათჲს“ მართ. A, ანტ. დ. 20r; „მაქუნდა რად უკუე სურვილი ესე“ მ. ცხ. 61v. იხ. სურვილი, მოსურნე.

სურინგებულ-ი «სუნაგრებულნი», დაწყლულბულ: „სურინგებულნი არს კეთრთვნებთა თავისაჲ ანუ კო-როვნებთა ნებრისაჲ“ G, — „სუნაგრებულნი არს კეთრ-ნება იგი თავსა გინა წუერსა“ pb., დევიტ. 12,20. იხ. სურინ-გება.

სურნელი-ი იხ. სულნელი.

სურნელგა იხ. სულნელგა.

სურწყუნის-ი: „დასტრულა სრმაჲ თქსი თუესა სურწყუნ-სი სსაჲ მეშვდესა დღესა, შაბათსა“ Ath.—11, 146v.

სურსუტა: „ნუ ვგრე გგონის მკველი შენი, ვა დედაცო ერთი ასულთაგანი სურსუტაჲ“ OS, I 1,16 (?)^{*}

სუფევა მეფობა: „სუფევე სუფევე ცოდვაჲ მოკუდათა მათთა კორცთა თქუნთა“ პრამ. 6,12; „სუფალი სუფევეს, შენებერებაჲ შენისა“ ფხ. 92,1; „სუფევედეს შენ ზუა-ღმერთი შენი“ I, ეხ. 52,7; „სუფევედეს უკუნისადე“ მ. სფ. 16,6

სუფევა «მეფეება», მეფობა: „სუფევესა მისისაჲ არა იყოს დასასრულ“ DE, — „მეფეებისა მისისაჲ არა იყოს დასასრულ“ C, დ. 1,28; „ურუნნა მას ყოველნი სუფევა-ნი სოფლისანი“ დ. 4,5; „ურფლისაჲ არს სუფევაჲ“ ფხ. 21,29; „სუფევაჲ მისი ვანეშარჯის მას“ I, ეხ. 8,7; „ბრძენთა სუფევისა ჩემისათა ვერ უძლეს შეტყუებლ ამისა“ O, დან. 4,15. იხ. სასუფეველი.

სუქება იხ. განსუქება.

სუქებულ-ი: „ზუბრაი იგი სუქებულნი“ Ath.—11,221v.

სუნაქსარ-ი წმიდათა შემოკლებული ცხოვრებანი თვეებისა და დღეების მიხედვით: „ვითარცა წერილ არს დიდსა სუნაქსარსა“ ი.უ. 88,84.

სუნგელი-ი, სუნელი-ი პატრიარქის თანამეფე ბერი: „ვერთვე სულარსა მამსა ჩუნსა იოვანე სუნგელიზსა... მოიკუნებდით“ ი.ე. 27,6; „ვიფე მე სუნელი წმიდისა ევლოჲ პატრიარქის თანა“ ლიმ. 65,1.

სუნ(ი)დის-ი გული, გონება, «იჭუა»: „ვისეობდეს სუნ-დისისაგან ჩემისა“ მ. ცხ. 112v; „აღვილი არს მეურბო, რომელსა შინა განსურენებს სუნდისი“ მ. ცხ. 220v; „და-პურობითა სუნდისისაგანთა“ pb., — „შეწრებულ არს იგი იჭუთა თქსითა“ O, სიბრძ. სოლ. 17,10.

სუნკლიტიკოს-ი მრჩეველი; ტაძრეული, დარბაისელი (საბა): „შვდნი სხუნი დიდებულნი სუნკლიტიკოსნი აღმურენეჲ მამსა არსენისა“ მ. ცხ. 169r.

სურინგება, სურინგობა წყლული, «დასკრინგება»: „განავლინის იგი გარე მდღელმან მან შედებული იგი სკრინ გებისა მის შვდ დღე“ pb., — „განაჟნოს მდღელმან ნიში დისკოტინგებისაჲ შვდ დღე“ G, დევიტ. 12,21.

სფარი-ი «სარდათი», თასი: „სფარნი (სარდათნი O) და ქაშაქები... წარიღო ყოველი მატყარანმან მან“ I, იერემ. 52,19.

* ეს ერთეული ფანქრითაა ჩაწერილი (რედ.).

სფეკლა სპეკალი, ძვირფასი ქვა: „მოიცვალეს იგი (ზროლო)... ბუნებასა, რომელსა ჰრჭჳან სფეკლა“ ბ. კეს.-ქმუს. დღ. 44,8.

სფჯრიდ-ი, სფირიდ-ი, ფსჯრიდ-ი «გოდოროი», «ბან-დაიკი»: „როდენი სფჯრიდო (გოდოროი C) აღიღეთ ნეშტა (სავსე ნეშტი C) აღიღეთ?“ შრ. 8,20; „ჰყაღდა სფირიდსა“ ლიშ. 87,33; „ზღუდით გარდაუბრევს იგი სფჯრიდითა“ ჟ. — „ზღუდით სარკუმელსა გარდაუბრევს ბანდაქითა“ ჯ. ხაქ. მოც. 9,25; „ორნი სფჯრიდნი ედგნეს იმერ და ამერ“ შ. ცხ. 217v; „ორნი ფსჯრიდო თანა ედგა“ Aht.—13,226v.

სქელ-ი არათხელი: „რომლისამგე ნაყოფი ჩჩვლ, სოლო ფურცელი—სქელ“ ბ. კეს.-ქმუს. დღ. 78,24. იხ. სისქე.

სქემა საბერო ფორმა ჩასაცმელისა: „ჩემგან შენოსა სქემა“ შ. ცხ. 59v; „შემოსეს სქემითა“ შ. ცხ. 290v; „შემოსე მე სქემაჲ მონაზონებისა“ ლიშ. 28,32; „ჩერ არიან სქემასა თანა საქმენიცა, რამეთუ სახე ღდენ თჯერ საქმეთას ცუდ არს“ შ. ხვ. 270,35; „მოსაძრუა... სახე მონაზონებსაჲ, წმიდაჲ სქემაჲ“. Ier. 26,8r.b.

სეილა ყიღვა, შეძენა: „იყიდონ თავსა თჳსისა საზრდელი“ შთ. 14,15; „იყიდდეს და განჰყიდდეს“ ლ. 17,26; „უკეთუ იყიდო ძმაჲ შენი ებრაელი ანუ ებრაელია“ G, II შჯ. 15,12. „უკეთუ მისცე სყიდით მოყულისა შენსა“ G, ლევტ. 25,14. „წარიღეთ სყიდული ვეგ იფქლი თქუენა“ O, დამ. 42,10. იხ. განსყიდვა, განსყიდა, განსაყიდელი, გან(ი)ყიდა, გეცხლით-სყიდული. კაცის-სყიდელი, მიმსყიდელი, მისყიდა, მომაყიდელი, მოსასყიდელა, მოსყადა, მრავალსასყიდელი, მსე ღელი. ნასყიდობა, სასასყიდლო, სასყიდელი, სასყიდლოთი, სასყიდლოთ-დადგინება, სასყიდლის-მიცემული, სასყიდლის-ყოფა, უკუმოყიდვა.

სძალი-ი (სძლისა) რძალი, «ძის ცოლი»: „განვეთას... სძალი (ძის ცოლი DE) ღედაშოილისაგან თჳსისა“ ლ. 12,38; „ეითარცა სძალი შემაგო მე სამკაულითა“ I, რხ. 61,10; „ჰრჭუა იღა თამარს, სძალსა თჳსსა“ O, დამ. 28,11; „უშუერებაჲ სძლისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ ცოლი არს ძისა შენისაჲ“ G, ლევტ. 18,15; „აღდგა იგი და ორნი სძალნი მისნი“ G, — „აღდგა ღედაქიო იგი და ორნივე იგი ძის ცოლნი მისნი“ M, რუთ 1,8. იხ. ახალ-სძალი, თანა-სძალი, სასძლო.

სძე (სძისა) რძე: „სძე გასო თქუენ“ I კორ. 8,2; „სძეჲ კბილნი შიანი უფროჲს სძისა“ O, დამ. 49,12; „მოწუელის სძე და იქმნა ერბო“ O, აგ. სოლ. 30,33; „ეითარცა ყრმაჲ, განჰყენებულო სძისაგან ღდისა თჳსისა“ ფხ. 130,2.

სძისა «სასძელი»; „განაღო თხიერა სძისაჲ და ასუა მას“ G, — „განჰქსნი თხიერსა სასძელი რსა და ასუა მას“ M, მხქ. 4,19. იხ. სასძელი.

სძლის-მომგურელი-ი «ძმადი», მკაცარი: „ადამკვდრა ცოლი სამფსონისა სძლის-მომგურელი მისსა თანა“ G, — „ცოლი იგი სამფსონისა შეერთო ძმად მან“ M, მხქ. 14,20. იხ. მომგურელი.

სწავება «მოდღერა», «მოდღერება», შეტყობა, «გრძნობა», «ჩუენება», «გულისკმის-ყოფა», სწავლა. დასწავლა, გადაცემა: „ასწავებდა მათ, ვითარცა-იგი ვის აქუნ ჭელმწიფებაჲ“ DE, — „იყო მოძღღერებად მათა, ვითარ ჭელმწიფე“ C, შრ. 1,22; „შენ გუდასწავება ჩუენ?“

DE, — „შენცა გუმოძღღერი ჩუენ?“ C, ი. 3,24; „ეს-სწავნი მათ ზრახნებანა ღმრთისანი და შულო მისი“ O, გამოხლ. 18,16; „ასწავა ასისთავისა მსგან“ DE, — „გარ-ძნა მტარვალისა მისგან“ C, შრ. 15,45; „ეინ გასწავა თქუენ?“ C, — „ეინ გირუენა თქუენ?“ DE, ლ. 3,7; „ას-წავე სიტყუათა მათ“ DE, — „გულისკმე-პეო სიტყუათაჲ მათ“ C, ლ. 1,4; „ეეეს ეგრე, ვითარცა ესწავეს“ შთ. 28,15; „ესწავე და გულისკმა-ყე“ ფლკტ. 132,8; „ასწავა, ვითარმედ გილიცელო არს“ ხაქ. მოც. 22,84; „ადგილიცა იგი გვსწავიეჲ“ მართ. S. კ. იერ.-აღდგ. 156,17; „ასწავებეს რასმე მისგან“ თომა მოც. 17,11; „რომელნი მასწავებდეს მე და მეტყოდეს“ O, აგ. სოლ. 4,4; „ეითარცა შევითა საყუარელთა გასწავებ“ I კორ. 4,14; „ბრენთა არა გასწავეს შენ მეცნიერებაჲ მათი“ O, ეფე. 28,8; „მე გასწავო შენ“ O, გამოხლ. 18,19; „ასწავებდ ტაძარსა შინა“ გრ. ნაჴ.-შობ. 186; „ასწავებდეს დამარხვად შულისა“ ხაქ. მოც. 16,4. იხ. გა(ნ)სწავება, დასწავება, მოსწავება, შესწავება.

სწავლა სწავლის შეძენა: «განსწავლა», «წუარათა», დასჯა: „ევისწავლიდი მე ფილოსოფოსთა სიბრძნესა“ მარტ. 250r; „ასწავლიდა შესაკრებელთა შინა“ მთ. 4,23; „ეს-წავლიეს ენასა მათსა სიტყუაჲ სიტყულისაჲ“ I, იერემ. 9,6; „ესწავლო იგი და განუტეო“ DE, — „განვსწავლო ვამე და განუტეო“ C, ლ. 22,16; „გასწავლნე თქუენ შად წილ“ ps., — „გწუართნე მე თქუენ შად გზის“ G, ლევტ. 26,28; „ეინ-მე არს შეილი, რომელი არა სწავლის მამა-ბინ?“ ბებრ. 12,7; „სწავლიდენ მას და არა უსმინოს მათ“ G, II შჯ. 21,18; „ნუცა რისვითა შენითა მსწავლი მე“ ფხ. 6,2; „ეგრეთვე ვსწავლის შენ, ვითარცა შენ სწავლი მონასა შენსა“ შ. ხვ. 147,24.

სწავლა «მოდღერება», დარიგება; ცემა, გვემა; «და-ზავება»: „გაბყრის სწავლია (მოძღღერება DE) კაცთაჲ“ შრ 7,8; „ესმინე, შეილო, სწავლია მამსა შენი-საჲ“ O, აგ. სოლ. 1,8; „უკვოდა ერსა მას სწავლია იგი მისი“ შთ. 7,28; „რამ არა სწავლია კაცისაჲ ამის?“ ი. მოც. 79,20; „გარდავლენ სწავლასა მის მღღელ-თასა“ შთ. 15,3; „სწავლია და მოძღღერება ყოველსა ემას სიბრძნე არს“ O, ზირ. 22,8; „ბერი და სწავლია და სკეჲმ მონასა“ O, ზირ. 30,25; „სწავლით განსწავლო მე უფლმან“ ფხ. 117,18; „სწავლად ძეთა ისრაელისათა“ ps., — „დაზავებად ძეთა ისრაელისათა“ G, ლევტ. 11,47.

სწავლულ-ი განსწავლული, გაწერთილი, მცოდნე, მეცნიერი: „მაცო ეგუენური შეწუდებინ და იკვრბნ სახიდ შემართ, ზოლო სწავლული გარეშე დადგის და ელინ“ O, ზირ. 21,27; „შეილი სწავლული ბრძენ იყოს“ O, აგ. სოლ. 10,5; „ესე იყო სწავლულ გზისა უფლისაჲ“ ხაქ. მოც. 18,25; „მოთალა სწავლულად ნაჭერცენ მისი“ O, სიბრძ. სოლ. 18,11. იხ. განსწავლა, განუსწავლელი, და-სწავლა, მასწავლელი, მოსწავლე, მსწავლელი, სასწავლუბი, სიტყუა-სწავლა, უსწავლელი, ღმრთიერ-სწავლული, შესწავლა.

სწავლეზა სწავლა: „რამ-მე არს სწავლაჲ იგი, რომელსა ას-წავლებს კაცი იგი?“ თეკლა 98,26; „ასწავლებდა მას ჯელოვნებისა მკურნალობისაჲ“ Sin.—11,124v.

სწავლის-მოყვარე ცოდნის მოყვარული: „გზოვე... ძაცი
გინმე სწავლის-მოყვარე“ **მსკ.** 9,8; „უძეობეს არს ღი-
მორჩილებად სწავლის-მოყვარეთა“ **იბ.** **რომ.-კურთხ.**
ახა და **იაკ.** 28,5. **იბ.** მოყვარე.

სწავლულება სწავლა, სიბრძნე, მოძღვრება, დარი-
გება, ცოდნა: „რომელმან სიბრძნე და სწავლულება
შეურაცხოს, იგი უბადრუტ არს“ **ო.** **სიბრძ.** **ხოლ.** 2,11;
„რად მოვიძულე სწავლულება?“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 5,12;
„სიბრძნე და სწავლულება არს შიში უფლისა“ **ო.**
ზიარ. 1,24; „გამოუჩინოს მას სწავლულება მოძღვრე-
ბისა მისისა“ **ო.** **ზიარ.** 29,11; „ბერძნულად გაასწავლა ყოვლთავე
სწავლულებითა სრულებით“ **ი.-გ.** 27,23. **იბ.** სწავ-
ლული (სწავლა).

სწარობა «სწორ-ყოფა»: „თავსა თჳსსა ასწარობდა
ღმერთსა“ **ც.**—**სწორ-ყოფდა** თავსა თჳსსა ღმერთსა“
DE. **ი.** 5,13. **იბ.** სწორა (P).

სწორ-ი თანასწორი, ტოლი; წყვილი, «ორი»: „სწორ
ანგელოზთა არიან“ **ლ.** 20,26; „სწორ წმიდათა მათ იყო
შენ“ **ანტ.**—**ანტ.** 225,18; „მე და მან სწორი სიტყუაჲ
ვითქუთ წინაშე უფლისა ჩუენისა“ **შუშ.**—**XVI** 21; „იყოს
შენდა სიკუდილისა სწორ“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 25,10; „მეცა კაცი
ვიარ მოყულადი, სწორი ვოველთა“ **ო.** **სიბრძ.** **ხოლ.** 7,1;
„უოველსავე ძაცსა უყუარს სწორი თჳსი“ **ო.** **ზიარ.** 18,19;
„მოცემად მსხუერბლისა... სწორნი გურიტნი“ **ც.**—**მი-**
ცემა შესაწირავი... **ორნი გურიტნი**“ **ლ.** 2,24. **იბ.** განსწო-
რება(-ული), თანასწორი, მიწორება, მასაკით-სწორი.

სწორად თანასწორად, თანაბრად; მსგავსად: „განზომა
წინაშე ზღუდისა მის სივრცეს სწორად ღურწმისა მის“ **ო.**
ეფეკ. 40,5; „სწორად საძლელ არიან ღმერთისა“ **ო.**
სიბრძ. **ხოლ.** 14,8; „პყუარობდა მათ სწორად“ **თეკლა**
21,18; „სწორად რიცხუთა ქალაქთა შენთაჲსა იყვნენ
ღმერთნი შენი“ **ო.** **იერემ.** 11,13.

სწორება შესწორება, ტოლობა: „ახალ იგი არა ესწო-
როს მას“ **ო.** **ზიარ.** 2,14; „არარაჲ ამოთვანი ესწორების
ნეტარებასა მას მართალთასა“ **მართ.** **S.** **ბ.** **კეხ.**—**40-თჳს** 118,
12; „რაჲმეცა ესწორა ქოთანი საფსაჲ“ **ო.** **ზიარ.** 12,2;
„შორის მდიდართა ნუ ესწორები“ **ო.** **ზიარ.** 25,12; „ვერ
ესწორების ამას შეცოდებასა სხუად ზრალი და შეცოდე-
ბა“ **მართ.** **S.** **ოქრ.**—**მარხ.** და **იონ.** 108,20; „სამკული მე-
ფეთად არა ესწორების შეუენერებაჲ შრომისასა“ **მ.** **სწ.**
191,20; „უქუეთუმბა უფროსობაჲ ითქუიდა, და სწორე-
ბაჲ მცა და ერთობაჲ არა ითქუიდა?“ **A**—**22,468**.

სწორება შედარება, მსგავსება: „სამდიდრე არად შევ-
პრაცხე სწორებად მისა“ **ო.** **სიბრძ.** **ხოლ.** 7,8; „რაჲ
სწორებაჲ არს ტაძრისა ღმერთისაჲ ცერბთა თანაჲ“ **II**
კორ. 6,16.

სწორებით თანაბრად, ერთნაირად: „სწორებით მი-
იღებდეს საზრდელსა“ **მ.** **ცხ.** 148v. **იბ.** სწორი, შესწორება.

სწორვა შედარება, შესწორება: „უჯუფუთ ვინ ჟამსა გან-
საიდელისასა დაუთმოს მოყუისა, სწორავს იგი საქმელსა
მას სამთა ყრმათასა“ **მ.** **ცხ.** 154v; „ოღეს შეიკვის მით (აა-
მოსლით) მეფე, არა სწორავს იგი ერთსაცა ყუაილსა მთი-
სა თივისასა“ **მ.** **სწ.** 191,2. **იბ.** სწორისა.

სწორ-სწორ-ი თანაბარ-თანაბარი: „მოიღე შენ სულნელი,
შტასი და ფრცხილი და ქალბანე რჩეული, სწორ-სწორ
იყოს“ **ო.** **გამოსლ.** 20,24. **იბ.** სწორი.

სწორ-ყოფა «სწარობა»: „სწორ-ყოფდა თავსა თჳსსა
ღმერთსა“ **DE.**—**„თავსა თჳსსა ასწარობდა ღმერთსა“** **ც.**
ი. 5,13. **იბ.** ყოფა.

სწრაფ-ი **იბ.** წრაფი.

სწრაფა **იბ.** წრაფა.

სწრაფება, სწრაფობა **იბ.** წრაფება.

სწრება, სწრობა მისწრება, დასწრება, გასწრება, წინ
წასვლა: „გითარ შევიდა იგი სახლად, ასწრო (უსწრო
DE) მათ იესუ“ **მთ.** 17,25; „პირველადე უსწრო ღმერთმან“
მ. **ცხ.** 21v; „ნუ გლო, რაჲთამცა მათ გისწრეს და მოვ-
დეს შენდა, არამედ უსწრე შენ და მოიღე ძლუვისა გვრგვინი“
მ. **სწ.** 42,15; „ასპარეზსა ცხენთასა ერთთერთსა უსწრო-
ბენ“ **მ.** **სწ.** 20,18. **იბ.** აღსწრება, დასწრობა, მისწრება/
მისწრობა, მოსწრება, წარსწრება/წარსწრობა.

სხალ-ი **pyrus**; მსხალი (ხე): „იყოს რაჲმს გესმეს ჳმა
ქრესიდა მწუერვალთა მათ სხალისათაჲ“ **I** **58ტ.** 14,15;
„ლელუსა და სხალსა აქუს სიტყობეჲ“ **გრ.** **ნოხ.**—**კაც.**
აგებ. 228,15.

სხალოვან-ი მსხლის ბალი: „დაცადენ იგინა მახლობელად
სხალოვანსა“ **M.** **I** **58ტ.** 14,14. **იბ.** სხალი.

სხამეან-ი: „გეხალეთ გემოჲ სიკუდილისაჲ სხამეანი“ **მ.**
სწ. 217,22.

სხლომა «დამკვრება», ჯდომა: „გერი, რომელი სხდა“
მთ. 4,16; „გერი ესე, რომელი სხედს მთასა მას“ **ო.** **ივდ.**
5,8; „რომელთა შორის თქუენ კსხედთ“ **ც.**—**„რომელთა**
შორის თქუენ დამკვრებაჲ ზხართ“ **ო.** **მხკ.** 6,10;
„არცაღა სხდენ ქუეყანასა შენსა“ **ო.** **გამოსლ.** 28,22;
„რომელნი სხენან ზნელსა“ **ლ.** 1,72; „რომელნი სხენედ
უბნათა ზედა“ **მთ.** 11,16; „სხდეს ერთი თავით და ერთი
ფერვით“ **ც.** **ი.** 20,12.

სხლომა ჯდომა (ბევრისა): „სხდომაჲსა მას მათსა ტა-
ლასა ზედა“ **ო.** **III** **მტ.** 12,20. **იბ.** აღმსხლომი, აღსხლომა,
დასასხლომელი, დასხლომა, ზე-სხდომა, ინაგით-მსხლომარე,
მასხლომარე, სასხლომელი, შესხლომა.

[სხებ-] **იბ.** მსხებრი

სხებ(ვ)ა კრეფა: „მწუერსი ვიყავ და ვსხებდ ლელუსუ-
ლესა“ **ო.** **ამოს** 7,14. **იბ.** მსხებველი.

სხება **იბ.** დასხებრილი.

სხერპა **იბ.** დასხებრა.

სხეულ-ი «გულამი», ტანი: „დაიბანოს წყლითა ყოველი სხე-
ული (გულამი **px.**)“ **G.** **ლევტ.** 16,4; „რადგან შეიმოსის
სხეულთა მისთა“ **ო.** **ლევტ.** 6,10. **იბ.** უსხეული.

სხეულდიდ-ი «ვკორცდიდი», დიდი ტანისა: „ისიყვედ ქე-
თა მიმართ ვგვბრისათა მოზღვარეთა შენთა სხეულდიდთა
(კორცდიდი **px.**)“ **ო.** **ეფეკ.** 18,26. **იბ.** დიდა.

სხივ-ი **იბ.** დასხივებული.

სხივება **იბ.** სხივი.

[სხირპვა] **იბ.** განსხირპვა.

[სხლეტა] **იბ.** მსხლეტარი/მსხლეტარე, ნასხლეტი.

სხლევა: „ჟამი სხლესაჲ მოიწია“ **ო.** **ქება** 2,12. **იბ.** გან-
სხლევა, ნასხლევი.

სხმა შობა; მოყვანა, მოგვრა; ქონება, «დგმა»; ყოლა, სმა; დება; აცმა, მოსხმა; «დანერგვა», ღარგვა; აყვანა: «მეზ და ასულზე ისხნე» *M.* II *შკ.* 28,41; «მევილი ისხნე» *იბ. რომ.-კურთხ. მოხ.* 190,2; «უსხნეთ ძეთა თქუენთა ცილზე» *O.* იერემ. 29,6; «არცა ცილს ისხმი-ღენ, არცა ქმრის ვიღოლიან» *C.* მთ. 22,20; «ისხენით თავისა თქუენისა მეგობარნი» *ლ.* 16,9; «ყურ ასხენ» *ფხ.* 113,14; «თუალ გასხენ და არა პხედავთ» *მრ.* 8,18; «მისხენ ხუთნი ძმანი» *ლ.* 10,28; «რომელსა ესხნეს ორნი ძენი მარბზენი» *ფლტ.* 148,84; «აკცა ვისმე ესხნეს ორ ძე» *მთ.* 21,28; «უთველნი, რომელნი ისხნენ საფლავებსა, ისმინონ გმისა მისისა» *ი.* 5,28; «ისხა სამრავლს უძღურთა» *ი.* 5,8; «ესხნენ სანდალნი» *მრ.* 6,9; «ესხნეს ცანდალნი ოქროლუდნი» *პოვნ. ხტფ.* 858; «უენაცა ასხმიდღე და იქმოდ» *M.* II *შკ.* 28,29; «არა ისხა თავისა შენისა სერტყები» *M.* — «არა დაქნერგო თავისა შენისა სერტყე» *G.* II *შკ.* 18,21; «ისხა იგანი კარაულებსა და მოცტა ეგპტელ» *O.* გამოსლ. 4,20.

სხმა «დგმა», ქონება: «უმჯობეს არს... ორთა გელთა სხმასა (დგმასა C)» *მრ.* 9,48. *იბ.* აღმოსხმა, აღსხმა, აღჯრ-სხმა, გამოსხმა, განსხმა, გარდამოსხმა, გარდასხმა, გარე მოსხმა, დამახმელი, დამხმელი, დასხმა, დასხმითი, დასხმული, ზედ-დასახმელი საველითა, ზედ-მოსახმელი, თავს-სხმა, თავწარ-სხმული, მერცხლის-გამსხმელი, მოსხმა, მოსხმელი, მოსხმა, მსხმო, პირის-დასხმა, უკუ-მოსხმა, შე. სხმა, შევილთ-სხმა, ჩამოსხმული, ჩასხმა, ჩვლთ-სხმა, წარსხმა, გელთ-სხმა.

სხმულ-ი: «სასმულ... ღვინითა ურწყუთა საგსეა სხმულ-ითა» *C.* *ფხ.* 74,9.

სხუა «რომელიმე», მეორე, უცხო: «სხუანი იყოლდეს» *C.* — «რომელნიმე იტყოდეს» *DE.* *მრ.* 6,15; «მოვიდა სიმონ-პეტრესა და სხუსა მის მოწადისა» *ი.* 20,2; «იკამან სხუამან შეგამოს იგი» *ი.* ეკლ. 1,2; «ნუ განიცდი სიკეთესა მას სხუსასა» *O.* *ზირ.* 9,8; «სხუსა ქუეყანისანი ვართ» *ი.* მოც. 68,22. *იბ.* ერთი სხუა.

იგი სხუა-ი «ერთი იგი», მეორე: «მოვიგო, ვითარცა იგი სხუა» *C.* — «მოვიგო, ვითარცა ერთი იგი» *DE.* *ლ.* 6,10.

სხუა-ი რა-ი სხვა რამე, სხვაგვარი: «არა თუ სხუასა რას მივსწერთ» *II კორ.* 1,18.

სხუას-ცა სხვაგან: «სხუას-ცა თქუა» *ფიხ.* IX 2.

სხუა ენა «ენა უცხო», უცხო ტომი, წარმართი, ბარ-ბაროსი: «ყოფი მე მეტყუელისა მის ჩემისა, ვითარცა სხუა ენა, და რომელი-იგი მეტყუელის მე, ვითარცა სხუა ენა» *I კორ.* 14,11; «ნათესავი ურიდი და სხუა ენა» *იხ.* — «ნათესავი ურიდი და ენა უცხო» *O.* *ბარ.* 4,15. *იბ.* ენა.

სხუა სახე სხვანაირი: «ყოლოცვისა მის მისსა ხოლვა მი-რისა მისისა სხუა სახე» *ლ.* 9,29. *იბ.* სახე.

სხუაფერი-ი «თითოფერი», სხვადასხვანაირი: «მეწაფიან-სა (მეწაფე G) შენსა არა სთესო სხუაფერი (თითოფე-რი G)» *M.* *ლევტ.* 19,19; «სხუაფერი იქმნა წინაშე მათსა» *C.* *მრ.* 9,2. *იბ.* ფერი.

სხუაჲმავება *იბ.* განსხუაჲმავება.

სხუებრ სხვანაირად, სხვაგვარიად: «სხუებრ არა გე-ბათ ეჲ თქემად» *მ. სწ.* 21,21. *იბ.* სხუა.

სხუერტა «მეუსრევა», წყვეტა: «სხუერტად თავისა... იწყეს» *C.* «იწყეს მუსრჯად თავსა კუეილსასა» *მრ.* 2,28.

[სხუოზა] *იბ.* განსხუოზა.

სხურება «პკურება»: «მანსხურე მე საპკურებელითა შე-ნათა» *ფხ.* 50,9; «ვერე სახელ სისხლი ასხურეს» *პებრ.* 2,21; «ასხუროს სახლსა» *ც.* — «ამკუროს სახლსა მას» *იხ.* *რიცხ.* 19,18; «სძმ... გასხურა სამოსელსა» *პავლე მოც.* 53,11.

სხურებულ-ი პკურებული; მოწინწკლოლი: «სხურე-ბულნი გულობთ... მოუკლეთ ღმერთსა» *მრთ. S.* *კ.* *იერ.* -*ნათლისდ.* 84,25; «შობდეს ცხოვარნი... ნაცრის-ფერად სხუ-რებულსა» *O.* *დაბ.* 20,29. *იბ.* მისხურება, შესხურება; შდრ. მისხურებელი.

სხულ-ი: «შეაღო ძელი სხული ველურასაგან ფინიკისა» *Sin.* — 11,892v. *იბ.* სხულბარკალი, განსხუობა.

სხულბარკალი-ი «ბარკალსხული», წელი: «არცა სხულ-ბარკალნი მამაკაციანი სინდეს» *ქ.* «არცა ბარკალ-სხულნი გმირისანი სინდეს მას» *C.* *ფხ.* 146,10. *იბ.* ბარ-კალი.

სუფენ-ი «ერდო», სხეენი: «აღაფანა იგანი სუფენად (ერდოსა ზედა G)» *M.* *ისუ* 5, 2,6.

სჯა, შჯა «დასჯა», «წურთა», «განსიტყუება», განსჯა, განკითხვა, ცილობა, «დადება გულსა»: «საჯენ იგი-ნი» *ქ.* — «დასაჯენ იგინი» *C.* *ფხ.* 5,11; «შეესირო სჯად (წურთად G) თქუენა» *იხ.* *ლევტ.* 26,18; «ესჯოდეს მას დრიად» *M.* — «განსიტყუნეს მისდამი ძლიე-რად» *G.* *მხვ.* 8,1; «თუ ვშჯი, საშველი ჩემი გეშმარბტ არს» *ი.* 8,16; «მართლიად პსაჯე» *ლ.* 7,48; «საჯენ, უფალო, მანებელნი ჩემნი» *ფხ.* 84,1; «საშველი საჯოს მტე-რისა მამართ» *O.* *იერემ.* 50,34; «საშველი სამართლისა იჯეთ» *O.* *ზაქ.* 7,9; «უსაჯეთ ობოლსა და ქურივსა» *ფხ.* 81,2; «რომელმან საჯოს საშველი მძღაგრებით» *O.* *ზირ.* 20,2; «თავით ჩემით თავსა ჩემსა უსაჯო» *ანდ.* -*ანატ.* 209,22; «ნუ შჯით, რაფთა არა დაისჯეთ» *მთ.* 7,1; «მამა მასა ეშჯის» *I კორ.* 6,6; «შჯიდი საშველსა ცრუსა» *O.* *დან.* 18,53; «რომელნი მშჯიდეს ჩუენ» *O.* *დან.* 9,12; «ნუ მშჯით (ნუ დასჯით C), რაფთა არა დაიჯნეთ» *ლ.* 6,27; «ეშჯოდეს იგნი მისთავსა» *O.* *დაბ.* 26,21; «არცამცა შჯიდეთ უბრალოთა» *მთ.* 12,7; «შჯიდეს კაცად-კაცად... მმასა თქსსა» *O.* — «დაიდეს გულსა კაცმან... მმასა თქსსა შე-წვენად» *I.* *იხ.* 41,8. «დამამიენ ყურნი შენნი თო სმებად შჯასა სისხლისა» *მ.* *ფხ.* 277v; «აღაფილდეს ძენი ისრა-ელისანი მისდამი შჯად (საშველად M)» *ც.* *მხვ.* 4,5. *იბ.* გი(ნ)სჯი/განსჯი/განჩა, დაშველი/დაშველი, დარა, დასაშ-ველი, დასჯი/დაშჯი, დაუშველი, თანა-მოსაჭელი, მაროშმა-ჭული, მართლმარჭული, მშჯა, მასაჭული, მშაჭული, მსაჭულეზა/მსაჭულა, მშაჭერი/მშაჭერი, საშველი/სამა-ჯავრო, სარჩელი, სასარჩლო, საშველი.

სჯულ-ი *იბ.* შჯული.

სჯულის-მდეგელი-ი *იბ.* შჯულის-მდეგელი.

სჯულის-მმარხველი-ი *იბ.* შჯულის-მმარხველი.

ბ

ტარი ქართული ანბნის 21-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—300.

ტაბაკი იხ. ტაპაკი.

ტაბახტი ლოვინი, საწოლი: „მოართუეს მას ითი ტაბახტი, ათი ტერი“ *ო.* II მგ. 17, 28.

ტაბახტაკი: „უფალსა წინა-აღუდგების მკლისა და თავლისა ველურისა მკამელი იგი ტაბახტაკი“ *Ath.*—11, 162r.

ტაბლა სუფრა, მაგიდა: „ტაბლეები იგი თესლის-მოფარ-დულთაჲ დაიშუა“ *მთ.* 21, 12; „განუწყება მით მეფე-მან როჭიკი დღისაჲ დღითი-დღედ ტაბლისაგან თესისა“ *ო.* დან. 1, 5; „შეკამან დაგებული იგი ტაბლასა მას ზედა“ *ო.* დან. 12, 20; „არა განემზადნეთ ტაბლანი მაღალი“ *გრ.* ნაზ.-შობ. 294, 41; „მზიარულ არს ტაბლისა დადგმასა და წუხნ მარხვისათჳს“ *მ.* სწ. 243, 7.

ტაგარი «საწნეხელი», ორმო: „ოდმოთხარა მას შინა ტაგარი“ *ც.*—„გმნა მას შინა საწნეხელი“ *DE.* *მთ.* 21, 28; „საგე არს საწნეხელი და გარდაეფემან ტაგარნი“ *ო.* „ოველ“ 3, 18.

ტაზარი იხ. ტაძარი.

ტაიჭი «აქლემი»: „რომელნი აღსდეს ტაიჭითა (იქლეშთა M) და ივლოდეს“ *ო.* I მგ. 20, 17; „უპუეთუ ვინმე იყოს კაცი მკდომარე ტაიჭსა“ *Ath.*—17, 279r.

ტაკუტი «სარწყული», კუტილი, საწყლე: „ადგეს ტაკუტნი მარმარილო სანი ექუსნი“ *ც.*—„იყენესა... სარწყულნი ქვისანი, მდგომარენი ექუსნი“ *DE.* *ა.* 2, 6; „უბშ შენი ტაკუტ წახნაგებულ“ *ო.* მგბა 7, 1; „ტაკუტი ოქროსაჲ, საგსტ მანანათა“ *მგბა* 9, 4; „შქმნე... ტაკუტები და ციხუები“ *ო.* გამოსლ. 25, 29; „ტაკუტნი მათნი დაამკუნა“ *ლონგ.* 190, 22.

ტალავარი ფაცხა, საჩრდილობელი, ფინჩატური: „ეკმნთ იქა სამ ტალავარ“ *მთ.* 17, 4; „იქმნა კაცად-ცადმან ტალავრები ვრდოვსა თესსა ზედა“ *მ.* ნეეშ. 3, 16; „ვიეთიმე ტალავრებითა უდამნთსა დაყუდებულ“ *მთ.* *ს.* ოქრ.-მარხ. და იონ. 101, 14.

ტალავრობა ებრაელთა დღესასწაული: „იყო მანლობელ დღესასწაული იგი ჭერიათა ტალავრობისაჲ“ *ი.* 7, 21. იხ. ტალავარი.

ტალანტი ქანქარი, ვერცხლის ან ოქროს ფული: „მოიგო... მთავი იგი... ორის ტალანტის ვეცხლს“ *ო.* III მგ. 16, 24; „აღუდგა ხარკი ქვეყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლ“ *მ.* IV მგ. 22, 20; „მოჰლა მთი ითი ტალანტი ვეცხლ და ერთი ოქროს“ *მ.* I მგ. 1, 24; „ტალანტი ვითი ზრუნათა გამოიღო“ *ი.* სწ. 5, 3; „აღაორძნა მისღა რწმუნებულ იგი ტალანტი“ *ი.* სწ. 24, 24; „რომელსა-იგი ანა-ელდებოდა ტალანტი“ *მ.* სწ. 200, 24.

ტალითა ქალი: „ტალითა ქ-მა, რომელ არს გამოთარ-განკით ქალი, ზნე ვარჯ, აღდაჲ“ *მ.* 5, 41.

ტანი «გუამი», სხეული: „განაზნოს ტანი მას წყლითა“ *ც.*—„დამანს წყლითა გუამი მას“ *ქს.* *მგბა* 14, 9; „დადნა ტანი იგი წყლითა“ *მ.* იგ. *სოლ.* 20, 2.

ტანა იხ. ჩამოტანა.

ტანება იხ. გარდამოტანება, თანა-წარტანება.

ტანისამოსი ტანსაცმელი: „უპუეთუ გედვას შენ წინა გამოსარჩევალ ტანისამოსი, დოუტვე უყოთს“ *მ.* ცხ. 24r. იხ. სამოსელი.

ტანჯვა «გუემა», «არება», «დასჯა», ცემა: „მათგინი სტანჯნეთ DE.—„მათგინი ჰგუეშნეთ“ *მთ.* 21, 24; „რომელნიმე ტანჯნეს DE.—„რომელნიმე გუეშნეს“ *ც.* *მრ.* 12, 5; „გიტანჯები მე დლითა ამით ცეცხლისათა“ *DE.*—„გიტარები აღსამა შინა“ *ც.* *ლ.* 18, 24; „შენ იტანჯები DE.—„შენ მანდი იარები“ *ლ.* 16, 25; „არა გაქუს ქელ-მწიფება ტანჯვად რუენდა“ *ა.*—„არაგინ მოცა შენ ყო-ფაჲ, ვითარმცა ესრეთ დავუსიქენ“ *ბ.* *სხტ.* 128, 15; „გტანჯო შენ მრავლითა და დიდითა ტანჯვითა“ *ფლობ.* *მოც.* 2, 26; „უგუნური იტანჯო ს-ლა, ვერ აგრძენს“ *იგ.* *სოლ.* 17, 10; „ტანჯნა იგინი დელუთა შილა“ *მ.* *სხტ.* 5, 14; „ვითარმცა ტანჯნეს იგინი“ *ხაქ.* *მოც.* 4, 21; „აქა ვიტანჯო და მუნ განესიურნა“ *შუშ.* IX 27.

ტანჯვა «საშველი», გეემა, ცემა, დასჯა: „მასვე ტანჯვასა (საშველსა DE) შინა ხარ“ *ლ.* 22, 40; „წყალი შენი ჭირით და ტანჯვით სუ“ *ო.* *გუეც.* 12, 18; „ტანჯა ღმერთმან ფარაო ტანჯვითა დიდითა და ბოროტითა“ *ო.* *დაბ.* 12, 17; „გაწავლიდი თქვენ ტანჯვითა“ *ო.* III მგ. 12, 11; „გწადის, ვითარმცა უძარქნის ტანჯვანი შეგე-მთხნეჲ“ *ფლობ.* 14, 2; „ვითარცა... ტანჯვაჲ ცხენსა და დეზი ვირსა“ *ო.* *იგ.* *სოლ.* 28, 8.

ტანჯული ნაგვემი, ნაცემი: „ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაგსნილი, ძერ-ძერად ტანჯული“ *ც.*—„მონაჲ ჩემი დავებულ არს სახლსა შინა ჩემსა განრღუეული და ძნიად იგუე“ *მგბა* 5, 16; „იგი DE. *მთ.* 2, 6; „ვიფაჲ შე ტანჯულ ყოველსა დღესა“ *ფხ.* 72, 14.

ტანჯული მტერისა მიერ მტერდაცემული, ეშმაკეული: *მგბ.* 22, 11-20. იხ. დატანჯვა, მოტანჯვა, მტანჯველი, სატანჯველი, უტანჯველი.

ტაპაკი, ტაბაკი, ტაფაკი ტაფა: „უპუეთუ შესაწირავი ტაპაკისაგან იყოს“ *ო.*—„უპუეთუ მსტერპლი ტაფაკისაგან იყოს“ *ც.* *ლევტ.* 2, 5; „ტაპაკსა ზედა ზეთითა შესუარული შექმნეს იგი“ *მ.* *ლევტ.* 6, 21; „მოიღე თავისა შენისა ტაპაკი (ტაფაკი *ქხ.*) რკინისაჲ“ *ო.* *გუეც.* 4, 3; „სკმბა... მანდარსა ერთსა ტაპაკისაგან“ *ო.* II მგ. 6, 19; „ბრძანა... შექმნა... ტაფაკისაჲ და სამშუ-ალითა მასჯლითა“ *ხაქ.* *წიგ.* II 76, 6; „ბოთინა შექმნაჲ ტაფაკსა ღიღისაჲ და განდნობად მას შინა ტყვი“ *Sin.*—11, 129r; „თუკი ტაფაკითი შექმნარი“ 358r.

ტაპარაკი ნაჯახი, ცული: „მოწყვლნა ტაპარაკითა და ვახითა რკინისათა“ *ო.* II მგ. 12, 21.

ტარი სახელური, ბუნი: „გიდრე მოკუეთოდა მისელსა, რკინა ტარსა წარჭარდა“ *ო.* IV მგ. 6, 5; „იელნი მისნი მიყენა ტარსა“ *მ.* *იგ.* *სოლ.* 21, 19; „ტარი ლახურისა

• წყარო მოთხოვნილი არ არის. მისთვის აღვილია დატოვე-ბული (რედ.).

მისდა ვითარცა ლვილ^ა M. I 572. 20,5; „შეკენა ნიხაბი მენავეთათჳს... და ლახურისა ტარი—მეღდართათჳს“ B. კეს. გმუხ. დღ. 20,86.

ტარება: „სხუანა ქულად გმწერობდიან და ნიაცსა მოჰფენდიან და ამით ჯვრითა გუტარებდიან“ A—22,238.

ტარიგ-ი **ტარიგე:** „მოიბთ... ტარიგო წელიწადელი“ O.—„მოიყვანეთ... კრავი წელიწადელი“ G. დავიბ. 2,8; „აბა ქრისტე, ტარიგო ღმრთისაჲ“ O. I. 26; „ვეთარცა ტარიგო წინაშე მრისუველისა უმბებულად დგა“ ხაქ. მოც. 8. 22; „მაქუს მე ჯორცი უბიწოა წმიდისა მის ტარიგისაჲ“ ვარ. 208; „ტარიგო წელიწადელი უბიწოა შეწირონ ყოვლად-დასაწყველი“ O. გვგ. 48,18; „გობილე ტარიგო იგი ქრისტესი შეუნიერად“ შუშ. I. 10.

ტაროს-ი **ტავა:** „მოვლიან მომზავებელსა... ტაროსსა“ B. ცხ. 1285.

ტარსიკონ-ი წითლად შეღებილი: „ტყავები ვერძებისა ტარსიკონი“ O. გამომდ. 25,6.

ტარტაროს-ი, **ტარტარონ-ი** ჯოჯოხეთი, უფსკრული: „ყვის მხიარულებაჲ ოთხფერტაჲ ტარტაროსსა შიდა“ O. იობ 40,16; „ტარტარონი ქუფყანად ვერ გამიძლარა წელითა“ O. იგ. ხოლ. 20,16.

ტასტ-ი იხ. ტაშტი.

ტაფა იგივე „ტაბაქი“: „იქნა პირი მისი შავ ყოვლითურთ, ვითარცა ფსკერი ტაფისაჲ“ B. ცხ. 4125.

ტაფა-ი იხ. ტაბაქი.

ტაშტი, **ტასტი** გობი, ვარცლი: „წარმოღვეს მათ ტაშტი (რამათა დაჰბანნეს... ფერჯნი)“ B. ცხ. 2097.

ტაცება **მიტაცება**, **მოტაცება**: „რომელნი იტაცეს“ M. „რომელნი მიიტაცეს“ G. მსჯ. 21,23; „მიესცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა“ O.—„უქუნ სცეს ნატაცები, რომელი იტაცა“ G. დავიბ. 6,4; „ლომენ უტაცა ფრიად ლეკუთა მისთა“ O. ნაუმ 2,12.

ტაცება **წაგლეჯა**, **მიტაცება**: „იყო... ტაცებაჲ უსამართლოთჳ“ ფდტ. 128,4; „მოფიქრულ ტაცებაჲ სიცრუვისაჲ“ I. ცხ. 61,8. იხ. აღმოტაცება (-ული). გამონატაცები, გამოტაცება, დამტაცებელი, დასატაცებელი, დატაცება, მიმოღამტაცებელი, მიმოდატაცება, მიმოტაცება, მისატაცებელი, მიტაცება, მომტაცებელი, მონატაცები, მოტაცება, მტაცებელი, ნატაცები, წარმოტაცება, წარსატაცებელი.

ტაძარ-ი, **ტაზარ-ი** **სამღლელი**, **სახლი**, **ბაგინი**, **სასახლე**, **სამლოცველო სახლი**; **სასაღილო**, **საწყველო სახლი**: „შევიდა... ტაძარსა მას“ DE.—„შევიდა... სამღლელელსა მას“ C. მრ. 11,11; „ტაძარებსა შეუნიერსა იმერებდ და დამკვდრებოდი მათ შინა“ M.—„სახლნი კეთილნი აღაშენენ, დაემკდრო მათ შინა“ G. II მჭ. 8,12; „ტაძარს იგი მორჩუნა. ძელთა ნაძაჲდაჲ“ M. II 572. 8,5; „ტაძარებში მდიდარობა ღაქცია“ O. ზარ. 28,17; „რომელნი იყვნენ კეისრისა მის ტაძრისანი“ პავლე მოც. 50,7; „რომელმან ტაძარსაცა აზნო შეგინებდა“ T. ხაქ. მოც. 24,6; „უბრძინა ტაძართა მათ ჰეროდესთა დამარხვად მისი“ ხაქ. მოც. 22,25; „მოიწიეს იგი ტაძრად მეფისა“ რიფს. 171,6; „შენ ვიდვან ტაძარსა, მარმარილოთა მოლესულნი, და გლახკა არა აქუს სართულითა“ B. სფ. 25,26;

„ტაძარნი შენნი“ ქმნეს ბილომს-ძელთაგან“ O. გვგ. 27,8; „გამოვიდა ესუ ტაძრისა მისგან“ მთ. 24,1; „ვითარცა მოიწია მეფე იგი ტაძარსა მას კერპთასა“ ფლქტ. 122,26; „ვითარ-იგი შევიდა ტაძარსა ღმრთისასა“ მთ. 12,4; „უჩუენა მას... ტაზრები, შეუნიერად შეგობილი მრავლითა საუცრითა“ ხაქ. წიგ. II 25,21; „მოართუთ პურისა უფალსა და მთავარსა ამის ტაძრისასა“ ა. 2,8.

ტაძარ-ი **საშველისა-ი** **სასამართლო**: „წარაქვანდეს წმიდანი იგი ტაძარსა მას საშველისასა“ ვარ. 205.

მთავარი ტაძრისა-ი **პურისა უფალი**, **მასპინძელი**: „აღმოიღეთ და მოართუთ პურისა უფალსა და მთავარსა ამის ტაძრისასა“ C.—„აღმოავსეთ აწ და მოართუთ პურისა უფალსა“ DE. ა. 2,8.

ტაძრისაგან-ი **სამეფო კარზე** **მყოფი**: „პოწმენა ტაძრისაგანთაჲ კეისრისთა“ პავლე მოც. 49,15. იხ. ტაძარი.

ტაძრობა **ლხინი**, **წვეულება**; **პური**: „პეროდელ შობისა თხისასა ტაძრობასა პყოფდა მდიდართა თანა“ C. მრ. 8. 21; „სუმაჲ ეყო მას და იმუხება იგი ვითარცა ტაძრობასა მას სამეფოსა“ O. I მფ. 25,28; „უუუარ... მკნის-თიობა ტაძრობასა“ C. „უუუარს ზემოჯდომად პურსა ზედა“ DE. მთ. 22,8; „უვეს ღღეასწაული იგი ტაძრობისაჲ“ O. II ეზრა 8,4. იხ. ტაძარი.

ტაქვანაგ-ი, **ტაქვანაგ-ი** **მათრახი** (**საქონლის ძარღვებისაგან**): „ბრძანი, რამათსეც მას ტაქვანაგებოთა“ გ. 2625; „შენ აღვრითა და ტაქვანაგითა სწავლს პუნესა შენსა კეთილად სლვად“ B. სფ. 147,20.

ტახტი **საჯდომელი**: „ნესადა ტახტსა ზედა ზის“ G.—„ნუ უძეჲ საჯდომელთა ჯდეს“ M. მსჯ. 2,24; „მოაქუნდა ტახტი ოქროსაჲ... და დადგეს საყდარი მას ზედა“ H—241,288.

ტბა: „არს სებასტის ტბაჲ ერთი“ სსტ. 125,1; „ღდა კიდეა თანა ტბისა მის გენესარეთისასა“ ლ. 5,1; „განვიდეთ წალკერძო ტბისა მის“ ლ. 8,28; „მუნ დაიზამთრეს ტბასა მას კრეტედასა“ ხაქ. მოც. 27,12.

ტბურე გულებ: „პოვის ტბურე თიგოვანი“ ფიზ. XVIII 5.

ტე იხ. მტე.

ტევან-ი **ruta**: „რამეთუ ითუესო ილიღებთ პიტნაქისასა და ტევანისასა და ყავლისა მხოლსასა“ ლ. 11,42.

ტევა, **ტევან** **თავსება**: „ვერღარა იტევდა წინაშე კართა მათ“ მრ. 2,2; „ვერ იტევდა მათ ქუფყანაჲ იგი დამკვდრებად ვრთბამად“ O. დავ. 12,6; „ვერ იტევდა მათ ეკლასიჲ“ B. ცხ. 2095; „რამათა ღრნი ეტენენ მას შინა“ ლომ. 45,10. იხ. დამტევნელი, დატევა, დატევნა, დაუტევნელი.

ტევან-ი **მტევანი**: „იყვნენ (იყვნენ M) ძეძუნი შენნი, ვითარცა ტევანნი ვენავსა (ვენავსანი M)“ O. ქაბა 7,8; „ტევანი იყო ყურძნისაჲ, ვრქოთა მოღებულო მჭრითა თხისთა“ აბ. რომ.—კურძ. მოხ. 122,1; „გამოვიდა... ძირი ვენავსაჲ... და რქაჲ მისი და მასკენ და მებაჲ და ტევანი“ B. კეს.—გმუხ. დღ. 70,22; „მარცხელი ერთი ანუ ორი ყურძნისაჲ მჭიფე მებაჲ შინა ტევანსა“ A—22,724.

ტევება, **ტეობა** **ფელობა**, **განტევება**, **უფულება**, **გაშვება**, **ნების რთვა**: „არავინ უტევა მიღვენებად მის თანა“ DE.—„არავინ უფლო მიღვენებად მის თანა“ C. მრ. 5,27; „ამიტევებ“ G.—„განმითევებ“ M. მსჯ. 15,28; „ნუ

უტყვევებთ მათ შესლავად ქალაქთა მათთა“ G.—„ნუ აუფლებთ შესლავად ქალაქად მათთა“ M, ისუ 5. 10,19; „არა უტყვევო მე აღტაცად ეფრემი“ O, თხზ 11,9; „არა უტყვევად დათხრად გუერდი სახლისა თვისისა“ ლ. 12,39; „არა გიტყვე შენ შენებად მას“ O, დაბ. 20,9; „ნურარაჲ გვლიან, უტყვ, მოკლეს“ შუშ. X 6. ის. გამოსატყვეველი, გამოტყვევება, განტყვევება, გარდამოტყვევება, გარდატყვევება, დამოტყვევება, დატყვევება (—ული), დატყობა, ზეგარდამოსატყვევებელი, თულავანტყვევებული, მიტყვევება, მიუტყვევებელი, მომტყვევებელი, მოსატყვევებულად, მოტყვევება, მტყვევებარი/მტყვევებარი, შეტყვევება, შეტყობა, შემოტყვევება, შთატყვევება, წარმოტყვევება, წარტყვევება.

[ტენა] ის. დატენა (—ილი).

ტენება წყვეტა, მიწყდომა: „გლენითურთ ეტენებოდე“ რიფხ. 167,27.

ტენება მისევა, მიწყდომა: „დატყენეს იგი ტენებისა მის ჰქოთა თანა“ O, IV მფ. 7,17, „ტენებისაგან დათრგუნვილი“ A — 92,231; „უერთიერთას დასთრგუნვიდეს ტენებისა მისგან“ H—41,641.

ტერემინთო „ბელეკონი“; terebinthus: „ტერემინთო ით ფერმის ქალაქისაგან“ G, — „რომელ არს ბელეკონი ეგრემისი“ M, ისუ 5. 17,2.

ტერფ-ი „ფერკი“, „ქესლი“: „თქვენდა იყენენ... სამშაულზე ტერფთა შორის თქვენთა“ G, — „იყენენ იგინი თქვენდა... ბატნებ ფერკთა თქვენთა“ M, ისუ 5. 23,12; „უტყვენდეს ტერფთა ცხენთასა“ O, დაბ. 49,17; „ტერფი ცოფთაჲ მოაწრადჲ არს სახიდ შემართ“ O, ზირ. 21,24; „...ტერფთა შენთა (ქუსლთა შენთა ph.)“ I, თერფ. 12,22.

ტერფ-ი ის. გამლის-ტერფი.

ტენა მტვრევა: „ბუზი არა უტრებ მათ“ Ath.—11,227v. ის. განტენი, განტეხა, განტეხილება, გარდატეხა, ზარტეხილი, ზურგვატეხილი, ზურტეხილი, მების-ტეხა, მოტეხა, ნატეხი, სატეხი, დელვატეხილობა, შეტეხა.

ტენილი-ი ის. გამოდუყიანი.

ტიარ-ი „გვარშამანგი“: „მამრნი იგი შეკრნეს საზავარებისა თანა მათისა და ტიარებისა“ ძხ.—„კაცნი ესე შეკრნეს ნოფთა-კუარითიურთ მათით და ვარშამანგით“ I, დაწ. 2,21.

ტიფ-ი: „მოვილოთ იგი ტიფებითა ზღუდ იოპესა“ M, II მტ. 2,16.

ტიფუფ-ი ciconia: „არა შეკოთ... ტიფუფი და ბუჯოტი და მსუავსი მისი“ O, ლევიტ. 11,19.

ტიჟ-ი: „ერთსა ჰქონდის ტიკითა ღწოჲ“ O, I მფ. 10,2.

ტიჟ-ი: „ტილი მოუტანებელი ადგილსა მას დასხმულ იყო“ შუშ. XIV 21; „აიღდე ტილი წუერთაგან ჩემთა“ მ. ცხ. 174; „ტილითა გამოივარცხნი თმანთაგან თავისა შენისათა“ მ. სწ. 148,25.

ტილი „მქუარი“: „შეპარავნეს იგი ტილოებითა, არდაგებითა სულელთა მათ თანა“ DE.—„შეგარავნეს იგი მქუარითა საკუმეველიურთ“ C, ი. 19,40; „შთადევით იგი ტილოთა და დადევით გუერდით კერძო მისა“ O, I მფ. 6,8.

ტან-ი „ცის-ნატენი“, smyris, peira acuta, lapillus durus: „იქმნენ თავისა შენისა დანაკნი კლდისანი კლდისაგან

ტინისა“ G.—„იქმნენ შენ დანაკნი ქვისანი, ქვისაჲ ცინატეხისანი“ M, ისუ 5. 5,2.

ტირილი-ი „დატირება“, „გოდება“, „ლმობა“, ცრემლება, მოთქმა: „ტირილითა დაწუხას მას“ O.—„დატიროთ დაწუხა“ G, ლევიტ. 19,6; „რომელნი ეტყებდეს და მგოდებდეს მას“ DE.—„რომელნი ტირიდეს და ეტყებდეს მას“ C, ლ. 23,27; „ტირიდეს უფროს-ლა სიტყვისა მის ზედა“ C.—„ელმთა უფროს-ლა სიტყვას მისთჲ“ L, ხაქ. მოც. 20,28; „იწყო ტირილი“ მრ. 14,72, „სტირიდეს მას ყოველი“ ლ. 8,52; „კმითა მალდითა ტირილი“ O, II მფ. 19,4; „არასა ესრეთ სტირა“ Ath.—12,229r.

ტირილი-ი მოთქმა: „მწუხრი იყოს ტირილი და ცისკარსა—სისარული“ C, ფს. 29,6; „ტირილი ტირილითა დილითა“ O, დაბ. 46,29; „კმაჲ კრამადთ იამა ტირილისაჲ და გოდებისაჲ“ მთ. 2,18. ის. დატირება, მეტირალი, მოტირალი, მტირალი, სატირელი, წარტირელი.

ტირისდენ-ი*, ტირის-დიდი: „იყო დადგომად წმიდისა... ნათლისმცემლისაჲ თუესა ოცდონბერსა, რომელ არს ტირის-დიდი“ კვ: ინდოკტიონსა * G Ath—11,190r.

ტირიფ-ი vitex, salix, amerina, agnus, castus: „მოდიოთ... ძეწნი და ტირიფისაგან რტოები ჭეთაგან“ M, ლევიტ. 23,40.

[ტიხრვა] ის. განტიხრვა, მოტიხრული, სატიხარი.

ტკბილი-ი ტკბილი, უტკბილესი: „ტკბილითა მით კმითა და სასმენელითა მით სიტყვთა ყოველი შემოუტკბინეს“ მრთ. S. თქრ. შარხ. და იონ. 110,36. ის. ტკბილი.

ტკბილი-ი არა მწარე გემო; ყურძნის წვენი: „უღლო ჩემი ტკბილ არს“ მთ. 11,20; „ხილი მისი ტკბილ არს“ ფიწ. XXX 6; „მრაველი ვრი ძმენდა მისსა ტკბილად“ მრ. 12,27; „მუცელი ჩემი ვითარცა თხიერი, ტკბილითა საცე“ O, თბ. 22,19. ის. დატკბობა, მოტკბობა, წაყოფტკბილი, სახეტკბილობა, სიტკბო, უტკბილესი.

ტკბილად-მეტყუელეობა: „ტკბილად-მეტყუელეებითა და კურთხევითა აცთუნან გულნი უმანკოთანი“ მრთ. 16,18. ის. მეტყუეობა.

[ტკბობა] ის. ტკბილი, შეტყუობა, შეტკბობა.

ტკებნა, ტკებნა თელვა: „ფერკნიმცა შენნი ზღუდბლთა მისთა სტკებნათ“ მ. სწ. 19,22.

ტკებნილი-ი გატკებნილი, გათელილი: „გზასა ტკებნილსა და ტკეცელსა არა აღმოცელს მდელი“ მ. ცხ. 78v. ის. დასატკებნელი, დატკებნა.

ტკეცა ის. ნატკეცი.

ტივილი-ი: „მცეს მე და არა მტკიოდე“ O, ფ. ხოლ. 28,26; „ფერკი ჩემი წარვიყუედე და მტკივის“ მ. ცხ. 288v; „სტკიოდინ გულნი“ ph.—„გულთა მათი ელმოლის“ O, ეს. 19,20; „რომელი კრულ არს, სტკივის“ მ. სწ. 278,17. ის. აღტკეცება, დამტკეცება, მტკივანი, ტკივ(ნ)ება/მტკივნება, მტკივნეული.

ტივილი-ი „ნაშრომი“, სატკივარი, „ლმობა“: „დასაბამი ყოვლისა ტკივილისა (ნაშრომისა C) მათისაჲ“ ფს.

* „ტირისდენზე“ მავალითისაფის ადგილია გამოტოვებული (რედ.).

ტკივნება

104, 28; „ტკივილი მან შემიპყრა მე სასტიკიან“ მ. ცხ. 28, 28; „ხალხად შრომათა და ტკივილითა“ ტ. — „ხალხად ლმობისა და შრომისა“ ო. იერემ. 20, 18.

ტკივნება, მტკივნება: „უტყუთუმცა არა სწეულ იყავ, არამც გეტკივნებოდა“ მ. ცხ. 50, 1. იხ. ტკივილი.

ტკივნეული-ი სწეული, დაავადებული, **«მწარე»:** „მეცა ფრიად ტკივნეულ გარ ცოლის ჩემისათჳს“ თევლა 28, 28; „გელი ტკივნეული ანუ თუ თუალი სწეული შეგა-წყნებს“ მ. ცხ. 52, 1; „ნუთჳს გემთხენ თქუენ კაცი, ტკივნეულნი გულითა“ მ. — „ნუსადა შეგემთხენ ჩუენგანნი კაცი სულმწიარენი“ მ. მსჯ. 18, 25.

ტკივნეული-ი გულითა «სულ-მწარე»: „ნუთჳს გემთხენ თქუენ კაცი ტკივნეულნი გულთა“ მ. — „ნუ სადა შეგემთხენ ჩუენგანნი კაცი სულმწიარენი“ გ. მსჯ. 18, 25. იხ. ტკივნება.

ტკივნეულება სატკივარი: „არღარა არს სენი, არცა წყლუ-ლი, არცა ტკივნეულები“ მ. ცხ. 50, 1. იხ. ტკივნეული.

[ტკუალფვა, ტკუეფვა] იხ. გამოტკუელფვა, გამოტკუეფვა, მტკუეფვარე.

ტლობა: „არა დასტობიან ტლობითა (მატლინი“ Ath. — 11, 208 v.

ტოზიკობა «ნაზორევი», «განცხრომა»: „არცაღა სად ესუ ღწომა ტოზიკობით“ ო. — „არცა ესუ ღწომა ნაზო-რევისაგან“ მ. ეხო. 14, 17; „სახლსა ტოზიკობისა მათისაა არა შეხედ დავდომად მათ თანა ჳამად და სუმიდ“ ო. — „სახლად განცხრომისა მათისა არა შეხედ... მათ თანა ჳამად და სუმიდ“ მხ. იერემ. 16, 8.

[ტოლვება] იხ. განტოლვება.

ტომ-ი, ტომში-ი «ნათესავი», «ერი», «ერობა», «მა-მოზა»: „მევეც იგი... კერძოსა ტომისა (მას ნათესავსა M) მანასისა (მანასეს M)“ გ. II მჯ. 28, 8; „მეტყუბდენ ყო-ველნი ტომნი (ნათესავნი C) ქუეყანისანი“ მთ. 24, 20; „ტომად-ტომად მათი“ მხ. — „ერთობისაგან მათისა“ გ. რიცხ. 4, 8; „აღებულ არს დღეს ტომი ერთი ისრაელისაგან“ მ. მსჯ. 21, 6; „მოვიდეს... ყოველნი ტომნი ისრაელისანი დავითისა“ ო. II მჯ. 5, 1; „ისმინეთ... ყოველ-სა ისრაელისანი დავითისა“ I. იერემ. 3, 4; „თქუენ გეტყვ ერთა, ტომთა და ენათა“ I. დან. 8, 4; „აღიხილეს... ტომად-ტომად მათი“ მ. — „აღიხილეს... მამოზითი-ებრ მათთა“ გ. რიცხ. 1, 18. იხ. თესლ-ტომი, ნათესავ-ტომი, უცხო-ტომი.

ტომად, ტომეულად «ნათესავად-ნათესავად»: ტო-მის მიხედვით: „შეგებოთ... ტომადად“ გ. — „შეკრებუ-ნით... ნათესავად-ნათესავად“ მ. იხუ 5, 7, 14; „იხი-ლა ისრაელი, განწყობილი ტომეულად“ გ. რიცხ. 24, 2.

ტომად-ტომად «ერთობისაგან», ტომის მიხედვით: იხუ 5, 15, 1.

ტომ-მთავარი-ი, ტომისა მთავარი-ი «ერის-თავი»: „მოვიდეს ტომ-მთავარი ჩი ქეთა ლევითანი ელიაზარის მო-მართ“ გ. იხუ 5, 21, 1; „სდევით აქა... ტომ-მთავარი ჩი თქუენნი და ბერობა თქუენი“ გ. — „ერის-თავნი ეგე ნა-თესავთა თქუენანი“ მხ. II, მჯ. 29, 10. იხ. მთავარი.

ტომ-მის-რაცხა: „ნუთჳს ერჩიელ ჳურიებრსა ზღაპართა და ტომ-მის-რაცხათა მათ დაუსრულებულთა“ I ტიმ. 1, 4. იხ. რაცხა.

ტომარი-ი, ტომარი ტომი, ნაკვეთი (წიგნისა): „პოვა... თავი ერთი წიგნი ტომარი და ესრე წიგნი იყო წიგნისა მას საკსენებელთასა“ ო. II მჯ. 6, 2; „ტომარი ერთი ქართი გრავილი“ მთ. S. ოქრ.-გურიტ. 280, 10; „მოვიდეს ტო-მარი ერთი ქართა და მწერეს ესრეთ“ დან. ებრ. 41, 1; „გზოთჳს ჩუენ ტომარი ერთი, აღწერილი ქართისა... ტო-მელსა იგი მოძღუერებაჲ წმიდისა კალისტრატესი წიგნი იყო“ H — 241, 802.

ტომობა ჩამომივლობა: „მედიან გოვარსა და ტომობა-სა ქუეყანისა ნათესავთასა“ მ. სჯ. 106, 2. იხ. ტომი.

ტონტმანება იხ. მიტონტმანება.

ტორანტოს-ი «ქობინი»: ო. ეხო. 1, 8. იხ. გამოტორანტო-სებად, გამოტორანტოსებად.

ტოზიონ-ი «ნათრავი»: „შევეყარენ... უფროსი ოქრო-სა და ტოზიონისა (ნათრავისა ოქროსა)“ ტ. უხ. 118, 127.

ტრაბეზ-ი, ტრაბეს-ი «ტაბლა», სუფრა: „საუფროსად მათი, კილიბანი და ტრაბეზი“ გ. — „საუფროსად მათი კი-ლიბანისა და ტაბლისა“ მხ. რიცხ. 3, 21; „აღმიდეს ჩუენ ტრაბეზი... და მოვიდეს საზრდელი“ ო. მოც. 64, 15; „ზოგად ილოცვიდეს და ერთსა ტრაბესსა შეკრებულდეს“ H — 241, 802. იხ. სატრაბეზო.

ტრბან-ი «გორევი»: „ფრიად ბრბანა“ გ. — „ფრიად გო-რევი“ DE. მ. 2, 24.

ტრედ-ი: „გარდამოვალნი (ვითარია) ტრედნი“ მთ. 2, 16; „ვითარია ტრედი, გარე ვლუმენედ“ I. ეხ. 28, 14; „იწყო გამოსხად, რომელნი ჳიოდეს ტრედებსა“ ლ. 19, 45; „ღრმად მეცნიერ იყვნით, ვითარცა გუელნი და ერთგულნი ვი-თარცა ტრედნი“ Ath. — 11, 178 r.

ტრვა «აღძრვა», «დაძრვა», «წარმოტრვა», «წარმოძრვა», «დაძრვა»: „ბრბანი ძენი ისრაელისანი“ გ. — „წარი-ბრბანეს ძენი ისრაელისანი“ მხ. რიცხ. 9, 12; „ბრბანებთა უფლისადა ბრვოდეს (აღძრვანი მხ.)“ გ. რიცხ. 9, 18; „ბრბან და წარვიდეს მეფე იგი“ ო. IV მჯ. 19, 26; „ბრ-ბანეს სიტყვით“ გ. — „წარმოძრვანი სიტყვით“ მ. იხუ 5, 2, 1; „ბრბანი კადით“ გ. „აღძრვანი კადით“ მხ. რიცხ. 20, 22.

ტრვა «სლვა»: „დაწერნა მოსემან ტრვანი მათნი და სად-გურნი მათნი“ გ. — „დაწერნა მოსე სლვანი მათნი და სად-გურნი მათნი“ მხ. რიცხ. 22, 2. იხ. აღმტრული, აღტრვა. [მტრეგლი], სტრევა, წარმოტრვა.

ტრიობა: „აღზნება, მძვინვარება: „აღზრ-ისხენ გულს-თქუმასა შენსა შიშითა ღმრთისადა, რაგონა არა ტრ-ობდეს ბოროტთა მიდევნებთა“ მ. სჯ. 163, 28.

ტრიობა: „არად შეურაცხის მან ტრიობა იგი მ-სი“ Ath. — 11, 205 r. იხ. მტრიობა.

ტრინაპტონ-ი «ნემსული»: „გარე მოვასხენ ტრინაპტო-ნი“ მხ. — „შეგმოსენ შენ ნემსულითა“ ო. ეფეა. 16, 10.

ტრტუნვა იხ. ღრტუნვა.

ტრფილი-ი აშოყი, მოტრფილი, მოყვარული: „განგა-შორეს შენ ტრფილითა შენსა“ ო. იერემ. 4, 20; „შენ სასყიდელსა მასცემდ ყოველთა ტრფილითა შენთა“ ო. ეფეა. 16, 28; „(მეფე) მოიწვობს გარე ტრფილითა თქმათ“ მ. ცხ. 24, 2; „ქაბუი იგი, განტრფილი ტრფილითა“.

პრედან მსგავსა აღძრვისა თვისისა და ოდესმე საქმითა აღსრულის უნებაზე იგი ძილსა შინა გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 172, 26. იხ. სატრფალბო.

ტრფალბა ყვარება, მოწოდინება, ნდომის აღძვრა: „მტრფალე მას და დაგიცევს შენ“ *ო. ივ. ხოლ. 4, 8*; „ოვამს იხილს შიშული, ეტრფალეს“ *ფიზ. XIV 38*; „ეტრფალე სიკეთესა მისა“ *ო. ხაბრძ. ხოლ. 8, 2*.

ტრფალბა სიყვარული, ტრფობა, ნდობა; **გულის-** თქუმა: „ტრფალბა აღელთა და ტარტირობი ქუ-
ყანა ვერ გამოადარა წყლითა“ *ო. — გულის-თქუ-
მა აღელაქისა და ქუყანა არა განძღვრის წყლითა“
ქხ. — ივ. ხოლ. 30, 18*; „მოვედ და ვგორვიდეთ ტრფი-
აღელთა“ *ო. — მოვედ და ვგორვიდეთ გულის-თქუ-
მა შინა“* *ქხ. — ივ. ხოლ. 7, 18*; „ტრფალბასა მას
ცოლესისა აღადგინებდა“ *მ. ცხ. 127v*.

ტრფალბეზული — შეყვარებული, **ლმობიერი**: „იყვნეს
ორნივე იგი ტრფალბეზულ მისა“ *ი. — იყვნეს ორნივე
ლმობიერ მისთვის“* *ქხ. — ლ. 18, 10*.

[**ტრფა**] იხ. განტრფება.

ტრულ — ლეიბი: „შეღბა იგი ტრულსა და მატყლსა ფრიად.
სა“ *გრ. 816*.

ტურფა ლამაზი, მშვენიერი; **უცხო**, იშვიათი რამ: „წაღოტსა ყოვლად ტურფასა ცხვარსა დადგეს რჩეული“
მ. ცხ. 127r; „ნაშენებო ტურფად“ *მ. ცხ. 79r*; „დიდნი
საფსენი და მრავალნი ტურფანი შეწირნეს დიდსა ლე-
რასა“ *ა. — ე. 22, 11*.

ტურფა — ნუშა არს მას ადგილსა სეტყუადა... ნუშა ტურფა
ვენაჟსაჲ *H—241, 290*. იხ. დატურფილი, შეტურფა.

ტურ- „მისწოთების სვივე განსაყოფელადმდე... ნაწევართა
და ტურთა“ *მეგრ. 4, 12*; „მუღლნი მისნი აღაცნეს ტურ-
თა“ *ო. იოზ 22, 25*; „შეემთხვის გონებასა, რაჟამს ეცის რა-
მე ტურსა ენებად ღწისაჲ, გინა სსჯსა რაჟსაგანმე“ *გრ.
ნოხ.-კაც. აგებ. 163, 25*; „სიბოძე მათი ტურითურთ გა-
მოწოოს“ *Fig. — სიბოძე მათი გამოტურთ“* *გ. რაფხ. 24, 8*; „ტურთიერას ტურსა დაბეჭდეს“ *ფიქტ. 128, 17*. იხ.
გამოტურება, განტურება, დატურება.

ტურნა — ტერინანი: „საკურთხეობი ტურნანი შეწირო
შენა“ *ფხ. 65, 15*. იხ. ტურნი.

ტურთი — „აღსაგებელი“, ასაკიდებელი: „ტურთი ჩემი
მეილე არს“ *მთ. 11, 26*; „ნუ აღიდებთ (აღიკიდებთ *I*) ტურთ-
თა ღღეთა შებათასა“ *ო. იერემ. 17, 21*; „ტარაულნი ეგე
ტურთითურთ...“ *ი. — ტარაულნი ეგე აღსაგებელ-
თურთ (რამ არიან?)“* *ო. — ვითარცა ტურთი მძიმე ღამი-
მდლა ჩემ ზედა“* *ფხ. 27, 5*; „ხვალისაგან გარდასდებდეს
ტურთსა“ *ხაქ. მოც. 27, 18*. „იყიდე მით ორი ტურთი
შეშა ჯმელი“ *Sin. — 11, 249r*. იხ. დატურთული, ზურგით-
მოტურთე, მეტურთე, მოტურთე, სატურთელი, ტურთოსანი.

ტურთა აღება, **თავს-ღება**, **დატევა**, **ზიდვა**; „სნუ-
ღებანი ჩუენნი ტურთსა“ *მთ. 8, 17*; „მეტურთეღობა ტურ-
თთ ეგე“ *გ. — თავს-ღებით თავს-ღევეთ ეგე“* *ო.
რუი 2, 18*; „რომელმან გატურთა შენ“ *ლ. 11, 27*; „არ-
ლა ძალ-გო ტურთვად“ *DE. — ვერ შეუძლიათ დატე-
ვად“* *გ. — 16, 12*; „მან ტურთოს სასჯელი“ *გადატ. 5,
16*; „ნეტარ არს მუცელი, რომელმან გატურთა შენ“ *იხ.
რომ.-კურთხ. სახე და იაკ. 108, 10*.

ტურთვა **დატმობა**: „ვერ შიძლავს მარტოსა ტურთვა
თქუენი“ *G. — ვერ დაგიტმობ თქუენ მარტომან“* *M, II
შე. 1, 9*.

ტურთული — აკიდებული: „ეზილე მოწაფე იგი ჩემი,
ტურთული ორთა ვეთვანმე“ *მ. ცხ. 405r*. იხ. ტურთი.

ტურთმძიმე მძიმე ტურთის მზიდველი: „მოვედეთ ჩემდა
ყოველნი ეგე მამურალნი და ტურთმძიმენი“ *იხ. რომ.
კურთხ. მოხ. 190, 8*; „ნუშა განსულ ამიერ ტურთმძიმე
შეშთა და თივითა“ *მ. ხე. 180, 25*. იხ. მძიმე.

ტურთოსანი — ტურთაკიდებული: „არა ჰრქვან ტურთო-
სანთა მათ“ *ფიზ. XV 10*. იხ. ტურთი.

ტურთი — მტამპი, ტეფერი: „ცვლმან რამ შეიწყნარის
ტურთი ბეჭდიაგან“ *გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 222, 21*; „ტურთი-
თა... გამოწერნინ, ვითარცა ჰნებუნ და გამოსახიან, ვითარცა
უნებნ“ *Atk. — 11, 200r*.

ტურ- სიმბრე: „მოვედით ადგილსა, რომელსა ჰრქვან ტურ-
ქელაქსაჲ“ *ი. მოც. 66, 2*.

ტფილ- თბილი: „ვითარცა ღრუბლით ტფილმან-ლა
განადნვის მყინვარი“ *ო. ზირ. 4, 17*; „მოიღო თავიდან მინ
ღვდიან ფილი და ლაქნაჲ, აღაყენ წყლისა მიერ ტფილი-
სა“ *მ. ცხ. 210v*. იხ. გა(ნ)ტფობა, დატფობა, მატფობარი,
ნელტფილი, სიტფა.

ტფობა **ცებობა**, **გუსოლა**, თბობა: „ღვდა ტფობდეს
მართეთა ზედა ანუ კურებთა ზედა“ *გ. — ღვდა იგი ზედა
ქდეს. ანუ თუ ცებობდეს, ანუ ზრდიდეს“* *M, II შე. 22, 6*; „ტფობოდა ნათელსა ცეცხლსა“ *DE. — აქ უცხო ღა მზე-
ბელსა მის“* *გ. მრ. 14, 64*.

რ. ტფების **მკუსოლარე**: „იხილა იგი, ტფებოდა
რაჲ“ *DE. — იხილა იგი მკუსოლარე“* *გ. მრ. 14, 67*. იხ.
ტფილი; შდრ. მატფობარი.

ტყავ- „ვითარცა ტყავი ფაჩუნირ (გამოვიდა)“ *ო. დაბ. 25, 25*; „ნუშეთუ ცვალს ჰინდომან ტყავი თუი და ვეფხმან
სიჭრელ თუის“ *ი. იერემ. 18, 22*; „განაჟნა გორცნი ჩემნი
და ტყავი ჩემი“ *ო. გოდ. იერემ. 8, 2*; „არა დამოგს... ტყავი
მუღლი ჩემდა“ *მარტ. 249v*. „გადღის ტყავი იგი მისი
ძული“ *ფიზ. XIV 16*; „შეწირა... ზურაჲ იგი და ტყავი
მისი“ *M, ლეიტ. 2, 17*; „ტყავნი იგი თივითანი მოჰვნა
მკლავთა“ *ო. დაბ. 27, 18*; „შეშმსა სამოსელი ესე ტყავი-
სა“ *გრ. ნაწ.-შობ. 288, 18*; „პავლეს სახეული აქუნდა და
ტყავსა ხედა“ *მ. ხე. 87, 4*.

ტყავი წიგნისა — ეტრატე: „წარაგრაგნის, ვითარცა წიგ-
ნის ტყავი, ცაჲ“ *ო. ეხ. 24, 4*. იხ. მეტყავე, ფრთე-ტყავის,
წიგნის-ტყავი.

ტყავიერი — ტყავისა; „ქურკელსა შინა ტყავიერსა, რო-
მელსაჲ შინა იყოს მას შინა ნიში კეთილონებაჲ“ *გ. ლევიტ. 12, 52*. იხ. ტყავი.

ტყავის-მხეველი — „სხეველი... ტყავის-მხეველი იყო“
მართ. 5, გამოჩ. ქუარ. 240, 19. იხ. მხეველი.

ტყავკეცი — ნიჟარინი, ტყავსარქველიანი: „ეწოდების
მას ტყავკეცი“ *მ. კეს.-ქუხ. ლ. 99, 28*. იხ. კეცი.

ტყდობა იხ. ა(ლ)ტყდობა, აღდცდობა, მოტყდობა:

ტყე: „შეშამდეს, ვითარცა თივასა, ტყესა“ *ი. ეხ. 10, 17*;
„შე-თუ ვინმე სრულ იყოს ტყესა შეშისა კრვად“ *M, II
შე. 19, 5*.

ტყემა «გოდება», «ტირილა», მოთქმა თავში ცემით;

გოდება, «დატყემა»: «სტირადღეს მას ყოველი და ეტყემაღეს» ლ. 8,28; «მოვიდოდღეს ასულნი ისრაელისანი «ტყემაღეს» G.—«ამოვიდოდღეს ასულნი ისრაელისანი ტირილად (გოდებაღ M)» ps. 11,40, «მოვიდა აბრაჰამ ტყეხელ სარაჰსა» O, ღაბ. 22,2; «ეტყემაღეს მას ტყეხითა დიდითა» O, ღაბ. 50,10; «ყოველი ტყელი ეტყემაღეს» I. იერემ. 48,27; «ეტყემაღით სხელსა, მახლობელსა მისსა» O, მთ. 1,11; «ეტყემა ცოდვითა ჩემთა» მ. ცნ. 97v; «არცა იტყემაღეთ, არცა იტირნეთ» ps.—«არცა და იტირნეთ, არცა და იტყემაღეთ» O, გუგ. 24,28.

ტყემა მოთქმა (ცემით თავში), გოდება: «ყვეს ტყემაღ დიდი მას ზედა» ხაქ. მთ. 8,2; «ყოველთა უბანთა ტყემაღ» ამოხ 5,18; «ყვეს ტყემაღ ვითარცა დევთა» მთ. 1,8; «ოღადებდენ გლოით და ტყემაღთ» მ. სფ. 16,28; «მოიწიე ყამი ტყემაღსა, გლოვისა და ტირილისა» სიკუდილისა მისისათჳს» გრ. ნოს.-კა. აფგ. 206,4. იხ. მეტყევილი.

ტყინება ანთება: «სული ეტყინებინ ცეცხლითა ცოდვითა» მ. სფ. 140,29. იხ. აღმოტყინება, აღტყინება, მოტყინარე.

ტყირბი: «ირემი, რომელსა ცემულარს ისარი ტყირბსა» M, იგ. სოლ. 7,28.

ტყირბის-მსტურობა «ლუძლის-მსტრობა», ღვიძლით მარჩიელობა: «დადგეს მეფე ბაბილონისა... თავსა ზედა ორთქ გზათსა მისნიად მისნიდას... და ტყირბის-მსტრობად (ლუძლის-მსტრობად ps.)» O, გუგ. 21,21. იხ. მსტურობა.

ტყის-მკაფელ-ი ტყის მჭრელი, «ხეთა მკუთეთელი»: «უკუთუთ ვინმე ტყის-მკაფელსა ეთილად მორჩილად განხრება» O.—«უკუთუთ ვინმე ხეთა მკუთეთელსა...» ps. სიბრძ. სოლ. 12,11. იხ. მკაფელი.

ტყორცება «სროლა», «განგუმერა», ტყორცნა: «რაჰთამცა სტყორცეს ბნელსა შინა» T.—«რაჰთამცა ესრელეს ბნელსა შინა» T. ფს. 10,2; «რაჰთამცა სტყორცეს ბნელსა შინა ფარულად გულითა წრფელთა» T.—«რაჰთამცა განგუმერეს დაფარულსა შინა უბოროტსა» T. ფს. 85,5; «არცა სტყორცონ ისარი» O, ფს. 12,28; «სტყორცენ ბნელსა ისარსა მას სიძვასა» მ. ცნ. 18r. იხ. აღტყორცება, განტყორცება, გარდამოტყორცება, იღუმალ-ტყორცებული, ისრის-სატყორცებელი, სატყორცი, სატყორცებელი, შეტყორცა.

ტყუბი წყვილი: «თხანი ველურნი და ბრწნი შობენ ტყუბთა» მ. კეს.-პქს. ღდ. 180,28.

ტყუი ტყევი: ნაძარცვი, აღაფი, «იავარი»: «მომაველია მე... ჭიდაგებდ, ტყუთა განტყემაღ» ლ. 4,18; «მოგაქციო ტყუი იუდასი» I. იერემ. 22,7; «დაგმორჩილია ვითარცა ტყუენი დამონებულნი» მართ. S. ოქრ. მარხ. და იონ. 101,2; «მოსცენ ცოლნი მათნი ტყუედ» M. იუდ. 9,2; «მრავალთა მველობელთა ტყუი წარმოადონ» I. ფს. 12,24; «განყოს ტყუი შენი შენ. შორის» O, ხაქ. 14,1; «შეკრბენ ტყუენი ჩვენა მცირითგან ვიდრე დადამდე» I. ფს. 28,4; «წარმოგზავნო ტყუი მათი» O.—«ივარ ყოფად ივარისა მისისა» G, გუგ. 28,19.

ტყუი-ყოფა წარტყევა: «ტყუი-ყოფის გონებასა ჩემსა» მ. ცნ. 28r. იხ. ყოფა; თანა-ტყუი, ტყუიობა.

ტყუი აღაპარაკება: «უტყუითა ატყუებს» მრ. 7,27; «ატყუებს დიდ-დიდთა» O, I ეფა 2,22; «მან გატყუას შენ ერისა შიძარტ» O, გამოსლ. 4,18. იხ. აღტყუება.

[ტყუი] საბაბის მიცემა. იხ. მატყუებელი, მომატყუებელი; მოტყუება, შეტყუება.

ტყუი იხ. თანა-შეტყუება.

ტყუი-წარტყევა ტყუიობა, ტყვედ წასხმა: «არა მიხედნეს სიკუდილსა თავთა მათთა, არცა... ტყუი-წარტყევისა სახელულობასა» ვრდ. 86,4. იხ. წარტყევა.

ტყუი-წარყვანება ტყვედ წასხმა: «ისრაელი ტყუი-წარტყევისა ოს ქუეყანით მისით» O, ამოხ 7,17. იხ. წარყვანება.

ტყუი-ტაშის-გერა, ცეკვა: «ატყუი-ტაშის გერა შენ ზედა» O, ნაუმ 1,19; «ველთა მისთა ატყუი-ტაშის» O, ზარ. 12,18; «დაცო უგუნური ტყუი-ტაშის და მოსცხრებინ თავისა თჳსისა, რომელი თავს-იდებნ თავს-ტაშისა თჳსთა მეგობართასა» O, იგ. სოლ. 17,18; «ატყუი-ტაშის ველთა მათთა და კმითა მადლითა ღაღადებენ» მ. სფ. 12,7, «ველთა ზედა ებნისა და ქნარისთა ატყუი-ტაშის» A—22,28. იხ. აღტყუება, დატყუება, თანა-ტყუი, მტყუი-ტაშის, შეტყუება.

ტყუი-იავარიყოფა, ძარცვა, ტყვედ წაყვანა, «მო-სრცა»: «რომელ-იავარი ტყუი-იავარი (მოსრცად C) იერუსალემს შინა» ხაქ. მთ. 8,21; «ეტყუი-იავარი» მთ. გლატ. 1,18.

ტყუი-იავარი, ტყვედ წასხმა: «ერსა ჩემსა ზედა უბრძანო ტყუი-იავარი და იერობა» I, ფს. 16,6; «იხილა წინასწარ ტყუი-იავარსა შიდასა და მოგვრებისა იერუსალემისა» წყტყ. 96 (9). იხ. გამოტყუი-იავარი, დატყუი-იავარი, ნატყუი-იავარი, საფლავის-მტყუი-იავარი, წარმოტყუი-იავარი, წარტყუი-იავარი.

ტყუი-იავარი ტყვე: «ეტყუი-იავარი ტყუი-იავარი მათ ყოველთა სიტყუათა უფლისათა» O, გუგ. 11,25.

ტყუი-იავარი ტყვეობა; უტყუიობა: «შენ... მანა მისნი ტყუი-იავარსა მას ბაბილონისასა» მთ. 1,11; «შემდგომად ტყუი-იავარსა მას ჩემსა შევინან» I. იერემ. 21,21; «მატყუი-იავარი მათ ყოველთა მათთა ქუეყანასა მას ტყუი-იავარსა მათთა მათთა» O, ზარუქ 2,22. იხ. ტყუი.

[ტყუი] იხ. ტყუილი.

ტყუ(ი)ი-იავარი ტყუიობა, ცრუობა: «არა ეტყუი» ვალ. 1,20; «ეტყუი-იავარი მე მორე იუდა» ანდ.-ანდ. 28,21; «ყოველსა ტყუი-იავარი» ხაქ. მთ. 14,19; «ეტყუი-იავარი უმჯულოებითა მათთა» ფს. 26,12; «ეტყუი-იავარი უფლისა მადლისა» O, იონ. 21,28; «ეტყუი-იავარი (ეტყუი-იავარი O) უფლისა მათისა» I. იერემ. 5,12; «ყოველი მათა ტყუი-იავარი ტყუი-იავარი» I. იერემ. 9,4.

ტყუ(ი)ი-იავარი, ცრუება: «ოდეს იტყუი ტყუი-იავარი თჳსისაგან გულისა იტყუი» DE.—«იტყუი-იავარი ცრუ-სა, თჳსთა მათ მიმართ იტყუი» C, ი. 8,44; «სიტყუი-იავარი ტყუილი» G, მსფ. 16,10; «ეტყუი-იავარი შორის უკუ-იავარი»

გან- O, აგ. სოლ. 20,8; „სიტყუანი თქუენნი ტყუვილ არიან“ O, ეგ. 16,8; „ალაგზნს ტყუვილნი მოწყაემან ცრუმან“ O, აგ. სოლ. 6,18; „ტყუვილით მოიტყვნის იგინი“ ლ. XVIII 5, „ტყუვილ არიან განწყებულნი მათნი“ ს. გაბ. მოც. ხაქ. 95,40. იხ. [ტყუება]. განტყუება, მარადის-მტყუვარი, მტყუ(ვ)არი, შეტყუ(ვ)ილი, უტყუ(ვ)ილი, [ტყულობა] იხ. წარმომადგენლობელი, [ტყუმა] იხ. მოტყუმა.

უ

უნი ქართული ანზნის 22-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—400.

უ- გარეშე, თვინიერ: „უშეშად“ ლ. 1,74; „უზგავოდ არის ეტყოდა“ მთ. 12,14; „ღმთომილ არიან უცოლოდ“ O, მსქ. 21,7; „უშეშოლოდცა წარწყმდენ“ მართ. 2,12.

უადვილე, უადვილეს-ი უფრო ადვილი, ითლი: „რამ უადვილეს არსუ“ მთ. 9,5; „უადვილეს არს-მანქანის-საბელი გურელსა ნემსისასა განსლად“ ლ. 18,25; „უადვილესა ზომთ-საბლისა... განსლად“ მთ. 19,24; „უადვილესა მცა იყო, ქება ფქვისა და მოეცა ყელსა მისსა“ C, ლ. 17,2.

უადვილე (ზზ.) უფრო ადვილად: „რამთა ესრეთ უადვილეს დასცეს“ მ. ცხ. 280v. იხ. ადვილი.

უადრე, უადრეს (ზზ.) უფრო ადრე: „უადრეს წარუმატებელსა საქმელ“ მ. ცხ. 178v. იხ. ადრე.

უაზნაურს-ი უპატიონესი, უფრო საპატიო: „რამეთუ ესენი უაზნაურსი იყვნეს მათ თესალონიკელთასა“ ხაქ. მოც. 17,11. იხ. აზნაური.

უაზნო უტომო, არათავისუფალი: „უაზნონი იგი სოფლისანი და შეუარცხნი გამოარჩინა ღმერთმან“ I კორ. 1,28; „მსგავსად მიიყვ სიხასა... აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვიდეს“ შუშ. XVII 7; „მას საბრძნისა ვაჟებ... რომლსა მთერ უაზნონი ილიდეს“ A—22, 290. იხ. აზნა.

უაზნაურს-ი უზარბესი, „იქმენ უუსამართლეს უსამართლომსა და უანგაპკრეს ანგაპრასა“ ბ. კახ. ეგ. 17,16. იხ. ანგაპარი.

უარზანიე, უარზანიე-ი უფრო ღირსი: „იგი ჩემსა არა უარზანიე გე არს პატივსა“ მ. სწ. 265,25; „უარზანიე გეს იყო მის სახელსა-დებისა“ ბ. კახ. ეგ. 17,16. იხ. არზანიე.

უარს-ი: „აღკრითა დააყენოს იგი უარსისა მისგან საქმისა“ Ath.—II, 245r.

უარის-ყოფა, უვარის-ყოფა: „უაუფთუ უარ-ყოფოთ, მანთა უარ-მყოფენს ჩუენ“ III ტიმ. 2,12; „ვერ გელ-გუე-წოდებს უარის-ყოფად“ ხაქ. მოც. 4,16; „რომელმან უვარ-მყოფს მე“ მთ. 10,28; „უვარ-მყოფნი ღმერთნი ჩემნი“ ვარ. 308; „უვარ-ყო სარა“ O, დაბ. 18,15.

უარის-ყოფა უარყოფა: „მელწინად თავსა თვსსა შეწირვი-ლა მეფსა მას მამართ უვარის-ყოფითა ქეშმარცხისა ღმერთისაჲთა“ შუშ. I 28; „ესმე... უვარის-ყოფისა იგი სიტყუანი“ ფლტ. 141,5.

უადრეს-ი, უვადრეს-ი უფრო მეტი: „უადრეს ქებისა აღმატებულ არს ჰეროგნება და შეუნიერება მისი“ ე.-ე.

ტყვი-ი «ბრბენი», ტყვი; კალა: plumbum; stan-
num: „ტყვი და ბრბენი მოსცეს უბანთა შენთა“ O, ეგ. 27,12; „უკუნ ღმერთი ლხუთისაჲ მის ვითარცა ტყვი-საჲ“ ვ. 260r; „იხილონ ლოდი იგი ტყვისსაჲ გელსა ზორობაბელისა“ O, ზაქ. 4,10, „უფროდს ტყვისსა რამ მძიმე იყოფისუ“ ეხ. „ბრბენისა ოდენ რამ-მე დამძიმ-დისუ“ O, ზირ 22,17.

52,12; „იქმებთ უაღრესსა სათნობასა“ მ. სწ. 282,26; „შუენიერებაჲ ესე ქურაობისაჲ უაღრეს არს პირუტყუთა-ცა თანა“ ბ. კახ. ეგ. 116,22; „ბრბელთა ნაყოფთა უკეთესთა და უაღრესთა შეგწირვიდეთ ღმერთსა“ მ. ცხ. 245r; „ვერ გამოვარეჲ მათ შორის უაღრესსა, გინა უდარესსა“ H—241,110.

უახლეს-ი უფრო ახალი: „უამიდ-უამიდ უახლესი ნა-ყოფა გამოვალს“ მართ. 5. კ. იერ.—მარტკლ. 188,21. იხ. ახალი.

უბადო უბედური, საწყალი, საცოდავი: „აჲ მე, უბა-დო მინამან, რამ-მე ვყო“ ანდ.—ანატ. 208,14; „უბადო და უგულსუმო“ შუშ. XIII 4; „უბადო იქმნა ყოველი ქუეყანა“ I, იერემ. 4,20; „ნუ უბადო იქმნები და ნუ სცემები“ ფლტ. 126,16.

უბადობა უბედურება: „შენსა მაგას უბადობასა ტო-როდუ“ H—241,405. იხ. უბადო.

უბადრუკ-ი უბედური, საწყალობელი, საბრალე: „განაყენეთ ჩემგან უბადრუკი ეგე“ ფლტ. 141,26; „რო-მელი საქმე შემეშობა მე უბადრუკსა“ ვარ. 218; „აღ-ლაღნებას უბადრუკს“ მ. ცხ. 17v; „საწყალობელ იქმნა უბადრუკი უარსქენ“ შუშ. II 17; „რამ-ეეს მყის იქმნა ჩემ ზედა, უბადრუკისა“ ხაქ. წიგ. II 58,12; „მწარედ წარჰქდა უბადრუკი იგი სული“ ე.-ე. 40,24. იხ. უბადრ-უკი.

უბადრუკება უბედურება, სიცოცხლე: „გოდებდეთ უბა-დრუკებათა მითუჲს, თქუენ ზედა მომავალთა“ იაკ. 5,1; „უბადრუკებაჲ უბადრუკებისაჲ მთაწილს“ O, ლოც. 1,15; „უბადრუკებით უბადრუკ ვიქმნეთ“ O, ზაქ. 2,4; „ესმე შევესა მრავალი მძლავრებაჲ და უბადრუკე-ბაჲ“ იტ. 119,17; „საცეს არს იგი... უანსაყდელთა და უბადრუკებითა“ მ. სწ. 198,29. იხ. უბადრუკი.

უბან-ი «სავაჭრო», ქუჩა, მოედანი, შარა: „უბანთა-გან რამ შევიდან“ DE—„სავაჭროთა-თ-ლა შევლენდ“ C, მრ. 7,4; „გამო-რამ-ხედლით უბანთა მისთა, არქუთ მით“ ლ. 10,10; „წარმოტყუენა უბანნი მანნი“ M, აგ. 1,14; „დაჰქმან ქარება უბნებსა ზედა“ O, ეკლ. 12,4; „უბანნი ქალაქისანი აღივსენ ბრმებითა და შემოვრთა“ O, ზაქ. 2,5; „ვითარცა თიქა უბნისაჲ, დებოლენ იგინი“ O, II მტ. 22,48; „შეკრებენ შემაჲ სავაჭროთაგან და უბანთა“ ხაქ. წიგ. II 44,16.

უბანელ-ი «შევიწებულის», დაუბანელი: „უბანელი-თა გელთა ქაჲჲ არა შეკანებს კაცსა“ მთ. 15,20; „ური-დალ გელთა უბანელითა ქამდეს პურსა“ C.—„შეგინ-ებ ულთა გელთა... ქამდეს პურსა“ DE, მრ. 7,2. იხ. ბანი, გელუბანელი.

უბე წიალი, კალთა; ფერდი; ფოსო, ყურე: „დააქმნა უბეთა თვსთა“ O, III მტ. 2,20; „შთავდო უბეთა მის-

დაბრკოლებად* მით. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 211; „შე-
ლო ესე მისაზრის უგბოლი“ Sin.—11, 197r.

უგბოლელო-ე უმი, უხარშავი: „არა შემათი მისგანა უგ-
ბოლელო“ O, გამოსლ, 12, 9, იბ. გბოლელო.

უგბურება: „მცირედისა მისთვის უგბურებასი ანე-
რეს იგი მრავალეფეულსა ნაველსა და საგრძელთა სნება-
სა“ მ. ცხ. 49r.

უგზო გზის არმქონე, ლევალი: „ავიღოდეთ უდბნოთა
უგზოთა“ O, სიბრძ. სოფ. 5, 7; „უგზო არს კაცთაგან
და საცხოვრათაგან“ O, —„უგალ არს კაცთაგან და საცხო-
ვრათა“ მხ., იერემ. 22, 48; „უდბნოთა ამისგან უგზოთა
და ურწყულისა“ მარკ. 251V; „უტოსა და უგზოსა ქუე-
ყანასა (გვძლოდა)“ I, იერემ. 2, 9; „უგზოსა და ძნელსა
ვალს“ Sin.—27, 2V, იბ. გზა.

უგინებელი-ი: „მე მოვეც, უფალო, გზად უგინებელად და
მიუძღოვარებელად თანა-წარსლვად“ ჯანს. ა, 201, 15, იბ.
გინება.

უგინცო უიმედო; „ისმინე კმა უგინცოთა“ O, მხო.
14, 19, იბ. გინცი.

უგლიშ-ი მოურიდებელი, ურცხვი: „უგლიშად და
უბრძნულად სახელ პირუტყუთაჲსა გამოეჩინებ“ მ. ცხ. 402V.

უგლიშპესი ურცხვი; „უგლიშპეს იქუშინა ჯორცნი უძ-
ლებებად და გნინდა სამეჭოლ შეჰმზიდა სახლი იგი“ მ. ცხ.
420r, იბ. გლისაჲ.

უგლიშელი-ი: „აქაულად იყომა უგლომელ მთავრობისა-
თჲს, რომელთა-იგი ზედა მთავრობს“ გრ. მახ. კაც. აგებ.
151, 8.

უგმობელი-ი უმძრახი, უმწიკლო: „სიტყუაჲ ცოცხალი,
უგმობელი, რაჲთა წინააღმდეგობა პრეტენდიის“ ტატე
2, 5, იბ. გმობა.

უგონიერე-ი უბრძნესი, უფრო გონიერი: „არა ამის
სოფლისანი უგონიერეს არიან უფროჲს მათა ნათლისათა“
ლ. 16, 8, იბ. გონიერი.

უგონო: უგონ-ქმნა „განკრთამა“; შეკრთამა, შეშო-
ნება: „უგონ-გმნენთ გულითა ჩუენითა“ M, —„გან-
გმნეთ გულითა ჩუენითა“ G, იბ. 2, 11, იბ. გონება.
უგრძნებლად უეცრად: „უგრძნებლად წარმოსტუენეს
შირაქუანი“ ქ. ცხ. 50, 4.

უგრძნულად უეცრად, მოულოდნელად, „მეცხეულად“:
„ჭურთობა და ობლობაჲ მოიწინენ შენ ზედა უგრძნუ-
ლად (მეცხეულად მხ.)“ I, მხ. 47, 9; „უგრძნულად
დაეცეს ნაშენები მისი“ მ. სქ. 72, 17, იბ. გრძნ-.

უგუეზელი-ი: „უგუეზელ და უგუეზელ სიტყუაჲ იგი იყო“
მ. რამ.-კურთხ. მახ. 192, 6, იბ. გუეზა.

უგულები „მირიდება“: „უგულებით უგულებელს-ყენეს
შენებანი უფლისანი“ O, ლევიტ. 2, 3; „უგუეზელ უგულებ-
ებით უგულებელს-ყონ თუალთა მათთა მკვდრთა მათ ქუეყა-
ნისაჲ კაცისა მისთვის“ მხ., —„უგუეზელ მირიდებით მია-
რიდნენ მკვდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კაცისა მის-
გან“ G, ლევიტ. 20, 4, იბ. გულება.

უგულებელს-ქმნა შეურაცხე ქმნა: „უგულებელს-ი ქმ-
ნებოდა მსახურებაჲ იგი დღითი-დღედ ქურციკთა მათთაჲ“
საქ. მოც. 6, 1, იბ. ქმნა.

უგულებელს-ყოფა „მირიდება“, არად ჩადება, თვა-
ლის მორიდება, გვერდის ავლა, გაცლა: „უგუეზელ
უგულებით უგულებელს-ყონ თუალთა მათთა მკვდრთა
მათ ქუეყანისათა კაცისა მისთვის“ მხ., —„უგუეზელ მირიდებით
მირიდნენ მკვდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კა-
ცისა მისგან“ G, ლევიტ. 20, 4; „უგულებელს-ყენა
ღმერთმან“ საქ. მოც. 17, 20; „უგულებელს-მყვენ კამსა
ოღენ ჭირისასა“ მხ. 9, 22; „ნუ უგულებელს-მყოფ კე-
დრებასა ჩემსა“ მხ. 54, 2; „არა უგულებელს-მყოფ შენ
ღმერთმან“ ანდ.-ანატ. 28, 27; „ნუა უგულებელს-
მყოფ სიტყუათა პირისა ჩემისა“ O, მხ. სოფ. 4, 5; „უგუ-
ლებელს-ყვენ შეცოდებანი ჩემნი“ მით. S, ა. იერ.-
მორ. ქუარ. 242, 10; „თუხი ნათესაიჲსა შენისაჲ და უგუ-
ლებელს-მყოფ I, მხ. 58, 7; „მღელეთა მათ უგუ-
ლებელს-ყვენს იოვანე“ მ. მოც. 82, 43; „უგულებელს-
ყონ ძმაჲნი ძმა თჲს“ G, ლევიტ. 20, 27; „ქართველნი,
გითარცა... უნდოდა, უგულებელს-ყენა და შეამცირა“
ი.-შ. 49, 28, იბ. ვოფა.

უგულისხმო, უგულისკმო „უგულო“, „უგერო“, უგ-
ნური: „თქუნდა უგულისკმო ხართა“ მრ. 7, 13; „ეს-
მოდენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულისხმოსა (უგულოსა
I)“ O, იერემ. 5, 21; „იყონ ვერმე, ვითარცა ტრედი უგულის-
ხმო“ O, მხ. 7, 11; „გვიხილენ უგულისკმონი, დავდნე-
ბიდე“ I, —„გვიხილენ უგერონი და დავდნებოდე“ G.
მხ. 118, 168; „იგინი უგულისხმონ იქმნენ და გან-
ლდნენ“ O, ნემშ. 9, 29; „უბადლო და უგულისკმო“
შუშ. XIII 4, იბ. გულისხმა.

უგულისკმოება უგუერება, უგეროება: „უგულის-
კმოებასა და უგულოებასა მისისათჲს შე წყალობასა მო-
ველი“ შუშ. XVI 28, იბ. გულისხმა.

უგულს(ს)მოადგინე, უგულსმოადგინეს-ი სასურველი:
„მოეცეს მის სარწმუნოებასა მადლი ჩუენული, ნაწილი ტამარსა
ღმრთისასა უგულსმოადგინე (უსათნოესი მხ.)“ O,
სიბრძ. სოფ. 2, 14.

უგულსმოადგინებად დიდად გულმოადგინებით, წადი-
ლით: „უგულსმოადგინებად აღასრულა მკაჲ თჲსი“
მ. ცხ. 272V, იბ. გულმოადგინე.

უგულო „უგულისხმო“, უგონო: „ესმოდენ ესე ერსა,
ცოფსა და უგულოსა (უგულისხმოსა O)“ I, იერემ.
5, 21, იბ. გულო.

უგუნური-ი უგონო, უგნური, სულელი, უგიცი:
„ბრძენთა და უგუნურთა თანამდებ ვარ“ მარკ. 1, 14;
„უგუნურმან არა გულისგმა-ყვის ესე“ მხ. 91, 7;
„რისგა მამისა—შვილი უგუნური“ O, მხ. სოფ. 17, 25;
„ნუ გიღვრი უგუნურსა“ O, ზირ. 8, 5; „ნუაჲთაჲ უგუნუ-
რად შეპირებთ მე“ II კორ. 11, 18; „საზმართა აღადგინ-
ნაიან უგუნურნი“ O, ზირ. 21, 1; „უგუნურმან სი-
ცილება აღიმაღლის კმაჲ თჲსი“ O, ზირ. 21, 22; „კაცთა უგუ-
ნურთა შთანთქან იგი“ O, მხ. სოფ. 21, 20; „აბადიდა
იგი პირუტყუთა უგუნურთა“ მხ. 48, 18; „უგუნური
ამის ღამესა მივიღონ სული შენი“ ლ. 12, 20; „სიბრძნეჲ
მარტიჲ, რომელი მსცემს უგუნურთა გონებასა კეთილსა“
მ. სქ. 69, 27; „უგუნურად ჰყავ“ O, მხ. 21, 28, იბ.
უგუნურები.

უგუნურება უგონოდ განდომა: „მწყემსნი უგუნურე-
ბდეს I, იერემ. 10, 21.

უგუნურება, უგუნურება «უცნობობა», «უცნობელობა», «განუცნობილობა», სისულელე: «ნუ იქმნე უგუნურებასა მაგას» *M.*—*ნუ ჰყოფთ უცნობობასა* *G.* *85, 19, 22*; «კაცსა მას ნურას უყოფთ სიტყუასა უგუნურებასა» *M.*—*კაცსა ამას არა უყოფთ სიტყუა უცნობელობასა* *G.* *85, 19, 24*; «მისთვის უგუნურებასა, რომელ იქმნეს» *M.*—*ყოფად მისსა ყოველისაგან განცხადებობისა, რომელი უყოფს ისრამელსა* *G.* *85, 19, 10*; «რომელთა თჳს-უღებეს შენი ეგე უგუნურებასა» *ვარ. 81, 1*; «წარწყმდეს უგუნურებათა მათთა» *ბარ. 3, 28*; «უგუნური იგი უგუნურებასა იტყოდეს» *I.* *გვ. 22, 6*; «ვევდრებინ... რამთაგან ცვალო იგი ღმერთთან სახისა მისგან უგუნურებასა და იქმნამო გონიერებასა კრისტესსა» *შუშ. I, 14*; «შინაგან გულისაგან კაცთაგან გარდასა უგუნური ბოროტნი... უგუნურებანი» *მარ. 7, 22*, *იხ. უგუნური.*

უგუნურეს-ი, უგუნურეს-ი უფრო უგუნური: «უგუნურეს-ი ყოველთა კაცთა» *ბარ. 47, 10*, *იხ. უგუნური.*

უღაზნო გაუშენებელი/დაუხსნადელი ადგილი, «ოჯერი», «უმიკვდარი»: «იყოს ქუეყანა თქუენი უღაზნო (თვტარი *G*)» *M.* *ლევ. 25, 22*; «უღაზნოთ გან რომელ არს წინაშე პირსა ეგვტისასა» *M.*—*უმიკვდარი* *თვტარი* პირისპირით ეგვტისაჲთ *G.* *ახ. 5, 18, 2*; «ალი-ყვანა... უღაზნოდ» *მთ. 4, 1*; «უღაზნოსა ადგილსა ვართ» *ლ. 9, 12*; «იოვრდა და უღაზნო იქმნა» *I* *გვარა 2, 23*; «დაბუდრა ეშაქმან უღაზნოსა ადგილსა, პირსა მდინარისასა» *მ. ცხ. 14, 21*; «უღაზნოსა მას განწირულთა-სა კრავნი ძოვდენ» *I.* *გვ. 5, 17*; «დავსნენ ყოველნი უღაზნოანი შენი, ვითარცა საზოთხე» *I.* *გვ. 51, 8*; «ეგვც საყოფელად მათდა უღაზნო» *ო. იოზ 29, 5*, *იხ. მეუღაზნო; შდრ. დაბა.*

[**უღაზნოება**] *იხ. მიუღაზნოებელი.*

უღაზნო-მკვდარი მეუღაზნოე, უღაზნოს მცხოვრები: «უღაზნო-მკვდრე იქმნენ, ვითარცა იოანე» *მ. ცხ. 24, 6*, *იხ. მკვდარი.*

უღაზნო-მოყუარე «უპოვარი და უღაზნო-მოყუარე (გამოთრია ღმერთთან)» *მარ. 5, 6*, *იფრ.-ნათლისდ. 85, 5*, *იხ. მოყუარე.*

უღალბუღეს-ი «უწყობილეს»: «არა იყოს პირი მისი უღალბუღეს ტყვისა» *ქბ.*—*აბა იყოს შესახდელი უწყობილეს ტყვისა* *G.* *ლევ. 19, 21*, *იხ. დაუღბული.*

უღარეს-ი, უღარეს-ი უმიდალესი, ნაკლები, უმცირესი; უცუდესი, უსაბავლესი: «წარავლინა მოწუღად ყოველთა ჩრულთა ვრმათა... თრით წლითგანნი და უღარესი» *მთ. 2, 16*; «აღდგეს მეფობა სხელ უღარესი» *მ. ცხ. 1, 28*; «პირსა იგინი უღარესი» *მ. ცხ. 1, 28*; «არაგინ არს უღარესი ჩემსა მათ შორის და არცა ვინ უღარესი ჩემსა მათგანი» *ბალ. 38, 2*; «ვერ გამოვარჩევ მათ შორის უღარესსა, გინა უღარესსა» *H—241, 110*; «ხალკა მისი შეურაცხ, უღარეს ყოველთა კაცთა» *მარ. 5, 13*—*გურ. 22, 8*, *იხ. დარე.*

უღარესობა: «არა იქნეს მუნ სიმდიდრესა მეტობა ანუ სიღატაკისა უღარესობა» *A—22, 25*, *იხ. უღარესი.*

უღასტურეს-ი უფრო სარწმუნო/სანდო/მართალი:

«არაგინ არს უღასტურეს კაცისა მთხოველსა, რამეთუ არაგინ იქნეს, გარნა ღმერთი» *ბალ. 162, 24*, *იხ. დასტური.*

უღაშენ-ი უფრო მშვიდი/მორჩილი: «ოდესმე დაბადიან მხილუბა მათდა მამართ, რომელნი უღაშენს და უფროსს სამართლის და სიტყვს-შემწყნარებელ იყვნენ მამისა შენისასა» *ბალ. 48, 26*, *იხ. დაშენი.*

უღბად *იხ. უღებად.*

უღებება *იხ. უღებება.*

უღებ-ი უზანტესი, უზარმაცესი: «ძალა მიიღებს და უფროსდა უღებესთ არე შორის» *მ. ცხ. 35, 5*, *იხ. უღები.*

უღებობა სიზარმაცე, დაუღევრობა: «და ესე არა თუ უღებობით განწყენილბასა შინა რამე წარავო» *ლმ. 77, 18*; «გაი არს მისა, რომელმან უღებობით წარჰყადნეს დღენი მისნი ცხოვრებასა თჳსსა» *მ. სწ. 220, 22*, *იხ. უღები.*

უღებ-ი ზარმაცი, არაუღმოდგინე, დაუღევარი, უნაღვლეო, გულდაუღებელი, უქმი: «რომელნი-იგი პირველ უღებ იყვნენ» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 100, 10*; «უღებ და ურგებ არს იგი შენი» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 109, 28*; «ყოველნი მიძილ ვართ, ყოველნი მედგარ ვართ და უღებ» *ხა. წიგ. II 52, 1*; «ყოველსავე რამს კეთილსა საქმისა უღებ და მეცნარ» *მ. ცხ. 32, 5*; «მეცრედ შემდგომად ვცხილუ ძმა იგი უღები» *ფრიად მოსწრაფედ* *ლმ. 4, 5*; «უღებ ვართ და მეცნარ» *მ. სწ. 225, 5*, *იხ. სიუღებ, უუღებესი.*

უღებად, უღაბ (ზ.) ცუდად, ამაოდ, განურჩევლად, დაუღევრად, სიზანტით: «არა უღებად რას მივცემ თქუენ მარადის სწავლასა ამას» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 109, 21*; «უუფეთუ კალად უღებად შეწყნარო ზრახება იგი გულის-თქუემისაჲ» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 109, 21*; «უუფეთუ კალად უღებად შეწყნარო ზრახება იგი გულის-თქუემისაჲ» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 109, 21*; «რომელი იქმნადის საქმესა უფლისასა უღებად» *I.* *იფრ. 48, 10*; «უღებად ტირილა» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 109, 16*; «არა ვერ-არს შენი უღებად დაცემა შენი» *მ. სწ. 108, 12*.

უღებება, უღებება სიზარმაცე, სიზანტე, «მოცალუობა»: «ყოველივე დაუბრევიან უღებება» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 109, 21*; «დაუბრევიან უღებება და განეკრძალნენ შინა» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 100, 16*; «უღებებასა ექმნა-ხურები» *მ. ცხ. 119, 4*; «უღებებათა მოვალთ სიღაბ-ლელ» *მ. ცხ. 125, 5*; «არა სიტყუა მიუგოთ უღებებისათჳს ჩუენისა ცხოვრებისა» *ხა. წიგ. II 52, 7*; «რომელნი უღებებით ცხონდებიან სიფელსა შინა» *ლმ. 80, 18*; «რომელი სდევნიდეს უღებებისა, აღივსოს სიგლაბაქითა» *ქბ.*—*რომელი შეუღდეს მოცალეობასა, აღივსოს იგი სიგლაბაქითა»* *ო. იფ. სოლ. 28, 19*; «განაღვრეთ სულნი თქუენნი ძილის მისგან მეცნარებისა და მიწყნებისა და უღებებისა» *მ. სწ. 97, 29*, *იხ. უღები.*

უღებ-ყოფა დიზარება, მოშვება, ზარმაცობა: «მათ უღებ-ყვას და წარვიდეს» *მთ. 22, 5*; «ნუ უღებ-მე თუ» *ო. წარ. 25, 15*; «უღებეთ ვინე უღებ-ყოფა, ანუ გარდა-ჰყდეს მრძნებასა ჩემსა» *I* *გვარა 2, 22*; «არად უღებ-გეთოფიე სუ» *პეტრე მოც. 44, 12*; «რომელი უღებ-ყოფა გზათა თჳსთა, იგი წარწყმდეს» *ო. იფ. სოლ. 19, 16*; «ნუ უღებ-ხარ მარჯვასა» *მარ. 5, 13*—*მარ. 5, 13*, *და იოზ. 109, 20*.

უღელა დედა რომ არ ჰყავს: «რომელ არს მეუფე მშდო-

ბისა, უმათ, უდედო, ნათესავმოუცუნებელი" ჰებრ. 7,8. იხ. დელა.

უდიდებელ-ყოფა «უდიდებლობა», უპატიოდ მიჩნევა: «უდიდებელ-ყოფის ხილვა შენი კაცთაგან» O, — «უდიდებლობა დღეს კაცთაგან» ps., ებ. 52,14. იხ. დიდება.

უდიდებულები-ი უფრო დიდებული, უფრო საპატიო: «რამეთუ იყო იგი უდიდებულეს ყოველთა» O, — «რამეთუ უდიდებულეს იყო იგი უფროეს ყოველთა ნათესავთა მათთა» I, დან. 18,4; «იგი იყო უდიდებულეს სახლსა შინა მამისა მისისასა» O, დან. 84,19. იხ. დიდებული.

უდიდესი-ი უფრო დიდი; «უფროსი», უმეტესი: «უდიდესი-ილ ამისა იხილა» C, — «უფროსი ამისა იხილა» DE, ი. 1,50; «რომელი მცნება უდიდეს (უფროსი) არს შენსა შინა» მთ. 22,36. იხ. დიდი.

უდრეკელ-ი

უდრეკელად (ზზ.) უქცევლად, განუხრელად: «რათა ხედვდეს ღმერთსა ყოლადგე და მარადის უდრეკელად» მ. ცხ. 454v.

უდრტყნავად, უდრტყნევლად (ზზ.) უპროტესტოდ, უხმოდ: «უდრტყნავად ურთიერთისა მსახურებასა მოუწყნებელად და უდრტყნავად» მ. სფ. 176,8; «განწყნებულსა მათსა ზედა ჰვიან უდრტყნევლად» მ. სფ. 297,18; «სიმდაბლობთ და უდრტყნევლად იქმოდ» ი. ე. 17,6. იხ. დრტყნა.

უეკლო: «გარდა იგი იყო უეკლო და უკუნაძეგელ შეეყო გული ბუდესა თანა ყუეილისასა» ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 69,80. იხ. ეკალი.

უენო: «უტყვ და უენო» მ. ცხ. 229v. იხ. ენა.

უეპუჟლად, უეპუჟლად ეპისის გარეშე; «არარის ღრუბლებად», ნამდვილად; უცილობლად: «მიეღ მათ თანა უეპუჟლად» C, — «მისჯლად მათ თანა და არარის ღრუბლებად» სპ. მოც. 11,12; «უეპუჟლად მოგვუდებო» მ. ცხ. 72v; «უეპუჟლად მიემთხუევიან ამას მადლსა შეყვინათა ღმერთისადა» A—484,812r; «რამეთუ უეპუჟლად მომეჟოდ არს უამი იგი საშინელი» მ. სფ. 268,2. იხ. [უქუ]

უეპეს-ი: «არა არს რომელიმე ადგილი უეპესსა წყლისა ზურგისათ» ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 55,4.

უგალი-ი ფეხდაუდგამი: «უგალთა ადგილთა აღმართის კარებო» O, სიბრძ. სოლ. 11,2; «უგალთაგან იგინა სლგად უგალთა და უკაცრთა ადგილთა» მ. ცხ. 277r; «უგალ ყის რუენგან სახლი» მ. ცხ. 420r. იხ. სლვა.

უგარება უარის თქმა: «გითარცა ყოველი უგარებდეს. პრქუა პეტრე» ღ. 8,45; «ვერ გინა განსარინებულსა მას ვერსა თუალთა მიდგმად უგარებდეს» O, სიბრძ. სოლ. 17,3; «იხილეს, რომელსა-იგი პირველ უგარებდეს» O, სიბრძ. სოლ. 12,27.

უგარება უარყოფა: «მცირისა ქალისა სიტყუა იმინე, უგარებდად მიიწე» მართ. D, სპრ.-პეტრე. და ელია 814.

უგარეს-ი უკანასკნელი: «მიეცის ამით მთავრობად უგარესთა ერისათა» ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 113,1.

უგანშოლ: «როგორც მსახულმან მან კაცთაგან პასუხისა მიცემა საქმეთა მათსა, კეთილთა და ბოროტთა... მდიდართა»

[გან] — უგანშოდ ვისებდა და გლახკთა — მწყალებად» მ. სფ. 126,3. იხ. ვანშო.

უგერავს-ი უფრო ცბიერი/მზაკვარი/ მოხერხებულ: «უგერავსა ტანჯვისა უგერავსი უგერავსი ექმნეს» O. იგ. სოლ. 19,25. იხ. ვერავი.

უგის იხ. გ.

უგოწრეს-ი უფრო შემაწუხებელი: «არა რომელი ცხრებად უსაქრეველს და უგოწრეს არს ცბიერებისა ამისა» მისა» მად. 122,15. იხ. იწრო.

უგებელი-ი დაუწინაგებელი: «მონანი შენნი დაიცვენ ნებელნი მისგან» O, სიბრძ. სოლ. 19,8; «პოვნა ნაწილი მოწყალებით... უგებელად მთასა ზედა სტავებან» მსკ- 59,16; «უგებელად ეგვინ» მ. ცხ. 247r. იხ. ვენე.

უგებელეზა სიმართლე: «სიყუარული ღმერთისა მთელსა უგებელეზასა» მ. ცხ. 241v. იხ. უგებელი.

უგავ-ი მოუთრეგებელი: «იგვენ კაცი... უთმინო, და-პირველ უგავ» იხ. ზავი.

უგაჟველი-ი უტყუარი, მართალი, ნამდვილი, ეროგული: «უგაჟველი სძმ ესუროდენ» I პეტრე 2,2. «წინამძღვართა მამართ გაქუდეს უგაჟველი მორჩილება» ი. ე. 26,27; «სარგებელ მეყო ჩუენ... სიყუარული უგაჟველი» დიმი. 55,4; «უგაჟველად ვისწავ» O, სიბრძ. სოლ. 7,12. იხ. ზავუა.

უგაჟველობა სიმართლე: «მოგვს კაცმან... სარწმუნოება მართალი და უგაჟველობა» მ. სფ. 286,28. იხ. უგაჟველი.

უგეშთაეს-ი «უგეშთაესი»: «რომელთა ჰქონან წვენი უგეშთაესი ფერტა» G, — «რომელსა ისტენ წვენი უგეშთაესი ფერტა» O, დეფტ. 11,21. იხ. ზემო.

უგესკნელეს-ი სიმამლი: «ად-თუ-მამლდეს ცაჲ უგესკნელესად» O, იგრემ. 81,87. იხ. ზესკნელი.

უგეშთაეს-ი, უგეშთაეს-ი, უგეშთაეს-ი, უგეშთაეს-ი «უგეშთაესი», უფრო ზემო, უმაღლესი: «რომელი წარმოდგებოდის ახლგასა მას ოცით წლოთაგან და უგეშთაესი» O, დამიხლ. 20,14; «უგეშთაეს არს ყოველთა სიტყვამეცნებართა სახელის-ღმრთისა» ხ. ვაბ.-მოც. სპ. 92,4; «მღწერება იგი, რომელი უგეშთაეს სიფლისა არს, მიმოედვა ხ. ვაბ.-მოც. სპ. 92,21; «რომელსა ასტენ წვენი უგეშთაესი ფერტა» O, — «რომელთა ჰქონან წვენი უგეშთაესი ფერტა» G, დეფტ. 11,21; «უგეშთაეს ყოველთა მთავრობათა» ეფეს. 1,21; «ადამლდეს უგეშთაესი შენსა» ps., II შტ. 28,43; «უგეშთაეს და უმაღლესი არს... კრებაჲ ესე» მართ. S, სპრ.-მარხ. და იონ. 100,5; «უგეშთაესი იბოჯ კაცთა ბუნებასა» ანდ.-ანატ. 221,10, «პატრიარქთაგან მღვდელთა უგეშთაესი პატრიოთა» მ. სფ. 67,4; «უგეშთაეს არს» Ath.—11,56v. იხ. ზემო.

უგეშთაეს-ი საკუთარი, არასაზიარო, საერთო: «უგეშთაესი სახელი ქვითა და ძეღთა დასდევს» O, სიბრძ. სოლ. 14,21. იხ. ზიარება.

უგმა დაუწყებელი, უქმელი, მშვიერი: «განტევაჲ მათი უგმათაჲ არა მინებს» მთ. 15,22; «დაუტევა ბერო

* წყაროს დასახელება გამოტყუნილია (რედ.).

ყოლად უღონოდ და უზმად მ. ცხ. 876r; „უბრძანა მისი ზღაღღე უზმით ჯდომამ“ მართ. S, კ. იერ.-გამონ. ჭუარ. 241,19; „ყოველი იგი დღენი უზმისა გარდადგენეს“ ზუზ. VI 8.

უზმება, უზმობა დაუნაყრებლობა, უქმელობა, შიმშილი: „ფრადი უზმება იყო“ ხაქ. მაც. 27,21; „ვისხენით... ვითარცა მკუდრნი, დიდისა მისგან ჭირისა და უზმობისა“ ხაქ. წიგ. II 118,10. იხ. უზმა.

უზმებულ-ი: „უზმებულ იყვნეს ჩუქულთა მისგან სარდელისა“ მართ. S, ოქრ.-მარხ.-და იონ. 108,21. იხ. უზმება.

უზნო ცული ზნის მქონე: „იქნა კარული იგი ზნოანი უზნო“ ხაქ. წიგ. II 98,1.

უზოში, უზომი უსაზომო, განუზომელი: „მოკუდები მე უზომო საგან მუყარებისა“ მ. ცხ. 68v; „მოეხუა სურვილთა უზომითა ჯულისა მისისაჲთა“ ხაქ. წიგ. II 75,8. იხ. ზომა.

უზრუნველ-ი „მინდობილი“, „უქუთვარი“, უნადვლელო; „უქუთვარი“; „ბანაი იგი მათი უზრუნველ იყო“ M.—„ბანაი იყო მინდობილ“ G, მსჯ. 8,11; „მე უზრუნველ იყო“ Q. —„მე უქუთვარი იყო“ ფლ. 2,28; „თქვენ უზრუნველ გვყნით“ მთ. 28,14; „ყოფი მუნ უზრუნველ იგი“ O, ივლ. 1,10; „სიკუდილო... მწარე არს შენი საცხენებელი... გაცისათეს უზრუნველთა (უქუთვარე ღვთისა pñ.)“ O, ზირ. 41,2.

უზრუნველად უქუთვარედ, უნადვლელად, უურველად; „უნიკთებელად“; „უზრუნველად მისლად ხარ შენა მას სოფელსა“ ანდ.-ანატ. 202,3; „რომელი-გვი ჰბი უზრუნველად“ I, გვ. 47,8; „მე დავადე უზრუნველად“ ფლ. 1,10; „იქნა უზრუნველად სული შენა“ O.—„იქნა თუი უნიკთებელი სული“ pñ., იგ. სოლ. 22,22.

უზრუნველება, უზრუნველობა უურველობა, უღარდელობა: „არა იყო (ძალი იგი) უზრუნველებობა მარადე შენაგებისა“ მართ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 105, 20, „არა გუაჭეს აქა უზრუნველობა“ მ. ცხ. 204r. იხ. უზრუნველი.

უზრუნველ-ყოფა უქუთვარე/უღარდელ ყოფი: „ჩუნე ვარწმუნო და თქვენ უზრუნველ გვყნით“ ანან. ებრ. 212v; „ვერ ძალ-უც უზრუნველ-ყოფად“ მ. ცხ. 291v. იხ. ყოფა.

უზრქალეს-ი უფრო სქელი: „(სული მგრძნობელი) უზრქალესი სულისა მერყეულისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 158,12.

უზუბი ბერძენი: „არა იბოვოს... უზუბი საცხოვრისა შენსა შირის“ M, II 74. 7,14. იხ. ზუბა.

უზუერული დაუნა, laurus: „იბილა ზმ ერთი უზუერული სა და დაჟდა მის ქუდზე“ ღთშობ. 185,8.

უზღუდო ზღუდის გარეშე: „(ქალაქი) უკუთუ მოზღუდვილ არიან ანუ უზღუდო“ G, რიცხ. 12,20. იხ. ზღუდე.

უთავადეს-ი მთავარი, უმთავრესი: „ყოველთავე გულისა იტყუთა მონაზონისათა ერთი ჰყავს წინამძღუდად უთავადესი მათ ყოველთა, მის უკუე უთავადესისაჲ ჯერ-არს ვანცდელ“ მ. ცხ. 265v; „უთავადესი ყოველთა ფილასთულისა“ მ. ცხ. 277r. იხ. თავად.

უთესლო უნაყოფო: „ბრძანებობაგან შემოკლებულისა ქუე-

ყანა, გმელი და უთესლოჲ, აღიძრა მყის ლოზად“ ბ. კეს.-უქუს. ღდ. 65,2. იხ. თესლო.

უთელი-ი გაუთელელი: „მოიღო ძელიცა უთელლი“ O, III 89. 10,11. იხ. თლა.

უთმინო მოუთმენელი: „რომელმან უთმინოთ იგი მთ: თმინებთა გარგვრისა ჰყვენ“ ვარ. 809; „იყვნენ კაცნი... მასმენელ, უთმინო, დაუშორველ“ II ტიშ. 2,2; „ბრძენან გულითა შეიწყნარის მცნებანი, უთმინოსა ზავითა ბრკუ-მით შეუბრკუნენ“ O, იგ. სოლ. 10,8; „გაქუნდინ თავი შენი, ვითარცა შეუძლებელი და გლახაკი და უთმინოჲ“ მ. ცხ. 269v. იხ. თმენა.

უთმინობა მოუთმენლობა, „სუღმოკლება“: „ვითარ ბილეს უთმინობაჲ მისი“ B.—„ვითარცა ბილეს სულ-მოკლება იგი და უთმინობაჲ“ A, სებასტ. 128,6; „არა განგცდენ თქვენ ეშაქმან. უთმინობითა თქვენითა“ I კორ. 7,5. იხ. უთმინო.

უთული ბრძი: „ხედავა უთუალთა იმას“ მ. ცხ. 207r. იხ. თუალი.

უთქი იხ. დგომა.

უთქუთელი გამოუთქმელი: „ესმა უთქუთელი იგი სიტყუაჲ“ II კორ. 12,4. იხ. თქუმა.

უთხოველი-ი გაუთხოვარი: „უკუთუ ვინმე აცუთნოს ქალ-წული უთხოველი და დაწვეს მის თანა“ O, გამოსლ. 22, 10. იხ. თხოვა.

უიგავოდ რგავის გარეშე: „ამას ყოველსა ეტყუა იესო იგავით ვრსა მას და უიგავოდ არას ეტყუა მათ“ C, მთ. 13,34. იხ. იგავი.

უიცება: „ესე სიტყუაჲ მსგავს არს ედგელსა მყუართასა და ჩხოუთასა და უტყუებასა თვეზთასა და უიცებასა მცენარეთასა“ გრ. ნოხ. კაც. აგებ. 215,9.

უკადნიერებად-რე რამდენადმე უფრო გაბედულად: „უკადნიერებად-რე მიგწერე თქუენდა“ პარმ. 15,15. იხ. კადნიერი.

უკაცმოყუარე უფრო კაცთმოყვარე: „რომლისაგანად მას ვენო, უკაცთმოყუარე ექმნეს სხუათათს“ მართ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 214. იხ. კაცთმოყუარე.

უკაცრულ-ი უმოსახლო, მოსახლეობისაგან დაცილი: „ბურღალთაგან ყოველი სოფელი ჭირის შინა იყვნეს და კინი-ლა უკაცრულ-ი“ უფ. 42,7. იხ. კაცი.

უკაცურო-ი უკაცრიელი, დაუსახლებელი: „გვალ იგი უგალთა ადგილთა და უკაცურთა და ძნელთა ღადლთა“ მ. ცხ. 175v; „შეატუენეს იგინი სლვად უგალთა და უკაც-ურთა ადგილთა“ მ. ცხ. 277r. იხ. კაცი.

უკანოსი იკვანე: „ვითარცა-იგი მოასწავის... შემატება მან წყლისა უკანოსისაჲმან“ ბ. კეს.-უქუს. ღდ. 28,24.

უკეთესი „უემჯობესი“, უფრო კარგი, მშვენიერი: „უკეთეს იყო მისა“ DE.—„უმჯობეს იყო მისა“ C, მრ. 14,21; „არა უკეთეს ხარ“ ბაბ. 45,25; „ვეთილთა უკეთესი (არინა)“ მართ. S, კ. იერ.-ადგ. 187,24; „უამე უღარესი და დაუტრეე უკეთესი“ მ. ცხ. 24r; „უკეთეს არს სიბრძნე და უფროეს ჭურისსა ბრძოლისა“ O, ეკლ. 2,18; „მე იგი უფროეს უკეთესი, რომელი შენ გეყუარდეს, მახლთა დაფ-ცეს“ I, გვ. 2,25; „(არინა) ვეთილთა უკეთესი“ Ath.—11, 122r. იხ. კეთილი.

უკუთმანულო — გაუმჯობესებელი: „ჩინი უკეთეს-
ქნულ და ღღგომილ“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 110.
10. იბ. ქმნული.

უკუთური — (ბოროტი), ავი, უსამართლო: „უკუ-
თური იგი უკეთესად ცა წარწყმდიეს“ C. — „ბო-
როტი იგი ბოროტად წარწყმდიეს“ DE, მთ. 21,41;
„მავასად ბრძანებისა უკეთურისა მის მძლეობისა“ ულტ. 148,18; „უკეთური ერჩინ ენასა ზრჩულთასა“ O, აგ. ხოლ. 17,4; „ესმლოთ უკეთურსა მავას შენსა ზრახვისა“ სხტ. 126,12; „უკეთურმა ბოროტი ქმნის“ იგ. ხოლ. 11,18; „აკიცის უკეთურისაგან მცენენ მე“ ფხ. 17,49; „მეფე ესე უკეთური გუთუფარ იყო“ რიფხ. 108,20; „უკეთურად იტყვს“ მრთ. D, ხ. ჯაბ.-მოც. ხაგ. 101,42, იბ. კეთილი.

უკუთურად-მცნობელი — ამას წულობად უთხრობთ უკეთ-
ურად-მცნობელთა მათთვის“ იბ. რიფხ.-კურთხ. მოს. 148,18. იბ. მცნობელი.

უკუთურება — (ცრუება, გენება, ბოროტება) — მრავ-
ალგზის უკეთურებადეს შენდამი“ O. — „მრავალგზის
ბოროტებს შენ ზედა“ pb., აგლ. 7,22; „არაღმე
ე უკეთურა (ცრუა) C) მტერი სიწყმიდესა შენსა“ ფხ. 78,8; „წინაწარმეტყულოა ჩემსა შორის ნუ უკეთურობთ“
L. — „წინაწარმეტყულისა ჩემსა ნუ აცენებთ“ C, ფხ. 104,15.

უკუთურება — (ბოროტი), „ზეკულება“, სიბუკე; „პყოფ
ჩემ თანა უკეთურებასა წყობის-ყოფითა ჩემდამი“ G. —
„იქმ ჩემდა მომართ ბოროტსა და მბრძოლ მე“ M, მსჯ. 11,27; „გულისკმა-ყო იესუ უკეთურებასა იგი მათი“
C. — „...ზაკულება იგი მათი“ DE, მთ. 22,18; „არა
არს უკეთურებასა ესე, ქმნილი თქვენ შორის“ G, მსჯ. 30,18; „არადა გაზრუნს შენ უკეთურებასა შენა“ O, IV მფ. 14,10; „უკეთურებასა არს გულსა მათსა“ ფხ. 27,2; „აღვიდით უკეთურებასა ისრაელისაგან“ M, მსჯ. 20,12; „რომელი მრავალსა ბოროტსა იქმნ, უბარკობს უკეთ-
ურებასა“ O, აგ. ხოლ. 12,7; „განმარცხს მრავალ უმ-
ლოც. ხაგ. 98,26; „ესმლოთ თქვენსა მავას უკეთურებისა-
სა ზრახვისა“ სხტ. 126,16; „ოვლტოდე გეცხლს-მოველურებისა-
გან, რომელ არს ძირი ყოვლისა უკეთურებისა“ მ. სფ. 10,20; „უკეთურებისა მის სახისა ქმრისა მისისაგანა მ-
რადის გულს-იტყვნ“ შუშ. I, 12, იბ. უკუთური.

უკუთურებით — ბოროტისა; „სიბრძნითა მით უკეთუ-
რებით იგი მეცნიერებასა განწყვიდის“ ხ. ჯაბ.-მოც. ხაგ. 24,20 (უკეთურებით მეცნიერებად—მზავრობა), იბ. უკუთურება.

უკუთურების-მოყუარე ბოროტების მოყვარული;
„ბოროტად უკეთურების-მოყუარესა შენ, მეტყუ-
ლსა მავას ეშმაკისა“ ულტ. 162,16, იბ. მოყუარე.

უპირველ — შეუკერავი; „იყო კუარით იგი უკერველ“
— 12,28. იბ. კერვა.

უპიდარო მონდილი, დაუხურავი; „ათავა არა უკიდა-
რო ზოს და სამოსელი მისი არა მოიბძაროს“ G, ლევატ. 21,10. იბ. კიდარო.

უპიდავად მოუძიებლად, მოუვლელად; „მტყუნაჲ ესე
ნაჲნი უკითხავად ძეს და ნუგეშანის-საცემელი არარაჲ
ნაჲჲს ნუნ მისგან“ ხაგ. წიგ. III 24,17, იბ. კითხვა.

უკლები — „მირთილი არს და უკლები (ნაწერი)“ Q—100,
„ადერძი. იბ. კლები.

უკმოგება იბ. უკუმოგება.

უკმოქცევა იბ. უკუმოქცევა.

უკმოცემა დაბრუნება; „უკმოცეს სომეხთა საზღვარსა
ქართლისაჲ“ მ. ცხ. 64,9. იბ. მოცემა.

უკმონდება უკან მიხედვა; „უკმოშხედნა ერსა და
ბრქუა მათ“ შუშ. IX 14, იბ. მიხედვა.

უკმოცნა „დაცნა“; „უკმოიცნას განსყიდული მ-
თხისაჲ“ G, — „დაიცნეს განსყიდული იგი მისა თხსა-
pb., ლევატ. 25,25. იბ. მოცნა.

უკინების — უმცირესი; „(წინა-უყოფთ დიდებულებასა შენსა)
არა თუ უკინებისა ძლითა ჩუენისაჲ“ გრ. ნოხ.-კაგ. აგებ. 129,18, იბ. კინი.

უკრძალვლად სიფრთხილის გარეშე, მოუკრძებლად;
„ყოველივე, რომელიცა მოვიდეს პირად მათდა, უკრძალ-
ვლად იტყვან“ მ. ცხ. 107v, იბ. კრძალვა.

უკრძალულობა მოუკრძებლობა; „ოდეს გესმეს... წარ-
წყმდია უკრძალულობისა, ისწრაფეთ კრძალვად და
დევალ თავთა თქსთა“ მ. სფ. 247,2. იბ. კრძალულება.

უკუანა (ზხ.) უკან, თან, ზერგით; „რომელი წინა უ-
კლდა და უკუანა შეუდგა“ C, მთ. 21,9; „კარი განიჭა
უკუანა თქსთა“ pb., — „კარი შემოიწება ზურგით“ O, ლბ. 19,8; „სდევდეს მეგვბტელნი უკუანა მამთა ჩუენთა“
G, იხუ 5, 24,6; „უკუანა სდევდა პიტანსა“ შუშ. I 19; „საწყმრები უკუანა წაიღეთ“ — 2, 22,1.

უკუანა ზურგით ზურგით, უკანით; II მსჯ. 12,12.

უკუანა კერძო „ზურგით კერძო“; „მოვლა იგი ზო-
რის ერსა მას უკუანა კერძო“ C, — „მოუღლა იგი ერსა
შორის ზურგით კერძო“ DE, მრ. 5,27; „უკუანა
კერძო მისა აღატყდის ალი“ O, დოველ 2,3.

უკუანა „უკუანასკნელი“, „შემდგომი“, „მერწყმი“;
„მრავალნი იყვნენ წინანი უკუანა, და უკუანანი—წინა“
C, — „მრავალნი იყვნენ პირველნი უკუანასკნელ, და
უკუანასკნელნი—პირველ“ DE, მრ. 10,21; „უკუა-
ნასა მას (შემდგომსა მას Q) ღვიფიწყებ და წინასა მას
მივსწულები“ ულტ. 2,12; „იყავნ იგი ყოველთა უკუანა“
C, — „იყოს იგი ყოველთა მრწყენ“ DE, მრ. 2,25.

უკუანაგანი — IV მფ. 18,24.

უკუანათ „შემდგომად“, „ზურგით კერძო“; „უკუა-
ნათ კარვისა დაიბანავონ ზღუთ კერძო“ G, — „დაიბანა-
კონ შემდგომად კარვისა ზღუთ კერძო“ pb., რიცხ. 2,22; „ამა უკუანათ კარითაირმისა“ G, — „რომელი-
იგი ზურგით კერძო კარითაირმისა“ M, მსჯ. 18,12;
„უკუანათ შენსა დაიღდე“ მ. ცხ. 28v, იბ. უკუანა.

უკუანახ მერმე, დაბოლოს; „შერ-ივე შურის-გება...
და უკუანახ შევძენ ერსა შენსა“** იბ. უკუანა.

უკუანასკნელ (ზხ.) „შემდგომად ამისა, მერმე“,
„უკუანასკნელ-ლი“, ბოლოს; „უკუანასკნელ მო-

* წყარო თანქრითა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია და-
ტოვებული (რედ.).
** წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ვიდეს C. — შემიღოვებდა ამისა, მე რა შე-
ვიდეს DE, მთ. 25, 11; აუქუანაჲსკენელ ყოველთაჲსა
DE, — აუქუანაჲსკენელ-ღა ყოველთაჲსა C, მთ. 22, 27;
აუქუანაჲსკენელ შევეშვი მთ. 4, 2; აუქუანაჲსკენელ
პოვო განსაუენებელი იგი მისი O, ზიარ, 8, 28.

უკუანაბსკენელ-ი უკანა, ბოლო, «უკუანა», «ღეასას-
რული», «ადსასრული», უკანასკნელი: ამრავალი იფუ-
ნენ პირველი უკუანაბსკენელ DE,—ამრავლი იყენე-
წინაი უკუანა C. 86. 10,81; უკუანაბსკენელსა
(დასასრულსა C) მას დღესა დღისა მის დღესაწული-
სასადადგ იეუ? ა. 7,87; არა უყოს ერმან მან ერსა შენსა
უკუანაბსკენელთა დღეთსა? G.—არა უყოს ერმან
ამან ერსა შენსა ბასასრულთა დღეთა? Fr., რადგ. 24,14.
«აღუდგინო იგი დღესა მას უკუანაბსკენელსა A. 1.
6,39; ამოიყვადით, რამ-ჰი იყოს უკუანაბსკენელი
მისი? O, სიმამ. სოლ. 3,17: იყენებდა უკუანაბსკენე-
ლით ვინმეთა? შ. ცხ. 60v; ამქმნის უკუანაბსკენე-
ლით უძერეს პირველისა? მ. სწ. 24,20.

უკუანაწარ (ზნ.) გარეთ, გარეშე; უკან: „მას შინა წი-
რთლ იყო წინაუქმ და უკუანაწარ“ **ო, ვეფ.** 2, 2; „ააბა
ესეტი ზრძოლად მათა მოგებოდა ისრაელი წინაუქმ და უკუ-
ანაწარ“ **II ვნტ, 18, 12**; „მივიგანეთ ვემ უკუანაწარ
სარსა მის ერისთავთასა“ **ო, IV მგ. 11, 15.**

სადაც მის ერთგუებას — 0, 14 ჰყავს. **უკუანაწარმი** «უკუანაწარმი, უკუანაწარმი (საბირებრივი):
გამათავსებელი უკუანაწარმი შენ წინაშე პირის შენსა»
0. — გამათავსებელი უკუანაწარმი შენნი პირის ზედა შენსა»
pb., ნაუმი 3, 10. წყარო.

[illegible][illegible][illegible]

აწ უკვე მაშ, მაშასადამე, აწ უკვე სამეც: აწ
უკვე... იცნეთ იცნო C. მთ. 7, 20; აწ უკვე აზნაურ
არაღ შეიღწი იცნო C. — აწ უკვე თავისუფალ სამე
არაღ შეიღწი DE, მთ. 17, 26. უღწი. ხუშტავე.

უპაფეთთველი თუ; როცა; ეგების: უპაფეთთველი თუ
 DE, მთ. 21,24; უპაფეთთველი სულთა ცხოველ არს იგი
 უფ. II კ; უპაფეთთველი მთავარი ილია DE, მთ. 21,48; უპაფეთთველი
 და ღმრთი სურათი Q. იგ. სოფ. 28,1; უპაფეთთველი
 მთავარი მთავარი იგი მთავარი ღმრთისაა ეგის. 2,2.
უპაფეთთველი თუ; როცა: უპაფეთთველი უფალთა შინა
 განკურნა იგი C, მრ. 2,2; უპაფეთთველი უფალი აბრა-

შავისნი იყვნენთ“ **ე. მ. 189**; „**უკუთხეულშიცა** ვინმე უძიებდა,
ბოგა“ **ხაჭ. მრც. 17, 27.**

უკუშმართ, უკუდმართ უკან, უკნით: ზღინ დასდგის გელო, ერქუანსა და ჰედდეთ უკუშმართ და ურნაბო მისიმცა მართლ იყო? **ფლან. მთც. 7.48:** **უკუშმართ** გილოდეს და დავინეს ქუშქანასა. **ც. მ. 18.8:** ჰარა იხედვიეს უკუდმართ. **მ. 15.18:** **უკუშმართ** ცა ხედოდი. **1. თერგ. 15.8:** აველნი მათნი... **უკუშმართ** შეეკრნეს **ხა. წიგ. II 88.8.** იხ. მართ, **უკუშო** იხ. წინაუკუშო.

უკუმოგება, უკმოგება დაბრუნება, უკან მორთმევა, ზეკუალად გეება»: აშქუშ მოვაგოთ შიგის ყოველივე... ნაყოფი შიგისისა ქუეყანისაჲს ო, IV მკ, 8,6; აშქმოვატნე იგინი აბას ქუეყანისაჲს ო, — აშუალადუატნე იგინი ქუეყანაი აქოდ რხ., იერუშ, 84,8, აბ. მოგება.

ნადეჲ ახლად გზ., იერემ, 24, 8. იბ. ძოგუგია.
უკუშობიარე უკან: „ნუ უკუშობიარეჲვინ უკუშობიარე
 აღუბად სამსარისა თუისიან“ მთ. 24, 18. იბ. გოგუგია.
უკუშობისმა „შემოცლა“(ქ): „უკუშობისმა იერემს მიწისა
 მისი იერემს ბაბილონი“ ფოთლი, 158, 18. იბ. გოგუგია.

ზუსტად აღწერილია. **უკუპოქცევა**, **უკუპოქცევა** «უკუპოქცევა», მობრუნება, **«მოქცევა»** ანუ უკუპოქცევის უკუპოქცევა C.—
ანუ უკუპოქცევის კუბად DE, მთ. 24,18; უკუპოქცე-
ვისა უკუპოქცევის წიდანი მისი მიმართ ნახ. 75,15;
უკუპოქცევის უკუპოქცევის მ. ცხ. 61v; ანუ უკ-
უპოქცევის კუბად C.—ანუ უკუპოქცევის კუბად
DE, ლ. 17,21; მოქცევისათვის ანუ უკუპოქცევის მიმართ
I, იერემ. 4,28; ანუ უკუპოქცევის უკუპოქცევის მიმართ
ანუ ანაბ. 214,15. ბ. მოქცევა.

აღდ.-ანატ. 214,15, ნი. მოცემულია.
უკუმიწოდება: ჯვრედების არა უკუმიწოდების მისგან,
 რომელსა იგი მიჰყავდა* H-622, 26V, ნი. მოცემულია.

უკუშიცემი: ლაშქარის იმის, და მერსე უკუშიცემი
იგინი* საკ. წიგ. II 47, 18. იმ. მისეცემა.

უკუშეკუადვა ჩისობა: მანნის იგი უკუშეკუადვა
კედელსა მას ზაგინისა H—241,218, იხ. შეკუადვა.

უკუნე მართლუკუნე, უკან; ისევ-ველად [მეიტყვა-
ვითა]: „უკუნე იქვე ჩემგან C.—წინავედ მართლუკუნე
ჩემგან DE, მრ. ზღვრე; უკუნე აღმგან იგვ. მ. ცხ. გზურ;
მეველარი უკუნე ვარდნი“ იმ, რაღა-უარა. ახა-და ია.
მ. ზ. იმ. გზურ-უკუნე, მართლუკუნე, წინაუკუნე.

91, 6. იბ. გარეუკან, ზეუკან, მაღალუკან.
უკან-ი მარადისი, მუდმივი; საუკუნე-

უკუნ-დგომი დაწვევა უკან, «უკუნეცევა», გარბუნება:
 „რადთა უკუნ-დგომ (ზღუდა) ზეფუნა“ O, III ეზრა 4, 14;
 „ამის გაშო მრავალნი მოჴყვით მისთაგანნი უკუნ-დგომს“
 C. — უკუნ-დგომს DE, o. 6, 28. ნ. დგომი.

რუჟინი რუჟინსაძლე საუკუნოდან საუკუნომდე, მუ-
ღამ, მარადის: „ჭიჟენის პატრი და დიდუბაჲ და მარ-
დის და რუჟინი რუჟინსაძლე“ 81. 119, „დღე-
ცხად შიჟელა შენ მარადის, რუჟინსაძლე და რუჟინი რუჟინ-
საძლე“ 118, 44.

ნისამღღ **ფს.** 118, 44.

უკუნის-ი: აგნგუაზლნა რენუნ მითუჟუნისამღღ უჰითა-
საკითხ. წიგ. II 4,15; უჰაჟუნისამღღ ცხონლი^ა **ო.** ღან.
2,4; მუქუტინა ღანგუტუღლად... ჰგეგს უჰაჟუნისამღღ **ბა.**
რომ-გურთხ. მთხ. 198,2. იხ. მიუჟუნისამღღ, სუჰენე,

უაზნაშვილი-ი შემბრუნებული: „სიტყვს-უაზნაშვილი იშენის“ Sin.— 97, 25. ს. მცაველი.

ზეჟუნ-სთუღა ღმირქეცაჲ მეორედ მოხილვად», მოცურება:
 «გენაჲ შენი არა უქჳნ-ისთუღა» G. — «გენაჲს თჳჳუნსა
 არა მიღქეცთ მეორედ მოხილვად» p. n., ლევიტ. 19.
 10. იბ. სთუღა.

შაჰ-ქევან «მიქცევა», «წარსლავი მართლუქენ».
 მიბრუნებენ: „ნუ შემებთხუვენ მე... უაჰ-ქევანა უაჰ-
 ნაგან შენსა“ G.—„ნუ შემებთხუვენ მე... ვითარმე... მი-
 ვაქცევა ღწარად შენან“ B., რუთ 1,16; „უაჰ-
 ნიქცევა ჩემან“ C.—„წარვად მართლუქენ ჩემან“ DE,
 მრ. 8,28; „ნუ შაჰ-ქევან კჳალად აღებდა სამოსლი-
 სი თჳსისა“ მთ. 24,18; „უაჰ-ნიქცენ ღრუბლენი შემდ-
 გომად წვესი“ O. მად. 12,2; „უაჰ-ნ-ვაქცევა შენ გზასა
 მას, რთმელსა ვიხუდ“ O. IV მფ. 19,28; „უაჰ-ნიქცე
 წყერნი ლაბურისაჲ მის, ვითარცა ტყვისაჲ“ გი. 260r. იხ.
 ქევან.

უკუნ-ყოფა გაშორება, გატელება: „უკუნ-ი ყენ მღ
ქრესაბმენი, რაათა გაშირდეს უხილაჲი მგი“ ბ. აგხ.
მჭხ. დღ. 54, 21. იხ. ყოფა.

უკუნ-ცემა უკან მიცემა, დაბრუნება, «მიცემა», «მიქ-
ცემა»: „მასვე დღეობით უკუნ-ს ცე სასყიდელი მისი“ G,—
„მასვე დღეს მის ცე მას სასყიდელი იგი“ ch. II ზგ. 24,
15; „უკუნ-ცემით უკუნ-ს ცე საწყელი მისი“ G,—„მიცემით
მის ცე მას სამოგელი იგი მისი“ M, II ზგ. 24, 18; „უკუნ-
ს ცეს თაგი ბრალსაჲ მის და მესურთ მისი შესძირის მას
ზედა“ G, რიცხ. 5, 7; „უკუნ-ს ცე ვეცბო იგი მღელთა-მო-
ძღურთა“ მთ. 27, 2. იხ. ცემა.

უკუნ-ცუმა: „უკუნ-ცუმა“ იგი მუქლსა წმიდისა სამონაღეს-
სა“ Sin.—11, 17r. იხ. ცუმა.

უკუნ-ნიღვა მისეღვა უკან: „და რე უკუნ-იხილა საყლო“
 O, I მფ. 24,9. იხ. ნიღვა.

უკუჩვენებელი-**ო** ზეპირბუნდენ თქვენ... (გველნი) უკუჩვენებელსა სიღმითთორთ გულთა თქვენთა განცხადებულთა I. იერემ. 8,18; მათწიის... შემუსრება უკუჩვენებელთ O. 8. ხალ. 6,15; ანერ მოვალა შენ წყალულებითა უკუჩვენებელთა მ. სწ. 109,20. იხ. კურნება.

უკუღმართ იხ. უკუპმართ.

უძალადელო-ი უჩინებარი: „უღალველ იყენდე“ ტიტ.
მ.მ; „(პეტრეს)... საყუდელსა მის უღალველსა“ მართ.
D, ოქრ. პეტრე და ელია მ14. იბ. ლაოლა.

ულმოზელი-ი «უხნო», უტკივარი, უნაღვლედი, უმწუნარი: „მოსცეს... ულმოზელითა მწუნარება“ **ო.** —
მიჰდინეს გულის-სიტყუად გულის-თქმისად უხნოთი“ **I.** —
ეს. **40, 29**; უტკივლი იგი და ულმოზელი ნაკლულებასა
იყოს“ **ო.** მგ. სოფ. **14, 24**. იხ. ლმობი.

ფლობელო-ი, ფლობთაჲ-ი ულზობელი: „ძელი სამე
ულზო ზღუდვლი გამოთარჩის სტრინან“ I, გს. 40, 20; „გვენ
ქადობანი ძელთაგან ულზო ზღუდვა“ G, — შევექმენ მე კი-
დობანი ერთი ძელთაგან ულზო ზღუდვლთა“ M. II მჭ. 10, 8.
ლაბრატი

უღუჟკი მკითხავი, **«მსახრგალო»**, კუდიანი; **«მუც-
 ლით-მეზღაპრე»**: **«საუღ მოსრა ყოველ მისანი და გარნე-
 ული და უღუჟკი სიუღლისაგან თუსისა»** **O, I მტ. 28,4**; **«მი-
 ძიეთ შე დედაკაცი ერთი უღუჟკი, და მივიღე და ვიკითხე**
მისგან სიტყუაჲ» **O, I მტ. 28,7**; **«კითხვიდეს მისინა და**
უღუჟკთა» **Sin. — 11,191v**; **«დადგინა იგი უღუჟკთა,**
მომეტა, გიზარელთა და ქალღვეულთა ზედა» **O, — «მთავრად**
მსახრგალოთა, მოვუტა და ქალღვეულთა ღაზრინელთადა
დაადგინა იგი» **ქხ., დან. 5,11**; **«ნუ გინ იბუგებს... ანუ თუ**
უღუჟკთი მკითხავი» **ქხ. — «არა იბუგოს... მუცლით-
 მეზღაპრე»** **G, II მტ. 18,11.**

უღუპეობა: „მედიისზე უღუპეობითა“ შენითა“ I მფ. 28,8.
იხ. უღუპეობა.

უღბინებელ-ი: „მ სულთ ჩემო, გუემათა მათთვის უღბ-
ინებელთა“ მ. სწ. 184, 16. იხ. ლბინება.

ზღონიშულეს-ი უბდილესი, უმსტუჟესი: „უღონიშ-
ულეს იყოს ჭუყანაჲ“ მთ. 10, 16.

უზარუნად უმეტეობად: „თავით ქვემოთ იგი უზარუნად დგას და შეუძრავად“ სპ. მთც. 27, 41. იბ. მთავარი.

უშიადლო უშიადლო: უშიადლო და სხვა სხვათა, ვითარცა
უშიადლო თრავლი, დაღეს. O. ხიბრძ. ხილ. 16,29; უში
თავადი ტავლი არს უშიადლოთა თრავლი და უშიადლოთა
ლ. 6,29. იხ. შადლო.

შეადლოება უმადლოება: „შეადლოებაა მაგვსე-
ბისა“ ბ. კენ-ეჭუხ. დღ. 186,10; ნეპენოს უმადლოე-
ბაა იგო პირველი* მ. სწ. 77,20. იხ. უმადლო.

შედეგ (ზმ.) სასწრაფოდ: „უმაღლე წარუშარბოს“ მ.
ცხ. 168r.

მაღლესი-თ, უმაღლესი-თ უფრო სწრაფი, ჩქარი; უსწრაფესი: „უმაღლესი თრთოა ცხენი მისნი“ I, თერემ. 4,12; მაღლესი არის ქარი, ზოლო გულის-სიტყუანი კაცისანი უმაღლესიანი არიან“ მ. სწ. 209,6. იხ. მაღლესი.

მამო ვისაც მამა არა ჰყავს: „(არს)... უმცირეს, უღუ-
ლეს, ნათესავმოუკნენებელ“ ჰებრ. 7, 8. იხ. მამა.

მანკო უცოდველი, უდანაშაულო; უზადო; „რამათა
იპსეს უმანკოთა მეცნიერება“ **0. გვ. სოფ. 1, 4;**
უმანკო, ვითარცა ტრედნი... (იყვებით) **მთ. 10, 16;** „რამათა
ყვეთ უშიწო და უმანკო“ **ფლბ. 2, 15;** „ხოლო მე, ვი-
თარცა კრავან უმანკო მან, მიგურასა ჩემსა დაქლუად,
და გავრქენ“ **I, იერემ. 11, 19;** „სახითა წრფელნი და უმან-
კონი და სპიქით მანკიერნი და თაგველნი“ **მ. სწ. 266, 12.**
მ. მანკი.

ანაკრებმა «უბიწოება», უცოდველობა, გულწრფე-
ლობა: ამისავე მე. უფალო, სიმაართლობა ჩემითა და უმან-
კრებთა ჩემითა ჩემდამო **ღ.** — ამისავე მე, უფალო, სი-
მაართლობა შენითა და უბიწოებათა შენითა ჩემდამო **ჯ.** —
ბ. 7, 8; ახილა ღმერთმა. — უმანკრებთა იგი ბერისაჲ
ცხ. 156v; აციხს უფალობა უმანკრებთა ჩემი **ო,**
მ 31, 8; უმანკრებთა იტყვს იგი ამას და უმეტრე-
თა **მ. ცხ. 382v;** ამას ურად შეგარანრა ბედქრანი უმან-
კრებთა და სიწმყოებით **ი. - ე. 31, 13. იხ. მანკი.**

რბოლსა-მ უფრო მართალი: „მდიდარი იგი უმართ-
ლსი იყო უფროსს გლაზიკის მის“ საქ. წიგ. II 181,8.
მართალი.

უმარჯუე შეუფერებელი, მოუხერხებელი: „უმარჯუ იყო ტბაჲ (ნათსადგური) დასაზოთრებლად“ **საქ. მოც. 27,18**; „წამალი საყურნებელი სულსაჲ ფრიალ... უმარჯუე არს წამალთა კორცთა წყლულებისაჲ“ **მ. სწ. 80,22**. იხ. მარჯუე.

უმალღეს-ი უფრო მაღალი, უდიდესი: „უმალღეს არს და უდიდეს“ **ო, III მფ. 7,8**; „ერთი იგი უმალღეს მეორისა“ **ო, დან. 8,8**; „უმალღეს მისა იფის“ **იბ. რომ. კურთხ. ისაკ და იაკ. 48,7**; „ყოველთა უმალღეს იქმან“ **მართ. S. ოქრ.-მეტრე და ელია 823**. იხ. მაღალი.

უმახლობელეს-ი «უახლ[ო]ესი»; უფრო ახლობელი: „არს ნათესავი სხუაჲ უმახლობელესი ჩემსა“ **M. —არს სისუმელი უახლ[ო]ესი ია ჩემსა“ G, რუთ 8,12**. იხ. მახლობელი.

უმახვლეს-ი: „უმახვლესად მხედველ არიან (თულისა ჩემნი)“ **H —241,7**. იხ. მახვლი.

უმბარწყინვალეს-ი უბრწყინვალესი: „უმბარწყინვა-ლეს და უნათლეს კორცნი მათნი საჭუმილიაჲნი გამოვიდეს“ **მართ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,29**. იხ. ბრწყინვალე.

უმბარ-ი ნეღლი, უხარშავი; „დაუგო... მხალი უმბარ-რი“ **მ. ცხ. 231r**; „უბუთუ (საჭმელი) უმბარა იფის ანუ უმარილთა“... **ი. ე. 87,12**. იხ. გბობა.

უმდაბლეს-ი უფრო დაბალი: „იყვნეს თრნი იგი უმდაბ-ლეს“ **პოვნა სტფ. 668,15**. იხ. მდაბალი.

უმდიდრეს-ი უფრო მდიდარი, შემძლებელი: „უმდიდრესისა მას შენსა და უძლიერესისა ნუ ეზიარები“ **ო, ზიარ. 12,2**. იხ. მდიდარი.

უმედგრეს-ი უფრო სუსტი, უძლური: „ხოლო ესე სოფელი უმედგრესი აზრდილისა არს“ **მ. სწ. 118,2**. იხ. მედგარი.

უმეტეს-ი, უმეტეს-ი, უმეტე «გარდარეული», «დამეტე-ბული», უფრო მეტი: „იგინი უმეტესი დაღადებდეს“ **მთ. 27,28**; „ამათ მიიღონ უმეტესი სარჩელი“ **ლ. 20,47**; „ამას პატივსა უმეტესსა მივსცემ“ **I კორ. 12,28**; „რომელი მატეს (იუთარული) უმეტესი (გადარეული var.) თქუენდა მიმართ“ **II კორ. 4,4**; „უმეტესი განმტკიცების“ **მ. ცხ. 168v**; „რომელი-იგი უმეტესსა შეჴმამ“ **მ. ცხ. 268r**; „უმეტესი ხოლო მტკიცე იქმნეს სარწმუნოებასა ჴელა“ **ფლკტ. 145,3**; „ნუჴუჴე უმეტესითა მით მწუხარებითა დაითქას ეგვიპ-თარი იგი“ **II კორ. 2,7**; „მივსცე გეტხლი იგი... სავსარი უმეტესთაჲ მათ (დამეტებულთა მათთაჲ G)“ **pb., რიცხ. 2,48**; „ამას პატივსა უმეტესსა მივსცემ“ **I კორ. 12,28**; „არიან იგი უმეტესად საჭირთა“ **A—92,811**; „შეძრწუნდა უმეტესად“ **I. იფრემ. 2,12**.

უმეტესად-ღა უფრო მეტად: „უმეტესად-ღა უხად არს ესე მზისაჲნი“ **მ. ცხ. 288v**.

უმეტეს და უმეტეს უფრო და უფრო: „უმეტეს და უმეტეს აღორძნდებოდა ამბობებაჲ მათი“ **ი. ე. 47,27**. იხ. მეტო.

უმეტესმზა, უმეტესობა, უმეტესობა მომეტებულიობა, უპირატესობა: „არა მოვედ უმეტესობითა“ **ს. ვახ.-მოც. საკ. 92,28**; „უმეტესობაჲ იგი უჩქე უფალსა“ **კ. იფრ.-აღღ. 167,18**; „გამორნდა უმეტესობაჲ კეთი-

ლად განგებისა მისისაჲ“ **ხალ. 188,87**; „არა უმეტესობა არს შორის მრუშებისა და სიძვისა“ **H—622,61r**. იხ. უმეტესი.

უმეფო მეფე რომ არ ჰყავს: „უმეფო არს მკალი“ **ო, იგ. სოლ. 80,27**. იხ. მეფე.

უმეტარი-ი «გამოუტყდელი», უცოდინარი, უფიცი, უცნობი: „ყოველთა ჰბუჴთა, უმეტართა ამო, მივსცე მუ-ეყანა იგი“ **pb., —ყოველთა ჰბუჴთა გამოუტყდელსა, მათ მივსცე მუეყანა იგი“ G, რიცხ. 14,23**; „ჴაღნი უწოგნონი არიან და უმეტარნი“ **საქ. მოც. 4,18**; „იყვნეს უცებ და უმეტარი ანუჴელსა და ბჴობასა შეჴელისა“ **ოქრ.-მარხ. ჯაიონა, 106,25**; „უმეტართა მოსრულთა არა შეიწყნარებ-დეს“ **ო, სიბრძ. სოლ. 19,18**; „ნუჴუჴე ჰგონება, თუ უმე-ტარი ვარ“ **მ. ცხ. 81v**; „ხადე შენ გლახათა, უმეტართა, მკელოვლთა, ბრმათა“ **ლ. 14,18**; „არა უმეტარი არს ღირ-უებაჲ შენი“ **ი. ე. 89,24**.

უმეტარი ყოფა გაუმეტერება, უცოდინრობა: „არა უმე-ტარი იყავ, ვითარმედ ბოროტ არს მყოფებაჲ მათი“ **ო, სიბრძ. სოლ. 12,10**; „უჴუჴეთ ვინმე უმეტარი არს, უმე-ტარი იყავ“ **I კორ. 14,38**. იხ. მეცნიერი.

უმეტერება უტოდნელობა, უფიცობა: „უმეტერებაჲ იგი დაამჴუ“ **ფლკტ. 141,26**; „ყოველი უმეტერებაჲ განიშორეს“ **ს. ვახ.-მოც. საკ. 92,14**; „ცოდებათა სიჴბუჴისა და უმეტერებისა ჩემსათა ნუ მოივსენებ“ **ფხ. 24,7**; „არა განმრავლდენ უმეტერებანი იგი ჩემნი“ **ო, ზიარ. 22,2**.

უმეტერებით უტეხ, მოულოდნელად: „უჴუჴეთ შეიპყ-რას ჴაცი მვეტმან უმეტერებით“ **მ. სწ. 47,6**. იხ. უმე-ტარი.

უმეტერებით-ი უტოდინრობითი, უფიცობითი: „მიგბრე-ვენ უფალმან ცოდება ესე უმეტერებითი“ **მ. სწ. 171,21**. იხ. უმეტერება.

უმზო: „უბოჴენთ ჩუენ შიშველ და გლახად და უმზო“ **Sin—97,8v**. იხ. მზა.

უმთავრეს-ი, უმთავრეს-ი უფროსი, მეთაური: „უმბრძანა მოყვანებაჲ უმთავრესისაჲ მის მცველთაგანისაჲ“ **ფლკტ. 154,16**; „მთავი იგი ჴრახახტი სახელად უმთავრესისა მათის სუქისისა ეწოდა სუბუგო“ **იხკ. 21,2**. იხ. მთავარი.

უმინჯეზო «უბრალთა»: „არა ღიბთნისი სისხლი უმინჯე-ზოჲ ჴუეყანასა შინა შენსა“ **G, —არა ღიბთნოდის სისხლი უბრალთა ჴუეყანასა მას შენსა“ M, II მჭ. 19,10**. იხ. მინჯეზი.

უმკია uncia: „მოგუტყდეს ჩუენ ათჴუჴსმეტსა უმკიასა პურსა და უმკიასა მარსა და ქსესტსა წყალსა“ **ი. მოც. 70,14**.

უმკოდვესი ულატაკესი: „ვითარ მისცემ მოუჴათა ჩემთა საფასესა, და შენ უმკოდვესი ხარ მათსა“ **ხალ. 81,12**. იხ. მკოდვლი.

უმკუთეთულეს-ი უფრო მახვილი, მჭრელი: „არს სიტყუა... უმკუთეთულესი უფროჲს ყოვლისა მახვლისა თრ-პირისა“ **ქებრ. 4,12**. იხ. მკუთეთული.

უმკჯდრო «უდაბნო», დაუსახლებელი ადგილი: „უმკჯდროთაჲნი პირისპირით ეგვბისაჲთ“ **G, —უმდაბნოთა-თგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგვბისაჲსა“ M, ისუ ნ. 18,2**. იხ. მკჯდრი.

უმჯდროება უმოსაბლივობა; უმემკვიდრეობა; „ქალაქები მისი დაიქცა უმჯდროებისაგან“ I, იერემ. 2, 16; „უმჯდროება სულისა ჩემისაა იზრახება“ ფს. 84, 12. იხ. მკვდრობა.

უმოგუმიოდ ფრიად (?): „სუფლად უმოგუმიოდ გზრახე ზრახვა ესე“ O, II მგ. 24, 10.

უმოკლესი უფრო მოკლე: „მარჯვენა ქელი უმოკლეს არს მარცხენასა“ ფლკტ. 150, 29. იხ. მოკლე.

უმოლბინე, უმოლბინესი შეგებული, იოლი, უმჯობესი, «მოლბინე»: „რაათა იყოს უმოლბინე (მოლბინე)“ სპ. მოც. 24, 28; „ტვრისი და აიღონი უმოლბინეს იყოს დღესა მას სასჯელისასა, ვიდრე თქუნენ“ მთ. 11, 22; „ესე პატივი ფრიად უსუბუქეს და უმოლბინე იყო“ მ. სწ. 129, 24; „არათ უმოლბინესი პირველისა მის გიორგისი“ მ.-გ. 22, 2; „სიღონელოთა უმოლბინე იყოს მას დღესა შინა, ვიდრე ქალაქისა მია“ ლ. 10, 12.

უმოლბინე ქმნა «მოქარება», შევების მინიჭება: „რომელსა ჟამსა უმოლბინე იქმნა იგი?“ DE, „რომელსა (ჟამსა) მოქმედებდა?“ C, მ. 4, 52. იხ. მოლბინე.

უმოსწრაფესი უფრო სწრაფი: „ესე ვინმე უმოსწრაფესი არს“ მ. ცხ. 101r.

უმოსწრაფესი უფრო სწრაფი: „უმოსწრაფესი იქმნა, ნებისთ თესი განვიდა თქუნდა მიმართ“ II კორ. 8, 17. იხ. მოსწრაფე.

უმრავალწილესი «განმრავლები»: „უმრავალწილესი გყოხ შენ უფროსს მამათა შენთა“ G, „განგებულსა შენ უფროსს მამათა მათ შენთა“ ps., II მგ. 20, 5. იხ. მრავალწილი.

უმრავლესი «უფროსი», უმეტესი: „წარმომადგინოს მე აქა უმრავლესი ათორმეტთა გუნდთა ანგელოზთა“ DE, „დამოადგინოს მე აქა უფროსს ათორმეტი დასი ანგელოზთა“ C, მთ. 26, 52; „უმრავლესი იგი ვარი დაუფენდა სამოსელსა მათსა გზასა ზედა“ მთ. 21, 8. იხ. მრავალი.

უმრუდესი უსწორო, უფრო მრუდი: „შენ გვინი კირჩხიბსა და სიბრძნე შენი უმრუდესი მისსა არა“ მ. სწ. 143, 9. იხ. მრუდი.

უმრწმესი, უმრწამესი, უმწმესი უმცროსი, უმცირესი, უკანასკნელი, უმდაბლესი: „პრქუა მამასა თესა უმრწემესიან მან“ ლ. 16, 12; „უმრწამესი იგი შეანდობელ არნ წყალობად, ზოლო ძლიერნი იგი ძლიერად განიკითხნენ“ O, სიმ. 2, 8; „უმრწმესი ამის ყოველთა წმიდათა“ ეფეს. 2, 8; „იყო ძმ მისი უმრწემეს მათ ყოველთა“ B, სხტ. 140, 24; „მამა გვვის და მამა უმწმესი“ სპ. წიგ. II 71, 24. იხ. მრწმე.

უმსახურება უღმრთოება, უსჯულოება: „მზადიდან მას ღმრთოდ უმსახურებთა მათთა“ O, ივდ. 8, 22. იხ. მსახურება.

უმსახურებელ უღმრთო, უსჯულო: „ვიდრედა არა შეიღოთა, ღმრთიან უმსახურებელთა“ O, ზირ. 16, 4; „მართალსა აქულ არა უც, არამედ უსჯულთა და ურჩთა და უმსახურებელთა“ I ტიმ. 1, 9. იხ. მსახურება.

უმსახურებლობა «უკეთურება»; «უთნოობა»: „გარეპოვაჲცო უმსახურებელთაა შენი შენგან“ O, —

„მიგაქცინე უთნოთაგან შენი შენგან“ ps., ვზგ. 28, 27; „ნუ მოიზღო სიფიცესა ზედა ამის ერისასა და უმსახურებელთაათა ზედა“ G, „ნუ მიხედვ სიფიცესა ამის ერისასა და ნუცალა უკეთურებაათა მათსა“ M, II მგ. 9, 27. იხ. უმსახურებელი.

უმსხო, უმსხოსი — «ნუ იქმნე უმსხოსი არს წელთა მამისა ჩემისათა» O, III მგ. 12, 10; „მცირე თითი ჩემი უმსხოსი არს წელთა მამისა ჩემისათა“ M, II მგ. 10, 10. იხ. მსხელი.

უმსჯავრო განუკითხველი, უსამართლო: „მსაჭელი უმსჯავროთა ეთარცა დასჯილსა“ ეპ. კვარ. — დაფლ. 28v; „გელმწიფე უმსჯავროთა და უსამართლოთა იყოს“ მ. სწ. 61, 2.

უმსჯავროდ, უმსჯავროდ უსამართლოდ: „განსაჯნა იგინი სამართლით, ზოლო მათ უმსჯავროდ დასაჯეს იგი სიკუდილად“ მ. სწ. 70, 15. „მოკლესა აიკუდილად უმსჯავროდ“ სპ. წიგ. 88, 12.

უმსჯავროება, უმსჯავრობა, უმსჯავროება განუკითხველობა, უსამართლობა: „არა განეერებით პატივისაგან საუკუნოსა, რაგმს მივერდეთ უმსჯავროებასა“ ბ. კეს. — ექუხ. დღ. 80, 18; „სადა იყოს ევლმწიფება იგი მთავართა და უმსჯავრობა იგი მათი?“ მ. სწ. 98, 22; „უმსჯავრობამან დაბრძის ბრძენი“ მ. სწ. 274, 14. იხ. უმსჯავრო.

უმტკიცესი, უმტკიცესი — «მაქუს ჩუენ უმტკიცესი საწინასწარმეტყუელთა სიტუელა» II პეტრე 1, 19. იხ. მტკიცე.

უმურკ(ნ)ველი გაუტყუებელი: „არაიენ დადგის სადგმელი ნახევისა უმურკველისა სამოსელსა ზედა ძუელსა“ C, „არაიენ დადგის სადგმელი ახალი უმურკველი სამოსელსა ძუელსა“ DE, მთ. 2, 16. იხ. მურკნა.

უმურაველი დაუმტკრეველი, გაუტყუებელი: „უმურაველი კურთხი“ ფლკტ. 127, 21. იხ. მურავა.

უმუკლო — «ფერწნი იგი მისნი (სიბოლასანი) არიან მყარ და უმუკლო» ბ. კეს. — ექუხ. დღ. 122, 19. იხ. მუკლი.

უმუდესი უფრო მშვიდი, წყნარი: „უმუდესი ყოველთა, რომელნი იზარდებოდეს მისგან“ ანტ. დ. 24r; „უმუდესი მან მან, რომელსა ზედა ჯდა“ იქვე იხ. მუდესი.

უმცირესი უფრო მცირე, უმცროსი: „უმცირესი იგი უმცირესი ასაიეთა“ O, III მგ. 5, 52; „უმცირესი იგი უმცირესისაგან იკურთხევიან“ პეტრ. 7, 7; „უმცირესი არა ყოველთა თელთა“ მთ. 12, 22; „უმცირესი იგი... უფროა მისა არა“ მთ. 11, 11. იხ. მცირე.

უმცინევაღესი უფრო მცხუნვარე: „შემდგომად (მამარისა წმინდა) უმცინევაღესი გამობრწყანდის მზის-თელისი იგი სინათლეთა“ მ. სწ. 122, 1. იხ. მცინევაღე.

უმცითარი — «გამოუწვარი» (გამოუწვარი) არცა დაავლის ალი, რაგმა არა უმცითარი დაშეთს და განიყუენს (კურა)“ მ. სწ. 209, 25. იხ. მცითარი.

უმძაფრესი უფრო მძაფერი: „განკვეს იგინი ადგალსა უმძაფრესსა“ სპ. მოც. 27, 21. იხ. მძაფრი.

უმძიმე, უმძიმესი — უფრო მძიმე: „დაგითევებოეს უმძიმესი მუელისა“ მთ. 22, 28; „არა არს უმძიმე და უმძიმე ტვრე, ვითარცა ცოდება და განდგომილება“ მრთ. S, ოქრ. — მარს. დან. 105, 10; „სიკუდილი და ცხოვრება უმძიმესი სიკუდილისა განწყნა მის ზედა“ იქვე, 102, 2; „და უმძიმესი ესე იყო, რამეთუ...“ მ.-გ. 52, 1; „დამძიმება ტვრთი ცოდებათ ჩემთა უმძიმეს მათთა აიძიმესა“ მ. სწ. 228, 22. იხ. მძიმე.

უმძლავრესი-ი უფრო მძლავრი: ფაქტ. 161,14⁰. იხ. მძლავრი.

უმწარესი, **უმწარესი** უფრო მწარე: უმწარეს ნავლისა - პიოტ⁰ O, იგ. სოლ. 6,4; უმწარეს იყოს ღუფრდლისად⁰ მ. ცხ. 244⁰. იხ. მწარე.

უმწინკულევანესი უფრო მწინკულევანი, ტუტყვანი, შებღალუღლი: უსამართლოდ მონაგებთაგან ქველის-საქმე უმწინკულევანეს... ამისა არს⁰ მ. სწ. 55,10. იხ. მწინკულევანი.

უმწინკულეობა **განწყმედა**: უმწინკულეობა ხელისა⁰ G, — განწყმედენით ხელისად⁰ იხუ 6, 8, 5.

უმწუხარესი უფრო მწუხარე: ნუ უყუფე იხილენს პირი თქუენი უმწუხარეს პირთა ყრმათა მათ⁰ O, დან. 1,10. იხ. მწუხარე.

უმწესესი უმცროსი: მრქუა მე უმწესესიან მან⁰ მ. ცხ. 428⁰.

უმწყი უხედნი, უწყრთნელი: განვისწავლო, ვითარცა სამწყულო უმწყი ვერ დაემწყი⁰ O, იერემ. 21,18; აორ-ნი დიაველნი პირშონი და უმწყნი... დაიყენით⁰ O, I მფ. 6,7; „ცხენი უმწყი გამოვდის ფაქტად“ O, ზირ. 30,8; „ქიცი უმწყი რბის... და დასცემს ზედაშეღმელსა მას“ H 2261,288⁰. იხ. მწყი.

უმხილვებელი-ი მხილების გარეშე: „სწავლულებად უმხილვებელი სცუბის“ O, იგ. სოლ. 10,17. იხ. მხილება.

უმჯობესი, **უმჯობე** **კეთილი**, **უკეთესი**, **უსახნიერესი**, უფრო კარგი; რჩეული; უფრო სასარგებლო; „ნუ უმჯობეს არსა შენდა მდღელობად“ M, — „ნუ გე-თილ არსა ყოფად მდღეობად“ G, მსჯ. 13,19; „უმჯობეს ხარა ბალაისა“ M, — „უკეთეს ხარ შენ უფროდს ბალაისა“ G, მსჯ. 11,25; „დაა მისი უმჯობესი უმჯობეს მისა არს იგ“ M, — „დაა მისი უმჯობესი მისი უსახნიერეს არსა მისსა“ G, მსჯ. 15,2; „უმჯობეს არს ჩუენდა გული-სხმის-ყოფად“ კ. იერ.-აფდგ. 155,26; „უმჯობეს არს ჩემდა სკუდლი ვიდრე ცხობრებისა ჩემსა“ O, იონა 4,8; „უმჯობეს იყო ჩემდა მამინ, ვიდრე აწ“ O, ოვსე 2,9; „უმჯობეს არიან ძუტუნი შენნი უფროდს ღვსისა“ O, ქება 1,1; „უმჯობესი ვენაჲ მისცეს მას“ O, გამოსლ. 22,5; „უმჯობესი ჩუენთა უფალმან იზრუნოს“ სხტ. 125,20.

უმჯობესად-რე უკეთესად, უსაკიროესად: „უმჯობესად-რე შეგპრაცხე, რადთა ვევედრო ძმათა“ II კორ. 9,6. იხ. მჯობი.

უმჯობესობა **უმჯობეს** ყოფა: „ანუ არა უმჯობესობის ნაუტრცის ზედაუბი მისი, ვიდრე სასუთლუ ავიზი-რისი“ G, — „ანუ არა უმჯობეს არს საუფებლები ეგა ფერემისი, ვიდრედა სასთულელები აბეზარისი“ M, მსჯ. 8,2.

უმჯობესობა **სარგებლობა**, **უკეთესობა**: „უმჯობესობა იგა მათ ვერ ცნეს“ ვარ. 804. იხ. უმჯობესი.

უნაგირი-ი: „ყოველი უნაგირი, რომელსაცა დაჯდეს მას ზე-და თესლმდინარე, არაწმიდა იყოს“ G, დევიტ. 15,9.

უნათესვო: „ბრძენი უპოვარი, უნათესვო“ Ath.— 17,274⁰. იხ. ნათესავი.

უნათლესი უფრო ნათელი: „უბრწყინვალეს და უნათლეს კორცნი მათნი საუფმლისაგან გამოვიდეს“ ოქრ.—მარხ. და იონ. 108,29; „რა-მე უნათლეს არს მზისა“ O, ზირ. 17,80. იხ. ნათელი.

უნათლო **ნათელს** **მოკლებული**: „(ზნელი)... აღგიღო, უნათლოა მიზეზისაგან რა-მე“ ბ. კეხ.-ეჭუბ. დდ. 22,25. იხ. ნათელი.

უნაკლული **სავსე**, **ნაკლის** **უტონელი**, **საგმაო**, **მო-უკლებელი**, **არანაკლულევანი**: „უნაკლული სა-უნჯე არს კაცთა შორის“ O, ხიბრძ. სოლ. 7,14; „(ვანუ) სამკვდრებელი უნაკლულია მადლით“ O, იონ 21,8; „უნაკლული არს სიმდიდრითა“ თომა მოც. 15,21; „არა ემა არს... რაგზის დღესა შინა მიღება საზრდელისა სავსე-ბით და უნაკლული ღვთითა და საქმიოთა“ ე.-ე. 40,8. იხ. ნაკლული.

უნარჩევსი **უკანასკნელი**: „უნარჩევსი ყოველთა უფლისა მიერ ვიციბთ“ ბოჯა ხტეფ. 657,9. იხ. ნარჩევი.

უნასი **გნება**, **ზიანი**, **უბედურება**: „შემიბრტყის ყოვე-ლივე უნასად“ აბ. რომ.-კურახ. მოხ. 164,12; „ნუცა უგულუბელსა-ყოფ უნასთა უკეთურებისა მისისათა“ O, ზირ. 30,11; „არა მხედვალ უნასსა მას სოფლისასა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 219; „უბესკობისი იგი შესმენილ არს უნასისათა“ ლომ. 66,29. იხ. შეუნასე.

უნასება, **უნასობა** **ზიანის** **მიყენება**: „არავის ავნებდნ და არცა უნასებდნ (უნასობდნ O)“ I. ეხ. 65,23. იხ. უნასი.

უნასეული-ი **დაზიანებული**: „რომლითავე სახითა უნასე-ულ იქმნის“ მართ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,18. იხ. უნასი.

უნაყოფო **არა** **ნაყოფიერი**: „გაძლოდა ჩუენ... ქუეყანასა ურწყულსა და უნაყოფოსა“ I, იერემ. 2,8; „შეაშთის სი-ტუჟა იგი და უნაყოფო იქმნის“ მთ. 12,22. იხ. ნაყოფი.

უნაყოფოება **არა** **ნაყოფიერება**: „შეგატებს ცელითა თქსი-თა უნაყოფოებასა“ O, იგ. სოლ. 9, 12; „დაეცე თქუენ უნაყოფოებათა და ხარშავითა და სეტყუთა“ O, ანკ. 2,17. იხ. უნაყოფო.

უნდილი-ი **უმწიფარი**, **არახანმოხული**, **მოუწყველი**: „და-თუ-უტევენს კუერცხი თქნი უნდილად“ მ. ცხ. 197⁰.

უნდო **არარა**, **ცუდი**, **უხმარი**, **გამოუსადევარი**, **სა-ძაველი**; **გამოუყენებელი**: „ნუ შეუდგებით უნდოთა“ O, I მფ. 12,21; „ვამზობ უნდოთა მავით“ ანდ.-ანატ. 216,21; „ვიდოდეს კულასა უნდოთასა“ IV მფ. 17,15; „მმოსიეს მე უნდოა ესე სამოყლა“ მ. ცხ. 260⁰; „ქალი უნდოა, შეუ-რატხი, მეკარე ვსემლევანი იხილე და უვარებ“ ოქრ.-პეტრე და ელია 215; „უნდოსა იქმს“ O, ხიბრძ. სოლ. 15,9; „უნდო იქმნეს რტონი შენნი“ I, იერემ. 21,14; „ხოლო ქართველნი, ვითარცა ნახურნი რამე და უნდოანი, უგულე-ბელს-ყვნი და შეამცირნა“ ე.-ე. 49,22; „პირი შენი უნ-დოთა ზრახავს“ მ. სწ. 148,2. იხ. უნდოესი.

უნდობა **სიმდიდრე**, **უხმარობა**, **არარაობა**: „ძაღლისა-ებრ უნდობისა ჩემისა უცონილა დ გმონო შენ“ მ. ცხ. 148⁰. იხ. უნდო.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, კიტატისათვის აღგილია დატოვებული (რედ.).

ფენარება მთქნარება: „ამას ეწოდებოდა ფენარება, რა-
ეისი მომფლობელის ნიჭური და მოგზავის შინაგან ჭირსა
სული მრავალად, რამათა განიყვანოს მუნთა ნეშტი იგი თრთქ-
ლისაჲ მის, შემსვავსებული სიჭმოსა კუაშლისაჲ“ გრ. ნოს.-
კაც. აგებ. 170,8.

ფქურება: „გითარცა ტრედნი ცთომილნი ფქურებთა-
ლიან“

ფქურება: „ქვშაჲ ვაფქურით ზედაჲს-ზედა, რამათა გან-
ძნდნ“ Sin.—11,818.

ფშტ-ი წვრილი ფული; „მწულლილი“; „მოვიდა ერთი
ქურიგი გლახაკი და დასხნა ორნი ფშტნი“ C.—„მოვიდა
ქურიგი ერთი გლახაკი და დასხნა ორნი მწულლილი“ DE,
მრ. 12,42.

ფშუვა, ფშუა სუნის აშუება, ასეა: „ფშვან სუნე-
ლებასა ნელსაცხებელთა-მგებოფელთაჲ“ M, ქება 5,18; „წუ-
ვიან, ვითარცა შრთშანი, და სულნელად ფშვან“ ხაჟ. წგნ.
II 50,40; „ეცა ტიმოფეს სული მუშეისაჲ მის, რომელ-იგი
ფშთადა მის დედაცისაგან“ H—241,451.

[ფშუნა] იხ. ნაფშენი.

ქან-ი ქართული ანზნის 24-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—600.

ქაღაგ-ი მქადაგებელი, მომხმობელი, მლაღადებელი:
„აღლის ბირი მისი ვითარცა ქაღაგმან“ O, ზირ. 20,15;
„ქაღაგო ლაღადება ქლივად“ O, დან. 2,4; „ქა-
ღაგნი მიტეოდეს ყოფელსა მას ქაღაგსა“ ანდ.-ანტ. 191,
18; „არცა თბრიდა ქაღაგ საყვრისად, ვითარცა ქაღაგო,
მეგობართა განმადგებელი“ მ. სწ. 14,27; „ქაღაგო იგი
გზამნ მისოჲ“ ბ. კეს.-ექუს. დდ. 85,28.

ქაღაგება მემობრადება, მოხმობა, უწყება, ლაღადება;
საყვრის დაცემა; „მეწუეეა“: „უზმანსად ქაღაგებ-
დეს“ C.—„უფროსს მიმადასდებდეს“ DE, მრ. 7,86;
„უქაღაგებდა მათ ქრისტესა“ ხაჟ. წგნ. ბ,5; „ქაღა-
გებდით სახლსა ზედა ონისსა“ O, ოვხე 3,5; „ნუ ქაღა-
გებ წინაშე შენსა“ მთ. 8,2; „ქაღაგეს მარხვად“ p.h.—
„მოაწვეს მარხვად“ O, მიქ. 3,5, „შეინანეს ქაღაგებაჲ
იონასსა“ მთ. 12,41; „გისმინოთ ქაღაგებისაჲ მის“ ოქრ.-
მარხ. და იონ. 102,27; „ქაღაგებაჲ ზესენელ-იყო ღრუბ-
ლით“ ზოზ. XXXII 16. იხ. ქაღაგი.

ქაღაგა დამუქრება, მუქარა: „უკუეთუ მქაღაღლის
ჩუენ, ვითარცა გოლიადი, მაქუს ჩუენ შემწედ ჰე დავითისი“
მ. სწ. 144,28; „ლიქითი და... ქაღაგათა სატანჯელთათა
და სიკუდილითა მბრძოლა იგი მას“ დ.დ. 127,52. იხ.
მოქაღული, მოქაღულობა, საქაღული, სიქაღული.

ქაღება კეცხნა, თავის მოწონება: „ჩუენ ექაღდით
ჩუარათა მისითა“ ხაჟ. წგნ. II 18,3; „ნუ ექაღდით ნუცა
იტყუთ მადლისა გარდაერულად“ O, I მფ. 2,8; „გინ-შე ექა-
ღდის, ვითარმედ წმადეა გული აქუნდეს?“ O, ოგ. ხოლ.
20,9; „ნუ ექაღდინ ბრძენი სიბრძნითა თქსითა“ I, იერემ.
9,28; „სახელითა მისითა ექაღდოიან“ O, ზაქ. 10,12.

* წყაროს დასახელება გამოარჩენილია (ბედ.).

ფშვნა იხ. აღმოფშვნა.

ფხა თავთავის უკალი: „შთადეა მარცხული ბუდესა, რამათა
არა წარბაცონ იგი მფრინველთა, და სიმხვლითა მით ფხ-
სათა გარე-წარბადის ვნებაჲ იგი მცირეთა ცხოველთაჲ“
ბ. კეს.-ექუს. დდ. 87,1.

ფხანა მუნი, კეთრი: „გგუემოს შენ... სიმლიერითა უცხო-
თა და ფხანითა“ M, II მქ. 28,27; „ძმასა... შეექმნა ფხ-
ანა ფრიადი“ მ. ცხ. 190v. იხ. მეფხანი, მეფხანანი, მეფხ-
ანოვანი, მოფხანი.

[ფხეკა] იხ. განფხეკა, მონაფხეკი, მოფხეკა.

ფხიერ-ი ფხიან-ი: „იბოლემინ... თესლით ფხიერად“ გრ.
ნოს.-კაც. აგებ. 217,21. იხ. ფხა.

ფხინ-ი რქა ქსლის სასწორებელი: „მოლით ფხინი და
აღმოფარნა ორნივე თუალი მისნი“ დომ. 122,10.

ფხურა გლეჯა: „გვოდებდი და ვიფხურდი იმათა თავისა
ჩემსათა“ I, I ეზრა 8,72. იხ. აღმოფხურელი, აღმოფხურა,
აღფხურა, გამოფხურა, განფხურა, დაფხურა, მოფხურა, შთა-
ფხურა.

ქაღება აღთქმა, დაპირება: „მეინდვის და უტყუის, უქა-
ღის და ეცრუის“ მ. სწ. 204,27; „უკუეთუ მგებან სინათლე
გქაღად და არა ყო იგი საქმით, სიქადული ზოლი მისი ვერ
განანათლებს სოფელსა, არამედ საქმენი“ მ. სწ. 255,19;
„უქაღე უტრქერი ერთი სამისიჲ“ შუშ. X 7.

ქაგება „თხრაჲ“, ყივება, ფხანა: „აქაგდეს (ოხრი-
დეს ო) და შეძრწუნდეს“ წყარონი მათნი ფხ. 45,4. „შეძრ-
წუნდეს უფსკრულნი დიდძალითა ქავილითა (ოხრიითა ო)
წყლისათა (წყალითათა ო) ფხ. 76,18; „შეიკრებდენ მოძლ-
ართა ქავილითა უტრათათა“ II ტიმ. 2,8. იხ. აღქაგება.

ქათამი- (ქათმისა) „მფრინველი“; მამალი: „ქა-
თამიანი შეიკრებნის მართლენი ქუეშე ფრთათა“ C.—„შეიკრებ-
ნის მფრინველ მან მართლენი თქსნი ქუეშე ფრთათა“ DE,
მთ. 22,27; „მრავალნი თესლთაგინნი არა დასხმენ კუერცხსა,
ვითარცა ქათამინი“ ბ. კეს.-ექუს. დდ. 95,18; „ქათამი
ყივა“ მთ. 22,74; „ისმა ქაღაგისაჲ“ მ. ცხ. 222r.
ქათამა: „მეგობრმან ვინმე მძალერობით ქათამად იგი წარ-
სტავა“ Q—240,159. იხ. ქათამი.

ქათმისა-კმა „ქათმის-ყივილი“: „ოღეს... მოვიდეს...
ქათმისა-კმასა, ანუ განთიად“ DE,—„ოღეს... მოვი-
დეს... ქათმის-ყივილს, ანუ განთიად“ C, მრ. 13,85.
იხ. კმა.

ქათმის-ყივილი „ქათმისა-კმა“: „ოღეს... მოვიდეს ქათ-
მის-ყივილს, ანუ განთიად“ C,—„ოღეს... მოვიდეს...
ქათმისა-კმასა, ანუ განთიად“ მრ. 13,85. იხ. ყივილი.

ქაღ-ი „ქაბუკილი“, გოგო, მღერდი: „ქალსა მას ნუ-
რა ეწებინ“ M,—„ქაბუკილსა არა უყოთ არაბად“ G, II
მქ. 22,28; „ვითარცა განვიდეს ქაღნი იგი“ O, დან. 15,
19; „ქაღებდა განმადდეს ღვთად და სუმიდეს“ O, იოვ.
3,8; „უკუეთუ ქაღი იყო, განარბნეთ იგი“ O, გამოსდ.
1,18; „უკუეთუ გშეგ ქალი, ანუ წული“ ზოზ. 165,26;
„არა ერთისა ქალისა მგეგლისა სიტყვსა შემინდი“ ოქრ.-
მარხ. და იონ. 102,10; „მოართუეს თავი იგი ღანჯლითა და

განქმედისა* ფლტ. 138, 82; „ნუ ისწრაფი ფურცელთა
გარდაყრისა და გარდათულებისა* მ. ხვ. 21, 11.

ფურცელ-დაყრილი-ი ფურცელჩამოცვენილი; „იყნეს
იგინი, ვითარცა ბელეფონი ფურცელ-დაყრილინი* ო,
გვ. 1, 20. იბ. დაყრილი.

ფურცელგანი-ი ფურცელსაგნე; „იბილა შორით ლეღვ
ფურცელგანი* C, — „იბილა ლეღვ შორით, რამელსა
გისა ფურცელი* DE, მრ. 11, 12, იბ. ფურცელი.

ფურტკარი-ი (ფურტკარისა); „შომაღვს მე, ვითარცა ფურ-
ტკარი* ფს. 117, 12; „მივედ ფურტკარისა და ისწავე, ვი-
თარ იგი მოქმედ არს* ო, გვ. ხოლ. 6, 8; „ქუაში ითბეს
ფურტკართა* მ. ცხ. 115; „ქუაშიმან განასხნის ფურ-
ტკარი, გამოთლიან წაშროში იგი სიტკბოებისა მათისა* მ. ხვ.
116, 4; „გამოვლინოს უფაღმან... ფურტკარი, რამელ
არს სოფელსა ასურტანისასა* I, გვ. 7, 18.

ფუფუნება «ზრდა», ჭეშვება, სძვება, ზეგება, ფერება;
«შუება»; გაუმადლობა, განცხრობა, აღურსი; „ვი-
თარცა შზრდელი რაა ჭფუფუნებნ თქსთა შვილთა* მხ., —
„ვითარცა-იგი შზრდელი რაა ზრდინ თქსთა შვილთა* Q,
I თვ. 2, 7; „ვითარცა სძითა გვფუფუნებს და გუზრდის*
იბ. რამ. — კურთხ. ისაქ და იაქ. 108, 6; „გვფუფუნებდ
შენ წიაღთა ჩემთა* ფლტ. 142, 18; „წიაღი იგი შამთ-შთავ-
რისაა გუფუფუნებზოდის ჩუნ* მ. კვ. — 40-თხს 119,
27; „ხოლო ჩუნ გვფუფუნებდეთ სამოსლითა ჩრვლითა
და თბელითა* A — 82, 235; „შეიფარებით ყოველი ძმანი.
თქუნენი, ჭფუფუნებნით მათ ზედა* H — 222, 29; „რო-
მელი ჭფუფუნებდის შვილსა თქსსა, შეუბეგს წყალუ-
ბათა მისთა* ო, ზირ. 20, 7. „სიამობათანი... ფუფუნებასა-
გან იტყუდ მელრნაღნი* ოქრ. — მარხ. და იონ. 109, 16; „სი-
ხურული, ფუფუნებასა შინა შენსა* ო, — „სიყვარული —
შუებითა შენთა* M, ქება 7, 6; „არა არს გოჯობისა შინა
ძიება ფუფუნებისასა* ო, ზირ. 14, 17; „განსუენებას მისსა
განძა იგი ფუფუნებთა მისითა* ო, ზირ. 24, 2; „სი-
ცოლი იგი მათი ფუფუნება არს ცოდვის* ო, ზირ. 27, 14;
„შეიტყუა ფუფუნებაა აქუნდა მას შზარდულისა მისისა-
გან* Sin. — 11, 77v.

ფუფუნეული-ი აზიზად, ნებივრობით გაზრდილი;
«ჩჩელი»; „რამელი იგი ნუყული და ფრად ფუფუნეულ
იფის შენ შორის, თუაღვრ იქმნეს იგი ძმისა თქსისათჳს*
M, II მკ. 29, 54; „სუსანი იყო ფუფუნეული ფრად და კე-
თილ ხილითა* I, — „სუსანი იყო ჩჩელ და შეუნიერ სახითა*
მხ. დაწ. 12, 21; „ფუფუნეულინი ჩემნი ვიდიდეს გზა-
თა ფიცხელთა* ო, ზირ. 4, 26; „განსუენეს და ფუფუნეულ
იქმნეს საშუებელთა მათთა შინა* I, წყევლი 9, 25. იბ.
უფუფუნეულისი, ფუფუნება.

ფუფუნეულია აზიზად, ნებივრობით აღზრდილობა;
„არა მელის გამოცდილება ფერგსა მისსა სოფელ ბეგეანასა
ზედა სიჩქარისათჳს მისისა და ფუფუნეულობისათჳს*
G, II მკ. 25, 56. იბ. ფუფუნეული.

ფუშნიერი-ი იბ. ფაშნიერი.

ფუცება ფიცება; „ვაფუცე მათ ყოველთა სახელსა ღმრთი-
სასა* I, წყევ. 12, 25; „ვაფუცე მათ თქუნ ცხორებასა კე-
რისასა* მ. გარ. 125, 22; „ვაფუცე შენ ღმრთისა* მთ.
26, 28; „აფუცებდი და ჰოთბედი ღმრთივებულად* შუშ.

29. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

II 12; „ეფუცე მას... რააცა მთხოთ, მიგე შენ* C, მრ.
2, 22. იბ. ფიცე; შდრ. ფუცა.

ფუცვა დაფიცება; „ფუცა მეფემან სოლომონ უფლისა* I,
III მკ. 2, 22; „ფუცეს უფლისა წმინთა დიდთა* მხ., II მშტ.
15, 14; „ფუცა საყდარსა და სუფევასა თქსსა* ო, იფდ.
1, 12; „თავსა ჩემსა ვფუცავ* I, გვ. 45, 22; „რომელნი
ფუცვენ უფლისა* ო, ხოლ. 1, 5; „არა ცილო ჭფუცო*
მთ. 5, 22.

ფუცხოვანი-ი; „რქინაიცა კაცისათჳს უმეტეთელს არს და უფი-
ცხელს რქინა და ფუცხოვანთა ფრჩხილთა* გრ. ნოხ.-
კაც. აგებ. 152, 22. იბ. ფუცხო.

ფუცხუ, **ფოცხუ**, **ფუცხვ**-ი «ბატური», ბორცის ამოსა-
ლები; „დასხან მას ზედა... საციცხურები და ბატურები*
მხ., — „დასხან მას ზედა... საციცხურები და ბატურები*
G, რიცხ. 4, 14; „ველთა აქუნდა ფუცხუცა სამიზარი და ჩაყვის
იგი სიავსა* ო, I მფ. 2, 14; „ქმნა ქირამ ფოცხუები
(ფუცხუები M) და საციცხურები და ლანძ იგი საკურ-
თხეველისა* II მშტ. 4, 11; „გზარანო ხეცება გუერდთა თქუ-
ენთაა ფუცხუთი რქინისათა* Sin. — 11, 12r.

ფუძე «ვენაქი»; „იბილა ქუეყანა საქმარი და მთაყიდა ნა-
ყოფათაგან ქელთა მისთადა და დაწერგა ფუძე* ო, — „შოლ-
ველმან აგარაქი მთაყიდა ბოლ ნაყოფათაგან ქელთა თქსთადა
და დაწერგა ვენაქი* მხ., გვ. ხოლ. 21, 12; „იოვანე...
პრქელ... შეფისსა მას მიეც ფუძე იგი ქურთვსა მას...
იოვანე ქუალად პრქელ მას... უკრ-ვი ვენაქი იგი ქურთვსა
მას* ხაქ. წიგ. II 116, 16.

ფუძე იბ. დაფუძნება, საფუძველი.

ფუძნება იბ. ფუძე.

ფუძიქს-ი ფენიქსი; „სახელი პრქენ მას ფუძიქს* ფხ.
X.

ფქვა «დაფქვა», «მეჭველ ყოფა», «ფქვილი»; „ფქვან
მეჭველითა* მხ., — „და მჭველიდეს მას წისქვილითა* G,
რიცხ. 11, 8; „ფქვილია (იფო მჭველ G) სახლსა შინა
საქარბობისასა* OM, მხ. 16, 21; „მოიხუენ ფქვილინი,
ფქვილ ფქვილსა* I, გვ. 47, 2; „ორნი ფქვილიენ ფქვილ-
სა* მთ. 24, 41. „ქვა ფქვისაა დამოყიდა ყელსა მისსა* C, —
„ლოდი ფქვილისაა ზედა ედო ქელსა* DE, ლ. 17, 2.
იბ. დაფქვა, მოფქვი, მჭველი, საფქველი, საფქულ/საფ-
ქვილე, შეფქვა.

ფქვილი-ი «იფქვილი», დაფქვილი; «წისქვილის-ქვა»;
„მჭველელსა არა აქუნ ძალი უფად იფქვილისა (ფქვი-
ლისა მხ.)* ო, — „ფქვ 2, 7; „მსგავს არს სასუფევე-
ლი ცოშსა, რამელი მთლილ დედაცემან და შეპართ იგი
ფქვილსა საშსა საწყალსა* ლ. 12, 21; „მთლილთ
ფქვილი და შთასხთ ქუბასა აპსა* ო, IV მკ. 4, 41; „რო-
მელი ზის ფქვილთა თანა* ო, გამოსლ. 11, 5; „მოიხუენ
ფქვილინი, ფქველ ფქვილსა* I, გვ. 47, 2; „წარგწყმი-
დო... ვმა ფქვილისაა და ნათელი საწთლისა* ო, აგრემ.
25, 16; „დამო-თუშვი-ყიდა მას ფქვილი, ვირით საფქველი,
ყელსა მისსა* მთ. 12, 6; „ლოდი ფქვილისაა ზედა ედო
ქელსა* DE, — „ქვა ფქვისაა დამოყიდა ყელსა მისსა* C,
ლ. 17, 2; „გარდამოუტევა... ნატეხი ფქვილისა საფქველისა
თავსა ზედა აბიმელქისსა* M, — „შთაუტევა... ნატეხი წი-
ქვილის-ქვისაა თავსა ზედა აბიმელქისსა* G, მხ. 9, 52.
იბ. ფქვა.

ფრინველ: „სულს მისი ფრინველ არიან, ვითარცა ფრინველი საჭეთა შინა უკეთურისათა“ *იხ. ფრინვე.

ფრომინ-ი **ჭრომი**, **რომიელი**: „რუმეა ცი ფრამინი (პრამინი **ღ**) ვართ“ **საქ. მოც. 18,21**; „არაფინ იბოვა მსგავსად ქმნულუკეთობისა მისისა შორის ფრამინთა“ **რიფ. 186,41**.

ფრომინებრ **ჭრომიელებრ**, **რომიელად**, **ლათინურად**: „წერილ იყო ებრაელებრ, ფრამინებრ და ბერძლ“ **C, — იყო წერილი ებრაელებრ, ჰრამაელებრ და ბერძლ“ DE, 19,20**. იხ. **ფრომინი**.

ფრომინებრ-ი **ჭრომიელებრ**, **ლათინური**: „იყო წიგნი, წერილი მას ზედა... ფრამინებრითა“ **C, — იყო დაწერილიცა, რომელი წერილი იყო მას ზედა წიგნითა... ჰრამაელებრითა“ DE, 23,23**. იხ. **ფრომინებრ**.

ფრფინვა: „უკუეთუ შვის (ბერძნად დელატიკან), ჰფრფინველ მას“ **მ. სფ. 110,11**.

ფრჭევა, **ფჭურევა** იხ. **ალფრჭევა**, **ალფჭურევა**.

ფრჩხენა იხ. **ფრცხენა**.

ფრჩხილ-ი იხ. **ფრცხილი**.

ფრცხენა, **ფრჩხენა**: „ფრცხენს ფრცხილითა ჭლიკისათა“ **G, — ფრჩხენს ფრჩხილითა ჭლიკისათა“ O, — ლევიტ. 11,7**; „ჰფრცხენს ფრცხილითა ჭლიკისათა“ **G, II შჯ. 14,8**; „ფრჩხილითა ფრჩხენს“ **O, ლევიტ. 11,26**. იხ. **მფრცხენალი**, **შეფრჩხენება**.

ფრცხილ-ი, **ფრჩხილ-ი**: „მწუერგალთა მითთა მითთას, ფრცხილთა მითთა, განაცემიდეს“ **საეგ. უწყ. 1219**; „ფრცხილი მისნი (იქმნეს) ვითარცა მფრინველისანი“ **O, დან. 4,20**; „ცოდება იოდასი დაწერილ არს წიგნსა შინა რკინისა ფრცხილითა აღმანტიისათა“ **O, იერემ. 17,1**; „(მფრინველი)... ოდესმე ფრჩხილითა ოდენ შევარდის მახესა და მოინადირის იგი“ **მ. სფ. 279,26**; „შეუბრის წუერი ფრჩხილსა მახითა მით მცირითა“ **Sin. — 27,46**; „სიფიცხილითა ფრცხილითა მისთათა (ლამქან) განაბის საშობა“ **ბ. კეს.-ექვს. დღე 181,2**.

ფრჭვი, **ფრჭვით** **ფეხითა**, **ქვეითად**: „რომელმან გარდატია ზღუად ვმელად და მდინარესა წიად-ჴდა ფრჭვით (ფრჭვი **ღ**)“ **ფხ. 25,6**. იხ. **ფერვი**.

ფსალმუნ-ი, **სალმუნ-ი**: „წერილ არს წიგნსა ფსალმუნთასა“ **საქ. მოც. 1,20**. „ფსალმუნთა საგლობელთა შენთაჲ არა ვისმინო“ **O, ამონ 5,22**; „ფსალმუნთა სულიერითა... და საკუმეველითა სულნელითა აღიხუენით ბატიოსანი ძალნი“ **შუშ. XIX B**; „აბრულე თავი შენი წურთისათჳს ფსალმუნთასა“ **მ. ცხ. 161**; „ესმა კმაჲ სალმუნთისაჲ წარმავლთა ვიეთმე ქუბას მის თანა“ **ანდ.-ანატ. 192,9**; „იტყეს სალმუნთა“ **გ. იერ.-ადღ. 161,12**; „მოკეანდა იგი საფლავად სალმუნთითა და ტურთბეითა“ **დ.დ. 181,14**; „დავით იტყეს წიგნსა ფსალმუნთასა“ **ლ. 20,42**. იხ. **მფსალმუნე**, **საფსალმუნე**.

ფსალმუნება **გალობა**: „ფსალმუნებდა და იტყოდან“ **ბაბ. 47,28**; „იწყეს ფსალმუნებად ფსალმუნსა ამას“ **A, — იწყეს ვალობად ფსალმუნთა ამით“ B, სხტ. 126,8**; „რვათვე კმაჲ ზედა ფფსალმუნებ“ **მ. ცხ. 21**; „სალმუნებდეს ნეტარისა თვედორეს თანა“ **Q—240,117**. „სალა

ფსალმუნება არს, მერ არს ღმერთი და საღა სიმღერაჲ არს, მუნ ეშპანია არიან“ **მ. სფ. 209,1**. იხ. **ფსალმუნე**.

ფსალმუნთ-შემახმელო-ი **ფსალმუნის** **მეგლობელი**: „რომელნი იყვნეს... ფსალმუნთ-შემახმელოთაჲ და მეკარეთაჲ“ **O, II ეზრა 7,24**. იხ. **შემახმელო**.

ფსალტა: „უბრძინა შენთაჲ... ენკრატისთა... და ფსალტათა მგლობელთაჲ ღამისა და ღლისათა“ **Sin. — 11,266v**.

ფსელ-ი **შარდი**: „არა შეჴამონ სკორე თჳსი და შესუნ ფსელი თჳსი“ **O, ეხ. 26,12**. იხ. **მფსელი**, **ფსა**.

ფსიად-ი **თასი**: „ჰქმნე პინაქები-მისი და ფსიადები, ტაბულები და კიებუები“ **O, გამოსლ. 25,29**.

ფსიად-ი, **ფსიათ-ი**, **ფსათაჲ** **ჭილობი**: „წარმოჴდა ზედა ფსიათსა“ **მ. ცხ. 182**; „გმოსა მარტოდ ფსიათი“ **მ. ცხ. 285**; „ღამიგეს მე ფსიათი“ **მ. ცხ. 434**; „ერთი ფსიათი დაუგო“ **მ. ცხ. 147**; „არარაჲ აქუნდა... გარნა ფსიადი ერთი და ჰურჭელი ერთი სარწყული და სფურიდი“ **Sin. — 11,297r**.

ფსკერ-ი **იატაკი**, **ძირი**: „ჰხედავს ფსკერსა ჴოთხეთისასა“ **O, აგ. ხოლ. 16,25**; „იქმნა პირი მისი შევ ყოვლითურთ, ვითარცა ფსკერი ტახისაჲ“ **მ. ცხ. 418**; „ფსკერსა ჴოთხეთისასა მიიწვიან“ **O, აგ. ხოლ. 9,13**. იხ. **ფფსკერი**, **ფფსკრული**.

ფსმა **შარდვა**: „აფსმიდეს კედელსა“ **O, IV მფ. 9,8**. იხ. **ფსელი**, **შეფსმა**.

ფსჯრიდ-ი იხ. **სფჯრიდი**.

ფუარ-ი **მფოფე**, **ტომი**: „არა სჴამო მას შინა ფუარი“ **ph. — არა შჴამო მას შინა მფოფე“ M, — არა შჴამო მას შინა ტომი“ G, II შჯ. 16,8**.

ფუდულ-ი: „ზუავი იგი და ფუდული იტყოდა“ **A—22,680**.

ფუეშუება იხ. **ფეშუება**.

ფუვილ-ი **გაფუება**: „ფუთოდა მატლი ჴორეთა მითა“ **ანდ.-ანატ. 211,21**. იხ. **ფუენება**, **შღრ. ფოვლი**.

ფუვიცა **phoenix**: „მფრინველი... რომელსა პრქან ფუვიცაჲ“ **გ. იერ.-ადღ. 116**.

[ფუვენება] იხ. **აღფუენება**, **განფუენება**, **უფუველი**, **შეფუვენება**.

ფუჟინ-ი: „მშობელნი იგი არიან, რომელსა პრქან სალაბა, ვითარცა სხელ: ძალდნი ზღუანი და დელდინი და ფუჟინი“ **ბ. კეს.-ექვს. დღე 97,80**.

ფუნა, **ფუნე**: „გამეც შენ ფუნაჲ ზოხათაჲ სკორისა წილ კატორიისა“ **I, ეზრა 4,15**; „ფუნესა (ფუნასა I) სკორისა კატორიისასა ღამელა იგი“ **O, ეზრა 4,12**; „ფუნითა შებოლულ არს მეღვირი“ **O, ზორ. 22,2**.

ფუნდუკ-ი **ქარვისლა**, **სასტუმრო**: „შევიდეს იგინი ფუნდუკისა ერთსა დადგომად მას შინა და განსუენებად სიკისაგან“ **ლიმ. 18,18**; „შეაყენეს იგი ფუნდუკისა შინა“ **Sin. — 11,12v**.

ფურნე **პურის** **საცხობი**: „შეაგდე ფურნესაჲ მის განკურეველსა“ **მ. ცხ. 222v**.

ფურცელ-ი **(ფურტელისა)** **ფათოლი**; **თაბახი**: „ფურცელი გამობუტკიან (გამოვლან DE)“ **მთ. 24,22**; „ფურცელი მისი არა დასცვის“ **ფხ. 1,2**; „ვითარცა დასცვის ვენაჴსა ფურცელ“ **I, მ. 24,4**; „მსგავს არს ფურცელისა

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ფოლოცო-ი ქუჩა, საცალოვნო გზა: „განვედ აღრე გზათა ზედა და ფოლოცოთა“ **ფ.** 14,23; „დადგა ანგელოზი ღმრთიანად ფოლოცოთ ვენაჲთასა“ **G.** რიცხ. 22,24; „უგებდეს ურამარკათა და ფოლოცებსა ზედა“ **ანდ.** ანან. 191,8; „ფოლოცინი ესე მარმარინთვენილი“ **ფლოც.** 128,28; „განვიდოდა ფოლოცისა რამელსამე“ **დომ.** 116,25.

[ფოლბუება] იხ. მოფოლბუება.

ფოფინება იხ. მოფოფინება.

ფოცხუ, ფუცხუ **II** 63ტ. 4,11*.

ფრახან-ი, ფარახან-ი: „მეორე ადგილისა მისგან ას და ოც ფრახანსა თდენ“ **Sin.**—11,244v; „ვითარ მოვიდეს ათორმეტ ფრახანსა“ **H**—241,180,

ფრდა ყიღვა: „ფრდიდეს ზროხასა“ **ფ.** 2,14; „რომელნი-იგი ტრდესა ფრდიდეს“ **C.** **ფ.** 2,16; „ფრდიდესა დღესა შაბათსა“ **O.** **წემ.** 12,15; „რომელნი ძნაიდ ფრდიდენ იფქლასა—ერის წყეულ“ **O.** **ფ.** **სოლ.** 11,28. იხ. გამოფრდა, განფრდა, ვეცხლით-მოფარდული, ვეცხლით-ფრდილი, მომფრდული, მფრდელი, თესლის-მოფარდული, მოფარდული, საფარდული.

ფრენა იხ. ა(ლ)ფრენა, გამოფრენა, განფრენა.

[ფრეწა] იხ. განფრეწა.

ფრთე, ფრთა კალთა, კუდი, ფრთა, კუთხე, კიდე, (სამოს-სელო): „შეიკრბინს მართლენი ქვეშე ფრთეთა“ **მთ.** 23,27; „აღვისხენ თქუნე, ვითარცა ორბან ფრთეთა ზედა“ **O.** **გამოსლ.** 19,4; „საფარველსა ფრთეთა შენასა დამიფარე მე“ **ფ.** 16,8; „გარე-მოსდგა ფრთაა შენი მვევალსა შენსა“ **G.**—„გარდამოვდე სამოსელსა შენი მვევალსა შენსა“ **O.** **რულ.** 2,9; „უქმენ თვეთა თუსთა ფესენი ფრთეთა ზედა სამოსელსა შთოსასა“ **G.** **რიცხ.** 15,28; „მოქუეთა ფრთე ერთი სამოსლისა თუსისა“ **O.** **I** მფ. 24,5; „შეკრბინეს თთბ-თაგან ფრთეთა ქუეყანისათა“ **I.** **ფ.** 11,12; „ორბან დიდმან და ფრთითა დიდმან... მოიბუნა... მწუერვალნი“ **O.** **გზგ.** 17,8; „დაადგინა ფრთესა მას ზედა ტაძრისასა“ **ლ.** 4,9. იხ. ექუსფრთე.

ფრთეა-ი წამოსასხამი, ბინიში: „დუდაზან მისან უქსთ-ვის მას ფრთეა-ი მცირე სამოსლი“ **O.** **I** მფ. 2,19. იხ. ფრთე.

ფრთეგანებულ-ი: „რომელთამე უწოდეს ფრთეგანებულ-ბულ, ვითარცა სახედ ორბი“ **ბ.** **კებ.**—**ექუბ.** **დღ.** 111,16. იხ. განებულ.

ფრთეგდ-ი ფრთებიანი: „შეეშუსრო სახლი იგი ვარემო ფრთეგდ-ი სახლსა ზედა საზაფხულსა“ **O.** **ამოს.** 2,15. იხ. ფრთე.

ფრთემაღელ მსწრათელ, ფრენით: „მეფეა მწრათელ და მიიწია ფრთემაღელ ძალი იგი“ **თქრ.**—**მარხ.** **და** **იონ.** 102,18. იხ. მალე.

ფრთენ-ი იხ. ექუს-ექუს ფრთენი.

ფრთეკუავის: „რომელთამე (უწოდეს) ფრთეკუავის, ვითარცა სახედ მღამიობი“ **ბ.** **კებ.**—**ექუბ.** **დღ.** 111,17. იხ. ტუავი.

ფრთეწულილი-ი: „რომელთამე (უწოდეს) ფრთეწულილი,

ვითარცა სახედ ბზიკი“ **ბ.** **კებ.**—**ექუბ.** **დღ.** 111,18. იხ. წუ-ლილი.

ფრთოვან-ი, ფრთოან-ი ფრთიანი; მფრინველი; „ალ-ტაცებული“: „უწმა... ვითარცა მჭეშა ზღუდა—მფრინ-ველი ფრთოან-ი“ **ჯ.** **ფ.** 22,27; „მსავსად ყოვლისა მფრინველისა ფრთოვანისა, რომელი ფრინავს ცასა ქუ-ეშე“ **M.** **II** მფ. 4,17; „უპრავლენი თვეზოვანნი... ფრთო-ვანნი და უფრთონი“ **ბ.** **კებ.**—**ექუბ.** **დღ.** 66,27; „ფრთო-ვან არს“ **ქხ.**—„აღტაცებულ არნი“ **O.** **ფ.** **სოლ.** 7,10. **ფრთოვან-ყოფა** „აღფრენა“: „ამათ ფრთოვან-მევეს მე“ **M.**—„მავათ აღმაფრინეს მე“ **O.** **ქება** 2,4. იხ. ყოფა.

ფრთხილ-ი ფრთხილი, მღვიძარე, მორიდებული: „ხუ-ცენი ფრთხილ იყვენ“ **ტიტ.** 2,2; „ფრთხილ იყავ ყო-ველსა შინა“ **II** ტიმ. 1,6; „ვითარცა იყო ფრთხილი და მძიმე კაცი, მერტი რაამე შეპოვნებანი და ლიქნანი ვერ შეეძლ-ნეს“ **ა.-გ.** 49,28; „არა ჰქონან... არცაღა გონება მღვიძარე და ფრთხილი ლოცვასა შინა“ **საქ.** **წგნ.** 50,25. იხ. სი-ფრთხილი.

ფრთხილება სიბრძნე: „სიყვარული ვეგ თქუენი უფროსს და უმეტეს გარდაერთოს მეცნებებითა და ყოვლითა ფრთხი-ლებითა“ **ფლპ.** 1,9; „ეთილ არს ფრთხილებითა“ **Ath.**—11. 374v. იხ. ფრთხილი.

ფრთხობა შეშინება, შეძრწუნება, კრთობა: „ნუ ქუფრთხებით ნუზარაბთ მედომთა, მათგან“ **ფლპ.** 1,28; „იგინი ქუფრთხებოდეს შინაზრდილობისა მისისაჲს“ **ხალ.** 79,25. იხ. განფრთხობა, დაფრთხობა, მფრთხობელი.

ფრიად (ზნ.) „დღიად“, ძლიერ, მრავლად; „განაბრა ფრიად“ **DE.**—„განაბრა დიდი“ **C.** **ფ.** 28,8; „აღიფე-ნა... მათსა მალასა ფრიად“ **მთ.** 4,8; „შეძრწუნდა ფრიად“ **ფლოც.** 142,27; „ხალ არა იყო მწიამ ფრიად“ **მთ.** 18,5; „სთესეთ ფრიად და შეიღეთ მცირედ“ **O.** **ანგ.** 1,8; „ნუ იყოფი მართალი ფრიად“ **O.** **მძლ.** 7,17; „ჰამად თაფლი ფრიად არა ეთილ არს“ **O.** **ფ.** **სოლ.** 25,27; „კაცი, ფრიად მფუცველი, აღვისოს უმწულოებითა“ **O.** **ზორ.** 22,12; „დავსდებ... ლოდსა, ფრიად პატრონისა“ **I.** **ფ.** 28,16; „ვითარცა ფრიად პურეგდეს მას“ **უზ.** 5,24.

ფრიად ფიცხელი-ი „მეკნინვარე“: „პიერი ფრიად ფიცხელი“ **A.**—„იერი მკნინვარე“ **B.** **სახტ.** 185,8.

ფრიად-ი მრავალი, „დღიადილი“: „აღმოიყვანოს... წყალი იგი მდინარისა, ძლიერი და ფრიადი“ **I.** **ფ.** 8,7; „აქუნდა აღბასტრითა წელსაცხელი წარდისა სარწმუნოებისა“ **ფრიად-ისა საწყიდლისა“ მრ.** 14,2; „აღაშენეს... ფრიადი თა თელითა და ღუწლითა“ **ა.-გ.** 20,11. იხ. ფრიად.

ფრინება იხ. აღფრინება(-ული).

ფრინვა ფრენა: „გეშინდეს... ისრისაგან, რომელი ფრინ-ავნ დღისა“ **ფ.** 20,5; „ფრინვიდენ ნავებითა უცხო-თაათა ზღუდასა“ **I.** **ფ.** 11,14; „ვითარცა ღრუბელი ფრინ-ვენი“ **I.** **ფ.** 20,8; „ფრინვიდენ ვითარცა ორბანი“ **O.** **ამ.** 1,8.

ფრინვა ფრენა: „და ესე წესი იხილს ფრინვასა შინა მათსა“ **ბ.** **კებ.**—**ექუბ.** **დღ.** 114,17. „ფრინვით მსწრათელ პერთა შინა გიქცეით“ **Sin.**—11,83v. იხ. აღმოფრინვა, მფრინვალი/მფრინვალე, მფრინველი.

ფიცი-ი: „ფიციოთ აღუთქუა მას მიცხვად“ მთ. 14,7; „გინი-
ხარა ჟოველმან იუღამან ფიციისა მისთჳს“ ეხ., II მტ. 15,
15; „ფიციოთა ნუ დაჩუევ ბირსა შენსა“ O, ზიარ. 28,2;
„ფიციოთა ნუ ვიფურან“ O, ზაქ. 8,17; „მოწიო ჩუენ
ზედა წყევამ და ფიცი“ O, ლან. 9,11. იხ. დაფიცება, მი-
ფუცებელი, საფიციო, ცილფიცი, ცრუფიცი.

ფიცარი-ი: „დაწერილია, არა ფიცართა ქვისათა, არამედ
ფიცართა გულისა კორციელისათა“ II კორ. 3,3; „დაწერე
ფიცართა და წიგნსა“ O, ეხ. 80,8; „რომელნიმე ფიცარ-
თა გამოჰბატვენ“ ბ. კეს.-40-თჳს. 118,1; „გამოხატეს იგი
ფიცარსა ზედა“ რიფს. 162,17; „დაწერა ზედა მცირეთა
ფიცართა“ ფლავი. 154,11; „დაწერათ უკუ ფიცართა
ბრძენისათა წამება წმიდათა მათ“ H—241,550; „მოუქდ
ფიცარსა ცნებრისასა თავით კერძო ილუმფორენსა“ O,
ფლ. 18,8; „ნებაჲ კაცისაჲ, ვითარცა ფიცარი არს საწე-
რელი და, რომელიცა გენებოს, დასწერო მას ზედა“ მ. სწ.
810,24. იხ. მიფიცრული.

ფიცება, ფიცობა: „ნუმა ბატვ-სცემ ილქუმასა და ფი-
ციებასა ცოლისასა უფროსს აღუქუმასა და ფიცების
ღმრთისასა“ მ. სწ. 121,29; „(იფუნეს) ჩუენულ ცრუ
ფიცობასა და ტყუილსა“ მ. სწ. 27,3; „უცხო არს მონა-
ზონისა... ფიცი, ცრუ ფიცობაჲ“ მ. ცხ. 201r. იხ.
ფიცი.

ფიცვა: „ფიცით უფიცავს ამათ უფლისა“ O, II მტ. 10,7;
„გიფიცავს ცრუდ“ მ. ცხ. 20r; „ბრუვილით ფიცვენ
სახელსა მისსა... და კაცნი მას ზედა სახელსა ღმრთისასა ფი-
ცივდრან კადნიერად“ მ. სწ. 101,8. იხ. ფიციჲ; შდრ.
მფიცავი.

ფიცება იხ. განფიცება.

ფიცებელ-ი (ფიცბლისა) «თავგვდი», ძლიერი, მკაცრი,
სასტიკი, დიდი: „ფიცებელ კაც ხარ შენ“ მთ. 25,24;
„ფიცებელ არს სიტყუაჲ ვეჲ“ მ. სწ. 60; „ფიცებელ არს
შენდა ღმრთისა წინაჲ“ ხაქ. მოც. 28,14; „მეფენი ძლიერი და
ფიცებელი... უფლებდეს“ O, I ეზრა 2,27; „სიტყუთა ვერ
გინისწოვლთს მონაჲ ფიცებელი“ O, ფ. ხოლ. 20,19; „ფუ-
ფუნეულნი ჩემნი ვიდოდეს გზათა ფიცებელთა“ O, ზარ.
4,26; „ნუ იტყუთ ფიცებელსა“ I, ეხ. 8,12; „არამთა გინე-
რეს ფიცბლისა მის და უმჯულოზა მძლეგრისიგან“ რიფს.
171,40; „ფიცებელ არს ნათესავი“ ეხ., —თავგვდი არს
ნათესავი“ G, რიცხ. 12,29; „მოჰქდის... ერთმანერთისა მი-
მართ ფიცბელი უფოთი“ მ. გ. 25,24; „ნურას ფიცებელსა
სიტყუასა ეტყუ მას“ შუშ. IV 10; „ფიცებელ არს კლდე.
ხოლო რკინამან განსუეთის იგი“ მ. სწ. 209,2; „შეიცვალო სა-
მოსელი ლბილი და შეიმოსა ძაძაჲ ფიცბელი“ Sin—11,111v.
„ცენი უმწეო გამოქდის ფიცბლად“ O, ზიარ. 20,8; „პრქუა
მათ მეფემან ფიცბლად“ M, II მტ. 10,18; „უკუთუ
ფიცბლად რამე მოგოგოს“ O, I მტ. 20,7; „იწყო ფიცბ-
ლად ტირილად“ მ. ცხ. 20r. იხ. გულფიცბელი, სიფიცბლე,
უფიცბლსი, უფიცბსი, ქედფიცბელი, გულფიცბ(ე)ლობა,
ქედფიცბლობა.

ფიწლვა: „ფიწლავს კალთსა ქრთილისასა იმას ღამესა“ G,
რუთ 2,1. იხ. განფიწლვა.

ფიჭუ cypressus: „მოგვად... რჩეულ-რჩეულები ფიჭუ-
თაჲ“ O, IV მტ. 19,28; „მოთმოდუნიჲ შე ძელი ნაძვსაჲ,

ფიჭვსა და ნაძვ ლბანით“ M, II მტ. 2,8; „ფიჭვით
და ნაძვთა ერთბამდ იღიდოს ადგილი წმიდაჲ ჩემი“ I, ეხ.
80,18.

ფლას-ი ჩულის, ძაძის, ბეწვის ჩასაცმელი: „სამოსელ-
სა... ფლასისასა ჩააცმიდეს“ მ. ცხ. 117v; „პალეკარტი
ფლასისაჲ (მოიგო)“ მ. ცხ. 107r; „საბლარდნელად მისა
იყო ფლასი ერთი მცირე“ S—1141,501; „ეცუა... გარეშე
ვარემანდი ფლასისაჲ“ მ. ცხ. 182v; „არაჲ ემოსა, თუნიერ
ფლასისა ნაძუელი“ ბალ. 119,20; „ადრისეთ იგი (ძმა-
რი და მარალი) ფლასითა ძლიერად“ Sin—11,174r.

ფლავნა: „სიტყუაჲ მისი ფლავნით იყო“ ბალ. 24,2.

ფლვა ღამირხევა: „აჲჲ ჰფლავს“ ვარ. 814; „მეგვბტენი
ჰფლვიდეს მათგანთა მკუდართა ჟოველთა“ G, რიცხ. 28,4.
იხ. ღამფლველი, ღასფლავი, ღაუფლავი, ღაფლვა, საფლავი,
ჩაფლვა.

ფლვა ღამირხევა, ღასაფლავება: „ფლვით ვირებრ და-
ფლვას“ O, იერემ. 22,19.

ფლისკინა: „ფლისკინასი და ადგილნი, რომელთა შინა
შეწრდის წყალი“ ბ. კეს.-ექვს. დღ. 57,26; „ფლისკინასა
შინა შეეწებულთა მათ სცვიდენ“ H—241,641.

ფლობა «ტეგება», «უფლება»; ნების დართვა: „არავის
უფლო მიღვენებად მის თანა“ C, —არაგენ უტეგა მიღვე-
ნებად მის თანა“ DE, მარ. 5,27; „არა მიფლო მე ღმერთმან
მისლად თქვენ თანა“ G, რიცხ. 22,12; „არა უფლოედ
განლებდ“ I, —არა ვაუფლოენ განლებდ“ O, ნემ. 18,19;
„არა მიფლობს მღვებდ სულთა მათ ჩემთა“ კ.
იერ.-გამორ. ჟუარ. 242,28; „სხუასა ნუ ვის უფლოედ ჩუენ
თანა შემოსლად“ შუშ. VI 8; „არა მიფლვე მე წარსლვაჲ
ამიერ ქალაქით“ H—241,238.

ფლობა «ჭელმწიფება», ნება, უფლება: „აქუნდეს ფლობა
განსხად ეშაკათა“ C, —აქუნდეს მათ ქელმწიფე-
ბაჲ... განსხად ეშაკათა“ მარ. 2,15; „ფლობაჲ აქუნდეს
კაცის-კლვისაჲ“ O, ზიარ. 9,18; „შვილსა და ცოლსა... ნუ
სცემ ფლობასა შენ ზედა ცხორებასა შენსა“ O, ზიარ. 20,
20. იხ. მფლობელი, მფლობელობა.

ფლობილი-ი უფლებებული: „ფლობილ ყენა იგინი მათ
ზედა“ O, ზიარ. 17,2.

ფლობილება ძალაუფლება, პატრონობა: „ქელთა შინა
უფლისათა არს ფლობილებაჲ ქუეყანისაჲ“ O, ზიარ. 10,
4; „ეშინის შენგან ქელმწიფებაჲ და ფლობილებაჲ“
H—241,222. იხ. ფლობა.

ფლობის-ცემა უფლების მიცემა: „არცა ვიდრე მას ფლობ-
ბას ცემდა განსლვად“ ბალ. 19,11. იხ. ცემა.

ფლობნოს: „დათჲ... პეტრენებ თავსა თჳსსა მღვლოთაჲ, რო-
მელსა პრქან ფლობნოს“ ბ. კეს.-ექვს. დღ. 126,24.

[ფოფილი] იხ. მფოფე; შდრ. ფუფილი.

ფოლი-ი ფული: „ემსგავსენით... ქუარიჲსა მას, რომელმან-იგი
მისქნა თრნი ფოლინი“ მ. სწ. 90,20; „აღავსო ლავენტარი
ერთი ფოლითა“ მ. ცხ. 171r; „არცა თუ ფოლისა ერთსა
ზედა უფლო იყო“ ი. ან. 21,8; „(ცჳვიდი) თუ ფოლიდ“ დიშ.
28,2; „ამიზღებნ იგი თავსა თჳსსა რაჲ დღე ას ფოლიდ“
207v*.

* წყაროს დასახელებისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

„არა შეპნეთ... ფერჭფაჩუნეიერი და მაჩუ“ G,—„არა სქამოთ... მაჩუ და ყოველნივე ფერჭმატყიერი“ M, II შჟ. 14,7. იხ. ფარხენიკი.

ფესანგი—«ჭრელფრანია», ჭრელი: „გვიხილე... ეტლსა მას შეოთხესა ცხენნი ფესანგნი“ O, „გვიხილე... ეტლსა მას შეოთხესა ჭრელფრანნი“ I, ზაქ. 8,8; „მოთვლინს მათ ღმერთმან ზოლი და ბზივი ფესანგნი“ S—1141,618.

ფესუ «კიდე»: „რამათა შე-ხოლო-ახოს ფესუსა სამოსლისა მისისასა“ მთ. 14,88; „უქმენ თავთა თუსთა ფესუნი ფრთეთა ზედა სამოსელთა მათასა“ G, რიცხ. 15,88; „შე-უბყრან ფესუ კაცისა ჰურიასა“ O, ზაქ. 8,28.

ფესუილი—: „ფესუილითა ოქრეანითა შემეულ-ა და შემოსილ“ Z,—„ფესუილითა ოქრეანითა შემეულ არს და შემოსილ“ ფხ. 44,14, იხ. ფესუ.

ფეტუ ფეტვი, milium: „სთესის... ფეტუ ღმრისი საზღვართა შენთა“ I, ეხ. 28,25; „მოიღე თავისა შენისა... ცერცუ და ოსანი, ფეტუ და ასლი“ I, ეფთ. 4,8.

ფეშუება, ფეშუეება ხელის ფათური, ცაცური, შეხება; «ძიება»: „იყო შენ ვითარცა ბრმაა შუა სამხრის და ეფეშუებოდეს ვითარცა ეფეშუებინ ბრმა ბნელსა შინა“ M, II შჟ. 28,28; „ეფეშუებოდეს (ცაცებდეს იგინი O) ვითარცა ბრმანი კედელსა“ I, ეხ. 59,10; „ივლიანე, სიყდილდ მიწვეწული, კედელთა ეფეშუებოდეს“ ხაქ. წიგნ. II 27,9; „ნუ შესულეხულნი... როტინებით ეფეშუებოდით“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,8; „ეყდიდ მიმთვალნი და ეფეშუებინ“ ეფთ. 104,17. იხ. მიმთვეშუება.

ფეშუენი, ფეშუემი (ფეშუენისა) «ლანკლა», საზიარებელი ჭურჭელი ბარძიმთან ერთად, დისკო: „მოიღო თავი მისი ფეშუენითა და მიასცა ქალსა მას“ DE,—„მოართუა თავი მისი ლანკლასი ზედა და მისცა ქალსა მას“ C, მრ. 6,28; „ქმნა სასაოფაგე იგი ჭურჭერი ტაბლიას მის... ფეშუენი და გოგუაქი“ გამოსლ. 27,18; „ქმნა იგი საჭმელსა ფეშუენი შინა წმიდასა“ ლიმ. 66,18; „ბურთუს სახე არს იგი (ჭეფეანია), გინა თუ ფეშუენის სახეთ“ ბ. კეს.-ეჭუს. ლდ. 128,20; „მისცეს... ორნი ბარძიმი დიდნი, ეცელისანი და ფეშუენი კოვზითურთ“ ბ.-ე. 22,25.

ფიალი—ი თასი, ვარცლი, ტაშტი: „დასდენ... მინაყები და ფიალები და ცაცუები“ M, რიცხ. 4,7; „შთასაზა წყალი ფიალასა“ მ. ცხ. 78v.

ფიგება «ტყეება», დაკაწრება, ხოკა: „არა იფიგეთ, არა იჩინოთ სიმტირე საშუალ თუალთა თქენთა“ G,—„არა იტყებდეს და არცაღა იჩინო ნიჭი ჯაჭილებსა შუბლსა შენსა“ M, II შჟ. 14,1.

ფილი—ი ტაშტი, როდინი: „ფილითა წყლისათა ღამთართუა მას ერბომა“ M, მსჯ. 5,25; „დაივსენ ფილები, ვითარცა საყურთხველი“ O, ზაქ. 9,15; „დაიწოთა ცუარი საწმისისაგან სავსე ფილი წყლისა“ G, მსჯ. 6,88; „მოპვლიდეს ფილითა“ G, რიცხ. 11,8; „შემაჰა ფილი სავსე ცერცვი“ x* 250r.

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია და x-თაა აღნიშნული (რედ.).

ფილეკავანი, ფილაკავანი: „აღმართეს ქვის-სატყურცე-ბი, რომელსა ეწოდების ფილეკავანი“ H—241,88; „აგოს (ზღუდეს) მას ზედა ფილაკავანთა სიმრავლე სასროლოდ ქალიქისა“ S—1141,611.

ფილონი—ი სამღვდლო სამოსელი: „შეაგდო ფილონი იგი თჳსი ცეცხლსა მას შინა“ ლიმ. 124,18.

ფილოსოფოსი—ი სიბრძნის მოყვარე: „უზეშთავს არს... ყოველთა ფილოსოფოსთასა“ ხ. ვაზ.-მოც. ხაქს. 82,6; „ფილოსოფოსთა ვიეთვე ჯელ-ჟეეს გამოცდა მონაზონთა“ მ. ცხ. 278r.

ფილოსოფოსობა სიბრძნე: „ისწავე მუნ ფილოსოფოსობადა“ მ. ცხ. 190v. იხ. ფილოსოფოსი.

ფინი—ი ზღვის არწივი: „არა უტრეის მოსიგუდიდ მართულ იგი მისი სხუიან მფრინველმან, რომელსა ჰქვან ფინი“ ბ. კეს.-ეჭუს. ლდ. 116,29.

ფინიკი—«დანაკის-კული»: „ჯდა ქუეშე ფინიკისა“ G,—„დამკვდრებულ იყო იგი დანაკის-კული მას ქუეშე“ M, მსჯ. 4,5; „აღიღეს რტოები ფინიკისა და განვიდეს წინამიგებებად მისა“ C,—„მოიღეს რტო და დანაკის-კულითაგან და განვიდეს მიგებებად მისა“ DE, მ. 12,18; „სიდიდე შენი ემაგავსა ფინიკისა“ M, ქება 7,7; „უც ფინიკისა-გული ერთი“ მ. ცხ. 409r; „მოიღეთ... ფურცელი ფინიკისადა“ I, ნეფშ. 8,15; „იყნობენ ფინიკთა შორის მამალსა და დედალსა“ ბ. კეს.-ეჭუს. ლდ. 72,82.

ფინიკიანი—ი ფინიკებიანი ადგილი: „შემაოდეგ წყალი სარწყავი ფინიკიანისა“ მ. ცხ. 78r. იხ. ფინიკი.

ფირტუ ფილტვი: „ფირტუ არს, რომელი აგარნობს ცეცხლსა მას გულისასა“ ჯრ. ნოს.-კაც. აგებ. 221,28 „ფირტუ ჩუენი ასოა არს თბელი, და ყნოსითა ყნოსათა მიიღებს ჰაერსა და აგრილობს მჭურვალეებათ, რომელ არს ჩუენ შდრის“ ბ. კეს.-ეჭუს. ლდ. 97,0.

ფისი—ი: „რამელი შეეხოს ფისსა, შეიგოზნენ ჯელნი მისნი“ O, ზირ. 13,1; „აგზედეს საჭმელსა მას ნავთსა, ფისსა, ნაძედა და ნახლევსა“ O, ღან. 5,46; „მელი იკრუნების ფისითა ფიქვსათა“ ბ. კეს.-ეჭუს. ლდ. 126,25; „ზეთი და ფისი და წუმწუბი აღადლეთ და დაასბოთ ზედა თავსა მაციოსა“ Sfr.—11,287r. იხ. მოფისება.

ფისოვანება: „მიჩუნა მე... ფისოვანებადა... აღდულებული“ მ. ცხ. 421v.

ფიქალი—(ფიქლისა): „შევერიბე ფიქლები და ქვები და დაეზურე იგი“ H—241,88.

ფიროსანი—ი ჩოხოსანი, ბერი: „მრავალნი ფიროსანი... მონაზონნი ჩამოიტანნა“ ბ.-ე. 20,20. იხ. ფირო.

ფიჩუ «სამოსელი», «ძაძა», მოსასხამი: „ფიჩუ ღამთართუნი მისსა“ მრ. 14,65; „ნუ დიჯეთოე ფიჩუსა ქურივისასა“ pb,—„არა იჭოთ სიმთელე ქურივისადა“ G, II შჟ. 24,17; „არაწმიდა იყოს ყოველსაგან... ანუ ტყვისა, ანუ ფიჩუსა“ G,—„არაწმიდა იყოს ყოველსაგან... ტყვისა გინა ძაძასა“ O, ლევიტ. 11,82; „არავის მათვანსა აჭუნდა სენაცსა შინა საეჭარი რამე ამის სთფლისა, თქნიერ ხოლო... ფიჩუ ერთი და კუაქლი“ 286r.

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ფლვარძე აღმოსხმით ეცთა ზედა" **ო.** გამოხლ. **მ.** **ფაქ-**
ლითა შეჭურვით გუამისა მისისაა ფერტთან ვიდრე თავად-
 ზდე (გარე-მოდგეს) **მ.** **სფ.** **181,8;** **„ჭერეთ არს-ლა ფანქ-**
ლი გიმამტყულოფარე, ვითარცა ღუელფი სატყულოისა“
A—22,808.

ფაშუნები-ი, ფუშუნები-ი (სკორე): „ფაშუნები-ი
 თუროთ მისით დიწფეს“ **ქხ.**—**„სკორესა მისსათანი დი-**
წფის“ G, რიცხ. 19,5; „ყოველი კორტი მისი და ფუშუნი-
ერა მისი დიწფეს ცეცხლითა“ O, ლეგატ. 8,17.

ფაშუნები-ი თმინი, ბალნიანი; **„ესაგ... არს ფაშუ-**
ნიერ და მე კაც წაღტუ“ O, ლაბ. 27,11. იხ. ფერტფაშუ-
ნიერი.

ფებერვალ-ი, ფებრვალ-ი: „ფებრვალისა თთუესა,
 რომელ არს მიზარაჲ“ **ფლკტ. 180,18; „ოცდასამსა თთუესა**
ფებრვალსა“ ლ.დ. 122,12.

ფეთება იხ. განფეთება.

ფეთა იხ. საფეთელი.

ფენა იხ. განფენა(-ილი), გარდაფენა, დაფენა, მარ-
 მარინოფენილი, მიმოლაფენა, მიმოფენა, მიფენა,
 მომფენელი, მოფენა.

ფერ-ი საოლები; საზე, ხატი; გვარი, ნაირი: „ძოწითა
 მეწაშულ ქმნა ფერი მისი“ **O, ხიხრძ. სოლ. 12,14; „პირი**
შორს (იყვის) ბუნებოთისა მის ფერისაგან“ H—2251,
282v; „ფერი პირისა მისისაა იქცელა სედრაქის... ზედა“
I, ლან. 2,19; „შუენიერებაჲ საღმრთოჲ არა გამოხატულ არს
შუენიერებთა ფერთაჲთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 149,22;
„ვერ შემღლებელ არს ბრმა გამოჩეგად ფერებისა ერთი-
ერთისაგან“ მ. სფ. 199,28; „ვიძით შური მათ ზედა თთბითა ფე-
რითა“ I, იერემ. 16,8; „ითასითა ფერთა დაშრო იგი“
ლქრ.-მარხ. და იონ. 104,27; „სხუა ფერ იქმნა წინაშე მათ-
სა“ C, მრ. 9,2; „იცეილა მათ წინაშე სხუად ფერად“ მთ.
17,2; „ყოვლითავე ფერთა აღაშენს“ ა.-ე. 50,4; „ას-
წაგს ყოველი ფერი უკეთურებაჲ და ბორბტისა სიქმე“ მ.
სფ. 291,22; „რომლით“ ფერთა შეიგრძნო შენ მეტენი იგი
ველისანი“ H—441,411. იხ. ენდრომს-ფერი, თითოფერი
თითოფერება, კაცის-ფერი, შეწაშულს-ფერი, მრავალფერი,
მრავალფერობა, თქრო(ას)ფერი, სხუაფერი, უფერული, ღვდის-
ფერი, ცის-ფერი.

ფერად-ფერად-ი ნაირ-ნაირი, სხვადასხვა, მრავალ-
 გვარი: „ფერად-ფერადითა სატანჯელითა ჭიკრებდა
 მას“ **შუშ. I 54; „ფერად-ფერადი ხილვად სატანჯელი**
მათჱს განეშადებოდა“ ბ. ძეს.-40-თჱს 117,1; „არა მთელე
იგოს... ფერად-ფერადითა სხალთა“ მ. ცხ. 79r; „მთი-
სხუა ფერად-ფერადითა ნაყოფთა“ მ. ცხ. 81v. იხ. ფერი.

ფერად-ი: „აღღებან ფერდნი თჳსნი წყლითა წყაროსაჲთა“
ფიზ. XXXIV 10. იხ. ნესტუფერი.

ფერება ფეროვნება: „ფერებაჲ ყოველსავე გუამსი ზედა
 დაეცემს“ **ბ. ძეს.-ექშს. ლდ. 54,15. იხ. ფერი; შდრ. თითო-**
ფერება.

ფერეზიკ-ი წვრილმანით მოფარე; „ესე ადგილი მოლუ-
 აწეთაჲ არს, არა ვაჭართა და ფერეზიკთაჲ“ **მ. ცხ. 24v,**

ფერისცვალება საუფლო დღესასწაული (6 აგვისტო
 ძვ. სტ.): „ანება... ყველგე აღსლვაჲ მთასა ითონისასა ფე-
 რის ცვალებად“ **ა.-ე. 28,18. იხ. ცვალება.**

[**ფერობა**] იხ. ფერი; შდრ. მრავალფერობა.

ფეროვან-ი: „ამისი ხატი შუენიერ და ფეროვან, ხოლო
 იოვანესი ფერი ყოთლ“ **Ath.—11, 208r. იხ. ფერი; ცის-**
ფეროვანი.

ფერცხალ-ი «გუერდი», გვერდის წიბო: „სამნი ფერ-
 ცხალნი (სამნი გუერდნი **ქხ.**) პირს მისსა შორის კბილთა
 მისთა“ **O, ლან. 7,8; „შეცვულ არს იგი (გული) ...მოცეითა**
მით ფერცხალთაჲთა გარემოჲს მისსა“ გრ. ნოხ.-კაც.
აგებ. 227,20; „განვაშინულენე ფერცხალნი თქუენნი“
Sin.—11,18r.

ფერც-ი «ტერფი»: „იყვნენ იგინი თქუენდა... პატნე ფერც-
 თა თქუენთა“ **M, —„თქუენდა იყვნენ... სამშულებ ტერფ-**
თა შორის თქუენთა“ G, იხუ. 22,18; „წარსცე ქვისა ფე-
რცი შენი“ მთ. 4,8; „ფერცმან საცხოვრისამან არა დათრგუ-
ნოს იგი“ O, ეზეკ. 29,11; „ფერცნი ცხენთა მათთანი, ვითარ-
ცა შეარი ჯლდ შერაცხალ არიან“ I, ეხ. 5,28; „არღარა დასდგა
ფერცი შენი ქუეყანასა ზედა“ ლშობ. 186,16; „სახლსა შინა
ჩემსა დაფულლ არს იგი ქუეშე ფერცსა ცხედრისასა“ მ. ცხ.
426r; „ივლტოდა ფერცითა თჳსითა“ G, მსჯ. 4,15. „სხდეს
ერთი თავით და ერთი ფერცით“ ა. 20,12. იხ. მრავალფერე,
თხზფერცი, საბრე, საფრე, უფერე.

ფერტ-შესასხმელ-ი ფეხსაცმელი: „ოდეს-იგი წარგა-
 ლინენ თქვენ თჳნიერ ბალნტისა და ვაჭარანისა და ფერტ-
 შესასხმელთა“ **ლ. 22,25; „არა ვზრუნეთ ფერტთ-**
შესასხმელისა და საგზისათჳს“ მ. სფ. 252,7. იხ.
შესასხმელი.

ფერტ-შესაცმელი-ი ფეხსაცმელი: „განყოდეს... გლახაკი
 ფერტ-შესაცმელად“ **ამოხ. 2,8. იხ. შესაცმელი.**

ფერტით-ი ფეხის მხარე: „აღმასაბურველენე ფერტითნი
 მისნი“ **G, რუთ. 2,4. იხ. ფერცი.**

ფერტის-დაპყრობა «დაღვამა»: „ფერტი დაიპყრა
 იესუ“ **C, —„დაღვა იესუ“ DE, მრ. 10,49; „შენ ფერტი**
დაიპყარ და ისინე“ O, I მფ. 9,27. იხ. დაპყრობა.

ფერტის-საცემელი-ი ჩასაწიბლავი: „იყო შენ ფერტის-
 საცემელ მტერთა შენთა“ **O, ზირ. 42,11. იხ. საცემელი.**

ფერტის-ცემა გათელვა, დათრგუნვა გინა განწიხნვა
 (საბა), «მოცხრომა»: „ფერტს-უცემს ტყუეობასა
 მას ისრაელისასა“ **ბ. გაბ.-მოც. ხაჱს. 101,80; „ნუ ვინ**
ფერტ-მიცემს მე ქურიგსა“ O, —„ნუ ვინ ფერტს-მი-
ცემს მე ქურიგსა“ I, —„ნუ ვინ მომცერებინ მე ქურიგსა“
ქხ., ზარ. 4,12. იხ. ცემა.

ფერტის-წარცემა «ბრკემა»: „შაჟეთუ ვინეჲ ვიდოდის
 დღესა, არა წარქცეს ფერტი“ **DE, —„დღისი არა უბრ-**
კეშეს“ C, ა. 11,9. იხ. წარცემა.

ფერტმატყერი-ი «ფერტფაშუნერი»; ბანჯველიანი:
 „არა სქამით... მაჩჱ და-ყოველსავე ფერტმატყერი“
M, —„არა შქამეთ... ფერტფაშუნერი და მაჩჱ“ G,
II მჯ. 14,7. იხ. მატყერი.

ფერტმრავალ-ი მრავალფეხა: „განდგენე მგელი იგი ფერტ-
 მრავალი“ **ფოკა 244r. იხ. მრავალი.**

ფერტფაშუნერი-ი «ფერტმატყერი», ბანჯველიანი:

ფარაო ფარაონი: „ფარაოაჲს შიერ მოძიოს“ **იბ. რომ.** — **კურთხ. ხაჲ დაიაჲ. 8, 8;** „რამათა დიითჱს უბილავი იგი ფარაო წყალთა მათ შინა ნითლის-ღებთა“ **დ.დ. 126, 12.**

ფარგალიტი — ფრანგულიტი, ტაძრის მსახური: „პირქუთა მას დეგერლარმან და ფარგალიტთა“ **დ.დ. 28, 27.**

ფარგა «მალგა», «გრილობა», დაცვა: „იფარგოდა (იმაღლედა) C) თასა თჳსა ზუთ თთუე“ **დ. 1, 24;** „იფარგოდაჲ ჰფარგადეს ღრუბელი (აგრადობნ ღრუბელი Pb.)“ **გ. რიცხ. 2, 20;** „რომელი ჰფარგადეს სიტყუათა თჳსთა“ **I. ებ. 82, 2;** „ქუდითა ნიჭრთა იფარავენ“ **ფაზ. XIX 10;** „ძალი მალღისაჲ გფარგადეს შენ“ **დ. 1, 85.** იბ. დამფარველი, დამფარვა, დამფარულება, მიფარვა, მფარველი, ბირის-სამფარველი, სოფარველი, ფარული, შეფარვა.

ფართო «გრცელი»: „ქუდიანაჲ იგი ფართთ არს ფრად“ **M. — „ქუდიანაჲ გრცელი“ G. მსჯ. 18, 10;** „ფართთ არს ბეჴ“ **მთ. 7, 12;** „შეგრებს გრთამად ფართთაჲსა დგოლისა“ **I. I ეზრა 5, 47;** „საქმე ესე დიდ არს და ფართთ“ **I. ნეჴმ. 4, 19;** „ფართთ არიან მცნებანი შენნი ფრად“ **ფს. 118, 90;** „გამომიყვანა მე ფართთო“ **ფს. 117, 20;** „ფართთ მიჴე ჩუენ აღგიღო სამეგრებულად“ **I. ებ. 49, 20;** „ფართთ იყვნით სამოსელნი მათნი“ **C. მთ. 22, 5;** „გზაჲ იგი გრცელ და ფართთ არს“ **მ. სწ. იბ. განფართება, სოფართე.**

ფართოება სიგრცე; სიწყნარე, მოსვენება: „მოჰმადლა მათ ფართოებაჲ“ **O. I ეზრა 4, 62;** „გამ ერთ ფართოებასა იყვნეს“ **ხ. გაბ.-მოც. ხაჴს. 101, 27;** „დახდვა მას სახელი ფართოება“ **O. დაბ. 26, 22.** იბ. ფართო.

ფარიღება იხ. შეფარიღება.

ფარისეველი — «თარგმანი»: „გამ თქუენდი, მწიგნობარნი და ფარისეველნი თრგულნო“ **DE, — „გამ თქუენდა, მწიგნობართა და თარგმანთა თრგულნო“ C. მთ. 22, 14;** „ქითლად ბმგაგესნა ფარისეველნი ასპიტთა“ **ფიზ. XIII 28;** „მოუქვდეს იესუს ზერუსალმშით ფარისეველნი და მწიგნობარნი“ **მთ. 15, 1.**

ფაროსანი — ფარის მატარებელი: „მქნი იუდაისნი: ფართსანნი და ლაზურისანი“ **M. I ნტ. 12, 21;** „განჰზადეთ... ფართსანი. თრასი სამ ქამითან ლამისაჲთ“ **ხაჴ. მოც. 22, 23;** „ფართსანნი მოადგინეს“ **რიცხ. 167, 20.** იხ. ფარი.

ფარასხ-ი იხ. ფრასახი.

ფარტენა მატყლის ფთილა; „დაუჴყარ ქელი ესე ძანძი და ფარტენანი ესე მატყლისანი დლიათ ქუეშე გელთა შენთასა“ **O. — „დასხენ ქელნი ესე ზეგულნი და მატყლი-ერნი ილლიათ ქუეშე გელთა შენთასა“ p. ხ. იერემ. 25, 12.**

ფარული — მალული, საიდუმლო; «იდუმალ»: „უზუნენს მას ფარულნი ბავი კარნი, გინა-ბავი შევიდიან“ **I. დან. 12, 20;** „წყალი ფარული ტბაილი სუთ“ **O. იგ. სოლ. 9, 17.** „ფარულად იქმნებან საქმენი იგი სამართლისა მისისანი“ **O. ზარ. 16, 22;** „თუთ წარიდეს ფარულად“ **მსჯ. 15, 4;** „ფარულად გეტყოდის: გულე!“ **M. — „იდუმალ მერველი: მივიდეთ!“ G. II ჴქ. 13, 8;** „იზრახა ფარულად განტევაჲ მისი“ **მთ. 1, 19;** „მზირინ ფარულად, ვითარცა ლომი“ **ფს. 9, 8.** იხ. ფარვა.

ფარღელი — (ფარღლისა) «გარემოსადგებელი», ყელსა-წამი: „გარინა ფარღელეზისა მის, რომელ-იგი იყო

ყელსა აქლემებსა მათსა“ **M. — „იზნიერ გარემოსადგებელთაჲსა, რომელნი იყვნეს ქედებსა ზედა აქლემთა მათთასა“ G. მსჯ. 8, 28;** „სსლანი მთართუმოდეს მას... ფარღელეზსა თქროსასა, რეცა ხაქოწინებულად მისა“ — **ხაჴ. წიგ. II 28, 20.**

ფარშამაგ-ი, ფარშამანგ-ი ფარშაენგი, pavo: „მოართს... შეგვაჲ პილოზასა და ქიამ და ფარშამაგეზი“ **O. III მფ. 10, 22;** „ფარშამანგი (არს) შენეორების-მოჴარე“ **ბ. კეხ.- ექუს. დ. 112, 19.**

ფას-ი «სასყიდელი», «საგმარი», «საფასე», «საუნჯე», «მამონა»: „მიგვე ფასი შენი“ **G. — „სასყიდელი მიგვე შენ“ p. ხ. რიცხ. 20, 19;** „ფასითა მრავლითა წარვიდეს სახილ მათა“ **M. — „საგმარებითა მრავლითა აღიწიენით სახილ თქუენდა“ G. ხსუ. 8, 22, 8;** „რომელი იყო ყოველსა ზედა ფასსა (საფასესა)“ **ხაჴ. მოც. 8, 27;** „მიიციენ შენ ფასნი იგი ზნელისანი“ **I. — „მოცენ შენ საუნჯენი ზნელისანი“ O. ებ. 45, 8;** „იყვნით თავებისა თქუენისა მეგობრებ ფასისიგან სიგრუვისა“ **C. — „ისენით თავისა თქუენისა მეგობარნი მამონაჲსა მიმართ სიგრუვისა“ DE, დ. 16, 8;** „ვითარცა კართა მქნეთა, დაუღლველითა, ზესუნელისა მის ფასისათა... აღიხუნით ბატონისანი ძუალნი“ **შუშ. XIX 7.** იხ. ლიდუასი, მეფასე, საფასე.

ფასდაუდებელი — დიდი ფასისა: „მაქუს მარგალიტი ფასდაუდებელი“ **მ. მოც. 81, 20;** „ფასდაუდებელსა მარგალიტსა მოღებად დარს ბეჴნა“ **At. — 11, 102 v.** იხ. დაუღებელი.

ფასებული — ღირებული: „ჴუარს-ცემისა ხატი ცულთანი, დიდი, ას დრახმად ფასებული“ **მ. ე. 28, 1.**

ფასიერ-ი ქონების ბატონი: „მწელ არს ფასიერთაჲ შესულაჲ სასუფველსა ღმრთისასა“ **C. მრ. 10, 28;** „იყო იგი ფასიერ და წინათა აზნაურთა დედათავანი“ **ანდ.-ანატ. 220, 4.** იხ. ფასი.

ფასის-მოსავ-ი ქონების მომძღვე: „მწელ არს ფასის-მოსავითაჲ სასუფველსა ღმრთისასა შესულად“ **C. მრ. 10, 24.** იხ. მოსავი.

ფასის-საცავ-ი «ფასის შესაწირავი», «სახლი საფასის-საჲ», ხაზინა: „დადგა იესუ წინაჲ ფასის-საცავსა მას (ფასის-შესაწირავსა)“ **DE, მრ. 12, 41;** „რომელი დასდებდეს შესაწირავსა ფასის-საცავსა მას“ **დ. 21, 1;** „ამათ სიტყუათა ეტყოდა ფასის-საცავსა მას თანა“ **DE, — „ამას სიტყუასა ეტყოდა სახლსა მას შინა საფასისასა“ C. მ. 8, 20.** იხ. საცავი.

ფასის-შესაწირავ-ი «ფასის-საცავი», ხაზინა, სალარო: „დადგა იესუ წინაჲ ფასის-საცავსა მას (ფასის-შესაწირავსა)“ **DE, მრ. 12, 41.** იხ. შესაწირავი.

ფას-ჴოფა «დეფასება»: „რამათა ფას-ჴენენ იგინი“ **ტ. — „რამათა დამფასენენ კილბანნი იგი“ P. ბალ. 28, 21-25.** იხ. ჴოფა.

ფატარ-ი დამბალ-ი: „უქს რეცა მტაცედ ფატარი იგი“ **ხ. გაბ.-მოც. ხაჴ. 96, 10;** „ღმლისა და ფატარსა (ხესა) ეუფლოს და შეჴამს (მოდობან)“ **მ. სწ. 162, 9.** იხ. დამბარბული, უფატარმა.

ფაქლი — ფანქლი — ქეცი: „იყოს... ფაქლი გამომტყუე-

ბრომ. 2,12; „უბუცეს მისა იყენს დღითა“ M. იობ 22,4; „დადგინეს (ორნი ეპიტრიტისნი) ...ერთი უბუცესი და ერთი უმარწყმესი“ ე.-ე. 24,17; „გაუწყეთ იგი უფალთა და უბუცესთა მისთა“ მ. სფ. 29,26; „მოიყვანე მთხუცესი ულთაგანნი ერისანი და უბუცესთაგანნი (უბუცესთაგანნი I) მღვდელთანი“ O. იერემ. 19,1. იბ. ხუცესი; შდრ. მეგანურთა-უბუცესი.

უბუცესობა უფროსობა: „იგი ვინმე უბუცესობს, ბრძანებს“ მ. სფ. 26,28. იბ. უბუცესი.

უბუცესობა უფროსობა: „მოუღებ უბუცესობასა უმარწყმესსა მას“ მ. ცხ. 26,9; „რომელსა უბუცესობათ ენებოს, იქმნეს ყოველთა მონა“ H—2261,211v. იბ. უბუცესი, უბუნება იბ. რბუნება.

უბამლო ფეხშიშველი: „უბამლონი და თავშიშველნი ერთთა სამოსლთა მიმოვიდოდეს“ ხალ. 78,2. იბ. ჯამლო.

უბამური ი ფეხშიშველი: „აღვიდოდა იგი უბამური“ O. II მუ. 16,30; „ვიდოდა შიშველი და უბამური“ I. ეხ. 20,2; „მოპყვანდა წმიდა შუშანაჲ უბამური“ უფ. IX 6; „შეურაცხებითა წარგდევნიან უსაგზლნი და უბამური“ ე.-ე. 52,21; „პუნეთა ზედა ჯდომისა წილ უბამური იმკრცხლ წარვიდეთ“ მ. სფ. 147,5. იბ. ჯამლი.

უბელო «ერთგული»: „უმჯობეს არს შენდა უბელომასა შესლვად ცხორებასა“ DE.—უმჯობეს არს შენდა ერთგულისა ცხორებასა შესლვად“ შრ. 2,42; „შესლვად ცხორებასა მეუბნელისა ანუ უბელომასა“ მთ. 18,8. იბ. ჯელო.

უბმარი—გამოუსაღებარი, უვარგისი; უსარგებლო: „მოხდა იგი უბმარი განკადეთ გარე, ბნელსა მას გარესენელსა“ მთ. 23,20; „დოილეს, ვითარცა წყალი უბმარი“ O. ხობრძ. ხალ. 16,20; „ნუ გული გიქუამს უბმართა ნაშობთა განმრელებად“ O. ზირ. 10,1; „უბმარ არს იგი საკმაოდ“ ე. იერ.—აღდგ. 116; „ესეცითარნი ჩუფულენი ურგებ არიან და უბმარ“ მ. ცხ. 284v; „უკ იყო და უბმარ“ მ. ცხ. 165r; „უბმარსა მსუბუქებასა სიტყუა-უგებდა“ ხაქ. წიგ. II 118,24; „სიცილა უბმარ არს და უსარგებლო“ მ. სფ. 228,14. იბ. კმარება, სუჰმარე, უუქმერეა.

უბმარება უვარგისობა, უსარგებლობა: „ადვილად გარდასწონს უბმარებად მიმართ, ვიდრე არა უმჯობესისა მიმართ“ იბ. რომ.—კურხთ. მოხ. 140,10. იბ. უკმარი.

ჯაკინთე, ჯაკინთონ-ი იბ. იაკინთე.

ჯპატიონ-ი, უბატიონ-ი ენბატონი, პიტიანში: „იყო სახე გამოცხადებისა... შეაღესა უბატიონისა“ პოვნ. ხტყ. 28,20.

შემდგომი-ი ჯპატიონისა-ა «ნთუპატი»: „ემიებს შემ-

უბმებელ-ი იბ. უბმობელი.

უბმო უსიტყვო: „ვერძთა მიმართ უბმოთა ვითარცა შეუდგით“ I კორ. 12,2; „არცა ერთი მათგანი არს უბმო“ I კორ. 14,10. იბ. ჯმა.

უბმობელ-ი, უბმებელ-ი უბმო, ხმაამოუღებელი: „ვითარცა ტარივი წინაშე მრისუელისა უბმობელად დგა“ ხაქ. მოც. 8,28; „ვითარცა ტარივი უბმებელ იყო“ A—92, 451. იბ. ჯმობა.

უბმს იბ. ჯამ-.

უბნავ-ი შეუმზარალი; დაუნაგვი: „მსგავს არს იგი კაცსა, რომელი სთესავს უბნავსა ზედა ქუეყანასა“ მ. ცხ. 218r. იბ. ჯნავა.

უბრცო უსხეულო; ანგელოზი: „უბრცთა იგი კორცთელ იქმნებას“ გრ. ნაზ.—შობ. 204,1; „იშარხავს იგი კრთიკითი-კვრთიკედ, ვითარცა უბრცთა“ ლომ. 6,28. იბ. კორცი.

უბრწნელ-ი იბ. უბრწნელი.

უბრწნელება იბ. უბრწნელება.

უბსენებელ-ი იბ. ძვრუტსენებელი.

უბსენებლობა იბ. ძვრუტსენებლობა.

უბერეს-ი «ჯერკუალი», უვარგისი: „ოდეს დაითრენიან, მაშინ უჭერესიცა (ღვთა წარმოდგის)“ DE.—„რაჲმს დაითრენიან, მაშინ ჯერკუალიცა (ღვთა ამანაურის)“ C. ე. 2,10. იბ. ჯერი.

უბერო უღირსი, შეუფერებელი, უმსგავსი, ური-გო, «უგულისცმო»: „მისცნა იგინი ღმერთიან... საქმედ უჭერთმასა“ ბრომ. 1,28; „უჭერთ მისს მიძლანებაჲ პერობისაჲ“ ხაქ. მოც. 25,27; „ვიხილენ უჭერთნი და დავდნებოდ“ C.—ვიხილენ უგულისცმონი და დავდნებოდ“ I. ფხ. 118,158; „უჭერთა არა ჰნებას ზილად“ M. იობ 26,12; „აბარაჲ უჭერთა ეყავთ თქვენ შორის“ II თეს. 2,7. „უჭეროდ გუზრახებდეს (სასუმელი)“ მ. სფ. 26,28. იბ. ჯერი.

უბმარე-ი: „მსგავსა ზულის-წყრთმისაჲ (არს) გუმაჲ ფრთო-ვანი, ველურთ. უბმარე, ვითარცა კუა[მ]ლი მკეცთაჲ“ Ath.—17,211v.

[უბმარე-ი] იბ. აღუპმარავი.

დგომისა მას უპატიონისასა ვარე-მოქცევად სარწმუნოებისაგან“ C.—„მიეღება გარდაქცევისა ანთ უპატიონისა სარწმუნოებისაგან“ I. ხაქ. მოც. 18,8. შდრ. იპატობა.

ფარ ქართული — ანბნის 23-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—500.

ფაკელ-ი ფილონი: „შეომისა უაჲ ფაკელი“ მ. ცხ. 284r; „მოილო ფაკელი დედისა თუისაჲ“ მ. ცხ. 124v; „დაბოურა პირი თუი ფაკელითა, რაათა არა განცხადნეს“ H—241,699.

ფანაკ-ი ფინიკი: „ადილეს რტვები ფანაკისაჲ“ C. ე. 12,18.

ფანდურ-ი: „ნუ შეშარნი დაგდგინეთ, ნუ ნესტუა და ფან-

დურითა“ Ath.—11,240r; „ესცემდე, ვითარცა ფანდურთა ბლსა“ H—241,198. იბ. მეფანდურე.

ფარი «თორენე»: „აღიღეთ ფარი იგი სარწმუნოებისაჲ“ ფხვ. 2,16; „ქმნა მეფემან სოლომონ თრასი ფარი მდელი თქრომსაჲ“ M. II 582, 2,15; „აღიღეთ საქურველი და ფარი და მოვედით ბრძოლად“ I. იერემ. 46,8; „ფარები დაწეო ცეცხლითა“ ფხ. 45,10; „მოილოს ფარი უძლეველი ღირსებისაჲ“ ეხ.—„მოილო თარნი უძლეველი სარწმუნოებისაჲ“ O. ხობრძ. ხალ. 5,20. იბ. გუთუფარი, ფაროსანი.

3

ფ

ლთბ, ვიდრე ვიდრეს G, იხუ ნ. 2,5; არაღმართა უწყალოდ ეს ყოველი საქმე უფლისაჲ G, — არაღმართა იცნოდეს ყოველი საქმე უფლისაჲ M, მსჯ. 2,7; არაღმართა არა უწყალოდ I, — არა არაღმართა გვცნობა O, ებ. 40,28; უწყალოდეს, რამეთუ კაცნი უწყინონი არიან და უმეტარნი ხაქ. მოც. 4,18; უწყალოდ შენ M, — უწყალოდ გმაცნობდეს G, II მჯ. 9,8. უფრო უწყის, ეგებისა O, 8,19.

უწყალო შეუბრალებელი, უღმრთელი, უმოწყალო: „საშველი უწყალო არს მისთვის“ იაკ. 2,18; „უწყალო არს გულისწყრთმა და მახვლარიანმა“ O, იგ. ხოლ. 27,4; „უწყალოა თა ტანჯეთა აღმართულ შენ“ ფლკტ. 141,1; „გულთა მათა უწყალოთა წყალობად აღსპრავს“ მ. ცხ. 59,9. უბრძანა უწყალოდ ცემად ფლკტ. 188,14; „მგელითა სცემდა ბირსა მისსა უწყალოდ“ შუშ. VI 16, იხ. წყალობა.

უწყალობა შეუბრალებლობა: „უწყალობაა შენითა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 219; „უწყალობა მისა მისობათს მე წყალობასა მოველ“ შუშ. XVI 88, იხ. უწყალო.

უწყება «თხრობა», «მოსწავება», «რწმუნება», «მეტყობინება», «ცნობება», «მხილება»: „მთხრობა უწყება მათელოვანსა მათ ზედა“ ლ. 20,27; „სადა არს, უწყებას მათ“ DE, — „სადა არს, გვთხრობან“ C, ი. 11,57; „უწყება პეტრეს“ პეტრე მოც. 44,18; „ამას რაჲ იტყობა, უწყებად“ DE, — „ამას ეტყობა, მათა წიგნებდა“ C, ი. 12,22; „უწყებათა მათისათვისა კრებულთორთ“ ხაქ. მოც. 28,16; „გუთა უწყება... მისათვის“ მ. ცხ. 12,22; „უწყება მართალსა“ იგ. ხოლ. 9,9; „გუთა უწყება შენ“ ფლკტ. 188,17; „მთა უწყება შენ გზანი ცხოვრებისანი“ ხაქ. მოც. 2,28; „მთა უწყება ჩუენ“ DE, — „გუთა ცნობა ჩუენ“ ლ. 2,16; „გუთა უწყება ჩუენ“ ოქრ.-გუთი. 228, 29; „უწყებას მათ“ DE, — „არა წმუნობა მათ“ C, ლ. 16,28; „გუთა საფლეს“ I, — „ესე უმხილა ეიმე საფლეს“ C, ხაქ. მოც. 8,24; „გუთარა გუთა უწყებას განგებასა სთმითისაა წყინი, რომელსა უწოდების ავანდგირი, რომელ არს პატმოთინი“ თქ. 56,2.

უწყება თხრობა, ისტორია, შეტყობა: „სიტყვაა უწყება მისა სისმენელთაჲ აქუს“ ბ. კეს.-40-თხ 116,8; „გუთე სხუადეა უწყებაჲ“ ოსტ. 9,7; „საყვანი უწყება მისი გელთა შინა მათი“ G, რიცხ. 31,6.

უწყებულ-ი შეტყობინებული, ცნობილი: „უწყებულ და აღმოკითხულ ყოველთა მიერ კაცთა“ II კორ. 8,2; „უნება ღმრთისა ჩუენა (შენა O) უწყებულ არს“ I, ბარ. 4,8; „ესე შენდა უწყებულ იყავი“ ფლკტ. 148,21; „იყო მისა უწყებულ სულიაჲ წმიდისა“ ლ. 2,26, იხ. თანა-უწყება, მიუწყებელი, მიმოუწყება, მიუწყება.

უწყინო უმეტრელო: „იყო ყოველთა მიმართ მისწავლელ უწყინო“ Q, II ტიმ. 2,24, იხ. წყინა.

უწყლტუეს-ი: „იყო სებასტია უწყლტუესი ტავისა“ G, ლევტ. 18,22, იხ. წყლტუ.

უჭაბუკის-ი უფრო კბაბუკი: „უჭაბუკის ვარაჲ თქვენა კამითა“ M, იოხ 22,8, იხ. კბაბუკი.

უჭემმარიტსად-რე უფრო ზედმიწევნით: „უჭემმარიტსად-რე უთხრეს მის გზაჲ იგი ღმრთისაჲ“ ხაქ. მოც. 18,28, იხ. უჭემმარიტი.

უჭირველად შეუწუხებლად, ადვილად: „უჭირველად განვიდოდა ვარცთაჲ“ მ. ცხ. 82,9; „უჭირველად გუნებას მოგებაჲ სათნოებისაჲ“ მ. ცხ. 208,9; „უჭირველად გუნებას უჭირველად და უმრთელად გვრგვინისა ყოფაჲ“ მ. სწ. 181,20, იხ. უჭირველი.

უჭმება უჭმელობა: „მოწყდეს ურწყულგბითა და უჭმეობითა“ Ath.—11,49,9

უჭმელ-ი მარხული: „დაადგრა უჭმელად ვქუს ღღე“ მ. ცხ. 157,9, იხ. ჭამა.

უჭუვარ-ი მწუხარების გარეშე: „უჭუვარ ვიყო“ ფლკტ. 2,28, იხ. ჭუვილი.

უჭურველ-ი IV მჯ. 6,2, იხ. ჭურვა.

უხარკო ხარკის გარეშე: „არაინება თავისუფალ და უხარკო“ O, I ეზრა 4,52, იხ. ხარკი.

უხილა-ი დიდხანავი, ურინარი: „დიდხანა ყოველთაჲ დაბადებულთა, ხილულთა და უხილაჲთა“ შუშ. III 11; „დაიბადა უხილაჲ იგი ფარათ“ დ. დ. 125,12; „უხილველ უხილაჲთა გამოჩნდა“ მ. ცხ. 401,9, იხ. ხილა.

უხილავება «უხილველობა»: „უხილველ იყინი უხილაჲთა“ O, — „უხილველ იყინეს უხილველობითა“ C, იხ. სიბრძნე, ხოლ. 19,16, იხ. უხილა.

უხრწნელ-ი, უტრწნელ-ი გაუფუჭებელი, წაუმხდარი: „მოხილ ხართ არა თესლისაჲ განხრწნადისა, არამედ უხრწნელისა“ I პეტრე 1,28; „მეუფესა მას საუკუნეთასა უხრწნელსა... პატრი და დიდებაჲ“ I ტიმ. 1,17; „უხილაჲთა თორმეტთა უხრწნელთა ყრმათა“ ი. მოც. 81,10; „უტრწნელი სული არს ყოველსა შინა“ O, სიბრძნე, ხოლ. 12,1, „საფასენი მისნი პაიან უხრწნელად“ ბალ. 77,1, იხ. ხრწნა/ტრწნა.

უხრწნელეზა გაუფუჭებლობა, წაუმხდარობა: „არცა ხრწნელეზაჲ უხრწნელეზაჲ დამკვდრის“ I კორ. 15,10; „მოიღეს გვრგვინი უხრწნელეზისა“ ვრდ. 98,17, იხ. უხრწნელი.

უხუ უხვი: „თუალი შენი თუ უხეთურ არს, ხოლო მე უხუ ვარ“ C, მთ. 20,15; „უხუთა წყალობათა შენთა ნუგეშისა მეუ ჩუენ“ მსჯ. 50,1; „უხუ არს ნიქისა მოცემად“ თომა მოც. 15,21. „არამელი უხუად აღმოსცენდა“ ოსტ. 18,18; „მარადის გვედრებოლით უხუად მომნიჭებულსა წყალობათასა“ მ. ცხ. 201,9.

უხუა-ი იხ. თუალუხუაჲ, თუალ(თ)უხუაობა.

უხუება სიუხვე: „ყოველსა შინა განგამდიდრენი ყოველთა უხუებითა“ II კორ. 9,11; „თუალითა უხუებითა ადიდე უფალი“ O, ზარ. 22,10; „უხუებითა ჰქნდა მისა ცემელი სატრაპეზისა“ ი. ე. 44,10, იხ. უხუ.

უხუჰად: „ფრიად უხუჰად იქცეოდეს“ ნარ. 76,27, იხ. ხუჰა.

უხუცე, უხუცეს-ი, უხუცეს-ი უფროსი, უხუცესი, «მოხუცებული»: „უხუცეს იყოს შენა უხუცე, ანუ თუ მოჰსაყვ“ მ. ცხ. 88,29; „იყო უხუცესი ძმ მისი ავარაჲსა“ C, ლ. 15,25; „უხუცესი მან ჰქონოს უმრწამსსა მას“

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის ადგილია დიტოვებული (რედ.).

ოქრ.-მარბ. ღა. 105, 8; პრომელი არს უძნელ მს (კაციას) კ. იერ.-აღდგ. 108, 27. იხ. ძნელი.

უძრავი - დაუძრავი, მყარი: „იყო უძრავი ბილვამ მითი, ვითარცა ქვითა უძრავითა“ მ. ცხ. 210 v; „იგი აღვილი უძრავი არს“ მ. ცხ. 108, 10. იხ. ძრავი.

უძრავი - აქანო უძრავი ელად ზემოდა მოვიდნენ¹ Ath. — 11, 210r. იხ. ძრავი.

უძრავი, **უძრავი** - უბოროტესი, უფიცხლესი, უარესი: „იყო უკანასკნელი სატურო უძრავი პირველისა“ მთ. 27, 64; „გწადის, ვითარმეთა უძრავისა ტანჯვანი შევემბნენ“ ფუტკ. 142, 4; „იქმნის უკანასკნელი კაცისა მის უძრავს პირველისა მის“ მთ. 19, 45; „ფრად უძრავს და უბოროტეს არს“ მ. სწ. 26, 27; „ესე უფროსს უძრავს არს — სიუდილი დედაკაცისაგან“ საგ. წიგ. II 86, 27; „უბოროტესად და უძრავსად საკრველ არს“ ზაფ. 110, 19. იხ. ძრავი.

უძრავი - ურცხვი, უწესო, ხარბი, გაუმაძღარი: „რომელმან თუალთა მიერ უძრავთა მიხედნეს, იმრუშებს“ მ. ცხ. 141; „რომელი... იყო... უძრავი გულითა“ ფს. 100, 5; „უძრავი უძრავი იყო, ნუ გული ვითრემნ საჭმელთა მისთა“ O, იგ. სოლ. 28, 8; „ნაყროვანი და უძრავი ირა მოიქცეს მარხვად“ მ. სწ. 64, 5; „არა გვემის სული, რამეთუ უძრავი იდ ვარს“ Sin. — 11, 248r. იხ. ძნელი.

უძრავი - უწესო, გაუმაძღარი, ავსულობა, სიხარბი: „არა ვისწრადღეთ ჯონად ურთიერთს უძრავთა“ გრ. ნაზ.-ზობ. 295, 4; „მორგალობასა და უძრავთა, ვითარცა ქმულკეთილსა... გწადის მიახლებამ“ ოქრ.-მარბ. ღა. 108, 24; „არცა მსუმიდელ უძრავთა ირა ბოლო თუ ღვთისა, არამედ წყალსა“ მ. სწ. 245, 26. იხ. უძრავი.

უძრავი - მოწმობის/დასტურის გარეშე: „არავ დაუძრავი უწამებელად ქველს-მოქმედებამ“ ხაჭ. მოც. 14, 17. იხ. წამება.

უწრავი - დაუწრავი, წერილის/წიგნის გარეშე: „რომელნი წერილისა არა თავს-იდებენ უწრავლთაგან ბოლო გულისა-სიტყუთა გამოჩინებითა“ კ. იერ.-აღდგ. 118. „დაწრავით და უწრავთად აღვიარებთ“ ა. მოც. 60, 23. იხ. წერა.

უწესო - ურიგო, უსამართლო, უსჯულო, უკანონო: „ამას უწესოა არა უწმინს“ C. ლ. 28, 41; „სწავლით უწესოთა მათ“ I თეს. 5, 14; „პირველთა მათ უწესოთა საქმეთა აღვიარებდა“ მუშ. XVI 9; „უწესოა ვსაჟი“ O, III მფ. 8, 47; „ქორწინებამ უწესოა მრუშებამ არს“ მ. სწ. 112, 29. „რომელი უწესოდ ვიღობს“ II თეს. 2, 6; „განციხნა... უწესოდ“ მ. ცხ. 48v. იხ. წესი.

უწესო - ურიგოდ ქცევა: „მან უწესოებენ“ მ. ცხ. 250r. იხ. უწესო.

უწესო(ვ)ება - ურიგობა, უსამართლობა, უკანონობა: „შენ თუ შენიერად იგი უწესობებამ ამის ქალაქისა“ ანდ.-ანბ. 282; „უწესობებამ არს გვე შენდა“ O, IV მფ. 9, 12; „უძრავი უწესობებამ ვინმე მოვლას, იგი მკლავდ არს“ ბ. რამ.-კურთხ. მოხ. 158, 8.

უწესო - წიგნის, წერა-კითხვის უტოლინარი: „უწესოდეს, რამეთუ კიბი უწესობანი არიან და უმეცარნი“ ხაჭ. მოც. 4, 12. იხ. წიგნი.

უწინა - პირველი: „რამათა უწინა შესრულ იყო“ მ. ცხ. 292r. იხ. წინა.

უწინარეს - „წინამდებარე“, „პირველ“, უპირველესად; „პირველად“: „უწინარეს დღესასწაულისა მის პასექისა“ DE. — „წინამდებარე დღესასწაულსა მის ზატიკისა“ C. o. 12, 1; „სახელი დიბირისა იყო უწინარეს კართის-სოფარი“ G. — „სახელი დიბირისა იყო პირველ კართის-სოფარი“ ph., მსქ. 1, 11; „იქნეს უწინარეს მისსა“ O, I გზა 1, 22; „უწინარეს ორისა წლისა ძრვისა მის დიდისა“ O, ამოხ 1, 1; „უწინარეს უფსკრულთა ყოფისა“ O, იგ. სოლ. 8, 24; „უწინარეს“ G. — „პირველად“ M, მსქ. 1, 11.

უწინარესი - მამა-პაპა: „რომელი არასადა ეხილვას მამათა შენთა, არცა უწინარესთა მამათა მათთა“ O, გამოსლ. 10, 6. იხ. წინა.

უწინარე - „უწინარე იყოს შესაწირავი ჟენი“ ლშობ. 186, 40.

უწინარე - მამა. 9, 2*. იხ. წინა.

უწინარე - მოუბრუნებელი: „უწინარე მითარ ცხობებამ შენი“ ლამ. 115, 12. იხ. წინა.

უწინარე - უფრო წმიდა, სუფთა: „უწინარე არს“ ბ. კეს.-მარბ. 52v. იხ. წმიდა.

უწინარე - „გამოჯდომილი“, წიღოვანი: „რომელი დამწეს დედაკაცისა თანა უწინარესი (გამოჯდომილი)“ M, ლავიკ. 20, 18. იხ. წმიდა.

უწინარე - მოწოდების, დაძახების გარეშე, დაუძახებლად: მ. 4, 11*. იხ. წოდება.

უწინარე - უწინარე: „ნუ ზედა უწინარე ღოღო, არამედ წრფელად“ H — 2251, 292v. იხ. წრფელი.

უწინარე - უწინარესი, უწინარესი: „სული მგრძნობელი, რომელი არს... უწინარესი სულისა მის მცნარისა“ გრ. ნაზ.-კაც. აგბ. 158, 12. იხ. წილილი.

უწინარე - დაუწინარესი: „დაძახებამ სიტყუამ ქეშმარტისადა უწინარესთა მათ ენათაგან“ ხ. გაბ.-მოც. 42v. 82, 88. იხ. წინა.

უწინარე - წიგნის/წიგნის: „თავსა ზედა მათასა იყო სეგორი მცირე, უწინარე... და უმცირე“ მ. სწ. 197, 12. იხ. წიგნი.

უწინარე - წიგნით ურწყველი: „შენ ხარ ქუფანამ უწინარესი და არცა ცუარი იყო შენ ზედა“ I, გზა. 22, 24. იხ. წიგნი.

უწინარე - „გუდალვა“: „ვითარცა იქმნა უწინარესობა, შეწინა მებოსტენ“ მ. ცხ. 26r; „ვითარცა ღრუბელი წმინდისა ემსა შინა უწინარესობისა“ ph., — „ვითარცა ღრუბელი წმინდისა ემსა გუდალვისა“ O ზარ. 22, 26. იხ. უწინარე; წიგნი, წიგნი.

უწინ - „ცოდნა“, „ზედმიწვეწმულობა“, „ცნობა“, „გუდალვის-ყოფა“: „უწინის მამამან თქუნიან“ მთ. 6, 8; უწინოდ, რამეთუ ფიქტელ კაც ხარ¹ მთ. 25, 24; „არცა ვიცი, არცა უწინი“ მრ. 14, 68; „არა უწინოდ (იცოდ)“ DE, o. 2, 9; „არა უწინი, ვიდრე ვიღეს“ M. — „გერა ზედმიწვეწმუ-

* წყარო უანქრითი მიწარული, ციტატისთვის აღვნიშნა დატოვებული (რედ.).

უცხოება, უცხოელები უცხო-მოყვარეობა, უცხოობა-ში (სხვა ქვეყანაში) ყოფნა; „შუენის მონაზონისა“ სამი ენა: უცხოებაა, სიგლანაჲ და დუმილი მოთმინებით“ მ. ცხ. 122; „თდეს ვიხილეთ შენ... უცხოებასა (უცხოე-ბასა DE)“ C, მთ. 25, 44; „ამის პირისათჳს კუალად უცხო-ებასაჲც მიჰმართა“ მ. ე. 12, 8. იხ. უცხო.

უცხოთა-ხიბუღილი-ი: „უცხოთა-სიძულადი მთხო-ვეს“ O, სიბრძ. ხოლ. 10, 12. იხ. სიხუდილი.

უცხო-თესლი-ი „უცხო-ტომი“, „სხუა ნათესავი“, ბარ-ბაროსი; „აღვიდეს მისა მთავარი იგი უცხო-თესლთა-ნი“ M, „აღვიდეს მისა მთავარი უცხო-ტომთა-ნი“ G, მთ. 10, 5; „ყოველმან უცხო-თესლმან არა სკამის წმი-დაჲ იგი“ ps., — „ყოველი სხუა-ნათესავი არა ჰამდეს“ G, ლევტ. 22, 10; „უცხო-თესლნი შთართუმიდეს... ძლუნსა“ M, II ნჭტ. 17, 11; „მოვიდუნ... უცხო-თესლი მკნეულად“ I, ებ. 6, 15; „მისვე უცხო-თესლისა კრმოთა ღამოკუთა თავი“ ხ. ჯაბ.-მოც. ზაგნ. 98, 34; „ესმა ესე მძლავრსა მის და უცხო-თესლსა“ ბ. კეხ.-40-თჳს 118, 22. იხ. თესლი.

უცხოთ-მოყვარე: „აბრაჰამ უცხოთ-მოყვარე იყო“ მ. ცხ. 289. იხ. მოყვარე.

უცხოთ-მოყვარეობა: „აქებს... უცხოთ-მოყვარებასა მისსა“ III ე. (უწყ.) 25, 3. იხ. მოყვარება.

უცხოთ-შეწყნარება: „აგურთნა იგინი, უცხოთ-შეწყნა-რებისა მისთჳს“ წყტჳ. 95 (9) იხ. შეწყნარება.

უცხო-ნათესავი ბარბაროსი: „უცხო-ნათესავი, რთ-მელი მოუძღეს, მოყდეს“ G, რიცხ. 18, 7. იხ. ნათესავი.

უცხო-ტომ-ი „უცხო-თესლი“, ბარბაროსი; „უცხო-ტომნი შენ ზედა, სამსონო“ G, — „უცხო-თესლნი შენ ზედა, სამსონი“ M, იხ. ტომი.

უცხო-ქმნა „განუცხოება“; „უცხო-ქმნენ შვილთა თქუნთა შვილნი ზუენნი“ M, — „განუცხოვნენ ძეთა თქუ-ენთა ძენი ზუენნი“ G, იხუ 5, 22, 23. „უცხოქმნულა ჰემბარი-ტებისაგან“ სხტ. 182, 22. იხ. ქმნა.

უცხო-გმა: „მიგავლინებ შენ... არცა მრავალთა ერთა უც-ხო-ქმნათა და უცხო-ენათ“ O, ეზეკ. 8, 8. იხ. გმა.

უძებ-ი უზამსი, უვარგისი; „გამოაქუნ (ქვეყანასა)... ყოველივე მცენარე უძებ-ი“ ფლტ. 152, 22.

უძილ-ი უძილო, ფხიზელი; „არს მღვდარჲ და უძილ“ ფი. II 55; „ვიყვნეთ მღვდარე და ფრთხილ ძილისა მისგან, ვითარცა უძილნი“ ხაყ. წყ. II 2, 7; „უძილ ვითარ და დაგადვარ ვითარცა სირი მხოლოდ სართულსა ზედა“ ფხ. 101, 8; „დაყუდებამა შეშაკი არს უძილი“ მ. სწ. 22, 8. „განათესი ღამჲ იგი უძილო“ ფი. IV 16. იხ. ძილი.

უძილობა, უძილება მღვიძარება, სიფხიზელე; „ამჴმაჲ-თა მსგავს არს უძილობითა“ მ. სწ. 22, 7; „უძილებ-ი-მან სიმღიდრისაგან განადნენის ძუალნი“ O, წიბ. 24, 1. იხ. უძილი.

უძირი ძირის არმქონე, აღმოფხვრილი; „უძირ-ი-მ-ცა ვარ ქვეყანასა ზედა“ O, იოხ 21, 8; „მაცითურ არს გან-შორებამ სოფელსა... და უძირ-ი-მ აღყუდდამ კაცისაჲ“ ბალ. 98, 25. იხ. ძირი.

უძლებ-ი ფხვნილი, ორსულად; „მოკუარეს მას ჭალწული ვინმე, რომელი იყო უძლებ“ მ. ცხ. 219V; „ცოლი მისი... უძლები დარჩა, ივტოდა... სომხის... და შენ შეა ყრმა“ მ. ცხ. 48, 14. იხ. დაუძლები.

უძლებელი-ი მოუერგველი; „გარეუნი შენ... უძლებე-ლი“ ზგი მადლი აბოლონისი“ ფლტ. 182, 24; „ღმერთი ჩუენი უძლებელი არს“ ლონგ. 192, 12; „მთილო თარნჲ უძლებ-ველი სიწმიდჲ“ O, სიბრძ. ხოლ. 5, 10. იხ. ძლები.

უძლებლობა მოუერგველობა; „იხილე აქა უძლებე-ლობაჲ იგი კაცთა მათ“ ბ. კეხ.-40-თჳს. 119, 22. იხ. უძლები.

უძლიერე, უძლიერეს-ი, უძლიერეს-ი უფრო ძლიერი; „უძლიერე არს მისსა“ ლონგ. მოც. 12, 4; „მოვალს უძ-ლიერესი ჩემსა“ მრ. 1, 7; „რომელმან უბრძნეს და უძ-ლიერეს თქუას მოყუასთა თჳსთა“ O, I ეზრა 8, 5; „უდი-ლებულჲს და უძლიერესს და დიდ და კბო-მოყუარე აბო-ლონი არს“ ფლტ. 182, 9; „უძლიერესი ჩემსა არს“ მთ. 1, 11. იხ. ძლიერი.

უძლორ-ი დაუძლორებულად, უძალო, შეუძლო, შე-უძლებელი, „ვერემძლებელი“, „სნეული“, ღარიბი; „უძეუთუ... განვითარებით ქველის-საქმესა ზედა კაცისა უძ-ლურისაგან“ სხტ. მოც. 4, 9; „გულნი უძლურთანი ერდენ სენასა“ O, ებ. 6, 24; „უძლური იგი არა განადლი-ერდენ სენასა“ O, ებ. 6, 24; „რომელ უძლური არს“ ფხ. 6, 2; „ჩვენ უძლური, ხოლო თქვენ ძლიერ“ I კორ. 4, 10; „ნუ ვინმე უძლურთაგან მან იხილს ზუარაკი“ თქრ.-უძლ-ფი. 618; „დაჰსდებდეს უძლურთა“ DE, — „დასდებდეს სნეულესა“ C, მრ. 6, 58; „უძლური იგი მხალსა ჰამნ“ ჰრომ. 14, 2; „გინცთა და სასიოთა და შესავედრებელთ უძ-ლურთაჲ“ ლონგ. მოც. 14, 6; „უძეუთუ (კოჭობნი) უძ-ლურთანი იყენიან, მიუშჳს“ მ. ე. 40, 25; „მსგავს არს იგი კაცსა, უძლურსა და სნეულსა“ მ. სწ. 152, 27; „უძლური იქმნენ მრავალნი“ I, იხ. 6, 15; „უფალმან უძლურ ყვრის მგდომნი თჳსნი“ O, I მთ. 2, 10; „უძლური იყოს კელითა“ G, — „ვერემძლებელ იყოს კელითა“ ps., ლევტ. 25, 25. იხ. ძალი.

უძლორება, უძრულება „ძლულები“, „სნეულები“, „შეუძლებლობა“; „უძლურება თქუნდა არს ესე“ Q, — „ძლულები არს თქუნდა ესე“ ps., I კორ. 6, 7; „რო-მელსა თვდათრამეტა წელი დიუთა უძლურებასა (სნე-ულებასა)“ C, შინა 6, 6; „დაეთესვის უძლურებათ და აღდგების ძლიერებით“ I კორ. 15, 42; „მოყდეს უძლუ-რებასა შინა დაღადებითა“ O, ამოს 2, 2; „განაქურნა უძლუ-ბერი უძლურებისაგან თჳსსა“ მ. ცხ. 70R; „ნუცა ჰმიზოზბ სნეულებასა კორცთასა და უძლურებასა“ ბ. ძიბ.-მარბ. 52V; „არა იყოს უძლურება თქუნდა“ მთ. 17, 20; „არა არს უძლურება ღმერთისა მთერ ვოველსა სი-ტყუასა“ C, — „არარაჲ შეუძლებელ არს წინაშე ღმრთისა სიტყუაჲ“ DE, ლ. 1, 27; „მე განგაურთ უძლურებისაგან შენსა“ ლომ. 2, 12; „სენთა მათ უძლურებანი განქურნა“ მ. სწ. 70, 22; „მსგავსად უძრულებისა ჩუენისა და-გწერენით“ H - 1741, 236R. იხ. უძლური.

უძნე, უძნელეს-ი უფრო ძნელი; „არა არს უძნე და უძნელეს-ი, ვითარცა ცოდება და განდგომილება“

უცებო, უცებო უმეცრება, უცეცხობა: „უცებობა-სი ჩემსა არა მერდენ“ **ო.** ზირ. 22,8; „უცებობასა შინა ვიყენით“ **ფი.** 11,17; „უმეცრო... ჰფარავს მათ... სიწერ-ფოებოსა და უმეცრებისა მათისათჳს და უცებობისა“ **მ.** სწ. 200,8; „ურამი სიწერფობით უცებობითა მივახლის ბოროტსა გუელსა“ **მ.** სწ. 229,20. იხ. უცეცხობა.

უცებური — წიგნი შენი უცებური არიან ყრმათა ჩჩლანის **სინ.** 11,248r.

უცებო უციცი, უმეცარი: „დაღათჳ უცებ ვარ სიტყვათ“ **II კორ.** 11,8; „რამ-იგი უცებთა და მეცნიერთა არუნა“ **ხ. წამ.-მოც.** ხაქ. 24,22; „იყენეს უცებ და უმეცარი საწყელსა და ბეობასა მჭელისასა“ **ოქრ.-მარხ.** და იონ. 106,15; „უცებით მენაგენი შეიტყუენის“ **ფი.** 11,10; „რამეთუ მე, უცებო და უგუნური, მეჲ ვერ საგსე მეცნიერებისა და სიბრძნისა“ **ხაქ. წიგ.** II 47,5; „უცებ და უმეცარი ვარ მართალსა სარწმუნოებასა“ **ლმ.** 64,20; „თუ იბილოს უცებო, იგი ასწავებს მას და განაბრძნობს უმეცრელად“ **მ.** სწ. 242,22. „ლოცვა ყოთ იოვანე დეგლისათჳს უცებად მხრეკალისა“ **A—484.422v.** იხ. ცებ-; სოცებ.

უცვალეზელ-ი შეუცვლელი: „რამლისა უფლებად მისი უცვალეზელ“ **რფხ.** 10,25; „უცვალეზელ არს ღმრთეება იგი“ **ებ. კვბ.-ადგ.** 225,4. იხ. ცვალეზა.

უცილობელი — აუცილებელი, უმკველი: „გაშუს თქუენ უცილობელი იგი მისი მოსლუა“ **განს. ე.** 129,26. იხ. ცილობა.

უცნაური — უცნობი, უგუნური, უმნიშვნელო, გამორ-უჩინებელი: „გითარ... გრწმენა უცნაურისა ქრისტისი“ **მტ.** 118,2; „შევედიან... გულის-თქუმათა მრავალთა, უცნა-ურთა და მცენებელთა“ **I ტმ.** 3,9; „ვარ... არა უცნა-ურისა ქალაქისა მოქალაქე“ **ხაქ. მოც.** 21,28. „უცნაურად ვცურავთ ზღუასა შინა ამის სოფლისასა“ **მ. ცბ.** 294r.

უცნება — ჩუენება, მოჩვენება: „რამათაჲ აუცნეს კაცთა“ **C.** — „რამათა უჩუენონ კაცთა“ **DE, მთ.** 8,5. იხ. მუცარი.

უცნება — სიტყვილი, ფანტაზია, მოჩვენება, ზმანება: „არა მიხედნა შინ ცუდსა, არცა უცნებასა ტყუილისასა“ **C.** — „არა მიხედნი ამოცუბასა, არცა სიტყვილსა ტყუილი-თასა“ **ლ. ფხ.** 22,5; „ხიდა არიან გრძნულთა იგი უცნე-ბანნი“ **მრთ. A.** ანტ. დ. 81; „რამა არიან უცნებანი იგი სეშმაკონი ღამისანი“ **მ. ცბ.** 77v; „უჩუენეს ეშმაკთა უცნება იგი დედათა“ **მ. ცბ.** 119v; „რომელი-იგი ზილსა შინა არს, უცნებაჲ მრავალსაჲ არს“ **გრ. ნახ.-კაც.** აგებ. 170,22; „განშორებულ არს საცურათაჲ ღამისა უცნებო-სათა“ **მ. სწ.** 192,18; „გებდავთ რასმე უცნებოთ“ **მ. ცბ.** 221v.

უცნობელი — უგუნური, უგარძნობელი: „შ უცნობელ-თა გულისთა სარწმუნოებისათჳს უფელსა ზედა“ **ლ.** 24,25; „შ უცნობელთა გოატელთა, ვინ გეშურობდა თქუან“ **გალატ.** 3,1; „ვიჟენით თდესმე ჩუენი უცნო-ბელ ტიტ. 3,8; „უცნობელი ზუნება იყო“ **ოქრ.-მარხ.** და იონ. 107,28. „(გმამან) მკოთუნა ჩუენ უცნობელად“ **მ. სწ.** 162,2. იხ. ცნობა.

უცნობელობა, უცნობელება — უგუნურება, უმეცრე-ბა, უცოდინარობა: „ჴმნა უცნობელობაჲ შორის

ძეთა ისრაელისათა“ **C.** — „უგუნურებაჲ ჴო შინ შორის ისრაელსა“ **M.** — „უცნობელებით სიტყუათა დაჰმამებ“ **ო.** იონ. 25,16. იხ. უცნობელი.

უცნობო უგუნური, უმეცარი: „უგუნური და უცნო-ბოა წარწყმდენ“ **ფხ.** 48,11. იხ. ცნობა.

უცნობობა — უგუნურება: „ნუ ჴყოფთ უცნობობასა“ **C.** — „ნუ იქმთ უგუნურებასა მაგას“ **M.** 86f. 19,28.

უცოდველი — უცოდველი მხოლოდ თდენ არს იესუ“ **მ. ცბ.** 20r. იხ. ცოდვა.

უცოდველობა: „დღი სიმტყიცე არს უცოდველობი-საჲ წმიდათა წერილთა აღმოკითხვა“ **მ. ცბ.** 14r. იხ. ცოდვა.

უცოდო: „რამ-მე ჴყოთ ნეშტთა იმითაჲს, რომელნი ღაშ-თეს უცოდოდ“ **M.** 86f. 21,16. იხ. ცოდი.

უცომო — უფუელი: „შუდ ღლე შქამთ მას შინა უცო-მთა პური ჴირვეულობისა“ **C.** — „შუდ ღლე უფუელი პური შქამთ ჴირსა მას შინა“ **M.** II 3f. 16,8; „შუდ ღლე უცო-მთა შქამთ“ **C.** — „ღლე“ **22,6;** „გითარცა-ეგე ჴართ უცო-მთა“ **I კორ.** 6,7; „უჩუენისა აღვლისა, რომელიცა გომორჩირის იგი უფადმან ღმერთმან შენმან“ **ღღესასწაულსა უცომო-თასა“ G.** II 3f. 16,14. იხ. ცომი.

უცომობა — ბალარჯობა, ბასქა: „ბირველსა მას ბა-ლარჯობასა“ **C.** — „ბირველსა მას ღღესა უცომობე-სასა“ **DE, მთ.** 26,17. „მოახლებულ იყო ღღესასწაული იგი უცომობისაჲ, რომელსა ჴრქან ბასქად“ **ლ.** 22,1; „განჴმადეს ჴარცი იგი უცომობისაჲ (ბალარჯო-ბათაჲ I)“ **ო.** I ეზა 1,10; „უგეს... ღღესასწაული უცო-მობისაჲ შუდ ღლე“ **M.** II 59f. 25,17. იხ. უცომო.

უცონი — დიუზარბელი: „უგუნუ უცონ იყო“ **ო.** ფ. ხოლ. 6,11. იხ. ცონა.

უცონილად — დიუზარბელი, მოუწყენებლად: „უცო-ნილად აღსრულდეს ღოცვასა და კანონსა თჳსა“ **მ. ცბ.** 282v; „საქმესა თჳსა იქმოდის უცონილად“ **მ. ცბ.** 44v; „შუდღეთ უცონილად მარხესა და ღოცვასა“ **მ. სწ.** 221,28. იხ. ცონა.

უცხო — სტუმარი, გარეული, გარეშე, სხვა; გაგ-დებული: „იყენით... უცხო სტუმართა მათგან აღთქუმათა-სა“ **ებ.** — „იყენით სტუმარ შეჯლთა მათგან აღთქუმა-თასა“ **Q, ეფეს.** 2,12; „ნუ განვალ იგი ქმრისა უცხოასა“ **M.** — „არა იყოს ცოლი მომუდრისაჲ გარეულითა კაცისა“ **C.** II 3f. 25,5; „წარმოგიდგინ... ძმანი; ერთი უცხოა და მეორე—თჳსი“ **H—2251.292v;** „უცხო ვიყავ და შემიწყნა-რეთ მე“ **მთ.** 26,26; „მწობი იყოს ნათესავი შენი ჴუენასაჲ უცხოთა“ **ხაქ. მოც.** 7,6; „უცხო იყოს მთავრობის-მოუუა-რებისაჲ“ **მ. ცბ.** 28v; „უცხოთა ვეცოდენ ერსა ამას“ **I კორ.** 14,21; „შვიან თუ იფთხედ უცხოთა“ **ო.** ზირ. 11,28; „ახალსა და უცხოთა რასმე სწავლასა ასწავებს“ **თეკლა** 99,8; „იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა“ **ხაქ. მოც.** 2,4; „რამათა არა უცხოთა დაუტეო ნაშრომი შენი“ **ო.** ზირ. 14,15; „მოვიდენ უცხოთა ნაშრონი მწყაღ ცხოვართა შენ-თა“ **I, ეს.** 61,5; „რომელი უცხო იქმენს ჩემგან“ **ო.** ეზა. 14,7; „უცხო გქმენს შენ სახლელუთიან შენთა“ **ო.** ზირ. 11,28; „უცხო ჴმნა ივინა ნაშრომისაჲ მათისა“ **ო.** ზირ. 28,19. „გულისწართაჲ იგი ეჭუშედეგს უცხოდ“ **I, ეს.** 28,21. იხ. განიუცხოვებელი, განუცხოვება, გაუცხოვლი, ენაუცხო.

• წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ბით^ა O, ^{აგ.} ხოლ. 15,18; „გამოთარინა... უმიშულესი^ა მისისა მისთვის მსახურებისა“ H—2251, 248r. ^{იხ.} უმიშო.

უმიშულესი—უფრო შიშველი: „უმიშულესი^ა ხელოთი უმიშულესისა საცუბელისა თვისა“ O, ^{აგ.} ხოლ. 22,21. ^{იხ.} შიშულესი.

უშორესი—უფრო შორი, ადრე: „ქმნა ბოროტი მიწინ-ლითგან და უშორესითგან მათით“ O, ^{აგ.} ხოლ. 8,12; „თავადან მიწე-ყო უშორესად-რე წარსლად“ ლ. 24,28. „განზრახა უშორესისა-რე უდაბნოსა შესლვად“ Sln.—11,228r. ^{იხ.} შორი.

უშრეტ-ი უცხებელი, უქრობელი: „ბზ იგი დაწეას ცეცხლითა მით უშრეტითა“ DE, ^{აგ.} ხოლ. 2,12. ^{იხ.} შრეტა.

უშრომელად გაურჯელად, შრომის გარეშე: „არავინ უშრომელად კეთალსა შეიმთხუვის კაცთაგანი“ მ. სწ. 6,28. ^{იხ.} შრომა.

უშუენიერესი—უღამაზესი: „არს იგი უშუენიერეს მისა“ I, ^{იხ.} ხობრძ. ხოლ. 7,28. ^{იხ.} შუენიერი.

უშუერი—**«ჯერკული»**, უშნო, უღამაზო; უადგილო; უშეერი: „მოვა მის თანა უშუერი საქმე“ G.—„და-სამე-აყრას მის თანა საქმე ჭრატულა“ M, II შჟ. 24,1; „ყოველი სიტყუა უშუერი ბიოთ თქუენით ნუ გამოვალ“ ეფხ. 4,28; „უშუერი არს არა სიხარული“ შრთ. A, ^{ბ.} კეხ-მარხ. 21V. „უშუერად ზრახვიდეს“ მ. ცხ. 209v; „უშუ-ბლი იგი უშუერად-რე გამოუქმნის ჯელოვანთა მათ“ ფლკტ. 150,20. ^{იხ.} დაუშუერება, უუშუერესი.

უშუერება **«სარცხუნელი»**, **«საძაგელუბა»**, სიმახინ-ჯე: „უშუერებაჲ მამისა შენისაჲ და უშუერებაჲ (სარცხუნელი pხ.) დედისა შენისაჲ არა გამოცხადო“ G, ^{აგ.} ხოლ. 18,7; „არა იხილვს შენ შორის უშუერებაჲ საქმისაჲ“ G.—„არა გამოჩნდეს შენ შორის საქმე საძაგელ-ბისაჲ“ M, II შჟ. 22,14; „გამოჩნდის უშუერებაჲ იგი მისი“ გრ. ნოს-კაც. აგებ. 167,11. ^{იხ.} უშუერი.

უშურველი—უშურის გარეშე; დაუბრუნებელი, დაუბო-გვე: „სახნიერ არიან ჭეშმარიტად და უშურველ“ ვარ. 210. „უშურველად გამოვთქუით“ მმ. ბოშ-კურთხ. ხაყ. და 43,9. ^{იხ.} შური.

უშფოთველი—უშფოთის, არეულების გარეშე, მშვიდი: „ამისა საწუთრისა უშფოთველი ცხორებაჲ აღსარუ-ლით“ ^{იხ.} აგ. 26,28. „იქმოდე უშფოთველად“ მ. ცხ. 201v; „უშფოთველად დოდე“ მ. ცხ. 29v. ^{იხ.} შფოთი.

უშფოთველობა სიმშვიდე: „რომელსა უშურდეს უშფო-თველობაჲ, თხსავან დაემკვდრებს“ მ. ცხ. 25r. ^{იხ.} უშ-ფოთველი.

უშჭული, **უშჭული**, **ურჩული** უღებო, ურჯული, ურწმუნო, უწესო, იმპარტავანი, ურჩი, უსამართ-ლო, მოძალადე, უკანონო: „(საქმე) უშჭული-თა თანა ვითარცა უშჭულითა“ I კორ. 9,22; „არცა დად-გენ ურჩულითა წინაშე თუალთა შენთა“ ფხ. 3,8; „სახლი უშჭულითაჲ, რომელი იუნჯადეს საუწყოთა უშჭული-თა“ O, ^{აგ.} ხოლ. 6,10; „მზაყუას მე უშჭულითა ესე“ ანდ-ანატ. 209,20; „დაიცვე აბრაჰამ შორის ნათესავსა მას უშჭული-თისა“ რიფხ. 159,3; „საჯდომელსა ურჩულითაჲსა არა დაჯდა“ ფხ. 1,1; „უშჭულითა იგი (ვერ) ზედვიდეს წმი-დასა მას მოწამესა“ ხნდ. 8, 2; „ზრახვა ყო... უშჭულითა თანა“ ანდ-ანატ. 226,10; „ნათესავსა მას უშჭულითა ანდ-

და რისხვად“ O, ^{იხ.} ხოლ. 16,7; „უშჭულითა თანა შეირაცხა“ 24. 15,28; „არარაჲ უსჭულითა მიქმნეს“ O, ^{იხ.} ხოლ. 23,8; „შეგვითო და უშჭულითა ვიქმნეთ“ O, ^{აგ.} ხოლ. 9,16; „ურ-ჩულითა ყო ერმან შენმან“ O, ^{აგ.} ხოლ. 22,7. ^{იხ.} შჭული.

უშჭულიება, **უშჭულიება**, **ურჩულიება**, **უკანონობა**, **უსამართლობა**, **«უშჭული ქმნა»**, **«უშჭული ქმნა»**: „უშჭულითა ერმან შენმან“ G.—„უშჭულითა იქმნა ერი იგი შენა“ M, II შჟ. 9,12; „უშჭულითა უშჭულითა ბედით“ M, II შჟ. 21,29; „რომელი უშჭულითაჲს, უშჭულითა ბედით“ I, ^{იხ.} ხოლ. 21,2; „უშჭულითა ბედეს და იტყოდეს აა-ხელითა ჩემითა“ M, —„რომელმანცა იუ მსახურებდეს თქუმად სიტყუაჲ“ G, II შჟ. 18,20; „უშჭულითა ბედეს ვაჲთა მისთა“ O, ^{იხ.} ხოლ. 2,21; „ნუღარა უსჭულითა“ ფხ. 74,5.

უშჭულიება, **უშჭულიება**, **ურჩულიება** **«უღებო-ბა»**, **უკანონობა**, **უსამართლობა**: „მოძირვე მე ყოვე-ლი უშჭულითაჲ ცოდვისა ჩემისაჲ“ C.—„მოძირვე მე უღებოთაჲჲ გულისა ჩემისაჲ“ L, ^{იხ.} ხოლ. 21,5; „რომელ-თანი ჯეღნი მათი უშჭულითაჲსა შინა ირთან“ C, ^{იხ.} ხოლ. 25, 10; „განმანე ურჩულითაჲსა ჩემისაგან“ ფხ. 50,4; „განდევნის... უღებოებაჲ და ყოველი უსჭულითაჲ“ მ. ცხ. 109r. ^{იხ.} უშჭული.

უჩინო **«გამოუჩინებელი»**, **უცნობი**, **შეუმჩინებელი**, **დაკარგული**, **უჩინარი**: „უჩინონა (გამოუჩინებე-ლი C) და დაფარული სიბრძნისა შენისაჲ გამოცხადდეს“ ფხ. 50,8; „ბართ ვითარცა საფლავნი უჩინონა“ ლ. 11, 44; „ვითარცა ბილენი განხეული უჩინო იქმნეს“ ფლკტ. 185,4; „მეყსეულად დად-ჟვის მალად და უჩინო იქმნის“ ხაყ. წიგ. II 55,10.

უჩინო-ყოფა **«მოსრება»**: „უჩინო-ყვეს... ნათესავნი“ G.—„მოსრნეს უფადმან... წარმართნი იგი“ M, II შჟ. 19,1. ^{იხ.} ჩინება.

უჩუველი—**უჩვეულო**; **შეუჩვეველი**, **მოუშინაურე-ბელი**, **გაუწვრთნელი**: „რამეთუ შეგვიყრა უჩუველ-მან მოშმან“ კ. იფრ.-აღდგ. 184,11; „ყოველსავე ცხოველთა-განსა აქუს. თუ-სა-ტუ-ტუ-ტუ მრავალფერო: ზრთხაჲ არს კეთილად მოთმინე... მგელი—უჩუველი“ ბ. კეხ-გვუხ. დდ. 125, 22. ^{იხ.} ჩუვეა.

უჩხული—^{იხ.} ურჩული.

უც ^{იხ.} d.

უცალი **მოუცლელი**, **დაკავებული**, **გართული**: „უცა-ლი ვიყავ წყობათაგან“ ^{იხ.} აგ. 11,8; „მეფე არაჲთა უცა-ლი იყოს“ O, ^{აგ.} ხოლ. 6,2; „წინაწარმეტყუელბათა მით მი-მართ უცალი იყოს“ O, ^{იხ.} ხოლ. 28,1; „ღმერთმან უცალი-ყოს იგი სიხარულისაგან გულისა მისისა“ O, ^{აგ.} ხოლ. 6,19; „წარადამან მონაგებთაჲს უცალი ყო და წარწყმიდა“ მ. სწ. 222,24. ^{იხ.} ცალი.

უცალობა **გართობა**, **მეტადინებობა**, **შრომა**, **გარჯა**, **«მოცალეობა»**, **მოუცლელობა**: „უცალობაჲჲ დიდი დაებაჲ კაცთათჲს“ O, —„მოცალეობა დიდი შეიქმნა ყოფ-ლისა კაცისა“ pხ. ზარ. 40, 1; „რამით სანთლითა უთარგმნიან... ფრიადისა უცალობისაგან და საუბრეთა“ ^{იხ.} აგ. 80,25; „მოვიცალით მსოფლიოსაგან უცალობისა ჩუენისა“ მ. სწ. 64,19. ^{იხ.} უცალი.

უცბად ^{იხ.} უცები.

უღმრთო უღვთო, უსჯულო: „უღმრთოთა თანა მე არა დაჯდე“ **ფს. 25,5;** „სიბრძნე და სწავლულება უღმრთოთა შეურაცხველია“ **ო. იგ. სოლ. 1,7;** „უღმრთოთა პძლავრობის მართალსა“ **ო. მძ. 1,4;** „უღმრთოთა სამეცა ვიყვნით“ **ფლტ. 185,25;** „იბოლნეს რაჲ, რამეთუ მიეტევებოდეს უღმრთოთა, თქუეს“ **აბ. 107,1;** „უღმრთოთა სჯლიარისი გავუადგა“ **ე. ე. 18,8;** „აღიარა ბრტყოშანი და შეერთა იგი უღმრთოთა“ **მუშ. II 18;** „მცოდნეა უღმრთოთა ვიქნენით“ **ო. მარ. 2,12. იბ. ღმერთი; უღმრთოთა, უღმრთოება** „უსჯულოება“, უღვთოობა: „არა იუღმრთოთა“ **გ. — არაღარა უსჯულოებადენ“ M. II შ. 17,18;** „მწყემსნი უღმრთოებადდეს ჩემდამო“ **I, იერ. 2,8.**

უღმრთოება, უღმრთოობა „უსჯულოება“: „უღმრთოება ისაა მართალისა“ **გ. — შემსგავსებულად უსჯულოებათა მისისა“ M. II შ. 25,2;** „უღმრთოებადითა სულნი თუნი წარწყმდინან“ **M. იგ. სოლ. 1,19;** „უღმრთოებათა მართალისა ვლტოლეილ გარს“ **მხ. 25,8;** „მომიტვე მე უღმრთოებათა გულისა ჩემისა“ **ქ. — მომიტვე მე ყოველს უსჯულოებათა ცოდვისა ჩემისა“ C. ფ. 21,6. იბ. უღმრთო.**

უღონოდ უმიზეზოდ, აუცილებლად: „უღონოდ წარვიდე აქათ“ **მ. ცხ. 202r. იბ. ღმერთი.**

უღონო არას მქონე; შეუძლო, უძლური: „სხუასა უღონოთა განუყოფ“ **მ. ცხ. 428v;** „უღონო იქმნა ბერა“ **მ. ცხ. 124v;** „უღონო არს“ **მ. ცხ. 102v;** „შეიწრდა და უღონო იქმნა ჰურიამ იგი“ **ე. ე. 22,8;** „უღონო ქმნილ მამა შენი მიესყიდოს მწირსა“ **გ. ლევტ. 25,47. იბ. ღმერთი.**

უღონოება სენი, უძლურება: „გაჭირვება: „დავამტკიცო თქუენ ზედა უღონოებათა სიმღერე და სიყვლო“ **გ. ლევტ. 28,18;** „ფრიადსა უღონოებათა შთაბრძნის“ **ე. ე. 18,18. იბ. უღონო.**

უღუაწ-ი მოუვლელი, ზრუნვაგამოკლებული: „ადგილი იგი ჩუენი უღუაწ არს“ **ბოგნა სტფ. 259,9;** „არარაჲ არს ღმრთისა წინაშე შეურაცხ და უღუაწ“ **ბ. კმ. მჭუ. ლ. 102,21. იბ. ღმერთი.**

უღუნობა: „უღუნობა და უსაქმლობა განუწყის მას ღმერთსა“ **ე. ე. 24,25. იბ. ღმერთი.**

უჲ-ი, უჲა, უჲე „სიღრმეა, ლაფი, ტლაპო: „დავანთქ მე უჲსა (სიღრმესა C) უფსკრულისა“ **ფს. 68,8;** „დავდგა იგი თავისა უჲად და წარსაწყმედელად“ **ო. ებ. 14,28;** „რომელი იყო ტბათა შინა და უჲა“ **ბ. კმ. მჭუ. ლ. 95,4.**

უჲოფელ-ი მოუხმდარი; არარსებულო: „ხოლო თქუენ ცთმასა უჲოფელსა სულისათჳს უთბრობთ“ **მრთ. A, ანტ. ლ. 20r. იბ. ყოფა.**

[უჲარუღ-ი] იბ. ყუარება; შტრ. ვეცნის-უჲუარულნი.

უჲუარულობა სიძულელი: „უჲუარულო მთავო უჲუარულობა საჭმარათა, ადგილი წარმართნი სათნობანი“ **მ. ცხ. 54r;** „უჲუარულობა ცოდ და ამა იქმს ყოველთა სათნობათა“ **მ. სწ. 206,20. იბ. უჲუარული.**

უჲეგინებულებ-ი: „რომელი იმენდეს ტყვეობას, იგი უჲეგინებულეს არს მისა, რომელი ტყუილის“ **მ. სწ. 278,6. იბ. შეგინებული.**

უჲეგულეს-ი უფრო შემეკული: „გამამჩინო მე უჲეგულეს უფროს მანაჲს თქრომსასა“ **ხა. წიგ. II 25, 26. იბ. შემეკული.**

უჲენ-ი იბ. უჲენი.

უჲენებელ-ი იბ. უჲენებელი.

უჲეურაცხელეს-ი: „მათი იგი პატივი უჲეურაცხელესად გამოვიჩინებთ“ **H—241,489. იბ. შეურაცხ.**

უჲეუძრველეს-ი უფრო შეუძრავი: „ხოლისა უჲეუძრველესად დგას“ **მრთ. S, სჭრ-მარ. და იონ. 2. იბ. შეუძრავი.**

უჲეილო ვისაც შეილი არა ჰყავს: „მო-თუ ვანჲე-უღეს უჲეილოა“ **მრ. 22,24;** „მე უჲეილო ვქმნი“ **ო. ლ. 42,26;** „იქმნენ ცოლნი მათნი უჲეილო და ქურთ“ **I, იერ. 18,21;** „არაღარა იყვნით თქუენ უჲეილო მათგან“ **ო. გუ. 26,12;** „მოსცემდა მას კაცა-მოუუარე ღმერთი: უჲეილოთა შეილი სნულთა კურნება“... **მუშ. XI 4;** „ნუჲაჲ უჲეილო ვიქმნე არათგანე“ **ო. ლ. 27,45;** „თანი შენი არა უჲეილო იქმნეს“ **ო. ლ. 21,28;** „უჲეილო ყვეს მახლმან“ **გ. II შ. 22,26. იბ. შეილი.**

უჲეილოება: „უჲეილებს არს უჲეილოებათა სათნობით“ **ო. სიბრძ. სოლ. 4,1;** „გვადგეს ქურთბასა ჩემსა და ვერცხე უჲეილოებათა ჩემსა“ **დომოზ. 184,22;** „მოეც მათ სა-შთა უჲეილოებათა“ **ო. ოხე 2,14. იბ. უჲეილო.**

უჲენ-ი, უჲენ-ი დაუსასრულებელი, „აქვერი“, ცარიელი, „უსოფლო“, „უსაგანო“: „განადოს დაუთრგუნავი და უჲენი“ **ო. — განდებდა ულისა და უსოფლოთა“ pხ., იბ. 28,27;** „უჲელმან შექმნი სოფელი და უჲენი და კიდენი სოფლისანი“ **ო. ე. სოლ. 8,26;** „განვლეს უღბნო უჲენი (უსაგანო pხ)“ **ო. სიბრძ. სოლ. 11,2;** „გამწყსიდ შენ ტყვეასა მას უჲენსა უღბნოსა მას ზედა“ **ო. ოხე 18,5;** „გალაქნი თქუენი იყვნენ უჲენ (აქვერ pხ)“ **გ. ლევტ. 28,28;** „ბრძანა ეჭოსობა-ყოფა... მას უჲენსა ტნაჲსა“ **ნახ. 72,21. იბ. უჲენი.**

უჲენებელ-ი „უჲეკდარი“: „უჲენებელ (უჲეკდარი ღ) უჲენისად“ **M, იბ. 2. 28. იბ. უჲენი.**

უჲინაგანეს-ი უფრო შინაგანი, შიგა: „იფლტინ იგი უჲინაგანესად სენად“ **მ. ცხ. 78r;** „ოდეს იფლტონ ნადირნი უჲინაგანესთა ქურელთა მათთა, განერებათ იგინი შინადირთაგან“ **მ. ცხ. 78r;** „უჲუარდა... უჲინაგანესთა უღბნოთა წარსლად“ **მ. ცხ. 77v. იბ. შინაგანი.**

უჲინარს-ი უფრო შინაგანი: „არს ვინჲე უჲინარს, უჲეობს შენსა“ **პავლე თებ. 218.**

უჲიშ-ი უჲიშარი, „კრძალუელი“: „დაჲჲე შენ ადგილსა კრძალულსა და უჲიშსა“ **მ. სწ. 117,21;** „ნუ უჲიშ იყოფით“ **ო. ზარ. 5,5;** „დაჲდა იგი ადგილსა მადლისა და უჲიშსა ყოველისაგან სიყვებულისა“ **მ. სწ. 117,25.** „დაადგრეს უჲიშად ყოველისაგან ბოროტისა“ **ო. იგ. სოლ. 1,22;** „უჲიშად სცვიდა“ **ო. სიბრძ. სოლ. 17,4;** „ვიყვებით უჲიშად“ **მ. ცხ. 26v. იბ. უჲიშ.**

უჲიშება, უჲიშობა უჲიშობა: „სხუას მცირელი ნაწილი შინათა უფლისათა, ვიდრე საუნჯეთა ღმერთსა უჲიშე-

• მოტანილი ციტატი ამ სახით სინურ მრავალთაჲში არ დადასტურდა (რედ.).

ათუ გინმე სცის სხვა მონასა... და განარისხს უფალი იგი მისი. **მ. სწ. 38, 22;** „მოუწოდო, უფლებსა და სპამეტებებსა და სოფლის-მეურნეობას და მფლობელთა“ **O, I ეზრა 8, 14;** „პირველი ჯოგელთა მათ ძლიერთა და უფლებსა“ **O, I ეზრა 4, 49;** „არცა თუ ფალსა ერთსა ზედა უფალ იყო“ **ი. ე. 21, 6;** „იტყვს თუთ უფალი“ **შუშ. III 27;** „უფალი მან უფლებათა მან მცირედითა ქადაგებითა არუენა“ **ხ. ჯაბ.-მოც. ხაქ. 25, 14.** იხ. დაუფლება, დედოფალი, დედუფალი, დეოფალი, დიოფალი, მეუფე, მეუფება, სადედოფლო, საუფლო, უფლება, უფულო; შდრ. თავისუფალი, ნებისუფალი, გელის-უფალი.

უფატრის-ი: „არამელს ძელსა იგი მიატყს, მისსა უფატრისსა ძელსა უღადადებს“ **O, სობრძ. ხოლ. 14, 1.** იხ. ფატრი.

უფერულ-ი ფერდაკარგული; „ახედავ შენ, ვითარმედ ყოფილდგი მკლე ხარ და უფერულ“ **ლომგ. 190, 9;** „სამბოროტებან დედაკაცისან ფერი ბირისაჲ უფერულ ქმნის“ **O, ზარ. 25, 24.** იხ. ფერი.

უფერვა უფერვა: „ექმენ უფერვათსა ფერვ და მწუხარესა თუალ“ **მ. სწ. 172, 89.** იხ. ფერვი.

უფიცბის-ი, უფიცბის-ი უმკაცრესი, უსასტიკესი; „სხუანი სატანჯელნი უფიცბისნი მოაწიენ ჩემ ზედა“ **Sin.—11, 186r.** „უფუთუ არს შენ თანა სატანჯელი უფიცბისი აბისსა“ **ნაქ. წიგ. II 85, 4.** იხ. დიცხელი.

უფლება, უფლობა „მეუფება“, „შემღება“, ბატონობა, „ტყეება“, უფლების მიცემა; „იგა ეუფლებას (მეუფებს)“ **ქ.** ყოველთა ზედა წარმართთა **ფხ. 21, 39;** „უფლიად განტყეება მისი“ **M.—გვრ. შეუძლის განკლებება მისი“ G, II 22, 29;** „მეფენ წარმართთანი უფლებად (უფლებადენ C) მათ ზედა“ **ლ. 22, 25;** „შეფლი უფლებს კაცსა ზედა“ **პროფ. 7, 1;** „უფლი ქალიქება მისსა“ **O, იგლ. 1, 14;** „უფლი ვის უფლიად მათ“ **O, II ეზრა 7, 24;** „არაღის უფლიად“ **C.—აბა უტყეებად“ DE, 8r. 11, 16;** „არა აუფლი კაცსა გნებად მათდა“ **ფხ. 104, 14;** „არაღა უფლით მას“ **C.—არას უტყეებად“ DE, 8r. 7, 12;** „არა აუფლებს ქალწულთა ქმრისა სუმაჲ“ **თეფა 29, 29;** „არა აუფლის სიტყვსაჲ ერთისა აღმოუქმად“ **მ. სწ. 296, 22.**

უფლება მფლობელობა, სამფლობელო, სამთავრო, ბატონ-პატრონობა; „მეათხუთმეტისა წელსა უფლებასა ტბერიჲ კვისრისასა... იყო სიტყუა უფლისაჲ“ **ლ. 8, 2;** „მოფლტოდეს ფფლებასა მთავსა შენსა“ **რადხ. 188, 28;** „ყოველთა აღგილთა უფლებასა მისისათა მსწრიფლ ეძიებდენ“ **რადხ. 188, 28;** „ეგულებოდა რაჲ აღსრულებად, ყოველი გელმეფებაჲ და უფლებაჲ მამასა ყფთმეს“ **მისცა“ ი. ე. 25, 24.**

უფლებულ-ი დაუფლებული, დაპატრონებული; „ამპარტუანებაჲ უფლებულ არს მსდა“ **მ. სწ. 72, 18.** იხ. უფალი.

უფლიდეს-ი: „პურიასა სძელსა ღორი და იგი უფლიდეს მისსა არს“ **მ. სწ. 148, 5.** იხ. ფლიდი.

უფლიხამიერ-ი საუფლო; „მათ მოგცენ თქუენ უფლისა მთიერი იგი ბეველი“ **პაფლე მოც. 58, 2.** იხ. მთერი.

უფლის(ა)-მოყუარე პატრონის მოყვარე, ქრისტეს მოყვარე; „ვითარცა მონაჲს უფლის-მთყუარე მან და სარწმუნო მთყუარსა იგი თუხი მთყუარ“ **ოქრ.**

მარხ. და იონ. 104, 80; „ველითა უფლისა მთყუარისა მოწამისათა“ **ფლტ. 188, 21.** იხ. მოყუარე.

უფლის-წულ-ი „აზნაურთა შვილი“; „ბერძენთა მეფემან ზემონი ქუეყანანი და ვით გურამალატსა მისცნა და აზნაურთა შვილნი მძველად ითხოვნა მისგან; ცოლის-მამათა მამისა მოგანებაჲ მამისა ყფთმე სხუათა თანა უფლის-წულთი მძველად მოჰყარეს მეფეს“ **ი. ე. 18, 28.** იხ. წული.

უფრო, უფროს, უფროსად: „ვეკმა უფროსა, უფრო მეტად, უფროს-ლა“; „სიკუდილდ კერძო უფროსაგონებელი არს ვიდრე სიკუცხლოთ“ **შუშ. I, 2;** „უფრო მიუყარს“ **მ. ცხ. 279r;** „უფროსსა ღადადებდა“ **DE, —აქემა უფროსსა ღადადებდა“ C, 8r. 10, 48;** „უფროსსაჲ მისენაენიკა მამათა სათნოებისათჳს მათავე თანა გავიდიან, უფროს-და, თდეს მამაჲ მუნ იყვის“ **ი. ე. 43, 27;** „არამელ მოიღო გვცხლად და აჭრად და სტერად და სტერად, უფროსსა ღაცისა ლიტრისა იყო“ **ი. ე. 41, 12;** „სტეტაჲ კბილნი მისნი უფროსსა სძისა“ **O, დამ. 48, 12;** „შეიკუარა მან უსწულდებაჲ უფროსსა საბერებისა“ **ქ. ფხ. 51, 5;** „არა არს ჩუენ თანა უფროსსა ხუთ ქუეზა პური და ორი თეზი“ **ლ. 9, 18;** „მოყუარეს კაცთა ბნელი უფროსსა ვიდრე ნათელი“ **C, —მ. 3, 19;** „უფროსსა უყოარს კაცსა ცოლი თუნი, ვიდრე მამა-დედაჲ თუნი“ **O, I ეზრა 4, 25;** „თქუენ უფროსსა უმჯობეს ხართა მფრინველთა“ **მთ. 8, 26;** „უფროსსად უძერესა მოვიდა“ **DE, —უფროსსად უძერეს იყო“ C, 8r. 5, 28;** „უფროსსად განძნდეს სობოროტი“ **ხნდ. 7, 7.**

უფროს-ლა „უფროსად“, უფრო მეტად; „უფროს-ლა უძერეს იყო“ **C, —უფროსსად უძერესსა მოვიდა“ DE, 8r. 5, 28;** „უფროს-ლა აღეგნებოდა“ **შუშ. 1, 48;** „უფროს-ლა წარსამატებელად საბერებისა მის მოივლინა“ **ფლტ. 1, 18.** იხ. უფროსობა, უფროსი, უფროსის, უფროსება.

უფროსობა: „უფროსობა უფროსობაჲ ითქუმიდა“ **A—92, 468.** იხ. უფროსი.

უფროს-ი, უფროს-ი უფრო მეტი; უდიდესი, უზუცესი; „უფროსსა იღაშენე“ **ლ. 12, 18;** „კითხა უფროსსა მისა მიმართ მფუციან“ **ქებრ. 8, 18;** „არამელი უფროსსა არს“ **მრთ. A, ანტ. დ. 21;** „უფროსსა სასყიდელი იქეს“ **მ. ცხ. 288r** „ვესე უფროსსა არს და უზემთაჲს ყოველთა სათნოებათა ჩუენთა“ **მ. სწ. 22, 17;** „არა არს ჩუენ თანა უფროსსა ხუთ ქუეზა პური და ორი თეზი“ **ლ. 9, 18;** „სული უფროსსა არს საზრდელისა“ **მთ. 8, 25;** „უფროსსა ეწნის“ ვიდრედა აგნიან **H—2251, 192v.** იხ. უფრო(ს).

უფროსის (ზნ.) უფრო მეტად; „ვიყიდი მცირედის და განყიდი უფროსის“ **Ath.—12, 165v.** იხ. უფროსი.

უფროსება „გვაპირმშობება“, „ხუტეება“; „ხუთ უფროსსა მის საყუარელისასა უხუტესსა მის შვილსა ზედა საძულელისასა“ **ქხ.—გვრ. უძლთსა გვაპირმშობებაჲ ძესა პირმშოსა მის შეყუარებულისასა“ G, —აბუცენ შვილსა მის საყუარელისასა უხუტესსა მის შვილსა საძულელისასა“ M, II 22, 21, 18.** იხ. უფროსი.

უფროს-ყოფა „გარდამატება“; „არამელი უფროს-ი ყოს ბოროტებითა“ **ქხ.—არამელმან გარდა მტრის სობოროტი“ O, დან. 7, 24.** იხ. ყოფა.

მე უსუბიოთა და განვწმინდე" **ღ.**—**მასურე** მე საბჭუ-
რე გელთა შენითა და განვწმინდე" **ღ.** **ფ.** 50,9; **„არაუ-**
ბელი აღავსეს ძმრთა მით უსუბსა თანა" **DE.**—**„აღავსეს**
ღრუბელი ერთი ძმრთა და ნავდღითა" **ღ.** **ფ.** 19,20.

უსურნელები—**უფრო** სურნელი: „სული ტაბლისა მისისაჲ
უსურნელეს არს მუშისა" **მ.** **სფ.** 204,20. **იხ.** სურნელი.

უსუსური—**სუსტი**, **უძლოური**: „რომელი-იგი უსუსურ
და დაქსნილ არს გონებითა" **ჟქრ.**—**მარბ.** **და** **იონ.** 104,8;
„უძლოური ზარით და უსუსურნი" **მ.** **ცხ.** 271v; **„უძუნ**
(ღერწმანი) უსუსურნი ზარით და არა გარდასტყდით ზამ-
თისს" **ღმ.** 90,20; **„უძლოურ** არს, ძალი-შენი და უსუსურ
ცნობაჲ შენი" **ღმ.** 121,19. **იხ.** უსუსურება.

უსუსურება **უძლოურება**, **სისუსტე**: „აქცია უსუსურე-
ბისა და უღონოეებისა მისისათჳს უქმან მთუნნი, მპყრობელნი
ბუნებისა მისისანი" **გრ.** **ნოხ.**—**კაც.** **იგებ.** 224,18. **იხ.** უსუ-
სური.

უსწავლელი—**განუსწავლელი**, **სწავლაუქიენელი**: „უს-
წავლელნი სულნი შესტყეს" **ო.** **ხბრძ.** **სოლ.** 17,1;
„შერმან შეიყრა ერი უსწავლელი" **ი.** **ცხ.** 26,11; **„მდა-**
ბიერნი იყვნეს და უსწავლელნი" **მ.** **ცხ.** 91r; **„მეფე-**
მან უსწავლელმან წარწყმდიხს ერი თჳსი" **ო.** **ზირ.**
10,2; **„წუბარი** კეთილი მოძღუარი არს უსწავლელთაჲ"
მ. **სფ.** 219,9; **„ვიტარ** უკუე ამან წიგნი იცის უსწავლელ-
ად" **ი.** 7,15. **იხ.** სწავლა.

უსწავლელება, **უსწავლელობა** **განუწვრთნელობა**: „უს-
წავლელეზითა ენისა მათისათა" **ო.** **ფხვ.** 7,16; **„ესე-**
ვითარი აღესრულოს უსწავლელთა თანა უსწავლელობი-
თა თჳსითა" **ო.** **ფ.** **სოლ.** 5,28. **იხ.** უსწავლელი.

უსხი—**„მსუქანი**, **ჭკამებულისა**: „უსხები ჩემი დამი-
ცლიეს" **მთ.** 22,4; **„მოიბთ** ჭარი იგი უსხი და დაკალთ" **ღ.**—
„მოიბთ ზუარაკი იგი მსუქანი და დაკალთ" **DE.** **ღ.** 15,
23; **„დაკალ** ჭარი იგი უსხი" **ღ.**—**„დაკალ** ზუარაკი იგი ჭა-
მებულის" **DE.** **ღ.** 15,27; **„უსხი** შენი დაკალულ იყოს
შენ წინაშე" **მ.** **ი** **ფ.** 28,21.

უსხეულო **უტანო**; **უხორტო**: „უსხეულნი ძალინი
შინითა და ძრწოლითა აღივსებიან" **მ.** **ცხ.** 107r. **იხ.** სხეული.

უსჯულო **იხ.** **უმჯულო**.

უსჯულოება **იხ.** **უმჯულოება**.

უტანჯველი—**დაუსჯელი**: „მოწამმ მტყუებარი არა უტანჯ-
ველ იყოს" **ო.** **ფ.** **სოლ.** 19,5. **იხ.** ტანჯვა.

უტევან—**„ასპარეზი**: „განმორებულ იყო ჭეუყანით მრ-
ავლ უტევან" **მთ.** 14,24; **„იყო** ბეთანიაჲ მახლობელ იერუ-
სალმსა ვითარ ვითუმეტ ოღენ უტევან (ასპარეზი **ც**)"
ი. 11,18; **„უტევანი** ნავთა ვითარ უტევან თთხეოც" **ფიზ.**
v 8.

უტკბილესი, **უტკბოასი**—**უფრო** **ტკბილი**: „ძველი
(ღვწილი) — უტკბილეს არს" **ღ.** 5,29; **„თაფლისა** უტკ-
ბოასისა და უსარგებლესისა იტყოდით" **კ.** **იერ.**—**ნათლიხლ.**
88,7; **„იგი** ჰხედავს მას უტკბილესს ყოვლისა სიტკბოებო-
სა" **მ.** **სფ.** 117,10. **იხ.** ტკბილი.

უტყუ **„დადუმებულისა**, **არამეტყველი**, **მუნჯი**: „უტყუ
იქმნენ ბავენი მზაუგარნი" **ფ.** 20,19; **„რომლისა** თანა არს
სული უტყუ" **ღ.** **მ.** 9,17; **„თაყუანის-სეცმ** უტყუთა
მათა" **ად.**—**ანტ.** 215,21; **„უტყუ** იქმნა" **ი.**—**ფ.** 82,9; **„ად-**
28, **ქველი** ქართული ენის ლექსიკონი

ადგარ—**უტყუად** **DE.**—**„ადგა** დიდუშეზული" **ღ.** **ღ.**
1,22. **იხ.** სიტყვა.

უტყუება **უსიტყველობა**, **სიმუნჯე**: „რომლისა თანა არს
სული უტყუებისაჲ" **მ.** 9,17. **იხ.** უტყუ.

უტყუ(ვ)ელი—**უცხოური**, **უმეტლარი**, **ჭეშმარიტი**: „რო-
მელი-იგი აღვთქვა უტყუელმან ღმერთმან" **ბატ.** 1,2;
„რომელი აღვთქვა ღმერთმან უტყუელთაჲ პირითა"
ბატ. 100,8; **„უტყუელი** პირი იტყვს ამის" **მ.** **სფ.** 226,
24; **„მიტყა** მე ყოფილთაჲ მათ ცნობაჲ უტყუელნი" **ო.**
ხბრძ. **სოლ.** 7,17; **„უტყუელად** აღესრულების ჭეული"
ო. **ზირ.** 21,8. **იხ.** ტყუელი.

უუბადრუკესი—**„ესე** ყოველი—**უუბუნურსა** და **უუბადრუ-**
კესი უფროსს სულისა ყრბისა ჩჩულისა" **ო.** **ხბრძ.** **სოლ.**
15,14; **„ვიბოენით** უუბადრუკეს მათსა" **მ.** **სფ.** 168,28.
იხ. უბადრუკი.

უუბუნურესი—**უფრო** **უბუნური**: „უუბუნურეს ვარ"
ო. **ფ.** **სოლ.** 20,1; **„უუბუნურთა** უუბუნურეს არს, რთ-
მელი ემჯოდის უუბუნურსა" **მ.** **სფ.** 148,19.

უუბუნურესადრე **„უუბუნურესადრე**: „უუბუნურ-
ესადრე ვიტყვ" **ღ.**—**„უუბუნურესადრე** ვიტყვ" **იხ.** **ი**
კორ. 11,22. **იხ.** უბუნური.

უუბუნესი—**ფრიალ** **ზარმაცო**, **დაუდევარი**: „შეეშობა
მას მიაჲ ვინმე უუბუნესი" **ხაქ.** **წიგ.** **ი** 106,28; **„უუბუნ-**
ესე ჰყოფს გაცხა" **მ.** **ცხ.** 14r. **იხ.** უბუნესი.

უუნდოესი—**უფრო** **უნდო**, **უარესი**, **უცუდესი**: „უუნ-
დოესისა აღირჩევ" **მ.** **ცხ.** 281r. **იხ.** უუნდო.

უურაფი—**უზრუნველი**, **უნადლეული**: „თავი შენი უდა-
რესს ჰყო და უურაფ" **მ.** **ცხ.** 263v. **იხ.** ურეა.

უურაველი—**უდარდელი**, **უზრუნველი**, **უწყუბარი**:
„უნძეა ზარით... ლოცვისა თუაღაწუხილ და მძინარე. ვი-
თარცა წარმართნი უურაველნი" **მ.** **სფ.** 271,8; **„უურავე-**
ლად უნდა ქრისტიანე ყოფაჲ" **ხაქ.** **წიგ.** **ი** 111,4; **„უურ-**
აველი დიკთბევი წიგნისა" **მ.** **სფ.** 19,24. **იხ.** ურეა.

უუსუსურესი—**უფრო** **სუსტი/უძლოური**, **უუძლოურესი**:
„ჭეშთა მით, რომელი-იგი უუსუსურესს არს ყოვლისა"
მ. **კახ.**—**ექუხ.** **ღმ.** 58,20. **იხ.** უსუსური.

უუფლო **უპატრონო**: „უუფლო ვიყვნეთ" **ი.** **ფერგ.** 2,21.
იხ. უფალი.

უუღმერთოესი—**ფრიალ** **უღმერთო**, **უწყალო**, **უმჯულო**:
„უუღმერთოესი ყოველთა კაცთათ" **ხაქ.** **წიგ.** **ი** 44,1.
იხ. უღმერთო.

უუზუერესი—**მეტად** **უშნო**, **უღამაზო**: „იყვნეს ივინი
უუზუერეს და უსამაღლეს პირთა ძალთათასა და ღთა-
თისაჲ" **ხაქ.** 122 88. **იხ.** უუზერი.

უუძლოურესი—**უფრო** **უძლოური**, **უსუსტესი**: „რომელი იგი
საფრთხელ არს ასლი გუამისაჲ მის უუძლოურესად" **ი** **კორ.**
12,22. **იხ.** უძლოური.

უუჭმიერესი—**უფრო** **უხმარი**, **უფარგისი**, **ცუდი**:
„უუჭმისა და უუჭმიერესისა გლაზათა მისიკმენ" **მ.** **ცხ.**
245v. **იხ.** უჭმარი.

უუფალი—**„(უფლისა) პატრონი**, **მფლობელი**, **ნაზარა-**
რი; **ქრისტი**: „არა უფოს უუფალმან საყვანისამან"
ღ. 20,15; **„დაადგინა** იგი უფლად სახლსა თჳსსა" **ღ.** **ცხ.**
104,21; **„იყო**... მანია იგი ვითარცა უუფალი" **ი.** **ცხ.** 24,2;

ლოდმდე ელამისა ბჰისა შინაგანისა — ერგასის წყრთა^ა O, — ურთავისა მიმართ ელამისასა შინაგან ბჰისა — ერგასის წყრთებ^ა pხ., ეწყ. 40,15. იხ. სართული; შდრ. უსაფრთხო.

უსასო უიმედო: „ურთას უსასო პყოფთ“ ლ. 8,85; „მის ვაჟო უსასო იქმნა ცნობასა მეთრისასა“ ბაღ. 67,7. იხ. სასო.

უსასოება უიმედობა: „უსასოებასა მოუცუ მე“ მ. ცხ. 148v; „არა ვერ-არს ჩუენდა უსასოება მეთრისა შრომისათჳს“ A—484,811v. იხ. უსასო.

უსასტიკესი: „უსასტიკესითა კმითა მრისხანებით და გბილ-ღრჭენით კზრახვიდა მას“ x 286v. იხ. სასტიკო.

უსასყიდლო: „დაუწეს მინ... უსასყიდლოთა იგი... მარგალიტი“ A—484,812r. იხ. სასყიდლო.

უსასყიდლოდ «უხუად», «მედად», უფასოდ: „მკურნალო, რომელი უსასყიდლოდ ჰკურნებ“ გან. ა. 199,5; „უსასყიდლოდ მივიღებ და უსასყიდლოდცა მი-სცემდით“ მთ. 10,8; „რომელნი უსასყიდლოდ შერე-ბიდა“ ე. იერ. ადღ. 118; „რომელნი მისცის ყოველთა... უსასყიდლოდ (უხუად ო)“ აკ. 1,5; „რომელსა ვკამდით ჩუენ ეგვბრეს უსასყიდლოთ (მედად G)“ pხ., რცხ. 11,5; „უსასყიდლოდ მისცემს ნიჭთა მისთა“ მ. სწ. 274,19. იხ. სასყიდლო.

უსაფრთხო «უსართულო», «ორთავი»; „აღიმაღლა დიდებანი უფლისანი ჭერობინთა მათგან უსაფრთხოთა (უსართულოთა O) მას ტაძრისა (ტაძრისასა O)“ I, — „აშაღლა დიდება უფლისა ჭეროვითაგან ორთავად ში-მართ“ სხლისა“ pხ., ეწყ. 10,4; „აღვიდა ჭერობინთა მათ-გან, რომელი იყო მათ ზედა უსაფრთხოთა მას საკურთ-ხეველისა ტაძრისასა“ O, ეწყ. 9,8.

უსაშინელესი უფრო საშინელი, საშიში: „ხოლო არს სხუა უსაშინელესი-და ამისა“ მ. ცხ. 229r; „უსაშინელეს არს იგი უფროეს ყოველთა მეფეთა“ უხ. 76,18; „უსაშინელესად განჰმზადნე“ თევ. 657.

უსაწყალობელი — უფრო საწყალობელი: „უსაწყა-ლობელს“ ყოველთა კაცთასა ვართ“ I კორ. 15,19. იხ. საწყალობელი.

უსაჭირველესი: „არა რომელი ცხობება უსაჭირვე-ლეს და უფრეს არს ცხობებისა ამის ჩემისა“ ბაღ. 122,15. იხ. საჭირველი.

უსაჭმლობა: „უღუნობა და უსაჭმლობა განუწყის მას დღესა შინა“ მ. გ. 84,26. იხ. საჭმელი.

უსახლო «უსადგურთა»: „გლახენი უსახლონი (უსად-გურთა O) შეიყვანენ სახელ შენდა“ I. ეს. 58,7. იხ. სახლო.

უსახნიერესი «უმჯობესი»; „უსახნიერეს არს მისა“ G, — „უმჯობესისა მისა არს იგი“ M. მსჯ. 16,2. იხ. სახ-ნიერი.

უსახურ — უღამაზო; ურჩი, თავისნება; «უსჯულოება»; შერეტულად: „ხოლო უკეთეს სამე დახედეს ცალთუალი... ანუ თუ მკლ და უსახური იგი“ მ. ცხ. 245v; „დაუმორჩი-ლენით... ნუ ზოლო სახიერთა და ტპილთა. არამედ უსა-

ხურთაცა“ I პეტრე 2,18; „თანა-ყოფეოდა უშუერსა რას-მე და უსახურსა საქმესა“ გრ. ნოხ. აკც. აგებ. 170,81; „უსახურ იქმნეს ჩემდა“ O, — „იუსჯულოეს ჩემდა“ pხ., ოვგ. 7,18; „ამან მყის შეცვალა ყოველი იგი საქმე მისი უსახური“ დიმი. 74,18. „არა შეიმოსა უსახურად მატყლი და სელი ერთბაშად“ G, II მქ. 22,11. იხ. სახიერი.

უსაჭმარესი, **უსაჭმარესი** შემწე, «პატივცემული»; მე-ტად საჭირო, უსაჭიროესი: „მოიღე ნატყუნავისაგან მთავართადა და უსაჭმარესთა მისთაგან“ O, ზაქ. 6,10; „რომელი უსაჭმარეს, არაბა არს ცხოვრებასა ამას შინა კაცთათჳს“ O, სიბრძ. სოლ. 8,7. იხ. საჭმარი.

უსეროდ უკანშმოლ: „უბრძანინ კელოვანთა უსეროდ და გმოუბილაოდ დამინებდ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,28. იხ. სერი.

უსისხლო (უსისხლოა მსხუერბლი — ევექარისტი): „ენება... შეწირება უსისხლოთა მსხუერბლისა“ მ. გ. 29,14. იხ. სისხლი.

უსიტყუელი — უსიტყვო, სრულყოფილი; უხმო: „იყო უკუე ხლოვა მათი... უსიტყუელ და მდუმარე“ მ. ცხ. 210v; „მეოხ არს ჩუენთჳს სულ-თქუბითა მით უსიტყუ-ელითა“ ბრომ. 8,27. „დუმნ სრულიად ყოვლად უსიტყუ-ელად“ მ. ცხ. 82r; „ძალი უსიტყუელ არს“ ბ. კეხ. გქუხ. დღ. 129,28. იხ. სიტყუე.

უსმ-ი ურჩი, გაუგონარი: „გარსა მას ექმნა გული უსმ და ურჩ“ I. იერემ. 5,28; „უსმთა მათ ნათესავთა ისწას საქმე“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,28; „ეიგვენ მე. ვითარცა კაცი უსმი“ ფხ. 87,15; „უსმ არს და ურგებ თხრება მათი“ Sin.—11,184r. იხ. სმენა.

უსმეტაქს-ი უთერთისი; „ბურო... უსმეტაქსი თოვ-ლისა“ Sin.—11,208r. იხ. სმეტაქი.

უსრულ-ი მცირეწლოვანი; შეუსრულებელი: „შვილნი მომრუშეთანი უსრულ იყვნენ“ O, სიბრძ. სოლ. 2,16; „ვი-თარცა ყრმანი უსრულნი და მწყემსნი გისტუნვდით ნესტუ-თა სულიერითა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,80. „დაუტევა ლოცვა მათი უსრულად“ ბ. კეხ. 40-თჳს 120,28. იხ. სრული.

უსრულესად უფრო სრულად, უკეთესად: „უსრუ-ლესად გზუენებენ ჩუენ წიგნი“ მ. რომ.-კურთხ. მოხ. 18,8. იხ. სრული.

უსუბუქე, **უსუბუქესი** უფრო მსუბუქი; „მაუწყე-ლა, რაჲ უსუბუქე არს განუენებასა კაცისაჲ“ მ. სწ. 111, 24; „ყოს სული შენი უსუბუქეს ფრთეთა მფრინველისათა“ მ. სწ. 122,18. იხ. სუბუქი.

უსული მკვდარი: „უსულითა ესენ გერბთა“ O, სიბრძ. სოლ. 14,29; „კვათა უსულითა თაჟანის-ცემად მიჴოდ“ თევ. 7,18; „უსულითა მათ კმაჲ გამოსცან“ I კორ. 14,7. იხ. სული.

უსუბ-ი «ნაველი»: „ღრუბელი აღბესს მართა მით უსუბ-სა თანა“ DE, — „მათ აღბესს ღრუბელი ერთი მართა და ნავდლითა“ C, მ. 19,29.

უსუბ-ი «საბეტრებელი», სასხურებელი; hyssopus; «ნაველი»: „რომელსა-იგი უსუბითა და ღერუ-მითა ასუეს“ ე. იერ.-ნათლიხ. 88,5; „მოაღეთ კონაჲ უსუ-ბი და დაწეთ სისხლსა მას“ O, გამოხლ. 12,22; „მასხური

* წყარო დასაბულებული არ არის, აღნიშნულია ჯ-ით (რედ.).

ურჩხული-ი, ურჩხული-ი გეშაპი, «სირინოსი»: «ჟონ... გლოვა», ვითარცა ასულთა ურჩხულთა: O, — «ჟონ... გლოვა» ვითარცა ასულთა სირინოსთა: M, შიპ. 1,8; «და-ეშმენენ ურჩხულნი ქალათა» I, აერეშ. 30,29; «იყვნენ საყფლად ურჩხულთა-და სამკედრებელ სირთა» O, — «იყოს საყფლად სირინოსთა და ეზოებ სირაქლებთა» Ph., გვ. 34,18.

ურცხვნილად უსირცხვნილად: «სირაფე თავისა შენისა რჩეულად წარდგინებდა... მუშადად ურცხვნილად» II ტმ. 2,16; «ურცხვნილად ვიხილეთ იგი პირისპირ» რიფს. 178,22. იხ. ურცხვნი.

ურცხვნი «უძღები», ურცხვი, უსირცხვილო, უნამუსო: «ბაღნი არიან ურცხვნი (უძღები I) გულისათა» O, გვ. 36,11; «პირმის ურცხვნი მან ენა ბიბის» O, გვ. სოლ. 25,28; «აღდგეს მეფე, ურცხვნი პირითა-და გულისმის-მყოფელი იგავთა» O, დან. 8,21; «პირსა ურცხვნი დასტების თხოვთა» O, ზირ. 40, 22; «ურცხვნი იქმენ ყოველთა მამართ» I, აერეშ. 2,2. **ურცხვნილად** თავებდურად: «ბაგი უღმრთოდ ურცხვნილად წინა-აღუდგის პირსა» O, გვ. სოლ. 21,29.

ურცხვნიება უსირცხვნიება, უნამუსობა: «გუშყვთ ურცხვნიება შენი» B. სფ. 29,24; «ვითარ იხილა გარდარეული იგი ურცხვნიება და დაეკისა მის... განველტოდა» ხაგ. წიგ. II 27,5. იხ. ურცხვნი.

ურწმუნო «არამორწმუნე»: «უთქმოდ ურწმუნოთა მათ» ფლმ. მოც. 7,4; «ნუ იყოფი ურწმუნო, არამედ გრწმენი» B. 20,27; «უნებანი იგი უფლისანი ურწმუნოთათჳს წუგა არს» B. რიგ.-კურთხ. ხაგ. და აბ. 18,12; «ნუ ურწმუნო ხარ ღმრთისა» B. ცხ. 224; «ქრისტიანესა არა ჰმუნის ურწმუნოთა სიგინ სწავლად» B. სფ. 152,8. იხ. რწმენა.

ურწმუნო(ვ)ება: «უკრდა ურწმუნოება (ურწმუნოება DE) იგი მათი» B. 6,6; «სადა ურწმუნოებაა, მუნ დაქსილებდა» B. ვაბ.-მოც. ხაგ. 100,19; «არა შეორავდოდა ურწმუნოება» B. 4,20. იხ. ურწმუნო.

ურწყო წმინდა, წყალმეურველი: «მოდო სასუმელი ესე ღწისა ურწყოთა და ველისიან ჩემისა» I, აერეშ. 25,15; «სასუმელი ჰელთა უფლისათა ღწითა ურწყოთა საესება სხმულითა» ფს. 74,8; «ბოროტი არა ხლოდ ურწყოდ ბოროტი არს» გრ. ნოხ.-კაც. აგვ. 122,4. იხ. რწყა.

ურწყული-ი უწყული: «იყოს ურწყული იგი წყურებად» B. 25,7; «ღმრთავნი ურწყულითა მის ჰეყენასა ნაძვ» I, გვ. 41,19; «ვალს იგი ურწყულითა უდაბნოსა» O, გვ. სოლ. 9,12; «უშინად თვით თვითა ჰწყსიან: ღრუბელნი ურწყულით, ქარისიან მამოტაცებულნი» იუდა 1,12; «განვიდეს იგი ურწყულითა აღვილთა» მთ. 12,48; «სასუმელმან შენან ღმრთოთა მე, ვითარცა ურწყული» B. 22,5; «უმეტესად მიიღის ურწყული იგი ღწოდა» H—2261,2261. იხ. ურწყა.

უსაგებლოდ უქვესაგებლოდ: «შევაწროთ... თავთა ჩუენთა... ჰეყენასა ზედა წილითა უსაგებლოდ» B. სფ. 176,7. იხ. საგებელი.

უსაგზლო: «შეურაცხებთა წარგუდენიან უსაგზლონი და უქმურნი» B. 22,21. იხ. საგზალი.

უსაზარელეს-ი უფრო საზარელი, საშიში: «ამის ყოვლისა უსაზარელეს და უსაზარელეს არს» B. სფ. 92,29. იხ. საზარელი.

უსაზომო უზომო, წარმოუდგენელი: «ბალა არს და უსაზომო... (სახლი ღმრთისა)» I, ზარ. 3,22; «უსაზომოთა სიმკნითა ჰბრძოდა მათ და აღესრულა» ერდ. 98,7; «ოგუემებოდეს უსაზომოთა ტანჯვითა» ატმ. 27,8.

უსაზომოდ უზომოდ: «არა უსაზომოდ ვიქლოთ» II კორ. 10,12; «არა უსაზომოდ ჰსუმიდ» B. სფ. 245,24. იხ. საზომი.

უსაზრდელობა უქმელობა: «ჰერია იგი უსაზრდელობითა, საღმრთისა განძებთა... სიკუდილ მიიწია» ლიშ. 29,4.

უსაზრდელოდ უსაქმლოდ: «მყოფე დღესასწაულისა მარებით უსაზრდელოდ» B. სფ. 26,22. იხ. საზრდელო.

უსაკრველეს-ი უფრო საკვირველი: «არა ვიდოდე... უსაკრველესთა ჰემა თანა» C. უხ. 150,1; «გზი-არა მგორედ უსაკრველესად პირევისა მის ფრიად» გრ. ნაზ.-ზოხ. 299,10. იხ. საკრველი.

უსამართლო «ცუდად», «ცრუ», ცუდილ-უბრალო: «მომიხუტეს მე უსამართლოდ (ცუდილ C)» უხ. 27,20; «მოწამებენ უსამართლო მან წამა უსამართლო» G, — «ცრუსა ციცრუთ წამება» M, II შგ. 19,16; «იყო... ტაყება უსამართლო» ფლტ. 128,4; «ვიყავ მე სამართალსა ზედა გრილ და უსამართლოსა ზედა მქურვალ» B. სფ. 262,26.

უსამართლოდ «ნაცილად»: «არა უსამართლოდ უსაჯენ» Ph., — «არა ნაცილად დასაჯენ» O, სირბ. სოლ. 12,12; «ესე ყოველი მონაგები შენი მონახუევი არს უსამართლოდ» B. სფ. 85,21. იხ. სამართალი.

უსამართლოება, უსამართლობა «ვენება»: «მე უსამართლოთს თუ ვინ ჩუენ» C. — «უკუთუ ვინმე გუთავნოს ჩუენ» M, იხუ ნ. 2,20.

უსამართლოება: «რომელი მიხილებდეს მამხუეველთა, ნუმიცა ემიხილებს მას უსამართლოება» B. სფ. 278,1; «იქმენ უსამართლოებისაგან» B. ცხ. 299. იხ. უსამართლო.

უსანატრელეს-ი უფრო სანატრელი: «უსანატრელეს იყენეთ, თუ მყოფდეთ ამას» C, B. 12,17; «უსანატრელეს არს» I კორ. 7,48; «არა უსანატრელეს არს ამისა» B. სფ. 12,22. იხ. სანატრელი.

უსარგებელი, უსარგებლო: «მრავალი შრომა და ყუდრება უსარგებლოა ჰეშმარტიად შემერთხუევის ჩუენ» B. სფ. 162,12; «სიცილი უქმარ არს და უსარგებლო» B. სფ. 228,14. იხ. სარგებელი.

უსარგებლეს-ი უფრო სარგებლიანი: «თიფლისა უტბოისსა და უსარგებლესსა იტყოდა» კ. აერ.-ნათლიხდ. 86,7. იხ. სარგებელი.

უსართული უსახურავო; «ურთავი», კრეტსამელი, ფარდა: «მსგავს არს საბლსა უსართულთსა, რომელი მყის დაირღეს» B. სფ. 252,29; «წყალი გამოვიდოდა ქუეშე კერძო უსართულთსა მის» O, — «წყალი გამოვიდოდა ქუეშე კერძო ურთავსა მის საბლისა» Ph., გვ. 22,47,1; «უსართული იგი ბჭისა მის გარეშე უსართუ-

კორცთა, ედრე სულსა, წინადადებულობისა მიზეზითა" გრ. ნოს.-გვ. აგვ. 214,10. იხ. უბირადესი.

უბირშოესი— პირშო; პირველად შობილი: "უბირ-
შოესი ვართ მისა, ვედრე თქვენ" O, II მფ. 19,48; ყო-
ველთა ამით უბირშოესი რუბენ არს" ხაქ. წიგ. II 72,5.
იხ. პირშო.

უბირუტყუშ-ი უფრო პირუტყვი: "უბირუტყუშ
არაინ იგინი თევზთა, რომელნი-იგი ამის დასწერენ" ბ. კვხ.-
ექუს. დღ. 109,20; "უბირუტყუშად უწოდებოდა" H—2251,280v. იხ. პირუტყუ.

უბოვარ-ი, უბოარ-ი, უბოარ-ი არასმქონე, ღატაკი,
«დავრდომილი»: «არა უბოვარ იყო ყალბად ძლიერი
ქელი შენი» O, ხიბრძ. ხოლ. 11,18; "უბოვარნი იგი...
დაუტევნა... გენაგის-მოქმედად" I, — "დავრდომილთა-
გან... დაუტევნა... გენაგის-მოქმედად" pb., იერემ. 52,16;
"იგინი მდებარე არაინ, შეიღწეოდა უბოვართა-
ნი" ანდ.-ანატ. 213,2; "გამოირჩია ღმერთმან უბოვარი და
უღაბნო-მყოფარს" კ. იერ.-ნათლად. 84,5; "ამეთილ არს
შენდა საყოფელი საგლახაკოა, უღონოა და უბოვარი" შ.
სწ. 198,8; "იყოს კაცი ვმელ გუამითა და უბოვარ გარ-
ცითა" შ. სწ. 270,20; "გლახაკთა მათ და უბოვართა ენატ-
რებინ წყლითა განდომად" A 92,287. იხ. პოვნა.

უბოვარება, უბოვრება «უბოვარ-ყოფა», სიღატაკე:
"უბოვართ უბოვარებდეს კაცი იგი" G, — "უბოვართ უბო-
ვარი ყოის კაცი იგი" pb., II მფ. 24,12.

უბო(ვ)არება, უბოვრება არასმქონეობა, მონატრულო-
ბა, სიღატაკე, «ნაკლულეფანება»: "მზავლსა უბოვ-
არებასა შინა იყოს იგი" O, — "ნაკლულეფანებასა შინა
იყოს მზავლსა" pb., აგ. ხოლ. 23,27; "შეეწია გლახაკსა
უბოვარებასა შინა მისსა" ფხ. 108,41; "ნუ განარისებ
უბოვარებასა შინა მისსა" O, წიგ. 4,2; "მო-
ავლენის შენ ზედა უბოვარებთა და ნაკლულეფანება და
უნაყოფოება" M, II მფ. 28,20; "უკვრისა სიმდაბლ ჩუენი
და უბოვარება" ხაქ. წიგ. II 49,12. იხ. უბოვარი.

უბოარ-ი იხ. უბოვარი.

უბამო უდროთ: "პირი უღმრთოთა დაფართს გლოვან
უბამო მან" O, აგ. ხოლ. 10,8; "ადგმითუე უბამო მან
და ვმოყვავ" ფხ. 118,147; "ნელ არს უბამო მან" A—92,286.

უბამოდ უდროთ: "მოსრულ წარ იქა უბამოდ" მთ.
8,29; "არღარა იყოს მუნ უბამოდ შობილი და უსრული"
I, ეხ. 65,20; "უბამოდ მონაზონ იქენ" შ. ცხ. 227v;
"უბამოდ არა მოვიდოდინ" ი.-ე. 48,7; "უბამოდ ნა-
ყოფნი ჩემნი მოსთლენ" შუშ. XVI 22; "უბამოდ მოკლდის
უბამოდ, მწუხარებითა განილინინ" შ. სწ. 116,14. იხ.
უბამო.

უბამოდ-მჭამელ-ი ავმუცელი: "მარადის მომრავალეთათჳს
და უბამოდ-მჭამელთა (გამო გამს)" მრთ. C, იერ.-
მარხ. და იონ. 1. იხ. მჭამელი.

უბამო-ნაყოფ-ი: "თავ გუვილის განვმელ და უბამო მან-
ნაყოფ" ფლტ. 188,12. იხ. ნაყოფი.

უბეფთავს-ი იხ. უბეშთავსი.

უბეკ-ი იხ. ხუჭიერი.

ურაკპარაკ-ი, ჰურაკპარაკ-ი მოედანი, სასამართლო:
"შეკრებს მდღელთ-მოდურნი და ფარსეველი ჰურაკპა-
რაკსა" C, ა. 11,47; "შორის ურაკპარაკთა მათთა
გვემდენ თქვენ" C, მთ. 10,17; "დასადა ყოველი ერი ურაკ-
პარაკსა სახლისა უფლისა" O, II მფ. 10,8; "ურაკპარაკ-
სა შორის შეატყუებდა ჰურიითა" ხ. ვამ.-მოც. ხაქ.
88,20; "წარმოადგინეს შორის ურაკპარაკსა მას" ფლტ.
142,8; "დავდა იგი ურაკპარაკსა მას" იონა მოც. 16,
81; "შეკრებს... ფარსეველი ჰურაკპარაკსა" C, ა. 11,
47. იხ. საურაკპარაკე.

ურგებ-ი გამოუსადეგარი, უსარგებლო, უნაყოფო:
"გერმანეთი უკუე დრტყნესა ურგებსა" O, ხიბრძ. ხოლ.
1,11; "იქცეოდა კაცთა თანა, უმთა და ურგებთა" შ. ცხ.
45r; "კითარცა წყმა, სასტიკი და ურგები" O, აგ. ხოლ. 28,
4; "მოიღის ეპალი და კურთხის-თავი ურგები" მჭბრ. 8,8;
"უბრძანსა ურგებსა რაბოთრითი არაგინ აკადრებდა ყოფ-
ლადგე" ი.-ე. 48,18; "ურგებ იქნა ქელუთა მათი" ი.-გ.
58,16; "უბე არს და ურგებ თხოვა მათი" Sim.—11,184f.
იხ. რგება.

ურგებობა უსარგებლობა: "შეურაცხება იქმნების უდ-
ლურებისა მისისათჳს და ურგებებისა" მჭბრ. 7,18. იხ.
ურგები.

ურგმ-ი: "ქმენით ურგმი ახალი" O, I მფ. 6,7; "დაღვს
კიღობანი იგი ღმრთისა ურგმსა ზედა" M, I მფ. 12,7;
"დაღვა იგი ურგმსა მას ზედა" ბ. კვხ.-40-თჳს, 122,29.

ურგმარ-ი: "ესე ვარსკვლავნი, რომელთა სახელ-ვლების
ურგმარ, რომელ არაინ შვდ გარსკვლავ, ქუეყანისა მო-
ქმელთაგან ერქუმის მათ ურგმარ, ხოლო შენგეთაგან —
გარე მოსაქმეველ" H—241,798. იხ. ვარი.

ურვა წუხილი, ვნება, ზრუნვა, შფოთვა, მოვლა:
"თქუენთჳს იურვის" I მფ. 10,2; "არა იურვა სახლი-
სათჳს" შ. ცხ. 175v; "პოვნა... მომწყდარი... იურვიდა
დიდად" ფლტ. 146,25; "იურვიდა წმინდა" ანდ.-ანატ.
210,11; "რამთა არა იურვიდა მან" კოლ. 2,21; "რამთა
არაინს იურვიდა მთ ჭირთა ამით შინა" I თეხ. 8,8;
"უფრთასნი საურავნი მის ნეტარისა მიერ იურვიდა მან"
ი.-ე. 80,80; "არა მერე ვნების მუნისა" შ. სწ. 94,22.

ურვა მწუხარება, ვნება, ზრუნვა, გასაჭირი: "იხილა
ურვა იგი ისრაელისა" O, IV მფ. 12,4; "იხილა უფალ-
მან ურვა იგი ისრაელისა" O, IV მფ. 14,28; "დიდა
ურვასა შინა იქნეს" ი.-ე. 12,20; "აღდგა ურვისაგან
ჩემისა" O, II მფ. 9,5; "ვერ დაუღმობდა ურვათა მათ"
ფლტ. 135,28; "ურვათა ჩემთაგან ვამომიყვანე მე" ფხ.
24,17; "ურვამან შემაპრა მე ცოდვლთმან" ფხ. 118,58.

ურვილი-ი მწუხარება, «გუემული»: "მოაქუნდა უფალ-
რები და ურვილები სულთაგან არაწმიდათა" ხაქ. მოც.
5,18; "ფრიად ურვილ არაინ" ანდ.-ანატ. 213,16; "არო-
მელსა ესუი ასული... ურვილი" DE, — "რომლისადა ასული
გუემული იყო" შ. 7,25.

ურვასა შევარდნა დაღონება: "ურვასა შევარდა
ყოველით კერძოთჳს" ნახ. 71,20. იხ. დაურვება, მოურავი,
მოურნე, საურავი, საურვილე, შეურვება, უურავი.

* ხელნაწერის გვერდი მოთითებული არ არის (რედ.).

უნებელი—ი აუცილებელი, (საქირო): „მაჰდიდა მათ ღირსად აღსარელი იგი უნებელი“ *ო.* — „მირიზიდიდა მათ მისდა მიმართ აღსარელი ღირსებისა ს აქირო“ *პხ. ხიზრძ. სოლ. 19,4*; „უნებელი ზედა-მაც მე“ *ქ. კორ. 9,19*; „უნებელი ზედა-მაც მისლად და ბილად“ (აგარეიანი)“ *ლ. 14,13*

უნებელად დება «თანა-დება», ვალდება: „უნებელად ედებოდა მის განტევებად დღესასწაულსა მის ერთი პყრობილი“ *DE*, — „თანა-ედვა დღესასწაულად-დღესასწაულად ერთი მიტევებად მათა“ *ც. ლ. 22,17*.

უნებელად-რე უფრო საქირო, უმეტესად: „დადგრო-მაჰ გორცთა შინა, უნებელად-რე თქუენოჲს“ *ფლპ. 1,24*. *იხ. ნება.*

უნებელზეა იძულება, ნების გარეშეობა: „ვითარცა გამოურევიეს გულითა, ნუ მწუხარებით, ნუცა უნებლენი-ბით“ *II კორ. 9,7*; „არა უნებლენით კეთილი იგი შენი იყოს, არამედ ნებისთ“ *ფლპ. 1,14*; „ქირისა მისგან აღიარებადა უნებლენით“ *ი. ზტ. 118,11* *იხ. უნებელი.*

უნებლიაათ იძულებით, ნების გარეშე: „იძულა უნებლიაათ და მისცა მათ დანიელ“ *I, დან. 15,25*; „სირცხლოთ, უნებლიაათ მერმე კყო შენი იგი“ *დორგ. 190,11*; „მართალი ნეფით იძლიის და უნებლიაათ განიკითხის, ვითარცა თავს-მდები“ *მ. სქ. 275,26*. *იხ. უნებლით.*

უნებლიეთ (ზნ.) «არა ნეფსით», «იშუთ», უნებურად: „უნებლიეთ თანა-აც დამთენად“ *მ. ცხ. 48V*; „უპუეთუ უნებლიეთ (ვიჭამას)“ *I კორ. 9,17*; „რომელმან დასცეს სული უნებლიეთ (იარანეფსით M)“ *გ. იხუ 5, 20,8*; „რომელმან უკუეთუ სცეს მოყუასა უნებლიეთ“ *გ.* — „რომელმან მოკლას მოყუაი იშუთ“ *მ. II ზქ. 19,4*.

უნებლიეთ-ი უნებური: „უპუეთუ თაულობან შესაგრებელი-სათა იქმნეს უნებლიეთა“ *გ. რაცხ. 15,24*.

უნებლივ (ზნ.) უნებურად, ნების გარეშე: „უნებლივ განსლვად გართ სოფლისაგან“ *ბალ. 61,19*. *იხ. უნებელი.*

უნივთო: „მერდარ თავს-ადუბს იგი შეწყნარებად უნივთო-სა სიტყუასა“ *მ. ცხ. 42V*. *იხ. ნივთ.*

უნიშნო რომელსაც ნიშანი არა აქვს: „იყო უნიშნთა იგი ლბანისა, ხოლო ნიშნანი იგი იაკობისა“ *ო. დან. 20,42*. *იხ. ნიშანი.*

უნჯ-ი «საზრდელი», სარჩო, ბელელი: „ფრიალი უნჯი შეიკრიბის კალთა ზედა“ *ო.* — „განმზადის ამან მკისა შინა ს-ზრდელ“ *პხ. ეგ. სოლ. 6,8*; „დადვა უნჯი საზრდელთაჲ“ *მ. II ნტ. 11,11*; „დადვა მათ შინა უნჯი მრავალი ფრიალ“ *მ. II ნტ. 11,20*; „ვიდრემდის არა ყოველი მრავი-და უნჯი იგი და საზრდელი“ *საქ. წიგ. II 120,5*. *იხ. და-უნჯება, მეუნჯე.*

უნჯება შეკრება, დაგროვება, შენახვა: „საუნჯე: „რომელი იუნჯებადეს საუნჯეთა უმჯულოთა“ *ო. შიქ. 6,10*; „იუნჯებენ თავისა თუასა ძერსა“ *ო. ეგ. სოლ. 1,18*; „იუნჯებენ და არა უწყინ, ვინ შეიკრიბოს იგი“ *გ. ფხ. 28,7*; „შენ იუნჯებ და ცათა შინა“ *მ. სქ. 20,4*; „ნუ იუნჯებთ თქუენ საფასეთა თქუენოჲს“ *მ. 6,19*. *იხ. უნჯი.*

უოტებელი—ი გაუტყვევლი: „უოტებელად მდგომარე არნ იგი ადგილსა ბრძოლისასა“ *მ. სქ. 108,21*. *იხ. უოტება.*

უპასუხო პასუხგაუცემელი: „დაუთმე მტკივნაითა სიტყუათა უპასუხოლ“ *მ. სქ. 122,1*. *იხ. პასუხა.*

უპატიო, უპატიო «შეურაცხი», უღირსი, უპატივცემ-ლო: „მეუთოს... უპატიო პატრონისა“ *I, ეხ. 2,3*; „არა არს წინაწარმეტყუელი უპატიო (შეურაცხ DE)“ *მ. 6,4*; „(შესაქმელ) რომელიმე პატრონად ჭერჭრად და რომელიმე უპატიოდ“ *მ. 2,11*; — „რომელთა შეურაცხ-ყონ მე, უპატიო იქმნენ იგინი“ *საქ. წიგ. II 120,21*. „დღებდა მათი უპატიოდ დაედვა“ *ო. ზგ. 4,7*.

უპატიო-ყოფა შეურაცხ-ყოფა, უპატივცემლობა; «გინება»: „რომელი მწყისიდეს არაწმიდებისა, უპატიო-ყოფს მამად“ *ო. ეგ. სოლ. 28,7*; „ნუ უპატიო-მყოფ მას“ *ო. ზიარ. 2,15*; „უპატიო-ქმნა და არა შეირაცხა“ *პხ. —* „იგინი და არა შეპრაცხა“ *ო. ეხ. 52,2*. *იხ. პატივი.*

უპატიოება, უპატიოვება შეურაცხყოფა: „მოთვლინს... შენსა მას პატრონებასა ზედა უპატიოებაჲ“ *I, ეხ. 10,18*; „შეიყუარეს უპატიოებაჲ კრებულისაგან მისისა“ *ო. ზგ. 4,18*; „უპატიოებასა და სივალაყესა მივეცი ღიღისა“ *მ. ცხ. 178,1*; „არა თავს-ვიდებთ პატივსა—უპატიო-ებ ნიკა დედანა“ *მ. ეხ. 40, თქ. 118,5*. *იხ. პატივი.*

უპატიონ-ი *იხ. უპატიონი.*

უპატიონსენ-ი უფრო პატიოსანი, პატივცემული; უძვირფასესი: „ნუთუჲ უპატიონსენსი შენსა იყოს ნი-ნებული მისგან“ *ლ. 14,8*; „უპატიონსენსი არს იგი ანთრაც-თა პატიოსანთა“ *ო. ეგ. სოლ. 2,15*; „არამედ ასეთა არს იგი (ჭიარი) შენი და უპატიონსენსი ასეთაჲ“ *მ. ეხ. — ექუხ. დღ. 104,16*; „აჲლდეს ცხოველთა უპატიონსენსი იგი საგრძნობელი, ვიტყუთ შეხებასა“ *გრ. ნოს. — კაც. აგებ. 225,1*. *იხ. პატიოსანი.*

უპატიოდ დაუსჯელად: „უპატიოდ წარვლოთ“ *მართ. D. კ. იერ. — ხული 78. 220*. *იხ. პატივი.*

უპაშტაცეს-ი: „იყო ადგილი იგი უპაშტაცეს მოგზაურთათჳს ფრიად“ *საქ. წიგ. II 108,8*. *იხ. პაშტატი.*

უპე ჭიბი; გული; «ლეღა»: „არა შეიბეჯეს უპე შენი“ *ო. ეზექ. 16,4*; „სატი მათ ზღუ-ქალთაჲ ვიდრე უპედმდ ქაცისაჲ არა“ *ო. ზიარ. 10,17*; „უპე შენი ტაჲჲ წინაგებულ“ *ქება 7,1*; „კოტორი ძიძისაჲ საბლთა შემოედვა, უპითგან ვიდრე მეწლთამდის მისწუთებოდა“ *ბალ. 25,20*; „დამკვდრე-ბულ არიან უპესა ქუყყანისასა“ *I, ეზექ. 28,12*; „შეთმო-მავალი... მახლობლისაგან უპისა ქუყყანისა“ *გ. — გარდა-მთვალ... მახლობელად დედანსა მას ქუყყანისასა“* *ო. მხ. 9,17*.

უპიონ-ი ოპიუმი: „დაუფლდინან სიღმობანი კორცთანი მძი-მენი უპიონითა“ *მ. ეხ. — ექუხ. დღ. 68,4*.

უპირადეს-ი, უპირადეს-ი, უპირატეს-ი წინა, უწი-ნარესი; უპირველესი: „და იყო აღმშენებულ ტაძარი ესე უპირადეს (უპირატეს M) მრავლისა ეპისა“ *ო. I ეზრა 6,14*; „რომელი ჩემსა იყო, რამეთუ უპირადეს ჩემსა არს“ *ი. 1,20*; „რომელნი უპირადეს შექმნულ ხართ“ *ფლპ. 151,11*; „არასადა ზილულ იყო ეგვიპთარი ძე-ლი... უპირატეს“ *მ. II ნტ. 9,11*; „კაცი ზარღიღებუ-ლი და უპირატესი წინაჲ ჩემსა“ *ბალ. 16,8*; „დმერთი არს, რომელმან დაჰაღნა ცანი და ქუყყანაჲ უპირადეს“ *გრ. ნოს. — კაც. აგებ. 199,2*. *იხ. პირა.*

უპირადესობა უწინარესობა: „უპირადესობაჲ მასცეს

მისცეს ქალსა მას მთ. 14,11; „მეცნეს მათ ღრინ შეილ-
ნი; ერთი ყრბაა და ერთი ქალი“ Jer.—26,11r. იხ. ზღუ-
პალი, საქალო, საჭალობელი, სეფქალი.

ქალა გოგოა: „ქალია, შენ გერჯა, აღდგე“ მრ. 6,41, იხ.
ქალი.

ქალანდროს: „არს მფრინველი, რომელსა სახელი ჰქვან ქა-
ლანდროს“ ფიზ. VI 2.

ქალანინდ-ი იხ. ქალამინდი.

ქალაქ-ი: „წარმოვეს იგი... წმიდისა მის ქალაქსა“ მთ.
4,6; „ქალაქად-ქალაქად რომელნი მოვიდოდეს (მოვი-
დეს C) მისა“ ლ. 8,4; „მოითრევდეს“ იასონს... ქალაქის-
მოთავრთა წინაშე“ საქ. მოც. 17,8; „შეუდგნ მათ ქალა-
ქითი-ქალაქად“ Sin.—11,24v; „მოვიდეთ... დამა-ქა-
ლაქთა“ C, „წარვიდეთ... დამნებსა და ქალაქებსა“
DE, მრ. 1,28. იხ. ახალქალაქი, დედაქალაქი, თანა-მოქალაქე,
მზის-ქალაქი, მოქალაქე, მოქალაქობა, ცხენ-ქალაქი.

ქალაქეტი-ი ქალაქის თავი: „აღტეხეს ერი იგი და ქა-
ლქეტი იგი იგი სიტყვათა მით“ საქ. მოც. 17,8. იხ. ბერი.

ქალბანა, ქალბანე galbanum: „გითარცა საეკუმენელ-
მან ლერწმან და ქალბანანა და შტახსმან (მივ-
ბერს სულნელებად)“ O, ზმრ. 24,21; „მოიღე შენ... ქაი-
ბანე ბრეული, სწორ-სწორ იყავ“ O, გამოსლ. 10,84.

ქალსახლის-ი ქალიშვილი, ქალწული: „გარდამოვედ, და-
ვედ ქუეყანასა ქალსახლისი ეგე, ისელი ზაბულონისა“
O, მს. 47,1; „ქალსახლისი ჩუენი ქმნულკეთილი... მი-
ეიქციეს“ ღმრ. 108,21. იხ. სახლი.

ქალწული-ი გაუთხოვარი ქალი, ქალწული: „ქალ-
წული მთელეს“ მთ. 1,28; „ამისთვის ქალწულთა შევი-
თვარეს შენ“ O, ჰება 1,2; „ქალწულნი ზემნი და ქაბუენი
ზემნი წარვიდეს ტყუელ“ O, გოდ. იერემ. 1,18; „ესე ბრძენთა
მათ ქალწულთა სახე არს“ ფიზ. XV 16. იხ. წული.

ქალწულება შეუქმლულობა: „მისა მიმართ შეწირულ
არს ქალწულებად ზუენი“ რაფ. 176,16; „მისცა იგი
ქალწულებით განზრდად“ ატ. ლ. 20r; „სიწმიდე და
ქალწულებად, შეუქმლუ და უბოლო, დეგარბა“ ბ.ე. 47,11. იხ. ქალწული.

ქანდაკ-ი გამოქანდაკებული; „ნაწახნაგები“ რომელმან
იციოდეს ქანდაკება ქანდაკისად M, II 58ტ. 2,7; „ისე
ტაბლა არს... და ორნი კარნი... და ქანდაკი მათ ზედა“
O, „ესე ტრაპეზი (არს)... და ორი კარები... და ნაწახ-
ნაგები მის ზედა“ pხ., ეფე. 41,25. იხ. ქანდაკება.

ქანდაკება გამოქანდაკება: „რომელმან იციოდეს ქანდაკე-
ბად ქანდაკისად“ M, II 58ტ. 2,7. იხ. გამოქანდაკება.

ქანდაკებული-ი „კერპი“, „ჩამოსხმული“, გამოქანდა-
კებული, გამოთლილი ძეგლი: „ქმნა იგი ქანდაკე-
ბულად და გამოდნობილად“ C, „შექმნა იგი კმრბად
გამობრდილად“ M, მს. 17,4; „შექმნათ ქანდაკებული
მსგავსება ყოვლისა“ C, „პყით რაშონს მშული მსგავსი
ყოვლისა“ pხ., II მს. 4,25; „ქანდაკებული იგი მილ-
ნართანი მათ დადგნა სახლსა მის უფლისა“ O, IV მს. 21,7;
„პრცხუნა ყოველსა ოქროს-მკედელსა ქანდაკებულთა
ზედა მისთა“ I, იერემ. 10,14. იხ. ქანდაკი, შდრ. ოქროქან-
დაკებული.

ქანდაკებულიება: „იხილა ქანდაკებულებად იგი მათი
(კერპთა)“ H—241,141. იხ. ქანდაკებული.

[ქანება] იხ. გარდამოსაქანელი, ზეგარდამოსაქანელი,
საქანელი, შთამოქანება, შთაქანება.

ქანქარი-ი (ქანქრისა) ვერცხლის ან ოქროს ფული;
„შანთი“: „წარმოუდგინეს მის ერთი თანამდები ბერისა
ქანქარისად“ C. — „...ბერისა შანთისად“ DE, მთ.
18,28; „იყო ათა იგი ქანქარი ვერცხლისად გამოსაღნობე-
ლად“ გამოსლ. 28,27; „არწმუნა უფალმან მისმან ქანქარი
ერთი ვერცხლი“ მ. სწ. 249,16.

ქარი-ი „სული“, ბერი: „ქარი-ი, სადა უნებნ, ქრის“ C, —
„სული-ი, ვიდრეა უნებნ, ქრის“ DE. ი. 2,8; „შეიკრიბ-
ნეს რჩეულნი თვისნი ოთხთაგან ქართა“ მთ. 24,81; „არა
იხილოთ ქარი“ O, IV მს. 2,17; „გითარცა ბრუერი, რომელ
იგავის ქარმან პარისაგან ქუეყანისა“ ფს. 1,4; „უბრძანა
ღმერთმან... ქარსა. ცხელსა, შეწუხელს“ I, მონა 4,8;
„იკრევებოდეს ქარისა გან ლერწმანი იგი“ მ. ცხ. 23v; „გამო-
წერა ჯუარად დიდად ქართა ზედა“ ფლბ. მოც. 8,22;
„ქარსა განწერელსა სიესეს და დაქცეა მათი ელის მათ“
O, ოვხე 8,7; „მსგავს არს იგი დეღვასა ზღუასა, ქარი-ი
აღორულსა“ ატ. 1,8; „ქარნი ხორბენი და წყალნი მანე-
ბელნი (ბრძან)“ შუშ. XIV 22; „მალე არს ქარი, ხოლო
გულის-სიტყუანი კაცისანი უმაღლეს მისა ბრძან“ მ. სწ. 209,5.
იხ. განმაქარვებელი, განქარვება, ქარ(ვ)ება, განუქარვებელი,
მიმოქრიალა, მოქარება, ნიავქარი, ქროლა, ქროლება.

ქარანძაფ-ი გამოქცაბული: „(იყო) ქარანძაფსა ერთსა
შინა დამკვრებულ“ ატმ. 126,7.

ქარვება მონელება: „გითარცა ჭლოერი, რომელი იქარ-
ვუნ ღრისა“ ფს. 77,25. იხ. ქარი; შდრ. გამოქარება,
განქარება(ული).

ქართველ-ი იბერიელი; იბერიელი ესპანეთისა: „სო-
მეზთა და ქართველთა... ერთი იყო მამა, სახელით თარ-
გამოს“ ქ. ცხ. 5,1; „რომელი-იგი გარე-მოადგს ქალაქსა მის
ბრძიტანისასა და ქართველთა მათ დასავალისათა“
ბ. კეს.-ეფეს. ლდ. 57,20.

ქართლ-ი: „მოვიდა ქართლისა ქუეყანით საბერძნეთს, მთა-
წმიდას“ H—2251,48r.

ქართული-ი: „ამათ ყოველთა ნათესავთაგან შეიქმნა ენა ქარ-
თული“ ქ. ცხ. 22,9; „იზრახებოდა ქართლს შინა... სომე-
სი, ქართული...“ ქ. ცხ. 22,14; „შეიქმნებოდა ბერძულსა
ორჯელ და ქართულსა (საბერძნისა)“ A—234,10r. იხ.
გარდმოქართულება.

ქარტა ეტრადი ან ქაღალდი, ფურცელი: „არავინებე
ქარტი-ი და მელნი-ი (მიწერად თქუენდა)“ II ბ. 1,12;
„მოიღე შენდალ ქარტა-ი წიგნისად და დაწერენ მის ზედა“
I, იერემ. 24,2; „მოვიდა მთელი ქარტა-ი და მელანი და
დაწერა ებასტოლ“ ი. მოც. 78,2; „საგმარ იყო მენ ქარ-
ტა-ი და მწიგნობარნი და სწავრენი“ ოქრ.-გურიტ. 280,8;
„ისწავეს საქმე ქარტისად“ მ. ცხ. 200v; „წარგარგნა ქარ-
ტა-ი იგი და შთადგა სარტყელსა თვისსა“ მ. ცხ. 180r; „მო-
იღე თავისა შენისა ქარტა-ი, გრავნილი ახალი, დიდი“ O,
ეხ. 8,1.

ქარტა-ლაშვილი-ი „პიტიკი“: „პიოთი მ-იტიკი სას-

თუნალსა ქუეშე ზემსა, რომელ არს ქარტაჲ დაწე-
რილიჲ მ. ცხ. 187v.

ქართლ-ი სხენი: „ოღუღა (ცეცხლი) ქართლ-ი სახ-
ლისაჲ“ მ. ცხ. 115, 86.

ქარქაშ-ი კაპარჭი, ბუდე: „შაქვედ მახვლი ეგე ქარქაშ-
სა თჳსსა“ C. მ. 18, 11; „კუალად-გეშ ქარქაშსა შენსა
და დამშუდენ“ O. იერემ. 47, 8; „დაიგენ მახვლი ქარქაშ-
თა მათთა, რამთა არა აღმოიკადოს“ ბრძოლად მ. სფ. 66,
14; „აღმოიკადა მახვლი ქარქაშისაგან“ Sin.—მ. 98v.

ქარქუეც-ი, ქარქუედ-ი ფირიზი, ჩაღარულა, ნაფორი;
„ვითარ შეჰყრებდა ბავლე ფირიზსა ქარქუეტსა და და-
ასხმია ცეცხლსა მას“ ხაქ. მოც. 28, 8; „ვითარცა ქარქუ-
ედ-ი, ქართაგან ილტაცებულ“ Sin.—მ. 57v; „ბუღალი ჩემნი,
ვითარცა ქარქუეტნი, განჴმეს“ ფს. 101, 4; „ნიაგჳარმან
ვითარცა ქარქუეტნი შეჰკრბნეს იგინი“ I. ებ. 40, 24.

ქასლეგ-ი ებრაელთა სახელია თვისა: „იყო თათუესა მას
ქასლეგსაჲ I. ნემ. 1, 1.

ქასრ-ი კაფი; smyris, petra acuta, lapillus durus;
„მოიღო სეფორა ქასრ-ი და წინა-დასცუა“ O. გამოსლ.
4, 25.

ქატო ანაცერი, ქერქი: „ქატოთა იზარდებინ“ მ. ცხ.
127r; „ჩემი ბური არს ქატოთაჲ“ ხაქ. წიგ. II 108, 6.

ქაფება იხ. აღქაფება.

ქალად-ი ქალილდი: „არა წერდენ უღბანოსა მას მყოფნი
მწერალნი ცხოვრებათა და სიტყუათა წმიდათა მამათაჲსა ეტრატ-
სა ზედი, არამედ ქალადსა ზედი, რამეთუ ეგულუბის მო-
შავალსა ნათესავსა ავთცად ცხოვრებასა წმიდათა მამათაჲსა და
წერად სხუთა რასმე ნებისაგერ მათისა“ მ. ცხ. 82v.

ქაჩაბურ-ი: „აღიღო ჯეღითა თჳსითა ქაჩაბურ-ი ჯუბრი
იგი თჳსი“ Ath.—11, 219v.

ქაჯ-ი მხნე: „მიეგება ნაქალაქესა თანა არტანისასა, რომელსა
ერტუა მაშინ ქაჯთა ქალაქი“ მ. ცხ. 88, 6.

ქება „კურთხევაჲ, შესხმა: აქვეს იგი წინაშეგარაჲსსა“
O. დან. 12, 16; „აღუღაღათა და ხარქთა აქეს იგი“ O.
ქება 8, 6; „რაჲმს წმუნთა იქის“ ხ. გაბ.—მოც. ხაჭ. 89,
12; „ეზიბოლ და ვაქო იგი“ ფლტ. 184, 80; „აქებდეს
ღმერთსა“ C.—„აქუთ ხევედეს ღმერთსა“ DE. ლ. 2, 20;
„აქებდეს ქებულებასა მისსა“ ფს. 105, 12; „აქებდენ ქე-
ბასა მას ქუეყანასა იუდაისსა“ I. ებ. 20, 1; „მეტრალი იგი
იქებინ, რომელმან განწირული განკურნის და შეფე იგი
იქებინ, რომელმან სიკუდილისა თანამდებსა შეუნდეს“ მ. სფ.
208, 10. „ამბობდეს ქებასა“ M. II 58a. 28, 12; „ამბობა ქებო-
საჲთა... მსხუერპლი შეეწირა შენდა“ O. იონა 2, 10;
„ამბობდენ ქებასი აბას ქუეყანასა იუდაისსა“ I. ებ. 20, 1;
„ქებაჲ შეასხეს დამამდებელსა“ მ. ცხ. 156r; „დაწყებაჲ სი-
ყუარულისაჲ ქებაჲ არს“ მ. სფ. 156, 24; „აღვამაღლო იგი
ქებითა“ C. ფს. 68, 81; „დაამტკიცე ქებაჲ“ მთ. 21, 16.

ქებულ-ი ნაქები: „ვითარ დაიბრჯ ზღუთ ქალაქი ეგე ქებულ-
ი“ I. ეზეკ. 26, 17; „რომელმან სძლო აღშფოთებასა, ქე-
ბულ არს იგი ყოველთა მიერ“ მ. სფ. 289, 11; „ქებულ
და დიდებულ არს სახელი შენი“ O. დან. 8, 26. იხ. მაქებელი,
მაქებლობა, საქებელი.

ქებულეზა ქება, კურთხევა, შესხმა: „რამათა მოუთბა შე
წოველ ქებულეზაჲ შენი“ ფს. 9, 15; „პირი ჩემი იტყოდის
ქებულეზასი შენსა“ ფს. 50, 17; „სასმენელ გვეს ქებუ-
ლეზანი დიდებულებისა შენისანი“ მ. ცხ. 807r. იხ. ქე-
ბული.

ქედ-ი „ყელი“, კისერი, „საქციელი“; „გვართი“; „გამო-
თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი“ DE.—„ღამო-თუ-
ცა-ეზა საფქველ ლოდი ყელსა“ C. მრ. 9, 42; „დავარდა ქედ-
სა ზედა მისსა“ DE.—„შეგზა ყელსა მისსა“ C. ლ. 15, 20;
„ნუ განაფიცებთ ქედთა თქუენთა“ M. II 58a. 20, 8; „აღებულ
იქმნეს ჟღელი მისი ქედისაგან შენისა“ ps.—„განირყუ-
ნეს ჟღელი მისა შვართაგან თქუენთა“ O. ებ. 10, 26;
„ვიღოდეს ქედითა მალლითა“ I. ებ. 8, 16; „მარლჲ რკინი-
საჲ არს ქედი შენი“ I. ებ. 48, 4; „წარმოიყარ ქედი
შენი“ ფლტ. 159, 24; „მოჰქუეთოს მდღელმან თავი მისი ქე-
დითგან“ G.—„წარქუეთოს თავი მისი მდღელმან მასა ქე-
ციელთგან“ O. ლევიტ. 5, 8; „ვეშაბი დიდა იყო შვრდი-
თა და განსხობილ ქედითა“ თედ. 55, 8; „უბრძანა დადუ-
ბად ჯაჴ ქედსა მისსა“ ფს. VIII 27.

ქედდადრეკილ-ი ქედმოხრილი: „უზველივე შიშულ და
ქედდადრეკილ არს წინაშე თუალთა მისთა“ მებრ. 4, 18;
„ქედდადრეკილნი წარვდგეთ წინაშე მისა“ მ. სფ. 14,
86. იხ. დადრეკილი.

ქედფიცხელ-ი ღირი: „ქედფიცხელნი და წინადაუ-
ცუთაჲნი გულთა“ ხაქ. მოც. 7, 61; „უწიბეს არს კაცი,
მაშლილებლი კაცისა ქედფიცხელისა“ O. იგ. სოლ.
29, 1. იხ. ფიცხელი.

ქედფიცხელობა ღირიობა: „მოიქცენ ქედფიცხელო-
ბისგან მათისა“ I. ბარ. 2, 28; „ქედფიცხელობაჲნი
წარწყმინა ფარაო, ქედფიცხელობითა მოკულა“ მ.
სფ. 78, 20. იხ. ფიცხელობა.

ქენება ხეწენა, ვედრება, „ლიქნა“: „ქმნეს გამოჩინებულნი
ხარი შეფისაჲ, რამათა ვითარცა მუნ მყოფთა, შორიოლსა მას
ექენებოდიან წრაფითა შით“ O.—„ცხილთა ხარითა ბა-
ტივის-ცემისა შეფთა ჰქმნეს, რამეთუ რათა განშორებულსა,
ვითარცა მახლობელსა მყოფს, ლიქნიან წადიერებითურთ“
ps., სიმბრ. სოლ. 14, 17. „გამედრებოდის მტერი ქენებით,
დიდითა ემითა“ O. იგ. სოლ. 28, 25; „მართალსა ქენებით
ერყუს“ ოქრ.—უძღ. შეილ. 517; „არასადა სიტყუთა ქენები-
საჲთა ვიყვნით, ვითარცა-ვეგ თქუენ“ Q.—„არცა სადა
სიტყუთა ლიქნისაჲთა ვიყვნით, ვითარცა-ვეგ თქუენ“
ps., I თეს. 2, 5; „და მან მრტუა მე ქენებით“ ფს. XV
18; „მრავალნი ვედრებანი და ქენებანი ეწირნეს საშუოთა
მათ წიგნთა შენი“ ი.-გ. 18, 12. იხ. მოქენე, მოქენება.

ქენჯნა, ქენჯნა ცემა, რტემა: „რამათა მქენჯნადეს მე
(საწერტელი)“ II კორ. 12, 7; „მქენჯნადეს, ვითარცა მონასა
უძლურსა“ A.—284, 812v; „მქენჯნიან თბილთა“ O.
მოდ. 3, 5; „მქენჯნებით და განუსუენებელ ვართ“ I
კორ. 4, 11; „უტუეთუ ვცოდველი და ვიქენებოდიოთ
და მოვითმინდე“ I პეტრ. 2, 20. „მქენჯნეს... ქენჯნანი ძეთა
ამონისთანი“ O. სოფ. 2, 8; „პატივი ქენჯნითოთ რთ მსგავს
არს მახვლსა, თავლსა შინა აღმოწებულსა“ A.—285, 168r. იხ.
დაქენჯნა.

ქერ-ი „ქრთილი“, hordeum: „სთესის იფქლი და ქერი
(ქრთილი)“ O. ებ. 28, 25.

ქვის-სატყორცებელი-ი, ქვის-სატყორცი- მანძილია: „განმეშობა მათგან ვითარ ქვის-სატყორცებელ ოდენ“ მთ. 22, 21; „განმეშობა ქვის-სატყორც ოდენ“ მ. ცხ. 802; „განმეშობა ვითარ ქვის-სატყორც ოდენ“ Ath.— 17, 27 v. იხ. სატყორცი(ებელი).

ქვოან-ი იხ. ქვიანი.

ქია მიამენი: „მთაროვს... შეუვა პილთასა და ქიაა და ფარმამევი“ O, მფ. 10, 22.

ქიმი-ი წილი: „შევიარდა სიტყუა იგი წინაწარმეტყუელისაა ქიმი და ქუეყანისათა“ ოქრ.-ბეტრე და ელა 217.

ქიმი-ი ლაყური: „თევზნი განსუმთა ქიმი და და შეყუ-ფთა მიიღებენ წყალს“ ზ. კეხ.-გქუხ. დღ. 97, 8.

ქინძი-ი coriandrum: „მანაა იყო ვითარცა თესლი ქინ-ძისა და ხილვად მისი ვითარცა ხილვად მყინვრისაა“ G, რიკბ. 11, 7.

ქირ-ში-ი: „რომელი იმთხების ქირ-შითა“ O, ზირ. 40, 4.

[ქიტნვა] იხ. განქიტნვა.

ქიქება იხ. განმაქიქებელი, განქიქება, განსაქიქებელი, საქიქელი, საქიქლეება.

ქლიანინდი-ი, ქლიანინდი-ი მოსასხამი: „ქლიანინდი შე-წამული შექმისეს მის“ მთ. 27, 28; „მოიღო ქლიანინდი და სარტყელი მის ყრმისა“ ვარ. 817; „(აქო) შექმისი ქლი-ანინდი თა სპეტაკითა“ H—241, 24.

ქლეშა იხ. შექლეშა.

ქლიბი-ი: „ქალი, რომელი ჰლოდეს ქლიბსა, თჳსისა სისხლისაგან სუამს“ A—25, 147 r.

ქმარი-ი «ქაცი»: „შეა იმთხუ, ქმარი მარიაშის“ მთ. 1, 16; „ქალწულისა, თხოვილისა ქმარსა“ DE, — „ქალწულისა, განთხოვილისა კაცსა“ C, ლ. 1, 27; „ქმარი არს თავ ცოლისა“ გფგ. 5, 28; „ასულნი თქუენნი მისცენით ქმართა“ I, იერემ. 22, 6; „მრავალ არიან შეიღნი ოკრისანი უფრომს, ვიდრე რომელსა-იგი ესუას ქმარი“ გფლ. 4, 27. იხ. უქმ-როდ.

ქმარი-მოყუარე: „რამთა განაბრბოდენ ჭაბუკთა მათ ქმარ-თ-მთჳსარე ყოფად“ ტიტ. 2, 4. იხ. მიყუარე.

[ქმნა] თხრა. იხ. აღმოქმნა(ული).

ქმნა «ყოფა», «ზნა», «შენება»; «საშო», გაკეთება; «მუშაკობა»: „ქმნას ერთი რამე მათგანი“ G, — „ყო ს ერთი რამე მათგანი“ O, დევიტ. 4, 2; „რასა იქმან შა-ფათსა შინა“ C, — „რასა ჰქმენ მოწაფენი შენი შაბათსა შინა“ DE, მრ. 2, 24; „იქმოდენ საყურძენსა ჩემსა“ მთ. 21, 28; „რადენ ძალი შენი არს, ქმენ“ O, ეკლ. 9, 10; „თუ ვქმენით თავისა ზუენისა ბოძინი“ M, — „უკუეთუ ვიშე-ნეთ თავთა თჳსთად ბოძინი“ G, ისუ 5, 22, 23; „ქმნა მის შინა საწინებელი“ DE, მთ. 21, 28; „უქმოდეთ მეფესა ბაბი-ლონისასა“ I, იერემ. 40, 9; „რომელსა სიმართლუ უქმნიოდ (უქმნიენ I)“ O, ხს. 28, 2; „გამოიბას... დიკელი ერთი ზროსათაგან... არცა საქმე რაა ექმნას“ M, — „მოიყვანის... დიკელი ზროსათაგან, რომელსა არა ექმნიცოას“ G, II ზქ. 21, 2; „უკუდებ ვექმნე მე შავით სიტყუთა“ ზუშ, XVI 16. „დაცად და ქმნად ყოველთა წერილთა“ G, — „დაპირხად და ყოფად ყოველთა წერილთა“ M, ისუ 6, 28, 6; „დაუტე-ვე... ქუეყანად ქმნისა შენისა“ G, — „დაუტევე... ქუეყა-

ნა—სოშოა შენი“ O, რუთ 2, 11; „ამისი ქმნაა შეუტლ-ბელ იყო“ ა. ე. 20, 22.

ქმნა გზისა «მოგზავნება გზისა»: „მოვიდა... სახილდე შიბა-სა ქმნად გზისა მისისა“ G, — „მოვიდა... სახილდე შიბა-სა მოგზავნებით გზისა თჳსისა“ pხ., მსჭ. 17, 8. იხ. ამოქმნა, აღქმნა, ბორბის-მოქმედი, ბრალის-ქმნა, ბრბოლის-მოქმედი, გამოქმნა, განქმნა, გულმოწყე-ქმნა, გვრგვინან-ქმნა, ვენაგის-მოქმედი, თანა-მოქმედი, თივის-მოქმედი, კეთილის(ა)-საქმე, კეთილის-მოქმედი, კოდუ-ქმნა, მაქმნეველი, მოქმედი, მოქმედობა, მოქმნა, მუცელუქმი, მუცელქმნელი, ნავის-მოქ-მედი, ნაქმარი, ნაქმნევი, ბურის-მოქმედი, საკრეველ-მოქმე-დი, საქმე, უგვლუბელს-ქმნა, უქმი/უქმარი, სულქმნა, უცხო-ქმნა, შექმნა.

ქმნევა კეთებიდება: „აქმნე მის კიდე თხზულად ოქროსაა გარემო“ O, გამოხლ. 22, 11; „ემშავი აქმნეს“ მ. ცხ. 282 v. იხ. ქმნა; შდრ. მაქმნეველი.

ქმნული-ი საქმე, შექმნილი, დაბადებული: „ნაწევრე-ბულეება, აღსუარული“: „არცა ქმნულსა ჯელთა მისთისა მიხედს“ ფხ. 27, 5; „ქმნულსა ჯელთა შენთისა ვიშუებდეთ“ G, ფხ. 21, 5; „პრქს-მცა ქმნულსა შემო-ქმელსა“ მრომ. 9, 20; „ქმნული მუცელთა შენთაა მსგავს არს მივთა დაცუმულთა“ O, — „ნაწევრე ბულეებაა წვეთა შენთაა მსგავსი მელევენდისა“ M, ქება 7, 1; „შესაწირავი, ქმნული ზეთითა, გინა უქმნელი ზეთითა“ O, — „მსხუერლო აღსუარული ზეთითა და არა აღსუარული“ G, — დევიტ. 7, 10; „დაბადე კაცი, რამთა უფლებდეს შენ მიერ ქმნუ-ლთა“ O, სიბრძ. ხოლ. 9, 2; „არაჲმს ქმნული იქის“ ხ. გაბ.-მოც. ხაზვ. 28, 12; „დადგინე იგი ქმნულსა ჯელ-თა შენთასა“ Z, ფხ. 2, 7. იხ. ქმნა; შდრ. მარტო-ქმნული, მოწყე-ქმნული, უკეთ-ქმნული, ჯელით-ქმნული.

ქმნულეება, ქმნულობა საქმე, ნაქმნარობა, სახე, «ხილ-ვია», შესახედობა: „ქმნე ფერთა მისთა, ვითარცა ქმნუ-ლებაა აღიზისა, ანთრავი საფირთი“ O, გამოხლ. 24, 10; „ამის ქმნულეებისაებრ არა ჰქმნეთ თავისა თქუენისა საკუთველი“ O, გამოხლ. 20, 27; „ცოლი ესუა ქმნულეი-თა შეუნიერო“ Ath.—12, 104 r; „ყრბაა იგი კეთილ იყო ქმნუ-ლე ბითა ფრიად“ O, — „იყო ყრბა იგი შეუნიერ ხილეი-თა“ M, ეხთ. 2, 7; „იყო იოსებ შეუნიერ ქმნულე ბითა“ O, დბ. 28, 6; „შექმენ კაცი მსგავსად ქმნულე ბისა შე-ნისა“ ფლკტ. 158, 24; „იხილო ნატყუნავსა შინა დედაკაცი, კეთილი ქმნულე ბითა“ G, — „იხილო შენ ნატყუნავსა შო-რის დედაკაცი ქმნულე კეთილი“ M, II ზქ. 21, 11. იხ. ქმნული.

ქმნულკეთილობა «კეთილი», «კეთილი» ქმნულე ბითა, ლამაზი, მშვენიერი: „ისუა მან თავისა თჳსისა ცოლი... ქმნულკეთილი ფრიად“ I, — „...კეთილი ფრიად“ O, დან. 12, 2; „იხილო შენ ნატყუნავსა შორის დედაკაცი ქმნულკეთილი“ M, — „იხილო ნატყუნავსა შინა დედა-კაცი, კეთილი ქმნულე ბითა“ G, II ზქ. 21, 11. იხ. კეთილი.

ქმნულკეთილობა სიმშვენიერე, სილამაზე, «შუენიე-რება»: „ნუ აქებ კაცსა ქმნულკეთილობითა მისითა“ O, — „ნუ აქებ კაცსა შუენიერებათა შინა მისითა“ pხ.,

ზიარ. 11,2; „მეფადლა მისდა ქმნულ ქეთილობად იგი“ რიფს. 176,42; „წარწყმიდა მისებრ არავინ ყოფილი ქმნულ ქეთილობითა“ რიფს. 176,84. იხ. ქმნულქეთილი.

ქმრიელი-ი ქმრიანი, გათხოვილი ქალი; „უშრავლეს არიან ნაშობნი ბერწისანი მის უფროსს ქმრიელისა მის“ იბ. რიფს. 176,5; „ქმნი ქმრიელთანნი არა შეეხებიან დედათა“ Ath. — 11,288r. იხ. ქმარი.

ქმრის-მოყუარე: „ნანდულე შენ ხოლო იბოვე ქმრის-მოყუარე“ ანდ.-ანატ. 210,18. იხ. მოყუარე.

ქმრის-სლვა «განქორწინება», გათხოვება: „არცა ქმრის-გოდლიან“ C. — „არცა განქმრწინებდენ“ DE, მთ. 22,20. იხ. სლვა.

ქმრის-ქუეშეყოფი-ი «ქმრისა ცოლ-ყოფილი»: „ბოშელიცა გარდაჰდეს (შეუღსა) დედაყავი, ქმრის-ქუეშეყოფი, და შეიგინოს“ G. — „რომელი გარდაჰდეს (შეუღსა) შეგინებისათჳს დედაყვას, ქმრისა ცოლ-ყოფილსა“ p.b., რიფს. 5,29. იხ. შეყოფი.

ქმრის-ცოლ-ი გათხოვილი, ქმრიანი: „დედაყვისა თანა ქმრის-ცოლისა და-ვე ნუ-ჰშვდები რაფთურით“ O, ზიარ. 9,12; „ქმრის-ცოლი დედაყვი სიუღლიდელ ქმრისა შეკრულ არს შეუღლითა“ ჰარმ. 7,2; „და იგი მისი იყო ქმრის-ცოლ“ პავლე თებ. 217.

ქმრის-ცოლის-მავალ-ი «კაცთა მსგავსი დედა»: „სულთა ქმრის-ცოლის-მავალთაჲსა ჰმოიღის“ O, — „სული კაცთა მსგავსთა დედათა მოყმან“ p.b., იგ. სოფ. 18,8. იხ. მავალი.

ქმრობა იხ. ცოლ-ქმრობა.

ქნარი-ი: „ქმნა... ქნარები, ეზნები გალობათა“ M. II ნშტ. 9,11; „ვითარცა ქნარი ოხრიდეს“ I, ებ. 18,12; „დაცბრო-მილ არს ქმნა ქნარისაჲ“ I, ებ. 24,8; „განმცხრომელნი... ვმითა ქნარისა და სტურისაჲთა“ მ. სწ. 15,8; „ვმითა ზედა ეზნისა და ქნარისათა იტყულებდიან“ A—92,266; „მო-ეპარა მას ურმათა მათგან ქნარი იგი ბიძალი“ Ath.—11, 57r. იხ. მექნარეობა.

ქნევა: „მელთა იქნევიდენ“ მ. ცხ. 22r.

ქობინ-ი «ტორანტორი»: ეხო. 1,8*.

ქოთან-ი: „წიენი მისი მოიღო ქოთნითა“ G. — „წიენი იგი მისი შთასხა ქოთანსა“ რიფს. 11,8; „რამეცა ესწორა ქოთანა სიავსაჲ“ O, ზიარ. 12,8; „ყოფელი პირი ვითარცა ქოთნისაჲ სიციხთა“ O, იოვ. 2,6.

ქოთარეთ-ი სვეტის თავი: „დაფარვად თავთა მით ქოთარეთთასა, რომელთ-იგი იყო თავთა მით ზედა სუეტთასა“ II ნშტ. 4,12.

ქოთნის-ხახე ქილა: „ქმნა ბთნი ქოთნის-ხახენი ქუ-აბნი სპილენძისანი“ I, მფ. 7,28. იხ. ხახე.

ქოღვა ქვის დაცრა, ჩაქოღვა: „ქოღვენ ქვითა პირსა მას კერპისა“ მ. ცხ. 288r; „ჰქოღვევი ქვითა პირსა იმას კერპსა“ მ. ცხ. 288r. იხ. დამქოღელი, დაქოღვა.

ქონ-ი: „დადნენ შთანი ვითარცა ცვლნი და კლდენი ვითარცა ქონი სიკესა და ვითარცა მყინვარი შეხსა“ მ. სწ. 124,2.

ქონდარი-ი ველურ-ი *origanum vulgare*: „ჰამის ქონდარი ველური და განერას ენებისაგან წამლისა მის მკუდინებელისა“ მ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 126,27.

ქონდაქარი-ი, **ქუნდაქარი**-ი ყასაბი: „ასო-ასოდ აქმნილი იღვა, ვითარცა ჯორცი ქუნდაქართაჲ“ H—241,712.

ქონება იხ. უქონო, ქუნან-.

ქორ-ი ზედა სახლი, ზედა სართული: „გოიუენოს თქუენ ქორი დაგებულ, დიდი“ ლ. 22,12; „აღივანეს იგი ქორსა მას ზედა“ ხაქ. მოც. 9,29; „აღივანეს სანთელნი მრავალნი ქორსა მას ზედა“ ხაქ. მოც. 20,8; „ჰდა ქორსა მას სა-ზუხულოსა მარტოჲ“ M, მსქ. 2,20; „ქორი იგი მთქმნა თქრაფთა“ M, II ნშტ. 2,9; „აღვდა ქორსა მას ზედა მის ბქისასა“ O, II ნშტ. 18,22; „უქმნეთ მავას ქორი მცირე და დაუდგათ მუნ ცხადარი და ტაბლაჲ და სავარძელი“ O, IV ნშტ. 4,10; „შევიდა ქორსა მას და დაიძინა“ O, IV ნშტ. 4,11; „სარკუმელნი მისნი იყვნეს განდღულ ქორსა მას მისა წინაშე იერუსალჴმისა“ O, დან. 6,10; „ქორები ფართოვები, განწყებულნი სარკუმლებითა“ I, იერემ. 22,14.

ქორ-ები-ი ზაქქოასა-ა ხაზინა, საქურტლე: „მის-ცა... სახე... ქორებისა მის ზაქქოასა მისისაჲ“ M, I, ნშტ. 22,11. იხ. ზედაქორები.

ქორ-ი *accipiter*: „დადგის ქორი, განიყრის ფრთენი თჳსნი და შეუძრველად დგინ“ M, იობ 29,26; „ბოთი ქორი, მოწყლული და გაგლეჯილი არწივისაგან“ ქ. ცხ. 174,9. იხ. ძერქორი.

ქორაკანდელი-ი (ქორაკანდლისა) ტალი: „მისცეს... სას-ვილად ქორაკანდელთა“ ი.-ე. 22,17; „იხილა მან (ტაძარი) ქორაკანდელი ეკეზლისაჲ დიდი, რომელი ზე ეკიდა“ Q—240,190.

ქორელი-ი ქორიანი, ზედა სართულიანი; «ზედაქორები»: „იყო... სახლსა მას ქორედსა, რომელ იყო სახლსა შინა უფლისაჲ“ I, იერემ. 20,2; „განუშადა უფალსა წინადლით სახლი ქორელი“ Ath.—11,97v; „არდაბავები, ქორედები ვერეთენ“ G, — „სამოთხველნი მითნი ზედაქორებისანი ვერევენ“ O, ეზეკ. 42,5. იხ. ქორი.

ქორრ-ი მცველთა ჯგუფი, ამალი: IV ნშტ. 11,19*.

ქორწილ-ი «სიძე», შეუღლები: „მეშობელ არიან-მე ნაშობნი ქორწილისანი... მარხვად“ C. — „ვერ გელ-ეწი-ფების ჯთა სიძისათა... მარხვად“ DE, მრ. 2,19; „არცა ქორწილსა წმიდასა იმარხვენ“ O, სობრძ. სოფ. 12,24; „რომელმან ყო ქორწილი ძისა თჳსისაჲ მთ. 22,2; „ქორწილი იქმნა სულიერი“ ოქრ.-გურბტ. 219r. იხ. განქორწინება, საქორწინე უძმორწინებელი.

ქორწინება შერთვა, შეუღლება: „იქორწინებოდეს და განქორწინებდეს“ მთ. 24,28; „ნაშობნი ამის სოფლისანი იქორწინებდნენ და განქორწინებენ“ ლ. 20,24; „რომელ ბენთქეს იქორწინებოდეს“ ფლპ. მოც. 4,12. უშუა-რეს არს ქორწინება, ეიდრე განჯერება I კორ. 7,9. ქორ-

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის აღვილია და-ტოვებული (რედ.).

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

წინებულთა მათ ვამცნებ“ I კორ. 7,19; „ქორწინებულნი იგი ზრუნავს სიფლისასა“ I კორ. 7,34; „იცნის ქორწინებულნი იგი“ კ. იერ.-სულა წმ. 168. იხ. ქორწილი; „შემოქორწინება“.

ქოქი- „კაცმა თუ კაცსა შესცოდოს, წერილ არს, რაათა სცენ მას ოცდაცხრაშეტი ქოქითა“ ანან. გბრ. 197,20; „მეორე სცემდა ქოქითა“ X 256v; „ქოქითა იგუშუმბოდა გონება მისი“ Aih.—11,96v.

ქორი- „პოვეს ნინო ქორისა მას ქუეშე მამულისასა“ ქ. ცხ. 99,18.

ქრევა ქროლა: „ჩრდილთა იგი ქარნი ძლიერად აქრევდეს“ ბ. კეს.-40-თჳს 119,21. იხ. ქარი; შდრ. მქრევლი, ნქრევა.

ქრთამი- «საფასე»: „აბა განამართლო უღმრთო ქრთამითა“ O, გამოსლ. 28,7; „ქრთამი არა მითილ“ O, გამოსლ. 28,8; „მრავლობა ქრთამითა (საფასითა) ო. ბატონი ესე მოვიბოვე“ ხაქ. მოც. 22,28; „მარჯუნა მათი საესე არს ქრთამითა“ C, ფხ. 25,10; „წარწყმდის თავი თჳსი, რომელმან მიიღის ქრთამი“ ივ. ხოლ. 15,27; „მსაჯული ზარ თუალუთვი, რომელსა არა მივაქუს ქრთამი“ მ. სწ. 220,8.

ქრთამობა ქრთამის აღება: „ხუ პქრთამთხ და შესწირავ“ O, ზარ. 82,14. იხ. ქრთამი.

ქრთილი- «ქერი»: „მთიწინეს ბეთლემს დასაბამსა მკისა ქრთილისასა“ G, რუთ 1,22; „სათესის იფქლი და ქრთილი (ქერი O)“ I, ეს. 28,25; „ხუბრებული ქრთილისაჲ გაზე შენ“ O, ეფეც. 4,12; „რომელსა აქუს ზუთ გუჳა ქრთილის“ C, ი. 6,9; „დაუდგა მათ კანთნი, რაათა არავის მათგანსა რაჲმ აქუნდეს მონაგებთაგანი ვიდრე ერთ ქრთილად მდე“ ლმმ. 70,4. იხ. საქრთილე.

ქრისტე ცნებული, «მესია», თავი ცნებულთა: „ქრისტეს მირ ყოველნი ცხთელ იქმნენ“ I კორ. 15,22; „გვბოგთ მესია, რომელი გამოათარგმანების ქრისტე“ ი. 1,41. იხ. ცრუქრისტე.

ქრისტეანე, ქრისტეანე ქრისტეს მიმდევარი: „ქრისტეანე ვართ“ ფლტ. 148,19; „რაათაჲ...იქმნი იგი ქრისტეანე“ შუშ. XI 8. იხ. საქრისტეანთ.

ქრისტეანობა ქრისტეს მიმდევრობა/მოძღვრება: „ქრისტეანობაჲ დაცემულ არს და მოკლებულ და უბატონო“ ლონგ. 189,83. იხ. ქრისტეანე.

ქრისტე-მტყუვარი ანტიქრისტე: „აღდგენ ქრისტე-მტყუვარნი და ცრუ-წინაწარმეტყუელნი“ მთ. 24,24. იხ. მტყუვარი.

ქრისტესმიერი- „ყოლადაჲ ქრისტესმიერი სიგნტ...“ ლონგ. 188,28. იხ. მიერი.

ქრისტეს-მოყუარე: „კაცთა მათ ქრისტეს-მოყუარეთა აღმკვდრნეს“ ატმ. 197,6. იხ. მოყუარე.

ქრისტეშობა: „აღსარულა... დღესასწაული იგი ქრისტეშობისაჲ“ Sln.—12, 288r. იხ. შობა.

ქროლა ბერეა: „ქრთილეს ქრთა“ მთ. 7,27; „რაჲმს სამართი ქრთი, სთქუა, ვითარმედ ხორშეი იყოს“ ლ. 12,55. „ქრთილეს სული მისი და ვიდრეინ წყალნი“ ფხ. 147,7; „სულსა, ვიდრეცა უნებნ. ქრთინ“ კ. იერ.-მარტულ. 188,18. იხ. კრთი.

ქროლება «ქრევა»: „ხუ აქრთლებ თავსა ყოვლითა ქართა“ ps.—„ხუ ანქრევ ყოვლითა ქართა“ O, ზირ. 6, 11. იხ. ქრთა.

ქრონიკონი ქართველთა წელთაღრიცხვა: „გარდაცვალა მკეთილ შეწიერითა შემკული ქრთნიკონსა სლდ“ ქ. ცხ. 221,18.

[ქსაქსვა] იხ. დაქსაქსვა.

ქსელი- ნაქსოვი, ქსოვა; „მოლტი: „იყო ვითარცა ქსელი ნადთაჲ, მოახლებული მოკუთად“ I, ეს. 88,18; „ქსელსა დედანარდლისაჲ ქაოვენ“ I, ეს. 59,5; „თეკლა მოეხუტვის მას, ვითარცა საქსელი ქსელსა“ თეკლა 96,18; „ტარი ლახურისა მისსაჲ, ვითარცა ლეილი ქსელთაჲ“ M. I 58ტ. 20,5; „ჟინ მისცა დედათა ქსელისა სიბრძნე ანუ გრვობისა მეცნიერებაჲ“ M. იოზ 88,84; „ვითარცა ქსელი დედანარდლისაჲ არს მომტაცებელი ქართაგან“ ფლტ. 140,5; „წარებრავნოს, ვითარცა ქსელი ერთი ვტრბატი“ მ. სწ. 98,2.

ქსენადოქი- სასტუმრო, სადგური: „იყო აქა ქსენადოქი“ ლმმ. 51,11.

ქსენადოქარი- სასტუმროს გამგე; „იყო აქა ქსენადოქი. და იყო მას შინა ქსენადოქარი, რომელ არს გამგე“ ლმმ. 51,11; „დაიღვინა წმიდაჲ ესე ქსენადოქარი“ X 822r.

ქსენონი- საავადმყოფო; „მოეღწეღ... ქსენონთა და აბანოებსა უძღურთა და გლობთასა და ილუწიელ მათ“ მ. ცხ. 184r.

ქსოვა, ქსოა: „საქმე დედისა მისისაჲ იყო ქსელისა ქსოაჲ“ ხაქ. წიგ. II 98,18. იხ. გამოქსოვა(-ილი).

ქსოვილი- იხ. მოქსოვილი, ორთაგან ქსოვილი, ოქროქსოვილი.

ქუ- იხ. აღქუ-.

ქუა იხ. ქეა.

ქუაბი- გამოქცეული, ბუნაგი; „გოგოფიეს თვი (სახლი) ქუაბ ავაზაკთა“ მთ. 21,18; „იყო ქუაბი ერთი და ლთდი ერთი და იღვა მას ზედა“ C, ი. 11,88; „ქუაბებსა შინა დიხინიან სიზმართათჳს“ I, ეს. 65,4; „გარდა ენმე ქუაბსა ერთსა დამალულ“ ანდ.-აწატ. 192,8; „ნუთუჲ ქუაბნი აუთართანი ჰყენე სამკვდრებელად ჩემლა“ ფიწ. XXV 9.

ქუაბი ქვაბი: „არა მოვილო მგბარი ქუაბთაგან“ O, I 88. 2,16; „შეაღჲ შენ ქუაბი გვე დიდი“ O, IV 88. 4, 88; „მოვილო ბყრთად: ვინრცაჲ სასუმელებისა და სტამნებისა და ქუაბებისა და ცხდრებისაჲ“ მრ. 7,4; „აღადღუდის უფსკრული, ვითარცა ქუაბი“ M. იოზ 41,21. იხ. სავე-ქვაბი.

ქუაბიანი- გამოქცეულები, ქვაბნარი; „გვრუნებენ ჩუან აღდგენი სხელნი ქუაბიანი“ ბ. კეს.-გქუს. ლდ. 61,18. იხ. ქუაბი.

ქუან- «პყრობა», ქონა, აღება, მოტანა, ყოლა, «დება», «ძე»: „წინაწარმეტყუელად აქუსს“ C.—„ვითარცა წინაწარმეტყუელი უპყრიეს“ DE, მთ. 21,26; „რათდენი გაქუსს“ DE.—„რაიცი გიც“ C, მრ. 19,21; „რომელსა აქუნდეს, მოცეს“ მრ. 4,25; „ვითარცა მამად, გუაქუნდა სიმტკიცე შენი“ ი. მოც. 56,8; „აქუნდი მარჯუნესა ჳელსა მისსა ჳრმილი“ B.—„მარჯუნესა ჳელსა გუაქრა ჳრმილი“ A, სხტ. 184,24; „ბური არა გუაქუნს“ მთ. 16,7; „ნუ-რარაჲ გაქუნ ვახსა ზედა“ ლ. 9,8; „აქუნდეს მისთა“

მსკ. 80,7; „ვიდრეზე აქუს ამოთ საზომელი ესე“ O, ზაქ. 5,10; „მქონან ჩემ ქუეზე გრისა ცენი“ ლ. 7,8; „მქონან გულის-სიტყუანი“ მ. ცხ. 25,8v; „ერთსა მქონდენ სამნი თიჟანნი“ O, I მგ. 10,8.

ზე ჟუან- აკიდება; „მთაჭენდა... რომელი ზე აქუს და თთხთა“ მრ. მკ. 8. იხ. აღმოქუან-გამოქუან-, განქუან-, მიმოქონება, მიქონება, მოქონება, ნაქონი, შემოქუან-, წარქუან-.

ქუე ქუენა, „ქუეზე, ძირს, დაბლა, მიწაზე“ „მთაგან ვიდრე ქუეღმდე“ DE.—„ზეთგან ქუენამდე“ C, მრ. 15,28; „ძირნი მისნი ქუე (ქუეზე O) მისსა“ I, ეზეკ. 17,6; „ქუე შედგინ იგი ჟუმირსა“ მთ. 5,5; „ქუე გარდამოაბნის“ ფიზ. XVII 10; „დავარდა ქუე სიმართლს“ O, დან. 8,12; „ქუე ვარ და ქუესენლს“ მ. ცხ. 22,4v; „უზომთაგან მწუხარებისა ქუე მივარდა“ მ. ცხ. 165v; „ადგილ-ადგილ ქუე ძეძვ დაეფინა“ ზუზ. VIII, 17. „მგონებდანი (ნაგსა შინა მყოფნი), თუ ყოველივე ზე ქუე იცევის“ A—92,270. „იყო ვინმე ზე და ჩამოჭრა ქუე“ Sin.—11,214v.

ქუე კერძო ქვემოთ, ძირს; „დაიბნენ ძირნი ქუე კერძო და ყონ თესლი ზედა“ I, ეხ. 27,21. იხ. დაქუე, მართლ ქუე, უძესი.

ქუედაზო სამხრეთისა; „მარშან ქუედად მთაგან აღმოიღო მკალი“ O, გამოხლ. 10,12. იხ. აღმო.

ქუეგანხედა ატევალობა, გათვალვა; „ქუეგანხედავით ქუეგანხედავით მე და თქუენ“ მალ. 2,9. იხ. განხედა.

ქუელამართ ძირს, მიწაზე; „თავსა თვსა ქუელამართ სკემდა“ ზუზ. XII 8; „ყოველნი დამორჩილებულნი მხედველ არიან დამხედ, ქუელამართ“ გრ. ნოხ.-კაც- აგებ. 154, 17. იხ. დამართ.

[ქუევება] იხ. შთამოქუევება.

ქუეით-ი, ქუეთ-ი ფეხით მოსიარულე; „რუენ ქუეითნი ვართ“ მ. ცხ. 27,2v; „აღწდა მტერნი დიდძალი სრბითა მით ცხენებისათა და ქუეთისა მავლისათა“ X 224r. „შემოკარბან ყოველნი სპანი, გვედარნი და ქუეითი“ ქ. ცხ. 29,10. „ვიდრდა ქუეთი გზისა თვსსა“ ხაქ. წიგ. II 95, 18; „გარდაჭდა საყდრისა თვსისაგან და წარმოემართა ქუეთი“ X 277v.

ქუეთმაგალ-ი, ქუეთმაგალ-ი, ქუეთმაგალ-ი; „ერიცა ქუეთმაგალი და მკერცხლი დავიდოდა უესა მას შინა“ H—1141,611.

ქუეკერძო; „ქუეკერძო (იყო) ლახუარი“ Sin.—11,297r. იხ. კერძო.

ქუელთობა; „იყო რეას ქუელთობისასი, დღესა თთხ-შაბათსა“ Sin.—11,215v.

ქუეზოგვარ-ი; „მოვიდა ოდესმე ქუეყანასა ამას ურიცხვ მკალი და ქუეზოგვარი“ X 222v.

ქუემდებარე დაგდებული ძირს; „ვოვე ქუემდებარედ თაი გმელი კაცისა“ მ. ცხ. 28r; „ვინ გლო აუზურის ქუემდებარესა და აღადგინს“ Sin.—97,55r. იხ. მდებარე.

ქუემო ქვევით, ქვემოთ; „იყო შენ ზეშთა ყოველთა და არა ქუემო“ M, II მკ. 28,18; „იქმნეს ივინი ქუემო და არა ზემო“ O, ბარ. 2,5.

ქუემო კერძო ქუენა კერძო, ქვევითკენ; „იგუნეს (ქუემო) ქუენა კერძო მისსა (მისა M)“ G, მსკ. 7,8. იხ. უქუემო.

ქუემო; „ნეტარ, რომელი მთა უსწრთბს და მოვალს: ქუემო ანუ ზემო“ მ. ცხ. 27v.

ქუემოთ; „დაბყურეს ქუემოთ გერის-წყლითგან ვიდრე ციხე გოჯადმდე“ ქ. ცხ. 145,14. იხ. ქუემო.

ქუემორე ძირს, დაბლა, ცოტა ქვემოთ; „ჩამოვად ქუემორე“ მ. ცხ. 445v. იხ. ქუემო.

ქუენა ქუე, ქვემო; „ზეთგან ქუენამდე“ C,—„ზეთგან ვიდრე ქუეღმდე“ DE, მრ. 15,28.

ქუეთ-ი იხ. ქუეთით.

ქუეთკერძო; „არა რიცხვ ზედაკერძოსა მის ღერისა მისი-სა მსგავსად ქუეთკერძოთა მათ ძირთა“ მ. კეს.-მჭახ. დღ. 66,22. იხ. კერძო.

ქუეს-ი; „ზესად და ქუესად ცნობილ არს იგი თაგალი“ Ath.—11,45v. იხ. ქუე.

ქუესაგებელ-ი ქვესაგებრი, ლოგინი; „ქუესაგებელად იყო გირჯაი ერთი ძუელი“ ზუზ. XIV 19. იხ. საგებელი.

ქუესენელ-ი უფსკრული; „შთაჭდენ ივინი ქუესენელთა თანა ქუეყანისათა“ ფხ. 22,10; „დაბაბლდენ ქუეყანად სიტყუანი შენი ვიდრე ქუესენელად მდე“ I, ეხ. 29,4; „დაი-თქნეს ქუესენელად ბქენი მისნი“ O, ჯოდ. იერემ. 2,8; „შთაჭდა იგი პირველად ქუესენელთა თანა ქუეყანისათა“ ეფხ. 4,8; „თქუენ ქუესენელისა მიგანნი ხართ“ მ. 8, 28; „და-თუ-მდაბლდეს იტაი ქუეყანისა ქუესენელად“ იერემ. 21,27; „არა გიერთბესა ქუესენელისა მის, ბნელ-სა შინა მყოფთ ეშმაკი“ B, ხხტ. 189,20; „რომელ არს წყალთა შინა, ქუესენელს, ქუეყანასა“ M, II მკ. 5,8.

ქუექუემო ქუემო, „ქუეყანა კერძო“ „აღგამოა ქუემო ქუემო (ქუემო I) შენი განსაქიებულად ტერფთა შენთა“ IO.—„აღგასბურველნეს უქუეანაკერძონი შენნი განსაქიებულად ქესლთა შენთა“ pხ., იერემ. 18,22. იხ. ქუემო.

ქუეყანა „გმელი“, მიწა, მხარე, მსოფლიო, სოფელი, „მკვდრობა“, „სამკვდრებელი“, მამული; „ქუეყანაა შეიძრა“ მთ. 27,51; „მოიქცეს მიწა ქუეყანად“ O, მკლ. 12,7; „დაჯდეს ქუეყანასა“ O, ეხ. 47,1; „მოქმნეს ქუეყანა“ მ. ცხ. 57v; „ნერწყვა ქუეყანას და შექმნა თიგა ნერწყვა მისგან“ მ. 9,6; „დაასვენეს ოთხნი მანანი ქუეყანასა“ რიფხ. 175,16; „განშორებულ იყო ქუეყანით“ მთ. 14,24; „ვითარცა განვიდეს ივინი ქუეყანად“ ლ. 8,27; „ვითარცა გამოვდეს ქუეყანად“ DE.—„გვითარცა გამოვიდეს გმელად“ C, მ. 21,8; „წარვიდა ქუეყანად გოლილეა-სა“ მთ. 2,22; „ბათეს.“ ქუეყანისი დარანალისასა“ არნტ. 62,11; „განაგდოს ქუეყანისი მისისაგანი“ pხ.—„განსცეს მკვდრობისაგან თვისა“ G, ლევტ. 25,25; „ქუეყანაა არა ეცეს მათ ძეთა შორის ისრაელისათა“ O, ეზეკ. 44, 28; „თვსისაგან ქუეყანისა დაუმკვდრეს ძეთა თვსთა“ O.—„სამკვდრებელისაგან თვისა დაუმკვდრეს ძეთა მისთა“ pხ., ეზეკ. 48,28; „სამოკრად მათდა—ქუეყანაა მარლოვანი“ M, იოზ. 29,6.

ჭუყანა-საქმარი-ი «გარაკი»: «იხილა ქუყანა და საქმარი და მოყიდა» *ო.* — «მხილველმან გარაკი მოყიდა» *ქს.*, *იგ.* *ხოლ.* 21,16; «გითარტა ქუყანა და საქმარი არს კაცი უგუნი» *ო.*, *იგ.* *ხოლ.* 24,30.

ჭუყანისა «ქუყენიერი»: «უპეტუ ქუყანისა ესე სახლი, საყოფელი ჩუენი, დაირღეს» *ო.* — «უპეტუ ქუყენიერი ესე სახლი ჩუენი ჭორცისა დაირღეს» *ქს.*, *II კორ.* 5,1.

ჭუყანისა მკადრთაგან-ი «თუთ-მიწისათაგანი», აღგილობრივი მცხოვრები: «რომელმან ყოს ჭელოთა ამბარტანებისათა ქუყანისა მკადრთაგანმან, გინათე მწირმან» *ქს.*, — «რომელმან ყოს ჭელოთა ამბარტანებდა თუთ-მიწისათაგანმან ანუ მწირთაგანმან» *ც.*, *რიცხ.* 18,30.

ჭუყანა-ი მიწა: «მივსცეთ ქუყანა კაცი ესე ჩუენი კაცსა მოქმელსა» *ხაყ.* *წიგ.* *II* 94,21. *იხ.* *ჭუყანა.*

ჭუყანაობა: «ქუყანათადა მცირე სახელი არს რამესა» *ბ.* *კახ.-იქუხ.* *დღ.* 58,27. *იხ.* *ჭუყანა.*

ჭუყანაიერი-ი *იხ.* *ჭუყენიერი.*

ჭუყანით-მჭობდელი-ი მიწიდან მომწოდებელი: «ჭობდელ... ქუყანით-მჭობდელთა და მუცილით-მჭობდელთა» *ი.* *ეხ.* 19,2. *იხ.* *მჭობდელი.*

ჭუყანით-შექმნული-ი მიწით შექმნილი: «ქუყანით-შექმნული არსა, ნაშობი პირველადბუთისადა» *ო.*, *ხობრძ.* *ხოლ.* 7,1. *იხ.* *შექმნული.*

ჭუყანით-შობილი-ი მიწიდან ნაშობი: «ალილო მიწადა ქუყანით-შობილი მკადრი» *ფიწ.* *XXX* 18. *იხ.* *შობილი.*

ჭუყანის-განზომა მიწის აზომა: «განადაღე საქმე იგი ქუყანის-განზომისა ბრტენსა თანა ფუტკარსა» *ბ.* *კახ.-იქუხ.* *დღ.* 114,5. *იხ.* *განზომა.*

ჭუყანის-მოქმელი-ი «მოქმელი», მიწის მუშა: «მისცა იგი ქუყანის-მოქმელთა» *DE.* — «მისცა იგი მოქმელთა» *ც.*, *მრ.* 12,1; «განგანით შენგან ქუყანასა მოქმელი და ნაყოფი მისა» *ი.*, *იქუხ.* 21,22; «მშრომელისა მის ქუყანის-მოქმელისადა ჭერ-არს პირველად ნაყოფის გამოღება» *II ტიმ.* 2,6. *იხ.* *მოქმელი.*

ჭუყანის-მშრომელი-ი მიწის მუშა: «ამის მამა ქუყანის-მშრომელი იყო» *ხაყ.* *წიგ.* *II* 92,15. *იხ.* *მშრომელი.*

ჭუყანის-საზომელი-ი მიწის-საზომი: «აქუნდა ტელთა მისთა საბელი ქუყანის-საზომელი» *ო.* *ზაქ.* 2,1. *იხ.* *საზომელი.*

ჭუყანის-საქმარი-ი (-საქმარისა) «ჭუყანის-მოქმედება»: «უჭობეს არს... კაცი, რომელსა გონიერებადა ქუყანეს ქუყანის-საქმარისა» *ო.* — «უჭობეს არს... კაცი, მჭონებელი გონიერებისა ქუყანის-მოქმედებისა» *ქს.*, *იგ.* *ხოლ.* 24,5. *იხ.* *საქმარი.*

ჭუყანის-საქმე მიწის მოქმედება: «ქუყანის-საქმესა მოყუარე იყო» *M.* *II* 52, 20,10. *იხ.* *საქმე.*

ჭუყენიერი-ი, ქუყენიერი-ი «ქუყანისა», მიწიერი: «უპეტუ ქუყენიერი ესე სახლი ჩუენი ჭორცისადა დაირღეს» *ქს.*, — «უპეტუ ქუყანისა ესე სახლი, საყოფელი

ჩუენი, დაირღეს» *Q II კორ.* 5,1; «ადამ გამოთარგმანების ქუყენიერი» *გრ.* *ნოხ.-კაც.* *აგებ.* 194,16. *იხ.* *ჭუყანა.*

ქუაზე ქვეშ: «მოდრედე დავსხე მტერნი შენნი ქუაზე ფერტა შენთა» *ხაქ.* *მოც.* 2,25; «ცხელარსა ქუაზე შედგა» *დ.* 3,16; «დაჯდა მას ქუაზე მრდილსა» *იონა* 4,5; «რომელნი იყვნეს ჭელომყოფებასა ქუაზე მისსა» *უღატ.* 125, 17; «დასდგით ქუაზე მითისა» *ც.*, *II* 32, 4,11.

ქუაზე კერძო ქვევითცენ, ძირსა: «ძირი მისი ქუაზე ქუაზე» *I.*, *ამოს* 2,9. *იხ.* *ქუა.*

ქუაზეთ ქვეშ, ქვევით: «ქუაზეთ ჩუენსა ირთან იგინი» *მ.* *ცხ.* 58, *იხ.* *ქუაზე.*

ქუაზემყოფ-ი მორჩილი: «მისცა მის ქუაზემყოფთა მათ საიდუმლოთა» *ო.*, *ხობრძ.* *ხოლ.* 14,15. *იხ.* *მყოფი.*

ქუაზეზადგმელი-ი შესაყენებელი, საყრდენი: «მისაყოფელი მისი და ქუაზეზადგმელე მისი თქრომსაგან წმიდისა ჰქმნე» *ო.*, *გამოხლ.* 25,28. *იხ.* *სადგმელი.*

ქუაწარმავალი-ი «ქუაწარმდებელი», «ქუაწარმდებელი»: «ყოველივე ქუაწარმავალი, რომელი ძურების პირსა ზედა ქუყანისა» *ო.* — «ყოველი ქუაწარმდებელი, რომელი ძურების ქუყანისა ზედა» *ც.*, *ლევტ.* 11,41; «მსგავსებასა ყოვლისა ქუაწარმავალისადა, რომელი ვალს ქუყანისა ზედა» *ც.* — «მსგავსად ყოვლისავე ქუაწარმდებელისა, რომელი ძურების პირსა ზედა ქუყანისა» *M.* *II* 32, 4,18; «შეგამნე იგინი... ქუაწარმავალთა ქუყანისათა» *ო.* *ოვხ.* 2,12; «ლაჯუსა, სავსესა ყვლოთა, შეთავარდა მცირე თავჯ, გინა სხუადა რამე ქუაწარმავალთაგანი» *მ.* *სყ.* 55,21.

ქუაწარმდებელი-ი «ქუაწარმავალი»: «ყოველი ქუაწარმდებელი, რომელი ძურების ქუყანისა ზედა» *ც.* — «ყოველივე ქუაწარმავალი, რომელი ძურების პირსა ზედა ქუყანისა» *ო.*, *ლევტ.* 11,41. *იხ.* *წარმდებელი.*

ქუაწარმდებელი-ი, ქუაწარმდებელი-ი, მხოზავი, ქუაწარმდებელი-ი, საყრდენი, კუტი: «ყოველივე შორის ქუაწარმდებელი, რომელი ძურების ქუყანისა ზედა» *ც.* — «ყოველივე შორის ქუაწარმავალთა, რომელი არიან ქუყანისა ზედა» *ო.*, *ლევტ.* 11,42, «ჰყვანდა მათ თანა მყოფებელთა და ბრძვით, ყრუნი და ქუაწარმდებელი» *ც.*, *მთ.* 16,20. *იხ.* *წარმდებელი/წარმდებელი.*

ქუაში *იხ.* *ქუაში.*

ქუთორა *იხ.* *ქუთორეთი.*

ქულბა-ი დუქანი: «სუარბლის ვაჭართა დაჰქმნეს კარნი ქულბათა მითთან და განაძნელეს იფელი გლახათათს» *მ.* *სყ.* 64,12; «იყო... ესე ქულბაგსა შინა მელუნისა... უზავნენ ღვინსა და ისუამ» *X* 250, *იხ.* *მექულობა.*

[ქუმა] წებება, აკვრა: *იხ.* *დაქუმა, მოქუმა, საქუმელი, ქუმა* *იხ.* *ალმოქუმა, ა(ლ)მქუმელი, ა(ლ)ქუმა, განქუმა, მიქუმა, მუცელქუმელი, წარქუმა.*

ქუნდაქარი-ი *იხ.* *ქონდაქარი.*

ქური-ი ქერი: «შეშამენ სახლებსა ქურითასა» *ლ.* 20,42; «გეტყუე უჭორწინებელთა მათ და ქურიეთა» *I კორ.* 7,8; «ქურიე ვარ და გლახა» *უღატ.* 147,18. *იხ.* *დაქურიება, საქური.*

ჭურიგობა, ჭურიობა, ჭურიგება სიჭერივე, დაჭერი-
გება: „მისცა სახლი ქურიგობისა საყოფელად მისა“ **მ.**
რუთ. 2,1; „ჯდა თამარ ქურიგობისა“ **ო. II მეფ. 12,20;**
„ემისა სამოსელი ქურიგობისა“ **ო. ივან. 2,5;** „გარდაბნ
ქურიგობასა ჩემსა“ **ღმრთ. 184,21. იბ. ჭურიგობა.**

ჭურუმ-ი კერპების მსახური, მოგვი: „სადა უკუმევედს
საქუმეველსა ქურუმნი“ **ო. IV მეფ. 28,8;** „დაადგინა თავისა
თვისა ქურუმნი მაღალთანი და კერპთანი“ **მ. II ნებ. 11,15;**
„მსახურებდეს ქურუმნი იგი“ **ფლბ. მოც. 4,26;**
„უკუმეველსა არა ქურუმნი იგი და გრძნეულნი უმეცარ
ჭმულ იყვნენ ჩუენებასა მას ნაბუქოდონოსორისა“ **გრ. ნოს.-
ავ. აგებ. 178,12.**

ჭურქუმა crocus, crocum: ქება **4,14*.**

ჭურციკ-ი caprea, dorcas: „ჭამდენ მას, ვითარ ქურ-
ციკსა ანუ ირემსა“ **გ. II მეფ. 12,15;** „მსგავს არს მის-
წული ჩემი ქურციკსა და ნუკრსა ირმისსა“ **ო. ქება 2,9;**
„რამათ ვინერე, ვითარცა ქურციკი საბრკესა“ **ო. ივ. სოლ. 6,5;**
„ქურციკი ივლინ ვეფხისაჲნი“ **მ. ხე. 151,8.**

ჭურცინ-ი mustela: „არაწმიდა არს ქურწარმავლთაგანი,
რომელნი ძუბებიან ქუეყანასა ზედა: ქურცინი და თავჯ“ **ო.
ლევით. 11,29. შლრ. თავუ-ჭურცინი.**

ჭუსებ-ი intestinum: „მოაღონ... ცმელი იგი, გარდაბურ-
ვლი ქუსებთა“ **ო. ლევით. 2,8;** „არა ცუდად იქმნა
ცხოველთათჳს, რომელთა აქუს სტომაქებ და იქუანებ და
ქუსებთა“ **ბ. აგ. -ეფს. ღლ. 181,18.**

ჭუსვა მოსხმა: „იცის... ქუსვაჲ ძოწეულითა, იაცინთთა და
ბიანითა შეწამულითა“ **II ნებ. 2,14. იბ. შექუსვა.**

ჭუსლი-ი calx, calcaneus, planta pedis: „მოთს ჯუღ-
მან შიშული ქუსლი მისა“ **ე. ოქრ.-უძლ. შვან. 87.**

ჭუჭუნ-ი ქაჭუნი (საბა): „მოიქცე შენ ქალღველთა, რო-
მელთა ვითარცა ვირთაჲ არს სხეულები მათი და ქუჭუნნი
ცხენთანი, ვითარცა ქუჭუნნი მათნი“ **I. ენეი. 22,20.**

ჭუხილ-ი ქუხეზა, ყვირილი, ხმა: „ქუხილ უფ-
ხოთესლთა მათ ზედა კრჩხილუებისაჲთა“ **ო. I მეფ. 7,10;**
„ოქუხილსა კმითა რისხვისა მისისაჲთა“ **მ. იოხ. 27,2. ამი-
თა ქუხილსა შენისაჲთა შეტრწუნდიან“ ფხ. 108,7; „დაპსდვა
მათ სახელები ბანერეგეს, რომელ არს ძენი ქუხილისანი“
მ. 3,17; „ქუხილის წინა ისწრაფის ელვამანი“ **ო. ზირ. 25,18;**
„იყო ქუხილი ზეით და წვაჲ სასტიკი“ **ანდ.-
ანატ. 227,27.****

ჭურნობა, ჭურნობა, „შეგვვილი“, ჭიხვინი: „კალ-კალ-
დი ცოლისა მიმართ მოყუსისა თვისა იქურნობდა (ქურ-
ნობდა ო)“ **I. —თითოეული ცოლისა მოყუსისა თვისისა
შეგვკლდა“ pb., იერემ. 5,8.**

ჭკუა, მჭკუა ქვიშა: „აღაშენა სახლი თუხი ქკუასა
(მჭკუასა C) ზედა“ **მთ. 7,26;** „მჭკუაჲ ზღუაჲ და წუ-
ეთი წყლისა... ვინ აღრაცხის“ **ო. ზირ. 1,2.**

ჭკუოვან-ი, მჭკუოვან-ი ქვიშიანი: „წარვიდა... აღვილსა
ქკუოვანსა“ **რიფს. 174,4;** „ვითარცა აღმართი მჭკუო-
ვანი ფერჯთა მოხტეულისათა, ეგრეთა ღედაკეი ცხარი
ქმრისა მჭკუისა თანა“ **ო. ზირ. 25,27. იბ. ქკუა.**

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

[ქშუვა] იხ. განქშუვა.

ჭცევა „სლვა“, „მიმოსლვა“, „გარდაქცევა“, „ყოფა“,
მობრუნება, შეცვლა, —დასაღვურება, „მოთხება“,
ცხოვრება, „მყოფება“: „იქცევინ სამოთხესა ქმრისა
თვისისა“ **I. —მოთხევენ სამოთხესა მას ქმრისა თვისისა-
სა“ ო. დან. 12,7. აღიღე ცხედარი შენი და იქცეოდე
(ვიღოდე DE)“ C. ე. 5,12; „იქცეოდე (მიმოვიღოდე
L) და ახარებდა ყოველსა მას ქალაქებაჲ“ **საქ. მოც. 8,40;**
„უქცეოთ გული მთავართაჲ მათ“ **B. —გარდავაქცინე
გულნი მთავართანი“ A. სხტ. 189,15; „იქცეოდე (იყო
C) მენ“ მთ. 21,17; „იქცეოდეთ დაბათი შენი“ M. —
„ვიყოფოდით დაბნებსა“ ო. ქება 7,11; „ვითარცა იქ-
ცეოდე იგი ტაძრისა მას შენი“ DE. —სამღვლოსა შინა
ვითარცა ვიღოდე“ C. მ. 11,27; „რამათ იქცეოდით
თქვენ ღირსად ღმრთისა“ Q. —რამათ ხვდოდით თქვენ
ღირსად ღმრთისა“ **pb., I თეს. 2,12; „იქცეოდე ამის ღა-
მესა“ M. —დაიხად გულრე ღამე“ G. რუთ. 2,12; „იქცე-
ოდე იესუ ტაძრისა მას და სტოისა სოლომონისა“ ო. 10,22;**
„ვითარცა კარი რაჲ იქცევინ კორხიშლსა ზედა“ **ო. ივ. სოლ. 26,14; „შოშუელი ვიქცეოდე ოცდაათ წელ“ მრგ. 249,10; „იქცევინ და ეძიებენ“ ო. სობრძ. სოლ. 18,7;**
„უქცეოთ სახელი მისი იოვანეს“ **M. II ნებ. 26,4; „იქცეოს
აფრამ“ ანდ.-ანატ. 224,2; „იქცევინ შიშული დღეთა
ზამთრისათა“ ფლბ. მოც. 7,43; „იქცეოდე უზომოთა
მოღვაწეობითა“ მ. ცხ. 278r; „ფრიად უზუჲვად იქცეოდეს“
ნ. 78,27; „გულმან კაცისმან უქცეოს ფრი კაცისაჲ
პირისა“ ო. ზირ. 12,21. „გარეშე ბანაქისა იყოს ქცევია
მისი“ G. —„გარეშე ბანაქისა მას იყოს მყოფებაჲ მისა“
**pb., ლევით. 12,46; „განშუენებდინ ღირსებით ქცევასა
მას თქვენსა“ ვანს. ო. 198,20; „ნუ იყოფინ ჩუენდა... ქცე-
ვაჲ სამართლისა“ M. იოხ. 24,10.********

ჭცევით-ი: „შეწყნარებდა ქცევითთა სიტყუათა“ **ო. ივ. სოლ. 1,2. იხ. ქცევა.**

ჭცეულ-ი „გულარბილი“, „დრკუ“, მობრუნებული:
„ვიღოდ... გულის-წყრომითა ქცეულითა (გულარბ-
ილითა pb.)“ **G. ლევით. 26,24. „უკეთეს ამათსა შეგდგო-
მად ხვდოდით ქცეულად“ G. —უკეთეს ამათსა შემდგომად
ხვდოდით თქვენ დრკულ“ pb., ლევით. 26,21; „საქმენი
შენი სირცხულუნი აუაღდ ქცეულ არიან შენდაჲ“ **მ. ხე. 188,11.****

ჭცეულად „დრკულ“, „გულარბილად“, მრუდელ:
„უკეთეს ამათსა შემდგომად ხვდოდით ქცეულად (დრკულ
pb.)“ **G. ლევით. 26,21; „ხვდოდით ქცეულად (გულარ-
ბილად pb.)“ ლევით. 26,23. იხ. ბლქცევა. ბრუქცეულება,
განქცევა(-ული), გარდაბლქცევა, გარდაქცევა(-ული), გარდა-
ბლქცეულად, გარე-ბლქცევა, გარე-ბლქცევა, მისაქცევა, გარე-
უბლქცევა, გარე-ბლქცევა, გარე-შლქცევა, გარე-წარქცევა, გუ-
ერლქცეული, დამოქცევა, დაქცევა. ზურგის-შლქცევა, თავდა-
ბლქცევით, თავდაქცევით, თანა-ქცევა, იქცევისი, ცხოვრალ-
ქცევა, კუალ-ქცევა, მომქცევა, მომოქცევა, მომოქცეულება, მიქცევა,
მომოქცევა, მომქცევა, მომქცევა, მოქცევა, მოქცეული, მოცოლა-
ქცევით, საქცეული, უაქცევა, უმცევა, უმცევა, უა-
საქცევა, წარქცევა, წინაწარქცევა.**

ჭცეულება: „იფის ქცეულებაჲ სიტყუათა და განჯნაჲ
იგავთაჲ“ **ო. სობრძ. სოლ. 8,8. იხ. ქცევა(-ული).**

დან ქართული ანბანის 25-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა — 700.

-**და** *ჭერეთა*, *ჭერ კიდევ*, *კიდევ*: „ვიღრე იყო-და იგი გალილესა“ *ლ. 24, 8*; „მაშინ-და მიუშუა მას“ *ც. მთ. 8, 15*; „უფროას-და აურევდა მას“ *მთ. 18, 20*; „ერთგზის-და“ *GM. მსჯ. 16, 28*; „გამდეს-და“ *დაბ. 49, 27*; „სამ დღე-და და ნი-ნეშე ღაბჭეს“ *ო. სოფ. 3, 4*; „ცოცხალ-და არსა მამად ჩემი“ *ო. დაბ. 45, 8*; „ფრიად-და არს ერთი შენ თანა“ *M. — ქვერეთ მრავალ არს ერთი“ G. მსჯ. 7, 4*; „იგი კრულ-ლა იყო ეზოსა შინა საპყრობილისასა“ *I. იერემ. 23, 1*; „რთ-მელნი (დღენი) გასხენ-და“ *H — 622, 25 v.*

-**და** აბა: „მო-და-პეუარე იგი მთავარსა შენსა“ *ო. მალ. 1, 8*; „მო-და-ვისმინოთ გმად იგი გურიტისა“ *ოქრ. გურიტ. 228, 21*; „მო-და-მეგმეგავე ეზეკია მეფესა“ *ოქრ. გურიტ. 227, 22*.

დათუ *თუშცა*, *კიდევ* *რამე*: „უბრკელეს დათუ მართალ-სა, არავე დაეცეს“ *ც. მს. 26, 24*; „არა მამატნ მინასა, უფალ დათუ არს ყოვლისა“ *გაბაბ. 4, 1*; „ვიდოდი დათუ შორის აზრდელთა სიკუდილისათა“ *ფხ. 22, 4*.

ღამე: „ღამესა ვამსგავსე დღედა შენი“ *ო. ოხზე 4, 5*; „ღამე ყოველ ძილითა ვანძლა ეფრემ“ *ო. ოხზე 7, 6*; „უთხრო მათ ჩუენებად იგი ღამესა“ *აბშ. 105, 2*.

ღამე, ღამით (*ზზ.*): „წარაყვან... დედა მისი ღამე“ *მთ. 2, 14*; „ღამე მოვიდეს და წარიბარეს იგი“ *მთ. 25, 12*; „ღამე განუზუნა კარნი საპყრობილისანი“ *ხაქ. მოც. 5, 1*; „ღამით წარვალნ იგი“ *მ. ცხ. 81 v*; „წარვიდა“ *ღამით-ვე“ მ. ცხ. 128 r*; „არცა დღისა, არცა ღამე არა დაქდის ქუე“ *ზუზ. XIV 11*; „აღდისი და ღამე აქა შედით“ *Sim. — 11, 242 v.* იხ. დაუღამებელი, შეღამება.

ღამის-თვე: მღვიძარება, უძილოდ გატარება ღამისა: „ღამესა ათვედა ღოცვითა ღმრთისა მიმართ“ *ლ. 6, 12*. „აღდეგ, ქვენ ღამის-თვეა“ *მ. ცხ. 20 v*; „მრავალი ღამის-თვეჯაა ყო მისთვის ტირილით“ *მ. სწ. 118, 2*. იხ. თვეა.

ღამის-მეგობარი — *corvus nocturnus*; **ღამის ყორანი**: „არა შეპნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ღამის-მეგობარი და მიმინოა და ძენძერუი“ *ო. — არა შეპნეთ, რამეთუ სა-ძაგელ არს... ღამის-ყოტარანი... და მიმინოა და ძენ-ძერუი“ G. ლევტ. 11, 17*. იხ. მეგობარი.

ღამის-ყორანი: „არა შეპნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ღამის-ყოტარანი... და მიმინოა და ძენძერუი“ *ო. — არა შეპნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ღამის-მეგობარი და მიმინოა და ძენძერუი“ O. ლევტ. 11, 17*. იხ. ყორანი.

ღარ-ი მილი: „აღრთისაგან გამოვლენ ღარნი განსადინებლად, მიმსგავსებულნი ღარსა“ *გრ. ნოს. - ეფ. 220, 28*.

ღარდა *ღარიტალი*: „გამაგრდა... ღარდათ (ღირღალ-თა B) შინა მისისისთა“ *ქ. ცხ. 10, 9*.

ღალად-დგომა: „ღალად-დგეს მეფარეთა მათ“ *ო. IV მფ. 7, 11*. იხ. დგომა.

ღალადება *ღამის-ყოფა*, *ღალად-ყოფა*, *ღამობა*, *ზა-ნება*, *ღალადისი*, *ყვირილი*, *ველალოება*, *მელ-რობა*, *ავის მალუყებელი*, *აღ-(ღ)ეზა*, *ღამისა*, *მეგობარი*, *ვედრება*: „ვღალადებდ მე თქუნდა

მიმართ“ *M. — „გამა-გვავ თქუნდაში“ G. მსჯ. 12, 2*; „ღალადებდეს უფლისა მიმართ შენთვის“ *M. — „ღალად-ყოს შენთვის უფლისა მიმართ“ G. II მფ. 18, 9*; „მოვიდეს... ღალადგინოს შური და ღალადებდენ მტერ-თა მისთა ზედა ძლიერად“ *ო. — „მოვალს... აღდგინებად შურისა... ზახებად და მისლვად ზედა მტერთა თუსთა ძა-ლითა მრავლითა“ I. მს. 42, 18*; „არაღ ესე მტრეთ მე, რახსა ღალადებდ“ *pb. — „არაღ არს ესე, იტყვით ჩემ-დამთა, ვმთბაა“ G. მსჯ. 13, 24*; „ღალადებდენ კაცნი და ვოდედენ ყოველნი მკვდრნი ჭეუყენისანი“ *I. იერემ. 47, 2*; „კეისარსა უღალადებ“ *ხაქ. მოც. 25, 11*; „მთანი ღალადებდენ უღამობითურთ“ *I. მს. 52, 9*; „მეცნი ღალადებდენ კეენესა მათსა“ *ო. სოფ. 2, 14*; „ღალათუ ესენი დაღუძნენ, ჭვანი ღალადებდენ ვე“ *ლ. 19, 40*; „სალმობისა მისგან ღალადებდენ“ *I. მს. 26, 17*; „ღალადებდეთ სახელითა მისითა“ *I. მს. 12, 4*; „ვღალადებდეთ თა ჩუენ უფლისა მიმართ“ *M. — „აღვადეთ ვამა უფლისა მიმართ“ G. II მფ. 25, 2*; „ღალადებდენ მკლავი-საგან მრავლითა“ *pb. — „ვღალადებდენ მკლავისა“ მაგ-რისაგან მრავალთა“ M. სოფ. 25, 9*; „მეწერვალთაგან მათთაგან ღალადებდენ“ *ო. — „წერვალთაგან მათთაგან მელრობ-დენ“ I. მს. 42, 11*, „იხილა ტირილი და ღალადება ფრად-ლი“ *DE. — „იხილა მტრალნი და მჭკობარნი ფრად“ C. მრ. 5, 25*; „იყო ღალადება დიდი ყოველსა ეგვბტესა“ *ო. გამობ. 12, 20*; „გამა ღალადებდესა უღამობისა“ *ლ. 2, 4*; „არა დივიწყა ღალადება დავრდომილითა“ *ფხ. 8, 12*; „შეისმინა უფალმან ღალადება მისი“ *M. II მფ. 25, 12*; „გამა ღალადებდესა დანი თოფით“ *I. იერემ. 4, 15*; „აღდესო ქალაქი ღალადებითა“ *I. მს. 22, 2*; „ღალად-ება მრავალთა და უბადრუკებისა (ესმა სულსა ჩემსა)“ *I. იერემ. 4, 18*. იხ. აღლაღდება, მოლაღდება, მლაღდება.

ღალადების-მადებელი — ავი ამბის მომტანი: „მებაჟთ შემთხუელდის ღალადების-მადებელი სა თხრობად მე-ფისა“ *ო. იერემ. 51, 21*. იხ. მადებელი.

ღალადის-ი ავი ამბის მომტანი; *კული ამბავი, ამბავი*: „მოიწია კაცი ერთი ღალადისი“ *ო. II მფ. 15, 18*; „ღალადისი მოიწია მეფისა“ *ო. II მფ. 18, 20*. იხ. ღალადი.

ღალად(ის)-გდება *მეჩივლება*, *ხმაძილება* *თქმა*: „ღალად-გდო კანკარმან და არა ვუფლისხმა-ჰყავ“ *ფლტ. 152, 26*; „ნუუკევი ღალად-გდოთ გეთულობა, ვითარმედ დავით ამას იქმს“ *I. I მფ. 27, II. ვითმულე ღალადის-გდ-ბად კეისრისა“ ხაქ. მოც. 25, 19*. იხ. გდება.

ღალად-ყოფა, **ღალატ-ყოფა** *ღამის-ყოფა*, *აღტევება* *ღამისა*, *აღლატატ-ყოფა*, *აღალილი*, *აღყუვლება*, *ღამბება*: „ღალად-ყოფათა დილითა“ *DE. — „გამა-ყოფათა დილითა“ C. მთ. 27, 20*; „ღალად-ყვეს ყოველთა“ *B. — „აღუტევეს ვამაღ ვრთამად“ A. სხტ. 128, 7*; „ჭირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღალად-ყავ“ *C. — „ჭირსა ჩემსა ვზადე უფალსა“ ქ. მს. 17, 7*; „ღალად-ყავნ ყო-ველმან ერმან“ *M. — „აღლატატ-ყავნ ყოველმან ერმან თანად“ G. სოფ. 5, 25*; „ღალად-ყო ყოველმან ერმან...“ *M. — „აღიუფლო ყოველმან ვრთამად ღალადება დიდი და ძლიერი“ G. სოფ. 5, 20*; „ღალატ-ყვეს და იტყოდეს“ *მთ. 2, 29*; „ხოლო ზარემან მისგან ღალად-ყო და მოსტავა მახელი“ *დ. დ. 129, 8*; „ღმრთისა მიმართ ღა-

დად-ყვეს ზარბაზსა M. 1596. 5, 20; აგრეთა დაღაღ-
ყო, რამეთუ შეერა იფინი M, იამ 28, 18. იხ. ყოფა;
აღლაღ-ყოფა.

ლაწუ (ყურბალი), ყბა, ლოყა: „გეცს თუ ვინმე მარჯუ-
ნისა ღაწუსა (ყურბალსა DE) შენსა, მიუბჟარ შენი
ერთიუა C, მთ. 5, 28; „ბოფა ღაწუ ვარსიამ M, მსჯ. 15, 15;
„მისცე... ღაწუნი ჩემნი ყურბალს-ცემად I, ებ. 50, 6;
„პიმიტა და აღვრითა უტყინე ღაწუნი მათნი F, ფხ. 31, 9.

ღება იხ. აღმღე, აღმღებელი, ასომღებელი, აღმო-
ღება, აღ(ღ)ება, გამომღებელი, გამონაღება, გამო-
ღება, განმღებ(ელ)ი, განსაღებელი, განღება, გარდა-
ღება, გარდამოღება, დამოღება, დაღება, ზე-აღებუ-
ლი, ზე-ღებულო, თანა-მიღება, თესლის-გამოღება,
თუალ(თ)-ღება, მიმოდაღება, მიმღებელი, მომღ-
ებელი/მომღე, მოღება, მუტლად-ღება, ნაყოფის-
გამომღებელი, სეფის-ღება, სულღება, ყურად-ღე-
ბა, შემოღება, შეღება, შთაღება, ჩამოღება; წარმო-
ნაღები, წარღება.

ღებვა «დაწება», - შეღებვა: „ღებოს მღღელმან თითი
სისხლითა G, — „დააწოს მღღელმან მან თითი სისხლსა
მას ზებახსა O, ლევიტ. 4, 17. „მღღელმან მღღელმან შესწირ-
ვიღეს ძაწუელსა და ქერიფინი—სთულსა ღებულსა“ B, სწ. 276, 22; „ემათა... ვარშამაგები ღებულთა თათა მათთა“ I,
ეფე. 23, 15. იხ. დაღებვა, მღებვარი.

ღებლი—ქვარტლი, მური: „შაჟუთუ იფინი ცოდვანი
აქუენი ვითარცა ღებლინი, ვითარცა თოფლი განგას-
ბეტაჟო“ I, ებ. 1, 13.

ღებლი—ჭრელად ნაქსოვი, ფერადფერადი ძაფების
ნაგერნი: „მისცემდ სასყიდელსა შენსა კაცთა სიფარდ
შენსა სიმრავლისაგან მჭირთა შენთაჲსა შტახსი და თითოფე-
რი ღებლითა თარშითა“ O, ეფე. 27, 16.

ღებულ—ი: „სენაკები მათი იყოს ღებულად“ 266r. * იხ. ღე-
ბა; შერა. აწალანთელეზული, ნათელეზული.

ღელე «ჭევი», «ბარი», ზევი: „გერ შეჟღეს მისრულებაჲ
შეჯდრთა ღელისათა“ G, — „გერ შეჟღეს ღამჯდრებაჲ
შეჯდრთა მათ ბარისათა“ M, მსჯ. 1, 19; „ქალაქი, მყოფი
ღელესა შინა“ G, — „ქალაქი... რომელი... იფი ჭევისა მას“
M, II შჯ. 2, 36; „დაბანაჲს ღელესა მას“ O, ივდ. 7, 2;
„შთაიფინი... დაჰყელი ღელესა ძნელსა“ G, — „შთაიფინი
იფი ჭევისა ერთაჲ ძნელსა“ M, II შჯ. 21, 4; „დაეწმას ღელე
იფი მათა მათ ჩემთაჲ“ O, ზაქ. 14, 5.

ღელვა ტალღა, ზვირთი, მღელვარება: „ვითარცა ზღუაჲ
აღღელვებული, ვგრე ღელვიდენ“ I, ებ. 57, 20; „რომელი-
მე ღელავნ ზღუასა დიდსა სულიერსა“ B, სწ. 159, 1. „შე-
პრისნა ჭარსა მას და ღელვაჲ წყალთასა“ C, ლ. 8, 24; „იყო
ღელვაჲ დიდი ზღუასა მას შინა“ O, იონა 1, 4; „განაჲნენ
ზღუასა ზღაღ ღელვანი“ O, ზაქ. 10, 11; „ზღუაჲ იფი ღელ-
ვათა აღმადღებდა“ იქრა-მარხ. და იონ. 104, 28; „აღელ-
ვანი იფი უფროსი ადამრეოდეს“ B, მოც. 71, 29; „აღამრეოდეს
იფი ბორბუღ ღელვითა გელის-თქემთაჲთა“ B, სწ. 182, 12. იხ. აღღელვა, მღელვარე.

ღელვა-აღტებლი—ი აღღელვებული: „არა ყვენთ ყრმა
ჩაჯლ, ღელვა-აღტებლი და მიმოტაცებულ ყოველსა
მას ჭარსა მოძღურებასა“ ეფხ. 4, 14. იხ. აღტებლი.

ღელვა-გუემული—ი: „ნენიდა შევა ზღუასა ღელვა-გუე-
მულნი უქმად ღებან“ B, ცხ. 77r; „მუტლრთა ნაფასაჲ-
დელი ღელვა-გუემულითა“ B, სწ. 22, 25. იხ. გუემუ.
ღელვა-გუემულეზა ნაგის დანტქმა: „ღელვა-გუემულ-
ეზასა მივეცი“ B, ცხ. 174r. იხ. გუემული.

ღელვა-ვარცელი—ინიშანი ციტატის აღმნიშვნელი კიდე-
ზე: „მომიჭირებთა, რომელი ღელასა წერად არს... რიცხუთა
და განთესულობა, ჭუბრითა, მასკლავითა, ისრითა ღელ-
ვა-ვარცელითა“ H—1741, 207r. იხ. ვარცელი.

ღელვატებლიობა: „შეეცეს... მზაყვარისა საწუთროსა
ღელვატებლიობათა“ B, ცხ. 28r. იხ. ტება.

ღელვან—ი ზევი: „ქალაქსა შინა არბუკასა, რომელ არს
ღელვანსა მას“ O, დამ. 22, 2. იხ. ლელე.

ღერი—ი: „ღამთლის ქუეყანისაგან, რომელ-რამ არს მას შინა
საზრდელი, და განუყვის იფი ღერსა მას და ქერქსა მისსა“
B, კიხ.-ეჭუხ. დდ. 66, 25.

[ღერება] იხ. აღერება.

ღერღედი, **ღრღედი** ბატი: „ღერღედთა ამბილეს
მტერთა მათ და განაცხადეს საჭმე. მათი“ B, კიხ.-ეჭუხ. დდ.
119, 8; „იფინეს აღღელსა მას ღრღედნი და გარე-მოადგეს
მას და იყვეს კმობად“ ლმ. 118, 9.

ღერღილი—ი «გამოქუცვილი»: „ახალი შეხუკვილი ნელლი
ღერღილი (შესწირთ)“ O, — „ახალი ეტერი წინამოა გა-
მოქუცვილი (შესწირთ)“ G, ლევიტ. 2, 14.

ღერი—იხ. ჟრმის-ღერი.

ღილო-კილო ღილკილო; წიგნის შესაკრავი: „ქუალად
მისცეს... თთბაფი, სტავრათა შემოსილი და ვეცხლისა ღი-
ლო-კილოთა და ჭუბრითა“ B, ეფ. 22, 22; „იფინი ცუბრანელ
ღილო-კილოთა დაჰკლას“ წყაროსთ, თთბ. ანდ. იხ.
კილო.

ღიმება, **ღიმობა**: „მაცი ბრტენი მღუმრად იღიმობნ“
Ath.—17, 289v. იხ. განღიმება.

ღირ—«შეგვანება», «შესაძლებელ-ყოფა», «ჭერ-ყოფა»,
მოვალედ ყოფნა, საჭირო ყოფნა, ფასის ქონება: „ვი-
თარ-იფი თითოფელსა დირს სიტყუს-მიგებაჲ“ G, — „ვითარ-იფი
შეგვანს თქუენდა თთოფელისა სიტყუს-მიგებაჲ“ კოლ. 4, 6;
„ღირდა განსყიდად“ C, — „შესაძლებელ იყო გან-
სყიდად“ DE, მთ. 26, 2; „ესე გიღირდა ყოფად“ C, — „ესე
ჭერ-ყოფა საქმედ“ DE, მთ. 22, 22; „მადლობა გვღირს
ღმრთისა“ II თხ. 1, 3; „ენიანეჲ უღირს მასცა“ ჰებრ.
8, 8; „არა ვითარ-იფი ვღირდო, მტანჯა მე“ M, იამ
88, 27; „არა მღირს ყოფად, რათა ეცხონდე“ ზაქ. მოც.
16, 20; „სხვალით მოვეყვოდე ვეცხილითა, რადეა ღირდეს“
M, 1596. 21, 24.

ღირება შეერაჲ: „იურთა იღირებნ რქითა თუხითა“ ანტ.
დ. 22v.

ღირს—ი გმა, საკმაო, საჭირო, შესაფერისი: „ყოფი უმუ-
იფი ნაყოფი, ღირსა სინანულისა“ მთ. 8, 8; „ღირს არს
მუშაჲ სასყიდლისა თუხისა“ ლ. 10, 7; „მზიარულ ბრიან
ღირსნა შენთა თომა მოც. 13, 25; „რომლისა არა ვარ

ლირს ნამელთა მისთა ტურთად ლ. 116; შეიჭურტეთ უფალს ყოველთა ღირსთა მისთა თხ. 20,24; არავე ღირს ვარ ღმრთისა ჩემისა, არამედ უკმარა ბაბ. 44,8. არაათა იტყეოდით თქვენ ღირსად ღმრთისა დ. I თხ. 2,12; არაათა ღირსად ვამოვნეთ ატმ. 100,10. იხ. არა-ლირსი, უღირსი.

ლირსება პატივი, «სიწმიდე»; სათნოება, საპატრიურბო: «შვილინცა უსხენ დამორჩილებულნი ყოვლითა ღირსებათა» I ტმ. 2,4; «რბაში სიყუარული აქუს მეფეთა ღირსებისა შენისა» ე.-გ. 24,9; «მსახურებად მისა ღირსებით და სიმართლათ» DE.—«მსახურებად მისა სიწმიდით და სიმართლათ» C, ლ. 1,76; ანუ თუთ არს წინამძღუარ ყოველთა ღირსებათა ებ. კვპრ.-ადვ. 225,14. «რთელთა სთხოიან ამას ღირსებით» ფლკტ. 146,26; «განისუენებდინ ღირსებოთა ქვეყასა მის თქუნსა» განს. 198,20. იხ. ღირსი.

ლირს-ყოფა ღირსება, ღირსად გახდომა: «ღირს-სე ყუენ ჩუენ» მკ. 47,11; «ღირს-სე ყუე მე შენსა მაგას განასუენებულსა» განს. 201,6. იხ. ყოფა.

ღირღუარ-ი იხ. ღვრღუარი.

ღირღუაროან-ი, **ღვრღუაროან-ი** იხ. ღვრღუაროანი.

ღლაჯკოს-ი ბუ, ulula, noctua: არა შეამნეთ მათგან... და სირაქლები და ღლაჯკოსი G, II ტ. 14,14.

ღლაჩქნა იხ. ღელაჩქნა.

[**ღლეძა**] იხ. გამოღლეძა.

ღლია იღლია: «ღაუპყარ ძეგლი ესე ძონძა... საბელთა მათ ღლიათა ქუეშე ჰელთა შენთას» I, იერემ. 23,12; «აღმთიდვა ღლიასა ქუეშე» მ. ცხ. 216; «აფირობათა აღმთიდვა ღლიათა ქუეშე» მ. ცხ. 220r.

ღმერთ-ი (ღმრთისა): «ღმერთი იყო სიტყუა იგი» ე. 1,1; «ღმერთსა მას ქრისტეანეთასა ქმსახურებ» ფლკტ. 123,7; «პეტახიდენ ღმერთთა მათთა» I, ებ. 19,2; «უწყი მე ღმრთისა წიგნთაგან» ე. იერ.-გამოჩ. ქუარ. 228,21; «არა ზრბავე შენ ღმრთისასა, არამედ კაცთასა» მთ. 16,22. იხ. განღმრთება, მოღმრთე, მრავალღმერთი.

ღმერთშემოსილ-ი განღმრთობილი: «გარდაიდვა... ღმერთშემოსილი მამა ჩუენი ეფთჳე» ე.-გ. 49,7. იხ. შემოსილი.

ღმრთად-ყოფა გაღმერთება: «გაღირდა ამითი დაკრებად და არა ღმრთად-ყოფად» ანტ. დ. 20. იხ. ვთქა.

ღმრთეება ღვთაება: «უცვალეზელ არს ღმრთეება იგი» ებ. კვპრ.-ადვ. 225,6; «სათნოთა თქნთა გამოარინებს... საღობელად ღმრთეებისა თქნასა» ე.-გ. 12,12. იხ. ღმერთი.

ღმრთევ-სულიერ-ი ღმრთით შთაგონებული, ღვთის შთაგონებით დაწერილი; ბიბლია: «ყოველი წიგნი ღმრთევ-სულიერი და სარგებელი სამოძღურებელი არს» II ტმ. 2,18; «დაგანეს იგინი (ეკლესიანი) წიგნთა მიერ ღმრთევ-სულიერთა» ე.-გ. 14,20. იხ. სულიერი.

ღმრთევ-სწავლულ-ი ღვთით განსწავლული: «თქუნთ თუ ღმრთევ-სწავლულნი ხართ» I თხ. 4,3. იხ. სწავლული.

ღმრთისამიერ-ი საღვთო: «ღმრთისამიერი ბრძანება არს ოქრ.-მარს. და იონ. 106,24; «რთულითა შეუძლან

აღსლად ღმრთისამიერსა მას სისრულესა» მ. ცხ. 24r. იხ. მიერი.

ღმრთის-მეტყუელ-ი ღვთისმეტყველი: «ბრქუა მამიან გრიგოლი ღმრთის-მეტყუელსა» მ. ცხ. 12r. იხ. მეტყუელი.

ღმრთის-მეტყუელება: «ღმრთის-მეტყუელებს სიტყუათჳს ღმრთისა» უწყ. ებ. 76,7. «მსგავსად სახარებისა ღმრთის-მეტყუელებად ქრისტესთს» იქვე, 78,8. იხ. მეტყუელება.

ღმრთის-მეცნიერება - ცნობა, შემეცნება ღმრთისა: «მოგუაქციენ... ქმშიარბა ღმრთის-მეცნიერებასა» მსკ. 44,1.

ღმრთის-მოვალე ღვთის მბრძოლი, ღმერთთან მებრძოლი: «ნუღაჳ ღმრთის-მოვალეცა ვამოვნეთ» სკ. მოც. 5,29. იხ. მოვალე.

ღმრთის-მოსაგება: «მოღუაწენი იგი ღმრთის-მოსაგებისა დალაღებდეს» H—241,479. იხ. მოსაგება.

ღმრთის-მოყუარე ღვთის მოყვარული: «იგნენ ძაენი... გულის-თქუის მოყუარე უფროსს, ვიდრე ღმრთის-მოყუარე» II ტმ. 2,4; «მღმრთის-მოყუარე ქრამანო» A—284,21r. იხ. მოყუარე.

ღმრთის-მოყუარება ღვთის მოყვარება: «ღმრთის-მოყუარებასა თქუენისათჳს გეყავნ» უწყ. II 25; «ვაუფეთ ღმრთის-მოყუარებასა თქუენსა» ე.-გ. 21,10. იხ. მოყუარება.

ღმრთის-მოშიმ-ი ღვთის მოშიმი: «ქმსახურებად მას ერის-კაცი ვინე ღმრთის-მოშიმი» მ. ცხ. 420r. იხ. მოშიმი.

ღმრთის-მსახურ-ი ღვთის მსახური, კეთილმსახური: «ღმერთთან ცოლვილთად არა ისმინეს, გარნა თუ ღმრთის-მსახურ ვინე იყოს» ე. 2,21; «დაუხსნეს... თქრბეჭდნი ღმრთის-მსახურთა შეფეთანი» ე.-გ. 14,24. იხ. მსახური.

ღმრთის-მსახურება ღვთის მსახურება, კეთილმსახურება: «რთელნი ღმრთის-მსახურებათ ცნობდებოდეს» A. ხსსტ. 122,22; «განისუენას მის ზედა სულამ ღმრთისამ... ღმრთის-მსახურებასა» I, ებ. 11,2. იხ. მსახურება.

ღმრთის მშობელ-ი: «შენ იყო, სადა-იგი წმიდად ღმრთეს-მშობელს მარიამ მღვთმარქ იყო და ტირთდა წინაშე ქუარსა მას მეცხოვრისასა» მ. ცხ. 23v; «დაიწერა კალიბოსს, ღვრასა წმიდისა ღმრთის-მშობელი სისა» A—284, 214r. იხ. მშობელი.

ღმრთის-მზილველ-ი ღვთის მზილველი: «ისრაჲლ, რომელი გამოითარგმანების ღმრთის-მზილველ» რიფს. 164,25. იხ. მზილველი.

ღმრთობა იხ. ღმერთი.

ღნიოშ-ი ცუდი, უწმინდური: «საკუთველნი სულნელნი და ნელსატებელნი პატროსანი არაიან შთასხნის ჭურჭელსა ღნიოშსა» ხალ. 164,11. იხ. სიღნიოშე.

ღობე ზღუდე: «გოდრემდის დაესმით კაცთა ზედა და მოკლავთ თქუენ ჟოველით, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ღობესა დაქნებულსა» ლ.—«გოდრემდის შეადგეთ კაცთა და მოკლვიდეთ მთ ყოველნი, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა

ლა ზღუდესა განშორებულსა" **ლ. ფს. 61,4**; "რასა განელთ შენთვის ღოზე" **მ. დაბ. 28,29**; "კლდესა შეეყენენ, ვითარცა ღოზესა" **ი. ეს. 21,9**; "მოსაბრკელა ვენაცა ღოზე" **მ. ცხ. 79,7**.

დომარი-ი «გომარი»: «ათნი კოტლნი არიან ღომორ» **ეს. —** «ათი გურილი არს გომორ» **ო. ვუგ. 45,14**.

ღონე ხერხი, საცთური, ხრეცი, საშუალება, გამო-საყალი: «ღონეც სული ჩემი ღონეთაგან ეშმაქისათა» **გ. 260,7**; «რომლითა ღონითა შევიდეთ მონასტერსა მას?» **ლ. 18,4**; «რათათა ღონითა ანუ მანქანებითა... ანუ სხუთა რაიმე ზაქუცითა ეთრგულის ამას წმინდასა» **ადგილსა? ი. ვ. 58,26**; «ღონე არა არსა სიუღლილსაგან?» **ხაღ. 24, 28**; «რომლითა ღონითა შესაძლებელ არს განრინებად მის-გან?» **ხაღ. 40,21**. იხ. მრავალღონე, მრავალღონეობა, უღო-ნეოდ, უღონო.

ღონება ღონეობა, ხერხის/საშუალების დაძებნა: «ვი-თარცა ვეღონებოდე მე ამას» **მ. ცხ. 220,7**. იხ. ღონე.

ღონება იხ. [ღუნვა].

ღონეობა იხ. ღონე.

ღონეცემულ-ი ღონეგამოყვანილი: «ღონეცემულ იქნა ქალაქი იგი» **IV მგ. 25,1**. იხ. ცემული.

ღონიერ-ი მოხერხებული, შემძლე: «არაფი დაადგრებო-და მის შინა... არცა ღონიერა ღონისძიებითა თვისთა» **ხაღ. 22,4**; «სინანული მკაცრს არს გლახკასა პურის-მთხილსა, რომელმან პოის საფასე დიდძალი და იქმნის იგი მდიდარ და ღონიერ» **მ. სწ. 58,16**. იხ. ღონე.

ღონიერება, ღონიერობა: «კაცა, რომელი ყოველსა საშესა შინა ბრძნობდეს და ღონიერობდეს» **II—622,54,7**. «ჩერ-არს შენდა... რათა ისარბდეს უბერებასა ზედა უფრთას ღონიერებისა» **მ. სწ. 190,16**. იხ. ღონიერა.

ღონის-მეძიებელი-ი მოწოდინე: «მარუენებლობა შედგარ არს... ღონის-მეძიებელ, მოსწრაფე შთავდებად კაცსა» **მ. სწ. 9,17**. იხ. მეძიებელი.

ღონის-მოვნა საშუალების/ხერხის დაძებნა: «ნუშო ღონეს-მოვნას» **შესლვად თქუნდა ეშმაკი თომა შოც. 16,2**. იხ. მოვნა.

ღონის-ძიება მოხერხებულობა, საშუალება; მანქანება: «გვრთ ღონისძიებით გამოიტაცის თქი იგი მტერთაგან» **ხაღ. 24,29**; «გულ-ვეს ყოვლითა ღონისძიებითა, რა-თადა ქართული ამის მონასტრისაგან აღმთმუხურნეს» **ი. მ. 60,22**; «განყენილ არს სიტყუა სიტყურისაჲ საცინელა, ვი-თარჲდ მოთარჲ ნათილების ქუეყანად ღონისძიებათა რათაჲ» **მ. კხ. — ექვს. დღ. 24,15**; «ვერ შემძლებელ ამს ძლავდ შენდა მტერი, დაღაცათ მრავალნი ღონისძიე-ბანი მოიხუკენს შენთვის» **მ. სწ. 114,15**. იხ. ძიება.

ღორ-ი: «ნუფა დაუყვით მარგალიტსა იქვესა წინაჲ ღორთა» **მ. 20, 7,8**; «იყო მენ კოლტი ღორთა» **დ. 8,28**; «უყვლეს ღორთა მათ» **დ. 8,28**; «როზღონ ქაჲ (ქორცა I) ღორისასა» **ო. ეს. 65,26**; «მეფე ღორ-თა ნოჲბულ იყნეს შვურესა» **Sin.—12,220,7**. იხ. ზღორე.

ღორის-ჴორც-ი: «შეგანჴურად დაიღინა ქარაღისა მას ღორის-ჴორცისა» **A—82,724**. იხ. ჴორც.

[ღრეკა] ღრეკა: კოკლობა, ცალმხრე დაშვებული-

ბა: «ღრეკაჲნი განიქურნებოდეს» **მთ. 15,21**; «რაცამს-იგი უძლური განაცოცლეს და ღრეკალი აღადგინეს» **მ. სწ. 170,2**; «ღრეკითა განეჴმართებთ» **Sin.—11,210,7**. იხ. აღრეკა, შეღრეკა.

ღრეკალი-ი, ღრეკალი-ი მორიელი; **scorpio**; **ne- pa**; ზოდიაქოთაგანი: «იგივე თქუნს გულმწიფებაჲ ღორ-გუნად გუელთა და ღრეკალთა» **დ. 10,19**; «შორის ღრეკალთა დამკვდრებულ ხარ» **ო. ეუგ. 2,8**; «შენ მო-ჴლავდ ღრეკალსა და ენაჲ შენი უბოროტეს ღრეკა-ლისაჲ ჴენს» **მ. სწ. 148,14**; «ესე ღრეკალსა შინა იშვა, რამეთუ არს იგი მკენარ და ჴავეს ცხოველსა მას» **მ. კხ. — ექვს. დღ. 25,25**.

ღრმა: «ასუ მათ ვითარცა ღრმისაგან დიდისა» **ფს. 77, 15**; «სიღრმე ღრმისაჲ ეინე პოვთა იგი» **ო. ეკლ. 7,25**; «ღრმასა ზრახვასა» **ო. ეს. 21,8**; «ღრმისა შიერ ძილი-სა შეპყრობილ იქმნეს» **მ. ცხ. 290,7**; «უფრღმული ესე ღრმა არს» **ი. 4,11**; «შეაღონე ნაფი ეგე ღრმად» **დ. 5,4**. იხ. ღრ-ღრმობა, სიღრმე.

ღრმიად ღრმიად: «ძირნი მისნი დაიბნა ღრმიად თომა შოც. 18,24; «უბა მათ, რომელნი ღრმიად ჴყოფენ ზრახ-ვასა» **ო. ეს. 29,15**; «ღრმიად კლდისა ღრმიად უღმ. 29,7. იხ. ღრმა.

ღრმიად-მეცნიერ-ი ბრძენი: «ძოცა ღრმიად-მეცნი-ერი, მრავალთა მასწავლელ და თავისა თვისა უქმარ არს იგი» **ო. ზირ. 27,22**. იხ. მეცნიერა.

[ღრმოზა] იხ. ღრმა.

ღრტილ-ი ზრტილი, კაენატელა: «რომელნი (ნესტე-ნი) არიან საფთხელსა შინა ღრტილისასა» **გრ. ნოხ. — კაც. აგებ. 159,8**.

ღრუ ფულური: «იყო ღრუჲ ძირი მისი (ხისა)» **დ. 122,18**; «ქვეყანა ვიჯელა ღრუჲ არს და წყალი ვიჯელ მის შინა კიდეთაგან ზეჴასა» **მ. კხ. — ექვს. დღ. 21,24**.

ღრუბლად-ი: «ღრუბლნი მათისაჲ დაიჭრილა მათ» **მთ. 17,5**; «უბა აჲ ღრუბლითა გამო» **მ. 9,7**; «ღრუბდ ზედა ღრუბელითა» **ი. ეს. 14,14**; «წყლობა თქუნს, ვითარცა ღრუბელი ვითარცა» **მ. ფს. 6,4**; «მოიღო ღრუბელი, ღრუბელი» **მ. 24,26**; «აღაფეს ღრუ-ბელი მათსა» **მ. 24,24**.

[ღრუბენი] იხ. გამოღრუბენი.

ღრდად-ი, ღრდადი-ი ხევი: «ფლტოდეს ირენი ღრდადი-თა შინა ტფილისათა» **ქ. ფს. 19,2**.

ღრდადი-ი იხ. ღრდადი.

ღრქენა კრეჭენი: «ღრქენდეს მის ზედა კბილთა მათ-თა» **საქ. შოც. 7,54**; «პერიფინ და იღრქენ კბილთა» **მ. 9,28**; «ღრქენდა კბილთა თქსთა» **ფლკტ. 129,25**. იხ. ღრქენა, კბილრქენა.

ღრქენა მღრქენა, ხევი, ღელე: «ღრქენთა უშვე-ლოვსათა შემარქუნეს მე» **ფს. 17,5**; «ღრქენი (მღრქენი) საშუებლისა შენისაჲ ასუა მათ» **ფს. 25,9**; «სადა ღრქენა წყალთანი და წყართანი უფსკრულთანი გამოვლენ» **მ. —** «სადა-იგი მღრქენი წყალთანი და წყართანი უფსკ-რულთანი დიან» **მ. II მწ. 6,7**; «გინა ღრქენი... შეემთხ-ვას, ვერ წინა-დამგრომელ არს» **ს. კხ. — შოც. სავს. 26,14**; «ღრქენი აქუფინა და გოდოლი იგი გერ დასცა» **მ. სწ.**

84, 22; „გიორგია ღუარა მძაფრი, ჰეცა შინა მიმავალი, ყოველსავე წარიღებს“ H—2251, 198; „იყო ქუბილი დიდი და წეზა სსტოვი და ღუარა ფრადი“ Sin.—11, 227r. იხ. ნაღუარგვი.

ლუარჭილი zizania: „დასთესა ღუარჭლი შორის თქულსა მას“ მთ. 18, 25; „შენმან ქუეყანამან არა შეიწყნარის ღუარჭლი მისი“ თამა მოც. 18, 22.

[ლუარჭი] იხ. ღუარა.

ლუარჭი — **ბერძენი**, გარჯა, შრომა, შეტაკება: „ღუარჭლია შინა ვიყვინთ“ B.—„ბრძოლასა შევედით დიდსა“ A. ხახტ. 129, 21; „ღუარჭლი კეთილი მომოდულებს“ II ტიმ. 4, 7; „ღამომდა ღუარჭლი იგი საულის ზედა“ O. I მგ. 82, 8; „რომელმან ასწავა გელთა ჩემთა ღუარჭლი და თითთა ჩემთა ბრძოლა“ ფს. 148, 1; „ნუ განხულ ღუარჭლსა მავს“ ს. გაბ.—მოც. ხაჯ. 90, 10; „ყოველი მოღუარჭლი შემღვამდ ღუარჭლისა გარდასლისა გარგვნიან იჟმნებს“ კ. ფერ.—ადგ. 114; „ნუ მცირე არს თქუენდა ღუარჭლია შემთხუელ კაცთა“ I. ებ. 7, 12; „ჭირთა და ღუარჭლთა მხოვეს შე“ ფს. 118, 14; „სადაცა არს ბრძოლა, მუნცა ირს პატივი და სადაცა ღუარჭლი, მუნცა გარგნი“ მ. ნფ. 12, 25. „არღარა გამოვიდეს დავით მათ თანა ღუარჭიდ“ O. II მგ. 21, 17; „ვიდრე მწყუზბადმდ ღუარჭლსა შინა იყო“ დან. 6, 14; „განასტრინა ღუარჭლი იგი ბრძოლისა“ O. II მგ. 8, 1; „იყო ღუარჭლი ბრძოლისა მონარსა მას“ O. II მგ. 18, 7; „ღუარჭლსა დიდსა შესვლად ხარ“ შუშ. III 11.

ლუდო — **აპერი**: „უბრძანა პირველსა ცეზა ზურგსა ღუდითა ათორშეტ“ ბაბ. 47, 11; „შეუკრნეს ღუდნი მისნი“ Sin.—11, 48v; „ეცით შავსა ძლიერად ზეითა საშუალო ღუდითა ფიცხლითა“ Sin.—11, 167r; „უბრძანა მოღუბა ღუდითა და შეკრავა ფერკთა მათთა“ H—441, 216; „შეუკრნეს ღუდითა ქელნი მისნი“ H—441, 216; „უღუდმან და ღუდმან ქელნი ამპარტავანთნი მოღუბან“ O. ზარ. 28, 27. იხ. ოქროღუდო.

ლუდო — **იქ**: „ჭერეთ არს-ლა ფანქარა ჯამბუღოღა, ვითარცა ღუდო საჭუშილისა“ A.—22, 209.

ლუდო — **ლუდო** (ლუდო) **ლუდო**: „კათარა განჯიკის ღუდოელი ფრად“ დამ. 41, 8; „განჯიკის ღუდოელი მის ღუდოელისა საგველი... უბრძანა მის გამოცემა ღუდოელისა“ დამ. 42, 11-12.

ლუდო — **II მგ.** 18, 17.

ლუდო — **კონცია**, ქვეყრილი: „დადგინა მის ზედა ღუდოელი დიდი ქუზისა“ M.—„დადგინა მის ქაღალსა ქვათა“ G. იხ. 5, 29. იხ. ზეღუდო.

ლუდო, **ლუდო** გრეხა, **ლუდო**: „დადგინა ღუდოელი (გამაკუდვი) სარეცელსა ზედა აქისა“ მ. სფ. 98, 28; „ანწლენი მისნი ეღუდარქენ ბოღეს ზეღუდისა“ Sin.—11, 119v; „მატლი იგი უკუდავი იღუდარქენ ბოღეს“ Ath.—17, 228v.

ლუდო — **ხუტუქი**: „თმანი მისნი იყვნეს მოკლე ღუდარქენი“ თფ. 522; „(იყო პავლე) იმითა ღუდარქენი“ თეკლა 92, 15. იხ. დალუდო.

* წყარო ფანჯიკთა მიწებილი (ბელ.).

ლუდო — **ლუდო** დაგრეხილობა: „ხოლო მე ვანელე ერთსა კამარისა ქუეშე მისსა (ვეშაისასა) ღუდარქენი ღუდისა მისისასა და შევდობით განვერი“ დამ. 19, 19. იხ. ღუდარქენი.

ლუდო — **ბერძენი**, შეტევა: „მოავლინოს შენ ზედა უფალმან ღმერთმან შენმან ნათესავი იგი შორიელი... რომელი იღუდარქენ (გბარდუქენი ph.) გითარცა ღმერთი“ M. II მგ. 28, 49.

ლუდო — **ლუდო**: „გიორგია ტრედი, ვერე ღუდინევი“ O. ებ. 88, 14. იხ. დალუდო.

[ლუდო], **ღონება** იხ. დღონება, იღუნალი, მღუნარი/მღუნარი/მღონარი.

ლუდო იხ. დალუდო, მოღუდო.

ლუდო — **ზედა-ზედა**, მოვლა, ზრუნვა, შრომა, ბრძოლა, მოჭირვება, სწრაფვა, შოვნა, ცლა: „რომელსა იგი უფლო ღმერთი თუ იღუდის მარადლე“ ph.—„რომელსა უფლო ღმერთი ზედაჰხედავს მას მარადის“ G. II მგ. 11, 12; „იღუდისა იგი“ დ. 10, 24; „უფლოთა საღუდოთა იღუდისა წმიდათა მათ“ ანდ.—ანდ. 228; „აღუდისა იგი“ O. ზარ. 7, 24; „იღუდისა შესვლად იჭრათა მისიანი კარისა“ დ. 12, 24; „არა გარგვნიან იქმნების, უკუეთუ ირს შევლიერად იღუდისა“ II ტიმ. 2, 5; „იღუდისა სახელისათუ, რამეთუ ესე წარგვეს შენ“ O. ზარ. 41, 16; „იღუდისა ველსა ზედა მწუხარისა და სთიბო მღუდო“ O. სგ. ხოლ. 27, 25; „არას იღუდისა“ დ. 10, 40; „უტრეთა საჭმარისა მათ ყოველთა იგი უღუდისა მათ“ დამ. 78, 5; „უკუეთუ მტენბათა ღმერთისათა დამარცხა იღუდისა“ ა.—ე. 28, 25; „ფარულად იღუდისა და ნუგეშისა-სემდის“ შუშ. VII 21; „მათლეს მღუდისა“ Sin.—11, 101v. იხ. დალუდო, თანა-მოღუდო, მენავთ-მოღუდო, მოღუდო/მოღუდო, მოღუდო, საღუდო, საღუდო, უღუდო.

ლუდო: „სახლისა ღუდისა თანა-გაც“ Ath.—12, 72v.

ლუდო, **ღუდო** — **ზრუნველობა**, **ზედამდგომელობა**; **ბრძოლა**: „მისა ვინა-მე იქმნებოდა ევადნი მხოვება და ღუდოელა“ ოქრ.—მარს. დამ. 106, 28; „ღუდოელი... განმთავისუფლა ჩუენ“ ღონა. 189, 5; „არა დაზრუნა ღუდოელისა“ ანდ. დ. 25r; „ესოდნი ღუდოელა არს პირტუყთა საცხოვართათუ“ Ath.—11, 270r.

ღუდო, **ღუდო**: „ღუდისა (ღუდის O) წილ შეტა (ღუდო-გადენდეს)“ I. ებ. 58, 12.

ღუდო — **მე**: „ვიყვ მე ღუდის-მე მეფისა მის“ O. სგ. 1, 11; „გარგვნიან... ღუდის-მე მის და ზეღუდო-მის ღუდისა“ O. დამ. 40, 2. იხ. მე.

ღუდო — **მე**: „უფლოდ დაგადგინოს შენ ღუდის-მე მისა ზემო“ O. დამ. 40, 12. იხ. მე.

ღუდო — **მე**: „მომთვრალე“ ღუდის-მე მის ღუდისა მათ მომთვრალე“ მ. ებ. 427r. იხ. მღუდო.

ღუდო (ღუდო): „მატლს მას სუმაღ ღუდო ნაღუდო-ღუდო“ მ. 27, 24; „უფლო თხიერი აღივსის ღუდითა“ I. ფარ. 12, 14; „ღუდო და-იყო შესაწირავთა მათ ყრბთა არა ვაღ“ დამ. 106, 4; „ღუდისა სუმაღ ღუდისა ნუ ღუდო-ღუდისა“ O. ზარ. 24, 40; „მოავლინოს მათ ღუდისა წყალი“ მ. სფ. 2, 20; „მოღუდო ღუდო“

ლენკა და პური" შუშ. VII 24; „საზომით ღვინო სათნო არს სავმარისათჳს ჭირ(ცთობის) Ath.—11,292v. იხ. მეღვინე, მეღვინეთა, ნალვინე, საღვინე. უღვინობა; შდრ. წყლიან-ღვინო.

ლენკა, ღვინო «წუერილთანი ქება», კენკი: «ვითარცა ღვინოა ერთი ჭეშისა» O, ზარ. 18,8; «ღვინოსამ ღვინოთა ამათ წინაშე ჩემსა... და სძწუხროდ დაესთულავ წუერილ-ლენკასა მის ქებასა» მ. ცხ. 217v; «შთაგდის ზუღესა მის შინა ღვინოა ერთი მცირე» ბ. კეხ.-გჳს. დღ. 99,28.

ღვრღოვანი-ი, ღირღუარი(ვ)ანი-ი, ღვრღუარანი-ი «ფიცგელი», ოღრო-ჩოღროთიანი, «ღვრღუარი»: «იჲგ-ნენ... ღვრღოვანი ი გზად წრფელად» C.—იყოს... ფიცგელი იგი გზად წრფელად DE, ლ. 3,5; «და იყოს ყოველი ღირღუარი თვანი ველად» O, — «და იყოს ღვრღუარი ები ველად» I, ეხ. 40,5; «ღირღუარი თ-ი ი წრფელ უყვის მის სვლად» მ. სწ. 198,25; «მეგობრუების იგი იხელსა ღვრღუარი თანსა» მ. სწ. 188,8. იხ. ღვრღუ-არი.

ღვრღუარი-ი, ღირღუარი-ი «ღირღუაროვანი», ოღრო-ჩოღროთი: «და იყოს ღვრღუარი ები ველად» I, — «და იყოს ყოველი ღირღუარი თვანი ველად» O, ეხ. 40,5; «ქუეყანა, რომელსა ზედა არღარაა საგნებელი იყოს, არცელა გვალი და ქუროთს-თავი, არცა ღირღუარი და არცა კლდოვანი» მ. სწ. 125,10.

ჟ

ყარ ქართული ანზნის 26-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 800.

ყავ(ან): «რომელთა ჰყვანდა მათ თანა მკლობრები, ბრმე-ბი, ყრუნი» მთ. 15,30; «რამეთუ ჰყვანდეს მის თანა სპიდიოსნი» შუშ. I 28; «მეტა... თანა ჰყვანდეს ებისკო-პოსსა მას» შუშ. III 4.

ყამირ-ი იხ. დაყამირებული.

ყანა «ბერაკი», «გელი», «ყანობრი»; «სთესო ყანა შენი» ps.—«დასთესო ბერაკი შენი» G, ლევტ. 25,2; «ყანაა და თესლი ბრა ვთფილ არს ჩუენი» I, ლევტ. 25,2; «ყანაა ჩუენი და გენაჲ ჩუენი და სახლი ჩუენი დაუსნენთ წინად» O, ნებ. 5,2; «პირუტყვ შეუშეა ყანად» მ. ცხ. 79v; «შეუგდოს ყანათა თესთა» მ. ცხ. 93r; «მსგავს არს... საუნჯესა, დავა-რულსა ყანასა შინა» მთ. 18,44; «მინგალი არა მიახო ყა-ნასა ზედა მოყუისსა შენისა» G, II შჳ. 28,24; «წარვიდე ყანვბად» G.—«განვიდე ველად» M, რუთ 2,2; «იხი-ლეთ ყანები» DE.—«იხილეთ ყანობი იგი» C, ი. 4,25; «ყანა ი... დავკათენ» A—22,205, იხ. საყანე, საყა-ნური.

ყანობირ-ი: «ყანები»: «იხილეთ ყანობირი იგი» C.—«იხილეთ ყანები» DE, ი. 4,25; «იყოს, ვითარ თანა-წარბეი-ლოდა ყანობირსა» მრ. 2,28; «განწმოდე ყანობირი იგი» მ. ცხ. 202v; «რავის მივიდის ყანობირად» ფხვ. IV 41; «წმინა პირწყვა ყანობირი ჩუენი» მ. სწ. 24,28.

ყანჩ-ი vultur: «ყანჩა და ყორანთა და გარეწარგდებულ-თა მკლდროთა კარცნი შეგაწესს» ე. ბერ.-აღღ. 114; «არა ჰქამათ, რამეთუ სძაგელ არს: ობი და ყანჩი და ძერი» M, ლევტ. 11,18; «რავის მიჰდელა შენ ყანჩსა, შთა-კყოფდეს რაა იგი ყელსა თესსა სიღრმესა» ბ. კეხ.-გჳს. დღ. 129,18.

ღვრღუაროვნება: «არა ყოველნი ვლენან ღვრღუარი თ-ნებისა და სიძნელისა მისისაგან» მ. სწ. 158,6. იხ. ღვრღუაროვანი.

ღვძება «განღვძება», «მღვძარება», «მღვძარე ყოფნა», ღამის თევა: «მღვძებდით ყოველთა კრალულებითა» გფხვ. 6,18; «ცუდად მღვძებენ (მ)წუმილი მისნა» ფხ. 126,1; «მღვძებდით ჩემ თანა» DE.—«მღვძარე აკ-გენით ჩემ თანა» C, მთ. 26,28; «მღვძებდა ლოცვითა და მარხვითა» იტ. 118,22. «ვერ უძლეთ ეამ ერთ ღვძებად ჩემ თანა» C.—«ვერ ძალ-გიც ეამ ერთ მღვძარებად ჩემ თანა» მთ. 26,40. იხ. განღვძება(-ული), მღვძებელი, მღვძარე, მღვძარება.

ღვძლი-ი: «უბრძანა ცემა ღვძლისა მისსა ზედა» ზარ. 811; «წყაროა იგი სისხლისა, რომელ არს ღვძლი, ნივთი არს მზრდელი სიჭმელთა და სასუმელთა მიერ» ზარ. ნიხ.-კაც. აგებ. 224,28. იხ. გულღვძლი.

ღვძლის-ფერი-ი: «ბარი მათი ღვძლის-ფერი არს» H—2251,194r. იხ. ფერი.

ღვძლის-ყური-ი: «ღვძლის-ყური იგი თირკმელის-ყურთ მოკეიდოს» O, ლევტ. 3,10. იხ. ყური.

ღწილა იხ. ღწწილა.

ყარყად-ი, ყარყატ-ი «ჭეროლი», ardea: «ბუდე ყატ-ყადთაა (ყარყატთაა E) შერაცხილ მათა» C.—«კე-როლიაჲს სამკვდრებელი შერაცხილ მათა» I, ფხ. 102,17; «ნათესავი იგი ყარყატთაა არა შირს არს გულისგმის-ყო-ფასა პირმეტყუელთასა» ბ. კეხ.-გჳს. დღ. 114,21.

ყარყატბრი-ი ყარყატისნარი: «უწოლინცა ვითმე კე-თილისა მისაგებელსა ყარყატბრი მისაგებელი» ბ. კეხ.-გჳს. დღ. 115,15. იხ. ყარყატი.

ყაჴ-ი ბბრეშუმი: «რომელი-იგი (სოული) გიჭმის თქუენ ჭი-მან ყაჴისაჲს სატესლად სამოსლისა ღბილისა» ბ. კეხ.-გჳს. დღ. 121,8.

ყმა «ლაწუ», «ყურიმალი»: «მისცე მღდელსა მგარი და ყბანი» G.—«მიეცენ მღდელსა მის ნაწილად აღსაბმელი და ლაწუნი კოჭანიურთ» M, II შჳ. 18,2; «შთაბგრა მინაჲ ყბასა მისსა» G.—«დაასუ მინაჲ იგი ყური მალსა მისსა» M, შჳ. 4,21. იხ. ნიყბერი.

ყბედ-ი: «მსგავს არს ჯელმწიფებაჲ ესე ცოდვითა ცხენსა ყბედსა. რომელი უკუშართ ზიდაგნ» Ath.—11,274r. იხ. ყბა.

[ყდუნება] იხ. დამყდუნებელი, დაუყდუნებელი, და-ყდუნება.

-ყე: «ნუ გეშინა-ყე, ნუცა სსრწით» G, II შჳ. 1,21; «უბუ-ვთუ გესმა-ყე ესე ვითარი» G, II შჳ. 4,23; «უბუვთუ გეშ-არს-ყე უფალი, ღმერთი თქუენსა» G, II შჳ. 13,8; «ვერ ძალ-გიც-ყე წინა დადგომაჲ წინაშე მტერთა თქუენთა» G, იხუ ნ. 7,18; «შეგმინა-ყე თავთა შორის მათთა ფრად» G, იხუ ნ. 19,2; «ენმა-ყე, ვითარმედ მახლობლობით არიან იგინი» G, იხუ ნ. 2,16.

ყფც იხ. ყოლა.

ყელი-ი «ქელი», «კისერა»: «შეგზა ყელსა მისსა» C, — «დავარდა ქედსა ზედა მისსა» DE, ლ. 15, 20; «მანიაკი ოქრო-მასა ყელსა მისსა» O, I გზა 2, 6; «ყელი შენი ვითარცა მძივი დიდუშული» O, ქება 1, 9; «ყელი (კისერი M) შენი ვითარცა გოდოლი ბილთს-მულისა» O, ქება 7, 4; «გინუ-მზადებებს ყელთ მისი, რომელსა უნებს დაეღვამ» ოქრ., უძღ. შვ. 87. იხ. საყველ.

ყენება შეფერვება, დაბრკოლება, შეჩერება, დაჭერა, დაკავება: «ნუ აყენებთ მისლად» მთ. 19, 14; «აყენებდა ხარკისა მიცემად კეისრისა» ლ. 23, 2; «არა აქუს ბუნებასა მისსა შინა ყოლაღვე არაბად, რომლითაჲცა იყვნა მით მავნებელი მისი» გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 158, 12; «ბურსა არავინ უყენებენ ქართვლსა» ბ.-გ. 50, 6; «მრავალნი მავნებელნი მისსა (გბისტოლესა) მიწერად შენდა» მ. სწ. 118, 21. არაა ყენება არს ჩემდაცა, უკუეთუ ვიქმნე მე ქრისტიანე» ხაგ. წიგ. II მნ. 32. იხ. გამოყენება, განმყოფებელი, განყენება (ულო), დამაყენებელი, დაყენებელი, დაყენებელი, შეყენება.

ყეფა: «ნუ ესრეთ ჰყევი და ჰყეფ ძალღებრ» მ. ცხ. 229, 9; «შენ შეპრისხნი ძალსა, ყეფნი რაჲ იგი» მ. სწ. 148, 4. «მერ შემძლებელ არიდე ყეფად» O, ეხ. 56, 10; «გულის-სიტყუანი მისნი არა დასცხრებიან ყეფისაგან» H—622, 45v. იხ. შეყვარბი.

[ყვანა] იხ. მიყვანა.

ყვანება იხ. აღმომყვანებელი, აღმოყვანება, აღყვანება, გამომყვანებელი, გამოყვანება, განყვანება, გარდაყვანება, გარდამოყვანება, მიმოყვანება, მოყვანება, მიწონობარბ-შეყვანებელი, შემოყვანება, შეყვანება, შთაყვანება, წარმოყვანება, წარმოყვანებელი, წარყვანება, წიად-ყვანება.

ყველი-ი «ნუშვი»: «მოდო ზელად ზური და ყველი» მ. ცხ. 215v; «გაჟუფთალი შეუქმნეს... ყველი ერთი და სამი ლიტრაჲ ზეთი» ბ.-გ. 41, 14; «მოდო ზური და ყველი» Ath.—12, 227v; «ათი ყველი სძისა ამისგან და მართუ ათასის-თავსა» pხ., —ათი ესე ნუშვი მიუზარ ერისთავსა მას» O, I მწ. 17, 18.

ყია ყაყრანტო, guttur, faux: «ლომსა ყაყსა უპყრის» მ. ცხ. 116v; «უპყრ ყაყა მისი და ვიწყე შთობად» ლმშ. 128, 7.

ყიღვა, სყიდა შეძენა, ყიდვა: «განყიდენ სამოსელი თვისი და იყიდენ მიხლი» ლ. 22, 26; «გეყიდე თავისა ჩემისა ათთხმეტრ ვეცლი» O, ოცხე 2, 2; «არა მიყიდე მე ვეცლითა საფრეველი» I, ეხ. 43, 24; «არცა გაჰყიდეს და არცა იყიდეს» ბ.-გ. 22, 2; «წარვიდით საფაქროდ და იყიდეთ თავისა თქუენისა ზეთი» მთ. 25, 9. «წარვიდეს იგინი სყიდად» მთ. 25, 10.

ყივილი-ი «კმობა», ძახილი: «მეკსეულად ქათამი ყივი ხოლო» მთ. 28, 74; «ვიდრე არლა ეყივენოს ქათამსა» მთ. 28, 75; «არლა ეყივენოს ქათამსა ღღეს» DE, — «არლა ეყივენოს ქათამსა ღღეს» C, ლ. 22, 84; «ყოფდეს და ღაღადებდ და კმობდ, რომელსა-ეგე არა გელმობდ» O, ეხ. 54, 1. «ვიდრე ქათამსა ორგზის ყივილმდ» C, — «ვიდრე ქათამსა მეთრედ ქმობად მდღე» DE, მრ. 14, 20; «იწყეს ყივილად და იტყუდეს» x 240r. იხ. ქათამის ყივილი; დაყვილება.

ყივილიება «ვალალება»: «იყო მის ღღესა შინა... ყივილებაჲ (ქმბა ვალალებისაჲ pხ.) მეთრისაგან და შე-მუსრვად დიდი ბორცუთაგან» O, ხოფ. 1, 10, იხ. ყივილი. [ყივილება] იხ. მოყივილება.

ყინელი-ი სიცივე, ცივი, ყინვა: «მგზნა რამეთუ ყინელ იყო და ჰიკუსოდეს» C, ბ. 18, 18; «წინაშე ყინელსა მისსა ვინ-მე დაუდგეს» ფხ. 147, 6; «იყვნეს შექრწუნებულ... ყინელი სის მისგან ზამთრისაჲსა» O, II გზა 10, 10; «რომელსაჲცა შინა ყინელ, და რომელსაჲცა შინა ტფილ» გრ. ნოხ. კაც. აგებ. 228, 18. იხ. გინელება, დაყინვა, მყინვარი.

ყინელეება შეყინვა, შემდგარება: «ვითარცა-იგი ქვაჲ ბროლი, რომელ არს ფრიად ყინელეებისაგან წყლისა მუყყანისაჲსა» მ. კეს.-ეგუხ. ღღ. 44, 1. იხ. ყინელი.

ყინვა: «არცა ზარმაყითა და არცა ყინვათაგან ზამთრისათა დამძიმებულ (არიაჲ ისრაბტელნი)» ბ. რამ.-კურახ. მახ. 126, 18; «ყინვათაგან ზამთრისათა და სიცივეთა ზაფხულისათა შეიწუებოდა» მ. ცხ. 175v. იხ. ყინელი.

ყმედა კმენდა: «სული ყმოდინის და განსიკუნის ყოლად» ფხ. XVIII 10. იხ. შეყმედილი.

ყმობა იხ. დაყმობა, მოყმობა, შეყმობა.

ყნოსა სუნის აღება: «არა ვიყნოსო სული მსხუერბლობა თქუენთაჲ» G, ლევიტ. 26, 31; «ცხრ ასხენ და არა იყნოსენ» ფხ. 116, 14; «არცა ჰმობს და არცა იყნოსის» O, ზორ. 20, 19; «არაჲმს იყნოსი სული მძორისაჲ, მუნთქუსეჲ დაბბურნი საყნოსელნი შენი» მ. სწ. 169, 18; «გეგვიითარი სული არავის უყნოსიეს» 277v. «სულენლეზაჲ ერთ (არს) მსგავსად ყნობისა ჩუენისა» მ. კეს.-ეგუხ. ღღ. 129, 18. იხ. საყნოსელი.

ყოველი-ი ყველა; მთელი: «გისვენ შენ ყოველი» ფხ. 2, 11; «მოართუეს ყოველი ბოროტად გნებულო» მთ. 14, 25; «ყოველი, რომელი განურისნეს მძას თვისა ცუდად» C, მთ. 5, 22; «მოუთხრეს ესე ყოველი» C, ლ. 24, 9; «ყოველი მან, რომელმან ისმინეს სიტყუანი ესე» მთ. 7, 24; «ამას ყოველსა წარმართნი ეძიებენ» მთ. 8, 22; «დაიცვნით თავნი თქუენნი ყოველსაგან ანგაბრებისა» ლ. 12, 15; «ყოველთა მოწყაელთა თქუეს» C, მთ. 26, 25; «ყოველი გუამი შენი ზნელ იყოს» მთ. 8, 28; «წარვიდით ყოველსა სოფელსა და ქადაგეთ სახარებაჲ ესე» მრ. 10, 15; «დავაღვინე მცველი ღღე ყოველ და ღამე ყოველ» I, ეხ. 62, 6; «მივარდა შემუე-ლი ღამე ყოველ» O, I მწ. 12, 24; «ყოველთა გულთა მათთა გამოიძინ იგი» ფხ. 118, 2; «წარჰქდა ელია ყოველსა მას გზასა» ოქრ.-ელთა და პეტრე 210; «გუთხრა ჩუენ ესე ყოველი» შუშ. III 5.

ყოველსა ღღესა «მარადღე», მუდამ: «მოჰაჲ მე ტანჯულ ყოველსა ღღესა» ფხ. 72, 14; «ყოველსა ღღესა სიტყუა არაჲ ჩემდა» ფხ. 148, 27; «ყოველსა ღღესა აღიპყრნ შენდაჲ გელსა ჩემსა» C, — «მარადღე განვიპყრნ შენდაჲ გელსა ჩემსა» I, ფხ. 87, 10.

ყოველთა სადგურა-ი სასტუმრო: «მოყვანი იგი ყოველთაჲსა მასა ღღესა და დღესა იგი» C, ლ. 10, 24; «მიხსცა ორი ღრაკანი ყოველთაჲსა ღღესა მის მოლუწისა» C, ლ. 10, 25.

* წყარო დასაბუთებული არ არის (რეფ.).

ყოველთა-სავაჭრო ბაზარი: მივედ შენ ყოველთა-სავაჭროსა და განყოფიერებას. წიგ. II 92, 25.

ყოველთავე მთელი, ყველაფერი: „შეწირა ყოველთავე საცხობებელი თვისი“ მრ. 12, 44; „სულგრძელ იქმენ ჩემ ზედა, და ყოველთავე მიგცე შენ“ მთ. 18, 28; „ყოველსავე ქეთილსა იქმს“ მრ. 7, 27. „ყოველთავე დაპირებულდეთ ჩემდა მომართ“ C, მთ. 26, 31; „ყოველთავე ესუა იგი ცოლად“ მთ. 22, 28.

ყოველით კერძო გვინახვე, ყოველი მხრით: „მოვიდოდეს მისა ყოველით კერძო (გინახვე C)“ მრ. 1, 45.

ყოველისა მპყრობელი მერეთისა მპყრობელი: „ესრე იტყვს უფალი ყოველისა (მერეთისა O) მპყრობელი“ I, იერემ. 5, 14.

ყოველგანითვე ყოველი მხრიდან: „ყოველგანითვე განმრავლდებთან ჰირნი მისინა“ I, ცხ. 19, 24.

ყოველად, ყოლად, ყოლა, ყოვლადვე, ყოლადვე ყოველთვის, სულ; სრულებით, სრულიად: „ცოდვისა შინა შობილ ხარ შენ ყოვლად“ O, 9, 24; „ნუ ჰფუცავთ ყოლად ნუცა ცასა“ C, მთ. 5, 34; „უკუეთუ სუბუბი ღწოა იყოს, ყოლად ნუ ურთავ წაღსა“ მ. 9, 37, 8; „ცოდვისა შინა შობილ ხარ შენ ყოვლადვე“ O, 9, 24; „ყოვლადვე მსგავსად ძალისა თვისისა“ H—241, 100; „იგი ყოვლადვე ურჩ იყო სიტუათა ზერისათა“ ღმრ. 21, 12.

ყოვლად-დასაწყველი მერგულად-დასაწყველი, მერგულად-მწყური: „აღდებდ მას ზედა მსხუერპილი ყოვლად-დასაწყველთა“ G, „არაათმცა შევწირეთ ჩუენ მის ზედა მსხუერპილი მრგულად-დასაწყველთა“ მხ., იხუ 5, 22, 23; „სავსე ვარ მე ყოვლად-დასაწყველგებობითა ვერძთა“ მხ., „სავსე ვარ მე მრგულად-მწყურთაგან ვერძთა“ I, მხ. 1, 11, იხ. დასაწყველი.

ყოვლითურთ სრულიად, მთლიანად, საერთოდ: „მერელთ ზე აღზილად ყოვლითურთ“ ღმ. 18, 11; „ყოვლითურთ ვერ შეუძლენ აღსრულებად ნებისა ჩემისა“ ხაგ. წიგ. II 70, 2; „რომელნი-იგი უცხო იყვნენ ყოვლითურთ ტუფილისაგან“ მ. 9, 14, 24; „ყოვლითურთ გუბი იგი დაქსნილ არს“ მ. სწ. 222, 7.

ყოვნა დეაყოვნება, დაგვიანება: „ყოვნა მოსლვა“ მრთ. S, O. იქრ.-გურბთ. 188, 215; „ყოვნის უფალი ჩემი მოსლვად“ ღმ. 12, 45; „არა ყოვნის უფალმან აღთქუმა იგი“ II პეტრე 2, 8; „რომელსა დგანან და ყოვნისა მისვე შინა“ მარტ. დათნ. 108, 27; „არა ყოვნისა განდებობა მისგან“ O, ზორ. 6, 22; „შთამოთვედ ჩემდა და ნუ მყოვნო“ O, დაბ. 45, 9; „ყოთარ ყოვნად სიმე იგი“ C, „იყოფა და ყოვნებასა მის მის სიძისისა“ DE, მთ. 26, 5.

ყოვნება დაგვიანება: „ნაყოვნებისა ეშმაკსა ყოვნებად“ I, ცხ. 128, 9, იხ. დაყოვნება.

ყოლა, ყოლად, ყოლადვე იხ. ყოვლად.

ყოლა ქონება: „მკვანდა მით თანი მკვლობელები“ C, მ. 15, 20, იხ. თანა-ყოლა.

ყოლა აყოლა: „ნუცა მკვებები ყმათა ქცეულებისა“ ხაგ. 100, 25; „მრტნი იგი არს... (რომელი) ყმათა არა მკვებ-

ბოღის“ მ. სწ. 155, 5, იხ. აყოლა, გამოყოლა, განყოლა, თანა-შთამოყოლა, შეყოლა, შთაყოლა.

ყორანი (ყორნისა) CORVUS; „ყორანთა უბრანთა გამოზრდა შენ შენ“ O, III მგ. 17, 4; „შეა, ვითარცა ყორანი“ O, ქება 5, 11; „განიცადნით ყორანნი, რომელთა არა მსოფსენ, არცა მკიან“ ღმ. 12, 24; „ინმენ ვმასა მართუეთა ყორანისათა“ H—241, 729, იხ. ღამის-ყორანი.

ყორე: „მტილისა ყორე დარღუა და გამოღმართ გამოდგა“ Ath.—12, 222, 27; „არა შევიდე... ვიდრემდის არა შესდგათ ყორე იგი პირველსავე მის ადგილსა“ Ath.—12, 222, 27.

ყორე იხ. ყურე.

ყორვა იხ. აღყოფა.

ყოფა «საქმე», «ქმნა», «ზმა», «დაეანება», «დასად-

გურება», «ქცევა», «გება», «კმა ყოფა», «დადგ-რობა»; „ყოფარე, ვითარცა უბრანა მას ინგულტზ-რან უფლისაგან“ მთ. 1, 24; „ყოფს ერთი რამე მათგან“ O, „ქმნას ერთი რამე მათგან“ G, ღმრთ. 4, 2; „ქმნენ ვინმე ყო ჰერი დიდი“ ღმ. 14, 18; „არასა მყოფ შენ ადგილსა მის“ G, „არასა ზამ“ M, მხ. 18, 2; „წყალი იგი... ეფოს მას წყარო წყლისა აღმოცენებულისა“ C, „წყალი იგი... ექმნას მას შინა წყარო წყლის, რომელი ვიდრის“ DE, O, 4, 14; „უბანთა ზედა ნუ იყოფი“ M, „უბანთა ზედა არა დაივანთ“ G, მხ. 19, 20; „სადაცა იყოფოდო, ვიყოფოდო მეცა“ — M, „სადაცა დაივანთ, დაივანთ“ G, რუთ. 1, 18; „იყავ ამის ღამე“ O, „და-ისაღგურე ღამე“ G, „იქცეოდო ამის ღამე“ M, რუთ. 2, 18; „იყოფოდო ჩემ თანა“ O, დაბ. 29, 19; „იყოფოდოთ დაბანთა შინა“ M, ქება 7, 11; „რაჟამს იყოფოდო ისრაელი ესებონს“ M, „მკდრი იყო რამ ისრაელი ესებონს“ G, მხ. 11, 26; „ორისისა ღრპენისა ბერი ვერ ეყოფს მით (... ვერ ქმა არს ამათ DE)“ C, O, 8, 2; „ნუცა ვერ გუეფოს ჩუენ და თქვენ“ მთ. 25, 9; „ივევნეს შენ სამ დიდ“ M, „და-იდგარეს შენ სამ დიდ“ G, იხუ 5, 2, 22; „არა იყო მფეფ ისრაელსა შორის“ GM, მხ. 18, 1; „შეგარდამოსგან ძალი-სა ესრეთ ვიყოფი“ მხ. 25, 5; „გადრემდის თქვენ თანი ვიყო“ მთ. 17, 17; „შენ, უფალთ, უკუნისამდე ხარ (მგევე I)“ მხ. 101, 18; „ესე ვიდრდა ყოფად“ C, „ესე ჯერ-ყოლა საქმედ“ DE, მთ. 28, 28; „ყოფიოთ ვთა შენ ზედა წყალბა“ O, II მგ. 9, 7; „განადიდა უფალმან ყოფა ჩუენ თანა“ მხ. 125, 3; „სახლსა შინა შენსა ჯერ-არს ჩემი ყოფა“ ღმ. 19, 5; „გვეცენედ შენ ზოგადი იგი ყოფა“ ანდ.-ანტ. 222, 14; „არა ყოფანი ნაყოფთანი ზრდიან ძაცსა“ O, საბრტ. სოლ. 16, 26; „არა-მე უკუე ყოფად არს ჩუენდა“ C, მთ. 19, 27; „თუნიერ ჩემსა ირთობა ძალ-გიტ ყოფად არცა ერთი“ O, 15, 6; „კეთილ არს ჩუენდა აქა ყოფა“ მთ. 17, 4; „რომელსა უნდეს თქვენ შორის დიდ ყოფა“ მრ. 10, 45; „იგიცა მოწაფე ყოფილ იყო იესუსა“ მთ. 27, 57; „რაჟამს იხილოთ ესე ყოველი ყოფილი“ მრ. 12, 29; „იგინი იტყუდეს ურთიერთსა ყოველთა მათთჳს ყოფილთა“ C, ღმ. 24, 14; „ოდეს ყოფილ არს აქამომდე, თუმიცა მამათა და დედათა ერთად ექმნა პური“ ზუბ. VI 11; „გულისმე-ყოფა ყოფილი იგი“ ფლტკ. 125, 19, იხ. აღრე-

„რამისა შეჰმალეთ სისხლითა სამოსელი იგი ყუარენითა“
 ვანი ტყუელით“¹ იმ. რამ. - კურთხ. იხაჟ და იაჟ. 8, 2.
 იხ. ყუარენი.

[ყუარენება] იხ. გამოყუარენება.

ყუარება, ყუარობა: „მიჰუარს მამა ჩემი“² ი. 14, 21;
 „უაჟუთუმი გიჰუარდი მე, გიხარადამა“³ ი. 14, 28;
 „ქმართა გიჰუარდეთ ცოლი თჳსნი“⁴ კოლ. 3, 18; „სო-
 ფელიტა თჳსთა ჰყუარობდა“⁵ ი. 15, 19; „ჰყუარობ-
 დით მტერთა თჳსენთა“⁶ მთ. 5, 44; „მდიდარი ეიმე მყუა-
 რობს და მე მშულს“⁷ Ath.—12, 113 v. იხ. დიდებია-მოყუა-
 რება, ეშმაკთ-საყუარელი, ვეცხლის-მოყუარება, ვეცხლის-სი-
 ჟარული, ვეცხლის-უყუარული, თავის-მოყუარე, კაცთ-მო-
 ყუარე, კაცთ-მოყუარება, კაცის-მოყუარე, მამლის-მოყუარე,
 მამლობის-მოყუარე, მართეს-მოყუარე, მთავრობის-მოყუარება,
 მიყუარი, მიყუარობა, მოყუარება, მოყუარობა/მოყუარება,
 სათნოების-მოყუარე, საყუარელი, სიყუარული, შეყუარება.

ყუდება იხ. დასაყუდებულთა, დაყუდება, მყუდრო/
 ყუდრო, სადაყუდებულთა, საყუდარი, საყუდელი.

ყუდრო, მყუდრო წყნარი, მშვიდი: „არმელანს¹ ოგერი
 სული და განძნებული ყუდროდ² - მთაჲთ“³ განხ. ი.
 200, 18; „გიიარცა ცხოვართა შორის, მშდლთა და ყუდრო-
 თა“⁴ მარხ. და იონ. 108, 16; „გიიარცა ყუდროსა ნავთ-
 სადგურსა მივედრნა“⁵ იმ. რამ. - კურთხ. მთ. 176, 4; „შე-
 რაბა-მწუხრდის, სთქვთ: ყუდრო იყის, რამეთუ წითს ცაჲ“⁶
 DE, მთ. 16, 2; „ყუდრო არს. ანუ ღლავნ“⁷ ფოკა 841 v;
 „მივხედო, არამედ მდებარსა მას და მყუდროსა“⁸ I, ეხ.
 60, 2; „ხენი იძრვიდ⁹ ოღენ ნიავისაგან მყუდროსაჲსა“¹⁰
 მ. სწ. 152, 28; „არა არს მძაფრი წყმად მყუდროსაჲსა“¹¹ უმ-
 ჯობესა A—22, 288. „არაჲს დაემთხვის ყუდროდ და დაწყნა-
 რებულად (ზღუდა) შემდგომად აღმართისა მისისა“¹² გრ. ნოს.-
 კაც. აგებ. 146, 6. იხ. ყუდება.

ყუდროება, მყუდროება სიწყნარე, სიმშვიდე: „საქმე-
 ნი შენნი ყუდროებით აღსარულნი“¹ ო. ზარ. 2, 19; „იყო
 ყუდროება დიდ“² მთ. 2, 28; „მივიღე დაჟუდებულთა ზედა
 ყუდროებით და დამჯდრებულთა მშდობით“³ ო. გზგ. 28, 11;
 „არა შეიწყნარებს სიტყუათა სარწმუნოებისათა ყუდ-
 როებით“⁴ ბ. კეხ.-გქუბ. დღ. 185, 1; „მყუდროებით
 იქმლიან და თჳსა პურსა ჰმოდენ“⁵ II თებ. 3, 12; „ნაყოფი
 სულისაჲ არს... მყუდროებაჲ, მარხეა“⁶ გალ. 5, 22;
 „უნდა მყუდროებით ცხოვრებაჲ“⁷ ი.-გ. 25, 11. იხ. ყუდ-
 რო/მყუდრო.

ყუედრება «კდება», მხილება, გინება, დაძრაბვა, შეურა-
 ცხყოფა: „რაჲმ... გაყუედრებდენ თჳსენ (კაცთა)“¹ ლ.
 6, 22; „აყუედრებს წინაწარმეტყუელი იგი“² ხ. გაბ.-მოც.
 საჟ. 101, 21; „აყუედრებდეს მას წყალთა მათ ზედა ცი-
 ლობისათა“³ იმ. რამ. - კურთხ. მთ. 148, 6; „კაცსა უღმრთთაჲ
 შელნი თჳსნი აყუედრებდენ“⁴ ო. ზარ. 41, 10; „არა სადა
 უნ ჰყუედრება მტერთა მიერ წყლულთაჲ აყუედრის“⁵ მ. სწ. 108, 19. „ყუედრებანი მყუედრებულთი შენთანი დამეცნეს ჩემ
 ზედა“⁶ პრამ. 18, 12; „აყუედრებდაჲ მახლობელთა მისთაჲ
 მან არა მოიღოს“⁷ ფხ. 14, 8; „ნუ გემინან ყუედრებნი სა-
 გან კაცთაჲსა“⁸ ო. ეხ. 51, 7; „მესმა ყუედრებდაჲ მფედობისა
 მისი“⁹ ფხ. 20, 14; „ჰქმენ ყუედრებდაჲ მფედობისა
 მისი“¹⁰ ფლკტ. 188, 6; „გინ-მე იტყურნეს... მრავალნი

ყუედრებანი“¹¹ ხაჟ. წიგნ. II 62, 22; „რაჲდენნი... ყუედრებანი
 მოიწოდეს მათ მიერ ჩუენ ზედა“¹² ი.-გ. 52, 7; „სახელი ბო-
 რთი, სირცხული და ყუედრება დაგიმჯდროს“¹³ pb.—
 „სახელობრთებანი სირცხული და კდემამ დაიმჯდროს“¹⁴ ო.
 ზარ. 6, 1. იხ. მყუედრებელი, საყუედრელი.

ყუენა/ყუენა იხ. დაყუენა, მოყუენა/მოყუენა, საყუე-
 ნელი/საყუენელი.

ყუერბ-ი სამეხენი, ზედადგარი; ბოსტნის კვალი,
 მარგი (საბა); „თორნენი და ყუერბნი დაირლულენ“¹ ო.
 ლეგატ. 11, 25; „მოგარწუნა მტრებნი ჩემი და დაუთრო ყუ-
 ერბენი ჩემი“² ო. ზარ. 24, 42.

ყუერბეული-ი იხ. ყურბეული.

ყუილ-ი: „ამგელ იქმნა და მახლობელად დგა და ყუილა“¹
 Sin.—11, 225 v. იხ. აღყულება.

ყუნ-ი ზავი: „აღთქმამ აღთქმეს. ყუნი დაისუეს, მონად
 დემორჩილენა ძეთა ისრაელისათა“² ო. II მგ. 10, 19.

ყურ-ი სასმენელი; ჭურჭლის ხელმოსაცემელი:
 „ყურ-ი ისმენს გარეშეთა სიტყუათა და მისცემს ცნობასა გო-
 ნებისასა“¹ მ. სწ. 176, 12; „არაჲს ყურთა გესმეს“² მთ. 10,
 27; „ყურსა არა ესმა“³ I კორ. 2, 9; „მოყუე ჩემდა ყურ-ი
 შენი“⁴ ფხ. 20, 2; „აქცუდა ყურსა“⁵ ფლკტ. 142, 25; „რო-
 მელსა ასტენ ყურნი სენად, ესმოლენ“⁶ მთ. 11, 15; „ყურ-
 ნი მათნი დაუყრუდენ“⁷ ო. მიქ. 7, 16; „დაისხენით სიტყუანი
 ესე ყურთა თჳსენთა“⁸ ლ. 9, 44; „მოადგა მათ (სვირიდებ-
 სა) ყურები“⁹ მ. ცხ. 887 r. იხ. ღვლის-ყური.

ყურისა მიმყრობა ყურის-დავლება: „ყურ-ი მიმ-
 ყრო ყოველმან მან ერმან სენად“¹ ო. ნემგ. 8, 2; „ყურ-ი
 მიმყროსა გედრებასა მისსა“² ვარ. 815.

ყურისა მოყუფა «ყურად-ზუმა»: „ყურ-ი მოყავ
 სიტყუათა პირისა ჩემისათა“¹ ლ.—„ყურად-ი ხუენ სიტყუანი
 პირისა ჩემისანი“² ლ. ფხ. 55, 4.

ყურის-ყურ: „ჰრქვა მას ყურის-ყურ, რაჲთა არავის
 ესმეა“¹ 258 r. იხ. ყური.

ყურ-ი ტანსაცმლის კალთის კუდი: „იყვენს თთბათე
 ყურთა მის საზღარდელისათა სადგმელნი ოქროსოვნი“¹
 პოტა სტავ. 258; „შეუპრა ორკეცი სამოსლისა ყურ-ი ება-
 ფანეს და მოპო იგი“² ხაჟ. წიგნ. II 110, 30. იხ. საყური.

ყურად-ზუმა «სმენა», «ყურისა მოყუფა», გაგონება:
 „ყურად-ი ხუენით სიტყუანი ჩემნი“¹ ხაჟ. მოც. 2, 14;
 „სიტყუანი ჩემნი ყურად-ი ხუენ“² ლ.—„სიტყუათა ჩემთა
 ისმინენ“³ ლ. ფხ. 5, 2; „ყურად-ი ხუენ სიტყუანი პირისა
 ჩემისანი“⁴ ლ.—„ყურ-ი მოყავ სიტყუათა პირისა ჩემისათა“⁵
 ლ. ფხ. 52, 4.

ყურბეული-ი, ყურბეული-ი პურის კვარი: „შესურე
 სამი საწყაული სამინდთა და ქმენ ყურბეული“¹ ო. ლხ. 18, 6;
 „ყურბეული ქრთილისაჲ ჰამე შენი იგი“² ო. გზგ. 4, 12;
 „მოიართმიდეს ყოველნი... სარა—ყურბეული“³
 ოქრ.-გურიტ. 230, 20; „იქმოდეს მის ყურბეული“⁴ G.
 რიცხ. 11, 8.

ყურდაკუთილი-ი ყურმოჭრილი, «ყურკუთილი»:
 „ცხოვარი ყურდაკუთილი ანუ მოყლაგები საკლაველა

* წყარო დასახელებული არ არის (რედ.).

ჰყვან იგინი თავისა შენისა G.—ცხოვარი ყურკუთთი-
ლო, ანუ თუ კუდმოკლე საკლველად ჰყო თავისა შენისა pხ.,
ლევიტ. 22,22. იხ. დაკუთვითი.

ყურღველი-ი, ყურგდელი-ი lepus: „კლდენი შესაგდრებე-
ლად ყურღველთა (ყურღველთა L)“ T. ფხ. 102,18;
„რომელნი სდგვედ ყურღველსა“ მ. ცხ. 201v; „განრინე-
ბისათჳს თჳსისა (აქუს) ყურღველსა (ყურღველსა
B) სიმაღლ“ ვრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 152, 22.

ყურე, ყორე «კუთხე», თემი, ქუჩი: „არა ხოლო თუ
შენისა მაგისგან ყურისა ერთისა ერსა გვრებთ“ პავლე მოც.
51,10; „ყურესა რომელსაჲ განიცდიდეს, რომლისა იყო
კიდმე მისა“ ხაქ. მოც. 27,20; „უმჯობეს არს ყორესა ყო-
ფაჲ ჰაერსა ქუეშე, ვიდრე მოპეტალებულთა სიკრუვით სანლ-
თა შინა ზოგადსა შეგინებულსა“ O.—„უმჯობეს ცხოვრებაჲ
ქუთხესა შინა დაუბურველსა, ვიდრე-ღა განგზილთა სიწ-
რომითა და სახლსა შინა საზოგადოსა“ pხ., აგ. სოლ. 21,9;
„უმჯობეს არს ყოფაჲ ყორესა ვერდობასა“ O. აგ. სოლ.
25,24; „შევიდა მუნ (სახლასა) შინა სიმწართმე სიესქ და მი-
ყრდნა ყურესა ერთსა და... ტირიდა“ შუშ. II 28; „გან-
ვედ იდრე უბანთა და ყურეთა ქალაქისათა“ ლ. 14,21.

[ყურვა] იხ. გამოყურვა.

ყურიმალი-ი «დაწე», «ყბა», maxilla, mela, gena:
„გაცეს თუ გინმე მარჯვენასა ყურიმალითა (დაწესა C).
მიუყარ მას ერთეგრძოდაჲ“ DE, მთ. 5,29; „დაიასლა მანად
იგი ყურიმალისა მისსა M.—„შთამავრა მანად ყბისა
მისსა“ G, მხვ. 4,21; „ყოლადა ყურიმალისა სცა“ ი. მოც.
60,18.

ყურიმლის-ცემა სილის გაწენა: „მსაზურთა მათ მო-
ყვანეს ყურიმლის-ცემად იგი“ მრ. 14,65; „მივსენე და-
წენი ჩემნი ყურიმლის-ცემად O, იხ. 50,6; „ათავს-იდევ
ყურიმლის-ცემად“ ვრ. ნაზ.-ზოხ. 208,26; „იხილე
დაწუთა ჩემთა ყურიმლის-ცემაჲ“ ემ. კვბრ.-დაფლ.
209v. იხ. ცემა.

ყურიმ-ძირი-ი ბიბილო, lubus: „გამოსტაცის მწყემსმან ბი-
რისაგან ლომისა... ყურიმ-ძირი“ O. ამოხ. 2,12. იხ.
ძირი.

ზ

ზინ ქართული ანზნის 27-ე ასო, რიცხვითი მნიშე-
ნელობა—800.

ზაბათ-ი, შაფათ-ი კვირის მე-7 დღე; კვირა, შვიდე-
ყლი: „განიკურნებოდეთ... ნუ დღესა შაბათსა (შა-
ფათსა C)“ ლ. 12,14; „იყო დიდ დღე იგი მის შაფათი-
საჲ (შაბათისა DE)“ ი. 19,21; „რომელი არს მახლო-
ბელ იერუსალმსა შაბათისა გზა ოდენ“ ხაქ. მოც. 1,12;
„ერთარცა ვუაუწყებს სახელი შაბათისაჲ, რა განსუენებდ
ითარგმანების“ A—92,220; „შედეული უაუუ დღეთაჲ იქმ
შაბათსა“ A—92,221. იხ. ერთშაბათი, ოთხშაბათი, ორშა-
ბათი, საშაბათი, ზეთშაბათი.

ზაბათობა: „შაბათობდა ერთ იგი დღესა მას მეშუდესა“
O, გამოხლ. 16,20; „იშაბათენით შაბათი თქუენი“ G,
ლევიტ. 22,21. „შეიწყნარის ქუეყანამან შაბათი თჳსა შაბა-
თობად“ M, II ნჭტ. 26,21; „და-სამე-აყლდების შაბათი თ-
ბაჲ იგი ერსა ღმრთისასა“ ჰებრ. 4,9. იხ. შაბათი.

ყურკუთთი-ი «ყურდაკუთთილი»: „ცხოვარი ყურკუთ-
თილი, ანუ თუ კუდმოკლე საკლველად ჰყო თავისა შენისა“
pხ.—„ცხოვარი ყურდაკუთთილი ანუ მოკლეყუდი სა-
კლველებ ჰყენ იგინი თავისა შენისა“ G, ლევიტ. 22,22. იხ.
კუთთა.

ყურძენ-ი: „ამა-ნუ-ისთულიან ეკალთაგან ყურძენა“ მთ.
7,18; „განრცხეს სისწლითა ყურძენისაჲთა სამოსელი თჳსი“
იბ. რომ.-კურთხ. იხაჲ და იაჲ, 70,1; „ტევინი იყო
ყურძენისაჲ გრჭობითა მოღებულ მჭრითა თჳსითა“ აბ.
რომ.-კურთხ. მოხ. 122,1; „მსგავს არს იგი ყურძენსა
მწოდესა“ მ. ცხ. 78v. იხ. მოყურძენა, საყურძენი, საყურძენე.

ყურწარკუთთი-ი ყურმოჭრილი: „სარწმუნო იქმნა გერ-
ში მის ყურწარკუთთილისაჲ“ Ath.—11,64v.

[ყურჭუმ-ი] იხ. მეყურჭუმე, მყურჭუმებელი.

ყზბარ-ი «კიარბა», კოკა: „მოგიჲ შენად ყზბარი ერთი,
ქმნული შეკეცისაჲ“ I. იერემ. 19,1; „შეკეცსრო ყზბარი
იგი წინაშე თჳლათა მათ კიეთაჲ“ O.—„შეკეცსრო კიარბა
წინაშე თჳლუბსა კაცთა, გამოსრულთასა შენ თინა“ pხ.,
იერემ. 19,10.

ყჯთელი-ი ყვითილი: „ყჯთელი და კუერცის-გული, შავი“
მც. 53,12; „იმისი ზატი შეუნიერ და ფერთგან, ხოლო იოვა-
ნესი ფერა ყჯთელ“ Ath.—11,208r. იხ. დაყჯთებული,
საყჯთელ.

ყვნა იხ. განყვნვა, დაყვნვა, წუერყვნული.

ყვრება «დაბერება», დაძიხება: „იფოს, ვითარცა აყვრ-
ნეთ საყვრნი“ G, იხ. 6,2; „ვითარცა აყვრნეთ საყვრნი“
G.—„ვითარცა დაძიხროთ ნესტუსა მას“ M, ისუ 5, 6,2.

ყვრილი-ი: „ლექმნი ლომთანი ყვრილი ტაცუბად“ ფხ. 102,
21; „ყვრილიდეთ მინა“ I, იხ. 44,22; „ვითა ჯარი ყვრი-
ლისა“ მ. ცხ. 22r; „ყვრილი იწყის (აუთოლოფოსმანი)“ ფიზ.
III 22; „იღრტენდა კბილთა მისთა (ლომი) ყვრილითა
მტენგარებისა მისთათა“ H—241,412. იხ. მყვრილი, საყვრი.

[ყვრტ] იხ. მყვრტე, სიმყვრტე.

ყშირ-ი იხ. გშირი.

ზავ-ი: „შავ ვარ და შეუნიერ“ O, ქება 1,4; „თმაჲ შავი
იღმოქდა“ G, ლევიტ. 12,27; „შავი ვინმე ჰინდოჲ“ მ. ცხ.
121r. იხ. დაშავება, მოშავე, სიმშავე.

ზალვა, შლა რევა: „მას შინა იშლემაჲნი და იქცევიან“
მ. ცხ. 78v; „ნავსა შინა მყოფთა, რომელთა გული ეშლე-
ბან“ A—92,270, „შეგეშალთ გონებაჲ გულისა შადვითა“
მ. სწ. 159,18; „ვისნი არიან შალვანი გულისანი?“ H—
2251,224r. იხ. აღშალვა, აღშლა, დაშალვა, მშლელი, შე-
შალვა.

შალილი-ი ლეში, მძორი: „თულისი იგი გარდამოქცეს
ტირილითა მით ვითარცა შალილინი“ წყტყ. 107, (ივ.).

შამ-ი: „დაიპყრეს ყოველი ქუეყანაჲ შამსისაჲ“ H—241,
624.

შამბ-ი: „პოვა იგი შამბსა მას შინა“ მ. ცხ. 246v,

შამბანა-ი: „ივლითა იგი შინდორსა შამბანასა“ მ. ცხ. 248v; „დაჲდა იგი შორს შამბანასა მას შინა“ მ. ცხ. 248v. იხ. შამბი.

შამფურ-ი: „შამფურთა განჭურვებულთა მიპრობად ზურგად მისსა“ Sin.—11,47v; „განჭურვებით შამფურნი ი და უგუმირეთ გურდთა მათა“ Sin.—11,280v.

შანთ-ი გახურებული რკინა, მეჩი; «წუთეთი»; ნატეხი: „გამოსცვიან შანთნი ცეცხლისანი“ M, თბ 41,19; „მჭედლი ოდეს გასჭედდეს შანთსა რკინისასა“ მ. ცხ. 224v; „განდღის მან... შანთნი ცუბრისანი“ H—241,754; „გინ არს, რომელმან შენა შანთნი ცუბრისანი“ O,—„გინ არს მშობელი წუთთისა და ცუბრისა“ pb., თბ 28,28; „და-დადებულსა ყოველთასა დაუსაბამოსა თანა იყო ნიეთი იგი დაუსაბამოა—ვითარ იგი იტყოდა ბოროტი იგი მანინ,—და ბო-ილგბდა შანთსა მას ნიეთისასა და მყოფდა წინააღმდეგად ღმრთისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 200,10.

შანთ-ი «ქანქარი»: „წარმოუდგენს მას ერთი თანამდები ბევრისა შანთისა (ქანქარისა C)“ მთ. 18,24; „ალუ-თქუმიდა მათდა მიცემად შანთისა ღრავებისასა სამათასი“ H—241,754.

შანთულ-ი «წილდა»: „მარილი და ქვია და შანთულთ რკინისა უადვილეს არს ტურთვად, ვიდრეა არა კაცი უმუ-ნური“ O,—„ქვია და მარილი და წიდა რკინისა უსუბუქეს ტურთვად, ვიდრე კაცისა უმეცარისა“ pb., ზირ. 22,18. იხ. შანთი.

შარავანდი გვირგვინი: „შარავანდი შეაბინ“ O, I გზრა 2,8; „დაადგნა შარავანდი სადღეოდლონი თავსა მისსა“ O, გზთ. 2,17; „გვრგვინი ვედა ოქროთაჲ და შარავანდი ოქროთა ზეზისა და მთქუელისაჲ“ O, გზთ. 2,15; „მიხეტქნა შო-რავანდი იგი თავიაჲგან მისისა“ ფლკტ. 129,12; „შარავანდი ებნეს თავსა მისსა“ გარ. 220; „შარავანდი-ნი შეიბნა ნაქორდან, ქუშან მისმან, მის წილ“ I, გზ. 27,28. იხ. სამარავანდი, სამარავანდო.

შარავანდღაღმულ-ი გვირგვინოსანი: „ვითარცა მე-ფე, შარავანდღაღმულ ი ასპარეზსა“ O, ქება 7,6. იხ. ღაღმული.

შარავანდედ-ი მეფე გვირგვინოსანი: „თქვენ და შარა-ვანდედი თქუენი წარსწმდეთ“ O, I გზ. 12,25; „შარა-ვანდედისა წინაშე“ ნუ აუცნებ სიბრძნესა“ O, ზირ. 7,5; „ვითარცა წესი არს შარავანდედთაჲ რიფს. 122,25. იხ. შარავანდი.

შარავანდედბა, შარავანდედობა სამეფო; მეფობა: „განგაბნის შენ უფალმან ყოველთა შორის შარავანდე-დებთა“ M, II შჯ. 28,25; „ყოველი შარავანდედობაჲ ქუეყანისაჲ მომცა მე უფალმან“ O, II გზრა 1,2; „ესე ყოველნი მღდელნი იყვნეს შარავანდედებბასა. მას და-ბრულ მეფისასა“ O, ნეშტ. 12,22; „შენდა წეს არს შარავან-დედობაჲ“ ფლკტ. 127,24. იხ. შარავანდედი.

შარშა შარშანი: „ოცდაშვიდ წელი გასრულდა მაგისი შარ-შა“ Sin.—11,39v.

შატრია-ი «ნაქსი»: „ვიხილე ტუენებას მას შინა შატ-რიაჲნი ერთი კრელი“ M, — „ვიხილე, ნატუენებას შინა ნაქსი კრელი“ G, იხუ 5, 7,11.

შაფირ-ი saphirus: „სარტყელი შაფირისაჲ წელთა მისთა“ O, ეზეკ. 9,2.

შაშუ: „საუნიცა არიან მრავალნი სიზრავლის-მოყუარენი, ვი-თარცა სახელ ტრედნი და მწერონი და შაშუნი და კავახნი“ ბ. კეს.-ექს. დდ. 112,2.

შაშუვალ იხ. საშუვალ.

შდობა, შთობა იხ. დამშთვარი, დამდობა, დამთობა, შეშთობა, შემდობა.

შდობა, შთობა იხ. დამდობა, დამთობა, ნეშტი.

შდუნება იხ. დამდუნება, შდრ. შთინება.

შე:- „მპარენი შე და გამოკრებინა“ მ. სწ. 146,26.

შეახლება დაახლოება, მიდგმა, «შეყოფა»: „ყოველი იგი ერი ეძიებდა შეახლებად მათა“ ლ. 2,19; „რამას ესოდეს შეახლებით ზღუდესა მის ქალაქისასა“ O, II გზ. 11,20; „გაბა, რომელთა შეგახლონ სახლი სახლსა“ O,—„გაბა, რომელნი შეგახლოვნ სახლსა სახლისა მიმართ“ pb., გზ. 2,8. „რომელ შეახლებულ ხართ უფალსა, ღმერთსა თქუ-ენსა, სცხონდეთ“ M, II შჯ. 4,4.

შეახლებულ-ი: „გაუმნა ნეტუელნი, შეახლებულნი გულის-თქუმათაგან ვნებისათა“ მ. სწ. 280,18.

შებერვა «გამოდნობა»; «შებუშტება»: „შებერონ ვრ-თად ვეცხლი იგი, რომელ შეწირულ არს“ O, IV გზ. 22,4; „ნაცილად შებერა და არა არს სულ მათ თანა“ O,—„ნა-ცილად გამოადნვეს, არა არს სულ მათ შორის“ pb., იერემ. 51,17; „შებებერავენ პირსა მისა“ H—222,21r. „ძელი, მღონარისაგან მოკუეთილი, ქმნული ხელოვანი და შე-ბერილი ოქროთაჲ და ვეცხლითა შემკობილ არიან“ O,—„მო-კუეთილი მღონართ, ქმნილი ხელოვანი, და გამოადნო ბი-ვეცხლითა და ოქროთა შემკული არიან“ pb., იერემ. 10,4; „დავსნა მისი მსგავს არს თუალსა მას შებერულსა, რომელი ჟამსა წმინტისა იხილვის წყალთა ზედა მვის და მტენ-ქუესვე დაშრის“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 187,8. იხ. ბერვა.

შებებდვა დაბეჭდვა, ბეჭდის დანმა: „დაწერეს სი-ტუენი თჳსნი და შეჭებდეს და დიდვს სასაუბლით კერძო ღარელ მეფისა“ O, I გზრა 2,7; „შებებდვა თავი თჳსი“ მ. ცხ. 408r. იხ. ბეჭელი.

შეხილწება «შეგინება»: „მღელეი და წინაწარმეტყუელი შეხილწეს“ O, იერემ. 28,11; „შეხილწეთ სახლი ეგჲ“ O.—„შეგინეთ სახლი“ pb., ეზეკ. 9,7; „არა შე-ახილწოს სულმყარმან მან მზაკუარმან სარტყელი ანდ-რიანესი“ ანდ.-ანატ. 221,24; „ნუ შეხილწებ უბწოთა მას ტრედსა შენსა“ ფოკა 244r; „რომელმანმცა შეუძლო მას შეხილწებად“ C.—„რომელმანმცა შეგინა იგი“ DE, მრ. 7,15; „შეხილწეს საქმითა მათითა“ C.—„შეგი-გინა საქმითა მათითა“ L, ფს. 106,28; „შეხილწებო-და სიწმიდჲ მათისაჲ“ Sin.—11,228v. იხ. ბილწება; შემა-ბილწებელი.

შემა «შერტყმა», შეკერა, ჩამოცილება, «მიცემა», დაწესება; არსებობა, მყოფება: „შემა იგი ბარკალ-თა ქლუფე ბარკალსა მარტუენია მისისასა“ M,—„შეშერტყა იგი ქლუფეთ მოსახლელისა თჳთსა ზედა თჳსა მარტუენისა“ G, მსჯ. 2,16; „მპარეთა მისთა არა შეემა“ O, ზირ. 28,28;

„რომელმან-იგი შეგახანის კარნი ეტლად“ **ხ. გაბ. -დაქდ. 189,4;** „შეიბენ ივანი ყელსა შენსა“ **ო. ივ. სოფ. 9,8;** „უღუ-
ეთუ შეიბა კარი სახლსა შენსა“ **მ. ცხ. 168,1;** „შეიბა
მას როტიკი მარადის“ **ო. —კამადი მისი, კამადი მიმდგომადი,
მიცეცხოლდა“** **ქბ., იერმ. 52,24;** „შეიბას მას სიტყუა
ცოდვისა“ **ო. ზაქ. 28,17, იბ. 36,1.**

შემაღმარება «გარე-მოხუცება», «პყრობა», ხელის-მო-
კიდება, შექიდება: „შემაღმარე უღოსე სამოსელსა მისსა“
ო. IV მუ. 2,12; „შემაღმარე სამონ ორთა მათ სუეტა“
M. —გარე-მოხუცება სამოსელი ორთა სუეტა სახლისათა“
G. მხვ. 16,29; „ადევნე ფინიკსა ამას და შემაღმარე“ **სი-
მეღელსა მისსა“** **ო. —ადევნე ფინიკსა და ვიპყრა სიმეღლე
მისა“** **M. ქება 7,8;** „შემაღმარე თბათა მისთა“ **ფლბ.
მოდ. 4,8, იბ. ყოფი.**

შემაღმარე შეყრა, ჩყრა: „შემაღმარე ციცილსა“ **ო. გა-
მოსლ. 28,24.** „უბრძანა შემაღმარე ყოველთა მათ მღდელთა
და დიკონთა ჭალაქისათა“ **H—241,727, იბ. ბნევი.**

შემაღმარება ოდნავ დაბნელება: „ავითარცა შემაღმარე-
ლის, გამოვიდინ თვსთა სენათაგან“ **ა.-გ. 21,27, იბ. ბნე-
ლება.**

შემაღმარელება «ქრულ-ყოფა», «დაბოროტობა»: „შე-
მაღმარელება იგი“ **DE. —ქრულ-ყოფა იგი“** **C. მრ. 8,17;**
„შემაღმარელება აგი ჯაჭათა“ **დ. 8,29;** „შემაღმარელება
ბოროტობა“ **M. II მუტ. 28,11.** „უბრძანა შემაღმარელება
მათი გელთა და ფერგითა“ **H—241,488;** „არცაღა ჯაჭუებითა
ვის ჭელ-ეწიფა შემაღმარელება იგი“ **მრ. 8,2.**

შემაღმარელებული — «დაბოროტობებული», «პყრობილი»:
„შემაღმარე შენ წინაშე სულთქმამა შემაღმარელებულითა
(დამაღმარელებულითა C)“ **ქ. ფს. 78,11;** „შემაღმარე-
ებალებული იყო“ **იგი — ბრძანებითა შემოქმედისა თვისათა“**
ბ. ქება-იქუხ. დდ. 56,25; „რამათა შეისმინოს სულთქმამა შე-
მაღმარელებულითა“ **ქ. —რამათა შეისმინოს ლოცვა
პყრობილთა მისთა“** **C. ფს. 101,21, იბ. ბოროტობა.**

შემაღმარელება გატანჯვა, დასჯა, დანაყვა, დათვლება:
„შემაღმარელება და დამდაბლდა ვიდრე ფრად“ **ქ. ფს.
87,9;** „შემაღმარელება ვითარ შეწყდინა“ **ქ. —მარხ.
დ. 108, 109,18, იბ. ბოროტობა.**

შემაღმარელებული — «ძნელთა»: „შემაღმარელება ამაღმდით მას
შემაღმარელებულითაგან“ **G. —გარდადებული გარდად-
ვით იგი ძნელად“** **ქბ., ჩუხ. 2,16.**

შემაღმარელება შეცვრა: „სხუთსა რასმე კითხლსა შემაღმარე-
ლისა და შეიხო“ **ფაზ. III 48.** „რამეთუ... შემაღმარე-
ლისა და ღვინ“ **ფაზ. 2,25, იბ. ბრატნეა.**

შემაღმარელება შეფერხება, დაშლა, დაგორება, წაქე-
ცევა: „ისინი შემაღმარელებს და დაეცეს“ **ფს. 18,9;**
„არა თუ განწყვლებამან გზისამან, არამედ უღმრუტებამან იგი შე-
მაღმარელებს“ **ოქრ.-ბეტრე და ეფა 211;** „შემაღმარე-
ლებს ივანი ლოდსა მას დაბრკოლებისასა“ **პრომ. 9,22;** „შე-
მაღმარელებსა სლვანი მათნი“ **მ. სფ. 198,22.** „იგი იქმ-
ნა... ლოდი შემაღმარელებსა და კლდს საცურისა“ **I ბეტრე
2,2, იბ. ბრკოლება, შესაბრკოლებული.**

შემაღმარელება — დაბრკოლება, შეცდენა, წასხლეტა:
„არა შემაღმარელებს სლვანი ჩემნი“ **ფს. 16,5;** „შე-
მაღმარელებს, რომელნი ვიდრეა გზასა ცხატრებისასა“ **მ. ცხ.**

408,1; „შემაღმარელება მას და დაეცა იგი სიძვირად“
მ. ცხ. 412,1; „შემაღმარელება მას და შთამოქრა ქუეყანად
და ილმოვიდა ფერკი მისი“ **დამ. 101,28, იბ. ბრკემა.**

შემაღმარელება, შემაღმარელება შერთვა; „შემაღმარე-
ლებს იგი გულმკერდსა შერთეს, ნუ დაუტევენ, ვიდრემდის უ-
ღოდ შემაღმარელება ასოთა ასოთაგან შენსა“ **მ. სფ. 25,28;** „შე-
მაღმარელება ეზოებმა იგი ურთიერთსა კარშეებითა მათ“ **ო.
გამოსლ. 20,8;** „სასაღებმა იქუს-ლა უკუე მოგებდა და
შემაღმარელებად ასოთა იგი მოკუეითილი ასოთაგან თვსთა“
მ. სფ. 114,26,6, ბრკელება.

შემაღმარელება — საფლავის ქვა, ძეგლი, გოდოლი: „აღა-
სრული სიმღელე იგი შემაღმარელება“ **ო. III მუ. 2,26.**
შემაღმარელება დაბეჭდება: „შემაღმარელება ყოველი გუამი მისი“
მ. სფ. 180,8; „არცაღათუ ერთი ასოთაგან მისთა შემაღმარე-
ლისა გუამსა მისსა“ **Sin.—21,247r.** „რამეთუ იყენეს დაქანლ
და შემაღმარელებს საყრდენთა მათგან“ **ანდ.-ანდ. 212,8, იბ.
ბუშება.**

შემაღმარელება «შესუარება», დასვრა: „შემაღმარელება სიმო-
სელი იგი სისხლითა“ **ო. დამ. 87,21;** „რამათა შემაღმარელება
სისხლითა სამოსელი იგი“ **მ. პრომ.-კურთხ. იხაქ და ააქ.
8,12;** „რომელმან შემაღმარელება და დასუარეს ბუკლითა“ **მ.
ცხ. 229r.** „ჭელნი თქუენნი შემაღმარელება (შესუარება O)
არაინ სისხლითა“ **I. ფს. 89,2;** „ავიბილე შენ, შემაღმარელებს
სისხლითა შენითა“ **ო. ეფე. 18,6, იბ. ბლაღა.**

შემაღმარელება: „ავითარცა განსწამდე კეთროვანი იგი სიტყუთა,
განსწამდე შემაღმარელებსა და ესე ჩემი“ **მ. სფ. 221,24,
იბ. შემაღმარელება.**

შემაღმარელება მონარშება: „შემაღმარელება გაბოღვი“ **ო. დამ.
26,29;** „პურგერი კეცისა, რომლითა შემაღმარელება იგი, შეი-
მურსენ“ **დამ. 8,21;** „შემაღმარელება მას ქოთნითა“ **G.
არცხ. 11,8;** „შემაღმარელება სიამ-ქუბათა შენა“ **I. I ვრა 1,
12;** „ესე ადგილი არა, სადა-იგი შემაღმარელება მღდელთა“ **ო.
ეფე. 46,20, იბ. გბობა.**

შემაღმარელება მონარშება: „არა შემაღმარელება კრავს სითი
დედსა თვისათა“ **ო. გამოსლ. 28,19, იბ. გბობა.**

შემაღმარელება «შეყენება», «შეგრძელება», ჩაგდება: „ნუ შე-
მაღმარელება თვისა შენსა ამბობსა მას მათსა“ **ო. ზაქ. 7,7;**
„შემაღმარელება საყრდენისა“ **ფლბ. 141,27;** „არა შე-
მაღმარელება ივანი საყრდენისა“ **C. —არა შემაღმარელება
იყო ივანი საყრდენისა“** **DE. 6,3,24;** „შემაღმარელება ფერ-
ისა მას განაგრძებულსა“ **მ. ცხ. 222,1;** „გულმასა და ტან-
სა დიდსა შემაღმარელებს შენ“ **ფაზ. III 26.** „უბრძანა... შე-
მაღმარელება საყრდენისა“ **ფლბ. 128,28.** „კაცის-კლევისა შე-
მაღმარელებს იყო საყრდენისა“ **DE. —კაცის-კლევისათა შე-
მაღმარელება საყრდენისა“** **C. დ. 28,25, იბ. გდება, შემა-
გდება.**

შემაღმარელება შეშვენება, შეფერვა: „შემაღმარელება მას“
ხეგრ. 2,10; „არა შემაღმარელება უღუწურთა ბაგენი სარწმუნო-
ნი“ **ო. ივ. სოფ. 17,7;** „სევეითარი შემაღმარელება ჩუენდა
მღდელთა-მთავარი“ **ხეგრ. 7,26;** „ქუელსა მას ვერ შემაღმარე-
ლება სიდგელი ახლისა სამოსლისა“ **დ. 5,86;** „შემაღმარელება
დიდსა ეპიფანსსი მოგვანება“ **საქ.-წიგ. II 122,28, იბ.
გვანა, შეშვენება.**

შეგნება შენთება, დანთება: „მოიღო კაცმა, შეგნა ნა და განტა“ I, გს. 44, 15. იხ. გნება.

შეგინება „შეხილწება“, „შემწიკულება“, „შესურა“, „ბილწება“: „რომელმანცა შეგინა იგი“ DE, — „რომელმანცა შეუღო მას შეხილწებად“ C, მრ. 7, 15; „შეგინა ადგილი ესე წმიდა“ სპ. მოც. 21, 28; „ნუ შეგინებ პელსა შენსა“ O, „ნუ შეგმწიკულებ პელსა შენსა“ pb., მალ. 7, 19; „შეგინებით შეგინეს დედაცა იგი“ I, იერემ. 2, 1; „რომელი შეგინებ სიყვარულსა გუამსა“ აკ. 2, 8; „შეგინა ქუეყანა და იმრუშა ქელსა და ქვასა“ I, იერემ. 2, 8; „შეგინებ ცხე-ღარი იგი, რომელსა აწყდ“ აკ, რომ. კურთხ. იხაკ და აკ. 24, 2; „საღმართოჲთა კერძოი იგი მოძღურებაჲ შეგინონ“ ს. გბ. — მოც. სპ. 97, 24; „შეგინებდეს მე ერისა მიმართ“ O, გუგ. 12, 19; „არა შეგინონ სიტყუა თუნი“ G, რიცხ. 20, 2; „ნუ იქმთ საქმესა შეგინებისა ამისა, რომელსა მოვიტლუ“ pb., — „ნუ იქმთ ზაგას საქმესა ბილწე მისასა, რომელსა მოვიტლუ“ O; * „განაწილდეთ თავნი ჩუენნი ყოვლი-საგან შეგინებისა კორცთასა“ II კორ. 7, 1.

შეგინებულ-ი „მწიკუტულეგანი“: „ტაბლამ უფლისაჲ შეგინებულ არს“ O, — „ტაბლამ უფლისაჲ მწიკუტულ-ლეგანი არს“ pb., მალ. 1, 12; „შეგინებულ ითა ქელი-თა, ესე იგი არა უბანელითა ქელითა, გაძღეს პურსა“ მრ. 7, 2; „ყოველი სამსახურებელი მათი შეგინებულ არს“ I, გს. 25, 4; „შეგინებულ ვე იუ“ I, იერემ. 2, 22; „არასადა შეგინებულ და არაწმიდაჲ შესრულ არს პირსა ჩემსა“ სპ. მოც. 10, 14. იხ. გინება, უშეგინებულესი.

შეგინებულება

შეგონა შელესვა: „მივიღის, შევიგონის თავი თუნი თა-კითა“ ფი. XIX 7; „შევიგონენ ქელნი მისნი“ O, ზარ. 12, 1; „უბრძანა ორთა მით კიდობანთა სხუათა შეგონა ღი-სითა“ ბალ. 22, 11; „მოაბუნა სხუანი კიდობანნი... ფისითა შეგონილი“ ბალ. 22, 14. იხ. გონება.

შეგონება ჩაგონება: „მეფესა ენება ნაქორის შეგონე-ბაჲ იღუშალ“ ბალ. 112, 21. იხ. გონება.

შეგორება შეგორება: „რომელი“ დაქრებდეს მოყუასა თუნი ძვრსა, მასვე შეეგორეოდის და არა უწყოდის, ვინაჲ მოიწიოს მის ზედა ძვრი“ O, ზარ. 27, 20. იხ. გორება.

შეგრაგნა შეხვევა; „აღზახება“: „შეგრაგნა იგი არდაგსა წმიდისა“ C, მო. 27, 29; „შეგრაგნა მჩაქარსა და დაუღნა“ ლონგ. 122, 24; „მოიღო გლია ზალენი თუნი და შეგრაგნა იგი და სცა მით წყალთა მათ“ O, IV მფ. 2, 8. „შეგრა-გნაჲთა მით მეწამულითა... (განწმოდეს)“ pb., — „მეწამულითა აღზახეს იგი... (უბრძო ყოს)“ O, ლევტ. 14, 52. იხ. გრაგნა; შესაგრანელი.

შეგრებილ-ი შესთელი; „შეგრებილი ძიწული... (მოართუნი)“ G, — „შესთული მეწამული... (მოგუარნი)“ M, ლევტ. 14, 4. იხ. გრება.

შეგრძნება: „შეგძნენ შენ ლომნი ეგჲ“ ლევტ. 16, 15; „მიუგრა... გრძნელსა მას, რომელსა სჰმელი იგი შეგრძ-

ნაბა“ Sin.—11, 247r. „მოართუეს მას კორცა შეგრძნე-ხული“ Sin.—11, 246v.

შეგუალ-: „რომეთ ცოდვილ ხარ, მისთვის შეგუალე“ ოქრ.-პეტრე და ელია 212, იხ. გუალ-.

შეგუ(ვ)ება ექვიანობა; „შეგუება (?)“: „შეგუებაჲთ ვთქუ“ კ. იერ.-გამორ. ქუარ. 241, 9; „არა თუ შეგუებაჲთ ვიტყვ“ ოქრ. პეტრე და ელია 212; „რომელსა უყუა-რან გემონი და შეგუებაჲს კორცთა, შეგობარ ლმრთისა ვერ შემძლებელ არს ყოვად“ მ. სფ. 153, 17. იხ. გუ(ვ)ება.

შეგუს- „დაგნა“: „შეგუსენეს მათ გზას“ C, — „და-ქანდენ გზასა ზედა“ DE, მრ. 2, 2. იხ. გუს-.

შედგინება მიღევნება; „შეყენება“: „შეადგინა თავი თუნი სიმდაბლესა შრამასა მარტოდ ყოფითა“ ლონგ. 122, 28; „უწინარესსა მას შენუდგინებდა სიტყუად“ ბ. აბს.-40-თხ 117, 26. „უბრძანა... შეარე-დგინებად მცირედ“ ლ. 5, 2. იხ. დგინება.

შედგმა „დასხმა“, შედგება, შეერთება; შედგენა, „მი-დგმა“: „ადრამდის შეადგეთ კაცთა“ Z, — „ადრამდის დაეხს მათ კაცთა ზედა“ ლ. უხ. 21, 4; „შეადგინეს ქელნი მისნი კედელსა“ O, ამონ 5, 19; „შეადგ შენ ქუაბა ვე დიდი“ O, IV მფ. 4, 28; „მეკეცმან... კმნის კეცის ქურჭელი და შედგის იგი საცხობელსა“ მ. სფ. 209, 22; „არცალი აღნთიან სანთელი და ქუეშე შედგინა იგი ქუიშორსა“ მ. 6, 15; „აჲფი შეედგა მისდა“ H—241, 451; „არცალი ოდენ ვისმე შეადგეს (შეადგეს ლ) მათგინსა“ სპ. მოც. 5, 15; „სადა-იგი შედგულ არს ყური, და მას შინა ოხრიან კმანა“ გრ. ნოხ.-კაც. აფხ. 124, 1; „რომლისათვისცა შედგმულ-დად იტყვს“ აკ. რომ.-კურთხ. იხაკ და აკ. 112, 2. იხ. დგმა; თუალთა შედგმა, თუალთ-შეუდგამი.

შედგმულება შენაწყერებულობა; „ქმნულება მათი წა-მება, რამეთუ რომელიც არს შედგმულე ბით“ ბალ. 71, 12. იხ. შედგმული, შეუდგამი.

შედგომა „მიღევნება“, „სლვა უკუანა“, „სლვა შე-მდგომად“, „მოღევნება“, „თონა-სლვა“, „შეყო-ფა“, „მიბაზლება“, გაყოლა, მიყოლა: „შეუდგეს მას“ DE, — „მისდევდეს მას“ C, მრ. 1, 18; „შეუდ-გეს აბიშელეს“ M, — „ვიდოდა უკუანა აბიშელისსა“ G, მნ. 2, 28; „შეუდგა მას (მისდევდა მას C) სიმრავლე ერისაჲ მის“ DE, ლ. 22, 27; „შეუდგა მათ“ M, — „ვიდო-დე შემდგომად მათსა“ G, რუთ 2, 9; „შეუდგეს იესუს“ DE, — „მოსდევდეს იესუს“ C, მო. 27, 25; „არუენ არა შეგვდგის“ DE, — „რუნ თანა არა ვალს“ C, მრ. 9, 28; „შეუდგა ერთაჲ მოჭალაქსა მის სიულისასა“ DE, — „შეეცო ერთაჲ მოჭალაქეთაგანსა“ C, ლ. 15, 16; „შეუდგ-გით მას მსახურებად მისა“ M, — „მიიანლებად მისსა და მსახურებად მისსა“ G, ისუ 5, 22, 5; „შეუდგა სილთმონ ქულსა ისტართასა“ O, III მფ. 11, 6; „შეუდგა ნეტარა ანატოლე“ ანდ.-ანატ. 226, 28; „შეუდგა ქულსა მის ერმისასა“ ლევტ. 154, 21; „მეგრად შეუდგა უკუანა ქულ-სა მისსა“ შუშ. II მ. „არა შევიწინო მე შედგომაჲ ქულსა მისა“ ოქრ.-გურბ. 222, 2; „თუხსა განზრახვასა შედგო-მაჲ წარმწყმედელი არს სულსაჲ“ ა. გ. 46, 22. „შედგო-

* წყარო გამარჯნელი (რედ.).

მოდ იყოს ნებისა თუ სისადა მ. ცხ. 101r; „დასაბამითაჲნ შედგომილ ვიყავ... მიწერად შენდა“ C. ლ. I, 2, იხ. ღვთმა.

შედგომად უკან: „ნუ მისთალო შედგომად მათა“ ლ. 21, 8, იხ. შედგომა.

შედება ჩადება, დადება, წაქიდება: „შეუდგა სიტყუაჲ პირსა მისსა“ G. რიცხ. 23, 16; „ძრწოლია შეგუდვას ჩუენ“ მ. ცხ. 15v; „უძლურებასა შეადგენ და სნებასა“ მ. ცხ. 84; „ათაღლა ტყვილი შემედვა“ ლომ. 27, 19; „ძწოლია შეედვის მუკლთა“ მ. სწ. 40, 10, იხ. დება.

შედგ-ი მეორე, მთადგირე, მოსაყდრე: „მთვიდა შედგვი აჩქიმინდრითსაჲ“ მ. ცხ. 210r; „მომივლინეს მე შედგეთა მეფისათა“ Sin.—11, 12r.

შედგად გარდა: „ამის ყოვლისა შედგად“ ფლმ. მოც. 5, 27, იხ. შედგვი.

შედინება შეყვანა: „წყალნი იგი, რომელ შეადინაჲ ქალქსა მას“ O. IV მფ. 20, 20, იხ. დინება.

შედრეკა «მოღრეკა», მოზრა: „ზურგა მათი მარადის შედრიკე“ ბრომ. 11, 10; „შედრეკეს ყოველი მუკლი“ I. ეხ. 45, 21; „შეიდრიკეს მუკლი მათნი“ B.—„მზიდრიკეს მუკლი“ A. სხტ. 126, 2, იხ. დრეკა; შდრ. მუკლშედრეკილი, შენადრეკა, შეუდრეკელი.

შედღრებულ-ი: „ყოველი კორცნი მინაი შედღრებულ იყვნეს“ H—241, 284.

შეერთება შერევა, შერთვა, «თან-ქცევა»: „შეერთნეს რიცხუსა მას სიმწყსითა შენათა“ თომა მოც. 14, 14; „შე-ვე-ერთნეთ რიცხუსა მას მხოლოდ-შობილისა ძისა შენისა“ რიცხ. 174, 29; „შეერთნენ იგინი მტერთა ჩუენთა“ O. გამოხლ. 1, 10; „არა იქუს სიმწარე მის თანა შეერთებაჲ მისა“ ps., —„არარა იქუს სიმწარე თანა-ქცევაჲ მისა“ O. ხობრძ. სოლ. 8, 18. „შეერთებულნი წყაროთა ვფრატისათა“ მსკ. 24, I.

შეიკუება დაეჭვება; შეშინება: „შეგავიკოს კეთილსა და მოგატყუეს ბოროტი“ ბალ. 55, 26; „შეიჭულდეს, ნუ-უაჲჲ შეიჭვენ“ სკ. 18, 2; „შეიკუდა დღეთათჳს სიკაჲუისა ემისათა“ ატმ. 107, 18, იხ. ეკუ.

შევალ- იხ. შესლვა.

შეველ-/შევილ- იხ. შესლვა.

შევედრება მიბარება, მიხდობა, რწმუნება, «დაფარვა», შეწყნარება: „აჲ შეგვედრებ თქუენ ღმერთსა“ სკ. მოც. 20, 32; „კვლოთ შენთა შევევედრებ სულსა ჩემსა“ ფხ. 20, 6; ლ. 28, 40; „შევევედრა მე საფარველსა კარვისა მისისა“ C.—„და მთიარა მე დაფარულსა კარვისა მისისა“ L. ფხ. 28, 5; „შევივედრე მე“ ფხ. 22, 2; „მას მცნებასა შეგვედრებ შენ“ I. ტმ. 1, 18; „შევედრა თავი თჳსი უფალსა“ ბ. კეხ.-40-თჳს. 121, 20; „გვის შეგუვედრენ“ ლომ. 25, 20; „წინამძღურობაჲ მათთა შევედრა გიორგის“ ი. ე. 47, 21; „შევედრა მე“ შუშ. XVIII 2; „შევედრებ და ნეტა მათ ძეგლითა მისთა“ შუშ. XVIII 4; „რომელი შენდა შევედრებულ არიან“ ფლკტ. 124, 16, იხ. ვედრა; შესავედრებელი.

შევაწყება დავიწყება: „ნუაჲჲ შეგავიწყდეს შენ“ O. ჯორ. 22, 19, იხ. ვიწყება.

შევლა: „შევლეს ზენ გზა გურიისა“ ქ. ცხ. 122, 2, იხ. ვლა.

შევლინება «მივლინება», შეგზავნა, შეყენება: „შეავლინეს ზადად მისა“ C.—„მიუვლინეს მას და გამოჰბადოდეს“ DE. მრ. 2, 21; „რამათაჲ შეავლინა იგი მეფისა“ O. II მფ. 14, 23; „შეავლინა... ღრმად“ ლ. 5, 4, იხ. ვლინება.

შევლტოლა, შევლტოლა «მივლტ კენა»: „რომელიცა შევლტოლის ზენ და ცხენდეს“ G.—„რომელიცა მეოტიქმინეს და შევარდეს ქალქსა მას, განერეს“ M. II მფ. 19, 4. „რომელი მისცნეთ შევლტოლად ზენ კაცის-მელველისა“ G. რიცხ. 25, 6, იხ. ვლტოლა; შესალტოლველი.

შევრდომა, შერდომა «შეგდება», «დავარდნა», ჩავარდნა: „შეღ (ვ)რდა ფერკთა მისთა“ C.—„დავარდა ფერკთა თანა მისთა“ DE. ი. 11, 22; „შეუვრდა ზუკლთა პავლეს და შილას“ სკ. მოც. 16, 29; „შეუვრდებოდა უფალსა“ O. ესთ. 14, 1. „არა შევრდომილ იყო იოანე საპერობილსა“ ბ. 2, 24, იხ. ვრდომა.

შეზავება «რევა», შერევა, შერთვა; მორავება; შენელება, შენმატკბილება: „შეგზავა წამალი იგი მავთლი-ნებელი“ ღიმ. 45, 22; „შეგზავიან ყოველივე იგი მსგავსად ერისა მისი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 149, 26; „ღმერთანი შეგზავა გუამი იგი“ I. კორ. 12, 24; „უბიწოებია განირუენებისა უკუეთუ ბაღწებია რამე თანი შენათს“ მ. სწ. 277, 18; „შეგვზავებოდეთ ჩუენ ვაჟარსა მას“ სკ. წიგ. II 116, 28; „ურუენა მას ვეცხლი იგი და შეგზავა და მისცავა მას და მოიღო მიაგან თქრთა“ სკ. წიგ. II 124, 22. „შეგზავაჲ არა თუ სხუაჲ რამე არს, არამედ შერევაჲ სტაჲსათა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 211, 22; „ნუ მოიგებ მეს შეგზავარსა გამოუცდელად ვიდრემდის არა გამოიკითხოთ შეგზავებაჲ მისი შეგზავარსა მისთა თანი“ მ. სწ. 150, 15; „მისცეს მას მარი, ნაგღლითა შეგვებული“ DE.—„მისცეს მას სუმად ღწნაჲ ნაგღელ-რეულთა“ C. მთ. 27, 24; „შეგზავებულ იყავ ღმრთის-მოყუარეთა კაცთა თანი“ მ. სწ. 150, 18; „სიტყუაჲ შეგზავებულ იქუნდა მადლითა ღმრთისათა“ სკ. წიგ. II 122, 41; „ნათელი შეგზავებულ არს მას შინა და არა განეშორების მისგან (მზისაგან)“ ბ. კეხ.-მჭუხ. დღ. 81, 11; „მადლითა, ვითარცა მარილითა, შეგზავებულ იყავნ“ კოლ. 4, 6; „სიტყუაჲ შეგზავებულ იქუნდა საღმრთოთაჲ მარილითა“ ანტ. დ. 28v; „მერ გამოცის კმაჲ იგი მათგან შეგზავებულად“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 172, 8, იხ. ზავება; შდრ. კეთილად-შეზავება, შეუზავებელი.

შეზავებულება, შეზავებულობა «შეზავებული», შედგენილობა, შერევა: „დადგნეს კელნი მისნი საყმევლოთა შეგზავებულენი აჲ მათა მწუღილითა“ G.—„დადგნეს კელნი საყმევლოთა შეგზავებულთა მწუღილითა“ ps., ღმეობ. 16, 12. „ნუ ვინ ჰგონებნ ვითარმედ შეგზავებულთაჲსა შინა კაცისაჲ არს სამი სული“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 176, 8, იხ. შეზავება.

შეზარება შეშინება: „შეჰზარდა ხილვამ მისი“ ბალ. 24,8; „იხილა იგი და შეეზარა“ ბალ. 24,4. იხ. ზარი.

შეზელა დარბილება, დახელა: „შეეცემან ჩრდი შეზელის შიგნით“ ო. სიბრძ. სოლ. 15,7; „განვეშორნეთ მიუცართა და გრძნელთაგან, რამათა არა რისხვისა თანა შევეწილნეთ“ მ. სწ. 150,28; „შეუზილა მას (ყრმასა) ქედი იგი მისი“ ხაგ. წიგ. II 122,29. „არა კელ-ეწიფების შეეცესა მისე თიჭისაგან შეზელილისა (შესაქმელი)“ ზრომ. 9,21. იხ. ზელა.

შეზმნილ-ი მცოდნე, ერუდირი, განსწავლული: „ხოველსა შინა შეზმნილ ვარ“ ფლმ. 4,12. იხ. შეუზმნილი.

შეზარანება ბეკობა, შეთქმა, მოთათბირება: „იგინი შეზარანენ ურთიერთს და ძუთოდეს“ ლ. 20,6; „რამათს შეეზარანენ შენ ძესა მას იესუსსა ჩემთსა“ ო. I 89. 22,18; „შეზარანენ ყოველნი“ დან. 8,7. იხ. ზარანება.

შეზრიობა „განწიხნა“: „შეჰზარიობდა საუბარელი იგი“ M.—განწიხნა შეუბარებულმან G. II 34. 22,15. იხ. ზრიობა.

შეზრობა დიდერა: „აღდუღდა, შეიზრო და შეგბა ძუალი მისი შორის მისსა“ I. ეხეკ. 24,5. იხ. ზრობა.

შეზრუნება, შეზრუნება შეწუხება, დაღონება, შეშფოთება, „ზრუნვა“, „ვერ-ცოდნა“, „გამომძიება“: „შეზრუნდეს იგინი“ მთ. 17,28; „გვრევე შეზრუნდეს აღოვრებასა ზედა თავისა თვისასა“ ო. ბარ. 4,28; „შეზრუნდეს: ვისთხმე იტყვს“ C.—ვერც იცოდეს. ვისთხს იტყვად“ DE. 6. 12,22; „ნუ შეზრუნდები“ ვარ. 809. „არა მცირედი შეზრუნება (ზრუნვა) C) თუა ერისა კაცთა მათ“ ხაგ. მოც. 12,18; „შეზრუნებულ იყო სული ჩემი“ C. ფს. 78,7; „თუნეს იგინი შეზრუნებულ და შეურეებულ ჩუენებისა მისთეს“ ხაგ. წიგ. II 68,2.

შეზლუდა „გარე-მოღება“ ზღუდისა, ზღუდის შემოვლება; „მოზღუდა“: „შეზლუდა იგი“ C.—ზლუდშ გარე-მოღება მას DE. მთ. 21,22; „არა შეზლუდოს თავი თუნი“ მ. ცხ. 78V; „შეზლუდე მტელი შენი ეკლითა“ მ. სწ. 12,4; „შეზლუდა ზღვასა (არს) საზღვრითა თუნითა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დდ. 56,10; „ვენაი იგი... შეზღვრად... აღსარებისა და შეზღუდვისა... უქმ და ეპლოგან იქმან“ A.—22,808. „განვლი იორდანისა... დამკდრებულ... ქალაქთა დიდთა და შეზღუდვითა ცაღმდე“ G.—„წიად-ხელა... იორდანისა... დამკდრებად... ქალაქთა დიდთა და მოზღუდვისა... მდლად ვიდრე ცაღმდე“ M. II 34. 9,1; „არს... შეზღუდვილი შეშითა ღმრთისათა“ ბალ. 85,18. იხ. ზლუდე.

შეთელვა: „იქმნის პიერი მტეცი შეთელვითა ქართაგათა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დდ. 49,28. იხ. თელვა.

შეთნება, შეთნება „შეულორება“, მოწონება, „სათნო ჩენა“: „შესთნდა პამნსა სიტყუა იგი“ ო. —სათნო უნდა სიტყუა ესე აჰანს“ M. ესთ. 5,14; „შეთნდეს იგი და მოეყენა იგი შენდა ცოლად“ G.—„შეგეუქარდე შენ და გინდეს ცოლის-ყოფა მისი“ M. II 34. 21,11. იხ. თნება, თნება.

შეთალვა: „სადა არიან შეთუალვანი მამისა ჩუენისა—ნი და დედისა ჩუენისანი“ Jer.—140,176c. იხ. თალვა.

შეთკრომა: „ორნი იგი ლომნი გვიან შესთკრეს მას ორკერძოთვე“ Sin.—11,177f. იხ. თკრომა.

შეთქმა შეთქმა, „შეერთება“, პირის შეკერა: „თუ... შეითქუნენ ქუეყანასა ზედა“ მთ. 18,18; „რამათს ესრეთ შეითქუნეთ თქვენ განცდად სულსა უფლისასა“ ხაგ. მოც. 5,8; „შეითქუნეს არამ და ეფრემ თანად“ ო.—„შეერთებავდა არამ ეფრემის თანა“ ps., ებ. 7,8; „შეითქუნეს მეფენი ქუეყანისანი“ ფს. 2,2; „შეითქუნეს იგინი ზოგად“ მ. ცხ. 78V. „ზრახეს შეთქმით ურთიერთას“ ფს. 82,6.

შეთქმულ-ყოფა „ნიშნის-ყოფა“, დროს დათქმა: „შეთქმულ ხორთ მოუგებათა დასა მის ჩემისათა მსახურებად ქრისტესსა“ ფლკ. 151,22; „შეთქმულ იყვნეს ჰურიანი“ ო. 9,22; „შეთქმულ იყვნეს კაცნი ისრაელისანი მზორთა მათ თანა“ M.—„ნიშანი იყო ძეთა ისრაელისათა მზორთა თანა“ G.—მსჯ. 20,28. იხ. თქმა; შეუთქმული.

შეთქმულება აღთქმა, შეთქმა, ფიც, პირის შეკერა: „ვესი შეთქმულვბა ურთიერთს“ მ. ცხ. 412V; „რომელთა შეთქმულვბაა ესე ვეცს“ ხაგ. მოც. 22,12; „აღსარულეს უშულოება შეთქმულვბითა თუნითა“ იბ. რომ.-კურთხ. ხაგ. და იაგ. 60,6. იხ. შეთქმული.

შეთხევა შეყრა, ჩაცენა: „შესთხენენ იგინი სატეგელსა მას ცეცხლისასა“ მთ. 12,42; „საბრკესავე მათსა ზედა შეითხენენ“ C. ფს. 24,8; „შეშა შესთხენს მათ“ ხაგ. წიგ. II 71,40; „ცეცხლი ეგზებოდა, რომელსა შინა შეითხეთოდეს“ მ. სწ. 27,18. იხ. თხევა.

შეთხევა „შექმნა“, დაწნა, შეგრება, შერთვა: „შეთხეეს გვრგვნი ეკლთაგან“ DE.—„შექმნეს გვრგვნი ეკლისა“ C. მთ. 27,29; „უფროსანი ცოდვანი ენისაგან შეთხენენ“ Ath.—17,220r. „გვრგვნი ესე შესთხაზ შენითა ამით შეთხეითა“ განხ. 6. 109,2; „მნებას... შეთხეად შენდა გვრგვნი“ ლიმ. 1,24. „ცოდეთა შეთხეულ ვართ ურთიერთას“ ოქრ.-პეტრე და ელდა 112; „ძარღუნი მისნი შეთხეულ არიან“ M. იობ 40,12; „შური და ქლამა შეთხეულ არიან ურთიერთას“ მ. სწ. 24,15; „მოსცეს მათ ქრისტემან გვრგვნი შეთხეული, შეუნიერი“ ხაგ. წიგ. II 57,12. იხ. თხევა.

შეთხულება შეერთება: „შეთხულებდა ესე ცხორებისა ჩუენისა დღითი-დღედ დაიშალებს“ მ. სწ. 252,22. იხ. შეთხული.

შეიწირება „ჭირება“, „დაჭირება“, „შეუწრება“, შეწუხება, გასაჭირში ჩაგარდნა: „შეგაიწრებდა ამორეველი ძეთა დანისთა მათსა შინა“ G.—„დაიჭირებდა ამორეველი იგი ძეთა დანისთა მათსა მას შინა“ M. მსჯ. 1,24; „შეიწრდა ისრაელი ყრიად“ G.—„დასჭირდა ყრიად ძეთა ისრაელისათა“ M. მსჯ. 10,8; „შეიწრე თავი შენი მარხვითა“ ე. იერ.-ნათლისდ. 88,20; „შეიწრა იგი“ G.—„შეაუწრა მათ“ M. მსჯ. 16,16; „რავდენცა შეიწრთა შეიწრთ თავი შენი აქა, ეგოდენცა ფართობად და სიხარული კბოთ შენ“ მ. სწ. 121,26; „შეიწრდა და უღონო იქმნა“ 6.-ე. 22,6. „სულმან შეიწრებულმან და სულმან მოწყინებულმან დაღად-გავა შენდამი“ ო. ბარ. 2,1; „გვედრებო-

ენგან გზასა ზედაჲ ხაჯ. წიგ. II 63,28; „შეიქრძალე მუცელი და ენაჲ ლომ. 6,17; „შეიქრძალენ იგინი და ინანიღო“ O.—„მიამთუილველმან ამათმინ შეინანე“ p.h., 86. ხოლ. 24,5(22); „უფროას ყოველთა სათნოებთა (არს)... შექრძალვამ ენისაჲ და მუცლისაჲ“ Ath.—12,208r. „გონებთა ვერ ფრიად შეგრძალული“ მ. ცხ. 287v; „შე-ქრძალული ენათა“ მ. ცხ. 27r; „იყო მონასტერი იგი შო-ზღუდვითი და შექრძალული“ ლომ. 152,82. იხ. ქრძალვა.

შექსინგა: „შეჰქსინდის იგი ცუდთა და უნდოთა რამეჲ საქმეთათჳს“ მ. სჴ. 329,25. იხ. ქსინგა.

შეკუართვა ამოკეცვა: „შეიკუართა და იწყა დაესნად კედლისა“ ლომ. 92,81. იხ. კუართა.

შეკუთა შეკრა: „სახელი შეკუთუთეს ნავსა“ მ. ცხ. 157r; „ბრძანა შეეყმან შეკუთად სარტყლნი მათნი“ H.—241,577. იხ. კუთა.

შეკუთება შეთვისება, შეჩვევა, შესაკუთრება: „შე-იკუთენ კანი სოფელსა ამას“ ბაღ. 97,21; „დადვის სიტ-ყუად მისა და შეიკუთენის უგუნური“ ბაღ. 7,24. „ფრიად შეკუთებულ იყო ყრმაჲ იგი ნუკრისა მას“ ბაღ. 79,27. იხ. კუთება.

შეკურივებულ-ი შემკურივებული, გამაგრებული: „შე-შთა შეკუტრიევიზულ არს“ მართ. C, ოქრ.—მარხ. და ოონ. იხ. კურივი.

შელაღებულ-ი მოჩხუბარი: „შეგრდომად შორის... შე-ლაღებულთა (კეთილ არს)“ მ. ცხ. 277v.

შელაღვა მოჩხუბრობა, წაჩხუბება: „უთჳთჳთ ვისჳ შე-ილაღვან ძმანი, მოუტმის მამამან“ ი.—გ. 25,5; „არავის შეგვალალო“ მ. ცხ. 62v; „შევილაღენით მცირედ ურთიერთას“ მ. ცხ. 65v. იხ. ლაღვა.

შელეწვა ჩამტკრევა: „შეშლეწეს კარი“ მ. ცხ. 177r; „იქნაჲ იგი პირსა შეილაღვა და ღვთაჲ იგი დაითბა“ შუშ. VI 12. იხ. ლეწვა.

შელმოზა ტივილი, ხრუკვა: „შეელმო მას მუცელი“ ლომ. 20,26; „სტომიქი ჩემი შემელმო“ ხაჯ. წიგ. II 85, 21; „შინაგანი მისი უოველი შეელმინ“ მ. სჴ. 20,27; „არა შეგელმნესა ნაწულენი“ მ. ცხ. 274v. იხ. ლმოზა.

შელოცვა: „იყო... ღედაკაცი ერთი მისანი, შეულოცვიდი იგი და დაუწერდა, დაწერილსა შერდსა მოჰიდებდა“ x 260r. „უდა არს მათა, რომელნი შელოცვით კურნებასა ეძი-ბენ“ მ. სჴ. 47,24. იხ. ლოცვა; შემლოცველი.

შელტოლა იხ. შევლტოლა.

შელუღვიღ-ი: „საქმისა მისგან გონებისა მღვდარისა შელუ-ღვიღ საშუმინველისა მისგან პირუტყუებისა“ გრ. ნოხ.—კაც. აგებ. 170,22. იხ. ლუღვა.

შემაბილწებელ-ი «რომელი შეაგინებს»: „იგი, არს შე-მაბილწებელი კაცისაჲ“ C.—„იგი არს, რომელი შე-აგინებს კაცსა“ DE, მარ. 7,15; „აღებენს მთელად შენდა გულის-წყრომით, ვითარცა შემაგინებელსა და შემა-ბილწებელსა ხაჭუთბეგელისასა“ მ. სჴ. 55,9. იხ. შე-ბილწება.

შემაგლებელ-ი ჩამგლები: „სახელი შემაგლებელისაჲ მის იყო დრაჟონ“ ხაჯ. წიგ. II 118,14. იხ. შეგდება.

შემაგინებელ-ი შემბილწებელი, გამაუწყმინდურებელი: „შესაწაღე შემაგინებელი თჳენი“ მ. ცხ. 101v; „სი-წყმელისა შემაგინებელ“ ლონგ. 120,2. იხ. შეგინება.

შემაგრება «ცემა»: „შემაგრა იგი მუცელსა მისსა“ G.—„სცა მუცელსა ეგლომისა“ M, მხჯ. 2,21. იხ. მაგარი.

შემაგალ-ი: „რამათა შემაგალნი იგი ნათელსა ზედვიდენ“ ლ. 8,16; „ეხილენ უღმრთონი, შემაგალნი საფლავად“ O, ეკლ. 8,19; „მტედიარი, ბრძოლად შემაგალი“ მ. ცხ. 29r; „გამომავალთა და შემაგალთა არა იყოს მშვიდო-ბაჲ ჰირისაგან“ O, ზაქ. 8,10. იხ. შესლევა.

შემაგობელ-ი: შემაგობელი ხდლისაჲ სიძის ძმობი-ლი, ხელის მოგვიდენ: „შეუდგნ... სიმე შემაგობელ-სა სძლისასა“ გრ. ნაზ.—შობ. 228,26. იხ. შეგობა.

შემაართ შედენით: „იუენეს თავნი მათნი გამართ და ბოლოები მათი შემაართ“ M, II 58ტ. 4,4. იხ. მართ.

შემაართება მიმართება: „მზირთა მათ შემაართეს“ M, —„მზირი... მიმართეს ღაფსა ზედა“ G, მხჯ. 20,27; „შე-იმაართეს კაცად-კაცადმან პირის-პირ ქალაქად“ M, —„მიმ-მართებელი თითოეული-პირის-პირ ქალაქად მიმართ“ G, იხუ ნ. 6,5. იხ. მართება; შემმართებული.

შემაართუმელ-ი «მომავალი»: „შემაართუმელთა მათ მისცემდ სასყიდელსა შენსა კაცთა სავაქროდ შენდა“ O, —„შომავალთა ნაცვალად მისცემდს სასყიდელ-სა შენსა კაცთა ვაჭართა შენთა“ p.h., ეტყ. 27,15. იხ. შერთუმი.

შემატილება «დამართლება»: „რამ-მე შემატილეს“ C, —„რამათა დამართილეს“ DE, მარ. 9,50; „შარილმან ჰეშმარიტებასმან შემატილენ იგი“ ხაჯ. წიგ. II 1,9; „ყერ-არს შენდა, რამათა იქმე შარილ და შემატილო სული შენა“ მ. სჴ. 122,4. იხ. მართი.

შემახმენელ-ი «ძვრის-შერყუელი», დამბეზლებელი, დამსმენი: „არს შემახმენელი თჳენი მოსე“ DE, —„არს, რომელი ძვრის-შერყუელ არს თჳენთჳს“ C, 6,45; „პირის-პირ იტუნდენ შემახმენელნი იგი“ ხაჯ. მოც. 25,16; „წარმოიღვეს შემახმენელნი იგი“ ხაჯ. მოც. 25,18; „არა უქმან (შაჴლსა) შემახმენელნი და მოწამენი, რამეთუ ყოველივე ცხად არს“ მ. სჴ. 111,14; „შე-პრისხნა შემახმენელთა მისთა“ ლომ. 24,18. იხ. შესმენა.

შემახმელ-ი მაქებელი, «მემღერე», «სათესალმუნე»: „გვეენ ჩემდა შემახმელნი“ O, —„გვეენ ჩემდა მემღე-რენი“ p.h., ეკლ. 2,8; „უმაჲ შემახმელთა შენთაჲ არ-ლარა ისმეს მერმე“ O, —„უმაჲ საფსალმუნეთა შენთაჲ არღარა ისმეს მერმე“ p.h., ეტყ. 26,18; „მისცემდეს ნაწილსა და განაყოფსა შემახმელთა მათ“ O, ნეემ. 12,48; „შე-მახმელნი, შეფსალმუნენი მათნი, მამანი და ღედანი—ორას“ O, II ეზრა 2,35. იხ. შესხმა; შდრ. ფსალმუნთ-შე-მახმელი.

შემატება «ზედა-დართვა», «შეძინება»: „შეგემატოს თჳენ“ C, —„ზედ-დაგერთოს თჳენ“ DE, მარ. 4,24; „რავდენი მოაკლო ცოდვათა თჳსთა, ანუ რავდენი შეჰმა-ტა სათნოებათა თჳსთა“ მ. სჴ. 26,20. „არა არს დაკლება და შემატება“ O, —„არა არს დამეირებად არცა შეძი-ნებად“ p.h., ზარ. 18,5. იხ. მატება.

შემატყუებელი-ი მცოდნე: „მოავლინეთ ჩუენდა კაცი თჳენგანნი, რომელნი ბრძნად საგონებელ იყენენ და საქმესა შემატყუებელ“ ბაღ. 142,24. იხ. შეტყუება.

შემაშინებელი-ი დამაშინებელი: „არა იყოს შემაშინებელი თქუენი“ **ც.**, — „არავინ, იყოს მაშინებელი თქუენი“ **ქხ.**, **ლევტ.** 26,8; „ნუცემია დაიდრკენენ გბილთა მითთა შემაშინებელად სულსა ჩემისა“ **მ. სფ.** 250,81. **იხ.** შეშინება.

შემაწუხებელი-ი დამამწუხრებელი, დამალონებელი: „ხადინ შემწუხ თვსა და ბოროტის-ყოფად მავნებელთა მათ მისთა და შემაწუხებელთა“ **მ. ცხ.** 79v; „რომელიმე ბუყსელად (არს) მიზეზთაგან გარეშეთა, შემაწუხებელნი, გინა თუ განმასარებელნი“ **ბ. კახ.-კაც.** აგვბ. 81,22. **იხ.** შეწუხება.

შემგებარი-ი (შემგებრისა) მოხარშული: „ჩინდა ძირი ნაწე-რისაჲ, ვითარცა წაშლისა შიერ შემგებრისა წერელი“ **მ. ცხ.** 97r.

შემგზავნა: „უკუეთუ ქალი იყოს, ქალწულთა თანა მთლუაწეთა შეიგზავნებოს“ **მ. ცხ.** 245v. **იხ.** [გზავნა].

შემგუფე შესაბამისი, შესაფერისი, «ზომითი»: „იშენეთ თავისა თვისისა სახლ შეგუფედ“ **ო.**, — „უშენე თავსა შენსა სახლ ზომითი“ **ქხ.**, — **ფერმ.** 32,14.

შემდგომ უკან: „არა იყო შემდგომ სახლსა დაგითისა“ **ო.** **მ.** 3v. 11,80.

შემდგომი-ი (უკუანა), «ანთუპატი», «მეორე», «შემდგომად მეფისა», «შალგილე, ნაცვალი; მომდევნო, შედეგი, ლოკულოტი»: „შემდგომსა (უკუანა) (ქხ.) მას ლავიფაყებ და წინასა მას მივწყლები“ **ც.** **ფხ.** 2,18; „რომელი-იგი იყო მოაგრისა შემდგომსა მის თანა სერვისა“ **ც.**, — „რომელი-იგი იყო მოაგრისა მის ანთუ-პატისა თანა სერვისა“ **ქხ.** **საქ.** **მოც.** 18,7; „ილსუ იგი გტლსა, შემდგომსა მისა“ **ო.** **დ.** 41,48; „პარმუო მისი იოფლ, შემდგომი მისი აბირონი“ **ო.** **1** **მ.** 3,1; „ამ-ენთა... მთლელსა მას დიდსა და მთლელსა მათ შემდგომ-თა“ **ო.** **IV** **მ.** 28,4; „მავდნა მას მანგატიოს, შემდგომ-მან მელისაჲ“ **ც.** **1** **მ.** 25v; „რა-იგი ყოფილ არს თქუენდა შემდგომთა მთლ ყმაჲ“ **იხ.** **რომ.-კურახ.** **იხ.** **დ.** **ი.** **2** **მ.** 50,11; „წიგნიოჲნი გულისკმისსაჲ იქნს შემდგომ-თათჳს“ **იხ.** **რომ.-კურახ.** **იხ.** **დ.** **ი.** **2** **მ.** 12,3; „არაჲ წინამძღუარი და არაჲ შემდგომი... არავინ შევიდეს სასუ-ფეფოსა ღმრთისაჲ“ **მ. სფ.** 269,8; „კმა არს შემდგომი ესე მასწავლეულად“ **ბ. კახ.-ეჭუს.** **დ.** 63,18; „ამანს ლერ-კოლოტსა წარუთქუიმა“ **ო.**, — „ამან, რომელი შემდგომ-მეხს... ეტყოლა“ **მ.**, — „ამან მეორე მან, შემდგომად მეფო-სამან თქუა“ **ქხ.**, **ცხთ.** 4,8.

შემდგომად შემდეგ, «კუალსა»: „შემდგომად ამისა“ **ქ. ცხ.** 19,5; „არა ოდეს ყოფილ იყო არცა წყლის რლუნან წინათ და არცა შემდგომად“ **ქ. ცხ.** 6,8; „შემდგომად სამისა დღისა მოვიდნ ვარსკენ პიტიახში“ **შუშ.** **IV** **მ.**; „შემდგომად ჩემსა მთსლია“ **DE.**, — „კუალსა ჩემსა სლად“ **ც.** **მ.** 8,24; „მიამქუნდა შემდგომად იესუსა“ **DE.**, — „მიღებად კუალსა იესუსა“ **ც.** **დ.** 22,28.

ამისა შემდგომად მერმე, ამიერიდან: „ამისა შემდგომად“ **ც.** **რაცხ.** 19,7; „ამისა შემდგომად ენება წარ-წამებაჲ კუყანისა მის სომხითისაჲ“ **მ. სფ.** 25,18. **იხ.** შემდგომად.

შემდგომება: „ეგრეთვე არს შემდგომებაჲ ბუნებისაჲ“ **ბ. კახ.-ეჭუს.** **დ.** 74,14. **იხ.** შემდგომი.

შემდგომითი-შემდგომად თანმიმდევრობით; «განწყსე-ბულად; რიგზე: „უბრძანა კაცად-კაცდისა მათისა დას-ბომად სახელით შემდგომითი-შემდგომად“ **საქ.** **წიგ.** **II** 71,41; „შემდგომითი-შემდგომად მარად შენდა“ **DE.**, — „განწყსებულად მარად შენდა“ **ც.** **დ.** 1,8; „ეგრეთ შემდგომითი-შემდგომად ფსალმუნსა ამას იტყოდეს“ **სხტ.** 124,8. **იხ.** შემდგომად.

შემდგომითი-შემდგომება თანდათანობა, თანმიმდევ-რობა: „შემდგომითი-შემდგომებაჲ იგი შობისაჲ სიკუდილთა იცნა“ **H.** — 2251,240v. **იხ.** შემდგომება.

შემეტყუელი-ი «მსახური»: „რონივე თქუენ—შემეტყუ-ელნი ეშმაქისან“ **ბ.**, — „თქუენ ორნივე მსახურნი ხართ ეშმაქისანი“ **ა.** **სხტ.** 122,28. **იხ.** შეტყუელი.

შემეცნიერება გაცნობა: „იქმნა შემეცნიერებაჲ თვე-ლორესი კეთილად მსახურისა ევსებიასა“ **თე 558**; „ნუ გა-ქუნ სიყუარული ურმისა თანა, ნუცა შემეცნიერებაჲ ღვთაყვასა თანა“ **Ath.** — 12,128v. **იხ.** მეცნიერება.

შემზადება აგება, გამზადება, მომზადება, აღმზადება: „პარავი შეიმზადა პარველი“ **ბებრ.** 9,2; „შეიმზადა მახული და ენება მთკლავი მისი“ **ბ.-ე.** 46,9. „იქმნოდეს სახლ-სა მას უფლისასა შემზადებად და განმავრებად“ **მ.** **II** 55ტ. 24,10; „რასა უკუე მოაწყადენს შემზადებაჲ კაცისაჲ მართლ ღვთითაჲ“ **გრ.** **ნოს.** **კაც.** **აგვბ.** 152,4; „ესე არა შე-იმზადებაჲ საბაზამაქისაჲ“ **ც.**, — „ესე არს აღმზადებაჲ სამთელთა“ **ქხ.**, **რაცხ.** 8,4. „მოართუა ფრიად კეთილად შემზადებულ“ **მ. ცხ.** 256r; „წამალმან. კეთილად შეიმზა-დებულ მან მკურნალისა შიერ კელოგნისა, დაჰქნის სენთა სიმამრე“ **მ. სფ.** 61,24. **იხ.** მზადება; შესამზადებელი.

შემთხვევა «შეხულობა», «მოწყენა», «შეზება», «გა-რე-მოხუევა», შეზვედრა, შეყრა, გადანდობა, შე-გებება, მიღება, მიყენება; განსაცდელი, ცთუნება, სასჯელი: „შემთხვევს შე ესევითარნი და ეჭამო მე“ **ც.**, — „შემთხუ და შე ესევითარი და ეჭამო“ **ო.** **ლევტ.** 19,19; „რაჲმს შეეშთხუიხს პირი“ **ც.** — „რაჲმს მთიწარის პირი“ **DE.** **მ.** 4,17; „არა შეგუფეთხუოს ჩუენ გრუ-ლუბა“ **ბ.**, — „არა შეგუფეთხუოს ჩუენ სატანეელი“ **ა.** **სხტ.** 120,10; „იესუ შეეშთხუა მათ“ **მთ.** 28,9; „შეგუფეთხ-უოს“ თქუენ კაცი“ **დ.** 22,10; „პირი თუ რამე შეგუფეთხ-უოს“ **ო.** **ზარ.** 12,18; „არა შეეშთხუოს მე, არა ვიცი“ **საქ.** **მოც.** 20,22; „უკუეთუ პირი შეგუფეთხუოლი“ **ო.** **ზარ.** 6,12; „რომელი შეეშთხუა აბრაჰამს“ **ბებრ.** 7,1; „ნუ რას შეეშთხუე თავსა შენსა ბოროტსა“ **საქ.** **მოც.** 18, 28; „შეიმთხუნი იგინი“ **დ.** 9,11; „იღიებინა წილ შე-იმთხუის მას გინებაჲ“ **ო.** **ზარ.** 23,9; „ნუცა შეიმთ-ხუე თავსა შენსა გინებაჲ“ **ო.** **ზარ.** 1,88; „რადისა შრო-მისა შეიმთხუე მავათ“ **გრ.** 809; „მარკუნეჲ მისი შე-იმთხუოს (გარე-მოშეზა M) მე“ **ო.** **ქება** 2,8. „ყოველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემთხუვად იესუსა“ **მთ.** 8,34; „გამოვიგლინე ყოველი შემთხუეანი ჩემნი გუ-ლსა შენსა“ **ო.** **გამოხ.** 2,14; „შემთხუეაჲ ერთი შემთხუოს მათ ყოველთა“ **ო.** **ეკლ.** 2,14; „შემთხუევისაჲ გან ეშ-მაქისა შუა დღესა (არა გეშინოდის)“ **ფხ.** 30,6; „რამაჲმე ვიშეე მე ძვრ-ძვრადისა ამისთჳს შემთხუევისაჲ“ **ფხტ.**

142, 29; „შეიმუსრეინ კლდისა შე მთ უევი თა“ მ. სწ. 117, 15. „არამცა შემთხუფულ აყო ესე ჩუენდა“ მ. მოც. 78, 1. იხ. შთხუევა; შესაშთხუეველი.

შემკობა «განშუენება», მორთვა, მოკაზმა, ჩაცმა; შექება: „შეამკობთ მოსაქსენებელსა მართალთა“ DE, —

„განაშუენებთ სამარებსა მას მართალთა“ C, მთ. 29, 29; „შეამკობ ტახარი იგი ქვითა პატიოსნითა“ M, II 68ტ. 8, 6; „წითარცა სძალი შეამკობ მე სამკაულითა“ I, ეხ. 61, 10; „ღმერთმან ესრეთ შეამკვის“ მთ. 4, 30; „ივინ შეამკოს ქალაქი, ნუფთუ ცეცხლმან მან?“ O 30ქ. 6, 9; „შეგამკოთ წარჩინებულისა დავითისა სიმჭმე“ დ.დ. 124, 8; „ნუ შეამკევები სამოსლითა დიდფისისაჲთა“ H—622, 8v, „წითარცა შეძავი შემკობილ ხარ“ მ. ცხ. 144r. იხ. მკობა; შემკობილი, შემკული, შემკობელი.

შემკობილება: „სამკობ არს ფრატელთაშერცა იგი ჩრდილი შემკობილებიანათჳსცა და ნყოფთა ცეულებისა“ მ. ცხ. 234v. იხ. მკობა.

შემკრებელი—ი. რომელი შეკრება: „შემკრებელმან ნაცარსა დიაცელისასა განაცხაჲს სამოსელი მისა“ G, — „რომელმან შეკრებოს ნიკარი იგი დიაცელისა მის, განიკრებს სამოსელი თჳსი“ pხ., რიცხ. 19, 10; „არაივინ ვისა იყოს შემწე... არცა ფასი შემკრებელთა თჳსთა“ ანტ. ანტ. 202, 17. იხ. შეკრება.

შემკული—ი. მორთული, შემკობილი: „რამსა გამზხუდით ხილვად? კაცისა, ჩჩლითა სამოსლითა შემკულისა“ C, მთ. 11, 6; „სამკულითა შემკულ არიან“ ოქრ.-გურბ. 226, 12; „შუენიერად შემკულ, ვითარცა ღვთაიანი ბლუარისა“ ფიზ. XIX 11; „საყურსა ოქროსასა და ანთრაქსა პატოხანსა შემკულ არს“ O, აგ. ხოლ. 25, 12. იხ. შემკობა; უშემკულსი.

შემკულიება შემოსილობა, მორთულობა: „მხატვართა შემკულისა განაწერით ხატთა შეფეთისა სახითა და შემკულეებითა შათითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 149, 9; „სადა-შე იყოს შემკულეება სამოსლისაჲ“ მ. სწ. 15, 1. იხ. შემკული.

შემკვდრებელი—ი. მკვდრობა, მკვდრება.

შემლოცველი—ი. არა მივიდა იგი კითხვად და კურნებად მისანთა და გრძნულთა, და არცა შემლოცველთა და არცა წიგნს-მწერალთა, რომელი-იგი ყელსა გამობიან“ მ. სწ. 47, 21. იხ. შელოცვა.

შემმართებელი—ი. მარჯვე: „იყო იგი ქველი და შემმართებელი“ ქ. ცხ. 140, 9. იხ. შემართება.

შემმხილელი—ი. ჩამკელი: „მოფედით ჩემდა... შიშულთა შემმოსელნი“ მ. სწ. 81, 11. იხ. შემოსა.

შენდობელი—ი. მიტევებელი, მხატვრული: „შენ მხოლოდ მოწყალე ხარ და შენდობელ და ძრუტსენებელ“ მ. სწ. 217, 4; „მოწყალე ხარ, უფალო, და შემნდობელ ცოდვთა“ H—241, 690. იხ. შენდობა.

შემოახლება «მოახლება», მოახლოება: „დამე განგუე-შორა და ნათელი შემოგუეახლა“ პრ. 18, 18; „შემოგუეახლენ და იტყოდენ, და ერთმანდალ სამართალსა მოუთხრობდენ“ I, — „შემოგუეახლენ და იტყოდენ ერთმანდალ, მაშინ სამართალსა მოუთხრობდენ“ O, ეხ. 41, 1; „ეგრე შემოგუეახლენ მე სახლს ისრაელისაჲ“ I, თერემ. 12, 11. „მარბი-სიან არიან განწყებანი მარხულმარხულთანი, არა შემოახ-

ლებუდი ესე, არამედ რომელსა-იგი მოველია“ ოქრ.-შარხ. და ონ. 100, 8. იხ. ახლო.

შემომაღობა დართვა, მიცოდება: „რომელი-იგი შემომაღობა და იტყეს, ვითარმედ...“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 108, 11. იხ. ბმა.

შემოგარე გარშემო: „ესმა რამე შემოგარეთა მათ სოფლებთა დიდებაჲ ღმრთისაჲ“ Ath.—11, 250v; „რომელსა-იგი ყოველი ქუეყანაჲ და შემოგარენი წარმართნი დებუყრნეს“ A—92, 626.

შემოგდება შეგდება, ჩაგდება; გადაგდება: „შემომავდეს მე სახლსა ამას ჯერლმულისა“ O, დაბ. 40, 15; „შემოთუგდე წელი სარწყავი“ მ. ცხ. 78r. იხ. გდება.

შემოდგომა «მოღვენა», მოცოლა: „შემომიდგენ მე“ DE, — „რომელი მომდგედეს მე“ C, ა. 8, 12; „შემომიდგე კულსა ჩემსა“ იხ. რომ.-კურთხ. მთ. 178, 18; „შემომიდგე მე ყელისაჲ“ საქ. წიგ. II 117, 8; „შემოგდევს ჩუენ ბარბარონი“ ლიშ. 7, 22; „რომელსა უნდეს შემოდგომაჲ ჩემდა“ მ. სწ. 11, 22; „რომელთა მნებაჲს შემოდგომაჲ ჩემდა“ დ. 9, 28. იხ. დგობა.

შემოდება: „შემოიდგა თავსა ქუეშე თჳსსა ვითარცა სასათნაო“ მ. ცხ. 192r. იხ. დება.

შემოვედრება შემოთვარება: „შემოვედრებოდიან თელნი მრავალნი უფალსა“ O, წაქ. 2, 10; „მოკუდი ქაბუეი იგი, რომელი შემოგუედრა ჩემდა“ მ. სწ. 292, 15. „მო-მეც ნიში... შემოვედრებულთა შერდა“ მსკ. 48, 1. იხ. ვედრება.

შემოვლინება შემოყვანა: „შემოავლინე საცურო ქალაქსა ამას“ ფლკტ. 158, 22. იხ. ვლინება.

შემოკლება მოკლება, შემცირება: „არა თუმცა შემოკლდეს დღენი იგი“ C, მთ. 24, 22; „სენი წრტალი შეამოკლის მეურნაჲს“ O, წირ. 10, 11; „შეამოკლა მათგან ჯორიელებაჲ“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 58, 6. „წინაწარმეტყულებდა სიყმილისა მისთჳს და შემოკლებისა მისთჳს მსხედრბლთასა“ წყტუ. 98 (დ.). „ემაი ესე შემოკლებულ არს ამოერთვან“ I კორ. 7, 29; „სიტყუდა, აღმსრულბელი და შემოკლებული სიმათლესა შინა“ დ. 124, 6; „შემოკლებულად-რე მნებაჲს უწყებაჲ თქუენი“ მ. სწ. 87, 17. იხ. კლება; შდრ. სულშემოკლებული.

შემოკრება «გეკლესიება», შეყრა; დაკრეფა: „შემოკრიბე ჩემ წინაშე მოავრება იგი თქუენი“ M, — „ეკლესიენით ჩემდამო ტომთ-მოავარი თქუენი“ G, II 3ქ. 21, 28; „შემოკრიბეს მოციქულნი იესუსაჲ“ მრ. 8, 20; „შემომოკრიბით და გითხრა თქუენ“ O, დაბ. 49, 1; „შემოკრიბეს ყოველი ვრმლოსანი უცხოთესლთა მით“ O, I 3ჟ. 5, 11; „შემოკრიბით მენ“ O, აგ. 2, 11; „შემოკრიბენ კელნი შენნი“ O, I 3ჟ. 14, 19; „შემოკრიბეთ ვემა ჩემ წინაშე“ M, — „ეკლესიასა-ყავ ჩემდა მომართ ვერი“ G, II 3ქ. 4, 10. „შემოკრებულნი ღმრთისა მიმართ“ G, რიცხ. 16, 11. იხ. კრება.

შემოღობილი—ი. შემოგვწილი: „პრტუა ნათესავსა სპარსთასა, რომელნი შემოღობულნი იყვნენ სპარსიონთაგან“ ქ. ცხ. 104, 8. იხ. ლტოლვა.

შემოთავაზებული — დამდეგი: „არა უწყი, რაა მოიწვევს შენ ზე-
და შენ მოთავაზებას ამაღლსა“ მ. სწ. 254, 10. იხ. შე-
მოსლვა.

შემოთყვანება — იხ. წერილის-შემოთყვანებელი.

შემოთქმულება „ერულ-ყოფა“, შემოქმედა, შემოქმედა:
„არცა შენ მომქმედებ ჯელი შენი მისაგან შენისა ნაკლუ-
ლენისა“ G.—არცაღა ქრულ-ჰყო ჯელი შენი მისა მის
შენისა ნაკლულენისა“ M, II 29. 15, 7.

შემოთქმება: „რაქმის მოკრბის და შემოთქმის. (ფირტუ)
შეიწრდის“ გრ. ნოს. გაც. აგებ. 225, 18. იხ. რქ.

შემოთრთვა შემოთრთება, შემოთრთება: „შემოთრთნეს
მას და მოადგეს მრავალნი“ ps. II 57. 15, 3. იხ. რთვა;
შემოსართავი.

შემოთხა „გარე-შერტყმა“, ამიღება, ჩაცმა, შემოკობა,
მოსხმა; ყდის გაკეთება, ამოღება: „შეშმოსა შე
სიხარული“ ჯ.—გარე-შეშმოსა შე სიხარული“ ჯ. უხ.
29, 12; „შეშმოსად შეყვულად სიტყვლი“ ჯ.—შეი-
ღვდ შეყვულად სიტყვლი მათი“ ჯ. უხ. 29, 10; „შეი-
შმოსა, ვითარ ვითარ ამითინი“ მო. 8, 29; „შეროდეს შეშმო-
სა სამოსელი“ სამეფოა“ ხაქ. მოც. 12, 21; „შეშმოსო-
დინ სამოსელი სხუა, რაქმის შეიღვდიან ტარად“ IO,
გუგ. 42, 14; „სამოსელი სელისა შეშმოსოდინ და არა
შეშმოსოდინ მატყლისა“ I, გუგ. 44, 17; „შეშმოსა
მას საშმოსონებისა“ მ. ცხ. 170v; „შეშმოსა იგი თქ-
როდათა რჩეულითა“ O, III 29. 10, 13; „შეშმოსეს სამოსელი
ეგე შენი“ ხაქ. მოც. 12, 6; „შეშმოსეს მას ძოწული“ ან.
ცხ. 210; „შეშმოსეს მას თესვე სამოსელი“ მო. 27, 21;
„შეშმოსეს თავით ჩემით სიყვით ჩემი“ O, გუგ. 27, 4;
„შეშმოსეს იგი და განიღეს და დაჰღეს“ ხაქ. მოც. 5, 6;
„რომელი ზრდის, იგივე შეშმოსს“ მ. სწ. 190, 21. „შეი-
შმოსა ჯელითა საწყალობელისა ვითრგისთავი“ Ier. — 168,
205v; „შეშმოსეს სამოსელი თვისი“ O.—შეშმოსდეს შესა-
მოსელი შენი თავსა ზედა“ G, რთუ. 2, 2. „შერდა შენთს
გურგზნი იგი მოღუწეთა შეშმოსად“ მ. სწ. 107, 17. „მიაღება...
შეშმოსად“ ჯაქინთინონითა, წინამძღუდითა და ერის-თავთა
I, გუგ. 28, 6; „შეშმოსილი გარეთ და შინათ თქროდათა“
ხებრ. 3, 4; „შინაგან ღესულდითა თქროფანითა შემეულ იხს და
შეშმოსილ“ რქ. გურგ. 228, 14. იხ. მისა; შერ. ნიშნუ-
შემოსილი, სიყვდიდშემოსილი, სულშემოსილი, ღმერთშემო-
სილი, შემოსილი, შესამოსელი.

შემოსავალი — შესავალი: „გადიდებთ შემოსავალსა
კარისა“ განს. 9. 199, 10. იხ. შემოსლვა.

შემოსართავი — შესართავი: „მოწესებდეს... შემოსარ-
თავს“ ჯევისასა რომლისაჲ“ მხ. 10, 11. იხ. შემოსრთვა.

შემოსილი — იხ. ცხორება-შემოსილი.

შემოსილება „მხილება“, საბურველი, ბირბადე: „ვინ-
მე გამოცხადოს პირი შემოსილებისა მისისაჲ“ M.—
„ვინ განიბადნეს პირი მხილებისა მისისაჲ“ ps. 108
41, 4.

შემოსლვა „შესლვა“ — გამოთყვანე კაცი, რომელი შემო-
ვიდა სახლდ შენდა“ G.—„გამოთყვანე კაცი იგი, რომელი
შევიდა სახლსა შენსა“ M, მხ. 12, 22; „რაქმის შემოთვო-
დეს საზღვართა თქუენთა“ O, მხ. 5, 6; „სართულსა სახლისა
ჩემისასა შემოხვდა“ ჯ. 7, 6. „სართულ შემოხვდა“ C, ჯ. 14,

22; „შეშმოსლვათ შემოვიდეს შეფუ ბაბილონისაჲ“ O,
იერემ. 26, 20; „ერთი არს ყოველთაჲ“ შეშმოსლვათ სოფ-
ლად“ O, ხებრ. სოფ. 7, 6. „შემოსრულთა მათთს მათა
მტყუვართა, რომელნი შემოვიდეს განსტრობად აზნურებასა
მას ჩუენსა“ ჯალ. 2, 4. იხ. სლვა; შემოთავალი, შემოსავალი.

შემოტყვება: „გსულა თემთა მეცნა, რამეთუ შეშმოგითვე
შენ“ ჯუშ. I 14. იხ. ტყვება.

შემოქმედი — შემქმნელი: „მოივსენ შემოქმედი შენი
ღლეთა სიკაბუკისა შენისათა“ O, ეკლ. 12, 1; „ყოველი დაბადე-
ბული შენ შემოქმედსა გმანურებენ“ O, სიხრ. სოფ. 10, 24; „პარქს-მეა ქმნულმან შეშმოქმედსა“ მ. რთ. 8, 20;
„შეშმოქმედი მისი შორით არა იხილეთ“ I, გხ. 22, 11.
იხ. შექმნა.

შემოქორწინება — შერთვა: „შეშმოქორწინებდეს
და განქორწინებდეს“ Sin.—27, 3v. იხ. ქორწინება.

შემოქუნი — მოტიანი: „იყო ვითარცა შეშმოქუნდა გუ-
ალრუცი იგი წინამდგომელთა მათ მეფისა მამართ“ M, II
67. 24, 11; „შეშმოქუნდა მველულები ბეჟთა ისრაელის-
ათა“ O, წეგ. 18, 15. იხ. შექუნა.

შემოქცევა შემობრუნება, მოქცევა: „შეშმოქცა ყო-
ველი ისრაელი“ მის თანა“ G.—„მოქცა ისრაელა და ყოველი
იგი ისრაელი“ M, იხუ. 5. 10, 15; „საცხე წარვედ და ცილი-
ერო შეშმოქცოი უფალმან“ G.—„მოქცოი შე
უფალმან“ M, რთუ. 1, 21. „შემოქცევა ჩემსა მშველობით
გოდოლი ესე დაგარდო“ G, მხ. 8, 8. იხ. ქცევა.

შემოდება შემოტანა, შემოყვანა: „არარაა შემოვი-
დეთ სოფლად“ I ტიშ. 2, 7; „სულე სიტყუა შორის შემო-
ვიდეს“ მ. ცხ. 200r; „შეშმოიღონ წყალები წარწყმედი-
სა“ II ბებრე 2, 1; „შეშმოვიღოთ აწ ელიაჲ“ რქ.—
ბებრე და ელია 216; „შეშმოიღონ მათ ბრძოლა დაუცა-
ლებითა“ ბ. კბ.—იჭუხ. ჯღ. 23, 28. იხ. ღება; შერ. შემო-
ხეშა.

შემოყვანება შემოტანა, შემოყვანა, შემოგვრა: „შე-
შმოყვანენა ჩუენ ადგილსა ამაჲ“ GM, II 29. 20, 9; „შე-
შმოყვანენ თესლ“ ანან. 194, 20; „ბრმანი“ და მველობელნი
შეშმოყვანენ აქა“ ჯ. 14, 21. „რად არა სეფეკაცითა
პირბანე შემოყვანება მისი“ ანან. 198, 27. იხ. ყვანება.

შემოყვანა: „აუღლად შეშმოჰყავს ბირმნოა იგი სოფლად“
ხებრ. 1, 8.

შემოყვანა შემოდგომა, ამოდგომა; „შემოსახლება:
„უბოწონი და წრფელნი შემომეყვენეს“ უხ. 24, 21. „სი-
მართლედ ერთი იყოს თქუენი და მწირისა, რომელი შემოყო-
ფილ იყოს თქუენდა“ G, რთ. 15, 16. იხ. ყოფა.

შემოყრა შემოკრება: „მტერი ირა ოდეს დასტებრების შე-
შმოყრად სახლსა შენსა ყოველსავე უშუერებასა“ მ. ცხ.
200r. იხ. ყრა.

შემოწება შემოკვრა: „რომელი აღიდეს და შესწვენელდ
იქუშვდეს და შეშმოსწებეს ნაესა“ ხაქ. მოც. 27, 17;
„კარი შეშმოწება ზურგით“ O, დაბ. 15, 6. იხ. წება.

შემოწვევა შემოსვლა: „შეშმოწოის ღლ და მამინ და-
ფარის ბნელი იგი ბრწყინებლობითა მისისაჲ“ H 241, 705.
იხ. წება.

შემოწვენა ჩაწვენა: „ყრმა იგი თვის მოჰყდარი შეშმო-
წვენა უბეჟთა ჩემთა“ III 29. 2, 20. იხ. წვენა.

შემოწირვა მირთმევა: — „ქურონიმან ამან გლახკამან უფროსს ყოველთა შემოწირა ფასის-საცავსა ამას“ მრ. 12,48; „ნუ საელგულებსა და მსხერპლებსა შემოწირავდით ჩემ-და“ ხაქ. მოც. 7,42; „უკუეთუ შემოწირათ საკურთხე-ველსა ჩემსა ბრძამ“ ო. მალაქ. 1,8. იხ. წირვა.

შემოწიფება მოწიფენა: „ლამე შემოწიფა და გუჟა თავით თჳსით, გითარმედ საწყთაროსა ამას სოფელსა დაუტე-ობს“ მ. სწ. 294,15. იხ. წიფება.

შემოწოდება დაძახება: „შემოწოდეთ აქა ბერსა-ბეს“ III მფ. 1,28. იხ. წოდება.

შემოწუღება შემოგდება, ხელში ჩაგდება: „შემოა-წყუღოა უფალმან მტერი“ შენი ჳელთა შენთა“ ო. I მფ. 26,8. იხ. წუღება.

შემოხება «მოხება»: „ნუ შემოხეხეხი“ DE, — „ნუ მო-ხეხეხი“ C, მ. 20,17; „შემომახეხე მე მღვდართა ჩემთა უსჯულობად“ ფს. 118,150. იხ. ხება.

შემოხუფლ-ი იხ. ნისლშემოხუფლი.

შემოხუფა შემოთარება თავისა: „შემოიხუფნეს... თრნივე მფენი ქართლისანი მეხეთას“ ქ. ცხ. 51,17. იხ. ხუფა.

შემოხუმა შემოტანა, შემოყვანა ბევრისა: „არა შე-მოიხუწნეთ ღმერთნი მრავალნი“ გრ. ნაჲ-შობ. 296,20; „დიდსა შემოიხუამს უკეთური ეშმაკი“ მ. ცხ. 429; „წმიდანი შემოიხუამს სახლ თჳსა“ შუშ. IV 28. იხ. ხუმა; შდრ. შემოღება.

შემოჯდომა შემოსვლა: „უტენბამა ქაცთამ შემოჯდა სოფლად“ ო. სიბრძ. სოფ. 14,14; „მოწრებამ მწარტ სიყმი-ლისამ შემოჯდა ჩუენსა სახლსა“ ხაქ. წიგ. II 98,16. იხ. ჳდომა.

შემოჯდომა ქვეშ შედგომა: „შემოგოჯდე“ და აღგიო-ღოა შენ“ მ. ცხ. 272v. იხ. ჳდომა.

შემპალ-ი დამპალი: „შემპალი გადაღვან გარემშ ბჳთთა თერუსალშმისათა“ ო. იერემ. 22,19. იხ. მპალი.

შემპოვნებელ-ი პირთერი, პირმოთენე: „ქაცთა წინაშე—პირსა შემპოვნებელ, და უკეთან—ძვრის-მზრახვალ“ მ. სწ. 242,7. იხ. მპოვნება.

შემპრკუალება შეთხზვა, შედგენა: „შემასხნა მე სიტყუ-ანი ესე პირსა ჩემსა შემპრკუალებად სიტყუათა ამთ წი-ნაშე შენსა“ ო. II მფ. 14,19. იხ. მპრკუალი.

შემპრლუევა ამღვრევა: „ცხობრებაჲ არს, რომელსა არა შე-ამრლუევეს საყუდილო“ ხალ. 52,2. „პხენდიდეს (მოაქუ-ღავი) ჳარემომს მღვთმარეთა თუალითა შემპრლუეულითა და პირითა მჳენვარიითა“ მ. სწ. 98,28. იხ. მპრლუევა; შემპრლუე-ველი.

შემპრკუალება იხ. შემშჳკუალება.

შემსახურება დახარჯვა: „უფროსი შეამსახურა სა-მარტკლესა მას“ ვარ. 816. იხ. მსახურება.

შემსავსება შეფარდება: „შეგმსგავსებთ მარადის ყოფითა სახელი თითოეულისაგარ საჳმისა“ ებ. კჳპრ.-აღვს. 222,6. იხ. მავსება; შესამავსესი, შეუშავსესი.

შემსავსებულ, შემსავსებულად «-ებურ»; მსგავსად: „შემსგავსებულ დღეთა ძალი შენი“ იბ. რამ.-კურობს. მოხ. 186 14; „შემსგავსებულად ბრძანებულთა მის“

ზირ. 88,16; „შემსგავსებულად უსჯულობისა მისისა“ ps., — „უღმრთოების ებრ მათისა“ ც. II შჳ. 25,2. იხ. შე-მსგავსება.

შემსგავსებულ-ი მსგავსი: „შემდგომად შემსგავსებუ-ლისა მოძღურობისა“ მ. ცხ. 224v. იხ. შემსგავსება.

შემსჳალვა იხ. შემშჳკუალება.

შემტერება გაღამტერება: „მეჳე შემტერა და განი-სხნა ქუეყანით ჩუენით“ ხალ. 24,28. იხ. მტერება.

შემტაციება გამიერება; „შეყოფა:“ „შეიმტაციენ წელი შენი“ I, იერემ. 1,17; „შეგამტაციო იგი, ვითარცა ლოდსა კუბამ“ M, — „შეყოფილ არს მისა, ვითარცა ლოდი თბქუთხედსა ზელა“ — ps., აობ 28,28; „შეიმტაციენის ნიშურნი მისნი“ ფიჲ. XX 28. „სარწმუნოებითა, შემტა-ციებლი“ მ. ცხ. 175v. იხ. მტაციება; შესამტაციელი.

შემტაციებულ-ი «სანაწევრო»: „შემტაციებულნი იგი წელთა მისთანი დაჳსნდებოდეს“ ო. — „სანაწეგ-რონი წელთა მისთანი ყოვლითურთ დაჳსნებოდეს“ ps., დაჲ. 5,8. იხ. შემტაციება.

შემტერებულ-ი მტერდაღებულნი: „ვიხილე იგი შემ-ტერებულნი და შებაღებულნი მუშაკობისაგან და ქირისა“ მ. ცხ. 218v; „ფერენი შენი არა შემტერებულ არიან ყოლადცა“ Aih. — 11,282v. იხ. მტერა.

შემჳრვა მურში გატარება; ბალზამირება: „იოვბ და ნიკოდემოს ვან შემჳრეს და დამარბეს“ ხაქ. წიგ. II 18,26; „შემჳრნა იგინი მრავლითა სულნელითა“ Sim. — 11,109r; „შემჳრნა ქორენი იგი წმიდისა პეტრქსნი“ პეტრე მოც. 48,5; „შემჳრნი რვიდა მჳედართა“ მ. ცხ. 429v; „ოღეს მოჳკლე, ვითარ გნებავს, რაათა შეგჳრთა შენ“ ლომ. 71,21. იხ. მჳრვა.

შემჳრვილ-ი «სუმჳროვანი»: „მისცემდეს მას სუჳად შე-მჳრვილსა ღვწოსა“ DE, — „მისცეს მას. სუმჳრვიანი ღვწოა“ C, მრ. 15,22. იხ. შემჳრვა.

შემჳსრვა «დამჳსრვა», «განხეთქა», «განტეხა», «და-მტერევა», «შეთქვა», დაფშენა, დამსხვრევა, «შემჳსრ-ვა»; „განხეთქის და შემჳსრის იგი (ჩაჳ)“ DE, — „განხეთ-ქა და დემჳსრა“ C, მრ. 5,4; „ჳურჳელი, ძეცისა... შე-იმჳსრენ (დამჳსროს G)“ ო. დაჲ. 4,28; „მოქლონი რკინისანი შეგმჳსრე (განგნეთქნე O)“, I, მ. 46,2; „ჳელი ატა შემჳსროს (განტეხონ ps.) მისგან“ C, რიცხ. 9,12; „როჳელი დაეცეს ლოდსა მას ზელა, შეიმჳს-როს“ ლ. 20,18; „შეგმჳსროს მე უღელი მათი“ ო. ეშჳ. 24,27; „შეჳლდი მათი შეიმჳსრენ“ ხ. ჳაბ.-მოც. ხაქ. 84,11; „განმან ლილმან შეჳმჳსრნის ძელინი“ ო. იგ. სოფ. 25,15; „შემჳსრა ალბასტრო იგი“ მრ. 14,8; „ვითარ-იგი განტყდა და შეიმჳსრა უროჲ ყოვლისა ქუეყანისა“ I, — „ვითარ შემჳსრა და შეიფჳვა უროჲ ყოვლისა ქუეყანისა“ ო. იერემ. 50,28; „შემჳსრნა ჳელითა მონისა თჳსისაჲთა“ რიფს. 173,14; „შემჳსროს ურმის-თუალი ჳურღმულისა ზელა“ ო. ეჳდ. 12,8; „ჳურჳთი იგი ჳელმჳიფებისა უკეთურ-თა შემჳსროს“ ო. ზირ. 22,28; „შემჳსროს (მოვს-პოთ O) იგი ქუეყანით ცხოველითა“ I, იერემ. 11,19. „გან-მრავლდი მათ ზელა შემჳსრვა“ ფს. 105,29; „პირი უგჳნურისა შემჳსრვა არნ მსაღვე“ ო. იგ. სოფ. 18,7; „შემჳსრვა და უბადრუქბამ არს გზათა მათთა“ ო. მ. 58,7; „შემჳსრვიითა დიდითა შემჳსრა“ I, იერემ. 14,17.

„განკურნებად შემსწავლებელი“ გულითა“ I, იხ. 81,1; „შეგვარებენ შემსწავლებელი“ O, მიქ. 4,8; „განმა ანუ შემსწავლებელი ანუ ენაწეული... არა მოიყვანეთ“ G, ლევან. 22, 22, იხ. მურგა; შესამუსრველი.

შემსწავლებელი მოტეხილობა: „განკურნებად შემსწავლებელი ანუ ასულისა ჭრისა ჩემისა“ I, იერმ. 8,11; „არა არს ჭრება შემსწავლებლისა მისისა“ O, ნათ. 2,19; „განკურნებ შემსწავლებელმა მისი“ ფხ. 29,4. იხ. შემსწავლებელი.

შემღერება შეთამაშება: „ამდნო მეფემან ქალთა მათ, რათა შეეშლერდენ და აზრუნდენ ყოველსავე თავსა დღე და ღამე“ ბაღ. 124,11. იხ. მღერა.

შემყვანებელი იხ. შეყვანება; შდრ. მწიგნობართ-შემყვანებელი.

შემყოფი «მწირი», მოზიარე: „შეწყოფიერებათა იერემ“ O, ლევ. 4,17; „შეწყოფისაგან შენისა... (მწირთაგან შენთა O) განმდიდრენ ყოველნი მეფენი“ ეხ. ეზეკ. 27,22. იხ. შეყოფა.

შემშევა მოშივება: „უპაწმინდელ შეეშევა“ მთ. 4,2. „შეეშევა ესმე ამასა“ მ. ცხ. 122r. იხ. მშევა.

შემშევალება, **შემსჭევალება**, **შემრჭევალება**: „განმშევალება“, **დამსჭევალება**, **მიშელება**: „შემშევალება იგი ჭეხარსა“ კოლ. 2,14; „შეგმშევალებენ შიშისა შენსა ჭოტინი ჩემნი“ L, — „განმშევალებენ შიშისა შენთა ჭოტინი ჩემნი“ L, ფხ. 118, 120; „შეგმშევალებო მანთა ზღუდისა“ G, — „დამსჭევალო მანებთა კედელსა“ M, მსჭ. 19,19; „შემრჭევალებათ ქალთა მისთა სამრჭელონი“ H—241,121; „შემშევალება შე სიყვარულსა შენებათა თუსასა“ ი. ც. 119,6. „ცოდვითა შემრჭევალებულ არიან“ ოქრ. ბეტრე და ელია 218. იხ. მშევალება.

შემცვალებელი იცვალები: „იქმნა მოძრაობა არაგადა-შეცვლელ და უძრაობა შემცვალებელ“ გრ. ნოხ. კაც. აგბ. 145,9. იხ. შეცვალება.

შემცირება «შეკნინება», **შეცოტაება**: „შეამცირებენ (შეამცირებენ L) დღენი წამთა მისთანი“ ფხ. 88,42; „საბო-ვარი მათი არა შემცირებელ“ ფხ. 109,22; „წელნი უღმრთო-თანი შემცირდენ“ O, აგ. სოლ. 10,27; „განმცირდელით მუნ და ნუ შემცირდებით“ O, იერემ. 29,8; „თქმით შემცირებო ქუეყანა“ O, ამბ. 2,12; „ყუთილთანი ღობა-ნისანი შემცირდეს“ O, ნათ. 1,4; „ხოლო ქართველნი, ყოთარცა ნახურნი რამე და უნდონი, უგულუბელს-ყვნი და შემცირებენ“ ი. ე. 49,22. „ახილნი შემცირებულნი და ქარველნი“ O, IV მთ. 14,28; „ვინ აღადგინოს იაკობი, რამეთუ შემცირებულ არს“ O, ამბ. 7,2. იხ. მცირება.

შემცოდებელი იცოდვის ჩამდენი, **დამნაშავე**; **დამ-ცილებელი**: „სახიერი იგი არს, რომელმან შემცოდ-ებელსა მოუტოეს“ მ. სწ. 208,18; „ესროდეს ქეთა თმისა და არა შესცოდებდეს“ ეხ. — „ქვემოთა თმისა მიშართ და არა დამცილებელნი“ G, მს. 20,18.

შემცვარა «გამოცხობილი»: „შემცვარა თორნთა (ქალნი)“ G, — „გამოცხობილი თორნთა (შესაწარავი)“ O, ლევან. 2,4. იხ. შეცვობა.

შემძინელი იხ. საძველეს-შემძინელი.

შემძლე «ძლიერი», «შემძლებელი»: „მოსპოლავს... ძლიერსა მამაკაცსა და შემძლესა დედაცისა“ O, — „მოს-პოლავს იერუსალემსაგან... შემძლებელსა მამაკაცსა და შე-მძლებელსა დედაცისა“ ეხ. 2,1; „აღვიდა... ყოვე-ლი შემძლე ძალითა“ G, — „აღვიდა... ყოველი ძლიერი ძალითა“ M, იხ. ნ. 19,2. იხ. მძლე.

შემძლებელი იცისც შეუძლია, «შემძლე», ძლიერი: „უძუთუ ირცა უმცირესსა შემძლებელ ხართ“ ლ. 12,28; „ვინ-მე იყოს შემძლებელ მისა“ O, აგ. 2,11; „არცა ღათუ ბირნი ჩუენნი შემძლებელ არიან თხრობად შენდა“ ანდ. — ანდ. 198,5; „ჰატენი შემძლებელ ზრქალასა“ O, იერემ. 48,14; „შემძლებელ არს ღმერთი“ მთ. 2,9; „გვრვინ შემძლებელ იყო“ C, — „გვრვინ უძლო მას“ DE, მთ. 22,46; „გვრ შემძლებელ ხარ შენ იმას ყოფად მარტოა“ O, გაზიხლ. 18,18; „გვრ შემძლებელ ვართ მისთა სახელთა აღრაცხად“ ებ. კვარ. — ალბ. 224,24; „გვრ შემძლებელ არს ბირი ჩემი მადლობად შენდა“ თომა მოც. 18,5; „უძუთუ გვრ შემძლებელ იყოს გელი მისი კმა-ყოფად ცხოვრისა“ G, — „უძუთუ გვრ ეძლოს გელსა მისსა ყოფად ცხოვარი“ O, ლევან. 2,7; „უძუთუ შემძ-ლებელ ხარ მელდარსა აღდგინებად, პირველად დედა შენი აღადგინე“ მთ. XIII 17. იხ. შეძლება; შდრ. გვრ-შემძლე-ბელი.

შემწამებელი იხ. ცილის-შემწამებელი.

შემწე **დამმწარი**, **მეშველი**: „მშველია შემწეთა შენთა“ M, I მთ. 12,18; „შემწე გეყვან შენ სახელი ღმერთისა იაკო-ბისი“ ფხ. 19,1; „სახელსა ესმე გვედრების შემწედ და გან-რანებად მოხადის მას“ ოქრ. — მარბ. და იონ. 105,27; „არაა შემწე ყოფად ირს განმადლებულთა მათთს წამთა“ ანდ. — ანდ. 105,21; „შემწე გეყვანთ ქეშმარტებასა“ III მ. 1,8; „შემწე და და მსახურად შეიწყნარა ბერძენნი“ ი. ე. 51,14; „შემწენი და მეშველნი ვართ ურთიერთისანი მე და შენ“ მ. სწ. 142,5. იხ. მწე; შდრ. თანამეშვე.

შემწეობა **ილატ**. 151,128. იხ. შემწე.

შემწი(ნ)კლება «შეგინება»: „არა შეამწიკელთო სახელი წმიდა ღმერთისა თქუენისა“ G, ლევან. 12,12; „არა შეამწიკელთო ქუეყანა“ G, — „არა შეამწიკელთო ქუე-ყანა“ ეხ. — რაფ. 25,24; „ნუ შეამწიკელბით“ მ. ცხ. 24v. იხ. მწი(ნ)კელი.

შემწირველი მსხვერპლის მიმტანი, მიმრთმევი: „მი-ჩუენნ... შემწირველნი და მდიდრნი“ I, იერემ. 24,1; „წმიდა ყენეს მსახურნი თუნი და შემწირველნი გამო-უთქმელთა მათ საიდუმლოთანი“ მ. ცხ. 232r; „პირქს კაცსა მას შემწირველსა“ O, I მთ. 2,15; „ქუთიგმან მან. ორთა მწულოთა შემწირველმან“ მ. სწ. 149,23. იხ. შემწირვა.

შემწუარი **შემწვარი**, **დამწვარი**: „ციხარსა მას შემ-წუარი ცეცხლითა განმზადეს ზატეი იგი“ O, I მთ. 1, 12; „უძუთუშო ყვენეს ცეცხლითა შემწუარ“ I, იხ. 9,5; „ახლებიდა... პირთა შემწუარსა და თმითა შეტუსვლისა სიცხისა და შრომისაგან“ ლიბ. 15,20. იხ. შეწევა.

* წყარო ღანჭროთისა მაწერელი. ციტატისათვის აღვლია და-ბეჭდული (რედ.).

შემწველი-ი, შემწველი-ი «განმლიველი», შემწველი: «ვითარცა ქარბან შემწველი მან გინებინე იგინი» **ო.** ლომი, 51,1; «ლომითი ცეცხლ შემწველი არს» **მ.** — ლომითი შენი ცეცხლ განმლიველი არს» **გ.** II შჟ. 4,24; «მეცემით ცეცხლსა მას სამწველსა და შემწველსა» **მ.** სწ. 218,24; «ცეცხლები შემწველი იგი მტურვალეობა მისაა...» **შუშ.** XIV 22. იხ. შემწველი.

შემწველობა შემწველობა: «ვირ აგრძნა შემწველობა» **მ.** ცხ. 150v. იხ. შემწველი.

შემწვებრა «დამწვებრა», «მწვებრის ყოფა», დილა-მება: «ვითარცა შემწვებრა» **DE.** — «ვითარცა დამწვებრა» **ც.** ზთ. 26,26; «ვითარცა შემწვებრის» **ც.** — «ვითარცა» «ყო მწვებრა» **მრ.** 11,19; «რამეთუ შემწვებრადე ბოდა» **ხაქ.** მოც. 4,8; «რამეთუ შემწვებრადე, მოწოდეს... და ინებეს ერთად პურისა ჭამა» **შუშ.** VI 4. იხ. მწვებრა.

შემწვანარებელი-ი «შესაცვდრებელი», «მწყალობელი», «მიმღებელი»: «შემწვანარებელ (შესაცვდრებელ) არს მოლა» **უხ.** 112,18; «შემწვანარებელ ხარ და მოწყალე» **უხ.** 85,15; «მოწყალე და შემწვანარებელ უფალი» **გ.** — «მოწყალე, მწყალობელ უფალი» **ც.** ფხ. 110,4; «შესაცვდრა სული არს უფალსა. ყოველთა შემწვანარებელსა» **შუშ.** XVIII 11; «(პაერი არა) შემწვანარებელი უფლისაჲ მადლულისა და მიმცემელი სხუთთა სახილველად» **ბ. კახ.-გვარ.** დღ. 22,4; «საწყალობელ შემწვანარებელი ძეთა შენთა» **ქხ.** — «საწყალობელ არს მიმღებელი ძლთა შენთა» **ო.** ზარ. 4,22. იხ. შემწვანარება.

შემწვამელი-ი შემწვამელი, მომსპობი: «შემწვამელი კაცთა ხარ შენ» **ო.** გუგ. 18,12; «შემწვამელი მკვდრთა მსოფლი არს იგი» **ო.** რიცხ. 18,22. იხ. შეტება.

შემწვანარ-ი დამწვანარი, გამხმარი: «ამწვანეს ვითარცა თიგაჲ ჭბელი ზედა ზედღესა და ვითარცა ბანჯარი შემწვანარი» **ო.** გ. 87,27. იხ. შეტება.

შემწვანა შემწვანა: «ოდეს იმარბის, შემწვანის ბირი არს» **მ.** სწ. 242,7. იხ. შეტება.

შენ-ი «მე წილ და შენ წილ» **მთ.** 17,26; «გქმნეთ იქა სამტალღარ: შენ და ღრთი, და მოსწია ერთი და გლითაჲ ერთი» **მთ.** 17,4; «შენ მომღვედი მე» **მთ.** 8,22; «შენ მცა ხარ მისა მოწყალე» **ც.** ო. 2,28; «შენ ცა იყავ იესუს თანა» **მთ.** 26,69; «უწყალე შენ» **ო.** 4,10; «შენ მცა კისთოვე მის» **ო.** 4,10; «ესე ყოველი მიგე შენ» **მთ.** 4,9; «მე შენგან მიქმს ნათლის-ღება» **ც.** მთ. 2,14; «ვითარცა შენ, მამო, ჩემდა და მე შენდამი» **ო.** 17,21; «მე არასადა დაგებრა-ოდღე შენდა მიხარბი» **ც.** მთ. 26,28; «მე ვევიდრე მამასა ზემას შენდოჲს» **ლ.** 22,22.

შენ-ი «რამ ძეს ჩემი და შენ იქა» **ლ.** 8,28; «სარწმუნოებაჲ მან შენგან ვაცხოვრა შენ» **მთ.** 9,29; «რამეთუ დავსდეთ მარჯალ შენსა და მარცხალ» **მრ.** 10,27; «აღმოვიღო წყული თელისაგან შენისა» **DE.** მთ. 7,4; «აღმოვიღო წყული ეგე თელთა შენით» **ც.** მთ. 7,4; «მეცემიარო უფალი... ყოველთა ჯალთა შენით» **მთ.** 22,27; «შენნი იუენეს და მომცენ ფინი» **ო.** 17,6; «ვითარცა აღგებუნეს თელნი შენნი» **ო.** 8,10; «მოწყალე შენთა» «მხილნენ საქმენი შენნი» **ო.** 7,2; «შენი სახლსა შენისაგან შემწვამე» **ო.** 2,17; «შე-

მარცხე მე, ვითარცა ვრთი მორწყეთა შენთაგანი» **ც.** ლ. 15,19. იხ. შენ.

შენ-ი იხ. შტნი.

შენადრეკა-ი «პრძანა... გრგოლი რკინისაჲ უკუნეუმაღ... და შენადრეკა მას მტკლისა თაცსა სამსკულები არაბიელთაჲ დაბერებად» **H—241, 478.** იხ. შედრეკა.

შენაკრებ-ი «შენაკრები იგი მისი სხუთთა განიყვეს» **მ.** სწ. 222,25. იხ. შეკრება.

შენანება დანანება: «შენიანა ბოროტისა მისთვის» **M, I ნშტ.** 21,15; «სარეცელთა თქვენთა ზედა შეინანეთ» **ფხ.** 4,6; «შეინანეთ და ნათელ-იღეთ კაცად-კაცდმან თქვენმან» **ხაქ.** მოც. 2,28; «შეინანე შენ იწუ უკეთურებისაგან შენისა» **ხაქ.** მოც. 8,22; «ნუუკუე შეინანოს ერმან ანან, იხილოს რამ ბრძოლა» **ო.** გამოსლ. 18,17. «შემდგომად აღ-თქმისა შენანებაჲ არს» **ო.** აგ. ხოლ. 20,22. იხ. ნანება; შეუნანებელი.

შენაჟინავი-ი «მედნარი»: «დაღა (წყალი) შენაჟინავად ერთად, განდგომილი შორს ფრიად» **გ.** — «დაღა მკდნარად, განდგომილი შორს ჯეკა» **M,** ისუ ნ. 2,16. იხ. შეიება.

შენარუნება-ი «შეწირული», «შეჩუენებული», «შეგინებული», «შესაჩუენებული», წყველი: «ყოველი შენარუნები (შეწირული) **ქხ.**» ყეთა შორის ისრაელი-სათა შენდა იყოს» **გ.** რიცხ. 18,14; «მოკალთ თითოეულმან (კაცად-კაცდმან **Fr.**) სახლელთა თჳსი შენარუნები (რომელ შეჩუენებულ არს **Fr.**, რომელი შეგინებულ არს **ქხ.**) გველფელორისა» **გ.** რიცხ. 25,6; «დაიკვნით ფრიად შენარუნებისაგან» **გ.** — «გერძალენით შესაჩუენებულ ისა მისგან» **M,** ისუ ნ. 2,18. იხ. შეჩუენება.

შენაწევრებულ-ი შეერთებული: «რომლისაგან ყოველი გუამი შენაწევრებულ და შემტაცებულ არს» **გუგ.** 4,16; «ამწვანეს შედგმულ და შენაწევრებულ ერთიერთსა» **ვრ.** ნოს.-კაც. აგებ. 222,7. იხ. ნაწევარი.

შენდობა მიტეება, პატიება, მონიჭება: «შეუდღვან ღმერთისა ბოროტნი ჩემნი» **მ.** ცხ. 81v; «შეუდღო... ეშმაკთა ბრძოლად ჩუენდა» **მ.** ცხ. 15r; «შეშინდევ, მამო!» **მ.** ცხ. 81v; «ნუ შეუდღო ბოთ მათ, რეთა მოურტობი» **ო.** II ეზრა 4,22; «შენ შეუდღევ» **ო.** ზარ. 2,15; «შენდობა ყავთ ჩემდა» **მ.** ცხ. 428r; «ითხოოს შენდობაჲ» **მ.** ცხ. 86r; «ვიტყუ შენდობით და არა თუ ბრძანებით» **I კორ.** 7,6; «შენდობა ყავთ ჩემთვის» **მ.** ცხ. 428r; «გუთხოვე შენდობაჲ» **ო.** — **გ.** 55,4; «შენდობა იყავნ შენდა» **მთ.** 18,22. «შენდობილ არიან ცოდვანი შენნი» **მ.** სწ. 284,26. იხ. შემდობელი, შესანდობელი შეუნდობელი.

შენდობა სიამოვნება, საამურობა: «არა თუ თულთა მიხედვისა შენდობისათჳს ოლენ არს, არამედ სარგებელისათჳს» **ბ.** კახ.-გვარ. დღ. 28,11. იხ. ნდობა.

შენება, შტნება კეთება, აშენება, აგება, «ქმნა»: «უკუეთო ვიშენეთ თავთა თჳსთა ბოშინი» **გ.** — «თუ ვქმენით თავისა ჩუენისა ბოშინი» **M,** ისუ ნ. 27,22; «უკუეთო საკუროთხველი ქვათაგან მიშენო მე» **ო.** გამოსლ. 20,26; «ნერგსა ასხმიდეს და აშენებდეს» **ლ.** 17,28; «დაგვენა შენებაჲ ტაძრისა უფლისაჲ» **I, I ეზრა** 2,26; «ვის-მე უკუეთო თქვენგანსი უნდეს გოდლისა შენებაჲ» **ლ.** 14,28; «კაც-მან ანან იწყო შტნებად» **ლ.** 14,20. «იერუსალიმი შენებულ არს ქალაქი» **უხ.** 111,2; «ქვითა კეთილთა და ბა-

ტიონისთა შენებულ არს ლ. 21, 5. იხ. შშნი/შენი; შდრ. მანებელი, მანებელი, ნანებანი.

შენებულ-ი, შშნებულ-ი ნაგებობა: „ახედავთ ამას, დიდ-დიდსა შენებულსა“ C, — „ახედავთ ამით დიდ-დიდთა შენებულთა“ DE, 8, 2; „უჩუენებდეს მას შენებულსა მას ტაძრისასა“ შთ. 24, 1; „აღმკულ არიან შენებულნი ესე“ ფლკტ. 128, 27. იხ. შენება/შშნება.

შენებულდება ნაგებობა: „რომელსა (კლდესა) შენებულე-ბაა იგი ზე უპყრის“ ს. ვაბ.-მოც. ხაქ. 95, 25; „არაბი ქვეში არს და რაბაში შენებულე-ბაა“ მრ. 12, 1. იხ. შენებულა.

შენებულა შეკაზმვა: „სულნი ჩუენნი სუნელად კეთილსა-ხურებისა სარწმუნოებითა შეიანელნა“ ებ. კვპრ.-აღვტ. 227, 12; „მით შეიანელა გონება შენი“ შ. სწ. 186, 4. იხ. ნელა.

შენერწყუ(ვ)ა შეფურთხება: „შეიპყრე ზე პირსა მისა“ შ. ცხ. 127, 1; „შეიპყრეს პირსა მისსა“ G. II შჯ. 25, 5. იხ. ნერწყუა.

შენეფულ-ი გაცხილული: „ტვნა შეიწვინ და დუთმენელად შეეგონებინ შენეფულთა“ ვნება იგი“ შ. კვპ.-40-თვის 119, 9. იხ. ნეფუა.

შენთანა შენთან მყოფი: „მამა იგი შენთანა“ G. ლე-გიტ. 25, 25. იხ. თანა.

შენივთება წყობა, ბრძოლა: „სადა შეენივთა მას დღესა შინა“ G, — „სადა-იგი ეწყვნეს დღესა მას პირველ-სა“ M, 28, 2. „შესივნეს შენივთებად ბრძოლა იდგოსა“ G. — „შესივნეს წყობად ბრძოლისა იდგოსა“ M, 28, 2. იხ. ნივთება.

შენიშნა «სასწაული», «ნიშნა»: „შენიშნაა არს“ G, — „სასწაულად არს“ ეხ., ლეგტ. 12, 6; „ესე არს შეული ყოველსა ზედა... ბრძოლა და შენიშნისა და ათლავისა“ G, — „ესე არს საწყელი ყოველსა ზედა... ბრძოლისა და ნიშნისა და მბრწყინვალეობისა“ ეხ., ლეგტ. 14, 56. იხ. ნიშანი.

შეორგულება «არა განკითხება», შევქცევა, მარეწე-ლობა, ფარისევლობა: „შეორგულდით გულით თქუენითა“ C, — „არა განკითხეთნი თათა შორის თქუენთა“ L, აკ. 2, 4; „რომელნიმ მათგანნი შეორგულ-დეს“ შთ. 28, 17; „არაბა შეორგულდო“ შთ. 14, 21; „ნუ შეორგულდებოან გულნი თქუენნი“ მსკ. 20, 4; „ნუ შეორგულდებო შენი ლიქნითა მეგობართა შენთათა“ ანდ.-ანატ. 208, 16; „ნუ შეორგულდებო შენი წინაშე პირსა კაცთასა“ O, ზირ. 1, 27. იხ. ორგულება; შეუორგულე-ბელი.

შეოკვა: „ტყავი ჩუენი... შეიოკა პირისაგან“ O, გოდ. იერემ. 5, 10; „რომელნი (ლარნი) შეიოკებოან და განი-მარტებოან“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 228, 21. „რომლისაგან (აბ-კისაგან თათისა) ნიშნად უოველთა იოვთა, შეოკვა და განმარტებად ლართა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 228, 21. იხ. ოკ-შეპარვა: „შევევბარებთ დით მათ“ O, I შჯ. 14, 9. იხ. პარვა.

შეპაშუებულ-ი დაბრმავებული: „განაჭრვის ფრთენი და თაღნი შეპაშუებულნი“ ფილ. II 12. იხ. პაშუ-შეპაჭრება შესხურება, შეფრქვევა; „არაბა შეპაჭრ-

რონ ვნება იგი თჳსი უმანკოთა გულითა ფარულად“ შ. კვპ.-გვფ. ლ. 68, 24. იხ. პუტრება.

შეპოვნება, შეპოვნა ხიბობა, მორიდება, პირმოთენ-ლობა: „რომელნი (მსაქულნი) მპობდეს შეპოვნებით და მოილბდეს ქრთამსა და განამართლებდეს ცრუთა“ მ. სწ. 94, 2; „განკითხვად ხარ მისთვის, უაჟუთ გიფოფეს შეპო-ვნებით გინა ქრთამითა“ ლიშ. 68, 11; „უაჟუთ... კაცისა ვისმე შეპოვნებით ანუ სხუთა რაიმე ზაქუეითა ეორგუ-ლოს ამას წმიდასა ადგილსა“ ი.-უ. 58, 26; „მეტნი რაიმე შე-პოვნებანი და ლიქნანი ვერ შეეძლეს“ ი.-უ. 49, 28; „ნუ შეპოვნებ პირსა ძლიერისა“ Sim.—11, 174r. იხ. შემპო-ვნებელი, შესაპოვარი.

შეპყრობა «მოპყრობა», დაპყრა, ხელის მო-კიდება, მონადირება, შეკვრა, «მოცვა»: „შეგანი მათნი შეიპყრან (მოიპყრან G) ისო“ M, ისუ 6. 11, 12; „შეიპყრეს ვინმე სიმონ კარინელი“ C, ლ. 28, 26; „შეიპყრეს იესუ და შეკრეს“ ი. 18, 12; „რომელმან და-უგოს მასწ, მასვე შენი შეიპყრას“ O, ზირ. 27, 20; „საღ-მობამ შეიპყრეს იგინა“ I, ეხ. 18, 8; „შეიპყრას კაცმან მამა თჳსი“ I, ეხ. 2, 8; „ვინ შეიპყრას კიდენი ქუეყანისანი“ აგ. სოლ. 20, 4; „შეიპყრეს და მოიყვანეს მე“ ფლკტ. 128, 15; „შეიპყრა ფერვი მათი“ ფხ. 9, 16; „ვითარცა მფრინველნი მანთა შეიპყრობვიან“ O, ეკლ. 9, 12; „საღმობამ შეიპყრეს იგინი პირისაგან შენისა“ M, — „საღმობამა მოიცვენ პირისაგან შენისა“ G, II შჯ. 2, 25; „განკარგვამან შეიპყრო იგი“ ლ. 5, 8; „შეიპყრეს შეიპყრას პრამა“ I, ეხ. 10, 29; „ზრუნვასა შეუპყრე მე მარადს შენთვის“ შ. სწ. 107, 17. „გამოვიდეს შეპყრობად მისა“ მრ. 2, 21; „ეწება შეპყრობა მისი“ შ. სწ. 210, 25. „გრძელთა შეპყრობილ იყვნეს ღამითა“ O, ხაბრ. სოლ. 17, 2; „ვითარცა მფრინველი, შეპყრობილი მანთა“ შ. სწ. 225, 28. იხ. პყრობა.

შერაცხა, შერაცხა, შერაცხება ჩათვლა, ქუთან-ა, მიჩნევა: „შერაცხა ათერთმეტთა მათ მოციქულთა მე-ათორმეტელ“ ხაქ. მოც. 1, 26; „ნუ შეურაცხ ამოთ ცოდ-ვისა ამას“ ხაქ. მოც. 7, 20; „შემრაცხა მე, ვითარცა მტე-რი“ M, იოზ 28, 10; „ნუ შემრაცხებ (შემრაცხავ C, შემრაცხ E) მე ცოდვილთა თანა“ ფხ. 27, 8; „ნუ შეუ-რაცხებ ამას ბრალად“ კ. იერ.-გამორ. ქუთან. 240, 16; „ვი-თარცა წინაწარმეტყუელი შეურაცხა-ვარ (ქუენდა იგი DE)“ შთ. 21, 46. „არად შერაცხილ იყო დღეთა სოლომონის-თა ვეცელი“ O, III შჯ. 10, 21; „შერაცხილ იყო ჩუენ შორის“ ხაქ. მოც. 1, 17. იხ. რაცხა; შეურაცხი, შეურაცხება, შეურაცხებელი; შდრ. თანა-შერაცხა.

შერაცხილ-ი დიდებული, მთავარი, მიჩნეული: „წა-რავლინა შეკრებად... სოფლსა მთავართა, შერაცხილთა“ I, ლან. 8, 2; „წარავლინა კაცი, შერაცხილნი და პა-ტიოსანი“ არსტ. 62, 1; „წერ-უნდა... მოვლინებად ანტი-ოქილ... იულა... და შილი, კაცი შერაცხილი მათა შორის“ ხაქ. მოც. 15, 22. იხ. შერაცხა.

შერაცხილება დიდებულება, წარჩინებულება: „არა იქნებდი პატიოსნებასა და შერაცხილებასა მშობელთა შენთასა“ შ. სწ. 169, 16. იხ. შერაცხილი.

შერბენა: „შინი შერბიოდა და უბრა“ ხაქ. მოც. 12,

14; „შერტომა იგი ტბას მას A, სხტ. 188, 25. იხ. რბენა.

შერდომა იხ. შვერდომა.

შერევა შერთვა, შვერთება, აღრევა, „შეხალდება, „განწავება, „აღსუარება: „რომელთა-იგი სისხლი მი-
ლტე შეტრია მსხურბლთა თანა“ ლ. 13,1; „არა შეტ-
რია იგი ცხოვრთა ლაბანისა“ O, დაბ. 30,40; „შევერ-
ეთ დიდს მას ლუილს“ B, სხტ. 129,23; „სლგათა მათთა
ნუ შევერეთ“ O, ეფ. 20,18; „შეტრია ფქვილსა
სამს გრისა“ მთ. 13,23; „ავარაჲ ავარაჲსა შეტრიაან“
O, — „ავარაჲსა ავარაჲსა მიმართ შეიახლებენ“ ps., ებ.
5,8; „სამარნი თქუენნი შერევენ ღვინსა წყლით“ G, —
„ღვინს-მოფარდულნი თქუენნი განწავებენ ღვინსა წყლი-
თ“ O, ებ. 1,22; „შეტრია მას წამალი მაკლდინებელ“
მ. სწ. 277,24. „შერევა მას ენათსა მანინ განყოფანი იყენს
გონებათნი“ ჯ. იერ.-მარტ. 188,5; „დამიკვე... დედათაგან
შერევისა“ ვან. ე. 200,25. „შესწიროს ზუარაკსა მას
თანა სამინდოა ოცდაათი, შერეული ზეთისა“ ps., — „შესწი-
რო ზუარაკსა ზედა მსხურბლი სამინდოასა სამი შეთელი
აღსუარული ზეთითა“ G, რიცხ. 15,9. იხ. რევა; შდრ.
მიწაშერეული.

შერეულია აღრევა: „იქმენ შერეულიებათაგან, რომ-
ელ არს აღვილ სიკუდილის“ ფლბ. მოც. 3,22. იხ. შე-
რევა.

შერთვა შვერთება, შეზავება, მოყვანება, ჩართვა,
„სიძებნა“, „თანა-მკედრება: „არა შეერთის გინებას“
O, ეგ. სოლ. 14,10; „ზრახვას მათსა ნუ შეერთვი სუ-
ლი ზემი“ იხ. რამ.-კურთ. იხტ. და ია. 60,7; „ანგელოზ-
თა რიცხუსა შევმართეთ“ ვარ. 808; „რომელმან შეი-
თოს (მოყვანოს G) და თუას“ M, ლევტ. 20,17;
„ნუ შეტრთავ თავსა შენსა მრავალთა თანა ცოდვილთა“ O,
ზორ. 7,17; „შეერთო ცოლი“ დ.დ. 126,24; „შეი-
თოს ცოლი მისი მამან მისმან“ DE, — „ესიძენ მას მამა
ცოლსა მას მისსა ზედა“ C, მთ. 22,24; „რომელმან გინე-
ტოს ცოლი თუი და სხუა შეერთოს, იმრუშოს“ ლ.
12,18; „შეერთო იგი (ცოლი)“ ps., — „თანა-იძეკდ-
რო იგი“ G, II წყ. 21,18; „ილირა აბრამანი და შეერ-
თო იგი ლომითთა“ ლუი. II 18. „შერთვამდე მათა იბოვა
მიდგომი“ მთ. 1,18. „მტერთა შერთულ იყო მისთა და
მოყვარეთა მისთა ჰრძოდა მარადის“ მ. სწ. 116,7; „ესე
არა შეერთულ იყო ზრახვასა და სიკმესა მათსა“ C, ლ.
28,51. იხ. რთვა; შდრ. თანა-შერთვა.

შერთული — მასა, ბრბო: „შერთულია (შერთულთა
O) შორის მისსა (მისთა O) მახლი“ I, იერემ. 50,27. იხ.
შერთვა.

შერთუმა „შეწირვა“, შეტანა, შერთევა: „შეერთუ
მამასა შენსა და ჰომოს“ O, დაბ. 27,9; „შეერთუა იგი
მამას მისსა“ O, დაბ. 27,19; „შეერთუას შდლდმან სა-
კრთველსა ზედა“ G, — „შეწირონ... შდლდლთა საკრთ-
ველსა მას ზედა“ O, ლევტ. 3,5; „ჩალმან შედართუა
დღასა თუასა“ მთ. 14,11. იხ. რთუმა; შემართული.

შერთუება, შერთულება „დაბნელება“, მოსალაშო-
ება: „შე-ღენ-რეჟუნებათა, და არღა მოსრულ იყო
მთა იესუ“ DE, — „იმა დაბნელდი და ვიდრე არღა მო-
წილ იყო მათა იესუ“ C, ე. 6,17. „მეგვით დღებმა

უფალსა; ღმერთსა ჩუენსა, ვიდრე შერეჟუნებადმდე“ O,
იერემ. 12,16. „ვიდრე დღესა შერეჟუნებადმდე და
აზრდილთა შეძრვად“ O, კება 4,8. იხ. რიჟურაჟუ.

შერიხვა რისხვა, გაწყრომა, „სასტიკება: „შე-
ტრისხნა ჭირთა“ მთ. 8,28; „მოუგო ერთმან მან მოყუსმან,
შეტრისხნა მას“ DE, — „მოუგო მოყუსმან მან რისხ-
ვით“ C, ლ. 23,40; „შეტრისხენ შენ მეცთა ლერწმ-
სათა“ ფს. 67,21; „შეტრისხდა მას ღმერთი“ ფს. 17,8;
„შეტრისხნა და ჰრქუა მას“ ა.-გ. 22,8; „შეტრისხნა
ძალსა, ყვენ რაბ იგი“ მ. სწ. 142,2. „შერიხვითა“ შენითა
ივლტლიან“ L, — „სასტიკებითა შენითა ივლტლიან“
C, ფს. 108,7; „უმჯობეს არს შეტრისხეა ბრძნისა სმე-
ნად“ O, ეკლ. 7,6. იხ. რისხვა.

შერტყმა „შორტყმა“, „შებნა: „სარტყელი სელისა შე-
ორტყას (შორტყას G)“ ps., ლევტ. 16,4; „შე-
ორტყა იგი ქუეშეთ მოსასხმელსა, თუდოსა ზედა თუასა მარ-
ჯუენსა“ G, — „შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარ-
ჯუენისა მისისას“ M, მსქ. 8,16; „თავით შეორტყი სარტ-
ყელი და მიხუედი, ვიდრეა გნებავს“ C, ე. 21,18; „შე-
ორტყ სარტყელი და შეისხენ სანდალი შენნი“ სპ. მოც.
12,8; „შეორტყენ ვითარცა მამაკაცნი წყლით შენნი“ M,
თბ. 28,8; „შეორტყ ნაცვალად მიხულისა შიშო უფლისა“
მ. სწ. 12,27. იხ. რტყმა.

შერყვა შერხევა, „შეძრვა“, „რორინება“, „აღშფოთე-
ბა“, „შეშფოთება: „აღრე შევირყევით და მიმსუ-
ლასა მოსწრადელ შუდგებით“ ა.-გ. 49,24; „რომელი საზრვა
გრძნულთა შეშფოტელ არს შერყევად მასა“ ბ. კიხ.-
ეჭუბ. ლ. 94,17; „ქუეყანა შევირყია“ G, — „ქუეყანა შეი-
ძრა“ M, მსქ. 5,4; „საუფლებლნი მათანი შევირყიესა, შე-
ძრუნდეს“ ფს. 17,8; „ენამან სმენვილმან მრავალნი შევირ-
ყინნა“ O, ზორ. 28,16; „ჭარისაგან შევირყიეს“ O, სიბრძ.
სოლ. 4,4; „არცა შევირყინენ მანანი კირვისა მისისანი“ I,
ებ. 28,20; „შეძრა და შევირყია“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,18;
„კუალსა ფერკთა თქუენთასა შევირყევენ“ O, — „კუალესა
ფერკთა თქუენთასა ილაშფოთებენ“ ps., ებ. 3,12; „სი-
ლისა შეწამებან შევირყიეს ბრძენი“ O, — „ცოლისა წამებან
შეაშფოთებენ ბრძენსა“ ps., ეკლ. 7,8; „არა სცეს
შერყვა უკუნისამდე მართალსა“ ფს. 54,22. „რაიხა გამო-
ხუდით უღაბნისა ზილად? ლერწმისა, ჭარისაგან შერყეული-
სა (რორინებულისა“ C)?“ მთ. 11,7. იხ. რყევა; შე-
ურყველი.

შერყუნა წაშლა: „აუღოთა თუისთა კუალსა მას შეტრჟუ-
ნისა“ ფს. II 15. იხ. რყუნა.

შერცხუნა: „კიდისა არა შევირცხუნო“ M, თბ. 22,
21; „შეტრცხუნენდა“ მ. ცხ. 207r. იხ. რცხუნა.

შერცხუნება: „შევირცხუნა ქუერიესა მას“ მ. ცხ. 221r.
„არა ინება შერცხუნება“ მ. ცხ. 207r. იხ. შერცხუნა.

შერწყემა „ამიწყენა“, „აღდგინება“, „შვერთება: „
შეეაწყე მის, ზაბულონს (საზღვარი)“ G, — „მოიწით ს
ზაბულონდ... საზღვართა“ M, იესუ 6, 19,27; „განბო აერი
და მესიუალად მენეა შევირწყეა“ O, — „განყეთა ჰაერისა
მესიუალად თუთ თავით თუისთა შევირთებინ“ ps., სიბრძ.
სოლ. 6,12; „ნუ შეეაწყე მათ მათა მიმართ ბრძოლისა“
G, — „ნუცა ილაღგინებთ მათთა მიმართ დეღვისა ბრძო-
ლა“

ლისას" *px.*, II შფ. 2, 3; აიგინი შეტარწქმ დეს და ენენი განყოფილს" *Ath.*—11, 17v. *იხ.* რწყუმა.

შესაბრალოებელი-ი მახე, წინალობა: „არა დაუღვთო შესაბრალოებელი გინა საკუთრი მისა" *პროფ.* 14, 18. *იხ.* შეტარწქმა.

შესაბრაგნელი-ი: „მოალო... თივანე შესაბრაგნელად სულარი წმიდა" *შუფ.* XII 2. *იხ.* შეტარწქმა.

შესადგმელი-ი *იხ.* ქვის-შესადგმელი.

შესადგლი-ი შესასვლელი, კარი: „უჩუენი მათ შესადგლი ქალაქისა" *GM.*, *მსფ.* 1, 25; „სცვადეს შესადგლისა" *M.*, I 53, 1; „მეგრ იყო შესადგლი ჰურიასტანდ" *O.*, 19, 4, 6; „სადა-იგი არს შესადგლი საუძლურეთაჲ, მუნ მდებარე არს იგი" *მ.* *ცხ.* 211v; „პოვეს ქიჯ იგი, დაბუღი კართა თანა ვარეშე შესადგლისა" *მ.*, 11, 4. *იხ.* შესლვა.

შესადგლი-გამოსავალი-ი: „განდად შესადგლი-გამოსავალი" *მის* *შენისა* *O.*, II შფ. 2, 25. *იხ.* გამოსავალი.

შესავედრებელი-ი მისალტოლავი, შემწყწარებელი, შესატარი: „მისცენთ ქალაქნი შესავედრებელთანი (მისალტოლავნი *G.*)" *M.*, *იხუ* 5. 20, 2; „შესავედრებელ არიან... შეტოთაჲს" *O.*, II შფ. 4, 15; „გინცოლი სახოლი და შესავედრებელი უძლურთაჲ" *თმა* *მოც.* 14, 6; „შესავედრებელ არს მათდა" *ჯ.*—„შემწყწარებელ არს მათდა" *ქ.* *ფხ.* 118, 18; „ლოცვაჲ შესავედრებელი არს შეწყვეთისა" *მ.* *სქ.* 207, 28. *იხ.* შევედრება.

შესაქინძველი-ი შესაკრავი; „და უჩუენ მის კოლობი ბაქინთისა და გილისა ეზოთასა ერთისა ერთგორჲ შესაქინძველი" *O.*, *გამოსლ.* 26, 4. *იხ.* შექინძვა.

შესაკრებელი-ი ღერი, ჭერებულო, საკრებულო, პალატი, დარბაზი; „დასაკრებელი": „ყოველი შესაკრებელი ევლესა ყავ" *G.*—„ყოველი იგი გრე შეტარბე" *O.*, *დგობა* 2, 5; „მაჲს იტყვს ყოველი შესაკრებელი ბოთი ისრაშლისათაჲ" *G.*—„ესრეთ იტყვს ყოველი კრებულ ევლესა" *px.*, *იხუ* 5. 22, 16; „იწყეს თხრობად სიტყუაჲ იგი ღმრთისაჲ შესაკრებელსა მას ჰურიასტანსა" *საქ.* *მოც.* 12, 5; „შესაკრებელი ესე ბან აღმშენა ჩუენ" *დ.* 7, 3; „მოვიდეს შესაკრებელად" *ანა* *ნ.* *ებრ.* 212v; „მოთყვანის შესაკრებელსა შირვანდელისა" *ფაშ.* *XXV* 16; „ილიყვანეს იგი შესაკრებელსა მათსა" *დ.* 22, 26; „მოცუენდენ შესაკრებელთა" *მ.*, 19, 3; „თხრობი წყაროები წყალთაჲ და ჭურბოლები და შესაკრებელი წყლისაჲ წმიდა არიან" *G.*—„თხრობი წყაროთა წყალთაჲ და ჭურბოლები და დისაკრებელსა წყალთაჲ, ესე ყოველი წმიდა არს" *O.*, *დგობა* 11, 20; „დადგა შესაკრებელსა მის წყალთაჲ" *I.*, *ნხ.* 26, 2; „ჭურბოებულნიცა არიან შესაკრებელნი წყალთანი" *მ.* *კახ.*—*მქსლ.* *დ.* 57, 29. *იხ.* შეტარწქმა.

შესაკრებელი-მთავარი-ი შესაკრებლის-მთავარი: „მითხო შესაკრებელ-მთავარი მას რისხით" *დ.* 18, 14; „მო-ვიწმენ-ვიდა ერთი შესაკრებელ-მთავარი" *C.*—„მოვიდა მისი ერთი შესაკრებლის-მთავარი" *DE.*, *მ.* 15, 22; „შესაკრებლის-მთავარსა პრწყენა უფლი" *საქ.* *მოც.* 18, 8. *იხ.* მთავარი.

შესაკრველი-ი შესაკრავი: „იქმენ შენდად შესაკრველი და საკენი და დასხენ ქელსა შესა" *O.*—„უქმენ

თავსა შესა შესაკრავნი და საკენი და მოისნენ გარე-მის ქელსა შესა" *px.*, *იერემ.* 27, 2. *იხ.* შეტარწქმა.

შესაკრველი შეტარწქმა, მინდობა: „დაჲიწოდების საკრველი და შესაკრველები საწუთოსა" *ბაჲ.* 129, 27. *იხ.* საკრველი.

შესალტოლველი-ი შესავედრებელი: „იყოს მუნ შესალტოლველი ყოვლისა ქაიხ-მელველისა" *G.*—„იყოს იგი შესავედრებელად ქაიხ-მელველისა" *M.*, II შფ. 10, 3; „შესალტოლველი იყენენ ბოთი ისრაშლისათაჲსა" *G.*, *რაცხ.* 25, 15. *იხ.* შეველტოლა.

შესამზადებელი-ი მოწყობილობა: „ქმენ ყოველი, რომელი გობრანე: კარავი იგი საწამებელისაჲ... და შესამზადებელი იგი კარავისა" *O.*, *გამოსლ.* 21, 7. *იხ.* შეშადება.

შესამზადებელი-ი შემთხვევა; თქმული, იგავი: „ყოველი შესამზადებელი და ყოველი საღმრთაჲ" *O.*, III შფ. 2, 17; „დადგა მათს ზედა შესამზადებელ ზგ" *O.*, IV შფ. 2, 25. *იხ.* შემთხვევა.

შესამოსელი-ი სამოსელი, კეთარითი, საბარდნელი, ტანსაცმელი: „განმარცხს შესამოსელი" (სამოსელი *O.*) *მისა* *G.*, *დგობა* 6, 11; „მოცენ თქუენ... ოცდაათნი შესამოსელნი" *G.*—„მოცენ თქუენ... ოცდაათი კუართი" *M.*, *მსფ.* 14, 12; „გითარცა შესამოსელნი სცვალენ იგინი" *ფხ.* 101, 27; „შესამოსელი შირტაჲ" *DE.*—„შირტაჲ საბარდნელი" *C.*, *ა.* 21, 7; „თხრო შესამოსელი, რომელი დაეღვა ევლესის, არა ქნებენ (მთავარდავთნა), რათამცა ვინმე შეიშოს" *ა.*—*გ.* 20, 11. *იხ.* შემოსა.

შესამზავის შესატერისი; საკადრისი: „იმტუბოდა იგი უმეტეს შესამზავისნი" *მ.* *ცხ.* 418v. *იხ.* შემზავისება.

შესამტკიცელი-ი საკრველის-შინა: „მოცსენ ლოდნი კიდის მყარისანი შესამტკიცელთა მისთა" *O.*—„მოცსენ ლოდნი კიდის-სასროლნი საკრველის-შინათა მათთა" *px.*, *იერემ.* 12, 11. *იხ.* შემტკიცება.

შესამზერველი-ი ნახეთქი: „იწოდა იდგილსა მას სახელი შესამზერველი თხილისი" *O.*, II შფ. 2, 2. *იხ.* შემზერვა.

შესანდობელი-ი მისატყვებელი: „უბრწყამსი იგი შესანდობელ არს წყალთაჲ" *O.*, *საბარ.* *საჲ.* 2, 7; „მოგუენა ლონენი მრავალნი შესანდობელად ტოლვათა ჩუენთა მრავილთა" *მ.* *სქ.* 54, 22. *იხ.* შესნობა.

შესაპოვარი-ი მოსარიდებელი, მოსაბათრებელი: „არცაღა მეფეთა თანა მიც შესაპოვარი" *ა.*—*გ.* 15, 20. *იხ.* შემპოვნება.

შესახუველი-ი პურის ნატეხი; პური: „დაჲწო შესახუველი და მისცა თუდას სკარიოტელსა" *C.*—„დაჲწო პური და მისცა თუდას სიმონისა, სკარიოტელსა" *DE.*, *ა.* 19, 26. *იხ.* შესლვა.

შესახუველი-ი საუწყებელი: „დაჲწო შესახუველი და იტრენ ზანკი" *G.*—„დაჲწო საუწყებელი და იტრას ზანკი" *px.*, *რაცხ.* 10, 5. *იხ.* შესწავლა.

შესახხმელი-ი ჩასაცმელი: „ნუ წარგაჲს... შესახხმელი ფერტაჲ" *დ.* 10, 4; „ყოველივეთა საგმარი შენი და საგმებელი და ჭურჭელი და ფერტა შესახხმელი და სარტყელი... ესეითარამცა არს..." *მ.* *ცხ.* 178v. *იხ.* შესხმა; შდრ. ფერტა-შესახხმელი.

შესატყუებელი-ი მხილდება: „მუნ კურთხევაში იგი ყოფილ ჰა... მიმართე შესატყუებელ“ აბ. რომ.-კურთხ. მხაჯ. 18, 5. იხ. შეტყუება.

შესატყუებელი-ი შესაფერისი, შესაბამისი: „სამოსელი აბ. პეტროსიანი, შესატყუებელი ქორწილისა ესე არს...“ მ. სწ. 280, 25. იხ. შეტყუება.

შესაუღლებელი-ი იხ. შეუღლება; შდრ. თანა-შესა-უღლებელი.

შესაუღლებელი-ი «თანა-შესაუღლებელი»: „მიუბრუნეს შესაუღლებელნიცა (თანა-შესაუღლებელნიც) აბ. საკუთანი“ ხაქ. მოც. 27, 40. იხ. შეუღლება.

შესაქმე შექმნა, გაჩენა: „ალაგზებს ურმის-თულისა მას შესაქმნისასა“ აბ. 8, 6; „წიგნი შესაქმნისა ცისა და ქულისა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 148, 24; „ცნობად შესაქმნისა“ ო. სპირ. სოლ. 7, 17; „შეფუყარე მე წინავე-სოფლისა შესაქმედმდე“ C. მ. 17, 24. იხ. საქმე; შდრ. სოფლის-შესაქმე.

შესაქცევად-ი შესაქცევარი, გასართობი: „ერთი მწუ-რული, ვინა ერთი თივამ კმა არს შესაქცევად გონე-ბისა შენისა განზრახვად დამადებელისათჳს“ მ. კეს.-მძუხ. 66, 28. იხ. შექცევა.

შესაყენებელი-ი დასაყუდებელი, შესამწყვდევნი: „ალა-გზის... შესაყენებელნი და სენაკები“ ნახ. 70, 22; „თავი თვის მისდა... შესაყენებელთა ბნელთა“ არსტ. 63, 14. იხ. შეყენება.

შესაცემელი-ი: „წარპერდა მას შესაცემელი აბი მარც-ხნისა ფერისა მისისა“ Sin.-8, 91r. იხ. შეცემა; ფერტი-შესაცემელი.

შესაძინელი-ი სარგებელი: „რომელი-იგი იყო ჩემდა შე-საძინელ“ ფლბ. 8, 7; „მოთხიდე შესაძინელთა თავისა შენისა“ მ. ცხ. 28r. იხ. შეძინება.

შესაძლებელი-ი «მარტული», «ჯერი», «გება», ძალა, ღირებულება: „კაცთაგან ესე ჯერ შესაძლებელ არს“ C. მ. 19, 16; „შეუძლებელი კაცთაგან შესაძლებელ არს ღმრთისა შიგნით“ ლ. 18, 27; „უკუეთუ შესაძლებელ არს“ DE.—„მარტული თუ არს“ C. მ. 20, 30; „უკუეთუ შესა-ძლებელ არს“ DE.—„უკუეთუ ჯერ არს“ C. მ. 14, 25; „ნაზარეთით შესაძლებელ არსა კეთილისა რამისმე ყო-ფად?“ DE.—„ნაზარეთით ვგებდის-მე რამ კეთილი რამე უოფოდ?“ ი. 1, 46; „ვერ შესაძლებელ იყო“ ხაქ. მოც. 3, 24; „შესაძლებელ იყო განსყიდოდ“ DE.—„ღირდი განსყიდოდ“ C. მ. 20, 30; „ვერ შესაძლებელ არს ზამო-რებაჲ“ I. მ. 40, 28. იხ. შეძლება; შდრ. ვერ-შესაძლებელი.

შესაძრწუნებელი-ი შესაშინებელი, შესაკრთომელი: „ეხილუ მუნ შესაძრწუნებელი სიძვა ეფრემისა“ მ. ცხ. 108v; „იუთუნ... მების-ტებანი შესაძრწუნებელ-ნი“ მ. სწ. 14, 8; „მოიტყუა... შესაძრწუნებელად მისა“ ო. ამხ. 1, 11. იხ. შეძრწუნება.

შესაწვენი-ი დასაწმარებელი: „ამიღეთ შესაწვენი-ლად კუყანისა მიაგან ბაბილოვნელთათჳს“ ო. I ეზრა 8, 15; „არაჲა უფროსი შესაწვენილი აბიგების ტყვეობისა და სკდურისათჳს... ვითარცა კაცი უწესო“ მ. სწ. 160, 18. იხ. შეწვნი.

შესაწირავ-ი «მსხუერბელი», «განნაჩინები», «მრგუ-ლად დასაწეული», «ხარკი», «განჩემება», ძღვენი, «გამსაღები», «ნაყოფი», «ნაყოფება»; «ნაშრომი»;

„სიმინდლო იყოს შესაწირავი მისი... შესაწირავი (მსხუერბელი G) არს ესე“ ო. ლევტ. 2, 1; „მკარი იგი შესაწირავისაჲ მოვიღო“ ო.—„მკარი იგი განნაჩი-ნებისაჲ მოვიღო“ G, ლევტ. 7, 24; „შესაწირავნი იგი უფლისანი იყვნენ ნაწილად მათა“ M, —„ნაწილად იგი უფლისანი იყვნენ ნაწილად მათა“ G, II მთ. 18, 1; „ესე შესა-წირავი, რაოდენი შესწირით უფალსა“ ps., —„ესე არიან ნაყოფებანი, რომელნი შესწირეთ უფალსა“ G, რიცხ. 28, 3; „ვითარცა შესაწირავი (ნაშრომი G) საწინა-ღობისა“ G, რიცხ. 18, 30; „უფროსი არს ესე ყოველთა მსხუ-ერბლთა და შესაწირავთა“ DE, —„უფროსი არს ყოველთა მრგულოად-დასაწეულთა და მსხუერბლთა“ C, მრ. 12, 8; „მსახურებაჲ ესე შესაწირავისაჲ (ხარკისაჲ Q) ამის“ II კორ. 9, 12; „მკარი იგი შესაწირავისაჲ... შეწირილიან“ ო.—„მკარი განჩემებისაჲ... შეწირილიან“ G, ლევტ. 10, 15; „უფრო შესწირავთ შესაწი-რავსა“ ო. II ეზრა 4, 2; „შე-თუ-სწირვიდე შესაწირავ-სა შენსა“ მთ. 5, 22; „ღრწო და უფა შესაწირავთაჲ მათ კერებაჲ არა ესუა“ ფლტ. 126, 4; „დასდგან ტელი მისი თავსა ზედა მის შესაწირავისაჲ სათნოდ მისა“ M, ლევტ. 1, 4; „მურნი იგი შესაწირავთანი შექმნა“ მთ. 12, 4; „შესაწირავთი მათ ქურუმთაჲ ქუემე კერაჲ გუ-რელი არს“ ოქრ.-მეტრე და ელია 224; „რომელნი დასდგდეს შესაწირავსა ფასის-საცავსა მისა“ ლ. 21, 1; „არა შე-იწირვის შესაწირავი ცოდვილისაჲ, ვიდრემდის არა შე-ინანოს“ მ. სწ. 119, 25; „განუჩინეთ შესაწირავი შესაწი-რავად უფლისა პირველ თბთაგან“ ps., —„განუჩინეთ გან-ნაჩინები განჩინებულად უფალსა დასაბამად მისი თქუ-ენისა“ G, რიცხ. 15, 20. იხ. შეწირვა; შდრ. მრგულოად-შე-საწირავი, ფასის-შესაწირავი.

შესაჭირვებელი-ი გასაჭირი: „უწყეოს-მას სღვად გზასა მას იფროსა, ძნელსა და შესაჭირვებელსა“ მ. სწ. 158, 5. იხ. შეჭირვება.

შესაჰმელი-ი საქმელი: „რამეთუ შესაჰმელ რეინდა არს“ G, რიცხ. 14, 9; „უფრეცა შესაჰმელ არიან მდიდართა გლა-ხანი“ ო. ზორ. 18, 22; „მომართუ მცირედ შესაჰმელ ერთ პურისაჲ ტელთა შენითა“ ო. III მთ. 17, 11; „მივცე მუნ შესაჰმელად (მეცეთა)“ ო. ეფთ. 29, 5. იხ. შეჰმა.

შესახებელი-ი რომელსაც უნდა შეეხებოდეს: „არა მოსრულ ხართ თქვენ მათსა მას ტელით შესახებელსა“ მტარ. 18, 18. იხ. შეხება.

შესახედავ-ი სახე: „შესახედავი ნიშისა დამდაბლდ-ბოდის ტყეისაგან კორცისა მისისა“ G, ლევტ. 18, 3. იხ. შეხედვა.

შესახუველი-ი სახვევი: „არა არს საღებნი დასადებელ, არცა ზეთი, არცა შესახუველ“ ო. მ. 1, 6. იხ. შე-ხუველი.

შესახურველი-ი «დასაბურველი»*,

შესთვა შერთვა, შეთხზვა; «შეგრება», «ილძახეა» (-ილი): „შესთა ძოწეული იგი მეწამული“ ლმზ. 188, 22; „და მოართუნენ... და შესთული მეწამული“ ps., —„მოგუარენენ... და შეგრებილი ძოწეული“ G, ლევტ. 14, 4; „მოიხუენენ... და შესთული მეწამული“ ps., —„მო-იხუენენ... და ილძახილი ძოწეული“ G, ლევტ. 14, 40. იხ. სთვა.

* წყაროდან დამოწმებისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

შესლვა, შესულა «აღსლვა», «აღწდომა», «შემოსლ-
ვა»: „შევიდა ნავა“ DE.—„აღწდა ნავა“ C. მრ. 8,
10; „რომელი-ღი შევიდა სახლსა შენსა“ M.—„რომელი
შევიდა სახლსა შენსა“ G. მსჯ. 18,22; „შევიდით
კლდეთა“ I. ებ. 2,10; „განელოდეს და შევიდოდას“ O,
ეფე. 4,8; „ქორცი და ღვთა არა შევიდა პირა ჩემსა“
O. დან. 10,3; „არა შეჩადეთ განსაიდელსა“ მთ. 26,41;
„შევიდ მტილსა ჩემსა“ O. ქება 5,1; „აწუგდა... შესლად
ნავა“ DE.—„აძულა... აღსლვად ნავა“ C. მრ. 6,45;
„ვითარცა იყო შესლვა ჩუენი ნავსა, განვეშორეთ“ ხაქ.
მოც. 21,1; „ამით განგებთა ვეზულების შესულად სასუ-
ფეველსა ცათასა“ მ. სწ. 265,80. „შემაგნი მრავალი შე-
სრულ იყვნეს“ ჟ. 3,30. იხ. სლვა; შემაგლი, შესავალი.

შესმენა «სისმენელ ქმნა», გაგონება, დაბეზრება,
ჩივილი, ძვირის თქმა, ძვირის საქმე: „შეესმენეს
ვედრებანი შენი“ DE.—„სასმენელ იქმნეს ლოცვანი
შენი“ C. ჟ. 1,16; „შეისმენა უფალმან კმისა ჩუენისა“
G. რიცხ. 20,14; „ლოცვათ იგი მისი ღვთა-მე შეისმენათ“
O. ზარ. 21,21; „შეესმენდეს მას მრავალთა საქმეთა
მისათჳს“ ანან. ებრ. 198,15; „არამთმცა შეისმენეს
იგი“ მთ. 12,10; „აწ შეესმენენ მე“ ხაქ. მოც. 24,18;
„შეესმენეს იგი სამუფოს შინა“ ხაქ. წიგ. II 122,11.
„არას შესმენა მოიღებთ კაცსა ამას ზედა“ DE.—„არას
ძვირის-საქმესა შესწავბთ კაცსა მავსის“ მ. 12,29; „იწ-
ყეს შესმენად მისა“ ლ. 25,2. იხ. სმენა; შემსმენელი.

შესობა ჩასობა: „განჭურბთიან ძირი მათი და შეესაბიან
შორის ძირთა მისთა სოლი მკურისა“ ბ. ძეგ.-გაქუხ. დღ.
12,21. იხ. სობა.

შესოფლება «შეღებვა», დასველება: „რამთა შეისო-
ვლენ ფერკნი შენი სისხლითა“ C.—„რამთა შეიღებოს
ფერკი შენი სისხლითა“ ლ. ფხ. 37,24. იხ. სოფლება.

შესრულ-ი იხ. შესლვა.

შესრულება დასრულება, გამოღებვა: „რამეს შეის-
რულეს იქელი იგი ქამად“ O. დაბ. 41,2. იხ. სრულება.

შესუარვა «შემათრცლება», შერევა, «აღსუარვა», შე-
ბლაღვა, მოსვრა: „შეესუარა მას ბოლოს ჯალი“ M.—
„შეუბორცუა მას ბოლოსან ჯალი“ G. რუთ 2,14; „აღრე
ჟვ და შესუარე სამი საწყალთა სამინდო და ქვენ ყრ-
ბელთა“ O. დაბ. 18,6; „შეიცალეს ცმელოვანი იგი... ყრ-
ბელთად უცოზოდ, რამეთუ გერ შესუარეს“ O. გამოხლ. 12,29;
„მტურერთა პირთა მათთა შესუარეიდეს“ H—
241,855. „სამინდოა შესუარული ზეთითა უცოზოა იყო“
O.—„სამინდოა აღსუარული ზეთითა უცოზონი იყვნეს“
G. ჯგერ. 2,5; „მეფათა თანა შესუარულ იყვნეს“ O,
ოფე. 4,14; „ვითარცა სამოსელი, შესუარული სისხლითა“
I. ებ. 14,19; „მცირემან ცოჴმან ყოველივე შესუარული
აღაფუენს“ I. კორ. 5,6; „აღიღო მიწა... შესუარული
გარდაჴიფინებულთა სისხლთა მისისაგან“ მ. სწ. 122,24.
იხ. სუარვა.

შესუენება «დაძინება», გარდაცვალება, აღსრულება:
„შეისუენა (დაძინა)“ ხაქ. მოც. 7,80; „შეისუ-
ენა მან“ მ. ცხ. 121r; „არსენი და იოვანე შეისუენეს“
ი. ე. 48,6; „ქორცნი შესუენებულთა წმიდათანი აღდგეს“ C,
მთ. 27,52. იხ. სუენება; შესუენებელი.

შესულება, შესულიბება «განკრთობა», «დასულება»,
«დასულბება», გაბეცება, შეშინება, «დანაბება», «შე-
ცუენებულობა», გონების დაკარგვა, გაოგნება:
„შესულბება ივინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა“ M.—
„განაბრთენა ივინი უფალმან პირისაგან ძეთა ისრაელისა-
თასა“ G. ისუ 5. 10,10; „შესულბება გულნი მათნი“ DE, მ. 12,40; „შე-
ესულბი და დავეცი პირსა ზედა ჩემსა“ O.—„დაესულ-
ბი და დავეარი პირსა ჩემსა ქუეყანად“ I. დაბ. 3,17;
„მრავალნი შესულბეს გონებითა თჳსითა“ O. I. ეზრა 4,26;
„მფრინველთაგან ციათა მისაცოვრადმდე შესულბეს“
O.—„მფრინველთაგან ცისათა და ვიდრე საცხოვრათამდე გან-
ბკრთეს თქრომით“ ph., იერემ. 9,10; „რავდენთა სჳნ
და შესულბების გონებანი (ღვთმან)“ O. I. ეზრა 4,18;
„შესულბეს და მომედგრეს“ O.—„დაინაბნეს და
მომედგრეს“ ph., იერემ. 8,9; „სიმადლისა ჩემისაგან დაე-
მდაბლდი და შეესულბი“ ფხ. 37,19; „ყოველივე შე-
ესულბება და ატუნენა“ ფლტ. 185,24; „ქრისტემან შე-
ესულბება ივინი“ Sin.—11,244r; „დაითრეწნა, ნე
ღვთისაგან შესულბით, ნე თაფლუქისაგან“ O. ებ. 29,9.
„შესულბება თუალთა ჩემთასა მე ნუ მიმცემ“ O,
ზარ. 28,4; „დებნელდი შესულბებითა“ O.—„დაბნელ-
და შეცბუნებულობა“ ph., იერემ. 8,21; „ადიგათ
შესულბებითა ქუეყანისათა სახლები უსკულოთა“ ფხ.
78,20; „გულნი მათნი შესულბებულ იყვნეს“ C.—„იყვნეს
გულნი მათნი დასულბებულ“ DE, მრ. 6,52; „შესულ-
ბებულ თაფნი მათნი არიდ მრავლითა მით უცუნურე-
ბითა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,20; „რამ უყო სულსა ჩემ-
სა, რ. შესულბებულ არს“ Ath.—12,157r; „რომელმან
პრქუთს მასა თჳსსა შესულბებულ“ C, მთ. 5,22; „გულნი
მათნი შესულბებულ იყვნეს“ C.—„იყვნეს გულნი მათნი
დასულბებულ“ DE, მრ. 6,52. იხ. სულბა.

შესუმა დაღვება, შესმა: „რომელი მე შესუთა“ DE.—
„რომელ ჩემდა შესუმად არს“ მრ. 10,28; „რამეს შე-
სუი ღვთა“ O. ნემ. 2,1; „წამალი სასიკუდიენი იღუშალ
შესუთა“ ნრხ. 77,6; „შესუამს ცუარსა“ H—232,23r.
„რუქმდაცა შესუმად არს სასუმელთა იგი სიმწარისა“ მ. სწ.
222,20. იხ. სუმა; შესასუმელი.

შესუმა ჩაგდება, ჩასმა: „შესუთა იგი საპყრობილე-
სა“ C. მთ. 18,20; „შესუთა იგი სახლსა საპყრობილე-
სასა“ M. II 582. 18,26; „განმზადეთ ატეღარსა ზედა
კუბაა ჩემი და შესესუთ მას შინა“ Sin.—11,187v. იხ.
სუმა.

შესწავება შენიშვნა, შეხედვა, დაკვირვება: „იგი შე-
ისწავეთ და ნუ თანა-აღერეეთ მას“ H ფხ. 2,14; „შე-
ისწავებდა, ვითარ-იგი ზემოქდომასა ირჩევდეს“ ლ. 14,7;
„ხოლო კაცი იგი შეისწავებდა მას“ O. დაბ. 24,21.
იხ. სწავება; შეასწავებელი, შეუსწავებელი.

შესწავებულ-ი «წარჩინებული», გამოჩენილი: „იყო გინ-
მე მაშინ პყრობილი შესწავებულ ი, რომელსა ვრქუა ისუ
ბარაბასი“ DE.—„პყრობილი გინმე იყო მაშინ წარჩინებუ-
ლი, რომელსა ვრქუა ბარაბა“ C, მთ. 27,16; „რომელნი
არინ შესწავებულ მოციქულთა შორის“ ბროშ. 16,7.
იხ. შესწავება.

შესწავლა გაცნობა: „შეისწავლე შემაგინებელი“ მ. ცხ. 101r; „ნუთა შეესწავლებით მთავართა“ მ. ცხ. 25v. იხ. სწავლა.

შესწორება შეთანხმებება, შეფარდება; შედარება: „არა თუ შეუწოროს საქმელოცაჲ, ცუდად შერებო“ მ. ცხ. 804v; „გრეშელის ცხენა დიდ და ჯარსა დიდ, არა თუ ჰასაქისა სიდიდისა მათისათჳს, არამედ სხუათა თანა შესწორებოთა“ მ. კებ.-ექვს. დღ. 80, 17; „სოფლისა ამის მკვდრობაჲ თივასა შესწორა“ მ. სწ. 191, 25. „შესაძლებელ-არს გინებაჲ შესწორებად კაცისა კლვასა და ღნაჲ შესწორებოდ-გრმოსა“ მ. სწ. 148, 28. იხ. სწორება.

შესწრაფა ჩქარება: „შეისწრაფეთ აღრე, ვიდრე მოსლელადმდე ძმათა“ მ. ცხ. 276v. იხ. სწრაფა.

შესხდომა: „შესხდეს ნავსა“ C. ი. 8, 17. იხ. სხდომა.

შესხმა დადება, ჩასმა, ჩაცმა, დაცობა, ჩამოკიდება, «შემოსა», «გარე-მოსუმა»: „შეისხნეს გელნი იესუს“ C. მთ. 28, 68; „შეუხსნეს ჯუდნი ფერტა მისთა“ ხაქ. წიგ. II 88, 28; „შეხსნეს ივინი საპურობილედ“ ხაქ. მოც. 5, 18; „შეგასხნეს ფერტა შენთა ბაქინთ“ O. ნუეკ. 18, 10; „შეისხნა სინდარი თუხნი“ მ. ცხ. 287v; „შეისხნა სამოსელი საგლოფელი“ O. II მფ. 14, 2; „გორცნი შეისხნა“ ებ. კვარ.-ადგ. 228, 12; „გელნი ყურთა შეისხნეს“ ხაქ. მოც. 7, 57; „შეისხნოდა საყურებსა“ ოგბე 2, 13; „ძეთა შენთა შეგასხნეს შენ. სიკეთე“ O.—„ძეთა შენთა შეგამოსეს შენ სიკეთე“ G. ნუეკ. 27, 4; „შეისხნეს ივინი თითთა შენთა“ O.—„გარე-მოხეტუნეს ივინი თითთა შენთა“ მხ. იგ. ხოლ. 7, 8. იხ. სხმა; შემსხმელი, შესახმელი.

შესხმა შექება, გალობა; ხოტბა: „რომელნი-იგი შეისხმოდეს სახლსა ღმრთისა ჩუენასა“ O. II ეზრა 8, 17. „ვითარცა განაწესა შესხმაჲ ნოვებაჲ დაჲთ მეფემან“ I ეზრა 6, 80; „შეუღებეს კუალსა მათსა შეისხმთა ნოვებათა“ O. ნეფ. 12, 81; „შესხმაჲ ძმისა თუხისა დიდისა ბასილისი (თარგმან)“ ი. ე. 29, 20; „ქებათა მათ მიერ და შეისხმათა ტუფილისათა აღიდგენ“ H—2251, 221v. იხ. სხმა.

შესხურება აქცურება: „შეასხუროს შედგზის წინაშე უფლისა“ G.—„აქცუროს შედგზის წინაშე ღმრთისა“ O. დევიტ. 4, 17. იხ. სხურება.

შეტივება, შეტეობა შეშვება, მიშვება: „შეეტივა ყოველი იგი ერი ნატყუენავს მას“ O. I მფ. 14, 22; „არა შეუტყენის ივინი შინაგან“ ანტ. დ. 25r; „შე ხოლდ მართა შეეტივეთ“ შუშ. VII 8; „სიტყუისა გმობისა და რყუნილებისა ნუ შეუტყობ სასმენელთა შენთა“ მ. სწ. 167, 29. „ძნად თავს-იდგა შეტყუებაჲ ჩემი“ შუშ. I 8. იხ. ტყუება.

შეტება აგანძობა: „შეტენეს ქალაქსა მას“ O.—„შეეტივნეს ქალაქსა და შეტდეს ყოველნი მთავარნი“ I.—„განობა ქალაქი და შევიდეს ყოველნი მთავარნი“ მხ. აგრეშ. 29, 2. იხ. ტება.

შეტირილ-ი: „აქალად შეეტარილეთ და გესამართლე-ბოდით მეფეთა“ ა. ე. 22, 23. იხ. ტირილი.

შეტკობა იხ. შეტყუება.

შეტრიობა «მტრიობაჲ-ყოფა», ჯიუტობა, ურჩობა, თვითნებობა: „ვითარცა სამწყული მტრიობაჲ შესტრიობდა ისრაელი“ O.—„ვითარცა დიკუელი მტრიობადი, იქმნა ისრაელი მტრიობაჲლ“ მხ. ოგბე 4, 18. იხ. ტრიობა.

შეტუსვა: „თმაჲ თავისა, მათიჲჲ არა შეიტყნა“ O. დან. 2, 24; „შესეტუსვიდა მამა (აჰვილი)“ Sin.—11, 189r. „თმაჲ ერთისაჲ მთავანისაჲ არა შეტუსვილ იყო“ ანტ.-ანტ. 228, 12. „გამოიყვანა იგი ცეცხლისაგან შეტუსვილი“ Sin.—11, 189r. იხ. ტუსვა.

შეტუბობა, შეტკობა «მოქუმა მკლავთა», გადახვევა, შემოხვევა, შეწყენარება: „შეიტყბო იგი“ C.—„მკლავთა მოიტყა იგი“ DE. მრ. 9, 26; „ვითარცა საპუროსმანდა შეეიტყბის ქალწული და კუნესინ“ O. ზორ. 20, 21; „შეეიტყბო და ამბორს მიუო“ მარკ. 253r; „შეიტყბო ბოდი მათ“ DE.—„შეიტყბნა ივინი“ C. მრ. 10, 16; „შეიტყბეო და ამბორს უუო მას“ ოქრ.-გურაბ. 228, 24; „შეიტყბნეს ურთიერთას და ამბორს უყვეს“ პავლე თებ. 220; „არა შეეიტყბოს მარხვაჲ“ მ. ცხ. 76v; „შეიტყბნა ივინი და დისიდეს ქელი მათ ზედა“ C. მრ. 10, 16; „შეიტყეს ყოველთა სათნოებათა მოწყალეობაჲ შეეიტყბო“ ა. ე. 24, 21. აუთი არს განშორებისაჲ შეტკობისაგან“ H—2251, 272v. იხ. ტუბობა.

შეტყორცა სროლა, შეგდება, «მიგდება»: „არა შეეტყორცნეს მავს ისარნი“ O. IV მფ. 19, 22; „შესეტყორცნა გვანი იგი და გარდამოადლო აპოლონი“ ფლტ. 144, 27; „შესეტყორცა იგი აღზებულსა მას შინა ფურნესა“ მ. ცხ. 222v; „შესეტყორცის მას ყოველი ჭურჭელი მზირობით“ მხ.—„მიავდოს მის ზედა ყოველი ჭურჭელი მსაცუიო“ G. რიგ. 25, 20. იხ. ტყორცება.

შეტყუება ჩახტება, ჩაკვრა: „შეეიტყუბნა ჟრმანი იგი თუხნი და ჰრქუო ცოლსა თუხსა“ Sin.—11, 45r.

შეტყუება შეტყუება: „შეეიტყუო რამ ესე“ მ. ცხ. 161r; „ვითარ შეეტყუო ჯოჯი, ვითარმედ მას დღესა განვალს წმიდა იგი გორცთა ამათვან“ შუშ. XVI 18; „შეეიტყუო თავსა თუხსა, ვითარმედ მოყვანულ არს განსლგაჲ მისი“ ლიშ. 74, 22. იხ. ტყუება; შემეტყუებელი.

შეტყუება, შეტყუება «მხილება», შესიტყვება, შედარება, შეფერება: „ჟინ თქუენგანი შემეტყუების მე ცოდვათაჲს“ C. „ჟინ თქუენგანმან მამხილოს მე ცოდვასაჲს“ DE. მ. 8, 46; „არა-მე შეეცა ტყუასა“ C.—„არა ნუ ამხილოსა“ L. ფს. 98, 10; „შეეიტყუ მოულისი შენი“ O.—„ამხილე მეგობარსა“ მხ. ზორ. 19, 18; „ურაგბარაკსა შორის შეეტყუებდა ჰურიათა მათ“ ხ. ვახ.-მოც. ხაქ. 98, 20; „მოვედით და შეეეიტყუნეთ. იტყეს უფლი“ I. ებ. 1, 18; „სულგერთა მათ თანა სულგერსა შეეტყუებთ“ I. კორ. 2, 12; „მას შეეტყუებინ საბერძნოლი“ G.—„მისდა წეს არს პირმშობაჲ იგი“ M. II მფ. 21, 17; „მას შეეტყუებინ სიტყუანი იგი წინა-წარმეტყუელთანი“ ხაქ. მოც. 15, 15; „იხილე ძელი იგი შველი, ვითარ ახალსა მას შეეტყუების“ კ. იერ.-ხინან. 66. „აღიდად უმჯობეს არს შეტყუებაჲ, ვიდრედა არა გულის-წყრომასა“ O. ზორ. 20, 1; „არს შეტყუებაჲ რომელ არა არს კეთილ“ O. ზორ. 19, 28; „აბო ცოდველი ერიდებინ შეტყუებასა“ O. ზორ. 26, 21; „რომელი შეტყუებაჲ შე-

ბრუო მას" **გ. იერ.-მარტულ.** 187, 17; "რამ შეტყუებაა არს ქრისტესი ზედიარის თანა" **II კორ.** 8, 16; "რამ შეტყუებაა არს უფლისა და მონისა" **მ. სწ.** 27, 81. "იქმნის სი-მრგულე, შეტყუებული შეზავებითი ყოვლისადათ ყოველსა შინა" **ბ. კეს.-იქუხ.** დღ. 80, 22. "იკვალენ კაცი სამსელსა თესსა შეტყუებულად სიორბილია მის" **გრ. ნოს.-კაც.** აგებ. 211, 18. იბ. ტაუება; შეუტყუებელი. შდრ. თანა-შეტყუება. **შეტყუება** «ნუგეშინის-ცემა»; "შეთყუებულ თავსა შენსა" **ო. — ნუგეშინის-ეც** გულსა შენსა" **ქხ., ზირ.** 80, 24.

შეტყუილვა ტაშის შემოკვრა: "შეთყუილნა ჯელნი მისნი" **გ. რიცხ.** 24, 10. იბ. ტაუელვა.

შეტყუილ-ი მოტყუება, ცდენი: "შეთყუილ ქრისტიანეთა და ბეთუნეს" **ხაქ. წიგ. II** 22, 6; "შეთყუილნი სულთა დაუბრკილებლთა" **II პეტრე** 2, 14; "ნუ შეე-ტყუები სიკეთესა დუდაკაცისისა" **ო. ზირ.** 25, 28; "შეთყუილნი შეიბრუნენ" **ბ. გებ.-მოც.** სავს. 82, 8; "ბრძოლით-მე შეიბრუნენ გრმ ესე" **I, ვერგ.** 4, 10; "მრავალნი არიან, რომელნი შეიბრუნენა სიზმარმან" **ო. ზირ.** 21, 7. "ვეულებოდა შეტყუილი შენი" **შუშ. XIII** 24; "არცა შე-ტყუილნი სიმდიდრისამან... განუდგენენ ჩუნ სიუ-არულსა მის ქრისტესსა" **რიფს.** 170, 14; "ყო ესე შეტყუ-ილით" **ო. IV მტ.** 10, 19; "განდიდა ჩემ ზედა შეტყუ-ილი" **ფხ.** 40, 10. "შეთყუილდ შენდა შემოვიდა იგი" **ო. II მტ.** 2, 26. იბ. ტაუელი.

შეუგავს იბ. შეგვანება.

შეუგვანებელ-ი «არა ეგების»: "გერგ შეუგვანებელ არს მართალი. დაცემად წინაშე უღმრთოებისა" **ო. იგ. ხოლ.** 25, 26; "შეუგვანებელ არს სატურისა არა მოსლვად" **DE.** — "არა ეგების არა მოსლვად სატურისა" **გ. დ.** 17, 1. იბ. შეგვანება.

შეუგანებელ-ი უხადო, უმინკო, შეუბილწველი: "რომელმან შეუგანებელი შენდა მიმართ მისლვად გან-ბიბრაცი" **განს. ბ.** 201, 1; "მოიბრუნე შენდა ცხორებაა უბი-წოდა და შეუგანებელი" **ფლბ. მოც.** 2, 28; "შეუგანებ-ელად უკრწნელ არს შობაა იგი" **გ. იერ. (?)** 103; "შეუ-განებელად აულნი ჩუენნი განვირინეთ უმჯულოისა მის და ბილწისა შემგანებელისა კაცისაგან" **რიფს.** 185, 24; "პა-ტიოსან არს ქორწილი და საწოლი შეუგანებელი" **მ. სწ.** 112, 18.

შეუღვა-ი იბ. შედგმა; შდრ. თუალ(თ)-შეუღვამი.

შეუღრეკელ-ი მოუხრელი: "დაიდგრა ჯელი იგი მისი შე-უღრეკელად და შეუღრეკელად და ყოვლად განკმელი" **ხაქ. წიგ. II** 100, 17. იბ. შედრეკა.

შეუზავებელ-ი შეურეველი: "არლარა ქმნულ არს შეზა-ეებაა მათი, და არცა შერეება შეუზავებელითა" **გრ. ნაზ.-შობ.** 237, 18. იბ. შეზავება.

შეუზავებულობა: "დავეს მათ სამი დღე პასუხობასა შინა ურთიერთს, და რამეთუ შეუზავებულობა იყო მათ შორის სიტყუასა მის მათსა ზედა" **ხაქ. წიგ. II** 107, 28. იბ. შეუზავებელი.

შეუზნელ-ი: **I მტ.** 17, 89*. იბ. ზმნა, შეზნელი.

შეუთქს იბ. შედგომა.

შეუთქუმელ-ი შეუთანხმებელი: "შეუთქუმელ იყუ-ნეს ურთიერთსა" **ხაქ. მოც.** 28, 25. იბ. შეთქუმა.

შეუშკობელ-ი: "არა ჯერ-მინა შეუშკობელად ბილვად მისი" **უძლ. შვილ.** 515. იბ. შეშკობა.

შეუშრლუველ-ი აღმდგერეველი: "შეუშრლუველი ლოცვად (აწიოს)" **მ. ცხ.** 291v. იბ. შემრლუვა.

შეუშვავს-ი შეუფერებელი: "ჩემდა შეუშვავს არს უკამოდ ჭამად, რამეთუ მოხუცებულ ვარ" **მ. ცხ.** 114r. იბ. შვავსი.

შეუშვავებელ-ი განსხვავებული ერთიმეორისაგან: "ყოველი სოფელი, რომელი არს ნაწილთაგან შეუშვავ-სებელთა, შეყო და შეამტკიცა" **ბ. კეს.-იქუხ.** დღ. 81, 8. იბ. შეშვავსება.

შეუნანებელ-ი უსინანული: "შეუნანებელ არიან მაღლნი იგი" **პრომ.** 11, 29. იბ. შენანება.

შეუნანიებელ-ი მოუხანიებელი: "შეუნდობელითა გულთა იქნებთ თავისა შენისა რისხეისა" **პრომ.** 2, 5. იბ. შეუნდება.

შეუორგულებელ-ი გულწოფელი, უაჰველი: "წარუდ-გინენით თავნი თქუენნი... სიუბრულოთა შეუორგულე-ბელითა" **II კორ.** 8, 8; "განჰმზადდით სულსადა ჭურჭელი წმიდაა შეუორგულებელითა მით სარწმუნოებითა" **გ. იერ.-ნათლის** ღ. 28, 19; "დასასრული მცნებისადა არს სიუბ-რული... სარწმუნოებისა შეუორგულებელისადა" **I ტიმ.** 1, 5; "რომელი ყოველთა შეუორგულებელად გურწმნა" **გ. იერ.-პოვნ.** სამსწ. 242, 20; "სიუბრულსა მისსა ზედა შე-უორგულებელად ჰვიდ" **მ. სწ.** 240, 15. იბ. შეუორგუ-ლება.

შეურაცხ-ი «უბატია», "არად მისაჩნევი, არად ჩასადგდები, უბრალთ, არარა, უკანასკნელი, მდა-ბით: "არა არს წინაწარმეტყუელი შეურაცხ (უბა-ტია C)" **მრ.** 6, 4; "ესე არს ლოდი იგი, რომელი შეურაცხ იქმნა თქუენ მიერ, მაშენებლთა" **ხაქ. მოც.** 4, 11; "შენ... მეფე ხარ, ხოლო ჩუენ შეურაცხ და დაგლახებულ ვართ ქრისტესთჳს" **ფლბტ.** 128, 27; "ორ-გულ არს, რომელი-იგი სხვსა ბატია მივიდეს, ვითარაჲცა მონად იყო, და უფლისა ბატია გამოჩნდა, გინა შეურაცხი მეფისადა" **მით. A.** ბ. კეს.-მარბ. 52r; "შეურაცხ იყოს მის წინაშე უკეთური" **ფხ.** 14, 4; "შეურაცხითა ძელითა მართალი განარინა" **ო. სიბრძ.** ხოლ. 10, 4; "ვიდრე არა მის-ცე შენ შეურაცხი იგი დანაცა" **მით. 5, 26; მოპკუნდა წმიდაა შეშანიც...** ვითარცა გრთი გინე შეურაცხთაგა-ნი" **შუშ. IX** 7; "უნდონი მსახურებანი და შეურაცხნი სიმადლით აღასრულნა" **ი.-გ.** 18, 19; "მას სიბრძნესა ვაგებ... რომლისა მიერ უაზონი იდიდნეს და შეურაცხნი ბატია-ცემულ იქმნა" **A—გ.** 290. იბ. შეურაცხეღვსი, შეურაცხა.

შეურაცხება «შეურაცხყოფა», უბატოება, არაფრად მიჩნევა: "შეურაცხებაა კაცთა აღადგინის მის ზედა" **ო. დან.** 4, 14; "რომელი სუამს შეურაცხებასა, ვითარცა წყალსა" **ო. იობ** 24, 7; "განმართე ჩემგან ყუდრებაა და შეურაცხებაა" **— ტ.** ფხ. 118, 22; "მოისპის შეურაც-ხებაა" **ო. იგ. ხოლ.** 14, 35; "მოუქდა შეურაცხებაა მთავართა მათთა" **ფხ.** 106, 40; "შეურაცხებაა შენმან

* წყარო დანქრითაა მიწერილი (რედ.).

შეგამოხვა შენ ესე" I, აერგ. 49,16; "შეურაცხება-თა..." (მძიმე წილ) მივემთხვა მე დიდებასა და პატივსა" **უფ.** XVII 21; "მოსაუბრე თავსა შენსა პატივით და შეურაცხებად ღიღი" ხაქ. წიგ. II 24,17; "გინებთა და შეურაცხებითა წარგუდვენთან" **ე.-გ.** 12,21; "ჯერ-არს მთა ფრიალ ენება და შეურაცხება მათესაჲსა იმის" **ც.** ლ. 17,26; "ჯერ-არს ძესა კაცისა ფრიალ ენებად და შეურაცხებად" **ც.**—"ჯერ-არს ძისა კაცისა ენებად ფრიალ და შეურაცხებად" **DE.** მრ. 21. იხ. შერაცხა.

შეურაცხებელი-ი ურიცხვი, უთვისაგვი: "დღწის პირველი შეურაცხებელი-ფენენ" **ც.** რიცხ. 8,12. იხ. შერაცხა.

შეურაცხის-შყოფელი-ი არაღ ჩამდგენი, მაგინებელი; «მწუნობარი»: "ხოლოთ შეურაცხის-მყოფელთა მავათ და მიხედეთ" **ო.** აშ. 1,5; "თავის-მოთმე იგი და შეურაცხის-მყოფელთა კაცი ლოღი არს" **ო.** აშ. 1,5; "შეურაცხის-მყოფელნი ჩემნი შეურაცხ-ფენენ" **ო.** I 29. 2,20; "პატივად სიკუდილი განაჩინა შეურაცხის-მყოფელსა ზედო მარხვისას" **იქრ.-მარხ.** ჯა **იონ.** 109,7; "იოყავ მე...სიერმესა ჩემსა... გლახავთა შეურაცხის-მყოფელ" **მ.** სწ. 260,22; "მვენა ჩუენ შეურაცხის-მყოფელ და მწუნობარ მასწავლებლთა" ჩუენთა" **მ.** სწ. 272,22. იხ. მყოფელი.

შეურაცხ(ის)-ყოფა «განკიცება», «კიცნება», «დაუმტკიცებელ ყოფა», «ბასრობა», «წუნობა», «გარიადლება», «შეურაცხება», «ცრულება», «უპატიო-ყოფა», არაღ ჩადგება, გინება, ძაგება, შერცხვნა, «განრყუნა»: "შეურაცხ-ყოფელს მას" **DE.**—"განკიცეს იგი" **ც.** ლ. 16,14; "შეურაცხ-ყოფელს მთავარნი იგი მათ თან" **ც.** ლ. 22,26; "შეურაცხ-გყოფიეს სიტყუა" **ც.**—"დაუშტკიცებელ გიყოფიეს სიტყუა" **DE.** მრ. 7,12; "ჯერ-არს ძისა კაცისა ენება ფრიალ და შეურაცხ-ყოფად" **DE.**—"ჯერ-არს ძესა კაცისა ფრიალ ენებად და შეურაცხებად" **მრ.** 8,21; "შეურაცხ-ყოფთ მცნებასა ღმრთისასა" **DE.**—"მცრუებთ მცნებასა ღმრთისასა" **მრ.** 7,9; "მე შეურაცხ-ყოფს მამასა" **ო.**—"მე უპატიო-ყოფს მამასა" **რხ.** შიგ. 7,8; "შეურაცხ-ყოფს პეროდელა კრიოთურთ თჳსით" **ც.** ლ. 22,11; "უფლებასა შეურაცხ-ყოფენ" **იუდ.** 1,8; "შეურაცხ-ყოფენ დღენდელსა ამას დღესა მტერნი ერისა შენისანი" **ო.** **იუდ.** 12,22; "რამათჳს შეურაცხ-მყოფნი ჩუენ" **მ.**—"რამ ესრეთ მამასობ მე" **რხ.**—"რამათჳს მწუნობთ ჩუენ" **I.** II 29. 19,42; "რომელნიმე შეურაცხ-ყოფენ და რომელნიმე აქებენ" **მ.** **ც.** 72; "სიტყუა უფლისაჲ შეურაცხ-ყოფს" **რხ.**—"სიტყუა უფლისაჲ განრყუნა" **ც.** რიცხ. 15,21; "რამათჳს ესრეთ შეურაცხ-მყოფ მე?" **შეურაცხის-ყოფა** ჩუენდამო ესე არს" **მ.** **რამ.**—**კურთხ.** **იხა** და **იაკ.** 18,11. "ივთარცა კაცი გლახავი და შეურაცხ-ყოფილი აგინეს" **მ.** **რამ.**—**კურთხ.** **მოს.** 120,1. იხ. ყოფა; შდრ. შეურაცხა.

შეურება «შეიწრება», «მოშრომა», «მწუნება»: "შე-იურებად ეს მას" **DE.**—"შეიწრებად ეს მას" **ც.** მრ. 8,24; "შეაურება მას" **მ.**—"შეიწრა იგი" **ც.** მსჯ. 16,14; "გითარცა შეაურება მას სიტყუებითა თჳსითა" **ც.**—"რამეს მობშრო იგი სიტყუა მისთა" **მ.** მსჯ. 16,19;

"შეაურებათ გულსა ჩემსა" **ხაქ. მოც.** 21,12; "შეაურება მის ფრიალისა მისგან სიტხისა" **ილიშ.** 27,1. "სამაფრისა მისგან წუთილითა და შეურებაზიან გუთრებულისა, რომელი ყოფად არს" **მ.** სწ. 186,17. "შეუძლებდა განრინებად შეურებაზლსა მას ქალაქა მრავლისა მისგან ურვისა" **იქრ.-მარხ.** ჯა **იონ.** 109,4; "შეურებად იყო დიდად" **ფლტ.** 126,20; "შეურებად იყო და დაწანილი სიტყუა მისთჳს" **ო.** III 29. 21,4; "რამათჳს შეურებად არს სული შენი?" **ო.** III 29. 21,5; "მრავლისაგან კირისა და შეურებად იქნა გულისა მიეწერე თქუნდა" **II კორ.** 2,4; "შემძლებელ ვართ ნუგეშისა-ცემდ სიტყუთა შეურებად იქნა მას მწუხარებითა" **მ.** სწ. 21,17. იხ. ურება.

შეურებადი-ი ურყევი, უძრავი, მტკიცე: "იყოს... შეურებადი წინაშე თუალთა შენთა" **ო.** **გამოხლ.** 12,16; "ცნეს შეურებადი სარწმუნოება მათი" **იხა.** 14,10; "სარწმუნოებითა შეურებადი იქნა სწადიდა" **დ.** 12,18, 21; "სადუძელი მტკიცე და შეურებადი დაუღვე" **მ.** სწ. 124,10. იხ. შერყევა.

შეურწყავ-ი "სამებასა განყოფელსა და შეურწყავსა" **H**—241,118.

შეუსუნებელი-ი დაუცხრომელი; "იგი სანატრელი შე-უსუნებელია თარგმანი" **ე.-გ.** 28,28. იხ. შეუსუნება.

შეუსწავებელი-ი გაუცნობელი; "იოყავ შეუსწავებელი წინაშე პირისა ელსისათა" **გალ.** 1,22. იხ. შესწავება.

შეუტკბობელი-ი «განმადნელებელი», გაუტანელი; "შეუტკბებელ არს ჩუენდა" **რხ.**—"განმადნელებელ ჩუენდა არს" **ო.** **ბიბრ.** **სოდ.** 2,12. იხ. შეტკბობა, შეტკბობა.

შეუტყუებელი-ი შეუფერებელი; შეუდარებელი; "დიდი ტყუა და გლუვა შეუტყუებელი იყო შენთჳს" **ხაქ. წიგ.** II 142,21; "შეკრებოდა შეუტყუებელი სიმრავლე" **H** 241,578. იხ. შეტყუება.

შეუტყუადი-ი იხ. სულშეუტყუადი.

შეუღლება შეკავშირება; "რომელნი-იგი ღმერთნი შე-უღლნა" **მთ.** 18,6; "რომელნი იგი შეუღლნა" **გრ.** ნაწ. 297,27; "შეუღლნა გოჯა იგი ჭაჭსაჲ მის ღრთიერათს" **H**—241,748. "თითოეულსა თხორო შეუღლად ურთიერთას" **ო.** **გუგ.** 1,11; "მორჩილებად სიმდაბლითა შეუღლებად დაიმორჩილებს ეშმათა" **მ.** **ც.** 224. "ანგელოზთა შორის არა არს შეუღლება" **გრ.** **ნოზ.-კაც.** **აკებ.** 184,1. იხ. უღლება.

შეუშრომელი-ი შეუშრობელი; "სადა-იგი ყვენ ცრემლნი შეუშრომელნი მტრვალნი" **მ.** სწ. 92,16. იხ. შეშრომა.

შეუცვალებელი-ი შეუცვლელი; "იგონებდი საუქუნეთა მათ და დაუსრულებლთა და შეუცვალებად იქნათა კეთილთა" **მ.** **ც.** 207. იხ. შეცვლება.

შეუცოდებელი-ი უდანაშაულო; "შეუცოდებელ ხარ წინაშე მამისა შენისა" **ხაქ.** 22,25. იხ. შეცოდება.

შეუძლებელი-ი «გერ-შესაძლებელი»; "შეუძლებელ (გერ შესაძლებელ C) არს ესე" **DE.** მრ. 16,27; "შეუძლებელი კეთილად შესაძლებელ არს ღმრთისა მიერ" **დ.** 12,27; "სამი არს შეუძლებელ ჩემდა ცნობად" **ო.** **იხ.** **სოდ.** 20,18; "რამათჳს შეუძლებელი იგი ისყო" **ხ.** **გამ.**

შელმართ შიგნით: „ვიითარ განიციდებეს ჯერელთი შელმართ“ ხალ. 50,16. იხ. მართ.

შელრეკა დამდაბლება, «მოდრეკა»: „გულის-სიტყუამან გულისამან შელრეკის ძალისაგან“ **ო.** ზირ. 28,19; „ნდქ დამდაბლებისა კაცისა სულისა თვისსა, რომელთა-იგი შეილრეკნით (მოიდრეკნით **ო**) თავნი თქუენნი“ **ი.** ეხ. 58,5. „ნუ იყოფნი გელი შენი მოღებად ზოლთ განრთხმულ და მიცემად—შელრეკილ“ **ო.** ზირ. 4,26. იხ. ღრეკა.

შელურეგება «გაყარა»: „და ვითარცა გარქუებო, შელურეგოს მშუღლები იგი მათი“ **ო.**—„და ვითარცა გარქუებო—გაყარდნო მშუღლნი მათნი“ **ქხ.** ეხ. 41,2. იხ. ღრეგო.

შელუნება «შეღვინიანება»: „რამაჲ კეთილად შეიღვინოს გული ამონისი ყშირად“ **ო.** **II მფ.** 12,28. „შევიდა იგი შელუნინებულთა მისუმერთა მათ თანა და როკვიდა“ **Ath.**—11,162 v. იხ. ღრუნება.

შეყენება «შეგდება», შეჩერება, მოცემა, ჩაგდება: „კაცის-კლვისათჳს შეეყენა საპრობილესა“ **ც.**—„კაცის-კლვისა(თჳს) შეგდებად იყო საპრობილესა“ **DE.** **ლ.** 23,25; „ცემელსავე თჳსსა შეეყენეს“ **ფხ.** 16,10; „შეაყენა მახულა ფრი თჳსსა“ **ფხ.** 77,62; „ნუცა შეაყენებ მღობთა მათთა დღესა ჳირისასა“ **ო.** ახლა 1,14; „შეაყენა იგი სახლსა მას საპრობილესასა“ **ო.** **IV მფ.** 17,4; „შეაყენეს თეგზთა სიმრავლქ დიდი“ **ლ.** 5,2; „საცნობარი მათი სიყმილსა შეაყენა“ **ფხ.** 77,60; „პოვეს სახლაცი ერთი ჩრდილოთი კერძო, შვირქ და ბნელი, და მუნ შეაყენეს წმიდია იგი“ **შუშ.** **IX.** 24; „კაცის-პოძელე მკეცო, რაჲჲს შეეყენის მახესა“ **ბ.** კეს.-ეჭუხ. **ლდ.** 185,2. „ბრძანა... შეეყენებო მათი საპრობილესა“ **საქ.** წიგ. **II** 79,11. „შეძრწუნდენ შეყენებასა მათსა ზედა“ **ო.** მიქ. 7,17. „საკრველთა... შეყენებულ იყვნენ“ **იხ.** **რომ.-კურახ.**—**შოხ.** 160,12; „შეგდენ შეყენებულ და უზმებულ იყვნეს ჩუეულისა მისგან საზრდელისა“ **ოქრ. მარხ.** და **იონ.** 108,21; „არავი დაგებრციეც ამას მოსწავებსა, ვითარცა ბუნებო გონებისა შეყენებულ იყო ერთსა იდგილსა“ **გრ. ნოხ.-კაც აგებ.** 184,19; „საპრობილესა არაგინ კეთილისა მოქმედთაგანი შეყენებულ იქნა“ **ბ.** **სწ.** 51,21. იხ. ყენება; შესაყენებელი.

შეყენებულება გარემოცვა: „იჲთა იგი შეყენებულ ებასა და შეყენო იგი“ **ო.** **ეზეკ.** 4,2; „დასწოა შორის ქალაქსა ილსარელსა მას დღეთა შეყენებულ ებისა შენისათა“ **ო.** **ეზეკ.** 5,2. იხ. შეყენებული.

შეყვანება შეყვანა, შეტანა, შეწყნარება, მიღება: „წარიყვანეს და შეიყვანეს იგი სახლსა მღდელთ-მოძლურისასა“ **ლ.** 22,54; „შემიყვანეთ მე სახლსა ღწნისასა“ **ო.** **ქება** 2,4; „ნუ შეგკუყვანებ ჩუენ განსადელსა“ **შო.** 6,18; „შემიყვანე მე წინაშე მეფისა“ **ო.** **ლან.** 2,24; „წინაწარ-გოძლუ და შეგიყვანო შენ“ **ო.** **გამოხლ.** 22,14; „შეიყვანა იგი სინარულით“ **ლ.** 19,6; „შემიყვანა მცველმან მან“ **შუშ.** **X** 9. „ბრძანა... სენაჲსა ერთსა შეყვანებო და კრძალულად დაცვაჲ მისი“ **შუშ.** **VI** 27; „შეყვანებასა მას მამა-დედისა მიერ ყრმისა მის თესუისა“ **ლ.** 2,27. იხ. ყვანება; შდრ. შემყვანებული.

შეყინება შეღვდება: „მცირე-მცირედ შეყინებთა მით სიკუდილი შეუვლნ“ **ბ.** **კეს.**—40-თჳს 119,18; „პირველად ექმნიან შეყინებოთ მით სისხლისათა“ **ბ.** **კეს.**—40-თჳს 119,4. იხ. ყინება; შენაყინება.

შეყმედილ-ი დახსნილი: „შეყმედილ არიან სიყმილთა“ **ო.** **გოდ.** **იერემ.** 2,19. იხ. ყმედა.

შეყმობა გულის წასვლა: „შეყმმა მე შიშვილითა“ **ო.** **I მფ.** 20,12. იხ. ყმობა.

შეყმუნება შეწბილება: „შეყმუნდა მცირედ“ **ბ.** **ცხ** 72r.

შეყოლა შესვლა: „შეჰყვა მდიდარსა მას თანა“ **ბ.** **ცხ.** 218v. იხ. ყოლა.

შეყოფა «დამკვდრება», «შედგომა», «მოხება», შეერთება, მიღება, შეზიარება, შეწყობა, «შეძინება», დართვა, შეუღლება, შეღება, შექცევა, «შერწყმა», შერევა, «თან-რევა»: „შეყეთ ერთსა მოქალაქეთაგინსა“ **ც.**—„შეუღვა ერთსა მოქალაქესა მის სოფლისასა“ **DE.** **ლ.** 15,15; „უბრძნესა მას მათსა შეეყავ შენ“ **ო.** ზირ. 6,26; „კაცი ძმასა თჳსსა შეეყო“ **ო.** **იოხ** 41,8; „რომელი შეეყოს მეძვსა, ერთ კორც არიან“ **I კორ.** 6,16; „არა შემოიყვო მე დრკუა გული“ **ქ.**—„არა მომეხლო მე დრკუა გულითა“ **ქ.** **ფხ.** 100,5; „სხუასა მამალსა არღარა შეეყვის“ **ოქრ.-გურიტ.** 225,12; „რომელი შეეყოფილ იყოს შენდა“ **მ.**—„შენ თანა დამკვდროს“ **ც.** **II მფ.** 22,16; „ესრეთ შეეყვნეს მათ“ **ო.** **I ეზრა** 4,20; „ნუ შეეყოფვი სთნოებისა უღმრთოთისა“ **ო.** ზირ. 9,17; „შეჰყო იგი ურთიერთსა“ **ო.** **ეზეკ.** 37,17; „შეეყავ ყოველთა მოშიშთა შენთა“ **ფხ.** 118,62; „სხუასა ქმარსა არღარა შეეყო“ **ოქრ.-გურიტ.** 225,18; „შეეყოფდა აბე-სილომ გულთა ყოველთა ქაცთა ისრაიტელთაჲ“ **ო.** **II მფ.** 15,6; „მე შეეყავ შედგომად უფლისა“ **მ.**—„მე შეეგძინე შედგომად უფლისა“ **ც.** **ისუ** 5, 14,8; „სძალი შეეყო სიძეა და ქორწილი იქმნა სულიერო“ **ოქრ.-გურიტ.** 240,2; „არა შეყოს ქელი მათი უფელსა ქუეშე“ **ი.** **იერემ.** 27,8; „არაგინ მოღუაწე შეეყოფვის სოფლისა საქმეთა“ **II ტიმ.** 2,4. „შეთუ-ყოფილ ზარ ცოლსა. ნუ განტევივ“ **I კორ.** 7,27; „ურთიერთსა შეეყოფილ“ **ო.**—„ერთი მერთეთა მიმართ შეიარწყმინენ“ **ქხ.** **იოხ** 41,7; „შეეყოფილ ვიყვნით ჩუენ სოფელსა მას ჳირისასა“ **ანდ.-ანტ.** 222,26; „მიმაღლინა მე... დახსნად... საწყველად... ყოველთა მეფეთა შეყოფილთა, რომელნი დგებიან უღაბნოსა ზედა“ **ო.**—„ყოველთა თან-მრეთთა, რომელნი მგანავობენ უღაბნოსა შინა“ **ქხ.** **იერემ.** 25,24; „რათღენ წელი გაქუს, ვინაჲთგან შეეყოფილ ზარ ქმარსა“ **Sin.**—11,250v. იხ. ყოფა; შდრ. კულად-შეყოფა.

შეყოფა დიბურება, დახშობა, დახურვა: „ნუცა შეეყოფნ ჩემ ზედა ჭურჭელთა პირსა მისსა“ **ფხ.** 63,16; „შეეყო წიგნი იგი“ **ლ.** 4,20. იხ. ყოფა.

შეყოფა (გელისა) მიყოფა, დაწყება: „მრავალთა ჳელი შეეყვს აღწყარდ მითხრობო“ **ლ.** 1,1; „რომელსა-იგი თქუენ ჳელი შეჰყავთ“ **საქ.** **ნოც.** 2,20. იხ. ყოფა; შდრ. ჳელისა შეყოფა.

[შეყოფა] «დამკვდრება», ცხოვრება, დაყრდნობა: „რომელი შეეყოფილ იყოს შენდა“ **მ.**—„შენ თანა დამკვდროს“ **ც.** **II მფ.** 22,16; „რომელი შეეყოფილ და მოსავ იყოს შენდა“ **ო.** **იგ.** **ხოლ.** 5,29. იხ. ყოფა.

შეყოფა შეღდება, შემკვრივება, «იღქმება»: „შეიყო, ვითარცა სქე, გული მათი“ **ფხ.** 118,70; „უფროის სძისა შეეიყვნეთ“ **Ath.**—11,46r. „წორცნი გუამისა მისისანი შე-

ყოფილ არიან" O.—პეტრეცნი გუამსა მისა ალექსანდრე, იან 41,14. იხ. ყოფი.

შეყრა «მთათხევბა», ჩაგდება, შეკრება: „შეყარეს იგინი ქუბისა შინა“ G.—„შეთასთხინა იგინი ქუბისა მისა“ M. იხუ 5. 10,27; „შეიყარა ერი“ მ. ცხ. 19,24. „ბრძანა შეყრა მათი სახლსა შინა ერისა“ იტ. 120,24. იხ. ყრა.

შეყროლება აყროლება, სუნის აღენა: „შეყროლდე ს, დალეს წყლულებანი ჩემნი“ ზხ. 37,8. „ვიდრე შეყროლდებამდე შეილთა ჩემთა“ ფლტ. 147,21. იხ. ყროლბა.

შეყუარება: „შეიყუარო მოყუასი შენი“ მთ. 5,48; „შეგაყუარო შენ, უფალო“ ზხ. 17,2; „ქალწულთა შეგაყუარეს შენ“ O. ჭება 1,2; „რაღაცა ვინ შეიყუაროს, მიეცეს მას“ O. ზორ. 15,18; „მიჰხედა და შეუყუარდა იგი“ მრ. 10,21. „უპუეთუ არა პირველად მოიძულე, ვერა ღი-გიც შეყუარებად“ მ. ცხ. 37,1; „შეგაყუარებად მოყუასი, ვითარცა თავი თვისა“ მრ. 12,28. „თქვენ ღმრთისა მიერ მამისა შეყუარებულთა“ იუდა 1,1; „ჰაიო იგი იუდასი, ახალწერგი. შეგაყუარებულნი“ O. ეხ. 5,7. იხ. ყუარება.

შეყშირება იხ. შეგშირება.

შეშა «ძელი», ხე: „დაუტყო თავი შენი, ვითარცა შეშა კმელი“ O. ზორ. 8,2; „ამა ეგერა არიან... უღელი და საცნაველი და ყოველივე ქალთაჲს ქური შეშად“ O. II მფ. 24,22; „ნუცა სული შენი მოუძულდებინ ორთა მათგან შეშათა, მღვთობა მკომოღვარეთა“ O. ეხ. 7,4; „ცეცხლსა ზედა დაუროთიდეს შეშასა და აღაყინებდეს მას“ A—25,16,6; „ქმნეს ქელი რამდენი დიდი შეშისაჲ“ H—241,88; „შემწე გოდოლი შეშასაჲ სამსართული“ H—241,87; „წარგდოლი ბილი რკინაჲ შეშისაჲ ეცეს მოყუასსა“ G. II შჯ. 19,5; „არარაჲ მოდგო ყოვლად საგმართაჲს ამის სოფლისათა თჳნიერ ბაღკარტი ფლასისაჲ და ერთი ჭილი და ერთი თასი შეშისაჲ“ მ. ცხ. 167,1.

შეშავებული—ოღნავ, ცოტათი გაშავებული: „მსთუაჲ ოდენ ყურქენი შეშავებული იყო“ ხაქ. წიგ. II 116,22.

შეშალვა შფოთის ჩავარდნა, არევა: „შეშალნაჲ და ებრძოდნა“ მ. ცხ. 14,1; „მაშინ, ჰაერნი შეშალონენ და ვარსკვლავნი დაამცვენ“ მ. სწ. 212,8; „ენისაჲს სიტყუაჲ შეგვშალოს“ მ. სწ. 25,27. იხ. შალვა.

შეშოთა, შეშლობა დახრჩობა: „შეშოთვიან და არა ნაყოფიერ იქმნიან“ ლ. 8,14; „შეშოდვის სიტყუაჲ იგი“ მთ. 12,12; „შეშოთვიან იგი“ ლ. 8,7; „შეშოთობდა მას და ეტყოდა“ მთ. 12,28; „გლახავი შეგეშოთობი“ მ. ცხ. 20,1; „ნუ შეშოთვიებით ზრუნეთა“ მ. სწ. 129,28. იხ. შლობა, შოთა.

შეშინება «შინება», «შეძრწუნება»: „არა შეშინდეს ბრძანებისაჲს მეფისა“ Q.—„არა შეშინეს ბრძანებისა მისაჲს მეფისა“ ზებრ. 11,23; „არა შეშინდეთ მათგან“ G.—„ნუ გეშინიან მათგან“ მხ. II შჯ. 2,22; „მათ შეგეშინა“ DE.—„შეძრწუნდეს დიდად“ C. ა. 6,19; „არა შეშინა უწყისთაჲს ოღა“ I. თერგმ. 3,8; „ჩუენებაჲ ვიხილე და შეგეშინა და შეგძრწუნდო საჟოლსა ზედა ჩემსა“ O. დან. 4,2; „ლომბან ოხანა და ვის არა შეგეშინა?“ O. ამოს 3,8; „ნუ შეშინდებინ გული შენი“ O. იფ. 10,16; „არა შეშინდეს, რაჲმსა მოიწიოს სიტყუა“ I. თერგმ. 17,8; „ნუ შეშინდებო ტანჯეთაჲსაჲ ანდ. ანატ. 212,28. აიწყეთ უფ-

ნებად და შეშინებად ნეტარისა მისა“ x 228v. „შეშინებულ იყვნეს“ C. მრ. 3,6; „ვითარცა ყრმაჲ შეშინებული შენ-ღამი ელტოლი ვარ“ ფლტ. 141,29; „მდგომარე იყვნენ შეშინებულნი“ მ. სწ. 124,18. იხ. შინება; შემაშინებელი.

შეშის-მკაფელი «შეშის-მკოდელი», ხის მკრელი: „სდგებართ... შეშის-მკაფელითაგან თქვენთა წყლისა მავსებულადმდე თქვენთა“ მხ.—„სდგებართ... შეშის-მკაფელით თქვენთაგან ვიდრე წყლის-მკრებელ თქვენდადმდე“ C. II შჯ. 29,11. იხ. მკაფელი.

შეშის-მკოდელი «შეშის-მკაფელი», ხის მკრელი: „სდგებოთ აქ... შეშის-მკოდელით თქვენთაგან ვიდრე წყლის-მკრებელ თქვენდადმდე“ G.—„სდგებართ... შეშის-მკაფელითაგან თქვენთა წყლისა მავსებულადმდე თქვენთა“ მხ. II შჯ. 29,11; „არა მოგუჯლდეს თქვენგან მონაჲ, შეშის-მკოდელი და წყლის-მკრებელი“ G. იხუ 5. 9,29. იხ. მკოდელი.

შეშრობა გახმობა: „ვითარცა შეიშრვის მწკრე იგი“ ზხ. XXVIII 12. იხ. შრობა, შეუშრომელი.

შეშუება შეშეება: „სატრავნოს არა შეუშუას“ ა. ე. 24,28; „პირუტყვ შეუშუა ხანად“ მ. ცხ. 79v; „შეუშუას გულს-სიტყუაჲ... გულად“ მ. ცხ. 48v. იხ. შეება.

შეშუნება შეფერება: „ვითარცა შეაშუს უფალსა თქვენსა, ვგრეცა ყავთ“ O. II ეზრა 7,18; „შეგაშუს შენ“ O. ზორ. 25,4; „ვითარცა ვის ჰნებავს და შეაშუნა“ გრ. ნოს-კაც. აგებ. 160,12. იხ. შენება.

შეშურვება «აღმშურება»: „არასადა შეშშურდა კეთილი ასხაჲ“ Ier.—140,174r; „შური შეშშურდა უფლისა ღმრთისა“ O. III მფ. 19,10; „შევიშურეთ სახელისა ჩემისა წმიდისა“ O. ეზრა. 29,25; „შევიშურა უფალსა ჩუენსა მისთჳს“ იოვ. 2,18; „შევიშურე მტერმან საჩუქმუნობაჲ იგი მისა“ დ. დ. 127,16; „დააცხრო გულის-წყრომა ჩემი ძეთაგან ისრაელისათა შეშურვებო“ G.—„დააცხრო რისხუა ჩემი ძეთაგან ისრაელისათა აღშურებასა“ მხ., რიცხ. 25,11 იხ. შურება.

შეშფოთება «აღმშფოთება», «შეძრწუნება»: „არამათჳს გონებაჲ შეშფოთდების“ H—628,47v; „იყავა შეშფოთდა“ G.—„ცანი შეძრწუნდეს“ M. მსჯ. 3,4; „შეყრა სიმრავლმ ერისაჲ და შეშფოთნა“ ხაქ. მოც. 2,6; „შეშფოთნა გულის-წყრომით თუალი ჩემი“ ზხ. 20,10; „შეაშფოთებდა გონებაჲ მისი“ ბალ. 126,14; „არამა შეშფოთავი ხართ და სტრით?“ C.—„არამა აღმშფოთებულ ხართ და პტრით?“ DE. მრ. 5,29; „იყო ერი იგი შეშფოთებულ“ ხაქ. მოც. 19,22; „განავო ქუეყანაჲ, რომელი შეშფოთებულ იყო“ მ. სწ. (I) იხ. შფოთება.

შეშეუმა შეკმუნება: „განსლის იგი განსავლთაჲს თუალად შეშეუმათ და მოზიდვიოთ წარბთათა“ გრ. ნოს-კაც. აგებ. 185, 17.

შერევა მიჩევა, შერევა: „წეს არს... შერევადა შრომათა“ ანტ. დ. 22v; „განისრახა უფიცილსა მარტვასა თავისა თჳსისა შერევადა“ ანტ. დ. 22v. იხ. ჩუევა.

შერიუენება «წყევა», «დაწყევა»: „შეაჩუენა ისრაელი ეველუფორს“ G. რიცხ. 25,8; „მრავალი ბოროტი შემაჩუენა მე“ II ტიმ. 4,14; „ბოლონი ძერი შეაჩუენა წმიდათა შენთა“ ხაქ. მოც. 9,12; „ბოროტი შეგაჩუენეს შენ“ O. დან. 50,7; „შერიუენება ირღი იყოს შერიუენა“ ხაქ. 14,11; „აქრულობოთა და შეჩუენებოთ“ განკინთა

ი. ე. 26, 10. „წყობერტრე შენუენებად და ფიცად“ მთ. 28, 74; „რომელთა არა იციან შუულო, შენუენებად არიან“ G, 6, 7, 49; „შეეჩუენებულ ზარ, ბელაირ“ შ. ცხ. 229r. იხ. ჩუენება; შენარუენები.

შეცბუნება «დაკრეგება»; „შეცბუნდეს და მობრძოდეს“ G, — „დაეკრძა და მობრძოდეს“ DE, 26, 1, 15; „შეცბუნდეს სიტყუამან“ ზალ. 112, 2; „შეცბუნდეს და ვითხოვე ღმრთისაგან, რამთა მომცეს ცნობა“ ლომ. 117, 11. იხ. ცბუნება.

შეცვა «გარე-მოღვთება»; შემორტყმა: „შეცვა ცეცხს მე ერთბაშად“ ჟს. 87, 18; „შეცვას დაეით“ O, 186, 28, 26; „წყურისას სიტხისას ურწყულსა შინა შეიცვა იგი“ G, „წყურელსა მას სიტხისასა და ურწყულსა გარე-მთად გი მით“ M, II შჯ. 48, 10; „შეცვა ქალაქი იგი“ S—1141, 612; „ქმა გუაფნ თქუენ შეცვა ამის მთისა“ G, — „ქმა იყვენ თქუენდა გარე-მთად გი მთისა მავის“ M, II შჯ. 2, 2, „გლტოლით ივლტოდეს და არა მოიქცეს შეცვალნი გარე-მთის“ I, თერმ. 46, 5; „გვხადეთ გულსა, რამეთუ შეცვულ არს იგი... მოცეთთა მით ფერხებალთათა გარემოას მისა“ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 227, 22. იხ. ცვა.

შეცვალება «გარდაქცევა» გამოცვლა: „უბოეთუ შეცვალბით შეცვალთ სსენიწნაჲ ტყავსა ზედა“ G, — „უბოეთუ გარდაქცევით გარდაიქცეს სასწაული იგი სხეულსაგან მისისა“ pხ., ლეიტ. 12, 7; „შეცვალა სახედ მწყემსისა“ ატმ. 109, 18; „ვერძი შეცვალთ ცხოვრად“ O, გამოხლ. 13, 18; „შეცვალეთ სამოსელი თქუენი“ O, დაბ. 25, 2; „ნუ შესცვალეთ სხეულარულსა ღმრთისასა ცოლისა სიყუარულად“ შ. სწ. 121, 24; „გულისგმა-ყავ შეცვალბათ სიტყუათა თუნიერ თქმელსა ჩემსა“ ზ. კეს. ექუს. ღლ. 122, 8. იხ. ცვალბა; შემცვალბელი.

შეცთობა «ცთობა», აცდენა, ასხლეტა; მოტყუება, გზის-აბნევა; «განკრთობა»: „ნუ შესცთები (სცთები O), რამეთუ შევარ“ I, ეხ. 41, 10; „შესცთეს სარწმუნებისაგან“ I ტმ. 6, 10; „იგავნი შეცთოებინანი ნუ შეგცთებიან შენ“ O, ზირ. 6, 25; „ზეცისა ცხორებასა შესცთა“ ზ. კეს. 40 თხ. 121, 8; „შეცთეს ცეცხთითა გზისაგან ქვეშარიტისა“ O, სიბრძ. ხოლ. 2, 2; „სიგეთისა დედლისა შავალნი შესცთეს“ O, — „სიგეთისა შინა დედაცისასა შავალნი სცთეს“ pხ., ზირ. 2, 2; „ესე განიზარბეს და შესცთეს“ O, სიბრძ. ხოლ. 2, 21; „უბოეთუ შესცთის, და-ხოლო-ამყვან იგი“ O, ზირ. 12, 29; „ნაწილი იგი გულის-საბოქმელთა შენთან ნუ შეგცთებიდ შენ“ O, ზირ. 14, 14; „ბრძა ბრძასა თუ წინაჲდოქნ, შესცთიან“ მთ. 15, 14; „შეშინდევით, რამეთუ შეგცთეთ“ შ. ცხ. 266v; „შესცთეს თაფლუქისა მერ“ pხ., — „განჰკრთეს თაფლუქისათჳს“ O, ეხ. 28, 7; „მოკლნი შეცთობა იგი“ ს. გაბ. — მოც. სავს. 92, 22; „პოვა იგი ქაღმან შესცთილი“ სავს. წიგნ. II 40, 2; „აღნითა შეცთო მილ არიან“ I, ეხ. 28, 7; „შესცთო მილი მოვაქციო“ O, გუგ. 24, 18. იხ. ცთობა.

შეცთომილება შემცდარობა, სიმცდარე, გზააბნეულობა: „არღარა დეიდგრე მავსა შეცთომილებასა“, ჟლკბ. 116, 1; „მწყალბელთა შეცთომილება ზედა ღამეტიცბელსა თიკასა (დგას)“ ს. გაბ. — მოც. სავს. 25, 22; „უჩუენოთ ძესა მეფისასა შეცთომილება მისი“ ზალ. 22, 16. იხ. შეცთომილი.

შეცთუნება მოტყუება, შეცდენა: „ნუმცა ვინ შეცა-

ცთუნებს შენგანსა მას, რომელსა შევიმართება“ ანდ. — ანატ. 202, 7, „შე შევაცთუნო იგი“ თხე 2, 14; „ვეთარმეა შეგუაცთუნა ჩუენ სიმღიდრემან“ რიფს. 170, 5; „რომელთა შევაცთუნეს შენ“ ჟლკბ. მოც. 4, 8; „ზაკუ-ვითა შეიტყუებენ და შევაცთუნებენ კაცთა და უსამართლო წაუღებენ“ შ. სწ. 52, 22. იხ. ცთუნება.

შეცილება შეშლა, შეცდომა: „შეშვილდა შე სიტყუა რამე ფსალმუნისა“ შ. ცხ. 122v. იხ. ცილება.

შეცინა ცინება: „რეცა ჰზრახვენ ხენშთა სიტყუათა და შევცინონ და უწამამენ“ შ. სწ. 246, 14. იხ. ცინება.

შეცნობა ცოდნა; შეტყობა: „არარაჲ თავსა ჩემსა შემცნობეს“ I კორ. 4, 4; „არარაჲ ესევეთარ საქმე შემცნა თავისა ჩემისადა“ შ. ცხ. 44v; „არავე ყოველსა ემსა გამოიდის იგი სავსებლიდ, არამედ რაჲმსა შეიცნის ჰაერისა სიწმიდე“ ზ. კეს. — ექუს. ღლ. 127, 27; „ვერარაჲ შევაცან ცოდვად თავსა ჩემსა“ ლომ. 22, 10; „უბოეთუ შევაცან კაცმან ცოდვა იგი“ H—222, 29r. იხ. ცნობა.

შეცოდება «დაცილება», «ბრალდება», უკანონობა, შეცდომა, «ცოდვა», დაშავება: „ესროდეს ქეთთა თმასა და არა შესცოდებდეს“ M, — „შეგბითა თმისა მამართ და არა დაშვილებელნი“ G, შიკ. 20, 16; „რომელნი-იგი ქვეშარიტებასა შევცოდნეს“ II ტიმ. 2, 18; „რომელმან შეშვილდოს მე“ O; ეუგ. 14, 18; „ნუ შესცოდებ სიმრავლესა მას ქალაქისასა“ O, — „ნუ სცოდა სიმრავლესა შინა ქალაქისასა“ pხ., ზირ. 2, 7; „შეგესცოდე მას“ O, შიკ. 7, 2; „არცა კესარსა რაჲ შეგესცოდე“ სავს. მოც. 25, 8; „თუ რამე შეგცოდეთ... მოგვტყვენ“ ზუშ. XVI 2; „მისცეს, ვის-იგი შესცოდა.“ pხ., — „უბოეთ სცეს, ვის-იგი უბრალა“ G, რიცხ. 5, 7. „უბოეთუ მოუტყვენთ კაცთა შეცოდებანი მათნი“ მთ. 6, 14; „შესცოდებანი ჩემნი შენგან არა დეიდარნეს“ ჟს. 68, 6; „მსგავსად შესცოდებისა მათისა მიეგოს მისიგებელი“ ანდ. — ანატ. 214, 2; „ვერ ესწორების ამას შესცოდებასა“ სხუად ბრალი და-შვილდება ჟ. ზირ. — მარს. დამონ. 102, 20; „შესცოდებანი თქნის ვინ-მე გულისმამ-ყვენს“ ჟს. 18, 18; „მოშავდევთ მე შესცოდებაჲ ესე“ II კორ. 12, 18. „ისმინე... ნაშობთა, შეცოდებულთა წინაჲ შენსა“ O, ბარუქ 2, 4; „ანგლოზთა მით შესცოდებულთა არა ბრალა“ II პეტრე 2, 4; „შესცოდებულთა შეცდრე-შეცდრე ამხილებ“ O, სიბრძ. ხოლ. 12, 2; „შეაყვნა იგი საპყრობილესა, რომელსა მღდელნი შესცოდებულნი შეაყვნის“ ლომ. 22, 4; „ქუე დაიხედვიდა, ვითარცა კაცი შესცოდებულნი“ X 268r. იხ. ცოდვა; შეუცოდებელი.

შეცუმა წამოცემა; „მოილო ბეჭედი... და შევაცუა გელსა ბარაქიასსა“ ზალ. 180, 1. იხ. ცუმა; შესაცუმელი.

შეცხრება გიოცება: „რამეგრდა და შეეცხრდი“ მარკ. 251r. იხ. ცხრება.

შეცვანა, შეცვანება, «დაცვანა», «დაცვანება», ჩაცვანა: „მის წინაჲ შეცუოლდინა“ T, — „მის წინაჲ დაცუთ-დინა ყოველნი“ ჟ. ჟს. 21, 20; „შეუცვავს იოანეს“ სავს. წიგნ. II 125, 19. იხ. ცვანება, ცვანა.

შეცხარება: „შეიპყროდ საქმესა განცლით და ნუ სიტკობ ემსათჳს შესცხარდები პირველ გიმოცნადებისა“ ზალ. 55, 28. იხ. ცხარება.

შეცხება ცნება: „ზეთო ცოდვილისაჲ ნუ შეეცხებაჲ თვისა ჩემსა“ **ფს.** 140,5; „შეეცხება (ასხლას) ჯორცთა თუსა“ **ანდ.-ანტ.** 220,21. **იხ.** ცნება.

შეცხობა გამოცხობა: „არა შეეცხოს ცომოვანი“ **ო.** **ლევტ.** 6,17; „რადღენი რაჲ შეეცხოს, შეეცხეთ“ **ო.** **გამოსლ.** 16,26; „გითარცა ზური შეეცხებოდან“ **თევდ.** 9,21. **იხ.** ცხობა; შემცხვარი.

შეცხრომა: „განისხარა და მზარულად შესცხრებან თავსა თუსსა“ **მ.** **სფ.** 205,8; „მდიდრად იტყუდეს და შესცხრებოდეს პაფლეს“ **თვლა** 21,2. **იხ.** ცხრომა.

შეძვრება: „შეაძვრნა რკინანი“ **ფ.** **მოც.** 71,5. **იხ.** ძვრება.

შეძვრება შეძვრა, შერწყმა: „შეიძვრენ ურთხურთას ზღუნნი იგი. ზესენენი და ქუესენენი“ **მ.** **სფ.** 134,27. „სისხლითა შემტყეებულ და ძუალითა შეძვრულ (არინ)“ **ოქრ.-პეტრე და ელია.** 212; „ადილი იგი ჯორცთაჲ შეძვრულ არს სიმრავლითა ლარითაჲ“ **გრ. ნოხ.-ჯაც.** 170,5. **იხ.** ძვრება; შდრ. ოქრამშვრული.

შეძინება «შეყოფა», შემატება, დაბრუნება: „მე შევიძინე (შევიყავი M) შედგომად უფლისა“ **გ.** **იხუ** 5. 14,8; „შევიძინე მამა იგი შენი“ **მთ.** 18,15; „შევიძინეთ“ **თბ.** 4,18; „შესძინა აბრაამ შერმა სიტყუად“ **ო.** **დაბ.** 18, 29; „შევიძინენ წელი ცხოვრებისანი“ **ო.** **იგავ.** **სოლ.** 9,11; „შესძინა მერმეა სიტყუად“ **ფლტ.** 155,29; „შესძინა ძურის-ყოფად“ **IV მფ.** 21,6; „დამერმან შესძინე დღეთა ცხოვრებისა შენისათა“ **ზუზ. XVI** 17. „მწუხარება იგი მათი შეძინებითა მით მისითა ნუგეშინის-ცემულ იქნა“ **ბ.** **კვხ.-40-თვ** 121,16. **იხ.** ძინება; შესძინელი.

შეძლება «ძლებად», «ძლებერ ქმნად»: „გერ შეუძლეთ მათ განძებად“ **DE.**—„გერ უძლეთ მას განძებად“ **ც. მრ.** 9,28; „ვიძ-მე შეუძლოა შენებად მისა სახლი?“ **M.** **II წტ.** 2,8; „შევიძლენ შენ კაცთა მშდომისა შენისათა“ **ო.**—„ძლებერ იქმნას შენდამი მამაკაცი მშდომისა შენისანი“ **გ.** **აბდ.** 1,7; „გერ შეუძლეთ ესრეთ ბრძოლად“ **ო.** **ნეფ.** 4,10; „გერ შეუძლო დამთრბილება“ **ხ. ვახ.-მოც.** 36,7; „გერას შეუძლეს ქაბად“ **მეფ. წიგ.** **II** 25,22. „შეძლება ჩუენი დამთრბილად არს“ **II კარ.** 2,5. **იხ.** ძლება; შემძლებელი, შეუძლებელი.

შეძმარებულ-ი მოძმარული: „რჩეულთა ღწრთა თუთ სუმენ, ზოლო შეძმარებულსა ქურბეთა და თბოლთა განუყოფენ“ **მ.** **ცხ.** 245V. **იხ.** ძმარი.

შეძნება ძვირად შირენა, გაძნლება, შეწუხება, დამწუხრება: „შეუძნდა სიტყუაჲ ესე სამოფლს“ **ო.** **I მფ.** 8,8; „არასთჳს შევიძნდა და დასწუხენით თქუენ ამის სიტყუსათჳს“ **ო.** **II მფ.** 19,42; „შეუძნდა დავითს შეშუსრგაჲ იგი“ **ო.** **II მფ.** 8,8; „შეუძნდა ესე ბერსა“ **მ.** **ცხ.** 45V. **იხ.** ძნ-.

შეძრვა «შერყევა», შეძვრა, დაძვრა, ძვრა: „მუყანაჲ შეიძრა (შეიძრია M)“ **ო.** **მსჯ.** 2,4; „რამთა არა შეიძრა“ **საქ.** **მოც.** 2,25; „გითარა შესძრავ ენასა შენსა ათევებისა თბოვად“ **მ.** **სფ.** 29,7; „განძმართენ ქუეყანა და შეიძრვიან“ **M.** **I წტ.** 16,20; „დაამყარა სოფელი, რამთა არა შეიძრას“ **ფს.** 82,1; „შეიძრა ადგილი იგი“ **საქ.** **მოც.** 4,21; „შეიძრა და შეიძრია“

ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,12; „შეიძრენ მთრვალობითა თაფლუკისაჲთა“ **I.** **ცხ.** 23,7; „გელი ცოდვილისაჲ ნუ შეიძრავენ მე“ **ფს.** 25,12. „ნუ მისცემ შეძრვად ფერჯთა შენთა“ **ფს.** 120,3; „დაშურების თიგაჲ იგი კლდისა მის შეიძრვად“ **ხ. ვახ.-მოც.** 36,1. **იხ.** ძრვა; შეუძრავი, შეუძრველი.

შეძრუნება «შეშფოთება», «შერყევა», «შეძრვა», «წიწვა», «შეშინება», «დაცნა», «აღტყულობა», «დიდნობა», აცხცხება; «შფოთი», «აღძრვა», შეკრთობა: „უანი შეძრუნდეს“ **M.**—„აცხცა შეშფოთდა“ **გ.** **მსჯ.** 5,4; „შეშინდეს და შეძრუნდეს“ **ჯ.**—„შეშფოთნეს, შეიძრენ“ **ქ.** **ფს.** 47,5; „ამიგან შეძრუნდეთ (შეიძრენ ჯ) ყოველი დამკვდრებულნი სოფლისანი“ **ჯ.** **ფს.** 22,8; „ნუ გვიშინ, ნუცა შეძრუნდები (იწიწვი G)“ **M.** **იხუ** 5. 8,1; „ნუცა შეძრუნდებით, მენე იყენით და განძობდით“ **M.**—„ნუცა იწიწვი, მენე იქმნით და განძობდით“ **გ.** **იხუ** 5. 10,26; „შეძრუნდეს დიდად“ **ც.**—„მათ შეეშინა“ **DE.** **ი.** 6,19; „შეძრუნდა გული ერისა მის“ **M.**—„და იცხცა გული ერისაჲ“ **გ.** **იხუ** 6. 7,5; „ნუ შესძრუნდები“ **DE.**—„ნუ აღტყუდები“ **ც.** **მთ.** 24,6; „შეიძრუნდა გული ჩემი“ **M.**—„და იცხცა გული ჩემი“ **ო.** **ცხთ.** 16,16; „შეძრუნდა გული ჩემი“ **px.** **იხ.** 27,1; „გულის-წყრლობითა მისითა შეაძრუნდეს ივინი“ **ფს.** 2,5; „მუყანასა შეიშინ, შეძრუნდა“ **ფს.** 75,8; „ნუ შესძრუნდები პირისა მათისაჲ“ **ო.** **ეფე.** 2,9; „ხილვად თავისა ჩემისაჲ შეიძრუნებდა მე“ **ო.** **დან.** 4,2; „შეიძრუნდა სული (გული I) ჩემი გუჳსა ჩემსა“ **ო.** **დან.** 7,15; „ოდეს გესმოდინ ბრძოლანი და შფოთნი, ნუ შესძრუნდები“ **თ.** 21,9; „ამასე შეიძრუნდა და გერ აქდრებდა განცდაჲ“ **საქ.** **მოც.** 7,22; „გერთი მეძვი მთუდა და ბერეს სარწმუნოებაჲ შეაძრუნა“ **ოქრ.-პეტრე და ელია** 215; „შეძრუნდა ყოველი სომრავლი ერისაჲ“ **რეფ.** 170,21; „არა გუშინოლის შენ შეაძრუნებისაჲ“ **ო.** **იგ.** **სოლ.** 2,25; „და მე ვითარცა შეაძრუნებაჲ ვერბოსი“ **ო.**—„და მე ვითარცა შფოთი ვერბოსი“ **px.** **ივხ.** 5,12; „შეაძრუნდით შეძრუნდეს სჯეჲ“ **ო.**—„აღძრეთ აღიძრას... სჯე“ **გ.** **ეფე.** 29, 16; „დაამცენ ჩუენ... შეაძრუნებისაჲ განძობისა“ **მეფ.** 22,11. „არასა შეაძრუნებუდი სართი“ **DE.** **ლ.** 24, 28; „შეაძრუნებულ იყვნეს“ **DE.**—„შეშინებულ იყვნეს“ **ც.** **მრ.** 26,8; „შეაძრუნებულ გამოვიდა იგი მიერ აბანოთ“ **ჯოკა** 292,5; „გვიბოლენ მათნი და გერა იყვნეს შეაძრუნებულ“ **I.** **იერემ.** 4,24. **იხ.** ძრუნება; შესაძრუნებელი, შეუძრუნებელი.

შეძურომა შეძვრომა: „შეძურეს ქუაბებსა“ **I.** **იერემ.** 4,22. **იხ.** ძურომა.

შეწამება «სმენა», მზილება: „არას ესენი შეგწამებენ (განსმენენ C) შენ“ **მთ.** 28,22; „აროდენსა ესენი შეგწამებენ შენ“ **ც.** **მთ.** 27,12; „რომელი შესწამებდეს მე-გაბარასა თუსსა წამებასა ცოლსა“ **ო.** **იგ.** **სოლ.** 25,18; „ნაციოლად შესწამებენ ეგენი მავის“ **დან.** 18,49; „მაცუ უღმრთოებით შესწამებენ ცოლსა გლობასა“ **ო.** **იგ.** **სოლ.** 28,2. „შემდგომად... ცოლისა მის შეწამებისა თუთ თავსა თუსსა დაშრიდა“ **ოქრ.-მარხ. და იონ.** 107,7. **იხ.** წამება; შდრ. ცოლის-შეწამება.

შეწამება შეჯერება: „სახარებათადა შეიწამებნა, ბერძულსა ორჯელ“ **A**—454,10r. „სახარებათადა შეწამებული, ბერძულსა ორჯელ“ **A**—454,214v. **იხ.** წამება.

მან თუ სცეს მას" **O. ზირ. 12, 18**; „შეიწყალე სიერზე
გაე შენი“ **ად.-ანტ. 217, 15**; „განძებულნი იგი შევიწყალ-
ნენ“ **O. მქ. 4, 8**; „თავი თხმა არა შეიწყალე...“ **შენ მეცა**
შევიწყალე არა? M. VIII 26; „და-მე-ივიწყოსა შეწყალეა“
მისი ღმერთმან? **ლ. — და-მე-ივიწყოსა შეწყალეა** ჩემი
ღმერთმან? **ლ. მხ. 78, 10**; „მოგზიბდე შენ შეწყალეა“
I. იერემ. 31, 8; „არა-მე ღირდა შენდაცა შეწყალეა“
მოყულისა მისი შენისა? **C. მთ. 18, 35**; „იყო შენ შეწყალეა“
უფლისა მიერ? **ბაქ. წიგ. II 122, 27**; იხ. არა-შეწყალეა.

შეწყდომილი-ი იხ. **შეწყდომილი**.
შეწყვედა დაწყველა: „მოწყვედა ერი იგი“ **O. I მთ. 14,**
24; იხ. წყვედა.

შეწყინება მოწყინება: „არა შევიწყინო მე შედგომად
კუალსა მისსა“ **იქრ.-გურიტ. 228, 2**; იხ. წყინება.

შეწყნარება „მიღება“, „შეწირება“, „შეწყალება“, და-
ცვა, „წყალობა“: „შევიწყნარო, რომელი-იგი შევიწყ-
ნარო“ **ბრომ. 9, 15**; „რომელმან არა შევიწყნარა ნეს
თქვენ“ **მთ. 10, 14**; „საბარდლოთ შევიწყნარიან“ (მთი-
ლიან **DE**)“ **მრ. 4, 10**; „უფალმან ლოცვაა ჩემი შეი-
წყნარა“ **ლ. — უფალმან თაუანის-ცემაა ჩემი შეი-
წყნარა“ ლ. მხ. 6, 10**; „უცხო ვიყო და შევიწყნარეთ
მე“ **მთ. 24, 25**; „შევიწყნარა ისრაელი, მონად თუნი“ **ლ.**
1, 54; „შევიწყნარა თქვენ“ ვარდ საზებურად“ **O. I**
მთ. 12, 27; „ღრუბელმან შევიწყნარა იგი თუალთაგან მათ-
თა“ **საქ. მთ. 1, 9**; „მოძღვრებაა გრავალსახესა და უცხოთა
ნუ შევიწყნარებთ“ **მებრ. 12, 8**; „მან გულს-მოდგინედ შე-
ვიწყნარა“ **მუშ. XI 11**; „სახებრად შევიწყნარა ბერ-
ძენი“ **ბ.-გ. 51, 14**; „შეწყნარებთ შეწყნარა იგი“ **O. მგ.**
სოდ. 24, 1; „თუ გნებავს შეწყნარებად“ **მთ. 11, 14**;
„მოიტყენენ უფალი, წყალობანი შენი და შეწყნარებანი
შენნი“ **ლ. — მოიტყენე მოწყალებათა შენთა, უფალი, და
წყალობანი შენი“ ლ. მხ. 24, 8**; „თუმა შეწყნარებთ
სახსა ვისმინე შენი“ **I. მხ. 49, 8**; „შეწყნარებულ მისა
არაიან ყოველნი უბოწონი“ **M. მგ. სოდ. 11, 20**; „სამართალი
შეწყნარებულ (ირს)“ **ბ. ძახ.-გვუხ. დდ. 128, 24**; იხ.
წყნარება; უცხოთა-შეწყნარება, შეწყნარებელი.

შეწყობა „გამოწყობა“, გაწყობა; „დასკერებელი“;
„შეზავება“: „ხეცით შეეწყვნეს მათ ვარსკულაენი“
M. — ცით გამოეწყვნეს ვარსკულაენი“ G. მხ. 5, 20.
„მოსაბოს უფალი...“ **შეწყობა** საძეოლისა დიდებისაა“
რხ. — მელის ღმერთმან... დასაქრებელი საძეოლისაა
დიდებისა მათისა“ **O. მხ. 2, 20**; „იყო იგი უფროსდა კეთი-
ლიად შეწყობილ და შეზავებულ ლოცვითა და კელთ-
საქრითა“ **მ. ცხ. 224V**; იხ. წყობა.

შეწყულება ჩაგდება, შეყენება, დამწყვდევა, „შეწყუ-
ლობა“: „შეიწყუდოთ თავი თხმა სენავსა შინა“ **მ. ცხ.**
24V; „შეიწყუდოვებარ ესრეთსა ადგილსა და გაუყენ-
ბივარ კაცთაგან“ **ბაქ. 20, 28**; „ყრამან მან გულისკმა-ყო
იქვთ შეწყუდება მისი ქალაქსა მას შინა“ **ბაქ. 19, 9**; „მრავ-
ლო შრომაა დიდობინა და საპრობიოდ შეწყუდება“
ბ.-გ. 54, 20; „ვიდრე შეწყუდდეთ იყო საულის მიერ“
„ვიდრე შეი-ა-წყუდდეთ იყო საულის მიერ“ **M. I მთ. 12, 1**; იხ.
წყუდება.

შეწყდომილი-ი შემწყვდეული, შეყენებული; „სა-

პრობიოდესა შეწყდომილ“ **O. სიბრძ. სოდ. 17, 16**;
„ვითარცა მფრინველსა, შეწყდომილსა მახესა“ **Sin. —**
11, 79r.

შეწყურება „მოწყურება“: „შეიწყურა ერსა მას წყო-
თა“ **O. გამოს. 17, 8**; „შეიწყურა დავითს და თქუა:
ვინმეა მისუა მე წყალი“ **M. I მთ. 11, 17**; „შეიწყურა ს-
ნეულსა ფრიად მკურავლებისა მისგან“ **მ. სქ. 192, 9**; „შეი-
წყურა მის ფრიად“ **M. — მოეწყურა ფრიად“ G. მხ. 15, 18**; იხ.
წყურება.

შეკა იხ. შეკმა.

შეკმევა „კმევა“: „შეკმევა კაცთა შავთა“ **ქ. ცხ. 37, 7**; იხ.
კმევა.

შეკმევა შეკერება: „შეიკმედა თავი თხმა რკინითა“ **მ. ცხ.**
28V; „შენა ჯიჟვ რკინისა და შეიკმედა თავი თხმა“ **Sin. —**
11, 288V; იხ. ჯეღვა.

შეკირ(ვ)ება „შეიწრება“, „ჰკირება“, „ულონო-ქმნა“,
„შეწრება“: „არამეთ შეკაქირებენ შენ“ **DE. — არამე-
თუ შეკაქირებენ შენ“ C. მრ. 5, 21**; „შეკაქირა მათ
ფრიად“ **G. — კაქირებდა მათ ფრიად“ M. მხ. 2, 15**;
„შეიკირდეს მასა შენსა და მოყიდოს თავი თხმა მწირ-
სა“ **რხ. — ულონო-ქმნილი მება შენი მოყიდოს მწირსა“**
G. დევიტ. 25, 47; „შეიკირდა ფრიად“ **ბაქ. 12, 26**;
„შეუკირა კელი ყრმასა მას და შეიკირა“ **Q. — 240, 198**.
„არადა შეკირებდათაგანი შემთხვოს“ **ბაქ. 10, 20**.
იხ. კირება; შესაქირებელი.

შეკლემა იხ. შეკყლემა.

შეკმა შეკამა ქება, „მოკამა“, გაცემა, გაღვება:
„ვითარცა შეკამის (იკამის **G**) ჰერდიცა და ირემა“
M. II მქ. 12, 22; „შეკამა ყოველი თავა ქუეყანასა
შინა მათსა“ **ლ. — მოკამა თავა ქუეყანისა მათისა“ ლ.**
მხ. 104, 25; „შეკამა თავი იგი წიგნისა მას“ **O. გზავ.**
2, 2; „შეკამის ციხელმან“ **O. გზავ. 15, 4**; „ციხელთა შე-
ნა მისისადა შეიქამოს ყოველი ქუეყანა“ **O. სოდ. 1, 19**;
„შეკამებდა და იბნებინა ვითარცა ძალნი“ **ბაქ. 9,**
14; „სხენან ზედი ზღუდითა შეკამად მავათა სკორე თუნი“ **O.**
IV მთ. 12, 27; „მოგავლობინა უფალმან შეკამად კორეთა
ჩემთა“ **ფაქტ. 156, 14**; „ვიდრე უკუდავთა მათ მართლთა შე-
კამსა, უმჯობეს იყავნ მათ მოკუდავთა შეკამა“ **მუშ. XV**
10—11; „რომელნიმე... მონათა მისილი და ტილთა შე-
კმული“ **მ. სქ. 50, 22**; იხ. კამა; თანად-შეკმა, შეკამელი,
შესაქმელი.

შეკმუნება დამწყურება: „არა შეკმუნდა“ **მ. ცხ. 261V**.
„ნუღა ურეგნებ მირსა შეკმუნებლსა“ **მ. ცხ. 206r**; „ერთი იგი
დაკუთლებულ იყო და შეკმუნებელ“ **მ. ცხ. 148V**; „ვიბილე
რამ ესრეთ შეკმუნებულნი, ვარქუ მას“ **მ. ცხ. 24V**; იხ.
კმუნება.

შეკმუნა მოღუშვა: „ოდეს ესმინ სიტყუა წიგნისა სარგ-
ბელისათჳს, შეიკმუნეს პირი თუნი“ **მ. სქ. 246, 21**.

შეკნობა იხ. შეკმნარი.

შეკრა ჩავარდნა, მიმართვა: „იფლტოდა და შეეკრა
მწყემსსა ერთსა“ **აბმ. 109, 11**; „ოდეს შეეკრეს შონიზონი
ღმერთსა... და პრწმენეს ყოვლითა გულისთა, ვითარმედ ძალ-
უც ღმერთსა ზრდა მისი“ **მ. ცხ. 70r**; იხ. კრა.

შეკრილი-ი იხ. ძარღუშეკრილი.

შეკუნება დამწყურება: „დასპრდულსა მისსა არა შეი-

ქუენა O, ზირ. 20,5; სულსა მშვირსა ნუ შეაქვენებ O, ზირ. 4,2; შეაქვენეთ მპოხელი თქუენი იერუსალმ-ში I, ბარ. 4,8.

შექვენებული- «შეწუხებული», «მწუხარე»: შეაქვენებულ არს სული ჩემი C, — შეწუხებულ არს სული ჩემი DE, მთ. 26,28; შეაქვენებულ (მწუხარე DE) არს სული ჩემი მრ. 14,24; აბრცაღათუ შეაქვენებულ რას ვიყავ C, იერ.-გაგოცხ. ქუარ. 240,14.

შექვენებულად «მწუხარელად»: ამიხდა მათ მრისხნელ შე-
ქვენებულად C, — მიმოიხილა მათა რისხვით და მწუ-
ხარელ DE, მრ. 2,5.

შექურვა შეიარაღება, «აღჭურვა», «მორტყმა», «კაზმვა»: ათქენი იგივე გონება შეაქურეთ I პეტრე 4,1; შეი-
ქურე საჭურველი იგი ქრისტესი ანდ.-ანატ. 212,26; შეიქურეთ შეაქურე (ქრმალი ქრისტესი) ხ. გაბ.-შოც. სავს. 22,24; ათუროთა განმაცხოვრებელთა შეაქურ-
ნეთ B, სწ. 210,18; შეაქურენით თქვენგანნი კაცნი P, — აღჭურენით თქვენგანნი კაცნი G, რიცხ. 21,2.

შექურვილი- «მორტყმული»: შეაქურვილი ბერტ-
ლითა საბრძოლესათა M, — მორტყმულნი ქურტლთა წიგნისათა G, მსჯ. 18,11; ზურგი მისი შეაქურვილ არს ეკლითა ფი. XVII 4; არაჲს ძლოვრი შეაქურვილი სციდეს ეზოსა თუსსა ლ. 11,21. იხ. ჭურვა.

შექულება, შეკლება «ტანჯვა», შევიწროება, შეკუმშვა: შეკეცილი იგი იგი მოძღვრებითა თუნითა O, — ტანჯოს იგი სწავლათა ზედა თუსთა P, ზირ. 4,19; შეკეცილნი გულის ჩემსა ფლტ. 187,26; შეკეცილნი მისი გული, რაჲს... ცოფი ეტყენ Ath.—11,74r; არა შეწინააღმდეგე იქმნენ გამოდევნი, ტეხილი და შეკეცილნი G, ლუ-
კიტ. 22,24; ავერ ეგებოდა, ვითარცა იყო ასოთ იგი მთავარი (გული), რომელ არს ძირი ქალისა მის ცხორებისა, შეკე-
ცილულ სხვაგან გრ. ნახ.-კაც. აგებ. 227,20. იხ. ჭურვა.

შეხადა მოწოდება, მოაწვევა, დაძახება: შეხადა მუნ იესუს თ. 18,28. იხ. ხადა.

შეხაზნებული- «უძლეური, საპყარი, ასოდაკლებული»: დახოთილი იყო მშერთი, შეხაზნებული ფერკით O, II მგ. 4,4.

შეხება «დახება», მიახლოება, ხელის მიყვება, მიკარება; «მიახლება»; «აღწებება», «მიყოფა», «განხრლება»: არა შეეხნან (არასადა შეეხნან C) ჰეროანი სამარ-
ტელთა თ. 4,2. შეხაბო ფესუს სამოსლისა მისისასა მთ. 2,20; ზურგითა თითხა არა შეხაბო ტურთსა მას ლ. 11, 48; ნუ შეეხეწი ცხებულსა ჩემსა ფხ. 104,15; არაწმი-
დასა მას ნუ შეეხებოთ I, ეს. 52, 11; შეეხაბო შენ ვითარცა მახლი ბრძოლისა O, ზაქ. 9,12; და თუ შეეხას მაჰალი დედალსა ფი. IV 6; შეეხაბო კელი ჩემი გუგრდთა მისთა თ. 20,25; აკელი შეეხანეთ ლ. 24,29; რომელ-
სა შეეხაბო კელი შენი M, — რომელთაცა მიიყავ კელი შენი G, II მგ. 15,10; ანუთა რაჲ შეეხებინ - კელთა შენთა P, — არა ატყუებოთ კელსა შენსა G, II მგ. 18,17; არა შეეხნა მან გულის-სიტყუანი ცოდვი-
სანი ამას სოფელსა ხაქ. წიგ. II 4,25; არა შეიხო მან ჰერნალე Ath. — 12, 241r; შეეხაბო კელი ჩემი სუ-
გრთა ამათ M, — განვიხილნე სუგრნი G, მსჯ. 16,28. შეეხასა მოუწეა შეხადა და დახადა ფერკით

B, სწ. 52,11; უმჯობეს არს კაცისა დედაკაცისა შეეეხაბ-
ხება I კორ. 7,1. რომელსა არა შეეხებულ იყო რეინა M, — არა დაახლო მათ ზედა რეინა G, II მგ. 27,6. იხ. ხება; შესახებელი, შეუხებელი; შღრ. ჯელ(ისა)-შეხება.

შეხედვა: შეხედვით და მას O, I ეზირ. 4,21; არა შე-
ხედვით... პირსა ჭაბუკისასა B, ცხ. 28r. იხ. ხედვა; შესახედავი.

შენევა შეკვეცა: არაჲს შეიხის თმათ თავისა თუსისა O, II მგ. 14,26; შეიხი თმათ თუსი ანდ.-ანატ. 222,8. იხ. ხევა.

შენეთქა: რომელმან შეიყრნეს ყრმანი შენი და შეხებ-
ქნეს კლდესა ფხ. 126,2; შეეხეთქა კლდესა (გუბი) B, ცხ. 201r. იხ. ხეთქა.

შენიღვა «ხედვა»: შეიხილნეს ურთიერთსა მოწაფეთა მისთა და შეზრუნდეს C, — ხედვით ჯერ ურთიერთსა მო-
წაფენი და ვერ იცოდეს DE, თ. 12,22. იხ. ხიღვა.

შენრა გაქენება, შერხება: შეხარეს თავი მათი ფხ. 108,26; შენ ზედა თავი შეხარა I, ეს. 27,22; ხენი შე-
ხარა და წაუფი ვერ დასცვი B, სწ. 24,24. მოაწაფეს თათთა მათთა შეხარა H—241,495. სწავალი, შეხარა და დატეხილი და ზედა გარდათხეული, მოგვეცეს წილთა თქუნითა ლ. 2,28. იხ. ხრა.

შეხუდომა «შემთხვევა»; გადახდომა; შეხებულა მე ესევითარი O, — შეემთხვნეს მე ესევითარი G, ლუ-
კიტ. 10,12; არა-იგი შეხებულეს თქუენ O, ეს 41,22; აღაღათუ შენ თანა შეხებულეს სიყუდილი ოქრ.-მეტრე და ელია 214;

შეხუდომა ჭირისა «ფენება»: მრავალი ჭირი შეხებულა მე დღეს ჩუენებით მაგისტრს C, — მრავალი მექნო მე ჩუენებით დღეს მაგისტრს DE, მთ. 27,19. იხ. ხუდომა.

შეხუდრება შემთხვევა, მიყენება: შრომისა შემახუ-
დრებენ ხაბ. 46,16; შრომისა შემახუდრებს მე მარადის ქურთვი ესე ლ. 18,5. იხ. ხუდრება.

შეხუევა «შეგრანა», მოხვევა; «შეხუევა»: შეხევა იგი სახუეველითა DE, — შეგრანა იგი C, ლ. 2,7. შეხუევა წყლული იგი ლ. 10,24; შეხუევა ჯელნი დიფერენი მათნი ანდ.-ანატ. 212,6; შეხუევა დედა თუსი მაგისტრს, შეხუევა და მაქრა იგი H—241,495. შემახუეველი შენთა O, — დაიხუეველი შენთა I, იერ. 2,1; ვითარცა შეხუ-
ევის სახუეველი წელთა კაცისათა I, იერ. 2,11. მიიწვი-
ნა... შეხუეული მრავალი B, სწ. 108,26; შეხუეულითა შეხუეულ გუგრდნი მისნი I, ეს. 11,6. იხ. შემახუეველი.

შეხუევა მოფხება: შეხუევის ნეშტი იგი A, სხტ. 142,17. იხ. ხუევა.

შეხუევილი- «ეტერი»: ახალი შეხუევილი ნელსი ღეროლი ღმრთისა შესწირთ O, — ახალი ეტერი წინამთა გამოქურცნილი უფალსა... მართლთა G, ლუკიტ. 2,14.

შეხუმა: «შინაგან შეხუევის ასოთა შეკლის-დებითა» B, კახ.-მარ. 51v; ანწილი იგი მისნი... შეხუენეს გულ-
სიად ხაქ. წიგ. II 141,22. იხ. ხუმა.

შეხურვა დაფარვა: მოილონ სამოსელი პორფირა და შე-
ხუროდეს საბანელი G, — მოილონ სამოსელი მოწევილი და შეხურონ ეზაზას მას P, რიცხ. 4,14. იხ. ხურვა.

[შევა] იხ. ჭდა.

შეჯდომა შესვლა, მიმართვა; „შეუქდა ეშმაკი ოღდას“ ლ. 22,8; „ლუაწლსა მას შე-ოდენ-ქდეს“ ს. კეს.-40-თვს 117,7; „განსადღესა შექდეს“ ფიწ. IV 14; „შეუქდა ცხმად შვილითა“ x 803r. იხ. ჯდომა.

შეჯმობა შენებობა გაბმობა: „კმითა ქუნესითა ჩემისათა შექქმეს ჯორცნი ჩემნი ძალათა ჩემთა“ ფხ. 101,8; „შე-ქმეს ჯორცნი ჩემნი“ მ. ცხ. 148v; „შე-მცა-გუაქმეხის ტყვი ჩუენი ძალათა ჩუენთა“ მ. სწ. 168,17. იხ. კმობა.

შეჯმობა: „ბეტრუ იქუთა გალობად და ყოველნი ძალნი ზეცისანი შეუქმობდეს“ Ath.-11,160v. იხ. კმობა.

შეჯენება მოგონება: „შეგაქსენ ე სიტყუად ცხორებისა“ ხალ. 78,9; „რომელი არა მოგიგონებია სიტყველი, შეგაქსენა“ H—241,12. „წირვალ შექსენებად ძმათა“ მ. ცხ. 298r. იხ. კსენება.

შეჯშვა, შეჯშვა დასშვა, დასურვა; „შეგშულობა“, ფარდა, საბურველი: „შექქშა კარი იგი გარეშე“ O. ივლ. 12,1. „განგებეთო შეჯშული გულისა მათისა“ O.—„განგებართ შეგშულობა გულისა მათისა“ ph., ოვსე 12,8. იხ. კსეა.

შეჯშობა, შეგშობა შესკვლება: „ოდეს გაბოვიდის მისგან ორთქლი იგი, შექქშობდის (შექქშობდის A)“ ზრ. ნახ.-კაც. აგებ. 170,6; „ერთარ ზრქოლია იგი შე-ქქშობდა, იქვად შტურეი“ x 824r. იხ. კშობა.

შეჯანება „მედგრობა“, „დაბრკოლება გულისა“, „შე-შინება, შეძრწუნება: „არაფა არა შეეჯანბნოს გული მისა თქვისა“ G.—„არაფა არა მედგროს გულთქვისა მის“ M. II 37. 20,8; „ნუ შეშინდებით, ნუცა შეშეჯანბნდებით. ნუცა მისდრკებით პირისაგან მათისა“ G.—„ნუცა გეშინნ მათგან, ნუ დაბრკოლდებით გულნი თქუენნი, ნუცა დაპრიდებთ პირსა მათსა“ M. II 37. 20,8. „გინ არს კაცი, შეჯანბნულ გულითა“ G.—„იყოს თუ გინმე კაცი გულ-მედგარ და შეშინებულ-იყოს გული მისი“ M. II 37. 20,8. იხ. ჯანბნი.

შეჯდომა ჩაჯდომა: „(ვაჭარმან) ჯეალადცა იფასის და შეჯ-დის ნაუსა“ მ. სწ. 107,22. იხ. ჯდომა.

შეჯერება დარწმუნება, დაჯერება: „არაფინ იმთვა კაც-თაგანი... რომელმანცა შეეჯერა უღმრთოსა მას საწყთ-რისა შეუღლესა“ ზუშ. XVI 28; „შეეჯერანი დავით სიტყ-უთა ამით ერსა მას მისსა“ O. I 37. 24,8. იხ. ჯერება.

შვილი-მეკვდრი, „ნაშობი“; ვაჟი, ქალი: „არა და-უშობა შვილი“ DE. — „არა დაუტევა მეკვდრი“ C. 8r. 12,20; „სტერიოდო შვილითა თუხთა“ მთ. 2,18; „არა ესთა მის შვილი“ ხაქ. მოც. 7,5; „შესწირედლით უფლისა შვილ-თა ვერათსა“ ფხ. 28,2; „ვიგნებ შეკრებად შვილთა-შენთა“ DE.—„მინდა შეკრება ნაშობთა შენთა“ მთ. 28,27; „ცხო-ვარი იგი და შვილი მისი არა დაკლნეთ“ G. ლევიტ. 22, 28; „შვილ კშევ“ I 37. 4,20; „ქალწული, მთა-ვართა შვილი (მოვიდა)“ მ. ცხ. 68v; „მორჩილებად არს შვილი სიმბაბლისა“ მ. სწ. 172,2; „განზარდა იგი თავისა თქვისა შვილი“ ხაქ. მოც. 7,21;

შვილი და მონა „სახლის-წული“; „შვილითა და მონათა მისთა კამონ ბური მისი“ ph., — „სახლის-წულ-ნი მისნი და ივინიცა კამდენ ბურთა მისთა“ G. — ლევიტ. 22, 11. იხ. შობა; უშვილო; შვილის-შვილი; შეინება.

შვილი-მეკვდრი „ნაცალ შვილი“ მისი ჩემისა“ ლევტ. 158,12. იხ. შვილი.

შვილება შვილად გახდომა: „უკუეთო შევილები, ეშ-ვილე“ O. რუთ 4,4. „არაფა შვილებია იგი მოვილოთ“ ხალ. 4,5; „შვილითა შვილებსა მას მიიღებ“ კ. იერ.-ნათ-ლისხ. 89,21; „შვილები სული იგი შვილებსა“ ზრამ. 2,15. იხ. შვილი; საშვილებელი.

შვილი(ა)-მობრვა: „შვილთა-მობრვისა უწყალოებო-სათჳს და ნაწლავთ-მშობელთა კაცთათჳს“ O. სიბრძ. ხალ. 12,6. იხ. მობრვა.

შვილი-მოყუარე: „არაფა განაბრძნობდენ კაბუთა შათ ქმართ-მოყუარე ჯოფად. შვილი-მოყუარე...“ ტიტ. 2,4; „დამეშორჩილენით შე, ვითარცა მამსა შვილი-მოყუარ-ესა, რომელი ესე კეთილსა განგაზრახავ“ Ath.-11,240r. იხ. მოყუარე.

შვილი-სხმა: „ცხოვრების შვილი-სხმისაგან“ ტიტ. 2,15. იხ. სხმა.

შვილიერება: „შვილიერებითა... მიიწინეს ვიდრე წმიდი-სა საპაისამდე“ მსკ. 49,12.

შვილის-მოყუარე: „შვილის-მოყუარე იყვნეს მამა ჩემი და დედა ჩემი“ ლევტ. 155,25. იხ. მოყუარე.

შვილის-შვილი-მეკვდრი „მეკვდრი“ ვისმე ჯერესა შვილი გინა შვილი-შვილი ესხნეს“ ტიტ. 2,4; „სახიერმან კაცმან დაიმ-კვდრეს შვილი-შვილი“ O.—„სახიერმან კაცმან დაიმ-კვდრეს ძენი ძეთანი“ ph., ოვ. ხალ. 12,22; „შევენ შვილი და ვიხილენ შვილი-შვილი შვილთა ჩემთანი“ H—241,744. იხ. შვილი.

შვილის-წული-მეკვდრი: „კურთხულ იყვენ შვილი-ს-წული-მეკვდრი შენისანი“ G.—„კურთხულ იყვენ ნა-შობნი მეკვდრისა შენისანი“ M. II 37. 28,4. იხ. წული.

შვინება მომშობიარება: „ოდეს შეხვდეთ შვინებად გე-რეულთა მათ და შობასა იყვენ“ O. გამოსლ. 1,16. იხ. შვილი.

შვილმრავალი-ი: „შვილმრავალი იგი მოუძღვრდა“ O. I 37. 2,5. იხ. მრავალი.

შშ-ი, შენ-ი მეკვდრი, დასახლებული, გაშენებული: „შშ-ი იყო ქანანელი შორის ეფრემისა“ M. — „მეკვდრი იყო ქანანელი... ეფრემისა“ G. ხალ. 1,16,10; „ოდეს-იგი იერუსალმში მეკვდრი-ი იყო და შშ-ი ქალაქნი მისნი გარემო“ O. ზაქ. 7,7; „იყო ამის თანა მახლობელად შშ-ი ბოსტანი იგი თეგნოსტის ცოლისა“ სკ. წიგ. II 125,28; „არცაღა მიეახლნან, საღბ სოფელი შშ-ი არნა ხაქ. წიგ. II 25,29. იხ. დაშენება, დაშშება, მოშენება, ნაშენება, უშშნი, უშენი.

შშება, შენება გაკეთება, აგება, — დასახლება: „უშშ-ნი მუნ აბრაჰამ საკურთხეველი უფალსა და დასახა შეშა“ O. დაბ.—22,2; „არა თუმცა უფალმან აშშ-ნი სახლი, ცოდად შურებდელ მაშშენებლნი მისნი“ ფხ. 128,1; „რომელი აშშ-ნი ებდეს აღმართებად ტაძარსა მას“ O. ანგვა 2,9; „უშშ-ნი ეფრემ“ O. ოვსე 11,5. „მოვიდა იოსებ შშენებისა მისგან თქვისა“ ლშობ. 188,7. „მოსრნა ნახარანი თქნი, მთავარი, შშენებულისა მისგან თქვისა უწყსოვებისა არშავანისა“ ნახ. 78,18. იხ. შშნი, შშნება.

შშნებულება შენობა: „დალათე შშნებულება უჩუენის მათ“ ხაქ. წიგ. II 55,15. იხ. შშნებულება.

შთაბერვა ჩაბერვა: „შთაბერა მათ და პრეუ“ **მ.** 20,22; „შთაბერე მას სული ცხოველი“ **ო.** III ეზრა 1,5; „შთაბერე მეუღართა იმთა და ცხოვრენ“ **ო.** ეზეკ. 27,9; „რომელმან შთაბერა მას სული შემწყმ“ **ო.** ხიზაძე, ხოლ. 15,11. **იხ.** ბერვა.

შთაბმა «შთაყენება»: „შთაბანი იგი ჰყვას ერისა ძნელსა“ **მ.** — „შთაბყენას... დიაველი დელესა ძნელსა“ **გ.** II მჭ. 21,4. **იხ.** ბმა.

შთაბნევა «შთაყრა»: „შთაბანი იგი მტურთ იგი ღუარსა, შთამომავლისა მით“ **გ.** II მჭ. 2,2; „შთაბანი იგი წყალსა მას“ **ო.** გამოსლ. 22,20; „ჭურღმული იგი, რომელსა შთაბანი იმაველ ყოველი მტარები მათ კაცთა“ **ო.** — „ჭურღმული, რომელსა შთაყარა ისმელი ყოველნი, რომელნი მოსრნა“ **პხ.**, იერემ. 41,9. „ბრძანა ღუქმან მან შეკრება ძალთა მათთა და შთაბნევა მათ მდინარესა მას“ **ხაქ.** წიგ. II 21,9. **იხ.** ბნევა.

შთაგდება «შთაგდობა», ჩაგდება: „შთაგდო მას ზრახვი განსაქრთმელი“ **ი.** ეზ. 27,7; „შთაგდეს იგი საპყრთბელსა და სცემდეს“ **ო.** იერემ. 27,20; „შთაგდეს მე სიღრმესა გულსა ზღუასა“ **ო.** იოანე 2,4; „შთაგდეს თავი ჩემი ზღუისა“ **მრკ.** 250; „შთაგდის ჯოჯოხეთა და აღმოიყვანის“ **ო.** I მგ. 2,6; „წარვედ ზღუად და შთაგდეს სამეფლო“ **მთ.** 17,27; „შთაგდო თავი თუხი ზღუად“ **ი.** 2,17. „ველ-ეწიფების შთაგდებად გეჰენისა“ **ლ.** 12,5; „ზრახვიდეს შთაგდებასა შენსა ჯნარსად“ **ო.** ზარ. 12,15; „აღდებურად და შთაგდებად ზღუისა“ **ც.** — „აღიფხურ და შთაგადო ზღუად“ **DE.** 11,22. „რაჰიშა-იგი შთაგდებულ ეგემნე სიღრმეთა უმეტრებისა“ **მ.** სწ. 184,12. **იხ.** გდება; შდრ. შთამაგდებელი.

შთაგზება, შთაგზება, ჩანთება, დანთება: «(თავი) ზეაღო თორნეს შთაგზნის» **DE.** მთ. 6,20; „თავი ველისა ზეაღო თორნესა შთაგზნის“ **მ.** სწ. 181,29. „უბრძანა... შთაგზება ცეცხლისა შეშითა და ნადითა“ **H**—241,750. „ეითარცა თორნე, შთაგზებულ ცხობად“ **ო.** ოფე 7,5. **იხ.** გზება.

შთაგორება ჩაგორება: „შთაგორად ლერწმავისა მას, მახლობელად წყაროსა“ **თვდ.** 552. **იხ.** გორება.

შთადმა ჩადება, ჩადება: „შთადო და შთადგა ქუბასა მას საგებოველსა“ **ო.** IV მგ. 4,29. **იხ.** დმა.

შთადება «დებება»: „რა-იგი შთადებოდა, მას აქენ“ **ც.** — „შთასადებელი იგი მას ჰკიდენ“ **DE.** **ი.** 12,6; „შთადეან იგი დავოველი ჰურგელი მისი საბურველსა“ **გ.** რიცხ. 4,10; „შთადვა კალათსა“ **გ.** — „დაიგო ლანკლასა“ **მ.** მჭ. 6,19; „მან შთადვა იგი მახლსა მას სასაგზელსა“ **ო.** ივდ. 15,12; „ესე... შთადებულ კიდობანსა“ **იხ.** რომ.-კურთხ. მთხ. 118,8. **იხ.** დება; შდრ. შთასადებელი.

შთავარდნა, ჩავარდნა «შთაგდება»: „შთავარდებიან გეჰენისა“ **მთ.** 5,29; „აღიფხურ და შთავარდი ზღუად“ **DE.** — „აღდებურად და შთაგდებად ზღუასა“ **ც.** მრ. 11,22; „შთავარდეს ზღუასა“ **მრ.** 2,41; „შთა-მცა-ვარდი უფსკრულთა ზღუათა“ **მთ.** 18,8; „ჩავარდი ქართა“ **მ.** ცხ. 121V.

შთავლინება ჩაგზავნა: „ნუ შთავლინებთ სიბერესა მას მისსა მწუხარებით ჯოჯოხეთა“ **ხაქ.** წიგ. II 20,21. **იხ.** ვლინება.

შთავრდობა: „ენება ზღუად შთავრდობა“ **მრკ.** 250V „იღრე არა ყოველი გუამი შენი შთავრდობად გეჰენისა ცეცხლისა“ **მთ.** 5,29. „უბუფუშე... შთავრდობილ იყო ზღუასა“ **ლ.** 17,2; „აღმოიყვანე სული ჩემი შთავრდობილ სიღრმესა ცოდვისა“ **მ.** სწ. 222,2. **იხ.** ვრდობა.

შთათრევა ჩათრევა: „შთამთარი იეს მე ამის მთისა თავით“ **მრკ.** 249V. **იხ.** თრევა.

შთათქმა **იხ.** შთანთქმა.

შთათხევა «შეყრა», «განგდება»: „შთასთხინა იგინი ქუბასა მას“ **მ.** — „შეყარნეს იგინი ქუბასა შინა“ **ც.** **იხ.** 10,27; „შთასთხინეს ჟურღმულსა“ **ო.** დან. 8,24; „შთათხინა მათ... წილი“ **მ.** — „განუგდო მათ წილი“ **გ.** **იხ.** 5, 18,10; „შთასთხინეს იგინი შორის სატეზილსა მას ცეცხლისა“ **მთ.** 12,50. **იხ.** თხევა.

შთაქრება «შეკრება»: „შთაქრებეს ყოველი იგი ქართა... ერთკერძსა მათ ზღუესა სასწორისა“ **მ.** სწ. 295,20. **იხ.** კრება.

შთამაგდებელი-ი ჩამდებელი: «(ცოდება) არს შთამაგდებელი ცეცხლსა მათ შინა ჯოჯოხეთისა“ **მ.** სწ. 142,8. **იხ.** შთაგდება.

შთამაგრება «დასობა»: „შთამაგრე მანა ყუბას მისსა და განავლო ქუეყანად“ **გ.** — „დაასვა მანა იგი ყურბილსა მისსა და დამშუალა ქუეყანასა“ **მ.** მჭ. 4,21. **იხ.** მაგარი.

შთამავალი-ი ჩამავალი: „ბარაბა არს ვარსე შთამავალი კაცისა, რომელმანმცა შეგინა იგი“ **მრ.** 7,15. „ბარა თუ მეუღართა აღგირთნე შენ, უფალო, არცა ყოველთა შთამავალთა ჯოჯოხეთისა“ **ფხ.** 112,25; „შთავიყვანო შენ შთამავალთა თანა მღვმისათა“ **ო.** ეზეკ. 28,20. **იხ.** შთასლევა.

შთამალევა ჩამალევა: „შთამალევიდეს ზებთა თუთა (სისხლსა მას მომწითლვარესა)“ **ანდ.-ანტ.** 227,4. **იხ.** მალევა.

შთამართ, ჩადმართ ძირს, დაბლა; დამართ: „მუჭლის-თავითგან შთამართ დაჰსნილ იყო“ **ხაქ.** წიგ. II 122,8; „შთაგორდეს იგი შთამართ“ **ბ.** ეფ.-ექუხ. დღ. 124,16; „თუთოვლი ჩუენი ჩადმართ ზიდავს მოყუასა თუხსა“ **მ.** სწ. 287V; „(ვახილ) დამართ ცეცხლსა“ **ო.** — „ეხილეს შთამართ ცეცხლი“ **გ.** ეზეკ. 8,2.

შთამართ-ი «შთაღმართთა», «შთასავალი»: „შემესრნეს იგინი შთაღმართსა მას“ **გ.** — „შემესრნეს იგინი შთამართებსა“ **მ.** **იხ.** 5, 7,5; „ფელტოდეს იგინი პირისაგან ძეა იარაღისათა შთამართსა მას“ **მ.** — „სივლტოლასა მათსა პირისაგან ძეა მსრაჴლისათა შთასავალსა თანა ორონიმისასა“ **გ.** **იხ.** 6, 10,11. **იხ.** შთამართ.

შთამარხება «დაფლავა»: „შთამარხნეს იგინი სიკიმათა“ **გ.** — „დაჰფლნეს იგინი სიკიმას“ **მ.** **იხ.** 24,22. **იხ.** მარხვა.

შთამგდებელი-ი **იხ.** შთაგდება; შდრ. შთამაგდებელი.

შთამგდებელი-ი სამეფლოსა «მესამეფლორე»: „სულთითჟმოდენ ყოველნი შთამგდებელი სამეფლოსანი მდინარედ“ **პხ.** — „სულთ-ითჟმოდენ ყოველნი შესამეფლორენი მის მდინარისანი“ **ო.** 19,8.

შთამო **იხ.** ზეშთამო.

შთამოგორება «ზულევა»: „ანუ ოხრაჲ ფრიდი შთამო...

გორველთა ქვათიანა პხ. — გინა ბერაჲ განმკრთობელი და დახულუგება კლდეთაჲ O. ხაზარ. ხოლ. 17, 18.

შთამოვარდნა, ჩამოვარდნა ჩამოვარდნა: ჩამოვარდნა ზედათ საბლასაგან სართულისა ქვაჲ M. ცხ. 154r. იხ. ვრდომი.

შთამოვარდნა: „სულმყარობამან მისმან შთამოვარდნისა მუჲ ვნებაჲ შენი“ M. ცხ. 77r. იხ. თრევა.

შთამომავალი — დედამიწავალი: „წყალი შთამომავალი დადგეს“ G. — „დაქოშავალ“ იგი წყალი დადგეს“ Pხ., იხუ 5, 12. იხ. შთამოსლვა.

შთამომართ, ჩამოღმართ ძირს, დაბლა: „ზედათ ჩამოღმართ“ M. ცხ. 879v. იხ. მართ.

შთამოპება, ჩამოპება ჩახევა, დხევა, დადბარება: „ჩამოპება ისთ სამოსელი თუნი“ M. — „დადბარება ისთუნი სამოსელი თუნი“ G. იხუ 5, 7, 8. იხ. პება.

შთამორთვა, ჩამორთვა ჩახელა, ჩადინება: „რომელი იწყებს და ჩამორთვას“ M. 10, 12. იხ. რთვა.

შთამორღუევა ჩამორღუევა: „ვითარცა ვიდოდა იგი მას ზედა, დაუცა კამარაჲ იგი და შთამორღუეა“ M. ცხ. 122v. „პოვეს კამარაჲ იგი შთამორღუეად“ M. ცხ. 122v. იხ. რღუევა.

შთამოსლვა, ჩამოსლვა გვარდამოსლვა: „შეშოქუთლი შთამოსლვად შთით“ G. — „შოვიეც და გვარდამოსლვად შიერ შთით“ M. II 7f. 3, 15; „ისმინე ჩემი, ჩამოსლვად ტაძრად“ M. III, 14; „თესალონიკეს ჩამოსლვად“ M. II, 63, 8. იხ. სლვა; შდრ. თანა-შთამოსლვა, შთამომავალი.

შთამოქანება ჩამოქანება, ჩამოშვება: „იქმნეს ნაწუთ და შთამოქანის იგი ქუე და მომართ“ B. კეს.-ექუს. დღ. 49, 20. იხ. ქანება.

შთამოქუეცება გვარდამოვარდნა: „შთამოქუეცება საყდრისაგან შეფობისა მისისა“ G. — „გვარდამოვარდნა შეფობისა მისისაგან და საყდრისაგან თუნი“ O. დან. 5, 20. იხ. ქუეცება.

შთამოღმართ — გვარდამოსაქანელი: „ვითარცა წყალი, შთამოღმართი შთამოღმართისა“ Pხ., — „ვითარცა წყალი გვარდამოსაქანელსა მისსა“ O. 30f. 1, 4. იხ. მართ.

შთამოყოლა იხ. ყოლა; შდრ. თანა-შთამოყოლა.

შთამოყოფა ჩამოყოფა: „რომელმან შთამოყოფს ჯელი ჩემ თანა“ M. 26, 22. იხ. ჯოფა.

შთამოხილვა გვარდამოხილვა: „შთამოხილვად საბლასაგან“ Pხ., — „გვარდამოხილვად ტაძრით“ O. ხარ. 2, 16. იხ. ხილვა.

შთამოხუზა ჩამოხუზა: „მოსწრაფე იყვის შთამოხუზად ჯელია მუჲ“ M. ცხ. 205v. იხ. ხუზა.

შთამოტნა — გვარდამოტნა; დმოლხობა: „რაჲმს... შთამოტნისა დინ კრეტსაბელსა მაგრილობელსა“ G. — „რაჲმს... გვარდამოტნის კრეტსაბელი იგი, რომელი იგრილობენ“ Pხ., 30f. 3, 5; „არა შთამოტნენ ადრის ქელნი“ Pხ., — „არა მოვლეს ზენე კარვისა ძელნი შენი“ O. 30, 22. იხ. ტნა.

შთამრეც-ი, ჩამრეც-ი დაქინებული: „რაჲმს უნეთქნის ვინმე (ბურთუსა) ადგოლსა ჩამრეცსა“ B. კეს.-ექუს. დღ. 124, 15. იხ. მრეც.

შთამრეცობა, ჩამრეცობა დაქინება, დაფერდება: „ადგოლსა შთამრეცობითა (ჩამრეცობითა A) მძიმარიად შთამრეცის იგი შთამართ“ B. კეს.-ექუს. დღ. 124, 16. იხ. შთამრეც.

შთამუხრევა ჩამუხრევა: „შთამუხრევისა ყბანი მათნი“ ანდ.-ანატ. 194, 24. „ყბანი და ზოგნი ებილნი. შთამუხრევი არიან“ M. VII, 23. იხ. მუხრევა.

შთამუდღელი ჩამუდღელი: „მოდრეკაჲ იგი ცოდვისაჲ მძიმე არს და შთამუდღელ ქუესკნელად“ შრ. ნოხ.-კაც. აგაბ. 127, 22. იხ. შთამუდღა.

შთანეცუვა ჩაღმენა: „მან შექმნა მგბარა და შთანეცუვა პურა“ O. დან. 14, 28. იხ. ნეცუვა.

შთანქმა, შთაქმა ჩაყლაპვა: „რომელნი ატლესა შთანქმამთ“ M. 22, 24; „შთაქნქნეთ იგი, ვითარცა ჯოჯოხეთიან ცოცხალი“ Pხ., 30, ხოლ. 1, 12; „რომელნი იგი შთაქნქმადეს“ შენა I. 3, 10; „შთანქმამთ მუ, ვითარცა ვეშაჲმან I, აერგ. 51, 24; „შთანქმამთ მუ ცოცხლი“ ფლტ. 142, 24; „წყალთაჲ ვიდრემე შთანქმამთ ჩუენ“ Pხ. 122, 4; „არცა ცეცხლი შთანქმამთ“ M. 3f. 14, 28. „შთალიდა შთანქმული და-გვ-დნის“ G. იერ.-ადღ. 162, 20. იხ. ნექმა.

შთართვა შეერთება, შედინება: „მრავალნი და დიდ-დიდნი მდინარენი შთართვიან მას“ B. კეს.-ექუს. დღ. 103, 26. იხ. რთვა.

შთასადებელი — მითხება: „შთასადებელი იგი მის ჰეიდან“ M. 12, 8; „გოდებენ შთასადებელნი სამკაულისა თქუენისანი“ Pხ., — „გოდებენ შთასადებელნი სამკაულისა თქუენისანი“ O. 30, 26. იხ. შთადება.

შთასავალი — შთამართი, დამოსავალი: „ვითარცა მიიწინეს იგინი შთასავალსა მას მითა მის ზეთის-ხელთაჲსა“ დღ. 12, 27; „სივლტოლასა მითა პირისაგან ძეთა ისრაელისათაჲსა შთასავალსა თანა ორონიმისასა“ G. — „ივლტოდეს იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა შთამართისა მას“ M. იხუ 5, 10, 11; „შთასავალსა ზედა არა დევნა უცევს მათ“ G. — „იყვენს ელთა და მითა დამოსავალთა“ M. იხუ 5, 8, 24; „გვლარძილთა მათ შთასავალთა მერა აღავსს მუცელი“ H. — 2251, 228r. იხ. შთასლვა.

შთასასუენებელი — იხ. ნაწილის-შთასასუენებელი.

შთასაქანელი — „ცხორებაჲ შენი ჯამირ არს და მიდრეკილ არს, ვითარცა წყალი შთასაქანელსა“ M. 3f. 253, 22. იხ. საქანელი.

შთასაქდომელი — ჩასაქდომელი: „დადრმეთ შთასაქდომელად მსდომარეთა ეზოასათა“ I. იერგ. 49, 20. იხ. შთაქდომა.

შთასთულება დაკრეფა, მოწევა: „გოდორ, რომელსა შთასთულებენ ნაყფსა ვენაქისასა“ იხ. რომ.-კურთხ. 10, 24 და 10, 28. იხ. სთულება.

შთასლვა, ჩასლვა — შთაგდომა, გვარდამოსლვა, დმო-

სლავა: „შთავიდენ ცოცხალი ჭოჭობითა“ G.—„ცოცხალი შთავიდენ უთვლო ჭოჭობითა“ p.b., რიფ. 18, 10; „შთავიდენ შირაფლ ამიერ“ G.—„გარდაჟუალე აღრე ამიერ“ M, II ზე. 9, 13; „რომელნი შთავლენაჲ მიწად“ ზ. 21, 20; „რომელნი შთავიდელნი მღვმელს“ I.—„შთამავალნი მღვმელნი“ O, ვხ. 28, 18; „შთავიდა უბეს მის ნავისას“ O, იონა 1, 6; „შთავიდის სუსანი და იმთხვენ სამთხესა მას ქმრისა თვისასა“ O.—„შთავიდის სუსანი და იქცევინ სამთხესა ქმრისა თვისასა“ I, დან. 12, 7; „რავლენ ქალაქად“ მ. ცხ. 222r. „რადთა არა უბრძანოს მათ უფსკრულთა შთახლავა“ ლ. 2, 21. „იერუსალიმით შთახრულ იყვნენ“ DE.—„იერუსალიმით მოსრულნი“ C, მარ. 2, 22. იხ. სლავა.

შთახუნება ჩასვენება, მოსვენება: „შთახუნენ ეს იგი წიაღთა აბრამამითა“ მ. სწ. 181, 22. იხ. სუნება.

შთახუმა, **ჩახუმა**: „ჩახუმა ქურსა შინა დიდსა“ მ. ცხ. 230r. „შთახუეს პავლე მაშვალასა და მით გარდაუტევეს იგი ზღუდესა“ მ. სწ. 87, 21. იხ. სუმა.

შთახმა ჩასხმა, გარდასხმა, გარდამოსხმა, ჩასმა (ბევრისა); ტევა, ადსხმა: „არცა შთახსხიან ღვთისმეტყველთა“ მთ. 2, 17; „შთახსხიან იგი ქურსა ვეცისასა“ I, ეფ. 4, 9; „შთახსხიან უბეთა თქთა“ იტ. 122, 25; „აღლევასა მას შთახსხილად ნავსა მას“ DE.—„გარდასხმიდა დღევთა ნავსა მას“ C, მარ. 4, 27; „რომლისა (საბლისა) მიერ შთახსხენ ჩვენ“ G.—„ონი იგი გარდაშოგუსხენ“ M, იხუ 5, 2, 18; „შთახსხიან ოქროს იგი ზამბოსა შინა“ მ. ცხ. 170v; „შთახსხიან საწყაული სამი ათასი“ M, II 57r. 4, 6; „შთახსხიან თითოეულნი მათგანნი ორ ანუ თუ სამ საწყაულ“ C, ა. 2, 6. „შთახსხენ ეგნა წიაღთა შენთა“ p.b.—„აღიხუნენ იგინი წიაღთა შენსა“ G, რიფ. 11, 18. აღვნი ახალი ობიერთა ახალია ჟერ-არს შთახსხად“ ლ. 6, 28. იხ. სხმა.

შთაცვა ჩატევა: „რაოდენ იგი შთაუსხმოდეს, ესოდენ უფროსს შთაიტევდეს უბენი ველოვისნი“ მ. ცხ. 210r. იხ. ტევა.

შთაცევა გარდამოტევა, გარდასხმა, გარდამოტევა, ჩაშევა: „და შთაუტევად დედაკამან ერთმან ნატეხი წისქლის ქვისა თავსა ზედა აბიშელეხისა“ G.—„გარდაშოტევა დედაკამან ნატეხი ერთი საფეველისა თავსა ზედა აბიშელეხისა“ p.b., მსგ. 2, 58; „შთაუტევნა იგინი სარკუმლით“ G.—„გარდასხნა სარკუმლით“ M, იხუ 5, 2, 15; „შთაუტევეს საბლითა ორმთას მას“ O, იერემ. 23, 6; „შთაუტევეს ცხელითა იგი“ C.—„გარდაუტევეს ცხელითა“ DE, მარ. 1, 4. იხ. ტევა.

შთაფხურა ჩაღწევა, ჩამსხვრევა: „შთაფხურა ქობლნი ჩემნი ქვითა“ I, გოდ. იერემ. 2, 16. იხ. ფხურა.

შთაქანება ჩაშევა: „რადამს არს იგი აღვილსა გუარდჲმელსა, მსწრაფლ შთაქანის იგი“ მ. ცხ. 2, 23. იხ. ქანება.

შთაღება ჩაზიდვა, ჩატანა: „დასცხინიდა და შთაღებდეს მუცლი“ მ. ცხ. 2, 23. იხ. ღება.

შთაღმართი „შთაღმართი“, დაღმართი: „შემუხრენს იგინი შთაღმართებსა“ M, იხუ 5, 7, 5.

შთაყვანება „შთაბმა“, „წარყვანება“, ჩაყვანა: „შთაიყვანოს... დიკუელი დღესა ძნელსა“ G.—„შთაიბან იგი ჯვსა ერთსა ძნელსა“ M, II ზე. 21, 4; „შთაიყვანებ ბქეთა ჭოჭობითა“ O, სიბრძ. სოდ. 16, 18; „შთაიყვანეს იგი ლაზად“ G.—„წარაყვანეს იგი გაზად“ M, მსგ. 16, 21; „შთაიყვანეს მონად შენი იონა უფსკრულთა სიღრმისათა“ რიფ. 172, 11; „გვმონი სოფლისანი ეგრეთვე შთაიყვანებენ ჭოჭობთა, რომელნი ჰქუარობენ მათ“ მ. სწ. 189, 11. იხ. ყვანება.

შთაყოლა ჩაყოლა: „შთაიყვანეს მას გეონდ“ O, III ზე. 1, 28. იხ. ყოლა.

შთაყოფა ჩაყოფა: „ნუ შთაიყოფ ჯეოსა შენსა... პინასა“ მ. ცხ. 129v. იხ. ყოფა.

შთაყრა ჩაცევა, ჩაყრა: „ვიდრემდე შთაყარეს ქობლნი მისნი“ რიფ. 172, 25; „ქვანი შენი და ძელი შენი და მიწა შენი შორის ზღუდა შთაყაროს“ O, ეფ. 26, 12; „აღიხუნეს და შთაყარეს მთბრებლსა“ მსგ. 18, 1. იხ. ყრა.

შთაცლა ღაცლა: „შთაცალა იგი შინაგან სასმენელთა შენთა“ მ. სწ. 278, 24. იხ. ცლა.

შთაცუფული ჩაყრილი, ჩაცევილი: „ნაცარი, რომელი თუალთა შენთა შთაცუფულ არს, (მოგბანო) შენ“ VII 16. იხ. ცუფა.

შთაცუმა „შემოსა“, ჩაცმა: „შთაცუთ მაგას (უბრთი)“ C.—„შექმისეთ მას (სამოსელი)“ DE, ლ. 15, 22; „შთაცუთ ჯაჭუბი თქუენი“ I, იერემ. 46, 4; „შთაცუცუმაჲ ქრისტე“ ფილტ. 155, 21; „შთაცუთ საულ დავითს ჯაჭუ და ჯაჭუსა მას ზედა იალმაგი და ჩაფხურ ბილენისა დაიდგა თავსა მისა“ O, I ზე. 17, 28. იხ. ცუმა.

შთაცუმული „აბა შთაცუმული“.

შთაცვენება, **ჩაცვენება**: „მარნიე მთბრებლსა შთაცვენან“ მთ. 15, 14; „არაჲ ორნიე ჟურღმულსა შთაცვენან“ ლ. 4, 29; „შესულბიან და განსტობან და შთაცვენან ზღუდასა“ ლ. XVI 14; „ზღუთა შინა ჩაცვენან“ მ. ცხ. 195v. იხ. ცვენება.

შთაწება „შესოლგება“, ჩაწება: „ფერენი... შთაწენეს კეროსა წყლისა იორდანისასა“ G.—„ფერენი... შეისოლგენ მცირედ წყლისა იორდანისასა“ M, იხუ 5, 2, 15. იხ. წება.

შთაწენა „შთისლვა“, „შთაიწენეს საზღვარი ატაროთით კორეისათ შთეულეთად მიმართ“ G.—„შთავიდეს საზღვარი ატაროთით აღარდ მთად გერათ“ M, იხუ 5, 18, 18. „ქუესენელთა ჭოჭობითა შთაწენულ ხარ ცოდვითა“ მ. სწ. 2, 12. იხ. წენა.

შთაწერა ჩაწერა, დაწერა: „აღვიდა იოსებო... შთაწერად მარიამთურთ“ C.—„დაწერად მარიამის თანა“ DE, ლ. 2, 6. იხ. წერა.

შთაწენა „მიწენა“, „დაწენა“, „დაიდება“, „წოლა“: „შთაიწენა ბაგასა“ C.—„მიიწენა იგი ბაგასა“ DE, ლ. 2, 7. „შთაწენულ ბაგასა (პოეს)“ C.—„მწელარ მ ბაგასა (პოეს)“ DE, ლ. 2, 16. იხ. წენა.

შთაწობა ჩაწებება: „აღლელ უხუე პირ მისი ძლით და შთაუწებ მსაუერბლისა მისგან წმიდისა“ მ. ცხ. 184v. იხ. წობა.

შთაქრა, ჩაქრა „ნუ სთხრი მთხრებლსა ძმისათჳს, რაგათა არა მუნვე შთაქრე“ Ath.—17, 211r; „რომელნი ეძიებდეს და ჩაიქრებოდეს“ ზაფ. 188, 8. იხ. ჭრა.

შთახედვა ჩახედვა: „შთახედნა სამარესა მას“ C. თ. 20, II; „შთაჰხედა აბიშელაჲ... სარკუმლით და ხილია“ O, დაბ. 28, 8; „შთახედვნი თ მას შინა“ B. ცხ. 74v, იხ. ზედვა.

შთახს-ი იხ. შტახსი.

შთაჯდა ჩაყოფა, «შთახუმა», ჩაშვება: „არა თუ... შთაჯდალთათთ ზემო აღვილსა მას სამაჴულათსა“ C, o. 20, 22; „შთაჰქადნე ვადრე მიწადმდე“ O, — „შთაი-ხუამ ეიდრე იატაჲმდე“ pb., ეხ. 26, 5; „მიწად სიკუდი-ლისად შთამქადეს მე“ C, ფხ. 21, 16. იხ. ჯდა.

შთაჯდომა «გარდამოკდომა», ჩასვლა, «დაჯდომა»:

„ვიდრე ჟოჯოხთადმდე შთაჰქადე“ მთ. 11, 28; „შთაჰდა სისარა ზედა კერძოთ ველთა“ G, — „გარდამოკდა სისა-რა ეტლითაჲ თჳსთა“ M, მხ. 4, 15; „შთაჰქედინ ძმის-წული ზემო მტრისა თჳსსა“ O, ჰება 4, 16; „შთაჰქედ თი-ჯასი და აზილე ბჴ ჟურთ“ ს. გაზ.-მოც. ხაჯ. 96, 20; „შთაჰდა თავი ზემო ნაბარლსა მათასა“ O, იონა 2, 6; „უკუეთუ შთაჰქედნ თუალთაჲ ზემო სიღრმესა ზღუასა“ O, — „უკუეთუ დაჰქედნ თუალთაჲ ზემო სიღრმესა შინა ზღუასა“ pb., ამოხ 2, 2; „შთაჰქედეს ივინი წყალთა მათ შინა“ ხაჯ. წიგ. II 91, 17. იხ. ჯდომა; შთამჯდელი.

შთაჯურება ჩახერება: „ჰქურჴელი იგი ზემო ზეთისა... მახათთა შთამიქურტია და მცირედ მეგმარა მისგან“ B. ცხ. 103v, იხ. ჴურტა.

შთაჯდომა იხ. შთასაჯდომელი

შთინება იხ. დაშთინება; შდრ. შდუნება.

შთომა, შდომა სრჩობა: „ჴაჴო იგი მშთეგბინ შიშისა და ჴირისა მათისაგან“ B. ხფ. 140, 11. იხ. შომამთობელი, შომამთუარე, შომამთაბა.

შთომა, შდომა იხ. დაშთომა, დაშდომა.

შიგან შიგნით: „ისმინე... შიგან მცელით მგეც-თვე-ზისა მისგან“ ზქა.-მარბ. და იონ. 107, 18; „იყო იგი ტეკსა შიგან დამალულ“ Sin.—6, 105v.

შიგნაან „ყოლაღვე მედგარ და შიგნოან არს იგი“ B. ხფ. 169, 28. იხ. შიგან.

შიდა -ში; «შორის», «შინა»: „იტყოდეს გულთა შიდა თჳსთა“ მთ. 9, 8; „რომელი-იგი ეკალთა შიდა დაეთესა“ C, — „რომელი-იგი ეკალთა შორის დაეთესა“ მთ. 12, 22; „დაჴდა იგი მცელსაგე მას შიდა (შინა var.) ნავისასა“ ხაჯ. წიგ. II 189, 1.

შივილი-ი: „თხრითა და შივილითა... სახე ირიდ ყურნი პათი“ H—2251, 221r.

შილიან-ი «ლიბლი», ელიმი: „არა მოუტდეს კაცი... ში-ლიან თუალითა“ G, — „ნუ მოვალნ კაცი... თუალითა ლბი-ლი“ pb., ლევიტ. 21, 20.

შიმონვარ-ი, შიმუნვარ-ი მოახლე, მახსური, ჴალი: „აღდგა რებეჴა და შიმონვარნი მისნი და აღსდეს აქლე-შეზა“ O, დაბ. 24, 21; „მიავლინა შიმონვარნი თჳსნი, რომ-ელი ჴედამდგომელ იყო და მოლუაწე ყოველთა მონაგებთა

მისთა“ O, ივდ. 8, 2; „ამჴილა შიმუნვარსა მას თხიერა-კითა ღვწოჲ“ M, ივდ. 10, 5; „არა სხვეჴალი იყო, რომ-ელსა საჴურისნი ეახნეს და შიმონვარნი“ Ath.—11, 162v.

შიმშილი-ი: „დაეჴა... შიმშილითა და წყურბლითა“ II კორ. 11, 27; „შიმშილისა (წინააღსაღმწელად მრუ-ცემიჴ ღმერთსა) განხლომაჲ“ B. ხფ. 144, 8; „შეზნად ვარ განძლებად და შიმშილად, აღმატებად და დაჴლებად“ ფლბ. 4, 12. იხ. მშეგა, მშეირი.

შინა შიგნით, შიგ, შინ, სახლში: „შევიდა შინა, და-ჯდა მსახურთა თინა“ მთ. 24, 58; „ერისა მისგან ვერ შეუძლო შესვლად შინა“ პავლე მოც. 49, 18; „განრისნა და არა უნდა შინა შესვლად“ ლ. 15, 28; „შეიყვანა შინა“ B. ცხ. 228r; „შინა არა შევიდა“ o. 20, 5; „ამა ესერა ში-ნა აძინავს“ B. ცხ. 160v.

შინა -ში, «შიდა», «შორის»: „რომელი შემძლებელ არს სულისა და ჴორცთა წარწყმედად გეჴენაჲა შინა“ DE, — „რომელსა გელ-ეწიფების სულთა ჴორცილურთ წარწყმედად გეჴენაჲა შიდა“ C. მთ. 10, 28; „იყო ერთა შინა ღელსა“ ლ. 5, 17; „ამწივლიდა შესაჴრებელთა შინა მათთა“ C, — „ასწივებდნ შესაჴრებელსა შორის მათსა“ DE, მთ. 4, 22; „ჴერ-არს შაფათსა შინა კეთილისა საჴმე“ მთ. 12, 12.

შინა შინაგანი, შიგნითი; შინაური: „გამობრწყინდა ში-ნა მათელი“ Sin.—11, 242r; „რაგათა შინაჲ იგი კაცი არა იქმნეს წყლით-მანკიერ“ B. ცხ. 195v; „შინაგაჲა ქათამი მარადის იმამლეზინ“ B. კეხ.-ექუხ. ლდ. 12, 20. იხ. ში-ნაური.

შინაგამო «შინაგამომართ», შიგნიდან: „მან მიუგოს შინაგამო (შინაგამომართ C) და ჰრქუს“ ლ. 11, 7; „ესმინ მათ ჴმაჲ ერისაჲ, შინაგამო შფოთი“ ანტ. ლ. 221r. იხ. გამო.

შინაგამომართ «შინაგამო», შიგნიდან: „მან მიუგოს შინაგამომართ (შინაგამო DE) და ჰრქუს“ ლ. 11, 7. იხ. გამომართ.

შინა-გამოდებით შინაურულად(?) : „შინა-გამოდებით მრავალჴერთა სიქმეთათჳს ამხილა ღელთჳლსა“ o. ე. 18, 25. იხ. გამოდებით.

შინაგან შიგნით: „შინაგან იყენნ მეღ პტაცებელ“ მთ. 7, 17; „ყოველნი ესე ბოროტნი შინაგან გამოუღენ“ მრ. 7, 22; „შეჴრებულ იყენნ მოწაფენ შინაგან“ o. 20, 26.

შინაგან-ი შიგნითი; «ნაწლევი»: „შინაგანი თქუენი სახე არიან ნატაცებითა“ მთ. 23, 25; „რომელმან ჴარეშე შეჴმნა, მანცა შინაგანი შეჴმნა“ ლ. 11, 40; „ცელი ჴელაჴერძოჲ შინაგანთაჲ“ G, — „ცელი, რომელი არს ნაწლევი თაჲ“ O, ლევიტ. 7, 8. იხ. ჴშინაგანესე, შინაგან.

შინა-განმავალი-ი: B. მფ. 18, 18* იხ. განმავალი.

შინა-განმცემელ-ი მოალაბტე: „აჴ თქუნე შინა-გან-მცემელ და მელელ იქმნით“ ხაჯ. მოც. 7, 51* იხ. გან-მცემელი.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის აღვიღა და-ტოვებული (რედ.)

შინაგანმეტყუელი—**«ერთგული»**: **«მაჰუნდამა შემწმ შინაგანმეტყუელი»** **მ.**—**«არა მესხნეს ერთგულნი მსახურნი»** **A.** **სხტ.** 139,14. **იხ.** შერთუელი.

შინაგანმეტყუელი—**განმხილველი**: **«რომელსა თჳსნი საქმენი განუგებან, ნუმაჲ შინაგანმეტყუელი არს იგი სხუა საქმეთა»** **მ.** **სწ.** 72,25. **იხ.** მხედველი.

შინაგანსაცმელი—**ფილონი**: **«ერთითა ზოლო შინაგანსაცმელითა ღვაჲ»** **განს.** **ი.** 200,9. **იხ.** საცმელი.

შინაგანჭუან-«განღება», **გატანა**: **«გითარმტა შინაგანაქუნდა ჭურჭელი სამღვლოთა»** **C.**, **«რამათა გან-ვინმე-ილოა ჭურჭერი მიერ ტაძრით»** **მრ.** 11,18. **იხ.** განჭუან-.

შინაგანცემა **«არღაბეგება»**, **გაცემა**, **ღალატი**: **«ურთიერთას შინაგანსაცმელენ»** **DE.**—**«ურთიერთას არღაბეგებდენ»** **C.** **მთ.** 24,10; **«ნუ ზაქუევით შინაგანსაცემ მოუყასსა»** **მ.** **სწ.** 72,7. **იხ.** განცემა.

შინა-ზრდილობა **შინ** **გაზრდილობა**: **«იგინი ჰგრთებოდეს შინა-ზრდილობისა მისისათჳს»** **ბაღ.** 72,25. **იხ.** ზრდილობა.

შინაკერძო, **შინგრიდან**, **შინგითა მხრიდან**, **შინგითა**: **«შეაძლებელ არს მისა (ცისა), რაჟთა ყოს გარეშე იგი შინაკერძო»** **ბ.** **კუხ.-გუჲს.** **დღ.** 25,21; **«გამოღა... შინაკერძო შეფთებაჲ ბერისა»** **მ.** **ცხ.** 2667. **იხ.** კერძო.

შინა-მყოფი **(შინ)** **მცხოვრები**: **«შრომისა დღეთა შინამყოფნი და ზუგენი და ღიკონნი ჰმსახურებდინ»** **ბ.-გ.** 27,28; **«სადა ზედა-დაცემულ იყო სახლი იგი შინამყოფთა მათ»** **ფლკტ.** 159,22. **იხ.** მყოფი.

შინაბოგამო **შინგრიდან**: **«ამომდინა შე კარსა ზედა და მეს-მოდა შინაბოგამო ემაჲ კაცთა»** **დამ.** 60,6. **იხ.** გამო.

შინაბოგერძო **იხ.** **შინაკერძო.**

შინაური: **«წარავლინა ერთი ვინმე შინაურთა მსახურთა მისთაგანი»** **მ.** **სწ.** 224,2. **იხ.** შინა.

შინება **«შეშინება»**, **«შეშორება»**, **«დამედგრება»**, **«განკრთობა»**, **«დაცნა»**: **«ამისა და დედისა თჳსისა ეშინოდე»** **პხ.**—**«ამისაგან თჳსისა და დედისა თჳსისა შეეშინეთ»** **G.** **ლევტ.** 19,37; **«არა გეშინოდეს თქვენ ღმერთთათჳს ამორეველთასა»** **M.**—**«არა ეშინო შრნეა ღმერთთა ამორეველთასა»** **G.** **მსჯ.** 8,10; **«ნუცა გეშინინ»** **M.**—**«ნუ შეშინდებით»** **G.** **II მჯ.** 20,2; **«ნუ შეძრწუნდებიან გული თქვენნი და ნუცა დაჰმედგრდებით»** **C.** **ი.** 14,22; **«გუჲ-შინის ერისა ამის»** **მთ.** 21,28; **«ეშინოდა ერისა მოაგან»** **მთ.** 14,5; **«ნუ გეშინინ ცეცხლისა მისგან»** **ანდ.-ანტ.** 208,28; **«გუჲაშინებენ ჩვენ»** **I.** **ნებ.** 8,9; **«გაშინებ რასმე თქვენ წიგნებითა ბოთ»** **II კორ.** 10,9; **«ნუ გეშინინ»** **C.**—**«ნუ განჰკრთებით»** **DE.** **მრ.** 14,6.; **«ნუ გეშინინ»** **პხ.**—**«ნუ დაჰტანდებით»** **G.** **II მჯ.** 1,29. **იხ.** მანებელი, შეშინება.

შინ მყოფი—**«მსხემი»**: **«შინ მყოფნი მღვდლისაჲ»** **პხ.**—**«მსხემი მღვდლისა»** **C.** **ლევტ.** 22,10.

შიოლი, **შიოლი**: **«ახარა ცხობებაჲ მკუდართა, რომელნი იყვნეს შიოლისა შინა»** **H—622**; **«აღმოიყვანა სული მისი გლოგან შიოლისათა»** **I.** **286r.**

შირიმ-ი **საფლავი**: **«ადაღეს შირიმსა ერთსა, რომელი დაბეჭდულ იყო კრძალულებით»** **ფლკტ.** 160,4; **«ადაღეს იგი საშეფოსა მას შირიმსა»** **თომა მოც.** 19,26.

შიოლი **იხ.** **შიოლი.**

შიო-ი **შუშა**, **«ალაბასტრი»**: **«რომელსა აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი»** **მთ.** 26,7; **«რომელსა აქუნდა შიშის ნელსაცხებელი»** **C.**—**«...ალაბასტრი ნელსაცხებელთა»** **DE მთ.** 26,7.

შიშ-ი **ზარი**, **ტუქსეა**, **ძრწოლა**, **თრთოლა**: **«შეშინა შიშითა დიდითა»** **მრ.** 4,41; **«დაეცა შიშითა მათ ყოველთა ზედა»** **საქ.** **მოც.** 19,17; **«ჰმონეთ უფალსა შიშით»** **ფხ.** 2,11; **«შიშისან შეიბერას ჰრამაჲ ქალაქი იგი»** **I.** **გხ.** 10,22; **«შიშითა თაყუანის-სცემენ მას პირუტყუნი მკვნი»** **ფლკტ.** 152,3; **«სული რემი მოიწია შიშისა»** **O.** **გხ.** 21,4; **«დაეცა შიშით სიკუდილისა»** **O.** **I მჯ.** 5,11; **«რომელსა არცა ქირი ენოლეა, არცა შიშით»** **შუშ.** **I** 19. **იხ.** მოშიში, მოშიშება, საშიში, უშიში, შინეული.

შიშვა **«შინება»**: **«ნუ ეშინვებ მათ»** **G.**—**«ნუ გეშინინ მათგან»** **M.** **იხუ** 5, 10,8; **«აწ ეშინვოდეთ უფალსა»** **G.**—**«აწ ეშინოდეს თქვენ უფლისაგან»** **M.** **იხუ** 5, 24,14. **იხ.** შიში.

შიშთვილი—**ხრჩობა**: **«შეშთვილსა თავთა თჳსთა შეიშთხუევენ»** **იბ.** **რამ.**—**კურთხ.** **მობ.** 148,14; **«ადაგა ეგრეთ დამოყვებული შიშთვილსა შინა»** **Ath.** —11,83r.

შიშთვილის-ზმა, **შიშთვილის-ზმა** **თავის ჩამობრჩობა**: **«წარვიდა, შიშთვილი-ზმა და მოკუდა»** **DE.**—**«შივიდა და შიშთვილი-ზმა»** **C.** **მთ.** 27,5. **იხ.** ზმა.

შიშლოება **იხ.** **შიშულობა.**

შიშნეული—**«მოშიშე»**: **«პართალნი დაცემასა მათსა შიშნეულ იქმნიან»** **O.**—**«პართალნი მათთა დაცემითა მოშიშე იქმნებიან»** **Ph.**, **ივ.** **საღ.** 22,15. **იხ.** შიში.

შიშუელი, **შიშუველი**—**შიშველი**, **ტიტველი**: **«შიშუელი ვიყავ და შემოსეთ მე»** **მთ.** 25,26; **«ყოველნი შიშუელნი შემაინეს ნატყუნავისა მისგან»** **M.** **II მჯ.** 28,15; **«ვილოდა შიშუელი და უპაურო»** **I.** **გხ.** 20,2; **«შენ ვიყავ შიშუელი და სარცხნელ»** **O.** **ეზკ.** 16,7; **«შიშუელი ვიქცეოდე ოცდაათ წელს»** **მრჯ.** 2407; **«შიშუელი შევალს მორკინალი აბაზრება მას შინა»** **მ.** **ცხ.** 421; **«ყოველი შიშუელი ჰქედდარტყალ არს წინაშე თუალთა მისთა»** **ჰებრ.** 4,18; **«შიშუელი ვიყავ»** **მ.** **სწ.** 57,21. **«იყოდე კორცი და დაიდევ იგი ზედა კორცთა შინთა შიშულად»** **მ.** **ცხ.** 1827. **იხ.** განაშიშელება, უშიშელება; საშიშული.

შიშულივი **შიშვლი**: **«შეგმოსა არდაგი შიშულივი»** **მრ.** 14,51. **იხ.** შიშული.

შიშული(ე)მა, **შიშლოება** **სიშიშვლი**: **«რამათმა... იხილეს შიშულიება მისი»** **ფლბ.** **მოც.** 5,18; **«ვინ ჰანმა-შორნეს ჩვენ სიუარტულსა მას ქრისტესსა... შიშულიება მან ანუ ურეამან ანუ მახლმან»** **ბრამ.** 8,25; **«ჰხელავს იგი გლახათა შიშულიებასა»** **მ.** **სწ.** 250,1. **იხ.** შიშული.

შიქი-ი **იხ.** **სეიქი.**

შილა **იხ.** **შილა**; **შილა**, **შლოლი**.

შილილობა **ბრეულობა**: **«რომელი ემათა შლილობითა ჭერისაგერ ვერაიის აღწერა»** **მ.** **ცხ.** 207,18; **«აღა ვესა ემასა და შლილობისასა»** **დავგრე»** **Q—1082 (ანდ.).**

შლუფ-ი მელოტი: „შლუფუ შტეიგარ არს პირით გერძო, თმა-
დასრულ არს თავი მისი, შლუფ არს“ **გ. ლევიტა. 18, 41.** იხ.
სიშლუფე.

შობა დაბადება: „იხარებად ბერწი ეგე, რომელი არა
აქვთ“ **I, ებ. 64, 1;** „აბრაჰამ შვა ისაკი“ **მთ. 1, 2;** „არაჟამს
შენის ძემან ლომან ლეკუნი“ **ფიშ. II 59;** „სიბრძნეჲმან
უშვის კაცსა გონიერება“ **ო. იგ. სოლ. 10, 22;** „შე დღეს
მიშობიე შენ“ **ფს. 1, 7.** „მივედ ქუეყანად შობისა შენისა“
ო. დაბ. 21, 18; „შობაჲა სიბრძნისაჲ, შიში უფლისაჲ“ **ო.
იგ. სოლ. 22, 4;** „არაჟამს შობისა“ დღენი იყუნეს პეროდესნი“
მთ. 14, 8.

შობად-ი მშობიარე, (მშობი): „საღმობათა შემადყრეს მე,
ვითარცა შობადი“ **I, ებ. 21, 8;** „შეგადყრეს შენ საღმობათ-
თა, ვითარცა შობადისათა“ **ო.—** „დაგადყრეს შენ საღ-
მობათა, ვითარცა მშობისათა“ **ქბ. შიქ. 4, 8;** „უთხოვრებ-
დენ სიბრძნესა მისსა ერსა მას შობადისა“ **ქ, ფს. 21,
22.** იხ. აღმოშობა, ახლად-შობილი, გამოშობა, მარტოდ-შო-
ბილი, მხოლოდშობილი, მხოლოდშობილება, მრავალნაშობი,
მრავალნაშობილი, მშობიარე, ნაშობიერი, პირველად-მშობე-
ლი, საშო, ქრისტე-შობა, ქუეყნით-შობილი, შვილი, -შვილა-
კი, შვილება.

შობიერება შობა: „მოსცემს იგი ძალსა შობიერებისა-
სა“ **ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 88, 8.** იხ. შობა.

შობილი-ი (ნაშობი): „არა აღდგომილ არს შობილი ღე-
დათაგანი უფროსი იოჰანესა ნათლის-მცემლისა“ **გ.—** „არა
აღდგომილ არს ნაშობთაგანი ღელათაჲ უფროსი იოჰანე
ნათლის-მცემლისა“ **DE, მთ. 11, 11;** „ვითარცა აწინდელ შო-
ბილთა ურმათა უზაყველი იგი სძმ გიგროდენ“ **I ბეტრე
2, 2;** „წმიდა-ყავ ჩემდა ყოველი პირმშობა, პირველი შობილი,
რომელმან განაღოს საშობა ყოველი“ **ო. გამოსლ. 10, 1.**

შობილება იხ. მხოლოდშობილება.

შოვა იხ. შუვა.

შოვამდგომელ-ი იხ. შუვამდგომელი.

შოვამდინარე იხ. შუვამდინარე.

შოვანამხრის იხ. შუვანამხრის.

შოვრება იხ. შორება.

შოვრიელ-ი იხ. შორიელი.

შოლდო muscus, alga; „ქოლი აღმოვდა და შოლდოთ“
I. ცხ. 289v.

შოლტი-ი მათრახი: „ქმნა შოლტი საბლისა“ **ი. 2, 15;**
„აქუნდა შოლტი ტელთა მისთა“ **იგ. 149, 22;** „აღიღე
შოლტი ისი და ქუეყარენი და წარვედ და აძოუნ ღორნი“
ქ. ცხ. 261r; „უბრძანა... ცემაჲ შოლტითა ტყევისათა“
H—241, 159.

შოლტითა ცემა (გუემა): „იგუსუ შოლტითა ქსცა
და მიაცა“ **DE, —** „იგუსუ გუემა და მისცა“ **გ. მთ. 27, 26.**

შორ-ი: „წარვიდა შორისა სოფელსა“ **ლ. 15, 18;** „გზასა
შორს იყოს“ **ქბ. რიგბ. 2, 18;** „მე მიველ ქუეყანად შო-
რად“ **წყყლმ. 28, 3.** იხ. საშორე, უშორესი.

შორად შორს, (განგრძობილად): „განაშორენით ეგენი
ურთიერთას შორად“ **ო. დაბ. 18, 41;** „შორად განაშორე-
ბულ არიან ჩემგან“ **მრ. 7, 8;** „მიწებით შორად ილოცვენ“
გ.— „მიწებით განგრძობად ილოცვენ“ **DE, ლ. 20,
47.** იხ. შორი.

[შორება], [შოვრება] იხ. გამოშო(ვ)რება, განშო(ვ)რე-
ბა(-ული), მოშო(ვ)რება, მშორებელი.

შორვა, შოვრვა: „შორვან წესსა ქრისტიანობისაჲ“ **მ.
სწ. 175, 22;** „არაგდენ უკუე შორევი და გეშორა დღენდ-
ლო ესე დღე“ **მ. სწ. 256, 29;** „შორავს ქალაქსა მდო-
ნარშ იგი უქუს მილიონ“ **საქ. წიგ. II 21, 10,** „რომელი შო-
რავს იერუსალმს ას სამეოც ურთიერთ“ **ლ. 24, 18;** „ვიდრე
ეშოვრნოან ურთიერთას“ **ფიშ. IV 4;** „არაოდენ შორავს
ცაჲ ქუეყანასა“ **ქ. ცხ. 18r.** იხ. შორი.

შორიელ-ი, შოვრიელ-ი შორიელი, გაშორებული,
(მშორებელი): „არამეთუ თქუენი არს აღთქუმაჲ და შეილთა
თქუენთაჲ და ყოველთა შოვრიელთაჲ“ **საქ. მოც. 2, 29;**
„ნათესავთა შორიელთა მიგავლინო შენ“ **საქ. მოც. 21, 21;**
„ესმეს შორიელთა, რაჲ-იგი ექმენ“ **I, ებ. 23, 18;** „შო-
რიელნი და მახლობელნი ევრე გადბდეს“ **ო. სიბრძ. სოლ.
11, 12;** „მიეცაჲ კმაჲ იგი შორიელთა აღგილთა“ **ო. II
ეზრა 8, 18;** „გმახურთო... ღმერთთა მათ წარმართთასა, რო-
მელნი იყუნეს... შორიელნი“ **ქბ.—** „გმახურთო ღმერთთა...
მშორებელთა შენგან“ **გ. II შქ. 18, 7.**

შორით, შოვრით (შორის) შორიდან: „ბეტრე მისდგ-
და მას შორით“ **მთ. 28, 58;** „ნილა მან აესუ შორით“ **მრ.
5, 8;** „შორით (შორს) მისდგდა მას“ **მრ. 14, 58;** „ქუე-
ყნით შორით მოვიდეს ჩემდა“ **ო. IV მც. 20, 14;** „ამას
შორით მივსწერ“ **II კორ. 12, 10.** „საცნაურ არს შორით-
ეჲ ძლიერი ენითა“ **ო. ზიარ. 21, 8.** იხ. შორი.

შორის -ში: „იგი დადგა შორის მათსა“ **ო. დაბ. 18, 48;**
„არაჟამ ყვის შორის მდინარსა სამკურებელი თვის“ **ოქრ.-
გურბ. 224, 2;** „დაჯდ ჩუენ შორის (შორის ჩუენსა)“
I, დაბ. 18, 50; „შორის სახლსა ჩემსა კმნა სამაველი“ **I,
იერემ. 11, 15;** „საქენ უფალმან შენ შოვრის და ჩემ შოვ-
რის“ **ო. დაბ. 16, 5;** „რომელი-იგი მოჰქალთ შორის ტაძ-
რისა“ **მთ. 22, 25.**

შორის (ზზ.) შუამი: „შთაუტევეს იგი ცხედრითურთ შო-
რის წინაშე იესუსა“ **ლ. 5, 19;** „აღდეგ და წარმოდეგ შორის“
ლ. 6, 8; „განიბო კერტსაბმელს იგი ტაძრისა მის შორის“
ლ. 22, 45.

შორს, შოვრს (შორით): „შოვრს სდევნიდეს მათ“ **ო.
ებ. 17, 18;** „შორს მისდგდა მას“ **გ.—** „შორით მისდგდა
მას“ **DE, მრ. 14, 65;** „არად-მე, უფალო, დასდგე შორს“ **ფს.
2, 22;** „იყო შორს მათსა“ **მთ. 8, 30.** „წნებავს ვიეთმე მათ-
განთა აღშენებად სენაკები მათი შორს-რე“ **ქ. ცხ. 288r.** „ვიდ-
რე შორს-ლა იყო“ **ლ. 14, 22.**

შორსგან-რე: „ღღეს ყოველი მეციერნი მისნი შორსგან-
რე“ **გ. ლ. 22, 49.** იხ. შორს.

შორსმდებარე (განშორებული): „იუშეშუჲ შორს-
მდებარე იყოს ჩუენგან აღგილი“ **გ.—** „უკუეშუჲ განშო-
რებულად რე იყოს შენგან აღგილი“ **M. II შქ. 12, 21.**
იხ. მდებარე.

შრანდიოგან შარშანდლიდან, გასული წლიდან: „აქა-
თაჲ განშრადებულ არს შრანდიოგან“ **II კორ. 2, 2.**

შრეტა იხ. აღმოშრეტა, დამშრეტელი, დაშრეტა
(-ილი), -უშრეტი.

შრომა იხ. შესრომა.

შრომა იხ. შურთა.

მროშება მროშის, გარჯის მიყენება: „მროშისა - ჭერი-სათჳსჳ გუი მროშებს ჩუენ“ **გაშჩი. ჭუარ. 230, 21.** „ოდესმე ვაშროშებთ ჯორცთა ჩუენთა“ **მ. სწ. 100, 17.** იხ. მროში; შდრ. მაშროშებელი.

მროშით-ი: „მცენებაჲ მონუცხია შენდა ღმერთსა არა თუ მძიმე და მროშითჲ, არამედ ფრთად სუბუქი“ **მ. სწ. 100, 22.** იხ. მროში.

მროშილი-ი (ნაშრომი): „მროშილსა მათსა“ შემოხუ-ელით **DE. — „ნაშროშისა მათსა შეხუდით“ C. მ. 4, 28;** „ნუ სცემ იდვილსა შესვლად მროშილსა შენსა შინა“ **ფოკა 344r. იხ. მროში.**

მროშან-ი **lilium**: „მიხედეთ მროშანთჲ ველისათჲ“ **მთ. 6, 28;** „ბოთუნნი და მროშანნი (სასანთლისანი) მის-გინეჲ იყვენ“ **ო. გამოსლ. 25, 21;** „უღოდენ ვითარცა მრო-შანი“ **ეს. 25, 1;** „სოლომონმანცა... ვერ-შეუძლო შემოსად სამოსელს, ვითარცა ერთი მროშანთა გინი“ **მ. სწ. 190, 22.**

[**მროშა**] იხ. დამშროშალი, დამშროშობა.

შტანგ-ი (საბელია): „დასდება შენ სასწულად: შტანგი ესე შეწეული გამოება საჩუქელსა“ **M. — „დასდება ნიშანი: საბელი იჭოწეული ესე მოება საჩუქელსა“ G. იხუ 6, 2, 18.**

შტახს-ი, **შთახს-ი**, **შტახშ-ი** **stacte, styrax**: „ბური, შტახსი, კასიაა სამკაულისაგან შენისა“ **ფს. 44, 9;** „აქლემნი მათნი საეც იყვენ საჩუქველთა და შთახსითჲ და მგუ-რის კვეთა“ **ო. დაბ. 27, 25;** „შეკრული შტახშ-ი—მის-წულსი ჩემი ჩემდა“ **ო. ქება 1, 12.**

შტა სტრა (ეკლესიის გვერდით სვეტებზე დაყრდ-ნობილი ფრთა, გადმოხურული): „ეკლესიისა შტოსა დვიან მიყრდნობით ჭერითთა ზედა მათთა“ **ი. ე. 89, 12.**

შუა დილი: „შექმნენ სამშუგლნი ესე შუად აღვრისა ჰუ-ნისაჲს შეფისა“ **პოენა სამშე. 244, 7.**

შუა იხ. შუევა.

შუადღე, შუეადღე: „საბრკე დაერწყუას ბნელსა და მოინა-დირის იგი შუადღე“ **მ. სწ. 72, 20;** „გაშობარწყინეს ვი-თარცა ნათელი სიბართლე შენი და განათხება შენი ვე შუ-ეადღე“ **მ. ცხ. 281r;** „შემოხუეისაგან ეშმაკისა შუადღე-სა (არა გეშინდის)“ **ფს. 90, 6. იხ. დღე.**

შუადღე-ი ბზვა: „ნურარაა გაქენ თქუენ საგზალ—ნუცა ბერი, ნუცა შუადღე-ი, ნუცა კამლი“ **მიმოდახლ. 22, 27.**

შუამდგომელი-ი, **შუეამდგომელი-ი** — მეონი, — თავმდგბი: „ქმა არს ჩუენ შორის“ **შუამდგომელად ქრატე“ ქ. ცხ. 120, 2;** „შუამდგომელი ღმერთისა და ეაცთა“ **I ტიბ. 2, 5.**

შუამდგომელობა, შუეამდგომელობა **შუამდგომლობა**: „უღოდ ბერი შუეამდგომელობითა (შუამდგომ-ლობითა A) თჳსთა არს მშედობის-მყოფელ შორის ბუნე-ბათა მოხატულთა წყლისა და ცეცხლისა“ **ქ. კება-გქუხ. დღ. 80, 17. იხ. მდგომელობა.**

შუახამხარი-ი, **შუეახამხარი-ი** **შუადღე**: „შუახამხარის თდენ დაბნელდა მათ ზედა მზე“ **ქ. ცხ. 107, 8;** „განთი-ადთენ ვიდრე შუეახამხარადმდე“ **ო. III მფ. 18, 26;** „ბნელი შენი ვითარცა შუეახამხარი“ **I. ეს. 60, 10. იხ. სამხარი.**

შუახამხარის, შუეახამხარის, შოეახამხარის **შუადღეზე**:

„იყო შენ ვითარცა ბრბაა შუახამხარის“ **M. II მფ. 28, 29;** „მარადის შოეახამხარის-ვითარცა ბნელსა ივლტოდა“ **I. ეს. 10, 2;** „განვიდა... შუეახამხარის“ **ო. III მფ. 20, 16. იხ. შუახამხარი.**

შუალამე: „(ცოლიერი) ვერცა შუალამელ აღდგების გა-ლობად“ **მ. სწ. 191, 4.**

შუალამეს, შუეალამეს, შოვალამეს **შუალამეზე**: „შუ-ვალამეს თდენ ღალღება იყო“ **DE, მთ. 25, 6;** „დაეცვენ იგინი... ვითარცა შოვალამეს“ **I. ეს. 59, 10.**

შუბლ-ი **frons**: „პერის შუბლსა“ **ფიზ. II 68;** „შუბ-ლი იგი უშუერად-რე გამოქმნიეს ჯელოვანთა მათ“ **ფაქტ. 150, 26;** „შუბლი შენი რვალსა (არა)“ **I. ეს. 45, 4.**

შუება (ხარება, ჯანცხრომა, მზიარულება, მზიარ-ულ ყოფა, ფუფუნება, სუმა, განშუება, ჭამა, ტადრობა, ლხუება): „გამათ და ვიშუ-ვბდეთ“ **C. — „გამათ და ვიხარებდეთ“ DE, ლ. 15, 28;** „იწყეს შუებად“ **C. — „იწყეს ჯანცხრომად“ DE, ლ. 16, 24;** „იშუებდით ყოველსა ზედა“ **G. — „მხი-არულ იყვენით ყოველთა ზედა“ M. II მფ. 12, 7;** „იხი-რებდ და იშუებდ“ **I. გოდ. იერემ. 4, 21;** „მაცხოვრებთა შენთა იშუებდეს ფრთად“ **ფს. 20, 2;** „ქმნულსა ჯელთა შენთასა ვიშუებდეთ“ **C. — „ქმნულთა ჯელთა შენთათა ვიხარებდეთ“ L. ფს. 21, 5;** „რომელი იშუებდეს სიყრ-მითგან“ **ო. იგ. სოდ. 29, 21;** „იშუებდენ კეთილსა შინა სულნი თქუენნი“ **ო. — „განაშუეს კეთილთა შინა სულმან თქუენნი“ ps., ეს. 25, 2;** „იშუებდენ მოყუარება ზუენისა პიპართ“ **განს. ა. 193, 22;** „იშუებდენ სარეცელთა მათთა ზედა“ **ო. ამოს. 6, 4;** „იშუებდენ გული“ **ო. იგ. სოდ. 27, 8;** „მათუდი იშუებდენ ნაყოფთა მისთა“ **ო. — „მსწრაფლ ჰქა-ბო ნაყოფი მისთა“ ps., ზირ. 2, 20;** „იშუებდეს შუებთა დილითა“ **ps. — „აღლსუეს შუებაჲ იგი მათთა“ O. III მფ. 1, 40;** „შუებად და სიხარულად ჯერ-არს“ **C. — „მზიარუ-ლებაჲ და სიხარული ჯერ-არს“ DE, ლ. 15, 22;** „სიყუარუ-ლი შუებათა შენთა“ **M. — „სიყუარული ფუფუნებასა შინა შენსა“ O. ქება 7, 8;** „წარწყმდიო მითგან ქმაა შუე-ბისაჲ“ **I. იერემ. 25, 10;** „იყო აბესალომ შუება დიდ მსგავსად ტაჭრობისა მის სამეფოთა“ **ო. II მფ. 18, 27;** „ნუოკე დამძიდენ გულნი თქუენნი შუებთა და მორეცობითა“ **ლ. 21, 24;** „მოვედ შენ... შუებად, რომელი მზა გიყო ზედა“ **ო. — „მკვედინ იგი... სმასა მის, რომელი მეტულეების მე ზედა ყოფად“ M. ეს. 5, 4;** „უმჯობეს არს მისულად სახლსა გლოვისასა, ვიდრეთა მისულად სახლსა შუე-ბისასა“ **ო. გოდ. 7, 2;** „შუებანი და გემინი სოფლისანი სიყუდილსა შობენ“ **მ. სწ. 189, 19.**

შუებულ-ი (მდიდარი, მზიარული, აზიზი): „შუე-ბულ ვიყავ სახლსა შინა ჩემსა“ **ო. დაბ. 4, 1;** „შუებულთა ბერი მიაკლდა“ **ო. I მფ. 2, 5;** „იყო ითაკიმ შუებულ (მდიდარ O) ფრთად“ **I. დაბ. 18, 4;** „პოვა მან ერთი ვინმე კაბუკი... შუებულთა ვითარცა“ **მ. სწ. 201, 18. იხ. გამო-შუება, განშუება, მშუება, მოშუება, მშუებელი, სა-შუებელი, შუშუება.**

შუებულება ფუფუნება: „არს სხუა ბდრება ვითარცაჲ კამილითა და სუმათა და სხუას შის შუებულეობსა ვითარ-ციელისა“ **მ. ცხ. 129r;** „ნუ იყოფინ ჩემდა სიმდიდრე... ნუცა შუებულეობა“ **A—02, 228. იხ. შუებული.**

შუელა შეჯი, შეჯიენა: „შეჯი შეჯილ-შუელა დ მისა“
გამონ. ჟიარ. 140,14; „შუელა დ აღდგა ჟიარ“ შუშ. VI
18. იხ. შეჯილი.

შუელეზა იხ. განშუელეზა.

შუენება ხდომბა, შეჯიერება; დამშუენება: „ესრე შე-
ენის ზენდა“ ში. 2,15; „შენდა შეენის ზალობა“ ჯ. —
„შენ გშუენის ზალობა“ ჯ. 44,2; „შეთარცა შე-
ენის მას“ O, ზიარ. 20,20; „შენდა გშუენისა, რაათა-
ცა გმანბურბდეს კაცის“ გ. 264r; „შუენის ღებება
უქნითი უქნისამდ“ შუშ. XI 9; „შეთარცა-იგი კაცის. მდი-
დარსა ზურის თბობა არა ჰშუენის“ შ. სფ. 159,9; „აშუ-
ენება გმანბასა, ღაბტობნ ზალობას“ შ. სფ. 240,20. იხ.
განშუენება, დამშუენება.

შუენიერ-ი „კეთილი“, „პატიოსანი“, ლამაზი, მშვე-
ნიერი; „შუენიერ იყო ღირად“ O, დამ. 12,14; „შუ-
ენიერ იყო იგი პირთა“ O, დამ. 20,7; „მპირიღე თულის
შენი ღებავისაგან შუენიერისა“ O, ზიარ. 2,8; „მო-
ვილა ითვბე არამათიელი, შუენიერი (პატიოსანი) C)
მზრახვლი“ ში. 15,48; „გამოჩენილ და შუენიერ არს
დღესასწაული ესე“ ოქრ.-მარხ. დამ. 100,5; „რაჲსა არა
იმოთხებ შუენიერისა ამას აღდგისა“ ზღვტ. 154,15;
„ტაძრებსა შუენიერებსა იშენებდ“ M. — „სახლინ კე-
თილნი აღაშენე“ G, II ში. 8,12; „ვიხილე ტარივი ბგი
ქრისტის შუენიერად“ შუშ. I 10; „რომელთა ჰნებებს
საბოლოთა შუენიერითა სლვაჲ“ ში. 12,25. იხ. შუენი-
ება; უშუენიერება; შდრ. ბირშუენიერა, ბატშუენიერა.

შუენიერება „სიკეთე“, „სილაშაზება“; „მეუფე ძალთაჲ
საყუარელისაჲ, შუენიერებათა სახლისაჲ, განყოფილ
ნატუენიებისა“ ჯ. — „მეუფე ძალთაჲ საყუარელისაჲ, სიკეთე
სახლისა შენისაჲ განყოფილ ნატუენიებისა“ ჯ. 87,15;
„შუენიერებაჲ პირისა მისისა წარწყმდა“ იაკ. 1,11;
„ცაცლმან შეჰვაჲ შუენიერებაჲ უღაბნობისა“ იოვ.
1,20; „შუენიერებასა მას ზუნებისა გუბრობდა“ ხ.
გამ.-მოც. ზაქ. 89,7; „შუენიერებაჲ სიკეთისა ზემისაჲ
დაბნულა“ შუშ. XVI 24; „ყოველი იგი უშუერი შეცვალს
შუენიერებად“ შ. სფ. 210,2. იხ. შუენიერი; შდრ. ბირ-
შუენიერება.

შუენიერ-ყოფა „განშუენება“; „რაგდენ შუენიერ ზარ“
O. — „რაბამ განშუენდი“ M. ქება 7,8. იხ. ყოფა.

შუვა „შოვა, შუა“ „საშოვალა“, შორის; „იყო ჟუალდ
ნავი იგი შუვა თდენ ზღუასა მას“ DE. — „იყო ნავი საშო-
ვალ ზღუასა“ C. ში. 8,47; „იქმნა გული ზემი ვითარცა
ცული ღებნობილი, შუვა მუცელსა ზემსა“ ჯ. — „შუვა
მუცელსა ზემსა“ ჯ. 21,15; „რაჲსა მოვიდეს იგინი შუ-
ვა ქალაქსა“ O, იერემ. 41,7; „აღდგა შუვა აბანოსა მას“
ჯიკა 245r. იხ. დღეშუვა; საშუალი.

შუვა (ზნ.) „შორისა“; „წარმოღვ შუვა“ C. — „წარმო-
ღვ აქა შორის“ DE. ში. 2,2.

შუვა (თნდ.) „შორისა“; „რომელნი იყვნენ შუვა, მისა, გა-
ნივლტარდ“ C. — „რომელნი იყვნენ შორის მისა, განვილ-
ტარდ“ DE. ლ. 21,21.

შუვა წელი; „ძლიერად დასცა შუვა თდენ მისა“ შ. ცხ.
169r.

შუვა საშუალი; „შუვანი იგი არავის სთხოვდეს“ შ. ცხ.
270r.

შუვა, შუა მხეცის კბილი; „შუვანი ლომთანი შეჯიენა
უფალმან“ ჯ. 27,7; „განამარავლებდეს საეპროთა შენთა
შუვათაგან პალომსათა“ I. — „განამარავლებდეს საეპროსა
შენსა რქათა და კბილთა სპილსათა“ pხ. ეზგ. 27,15;
„განმარინენ ზუნ ბაღწათა მათგან შუათა მხეცისა განმარყუ-
ნელისათა“ რიფს. 174,10.

შუვაგ-ი „ტოლაგარი“; „შუვაგნი მათნი უღაბნოსა ზედა
ყიდროდ“ ში. C, ოქრ.-მარხ. დამ. 444,11; „ვიეთინივე
ტოლაგარებითა უღაბნოსა დაყუდებულ“ ში. S. ოქრ.-
მარხ. დამ. 101,14.

შუვადლე იხ. შუადლე.

შუვაკედელ-ი, შუაკედელ-ი; „შუვაკედელი მის ზღუ-
ლისაჲ დაქანა“ ეფეს. 2,14; „არცა დაიქანების შუვაკედე-
ლი იგი თენიერ დაყუდებისა“ შ. ცხ. 74r. იხ. კედელი.

შუვაგმინარე; „მწირობდეს პირველიდ შუვაგმინარე“
O, ივდ. 5,7; „ათვა შუვაგმინარეთა თუ წელ მონად“
იხ. რამ.-კურთხ. იხ. და იაკ. 24,16. იხ. მდინარე.

შუვახამხარი-ი იხ. შუასამხარი.

შუვახამხარის იხ. შუასამხარის.

შუვაღამეს იხ. შუაღამეს.

შუშინვა ღმრთინვა; „არა ბქუს მათ შუშინვაჲ, რომლი-
თამცა იფრისს ჰიერი ესე“ ბ. კეხ.-ექუს. დდ. 37,8. იხ.
მშემინვიერი, მშენვიერი, საშუმინველი.

შუნ[ება] „მოწონება“, რეგება; „(საქმე), რომელი არა
აშუნდეს“ შ. ცხ. 180r; „მოიძიე აღდგო, რომელი გა-
შუნდეს“ შ. ცხ. 189r. იხ. დამუნება, მოშუნება; შეშუნება.

შური-ი „შურიობა“, „ბაძება“; „საყუარელსა
არა ჰშურნ“ I კორ. 12,4; „ნუ გშურნ უკეთურთაჲ“ ჯ. 26,1;
„გშურდენ სულიერი იგი I კორ. 14,1; „გშურ-
დენ მადლი იგი უფროსა“ Q. — „ჰბაძე ვლით მადლთა
უჭრათა“ pხ. კორ. 12,31; „შურლა შენთს გარჯნა
იგი მოღუაწეთა შემოსად“ შ. სფ. 106,18. „შურაჲ მისცეს
იგი DE. — „შურაჲ მისცეს იგი“ C. ში. 27,18; „შურმან
სახლისა შენისამან შემკამთს მე“ თ. 2,17; „შური დამ-
მაჲ მითუთაღენ კაცსა მრისხანებასა“ შ. ცხ. 278r; „შევი-
შურე, სიონისათჳს შური დიდი“ O, ზაქ. 2,2; „შური
ძიეთ მისგან“ I, იერემ. 50,15; „შური სიხენშისაჲ დაბნე-
ლებს კეთილსა“ O, ხობრ. სოლ. 4,12; „არა დაიღვა შური
გულსა“ ზღვტ. 141,22; „რაათა... შურიღ და ბაძად მო-
ვილოდით“ იოვ. 14,4; „ელმოდა და განილოდა შური თაჲ“
ი. ე. 40,8. იხ. მოშური, მოშურება, საშურელი, საშურე-
ბელი, უშურელი.

შურდლოსანი „მეშურდულე“; „ესუ გინი შურდელ-
სანი ქეებითა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი“ G. —
„ყოველივე ესე მეშურდულენი, რომელნი ესროდეს
ქვითა თმისა და არა შესცოდებდეს“ M, მქ. 20,16. იხ.
შურდული.

შურდულ-ი; „გინ შთადგის ქება შურდულსა“ O, ივ.
სოლ. 26,8; „დაძულნენ ქვითა შურდულისაჲთა“ O.

ზაქ. 2,15; „უკუეთუ გეროდის შერ შურდულოთა შეგი-
ნებულთა გულის-თქმებათა“ მ. ხვ. 12,15. იხ. მეშურ-
დულე.

შურება, შურეება, შურობა შურის ქონება: „მეშუ-
რებოდე სოფეს“ ხაქ. მოც. 7,2; „მეშურებოდე რა-
ქელ დასა თვსა“ ო. დაბ. 20,1; „მეშურებოდე თქვენ
არა კეთილისათჳს“ ვალატ. 4,17; „მეშურებ თქვენ ღმრთო-
სა შურსა“ II გორ. 11,2; „კერებოთა მათითა მშურეს
მათ“ ფხ. 77,58. „ყოც-ჰელავთ და მშურათ“ იაკ. 4,2;
„კინ გეშურთბდა თქვენ“ ვალატ. 3,1; „რამელი შუ-
რთბდეს თვსა“ ზორ. 16,6; „არა გეშურთბდეთ
ერთ-ერთსა“ მ. ხვ. 268,11. „მწყობ... შურობად მისა“ მ.
ცხ. 27,8; „მშურთბთ მიეცა იგი“ C. მთ. 27,15.

შურება თუალითა «თუალძერ ქმნა»: „ფრიად გეშურს
თუალითა მისა თვსა“ G.—„თუალძერ იქმნეს იგი
მისა თვსისათჳს“ M. II ზქ. 28,54. იხ. შური; აღშურება,
შეშურება.

შურის-აღლება შეშურება: „შური აღიღეს ჰე-
რათა მათ“ ხაქ. მოც. 17,5. იხ. აღება.

შურის-გება «შურის-ძიება»: „ყოთ ვითარცა შურის-
გებად იფუ სახლსა ზედა აქბისსა“ M. II ნშტ. 22,8. „აღწი
შურის-გებისაან არიან“ ლ. 21,22; „ჩემი არს
შურის-გებად და მე ვივალ“ ჰარმ. 12,12; „შუ-
რის-გებაან შეწი მთიწეიან“ ო. მთ. 7,4; „შური აღე-
ლო მამულისა მის შურის-გებისაან“ მხკ. 25,15; „შრა-
ლითა შურის-გებითა განსკდებოდეს“ თკელა 92,28;
„შურის-გებასა ეძიებდა“ M.—„შურის-ძიებასა ეძი-
ებდა“ G. მხკ. 14,4. იხ. გება.

შურის-შეგებელ-ი შურის მეძიებელი: „შორის მტერთა
დაუბრუნე მინ შურის-შეგებელი“ ო. ზორ. 20,6; „აღმერ-
თი—მომურენ და შურის-შეგებელი უფალი გულის-წყრთ-
მით“ ო. ნაუშ 1,2. იხ. შეგებელი.

შურის-მეძიებელ-ი შურის შეგებელი: „შურის-მეძი-
ებელ არს ღმერთი ამით ყოველთათჳს“ I თხ. 4,8; „გან-
უელინა აზონად მათგანივე ქრისტეშან შურის-მეძიე-
ბელად ბურათა მიმართ“ ხ. გაბ.—მოც. ხაჯ. 92,40. იხ.
მეძიებელი.

შურის-საგებელ-ი შურის საძიებელი: „მიეცა მაჯღარ
გელსა მისა შურის-საგებელად უცხოთელთა“ ო.
თედ. 2,2. იხ. საგებელი.

შურის-ძიება «შურის-გება», შურის აღება: „შური
ეძიო მის ზედა“ ო. ოვსე 4,2; „ეძიე შური ჩუენი
მათგან“ ფლპ. მოც. 4,27; „შური ეძიო (მსგავსად) მიმუ-
ლისა ჩუენულებისა მისა“ მხკ. 25,18. „შური-ს-ძიებასა
ეძიებს“ G.—„შური-ს-გებასა ეძიებდა“ M. მხკ. 14,4.
იხ. ძიება.

შურობა, შრომა «დაშურობა», «ლუწა», კეთება, მუშა-
ობა, ჯიღა; «ჟურება», გარჯა: «რომელსა, თქვენ არა მუშა-
რით, (დაშუერით DE)» C. 4,28; «უღლად შურე-
ბიედ მაშენებელნი მისნი» ფხ. 126,1; «ამას ზედაცა მე გეშუ-
რებო (გოდუწი I)» ხაქ. მოც. 24,16; «ვისთჳს მე გეშურე-
ბო» ო. თედ. 4,8; «არს, რომელი შურებოდა და იჭირენ
და იჭირენ» ო. ზორ. 11, 11; «დოუცხრომელად შურებოს

კნისათჳს სოფლისათჳს» ფლპტ. 124, 21; «საქმესა მას მისსა
კნინ ჰმურე» ო. ზორ. 6,20; „მურებოდა იგი დღით და
ღამით“ მ. ცხ. 114,1. «არცა ჩუენ დავიფიწყეთ შრომაჲ ევე
შენი» ანდ. ანატ. 2,228; «თჳსა საყიდელი მოიღოს თჳსისაგერ
შრომისა» I კორ. 3,8; «სიტყვულმან განკაფნა შრომა-
ნი მამათა ჩუენთანი» I, იერემ. 2,24; «მოვილოთ საყიდელი
შრომისა» რიფს. 129,28; «იხილა... შრომა ჩუენი
და ჰირვეულობა ჩუენი» G.—„მოხედნა... ურგასა და გირ-
სა ჩუენსა“ M. II ზქ. 26,7; «(ვარი) შრომასა შინა სო-
ყრბით ჩემითგან» ფხ. 87,16; «შრომითი მათ გამო
დაუსივდეს ფერკნი მისნი» შუშ. IV 2. „შრომასა შემახუდ-
რებს მე შარადს ქუთივი ვაჟ“ ლ. 18,5; «მრავალი შრომა
დათმინა» ი. ე. 52,29. «თქუენ შრომითა მათსა შემო-
ხუდით» ი. 4,28. იხ. დასაშრომელი, დაშრობა, დაშრომა,
დაშურობა, დაშურომა, დაშრომითი, ევცლის-მშრომელი,
თანამშრომელი, მამრომებელი, მამრობი, მამრომება/მოშ(უ)-
რომა, მშრომელი, ნამრომი, უმრომელად.

შრომისა შემთხუფა «დაშრომა»: «რამასა შრომასა შე-
ამთხუფეთ ღუდაცა მისა» DE.—„რამასათჳს დაშ-
რომათ ღუდაცა მისა» C. მთ. 28,10; „შრომასა ნუვინ
შემაშთხუფეს მე“ ვალ. 6,17.

შურტა კარის მსახური, პოლიციელი, გვარდიელი:
„შეშოკრეს მომენა მისნი და შურტანი კელმწიფისანი“
ლიმ. 26,28.

შუქ-ი სხივი: «გამოვიდა სარკმელსა მისა შუქი მისი და
მოერტა წელთა მისთა» ქ. ცხ. 29,10.

შუღლ-ი: «მისითა გზითა დაღთა შუღლთა შთავარი»
ი. ე. 24,21.

შუღლიანობა: «ბირველთაგანე უქნდა შუღლიანობა
და შუღლი» ი. ე. 22,24. იხ. შუღლი.

შუშპარ-ი: «ნუ შუშპარნი დავადგინეთ, ნუ ნესტუა და
ფანდურითა» Ath.—11,240r. იხ. პარი.

შუღ-ი 7: «შუღნი მანო ივენეს» ზრ. 12,20. «შუღთაჲ არა
დურევეს მკადრი» ზრ. 12,22. იხ. მეშუღი, თუღაშუღი.

შუღათას-ი 7.000: II ნშტ. 15,11. იხ. ათასი.

შუღას-ი 700: II ნშტ. 15,11.

შუღას ორმოც-ი 740: «აღსრულენს შუღას ორმოც-
ოცნი» ვრდ. 20,11.

შუღბირად: «ვითარცა სასანთელსა შუღბირად სანთელნი
აღნთებულ და გამოჩინებულ» იხ. რომ.—კურთხ. იხკ და
იაკ. 4,2. იხ. ბირად.

შუღელ-ი შვიდი დღე, კვირა: «შუღნი შუღელნი
სრულნი აღბრძენენ თავისა შენისად» G. II ზქ. 16,9; «გო-
ყავ გლოფასა შინა სამთა შუღელთა» ო. დან. 10,2; «წარ-
ვდეს რამ სამნი შუღელთანი» მ. ცხ. 123,1. იხ. შუღი.

შუღზის შეიღვერა: «შუღზის თაყუანის-სცა» იხ. რომ.—
კურთხ. იხკ და იაკობ. 28,15. იხ. ზვის.

■ წყარო დანქრთათა მიწერილი, ციტატისთვის აღვიღია და-
ტყუებული (რედ.).

შედეგი შედეგის: „ყოფი... ნათელი იგი მისია შედეგილ დღეს მას“ I. ებ. 20,26; „მოდელი იგი შედეგილ“ O. ზი. 20,12. იბ. წილ.

შედეგად შედეგად: „განწყმდილი მიწით შედეგილად“ ფს. 11,7; „არა მომყო შედეგილად ძერი მისიან“ O. ზი. 7,8. იბ. შედეგილ.

შედეგისა შედეგი წილისა: „მომ... ზუარაჲ სხუად შედეგისა“ M. მს. 2,25. იბ. წილისა.

შფოთ-ი „ამბობება“, „ამბობი“, „აღძრება“, „ქლაგილი“, „არეულობა“: „რამათა არა შფოთი (ამბობება C) იყოს“ მთ. 26,6; „უფროს-ლა შფოთი იქნებეს“ DE. — „უფროსი ამბობი იქნებოდ“ C. მთ. 27,24; „შფოთისა ყოფასა ქალაქსა შინა“ ... შედეგად იყო საყრდენი“ DE. — „აღძრვისათჳს რამსჳ ქალაქსა შინა“ ... შეყენებულ იყო საყრდენი“ შინა“ C. ლ. 22,19; „ინილა შფოთი ფრიალი“ DE. — „ინილა ქლაგილი ... ფრიალი“ C. მ. 2,25. „აღივსო ყოველი ქლაქი შფოთითა“ სპ. მაც. 19,29; „შფოთისა იქნ ქალაქსა შინა“ O. ივ. სოლ. 6,14; „სადა შური და ქლაგილი მუნ არს“ შფოთი და ყოველი ქერქული სპ. მაც. 2,16; „რომელთა შფოთისა შინა კაცი გლო“ მ. 15,7; „მკედარი შფოთით იყენ მათა ზედა“ O. ნუშ. 2,4.

შფოთისა ყოფა „შფოთება“: „ამდრე იგინი შფოთისა-ლა შინა იყენეს“ M. — „ამდრე-ლა შფოთებადეს“ G. მს. 2,26. იბ. მეშფოთე, საშფოთელი, უშფოთველი.

შფოთება მღელვარება, აღძრება: „რად იუდად შფოთებთ“ ანტ. დ. 24,7; „რომელნი იგი გაშფოთებენ თქვენ“ გალ. 5,12; „მონაზონი ვინმე... შფოთებდა ერისკაცსა თანა“ მ. ცხ. 188,7; „ნუ შფოთებ სენასა შინა შენსა“ მ. ცხ. 18,7; „კაცი მაგინებელი შფოთებად და ლაღად“ O. ივ. 2,27; „ესად არიან საქმენი კორცთანი: ... გულისწირობანი, წყალობანი, შფოთებანი“ გალ. 5,20; „ბულისმის-ყოფად უღმრთთა უგუნურება, შფოთება და მიმოტაცება“ O. გალ. 7,26; „დააწყნარნა შფოთებანი კაცთანი“ მ. სფ. 29,27. იბ. შფოთი, შეშფოთება; შდრ. მაშფოთებელი.

შფოთისა აღძრველი „რომელი“ ჰყოფდა „შფოთისა“: „რომელი ჰყოფდა შფოთისა ყოველთა მიმართ პურიანთა“ C. — „შფოთისა აღძრველი ყოველთა შორის პურიანთა“ სპ. მაც. 24,5. იბ. აღძრველი.

შფოთისა მღელვარე, მშფოთიერე: „შფოთისა აღძრეს“ მ. ცხ. 285,9. იბ. შფოთი.

შჩუღ-ი იბ. შჩუღი.

შჩუმა იბ. შეშჩუმა.

შჯა იბ. სჯა.

შჯულ-ი, შჩულ-ი, რჩულ-ი, ხჯულ-ი კანონი, სარწმუნოება, „აღთქება“, „მოძღვრება“, „საშჯული“, „სამართალი“, „მჭულვილი“, „დამცნირი“: „შჯული იგი მოსეს მიერ მოეცა“ მ. 1,17; „ანუ არა მოსე მოეცა თქვენ შჯული“ მ. 7,19; „ანუ არა აღმოგვიბოძა შჯულსა“ მთ. 12,5; „მოიყენეთ თქვენ შჯულ და შჯულსა იგი თქვენისა უნიკით“ მ. 18,21; „შჯულსა ვითარ წერილ არს“ ლ. 10,26; „ჰმადით მას აღვიღა წმიდასა, რამეთუ შჯული იგი არს შენდა და შჯული და ძეთა შენთა“ O. — „ჰმადით იგი აღვიღა წმიდასა, რამეთუ შჯული იგი არს და შჯული იგი ძეთა შენთა“ C. ლევ. 10,18; „მეცნიერ იყო შჯულსა

ღმრთისა“ ფლტ. 182,18; „იტყოდა... ყოფად წყალობისა მამათა ჩუენთა თანა, მოქსენებად აღთქუმა თჳსა წმიდა“ C. — „მოქსენებად შჯულსა წმიდისა მისისა“ DE. ლ. 1,72; „ასწავებდეს დამარებად შჯულსა (მოძღვრებათა)“ სპ. მაც. 16,4; „შჯულსა (საშჯულსა) მისსა არა იწებეს სლვა (სლვა)“ ფს. 77,10; „შჯულსა იგი მამათა თქუენთასა ზედა“ O. ევ. 20,18; „არა ვიცი ყოლად შჯულსა თქუენი“ ანტ. 120,2; „არჩულსა უფლისა იბს ნება მას“ ფს. 1,2; „დავმარჩილენით რჩულსა (შჯულსა) A) მეფისა“ სხტ. 126,2-1; „ვინაა ხარ და რომლისა რჩულსა იგი“ მ. მაც. 57,22; „გარდაჰქდა შჯულსა ჰემა, რომელ დავდე მათა მიმართ“ M. — „გარდაჰქდა დამცნირი, რომელი დამცნირე მათ“ G. იბ. 7,11. იბ. უშჯულო, უსჯულო, ურჩულო.

შჯულადება: „რომელი იგი უმჯობესსა მას აღთქუმასა ზედა შჯულადებულ არს“ ჰებ. 8,8. იბ. დება.

შჯულვილი-ი „რჩული“, „შჯული“, კანონი: „მოთხრობად... ყოველთა შჯულვილთა“ G. — „ასწავებდეს... ყოველსა მას რჩულსა“ O. ლევ. 10,11; „ჰმადით მას აღვიღა წმიდასა, რამეთუ შჯულად იგი არს შენდა და შჯულად ძეთა შენთა“ O. — „ჰმადით იგი აღვიღა წმიდასა, რამეთუ შჯულვილი არს და შჯულვილი ძეთა შენთა“ C. ლევ. 10,18. იბ. შჯული.

შჯულიერ-ი, რჩულიერ-ი კანონიერი: „შჯულიერი მათა კრებითა განვოს“ სპ. მაც. 18,29; „შჯულიერი მოსაგარე ღმრთისა ცხოველისა (ვარ)“ პავლე მაც. 22,17; „რამეთუ შენ შჯულიერ მყავ მე“ ფს. 118,102; „უცუეთუ არა შჯულიერად ილწოდეს“ II ტი. 2,5. იბ. შჯული.

შჯულიერება სარწმუნოება, „მჭულვილი“: „შჯულიერება იგი მისი უცხოდ შერაცხენ“ O. — „შჯულიერი მისი უცხოდ შერაცხილ იქნეს“ ps. 118,102. იბ. შჯულიერი.

შჯულისაგან-ი, რჩულისაგან-ი კანონთა მცოდნე: „შჯულისაგანთა (რჩულისაგანთა) C) ზრახად ღმრთისა შეურაცხ-ყვეს“ ლ. 7,20. იბ. შჯული/რჩული.

შჯულისა „გარდაჰქდა“ სჯულის გიმტეხი, კანონის დამრღვევი: „იმბოლმით შჯულისაგან, ვითარცა გარდაჰქდა შჯულისანი“ ავ. 2,2. იბ. გარდაჰქდა.

შჯულისა „გარდასლვა“ დანაშაულობა: „სადა არა არს შჯული, მუნ არცა შჯულისა გარდასლვა“ მათ. 4,15. იბ. გარდასლვა.

შჯულისა „მდებელი-ი, რჩულისა-მდებელი-ი“ კანონმდებელი, სარწმუნოების წიგნთა კომენტატორი: „ერთი არს შჯულისა-მდებელი და განმკითხველი“ ავ. 2,19; „დაადგინე, უფლო, შჯულისა-მდებელ მათ ზედა“ ფს. 8,21; „მოაზიოდეს მისა... მოსე შჯულისა-მდებელი, აბრაჰამ...“ ე. იერ. აღდგ. 184,12; „მოვიდეს სჯულსა-მდებელნი სიონით“ წტვ. 102, იდ; „ჰკითხა ერთან მან მათგანს შჯულისა-მდებელ მან გამოცდით“ C. მთ. 22,25; „ყოველი შჯულისა-მდებელ ვართ და წიგნთა. თარგმანება გუნებას“ მ. სფ. 268,20. იბ. მდებელი.

შჯულისა-დგმა კანონმდებლობა: „რომელი დავწერე შჯულისა-დგმად მათა“ O. გამახლ. 24,12; „შჯულისა-დგმა სოფლად შემოვდა მთელს მიერ“ მ. კთ. — 40 თჳს 120,22. იბ. დგმა.

შეჯიშის-მღებლობა კანონმდებლობა: „რასა იტყუა რასა შეჯიშის-მღებლობა“ A—82,701. იბ. მღებლობა.
შეჯიშის-მეცნიერ-ი, რჩულის-მეცნიერ-ი სარწმუნოების წიგნთა ან კანონთა მცოდნე და განმმარტებელი: „მო-უნიშე-უგო შეჯიშის-მეცნიერ-ი (რჩულის-მეცნიერ-ი C) და პრეტა მას“ ლ. 11,45; „რჩულის-მეცნიერ-ი ვინმე ილდვა“ ლ. 10,25. იბ. მეცნიერი.
შეჯიშის-მმართველ-ი კანონის ან სარწმუნოების დამცველი: „მრავალნი შეჯიშის-მმართველნი იქცეოდეს მისა“ წყუ. 105 ოვ. იბ. მმართველი.
შეჯიშის-მოყუარე „იყვანით უკუნი შეჯიშის-მოყუარე და უცხოთა-მთყუარე“ შ. სწ. 91,11. იბ. მოყუარე.

შეჯიშის-მოძღუარ-ი, რჩულის-მოძღუარ-ი კანონის ან სარწმუნოების მასწავლებელი; „ნომიკოსი“: „რო-მელსა სახელი ერქუა გამდილე, შეჯიშის-მოძღუარ-ი“ ხაქ. მოც. 5,24; „უნდა მათ, რამათმეა იყვნეს შეჯიშის-მოძღუარ-ი I ტიპ. 1,7; „პრეტა რჩულის-მოძღუარ-თა მათ“ ლ. 14,8; „უბა იქუენდა, რჩულის-მოძღუარ-თა“ ლ. 11,52; „იყო ვინმე პურიად შეჯიშის-მოძღუარ-ი... სახელი ნომიკოსა მას ერქუა ტროფონ“ ხაქ. წიგ. II 24,24. იბ. მოძღუარი.
შეჯიშის-მწერალ-ი: „ზინან შეჯიშის-მწერალი... აღრე წარმოგზავნენ“ ტიტ. 2,12. იბ. მწერალი.

ჩ

ჩინ ქართული ანბნის 28-ე ასო. რიცხვითი მნიშვნელობა—1000.
ჩ, ჩა, ჩან იბ. ჩენა.
ჩაბაღა-ი ჩაფხუტი: „ახანურად ჭერვილი ჯაჭუთ ჩაბაღა ახითურთ“ O. I მც. 17,6; „ვახტანგ შეფესა შეეძენა ჩაბაღანი თქრთასი და გამოესუა წინაით მველი და უკუანათ ლომი“ ქ. ცხ. 165, 18.
ჩავრდომა იბ. შთავრდომა.
ჩამინ-ი: „გამოართუა მალაქი, რომელსა შინა იღვა ჩამინი“ შ. ცხ. 807v.
ჩამოყდება: „აქობა ყარსმან, ჩამოყდო და მოკლა“ ქ. ცხ. 57,10. იბ. გდება.
ჩამოღვამილ-ი ჩამოსული: „გზად ზეცით ჩამოღვამილი“ შ. ცხ. 380v.
ჩამოვრდომა იბ. შთამოვრდომა.
ჩამოკიდება: „წარიყვანა ღვსს [სუმატ], ჩამოკიდა და ძელსა და მოკლდა“ ქ. ცხ. 217,6. იბ. კიდება.
ჩამოკუთვა: „ბრძანა ... ელნი მისნი მჭარათავან ჩამოკუთვით“ H—241,12. იბ. კუთვა.
ჩამოძება იბ. შთამოძება.
ჩამოართვა იბ. შთამოართვა.
ჩამორღუევა ჩამოტყვევა: „არმაზ და ზადენ [მთანი], რეცათუ ჩამორღუეს“ ქ. ცხ. 112,2. იბ. რღუევა.
ჩამორჩობა: „დათმინა ჩამორჩობისა მიერი სიკუდილი“ შ. ცხ. 200r; „განულოდე... ჩამორჩობად თავისა“ შ. ცხ. 297v. იბ. რჩობა.
ჩამოხლვა იბ. შთამოხლვა.
ჩამოხუმა: „ჩამოხსუ ქორსა ვმისვან და ვითარცა ჩამოსუა, გერ ეძლო ფერქთა მათზედა დგომად“ Sin.—11, 114v. იბ. [სუმა].
ჩამოსხმული-ი „დასხივებული“: „ზურგნი მისნი რკინისა ჩამოსხმულია“ ps.—„ზურგის-ძელი მისი რკინად დასხივებული“ M. იოზ. 40,14. იბ. სხმა.
ჩამოტანა ჩამოყვანა: „მრავალნი დიხთანნი... ჩამოტანნა“ ო.-გ. 20,20. იბ. ტანა.
ჩამოღება ჩამოტანა: „უკუეთუმი ჩამოღო ღვინმე (მოთ-ვარე), რომელსამცა აღვიღსა დაგვითა იგი“ ზ. კება-ეჭუხ. ლ. 24,16. იბ. ღება.

ჩამოღმართ იბ. შთამოღმართ.
ჩამოყოლა იბ. შთამოყოლა.
ჩამოცვადება ჩამოსვლა: „ნელიად ჩამოცვადებდა ხარისხად თქსად, მონაყუთსა“ ქ. ცხ. 114,2. იბ. ცვადება.
ჩამოცვანებულ-ი: „ჩამის... თესლი ჩამოცვანებულ“ ქ. ცხ. 119,11. იბ. ცვანება.
ჩამრეც-ი ჩალმართი: „რაჟამს უნეტქის ვინმე იდგილსა ჩამრეცსა... შთავორდის“ ზ. კება-ეჭუხ. ლ. 124,15. იბ. მრეც.
ჩამრეცობა დაფერდება, დაქანება: „(ბურთუ) სიმრავლითა შითა და იდგილისა ჩამრეცობითა მათფრიად შთავორდის“ ზ. კება-ეჭუხ. ლ. 124,16. იბ. ჩამრეც.
ჩანგ-ი ქნარი: „წინა ურთყედეს და სტყრითა და ჩანგებითა ქებასა შეასხმოდეს“ ზად. 124,20. იბ. მეჩანგე.
ჩარადოვანი-ი: „მკადრნიცა მის აღვილისანი... ჩარადოვანი-ი, პირ-მსივინი და ღღემოკლედ ცხარებულნი“ ზუზ. XIV 25.
ჩასადგმელ-ი: „მოხუნი ნუთნი იგი სასუმელნი... ჩასადგმელითურთ“ Sin.—11,204v.
ჩასლვა იბ. შთასლვა.
ჩასუმა იბ. შთასუმა.
ჩასხმა ჩალერა: „ზოჯერ ვარე ვანთხედა ჭბრძანის და ზოგ-ჯერ სიეროსა საჭმელსა თანა ჩასხმად“ ო.-გ. 40,27. იბ. სხმა.
ჩაფ-ი: „სარწმუნო“: „მისცა რქისებო ჭელსა ყოველთასა და სარწმუნოებო ახლები“ G.—„მისცა ნესტუ რქისა ჭელთა მათ ყოველთასა და ჩაფებო ახლები“ O. მხ. 7,16.
ჩაფლა ქალამანი: „გინა თუ მოგუნე გინა თუ ჩაფლანი... იკონომოსისაგან თხოვნი“ ო.-გ. 44,28.
ჩაფლვა: „აღიღო სტამი და უხეთქნა მას თავსა და ჩაფლა“ ზუზ. VI 15. იბ. ფლვა.
ჩაფხუტი, ჩაფხუთ-ი ჩაბაღანი; კუნკული: „ჩაფხუტი იგი ცხთერებადა დაიდვა“ ეფეს. 3,17; „დაიდვას ჩაფხუთად სამკელი შეუთრგულელი“ I, სიბრძ. სოლ. 5,29; „დაიდვა თავსა ვითარცა ჩაფხუტი“ I, ვს. 59,17; „ტანის-სამოსი ახალი ნუშეა შეეშოსების გორცთა შენთა, ვიდრე ჩაფხუტად უნდოდეს“ შ. ცხ. 178v.
ჩალმართ იბ. შთამართ.
ჩაქრა იბ. შთაქრა.

ჩაქუ ტომბრაცი: „აღიღეს კიღობანი იგი... და ტილა იგი ჩაქუ“ **ო. I მუ. 4,16.**

ჩელთ-ი: „...ფარები და ჩელთები, და მოგადგინონ მცველი გარემო შენსა“ **ო. ეზეკ. 28,24.**

ჩემ-ი: „არაჲ ძეს ჩემი და შენი“ **ლ. 8,28;** „რამეთუ ისმინე ჩემი“ **ც. თ. 11,41;** „ლიდებამ ჩემი არარაჲ არს“ **ო. 8,54;** „მეგობარმან ჩემმან დაიძინა“ **ო. 11,11;** „მრავალთა ჰრკვან სულსა ჩემსა“ **უხ. 2,8;** „არაჲ აღსრულ ვარ მამისა ჩემისა“ **ო. 20,17;** „სხუთა ცხოვარ არიან ჩემნი“ **ო. 10,10;** „ზოგი ნაყოფთა ჩემთაჲ მივსცე ვლახათა“ **ლ. 19,8;** „არა ხართ ცხოვართა ჩემთაგანნი“ **ც. თ. 10,26.** იხ. საჩემოდ.

ჩემება საკუთრება, შენახება, მიკუთვნება: „მამად თჳს იჩემებდა ღმერთსა“ **ც. თ. 5,18;** „უმეტესობაჲ იგი უჩემე უფლსა“ **მთ. S. კ. იერ.-ადგ. 167,18;** „ლიდებამა და პატრიკა ღმერთსა მამა ჩემებდეს, ხოლო შეურაცხებასა და სიმდაბლესა თავთა თჳსთა ჩემებდეს“ **მ. სწ. 170,8;** „საჲმე მამასა შეტყუებული ცხოველთაჲ ჩემებულო სულსა“ **გრა ნოხ.-კაც. აგებ. 178,9.** იხ. გამოჩემება, განჩემება, მიჩემება.

ჩემებრი-ი ჩემნადირი: „არა ყოლადე გეპოვოს ჩემებრი გა-მზახი“ **მ. სწ. 157,6.**

ჩემთანა ჩემთან მყოფი: „სირტუსა ვეტყოდე ჩემთანა-სა მას“ **საქ. წიგ. II 125,26.** იხ. თანა.

ჩენა „ჩეუენება“, ნება: „რომელი მცირედ ჟამ ჩან და მერჲ განქარდის“ **იაკ. 2,14;** „თულოთ ჩანნ“ **კაცი“ ო. ზირ. 18,36;** „ჩას, რამე პილენში არს“ **უფლტ. 144,22;** „ჩას, რამეთუ ესე იყოს მეფე“ **ო. III მუ. 22,22;** „რომელნი-იგი გარეჲ შეუიფორ ჩან“ **ც. მთ. 22,27;** „არათამცა უჩნდეს იგინი კაცთა მარხველად“ **ც. —არათა გრუენენ კაცთა მმარხველად“ DE, მთ. 8,18;** „არცა თავი ჩემი ღირს მიჩნ-და მისლად შენად“ **ლ. 7,7;** „შენ ნუ ბილწ გიჩნს“ **საქ. მოც. 11,2;** „მძიმე გიჩნდა თხოვად მეფისა მისგან“ **ო. I ეზ-რა 8,51;** „ვითარ გიჩს თქუნ“ **ც. —ვითარ გენებაჲს თქუნ“ DE, მრ. 14,24;** „ცთობით ვინმე მიჩ შენ, კაცი“ **უფლტ. 152,6;** „რომელსა უჩნდეს მეგობარ ყოფად ამის სოფ-ლისა“ **იაკ. 4,4.** იხ. ა(ლ)ჩენა, ბორტ(ის)-ჩენა, გამოჩენა, სათნო-ჩენა, წარმოჩენა.

ჩეჩქუვა იხ. დაჩეჩქული.

[ჩივილი-ი] იხ. მიივანი.

ჩინება „წოდება“, წვევა: „მეჩინნა ჩუენ ჩინებითა მით წმიდითა“ **II ტიმ. 1,8;** „პურად ვიჩინე და მოვედ“ **თომ. მოც. 28,20;** „მეჩინნა ჩუენ ღმერთმან ჰარებად მათა“ **საქ. მოც. 18,10;** „წინასწარ გიჩინნა ჩუენ შეილებად“ **ფთხ. 1,5;** „არა მოსრულ ვარ ჩინებად მართალთა“ **ც. —არა მოვედ წოდებად მართალთა“ DE, მრ. 2,17;** „მეტყველდე ჩინებასა მას, რომელსაცა იჩინე“ **ანდ.-ანატ. 202,6.** „მრავალნი არიან ჩინებულ“ **მთ. 22,14;** „პავლე, ჩინე-ბული მოიკიჳლი იესუ ქრისტისი“ **I კორ. 1,1;** „აზნაურება-სა ჩინებულ ზართ“ **გადატ. 5,12;** „ხედეცა ჩინებულ ვარ“ **ო. ესთ. 5,12;** „ეტყუდა ჩინებულთა მათ იგავსა“ **ლ. 14,7;** „აზნაურნი და ჩინებულნი მკედარნი მოწივნელ არიან“ **აბშ. 28,9.** იხ. გამოჩინება, განუჩინებელი, განჩინა-ნება, განჩინება, თანა-ჯერ(ის)-მჩინებელი, მჩინებელი, საჩინო, უჩინო, წარმოჩინება, წარჩინება, წარჩინებულო; შდრ. ჩინე-ბულება.

ჩინებულება წოდება: „იხილეთ-ლა ჩინებულებაჲ აგე თქუენი“ **I კორ. 1,28.** იხ. ჩინება.

ჩმუნვა შეხება: „არ იგი მღვდარე და ჩმუნავნ კელითა და ზრახვენ წარეულთა ჭირისა მისგან“ **მ. სწ. 140,1.**

ჩნდე ჩნბირი: „იყოს... ჩნდე თუალთა თქუენთა და სა-ტურც გუერდთა თქუენთა იყენნ“ **ც. რიცხ. 28,25.**

ჩორჩოროდ-ი ტეტრარქი: „ოთხთა სამთავროთა მთავა-რი“ ან მთავარი ოთხთა სამთავროთაგანისა: ესმა პეროდეს ჩორჩოროდსა ჰამბავი იესუდისი“ **ც. —ესმა პეროდეს ოთხთა სამთავროთა მთავარსა“ DE, მთ. 14,1.**

ჩოჯა ჩოხა (საბერო სამოსელი): „შეილო. შეჰყერე ჩო-ჯაჲ იგიჲ. ჰე, მამო, შეჰყერე იგი და შეჰკავშე“ **მ. ცხ. 222V;** „ლაშენის ანუ ჩოჯით ანუ საბჭუტოთა“ **ო. ე. 86,24;** „გამოიღო თჳსი ხუასტაცი და ჩაიკუნა ჩოჯანი ლიბარტ“ **ქ. ცხ. 228 6.**

ჩრდილი-ი ჩრდილო „აჩრდილი“, „გერილი“, ჩრდილოა-ნი; „ზეშთამი“; „ჩრდილსა (აჩრდილსა M) მათა-სა სხედაჲ შენ, ვითარცა კაცთა“ **ც. მხკ. 2,26;** „აჩრდილთა არს სახლი ესე შენი, ახოლო“ **უფლტ. 144,22;** „დაფარნა მთა-ნი ჩრდილმან (გრძილმან C) მისმან“ **ფს. 79,11,** „მო-ვიდეს წმიდაჲ იგი მთისგან ჩრდილოეთ მალნარით“ **I, აბშ. 2,2;** „ადვილი ესე ჩრდილო არს“ **მხკ. 25,6;** „მოწიგე-ობდეს მათაჲ სამე ჩრდილოასათა“ **მხკ. 10,9;** „ქარა ჩრდილოასა ალაღვენს ღრუბელსა“ **ქხ., —ქარმან ზე-შთამომან ალაღვენს ღრუბელსა“ ო. იგ. სოლ. 22,25.** იხ. სიჩრდილე, სიჩრდო.

ჩრდილო ჩრდილოეთი: „ჩრდილოა და ბლუარა შენ შე-ქმენ“ **ფს. 88,18;** „ივტოდეთ ქოვერისაგან ჩრდილოა-სა“ **ო. საქ. 2,8;** „ჩრდილოა [თ] მოვიდენ გამრყონელს მისნი“ **I, იერემ. 51,48;** „რომელი ჰხედვიდა ჩრდილოდ“ **საქ. მოც. 27,12;** „ჩრდილოასანი აგე განუღვენნე თქუენგან“ **ო. იოვ. 2,20;** „პოვეს სახლაცი ღრთა ჩრდი-ლოეთ კერძო“ **უფ. IX 28.** „მოვიდოდინ... ჩრდი-ლოეთ და სამხრით“ **ლ. 18,29.**

ჩრდილოვანი ჩრდილის მქონე, მარჩდილებელი: „იხი-ლეს მთი... ყოველი ხე ჩრდილოვანი“ **I, ეზეკ. 40,26;** „შეჰგავს მონაზონსა, რაჲთა არა მოცალე იყოს... ტალავარ-თთჳს და ჩრდილოვანთა“ **მ. ცხ. 79 I.** იხ. ჩრდილო.

ჩუგლუგ-ი რკინის კომბალი: „ოდეს უხუთქინ ჩუგლუ-გები იგი საჭურველსა ზედა მათსა“ **ქ. ცხ. 44,16.**

ჩუდკეც-ი, ჩოდკეც-ი, ჩოტკეც-ი სამოსელი, წამო-სასხამი, ბინიში: „მოგჳუეთე (ფრთე) ჩოდკეცსა შენსა“ **ო. I მუ. 24,12;** „შეიმოსე ჩოდკეცო (ჩოტკეცო I) სი-მართლისაგან ღმრთისა“ **ო. მარტ. 5,2.**

[ჩუევა] იხ. დაჩუევა, უჩუეველი, შეჩუევა.

ჩუენ ჩვენ: „ვითარცა ჩუენ მიუტევეთ თანამდებთა ჩუენთა“ **მთ. 6,12;** „მრავალ ვართ ჩუენ“ **ც. მრ. 62,3;** „იქუნ თავი შენი და ჩუენცა“ **ლ. 22,29;** „მოვიდეთ ჩუენცა შენ თანა“ **ი. 21,2;** „ჩუენ ყოველეთ დაუტევეთ“ **მთ. 19,27;** „ჩუენ არა ეპოვოთ იგი“ **ი. 7,85;** „ჩუენცა მიუტეოთ თანამდებთა ჩუენთა“ **ც. მთ. 6,12;** „მომეც ჩუენ-დღეს“ **მთ. 6,11;** „დანი მასნი არა ყოველნი ჩუენ შორის არიან“ **მთ. 19,28;** „ჩუენცა მაგინებ“ **ლ. 11,48;** „მოსრულ ხარ წარწყმედად ჩუენ-და“ **მრ. 1,24;** „ჩუენდა მთმარ-იტყვ იგავსა“ **ამას**

ლ. 12,41; პრომელ ჩუენ თანა არა ვალს" C. 34, 9, 28; „წყალობა ჟე ჩუენ თუკ" მრ. 9, 22.

ჩუენი: არაა არს ჩუენი და შენი? მრ. 1, 24; „მამა ჩუენი აბრაამი არს" C. 1, 2, 29; „ლაზარე, მეგობარი ჩუენი ჩუენი და დაიძინა" C. 1, 11, 11; „მთხრებელ დიდ არს შორის ჩუენსა და თქუენსა" C. 1, 14, 29; „უდიდეს ხარ მამო-სა ჩუენისა აბრაამისა" C. 1, 1, 2, 29; „მამანი იგი ჩუენ-ნი მთასა ამას ზედა თაყუანის-სცემდეს" ი. 4, 20; „მოუთხრათ მომავლინებულთა მათ ჩუენთა" მ. 1, 22. იხ. ჩუენ.

ჩუენება «გამოცხადება», «სწავება», «ოცება», ჩვენება, მოჩვენება, ხილება, ზმანება, «ნაძილევი», სიზმარი: „ჩუენენ მათ მონე და ელია" მთ. 17, 8; „ჩუენებ-ლა მოძღუერებასა თუქსა" ანტ. 28, 17; „აღბავთა ზედა გჩუენ-ებთს მათ კეთილ შესწყნარებელად" მხ. — „ილაგათა მათთა ეოცებთს მათ მზიარულად" O. სიზმრ. 6, 17; „იგინ გაჩუენა თქუენ" DE — „იგინ გასწავთ თქუენ" C. 1, 1, 2, 7; „ჩუენე მას მარხვისა იგი პირი" მრთ. C. 1, 1, 2, 7; „აღბავთა მათა წყალობისათა გჩუენოს ყოველი წულბ-რი შენი" G. II, 2, 1, 16; „ჩუენა ამით, ვითარმედ შენი მსახური არს" O. სიზმრ. სოფ. 18, 21; „გჩუენეს ების-კობოსსა მას ქალაქისასა" B. — „მერმე შემდგომად ჯამისა დღისა გამოეცხადნეს ებისკობოსსა მას ქალაქისასა" A. სიზმრ. 14, 25; „მომჩუენე ჩუენ მამა შენი" მ. 14, 25. „მოხტეხულ-თ თქუენთა ჩუენებით განეცხადოს" ხაქ. მოც. 2, 17; „იხილა ჩუენებას სხუთა" O. დამ. 27, 2; „კაცი უთხრებო-და ჩუენებასა" M. — „კაცი მთარობელი მოყვის თუქსა ნაძილევი" G. მხ. 7, 12; „ჩუენება ჩუენებათაა ბოროტი შეპირწუნებდა მათ" O. სიზმრ. სოფ. 18, 17; „მერუ-ნა მე ჩუენება" I. იერმ. 23, 25; „მოიღეს ბრძანება ჩუენებით" მთ. 2, 12; „გვიხილე ჩუენებასა დამისასა" O. ხაქ. 1, 8; „მრავალი კიბი შემხლდა მე დღეს ჩუენებდათ მაგისთუ" მთ. 27, 19; „მრავალნი დღისა რომელი მხედვადეს ჩუენებასა" O. მთ. 2, 7. იხ. თითის-საჩუენებელი, მარუ-ნებელი, მარუენებელი, მოჩუენება, საჩუენებელი, შერუენება.

ჩუენების-მხილველი — «ზმანებელი» სიზმრისა, სიზ-მრის მნახველი: „აბა ჩუენების-მხილველი იგი მო-ვალს" O. დამ. 27, 19; „უყოფთ აღ-ვიწმედეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების-მხილველი" M. — „აღ-თუ-დეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებელი სიზმრისა" G. II, 2, 1, 16. იხ. მხილველი.

ჩუენი — „გითორცა ჩუენულ იყვნეს დღესასწაულსა. მას" დ. 2, 42; „ჩუენულ ვართ ზუენ ესრე ყოფად" ანტ. — ანტ. 22, 2; „გითორცა ჩუენულ იყო პავლე" ხაქ. მოც. 17, 2; „საქმესა, რომელსა ჩუენულ ვართ მრავალი წლითგინ, მკირედსა ჟამსა ვერ შემსლებელ ვართ კტევიდ მისა" მ. სწ. 42, 16.

ჩუენულება ჩუენულება, სჯული, წესი: „რომელსა წეს-წათ ჩუენულებაა აქუნდა შემთხვევად მისა" ანტ. დ. 19, 1; „წარვიდა, ვითარცა ჩუენულებაა აქუნდა" დ. 22, 2; „მე-ვითარი ჩუენულებაა არა გუბუქს" I კორ. 11, 16; „მე-ვითარი ჩუენულებაა მას პერიათა ჩუენულებასა" — ხაქ. მოც. 28, 21; „ჩუენულებასა დედათასა ვარ" O. დამ. 21, 25; „ზუნებად ჩუენულებასა მან გაიძულოს შენ ლოცვად" მ. სწ. 159, 26; „გითორცა აქუნდა ჩუენულება" მ. სწ. 48, 18. იხ. ჩუენული.

ჩუენი — «ლობილი», ჯაბანი, გულდღილი, მხილი: „სიტყუა ჯაღუთილი ჩუენი" O. — „სიტყუანი მლიქნელისა ლბილ" მხ. — ანტ. 24, 22; „არცა ჩუენთა სასუფევე-ლი ღმრთისა არა დიმიჯდრონ" I კორ. 1, 10; „ჩუენად დაბნის შიშისაგან საჭურველი თუქსი" მ. სწ. 108, 20; „სხუთა არს სიზმარი ჭეღვთაა და სხუთა არს ჩუენთა" მ. სწ. 174, 2. იხ. სიტყუა.

ჩუენი ჩუენილი: „ჩუენი დღეს რასმე ურთიერთს მონანი იგი" O. II, 2, 1, 19. იხ. დაჩუენი.

ჩუენი «ჩუენი», «მელოცვა»: „მელოცუ სცეს გეო-მან არა ჩუენ ჩუენებთ და არა არს ნამეტავ მსახრავლი-სა" O. — „მელოცუ უბნისა გეოლმან არ ჩუენ ჩუენთ და არა არს ნაგულდღენება მსახრავლისა" მხ. — ანტ. 10, 11.

ჩუენი იხ. ჩუენი.

ჩუენი ლეღვი, ხეთქება, წყდომი: „რომელსა თანა და-მკვდრებულ არს შიშო ღმრთისა, არა ჩუენი იგი გულსა-სიტყუა აქა და იქა არცა იცვალენ იდვილითა-იდვილად" მ. სწ. 284, 18; „ჩუენი იგი გონება ჩემი" H. — 241, 792. იხ. მამორქუევა, მქუევა.

ჩუენი ხეთქება: „დაბრმა და გჩუენებდათ იგი კედელთა სახლისათა" ხაქ. წიგ. II, 28, 28; „დღისა რად არა შე-მიყარო, და ბნელსა გჩუენებთ" Ath. — 11, 84v. იხ. ჩუენი.

ჩუენი — „არა მიწვეულ იყო ბჭეთა ტაძრისათა, გამოვსმა კმა სიცილისა ჩუენთა მათ მღვდელთა" Ath. — 11, 88v.

ჩუენი ბოღვა, როტვა, სირჩუენი: „უყოფთა ვარ-დასრულ იყავ დღეთა, ვთქმუცა, ვითარმედ ჩუენებდა აქ-ციე" ფოც. 243f. იხ. ჩუენი.

[ჩუენი] იხ. დაჩუენი, მოჩუენი(ება).

ჩუენი, ჩუენი თოთო, ლბილი, ჩივილი ბავშვი, «ჩინე-ლი», «ნუქელი»: „მელოცულ და ჩუენი იყვნეს თბრბასა" ფხ. 21, 16; „რომელნი ჩუენი თა მოსილ არიან" მთ. 11, 2; „გამოუცხადე ესე ჩუენთა" მთ. 11, 2; „პირითა ყრმათა ჩუენთა მოვარათათა დაეპტიკოს ქება მტერთა შენთა-თუქს" ფხ. 2, 2; „ჩუენი მთანი ჭუე დაბუქუნენ" ნოფ. 2, 16; „გამოუცხადე ესე ჩუენთა ყრმათა" დ. 10, 21; „არავინ დამ-თა სახლსა მას შინა მოხტეხულთაგან ვიდრე ჩუენადმე" ფლმ. მოც. 4, 28; „მომბა კბია ჩუენი" O. დამ. 18, 7; „იქმნეს კორცნი მისნი, ვითარცა ყრმისა ჩუენისა" O. IV, 2, 1; „აბლონდელი ყრმა არს ჩუენი" ფლმ. 164, 1. „წყდრილითა ჩუენთა იქნეს პური" მხ. — ანტ. 2, 1; „იბოვდეს პურსა" O. გოდ. იერმ. 4, 4; „ჩუენი შენ-შორის და ფუფუნელი ფრიად ჭმურის თუელითა მასა თუქსა" G. — „რომელი-იგი ნუქელი და ფრიად ფუფუნელი იყოს... შენ შორის, თუალმკრ იქმნეს იგი მისა თუქსათუქს" M. II, 2, 1, 28, 54. იხ. გულჩუენი, სიზმრ, სიჩუენი.

[ჩუენი] ჩუენი. იხ. ანტ. 2, 1.

ჩუენი იხ. დაჩუენილი.

ჩუენი იხ. საჩუენილი.

[ჩუენი] იხ. მჩუენი.

ჩუენი — „მესე სიტყუა მსგავს არს ღვთისა მყოფრთასა და ჩუენ-თა" მ. სწ. 174, 2. იხ. ჩუენი.

ჩხირი შეშა, ფინიხი: „ჩხილა ჭერივი, ჩხირთა ჭერებალი“
ოქრ.-პეტრე და ელია 810.

ჩხრტა: „შემინდეთ, წმიდანო ღმრთისანო, უცბად ჩხრტე-
ქისათჳს, არაჲს თუ მწერალი ვიყავ“ Sin.—11, 660r.

ცან ქართული ანზნის 29-ე ასო, რიცხვითი
მნიშვნელობა—2000.

ც-იხ. ცნობა, ცოდნა.

-ცა ც: „რომელმან ცა განსცა იგი“ მთ. 10, 4; „იგიცა
აქურთხა“ მრ. 8, 7; „გებოლა-ცა მრავალი სასწაული“ C, 1,
4, 45; „მრავალნი იტყოდეს-ცა, ვითარმედ მოკლდა“ DE, 1,
3, 20; „სადაცა აღზრდილ იყო“ ლ. 4, 18.

ცა ზეტა: „ესინივს მწუხარედ ცაჲ“ მთ. 10, 3; „ცაჲ და
ჭეუანია წარტლენ“ მრ. 12, 31; „ადიხილა ცად“ C, მრ. 6,
41; „განებუნეს ცანი“ მთ. 2, 16; „რომელმან დაჰყვარებულ
არს ცათა შინა“ უხ. 2, 4; „ცანი და ცანი ცათანი
ვერ. შემსლებელ არიან“ O, III მთ. 8, 27; „მოგვიცინ შენ
ღმერთიან ცუდარისაგან ცისაჲსა და სიბოხისაგან ჭეუენი-
საჲსა“ მ. რაი.-კურთხ. ისაჲ და იაკობ. 24, 8; „შენ ღმერ-
თი ცათაჲ და ჭეუენისაჲ აღიარა“ უფ. IV 24, 10. ზეცო-
საგანი.

ცად

ცადება მიტეგება, ამოშუება, ამიშუება, მოთმენა,
ნებისმიცემა: „მეცადე და აღმოვიდო წაშლი ვამ“ მთ.
7, 4; „მეცადე შე, მოგსრა ვრი ესე“ G. — „მოთმე-
შუ (მომიშუ ph.), რაჲთა მოგსრნე ივინი“ M, II მთ. 2, 14;
„მეცადეთ მცირედ, რაჲთა განისუენოს“ მრ. 24, 7; „მეცა-
დეთ შე ხან ვრთ“ ხნდ. 4, 7; „მეცადეთ-მე სამ თთუე
დღენ“ ანდ.-ანტ. 280, 14; „მეცადონ ღუბრდო იგი თა-
ნა-აღორძინებად იტქლსა“ მ. ხვ. 68, 15. იხ. დუცადებულად,
დუცადება.

ცაჲ იხ. ცვა.

ცად იხ. ცლა.

[ცალება] იხ. მოცალეება.

ცალეზა დაცლა, ცელა: „აბრცლა ზურისა ჭამად ცა-
ლეზდეს“ DE. — „ვერცა ზურის-ჭამად ჭელნ“ C, მრ. 6,
21. „მოილო ესჲ ცალეზისაჲ ტაძარსა მის ღვთისა კრპთა-
ჲსა და იცესლო აღუღა“ Q—240, 107, 108. იხ. მოცალე, მოცალე-
ზა, მოცალეობა, უცალთ.

ცალთუად- იხ. ვრთთვალა: „უკუეთუ სამე“ დამედეს ცა-
ლთუალ“ მ. ცხ. 245v. იხ. თუალი.

ცალიერ- იხ. ცარიელი; „ცელია“, „ველცელი“, ხელცარი-
ელი: „შემოვიყვანა კაცა ამას სოფელსა, ცალიერჲ საჭერ-
გელთაგან ბუნებითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 162, 8; „არა
უპოვოცეტო შიერ ცალიერნი“ მ. ხვ. 148, 21; „სცეს, ტანჯეს
და წარაუღინეს იგი ცალიერნი“ ლ. 20, 10; „წარაუღონეს იგი
ცალიერნი (ცულნი C)“ DE, მრ. 12, 3; „ჭურღმული იგი
ცალიერ იყო და წყალი არა ღვა“ O, ღვა. 27, 24; „არა
განაღონო იგი ცალიერნი“ G. — „არა გამოავლინო იგი
შენგან ჯელცულად“ M, II მთ. 16, 10; „ანუ შეზულ ცა-
ლიერნი ღვდამთლისა შენისა“ M, რუთ 2, 17; „არა
გზუნენო წინაშე უფლისა შენისა ცალიერნი“ G. — „არა

ჩხუება ჩხვლეთა: „ჩხუება ჩხვლეთა“ (ფუტყარნი)“ M,
II მთ. 1, 44. იხ. ლახუება.

ჩხუერა იხ. ლახუერული.

ც

ერუენო შენ ბირსა უფლისა ღმრთისა ჯელცულად“ ph.,
II მთ. 16, 10. იხ. დაცილერება, ჯელცალიერად.

ცალიერება „მოცალეება“, ლუქმება, მოცლილობა,
დაცულება: „სიბრძნე შეიგნობრებისაჲ თავისუფლებისაჲ ცა-
ლიერებისაჲ არს“ O. — „სიბრძნე შეიგნობრისაჲ კეთილ
ეამსა შინა მოცალეებისაჲ“ ph., წარ. 85, 26; „მრავალ-
ნი არიან უკეთურებიანი იგი, რომელ ასწავნა ცალიერება-
ჲნი“ O. — „მრავალი უკეთურება ასწავნა უკმებაჲნი“ ph.,
წარ. 80, 10; „მოილო ესჲ ცალიერებისაჲ“ თნ 556;
„ცალიერებაჲ მიუც ამას, რაჲთა ცუცხლითა დაწუხეს ტაძარი
იგი“ Q—240, 110. იხ. ცალიერი, წარმოცალიერება.

ცალიერ-ყოფა „დაცულება“: „სულთა წყურთელთა
ცალიერ-ყოფად“ ph. — „სულთა წყურთელთა დაცი-
ლენად“ O, ph. 22, 6.

ცალკაჲ „ერთკაცა“: „რომლისა თანა იყოს მის თანა მღი-
რი მწელი, ანუ შეფხანი, ანუ ცალკაჲ“ G. — „რომლისა
იყოს სიმღიერე ბოროტა, გინა შეფხანი, ანუ ერთკაჲ“
ph., ლევატ. 21, 20. იხ. კაჲ.

ცალჭელი- „ცალჭელსა თაყუანის-ვსცე“ H—241, 121.
იხ. ჯელი.

ცანდალ- იხ. სანდალი, ფეხსაცმელი; „და თუთ შეიძოსა
ტაყი თხისაჲ და ცანდალნი“ ანტ. 118, 23; „შეუქმან
მას ცანდალნი რკინისაჲ“ ვ. 281v.

ცარცი gypsum: „მოგუარითეს ჩუნე ეულოგიაჲ აღუქმანდ-
რაჲთა თუთო საწყალო ზეთი ჭერქლითა, დაგობილი ცარ-
ცითა“ მ. ცხ. 109v.

ცაცხუ: populus alba: „აქლო იგი საროჲ, გინა თუ
ცაცხუ, მუხიჲ ანუ თულო“ I, ph. 44, 14.

ცბა ბორცვა გაგიყება, გადარევა: „ეშმაჟულ არს ღა
ცბის“ DE. — „ეშმაჟი არს მის თანა და ბორცვის“ C,
1, 10, 20; „აბრუბლ, რამ ცბედ, ანუ წინაწარმეტყულებელ
ნაცილსა“ O, სიბრძ. ხაფ. 14, 28; „მოვლენან ყაზმა, რაჲთა
ცბოდითა კაცნი“ მ. ცხ. 222r. იხ. მცბერო, მცბერება,
სიცბილი.

ცბუნება იხ. შეცბუნება.

[ცდა] გამოცდა, ცთუნება, იხ. გამოცდელი, გამოცდა,
განმცდელი, განცდა, განსაცდელი.

[ცდა] ხოცვა, ლევა, ფხვრა.

ცდა მცდელობა, გარჯა: „მრავალგზის ეცადოს“ მ.
ცხ. 67r; „აუღალად ეცადენი“ მ. ცხ. 27r.

[ცდა] ღანახე, სინჯვა. იხ. განცდა (-ილი).

ცბ- იხ. უცებ.

ცელი- „ვიხილ: ამა ესერა ცელი აღფრინებულნი“ O, წაქ.
5, 1.

ცემა „დაცემა“, „ხეთქება“, „განწონა“, რტყმა; კერა,
დასობა, დაცოდება; მიცემა; კვეთება: „მეცხულად სცა
მას ანგელოზმან უფლისამან“ L. — „მოწეჟესჲ და სცა მას ან-
გელოზმან უფლისამან“ L, ხაქ. მოც. 12, 28; „არაჲსა მცემ მე“
1, 18, 28; „რომელმან სცეს მამისა თჳსსა და დედასა თჳსსა,

სიკეთილით მოკეთდნ. O. გამოსლ. 21,15; „სცა ვლდესა მას კურთხითა მით ზრგის“ *px.* — „უხეაქნა ჯლდესა კურთხითა ზრგის“ *C.* რიცხ. 20,11; „სცემდეს ნესტუ-გება“ *M.* II 57ტ. 20,18; „სისარი შენა მეცნეს მე“ *C.* — „... განმეწონეს მე“ *L.* უს. 27,8; „სცემდეს თავსა მისსა“ *მთ.* 27,20; „უთუთუ შეიხლო (გუგლსა). გცეს შენ“ *O.* ზორ. 21,2; „რომელსამე სცეს“ *მთ.* 21,25; „გცემდეს პერდსა და იტყოდ“ *ლ.* 18,18; „სცა დაწუსა იესუს“ *C.* — „სცა ყურიმალსა იესუს“ *DE.* *მ.* 18,22; „სცა პირსა მისსა“ *მაღლე მოც.* 60,22; „სცეს ისრიელა გუერდსა მისსა“ *მტ.* 122,27; „სცა გუერდსა პერტმსსა“ *ხაქ.* *მოც.* 12,7; „თავსა დაპართ სცემდეს“ *შეშ.* II. 16; „სცა მას პირსა მისსა“ *ხაქ.* წიგ. 141,4; „გლახკთა არა სცემს გოლად“ *ხაქ.* წიგ. 128,20; „უთუთუ სცე შენგას პური შენი“ *მ.* ხქ. 26,10; „მეცით მე ჰამადი“ *C.* *მთ.* 25,25; „მეც მე წყალი“ *მ.* 4,10; „ეცინ მას განსატუებელთ წინი“ *მთ.* 5,21; „სუ სცე მძილსა თუალთა შენთა“ *O.* *რგ.* ხოლ. 6,4; „სუ მსცემ ღვთისა სანყველელ შენდა“ *O.* ზორ. 4,5; „სცენ მას ჰამადი“ *C.* *ლ.* 8,55; „აღდგეს დინარენი და ჰროოდეს ჰარ-ნი“ *და ეცნეს სახლსა მათ“ C.* *მთ.* 7,27. „მისამეც ემად არა გრცხენოდა“ *ფლტტ.* 142,2; „გუელი დადარნებული გზას ზედა ემად ტერფთა ჰუნთასა“ *მ.* *ჩოქ.* — *კურთხ.* *იხაქ.* *და იაქ.* 20,6; „უბრძანა უწყალოდ ემად“ *ფლტტ.* 153,14; „მოდენ ცემად“ *მრთ.* *S.* *ოქრ.* — *მარხ.* *და იონ.* 101,20; „ეცემა მან. უთელსამან ეცეს წყლულგება“ *O.* ზორ. 28,21; „ეცემა და გუემით...“ *შეწერბულნი დიდსა ურგასა შინა ეიყვნით“ მ.* — *გ.* 22,8.

ცეცხლი-მზულარი, ნაცემი, მორტყმული: „არა ეცა მით ნაწილი“ *M.* — „არა მსხუდარ იყო მისდა... სამეკრებე-ლი“ *C.* *მსქ.* 18,1 „რომელსა ცეცხელ არს ისარი ტყირისა“ *I.* *მგ.* ხოლ. 7,22; „ცეცხლთა შემდგომად ცემისა მეტლმ-დრეკით თაყუანის-სცინა“ *მ.* — *გ.* 24,19.

ცემა თავსა თვხსა „ღატკენა“, გაჟყულები: „მკითა ეცემა თავსა თვხსა“ *DE.* — „კეთა და იტკენინ“ *C.* *მრ.* 5,5. *იხ.* „აღვილ(ის)-ცემა; აღმოცემა; ბრძოლის-ცემა, გამოცემული, გამოცემა, განმცემული, განცემა, გარდაცემა, ზეშთ-გარდაცემა, გარდამოცემა, გზის-ცემა, გვრგვინს-მოცე-მელი, დასაცემელი, დაცემა, დაცემულება, დაცემულობა, დრო-მს-ცემა, ზარის დაცემა, ზეპარდამომცემელი, ზედა-დაცემული, ზეშთ-გარდაცემა, თავყანის/თავყუანის/თაყუანის-ცემა, თანხუ-გეშინის-ცემა, თაყუანის-მცემელი, კუალიდ-მცემა, მიმცემელი, მისაცემელი, მიცემა, მომცემელი, მოსაცემელი, მოცემა, მცემე-ლი, წაღლის-ცემა, ნუგეშინის-მცემელი, ნუგეშინის-ცემა, პა-რის(ის)-ცემა, პატრეცემული, საყვრის-ცემა, საცემელი, სუფის-ცემა, სულის-ცემა, უყრ-ცემა, ფერის-ცემა, ფლო-ბის-ცემა, ღონეცემული, წარმოცემა, ყურმლის-ცემა, წარ-ცემა, წყობის-ცემა, გელ-ცემა.

ცეცხლები, ცეცხლობა *იხ.* ცემა.

ცენება „აღმოცენება“: „გაჟალს ცენდებან-ქლსა მომ-თრეალეთასა“ *O.* — „ეცალინ ბლმრეცენებან ქლსა შინა შემარეალისასა“ *px.* *იგ.* ხოლ. 20,8. *იხ.* აღმოცენება, აღ-მოცენება, გამოცენება, გამოცენება, გარდამოცენება, თივა-ცე-ნებელი, მცენარე.

ცერცო *anethum*, კამა: „მოთათვესით ბიტრეისა, ცერცო-ცო მასა და ძირეისა“ *C.* *მთ.* 28,23.

ცერცო *cicera, cicercula, legumen, faba*: „მოთაღ-თავისა“ *შენისა... ცერცო და ოსპინა. ფერცა და ასლი“ I.* *მსქ.* 4,9. *იხ.* შეცერცო.

ცეცხლი — ლაღარი, ნაცვერცხალი, ქურა, ხანძარი: „მოკეთეთ და ცეცხლსა დაედეს“ *მთ.* 5,10; „ცეცხლი პირისა მისისაგან აღატყდა“ *ფხ.* 17,9; „აღაზნეს ცეცხლი შორის ეზოსა“ *ლ.* 22,55; „რომელმან-იგი ცეცხლი აღუდ-ეს“ *O.* *გამოსლ.* 22,6; „უთუთუ კოვობანი იხილნის ცეცხ-ლისა ჯილსა“ *მ.* — *გ.* 40,25; „ცეცხლითა დაწესა ტამა-რი“ *მ.* — *გ.* 55; „ცეცხელ არს ტყინა, ხოლო ცეცხლმან დააღობს იგი; ფიცხელ არს ცეცხლი, ხოლო წყალმან და-თვისს იგი“ *მ.* *ხქ.* 287,3; „თაყუანის-სცემა ცეცხლსა“ *შეშ.* I 24; „სუ გუელ მას ზოლელ ცეცხლისა გაბრძო“ *O.* *ხაქ.* 2,6. *იხ.* მოცეცხლა, საცეცხლე, საცეცხური.

ცეცხლები — ცეცხლისებრი: „არა აღატყდა ცეცხ-ლები გულის-წყრომა ჰემა“ *I.* *იერემ.* 21,12. *იხ.* ცეცხლი.

ცეცხლითა — მომწუხარი: „ჰელაქნი თქუანი ცეცხლით-მომწუხარ (არაიან)“ *I.* *გნ.* 1,7; „მკენი ამისა ცეცხლი-თა მომწუხარ“ *O.* *ნემე.* 2,17. *იხ.* მომწუხარი.

ცეცხლით-მოწუხა — მოცეცხლავა: „თუ... იყის... ცეცხლით-მოწუხა, არა თუ მტრავალა, გინა თუ მკალი“ *O.* *III* *მგ.* 8,27; „ეწოდა ადვლისა მას ცეცხლითა მოწუხა“ *px.* — „ეწოდა სახელი ადვლისა მას მოცე-ცხლთა“ *C.* *რიცხ.* 11,9. *იხ.* მოწუხა.

ცეცხლის-მსახური — ცეცხლთაყვანისმცემელი: „შესწავ-ბულ იყო ცეცხლის-მსახურთა მიერ“ *მტ.* 144,18; „წარმოგზავნა ცეცხლის-მსახურნი მტერთა“ *ქ.* *გნ.* 144,10. *იხ.* მსახური.

ცეცხლის-მსახურება: „დაატყვებინა უმრავლესთა ცეცხ-ლის-მსახურებან და მოატყვნა სარკინოზად“ *ქ.* *გნ.* 196,6. *იხ.* მსახურება.

ცეცხა *იხ.* საცეცხელი.

ცეც (ცავ/ცევ) „კრძალავა, აღმარება, დაცვა, შე-ნახვა, მორტყმა“: „სცევდა მას“ *DE.* — „ეკრძალე-ბოდა მას“ *C.* *მრ.* 6,20; „რათა კრძალულად სცევდეს“ *A.* — „ამცო... კრძალვით დამარხვა მათი“ *B.* *ხხტ.* 120,20; „სცევდეს თვანი ბჭეთა ქალაქისათა ლამით და დლით“ *ხაქ.* *მოც.* 9,24; „სცევდეს საცესა მას გარე-სასა“ *M.* I 57ტ. 2,10; „ყოველი ვრა სცევდინ საცესა მას უფლისასა“ *M.* II 57ტ. 22,6; „მცევე მე, ღმერთო“ *ფხ.* 11,1; „რამის სხელ და მცავთ მე“ *თამა მოც.* 19,42; „რომელ სცევდა კაცთა“ *O.* *იერემ.* 25,4; „მე ვსცევდ მათ სახელითა შენითა“ *მ.* 17,12; „მნებაუნ ჰამარვალ სამცე-ლოთა მათი, რომელსა სცევა დედელ“ *მ.* *ხქ.* 12,8; „და-ცეცს ცავი სახლსა მის სამეფოჲსაჲსა გრთა თანა“ *O.* IV 3ტ. 11,5; „რომელსა-იგი ცეცა მოწამეთა მათ შევედრებულ იყო“ *მ.* *გნ.* 40-თქ 120,29; „ოდეს მიხედის ცეცა, კობან“ *მ.* *გნ.* 206v. „პეტრე ცეცულ იყო საყრობილესა მას“ *ხაქ.* *მოც.* 12,5. *იხ.* გარეშის-მცველი, გარე-მოცევა, გარე-მოცეული, გარე-შეცევა, დასაცევი, დასაცველი, დაცევა, ვანის-მცველი, კრულო-სამცველი, შესაყრობილეთ-მცველი, მოცევა, მცველი, მცველობა, საცევი, საცო, შეცევა, წინა-ცევა.

ცვალევა „სხუაფერ ქმნა“, შეცვლა; „გადანაცვლება“: „ცვალა სხუდ ხატად წინაშე მათის“ *DE.* — „სხუაფერ აქმნა წინაშე მათის“ *C.* *მრ.* 9,2; „უთუთუ ცვალს პინდომან ტყავი თვის და გუფმან სიჭრელე თვის“ *I.* *იერემ.*

18, 28; „თარეშელები ჩემნი იცვალნეს“ **უბ.** 72, 21; „ვი-
თარცა მთოვარე იცვალას“ **ო.** წარ. 27, 12; „რომელი შეე-
ნიერება ირა. იცვალა უკუნიანსკელს“ **მ.** სწ. 2, 20; „რა-
თამცა ცვალა იგი ღმერთიან სახისა მისგან უგუნთრებისა“
შუშ. I 14; „უშმაკი იცვალის ანგელოსად ნათლისად“
II კორ. 11, 14; „იცვალე ამიერ და მერ“ **მთ.** 17, 19;
„რამთა იცვალოს ამიერ სოფლით მამისა“ **მ.** 18, 1; „ვი-
ცვალე ბოლი მე მთითა“ **შედა.** ვითარცა სირი **უბ.** 10, 1;
„არა ვერ-არს ცვალებად“ **ო.** ღან. 3, 15; „შეულისა ცვა-
ლებად იყოს“ **მებრ.** 7, 12; „არა სხვად ცვალებად“ **გვ.**
კვბრ. ალეს. 225, 8; „ხოთ ქმარ ცვალებულ არს შენ-
და“ **ც.** მ. 4, 18; „ოღეს ძილო ფერა ბირისა მისისა ცვა-
ლებულად“ **მ.** სწ. 21, 28. იხ. გამოცვალება, გაცვალება,
გარდამცვალება, გარდამცვალებული, გარდაცვალება,
კერამის-მცვალებელი, მიცვალება, მოცვალება, მცვალებელი,
უსცვალებელი, ფერის-ცვალება, შეცვალება, ჩამოცვალება.

[ცვლა] იხ. განცვლა.

ცვულება დაცვა: „თხიერ ცვულები სისა და მინებათა
საღმრთოთა მხედრისა ვერ წარმართებს კაცი ერთსა სო-
ნობასა“ **მ.** ცხ. 2857; „რაჲ არს... ცვულებად გონებისაჲ
შინავერძეთ... შინავერძე ცვულებად გონებისაჲ არს...
ნაყოფი“ **მ.** ცხ. 2847. იხ. ცვლი(ცვა).

ცთობა (ცთ-ებ/ცეთ) „ბრალება“, „შეტოთობა“, „და-
ბრკოლება“, „მოტყუება“, „შეტყუება“, „წაბრადიება“,
„წაცდენა“, „დანაშაულება“; „მარადის სცთებაჲ იგი
გულთა მათთა“ **უბ.** 84, 10; „სცთებოდიან და აცთუ-
ნებდენ“ **I.** ცხ. 9, 16; „ნუ სცთებო“ **უფტ.** 184, 86;
„იბილეთ, ნუკუჲ სცთეთ“ **ღ.** 21, 8; „სცთებოდეს სა-
შოთგან“ **ჯ.** — „შესცთეს მცელთგან“ **ქ.** **უბ.** 57, 4; „არა
ესცთეთ“ **უბ.** 76, 2; „ვერა... ცთობით სცთაჲ შესაჩუ-
ნებლისა მისგან“ **M.** — „არა ბრალი ბრალაჲ შენაჩუენ-
ბისაგან“ **G.** **ახუ** 5. 22, 20; „რომელსა სცთეს ფერკი მათი“
G. — „რომელსა შეუცთენ ფერკი მათი“ **M.** **II** 77.
21, 25; „ცთენ მრავალი“ **C.** — „დაბრკოლდებოდიან
მრავალი“ **DE.** **მთ.** 24, 10; „რომელი არა სცთაჲ ენითა
თესითა“ **ო.** წარ. 25, 11; „ნუ განგრძობდეს სცთება ყოგ-
ლითურთ“ **მთ.** S. **ოქრ.** მარხ. და იონ. 102, 25; „დუდა-
კაცი იგი სცთა და შეუღსა გარდაცა“ **I** **ტაშ.** 2, 14; „ცთო-
მასა ჩუენსა სხუთა ემწიხრობდით და ეგბრალბდით“ **მ.** სწ.
161, 26; „შთავარდა კაცი ცთომასა“ **მ.** ცხ. 877, „მო-
ტყუენი ცთომილი“ **შე-ვე-ინანენ“** **ოქრ.** გუბიტ. 227, 27;
„ცთომილ არიელ ღაგენ შინსა და არა საცნაურ“ **ო.**
ფ. ხოლ. 5, 8; „ცთომილ არიან გზას“ **მ.** ცხ. 1157;
„შეუღეთ რამე არს მის შინა ცთომილი, განაგე“ **ლ.**
84, 38 (1). იხ. განცთობა, მაცთური, მცთობა, მოცთობა,
საცთომელი, საცთური, შეცთობა.

ცთომილება მცდრობა, „შეტყულება“, „ბრალი“; „დიდსა
უგუნთრებისა და ცთომილებსა დაანთქნის სულნი ჩუენ-
ნი“ **მთ.** S. **ოქრ.** მარხ. და იონ. 104, 15; „ცთომილე-
ბისა ბრახვთა საყოფელ“ **ღონგ.** 190, 2; „ალუგარეს წმი-
დთა მამათა ცთომილებად თესი“ **მ.** ცხ. 1487; „იყო
განმადებულ სიმშდით შეწყნარებად პატყთა ცთომი-
ლებსაჲთა“ **მ.** სწ. 155, 18. იხ. ცთომილი (ცთობა).

ცთუნება შეტყუება, მოტყუება, შეცთობა, შეშლა
ტყუბე, დაღრწმუნება, დადარკოლება, მოზიბლება;
„აცთუნებეს ერსა ამის“ **მ.** 7, 12; „სცთებოდიან და აც-

თუნებენ“ **ო.** ცხ. 9, 16; „რამსა შეცთომილ ბარ და სხუთთა
აცთუნებეს“ **ანდ.** ანტ. 215, 29; „თავსა თესსა აცთუ-
ნებეს“ **გადაბ.** 6, 2; „გულმან აცთუნა ეგა საკუთისა
თესითა“ **II კორ.** 11, 2; „აცთუნაჲ გულნი უბანკოთანი“
მარმ. 14, 18; „სიყვთემან აცთუნა შენ“ **ო.** ღან. 18, 20;
„ნუ გინუ აცთუნოს თქვენ სიტყუთა მერტობისათა“
კოლ. 2, 4; „რომელმან აცთუნოს ერთი“ **C.** — „რომელ-
მან დააბრკოლოს ერთი“ **DE.** **მარ.** 9, 42; „ნუ აცთუ-
ნებენ თქვენ ცრუწინაწარმეტყუელნი“ **ო.** — „ნუ აღ-
ცთუნებდ თქვენ ცრუწინაწარმეტყუელნი“ **I.** — „ნუ აღ-
გარწმუნებენ თქვენ ცრუ წინაწარმეტყუელნი“ **ქხ.**
იერემ. 29, 8. „ცთუნებაჲთა ეშმაკისაჲთა დაეცმოდის თვი
სიძვითა“ **მ.** ცხ. 1017; „მყოფდენ სასწაულებსა დაღ-ღიდა
და ნიშნისა ვითარცა ცთუნებაჲ“ **მთ.** 24, 24. იხ. გან-
ცთუნება, თანა-წარცთუნება, მაცთუნებელი, მოცთუნება, შე-
ცთუნება, შდრ. ცთობა.

ციდ-ი, ციდა „გოჭველი“; „ციდ ერთ იყო მათი გბილი,
ბაკოდ გაჰოთილი“ **ო.** — „გვისოს გოჭველსა მქონებელი
გამოთილისა“ **ქხ.** **ეფ.** 40, 48; „სიბრქე ზუსაჲ მის ციდა
ერთი“ **M.** **II** 57. 4, 5; „ვინ აღწენა... ქუეყანაჲ ციდათა“
I. **ცხ.** 40, 12.

ცივ-ი იხ. განცივება, სიცივე.

ცილ-ი სიტყუე, ტყუილი, ცრუ; „არა ცილი მფუცო“
მთ. 5, 28; „არცა ცილი სწამო“ **მთ.** 19, 18; „რომელმან
ცილი თქუა ჩუენთს“ **ღან.** 12, 11; „სიტყუაჲ ცილისაჲ
სძულს მართალსა“ **ო.** **ფ.** ხოლ. 12, 4; „ბიწ ბოროტ არს
კაცისათჲს ცილისა სიტყუაჲ“ **ო.** წარ. 20, 26; „უკუეთუ
ვისმე ცილი დავსდევ, მთავო თიბა წილი“ **ღ.** 19, 8; „ნუ
ცა ცილსა შესწამებთ“ **ღ.** 2, 14; „რომელი ცილსა შე-
სწამებდეს გლაბასა“ **ო.** **ფ.** ხოლ. 12, 18; „სიტყუასა ბოლო
ცილსა იტყვს“ **საგ.** წიგ. **II** 124, 5. იხ. ნაცილი.

ცილება მოტყუება; „რამათჲს მეციალენათ მე“ **G.**
ახუ 5. 9, 22. იხ. შეცილება.

[ცილება] იხ. დამცილებელი.

ცილის-მფუცველ-ი „ცრუ ფიცია“; „(ყოველივე) ცი-
ლის-მფუცველი ამისგანე შური აძოს ვიდრე სიკუ-
დილდმე“ **I.** — „ყოველი ცრუ ფიცა ამისგან ვიდრე სი-
კუდილდმე შურის-ძიებულ იქნეს“ **ქხ.** **ნაქ.** 5, 2. იხ. მფუც-
ველი.

ცილის-შეწამებელი-ი ცილის დამდები, ცრუ მოწმე,
„ცილის-შეწამებელი“; „აჲს ესერა ცრემლი ცილის-შე-
წამებელთანი“ **ო.** — „აჲს ცრემლი ცილის-შე-
წამებელთანი“ **ქხ.** **გადა.** 4, 1; „შეატყუნა იგინი დანიელ
პირისგანეჲ მათისა ცილის-შეწამებელად“ **I.** **ღან.**
18, 21. იხ. შეწამებელი.

ცილის-შეწამება ტყუილის დაბრალება; „ცილის-
წამება“; „ლუნოს ცილის-შეწამებთ სუმიდეს“ **ო.** —
„ლუნოს ცილი ს-წამების გამო სუმიდეს“ **G.** **ამოს** 2, 8.
იხ. შეწამება.

ცილის-წამება ცრუმოწმეობა, ცილის დაბრალება;
„მეცნენ მე ცილის-წამებისაგან კაცთაჲსა“ **უბ.** 118,
184; „ესეთივარი ცილის-წამებაჲ ყოველთა ეკლესიათა
განდენილ არს“ **ხ.** **გაბ.** მთც. **საგ.** 101, 40; „გულისაგან გა-

მოვლენ გულის-სიტყუანი ბოროტნი... ცილის-წამებანი" მთ. 15, 19. იხ. წამება.

ცილობა «ურჩება», წინააღმდეგობა, «ვდომა», «სიტყუს-გება», კამათი, დავა: «რამ არიან სიტყუანი ეგე, რომელთა იცოლონ (ჰქედებთ C) ურთიერთის სლუასა შინა (გზასა მაგას C)» DE, ლ. 24, 17; «ეცილნეს ძენი იოსებისნი» G, — «სიტყუას-სუგებდეს ძენი იოსებისნი» M, იხ. 5, 12, 14; «იცილებოდეს იფინურთიერთას» ი. მთ. 72, 1; «რომელნი იცილობენ, ვითარმედ აღდგომად არა არსო» ლ. 20, 27; «ნუ იცოლონ ჰემარიტებისა» O. ზარ. 4, 20. «ვერვინ ჩუენგანი შემძლებელ შემნა ცილობად ბერი-სა ამას გულის-სიტყუასა» ლ. 56, 18; «იყოფის ცალონაა წინააღმდეგობითა სიტყუათათა ურთიერთას, რამეთუ ერთმანცა არა იწებოა დამორჩილებად» H—222, 55r; «იუოლონაა ცა მათ შორის» ლ. 22, 24; «იქმნა ცილობაა შორის ართავე მათ კერძოთა» B. ცხ. 222v; «ნუ მასე ცილობასა შენსა დაადგებო» მტ. 122, 17; «ცილობაა და ურჩებაა მორალბობითა განუგების» მ. 57, 71, 19; «იჭრებობასა შინა არს ჭილტობად და ცილობაა» მ. 57, 274, 14. იხ. მაცილობელი, საცილობელი, უცილობელი.

ცილოფიც-ი ცრუ მოფიცარი: «ცლო-ფიც მკდრნი იგი ამისნი უკუნისამდე» I ეზრა 2, 22. იხ. ფიცო.

ცინ- სიცილი, დაცინვა: «ნეტარ ხართ, რომელნი სტრით იწუ, რამეთუ იცინოდით» ლ. 2, 21; «სუ იცინან, იგია მისი თანა იცინან» O, I ეზრა 4, 21; «ნუცა შეცინიან მე მტერნი ჩემნი» ზხ. 24, 2; «ეცინოდით მას» L, — «მას ზედა იცინოდით» L. ზხ. 21, 8; «ნუ ეცინი მას» O. ზარ. 20, 10; «ნუ ეცინი კაცსა, ლმობილსა და განმწარებულისა გულითა» O, ზარ. 7, 12. იხ. განცინ-, მოცინარი.

ცინება: «შახიობელთა მით და ხუმართა ვინ აქებდეს, რომელ იცინებენ მრავალთა?» A—22, 251; «გინება, რაათა გაცილებდებ?» X 260v. იხ. ცინ-, საცინელი, სიცილი, შეცინა.

ცისად-ცისად გუემული- მთვარეული: «მოპგეროდეს მას... ცისად-ცისად გუემულითა და განრღუფულთა... და განკურნა ივინი» მთ. 4, 24. იხ. გუემული (გუემა).

ცისკარ-ი (ცისკარისა) «განთიადი», დილა: «ვითარ ცისკარ-ი განუგებოდა» O, I მთ. 2, 26; «დაიძინა... ვიდრე ცისკარ-ი მდებდა აღმოსოლ განთიად» O, I მთ. 2, 15; «იოდეს განთენეს ცისკარი» O. ივ. 14, 2; «აღმოდეს ვითარცა ცისკარი» O. ქება 2, 9; «ცისკარი აღმობრწყინდა» მარკ. 250r; «შესწირნე შესწირავნი ცისკარისა» O, IV მთ. 14, 15; «ვითარცა ცისკარი ოდეს იყო» უფ. VII 1. «მწუხრი ტირილი და ცისკარის სიბარული» ოქრ. გურაბ. 227, 21. «ცისკარის იყოს სიბარული» ქ. იერ. აღდგ. 157, 10.

ცისკარისა «განთიადი»: «ცისკარისა» DE, — «განთიად» C, ლ. 24, 1. იხ. კარი; [განცისკრება] (-ულ).

ცის-კიდე მსოფლიო: «გამომიცხადა მე შეუფეშან ყოველთა ცის-კიდეთაჲსა» O, I ეზრა 2, 2; «განაგნა ყოველნი ცის-კიდენი სულითა შეცნიერებისათა» რიფხ. 164, 22; «ნუთუ იგივი არა დედადოლ არს ყოველთა ცის-კიდეთა» ზღაბ. 155, 15. იხ. კიდე.

ცის-ფერი: «ეცე არს სახე მიწისაჲ მის... თეთრი და ცის-ფერი» მსკ. 58, 20. იხ. ფერი.

ცის-ფეროვანი- «მაგისად სამოსლისა მათისა... ერქუა ერთსა მას კრებულსა მწუანოსან და მერეცა მას ცის-ფეროვანს» H—241, 217. იხ. ფეროვანი.

ციქუ- მოციქულობა, მსახურება: «რომლისათჳს ესე ეციქუ ჯავჭათურთ» იფხ. 2, 20; «ეციქუს წმიდათა მათ წინაშე» ანდ. ანატ. 222, 1. იხ. მოციქული, მოციქულები/მოციქულობა, სამოციქულო, საციქულო.

ციცხუ დიდი კოვზი (საბა): «და ჰქმნე პინაყები მისა და ფსიადები, ტაყუკები და ციცხუები» O, გამოსლ. 25, 29; «დაპურონ... პინაყები და ციცხუები და ფილაკები და საწირავები» G, რიფხ. 4, 7.

ციცხე: «განაშენა ყოველი იგი ციხე სულიერითა მით ქნარითა» უფ. I 25; «ექუსი წელი ციხესა მას შინა აღასრულა» უფ. I 25; «განუმაგრდეს ზედა მრავალთა ქვეთა და ციხეთა» ვარდ. 82, 7. იხ. დედაციხე.

ციცხეჲალაქ-ი: «დაურჩეს ციხეჲალაქნი: თუხარისისი, სა-მშვლედ და მტერის-ციხე» ქ. ცხ. 15, 11. იხ. ჭალაქი.

ციხის-თავ- «განა ციხის-თავმან მეფესა» ქ. ცხ. 190, 6. იხ. თავი.

ციხის-ციხე სიმაგრე: «დაიყრა ციხის-ციხე იგი სიონისაჲ» O, II მთ. 2, 7. იხ. ციხე.

ციხოვანი ციხის-მცველი: «გამოსტეუა გავი ციხოვანი-თა გორგი მეფისათა» ქ. ცხ. 222, 2. იხ. ციხე.

ცლა «ცალება», «ველმწიფება», მოცლა, «ძალ-ღება»: «ვერცა ბურის-ჰამად ჰცალნ» G, — «არცაღა პურისა ჰამად იცალებდეს» DE, მრ. 2, 21; «ვერ სცალნ ბურისა-ჰამადცა» G, — «ვერ ჰვლეწფა მათ ვერცაღა პურისა ჰამად» DE, მრ. 2, 20; «არა სცალს მივითაჲს» მ. ცხ. 84; «სცალს და მისთჳს ლაღებენ» O, გამოსლ. 5, 8; «არა მაცლის მე შთასლად თქუენდა» I, — «არ ძალ-მც შთამოსლუა» ph., ნეფ. 6, 2. იხ. მოცალე, უცალო.

[ცლა] შორება. იხ. გამოცლა, განცლა, მიცლა, წარმოცლა.

ცმელ-ი «პოზანი», ქონი: მოსაზელო წყალრეული ფქვილი: «მოთოდნ... ცმელი იგი გარდაბურვილი ქუსტაჲ და ყოველი ცმელი მუტლისაჲ» O, ლეფ. 2, 2; «შეიყენა ცმელი ღლისა ზედა» G, — «დაყო პოზანმან პირი მისი» M, მსკ. 2, 22; «ცმელსა თჳსსა შეიყინეს» ზხ. 14, 10; «განდღეს მიწაჲ ცმელითა მათითა» I, ვხ. 24, 7; «დედანი მათნი ზეუნ ცმელსა» I, იერემ. 7, 18; «ცმელითა სიპოხისათა განდღეს სული ჩემი» ზხ. 62, 6.

ცმელოვანი მოსაზელო წყალრეული ფქვილი: «შეიცალეს ცმელოვანი იგი... ყურბულად უცმოოდ, რამეთუ ვერ შესუარეს» O, გამოსლ. 12, 29. იხ. ცმელი.

ცნება იხ. მეცნება, მეცნიერი, მეცნიერება, მოცნება.

ცნობა «ცოდნა», გაგება, «გრძნობა», მიხვედრა, «გულისკმის-ყოფა», «უწყება», «სწავლა», «გონება», «გონიერება», «გამომეცნება»: «მცინ» G, — «გულისკმა-ყოფა» M, მსკ. 17, 18; «ეცნეს, რამეთუ ჩუენებაჲ რამე იბილი» DE, — «გულისკმა-ყოფეს, ვითარმედ ბილება ბილა» C, ლ. 1, 22; «გულმან ბრძნისამან

პრობლემა მცირესა ზედა ცრუ იყოს, მრავალსა ზედაცა ცრუ იყოს" ზ. 18,10; "აქუს ენა ცრუა" ო. აგ. ხოლ. 12,19; "შე-ოდეშე-ასმინეს ცრუდ კაცთა ვიეთმე" ლიშ. 22,22. ობ. განმაცრუ(ვ)ებელი, განცრუ(ვ)ება(-ული) ცრუ(ვ)ება. სიტრუ(ვ)ე.

ცრუება, ცრუება «უკეთურება», «შეწუხება», «შეუ-რაცხ-ყოფა»: «არა ეცრუე შენ კაცსა, არამედ ღმერთსა» ხაქ. 10,4; «რადგენ-მე ეცრუა მტერი სიწმიდესა შენ-საჲ» C.—«რადგენ-მე ეუკეთურა მტერი სიწმიდესა შენ-საჲ» ო. 7,8. «არა ეცრუა მას» C.—«არა ინება შე-წუხებაჲ ქალისაჲ მას» მ. 6,26; «ეცრუებთ მცნებასა ღმერთისა» C.—«შეურაცხ-ჰყოფთ. მცნებასა ღმერთისა-სა» DE. მ. 7,9; «მერმე მოატია და ეცრუვა მას» ო. IV მ. 24,1; «მეფე შობისაჲ ეცრუვა მე» ო. IV მ. 2,7; «ვითარცა ეცრუვის ცოლი თანამყოფსა თჳსსა» ვერე მეცრუვა მე I. აერეშ. 2,20; «გეცრუჲ ვის აღუთქვ» მ. სქ. 262,20. პრობლემა მიზეზი მოკატუხ ცრუებასა შე-ნისათჳს მისა მიმართ» მ. სქ. 111,4. ობ. ცრუ.

ცრუმოდლუარ-ი: «ვითარცა ეგე თქუენ შორის ყოფად არიან ცრუ მოძღუარნი» II მერეშ. 2,1. ობ. მოძღუარი.

ცრუმოწამე: «მრავალნი მოსრულ იყვნეს ცრუმოწამენი» მთ. 23,80; «ეძიებდეს ცრუმოწამეთა იესუჲსთჳს» მთ. 23,39. ობ. მოწამე.

ცრუფიცა: «მართალსა სჯულ არა უც, არამედ უსჯულოთაჲ. მტრუვართა, ცრუფიცთა» I ტიმ. 1,10. ობ. ფიცა.

ცრუფიცობა, ცრუფიცება: «ფიცთა შინა და ცრუფიცო-ბათა უმეტესსა დღისასა წარაგებენ» მ. ცხ. 41; «ყოველი აღ-რეულად აქუს: სისხლი... ცრუფიცებაჲ, შედით» ო. ს. ხაქ. ხოლ. 14,25. ობ. ფიცობა.

ცრუჭრისტე: «აღდგენ ცრუჭრისტენი და ცრუწინაწარ-მეტყულები» C. მ. 12,22. ობ. ქრისტე.

ცრუწამება: «ეძიებდეს ცრუ(ს) წამებასა იესუსთჳს» მთ. 23,39. ობ. წამება.

ცრუწინაწარმეტყუელ-ი: «მრავალნი ცრუწინაწარმე-ტყუელნი აღდგენ» მთ. 24,11. ობ. წინაწარმეტყუელი.

ცუარ-ი ცუარი, [კედურობაში გამოყენებული ვერცხ-ლის მომცრო ბურთოვლები]: «გინ არს, რომელმან შენა შინანი ცუარისაჲნი» M. ათხ 22,22; «ლიცხო... თანა ჩემნი ცუართაგინ ლამისთა» M. ქება 5,2; «მოიწიენ ზღერ ზედა ცუარი უკუდავებისაჲ» თომა მოც. 15,2; «ვითარცა ცუარი ცისკრისაჲ წარმავლი» ო. აგ. 6,4; «ცამან მოს-ცეს ცუარი თჳსი» ო. ზაქ. 5,12; «ვითარცა ღრუბელი ცუარისაჲა დღეთა არისათა იყოს» I. ებ. 13,4; «გინმცა არიაცხა ქჳშა ზღუაჲ და ცუარნი წუმისანი» A—22,267; «გინცა ცუარი ანუ დილო-კილოჲ დააკლოს, შეუცვალოს რაჲ იმას ნაჭედსა, კრუღცა არს» წყარისთავ. ოთხ. (ანდ.).

ცუად-ი «ცალიერი», «ადამი», «ამაოება», ფუტკი, ცრუ, უქ-მი, «უსამართლოთა»: «წარავლენს იგი ცუადი (ცალიერი DE)» მ. 12,2; «ყოველითაჲ ცუად არს (ამაო არს ო) ყო-ველი კაცი ჭორციელი» ზხ. 28,6 «სარწმუნოებაჲ თჳთუი სპე-მეთა ცუად არს» აგ. 2,20; «ნუ იზრუნვენი სიტყუაჲ ცუადსა» ო. გამოხლ. 5,9; «იტყვიან ცუადსა» I. ებ. 59,4; «არა მიხედ-ნა მან ცუადსა (ამაოებასა) ო» ზხ. 59,5; «ცუად (ამაო ო) არს ცხოვრებაჲ კაცისაჲ» ზხ. 107,12; «ცუად არს შრომაჲ» მ. ცხ. 132; «ადიდებენ სიტყუათაგან ცუადთა» ბ. კეხ. ექუხ. ზღ. 21,12. «მომეტყუეა მე ცუადად» ო. 15,25; «მო-მიტელეს მე უსამართლოდ» ო. ზხ. 27,20; «ცუადად

(ამაო DE) მსახურებენ მე» C. მთ. 16,0; «ცუადად შურა-ბიედ მაშენებელი მისნი» ზხ. 124,1; «არა ცუადად ჭრალ-ბის» მ. 12,4; «ნუ ცუადად მადლო იგი ღმერთისაჲ მი-გაქუნ თქუენ» ო. ა. არა ამაოლ მადლო იგი ღმერთისაჲ შე-იწყნაროთ თქუენ» p. ხ. II კორ. 5,1; «ცუადად იღუბებდ ჰუ-მილნი მიანი» ბ. კეხ. 40-თჳს 121,10; «ცუადად და ამაოლ ვიტყუად» ა. ზ. 117,18. ობ. დამაცუადებელი, დაცუადება, გელ-ცუად.

ცუად-ი დიდება-ა დიდების მოყვარება: «რავდენსა ცა რას იქმოდჳ სოფელსა შინა ცუადისაგან დიდებებისა და ვაც-თამიერისა ქებისა გაქუნდა გულა-მოდგინებაჲ» მ. ცხ. 275,1.

ცუად-ი ამბო, ცრუ: «ცუნდრუკებაჲ ცუად-ი უძვრეს არს სიკუდილისა» ო. ზორ. 26,8. ობ. ცუდი.

ცუად-მეტყულება უქმ/ცარიელ-სიტყვაობა: «ეშმაგი მოსწრაფე არა შემოღებად ცუად-მეტყუელსა» მ. ცხ. 230,1. ობ. მეტყულება.

ცუად მზუაობრობა ამპარტაუნობა: «მომიყუდნებანი ვნებანი: სიძვა და ვეცხლი-მოყუარებაჲ და ცუად-მზუა-ობრობაჲ» მ. ცხ. 226,1. ობ. მზუაობრობა.

ცუად-მეფე «ფელა. 129,10. ობ. მეფე» [ცულება] ობ. ცუდი.

ცუდის-მეტყუელება: «ლამის თეგასა მცონარ და ცუდის-მეტყუელსაჲა მოსწრაფე» მ. სქ. 222,24. ობ. მეტყუე-ლება.

ცუდ-ყოფა: «ცუდ-ყო ღმერთმან განზრახებაჲ მისი» თ.-უ. 46,10. ობ. ყოფა.

ცუეთა ობ. ვა(ნ)ცუეთა, დაუცუეთელობა, დაცუეთა.

ცუნა ობ. შთაცუელი.

ცულ-ი ნაჯახი: «ცული ძირთა თანა ზეთსა მეს» მთ. 5,16; «ცულითა დაკოდნეს ბჳენი მიანი» ზხ. 75,6.

ცულოსან-ი: «ცული ოსანნი მოუდგენ მას, ვითარცა მკა-ფილნი ზიანი» ო. იერეშ. 46,22. ობ. ცული.

ცუმა ობ. ამოცუმა, აღცუმა, განცუმა, განსაცუელი, გარდა-ცუმა(-ული), მოცუმა, მშუდ-გარდაცუებული, შეცუმა, შთაცუ-მა, ძაძაშთაცუებული.

ცუნდრუკ-ი «მჩურჩნელი», აგენა: «შეიგინის თავი თჳსი ცუნდრუკმანი» C.—«შეიგინეს სულსა თჳსსა მჩურჩნე-ლი» p. ხ. ზორ. 21,31; «ცუნდრუკთა და ირენათა ერთბამდ სწყვედით» ო.—«მჩურჩნელისა და ორენასა ჯერ-არს წყე-ვა» p. ხ. ზორ. 28,15; «ნუმცა სადა საბელ-გედების შენ ცუნ-დრუკ» ო. ზორ. 5,16.

ცუნდრუკება ჩურჩული, აგენობა: «მრავალსა ცუნდრუ-კებდეს» ო. ზორ. 12,19; «ჩემოჳს ცუნდრუკებდეს ყოველნი მტერნი ჩემნი» ზხ. 40,8. არა ამგნდეს ცუნდრუკ-ბასა მას მტერისასა» A—25,27; «ნუთუე იყვნენ თქუენ შორის ქლამაჲ და შური... ცუნდრუკებანი» II კორ. 12,20; «ცუნდრუკებაჲ ცუადი უძვრეს არს სიკუდილისა» ო. ზორ. 28,8. ობ. ცუნდრუკი.

ცურა, ცრა «ცურება», სხურება: «ღრუბელნი ც(უ)რ-თ-დეს წყალთა» M.—«ღრუბელნი. ცურთეს წყალი» G. მ. 5,4; «ცურადის წჳშა» S. 11,210; «ვითარცა ცუარი რაჲ ცურან ქუეყანასა ზედა» ზხ. 71,5.

• წყარო ფინქრითა მიწერილი, განმარტებისა და ციტატის-თვის აღვილია დატოვებული.

სურვა «სურა»: «სურველი ც(უ)რადეს წყალთა» M.—
«სურველთა» აცურადეს წყალი» G, მკ. 3,4, იხ. მო-
სურვა.

სურვა, სორვა: «სურვად გცურავთ ზღუას შინა ამის
სოფლისათა» M. ცხ. 24,7; «მელი, რომელი ცურადეს წყალ-
თა ზედა. უკეთეს მძიმესა რაჟმე თანა — შეეკრას, დაინთას»
მ. სწ. 150,24. «სურვათ, წილ-ქდა, გვრატასა» რიფხ.
178,9; «სწავლის ყრმათა წყალსა შინა ცურვასა» A—86,24r.
იხ. განცურვა, თანამცურვალი, — მცურვალი/მცურვარი, წარმ-
ცურვალი.

[სურველ-ი] იხ. ოქროცურველური.

[ცებრება] იხ. განცებრება (—ული). შეცებრება.

[ცვნა, ცვენება] იხ. განცვენება, გარდამონაცვლები, გარდა-
მოცვენება, დამოცვენება, დაცვნა, დაცვენება (—ული), შეცვ-
ნა, შეცვენება, შთაცვენება, ჩამოცვენებული, წარმოცვნა, წა-
რკვნება.

ცვლ-ი, ცვ-ი სანთელი: «იქმნა გული ჩემი ვითარცა
ცვლი დაღნობილი შუგა მუცელსა ჩემსა» ფხ. 21,16; «მთანი
ვითარცა ცვლი დაღნეს ბირისაგან უფლისა» ფხ. 94,6;
«დაღნეს ცვლი წინაშე ცეცხლსა» მათ. A. ანტ. დ. 25v;
«იქმნა მახვლი იგი ღობელ ვითარცა ცვნი» Sin.—11,141v.

ცვლან-ი ცვლანარევი წამლებით დაბატული: «მისცეს...
ჯუბის-ცუბისა ხატი ცვლთა და რიდი» მ. ე. 28,1. იხ. ცვლი.

ცვრება იხ. განცვრება, განცვრება.

[ცეაფ-ი] იხ. გარდაცეაფება.

ცხად-ი «ესე ცხად იყავნ თქუენდა» ხაქ. მაც. 3,14; «ვეშ-
მართლად ცხად იქმნეს სიტყუად ესე საძაგელი თქუენ შორის»
G, II მკ. 18,14; «ცხადსა მას საქმესა იჭირე» განხ. ე. 200,
15; «ახუნებელ ნიშთა ცხადთა ბრძოლისათა» მ. კახ.-მკუხ.
დღ. 114,80; «მოგაგოს შენ ცხადად» მათ. 6,4; «არღარა
ცხადად იქცეოდა შორის ურთაათა» C, ე. 11,54; «ცხადად
ჩნდეს სიგვარეანი» მ. ცხ. 44r, იხ. გამოცხადება, განცხადება,
—განცხადებულება.

ცხად-ყოფა «განმარტება»: «ცხად-იყოს ენა ძლით-
მხრაველი» მხ.—განემატეს ენა მბრუნელი» O, მხ.
26,6, იხ. ყოფა.

ცხარ-ი «ენიანი», «ქადნიერი»: «ვითარცა აღმართი მქუ-
როვანი ფარგთა მოხუცებულისათა, გვრეცა დედაკაცი ცხარი
ქმრისა მშვიდისა თანა» O, —«ვითარცა აღაღდა ქვასა ზედა
ფერკითა მოხუცებულისათა, გვრეთ დედაკაცი ენთა და ქმრი-
სა მღუპრისა» მხ. წიკ. 28,27; «მამასა და ქმარსა არცხენის
დედაკაცნად ცხარეზან» O.—«მამასა და ქმარსა არცხენის
კადნიერით» მხ. წიკ. 22,5; «დედაკაცი უგუნური და ცხა-
რი ნაელულეანი იყოს ბერიითა» O, მკ. ხოლ. 9,14.

[ცხარება] იხ. აღცხარება, განცხარება, სიცხარე, შეც-
ხარება.

ცხება კურთხევა, «მოგოზა»: «სცხებდეს ზეთსა» მკ.
6,18; «სცხეს ღვთის მეფედ» მხ. I მკ. 11,8, «რჩეულსა
ნელსაცხებელსა იცხებენ» I, ამბ. 8,1; «იცხო თუოლთა
შენთა საგერმელე (საგოლმეველი)» O, მკ. 4,80; «იცხებნ
სურნელთა საცხებულთა» მ. სწ. 246,9. «ყოველი ბიწოვნება...
სცხო» მხ.—«ყოველი ნაბრძკრი... მოგოზა თიკითა» სიბრძ.
ხოლ. 18,14. «მოძიებელი უფალმან ღმერთმან შენმან ცხე-
ბად შენდა მეფედ» O, I მკ. 15,1; «წარმოიღუპა ნელსაც-
ხებელი ცხება» C.—«უსწრთ ნელსაცხებლით» ცხებად
ქორცთა ჩემთა» DE, მკ. 14,8; «მოიყვანე ამრთნ... და ზეთი

იგი ცხებიანა» M, ლევტ. 8,2; «ესე არს ცხება ამრთ-
ნათა» M, ლევტ. 7,15. «ცხოვნა» უფალმან ცხებულის
თქის» ფხ. 18,7; «ცხებულმან იცხის» მ. კახ.-მარხ. 41v;
«ცხებულნი ღმრთისა» C, ლ. 3,20. იხ. მოცხება, ნელსაცხე-
ბელი, ოქროცხებელი, საცხებელი, შეცხება.

ცხებულება ცხება: «ცხებულმან გიქუს წმიდისაგან და
იცოთ ყოველი» I, ე. 2,20; «ზეთად საცხებელად ცხებულე-
ბისა წმიდად იყავნ ესე თქუენდა» O, გამოხლ. 20,21. იხ.
ცხებული (ცხება).

ცხედარ-ი ლოგინი, საწოლი, ტახტი, საკაცი: «მოიღეს
იგი ცხედართა» M, II მკ. 16,14; «მოკლეს იგი ცხედარ-
სა თქსა ზედა» M, II მკ. 24,25; «დაჰქუდი ცხედარსა
ზედა დავებულსა» O, ექვ. 28,41; «რომელთა სძინავს ცხე-
დართა ზედა პილომას-ქალღელთა» O, ამბ. 8,4; «რომელ
იღო ცხედარსა ზედა» მათ. 9,2; «აღიღე ცხედარი შენი
დაწარედ» C, ე. 5,8; «არცა აღეჭდე საგებელსა ცხედრისა
ჩემისასა» C.—«ანუ თუ აღეჭდე სარეცელსა ცხედრისა ჩე-
მისასა» M, ფხ. 18,15; «მოაქუნდა ცხედარი, რომელსა ზედა
იღო ქაბუცი მკუდარი» მათ. 5, 24,20; «დასა-
დგმიდეს ცხედრებითა და საკაცებითა» ხაქ. მაც. 5,15;
«სადა ჩვენეს ცხედარნი ოქროქანდაკებულნი» მ. სწ. 94,12;
«ცხედარსა ზედა დავდომილი მდებარე იყო» მ. ე. 24,28.

ცხელი თბილი, მხურვალე: «ქარმან ცხელმან განა-
ქმნა ბრთნი მისნი» ექვ. 19,17; «ვითარცა ნათელი ცხელ-
სა შუგა სამხრის» I, მხ. 18,4; «კურთხეთ ცეცხლად ცხე-
ლი» O, დან. 9,68. იხ. სიცხე.

ცხენ-ი «ძუნე», რაში: «ცხენი მათნი ძარღუეუთილ ჰყენე»
G.—«ჰუნებნა მათსა დაჰკეთეთ კირნი» M, იხუ 6, 11,6;
«ცხენთა არღარა აღესდეთ» O, მკ. 14,4; «მოსრას ვტ-
ლები ეფრემისი და ცხენებნი ისრაელისა» მ. კახ.—დაქდ.
122,14; «შეიპყრენით ცხენნი» ატმ. 107,85; «წარმოქმნათა
საღიასპანოთა ცხენთა მონად თქის» შუშ. II 6.

ცხენ-ხარბიელ-ი «იპორობი», მოედანი: «ვითარ მო-
ვიწიე მე ცხენთ-სარბიელსა მას» O, დან. 48,7; «ვი-
თარცა ველი ცხენთ-სარბიელი იყო» მ. კახ. 40-თხ.
118,17. «ხედვიდა თაყსა თქსსა ვითარმცა ჯდა ცხენთ-სარ-
ბიელსა მას ქოლქისასა, რომელსა ეწოდების ღმრთე-
ბითა» H—441,88. იხ. სარბიელი.

ცხენოხან-ი მხედარი: «განზიდვად სცეს თრთა ცხენოხან-
თა ამიერ-და იმიერ» მ. ცხ. 212,8. იხ. ცხენი, საცხენოსო.

[ცხინ-] იხ. მცხინვარე, მცხინვარება, უმცხინვარესი.
ცხოზა გამოცხოზა, გათბობა: «მიწასა ზედა ცხოზნ მათ
(კურცხება)» O, ამბ. 29,14; «ცხოზდენ ათნი ღვინის
პურსა თქუენსა თურენსა შინა ერთასა» G, ლევტ. 26,26;
«სხუცა კურცხობა ცხოზნ» ფხ. XXI 9. იხ. გამოცხვარი,
გამოცხობა, საცხოზელი, შეცხოზა.

ცხოზილ-ი კვერი, «ნაგულაღი», «ჯვრი», — ნამცხვარი,
გამომწვარი: «უფარს ცხოზილი სკიქისა» O.—«უფარან
ნაგულადნი ჟურქისანი» მხ. მკ. 3,1; «იყოს მანააღ და
ცხოზილი ზუარაცსა თანა» I.—«იყოს მბებურალი ჯვრი
ზუარაცსა» მხ. ექვ. 48,11; «ცხოზილი ვერძსა და ცხო-
ზილი ზუარაცსა თანა იყოს მანააღ» I, ექვ. 48,7; «აღმო-
უქმნეს მათი ღუსქუება ცხოზილითა აღიითა» H—441,
688. იხ. ცხოზა.

ცხოვარი-ი «საცხოვარი»: «დამწყენ ცხოვარნი (სა-
ცხოვარნი C) ჩემნი» DE, ე. 21,10; «იყო მისი ცხოვარი

და ზრიალ და ვირაჲ დაბ. 12,10; „ცხოვართა ზეშთა არა აძრებდეს“ I. ეშუ. 24,8; „ვერსი, ცხოვართაგან უბიწონი, შეწირნოლიან“ O. ეშუ. 42,25; „განარჩინის ცხოვარნი თიკანთაგან“ მთ. 26,22; „ნუ ჰკონებთ, თუ რომელთა-ესე შეუშოსეს სამოსელი ცხოვართა და თმა დაჭირებთო მთუპარსავს, ვითარმედ ესე ზოლო არს მონაზონებაჲ“ მ. სწ. 270,19. იხ. საცხოვარი.

ცხოვართ-მწერელი- პირუტყვთა გამომწერელი; „ქუეხანდ ცხოვართ-მწერელ არს“ G. რიცხ. 22,4. იხ. მწერელი.

ცხოვართ(ა)-ხაზანელი- „იგო იერუსალმს ცხოვართ-სახანელსა მას ტბაჲ“ C. — არა იერუსალმს ცხოვართ-თა სახანელსა მას ტბაჲ DE. მ. 2,2. იხ. სახანელი.

ცხოველ-, **ცხოველ-** „მცხოვნია, სულიერი არსება, ცოცხალი, განმატოველებელი, მხეცი; „ღმერთი ცხოველი (მცხოვნო G) არს“ M. იხუ. 5,10; „ვინილენ ყოველნი ცხოველნი, რომელნი ელენან მზესა ქუეშე“ O. მკლ. 4,18; „ცხოველნი და ცოცხალნი აქებენ უფალსა“ O. ზირ. 17,27; „ღმერთი არა არს, მკუდართაჲ, აძრებდ ცხოველთაჲ“ ლ. 20,28; „მისცა მხედოსს ცხოველნი იგი სასოებაჲ თჳსი“ თამა მთ. 20,24; „უკეთეს სულითა ცხოველ არს იგი“ ზუ. II 2. „ცხოველნიცა შენი მკუდრ არიან მას შინა“ ზხ. 67,11. იხ. განმაცხოველებელი, განცხოველება, ცხოველება; ორცხოველი.

ცხოველება-სიცოცხლე; „მას შინა იპოვების ძალი ცხოველებსაჲ თჳნი“ გრძნობისა“ გრ. ნახ. -კაც. აგებ. 156,19; „გული განუყოფს სისხლსა მას ცხოველებსაჲსაჲსა ეთველთა ნესტითა გუამისათა“ მ. სწ. 172,29. იხ. ცხოველი; შდრ. ორცხოველება.

ცხოველს-მყოფელი- „უბილაჲდ ეხილვებოდა ძალი იგი ცხოველს-მყოფელი ხილულისაჲ მის ცეცხლისა სუტისაჲ“ I. 242v. იხ. მყოფელი.

ცხოვლივ ცოცხლად: „მცხოვლივეჲ მკუდარ არიან სურვილითა ქრისტესითა“ ხაქ. წიგ. II 28,25. იხ. ცხოველი.

ცხოვნება, ცხოვნება, ცხოვნება „განცოცხლებაჲ, „განარი-ნებაჲ, ხსნა, გადარჩენა, ცოცხლება; „მოკუდარ იყო და ცოცხლა (განცოცხლა DE)“ C. ლ. 15,24; „ცხოვნდინ მხეჲ“ II 57. 28,11; „წიგნიან მოკუდინის და სულმან ცხოვნისა“ II კორ. 2,8; „უკეთეს ცხოვნდენ სეულებისა ამისგან“ ზემისა IV მფ. 1,2; „აცხოვნოს იგი“ DE, — „განარჩინოს იგი“ C. მკ. 8,35; „იცხოვნენ თავიცი თჳსი“ DE, — „განარჩინენ თავიცი თჳსი“ C. ლ. 28,25; „ცხოვნდა იგი ყოვლითა წესითა პატივისაჲთა“ საც. უწუ. 12,21; „გუტაცხოვნა ზეენ“ ხაქ. წიგ. II 48,21; „მაცხოვნენ ზეენ ყოვლისაგან ბორტისა“ ხაქ. წიგ. II 28,21; „მართალი სარწმუნოებითა ცხოვნდეს“ ხაქ. წიგ. II 48,15. „გვაგს ვინა აქა მთა ცხოვრებაჲ“ მ. ცხ. 224v. „(მნდობი ცხოვრებისა) წარწმიდოს ცხოვნებული ქალაქისაგან“ G. — „წარწმიდოს განარჩინებულ ქალაქით“ FI. რიცხ. 24,19; შდრ. მაცხოვნებელი, მცხოვ(ი)ნი.

ცხრა იხ. დაცხრამა.

ცხორება, ცხოვრება „ცხნაჲ, „განარჩინებაჲ, ცოცხლე-ბა, „სიცოცხლე, თავგადასავალი, მრთელობა, „გა-ცხრებარებაჲ; „ცხოვრებით ჰსცხონდენ“ IV მფ. 2,10; „მოვედ ცხოვრებად ზეენდა“ ზხ. 79,2; „მოვედ შე... სახლ

შესავედრებელ ცხოვრებად ზემდა ზხ. 20,2; „აღდგა... ცხოვრებად ისრაელსა“ თოლა“ M. — „აღდგა... ქსნად ისრაელისა თოლა“ G. მკ. 10,1; „რომელსა უნდეს თავისა თჳსისა ცხოვრებაჲ“ C. — „რომელსა უნდეს სული თჳსა განარჩინებად“ DE, მრ. 8,35; „რომელმან მიიყვანის ცხო-რებად“ მთ. 7,14; „არა დაუტევინ ძალი ცხოვრებისაჲ ისრაელსა ზირის“ M. — არა დაუტევინდეს ძალსა სიცოცხ-ლისაჲსა ქუეყანასა“ G. მკ. 6,4; „ცხოვრებაჲ გთხოვა შენ და მიეც მას განვრცობაჲ დღეთაჲ“ ზხ. 20,6; „წარვიწო-რეთ სასოებაჲ ცხოვრებისა ზეენისაჲ“ ხაქ. მთ. 27,20; „წელიწადნი ცხოვრებისაჲსა შეგებნენ შენ“ O. აგ. სოლ. 2,2; „განსაგვრველთა ცხოვრებით“ იქცეოდა“ თე 552; „აღვწერე ცხოვრებაჲ მათი“ მკ. 21,6; „მის-გან აქუს ცხოვრებაჲ“ ულკ. 161,26; „არაჲთა მოსცეს ძესა ამის ზემსა ცხოვრებაჲ“ ვარ. 218; „აღსრულა ცხო-რებაჲ“ ლ. 124,14; „ესე ყოველი ცხოვრებაჲ ვითარ-ცა უფილი ვლთაჲ წარმაჲდლ არს“ ზუ. XVI 47; „უკეთეს შესწირავი ცხოვრებისაჲ იყოს მსხუდრალი იგი მისი ღმერთისა“ O. — „უკეთეს მსხუდრალსა მაცხოვრებისაჲსა მღწილ მისსა უფალსა... შესწირავს“ G. ლევი. 2,1. „ცხოვრებულნი“ ბაქობანი არღრა მთავ-თვენენ მკუდრებულნი“ I. ეხ. 10,20; „ცხოვრებულ იყო ქმრისა თჳსისა თანა“ ლ. 2,28; „უფალი შესძინდა ცხოვრებულთა მათ ღმთი-დღედ გელესიასა“ ხაქ. მთ. 2,47; „მკუდრნიცა მის ადგილი-სანი... დღემოკლედ ცხოვრებულნი“ ზუ. XIV 26; „ცხო-რებულ იყავ მრავლთა გამო“ მ. სწ. 115,5. იხ. მაცხოვა-რება, მყოფარ-ცხორებული, საცხორებელი; შდრ. მაცხოვარი.

ცხორება-შემოხილ- „ცხოვრება-შემოსაღისა სარ-წმუნოებისათჳს“ I მეტრე, თავნი (1). იხ. შემოხილი.

ცხორების-ზიარი თანამცხოვრებელი, ერთად მყოფი; „გაქუნდეს თუ რაჲმე, ცხოვრების-ზიარი გუფოს შენ“ O. ზირ. 12,6. იხ. ზიარი.

ცხორების-მომცემელი სიცოცხლის მომცემი, განმა-ცხოველებელი; „ცხოვრების-მომცემელი“ სისხლი-სა შენისათა გვსნენ ზეენ“ ატმ. 104,11. იხ. მომცემელი.

ცხორების-მოყუარე სიცოცხლის მოყვარე; „ცხო-რების-მოყუარე იგი დაუცა“ მ. ეგ. -40-თჳს 121,9. იხ. მო-ყუარე.

ცხრა 9: „ცხრანი იგი საღი არიან“ ლ. 17,17; „ბნელ იქმნა ყოველსა ქუეყანასა ვიდრე ცხრა გამიღლ“ C. ლ. 28,24. იხ. მეცხრე.

ცხრა-ი 900: „ცხრა-ი ეტლი რკინისა იყო მისა“ O. მკ. 4,2. იხ. ასა.

ცხრამეტი იხ. თთხმოცდაცხრამეტი, ორას და ცხრა-მეტი.

ცხრილი იხ. ცხრერი; „არას ცხრილისაჲ დაშთის სა-ცხრენი“ O. — „განმეცხრეთა სიცერსა დადგრების ზერყ-ლი“ ეხ., ზირ. 22,4. იხ. ნაცხრენი.

ცხრო ციება; „გვგუფოს შენ... სენითა სიცხისათა და ცხროთაჲ“ ეხ., II მკ. 28,22.

[**ცხრომა**] იხ. აღცხრომა, განმცხრომელი, გა(ნ)-ცხრომა, განსაცხრომელი, დაუცხრომელი, დაცხ-რომა, მოსაცხრომელი, შეცხრომა.

ცხრ- იხ. ცხვირი, ღრუნჩი, წიკელი; წიღირი, წი-

ცხარმოკლე მოკლე ცხვირბანი: „ნუ მოვლენ... ცხარ-
მოკლე გინა ყურყუთილი“ ეხ., ღვეტ. 11.18. იბ.
მოკლე.

ძალ-ღება (ძღვება, შეძლება, ძღვება, აგვლწი-
ფება, ფელობა); ძალ-გ-ცა სასუმელო შესუმად
DE, — გი ძლავს სასუმელოსა შესუმად C, 10, 33;

ქართული: „ნუ მისცემთ სიწმინდესა ქაღალთა“ მთ.
 ძალთ-ი. canis: „ნუ მისცემთ სიწმინდესა ქაღალთა“ მთ.
 1, 6; „ქაღალდი ცუხარად არს ღმრთისა მესტორისა“
 O. გლ. 1, 4. ან, მწაბლად.

ძალის-მწერა *musca canina*: „მოიკლია მათა ძალ-
ლის-მწერა“ **ფს.** 77, 45. **იხ.** მწერა.

ძაძა «ფიჩუ», «თალია», ტომარი, უხეში ქსოვილი
თხის მატყლისა: „ყოველსა, რომელსა შთავარდეს მუღდარი
ამთვანი, არაწმიდა იყოს; ყოველსავე ჭურჭერსა ძელისასა...
გინა ძაძასა“ **ო.** — „ყოველსა, რომელსაცა ზედა დაეცეს მათ-
განი, მო-რად-მუღდარ იყვნენ ივინი, არაწმიდა იყოს ყოველისა-
გან ჭურჭლისა ძელისა... ანუ ფიჩუსა“ **გ.** **ლევტ.** 11, 32;
„მოიხეუნეს ძაძანი ძუელნი მკართა მითა ზედა“ **გ.** **იხ.** 5,
3, 4; „შთაიღეს ძაძა და გარდაისხეს ნაცარი თავა
თესა“ **1.** **ნემ.** 9, 1; „განძარცუე ძაძა ეგე წელთაგან
შენთა“ **ო.** **ეხ.** 20, 2; „შეირტუე წელთა თქუენთა ძაძა“
ეხ. 22, 11; „ანუ დღეს ძაძითა და ხეალე სამოსლითა ჩაჯლი-
თა“ **ს—27, 6v.** „რაჲმს ღამელე მე ძაძასა ქუეშე სამატყ-
ლესა“ **ვარ.** 22, 1; „ძაძითა ნაცარსა ზედა მსდომარეთა
შენანეს“ **მთ.** 11, 21; „ერთი ოღენ თალიაჲ იქელისა (რთ-
მელ არს ძაძაჲ) ღუმით მას წელიწადსა შინა“ **მ.** **ცხ.** 108r;
„იპონეს ივინი, ძაძანი სავსენი იქელითა“ **მ.** **ცხ.** 225v;
„მოვეც ერთ ძაძაჲ პური“ **Ath.** — 12, 114r; „უბრძანა ძა-
ძაჲ კანაფისა მოღებად და შთასუა იგი მას შინა და დაჰქუე-
და ბრძენთა“ **H—41, 775.**

ძაძაშთაცუმული — ძაძით მოსილი: „წარიღონ... ძა-
ძაშთაცუმული“ **ო.** **IV მგ.** 10, 2; „ყოველივე ერთბა-
ზად ძაძაშთაცუმულ და ნაცარ ფასა გარდასმულ იქმ-
ნებოდეს“ **ი.** **იქრ.—მარხ.** და **იონ.** 107, 28. **იხ.** შთაცუმული;
[ძაძავ] შერთვა. **ძახილი** — «შესთელი»: „მოიღოს... ძოწე-
ული ძახილი“ **გ.** — „ილიოს... შესთული მეწამული“
პხ. **ლევტ.** 14, 51; „ესე არს შესაწირივე... მეწამული
მრჩბლი და ბისონი ძახილი“ **ო.** **გამოსლ.** 25, 4. **იხ.**
[აღძაძვა] (-ილი).

ძეგრება **იხ.** შედგერება.

ძეიდე «გძილი»: „ძეიდე მისი და მოგარეზული მისი გა-
რემო კერძო წყრთისა“ **პხ.** — „გძილი მისი გარემოს-გა-
რემო მრგულიად ზოგი წყრთისა“ **ო.** **ეგვ.** 42, 17.

ძე «შვილი», «ვაჟი»: „რომელსა უუარდეს ძე“ **მთ.** 10, 27;
„განვიდეთ ძე ეზნთურთ და ასულებით“ **ო.** **გამოსლ.** 10, 2;
„ასული შენი არა მსცდ ქესა მისა“ **მ.** **II მგ.** 7, 2; „უკუეთუ
მშენე ძენი და ძენი ძეთა შენთანი“ **გ.** — „უკუეთუ
იხნე შენ შვილი ანუ შვილის-შვილი“ **მ.** **II მგ.** 4, 25;
„ძესა ჩემსა ნუ მიჰქეცე მუნ“ **ო.** **დაბ.** 24, 8; „მჯდომარე
კიცუსა ზედა, ძესა კარაულიასა“ **Ath.** — 11, 68r.

ძე — ღება, ღებარდნა: „რაჲ ძეს ზეენი და შენი“ **მთ.**
8, 29; „უკუეთუ გულს-მოღენებდა იგი წინა ძეს“ **II კორ.**
8, 12; „სადა ზეძე ძენი, ინგორის“ **უიზ.** XVIII 7; „გითარცა
ტრთი რამე, რომელი გზასა ზედა ძენ“ **ო.** **ზიარ.** 21, 19;
„რაჲსა სძე და ზუარინაჲ“ **კ.** **იერ.—აღდგ.** 162, 17; „რომელი
ძენ სახლსა შინა“ **მ.** **ცხ.** 78r; „ესე ღებარდომილი გძე. სა-
რეცელა ზედა“ **მ.** **სფ.** 224, 24.

[ძება] **იხ.** გამოძება; გა(ნ)ძება, მოძება.

ძებნა ჩხრეკა: „ურიადა სძებნიდეს“ **ვარ.** 22, 15;
„ძებნა ქრისტემან მან ბეჭედი იგი და არა პოე“ **H—**
241, 26. „გირთა ძებნასა“ **ო.** **I მგ.** 10, 14.

ძეგლი — გამოსახულება, ქანდაკება, კერპი: „იქმნა ძეგლ
მარილის“ **პხ.** **დაბ.** 12, 26; „ილილო ლოლი იგი მუნ... და

აღმართა ძეგლად“ **ო.** **დაბ.** 28, 18; „აღამეუნეს ყოველი
ძეგლი ბაალისნი“ **ო.** **IV მგ.** 10, 27; „ექიმნეთ ვითარცა
ძეგლი ისი ქვისაჲ“ **მ.** **ცხ.** 288r.

ძეგლის-წერა აქტი, ტრაქტატი, დადგენილება, ხსე-
ნება: „ძეგლის-წერაჲ მართლისა სარწმუნოებისა (თარ-
გმნა)“ **ი.—გ.** 20, 6; „ძეგლის-წერაჲ დავითის“ **ფს.** 15
(ზედწერილი), **იხ.** წერა.

[ძეგუვა] **იხ.** გამოძეგუვა.

ძელი — «ხე», «შეშა», «ნავი», ტივი, ღირე, ჯონი; ჯვარი:
„უკუეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, ქმელსა მას რაჲ-
მელა უკონ“ **ც.** — „უკუეთუ ნედლსა ხეჲსა ესრეთ უყოფენ,
ქმელსა მას რაჲ-მე ყვოს“ **DE.** **ლ.** 22, 21; „ძელსა მას
ზედა დამოვიდა“ **იბ.** **რომ.—კურთხ.** **იხაჲ** და **იკ.** 82, 2;
„შვობს ცხოვრება გლეხისა სართულთა ქუეშე ძელი სათა“
ო. **ზიარ.** 29, 29; „შეირცა ძელსა არწმუნენ კაცთა სულნი
და განელნიან ღელვანი და ძელითა განვიდიან“ **ო.** — „უმ-
ცირესა ძელსა არწმუნებენ კაცი სულსა თესსა და განმე-
ლენი ღელვითა ნავითა ჰსნილ არიან“ **პხ.** **სიბრძ.** **სოლ.**
14, 5; „სისოებაჲ სოფლისაჲ ძელსა შევედრა“ **ო.** **სიბრძ.**
სოლ. 14, 6; „უფრენი მათნი დაჰყარნეს ძელსა“ **ვარ.** 804;
„ძელი, რომლითა განართიან სამოსელი“ **იკ.** **მოც.** 98;
„სავიენი ძელისანი დაჰმუსრენ და გქმნენ მათ წილ რკინი-
ანი“ **ო.** **იერემ.** 23, 18; „მოგო... კათბა ერთი ძელისაჲ“
ლიმ. 26, 12; „ძელისა სათხებელთა უპყრობდეს ზღუდელთა
მისთა“ **ო.** **I მგ.** 8, 2; „ძელსა ზედა აღამაღლეს“ **მ.** **სფ.**
70, 17.

ძელი — ცხოვრებისა-ჲ ჯვარი ქრისტესი: „მისცეს... ძე-
ლისა ცხოვრებისა ნაწილი ვეცხლისა ბუდითა“ **ი.—გ.**
22, 24. **იხ.** კარვის-ძელი.

ძელით-ჩრუნვილი — ფიცრით შემოკრული: „ტაძარი იგი
და მახლობელი მისი ძელით-ჩრუნვილ გარემო“ **ო.** **ეგვ.**
41, 16. **იხ.** ჩრუნვილი (ჩრუნვა).

ძელქვა *populus alba*: „იკობ შოილო ძელქვის... ძელ-
ქვისაჲ ნედლი“ **ო.** **დაბ.** 20, 27; „ავამალდი ვითარცა
ძელქვაჲ წარსავალთა წყლისათა“ **ო.** **ზიარ.** 24, 19. **იხ.**
ქვა.

ძენძერუკი — *ibis, avis aegyptia*: „არა შვამოთ, რამეთუ
საძაველ არს... შიშინა და ძენძერუკი“ **ო.** **ლევტ.**
11, 17.

ძერ-ი, ძერა *vultur, vultur*: „არა შვამოთ, რამეთუ სა-
ძაველ არს: ორბი, ყანჩი, და ძერი“ **ო.** — „არა შვამნეთ,
რამეთუ საძაველ არს: არწივი, და ძერაჲ და ყანჩი“ **გ.**
ლევტ. 11, 18.

ძერქორ-ი *milvus, milvus*: „არა შვამოთ, რამეთუ საძა-
ველ არა... ძერქორი და მსგავსი მისი“ **ლევტ.** 14, 14.
იხ. ქორი.

[ძერწყა] **იხ.** ვეცხლმოძერწყული, ოქროშეძერწყული;
შეძერწყა.

ძეძუ *carduus, spina; stoebe, stiva*: „ადგილად-ად-
გილდ ქუე ძეძუ დაეფინა და თუთ ფერენი დაიდგინს ძეძუ-
სა მას ზედა... და კორცნი წელილ-წელილად დაეძარნეს
ძეძუსა მას“ **სუტ.** VIII 17-18; „ვითარცა ძეძუ მან რის-
ვით ცხოველნი შეწუნეს ივინი“ **ჯ.** **ფს.** 27, 10; „ძეძუ მან
ლიბანით მოუვლნა ფიქუსა ლიბანისასა და ჰრქუა“ **ო.** **IV**

გ.—**დაბლა** უფალმან იაბინი შეფე“ *მ.* *მეფ.* 4, 23.
„**საღმრთო** შათ და ერეოდა“ *საქ.* *მოც.* 19, 16; „**ინუ**
ეს **საღმრთო**, **ინუ** ეძღვნივთ“ *მ.* *სწ.* 124, 19; „**მოვუტა**
ჩუენ ძლევა (ძალი *A*)“ *სხსტ.* 130, 2; „ესე არს **ძლევა**,
რომელი **საღმრთო** სთვალს“ *ი.* *ს.* 5, 4; „**შენი** არს **ძლე**
ვა“ *როფს.* 109, 25; „**მოვილო** გვრგვინი იგი **ძლევისა**“
თქმ. *მოც.* 19, 14; „**მას** მისცედ **ძლევისა**“ *ი.* *ს.* 10, 1; „**ი**
ეზრა 3, 9; „**ძლევისა** მისთვის დიდებასა ღმრთისა მიმართ
შესწირიდეს“ *შუშ.* *IV* 12.

ძლეული—**დაცემული**—**ძლეული** იგი დაბალია, **ძლე**
ული არს და დაცემული და მიწისა შერეული“ *მ.* *სწ.* 221, 24;
„**მოცემ** შენ **ძლეული**თა წინაშე შენსა“ *გ.*—*მოცემ*
იგინი **დაცემული**თა წინაშე ძეოთა ისრაელისათა“ *მ.* *სხუ* 5.
11, 9; „**ძლეული** იქმნა ძმა იგი ეშმაკისაგან“ *მ.* *ცხ.* 66.
იხ. **დაძლევა**, **კეთილი**(ა)—**ძლე**, **მიძლევა**, **მომძლეება**, **ძლე**,
საძლეული, **უძლეული**, **შეძლება**.

ძლევა **მიცემა**, **შეძლევა**: „არა იშთვა ებისკაოსისა თანა
გარსა რვა ზოლი ღრუბანი და ესე **ძლევის** ბარბაროსსა
მას და არა იშთვა წარება“ *ლიმ.* 54, 1. იხ. **ნაძლევა**.

ძლევის—**მყოფელი**—**მომრევი**, გახმარვებული: „**მეცნ**
ნა ჩუენ **ძლევის**—**მყოფელი**“ *კ.* *იერ.*—*აღღ.* 144, 20.
იხ. **მყოფელი**.

ძლეულება **უძლეულება**, **მორევა**, **დამარცხება**:
„**ძლეულება** არს თქუენდა ესე“ *ქხ.*—*უძლეულება*
არს თქუენდა ესე“ *კ.* *ი.* *კარ.* 3, 2; „**ვითარცა** იხილა **ძლე**
ულება თუნი“ *ა.*—*გ.* 32, 22. იხ. **ძლეული** (**ძლევა**).

ძლეული—**ყოფა** **დამდაბლება**: „**ძლეული**—**ყოფა**
მას **დღესა** შინა იგი შეფე“ *გ.*—*დაბლა* უფალმან
იაბინი შეფე“ *მ.* *მეფ.* 4, 23. იხ. **ყოფა**.

ძლიერ—**ძრიელ**—**მძლავრი**, **მეგარი**, **შემძლე**,
დღილი, **ძნელი**, **მომართმელი**, **უძლიერესი**,
მხნე: **დიდებული**; **მთავარი**; **მტკიცე**; **აღილი**:
ყოველი **ძლიერი** (**შემძლე** *G*) ძალითა“ *მ.* *სხუ* 5.
10, 7; „ყოველი **ძლიერი**სა ღმრთისა“ *ვაძლებული*“ *შუშ.*
XII 14. „**ადიდენ** ღმრთიან **ძრიელ**სა“ *A*—*424, 15*;
„**უძლის** შესული სახლსა **ძლიერისა**სა“ *მო.* 12, 23;
„**ჩუენ** უძლურ, **ხოლო** თქუენ **ძლიერ**“ *ი.* *კარ.* 4, 10; „**ნუცა**
იქადინ **ძლიერი** ძალითა თუნი“ *ო.* *ი.* *მო.* 2, 10; „**იქსენ**
გლახავ ქელთაგან **ძლიერისა**თა“ *ფს.* 44, 10; „**მეცნიერნი**
და **ძლიერნი** ვერ დამორჩილნა“ *ხ.* *გაბ.*—*მოც.* 32, 4;
„**აქლქნი** **ძლიერნი** (**ძნელნი** *M*) და **დიდნი**“ *გ.* *სხუ* 5.
14, 12; „**აქლქნი** **ძლიერნი** დამკუნა“ *ო.* *ზარ.* 22, 17; „**იხი**
ლა **ქარი** იგი **ძლიერი**“ *მო.* 14, 30; „**ამპარტავენბან** წარ-
წყმდინა **ძლიერნი** და უძლურა“ *შეძმისეს ძალი*“ *მ.* *სწ.*
78, 17; „**ზღუდა** იგი **ძლიერთა** ქართაგან აღიარდოდა“ *გ.*—
ზღუდა იგი ქართაგან დიდისა აღიარდოდა“ *ა.* *გ.* 18; „**ძე**
ნი **ფერემანი** **ძლიერი**ნი (**მომართმელი** *N*)“ *ფს.* 77, 9;
„**ძლიერი** არიან უფროსს მისსა“ *გ.*—*ძლიერეს* არიან
მისა“ *მ.* *მეფ.* 18, 25; „**ძლიერნი** გულმწყარალ არიან,
ღვრისა ნუ სუმიდ“ *ო.* *გ.* *ხოლ.* 31, 4; „**ძლიერთა** თანა
დასუ იგი“ *ო.* *გ.* *ხოლ.* 18, 16; „**ძლიერი** იყო, **ვითარცა** **შე**
სა“ *ქხ.*—*იყო* იგი **მტკიცე**, **ვითარცა** **შე**“ *ო.* *ამხ.* 2, 2.
„**ქედავი** **ლაღობდა** **ძლიერად**“ *ო.* *დაწ.* 2, 4; „**მოიწყლა**
ძლიერად“ *მ.* *ცხ.* 121; „**მანი** ყოველი **ძლიერად** **შე**

ჩება“ *ა.*—*გ.* 41, 1. იხ. **ძალი**, **შღრ.** განმადლიერებელი, გან-
ლიერება.

ძლიერება, **ძრიელება** **«სიმტკიცე»**, **«ძალი»**: „ყო
ძლიერება შელავითა თუნი“ *გ.*—*ყო* **სიმტკიცითა**
შელავისა თუნი“ *DE.* *ლ.* 1, 51; „**ძრიელებითა** ცხო-
ველს—**მყოფელსა** ბატონისა ქუარისათა“ *A*—*434, 14*;
„**წარავლინეს**“ *ა.*—*ძენ* **ძლიერებისა** *სასარა*თ“ *M.*—
„**წარავლინეს**“ *ა.*—*ძენ* **ძლიერებისა** *სასარა*თ“ *G.* *მეფ.* 18, 2;
„**ძლიერება** მათი შეიმოსრენ“ *ო.* *დაწ.* 2, 44; „**იტყვნ**
წიგნი“ *ა.*—*ძლიერებისა* და **დიდებულებისათუ**ს *მისსა*“ *ი.*
არმ.—*კურთხ.* *მოხ.* 182, 12; „**ყვეს** იგი **აქა**—**მთავარი** **ძლი**
ერებისა *მისსათუ*ს და **სიმტკიცისა**“ *მ.* *სწ.* 221, 25. იხ.
ძლიერი.

ძლიერობა: „**ნუ** **ძლიერობენ** კადნი, **ისაყნენ** წარმართნი
შენ წინაშე“ *ტ.*—*ნუ* **ძლიერობენ** კადნი, **ისაყნენ** წარ-
მართნი *შენ წინაშე*“ *ტ.* *ფს.* 7, 20; „**ძლიერობდი**—**შეუე**
და **მამრობდ** **დამარცხად**“ *გ.* *სხუ* 5. 1, 7. იხ. **ძლიერი**.

ძლიერ—**საღმრთო** არა საყმარ იუფენ ცრემლი და სინანული
ძლიერად *ს.*—*32, 30*.

ძლიერ **მტკიცედ**, **ნამდვირად**: „**ბრძანება** იგი **ძლიერ**
იყო“ *მარ.* *D.* *კ.* *იერ.*—*აღღ.* 110.

ძლით—**თვის**, **«გან»**, **მეურ**, **გამო**, **ძალით**, **ძლიერ**:
„**ნუცა** **მეცნიერნი** ჩემ **ძლით**“ *ფს.* 68, 7; „**თქუენ** **ძლით** **მა**
რადის **სახელი** ჩემი **თავისა**“ *ი.* *ცხ.* 52, 4; „**ავა**—**მისა**, **რომ**
ლისა **ძლით** **მოვიდეს**“ *გ.*—*ავა*, **ვისცან** **მოვიდეს** *DE.*
ლ. 17, 1; „**დაამდაბლა** **ღმერთი** იუფა **აქა**—**ბის** **ძლით**“ *M.*
II 57, 23, 19; „**თქუენ** **ძლით** **სიონი** **ვითარცა** **ყანა**—**მოც**
ნისა“ *ო.* *მოქ.* 5, 12; „**ცოდვისა** **ძლით** (**შეშატა**) **სიყვლილი**“
მარ. 6, 12; „**ასურასტანდ** **ძლით** **წართყვანეს**“ *ი.* *ცხ.* 52, 4;
„**ძლით** **ცხოვრდეს**“ *მ.* *ცხ.* 120; „**შეუძლებთ** **ძლით** **მეტ**
სენება“ *მ.* *ცხ.* 85; „**ძლით** **დაარწმუნეს** **წარსული**“ *ა.*—*გ.*
18, 27. იხ. **ძლი**.

ძლით—**«თუ»**, **შესახები**: „ყოლი **ღვრისა**, **ცოდვისა**
ძლითისა, **აღიხნა**“ *გ.*—*ძარი* იგი **ღვრისა**, **რომელ**
არს **ცოდვითა** *ქს.* *შეწირა*“ *ო.* *ლევტ.* 5, 10; „ყოლი **ცოდ**
ვისა **მისისა** **ძლით**“ *გ.*—*ყოლი* იგი **ცოდვისა** *ქს.*,
როფს. 6, 18; „**ავა**—**თავი** **ცოდვისა** **ძლითი**, **ვგრეთვე** **მრ**
ლისა **ძლითი**“ *გ.* *იხ.* **ძლით**.

ძლით—**მზრახველი**—**«ბრძუნელი»**: „**ცხად** **იყოს** **ენა**
ძლით—**მზრახველი**“ *ქხ.*—*განმარტის* *ენა*, **ბრგუნე**
ლი“ *ო.* *ცხ.* 85, 2. იხ. **მზრახველი**.

ძლით—**მომჟღადარი**—**«კაცისა** **მიმართ** **გაქუს** **სასობა** და
ესეცა **ძლით**—**მომჟღადარისა**“ *თქ.* 7, 1. იხ. **მომჟღადარი**.
ძლის—**პირი**—**ირმოსი**: „**დღესწავლა** **საყამბიელი**“ **ძლის**
პირი“ *მ.* *ცხ.* 31, 4. იხ. **პირი**.

ქმა (**ქმისა**) **ქმა**; **ქმობის** **წვერი**, **მონასტრის** **კრებუ**
ლის **წვერთაგანი**: „**იგი** **არს** **ქმა** **ჩემი** და **იგი** **ჩემი** და
დღეა **ჩემი**“ *მარ.* 2, 25; „**მთავლი** **ქოჯი**, **ქმა** **თუნი**“ *შუშ.*
V 1; „**შეულოლიან** **პირველი** **მამა** **ფეთქე** და **მერმე** **ქმანი**
ყოველი“ *ა.*—*გ.* 35, 12.

• წყაროს დასახელება გამოჩენილია (რედ.).

ქმა-ა მამისა-ა ბიძა: აღაიყარა ბერაჲ იგი ანაშელისგან. ძისა სალომისა, ქმისა მამისა ჩემისა¹ 1, ივრ. 22, 9. იხ. დედის-ქმა, თანამოძმე, მამის-ქმა, მოძმე, მოძმეობა.

ქმაღ-ი «ქმლის-მომეურელი», შეყარი; «ყოლი იგი სამსო-ნისი შეერთო ქმაღ მან მისმან² M.—აღამკვდრა ცოლი სამ-ფსონისა ს ქლ ს-მთ მგ უ რ ე ლ ს ა მისსა თანა G, მსჯ. 14, 29, იხ. ქმა.

ქმათ-მკლველ-ი: «ქმათ-მკლველთა თანა წარწყმდა გუ-ლის-წყრობითა» O, სიბრძ. სოდ. 10, 2. იხ. მკლველი.

ქმათ-მოყუარება: «ქმათ-მოყუარებათა ურთიერთის მოწოდ მოსურნე იყვნით» ბრომ. 12, 10; «ქმათ-მოყუარ-ებათა გვერ³ ჰებრ. 12, 1. იხ. მოყუარება.

ქმათ-მოძულეობა: აღმოტოვდას სიხენეშისათჳს და ქმათ-მოძულეობისა⁴ III o. (თანა II). იხ. მოძულეობა.

ქმარ-ი (ქმრისა): «მოლო ღრუბელი, აღასო ქმრითა⁵ შო. 27, 48; «ქმრისაგან ღრისაგანსა და ქმრისაგან თაფ-ლუქისაგანსა არა სუას⁶ G, რიცხ. 6, 2; «წუთრისა ჩემსა მასუეს მე ქმარი⁷ უხ. 65, 22; «ნაცოლილ მანისასა ნაფლე-ლი და ქმარი ასუეს მას⁸ მ. სწ. 70, 25; «გარდაიქცა იგი (ღვრთა) ქმარი⁹ x 281r. იხ. შემარებელი.

ქმაცულობა «შეირგებლობა», ფარისევლობა: «რომელ-ნი ეძიებდნ შუქსა, აღიგნენ მით, და რომელნი ქმაცუ-ლობდნ, შესტყეს მას¹⁰ O.—«მეძიებელი შუქლისა განძლე-ბის მისგან, და შეთარგულეხელნი დაბრკოლდეს მის მიერ¹¹ პხ., ზარ. 25, 19. იხ. ქმაცუა.

ქმაცუა მზაკრობა, ცუდის განზრახვა, ღონეობა, მოგონება; «ვაშტი, ვახი»: «ერსა შესა ზედა ქმაცუ-ვიდეს ზაუვით¹² უხ. 22, 4; «რამე ზაუვაჲ ქმაცუს¹³ უხ. I 7; «მოადრეს მის ზედა ყოველი ჭურჭელი ქმაცუაით¹⁴ G, რიცხ. 25, 20; «ქმაცუვად აღდგა მის ზედა¹⁵ პხ.—«აღდგა ვაშტილ ქმისა თვისისა¹⁶ G.—«გახად აღუდგა მას¹⁷ M, II მჯ. 12, 10.

ქმის-მოყუარე: «ქმის-მოყუარე იყო თეოდოსია, დაა ბე-ჩემი¹⁸ ულკტ. 165, 26. იხ. მოყუარე.

ქმის-წულ-ი: «წარიყვანეს ლიტვა, ქმის-წული აბრაჰამისი¹⁹ O, ღამ. 14, 12. იხ. წული.

ქმის-წულიკ-ი: «შეკრული შტაბში-ქმის-წულიკი ჩემი ჩემი; შორის სასტურთა ჩემთა განისუენეს²⁰ O, ქება 1, 12. იხ. წულიკი.

ქმობა: «ამის სოფელსა შინა ქმობასა მას თქვენსა ბლას-რულდით²¹ I პეტრე 2, 2; «ეთარცა ვარსკვლავი ბრწყინვალე ნათობს შორის ყოვლისა ქმობისა²² მ. ცნ. 281r. იხ. ქმა.

ქმრიან-ი: «უპაუთო კულა ანუ ქმრიანნი არს (ღვრთა)²³ o.-გ. 70, 5. იხ. ქმარი.

ქნ-ქნელად მიჩინება, ქნელება, წიხილი: «უქნს და ეშინს²⁴ მ. ცნ. 281r; «უქნლი შუღლიანობა და შფოთი²⁵ o.-გ. 22, 22; «არა მოქნს ვაჲ²⁶ მ. ცნ. 109r.; «მოქნლი თქვენთჳს ოდენ²⁷ მ. ცნ. 170r; «შენ რად გომქნს²⁸ მ. ცნ. 264v; «არა მოგატყუათ თავთა ჩუენთა, რომელი უქნდეს სულთა ჩუენთა²⁹ მ. სწ. 250, 22; «უქნლი სიტყვაჲ იგი და ჰგომბდეს მან შრადლისა მისთჳს სიტყვას³⁰ ლ. 11, 52. იხ. ღამ-, სამსაური, უძნ-, შეძნება.

[ქნ-]- იხ. მოქნაური, მოქნაურობა, მოქნე.

ქნა: «ქნა x³¹ ერთი, წახლელი ვნაგისა³² x 262v.

ქნელ-ი მძიმე, ძლიერი, «შეცვლილი», «ქნელივინი», საძნელო, მაგარი, სასტიკი, ფიცხელი: «ქნელ არს ფასთრთა შესულია სასუფეველსა ღმრთისსა³³ C, მრ. 10, 22; «ქალქნი ქნელნი და ღიღნი³⁴ M.—«ქალქნი ძლიერი და ღიღნი³⁵ G, სხუ 5, 14, 12; «გან მიმყვანის მე ქალქისა მს ქნელსა³⁶ C (შეცვლსა³⁷ L) უხ. 107, 11; «უყო მათ... ქნელი იგი (ქნელივინი იგი O) ქეყანაჲ ადგილად წარფე-ლაღ³⁸ I, გს. 42, 10; «შევიტოდეს ქალქთა ქნელითა³⁹ G, სხუ 5, 10, 20, «დასდევ, უფალო, საცოთ პირსა ჩემსა და კარი ქნელი ბაგეთა ჩემთა⁴⁰ უხ. 140, 2; «დადი და ქნელი ნისა-ლი მოფენილ იყო კაცთა მათ ზედა⁴¹ ვარ. 209; «ქნელ რამე უჩნდეს ესე უსწავლელთა⁴² O, ზარ. 6, 21; «მძიმე და ქნელ უჩნ წარწყმდია მათი⁴³ 118, 21 (!) «ქნელად განიკურნებო⁴⁴ მ. ცნ. 19r; «ქნელად შევდიან ურთიერთს წამალი იგი და კამალ⁴⁵ ოქრ.-მარს. ღა 108, 21. იხ. განძნელება, განძნ-ძნელებები; მოძნელებული, სიძნელე, უძნელე, უძნელესი.

ქნელივანი-ი «გელარქნილი», მრუდე, «დაკიდებული», «მაგარი», სიმაგრე, საძნელო, ფიცხელი: «იყენეს ქნე-ლივანნი ადილიდ⁴⁶ C.—«იყოს გელარქნილი იგი მართლიდ⁴⁷ ლ. 2, 5; «იქმნეს...საყოფლებითათა შინა და ქუბთა და ქნელივანთა⁴⁸ M.—«იქმნეს...სამაღლებითათა შინა და ქუბებთა და დაკიდებულთა⁴⁹ G, მსჯ. 6, 2; «ყოველი ესე ქალქები ქნელივანთა⁵⁰... (მოვიღეთ)⁵¹ M.—«ყოველ-ნი ქალქნი მაგარი⁵²... (მოვიხუენით)⁵³ G, II მჯ. 2, 5; «ალ-ვილო ქნელივანი შენი⁵⁴ O, მსჯ. 5, 11; «ქნელივანნი ყოველი აღვილად გარდაიქნენ⁵⁵ I, გს. 40, 4; «წარწყმა ქნელივანნი თქუენი⁵⁶ I, გს. 22, 14; «უყო მათ... ქნე-ლივანი (ქნელი I) იგი ქეყანაჲ ადგილად წარფელად⁵⁷ O, გს. 42, 10. იხ. ქნელი.

ქნელ-ი კონა, ძნა: «დაკართ იგი ქნელად⁵⁸ შო. 12, 30; «ღამაზნი იგინი სელოსა შინა ქნელსა, რომელ დაზნებულ იყო სეუენსა შინა მისსა⁵⁹ M, სხუ 5, 2, 8; «ღამაზნი იგინი სელოსა შინა ქნელსა⁶⁰ M.—«ღამაზნი იგინი შემათა შინა სელოს-ლოლწმისათა⁶¹ G, სხუ 5, 2, 8. იხ. ძნა.

ქნელ ქნელება: «მოქნაჲს საედილი⁶² ხალ. 101, 2; «გომ-ქნაჲს მისლვაჲ⁶³ ხალ. 162, 18. შდრ. ძნ-.

ქნიალ «ქნელ», ქნელად, ძლიერს; «ქნიალ შევიდნ... რომელია აქედეს საფაშ⁶⁴ DE.—«უთმის ქნელ არს ფასი-ერთა შესულა⁶⁵ C. მრ. 10, 22; «მოდარი ქნიალ შევიდეს სასუფეველსა ფათასა⁶⁶ შო. 10, 22; «ქნიალ განშორის მის-გან⁶⁷ ლ. 2, 22; «ქნიალ დაიბრეეს ერი იგი⁶⁸ ხაქ. მოც. 14, 18; «ქნიალ ვინმე მართლისათჳს მოკლდეს⁶⁹ ბრომ. 5, 7; «ქნიალ ქელთ-იღვსა ზოგი ოდენ⁷⁰ O, ზარ. 22, 7; «ქნიალ პაოთ ქალაქსა შინა კაცი, რომელსა სიმახთლოსა მონაგები აქედდეს⁷¹ მ. სწ. 52, 22. იხ. ქნელი.

ქნიალ-მისათხრობელ-ი ქნელად მოსათხრობი; «ოდ-არიან განეთხებნი შენნი და ქნიალ-მისათხრობელ⁷² O, სიბრძ. სოდ. 17, 1. იხ. მისათხრობელი.

ქნიალ-მორწმუნე ქნელად მორწმუნე: «ქნიალ-მორწ-მუნე არიან ნათესაზნი კაცთანი⁷³ იმ. რომ.-კურთხ. მოს. 140, 2. იხ. მორწმუნე.

ქნიალ-ხატურთავ-ი/სატურთველ-ი ქნელად ასაკიდე-ბელი: «აქიდიით კაცსა ტურთა ქნიალ-სატურთავი⁷⁴ DE.—«აღქიდიით კაცთა ტურთა ქნიალ-სატურთველი⁷⁵ DE, ლ. 11, 42; «შეკრიან ტურთებო... ქნიალ-სატურთველი⁷⁶ შო. 22, 4. იხ. სატურთავი, სატურთველი.

ძნად-საცნაური-ი ძნელად გასაგები: „რომელნი-იგი არიან ძნად-საცნაურ რამე“ II პეტრე 2,16. იხ. საცნაური.

ძნობა სიმებიან საკრავზე დაკერა, გალობა; „განცხრომება“ მსახურნი იგი მეფისანი სცემდეს ნესტუსა და რაკვიდეს და ძნობდეს წინაშე მეფისა“ M, III მფ. 1,40; „რომელნი ძნობენ ებნითა კერპისა მიხუზს ნაბუქოდონოსორისასა“ 2. ცხ. 160v.; „ძნობდნ ყოვლით გიმო-გულით შენით“ G.—„განცხრომდეს ყოვლითა გულითა შენითა“ Q. სოფ. 2,14. „გარდაიქცა გლოვად ძნობაჲ ჩუენი“ I, ჯოდ. აერგმ. 5,15; „ვითარცა მცემელმან ჭნარისამან ვერ აჩუენის კელოვნებაჲ ძნობისა თვისისაჲ უკმარებისათჳს ძალთა შინათასა“ ჳრ. ნოს. კაც. აგებ. 166,16. იხ. მძნობარი; შდრ. ძალი.

ძოვა, ძოვნა ჭამა; „რომელნი ძოვედ შოგრის შრომანთა“ Q, ჭება 4,5; „ყოველთა ჯაათა ზედა ძოვდენ“ ეს. 49,9; „ძოვდეს მეგლი კრავთა თანა“ I, ეს. 11,6; „კონიონსა შაშენი ძოვდენ“ ბ. კეს.-ძქუხ. ჯდ. 67,29; „რომელიმე მიაღანი (თევზთაგანი) ძოვს უყისა, და რომელიმე თივასა“ ბ. კეს.-ექუხ. ჯდ. 29,2; „ერთსა საძოვარსა ვაძოთ“ 2. სფ. 106,11. „მან წარავლინა იგი ველად თჳსა ძოვნად ღორთა“ ჯ. 15,15. იხ. დაძოვება, მოძოვება, საძოვარი; შდრ. პურის-ძოვა.

ძოვება, ძოვბა, ზოვბა ძოვნა, ჭამა; „წარვედით და აძოვდით“ M, ჯაბ. 22,7; „აძოვებდეს მწყემსნი იგი ზაგთა თჳსთა“ O, ეფე. 84,8; „აძოვნეს იგინი უფალმან ღირთისა აღვილსა ვითარცა კრავნი“ O, ოფე 4,16; „ზოზბათა იძოვდით“ 2. ცხ. 350r.; „აზოვებდეს სიმწყსთა“ H—241,200. იხ. ძოვა.

ძონძ-ი ძველი სამოსელი; „ებეკულოჲ, კინჭი; მძაგს იგი, ვითარცა ძონძი გარეშე მკდომელისაჲ“ O, ეს. 14,16; „გამოიღო მებრ ძონძი ძველი და საბელი და შთაუდღო იგი იერემია წინაწარმეტყუელსა მღვმელსა მას“ O.—„გამოიხუთა მებრ ძველნი ბეკულები და ძუელები საბელები და შთაყარნა იგინი იერემიას მიმართ მღვმელ“ ეს. აერგმ. 28,11; „ვითარცა ძონძი დედაკაცისა წილანისაჲ“ I, ეს. 64,6; „ეძინა ძონძითა რაბთმე დიბეკულოთა მოსილსა“ 2. ცხ. 210v.; „აღდგა, შემოსილი ძონძებითჲ, და მოჰმართა მღვმელ კველს-საქმისა“ 2. ეფ. 48,20; „მოსილ არნ იგი სამოსლითა ძონძითა და ბაყლეანითა“ ჯიმ. 77,29.

ძორვა იხ. ზორვა.

ძოლან იხ. ძულან.

ძოწ-ი წითელი ფერის საცხებელი პირისა; წითელი ფერის ნივთი; „ძოწითა მეწამულ ჭმნა ფერი მისი“ O, სიბრძ. სოლ. 12,14; „ზლუსა შინა შთაქლიან მეყურეუენი, რაჲთა აღმოიღონ მებრ ძოწი იგი მრავალსაყიდლისაჲ“ 2. სფ. 191,7.

ძოწუელ-ი წითელი ტანსაცმელი; „აბორფირიჲ“ „შეპმოსეს მას ძოწუელ“ G.—„სამოსელი ძოწუელი შეპმოსეს მას“ DE, 2. 19,2; „აკინთი და ძოწუელი და მეწამული მრჩობლი და ბოსონი ძახილი“ O, გამოსლ. 25,4; „ძოწუელისაჲ“ O.—„პარფირი“ M, ჭება 2,10; „დაბათ სამოსელი თჳსი ძოწუელი“ ფლკტ. 155,20; „მარადი წარიდო ძოწუელი იგი და დთოდამ მას“ ჯოზბ. 185,15; „დღედანი მდიდარნი შესწირვიდეს ძოწუელსა და ქუარიენი — სათულსა ღებულსა“ 2. სფ. 276,21. იხ. ძოწი.

ძოწულის-მოფარდული-ი ძოწუელით მოვაჭრე; „დელაკაცი ერთი... ძოწულის-მოფარდული ქალქისა თიანტრანისაჲ“ საქ. მოც. 10,14. იხ. მოფარდული.

ძრახვა იხ. ზრახვა.

ძრვა „აღტრვა“, „ძრწოლა“, ძვრა (მიწისა); დაძვრა, შფოთი, ლეღვა; „აძრა და შეძრწუნდა ქუეყანაჲ“ ფხ. 17,8; „სამისაგან ძრვის ქუეყანაჲ“ O, იგ. სოლ. 20,21; „წყალობითა მალისაჲთა იგი არა იძრას“ 2. ფხ. 20,8; „აძრვოლა ადგილი იგი სიმრავლისა მისგან“ რიფხ. „შეშინოდეს ჩუენ ძრვასა ქუეყანისასა“ 2. — „შეშინოდეს მე ძრწოლასა ქუეყანისასა“ 2. ფხ. 45,2; „ძრვასა ბანაკისასა“ ეს. — „აღტრვასა ბანაკისასა“ G. რიფხ. 4,15; „ძრვაჲ იყო დიდ ზღუასა შინა“ მთ. 2,24; „აქმნეს ძრვანი დიდ-დიდნი და სამიწელები“ ფლმ. მოც. 7,28; „ლახურისა და შორალისა ძრვაჲ“ იოზ 29,19; „დასცხრა ზღუაჲ იგი ძრვისაგან თჳსისა“ O, იონა 1,15. იხ. ჯანძრვა, გარდაძრვა, დაძრვა, აძრვისი, უძრავი, შეძრვა, წარმოძრვა, წარძრვა.

ძრეულ-ი იხ. ძლიერი.

ძრეულება იხ. ძლიერება.

ძროხა იხ. ზროხა.

ძრწოლა, ძწოლა რყევა, შიში, „შეშინებაჲ, კანქალი, „ზრწოლაჲ“ „დელაკაცი იგი შეშინდა და ძრწოლა“ 2. რ. 2,25; „დელაკაცსა მას შეეშინა და ძწოლა“ DE, 2. რ. 5,25; „პირისა შენისაგან, ძრწოლინ ყოველნი მეფენი“ M, I 56ტ. 29,11; „რაჲთა ეშინოდეს და ძრწოლდებან პირისაგან ღმრთისა“ O, დან. 6,26; „ძრწოლს ყოველნი მკდარი“ G.—„შეშინებულ არიან ყოველნი იგი მკდრნი“ M, იხუ 2,28; „ძრწოლამან შეიპყრა იგინი“ ფხ. 47,7; „განილჳა ძრწოლით“ ვარ. 822; „აღვდგე ძრწოლით“ I, დან. 10,11; „ძწოლასა შინა ვიყავ მრავალსა თქუენდა მიმართ“ I კორ. 2,2; „შეშინა და ძწოლამან შეიპყრა იგი“ 2. მოც. 62,2; „ძრწოლაჲ შეეღვა მას“ საქ. მოც. 16,29; „იწყო ძწოლად, ვითარცა ლერწამი“ Sin. — 11,112v. „შეეღვა ძრწოლა ძალათა ჩემთა“ G.—„შეეღვა ზრწოლაჲ ძალათა ჩემთა“ O, აბგ. 4,16. იხ. მძრწოლავი, უძრწოლეული.

ძრწოლება, ძწოლება „დააკუთა იგი ეშმაკან მან და აძრწოლებდა (აძწოლებდა C)“ ჯ. 2,41. იხ. ძრწოლა, ძრწუნება იხ. შეძრწუნება.

ძუ, ძუვი დედალი, ნეალი; „არაჲმს შენის ძუშან ლომან ლეკნი“ ფიხ. II 59; „ვითარცა ლომი ძუვი და ჭრთენი ესხნეს“ O, დან. 7,4; „ძუენ ლომნი ენითა პლომნიდეს ფერკთა ბათთა“ Sin.—11,221v.

ძულა-ი „ძულთა ჩემთაგანი და ვორცთა ჩემთაგანი სარ შენ“ O, დან. 28,14; „რუენ ძულანი შენნი და ვორცნი შენნი ვართ“ M, I 56ტ. 11,1; „აღვებუენით პატრიონნი ძულანი და გაჰმოხუენით წმიდასა მას გელისასა“ შუშ. XIX 2; „შე-მთა-გუაგმების ტყეჲ ჩუენი ძულთა ჩუენთა“ 2. სფ. 168,18. შდრ. ზურგის-ძული, ძილუას-ძული.

[ძულად-ი] იხ. ბილოას-ძულადი.

ძულ-ი ძველი; „არაგინ სუამს ძულესა ღვინსა და მეყსულად ჰნებენ ახალი“ ჯ. 5,29; „მოაბის ცოცხალიცა, იგრ... ახალმან მან ძულესაჲ მის“ მრ. 2,21; „გოლახესა არა აქუს ძულციცა სამოსელთა“ 2. სფ. 85,28; „ძულ-ი იგი დღეთაჲ ღაღა“ O, დან. 7,9.

საქ. მოც. 19,19; „არა თუმა ძვრის-მოქმედ იყო კაცი იგი“ C.—„უძველესა არა იყო ბოროტის-მოქმედ“ DE, 18,80; „მოკვანდეს სხუნიცა ორნი ძვრის-მოქმედნი მოკვად მის თანა“ DE, ლ. 28,82, იხ. მოქმედი.

ძვრის-მოქმედება ბოროტმოქმედება, დანაშაული: „ერმა წამლითა მოვლთა მიერ ძვრის-მოქმედებით მომკლად იყო ბოროტად“ საქ. წიგ. II 108,88, იხ. მოქმედება.

ძვრის-მოკსენე შურის შემნახავი, „გულმანკიერი“: „განძვრის-მოკსენეთა—სასიკუდიან“ O, აგ. სოლ. 19,88; „გულმანკიერმა და ძვრის-მოკსენემან უკუეთუ მისცეს ნება თვა ღმერთთა, შეიცვალოს კეთილად და სახიერად“ მ. სწ. 810,27, იხ. მოკსენე.

ძვრის-მოკსენება „მანკიერება“: „განათუ ძვრის-მოკსენებით სცა მას გულითა“ Ph.—„ანუ მანკიერებით სცეს მას გულითა“ G, რიცხ. 85,21, იხ. მოკსენება.

ძვრის-საქმე ბოროტმოქმედება, მზაკვრობა, ცბიერება: „განაშორე სული ჩემი ძვრის-საქმისაგან მათისა“ ფხ. 84,17; „ძვრის-საქმე მან დაამტუნეს საყდარი ძლიერთანი“ O, სიმბრ. სოლ. 8,24; „ძვრის-საქმესა რასმე დაგუაპერენ ჩუენ“ ანდ.-ანატ. 28,7; „რას ძვრის-საქმესა შესწამებთ კაცსა მავას“ O, 18,29, იხ. საქმე.

ძვრის-სიტყუა „ბოროტის-თქუმა“, დასმენა: „რომელი ძვრის-სიტყუდის მიმისაჟს“ C.—„რომელმან ბოროტით ქუდა მიმისაჟს“ DE, მრ. 7,10; „არა ძვრის-სიტყუს მათიჟს“ ანდ.-ანატ. 199,11; „ძვრის-სიტყუდის მათიჟს ყოველი იგი“ O, მიქ. 8,7. „რომელმან... გელ-იფიფოს ძვრის-სიტყუად“ C, მრ. 8,89; „ძვრის-სიტყუად ვეღლებს განდგომილთა მათიჟს“ ანდ.-ანატ. 199,19; „განაშორეთ ძვრის-სიტყუად“ I ბერტე 2,1; „ძვრის-სიტყუასა ვრიდენით“ სიმბრ. სოლ. 1,11, იხ. სიტყუა.

ძვრის-ყოფა „ბოროტის-ყოფა“: „დამონონ იგი და ძვრის (ბოროტისა)-უყოფდენ“ საქ. მოც. 7,6, იხ. ყოფა.

ძვრის-წამება ბოროტმეტყველება: „რომელნი-იგი ნაცილსა ძვრის-წამებასა მის ზედა იტყოდეს“ იხ. რიმ.-კურობ. მოს. 130,2, იხ. წამება.

ძვრის-ხილვა მოშურნეობა: „ზედათა, ძმანო, თუ რასა მოგუატყუებს ჩუენ სულგრძელებსა და სიმდაბლს და მოთმინება ძვრის-ხილვითა“ მ. ცხ. 178v, იხ. ხილვა.

ძვრის-კსენება, ძვრ-კსენება აგნაქმრის მოგონება, მოშურნეობა, გულღრმეობა: „რამთა იქმნას ყოვლისაგანე ძვრის-კსენებისა და-სილადისა“ მ. ცხ. 75r; „რამთა იქმნას ყოვლისაგანე საქმისა მსოფლიოისა და უფროის ყოვლისა ძვრის-კსენებისაგან და ზუთობისა“ მ. ცხ. 80v; „ძვრ-კსენებათა იფურთის“ მ. ცხ. 85v, იხ. კსენება.

ძვრმოკსენე მოშურნე, გულღრმე: „რომელსა არად შეერაცხოს წიფით რაჲ ამიერი, არა არს იგი ძვრმოკსენე“ მ. ცხ. 84r, იხ. მოკსენე.

ძვრუკსენებელი ბოროტის არ მომხსენე, არაგულღრმე: „უფალთ მოწყალეთ, რამეთუ ძვრუკსენებელ ხარ“ მ. სწ. 17,10, იხ. უკსენებელი.

ძვრუკსენებლობა გულღრმეობა: „რომელსა უნდეს ძვრუკსენებლობაჲ. მოძღულებს ვანკათებისა“ მ. ცხ. 85r, იხ. უკსენებლობა.

ძვრ-ძვრ-ი ძლიერი ავი, ცუდი: „ძვრ-ძვრითა ტანჯვითა მოვსრენ ყოველი“ ზალ. 11,7; „ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაქსნილი, ძვრ-ძვრად ტანჯული“ C, მთ. 8,6; „ძვრ-ძვრად მოაქუდნეთ იგი“ რიცხ. 176,42; „ვიდრება ძვრ-ძვრად მოწყუენდა იგინი“ ფხ. VIII 17; „არა მღიღარი ძვრ-ძვრად გუემული გუამითა თვსითა“ O, წიხ. 80,14, იხ. ძვრი.

ძვრძვრად-ი უბოროტესი, უსასტიკესი: „ძვრძვრადითა ტანჯვითა წარგწყვიდენ თქუენ“ ფლტ. 145,24, იხ. ძვრ-ძვრი.

ძვრხილული ი ავის მნახველი: „იმკათდეს, ხალხებითა და თხის-ტყავებითა ნაკლულევანს, კარველნი, ძვრხილულნი“ ზებრ. 11,87, იხ. ხილული (ხილვა).

ძვრ-კსენება იხ. ძვრის-კსენება.

ძლოლა „გზის-ყოფა“, წინამძღვრობა, გაძლოლა; „მოძლოლა“: „უძლოდეს მას ყოველსა ქუეყანასა“ M.—„გზაჲ უყავ მას ყოველსა შინა ქუეყანისა ქანანისასა“ G, ისუ 6, 24,8; „გაძლოდის თქუენ ყოველითა კემარიტებითა“ C, 16,18; „მღელს-მუცლითაჲნ-უძლოდეს მათ“ O, იოხ 81, 18; „უძლოდეს შიშლთა საშჯლსა“ ფხ. 24,9; „უწინარეს შემსრვისა ძღვენ გონებაჲ“ O, აგ. სოლ. 18,18; „ღმერთი უძლოდა მას ვეკბრით“ Fr.—„ღმერთი მოუძლოა მას ეგპტით“ G, რიცხ. 24,8; „რომელნი კეთილად ძლოდიან ხუცესნი“ I ტმ. 5,17; „თუალნი ხედვენ და უძღვან ფერგთა, ვიდრეცა მიაქუნდეს გუამი“ მ. სწ. 176,10, იხ. მიძლოლა, წარმოდლოლა, წარძლოლა, წინა-ძლოლა, წინა-წარძლოლა.

ძლომა იხ. გა(ნ)ძლომა, გა(ნ)მძლოარი, განძლოება, მაძლოარი, მამძლოვი, მამძლობა, უძლობი.

ძლომა სწავლა, ძლოლა: „დავკრებოვს გზაჲ კემარიტებისა და ძლომასა წმიდათაჲ“ მ. ცხ. 80v. „ყოფ იგი ძლომილ ეშმაკისაგან“ მ. ცხ. 144v, იხ. წარმძლომა.

ძლუ-

ძლუანება, ძლუნება მოტანინება: „მამძლუანე მე ძელი ნიქსაჲ, ფიჭ და ნაჭ ღმინით“ II 57ტ. 2,8; „უძლუნებ მას მანასა“ O, IV 8ფ. 17,8, იხ. მოძლუანება, წარძლუანება, წარძლუნება.

ძლუანვა იხ. ერის-მძლუარი, თავმძლუარი, კეთილის-მოდლუარი, შესაპყრობილეთ-მოძლუარე, მოძლუარი, მოძლურება/მოძლურობა, მძლუანველი, მძლუარი, ნიორაკთ-მოძლუარი, წარძლუანვა, წინამძლუანვა, წინა-წარძლუანვა.

ძლუენ-ი (ძლუნისა) „მსხუერპლი“, შესაწირავი, მისართმეველი, „ნაანგარები“: „უძუეთუ ყოლად-დასაწველი იყოს ძლუენი მისი ზროხათაგან“ G.—„უძუეთუ მრგული-ად-დასაწველი იყოს მსხუერპლი იგი მისი... ზროხათაგან“ O, ლევტ. 1,8; „მიიღე ძლუენი ესე კლთაგან ჩემთა“ O, ლაზ. 88,10; „ძლუენი მან და ქრთამან დაუბრმნის თუალნი ბრძნითანი“ O, წიხ. 80,81; „ძლუენსა რჩელსა მოიღებდა მათგან“ O, ამოს 5,11; „ძლუენად თავსა თუაჲ შეაწირვიდა მეფისა მის მიმართ“ შუშ. I 23; „ძლუენი გაცხლისაჲ არა მიიღეს“ G.—„ნაანგარები ვეცხლი არა მოვიღე“ M. მხ. 5,19, იხ. მოძლუნება.

ძწოლა იხ. ძრწოლა.

წილ ქართული ანზნის 31-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—4000.

წაბლ-ი იხ. მოწაბლე.

წაგება იხ. წარგება.

წადიერ-ი, **წადიერი-ი** მოსურნე: „მათჳს ვიტყვ, რომელნი სურველ და წადიერ არიან წინამძღურობაჲ“. **მ.** სწ. 82,17; „ისმინის... და ფრიადცა ყვის და წადნიერად ერჩინ მას“. **მ.** მრ. 4,20. იხ. წადილი.

წადიერება სურვილი, წადილი, «ნდომა»: „თქუნ უწყით, რაჲ-იგე იყო წადიერებაჲ ზემო პირველით-განვე“ **ხალ.** 156,28; „წამებისა წადიერებათა განჰმადნეს თავნი თჳსნი ქრისტესსაჲს“ **ხაქ.** წიგ. II 76,1; „დასწავლულ გარბ... წადიერებათა სამოსლისათა“ **მ.** სწ. 254,25. იხ. წადიერი.

წადილ-ი სურვილი, «ნდომა», «გულის-სიტყუა», «გულის-თქუმა»: „სწადილად მრავლით გამოთვან ხილვად მისი“ **მ.** — „უწდა მისი ხილვად მრავლით გამოთვან“ **DE**, **ლ.** 22,8; „სწადილად მისა“ **I**. — „აღიყანეს ივინი გულის-თქულისითა მის ზედა“ **O**, **დნ.** 18,9; „არმოსისათჳსცა-იგი გწადილად, მოვეცა შენ“ **ფლტ.** 187,27; „გწადის, ვითარცა უძრესნი ტანჯვანი შეგემთხვნეს“ **ფლტ.** 142,4; „სწადილი აღესებად“ **C**. — „გულის-თქულისად განძებად“ **DE**, **ლ.** 16,16. „ხუცესმან აღავსენ წადილი თქუნი“ **შუშ.** XV 14. „აღსრულა ზემო წადილი“ **ქ.** იერ. -ბოც. -ხაშქ. 248,15. იხ. მოწადილი, სწადილი.

წადიერი-ი იხ. წადიერი.

წავლა იხ. წარვლა.

წავლენა იხ. წარვლენა.

წათ-ი კეტი, ჯოხი: „ვითარცა ავაზაცა ზედა მოსრულ ხართ მახუთითა და წათებითა“ **ლ.** 22,52; „უბრძანა წათითა გუმიან“ **ანდ.** -ანაბ. 3,8,8; „მოველა ვეშაჲ იგი თჳნიერ მახულისა და წათისა“ **O**, **დნ.** 14,25.

წათოსან-ი კეტებით, ჯოხებით აღჭურვილი: „მივიდა კატებითა წათისსებითა“ **თჳლა** 29,18; „მოიწია იუდა... და მისთანა ერი მახულოსნები და წათოსნებო“ **C**, **მრ.** 14,48. იხ. წათი.

წათქრომა «რბოლა»: „გერთ იგი მოწადე წინა წაქთქრა (რბოლა) (DE) უადრეს პეტრესა“ **ა.** 20,14. იხ. თქრომა.

წალ-ი «გაცი»: „მოპეტუაროს... წალი თხათავან ცოდვისათჳს“ **G**. — „შეწიროს... გაცი თხათავან ცოდვისათჳს“ **O**, **ლევტ.** 5,6.

წალა: „ყოველივე მატლ და წუთს და წალა იქმნას“ **მ.** სწ. 226,28; „ამიო ველი თჳსი წუთსა მას და წალასა“ **მ.** ცბ. 173v; „აღუკა მას (ლომა) ჩნდჲ და შეუდგა წალად“ **Sin**—8,67v.

წალით-ი წალდი: „სცა მას წალითითა ფერცხალთა ზედა“ **Ath**.—12, 30v.

წალკოტ-ი ყვავილნარი, ბალი: „შეჰავეს მონაზონსა, რაჲ-ა არა მოკალე იყოს წალკოტითათჳს და მტილითა“ **მ.** ცბ. 79r.

წამ-ი წუთი: „ნუმიცა განვეშორების, ნუცა დღისი და ნუცა ღამე, ნუცა ქაშერთა და ნუცა წამ ერთ“ **მ.** სწ. 210,29; „ერთ-სა შინა წამსა... უპატიიანეს ნაშობი მათი განრყენილ იყო“ **O**, **სიბრძ.** სოლ. 18,12.

წამ-ი წამწამი; დახამხამება: „წამნი თქუენნი გარდა-მოადინებელ წყალსა“ **O**, **იერემ.** 9,18; „ძილისა ხარკი ზე-დგომით გარდაივადის და წამსა შინა თულისასა განიშორა“ **არსტ.** 43,16; „წამსა შინა თულისასა მიწინეს სახლსა მის ყრმისასა“ **A**.—22,154. იხ. მეწამწამე, წამწამი.

წამ-ი სასწორის უღლის შუაზე აღმართული ისარი: „ვითარცა წამი სასწორისაჲ არს ყოველი სოფელი შენ წინაშე“ **O**, **სიბრძ.** სოლ. 11,28; „ყოველი წარმართნი... ვითარცა წამი სასწორისაჲ შეიარაცხნეს“ **I**, **ეს.** 40,16.

წამალ-ი (წამლისა) საღებავი: „ჭერ-არს მსგავსად კელთ-ანთა მათ მსატყრათ მოვლენად უმეტესთა წამალთა, რაჲ-თა უსრულესადრე ხატჲ იგი სიტყვსაჲ გამოვისახით“ **A**.—22,290; „ვითარცა ხატი მეუფეთაჲ, გამოწერილი შენეირად რჩეულითა მით მრავლითა წამალითა“ **Sin**—27,54v; „შეამკვე კეთილითა და მრავალფერითა წამლითა გონებად შენი, რაჲთა არა შენ ძლით იგმოს გამომხატველი შენი“ **მ.** სწ. 290,2.

წამალ-ი (წამლისა): „სილბუნი და წამალი დავდგა, რაჲ-თა. ჰე. ღამე თუ განიერნი“ **შუშ.** VII 16; „სწავლაჲ მისი, ვითარცა წამალი ცხარეხისაჲ მიითულისა“ **ე.უ.** 29,28; „შეკობარი სარწმუნოჲ — წამალი იგი საყურნებელი“ **ქტრ.** -მარხ. და-ონ. 109,30; „დასდებდა წამალსა მას“ **ქ.** იერ. -ნათლისხ. 86,20; „ენება მოკლეჲ ბისკომოსისაჲ გრძნებოჲ და წამლითა“ **დნ.** 45,19; „ყოველსა, ვითარცა წამალი მტკივნი“ **H**—241,627. იხ. მეწამლე, მეწამლელო, წამლენი.

წამარი, წალმართ «მიმღებია», იქით, პირდაპირ: „დღესა მერვესა და წამართ“ **G**. — „მერვით დღითჳს და წამართ“ **px**. — **ლევტ.** 23,27; „ზურგნი მათნი მიექცინეს ტარად... და პირნი მათნი — წამართ“ **I**, **გუგ.** 8,16; „აწესენით ველნი თქუენნი მით დღითჳს და წამართ“ **px**. — „დაწესენით ველნი თქუენნი ამიერ დღითჳს და მიმღებნი“ **O**, **ანტ.** 2,18.

წამება «მოწამე-ყოლა», «მეწამება», დამოწმება, «მცნება», «მოწმება», მართვითობა: „წამებით თავ-თა თქუენთა“ **C**. — „სწამებით თავით თჳსით“ **DE**, **მთ.** 23,21; „რაჲ ვიხილეთ, ვწამებთ“ **C**, **ა.** 8,11; „თქუენ თუ მე წამებით მე“ **DE**. — „მოწამე ხართ ჩემდა“ **C**, **ა.** 8,28; „გულთ-მეცნიერი ღმერთი ეწამა მათ“ **ხაქ.** მოც. 15,8; „გარდაუკალე და უწამე ერსა მას“ **O**, **გამოხლ.** 19,10; „ეწამე მენ მოწამენი“ **I**. — „ეწამე მენ მოწამენი“ **O**, **იერემ.** 22,10; „ეწამებ თქუენ დღეა ცასა და ქუეყანასა“ **G**. — „შეეწამებ მე დღეს თქუენ წინაშე ცასა და ქუეყანასა“ **M**, **II შქ.** 4,28; „ჩუენ ეწამებთ სიტყუითა შენთა“ **ხაქ.** წიგ. II 77,24; „ვითარცა წამებენ მის მიერ თარქნილითა წიკნთა შინა აღწერილი ანდერძნი“ **ე.უ.** 15,8; „სიტყუანი მისნი საქმეთა მისთა ეწამებთ დღისნი“ **Sin**. — 27,57v. „არა-სწორი იყვნეს წამებანი მათნი“ **DE**. — „არა ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი“ **C**, **მრ.** 14,26; „ორთა კაცთა წამებაჲ გეშმარებ არს“ **მ.** 8,17; „ერთელი შესწამებდეს

მეგობარსა თჳსსა წამებასა ცილსა^ა ო. იგ. ხოლ. 25,18; „რამეთუ თანამშრომელ გვექნე წამებასა მავას^ა ანდ.-ანატ. 222,16; „შევიყუარენ წამებანი შენნი“ ო. —... მცენ-ბანნი შენნი“ ო. ფს. 118,17; „თჳნიერ წამებითა წე-რილთათა“ არაბას დამტკიცებნ თავით თჳსით“ ა. ე. 17,2. იხ. ღაწამება, მოწამე, მოწამება, სწამებელი, უწამებელად, შეწამება, ცილის-წამება, ცრუ-წამება, ძვრის-წამება.

წამება წამ-ყოფა, თვალით-ნიშნება, ჩვენება: „წამ-წამნი შენნი სიმაართესა წამებელ“ ო. — „წამნი შენნი რაბთა წამ-ყოფდენ სიმაართესა“ ps., იგ. ხოლ. 4,25; „უწამებელ მათ გზასა“ ო. გამახლ. 18,20. იხ. წამა.

[წამება] დაწვრილება. იხ. განწამება.

წამ(ის)-ყოფა წამება, „თულის-ყოფა, მონაწილეობა: „წამს-უყოფდეს, რომელნი იყვნეს ერთსა მას ნაცის“ ლ. 5, 7; „თუალ-უყოფდეს შამასა მისსა“ ლ. 1,62; „წამ-უყვნა (თუალ-უყვნა C) მას სიმონ. რაბთა ჰითხის“ ა. 12,14; „იგი წამს-უყოფდა მათ“ DE. — „იგი მთას წაგვბ-და მათ“ C, ლ. 2,22. „მიიღებენ შერისხვას წამის-ყოფისაგან საღმრთოთა სულნი იგი ბოტატისანი“ მ. ცხ. 68r. იხ. ყოფა.

წამლეან-ი, წამლიან-ი შხამიანი, მოწამლული: „უამშ-თუ მესროდის ჩუენ მტერი ისრითა მისითა წამლეანითა, წინა აღუღათ ჩუენ ფარი იგი ლოცვისა“ მ. სწ. 144,12; „უპყრობდა იგი გელითა გუელთა და ღრიალთა და ყოველთა მათ ქუეწარმავლთა წამლიანთა“ მ. ცხ. 427v. იხ. წამალი.

[წამლეა] იხ. წამალი; შდრ. მწამლეელი, მწამლეე-ლობა.

წამლის-მცემელ-ი წამლის მიმცემი, მკურნალი: „არცა მიიღის მან წამალი წამლის-მცემელისაგან ბრძნისა“ ო. ფს. 57,6. იხ. მცემელი.

წამლობა კუდიანობა, (გვრძნება); „მწამლელობა: „აღვტოც წამლთაჲ შენი ჯელისაგან შენისა“ ო. — „აღვი-ხუნე ყოველნი გვრძნებანი შენი ჯელთაგან შენთა“ ps., მიქ. 5,11; „ცხად არიან საქმენი... რომელ არიან... წამლთ-ბანი. ელომანი“ Q. — „ცხად არიან საქმენი ჯორცთანი... მწამლდველთბანი. მტერბანი“ ps., გალ. 5,20. იხ. წამალი.

წამოღება იხ. წარმოღება.

წამოცემა იხ. წარმოცემა.

წამ-ყოფა იხ. წამის-ყოფა.

წამწამ-ი: „წარბნი და წამწამნი... მოეწუნეს ცეცხლითა“ მ. სწ. 314,28; „წამწამნი შენნი სიმაართესა წამებელ“ ო. იგ. ხოლ. 4,25; „დაწუხება თუალთაჲ არი დამძიმებისაგან წამწამთაჲსა“ გრ. წოხ. კავ. აგებ. 109,17. იხ. წამი.

წამწამება თვალის ჩაყვრა, ნიშნება: „რომელი წამწამ-ებენ თუალთა, იგი ნივთებნ ძვრსა“ ო. ზიკ. 27,25; „მსგავს არს იგი მეძახს, რომელი სხუას ზრახვენ და სხუას უწამწამებენ“ მ. სწ. 30,25. იხ. წამწამი.

წანა წვეულება: „წა წანა დიდ თარნა და დაწყდა ზრთ-ბაჲ და საცხოვარი... მოეწოდა ყოველთა... და სოლომონს არა ხადა“ ო. III მფ. 1,9.

წანახვა იხ. წასანახვად.

[წანება] იხ. დწანება, მიწანებელი, მიწანება.

-წარ-ი იხ. გარეწარი, უკუანაწარ, უკუანაწარი.

წარბ-ი წწამი: „წარბითა თჳსითა მამლდებინ“ ო. — „წა-მითა მისითა მამლდის“ ps., იგ. ხოლ. 30,13; „წარბნი და წამწამნი... მოეწუნეს ცეცხლითა“ მ. სწ. 314,27; „იყო იგი... გრემან თუალითა; წარბითა შევიტულ“ თგჯლ. 92,17.

წარბლარდნა წახვევა: „წარბლარდნა ორნივე გელ-ნი“ მ. ცხ. 124v; „მოწყის მონაზონი... და მსოფლიოთა შინა ზრუნეთა წარბლარდნოს“ მ. ცხ. 79r. იხ. ბლარდნა.

წარბმა წაყვანა: „წარბმა მონამან მან ათი აქლუმი იქ-ლემაჲგან უფლისა თჳსისაჲ“ ლაბ. 24,10; „წარბი კარაუ-ლი ესე“ ხაქ. წიგ. 32,24; „წარბის დაახსნ წყალი“ ლ. 12,15. იხ. ბმა.

წარგდება წაგდება, ამოგდება, გადაგდება: „წარუგ-დო გუგამ ერთი თუალისა მისისაჲ“ ფლტ. 188,18; „წა-რიგდო (სამოხელი)“ ფლტ. 155,21; „წარუგდო მის ქუეშე ტყვი“ მ. ცხ. 225v; „თაყუანის-საქეშელად კალითა ერთი მცირე ქუე წარუგდებდელ“ შუშ. XIV 20. იხ. გდება.

წარგება, წაგება დახარჯვა: „სხუამ თუ რაიმე წარაგო უმეტესი... მიეცე შენ“ ლ. 10,25; „რომელმან წარაგოს მონაგები თჳსი გლახათა ზედა“ მ. სწ. 97,18; „მისიცეს... კელონი, რომელთა ზედა წაგეს საშენებელად“ ა. ე. 22,6; „მკურნალოთაჲ წარაგო და არაიან სარგებელ უყო მას“ ხაქ. წიგ. II 121,25; „წარაგის იგი (მზღდი) მეძვეთ თან“ ლიბ. 48,20. „წარგებაჲ და დაღვენაჲ განძისაჲ მის“ მ. ცხ. 298v. „ნებით იგი მისი ყოველი წარგებულ არს არსებასა შინა მისსაჲ“ ბ. კნხ.-მჟხ. ლდ. 41,17. იხ. გება; წარსაგებელი, წასაგებელი.

წარგზავნა წარმოგზავნა, მიგზავნა: „წარგზავ-ნეს (წარმოგზავნეს ო) კრებულისა მისგან“ ხაქ. მოც. 15,2; „წარგზავნეს რებეკა... და ზითვეი მისი“ ო. ლაბ. 24,59; „წარგზავნენ დეს მას ნათესაყუდელსა ქრისტესსა“ შუშ. II 10; „სხუთ გზით წარგზავნა იგინი“ იაქ. 2,24; „წარგზავნეს იგი (მიგზავნეს ო) ტარსელ“ ხაქ. მოც. 3,20; „წარგზავნებოდა იერუსალმელ“ ჯ. 18,22. იხ. გზავნა.

წარგრაგნა შეზღუდვა: „წარგრაგნა არდაგსა და დიდვა იგი გამოკუთილსა მას სამარესა“ ლ. 22,52; „ნისლითა წარ-გრაგნენ იგი“ ო. იოხ. 28,9; „წარგრაგნოს, ვი-თარცა წიგნის-ტყავი, ცაჲ I, იხ. 24,4; „წარგრაგნა ქარტაჲ იგი და შთაიღვა სარტყელსა თჳსსა“ მ. ცხ. 180r. „მითით ჟრმაჲ იგი წარგრაგნილი სახეველთა“ C, ლ. 2,12. იხ. გრაგნა.

წარგუაღ- წასვლა: „წარგუაღე და შთავედ სახლად მეფისა“ I, იერემ. 22,1; „აწ წარგუაღე მშდობით“ გერ. 822; „წარგუაღე ჩემგან. წყუელნი“ C, მთ. 25,41. იხ. გუაღ-.

წარგურა წაყვანა: „წარგურაჲ ერთი მე ვამ ვიდრე მა-ხასამდე“ მ. ცხ. 209r. იხ. გურა.

წარდგინება მიყვანა, წარდგენა, მიართმევა: „წარდგუ-
დგინე მს. გიორგი შეილთა ღმრთისათა“ იმ. რმმ. კურთხ. **იხ. და იკ. 108,7;** „წინაშე მსაჯელთა და მეფეთა წარდგინ-
გინენ თქუენ“ **ც. მკ. 18,8;** „რომელთაცა წარუდგინა
თავი თქსი ცხოველი“ **ხაქ. მოც. 1,8;** „წარადგინა იგი
განმომულებული მის წინაშე“ **თამა მოც. 18,22;** „წარადგო-
ნენს... წინაშე მეფისა“ **არსტ. 88,8;** „წარუდგინენით
თავნი თქუენნი“ **იკორ. 8,4;** „წარიდგინა იგინი წინა-
შე, მასობელად ეტლთა მათ“ **ანდ. ანტ. 108,4;** „წარად-
გინა იგინი წინაშე სატურთბეელსა“ **შუშ. II 21.** „ადმო-
ყვანეს ყრმაი იგი... წარდგინებდ წინაშე უფლისა“ **ლ. 2,22.**
იხ. დგინება.

წარდგმა ნაბიჯი, «სლოვა»: „წარდგმაა ფერკისა უთხ-
რობნ მს“ **ო. — ს. ლეკა კაცისა მოუთხორობს რომელ მისთვის“**
იხ. წარ. 18,27. **იხ. დგმა; წარსადგმელი.**

წარდგმა «დგომა», «მოსლოვა», გადადგმა; ეკლესიის
სამსახურებელთაგანი: „წარდგა (დგა DE) წინაშე მის
ბჭისა (მთავრისა მის DE)“ **ც. მთ. 27,11;** „წარდგეს წინაშე
იოსებისა“ **ო. დაბ. 48,15;** „გინთიდ წარდგეს შენდა“
უხ. 5,4; „რაგამს წარდგა წინაშე ფარაოხსა“ **ო. დაბ. 41,46;** „წარდგა, რომელმან-თიგი ხუთი ქანჭარი მიიღო“
DE. — „მოვიდა, რომელსა ხუთი ქანჭარი მიეღო“ **ც. მთ. 25,29;** „წარდგეს წინაშე მისა ფარისეველნი იგი“ **იმ. რმმ. კურთხ. იხ. და იკ. 94,2;** „წარდგა ნაჭურეცხლისა
ზედა და ტფებოდა“ **იქრ. პეტრე და ელია 814;** „შუღვის
წარდგა ფერკი“ **ლშობ. 188,14;** „რაგამს წარდგა იგი
წინაშე სპარსთა მეფისა“ **შუშ. I 21.** „დგანოზი თდეს იჟუ-
ვენ... წიგნის-კითხვისა, გინა წარდგომასა, გინა თუ რომელსა-
ცა სამსახურებელსა ეკლესიისა“ **ი. გ. 84,12.** „წარდგომილ-
ნი განსკითხვისა მის ვერმისათბრთელსა“ **მ. ხვ. 92,24.** **იხ.**
დგომა.

წარდგენა «დევნის-ყოფა»: „წარდგენენს იგინი ბჭი-
საგან“ **გ. — დევნა-უქვეს მათ ბჭთაგან“** **მ. იხუ 6,7,8.**
„იხე წარდგენი“ **უხ. 100,5;** „წარდგენეს კაცი იგი“
იხ. 121,14; „წარდგედენი იგი უსაზღოზნი და უკემურ-
ნი“ **ი. გ. 82,21.** **იხ. დგენა; წარმდევნელი.**

წარდინება **იხ. დინება; წარსადინელი.**

წარევა როშეა, როტეა: „მსგავს არს კაცსა თაქველითა
სნეულსა, რომელი პირითა წაბრევენ სიტყუათა მრავლთა“
მ. ხვ. 182,12. „არს იგი მდებარე და ჩმუნავს ჴელითა და
ზრახვენ წარუფლთა ჴირისა მისგან“ **მ. ხვ. 120,1;** **იხ. რევა.**

წარფარდნა მოვარდნა: „დაიწყუბის ჴელი ჩემი და წარ-
მვარდების ჩემგან“ **ლშობ. 192,8;** „წარ-მკა-ვარდე-
ბის მკლავი ჩემი მკრითგან“ **ო. იოზ 21,22;** „წარმკვარდა
მეტლის-თავითგან ფერკი“ **ფაქტ. 149,8.** **იხ. ვარდნა.**

წარვლა, წავლა «განსლვა», «თანა-წარვლომა», «წარ-
ვლომა», «განვლა», გადდენა: „წარვლთთ ჴუეყანით
შენით“ **გ. რაცხ. 20,17;** „წარვლოთ ვიდრე დავადგე“
გ. — თანა-წარვტვდეთ და მივიდეთ ვიდრე გაბადდგე“
მ. მხ. 18,18; „წარვლეს და ვიდოდეს“ **გ. — წარმკ-
ვლეს და წარვიდეს“** **მ. მხ. 18,14;** „წარვლეს საზ-
ღარი“ **გ. — განვლეს საზღვარი“** **იხ. 6, 18,14;**

„ქინი წარვლეს მათგან“ **ო. ჰება 2,4;** „წარვლეს ჴევი
იგი“ **I, იხ. 10,20;** „ვიდრე... არა თაყუანის-სცენა მდებარე,
არა წარვლიდნან“ **ი. გ. 85,15.** **იხ. ვლა; შდრ. თანა-
წარვლა, წარუვლი.**

წარვლინება გაგზავნა, «მივლინება», «წარმოვლინე-
ბა», «განვლინება», «გამოვლინება», გაშვება: „წა-
რავლინნა და მოწყვდა ყოველი ყრმები“ **მთ. 2,16;** „წა-
რავლინა ერი თქსი“ **ც. — მოავლანა ერი თქსი“** **მთ. 22,7;** „წარავლინებს ზღუასა ზედა მძევლებსა“ **I, იხ. 18,2;** „წარავლინა იგი ევლად თქსა ჴოვნად ღორთა“ **ლ. 15,16;** „წარავლინენ შენდა“ **ჯ. — წარმოვავლ-
ენ შენდა“** **ქ. ხაქ. მოც. 10,22;** „წარავლინა იხე ერი
იგი“ **მ. — განავლინა ღმერთმან ერი“** **გ. მხ. 2,8;** „წარავლინა იგინი“ **მ. — გამოვლინნა იგინი“** **გ. იხუ 6, 22,8.** „იწყეთ წარვლინებად მათა ორ-ორისა“ **მკ. 6,7.** **იხ. ვლინება.**

წარვლოლა «ვლოლა», გაქცევა: „წარვლოლა-
დეთ მთად“ **ც. — ვლოლადეთ მთად“** **DE, მკ. 12,14;** „იჟუ წარვლოლადეთ ადგილ შენდა“ **გ. — ვლო-
ლადეთ ადგილ შენდა“** **Fr. რაცხ. 24,11.** **იხ. ვლოლა.**

წარწიდეა განიდეა, გაჭიმეა: „წარწიდეიდე სტრა-
ტიოტნი იგი წმიდათა მათ“ **ვარ. 806.** **იხ. ზიდეა.**

წართრევა წართრევა, გათრევა: „წართრეიეს იგი და
დაიადეს გზასა ზედა მწყდარი“ **მ. ცხ. 194v.** **იხ. თრევა.**

წართქუმა «თექუმა»: „ესე ვითარცა წართქუა, ვიღოდა“
ლ. 10,28; „გალობა წართქუეს და განვიდეს იგინი მთასა
მას ჴეთის-ხილთასა“ **მთ. 26,30;** „წართქუეს ფსალმუნი
იგი“ **ხაქ. წიგ. II 86,28;** „ძალი საშინელუბათა შენთა (თქუ-
ან ჴ) წართქუან“ **ჯ. მხ. 144,8.** **იხ. თქუმა.**

წარკეცა «აღსაბურველები», გაშიშვლები: „მე წარ-
კეცე ქუემონი შენი პირად შენდა და გამოჩნდეს გინებუ-
ლება შენი“ **I. — მკეცა აღესაბურველნი უკანა კერძონი
შენნი წინაშე პირთა შენსა, და იხილოს გინებულება შენი“**
იხ. თრე. 15,26. **იხ. კეცა.**

წარკითხვა «აღმოკითხვა»: „იგი ფიცარი წარკითხეს
ჴირითა მრავლთა“ **ც. — ესე ფიცარი მრავლთა. აღმო-
კითხეს ჴირითა“** **DE, მ. 10,20;** „წიენი წარკითხ-
იანს“ **მ. ცხ. 14v.** „ნუ გკონი მორელ და მესამელ და
უფროას მისა ქცეად და კულად წარკითხად“ **მ. ხვ. 21,14.**
იხ. კითხვა.

წარკრვა წაკრვა: „წარკრა ქვასა ფერკი მისი და წარი-
კუეთა თითი“ **მ. ცხ. 88v.** **იხ. კრვა.**

წარკუეთა «მოკუეთა», წაკეცა, წაგლეჯა, წაკერა:
„ნუ წარკუეთო სასოებასა“ **ო. წარ. 22,26;** „წარკუ-
ეთო ყური“ **მკ. 14,47;** „ფერკი შენი არა წარკუეთო“
ო. იგ. ხოლ. 2,8; „წარკუეთოს მდღელმან თავი და
დღდეს სატურთბეელსა ზედა“ **მ. ფაქტ. 1,15;** „წარკუ-
ეთოს მდღელმან თავი მისი საქციელითგან“ **მ. — მოკუ-
ეთოს მდღელმან თავი მისი ჴელითგან“** **გ. ფაქტ. 5,2.**
„მიიღო წარკუეთალი იგი ჴელი და დადვა ანდრიაწეს თანა“
ანდ. ანტ. 224,20. „დაივიწყე... წარკუეთა იგი ჴელისა“
ანდ. ანტ. 221,15. **იხ. კუეთა.**

წარმავალი — გარდამავალი, «საწყუთრო»: „მწირა და
წარმავალ ვარ მე თქუენ თანა“ **ო. დაბ. 28,4;** „ვითარ-

ცა ცუარი ცისკრისაჲ წარმავალია" **ო.** **თვხე** 8,4; „წინაჲ წარმავალნი აბის მეფისა“ **A.** — „საჲ წუთროსი აბის ქორციელთა მეფეთა“ **B.** **სხტ.** 129,6; „შევიუარებეს ცხოვრებაჲ წარმავალი“ **მ.** **სწ.** 5,27; „ეთიარცა ყუავილი ელთაჲ წარმავალ არს (ესე ყოველი ცხოვრებაჲ)“ **შუშ.** **XVI** 47. **იხ.** წარსლუა; შდრ. თანა-წარმავალი.

წარმართ-ი ურწმუნო, კერპთმსახური; უცხო თესლ-ტომი; „ბარბაროზი“, „თესლი“, „ნათესავი“: „იყენეს ვინმე წარმართნიცა აღმოსრულთა მათგანნი“ **მ.** 12,10; „სახელსა მისსა წარმართნი ესეიდნ“ **მთ.** 12,21; „მთავარი წარმართთანი უფლებელ მათ ზედა“ **მთ.** 20,25; „ამას ყოველსა წარმართნი ეძიებენ“ **მთ.** 23,23; „გზასა წარმართთასა ნუ მიხულოთ“ **მთ.** 10,4; „იყო იგი ქრისტიანე ფარულად, ხოლო ცხადად არს იგი წარმართთა თანა“ **საქ.** **წიგ.** **II** 85,14; „არცაღა წარმართსა ჯერ-არს მიკებაჲ ბოროტისაჲ“ **მ.** **სწ.** 85,8; „ხოლო წარმართთა (ბარბაროზთა) მათ წინა-მიყვას ჩუენ დიდი კაცთ-მოუღრებაჲ“ **საქ.** **წიგ.** 22,2; „გივალთებდ შენ წარმართთა (თესლებსა) **ც.**“ **შორის“** **ფხ.** 26,10; „საწამებელად ყოველთა წარმართთა (ნათესავთა) **ც.**“ **მთ.** 24,12. **იხ.** საწარმართო.

წარმართება „მიკატება“, „განმარჯუება“, მიმართე, გამართება, სწორ გზაზე დადგომა, „წარმომართება“, „წარფელ-ყოფა“, „განგებაჲ“: „წარმართა (მთავადი) მის ზედა სულმან უფლისამან“ **M.** **სხტ.** 14,6; „ეთიარცა წარმართთა წმიდაჲ თიანე მის კერძო, მიხედნა ჰაზუჲმან მან“ **მ.** **სწ.** 292,29; „რამთა წარმართოს გზამ მისა“ **ლიმ.** 22,23; „ოდეს ღმერთმან წარგომართოს“ **მ.** **სწ.** 19,24; „ბეტიბში ჩორღ წარმართთა“ **შუშ.** **X** 17; „უფალმან კეთილი წარმართის მას“ **px.** — „უფალმან თაყვანს გავრმართეს. მას“ **ო.** **ზარ.** 15,10; „წარგომართოს ჰეშმარიტებით გზა შენა“ **px.** — „რამთა გაციფნეს ჰეშმარიტებით გზანი შენნი“ **ო.** **ზარ.** 27,10; „უკუეთუ წარმართების გზა ჩუენი“ **G.** — „უკუეთუ წარგუჲმართოს ჩუენ გზაჲ იგი ჩუენი“ **M.** **სხტ.** 18,4; „წარმართთა (წარმართ-გვანთა) **M.**“ გულნი თქუენი უფლისა მიმართ“ **G.** **იხუ** 5, 24,28. „ველთა შინა უფლისათა არს წარმართებაჲ“ **ო.** **ზარ.** 10,6. „წარმართებულ ხართ მცნებათა შინა ღმერთისათა“ **მ.** **სწ.** 21,22; „უკუეთუ ვინმე წარმართებულად იხილეს, დაუძიბდის“ **მ.** **სწ.** 241,5; „წარმართებულ არიან“ **ლ.** — „წარმომართებულ არიან“ **ც.** **ფხ.** 72,12; „საქმე იგი იყოს წარმართებულ“ **ო.** **II** **გზარ** 5,3.

წარმართებულება გამარჯვება, წარმატება, „სიწორფოება“, „სიწორფელება“: „უფალმან... მონიჭოს... სულსა მთასწრაფებაჲ და წარმართებულებაჲ საცხროთაჲ ყოველსა შინა“ **ცხოვრებასა“** **მ.** **კეხ.** 22,29; „უწოდეს სახელი მარწყენისთა მას წარმართებულებაჲ“ **M.** **II** 58ტ. 2,17; „თუალთა ჩემთა იხილენ სიწორფოებაჲ“ **ლ.** — „თუალთა ჩემთა იხილენ სიწორფელ“ **ლ.** — „თუალთა ჩემთა იხილენ წარმართებულებაჲ“ **ც.** **ფხ.** 10,2.

წარმართობა კერპთმსახურება: „რომელნიმე მათგანნი დარჩეს წარმართობასა ევე დღესამოდღე“ **ქ.** **ცხ.** 126,8; „წარმართობაჲ მკდომ არს ქრისტიანობისაჲ“ **ლიმ.** 189,24. **იხ.** წარმართი.

წარმატება „აღორძინება“, წაქარება, გადამეტება, წინსვლა: „ეთიარცა-იგი ყოველსა შინა წარმატებით სარგებენობითა“ **II** **კორ.** 3,7; „წარმეტებულად (აღორძინებულად) **ც.**“ **სიმონითა** და **პასკითა“** **ლ.** 2,52; „წარმეტებულად ჰეშმარიტებასა შინა უფროჲს მრავალთა“ **გაღატ.** 1,14; „ჰეშმარიტი იგი მორჩი წმიდისა ნათესავისაჲ... წარმეტებულად სათნოებასა დღითი-დღედ“ **საქ.** **წიგ.** **II** 85,2; „უმეტეს და უმეტეს წარმეტებულ“ **მ.** **სწ.** 22,20. „უკუეთუ ვინმე იხილეს წარმატებაჲ დაუძიბდის“ **მ.** **სწ.** 242,21; „ხედვიდა რამ... წარმეტებასა მათასა... ელ-მალა“ **მ.** **სწ.** 46,6. „იყო... ლოცუთაჲ უფროჲსა წარმატებულ“ **შუშ.** **I** 22. **იხ.** მატება; წარსამატებელი.

წარმატებადი — „ამანო“, აღორძინებადი და წარმეტებადი **ლ.** **მალღოთა** ღმერთისათა“ **A**—**484, 818r.** **იხ.** წარმატება.

წარმატებულება წინმსვლელობა, მოწინავეობა, პროგრესი: „წარმატებულებაჲ ევე შენა ცხად იყოს ყოველსა შინა“ **I** **ტამ.** 4,15. **იხ.** წარმატებული (წარმატება).

წარმგზავნა წარგზავნა, გაგზავნა, მივლინება: „წარმგზავნა იგი სხვაჲ მისა“ **მ.** **ცხ.** 118v; „წარმგზავნეს ბერი მრავლითა მღვანელებითა“ **მ.** **ცხ.** 210r; „აუ ვინმე პოვნიან ეპიტრიტისთა დატყვნიან და თჳსთა კელითა წარმგზავნიან“ **მ.** **სწ.** 25,26. **იხ.** მგზავნა.

წარმდებ-ი თავხედი, გლისპი, მოუურიღებელი, „გამოკადნიერება პირისა“, შეუპოვარი, კადნიერი: „იყვნენ კაცნი... წარმდებ“ **II** **ტამ.** 3,4; „წარმდებმან შეძრწუნოს თავი თჳსი“ **ო.** — „გამოკადნიერებაჲ მან პირისაჲ შეძრწუნოს-თავი თჳსი“ **px.** **საქ.** **საქ.** 12,3; „ნუ წარმდებ იქნები ლალად“ **ო.** **საქ.** **საქ.** 26,8; „ნუ უკუე წარმდებ იქნება მსხერბულსა მას წმიდასა მიხედვად ქელთა უზანელთა“ **მ.** **სწ.** 26,25. „წარმდებად და ურჩად იტყ წინაჲ მშობელთა“ **ფლკტ.** 126,28; „არა თუ წარმდებად რამ, თათი თჳსით, არამედ ბრძანებასა მას დაემორჩილა“ **ს.** **გამ.**—**მოც.** **საქ.** 20,15; „ჰყავთ წარმდებად საქმე ესე ჩემი“ **შუშ.** **XVI** 28.

წარმდებება თავხედობა, ურცხვობა; „წარმდებად ქმნა“: „ნურაზს იქმთ წარმდებები“ **ლ.** — „ნუ რას წარმდებად იქმთ“ **ც.** **საქ.** **მოც.** 12,28; „უევეთიარცისა წარმდებებისათჳს წარყუთილ ხართ“ **ფლკტ.** 166,20; „ნუ შეიწყნარებ შენდობასა მისსა. ოდეს წარმდებებით გრქუეს“ **მ.** **სწ.** 81,10. **იხ.** წარმდები.

წარმდევნელ-ი „განმაცენებელი“: „იყვნენ მკუდარინი ამის ერისანი საჰმელ მფრინველთა... და არა იყოს წარმდევნელი“ **G.** — „იყვნენ მკუდარინი ამის ერისანი საჰმელ მფრინველთა... და არაყენ იყოს განმაცენებელი“ **ო.** **ფერგ.** 7,22. **იხ.** წარდევნა.

წარმოავრება „წარმოტყუენა“, „ტყუედ წარმოღება“, „მოღება“: „წარმოავრებაჲ თუთოულმან თავისა თჳსისად“ **G.** — „წარმოტყუენეს თავისა თჳსისად“ **px.** **საქ.** 21,28. „საცხოვარი მათი წარმოვრებაჲ“ **G.** — „საცხოვარი მათი ტყუედ წარმოვრებაჲ“ **M.** **II** 32. 2,25; „ყოველი საცხოვარი და ნატყუენავი ქალიქობა წარმოვრებაჲ ჩუენდალ“ **G.** — „საცხოვრები მათი და

წარმოთხმა გაშლა, გაქიმება; **წარმო** კაცს მას; **წარ-**
მოთხმის გული შენი და წარმოთხმა C, 26, 2, 5,
იხ. რთხმა.

წარმოხლვა «მოსლვა»; ვითარცა ესმა, რამეთუ ერი წარ-
მოვალს და 18, 24; რქუნ ნივთა წარმოვადით
ტრქმთ ხაქ. მოც. 11, 7; წარმოსლვით წარმოვადე შენ
თანა G.—მოსლვით მოვადე შენ თანა M, 24, 4, 2;
წარმოვადე მერ აბრახამ O. დაბ. 12, 2. რამეთუ მერ
წარმოსლვად იყო და 19, 4 წარმოვადით წარ-
მოვადე შენ თანა G.—მოსლვით მოვადე შენ თანა M,
24, 4, 2; ოგინი წარმოსლვად მოვადეს და დავყვდრნეს
მხ. 24, 4. იხ. სლვა.

წარმოსრულვება გაძარცვა, დაღვინა; ვიდრე არა წარ-
მოვასრულეს შენ ორგზის O. წარ. 12, 9; ეტლად და
უნლოდ წარმოვასრულეს ყოველნი დღენი ცხოვრებისა
ჩემისანი უღბობასა შენა მ. ხე. 24, 27. იხ. სრულება.

წარმოტაცება მიღებული; განგებინე თქვენ, ვითარცა
ქარქუტინი, წარმოტაცებულნი ქარისიგან უღბნობათ
O.—განგებ წინე იგინი, ვითარცა ქარქუტინი. მიღებუ-
ლი ქარისიგან უღბნობა pხ., 24, 27. იხ. ტაცება.

წარმოტევა გაშლა, «იღუკუება»; ჩამოსვება; ანუ
თუ წარმოტევის ნაშესა O.—უშვეთ აღუვანა
ბუტკოვნება M. ქება 7, 12; ბრძანა უზოასა მის წარმოტე-
ვება. რომელი განება წინაშე საუდართა მისთა ანა. ებრ.
129, 10. იხ. ტევა.

წარმოტრვა წარძრვა, დაძვრა; წარმოტრულ-
ნი ბორბით ვიდრეთ ყოველსა მას უღბნობასა G.—წარ-
მოტრვით ჩვენ ქორებით და განვლეთ უღბნობა იგი
pხ., II 24, 1, 19. იხ. ტრვა.

წარმოტყუენვა წარმოლოება ტყუელად, ნადავლის წა-
ღება; გაძარცვა; წარმოვსტყუენავთ ყოველსავე
ცნობასა მორჩილებად ქრისტესა II კორ. 10, 5; წარმოტყუ-
ენა ტყუელად მისცა იგი ნიჭად კაცთა ეფ. 4, 8; ყოველი
საცხოვრებელი წარმოვსტყუენო თავისა შენისად G.—
საცხოვრებელი მათი წარმოვსტყუენო ტყუელად M. II 24,
20, 14; სხუანი ეკლესიანი წარმოტყუენენ II კორ.
11, 8; წარმოვსტყუენო ნატყუენავი მათი G. II 24,
21, 10; წარმოვსტყუენო ტყუელად მათი ეფ. 28, 19;
წარმოტყუენა უბანი მინი იფ. 1, 14. იხ. ტყუენვა.

წარმოღება, წამოღება წაღება, ნადავლის წაღება,
გაძარცვა, წარატყუენვა, მოტანა, «მრღება», მოყ-
ვანა; წარმოვღეს ნატყუენავი მრავალი II 57, 14, 18;
წარმოვღეთ წარმოვადე და წარმოტყუენო ტყუელად
O.—წარმოტყუენად ნატყუენავთა და იგარ ყოვად იგარ-
ისს მისისა pხ., ეფ. 28, 12; წარმოვღელს ძალი შენი
O.—წარმოტყუენოს ძალი შენი pხ., ეფ. 28, 12; წარ-
მოვღელს ძალი დამასკისა O.—მოვღელს ძალი დამასკი-
სა pხ., ეფ. 24, 4; წარმოვღელ ტყუელად მათი კლდეთა ქუეყა-
ნისათა O. ეფ. 2, 5. იხ. ღება.

წარმოყვანება მოყვანა; წარმოვყვანა ყრმა იგი
მთ. 2, 21; წარმოვყვანენს იგინი კიდითგან ქუეყანისათა
I, ეფ. 2, 24; წარმოვყვანენს და მოყვანად წმიდა შუ-
ნისი უკუბურთი შუ. II 6. იხ. ყვანება.

წარმოვლვა გამოშვება; წარმოვლელი ხატმან მან
და მიიხუნი ფიცარნი ფლ. 164, 25.

წარმოვრა წარმოვრდებინება; წარმოვრანა თრინე
თულნი ჩემნი ლ. 28, 14. იხ. ვრა.

წარმოჩენა «გამოჩენა»; წარმოჩენეს სიონს, ვითარ-
ცა მდინარე მომავალი O.—გამოჩენეს სიონს შინა, ვი-
თარცა მდინარე მქანარი pხ., ეფ. 28, 2. იხ. ჩენა.

წარმოჩინება «ყოფა»; დადგმა, წარმოვრება; გამოცხა-
დება, წინდგობა; მკლარი უცხოასგან წარმოჩინი-
ნოს O.—უცხოასგან მქარსა შევინე ყენა pხ., წარ.
28, 24; წარმოჩინა ყოველივე იგი ჭურჭერი ცოდნად
მას შინა ფლ. 16, 15; ავტორდეთ განწარმებულნი ცოდ-
ვითა ჩვენთა წარმოჩინებთსა და წარმოჩინებთა
გამოცხადება M. ხე. 128, 21; ანა თუ მერმე წარმოჩინებუ-
ლად უპყრან მას საყდარნი, არამედ გინაგანდა არსა ე. აფრ.
აღ. 128, 14. იხ. ჩინება.

წარმოცალიერება დაცლა, გამოვლენა; ვითარცა წარ-
მოცალიერება დადეს ძაძათა მათთა O. დაბ. 22, 25; წარ-
მოცალიერა სარწყული წყლის-სასუმელსა მას O. დაბ.
24, 20; ბარბის გულის-წყრომისა ჩემისა შუ. და წარმო-
ცალიერება I, ეფ. 51, 17; კმატნი ისართა მისთანი
წარმოცალიერანა და მენი იგი ვერ მოწყლა M. ხე.
84, 22; ნელსაცხებელ წარმოცალიერებულ—სახელი
შენი O. ქება 1, 2. იხ. ცალიერება.

წარმოცემა აღძვრა, მოტანინება, აღმოვრდინება, «მო-
ვლვა»; წარმოცენეს მდინარენი მთ. 7, 25; წარმო-
ცა ბატი თხნი ან. 27, 10; წარმოცემა სისხლი და
განუტევა სული და. 180, 25; რამესა წარმოცენეს მდი-
ნარე იგი წყლ. 104 (თ); წარმოცემა, ვითარცა მდი-
ნარე სასტიკი, რისხვა უფლისა O.—მოვლეს ვითარცა
მდინარე, მიიჭლებული რისხვა უფლისა მიმართ pხ., ეფ.
59, 10. იხ. ცემა.

წარმოცლა დაცლა, დაცალიერება; ჭურჭელსა შინა, რომ-
ელსა ზეთი შთაისხას, ნაზეთავი არს და რომელსა შინა ღვთა
შთაისხას—ნაღვნი, დაღათუ ნივთნი იგი წარმოცალ-
ენენ მ. ც. 286r. იხ. ცლა.

წარმოცენა გამოვრა, «აღმოცენა»; თულნი მათნი
წარმოცენენს ბუღეთაგან მათთა O.—თულნი მათ-
ნი აღმოცენენს ბუღეთაგან მათთა pხ., 24, 12; ორ-
ნივე გუჟანი თულისა მისთანი წარმოცენეს H—241,
448. იხ. ცენა.

წარმოძრვა დაძვრა, წამოსვლა, გამოძარცვა; წარ-
მოძრეს რაფილინით და მოვლეს უღბნობა მას O. გა-
მოსლ. 19, 2. იხ. ძრვა.

წარმოძლოა წარძლონება, წინამძღვრობა; შეგარიბო
შენ და წარმოვძლეთ და აღმოვყვანო შენ O.—შეგ-
არიბო შენ და წარმოვძლეთ შენ და აღმოვყვანო შენ pხ.,
ეფ. 29, 2; იგი თავად წარმოვძლეთ წინაშე მისა
C. და. 1, 17. იხ. ძლოა.

წარმოძლანება წარმოვძლანა ნელსაცხებელისა ცხე-
ბა ჭორტთა ჩემთა C. მთ. 14, 2. იხ. ძლანება.

წარმოვლმა წამოსვლა, წარვლა; წარმოვლელად
დავად DE. და. 12, 7; რაცხუ წარმოვლელსა და ვითარცა
მათგანი არა წარწყმდა O.—რაცხუვლელად წარვლეს და
ერთი მათგანი არა წარწყმდა pხ., ეფ. 84, 10. იხ. ვლმა.

წარმართუნელი-ი წამლეკავი: „იყოს წყმა წარმართუნელი“ *ო. გვ. 18, 11*; „იყოს მდინარედ წარმართუნელად და წარმართუნეს ქუეყანას და საგებამ მისი“ *ი. ბერეშ. 27, 2. იხ. რღუნა.*

წარმტყუენად-ი, წარმტყუენ(ვ)ელ-ი ტყუედ წამყვანი, მძარცველი, ნადავლის ამღები: „განარჩნა იგინი უხალ-მან ჯელისაგან წარმტყუენადთა (წარმტყუენველთა M)“ *გ. მხ. 2, 16*; „წარმტყუენენ იგინი წარმტყუენველთა თჳსთა“ *ო. III მ. 8, 46*; „მისცა იგინი საწყალობლიდ წინაშე ყოველთა წარმტყუენველთა მათთა“ *ფხ. 105, 46*; „იყვენ წარმტყუენულ წარმტყუენველთა მათნი“ *ი. გვ. 14, 2*; „მისცა იგინი ჯელთა წარმტყუენველთა“ *სა. გ. მხ. 3, 14*; „ნუ ვინმე იყოს წარმტყუენველთაჲ და აბრძნის-მოყუარებთა“ *ქოლ. 2, 8. იხ. მტყუენავი, მტყუენველი.*

წარმევანებელ-ი წამყვანი: „მომეცა კულადუა ჯელსა მუნ წარმევანებელი იგი ჩემი“ *მ. ცხ. 421v*; „რაითა უშიშ იბოგოს წამყვანებელთაგან“ *მ. სწ. 288, 21. იხ. მევანებელი.*

წარმცორვად-ი შიკრიკი: *III მ. 14, 28**
იხ. მცორვადი.

წარმძრომ-ი, წარმძრომელ-ი იხ. ქუეწარმძრომი, ქუეწარმძრომელი.

წარმძლომ-ი (წინამძღუარი): „ვინ აღვიდეს ჩუენდა ქანანელისა მიერ წარმძლომად“ *გ. — გვ. აღვიდეს წინამძღუარად ჩუენდა ქანანელისა“ მ. მხ. 1, 1. იხ. მძლომი.*

წარმწყმედელ-ი დამლუბველი, დამკარგველი: „ჯუარი წარმწყმედელი არს უფარის-მყოფელთა“ *მ. სწ. 218, 21*; „რაჲ სწორებაჲ არს დამმარჯველისაჲ წარმწყმედელისა თანა“ *ბაღ. 27, 24. იხ. წარწყმედა; მწყმედელი.*

წარნაქ-ი gypsum; bitumen, pix: „მოწერა იგი წარნაქითა და ძოწითა შეწამულ ქმნა ფერი მისი“ *ო. სიბრძ. ხოლ. 12, 14*; „იშენენ... მოფიქრული ნაძვთა განგლორწნილი წარნაქითა“ *ო. — უშენენ... მონათებულები ნაძვთა, განგლესილები წარნაქითა“ ქხ. ბერეშ. 22, 14.*

წარნაწყმელ-ი „წარწყმედელი“, დანაკარგი: „უკუნ სცეს... წარნაწყმელი, რომელიცა რაჲ პოვა“ *გ. — მისცა... წარწყმედელისა მისთჳს, რომელი პოვა“ ქხ. ჯგობ. 6, 4. იხ. წარწყმედა.*

წაროტება წინ გარეკა: „წაროტეს იგი მიერ“ *მ. ცხ. 288v. იხ. იტება.*

წარპარვა ქერდობა: „ნუთუჲ... წარპართნი იგი“ *მთ. 27, 64*; „ერთმან ვინმე ძმათაგანმან წარპარა ძელნი წმიდისანი მისი“ *თომა მოც. 20, 25. იხ. პარვა.*

წარპება „განმძარება“, გაბობა: „მოუცლქმულნი მათნი წარპანენ“ *ო. — მოუცლქმულნი მათნი განმძარანეს“ გ. თხ. 14, 1. იხ. პება.*

წარპერობა გაშვება, მირთმევა: „წარუპერა ქელი თჳსი... მეტრმელსა მის“ *პავლე მოც. 58, 8*; „წარუპერა მკლავი“ *ანდ. — ანატ. 226, 20*; „წარუპერა ქელი თჳსი ნეფსით“ *ხნდ. 7, 21. იხ. პერობა.*

წარბობლა გაქცევა: „წარბობლა აქამის“ *ო. II მ. 18, 23*; „წარბობლა წინა და აღტა ლელუ-სულოლს“ *ლ. 19, 4. იხ. რბობლა.*

წარბლუნა, წარბლუნა წაღება: „მდინარენი წარბლუნინოდენ მეტდართ მათთა“ *ო. ივლ. 3, 5*; „წარბლუნეს ქუეყანა“ *ი. ბერეშ. 27, 2*; „არცა მდინარეთა წარბლუნინ იგი“ *ქ. — ბერ. აღდგ. 161, 2*; „მდინარენი წარბლუნინოდენ ურილად“ *ო. სიბრძ. ხოლ. 5, 22. იხ. რლუნა.*

წარჩევა შეყრა, შერჩევა: „წარჩევი გუნდი იოსი“ *ო. IV მ. 15, 20*; „წარჩეულთა უფლისა ღმრთისა მამათა ჩუენთასა“ *ო. II გვრა 2, 29. იხ. რჩევა.*

წარსაგებელ-ი, წარსაგებელ-ი ხარჯი: „გამოითუალე წარსაგებელი“ *მ. ცხ. 117r*; „რომელი-ესე (ლაგრაჲ) ფრიალითა წარსაგებელითა“ *ქ. — გვ. 50, 26. იხ. წარგება, წაგება.*

წარსადგმელ-ი ნაბიჯი: „არცა ხეა მას სამკვდრებელი მას შინა, არცა წარსადგმელ ფერეს“ *საქ. მოც. 7, 5. იხ. წარდგმა.*

წარსადინელ-ი შდრ. თანა-წარსადინელი; *იხ. წარდინება.*

წარსავალ-ი, წარსავლელ-ი წარმავალი; დინება, გასავალი, წასავალი: „მინდა განმდიდრებაჲ წარსავალითა მით სიმდიდრითა“ *თომა მოც. 18, 7*; „ცხოვრება ესე... წარსავალ არს“ *ფლტ. 149, 25*; „მოიბრუნე საუკუნოთა იგი, დაივიწყე წარსავალი იგი“ *ფლტ. მოც. 2, 20*; „წარსავალსა მას თუ წყალთაჲ არს“ *ქ. — გვ. 225, 5*; „არა ენება ცემად წარსავალი ისრაელისა საზღვართაგან მისთა“ *მ. — არა ენება ელმად მიცემად ისრაელისა წარსავლელი“ გ. რიცხ. 20, 21*; „ყოველსა წარსავალთა მას გზასა მცეა წარვალ“ *მუშ. XVI მ. იხ. წარსლვა; შდრ. თანა-წარსავალი.*

წარსამატებელ-ი წინსვლა: „წარსამატებელი და სხარებისა მის მივლინი“ *ფლტ. 1, 13. იხ. წარმატება.*

წარსატაცებელ-ი მისატაცებელი, დაღსაჭრელი: „იყვენ წარსატაცებელ და იავარ ყოველთა მტერთა თჳსთა“ *ო. IV მ. 21, 14*; „წარვიწირენით... ურმანი მათნი წარსატაცებელად“ *ო. — განვიწირენით... ჩჩვლინი მათნი აღსაქრელად“ მ. ცხ. 7, 4. იხ. წარტაცება.*

წარსაცმელ-ი, წარსაცმელ-ი გასაგზავნი: „მელარსა... უხუებთ ჰქონდა მისაცმელი სატრაპეზოს და სადაცა სავმარ არს წარსაცმელად“ *ქ. — გ. 44, 11*; „ოდეს ქელა რაჲმე წარსაცმელად სავმარ არს, კელარსა გაუზრახის იკონომოსი“ *ქ. — გ. 44, 4. იხ. წარცმა.*

წარსაწყმედელ-ი დასაკარგავი: „წინაშე მისსა რბინ წარსაწყმედელი“ *ო. იოხ. 21, 12*; „იქმოდენ ნუ წარსაწყმედელსა მას კამადსა“ *ქ. — გ. 2, 27*; „არაჲაჲ მესმის მე წარსაწყმედელთა სიტუათა შენთაგანი“ *დ. დ. 129, 3*; „გზაჲ იგი, რომელსა მიჰყავს წარსაწყმედელად“ *მ. სწ. 48, 26. იხ. წარწყმედა.*

წარსლვა წასვლა, წარგულა, გულა, „მისლვა“, „თანა-სლვა“, „განსლვა“, „მიტყევა“: „ნათესავი წარსლალს და ნათესავი მოვალს“ *ო. გვლ. 1, 4*; „წარსლალ სიტუეთთა“ *მთ. 7, 13*; „წარგულ და წარგული“ *მთ. 2, 2*; „წარგულით ჩემგან“ *DE. — წარგულად იგი ჩემგან“ გ. მთ. 25, 41*; „წარგულ“ *DE. — გულა“ გ. მთ. 10, 21*; „წარ-

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (რღუნ.).

ვიღეს და პოეზი. DE. — ში-რა-ვიღეს, პოეზი C. შრ. 11, 4; შემოქმედ წარედო წინა კერძო C. — მზრძოლნი იგი თანა-უვიდოდე წინა M. ხსუ 5. 8, 9; წიარ ედ. ასულთ C. — გზავედ. ასულთ M. რუთ. 2, 8; ვითარ წარევიდოდე ოდ. 1. 9, 1; წიარ ევიდო იგი ეპიშ. შრ. 260 V; წიარ ევიდეს დასავალით კერძო. ხსუ. 19, 1; გზავედ წარევიდეს მათგან სიძე. შთ. 2, 16; წიარ ევიდო სახილ თქსა DE. — ში-რიქცა სახილ თქსა C. ლ. 1, 56; ყრმანი მისნი ტყუელ წარევიდეს I. გოდ. იერემ. 1, 5; წიარ-რა-ვიღეს პანგეთი პავლეეთი. ხაქ. შოც. 10, 1; შამისიკა მოწაფენი ქმათვე თანა-წიარ ევიდინი. 1. 42, 26; გვიდრე წარსლ ვამდე ცისა და ქუეყანისა. შთ. 5, 18; წინა წარსრულ იყო საზღვართა სოფლისა თქსისათა ატშ. 112, 7; გრამა წარსრულ მას კარიკესა ვითარცა კაცი მოვიდა ზიარებად. 2. ცხ. 47 V; შენი ბღვილი დავიტყუებებს და სხუად წარსრულ ხარ შუშ. IV 19. იხ. სლვა; შდრ. თანა-წარსლვა, წარსავალი, წინა-წარსლვა.

წარსება იხ. სრბა; შდრ. თანა-წარსრბა.

წარსწრაფა ჩქარება; წარსწრაფე ვითარცა-იგი. რთ-შელსა არა ვეულებინ მსახურება კერძოთა. H—441, 447. იხ. სწრაფა.

წარსრულება დასრულება; გზავედ წარსრულ ნა იესუ სიტყუანი. შთ. 19, 1; წარსრულ ნა მეფემან ბიტყუანი ესე. ზალ. 184, 28. იხ. სრულება.

წარსწრება, წარსწრობა გასწრება, მოსწრება; რომელია წარსწრებას შე სასუფეველად. ხაქ. წიგ. II 22, 24; წინა წარსწრებას მე შემამხველნი ზემო. 2. ცხ. 35 V; მოვიგ შენ ფრიალი მაღლი. რაჟამს წარსწრება და ბუწევი ყოველთა. 2. სწ. 41, 17. იხ. სწრება, სწრობა.

წარსხმა «განსხმა», «განდევნა», დაფრთხობა; რომელი ესრინ მდრინველთა. წარსხნი სი იგი. O. — გარდამდები ქვისა მდრინველსა ზედა. განსდევნის მას. pb. — ზარ. 22, 28; წარსხნი (განსხნი) ზეინი საუდრისაგან. ხაქ. შოც. 18, 18; წარსხნი იგინი ინგელრთა — შიერ ბრისხნეთა ცეცხლსა მას ქოჭოხეთისას. 2. სწ. 29, 28. იხ. სხმა.

წარსხმული — თაველი; გვლნი ნყოფიერნი ღელვიდეს... ძვირთა მით თავისა წარსხმული სიამთა. 2. კეს.-ქუს. ლ. 69, 14. იხ. წარსხმა; შდრ. თავწარსხმული.

წარტანება იხ. ტანება; შდრ. თანა-წარტანება.

წარტაცება მიტაცება, «აღტყრა»; მზრალ ეპ წარტაც-ცის იგი. ლ. 8, 29; ანგელოზმან უფლისამან წარტაც-ფილიპე. ხაქ. შოც. 8, 29; არედენი წარტაცებად მამან. 2. სწ. 187, 8; გვულბოდა ვიეთვე ნაწილთა მათ მისთა წარტაცება. ხაქ. წიგ. II 144, 8; მიტაცენს ვითარცა სამწესოთა, წარტაცებულნი მტერთაგან. O. — ზარ. 4, 26. იხ. ტაცება; წარსატაცებელი.

წარტეება «განტეება», გაშვება, მიტეება, თავაშვე-ბა, თავხედობა; წარ-თ-უ-ტეება იგინი უზმით. C. — ნუკეუთ გარტეებას უზმანი DE, შრ. 8, 4; (ძალი) წარტეებად მას. 2. ცხ. 201 V. გვავითარისა მავის წარტე-ვაზულად. (აქმისა) აქრ-ქვად, ტანკითა ბღვასრულენ თუქუნ. ფლკ. 145, 10. იხ. ტეება.

წარტირილი — შვილი რაა წარტირი ღელსა. ზალ. 158, 8. იხ. ტირილი.

წარტყუნვა «წარმოტყუნვა», «დატაცება», ტყუედ წაყუნა, გაძარცვა, მოხიბლება; წარტყუნეს (წარმოტყუნეს. pb.) ყოველნი შენი სეთისნი. G. რიცხ. 24, 17; წარტყუნა მათგანი ტყუელ. pb. — ლ. — ტაცეს მათგან წარტყუნა. G. რიცხ. 21, 1; წარტყუნეს ქუეყანისა მისგან ისრაელისა ქალი ერთი მცირე. O. IV შგ. 5, 2; წარტყუნეს ყოველთა მერ წარმართთა. ლ. 21, 24; წარტყუნეს ნატყუნა მისი. O. ეზგ. 20, 24; წარტყუნეს იგინი ასურასტანად. O. IV შგ. 15, 29; წარტყუნა ისრაელა ქუეყანისაგან თქსისა. O. IV შგ. 17, 28; ამას წარტყუნა გონება ჩემი. ლ. 182, 8; წარტყუნელ იყვნეს ნაბუქოდონოსორისგან. O. I ეზრა 5, 2; მოიყვანეთ ერთი მღელეთაგანი წარტყუნულთა მათგან. O. IV შგ. 17, 27; ტყუნეს წარტყუნულ წარტყუნელნი მათნი. I. ეხ. 14, 2. იხ. ტყუნვა.

წარუვალ-ი მარადიული; გვლმან გიქუა წარუვალ-სა მის ბრწყინვალისა შარაგინდელთა მოცემისა ქრისტესისა. რიცხ. 188, 24; წარუვალნი კეთილნი დავიმკდრნეთ. გრ. ნაზ.-შობ. 288, 11; მომეც მე ნაწილი. წარუვალსა შენსა სასუფეველსა. შუშ. IV 24. იხ. წარვალ.

წარუწერელი — იხ. წარწერა; შდრ. ზელა-წარუწერელი.

წარქუან- წაღება; ნუ წარგაქუნ ბალანტი. ლ. 10, 4. იხ. ქუან.

წარქუმა წაღება; წარიქუეს ასავლ და დაჰლეს. O. II შგ. 2, 22. იხ. ქუმა.

წარქცევა «ღევნა», «გარდაძრვა», მიბრუნება, წაღევნა, წაღება; წარაქციე რისგაა შენი ზუნგან. შრ. 84, 5; წარაქციე იგინი ღმერთმან მისგან. M. II 58 V. 18, 31; წარიქციოს ზეთიან თქუნგანმან ასო. pb. — სლვენდენ თქუნგანნი ზეთი ასოთ. G. ლევტ. 26, 8; წარიქციე და ვიდოდ. O. IV შგ. 4, 24; ორმან წარიქციოს ბეგრება. M. — ორმან გარდაძრეს ბეგრანი. G. II შგ. 82, 30; ნუკეუთ წარეიქციე იგინი დღე ერთ. — მოწოდეს ყოველ საცხოვარი. O. ლა. 22, 18; გარე-წარეიქცინეთ ზუნგან წყლულებანი. 2. სწ. 76, 6; გინ წარეიქცევდეს შენ მლირთ ერთ, მივლუ მის თანა ორი. 2. ცხ. 230 V; გვიდრე სარსეთადმდე მეოტად წარიქციე. 1. 19, 28; გვიხილენ ცხოვრანი წარქცულნი. ლ. 191, 10; წარვიდეს შეგან მკაცხლნი, წარქცულნი მტერთაგან. O. — ზარ. 5, 8. იხ. ქცევა; ტყუედ-წარქცევა, წინა-წარქცევა.

წარღება, წაღება აღება, წატანა, მიტაცება, წართმე-ვა; წარიღო ოქრო და ვეცხლი. O. IV შგ. 14, 14; ღარიფი უფემან წარიღო მეფობა მისი. O. ლან. 5, 21; წარიღეს გუამი მისი. შთ. 14, 18; წარიღო ყოველი მონაგები თქსი. O. ლა. 21, 18; ღარბელთა წარიღეს სეტელა. ფხ. 17, 18; წარღო მონაგები მისი მამული ფრიალი. ხაქ. წიგ. II 20, 7; თუ ვინმე წარღებდეს რასმე, ნუ აყენებ. 2. სწ. 298, 9; გმურსა, რომელ მონასტრით წაი-

[წყობა] იხ. ეტლის-მწათელი, მწათელი.

წყობა იხ. წარღება.

წყობარო წინ; მიმავალი: „რამათა წაღმართ განგერძა-ლო“ მ. ცხ. 84v; „გერძალბოდის წაღმართ“ მ. ცხ. 104v; „გაგერძალა შენ წაღმართ სიმაგრეთ სლვად გზასა მისსა“ მ. სწ. 109, 22; „მართეთა ფრთეთა მისთათა ვალს იგი წაღმართ“ მ. კეს.-გეგ. დდ. 110, 26; „რამათა წაღმართ-ცა მაქუნდეს სასიგება“ მ. ცხ. 143v, იხ. მართ.

წყაწულობა იხ. წარწყულობა.

[წყანაგ-ი] იხ. ნაწყანაგები, ოქროწყანაგებულო.

წყანაგებულო-ი გამოქანდაკებულო, გამომტორანტო-სებულო, გამომტორანტოსებულო, გამოხარატებუ-ლი, გამოცვეთილი: „ქელნი მისნი ოქრომასანი წაყანაგე-ბულს, საესო ოქრომასა“ O. კება 5, 14; „მოაქუნდა ძელი იგი წაყანაგებულს გამოტორანტოსებულს“ I. ეხ. 45, 20; „გმნად წაყანაგებულს (გამოქანდაკებულს M) და გამოტორანტოსებულს“ G. მსჯ. 17, 9; „გვეცხლი წაყანაგებულს (გამოტორანტოსებულს I. გამომტორანტოსებულს O) არს“ p. 1, 10, 8. შდრ. ოქროწყანაგებულო.

წყაღობა იხ. წარღობა.

წყბილი-ი: წბილი-ყოფა გაუგებებები: „უფეთუ მარალი იგი წბილი იყო, რამათა დაიმარლოს“ DE, — „უფეთუ მარალი განწბილდეს“ C. მრ. 8, 50. იხ. განწბილება, სიწბო.

წყბოლა სვლები: „რომელმან წბას (წბოს G) ენითა თვსი-თა წყლისა მისგან, იგი წბას ძაღლმან“ M. მსჯ. 7, 5. იხ. აღწბოლა, შეწბოლა.

წყდვა სხმა, დაღვეინება: „აწდევინ თაფლჳსა“ I. ეხ. 5, 22; „აწდევინ კაცთა სიმთრავლედ უწყოლოებისა“ მ. ცხ. 402r, იხ. სიწდვ.

წყდობა წრითა: „ბამედთა გამოცადნიან ბირნი მახულთანი წდობითა“ O. წარ. 24 (31). 31. „გეთარცა ისარნი ძლიერ-ისანი, რამეთუ წდობად არიან ნაქუცბალითა ოცრებისა-თა“ ფხ. 113, 4.

წყდობა იხ. ზედ-მიწყდობა.

წყება იხ. აღმოწყება (-ული), დაწყება.

წყება colla, gluten, glutinium: „შემატცია წყბოლთა ხატად კაცისა“ O. ეხ. 44, 18. იხ. აღწყება, დაწყება, შემო-წყება.

წყედი-ი თეფში; ყვავილნარი, სანერგე: „წარიღო ბორცა-ლები იგიცა და წყედები იგი ოქრომასა“ O. IV მფ. 26, 15; „მქმს-წული ჩემი შთავიდა მტილსა თვსსა, წყედთა მათ საკუმეველთასა შვესად“ O. კება 8, 1.

წყევა, წყენა მიწვევა, მოწვევა, შეხვედრა, მოსწრება, მოსვლა, დაქერა, დაღუპვა, დაწყება: „აწწენით ბუენაუჯრსა მათსა“ M. — „დაიკვირეთ უკუნა კერძოა მათი“ G. მსჯ. 10, 19; „აწწენს მას წყევანი იგი“ M. — „აღეშუ-ნენ მას ყოველნი წყევანი“ G. II მფ. 29, 20; „ავსდევ ვერე, რამ-თა ვაწწით“ ფდბ. 2, 12; „ვეგრეთ რბილდეთ, რამათა ეწწინ-ნეთ“ Q. I კორ. 9, 24; „აწწენს მე უსჯულომანი ჩემნი“ ფხ. 39, 18; „აწ გეწწენს ზრახვი ბორბი“ O. იგ. ხოლ. 2, 18; „არა გეწწოს ძერი“ O. წარ. 7, 1; „წყვობა ეწწია მათ ზედა“ G. მსჯ. 20, 22; „აწწენს მე წყევანი მამისანი და ცრემლი ღვინისანი“ ფდგბ. 149, 25; „ზნელი იგი მის ვერ

ეწწია“ ი. 1, 5; „ზნელი არა გეწწოს თქვენ“ ი. მაც. 24, 28; „მსთუდ მეწწენ ჩუენ წყილობა შენი“ ფხ. 78, 8; „სლვალ-რამათა ეწწით“ მ. სწ. 289, 22; „ეწწია მათ... ეზოას-მოღუ-არი“ ხაყ. წიგ. II 72, 24. იხ. აღწევა, გამოწევა, გაწევა, დაწევა, ზედა-მიწვევა, ზედა-მიწვევით, ზედ-მიწვევითა, მოწვევა, მიწვევით.

წყევა, წყენა დახმარება, „აწწენა“, შევლა: „აწწენ (აწწენი DE) ურწმუნობასა“ C. მრ. 9, 28; „აწწენ-საებრ შენისა მეწწენ ჩუენ“ ხაყ. წიგ. II 84, 18. იხ. აღწევა. თანა-მიწვევა, ზედა მიწვევით, მიწვევა, მიწვევით, სწავლა. შემოწევა, მიწვევა, შეწვევა, მთაწვევა, წარწვევა/წარწევა.

წყელი-ი (წყლისა) წელიწადი: „იგი იგი ათორმეტის წლის ოდენ“ მრ. 5, 42; „ერთ წელ შეუბოდა“ M. II მფ. 22, 2. „იგი სცალეს-კამთა და წელთა, დაადგინეს შევლა და ვარდადგინეს“ O. დან. 2, 21; „ავითარ იყო ურამა იგი სამს წლის“ ჯშობ. 187, 1; „ყოველი, რომელი წარმოადგინდა აბილასა მას ოცით წლითგანს და უხეშადა“ O. გამოხლ. 30, 14; „საესეთსა მას ციხესა შენა ექვს წელ ჰყო-ბილ იყო“ შუშ. XIV 27; „აწ ჰკანებ, ეთარმელ მოავალი წელთა ცოცხალ ყოფად ხარ“ მ. სწ. 282, 28; „აწელ-ა დასაბამითგან სოფლისათა ექვს ათას ხუთას ოცდამეათე-მეტესა წელსა (აღესრულა)“ ი. გ. 49, 17.

წყლითი-წყლად ყოველ წელს, წელიწადში ერთხელ: „წყლითი-წყლად მსხერბლსა შესწირვად სიმაღლისა“ მებრ. 10, 1. იხ. წლამდინი, თქწლათანი, თქ წლისა, სიმაღ-წყლითანი, სიმწლისა.

წყელი-ი (წყელი) lumbus: „შეპმოსო ყოველი წელი-ა ძაბა“ O. ამოხ. 8, 10; „აწელნი მოაბულოსანი დაადგინ-ი. ეხ. 15, 4; „სარტყელი ტყავისა ერთცა წელი-ა მისა“ მრ. 1, 6; „შეიმოსა ძაბა წელთა მისთა“ O. დბ. 57, 24; „ჩემი ჩემი უმსო არს წელთა მამისა ზეხა-თა“ O. III მფ. 12, 10; „შეიმ მახვილი შენი წელი-ა შე-თა“ ფხ. 44, 4; „შეიმტყიც წელნი შენი“ I. აფგმ. 1, 17.

წყელი-ი (წყელი) მოწყალეობა; ნაწლევი: „ავითარ წელი-ა არა დაქსნდეს“ ოჭრ.-მეტრე დაგლია 222; „მელმან წელი-ა ჩემნი შენთს“ ფდგბ. 145, 17. იხ. ნაწლევი.

წყელიწად-ი (წყელიწადისა) წელი: „აწელიწადნი ცხო-რებისანი შეგძინენ შენ“ O. იგ. ხოლ. 2, 2; „რომელი იგი მდღელთ-მოძღუარ იყო წელიწადისა მის“ C. ი. 11, 49; „ვერ ეწითოს მათ წელიწადი ცხოვრებისა“ O. იგ. ხოლ. 2, 19; „აღლეთა წელიწადისათა ცხენება ყვით“ I. ეხ. 22, 10. „აღრთ მეცით მე მას სილო ერთსა წელიწადსა“ მ. სწ. 29, 2. იხ. სიწელიწადი.

წყელიწადეული-ი, წელიწადეული-ი თიკანი; კრავი, სბო, საერთოდ ბირტყევი ერთ წლამდის: „შეწირეს... წე-ლი წადეული თხათგან... ათორმეტ“ O. II გზრა 6, 17; „ტარიგი წელიწადეული უბიწოა შეწირონ ყოველ“ O. ეწეა. 46, 18; „მოობთ... ტარიგი წელიწადეული მსხერბ-ლად“ O. ლევიტ. 2, 2; „აწეული ვეწოა მას... ზეარეხობა წელიწადეულითა“ O. მქ. 8, 8. იხ. წელიწადი.

წყელიწადითი-წყელიწადად ყოველ წელს, წლიდან წლამდის: „შეგრბეთ ნაყოფი წელიწადითი-წყელიწად-ი“ I. ეხ. 29, 1.

წვალება «განწვალება», ერესი, გიზნეტილები, შეგუ-
ლიდნენა, მწვალელობა: ანუ წვალება შორის ერსა
მას მისთვის. **C.** — ანუ განწვალება მისთვის ერსა შო-
რისა **DE.** **ი.** 7, 48; ანუ იყოს წვალეობა — ჟორცთა მათ
შინა **I კორ.** 12, 25; «ცხად არიან საქმენი ჟორცთანი...
გულის-წყრობანი, წვალეობანი, შეფთვებანი» **გაღ.** 5, 20;
«ნუუკუ იყვნენ თქუნ შორის... წვალეობანი, ცუნდრუეობა-
ნი, განლაღებანი» **II კორ.** 12, 20; «რომელ-იგი იყო წვალე-
ობა საღუეველობა» **საქ.** მოც. 5, 17; «დაიცვეს ქაცმან სარწ-
მუნობა ლბიწობით წვალეობისაგან» **მ.** სწ. 208, 21.
იხ. გიზნეტილები, განწვალება, დაწვალეული, მწვალეული,
საწვალე.

[წვენა] იხ. **ლაწვენა**, **შემოწვენა**, **შთაწვენა**.

წითლა, **წითლვა** იხ. **წუთოლა**.

წიად **გაღმა**, იმ მხარეს; **გამოღმა**, იმ მხარეს; «უბრ-
ქანი მათ წიადმოსლვა წიად ზღუასა» **C.** **მთ.** 2, 18; «წარვი-
და იესუ წიად ზღუასა მას გალილეაჲთ კერძო» **ი.** 8, 1; «მი-
სღეგდა მას გრი მრავალი... წიად იორდანით» **მთ.** 4, 25;
«გინ წიად-ჲდა წიად ზღუასა, პოვა იგი» **I. მარ.** 2, 80;
«მივგლებეს ჩუენ ნაწილი ჩუენი წიად იორდანესა» **G.** **რიცხ.**
22, 10; «პოვენს... წიად ლღუასა მას» **O.** **გამოსლ.** 14, 9;
«მოვიყვანე მამაჲთქუენი... წიად მდინარით» **M.** **იხუ** 5, 24, 3;
«არღარი ღავემკდრით მათ შორის წიად იორდანესა» **G.**
რიცხ. 22, 10; «მოვიდეს მოწოდენი მისნი მიერ წიად»
მთ. 16, 5.

წიად-ი ილღია, კალთა: «მოიყვანა... წიადთა ბარბა-
მისთა» **DE.** **ლ.** 16, 22; «აღიხუენ იგინი წიადსა შენსა»
G. **რიცხ.** 11, 12; «გინ შეკრიბნა ქარნი წიადთა» **O.** **იგ.**
ხოლ. 30, 4; «გუგუენებდ შენ წიადთა ჩებაჲ» **ფლტკ.** 142, 16;
«მიგეტ გვევალი ჩება წიადთა შენთა» **O.** **დაბ.** 16, 5; «არა
განვისის... წიადი, რომელი შეპკრებნ მქელულებსა მისსა»
ფს. 128, 7; «ესუა წიადთა მისთა გრამა იგი» **გარ.** 272, 18;
«არაილნა გელნი მცონარმან წიადთა შიდა» **O.** **იგ.** **ხოლ.**
26, 15; «გამო-მე გინ-იყრის წიადთა ცეცხლი და სამოსელი
მისი არა იწესუ» **მართ.** **A.** **კ.** **იერ.** - **ხინან.** 64. იხ. **გამოწიადე-**
ბა, **მოწიადება**.

წიად-აღვლა, **წიად-ავლა** **გატარება**: «წიად-აღვლეთ
ზენაგები მათი და ცოლნი მათნი და საცხოვარი» **G.** **რიცხ.**
22, 30. იხ. **იღვლა/ავლა**.

წიად-ვლა «წიად-სლვა», **გადაღება**: «რომელსაღა ღღე-
სა წიად-ჲვლეთ იორდანე» **G.** — «რამეს წიად-ს ჲვლა-
დი შენ იორდანესა» **M.** **II მფ.** 27, 2. იხ. **ვლა**.

წიადკერძო (**ზნ.**) **გაღმა**, იმ მხარეს; «განვიდეთ წიად
კერძო ტბასა მას» **ლ.** 8, 22; «განაქრინეს იგინი წიად-
კერძო მდინარესა მას» **O.** **III მფ.** 14, 15. იხ. **კერძო**.

წიადკერძო **გაღმითი**; **გაღმითური**: «მოვიდეს შენ ზე-
და ვრა მრავალი წიადკერძოთა ზღუასა» **M.** **II მფ.**
20, 2. იხ. **კერძო**.

წიად-მოვლა «წიად-მოსლვა», **მოვლა** იმ მხრიდან:
«წიად-მოჲვლეთ იორდანე» **G.** — «წიად-მოვლეთ დიოთ
იორდანესა» **M.** **იხუ** 5, 24, 11; «წიად-მოვლეთ და მოვიდა»
მ. **ცხ.** 70r. იხ. **მოვლა**.

წიადმოკერძო **გამოღმა**, იმ მხარეს; «გითარ წიადმოჲდა
იესუ შერბე წიადმოჲკერძოთა» **C.** **მარ.** 5, 21. იხ. **კერძო**.

წიად-მოკრება **გადმოსვლა**: «გრი იგი ყოველი წიად-
მოკრება იორდანესა» **O.** **II მფ.** 19, 29. იხ. **მოკრება**.

წიად-მოსლვა **გადმოსვლა**, «მოწიადება»: «წიად-
მოვლეთ ქუეყნისა ამას სამკდრებელსა უფლისა» **M.** —
«მოწიადდით ქუეყნად სამკდრებელსა უფლისა» **G.**
იხუ 5, 22, 19; «წიად-მოვლიდოდეს იგინი და მოაქუნდა
იგქლო» **საქ.** **მოც.** II 180, 10. «უბრძანა მათ წიად-მო-
ვლა წიად ზღუასა» **მთ.** 2, 18; «ძლით უკლო წიად-
მოსლვა იმერ კერძო» **მ.** **ცხ.** 298r; «ვერვინ შემძ-
ბელ არს წიად-მოსლვად მიერ» **მ.** **სწ.** 122, 5. იხ.
მოსლვა.

წიად-მოვლიმა **გადმოსვლა**: «აღჲდა ნავსა მას და წიად-
მოჲდა» **მთ.** 9, 1; «აქანამცა წიად-მოჲდა მას თანა»
O. **II მფ.** 18, 40; «გებდეს, რამათაცა წიად-მოჲდეს»
კ. **იერ.** - **გამოზ.** **ქუარ.** 287, 9. იხ. **მოვლიმა**.

წიად-სავალი «განსავალი»: «წინამწერა დაიბერეს კალ-
აღელთა წიად-სავალი იგი იორდანისა» **M.** — «წინა და-
იბერნა გუდაბდნ განსავალნი იორდანისანი» **G.** **მფ.**
12, 5. იხ. **სავალი**.

წიად-სლვა «განსლვა»: «წიად-სლვით იორდანესა ქუეყ-
ნად ქანანისა» **G.** **რიცხ.** 25, 10; «აწ წიად-სლვით ქალაქ-
თა ქელმისთა» **I.** **იერ.** 2, 10; «ჟურმულსა მას ფიცისა ნუ
წიად-სლვით» **O.** **იმა** 5, 6; «წიად-სლვითა ფინიქსა»
საქ. **მოც.** 21, 2; «წიად-სლვით დეს ზღუასა მას კახარანად
კერძო» **C.** **ი.** 8, 17. «თუ ვისმე უნდეს იმერ წიად-სლვით
თქუნდა, ვერ წიად-სლვით» **ლ.** 18, 26; «წიად-სლვად იორ-
დანესა» **M.** — «განვლად იორდანესა» **G.** **იხუ** 5, 2, 14;
«განგარისხეს შენ წიად-სლვასა ზღუასა მის მეწამულსა»
ფს. 105, 7; «წიად-სლვად ვერ შეუძლო» **მ.** **ცხ.** 74r. იხ.
სლვა.

წიად-ყვანება **გადაყვანა**: «წიად-იყვანნა გინა» **ფს.**
77, 12. იხ. **ყვანება**.

წიად-ჲვლა «წიად-მოვლიმა», «წიად-სლვა», **გადა-**
სვლა: «გითარ წიად-ჲვლი მიერ წიად» **მთ.** 2, 26;
«წიად-ჲვლეთ მიერ (კერძო)» **მარ.** 4, 25; «წიად-ჲვლა...
მიერ კერძო **DE.** — «წიად-მოჲვლა... მიერ წიად-ჲვლა»
C. **მარ.** 5, 21; «წიად-ჲვლეთ რამ იორდანესა» **G.** **II მფ.**
27, 2; «წიად-ჲვლა ევფრატსა» **რიცხ.** 17, 2; «წიად-
ჲვლეთ, ვისილთ ქუეყნა იგი ვეთილად» **M.** — «წიად-სლვლ-
მან უკუე ვისილთ ქუეყნაჲთა კეთილი ისა» **G.** **II მფ.** 2, 26;
«წიად-ჲვლა მდინარესა მას ცურვით» **Ath.** — 18, 124r. იხ.
ჲვლა.

წიგნი «გელით-წერილი», «პროარტაკი», **ნაწერი**,
ტექსტი, **ასო**, **მატიანე**, **სიგელი**, **მწიგნობრობა**,
წერა-კითხვა, **დოკუმენტი**: «ამილუ წიგნი შენი» **C.** —
«ამილუ ქელით-წერილი შენი» **DE.** **ლ.** 16, 8; «განუო
წიგნი იგი» **ლ.** 4, 17; «იყო წიგნი წერილი მას ზედა ბერბუ-
ლითა» **ლ.** 22, 28; «მივიღინა მამა-ღვდათა მიერ ალექსანდრიად
წიგნისა სწავლად» **Sin.** — 11, 222r; «წიგნითა გამო-
სახული ფიცართა შინა» **II კორ.** 2, 7; «წიგნსა შენსა ყოვე-
ლი ესე დაწერა» **ფს.** 128, 16; «დაწერა წიგნი სასუენ-
ბელისა» **O.** **მალ.** 2, 16; «ითხოვა მისგან წიგნები და-
მასკელ» **საქ.** **მოც.** 9, 2; «მიწერეს წიგნი სახმ ესრეთ» **O.**
I ეზრა 2, 15; «ამილუ უკუე წიგნი ესე და განჲჲნდა

წარმოიქმნა და გულისკმა-შევივ ძალი იგი სიტყუბათა მით Ath.—11,282r; „წიგნე ბიცა მოიღო მოგვსა მის ფილმეტმოწინის-გან“ ფლკტ.—158,8; „მოიღო შენდალ ქარტაჲ წიგნისაჲ და დაწერენ მას ზედა“ I. იერემ. 36,2; „დაწერა წიგნი სა-ხელითა აქაბისითა და დაჰქუდა ბეჰლითა თჳსითა“ O. III მფ. 21,8; „მოაღიწინა... მეფემან ბაბილონისამან მოციქულნი და წიგნე ბი (პრატარტაქეზი I)“ O. ებ. 88,1; „შთადგე იგი (წიგნი) ქურჭერსა კეცისასა, რაჲთა დათჳსი დღეთა მრავალთა“ იერემ. 22,15; „პირველი ასოჲ, რომელი ზის წიგნისა ამის შინა“ Ath.—11,282r; „დაწერენ წიგნსა შინა და დაეჰქუდენ და გიწამენ მოწამენი“ O. იერემ. 22,10; „არა ეცი-ცი წიგნი“ I. ებ. 29,12; „რაჲთა ისწანო წიგნი და ენაჲ ქალღმკვლათა“ O. დან. 1,4; „ექვენ წიგნი განტეგებისაჲ დედისა თქუენისაჲ“ I. ებ. 50,1; „რომელი-იგი (წიგნი და-ბეჭდული) მისცანა კაცსა მეციერსა წიგნისასა“ I. ებ. 29,11; „ოღეს მესმის კითხვაჲ წიგნთაჲ, მიმერჴლის“ S. სქ. 282,14; „წიგნნი იგი მატანთანა განხუზოლიან და საქმენი კაცთანი, დაფარულნი და ცხადნი, აღმოიკითხებოდნა“ S. სქ. 122,7; „განსთჳსულნი არიარა დაწერენ, ამისთჳს რამე-თუ ზანდუკი მასვე მოასწავებს და რად არს ჴირთი თრევი, პატეიცა წიგნისაჲ დაღუფრდებოდა“ A—484,214v. იბ. ბჟეთ-მწიგნობარი, მწიგნობარი, მწიგნობრობა, მწიგნო-ბართ-მოძღუარო, მწიგნობართ-შეწყვენებული, სამწიგნობრე, სა-წიგნე, უწიგნო.

წიგნის-კითხვა მწიგნობრობაჲ, წერა-კითხვა: „უკუთუ ჟმეცარ ზარ წიგნის-კითხვას, მისწრაფე მკითხულისა, რაჲთა გესმეს“ S. სქ. 19,20; „შეიყუარო ღმერთი წიგნის-კითხვითა“ S. სქ. 19,9. იბ. კითხვა.

წიგნის-მეცნიერ-ი გრამატიკოსი: „უზეზთეს არს... უფ-რას წიგნის-მეცნიერთასა“ S. გაბ.-მოც. ხაჳ. 92,7. იბ. მეცნიერი.

წიგნის-მიმღებელ-ი წიგნის მიმტანი: „წიგნის-მიმ-ღებელი იწრაფდა“ ანტ. ჯ. 19r. იბ. მიმღებელი.

წიგნის-მკითხველი-ი წამკითხველი, მწიგნობარი: „უბრ-ძანა შეპყრობაჲ წიგნის-მკითხველისაჲ მის“ ფლმ. მენესტ. 294v.

წიგნის-მწერალი-ი ანდერძის-მწერალი, მწიგნობარი: „სადა-იგი წიგნის-წერაჲ არს, სიკუდილი უნებლიათ ზე-და-ც წიგნის-მწერალისა მას“ ბებრ. 9,16; „ვიდრე ცოცხალი არს წიგნის-მწერალი (ანდერძის-მწე-რალი Q) იგი“ ბებრ. 9,17; „არა მივიღა იგი კითხვად და ქურნებად მისინთა... და... არცა წიგნის-მწერალია, რომელი-იგი ყელსა გამობაჲს“ S. სქ. 47,22. იბ. მწერალი.

წიგნის-ტყავ-ი ეტრატე: „მო-რაჲ-ხუდოდი, მოიღე და წიგ-ნებიცა იგი, უფროსდა წიგნის-ტყავებისაჲ“ II ტიმ. 4,12; „დაწოა ყოველი იგი წიგნის-ტყავი“ Sin.—11,247v; „მსგავს არს მონაზონებაჲ ესე წიგნის-ტყავსა კეთილსა, რომელსა-იგი დაწერილ არიედ სიტყუანი ღმრთისა-ნი. და თუ ეკლ მას ერთი ასოთაგანი, გინა თუ სიტყუაჲ ერთი, უქმარ არს წიგნი იგი“ Sin.—97,46r. იბ. ტყავი.

წიგნის-წერა ანდერძის წერა, წერილის წერა: „სადა-იგი წიგნის-წერაჲ არს, სიკუდილი უნებლიათ ზედა-ც წიგნის-მწერალსა მას“ ბებრ. 9,16; „რაჲ არს მათა, რომელნი შელოცეთ კურნებასა ეძიებენ და წიგნის-წერითა სა-ცოცხლესა“ S. სქ. 47,25; „მკლავებოჲ აქუნდა მას წიგ-

ნის-წერაჲ და შრომითა მით პურსა მოიწეწედა“ Sin.—8,88v; „ამან იცოდა კელთ-საქმარი — წიგნის-წერაჲ“ Sin.—2,145v. იბ. წერა.

წილა ტუტყე: „წმიდანი იგი კელნი უფლისანი წიდასა განჰბანდეს“ Ath.—11,82r; „წილაჲ იგი გონებათაჲ განწმი-ლის (წამილმან)“ H—241,827; „ნუ იყოფი მუღლის-მოეუ-რე, განიბანე წილისაგან“ Sin.—97,72v.

წილნე რტო, რქა: „იქმნა იგი გენაჲ და ყენა წილნენი“ O. ეზეკ. 17,8.

წილვანი-ი, წილანი-ი თვითურთ შეპყრობილი: „შე-ეხო მას ღვდაეცი იგი წილვანი ფესუსა სამოსლისა მისისა-სა“ ოქრ.-გურიტ. 227,11; „ვითარცა ძონძი ღვდაეცისა წი-ლთანისაჲ“ I. ებ. 64,8. „სულსა მავსა რაჲსა წილვანს იქმნ“ ოქრ.-მარბ. და ომნ. 110,25. იბ. წილა.

წილვანება თვითურთ შეპყრობა: „ღვდაეცსა წილვანე-ბასა მისი არა შეეხოს“ Q. ეზეკ. 18,6; „ნუშეცა იპოვების თქუნე თანი წილვანებაჲ და ზილწებაჲ“ O. I ეზრა 1,4; „მეცხელად განჰმა წყაროჲ იგი წილვანებისა მისისაჲ“ მარ. 5,29. იბ. წილვანი.

წით- გაწითლებდა: „წითს ცაჲ მთ. 18,2.

წითელი-ი „ზანდუკი: „სადაცა წითელი ჯუარი ჯდეს ესე-ვითარი, მენ სახარებისა თავი არს“ Q—1062, ანდერ-ძი; „რომელ ზანდუკითა გამოიწმულ“ (წითლითა გა-მონიწმული A—1285,2v) მოვსწავოს“ H—1860, ანდ. იბ. განწითლება, მომწითლებდა, მომწითლეთ, მოწითლე, მწითლეთ.

წილ „ნაცვალად, ნაცვალად“ ნუ თეზისა წილ გუელი მისცეს მას“ ლ. 11,11; „მღღელმან ცხებულმან მის წილ ძეთა მისთაგანმან ყოს იგი“ O.—მღღელმან ცხებულმან ნა-ცვალად მისსა ძეთა თჳსთაგან ყოს იგი“ G. ლევტ. 6,22; „წილ“ M.—ნაცვალად“ G. მსჯ. 15,2; „დიდებისა წილ შეაბიჯეს მას განებაჲ“ O. ზირ. 28,9; „მივუაგებ ზორატსა კეთილისა წილ“ ფლკტ. 142,9; „ჩემ წილ და შენ წილ“ მთ. 17,27; „გინ-მე დადგეს ზეპარიჲს წილ“ ღმობ. 192; „მოიძეო შენ ერთისა წილ ასი“ S. სქ. 142,1.

წილ, წილად -ჯერ, -გზის: „ვითარცა გეცხლი... განწმე-დილი მიწით ზღ. წილად“ ფხ. 11,7; „მოიგენ ქრისტემან ათის წილად“ ა.-გ. 52,28. იბ. ბევრწილ, მრავალწილად, ორწილ, სამწილ, შუღწილ.

წილ-ი ხვედრი, „ნაწილი“, „საზომი“, „სამკვდრე-ბელი“: „განვიყვას სამოსელი მისი და განვიღეს წილი“ მთ. 27,26; „მისცეს წილი მათ“ ხაჳ. მოც. 1,26; „მივცეს შენ წილითა დამკვდრებად მას“ G.—„მივცეს ნაწილად მკვდრებისა შენისა“ M. II მქ. 25,19; „კუართსა ჩემსა ზედა განვიღდეს წილი“ ფხ. 21,19; „განუყო მათ წილითა მკვდრებისაჲთა“ T.—„განწილდა მათ. საზომითა და მკვდ-რებისაჲთა“ L. ფხ. 27,55; „აღმოუქმდა წილი სკმოისნ“ ღმობ. 192; „მივცეს შენ წილად“ G.—„მივცეს შენ სამ-კვდრებად“ M. II მქ. 25,15; „კუართი იგი ხუდა წილით მცხეთულთა მათ ურითა“ ქ. ცხ. 94,12. იბ. განაწი-ლება, განმრავალწილება, განწილება, თანა-მონაწილე, მონაწი-ლე, ნაწილება, ნაწილი, ორი წილი.

[წილვა] კრეფა. იბ. მოწილვა.

[წილვა] ყოფა. იბ. წილი.

წილის-განგებება წილის ყრავ: აგინიგდებდეს მას ზე-
და წილისა მრ. 15, 24; აქუართსა ჩემსა ზედა განიგდეს
წილი მთ. 27, 26. იხ. განგებება.

წილ(ის)-გდება განგებება წილისა, წილის ყრავ:
„წილი-გდება უკუ და აღმოუქმდა წილი ასიამისა იოვან-
ნის“ მ. მაც. 56, 2; განიგდეს სამსელი მისი და წილი-გ-
დეს C.—აგინიგდეს წილი DE, ლ. 28, 24; აწილი-
ვიგდეთ მაგის ზედა C, ი. 15, 24. იხ. გდება.

წილის-საზომი-ი (საზომი): „რა მათსა და მისევედრე ჩუენ
ნაწილი ერთი და წილის-საზომი ერთი“ G.—...საზომ-
ი ერთი M, იხ. 5, 17, 14. იხ. საზომი.

წილ-ხუდომა (საბლის-ხუდომა): „წილ-მხუედა მე
ჩრეულთა თანა“ C.—საბელნი მხუედეს მე ჩრეულთა
თანა L, ფხ. 15, 6. იხ. ხუდომა.

წინა-პირველი; (პირველი), მოწინავე; წინაპარი:
„იყვნეს დღეთა მათ რღუნის წინა“ C.—იყვნეს დღეთა
მათ პირველ წყლთ-რღუნისათა DE, მთ. 24, 28; იყვნენ
წინანი უკუანა და უკუანანი წინა მთ. 15, 20; „მრავალნი
იყვნენ წინანი უკუანა“ C.—...პირველნი უკუანისენელ
DE, მ. 10, 21; „გამოართეთ მაგის კუართი იგი წინა და
შთაკეთო მაგის“ C.—გამოთილეთ სამოსელი იგი პირველი
და შემოსეთ მის DE, ლ. 15, 22; „იყო იგი ფასიერ და წი-
ნათა აზნაურთა დღეთაგანი“ ანტ.-ანტ. 280, 4; „წინასა
მას მიესწუდები“ ულამ. 8, 18; „ნუ ემღერო უგუნურსა, რადთა
არა ივინე წინანი შენსა“ O, ზარ. 8, 5.

წინა-ლუწინარეს: „გამოვიდეს წინა მიგებებად სიძისა“
მთ. 25, 1; „იესუ წინა ექუსთ დღით ზატევისა მის
მოვიდა“ C.—„იესუ უწინარეს ექუსისა დღისა მის
გნებისა მოვიდა“ DE, ი. 12, 1; „სიკუდილის შენის წინა
იქნოდ სიძარტელსა“ O, ზარ. 14, 16; „წინა წარვედ ერისა
მაგის“ O, გამოსლ. 17, 6; „წარვიდა წინა მათსა“ O, IV მფ. 4, 21; „რომელნი იყვნეს წინა მისა“ O, IV მფ. 15, 6; „გლოციე
უკუე ყოვლისა წინა“ I ტიმ. 2, 1; „იოვანე შობისა წინავე
წინაწარმეტყულებდა“ მავლე თბ. 217; „წინავე თბრთად
მინდა“ ზაბ. 46, 14; „წინავე გიქუ და აწი წინამწარ გეტყვ“ II
კორ. 12, 2. იხ. უწინა, უწინარეს, უწინარესი მამა, წინან-
დელი, წინათ.

წინა-აღდგომა (წინა-დადგომა), (ეღდომა), ცილობა:
„ნებასა მისსა გერ წინა-აღდგომა“ მარკ. 9, 10; „წინა-
აღმდგების საქმეთა ჩუენთა“ O, სიბრძ. ხოლ. 2, 18;
„ვითარ წინა-აღდგომა შენ“ G, II მფ. 25, 18; „წინა-აღ-
დგომით წინა-აღდგე მათ“ O, რეგ 1, 2; „ვინ წინა-
აღდგეს წინაშე პირსა ძეთა“ G.—„ვიმცო წინა-აღ-
დგა პირსა წინაშე ძეთა“ M, II მფ. 8, 2; „არა წინა-აღდგ-
გეს არავინ წინაშე პირსა თქუენსა“ G.—„არავინ გიჭდე-
ბოდეს თქუენ და არცაღა მოვიწვევს პირსა თქუენსა“ M,
II მფ. 12, 25; „ვინ წინა-აღმდგეს მე უკეთურთა ზედა“
ფხ. 22, 18; „რომელნი-იგი წინა-აღდგდეს ჩუენ“ O, I
ეზრა 8, 21; „ვერ უძღონ წინა-აღდგომად და სიტყვ-გებად
წინა-აღმდგომთა თქუენთა“ ლ. 21, 15; „ნუ იყადრებენ წინა-
აღდგომა მისა“ ნარ. 76, 21; „უკუეთუ... წინა-აღდ-
გომა გინე იყადრის“ მ.-გ. 25, 27. იხ. აღდგომა.

წინა-აღმდგომი (მეტერი), მოცილო, მოწინააღმდეგე:
„ვერ უძღონ წინა-აღმდგომად... წინა-აღმდგომთა თქუ-
ენთა“ ლ. 21, 15; „იქსენნი იგი ჭელთაგან წინა-აღმდგომ-
თა“

თაძსა“ O, სიბრძ. ხოლ. 2, 18; „წინა-აღმდგომი იყო
ჩუენი ლომი“ მბ. კვარ.-აღვ. 226, 12; „პრეტენდია უ-
ველთა წინა-აღმდგომთა მისთა“ ლ. 18, 17; „ვინ-მე უკუ
არს წინა-აღმდგომი“ M, იხ. 41, 1; „პრეტენდია მის: ჩუენი
ხარა ანუ წინა-აღმდგომთა“ G.—„პრეტენდია მის: ჩუენი
ხარა ანუ მტერთა ჩუენთა“—pb., იხ. 5, 12; „აღმდგო-
მა წინა-აღმდგომი იყო“ G. ავრ.-მარტ. 129, 6. იხ. ნაშ
პეტეს წინა-აღმდგომად მისსა“ G.* იხ. აღმდგომა.

წინა-აღმდგომელ-ი: „ნუ დღეს დამნ და მორჩილ და სჯულ
დუმორჩილებელ და წინა-აღმდგომელ“ Sin.—27, 57.
იხ. წინა-აღმდგომა.

წინა-განზრახვა (ნება): „განვეწესენით და წინამწარ ვინა-
ნენით წინა-განზრახვითა (ნებათა Q) ღმრთისათა“
ეფეს. 1, 11. იხ. განზრახვა.

წინა-განზრახვად განზრახულობა: „ჩრეთი წინა-გან-
ზრახვად იგი ღმრთისა ეგოს“ მარკ. 9, 11. იხ. განზრ-
ახვა.

წინა-განზრახვად-ი მომდევნო, მოსალოდნელი, წინა-
მდებარე: „შევედრენით შეკრძალვად წინა-განზრახვად-
ბულსა მას სასთებასა“ მარკ. 8, 18; „განზრახვად მე აწ წი-
ნა-განზრახვად-ბულსა მას საქმესა“ გან. ი. 125, 22. იხ.
განზრახვად-ი.

წინა-განსაწყობელი-ი შემბრძოლე, მოწინააღმდეგე:
„წინა-განსაწყობელი არს მანქანებასა მას ეშაქოსა“
მ. ცხ. 278r; „უფროდ სიბრძნე და სიფრთხილ სიწმინდის
ჩუენდ წინა-განსაწყობელად მრავალწინადა მთ
საქმეთა“ მ. ცხ. 28r.

წინა-განწყობა (განწყობა), (მბრძოლა): „წინა-გან-
განწყობის თქუენ“ G.—„განგანწყობის თქუენ“ M,
იხ. 5, 24, 8; „განვიდა წინა-განწყობად სიბრძნის
უღაბნის“ G.—„გამოქდა ბრძოლად სიბრძნის უღა-
ბნისა“ pb., რიცხ. 21, 22. იხ. განწყობა.

წინა-დაგება მირთმევა, ძღვნა: „მეგრდ იგი წინა-და-
გებისა და მკარი იგი შესწირვისა მოვილ“ O, დავაბ-
7, 24. იხ. დაგება.

წინა-დაგებულ-ი მორთმეული, გაშლილი საქმელი:
„ქმადით წინა-დაგებულსა თქუენსა“ ლ. 18, 8; „განვიდა...
წინა-დაგებულსა“ მ. ცხ. 218r; „განვიდა... წინა-
დაგებულსა“ მ. ცხ. 271r; „მეწინაგება მთა მისი უფროდ
სწაღთა ბოლგა ვიდრედა წინა-დაგებულსა საქმადი-
სა“ Ath.—11, 52r. იხ. დაგებულ.

წინა-დადგომა წინააღმდეგობა: „წინა-დადგეს მათ“
იხ. რამ.-კურობ. მთ. 129, 17. „რადთა შეუძლოთ თქუენ
წინა-დადგომად მანქანებათ მათ ეშაქოსათა“ ეფეს. 6, 11;
„ვერ შეუძლებდეს წინა-დადგომად სიბრძნითა მათ“
ხაქ. მაც. 6, 10; „რადთა შეუძლებდეს თქუენთა წინა-აღ-
დგომად“ ანტ. ლ. 27r. იხ. დადგომა.

წინა-დადება წინ დადება: „გამოთარგმანება (წინათა)
და წინა-დადება მათ“ ხაქ. მაც. 17, 8; „იესუ სამარ-
თოლები არს, რომელ წინა-დადება მათ“ O, გამოსლ.
21, 1. იხ. დადება.

წინა-დამდგომელი-ი წინ გამჩერებელი: „ვერ წინა-
დადგომელ არს“ ხ. გამ.-მაც. ხაქ. 24, 14. იხ. და-
მდგომელი.

* წყაროს დასახელება აკლია (რედ.).

წინამძღურობა მეთაურობა, «მძღურობა», «მართება», მამისინდობა: «რომელთა-მაც შეერაცხა წინამძღურობაჲ ვრისაჲ მისი» I.—«რომელი ჰგონებდეს თავთა თვსთა მოღუქვად ვრისა» O.—«რომელი ჰგონებდეს მართებაჲსა ვრისასა» pხ., დან. 18,5; «არა შეგეძმეს კადნიერებაჲ და სურვილი წინამძღურობისაჲ» მ. ცხ. 864r; «რომელმან ვერ იცის წინამძღურობაჲ სულთა, არა ირს იგი წინამძღურობა» მ. ხფ. 81,9; «წინამძღურობაჲ მონასტრისაჲ დაუტევა და გიორგი მამად დაადგინა» ე. ე. 49,21. იხ. მძღურობა.

წინანდელ-ი პირველი, ადრინდელი: «მგავსად წინანდელისა მის წესისა შეწირეთ ზატიო» O, I ეზრა 1,6; «მიიღონ თქსავე მას ადგილსა წინანდელსა» ფიხ. V 17; «წინანდელთა მათ მამათა ძირი თქსისაჲ განაზრავლიან აღორძინებად» ფიხ. XII 18; «მძებდა ესე წინანდელსა ჟამსა» იმ. რომ.-კურთხ. მხაჲ და იაკ. 40,6; «ვითარ წინანდელთა მათ ჟამთა ისრაელსა შორის» იმ. რომ.-კურთხ. მხაჲ და იაკ. 2,7. იხ. წინა.

წინათ უწინ, პირველად, წინათ, «უწინარეს»: «სადაცა-იგი წინათ იყოფიდა» ხაჲ. წიგ. II 105,16; «იზილის იგი, წინათ თაყუანის-სცის მას» ხაჲ. წიგ. II 121,27. «გამოგზრჩინა ჩუენ მას შინა სოფლის-დაბადებისა წინათგან» Q.—«გამოგზრჩინა ჩუენ მის მიერ უწინარეს სოფლის-დაბადებისა» pხ., ეფეხ. 1,4. «წინათვე იყო ქალაქსა მის შინა» ხაჲ. მთც. 8,2. იხ. წინა.

წინათ-მეცნიერება წინასწარმცოდნეობა: «წინათ-მეცნავეებაჲ ღმრთისამიერი აქუს მას» ხაჲ. წიგ. II 111,20. იხ. მეცნიერება.

წინათ-ცნობა წინასწარ გაგება: «წინათ-ცნობაჲ აქუს მას» ხაჲ. წიგ. II 111,20. იხ. ცნობა.

წინაჲსწარ, წინაწარ (თნდ.;ზხ.) «უწინარეს»; წინდაწინ, უწინ, იღრე: «წინაჲსწარ დღესასწაულსა მის ზატიისასა უწყოდა იესო» C.—«უწინარეს დღესასწაულსა მის ზატიისასა... იცოდა იესო» DE, მ. 18,1; «წინაჲსწარ ჰბლავს» ფხ. 86,18; «წინაჲსწარ განცხადებულად იტყვს» იმ. რომ.-კურთხ. მხაჲ და იაკ. 34,8; «ვინამე წინაჲსწარ განწმდის სამკაული თვის და მერმე არა შთაიციუს» ფლბ. მთც. 8,6; «რომელ წინაჲსწარ გამოეცხადა იოსებისგან» იმ. რომ.-კურთხ. მხაჲ და იაკ. 8,8; «ვითარცა წინაჲსწარ გარქუ» ფლკტ. 184,86; «წინაჲსწარ გარქუ» ფლკტ. 184,84; «ნუტუე მეძვინი და მეზუერენი წინაწარ გვძლენ ჩუენ სასუფევლსა» Ath.—11,260r; «წინაჲსწარ ვტყუ» II კორ. 12,2; «უფალი განვიდეს წინაწარ შენსა» G, მხ. 4,14; «წინაჲსწარ ეუწყა მამათა ჩუენთა» O, ხიბრძ. ხოლ. 18,6. «წმიდანი იგი წინაჲსწარვე განუშარბედეს ფერტთა მათთა» ანდ. ანატ. 126,2; «წინაჲსწარვე ღალადებთ წინაჲსწარმეტყუელი იგი იტყვს» იმ. რომ.-კურთხ. მთხ. 190,2.

წინაჲსწარ-ი წინასწარი: «შეგინანე წინაჲსწარ-ი უტუნურებაჲ ჩემი» ხალ. 45,11; «წინაჲსწართა ცნობითა ღმრთისაჲ (შეირცხა)» ატმ. 109,8. იხ. წინაჲსწარ.

წინაჲსწარმეტყუელება, წინაჲსწარმეტყუელდება ეხ. წინაწარმეტყუელება.

წინაჲსწარ-მცნობელი-ი წინასწარ შეტყობი: «პრეტეს მას წინაჲსწარ-მცნობელთა მათ» ხალ. 20,26. იხ. მცნობელი.

წინაჲსწარ-ცნობა წინასწარი ცოდნა; შეტყობა; განგება: «ესე განიხილეთა ზრახვითა და წინაჲსწარ-ცნობითა ღმრთისაჲთა... მოჰყალთ» C, ხაჲ. მთც. 2, 28; «საუკუნოჲსაგან წინაჲსწარ-ცნობისა დადებულნი იხსნეს» O, ხიბრძ. ხოლ. 17,2. «წინაჲსწარ-ცნობაჲ ცხოველთაჲ მართა შეცვლებისათჲს» მ. კიხ.-მეშხ. ლლ. 126,20. იხ. ცნობა.

წინაპარ-ი «პირველი»: «ივლიან ესენი პირისაგან ჩუენისა, ვითარ სახედ წინაპარცა» G.—«ვითარცა-იგი პირველად» pხ., იეს. 8,8.

წინარმეტყუელი-ი იხ. წინაწარმეტყუელი.

წინა-ხაფარველი წინ საჩრდილობელი შენობისა, გამოქეზბულისა და სხე: «მოჰოდა წინა-ხაფარველი იგი საფლავისაჲ მისი» ე. იერ.-ადგ. 158,27. იხ. საფარველი.

წინა-სრბა შეთვალეობა: «დღენი იყვნეს დღენი ზაფხულისანი. წინა-სრბანი ეურძისანი» G, რიცხ. 12,21. იხ. სრბა.

წინასწარმეტყუელება იხ. წინაწარმეტყუელება.

წინაუტყუო «პირით»; წინააღმდეგ: «პირი წინაუტყუმო იყო» C.—«იყო ქარი იგი პირით მათსა» DE, მრ. 8,28; «იყო წინაუტყუმო საქმეთა მამისათა» მ. ცხ. 419v. იხ. უტყუო.

წინაუტყუნ წინ, წინაჲ: «სა ესერა ბრძოლად მათა მოვიდოდა ისრაელი წინაუტყუნ და უტუნაწარ» II წმტ. 12,14; «მას შინა წერილ იყო წინაუტყუნ და უტუნაწარ» O.—«იუტუნეს მას შინა დაწერილები» წინა და უტუნ» pხ., ეფეხ. 2,9. იხ. უტუნ.

წინა-ყოფა წინ დადგმა, დადება, გაცემა, მიცემა, მინიჭება, «დადგმა», მირთმევა, მიგება, ასრულება; «იგავიან» წინა გიგოფ თქუენ სულსა ჩემსა თქუელთა» O, მგ. ხოლ. 1,28; «წინა-გვყოფ ჩუენ შენთა მათ გეთილთა» მ. კიხ.-40-თჲს. 118,2; «წინა-გიყოფ თქუენ წინა-ყოფაჲ» G.—«დაგიდგა თქუენ იგავი» M, მხ. 14,12; «წინა-გიყოფ კმასა ჩემსა ძეთა კეთასა» O, მგ. ხოლ. 3,4; «არა წინა-უყოფ უცხოთა ცხოვრებაჲ შენი» O, მგ. ხოლ. 5,8; «წინამიყვეს ჩუენ დიდი კაცთა-მოყუარებაჲ» ხაჲ. მთც. 23,2; «წინამიყავ პატივი» ხალ. 80,27; «წინა-უყოფ და ყოველთა კეთილთა» ხალ. 90,7; «წინამიყავ თხოვია ჩემი» ხალ. 54,17; «წინა-გიყოფ თქუენ წინა-ყოფაჲ» G.—«დაგიდგა თქუენ იგავი» M, მხ. 14,12. იხ. ყოფა.

წინაშე «პირის-პირა, წინ, წინააღმდეგ, საშურებელად», «პირისაგან»: «რომელ არს წინაშე (პირის-პირ C) თქუენსა» მთ. 21,2; «წარდგა წინაშე უფლისა» O, I მგ. 1,9; «ოდეს მიხულ მოსაქელსა შენისა თანა შთაგრისა წინაშე» ლ. 12,58; «ყოველი ოქროჲ წინაშე მისისა, ვითარცა მკვამი მცირელი» O, ხიბრძ. ხოლ. 7,8; «დაჯდა წინაშე მისსა შორს» O, დაბ. 21,16; «სტირადე წინაშე ჩემსა» M, II წმტ. 24,27; «სხდეს წინაშე საფლავსა მას» DE, მთ. 27,41; «იხარებდენ წინაშე შენსა» I, ეხ. 2,8; «დადგეს წინაშე პირისა ჩემსა» I, იერ. 50,44; «შენ გეშინის წინაშე ორთა მათ მეფეთა» O.—«შენ გეშინის პირისაგან ორთა მეფეთა» pხ., ეხ. 7,16; «განმზადე წინაშე ჩემსა ტბლად საშუ-

რეგულად (წინაშე) მიჭირებულთა ჩემთა" **წ. უს. 22, 5.**

წინაშე (ზხ.) წინ: „ამოცხედეს მას ერისა-კენიცა. წარდგინა წინაშე, მიუხერხებელს მას ამარი“ **წ. ლ. 22, 28.**

წინაშე-მღვთმარე ხელის მღვთმი: „წინაშე-მღვთმარე მან მან სიმრავლემან ერისამან დიდითა თხრითა ამენი თქვენს ბერტრე **მოც. 47, 22. იბ. მღვთმარე.**

წინაშე-მღვთმელ-ი. მსახური, ზედამდგომი: „პირველ წინაშე-მღვთმელთა მათ ლ. 19, 24; „უბრძანა წინაშე-მღვთმელთა მათ პირსა ცემაჲ მისი“ **საქ. მოც. 22, 2;** „მოვიდა... მხარელთ-მრავლეთი — წინაშე-მღვთმელთა მეთესი“ **ო. 17, 29. 26, 6;** „რომელნი წინაშე-მღვთმელნი იყვნენ წინაშე-მღვთმელთა“ **მ. სწ. 89, 8. იბ. მღვთმელი.**

წინაშე პირისა (პირის-პირით): „უღბანითაჲ, რომელ არს წინაშე პირისა გუბერნიასა“ **მ. — უკუდგომითაჲ პირის-პირით გუბერნიასა“** **გ. სწ. 5, 12, 2. იბ. პირი.**

წინა-ცვა გუბერნიასა, დარაჯობა: „ჩუენ შემერვლნი წინა-ცვად უბრძოლეს ძეთა ისრაელისათა“ **გ. — ჩუენ ჰურვლნი ვიყუნეთ წინაშე ქუმილიცისა ძეთა ისრაელისათა“** **გ. ს. რიცხ. 22, 17. იბ. ცვა.**

წინა-ძლოა, წინა-ძლოა წინამძღვრობა, წინ სვლა: „წინა-ძლოა მათ“ **მო. 2, 2;** „წინა-ძლოა მათ ჰუენ“ **ო. გ. 28, 7;** „წინა-ძლოა მათ“ **(წინა-ძლოა მათ DE) თქვენ სახუფეველსა ღმრთისასა“** **მო. 21, 21. წინა-ძლოა მათ სხუათა მერე შევიდა პავლე დამასკელ“** **მ. სწ. 87, 16. იბ. ძლოა/ძლოა.**

წინა-ძლუნა წინამძღვრობა, წინამძღვრობა: „ხუ-ელეწოდეს ბრძოლა ბრძოლა წინა-ძლუნად“ **ლ. 8, 29;** „ხუელეწოდეს სიტყვაჲ ესე ჰყო... შეუძლო წინა-ძლუნად და უთხრო ესე წინა მრევლისა მშვედობითა დიდისა თჳსისა“ **ო. გაბრიელ. 18, 28;** „უბრძო წინა ღმრთისაჲ ჯამ რაოდენმე და მერეჲ ზუგუნ იქცის და სხუასა მისისა წინა-ძლუნად იგი“ **ბ. კეხ. - მჭუხ. დ. 114, 20. იბ. ძლუნა.**

წინაწარ იბ. წინააღწარ.

წინაწარმეტყუელ-ი, წინააღწარმეტყუელ-ი, წინარ-მეტყუელ-ი წინასწარმეტყველი: „რომელმან შეიწყნაროს წინაწარმეტყუელთა სახელად წინაწარმეტყუელთა-სა, სასიყდელი წინაწარმეტყუელისაჲ (წინააღწარმეტყუელისაჲ C) მიიღოს (მიიღოს C)“ **მო. 18, 41;** „არა არს წინაწარმეტყუელი (წინააღწარმეტყუელი C) შეურაცხ, გარნა სიფელსა თჳსისა“ **მო. 18, 57;** „რომელმან შეიწყნაროს წინაწარმეტყუელთა სახელად წინაწარმეტყუელთა“ **წ. მო. 10, 41;** „მსგავსად, მოსე წინაწარმეტყუელისა“ **ს. 76, 2. იბ. საწინაწარმეტყუელი, ცრუწინაწარმეტყუელი.**

წინაწარმეტყუელეზა, წინააღწარმეტყუელეზა, წინა-სწარმეტყუელეზა წინასწარმეტყველები: „სახელთა შე-ნითა ვწინაწარმეტყუელეზათ“ **მო. 7, 22;** „წინა-

წარმეტყუელეზადენ ჰენი თქვენნი“ **საქ. მოც. 2, 17;** „წინაწარმეტყუელნი წინაწარმეტყუელეზადენ ზალო-სიან“ **1. თერე. 2, 8;** „წინაწარმეტყუელეზად მის ზე-და“ **1. ეზკ. 22, 21;** „წინააღწარმეტყუელეზად. ვინ არს, რომელმან გეტა შენ“ **ლ. 22, 64;** „რომელი ყოფილია საქ-შეთათჳს წინააღწარმეტყუელეზად და არა ყოფილ-თათჳს“ **იბ. რომ. - კურობ. იბ. 1. 54, 15;** „არა წინაწარმეტყუელეზად იგი ჰემთჳს კეთილსა“ **მ. II 57, 16, 7. აღსრულების მათ ზედა წინაწარმეტყუელეზად იგი ესა-ია წინაწარმეტყუელისა“** **წ. მო. 18, 14;** „ესე... წინაწარმეტყუელეზად თქვა“ **ს. 11, 51.**

წინა-წარხლეა წარგუალ-ა, წინ წასვლა: „შეზურვილნი წინა-წარხლეთ წინაშე პირისა“ **გ. — შეიჭურვით და... წარგუალეთ მათ თქვენთა თანა“** **მ. II 57, 2, 18. იბ. წარხლეა.**

წინა-წარცევა გარეცვა: „ნეშტი იგი წინა-წარცეცეს“ **ო. I ეზკ. 1, 56. იბ. წარცეცა.**

წინა-წარძლოა გაძლოა, წარძლოა: „წინა-წარ-ძლოა თქვენ“ **გ. — წარცეცეს თქვენ“** **DE, მო. 26, 32. იბ. წარძლოა.**

წინა-წარძლუნა წინ გაძლოა: „ამბოლა მოწადეთა შეს-ლუნა ნავსა და წინა-წარძლუნად მისა წილ კერძო“ **მო. 14, 22. იბ. წარძლუნა.**

წინა-ჯლოა ზეშთა-ჯლოა: „უყურს წინა-ჯლოა (ზეშთა-ჯლოა C) შესაყრებულთა შორის (შინა C)“ **DE, მო. 22, 6. იბ. ჯლოა.**

წინდ-ი გირაო: „მომცა ჩუენ წინდო იგი სულსაჲ“ **II კორ. 5, 5;** „რომელ-იგი არს წინდო მკდრობისა ჩუენისაჲ გამოსჯარად შეწყენისა ჩუენისათჳს“ **გუგ. 1, 14;** „მომცე მე წინდო ვიდრე მოძლუნებამდე შენდა“ **ო. დ. 22, 17;** „წინდა ჯაჲნდა სიტყვაჲ იგი უფლისაჲ“ **იქრ. - ბერტრე და ელია 221;** „ვენაჲ ჩუენი... დაუსხენო“ **წინდა“** **ო. ნებ. 5, 3.**

[წინდება] იბ. დაწინდება.

წინდებულ-ი დაწინდებული, დანიშნული: „სხუარანჲ ამისათჳს არა მისცა, რამეთუ წინდებულ იყო სომეხთა ბი-ტაიზისა“ **ქ. ცხ. 171, 2. იბ. წინდო.**

[წინდვა] ყიდვა. იბ. განწინდვა, დაწინდვა.

წინვა გინება, უპატიოება (შერისხება): „მძიმე არს ესე კაცის... წინვა სახლისა და ყუდრებაჲ სესხებისა“ **ო. — მძიმე-ა ესე კაცისა, რომელსა აქუს მეცნებება, შერისხვა სახლისა და ყუდრებაჲ მავასხებელისა“** **ქ. ს. 22, 25.**

წინწილა: „გითარცა წინწილანი რამე ვმოხედ“ **I კორ. 12, 1;** „ამდერა წინაშე ღმრთისა... ვბნითა, ბოძლითა და წინწილითა და ნესტითა“ **მ. I 57, 12, 8;** „წინწი-ლითა თა გუბრთველეს უფლისა ღმრთისა“ **ო. II ეზკ. 2, 19;** „ყოფად... შესხმითა ნოვავითა და წინწილითა (წინწი-ლითა O) და ბოძლითა“ **I. ნებ. 12, 27;** „დაადგინეს წინ-წილითა რეგლისათა“ **მ. I 57, 12, 19;** „არა ნესტებითა და წინწილითა მოწოდეს კაცთა“ **Ath. — 12, 1617.**

წირვა იბ. განწირვა, განწირულება, თაგვა(ნ)წირვა, გამის-წირვა, საწირავი, უწირველი, შემოწირვა, შეწირვა.

წირთხლო-ი, წყირთლო-ი, წყირთხლო-ი (ზღუდრბლი):

„წირთხლო-ი“ იგი და სამშულოები და ტარტები და პინა-
კები იგი დასავლელი ოქროსაგან რჩეულისა“ **O. III მფ. 7,40**; „წირთხლო-ი“ (წყირთლო-ი) თანა კარისა შენი-
სათა დასდევ საცხენებელი შენი“ **I. ებ. 57,8**; „ორთა მათ
წირთხლო-ი“ **ეცხოს“ = მ. რამ-გურთბ. მთხ. 190,19**;
„სცხეთ წინაშე კარსა და ზღუდრბლსა და ორკერბოვე წყირთ-
ლო-ი“ **სისხლისა მისგან“ O. გამოსლ. 12,22**; „დაწერენით ესე-
ნი წყირთლო-ი ზედა“ **სახლთა თქუენთასა“ G. — დასწერე
ესე ზღუდრბლო-ი სახლსა შენისათა“ M. II მფ. 11,20**;
„აღიხუნა კარნი ბქისა ქალაქისანი ორთა თანა წყირთლო-
თა“ **G. — აღიხუნა იგი წყირთხლო-ი თქუენთა“ M. მსჯ. 18,8**.

წიხველო-ი, წიხველო-ი (ფქველი); **მფქველი**; „არა იქუ-
თო წიხველი, არცა ზედა წიხველი“ **G. — ნუ სადა
იქუთა ფქველი-ი ზედა-კერბოსა, ნუთა ქუე-კერბოსა“ M. II მფ. 24,6**; „ამოთიკი და მოსტანი და წიხველი-ი კლარისა
სურათისა იყენს“ **მ. — გ. 45,20**; „ფქვიან-მფქველი-ი თა“
ქხ. — დაბჭვილენ მის წიხველი-ითა“ G. რიცხ. 11,8.

წიხველის-ქვა (ფქველისა საფქველი); „შთაუბრე...
ნატები წიხველის-ქვისა-ი თავსა ზედა აბიშელისისა“
**G. — გარდაშთუტე... ნატები ფქველისა-ი ფქველი-
სა თავსა ზედა აბიშელისისა“ M. მსჯ. 6,55**; **იხ. ქვა**.

წიფება წყვა; „მინდა ნათლის-ღებამ, არამედ ვერ ვეწიფე“
ბ. 268; „ვერ ვეწიფო მათ წელიწადი ცხოვრებისა“ **O.
ივ. ხოლ. 2,19**; **იხ. მიწიფება, მოწიფება, შემოწიფება, კლ-
წიფება**.

წიწვა (წიწვანება, წიწვანება, წიწვი); „ნუ გ-
შინი, ნუთა იწიწვი (წიწვანება M)“ **G. იხუ 6.
8,1**; „ნუთა იწიწვი პირისაგან მათისა“ **G. — ნუთა დაბრ-
კოლდები პირისაგან მათისა“ M. II მფ. 21,8**; „ვიდრე გან-
ღიშებამდე და თეცა წიწვათე“ **Ath. — 17,289**; **იხ. მო-
წიწვა, უწიწველი**.

წიწველი-ი (მეწიწვი გულითა); „ვირ არს მეწიწვი და წი-
წველი-ი, შეიქცინ“ **G. — ვინ-მე არს მეწიწვი გულდითა.
უკერ იეცინ“ M. მსჯ. 7,8**; **იხ. წიწვა**.

წიხნა წიხლის ცემა; „აწიხნა-ი იგი ღებს“ **ბ. ვახ.-
დაჯდ. 124,4**; „ათრევი და სწიხნა-ი“ **ფლმ. მოც. 4,7**;
„ფიცებლ არს შენდა წიხნა ღებსა (ღებისა I)“ **ხაქ. მოც. 9,4**;
„აწიხნა-ი იგი ჯორთაჲ წიხნაჲწარ ეუწყა ნეტარსა
ანტონის“ **ანტ. ღ. 282**; **იხ. განწიხნა, დაწიხნა, მეწიხარი**.

წყებლა; „მეწუმა ესოდენ წყებლებითა“ **ბ. ცხ. 219**.

წყერება; „აქბილთა საღმრთიერად აწყერებადა“ **ბ. ცხ. 421**.

წლი-ი; **მოწლი, მოწლები**.

წლამდინ-ი **იხ. წელი**; **შდრ. ერგისის-წლამდინი**.

წლითგან-ი **იხ. წელი**; **შდრ. ორით-წლითგანი, ოც-
წლითგანი**.

წლითი-წლიად **იხ. წელი**.

წლიხა **იხ. წელი**; **შდრ. ოცწლისა, შდწლისა**.

წმანა, წმანვა თხზვა, ხლართვა, წწევა; „ამიზეთაცა
წმანისანი იგი სიტყვისათა“ **ბ. ცხ. 28**; „აქრთაცა აწმ-
ანისად წმანთს“ **ბ. ცხ. 48**; „გულის-სიტყუათა სწმან-
ის“ **ბ. ცხ. 212**; „მოწველსა მას წმანისაჲსა ეკიდა თუთოჲ ავი-
როჲ“ **ბ. ცხ. 298**.

წმანის-ი ხელისა-ა (მკერდი); „ვითარ ვინ განწმანს წმ-
ანის-ი ხელისა“ **G. — ვითარცა განწმანს მკერდი“
M. მსჯ. 18,8**; **იხ. გარეშო-წმანისი**.

წმედა (მშრალედა, ხოცვა); „მოგნა თავის-სახეველი... რა-
მლითა იწმედნ ცრებლთა მისთა“ **მ. სწ. 206,20**; **იხ. წმედა**.

წმიდა (სუფთა, უბინო, წმინდა, აუღმდრეველი, თხე-
ლი, წმინდერი, წმინდრეველი); „წმინდანი იგი... წმი-
დასა მას ქალაქსა“ **მთ. 4,8**; „მორჩუნა იგი შინაგანი ოქრო-
თა წმიდითა“ **II მფ. 2,4**; „მაქუს მე კოტრი უბინოა წმი-
დისა მის ტარვისაჲ“ **ვარ. 808**; „მოლესა იგი ოქროთა
წმიდითა“ **M. II მფ. 2,8**; „წმიდაჲ (წმინდერი ქხ.)
ღმრთისაჲ იყოს ყრმაჲ იგი შობითგან მისით“ **M. — წმინდრე-
ველ ღმრთისა იყოს ყრმაჲ მუცლითგან“ G. მსჯ. 18,5**; „შემ-
თხუევაჲ ერთი არს... წმიდისაჲ და არაწმიდისაჲ“ **O.
მთ. 9,1**; „გულისკმის-ყოფიან ბავთა ჩემთაჲსა წმიდად
ცნას“ **M. მთხ. 22,8**; „მოიღეს ტილოჲ წმიდაჲ და განბა-
ნეს გუამი წმიდისაჲ მის“ **შუშ. IV 2**; **იხ. არაწმიდა, გა-
მწმედა, განწმედა, განწმედელი, განსაწმედელი, გარეშ-წმე-
და, დაწმედა, მოსაწმედელი, მოწმედა, სამწმიდაარსობა, სიწმი-
დე, უწმიდესი, უწმიდური**.

წმიდარს-ი (ლოცვა, დაწყებული სიტყვებით); **წმიდა
არს**; „ვითარცა სიწმიდე შეიქცინეს, და წმიდაარსი აღი-
ღეს“ **მ. — გ. 60,8**; **იხ. არსი**.

წმიდა-მყოფელი-ი **იხ. მყოფელი**.

წმიდა-ყოფა გაწმინდა; „უფალ- თავადი წმიდა-ყოფთ“
I. ებ. 8,18; „არამელი-იგი ღმერთმან წმიდა-ყო“ **საქ. მოც. 10,18**;
„წმიდა-ყოვეს ტაძარი უფლისაჲ“ **M. II მფ. 29, 17**;
„შევიღეს მღვდელი იგი შინაგან-სახლსა... წმიდა-ყო-
ფად მისა“ **M. II მფ. 29,18**; **იხ. ყოფა**.

წმადება **იხ. არაწმადება**.

წნელი-ი შტო; „უბრძანა... შეკრებად წნელსა“ **ბ. ცხ. 429**.

წნება (მეჭყა, ტყეზი, წურვა); „არამეთუ წნებდას
საწნებელსა შებათს“ **წეგმ. 18,16**; „შეველით... წნეხ-
დით“ **O. იოვ. 2,18**; „მოვართუნ შენ ზეთი ზეთის-ხისა...
წნებდით ნათლად წუთად სასანთლისა“ **G. — მოვართუნდ შენ
ზეთი ზეთითგან“ წნეხელ-ი ნათლად ნათებდ სასანთლისა“
ქხ. — დავით. 24,2**; **იხ. მწნებარი, სასაწნებლე, საწნებელი**.

წოდ-ი ძიხილი; „არამელი გიწოდეს შენ ყოველსა ეამსა“
მ. სწ. 124,20.

წოდება (რქუმა, ჩინება, მძინადა, მოწოდებ-
ბა, ღიძინება); „უწოდეს სახელი მისი“ **მთ. 1,21**;
„ეწოდო აგარაკსა მას აგარაკი სისხლისა“ **DE. — ერ-
ქუა აგარაკსა მას აგარაკ სისხლისა“ C. მთ. 27,8**; „ამა ესერა
მიწოდებდეს სახელით ბესელელ“ **O. გამოსლ. 21,2**;
„უწოდა ბადაშს“ **M. — მიწინადა ბადაშს“ G. იხუ 6.
24,9**; „სამატუროთაგან მისთა გიწოდებენ“ **ქხ. — საბეგუ-
როთი მისთა მოგიწოდებ შენ“ I. ებ. 41,9**; „ოდეს იწო-
დის იგი სერად“ **მ. ცხ. 114**; „უწოდო მრავალთა“ **ღ.
14,16**; „უწოდეთ ფილემონს ქონანელსა“ **ფლმ. 202**;
„მოუწოდეს ცოლსა ჯოჯიკისა“ **შუშ. VI 4**; „არა განე-
შორნეს წოდებისა მისგან მათისა“ **ევხ. პაშო-ხაქელ. უწყ. 12,7**;
„არა მოვედ წოდებად მართალთა“ **DE. — არა
მისრულ ვარ ჩინებად მართალთა“ C. მრ. 2,17**; „არა-
მელნი წოდებულ ხართ სახელითა ისრაელისათა“ **I. ებ.**

45.1; „პრეტეს მას სახელი იესუ, რომელ წოდებულ იყო ანგელოზისა მისგან“ C, ლ. 2, 21. იხ. წოდ.; აღმოჩნდება, აღწოდება, გარდამწოდება; მიწოდება, მომწოდებელი, მოწოდება, მწოდებელი, უწოდებელი, შეწოდება.

წოვა, წოვანა: „(ნეტარ არიან) ძუძუნი, რომელთა მსწოდო“ ლ. 11, 27; „წოვდეს ქარსა (კანფარნი). ვითარცა ვეშაბნი“ I, იერემ. 14, 6; „მსწოდეს შენ სძესა წარმართთა“ I, იხ. 40, 18. „წოვანად ძუძუნი ღელისა ჩემისანი“ O, ჰებ. 2, 1. იხ. გამოწოვა; მწოვარი, ძუძუან-მწოვარი.

წოვება, წოვება (ქება), კება: „ნეტარ... ძუძუთა, რომელთა არა აწოეს“ ლ. 20, 29; „აწოა თაველი კლდისაგან“ G, — „ქამდეს იგინი თავისა კლდისაგან“ M, II ზე. 22, 18; „აწოვებდეს ლეკთა მათა (ვეშაბნი)“ O, ვლ. იერემ. 4, 2; „აწოვებდ მავს და მე მივეც“ სასიყდელი შენი“ O, გამოხლ. 2, 2; „ვითარცა ზეთი ბატრუსა ვიდრემდის აღვნილა, სარაცსა აწოვებნი, და ცეცხლი იგი ძლიერად ინათებნი“ 2, სე. 152, 16. იხ. წოვა; შერა, მწოვებელი.

წოლა დაწოლა, დაძინება: „რომელსა სწევ შენ გუგარდსა შენსა ზედა“ I, ეზე. 4, 9; „აწვებოდეს-ცა ძენი იგი მისნი ღელთა მათ თანა“ O, I მგ. 2, 22; „იგი თავადი წვა თავით კერძო სასიყდელსა ზედა“ C, შა. 4, 28; „ოდეს წვან, მივიდი და განვიღვნი იგინი“ Sin.—11, 27r. „ქუვეანსა ზედა წოლთა უსაგებლოდ“ 2, სე. 125, 7. იხ. დაწოლა, თანაწოლი, მიწოლა, მწოლი, მწოლარე, საწოლი.

წონა: „მოძებულნი ზომა ვერ იწონის მოტაცებისა“ 2, სე. 274, 18. იხ. აღწონა, გარდაწონა, დაწონა, მიწონა, მოწონა, საწონი, შეწონა.

[წონა] გარკობა. იხ. განწონა, შეწონა.

წოწეულ-ი იხ. ძოწეული.

[წრაფ-ი, სწრაფ-ი] იხ. მოსწრაფა, მოსწრაფე, მოსწრაფება, მსწრაფელ/მწრაფელ, მოწრაფე, ნასწრაფე-ვი, სისწრაფე, უმოსწრაფესი, შესწრაფა.

წრაფა, სწრაფა სწრაფე, ჰქარება; (სისწრაფე); (სი-მსწრაფლე): „იწრაფე და გარდამოქალ“ ლ. 10, 5; „იეს-წრაფეთ მირისა თქუენისა ზილად მრავლითა წადიერებით“ I თხ. 2, 17; „ნუ იწრაფი პირითა შენითა, და გულ შენი იწრაფი გომოღებდ სიტყვას წინაშე ღმრთისა“ O, მლ. 5, 1; „არს, რომელი შერებინ და იჭირენ და იწრაფენ“ O, — „არს მშრომელი და თვლიან და მოსწრაფენ“ pხ., ზარ. 11, 11; „იწრაფის წინააღმდეგად ჩემდა“ ოქრ.—სახუმ. 47; „იწრაფა აბდო და გარდამოქალ“ O, III მგ. 18, 7; „შენ უსწრაფე და განიკთხე და დასაჯე იგი“ 2, სე. 29, 18. „აღსასრული და წრაფად იყოს ყოველთა ზედა მკვდრთა ქუეყანისათ“ O, — „მოსრულება და სი მსწრაფლე ყოს ყოველთა ზედა დამკვდრებულთა ქუეყანისათ“ pხ., სოფ. 1, 18; „ქამბაგად და წრაფად ი შეაძრწუნებდენ მას მზის-აღმოსავალი“ O, — „ქამბაგად და სისწრაფენი შეამფოთებენ მას... აღმო-სავლიზაგან“ pხ., ლან. 11, 44; „მიწია მსაქელი იგი ღიღითა წრაფითა სრბით“ ფლ. მ. 1, 18. იხ. სწრაფა.

წრაფება, წრაფობა, სწრაფება, სწრაფობა ასწრაფება, აჩქარება: „იწრაფებდეს მათ საქმის-მწუველნი იგი ერისანი“ O, გამოხლ. 5, 16; „მასწრაფობეს მე გამოსლ-ვად“ ღმრ. 120, 29; „ასწრაფებდეს ანგელოზნი იგი ღმრ.“ O, ლა. 19, 15. იხ. წრაფა.

წრაფით (ზხ.): „წრაფით მიიყვანა დანიელ წინაშე მეფისა“ I, ლან. 2, 25. იხ. წრაფა.

წრდიალ-ი, წრტიალ-ი სიხმელე, სიშველე, ქლექი;

„სენითა წრდიალითა (წრტიალითა O) და მახლობა და სიუხილითა აღსრულნენ წინაწარმეტყუელნი იგი“ იერემ. 14, 15; „სენითა წრტიალითა მოწყდენ“ O, — „სენითა წრდიალითა მოაწყდენ“ I, იერემ. 16, 4; „სენი წრტიალი შეამოკლეს მკურნალმან“ O, ზარ. 10, 11; „არა განეზავოს სენი იგი წრდიალი ვუამსა ყოველსა და დაიქნეს სრულიად“ 2, სე. 152, 6.

წრდილა (ღრინება): „იყოს თუ... ზამე და უწრდილად სსდმელი მისა ლამე“ M, — „კაცი, რომელი არაწმდა იყოს დინეზბისაგან მისისა ლამე“ G, II ზე. 22, 10.

[წრედა] იხ. დაწრედა, მოწრედა, შეწრედა.

წრტიალდება: „იგინი უქმობენ მშობელთა თესთა წრტიალ-ბითა“ H—141, 237. იხ. წრდიალი/წრტიალი.

წრფელ-ი სწორი, მძირითალი, გულწრფელი, გამარ-თული; უმინკო, დადილი: „წრფელ-ყვანი ალაგნი მისნი“ შა. 8, 2; „რომელმან განარინის წრფელნი გულ-თა“ ფხ. 7, 11; „გულნი მათნი არა წრფელ (არავე მძი-რთალ C) იყვნეს მისა მიმართ“ ფხ. 7, 27; „წრფელ არაან მახვირნი შენნი“ ღმრ. 122, 5; „იყვენ... ღვრლოვანი გზად წრფელად“ C, ლ. 2, 2; „აღუბრეწეს წრფელა გზა“ II პეტრე 2, 14; „მაგათა წრფელთა გულისა მწუხარებთა დაფ-რიან“ O, აგ. სოფ. 24, 22; „სული კურთხეულ-ყოველივე წრფელი“ O, აგ. სოფ. 11, 25; „სცხობდეთ წრფელთა გულითა“ ფლქ. 142, 20; „ვერ დაშვდელ წიგნთა წრფე-ლითა გონებითა“ იხ. რომ-კურთხ. მახ. 148, 14; „სახითა წრფელნი და უმანკონი“ 2, სე. 220, 12; „იყვენ ყოველი გულარზილი წრფელი“ pხ., — „მწელოვანი ყოველი ად-ვილად გარდაიქცენ“ O, ეს. 40, 4. იხ. არაწრფელი, გულ-წრფელა, მოწრფელი, სწრფელე, სწრფეობა, უწრფელი.

წრფელ-ყოფა (წარმართება), გასწორება: „წრფელ-ქუეყნით გულნი თქუენი უფლისა მიმართ“ M, — „წარ-მ-მართეთ გულ თქუენი უფლისა მიმართ“ G, ესე 6, 24, 25. იხ. ყოფა.

წუართა, წუართა (სწავლა), დარიება; ცემა: „აწუ-ართენ მე თქუენ ზედ ზის“ G, — „გასწავლენ თქუენ ზედ წალ“ pხ., ლევტ. 25, 28; „აწუართენ მას ღლე და ლამე“ M, ესე 1, 18; „სულმან თქუენმან იწუართოს ში-ნი“ I, ეს. 28, 18; „პირმან მდაბლმან იწუართოს სიბრძნე“ O, აგ. სოფ. 11, 2; „აუტეთუ ორთავე არნ ბრალი, ორნივე წუართანს... უკუეთუ დიდი იყვი (შეოთი), დიდად წუ-ართანს“ O, — 22, 11. „ყოველადე არა იყო დრტყნა... ცემულთა მათ თანა, არამედ ვსრეთ შევრაცხის, ვითარმეა ქრისტეს ჭელთაგან წუართილ იყვნეს“ O, — 26, 27. იხ. გან-წუ(ა)რთა.

[წულა] (ქლა), ამოწვდა, შიშვლედა: „მახლი წულდი (ქლდი pხ.) გელსა შინა მისა“ G, რიცხ. 22, 21; „შეშ-თხოვრად... ვითარცა მახლი წულდი“ 2, ცხ. 108r. იხ. აღმოწვდა, განწულა, მიწულა.

წულმა, წლმა, წ(უ)თმა იხ. აღწულმა, მიწულ-მა/მიწულმა/მიწ(უ)თმა; შეწულმა.

წუევა (ძულება); შეწვება, მოწოდება: „იგინი აწუე-ვდეს ვითა ღიღითა და გამოთხოვდეს ჟუარ-ცემად“ ლ. 22, 22; „სიყუარული იგი ქრისტესსა მანუევეს ჩუენ“ II კორ. 5, 18; „აწუევედ მას ძილებად და მან არა თავს-იღვ“ O, IV მგ. 5, 16; „აწუევედ მწიფავთა შესლად ნავსა“ DE, — „ააძუ-ლა მოწავთა თესთა აღსლად ნავსა“ C, შა. 6, 45; „დაღათუ ბენებთა იგი მკეთა აწუევალი“ ოქრ.—მარ. და იან. 108,

18; აბრა აწუხვდეს ჰაბუთა სენაია შინა* მ. ცხ. 117v; „არდეს წარვიდოდა დიდულ, აწუხ მათ სადილი“ Ath.—18, 189r. „სულსა მთერ წმიდისა წუხეთა იტყოდეს წმიდანი ღმრთისა კაცნი“ II პეტრე 1, 21. იხ. დამწევა, მიძოდამწევა, მიწუხევა, მოწუხევა, საქმის-მამწუხევა; შდრ. მამწუხევა.

წუხეთ—წვეთი, «ტუარი»; „არცხ ღღეთა კაცისათა, დიდად თუ იყოს, ას წელ, და ესეცა ვითარცა წუხეთი ზღუასა“ O.—„არცხ ღღეთა კაცისათა, მრავალ ას წელ, ვითარცა ცუხარი ზღუას წელისანი“ pხ., ზიარ. 18, 8; „მქუშა ზღუასა და წუხეთი წელისა... ვინ აღრაცხოს?“ O.—„ქუშანი ზღუანი და ცუხარი წმინანი... ვინ აღრაცხეს?“ pხ., ზიარ. 1, 2. იხ. ნაწუხეთი, საწუხეთი.

[წუხეთა] იხ. დამოწუხეთა, გარდამოწუხეთა, მთაწუხეთება.

წუხელ—, **წუხელა** ჩალის ნამცევი, ნაწვერალი («ნაწველარი»), ღერო, «ლეღწამი»; „არაჲს ხედე წუხელსა თელსა შინა მისა შენისაჲ“ ლ. 8, 41; „დაშთის მას შინა წუხელ (ლეღწამი pხ.)“ O, ეხ. 17, 4; „ვინ დამადგინოს ცვად წუხელისა ველსა ზედა?“ O.—„ვინ დამდგის მე ცვად ლეღწამისა ველსა შინა?“ pხ., ეხ. 27, 4; „აღიღენ იგი, რაცა დახდის, თუ წუხელაა რაჲმე, თუ მკედის-ნაწუხელი, ანუ თუ სხუა რაჲმე უღარეს-რე“ მ. ცხ. 46v; „ვითარცა წუხელაა ესე ჩალათა შეურაცხეს“ მ. ცხ. 48v; „ვიქმენ მე, ვითარცა იგი, რომელმე შეპყრენ წუხელსა ლეღწამა“ O, მიქ. 7, 1.

წუხელა—წველა, მოწველა; კრეფა; „წუხელად მათგან მისა და გამოსწორვდა“ ნაქოსა H—21, 294. „ჰმსახურებდენ მათ ნაყოფთაგან მათთა და წუხელთაგან საცხოვრათასა და ზრთათათასა“ ნრხ. 70, 17. იხ. მოწუხელა; შდრ. მწუხელა.

წუენი—«გბოლვილი», ნახარში; „წუენი მისი (კორცისა) მიაღო ქოთნითა“ G.—„წუენი იგი მისი შთაასა ქოთნისა“ M, მხ. 6, 10; „რომელნი ჰამენ (ქორცისა I) ღორისასა და სუმენ წუენსა მსხურაჲლთა მათთასა“ O, ეხ. 8, 4; „შეუხარს წუენსა სამოსლისა მისისასა მურისათანი ანუ წუენი-საჲ, გინა ღვინისა“ I.—„შეხოს მურერვლისა სამოსლისა მისისასა ბურსა-ანუ გბოლვილსა, ანუ ღვინითა“ G, ანკ. 2, 12; „უკუეთუ წუენისა ჰამა გნებავს, ვიდრე ეგაბრეს“ მ. ცხ. 108r; „მცირედ ოდენ წუენი, მხალისა შექმნული, თგიჲ მცირედ მიდის“ ზეშ. XIV 14. იხ. საწუნე.

წუერი—წვერი, «ნიყბერი», ნიკაბი; „იყოს შედგაჲ კეთროვნებათა თაჲსა ვინა-წუერსა“ pხ.—„ვიქმენ მას შორის ნიში კეთროვნებათა თაჲსა შინა ანუ ნიყბერსა“ G, ლეგატ. 12, 29; „მოკუეცენს თმანი და წუერნი მისნი“ იშტ. 117, 21; „წუერი დაჰყნოს“ I, ეხ. 7, 20; „ყოველნი წუერნი დაიყნენ“ I, იერემ. 48, 27; „უპყრნი წუერნი გრიგორისნი... და უწყალოდ დაჰყნურდა მტკეთა მისთა“ ლეგატ. 145, 12; „ერათა მას (პაბუკსა) გამოსარულ იყო წუერი, ხოლო ერთსა მას ეწყო ოდენ“ Ath.—12, 118v; „და ივარცხენ წუერი შენი“ x 288r.

წუერი—თავი, კიდე, წვერი, «მწუერგალი»; „თაუანის-სცა ისრაელ წუერსა ზედა კუერთხისა მისისასა“ O, ლაბ. 47, 21; „წუერთა ზღუდისათა, იქადაგებს“ O, აგ. ხოლო. 1, 21; „სახლი ღმრთისა წუერსა ზედა მათათასა“ I, ეხ. 2, 2; „წუერთაგან მთისათა ამჟღერობდენ“ I, ეხ. 42, 11; „დაიწეს წუერი (მწუერგალ DE) თითისა მისისა წყალსა და

განაგრისსა ვნასა ჩემსა“ C, ლ. 16, 24; „წუერი კუერთხისა“ G, მხ. 6, 21; „განკეთა... წელითაგან ვიდრე წუერად მდე ფერკისა მისისა“ Sin.—11, 118r. იხ. მწუერგალი.

წუერგამო უწვერული, წვერგამომავალი; „მეთრამ იგი იყო წუერგამო ოდენ“ მ. ცხ. 488r. იხ. გამო.

წუერყრულ—წვერმოპარსული; „მოვიდეს... ოთხმე ოცნი წუერყრულნი და კუარდაჲბულნი და მგლოვარენი“ O, იერემ. 41, 6. იხ. ყრვა.

წუვა «ნთება», «აღტყდომი»; „სასანთლესა ზედა... წუეგდით ბაზმაჲთა“ G.—„სასანთლესა ზედა ანთებდით წმიდისა სანთლესა“ pხ., ლეგატ. 24, 4; „საჭურველსა მათსა წუვადენ ცეცხლითა“ O, ეფე. 29, 10; „მთაჲ იწუებოდა ცეცხლითა“ G.—„მთაჲ იგი, ცეცხლითა აღჭურვილი, აღაძრდებოდა“ M, II მხ. 9, 15; „ესრეთ ვკარებ, ვითარებდ ცეცხლსა შინა ვდა და ვიწუებდი“ მ. ცხ. 122v. იხ. დამწუარი, დამწუელი, დამწურაბა, დამწუელი, დამწუე, მომწუარი, მოწუვა, მწუარი, ნამწუარი, ნამწუეარი, იმწუეა.

წუთ (ზზ.) «წუთლა», ცოტა; „წუთ (წუთლა T), და არა იყოს უღმრთეთა“ ზხ. 86, 10.

წუთი—წუთიერი, ღრთობითი; „აჲჲა წუთისა სიტყობებაჲ მუნ სიუტენსა სიმწარედ გარდაეცეს“ მ. სწ. 16, 25. იხ. გრძელ-აწუთო, საწუთრო/საწუთო.

წუთერი (ზზ.) ცოტა, მცირედა; მალე; ღრთობითი; „წუთერთ დავითმინით“ ბ. ეგვ. 40-თჲს 119, 27; „მიერჩილი იმინენ წუთერთა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104, 25; „წუთერთა ტყამ თქუენ თანა ვარა“ C.—„მცირედ ეამ თქუენ თანა ვარა“ DE, თ. 12, 22; „წუთერთ... შეიწყნარის“ მთ. 18, 20; „რომელმან წუთერთ დაატყოს სააჲ შენი“ O, აგ. სოფ. 5, 2.

წუთოლა, **წუთოლა/წუთოლა** «მიმოდამკურება», წვეთება; „ბაგენი მისი, ვითარცა შრომანი, წუთოლად ანელოცებლეთა საბოლველთა“ O, ქება 5, 12; „ცანიცა წუთოლდეს (წუთოდეს C) პირისაგან ღმრთისა“ ზხ. 47, 2; „ღრუბლნი წუთოდენ სიმართლეთა“ O.—„ღრუბლნი მითოდაჲჲ ურგბდენ სიმართლესა“ I, ეხ. 45, 8; „არა წუთოლისა გულის-წყრებაჲ ჩემი“ M, II მხ. 11, 7; „სცემლნი მათნი სწუთოდეს თუალთა მათთაგან“ კ.-იერ.-აღდგ. 260, 15;

[წუთომა] წვეთება. იხ. გამოწუთომა, დაწუთომა/დაწუთომა, მომწუთოლვარე.

[წუთომა] იხ. აწუთომელი, აწუთომა.

წუთხი «წყლულება», ჩირქა, «გამონადირები»; „უკუეთუ იქმენს კორცისა ტყუისა მისისასა წუთხი (წყლულება pხ.)“ G, ლეგატ. 12, 18; „მიყო ტლი... წუთხისა მას და წალისა ფერკისასა“ მ. ცხ. 172v; „აღლნიცა მოვიდოდოდ და ქლოშნიედ წუთხისა მას წყლულებათა მისთასა“ მ. სწ. 28, 29; „მოირწყოს ქუეყანაჲ წუთხთაგან შენთა“ pხ.—„მოირწყოს ქუეყანაჲ გამოწადინებითა შენთა“ I, ეგვ. 22, 6.

წუთი—«ყრმა», «წულებრი», გაჟი; „განკურნა წუთი (ყრმა DE) იგი“ C, მთ. 17, 18; „ყოველმან წუთმან, რომელმან განაღოს საშობა“ ლ. 2, 22; „უკუეთუ წუთი იყოს, მოკლით იგი“ O, გამოხლ. 1, 18; „სამთა ჟამთა წელიწდისათა ეჩუენოს ყოველი წუთი ყრმაჲ შენი (წულებრი შენი G)“ M, II მხ. 16, 16; „უკუეთუ ეშვე ქალი ანუ წუთი“ ლ. 28, 28; „წინა-დასცუთო ყოველსაჲ წუთსა

მისა" O. გამოსლ. 12,48; აგესა შენ წულ" იერემ. 20,15; აწულმან ვინმე სცა მკერდას" სნდ. 7,25; იქმნენ თავისა შენისა ხატნი წულმანისა და ისიძველ მათ თანა" I. ეზგ. 10,17. იბ. დღაწული, დღის-დღისწული, დის-წული, მამის-მამისწული, სახლის-წული, სიკაღწული, სიფიწული, ჰალწული, შეილის-წული, ძის-წული, ძმის-წული.

წულაჲ-ი იბ. ძმის-წულაჲ.

წულუბრივ-ი მამრი, «ვერძი», «მამაკაცია»: «შესწირავს»... გინა თუ წულუბრივთა, ანუ თუ მდღერთაგან" G.—«შესწირვიდეს»... გინათუ ვერძისა, გინათუ ნუნუსა" O. ლეობა. 8,1; აწულუბრივთაგან ვიდრე მდღერ-ბრივადმე განავლინეთ ვარვუე ბანაკისა" G.—«მამაკაც-ისათ ვიდრე დღაჲცადმე განავლინე ვარვუე ბანაკსა" ებ. რიცხ. 5,8.

წულელა გამოკითხვა: «ნუთუმი აწ იწულელ და გამო-ვიძებ სიტყუათა და საქმეთა მისთა" B. სწ. 177,27.

წულელუ-ი ღერო: «ნაყოფიერებაჲ ჩუენი წულელულსა შინა იხილვების და არა ნაყოფსა" A—B, 212. იბ. წულელი.

წულილ-ი, **წურილ-ი**, **მწულილ-ი** ხურდა, წვრილი, ვიწრო, მკლე, ნელი; «საჭირველია: აწულილ (არს) გზაჲ" C.—«საჭირველ (არს) გზაჲ" DE. მთ. 7,14; «მერ-მე შედნი თავნი აღმოსცნდეს მათ თანა წულილნი და ხორაჲეულინი" O. დაბ. 41,8; «შთანქნის წულილნი იგი თუენი" ფი. II 24; «შეგდომად ცეცხლისა კმა ნაებისა წულილნი" O. III მტ. 19,18; «არა გამოხადე შენ მერ, ვიდრემდის უკუანასკნელიცა იგი მი-ვე-სცე შენ მწუ-ლილ" ლ. 2,28; «ეიდრე არა იქმნა მწულილ და იქმნა ვითარცა მტერი" G. II მტ. 9,21; «რომელმან დადებ ორი მწულილი" ლ. 21,2. «მოკლეო ამისგან წულილად" O. გამოსლ. 20,26; «კერაბი შემუსრა წულილად" M. II მტ. 24,7; აწულილად უთხრობთ უკეთურად-მკნობელთა მათუკ" იბ. რამ.-კურთხ. მის. 142,11; «გზოთ იგი დაბირი-სა წურილად დიბოს" წმტ. 27,5; «თქვან მკერნალთა მათ ჯელოვანთა, რომელნი წულილად გამოვიძებენ მიხეზსა სენასა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 164,28. იბ. დამწულილუბ/დაწულილუბა, დაწულილადუბა, რტოწულილი, სიწლი, უწული-ლუსი, ფრთწულილი.

წულილად-ი: «იქმნა შეზავებაჲ ბუნებისა წულილად-ისაჲ" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 160,18; «ვერცა ბალაჲარ მისა წუთუბოდა... წულილადთა პასუხთა" ბაღ. 115,14. იბ. სიწულილადე.

წულილად-დაცუმულ-ი: «ქმნულებასა ოქროსისა გამოვავ-სით შენ და წულილად-დაცუმულსა ვეცხლსა" მღლ. 1,10.

წულილუა გამოძიება: «იკითხვიდა მისთვის და იწულილ-ვიდა" B. ცხ. 144v. იბ. წულილი; გამოწულილუა.

წულილ-წულილად წვრილ-წვრილად: «ქორცნი წუ-ლილ-წულილად დაბზარნეს ძეჲსა მას" უფ. VIII, 18. იბ. წულილად (წულილი).

წუმა ნ. წუმა.

წუნება, **წუნობა** «ბასრობა», «შეურაცხ-ყოფა»: «რამ-სათუჲ მწუნობთ ჩუენ" I.—«რამ ესრე მბასრობ მე" ებ.—«რამსათუჲ შეურაცხ-მეყენით ჩუენ" M. II მტ. 19,44. «სწუნობენ წრფელთა და მასრობენ მდაბალთა" B. სწ. 241,7. «წუნობა უნის იგი" B. სწ. 20,28; «ნუ წუ-

ნობის გინს თქუენ იგი" B. სწ. 271,16; აწუნობთ შე-ურაცხ-გელს" B. სწ. 41,5. იბ. დაწუნება (-ული), მწუნობა-რი, საწუნელი, საწუნელება.

წუნწუბ-ი, **წუმწუბ-ი**, **წუმწუბა**: «აწმა ცეცხლი და წუნწუბ-ი და წარწყმიდნა ყოველნი" DE.—«აწმა ზეთი ცეცხლი და წუმწუბ-ი და წარწყმიდნა ყოველნი" C. ლ. 17,29; აგულს-წყრომაჲ უფლისაჲ, ვითარცა კვეი წუმწუ-ბითა აღვზებულო" I. ებ. 20,22; აწმდეს ცოდვილთა ზედა მასც... წუმწუბ-ი" ფს. 10,6.

წურბელ-ი: აწურბელსა სამ ასულ ეხსნეს სიყვარულ-საყვარულნი" O. იგ. სილ. 20,15; აწურბელსა მს-სებრ... რომელმან არა იცის განძლობაჲ" A—B, 214.

წურგა: აწურგიდა იგი ყურგისა სასუმელსა შინა ფარ-ვლისა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 172,21. «რომელნი სუმენ წურ-ვალსა ღვინსა" O. ამას. 6,2. იბ. გამოწურვა, დამოწურ-ვა, დოწურვა, მოწურვა, მოწურვა, საწურველი, შეწურვა.

წურთა «გუემა», «სიტყუა», ფიქრი, აზრი, სწავლა, ზრახვი, სწრაფი, ზრუნვა, გაწვრთნა, განსწავლა: «არა წინაჲსწარ იწურთოდეთ. რამ სიტყუად მიუ-ღ-ღ. 21,14; «კეშარიტსა იწურთის პირი ჩემი" O. იგ. სილ. 2,7; აწურთონ იგი" G.—«კეშარიტ იგი" M. II მტ. 22,18; აგოწურთოდ (ვიტყუოდე C) ყოველთა მამარ-საქმეთა შენთა" I. ფს. 142,5; აგოწურთოდით გულის-გან ჩუენისა სიტყუათა ცრუთა" I. ებ. 59,18; აიწურთიდა იგი სიტყუასა ამაჲ" C. ებ. 222v; აიწურთიდა ფსალმუნთა ყოველსა ეამასა" B. სწ. 288,28; აბოროტსა ეიწურთი-და, რომელი ვუთა" B. ცხ. 148v; აფერცნი, რომელნი იწურ-თიან ბოროტსა ყოფად" O. იგ. სილ. 6,18. «ვითარცა წურთისაგან რომლისაჲ იფუფუნებოდა" B. ებ. 40-თხ. 129, 22. აფერცნ—სამწუელი წურთილი, უყვარს ძლევაჲ" O. იგ. 10,11; აწურთიდა ჰეენე შეილი შენი" M. II მტ. 4,8; ანაყოფი მშდობისაჲ, მის მიერ წურთილთა მათ მთავრ-სიმართლუჲ მებრ. 12,11. იბ. აღწურთა, დაწურთა, მოწურ-თა, მწურთელი, უწურთელი.

წურთილება წვრთნა, ვირჯიში: «ქორციელი წურთი-ლები წურთიერ ფამ სარებელ არს" I ტბ. 4,8. იბ. წურ-თილი (წურთა).

წურილი იბ. წულილი.

წუნწო ხშირად, წარამბრა, «გულს-მოღვინედა: «ფარისველი... წუნწოთ თუ არა დაიბანან კელნი, არა კამიან პური" C. მტ. 7,8; «უმზირდეს მას წუნწოთ მარ-ლის ხილვად მისა" I.—«უმზირდეს გულს-მოღვინედ დღითი-ღად ხილვად მას" O. დან. 12,12. იბ. წუთი.

წუნება იბ. წუხილი, მეწუხება.

წუნელობი (ზნ.) გუშინ საღამოს; «რამ იქმნა კაცი იგი, რომელი საღვრსა შესაღვა წუნელობის" H—B, 1,18. «წუ-ხელობის ვიქუთ მკერვალთათჲ" B. ებ.-ეპეს. დდ. 110,9.

წუხილ-ი დაღონება; მწუხარება: «მზიარულ არს ტაბო-სა დაღვმასა და წუხნი მზიარულთაჲ" B. სწ. 242,7. «საქმლ-სათუჲ მამა იგი შენი სწუხედეს" ბრამ. 14,16. «დიდა წუ-ხილი და კირი იქმნებოდა სახლსა მას" თეგლა 26,22. აწუ-ხილით შევწუხენით ჩუენ" ანან. ებრ. 42r. იბ. დამწუხველი, დაწუხება, მწუხარე, მწუხარება, საწუხელი, უმწუხარესი.

წვ-ი წვიგი, tibia, crus; «კირი»; «რამთა დამსრენ (განუტყუენ DE) წვგნი მათნი" O. 12,21; «ალიკრბე ეუ-ბასტი შენი, გამოაჩინენ წვგნი შენი" I. ებ. 47,2; აგამო-

საწყინელი, მოუწყინებელი, სიწყინელი, უწყინო.
წყინული იხ. წყველა; შდრ. გრის-წყინული.
წყვა მცწყვა; აწყვა: „რომლითა საწყალთა მწყვე-
დეთ, მიიღე მოგწყვთი თქუნ“ C.—„რომლითა საწყალთა
მიუწყვთ, მოგწყვთი თქუნ“ შრ. 4,24; „ხუტუმა აქუნ-
დო ცრემლთა მისთა წყვა ანუ საზომი“ შ. ცხ. 48r. იხ.
აღწყვა, გარდაწყვა, მიწყვა, მოწყვა, საწყე(ე)თ.
[წყვა] კორტნ. იხ. აღმოწყვა.

წყვილი-ი „უღლეული“, ლუწი: „უკეთეს არა პოვოს ჯელ-
მან მისმან წყვილინი გურბთა“ O.—„უკეთეს ვერ პოვოს
ქელმან მისმან უღლეული გურბთა“ G. დევტ. 5,11.
წყვილი-ი მენჯი, წელი: „დაამდე ჯელი შენი წყვილთა
ჩემთა“ O. დაბ. 24,2; „ძენი, გამოსრული წყვილთაგან
მისთა“ G. მხ. 8,30; „დაამდე წყვილთა შინა მისთა
(მშობელისა)“ ბალ. 156,1.

წყინება შეწუხება, ხეწნა, მუღარა, გაბეზრება, თა-
ვის მობეზრება; მოწყენა: „არას ვაწყინებდეთ მთა“
ხაქ. მოც. 15,2; „აწყინებდიან მამასხლისნი და ძმანი
მონატრისანი“ ი. ე. 25, 11; „აწყინებდელ კაცი“ ხაქ.
წიგ. II 66,88; „ვედრებოდეს და აწყინებდეს ბერსა“
ლამ. 4,21; „აწყინებდეს მე“ ლ. 18,5; „რომელნიცა...
იკითხვიდეთ... ამჟა სახარებასა, ნუ იწყინებთ“ A—
484,818r. „წყინებისა მისთა მისთა აღდგეს და მოსცეს,
რაოდენ უქმეს მას“ ლ. 11,8. იხ. წყენა; მომაწყინებელი.
მოუწყინებელი, მოწყინე, მოწყინება, შეწყინება.

წყირითლი-ი, წყირთხლი-ი იხ. წირთხლი.

წყლვა „გუემა“, დაჭრა, დაკოდვა, დაწყლულება,
„წყლულება“; „მოწყლვა“: „ამცხე მე და მწყლეს მე“
O. ჰება 5,7; „ვერცა იგი იწყლას“ I. ეხ. 27,7; „ვეთარ
იდრე-იდრე იწყალ. ვიდრე არდა განეტყვენს მთარნი“
ანდ.-ანტ. 208,2; „ვემძიო მსახურთა თანა იწყლა“ ზ. ანს.-
40-თხ. 117,19; „ვერმანცა მათგანმან ვერ წყლას იგი“
M. იოხ 22,23; „თავითა მით ჭურითა წყლა“ ზ. დაბ.-მოც.
ხაქ. 98,88; „იწყლა ვითარცა თევდი“ L.—„გუემა ვი-
თარცა თევდი“ Z. უხ. 101,5; „იწყლა და დასწელდა“
ოქრ.-მარბ. და იოხ. 105,12. „სარწმუნო (არინ) წყლვანი
მეგობრისანი“ O.—„სარწმუნოეს არიან წყლულება მე-
გობრისა“ pb., იგ. ხოდ. 27,6; „მოუძღვრდენ ასურასტა-
ნენი წყლვითა, რომლითა დასცნეს ივინი“ I.—„იძლი-
ნენ ასურასტანენი წყლულებითა, რომლითაცა დასც-
ნეს ივინი“ pb., ეხ. 30,31; „წყლულ არიან მამანი თქუენნი“
M. II 59ტ. 29,3; „სახელი კაცია მია ისრაიტელისა, წყლუ-
ლისა მის, რომელი მოკვდა“ pb.—„სახელი კაცისა ის-
რაიტელისა მოწყლულისა, რომელი მოიწყლა“ G.
რაიბ. 25,14; „წყლულ არს ისრითა შერისაგთა“ შ. ხფ.
244,2. იხ. დაწყლვა, მოწყლველი, მოუწყლველი, მოწყლვა
(-ული). მწყლველი.

წყლით-განსივება წყლით მანკიერება; წყლით-გან-
სივებაჲ მუცლისა და მსივებაჲ ანუ ზარის-განკლანი
გორცთანი“ ოქრ.-მარბ. და იოხ. 109,15. იხ. განსივება.

წყლით-მაე წყლით გასივებული; „პეროდე წყლით-მა-
ე ექმნა და მატლთა შესაქმელ“ Ath—11,146v. იხ. მაე.

წყლით-მანკიერ-ი წყლით გასივება; „არა იქმნეს წყლით-
მანკიერ“ შ. ცხ. 195v; „წყლით-მანკიერ იცა ექმნა“

შ. ცხ. 195v; „ყოთენმეკი წყლით-მანკიერ იქმნე
მისსა“ DE, ლ. 14,2. იხ. მანკიერი.

წყლით-რღუნა „რღუნა“, წყალი რღუნისაჲ, წარ-
ღუნა, წყალირღუნა: „მოიწია წყლით-რღუნაჲ იგი“
DE.—„მოიწია რღუნაჲ იგი“ C. შო. 24,29; „წყლით-
რღუნითა წარწყმიდა“ II პეტრე 2,6; „უფალმან წყლით-
რღუნაჲ დაამკდრის“ L.—„უფალმან წყალი რღუ-
ნისაჲ დაამუდის“ Z. უხ. 28,10; „წყლით-რღუნაჲ
ვერ აგრძნეს“ M. იოხ 40,18. იხ. რღუნა.

წყლის-მკრებელი-ი წყლის-მესებელი, წყლის მომ-
ტინი: „არა მოგუგლდეს თქვენგან მონაჲ, შემის-მოგდელი
და წყლის-მკრებელი“ G. იხუ 6. 5,25. იხ. მკრებელი.

წყლის-ხასუმელი-ი აუზი; „წარმოაცალიერა სარწყალ
წყლის-ხასუმელსა მას“ O. დაბ. 24,20; „ვედრებდენ
აღესნეს წყლის-ხასუმელეზი იგი, რამეთუ ასუან ცხო-
ვართა“ O. გამოხლ. 2,16. ეხ. სასუმელი.

წყლბუ, წყრბუ ტიტველი, უთმო, გლუვი, სწორი,
„მოწრფელებული“: „ესაჲ... არს ფარსიერ და მე კაც
წყლბუ“ O. დაბ. 27,11; „მკნეთანი (ბნანი) წყრბუ
არიდელ“ O. ეგ. ხოდ. 15,19; „მთანი დიდ-დიდნი და მალნა-
როვანნი იხილნა მრგულად და წყლბუთელ. რამეთუ ვერ მი-
სწუთების თუალი, გარნა წურება თდენ მთისასა“ ზ. ანს.-
ეპუს. ლ. 91,24; „არს მამა ჩემი მატყლიერ, ხოლო მე
წყლბუა ვარ“ Ath.—11,286r; „მიგსეც იგი კლდედ მო-
წრფელეზულად“ O.—„მიგსეც იგი წყლბუთ კლდედ
ბად“ pb., ეფე. 26,5. იხ. უწყლბუთი.

წყლულ-ი იარა, კირილობა, „წყლულება“: „შეუზა
წყლული იგი“ ლ. 10,24; „რომელი განამრავლებდა წყლულ-
თა ჩუენთა“ G.—„რომელმან განამრავლან წყლულებანი
ჩუენნი“ M. მხ. 16,24; „დაეცნენ წყლულნი ეგებტის“ I.
ეფე. 30,4. იხ. წყლა.

წყლულება, კირილობა, იარა, „ზუზლა“, „გუემა“,
„წყუთი“, „წყლული“; „მოწყლული“: „მალნიცა...
პლოშიდეს წყლულებათა მისთა“ DE.—„მალნიცა
პლოშიდეს ზუზლასა მისსა“ C. ლ. 18,21; „წყლულე-
ბისა მისსაჲ არა არს კურნებაჲ“ O. ზირ. 21,4; „მოპანა
ზუზლად იგი წყლულულებათა მითთაჲ“ ანდ.-ანტ. 112,4;
„დადებრთ წყლულულებათა ძეთაგან ისრაელისათა“ G.—„და-
სცნა გუემაჲ იგი ძეთაგან ისრაელისათა“ Fig., რაიბ. 25,6;
„წყლულულებანი საუვეითმან განამრავლნს ბრძენი“ O.
ზირ. 27,28; „ცემან გუელისამან. ყვის წყლულულებათა“
O. ზირ. 28,21; „უკეთეს იყოს გორცსა ტყვისა მისისსა
წყლულულებათა იგი რამე“. pb.—„უკეთეს ექმნეს გორც-
სა ტყვისა მისისსა წუთითა“ G. დევტ. 15,18; „იყოს
თუ ღირს წყლულულებათა უღმრთოჲ“ G.—„თუ იყოს
ღირს გუეშისა ცრუი იგი“ pb., II მხ. 26,2; „რომელმან გა-
ნამრავლან წყლულულებანი ჩუენნი“ M.—„რომელი გან-
ამრავლებდა წყლულთა ჩუენთა“ G. მხ. 18,24; „უკეთეს
სუეტსა და წყლულუებაჲ შეამთხვა თვისა“ შ. ხფ. 158,23;
„დადგეს წყლულუებაჲ და გამოაქეს იგი“ ლ. 20,12;
„წყლულუებანი დასცნეს მათ ზედო“ ნახ. 74,29; „ამა
წყლულუებანი მახლისანი“ O.—„ამა მუნ მოწყლულ-
ნი მახლისანი“ I. იერემ. 14,18.

წყმელა «წარწყმელა», დაკარგვა, დაღუპვა: «თბენად ღვრიდომილთაჲ არა წყმდეს. სრულიად (წარწყმდეს სრულიად)» **ქს.** 118, 176. «მავსი თანავე წყმელად ზართ» **ფლავტ.** 148, 30. «ვიქმენ მე ვითარცა ქურველი წყმელად» **ქს.** 80, 12; «შეეცეთი მე, ვითარცა ცხოვარი წყმელად» **ქს.** 118, 176. იხ. წარმწყმელო, წარანწყმელი, წარაწყმელო, წარწყმელო.

წყნარ-ი მშვიდი: «მშდ იყავ და წყნარ» **მ. ცხ.** 28V; «უბუთუ ვინმე ჰრტუას მას სიტყუად წყნარი, მიუგება» **მ. ცხ.** 18r, იხ. დაწყნარებლობა, დაწყნარება, დაწყნარებულება, მოაწყნარებელად, შეწყნარება.

წყობა შენება, ბრძოლა, «განწყობა», «შენიგებება», განლაგება, აღჭურვა, ფორმირება: «მწყენეს მთა ბრძოლად ჰვესა მას მარბოლისა» **ო.** ლაბ. 14, 8; «მოუტევს მას მეფენი და ეწყენეს» **ქს.** — «მოვლეს მათდა მეფენი, გაენეწყენეს» **გ.** 86, 1; «სადაც-იგი ეწყენეს დღეა მას ბირველსა» **მ.** — «სადა შეენაგეთა მას დღესა შინა» **გ.** 86, 1; 20, 12; «მწყეო მათ და განეწყეო დავით წინაშე ასურთა» **მ.** I 53ტ. 18, 17; «ემმაგი რაჲ არს, რომელი-იგი გეწყობი ს?» **კ.** იერ.-ბინან. 82; «ეწყეო წინაშე ასურისა მის» **მ.** I 53ტ. 18, 10; «რომელნი ეწყევიდნი სულსა» **I** პეტრე 2, 11; «რომელნი განვიდეს წყობად» **მ.** I 53ტ. 5, 18; «გესმოდიან-ლა ბრძოლანი და ეგება წყობათაჲ, ეკრძალებით» **კ.** — «გესმოდინ ბრძოლანი და ჰამბენი ბრძოლათაჲნი, იხილეთ» **მთ.** 24, 8; «მოძიებლთა წყობით ბრძოლისათ» **გ.** რიცხ. 81, 14; «დიდა თორნიე წყობათა შინა იღზრდილ იყო და სალაშქროთა საქმეთა» **ი. ე.** 21, 23; «მოხუდ წყობად ჩუენდა» **ქ** 28, 1. იხ. გამოწყობა, განწყობა, განსაწყობელი, გულის-განწყობა, დაწყობა, შემწყობრი, მწყობრი, მწყობრად-მწყობრად, მწყობრება, შეწყობა.

წყობი-ყოფა «ბრძოლა»: «წყობა-ყოფათ ქანანელისა მიმართ» **გ.** — «ეკბრძოდით ქანანელსა მას» **მ.** 86, 1, 2; «წარვილო... წყობის-ყოფად მათდამ» **გ.** — «წარვიდა... ბრძოლად მათა» **მ.** 86, 11, 22. იხ. ყოფა.

წყობი-ცემა შებრძოლება: «წყობას-ცა ისრაელსა» **გ.** რიცხ. 1, 22. იხ. ცემა.

წყრთა: «გინ-მე უთუე თქუენიანი ზრუნვიდეს და უძლოს შეიძინებდ ქასაჲსა თვისსა წყრთა ერთ?» **ფ.** 12, 24; «არა შორს იყუნეს ქუეყანასა, არამედ თრას წყრთა ოდენ» **ი.** 21, 8; «გხედავ მე ცელსა მფრინველეთა, სივრცით თუ წყრთასა და სივრცით თუ წყრთასა» **ო.** 26, 5, 2.

წყრომა იხ. განმწყურალება, განწყრომა, გულის-განწყრომა, გულის-წყრომა, გულმწყურალი, გულმწყურალობა.

წყრტუ იხ. წყლტუ.

[წყულდევა]: «წყულდეულ არიან საპყრობილეს» **მ. ცხ.** 28V. იხ. შემწყულდევა, შემწყულდევა.

წყულდიად-ი ბინელი, სიბრძნე: «მოსე შევიდა წყულდიადსა» **ო.** გამოხლ. 20, 21; «წაჰუბათა მით წყულდიადისაჲთა შეაყენა» **II** პეტრე 2, 4; «არცა ცეცხლისა ღებანი იგი განაბრწყინებდეს, მოტყინარება დაუთმობდეს წყულდიადსა მას ღამისაჲ» **ო.** სობრძ. ხოლ. 17, 8; «რომელთათჳ წყულდიადი იგი ბნელი საუკუნოდ დამარხულ არს» **ოუდა** 1, 2; «მწყუბარებასა და სიბნელესა შინა წყულდიადისაჲსა არიან» **მ. სფ.** 122, 8.

[წყულდომა], [წყულდომა] იხ. განწყიდომა, განწყიდომა, დაწყიდომა, მომწყიდარი/მომწყიდარი, მოწყიდომა, მწყიდარი/მწყიდარი.

წყუიდა «დაწყუიდა», დაკლება, დახოცვა, «სრავა»: «სწყუიდადენ ზეარაკება» **მ.** II 53ტ. 5, 5; «სწყუიდადეს საკლავება წინაშე უფლისა» **გ.** — «დასწყუიდადეს საკლავება წინაშე უფლისა» **მ.** II 53ტ. 7, 5. «იყენეს სიყმისანი და წყუიდანი (სრავანი DE)» **(?)** იხ. ამოწყუიდა, აწყუიდა, განწყუიდა, გარდაწყუიდა, დაწყუიდადელი, დაწყუიდა, მოწყუიდადელი, მოწყუიდა.

წყუიდა Juniper (?) «აღმოვატყნო ურწყულსა მის ქუეყანასა... ძელქეჲ და საროჲ... და წყუიდაჲ და ბურტი» **ო.**

წყუიდა იხ. გამოწყუიდა.

წყუიდილი მწყურვალი: «დასხნა უდაბნონი ტბად წყალი და ქუეყანაჲ წყუიდილი—გამოსადინელად წყალთა» **ფს.** 106, 25; «ვალს იგი... ქუეყანასა განჩემებულსა წყუიდილსა» **ო.** 26, 10; «გამოეცა... მდინარე ქუეყანასა წყუიდილსა» **ო.** 26, 8; «ოდეს ვიხილეთ შენ... წყუიდილი და ვასეთ შენ» **მთ.** 25, 27; «ვითარცა მოგზაურმან წყუიდილმან პირი თჳსი აღლის» **ო.** 26, 15; «მოესტე წყალი წყუიდილთა მათ, რომელნი ვიდოდიან ურწყულსა» **ო.** 26, 44, 3; «აუე ერსა მას წყუიდილსა» **რიცხ.** 17, 10. იხ. წყურილი.

წყურდილი «მოწყურება»; «სურბილი»: «არამედ ეწყურის» **მ.** — «არამედ მომეწყურა» **გ.** 86, 4, 19; «სწყუროდის მარადის სიყუარული ღმრთისაჲ» **მ. ცხ.** 28V; «მწყუროდ და მასეთ იგი» **მთ.** 25, 24; «უბუთუ სწყუროდის, ასუ მის» **ო.** 26, 10; «სწყურადიან შენდამი სულსა ჩემსა» **ქ.** — «სუტადი სულსა ჩემსა შენდამი» **ქ.** 82, 2. «განივირილო წყურდილი იგი, რომელი ეპიუბის შენ თანა» **მ. სფ.** 74, 21; «მოგულები წყურდილთა» **GM.** 86, 15, 16; «წყურდილსა ჩემსა მღუბე მე მარა» **ფს.** 68, 22; «წარვიდა ჩემგან წყურდილი» **მტ.** 24, 2. იხ. შეწყურება, წყურება.

წყურნები იხ. მწყურნები.

3

ჰარ ქართული ანბნის 32-ე ასო, რიცხვითი 360-შენელობა—5000.

ჰაბუკ-ი, ჰაბუკ-ი «ყრმა», ახალგაზრდა, ემაწვილი, «მონა», «ჰაბუკა»; «ოდეს იყავ ჰაბუკ» **DE.** — «ვიდრე ყრმა იყავ» **ტ. ი.** 21, 18; «იყო ჰაბუკ და მომიშ გულითა» **მ.** II 53ტ. 18, 7; «მოკუდეს ჰაბუკით გან მოხუცებულდამ» **მ.** II 53ტ. 15, 18; «წარვიდეს აგინი და ცოლი იგი მისი და მონაჲ იგი მისი» **მ.** — «ოდეს კაცე წარ-

სლვად თჳთ და სარკი მისა და ჰაბუკჲ მათ» **გ.** 86, 18, 2; «იყო ჰაბუკი ბუთლემით» **გ.** — «იყო ურმაჲ ერთი ბუთლემით» **მ.** 86, 17, 7; «შეიღ ჩემს ჰაბუკჲ... უწყურდა... იაკობს» **ი.** რომ-ქრამ. 104, 15; «იხარებდ. ჰაბუკო, სიჰაბუკისა შენა» **ო.** 26, 11, 9; «ჰაბუკი

* წყაროს დასახელება გამოტყუნილი (ჩელ.).

ესე მიიყვანე ათასის-ათასისაჲ საქ. მოც. 22,17; „მისცეს... ქაბუჯი იგი ქალთა“ O.—„მიეცეს... ქაბუჯი“ მხ., დან. 11,6; „რომელი ქაბუჯი არა დაბერდა?“ მ. სწ. 2,21. იხ. განკუთვნილი, საქაბუჯო, სიქაბუჯე, უქაბუჯესი.

ქაბუჯა **ქაბუჯი** **ქაბუჯი**, **ქაბუჯი**: „ვინ არს ქაბუჯი ესე?“ M.—„ვინ არს ქაბუჯი იგი ისინი?“ G.—„ვინ არს ქაბუჯი ესე?“ O. რუთ. 2,5. იხ. ქაბუჯი.

ქაბუჯი **ქაბუჯი**, **ქაბუჯი**, **ქაბუჯი**: „ვინ არს ქაბუჯი იგი?“ G.—„ვინ არს ქაბუჯი ესე?“ M.—„ვინ არს ქაბუჯი ესე?“ O. რუთ. 2,5; „იხილა იგი მამამან ქაბუჯი დისამან და განიშო“ G.—„იხილა იგი მამამან მის ქალისამან“ M. მხ. 19,2. იხ. ქაბუჯი.

ქაბუჯი **ქაბუჯი**: „წარმოიწი ყოველი იგი ერთი ქაბუჯი ერთი ძეგლი მათ ისრაელისაჲ“ O. II მც. 10,9. იხ. ქაბუჯი.

ქაბუჯი **ქაბუჯი**, **ქაბუჯი**: „მე ქაბუჯი მამად“ D.—„მე საქმელი მამეს ქაბუჯი“ C.—„მე ქაბუჯი მამად“ E. მ. 4,22. იხ. ქაბუჯი.

ქაბუჯი **ქაბუჯი**, **ქაბუჯი**: „ვითარცა-იგი ქაბუჯი ტელი ზოგს-მეგობარი“ I. მხ. 51,20.

ქაბუჯი **ქაბუჯი**: „სომეხთა მეფე კირიკ და ძმაჲ მისი სუმბატ შეიპყრეს ქუეშის ქალას“ ქ. ცხ. 229,12.

ქაბუჯი **ქაბუჯი**: „მეფეთა თარმისათა და ქაბუჯთა ძლეუნი შეწირონ მისა“ უხ. 71,10; „ყოველთა ბატონისა ქაბუჯი სათა ბეჟდო იგი, ვითარცა ღმერთი“ მ. მოც. 71, 42; „განიდგენენ კარსსა ქაბუჯისაგან“ საქ. წიგ. II 124,25. იხ. მოქალაქე.

ქაბუჯი **ქაბუჯი**: „არა ექამოთ“ მთ. 2,21; „ქაბუჯი პური მის თანა“ ლ. 7,24; „უკუეთო ვისეჲ არა უნდეს საქმის, ნუთილა ქამან“ II თხ. 2,10; „ესენი არიან სასხდომელნი სიწმიდისანი, რომელთა შინა ქამადიან მენ შლდელთა“ O. ეზეკ. 42,12; „არაჲჲ ქამადის, გარნა პური“ X 265V; „ქამადიან წუენი“ X 265V; „შექამეთ და არა მადლირი“ O. ანგეა 1,2; „პური არა ქამა და წყალი არა სუა“ O. I ეზრა 8,3; „ძალდინა ქამად“ მთ. 15,27; „თივასა ვითარცა ზოხანი ქამენ“ M. თხ. 49,10; „ყოველი საქმელი, რომელი ქამენ“ O. დავით. 11, 24; „აღდეს მე და ჯოჯი და ცოლმან მისმან ერთად პური ექამოთ“ შეუ. VI 2. „განსწმელს ყოველთა ქამელთა“ C. მრ. 7,12; „არა შეიწინარებს იგი გუშინდელსა ქამელსა (ქამადსა A)“ ბ. კეს. ეფუხ. დღ. 126,6. იხ. თესლის-მამელი, თივის-მამელი, მჭორის-მამელი, მჭამელი, ნაჭმელი, პურის-ქამა, საჭამი, საჭამადი, საჭმელი, უჭმელი, უჭმება, უსაჭმელობა, კმევა; შდრ. ქამა.

ქამადი **ქამადი**, **ქამადი**: „მექმენ მე ქამადი“ O. დავ. 27,7; „მოავალსა ქამადსა შეჰყვის საღმრთაჲ“ O. ზორ. 27,22; „განსწმელს ყოველსა ქამადსა“ DE.—„განსწმელს ყოველთა ქამელთა“ C. 24. 7,10; „მე ქამადი (საქმელი C) მამეს ქამად“ მ. 4,22; „უწმოდეს მას ქამადსა“ O. II მც. 18,7; „ეცით თქვენ მათ ქამადი“ მრ. 6,27. იხ. ქამა.

ქამაბი **ქამაბი**, **ქამაბი**, **ქამაბი**: „ვითარცა კინაზო და ქამაბი შეზავებული (ავაღლელი)“ O.—„ვითარცა დარიჩინი და ვითარცა ანბალი ნელა ცხებულთა (ავაღლელი)“ მხ., ზორ. 24,20.

ქამაბი **ქამაბი**, **ქამაბი**: „მე ქამაბი ჩუენ პურსა ცრემლით“

უხ. 79,9; „ანგელოზთა საზრდელთა აქამე ერსა შენსა“ O. სიბრძ. სოლ. 18,20; „გვლითა შენითა მამამედელ მე“ O. ზორ. 29,22; „თივასა ვითარცა ზოხანსა აქამედელს“ O. დან. 5,21; „ამამედელა მათ მცირედ რასმე საქმელსა“ ანდ. ანტ. 222,26; „ამამედელ მათ მრავალ ყამ“ ბ. კეს. ეფუხ. დღ. 117,10. იხ. შექამება.

ქამედული **ქამედული**, **ქამედული**, **ქამედული**: „მამამან შენმან დავლ ზო-რაცი თუ ქამედული“ DE.—„დავლა ჯარი იგი უსხი მამამან შენმან“ C. ლ. 15,27; „მოად ზოარი იგი ქამედული მამისა შენისაჲ“ M. მხ. 2,26.

ქამანი **ქამანი**, **ქამანი**, **ქამანი**: „და სუეტნი კრეტსამელისა ბქისა ვზოხანნი... და მანანი და ქამანნი მანნი... აღიხილეთ“ G. რიცხ. 4,22; „შედეგი იგი ქამანი, ვითარცა თამა ერთი, განეტქა და თავი თვის გამოავისუფლა კრულენისაგან“ Sin.—27,48r.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „საქმელი“.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „სამსახური“ და „ქამუჯი“... წარიღო ყოველი მატაკარიმან მან“ O.—„სამსახური“ და „ქამუჯი“... მოუხუნა მოავარ[მან] ქონდაქარიმან“ მხ., თერგ. 28, 19.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „ქამუჯისა მივიართლმ ძმათა“ მ. ცხ. 298r.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „არა შეამო... სერა და ქამარი და მსგავსი მისი“ O. დავით. 11,16.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „მოქალაქე“.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „მათა ღონე საქმარი არს ცეცხლი, ვითარცა ქალის-ქალისა და ხურთეხასა და ქედასა და ქუეყანის-საქმესა“ ბ. კეს. ეფუხ. დღ. 45,24; „უზახებდეს ზურთა იგი მკედელსა მას ქედად, აუფრად“ I. მხ. 41,7. იხ. გამოქმედა; გა(ნ)ქმედა, დაქმედი, ცეცხლის-მკედელი, მესამქედურე, მოქმედა(-ილი), მოქმედინება, მკედელი, თქრო(მს)-მკედელი, სამქედელი, სამქედური, შექმედა.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „გან იგინი ნაქმედებელ ქედელეზად გარემოსადებელად სა-ქმედებელისაჲ“ G. რიცხ. 18,25; „ქმენ... სამსახური თქრომსაჲ ქედელი“ O. II მც. 10,16; „თხუელი თამათა მისთა ვითარცა ქედელი“ M. მხ. 5,11; „ესე არს ქედელი თქრომსაჲ და ცეცხლისაჲ“ O. ანტ. 2,10; „ქმენ თივისა შენისა თრნი ნესტენი ქედელნი ცეცხლისანი (ცეცხლისანი და ქედელნი G)“ M. რიცხ. 10,2. იხ. ქედა; გამოქმედი.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „გან იგინი ნაქმედებელ ქედელეზად გარემოსადებელად სა-ქმედებელისაჲ“ G. რიცხ. 18,25; „ქმენ... სამსახური თქრომსაჲ ქედელი“ O. II მც. 10,16; „თხუელი თამათა მისთა ვითარცა ქედელი“ M. მხ. 5,11; „ესე არს ქედელი თქრომსაჲ და ცეცხლისაჲ“ O. ანტ. 2,10; „ქმენ თივისა შენისა თრნი ნესტენი ქედელნი ცეცხლისანი (ცეცხლისანი და ქედელნი G)“ M. რიცხ. 10,2. იხ. ქედა; გამოქმედი.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „გან იგინი ნაქმედებელ ქედელეზად გარემოსადებელად სა-ქმედებელისაჲ“ G. რიცხ. 18,25; „ქმენ... სამსახური თქრომსაჲ ქედელი“ O. II მც. 10,16; „თხუელი თამათა მისთა ვითარცა ქედელი“ M. მხ. 5,11; „ესე არს ქედელი თქრომსაჲ და ცეცხლისაჲ“ O. ანტ. 2,10; „ქმენ თივისა შენისა თრნი ნესტენი ქედელნი ცეცხლისანი (ცეცხლისანი და ქედელნი G)“ M. რიცხ. 10,2. იხ. ქედა; გამოქმედი.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „გან იგინი ნაქმედებელ ქედელეზად გარემოსადებელად სა-ქმედებელისაჲ“ G. რიცხ. 18,25; „ქმენ... სამსახური თქრომსაჲ ქედელი“ O. II მც. 10,16; „თხუელი თამათა მისთა ვითარცა ქედელი“ M. მხ. 5,11; „ესე არს ქედელი თქრომსაჲ და ცეცხლისაჲ“ O. ანტ. 2,10; „ქმენ თივისა შენისა თრნი ნესტენი ქედელნი ცეცხლისანი (ცეცხლისანი და ქედელნი G)“ M. რიცხ. 10,2. იხ. ქედა; გამოქმედი.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „გან იგინი ნაქმედებელ ქედელეზად გარემოსადებელად სა-ქმედებელისაჲ“ G. რიცხ. 18,25; „ქმენ... სამსახური თქრომსაჲ ქედელი“ O. II მც. 10,16; „თხუელი თამათა მისთა ვითარცა ქედელი“ M. მხ. 5,11; „ესე არს ქედელი თქრომსაჲ და ცეცხლისაჲ“ O. ანტ. 2,10; „ქმენ თივისა შენისა თრნი ნესტენი ქედელნი ცეცხლისანი (ცეცხლისანი და ქედელნი G)“ M. რიცხ. 10,2. იხ. ქედა; გამოქმედი.

ქამუჯი **ქამუჯი**, **ქამუჯი**, **ქამუჯი**: „გან იგინი ნაქმედებელ ქედელეზად გარემოსადებელად სა-ქმედებელისაჲ“ G. რიცხ. 18,25; „ქმენ... სამსახური თქრომსაჲ ქედელი“ O. II მც. 10,16; „თხუელი თამათა მისთა ვითარცა ქედელი“ M. მხ. 5,11; „ესე არს ქედელი თქრომსაჲ და ცეცხლისაჲ“ O. ანტ. 2,10; „ქმენ თივისა შენისა თრნი ნესტენი ქედელნი ცეცხლისანი (ცეცხლისანი და ქედელნი G)“ M. რიცხ. 10,2. იხ. ქედა; გამოქმედი.

ჭეშმარიტ-ი (სარწმუნო), სწორი, მართალი, ნამდვილი, **წინაღული**: „ჭეშმარიტი იგი ვინ გარწმუნოს თქვენ“ DE, ლ. 10,11; „ჭეშმარიტი არს და არა არს ტყუილ“ I იოანე 2,27; „ჩვენ ჭეშმარიტი ვითხართ“ თომა მოც. 16,29; „ნეტა ძმისა ჭეშმარიტსა თქროდ სოფირისად (განჰსცელებ)“ O. ზირ. 7,20; „ჭეშმარიტსა გატყუ თქვენ“ ლ. 4,25; „სასწორი ჭეშმარიტი (სარწმუნო M) და მართალი იყოს (იყავნ M)“ G. II მტ. 26,16; „იტყოდის ჭეშმარიტსა ვლსა თჳსსა“ ფხ. 14,2; „უარს-ქენ უფარ ყო ჭეშმარიტი ღმერთი“ შუშ. II, 14.

ჭეშმარიტად წინაღუდეგ: „ჭეშმარიტად კაცო ესე მართალი იყო“ DE.—„წინაღუდეგ კაცი ესე მართალ იყო“ C. ლ. 22,47; „ჭეშმარიტად იტოდა გზისა მისთჳს“ ხაქ. მოც. 24,22; „ჭეშმარიტად უწყოდუ“ ფლკტ. 141,17. იხ. გაბჭეშმარიტება, განჭეშმარიტება, უჭეშმარიტება-რე, ჭეშმარიტება.

ჭეშმარიტება (სიმართლე), სისწორე: „იგი მტყუარი არს, ჭეშმარიტებაჲ არა არს მის თანა“ I იოანე 2,4; „მე ვარ გზა და ჭეშმარიტებაჲ“ ევ. კპრ.-აღვხ. 225,12; „ჭეშმარიტებასა ეძიებს უფალი“ ფხ. 80,24; „საქმენი ჭელთა მისთანი ჭეშმარიტებაჲ (სიმართლე C) და განკითხება (განგებულება არიან C)“ L. ფხ. 110,7. იხ. ჭეშმარიტო.

[ჭეშმარიტ-ქმნა] **განჭეშმარიტება**: „განზრახვას ანგელოზთა მისთასა ჭეშმარიტ-ქმნელ შან“ pb.,—„ზრახვანი მოციქულთა მისთანი განგაჭეშმარიტნე“ I. ფხ. 44,26.

ჭეშმარიტ-ყოფა **განჭეშმარიტება**: „ზრახვაჲ ანგელოზთა მისთამ ჭეშმარიტ-იყოფა“ O.—„ზრახვანი მოციქულთა მისთანი განგაჭეშმარიტნე“ I. ფხ. 44,26. იხ. ყოფა.

ჭია (ჭიისა): ანუმი იგი ჭიისსა შეჰამა მკალმან“ O. მოც. 1,4; „ზეთის-ხილი თქუენ შეჰამა ჭიამან“ O. ამოხ. 4,9; „მუცელსა ყრმათასა განცოცლებულნი ჭიანი მტყვირთა რამე წაშლით განწარწნიან“ ბ. კეს.-მარხ. 51v; „რომელი-იგი (ათლი) გიქმნის თქუენ ჭიამან ყაქსამან სატულად“ ბ. კეს.-მჭუხ. ლდ. 121,8; „არცა მდილმან და არცა ჭიამან განრყუნის“ მ. ხფ. 90,4.

ჭივილი-ი **ჭყვილი**: „აღმოუტყვის მერდისაგან თჳსისა (ჭივი-ქივი) ჭივილი იგი“ ბ. კეს.-მჭუხ. ლდ. 119,26.

ჭივიჭივი-ი: „არა თუ ჭივიჭივი ოდენ გამოვლენ წჳმისაგან... არამედ თავცო და მუფარიცა“ ბ. კეს.-მჭუხ. ლდ. 124,81.

ჭილი-ი **ხუთონი**: „ქაფეში თითოფერთა ხეთა დაწჳს ჭილსა თანა, ლერწამსა და ლელსა“ M. თბ. 40,16; „დაიდინეს სა-გებელი... თმისაგან ბელუმისა და ჭილი“ Jer.—140,18sv.

ჭილი-ი **ჭილოზი**: „დაჯლა ჭილსა ვრთის ზედა“ მ. ცხ. 167r.

ჭიში-ი **აღვრი**, **ლაგამი**: „ჭიშითა და აღვრითა უქცინე დაწუნი მათი“ L. ფხ. 21,9; „მოიყვანეს იგი ჭიშითა ეგპტად“ O. ეზგ. 19,4.

[ჭიმა] იხ. მოჭიმიული.

ჭირ- **ჯამ-ა**, **ჯერენვა**: „გჭირდეს რამ თქუენ“ G.—„გიჭირდეს თქუენ“ pb., ლგვტ. 26,28; „მეწყალებე, უფალო, რამეთუ მჭირს მე“ ფხ. 20,10; „აწ მთარულ ხართ ჩემდა, რაჲმდა გჭირს“ M.—„რასათჳს მოხუდით ჩე-

მდამო, აწ თდეს გეტყუ მე“ G. მხტ. 11,7; „არამ გჭირს შენ არავისთჳს“ C.—„არას ზრუნავ არავისთჳს“ DE, მთ. 22,16; „არარამ ჭჭირდა ელისა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 818. იხ. ჭირული.

ჭირ-ი **მწუხარება**, **სალმობა**, **ტყვილი**, **ყუნებელი**, **გულემა**, **საჭირება**, **საჭირო**, **გარჯა**, **ვენება**, **გაჭირვება**, **მწუხარება**: „არამა შეის ყრმაჲ, არღობა მოიქცენის ჭირი (მწუხარება C) სიხარულითა მით (იგი სიხარულისა მისთჳს C)“ DE. o. 18,21; „განარინა იგი ყოველთაგან ჭირთა მისთა“ ხაქ. მოც. 7,19; „ჭირი მოთმინებასა შეიქმნა“ პრიმ. 5,2; „სხუათა ღვინო, ხოლო თქუენ ჭირი“ II კორ. 8,18; „კაცი ჭირსა შინა გამოიყვანებია“ H—622,12v; „ჭირნი გულისა ჩემისანი განმრავლდეს“ ფხ. 24,17; „ჭირსა ჩემსა მიღწინე“ ფხ. 4,2; „მოცეს თქუენ უფალმან პური ჭირისაჲ და წყალი იწორებისაჲ“ I. ფხ. 80,20; „შეიძინეთ ჭირი ესე და ზღვევაჲ“ ხაქ. მოც. 27,21; „ჭირთა (სალმობათა L) ჯოჯოხეთისათა მომიცეს მე“ ფხ. 17,5; „შენ, უფალო, უწყი ჭირი ჩემი“ O.—„შენ იცი უნებელი ჩემი“ M. ეხთ. 14,16; „ამათი არამ ჭირ არა“ ანტ. დ. 81; „მართამ, კირი... განეწყესა მის ზედა“ ოქრ.-მარხ. ლა იონ. 102,1; „შეა არს დღესა ამის ჭირი თჳსი“ მთ. 6,84; „მომეწივნეს მე დღესა ჭირისა ჩემისასა“ ფხ. 17,19; „ჭირი თუ რამე შეგეშთჳს“ O. ზირ. 12,18; „შეიძინენ შენი უფალმან დღესა ჭირისა შენისასა“ ფხ. 12,1; „იფო ჭირი დიდი მაშინ ქუეყანასა ზედა“ ლ. 21,28; „კრულებად ჭირი და ტანჯვაჲ“ B.—„სატრეველი და არცა გუემაჲ და საყრველი“ A. სხტ. 180,11; „თქუენ აწ ჭირი ვაქტ“ DE.—„თქუენ აწ მწუხარე ხართ“ o. 18,22; „კოლეორი კაცი მართლს ჭირსა და ურვასა შინა არს“ მ. ხფ. 120,32; იხ. დაჭირება, მოჭირება, საჭირველი, უსაჭირველად, ჭირემა.

[ჭირება] იხ. მოჭირება.

ჭირვა იხ. დაჭირება.

ჭირ(ებ)ა, **ჭირვობა** **შეიწრება**, **შეჭირვება**, **მოცევა**, **ვენება**, **წვალება**; **დამდაბლება**, **ჩაგვრა**, **გარჯა**, **ჯერენვა**: „ნუ აჭირვებნ კაცი მოყულისა“ G. ლგვტ. 25,14; „მწირსა მის არა აჭირვებდეთ“ O. გამოსლ. 28,9; „აჭირვებდა ამორველი იგი ძეთა დანისთა მთასა მას შინა“ M.—„შეაიწრებდა ამორველი ძეთა დანისთა მთასა შინა“ G. მხტ. 1,84; „აჭირვებდა (შეაჭირვა G) მათ ფრიად“ M. მხტ. 2,15; „მოყულისა თჳსსა არა აჭირვა“ O. ზირ. 18,28; „ესმა ქალდეველთა, რომელნი აჭირვებდეს იერუსალჳსა, სმენად მათი“ O.—„ესმა ქალდეველთა, მომცველთა იერუსალჳსათა, სასმენელი მათი“ pb., იერგ. 27,4; „გუაჭირვებდეს ჩუენ მეგპტელნი“ G. II მტ. 28,6; „ქენი ამონისნი მაჭირვებდეს მე“ M.—„ქენი ამონისნი დამამდაბლებდეს მე“ G. მხტ. 12,2; „ნუ ვის აჭირვებთ“ ლ. 2,14; „აჭირვებდეთ მათ შერთა მითა და აღიზისა სკჳმთა“ O. ივდ. 5,10; „აგერე ვიჭირ-ვი, ვითარცა აერსა ესკჳმ“ I კორ. 9,26; „უგუეთუ ვიჭირ-ვით თქუენისათჳს ნუგემინის-ცემისა და ცხოვრებისა“ II კორ. 1,6; „რამას ვიჭირვით ყოველსა ეჳსასა“ I კორ. 16,20; „ვიჭირვით არა მცირედ“ o. მოც. 78,22; „აჭირ-ვოლა მისთჳს“ O. II მტ. 18,2; „მრავალგზის სიყუდიდმდე ვიჭირვიდე“ O. ზირ. 21,18; „რომელი შურებინ დაიჭირვინ და იწრაფინ“ O. ზირ. 11,11; „არამ გჭირს შენ არავისთჳს“ C.—„არას ზრუნავ არავისთჳს“ DE, მთ. 22,16. იხ. ჭირი, ჭირვეული, შდრ. თანა-ჭირება, მაჭირ(ებ)ველი.

პირველ-ი მწუხარე, უძლოური, «გლახაკი», გაჭირ-
ვებულ-ი: «ყრუთა ესმის, მკუდარი აღდგებიან და ქირვე-
ულთა ეხარებინ» **C.**—«ყრუთა ესმის, მკუდარი აღდგებიან
და გლახაკთა ხარებულ არს» **DE.** მთ. **II, 11, 5;** «ინილინა...
შემცირებულნი და ქირვეულნი და ნაკლულეგანი და ჭეუ-
ბულნი და არაიენ იყო შემწე ისრაელისად» **III მფ. 14, 26;**
«აჭირებდეს ქირვეულთა და უძლოურთა» **იოხ 26, 15;**
«არა წარიდეს აღდგისა ქირვეულსა» **მ. ცხ. 276r;** «შე-
გვივინა ყოველთა ქირვეულთა» **ხაქ. წიგ. II 21, 27;** «ვიქმ-
ნეთ ნუენ მოწყალე... ყოველთა ზედა მწუხარეთა და ქირ-
ვეულთა» **მ. სქ. 54, 22.** იხ. უპირველი. **პირველი.**

პირველობა, პირველდება «ქირი», მწუხარება, ხელ-
მოკლეობა, გაჭირვება, ვნება: «იხილა... ქირვეულთ-
ბა ჩუენი» **G. II 27. 26, 7;** «ესმა რაჲ ბერსა ქირვეუ-
ლებაჲ იგი მისი» **მ. ცხ. 202v;** «შეღ დღე შეპიოთ მას შინა
უცოთაჲ პირი ქირვეულთაჲსაჲ» **G.**—«შეღ დღე უფო-
ველი შეპიო ქირსაჲ მას შინა» **M. II 27. 16, 2;** «სიყვლიტე
პირთა მათთა აღწყებდა სიგლახაკსა მათსა და ქირვეუ-
ლთაჲსა» **ბაჲ. 51, 11.** იხ. პირველი.

[პირნ-] იხ. მოჭირნე.

პირულ-ი «დაერდომილი», გლახა, ღარიბი: «დევნა
კაცი ქირული, გლახაკი» **C.**—«დევნა მან კაცი, დავრდო-
მილ და გლახაკი» **ქ. ფხ. 103, 16;** «იქსნა გლახაკი ჭელთა-
გან ძლიერისათა. ქირული და დაერდომილი» **ფხ. 71, 12.**
იხ. პირ-.

პიქა შუშა, სასმისი: «მბართუა ღვინოჲ ქიქითა» **შუშ. VI 10;** «განყარა ჯელი და ქიქაჲ იგი პირსა შეიღწე და
ღვინოჲ იგი დაითხი» **შუშ. VI 12;** «იგი არს, მეგობარი ხარწ-
მუნოა, რომელი არა ქიქამან მოივოს, არამედ გამოცდი-
ლებამან» **ბაჲ. 161, 5;** «ალილო ერთმან ბერთაგანმან სამწოდოა
და ქიქაჲ» **მ. ცხ. 118r;** «აღრიცხუეა წყალთა ზღუდათაჲ
ქიქითა უადვილეს არს აღრიცხუეისა მათისა (თევზთაჲსა)»
ბ. კეს.-მქუხ. დღ. 26, 22.

პიქა-ა გარისა-ა კოტრამი, რომლითაც გამოსწოვენ
სისხლს: «შემსუმელ არს იგი ნოტიასა... ვითარცა ქიქაჲ
გარისაჲ... რომელი გამოსწოვნ» **ბ. კეს.-მქუხ. დღ. 47, 20.**
პიქანუტ-ი აბრეშუმის ქსოვილი: «ნაცვალად ქიქან-
უტისა საქმისა დიდითა გულს-მოღვინებთა ჯელთა აღი-
ხუნა დავითნი» **შუშ. XII 1.**

[პკურევა] იხ. მკურეველი.

პლაკ-ი თათი: «შემოიფანა კაცი ამას სოფელსა... იგი...
არა აღჭურვილ არს აღმოცენებითა რქათათა... ქლაკთაჲ-
თა და არცა შევითათა» **გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 152, 11;**
«ქლაკი მისი არა განებულ არს» **M. დევიტ. 11, 4;** «რო-
მელსა (პბოსა ჩჩალსა) გამოქონდეს რქანი და ქლაკნი
(ქლიკნი)» **C. ფხ. 68, 22.**

პლაკანებულ-ი, პლიკანებულ-ი: «ყოველი საცხო-
ვარი, ქლიკანებულნი და მჭრცხნალი ორითა მჭრცხ-
ლითა... შეპიეთ» **G.**—«ყოველივე პირუტყვ, რომელი ქლაკ-
განებულნი იყოს, და აღმოცენდეს, ეყე აქამეთ» **pb., II 27. 14, 6.** იხ. განებული.

**პმა იხ. აღქმა, გამოქმა, გარდაქმა, დაქმა, თანად-
შექმა, მოქმა.**

პმევა იხ. ნაქმევი.

პმულემა ამოკმულობა, ამოღობა: «არა არს მას (სფ-
კლასა) შინა მქმულემაჲ და არცა სიღრუე» **ბ. კეს.-მქუხ. დღ. 44, 6.**

პმუნვა წუხილი: «პმუნვენ შენოჲს» **ფლმ. 223v.** «არცა
მზარულემა (იქმნების) თენიერ პმუნვისა» **მ. სქ. 204, 22.** იხ.
დაქმუნვა, მქმუნვარე, შექმუნვა, ტევენერი.

**პნობა იხ. დამქნარი, დაუქნობელი, დაუქნომელი,
დაქნობა.**

პორტი-ი «კონცხი»: «აღდგეს მის ზედა ქორტი ქვისაჲ
დიდი» **M.**—«აღდგეს მას კონცხი ქვათაჲ დიდი» **G. იხუ 6. 7, 26.**

[პრა] ტაცება. იხ. აღჭრა, ილსაჭრელი.

პრა კვეთა: «შქრიდენ ჭრმულესა მათსა სანისებად» **O. მქ. 4, 2;** «პრიდა ყრმისა მას წურილად» **მ. ცხ. 222r.**
«არცა ჭრამან გუამისამან მახლითა... განმართინ მე სიყუ-
არულსა ღმრთისასა» **Sin.—11, 148r;** «ალილო დანავი, იყყო
ქრად და ქამად» **257v.** იხ. აღჭრა, გამოჭრა, განჭრა,
გარდაჭრა, დაჭრა, მოჭრა, შეჭრა, შთაჭრა.

პრელ-ი სხვდასხვა ფერისა, მონატრული აბრეშუმის
ქსოვილი, ოქრომკვდი: «ანდა კუერთითა მათ თეთრთა იგი,
რომელი გამოეხუწა ქრელი» **O. დაბ. 20, 27;** «განძარცულეს
იოსებს სამოსელი იგი ქრელი» **O. დაბ. 27, 22;** «შეგმოსე
შენ ქრელითა» **O. ეფე. 16, 10;** «სამოსელი შენი ბისონი,
და ნემსული და ქრელი» **L. ეფე. 16, 12;** «უქმნა მას სამო-
სელი ქრელი, მრავალფერი» **O. დაბ. 27, 2.** იხ. სიჭრელი,
ხსენ-ჭრელი.

პრელეზულ-ი «ჭრელი»: «ბისონი (ბესონი I) ეგვპტით
ქრელეზული გიქმნეს შენ სარეცელად» **O.**—«ბისონი
ქრელეზსა თანა ეგვპტით იქმნეს შენდა სარეცელად» **pb., ეფე. 27, 7;** «რომელთა ემთისა ქრელეზული წელთა მათ-
თა» **O.**—«მოტრეზულნი ქრელეზითა წელთა ზედა მათთა»
pb., ეფე. 28, 15.

პრელეზობა «მრავალფერი», მონატრულობა, ფერად-ფერა-
ლი: «ვიწ მოსცა დედათა... ქრელეზობსა მეცნეერებაჲ»
«ვიწ მისცა დედათა ქსოვილისა სიბრძნე ანუ მრავალ ფერი
ქელეზებაჲ» **pb., 28, 26.** იხ. პრელი.

[პრეტა] იხ. განჭრეტა.

პრინვა «ქმობა», ქვივილი, ქიკჭიკი: «კითარცა მერც-
ხალი, ეგრე ვქრტინედ (ვქრტინედ)» **ფხ. XXXIII 2;** «ვქმთბდი» **O. იხ. 28, 14.**

[პუაჲ-ი] იხ. დედაქუაჲი.

პუაღ

პუარდლ-ი მქვარტლი, «ქუარტლი»: «ღუზპირი ხილვი-
თა, ვითარცა ნკორებული ქუარდლსა (ქუარტლსა S)
და მჭერესა შინა» **ლიმ. 52, 10.**

პუარგენ-ი ჯოხი, კომბალი: «ალილე შოლტი იხი და
ქუარგენი, და წარვედ და იძოენ ღორნი» **მ. ცხ. 261r.**

პუვილ-ი, პუილ-ი მწუხარება: «განებაჲ არა იგლოეს და
სული არა ქუვისა» **H—241. 252;** «სიხარული მისი ქუვილ-
ლად გარდავაქციო» **ადამ. 20, 1;** «ნაცვალად მზარულეზისა
შემარტე მე ქუვილი» **მ. სქ. 119, 26;** «ვიწმცა არა ღმობიერ

* წყაროსათვის აღვლია დატოვებული (რედ.).

** წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

იქმნა გლოათა და ქუილთა მათაჲ **A—92,881.** იხ. თანამეუღეები, თანამეუღეობა, უმეუღეობა, ქუენეობა.

ქუენეული-ი «ქუენეიერი», მწუხარე: «მოგეს შენ უფლმან მენ გული ქუენეული (ქუენეიერი M)» **G, II შკ. 28,65.** იხ. ქუენილი.

ქუენიერი-ი, ქუმუნეიერი-ი მწუხარე, «ქუენეული»: «მოგეს შენ უფლმან ღმერთმან შენმან გული ქუენიერი (ქუენეული G)» **M, II შკ. 28,65;** «იქმნა ქუენიერი გული ჩუენი» **O. გოდ. იერემ. 5,17;** «რომელნი ქუმუნეიერი არიან შენთჲს» **ფლმ. 295r.** იხ. ქუენილი, ქუენეა.

ქუილ-ი იხ. ქუენილი.

ქურ-ი იარაღი, ქურჭელი; ქური, ქვევრი; მოკაზმულობა: «იყოს იგი ქურ ბატონისაჲს» **II ტიმ. 2,21;** «უპითს არს სიბრძნე უფროსს ქურისა საბრძოლისა» **O. ფლ. 9,18;** «მოპუარეთ ქური იგი რჩეული» **მარკ. 252r;** «აღიღე ქური და ფარი და აღდგე მწოდ ჩემდაჲს» **ფხ. 24,2;** «ქურონეშეისაჲს» **ფლკტ. 146,8;** «ყოველივე კალოძს ქური (არაიან) შეშალ» **O, II შკ. 24,22;** «უიოთარე ქურანი შევეცეთანი შეიბსრანე» **მ. ხვ. 15,16;** «ქური განჭურვითი არს სხვსა სახლი» **O. იგ. ხოლ. 23,27;** «ჩასუა ქურისა შინა დიდსა» **მ. ცხ. 220r;** «აღიღო ცხენისა ქურითურთ» **რითხ. 126,8.** იხ. კეცის-ქური, საჭურველი.

ქურეცა: «იქურეცდეს... ზღე კარით» **მ. ცხ. 261r.**

ქურვა შეჭურვა, შეიარაღება: «ნუშა იქურვიან დაღრომად წინაშე ჩემსა ძლერებათა შენთა მიერ» **თომ. მოც. 18,20.** «უბრძანებს ნათესავსა ქურვილსა» **I, ეხ. 18,4;** «ხოცნი იგი ქურველი იყენს წინაშე პირსა მტერთასა» **O. ნემ. 4,18.** იხ. აღჭურვა, უჭურველი, შეჭურვა.

[ქურიწვა] იხ. მქურიწვი.

ქურ-რჩეულება: «სადაც არს ქურ-რჩეულება, მენცა არს ბრძოლა ეშმაკისაჲს» **H—841,797.** იხ. რჩეულება.

ქურჭელი-ი, ქურჭერი-ი (ქურჭრისა, ქურჭლისა), ჯამ-ქურჭელი, ქური, იარაღი, ქოწიბა, საჭურჭლე, სამკაული, «საჭურველი», «განმზადებულება», «გამკარანი»: «რამთა გან-ვინმე-იღოს ქურჭერი მიერ ტაძრით» **მარკ. 11,16;** «უპუეთ ქურჭლითა რკინისადათა სცეს მას» **G.—უპუეთ ქურჭელითა რკინისადათა სცეს მას» pხ., რიცხ. 25,18;** «მუნღა ქურჭერი ერთი საესე მტრითა» **C, o. 19,29;** «მოპართუ შე მცირედ წყალი ქურჭლითა

თა და ვსუა» **O, III შკ. 17,10;** «მთადე იგი (წიგნი) ქურჭერსა კეცისასა, რამთა დამოს დღეთა მრავალი» **O. იერემ. 22,15;** «უძლის... ქურჭრისა მისისა ივარის-ყოფაჲს» **მთ. 12,29;** «ნუ ხალჯეთა მათ ქურჭელთა ხედავ» **H—2251,288v;** «აღიღე ქურჭერი შენი: კაბარკი და მშვლი» **O, დაბ. 27,2;** «ვერ ბოვა ქურჭელნი თუნი» **მ. ცხ. 66r;** «თითოველსა მათსა იქუნდა ქურჭერი მოსრვისაჲ კელსა თუხსა» **O. ეზეკ. 9,1;** «აბა ესერა ქურჭერი მემხზრისაჲს» **O, ამოხ. 8,1;** «სცვიდეს ყოველთა ქურჭელთა კარვისა სიწამელებისათა» **G. რიცხ. 8,8;** «ყოველი ქურჭერი სახლისაჲს მის განმზადებულ იბოვა» **ფლკტ. 150,4;** «წარიღონ სამოსელი მათი... და ყოველი ქურჭერი» **I, იერემ. 49,29;** «არავინ სანთელი აღანთის და დავარის იგი ქურჭლითა» **ლ. 8,16;** «უჭადე ქურჭერი ერთი სამოსლა და მნიად თავს-იღებ შეტევებაჲ ჩემი» **შუშ. I,8;** «ნუ იბოვბის ქურჭელსა შენსა შორის სასწორი» **M, —არა იყოს ეშეკარანსა შინა შენსა სასწორი» G, II შკ. 25,18;** «კაცი, მორტყმელნი ქურჭლეზითა საბრძოლითა» **G.—აკაცნი, რომელთა ემოსა სიქურველი ბრძოლისაჲს» M, მხ. 18,17;** «მისცა მას უფლმან ქურჭერი მრავალი ფრიად» **M, II 58ტ. 22,29;** «აღიბილე ყოველი ქურჭერი სახლისა ჩემისაჲს» **O, დაბ. 21,27;** «წარტყუნეს... ქურჭლეზი მათი» **pხ.—წარმტყუნეს... განმზადებულეზი მათი» G. რიცხ. 21,9;** «ნუ იბოვბის ქურჭელსა შენსა შორის სასწორი» **M.—არა იყოს ეშეკარანსა შინა შენსა სასწორი» G, II შკ. 25,18.** იხ. კეცის-ქურჭელი, შეჭურველი, თქრომს-ქურჭელი, საჭურჭლე.

[ქურჭლეა] იხ. განჭურჭლეა.

ქუზგა იხ. ღაქუზგა.

[ქვრვა] იხ. აღმოქვრვა, გარდაქვრობა, კვრობა.

კვრობა ხედეა, ქვრეტა: «ასული იგი საულისა იქვრობდა სარკელთი გამო» **O, II შკ. 8,16;** «რომელი აღიწედაზინ და იქვრობნ სარკელთი მისით» **O, ზორ. 14,24;** «იქვრა კარსა» **მ. ცხ. 291v;** «სარკელთი სახლისგან მისისა გზასა ზედა ქვრობს» **pხ.—სარკელთი სახლისა მისისადათა უბანთა გარდამოიქვრობს» O. იგ. ხოლ. 7,8.** იხ. გარდამოქვრობა.

ქვლემა იხ. ღაქვლემა, შექვლემა, შექვლემა.

ხინ ქართული ანზნის 33-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—6000.

ხადა, ხდა «ლაღა-ყოფა», «გამოხადა», «წოდება», «გმობა», ძიხილი, მოხმობა: «ელაის ქხადის (უქმობს C)» **DE, მარკ. 15,25;** «ხადიან სახელსა უფლისასა გულითა წმიდითა» **II ტიმ. 2,22;** «ქირსა ჩემსა ეხადე უფლისა» **ქ. —ქირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღალადეყავ» C, ფხ. 17,7;** «რომელნი ხადიან სახელსა შენსა წმიდასა» **ფლკტ. 147,26;** «ქხადის მას უფლით» **DE, მთ. 22,48;** «რომელმანცა ხადა მას» **ლ. 7,39;** «რაქამს გხადოს ვინმე ქორწილსა, ნუ დასცდებ პირველსა საინაქესა» **ლ. 14,8;** «შეველსენს ხადიდ მისა» **C.—მოველსენს მას და გამოქხადოდეს» DE, მარკ. 8,31;** «არა მხადენ ჩუენ, რაქამს განხვდოდე შენ წყობად» **M. —არა წოდებამ ჩუენი, რაქამს მოხვდოდე**

წყობად» **G. მხ. 8,1;** «ერყოდა მასცა, რომელმან-იგი ხადა მას» **ლ. 14,12;** «ხადად სახელისა მამია გინა დედისა» **I, ეხ. 8,4;** «ვეთარ შეუძლო ხადად ღმრთისაჲს» **H—622,10v;** «არა დავსცებ ვედრებად და ხადად სახელსა წმიდასა მისისა» **ლიმ. 140,2;** «რაქამს-იგი ენების კმობად და პნებან ხადად კმა თუნი» **გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 158,22;** «მწვალეზელად ხადითა შეიწრებულნი დიდსა ღრვისა შინა ვიყვნით» **მ.-უ. 52,8.** იხ. გამოხადა, მიმხადელი, მიხდა, მოხდა, შეხადა,

ხადილი-ი მოხმობა, დამახება, წვეულება: «განმზადე ხადიდ ღმრთისა შენსა» **O, ამოხ. 4,12;** «ხადილსა ჩემსა ესმა ჩემი ღმერთსა» **ფხ. 4,2;** «ხადილსა მას მორწმუნეთა მოუწოდე» **ლკტ.-აუფლ. შკ. 4,18;** «ნუცა დასწყუდე ლოცვასა შენსა და ხადილსა ღმრთისა მიმართ» **H—822,**

11v; „გუგუნის ხადილდ სახელსა მისსა“ Sin.—97,19v, იხ. ზადა.

ხადილობა წვეულება: „გიგუტლით... ტაბლათაგან და ხადილობათა მათა“ მ. ცხ. 22r, იხ. ხადილი.

ხავარტ-ი olus: „მოარათა ხუთი ქუჩაჲ პური და ხაჯარტი და წყალი“ თეგლა 107,14.

ხაგონან-ი „მსუენეანი“: „ქმნალ ხაგონანი ძალთა ცისათა“ pb.—„უქმენ მსუენეანი ძალთა ცისათა“ O, იერემ. 7,18.

ხაზ-ი იხ. მოხაზულობა.

ხაზღ-ი: „შენ გმოსიეს სტავრაჲ და ხაზღი და ძოწუელი და გლაჰკა ირა აქუს ძუელია სამოსელი“ მ. სწ. 89,22.

ხაკან-ი (ხაკნისა): „მოგზაჲნა ხაკანმან სპასალარი თჳსი“ მ. ცხ. 211,9; „მოიწია, მოციქული ხაკანისა“ მ. ცხ. 211,7.

ხალ-ი: „ხალეებითა გრძელბითა აქუნებდეს (ნაკსა)“ Sin.—11,857v.

ხალენ-ი წამოსასხამი ტყავი, ქურთუკი: „დაიფარა პირი თჳსა ხალენითა“ O, III მფ. 19,18; „იქცეოდეს ხალენებითა და თხისა ტყავებითა“ მებრ. 11,27; „სასთაული ერთი ხალენისა უცნ სასთენლით კერძო“ ზუშ. XIV 19.

ხან-ი დრო: „გიოთარ წარვლეს ხანი რაოდენამ“ ე.ე. 48,28.

ხან ერთ (ზზ.) მცირედ: „მაცადეთ მე ხან ერთ“ სნდ. 8,7.

ხანითი-ხანად „ქამითი-ქამად“, დრო და დრო, ჩქარ-ჩქარა: „მოვალს მტერი ხანათი-ხანად... მოვალს მისცა... ქამითი-ქამად“ მ. ცხ. 288r.

ხანად-ხანად ზოგჯერ; „ქამად-ქამად“: „ჯერ არს უშუა ხანად-ხანად თანა-შთამოსლავა მათაჲ“—„ჯეროვან არს ქამად-ქამად თანა-შთამოსლავად მათაჲ“ მ. ცხ. 282r.

ხანდაკ-ი ხრამი, ახრილი: „მოიზღუდა ერთ კერძო სხრტი-თა და ხანდაკებითა“ მ. ცხ. 250,6.

ხარ იხ. -არ.

ხარ-ი: „იციან ხარმან მომეგებელი თჳსი“ O, ეხ. 1,8.

ხარაბუზ-ი: „შეპანეთ... ეაც-იერემი, ხარაბუზი, იამური“ G.—„სჳამო... ხარაბუზი...“ pb., II მფ. 14,5.

ხარადრიონ-ი charadrius: „არა შევწნეთ... ხარადრიონი და მსგავსი მისნი“ G, II მფ. 14,18.

ხარაჯა ხარკი: „გაუყვით ხარაჯა“ მ. ცხ. 221,12.

[ხარბ-ი] იხ. მესხარბე.

ხარბ-ი გაუმადლარი, ანგარი, მომწირე: „ხარბი და ძალი შევინებულნი არიან“ მ. სწ. 148,6. იხ. სიხარბე.

ხარება „შეუება“, მხიარულება, „განშეება“, „განცხრომება“: „გვამით და გიხარებდეთ (ვიშუებდეთ)“ DE, დე. 15,28; „გეხარის, რაჲმს ჩუენ უძლურ ვიყენეთ“ II კორ. 12,9; „გეხარებდეთ და ვიშუებდეთ შენდაჲ“ ფხ. 15,9; „ქემან ბრძენმან ახარის მამასა“ O, იგ. ხოლ. 10,1; „ახარებდა სასუფეველსა ღმრთისაჲ“ დ. 8,1; „უტუნისამდე იხარებდენ (იშუებდენ)“ ფხ. 8,12; „უხარინ ლაღვად“ O, იგ. ხოლ. 17,19; „ახარე სულთაჲ ამათ ჩუენთა“ ფლკტ. 127,5; „ახარებეს ეშმაკსა“ მ. ცხ. 112v; „იხარებდენ შენ და სახლეულნი შენნი“ M.—

„განიშუე შენ და სახლმან შენმან“ G, II მფ. 14,26; „იშუ-ებდით ქუეყანასა ზედა და იხარებდით (განცხრებო-დეთ)“ („ი“ იაჲ. 5,5; „შეენიერ არიან ფერქნი, რომელნი ახარებენ მშდობისა“ O, ეხ. 52,7. „გიოთარცა-იგი ჭოყრეუმისა მისისათჳს სმენად მწუხარებით იყო. ეგრეცა აღდგომისა ხარებაჲ“ კ. იერ.-აღდგ. 155,10. „გიართ ჩუენ ხარებულ“ მებრ. 4,2. იხ. განხარება, მოხარული, სახარება, სახარულეანი.

ხარისხ-ი „სადგომელი“, „აღსაველი“, საფეხური; „მენაქია“: „დაფუძნებულ ხარისხსა ზედა ოჭროასისა“ M.—„დამტყიცებულ ზედა სადგომელთა ოჭროასათა“ O, ქება 2,15; „გიოთარცა სუტენი ოჭროასანი ზედა ხარისხსა ვეცბლისა“ O, ზიარ. 20,22; „აქურო (სისლი) ხარისხთა საკურთხევლისა (აღსავალთა მათ საკურთხეველისა M)“ G, II მფ. 12,27; „შევენა... ხარისხად ვეცბლი“ მ. ცხ. 158,2; „ამა მოვაქცევ არდილო აღსავალთასა, რომელთა შთავიდა მზე ათთა ხარისხთა სახლისა მამისა შენისათა“ pb.—„გარგ-მოვაქციო არდილო მზისად მენაკთად მაგათ, რომელ შთარულ არს არდილო ათსა მენაკსა ტაძართა მაგათ აქიზის, მამისა შენისათა“ O, ეხ. 28,8.

ხარკ-ი გადასახადი, გამოსაღები; საზრუნავი: „მოძლარმან თქუენმან არა გამოსცის ხარკი დრამისად“ G, მთ. 17,24; „გიეთგან მოიღებენ ხარკსა ანუ ზეერსა“ DE, მთ. 17,26; „ჯერ-არსა კეისრისა ხარკისა მიცემად ანუ არა“ მ. 20,22; „აღუღა ხარკი ქუეყანასა მას ახი ტალანტი ვეცბლი“ O, IV მფ. 28,28; „მოქადაიან ხარკი სამეფოდ“ O, I ეზრა 4,6; „გარდაიქადე სამეფოჲ ხარკი“ H—241,458; „ძილისა ხარკი ზედგომით გარდაიქადის“ არხტ. 62,16; „ხარკისა რაჲსამეთჳს შთამოსრულ იყო“ მ. მოც. 58,4. იხ. მოხარკე/მოხარკე, მოხარკეობა, უხარკო.

ხარკება, ხარკობა ხარკის გაღება, მიცემა, გადახდა, „ზრუნვა“, „მსახურება“, „მესრულება“, მტდელობა, ცდილობა: „ხარკსა არავის უხარკებდენ“ O, I ეზრა 2,19; „მონასა გონიერსა აზნაურნი... უხარკებდენ“ O.—„მონასა მეცნიერსა თავისუფალნი მსახურებდენ“ pb., ზიარ. 10,28; „რომელი მრავალსა ბოროტსა იქმნ, უხარკობს უცთურებასა“ O.—„მრავლისა ბოროტისა მოქმელი შეასრულეს ბოროტსა“ pb., იგ. ხოლ. 10,7; „მითი არაჲმ იხარკა ვალიონ“ T.—„არაჲსა ზრუნეიდა ამითგანს ვალიონ“ T. ხაქ. მოც. 18,17. „იწყო ქუეყანამან ხარკობად“ M, II მფ. 26,2; „მრავალი დაშურეს ამას სოფელსა მოსწრაფედ ხარკებით“ მ. სწ. 116,31; „ჩემად ხარკებაჲ არა დამიკლია“ Ath.—12,230v.

ხარკის-მკრებელი-ი ხარკის ამკრები: „იხ 29,7“.

ხარკის-მომჭდელი-ი ხარკის ამკრები, „მეხარკე“: „ხარკის-მომჭდელი თქუენნი მოგუფხელენ თქუენ“ O.—„მე-ხარკენი თქუენნი მოგჳიან თქუენ“ pb., ეხ. 2,12; „ხარკის-მომჭდელთა მიძღვრიან სოფელსა და მოქადაიან ხარკი სამეფოდ“ O, I ეზრა 4,6; „იყავნ ზგი შენდა ვითარცა ხარკის-მომჭდელი“ მთ. 18,17. იხ. მომჭდელი.

ხარტიელ-ი მთერალი; „გული ნაბლისი მხიარულ და ხარტიელ იყო ფრიად“ O, I მფ. 25,28. (ნაყხაჲ—>ყახ-ყოჲ—>ყახყოჲ—>ყახყოჲ).

* წყარო ფანქრითა მიწერილი, ციტატისთვის იდგლია დატოვებული-(რედ.).

ხარტუი-ი, ხარტუი-ი ანკისი, ავშარა, ჩანგალი: „განაცუა ხარტუი ცხვრთა“ *ო.* *გვ.* 37,29; „აწ განაცუა ხარტუი ცხვრთა შენთა“ *ო.* *IV მგ.* 19,28.

ხარტი-ი ხარტი, ხასი: „ხარტი მან მისინა... შვა“ *ო.* *დაბ.* 22,24; „საულისა სუმელ იყო ხარტი ერთი“ *ო.* *II მგ.* 8,7; „შეიქურა... უფროსს ყოველთა ცოლთა და ხარტი მისთა“ *მ.* *II მგ.* 11,21; „ხოლო ხარტი მან მისან ღაღად-ყო და მოსტაცა მახლი“ *დ.* *დ.* 129,8.

ხატი-ი გამოსახულება, ნახატი, მსგავსება, «ფერი», სახე, სურათი, შესახებაობა: „ვით არს ესე ხატი“ *ც.* *მთ.* 22,20; „ხატი და დიდება ღმრთისა არს (მამაკაცი)“ *ი.* *კორ.* 11,7; „ხატი მისი დამუსრეს წელილად“ *ო.* *IV მგ.* 11,18; „გულისადა ალაშქრისა უწინაჲს ხატი-ბისა, რომელი გამოწერიან მას შინა“ *ჰ—გვ.* 58,58; „ვიოთრთა ხატი მეუფეთა გამოწერილი შეუნიერად რწმუნოთა მით მრავლითა წამლითა“ *სინ—გვ.* 54,4; „ქმნა ხატი თქრობა“ *ო.* *დაბ.* 8,1; „ხატი მონებისა შეეშინა“ *ე.* *კეს-საგელ.* *უწვ.* 12,18; „იყო წინანდელად ხატი“ *ფ.* *მთ.* 8,39; „ხატი აქუს სამეფო“ *დ.* *მთ.* 184,27; „ხატები ერპებისა მათისა დაწუა ცეცხლითა“ *მ.* *II მგ.* 7,25; „ნუ განიურენი ხატისა, ვითარცა თრეულნი იგი“ *ბ.* *კეს-მარხ.* 62; „ვერცა სენი და ვერცა სიმძიმე შესცვილებს ფერსა და ქმნულებსა ხატისა“ *მ.* *სწ.* 8,22; „იცილა სხულა ხატად წინაშე მათსა“ *DE—სსულთერ იქმნა წინაშე მათსა* *ც.* *მრ.* 9,2; „ხატიცა ეგე წამებს შენისა აზნაურებისათჳს“ *ხა.* *წიგ.* *II მგ.* 28; „შენ ჩემი ხატი დაამქუ“ *შუშ.* *IV* 17; „ვისილე ხატი მისი დაბმარული და განსივებული“ *შუშ.* *VII* 11.

ხატი-ი ქმნულებისა-ა მსგავსება: „ხატი ქმნულად ბისა არა იხილთ“ *მ.*—„მსგავსება არა იხილთ“ *ც.* *II მგ.* 4,15. *იხ.* თანახატი-ქმნა, გამომხატვარი, გამოსტევი, მხატვარი, ხატეა.

ხატება მსგავსება, გამოსახულება: „შენ გაქუს ხატი-ბა მისი, რომელი-იგი ყოველთა უმადლეს არს“ *მ.* *სწ.* 289,28.

ხატვა: „იხილნა... ხატნი გამოწერილნი ხატვით“ *ო.* *ეზგ.* 28,14. *იხ.* ხატი; *მღრ.* მხატვარი.

ხატკეთილობა «შუენიერება», სილამაზე: „უფროსს სიცოცხლისა და ხატკეთილობისა შეიყუარე იგი“ *ო.*—„უფროსდა სიცოცხლისა და შუენიერებისა შეიყუარე იგი“ *ქბ.*, *იხბრძ.* *სოდ.* 7,10.

ხატშუენიერი-ი მშვენიერი, ლამაზი: „ქმნულკეთილი იგი და ხატშუენიერი და უშუერი იგი ერთსახედ აჩუენებდენ, რამეთუ ყოველივე მატლ და წითლ და წალა იქმნას“ *მ.* *სწ.* 285,21. *იხ.* შუენიერი.

ხაშბი-ი სნეული, «ენებული», დაშავებული, «არა-წმიდა»: „ნუ მოაგლეხინ სახლსა მას იოაბისა ჴითთა ხაშბი-ი და კეთილიანი და პურის-მკრებელი“ *II მგ.* 8,29; „იცი სამართალი მშვენიერისა ჩემისა... წყალობაა გლახკათა და ხაშბითა და ტკრთვად უძლურებისა მათისა და განყოფად საუასეთა ჩემთა მათ შორის, რამეთუ შენ უწე, ვითარმედ მრავალგზის ოდესმე მიეფთხე გლახკათა და ენებულთა, გინა თუ ბოლოთა და ქუთრეთა, და ვერ შეუძლი თან-წარსულთა“ *ხა.* *დ.* 108,28; „რამათჳცა ისოა იგი ჩუენი ხაშბი გან-

ვიერნეთ“ *Ath.—II, 204v*; „იყოს თუ... ხაშბი და უწრ-დოდის საუამელი მისი ღამე“ *მ.*—„კაცი, რომელი არა-წმიდა იყოს ღინებისაგან მისთა ღამე“ *ც.* *II მგ.* 22,10. *იხ.* სიხამე.

ხაქო: „განსრულებული იგი, საშისა შინა შეყოფილი, მსგავსი ხაქოთსა“ *გ.* *ნოზ-კაც.* *აგვ.* 218,14; „იყო ტკრთისა მას შინა... ჴეთი და ხაქო ნელი“ *ხ* 226; „წუელდა მათან სძეა და გმოსწერვიდა ხაქოთა“ *ჰ*—241,294.

ხანუ ხახვი, ძეა, ძეე: „გამდიო... პრასა და ხანუ-სა და ნორსა“ *ც.* *რიცხ.* 11,5.

ხდა *იხ.* ხადა.

ხე «ძელი»: „უფეთუ ნელსა ხესა ესრეთ უყოფენ, ქმელსა მას რამ-მეცო“ *DE—უფეთუ ძელია ნელსა მას უყოფენ.* ქმელსა მას რამ-მეცო უყოფენ“ *ც.* *დ.* 29,31; „მე ვერ ხე ქმელი“ *ი.* *გვ.* 56,3; „მართა თანა ხეთაა ძეს“ *მთ.* 8,10; „ტრეული მივიდინა და დასხდინ ხესა მას ჴელა“ *ფი.* *XXX* 9; „ხენი შენი მოგ-ფენს“ *ი.* *გვ.* 18,9; „განმქსნა სილიდთა მიათა შორის ხეთა“ *ო.* *ეზგ.* 19,11; „გვარს-კულანი დამოკვეს, ვითარცა ფურცლნი ხეთაგან“ *მ.* *სწ.* 215,1. *იხ.* ჴეთის-ხე, ჴეთი-ხეივანი, ხეივანი.

ხემა *იხ.* დახემა, მოხემა, შემოხემა, შეხემა.

ხედვა «ხილვა», «შეხილვა», მხურა, შენიშვნა, კრძალ-ვა, «თუალთ-ლება»: „იხედვიდე თრთიერთს მოწაფენი“ *DE.*—„შეიხილნეს თრთიერთს მოწაფეთა მისთა“ *ც.* *ი.* 13,22; „ხედვიდით და იღვებდით“ *ც.*—„იხილეთ და მღვდარ იყვნით“ *DE.* *მრ.* 18,38; „რომელი ჰხედავს ღრუბელთა, არა მკინ“ *ო.* *გელ.* 11,4; „იხედავენ ჴელად კერძო“ *ოქრ-გურბ.* 228,29; „ჰხედვიდა ღამ მისა ჴორით“ *ო.* *გამოსლ.* 2,4; „იხედვიდა გზად მიმართ“ *ი* *გვ.* 4,18; „დგრესა არა იხედვა“ *მთ.* 7,8; „ჰხედვედ ვარს-კულათა“ *ი.* *გვ.* 47,18; „არა ხედავ ბირსა კაციასა“ *ც.*—„არა თუალთ-ადებ ბირსა კაციასა“ *DE.* *მ.* 22,10; „ყოველთა, ვითარცა შეილთა. გუხედვედ“ *ზუშ.* *III* 19. „იწეა ჴელად კაცნი მოუყისა მიმართ“ *ო.* *I* *გვ.* 4,22; „ხედვით ხედვიდენ“ *მრ.* 4,12; „რომელთა ასტე თელს ხედვად და არა ხედვენ“ *ო.* *ეზგ.* 12,2; „მრავლთა ჴელთა მიმადლა ხედვა“ *დ.* 7,21. *იხ.* აღხედვა, ვარსკვლავი, ვარსკვლავი, დამხედვარი, დახედვა, ჴელ-ხედვა, მხედვა, მოხედვა, მრუმელ-მხედველი, მოხედ-მხედვა, მხედ-მხედველი, მხედ-მხედვარება, სახედვა, უმხედვა, უმხედვა, მოხედვა.

ხევა *კრა, კვეთა:* „პავეს სახელსა ჴელსა და რთისა ხედვა“ *მ.* *სწ.* 87,5. *იხ.* გამხევა, გახევა-*(ელ)* *ღამე*, მოხევა, ნახევა, სახელო, შეხევა.

ხეწარი-ი «წერგი», ტყე, ხეები: „არა მოჴყუნ ხეწარი-ნი მისნი დადებითა მათ ჴელა მსგავსით“ *ც.*—„ნუ დაჴყუნ შენ წერგისა მათა მსგავსით“ *მ.* *II მგ.* 20,19; „შეჴავს მონაზონსა, რათა არა მოჴყუნ იყოს... ხეწარისათჳს ნაყოფიერისა“ *მ.* *გვ.* 78; „არა იხილონ თუალთა ჩემთა ხეწარისა თუ და შეჴყუნ ჴელ ჩემი განცდილ მათა“ *მ.* *ც.* 293.

ხეც-ი მსუბუქი საკმელი, პურე, ღაფა: „გვრჩენ... რათა ექმეთ ხეცისა ჴელად ჴელად შენ თანა“ *დ.* *მ.* 68,21.

[ხეტი] «განებული»: „ხეც-ქელსა (ხესა) ჴელე“

px.—განგებულსა (ხესა) ქეუე“ **ო.** დან. 12,54. იხ. გამოხატეტი. [გამოხეტე]. განხეტეა, განხეტეილება, დანხეტეა, დანხეტეა. მიხეტეა, მოხეტეა, ნახეტეა, შეხეტეა, წარხეტეა.

ხეთქნება ღაცვრა, ღარტყმა: „მიხეთქენ მე, და არა ინება კაცან მან. ზეთქნებად მისა“ **ო.** III მფ. 20,35; „უხეთქენა რაჲ, შემუსრა იფი“ **ო.** III მფ. 20,37; „აღიღოს-ტამი და უხეთქენა მას თავსა“ **შუშ.** VI 15; „უხეთქენა კუერთხთა ზუცესსა მას ზურგსა“ **შუშ.** VIII 13. „აღიპურენ მახუნნი მათნი ხეთქნებად მისა“ **ლიმ.** 7,15.

ხელი-ი სულელი, ფიქვი: „ნუ ხელი ვარა, მამაო“ **მ.** ცხ. 24,1; „სულელნი და ხელნი თქუენ ხართ“ **მ.** ცხ. 209,1. იხ. სიხელი.

ხენეში-ი ცუდი, ავი, საძაგელი; უსაქციელი: „რომელი სთესიდეს ხენეშისა, მოიმკოს ბოროტი“ **ო.** ივ. სოლ. 22,8; „უკუეთუ შთავარდე ხენეშისა რისმე ცოდვასა“ **მ.** ცხ. 25,8; „ხეშან ხენეშმან ნაყოფი ხენეში გამოიღოს“ **მთ.** 7,17; „მათ ეღვა კარალი ხენეში“ **საქ.** წიგ. II 99, 22. იხ. სიხენეში.

ხეობა იხ. ხიობა.

ხეოვანი-ი: „თუენ წარწყმედაჲ მისი უღაბნოსა ხეოვანისა“ **სიმ.**—11,40, იხ. ხე; შდრ. ზეთის-ხეოვანი.

ხერვა სულის ამოსვლა, ამოხლონა, განტევება: „და ვითარცა დითუთა. რაჲ დღე მოუხნ, სულთა ხერვაჲ აკუნესოდიან და ვითარცა ტრედნი ცთომილნი ფტერებოდიან“ **ო.** ებ. 59,10. („სულთა ხერვა“ **შდრ.** ნიღჰაჰარ) იხ. მხერვალი, ნავის-სახერველი.

ხერთვისი-ი კუნძული: „მივიწიებით ზუენ ხერთვისისა მას სამონახისა“ **ლიმ.** 22,18; „ყოფიან ივინი ხერთვისისა შინა ბანმორაჲსისა“ **საქ.** წიგ. II 81,7.

ხერხი-ი: „განხერხა ხერხითა რეინისაჲთა“ **მ.** I 53,20,3; „ადამილდეს ხერხი თანიერ მხიდველისა მისიაჲ“ **ი.** ებ. 10,16; „ხერხითა ძელიაჲთა მოკუეთენით გელნი მავაინი“ **ი.** 841,809.

[**ხერხვა**] იხ. განხერხვა, დანხერხვა.

ხერხის-სახე: „რქნი მისნი გრედლ არან და ხერხის-სახე“ **ფიშ.** 2,7; „აჲ ესერა გუავ შენ. ვითარცა თული ურმისაჲ, მღეწელი, ახალი ხერხის-სახე“ **ი.** ებ. 41,15. იხ. სახე.

ხეულ-ი «არდაგი», თხელი ტილო: „ხეულითა დამიმტყიცეს სარეცელი ჩემი“ **ო.**—„არდაგითა გარდაგრთენ სარეცელნი ჩემნი“ **px.** ივ. სოლ. 7,17.

ხვალე მეორე დღე, ხვალე: „ხვალე, ამას ემსა ოდენ, გრივი ერთი სამინდოჲსა... იპოვოს“ **ო.** IV მფ. 7,1; „ხვალე იგი ზრუნედეს თავისა თქსიათჲს“ **მთ.** 6,34; „ქურნებასა აღუასრულეს დღეა და ხვალე“ **ლ.** 12,32; „დაუტყვეს მისგანი ხვალისა მღე“ **ო.** გამოხლ. 16,24; „ხვალე მოვალ შენ ზედა“ **მ.** ცხ. 375,5; „რომელი დღეს არს და ხვალე მოკლდეს“ **საქ.** წიგ. II 83,30.

ხვალისაგან «განთიად», დილას; ხვალე: „ხვალისაგან მოვიდოდა იესო ქალაქად“ **DE.**—„განთიად, ვითარ აღმოვიდოდა ქალაქად“ **ც.** მთ. 21,18; „ხვალისაგან თორნესა შთავადიან“ **მთ.** 6,30, „იეთ ხვალისაგან შევრე-

ბაჲ მთავართა მათთაჲ“ **საქ.** მოც. 4,5; „ხვალისაგან უნდა გინსლავდ გალილევად“ **ი.** 1,43. იხ. ხვალე.

ხვალის(ა)-დღე მეორე დღეს, ხვალე: „იპოვა. იგი ხვალის-დღე ცოცხალი“ **მ.** ცხ. 319,5; „ხვალის-დღე შესწირვიდა შესაწირავსა თქსა“ **დშობ.** 165,41; „ხვალის-დღე კუალადცა მოყვანებულ იქმნენა განთიხვად“ **მ.** ცხ. 634,5; „ხვალისა-დღე ვითარ აღდგა ბიტიაში, გვწოდა ჩუენ“ **შუშ.** IV 12; „ხვალისა-დღე სულნი წარპტლეს“ **ი.**—22,27. იხ. დღე.

ხიზანი-ი: „და აესა ემსა დაშლილობისასა დაეწერე და ხიზანი“ **Q**—1062 (ანდ.).

ხილი-ი «ნაყოფი»: „გამოსცეს ხილი თჳსი ემსა თჳსსა“ **ტ.**—„გამოაცის ნაყოფი მისი ემსა თჳსსა“ **ი.** ებ. 1,2; „უკეს ხილი ნაყოფისა მათისაჲ“ **ტ.**—„უკეს ნაყოფი იფქლიაჲ“ **ფხ.** 106,37; „განვამრავლო ხილი ზეთაჲ და ნაყოფი ველთაჲ“ **ო.** ევგ. 26,30; „დაიკრიბეთ ღვთაჲ, იფქლი და ხილი“ **ი.** იერემ. 40,10; „კვლისა გასაგებელნი იყენეს, გინათუ ზეთის-ხილი იცის, გინათუ ნიგოზი, გინათუ სხუად ხილი“ **ი.**—ე. 44,4. იხ. ზეთის-ხილი, ზეთის-ხილოვანი, ხილოვანი.

ხილა (შდრ. ე.-ტყაოსნის; „ხლა“) თავსაბურველი, თიგშალი: „რა გშუენის შენ ესრეთ ხილანი შენნი, ვითარ მე ალვაჲ ესე“ **ი.** 241,122.

ხილვა ნახვა, «ხედვა», «შენიშვნა», გასინჯვა, «განხილვა», «გულეება», «კრძალვა», «ნაძილეება», ჩვენება, სიხმარი, შესახედაობა, «ქმნულება», სანახაობა, ჩენა, გახელა: „გვიხილეთ ვარსკულაჲ“ **მთ.** 2,2; „იხილეთ, გიჩუენენ თქუენ სამართალნი და მშჯაერნი“ **ც.**—„იგუეთ, აჲ ეფრა მივეთ თქუენ სამართალი და მშჯაერნი“ **მ.** II 3,4,5; „ახილთს მღელმან“ **px.**—„განახილთს მღელმან“ **ც.** ლევტ. 12,27; „გვიჩილთ ნათელ მზის-თულისაჲ“ **ფიშ.** 1,6; „გვიჩილე ზღუხაგან მოდრეკილი ღმელაჲ“ **ი.** მოც. 58,10; „არა იხილეთს შენდა ცოში“ **ც.** II 3,4; „ჩუენებით იხილვიდენ და ქაბუენი თქუენნი ხილვით ჰხედვიდენ“ **ო.** მოც. 2,28; „მივიდა და ახილვიდა ბეჟელსა მათ“ **თომ.** მოც. 16,23; „იხილეთ, ნუთუეს სცით“ **ლ.** 21,8; „იხილეთ და მღუპარი იყენით“ **DE.**—„ხედვიდეთ და იღუქმდით“ **მრ.** 12,28; „თქუენ იხილეთ“ **DE.**—„თქუენ ეკრძალენით“ **მრ.** 12,28; „ჩუენება, რომელი ვიხილე“ **px.**—„გინაძილევა ნაძილე“ **ც.** მფ. 7,12; „მი-თუ-ვიდიან ხილვად სხეულთა“ **ფლმ.** მოც. 10,28; „ნუ ვისუთხრთთ ხილვაჲ მას“ **მთ.** 17,9; „ქაბუენი თქუენნი ხილვასა იხილვიდენ“ **საქ.** მოც. 2,17; „დანიელ გულანხა-ჰყოფდა ყოველთა ხილვათა და ჩუენებათა“ **ო.** დან. 1,17; „გვიჩუენ შენ... საუცარი ხილვაჲ“ **ფლმ.** 188,21; „იეთ ყრმა იგი შუენიერ ხილვითა და კეთილ პირითა“ **მ.**—„ყრმა იგი კეთილ იყო ქმნულეებითა ფრად და შუენიერ პირითა“ **ო.** ესთ. 2,7; „(იფთ) ხუდრთა ხილვითა“ **ლომ.** 188,24; „დედანი ეგვ, მომავალნი ხილვით, მოვედით“ **ი.** ებ. 27,11. „არა შეძრწუნდეს ყოველისა მისთჲს ხილ(ვ)ულისა“ **ბ.** კებ.-40-თჲ 117,15; „რომელი იდიდები ყოველთაგან რაბადებულთა, ხილულთა და უხილავთა“ **შუშ.** III 10; „იხილეს დღისა თელათა ხილულთაჲ კაცი იგი ღმრთისაჲ“ **ნახ.** 78,16. იხ. აღმოხილვა, ა(ლ)ხილვა, გამოხილვა, განხილვა, გარდამოხილვა, გარე-მოხილვა, გემო-ხილვა.

ხილვა, გემოუხილველად, ზედ-მოხილვა, ზეხილული, თანა-აღხილვა, თუალით-მხილველი, თვამხილველი, მიმოდხილვა, მიმხილვა, მიხილვა, მოხილვა, მხილველი, სახილველი, სა-ხილველობა, უკუხილვა, უხილავი, შეხილვა, შთახილვა, ძვრის-ხილვა, ძვრხილული.

ხილის-მოყვება შემოდგომა: „არაფა ვისწოთ, უკუეთუ საღმრთონი წაგნი გუთხოზენ ჩუენ ჟამსა მას აღდგომისასა. ზაფხულის-შეა, ანუ ხილის-მოყვებასა* იყოს, ანუ ზამთრისა შემოდგომად* Ath. — 11, 115v. ძ. იერ. -აღღა. 158.1. იხ. მოყვება.

ხილის-მცველი-ი: „შექმნეს იერუსალმში, ვითარცა ლოგინი ხილის-მცველითა* ფხ. 78.1. იხ. მცველი.

ხილის-საცავ-ი საჩრდილობელი ხილის მცველითა: „დაეფა სამარაჲ ხილის-საცავად ველისა და დაანერგავად ვენაჲსა“ O, მაც. 1, 8; „დაშეთს აუღლი სიონისა... ვითარცა ხილის-საცავი ნესოფანსა“ I, ეს. 1, 8. იხ. საცავი.

ხილოფი-ი, **ხილოვანი-ი** ხილის მომტანი (ბაღი, ხე და სხვ.): „ყო მას შინა... ბოსტანთა და ვენაჲთა და ხილო-ანთა სიმრავლე აღერაცხელი“ მ. სწ. 197.10; „გართა ჩუენთა თანა ყოველი ხეთა ხილოვანთა“ O, ქება 7, 18. იხ. ხილი; შდრ. ზეთის-ხილოვანი.

ხილოლი-ი იხ. ზეხილული.

ხიობა, **ხეობა** კურობევა, გალობა, მღერა: „ახიობ-დეს ქებაჲ“ M, II წმტ. 28, 18. შდრ. მიხიბული.

ხისტ-ი დეკლამაცია: „იყოს თუ ვისიმე შეილი ურჩ და ხისტ“ M, —უკუეთუ ვისიმე ძე ურჩ იყოს და მტკიცე იქნეს“ G, II წმტ. 28, 15.

ხლდომა ბტომა, კუნტრუში, შეთამაშება, შეძვრა, რბენა: „ვითარცა კრავნი ზღდებოდეს“ O, სიბრძ. ზოლ. 19, 7; „ზღდებოდით, ვითარცა ვბონი, ბავათაგან განტყვებულნი“ მალ. 4, 2; „მაშინ ზღდებოდის მკვლობელი, ვითარცა ირემი“ I, ეს. 35, 6; „ზღდებოდინა, ვითარცა ვეფხნი, ცხენნი მანნი“ O, ამბავ. 1, 8; „თხემთა ზედა მათასა ზღდებოდინა“ O, იოვ. 2, 5; „მთანი და ბორცუნი ზღდებოდინა და მოვეგებოდინა“ O, ეს. 55, 12; „ვიდოდა და ზღდებოდა და აქებდა ღმერთსა“ ხაქ. მოც. 2, 8. „რომელსა ასხენ წყნის... ზღდოხად მით ქუეყანისა ზედა“ O, ლევტ. 11, 21. ახ. აღზღომა, გამოზღომა, გარდაზღომა, მიმოზღომა, მიხლდომა.

ხლდება იხ. ახლდება, ახლვა, მიახლება.

ხიორ-ი, **ხუირ-ი**, **ხვრ-ი**, **ხვირ-ი** გვირგვინი, თავისა-ბურავი: „დაიდგა ხიორი თავსა მისსა“ O, იფ. 10, 8; „დაიდგა ხიორი თავსა შენსა“ O, ბარუქ 5, 2; „ხუირი (ხვირ I) ზეზისაჲ (ზელუმისაჲ I) დაადგან და შარაგანდნი შეაბან“ IO, I ეზრა 8, 6; „დაიდგა ხვირი კელითა შენითა“ Ath. — 11, 280r.

ხოლი: „უკუეთუ შერებოდი კვლასაქმარსა შენსა... და მოვიდუა ჟამი ლოცვისაჲ, წუ იტუჯ და-ხოლო ე-ეისრულო მკირძ ესე კვლასაქმათი და გარეთ ვილოცო“ მ. ცხ. 306r.

ხოლო და, მხოლოდ, მარტო, „ოდიენ“, მაგრამ, -და; არამედ: „შევახლოა მოსე ხოლო ღმერთსა“ O, გამოსლ. 24, 2; „არა ხოლო ერისაგანი მოღუაწენი, არამედ მუშაყენიცა.

* წყაროზნა: „ხილის-მოყვებასა“ (რედ.).

რომელნი ქუეყანასა იქმედ I ეზრა 4, 6; „მე ხოლო განვიდე მარტო“ ბეტრე მოც. 44, 28; „იხილნა მსუარნი იგი ხოლო“ ლ. 24, 12; „არათამცა ფესუსა ხოლო... შეაბეს“ G, —არათა ფესუსა ოდენ... შეაბონ DE, მრ. 6, 56; „ხოლო მე არა-სადა დაებრკოლდე“ მთ. 26, 88; „იხილნა მსუარნი იგი ხოლო“ ლ. 24, 12; „უმეტესა ხოლო მტკიცე იქმნეს სარწმუნო-ებისა ზედა“ ფლკტ. 146, 8; „ხოლო სხუაჲ არს შეცოდებუ-ლისა მოკლვამ“ იბ. რომ.-კურობ. მოხ. 158, 15.

ხოლო თუ ეგებინ: „მი-ხოლო თუ-ეგებენ უკეთურება-ნი ეგე ზრახვათა გულისა შენისათანი“ ხაქ. მოც. 8, 22; „გვქსნეს ხოლო თუ ღმერთმან“ O, იონა 1, 6. იხ. ერთ-ხოლო.

ხომ-ი თანავარსკვლავედი: „გულისკმა-გიჟოფანი საკრეველ-ნი ხომთანი“ O, იოხ. 28, 21. შდრ. კომი.

ხორში-ი უბე, კუთხე, ყურე: „ხორშთა მისთა: ქერა-ბინნი და ლომნი და დანაჲს-კუდნი“ O, III მფ. 7, 20.

ხორში-ი ნაფოტი, ნათალი: „ვითარცა ხორში ღლევათა ზღვსათა მიმოაქუნ“ Sin. — 97, 58v.

ხორშაკ-ი «სიციხე»: „არაჲსა სამხრით კირნი, სიქვთ, ვითარ-მედ ხორშაკი (აიციხე DE) იყოს“ G, ლ. 12, 55; „გვეუ-მოს... გვემითა ხორშაკისაჲთა გუნთთა და დანდალუ-კითა“ M, II წმტ. 28, 22; „დაგვე თქუენ უნაყოფებთა და ხორშაკითა და სეტყათა“ O, ანგა 2, 17; „იყოს ქუეყანა-სა ზედა... ხორშაკი და გოინი, გინა მკალი“ O, II წმტ. 6, 28; „მსგავს არს კადნიერებაჲ ხორშაკსა შემწუველსა“ მ. ცხ. 224r; „ქარნი ხორშაკნი და წყალნი ბანებულნი...“ უფ. XIV 22; „არცა დიეცს მათ ხორშაკი, არცა აგნოს მათ შებნა“ O, ეს. 48, 10; „გარკუნის ხორშაკმან ნაყოფი ქუეყანისაჲ“ მ. სწ. 228, 12.

ხორშაკება სიციხე, შემწველობა: „გინაჲ-მე ირთან უნაყოფ-ფობანი და ხორშაკებანი და სეტყანი“ A — 22, 205. იხ. ხორშაკი.

ხორშაკეული-ი ხორშაკეულში, დასიციხული: „შერმე შედნი თავნი აღმოსცნდეს მათ თანა წულილნი და ხორშაკეულნი“ O, დაბ. 41, 8; „ხორშაკეულ იქმნის კალოთა ზედა შეილი უმჯულოა“ O, იფ. ზოლ. 10, 5. იხ. ხორშაკი.

ხოსტაკ-ი იხ. ხუსტაკი.

ხრა «ყრა», ძვრა, რბევა: „ხრიდეს თავსა“ მრ. 15, 20; „იტყოდეს ბავთა და ხრიდეს თავთა (ყრიდეს თავთა)“ I, ფხ. 21, 8. იხ. შესრა.

ხრატუკ-ი იხ. ხარტუკი.

ხრტინვა ხერტინვა: „არსა კაცი ქუეყანასა ზედა, რომელიმეა ხრტინვიდა სასიკუდნედ და ვძიებდა მეგობართა ამის სოფლისათა“ მ. ცხ. 23r.

[ხრწევა] იხ. დამახრწეველი, დახრწევა.

ხრწნა გაფუჭება, წახლენა, დახსნა, დარღვევა: „არავინ ვხრწნით... არავის მოჟანგავრეთ“ II კორ. 7, 2. იხ. განუხრწნელი, განხრწნა(-ადი), უხრწნელი, უვრწნელი.

ხრწნილება წახლენილობა, დახსნილობა, დარღვეუ-ლება: „არცა ხრწნილებაჲსა უხრწნელებაჲ დაიშკდ-როს“ I კორ. 15, 50; „ივინი მონანი არიან ხრწნილები-სანი“ II ბეტრე 2, 18; „ქორცისა მის წილ ხრწნილები-საჲსა მაც მე ვორცო უბოროა წმიდისა მის ტარიგისა“ ვარ. 808. იხ. ხრწნილი (ხრწნა).

სხედ-ი «წითელი», ნარინჯის ფერი: «კაცი, აღმწერ-
ბული ცხენსა ზედა სხედსა» **ო.** — «კაცი აღმწერებული
ცხენსა ზედა წითელსა» **ი.** **ჰაქ.** 1, 3.

სხედ-ჭრელ-ი «წითელ-ჭრელი», ნარინჯის, ფორ-
თოხლის ფერი: «შემდგომად მისა (დგე) ცხენი სხედ-
ჭრელნი (წითელ-ჭრელნი 1) და სპეტანი» **ო.** **ჰაქ.**
1, 8. **იხ.** კბელი.

ხუად-ი მამალი: «რამეს ზვიან ხუადი კიკუ» **ფი.** **III** 8.

ხუავ-ი ზვინი, გროვია; მოსავალი: «მუცელი შენი, ვითარ-
ცა ხუავი იფქლისა, გარემოხეული შოთხნითა» **ი.** **ქება** 7, 2;
«ვითარცა ვინ შეკრება ქვაბ ხუავად» **ო.** **ზიარ.** 21, 9; «ვითარ-
ცა ხუავი საღეწავისა შეაქუს მოფარდულთა წარმართისა»
ი. **გ.** 28, 8.

ხუავრიელ-ი სხვი: «ხუავრიელთა წყალობათა შენთა
განამკნობელად და ნუგეშინის-საცემელად ჩემ მონისა შენისა
ცოდვილისა» **მ.** **ცხ.** 142v.

ხუალ, ხუალთ **იხ.** სღვა.

ხუაშანი-ი, ხუეშანი-ი ლოცვა, ევდრება: «ოხათა შენთა,
მამო, და ხუაშანთა მოწყალე-ყვეს ჩემ ზედა ... ღმრთის-
შეშობელი» **მ.** **ცხ.** 405v. **იხ.** მესხენე, ხუეშენება.

ხუარბალი-ი ხორბალი, მარცვლეული: «წირილე ესე (კე-
ლი) და დაჭედი ხუარბალსა შინა, რაჟთა ფერი იქცითა»
ლი. 78, 17; «თწიერი უცალოებისა თანავე გავიდის, გინა თუ
ნავისა გამოზიდვასა. გინა თუ ნავი მოვიდის ხუარბალითა»
ი. **გ.** 42, 1. **იხ.** სახუარბლე.

ხუარბლის-ვაჭარი-ი: «ხუარბლის-ვაჭარი დაჭვწენს
გარნი ქელავთა მათთან და განამწელეს იფქლი გლახათა-
თს» **მ.** **ხფ.** 64, 18. **იხ.** ვაჭარი.

ხუასტაგ-ი, ხუასტაგ-ი, ხოსტაგ-ი ქონება, საქონელი,
პირუტყვი, განძი, ფული: «ენება ხუასტაგის. ნავისა
ჩუენისაა წარღებად» **ი.** **მოც.** 57, 14; «ნუ იქმნებთ გულის-
მთქმელ ხუასტაგისა (ხუასტაგისა)» **ხაქ.** **წიგ.**
II 159, 22; «არს ჩემ თანა ხოსტაგის დიდალი» **ქ.** **ცხ.**
81, 2; «განყიდა... და მოართუა ხუასტაგის» **სინ.** — **გ.** 158r.

ხუასტაგის-მოყუარე ქონების, განძის, ოქროს მოყვა-
რული: «მოილე ხუასტაგისე და მომეც მე იფქლი; ხოლო
მან, ხუასტაგის-მოყუარე მან... მესხელად მითუა-
ლა და მოსცა მას იფქლი» **ხაქ.** **წიგ.** **II** 150, 2; «არცა დაშ-
თებთან მდიდარნი და არცა ხუასტაგის-მოყუარენი»
მ. **ხფ.** 220, 28. **იხ.** მოყუარე.

ხუაშიადად საიდუმლოდ, დაფარულად: «გარქუ მე სა-
ნატრელსა მის ხუაშიადად-რე» **ფი.** **III** 20.

ხულომა შეყრა, შეხედომა, რგება, «დაცემა»: «სული
მხუელი კეთილი» **ო.** **ხიარბ.** **ხოლ.** 3, 19; «ჭირი თუ რაჟე
მხუელსა» **ო.** **ზიარ.** 22, 21; «ხუდა მას საკუთველისა კუ-
მევად» **ლ.** 1, 9; «ნაწილად ცოდვილისა ჰხუელინ» **ო.** —
«წილი ცოდვილისა დაეცეს მას ზედა» **ხ.** **ზიარ.** 25, 26(21);
«ხუდა მათეს ნაწილად მისლად სოფელსა მას კაცის-მკამელ-
თასა» **მდახლ.** **მოც.** 21, 4; «მოქვილი არს სრულად, ვითა
ხუდების ცოდვითა ფერთა» **ა.** — **484, 215v.** **იხ.** დახედო-
მა, თანა-დახედომა, მიხედომა, მოხედომა, მხედარი, შეხე-
დომა; წილ-ხედომა.

ხუედრება რგება, შეყრა, შემთხვევა, მიცემა: «შრო-

მა ხუედრეს მავასტებულთა თესთა» **ო.** — «მისცა შრომა
შემწეთა მათ» **ხ.** **ზიარ.** 29, 4; «ნუ შრომასა მახუედრებ
მე» **ლ.** 11, 7. «ხუედრებულ იყო წილი მსახურებისა ამის»
ხაქ. **მოც.** 1, 17. **იხ.** დახუედრება, ნახუედრება(ელ), შეხე-
დრება.

ხუევა **იხ.** აღხუევა, გარე-მოხუევა, დახუევა, თავის-
სახუეველი, მოხუევა, წარხუევა.

ხუეიშენება მიცემა, ბოძება: «მახუეიშენე ვარი ჩემი თო-
ვისა ამის ჩემსა» **ო.** **გხო.** 7, 1. **იხ.** ხუაშანი.

ხუესტა-ი თავბელი, «კადნიერება»: «პირი მისი ხუესტა
სიკუდილსა მოუწესა» **ო.** — «პირისა მისისა კადნიერება
სიკუდილსა მოუწოდნ» **ხ.** **იგ.** **ხოლ.** 18, 8. «ნუ-თქუა-ხუ-
ესტად იტყუა» **ბაბ.** 47, 8. **იხ.** სიხუესტე.

ხუესტობა ამოად-მეტყველება, ფუჰად-მეტყველება,
კადნიერება: «ნუ ხუესტობ მრავალთა შორის მოხუე-
ბულთა» **ო.** **ზიარ.** 7, 16. **იხ.** ხუესტა.

ხუეტა ფხვია: «ყოვავლთა კორცთა მათთა ხუეტდეს» **ხ.**
კე. — **ხაველ.** **უწე.** 121b; «მრავალთა ხუეტდეს (გუჰარ-
ლა)» **ვარ.** 811; «კეთილი ხუეტდა წუთისა მას» **მ.** **ხფ.** 181,
11. «ხუეტად და გუჰად და მოქრად ასოთა მათთა» **მ.** **ხფ.**
128, 2; «პრადანა... კეთილი დრესად და ხუეტად» **სინ.** —
11, 281r. **იხ.** მოხუეტა, მხუეტელი, სახუეტელი, შეხუეტა.

ხუეშანი-ი **იხ.** ხუაშანი.

[ხუეწა] **იხ.** აღმოხუეწა [აღმოხუეწინი], გამოხუეწა,
დახუეწა, მოხუეწა, შემოხუეწა.

[ხუეწილ-ი] **იხ.** ოქროხუეწილი.

ხუეწა «მძლავრობა», წართმევა: «ულოცვედით, რომელნი
გხუეწდენ (გმძლავრობდენ DE) თქვენ» **მთ.** 4, 24.
იხ. მიხუეწილი, მიხუეწა, მომხუეწილი, მოწახუეწი, მოხუეწა,
უხუეწად.

ხუთ-ი 5: «არარად გუაქუს, გარნა ხუთი კუეზად პერი და
ორი თევზი» **მთ.** 14, 17; «შესძინა სხუად-ლა ხუთი» **მთ.** 25,
16; «ხუთნი იგი მათგანნი აყენეს სულელნი და ხუთნი ბრძენ-
ნი» **მთ.** 25, 2. **იხ.** მესხეთე, მესხეთი, ოცდახუთი, ხუთეული.

ხუთათას-ი 5000: «არცა მოიკსნეთ ხუთთა მათ პერთა და
ხუთათასთა მათ?» **მთ.** 18, 9. **იხ.** ათასი.

ხუთას-ი 500: «ერთსა თანა-ფედა ხუთასი დრაჰანი» **ლ.**
7, 41. **იხ.** ასი.

ხუთგზის ხუთჯერ: «პერთათაგან ხუთგზის ორმოცსა
ერთ მოკლებული ცემა მოვიღე» **II** **კორ.** 11, 24. **იხ.** გზის.

ხუთეული-ი მესხეთე: «ხუთეული მისი შესძინოს მას
ზედა» **გ.** — «მესხეთი იგი შესძინოს მას ზედა» **ო.** **ღვებ.**
6, 5. **იხ.** ხუთი.

ხუირი-ი, ხური-ი **იხ.** ხორი.

ხუთშაბათ-ი: «დღე ხუთშაბათი იყო, რომელსა განაწე-
სეთ საკუნებელი წმიდისა შემანიკისი» **ფი.** **XX** 7. **იხ.**
შაბათი.

[ხუმა] **იხ.** აღმოხუმა, ი(ღ)ხუმა, გამოხუმა, განხუმა,
გარდამოხუმა, გულის-ხ(უ)მა, თუილ(თ)-ხუმა/ხუემა,
თუალუხუემა, თუალ(თ)-უხუეობა, მიხუმა, მოხუმა,
შემოხუმა, მესხუმა, შთამოხუმა, წარხუმა.

ხუმრობა: «კაცხევითა და ხუმრობითა სიკილად აღს-
რევენ» **H** — 2251, 221v.

ხუცი-ი, **უფი-ი** მიდიელი, «არმეკნი»: «დარიოს ხუცი-ი იხ: წელ (მეფობა)» იმ. რომ.-ქრონ. 238,21; «ვიდრე მეფობად ხუცი-ი იხ II 58ტ. 38,20; აღადგინენ თქვენ ზედა უცი-ი» ეს. 19,17; «განვეთა მეფობა შენი და მიეცა უცი-ი და სპარსთა» დან. 5,28.

ხურეცა ხერეცა: «ზედა მადვეს და მახურეტღეს მე და იქმოდის ჩემ წინაშე სახურეტელსა» II მფ. 12,5. იხ. სახურეტელი.

ხურვა იხ. დახურვა, შეხურვა.

ხურიცა ხერინცა: «მძინა და ხურიცადღა» იონა 1,5; «იონას ვძინა და ხურიცადღა» ოქრ.-მარხ. და იონ. 105,19; «არაღენ მძინარე გვრგვინსან იქმნის, არცაღა რომელი დავცის და ხურიცა» Ath.—11,282r.

ხურო ღურგალი, სახლის მაშენებელი, ოსტატი, ხელოსანი, ხუროთმოძღვარი: «ანუ არა ესე არს ხურო-ე სა მის იგი ძმე? მთ. 12,55; «მოსცა... ხურონი ძელოსანი» M. I 58ტ. 14,1; «მისცეს ხუროთა და მაშენებელთა, რამათა იუდილონ ქვაჲ მოთხვითი» M. II 58ტ. 34,11; «(ქვრიბი) იგი ხუროთა მან შექმნა» O. ოცხე-8,8; «მისცემდა ხუროთა არა მცირედსა საქმესა» C. საქ. მოც. 19,24; «მოვეცა... მორჩულად მით კედელნი ტაძრისანი ჯელოთა ხუროთაჲთა» M. I 58ტ. 29,5; «უოველთა ხუროთა მან მასწავა მე საბრძნე» O. საბრძ. ხოლ. 7,21. იხ. სახურდენო, ქვით-ხურო, ჯელოთ-ხუროთა.

ხუროცა, **ხუროც(ნ)ცა** ღურგლობა, ოსტატობა, ხელობა: «იყენეს მებრატაკე ხუროცებით» საქ. მოც. 18,2; «ალაესთ იგი სოლითა საღმრთოთათა... განზრახვად... საქმესა მის ძელოთ-ხუროცებისა» O. გამოხლ. 21,5; «საქმარი არს ცეცხლი, ვითარცა ქსლის-ქსოვასა და ხუროცებისა და ქედასა...» ბ. კახ.-ამჟს. დღ. 45,24; «იყო ხუროცებით მარმარილოვსაჲ მომსხმელი» დიმი. 100,88; «არაჲ ხუროცებაჲ იციან?... ბრძანა, რამათა ჯელოანი იგი ხუროცებითა განარჩინენ» H—841,641. იხ. ხურო.

ხუროთ-მოძღვარ-ი ხელოვანი, ოსტატი: «ქალაქსა, რომლისა ხუროთ-მოძღვარ და შემოქმედ ღმერთი არს» მებრ. 11,10. იხ. მოძღვარი.

ხუროთ-მოძღვრება: «ალაესთ იგი... გულისხმის-ყოფითა ყოველსა საქმესა განზრახვად, ხუროთ-მოძღვრებად,

საქმედ ოქროვსა მის და ვეცხლისა» O. გამოხლ. 21,4. იხ. მოძღვრება.

ხუშარი-ი მსხვილი ფქვილისაგან დამზადებული პური: «ჩემდა კმა არს ერთი კუართი ჯარცათოჲს და პური ხუშარი» Sin.—6,181r.

ხუცება «გაბირმშოება», «უფროსება»: «ნუ ახუცებენ შეილსა მას საყუარელისაჲს უხუცესსა მას შეილსა ზედა საძულელისაჲს» M.—«ვერ უძლოს გაპირმშოებაჲ ჰესა, პირმშოსა მის შეუთარებულისაჲს» G.—«ნუ აუფროსებენ შეილსა მას საყუარელისაჲს უხუცესსა მას შეილსა ზედა საძულელისაჲს» რხ., II მფ. 21,16. იხ. ხუცესი; შდრ. მოხუცებული.

ხუცეს-ი (ხუცისა) «მოხუცებული», «მღლელი», «უხუცესი»: «ზრახვა-ყვეს... ხუცესთა (მოხუცებულთა DE) ვრისთა» C. მთ. 27,1; «რამათჲს მოწაფენი შენნი არავლენან მოძღვრებისაჲს ხუცესთაჲსა?» DE.—«რამათჲს მოწაფენი შენნი არა ვლენან მსგავსად მოძღვრებისა მის მღლელთაჲსა?» C. მრ. 7,5; «ხუცესთაგანნი (უხუცესთაგანნი I) მღლელთანი (მოიყვანენ I)» O. იერემ. 19,1; «სედორა აკურთხა ხუცად» თომა მოც. 28,12; «მეცა, ხუცესი დედოფლისა შუშანიისი, თანა-გჳყენდი ებისკოპოსსა მას» შუშ. III 8. «ხუცესნი და დიაკონნი პსახურდებიან» ი. ე. 53,1. იხ. თანახუცესი, მოხუცებული, მოხუცებულება.

ხუცეს-მონაზონ-ი: «ცხტრებაჲ... აღწერილი გლახკისა გეორგის მიერ ხუცეს-მონაზონისა» ი. ე. 12,5. იხ. მონაზონი.

ხუცობა: «მადლი, რომელი მოგეცა შენ წინამწარმეტყულებითა დასმითა ჯელთა ხუცობისაჲთა» I ტიმი. 4,14. იხ. ხუცესი.

ხუდე, **ხუდოდი**... იხ. სიღვა.

ხუთქ-ი ნიანგი: «სავსე იყო მდინარე იგი ხუთქებითა» ანტ. დ. 26r; «რომელთაჲ თქვან ხუთქი ზღუასაჲ» დიხ. XIXIII 6; «ქცევათა მათთჲს ხუთქთაჲსა ეგების, რამათა ვიფარებადეთ ტყავითაჲ მისითა» გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 152,21.

ხური-ი იხ. ხორი.

3

ჯარ ქართული ანზნის 34-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 7 000.

ჯად- იხ. ჯდა.

ჯალ-ი ქუშელი, მოხალული ფქვილი, თაფლითა და ერბოთი შემზადებული საჭმელი: «შეუსუარა მას ბოთს ქალი» O. რუთ 2,14; «მიიღე შენ თანა ვრთვი ერთი ჯალი» O. I მფ. 17,17; «ალაესთ (მახალი) ქალითა» O. ივლ. 10,5.

ჯალარჯობა «ბალარჯობა»: «ყვეს... დღესასწაული იგი ჯალარჯობისაჲ ზედ დღე» O.—«ყვეს... დღესასწაული იგი ბალარჯობათაჲ ზედ დღე» I, I ეზრა 1,9.

ჯამ-საჭირო «მე შენგან მიქმს ნათელის-ღებაჲ» მთ. 8,14; «უფლასა უქმს ეგე» ლ. 10,21; «არა მივქმე» I კობ. 12,21; «არავდენთა უქმდა განკურნებაჲ, განკურნებაჲ» ლ. 9,11; «უეცეა მივქმს საქმესა მბანულობისაჲსა» ი. მოც. 55,20;

«უქმს მას შეწყენა» O. საბრძ. ხოლ. 12,16; «რამ გის უქმდა, მიგმადლებდა» შუშ. II 2; «არა ჯამს მთნაგებთა სამრავლე» მ. სწ. 7,24. იხ. უქმს.

ჯამიერ-ი ფენჩაკმული: «წიადსავალი იყოს ჯამიერი ისაჲ» I, ეს. 11,15. იხ. ჯამლი.

ჯამლ-ი ფენსაკმელი: «წარიჴდნა ჯამლი» თე 7,27; «ვერ ღირს ვარ განკნად ჯამლთა ფერტა მისთასა» I, საქ. მოც. 12,25; «(იყო) ერთი კაცი შთარის მათსა, შემოსილი ჯამლითა» O. ეზრ. 9,2; «სადა იყოს მაშინ ჯამლები იგი, შეუწიერად განგლესალები და სამოსელნი მეფეთანი?» მ. სწ. 94,9. იხ. მექამლე, საქამლე, საქამლობელი, უქამლო, უქამური.

ჯამლის-საბელ-ი ფენსაკმლის შესაკრავი: «რომლისა-იგი ვერ ღირს ვარ განკნად ჯამლის-საბელთა მისთა» საქ. მოც. 12,25. იხ. საბელი.

კამლის-ტყევი — «შესასწაველი», თასმა: „უკუთუ საბლითვან ვიდრე კამლის-ტყევიდ მდებ — შექსის მელთამდებ — მოვილო ყოვლისაგან“ **ო. დაბ. 14, 28.** იხ. ტყევი.

კარაი — «ზუარაკი»: „ნუ ჰქნავ. კარითა და ვირითა ერთად“ **მ. —** „არა ჰქნა ზუარაკითა“ დნ ვირითა ერთბამად **გ. II მფ. 22, 10;** „სადა-თვი იქმოდის ათი უდელი კართამა, ყოს მან ლავენ ერთ“ **ი. ებ. 4, 10;** „კარა და დათვ ზოგად ძოვდენ“ **ი. ებ. 11, 7;** „ავითა კარი ყვარდის“ **მ. ცხ. 22, 1;** „კარი, კომა უბიწოა, ზრთხათაგან მოიბას“ **ო. ლავ. 1, 8;** „ავითარცა კართა მქნეთა, დაუღწეველთა...“ **შუშ. XIX 7.** იხ. ურემკარი.

კატა დაკდწრება: „არცა ეტყებდენ მათ, არცა იკატდენ“ **ო. —** „არცა ეტყებდენ, არცა დაეკატდენ“ **ი. იერემ. 16, 8;** „იკატდეს ლაწუთა მათთა“ **შუშ. IX 12.**

კბო ხბო, «ზუარაკი»; «მართუე»; „დაკლან კბოა იგი წინაშე უფლისა“ **ო. —** „დაკლან ზუარაკი წინაშე უფლისა“ **გ. ლავ. 1, 5;** „მისცე... კბოა ზრთხათაგან ცოდვისათჳს“ **ო. ეფ. 4, 10;** „კბოა და ლომი და ზუარაკი ერთად ძოვდენ“ **ი. ებ. 11, 8;** „არა ითხოვს შენგა კბოასა ზუარაკად“ **მ. სფ. 17, 27;** „გამოზარდენ თუ კბოანი მათნი გარე შიშისა“ **ქხ. —** „განზარდენ მართუენი მათნი იანვიერ შიშისა“ **ო. იოხ. 20, 8.**

კდა წგდა, ამოღება, შიშვლეება, ადებება, აღმოგება, აღმოშნადებება; „იკადა მახული საეშმაკოა“ **ი. ე. 46, 17;** „ერთმან ვინმე წინაშემდგომელმან იკადა მახული“ **მ. 14, 47;** „იკადენმ ყოველთა მახული ეგუბტესა“ **ზედა“ ო. ეფ. 20, 11;** „იკადე კრმალი შენი“ **გ. მფ. 9, 44;** „მახული იკადეს ცოდვილთა“ **გ. —** „მახული აღიღეს ცოდვილთა“ **გ. ებ. 20, 14;** „იკადა მახული თჳსი“ **DE. —** „აღმოიკადა მახული თჳსი“ **გ. მთ. 22, 51;** „მოყუასა ზედა უკუთუ იკადლა მახული“ **ქხ. —** „შეგებარსა ზედა მახული ლათუ აღმოიკადალ“ **ო. ზირ. 22, 28.** „მახული, კლიდი ჟელსა შინა“ **გ. იხ. 5, 18.** იხ. ასადელი, აღმოვლა, აღწვლა, გამოვლა, განვლა, გარე-შეგდა, გარე-წარვლა, დაქდა, ზარგანდელი, ზარს-განვლა, ზარს-სადელი, ზარ-ვლა, თითწარვდელი, ზუალთ-სადელი, შთავლა, წარვლა.

კდა იხ. გარდავლა, მიმვლელი, მივლა, მოვლა, მვლელი.

კდალ-ი კაბი: „იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი კდალი მეზუბი საერლელ“ **ო. III მფ. 10, 26;** „იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი კდალი ეტლებისა“ **მ. II მფ. 9, 35;** „იკალში კდალი და კიცუები შათი თცდათი (ვირძელთა)“ **ო. დაბ. 22, 16.**

კდალთ-მდრანჯობელ-ი, კდალ-მდრანჯობელ-ი «დედალთ-მბორგელი», დედალთ-მოტრფილი: „იხენ კდალთ-მდრანჯობელ (კდალ-მდრანჯობელ ო) იქმნეს“ **ი. —** „ცხენებ დედალთ-მდრანჯობელ იქმნეს“ **ქხ., იერემ. 5, 8.** იხ. მდრანჯობელი.

[კდომა] სკლა. იხ. აღმოვლინება, აღწვლინება, გამოვლინება, განვლინება, გარდამოვლინება, გარდავლინება, გარე-წარვლინება, გულისა მოვლინება, დაქვლინება, ზარის-განვლინება, ზედა-გარდავლინება, ზედა-მოვლინება, მოვლინება.

კდომა წინააღმდეგობა, წინააღმდეგობა, «ცილობა», დავა, ბრძოლა, «დაღება», «გამოძიება», მტრობა:

„ნუ უკდებთ ბორბსა“ **მთ. 5, 29;** „უკდებთ ღა მათ ელვას, მოგვი“ **საქ. მოც. 11, 8;** „მიკდებთ ღა რაა ცოდვილი წინაშე ჰემსა“ **ფხ. 28, 2;** „ნუ უკდებთ კაცსა მას ძლიერსა“ **ო. ზირ. 8, 1;** „რასა კდებთ ურთიერთას“ **გ. —** „რასა გამოეძიებთ ურთიერთას“ **DE. მ. 9, 5;** „არაა არიან სიტყუნი ეგვრთმელთა კდებთ ურთიერთას გზასა მაგას“ **გ. —** „...რომელთა იცილობთ ურთიერთას სლვასა შინა“ **DE. მ. 24, 17;** „კდებთ ღა ურთიერთას პურიანი იგი“ **გ. —** „ილაღვადეს ურთიერთას პურიანი იგი“ **ი. 5, 52;** „შური და კდომა შეთხულო არიან ურთიერთას“ **მ. სფ. 22, 16;** „კდომით ვიდრემე კდებოდეს სამნი იგი მეფენი“ **IV მფ. 5, 28;** „იყო კდომა და გამოძიება არა მცირელი“ **საქ. მოც. 15, 2;** „კდომა რამე არიან თქუენ შორის“ **I კორ. 1, 11;** „კდომით შედომ გეგმე“ **ო. III მფ. 11, 24;** „სადა შერი და კდომაა, მუნ არს შფოთი და ყთველი ჭერ-კულა საქმე“ **ი. ე. 5, 18.** იხ. ზედა-მივლინება, ზედა-მოვლინება, ზედა-შეგდა, თანა-წარვლინება, მივლინება, მიმოდვლინება, მვლინება, შედომობა, სავედარი, შ-მოვლინება, შეკდომა, შთავლინება, წარმოვლინება, წარვლინება, წი-ღმოვლინება, წილვლინება, კდუნვება იხ. წარვლინება.

კდენა წვრთნა: „იკატდენი დე გულსა ჩემსა დლითი-დღედ“ **ბაღ. 45, 16.**

კევი-ი, კევი-ი «ნალუარევი», «ცხერი», ხეობა, კანტონი, «ლეღე»: „აღქადნებოდა წყალი იგი, ვითარცა სიმამრმე კევისაა“ **ო. ეფ. 4, 7;** „ალუარი-მამარი, კევისა შინა მიმავლი, ყოველსავე. რომელიცა წინაშე მისსა პოოს, წაბი. ლეგს“ **H—2261, 108;** „შეგდალ შენ ნალუარევის კესსონისასა“ **გ. —** „მოვიყვანო შენდა კევისა მას კიშონისასა“ **ქხ. მფ. 4, 7;** „არს გამოსავალი საზღვართა კევისა თანა ზღუსა“ **გ. —** „იყო საზღვარი გამოსავლათა ცხერად კერბო ზღუსა“ **მ. იხ. 5, 18, 19;** „განვმა კევი იგი“ **III მფ. 17, 7;** „სუემდ-წყალსა კევისა მისგან“ **ო. III მფ. 17, 4;** „იკევი-დ-კევი, რამთა აღმოშენნ საგლასკანთა“ **ნახ. 70, 10;** „აღვიდელ ყოველი თესლები კევისა მას იოსაფატისასა“ **ო. —** „აღვიდელ ყოველი ნათესავი ლეღელ მიმართ იოსაფატისასა“ **გ. იოვ. 1, 12;** „წილ-მოვლა კევისა“ **ო. დაბ. 22, 22;** „ყოველი კევენები აღმოივსოს“ **ლ. 2, 5;** „გამოადენნ წყარონი კევენებისა“ **ფხ. 102, 10;** „მეცნი ღალადებდენ კევენებსა მათსა“ **ო. სოფ. 1, 14;** „ყოველივე კევენები შესდიან ზღუსა და ზღუა იგი არა განძლებს“ **ო. ილ. 1, 7.**

კეგროვანი-ი ხეები: „არა დიდთა მათ შთათმა ოდენ გუჯრს, რომელთაგანი იგი მწუერვალნი მახლობლობათა ღრუბლთაა-თა მარადის ქმარხვენ ზამთარსა, არამ-დ კეგროვანთა ცა ღრმათა, რომელნი არიან უქარბ და ტვილ“ **ბ. კეხ. ვაჟს. დ. 12, 24.** იხ. კევი.

კელ-ი ხელი: „იქელთა ზედა იღვიქუან შენ“ **მთ. 4, 8;** „მოვიკელი“ **მთ. 5, 3;** „იქელი შენი იყავნ პირსა შენსა ზედა“ **ო. ზირ. 5, 14;** „იქელითა ყურამალსა სიემდეს“ **იხ. რამ. —** კურბი. იხ. და ი. 5, 18; „იქელივე ევლნი და ბრჭალნი პირნი მორბოვილ ძეგლის“ **ო. I მფ. 5, 4;** „იქელი შენთა“ **მთ. 17, 7;** „განყარა კელი და კიქაა იგი პირსა შენსა“ **შუშ. VI 18;** „იბრუდელ კელითა მათთა“ **მ. სფ. 18, 7;** „არა დაიბანნიან კელითა, ოდეს პურსა კამელ“ **მთ. 15, 2.**

კელითა მიერ: „შეულო იგი კელითა მოსესითა მოეცა“ **გ. ი. 1, 17;** „იქელითა ანგელოზისა მისსაათა“ **ო. მალ. 1, 1.** იხ. ურთველი, შთავლინება, საველი, ცალქელი, კეითა-ველი, კელის-ველი.

ველ-ი ხელობა: „იყო მარჯუნი ფრიად ქელითა“ - ლომ. 190, 24 იხ. შეველი, ველოსანი.

ველ-ი ხელწერილი, ხელნაწერი: „დაწერე ქელითა“ - შოთაძისა ლიტრისა თქრომსაჲ ლომ. 78, 10; „გელი ვსე ახალი იყო, პრეტუ მწიგნობარსა: წარიდგ ესე და დაბედალ ხუ-არბაღსა შინა, რაჲთა ფერი იქციოს“ ლომ. 78, 16. იხ. უველო.

ველ(თ)-აღმპრობა/აპყრობა შეწევნა, დახმარება, ხე-ლისა დაჭერა, ხელის აღმართვა: „აზავის დაცემულსა ქელთ-აღმპრობის აღდგინებად“ მ. სწ. 236, 28. აღმერთსა ველ-აპყრობით კმადლობდეს“ ი. ე. 38, 7. იხ. აპყრობა, აღმპ-რობა; შირ. ველის-აღმპრობა.

ველ(თ)-ბორკილი-ი „გერულნი იგი ქელ-ბორკილითა“ შეიკრნეს საბლითა სიგლახაქისათჳს“ იოხ. 2, 8; „გერულნი ქელთ-ბორკილითა მყიდენ შენდა“ I. ეხ. 45, 14; „მთ-ველთა თქრომსაჲ მძიმე არს და ქელით-ბორკილი და საკრ-ველი განუტანელ“ მ. სწ. 158, 12. იხ. ბორკილი.

ველთ-გდება „ველთ-გდება“, დაჭერა: „აუაუეთ ქელთ-გდოლ კაცმან მპარაფან სული მძათაგან მისთა“ G. — „აუაუეთ ქელთ-სადმე-იდვას კაცი მპარაფან მძათაგანი თჳსთა“ M. II წგ. 24, 7; „ადვილად ქელთ-მიგდოს“ მ. ცხ. 45, 1. იხ. გდება.

ველთ-დასხმა ხელთდასხმა, შეხება: „დასახნა ქელ-ნი... ებისკოპოსად“ თე 551; „მარამსაცა ქელნი დასახ-ნეს“ უფბ. მოც. 5, 24. იხ. დასხმა.

ველთ-დგება „ხელთ-გდება“, აღება, დაჭერა: „აუაუეთ ქელთ-სადმე-იდვას კაცი მპარაფან მძათაგანი თჳსთა“ M. — „აუაუეთ ქელთ-მიგდოლ კაცმან მპარაფან სული მძათა-გან მისთა“ G. II წგ. 24, 7; „ძნადა ქელთ-მიგდვას ზოგი ზოდენ“ O. წიგ. 29, 7; „ქელთ-მიგდვას და აღიზახს“ იხ. ღმრ.-კურთხ. მოც. 184, 6. „მონადირეთაგან გერ ეგებინ ქელთ-დგებად იგი“ ფიგ. III 6. „განმხიარულდეს გეშთ-დგ-ხულნი იგი წმიდანი“ ანდ.-ანატ. 198, 16. იხ. დგება.

ველთ-საქმარი ხელსაქმე, „ველთ-საქმე“, ხელობა: „აღუტრეიან საეპრობა მათი და ქელთ-საქმარი (ქელთ-საქმე A), რომელი შექმნილ არს საცხორებელად“ ბ. კეხ.-ექუხ. დდ. 58, 13; „ამან იცოდა ქელთ-საქმარი“ წიგნისა წერაჲსა ხაქ. წიგ. 121, 3; „ევიფე მე... მთელე ქელთ-საქ-მარისა“ ლომ. 27, 29; „განუყოლოთ ქელთ-საქმარი ჩუენი“ Sin. — 11, 1599. იხ. საქმარი.

ველთ-საქმე „ხელთ-საქმარი“, ხელობა: „აღუტრეიან სა-ეპრობა მათი და ქელთ-საქმე (ქელთ-საქმარი B), რომელი შექმნილ არს საცხორებელად“ ბ. კეხ.-ექუხ. დდ. 58, 13. იხ. საქმე.

ველთ-სხმა დაჭერა: „ქელთ-გდისხნეთ ცოცხალნი“ O. IV მფ. 7, 12. იხ. სხმა.

ველთ-მოქმედი მუშა, ხელოსანი, მმრომელი: „მპრა-ვალნი ქელთ-მოქმედნი, რომელნი დღითი-ღყო მთირეწ-ენ საზრდელსა თჳსსა“ ბ. კეხ.-ექუხ. დდ. 89, 21. იხ. მოქ-მედი.

ველ(ით)-პყრობა ხელის დაჭერა: „იგინი ერთერთსა ქელით-პყრობით შთამოქმენდა ზღუად“ ხაქ. წიგ. II 141, 17; „შთვიდოდა ქელ-პყრობით თრთა თანა დიკონთა“ ხაქ. წიგ. II 117, 4. იხ. პყრობა.

ველთ-საძიებელი შესახებელი: „იყავნ... ქელით-სა-ძიებელი ბნელი“ O. ჭამოსლ. 10, 21. იხ. საძიებელი.

ველ(ით)-ურიდობა: „აუაუეთ მოსამთ შენგან... ქელ(ით)-

ურიდობა და სიტყუაჲ დრტუნისაჲ“ IO, ეხთ. 58, 9. იხ-ურიდობა.

ველთ-უქმნელი - ხელთუქმნელი: „მაქუს ჩუენ ქელით-უქმნელი საუკუნთა ცათა შინა“ Q. II კორ. 5, 1; „ართმ-ლითაცა წინა-დაცუთთ წინა-დაცუთთათა მით ქელით-უქმ-ნელითა“ კოლ. 2, 11; „ქალაქი ჩემი ქელით-უქმნელი არს“ ხაქ. წიგ. II 58, 8; „შესამესა დღესა სხუაჲ აღაშენო, ქელით-უქმნელი“ მრ. 14, 58. იხ. უქმნელი.

ველთ-ქმნული - ხელით გაკეთებული; კერძი: „არინ-მეა დმერთნი ქვისანი ქელით-ქმნულნი“ ხაქ. წიგ. II 24, 22; „დადარღვო ტაძარი ესე ქელით-ქმნული“ მრ. 14, 58; „არა თაყუანის-ესცემ ღმერთსა ქელით-ქმნულსა“ O. დან. 12, 4; „ყოველთა ქელით-ქმნულთა დამპლავიდენ და შეაქნდეს ქუანებას“ I. ეხ. 2, 18; „თაყუანის-სცემ ქე-ლით-ქმნულთა“ ფხ. 99, 7. იხ. ქმნული.

ველთ-წერილი - ხელნაწერი, ნუსხა, თამასუქი, სიგე-ლი: „აქცა ჩუენთჳს ქელით-წერილი ბრძანებთ, რომელ იყო ანტაგრად ჩუენდა“ კოლ. 2, 14; „დადებე ქელით-წერილი“ I პეტრე 2, 21; „ყოველი ქელით-წერილი სიტყუისაჲ განუთქე“ I. ეხ. 58, 8; „გაქუსა ქელით-წერ-ილი მისი“ მ. ცხ. 2999; „დაუსწეს სამტყიენი და ქელით-წერილი“ ი. ე. 14, 23. იხ. წერილი.

ველთ-ხურო: „შეკრბა მეფემან ყოველ ყრმბი... ქე-ლით-ხუროთაჲ მწირთაჲ“ H — 241, 758. იხ. ხურო.

ველის-ამპყრობელი - ხელის დამჭერი, მხსნელი, მშე-ლედი, შემწე: „აუაუ ქელი-სამპყრობელ არს მისი“ C. ფხ. 26, 24; „ქელი-სამპყრობელ ექმენ შენ გლახასა“ O. წიგ. 29, 12; „ქელი-სამპყრობელი ჩემი ხარი შენ“ ფხ. 90, 2; „შემწე და ქელი-სამპყრობელი ჩემი ხარი შენ“ ფხ. 118, 114; „აუაუეთ... ეინმე იხლის დამპყრობელად, ქე-ლი-სამპყრობელ ყვეის მას“ მ. სწ. 242, 28. იხ. ამპყრო-ბელი.

ველის-აპყრობა, **ველის-აღმპრობა** „შეწევნა: „ნუ ქელსა აღუპყრობ ცოდვილსა“ O. — „ნუ შეეწევო ცოდვილსა“ ph. წიგ. 12, 4; „შენ თანა ქელი აღუტრა მას, ვითარეა მწირსა და მსხეშსა“ G. დეფტ. 25, 25; „შენ თლენ ამით თბოლთა ქელი აღუტყარი“ ი. ე. 19, 12. „ვე-ლის-აპყრობად ჩემდა მთხმელნი“ L. — „შეწევნად ჩემდა მომხელე“ C. ფხ. 21, 20. იხ. აღპყრობა.

ველის-განდგმა: „იყოღრა ქელის-განდგმად და დაყ-ნებად“ O. I ეზრა 8, 22. იხ. განდგმა.

ველის-დადება: ხელთდასხმა, ხელის დადება: „ამ-ლი-ს-დადებათ უკრთხნეს მათ ეკლესიად-ეკლესიად ზუ-ცესნი“ ხაქ. მოც. 14, 22; „ავტყოდი რაჲ მრავალსა, ქელი დაიდვან პირსა მათსა“ O. ხიბრძ. ხოლ. 6, 12. იხ. დადება.

ველისა მიყოფა დაწყება, შეხება: „ამ-ლი-ს-პყრობა მეფემან ძვრის-ყოფად“ ხაქ. მოც. 12, 1; „მი-ყო ქელი ერთმან ვინმე ერისაგანმან“ ფლკტ. 127, 24. „არი ჭერ-იყო შენდა ველისა-მიყოფაჲ კაცისა შარაგანდელისა“ ფლკტ. 129, 17; „არღრა იყოღრეს ქელისა-მიყოფად სხუთა მათ მიმართ“ ანან. გბრ. 218, 1. იხ. მიყოფა.

ველისა მიყოფა „ველის შეყოფა: „ამოყავ ქელი ყოფად“ B. — „ქელი შექცავა მავას ყოფად“ A. ხხსტ. 121, 17. იხ. მიყოფა.

ველისა შეყოფა ხელის მოკიდება, „ველ-ყოფა“, „შე-ძინება: „ბრძოლად მისა ქელი შეყო“ O. I ეზრა 1, 28; „ამ-ლი-ს-მეცავთ მერმეცა“ A. — „შესძინეთ ყოფად მე-

ორეცა B. ხხტ. 188, 8; აქელი შეყვეს აღწერად მითხრობაჲ გულისაჲს სარწმუნოებობისათჳს DE.—აქელ-ყვეს ზეგარდამთვანესებაჲ თხრობისაჲ მის C. ლ. 1, 1, 18, შეუფა.

ქელ(ისა) შეხება შეხება, დადება ხელისა: „ნუთუჲთ ჰელი შემახთს მამამან ჩემან“ O. ლ. 37, 18, 18. შეხება.

ქელის-მპყრობელი-ი: „გაშა, გაშა, ქელის-მპყრობელი-ი!“ H—2261, 227v, 18, მპყრობელი.

ქელის-პყრობა ხელის დაჭერა: „მომპყრა ქელი ჩემი და გამომიყვანა მე მის ძღვლისაგან“ ანან. ებრ. 42v, 18, პყრობა.

ქელის-საპყრობელი-ი ხმალი: „გამოვიტაცო ქელის-საპყრობელი ჩემი გუამისაგან მისისა“ ეფუ. 21, 8, 18, საპყრობელი.

ქელის-უფალი-ი ხელის, თანამდებობის პატრონი ანუ მქონებელი: „მოვიდეს თქვენს ელენი მიცემა სიყვარულისა და თანა-წარუყვანეს ქელის-უფალნი მონასტრისანი, რამათა უჩუენებდნ, რომელთა იგი საპირთღ უქმს“ მ. ცხ. 171v, 18, უფალი.

ქელის-ველ მუშინე, სარქარო: „ქელის-ველ აღუფარენ იგი (გულის-სიტყუანი) მამისა შენსა სულთესა“ მ. ცხ. 370v, 18, აქელ-სიტელ განიოთიხენ მის“ მ. ცხ. 328v, 18, აქელის-ქელ მოაწევს რისხვასა ცოდვილთა ზელა“ A—28, 352, 18, ქელი.

ქელმოჭობა: „ქაბუთაღა გაეწეს საშოვალ ეკლესიასა ღვთამა და მარტვილ და სამკეთილ ღვთას ქელმოჭობათ და მოწიწებთ“ ი.-ე. 24, 9, 18, მოჭობა.

ქელმწიფე მთავარი, ხელისუფალი, მბრძანებელი, შემძლებელი: „ქელმწიფე არს ბქ კაციასა“ მთ. 2, 8; „სიბრძნე შეწყვეს კაცსა უფროსს ათისა ქელმწიფისა, რომელნი იყენს ქალაქსა შინ“ O. ღვლ. 7, 20; „უბრძანა მთაწოდება... ქელმწიფეთა“ ულტ. 125, 18; „მეფეთა და ქელმწიფეთა ვერ შეუჭლად დამარხილებად“ ს. გაბ.-მოც. ხაჟხ. 25, 8; „ქელმწიფე ზარბ მათა კეთილის-ყოფად“ მრ. 14, 7; „ნუ მთაყლდებინ-მთავარი თუღამაგან და ანცა ქელმწიფე წყვილთა მისთაგან“ მკ. რომ.-ქუჩოს. ანკ. ლა. 23, 12; „გამოთრჩინა ათორმეტნი კაცი ქელმწიფენი ნათესავთა მათთა“ იმ. რომ.-უფროს. მონ. 120, 7; „აღეს ქელმწიფე არს და ხელელ მონა“ მ. სწ. 20, 22, 18, საქელმწიფო.

ქელმწიფება უფლება, ფლობა, შეძლება, მთავრობა, უფროსობა, ხელისუფლება, საბრძანებელი: „აღიღიდა ქელმწიფე მთ ზელა“ მთ. 20, 25; „მდიდარნი ქელმწიფე ბენ მთ ზელა“ მრ. 10, 42; „უქელმწიფე ბენი კაცი თავსა თვსა ზელა ყოფად კეთილისა“ მ. სწ. 45, 7; „ქელმწიფეა ბესსა მისა კაციასა“ DE, მთ. 3, 8; „აქუნდეს მთ ქელმწიფე ბესსა... განსხმად ეშმათა“ DE.—„აქუნდეს ფლობა... განსხმად ეშმათა“ C. მრ. 2, 15; „კაცი ვარ ქელმწიფე ბესსა ქუეშე განწესებულ“ ლ. 7, 8; „გულისმავთა, რამეთუ ქელმწიფე ბესსაგან პეროდესისა არს“ DE.—„ვითარცა აგრძნა, ვითარმედ: საბრძანებელისაგან პეროდესი არს“ C. ლ. 22, 7; „ნუ სცემ მას ქელმწიფე ბესსა სიჭაბუკესა მისსა“ O. ზარ. 20, 11; „აღიღა ქელმწიფე ბესსა და პატრესა აღუთქმიდა“ რიფს. 176, 20; „გულებდა რამ აღსრულებად, ყოველი ქელმწიფე ბესსა და

უფლებად მამისა ეფთჳეს მისცა“ ი.-ე. 25, 24; „ყოველთა წინამძღურობად გუჟუარს, ყოველნი ქელმწიფე ბესსა ეგობებთ“ მ. სწ. 228, 29, 18, ქელმწიფე.

ველოვანი-ი, ველოვანი-ი (ველოვანისა) ხელისანი, ოსტატი; ერუდიტი: „არა ესმინ მას კმა მსახრავლისა ქელვანისაჲ“ ფხ. 27, 8; „ველოთა ქელვანისაჲთა ქმნულთ იქის“ ზარ. 2, 24; „ენაჲ ჩემი—ვითარცა საწერელი მწიგნობრისა ქელვანისაჲ“ ფხ. 44, 2; „შუბლი იგი უშუერადრე გამოუქმნეს ქელვანთა მათ“ ფლტ. 150, 20; „ვითარცა მკურნალმან ქელვანმან იწყო ვედრებაჲ მისა და კურნებაჲ“ მ. ცხ. 120v, 18, „ველოვანთა დეგმცნა წინამძღუარსა საქმრისა მიცემაჲ მათა და ქელვანთაჲ“ ი.-ე. 44, 22, 18, ქელი; სიქლოვანე, ველოვანება; შდრ. სიტყუა-ველოვანი, სიტყუა-ველოვანი.

ველოვანი-მოდლოარი-ი: „მეცნიერებასა ქელვანთ-მამლუარსა დაქვარდებოდა“ ს. გაბ.-მოც. ხაჟხ. 229, 18, მოძლოარი.

ველოვანება ხელოსნობა, ოსტატობა, უნარი, მოხერხებულობა: „უზემთაჲს და უძლიერსს ქელვანებისა, კაცთასა“ ოქრ.-მარბ. ლა. იონ. 106, 25; „გამდლობ შენ მხოლოთ, ...არცა სიტყუთა ამით, რომელი ქელვანებისაგან ამის სოფლისაჲსა ითქუმს, არამედ მით კმათა“ მტკრე მოც. 47, 5. „ქელვანებისა მეცნიერთა მათ პრქუეს“ ფლტ. 161, 15, „ამან იცოდა ქელვანება—წერაჲ“ Sin.—6, 148v, 18, ველოვანი.

ველოსანი-ი თანამდებობის პატრონი: „მოუთუალეს იკონთმოსს ლავრისასა, რომელ არს ქელოსანი“ მ. ცხ. 177v, 18, „ქელოსანთა დავედრნის, რამათა ნუგეშანის-სტეგინ“ ი.-ე. 22, 22, 18, ქელი.

ველუბანელი-ი ხელდაუბანელი: „უკუთუშა ეკლესიად შეხვდოდე, არამცა ინებ შესვლაჲ ქელუბანელ მან“ მ. სწ. 55, 26, 18, უბანელი.

ველუბანელობა ხელდაუბანელობა: „არა ქელუბანელობაჲ შეაგინებს კაცსა... არამედ...“ მ. სწ. 56, 27, 18, ქელუბანელი.

ველ-ყოფა ხელის მოკიდება, შეხება, დაწყება: „ქელ-ყვეს ღვთას მას პირველსა თვს-თავსა თვსა მის პირველისასა განწმედაჲ“ M. II 57ტ. 29, 17; „ქელ-ყვაჲ აღესებაჲ მისგან ჭურქელისაჲ“ მ. ცხ. 428v, 18, „ნამეტიანოს ქელ-ყო შესვლად ეკლესიად“ მამ. 44, 13; „ქელ-ყვეს გამოცდაჲ მისი“ მ. ცხ. 224r, „მობრძნეს ამისი ქელ-ყოფაჲ“ ი.-ე. 14, 17, 18, ყოფა.

ველცალიერად „ცალიერი“: „ნუ წარავლინებ მას ქელცალიერად“ O.—„ნუ შიქცევ მას ცალიერსა“ pb., ზარ. 22, 12, 18, ცალიერად (ცალიერი).

[ქელ-ცემა] ხელის მოკიდება; მოცემა: „რამსა ქელ-ცემულ იქმენ საქმესა, რომელსა ვერ შემძლებელ იყავ აღსრულებად“ ანდ.-ანატ. 207, 20; „სასუენებელნი ესე მრავალნი ქელ-ცემულ გუეშქენ ჩუენ“ ხაჟ. წიგ. II 65, 24, 18, ცემა.

ველცუდად „ცალიერი“: „ნუ ეჩუენებ პირსა უფლისასა ქელცუდად“ O.—„ნუ გამოსწიდებ წინაშე უფლისა ცალიერს“ ზარ. 22(25), 8; „არა გამოავლინო იგი შენგან ქელცუდად“ M.—„არა განავლინო იგი ცალიერი“ G. II 27, 15, 18, 18, ცუდად (ცუდი).

ველ-წიგნები შეძლებია, უფლებია, გბეღდეს: „რომელ-მან... ქელ-ეწიფთს ბიორტის-სიტყუდ ჰუნდა“ მრ. 9, 28; „არაღა ქელ-ეწიფთხის შენ ამიერითგან მნობად“ ლ. 18, 2; „ვის ქელ-ეწიფთხის სახლსა ძლიერისასა შესლად“ მთ. 12, 29; „არა ქელ-ეწიფთხის ძესა კაცისასა საქმელ“ ე. 5, 19; „ვერვის ქელ-ეწიფთხისა და წარსლად მიერ გზით“ მთ. 8, 28; „რამას ქელ-ეწიფთხა ჩემ ზედა ცოლმან ჩემმან ესევეთარისა საქმელ“ მთ. IV 18. იხ. წიგნები.

ვემ იხ. განაგმობი, განკმარი, განკმელი, გან(ნ)კმობა, კმობა.

ვერ-ი «ლერი», ზრთ: „ჭერი იგი მისი (სასანთლისა) და რტონი და ტაყენი და ბირთუნი და ზრთმანი მისგანვე იყუნენ“ ო. გამოსლ. 25, 21; „მეყარი ოქროს ქერი მისი (საბა-ზმაკისა)“ G.—„მეყარი ოქროს—ღერ მისი“ pb., რიცხ. 8, 4. **ვიდ-ი**: „ვისხენ ვიდნი და დავარდუნ წყალნი“ I. ეს. 27, 25; „გითარცა მიიწინეს ვიდნი მას ციხისასა, პრქეა პიტონზმან წმიდისა შეშინეს“ მთ. II 20; „ქმნეს ვიდი რამვე დიდი შეშინა“ H—241, 88; „ვიდი ექმნა მათ წიაღსაველ სასუფე-ველად“ Ath.—11, 288v.

ვმა ხმა, ბგერა, ქრიამული, ხმაურობა, ყვირილი, სიტყვა, «ჰამბავი», კილო: „ჰმა ხმა მრამდთ ისმი“ მთ. 2, 18; „ესე შენი ჰმა არს“ ო. I 29. 24, 17; „ჰმა გური-ტისა ისმი ოქრ-გურიტ. 228, 27; „იკითხიდა ჰმისა მისთვის, ვითარ რამვე არს“ ფლტკ. 158, 24; „მოვიდი ჰმა ზეცით“ ე. 12, 28; „განკდა ჰმა მათი ჰრამ. 10, 18; „სა-ხითბენ სახითბისა ჰმით ტბილითა“ ფიზ. XVI 8; „ჰმა იყო მისა მიმართ“ ფოკა 248v; „დიდითა ჰმით ტირილეს“ ანდ. ანატ. 227, 18; „გესმოდიან-ლა ჰმა წყობათა“ C.—„გესმოდიან ჰმით ვინ ბრძოლათანი“ DE. მთ. 24, 6; „ნეს-ტრუშანი და ლინანი მოტყვიან ჰმა“ ო. ზიარ. 40, 21; „ჰმო-თა დიდითა იტყუდი“ ლ. 8, 28; „დალადა-ყო ყურთა ჩემთა ჰმითა დიდითა“ ო. ენეკ. 9, 1; „ჰმობდეს მაღლითა ჰმითა“ რიფს. 170, 4. „აღუტყვე ჰმა და ვტიროდეს“ მთ. VII 12; „ხოლო იქმნა რამ ჰმა და ამბობს“ ე. 26, 20; „მრავალნი კაცთაგანი იზმნიან ჰმასა მფრინველთასა“ მ. სწ. 48, 12. იხ. მოვლობა, მრავალკმა, მემობარი, მემობარე, მემობარი, ეცხო-ვმა, უვმა, ჰათმისა-ვმა.

ვმაკეთილ-ი ხმაკარგი: „ჰმაკეთილ — ვითარცა სპი-ლენი“ ივ. რამ. კურთხ. მოხ. 192, 9. იხ. კეთილი.

ვმაშალო-ი ხმაშალო: „ჰმაშალო და ზესტე ღალადუ-და“ ხ. ვაზ. მოც. 39, 41; „სადა არს... რომელსა არა აზრანა, არცა ჰმაშალო ისა მიერ, ვითარმცა არა ესმა?“ I. ეს. 28, 19. „ჰმაშალო ჰალადუბს“ ე. 22, 23. იხ. მაღალი.

ვმაშალოობა ხმაშალოობა: „ვამს წარდგომა და არა ჰმაშალოობითა და აქა და იქი მიმოდანვეთა ვინები-სათა“ მ. ცხ. 23r. „მას თანა ჰმაშალოობა და უწე-სოა გულის წყრომა არა იყო“ ე. 28, 1. იხ. მაღლობა.

ვმარება ხარჯვა, გამოყენება, ხმარება: „ბორო-ტად ვივმარებთ“ მ. ცხ. 28v; „მძღუროდ არა ვევმარ-ებთ“ მ. ცხ. 147v; „არად ივმარებთ სფირიდესაჲ“ მ. ცხ. 257r; „თუ რამვე ვმარებთ, შინა ივმარებთ“ ე. 28, 19; „უკუთუ... ვმარებთ ოდინ კელარსა ანუ მონაზონნი ანუ ერისაგანი, იკონომოსმან მისცნის“ ე. 28, 44.

12; „ლენსა არა ოდეს ივმარებთ“ ე. 28, 1; „(ასონი) მისახურებენ ერთიერთსა... და ერთიერთსა ევმარებთ“ მ. სწ. 178, 22. იხ. ნაქმარები, უქმარი.

ვმატკბილობა ხმატკბილობა: „არა მოუყრნეთ სასმენელნი ჩუენნი... სტვრისა ვმატკბილობასა“ მ. სწ. 210, 4. იხ. ტბილობა.

ვმაშუენიერ-ი ხმალომაზი: „გითარცა ვმა ენისა ვმაშუ-ენიერისა და აღრთულისა“ ო. ენეკ. 22, 22. იხ. შუ-ენიერი.

ვმაწულილ-ი წვრილხმიანი: „ჰმაწულილ და ენამხმე ვარ მჲ“ ო. გამოსლ. 4, 10. იხ. წულილი.

ვმაჰამო ხმატკბილი, სიტყვატკბილი: „ჰმაჰამო ზედა ძლევა მიიღეს არა ვმაჰამოდ გლობითა, არცა ძლისპირ-თა და აფაჰა ჟამობითა, არამედ ლოცვითა“ მ. ცხ. 91r. იხ. ჰამო.

ვმენ-ი ხმიანი: „მისთვის დაუბადა გუამი მისი ამას სახესა ზედა, რამთა იყოს იგი ვმენ“ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 158, 16. იხ. ვმა.

ვმევა იხ. ვუმევა.

ვმელ-ი «განკმელი», გამხმარი, ვშრალი: „პური მათი საგზალი-ვმელი და დავრეკლული და დაკმული“ G.—„პური საგზლისა მათისა გინკმელ იყო და დამიღულ“ M. სხუ 5, 9, 5; „უბრახნა მისი შთაგდება წორღმულაა ვმელსა“ კ. იერ. გამოს. ჟუარ. 241, 19; „უტუეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, ვმელსა მას რამვე-ლა უსონ“ ლ. 28, 81; „მე ვარ ხმ ვმელი“ I. ეს. 56, 2; „აღმოცადენთ ხმ ვმელი“ ო. ენეკ. 17, 24; „იყო ვმელ გორკითა“ მ. ცხ. 288v. იხ. განკმელი, ნახეუარკმელი, სიკმელი.

ვმელი «ქუეყანა», ხმელეთი: „გითარცა გამოვიდეს ვმე-ლიად“ C.—„გითარცა გამოვდეს ქუეყანად“ DE. ი. 21, 2; „რომელი-იგი იქცევი ზღუასა ზედა, ვითარცა ვმელსა“ სხტ. 188, 20; „ზღუასა გამოიყვანა აგინი, ვითარცა ვმელსა ქუეყანასა“ ხაქ. წიგ. II 118, 18; „უტუეთუ აღმოვდეს თუეზი ვმელად, ვარ წარკდა იგი საზღუარსა ცხარებისა თვისა-სა“ მ. სწ. 188, 22. იხ. დასაგმბელი, [დავმა].

ვმის-ყოფა «ლაღადება», «ლაღატ-ყოფა», «აღტეგება», დაყვირება, ხმის ამოღება, ხმობა: „არა ვმა-ყო ქა-ლაქსა შინა“ G. II 22, 24; „არა ვმა-ყო შენთვის უფ-ლისა მიმართ“ G.—„ნუუტეუ ღალადებდეს შენთვის უფ-ლისა მიმართ“ M. II 22, 24, 16; „მეყუთულად ვმა-ყო“ DE.—„მონქუესეუ ღალატ-ყო“ C. მრ. 9, 24; „ჰმა-ყო მას პა-ლე ვმითა დიდითა“ ხაქ. მოც. 18, 28; „დღისი ვმა-ყო“ კ. იერ. აღდგ. 158, 21; „გღალადებდ მე თქუენდა მი-მართ“ M.—„ჰმა-ყო თქუენდა“ G. მსქ. 12, 2; „მივედ და ვმა-ყო წინაშე მეფისა“ ფლტკ. 147, 8; „ჰმა-ყო კაბა-მან I. იერემ. 17, 11; „ჰმა-ყო ვმითა დიდითა“ რიფს. 168, 25; „ჰმა-ყო ვმითა დიდითა“ DE.—„აღუტყვე ვმა“ C. მრ. 15, 27; „საყრმან... ვმა-ყო ის წამსა ბრძოლისასა“ მ. სწ. 17, 27. იხ. ყოფა.

ვმის-ცემა ხმის გამოცემა: „უწოდეს წყალთა და ვმა-ცეცს“ მ. სწ. 68, 23; „ჰმა-ცემდეს ნესტუთა“ M. I 58b. 15, 28. იხ. ცემა.

გმობა «ლაღადება», «აღზახება», «ყვილი», ძახება, ეღერა, ყვირილი; მოწოდება: «რომელ გმობდა» C.— «რომელ დაღადებდა» DE. მთ. 21,15; «გმობდეს» G.— «აღზახეს» M. მსჯ. 15,14; «რასა გმობ, დედაკეთ, ჩემდამო მიმართ» ვარ. 821; «გმობს უცხო» მთ. 27,47; «უგმობდა მსაჯულისა მიმართ» ეზტ. 128,5. «გვიდრე ქათმისა მეორედ გმობადმდე» DE.— «გვიდრე ქათმისა ორგზის ყივიდმდე» C. მრ. 14,80; «გითარცა წინწილანი რაჲ გმობედ» I კორ. 13,1; «გმობდა და იტყოდა» ფლტკ. 147,11; «უგმობ შენდამო დაქირებულნი» O. აბ. 1,2; «უგმობ ქმარსა თუსსა» O. IV მფ. 4,22; «იყოს ვითარცა, რომელნი ქუეყანით გმობედ კმაჲ შენი» I. ებ. 29,4; «პოვ რაჲმე საძველი და გუარა მიგმე» Ath.—12,208r. იხ. კმა; შდრ. გმობარი/გმობარე/გმობიარი, საგმობელი. უგმობელი, უგმებელი, შეგმობა.

გმობა გახმობა: «გარდაჰყინა საფანელი და აგმობდა ლელს-კურთა» O. II მფ. 17,18, იხ. განგმობა, შეგმობა, ქმელა.

გნარცუ, **გნაცუ** ხრამი, თხრილი, ორმო, «მთხრებელი»: «შთავარდეს იგი... გნარცუსა» მთ. 12,11; «ზრახვიდეს შთავდებასა შენსა გნარცუიდ» O.— «განზრახავს შთავდებად შენდა მთხრებელსა შინა» ph.— ზარ. 12,15; «გნარცუ თხარა და აღმოჰყუთა» ფხ. 7,10; «შესწნეს იგინი გნაცუსა მას ბნელსა და დაჰყეს კარი» H—841,485.

გნარცხ-თხრა ორმოს თხრა: «შესაძლებელ არს... შესგნანა გნარცხ-თხრასა მოყუსისათჳს» მ. სწ. 144,8, იხ. ახრა.

გნდურ-ი ervilia, phaselus, cicera, cercula; II მფ. 17,28*.

გნვა ხენა: «ვის-მე თქუენგანსა ესუას მონაჲ, გნვადეს ანუ მწყაიდეს?» ლ. 17,7; «ნუჲთჲ დღე ყოველ გნავნ კაცი საგნავსა თუსსა თესვად» I. ებ. 28,24; «იგი გნვიდა ათორმეტითა უღლითა კარითა» O. III მფ. 18,19; «მთავ გნვით მოიქნას» I. ებ. 7,25; «არა იყოს გნვა, არცა ლეწვა» O. დაბ. 45,8. იხ. დავნული, მოგნვა, მგნეფო, საგნელი, უგნავი.

გოვილ-ი იხ. გუელი,

გომ-ი: «გლეწნა რომელნიმე მთიებნი და რომელნიმე გომნი» H—841,797, შდრ. ნომი.

გორც-ი ხორცი, სხეული, აგებული, ასო, «გუამი»: «უგმობეს არს არა ჴამად გორცისა» ბრომ. 14,21; «შევიდეს შინა, არა პოვნეს გორცნი იგი უფლისა იესუსნი» C.— «შე-რაბ-ვიდეს შინა, არა პოვნეს გუამი იგი უფლისა იესუ-აი» DE. ლ. 24,2; «უგუთჲთ ქუეყნიერი ესე სახლი ჩუენი გორცისაჲ დაირღუეს» II კორ. 5,1; «არა ესცე განსუენებაჲ გორცთა ჩემთა» ფხ. 181,4; «გორცო ჩემო და ღოო ჩემო» ფლტკ. 150,7; «გორცთა მწინეჲსუენებაჲსა-გან... მივსენ მე» ვანს. ა. 200,88; «იხილა დიდ-ძალი იგი სისხლი, რომელ დამოსდიოდა ჩჩლთა მათ გორცთა მისთა» შუშ. VIII 27; «დაწვების სარეცელსა ღბილსა განსასუენებე-

ლად გორცთა» მ. სწ. 249,84; «პოვა გორცი ამხტო, აღიღო დანავი, იწყო ჴრად და ჴამად» 557v*.

გორცი და სისხლი ქრისტეს-ი ზიარება: «მოჰუარეს მას საღაჲსონოდ გორცი და სისხლი ქრისტესი» ლომ. 28,15, იხ. განვორციელება, თანა-გორცი, გორციელა (-ობა), გორციელებრი, უტორცო, ღორის-გორცი,

გორციელ-ი «ცხოველი», სხეულებანი: «დაწერილი... ფიცართა გულისა გორციელისათა» II კორ. 3,8; «არა-მცა განერა ყოველი გორციელი» მთ. 24,22; «ყოველი გორციელი ვითარცა საშოგელი განჴედეს» O. ზირ. 14,18; «მოესცე მათ გული გორციელი» O. ეფე. 11,19; «მე გორციელ ვარ და განჴრიდო ცოდვას შინა» ბრომ. 7,14; «არა განმართლდეს შენ წინაშე ყოველი გორციელი (ცხოველი)» ფხ. 142,2; «განვიდეს ორნი ძმნი მეფისანი, ძმანი გორციელნი ნადირობად» მ. ცხ. 198r; «სიტყუაჲ ღმრთისაჲ სულიერ არს და მე გორციელ» მ. სწ. 75,27. «გორციელად ეცხონდები» მ. ცხ. 47v. «მას შინა დამკვდრებულ არს ყოველივე საესება ღმრთეებისაჲ გორციელად» კოლ. 2,9, იხ. გორცო.

გორციელება, გორციელობა ხორციით, სისხლით ნათესაობა: «განზრახად ჩემდა გორციელებსაჲს მისგან ერისკაცობისა» ღონგ. 189,16; «შეამოვლა მათგან გორციელობაჲ იხ. რომ-კურთხ. იხაჲ და იაჲ. 58,8, იხ. გორციელი.

გორციელებრი მატერიალური: «საჴმე გორციელეზრი ფრიად მარჯვე არს მის ზედა და სძულს სულიერი» მ. სწ. 205,17, იხ. გორციელი.

გორც-ი ხორცი: «სამარე ზე აღებულ არს გორცი მათი» ბრომ. 2,18; «გორცი მისი საეისე სიტკბოებითა» O. ქება 5,18; «გორცი შთაბნევს (საზრდელსა) სტომაქალ» მ. სწ. 178,12; «გორცი... არს ესე ვითარცა სტკრი, ქმისა გამომცემელი ღართავან, რომელთა მიერ შეცვულ არს» გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 159,2.

გოცა აღვზერა: «გორცი თა* აღივითოს სული იგი» G. რიცხ. 15,21. იხ. აღმოვცა, ა(ღ)ვოცა, დავოცა, მოვოცა, წიარვოცა.

გოვობ-ი (გოვებისა): «შენ შჴმე გოვბეცასა და კავებისა» მ. სწ. 85,28.

გრძალ-ი (გრძლისა) ხმალი, «მახალი»: «შჴრიდენ გრძლებსა მათსა საგნისებად» O. მიქ. 4,2; «არა ცულად გრძალ აბს» ბრომ. 12,4; «ეინი მთინი, ვითარცა გრძალ-ნი ლესლანი» ფხ. 50,5; «იქადე გრძალი შენი» G.— «იქადე მახალი შენი» M. მსჯ. 9,54; «გრძალი მისი—წელთა მისთა» O. II მფ. 21,16; «მწედართა მბრძოლთა სახლებსა ჴიდიდენ მრავალდერი საჴურველი: გრძლები და მორლები, ფარები და მშულ-კაზარქები» მ. სწ. 180,9, იხ. მეტრმლე.

* წყარო დასაბულებელი არაა, მისთვის აღვიღია დატოვებული (რედ.).

** წყაროშია აღვოცით (რედ.).

* წყარო ფანჭრითაჲ მიწერილი (რედ.).

კრმლოსანი-ი ზმლის მატარებელი; ნახარარი: „მოვი-
ლოდეს ორნი სტრატეგნი მარტენით და ორნი მარტენით
მოციქულისა კრმლოსანი“ **თომა მაც. 17,17**; „შემო-
კრბეს ყოველი კრმლოსანი უცხო თესლთა მათ“ **ო. I მფ. 5,11**. იხ. კრმლო.

კრწნა: „შევიცვალენით კრწნილინი უკრწნელად“ **მ. სწ. 218,16**. იხ. განმკრწნელი, განკრწნა.

კრწნილება, ხრწნილება: გახრწნა, წინდენა, გაფუ-
ჭება; „მივეციენით ჩუენ კრწნილებასა და მოგუელო
ჩუენ უკრწნელებად“ **მ. სწ. 217,19**; „კრწნილებაჲ სუფევს“
ხაქ. წიგ. II 2,16; „ცხოვრებაჲ ამას ხრწნილებასასა
არა განშორებულ ვიყვენით“ **ხაქ. წიგ. II 45,4**. იხ.
კრწნა (-ილი).

კხენება მოხსენიება, მოგონება, ხსოვნა: „სადა ქრისტე
არა იტყვენებან“ **ლონგ. 121,8**; „ნუცი იტყვენებ სიყუ-
ბულთა ცოლისასა“ **მ. ცხ. 42r**; „აჲ გვტყვენენ მარა-
დი სიკეთლი“ **ხაქ. წიგ. II 7,28**; „მეტყვენო მე, სადაცა
ვიყო“ **ხაქ. წიგ. 102,18**; „არა იტყვენებდი... და არცა
იგონებდი სიმდიდრესა“ **მ. სწ. 109,15**; „არარაჲ ბოროტისა
საქმე უტყვენა“ **მ. სწ. 294,11**; „ხელენ იგინი წყალთა შინა და
არა იქუს მათ (მცურებლთა) კხენებაჲ და არცა უტყვენა“
ბ. კეს-მჭუხ. დღ. 108,2; „კხენებაჲსა ვკეთფო ლოცვითა
შინა ჩუენთა“ **I თგხ. 1,2**; „დაიწერდე გონებაჲ და დაიცვი-
დე მარადის კხენებითა“ **მ. სწ. 20,11**. იხ. არამოკაენება,
იღვსენება, ზემოტყენებული, კეთილად-ტყენებული, მოსაყენე-
ბელი, მოუტყენებელი, მოკხენება, შეტყენება, ძვრის-მოკხენება,
ძვრისტყენება.

კხვა იხ. კშვა.

კსნა „განრინება“, „ცხორება“, „ღვინების-ყოფა“, გა-
თავისუფლება; გადარჩენა: „მან იტყნეს რიო თჳსი“
მთ. 1,21; „გიტყნენ თჳენ გელისაგან მეგვბტელთასა“ **გ.—
მთ. 1,21**; „გიტყნენ თჳენ გელთაგან მეგვბტელთასა“ **M. მხჯ. 6,3**;
„გიტყნით დაწუნებულთა“ **I, ეხ. 1,17**; „იტყნენ თავი
თჳსი“ **DE.—გ. ბანარი ითავი შენი“ C. მრ. 15,20**; „გელისა-
გან ჟოჯონეთისა გიტყნენ იგინი“ **ო. ოცხე 12,14**; „იტყნა
იგინი“ **ტ.—ლხინება-აუთ“ ჟ. ფხ. 105,29**; „იტყნეს
იგი გელთაგან“ **ნრხ. 72,4**; „მეტყნა მე“ **მ. ცხ. 143v**;
„გიტყნენ მე სენისა მისგან“ **ლმმ. 5,10**; „ამით ღლეთა ოდენ
ტყნით არს მარხება“ **H—822, 84r**. „აღდგა... ტხორებად ისრაელისა
თოლა“ **გ.—აღდგა... ტხორებად ისრაელისა**
თოლა“ M. მხჯ. 10,1; „ყო ტყნაჲ ვრისა თჳსისაჲ“ **დ.
1,68**; „მოგავლინა თჳენ ტყნად ჩუენდა“ **ფლმ. მაც. 2,2**;
„ტყნაჲ ყოველი ჩემოჲ“ **ფლმტ. 149,21**; „შემდგომად მისუდისა
მისისა ტყნაჲ იყოს მისი“ **გ. ღვებტ. 25,48**; „დაუღებდა
ტყნაჲ და შაცხობარი არს მონაზონთაჲ ყოველთაგან ვენბი-
თა“ **მ. სწ. 22,21**. „ტყნით იყოს იგი ცათა შინა“ **მთ. 16,18**;
„გვკითხვ მათ ტყნითა მათოჲ და განრინებულთა ტჳეო-
ბისა მისგან“ **ო. ნემშ. 1,2**; „ამათ ღლეთა ოდენ ტყნით
არს მარხება“ **H—822, 84r**.

კსნილად „წადინებრად“, მოწადინებით; თავისუფლად:
„ტყნით ღლდ მისგან ისმენდა მისსა“ **DE.—წადინებრად
ერჩინ მის“ მრ. 6,20**; „ქართულად ტყნით ღლდ უხრბოდი“
ი.—გ. 28,10. იხ. გამოკსნა, განუკსნელი, გან(ე)კსნა, გარდამო-
კსნა, გარდასკსნელი, დამკსნელი, დასკსნელი, დაუკსნელი,
დასკსნელი, დაკსნა, დაკსნადი, დაკსნილობა, მოკსნა, მკსნე-
ლი, პირ(ის)-კსნა, სანდღღაგანსნილი, უკმოკსნა, წარკსნილი.

კსოვა, კსობა „მოგსენება“: „არა იტყნენ, რამ-იგი უტყ-
ნინედ“ **ო. I ეზრა 2,24**; „რამთა გიტყნედეს ღლე გამო-
სლვისა თჳენისაჲ ჟეჳენით მეგვბტით“ **გ.—მთ. 1,21**; „გიტყნენ
ღლე იგი გამოსლვისა მის თჳენისაჲ ჟეჳენით მეგვბტით“ **M.
II მჯ. 16,8**; „ყოველივე ჩემი გიტყნეს“ **I კორ. 11,2**;
„ესე ყოველი გიტყნეს“ **მ. სწ. 225,29**; „გიტყნეს ს-
მცა ესე დაუვიწყებელი“ **მ. სწ. 24,24**; „არა გიტყნესა,
რამის-იგი განგაკრძალბდი ცთომისაგან“ **მ. სწ. 115,18**;
„გიტყნეს მცა ღლე-იგი ხაშინელი“ **H—841,700**; „არასადა
მაცნესა, ვითარმცა შეხილვა შე ეგვიეთარი ხატი“ **Sin—
11,878r**.

კუამაღდი ნავი, ხომალდი: „ძვრით (ძლით) ჟეჳდლეთ
დაპყრობად კუამაღდისა“ **საქ. მაც. 27,16**; „გარდაუ-
ტყვეს კუამაღდი იგი ზღულად“ **საქ. მაც. 27,20**.

კუარდნა იხ. აღმოკუარდნა.

კუება „მოკლება“, მოსბობა, „გუებულ ყოფა“,
„გლახაკება“: „ნუ გუებ მას თავისუფლებასა“ **ო.—
ნუ გუებულ ყოფ მას განთავისუფლებასაგან“ pb..
წიგ. 7,28**; „გუებ სულსა ჩემსა“ **მაცხოვარებისაგან“ შე-
ნისა“ ტ.—მოკლდების მაცხოვარებისა შენისა მი-
მართ სულსა ჩემსა“ ჟ. ფხ. 118,31**. „ნუტყე... დაკლება
და კუება უჩნდეს დაგვანებაჲ იგი კეთილთაჲ მათ მომავალ-
თაჲ“ **გრ. ნოხ.—კაც. აგებ. 194,26**. „პურითა კუებულთა-
ხადა არს ცხორებაჲ იგი გლეხთაჲ“ **ო. „პური გლახაკ-
თა—ცხორება გლახაკთა“ pb.. წიგ. 81(84), 25(22)**.
„იხილნა... კუებულნი და არავინ სჳო შემწმ ისრაელისაჲ“
ო. IV მფ. 14,28; „რომელნი-იგი თავადნი კუებულ არიან“
ო. წიგ. 51,20; „არა კუებულ ვიქმენ“ **ო. დამ. 43,11**;
„არა კუებულ გუყვენს“ **ი.—ე. 15,20**. იხ. გამოკუება, გან-
კუება.

კუელა ურო: „დადვა კუელაჲ გელსა შინა თჳსსა“ **გ.
მხჯ. 4,21**.

კუენა „ბური“, „ღვეზელი“: „არცა გატოს ზუთი იგი კუე-
ნაჲ“ **მთ. 16,8**; „რომელსა აქუს ზუთი კუენა ქრთილის
და ორი თევზი“ **C.—რომელსა აქუს ზუთი ბური ქრთილი-
საჲ და ორი თევზი“ DE. ი. 6,8**; „მოიღო მან ორასი კუე-
ნაჲ პური“ **ო. I მფ. 25,18**; „ბერსა მას არარაჲ აქუნდა,
გარნა კუენაჲ ერთი ბური“ **ლიმ. 2, 185,2**.

კუელა ხელები: „გიტყნელა იგი (უძღური) და აღმოკყრი-
ლა თელგმასა“ **მ. ცხ. 120r**.

[კუერთნა] იხ. გურთა.

კუ(ვ)ილი-ი, კოვილი-ი თაველი, „თავი კუვილისა“, „მჭე-
ლეული“: „იწყეს მესრვად თავისა კოვილისა და კა-
მილ“ **ც. მთ. 12,1**; „მოკჭრიდეს თავსა კუვილისასა, მუ-
სრვიდეს გელითა და გამდეს“ **დ. 6,1**; „შევერბნენ კუვილი-
ნი“ **გ.—გვკრბოთ თავი კუვილისაჲ“ M. რუთ 2,2**;
„განავლინა კუილები“ **შორის უცხო-ტომთაჲ“ გ.—
განუტყენა იგინი შორის, მჭელეულეზისა მას უცხო-
თესლისა“ M. მხჯ. 15,6**; „მოცეცხლნა კუილინი“ **გ.—
მოწუფა კუვილი“ M. მხჯ. 15,5**.

თავი კოვილისა-ი თაველი: „იწყეს მესრვად თავისა
კოვილისა“ **მთ. 12,1**; „აღტდეს თავსა კუვილისასა“
ფი. XX 43.

კუთხა «მიტუთვა», დაგირაგება, დაწინდება: „უხუთო
იქუთო სამოსელი მოყუსისა შინასა“ **O**, **გამოსლ**, 22,29;
„არა იქუთო სამოსელი ტურავისა“ **G**,—**ნუ მიქუთავ**
ფირუსა ტურავსა **M**, **II შქ**, 24,17; „ნაგუთუვი არა იქუთა“
O, **გუგ**, 18,18. **იხ**. ნაგუთუვი.

კუთხევა, **კუთხევა** ყოფა, მიჩნევა, ტვირთვა, გაზოყენება,
მიღება, ხმარება, „საკმარია“: „იქმეი, ვითარცა სათ-
ნა არს შენდა“ **O**, **დაბ**, 18,6; „ნუმივა, ვითარცა უცხოთა,
ვიქმევთ მათ“ **კ**, **იერ**,—**ადღვამ**, 125; „ვითარცა უცხოთა
იქმეი იგი თასი“ **კ**, **იერ**,—**ადღვამ**, 118; „არმელთა იქუ-
მიონ იგი“ **O**, **იგ**, **ხალ**, 17,8; „არარაჲ ვიქუმივე ამათ-
განი“ **I**, **გორ**, 2,16; „გულის-მოდგინედ იქუმივედეს სა-
ზრდელსა“ **მ**, **ცბ**, 2657; „არა თუ სიძლიდრესა ვეგმობთ,
არამედ რომელთა-იგი ბოროტად იქუმივეს“ **მ**, **სწ**, 24,7.
„სხუთ რამე არს კუთხევა“ **O**,—„ვისი არს საკმარნი“
px, **ხაზრამ**, **ხალ**, 16,7.

კუმილი—**იხ**. მკუმილი.

კუმილივა, **მკუმილივა** ცვა, მცველობა, ყარაულობა,
„საკუმილიავა“: „ქუმილივადეს კუმილივასი ღამისასა“
DE,—**ქუმილიდეს** კუმილივასი ღამისასა **C**, **ლ**, 2,8; „გა-
რემბას ქუმილივად მას“ **O**, **I**, **გორ**, 4,11; „ვიქუმი-
ლენ საკუმილივად იგი ღამისაჲ პირველი“ **თაბ**, **ხაგ**, 19,4;
„იქმენ შენ ვითარცა მკუმილი, რომელი მკუმილივად იქუ-
მივსასა, გინა სიგვანკესა“ **მ**, **სწ**, 18,6; „მიეწოდეს კუმილი-
ვა თულისი ჩემნი“ **ლ**,—**მიეწოდეს** საკუმილივასი თუ-
ლისი ჩემნი **ლ**, **ფხ**, 78,6. **იხ**. კუმილი, მკუმილი, საკუმილივა.

კუმირი—**იხ**. კუმირი.

კუნდი: „ფერქნი მათნი დაქრძალნი ქუნდსა შინა“ **ხაქ**,
ხაგ, 18,24; „იყო იგი შინაგან სენკესა დაქრძალნი ქუნ-
დსა შინა“ **ანდ**,—**აბატ**, 105,11; „რომელნიმე ქუნდთა შინა,
დამდნარნი ჳირათა“ **მ**, **სწ**, 50,21; „შეუსხნეს ქუნდნი
ფერქთა“ **ხაქ**, **წიგ**, **II** 25,26; „ფერქთა რაჲ ქუნდსა შინა
შეგნებულ იყო“ **H**—**2251,2251r**, **იხ**. დაქუნდებული.

კურელ—**იხ** ზვრელი, ბუნავი, სორი, ნაბრალი; „ქუ-
ბი: „მელთა ქურელთა უჩნ“ **ლ**, 2,28; „გარდამოვდეს
მისა ორნი დათენი ქურელთა გან ქუნსა“ **ფლტ**, 160,11;
„უადგილეს არს მინქანის-საბელი ქურელსა ნემსისასა გან-
სლვად“ **ლ**, 18,28; „შესლვად ქურელესა მყარისა კლდის-
ასა“ **O**, **ცბ**, 2,21; „დაგვდა შენ ქურელსა კლდისასა“ **O**,
გამოსლ, 22,22; „რომელთა ღირსევი არა იყო სთფელი ესე,
უდაბნოთა ზედა შეცთომილნი, მათა და ჳუბათა შინა და
ქურელთა ქუეყანისათა“ **ხაზრ**, 11,28; „დაქდა ქურელ-
სა შინა კლდისა იტამისასა“ **G**,—„დავმკვდრა ქევსა მას
ქუბსა თამისასა“ **px**, **ხაქ**, 15,8.

კურელ-დება გახერცება: „ქურელ-სდვი მას ზეშთა“
O, **IV შუ**, 12,9. **იხ**. დება.

კურელ-ოვან—**იხ** გვანტურეტილი, ზვრელბიანი; „ადმოთბა-
რეს თავისა მათისა ჳურელბული ქურელ-ოვანი“ **O**,—
„უთხარნეს თავთა მათთა ჳურელბული განქურეტონი“
px, **იერგ**, 2,12. **იხ**. ჳურელი.

კურეცა **იხ**. განქურეცა, დაჭურეცა, საჭურეცელი,
შთაჭურეცა.

კურვა გახურება: „და შე არა ვქურვედი“ **px**,—**იხ**

„არა ვქურვედი“ **Q**, **II კორ**, 11,29. **იხ**. ჳურეცადე,
მკურეცადე.

კურვება ხურება, ცხელება: „დასცხრის ქურვება-
ცა“ **მ**, **ცბ**, 24; „არს სულის-ღებამ იგი მკურეც ზედასზე-
და მალად კუთით ეამსა ქურვეცისასა და სხუთა-
ცა სენთა“ **გორ**, **ნოს**,—**კაც**, **იგებ**, 225,26. **იხ**. გამოჭურება,
განჭურება(—ული).

კურთა სილა: „(ნუ მივებ) ქურთასა ქურთასა წილ“
მ, **ცბ**, 40r. **იხ**. დაჭურთა; **შდრ**, **კვრდი**, **კვრთი**.

კვილი—**იხ** კიხინი; „გოთლოვლება“: „ქუთილი ძლიერად
(ცხენი)“ **Sin**—11,118r. „გმისაჲს ქველისა და დამწყისა
საველართაჲსა შეობრა ყოველი ქუეყანა“ **მ**, **რომ**,—**კურთ**,
მოს, 184,1. **იხ**. მკვანი.

კვ-უოცა კივილი: „კვ-უოცა და თქვა“ **ანდ**,—**ნატ**, 100,17.
იხ. ყოცა.

კვმირ—**იხ** „გეთმ ქვმირისაჲ კაბიწო“ **O**, **გუგ**, 45,11;
„ვითარცა სანთელი ჳურუსა შინა კვმირსა ქუეშე დამალულ
იყო“ **მ**, **რომ**,—**კურთ**, **მოს**, **და** **იგ**, 4,1; „ქვმირი ერ-
თი სკიქი“ **O**, **I შუ**, 25,18; „მოძლი... ხუთი კვმირი წალი“
O, **I შუ**, 25,18.

კვობა გოდება, კივილი: „ვითარ იძლია, ქვობდი“
I,—„ვითარ იძლია, იქუვობდის“ **O**, **იერგ**, 48,29;
„მოაბსა ზედა კვობდი“ **I**, **იერგ**, 48,21. „კვობა და ლა-
დადება დიდ იქმნა ქალაქსა ზასა“ **იხ**. კვვილი.

კვრდი, **კვრთი**—**იხ** მკილი: „აუფედრებდი და კვრდითა
სცეზი“ **Ath**,—11,22r; „კვრდითაჲს სცეზელს თავსა მისსა“
მ, 22,27.

კვფლოვან—**იხ** „მომწყუანე“: „კვფლოვანად, მომწყუ-
ანულა, გინა მომწყურედ“ **G**, **ლევტ**, 14,27.

კვზა, **კვზა** დახშვა, დახურვა: „გამოქვზა კარი“ **O**,
IV შუ, 4,4. „შევიდა იესუ ჳეშთა კვზულთა“ **მ**, 30,19; „იხი-
ლა კარი ქვზული საყრდობისაჲ“ **Q**—240,120. **იხ**. გამოჭვზა,
დაჭვზა, კარდაჭვზი, საჭვზელი, საცხველი, შეჭვზა, შეჭვზა.

კშირი—**იხ** „კშირი“ **იხ** „კშირი“, **საბამი**: „კშირი იყო
ძილი იგი“ **იქრ**,—**მარბ**, **და** **იონ**, 195,19; „(ვითაჲ) ძილითა
კშირითა შეყრთბილ“ **მ**, **ხაგ**, 78,14; „ვითარცა მიერუ-
ლა მას ძილითა კშირითა“ **ხაქ**, **ხაგ**, 20,9; „წუერნი მისნი
იყვნეს კშირი და გრძელ“ **მ**, **ცბ**, 2257; „ვითარცა ვინ აღ-
დგინებნ მძინარესა კშირისაგან ძილისა“ **O**,—„განშა-
ფრთობელი მძინარისა ღრმისაგან ძილისა“ **px**, **ზარ**,
22,7; „იციხო წელსაიხებელი კშირი“ **O**, **იგდ**, 19,8. **იხ**. გან-
კშირება, დაკშირებული, სიკშირე, სიკშირა.

კშირად **იხ** სისწრაფოდ, ჩქარა-ჩქარა: „კშირად მიხსუამს
წყლულებათა“ **მ**, **ცბ**, 74r. **იხ**. კშირი.

კშირად-ნერგ—**იხ** ნერგშირი; „ნერგოანი“: „დაეცა მალნა-
რი იგი კშირად-ნერგ“ **O**,—„დაიფებრა მალნარი ნერ-
გოანი“ **G**, **ხაქ**, 11,2. **იხ**. ნერგი.

[**კშირება**] **იხ**. შეკშირება.

* წყარო გამორჩენილი (რედ.).

ჭან ჭართული ანზნის 35-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 8 000.

ჭაბან-ი იხ. შეჯაბნება.

ჭაბნობა «შეძრწუნება»: «ნუცა შჭაბნობ, ნუცა იწიწვი პირისაგან მათისა» G.—«ნუცა შექტრწუნდებო, ნუცა დაბრკოლდებო პირისაგან მათისა» M, II შჯ. 81,6, იხ. ჯაბანი.

ჭადაგო «მეტყუელი», მკვერმეტყველი; რიტორი, ფილოსოფოსი, მოსარჩლე, დამცველი: «მათეიდა მდღელთ-მოძლუარი ანანია ზუცესთა ვიეთმე თანა და ტერტულოს ჭადაგო მსა (მეტყუელისა) ჟ. ვისთანამე» ხაქ. მოც. 24,1.

ჭადაგობა, ჭადაგება ფილოსოფოსობა, მკვერმეტყველება, რიტორობა, მოსარჩლეობა, დამცველობა: «არა მოწოდებულ ხარ შენ ჭადაგობად (ჭადაგებად) ჟ.», არამედ მსახურებად ღმერთთა» ხაქ. წიგ. II 87,18. იხ. ჭადაგო.

ჭარბი შხამიანი გველი, იქედნე: «არა განვბორბორნეთ და ვაქმნენთ ვითარცა ჭარბნი წამლანნი» შ. სწ. 268,18; «ბუელი იგი ჭარბი, რომელ არს უძრეს ყოველთა ჭუეძბრო-მელთა» ზ. კეს.-იქუს. დდ. 104,8; «გუელი იგი ჭარბი წვა გვერდით მისა» Sin.—11,127v.

ჭაჭუ «რკინა», ჭაჭვი, ბორკილი, ჭაჭმანი, «ჭაჭუჭუ-რი»: «არცაღა ჭაჭუჭები თა ვის ტელ-ვწიფა მებორკილებად იგი» DE.—«ვერცა ჭაჭუთა ვერლარაინ უძლის შეკრვად მისა» შრ. 5,5; «ჭაჭუ იგი მისი სამეულად თქრომსად» O, ზარ. 6,21; «შეიმოსეთ ჭაჭუ იგი სიმაართისაჲ» ეფეს. 6,14; «შთაიკუა საულ დავითს ჭაჭუ და ჭაჭუსა მას ზედა იალმაგი» O, I მტ. 17,28; «შთაიკუთ ჭაჭუჭები თქუენი» O.—«შთაიკუთ ჭაჭუჭური თქუენი» ps., იერემ. 48,4; «დაგდვს შენ ჭაჭუ რკინისაჲ ქედსა შენსა» M, II შჯ. 28,48; «შევიდა ჭაჭუსა გუამი მისი» ჯ.—«რკინასა განვლო სულმან მისიან» ჟ. ფს. 104, 18; «ოღესმე ისარი მიემთხვის ჭაჭუსა განხელსა და განწონის გუამსა» შ. სწ. 270,28. «გამოტყრა მას ზედა ქანდაკებით დანაჲს-კულები და ჭაჭუე-ბი გარდამოცილებულად» M, II მტ. 2,5; «უბრძანა დადებად ჭაჭუ ქედსა მისსა» შუშ. VIII 27.

ჭაჭუელ-ი ღობე: «ქმნა ჭაჭუელნი ბადის სახელ გარდა-მორტყეულებად» M, II მტ. 3,16. იხ. ჭაჭუ.

ჭაჭუჭური-ი საჭურველი, იარაღი: «მისცა ასისთავთა მათ პორლები იგი და ჭაჭუჭური დავითის მეფისაჲ» M, IV მტ. 11,10; «თქუენ თანა არიან... ქალაქნი ძნელნი და ჭაჭუჭური მისი» O, IV მტ. 10,2; «მათ იქუს ჭაჭუ-ჭური რკინისაჲ. ხოლო ჩუენ გუაქუს ჭაჭუჭური სუ-ლისაჲ» შ. ცხ. 15r. იხ. ჭური.

ჭაჭუ-მოჭმელი-ი საჭურველის, იარაღის მოჭმელი: «ყენეს მათგანს რომელნიმე ჭაჭუს-მოჭმელი» O, I მტ. 8,12. იხ. მოჭმელი.

ჭდომა «დამკვდრება»: «დაჭდა იგი მუნ» მთ. 4,1; «რომელსა ზედა ვჭადო» O, ნებ. 2,12; «საჭდომელსა ურჩულოთასა არა დაჭდო» ფხ. 1,1; «კარაული... რომელსა ზედა შჭდო სიჭაბუკით შენითაჲ» G, რიცხ. 22,20; «ჭდეს შორის ყოველსაჲ ადგელსა» M.—«თქუენ შორის დაე-კვდრთს ყოველსა ადგელსა» G, II შჯ. 22,16; «რდისი და

ლაშე იქა შჭდო» Sin.—11,242v. «რომელსა ჭდომელს» G, ლევიტ. 15,6. «ჭდომა შენი და გამოსლვა და შესლვა შენი უწყა» O, IV მტ. 12,27. «ნუ განიშორებ მას ნუცა სლვასა და ნუცა ჭდომასა» შ. სწ. 82,18. იხ. ა(ღ)ჭდომა, გამო-ჭდომა, გამოჭდომილი, გარეშე-ჭდომელი, დაჭდომა, ზედა-ჭდომელი, ზედა-ჭდომი, ზემო-ჭდომა, ზემოთა-ჭდომა, ზეჭდო-მა, თანამჭდომარე, თან-ჭდომელი, ინაჯით-ჭდომარე, ინაჯით-ჭდომა, მჭდომი, მჭდომარე, მჭდომელი, ნაჭდომი, პირველად-საჭდომელი, პირველად-ჭდომა, პირველ ინაჯით-ჭდომა, პირ-ველ ჭდომა, საჭდომელი, საჭდომა, შემოჭდომა, შეჭდომა, წინა-ჭდომა.

ჭეკა «მრავალი», ძლიერ, «ფრიალ»: «უაუთუ ჭეკა დაშურის» O, ზარ. 28,7; «ჭეკა მართუ-მოუღრე არს» ფხ. VII 7; «საშესამოსლე მრავალი ფრიალ» G.—«სამოსე-ლი ჭეკა ფრიალ» M, იხუ 5, 22,8; «ჭეკა ფრიალ» M.—«ფრიალ» G, იხუ 5, 2,16; «ჭეკა დამაბურალობითა... სენი სნეულებსაჲ მთიწია» შუშ. XIV 2; «იგი ჭეკა უფ-რომს ღოღადებდა» G, შრ. 10,48.

ჭერ-გზის, -ხელ, კიდე, გზობის: «სამეოცდათ-ჭერ ზედ გზის» მთ. 18,22; «ერთჭერ-და თქუა უფალმან» O, იოზ 22,14; «ამას ჭერ-და თუ გარდამოჭყენ» ფლტა-141,19; «ამას ჭერსა-ლა მოვიდინ აპოლონ» ფლტა. 141,16; «ერთგზის ივლტოდე და მეორესა ჭერსა ივლტოდევ» Ath.—12,174r. იხ. ბევრჭერ, ერთჭერ, მრავალჭერ, ორჭერ, რაღდენჭერ, სამჭერ.

ჭერ-ი რიგი, რამე, საქმე: «მისცა... სამი ჭერი კვათაგან ძლიერთა და ჭერი ერთი ძელი» O, II ეზრა 6,4; «სამი ესე ჭერი არს რომელ მოთქლა სულმან ჩემსან» O, ზარ. 25,3; «აქადა მის ჭერისათჳსვე მოსრულ იყო» ჯ. ხაქ. მოც. 2,21; «ამის ჭერთა სიქაღულისაჲთა» II კორ. 11,17. იხ. უჭერო, უჭერესი.

ჭერაკუმელი-ი ვინმე მოხუცთა თავშესაფარიდან: «ალ-სრულა ოღესმე ერთი მათაგანი ჭერაკუმელთაჲ» ლიშ. 4,29. იხ. ჭერაკუმა.

ჭერაკუმა-ი მოხუცთა თავშესაფარი: «ვპოეთ ჭერაკუ-მიანს მას შინა პატრიარქისაჲ სამასათორმეტი სული» H—241,716.

ჭერება: «სიტყუთა კეთილითა ჭერებედ კაცთა» შ. სწ. 158,9. იხ. დაჭერება, შეჭერება.

ჭერეთ, ჭერერთ, ჭერეთის-«ლა», «ვიდრე», «ვიდრე-ლა», ჭერ კიდე: «ჭერეთ მრავალ არს ერთი» G.—«ფრიალ-და არს ერთი ეგე შენ თანა» M, მხვ. 7,4; «ჭერეთ ჩემსა-ლა სი-ცოცხლესა თქუენ თანა დღეს, განამწარებელნი ხართ» G.—«ესე ვიდრე-ლა ცოცხალ ვარ თქუენ შორის დღეს, განამწა-რებთ» ps., II შჯ. 21,27; «ჭერეთ მონაზონად ვერ შექმნილ ვართ» შ. ცხ. 28r; «დადაცათუ ქირსა შევარდების, გარნა ჭერეთა ვალსვე» შ. ცხ. 158v; «არლა იყო ჭერგრთ ჭერეთა ვალსვე» შ. ცხ. 158v; «არლა იყო ჭერგრთ (ჭერეთ B) დადადებულ ესე» გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 146,10; «ჭერეთ სამი დღე არლა არს» შ. სწ. 205,10; «არლა მი-წევნულ ხარ შენ ოცისა წლისა ყამთა ჭერეთის» შ. სწ. 115,4.

ჭერთაგან «-თუს», გამო: «განგერი ამით ჭერთაგან» O.—«ცხოვნებულ ვიქმენ ამათთჳს» ps., ზარ. 21,18 (24,11).

ქერისებრ შესაფერისად, წესისაებრ: „მან განავოს საჭ-
მეი მისი ქერისებრ“ ხაქ. წიგ. II 25,12 „უკუეთუ სა-
შუგალ იოს (ღვწა), ქერისებრ ურთე“ ი. ე. 87,9;
„ქერისებრ განავე ყოველი საქმე შენი“ მ. სწ. 157,5.
იხ. ჯერო.

ქერის-მინებელი — „მინებელი“: „ქერის-მინებელი
წყალობისა არს“ ო. — „მინებელი წყალობისა მისისა
არს“ ო. შიგ. 7,18, იხ. მინებელი.

ქერკული — (ქერკულისა) „უშუერი“, „უჭვრესი“, ცუდი:
„ქერკული მან ხეშან ნაყოფი ქერკული გამოიღოს“ მთ.
7,17; „რაგამს დათრგნიან, მაშინ ქერკული ცა... ღვწა
ამსაჰურის“ C. — „ადეს დათრგნიან, მაშინ უჭერეს ცა...
ღვწა წარმოღვის“ DE, ი. 2, 10; „შუღღიან კულისა ქერ-
კული სისა და საცურისა სიტყუათა“ თეგლა 25,27;
„ქერკულითა საქმიან“ თეგლა 96,20; „იგი კაცი ქერ-
კული არს“ ო. I შიგ. 25,17; „კიშტე ერთი სხუად ღვღოთა
ქერკულითა ფრიალ“ ო. იერგმ. 24,2; „ლა-სამე-აჰურის მის
თანა საქმე ქერკული“ M. — „პოვა მის თანა უშუერი
საქმე“ G, II შიგ. 24,1, იხ. სიჭერეული.

ქერმინებელი — იხ. თანა-ქერმინებელი.

ქეროვან — ღირსი, შესაფერისი, საკადრისი, გულ-
მოდგინე, სათანადო: „კადნიერება მატეს ქრისტეს მიერ
ბრძანებად შენდა ქეროვანისა“ ფლმ. I, 8; „ქეროვან
არს ემად-ემად თანა-შთამოსლად“ მ. ცხ. 222r. „განმინი-
ნე მე ქეროვანდ უნაკლულად“ ო. იგ. ხოლ. 80,8; „შე ქე-
როვანად განვიღო და განვფდვ სულთა თქუენათჳს“
II კორ. 12,15; „პური ფარული ქეროვანდ ქამეთ“ ო.
იგ. ხოლ. 2,17; „არცა შურების ქეროვანდ“ მ. ცხ. 58v;
„ქეროვანდ ბატონ-სცემნ მას და ვრადებინ“ ი. ე. 21,21;
„ქეროვანდ მოვუბრა სიტყუისა მას შინა თჳსსა“ ვრ.
ნოს. — კაც. აგებ. 215,6, იხ. ჯერო.

ქეროვანება, **ქეროვნება** წესიერება: „განაძლიეროს იგი
სამართლითა და ქეროვანებითა“ I. ეხ. 9,7; „ესრძთ
ქეროვნებით თანა-ც სამწყსოთა მათ სულიერათა“ წრ.
ნოს. — კაც. აგებ. 221,9, იხ. ჯეროვანი.

ქერ-ყოფა (ღირ-), „სათანადო ყოფა“, ღირს ყოფა,
შესაფერისობა, „გება“: „არა ქერ-არს შენდა“ მრ.
8,18; „რომელი არა ქერ-არს... საქმედ“ მთ. 12,2;
„ესე ქერ-იყო საქმედ“ DE, — „ესე გიღირდა ყოფად“
C. მთ. 22,22; „ესე ქერ-იყო ყოფად“ ლ. 11,42; „ქერ-
იყო ღვღად შენდა ვეცხლი იგი ჩემი საგაჰროსა“ DE, —
„გიღირდა ვეცხლი იგი ჩემი მიცემად გაჰათა“ მთ. 25,27;
„ქერ-იყო აღსრულებად წერილი“ ხაქ. შიგ. 1,18; „ვითარცა
ქერ-არს“ M. — „ვითარცა თანად არს“ G, იხუ 5, 18,4;
„არა ქერ-იყო შენდა ქელისა მიყოფად კაცისა შარავნდლი-
სა“ ფლმ. 129,17; „ქერ-არს ღამორჩილებად“ მრომ. 18,5;
„არა ქერ-არს კაცისა პურიისა“ L. — „არაჲ ვეცხლის კაცისა
პურიისა“ C, ხაქ. შიგ. 10,28, იხ. ყოფა.

ქერ-ჩინება „ნება“, „მინებე (საჭიროდ), „გულეება“:
„ქერ-მინდა მეცა“ ლ. 1,8; „თუ ქერ-გინდეს შენ,
მეფესა, მოვედ“ ო. ესთ. 5,4; „ვითარ ქერ გინს“ C. — „რაჲ
გნებავს შენ“ DE, მთ. 22,17; „ესეჲ ქერ-უნდა მოწა-
ფეთა მათ თჳსთაჲ“ ოქრ. — გურბ. 225,27; „ქერ-მინდა
მიწერად თქუენდა“ იუდ. 1,2; „ქერ-გინდეთ ათონს
შინა ღამორჩილ მარტოთა“ I თეს. 3,1; „რაჲთა ქერ-მინდო

დღეს ჩემ თანა პურსა ამის ჩემსა სერობად“ ფოკა 844r;
„ვითარ ქერ-მინდა მათდა ყოფად. იგი ვიყონ თქუენ“
pb., — „ვითარ-იგი მე გულდა ყოფად მათდა, გიყონ თქუენ“
C, რიცხ. 22,58, „ასწაოს სულსა მას მისსა მისურნესა ქეშმა-
რტი და შეუმრღუველი ლოცვაჲ ნებისაებრ მისისა და ჯგ-
რანებაჲ“ მ. ცხ. 221v; „ქერ-ჩინებეთა ღმრთისაჲთა, რომ-
ელმან ინება ცხოვრებაჲ ჩემი, გამოვედ“ მ. ცხ. 1587, იხ.
ჩინება.

ქეჭლი — ქეჭილი, „ნაყოფი“, ბალიხი: „რაგამს უჭე ალ-
მოსცენდა ქეჭლი“ მთ. 12,26; „ესუართა შენთა (მისთა
L) მხარულ იფოს ქეჭლი მისი“ ფხ. 24,11; „განკუეთის
მარტული თრად, რაჲთა არა გამოთლოს ქეჭლი“ ბ. კვხ. —
ექუს. ლ. 127,24; „განკუეთიან ქეჭლი ქუეყანისა“ M. —
„განკუეთიან ნაყოფთა მათთა“ G, მხგ. 6,4, იხ. აღმო-
ჩეჭლება.

ქინჭარი — ქინჭარი, urtica: „იქლისა წილმცა აღმომცენ-
დების ქინჭარი“ ო. იოხ 81,40.

ქინჭელი — ქინჭელი, formica: „იქმენ ვითარცა ქინ-
ჭელი, მ მტონარო“ M, იგ. ხოლ. 6,6; „თქუენი, შენნი
მსგავს არიან ქინჭელთა“ ფლმ. 129,22; „შეჰრაცხე თავი
შენი მსგავსად ქინჭელისა და ვითარცა მწერისა... შეუ-
რაცხად“ მ. სწ. 229,25; „ქინჭელი (არს) საქმის-მოყუა-
რე“ ბ. კვხ. — ექუს. ლ. 128,1.

ქიძოს — ღირსი, ძერა (ურა, უსარცა): „ქიძოსი უმრავლე-
სად შობს თჳნიერ მამობისა“ ბ. კვხ. — ექუს. ლ. 117,18.

ქმნა განწირება, გაცლა, გამოთხოვება, გაცილება,
გასტუმრება, გამომშვიდობება, გაცალკეება: „მამათა-
გან იქმნა და გამოვიდა ნავითა ასურეთად“ ხაქ. შიგ.
18,18; „იქმნა და განაშთრა თავი თჳსი“ გალტ. 2,12;
„უქმნა მას და წარავლინა იგი მშვიდობით“ ო. II შიგ. 5,22;
„უქმნა და გამოგზავნა იგინი მშვიდობით“ შუშ. XVI 50;
„მე ვიქმენ იდრე და მივიწიე დაბასა მას“ შუშ. III 9;
„რომელმან არა იქმნეს ყოველთაგან მონაგებთა თჳსთა“
ხაქ. წიგ. II 29,9; „იქმნა თაილმან ერისა მისგან“ C, მრ.
6,40; „უკუეთუ იქმნეთ მისგან, არა სთნავს სულსა ჩემსა
მას შინა“ ჰებრ. 10,29, „პირველად მიბრძანე ქმნად საბ-
ლეფლთა ჩემთაგან“ ლ. 9,81; „აწყო თითოეულმან ყოველმან
ქმნად“ ლ. 14,18. „მირტე მე, ქმნულმცა ვარ მე შენგან“
ლ. 14,18; „ქმნულმცა ვარ მე თქუენგან ამირითგან“ შუშ.
IX 16, იხ. განქმნა (უღი), წარქმნა, ქმნულება.

ქმნულება განცალკეებულობა: „არა ვართ ქმნულე-
ბისანი მის წარსაწყმედელად, არამედ სარწმუნოებისანი“
ჰებრ. 10,29, იხ. ქმნა.

ქოზნა უკეთესობა: „სჯობდა მო-ლი თუძვა-მკუდრად
ვიყენით“ წარწყმედასა ძმათა ჩუენთასა“ რიცხ. 20,8;
„სჯობდა გლახე მართალი მდიდარსა კაცსა დი მტუეჲარ-
სა“ ო. იგ. ხოლ. 19,22.

ქორ — semiasinus, mulus: „მოართუმიდეს ჰათ აქლემე-
ბითა და ქორებითა და ვირებითა და აზარებითა საზრ-
დელსა“ M, I 59b. 12,40; „ნუ იყოფეთ ვითარცა ცხენი დი
ქორი, რომელთა თანა არა არა გულისმის-ყოფად“ ფხ. 21,9;
„ქორი, რომელსა ზედა სზო“ Sin—11, 114v. იხ. მკორე.

ქორჭმოსილი — ქორჭმოსილი — ჩუღლით მოსილი: „ქორჭ-
მოსილი ქუეყანისა ზედა წევნ“ არტ. 62,14; „ქურჭმოსი-
ლი ხალხითა დავლენ კარბულითა“ ნრს. 74,20, იხ. მოსილი.

ჯოხ-ი კომბალი, კვერთხი: „აღიღეს ყოველთა ჯოხები“ **მ. ცხ. 157r**; „ჯოხსა იღება, რადათ სვე მას“ **მ. ცხ. 118v**.
ჯოხტა-ი ბრძანება: „განსა ჯოხტა-ი (ბრძანება B) მთავართა მათ მისთა და ჰრქეთ: ყოველთა, რომელთა ჰპოვებდეთ სასაღებრსა მას ღმრთისასა, ბილწითა საკმლითა შეგინებდით“ **H—341, 866**.

ჯოჯვა იხ. აჯოჯვა.

ჯოჯოხეთ-ი: „ჯოჯოხეთა მღვ შთაჰდევ“ **მთ. 11, 28**; „აღმოიყვანე ჯოჯოხეთით სული ჩემი“ **ფს. 29, 4**; „მთა-თუ-გდეს კაცი ჯოჯოხეთა, არღარა აღმოვიდეს“ **კ.-იერ. აღდგ. 121**; „აღადგინე იგი ჯოჯოხეთისაგან საქმეთა“ **განს. ი. 200, 18**.

ჯუარ-ი: „რომელმან არა ილიდეს ჯუარსა თჳსი“ **მთ. 10, 28**; „წინაღმდეგობი იგი ჩუენი ღმრთი არგნითა ჯუარისაჲთა მოკლა“ **ებ. კპრ.-ადგ. 226, 18**; „გვიდა მას თჳსი იგი ჯუარი“ **ი. 19, 17**; „შეჰმუტულა იგი ჯუარსა“ **კოლ. 2, 14**; „ცოლი მისი ღვა წინაშე ჯუარსა მას“ **დ. 130, 17**; „ჯუარითა ყოველთა წინაღმდეგობთა ძალთა არცხან“ **ბ. გაბ.-დაქდ. 132, 19**; „დაიწერე ჯუარი“ **მ. ცხ. 159r**; „თაყუანის-სცა პატიოსანსა ჯუარსა“ **მუშ. XVI 5**.

ჯუარის-მცუმელი-ი ჯვარმცემლი: „ესენი მსგავს არიან ჯუარის-მცუმელთა მათ უფლისათა“ **მ. სწ. 108, 16**. იხ. მცუმელი (ცუმე).

ჯუარ(ს)-ცუმა ჯვარზე გაკერა: „რადათა ჯუარსა-ცუმა“ **DE.—ჯუარ-ცუმად“ მთ. 27, 21**; „ჯუარსა-ცუთ, ჯუარსა-ცუთ ვგვი“ **ი. 19, 6**; „ესე იესუ, რომელი თქვენ ჯუარსა-ცუთ“ **საქ. მოც. 2, 26**; „სუელი იგი კაცი ჩუენი მის თანა ჯუარს-ცუთ“ **პრომ. 8, 6**. „ჯუარცუმა თავს

იღვა ჩუენთჳს“ **მ. სწ. 106, 29**; „დაბნელდა მზე ჯუარცუ-მასა მისსა“ **საქ. წიგ. II 18, 8**; „მახლობელად თანადგ-ეამსა მას ჯუარცუმისასა“ **დონგ. 189, 12**. „იესუს ჯუარ-ცუმულსა ეძიებთ“ **მთ. 28, 6**; „ჯუარცუმულსა მას ეჰმასურებთ“ **იპ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაქ. 18, 10**. იხ. ცუმა.

ჯუმლი-ი: „ივინიცა სიტყუანი ერთობით და ჯუმლად გან-ეჰმარტენით და არა ენინად და მცირედ“ **A—92, 455**.

ჯურღმულ-ი, ჯურღმულ-ი ჰა, ორმო, თხრილი, არხი, წყალსადინელი: „წარი ჯურღმულსა შთაგარდეს“ **ლ. 14, 5**; „ჯურღმული ესე ღრმა არს“ **ი. 4, 11**; „მო-თხარა ისაქ ჯურღმულეჲ იგი წყლისაჲ“ **ო. დაბ. 28, 18**; „მივიდეს ჯურღმულეჲსა და არა პოვეს წყალი“ **1. იერემ. 14, 8**; „შთაგარდეს იგი ჯურღმულსა“ **ო. დაბ. 27, 24**; „მო-იღეს ლოდი და დასდეს პირსა მის ჯურღმულსასა“ **ო. დაბ. 6, 17**; „შთაგარდინა ჯურღმულსა მას ღმრთისა“ **ო. დაბ. 6, 7**; „ივითარცა განაცივის ჯურღმულმან წყალი თჳსი“ **ო. იერემ. 6, 7**; „ბრძანა... შთაგარდინა... ჯურღმულ-სა კირისა ახლისასა“ **გ. 281v**; „უბრძანა მისი შთაგდება ჯურღმულსა კმელსა“ **კ. იერ.-გამორ. ჯურ. 241, 18**; „დადგეს ჯურღმულსა ზედა ივანისასა“ **ო. IV მგ. 19, 17**; „ივითარცა ჯურღმული ერთი მდინარისაგან“ **ო. ზარ. 24, 41**; „რომელი ჯდა (ტყუშ) ჯურღმულსა შიდა“ **გამოსლ. 12, 29**.

ჯურღმულ-ი წყლისა თაევწყარო: „წყარო, მტილი და ჯურღმული წყლისა ცხოველის“ **M.—წყარო სამოთხის და თაევწყარო ცხოველის“ ქება, 4, 5**. იხ. მეჯურღმულე.

3

ჰაე ქართული ანზნის 36-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნე-ლობა—9 000.

ჰაბა იხ. აბა.

ჰაერ-ი იხ. აერი.

ჰაეროვან-ი (ჰაეროვნისა) ბრწყინვალე; მშვენიერი: „რამაჲდა ჰაეროვან და დიდებულ იყავ რამე“ **ო. II მგ. 6, 20**; „თუელი [იხს] დაბადებულთა შორის ჰაეროვან“ **ბ. კებ.-მეშ. დდ. 78, 18**; „დიდებულ და ჰაეროვან ხარ წინაშე თულთა ჩემთა“ **ო. I მგ. 26, 24**; „შემოვიდა სხელა კაცი ჰაეროვანი ხილვითა და შეუნიერა ხატითა“ **H—2951, 255r**; „ენუენეს მათ ჰაეროვნითა ხატითა, რადათ ჰაეროვნითა მათ ხილვითა დაემატაცოს აღდგომაჲ იგი“ **Ath.—11, 109r**.

ჰაეროვნება სიმშვენიერე, ბრწყინვალეობა, სილამაზე: „სიონით გამო არს შეუნიერებაჲ ჰაეროვნებაჲსა მისისაჲ“ **ფს. 49, 2**; „აღსაარებაჲ და ჰაეროვნებაჲ არს წინაშე მისსა“ **ფს. 95, 6**; „იერიდებოდ ჰაეროვნებაჲსა სიდაშისა მისისასა“ **თქლა 96, 18**; „უბარეს ქებისა აღმატებულ არს ჰაეროვნებაჲ და შეუნიერებაჲ მისი“ **ე.-ე. 53, 18**.

ჰაე-ი ცუდი, ავი: „რომლისა სახელი ჰაეი განსრულ იყოს“ **მ. ცხ. 28v**; „და ავსა ჟამსა და შლილობისა დაეწერე“ **Q—1062 (44.)** იხ. სიმავე.

ჰაეთა ზნა ფრინველით, ქათმით მკითხაობა: „ჰავსა იზნიდეს ჰავითა ზმნითა“ **M, II მგ. 18, 10**. იხ. ზნა.

ჰაეი-ზნა ჯვრძნება: „ჰაეი-ზნათა და მისნობათა

აღრეულ იყვნეს“ **M.—მისნობათა და გრძნებათა ისმე-ნენ“ G, II მგ. 18, 14**. იხ. ზნა.

ჰაზრ-ი: „რომელი-იგი უყუთურებისაგან უცხო არს, იქვსა მი-მართ და ჰაზრისა არაუე აღვილად მიმაგოდ არს“ **A—92, 788**.

ჰა-ი საწყაული, კოლი: „აჰადა იესე კაპრაულსა ჰა-ი ერთი პური და თხერი ერთი ღწი“ **ო. I მგ. 16, 20**.

ჰალოდ-ი: „ჰალოდითა ფასითა მიყლია“ **A—464, 1r**.

ჰალო, ალოვე, ალოვე, ალო aloe: „მოიღო მური შე-ზაგებულ ჰალოდთ ღრთ ვითარ ას ლიტრა“ **C, ი. 19, 29**; „მოიღო... მური და ალოვე“ **კ. იერ. 160, 2**; „მური და ალოა ყოველთა თანა სულნელთა (მოვისთულე)“ **კ. იერ.-ადგ. 159, 56**; „მოვალა ერგასისი ლიტრაჲ მური და ალოვე“ **ბავლე მოც. 48, 4**.

ჰამარ-ი

ჰამარკარ-ი თანამოსაჭელი: „შეგო მოგუსა ვისმე ჰა-მარკარსა“ **იჭ. 115, 24**; „და იხილა ცოლმან ჰამარკარ-ისაჲმან“ **იჭ. 116, 18**.

ჰამბავ-ი, ამბავ-ი (ჰამბევისა) ჯგზა, ცნობა, უწყება: „გესმოდიან ჰამბავნი ბრძოლათანი“ **DE.—გესმოდიან-ლა... ჯგზა წყობათაჲ“ C, მთ. 24, 6**; „ჰამბავი განვდა მისთჳს“ **ლ. 4, 14**; „ჰამბავი შენი არა ისმეს“ **1. ნოშ 1, 12**; „რომელთა ესმეს ჰამბავი შენი“ **ო. ნოშ 8, 19**; „მიმოვიფიქრებდა ჰამბავი მისი“ **ლ. 4, 27**; „მიიწია ჰამ-ბავი მისი ასისთავისა მის ერისა“ **საქ. მოც. 21, 21**; „გან-თქეს ჰამბავი მისი ყოველთა კიდეთა“ **მ. სწ. 70, 1**.

ჰამზე უწყება, შეტყობინება: „ჰამზად მე ჰამზე ჩუენ“ **ც. ცხ. 9, 24. იხ. ჰამზე.**

ჰამზორის-ყოფა იხ. ამზორის ყოფა.

ჰამზე ამება, სიამოვნება: „იგი არს, რომელი ესმის კაცსა და ეჰამის“ **ბოლ. 86, 5; „ჰამზების დაწევა და დაჭრა“ ასოთა“ მ. ცხ. 49; „ინაწით-მგლომარება მას რომელნიმე სიტყუათა მიერ ბილწებისათა აჰამებენ“ H—2251, 221v. იხ. ჰამო; შდრ. მამამებელი.**

ჰამო გემრიელი; საამური: „პოვის ბური ჰამოა და ლბილი და ჰამს მას“ **მ. ცხ. 410v; „გამოცეა წყალი ტბილი და ჰამოა“ სავ. წიგ. II 90, 21; „იყო... შემკული ტბილითა და ჰამოათა სიტყუათ“ ი.-გ. 88, 2; „განძღეს საწვავითა ჰამოათა“ A—82, 107r; „ირეყვიდ ნიათითა მით ჰამოათი და არა მანებელითა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 146, 10; „განუსუენებდა თავსა თესსა საქმლითა და სასუმლითა ჰამოათა“ H—622*. იხ. ღამზება, მამამებელი, სიამე.**

ჰანგრობა «მირეონება», «მირიონება»: „ყოველნივე ჰანგრობენ ანგრობას“ **პხ., — „ყოველნი მიჰრეონებდეს (მიჰრიონებდეს) I ანგაჰრებას“ O, იერემ. 8, 10.**

ჰანტაკრად იხ. ანტაკრად.

ჰასაკი-ი, ასაკი-ი ტანი, ასაკი, ხანი; «გასრულებული»: „იგი შეუძლოს შეძინებად ჰასაკსა თესსა წყრთა ერთ“ **C, მთ. 6, 27; „ჰასაკითა იყო მცირე“ ლ. 19, 8; „ყოველთა ზედა ჰასაკთა იყოს ძაძა“ I, იერემ. 48, 37; „რამასა-მე აღორძინდა ჰასაკი ესე?“ ფლტ. 142, 28; „გამოვედ მე ჰასაკისაგან სიყრბისა“ მ. ცხ. 420v; „არიან კაცი ჰასაკითა დიდნი და მწუხნი“ იხ. რომ.-კურთხ. მოს. 120, 11; „იყო წმიდა იგი ასაკითა ოღდათის წლის“ **Sin.—11, 811r. „გასრულებულ არს“ C, — „ჰასაკი აქუს“ DE, ი. 9, 21.****

ჰასაკითა სრული «კეთილდღი»: „ერსა დიდსა და ძლიერსა და კაცთა სრულთა ასაკითა“ **პხ., — „ერსა დიდსა და მრავალსა, კეთილდღისა“ G, II ზგ. 9, 2.**

ჰასაკისა სწორი-ი თანამოასაკე, ერთი ხნისა: „წარგემატებოდე პურიებასა შინა უფროდს მრავალთა ჰასაკისა სწორთა ჩემთა“ **ვალ. 1, 14.**

ჰასაკისა მოღვაწი-ი თანამოასაკე, ტოლი: „ჰასაკისა მოღვაწი არს კაცებისა“ **ბ. ევს.-მარს. 52v.**

ჰასაკისა ჯონება «განსრულება»: „(რომელსა) ჰასაკი აქუს“ **D, — „განსრულებულ არს“ C, ი. 9, 21. იხ. მოჰასაკე.**

ჰასაკრძელი-ი** «ზემთაგრძელი», ტანდიდი, მაღალი: „კაცი ჰასაკრძელი არიან“ **პხ., — „კაცი ზემთაგრძელი“ G, რიცხ. 18, 82. იხ. გრძელი.**

ჰასაკი-სწორი-ი «თანამოჰასაკე»: „რომელნი თქუენნი ჰასაკი-სწორნი არიან“ **O, — „უფროდს ყრმათა თანამოჰასაკეთა თქუენთასა“ პხ., დან. 1, 10. იხ. სწორი.**

ჰასაკოვანი-ი ტანდიდი, მაღალი: „ეფხილე კაცი ერთი ჰასაკოვანი“ **პოვან სტეფ. 499. იხ. ჰასაკი.**

ჰასირი-ი «ნეჭა»: „ალიმადღებდეს ზე ჰასირით ერთ, რომელ არს ნეჭა“ **H—622, 22r.**

ჰგინ, ჰგეხ იხ. გება.

ჰე, ჰე დიად, კი; ეპ: „ჰე ჰე“ **მთ. 5, 27; „ჰე, ეივი იგი“ I, ეხ. 48, 7; „ჰე, კეთილ არს“ მ. ცხ. 295v; „ჰე თუცა მეცა განვლევდი დღეთა“ მ. ცხ. 258r; „ჰე, ჰე, განსუენე“ შუშ. IX 28.**

ჰე თუ ეგების: „ჰე თუ დავითის ზარუნავ ვირთა მათ“ **O, I მგ. 9, 5; „ჰე ღამე თუ განიკურნა“ შუშ. VII 17.**

ჰებრაელ-ი ებრაელი.

ჰერე: „ჰეგრე (ეგრე L) ეჭონებ, ვითარმელ დემთის... თუისცა ეგოდენი ვერ წარმოუტუქამს“ **სავ. წიგ. II 86, 27. შდრ. ეგრე.**

ჰინდო ინდოელი, ეთიოპელი: „ჰამ-ესგრა ჰინდოა ერთი საჭურისა“ **სავ. მოც. 8, 27; „უტუეთუ ცვალოს ჰინდო მან ტყავი თუი და ეფხმან სიჭრელ თუი“ I, იერემ. 13, 28.**

ჰინდოთ-ი ინდოეთი: „ჰინდოთ... პილთა ჰინდოთით და სპარსეთით მომადლათა“ **Sin.—97, 9r. იხ. ჰინდო. ჰომ-ი იხ. მეჰომე.**

ჰომის-მერებელი-ი განდგომილი: „რომელნი იყენეს კაცთა მათ ჰომის-მერებელთა კრებულისა მის კორესისა“ **გამოსლ. 88, 1. იხ. მერებელი.**

ჰორლი-ი (ჰორლისა) ლახვარი, შუბი: „არა აღვიდ ჰორლი მათ ზედა“ **O, ივდ. 11, 2; „დაყრდნობილ იყო იგი ჰორლისა ზედა თესსა“ O, II მგ. 1, 4; „ქმნა... სამასი ჰორლი თქრომსა ჰედლი“ O, III მგ. 16, 16; „მისცა ასისთავთა მათ ჰორლები იგი და გაჭუჭური დაგით მეფისა“ **O, IV მგ. 11, 10; „ზუნი ჰორლისა მისისა ექუსასი სსწორი“ O, I მგ. 17, 7; „მკედართა მზრძოლთა სახლებსა ჰედავენ მრავალფერი საჭურველი: გრმლები და ჰორლები, ფარები და მშულდ-კაბარკები“ მ. სწ. 160, 9; „მზრძოლეს ეთიოპელთა ჰორლითა“ Sin.—11, 894v.****

ჰორლის-პირი-ი «დემიხული»: „და-ლა-ჰეინის, იქმნის იგი ვითარცა ჰორლის-პირები“ **O, — „იქნა იქმნების სრულად აღმახული“ პხ. ზირ. 48, 21. იხ. პირი.**

ჰომლი-ი ჭოტი: „მდამობნი და ბენი და ჰომლინი არიან შჯულსა ღამისასა“ **ბ. კეხ.-ეჭუს. დდ. 118, 9.**

ჰრამ-ი იხ. რამი.

ჰრამბონ-ი, ჰრამბუნ-ი იხ. რამბუნი.

ჰროვარტაკ-ი, ჰროვარტაკ-ი, ჰროვარტაკ-ი, ჰროვარტაკ-ი, ჰროვარტაკ-ი «წიგნი», წერილი, მეფის ბრძანების წიგნი: „წარიკითხა ჰროვარტაკი იგი“ **რიფს. 186, 42; „მოავლინა მოციქულნი მოციქულნი და ჰროვარტაკები (წიგნები O)“ I, ეხ. 89, 1; „ზრძანა ჰროვარტაკისა განცემად“ ატმ. 96, 13; „მოიღო ეჭეცა ჰროვარტაკი იგი ქელთავან მათ მოციქულთასა“ O, IV მგ. 19, 14.**

ჰრომ-ი რომელი-ი: „შენ ჰრომი ხარა?“ **სავ. მოც. 22, 27.**

ჰრომავებ იხ. პრომაველები.

ჰრომავებ-ი იხ. პრომაველები.

ჰრომაველები, ჰრომავები რომაულად, «ფრომინები»: „იყო წერილი ებრაელები, ჰრომაველები და ბერძენი“ **DE, — „წერილ იყო ებრაელები, ფრომინები და ბერძენი“ C, ი. 19, 20; „ესე იყო რეცასა ქველთობისასა... უწინარეს რეცისა იელისისა ჰრომავები“ Sin.—11, 215v. იხ. ჰრომელი.**

* სელაწერის გვერდი მითითებული არ არის (რედ.).

** წყაროში: ასაკრძელი (რედ.).

პრომელებრი-ი, პრომელებრი-ი «ფრომინებრი»: «იყო წინა წერილი მას ზედა... ფრომინებრი-ი» C.—«იყო დაწერილი. როგორი წერილი იყო მას ზედა წინა... პრომელებრი-ი» DE, ლ. 23, 28. «განსწავლა ასული თქმა ეგვინა უოვლითა სწავლითა პრომელებრი-ი» Sin. —11, 186v. იხ. პრომელი.

პრომელი-ი რომელი: «ესე იყო ძმ... დიდისა მთავრისა პრომელისა» სავ. წიგ. II 108, 1. იხ. პრომი.

პროლი-ი თვლემა, რული; ძილი: «არა ვსცე... პროლი წამა ნემთა» მ. ცხ. 26v; «განჯავრძალნეთ თავნი ჩუენნი პროლისაგან უღებთა» მ. ცხ. 280r; «გითარ განკრთა პროლისა მისგან საწყალბელი (იგი)» ლიბ. 181, 14.

პროლითა თვლემა: «პროლითა და და ეძინა» სავ. წიგ. II 12, 12. იხ. პროლი.

პუნე «ცხენი»: «მთავრად ნემან ეტლებითა და პუნეებითა» O, IV მუ. 5, 9; «პუნე მასა მათსა დაჰყუენეთ კირნი» M.—«ცხენნი მათნი ძარღუეული ჰყენე» G, იხუ 5.

11, 6; «სავსე იყო... პუნეებითა» O, IV მუ. 6, 17; «პრომელი-იგი ზე სდეს პუნე მასა» ფხ. 75, 7; «განგებნე პუნე პუნენი და ზედამსდომელი მათნი» I, იერემ. 51, 21.

პურაკპარაკი-ი იხ. ურაკპარაკი.

პურია ებრაელი, ურია: «ერთი იგი პურია იყო» მტ. 123, 4.

პურიება განდომა ურია: «ვითარ წარმართთა პურიებად» გალ. 2, 14. იხ. პურია.

პურიებრი ებრაული: «ნუ შეტყუ პურიებრი» O, IV მუ. 18, 28; «გმა-ყო გმითა დიდითა პურიებრი» M. II ნმტ. 82, 18; «არა იცოდეს პურიებრი» O, ნეფ. 12, 24. იხ. პურია.

პურიებრი-ი ებრაული: «ნუ ვრჩდით პურიებრი-ი ზლაპართა» ტიტ. 1, 14. იხ. პურია.

პურიასტანი-ი: «მამინ პურიასტანისანი იღბოლდ მთად» მთ. 24, 16.

✱

✱ **ქართული** ანზის ბოლო, 37-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა —10.000.

✱ **აჲ, ო, «ოჲ», «ეჲ»**: «ჲ, რომელი ამწნებდეს სახლსა თქსა» იერემ. 22, 18; «ჲ, ნათესავი ურწმუნოჲ» მრ. 9, 19; «ჲ, ჰ ივლთოდეთ ქუეყანისაგან ჩრდილოდასა» I.—«ჲ, ოჲ ივლ-

თოდეთ ქუეყანისაგან ჩრდილოდასა» O, ზაქ. 2, 6; «ჲ, უცნობელნი გალტელნთ» გალ. 3, 1; «ჲ» C.—«ეჲ» DE, მთ. 27, 40.

✱ **სანა** «დიდება»: «მსანა მალასა!» DE.—«დიდება მალასა!» C, მრ. 11, 9.

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

*

გამომცემლობის რედაქტორი ც. შალაშვიტი
ტექნორედაქტორი ე. ბოკერიძე
მხატვარი გ. ნადირაძე
კორექტორი ნ. მამულაშვილი

გადაეცა წარმოებას 23.2.1970; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 12.3.73;
ქაღალდის ზომა 60X901/8; ქაღალდი № 1; ნაბეჭდი თაბახი 56,25;
საადრიტხო-საგამომცემლო თაბახი 83,89; ტირაჟი 6000; შეკვეთა 475;
ფასი 5 მან.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниереба», Тбилиси, 380060, Кутузова, 19

საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Типография АН ГССР, Тбилиси, 380060, Кутузова, 19